Pázmány Péter Művei

hodogeus_j.indd 1 2025. 07. 21. 11:25:55

Pázmány Péter Művei

KRITIKAI KIADÁS

Sorozatszerkesztő
Hargittay Emil

1. *Felelet (1603)*, s. a. r. Hargittay Emil, Bp., 2000. (szövegkiadás)
2. *Tíz bizonyság (1605)*, s. a. r. Ajkay Alinka, Hargittay Emil, Bp., 2001. (szövegkiadás)
3. *Imádságos könyv (1631)*, s. a. r. Sz. Bajáki Rita, Hargittay Emil, Bp., 2001. (szövegkiadás)
4. *Rövid tanúság*, s. a. r., jegyz. Bretz Annamária, Bp., 2006. (szövegkiadás, jegyzetek, hasonmás)
5. *Tíz bizonyság (1605): Jegyzetek a szövegkiadáshoz*, szerk. Ajkay Alinka, közreműk. Báthory Orsolya, Varsányi Orsolya, Bp., 2012. (CD-melléklettel)
6. *Imádságos könyv (1631): Jegyzetek a szövegkiadáshoz*, szerk. Sz. Bajáki Rita, Bogár Judit, Bp., 2013. (CD-melléklettel)
7. *Felelet (1603): Jegyzetek a szövegkiadáshoz*, szerk. Báthory Orsolya, Hargittay Emil, Bp., 2014. (CD-melléklettel)
8. *Keresztyéni felelet a megdücsőült szentek tiszteletirül (1607)*, s. a. r., jegyz. Ajkay Alinka, Bp., 2016. (szövegkiadás, jegyzetek, CD-melléklet)
9. *Megrostálás (1609)*, s. a. r., jegyz. Báthory Orsolya, Bp., 2017. (szövegkiadás, jegyzetek, CD-melléklet)
10. *Öt szép levél (1609), Öt levél (1613),* s. a. r., jegyz. Horváth Csaba Péter, Bp., 2019. (szövegkiadás, jegyzetek)
11. *Posonban lött prédikáció (1610), Pünkösd után X. vasárnap első prédikáció (1636)*, s. a. r., jegyz. Bajáki Rita, M. Horváth Mária, Bp., 2020. (szövegkiadás, jegyzetek)
12. *Calvinus hiszekegy Istene (1609)*, s. a. r., jegyz. Ajkay Alinka, Bp., 2021. (szövegkiadás, jegyzetek)
13. *Az calvinista predikatorok tüköre (1614)*, *Az igazságnak győzedelme (1614)* s. a. r., jegyz. Báthory Orsolya, Bp., 2025. (szövegkiadás, jegyzetek)
14. *Hodoegus. Igazságra vezérlő kalauz (1637)*, s. a. r. Hargittay Emil, Bp., 2025. (szövegkiadás)

hodogeus_j.indd 2 2025. 07. 21. 11:25:55

Pázmány Péter

HODOEGUS.
IGAZSÁGRA VEZÉRLŐ KALAUZ

(1637)

Sajtó alá rendezte
Hargittay Emil

Universitas Kiadó
Budapest
2025

hodogeus_j.indd 3 2025. 07. 21. 11:25:55

Lektorálta
Bajáki Rita
Vadai István

A kutatómunkát támogatta az NKFIH/OTKA K 137815 sz. pályázat
„A Projekt az Innovációs és Technológiai Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával és az NKFI Hivatal által kibocsátott Támogatói Okirat alapján valósult meg”

AZ NKFI ALAPBÓL MEGVALÓSULÓ PROJEKT

A könyv megjelenését támogatta: Nemzeti Kulturális Alap

Nemzeti Kulturális Alap

A kiadvány a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával készült.

A könyv megjelenését támogatta: Pázmány Péter Katolikus Egyetem, BTK

PÁZMÁNY
Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

A Magyar Tudományos Akadémia Textológiai Munkabizottsága által elismert kritikai kiadás.

ISBN 978-963-9671-96-6
© Hargittay Emil, 2025 | © Universitas Kiadó, 2025
A kiadásért felel az Universitas Kiadó igazgatója
Készült a Fellini Kft. nyomdájában
Az Universitas Kiadó kiadványai megrendelhetők: www.prosperod.hu

ELŐSZÓ

Pázmány a *Kalauz*ban foglalta össze magyar nyelven mindazt a tudásanyagot, amely korábbi írásaiban elszórtan már napvilágot látott. A mű a magyar irodalomtörténet első, terjedelmes, kimunkált szerkezetben megalkotott gondolatépítménye.

Jelen kötet a *Pázmány Péter Művei* kritikai kiadássorozat tizennegyedik darabja, amely Pázmány *Kalauz*ának betűhív szövegkiadását tartalmazza. A szövegkiadáshoz tartozó szövegkritikai és tárgyi jegyzeteket a szükséges mutatókkal együtt a *Pázmány Péter Művei* című sorozat egy későbbi kötetében tesszük közzé.

Kötetünk a mű hetedik kiadása, mely egyben az első kritikai kiadás. A korábbi kiadások 1613 és 2000 között jelentek meg. Ezek a következők.

1. *Isteni igazsagra vezerleo kalavz, mellyet irt Pazmany Peter, iesvitak rendin valo tanito*. Pozsony, 1613.
2. *Igassagra vezerlö Kalavz mellyet irt es most sok helyen meg-jobbitván, másodszor ki-bocsátott Pazmany Péter esztergami ersek*. Pozsony, 1623.
3. *Hodoegus. Igazsagra-vezerlö Kalavz mellyet irt, es most sok helyen jobbitván ki-bocsátott, cardinal Pazmany Peter, esztergami ersek*. Pozsony, 1637.
4. *Hodegus. Igazságra-vezerlö Kalauz*, Nagyszombat, 1766.
5. *Hodoegus. Igazságra vezérlő kalauz*, s. a. r. Kiss Ignác. Budapest, Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Hittudományi Kara, 1897–1898. (*Pázmány Péter Összes Munkái*, 3–4.)
6. Pázmány Péter, *Hodoegus: Igazságra vezérlő kalauz*, a hasonmást kiad. Kőszeghy Péter, kísérő tanulmány Hargittay Emil, Budapest, Balassi Kiadó, MTA Irodalomtudományi Intézet, 2000 (Bibliotheca Hungarica Antiqua, 32).

Minthogy Pázmány életében a *Kalauz* három, mindig módosított kiadásban jelent meg (1613, 1623, 1637), jelen kiadásunk – az ultima manus elvét követve – a harmadik, 1637. évi kiadás szövegét tartalmazza (*Régi magyarországi nyomtatványok III, 1636–1655*, Heltai János, Holl Béla, Pavercsik Ilona, P. Vásárhelyi Judit munkája Dörnyei Sándor, V. Ecsedy Judit, Käfer

hodogeus_j.indd 5 2025. 07. 21. 11:25:55

István közreműködésével, szerk. Heltai János, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2000, 1697.). Már a címadás is tükrözi Pázmány elgondolását: az „Isteni" szó csak az első kiadásban szerepel a mű címében. A korábbi kiadásokhoz képest a Pázmány által megvalósított legfontosabb tartalmi szövegeltéréseket a *Kalauz* jegyzetkötetében fogjuk összefoglalni. A kiadás betűhív, a szövegátírás elveit a *Pázmány Péter Művei* sorozat első kötetében közöltük: *Felelet (1603)*, s. a. r. Hargittay Emil, Budapest, Universitas Kiadó, 2000, 10–13. A *Kalauz* élőfejekkel jelent meg 1637-ben. Az eltérő formátum miatt az élőfejek szövege jelen kiadásunkban nem azonos az eredeti szövegekkel, jelen kötetünkben ezeket leegyszerűsítettük így elősegítve a kötetben való tájékozódást. A szövegátírás és lektorálás során több *Kalauz*-példányt is felhasználtunk, de jelen kiadás a Bajáki Rita tulajdonában levő, eredeti és teljes példánynak felel meg. Ennek a módszernek fontos hozadéka volt Vadai István észrevétele, az, hogy az eredeti, 1637-ben kiadott *Kalauz*-példányok nem teljesen azonosak. Az apró eltérések példáit is majd a jegyzetkötetben mutatjuk be.

A szövegek adatbevitelét Horváth Csaba Péter és Vámos Violetta végezték el, ellenőrizve egymás munkáját is. A kötet lektorálását mintegy egy évtizeddel ezelőtt Vadai István vállalta el, aki ezen a munkáján haláláig (2018) dolgozott, s a szövegellenőrzés és javítások vonatkozásában a szövegnek kb. kétharmadáig jutott el. Vadai István lektori munkáját Bajáki Rita vette át, s betű szerint ellenőrizte a *Kalauz* átírt szövegének egészét a saját birtokában levő kötet alapján. Ez az idézett RMNy-tétel (1697) szerinti 'A' variáns. (Lásd a kötetünk végén a képmellékleteket, mely az első és utolsó lapok fotóit tartalmazza Bajáki Rita példányából.) A kötet munkálatait segítették a Pázmány Péter Kutatócsoport munkatársai, Ajkay Alinka és Báthory Orsolya. Mindannyiuk munkájáért köszönettel tartozom.

E kötettel jelentősen előre haladtunk a Pázmány-életmű kiadásában. Ha sikerül a szükséges forrásokat előteremteni, a kritikai kiadássorozat belátható időn belül befejeződhet. (Hargittay Emil, *A Pázmány Péter kritikai kiadás sorozatterve és befejezése = Lelkiségtörténeti számvetés II.*, szerk. Bajáki Rita, Budapest, HUN-REN – PPKE Barokk irodalom és lelkiség Kutatócsoport, 2023, 133–138.)

Hargittay Emil

hodogeus_j.indd 6 2025. 07. 21. 11:25:55

{[i]}

HODOEGUS.
IGAZSAGRA-
VEZERLÖ
KALAVZ.

MELLYET IRT, ES
MOST SOK HELYEN JOB-
bitván ki-bocsátott,
CARDINAL
PAZMANY PETER,
ESZTERGAMI ERSEK.

Nyomtatták Posonban,
Elöször, M. DC. XIII.
Másodszor, M. DC. XXIII.
Harmadszor, most, M. DC. XXXVII.
Esztendöben.

hodogeus_j.indd 7 2025. 07. 21. 11:25:55

{[ii]} LACTANTIVS,

Lib. 5. Divinar. Institut. cap. 1.

SI Sacrilegis, et Proditoribus, et Veneficis, potestas defendendi sui datur, nec praedemnari quemquam incognita causa licet: non injuste petere videmur, ut, si quis erit ille, qui inciderit in haec, si leget, perlegat: si audiet, sententiam differat ad extremum. Sed novi hominum pertinaciam: nunquam impetrabimus: timent enim, ne a nobis revicti, manus dare aliquando cogantur. Obstrepunt igitur, et intercedunt, ne audiant; et oculos opprimunt, ne lumen videant, quod offerimus. Quo, plane diffidentiam perditae suae rationis ostendunt, cum neque cognoscere, neque congredi audent, qui sciunt se facile superari. Idcirco, disceptatione sublata, Pellitur e medio Sapientia; Vi geritur res. *Et quia student damnare tamquam nocentes, quos utique sciunt innocentes; constare de ipsa innocentia nolunt. quasi vero major iniquitas sit, probatam innocentiam damnasse, quam inauditam. Sed, ut dixi, verentur, ne, si audierint, damnare non possint. Quid igitur? operamne perdemus? Minime. Nam, si lucrari hos a morte, ad quam concitatissime tendunt; si ab illo itinere devio, ad vitam lucemque; revocare, quoniam ipsi saluti suae repugnant, non poterimus: nostros tamen confirmabimus, quorum non est stabilis, ac solidis radicibus fundata, et fixa sententia. Verum, non est desperandum: fortasse non canimus surdis. nec enim tam in malo statu res est, ut desint sanae mentes, quibus et Veritas placeat; et monstratum sibi rectum Iter, et videant, et sequantur.*

hodogeus_j.indd 8 2025. 07. 21. 11:25:55

{iij}

ELÖL-JARO LEVEL.

A' KEGYES OLVASONAK, ISTENTŰL ÜDVÖSség, tőllem tisztesség.

AZ UR Istentül el-fajúlt, és úndok Bálványok-után hanyatt-homlok rohant sokaságot, útra akarván hozni *Ezechias* Király, Országának minden szegeletire gyors követeket bocsáta, és Atyai intésekkel serkegete mindeneket, hogy esetöket meg-ismérvén, vétköket el-hadgyák, és az igaz Istent méltó tisztelettel urallyák. Gyümölcstelen nem lén némellyekben a' Szent Király fáradsága: de sokan, a' szép Igyekezetet fél-kedvel fogadák: söt gyalázatos tréfákkal csufolák.[1]

Alig ha most-is igy nem járunk, mikor a' Hitnek úta-vesztettit, üdvösséges ösvényekre akarjuk vezetni. Mert, noha némellyekben foganatos tanitásunk: de sokan, az el-tébolyodtak-, és töretlen útakra szakadtak-közzül, haraggal fenik, és agyarkodva köszörülik fogokat ellenünk. Oltalmazzák a' Keresztyénség egyenetlenségének gyújtogatóit: mardossák azokat, kik óltani akarják az égö tüzet. Dicsérik és kedvellik, a' kik dögleletes tanitásokkal mérgesitik az *Israël* kúttyát,[2] a' tiszta Igazság forrását: szidalmazzák pedig, és, mint közönséges Békeség bóntogatóit, gyülölik, gyalázzák, a' kik a' mérget meg-mutattyák, és az Embereket intik, hogy abban ne igyanak ha veszni nem akarnak. Sajnállyák, hogy az ártalmas Szakadásokat, hegyes Irásokkal sértegettyük. noha azokra kellene neheztelni, kik Szakadást szerezvén, okot adnak a' varrogatásra: *Sarturae artifex, dum scissam vestem vult in antiquam faciem revocare, vicina fila compungit. Displicet tibi Sartor, qui,* {jv} *scissuram dum sanat, vulnerat? Ille tibi magis displiceat, qui fecit, ut Sartor peccare potuerit.*[3]

[1] 2.Paralip. 30. v. 10.

[2] Psal. 6. 8. v. 27.

[3] Optatus Milevitan. lib. 3.

hodogeus_j.indd 9 2025. 07. 21. 11:25:56

Ezek igy lévén, ha csak Embereknek akarnánk kedveskedni, és e' Világi nyugodalmat üzni; szaporáb vólna, kezünket egybe-kúlcsolván halgatni, és Istenünkhöz fohászkodni, hogy-sem Igazság hirdetéssel gyülölséget szerezni. De, mivel nékünk, a' CHRISTUS Juhai óltalmára rendelt személyeknek, nem börünkben, hanem lelkünkben jár, hogy az Igazság-mellett ki-támadgyunk; az Isteni Tudományért bajt állyunk;[4] a' Bárány börrel béllett Farkasok-ellen,[5] mind nyelvünkel, mind szeges Irásunkal vitézkedgyünk: En-is, Egyházi hivatalomnak hivségéhez illendö kötelességemet szemem-elött viselvén, noha sem elmémben, sem csekély és fogyatkozott tudományomban nem bizakodom: de, az Igazságnak gyözhetetlen Oszlopához, és a' jó igynek mozdithatatlan erösségéhez támaszkodván, az Igazság óltalmáért, ki-szállok: hogy az ellenünk támasztott sok hamis fondorlásokat, és káromló nyelveskedéseket, a' menyire Isten tudnom adgya, meg-fojtsam, és a' Régi Igazságtúl el-szakadott Találmányok alkalmatlanságit, szem- és világ-eleibe terjeszszem.

Hogy pedig készületlen, és (a' mint szokták mondani,) mosdatlan kézzel ne nyúllyunk a' dologhoz; túdósitani akarom ezekrül a' kegyes Olvasót.

I. Nem merészlem magamnak tulajdonitani, hogy az emberek kivánságinak, és elméjeknek eleget tegyek Irásomban. Azért, ha az Igazságot, vagy homályosban, vagy gyengébben erössitem, hogy-sem a' dolognak érdeme kivánná; ha tö-heggyel nem illetem mindenütt a' tárgyot: senki ebböl meg ne jegyezze az igaz Tudományt. mivel, nem ennek erötlenségéböl, hanem az én késedelmességemböl, és vékony értekemböl esik fogyatkozás: *Quisquis, cum legerit haec, dicit; Hoc non bene dictum est: locutionem meam reprehendat, non Fidem*.[6]

II. Új találmányokat, és magam fejéböl költött dolgokat, töllem senki ne várjon. Mert, tudom, hogy a' pók-hálo, nem job a' lépes-méznél; noha a' Pók, béliböl szövi légy-fogó hálóját; a' Méh pedig, virágokrúl szedegeti mézét. Azért, igyekeztem azon, hogy a' Régiek nyomából ki ne lépjem: hanem, az ö Fegyver-házokból vegyek diadalmas kardokat, mellyekkel a' régi Tévelygések

[4] 2.Tim. 4. v. 2.

[5] 1.Cor. 9. v. 16.

[6] August. li. 1. de Trinitate, c. 3.

hodogeus_j.indd 10 2025. 07. 21. 11:25:56

nyaka szakasztatott. Azoknak-való az Ujság, kik, vagy elme-futtatásért, vagy a' bölcseségben-való éles-{v}ségnek mustrálásaért irogatnak. De az Igazság-szeretök, *quae didicerunt, ita docent, ut dicant nove, non dicant nova*;[7] noha az Irás módgyában és formájában, vagy a' Bizonyságok állatásában, és világosb magyarázattyában, vagy erössebb vastagitásában, újitást tehetnek: de új Tudományt nem hirdethetnek; hanem, arra kötelesek, hogy a' Régi Igazságot, újonnan rágják az Emberek fülébe: *Vtile est, plures a pluribus fieri Libros, diverso stylo, non diversa fide, etiam de Quaestionibus eisdem, ut ad plurimos res ipsa perveniat*.[8] Azért irja Sz. *Pál*; hogy, nem kell restelleni, a' meg-mondott dolgokat mászor-is elö-hozni; *Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium*.[9] Mert ez, nem csak azért szükséges, hogy az elmének feledékenségét, gyakran emlekeztetö irásokkal segéttsük: hanem azért-is, hogy a' hamis Tanitók álnaksága meg-tessék; kik mesterséges halgatással el-nyegik, és fülök-mellöl bocsáttyák a' mit gyakran szájokba rágunk. Ollyakat kérödnek ellenünk, az eggy-ügyü Község-elött az Uj Tanitók, hogy, ha azok igazak vólnának, semmi Tudomány, nagyob gyülölséget nem érdemlene, a' miénknél. Es noha számtalanszor, heven torkokba verjük az ö hazugságokat: mindazáltal, ök azt csak el-halgattyák; és, azon-eggy régi bakot nyúzván, a' szegény tudatlan községet Hazugsággal kötve tartyák. Azt hirdetik felöllünk;[10] hogy mi a' Sz. Irást útállyuk; és az Emberi találmányokat böcsülletesbnek tartyuk. söt ' Községet a' Sz. Irástúl el-tiltyuk. Azt irják;*[11] hogy nállunk, a' Hitnek, és a' Christus érdemének, emlekezete sincsen: hanem, magunk érdemében bizakodunk. Azt mongyák; hogy, nem Christus Vrunktúl, hanem a' Szentektül várjuk javainkat: a' Fa-képektül kérünk segétségeket. Ezer illyen hamisságokat fognak reánk. Es, noha szám-nélkül pirongattatnak efféle költésekért: még-is naponként újittyák a' gyülöltetö hamisságokat. Azért, szükség nékünk is, gyakran újitanunk ellenek-való Irásunkat.

[7] Lirin. contra Profanas Vocum novitat. cap. 30.
[8] Aug. 1. de Trinitate, c. 3.
[9] Philip. 3. v. 1.
[10] Lásd, fo. 359. 360.
[11] * Lásd, f. 422.

hodogeus_j.indd 11 2025. 07. 21. 11:25:56

III. Hogy az Új Tudományokat vólta-képpen meg-ismértessem, oly dolgokat-is ki kell fejeznem, mellyek, tudom, nehezen férnek az El-idegenültek fogára. De ezeket, sem gyomroskodásból, sem a' végre nem irom, hogy valakinek tormát törjek orra-alá: hanem, igyekezem azon, hogy az Új Tanitók szivére tegyem kezemet, és az el-ámíttatott Községet intsem, hogy szembé-kötve ne rohannyon a' mételyre. Tudom, hogy az Igaz-mondás, {vj} gyülölséget szerez azoknál, kikben a' vad-hús nyughatatlankodik: de az Isten dolgában, senkinek nem kedveskedhetünk, nem kedvezhetünk: künnyebb-is Irásunkért emberek haragját viselnünk, hogy-sem halgatásunkért, lelki isméretünk vádolását éreznünk.

IV. A' pártos Tanitók irásiban, oly éktelen, és képtelen gazságok vannak; hogy, ha ezeket szememmel nem olvasnám a' magok könyvében, elmémbe sem tünnék, hogy eszes, és józan ember efféléket gondolhatna. Azért, ha nékedis, Keresztyén Olvaso, csudásoknak tettszenek némely tanitások, mellyeket az Új *Predikátorok* könyveiböl fel-jegyzék; eszedbe jusson, mit ir *Epifanius*, és *Irenaeus*, *a'* tévelygések Tanitóirúl: *Talia habent ipsorum libri, ut, si quis prudentia praeditus legat, admiretur, et stupeat: et non credat, quod haec ab hominibus fiant, non solum his, qui civitatem nobiscum inhabitant, sed etiam qui cum bestiis*.[12] El-hidd azért bizonyoson, hogy a' mit irok, újomból nem szoptam, és hamissan sem költöttem: hanem, a' *Luther*, *Calvinus*, és egyebek tulajdon könyveiböl szedtem. Melyben ha kételkedel: lelked üdvösségére kénszerítlek, hogy az el-szakadott Tanitók könyveiben, keresd utánnam a' feljegyzett helyeket: Reá-felelek, hogy külömben sem találod. Arra nem felelek, hogy ennyi *Citatziók*-ban, fel-jegyzett számokban, a' Nyomtató esetiböl, vagy kezem, szemem, emlekezetem fogyatkozásából, vétek nem esett valahol; mert csak az tudgya a' ki Nyomtat, mely nehéz távoztatni minden efféle vétkeket: De arra bátran, és igazán felelek, hogy hamissan senkire semmit nem fogtam. söt azzal dicsekedhetem, a' mivel Eusebius: *Scribam non mea, sed eorum ipsorum verba, qui apud ipsos studiosissimi rerum Divinarum fuerunt; ut nemo, a nobis commentam, fictamque; fabulam narrari, suspicari possit*.[13]

[12] Epiphan. haeres. 27. in medio. Iren. li. 1. c. 24. nu. 8.

[13] Euseb. li. 1. de Praeparat. Evangel. c. 3.

hodogeus_j.indd 12 2025. 07. 21. 11:25:56

Némely tudatlanok, azt beszéllik: hogy, a' mit *Luther*, vagy *Calvinus* irásiból elö-hozunk, azt mi tóldottuk az ö könyvökhöz: mi írtuk ö nevökre. De ezt, csak az igen sült parasztok beszéllik: mert a' Túdósok, bizonyosok abban, hogy mi a' Tévelygök könyveit, soha ki nem nyomtattuk. nemis szükölködik az Igazság, efféle czigány mesterségek-nélkül. A' Régi, és mostani Tévelygök szokása az,[14] hogy egyebek nevére, könyveket irnak. Halhadsza mint panaszolkodik Szent *Jerónimus*, Pelagius-ellen: *Illam insaniam, quis digno possit explicare sermone, quod librum Sixti Pythagoraei, hominis Ethnici, nomine Sixti martyris, et Romanae Ecclesiae Episcopi, praenotavit? Fecerat hoc et in Sancti Pamphili martyris nomine*,[15] {vij} *ut librum Defensionis Origenis, Eusebii Caesariensis (quem fuisse Arianum, nemo est qui nesciat,) nomine Pamphili martyris praenotaret.* Ezen dologrúl igy ír Sz. Kelemen: *Scimus, Simonem et Cleobium, venenatos libros, nomine Christi, et Discipulorum ejus composuisse: atque etiam priscis temporibus quidam Libros scripserunt, Moysis, Enoch, Adam, Eliae*.[16] Panaszolkodik Szent *Gergely*, és *Corintusi* Sz. *Dienes*, hogy az ö Irásokat meg-mocskolták, és Eretnek konkollyal bé-hintették a' Tévelygök.[17] Mi üdönkben, *Calvinus* az ö *Institutió*-ját, *Alcuinus* neve-alatt bocsátá-ki. noha *Alcuinus*, a' Nagy *Károly* Császár Mestere vólt; és Vrunk Születése-után, 791. esztendöben, *Paris* Városában kezdöje vólt az ott-lévö nevezetes *Vniversitas*-nak: *Vidimus* (ugy-mond Feuardentius,) *Institutiones Calvini, editas anno* 1534. *nomine Alcuini, Praeceptoris quondam Caroli Magni. Vidimus et Homilias, de re Sacramentaria, editas a Beza, titulo Nathanaëlis Nesekii*.[18] Más könyveit, *Lucanius* neve-alatt nyomtatá *Calvinus*; kirül igy szóll egy Tudós ember:*[19]

Alcuinus voluit, voluit Lucanius esse:
Versus Calvinus, sed Lucianus erat.

[14] Ierony. epi. ad Ctesiph. c. 2.
[15] Vide Baron. Anno 556. et 656.
[16] Clemens, 6. Constit. Apost. ca. 16.
[17] Greg. li. 9. epi. 69. Dionysius, ap. Euseb. 4. Histor. c. 23.
[18] Feuard. in ep. Iudae, v. 4.
[19] * Pantaleo Theven. Poëmate de Haereticis.

hodogeus_j.indd 13 2025. 07. 21. 11:25:56

Schlüsselburgius †[20] Lutherista *Superattendens*, nagy panaszszal említi, mely farsangos ál-orczáson járnak a' *Calvinisták*, hoszszu Laistromban irván, idegen név-alatt ki-bocsátott könyvöket. A' *Lutheristák*-is (noha ily szemesek az egyebek szemetén,) hasonló csalárdságban részesek; a' mint maga sem tagadgya *Schlüsselburgius*, imigyen irván:*[21] *Philippus, ex Libro Lutheri, Quod verba Filii DEI adhuc constent; plus quam integrum folium, cum aliquot paragraphis, studiose expunxit. Haec vero, non sunt privata et arcana, sed publica et notoria. Nam Doctor Amsdorffius, Libro Germanico, in quarto edito, anno* 1549. *Philippum de ista Librorum Lutheri falsatione, publice convicit.* Hasonló-képpen panaszolkodik '[22] *Flacius*, *Vigandus*, *Heshusius*, *Amsdorffius*, hogy az *Augustai Confessiót*, gyakran változtatták a' *Lutheristák*. Söt a' *Luther* könyveit-is ••[23] egy-nehányszor koholták, csávál-ták, tisztogatták, mosogatták a' *Lutheristák*: sokat ki-törölvén irásiból; mint *Baldvinus* ellen-valo irásunkban meg-mutattuk.

A' ki miben túdós, abban gyanós. Azért, magokrúl itélvén minket az Újítók, vélekednek, hogy mi, a' *Luther* vagy *Calvinus* könyveit meg-vesztegettük. De ki-vegyék abból kétségöket: mert, soha ezeknek könyveit a' *Catholicusok* ki nem nyomtatták; hanem, a' mint *Lipsiá*-ban, *Vittembergá*-ban, *Jená*-ban, *Torgá*-ban, {viij} *Genevá*-ban, *Basileá*-ban, magok ki-bocsátották, úgy olvas-suk, és, úgy hozzuk-elö.

V. A' minémü Tanúkat e' Könyvben állatok, azoknak tulajdon szavait, mellyek a' dologhoz illenek, rövideden, ki-irom Deákúl: de úgy, hogy, a' mit ezek nem szintén egy-más-után irnak-is, eggyüvé hordom, hogy nyilvábban ki-tessék értelmök. A' mit pedig Sz. *Agoston* magárúl írt, azt én-is követni akarom; és az eléb ki-bocsátott Könyveim részeit, mostani Irásomban, alkal-matos helyekre rendelem: *Haec ex alio Libro meo, in istum transtuli, quia facilius hoc a me recenseri potuit, quam idipsum alio modo eloquendum fuisset.*[24] Meg-is tartom ezekben, mint saját munkáimban, igazságomat: és tettszésem-szerént, meg-jobbitom, meg-rövidítem, meg-tóldom, a' hol

[20] † Schlüsselb. li. 2. Theolog. Calv. art. 7. f. 60. Edit. Francof. 1594.

[21] * Schlüsselb. li. 2. Theolog. Calvin. artic. 10. v. 95.

[22] † Apud Rescium in Ministromach. Edition. Colon. fo. 16. Vide infra, f. 432. 433.

[23] •• Contr. Baldv. ca. 7. ¶. 6. Linea, Itt engem. Et locis ibi citatis.

[24] Augu. to: 4. de Cura pro Mortuis, ca. 3.

hodogeus_j.indd 14 2025. 07. 21. 11:25:56

helyesnek alítom lenni. Söt ugyan-ezen Könyvnek-is mostani nyomtatásában, sokszor világosb értelemmel, job renddel, ékesseb szóllással, újob bizonyságokkal, hoszszabbitom, vagy rövidítem Irásomat.

VI. Bizonyságimat, mellyekkel, vagy az Uj Tudományokat ostromlom, vagy a' Régi Igazságot állatom, nagy részre a' *Dialecticusok* törvénye-szerént, *in Forma*, rövid Kötésbe, és bizonyos formába foglalom, hogy nyilvábban kitessék erösségök. A' kik a' Christus igája Járom-szegét ki-törték, nem szeretik az illyen szoros korlátban-valo harczolást; *Prohibent argumentari, cum de rebus agitur quae pertinent ad JESVM*:[25] De mi sem akarunk ebben hátra-állani; mivel ö-maga Christus, sokszor követte az illyen bizonyitás formáját. Eggyütt, ‘‘[26] egész *Syllogismus*-sal bizonyittya, hogy ö nem üz Ördögöt, Ördög hatalmával. Masutt, *[27] illyen *Syllogismus*-sal mutattya hogy *Abrahám* eleven: Isten, nem hóltak Istene, hanem eleveneké. De Isten, *Abrahám*, *Isaák*, *Iákob* Istene. Tehát *Abrahám*, *Isaák*, *Iákob*, nem hóltak, hanem elevenek. Azt-is *Syllogismus*-sal állattya; ••[28] hogy a' *Sidók*, nem Istentül-valók: mert Isten igéjét nem halgattyák. Sz. *Péter*-is †[29] Profétáknak mondásinak nevezi, a' mit noha szórúl szóra nem irtak, de, *Per bonam consequentiam*, Jó következéssel, ki-hozott a' Profétáknak szavaiból.

VII. Két nagy Akadékot említnek a' Régi *Doctorok*, mely az Embereket tartóztattya, hogy az Igazságra ne hajollyanak: Elsöt, *Tertullianus* jegyzettefel; midön azon panaszolkodik, hogy az Emberek, fülöket bé-dugván, nem akarják az Igazságot vólta-képpen érteni; félvén attúl, hogy, ha ezt úgy értik a' mint magában vagyon, nem gyülölhetik: *Scit se peregrinam in terris agere;* {jx} *inter extraneos, facile inimicos invenire. Unum gestit, ne ignorantia damnetur. Sed audire nolunt, quod auditum damnare non possint: inauditam condemnare malunt Veritatem. Nihil iniquius, quam ut oderint homines quod ignorant, etiamsi res mereatur odium. tunc enim meretur, quum cognoscitur an mereatur. Vacante meriti notitia, nulla est odii justa defensio. Simul ut desinent ignorare, cessabunt et odisse. Hic tantum*

[25] Aug. li. 28. contra Faust. c. 2.
[26] ‘‘ Matt. 12. v. 25.
[27] * Cap. 22.v. 31.
[28] •• Ioan. 8. v. 47.
[29] † Actor. 10. v. 43.

hodogeus_j.indd 15 2025. 07. 21. 11:25:56

humana Curiositas torpescit. Malunt ignorare, quia jam oderunt. Adeo quod nesciunt, praejudicant id esse: quod si sciant, odisse non poterunt. Quanto magis hos Anacharsis denotasset imprudentes de Prudentibus judicantes, quam immusicos de Musicis?[30] A' Masodik Akadékot, Sz. *Hilarius* hozza-elö; dorgálván az Embereket, hogy a' Hit dolgainak követésében, nem indúlnak Okosság-után: hanem, általkodott Akarattyok tettszésén meg-kötik magokat. Noha az Akaratnak, Okosság-után kellene járni: és nem illenék addig meg-keményiteni az Akaratot, mig az Okosság mindeneket jól meg nem visgál: *Immoderata est omnis susceptarum Voluntatum pertinacia, et indeflexo motu adversandi studium persistit, ubi non Rationi Voluntas subjicitur, nec studium doctrinae impenditur; sed his, quae volumus, rationem conquirimus; et his, quae studemus, doctrinam captamus. Ceterum, si non praeiret Rationem Voluntas, sed per Veri intelligentiam, ad velle id, quod Verum est, moveretur; nunquam Doctrina Voluntati quaereretur, sed Voluntatem omnem Doctrinae ratio commoveret: esset omnis sine contradictione Veritatis sermo; quum unusquisque, non quod vellet, id verum esse defenderet, sed quod Verum est, id velle coepisset.*[31]

Ez a' Két Akadék, nyilván találtatik a' töllünk idegenült Viszszálkodókban. Mert a' Községnek nagyob része, nem Okkal, hanem általkodott Vakmeröséggel, ragaszkodik az Újságokhoz: úgy, hogy érteni sem akarja tanitásinkat; mint-ha félne, hogy az Igazságot meg kellene ismérni, ha tanitásunkat meg kezdené érteni. Azért, nem akarják töllünk venni, Mit hiszünk, és tanitunk: hanem, reánk fogják, hogy azt vallyuk, a' mivel nem-is álmodoztunk. mivel, az ö rendeken-való álnak Tanitók, oly dolgokat csepegetnek Halgatójok szivébe a' mi tanitásunkrúl, mellyek, ha igaznak találtatnának, méltán idegenednének töllünk.

Ha Igazság-szeretök az Uj Tanitók, azt kell cselekedniek, a' mit az *Israël* fiai cselekedének: kik, meg-értvén, hogy a' *Ruben* és *Gad* maradéki, Oltárt emeltek, gyanuságba esének, hogy talám Bálványozásra hajlottak; és fel-fegyverkezének, hogy egy lábig le-vágják öket.[32] Minek-elötte reájok rohannának,

[30] Tertull. in Apolog. c. 1.
[31] Hilar. li. 10. de Trinitate.
[32] Iosuae 22. v. 12.

hodogeus_j.indd 16 2025. 07. 21. 11:25:56

meg-kérdék, {x} Mi okon emelték az Oltárt? Es értvén, hogy emlekezetre, nem idegen Istenek tiszteletire raktak Oltárt: nagy örömmel hálákat adának Istennek, hogy az ö Attyokfiai üressek attúl a' vétektül, melyrül gyanakodnak vala. Igy kellene bezzeg velünk-is bánni az Újitóknak: nem kellene magok agyából, temérdek Bálványozásokat reánk fogni, mellyek gondolatunkba sem tüntek. De ök, a' mit cselekesznek, adgyanak Isten-elött számot rólla. En minden Keresztyén Olvasót arra kérek, söt az élö Istenre kénszerítek, hogy egyebet annál reánk ne fogjon, a' mit töllünk hall. Senki nállunknál jobban nem tudgya, †[33] mi vagyon szivünkben. Nem-is titkollyuk, vagy rejtegettyük senki-elött a' mit hiszünk. Söt, Hitünk-szerént, *[34] azt tartyuk; hogy Igazság árulója, valaki az Igazságot hazugsággal óltalmazza: ‘‘[35] *Proditor est Veritatis, qui pro veritate mendacium loquitur.* Mivel azért a' Hit, nem csak szüvet; hanem szájat-is kíván töllünk; ‡[36] *Fides a nobis officium exigit, et Cordis, et Linguae*: innen vagyon, hogy a' Sz. *Mártyrok*, noha egy tagadással ••[37] meg-tarthatták vólna életöket, inkáb halált szenvedtek, hogy-sem, szájjal külömbet mondanának annál, a' mit szivökben viseltek; tudván, hogy Senkinek nem szabad Hitiben hazudni: †[38] *Non est fas ulli, in sua Religione mentiri.* Annak-okáért, a' *Romai Ecclesia*, kárhoztatta a' *Priscillianus* és *Helcheseiták* tévelygését,[39] kik szabaddá hadták az Embereket, hogy szükség idején, meg-tagadgyák Hitöket: ‘‘[40] *Etenim qui, quod est, esse se negat: aut id, quod est, negando condemnat; aut, seipsum ea re indignum sciens, Confessionem fugit. quorum nihil in vero Christiano reperitur.* Azért Sz. *Jerónimus*, Eretnekség jelének mongya azt, *[41] hogy a' mit hiszen, szégyenli ki-mondani: *Ecebolus*-hoz fér tehát, nem mi-hozzánk, hogy az Emberek tettszéséhez szabván magát, Hitit úgy változtassa, a' mint láttya kedvesbnek: *Ecebolus, mores Imperatorum*

[33] † 1.Cor. 2. v. 11.
[34] * Vide infr. fo. 252. 253.
[35] ‘‘ Causa 11. qu. 3. Can. 83.
[36] ‡ Aug. to. 3. de Fide et Symbolo, ca. 1.
[37] •• Vide infr. fo. 53. 56.
[38] † Tertull. Apologet. c. 21.
[39] De Helcheseitis, Euseb. 6. Hist. c. 28. alias 31.
[40] ‘‘ Euseb. lib. 4. ca. 17.
[41] * Verba vide infr. fo. 228.

hodogeus_j.indd 17 2025. 07. 21. 11:25:56

sequens, sub Constantino quidem ferventissimum se finxit Christianum; sub Juliano, Paganus celeriter est effectus; et rursus, post Julianum, volebat esse Christianus: Prosternens etenim semetipsum ante januas Ecclesiae pronum, magna voce clamabat; Conculcate me, sal insensatum.[42] A' Rhetorius *[43], *Apollinaris*, *Themistius*, balgatag vélekedése az; hogy, Akár-ki mit vallyon, nem árt az üdvösségnek. A' *Dochiták* ••[44], és *Abailardus* ‘‘[45] gazsága; hogy a' Keresztyén Hit, csak vélekedés. A' *Lutheristák*, és *Calvinisták* dolga; hogy, Vallásokat, és Tudományokat rejtegetvén, kép-mutatásból mást {xj} tettessenek, hogy-sem a' mit valoban javallanak; mint ezt †[46] majd nyilván meg-ismértettyük.

Efféle palástolást, nem szenved a' *Romai Ecclesia*: söt, nagy véteknek tart ••[47] egyéb dologban-is, de fö-képpen a' Hitben, minden Kép-mutatást; és azt tanittya Sz. Agostonnal: ‘‘[48] *Simulata innocentia, non est innocentia: simulata aequitas, non est aequitas, sed duplex iniquitas. quia et Iniquitas est, et Simulatio*.[49] Azért a' *Romai Ecclesia*, nyilván, Isten igazában, ki-fejezi, és Nap világra terjeszti Vallását. Nem-is fél egyébtül, hanem, hogy vólta-képpen ne értsék az Emberek tanitását: tudván, hogy azok gyülölik az Igazságot, a' kik nem értik; *Nihil Veritas erubescit, nisi solummodo abscondi*.[50]

Mind ezekrül, a' végre emlekezém ennyi szóval, hogy, ha az el-hasonlott *Predikátorok*, külömbet beszéllenek a' mi Vallásunkrúl, hogy-sem a' mit mi mondunk: bizonnyal tudgya minden ember, hogy fejökre, és lelkökre hazudnak.

Végezetre; ha feledékenségem-, vagy tudatlanságom-miatt, nem szinte helyén ejtek valamit Irásomban: az Anyaszentegyház itéletire hagyom, és engedelmességére kötelezem magamat; és Sz. *Bernárd*-val azt mondom: *[51]

[42] Tripart. lib. 6. cap. 38. Infra, fo. 85.
[43] * Infra, fo. 85.
[44] •• Euseb. lib. 6. Histor. ca. 10. alias 12. Infr. fol. 404.
[45] ‘‘ S. Bern. epi. 190.
[46] † Vide inf. fo. 285. 286. 304. fin. Et, 305. 423. n. 11.
[47] •• Vide fo. 252. 253.
[48] ‘‘Aug. in. Psal. 63.
[49] Idem, Eccli. 23. v. 13.
[50] Tertull. citatus, fo. 304.
[51] * Bern. epist. 174. fin. Similia Aug. relatus infra, fol. 734.

hodogeus_j.indd 18 2025. 07. 21. 11:25:56

Romanae Ecclesiae autoritati, atque examini, totum hoc, sicut et cetera quae ejusmodi sunt universa, reservo; ipsius, si quid aliter sapio, paratus judicio emendare.[52]

RENDI, ES SOMMAIA, E' KÖNYVBEN FOGLALT TANVSAGNAK.

BÜneinknek igaz érdeme-szerént, szeműnkel láttyuk, kezűnkel tapasztallyuk azokat a' dolgokat, mellyeket ha hírrel hallanánk, talám el nem hinnénk. Mert, minek-utánna a' szűnetlen veszedelmekben epedett, és csak nem hamuvá lett szerelmes Hazánkban, a' Keresztyéni Eggyességnek kötele el-szakada, és minden gonoszság el-árada: oly temérdek vakságra jutának az emberek, hogy utólso, és leg-kisseb dolgoknak tartyák immár az igaz Hitnek isméretit, és a' Keresztyéni tekélletességre-való igyekezetet. Azért, sokan ollyanokká lettek, mint ama' nem régen említett Ecébolus.[53] *Fö renden-valo Emberrel szóllottam, ki azt vítatta; hogy, mind* Török*, mind* Sidó *vallásban, üdvözülhet ember. Tudós Ur Embert ismértem; ki, minek-elötte a' Régi* {xij} *igaz Hitre térne, arra jutott, hogy Szent Irás-nélkül, az* Aristoteles Ethicáját *elégségesnek itélte az Embernek tekélletességére. Ebböl meg-ismérszik, mely igazán mondotta* Lirinensis*, hogy, A' ki egy czikkelyben meg-veti az Anyaszentegyház tanitását, az egész Keresztyéni Tudományt bizonytalanná tészi:* Abdicata qualibet parte Catholici dogmatis, alia quoque, atque item alia; atque deinceps alia, et alia, jam quasi ex more, et licito abdicabuntur. Porro autem, singulatim partibus repudiatis: quid aliud ad extremum sequetur, nisi ut totum pariter repudietur?[54] *Mert a' Hit, ollyan mint a' Gyűrü; mely, ha egy helyen meg-szakad, jól nem álhat az ember újában: ollyan mint a' Harang; mely, el-veszti hangosságát egy kicsiny hasadással. A' Tévelygés pedig,*

[52] Ieron. ep. ad Damasum.

[53] Idem docent Calvinistae, infra, fol. 511. nu. v.

[54] Lirinen. cont. Profan. vocum Novitat. ca. 31. Idem, Tertull. Infr. fo. 325. Augu. infr. fol. 1016. 1017.

hodogeus_j.indd 19 2025. 07. 21. 11:25:56

akár-mely kicsiny légyen-is, ollyan mint az Ék, melynek hegye vékony; és, mikor a' fába ütik, nem nagy hasadást szerez: de mennél továb verik, annál nagyob nyilást hágy; és végre, akár-mely öreg gerendát ketté-hasít.

Mikor azért magamban sokat hántam-vetettem vólna, mint kell az el-áradott Hamis vélekedések folyását meg-gátolni: juta eszembe a' Sz. Agoston *mondása:* Contra Rationem, nemo sobrius; contra Scripturam, nemo Christianus; contra Ecclesiam, nemo pacificus senserit:[55] *Az okossággal (ugy-mond,) nem tusakodik a' ki józan; sem a' Szent Irással, a' ki Keresztyén; sem az Anyaszentegyházzal, a' ki békeség-szeretö. Azért én-is, e' Három rend-béli Bizonyságokra vetém szemeimet: ezeknek erösségét, az új Tudományok rontá-sára fordítám: és Irásomat e' Könyvben, Három részre osztám.*

ELSÖ Részében,[56] *A' Természetbe óltatott Okosság vezérléséből meg-mutatom; hogy a' Világnak egy Teremtö Istene vagyon, kit igaz Hittel, és* Religió-*val tartozunk tisztelni: Ez pedig az igaz Hit, a' Keresztyénség-kivűl nem találtatik. De, mivel a' Keresztyénség Zászlója-alatt, sok ellenkezö Szakadások pártolkodnak: Azt-is világoson meg-bizonyítom; hogy az Emberi Okosság, vagy maga vezérléséből, vagy azokból a' Sz. Irás fondamentomiból, mellyeket jóvá hagynak valakik Keresztyén nevet viselnek, világoson ki-jelenti, hogy a'* Romai *Gyölekezettűl el-szakadott Vallások, igazak, és Isten-elött kedvesek nem lehetnek.*

MASODIK Részében,[57] *meg-magyarázom; Elsöben, a' Keresztyének-között-való igyenetlenségek gyökerét. Annak-utána; bizonyos módot muta-tok, ezeknek le-szállitásaban. Es, az* Ecclesiá-*nak méltoságát ki-fejezvén, meg-bizonyítom, hogy egyedűl a'* Romai *Gyölekezet igaz* Ecclesia; *mely-nek tanitása-ellen, senkinek nem szabad tusakodni. A'* Romai *Pápának méltoságát-is, derék bizonyságokkal állatom.*

HARMADIK Részében,[58] *Egy-nehány nevezetes dolgokban, mellyekről fö-képpen versengések támadtak, meg-mutatom; hogy Semmit az Ujitóknak nem kedvez a' Sz. Irás: söt, ha ezt okoson egybe-horgyuk, és nem facsarjuk*

[55] Aug. lib. 4. de Trinitate, c. 6.
[56] Az Eöt elsö Könyvnek sommája.
[57] Az Eöt középsö Könyvek sommája.
[58] Az Utolso öt Könyvek sommája.

hodogeus_j.indd 20 2025. 07. 21. 11:25:56

tétova agyaskodásunk-szerént, hanem igyenes folyásában, és eleitűl-fogva meg-gyökerezett értelmében hadgyuk, mindenekben a' mí tanitásunkat erőssíti.[59]

{1.:} ELSÖ KÖNYV.

*AZEMBERIOKOS*SAGNAK,ESA'KERESZTYENHITNEK,AZ Isteni Természetről, és Tiszteletről, Eggyessége.

ELSÖ RESZE.

A' TEREMTET-ALLATOK SZEP RENDI, Az Emberi természet indúlati, Az igaz Okosság vezérlése, Isten isméretire viszen.

AZ tekélletes Erkőlcsnek, és minden Jóságos életnek gyökere és kút-feje, az Istennek igaz Ismérete. Mert, a' *Lactantius* mondása-szerént, *Non potest, nec Religio a Sapientia separari; nec Sapientia a Religione secerni: Quia idem Deus, et intelligi debet, quod est Sapientiae; et honorari, quod est Religionis. Sed Sapientia praecedit, Religio sequitur*;[60] Válhatatlanúl eggyütt-jár az Istennek igaz Tiszteleti a' Bőlcseséggel. Mert, Ismérni kel Istent; és erre, Bőlcseséggel jutunk: Tisztelni kel őtet; és ez, a' *Religio*-túl vagyon. De, elől-jár a' Bőlcseség és Isten Isméret: abból fakad és következik az Isteni Tisztelet.

Annak-okáért, valaki Istenhez akar járúlni, és az ö igaz Tiszteleti- 's szolgálattya-által, üdvösséget kíván nyerni: Elsöben, a' Mennyei Bőlcseségnek vezérleséből, Hinni és tudni kel; hogy e' Világnak vezérlö Ura, gond-viselö Fejedelme, teremtö Istene vagyon; ki mindenhato erejével e' Világot alkotta, bőlcseségével vezérli, gond-viselésével szent nevének dücsösségére

[59] Vide infr. fo. 408. 409.

[60] Lactant. lib. 4. cap. 4. Similia lib. 1. cap.1.

hodogeus_j.indd 21 2025. 07. 21. 11:25:56

igazgattya.[61] Az-után, azt kel érteni; hogy ez az Igaz Isten, mind hív szolgainak, 's mind ellene-rugóldozó engedetlen pártosoknak, érdemek-szerént, igaz Jutalommal fizet.

Azért, a' Keresztyén hitnek, és üdvösséges Tudománynak, fel-bonthatatlan fondamentomáúl kel azt vetnünk, hogy Egy igaz Isten vagyon; kit, azért neveznek a' *Görög*ök *THEOS*-nak, mert †[62] által-lát mindeneket, *[63] által-hat mindeneket: **c**[64] Theos, *dicitur a* Theorin, *quod est, speculari, quasi Speculator et spectator omnium. Dicitur praeterea a* Thin*, hoc est, percurrere. DEUS enim semper et ubique adest.*

Ezt a' mí Hitünk elsö fondamentomát, nem vólna talám szükség a' természet tanitásival támogatni; mivel a' Pogány *Aristoteles* azt tanácsollya, {2:} hogy pálczával kel ütögetni, nem bizonyságokkal oktatni, az Isten-tagadókat:[65] Mindazáltal, a' Híveknek lelki vígasztalására lészen, ha értik, mely szépen eggyez, és igyenes bizonyságot tészen, a' Hit, és az Okosság, a' Keresztyén Igazságrúl. Azoknak pedig, kik nyelvekkel vallyák, de feslet életekkel, és rút erkőlcsökkel tagadgyák az Istent, esztene, és ébresztője lészen a' Természet az Isteni tiszteletre, és szolgálatra.

Azért, nem csak a' Sz. Irásból, de a' Teremtet-állatoknak módos, és bőlcs rendeléséből, csudálatos erejéből, álmélkodásra indító ékességiből, hasznaiból, cselekedetekből, és az emberi természetnek tulajdon indúlattyából, oly nyilván ismérhettyük a' Világ Urát, és gond-viselö kórmányossát, hogy Sz. *Pál*, ugyan Látásnak meri nevezni ezt az isméretet*: Invisibilia ipsius, a creatura mundi, per ea quae facta sunt, intellecta,* conspiciuntur; *sempiterna quoque ejus virtus, et divinitas*.[66] Ez-okon mongya a' Sz. Irás; [b67] hogy mentségek nem lehet, a' kik Istent nem ismérik. Sőt, bolondoknak nevezi, a' kik csak

[61] Heb. 11. v. 6.
[62] † Nissenus ad Ablav: quod non sunt Tres Dii.
[63] * Damasc. 1. de Fide, cap. 12.
[64] [c] Gennadius Patriar. Constantin. Tom. 4. Bibliothec. SS. Patrum.
[65] Aristot. 1. Topic. cap. 9.
[66] Rom. 1. v. 20.
[67] [b] Rom. 1. v. 19. Sap. 13. v. 5.

hodogeus_j.indd 22 2025. 07. 21. 11:25:56

szívökben-is azt merik mondani, [c][68] hogy, Nincs Isten. Mert, [d][69] *Omnes homines vident eum: unusquisque intuetur procul*: Nincs oly vad goromba ember, ki Istent nem látná a' teremtet-állatok tűkörében. mivel, a' Mennyei és földi állatok nem egyebek, szép rendel egybe-szerkeztetet garádicsoknál, mellyeken a' nagy Isten isméretire juthat az értelmes emberek okossága.

Es, hogy ama' mély Bőlcseségek fondamentomiból eredet Bizonyságokrúl ne szóllyunk, mellyek, noha a' Túdós emberek-elöt foganatosbak, mert értelmeket világoson meg-győzik, és az Igazság engedelme-alat kötve tartyák; de a' kösségnek értelmét fellyűl-múllyák, és nagy úton hátra-hadgyák:

Elősz̈or; A' Világ részeinek, szép ékes, rendel-való alkotásából, így okoskodik Eusebius: *Quoniam neque a lapidibus, casu unquam sine artifice domus aedificari, neque pannus absque texente fieri, nec navis sine gubernatore navigare potest: cum substantiis animatis atque inanimatis, plenum hunc mundum viderent* (Hebraei,) *non absque sapientia DEI haec omnia facta putantes, a magnitudine, et pulchritudine creaturarum, Creatorem omnium cognoverunt*.[70] Ez, a' mit rövideden *Eusebius* monda, annyit tészen, mintha azt mondaná: Ha egy vadon-erdőnek, kő-sziklás puszták barlangi-közöt, módoson éppíttetet Palotát látnánk, mely csinnyoson ékessíttetet, és drága kárpitokkal bé-vonatot vólna; minden szegeleti, arany és ezüst házi-eszközzel tűndöklenék; kedves gyönyörüségre, és szükséges táplalásra tartozó alkalmatosságokkal bévelkednék: E' felet, ö-benne szép vetet asztalokat, fényesen-égö szövétnekeket; körűlle, rendel-ültetet gyümőlcsös fákat, kedvesen-illatozó virágokat, csatornákon és csévéken-folyó hűvös forrásokat látnánk; és a' mulató helynek ékességén csudálkozván, tudakoznánk, Ki alkotmánya ez a' Királyi fáratságok künnyebségére rendeltetet éppűlet? Vallyon, ha ki azt felelné, hogy, emberi kéz-nélkül, a' közel-való hegyeknek történetes szakadásiból, és az ö részeinek széltűl egybe-hordásából, kerekedet a' szép Palota: nem azt itílnéd-e, hogy meg-előz minden goromba esztelenséget oktalan feleleti?

[68] c Psal. 52. v. 2.

[69] d Iob. 36. v. 25.

[70] Euseb. 7. De Praeparatione Evang. c. 2.

hodogeus_j.indd 23 2025. 07. 21. 11:25:56

Ismét: Ha egy bordában, mesterséggel rendelt bél-fonalat látnál; ha {3:} egy tengeri nagy Hajónak külsö belsö alkotmányit szemlélnéd: nem-de mingyárt azt gondolnád-e, hogy történetből nem lettek ezek; hanem, okos ember mestersége szerkeztette ezeket ily jó módgyával?

Mivel azért e' Világnak szépséges nagy-vólta, minden ékes éppületek czifráit meszsze meg-haladgya; mind fondamentomának, az-az, a' Föld kerekségének állandó erejével; mind bóltozattyának, az-az a' kerek szép Égnek hajlásával; mind fényes fáklyáinak, a' Napnak és Hóldnak világosságával; mind ékes kárpitoknak, a' Mezei szép Virágoknak, és zöldellö fáknak szem-legeltető külömbözésivel: kétség-nélkül, ennek a' díszes éppületnek (melynek mind a' *Görög*ök, mind a' *Deák*ok, nevet a' szépségtűl adtak: *Quod enim Graeci* Kosmon*, ornamenti nomine, hoc nos, a perfecta, absolutaque elegantia, Mundum appellamus*,[71]) bőlcs, és hatalmas alkotója vagyon; ki nem egyéb, az egy Istennél, kit hiszünk, tisztelünk, imádunk.

Masodszor: E' Világ vezérléséből, illyen Bizonyságot támaszt *Nazianzénus*:[72] Ha valahol gyönyörűséges nótára igazított Hegedü-, vagy Lant-szót hallunk; által-értyük, hogy okos, és túdós ember kezétűl vagyon annak eredeti. Ha meg-eresztet zászlók-alá rendelt szep Seregekre tekíntünk; ha jó rend-tartással vezérlet Várasnak sokaságát láttyuk: nyilván tudgyuk, hogy fejek, és vezérek vagyon ezeknek. miképpen *Sába* Királyné, látván a' *Salamon* éppületit, és Udvarának rendit, meg-isméré a' bőlcs Király eszességét.[73] Végezetre, ha egy Forgó-órának, álhatatos folyással-járó kerekit láttyuk: ottan tudgyuk, hogy értelmes igazgatója vagyon, ki meg-óltalmazza bontakozástúl, és kerekinek forgásit a' Nap forgásához igazíttya.

Mivel azért e' Világnak minden részei, ily ki-magyarázhatatlan szép rendel, ennyi ezer esztendeig, ily nagy álhatatossággal viseltetnek: nem lehet kételkedése az okos embernek, hogy Bőlcs gond-viselö Ura, és vezérlö Istene vagyon a' Világnak. Azért írja *Lactantius*; hogy, Nincs oly vad-természetü ostoba ember, a' ki (bár ne tudgya-is ki légyen az Isten, kinek gond-viselésével igazgattatik e' Világ,) szemét Egre fordítván, a' teremtet-állatok

[71] Plin. l. 2. c. 4.

[72] Nazianzenus, Orat. 2. de Theologia, initio.

[73] 3.Reg. 10. v. 5.

hodogeus_j.indd 24 2025. 07. 21. 11:25:56

nagy-vóltából, rendiből, szépségéből, álhatatosságából, és hasznaiból, meg ne ismérje, hogy vagyon oly Isten, a' ki mind ezeket hordozza, és vezérli. mivel, sem történetből, sem a' teremtet-állatok tulajdon erejéből, és rendeléséből, ezek nem származhatnak: *Nemo est tam rudis, tam feris moribus; quin oculos in caelum tollens, tametsi nesciat cujus DEI providentia regatur hoc omne, quod cernitur, non aliquam tamen esse intelligat, ex ipsa rerum magnitudine, motu, dispositione, constantia, utilitate, pulchritudine: nec posse fieri, quin id, quod mirabili ratione constat, consilio majori aliquo sit instructum*.[74] Ugyan-is, mi lehet oly nyilván-valo, és láthato, mint hogy, mikor az Egek, és Csillagok álhatatos rendit, és változásit tekíntyük; a' Természetnek belénk óltatot indúlattyából, eszünkbe jusson, hogy igazgató Vezére, és gond-viselö Fejedelme vagyon e' Világnak? *Quid potest esse tam apertum, tamque perspicuum, cum Caelum suspeximus, caelestiaque contemplati sumus, quam esse aliquod Numen praestantissimae mentis, quo haec regantur? Quod qui dubitat; haud sane intelligo, cur non idem, Sol sit, an nullus sit, dubitare possit. quid enim est hoc, illo evidentius? Quod nisi cognitum, comprehen-*{4:} *sumque animis haberemus: non tam stabilis opinio permaneret; nec confirmaretur diuturnitate temporis; nec una cum saeculis, aetatibusque hominum inveterare potuisset*.[75] Annak-okáért mongya Szent *Dávid*; hogy az Egeknek nyelve vagyon, mellyel az Isten dücsösségét hirdetik: az ö szavokat pedig, meg-értik minden nemzetek.[76] Másut azt mongya; hogy, az Egek király-i-sátorának ki-terjesztése-által, az Isten, mint valami szép fényes ruhába öltözik.[77] Mert, midőn a' teremtet-állatokban, és fő-képpen az Egeknek csudálatos alkotásában, hatalmasságát, és bölcseségét mutogattya, úgy tetczik, mint-ha láthato öltözetet venne magára, melyben meg-ismértessék tőllünk: mivel a' Teremtet-állatok ereje, szépsége, gyorsasága, és nagysága, csak nem kézen-fogva viszen az Isten isméretire. Azért mongya Sz. *Pál*; hogy Isten, nem hadta magát tanu-bizonyság-nélkül, jót cselekedvén velünk az Egből,

[74] Lactant. lib. 1. de falsa Relig. cap. 2.
[75] Cicer. 2. de Natur. Deorum. initio.
[76] Psal. 18. v. 1. Psal. 88. v. 6.
[77] Psal. 103. v. 2. 3.

hodogeus_j.indd 25 2025. 07. 21. 11:25:56

esőt adván, és a' földi gyümőlcsök termésére alkalmatos üdőket rendelvén.[78] A' *Bölcs* pedig, ezen okból írja; hogy az Isten lelke, minden teremtet-állatnak szóllást adot, mellyel az Isten bőlcseségét hirdesse.[79]

Harmadszor: Hogy kivűl meszsze ne bújdossunk, csak ne restellyünk magunkba tekínteni, künnyen az Isten ismeretire juthatunk; és, a' mint Sz. *Pál* mongya, meg-tapasztalhattyuk őtet.[80] mivel ö-benne élünk, mozgunk; és †[81] az Isten orczájának bélyege, és jele, rajtunk vagyon. Miképpen azért, szívökbe plantálta Isten a' Szüléknek a' magzatokhoz-valo szerelmet: úgy az egész Emberi természetbe, oly mélyen óltotta az ö ismereti szikráját, hogy Világ kezdetitűl-fogva nem vólt oly Nemzetség, mely Isteni tisztelet-nélkül let vólna. Ha azért, [a][82] *Consensus omnium gentium, lex naturae putanda est*, a' miben minden külömbözö Nemzetségek eggyet értenek, azt nem emberi gondolatnak, és találmánynak (mely mint a' pára és tajték, hamar el-enyészik,) hanem, Természetnek szívünkbe-öntöt Törvényének, kel itílni: kétseg-nélkül arra-is a' természet oktat, hogy Istennek gond-viselö ereje-alá vettetet minden ember. Ezt a' Bizonyságot, illyen szókkal említi Séneca: *[83] *Apud nos, Veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri. Deos esse, inter alia sic colligimus; quod omnibus opinio de Diis insita est: nec ulla gens usquam est adeo extra Leges moresque projecta, ut non aliquos Deos credat.*

A' Pogányok bálványozása-is erőssíti, hogy Istene vagyon e' Világnak. Mert, noha tudgyuk, és érezzük, menyíre ellenkezik a' mí dölfös, és fenhejazó természetünk dagályosságával, hogy más aláb-való teremtet-állatnak fejet hajcson, és meg-hóldollyon: Mindazáltal, inkáb akartak a' Pogányok követ, és fát, söt barmokat imádni, hogy-sem Isten-nélkül lenni. Ezzel bizonyították, hogy künnyeb a' természetnek fel-fuvalkodot akaratossága-ellen, akár-mely el-vetet állat szolgálattyára állani, és azt Istennek itílvén, feje-felibe helyheztetni, tisztelni, hogy-sem Isten-nélkül lenni.

[78] Actor. 14. v. 16.
[79] Sapient. 1. v. 7.
[80] Actor. 17. v. 27.
[81] † Psal. 4. v. 7.
[82] [a] Cicer. 1. Tusculan.
[83] * Seneca, ep. 117.

hodogeus_j.indd 26 2025. 07. 21. 11:25:57

Továb; Hogy ugyan Természetünkbe gyökerezet, az Istennek gondviseléséről, és nyomoruságinkban segétségéről-való tudomány, ez a' jelensége: Mert, noha találkoztak oly esze-fordúlt, és agya-fúrt emberek, kik sok gonosságok-miat, el-idegenedvén az Isten Igazságától, azon mes-
5 {5:}terkedtek, hogy az Istent tagadván, bátrabbak lehessenek minden gonosságra, ugy-mint [b][84] *Diágoras*, *Protágoras*, *Plinius*, és egyebek; kik, midőn csendeszen eveztek, nagy fen pöktek, és csúfos mardosásokkal jádzottak az Isten-félőkkel: de, midőn viszsza-fújt a' szél, és félelmes igyekbe estek; a' természet kisztetéséből indíttatván, Istenhez fohászkodtak; min-
10 den fa-levél cserdülésétűl féltek, kik Istentűl nem akartak félni; és fogyot igyekben, Égre vetvén szemeket, Istentűl kértek segítséget. Azért mongya Sz. *Dávid*; hogy az Isten ellenségi, mikor érzik az ö hatalmas erejét, hazudozva hízelkednek néki.[85] Igy olvassuk, hogy *Caligula* Császár, tagadván az Istent, magát hívatta Istennek: de a' Meny-dörgésekben, nagy félelemmel
15 ágy-alat bújdoklot: [b][86] *Qui Deos tantopere contemneret, ad minima tonitrua et fulgura connivere, caput obvolvere; ad vero majora, proripere se e strato, sub lectumque condere solebat.*

Ismét: Természetünknek hirtelen, és gondolkodás-nélkül-való indúlattyából, érezzük azt minnyájan, a' mit *Jósafat* Király mondot;
20 hogy, midőn nyavalyánkban nincs sohonnan reménségünk, mingyárt Istenhez fordíttyuk szemeinket.[87] Ezt a' bizonyságot, illyen szókkal adgya előnkbe Tertulliánus és Cypriánus: [d][88] *Vultis, ex animae ipsius testimonio comprobemus? quae licet carcere corporis pressa, licet institutionibus pravis circumscripta, licet concupiscentiis, et libidinibus evigorata, licet falsis Diis*
25 *exancillata: cum tamen resipiscit, ut ex crapula, ut ex somno; et sanitatem suam patitur, et DEUM nominat; hoc solo, quia proprie verus hic unus DEUS, bonus, et magnus. Et quod DEUS dederit, omnium vox est: Judicem quoque*

[84] [b] De Diagora, Augustinus, tom. 7. lib. 3. contra Liter. Petil. Cap. 21.
[85] Psal. 65. v. 3.
[86] [b] Suet. In. Caligula, c. 51. Idem fecit Augustus. Suet. cap. 90.
[87] 2.Paralip. 20. v. 12.
[88] [d] Tertul. Apolog. c. 17. 18. Cyprianus, de Idolor. vanitate, n. 65. Lactant. lib. 2. cap. 1.

hodogeus_j.indd 27 2025. 07. 21. 11:25:57

contestatur illum; DEUS videt; et, DEO commendo; et, DEUS mihi reddet. O testimonium animae naturaliter Christianae! Denique pronuntians haec, non ad Capitolium, sed ad caelum respicit; novit enim sedem DEI vivi.

Ennek-felette; Az Emberi Kivánság, a' teremtet-állatokkal soha meg nem elégedhetik: hanem, akár-menyi gazdagságra, böcsülletre, kincsre, hatalomra, bőlcseségre jusson, nyughatatlan.[89] és, mint az égö tűz, ha olajt öntesz-reá, inkáb fel-lobban: úgy a' mí kivánságink szomjúsága, meg nem óltatik, hanem gerjed e' világi jóknak bévelkedésivel. Szükség tehát, hogy valami nagyob, és job légyen teremtet-állatnál, a' kivel bé-tellyesedgyék ez a' Természetnek nagyobra-vágyódo kivánsága, mely heában és haszontalanúl belénk nem plantáltatot. Ez pedig, a' kiben meg-nyugszik kivánságunk, nem egyéb Istennél: kiben minden Jó vagyon; mint maga jelenti, *Mojses*-nek így szólván: *Ostendam tibi omne bonum*.[90] Szent *Dávid*-is azt énekli; [g91] hogy akkor elégszik-meg, mikor az Ur dücsösségét látangya. Ugyan erre néz Sz. *Agoston*, mikor azt írja; hogy Isten-kivűl, semmiben nyugodalmat nem találunk: [h92] *Fecisti nos ad te, Domine; et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te*. Egyéb bizonyságot erről ne keressünk *Salamon*-nál: ki birodalmát nagy meszsze terjeszté; istállojában, negyven-ezer szekeres-lovat, és tizen-két ezer hátas-lovat tartot; aranya, ezüste oly béven vólt, mint a' piaczon-heverő-kövek;[93] †[94] hét-száz Királynét tartot, és három-száz ágyast; *[95] Asztalára, minden-nap, tíz hizlalt, és húsz mezei Ökör, száz Ürű kőlt, a' sok Vad- Madárkívűl; †[96] Eppűletekben, jó-lakásban, musikában, valami gyönyörüségeket meg-gondolhat ember, mindenekben eleget {6:} tet kivánságinak: De mind ezekben, hiuságnál, és nyughatatlankodásnál egyebet nem tapasztalt. Mert, szinte mint az ember Teste, sem a' levegö Egben, sem a' Vízben meg nem nyugszik, mivel nem ezek az ö *Centromi*, és természettűl rendelt helyei: úgy

[89] Vide S. Bern. Infra, in fine Capitis 4.
[90] Exod. 33. v. 19.
[91] [g] Psal. 16. v. 15.
[92] [h] Aug. 1. Confess. Cap. 1.
[93] 3.Reg. 4. v. 26.
[94] † 3.Reg. 11. v. 3.
[95] * 3.Reg. 4. v. 22.
[96] † Eccls. 2. v. 4.

hodogeus_j.indd 28 2025. 07. 21. 11:25:57

a' mí Lelkünk, az egy Istenen-kívűl, semmiben elégséget nem talál. Azért szól így Istennek Szent *Dávid*: *Quid mihi est in caelo, et a te quid volui super terram? DEUS cordis mei; pars mea DEUS in aeternum*;[97] Sem Mennyországban, sem a' föld színén, nincs egyéb jóm nálladnál. Azért, *Quidquid mihi vult dare Dominus meus, auferat totum: et se mihi det*;[98] valamit akar Isten adni, bár mind el-vegye tőllem: csak magát adgya nékem.

Végezetre; Az emberi Okosság tanít arra, hogy az értelmes Lélekkel ékesittetet ember, nem lehet aláb-való, és el-vetetteb egyéb teremtet-állatoknál. Ha pedig hiuságos találmány a' *Religio*, és Istenrűl-valo tudomány: sem balgatagb, sem nyomorúltab állat nincs az embernél. Mert, Egy az; hogy sokan az emberek-közzűl, vagy mindenestűl, vagy nagy részből, megvonszák magokat e' Világi gyönyörüségek, és alkalmatosságok örömétűl, az Isten kedveért. Más az; hogy a' Lelki-isméret furdalási, az Isten haragjának, és a' kárhozatnak félelmi, csak egyedűl az embert faggattyák. Azért, Sz. *Pál* mondása; hogy, Mindennél bóldogtalamb az Istenes Jámbor, ha Isten nincsen; és ha csak e' világon vagyon határa reménségünknek.[99]

Negyedszer: A' természet ereje-felet-való Csudák, és Jövendő-mondások, mellyeket Isten elein cselekedet, és most-is újít mikor kedves elötte, bizonyságok, hogy e' Világnak vezérlö Istene vagyon; ki az ö Hívei segitségére, és óltalmára, a' gonoszok fenyitékére, és bűntetésére, szokatlan, és teremtet erőnek folyása-szerént, lehetetlen dolgokat cselekeszik. Ezekről pedig a' Csudákról, és Jövendőllésekről, †[100] ezennel béven szóllunk.

Ötödször, és Utólszor: Az Emberi elmének bőlcs Okoskodása, az Igaz Isten isméretire mutat, és igazít.

I. Mert, a' mint Sz. *Agoston* írja, akár-mely tudatlan vak Pogány nemzetségek, mikor Istent említenek, az Isten nevén azt értik, kinél nagyobbat, főbbet, böcsülletesbet, jobbat, nem gondolhatni: †[101] *Cum ille unus cogitatur Deorum DEUS, ab his etiam qui alios suspicantur Deos, ita cogitatur, ut aliquid, quo nihil melius sit, atque sublimius, illa cogitatio conetur attingere.* Erről Sz.

[97] Psal. 72. v. 25.
[98] Aug. in. Ps. 26.
[99] 1.Cor. 15. v. 19.
[100] † Infra, lib. 1. cap. 5. li. 2. c. 5.
[101] † August. 1. de Doctr. Christ. cap. 7. Lib. 7. Confes. cap. 4. S. Thomas, 1. Parte, qu. 1. art. 1.

hodogeus_j.indd 29 2025. 07. 21. 11:25:57

Bernárd imígyen szól: *[102] *Quidquid illud est quod DEUS sit, id sine dubio est, quo non possit aliquid majus cogitari*. Séneca azt írja; hogy azt kel Istennek vallani, *Quo nihil majus excogitari potest*;[103] a' kinél semmit nagyobbat nem gondolhatunk. Az pedig, a' kinél nagyobbat, főbbet, és böcsülletesbet nem gondolhatunk, lehetetlen, hogy csak emberi elménk hiuságos gondolkodása, és *Chimaerá*-ja légyen: mivel nagyob, böcsülletesb, és job a' mi való, hogysem a' mit csak elmélkedéssel farag gondolatunk. Tehát lenni kel annak, a' kinél főbbet és nagyobbat nem gondolhatni.

II. Ezek e' Világi Allatok eleitűl-fogva-való tellyes sokaságában, ha oly találtatik, mely mástúl nem származik, és nem füg, az, a' kit Istennek nevezünk. Ha pedig ebben a' sokaságban, semmi nincs ki más-{7:}túl nem füg mint alkotójátúl, hanem mindenek mástúl származnak és függenek: Mivel az egész és tellyes sokaság-kivűl, nincs semmi oly, melytűl a' teremtet-állatok sokasága füg és származik; következik, hogy a' Világi állatok tellyes sokasága, valakitűl olytúl füg, ki ebben a' sokaságban foglaltatik; és így, nem egyébtűl, hanem, vagy önnön-magátúl, vagy a' maga saját alkotmányátúl füg. Ez pedig tellyességgel lehetetlen, mint ezennel meg-bizonyítom. Tehát, azt kel állatnunk, hogy e' világon, vagyon oly böcsülletes Természet, mely mástúl nem füg, és nem származik; hanem ettűl vagyon eredeti egyéb állatoknak: és Ez az igaz Isten.

III. Ha a' Világ, az ö-benne-valo fő részeivel-egyetemben, öröktűl-fogva nem vólt, hanem üdő-szerént kezdetet: kétség-nélkül oly alkotója vólt, kinek ereje-által kezdetet újonnan, a' mi nem vólt annak-elötte. De bizonyos, hogy e' Világ, a' benne-való állatokkal, öröktűl-fogva nem vólt. Tehát, hatalmas *Autora*, kezdője, Teremtője vólt a' Világnak, kinek erejéből kezdetet újonnan lenni. Ez, a' Világ teremtő Ura, az Egy igaz Isten. A' Bizonyság Elsö részét, *Majorem Propositionem*, így erössíti Sz. *Agoston*: Semmi állat nem alkothattya önnön-magát; *Nulla enim omnino res est, quae seipsam gignat, ut sit*.[104] mivel, a' ki valamit teremt, vagy alkot, annak lenni kel; és erejének, hatalmának, tehetségének kel lenni: mert ezek-nélkül semmit nem

[102] * Bern: ep. 191.

[103] '' Seneca, Praef. libror. de Naturali Quaestione.

[104] Aug. lib. 1. De Trinit. cap. 1.

hodogeus_j.indd 30 2025. 07. 21. 11:25:57

cselekedhetnék. Tehát, a' mi eléb nem vólt, hanem újonnan kezd lenni, másnak ereje- és hatalma-által kel kezdetni. Második részét a' Bizonyságnak, *Minorem*, győzhetetlenűl bizonyíttya Sz. *Agoston*, illyen formán: Valamint nem lehetséges, hogy az Ember öröktűl-fogva légyen, ha mind teste mind lelke öröktűl-fogva nem vólt; mivel az emberi természethez, mind eggyik 's mind másik szükséges: szinte úgy az Egek forgása, az Üdő részeinek következése, a' Világi állatoknak egy-mástúl származása, nem lehet öröktűl-fogva; hanemha, az eléb-valo, és az utólban-következö részek öröktűl-fogva vóltak.[105] Mert, szintén mint az Emberi természethez szükséges a' test, és lélek: úgy az Üdőhöz, az Egek forgásihoz, a' Teremtet-állatok egy-más-után születéséhez, és romlásához; egy szóval, a' rész-szerént múlandó és folyó dolgokhoz (mellyeket a' Deákok *Successivumok*-nak, egy-más-után-következö részekből állóknak mondanak) szükséges, hogy eléb és utólb-valo részt foglallyanak magokban. Annak-okáért, ha az Egek forgása, az Emberek egy-más-után születése, öröktűl-fogva vólt: természetekhez illendö részek-nélkül, az-az, elébbi, és utólb következö részek-nélkül, nem lehettek. Tehát, eléb és utólb-való részek vóltak öröktűl-fogva. Tellyességgel lehetetlen pedig, hogy mind az eléb-való, mind az utólb-következö részek, öröktűl-fogva légyenek: mert, a' mi-elöt valami vólt, az nem lehet öröktűl-fogva.

Ezt a' Bizonyságot, világosb értelemért így erőssíthettyük. Ha mostani állapattya a' Világnak, kezdet-nélkül, öröktűl-fogva úgy vólt mint most; Ha az Emberek egy-más-után születtek, bizonyos-számu esztendőkig éltek, és azután meg-hóltak: következik, hogy nem csak az Emberek születése, de halála-is öröktűl-fogva vólt. Az pedig nem lehetséges: mert az Emberek szűletése, csak egy-nehány bizonyos-számu eszten-{8:}dőkkel vólt halálok-elöt. Azért, ha a' születés eléb vólt a' halálnál, nem lehetet öröktűl-fogva a' halál. Es, mivel csak bizonyos-számu esztendő folyt a' halál- és születés-közöt, mint szintén most: ha öröktűl-fogva nem lehetet az emberek halála, születések sem lehetet kezdet-nélkül. Ebből kerekedik-ki; hogy e' Világ, nem lehetet kezdet-nélkül mindenkor, illyen formán és módon mint most vagyon.

[105] Aug. 12. de Civit. Dei. ca. 15.

hodogeus_j.indd 31 2025. 07. 21. 11:25:57

Végezetre, azzal-is vastagíthattyuk ezt az Igazságot. Mert az öröktűl-fogva-való állatnak, nem határozot üdők-ig, hanem örökké, abban az állapatban, változás-nélkül kel maradni, melyben vólt elein: mert, ha változnék, nem lehetne ez a' változás öröktűl-fogva; mivel a' változó állat létele-után kellene következni a' változásnak. Szükség tehát, hogy a' mi öröktűl-fogva-való, változása-elöt örökké, az-az, végetlen ideig, változás-nélkül elébbi állapatban maradgyon. mert, ha a' változás-elöt, csak bizonyos üdővel kezdet lenni, nem vólt öröktűl-fogva. Ebből világoson következik, hogy az Egek forgási, és az Emberek nemzési; egy szóval, a' Világnak illyen állapattya mint most vagyon, nem lehetet öröktűl-fogva; akár-mint habozzon ebben *Aristóteles*: ki, midőn a' csipát szemérűl le-törölvén, bizonyságinak töredelmes pozdorjáját meg-ismérte vólna, igazán meg-vallotta, hogy a' Világ kezdetirűl, bizonyost nem túd mondani.[106]

Ezt, a' ki teremtette e' Világot, mely az-elöt nem vólt, mí Istennek, és Világ Urának vallyuk: Ezt tisztellyük, mint Teremtö, és gond-viselő Fejedelmünket.

De ezeknek, és töb mély Bizonyságoknak, most békét hagyván, vegyünk a' meg-mondot Igazságból, Két hasznos Tanuságot.[107]

Elsöt, azt: Mely veszedelmes vakságra viszi embert a' Bűn, és az Isten Törvénye-ellen-való fesletség. Szent *Pál* mongya; hogy, a' ki vétkezik, megtagadgya Istent cselekedetivel.[108] mert, nem egyéb a' Gonosság, ugy-mond Sz. *Jób*, [b][109] hanem a' Felséges Isten tagadása. Ugyan-is, a' ki bátran el-merűl, és torkig úsz minden gonosságban, úgy viseli magát, mint-ha nem vólna kinek engedelmességgel tartoznék; és a' ki látná, vagy meg-bűntethetné álnakságit. Azért, a' ki nem csak szájjal, hanem erkőlcsel-is akarja ismértetni hogy az Istent hiszi, ne légyen ollyan, mint a' kikrűl olvassuk, hogy hasonlók az erdei szamárokhoz,[110] és *Liber Bárók*-nak vagy *Exlexek*-nek alítván magokat, szabadoson vétkeznek, mint-ha Menedék-levelek vólna az Isteni

[106] Aristot. lib. 1. Topicorum, cap. 9.
[107] KET TANUSAG.
[108] Tit. 1. v. 16.
[109] [b] Iob, 31. v. 28.
[110] Iob. 11. v. 12.

hodogeus_j.indd 32 2025. 07. 21. 11:25:57

szolgálattúl: hanem, szűnetlen szeme-elöt hordozza, hogy Birodalom-alat születet; és nagy bűntetések fenyítékével köteles Teremtőjének szolgálattyára, és szó-fogado engedelmességre.

Másodikat, azt tanúllyuk: Mely méltó okokból parancsollya Isten, [c][111] hogy soha semmi dolgainkban el ne feletkezzünk, és lelki szemeinket el ne fordítcsuk Istenünkrűl. mivel, nagyob szabadságot semmiből nem vehet az emberi gyarlóság a' gonosságra, mint abból, hogy ki-veti Istent elméjéből.[112] Miképpen az Országokban, nem lehet nagyob bontakozása az Igazságnak, sem el-áradása a' gonosságnak, mint mikor az emberek azt vélik, hogy, sem Fejedelmek, sem Birájok nincsen:[113] Azon-képpen, nem lehet azokban zabolája a' gonosságnak, a' kik gyakran nem emlekeznek az {9:} Istenrűl.[114] A' ki pedig szűnetlen Istenre függeszti szemeit, nem csak esztene vagyon minden tekélletes jó erkőlcsre, de e' világi veszedelmek- és háboruságok-közöt, csudálatos vígasztalást talál; mint Sz. *Dávid*: ki, midőn e' Világnak fel-háborodot habjai-közöt, ugyan meg-epedet vólna, azt mongya; †[115] hogy, meg-emlekezvén az ö édes Istenérűl, örvendetes gyönyörüséggel bé-tellyesíttetet szűve.

MASODIK RESZE.

MINT KEL A' VILAGI SZEP ALKOTMÁNYOKBAN, az Isten Hatalmát, és Bölcsesegét szemlélni.

I*Saias* írja; hogy Isten, Három újára függesztette a' Főld-kerekségét:[116] akarván ezzel jelenteni, hogy e' Világ gond-viselésében, Istennek Három csudálatos tulajdonsági tűndöklenek: tudni illik, Atyai Jó-vólta, mellyel jót

[111] c Deut. 8. v. 11. 14. Infra, l. 1. c. 6. et, c. 7. in fin.
[112] Iob. 8. v. 13.
[113] Psal. 13. v. 2.
[114] Psal. 52. v. 1.
[115] † Psal. 76. v. 4.
[116] Isaiae, 40. v. 12.

hodogeus_j.indd 33 2025. 07. 21. 11:25:57

akar cselekedni teremtet-állatival; Gond-viselö Bőlcsesége, mely útat talál jó akarattyának véghez-vitelében; Mindenre-ható Hatalma, melynek erejével meg-szerzi, valami szükséges e' Világnak hasznos vezérlésére. Es, hogy ezeket az Isteni tulajdonságokat, aítatos szeretettel ismérné minden ember, gyakran ínt a' Szent Irás, hogy az Isten alkotmányit szorgalmatos gondolkodással szemléllyük: söt, Jajt kiált azokra, kik ebben meg-fogyatkoznak.[117] Az Isten, akarván Szent *Jób*-bal ismértetni hatalmasságát, és Isteni félelemre 's szeretetre igyekezvén gerjeszteni lelkét, sok szóval eleibe rakogattya, söt pompával mustráltattya, a' teremtet-állatokban tűndöklö bőlcseségét, és hatalmas erejét: Először, az Egek csudáirúl emlekezik; az-után, az Esöt, Havat, Szeleket, Meny-köveket; végre, az Égi madarakat, Vízben-úszo állatokat, Földön-lako vadakat, elő-számláván, úgy mutogattya, mely világos tűköri mind ezek az ö bőlcs hatalmának.[118] Szent *Dávid*-is, Isteni dícsíretre, és szeretetre serkegetvén magát, szép énekléssel elő-számlállya az Isten teremtet-állatit.[119] Szent *Agoston* pedig, magárul azt írja; hogy, mikor üdőt vehet foglalatosságitúl, az Isten alkotmányit, gyönyörüséges elmélkedéssel visgállya; és ezzel úgy fel-gerjed Isteni szeretetre, hogy a' reménlet bóldogságnak elől-járó sengéjét láttatik érezni: *Saepe istud facio: hoc me delectat; et ab omnibus actionibus necessitatis, quantum relaxari possum, ad istam voluptatem refugio: Neque in his omnibus quae percurro, reperio tutum locum animae meae, nisi in te, quo colligantur sparsa mea. Et aliquando intromittis me in affectum multum, inusitatum, introrsum, ad nescio quam dulcedinem: quae si perficiatur in me, nescio quid erit, quod vita ista non erit.*[120]

[117] Isai. 5. v. 11.

[118] Iob, 38. et seq.

[119] Psalm. 18. 103. 145.

[120] Aug. 10. Confess. cap. 40. Elegantissime Nazianzenus, Orat. 2. de Theologia, res creatas singillatim considerat.

hodogeus_j.indd 34 2025. 07. 21. 11:25:57

¶ 1. Hasznai a' Teremtet-állatokrúl-való elmélkedésnek.

A' Bőlcs mondása-szérént, a' Teremtet-állatok, egér-fogó kelepczék a' balgatagoknak: *Factae sunt in muscipulam pedibus insipientium*.[121] De az okos embernek, garádicsok és lajtorják, mellyeken Istenhez járúl. Azért, a' Teremtet-állatokrúl-való mélyeb gondolatból, Három rend-béli Haszon származik az emberben.

Elsö: Az Isten ismèreti. †[122] A' *Hercules* lába nyomdokát fövenyben {10:} látván *Pitágoras*, minden egyéb tagjainak öregségét fel-találá az egy láb-helyből. *Apelles*, egy vékony vonítást tén a' *Protógenes* el-kezdet képén; melyből meg-ismèré az okos ember, hogy *Apelles* vólt házánál.[123] Mí-is, a' Világ részeinek szép rendes állapattyából, az Egek forgásának, az Esztendők részeinek álhatatos és alkalmatos változásiból, nyilván ismérhettyük, a'végetlen-hatalmú és bőlcseségü Istennek gond-viselését.[124]

A' Teremtet-állatok Nagy-vólta, Istenünk végetlenségét; Ékessége, szépségét; Erőssége, hatalmát; Fényessége, dücsösségét; Edessége, sok vígasztalásokkal bévelkedö jó-vóltát, adgya értenünk: mivel, valami a' kútföből származik, azzal bévelkedni kel a' Kútnak. Es senki azt másnak nem adhattya, a' mi magában nincsen, vagy tulajdon neme-szerént, vagy *eminenter*, felsöb és méltoságosb állapatban. Azért mongya a' Bőlcs; hogy, a' kik a' Napot és Hóldot, szépségekért Isteneknek alították, bolondúl cselekedtek: mert ezeknek szépségéből, azt kellet vólna tanúlni, Mentűl szeb Isten a' ki ezeket alkotta: *Quanto his dominator eorum speciosior est: speciei enim generator, haec omnia constituit*.[125] Méltán írja tehát Sz. *Basilius*; hogy e' Világ, nem egyéb, szép írot Könyvnél, mely az Isten dücsösségét, és felségét hirdeti: *Nam et totus hic Mundus, quasi conscriptum quoddam volumen est, praedicans gloriam DEI*.[126] Ugyan-ezent mondá Szent *Antal*, egy Pogány Bőlcsnek, ki

[121] Sapient. 14. v. 11.
[122] † Gell. lib. 1. cap. 1.
[123] Plin. l. 35. c. 10.
[124] Sapient. 13. v. 3
[125] Sapient. 13. v. 3
[126] Basil. hom. 11. Hexam.

hodogeus_j.indd 35 2025. 07. 21. 11:25:57

azon tudakozék tőlle, Mint lakhatik a' pusztában könyvek-nélkűl? †[127] *O Philosophe, meus codex, natura Creaturarum est*. Másut, ezen *Basilius* azt írja; hogy e' Világ ollyan, mint egy Iskola, melyben a' Teremtet-állatok, Isten isméretire tanítanak: *Mundus revera officina est discendi, et locus erudiendi ad cognitionem DEI, per visibilia manuductionem menti exhibens ad invisibilium speculationem, quemadmodum Apostolus ait*:[128] Mert, ugy-mond, a' láthato állatok szépsége, és nagysága, az Isten erejét, és szépségét szemünkelöt hordozza: úgy hogy, noha leg-kisseb részét érthettyük a' Teremtet-állatok titkainak; de azok-is, a' miket szeműnkel látunk, oly csudálatosok, hogy akármely éles elme sem álmélkodhatik elégségesen, az Istennek ezekben tűndöklő bőlcseségén:[129] *Ex pulchritudine eorum quae videmus, eum, qui omnem pulchritudinem excedit, mente concipiamus; et ex magnitudine sensibilium horum, Infinitum illum, et omnem magnitudinem superantem, omnemque intelligentiam in multitudine potentiae suae excedentem, reputemus. Etenim, etiamsi naturam eorum quae facta sunt, ignoremus: tamen id, quod sensui nostro subjacet, tantum miraculum habet, ut etiam attentissima mens, minor appareat eo, quod minimum est in mundo, ut aut pro dignitate ipsum enarrare valeat, aut Creatori debitam laudem referre*.[130] Miképpen azért a' Mennyei bóldogságban, Isten a' dücsőűltek tűköre, melyben a' teremtet-állatokat szemlélik: úgy a' Világon, a' Teremtet-állatokat, Tűkörök-gyanánt kel néznünk, mellyek az Isten jó-vóltát, hatalmát, bőlcseségét ismértetik; és mint garádicsok, Isten isméretire emelnek.[131] Mivel minden állatok azt kiáltyák: *Ipse fecit nos, et non ipsi nos*; hogy Isten teremtette őket, és nem magoktúl lettek. Azért, miképpen ama' nevezetes kép-íro *Fídias*, oly mesterséggel bé-irá a' *Minerva* képébe, maga abrázattyát, hogy ezt külömben le nem törölhették, hanem az egész képet egybe-rontván: úgy az Isten, minden teremtet-állat-{11:}ban oly jelenségit hadta bőlcs Hatalmának, és hatalmas Istenségének, hogy nem külömben, hanem ez egész Természet romlásával, lehet ezeknek titkolása.

[127] † Tripart. Histor. lib. 8. c. 1.
[128] * Homilia 1. Hexamer. Rom. 1. v. 20.
[129] Sapient. 1. v. 7. Supra, fol. 4.
[130] Basil. hom. 1. Hexam.
[131] Psal. 99. v. 3.

hodogeus_j.indd 36 2025. 07. 21. 11:25:57

Masodik Haszna a' Teremtet-állatok isméretinek, az: Hogy ez-által gerjed bennünk az Isteni Szeretet, és Hál'adásra indíttatunk. Azért mongya Szent *Basilius*; hogy, mikor egy Füvecskét látunk, Isteni szeretetre indíttatunk, ha meg-gondollyuk, hogy ezt Isten, nem magáért, sem az Angyalokért, vagy oktalan-állatokért, hanem, *Herbam servituti hominis*; a' hegyek tetején zöldellö Füvet, emberek szolgálattyára teremtette.[132] Mert az ember, szűkölködik az oktalan állatok-nélkül, hogy húsával tápláltassék, bőrével és gyapjával ruháztassék, erejével földét száncsa, terhét hordozza, gyalog járástul megmencse: Ezek pedig az oktalan-állatok, fűvel tápláltatnak: A' füvek nem nőnek külömben, hanem-ha esővel öntöztetik a' föld: Az esők más-képpen nem lehetnek, hanem, ha a' Tengerből és folyó-vizekből pára emeltetik, a' földből pedig gőzölgő füstök támadnak, és szelet indítnak, mely a' felhőket el-terjeszti a' föld kerekségére: Ezek a' párák, és füstök, külömben fel nem emelkednek, hanem a' Nap és Csillagok erejével. Annak-okáért, mind az Egek az ö szép forgásival, mind az esők, és mezei virágok, az ember szolgálattyára, hasznára, és tisztességes vigasztalására teremtettek. Azt kívánnya azért ez a' Szent *Doktor*; hogy, midőn egy szép Virágot kezűnkbe vészünk, egy árnyék-tartó Zőld ágat meg-tekíntünk, Istenhez emellyük lelki szemeinket; és dücsöítcsük őtet, ki ennyi szépséggel ékesitette az el-hervadó virágot, hogy a' mí szemünket gyönyörüségesen legeltesse; ily szép illattal meg-áldotta, hogy jó szagával minket vígasztallyon; ennyi külömb-ízü jó gyümőlcsöket adot, az üdők állapattyához-képest, hogy torkúnknak kedveskedgyék.[133]

Egy szóval, nem úgy bánt velünk Isten, mint mí béresinkel, kiknek temérdek és vastagíto eledelt rendelünk; csemegére és nyalánkságra nem szoktattyuk őket; hanem, szükségünk-felet, érzékenységink gyönyörködtetésére, sok szépséget teremtett. Mivel, a' Szent *Ambrús* szavaként, *Nescias, utrum species amplius florum, an vis odora delectet*;[134] a' virágok szaga és ékessége, gyönyörüségére szolgál az embernek. Erre-nézve írja *Séneca*; hogy Isten mí-érettünk sokat teremtett; †[135] *Oculos, Aures, animum mulcentia.*

[132] Basil. hom. 6. Hexam. Psal. 103. v. 14.
[133] Caeli propter hominem, Deut. 4. v. 19.
[134] Ambr. 3. Hexam. c. 8.
[135] † Seneca, 4. de Beneficiis, c. 5.

hodogeus_j.indd 37 2025. 07. 21. 11:25:57

Neque necessitatibus tantum nostris provisum est: usque in delicias amamur; mellyek nem szükségre, hanem gyönyörüségre-valók. Melyből itíletet tészen Szent *Agoston*, menyi jót tartot Isten Híveinek a' bóldogságban, ha ennyi áldomásit terjeszti e' földön az el-veszendőkre-is: *[136] *Quid dabit eis quos praedestinavit ad vitam, qui haec dedit etiam eis quos praedestinavit ad mortem?*

Ezeket meg-értvén, nem illik hogy hasonlók légyünk amaz oktalan-állatokhoz: mellyeknek midőn a' Pásztor makkot, vagy galagonyát vér a' fárúl, mohon zabállanak; egy-mást orrokkal taszigállyák; de szemeket fel nem emelik, hogy meg-köszönnyék Pásztorok jó-tételményét. A' Gyermekekhez se hasonlítcsuk magúnkat, kiknek ha szép Arany-bötűkkel írt Könyvet adnak, gyönyörködnek ugyan a' bötűk tettetes {12:} ékességében, de nem értik mi fekszik azok-alat, és a' benne-való mélységes tudományra nem igyekeznek: Hanem azon légyünk, hogy e' Világi Szépség-által, Istennek szerelmére; Jó-tételményiért, hálá-adásra indúllyunk: és meg-emlekezzünk a' Bőlcs mondásárul; hogy, midőn Istentűl jót vészünk, hálá-adást térítcsünk-viszsza ö Szent Felségének.[137] Ugyan-is, a' mint Szent *Agoston* írja, bolondság vólna, ha azok a' szépségek el-vonnának Istentűl; mellyek nem-is vólnának, ha Istenben nem vólnának: *Sero te amavi, pulchritudo tam antiqua, et tam nova; sero te amavi. In ista formosa, quae fecisti, deformis irruebam. Ea me tenebant longe a te: quae si in te non essent, non essent. Cum inhaesero tibi ex omni me, nusquam erit mihi dolor et labor, et viva erit vita mea, tota plena te: Nunc autem, quoniam quem tu imples, sublevas eum; quia tui plenus non sum, oneri mihi sum*.[138]

Harmadik Haszna a' Világi állatok visgálásának, az: Hogy ezek példája, hívatalunkrúl, és kötelességünkrűl emlekeztet; és néma nyelvekkel erkőlcsünket Tekélletességre izgattya, és igazgattya. Ez az oka, hogy a' Szent Irás, néha Hangyákra,[139] néha Héjákra,[140] söt Ökrökre, és Szamárokra

[136] * Aug. 22. de Civit. c. 24.
[137] Eccli. 14. v. 16.
[138] August. li. 10. Confess. c. 27. 28.
[139] Prov. 6. v. 6.
[140] Iere. 8. v. 7.

hodogeus_j.indd 38 2025. 07. 21. 11:25:57

mutat,[141] hogy ezektűl tanúllyuk, mint kel hívatalunkban járnunk.[142] Azt mongya azért Szent *Basilius*, és Szent *Ambrús*; hogy, midőn egy szép Virágot meg-tekíntünk, ne csak úgy nézzünk erre mint a' barmok; hanem, eszünkbe jusson életünk gyarlósága, rövid öröme, múlando vigasága. Mert, miképpen a' szép Virág, hamar meg-hervad; és, noha *Salamon*-nál frissebben őltözöt, de nagy gyorsan el-veszti ékességét, és el-szárad: azon-képpen, te-is, akármely erőben, szépségben, és hatalomban dicsekedgyél, rövid üdő-alat meghervadsz, és meg-rothadsz: *Volo, ut tibi Creatoris miraculum firmius insideat, ubicumque reperiaris: et cuicumque generi terra nascentium adstiteris, evidentem Conditoris memoriam conserves, et capias de ipso admonitionem. Cum igitur videris Herbam florentem, ad meditationem venias de humana natura: in memoriam revoces imaginem Isaiae; Omnis caro foenum, et omnis gloria ejus ut flos. Brevitas enim vitae, et in modico tempore gaudium humanae prosperitatis, aptissimam apud Prophetam imaginem adepta est. Hodie floridus corpore, florulentum habens colorem, aetatis vigore validus et concitatus: cras idem hic, miserabilis, aut tempore marcidus, aut morbo dissolutus. Ille conspicuus in divitiis, multitudo circa ipsum adulatorum; amicorum fictorum, gratiam ipsius venantium; multitudo cognationis, ejusque fictae; adde divitiis, politicam aliquam potestatem, aut ex Regibus honorem, exercitus imperium, gentis gubernationem: Ecquid postea? Una nox, aut una febris hominem, non rapi ab hominibus posse putatum, aufert, omnem scenam circa ipsum denudans; et majestas illa, velut insomnium, redarguta evanescit.*[143]

Hasonló-képpen más helyen, ezen Sz. Doktorok arra tanítanak; hogy, midőn a' Szőlő-veszszőt láttyuk, eszünkbe jusson állapatunk: hogy, noha minket Isten, mint szép Szőlőt, bé-gyepelt, bé-árkolt, meg-metczet, megkarózot, malasztyának, és Szentek példajának vastagító támaszival: de viszontag azt kívánnya tőllünk, hogy a' Szőlö-tőben maradgyunk, nevekedgyünk, gyümőlcsözzünk; és, midőn homlítás-által bé-vermeltetünk, föld-alá bújtatunk, örömmel szenvedgyük: *Sufficit Vitis ipsa, visui tuo diligenter aspecta,*

[141] Isaiae, 1. v. 3.
[142] Iob, 12. v. 7.
[143] Basil. hom. 5. Hexam. Ambr. 3. Hexam. c. 7.

hodogeus_j.indd 39 2025. 07. 21. 11:25:57

ut te de Natura admoneat. Meministi enim, quod Domi-{13:}*nus Vitem se appellat, et nos palmites: provocans ad fertilitatem; ut ne ob inutilitatem damnati, in ignem mittamur. Humanas scilicet animas, Vineam dicit; quibus sepem circumdedit, munimentum ex Praeceptis, et custodiam Angelorum. Deinde, velut perticas nobis affixit, positos in Ecclesia, primum Apostolos, deinde Prophetas, et Doctores: et antiquorum Exemplis, mentes nostras in altum evehens, non dimisit ipsas humi prostratas, et conculcatu dignas. Vult autem nos, velut pampinis quibusdam circumvolutos, Dilectionis amplexibus propinquos amplecti; quo semper sursum versus impetum habentes, altissimis apicibus nosipsos adaequemus. Exigit insuper a nobis, ut sustineamus, dum defodiemur: defoditur autem anima, in depositione curarum mundi, quae oneri sunt cordibus nostris. Quare, qui carnalem dilectionem deponit, et amorem erga pecunias, aut, erga miseram hanc gloriam affectum, contemtibilem ducit; velut defossus est.*[144]

Másut, arra tanítanak; hogy, mikor láttyuk az Oktalan-állatoknak magokra-valo gond-viselését, meg-emlekezzünk, hogy Lelkűnkre mí-is szorgalmatos vigyázással gondot visellyünk. Mert nagyob kárhozatunk lészen, ha a' barmoknál oktalambnak találtatunk magunk dolgaiban: *Si percurramus, quanta sit brutis super vita ipsorum cura, citra doctrinam: aut ad salutis animarum providentiam commonebimur, aut amplius condemnabimur, cum inventi fuerimus brutis inferiores.*[145] A' Fiakat, a' Gólyák példajával taníttya Sz. *Basilius*, mint kel tisztelni koros meg-ért szüléjeket. Mert a' Gólyák, ugymond, midőn el-vénhedik Szüléjek, melegítik hideg tetemit tollokkal; eledelt hordanak néki; röpűllésében szárnyokkal fel-emelvén segítik: *Ciconiae, patrem, prae senio defluvio laborantem pennarum, circumstantes, propriis pennis confovent; et alimentum abunde suppeditantes, etiam volandi auxilium quantum valent praebent, utrinque alas leviter allevantes. Quod sufficiebat, ut pueros, si advertere vellent, ad Parentum amorem excitarent. omnino enim nullus adeo insanus est, ut non pudore dignum judicet, brutissimis volucribus virtute posteriorem esse.*[146] Végezetre, midőn sok-féle virágo-

[144] Basil. hom. 5. Ambros. lib. 3. Hexam. ca. 12.

[145] Basil. homil. 9.

[146] Basil. hom. 8. Ambr. lib. 5. Hexam. c. 16.

hodogeus_j.indd 40 2025. 07. 21. 11:25:57

kat látunk, mellyek Nap-kelettel ki-nyílnak, Nap-nyúgattal egybe-mennek; vagy a' Napra fordítván virágok ki-nyílt kebelét, vélle-eggyüt-forognak,[147] mint-ha ismérnék legeltető, és alkotó Mestereket, és szolgálni akarnának néki tehetségek-szerént: mí-is azon légyünk, hogy szemeinket Istenről el ne vegyük, hanem őtet, mint javaink Kút-fejét, kövessük, és hálá-adó szolgálattal, kedveskedgyünk néki.

¶ 2. A' Mennyei Egekrül.

Efféle szép Tanuságok mélyeb elmélkedését most el-hagyván, rövideden tekíncsük a' Teremtet-állatok csudálatos rendit, ékességét, alkalmatosságát, és szép bőlcseséggel vezérlését; mellyekből az Istennek hatalmas ereje, bőlcsesége, és jó-vólta ki-nyilatkozik: és világoson ismértetik, hogy, *Opus naturae, est opus intelligentiae*;[148] a' természet cselekedete, értelmes gond-viselö cselekedete, melyben fénylik az Isten bőlcsesége. Erre a' Sz. Irás, álmélkodtato szókkal tanít, *Ecclesiastici 43*. Es azt mongya; †[149] hogy a' mezei Barmok, és az Égi madarak, söt, minden teremtet-állatok, nyilván kiáltyák, hogy ők nem teremtették magokat, hanem Isten alkotta őket.

Mivel azért a' végre alkotta Isten az Embert, igyenes szép súgár termet-{14:}tel, hogy az Egeket szűnetlen szemléllye; *Caelum intuemini, ad cujus spectaculum vos excitavit artifex operis DEUS*;[150] és Istennek, az Egekben tűndöklő hatalmas bőlcseségét meg-ismérje: mélto, hogy mí-is ezeknek szepségét figyelmetesen meg-tekíncsük.

Elsöben: Csudálatos az Egek magassága, és nagysága; *Altitudinis firmamentum, pulchritudo ejus est*.[151] Mert, a' mint *Basílius*, és *Séneca* írják, *[152] noha nékünk a' Nap, és a' Csillagok, kissebbeknek tetczenek a' földnél, az ö távúl-létek-miat; szintén mint az öreg emberek, söt a' magas hegyek és tornyok,

[147] Solsequium.
[148] Aristot. li. 2. Physic. text. 49. 80.
[149] † Iob, 12. v. 7. Psal. 99. v. 3.
[150] Lactant. li. 2. De origine Erroris. c. 2.
[151] Eccli. 43. v. 1.
[152] * Basil. hom. 6. Hexam.

hodogeus_j.indd 41 2025. 07. 21. 11:25:57

kicsinyeknek látszanak midőn meszsze vannak; de azért, a' Nap, sokkal nagyob a' Föld kerekségénél: *Solem, quem toto Orbe terrarum majorem probat ratio, acies nostra sic contraxit, ut sapientes viri pedalem contenderent*.[153] Es annyíra nagyob, hogy, a' *Mathematicusok* szám-vetése-szerént, Száz hatvan-hatszor annyi, mint a' föld. Egy *[154] Szikrázó, vagy ragyagó Csillaghoz-képest, ollyan az egész Főld, mint egy kis *punct*ocska. Mert, a' *Mathematicusok* tanitása-szerént,[155] a' Nyólczadik Égben-valo Ezer és huszon-két Csillagok-közzűl, mellyeket szemünkel meg-jegyezhetünk (a' többinek, mint a' tenger fövenyének szamát,[156] csak Isten tudgya,[157]) oly nagyok vannak, hogy Száz hétszer nagyobbak a' földnél, noha a' nagy meszszeség-miat kicsinyeknek látszanak. A' Csillagos Égnek kerekségét, a' Főld és Tenger kerekségénél, Huszon-két ezerszer, hat-száz tizen-kétszer nagyobnak írják a' *Mathematicusok:* és azt mongyák, hogy az egész Főld kereksége, melynek bizonyos mértekét egyedűl Isten tudgya[158] (noha a' *Ptolomaeus* vélekedése-szerént, Huszon-két ezer, és öt-száz Olasz mért-földet, az-az, közel Hat-ezer Magyar mért-földet, foglal magában,) a' *Firmamentom*-hoz-képest, annyi, mint egy mák-szemecske.[159] Ebből mutattya *Séneca* és *Plinius*, mely bolondok, a' kik fel-fuvalkodnak e' Világi birodalmocskában; holot, ha mindenestűl övék vólna is a' Főld, keskeny határral környékezet birodalmok vólna: *Mundi punctus (neque enim est aliud Terra in universo) est materia gloriae nostrae. Hic honores gerimus, hic exercemus imperia, hic tumultuatur humanum genus, hic mutuis caedibus laxiorem facimus terram. Detrahe huic puncto, quantum circumfluus Oceanus occupat, quantum mensura tot fluminum, tantarum paludum; adde lacus etiam, et stagna: detrahe non solum frigore rigentia, vel exusta flammis, ac cremata, sed elata quoque in caelum, et aspectu ipso ardua juga, sylvas, vallesque praeruptas, et solitudines mille causis desertas: quota Terrae parte*

[153] Seneca, 1. Natural. c. 3.
[154] * Stella scintillans.
[155] Clavius, in c. 1. Sacrobosci.
[156] Ier. 33. v. 22.
[157] Psal. 146. v. 4.
[158] Iob, 38. v. 5. 18. Eccli. 1. v. 2.
[159] Clavius, loco citato.

hodogeus_j.indd 42 2025. 07. 21. 11:25:57

gaudet, qui latissime rura, vel ad mensuram avaritiae suae propagavit?[160] ⁕[161] *Hoc est punctum, quod inter tot gentes ferro et igni dividitur. O quam ridiculi sunt mortalium termini!* Es bizonyára, ki-gondolhatatlan az Egek nagy-vólta, mellyekben oly sok, és oly nagy Csillagok, csak úgy látszanak, mint imitamot híntetet apró fáklyák.

Mind ezek, az Isten nagy-vóltához-képest, semmik. Mert *Isaias* írja; hogy Isten, markával meg-mér minden Vizeket, araszával az Egeket bé-fogja.[162] Az Istennek, arasza, tenyere, és marka nincsen: de az illyen hasonlatosságokkal ismérteti a' *Proféta*, menyível nagyob Isten az Egeknél; úgy hogy, *Caeli caelorum ipsum non capiunt*,[163] az Egek Egei őtet meg nem foghattyák.

Ebből, a' Föld-körűl-forgó Egek nagy-voltából, azt hozza-ki *Aristóteles*; hogy, meg nem gondolhattya az emberi elme, mely sebes gyorsa-{15:}sággal forog a' *Firmamentom*, meg-kerűlvén Huszon-négy óráig az egész földet. Mert, a' *Mathematicusok* tanitása-szerént,[164] a' *Firmamentom*-nak akármely része, egy órában oly meszsze mégyen, hogy, ha valaki minden-nap, tíz Magyar mért-földet menne, Két-ezer kilencz-száz négy esztendő kellene hozzá, hogy oly meszsze mehetne: és annyi üdő-alat, a' menyíben egy Mi-atyánkat mondunk, a' *Firmamentom*-nak akár-mely része, annyit mégyen, menyit menne egy Madár, ha azon üdő-alat, hétszer az egész Földet megkerűlné. Ennek pedig a' foghatatlan gyorsaságnak, egyéb oka nincsen, hanem az Isten parancsolattya; *Magnus Dominus, qui fecit illum, et in sermonibus ejus festinavit iter.*[165]

Ezekből, az Istennek hatalmas Felségérül ítíletet tehetünk: mivel Isten ezt a' nagy Eget, araszával által-fogja;[166] és ö-hozzá-képest, a' ki-terjedet kék Ég, ollyan mint semmi. Ki-tetczik ezen dologból, az Isten jó-vólta, ki ezeket

[160] Plin. li. 2. c. 68.
[161] ⁕ Seneca, li. 1. Naturalium, initio.
[162] Isai. 40. v. 12.
[163] 2.Paral. 2. v. 6. et, c. 6. v. 8.
[164] Clavius, in c. 1. Sphaerae. fol. 236. edit. Lugdun. Anni 1602.
[165] Eccli. 43. v. 5.
[166] Isai. 40. v. 12. Ibid. v. 22.

hodogeus_j.indd 43 2025. 07. 21. 11:25:57

a' nagy alkotmányokat, a' hálá-adatlan Emberi nemzet szolgálattyára teremtette; mint *Moyses* írja.[167]

Ennek-felette: Az Egek, oly csudálatos forgással, oly álhatatos, és alkalmatos rendel viseltetnek, hogy, a' ki ezek visgálásában forgot, álmélkodva szemlélheti bennek az Isten bőlcseségét. Azért írja Sz. *Basilius*; hogy, e' Világ vezérlőjének Bőlcsesége, ugyan villámik a' Napnak Főld-körűl-valo szűnetlen forgásában, mely, az étszakák és világos napok változásival, hasznoson ékesíti e' Főldet; és néha hozzánk fellyeb-jővén, Nyarat szerez; néha el-távozván, Telet hágy.[168] Ugyan-is, ha a' nap-után étszaka nem következnék, és a' földi gyümőlcsök az éjjeli mértékletes hüvösségtűl, és harmatoktúl, nem ujúlnának, ki-égnének a' hévség-miat: Az Emberi testnek sem lehetne egéssége, és csendesz nyugodalma. Azon-képpen, ha a' Nap, néha fellyeb, néha aláb nem járna; ha az Esztendőt négy részre nem osztaná; ha a' Nyár- és Tél-közibe, Öszt és Tavaszt nem vetne, hogy a' nagy melegről, lassú garádicson jutnánk a' hidegre, és a' hidegről viszontag, lassan térnénk a' melegre: sem földi gyümőlcsünk termése, sem magunk egésséges maradása, nem lehetne. Miképpen azért a' Bőlcs arra tanít; hogy, valamenyíszer a' Napot, az Istennek csudálatos edényét meg-tekíntyük, dücsöítcsük a' Teremtőt:[169] azon-képpen Sz. *Basilius* arra ínt; hogy, midőn a' Napot, és a' fényes Csillagokat láttyuk, nem csak meg-gondollyuk, menyível szeb ezeknél a' Teremtő: de azt-is eszünkbe vévén, mely szép ajándékokkal látogatta Isten számkivetet bűnös szolgait; itíletet tegyünk, menyível böcsülletesb szépségeket ád szent Országában választot Híveinek: *Per has; quas jam nobis tribuit, divitias, etiam promissorum nobis fidem facit, et experimento praesentium, ea quae speramus confirmat. Si enim temporaria, talia sunt; qualia censenda sunt aeterna? Et, si, qui corruptioni subjacet Sol, adeo pulcher est, adeo magnus, velox ad motum, et ordinatos circuitus faciens, moderatam, et congruentem habens mensuram ad universum; pulchritudine autem, velut oculus quidam perlucidus naturae, decorans creationem: si insatiabilis est hujus aspectus; quali putas pulchritudine praeditus est Sol Justitiae?*

[167] Deut. 4. v. 19.
[168] Basil. hom. 3. Hexam.
[169] Eccli. 43. v. 2.

hodogeus_j.indd 44 2025. 07. 21. 11:25:57

Si caeco poena est, hunc non videre; qualis poena est peccatori, vera luce privari?[170] Másut azt mongya; hogy ha az Isten házának Pitvara; ha a' vadak barlangja, a' számkivetet bújdosók hajléka, ily szépen fel-ekesít-{16:}tetet; meg-itílhettyük, minémü a' Meny-ország-béli Királyi palota: *Si Sanctorum atria talia sunt, et templi vestibula adeo gloriosa, adeo fastu superba, ut abundantia pulchritudinis suae, veluti fulgetris, oculos mentis obruat: qualia quaeso sunt ipsa Sancta Sanctorum?*[171]

A' Hóldnak fogyása és nevekedése, mellyet a' Szent Irás csudáltat; az ö ereje és cselekedeti, az Isten Hatalmát és Bőlcseségét nyilván mutattya.[172] Mert, a' mint Sz. *Basilius* írja, a' Hóldnak erejével indíttatik a' Tenger, hogy néha egy-felé, néha más-felé follyon.[173] A' Vízi-állatok, ugy-mint a' Rákok, Ostrigák, Csigák, söt még az Emberek agya-veleje, és a' Fák vőlgye és béli, tellyesebbek Hóld-tőltére. A' Szeleken, és Üdők változásán-is, nagy urasága vagyon a' Hóldnak. Végezetre, azzal fejezi-bé mind ezeket *Basilius*; hogy a' Hóld változásit látván, az Emberi állapatok álhatatlansága eszünkbe jusson, és a' hamar változástúl félvén, mértékletesen visellyük magunkat jó szerencsénk tellyességében: *Aspectu Lunae, nostrarum conditiones rerum perdiscamus, in mentemque celerrima rerum humanarum nobis mutatio veniat: ac non multum nobis, ob vitae prosperitatem, tribuamus; non ob incertum fortunae flatum efferamur: despiciamus carnem, in qua potissimum versatur mutatio; curam Animae habeamus, cujus duntaxat bona immobilia esse constat.*[174]

Az Egek ékességinek, a' sok Csillagoknak erejét, ki tudná csak meg-is gondolni, nem hogy elő-számlálni? A' többi-között, csudálatos szép hasznok ezeknek; hogy a' Tengeren evezőknek, nincs egyéb Kalaúzok a' Csillagoknál: kivált-képpen az Északi csillagnak, oly ereje vagyon, * hogy, nem csak a' *Magnes*, de a' vas nyelvecskének *Magnes*-hez dörgölt hegyecskéje-is,

[170] Basil. hom. 6. Hexam. Vide Aug. Supra, fol. 11.
[171] Basil. hom. 2. initio.
[172] Eccli. 43. v. 9.
[173] Basil. hom. 6. in fine.
[174] Ibid.

hodogeus_j.indd 45 2025. 07. 21. 11:25:58

igyenessen arra a' Csillagra fordúl; az-által mutattya a' *Compas* az órát; az-által hordozzák egy-nehány ezer mért-földre a' Tengeren a' hajókat, oly bizonyos útakon, mint a' jó Kocsis a' szép tér-földön kocsiját.[175]

¶ 3. A' Levegö Eg, és Vizek csudái.

A' Levegő-égnek nagy hasznai, bőlcs Teremtőnek isméretire igazítnak: és, valamenyíszer lélekzetet vévén, szellőztettyük ezzel szívünk hevségét, annyíszor kellene Teremtőnknek hálákat adnunk.

Elsö Csudája a' Levegő-égnek, a' Szelek: mellyek, Honnan, és mint indúlnak, a' Világ bőlcsesége fel nem találálya. Mert, a' *Salamon* mondásaszerént, *Ignoras quae sit via Spiritus*;[176] Senki nem tudhattya a' Szelek úttyát: hanem azt tudhattyuk, hogy †[177] Isten, Tár-házából hozza-ki a' Szeleket; és *[178] *In voluntate ejus aspirat Notus*, az ö akarattya-szerént fújnak.

Második Csudája a' Levegő-égnek, az Esők, Harmatok, Havak: mellyek öntözik a' Főld szárazságát. Ezekről azt mongya a' Szent Irás; hogy ‘‘[179] Isten Tár-házából kelnek; és, Isten ••[180] Apja az Esőknek. Mert ‡[181] ö parancsollya az Esőnek és Hónak, hogy meg-indúllyanak: és oda terjednek, a' hová Isten fordíttya gyeplűjöket. *Jeremías* írja; *[182] hogy Isten emeli-fel a' főldből a' fellegeket. *Amos* Profetánál azt olvassuk; ‘‘[183] hogy a' Tenger vizét szóllíttya Isten, és azzal őntözi a' földet.

Mikor a' teli Fazék forró-víz párája, meg-ütközik a' födőben, és apró cseppekké sürűdik; mikor Rósa-vizet vésznek, vagy Éget-bort csinálnak: a' nedvességnek gőzölgö párája fel-emeltetvén a' melegségtűl, meg-ütkö-{17:}zik,

[175] Ioan. Bapti. Porta, lib. 2. Magiae Natural. cap. 11.
[176] Eccls. 11. v. 5.
[177] † Psal. 134. v. 7. Ier. 10. v. 13.
[178] * Eccli. 43. v. 17.
[179] ‘‘ Eccli. 43. v. 15.
[180] •• Iob, 38. v. 28.
[181] ‡ Iob, 37. v. 6. et 12.
[182] * Ier. 10. v. 13.
[183] ‘‘ Amos, 5. v. 8. cap. 9. v. 6.

hodogeus_j.indd 46 2025. 07. 21. 11:25:58

meg-hidegedik, meg-sürűdik, és az-után cseppenként alá-szivárkozik. Hogy az Esők, ezen formán cseppenként esnének, Isten a' Levegő-égnek középsö részét, hidegen teremtette; mint meg-érzi a' ki Nyár-középben, magas Havasok tetejére mégyen. Mikor azért a' földből, és vizekből, a' Nap melegsége, gőzt, és párát emel a' Lévegö-égnek hideg részé-ig: ot meg-hűvösödnek, és cseppen-ként alá-esnek. Ha Nap-kelet-tájban oly vékony párák támadnak, mellyek fel nem mehetvén, az éjjeli hűvösségtűl meg-sürűdnek: harmatot, vagy deret szereznek, az üdők állapattya-szerént.

Ezekben, Istennek két Csudáját látom: Elsőt; hogy, noha a' Naphoz közeleb vagyon a' Levegö-égnek középsö, hogy-sem alsó része, még-is hidegeb a' középsö része. Másikat; hogy, nem szakad egyszer 's mind alá az Esö, hanem cseppenként esik. Mely dologrúl a' Sz. Irás sokszor emlekezik; †[184] és magasztallya abból az Isten hatalmát, és bőlcseségét, hogy a' vizeket és felhőket, Égben-függeszti, és, *[185] mint rostán, úgy szűri, szitállya, és cseppenként ereszti a' vizet. Ezt meg-fontolván egy Pogány Bőlcs, azt mondotta; hogy, annál nagyob csudának nem tart semmit, mint hogy a' fellegekben és felhőkben függesztetnek a' Vizek: *Quid mirabilius aquis in caelo stantibus?*[186]

Az Ég-béli töb Csudákon, ki győz eleget álmélkodni? Ki érti, mint lésznek az iszonyú villámások a' víz-közöt; a' rettenetes meny-dörgések?[187] mellyektűl, *Caligula* Császár úgy retteget, hogy ágy-alá bújt féltében. *Augustus*, bújdoklot a' meny-dörgések-elöt: *Tonitrua et fulgura, paulo infirmius expavescebat, ut semper et ubique pellem Vituli marini circumferret pro remedio; atque ad omnem maioris tempestatis suspicionem, in abditum et concameratum locum se reciperet*.[188] A' Meny-kövek ereje, a' Hónak, és Jég-esőnek alkotása, sem egyebet hirdet, hanem az Isten hatalmát, és bőlcseségét.

A' Tengerrűl, és Folyó-vizekrűl mit mongyunk? Tengerbe folynak minden vizek, és a' Tenger meg nem árad; killyeb nem terjed, hanem azon állapatban marad:[189] maga, ha egy Folyó-víz-eleibe Hegyeket hánnának, nincs oly nagy

[184] † Iob. 26. v. 8. cap. 12. v. 15.
[185] * 2.Reg. 22. v. 12.
[186] Plin. li. 31. c. 1.
[187] Supra, fol. 5.
[188] Suetonius, in Augusto, c. 90
[189] Eccls. l. v. 7.

hodogeus_j.indd 47 2025. 07. 21. 11:25:58

Ország, mellyet rövid üdő-alat el nem fogna, más Tengerré nem tenne. Ennekfelette, noha oly iszonyú habjai, és háborodot folyási vannak a' Tengernek, hogy szörnyűség reá nézni; söt, *[190] noha a' Veres Tenger sokkal magassab a' mellette-válo *Egyiptum*-nál, és el kellene természet-szerént *Egyiptom*-ot fogni: de az Istennek hatalmas ereje, nem magas partokkal, és kő-sziklás hegyekkel, hanem gyenge és igyenes fövennyel, ágyában és fészkében tartya; és mint a' vad lovat, zabolán hordozza, hogy killyeb ne terjedgyen. mivel, a' Szent Irás szerént, Isten, markában szorította a' Tengert;[191] és ö-elötte nagy dorongokkal bé-támasztotta az ajtót,[192] hogy killyeb ne jöhessen. Ezt a' Tengernek határban-tartását, sok helyen említi a' Sz. Irás:[193] és ezzel, nem csak az Isten erejének Nagyságát ismérteti: de minket-is izgat Isteni félelemre: mivel, a' fel-háborodot Tenger-is retteg az Istentűl. *Me ergo non timebitis, ait Dominus? qui posui arenam terminum Mari, praeceptum sempiternum, quod non praeteribit: et commovebuntur, et non poterunt: et intumescent fluctus ejus, et non transibunt illud.*[194]

A' Folyó-vizek csudái, ennél-is nagyobbak. Mert, ha valaha egy ki-folyó Kútnál meg-állottál, ugy-mond Sz. *Basilius*,[195] eszedbe vévén ennek {18:} szűnetlen folyását, nem gondolkodtál-e magadban, honnan vagyon annak eredeti? hol tartatik annyi víz, hogy ennyi esztendeig el ne fodgyon? mint légyen, hogy bé nem tőltheti azt a' helyet, a' hová szűnetlen folyását igazíttya? Ebből, az Isten erejét meg-értheted, a' kinek szava cselekeszi ezeket: és, a' mint az Angyal kiáltya, mélto félni, dücsöíteni, és hálá-adással tisztelni az Istent, a' ki alkotta a' forrásokat.[196]

A' Tengerben, és Folyó-vizekben úszo-állatok sokaságát, nagy-vóltát, erejét, és hasznát, egész könyvekben sem számlálhatnók-elö. Mert *Plinius*, csak ételre-valo Halaknak, hetven-négy külömbözö nemét emliti; a' kemény

[190] * Basil. hom. 4 Hexam.
[191] Isai. 40. v. 12.
[192] Iob. 38. v. 12.
[193] Psal. 103. v. 9. Prov. 8. v. 29.
[194] Ierem. 5. v. 22.
[195] Basil. hom. 4. Hexam.
[196] Apoc. 14. v. 7. Psal. 103. v. 25.

hodogeus_j.indd 48 2025. 07. 21. 11:25:58

héjúk-kivűl, mellyek harminczan vannak.[197] Csudára mélto, nem csak a' *[198] *Torpédo*-nevü tengeri hal, mellyet ha kezedbe vészesz, meg-aluttya karodat, mint magunk probálva láttuk: De ama' kis halacska-is, mely (ugy-mond Sz. *Basilius*)[199] az Isteni hatalomnak bizonyos tanítója: Ezt †[200] *Echineis*-nek, vagy *Remorá*-nak nevezik. melynek oly ereje vagyon, hogy, midőn a' tengeri nagy Hajók, ki-terjesztet vitorlák szárnyain sebességgel röpűlnek, és sem kötelekkel, sem lánczokkal, sem vas-macskákkal, emberi erő ezeket meg nem állathatná; mihent ez a' kis halacska a' Hajóhoz ragaszkodik, úgy meg-köti és meg-állattya, mint-ha erős kő-szálhoz ragadot vólna.[201]

¶. 4. A' Föld, és Oktalan-állatok alkotásárúl.

A' Főldben, és a' földi Gyümőlcsökben metczet pecsétit az Isteni bőlcseségnek és hatalmasságnak, csak az láthattya-által, a' ki ezeket alkotta, és fel-ékesitette. Csudáltattya a' Sz. Irás, és csudálták minden üdő-béli Bőlcsek, hogy, *Appendit terram super nihilum*;[202] a' Főld, e' Világ közepet, fondamentom- és támasztó oszlop-nélkül fel-függesztetet. Mert, a' mint *Aristóteles* írja, †[203] Oktalan barom, a' ki nem csudálkozik, Honnan légyen, hogy, ha a' főldből egy marokkal fel-emelünk, alá rohan; az egész főld pedig, mozdúlatlan ál egy helyen, minden stömpöly- és támaszték-nélkül? Ennek oka nem egyéb, hanem, hogy az Isten hatalma tartya a' föld határit:[204] *DEUS firmavit orbem terrae, qui non commovebitur.* *[205] *Fundasti terram super stabilitatem suam; non inclinabitur in saeculum saeculi*. De, a' mint Sz. *Basilius* írja, ha okát adhatnók-is a' nehéz Főldnek fondamentom-nélkül-valo

[197] Plin. l. 9. c. 14.
[198] * Plin. l. 32. c. 1.
[199] Basil. hom. 7.
[200] † Plin. l. 9. c. 25.
[201] Ambr. lib. 5. c. 10. Hexam.
[202] Iob. 26. v. 7.
[203] † Arist. 2. Caeli, tex. 77.
[204] Psal. 92. v. 2.
[205] * Psal. 103. v. 6.

hodogeus_j.indd 49 2025. 07. 21. 11:25:58

állandoságának, abból az Isten bőlcsesége világosban fénylenék, mely így rendelte a' Világ állapattyát: *Non enim minor redditur stupor, cum modus, juxta quem fit aliquid eorum, quae praeter opinionem fiunt, fuerit inventus*.[206] Ebből nevekedik Istenűnkhöz-való bizodalmunk. Mert, ha Isten a' nehéz Földet vastagon tartya a' Világ közepin: mí-bennünk-is a' gonoszra hajlandó természetet úgy meg-erőssítheti, hogy helyt ál, és Istentűl el nem szakad gyarlósága.

Hogy ne szóllyunk a' föld gyomrában termet Érczekrűl; ama' lassú és fogyhatatlan Tüzekrűl, mellyek a' Hév-vizeket melegítik a' föld-alat: Egy kis füvecske, egy termő fának állapattya, meg-ismérteti az Isten bőlcseségének hatalmát. Tekíncsd-meg (ugy-mond Sz. *Basilius*,) a' Búza-szárnak menyi csomója vagyon, hogy el-bírja a' teli Búza-fejet![207] a' Zab-szalmának, illyen térdecskéi nincsenek, mivel a' zab künyű, és nem kel nagy erő fentartására. Lásd menyi polyvába takarta, és mely hegyes kalászok {19:} kopjáival, mint lator-kertekkel, környűl-fogta a' búza-szemet, hogy a' madarak és férgek hozzá ne férjenek! Gondold-meg a' nagy állo-fák ágbogú gyökerének erős fondamentomit, mellyek a' Szelek- és Égi-háborúk-ellen, helyben tartyák a' nagy Fát, mellyet sok száz ember sem tarthatna igyenessen! Jusson eszedbe, mi módon zőldűlnek Ki-keletkor a' Fák; mint szíják az ágak, titkos és meg-foghatatlan csatornákon a' nedvességet; ebből mi formán nevelnek veszszőket, leveleket, és gyümőlcsöket!

Az Oktalan-állatokban, ennél-is nyilvábban tetczik az Isten bőlcsesége, és gond-viselése. Mert, noha okossággal nem élnek, eleit utóllyát dolgoknak meg nem gondolhattyák, mikor valamihez kezdenek: mindazáltal táplalások, szaporodó nemzések, és óltalmazások rendit, oly jó móddal követik, mint-ha bőlcs okossággal bévelkednének. Mert a' bőlcs Isten, természetekbe óltotta, mit kel mívelniek. és, a' mint Szent *Tamás* írja, Isten izgattya és vezérli őket, hogy oly alkalmatoson el-járjanak dolgokban, mint-ha okossággal élnének.[208] Azért, ismértetni akarván Szent *Jób*-bal az Ur Isten bőlcs gond-vise-

[206] Basil. hom. 1. Hexam.

[207] Basil. hom. 5. Hexamer.

[208] S. Thom. 1. 2. quaest. 1. art. 2.

hodogeus_j.indd 50 2025. 07. 21. 11:25:58

lését, és erejét, mint-ha dicsekednék, és magát mutogatná, sok szóval elő-számlállya a' Földi és Tengeri állatok tulajdonságát, erejét, gond-viselését, fiok fel-nevelését.[209]

Ugyan-is, ki nem csudálná, mi módon táplállya Isten az Égi Madarakat? Mikor a' Téli fergetegekben mindeneket bé-lepet a' temérdek hó, és úgy el-száraztot minden füveket a' sütő dér, hogy, sem zőld füvet, sem magocskákat nem találni a' földön; mikor az emberi okosság meg sem tudná gondolni, mint kellene csak egy madarkának ételt keresni a' mezőben: Isten, a' ki az ö népét negyven esztendeig kenyér-nélkül táplálta a' pusztában, csudálatos-képpen táplállya az Égi madarakat.[210] Bátorítván ezek példajával a' Híveket, hogy meg ne fogyatkozzanak az Isteni gond-viselésnek bizodalmában. Mivel a' Keresztyén ember, bízvást így szólhat Istenének, midőn szükségbe esik: Uram, ha az oktalan-állatra ily gondot viselsz, el-feletkezel-e a' te hasonlatosságodra teremtet fiaidrúl, kiket Szent Fiad vérével meg-váltottál, és dücsösséged örökösivé tettél? Ha a' kisded állatokra ily gondod vagyon, mentűl nagyob vigyázásod vagyon az emberekre?

Csudálkozik Szent *Basilius* a' Hangyákon, kik a' következendö télre oly gondot viselnek, mint-ha jövendőrűl gondolkodnának: oly fáradhatatlanúl munkálkodnak az élés szerzésben, hogy Hóld-tőltekor, éjjel-nappal egy-aránt takarnak. Az élésnek pedig, föld-alat szép tiszta helyt szereznek, holot, mint egy szuszékban, Téli profontyokat tartyák. De, hogy a' búza ki ne csirázzék a' földben, el-harapdállyák pupját és tetécskéjét, mellyen ki szokot fakadni; és így magtalanná tészik a' meg-herélt búzát. Hogy pedig meg ne rothadgyon takarmányok nedvesség-miat, szép tiszta üdőt várnak, ki-horgyák, verő-fényre terítik, és meg-száraztyák búzájokat.[211] Mind ezeket meg-gondolván (ugy-mond Szent *Basilius*) álmélkodva azt kiálthatom Sz. *Dávid*-dal: Bezzeg csudálatosok Uram, a' te cselekedetid! mindeneket bőlcsen rendeltél felséges Isten.[212]

[209] Iob, 38. et sequentib.
[210] Matt. 6. v. 26.
[211] Basil. homil. 9.
[212] Psal. 103. v. 24.

hodogeus_j.indd 51 2025. 07. 21. 11:25:58

Másut, ezen Szent *Doktor*, csudálkozik a' Méhek rend-tartásán. Ezeknek (ugy-mond) mint szép rendes Országnak, minden szer-tartások {20:} helyesen vagyon.[213] Egy Király közöttök, melynek noha fúlákja vagyon, de senkit ezzel meg nem sért. mint-ha íntené a' Fejedelmeket és Hatalmasokat, hogy késedelmesek légyenek a' bűntetésre. Sőt, a' Méhek-közöttis, a' kik nem követik Királyok szelídségét, hamar meg-bánnyák: mert marásokután ottan meg-halnak.[214] Ezzel-is, a' boszszú-állások kivánása meg-fojtatik bennűnk; és a' békeséges eggyességre izgattatunk. Mikor kasba szállanak; először, Királyoknak öregb és temérdegb tőltéssel erőssíttetet Palotát csinálnak: az-után, noha *Geometriát* nem tanúltak, de szép egy formán, hat szegeletü házacskákat raknak lábokkal és szájokkal; mellyekhez hasonlókat, sok méregetéssel kellene a' bőlcs *Mathematicus*oknak csinálni. Illyen formán pedig azért csinállyák *Cellá*-jokat, hogy töb házacska férjen a' kosárba; és bóltosok-is légyenek, hogy eggyik a' másik-alat le ne szakadgyon. A' munkát úgy el-osztyák egy-más-közöt, hogy némellyek terhet hordanak a' mezőről; némellyek azt le-rakják a' terhes méhekről; némellyek lépet csinálnak, simíttyák, és fundállyák a' *Cellákat*; némellyek pedig, mint sákmányosok, italt visznek a' munkásoknak, nem csak szájokban, de szárnyokat-is meg-nedvesitvén. Az Égi háborút, idején meg-érzik, és haza takarodnak, 's vesztegségben vannak. Mikor el-jő az étel ideje, egyszer'smind észnek; eggyüt nyugosznak-el; eggyüt kelnek-fel. mert estvefelé, midőn nagy döngésben vannak, egy, a' ki erre rendeltetet, körűl-röpűl, két vagy három temérdek döngéssel jelt ád, és ottan minnyájan halgatnak, 's el-nyugosznak: reggel, hasonló-képpen ébresztetnek a' munkára.[215] Es jóllehet az egész Emberi okosság sem tudna, sem viaszat, sem mézet csinálni: de ez a' kis férgecske, künnyen meg-csinállya. Sőt az emberek, a' mái napig sem tudgyák, miből, és mi módon győjtik a' méhecskék a' mézet. *Aristóteles*, és *Plinius* azt írják; hogy a' Levegö-égből, vékony harmattaleggyüt esik-alá hajnalban az édes nedvesség, mellyet a' méhek, bé-hordanak

[213] Basil. homi. 8. Hexam.
[214] Plin. l. 11. c. 5.
[215] Plin. l. 11. c. 11.

hodogeus_j.indd 52 2025. 07. 21. 11:25:58

kosárokba.[216] Egyebek azt írják; hogy a' virágok nedvességét szíják, és abból érlelik a' mézet. De akár-mint légyen, nagy bőlcsesége tűndöklik Istennek a' kis férgecskében; melybe oly természetet óltot, hogy azt meg tudgya csinálni, a' mit az okos ember meg sem túd érteni. Mely gondolattal, mélto hogy le-bocsássa szárnyát (mint a' Páva, rút lábait látván,) az Emberi dagályosság, és az ö tudományában 's bőlcseségében fel ne fuvalkodgyék; egyebek-felet magának valamit ne tulajdonítcson, látván hogy meg-előztetik a' férgecskék mesterségével.

Végezetre, álmélkodik Szent *Basilius*, mely jól tudgyák az Égi Madarkák az üdők változását: Télre-kelve, meleg Országot keresnek; Nyárra, viszszajőnek. Meg-isméri, sok ezer Juh-között, a' bárány az annyát: és, ha soha az-elöt Farkast nem látottis, meg-ijed, és el-fút elötte mihent láttya. A' Fecskék, házat akarván éppíteni, szájokban szalmát visznek a' gerendához: de, mivel szájokban kevés sárt vihetnének, szárnyok sugárát meg-vizesítik, az-után szép vékony porba keverik, és úgy tapasztyák fészkeket.[217]

Hogy az Elefántokrúl, és egyéb nagy állatokrúl ne szóllyunk, ki tudná-meggondolni, mely nagy bőlcseség-kellet a'hoz, hogy Isten egy Szúnyogocskának, egy Bolhácskának, szemet, szájat, gyomrot, töb szükséges {21:} tagokat adna, mellyek a' mí szemünk-elöt el vannak rejtve?[218] Ezen-kivűl, oly szivárványt adot Isten nékik, mellyel igen hamar az ember bőrét által-fúrják, vérét ki-szíják. Erre-nézve írja Szent Agoston; hogy, *Plus habent admirationis, quae molis minimum: Plus enim Formicularum et Apicularum opera stupemus, quam immensa corpora Balaenarum*;[219] az apró állatokban csudálatosb sok dolog, hogy-sem az öregekben. Mind ezekben azért, és a' töb állatoknak sok titkos és csudálatos erkőlcsiben, erejében, gond-viselésiben, mellyeket az ember elő sem számlálhat, nem csak meg-ismérhettyük, de álmélkodva dücsöíthettyük Istenünk bőlcseségét, és hatalmasságát, ki csak egy szavával, ily kisded állatokban, ily nagy dolgokat cselekedett.

[216] Arist. 5. De Histor. Animal. cap. 22. Plin. l. 11. c. 12.
[217] Basil. hom. 8. et 9.
[218] Infra, li. 2. c. 7. n. 3.
[219] August. 22. de Civit. cap. 24.

hodogeus_j.indd 53 2025. 07. 21. 11:25:58

¶ 5. Az Emberrül.

Ha az Oktalan-állatokban fénlik az Isten Hatalma és Bőlcsesége: mentűl inkáb az Emberben? kit Isten maga ábrázattyára és hasonlatosságára azért teremtet, hogy ö-benne, mint eleven tűkörben, szemlélhetnők az Isteni tulajdonságok felségét. Annak-okáért, méltán írja Sz. *Dávid*; hogy, az Istennek mérhetetlen Bőlcsesége, csudálatoson ki-nyilatkozik mí-belőllünk.[220] Mert, vallyon, minémü erő, és bőlcseség kellet a'hoz, hogy először az agyagos földből; az-után, Anyánk méhében, egy kevés vérből, ily sok külsö és belsö tetemekkel, szépen ékesíttetet Test formáltatnék? vallyon, ki mehet végére, mint éppűl, és kilencz hólnapig mint tápláltatik Anyánk méhében testünk? Micsoda bőlcseség kellet a'hoz, hogy ennyi ezer emberek-, söt oktalan-állatok-közöttis, kettő nem találtatik, ki testében, szóllasában, járasában, mindenestűl hasonló vólna egy-máshoz? Igazán mongya a' *Machabaeusok* Annya, hogy ö nem tudgya, mint éppíttettek fiai Anya méhében: mert nem ö adot Lelket és életet nékik; a' tagokat sem ö szerkeztette egybe, hanem a' Világ Teremtője, és Emberi születésnek formálója.[221] Azért mongya Sz. *Jób*; hogy Isten az, a' ki csontal és hússal, bőrrel és inakkal fel-éppítette az embert: *Manus tuae fecerunt me, et plasmaverunt me*.[222] Sz. *Dávid*-is, imigyen szól az Istennek: *[223] *Tu formasti me. etc.*

Minémü bőlcs Hatalmasság kívántatot az Ember teremtéséhez, abból ki-tetczik; hogy, noha a' töb állatok teremtésében, Isten csak azt mondá, Légyen világosság; Teremcsen gyümőlcsöt a' föld, *etc:* De mikor az Ember teremtésére juta, eléb, mint-ha tanácskoznék, azt mondá: Jer teremcsünk Embert: Az-után, maga kezével formálá a' sárt: végre, reá-lehellék. Ezekkel akarván ismértetni, hogy nagyob jeleit, és mélyebben reája-metczet pecsétit hadta az ö hatalmas bőlcsesége az embereken, hogy sem egyéb állatokon. Azért írja Sz. *Agoston*; hogy az Ember, minden csudáknál nagyob csuda: *Quamvis miracula visibilium*

[220] Psal. 138. v. 6.
[221] 2.Machab. 7. v. 22. Eccls. 11. v. 5.
[222] Iob. 10. v. 8.
[223] * Psal. 138. v. 5.

hodogeus_j.indd 54 2025. 07. 21. 11:25:58

naturarum, videndi assiduitate viluerunt: tamen, cum ea sapienter intuemur, inusitatissimis, rarissimisque majora sunt. Nam et omni miraculo, quod fit per hominem, majus miraculum est Homo.[224]

Végtelen vólna, rend-szerént elő-számlálni, az Emberi Testnek és Léleknek éppűletiben tűndöklö bőlcseségét Istennek, ki a' rút földből, ily szép Testet, ennyi külömbözö tagokkal, ékesen formált, csudálatos érzékenségekkel meggazdagítot, és minden cselekedetre szükséges esz-{22:}közökkel úgy felépítet, hogy, ha csak egy tagocskának fogyatkozása, vagy változása lenne-is, ottan alkalmatlanság találtatnék bennünk valamely munkára, és hasznos cselekedetre. Nem győz *Galénus* eleget csudálkozni, az ember Szemének, Agya-velejének, Szüvének mesterséges rendelésén: álmélkodik az emberi test táplálásának módgyán; a' Gyomornak emésztő erején; a' Vérnek sok erecskék csatornáján minden tagokra el-osztásán.[225]

Ki tudná meg-mondani, Honnan légyen egy kis *Arteria*-nak szűnetlen *pulsussa*, mozgása; melyből egésségünk állapattyárúl itíletet tésznek az Orvosok? Hogy az Agyunk veleje, mindenkor leveg és dobog; Hogy a' Szívünk hegye, soha meg nem szűnvén, fáradhatatlanúl ki 's bé-vonódik; Hogy a' Tüdő, éjjel-nappal mozog mint a' fúvo: láttyuk, és erezzük; nincs-is annyi tehetségünk hogy meg-állathassuk: de okát és módgyát nem tudhattyuk.

Szent *Agoston*, meg nem foghattya az Emberi Elménck erejét, mely ennyi számtalan dolgokat magában kapcsol; és, mikor szükség, megemlekezik róllok. Az Aluvásban, mint kötöztetik-meg az Emberek külsö érzékensége; mint vígyáz belől Értelme, és sok külömböző álmokkal fárasztya, vagy vídámíttya embert.[226] Ezeket, és töb számlálhatatlan dolgokat érzünk magúnkban, de nem tudhattyuk mint lésznek: mindazáltal, megtanúlhattyuk ezekből, hogy az emberi okosság-felet-való bőlcs, és értelmes Teremtőnk vagyon, ki ezeket alkottya, mellyeket mí csak meg sem érthetünk. Mivel pedig, egész könyveket kellene írnyia az Ember testének csak eggyik részecskéjérűl-is, ha minden mesterségét gyökeréből ki kellene feszegetni:

[224] Augu. 10. Civit. c. 12.
[225] Galenus, de Usu partium.
[226] Aug. 10. Confess. c. 8.

hodogeus_j.indd 55 2025. 07. 21. 11:25:58

ezeknek békét hagyván, Harom szép és üdvösséges Tanuságot hozok-elő Sz. *Basilius Doktor*-ból, mellyek ébresztői lehetnek a' mí tunyaságunknak, és feledékenségünknek.

¶ 6. HAROM Tanúság.

Elsö Tanuság az légyen; hogy, noha Isten semmiből teremthette vólna a' mí Testünket, de azt akarta, hogy földből légyen kezdeti: a' végre, hogy a' Föld, mellyet szűnetlen tapodunk, meg-emlekeztessen kicsin állapatunkrúl, és fel ne fuvalkodgyunk javainkban; hanem, a' mí akaratosságunk dagállyát, a' Föld emlekezetivel meg-fojtván, gyakran azt mongyuk magúnkban: Miben kevélykedhetik a' por és hamu?[227] Mit zúgolódhatik a' fazekas-ellen, a' cserép és föld-edény? Mi oka vagyon, hogy egy szóért haragudgyék felebaráttya-ellen a' föld; mely csak azt érdemli, hogy emberek lábaival tapodtassék? *In promtu adest nobis monumentum nostrae vilitatis, ex his quae pedibus calcamus. Inclina te ad terram, et cogita, quod ex terra formatus es. Quid magis contemtibile, quam nos sumus? quid magis merito vili pendimus, quam nos ipsos? Vidisti aliquem veste florida indutum; gemma et sericis ornatum? ne abalienent te imagines. Cogita, quod formavit DEUS hominem ex limo terrae: Prope habes commonefactionem tuae humilitatis. Convitiator et iracundus, vnde est tibi ira? Ex ignominia? non sustines audire ignobilis? Demitte oculos, et quiescet ira. Respice terram, et cogita: Ignobilem me dixit; eum, qui de terra factus sum: minus dixit, quam ego sum*.[228]

Második Tanuságot, azt adgya Sz. *Basilius*; hogy, midőn embernek, az oktalan-állatok termetitűl külömböző állapattyát tekíntyük, eszünk-{23:}be jusson, hogy minket, Igyenes fen-állo termettel azért teremtet Isten, hogy ebből kitessék életünk czéllya, és hívatalunk kötelessége. Mert, az Egek-felé igyenes fel-serdűlt állapatot, a' végre adot Isten, hogy Elménket, Gondolatúnkat, Akaratúnkat, és minden Kívánságunkat, Istenhez, Mennyei jókra igazítcsuk; és ne nézzük csak a' földet, mint az oktalan-állatok: *Formavit DEUS hominem*

[227] Eccli. 10. v. 9.

[228] Basil. hom. 11. Hexam.

hodogeus_j.indd 56 2025. 07. 21. 11:25:58

erectum. Electam tibi hanc formationem, praeter alia animalia dedit, quia electam etiam actionem daturus erat: cetera animalia humi pascentia sunt, et ad quae a natura destinata sunt, ad ea constructionem habent. Genita est Ovicula ad pastum: caput habet inclinatum, ut ventrem inspiciat, et ea quae sub ventre sunt. quoniam finis felicitatis illius, est repletio ventris, et voluptas: Homo autem non in ventrem aspicit, sed caput est illi sursum versus erectum, quo supernam cognationem intueatur. Ne igitur te ipsum praeter naturam geras; ne terram circumspicias, sed caelestia, ubi Christus est. Ipsa formatio, documentum est finis, ad quem factus es, ut DEUM videas, non ut bestialem habeas voluptatem.[229]

Harmadik Tanuságot, azt adgya ezen Sz. *Doktor*; hogy az Embert az Isten, Urává tette minden oktalan-állatoknak: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram, ut praesit piscibus maris, volatilibus caeli, et bestiis, universaeque terrae*.[230] Sőt azt írja *Mojses*; hogy a' Napot és Hóldot, emberek szolgálattyára teremtette.[231] Azért, minden tehetségünkel azon légyünk, hogy állapatunk méltoságát meg-tarcsuk, és oktalan-állatokhoz hasonlók ne légyünk erkőlcsünkben; mint azok, a' kikről írja Sz. *Dávid*; hogy Barmokhoz hasonlíttattak: *Homo cum in honore esset, non intellexit; comparatus est Jumentis insipientibus, et similis factus est illis*.[232] Mert, a' ki el-ragadtatik a' haragosságtúl, dühöt Ebbé változik. A' ki ragadoz a' másén, Farkassá lészen. A' buják és fajtalanok, méltán neveztetnek Mén-lovaknak: mert ezek erkőlcsébe őltöztek, szabad akarattyokkal: *Quid igitur dicis? ego feras et bestias in me ipse habeo? Sane innumeras. Ira cum latrat in corde, nonne omni Cane ferocior existit? Qui velox ad contumelias, nonne est Scorpius? Qui clam ad vindictam concitatur, non est Vipera saevior? Avarus, non est Lupus rapax? Mulierum amore furens, non est Equus insaniens?*[233] *Equi enim, inquit, facti sunt, feminarum amore furentes, unusquisque ad uxorem proximi adhinnivit: transposuit se ipsum ad naturam brutorum, per affectionem*.[234]

[229] Basil. ibid.
[230] Gen. 1. v. 26.
[231] Deut. 4. v. 19.
[232] Psal. 48. v. 21.
[233] Basil. hom. 10. Hexam.
[234] Ier. 5. v. 8.

hodogeus_j.indd 57 2025. 07. 21. 11:25:58

Az-is Keresztyén emberhez illendő gondolkodás, mellyet *Macrobius*-nál olvasunk; Hogy, e' Világ, Isten Temploma: azért úgy kel élnűnk e' világon, mint a' Papok szoktak a' Templomban: *Quidquid humano aspectui subjicitur, Templum ejus vocatur, qui sola mente concipitur: sciat ergo, quisquis in usum hujus Templi inducitur, ritu sibi vivendum Sacerdotis.*[235]

HARMADIK RESZE.

EGY AZ ISTEN, TERMESZETIBEN.

AZ Isteni természetnek állattyában-valo Egységérűl, világos bizonyságot tészen a' Sz. Irás; mikor azt taníttya, hogy társ-nélkül vagyon az Isten: Es ö-kivűlle, nincs más Isten. Ezt olvassuk, *Deut. 6. v. 4. Cap. 4. v. 35. Cap. 32. v. 39. Sapient. 12. v. 13. Isai. 43. vers. 10. Cap. 44. v. 6. 7. Eze-*{24:}*chiel. 36. vers. 5. Matthaei 12. v. 29. Joan. 17. v. 3. 1.Corinth. 8. v. 5. Galat. 3. v. 20. Ephes. 4. vers. 5. 1.Timoth. 2. v. 5. etc.*

Es jóllehet a' Pogányság-közöt, Harmincz-ezer Istent említ *Hesiodus*; mint *[236] ezennel meg-hallyuk: De az igaz okosság arra tanította *Aristótelest*; hogy, a' Világnak rendes vezérlése nem lehetne, ha sok Istene vólna; miképpen jó rend-tartás nincsen, a' hol sok Ur parancsol.[237] Annak-okáért, csak Egy Ura, és gond-viselö Fejedelme vagyon a' Világnak.

Ezt a' mí Hitünk fondamentomát, az Emberi Okosság-is támogattya.

Elöször: Az Isteni természetnek, oly tulajdonsága vagyon, hogy, a' ki Isten, az Ura mindennek; senki azzal újat nem vonhat; senki az ö akarattya-ellen nem álhat.[238] Ezt a' Sz. Irás taníttya, és a' Természet világossága ki-nyilatkoztattya. mivel, a' kinek ellene álhatnak, erőtlen az: állandó öröme és vigasága, jól rendelt birodalma sem lehet annak. Ebből ki-kerekedik, hogy, nem lehet töb Egy Istennél. Mert, ha töb vólna; Ertelmek, Akarattyok,

[235] Macrob. 1. Saturnal.

[236] * Infra, li. 2. c. 1.

[237] Aristotel. 10. Metaphys. in fine.

[238] Iob, 9. v. 4. Psal. 75. v. 8. Iudit. 16. v. 16. Esth. 13. v. 9. Isai. 47. v. 3.

hodogeus_j.indd 58 2025. 07. 21. 11:25:58

Hatalmok, külömböző vólna. Tehát eggyik Isten külömbet akarhatna másiknál; ellene álhatna a' másiknak. Vagy, ha ellene nem álhatna, erőtlen vólna, és akarattya-ellen sokat kellene a' más Isten cselekedetiben el-szenvedni. Igy lévén a' dolog, e' Világ sem maradhatna csendességben, mert két Urnak nem szolgálhatna; és a' magában meg-hasonlot Ország, állandó nem maradna.[239]

Masodszor: Azt taníttya a' Sz. Irás; hogy az Isten, Utólso Czéllya, Vége, Határa minden teremtet-állatnak, fő-képpen az Ember életének és kivanságának.[240] Ezt mutattya az emberi Okosság-is: mert az Isten, minden fogyatkozás-nélkül lévén, magában elégséges; senkitűl hasznot nem vár; semmiben más-nélkül nem szűkölködik. Ebből következik; hogy, Minden állatokat csak magáért teremtett, az-az, nevének dícséretire, jó-voltának kinyilatkoztatására.[241] Tehát, csak önnön-maga Utólso czéllya, és végsö határa mindeneknek.[242]

Az-is tulajdona Istennek; hogy ö leg-föb, és felsöb Birája e' Világnak, a' ki Törvényt szabhat: és az engedetleneket, bűntető veszszejével ostorozza; az engedelmes szolgákat pedig, jutalommal édesgeti. Ezekből igyenesen következik, hogy Egy Istennél töb nem lehet. Mert, ha többen vólnának, eggyikkel meg nem elégednék az ember kivánsága, hanem a' másikat kivánná látni. Gyakran-is támadna esz-veszés az Istenek-közöt, mivel-ellenkezö törvényeket, bűntetéseket, és jutalmakat rendelhetnének.

Harmadszor: Ha töb Isteni Természet vólna, nem lehetne mindenik természetben minden *perfectio*, Jóság, és méltoság: mivel az eggyik Isteni természetben, az a' tekélletes Jóság nem vólna, mely el-választaná, és külömbözővé tenné a' töb Isteni természeteket.[243]

Végezetre; *Lactantius*, a' *Profeták* irásiból bizonyítván ezen igasságot, Meg-mutattya; hogy a' Pogányok-is (ha barom-módra nem akarnak veszni) tartoznak helyt adni a' *Profeták* tanu-bizonyságinak: mivel ezeknek sok bé-tellyesedet jövendő-mondási, meg-mutattyák, hogy Istentűl vólt

[239] Ita Lactant. lib. 1. de Falsa Religione, c. 3.
[240] Prov. 16. v. 4. Deut. 26. v. 19.
[241] Eccli. 43. v. 28.
[242] Eleganter Tertull. lib. 1. contra Marcionem. initio.
[243] Lactant. loco citato.

hodogeus_j.indd 59 2025. 07. 21. 11:25:58

tanuságok.[244] Hihetetlen-is, hogy ők, a' Világi gyönyörüségektűl távúllévén, és semmi el-múlando jókat nem kergetvén, az embereket meg akarták vólna csalni: *Voluntas enim fingendi et mentiendi, eorum est, qui opes* {25:} *appetunt, lucra desiderant: Ergo, a quibus abfuit studium lucri, abfuit etiam voluntas et causa fallendi*.[245]

Ebből, a' mí Hitünk Elsö Ágazattyából, Két üdvösséges Tanuságot vehetünk:[246] Elsöt; Mely úndok, és ártalmas dolog a' Halálos vétek: mivel, mikor ember vétkezik, tehetsége-szerént az Istennek Egységét fel-bontya, és sok Isteneket igyekezik állatni. Mert, a' mint Sz. *Pál* mongya, a' Telhetetlenek és Részegesek Istene, hasok: a' Ragadozó dúsok, és Fösvény gazdagok Istene, kincsek: a' Fel-fuvalkodot dölfösök, böcsülleteknek szolgálnak, mint Istennek; mivel ezekért az igaz Istentűl el-szakadnak.[247] Ez-okon mongya a' Sz. Irás; hogy a' gonoszok, el-pártolván az igaz Istentűl, új, és isméretlen Istent faragnak magoknak.[248] Ha azért nem csak szájunkal, de valóban Egy Istent akarunk vallani, szorgalmatoson meg kel a' bűntűl óltalmazni lelkünket.

Második Tanuságot, azt vegyük; hogy, ha csak egy Utólso czéllya, és végsö határa vagyon a' mí életünknek és kivánságunknak: azon légyünk, hogy minden kivánságunk, igyekezetünk, vágyodásunk, Istenre nézzen: őtet keressük minden dolgainkban: az ö dücsösségét és tisztességét szomjúhozzuk minden útainkban; és gyakran úgy szóllyunk magunkban, mint Christus *Márta*-aszonynak: Oh én lelkem, sok dologban fáradozsz és nyughatatlankodol, sokban töröd faggatod erődet és értelmedet; de csak egy minden dolgaid-közzűl a' mi szükséges; tudni illik, hogy Szeressed, féllyed, tisztellyed, és keressed Istenedet, ki életednek, és minden tisztességes kivánságidnak utólso határa, melyben örökké meg-nyúgodhatol.[249] Mit használ, oh én lelkem, ha e' Világot mind meg-nyered, és azt el-veszted, a' kit mindenek-felet, és mindenek-elöt

[244] Vide infr. l. 2. c. 1. n. 2.
[245] Lactant. ibid. cap. 4.
[246] KET TANUSAG.
[247] Phil. 3. v. 19. Ephes. 5. v. 5.
[248] Deut. 32. v. 17.
[249] Luc. 10. v. 42.

hodogeus_j.indd 60 2025. 07. 21. 11:25:58

kellene keresned?[250] *Convertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus bene fecit tibi*;[251] Térj a' te nyugodalmodra, oh én lelkem, mert az Ur jól cselekedet te-veled.

NEGYEDIK RESZE.

AZ ISTEN VEGETLEN MAGABAN.

NEhéz a' Világ Teremtőjét ismérni, ugy-mond *Plato*: Es bár valóban ismérnők-is, nincs tehetségünk, hogy beszéddel ki-fejezzük csak azt-is, a' mit értünk ö-rólla: *Opificem mundi invenire difficile est: et cum jam inveneris, praedicare aut eloqui, vulgo, est impossibile*.[252] Mellyet Sz. *Agoston* illyen szókkal jelent: *Verius cogitatur DEUS, quam dicitur; et verius est, quam cogitatur*.[253] Annak-okáért azt írja *Cicero*; hogy, midőn a' *Siracúsai Hieron*-király, *Simonides*-Filósofustól kérdette vólna, Micsoda az Isten? *Simonides* egy napot kére, hogy gondolkodás-után, alkalmatosb feleletet adna. Másod nap, két napot kére a' válasz-tételre. Es így, egy-nehányszor töb-töb duplázot üdőre hallasztván feleletit, Okát kérdé a' Király üdő-vontatásának. Azt felelé a' Bőlcs; hogy, mennél többet gondolkodik az Isteni természet mi-voltárúl, annál nagyob homályt, és feneketlemb mélységet talál benne.[254] Okos, és igaz felelet lén ez, egy Pogány Bőlcstűl. Mert, a' természet oktatasából tudgyuk, hogy, a' mely lehetetlen, hogy valaki markában foglallya a' Főld kerekségét, vagy egy kalánnal ki-merítcse a' feneketlen Tenger {26:} mélységét: oly lehetetlen, hogy a' rövid határral környékeztetet értelem, meg-fogja, és magában kapcsollya a' végetlen méltósággal tűndöklő Isteni Természetet, melynek, sem kezdeti, sem vége nincsen. Annak-okáért, az Irás sok helyen, Láthatatlannak nevezi az Istent:[255] Es azt mongya; hogy oly fényességben lakik, melyhez

[250] Mar. 4. v. 36.
[251] Psal. 104. v. 7.
[252] Plato, initio Timaei.
[253] August. 7. de Trinit. cap. 4.
[254] Cic. lib. 1. de Natur. Deor.
[255] 1.Tim. 1. v. 17. Coloss. 1. v. 15. Rom. 1. v. 20. 1.Tim. 6. v. 16.

hodogeus_j.indd 61 2025. 07. 21. 11:25:58

nem közelgethet az emberi elme. söt, a' mint Sz. *Jób* szól, annyira meg-győzi az emberi értelmet, hogy még a' kik igen bőlcseknek látszanak, sem mernek ö-reá nézni.[256] *[257] mivel ö ollyan, mint a' fényes Nap, melynek világos súgárit, és tűndöklö fényességének lövőldözésit, nem szenvedheti az emberi szemnek és látásnak gyengesége.[258] Ez-okon, †[259] a' *Sérafin* Angyalok bé-födik orczájokat, midőn Isten-elöt állanak: mivel az ö értelmek sem érkezik természet erejéből, az Isteni dücsösséges fényességnek szemlélesére.

Noha azért az Isteni Természetnek felségét, most úgy nem szemlélhettyük, mint magában vagyon: mindazáltal, tudnunk kel, Kicsoda a' kinek szolgálunk; hogy végére mehessünk, Mit kel tőlle várnunk, ha néki kedveskedünk: Mitől kel félnünk, ha ellene vétünk: Es az Isteni isméretből nevekedgyék bennünk az ö dücsösségének böcsüllése, és hatalmasságának dicsírése. Tartozunk tehát azzal, hogy, a' menyíre el-érkezünk, Istenünkről gyakorta tudakozzunk: mivel, a' ki egyéb dolgokrúl sokat szól, de ö-felőlle nem beszél, méltán Csácsogó némának mondatik: *Et quid dicimus, DEUS meus, vita mea, dulcedo mea? aut quid dicit aliquis, cum de te dicit? Et vae tacentibus de te, quia loquaces muti sunt.*[260]

Elsö dolog, mellyet az Isteni természetről tudnunk kel, az; hogy, Isten magában Végetlen: úgy hogy, nem csak ereje, és hatalmassága Határozatlan; nem csak helyre- és meg-maradásra-nézve, Környékezetlen, mindenkor és mindenüt jelen lévén, de természetiben-is Végetlen; és magában foglallya határ-nélkül, valami tekélletes méltoság lehetséges. A' Köveknek, Fáknak, Oktalan-állatoknak, bizonyos határral környékezet természete vagyon, és nincs ezekben annyi jóság, mint az emberben;[261] Az Emberben sincs az Angyali természet méltosága: Az Isteni természet pedig, magában foglal minden tekélletes Jóságot, és méltoságot; úgy hogy, valami szépség, gyönyörüség, hatalom, és méltoságos tekélletesség lehetséges, minden fogyatkozás-nélkül

[256] Iob, 36. v. 26. cap. 37. v. 24.
[257] * Malach. 4. v. 2. Zach. 3. v. 8. ca. 6. v. 11.
[258] Luc. 1. v. 78. Apoc. 21. v. 23.
[259] † Isai. 6. v. 2.
[260] Augu. 1. Confess. c. 4.
[261] Supra, fol. 5. 10.

hodogeus_j.indd 62 2025. 07. 21. 11:25:58

ö-benne találtatik, ö-benne fénylik.[262] Miképpen az Arany-forintban vagyon a' két vagy három réz pénz haszna, és vásarlásra-való alkalmatossága, de nem ollyan fogyatkozással mint a' réz pénzben: azon-képpen, valamit az Isten teremtett, söt valamit az ö mindenható ereje teremthet, felségesb méltósággal mind ö-benne vagyon, *[263] mint nyilván taníttya a' Szent Irás.

Hogy az Isteni természet méltósága Végetlen, nem csak †[264] a' Sz. Irásban olvassuk, de az emberi Okosság-is nyilván-valo jelenségekkel mutattya. Mert, nem lehet annak bizonyos határral bé-kerítet méltósága, a' kinél nagyob és böcsülletesb semmi nem lehet; és a' kitől kel származni minden tekélletes Jóságnak, mely a' teremtet-állatokban lehetséges.

Ennek-felette; Az Isteni természetnek Végetlen méltósága, és minden szeretetre mélto szépsége, Három Jelenségből ki-tetczik: Elsö az; hogy, a' kik Isten színét láttyák a' Mennyei bóldogságban, úgy meg-elé-{27:}gesznek ö-vélle, hogy, a' mint Sz. *Dávid* mongya, egyebet ö-kivűlle nem kívánnak: *[265] *Ut sit DEUS omnia in omnibus*; hanem, minden mindenekben az Isten. Ennek egyéb oka nem lehet, hanem hogy Istenben, †[266] *Omne bonum*, minden Jót talál ember, valamit kívánhat. Sőt, a' minémü szépség, öröm, és gyönyörüség, sok epével és méreggel elegyítve vagyon egyéb állatokban, Istenben tisztán és fogyatkozás-nélkül vagyon. Második Jelenség az; hogy, e' világon-is sokan, csak azért a' remenségért, hogy valamikor részesek lésznek az Isten színe látasában, vígan, jó akarattal, meg-vetik e' Világnak minden hízelkedö gyönyörüségit; feleségeket, gyermekeket, jószágokat, reménségeket el-hagyván, pusztákban, vagy Klastromok rekeszíben, mint magok kínnyén választot örök tömlöczökben, nagy sanyaruságban élnek, és csudálatos édességgel azt kiáltyák Sz. Ferenczel: *DEUS meus, et omnia*; Én Istenem, és minden jóm: meg-elégszem veled; nem kívánok semmit kivűlled: részem lészen minden jóban, ha te-tőlled el nem szakadok. Sokan iszonyú kínokat, sok esztendeig-tartó sanyarú mártiromságokat, örömmel szenvedtek, és Sz. *Pál*-lal azt kiáltották; hogy a' kínok-közöttis telik minden örömmel: *Repletus*

[262] *Eminenter.*
[263] * Rom. 11. v. 36 1.Cor. 15. v. 28. Ioh. 1. v. 4.
[264] † Psal. 144. v. 3 Baruch, 3. v. 25
[265] * Psal. 16. v. 15. 1.Cor. 15. v. 28.
[266] † Exo. 33. v. 19.

hodogeus_j.indd 63 2025. 07. 21. 11:25:58

sum consolatione, superabundo gaudio, in omni tribulatione:[267] csak azért, hogy tudták minémü végetlen Jóság vagyon Istenben; mely ö-véllek közöltetik, ha a' hívségtűl el nem szakadnak. Harmadik Jelenség az; hogy, noha Istenhez-képest a' Világi jók, ollyanok mint az Ur asztalárúl eset morsalékok, és a' zavaros patakok; noha mind ezek csak egy kis cseppecskéje az Isteni Jóságok feneketlen Tengerének: de még-is az emberek annyira kapnak rajta, oly nagy gyönyörüséget találnak benne, hogy gyakran életeket sem szánnyák el-veszteni ezekért.

Az Isteni Természetrűl azért így gondolkodgyunk: Noha az Isten Szépnek mondatik: de nem ollyan Szépség vagyon ö-benne, minéműt külsö érzékenységünkel meg-foghatunk: nem ollyan Fényesség vagyon ö-benne, minéműt szemünkel látunk. mivel, nem illendő az Isteni Felséghez, valamit a' mí érzékenségünk el-érhet. Azon-képpen, Jó, Bőlcs, Hatalmas az Isten: de nem ollyan Jóság, nem ollyan Hatalom, és Bőlcseség vagyon ö-benne, minéműt mí gondolhatunk, és elménkbe foglalhatunk; mert így, csekély és fogyatkozot Bőlcseség, Hatalom, és Jóság vólna benne: Hanem, ennél a' Bőlcseségnél, mellyet mí gondolunk, végtelenűl nagyob a' mí Istenünk Bőlcsesége. Végezetre, az Istenben vagyon minden Erő, Méltoság, és Tekélletesség, mely a' teremtet-állatokban találtatik; mert, a' Sz. *Pál* mondása-szerént, ö-tőlle, ö-általa, ö-benne vannak mindenek; és, valami Istentűl teremtetet, ö-benne élet vólt: De, nem úgy vannak ezek Istenben, mint a' teremtet-állatokban, tudni illik, határozva, és fogyatkozásokkal bé-baronálva; hanem, Végetlenűl, minden fogyatkozásnak sonkolya- és söpreje-nélkül.[268]

Azért, midőn az Istenrűl gondolkodunk, azt mongya Sz. *Basilius*, és Sz. *Agoston*; hogy, mennél nagyob, és tekélletesb Jóságot, Méltoságot, Fényességet, Hatalmat, Bőlcseséget gondolhatunk, azt mind meg-gondollyuk: az-után meg-vallyuk, hogy mind ezeknél végetlenűl Job, Fényesseb, Hatalmasb, Bőlcseb a' mí Istenünk. Ugyan-is kicsíny, és gyarló {28:} Isten vólna, a' kit az emberi értelemnek rövid, és fogyatkozot gondolattya megmérhetne, és meg-fontolhatna: *Non circumscribas DEUm mente tua. Cogita magnum, et magno appone plus quam mente concepisti; et pluri adhuc plus;*

[267] 2.Cor. 7. v. 4.

[268] Rom. 11. v. 36. Ioan. 1. v. 4.

hodogeus_j.indd 64 2025. 07. 21. 11:25:58

et persuade, quod tua cogitatio, ad infinita non pervenit.[269] †[270] *Totum ab animo rejicite; quidquid occurrerit, negate. Cognoscite infirmitatem cordis vestri; et quidquid occurrerit quod cogitare possitis, dicite: Non est illud. Ita desiderabitis quoddam Bonum; Omnis boni bonum; unde omne bonum, cui non addatur quid sit ipsum Bonum. Dicitur enim; Bonus homo, bonus ager, bona domus. Adjunxisti, quoties dixisti, bonum est. Bonum simplex, ipsum est bonum, quo cuncta sunt bona. Si vos delectant bona ista, quae appellantur bona, quae non sunt per se bona: qualis erit contemplatio incommutabilis Boni, aeterni, semper eodem modo manentis?* Mikor azért a' mí Istenünk méltosagárúl gondolkodunk, eleven hittel meg-fogjuk, hogy ennek a' nagy Urnak javaiban részesek lehetünk, ha akarjuk; és az ö feneketlen Jósága forrásának üdvösséges folyamival, meg-ólthattyuk lelkünk szomjúságát. Mert e' nélkül, csudálkozhatunk az Istennek Végetlenségén, de az ö kivánasára nem gerjed szívünk. Maga, nem egyébért kel az Isteni természet méltoságát ily mélyen tekínteni, hanem hogy kivánságunk gerjedgyen, és reménséggel fel-indúllyon az ö keresésére, és meg-találasára.

Ezekből, Hitünk és Erkőlcsünk tekélletességére, Ket szép Tanuságot vegyünk.[271]

Elsö az; Hogy, mikor Istenrűl, és az Isteni dolgokrúl szóllunk, meg-emlekezzünk a' Keresztyéni józanságrúl. és, ha valamiben meg-előztetik értelmünk, kötve tarcsuk minden okoskodásunkat, a' Hitnek engedelmességealat: meg-gondolván, hogy igen gyarló és nyomorúlt Isten vólna, a' kinek természete, és cselekedete továb nem hatna az emberi okosságnál.[272] Mivel azért, az Isteni Fényességnek mérték-felet-valo visgálása, meg-ejti az embert; és heába fárad a' ki őtet, vagy az ö titkait, maga értelmével akarja fontolni 's mérni, holot csak az ö nyomdokit, a' Teremtet-állatok mi-vóltát, sem foghattyuk tellyességesen elménkbe,[273] a' mint *Salomon* †[274] írja: Illik, hogy,

[269] Basil. hom. 10. Hexam.
[270] † Aug. in. Psal. 26. in illud: Ut contempler delectationem Domini.
[271] KET TANUSAG.
[272] 2.Cor. 10. v. 5.
[273] Prov. 25. v. 27.
[274] Eccli. 3. v. 22. Eccli. 43. v. 34. Iob, 11. v. 7. † Eccl. 1. v. 3. cap. 1. v. 8.

hodogeus_j.indd 65 2025. 07. 21. 11:25:59

midőn Isten-elöt állunk, és az ö dolgairúl elmélkedünk, a' *Serafin* Angyalokat kövessük, és, bé-födvén az Isteni fényességnek súgári-elöt szemeinket,[275] kiálcsunk; hogy, Szent a' Seregek Ura Istene.

Egy Mester-ember mű-helyében, sok szerszáminak hasznát és szükségesvóltát nem értyük; mindazáltal, hívolkodóknak nem alíttyuk, sem a' Mesterembert ezek meg-szerzéseért nem ólcsárollyuk: méltób tehát (ugy-mond Sz. *Agoston*,) hogy, ha valamit látsz értelmed-felet az Isteni dolgokban, azt alázatoson csudállyad, és tekélletesen hidgyed. mert, a' Szent Irás mondásaszerént, *[276] ha el nem hiszük, meg nem érthettyük az Isten titkait: †[277] *Si in alicujus Opificis officinam imperitus intraverit, videt ibi multa instrumenta, quorum causas ignorat; et, si multum est insipiens, superflua putat. Quorum tamen usum, quoniam novit Artifex, insipientiam ejus irridet; et verba inepta non curans, officinam suam constanter exercet. Et tamen tam stulti sunt homines, ut apud Artificem hominem non audeant vituperare quae ignorant, sed cum ea viderint, credunt esse necessaria, et propter usus aliquos instituta: in hoc autem mundo, cujus Conditor et administrator praedicatur DEUS,* {29:} *audent multa reprehendere, quorum causas non vident; et in operibus, atque instrumentis Omnipotentis artificis, volunt se videri scire quod nesciunt.* Azért nagy hálákat adgyunk Istenünknek, hogy meg-jelentette titkait: Gyönyörködgyünk az ö Felségében, mely meg-haladgya okosságunkat; kérvén őtet, hogy a' homályos árnyékban-valo isméret-után, szent színe-látasára jutasson, mellyet ígért Híveinek.[278]

Második Tanuság az; Mely éktelen és vak bolondságot cselekeszünk, midőn e' Világi haszonért, vagy gyönyörüségért, Istent el-hadgyuk; holot Istenben egyedűl vagyon minden Jó: úgy hogy, ö-hozzá-képest, az egész Világ aranya, ollyan mint egy kis fövenyecske; az ezüst, sárhoz hasonló:[279] e' Világi gyönyörüségek, mellyeken ily igen kapnak az emberek, ollyanok mint a' fel-zavart büdös csatorna-kútak mosléki. Sőt, az egész Világ szépsége, és dücsössége, ollyan Istenhez-képest, mint egy kis porocska, vagy

[275] Isai. 6. v. 2.

[276] * Isai. 7. v. 9. juxta 70. Interp.

[277] † Aug. tom. 1. lib. 1. de Gen. cont. Manich. cap. 16.

[278] 1.Cor. 13. v. 12. 1.Ioan. 3. v. 2. Apoc. 22. v. 4.

[279] Exod. 33. v. 19. Sap. 7. v. 9.

hodogeus_j.indd 66 2025. 07. 21. 11:25:59

a' vederből ki-eset cseppecske, mely az ember szomjuságát el nem ólthattya.[280] Azért írja Sz. *Bernárd*; hogy, Nagy kábaság tőllünk, hogy mindenkor csak azokat szomjúhozzuk, a' mellyek, nem hogy tellyességgel meg-ólthatnák, de csak meg sem enyhíthetik kivánságinkat. Es nem heában írja Sz. *Dávid*; hogy az Istentelenek, *[281] kerengőben járnak: mert a' Teremtet-állatok-után futnak, mellyekben nyugodalmat nem találnak; a' Minden-jók forrását pedig el-hadgyák, melyben szomjúságokat meg-ólthatnák: *Stultum, et extremae dementiae est, ea semper appetere, quae nunquam, non dico satient, sed nec temperent appetitum: dum quidquid talium habueris, non habita concupiscas; et ad quaeque defuerint, semper inquietus anheles. Ita fit, ut per varia et fallacia mundi oblectamenta, vagabundus animus inani labore discurrens fatigetur, non satietur: dum quidquid famelicus inglutierit, parum reputet ad id quod superest devorandum; semperque non minus anxie cupiat quae desunt, quam quae adsunt laete possideat. Quis enim obtineat universa? Quanquam et modicum id, quod quisque cum labore obtinuerit, cum timore possederit, certus quidem non sit quando cum dolore amittat, certus autem quod quandoque amittat. Si illud apprehendere vis, quo apprehenso nil jam amplius velis; quid tentare opus cetera? Curris per devia. ante morieris, quam hoc circuitu pervenias ad optatum. Hoc in circuitu impii ambulant, naturaliter appetentes, unde finiant appetitum: et insipienter respuentes, unde propinquent fini. Quamobrem, consumi vacuo labore accelerant, qui rerum magis specie, quam Autore delectati, prius universa percurrere cupiunt, quam ad ipsum curent universitatis Dominum pervenire. Et quidem pervenirent, si quandoque voti compotes effici possent: ut omnia scilicet, praeter omnium Principium, unus aliquis obtineret. Ea namque cupiditatis lege, qua in ceteris rebus, non habita prae habitis esurire, et pro non habitis habita fastidire solebat, mox omnibus quae in caelo sunt et in terra obtentis, et contemtis, tandem ad ipsum proculdubio curreret, qui solus deesset, omnium DEUM. Ibi porro quiesceret: quia sicut citra nulla revocat quies, sic nulla ultra jam inquietudo sollicitat. Sic ergo ad id quod optimum est, quivis cupidus perveniret; siquidem ante quod citra cupit, assequi posset. Verum, quoniam id*

[280] Iere. 2. v. 13. Isai. 40. v. 15. Ier. 10. v. 6. Sap. 11. v. 23.

[281] * Psal. 11. v. 9.

hodogeus_j.indd 67 2025. 07. 21. 11:25:59

omnino impossibile: longo profecto itinere, et casso labore desudant; qui, dum quaeque desiderant, attingere volunt, ad cunctorum desiderabilium nequeunt pertingere finem. Distortum iter, et circuitus infinitus, cuncta pri-{30:}*mitus attentare velle: at semita Justi recta, rectus callis Justi ad ambulandum.*[282] *Hi sunt, qui salubri compendio, molestum hunc, et infructuosum circuitum vitant, verbum abbreviatum eligentes; non cupere quaecumque vident, sed magis vendere quae habent, et dare pauperibus.*[283]

Hogy azért ezt az esztelenséget el-kerűllyük, nem csak a' bűnöket távoztassuk, mivel ezek tellyességgel el-szakasztnak Istentűl: de e' Világi hiuságoktúl-is meg vonnyuk magunkat; és Istenhez ragaszkodván, ö-benne keressük kivánságunk nyugodalmát. Mert, minket Isten magáért teremtett; és mind addig nyughatatlan szívünk, míg ö-benne meg nem nyugszik: *Fecisti nos ad te, Domine; et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te*.[284] Miképpen a' mely viaszra nyomtak egy pecsétet, a' viaszon hagyatot vőlgyecskék és barázdácskák, bé nem tőltetnek mindenestűl más pecséttűl: azon-képpen, az Isten hasonlatosságára teremtetet Lélek, bé nem telik, és meg nem elégeszik egyébbel, az egy Istennél.

ÖTÖDIK RESZE.

AZ ISTEN MINDENHATO.

SZent *Jerónimus* írja;[285] hogy az Ó Testamentomban, Tíz neve találtatik Istennek: Elsö, EL, Hatalmas, Erős: Második, ELOHA, Itílö, Ostorozó, Gond-viselő: Harmadik, ELOHIM; mely azt jegyzi a' mit *Eloha*, csak-hogy töb számban, *in plurali*: Negyedik, SABAOTH, Hadak, Seregek Istene: Ötödik, ELION, Felséges, Leg-felsöb: Hatodik, EIE ASCER EIE, †[286] Vagyok a' ki vagyok: Hetedik, ADONAI, Úr: Nyólczadik, JA; mely a' *Johová*-nak rövidítése,

[282] Bernardus, li. de Diligendo Deo. ante medium.
[283] Isai. 26. v. 7.
[284] Augustinus, 1. Confess. c. 1. Vide supra, fol. 5.
[285] Hierony. ep: 136. ad Marcellam. Vide Cornelium in Exod. 6. v. 2.
[286] † Exod. 3. v. 14.

hodogeus_j.indd 68 2025. 07. 21. 11:25:59

és a' *Halleluja* végén találtatik: Kilenczedik, Saddai, *[287] Erős, Elégséges minden cselekedetre: Tizedik, *Tetragrammaton*, ama' négy bötűvel, *Jod*, *He*, *Vau*, *He*, íratot; de ki-mondhatatlan név, mellyet közönségesen, Jehova-nak olvasnak. E' Nevek-közzűl, az Elsö, Második, Harmadik, Negyedik, Ötödik, Hetedik, Kilenczedik, az Isten erejét és hatalmasságát jelenti: Mellyért Isten magát, Mindenhatónak nevezi, *Genes. 17. v. 1. Cap. 35. v. 11. Exod. 15. v. 3. Eccli. 43. v. 30. Cap. 1. v. 8. Job, 23. v. 16. Apocal. 1. v. 8. Cap. 15. v. 3. Cap. 16. v. 7.* Es azt mongya; hogy ''[288] Semmi nincs ö-nálla lehetetlen: Semmi nem nehéz néki: *Numquid DEO quidquam est difficile? Gen. 18. v. 14.* Es hogy a' mí értelmünk-felet mindent cselekedhetik: *Potens est omnia facere super abundanter, quam intelligimus; Ephes. 3. v. 20.* Azért, valami magában ellenkezést nem foglal, azt mind meg-cselekedheti: és, a' Szent Irás tanitása-szerént, nincs egyéb határa az Isten Hatalmának, hanem az ö Akarattya. mert, †[289] valamit akar, mindent meg-cselekedhet. mellyért, Ki-mondhatatlannak nevezi a' Bőlcs *[290] az Isten erejét, és hatalmasságát.

Az Okosság-is világoson mutattya; hogy valami lehetséges, és nyilván-valo ellenkezést nem foglal magában, azt Isten meg-cselekedheti. Azért, midőn azt mongya Sz. *Jerónimus*; hogy, a' ki egyszer el-vesztette szűzességét, Isten sem cselekedheti hogy szűz légyen; *Audacter loquor, cum omnia possit DEUS, suscitare virginem non potest*:[291] Vagy, midőn egyebek azt írják; hogy a' mi meg-let, Isten sem cselekedheti hogy let ne légyen: {31:} nem az Isteni hatalmasságnak fogyatkozásából mongyák hogy ezek nem lehetnek, hanem abból, hogy magokban lehetetlenek. Mert ezeknek léte, azt az ellenkezést foglallya magában, hogy, A' mi meg-let, az meg nem let. A' Mindenhatosághoz pedig, csak az kívántatik, hogy mindenre ki-terjedgyen, valami nyilván-valo ellenkezést nem foglal magában.

Három dologban fénylik fö-képpen Mindenható Ereje, és Hatalmassága Istenünknek.

---

[287] * Alii a Sadad, id est, destruendo.

[288] '' Luc. 1. v. 37. Ier. 32. v. 17. Matt. 19. v. 26. Mar. 10. v. 27. Esth. 13. v. 9.

[289] † Psal. 113. v. 11. Psal. 134. v. 6. Sap. 12. v. 18. Matt. 8. v. 3.

[290] * Eccli. cap. 18. v. 4.

[291] Hierony. ad Eustoch. de Custodia Virginit.

hodogeus_j.indd 69 2025. 07. 21. 11:25:59

Elősz̈or:[292] A' Világ teremtésében. Mert, *[293] mindeneket Isten teremtett, és az ö akarattyából vannak. Az Eget és Főldet, benne-valo állatokkal egyetemben, ö alkotta. Ezen a' Teremtésen fondáltatik, az Istennek minden állatokon természet-szerént-valo Urasága: mely azt kívánnya, hogy néki engedgyen, és szolgállyon; őtet böcsüllye, és tisztellye, minden állat. A' Teremtésben pedig, fö-képpen ezekben fénylik az Isten hatalma: I. Hogy egyedűl, †[294] segítség- és külsö eszköz-nélkül, teremtet mindeneket, semmiből. II. Hogy fáratság-nélkül, künnyen, csak akarattyával, és parancsolattyával teremtet mindeneket, a' mint *[295] Sz. *Dávid* mongya. III. Hogy ily nagy, ily erős, ily sok, ily szép, és az ö nemekben ily tekélletes állatokat teremtet. Mert, a' mint eléb mondám, egy Csillag, nagyob az egész Főld kerekségénél: a' Levegö-égben indúlt szeleknek, és meny-köveknek erejét, emberi okosság meg nem foghattya. IV. Hogy mind ezeknél a' sok szép teremtet-állatoknál, többeket, nagyobbakat, és szebbeket teremthetne Isten.

Masodszor:[296] Az Isten Hatalmassága ki-tetczik, a' Világ meg-tartásából. Mert, miképpen a' Világosság, mely a' Naptúl, vagy Gyertyátúl származik, úgy füg a' Nap és Gyertya erejétűl, hogy, mihent a' Nap el-enyészik, vagy ki-vitetik a' Gyertya, ottan el-vész a' házban-valo világosság: Azon-képpen, az Istennek hatalmas erejétűl úgy függenek minden állatok, hogy mingyárt semmivé lésznek, mihent ettűl nem tartatnak. Azért mongya a' Sz. Irás; hogy Semmi meg nem marad, ha Istentűl nem hordoztatik;[297] és, *[298] ha orczáját el-fordíttya, ha szemét bé-húnnya Isten, mingyárt porrá lészen, és el-vész, e' Világ. Ugyan ezent jelenti másut az Irás, midőn azt mongya; †[299] hogy Isten hordoz mindeneket hatalmas szavával; mindeneket tenyerében tart, és a' főldet három újján viseli. Ha tenyerűnkben nagy követ fen-tartunk, mihent

[292] *Creatio.*
[293] * Ioan. 1. v. 3. Colos. 1. v. 13. Heb. 3. v. 4. Act. 14. v. 14. Psal. 145. v. 6. Apoc. 4. v. 11. c. 10. v. 5. c. 14. v. 7. Isai. 45. v. 18. Ier. 32. v. 17.
[294] † Isai. 40. v. 13. cap. 44. v. 24. Iob, 9. v. 8.
[295] * Psal. 148. v. 5. Eccli. 43. v. 36.
[296] *Conservatio.*
[297] Sap. 11. v. 26.
[298] * Ps. 103. v. 29. 2.Mach. 8. v. 18
[299] † Heb. 1. v. 3. Psal. 138. v. 10. Isai. 40. v. 12.

hodogeus_j.indd 70 2025. 07. 21. 11:25:59

el-vonnyuk kezünket a' kő-alól, ön-kénnyén le-esik a' kő: úgy, ha az Isten keze nem tartaná e' Világot, semmivé lenne. Azért mongya Sz. *Dávid*; ‘‘[300] hogy tenyeréből ki-veti Isten az embert, mikor rontani akarja. *Jób* pedig azt írja; hogy, csak fel-nyissa markát Isten, ottan el-esik és meg-romol az Ember. *Dániel* azt mondá *Bóldisar* Királynak; hogy, ••[301] *Deus habet flatum tuum in manu sua*, Isten kezében vagyon az ö lélekzete: és, a' mint Szent *Jób*-nál olvassuk; †[302] Ha Isten meg-tartóztattya lélekzetünket, minnyájan porrá lészünk. mert minnyájan *[303] Istenben élünk, mozgunk, vagyunk; és mindenek ö-tőlle, ö-benne, ö-általa vannak.

Nem csak tartya Isten a' Teremtet-állatokat, hogy semmivé ne légyenek: de minden cselekedetekben úgy segíti; hogy tellyességgel semmit nem cselekedhetnének, ha Istennek véllek eggyüt-munkálkodó Ereje, {32:} reá nem segítené. Ez-okon mongya a' Sz. Irás; ••[304] hogy, Isten cselekeszik mindeneket mindenekben. úgy hogy, csak jó gondolatra sem vagyunk elégségesek magunktúl. Másut azt olvassuk; hogy Istenben mozgunk, *Act. 17. v. 28.* hogy a' magból teremtet gyümőlcsnek Isten ád testet, *1.Cor. 15. v. 38.* az-az, nem csak természete és ereje a' teremtet-állatoknak, de cselekedete is Istentűl füg. Azért, ha Isten eggyüt nem munkálkodik a' mí szemünkel, nyitva léve sem lát; *Luc. 24. v. 16. cap. 4. v. 30.* Az Okosság-is ezt taníttya. Mert Isten, szabad Ura minden állatoknak; és akarattya-szerént bír mindenekkel.[305] Tehát ö-tőlle füg nem csak természetünk, de minden cselekedetünk. Noha azért a' Főld teremt gyümőlcsöt; az Anya szűl gyermeket: de, mivel Istennek eggyüt-munkálkodo ereje-nélkül ezt nem cselekedhetnék, a' Sz. Irás azt mongya; hogy, Isten teremti a' füvet a' barmoknak; Isten keze formállya az embert Annya méhében.[306] Azon-képpen, noha a' Tűz égeti a' fát, a' Nap világosittya a' földet: de, ha az Isten véllek eggyüt nem munkálkodnék, erőtlenek vólnának ezek-is az ö cselekedetekre. miképpen a' *Babyloniai* kemenczében,

[300] ‘‘ Psal. 87. v. 6. Iob. 6. v. 9.
[301] •• Dan. 5. v. 23.
[302] † Iob. 34. v. 14. 15.
[303] * Act. 17. v. 28. Rom. 11. v. 36.
[304] •• 1.Cor. 12. v. 6 Isai. 26. v. 12. Phil. 2. v. 13. 2.Cor. 3. v. 5.
[305] Psal. 145. v. 8.
[306] Iob, 10. v. 10. 2.Mach. 7. v. 22.

hodogeus_j.indd 71 2025. 07. 21. 11:25:59

nem árthata a' tűz a' Három Ifiúnak;[307] és a' mí Urunk halála oráján, meg nem világosithatá a' földet a' Nap. Az embernek-is szeme nem látna; kezе, nyelve nem mozdúlna, ha Isten meg-vonná erejét és munkálkodását. Egy szóval, mint a' test Lélek-nélkül, a' malom-kerék víz-nélkül, nem mozdúl: azonképpen a' Teremtet-állat, Isten segitsége-nélkül, nem munkálkodhatik. Ezt a' Pogány Bőlcsek-is ismérték. Mert, a' természetben plantált igaz Okosság mutattya, hogy az Isten minden teremtet-állatok alkotója; Es lehetetlen, hogy oly állat légyen Isten-kivűl, mely Istentűl ne fügjön.[308] Ez-okon nevezték a' Bőlcsek az Istent, Világ Lelkének, mint Sz. *Agoston* írja: akarván jelenteni, hogy ollyan a' Világ Isten-nélkül, mint a' test Lélek-nélkül.[309] Ebből pedig csudálatoson ki-tetczik az Isten kegyelmessége. Mert, noha mí-közzűlünk senki nagy pénzen oly rabot nem venne, sem oly szolgát nem kedvellene, mely semmiben soha semmit nem cselekednék, hanem-ha Ura segítené minden munkára: mindazáltal, Isten minket ily kedvesen fogad, noha munkálkodása-nélkül, tellyességgel hívolkodók vólnánk.

Harmadszor:[310] Abban tűndöklik az Isten Hatalmassága, hogy ez, a' természet folyásával és törvényével meg nem határoztatik; hanem a'-felet, és az-ellen, a' Teremtet-állatokban, mindent cselekedhetik a' mit akar. mivel, a' Bőlcs mondása-szerént, az Isten akarattyának szolgál minden állat, tehetsége-felettis; a' mint ugyan ottan, sok példákkal meg-bizonyíttya.[311] Mert, noha a' víz el-óltya a' tüzet természeti-szerént: de mikor Isten akarja, *[312] meg-gyulad, és úgy ég a' víz mint a' száraz fa. Mikor pedig Istennek tetczik, az embernek haja-szálát sem emésztheti-meg az égö kemencze; mint *Dániel* bizonyságunk ebben.[313] Ennek-felette; noha a' *Manna* egy-féle eledel vólt, egy ízi vólt, *Num. 11. v. 8.* de Isten akarattyából, annak ételében ollyan ízit érzették ennek a' Hívek, ‘‘[314] a' minéműt kívántak.

[307] Dan. 3. v. 5.
[308] Eleganter Aug. Tom. 3. lib. 5. De Gen. ad. lit. c. 20. lib. 9. c. 15.
[309] Aug. 4. Civit. cap. 31.
[310] *Gubernatio.*
[311] Sap. 16. v. 19. 24. c. 19. v. 6.
[312] * 3.Reg. 18. v. 34. 2.Mach. 1. v. 20.
[313] Dan. 3. v. 50.
[314] ‘‘ Sap. 16. v. 20. 21.

hodogeus_j.indd 72 2025. 07. 21. 11:25:59

Sz. *Agoston*, ezen dolog bizonyságára, hozza-elő az *Aaron* veszszejének gyökér- és nedvesség-nélkül hirtelen virágzását, söt gyümőlcs-teremtését.[315] Azt-is melléje veti; hogy *Sárá*-nak vénségében fia let, noha ifiantan magtalan vólt: †[316] a' *Balaam* Szamára, okossan, és emberi nyelven szól-{33:}lot. Hasonlóképpen, az-is a' természet folyása- és rendi-felet vólt, hogy *Jonas* a' Czet-hal gyomrában, elevenen maradot három napig; hogy Christus, és Szent *Péter*, víz hátán, száraz lábbal jártak; hogy a' *Jórdán* vize, mint valami nagy hegy, meg-torlot, míg a' Sidók által-kőltöztek rajta; hogy a' Nap, meg-állot a' *Jósue* parancsolattyára; *Ezechias* könyörgésével, tíz garáditcsal hátráb vonatot. Végezetre, noha lehetetlen embereknél, hogy egy tő-fokon, az otromba Teve által-bújjék: de Istentűl lehetséges. Lehetetlen a' természettűl, hogy a' Vas, fenn-úszszon az vízben: de Isten, ezt meg-cselekedte: mikor akarta, a' kősziklát vízzé, a' vizet vérré, vagy borrá változtatta; és töb efféle természet folyását meg-előzö dolgokat alkotot, mellyekkel az ö Hatalmának, határ-kivűl terjedet nagy-vóltát jelentette.

Ezekből, Hitünk, és Életünk tekélletességére, Két Tanúságot vegyünk:[317]

Elsöt azt: Hogy, mikor az Isteni cselekedetekrűl szóllunk, ne fontollyuk, ne mérkéllyük ezeket rövid értelműnkel. Azt ne alítcsuk, hogy, a' mit fel nem érünk kurta gondolatunkal, azt Istenünknek mindenhato ereje végbe nem viheti. Mert, maga szájából kőlt Urunknak; hogy, A' mi lehetetlen emberek-elöt, lehetséges Istentűl: ki mindenekre el-érkezik, valamit jó akarattyából kedvel.[318] Miképpen azért, midőn a' mí elménket-fellyűl-múló Isteni természetrűl elmélkedünk, kötve tartyuk a' Hit engedelmessége-alat értelmünket, és a' mí rövid gondolatunkhoz nem határozzuk az Istenséget: azon-képpen, mikor az ö Mindenható erejének cselekedetit értelmünkel fel nem érjük, szükség hogy fejet hajcsunk, és okoskodasinknak erőtlen szárnyát le-bocsássuk, az Isten szavára.[319]

[315] Aug. to. 3. l. 9. de Gen. ad liter. c. 17.

[316] † Num. 17. v. 8. Num. 22. v. 28. Ios. 3. v. 16. c. 10 v. 13. Isai. 38. v. 8. Luc. 18. v. 25. 4.Reg. 6. v. 6. Psal. 104. v. 29. Ps. 113. v. 8.

[317] KET TANUSAG.

[318] Luc. 18. v. 25.

[319] 2.Cor. 10. v. 5. Ezech. 1. v. 25

hodogeus_j.indd 73 2025. 07. 21. 11:25:59

Második Tanuságot azt vegyük: Hogy, ha ennek a' Mindenható Urnak kedvesen szolgálunk, bátorságos bizodalommal lehetünk minden veszedelmes igyűnkben és szükségünkben. mivel ez a' győzhetetlen Isten, nem csak Szolgainak és Barátinak, de Attyafiainak, söt Szűléinek tartya azokat, kik néki híven szolgálnak.[320] Viszontag, ha őtet meg-bántyuk, és gonosz életünkel ellenségünké tészük, mélto hogy féllyünk, rettegjünk. mert az ö keze-elöt el nem mehetünk; az ö Igazságát meg nem hajthattyuk; az ö bőlcsesegétűl semmit el nem rejthetünk. Továb; miképpen Sz. *Dávid*, és Sz. *Jób*, nagy hálá-adással álmélkodnak, hogy Isten szemét reá-fordíttya a' romlandó férgecskére, az ö teremtet-állattyára, a' gyarló Emberi nemzetre: azon-képpen illik, hogy mí, hálá-adásból származot csudálkozásokkal, dícsírjük Istenünket, hogy szeme-elöt hordoz, tenyerében tart, és minden cselekedetinkben, mint köteles szolgánk, segít minket; kik, az ö vastagíto Hatalma-nélkül, semmire nem érkeznénk.[321] E' mellet azt-is meg-gondollyuk, mely nagy szemtelen vakságban vagyon a' Bűnös ember, midőn Istenétűl adatot erővel, jó-tévö Ura-ellen viaskodik! és azt boszszontya, a' kinek kezétűl füg mind élete, 's mind örök veszedelme! Bizony, ha egy magas Torony tetejéről, egy kötélen ki-eresztene valaki engem, és úgy tartana csüggőben: meg-gondolván, hogy, ha el-ereszt, szörnyű halállal kel vesznem, nem csak nem haragítanám, boszszontanám, és rágalmaznám, a' kinek kezétűl füg életem, de söt, alázatos ké-{34:}réssel, sok kedves ígéretekkel, és minden tehetséggel engesztelném. Ha azért a' gyarló embert, kinek kezében vagyon életem és halálom, haragra nem merném indítani: micsoda baromság, és maga-feledet bolondság, ha azellen törekedem, és bűneimmel azt boszszontom, a' kinek segítsége-nélkül lélekzetet sem vehetek?

[320] Matt. 12. v. 48

[321] Psal. 8. v. 5. Psal. 43. v. 3. Iob, 14. v. 3.

hodogeus_j.indd 74 2025. 07. 21. 11:25:59

HATODIK RESZE.

AZ ISTENI TERMESZET VALTOZHA-tatlan, és mindenüt jelen.

AZ élö Istennek, sem természetiben, sem tanácsában, sem akarattyában, nem lehet Változás, és Ujúlás; hanem, a' Sz. Irás tanitása-szerént, valami ö-benne vagyon, öröktűl-fogva egy állapatban marad. Az Okosság-is kézen-fogva viszen erre. Mert, a' ki természetiben változik, és meg-újúl: vagy nem vólt az-elöt abban minden tekélletes Jóság, hanem, fogyatkozás találtatot benne, mellyet jobbít és tekéllletessé tészen a' változással; vagy, ha az-elöt minden *perfectio*, és fogyatkozás-nélkül-valo méltoság vólt benne, az új változással, el-veszti az állapatot melyben vólt, és meg-fogyatkozik elébbenyi méltoságában. mely dolgok az Isteni természethez nem férhetnek.

Tanácsát és akarattyát sem változtattya Isten:[322] *Imminutio Majestatis est, et confessio erroris, mutanda fecisse. Necesse est ei eadem placere, cui nisi optima placere non possunt. Nec ob hoc minus liber et potens est*.[323] Mert, a' ki el-tekéllet akarattyát meg-változtattya, ha ok-nélkül cselekeszi; esztelen: mivel az okossághoz nem illik, hogy ok-nélkül cselekedgyék. Ha ki pedig azért másollya akarattyát, hogy újab és job tanács jutot eszébe; tudatlan. Mivel azért, efféle fogyatkozások az Isteni természethez nem férnek: világos, hogy az ö tanácsában, és akarattyában, nem lehet újság és változás. Azért, mikor a' Sz. Irás valami változást láttatik Istenben jelenteni, Szent *Agoston* azt írja, hogy mí-bennünk lészen a' változás, nem Istenben: *DEUS, etsi dicitur statuta mutare, juxta id dicitur, quod homo speraverat, vel naturalium ordo causarum gestabat: non juxta id, quod se omnipotens facturum esse praesciverat*.[324] Ismét: *Cum DEUS mutare dicitur voluntatem, ut quibus lenis erat, reddatur iratus: illi potius, quam ipse mutatur; et eum quodammodo*

[322] Num. 23. v. 19. Psal. 101. v. 28. Malach. 3. v. 6. Iac. 1. v. 17.
[323] Seneca, lib. 1. Quaest. Natur. initio.
[324] Augu. 14. Civit. c. 11.

hodogeus_j.indd 75 2025. 07. 21. 11:25:59

mutatum in his quae patiuntur, inveniunt: sicut mutatur Sol oculis sauciatis, et asper quodammodo ex miti, ex delectabili molestus efficitur; cum ipse maneat idem qui fuit.[325]

Ebből az Igazságból következik; hogy Isten, egy Helyből másba nem mehet, hanem, az ö *[326] *Immensitássa*, Határozatlan Mérhetetlensége-által, mindenüt jelen vagyon. Mivel, ha eggyünnen másuvá mehetne mint mí, sok új változásokba eshetnék. Ezért mongya a' Sz. Irás; hogy, †[327] az Eget és Főldet bé-tőlti Isten; és ö-elötte senki el nem mehet. Mert, maga mongya, hogy ö, közellévö Isten; *[328] *DEUS e vicino ego sum, et non Deus de longe*. Es, a' Sz. *Pál* mondása-szerént, †[329] Isten nincs meszsze eggyikünktűl-is: mivel minnyájan ö-benne élünk, ö-benne vagyunk, és mozgunk. Es, {35:} nem csak mint a' hal a' vízben, minden-felől meg-környékeztetik a' víztűl, úgy vannak a' teremtet-állatok az Istenben: de, a' mint Sz. *Agoston* írja, miképpen a' Nap-fény a' Levegő-eget súgárival által-hattya, minden részeit világossággal bé-tőlti, de meg nem szaggattya;[330] miképpen, †[331] ha egy nagy Tengerben, egy kisded *Spongia* vólna, mellyet a' víz nedvessége, minden részeiben által-fogna: úgy az Isteni természet, minden állatok részeit bé-tőlti. Végezetre, *[332] miképpen az Emberi testnek akár-mely kisded részében a' Lélek jelen vagyon: azonképpen, akár-mely kisded állatban, az Isten, tellyesen vagyon. Ezért nevezi a' Sz. Irás az Istent, ••[333] *Immensus*-nak, Mérhetetlennek, és Végetlen nagynak: Ezért mongya, †[334] hogy magasb az Egeknél, és az Egek meg nem környékezik őtet. mert, ha Isten ezer illyen Világot teremtene-is, változás-nélkül azokban jelen vólna Határozatlan természeti.

[325] 22. Civ. c. 1. Similia, l. 17. c. 7.
[326] * Baruch. 3. v. 25.
[327] † Ier. 23. v. 24. Psal. 138. v. 7. Sap. 1. v. 7.
[328] * Ier. 23. v. 23.
[329] † Act. 17. v. 28.
[330] Aug. 7. Confess. c. 1.
[331] † Ibid. c. 5.
[332] * Aug. ep. 57.
[333] •• Baruch, 3. v. 25. Ps. 144. v. 3.
[334] † 3.Reg. 8. v. 27 Iob, 11. v. 8. cap. 22. v. 12.

hodogeus_j.indd 76 2025. 07. 21. 11:25:59

De mivel, az Isten szava-szerént, ez minden haszna az Isteni isméretnek, *[335] hogy ki-tisztúllyunk bűnünkből: Ebből a' Keresztyén Hit czikkelyéből megtanúllyuk, mely szentűl, és szemérmesen kel mindenüt magúnkat viselnünk, hogy ollyat Isten színe-elöt ne cselekedgyünk, a' mit szégyenlenénk egy böcsülletes ember-elöt mivelni.[336] Erre néz a' Pogány Bőlcs, midőn így szól: ••[337] *DEUS ubique, et omnibus praesto est.* †[338] *Sic vive cum hominibus, tamquam DEUS videat.* ‘‘[339] *Prope est a te DEUS; tecum est; intus est. Sacer intra nos Spiritus sedet, malorum bonorumque nostrorum observator, et custos: hic, prout a nobis est tractatus, ita nos ipse tractat.* *[340] *Quocunque te flexeris, ibi illum videbis occurrentem tibi: nihil ab illo vacat: opus suum ipse implet*; Ugy ély az emberek-közöt, mint-ha Isten látna. Közel vagyon Isten hozzád; veled, és benned vagyon. Bennünk lakik a' Sz. Lélek, jónkra és gonoszúnkra számot tart, és vígyáz: a' mint őtet böcsüllyük, úgy bánik velünk. Másut, ezen Bőlcs arra tanít; hogy, mindenkor úgy éllyünk, mintha valamely nevezetes Fő-ember szeme-elöt forognánk: mert ezzel, sok gonosságtúl meg-tartóztatunk: *Aliquis vir bonus nobis eligendus est, ac semper ante oculos habendus; ut sic, tamquam illo spectante vivamus, et omnia, tamquam illo vidente, faciamus. Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis adsistat. Aliquem habeat animus, quem vereatur; cujus auctoritate, etiam secretum suum sanctius faciat.* †[341] *Sic fac omnia, tamquam spectet aliquis. prodest sine dubio, custodem tibi imposuisse, et habere quem respicias, quem interesse cogitationibus tuis judices.*[342] Ha azért, a' böcsülletes embereknek, gondolatunk-szerént-valo jelen-léte, zabolát vét gyarlóságunknak: mentűl szorgalmatosb vigyázásra ébreszt az Istennek valoságos jelenléte?[343] Sz. *Basilius*, Istentelenségnek nevezi, ha ki az emberek jelen-létével

[335] * Isai. 27. v. 9.
[336] TANUSAG.
[337] •• Seneca, epi. 95.
[338] † Sene. ep. 10.
[339] ‘‘ Epist. 41.
[340] * Lib. 4. de Benefic. cap. 8.
[341] † Senec. ep. 11.
[342] Epist. 25.
[343] Vide cap. 7. hujus libr. in fine.

hodogeus_j.indd 77 2025. 07. 21. 11:25:59

inkáb meg-tartózik a' gonosztúl, hogy-sem az Isten színével: és arra tanít, hogy oly szépen visellyük mindenkor magunkat, mint az el-jegyzet szemérmetes Leányzó, Jegyese-elöt: *Impie in DEUM contumeliosa est, quae hominem plus, quam ipsius faciem judicat reverendam: quando ante illorum oculos, ne existimationem suam foedet, indecens aliquid agere non audet; sub ejus autem obtutu, qui semper praesto est, sine ullo pudore gerit omnia. Quasi ergo praesente Sponso, et inspectante omnia, et audiente, se habebit in omnibus.*[344] Ha azért természet-szerént, a' ki gonoszt cselekeszik, rejteket keres, setétet szeret; és oly szem-{36:}telen nincsen, a' ki nyilván, az úczán, fényes nappal, nem általlaná, és nem szégyenlené az úndok vétkeket: minémü nagy vakság bennünk, ha Isten, és Sz. Angyali jelen-léte, meg nem tartóztat a' gonosztúl?[345] *[346] Nem tudgyuk-e, hogy reánk néznek az Istennel-egyetemben az ö Sz. Angyali?

Az emberek, Négy Okért nem tartóztatnak a' gonosságtúl, ha szinte más valaki jelen vagyon-is: 1. Ha vak, és nem lát a' ki jelen vagyon. 2. Ha lát, de nem túd ítíletet tenni a' dologrúl; mint az apró gyermekek. 3. Ha oly hasonló lator az-is a' ki jelen vagyon, mint maga a' ki vétkezik. 4. Ha semmi közi nincs hozzá a' jelen-lévö embernek, és meg nem fenyítheti, 's meg sem bűntetheti vétkeért. Ezeknek helye nem lévén, az Isten-elöt-valo gonosz-tévőkre-nézve: méltó, hogy meg-tartóztassa el-általkodot gonosságokat az Istennek jelen-léte.

HETEDIK RESZE.

AZ ISTENI BŐLCSESÉGRŰL.

AZ Istennek Változhatatlansága magával hozza, hogy soha semmi új Tudomány ö-benne nem kezdetik: hanem, öröktűl-fogva, mindeneket-általláto Bőlcseséggel tűndöklik. Azért mongya a' Sz. Irás; hogy, Istenben vagyon

[344] Basil. de Virginitate.
[345] Ioan. 3. v. 20.
[346] * 1.Cor. 4. v. 9.

hodogeus_j.indd 78 2025. 07. 21. 11:25:59

minden Tudományok kincse.[347] Másut olvassuk; hogy az Isten szemei, általláttyák az ember szűvét, és a' föld mélységét, *Eccli. 42. v. 18. 20. Cap. 23. v. 28. Cap. 39. v. 24. Job. 28. v. 24. 2.Paralip. 16. v. 9. Prov. 16. v. 2. Psal. 32. v. 13. et 15. Psal. 138. v. 3. 5.* és, a' mint Sz. *Pál* írja, Semmi nincs ö-elötte láthatatlan: mezítelen és nyitva minden rejtek, az ö szeme-elöt;[348] ••[349] *Novit omnia*, Túd ö mindeneket.

Az Okosság-is arra mutat; hogy, mivel az Isten természete Végetlen, Értelme-is végetlen légyen; és valami ismérhetö, azt mind által-lássa. Mert fogyatkozás-nélkül nem lehetne Isten, ha valamit újonnan tanúlhatna. Errenézve mongya a' Sz. Irás; hogy, Isten öröktűl-fogva tudot minden jövendő dolgokat; *Daniel. 13. v. 42. Psal. 138. v. 2. Ioan. 14. v. 29. Sapien. 8. v. 8. Eccli. 23. v. 29. Cap. 42. v. 19. Deuter. 31. v. 21. Isai. 48. v. 5.* Sőt, nem csak a' jövendőt láttyák, az Istennek sokra-nézö szemei, de azt-is tudgyák, mi következnék, ha illyen, vagy amollyan dolog lenne, mely soha nem lészen.[350] Azért mondá *Dávid*-nak; hogy, ha *[351] *Cejlá*-ba mégyen, meg-fogják, és *Saul* kezébe adgyák őtet. *Josias*-nak azt mondá; †[352] hogy, ha ötször, vagy hatszor ütötte vólna a' földet, tellyességgel meg-hóldoltatta vólna *Syriát*. Azt-is megmondotta, mi következet vólna, ‘‘[353] ha *Tirus*-ban predikállot vólna Christus; ha *Ezechiel* a' Pogányokat tanította vólna;[354] *Sedechiás* a' *Babylóniai* Királyhoz ment vólna.[355]

Ez pedig az Istennek Végetlen Bőlcsesége, noha számlálhatatlan jelenségekben, de, az én ítíletem-szerént, fő-képpen Öt dologban fénylik.

I. Abban; hogy az ö ismére ti-alá vettetet állatok, számtalan sokak. Nincs oly kicsiny állat, melynek természetit, söt leg-kisseb indúlatit, cselekedetit,

[347] Esth. 4. v. 14. Eccli. 42. v. 19. Psal. 146. v. 5.
[348] Colos. 2. v. 3. Heb. 3. v. 13.
[349] •• 1.Ioan. 3. v. 20.
[350] Ita S. Thom. 3. par. quaest. 1. art. 5. ad 2.
[351] * 1.Reg. 23. v. 12.
[352] † 3.Reg. 13. v. 19.
[353] ‘‘ Mat. 11. v. 21. Luc. 10. v. 13.
[354] Ezech. 3. v. 6.
[355] Ier. 38. v. 17.

hodogeus_j.indd 79 2025. 07. 21. 11:25:59

változásit, nem tudná Isten: úgy hogy, a' mí ••[356] hajunk szálai, †[357] lépésünk, gondolatunk, cselekedetünk számai, a' Tenger fövenyi, az Esők cseppei, az Egek csillagi, olvasva vannak ö-elötte. *[358] Minden jövendő, mú-{37:}landó dolgokat által-lát; ‘‘[359] *Et cum magna reverentia disponit nos*; és böcsülletes tekíntettel rendeli minden dolgainkat.

II. Az ö isméretinek böcsülletes méltoságából. Mert az Isten isméretiben, nincsenek azok a' fogyatkozások, mellyek a' mienkben. A' mit mí tudúnk, csekélyen, és vékonyon kapcsollyuk elménkbe; nem láttyuk mélyen által minden természetit, erejét, tulajdonságát, indúlattyát az állatoknak. Innét vagyon, hogy a' Bőlcsek-közöt, ennyi sok külömböző vélekedések vannak a' *Filosofia*-ban.[360] Az Isten pedig, mindeneket úgy néz, mint magokban vannak: világossan, mélyen, fenékig láttya minden állatok mi-vóltát, erejét, tulajdonságát. Ennek-felette, nincs Istenben sok külömböző gondolat, és értelem, mint mí-bennünk: hanem ö-benne, egy-oszolhatatlan értés vagyon, mely az ö természetitűl nem külömböz. Ez-okon, sem meg nem szűnik, sem nem újúl az ö gondolattya és bőlcs értelme, hanem mindenkor azon egy állapatban, fáradhatatlanúl marad.

III. Az Isteni Bőlcseség nagysága, ki-nyilatkozik a' Világ alkotmányából. Mert, a' Bőlcs mondása-ként, Isten ki-öntötte minden állatokra bőlcseségét. Nagy Bőlcseségnek tartyuk az emberek-közöt, mikor valaki sok szép új formákat túd gondolni: mely nagy tehát az Isteni bőlcseség, mely ennyi sok szép külömböző állatokat teremtett? Tekíncsd-meg csak az Embereket; egynehány ezer-közöt, kettőt nem találsz, kiknek ábrázattyok, termetek, szavok, erkőlcsök tellyességgel hasonló vólna. Ha nagy-elméjü embernek mongyuk a' ki először a' Forgó-órát találta, mely, sok apró kerekecskéknek alkalmatos forgásival, huszon-négy óráig az üdőt meg-mutattya: mit mongyunk az Isten bőlcseségéről, mely az Egek forgásit, ennyi ezer esztendőre, ily álhatatos gyorsasággal, szűnetlen vezérli? sőt (a' kit én csudálatosb dolognak alítok) a' gyarló Embernek egy kis erecskéjét, földből csinált szűvét,

[356] •• Matt. 10. v. 29. 30.
[357] † Iob, 14. v. 16. Prov. 5. v. 21. Eccli. 1. v. 2.
[358] * Psal. 46. v. 4. Eccli. 23. v. 28.
[359] ‘‘ Sap. 12. v. 18.
[360] Eccli. 1. v. 9.

hodogeus_j.indd 80 2025. 07. 21. 11:25:59

és tüdejét, oly mesterséggel alkotta, hogy száz, söt régenten nyólcz és kilencz száz esztendeig, szűnetlen éjjel és nappal mozganának.[361] Vallyon 's minémü bőlcseség kellet a'hoz, hogy egy kicsiny Magocskába oly erő szoríttassék, hogy nagy álló-fát teremcsen? Kicsoda mehet végére, egy Szúnyogban, egy kis Bolhában, miképpen rendelte Isten érzékenségek, és táplalások eszközire szükséges tagocskákat? Ezeket, és töb hasonló dolgokat, csak egyedűl az Isten bőlcsesége tudta meg-gondolni, és végbe-vinni.[362]

IV. Fénylik e' Világ gond-viselésében, az Isteni Bőlcseségnek mélysége. Mert mindenekre egy-aránt gondgya vagyon ö-néki; semmi oly kicsiny, vagy oly nagy nincsen, a' mit az ö gond-viselése szűnetlen nem vezérlene. †[363] Előtűlfogva végig hat az ö gond-viselése; *A saeculo, et usque in saeculum respicit*.[364] Meszszünnen kezdi, a' mit végbe akar vinni; és az ö bőlcseségével egybekapcsollya, egybe-hozza a' meszsze-vetet dolgokat: *Causa pendet ex causa; privata ac publica, longus ordo rerum trahit*.[365] Innen vagyon, hogy az emberek, gyakran meg-ütköznek az Isten gond-viselésében, azért, hogy meszsze nem néznek. Es szinte úgy cselekesznek (ugy-mond Szent *Agoston*) mint a' ki rövidet lát; és a' szépen bé-íratot falon nem látván, sem eleit, sem végét az írot Képnek, hanem csak egy darabját szemlélvén, dísztelennek itíli a' szép Képet. Mí sem láttyuk, honnan {38:} vagyon eredeti, és mi végre mégyen, hogy amaz ártatlan meg-nyomorodik, amaz Ország el-pusztúl, ama' Pogány és Istentelen elő-mégyen. Ez az oka, hogy meg-botránkozunk, és zúgolódunk magunkban: *Si quis tam minutum cerneret, ut in vermiculato pavimento, nihil ultra unius tessellae modulum acies ejus valeret ambire, vituperaret artificem, velut ordinationis ac compositionis ignarum; eo quod varietatem lapillorum perturbatam putaret. Nihil aliud minus eruditis hominibus accidit, qui universarum rerum coaptationem atque concentum, imbecilla mente complecti et considerare non valentes, si quid eos offenderit, quia suae cogitationi magnum est, magnam putant rebus inhaerere foeditatem*.[366]

[361] Supra, fol. 22.
[362] Supra, fol. 20.
[363] † Sap. 8. v. 1.
[364] Eccli. 39. v. 25.
[365] Seneca, de Provid. c. 5.
[366] Aug. tom. 1. li. de ordine, c. 1.

hodogeus_j.indd 81 2025. 07. 21. 11:25:59

Nem szerezhet semmi nagyob csendességet elménkben, mint az Isten gond-viselésének bizonyos hiti. Mert, a' ki a' Világ állapattyában ennyi rendetlenséget, és alkalmatlan forgásokat meg-gondol, künnyen meg-háborodik. De ha eszébe jút, hogy Isten a' ki vezérli a' Világot; és a' mi rendetlen elsö tekíntettel, azt-is rendbe hozza; és az emberi fogyatkozásokból üdvösséges orvosságokat szerez Híveinek, tűzzel és vassal-is gyógyítván őket: igen künnyen megnyugszik az Isten gond-viselésén. Mikor azért valamit nem értünk, az Isteni gond-viselésnek öszve-szőt folyásiban, ne kárhoztassuk a' Gond-viselést, hanem értelmünk kicsinségét meg-alázzuk: *[367] *Omnia admirari, omnia laudare, omnia sine inquisitione suscipere debemus opera Providentiae, etsi multis injusta videantur.*

Ebben az Isten Gond-viselésében, csudálatos az; hogy, noha vígyázo, de fáratság- és szorgalmatoskodás-nélkül vagyon; noha erős, hathatós, †[368] de lágyan és édesdeden viszen véghez mindeneket. Az emberek gond-viselése, szorgalmatosságot kíván, ugy-mond Sz. *Pál*;[369] és, a' ki másra gondot visel, betegekkel beteg, sérüttekkel fájdalmi vannak. Ennek-felette, mí-közöttünk, a' kik kemények dolgok végezésében, nem szoktak lágyan és édesdeden nyúlni munkájokhoz: de az Isten, busúlás- és fáratságos szorgalmatosság-nélkül visel gondot. és, noha végbe-viszi el-rendelt tanácsát, akár-mint csavarogjon ember-elötte: de pórázra nem köti az ember indúlatit, üstökön-fogva nem hordozza Szabad-akaratunkat.

Mélto azért átokra a' *Plinius* okoskodása, ki azt beszélli; hogy e' Világra gondot nem viselhetne Isten, sok éktelen és fáratságos múnka-nélkül; hasznos mindazáltal, ugy-mond, az emberek-közöt-valo csendesz életre, azt hinni, hogy Istennek gongya vagyon reánk: *Irridendum est, agere rerum humanarum curam, quidquid illud est, Summum. Anne tam tristi, atque multiplici ministerio, non pollui dubitemus? Id tamen credi, ex usu vitae est.*[370] Sőt *Aristóteles* sem ítílte, hogy minden aprólékra gondolt visel Isten: *Melius enim est, quaedam non videre, quam videre.*[371] De ezt az oktalanságot,

[367] * Damas. 2. de Fide, ca. 29. et August. 11. de Civit. cap. 22.
[368] † Sap. 8. v. 1.
[369] Rom. 12. v. 8. 2.Cor. 11. v. 29.
[370] Plin. lib. 2. c. 7.
[371] Aristotel. 12. Metaphys. c. 9.

hodogeus_j.indd 82 2025. 07. 21. 11:25:59

szép bizonyságokkal rontya *Lactantius*.[372] A' töb okokat, bár halgatásban hadgyuk: de, ha Isten gondot nem visel e' Világra, és minden jövendő dolgokat bőlcs okossággal egybe nem szerkeztet; mi az oka tehát, ugy-mond *Joséfus*, hogy a' *Profeták*-által Jövendő dolgokat meg-jelentet?[373] hogy a' bűnösöket azok-által fenyegette; és tőllök jövendőltetet ostorival, meg-is látogatta? Ha gondot nem visel e' Világra, semmit effélét nem cselekedhetik. Es, ha szükséges az Isten gond-viselését vallani, hogy tekélletes erkőlcsben élhessen az Ember: kétség-nélkül igaznak kel {39:} lenni az Isteni Gond-viselésrűl-valo tudománynak. mivel a' hamisság, nem szükséges a' tekélletességhez.

V. és Utólszor: Mind ezeknél mélyebben ki-nyilatkoztattya az Isteni Bőlcseségnek végetlenségét, a' mí Üdvözítőnk Testesülése; melyrűl az Angyalok-is, sokat az Anyaszentegyház tanitásából értettek. Es, noha számtalan csuda dolgok fénylenek ebben az Isteni Bőlcseség találmányában: de fő-képpen az, hogy Urunk Testesülése-által, az Isten Igazságának, mely a' Bűn-ellen fel-gerjedet vala, úgy lén elég, hogy az Irgalmasságnak leg-nagyob és böcsülletesb jelensége abban nyilatkoznék-ki. Ennek-felette, azon egy munkával, nem csak régi nyavalyánknak szerze orvosságot, de az emberek életének tekélletes rendelésére-is példát ada: Sanyaruságinak és kínnyainak emlekezeti-által, a' békeséges-tűrésre ébresztő esztent hagya. Végezetre, a' mit sem Angyali, sem emberi elme meg nem tudot vólna gondolni, azt mivelte; tudni illik, hogy az Isten, Emberré lenne; az öröktűl-fogvaváló, üdő-szerént születnék; a' halhatatlan, és sérüdhetetlen, meg-halna, és sok nyomoruságok-alá vettetnék. Mert, noha az Isteni természet magában semmit nem szenvedhet, mástúl sem születik: de, mint-hogy az Isteni személy úgy egybe-köttetet az Emberi természettel, hogy a' Személynek egy-vóltában, igaz Isten, és igaz Ember a' mí Meg-valtónk: azon egy igaz Emberrűl, és igaz Istenrűl, igazán mongyuk, hogy születet, meg-hólt, fel-támadot érettünk.[374]

[372] Lactant. li. 1. de falsa Relig. c. 3.
[373] Ioseph. 10. Antiq. in fine.
[374] Eph. 3. v. 10.

hodogeus_j.indd 83 2025. 07. 21. 11:25:59

Ezekből, Ket üdvösséges Tanuságot vehetünk:[375]

Elsőt azt; hogy, az Istennek végetlen Bőlcseségére tekíntvén, ha mi kicsin tudomány, okosság, és bőlcseség vagyon bennünk, abban fel ne fuvalkodgyunk, se magunkat el ne hidgyük. Mert, a' mint *Jeremias Proféta* mongya, Minden ember ostoba, tudományában; és ha Isten-mellé vettetik, kész balgatagság bőlcsesége.[376] Azért mondá, a' ki bőlcseséggel mindeneket meg-előzöt vala, hogy ö tudatlanb minden embereknél; és csak ingyen nem-is látta, nem hogy meg-fogta vólna, a' Bőlcseséget. Mert szinte mint Urunk azt mongya, hogy, Senki nem Jó, hanem csak Isten egyedűl: úgy mondhattyuk, hogy Senkit Istennél egyebet Bőlcsnek nem nevezhetünk. Ugyan-is, az Emberi tudománynak oly rövid határa vagyon, hogy a' ki sokat túd-is, ezered részét ha tudgya annak a' mit nem túd. Ezen az Igazságon fondáltatik a' túdós emberek Alázatossága; mely a' fel-fuvalkodást, és fele-baráttyának útalását, tellyességgel ki-rekeszti.[377]

Masodikat, azt tanúllyuk; hogy, ha az Isten minket, és cselekedetinket, gondolatinkat, igyekezetinket szinte úgy szemléli, mint-ha senkire egyébre gongya nem vólna: mélto, hogy, miképpen a' kis gyermek bátorságos, midőn láttya hogy az ö Annyának szemei rajta vannak; úgy mí, az Istennek reánk-valo gond-viselésén, minden nyomoruságinkban meg-nyugodgyunk.[378] Ugyan-is azzal biztat a' mí Istenünk; hogy, ha az Anya el-feletkezik-is fiárúl, de soha ö mí-róllunk el nem feletkezik, és gond-viselö szárnyai-alól ki nem rekeszt. Ennek-felette; ha a' Vitézek serénységgel harczolnak, midőn láttyák, hogy Királyok szeme nézi emberkedéseket; ha a' szolgát serkegeti az ö Ura nézése: mélto, hogy mí-is {40:} szűnetlen meg-emlekezzünk, hogy az Isten lát; és ezzel ébreszszük restségünket minden tekélletes Jóságokra.[379]

Ezt cselekedték a' régi Jámborok. és azért mongya Sz. *Dávid*; hogy, valamihez kezdet, eléb meg-gondolta, hogy Isten szeme-elöt forog: *Providebam Dominum in conspectu meo semper*.[380] Azért mongya *Abrahám*; hogy Isten

[375] KET TANUSAG.
[376] Ier. 10. v. 14.
[377] Prov. 30. v. 2. Luc. 18. v. 19.
[378] Isai. 49. v. 15.
[379] Supra, fol. 8. et 35.
[380] Psal. 15. v. 8.

hodogeus_j.indd 84 2025. 07. 21. 11:26:00

színe-elöt jár.[381] *Jákób*-is azzal dicsekedik, hogy az ö elei, Isten szeme-elöt jártak.[382] Es az Isten ö-maga, *Regulat* szabván *Abrahám*-nak, mint kel élni, azt parancsolá; †[383] hogy az ö színe-elöt járjon, és úgy lészen Tekélletes: *Ambula coram me, et esto perfectus*. Annak-okáért mongya a' Bőlcs; *[384] hogy, Eggyik fő oka az emberek gonosságának az, hogy meg nem gondollyák az Isten szemeinek fényes-vóltát, mely által-lát mindeneket. Sz. *Jób*, és *Ezechiel* Proféta, azzal írják hogy bátorkodnak minden fesletségre a' gonoszok; mert azt alíttyák, hogy Isten őket nem láttya.[385]

NYOLCZADIK RESZE.

ISTENNEK SZOLGALATTAL TARTOZUNK.

A' Pogány Bőlcs írja; hogy, a' ki kétessé tészi, ha kellé Istennek szolgálni, és őtet böcsülletes tisztelettel illetni: azzal nem mélto okos bizonyitásokkal harczolni, hanem, mint oktalan barommá változot esztelent, pálczával és veréssel kel eszre hozni.[386] Mert, a' mint e' Könyvnek Elsö részében meg-mutatók, ugyan Természetünkbe óltatot indúlat vezérel arra, hogy nyavalyánkban Istenhez folyamunk, segítséget tőlle kerünk és várunk.[387] Az Okosság-is arra mutat; hogy, a' kitűl vettük minden javainkat, azt hálá-adással tisztellyük, és képes szolgálattal illessük.[388] Mivel azért a' fel-vetet Bizonyságokból ki-nyilatkozik, hogy Istentűl teremtettünk, ö-tőlle tartatuk, és tápláltatunk: következik, hogy tartozunk néki szolgálni, és sok áldomásiért hálá-adással lenni. Végezetre, az emberi Okosság, a' tellyes Sz. Irással,

[381] Gen. 24. v. 40.
[382] Gen. 48. v. 15.
[383] † Gen. 17. v. 1.
[384] * Eccli. 23. v. 28
[385] Iob, 22. v. 14. Ezech. 8. v. 12.
[386] Aristot. 1. Topic. c. 9.
[387] Supra, fol. 2.
[388] Supra. fol. 5.

hodogeus_j.indd 85 2025. 07. 21. 11:26:00

arra-tanít, a' mint eléb ••[389] mondók; hogy, az Isten mindeneket ö-magáért teremtet: nem hogy hasznot venne alkotmányitúl, hanem, a' mint maga előnkbe adgya *Moyses*-által, hogy az ö szent neve dícsírtessék és magasztaltassék: hogy az ö bőlcsesége, hatalmassága, foghatatlan méltosága meg-ismértessék: és, ö lévén utólso czéllya életünknek, ö-reá nézzünk, ö-hozzá siessünk, néki szolgállyunk mint Urunknak.[390]

Ezt a' nyilván-való Igazságot, oly mélyen természetünkbe óltotta Isten; hogy, ha széles a' Világot, Nap-kelettűl Nap-nyúgatig, Északtúl Délig, gondolatoddal el-járod: meg-tapasztalod, hogy, mind az el-folyt régi üdőkben, mind most, valahol emberek találtattak, ugyan ot, Isteni tiszteletek, szolgálatok, és imádkozások találtattak: melyből meg-tetczik, hogy abban minden Nemzetségek vallása meg-eggyezet, hogy Istennek szolgálattal tartozunk.

Azt kel azért immár visgálnunk; Minémü *Religió*-ban, micsoda Vallásban kel Istent igazán, és kedvesen tisztelni?

[389] •• Supr. fol. 24. Prov. 16. v. 4.

[390] Deut. 26. v. 19.

hodogeus_j.indd 86 2025. 07. 21. 11:26:00

{41:}

MASODIK KÖNYV.
A' KERESZTYEN HITNEK IGAZSAGA, TIZ
Bízonysággal erőssíttetik.

MICSODA HASZNAI VANNAK EZEKNEK a' Bizonyságoknak?

HA Istennek gond-viselése nincs e' Világra, nem szükség (ugy-mond Sz. *Agoston*,) az Isten tiszteléséről szorgalmatoskodnunk. Ha pedig e' Világ szépsége, és Lelki-isméretünk titkos indúlati, minden embert arra vezetnek, hogy Istent keresse, és néki szolgállyon: kétség-nélkül, ugyan ezen Isten, módot-is mutatot az Igaz Tudomány isméretiben; hogy ez-által, mint szép igyenes garádicson, Istenhez juthassunk, és az ö igaz tiszteletit megadhassuk: *Si DEI Providentia non praesidet rebus humanis, nihil est de Religione satagendum. Sin vero et species rerum omnium, quam profecto ex aliquo verissimae pulchritudinis fonte manare credendum est, et interiori nescio qua conscientia DEUM quaerendum, Deoque serviendum, meliores quosque animos, quasi publice privatimque hortatur: non est desperandum, ab eodem ipso DEO, autoritatem aliquam constitutam, qua, velut gradu certo innitentes, attollamur in DEUM.*[391] Mivel pedig, a' *Lactantius* mondásaszerént, a' kik hamissat hisznek, és az Isteni tiszteletben tévelyegnek, nem kisseb balgatagságban vannak, mint a' kik általlyában semmit nem hisznek:[392] felette szükséges, hogy mindeneknek-elötte meg-ismérjük, Minémü Hitben, és Vallásban kel Istennek kedvesen szolgálni. Azért, ebben a' Második Könyvben, közönségesen a' Keresztyén Hitről meg-mutatom; hogy ennek hitelre-való méltosága, oly sok derék Bizonyságokkal erőssíttetet, hogy, a' ki okossággal akar élni, nyilván meg-isméri, hogy a' Keresztyén Vallás hitelesb, és hihetségesb, minden egyéb Tudománynál. Es, a' ki mélyen meg-rostállya

[391] Aug. tom. 6. de Utilit. cred. cap. 16.
[392] Lactant. lib. 2. cap. 3.

hodogeus_j.indd 87 2025. 07. 21. 11:26:00

ennek igazságára támasztot Bizonyságinkat, eszébe veheti, hogy e'hez kel ragaszkodni mindennek, a' ki el nem akar veszni.

De talám valaki, haszontalan munkának ítíli ezt a' mí Irásunkat, mivel Keresztyének-közöt vagyunk, kik el-hitték a' Keresztyén Hitnek igazságát; holot, a' *Tertullianus* mondása-szerént, a' ki igazán hiszen, mindeneknek-elötte azt hiszi, hogy az ö Hiti igaz, és ezen-kivűl nem kel Igazságot keresni.[393] Ennek-felette, a' Keresztyén Hitnek mélységes tudománya, fellyűl-haladgya az emberi értelmet; és Istentűl belénk óltatot igaz Hittel, nem emberi Okoskodással, ismértetik ennek Igazsága. Tehát haszontalan, más erősségekkel támogatni az igaz Hitet. De, ha mélyebben elmélkedünk a' dologrúl, felette hasznosnak, söt szükségesnek találljuk ezt a' munkát.[394]

Először: Azokért, kik Új Tudományokat követnek a' Keresztyén név-alat. Mert, a' Keresztyén Vallásnak, oly szépen egybe-lánczolt következése vagyon, hogy, a' mint *Lirinensis*-tűl eléb hallók, a' ki ennek egy {42:} czikkelyét fel-bontya, ha okoson és magával-való ellenkezés-nélkül akar cselekedni, a' töb ágait-is mind fel-bontya. Azért írja Sz. *Agoston*; *[395] hogy, a' ki egy dologban meg-veti a' Keresztyénségnek meg-rögzöt egyenlő értelmét, szinte oly künnyen az egész Keresztyénséget meg-vetheti. Es, a' ki a' Sz. Irás igaz értelmét attúl a' Gyölekezettűl nem vészi, melytűl vette a' Sz. Irást, sokkal bolondabbúl cselekeszik, hogy-sem ha tellyességgel semmit nem hinne. mely dologrúl, Sz. *Agoston*-nak tekíntetes szép szavait, a'hol helye lészen, elő-hozzuk.[396] Mivel azért minden Újonnan-támadot Tudomány, meg-veti tanitását annak a' Gyölekezetnek, melytűl a' Sz. Irást vészi: következik, hogy semmiben ember bizonyos nem lehet az Új Vallás-szerént, hanem, a' mint ez-után meg-mutatom, éppen az egész Keresztyén Hitnek fondamentomit kétessé tészi.[397] Es, ha az Új Vallásoknak fel-vetet erősségi-után, egy nyomban, igyenesen mégyünk, tellyességgel kétessé kel tenni a' Keresztyén Hitet. Bizonyoson-is tudom sok peldákból, hogy, a' kik értelmesek, soha az Új Tudományokban meg nem nyugosznak: söt, a' mint ennek-utánna meg-mutatom *Luther*

[393] Vide Tertull. inferius, lib. 3. c. 14. in fine.
[394] Supr. a' Könyvnek sommájában.
[395] * Infra, lib. 3. cap. 1. in fine.
[396] Infra, l. 3. c. 2.
[397] Infra, l. 3. c. 2.

hodogeus_j.indd 88 2025. 07. 21. 11:26:00

saját irásiból, Soha *Luther* maga sem vólt álhatatos Vallásában; hanem csak habozot, kapot két-felé, mint a' vízben-halo ember.[398] Hogy azért ezt a' nagy kételkedésből, és bizonytalanságból következö veszedelmet el-távoztassuk, szükség, a' Keresztyén Hitnek hiteles-vóltát, *Credibilia nimis*,[399] szép, és minden kemény értelmet meg-hóldoltató Bizonyságokkal támogatni. Másodszor: Azokért-is hasznosok ezek a' Bizonyságok, kik álhatatosok az Igazságban: mert nagy lelki vígasztalással szemlélhetik Vallások méltoságát. Es nem csak Isteni hál'adásra indíttatnak azért a' kedves szép ajandékért: de arra-is gerjed akarattyok, hogy naponként öregbedgyék bennek ez a' Mennyei kincs és gazdagság. Ennek-felette, mivel a' Keresztyén Hitben, sok dolgok vannak, mellyek meszsze fellyűl-haladgyák értelmünket, és az emberi vélekedés-szerént lehetetlennek látszanak: szükség, hogy szemünk-elöt forogjanak a' Keresztyén hitnek Bizonysági, mellyekkel az ellene-tusakodó indúlatokat, és kísérteteket, le-nyomjuk, és meg-fojcsuk magunkban.

Oka, Miért kel Vallásunk hiteles-vóltát erős Bizonyságokkal állatnunk, a' Keresztyén Hitnek felséges méltosagából származik: mert emberi értelmet fellyűl-haladó Igazságot ád előnkbe, mellyet, csak az Isten szaváért, tanú-bizonyságaért; és jelentéseért hiszünk.[400] Mí pedig, Istennek tulajdon szollását nyilván nem hallottuk, hanem †[401] a' Tanítók predikállása-által foganoszik bennünk az igaz Vallás. De mivel, a' ki hamar hiszen, álhatatlan, és hamar meg-csalatik; És, az *Epicharmus* mondása-szerént, *[402] *Nervi et artus Sapientiae sunt, non temere credere*; az Okosság erőssége az, hogy vakmerőűl ne hidgyünk. Annak-okáért, hogy az ember köteles légyen az Istentűl ki-nyilatkoztatot Igazság hitelére, nem elég, pusztán, és száraz beszéddel eleibe adni, hogy ezt Isten mondotta: hanem, e' felet kívántatik, hogy oly bizonyos jelenségek járúllyanak az Igazság hirdetése-mellé, mellyek ezt hihetővé tegyék; és elégendő erősségeket állassanak, mellyektűl okoson, és értelmesen vitessék ember a' hitelre. Azért mongya Sz. *Pál*; hogy, a' mí engedelmességünk

[398] Infra, l. 3. c. 9. Et cap. 14.
[399] Psal. 92. v. 5.
[400] Vide, l. 3. c. 2.
[401] † Rom. 10. v. 15. Eccli. 19. v. 4.
[402] * Apud Cicer. li. 1. ep. ad Attic.

hodogeus_j.indd 89 2025. 07. 21. 11:26:00

okos légyen;[403] az-az, okta-{43:}lanúl és vakmerőűl ne rohannyunk, hanem bizonyos okoktúl vitetvén hajollyunk. Sz. *János*-is arra ínt; hogy minden szón el ne indúllyunk, minden léleknek ne hidgyünk: hanem meg-ércsük először, ha Istentűl vagyon-e.[404] Mert, nem elég a' hitelnek kötelezésére, hogy valaki azt mongya, hogy, Isten tanította a' mit ö hirdet: hanem ennek bizonyságit kel mutatni, mellyek az okos ember ítíletit meg-hajthassák.

Hogy Isten meg-mutatná, mely elégtelen, ha ki erőssen hirdeti, hogy ö Istentűl vet Tudományt tanít, de e' mellet derekas bizonysággal nem támogattya mondasát: valamikor új Jelenések-által akarta tanítani Híveit, csudálatos és hihetö Jelenségit adta, hogy övé az a' tanítás. *Moysest*, csudatévö veszszővel böcsűllé.[405] Christus Urunk, *[406] ha bizonyos jelenségit nem adta vólna Istentűl eredet igaz tanitásának, nem vétkeztek vólna a' kik bé nem vették tanitását. Az *Apostolokat*, nem csak nyelvekkel, de csudálatos jelenségek bizonyításival-is ékesité.[407] Noha azért Üdvözítőnk méltán feddi a' Sidókat, †[408] és a' Királyi embert, hogy annak-elötte sok Csudáit látván nem hittek, és új csudákat kívántak; ezzel probálván őtet, és kételkedvén eléb meg-tapasztalt hatalmasságában: de, efféle hitetlenséget ki-rekesztvén, nem csak tíltva nincsen, hogy bizonyos Jelenségit kívánnyuk az Isteni tanitásnak; de söt szükséges, hogy csak a' sovány és puszta beszéden el ne indúllyunk, ha meg nem akarunk csalatni; akár-ki mint kiálcsa, hogy ö Isteni tudományt hirdet. Azért írja Sz. *Agoston*; hogy, noha a' Hit, Tanu-bizonyságtételen fundáltatik, de az Okosságot ki nem rekeszti. mert vigyázo elmével meg kel tekínteni, kinek kel hinni: *Autoritas fidem flagitat. Quamquam nec autoritatem ratio penitus deserit, cum consideratur cui sit credendum*.[409] Másut azt mongya; hogy az Isten, nem vonszon üstökön-fogva a' Hitre, hanem hihetséges Bizonyságokat ád előnkbe, mellyek-nélkül nem juthatunk

[403] Rom. 12. v. 1.
[404] 1.Ioan. 4. v. 1.
[405] Exod. 4.
[406] * Ioan. 15. v. 24.
[407] Matt. 10. v. 8. Marc. 16. v. 20. 1.Cor. 2. v. 4. Matt. 12. v. 39.
[408] † Ioan. 4. v. 48.
[409] Aug. tom. 1. de Vera Relig. c. 24.

hodogeus_j.indd 90 2025. 07. 21. 11:26:00

a' Hitre; *Visorum suasionibus agit DEUS, ut velimus, et ut credamus: credere enim nulla voluntas potest, si nulla sit suasio cui credatur.*[410]

Ezek azért a' Bizonyságok, mellyekkel a' régi Sz. Doktorok meg-mutatták a' Keresztyén Hitnek méltoságát, és a' Pogányokat annak hitelére hóldoltatták, arra szolgálnak, hogy emberi Okosság-szerént-is meg-ismérjük, mely mélto hitelre a' Keresztyén Tudomány; és hogy okoson cselekesznek, a' kik, minden egyéb Tudományokat hátra-vetvén, e'hez ragaszkodnak. Mert ugyan-is, ama' Szent, és tudós Fő emberek, kik-által Isten ki-gyomlálá a' vak Pogányságot e' világból, mivel a' Pogányok-ellen nem harczolhattak Sz. Irásból: az illyen Bizonyságokkal meg-mutatták Elsöben, hogy az ellenkezö Tudományok, ember természetibe plantált okossággal tusakodnak.[411] Az-után, meg-feleltek minden Ellen-vetésekre, mellyekkel a' Keresztyén Hitet gyalázták; megmutatván, hogy semmit ollyat nem foglal magában a' Keresztyén értelem, mellyért valaki méltán idegenedhessék tőlle. Végezetre, meg-bizonyították győzhetetlen Jelenségekkel; hogy, *Nimis credibilis*,[412] felette mélto hitelre a' Keresztyén Vallás; és hogy mentségek nem lehet Isten-elöt azoknak, kik ezen meg nem nyúgosznak. Követvén azért én-is a' régi Szentek nyomdokit, rövídeden az ö Irásokból szedet Tíz bizonyos Jelenségit adom a' Keresztyén Vallás hitelességének.

{44:}

ELSÖ RESZE.

ELSÖ BIZONYSAG: A' CHRISTUS Személyének méltosága.

HOGY az Emberi tetczésnek változando álhatatlansága, és sok részre szaggattatot magától külömböző egyenetlen vélekedése, bizonyos úton nem vihet az Isten Igazságára, abból-is ki-tetczik; hogy, a' mint Sz. *Agoston* írja,

[410] De Spiritu et Lit. c. 34.
[411] Az Pogányokkal mint kel beszélleni. Vide lib. 2. c. 7. initio.
[412] Psal. 92. v. 5.

hodogeus_j.indd 91 2025. 07. 21. 11:26:00

az Emberek utólso Bóldogságárul, vagy, a' Fő-jórúl, Két-száz nyólczvan-nyólcz Vélekedés vólt a' Pogány Bőlcsek-közöt.[413] *Eusebius* írja; hogy *Hesiodus*, Harmincz-ezer Isteneket említ, mellyeket a' Pogányok tiszteltek.[414] Ha illyen szükséges nagy dolgokban, ennyi részre oszlot az Emberi elmének tetczése: nyilván-valo, hogy magán az ö vezérlését bátorságoson nem követhettyük, a' Lelki és üdvösségre-nézö dolgokban; hanem, Istentűl vezérlet, és ö-tőlle kűldetet Tanitótúl kel az Igazság isméretit vennünk.

A' Keresztyén Igazságnak ki-nyilatkoztatására tehát, Első Bizonyság, az ö Kezdőjének, és elsö Mesterének méltosagából vétetik, illyen formán: Hogy Christust Isten kűldötte a' Világ oktatására; Es, hogy emberi erő-feletvaló számtalan Csudákkal erőssítette tanitását: oly nyilván, és világoson meg-bizonyodot, hogy, a' kinek okossága vagyon, kételkedésre okot nem találhat ebben.

I. Mert, a' mint *Eusebius* írja: *Certum est, Salvatorem praedixisse, doctrinam suam per universum terrarum orbem praedicatum iri: et Ecclesiam, quae virtute sua constituta est, invictam fore, atque inexpugnabilem. Cujus divinationis effectus, omnem impudentissimam linguam vana contradicentem arguere potest. Quis enim non fatebitur, cum sic aperte rerum eventus divinationi congruat, DEI virtutem fuisse, quae et futura praeviderat, et re ipsa perficit, quae nobis praedixerat?*[415] Christus meg-jövendőllötte tanításának széles Világra terjedését; Gyölekezetének győzhetetlen erősségét; a' Pogányok meg-téresét; a' Sidók veszedelmét. Ez pedig a' jövendőllés, bé-dugja minden káromkodók száját. Mert, ki tagadhattya az Isteni erőt Christusban, látván hogy a' jövendő dolgokat eléve meg-látta, bé-is tellyesitette valósággal a' mit meg-profétált? Ugyan ezen dolgot, *Tertullianus* illyen-képpen erőssíti: *Idoneum opinor testimonium Divinitatis, veritatem Divinationis. Hinc igitur apud nos, futurorum quoque fides tuta est, jam scilicet probatorum: quia cum illis, quae quotidie probantur, praedicebantur.*[416] Bizonyos Jelensége az Isteni erőnek, a' jövendő dolgok profetálása. Azért vagyunk

[413] August. 19. de Civit. Dei. c. 1.

[414] Eusebius, 5. de Praepar. ca. 15. Versionis Trapezunt. Versionis Viguerij, cap. 36.

[415] Eusebius, 1. de Praepar. c. 3.

[416] Tertul. Apolog. c. 20.

hodogeus_j.indd 92 2025. 07. 21. 11:26:00

bizonyosok a' következendő, és még bé nem tellyesedet dolgokrúl, mert ezeknek bízonysága vagyon nállunk: mivel azokkal eggyüt jövendőltettek, mellyeket láttunk bé-tellyesedni.[417]

II. Az-is kétség-nélkül-valo; hogy Isten egyedűl cselekedhetik Csudákat: *Facit mirabilia SOLUS*.[418] Sok Csudákkal bizonyította pedig Christus tanításának igazságát.

Az Urunk Csudáirúl, bizonyságink, Először; Magok a' Christus Ellenségi. Perben sem lehet erősseb Tanú, ugy-mond *Irenaeus*, és *Tertullianus*, mint mikor Ellenség bizonyít mellettünk: *Illa est vera, et sine contradi-*{45:}*ctione probatio, quae etiam ab Adversariis profertur; in ipsa quidem manifesta sua visione convictis, et testificantibus: postea vero ad inimicitiam erumpentibus et accusantibus, et volentibus non esse verum suum testimonium*.[419]

Halhadsza, mit ír Sidó *Jósef*, †[420] ki csak egy-nehány esztendővel élt Urunk fel-támadása-után: *Eodem tempore fuit Jesus, vir sapiens, si tamen virum eum fas est dicere: erat enim mirabilium operum patrator, et doctor eorum, qui libenter vera suscipiunt; plurimosque tam de Judaeis, quam de Gentibus sectatores habuit. Quem accusatum a nostrae gentis Principibus, cum Pilatus addixisset Cruci, nihilominus non destiterunt eum diligere, qui ab initio coeperant. Apparuit enim eis tertia die vivus, ita, ut divinitus de eo Vates hoc et alia multa praedixerant; et usque in hodiernum, Christianorum genus ab hoc denominatum, non defecit*; Azon üdőben élt, ugy-mond, Jesus, bőlcs ember, ha szabad őtet Embernek nevezni: mert sok Csudákat cselekedet; és azokat tanította, kik örömest vették az Igazságot; sokakat megtérítet. Es midőn meg-öletet vólna *Pilatus*-túl, harmad napra meg-jelent az övéinek; mint Isteni jelenésből meg-jövendőllötték vólt a' *Profeták*: és e' mái napig sem fogytak-el az ö-tőlle neveztetet Keresztyének. Hallod a' Sidó Ellenség bizonyságát, hogy a' mí Urunk sok Csudákat cselekedet, fel-támadot, és ö-benne tellyesedtek a' *Profeták*-túl jövendőlt dolgok.[421]

[417] Idem Aug. infra, l. 2. c. 4. in fine. Isai. 41. v. 23.

[418] Psal. 135. v. 4.

[419] Irenae. l. 4. c. 14 nu. 7. Tertull. de Trinit. c. 18. num. 87.

[420] † Ioseph. li. 18. Antiqu: ca. 4. Refert et Eusebius, libro 1. Hist: cap. 11. Vide infr. li. 2. c. 5. n. 1.

[421] Deut. 32. v. 31. Inimici Iudices.

hodogeus_j.indd 93 2025. 07. 21. 11:26:00

Ezt a' mí Ellenségünk tulajdon bizonyságát, nagy merészen veti *Eusebius* a' Pogányok-ellen, és azt mongya; hogy, akár-mely szemtelen ember sem szaladhat ennek ereje-elöt.[422]

Másut, azt hozza-elő *Eusebius*; hogy, ezen Sidó *Jósef* vallya, hogy a' Christus Tanitványának *Jakab*-nak öléseért, bűnteté Isten a' Sidókat: *Erat Jacobus adeo clarus, et coram omnibus Justitiae gratia celebris, ut et Judaeorum Sapientes, tam subitae post martyrium ejus Hierosolymorum obsidionis causam, non aliunde putent, quam ex scelere contra eum praesumto. Josephus quoque non detrectavit hoc scripto testari.*[423]

Szent *Agoston*, nem egy helyen írja; hogy, midőn a' Pogányok tudakoznának Istenektűl, Minémü ember vólt Christus?[424] Az Isten kénszerítette az Ördögöket, hogy igazat mongyanak: és †[425] azt feleltette *Apolló*-val; hogy Isteni aitatossággal tellyes vólt a' Christus lelke, mely Isten bóldogságában uralkodik. E'hez hasonló dolgot ír Sz. Irenaeus, *lib. 4. c. 15. n. 10.*

Másut, *Porfirius* irásiból bizonyíttya *Eusebius*; *[426] hogy, az Ördögök hatalma, úgy le-nyomatot Christus-által, hogy a' Bálványok választ nem adhatnak. ‘‘[427] *Nicéforus*, *Apollo* szavaiból erőssíti ezen Igazságot: mivel maga az Ördög meg-vallotta erőtlenségét, illyen szókkal: *Me puer Hebraeus, Divos DEUS ipse gubernans, Cedere sede jubet, tristemque redire sub Orcum. Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostris.* Ezekről, és töb efféle mondásirúl az Ördögnek, igazán azt mondhattyuk, a' mit Sz. *Ambrús* mondot hasonló dologban: *Audivimus hodie dicentes Daemones: Neminem posse esse salvum, qui Patrem, Filium, et Spiritum Sanctum negat. Non accipio a Diabolo testimonium, sed Confessionem: invitus dixit Diabolus, et tortus*. Mivel, ugymond, akarattya-ellen kénszeríttetet igazat mondani a' *Sátan*, nem vészem bizonyságát, de bé-veszem kételenségből tet vallását.

[422] Euseb. l. 1. Histor. cap. 11.

[423] Euseb. 2. Hist: cap. 23.

[424] Psalm. 65. v. 3. In multitudine virtutis tuae, mentientur tibi inimici tui.

[425] † Aug: tom. 4. l. 1. de Consensu Evang. c. 15. Et 19. Civ. c. 23

[426] * Euseb. 5. de Praepar. c. 1.

[427] ‘‘ Niceph. l. 1. ca. 17. Suidas, Cedrenus, alii. Similia, Tert. Apolog. c. 23. Inf. l. 2. c. 5. n. 1. Ambr. Ser. 91. de Invent. SS. Gervasii, et Protasii.

hodogeus_j.indd 94 2025. 07. 21. 11:26:00

Tertulliánus, merészen írja a' *Romai* Pogányoknak; hogy, a' Christus {46:} halála oráján let Nap-fogyást, fel-támadása-kor történt Föld-indúlást, és hasonló dolgokat, a' *Romaiak* historiáiban fel-jegyzették: [428] Mert mind ezeket, ugy-mond, igazán meg-írta *Tiberius* Császárnak *Pilátus*; ki, tulajdon lelki ismèreti-szerént Keresztyénné let vólt. *Tiberius* pedig, †[429] értvén a' Christus Istenségének jelenségit, igyekezet azon, hogy Urúnkat, a' Romaiak Isteni-közibe vétesse: de a' *Romai* Tanács ellent-tarta benne; Isten nem akarván, ugy-mond *Eusebius*, hogy a' Világi Fejedelmek erejével terjedgyen a' Christus tudománya.[430]

Végezetre, *Mahomet* vallya; *[431] hogy Christus sok Csudákat cselekedet, és Istentűl kűldetet. Holot azért magok a' mí vádlóink, meg-győzetvén a' tagadhatatlan Igazságok világosságátul, a' mí Mesterünknek természet-felet, Isteni erőtűl származot Csuda-tételit meg-vallották: világoson ki-tetczik, hogy minden hitelre mélto a' Christus tanitása.

Másodszor; Ha a' Christus Csuda-tételirűl, egyéb bizonyságunk nem vólna az *Evangelisták*-nál: ez elégséges vólna. Mert, mikor azt írták, hogy Christus *Lázárt* fel-támasztotta; töb halottakat elevenítet; betegeket gyógyítot; hogy a' Nap meg-homályosodot halála-kor; a' föld meg-indúlt fel-támadása-kor, *etc*. éltek sokan, kik emlekeztek ezekrűl. Ki hidgye, hogy, ha ezek úgy nem lettek vólna, ily nyilván merték vólna ezeket írnyia az Evangelisták? Vallyon 's azok a' kik látták, mikor Urunkat meg-feszítették; a' kik ismérték *Lázárt*, nem vettették vólna-e mingyárt szemekre az *Evangelisták*-nak, ha hamissat írtak vólna? vagy találkozot vólna-e, a' ki bé-vette és el-hitte vólna az *Evangeliomot*, ha ezeknek hamissága meg-mutatódot vólna? Nincs oly szemtelen ember, ki halálos Ellenségi-elöt, maga dícsiretire, nagyot merjen hazudni; tudván, hogy ezek jelen vóltak, és a' hazugságnak világos jelenségit adhattyák. Tehát az *Evangelisták*-túl fel-jegyzet Csudák, oly nyilvák vóltak, hogy a' Keresztyének ellenségi, kik-elöt lettek, tagadást nem tehettek bennek.

[428] •• Tert. Apol. c. 21. n. 329. Vide infr. l. 2. c. 2. n. 1.
[429] † Tertul. ibid. cap. 5. n. 54.
[430] Euseb. 2. Hist. cap. 2.
[431] * Azoar. 4. 11. 12. 13. 33.

hodogeus_j.indd 95 2025. 07. 21. 11:26:00

Melyből világoson ki-tetczik, hogy az *Evangelisták* bizonysága, meg-vethetetlen e' dologban.

Nem is vólt okok az *Evangelisták*-nak, miért költenének valamit hamissan, holot világi jószágot nem kivántak; söt a' magokét el-hagyván, kúldússágban, emberek-elöt gyalázatban, sok üldözésekben, nyomoruságokban, éltek, és végre meg-ölettek a' Christus nevének hirdetéseért.[432] A' ki mesterséges hazugságokkal akar valamit fel-kendőztetni, haszontalanúl, maga kárával kissebségével ezt nem cselekeszi, hanem hasznot, vagy dücsösséget, és embereknél-valo kedveskedést vár belőlle. Annak-okáért írja Sz. *Agoston*; hogy, ha a' mí Urunk Csuda-tételirűl írt historiát kétessé tészük, künyű minden Historiákat bizonytalanná alítani: *An dicet aliquis, Ista falsa esse Miracula? nec fuisse facta, sed mendaciter scripta? Quisquis hoc dicit, potest etiam dicere, Nec Deos ullos curare mortalia, etc. Porro, si vel Civilium rerum historiae, vel libris Theurgicis credunt: quid causae est, cur illis literis nolint credere?*[433]

Szép, és győzhetetlen jelenséggel bizonyíttya *Lactantius*, hogy az *Evangelisták* semmit magoktúl nem költöttek.[434] Mert, Egy az, ugy-mond; hogy eggyügyűk és tudatlanok vóltak. soha pedig a' tudatlan ember úgy egybe {47:} nem szerkeztetheti a' hazugságot, hogy ellenkezést, és hamisság jelenségét ne ejcse beszédében. holot, még *Aristóteles*, és *Plato*-is, mint-hogy sok hamissat tanítottak, gyakran magokkal ellenkeztek. Az *Evangelisták* irásában pedig, nincs semmi egyenetlenség. Más az; hogy, sem hasznot, sem böcsülletet nem vártak, a' mellyért hazudtak vólna. söt tudták, hogy meg-öletnek tanításokért: azoknak-is, kik őket követték, idején meg-jövendőllötték, hogy meg kel halniok a' Keresztyén tudomány óltalmáért. *Justínus Mártyr*, abból ismérteti az *Evangelisták* irásinak igazságát: mert nem csak Csudákat cselekedtek, mellyekkel hitelre-valo méltoságot nyertek; de a' mit meg-jövendőllöttek, azt szemünkel láttyuk hogy bé-tellyesedet.[435]

[432] Vide Lactant. supra, fol. 24. 25.
[433] Augu. 10. Civit. cap. 18.
[434] Lactant. li. 5. Divin. Instit. c. 3. Verba Vide infr. l. 2. c. 2. n. 2.
[435] Iusti. Dialog. cum Triphone, initio.

hodogeus_j.indd 96 2025. 07. 21. 11:26:00

Hogy pedig a' Christus Csuda-tételi, nem szem-fény-vesztő bámitások, és csalárdságok, hanem valoságos Csudák vóltak, azzal bizonyíttya Sz. *Quadrátus Martyr*: *[436] Mert a' kiket fel-támasztot, vagy meg-gyógyított, nem csak rövid ideig éltek, és örűltek épségeknek, mint a' csalárd szem-fény-vesztésben szokot lenni; hanem Christus halála-után-is meg-maradtak, kik-közzűl némellyek mí üdőnkig éltek, ugy-mond. *Arnóbius*, azzal erőssíti ezen dolgot; hogy Christus, nem csak maga cselekedet Csudákat, hanem egyebeknek hatalmat adot, hogy az ö neve említesére Csudát tennének; mellyet senki a' szem-fény-vesztő *Mágusok*-közzűl nem cselekedhetet. Es, noha ezek néha valami tettetes újságot miveltek: de Isten nem szenvedte, hogy el-titkolhatták vólna hamisságokat, hanem, ki-nyilatkozot hogy Ördögi mesterségből származtak. Ez-okon, senki a' *Mágusok*-közzűl el nem hitethette a' Világgal, akármely mesterséges ördöngösséggel-is, hogy őtet Isten-gyanánt böcsüllyék.[437] De, a' ki meg-gondollya Christus Urunk Csuda-tételinek táméntalan sokaságát, és tagadhatatlan valoságát: eszébe sem jút, hogy valami csalárdságot álmodhasson a' Christus csudáiban. kivált-képpen, holot (a' mint *Irenaeus* mongya) a' *Profeták*-is régen meg-jövendőllötték, hogy Christus illyen Csudákat cselekeszik földön jártában. Es az utánna-leselkedők sem sajdíthattak semmi csalárdság gyanuságát az ö Csudáiban. mivel, a' kit minnyájan ismértek, hogy annya mehéből, vakon születet, látták hogy fényesen nézett: a' kit hólta-után büszhödve láttak, azt elevenen ismérték.[438]

III. Ha Christus hamissan hirdette, hogy ö Isten Fia, ö igaz Isten, ki a' végre jöt e' vilagra, hogy az Igazságot ki-nyilatkoztassa (követve mondom:) világ kezdetitűl-fogva senki nem vólt ö-nallánál ostobább, és mód-nélkül fel-fuvalkodot kevélységben merűlteb ember; mivel ily nagy méltoságot, hamissan tulajdonítot vólna magának. Ha pedig illyen botor kábaságba, és dísztelen kevélységbe elegyedet vólna Christus: lehetetlen hogy, vagy életének fesletségével, vagy tanitásának hamisságával, ki nem jelentette vólna magát. mert, noha lappanghat a' hamisság, és a' fel-fuvalkodot balgatagság; de lehetetlen hogy füstöt ne vessen, és farka ki ne tessék végre-is a' Rókának.

[436] * Apud Euseb. 4. Hist. c. 3.

[437] Arnob. 1. contra Gent. post medium.

[438] Apud Euseb. lib. 5. Hist. c. 7.

hodogeus_j.indd 97 2025. 07. 21. 11:26:00

Christusnak pedig, oly Szent, fedhetetlen, és ártatlan élete vólt, hogy senki az utánna ólálkodó Ellenségi-közzűl nem találkozot, ki őtet valamely bűnrűl fedhette vólna. Es mikor a' Sidók meg akarnák őtet ölni, sok hamis bizonyságokat keresének: de egy sem találko-{48:}zék, ki ö-rólla gonoszt tudna mondani. Sőt még a' Pogányok-közzűl sem találkozot, a' ki valami *maculát* visgált vólna az ö Szent életében: hanem inkáb csudáltatták ők-is a' Christus ártatlanságát, és Szent életét.

Nem vólt azért semmi oly a' mí Hitünk †[439] kezdőjében, a' miben valaki meg-botránkozhatot. Mert, ha születet; Szűztűl születet: Ha fájdalmakat szenvedet; minden Betegek fájdalmit meg-gyógyította: Ha meg-hólt; Halottakat támasztot, és maga-is fel-támadot. Ha az ö keresztiben meg-ütközöl; nézzed a' Kereszt-elöt kötve az Ördögöket; le-borúlva a' Világ fejedelmit; egybe-rontva a' Bálványokat! Azért, méltó hogy az ö tanitását, nem emberi indúlatból, hanem Isteni erőből származot Igazságnak itíllyük.

MASODIK RESZE.

MASODIK BIZONYSAG: A' VILAG MEG-téresének módgya.

MIkor Isten mutatni akarta Hatalmasságát, gyarló, erőtlen, és emberi itíletszerént, alkalmatlan eszközök-által, nagy dolgokat vit véghez. Ez az oka, hogy *Moysest*, *Farao*-ellen, veszsző-szállal fegyverkeztette; *Gedeont*, töredelmes cserép lámpásokkal; *Sámsont*, egy szamár álla-kapczajával; söt ennek hajában helyhezteté erejét. Hogy azért, a' Bálványozásba, és minden gonosságba merűlt Világnak, a' Kereszt zászlója-alá hóldoltatásában, Isteni erejét ismértetné: oly módot találá az Igazság bé-oltásában, és a' Pogány szabadság ki-gyomlálasában, hogy, a' ki ezt jól meg-gondollya, méltán azt mondhattya; *Digitus DEI est hic*,[440] Isten újainak, és hatalmas kezeinek ereje

[439] † Hebr. 12. v. 2.
[440] Exod. 8. v. 19.

hodogeus_j.indd 98 2025. 07. 21. 11:26:00

tűndöklik it. A' tudatlansággal, meg-győzeté a' bőlcseséget; a' bolondság-által, tanítá az okosokat; az erőtlenséggel, hóldoltatá a' hatalmasokat; a' halál- és gyalázat-által, dücsösséges *Triumfusokat* szerze. Mert, egy-nehány Halász-által, kevés esztendő-alat, az Evangeliom engedelme-alá hóldoltatá a' Világot, amazok halála- és szenvedési-által: az-az, Halászok hálojába kötözteték a' Világ kevélysége: meg-fogatának, a' kik egyebeket fogdosni szoktak vala. A' Bőlcsek, tudatlansággal hozatának a' Hitre: A' gyengék, bolondsággal erőssödének a' Mártiromságra; hogy a' Világ törvényével, és az emberi értelemmel ellenkezö Tudományokat, vérekkel pecsételnék.

De, hogy ezeket világosban ércsük;

Három dolgot kel fö-képpen a' Világ meg-téresében szemlélnünk: mellyeket a' ki igazán meg-fontol, meg-tapasztallya, hogy Isten ereje, és bőlcs vezérlése óltotta az emberekbe a' Keresztyén Vallást.

I. Azt tekíncsük; Kicsodák, és mi rend-béli emberek vóltak, a' kik-által Isten Igazságra hajtotta e' Világot. Ha a' Sidók, *Holofernest* roppant seregekkel, és erős harczal győzték vólna: az Isten ereje, és gond-viselése, nem oly nyilván fénylet vólna a' győzedelemben, mint mikor egy gyenge Aszony-által meg-rontaték. Ha *Jerichót* ostrommal, és törésekkel vítatta vólna *Jósue*, nem trombita-harsogással, és kialtással; Ha *Dávid*, {49:} a' *Saul* fegyverébe őltözve, ment vólna baj-viadalra *Góliad*-ellen, nem a' Pásztorok paraszt fegyverével, bottal és parittyával; Ha a' *Dániel*-tűl látot Világi Birodalmok Oszlopa, az egész nagy hegynek reá-szakadásával rontatot vólna, és nem a' kéz-nélkül szakadot kövecske ütésével: csuda nem vólna. Hasonló-képpen; ha Isten, bőlcs *Filosofusokat*, ékesen-szólló *Orátorokat* választot vólna *az Evangeliom* hirdetésére; ha erős Fejedelmeket, gazdag fő embereket rendelt vólna, kik példával, és fenyítékkel a' kösséget utánnok szokták vonni, vagy adományokkal, és ígéretekkel hóldoltatni: igen meg-homályosodot vólna az Isteni hatalmasság, mely Hitűnk terjesztésében tűndöklöt:[441] De, *[442] *Elegit humiliter natos, inhonoratos, illiteratos: ut quidquid magnum essent, et facerent, ipse in eis esset, et faceret*; Azért választot Isten alacson nemből származtakat, tudatlanokat, emberek-elöt böcsteleneket; hogy, valami nagyot cselekedtek,

[441] Calumniam Calvini, Vide infra, li. 5. c. 3. ¶. 4. initio.

[442] * Aug. 18. De Civitat. Dei, cap. 49.

hodogeus_j.indd 99 2025. 07. 21. 11:26:00

meg-ismérnők, hogy Isten cselekedte ezeket ö-általok. Mely dologrúl hallyad mit ír Sz. Ambrús: *Adverte caeleste consilium. Non sapientes aliquos, non divites, non nobiles, sed piscatores, et publicanos, quos dirigeret, elegit: ne traduxisse prudentia, ne redemisse divitiis, ne potentiae nobilitatisque auctoritate, traxisse aliquos ad suam gratiam videretur; ut Veritatis ratio, non disputationis gratia praevaleret*.[443] Ezt az Istennek csudálatos cselekedetit, Szent *Pál*, álmélkodva szemléli; Tekíncsétek-meg Atyám-fiai, ugy-mond, hívatalotokat: mert, nem sokan vannak közöttetek Világ-szerént bőlcsek, sem nemessek, sem hatalmasok: hanem, a' Világ erőtlenit választotta Isten, hogy az erősseket meg-szégyenítcse.[444] Másut; Az én tanitásim, ugy-mond, nem Világi bőlcseségnek hitető beszédiben állanak, hanem az Isten lelkének, és hatalmasságának jelenésiben: hogy a' tí Hitetek, nem emberi bőlcseségben, hanem Isten hatalmán állapodgyék.[445] Ezért nem akarta Isten, hogy Négyszáz esztendeig a' Császárok, és hatalmas Fejedelmek óltalmával, és dajkálkodásival gyarapodnék a' Keresztyén Tudomány. Sőt, a' mint mondám, midőn *Tiberius* a' *Rómaiak* Isteni-közibe akarná Christust vétetni, nem szenvedé Isten, hogy véghez vinné szandékát: mert ezzel meg-homályosodot vólna a' Keresztyén Hit terjedésének csudálatossága.[446]

Ez azért az Isteni Hatalmasság jelensége, mellyen a' Sidók-is csudálkoztak, hogy a' tudatlan Halászok, kik soha bötűt nem tanúltak vala; a' gyarló, és félelmes pórok, kik eléb az Urak és Fejedelmek-elöt szóllani sem tudtak, a' Világi Bőlcseket, Császárokat, Királyokat meg-hóldoltatták, és a' Christus jármába fogták.[447]

II. Azt gondollyuk-meg, Minémü tudományra térítették; Mivel édesgették vonták az *Apostolok* e' Világot Christushoz. Az *Apostolok*, mint Világ szemeti és mosléki, mindenek csúfjai vóltak; pökték, szidták, üldözték, pálczázták mindenüt őket: végre, mint nyilván-való gonosz-tévőket, pelengér-alat, gyalázatos halállal végezték életeket.[448] Azokat-is, kiket Christushoz akartak

[443] Ambros. li. 5. Comment. in Lucam.
[444] 1.Cor. 1. v. 26.
[445] 1.Cor. 2. v. 2.
[446] Refert Tertull. Apolog. cap. 5. Supra, fol. 46.
[447] Act. 4. v. 13.
[448] 1.Cor. 4. v. 13.

hodogeus_j.indd 100 2025. 07. 21. 11:26:00

tériteni, egyébbel nem biztatták, hanem, hasonló gyalázattal, veszedelemmel, üldözéssel. Es, nem csak emberi értelmet fellyűl-múló, nagy, és csudálatos dolgok hitelére kötelezték az embereket: de azt kivánták, hogy, valakik az ö tanításokat kedvellik, e' Világ gyönyörüségitűl meg-vonnyák magokat. és, miképpen az ö Urok {50:} a' Kereszt-fán gyalázatos halált szenvedet: úgy ők-is kereszteket fel-vegyék; magokat meg-tagadgyák; a' magokét szegényeknek oszszák; egy szóval, oly életet visellyenek, mellyet e' Világ, csupa sült bolondságnak ítíl. Vallyon, ha ama' gyözedelmes-nyelvű *Demósthenes*, ama' szépen-szóllo *Cicero*, ama' nagy-elméjü, mézes-beszédü, és bőlcs *Pláto*, az embereknek azt mondották vólna; hogy, a' ki őket követi, és véllek tartya, e' Világ gyülőlségét és gyalázattyát fejére várja; Ha azt kivánták vólna Tanítványoktúl, hogy a' magokét szegényeknek adgyák; a' másét ne kivánnyák; a' gonoszért jóval fizessenek; a' Világ gyönyörüségének ellene-mongyanak; és mind ezekért, fogságokat, kínokat, gyalázatokat, Világ gyülőlségét igérték vólna: vallyon, mondok, ha ezek illyen ígéretekkel hitegették vólna az embereket magokhoz, el-hitethették vólna-e, hogy örömest, és víg szűvel, hozzájok adnák minden rendek magokat? Soha, bizony, az emberi bőlcseség ezt végbe nem vitte vólna. De az egy-ügyü Halászok, a' tudatlan parasztok, illyen édesgetö beszédekkel tériték a' Világot Christushoz. Mert, noha ezek igen erőtlen fegyverek vólnának az ember kezében: de az Isten karja, diadalmas erőt adot ezeknek, a' természet-szerént idegenítö édesgetéseknek.

Ha az *Apostolok*, emberek csalására gondolt Tudományt akartak vólna hirdetni, lágyab, szabadossab, testnek alkalmatosb, Világ itíletihez illendőb útat találtak vólna. mint *Mahomet*, és a' töb hamis Tanítók, kik mindenkor testgyengéltetésére, testi kivánságok szabadságára, eresztették sok dolgokban nyájokat; és ez-okon (mivel hajlandó a' természet effélére,) künnyen követőket találtak. Mindazáltal, még a' testi szabadságok csalogatásival-is, soha sem *Epicúrus*, sem *Mahomet*, sem senki egyéb, annyi sokaságot magához nem kapcsolt, menyit hóldoltattak Christushoz az Apostolok. Halhadsza mit mond Szent *Ambrús* erről: *Vide, quam Fides argumentis praeponderet? Philosophi quotidie a suis deseruntur, qui copiose disputant: isti quotidie crescunt, qui simpliciter credunt. Non creditur Philosophis: creditur Piscatoribus. Illi, deliciis et voluptatibus orbem ligarunt: isti, jejuniis et doloribus exuerunt.*

hodogeus_j.indd 101 2025. 07. 21. 11:26:00

Plures itaque jam coepit illicere injuria, quam voluptas;[449] Tekíncsd-meg, ugy-mond, menyível erősseb a' Hit az Okoskodásnál? A' bőlcsen okoskodó *Filosofusokat*, ím minden-nap el-hadgyák; az egy-ügyű hitűk szaporodnak. Nincs hitelek a' Világ Bőlcseinek, de minnyájan fejet hajtanak a' Halászoknak. Amazok kínnyességgel, gyönyörüséggel, csalogattyák az embereket: ezek bőjtöléssel, és fájdalmokkal fejtik-ki az ö hálójokból. Többen édesednek a' nyomoruságokkal az Igazság követésére, hogy-sem a' kedves gyönyörüséggel a' hamisságra.

Ezt az egész Bizonyságot, *Lactantius* szép okos szókkal imígyen adgya előnkbe: *Abfuit ergo ab his fingendi voluntas et astutia, quoniam rudes fuerunt. Aut qui possit indoctus, apta inter se, et cohaerentia fingere; cum Philosophorum doctissimi, Plato, Aristoteles, ipsi sibi repugnantia, et contraria dixerint? Haec est enim mendaciorum natura, ut cohaerere non possint. Illorum autem traditio, quia vera est, quadrat ubique, ac sibi tota consentit. Non igitur quaestus et commodi gratia istam Religionem commenti sunt: quippe qui et praeceptis, et re ipsa, eam vitam secuti sunt, quae et voluptatibus caret, et omnia,* {51:} *quae habentur in bonis, spernit; et, qui non tantum pro fide mortem subierint, sed etiam, morituros se esse et scierint, et praedixerint; et postea universos, qui eorum disciplinam secuti essent, acerba, et nefanda passuros.*[450] Végezetre, mélto azt-is eszünkbe jutatnunk, az egész Egyházi *Historiák* folyásából; hogy, Sokkal többen tértek a' Keresztyén hitre, a' *Mártirok* kínnyát látván, hogy-sem a' Tanítók predikallását halgatván: Maga, Világ-szerént, azért nézik az emberek mikor valaki meg-öletik, hogy el-idegenedgyenek attúl, a' miért láttyák egyebeknek gyalázatos szörnyű halálát.[451]

III. Fordítcsuk szemeinket azokra, kiket ezek az egy-ügyü Halászok, erre a' test-zabolázo, és világi gyönyörüségtűl idegenítö Hitre hoztak. Ezek eléb Pogányok vóltak; földhöz, és annak csalárd örömihez, tisztességihez ragaszkodot Bálványozók vóltak: az-az, oly vakságra jutot emberek, kik az Isten méltoságát, a' *Satán*-nak adták; oktalan állatokat, Isteni

[449] Ambr. li. 1. de Fide ad Gratian. cap. 5.

[450] Lactant. li. 5. Divi. Institut. cap. 3. Vide supra, fol. 46. 47.

[451] Lásd ez könyvnek 3. részét. fol. 56. 57.

hodogeus_j.indd 102 2025. 07. 21. 11:26:01

tisztelettel szolgáltak. magok-is hasonlókká lévén azokhoz a' miket tiszteltek, erkőlcsökben tellyességgel barmokká változottak vóltak;[452] söt, a' mint Sz. *Pál* mongya, az Ördög akarattyának fogságára vettettek vólt: *[453] oly Isteneket követtek, kiknek életek, minden kegyetlenséggel, fertelmességgel, ragadozó tolvajlással tellyes vólt; hogy ezek példái, eszteni lennének a' gonoszra-hajlandó természet indúlatinak. Egy szóval; úgy bé-gázoltak vólt minden fesletségbe, hogy, a' Sz. *Pál* mondása-szerént, el-merűlvén az Istentelenségben, tetézve tőltettek úndok gonosságokkal.[454]

Ennek-felette; Világi bőlcseségnek fel-fuvalkodtató bévségében, el-hitték vólt magokat; és Birodalmok hatalmasságát, az ö Istenek ajandékának ismérvén, törrel paíssal óltalmazták ösöktűl reájok-szállot tévelygéseket. Mindazáltal, erő-hatalom-nélkül, adomány- és világi ígéret-nélkül, fenyegetés- és Fejedelmek kételenítése-nélkül, az illyen fene, dühös emberek keménségét, bőlcseségét, hatalmasságát, a' Keresztyéni szelídségnek, egy-ügyüségnek, alázatosságnak igájába fogák, meg-szelídíték, minden fesletségből ki-mosdaták. Mely dolgot, oly csudálatosnak kel tartani, ugy-mond Arany-száju Sz. *János*, mint-ha az ártatlan Bárányok, a' dühös Farkasokat meg-hóldoltatták-, és birodalmok-alá hajtották vólna. Azért, ebből tetczet-ki a' mí Urunk ereje, hogy a' Bárányok, meg-győzték a' Farkasokat; az Erőtlenek, hatalmat vettek a' Világ-bírókon; a' Tudatlanok, diadalmasok lettek e' Világi bőlcseség-ellen.[455]

Meg-gondolván, Sz. *Agoston* ennek a' Bizonyságnak erejét, azt írja; hogy, Senkinek nem szabad a' Keresztyén Hit igazságárul kételkedni. Mert, ha valaki *Plátó*-túl régen kérdette vólna; Itíli-e, hogy egy-nehány tudatlan Halász, erőszak-nélkül, világi bőlcseség-nélkül, ennyi sok számtalan dühösködők kegyetlensége-ellen, a' Bálványozást, mely régtűl-fogva meg-rögzöt vala; a' ki-mondhatatlan gonosságot, mely el-áradot vala, úgy ki-gyomlálná e' Világból, hogy a' Pogány Istenek neve el-veszne? hogy a' másén-kapdosók, a' magokét el-osztanák? a' kevélyek, magokat meg-aláznák? a' boszszú-állók,

[452] 2.Tim. 2. v. 26
[453] * Infra, lib. 2. cap. 7.
[454] Rom. 1. v. 24. 1.Pet. 4. v. 3.
[455] Chrys. hom. 34. in Matt.

hodogeus_j.indd 103 2025. 07. 21. 11:26:01

ellenségeket sok jókkal illetnék? a' Világot, minden benne-való jókkal megutálván, a' láthatatlan dolgokat szomjúhoznák? *Responderet, credo, non posse hoc ab homine fieri, nisi quem ipsa DEI virtus atque sapientia, ab ipsa rerum natura exceptum, nec hominum ma-*{52:}*gisterio, sed intima illuminatione illustratum, tanta honestaret gratia; tanta Majestate subveheret, ut genus humanum, ad tam salubrem fidem, summa autoritate converteret.*[456] Azt felelte vólna, ugy-mond, erre *Pláto*; hogy, Ezeket senki véghez nem viheti, hanem-ha az Isten bőlcsesége, természet-felet oktattya és vezérli őtet. Holot azért immár szemünkel láttyuk, hogy mind ezek bé-tellyesedtek; ennyi *Martiromságok*-által, mindenüvé ki-terjedet az Anyaszentegyház; ennyi ezer Ifiak, és gyenge Leányzók, a' Házasságot meg-vetvén, tisztán élnek; számlálhatatlanon minden rendek-közzűl, el-hagyván gazdagságokat, és böcsülletes tiszteket, az Isteni szolgálatra kötelezik magokat, és a' pusztákat bé-tőltik: miképpen kételkedhetünk a' Keresztyén Hitnek tekélletes igazságárul?

HARMADIK RESZE.

HARMADIK BIZONYSAG: A' MARTIROK SZENVEDÉSE.

MInnyájan az Anyaszentegyház fiai, nagy böcsüllettel és hál'adással tartozunk a' Szent *Mártirok*-nak, kik nem csak vérekkel öntözték, és halálokkal vastagíttották az igaz Hitet; nem csak gerjesztették bennünk az örök életnek kívánságát, és a' Világ javaitúl idegenítették kedvünket: de tekélletes Erkőlcsökkel útat-is mutattak a' Szent életre.

Négy dolgot mond *Lactantius,* hogy a' Keresztyén Hit bajnakiban, a' gyözedelmes vitéz *Mártirok*-ban, kel szemlélnünk; mellyekből világoson ki-tetczik, hogy Isteni tudomány az, mellyet a' *Mártirok* vérekkel pecsétlettek: 1. A' *Mártirok* sokaságát. 2. Keserves kín-szenvedések szörnyű-voltát. 3. Hogy a' Keresztyén Hit, nem fogyot, de szaporodot és terjedet az ártatlanok kínnyával. 4. A' *Mártirok* szenvedésében történt Csudákat: *Noster numerus, ne ipsa quidem persecutione minuitur. Stultos arbitrantur esse eos, qui, cum*

[456] Aug. tom. 1. li. De vera Reli. cap. 3.

hodogeus_j.indd 104 2025. 07. 21. 11:26:01

habeant in sua potestate supplicia vitare, cruciari tamen et emori malunt: cum ex eo ipso possent pervidere, non esse stultitiam, in quam tanta hominum millia, per orbem totum una mente consentiant. Si feminae, sexus infirmitate labuntur; viri sapiunt: si pueri, si adolescentes improvidi sunt per aetatem; maturi certe ac senes, habent stabile judicium: si una civitas, una provincia, una natio desipit; ceterae utique innumerabiles, stultae esse non possunt. Cum vero ab ortu Solis usque ad occasum, Lex Divina suscepta sit; et omnis sexus, omnis aetas, et gens, et regio, paribus animis DEO serviant; idem sit ubique mortis contemtus: intelligere potuerunt, aliquid in ea esse rationis, quod non sine causa usque ad mortem defendatur: aliquid soliditatis, quod eam Religionem non tantum vexatio non solvat, sed augeat semper, et faciat firmiorem, dum propter miraculum virtutis, novus populus accedit. Nam, cum videat vulgus, dilacerari homines variis tormentorum generibus; et inter fatigatos carnifices, invictam tenere patientiam: existimant, id quod res est, nec consensum tam multorum, nec perseverantiam morientium vanam esse; nec ipsam patientiam, sine DEO, cruciatus tantos posse superare. Latrones, et robusti corporis viri, ejusmodi lacerationes perferre nequeunt, exclamant, gemitus edunt: Nostri autem pueri, et mulierculae, tortores suos taciti vincunt, et exprimere illis gemitum nec ignis potest.[457]

{53:} Először azért: A' Keresztyén Hit-bizonyíto *Mártirok*-ban, azt kel meggondolnunk; hogy, számlálhatatlanon vóltak, minden Nemzetségből, minden rendekből, minden nemekből, kik, életeket meg-fedhetetlen jó erkölcsökben foglalván, panaszolkodás-, átkozódás-nélkül, szelíden, engedelmesen, vígan, örömmel mentek a' halálra, és minden kínokat készek vóltak szenvedni, az igaz Tudomány óltalmáért: söt, a' mint *Tertulliánus* írja, szomjúhozva keresték, hogy kínoztassanak a' Keresztyén vallásért. és, midőn őket halálra itílték, inkáb örűltek, hogy-sem mikor meg-szabadúltak: *Magis damnati, quam absoluti, gaudemus: crudelitas enim vestra, gloria nostra est. Nos haec non timemus, sed ultro provocamus. Antoninus in Asia cum persequeretur, omnes illius civitatis Christiani, ante Tribunalia ejus se obtulerunt.*[458]

[457] Lactant. lib. 5. Divi. Institut. cap. 13.

[458] Tertullian. ad Scapulam, c. 1. et 4.

hodogeus_j.indd 105 2025. 07. 21. 11:26:01

It az okos embernek, Két dolgot kel meg-gondolni: Elsöt azt; hogy sok böcsülletes Urak; Gazdag, és minden világi jóval bévelkedő emberek; sok gyengén és kedven nevelt Leányok, és fö Aszonyok, midőn a' szörnyű kínokra, és keserves halálra vitettek: egy szóval, egy tagadással, életeket, jószágokat, házas-társokat, magzattyokat, gyalázattúl, kíntúl, haláltúl meg-menthették vólna. Mert, a' mint *Tertulliánus* írja, nem úgy bántak a' *Mártirok*-kal, mint egyéb Gonosz-tévőkkel.[459] Ha a' gonosz-tévö tagadgya a' miért meg-ölik, kínokkal erőltetik hogy ne tagadgya, hanem meg-vallya gonosz-tétét. A' Keresztyéneket pedig arra erőltették, hogy megtagadgyák a' Keresztyénséget: és, mihent valaki egy szóval tagadást tet, ottan el-bocsátották. De inkáb akartak a' Keresztyén *Mártirok* vallást tenni, és meg-halni, hogy-sem tétovázni, és élni*: Longe aliud munus carnifici in Christianos imperatis, non ut dicant quae faciunt, sed ut negent quod sunt*.[460] Ebben azért csudálatos ereje tűndöklik az Igazságnak, hogy ily künnyen, egy tagadással, meg-menekedhettek vólna a' haláltúl: még-is a' félénk Gyermekek, és gyenge Leányzók, a' kínnyes Uri Aszonyok, minden kínokon által akartak inkáb menni, hogy-sem egy hazugságot mondani. Vallyon 's, ha e' világon menyi tömlöcz vagyon, mind el-járnók, és a' Gonosz-tévőknek azt hirdetnők, hogy, csak tagadgyák-meg a' mivel vádoltatnak, ottan megszabadúlnak; ha pedig nem akarják meg-tagadni, halál fiai lésznek: találkoznék-e, a' ki magát meg nem mentené? De a' mí *Mártirinkat*, kínnal erőltették a' Pogányok, hogy meg-tagadgyák a' miért meg kel vala halniok; és szerét nem tehették.[461] Másodikat, azt kel meg-gondolni; hogy, az Istennek irgalmas gond-viseléséhez, és jó-voltához nem illik, hogy azokat, kik serény elmével, és buzgó szeretettel igyekeznek néki kedvesen szolgálni; kik az ö szerelméért, és tisztessége óltalmáért, készek javokat prédára adni, véreket ontani, halált szenvedni; kik Istenért, mindent veszendő ganéjnak tartanak: úgy el-hadgya, hogy az Igazság világosságát ne láthassák; hogy az üdvösség úttyát el-veszessék; hogy tévelygésbe vakmerőjűl merűllyenek. Mert, Isten azt ígérte, hogy a' ki őtet tiszta szűvel keresi, meg-találllya, és az őtet-keresők

[459] Tertull. Apolog. c. 2. Verba habes paulo post, hoc eodem Capite.
[460] Tertull. ibid. cap. 7.
[461] Vide infra, cap. 10.

hodogeus_j.indd 106 2025. 07. 21. 11:26:01

jutalmát el nem veszti.[462] Kétség-nélkül tehát, Isteni tudomány vólt a' *Mártirok*-ban, mely az ö gyenge szívöket, a' halál-fúlákja-ellen, ily nagy álhatatos bátorságba őltöztette.

{54:} Masodszor: A' *Mártirok* kínnyainak sokasága, és szörnyüsége oly vólt, hogy annak súllyát az emberi gyarlóság el nem bírhatta: hanem, Isteni hatalmasságnak vastagíto erőssége, kívántatot annak viselésére. Mert, minekutánna az Isteni bőlcseségnek úgy tetczet, hogy Szolgai szenvedésével, nem ellenségi vére-ontásával, hajtaná birtoka-alá e' Világot: oly győzhetetlen erősséggel vastagította Híveit, hogy ezekben világoson tűndöklenék az ö kezének hatalmas ereje. Végetlen vólna, a' Kínok nemeit, új találmányit, és a' *Mártirok* számát fel-jegyzeni. Azért, én csak egy-nehány dolgot említek az Egyházi Historiából; nagy részre azok irásiból, kik jelen-vóltak, és reá-néztek arra a' mit írtak. *Eusebius* azért, így szól a' *Diocletiánus* üldözéséről: Számlálhatatlanon vóltak, mind férfiak, aszonyok, gyermekek, kik gyárló életeket meg-utálván, sok külömb kínokkal meg-öletének; kik-közzűl, sokan, a' kemény veresége-, és ezer-féle hallatlan kínzások-után, vagy tűzzel égettettek, vagy tengerbe vettettek, vagy fővel-alá tőkékhez szegeztettek, és ot éhel hóltak. *[463] De ugyan nincs oly nyelv, mely ki tudná fejezni, minémü szörnyű kínokat vallottak a' *Mártirok*. Némellyeknek, egész testeket cserép darabokkal szaggatták. Sok tisztességes Aszonyokat, fél lábok-fogva fel-akasztottak: vagy csupa mezítelenűl vetkeztetvén, embertelen csufságokkal illettek. Sokakat öszve-vont fiatal-fákhoz kötöztek, és úgy szaggattak darabra. Ez pedig, nem egy-nehány napig tartot, hanem egy-nehány esztendeig: és minden-nap, húsz, harmincz, és száz férfiak, aszonyok, és gyermekek, újobban gondolt mesterséges kínokkal emésztettek. Láttuk magunk, hogy a' hohér karja el-fáradot, meg-tompúlt kargya, a' sok öldöklés-miat. A' Keresztyéneket pedig láttuk, hogy, mihent a' *Sententiat* ki-mondották a' *Mártirok*-ra, sok-felől nagy vígan elő-ugrándoztak, nagy örömmel magokat Keresztyéneknek kiáltották; vígan, és mosolyogva hallották a' fejekre adot *Sententiát*; énekelve, Istennek hálákat adva, mentek a' halálra. Azok pedig, álmélkodtató csudálkozásra méltók, kik, noha gazdagságban, nemességben, dücsösségben, tudományokban, nagyok

[462] Ier. 29. v. 13. Heb. 11. v. 6.

[463] * Cap. 9. Euse. li. 8. Histor. Eccles. cap. 8.

hodogeus_j.indd 107 2025. 07. 21. 11:26:01

valának; de mind ezeket hátra vetették Christusért: noha attyafiai, és baráti, felette kérték, hogy magokon, feleségeken, gyermekeken könyörűllyenek; de semmit ezekre nem hajlottak: hanem álhatatoson minden gyalázatot, a' mí Meg-váltónk igaz Vallásaért, el-szenvedtek. †[464] A' Gonosz-tévők sanyargatására rendelt Fog-házak, oly telin vóltak *Püspökök*-kel, *Papok*-kal, *Diaconusok*-kal, *Lectorok*-kal, *Exorcisták*-kal, hogy a' Gonosz-tévőket nem vólt hová tenni. Eggyik parancsolat pedig másikat érte, hogy szabad menedéket adgyanak azoknak, kik Christust meg-tagadgyák; szörnyű kínokra itíllyék, kik azt nem mivelik. *[465] Szabad vala mindennek, új kínokat gondolni a' Keresztyének veszedelmére. Azért, Némellyeknek, Vas-veszszővel egész testeket szörnyen el-taglották: Némellyeket csigán ki-nyújtottak, hogy minden ízek fel-bomlanának: Némellyeket derekoknál-fogva fel-akasztottak. és ezekben a' kínokban kérdezték, ha el-állanak-e Christustúl? Es szabadságot ígértek az el-állóknak. †[466] Néhult, egész Városokban Keresztyének lévén, reájok gyújtották a' Várast, és gyermekekkel-eggyüt meg-égették a' benne-valókat. *[467] Egyéb helyeken, láboknál-fogva akasz-{55:}tották a' Keresztyéneket, és füstöt csinálván, úgy fojtották-meg. Sokaknak kezeket, orrokat, fülöket el-metélték, és úgy bocsátották-el. Sokaknak körmök allyát gyakor lyuggatásokkal el-szaggatták. Sokak hátára olvasztot ónat öntöttek. Sokaknak, szemérmes testeket, rút, tűrhetetlen és kegyetlen kínokkal illették: és naponként nagyob kínokat gondoltak; ugyan vetekedvén, ki találhat mesteségesb kínzásokat. Ezeken-kivűl, egyéb Tartományokban számtalanon ölettek: de én csak azokat jegyzettem-fel, mellyeket szemeimmel láttam, és jelen vóltam mikor lettenek. Ezek mind *Eusebius* szavai.[468]

Másut, imígyen ír: Magok a' Keresztyének ellenségi, álmélkodtak a' nagy álhatatosságon. Mert sokakat, addig el-vertek, hogy az erek, és inak mind kinn állottak: söt sokaknak bélek-is ki-látszot: az-után, vagy tövisses tengeri csigákat, vagy hegyes fákat raktak alájok, és ezeken hengergették. Végezetre,

[464] † Cap. 6.
[465] * Cap. 10.
[466] † Cap. 11.
[467] * Cap. 12. Similia Niceph. li. 7. c. 3. et seq.
[468] Euseb. lib. 4. cap. 15. Histor. Eccles.

hodogeus_j.indd 108 2025. 07. 21. 11:26:01

a' Sz. *Apalín*, és töb számtalan Leányok, és Férfiak keserves szenvedésit, ezen *Eusebius* hoszszú historiában írja.[469]

Theodorétus pedig illyen-képpen szól: Csak a' kínok módgyát sem tudnám fel-írnyia, mellyekkel a' Híveket ki-végezték e' világból. Némellyeknek karjokrúl, vagy hátokrúl, mind le-vonták a' bőrt: némellyeket, homlokoktúlfogva állokig meg-nyúztak. Vóltak ollyak, kiknek mezítelen testeket, körűl mind bé-rakták félben-félben hasogatot nádakkal; az-után, erős kötéssel testekhez szorítván ezeket, a' kötés-alól, nagy erőszakkal eggyenként vonogatták a' nád-szálakat, és így szaggatták testeket. Sokaknak kezeket lábokat meg-kötözték, és nagy sereg patkányok-közzé vetették; hogy az éh patkányok, lassú és keserves halállal ölnék őket. sőt, az Ördögnek mesterséges találmanyából, ezeknél szörnyűb kínokat-is gondoltak. De ezekkel, annyíra nem vet diadalmat a' hamisság, hogy sokan ön-kínnyeken futottak az örök élet-szerző halálra. Es, minek-utánna egy-nehány böcsülletes fö Ur halálát elő-szamlálta vólna *Theodorétus*, azt írja; hogy, egy *Benjamin*-nevü *Diaconus*-nak, a' keze és lába körmei-alat, húsz hegyes nyársat vertenek-által: midőn ezt nagy csendeszen szenvedné, a' szemérmes testébe nyársat vertek: végre, a' hátullyába egy ágas-bogas rút görcsös karót vontak, és ily iszonyú nagy kínnal végezték-ki e' világból.[470]

Ennek-felette, némellyek kínzása igen hoszszú vólt. Mert, az *Ancíra*-béli *Kelemen* Püspök, társával-egyetemben, huszon-nyólcz esztendeig kínoztatot: és, a' mint *Nicéforus* írja, valamenyi kínokat meg-kóstoltak a' töb *Mártirok*, azokon egyedűl mind által-ment: tüzet, vasat, követ, fát, hevet, hideget, és oktalan vadakat, meg-próbáltak rajta: és, mikor minden kínokból ki-fogytak vólna a' hohérok, fejét vévék.[471]

Mit mongyak a' kisded Gyermekekrűl? a' gyenge Szűzekrűl? kik oly vígan szenvedtek halált a' Keresztyénségért, mely vígan egyebek zabállanak e' Világi gyönyörüségekben. *Eusebius* írja, ama' tizen-öt esztendős Gyermekrűl, *Ponticus*-rúl, és az ö nénnyérül, *Blandína*-rul; hogy, minek-utánna sok vereségekkel meg-szaggattatának, minek-utánna tüzes

[469] Euseb. lib. 6. cap. 41. 42.
[470] Theod. lib. 5. Histor. c. 39.
[471] Niceph. lib. 7. cap. 14.

hodogeus_j.indd 109 2025. 07. 21. 11:26:01

vas-székben meg-perseltetének; oly vígan menének a' halálra, mint-ha menyegzőbe mennének.[472]

{56:} Ezt azért a' táméntalan sokaságnak ily szörnyű kínnyát, ily csendesz elmével, ily vigasággal szenvedet sanyargatását, a' ki jól meg-gondollya: bizonyoson eszébe veheti, hogy nem emberi erőtűl vólt ennek eredeti. Mert, Egy az; hogy, soha egy gonosz-tévö vastag ember sem szenvedte oly vídám csendességgel kínnyait, a' mely bátor, és csendesz lélekkel tűrték, söt szomjúhozták és keresték a' gyenge Szűzek-is a' hallatlan kínokat. Más az; hogy, ennyi számlálhatatlan sokaság, soha ily nagy buzgósággal meg nem utálhatta a' Világot; és az önnön életét (mellyet egy szóval meg-tarthatot vólna) Istennek lelke-nélkül prédára nem vethette. A' Kínok-is ollyak vóltak, hogy, a' mint *Lactantius*-túl hallók, soha ezeket maga erejéből, akarattya-szerént, el nem viselhette vólna az emberi gyarlóság. Mivel azért a' *Mártirok*, a' kínok-közöttis meg-szabadították vólna magokat egy tagadással, de választva inkáb el-szenvedtek mindeneket: tagadhatatlan, hogy természet-felet erőssítette őket Isten. Azért írja *Justínus Mártir*; hogy, mikor még Pogány vólt, látván a' Keresztyének álhatatos szenvedésit, soha el nem hihette, hogy ezekben valami gonosz Istentelenség találtatnék: mert a' kik, ugy-mond, e' Világhoz, és az ö gyönyörüségihez ragaszkodnak, a' halálra ily bátran nem mehetnek: *Ipse ego, quum, Platonis dogmatis delectatus, Christianos traduci audirem, et tamen imperterritos ad mortem, et omnia formidabilia cernerem: cogitabam fieri non posse, ut hoc genus hominum, malitiae, et studio voluptatum sit obnoxium. Quis enim voluptatis amans, mortem sic complecti poterit, et non potius Principes fallere, nec seipsum occidendum prodere conetur?*[473] El-bújnak, ugy-mond *Tertullianus*, a' gonosz-tévők: szégyenlik mikor cselekedetek ki-nyilatkozik, bánkodnak, mikor meg-*sententiá*ztatnak. Csak a' Keresztyéneké ez a' bátorság, hogy ne rejtegessék dolgokat, ne pírúllyanak a' Keresztyenségért, dicsekedgyenek halálra ítílt igyekben: *Omne malum, aut timore, aut pudore natura perfudit. Malefici gestiunt latere, devitant apparere, trepidant deprehensi, negant accusati, ne torti quidem facile confitentur: certe condemnati moerent. Christianis vero quid simile? neminem pudet, neminem*

[472] Euseb. li. 5. c. 1.

[473] Iustin. ap. Euseb: li. 4. Hist. cap. 8.

hodogeus_j.indd 110 2025. 07. 21. 11:26:01

poenitet. Si denotatur, gloriatur: si accusatur, non defendit: interrogatus, ultro confitetur: damnatus, gratias agit. Quid hoc mali est, quod naturam mali non habet, timorem, pudorem, tergiversationem, poenitentiam, deplorationem? Quid hoc mali est, cujus reus gaudet; cujus accusatio votum est, et poena felicitas? Si certum est, nos nocentissimos esse; cur a vobis aliter tractamur, quam ceteri nocentes? Ceteris negantibus, adhibetis tormenta ad confitendum; solis Christianis, ad negandum: cum, si malum esset, nos quidem negaremus, vos vero confiteri tormentis compelleretis. Vociferatur homo, Christianus sum: quod est, dicit: tu vis audire quod non est. Veritatis extorquendae Praesides, de nobis solis mendacium elaboratis audire. Aliis negantibus, non facile fidem accomodatis: nobis, si negaverimus, statim creditis. Ideo torquemur confitentes, punimur perseverantes, absolvimur negantes.[474]

Harmadszor: Az-is természet-felet-való a' *Mártirok* szenvedésében; hogy, ezekkel az iszonyú kínokkal, nem idegenedtek az emberek; magva sem szakadot a' Christus követőinek, de söt szaporodtak:[475] és, a' mint *Tertulliánus* mongya, a' *Mártirom*-ság, édesgetés a' Keresztyénségre; a' {57:} *Mártirok* vére, vetni-valo magva szaporodásoknak; és mindenkor sokasodtak, mikor ölettek a' Keresztyének: *Cruciate, torquete, damnate, atterite nos. Exquisitior quaeque crudelitas vestra, illecebra est magis sectae. plures efficimur, quoties metimur a vobis. semen est sanguis Christianorum. Illa obstinatio, quam exprobratis, magistra est: quis enim non contemplatione ejus concutitur, ad requirendum, quid intus in re sit?*[476] Es, miképpen a' Sidókrúl mongya az Irás, hogy, annál inkáb szaporodtak, mentűl inkáb nyomorgatták őket: azon-képpen a' Keresztyénség, annyival inkáb nevekedet, menyível inkáb vagdaltatot:[477] *Fundendo sanguinem, et patiendo magis, quam faciendo contumelias, Christi fundata est Ecclesia: persecutionibus crevit, Martyriis coronata est*.[478]

Ha csak emberi módon gondolkodnánk a' dologrúl, azt ítílhetnők, a' mit a' Pogányok vélnek vala; hogy, a' sok iszonyú meszárlásban, sokan

[474] Tertull. Apologet. c. 2. Supra, fol. 53.
[475] Supra, fol. 50. 51. et 53.
[476] Tertull. Apolog. in fine. Ambr. supra, fol. 50.
[477] Exod. 1. v. 12.
[478] Hierony. ep. 26. ad Theophilum, sub finem.

hodogeus_j.indd 111 2025. 07. 21. 11:26:01

meg-botránkoznak: és, el-idegenedvén Christus Urunktúl, azt fognák itílni, hogy, ha Isten-elöt kedves vólna ez a' Vallás, ily szörnyű nyomoruságot nem eresztene követőire. De külömben lén a' dolog. mert, noha egyéb dologtúl el-idegenedik ember a' kínnal, gyalázattal, és kár-vallással: de a' Keresztyén Hitnek szerelmére, kínok gerjeszték a' Hívek szüvét; nem sokkal keveseb csudával, mint, hogy az *Illyés* áldozattya, a' víz nedvessége-által gyújtaték-fel. Mert, a' kiknek gyémánt-szívü keménységét, a' köveket egybe-rontó Igének predikállása meg nem lágyítá, a' *Mártirok* vére meg-olvasztá. Es noha senki, az egy Istenen-kivűl, szolgát nem találna, ha szegődése napján, eggyik szolgáját fel-akasztatná elötte; és azzal ajánlaná magát a' többinek, hogy csak jól szolgállyanak, véllek-is ezen formán bánik: mindazáltal, a' Christus Szolgainak kínnya, vólt fö eszköze a' Világ meg-téresének.[479]

Negyedszer: Abból-is ki-tetczik, hogy Isteni tudomány vólt, mellyért a' *Mártirok* ennyit szenvedtek. Mert Isten ö-maga, emberi erő-felet, Számtalan Csudákkal jelentette, hogy a' *Mártirok*, ö-néki hív és kedves Szolgai vóltak. *Eusebius* írja; hogy, midőn Sz. *Policarpust Mártirom*-ságra vitték, illyen bátoríto szózat jöt menyégből: *Confortare, Polycarpe, et vir esto*. Es, midőn őtet tűzbe vetették vólna, mint a' három Ifiat a' *Babylóniai* kemenczében meg nem sérté a' tűz, őtet sem bántá; hanem bóltot csinála néki, és abban mindenek láttára, sérelem-nélkül marada.[480] Másut azt írja *Eusébius*; *[481] hogy, midőn egy Sz. *Mártir* tagjai, sok vereségekkel darabon-ként szakadoztak vólna; Isten, azokat csudálatos-képpen, hirtelen meg-gyógyítá. †[482] *Aurelianus* Császár, mikor a' Keresztyének-ellen szerzet *Decretom*-alá akarná írnyia nevét, úgy meg-kötözteték keze, hogy semmit nem írhata. Es szemével látta *Eusebius*, midőn a' Keresztyéneket az éh vadak-eleibe vetették;[483] és mint *Danielt* az Oroszlányok, úgy ezeket nem merték meg-serteni a' fene vadak, hanem egyéb embereket szaggattak. Olvassuk azt-is; *[484] hogy, a' mely Szent Püspökök nyelvét tőből ki-metszették, oly tisztán szóllottak

[479] 3.Reg. 18. v. 34. Psal. 28. v. 5.
[480] Euseb. lib. 4. Hist. ca. 15.
[481] * Lib. 5. c. 1.
[482] † Euseb. li. 7. c. 30. in fine.
[483] Euseb. l. 8. c. 7.
[484] * Optat. lib. 3. Persec. Vandal. Greg. 3. Dialog. cap. 32.

hodogeus_j.indd 112 2025. 07. 21. 11:26:01

nyelv-nélkül, mint-ha nyavalyájok nem let vólna. *Trajánus* Csaszár, midőn *Antiochiá*-ban öt nemes Szűz leányt elevenen meg-égettete a' Keresztyén hitért; †[485] hogy az ö hamujokat egybe ne szedhetnék a' Keresztyének, rézközzé elegyíté, és a' közönséges Fördő-házak szükségére kádakat csináltata a' rézből: De Isten úgy meg-mu-{58:}tatá ostorát, hogy, valaki azokba a' kádakba ült, el-szédűlvén, meg-homályosodot szeme, és ki-eset a' kádból: ki-miat el kelle bontani a' kádakat. Midőn ama' Hittűl-szakat *Julianus* üldözné a' Keresztyéneket, egy *Theodórus*-nevü ifiún (akarván egyebek példajára tőlteni dühösségét,) minden kínokat meg-próbála: de oly vígan vólt az Ifiu, oly szép ének-szóval dícsírte Istent, mint-ha jó-lakásban let vólna: és akkor szomorodot-meg, midőn a' kínok meg-szűntek. mert azt mondotta, hogy egy szép Ifiu forgódik mellette a' kínokban, és ennek törölgetési 's vígasztalási, el-felejtették a' fájdalmat vélle. Sok töb hasonló Csudákat olvasunk a' Historiákban, mellyek roppant Városok-elöt történtek, és tagadhatatlanok vóltak a' Pogányok elöttis.[486]

Mind ezeket azért egybe-hozván, és egy-máshoz vetvén, győzhetetlen Bizonysága a' Keresztyén Igazságnak a' *Mártirok* gyözedelme, mely a' mí szívünket-is fel-ébreszti: és meg-szégyeníti azok orczáját, kik, nem hogy véreket ontanák az Igazságért, de annak gyarapodására fordítani szánnyák kevés munkájokat és kőltségeket.

NEGYEDIK RESZE.

NEGYEDIK BIZONYSAG: A' PROFETAK jövendőllése.

NIncs a' Keresztyén Hitnek nagyob Bizonysága, mint-hogy a' mit tanít, azt a' *Profeták* régen meg-jövendőlték: és a' mí ellenségink a' Sidók, tartyák azokat a' könyveket, mellyekben jövendőltetet Vallásunk. Azért-is széllyeztette

[485] † Niceph. l. 3. cap. 23.

[486] Ruffin. l. 1. c. 36. Theodor. li. 3. ca. 11. Sozom. lib. 5. ca. 20.

hodogeus_j.indd 113 2025. 07. 21. 11:26:01

Isten minden nemzetségek-közzé a' Sidókat, hogy az ö könyvök-által nékünk bizonyságink lennének: *Nihil est firmius ad convincendos quoslibet alienos, quam ut Divina praedicta de Christo ea proferantur, quae in Judaeorum scripta sunt codicibus. Agnoscimus eosdem inimicos nostros, propter hoc testimonium, quod nobis inviti praebent, eosdem Codices habendo atque servando, per omnes gentes esse dispersos, quaqua versum Christi Ecclesia dilatatur*.[487] Annyíra bízik *Lactantius* e'hez a' Bizonysághoz, hogy fö-képpen azért mongya, hogy e' Világ Christusban hit, mert valamit cselekedet és szenvedet, azt sokkal eléb meg-jövendőlték a' Profeták: *Non solum idcirco DEUM credimus Christum, quia mirabilia fecit: verum, quia videmus in eo facta esse omnia, quae nobis annuntiata sunt vaticinio Prophetarum. Itaque DEUM credimus, non magis ex factis, operibusque mirandis, quam ex illa ipsa Cruce, quam vos, sicut canes lambitis; quoniam simul et illa praedicta est*.[488] Ez az oka, hogy az *Evangelisták* ily szorgalmatoson fel-jegyzették, mint tellyesedtek-bé a' *Profeták* mondási. Es midőn valami nagy dolgot elő-hoztak, utánna-vetették, hogy ez azért let, hogy bé-tellyesednék az Irás: *Matt. 1. v. 22. Capite 2. v. 15. 17. 23. Cap. 4. v. 14. Cap. 8. v. 17. Cap. 12. v. 17. Cap. 13. v. 14. Cap. 21. v. 4. Cap. 26. v. 56*. Sőt, Sz. *Máté*-nak egész *Evangelioma* arra néz, hogy a' let dolgokat, *a' Profeták* jövendőllése-mellé vetvén, meg-mutassa, hogy mindenek igazán bé-tellyesedtek Christusban, valamik meg vóltak jövendőlve a' *Messiás*-rúl. Szent *Péter* Apostol-is azt írja; hogy a' füllel-hallot dolognál, †[489] erőssebbek a' *Profeták* szavai: {59:} mert, a' Christus jövetele-elöt íratot könyvekben, czikkelyen-ként írva találtatnak, a' miket Christusban tellyessedve látunk.

Nincs szándékom, hogy a' *Sibyllák* irásiból meg-mutassam, hogy a' Pogányok-közöttis bizonyos személyeket támasztot Isten, kikkel jövendőltette Urunk cselekedetit; a' végre, hogy útat irtanának a' Keresztyén Hitnek, a' Pogányság tövisses gazza-közöt. A' ki erről bévebben akar érteni, tekíncse Sz. *Agostont*; ki elő-hozza Verseit *Erythraea Sibyllá*-nak,

[487] August. 18. de Civitat. Dei, cap. 47. Cap. 46. Vide Aug. epi. 3. ad Volusian. sub finem.

[488] Lactant. li. 5. Divin. Instit. cap. 3. Vide Tertull. supra, fol. 44.

[489] † 2.Petr. 1. v. 19. De vi Prophetiae ad persuadendum, vide Exemplum Cyri. infra, li. 3. cap. 12. ¶. 1. n. 21.

hodogeus_j.indd 114 2025. 07. 21. 11:26:01

mellyek Vers-fejein ezek a' szók vannak: Jesus Christus Világ Üdvözítője.[490] *Lactantius*, †[491] említi azokat a' Verseket, mellyekben jövendőllik; hogy, Christus halottakat támaszt; vakokat, bénnákat gyógyít; vizek-hátán jár; parancsol a' szeleknek; a' pusztában, öt kenyérrel és két hallal, öt ezer embert meg-elégit, és húlladékiból tizen-két kosárt meg-tőltet. Az-után, *[492] hozza-elő a' Verseket, mellyekben azt mongya a' *Sibylla*; hogy, Christust meg-fogják, meg-pökdösik, csapdossák, tövissel koronázzák, eczettel és epével itattyák. Végezetre, más Verseket említ, ‘‘[493] mellyek azt mongyák; hogy, a' Christus halála-kor, a' Templom fedele meg-szakad; dél-színben a' Nap meg-homályosodik; és harmad napra fel-támad Christus. Mind ezeket, és több hasonló dolgokat meg-jövendőltetet Isten a' Pogányok-között, hogy annál künnyeb lenne a' Christus ismèreti.

De, a' mint mondám, ezeket el-hagyván, azt tekíncsük-meg, a' mit a' *Profeták* meg-jövendőltek Christusrúl, és bé-tellyesedtek. Jóllehet ez-aránt, akár-ki-is azt mondhattya, a' mit Sz. *Agoston* maga-felől: *Hic copia magis, quam inopia impedior: omnia enim ponere, vitandae prolixitatis causa prohibeor: vereor autem, ne cum aliqua elegero, magis necessaria videar praeterivisse*;[494] Egyéb akadék it nincsen, hanem a' nagy bévség: és, mivel mindent fel nem jegyezhetünk, félö hogy a' szükségesbeket halgatással ne múlassuk. Azért, egyéb dolgokat mászorra hagyván, fö-képpen a' Szent *Máte Evangelioma* folyásából mutassuk-meg, mely szépen bé-tellyesedtek a' *Profèták* jövendőllési Christusban.

1. *Dávid* magvából ígérte Isten a' *Messiást*; *Isai. 11. v. 1. Jerem. 23. v. 5. Psalm. 131. v. 11.* Ennek bé-tellyesedését, meg-mutattya Sz. *Máte* elsö részében: fel-jegyezvén, hogy Christus, *Abrahám* és *Dávid* magvából származot.

2. Meg-jövendőlték a' *Profeták*; hogy, a' *Messias* Szűztűl születik; *Isai. 7. v. 14. Ezech. 44. v. 2.* Sz. *Máte* elsö részében, meg-mutattya ennek tellyesedését,

[490] De Sibyllis, vide Barradium, Tom. 1. in Evangelia. lib 3. cap. 25. Aug: 18. Civit. c. 23. Lactant. l. i. Divi. Instit. c. 6. li. 4. c. 15. 17. 19.

[491] † Lactant. illo cap. 15.

[492] * Illo cap. 17.

[493] ‘‘ Illo cap. 19.

[494] Aug. 17. Civit. cap. 15.

hodogeus_j.indd 115 2025. 07. 21. 11:26:01

midőn azt írja; hogy, minek-elötte *Jósef* haza vitte vólna Jegyesét Mariat, találták Szent Lélektől méhében fogantatva.

3. Az-is jövendőlve vala; hogy Christus *Bethlehem*-ben születik, *Michaea* 5. v. 2. Hogy jövetelekor, el-vétetik a' Birodalom a' *Juda* nemzetségétől; *Genes. 49. v. 10.* Hogy Uj Csillag támad, és meszszünnen Királyok mennek hozzá ajándékokkal, *Num. 24. v. 17. Isaiae 60. v. 3. Psal. 71. v. 10.* Ezeknek tellyesedését meg-írja Sz. *Máte*, második részében.

4. Az Apró Szentek meg-ölését, írva hadta *Jeremias, cap. 31. v. 15.* Sz. *Máté*-nak második részében olvassuk, hogy bé-tellyesitette ezt a' *Heródes* kegyetlensége.

5. Hogy a' *Messias*-elöt, egy nagy *Proféta* jő, ki a' pusztában tanít, és útat {60:} készít néki; meg-jövendőlte *Isaias, ca. 40. v. 3. Malach. 3. v. 1.* Ezt-is Sz. *Máte*, harmadik részében mutattya, mint tellyesült Keresztelö Jánosban.

6. Az Ördögnek a' *Messiás*-körűl-való csalárd incselkedésit, fel-jegyzette *Zacharias, cap. 3. v. 1.* Ennek tellyesedését meg-írta Sz. *Máte*, negyedik részében.

7. Hogy a' *Messias*, *Zabulon* és *Neftali* határiban kezdi tanitását ki-nyilatkoztatni, és a' setétségből ki-hozni az embereket; olvassuk *Isaiás*-nál, *cap. 9. v. 1.* Ezt Sz. *Máte*, negyedik részében meg-mutattya, hogy bé-tellyesedet Meg-váltónkban.

8. Azt mondották a' *Profeták*; hogy, a' *Messias* Új Törvényt szerez; és Igazság *Doktora* lészen; *Isai. 30. v. 10. Ose. 10. v. 12. Joël. 2. v. 23.* Ez mint tellyesedet Urunkban, meg-magyarázza Sz. *Máte*, ötödik, hatodik, és hetedik részében, mikor a' Nyólcz Bóldogságrúl, az igaz Isteni imádásrúl, a' hamis Itíletek illetlenségérül, üdvösséges tanitást adot.

9. Meg vólt jövendőlve; hogy a' *Messias,* Vakokat, némákat, siketeket gyógyít, *Isai. 35. v. 5.* Ezeket mint tellyesitette Urunk, meg-mongya Sz. *Máté*, nyólczadik, kilenczedik, tizedik, tizen-eggyedik részében, sok Csuda-tételit elö-hozván Üdvözítőnknek: meg-mutatván, hogy ö-maga Christus, ezzel az *Isaias* jövendőllésével erőssítette maga méltoságát.[495]

10. *Isaias* azt mongya; hogy a' *Messias*, nem lészen garázdálkodó, személy-válogató, háborgó: hanem, a' töredelmeseken könyörűl; *Isai. 42. v. 2.*

[495] Matt. 8. v. 17. cap. 11. v. 5.

hodogeus_j.indd 116 2025. 07. 21. 11:26:01

Meg-mutattya Sz. *Máte*, tizen-kettődik részében, hogy bé-tellyesitette Urunk az *Isaias* mondását, midőn az ö káromlóit, és a' Tanítványok rágalmazóit, szelíd beszéddel tanította.

11. Hogy a' *Messias*, Példa-beszédek-által taníttya az embereket, és sokan az ö tanitását nem értik; meg-mondotta Sz. Dávid, *Psal. 77. v. 2.* és *Isaias, cap. 6. v. 10.* Ezt-is, ugy-mond Sz. *Máte* tizen-harmadik részében, meg-tellyesité Christus, a' Konkolyrúl, a' Mustár-magrúl, az el-rejtet Kincsrűl, és egyéb példa-beszédekrűl szólván.

12. *Ezechiel Proféta*-által ígérte vala a' *Messias*; hogy úgy fog-bánni a' Hívekkel, mint a' jó Pásztor a' Juhokkal; mellyekre gondot visel, és táplálást ád nékik, *Ezech. 34. v. 12.* Meg-mutattya Sz. *Máte*, tizen-eggyedik részében, mely szépen bé-tellyesité ezt Urunk, meg-elégítvén a' pusztában öt kenyérrel, az öt ezer embert.

13. Meg-mondotta vala *Isaias, cap. 11. v. 3. 4.* hogy a' *Messias*, nem az emberek látása-szerént ítíli a' Kép-mutatókat, hanem ezeket meg-feddi igazsága-szerént. Ezt-is meg-mutattya Sz. *Máte*, mint vitte véghez Christus: Mert, tizen-ötödik részében irásának fel-jegyzi, mint mentette Tanítványit a' *Farisaeus*ok káromlásitúl, bé-tellyesitvén az *Isaias* mondását. Tizen-hatodik részében, a' *Farisaeus*ok kovászát, a' Kép-mutatást, meg-feddi; és mi légyen Isten-elöt kedves Igazság, meg-taníttya.

14. Hogy egyéb dolgokat el-hadgyunk, és a' mí Urunk Szenvedéséhez közeleb lépjünk; Meg-jövendőlte *Zacharias, cap. 9. v. 9.* hogy *Jerusalem*-nek örömével, szamáron, alázatoson mégyen a' Királyi Várasba a' *Messias*. Ezt-is bé-tőlté Urunk, ugy-mond Sz. *Máte*, huszon-eggyedik részében.

{61:} 15. Azt mondotta vala Sz. Dávid, *Psal. 109. v. 4.* hogy, *Melchísedek* rendin-valo Pap lészen a' *Messias*: és, mivel, *Melchísedek* kenyérrel és borral áldozot, a' *Messias*-rúl azt mongya *Zacharias, cap. 9. v. 17.* hogy semmi drágáb nem lészen az ö ajándékiban, mint a' Választottak Kenyere, és a' Szűzesség-szerző Bor. Ezt-is, Sz. *Máté*-nak huszon-hatodik részében, a' Vég-vacsorán, meg-tellyesité Christus.

16. Christusnak keserves Kínnyát, és Halálát, úgy meg-jövendőlték a' *Profeták*, mint meg-írja Sz. *Máte*. Mert, Hogy az Emberi nemzet Váltságaért meg-hal a' *Messias*, olvassuk *Isai. 53. v. 4. Daniel. 9. v. 26.* Hogy az ö Tanítványi el-futnak mellőle, olvassuk *Zach. 13. v. 7.* Hogy mint az ártatlan

hodogeus_j.indd 117 2025. 07. 21. 11:26:01

Bárányt kötve viszik a' halálra, fel-jegyzette *Isaias, cap. 53. v. 7.* Hogy harmincz pénzen el-adgyák, *Zachar. c. 11. v. 12.* Ostorozásirúl emlekezik Sz. Dávid*, Psal. 37. v. 18. Isai. 53. v. 5.* Csúfolásit, meg-írja, *Psal. 68. v. 20.* Hogy az ö kezeit és lábait által-szegezik, meg-mongya, *Psal. 21. v. 17. et Zach. 13. v. 6.* Hogy a' Latrok-közöt lészen helye, nyilván írja *Isai. 53. v. 13.* Hogy az ö Ruháját sorsra vetik, *Psal. 21. v. 19.* Hogy szomjúságában eczetet adnak innya, *Psal. 68. v. 22.* Hogy a' *Messías* poklokra szál, olvassuk *Psal. 15. v. 10.* Sok töb czikkelyit Szenvedésinek, nyilván meg-mondották a' *Profeták:* és ezeknek-tellyesitését, fel-jegyzették az *Evangelisták*.

17. Christusnak harmad napon Fel-támadasárúl, bizonyos tanuság adatot, *Psal. 15. v. 9. 10. Oseae 6. v. 3.* Menybe-menetét, olvassuk, *Psal. 67. v. 19.* Attyának jobjára ülését, *Psal. 109. v. 1.* A' Szent Lélek el-küldését, *Isai. 44. v. 3. Joël. 2. v. 28.*

18. Hogy az Isten el-veti a' Sidókat, kik meg-tagadták Urokat; hogy *Jerusalem* el-rontatik, és soha többé fel nem éppűl; hogy a' Sidók, örök bújdosásra, és számkivetésre jutnak, mivel a' *Messiast* bé nem vették; fel-jegyzi *Daniel, cap. 9. v. 26.* Ennek-tellyesedését, szemeinkel láttyuk.[496] Es erről ez-után †[497] bévebben szóllunk.

19. Hogy a' Pogány népek meg-térnek, a' *Messias*-által, olvassuk *Isai. 2. v. 2. Cap. 11. v. 10. Cap. 49. v. 6. Malach. 1. v. 11. Psal. 95. v. 13.* Hogy a' Bálványozást az ö népe-közzűl ki-gyomlállya a' *Messias*, számtalan helyeken olvassuk ***[498].

Ezekből, bizonyos Erőssége támad a' mí Hitünk Igazságának. Mert a' Profeták, nyilván és világoson meg-írták a' Christus jövetelének idejét, helyét, módgyát; Nemzetségét meg-nevezték: Születésének, és Szenvedésének rendit ki-fejezték. A' Profeták trombitájának harsagása-után, sok száz esztendővel, a' világra jöt Christus, azon formán és módon, a' mint jövendőlve vólt. Csak ö-hozzá, és egyébhez senkihez nem illenek a' régi Igéretek. Mivel azért a' Profeták csak Istentűl tudhatták mind ezeket: nyilván-való, hogy Istentűl küldetet Christus, és Isteni tudomány az ö

[496] De hac clade praedicta, Tertull: Apolog: c. 21. n. 305.
[497] † Infra, lib. 8. cap. 3. ¶. 3. in fine.
[498] * Infra, lib. 15. cap. 1. ¶. 3.

hodogeus_j.indd 118 2025. 07. 21. 11:26:01

tanítása. Mert, senki ezeket ily punctra meg sem jövendőlhette, bé sem tellyesíthette, Istennél egyéb.[499]

Igazán mongya tehát Sz. *Agoston*; hogy, valamit most a' CHRISTUS zászlójaalat, az Anyaszentegyházban látunk, azt sok üdővel eléb meg-jövendőlték, vagy a' *Próféták*, vagy maga Christus: *Omnia quae nunc vides in Ecclesia DEI, et sub Christi nomine per totum orbem terrarum geri, ante saecula jam* {62:} *praedicta sunt: et, sicut ea legimus, ita et videmus, et inde aedificamur ad Fidem. Praedictum est, quod in Cruce passurus esset Christus: et sic est factum. Praedictum est, quod resurrecturus esset: resurrexit. Praedictum est, non solum a Prophetis, sed et ab ipso Christo, quod Ecclesia ejus, per universum orbem terrarum esset futura, per Sanctorum Martyria passionesque disseminata; et tunc praedictum, quando adhuc nomen ejus, et latebat gentes, et ubi notum erat irridebatur: et tamen jam videmus, quod praedictum est, esse completum*.[500] Es mivel, a' miket jövendőllöt a' Sz. Irás, láttyuk hogy bé-tellyesedtek; bizonyosok vagyunk, hogy a' mi hátra vagyon, abban sem lehet csalatkozásunk. *[501] *Quidquid agitur, praenuntiabatur: quidquid videtur, audiebatur. Idoneum opinor testimonium Divinitatis, veritatem divinationis.*

ÖTÖDIK RESZE.

ÖTÖDIK BIZONYSAG: AZ ISTENI CSUDÁK.

AZ emberi Okosság értelme-felet-valo Tudománynak, nincs erősseb bizonysága, mint a' Csuda. Mert, midőn a' természet ereje-felet valamit cselekeszik Isten, az előnkbe-adot dolognak bizonyítására, azt önnön-maga erőssíti, és bizonyíttya cselekedetivel; mint Szent *Márk*-kal-egyetemben, Világos szókkal taníttya Sz. *Pál* Apostol.[502] Ez az oka, hogy, mikor Isten

[499] Vide supra, fol. 44.

[500] Aug. tom. 4. de Catechiz. rudib. c. 24. 27

[501] * Tertull. vide supra, fol. 44. August. infra, l. 3. cap. 12. ¶. 1. n. vi.

[502] Marc. 16. v. 20. Hebr. 2. v. 4. Lásd oda fellyeb, fol. 43.

hodogeus_j.indd 119 2025. 07. 21. 11:26:01

valami nagy dolgot el akart hitetni, Csuda-tétellel erőssítette szavát; mint *Moyses*, *Illyés*, és töb *Próféták* cselekedetiből meg-tetczik.

Hogy a' Keresztyén Hitnek bizonyságára számlálhatatlan Csudák lettek, minden kételkedést ki-rekesztö Bizonságokkal meg-mutathattyuk.[503]

I. Ellenségink bizonyságok ebben. Meg-hallók, mely homály-nélkül hirdeti *Jósef*, Sidó *Historicus*; hogy Christus, Csudákkal erőssítette tanitását.[504] *Marcus Aurelius* Császár, mikor Német-országban hadakoznék, és a' száraz helyeken, csak nem halna szomjúval népe; más-felől az ellenség rajta vólna: a' kik Keresztyének valának hadában, térdre esének, Istennek könyörgének; hogy, ha néki kedvesen szolgálnak, nyújcsa kegyelmességét hozzájok, és adgyon alkalmatos esőt. Isten mingyárt, nem csak bév esőt ada, de a' *Romai* haddal szembe-szállot ellenségre, oly sok meny-követ bocsáta, hogy megijedvén, hátat ada az ellenség. Ezt maga a' Császár, hálá-adással vévén, Birodalmának minden részeire szép dícsírettel írá a' Keresztyénekrűl, ugymond *Tertulliánus*.[505] Végezetre, azt írja *Tertullianus*; hogy ellenségink sem tagadhattyák, a' mí Hitünk erössitésére let Csudákat. Mert, ha ki nem hiszi, ugy-mond, hogy a' mí Hitünk igaz Csudákkal tűndöklik, vigyenek Ördögtűl szállot embert a' Bírák-eleibe; és meg-láttyák, hogy, midőn a' Keresztyén meg-rivasztya hogy igazat mongyon, oly nyilván meg-vallya elötte Ördögvóltát, mely csalárdúl egyebek-elöt hazudozza Istenségét. Vagy, hozzanak mást elő, ki magát Istennel tellyesnek mongya; ki esőket, és gyógyitásokat ígér: és, ha a' Keresztyén-elöt igazán meg nem vallya hogy ö nem Isten, hanem Ördög, ám bátor ugyan ottan mingyárt meg-öllyétek a' Keresztyént. Hová lehet ennél nagyob bizonysága az Igazságnak? Ne hidgyetek szónknak: szemeteknek hidgyetek. Ezeket látván, hidgyétek el, hogy nincs töb Isten, a' Keresz-{63:}tyének Istenénél; és ezt, nem egyéb hittel kel tisztelni, hanem azzal, mellyet követünk. Es mivel láttyátok, hogy a' tí Istenitek hatalmunk-alá vettettek; hogy elöttünk hazudni nem mernek; hogy illetésünkre, és lehellésünkre, nagy kínnal és nem jó kedvel ki kel mennyiek, az igazat meg kel vallaniok: hidgyetek nékik, mikor magok gyalázattyára igazat mondanak,

[503] Supra, fol. 45.

[504] Euseb. li. 5. c. 5.

[505] Tertull. Apolog. ca. 5. et ad. Scapulam, c. 3. Baron. Anno 176.

hodogeus_j.indd 120 2025. 07. 21. 11:26:01

kiknek hittetek mikor magok ajanlására hazudtak. Ezek mind *Tertullianus* szavai.[506] Ki ismét, egy kevés közbe-vetet szók-után, magokkal bizonyíttya a' Pogányokkal; hogy, minden jutalom- és ajándék-nélkül, az ö testekből ki-űzik a' Keresztyének az Ördögöket: *Demonstrabimus vobis idoneos testes Christi, ipsos illos quos adoratis. Multum est, si eos adhibeam ut credatis Christianis. Edatur aliquis sub Tribunalibus vestris, quem Daemone agi constet: jussus a quolibet Christiano loqui spiritus ille, tam se Daemonem confitebitur de vero, quam alibi DEUM de falso. Producatur aliquis ex iis, qui de DEO pati existimantur: Ista ipsa vis caelestis, pluviarum pollicitatrix; iste ipse Aesculapius, medicinarum demonstrator; scordii, et denatii, et Asclepiadoti sumministrator, nisi se Daemonem esse confessus fuerit, Christiano mentiri non audens, ibidem illius Christiani procacissimi sanguinem fundite. Quid isto opere manifestius? quid hac probatione fidelius? Dictis non stetis, si oculi vestri, et aures permiserint vobis. Omnis haec nostra in illos dominatio et potestas, de nomine Christi venit. Christum timentes, subjiciuntur Servis Christi. Ita de contactu, deque afflatu nostro, repraesentatione ignis illius correpti, etiam de corporibus, nostro imperio excedunt inviti, et dolentes, et vobis praesentibus erubescentes. Credite illis cum de se loquuntur, qui mentientibus creditis. Nemo ad suum dedecus mentitur, quin potius ad honorem. Magis fides prona est in adversus semetipsos confitentes, quam pro semetipsis negantes.*[507] Végezetre, meg-hallók ez-elöt, hogy az Ördögök magok vallották, hogy ők a' Christus erejével meg-kötöztetnek.[508]

II. Hogy a' Christus Csudáirúl most ne szóllyunk, mivel ezekrűl emlekezénk nem régen; ö-utánna, száma nincsen a' Csudáknak, mellyekkel Isten erőssítette Hitünket. Hallók imént, a' *Mártirok* szenvedési, menyi Csudákkal ékesittettek.[509] Ez-után meg-mutatom, a' szent Gyölekezetek méltoságát, mely nagy jelenségekkel böcsüllötte Isten. A' töb Csudák számlálasára, nem rövid írás, hanem sok Könyvek kellenének. *Irenaeus Mártir* mongya; hogy, Sokszor a' Hívek egybe-győlvén, bőjtölnek, imádkoznak, és így a' Halottak

[506] Tertull. in Apologet.

[507] Similia ad Scapul: initio. Cyprianus de Idolor. vanitate, n. 58. ad verbum ista mutuatus. Vide infra. l. 3. c. 6. ¶. 1. et 8.

[508] Supra, fol. 45.

[509] Supra, fol. 57. Infra, lib. 3. c. 5. ¶. 5.

hodogeus_j.indd 121 2025. 07. 21. 11:26:02

meg-elevenednek: Sokakból Ördögök űzetnek, kik az-után Keresztyénekké lésznek, meg-tapasztalván magokban az Isten erejét: Sokan, kezek illetésével Betegeket gyógyítnak: *Cum jejunio et castitate orando, saepenumero accidit, ut Spiritus mortui reverterentur, homoque Sanctorum precibus restitueretur. Daemonas alii solide ac vere expellunt, ita ut illi ipsi a malis spiritibus repurgati, ad fidem pervenerint, et in Ecclesiam recepti sint. Alii, futurorum, praescientiam habent: alii, morbis laborantes, per manuum impositionem curant, et sanitati restituunt.*[510]

Szent *Agoston* írja, hogy szemeivel látta *Mediolanum*-ban, midőn a' Szent *Gervasius* és *Protasius* tetemét másuvá vitték; hogy egy vak ember, meg-illetvén kezkenőjével koporsójokat, a' kezkenőt szeméhez vívén, meg-világosíttatot.[511] Ugyan ezen Szent *Agoston* másut, *[512] a' Szent István {64:} teteminél let Csudákban annyit számlál-elő, hogy csak azoknak ki-írására-is nagy üdő kellene. Maga Szent *Agoston*, oly egy-ügyü nem vólt, hogy mód-nél-kül akár-mit el-hit vólna: nem-is írt egyebet, hanem szemével látot, és kezével tapasztalt igazságot.

Christus Menybe-menetele-után, annyi Csudákkal tűndöklöt a' Keresztyénség, hogy meszsze meg-haladták az Ó *Testamentom*-ban let Csudálatos dolgokat. Mert, ha *Moyses* a' vizet vérré változtatta: †[513] Szent *Narcissus*, a' vizet olajjá változtatá, ugy-mond *Eusebius*. Ha ama' Három Ifiak a' tűz-közöt sérelem-nélkül sétáltak: *[514] Szent *Policarpus*-nak sem árthata az égő tűz; ‘‘[515] *Eleutheriust* pedig, nem csak a' tüzesítet vas-ágy, de az égö kemencze sem sérthette-meg. Ha *Moyses*, a' Tenger vizét meg-száraztotta; ha az *Aaron* aszszú Veszszeje virágozot: *Neocaesarea*-béli Szent *Gergely*, egy szavával, egy nagy Kő-sziklát másuvá vit, hogy a' *Templom* éppítesére hely lenne; egy nagy Tót, mellyen két atyafi veszekedet, ki-száraztot; a' *Licus* folyó-víznek veszedelmes árját meg-tartóztatta Pálczaját le-ütvén a' parton, szép termő-fává nevelte. Ha *Eliséus* a' bél-poklosokat meg-gyógyította:

[510] Apud Euseb. lib. 5. Hist. c. 7.
[511] August. 1. Retract: c. 13. 9. Confes. c. 7.
[512] * Aug. 22. Civit. cap. 8.
[513] † Euseb. lib. 6. cap. 9.
[514] * Idem, li. 4. c. 15.
[515] ‘‘ Niceph. li. 3. c. 29. It. l. 6. c. 17 Ruffin. l. 1. c. 4.

hodogeus_j.indd 122 2025. 07. 21. 11:26:02

Pafnutius, vakokat, poklosokat gyógyított, ugy-mond *Ruffinus*. Sőt *Spirídion*-rúl írja ezen *Ruffinus*; ••[516] hogy, midőn leánya meg-hólt vólna, és egy jámbor embernek nálla le-tet marháját fel nem találnák, a' koporsóhoz ment; a' hólt test meg-szóllalván parancsolattyára, ki-jelentette hol vagyon a' más ember marhája. †[517] Egy *Deuterius*-nevü *Arianus* Püspök, a' Keresztelésben nem igazán említé a' Szent Háromságot: azért szem-látomást el-enyészék a' víz, és véghez nem viheté a' Keresztséget. *Valens* Csaszár fia, *[518] meg-hala, mihent az *Arianus* Püspöktűl meg-kereszteltették. Mikor a' Pogányok a' Szent Könyveket el akarnák égetni, ‘‘[519] Isten oly esőt támasztot, hogy soha meg nem égethették. A' *Donatisták*-is, ••[520] az edényt, melyben Szent Olaj vólt, el akarák rontani, és ide 's tova hagyigálák; de soha egybe nem ronthaták. Az-is sokszor történt; †[521] hogy, midőn a' Húsvétot nem ilették azon a' napon, mellyen kellet vólna, Husvét estin a' Keresztelő víz edényében, szokot módszerént fel nem fakadot a' víz: hanem azon a' napon történt ez a' szokot csuda, mellyen a' Húsvétot törvény-szerént kellet illeni.

A' mi ezeknél nagyob, mikor Isten valamely Pogány nemzetet meg akart téríteni az igaz Hitre, nyilván-valo Csudákat mutatot, mellyekkel meggyőzettek a' Bálványozók. *Basilíus Mácedo* Romai Császár, az *Oroszok*-kal frígyét vetvén, egy jámbor Erseket kűlde hozzájok, ki Christust hirdetné.[522] Midőn az *Oroszok* Fejedelme azt kivánná tőlle, hogy ollyan Csudát mutatna, mint *Babyloniá*-ban a' Három Ifiak mutatának, és így minden népével meg-térne: a' Szent jámbor, sok könyörgések-után, az *Evangeliomot* tűzbe veté: és midőn egy-nehány óráig, sérelem nélkül a' tűzben maradot vólna, a' Pogányok Christushoz hajlának. De mivel ezt a' Csudát, az *Orosz* nemzetség nagy része nem látta vala, a' régi setétségben marada. Azért üdő-jártára, Sz. *Bonifaciust* kűldé a' *Romai Pápa* közikbe. Ö-tőlle-is azt kivánák,

[516] •• Ruffin. lib. 1. cap. 5.

[517] † Theodorus Lector, lib. 2. Collec. Baro. to. 6. An. 506. ex Cedreno.

[518] * Theodo. l. 4. Hist. cap. 19.

[519] Vide Baron. An. 303.

[520] •• Optat. li. 2. Baron. to. 4. An. 362. Vide infra, li. 3. c. 10. ¶. 3. n. 8.

[521] † Vide Baron. to. 1. An. 417. sub finem. ex Leone, Cassiod. Turo. Sophronio.

[522] Baron. to. 10. an. 886. ex Curopal. Cedre. et Zonara. Vide infra, l. 9. c. 2. ¶. 4. n. 2. Baron. to. 11. An. 1008.

hodogeus_j.indd 123 2025. 07. 21. 11:26:02

hogy a' tűzön menne-által, ha el akarja hitetni véllek az *Evangeliomot*: és, midőn két nagy rakás fát csak közel egy-máshoz meg-gyújtottak vólna, hogy a' láng egybe érne, minden ártalom-{65:}nélkül, közép-aránt sétált a' lángban *Bonifacius*. A' Pogányok, Isten erejét látván, lábához borulának, és meg-térének. *Poppo*-nevü Szent Püspök, †[523] mikor a' *Dániai* Pogánságot tanitással Christushoz nem hóldoltathatná, egy nagy Vas-kesztyűt csináltata: ezt vastagon meg-tüzesitvén, könyökig kezébe voná; jó ideig hordozá; azután a' Pogány Király lábához veté. Ennek-felette, minden ruháját meg-viaszaztatá; magára vévé; meg-gyújtatá: és csak haja-szálát sem bántá a' tűz. Mely dolognak csudálatos-vólta, Istenhez térité a' vad Pogányokat. Ezekhez hasonló-képpen, a' töb Nemzetségek meg-téresének *historia*já-ban azt találályuk; hogy, a' kik-által a' Keresztyén Hitre hozattak a' népek, azok-által sok Csudákat jelentet Isten: mellyeket sem el nem fedezhettek, sem el nem tagadhattak a' Keresztyének ellenségi, hanem, fejet kellet hajtaniok a' győzedelmes Jelenségeknek.[524]

Hasonló-formán, hogy tisztaságában tartatnék a' Keresztyénség; az Eretnekségek ki-gyomlálásában Csuda-tételekkel hadakozot Isten.[525] Midőn a' bőlcs *Arianus* Püspökön, szóval semmit nem kaphatna egy Igaz-hitü Püspök: arra kénszeríté, hogy vélle-egyetemben tűzbe mennyen, és ot tessék-ki az Igazság. Nem mere bé-menni az *Arianus*,[526] de az igaz Püspök bé-méne: és a' tűz-közzűl szólván, diadalmat vén az Eretnekségen. †[527] Sz. *Efrem*, hasonló-képpen győzé-meg *Severianus* Eretneket; ki egy magas Kő-szálon ál vala mindenkor, és sanyarú életének tettetes színével, sokakat meg-csal vala. Mert, midőn *Severianus* azon kérte vólna *Efremet*, hogy tűzbe mennyenek mind ketten; látván *Efrem*-nek kész-vóltát, nem meré próbára vetni magát: *Efrem* pedig, az ö Papi *Stola*-ját tűzbe veté; három órá-ig ot hagyá; sérelem-nélkül ki-vévé; és az Eretnek embert meg-térité. *Levvigildus* Király-elöt, *[528] az *Arianust* azzal győzé-meg egy Keresztyén ember, hogy a' tüzes gyűrűt

[523] † Baron. to. 10. A. 949. ex Vitikindo, etc.
[524] De Nicaeni Concilii miraculis. Infra, l. 3. c. 5. ¶. 5.
[525] Niceph. lib. 15. cap. 23. Theodor. Lector, l. 2. coll. ¶. Martianus.
[526] Baron. tom. 6. Anni 506.
[527] † Baron. to. 7. an. 526. ex Sophron.
[528] * Turon. de Gloria Confessor. c. 14.

hodogeus_j.indd 124 2025. 07. 21. 11:26:02

újába voná, és kínnyát nem érzé. Más *Diáconus,* †[529] forró vízben egy óráig motoza mezítelen kézzel, és meg nem sérteték: mihent pedig az *Arianus* belé-nyúla, az egész húsa mind le-roshada.

De mi szükség ezekről béveb beszédet nyújtani, holot minden Historiák, és Atyák irási, tellyesek efféle Csudákkal? úgy hogy, nem csak a' Hitnek derék fondamentomit, de csak kisded jó szokásit-is, Csudákkal támogatta Isten; úgy-mint, a' Szentelt víznek, és a' Sz. Kereszt jelének erejét, *etc*.[530]

Hogy pedig a' sok, Fő, Túdós, Szent emberek, kik ezeket a' Csudákat fel-jegyzették, sem meg nem csalatkoztak balgatagságok-miat, sem meg nem csaltak hazugsággal, nyilván ki-tetczik abból; hogy, ily sokan, ily külömbözö üdőkben, ily nagy szentségben élvén, egy nyomon úgy nem járhattak, mint jártak, ha hamisságot forraltak vólna. Mivel pedig a' Pogányok-közöt éltek midőn ezeket fel-jegyzették, és, oly dolgokat írtak, mellyek sokak tudtára és nyilván lettek: el nem kerűlhették, hogy a' nyilván-valo hazugságot tor-kokba nem verték vólna, ha csak magoktúl kőltöt dolgot írtak vólna. Ennek-felette, a' kik ezeket írták, hitek-szerént azt vallották, hogy, nem szabad semmi végre hazudni; és kivált-képpen a' Hitet, nem szabad hazugsággal erőssíteni: mivel gyalázattyára esnék az Isteni Igazságnak, ha emberi hazugság-nélkül szűkölködnék.[531]

{66:} Továb: Azt-is ezennel meg-mutatom; hogy az Isten Gond-viselése, mely szűntelen vígyáz üdvösségünkre, nem szenvedhette, hogy a' hamis tanitások támogatására, ennyi igaz Csudák lennének; vagy, hogy a' hamis csudák, oly gyakran, oly tettetes színnel lennének, hogy senki az Isten-félö bőlcs emberek-közzűl, a' hamisságot meg nem értette- és ki nem kiáltotta vólna.[532]

III. Szent *Agoston*, két helyen támaszt illyen Bizonyságot: Midőn a' Keresztyén Hitet, egy-nehány egy-ügyű, és világ-szerént, tudatlan emberek kezdették hirdetni; és, oly mély dolgokat akartak el-hitetni, mellyeket semmi okosság meg nem érthet; oly súllyos életre kötelezték az embereket, mely

[529] † Id. de Gloria Martyr. l. 1. cap. 81.

[530] Baron. tom. 7. an. 583. Fevardent. in Irenaeum, lib. 1. cap. 8. Libellus meus Precum.

[531] Lásd az 3. Könyvnek, 8. részét. ¶. 2.

[532] Ez Könyvnek, 10. részében.

hodogeus_j.indd 125 2025. 07. 21. 11:26:02

a' természet indúlatival viaskodik: Ezt az ö tanitásokat, csak puszta szóval támogatták-e, vagy Csuda-tételekkel hajtották magok-mellé a' Világ-Bőlcseit, gazdagit, Fejedelmit?[533] Ha az egy-nehány nemtelen, gyarló, tudatlan Halász, a' Világi Bőlcsekkel, ily csudálatos dolgokat Csuda-tétel-nélkül el-hitethetet: kétség-nélkül oly Csuda dolgot mivelt, melynél csudálatosb nem lehetet: *Temporibus eruditis, et omne, quod fieri non potest, respuentibus, sine ullis Miraculis, nimium mirabiliter incredibilia credidit mundus. Si forte credibilia fuisse, et ideo credita esse dicturi sunt: cur ergo ipsi non credunt?*[534] Mert, ha meg-tekíntyük, kik hirdették a' mí Hitünket először; kiknek hirdették; mely csudálatos és nehéz dolgokat hirdettek; menyi sok ellenségek-között hirdették; és mely igen meg-változtatták predikállásokkal az emberek életét és erkőlcsét: kétség-nélkül meg-érthettyük, hogy Isteni erő-nélkül, csak száraz beszéddel, ily nagy dolgok véghez nem vitettek. Ha pedig Csudákkal hitették-el a' csuda dolgokat; és az ö tanítások, nem szók, hanem Isteni Jelek vóltak: nagy vak merészség, ha valaki azt nem hiszi, a' mit az egész Világ nyilván-valo Csudák-által el-hit. Ezekből azt fejezi-ki Sz. *Agoston*; hogy, nagy csuda annak balgatagsága, a' ki nem hiszi a' Keresztyén Igazságot, mellyet e' Világ tekélletessen el-hit.

De hogy az Igazság ereje inkáb ki-tessék, mondhatná valaki; hogy, a' Pogányok közöttis lettek csudák, de ezekkel meg nem erőssíttetet a' Balványozás. Sz. *Agoston* írja; hogy, azok a' Balványok, mellyeket *Eneas Trojá*-ból hozot, *Alba*-nevü várasból ön-kínnyeken *Romá*-ba kőltöztek. *Accius*-nevü ördöngös, *Tarquinius*-elöt egy beretvával ketté metczette a' köszörű-követ. *Claudia Vestalis* Szűz, hogy szűzességét meg-bizonyítaná, mellyet bűzbe kevertek vala, övénél-fogva oly hajót vona-fel a' *Tiberisen*, mellyet sok ökrök, és emberek meg nem mozdíthattak. *Tucia* Szűz, hasonló okból, rostában vizet merítet, úgy vitte a' Bírák-eleibe. Christus Urunk-is azt mongya; hogy, a' hamis *Profeták* sok jeleket tésznek, de nem kel ezeknek hinni.[535]

Ezekre künyű a' felelet. Mert, a' mint ugyan ottan írja Sz. *Agoston*; a' Pogányok Csudái aprólékok; és csak ollyanok, mellyeket az Ördög

[533] August. 22. De Civit. cap. 5.

[534] Augu. 22. Civit. cap. 8. init. Supra, fol. 48. 49. et seq.

[535] Aug. 10. Civit. ca. 16. Tertul. Apolog. ca. 22. Matt. 24. v. 24.

hodogeus_j.indd 126 2025. 07. 21. 11:26:02

meg-cselekedhetet maga erejével, és szem-fény-vesztésével. A' *Satán*-nak pedig, mint rókának, ki-tetczik farkán ravassága. Mert mindenkor gonosz végre rendeli tettetes csudáit. és, ha az okos ember mind eleit, utóllyát, és körűl-állo részeit meg-tekínti, eszébe veheti a' csalárdságot. *Tertullia*-{67:}*nus* pedig azt írja; hogy, midőn az Ördög valakit meg-gyógyít, eléb meg-sérti; és, a' maga sértesének okát el-vévén, úgy láttatik meg-gyógyítani: *Laedunt primo, dehinc remedia praecipiunt, ad miraculum nova, sive contraria: postquam desinunt laedere, curasse creduntur.*[536] Christus Urunk sem azért ínt, hogy a' hamis Tanítók Csudáitúl meg ne csalassunk, mint-ha általlyában a' Csudák nem vólnának elégséges bizonysági az Igazságnak: mivel másut azt mongya a' Sidóknak; hogy, ha az ö szavának nem hisznek, hidgyenek cselekedetinek.[537] söt melléje veti; hogy, ha ö-elöttök Csudákat nem tet vólna, nem vétkeznének hitetlenségekben.[538] Csak azt taníttya tehát Christus; hogy, a' hamis Tanítók tettetes csudáival meg ne mozdúllyunk, mert ezek (a' Sz. *Pál* mondása-ként) hazug jelek;[539] és künnyen meg-tapasztalhattyuk csalárdságokat, ha szemesek lészünk. De majd bévebben szóllyunk e' dologrúl.

HATODIK RESZE.

HATODIK BIZONYSAG: A' GYŐZ-hetetlen Erösseg.

MIkor az Apostoloktúl hirdettetet Igazságot, sengéjében meg akarták fojtani a' Sidók, *Gamáliel*-nevü fő ember, azt mondá nékik; hogy, lassan járjanak; az Apostolok-ellen ne dühösködgyenek: mert, ha Istentűl vagyon indúlattyok, heában tusakodnak ellenek: ha pedig csak emberi gondolaton fondáltatot igyekezetek, ön-kínnyén el-oszol, és üszögében el-enyészik

[536] Tertull. Apolog. c. 22. 23. Cypr. de Idol: vanit. n. 57.
[537] Ioan. 10. v. 25. 37.
[538] Ioan. 15. v. 24.
[539] 2.Thes. 2. v. 9.

hodogeus_j.indd 127 2025. 07. 21. 11:26:02

mint a' pára: miképpen (ugy-mond) ez-elöttis sokan rözgölődtek, és újságokat indítottak, de hamar meg-csököntek. mivel a' fattyu csemeték, mély, és állandó gyökeret nem vernek: és a' mely plantát nem ültetet az Atya, hamar ki-gyomláltatik.[540]

Ennek a' túdós embernek ítílete-szerént, nagy Bizonysága a' Keresztyén hit Igazságának, a' győzhetetlen Erősség, mellyel mindeneket meg-hóldoltatot: ez pedig semmi erőszakkal le nem nyomatot. Mert, ha csak emberi erőn állapodot vólna maradása, és diadalmas gyözedelmének üdvösséges folyása: lehetetlen, hogy ennyi sok szép dolgot véghez vit vólna, ennyi sok ostromok között állandón maradot vólna.

I. Nem lehetet egyébünnen, hanem Isteni erőtűl, hogy Fegyver-nélkül, Világi bőlcseség-, tudomány-, és hatalmasság-nélkül, a' meg-gyökerezet Bálványozás tellyességgel ki-gyomláltatnék e' világból; és ennyi számlálhatatlan, vad, *Barbarus* nemzetségek, a' Christus zászlója-alá hóldolnának: úgy hogy, a' Szent *Leo* szava-ként, többen halgatnának *Romá*-hoz, az *Evangéliom* predikállása-által, hogy-sem a' *Romai* Császárok birtokához halgattak, az erős hadak- és vér-ontások-által.[541] Ez pedig az Isten csudája, mely a' Keresztyén Hitnek, emberek akarattyán-valo hatalmát ki-jelenti; hogy, mihent valamely vad, paraszt Nemzetség, bé-vette a' Keresztyén Hitet: noha annak-elötte, mind törvényében, mind erkőlcsében, és maga-viselésében útálatos vólt, mingyárt annyíra meg-változot maga-viselésében, külsö rend-tartásiban, és Világi *Politiái*-ban, hogy, a' Sz. *Pál* mondása-szerént, az elébbi életek, setétségnek és vakságnak ítíltetnék, {68:} az új Világossághoz-képest.[542] és, a' mint Sz. *Péter* írja, még azok-is álmélkodnának változásokon, kik nem javallották a' Keresztyén Hitet. Erre-nézve *Tertullianus*, azt írja; hogy, a' Pogányok-közöt mingyárt meg-ismérték, midőn valaki Keresztyénné let, életének jobbítasából: *Et utique ex disciplina patientiae Divinae agere nos, satis manifestum esse vobis potest, quum tanta hominum multitudo, pars paene major Civitatis cujusque, in silentio ac modestia agimus; singuli forte noti magis, quam*

[540] Act. 5. v. 38. Vide lib. 9. c. 2. ¶. 4. n. 3. Sap. 4. v. 3. Matt. 15. v. 13.
[541] Leo, Serm. de SS. Petro et Paulo.
[542] Rom. 1. v. 21. 1.Pet. 4. v. 3. Eph. 5. v. 8. 1.Pet. 4. v. 4.

hodogeus_j.indd 128 2025. 07. 21. 11:26:02

omnes; nec aliunde noscibiles, quam de emendatione vitiorum pristinorum.[543] Azért írja *Lactantius*; hogy az *Evangeliom* úgy el-változtattya, és meg-újíttya az embert, hogy, a' ki az-elöt dühös-természetü, haragos, káromló vólt, szelíd lészen mint a' Juhocska: A' ki kapdosó, ragadozó, fösvény vólt; adakozó, és bév-kezű lészen: A' ki félének, és gyenge-szívü vólt; a' tüzet, keresztet, söt a' *Falaris* réz-bikája kínnyát-is csúfollya: A' ki részeges, és fajtalan vólt; józan, és tiszta-életü lészen: *DEI praecepta, sic totum hominem immutant, et exspoliato vetere novum reddunt, ut non cognoscas eundem esse. Da mihi virum, qui sit iracundus, maledicus, effrenatus: paucissimis Dei verbis, tam placidum reddam ac ovem. Da cupidum, avarum, tenacem: jam tibi eum liberalem dabo, et pecuniam suam plenis manibus largientem. Da timidum doloris, et mortis: jam cruces, ignem, et Phalaridis tauros contemnet. Da libidinosum, adulterum, ganeonem: jam sobrium, castum, continentem videbis. Tanta Divinae sapientiae vis est, ut in hominis pectus infusa, matrem delictorum Stultitiam, uno simul impetu expellat.*[544] Annak-okáért, méltán dicsekedik azzal *Eusebius*; hogy, valamely Pogány nemzet meg-tért, régi rosz szokásit, barom törvényit, és képtelen szer-tartásit el-változtatta: és meg-szelídíttetvén az igaz Tudománytúl, emberi módra kezdet élni: *Ex Christi praedicatione, quantum homines profecerint, quantamque etiam hujus vitae utilitatem sint consecuti, oculis cernimus. Omnium enim gentium jura, quae ante ejus adventum tetra, foeda, immania erant, jam recte se habent: Non Persae matres suas nefandis nuptiis cognoscunt: non humanis Scythae carnibus vescuntur, etc.*[545]

II. A' Keresztyén Hitnek Isteni erőtűl áradot hatalmassagát, az-is jelenti; hogy, a' mint mondám, noha ennyi sok *Tirannusok* dühösködtek ellene, és igyekeztek veszedelmére, de semmit néki nem árthattak. A' tömlöczök, és akasztó-fák meg-tőltek Keresztyénekkel; a' hohérok el-fáradtak; a' kardok meg-tompúltak a' sok öldöklésben: de a' Keresztyénség ki nem gyomláltatot. Mikor a' Pogányok meg-szűnének, az Ördög veszedelmesb ellenségeket támaszta, az Eretnekeket; kik alattomban ástak vermet az Igazságnak;

[543] Tertullian. ad Scapul. ca. 22. Vide hujus 2. lib. c. 9. initio.
[544] Lactant. lib. 3. c. 26. Antithesin, vide infr. lib. 3. c. 7. ¶. 10. circa finem.
[545] Eusebius, 1. de Praeparat. Evang. c. 3.

hodogeus_j.indd 129 2025. 07. 21. 11:26:02

és a' Sz. Irás színe-alat, édes beszédek csalárd rejtekiben mérget titkolván, igyekeztek az Igazság rontására: De ezek-is, mint a' hó-harmatok, hamar el-olvadtak. Es noha gyakran, mint a' zápor-esőből támadot ár-víz, zúgással folytak: de hamar meg-száradot habos zajok: az Igazság csendesz folyása pedig, soha meg nem rekesztetet, sem ki nem száradot.[546]

III. Ki-tetczik a' Keresztyén Hit ereje abból-is; hogy, noha az emberek, természet-szerént a' magokéra szorgalmatosok: és, a' Sz. *Pál* mondása-szerént, inkáb kívánnyák hogy fel-őltöztessenek, hogy-sem le-vetkőztessenek:[547] mindazáltal, ezt a' Világi Józsághoz ragaszkodó indúlatot, úgy meggyőzte a' Keresztyén Hit, hogy, az *Isaias* profeciája-szerént,[548] a' Ke-{69:}resztyének, Isten szolgálattyára, Egyházak ékességére, Egyházi személyek tartására, fordították sirját minden javoknak: úgy hogy, *[549] a' Nemzetségek tejével, és Királyok emléjével tápláltattak az Isten szolgai; és a' Királynéaszonyok, kik magok szülöttét más dajkálkodására bízzák, dajkái vóltak az Anyaszentegyház Pásztorinak: kiknek, ama' győzhetetlen Váras-is fejet hajtot: és a' Fejedelmek csókolgatták lábok helyeit. A' ki meg-tekínti széles e' Világon, menyi Érsek, Püspök, és egyéb Egyházi fö rend vagyon; Ezeknek táplálasára, menyi Józságokat és Uraságokat adtak a' Sz. Királyok, Császárok; Ennek-felette, a' ki meg-gondollya, minémü alázatossággal térdre esnek az Egyházi ember-elöt, a' hatalmas Császárok és Királyok: nyilván eszébe veheti, hogy a' természetet meg-haladgya ennek a' Hitnek ereje; mely a' Tisztesség-kivánást, és a' Józság óltalmazást, ennyíre meg-enyhíti a' Hívekben, hogy örömesben osztyák Istenért sajáttyokat, hogy-sem egyebek szomjúhozzák a' másét.[550]

IV. Ki nem csudálná abban-is a' Keresztyén Hitnek hatható, és szív-győzö erejét, hogy ennyi számtalan Fejedelmeket, Urakat, Királyi nemből származot Aszonyokat, fel-indít, hogy a' Világ hízelkedő pompájának, és csalárd gyengéltetésének ellene-mongyanak? és, noha Palotákban, kedvekre, negédesen, és kínnyekre neveltettek: mindazáltal, jó kedvel, magoktúl választot

[546] August. citatus infra, li. 3. c. 3. ¶. 15. in fine.
[547] 2.Cor. 5. v. 4.
[548] Isai. 61. v. 6.
[549] * Isa. 60. v. 16.
[550] Isa. 49. v. 23. Isa. 26. v. 6. Isa. 49. v. 23.

hodogeus_j.indd 130 2025. 07. 21. 11:26:02

szabad indúlatból, mindeneket el-hagyván, a' Pusztákba, és Klastromok rekeszébe, mint hóltig-való tömlöczbe, mennyenek? minden Világi jókat, ganéjnak és mosléknak itílvén, csak a' Mennyei dolgok elmélkedésében foglallyák életeket? nagy sanyaruságban, nagy vigyázásban, sok bőjtölésben, sok testi ostorozásban, tekélletes álhatatossággal éllyenek? Nagy csudának mongya Sz. *Athanasius*, ha a' Leánnyal el-hitetik, hogy szűzességben maradgyon: *An non ingens signum est, Puellam inducere, ut virgo maneat?*[551] Ki győzné elő-számlálni, menyi Szent Remeték, vadak barlangjába rekeszkedvén, emberi társaságtúl magokat meg-vonyván, csak az egy Isteni szolgálatban serénykedtek? menyi Túdós, Nagy emberek, búlcsút vévén a' világtúl, a' szent Szerzetekben, alázatossággal, nagy testi sanyaruságban szolgáltak Istennek; ugy-mint *Basilíus*, *Nazianzénus*, *Epifánius*, *Damascénus*, Szent *Agoston*, és egyebek? Sőt Csaszárok, és hatalmas Királyok, örök élet szerelmével gerjedező szűvel, birodalmoktúl el-váltak; le-rázták magokrúl a' Világ dücsösségét, mellyért az emberek ily sok veszedelmekre vetik fejeket, és Barátok-közöt nagy szentségben szolgáltak Istennek. *Anastásius*, ö-utánna *Theodósius*, az-után *Isaacius Comnénus*, Görög Csaszárok vóltak, de a' Barát köntössel örömest el-cserélték a' Csaszári istápot. mint szinte Nap-nyúgaton *Lotharius*, *Hugo*, és többen: úgy hogy, számban sem foglalhatnám mind azokat a' Királyokat, és Királyné-aszonyokat, Herczegeket, nagy Urakat, és Fő embereket, kik ezek nyomdokit követvén, Jószágokat szegények-közzé osztották; magok, világi gondoktúl el-szakadván, az egy Isteni szolgálatban foglalták tellyes életeket.[552]

Ezeket, a' Keresztyén Vallás nem cselekedhette, ha csak emberi bőlcseségen és hitetésen éppíttetnék: miképpen hogy soha csak egy idegen tudomány sem érkezet, ezeknek nem-hogy véghez vitelére, de csak el-kez-{70:}désére-is. Mert, az emberi tudománynak, nincs az emberek Akarattyán hatalma: és, ha valamenyíre néha fel-indíttya-is az embert, de hamar meg-csökönik igyekezeti.

[551] Athanas. epi. ad Dracontium Monachum.

[552] Monachus fuit Augustinus, to. 7. li. 3. cont. Lite. Petil. ca. 40. Vide Platum, de Bono Status Relig. li. 2. c. 26. 27.

hodogeus_j.indd 131 2025. 07. 21. 11:26:02

HETEDIK RESZE.

HETEDIK BIZONYSAG: A' KERESZTYEN HIT Szentsége.

VIlág kezdetitűl-fogva nem vólt soha, az emberi gondolat mű-helyében koholt Vallások-között, melyben sok hamisságok, ellenkezések, éktelen, és emberi okossággal tusakodó rút vélekedések nem elegyedtek vólna. Mert, az Isteni dolgok mélysége, annyira fellyűl-múllya a' mí rövid értelmünket; hogy, ha az Isteni vezérlésnek bizonyos oktatása-mellől el-esünk, és csak emberi elmélkedésre támaszkodunk: mint a' vak a' setétben úgy tapogatunk, és üttyük-véttyük az Igazságot. Annak-okáért, egy bizonyos Jelensége az Isteni Tudománynak az; hogy ebben semmi oly nincsen, mely ellenkeznék az emberi Okossággal; noha sok dolog vagyon, mely meg-haladgya, és megelőzi értelmünket. Azért, semmi ellenkezés, semmi éktelenség, semmi erkőlcstelen fesletségre- és törvénytelen életre-szabadíto kábaság, nincsen az Istentűl adatot Tudományban; hanem, valamiket jó okossággal szükségesnek gondolhatunk a' tekélletes erkőlcsre, azokat mind magában foglallya a' Keresztyén tudomány.

Ez oka, hogy, midőn a' régi Doktorok, meg akarták mutatni az ellenkező Vallások hamisságát, sok szóval elő-szamlálták azoknak úndok tudományit, képtelen áldozatit, latorságra-vezérlö vélekedésit, és emberi okossággal ellenkezö tetczésit. Azért *Eusebius*, képtelen balgatagságnak írja, hogy a' Pogányok, az Istenek-között hadakozásokat, versengéseket, vér-ontásokat, paráznaságokat, és sok néma vétkek úndokságit hitték, és hirdették.[553] Szent *Agoston*, csúfollya a' Pogányok rút áldozatit. többi-között, hogy a' *Liber* Isten innepén, a' Férfiak szemérmes testét, a' leg-böcsülletesb Aszonyok, mindenek láttára, tisztelték.[554] Es azt írja, hogy, Ördögnek mesterségesb és hathatósb találmánya nem lehetet, mellyel biztatná és édesgetné minden gonosságra az embereket, mint midőn el-hitette véllek, hogy az Istenek-között

[553] Euseb. li. 7. de Praepar. c. 7.

[554] Aug. 6. Civit. c. 7. Li. 7. c. 21. Vide infra, l. 3. cap. 7. ¶. 1.

hodogeus_j.indd 132 2025. 07. 21. 11:26:02

fajtalanság, boszszú-űzés, és egyéb vétkek uralkodnak. mert akár-ki-is, dücsösségesnek tartya, ha azok nyomdokin járhat, kiket Isteneknek alít*: Ideo aut veris, aut fictis suis delectantur criminibus, quae sibi celebrari per sua festa volunt: ut a perpetrandis damnabilibus factis, humana revocari non possit infirmitas, dum ad haec imitanda, velut divina praebetur autoritas.*[555] Lactantius írja; hogy a' Vétkeket azért tisztelték a' Pogányok Isten-gyanánt, hogy annyival inkab ne futna ember a' gonosztúl, menyível nagyob és böcsülletesb dolgoknak tartattak a' vétkek: †[556] *Quid mirum, si ab hac gente flagitia universa manarunt, apud quam ipsa Vitia religiosa sunt? eaque non modo non vitantur, verum etiam coluntur?* Végezetre, azt írja Szent *Agoston*; hogy, az idegen Istenek, nem adtak Jó erkőlcsrűl-valo törvényeket; sem az ö Templomokban tekélletes életre nem íntették az embereket: hanem úndok játékokkal tisztelte a' nép a' Pogány Isteneket.[557]

{71:} A' Keresztyén Hitben, külömben vagyon a' dolog: Mert,

I. Oly tiszta, szent, és tekélletes a' Keresztyén Vallás, hogy ö-benne, semmi konkolyt, semmi fogyatkozást, semmi ellenkezést nem találhatni. Istenrűl, semmit nem tanít, vagy illetlent az Isteni Felséghez, vagy ellenkezőt az emberi Okossággal: söt, a' mint *[558] meg-mutatám, minden Hatalmat, Bőlcseséget, fogyatkozás-nélkül-valo Jóságot, tulajdonít Istennek. Es, mivel az emberi Okosság mutattya, hogy az Istenséget emberi elme meg nem foghattya: oly dolgokat-is tanít Istenrűl, mellyek fellyűl-haladgyák értelműnket, noha semmiben nem ellenkeznek az igaz okossággal. Az Isteni Tiszteletben-is, semmi éktelenséget nem szenved: söt mindenek tiszták, szentek, és igen illendők, valamivel Istennek kedveskedik.

II. A' Jó erkőlcsrűl, és Tekélletes életrűl, csudálatos szép törvényeket rendelt, és tellyesítésére foganatos eszközöket adot a' Keresztyén hit; mellyekkel, Istennek kedves tiszteletire, Felebarátunk szeretetire, Magunk-viselesének szép rendelésére viszen. Azért mongya *Tertullianus*; hogy a' Keresztyén ember, nem csak baráttyát szereti, mint egyebek, hanem, ellenségét-is: söt,

[555] Aug. 2. Civit. c. 7. 10. 25. Lib. 4. cap. 1. 26.
[556] † Lactant. li. 1. de Falsa Relig. c. 20.
[557] August. 2. de Civit. c. 2. 6.
[558] * Toto Libro primo.

hodogeus_j.indd 133 2025. 07. 21. 11:26:02

senkit ellenségnek nem tart. Ennek-felette, nem csak a' fajtalanságot, ugymond, de a' szűvnek titkos kivanságát, a' szemnek illetlen tekíntetit, ki-irtya a' Keresztyéni tudomány: és nem csak tíltya hogy másnak ne árcsunk, de aztis, hogy senkinek gonoszt ne mongyunk, senkin boszszút ne állyunk: *Amicos diligere omnium est; inimicos autem, solorum Christianorum. Christianus, nullius est hostis, nedum Imperatoris. Quid perfectius, prohibere adulterium, an etiam ab oculorum solitaria concupiscentia arcere? quid eruditius, de maleficio, an etiam de maliloquio interdicere? quid instructius, injuriam non permittere, an nec vicem injuriae sinere? Dum tamen sciatis, ipsas quoque Leges vestras, quae videntur ad innocentiam pergere, de Divina Lege, ut antiquioris formae, mutuatas*.[559]

Hogy nagyob serénységgel nyúllyunk ezekhez a' tekélletes Jó erkőlcsökhöz, mellyeket Hitünk kíván: Egy-felől; sok szép ígéretekkel, nagy jutalmok reménségével, világi áldomásokkal, és az örök bóldogságnak bévelkedö Mennyei gazdagságival édesget a' jóra. Más-felől; a' gonoszokat, mind földi csapásokkal, mind következendő örök kárhozatnak rettenetes fenyitékével, mint valami erős zabolával, tartóztattya, és el-vonsza a' gonosztúl. Hogy pedig hathatósb légyen a' mí kemény szívünknek szaggatasára az Isteni fenyíték, eleven példaját veti szemünk-eleibe; a' bűnösökön tőlt boszszú-állo haragnak, midőn Elsö Atyánk esetit; *Sodomá*-nak mennyei tűzzel emésztését; az özön-víz-miat az emberi nemzet ki-gyomlálását, és töb Isteni ítíletek rettenetes jelenségit, szemünk-eleibe terjeszti. Igy a' Reménség- és Félelemközöt, igyenesen hordoz, hogy az Isten Igazsága se ejcsen kétségbe; de az ö jó-vólta, és szép ígéreti, se adgyon bátorságot a' gonosságra.[560]

III. Hogy ne csak szóval, de példával-is Szentségre vigyen a' Keresztyén Vallás, előnkbe adgya a' régi Szent Jámborok tekélletes magok-viselését; fő-képpen, a' mí Urunk, és Emberi testbe őltözöt Istenünk Cselekedetit, és szent Erkőlcsit, tűkörűl veti: hogy ne szégyenlye a' Szol-{72:}ga, azon az ösvényen jártát, mellyen tudgya hogy az ö Ura nyomdoki fénylenek. Ugyan-is, a' Keresztyénségben semmi annyíra nem idegenítheti embert a' Bűntűl, mint a' Christus halála és vére húllása: mivel semmi nyilvábban nem mutathattya

[559] Tertullianus, ad Scapul. c. 1. Idem, in Apolog. c. 45.

[560] Ier. 8. v. 22. Numquid Resina non est in Galaad?

hodogeus_j.indd 134 2025. 07. 21. 11:26:02

a' Bűnök undokságát, és Istennek azok-ellen-való haragját, mint, hogy azokért szenvedni kellet az Isten Fiának: semmi úgy nem gerjeszteti szívünket a' szent életre, mint az Urunk szelíd és fedhetetlen erkölcsinek szentsége. Ennekfelette, a' Christus Érdemének erejéből, oly *Sacramentomok* és Szentségek hagyattak a' Keresztyénségben, mellyek vastagíttyák a' Híveket a' tekélletes életre: a' gonosságtúl pedig meg-vonszák, és tartóztattyák gyarlóságunkat; mint próbálva érzik a' kik gyakorollyák a' Gyonást, és Oltári-szentség vételét. *Dominicus Soto*, az Ötödik *Károly* Csaszár Gyontó-attya, midőn azt írta vólna, hogy a' Gyonás szemérme, igen tartóztattya embert minden gonosztúl, azt veti utánna; Hogy a' *Norimbergaiak*, eszekbe vévén, minémü szabad latorságra jutot az ifiuság, miólta a' *Luther* kovászában kapván, a' Gyonást el-hadta: azon könyörgöttek *Károly* Csaszárnak, hogy parancsolattyával hozza-bé ismét közikbe a' Gyonást, és így a' gonosságnak állyon ellene.[561] *Calvinus*-is azt ítíli; hogy a' Gyonás el-hagyása szabadította őket ennyi gonosságra: Azért kivánná, hogy a' Gyonást ismét elö vegyék: *Si consideres, quanta sit nostra vel securitas, vel socordia; concedes, salutare fore institutum, si solemni aliquo confitendi ritu, Christiana plebs ad humiliationem exerceatur.*[562]

IV. Mivel a' Keresztyén Hít fondálója, a' Christus Jesus, nem csak jó Törvény-szerző, de csudálatos Tanács-adó: nem elégedet a' jó Törvény-adással, hanem, a' Tekélletességnek tellyességére, szép tanácsokat-is adot.[563] Ezekre nem kötelez senkit, de ínt követésére. Annak-okáért, ha ki az Isteni szolgálatban szorgalmatosb akar lenni, azt adgya tanácsúl; hogy, a' Házasság kötelében-való szorgalmatoskodásnak békét hadgyon; és, a' minémü gond-viselést Házas-társára, és gyermekire térítene, azt egyedűl Isten szolgálattyára fordítcsa.[564] Ennek-felette, a' ki szomjúhozza a' Mennyei dolgokat, és e' Világi gondos nyughatatlan búsulástúl nagy részre ment akar lenni, hogy annyival foglalatosb lehessen az Isteni szolgálatban: annak azt tanácsollya, hogy Jószágát el-adván, az árrát oszsza szegények-közzé, és kövesse őtet. Végezetre, a' ki Lelki csendességet keres; és a' Világi

[561] Sot. 4. Sent. Distin. 18. qu. i. art. 1. Infra, lib. 3. ca. 7. ¶. 11.
[562] Calv. li. 3. c. 4. n. 11.
[563] Isai. 9. v. 6.
[564] 1.Cor. 7. v. 25.

hodogeus_j.indd 135 2025. 07. 21. 11:26:02

veszekedést, háboruságot, viszszálkodo per-patvart el akarja kerűlni: azt adgya tanácsúl annak; hogy, ha ki perleni akar vélle a' felsö-ruháért, a' dolmányt-is néki adgya, hogy-sem ezért veszekedgyék valakivel, és Lelki csendesz békeségét fel-háborítcsa egy darab czuláért.[565]

V. A' Keresztyénségben, a' külsö Rend-tartások, és közönséges Szokások-is, oly szép igyenessen, oly jó móddal folynak, hogy gondolkodásunkal sem rendelhetnénk job szer-tartást. Az Egyházi dolgokban, nem ollyanok a' Keresztyének, mint a' fejetlen lábak: hanem, fö Lelki Pásztorok vannak, kik vezérlik a' nyájat. A' viszsza-vonyások le-szállitásában, módgyok vagyon, a' Szent *Gyölekezetekben*. Az Egyházi dolgok folyásiban, rendek vagyon. Mert, a' mint *Tertullianus*, és Sz. *Agoston* írják; a' Christus parancsolattyából, Templomokba gyölnek a' Hívek; ot külön vannak {73:} a' férfiak, külön az aszonyok: ot hallyák a' Tanitótúl, mint kel élniek, hogy a' más világon örökké élhessenek:[566] *Coimus ad Divinarum literarum commemorationem; fidem, sanctis vocibus pascimus, spem erigimus, fiduciam figimus; disciplinam, praeceptorum inculcationibus densamus. Ibidem exhortationes, castigationes, et censura Divina: summumque futuri judicii praejudicium est, si quis ita deliquerit, ut a communione orationis, et conventus, et omnis sacri commercii relegetur. Praesident Praelati quique seniores; honorem istum, non pretio, sed testimonio adepti. neque enim pretio, ulla res DEI constat*.[567] Hogy rövid szóban sokat foglallyak, Valamit gondolhatunk hogy szükséges, hasznos, alkalmatos, életünknek szent, és Isten-szerént-valo rendelésére, azokat mind meg-találllyuk az igaz Keresztyén Vallásban. Viszontag, valami a' gonoszság gyülölségére, és távoztatására fel-indíthat, mind magában foglallya a' Keresztyénség. Es ezeket az ö tanitásit, sem magával-valo ellenkezések, sem illetlen éktelenségek, sem okosság-ellen-tusakodó vélekedések, sem egyéb fedhetö balgatagságok meg nem mocskollyák. Melyből nyilván ismérszik, hogy az Isten bőlcsesége vólt ennek szerzője, és vezérlője: holot, sem a' régi Bőlcsek tudományában, sem soha csak egy új, vagy ó tévelygő tanításban, ez a' Tisztaság, és álhatatos Szentség, nem találtatot.

[565] Matt. 19. v. 21. Matt. 5. v. 39. 40.
[566] Aug. 2. de Civit. c. 28.
[567] Tertull. Apolog. c. 39. n. 501.

hodogeus_j.indd 136 2025. 07. 21. 11:26:02

NYOLCZADIK RESZE.

NYOLCZADIK BIZONYSAG: A' KERESZTYE-nek Szentsége.

HA a' Fát, gyümőlcsérűl szokták ismérni, és a' bojtorjánrúl fügét nem szedhetni:[568] kétség-nélkül, a' Keresztyén Hitnek Istentűl plantáltatot Igazságának nagy jelensége a' Keresztyének-közöt, minden üdőben, és minden Országokban el-terjedet Szentség, és Tekélletes erkőlcs. Mert, jóllehet vóltak mindenkor a' Keresztyének-közöt, kik, hívatallyokrúl, és kötelességekrűl el-feletkezvén, úgy éltek, hogy, az Isten panaszolkodása-szerént, ö-miattok gyaláztatot az idegenektűl az Igazság:[569] mindazáltal, oly nagy Szentség, oly Tekélletes jó erkőlcs, és emberi erőnek értéke-felet-valo ártatlanság tűndöklöt mindenkor a' Keresztyénségnek ép tagjaiban; hogy, a' mint ez-elöt hallók *Tertullianus*-túl, csak abból-is meg-ismérték elein ha valaki Keresztyénné let, hogy életét Szentségre fordította; és, ha egy Keresztyén szembe találkozot más idegennel, szó-nélkül, maga-viselésével meg-szégyenítette a' vétkeket: *Etsi eloquium quiescat, aut infantia subductum, aut verecundia retentum: ipse habitus sonat. De occursu meo, vitia suffundo.*[570] Annak-okáért, azt meri mondani *Eusebius*; hogy, valami a' régi *Filosofusok*-ban Tekélletességnek tetczet, ha a' Keresztyéni Jó erkőlcsök-mellé vettetik, gyermek játék. Mert a' Leányzók, a' tudatlan pórok, cselekedetekkel meg-előzik, valamiket a' *Filosofusok* írásban foglaltak; és így, nem nyelvekkel, hanem erkőlcsökkel bizonyíttyák Hitek igazságát: *Nostri homines hanc vitam ita contemserunt, ut priscos illos Philosophos, mulierculas putes, si ad hos conferas; ludumque puerorum non injuria existimes omnia, quae de contemnenda morte, aut verbo, aut exemplo, Philosophi docuerunt. Feminae apud nos, barbari, indoctique, Philosophi dicentur; qui Salvatoris virtute* {74:} *adjuti, opinionem, re longe magis quam*

[568] Matt. 7. v. 16.
[569] Rom. 2. v. 24. Isai. 52. v. 6. Ezech. 36. v. 21. Supra, fol. 68.
[570] Tertullian. de Pallio. c. 6.

hodogeus_j.indd 137 2025. 07. 21. 11:26:02

verbis, veram esse comprobant.[571] Athenagorás, *Antonínus* Csaszár-elöt azt merte mondani; hogy, noha a' Keresztyéneket vádollyák a' Pogányok fajtalansággal, és ember-hús étellel: de soha senki, semmi gonoszt nem tapasztalt a' Keresztyén életben. mert, oly távúl vagyúnk, ugy-mond, a' fajtalanságtúl, hogy, Isten kedve kereséseért, sokan minden nemből szűzen maradnak közöttünk: *Nullus Christianus malus est, nisi hanc professionem simularit. Invenias multos ex nostris, in utroque sexu, qui in caelibatu consenescant, quod in hoc statu DEO se conjunctiores futuros sperent. Quod si Virginum, et illorum qui ultro Eunuchi sunt, vita DEO magis conciliat: certe, quae cogitare non sustinemus, multo magis, ne ipso perpetremus facinore, cavebimus.*[572]

Nagy könyvet kívánna, ha fel-jegyzenők, a' pusztákban-lakó számtalan Remeték szent életét: az Egyház fö Kormányosinak, csudákkal, és természet-felet-valo szentséggel tűndöklö jó erkölcsét: a' Túdós bőlcs Atyák, almélkodásra mélto sok Jóságát: a' Szűz leányzók, és tiszta-életü Szent Aszonyok, tekélletességben viselt állapattyát: a' Sz. *Mártirok* álhatatos erősségét.

Fel-jegyzi bév szóval *Fílo*, fö túdós ember, mint éltek ö-idejében a' Keresztyének; mely nagy bőjtöléssel, vízzel kenyérrel tűrvén, mely nagy vigyázással sanyargatták magokat; kivált-képpen Urunk Szenvedésének emlekezete-kor. De hogy ezeket mászorra hadgyuk, Vallyon 's, nem csudálatos vólt-e a' kő-oszlopon-állo *Simeon* élete, ki, az *Efesomi* közönséges Gyölekezet ideje-táján, negyven ölnyi magas kő-szálon, harmincz esztendeig állot, fáradhatatlan imádkozván? Vadon erdőkben, oroszlányok ordítasi-, medvék bömbölési-között-lakó Remeték, vagy Klastromokba rekeszkedet Szerzetesek seregi sokaságát, tiszta szent életét, ki tudná elő-számlálni? Vége nem vólna, ha laistromban jegyzenők, a' Keresztyénségben virágzó Szentek életit, mellyek a' Pogányoknak, söt az Ördögöknek-is, csudásoknak tetczettek.[573] Azért írja Sz. *Péter*; hogy, csudálkoztak a' Pogányok, látván, hogy nincsenek a' Keresztyének-között azok az úndokságok, mellyekkel ők

[571] Eusebius, 1. de Praeparat. Evang. c. 3.

[572] Tom. 9. Biblioth. SS. Patrum.

[573] Apud Euseb. l. 2. Histor. c. 17. Evagr. l. 1. c. 13. Niceph. li. 14. cap. 51. Baron. Anno 432.

hodogeus_j.indd 138 2025. 07. 21. 11:26:02

torkig teli vóltak.[574] Es, a' mint *Eusebius* írja;[575] *Plinius*, Pogány lévén, úgy *informálta* a' Csaszárt, hogy a' Keresztyének fedhetetlenek: fajtalanságot, hit-szegést, csalárdságot, gyilkosságot el-távoztatnak: virratta-elöt egybe-győlnek, és Christust dücsöítik. *Plinius* azt írja *Trajánus*-nak; hogy, nem csak meg-kínoztatot némely Leányokat, hogy ki-venné belőllök a' Keresztyének erkőlcsét, de azoktúl-is értekezet, kik el-állottak a' Keresztyénségrűl: de soha semmit jónál egyebet nem értet felőllök: *Affirmabant, hanc esse summam erroris, quod essent soliti stato die ante lucem convenire: carmen CHRISTO, quasi DEO dicere: seque sacramento, non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent; ne fidem fallerent; ne repositum abnegarent.*[576] Noha azért, a' hazug Ördög írígysége, gyakran bűzbe akarta keverni az Isten népét: de azzal dicsekedik *Tertulliánus*; hogy, nem csak meg nem érték ezekben a' Híveket, de visgálni sem merték, ha igaz-e a' mit reájok kentek.[577] Sőt azt írja *Eusebius*; hogy, midőn kérdették a' Pogány Istenektűl, Mi az oka, hogy elébbi szokás-szerént nem felelnek az emberek kérdésire? Azt {75:} mondotta *Apollo*; hogy, az Igazak bántyák, és kötve tartyák őtet, hogy ne felelhessen. Igazaknak nevezven még a' hamis Ördög-is, az ártatlan Keresztyéneket.[578]

KILENCZEDIK RESZE.

KILENCZEDIK BIZONYSAG: A' KERESZTYENEK üldözőinek veszedelmes romlása.

NEm fizet Isten e' világon mindennek Jámborságának mértékére; nem ostorozza mindenkor érdemek-szerént a' Bűnösöket: mert, ha a' Jóknak mindenkor jól vólna dolgok e' világon, a' Gonoszok pedig mindenben

[574] 1.Pet. 4. v. 4.
[575] Euseb. 3. Hist. cap. 33.
[576] Plin. Secund. l. 10. epist. 101. ad Trajan. Vide Tertull. Apolog. cap. 2.
[577] Tertullia. relatus infr. li. 3. c. 8. initio.
[578] Euseb: li. 2. vitae Const. c. 49 Baron. An: 302.

hodogeus_j.indd 139 2025. 07. 21. 11:26:02

szerencsétlenek volnának; talám azt ítílnék ebből az emberek, hogy mind bűntetésnek, mind jutalomnak, e' világon vagyon vége. Mindazáltal, gyakran az Ur Isten ki-nyilatkoztattya csudálatos itíletit azokon, kik ö-ellene tusakodnak: és szem-látomást meg-mutattya, hogy senki az ö Híveire kezét nem veti, a' ki Istennek hátúl-ütő pálczája súllyát valamikor nem érzi. Bizonysága tehát az igaz Tudománynak, mikor Isten, szem-látomást, gyakran, szörnyű csapásival ostorozza az ö-ellene tusakodó kegyetleneket, mint régen *Faraót,* és *Antiochust*.[579]

Ez az Isteni Bizonyság jelensége, tagadhatatlanúl fénylik a' Keresztyén Hitnek üldözőiben: kiket Isten kemény ostorozásival meg-tanított, hogy nehéz az eszten-ellen rúgóldozni: és, hogy meg-romol végre-is, valaki Istennel újat akar vonni, és az ö Igazságát emberek-közzűl igyekezik ki-gyomlálni.[580]

Ne szóllyuk bár a' Sidókrúl, kik, a' *Profeciák*-szerént, Christus Urunkért meg-rontatának.

A' Nagy *Heródes*, kit *Heródes Ascalonitá*-nak neveztek, meg-öleté az Apró Szenteket: De hogy maga bűntetné gonosságát, *Antípatert*, *Alexandert*, *Aristobúlust*, édes fiait, söt Feleségét-is meg-ölette: keze lába eleset; fuladozást érzet; sok férgek serkedeztek testéből, mellyek eleven húsát mardosták: és a' nagy kínokban arra jutot, hogy kést akart magába verni, ha erővel nem óltalmazták vólna. Végre, szörnyű kínok-közöt, mint kétségbeeset, végezte életét.[581]

A' másik *Heródes*, kit *Antipas*-nak neveztek, fejét véteté Keresztelő *János*-nak; Urunkat-is meg-csúfolá, fejér ruhába öltöztetvén. Ezt is Isten úgy meg-veré, †[582] hogy *Calígula* Csaszár, Országából ki-űzeté; és *Galliá*-nak *Lugdunum*-nevű várasában, *Herodias*-sal egyetemben, utólso szegénységben és kúldússágban végezte életét. Tánczoló leánya-is, a' jégen le-szakada: a' jegek-közibe esvén, egy nagy darab jég, a' víz sebességével nyakát el-szakasztá derekától.[583]

[579] Exod. 14. v. 24. 28. 2.Machab. 9.
[580] Supra, fol. 61. n. 18.
[581] Iosephus, Eusebius, alii.
[582] † Baronius, An: 40. Niceph. lib. 1. cap. 20.
[583] Baron. An. 38.

hodogeus_j.indd 140 2025. 07. 21. 11:26:03

Pilátus, ki Urúnkat halálra itílé, szám-kivetteték a' *Romai* Csaszártúl: és *Galliá*-ban, nagy szegénységben élvén, maga let hohéra magának, mint *Judas*.

Nero, meg-öleté Szent Pétert és Pált: Jutalma ez lén, hogy, maga-kezével ölé magát, félvén hogy mástúl meg ne ölessék.

Domiciánust, véletlen verék agyon.

Valeriánust, a' *Persiai* Király elevenen el-fogá; szemeit ki-tolyatá: és, {76:} mikor lóra akart ülni, határa lépett, mint tőkére, hogy künnyebben-ülhetne lova hátára.

Aureliánus, *Décius*, és többen a' Keresztyének üldözői, mikor ingyen nem-is féltek, véletlenűl vesztek, és meg-ölettek.

Julianus Csaszár, maga meg-ismérte, hogy őtet a' Keresztyénekért rontotta Isten: Ez-okon, maga sebéből marokkal vévén a' vért, és fel-hagyítván az Ég-felé, azt kiáltotta: †[584] *Vicisti Galilaee*: *[585] *Saturare Nazarene*.

Tertulliánus írja; hogy sokan, a' kik Fejedelmek parancsolattyára kínzották, és ölték a' Keresztyéneket, iszonyu romlásokkal vesztek; és halálok oráján meg-ismérték, hogy a' Keresztyén vérért kínoztattak: *Possumus exitus quorumdam Praesidum tibi proponere, qui in fine vitae suae recordati sunt deliquisse, quod vexassent Christianos. Vigellius Saturninus, qui primus hic gladium in nos egit, lumina amisit. Cl. Herminianus in Cappadocia, cum indigne ferens, uxorem suam ad hanc sectam transisse, Christianos crudeliter tractasset, solusque in Praetorio suo vastatus peste, cum vivus vermibus ebullisset, Nemo sciat, ajebat, ne gaudeant Christiani.*[586] Azért Sz. *Cypriánus*, elő-szamlálván minémü nagy ostorozással bűntette Isten a' Keresztyének üldözőit: azt meri mondani; hogy, Senki nem támadot a' Keresztyénekre, ki az Isteni csapásokat el-kerűlte vólna; †[587] *Nunquam impiorum scelere in nostrum nomen exsurgitur, ut non statim divinitus vindicta comitetur.*

[584] † Theodor. 3. Hist. c. 25. alias, 20.
[585] * Niceph. l. 10. cap. 35.
[586] Tertullian. ad Scapul. cap. 2. nu. 16.
[587] † Cyprianus, adversus Demetrianum.

hodogeus_j.indd 141 2025. 07. 21. 11:26:03

A' *Donatisták*, *[588] rontották a' Szentegyházakat, Oltárokat, és Szent Kelyheket; söt az Ur Szent-Testét ebeknek vetették: De az Ebektűl magok el-szaggattattak.

Juliánus Csaszár idejében, egy *Julianus*-nevü Király-képe, a' Keresztyének Szentegyházából, a' drága Edényeket ki-hordatá, és, a' mint *Theodorétus* írja, a' Szentséges Asztalra vizellék: söt, ugy-mond *Sozomenus*, ugyan a' szent Edényekre ganéjlék. De mingyárt ugyan ot, férgek kezdének szemérmes testéből, és háta végiből posogni, kiktűl nagy hamar meg-emészteték: és, a' mint *Theodorétus* írja; *Excrementa non per meatus suos jam ejiciebat, sed sceleratum os erat via illorum, quod blasphemiae fuisset instrumentum*;[589] Ganéja, nem szokot úton, hanem káromló száján jöt-ki. Végre, Felesége intéséből eszébe vévé magát, és könyörge a' Csaszárnak, hogy megadatná a' Keresztyénektűl el-vet Templomokat. Nem sokkal külömb vége lén *Elpidius*-nak, *Felix*-nek, és a' töb Egyház-fosztó embereknek. Mert, midőn az Egyházak drága Edényit látván, álmélkodva mondották vólna; *En, qualibus vasis ministratur Mariae filio*![590] Lásd, mely szép edényekben szolgálnak a' *Maria* fiának! a' Csaszár tár-házába vívék az Egyházi szépséget. De mind ők, 's mind maga a' Csaszár, csak hamar bőrökkel, és gyalázatos halállal fizetének érette. Ebből meg-értheted, hogy még a' Pogány Csaszárok idejében-is, nem Istállók vóltak a' Keresztyének Templomi, hanem Csaszár tár-házába illendő drága edényekkel bévelkedtek;[591] és, a' mint Szent *Agoston* írja, Ezüst gyertya-tartók vóltak az Egyházakban.[592]

Maxentius-rúl, a' ki sok Keresztyén vért ontot vala, így ír Eusébius: *[593] *Corripuit eum supplicium divinitus illatum: Etenim subita illi accidit in mediis corporis arcanis suppuratio: deinde in imis illorum, ulcus fistulosum: et ex his, indicibilis multitudo vermium ebulliens, et letiferum foetorem exhalans;* {77:} *totum item corpus suppuratum, intolerabile spectaculum praebuit, Medicis foetorem ferre non valentibus.*

[588] * Optat. 2. contra Donat. Baro. An. 362. Infra, l. 3. c. 10. ¶. 3. n. 8.
[589] Theodor. li. 3. cap. 12. 13. Sozom. l. 5. ca. 8.
[590] Theodor. li. 3. cap. 12.
[591] Opes Ecclesiae primitivae.
[592] Aug. epi. 165. et Tom. 7. l. 3. cont. Crescon. cap 29.
[593] * Euseb. lib. 8. cap. 16.

hodogeus_j.indd 142 2025. 07. 21. 11:26:03

Olvassuk töb hasonló itíletit Istennek, a' Keresztyének-ellen dühösködő gonoszokon: mellyek bizonyíttyák, hogy ugyan azon Istentűl vagyon eredeti a' Keresztyén Tudománynak, a' ki régen *Jeroboám* kezét meg-száraztá;[594] *Oziást*, bél-poklossággal meg-veré;[595] *Heliodórust*, meg-ostoroztatá;[596] mivel Isten-ellen tusakodtak.

TIZEDIK RESZE.

TIZEDIK BIZONYSAG: AZ ISTEN GOND-VISELÉSE.

AZ emberi Okosság arra viszen, a' mit a' Szent Irás gyakran tanít; hogy Istennek gongya vagyon e' Világra, és kivált-képpen az Emberi nemzetre. Nem csak a' rothadandó Testnek táplálására, és meg-tartására terjed ez a' gond-viselés: de sokkal inkáb a' halhatatlan Lélek vezérlesére, és üdvösség nyerésére.[597] Ebből következik; hogy, az Isten bőlcseségéhez illik, söt kívántatik gond-viselésétűl, hogy az embereket, az Istenes élet rendiben, az üdvösségre-nézö dolgokban, úgy meg ne hadgya csalatkozni, hogy a' Hamisság oly színnel, oly erős bizonyságokkal erőssíttessék, mellyekre az értelmes embereknek okosság-szerént hajolni kellyen. Mert, a' mint eléb mondók Szent *Agoston*nal, Istennek gond-viselése kívánnya, hogy bizonyos módunk légyen az igaz Isteni tiszteletnek, a' hamis tévelygésektűl meg-választásában.[598] Ezt pedig a' módot, fel nem találljuk, ha a' Hamisság oly hihetséges jelenségekkel erőssíttetik, mellyeket okoson meg nem vethet ember. Es noha ez, közönségesen minden rend-béli embereket illet: de fö-képpen, hihetetlen, hogy, a' kik Istennek tellyes lélekkel igyekeznek kedveskedni; ö-érette, jószágokat, attyok-fiait, magok életét készek le-tenni, azokat úgy el-hadgya, és veszedelmes értelmek prédajára vesse; a' Hamisságot oly hihetséges Bizonyságokkal

[594] 3.Reg. 13. v. 4.
[595] 2.Paral. 26. v. 20.
[596] 2.Mach. 3. v. 25.
[597] Supra, fol. 53.
[598] Supra, fol. 41. 66.

hodogeus_j.indd 143 2025. 07. 21. 11:26:03

adassa eleikbe, hogy ezek-mellől külömben el ne mehessenek, hanem-ha szem-látomást akarnak tusakodni az Okossággal, és balgatagúl szerencsére akarják vetni lelkek üdvösségét.[599]

Ez így lévén: A' Keresztyén Hit, ennyi sok bizonyos tanuságokkal, és erős okokkal hihetségessé nem tétethetet, ha Istentűl adot Tudomány nem vólna. Mert, csak emberi Okossággal-is fel-érjük azt; hogy, ha valamely Tudománynak, hitelre-vívö Bizonysági lehetnek, mellyek az okos embert a' Hitnek engedelmességére térithetik: sem nagyobbak, sem világosbak nem lehetnek, mint a' minéműkkel meg-mutatók, hogy a' Keresztyén Hit erőssíttetet. Es, valamit az ember meg-gondolhat, valamit kívánhat az Isteni Tudományok erőssítesére, és bizonyos jelenségire, azt mind egy csoportban láttyuk a' Keresztyén Hitben: más egyéb Vallásban pedig, ezeket fel nem találhattyuk. Annak-okáért, méltán írja *Richardus de Sancto Victore*; hogy, az Itílet napján, elégséges mentsége lehet a' Keresztyén embernek; és Istenének bátran így szólhat: Igazság-szerető Isten, ki meg nem csalatkozhatol, és senkit meg sem csalhatsz; ha hamis, a' mit mí Keresztyének hiszünk, (meg-bocsásson Szent Felséged) te-{78:}tőlled csalattunk-meg, mivel, a' mit hiszünk, oly csudálatos Jelenségekkel, és hihetséges Bizonyságokkal vastagítottad, mellyeket senki egyéb nálladnál nem cselekedhette: Ez-okon, hajolni kellet a' mí elménknek; engedni kellet a' mí akaratunknak, ha ellened nem akartunk tusakodni: *Quotquot veraciter fideles sumus, nihil certius, nihil constantius tenemus, quam quod fide apprehendimus. Sunt namque Patribus caelitus revelata; et tam multis, tam magnis, tam miris prodigiis divinitus confirmata, ut genus videatur esse dementiae, in his vel aliquantulum dubitare. Innumera itaque miracula, et alia, quae non nisi divinitus fieri possunt, fidem faciunt, et dubitare non sinunt. Utinam attenderent Judaei! utinam animadverterent Pagani, cum quanta conscientiae serenitate, pro hac parte ad Divinum judicium poterimus accedere! Nonne cum omni confidentia DEO dicere poterimus? Domine, si error est, a teipso decepti sumus: nam ista in nobis, tantis signis et prodigiis confirmata sunt, et talibus, quae non nisi per te fieri possunt. Certe, a summae Sanctitatis viris sunt nobis tradita; et cum summa authentica attestatione probata; teipso cooperante, et sermonem confirmante*

[599] Vide Ier. c. 29. v. 13. Amos, 5. v. 4. Vide supra, fol. 53.

hodogeus_j.indd 144 2025. 07. 21. 11:26:03

sequentibus signis. Hinc est utique, quod perfecti Fideles, paratiores sunt mori pro Fide, quam Fidem abnegare.[600] Mely mondásnak igazságában, tekélletes vígasztalása, és nyugodalmas bátorsága foglaltatik a' Keresztyén embernek, mellyel a' Pokolnak minden erősségével álhatatoson viaskodhatik. Mert, ha igaz nem vólna a' Keresztyén Tudomány, nem illenék az Isteni gondviseléshez, hogy ily győzedelmes Jelenségekkel erőssíttetnék.

Az elő-számlált Bizonyságok-közzűl, csak magán mindenik oly világos, hogy az okos ember nem csavaroghat elötte.[601] Mindazáltal, egy roppant seregben egy-más-mellé rendeltetve, felette hihetségessé tészik az Istennek tanu-bizonyságát. Es, ha ezek nem elégségesek az értelmes emberek hitelére, nincs a' testi érzékenységektűl meg-fogható dolgok-kivűl, a' minek hitelt adhassunk. Azért, valaki az elő-hozot Bizonyságok erejét érti, és derekasan csendesz elmével által-láttya: azt kel itílni, hogy Igaz okosság-szerént, mélto hitelre a' Keresztyén Vallás. Ha ki pedig általkodot gonossággal, meg nem ijed a' Keresztyén Hitnek sullyától és alázatosságától; Ha az emberi nemzet ellenségétűl, vétkeinek igaz érdeme-szerént, meg nem vakíttatot: a' Szent Lélek Istentűl meg-világosittatván, künnyen az Igazság ismeretire juthat.[602] Mert ugyan-is, erőtlen minden Bizonyság, ha a' Szent Lélek meg nem nyittya szívünket: *Admonere possumus; sed si non sit intus qui doceat, inanis fit strepitus noster. Cathedram in caelo habet, qui corda docet.*[603] Mert csak azokban foganatos az Isteni Tudomány tanitása, †[604] kiknek Isten meg-nyittya szívöket.

Vannak ezeken-kivűl, egyéb Jelenségi a' Keresztyén Hit Igazságának: de ezekkel most meg-elégedgyünk. Es, lelki szemeinket Istenhez emelvén, az ö végetlen kegyességének hálákat adgyunk, hogy nékünk Igazságát ki-nyilatkoztatta; és, a' mit sok Nemzetségekkel nem cselekedet, a' setét Pogányság vakságából, csudálatos világosságára vezérlet.[605]

[600] Richard. de S. Victore, lib. 1. de Trinit. c. 2.
[601] Psal. 92. v. 5.
[602] 2.Cor. 4. v. 4. Sap. 2. v. 21.
[603] Augu. tract. 3. in Epistolam Ioannis. in fine.
[604] † Act. 16. v. 14.
[605] Psal. 147. v. 20.

hodogeus_j.indd 145 2025. 07. 21. 11:26:03

{79:}

HARMADIK KÖNYV.
KÖZÖNSÉGES JELENSÉGEK, MELLYEKBŐL KI-tetczik, hogy a' *Romai* Hittűl szakadot Vallások, igazak nem lehetnek.

ELÖL-JARO IRAS.

MELYBEN AZ IGAZSÁG ISMÉRETINEK, HAROM Akadállya ki-gyomláltatik.

A' kit Isten csak vékony értelemmel szeretettis, ha meg-tekínti a' Keresztyénségben el-áradot sok ellenkezö, és egy-mást kárhoztató Vallásokat: lehetetlen hogy fel ne ébredgyen; és, maga állapattyárúl gondolkodván, az Igazság keresetire, és meg-ismerésére ne gerjedezzen. Mert, ki lehet oly maga-feledet gondolatlan, a' ki meg-tekíntvén az üdvösség Tudományábanvalo sok szomoru kötődéseket, sok versengö hányakodásokat, sok únalmas vesződéseket, mellyekkel egy-más-közöt keserüséges gyülőlséggel, és elménck háborgó tusakodásával egybe-bocsáttattak azok, kik túdósbaknak látszanak az Isteni dolgokban, meg ne ütközzék? meg ne félemlyék? és tellyességgel el ne réműllyön ezeken? Látván kivált-képpen, hogy az igaz Hit, melynek elöttünk égő szövétnek-gyanánt kellene világoskodni, a' Tanítók gyülőlséges vetekedéséből, csak nem kétségessé tétetik: és a' vég-nélkül-valo *Disputaciók*kal úgy meg-homályosíttatik, hogy az emberek majd bizonytalanná lésznek mit kellyen hinni; hová kellyen fejeket hajtani; min kellyen meg-állani. Naponként hallyuk, hogy ezt sokan érzik, és szívök szorongatásával, keserves lelki fájdalommal panaszolkodnak-is rólla. Adná Isten, hogy ezeknek panaszolkodásin, szívök esnék azoknak, kiket a' versengések gyönyörüsége keresztűl ragadot, és csak fejek sem fáj a' sok egy-ügyűk veszedelmén. Vaj-ha azok-is, a' kik panaszolkodnak, fel akarnák szemeket nyitni: nem vólna nehéz, mind ennyi zúr-zavarban-is, az Igazság ösvényét meg-ismérni. De az én itíletem-szerént, derék akadály, abból származik, hogy az Istentűl szívökbe

hodogeus_j.indd 146 2025. 07. 21. 11:26:03

csepegetet jó indúlatot, virágjában meg-fojtyák; és el-temetik az emberek. Es, a' mint eszembe vehettem, Három rend-béli Emberek vannak, kiket Három veszedelmes akadék tartóztat az Igazság ismerésétűl.

Elsö rend-béliek: A' kiknek eszek kedvek tellyességgel a' Világhoz ragaszkodot; és minden idejeket, vagy az Ifiuság kivánságiban, vagy a' Fösvénység kereskedésiben, vagy egyéb világi szorgalmatoskodásokban, tőltik. Ezek, nem-hogy Meny-országba emelnék gondolattyokat; de soha magokba sem szállanak: hanem, oly mélyen merítették szívöket és ked-{80:}vöket, a' testi és világi gyönyörüségekbe, hogy az Isteni és Mennyei gondolatokra nem fordíthattyák elméjeket: és úgy élnek, mint az *Epicúrus* disznai: úgy viselik magokat, mint-ha nem hinnék hogy vagyon Isten, és Meny-ország; vagyon Pokol, és örök kárhozat. Ezek nem érkeznek, nem-is igyekeznek az Igazság keresésére: hanem, hogy tellyességgel *Religio*-nélkül ne légyenek, és egy-általlyában el ne szakadgyanak minden Isteni szolgálatnak, és tiszteletnek külsö módgyát-mutató Gyölekezetek társasagától; minden okos gondolkodás-nélkül, vak-merőűl, csak szerencsére, azok-után akarják nyakokat szakasztani, és lelkeket veszteni, kiktűl születtek, kikkel eggyüt-laknak, kiknek birtokában vannak; és továb nem akarnak tudakozni. Sőt, a' mint *Isaias* mongya,[606] nem akarják az utánnok-kiálto szózatot hallani: hanem, mint a' siket *Aspisok*, †[607] bé-dugják fülöket; és, a' Sz. *Jób* *[608] mondása-ként, csak nem azt mongyák Istennek: Távozzál-el tőllünk; nem akarjuk a' te útaid ismeretit. Egy szóval; ''[609] úgy meg-babonáztattak ezek a' Világ szem-fény-vesztő csalárdságitúl, hogy eszekbe sem vészik a' mit szemekkel látnak, és a' Sz. Irás gyakran fülökbe rág: tudni illik, *[610] hogy e' Világi dücsösség, gazdagság, és gyönyörüség, ollyan mint a' rövid álom. Annak-okáért, az illyen emberek, mivel nem Okosságtúl, hanem csintalan és buja indúlatoktúl hordoztatnak, nehezen mennek arra, hogy üdvösségekrűl gondolkodgyanak: hanem-ha Isten, vagy betegséggel, vagy egyéb nyavalyával fel-ébreszti őket mély álmokból.

606 Isai. 30. v. 21.
607 † Psal. 57. v. 5.
608 * Iob. 21. v. 14.
609 '' Sap. 4. v. 12. cap. 9. v. 15.
610 * Isai. 29. v. 7. Psal. 72. v. 20. Eccls. 11. v. 8.

hodogeus_j.indd 147 2025. 07. 21. 11:26:03

Másik rend-béliek azok; A' kik gondolkodnak állapattyokrúl; és, mint-hogy nem bőrökben, hanem lelkekben jár a' dolog, nem akarnának meg-csalatkozni, és az Igazság-helyet hamissághoz ragaszkodni. Azért, meg-gondollyák, hogy, noha mindenik Vallás-béliek azt alíttyák, hogy ők járnak igaz úton; ők hirdetik és taníttyák tisztán a' Szent Irást: de azért, ez az ö vélekedéssek, nem tészi igazzá a' hamissat. Azt-is által-láttyák, hogy, nem elég, hogy nékik igaznak tetczik Vallások: hanem azt kel meg-tekínteni, ha elégséges, és bizonyos okok hordozzák- és viszik-e arra, hogy Vallásokat Sz. Irással, igyenes *lineán*-folyó Tudománynak itíllyék? Annak-okáért ezek, gyakran gondolkodnak állapattyokrúl; gyakran sebesittetik, és szaggattatik szívök sok gondolatoktúl. De, mivel el-hittették egyszer magokkal, hogy a' *Romai* Vallás, tellyes bálványozással, és babonás tévelygéssel: ingyen meg sem gondollyák, hogy abban valami Igazságot kellyen keresni. Sőt, mihent errúl gondolat ütközik szívökbe, mint valami ördögi sugallást és kísértetet, ki-rázzák elméjekből. maga, mentúl mélyebben meg-visgálnák, annál künnyeb vólna az Igazsággal ártani a' hamisságnak, és ennek minden erős alkotmányát el-rontani. A' töb ellenkezö Pártok-közöt pedig, mellyiket kellyen választani, nem tudgyák: mert mindenikben oly dolgokat látnak, mellyeken meg nem nyughatik lelki-isméretek. Innen következik; hogy, mint-ha kétségbe esnének az Igazság isméretirúl, békét hagynak efféle gondolkodásoknak; és nagy veszedelmes bízonytalanságból azt mongyák; hogy, ők Istenre bízzák dolgokat: a' Tanítók szám-adása, hogy a' kösséget illyen állapatra hozták: nem törik ők abban fejeket, a' mit ennyi túdós ember el nem túd igazítani. Es így, az egy Nem-akarásnak, akár-mit-is nehézzé-tévö aka-{81:}dállyának keresztúl állása-miat, csak vak-meröségből, elébbi vélekedésekben maradnak; és a' magok elméjében, nevetségesen, de veszedelmesen, magok rettegtetésére, gondolattyokkal csinált vásztúl félvén, a' régi Igazságrúl értekezni sem akarnak. Azt pedig meg nem gondollyák, hogy a' Christus Juhainak, okossaknak kel lenni, hogy a' bárány-bőrbe öltözöt Farkast meg tudgyák választani az igaz *Pásztor*-túl;[611] Es hogy a' Tanítók kárhozattya, őket meg nem menti.[612] Ha e' Világ-szerént, életekben-járo perek vólna, soha úgy

[611] Matt. 7. v. 15. NOTA.
[612] NOTA.

hodogeus_j.indd 148 2025. 07. 21. 11:26:03

másra nem támaszkodnának, hogy magok-is dolgokhoz ne látnának: Tehát, sokkal szükségesb, hogy az örök üdvösség dolgában, magok fel-nyissák szemeket; és, a' Sz. *Pál* parancsolattya-szerént, mindeneket jól meg-szórjanak rostállyanak, és magokra szorgalmatos gondot visellyenek. mert nincs oly tudatlan vak paraszt, kinek módgya nem vólna az Igazság isméretiben, ha gongya vólna magára. De a' kik másra bízzák az Igazság visgálását, és csak nem azt mongyák, hogy, Tudgya a' Pap mit hisznek: félö, hogy heliekbe mást ne bocsássanak Meny-országba.[613]

Harmad kar-béliek vannak; Kik, mint a' *Noë* Bárkajából ki-bocsátot hollók, nem akarván a' Bárkába térni, és egyébüt nyugodalmat nem találván, valami tettetes aítatosság színe-alat, egy rút mocsáros förtőbe szállanak: és azt mongyák; hogy, Nagy az Isten Irgalma 's jó-vólta: nem veti pokolra, a' kiket Sz. Fia vérével meg-váltot, akár-mi aprólék csalatkozásért. Azért, csak a' fondamentomot meg-tarcsuk, az-az, Hidgyük, a' mi a' *Hiszek-egy-Isten*-ben vagyon; Reménlyük, és kérjük, a' *Mi-Atyánk*-ban foglalt dolgokat; igyekezzünk az *Tíz Parancsolat* meg-tartására: bár egyéb czikkelyekben külömbség, és közbe-vetés légyen-is, azzal bé nem árkoltatik az Üdvösség úttya. Es jóllehet ezeknél nyilván vagyon, hogy, sem a' Keresztségrűl, sem az Ur-vacsorárúl, nincs emlekezet a' *Credó*-ban; Mint-hogy arrúl sincs tanuság a' *Credo*-ban, Hányak, és Mellyek a' Szent Irás könyvei; Noha azt-is értik, hogy a' *Credó*-nak igaz értelmérűl, sok közbe-vetet versengés vagyon; ugy-mint, Christusnak Poklokra szállasárúl, Az Atya Isten Jobján üléséről, A' közönséges Anyaszentegyházrúl, A' Szentek eggyességérűl, A' Bűnnek bocsánattyárúl, ha a' bocsánat-által valóban le-töröltetik-e a' Bűn, vagy csak el-fedeztetik? és egyéb mély dolgokrúl; Noha végezetre, azt-is tudgyák, hogy a' Keresztyének-közöt nincs, és talám nem-is vólt oly Eretnekség, mely a' *Credót*, a' *Mi-atyánkat*, a' *Tíz Parancsolatot*, általlyában meg-vetette vólna: és így, ha elég az igaz Hithez a' Három dolog vallása, egy Eretnekség sem vólt a' Keresztyénségben. De mind ezekkel semmit nem gondolnak: hanem elég nékik, ha imígy-amúgy el-fedezhetik tévelygések rutságát, és Lelki sebei fenéjét meg-enyhíthetik.[614]

[613] 1.Thes. 5. v. 21. 1.Timot. 4. v. 16.

[614] Eccles. 4. v. 12.

hodogeus_j.indd 149 2025. 07. 21. 11:26:03

Hogy azért ezeket a' Három Köteleket, mellyekkel számlálhatatlan lelkek vonatnak örök veszedelemre, el-metéllyük; és jó feneket kerekítvén, mozdíthatatlan fondamentomot vessünk az Igazságnak: azt kel erős Bizonyságokkal állatnunk; hogy, Csak Egy az igaz és üdvösséges Tudomány, mely kivűl, üdvösséget senki nem nyerhet.

{82:}

ELSÖ RESZE.

A' KERESZTYENSÉGBEN, CSAK EGY IGAZ, ES üdvösséges Vallás vagyon.

¶ 1. Az igaz Hit, szükséges az üdvességre.

AZ igaz Hit, oly szükséges Isten-elöt-valo Igazulásunkra, és örök üdvösségünk el-nyerésére, mely szükséges a' magas éppűlet maradására az erős fondamentom. Senki azért e' nélkül Isten kedvében nem lehet: kárhozattúl meg nem szabadúlhat: örök életre nem juthat. Mert, mint a' nagy álló-fa, gyökér-nélkül el-dől: úgy igaz Hit-nélkül, nem lehet Isten-elöt-valo Igazságunk marádasa. Ezt, a' Sz. Irás nyilván taníttya.

I. Sz. *Pál* e' képpen szól: *Hit-által ragadtaték-el Enok, hogy halált ne látna. mert az ö el-vitele-elöt, bizonysága vólt, hogy kedves vólt Istennél: Hit-nélkül pedig, lehetetlen hogy valaki Istennél kellemetes légyen.*[615] Holot Sz. *Pál*, bizonyítani akarván hogy *Enok*-ban igaz hit vólt, noha errűl nem emlekezik a' Sz. Irás, illyen Erősséget támaszt: Valaki Isten kedvében vagyon, annak hiti vagyon. mivel lehetetlen Hit-nélkül kedvessé lenni Istennél: De tudgyuk a' Sz. Irásból, hogy *Enok* kedves vólt Istennél: Tehát hiti vólt. Mely Bizonyság, erőtlen és töredékeny, ha valaki Isten kedvébe juthat igaz Hit-nélkül.

II. Ezen Sz. *Pál*, háromszor hozza-elő az *Abakuk* Proféta mondását: Az igaz, Hitből él; *Justus ex fide vivit*. Ezzel bizonyíttya, hogy az Uj Törvényben

[615] Heb. 11. v. 5. 6.

hodogeus_j.indd 150 2025. 07. 21. 11:26:03

szükséges az igaz Hit, mint régen szükséges vala. Mert, ha az Igaz ember, Hitből él: Tehát, sem igazság, sem lelki élet nem lehet Hit-nélkül.[616]

III. Az *Efesom*-bélieknek magyarázván az Igazúlás eszközit Sz. *Pál*, azt mongya; hogy †[617] Istennek ingyen-adot malasztya üdvözít, Hit-által.

IV. Isten, a' magának jegyzet Hívekről, azt mongya; hogy, *[618] Az igaz Hit, Jegy-gyűrü, mellyel Jegyesévé választya az emberek Lelkét. Tehát, igaz Hit-nélkül, az Üdvösségbe, és a' Mennyei Vő-legény házasságába, nem juthatunk.

V. Christus mongya; hogy, ‘‘[619] Valaki nem hiszen, immár meg itíltetet; f[620] Isten haragja vagyon rajta; és, a' mint Sz. *Márk*-nál olvassuk, el-kárhozik.

VI. *Abakuk* Proféta mondása; hogy, ••[621] A' kiben igaz Hit nincsen, nem lészen igaz az ö lelke; az-az, nem lészen kedves Isten-elöt, a' mint Szent *Pál* magyarázza.[622]

VII. Ezen Igazság bizonyságára néz Sz. *Pál*, mikor azt mongya; hogy, †[623] *A' Hit, a' reménlendö dolgok állattya*, és fondamentomúl vetet fészke. Mely mondás annyit tészen, mint-ha nyilvábban mondaná; hogy, Ha fondamentom-nélkül nem álhat az éppűlet, az üdvösség és Igazulás reménsége sem lehet igaz Hit-nélkül. Noha azért egyedűl magán a' Hit, nem elég az üdvösségre; söt, ha Szeretettűl meg-fosztatot, *[624] erőtlen és halva marad: mindazáltal, igaz Hit-nélkül senki kedves nem lehet Istennél. Annak-okáért Sz. *Pál*, az igaz Hitet, País-nak nevezi, mely óltalmazza életünket. Sz. *Agoston*, Minden jók fondamentomának, Üdvösség kezdetinek mongya: *Fides, est bonorum omnium fundamentum; est humanae sa-*{83:}*lutis exordium*.[625] Másut; Élet kapujának, Üdvösség úttyának hija a' Hitet: †[626] *Haec Porta est vitae, haec*

[616] Rom. 1. v. 17. Gal. 3. v. 11. Hebr. 10. v. 38. Abac. 2. v. 4.
[617] † Eph. 2. v. 8.
[618] * Ose. 2. v. 20.
[619] ‘‘ Ioan. 3. v. 18. Mar. 16. v. 16.
[620] f Ioan. 3. v. 36.
[621] •• Abac. 2. v. 4.
[622] Heb. 10. v. 38.
[623] † Hebr. 11. v. 1.
[624] * 1.Cor. 13. v. 2. Iac. 2. v. 17. 26.
[625] August. to. 10. Serm. 38. de Temp.
[626] † Serm. 53. de Temp.

hodogeus_j.indd 151 2025. 07. 21. 11:26:03

Janua regni. *[627] *Nullae sunt majores divitiae, nulli thesauri, nulli honores, nulla mundi hujus major substantia, quam Fides Catholica. Haec peccatores salvat, caecos illuminat, infirmos curat, fideles justificat, poenitentes reparat, justos augmentat, Martyres coronat, Virgines, Viduas, ac Conjuges, casto pudore conservat, Clericos ordinat, Sacerdotes consecrat.* Azt adgya ezekhez *Fulgentius*; hogy, Valaki az Anyaszentegyháztúl el-szakad, ha nem tudom menyi Jóságos erkőlcsel bévelkedik-is, de Isten színét soha nem láttya: *Firmissime tene, et nullatenus dubites, Omnes haereticos, qui extra Ecclesiam Catholicam finiunt vitam, in ignem aeternum ituros. Firmissime tene, et nullatenus dubites, quemlibet haereticum, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti baptizatum, si Ecclesiae Catholicae non fuerit aggregatus, quantaslibet eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine sanguinem fuderit, nullatenus posse salvari.*[628]

¶. 2. Csak Egy az igaz Hit.

Igaz és üdvösséges Hit, Egynél töb nincsen. Azért, az ellenkező Tudományok- és Vallások-közöt, csak eggyik bátorságos: a' többi veszedelmesek; és kárhozatra viszik, a' kik vakmerő keménységgel azokhoz ragaszkodnak.

Ezt, a' Sz. Irás világos Bizonysági erőssítik.

I. Sz. *Pál*, íntvén az *Efesom*-bélieket az Eggyeségre; *Szorgalmatoskodgyatok*, ugy-mond, *a' Lelki Eggyesség meg-tartásában a' békeség kötelében. Egy test, egy lélek* (légyetek,) *miképpen hívattatok, hívataltoknak egy reménségére. Egy Isten, egy Hit, egy Keresztség.*[629] Ha a' külömböző, és ellenkező Tudományok-közzűl, Egynél töb igaz és üdvösséges vólna: sem a' lelki eggyesség, sem a' békeség kötele meg nem maradna a' Hívekben. mert a' hol ellenkezés vagyon, ot Eggyesség nem találtatik. Az sem lehet igaz; hogy, a' mint egy az igaz Isten, és az igaz Keresztség, úgy az üdvösséges Hit-is csak egy. sőt,

[627] * Serm. 1. de Verb. Apost.

[628] De Fide ad Petrum, Tom. 3. Aug. c. 38. 39.

[629] Eph. 4. v. 5.

hodogeus_j.indd 152 2025. 07. 21. 11:26:03

mint nem Isten, a' kit a' Pogányok az egy igaz Isten-kivűl tisztelnek; az sem Keresztség, hanem paraszt és szentségtelen mosogatás, melyhez nem járúlnak az Istentűl rendelt ígék: azon-képpen, azt a' Vallást sem mondhatni Hitnek, mely az egy Igazságtúl el-szakadot.

II. Sz. *Jakab* azt mongya; hogy, A' ki csak egy dologban fel-bontya az Isten törvényét, úgy el-kárhozik, mint-ha mind eggyig a' többit-is által-lépte vólna. Okát adgya: mert azon Isten parancsolattya az eggyik törvény, mellyé a' többi. E'hez hasonló-képpen azt kel mondanúnk; hogy, úgy fel-bontya az Isten bizonyság-tételét, mellyen éppíttetik az igaz Hit, a' ki egyben nem hiszi az ö-tőlle jelentet Igazságot, mint-ha a' többit sem hinné. Tehát úgy el-kárhozik, mint-ha a' többit mindenestűl meg-vetné. miképpen az ember úgy meg-hal, midőn egy halálos sebbel végeztetik élete, mint-ha ezer sebbel öletnék.[630]

III. Sz. *Pál*, dorgálván a' *Galata* várasiakat, hogy környűl-metélkednek; minek-utánna azt mondotta-vólna, hogy Isten-elöt, a' Szeretet-által munkálkodó Hit kívántatik: azzal dorgállya őket, hogy, az Igazság engedelmességétűl el-szakadtak. Azt mondhattyák vala a' *Galata*-béliek; hogy, egy kisded dologban külömböznek a' töb Keresztyénektűl, {84:} tudni illik, a' Környűl-metélésben: Ezt a' mentséget ki akarván rekeszteni, azt mongya Sz. *Pál*; hogy, Kicsiny kovász, az egész tésztát meg-veszti. Ezzel jelentvén, hogy egy kis tévelygés, mind ízit, mind szépségét el-veszti a' Hitnek.[631] Mert, sok Eretnekségek kárhoztattak, mellyek csak egy, vagy két dologban tusakodtak a' Közönséges Vallással: *Sunt haeretici, qui singulis, vel non multo amplius, dogmatibus oppugnant regulam Veritatis; sicut Macedoniani, vel Photiniani*.[632] Es azokat írja Sz. *Ambrús*, ••[633] leg-ártalmasb Tévelygőknek: *Qui, cum integre per omnia decurrant, uno tantum verbo, ac si veneni gutta, simplicem Fidem Apostolicae traditionis inficiunt*; a' kik, egyéb dolgokban igazat tanítván, egy szóval, mint egy csep méreggel, dögösítik az Apostoli *Traditiók* egy-ügyűségét. Sz. *Jeronimus*, *Epifaniust* követvén, azt írja; hogy, sok Eretnekségeket kárhoztattak csak egy szóért: †[634] *Propter unum*

[630] Iac. 2. v. 10.
[631] Gal. 5. v. 9.
[632] Aug. l. de Haeresib. in fine.
[633] •• Ambr. de Fide, contra Arianos. c. 1.
[634] † Hieron. l. 3. cont. Ruff. c. 7.

hodogeus_j.indd 153 2025. 07. 21. 11:26:03

verbum, vel duo, quae contraria Fidei sunt, multae haereses abjectae sunt ab Ecclesia. mivel, *Athanásius* mondása; hogy, *[635] A' ki éppen, és sérelemnélkül nem követi a' Közönséges Hitet, nem üdvözűl. Annak-okáért, a' kik az Isten Igéjéhez ragaszkodtak, készek akár-minémü halált szenvedni inkább, hogy-sem abban egy bötűt fel-bontani: *Qui innutriti essent Divinis literis, eos nullam syllabam illarum in discrimen venire, pati posse: solereque, si res poscat, nullum genus mortis pro illis subeundum recusare*.[636] Mert, miképpen a' ki csak egy ölnyire kivűl vólt a' *Noë* Bárkaján, úgy el-veszet, mint a' ki száz mért-földnyire vólt; és, a' mely juh csak egy lépésnyire kivűl vagyon az aklon, nem bátorságos: azon-képpen, veszedelmes állapatban vagyon, valaki csak kicsinben el-hágja, és el-szakasztya a' Keresztyéni Eggyesség kötelét.

IV. Sz. *Pál* azt írja *Hymenaeus*-ról; hogy a' Hitben hajó-törést vallot: az-az, úgy el-vesztette üdvösségét, mint a' kereskedő ember el-veszti kincsét hajó-törésében: Azért, Ördögnek adatot *Blasfémus*-nak nevezi őtet Sz. *Pál*.[637] Magyarázván, honnan eset ebbe a' veszedelembe, csak egy dolgot említ melyben hamissat tanítot; tudni illik, ‘‘[638] hogy, a' Fel-támadás immár meg-let. Tehát, a' Sz. *Pál* tanitása-szerént, egy dologban-valo tévelygéssel, el-veszthetí ember a' Hitet.

V. Isten parancsollya, hogy az ö Hívei eggyet ércsenek; Azon egy *lineá*ban és *regulá*-ban maradgyanak: *Idem sapiatis, idipsum sentientes; in eadem permaneamus regula*.[639] Ismét, arra kötelez; hogy minnyájan eggyet mongyunk: viszálkodás ne légyen közöttünk: egy értelemben, egy tudományban légyünk: *Idipsum dicatis omnes: non sint in vobis Schismata: sitis perfecti in eodem sensu, et in eadem scientia*.[640] Christus Urunk-is azon kéri Szent Attyát, †[641] hogy Eggyek légyenek az ö Hívei. Mely könyörgésnek foganatos gyümőlcse, ki-tetczik az Apostoli Cselekedetekben: holot azt olvassuk; *[642]

[635] * Athanas. in Symbolo.
[636] Theodor: l. 4. Hist. cap. 14. alias 17.
[637] 1.Timo. 1. v. 20.
[638] ‘‘ 2.Tim. 2. v. 18.
[639] Philip. 2. v. 2. c. 3. v. 16.
[640] 1.Cor. 1. v. 10.
[641] † Ioan. 17. v. 11.
[642] * Act. 4. v. 34. Rom. 15. v. 6. Vide l. 3. ca. 9.

hodogeus_j.indd 154 2025. 07. 21. 11:26:03

hogy, a' Híveknek, egy szívök, egy lelkek vólt. Nyilván vagyon azért, hogy, sem az Isten parancsolattyának helye, sem a' Christus könyörgésének haszna, nincs egyébüt, hanem a' hol Egy értelem és Vallás vagyon. Tehát, a' viszsza-vonyásban-lévö Tudományok-közzűl, egynél töb, nem lehet üdvösséges.

VI. Azt parancsollya Isten; hogy reá-vígyázzunk azokra, kik Újságot, vagy viszsza-vonyást indítnak; és külömbet tanítnak annál, a' mit elei-{85:} tűl-fogva tanúltunk; és ezeket el-távoztassuk: *Rom. 16. vers. 17. 1.Timot. 6. v. 20. 2.Tim. 2. v. 16. Ad Titum 3. v. 10. Hebr. 13. v. 9. 2.Joan. v. 10.* Ezek a' parancsolatok haszontalanok, ha az ellenkedö Vallásokban egy-aránt üdvözűlhet ember.[643] Ha pedig lelkünk vesztése-alat tartozunk ezekhez a' parancsolatokhoz alkalmaztatni magunkat: bizonyos, hogy, valaki új, és a' közönséges Anyaszentegyház Vallásától idegen tudományt követ, a' bóldogságból ki-rekesztetik: és, a' mint *[644] ez-után meg-mondom, efféle ember, sem Keresztyén nevet nem érdemel, sem az ö állapattya job renden nincsen a' Pogányok állapattyánál.

Meg-tetczik ezekből, mely hamis, és veszedelmes vélekedésben vólt *Rhetorius*; †[645] azt alítván, hogy minden Eretnekségben üdvözűlhet ember. Ugyan ezent tanította Apollinaris: ‘‘[646] *Omnino non esse quaerendam doctrinam; sed quemque ut credit, manere debere: salvos enim pronuntiabat, qui in Crucifixum sperarent, modo in operibus bonis inveniantur.* Themistius, *[647] azzal akarta el-hitetni *Valens* Csaszárt hogy minden Vallásnak szabadságot adgyon: mert, nem hogy bánná Isten a' külömböző vélekedéseket, de söt kedvelli. mivel a' külömbözö vélekedésekből ismértetik, hogy emberi elme meg nem foghattya őtet. Egyebeknek-is hasonló vélekedésit, említi Sz. *Agoston* ••[648] egy-nehányszor: kik azt akarták talám, hogy a' Hit dolgaiban minnyájan ollyanok légyenek, †[649] mint *Ecebolius*; ki, mint a' ház tetején forgó széli vitorla, oda hajlot, a' hová fújt a' szél. Magyar-országban, fö

[643] Serarius, in Symb. Athanasii, a Thesi 43. probat Ration. 14.
[644] * Infra, lib. 15. cap. 1. ¶. 6.
[645] † Aug. haeresi. 72.
[646] ‘‘ Euseb. li. 5. cap. 13.
[647] * Socrat. li. 4. c. 32. Sozom. l. 6. c. 36.
[648] •• Aug. 18. Civit. c. 51. Lib. 2. contra Crescon. c. 3.
[649] † Socr. l. 3. c. 13.

hodogeus_j.indd 155 2025. 07. 21. 11:26:03

renden-valo embereket nevezhetnék, kik fülem hallattára bátran mondották; hogy a' Török, és Sidó, üdvözűl hitiben, csak jól éllyen. Es midőn azt vetettem vólna eleikbe, a' mit Szent *Pál* monda, hogy, a' ki Környűl-metélkedik, annak semmit nem használ Christus;[650] és, az sem üdvözűlhet, a' ki újonnan nem születik *[651] Vízből, és Szent Lélekből; Azt-is elő-hoztam vólna, hogy külömben ember nem igazúl, ‘‘[652] hanem a' Christus Hiti-által; mert ••[653] a' ki ö-benne nem hiszen, immár meg-itíltetet: Ezekre nem tudtak mit mondani; de még sem akartak hamis vélekedésekből ki-térni. Meg-hallyuk azután, †[654] hogy meszsze járnak egy-mástúl a' *Luther* és *Calvinus* követői: mindazáltal Atyafiaknak tartyák egy-mást, mikor a' *Catholicusok*-ra támadnak. söt a' *Calvinisták* azt állattyák; hogy az igaz Hit-közzé, sok tévelygések elegyíttetnek mindenkor. Es így magok hirdetik, hogy hamisság-nélkül nincsen tanítások.[655]

¶ 3. A' Magyarázot Igazság-ellen-való csavargás rontása.

A' régi *Pelagiánusok*, a' csalatot községet kötve akarván tartani tévelygésekben, azt hirdették; hogy, az ö külömbözések nem illeti a' Hit dolgát: azért, nem kárhoztatták azokat, kik nem eggyeztek véllek.[656] A' †[657] *Donatisták* és *[658] *Dochíták*, ugyan ezen bokorban lappangottak. Hasonló mesterséggel éltek az Új Hit-reszelők. Mert az *Augustai Confessio* bátran hirdeti; hogy, a' mi illeti a' Hit dolgát, semmiben nem perel a' *Romai Ecclesiá*-val, hanem csak valami szokások vesztegetésit nem kedvelli a' Pápistákban. Azon-képpen, mikor a' *Lutherista*, és *Calvinista Predikátorok* egy-mást tarejozzák, és vonnyák;

[650] Galat. 5. v. 2.
[651] * Ioan. 3. v. 5.
[652] ‘‘ Gal. 2. v. 16.
[653] •• Ioan. 3. v. 18.
[654] † Infra, l. 3. c. 9. ¶. 10.
[655] Infra, li. 5. c. 2. ¶. 1.
[656] Aug. lib. 2. de Grat. Christi, cap. 23.
[657] † Aug. epi. 48.
[658] * Euseb. 6. histor. c. 10. al. 12 Confess. August. art. 21. et art. 22. initio. Verba vide, l. 4. c. 1. n. 11.

hodogeus_j.indd 156 2025. 07. 21. 11:26:03

iszonyú kárhoztatásokat, szitkokat, eretnekségeket hánnak egy-más szemére: de, mihent a' *Catholicusok* ezt az egyenetlen zúrzavart szemekre vetik, hogy a' kösség el ne idegenedgyék kétségbe-{86:}ejtő viszszálkodásoktúl, fordíttyák a' kaszát, bé-flastromozzák egy-mástúl vet sebeket, és nagy szeretettel csókolgattyák egy-mást, ‘‘[659] mint *Joáb Amasat*. Mert azt hirdetik, ••[660] hogy a' *Fondamentom*-ban nem külömböznek, noha valami aprólékon meg nem igyenesedtek. Miképpen azért †[661] Szent *Pál*, *Péter*-rel *[662] és *Barnabás*-sal; Sz. *Ciprianus*, *István* Pápával; Szent *Ágoston*, *Jeronimus*-sal; a' *Scotisták*, a' *Thomisták*-kal, külömbözö tetczésekkel igyenetlenkedtek: mindazáltal, nem itílte eggyik fél a' másikat tévelygőnek. (mivel nem minden igyenetlenség, hanem csak a' *fondamentom*-ban valo tévelygő párt-ütés, tészi embert hamis hitűvé.) Azon-képpen, ők sem kárhoztattyák egy-mást, hol mi külömbözésért.

Hogy ennek a' veszedelmes tudománynak, mely az Igazságot egy istállóban akarja kötni a' Tévelygésekkel, minden úttyát be-árkollyuk: eszűnkben kel tartanunk, hogy nem bontatik-fel a' Hit eggyessége:

Először; Ha oly dologrúl vagyon vetekedés, mely a' Hitet nem illeti: ugy-mint, mikor valamely cselekedetet, a' helynek és üdőnek mi-vóltához-képest, egy fél hasznosnak, más alkalmatlannak, és ártalmasnak ítíl. Illyen külömbözés vólt Szent *Péter*- és Szent *Pál*-közöt, mint ez-után meg-hallyuk *Tertullianus*-ból. *Barnabás*-sal sem a' Tudományban egyenetlenkedet Sz. *Pál*: hanem abban, Ha *Márkot* melléjek kellé fogadni, vagy nem? noha ezért-is rútúl rongállya *Calvinus* Szent *Pál Apostolt*, mint ez-után meg-mondom.[663]

Másodszor; Azzal sem sérszik-meg a' Hit eggyessége; Ha afféle dolgokban meg nem alkodhatnak a' Túdósok, mellyekrűl a' Szent Irás világos tanuságot nem adot, és az Anyaszentegyház bizonyost nem végezet: *Ferendus est*, ugymond Szent Agoston, *Disputator, errans in aliis quaestionibus, nondum plena Ecclesiae autoritate firmatis. ibi est ferendus error: non tamen progredi*

[659] ‘‘ 2.Reg. 20. v. 10.

[660] •• Bullinger. Musculus, alii, ap. Calvino-Turcis. l. 2. c. 6. fol. 183.

[661] † Gal. 2. v. 11.

[662] * Act. 15. v. 39. Vide infra, li. 3. c. 9. ¶. 4.

[663] Staplet. Relect. de Principiis, Controv. 1. qu. 3. art. 6. Grets. to. 1. pro Bellarm. Append, 1. ad lib. 1. Et Calv. li. 4. c. 1. n. 12. Infra, l. 3. c. 12. ¶. 11. n. 4.

hodogeus_j.indd 157 2025. 07. 21. 11:26:03

debet, ut etiam FUNDAMENTUM ipsum ECCLESIAE quatere moliatur.[664] Es ismét: ‘‘[665] *In his quaestionibus, habet Episcopus libertatis suae arbitrium in judicando, quae nondum eliquatissima perspectione discussa sunt*. Illyen vólt a’ Szent *Agoston* és *Jerónimus* vetekedése. Illyenek a’ *Scotisták* és *Thomisták* disputatiói. Illyen vólt a’ *Ciprianus* kérdése-is. Mert, a’ mint *Lirinensis*, †[666] és Szent *Agoston* írják, Eretnekség-nélkül tanította *Ciprianus*, hogy újonnan keresztellyék, az Eretnekektűl keresztelt embert. mivel ö idejében, semmit erről nem végezet vólt az Anyaszentegyház. A’ *Donatisták* pedig, eretnekek vóltak, *Cipriánust* követvén: mert az Anyaszentegyház tanitása-után, a’ hamis tudományt vakmerőűl állatták.

Harmadszor; A’ ki tudatlanságból, vakmeröség-nélkül, hamis vélekedésben vagyon, nem tészen szakadást a’ Hit eggyességében: mert, a’ Szent *Agoston* mondása-szerént, *[667] *Homines sumus: unde aliquid aliter sapere, quam se res habet, humana tentatio est. Nimis autem amando sententiam suam, ad condendi Schismatis, vel Haeresis sacrilegium pervenire; diabolica praesumtio est. In nullo aliter sapere, quam res se habet, Angelica perfectio est*. Angyali tekélletesség az, hogy semmiben ember külömben ne vélekedgyék, a’ dolog mi-voltánál: emberi gyarlóság pedig, hogy sokszor a’ dolog valoságával, nem eggyez itíleti. Nem kel tehát mind egy lévben sózni, és egy-aránt Eretnek névvel illetni, a’ kik valamely hamis vélekedésben vannak.

{87:} Azért, csak akkor szakad-el ember az igaz Hit egyességétűl, mikor tudva, külömbet hiszen annál, a’ mit azon Anyaszentegyház tanít, melytűl az Evangeliomot, és a’ Szent Irást vettük. Mert, noha nem tartozik minden ember azzal, hogy ércse, és által-lássa mindenekben az Anyaszentegyház tanitását: de arra minnyájan kötelezetetünk, hogy se kicsin, se nagy dologban,

[664] Aug. tom. 10. Serm. 14. de Verb. Apost. in fine.

[665] ‘‘ Tom. 7. li. 3. de Bapt. cont. Donatist. c. 3.

[666] † Lirin. cap. 11. cont. Profan. novit. August. l. 2. de Bapt. contra Don. cap. 4. 5. Vide infra, l. 3. ca. 9. ¶. 13. Ita Augu. ep. 162. initio.

[667] * Aug. li. 2. de Bap. cont. Donat. cap. 5.

hodogeus_j.indd 158 2025. 07. 21. 11:26:04

tudva, el ne szakadgyunk annak tanitásától.[668] Azért, valaki tudva, csak legkisseb dolgot meg-vét azokban, mellyek hitelére kötelez az *Ecclesia*, Hitit elveszti; és; †[669] úgy kel azt tartani, mint Pogányt.

Ezt hogy világosban ércsük; Jusson eszűnkbe, hogy Két dolog kívántatik, hogy igaz Keresztyén hittel ragaszkodgyunk valamihez: Elsö; hogy Isten jelencse azt az Igazságot mellyet hittel kel vallanunk. Mert, nem emberi gondolaton, hanem Isten mondásán, fondáltatik a' Keresztyén Hit.[670] Második; mint-hogy a' Keresztyén Hit, minden Tudománynál bizonyosb: kívántatik, hogy csalatkozhatatlan tanú adgya elönkbe, hogy Isten mondása a' mit hiszünk. Mert nem elég, hogy valaki ezt, vagy amazt, Isteni Tudománynak nevezze: mivel, †[671] a' ki hamar hiszen, nincs abban tekélletes álhatatosság, és okos engedelem, mellyet kíván Isten tőllünk. Azért, bár Isten valamit mondana-is; de, ha nékem bizonyos Jelenségekkel meg nem mutattatik hogy azt Isten mondotta, nem lehet erős és bátorságos hitem. Annak-okáért, nem elég az igaz Hithez, hogy Isten valamit mongyon: *[672] hanem, nékünk-is úgy kel az ö mondását előnkbe adni, hogy bátorságosok lehessünk, hogy Isten jelentette és mondotta ezeket. Erről pedig Isten, elein Csudákkal tette bizonyossá az embereket: †[673] de, minek-utánna a' Keresztyéni *Ecclesiá*-nak igazságát, Csuda-tételekkel, és egyéb Isteni bizonyságokkal meg-erőssítette; mí-előnkbe, az Anyaszentegyház tanitásából adgya, mellyik az Isten Igéje, és mint kel ezt érteni. Mely dolgokrúl imigyen szól Szent *Agoston*: En, Christust, és az ö Tanítványit nem láttam; tanításokat nem hallottam; csudatételekben jelen nem vóltam: hanem, a' közönséges Anyaszentegyház egyenlő, és meg-rögzöt tanításából vettem ezeket. Ennek pedig a' Gyölekezetnek, hitelre-valo méltoságát, sok erős, és bizonyos Jelenségekkel meg-mutatta Isten.

[668] Staplet. Relect. Contr. 1. qu. 3. artic. 6. notab. 5.
[669] † Matt. 18. v. 17.
[670] Infra, li. 3. c. 2. ¶.2.
[671] † Lásd oda fellyeb. fo. 42. 43.
[672] * Bellarm. to. 3. Contr. 3. l. 6. de Gratia, c. 3. Tom. 1. Contr. 1. l. 3. c. 10. ad 15.
[673] † Augu. 22. de Civit. c. 8. Verba vid. infra, l. 3. c. 2. ¶. 3.

hodogeus_j.indd 159 2025. 07. 21. 11:26:04

Azért, ha azt kérded, Miért hiszem a' Keresztyén Hitnek ágazatit? Azt felelem: Azért; mert ezeket Isten mondotta, és tanította. Ha továb mégy, 's azon tudakozol; Micsoda jelenségből hajlottam arra, hogy hitelre méltónak itílném hogy ezeket Isten mondotta? Azt felelem; hogy a' Közönséges Anyaszentegyház bizonyság-tételéből.[674] Mert Szent *Agoston*-nal én-is azt mondom; *[675] hogy, az *Evangeliom*-nak nem hinnék, ha az Anyaszentegyház bizonysága erre nem vinne. Ha továb azt kérded; Miből tudom, hogy a' Keresztyén Anyaszentegyház hamissat nem tanít? Azt mondom, hogy abból, mert Isten sok csudákkal, Pogány nemzetek téresével, és egyéb jelenségekkel, mellyeket a' Második könyvben elő-hozánk, meg-erőssítette ennek tekélletességét. Azoknak pedig, kik immár bé-vették a' Szent Irást, künyű azon Sz. Irásból meg-mutatni az *Ecclesia* tanításának tekélletes Igazságát. *[676] Miképpen azért, nem az Ötvös, vagy Gyöngy-fűzö itíleti adgya a' gyöngynek, hogy drága és fínom légyen; ha-{88:}nem az ö fejérsége, simasága, kerekdédsége, nagy és nehéz-vólta; de azért, a' kik nem tudgyák árrát, és mi-vóltát a' gyöngynek, a' Gyöngy-füzőtűl mehetnek végére jó-vóltának: Azon-képpen az Anyaszentegyház, nem tészi Sz. Irássá az *Evangeliomot:* mivel az ö bizonysága-nélkül-is Sz. Irás, valamit Isten íratot.[677] De nékünk, az Anyaszentegyház mutattya, hogy ezeket Isten íratta. Es, ha a' Gyöngyfűzö meg-csalatkozhatik ítíletiben: az Anyaszentegyház, Igazságnak Oszlopa lévén, meg nem csalhat minket.

Azért, midőn némellyek azt mongyák, hogy, az Anyaszentegyház ád a' Sz. Irásnak méltoságot: csak úgy kel azt érteni; *[678] *Quod autoritatem Scripturae a DEO datam, declarat*; hogy, a' minémü méltosága vagyon Istentől a' Sz. Irásnak, azt ki-nyilatkoztattya, és mí-velünk meg-ismérteti: Mert, a' mint *Calvinus* szól; †[679] *Ecclesiae autoritas isagoge est, qua praeparamur ad fidem Evangelii*; Az Anyaszentegyház méltosága viszen minket az *Evangeliom*

[674] Grets. tom. 1. pro Bellarm tract. de Agnoscendis Scriptur. c. 4.

[675] * Aug. contr Epistol. Fundam. c. 5. Verba habes, li. 3. cap. 2.

[676] * Ita Barrad in Evangelia

[677] Tom. 1. l. 1. c. 17. Et Staplet. in Relect. Controv. 5. qu. 2. art. 1.Ioan. de la Haye, in Apparatu Evangel. c. 39.

[678] * Maldon. praef. in c. 2. Matth.

[679] † Calv. lib. 1. c. 7. n. 3.

hodogeus_j.indd 160 2025. 07. 21. 11:26:04

hitelére. Es méltán azt mondhattya az *Ecclesia* minden Tévelygőnek, a' mit *Sámson* a' *Filistaeusok*-nak; hogy, ha az ö tulkán nem szántana, maga fel nem találná a' Sz. Irást: *[680] *Usurpare Ecclesia Samsonis illud potest: Nisi arassetis vitula mea, non invenissetis: id est, Nisi audivissetis Ecclesiam, quae est custos Verbi DEI, prorsus ignotum esset vobis Verbum DEI.*

Ezekből következik; hogy, a' Keresztyén Hit fondamentomát fel-bontya, valaki tudva leg-kisseb dologban el-szakad attúl az *Ecclesiá*-túl, mely a' Sz. Irást előnkbe adgya. Mert, ha ember azt hiszi az *Ecclesiá*-rúl, mely a' Sz. Irásrúl bizonyságot tészen, hogy az Isteni tudományban el nem tévelyedhetik: kétség-nélkül egy-aránt hiszen mindeneket, valamiket eleibe ád az *Ecclesia*. Ha pedig azt itíli, hogy el-tévelyedhetik tanitásában az *Ecclesia:* fel-forgattya a' Keresztyén Hit *fondamentomát*. mivel nem tudgya egyébünnen, hogy, a' mit Szent Irásnak tartunk, Isten szóllotta, hanem az Anyaszentegyház tanujából. Ha ez a' Tanu-bizonyság kétes és bizonytalan; ha tévelygést tanithat a' Hit czikkelyeirűl az *Ecclesia:* honnan lehetünk bizonyosok hogy meg nem csalatik, mikor a' Szent Könyveket előnkbe adgya?

Szent *Pál* Apostol, az Anyaszentegyházat, Igazság Oszlopának, és állandó *Fondamentomá*-nak nevezi.[681] Sz. *Agoston*, az Erős *fondamentomon* éppíttetet *Ecclesia* bizonyság-tételét, Álhatatosnak mongya, *Autoritatem stabilissimam fundatissimae Ecclesiae*.[682] Mint-ha azt mondaná: Valaki fel-bontya hitelét annak az *Ecclesiá*-nak; mely a' Sz. Irást előnkbe adgya, az egész Keresztyén Vallás gyökerét meg-sérti, és *fondamentomát* fel-forgattya. Ugyan ezen okból mongya Sz. *Tamás*, söt maga Sz. *Pál* jelenti; hogy, A' ki valamiben el-szakad az *Ecclesiá*-túl, annak tanitását kétessé tévén, éppen el-veszti a' Keresztyén Hitet.[683] †[684] *Hoc, unde nunc agimus, ad ipsa Fidei pertinet fundamenta. Quisquis in Christiana fide vult labefactare quod scriptum est; Per hominem mors, etc: totum quod in Christum credimus, auferre molitur.* Azért, a' ki fel-bont a' Keresztyén Hitben akár-mely czikkelyt, bizonytalanná tészi, és fel-forgattya, valamit Christus Urunkrúl hiszünk: és semmit Keresztyén

[680] * Philip. Mel. in Locis. An. 1556. Basileae. Tit. de Eccles. fol. 348. Infra, li. 3. c. 9. ¶. 9.
[681] 1.Tim. 3. v. 16.
[682] Aug. epist. 56. sub finem.
[683] S. Thom. 2. 2. quaest. 5. art. 3. Supra, fol. 42.
[684] † Aug. to. 7. l. 1. contra Iulian. cap. 2.

hodogeus_j.indd 161 2025. 07. 21. 11:26:04

hittel nem hiszen, hanem, csak emberi vélekedéssel ragaszkodik azokhoz-is a' mellyeket bé-vészen.[685] Es, ha egy illyen embertűl kérded; Miért hiszi hogy Christus meg-hólt? Azt feleli: Azért, mert az Irás erről {89:} bizonyságot tészen. Meny eléb, és kérgyed; Honnan tudod, hogy ez, Szent, és *Apostoli* Irás? Nem mondhat egyebet, hanem, a' Közönséges Keresztyén Gyölekezet ellen-mondásnélkül meg-rögzöt bizonságát említi. Ha továb lépel, és azt kérded; Miért nem vészi-bé, ugyan ezen Gyölekezet bizonyságát, a' töb dolgokban? Egyebet nem felelhet, hanem, hogy, nem akarja, és néki nem tetczik. Azon-képpen, a' Szent Irást hogy úgy érti mint *Luther*, vagy *Calvinus*, egyéb oka nincsen; hanem, a' maga saját tetczése, a' mint ezennel meg-hallod. Igy, minden *fondamentoma* vélekedésének, csak az önnön tulajdon tetczése.[686]

Künyű ezekből meg-tanúlnunk, mely veszedelmes állapatban vannak, a' kik magokat *Catholicusok*-nak mongyák; de az Uj-hitü Atyafiakkal társalkodván, valami rosda csiszolódik hozzájok; és a' *Romai* Vallásban némely dolgokat, mellyeket Apróléknak neveznek, bizonytalannak alítanak: eszekbe nem vévén, hogy ezzel, tellyességgel el-vesztik az igaz Hitet. Mert, valakiben igaz Hit vagyon, mind kicsint, mind nagyot, a' mit eleibe ád az Anyaszentegyház, egy-aránt, és egyenlő álhatatossággal vallya.

MASODIK RESZE.

ELSÖ BIZONYSAGA AZ UY VALLASOK Hamisságának: Mert, Kétségbe-ejtö bizonytalanságra viszik embert.

¶. 1. Az Ujitókat, nem kel elsöben Sz. Irásból-valo vetekedésre ereszteni.

EBben a' viaskodásban, az el-idegenűlt Atyafiak szeme-eleibe rakogatván Igazság ösvényirűl el-hanyatlot igyeket, nem valami erőtlen, és újonnan gondolt

[685] Vide Hila: infra, lib. 3. ca. 9. ¶. 9. in fine.
[686] Lásd ezen Könyvnek, 2. Részét.

hodogeus_j.indd 162 2025. 07. 21. 11:26:04

és csinálgatot *Argumentomok*-nak nyilaival lövőldözünk reájok; sem valami kákából szőt paíssal óltalmazzuk igyűnket; sem elme-futtató okoskodásokkal mutogattyuk magunkat: hanem, ugyan-azon erősségeket hánnyuk eleikbe, mellyekkel a' régi Anyaszentegyház nevezetes fö *Doktori*, Pásztori, Tanítói, és Vezéri, kiket velünk-egyetemben, ők-is Igaz és Szent *Páterek*-nek neveznek, dícsíretesen meg-győzték, és tellyességgel meg-hamissították, azokat a' dögleletes Tudományokat, mellyek ö-idejekben szarvat emeltek vala. Mert ezek, mí-nékünk nyomot hadtak utánnok, minémü bizonyításokkal kel meg-győzni a' Tévelygőket. Mely Bizonyságok, ha elégtelenek és romlandók; ha ezekből ki-hatolhatnak, és nagy künnyen ki-feselhetnek az el-szakadot Ujítók: az jő-ki belőlle, hogy ezen fegyverek, a' *Páterek* kezében-is tompák, életlenek, erőtlenek vóltak, az ö-véllek-ellenkezö Tévelygők sértegetésére. Végezetre, ha a' Sz. *Doktorok* csólnakkal lövőldöztek, és ezekkel az *Argumentomok*-kal meg nem győzték, hanem csak hamissan terhelték az Eretnekeket: Tehát, az útálatos Eretnekek, vóltak az igaz, és Christus Vérével meg-tisztíttatot Keresztyének: viszontag a' *Páterek* (éktelen, és kárhoztatot *Sententia*-szerént) pokolra taszítandó Eretnekek vóltak.

Somma-szerént pedig, Két rend-béli Bizonságokkal szoktuk meg-mutatni, a' *Romai* Vallástúl el-szakadot vélekedések hamisságát:[687] Vagy, ezeknek minden czikkelyit külön-külön meg-rostállyuk, és a' Sz. Irás verőjével {90:} meg-rontyuk: Vagy, békét hagyván a' sok el-terjedet ága-bogainak, elsőben-is az Uj Tudományok gyökerébe vágjuk a' fejszét; és oly világos Bizonyságokat állatunk, mellyek közönségesen, az egész Tudomány hamisságát dél-színre hozzák, és a' tudatlan községgel-is meg-ismértetik.

Es, jóllehet nem futúnk az Elsö rend-béli Baj-vívástúl; söt, a' hol helye lészen, arra-is reá-érkezünk, és nagy fenn, 's elégendő-képpen meg-rontyuk, 's óltyuk ellenünk támasztot mérges nyilait a' külsö Atyafiaknak: De sokkal általab, és az egy-ügyűk oktatására alkalmatosb 's künnyeb a' Második út. Mert, Egy az; hogy, nem csak a' kösség-, de a' Tanítók-közzűl-is, ezernek eggyike sem érkezik arra, hogy minden *Controversiá*-nak, közbe-vetet versengésnek, a' Szent Irás mondásin éppíttetet fondamentomit, erősségit, feleletit, óltalmazásit, meg-érthesse: noha mindazáltal, egy-aránt a' túdósok

[687] Két-féle bizonyitás.

hodogeus_j.indd 163 2025. 07. 21. 11:26:04

és tudatlanok lelkében jár, hogy a' hamisságot ismérjék, 's távoztassák. Más az; hogy, nem csak a' Sisinnius példája, melyről ez-után †[688] emlekezünk, de *Tertullianus*-is arra tanít; hogy a' Tévelygőkkel a' Sz. Irásból-valo perlődésre ne bocsátkozzunk, és valamely rész-szerént-valo vetekedésre ne ereszkedgyünk: hanem, úgy kel véllek bánni, mint a' Világi Törvényben bánnak a' Bírák azokkal, kik egy *Testamentom*-mal elő-állanak, és nagyon magyarázzák, olvassák, fejtegetik a' *Testamentomot*; noha a' Birák nem-is tudgyák, honnan jöttek 's hová indúltak ezek a' jámborok: Azért, nem szenvedik a' Bírák, hogy a' *Testamentom*-ból bizonyítcson valaki mind addig, valamíg el nem hiteti hogy őtet illeti, és ö-rólla szól a' *Testamentom*. Azonképpen, azt kel először értenünk a' más pártra szakadot ellenkezőktűl, Ha vagyon-e közök a'hoz a' *Testamentom*-hoz, mellyet az ö fiainak szerzett a' mí Mennyei Atyánk?

Minek-elötte azérta' *Testamentom* értelmérűl perlekedgyünk, az trostállyukmeg; Mi közök a' rajtunk-kapdoso, és velünk-kötődö viszszálkodóknak, e'hez a' *Testamentom*-hoz? Kitűl? Ki-által? Mi üdőben vették a' *Testamentom*-hozvalo igazságot? Mert, mí meg-mutathattyuk, hogy miénk az örökség: eléb bírtuk: régen bírtuk: erős eredetünk vagyon azoktúl, a' kiké vólt a' Jószág: mí vagyunk az Apostolok örökösi: a' mint *Testamentom*-ban hadták, a' mint hívségünkre bízták, az-szerént tartottuk a' *Testamentomot*. Azért, nem mód az, hogy a' mí erdőnket szabadgyában vágja, a' mí kút-fejünket bátran zavarja, a' mí örökségünket torkúnk-verve bírja, a' kinek ezekhez semmi közi, semmi igazsága nincsen; a' kit, nem tudgyuk honnan jő, 's hová mégyen; a' ki *Ecclesia*-jának eredetit, Püspökinek rendit, *Genealogiá*-jának származásit meg nem ismérteti: *Sed et ipsi de Scripturis agunt*, ugy-mond Tertulliánus,[689] *et de Scripturis suadent. Aliunde, scilicet, loqui possent de rebus Fidei, nisi ex literis fidei. Hunc igitur potissimum gradum obstruimus; Non esse admittendos eos ad ullam de Scripturis disputationem. Si hae sunt illae vires eorum, anne istas habere possint, dispici debet, cui competat possessio Scripturarum? ne ii admittantur ad eas, quibus nullo modo competit.* †[690] *Nihil proficit congressio*

[688] † Infr. li. 3. c. 4. ¶ 1. n. 4.
[689] Tertull. Praescrip. c. 15.
[690] † Cap. 17.

hodogeus_j.indd 164 2025. 07. 21. 11:26:04

Scripturarum. Haeresis enim, quasdam Scripturas non recipit: et si quas recipit, diversas expositiones commentata, convertit. tantum autem Veritati obstrepit adulter sensus, quantum et corruptor stylus. *[691] *Haec et ipsi in nos retorquent.* †[692] *Ergo non ad Scripturas* {91:} *provocandum, nec in his constituendum certamen: sed illud prius disputandum, A quo? et per quos? et quibus sit tradita disciplina, qua fiunt Christiani? Ubi enim apparuerit esse Veritatem disciplinae, et Fidei Christianae, illic erit veritas Scripturarum, et expositionum, et omnium Traditionum Christianarum.* *[693] *Nullum vos jus capitis Christianarum literarum. Qui estis? quando, et unde venistis? quid in meo agitis, non mei? Quo jure, Marcion, silvam meam caedis? qua licentia, Valentine, fontes meos transvertis? qua potestate, Apelles, limites meos commoves? Mea est possessio. olim possideo. prior possideo. habeo origines firmas, ab ipsis autoribus, quorum fuit res, etc.*

Ezt a' *Tertullianus* tanácsát követvén, én-is, a' Sz. Irás világos mondásin, és az igaz Okosság győzhetetlen Jelenségin, fondáltatot közönséges Bizonyságokat támasztok: nem valami mélységes el-rejtet titkos dolgokból, mellyek értelmére, még a' bőlcs emberek éles elméjek-is nehezen érkeznék: hanem, oly alat-járo, egy-ügyü, igyenes, és világos dolgokat forgatok, mellyek a' parasztságban sült emberek tompa és botor elméjekbe-is bé-férnek; és nyilván meg-ismértetik, hogy a' *Romai* Vallástúl el-szakadot *Lutherista*, *Calvinista*, *Arianus*, és egyéb hasonló Tanítóknak, nincs igaz Hitek, és Isteni tudományok:

¶. 2. Az igaz Hit, minden kételkedö bizonytalanságot ki-rekeszt.

Hogy nyilvábban ki-tessék az igazság, illyen Kötés Bizonyságnak, *Syllogismus*-nak, erős csomója-alá, és szoros határában, foglalom az Elsö Bizonyságot, melyből az Uj Vallások hamisságát meg-ismérhettyük:

[691] * Cap. 18.
[692] † Cap. 19.
[693] * Cap. 37.

hodogeus_j.indd 165 2025. 07. 21. 11:26:04

Lehetetlen, hogy Istentül adatot igaz Vallás légyen, a' melyben, maga saját Tudományárúl bizonyos nem lehet ember: söt, ha tudománya fondamentomát követi, a' Hit dolgaiban támadot viszálkodásban soha véget nem érhet: hanem, örökké-valo bizonytalanságban, és kételkedésben marad.

De, eggyig ollyanok a' Romai Ecclesiától el-hasonlot Ujságok, hogy, ezek fondamentomit követvén az okos ember, sem Vallásárul bizonyos nem lehet, sem a' Tudomány-béli viszálkodásban véget nem érhet.

Tehát lehetetlen, hogy a' Romai Ecclesiától el-hasonlot Ujságok, Istentül adatot Tudományok légyenek.

A' Kötés Elsö része, *Major Propositio*, tagadhatatlan.[694] Mert az igaz Hit, nem emberi okoskodáson, vagy tanu-bizonyságon éppíttetik, hanem az élö Isten szaván és tanitásán fondáltatik; mint sokszor nyilván mongya a' Sz. Irás. Sz. *Pál* írja; hogy a' Hit, Isten ígéje hirdetéséből vagyon, *Rom. 10. v. 17.* Szólván pedig az *Abrahám* hitirűl, azt mongya; hogy Istennek hitt, *Roman. 4. v. 3.* utánna vetvén, hogy a' mí Hitünknek-is hasonlónak kel lenni az *Abrahám* hitihez, *Roman. 4. v. 24. 2.Corinth. 4. v. 13.* Sz. János, az Isten bizonyság-tételét mongya abban lenni, a' ki hiszen, *1.Joan. 5. v. 10.* miképpen Christus Sz. *Péter*-nek azt mondá; †[695] hogy az Igaz Vallást, nem a' test és vér, hanem az Atya Isten öltotta ö-beléje. A' *Thessalonica*-béliek, a' Sz. *Pál* szavát úgy vették, mint Isten szavát; mint-hogy valósággal az vólt, *1.Thessal. 2. v. 13.* Mert, az Isten lelke szóllot a' *Profeták*- és *Apostolok*-által, *2.Tim. 3. v. 16. Hebr. 1. v. 1. Luc. 1. v. 70. 2.Petr. 1. v. 21. Psal. 44. v. 2. Jerem. 1. v. 10. etc.* Azért mongya Sz. Pál, *1.Thessal. 4. v. 8.* hogy, a' ki ezeket megveti, Istent veti-meg.

Ebből következik; hogy, menyível böcsülletesb, és bizonyosb az {92:} Isten szava és tanu-bizonysága, annyival bizonyosb a' Hit, minden egyéb tudománynál és isméretnél. Ez-okon neveztetik a' Hit, bizonyos Isteni Tudománynak, *2.Cor. 10. v. 5. Act. 2. v. 36. 1.Reg. 24. v. 21.* Mely e' Világ bőlcseségét meggyőzi, *2.Cor. 10. v. 5. 1.Joan. 5. v. 4.* Sőt Sz. *Péter* azt mongya; *[696] hogy,

[694] Infra, l. 3. c. 5. ¶. 1.
[695] † Math. 16. v. 17.
[696] * 2.Pet. 2. v. 18. 19.

hodogeus_j.indd 166 2025. 07. 21. 11:26:04

a' füllel-hallot isméretnél-is erősseb a' *Próféták* mondásán-éppíttetet igaz Hit: melyben oly álhatatosság kívántatik, †[697] hogy, ha az Apostolok, vagy a' Mennyei Angyalok kétessé akarnák azt tenni, még őket-is átok-alá kellene vetni. Ennek-felette, azt írja Sz. Pál: *Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*. a' vagy, a' mint Sz. *Agoston* olvassa, *lib. 2. de Peccat. Meritis, c. 31. Convictio non apparentium*;[698] a' Hit, fondamentoma, és állattya minden Keresztyéni éppűletnek, és gyözedelmes bizonysága a' láthatatlan dolgoknak.

Ezekből, a' Sz. Atyák azt hozták-ki: Először; Hogy, minden okoskodásnál, és érzékenységnél bizonyosb a' Hit: úgy hogy, a' Hív ember, künnyebben kételkednék a' maga elevenségéről, hogy-sem a' Hit dolgairúl: *Fides persuadet, prae cunctis rationabilibus methodis*.[699] *[700] Fides ad eandem certitudinem ducit, ad quam etiam quae videntur: nec Fides dici potest, nisi cum circa ea, quae non videntur, amplius quam circa ea quae videntur, certitudinem quis habuerit*. ‘‘[701] *Facilius dubitarem vivere me, quam non esse Veritatem, quae per ea, quae facta sunt, intellecta conspicitur*. Mely bizonyos-lételnek eredeti abból vagyon, hogy Isten, meg sem csalatkozhatik, 's meg sem csalhat senkit; *Num. 23. v. 19. Deut. 32. v. 4. Hebr. 6. v. 17. 2.Tim. 2. v. 13. Ad Tit. 1. v. 2. Roman. 3. v. 4. Joann. 3. v. 33.* Masodszor; Azt hozták-ki ezekből a' Sz. *Doktorok*; hogy, a' Hit dolgaiban, nem szabad Talam-mal szóllani: *Salva fide dicere possumus, Forte talem habuit faciem* Maria: *Forte autem de Virgine natus est CHRISTUS, nemo salva fide Christiana dixerit*.[702] †[703] *Non licet tibi in Fide PVTARE*. Sőt, azt taníttya az Anyaszentegyház, *Clementina, de Summa Trinitate, Stephanus Papa. Libr. 5. Decret. tit. 7. de Haeret. cap. primo*. hogy, A' ki tudva, és szánt-szándékkal kételkedik a' Hit dolgairúl, oly hitetlen, mint a' ki ezeket nyilván tagadgya. Okát azt adgya Sz. *Agoston:*

[697] † Gal. 1. v. 8.
[698] Hebr. 11. v. 1.
[699] Basilius, initio Psal. 115.
[700] * Chrysosto: homil. 21. ad Hebraeos.
[701] ‘‘ August. 7. Confess. c. 10.
[702] Aug. lib. 8. de Trinit. c. 5.
[703] † Bern. ep. 191.

hodogeus_j.indd 167 2025. 07. 21. 11:26:04

Mert, úgy meg-csalatik, a' ki a' Bizonyost kétesnek, vagy bizonytalannak tartya, mint a' ki az Igazat hamisnak ítíli.[704]

Hogy pedig az igaz Hitnek ily bízonyosnak kel lenni, az Okosság-is mutattya. Mert nem illik az Isten kegyelmességéhez, hogy egy-felől, a' ki-nyilatkoztatot igaz Hitre kötelezzen, és a' Hitben-valo tévelygést tílcsa; más-felől, oly Tudományt adgyon előnkbe, melyről bizonyosok ne lehessünk: mivel, ha ezt mivelné, lehetetlen dologra kötelezne, lelkünk vesztésealat. Az Isteni bőlcseséghez sem fér, hogy oly Törvényt adgyon, melyben az Eggyességet kívánnya; mindazáltal módot ne mutasson, az ö Országában támadot viszszálkodások és versengések le-szállítasában. Es, ha rosz, és gazúl rendelt Ország, vagy Váras vólna, melyben semmi bizonyos mód nem adatnék a' perlekedések vége-szakasztásában: sokkal illetlemb, hogy a' Christus Országában, melyben testamentomúl Békeséget hagyot önnön-maga, bizonyos mód ne légyen, az ellenkezések le-csendeszítesében és el-óltásában: mivel, a' Tudományban-valo csendesség, nem Jószágunk, és életünk tartására szükséges, mint az Országok békesé-{93:}ge: hanem, lelkünk üdvösségére, és örök kárhozatnak el-távoztatására kívántatik.

A' Bizonyság Második részét, *Minorem propositionem*, tudni illik: Hogy a' *Romai Ecclesiá*-túl el-szakadot Vallások, tulajdon fondamentomi-szerént, bizonyosok nem lehetnek semmi Tudományokban, erős Bizonyságokkal meg-mutathattyuk. Mert a' Keresztyén Hitnek, Három rend-béli czikkelyi vannak: Némellyek, a' Sz. Irásban világos szókkal találtatnak. Némellyek, az Anyaszentegyház tanítása és *Traditiók* erejével, a' Sz. Irásból hozatnak-ki. Némellyek pedig, a' Sz. Irás bizonyos magyarázattyában állanak. Mind ezeket, tellyességgel kétessé tészik az Uj Tudományok, a' mint rend-szerént meg-mutatom.

[704] Augu. in Enchirid. c. 76.

hodogeus_j.indd 168 2025. 07. 21. 11:26:04

¶. 3. Az Ujítók fondamentomából, a' Sz. Irás könyveinek méltósága felbontatik: mellyel az egész Keresztyén Hit, bizonytalanná tétetik.

A' kik a' *Romai Ecclesiá*-túl el-szakadtak, Elsö, és fö fondamentomúl azt vetik; hogy, Semmit nem kel hinni, valami a' Sz. Irásból, az Isten könyvéből, világoson ki nem nyilatkozik, és meg nem bizonyodik: *Esto igitur hoc firmum Axioma; Non aliud habendum esse DEI Verbum, cui detur in Ecclesia locus, quam quod Lege primum, et Prophetis, deinde scriptis Apostolicis continetur.*[705] †[706] *Dominus totam verae Justitiae summam, et omnes cultus numinis sui partes, et quidquid ad salutem necessarium erat, sacris suis oraculis, tum fideliter complexus est, tum perspicue enarravit.* *[707] *In doctrina nihil est sequendum, nisi quod est in Verbo DEI disertis verbis expressum, vel ex collatione locorum, necessario sequitur.*

Ezt helyén hagyván, az okos ember így gondolkodhatik: Ha semmit nem kel hinnem, a' mit fel nem találok a' Sz. Irásban: azt sem kel tehát hinnem, hogy ezeket a' Könyveket, mellyeket a' *Bibliá*-ban, Sz. *Pál*, és a' több *Apostolok* neve-alat olvasok, valóságoson azok az *Apostolok* írták, a' kiknek nevét eleikbe függesztik, és nem más valaki ö nevekkel. Ennek-felette: A'hoz sem ragaszkodhatom bizonyos hittel; 1. Hogy ezeket a' könyveket, Szent Lélek oktatasából, és vezérléséből írták. 2. Hogy éppen, és idegen konkoly-nélkül, úgy-maradtak minden részekben, a' mint először írták. és senki semmit hozzájok nem tóldozot; senki belőllök valamit el nem lopot. mert csak egy Könyv sincs a' *Bibliá*-ban, melyrűl nevezet-szerént, ezek írva találtatnának.

De bár ezen szókkal meg-írattak vólna mind ezek a' *Bibliá*-ban; és Sz. *Péter* azt írná, hogy Sz. *Pál* írta a' *Roma*-béliekhez szóllo Levelet: Ebből ugyan nem tudhatnám, hogy nem más a' Sz. *Péter* bizonyságával erőssíttetet *Roma*-béliekhez íratot Levél, hanem ez, a' mely most kezűnkben forog. Arrúl-is bizonytalan vólnék, ha ezt a' Sz. *Péter* neve-alat olvasot bizonyságot, valóban Sz. *Péter* írta, nem egyéb ö nevével. Es, vagy az, hogy végetlenűl,

[705] Calvi. l. 4. c. 8. num. 8.
[706] † Cal. l. 4. c. 10. num. 30.
[707] * Beza, praefa. Novi Testam. ad Condaeum.

hodogeus_j.indd 169 2025. 07. 21. 11:26:04

egy Irást másikkal kel bizonyítani; vagy oly Irásra kel jutni, mellyet más Irással nem bizonyíthatni. Mivel tehát, a' fel-vetet fondamentom-szerént, semmit nem kel hinni, a' mit meg nem mutathatni a' Sz. Irásban: azt sem kelletik hinni, hogy Szent Irás az, a' mit más Irással nem bizonyíthatunk. Igy a' Sz. Irásnak nem lehet bizonyos hitele. Ezt pedig kétessé tévén, az egész Keresztyén Tudomány bizonytalan lészen.[708] {94:} Mert, Isteni Hittel nem hihettyük azokat a' miket olvasunk a' *Bibliá*-ban, ha eléb Isteni hittel nem hiszük, hogy ezeket a' könyveket a' Szent Lélek íratta: és oly tisztán maradtak, a' mint elsőben írták. Ezt azzal bizonyítom: Mert, oka miért hiszünk mindent valamit olvasunk a' *Bibliá*-ban, nem egyéb, hanem hogy el-hittük hogy Isten íratta, és tisztán tartatta a' *Biblia* könyveit.

Ha Sz. Irás bizonysága-nélkül, az *Ecclesia* tanításából, a' Sz. *Pál*, és Sz. *Péter* irásit, Isten ígéje-gyanánt vészem: Egy az; hogy fel-bontom azzal ama' fondamentomot, hogy Semmit nem kel hinni a' Sz. Irás bizonysága-nélkül. Más az; hogy nem látom, miért kel kisseb dolgokban megvetnem az Anyaszentegyház bizonyságát, ha illyen derék fondamentomban bé-vészem? Vagy, miért hihessek ily nagy dologban bátorsággal az *Ecclesiá*-nak, ha egyéb Ágazatokban kétesnek, söt hamisnak vallom az ö bizonyságát? Igy azért, bátorságos egy-felől sem lehetek. Ha pedig †[709] csak a' magam lelki-isméretinek tetczéséből hiszem, hogy, a' mely Levelek Sz. *Pál* nevét viselik, valósággal Sz. Irások: így-is, a' Sz. Irás bizonysága-nélkül hiszem a' Keresztyén Hitnek fondamentomát a' Sz. Irást; és fel-forgatom ama' fondamentomot, hogy, a' Sz. Irás mondásin-kivűl semmit nem kel hinni.

Ennek a' Bizonyságnak erejét, Sz. *Agoston* szép móddal, és győzhetetlen Jelenséggel ki-fejezi. Fondamentomúl veti; hogy, a' kit egyszer nagy dologban hazugságban kapunk, annak tanu-bizonyságára oly bátorságoson nem támaszkodhatunk, hogy lelkünket bizonysága-mellé köthessük. Az-után, azt mongya; hogy mí, kik szemünkel nem láttuk Christust, és ot nem vóltunk mikor az Evangelisták és Apostolok írtak, egyéb-képpen nem tudhattyuk hogy Urunk e' földön járt; hogy az *Apostolok* valamit írtak; hogy ezeket a' könyveket írták: hanem a' világon el-terjedet Keresztyén Anyaszentegyháznak,

[708] Circulus. Vide l. 6. c. 2.

[709] † Ita Calv. l. 1. c. 7. n. 4.

hodogeus_j.indd 170 2025. 07. 21. 11:26:04

egyenlő meg-rögzöt bizonyságaért. Azért, ha az Ujítók valamely Könyvrűl újonnan kezdenék mondani; hogy, ez *Apostoli* könyv, és, hogy ezt Christus tanította: nem hinne senki nékik; mivel a' régen let dolgokrúl, bizonyságnélkül beszéllenének. Ezekből Sz. *Agoston* azt hozza-ki; hogy, ha ugyanazon *Ecclesia*, melytűl *Manichaeus* (*Luther*, *Calvinus*) a' Sz. Irást vette; és a' melynek bizonyságaért el-hitte, hogy ezek *Apostoli* irások, azt taníttya, hogy hamis, nem igaz a' *Manichaeus* (*Luther*, *Calvinus*) tanitása: szükség, hogy mind a' két dologban egy-aránt bé-vegyük, vagy mind a' kettőben egyaránt meg-vessük az ö bizonyságát. Mert, ha eggyikben hazudhat, a' másikban sem adhat *exceptio*-nélkül-valo bizonyos tanuságot. Es így, a' kik hamissá tészik a' *Manichaeusok*- (*Lutheranusok*-, *Calvinisták*-) ellen-valo bizonyságát, annak az *Ecclesiá*-nak, mely a' Sz. Irást előnkbe adta: kétessé tészik a' Sz. Irás-felől adot tanu-bizonyságát-is. Igy az egész Keresztyén Vallást bizonytalannak, és kételkedésre méltónak alíttyák.

Hallyuk Sz. *Agoston*-nak tulajdon szavát: *Ego Evangelio non crederem, nisi me Catholicae Ecclesiae commoveret autoritas. Quibus ergo obtemperavi dicentibus, Crede Evangelio: cur non eisdem obtemperem dicentibus, Noli credere Manichaeo?* (Luthero, Calvino?) *Elige quod vis. Si dixeris, Crede Catholicis: ipsi me monent, ut nullam fidem accommodem vobis. Si dixeris, Noli cre-*{95:}*dere Catholicis: non recte facis, per Evangelium me cogere ad Manichaei,* (Lutheri, Calvini) *fidem; quia ipsi Evangelio, Catholicis praedicantibus credidi. Si autem dixeris, Recte credidisti Catholicis praedicantibus Evangelium, sed non recte illis credidisti vituperantibus Manichaeum,* (Lutherum, Calvinum:) *usque adeo me stultum putas, ut nulla reddita ratione, quod vis, credam, quod non vis, non credam? Multo quippe justius, et cautius facio, si Catholicis quoniam semel credidi, ad te non transeo: nisi me non Credere jusseris, sed manifestissime, et apertissime scire aliquid feceris. Quocirca, si mihi rationem redditurus es, dimitte Evangelium. Si ad Evangelium te tenes: Ego ad eos me teneo, quibus praecipientibus Evangelio credidi; et his jubentibus, tibi omnino non credam. Quod si forte in Evangelio aliquid apertissimum de Manichaei,* (Lutheri, Calvini,) *Apostolatu invenire poteris: infirmabis mihi Catholicorum autoritatem, qui jubent, ut tibi non credam. Qua infirmata, jam nec Evangelio credere potero, quia per eos illi credideram. Ita nihil apud me valebit, quidquid inde protuleris. Quapropter,*

hodogeus_j.indd 171 2025. 07. 21. 11:26:04

si nihil manifestum de Manichaei, (Lutheri, Calvini,) *Apostolatu, in Evangelio reperitur: Catholicis potius credam, quam tibi. Si autem inde aliquid manifestum pro Manichaeo,* (Luthero, Calvino,) *legeris: nec illis* (credam,) *nec tibi. Illis, quia de te mihi mentiti sunt: Tibi, quia eam Scripturam mihi profers, cui per illos credideram qui mihi mentiti sunt. Sed absit, ut Evangelio non credam.*[710] Másut viszontag így szól: *Fateor, me jam CHRISTO credidisse; et in animum induxisse, id esse verum, quod ille dixerit, etiamsi nulla ratione fulciatur. Hoc, Haeretice, principio me docturus es. Sine paululum mecum ipse considerem. Quoniam Christum ipsum, ego non vidi: quibus de illo crediderim, ut ad te jam tali fide praestructus accedam; nullis me video credidisse, nisi populorum atque gentium confirmatae opinioni, ac famae admodum celeberrimae. hos autem populos, Ecclesiae Catholicae mysteria usquequaque occupasse. Cur non igitur apud eos potissimum diligentissime requiram, quid Christus praeceperit, quorum autoritate commotus, Christum aliquid utile praecepisse jam credidi? Tune mihi melius expositurus es quid ille dixerit? quem fuisse, aut esse non putarem, si abs te mihi hoc commendaretur esse credendum. Hoc ergo credidi, ut dixi, famae, celebritate, consensione, vetustate roboratae. Vos autem, et tam pauci, et tam turbulenti, et tam novi, nemini dubium est, quin nihil dignum autoritate praeferatis. Quae igitur ista tanta dementia est: Illis crede, Christo esse credendum, et a nobis disce, quid dixerit? Cur obsecro te? Nam, si illi deficerent, nec me quidquam docere possent: multo facilius mihi persuaderem, Christo non esse credendum, quam de illo cuiquam, nisi ab iis, per quos ei credidissem, discendum.*[711]

¶. 4. A' Romai Ecclesia Tudomanyától külömbözö Vallások, semmit Sz. Irásból ellenünk nem bizonyíthatnak.

Ugyan azon fel-vetet fondamentomból, tudni illik; hogy, Csak azt kel hinni, a' mit olvasunk a' Sz. Irásban, más-képpen-is nagy bizonytalanságra jutnak az Ujítók. Mert, ha csak azt kel hinni, a' mit a' Sz. Irásban találunk:

[710] Aug. Tom. 6. lib. cont. epist. Fundam. c. 5.
[711] Eodem Tom. 6. de Utilitate credendi, c. 14.

hodogeus_j.indd 172 2025. 07. 21. 11:26:04

így immár szemnél egyéb nem kívántatik, mellyel meg-lássuk, mi vagyon a' Sz. Irásban. Ihon azért a' *Biblia*: mutasd-meg abban, hogy csak Két *Sacramentom* vagyon; Hogy a' Házasság nem *Sacramentom*, és a' Keresztség *Sacramentom*. Keresd-fel hol vagyon írva, Hogy a' Halottakért nem szabad imádkozni; Hogy a' meg-dücsöűlt Szenteket, nem sza-{96:}bad értünk-valo könyörgésre kérnünk. Ezeket, és töb efféle dolgokat, mellyekben tőllünk külömböztök, ha fel találsz a' *Bibliá*-ban, nem kel továb vetekednünk: helyt adúnk a' Sz. Irásnak: ez-ellen nem tusakodunk: győzettek vagyunk: a' *Romai* Vallásnak mingyárt ellene-mondunk. Mert azt Keresztyén hittel vallyuk; hogy, Valamely Tudomány a' Sz. Irással ellenkedik, Ördög tojása az, nem Isten tanítása. Ha pedig ezek a' *Bibliá*-ban írva nincsenek, mint-hogy bizony szem-látomást ki-tetczik hogy nincsenek: nem kel tehát ezeket hinned, hanem-ha ellenkezni akarsz Hited fondamentomával. Sőt, meg kel vallanod, hogy csak Emberi találmány, valamit újantan a' *Romai* Anyaszentegyház-ellen híntegetnek a' pártos Tanítók.[712]

Talám azt mondod; hogy, noha ezek igérűl ígére nincsenek az Irásban: de, a' te tetczésed-szerént-való magyarázattya a' Sz. Irásnak, ezt tartya, és erre viszen: Es te ezeket, *Consequenciák*-kal *colligálod* a' Sz. Irás szavaiból; magad elméjével csinálgatot következésekkel, a' *Filosofiá*-nak törvénye-szerént, ki-hozod.[713] Ezek helytelen csavargások. Mert, ez a' felelet meg-engedi, hogy, a' mit írva nem találsz a' Sz. Irásban, el-hiszed, ha néked úgy tetczik, hogy arra kel az Irást magyarázni, vagy azt kel az Irásból ki-hozni. Es így, a' te tetczésedet, és magyarázatodat, és *Filosofiás* mesterséggel fondált *Consequenciá*-dat, Sz. Irás-gyanánt követed. Az emberi elménck mű-helyében csináltatot Következésecskék jó-vóltárul pedig, semmit a' Sz. Irásban nem találunk: hanem ennek helyes-vóltát, vagy *Aristoteles*-ből, vagy egyéb emberi elmélkedésből kel tanúlnunk. Igy-is azért Hitedet *Aristotelesen*, vagy emberi elmélkedésen éppíted. Mindazáltal, ha meg nem győzetel annak az *Ecclesiá*-nak tanitásától, melyről Urunk parancsollya hogy ezt halgassuk, semmi *Consequenciát* elégségesnek nem találunk a' Keresztyén Hitnek fondamentomára. mert a' Túdósok elméjét, nehéz

[712] Emberi találmány a' Luther és Calvinus vallása.

[713] Consequentiae Lutheranae.

hodogeus_j.indd 173 2025. 07. 21. 11:26:04

efféle *Consequenciák* jó-vóltárul bizonyossá tenni: a' tudatlanokat, még annál nehezeb; mivel ezek, a' *Consequenciák*-nak erejét, és folyását nem értik. Bolondság-is vólna, lelkünk üdvösségét a' *Predikátorok* elmélkedésére és *Consequencia*-jára bíznyia.[714]

Ezekből, nem csak az jő-ki, hogy, az Ellenkezők fel-vetet fondamentoma-szerént, semmit azokban nem kel hinni, valamit az Uj Tanítók a' *Romai* Gyölekezet-ellen hirdetnek. mivel semmit ezek-közzűl Sz. Irásban nem találunk: De az-is ki-nyilatkozik, hogy bizonytalan minden tudományok az Ujítóknak, mellyekben mí-tőllünk külömböznek. mivel ezek, csak Emberi elmélkedésen, okoskodáson, *Consequenciá*-kon éppíttetnek. Nincs pedig sohúlt a' Sz. Irásban semmi tanuságunk arrúl, ha helyesek-e, vagy helytelenek és erőtlenek afféle *Consequenciák*. Peldából ezt jobban meg-érthettyük. Azt mongya az Ur Isten; *Invoca me in die tribulationis*; Híj segítségül engem nyavalyáidban. Ezt, minnyájan bé-vészük, és böcsüllyük. Ebből azt hozza-ki a' tévelygő *Predikátor*; hogy, nem szabad a' megdücsöűlt Szenteket arra kérnünk, hogy érettünk imádkozzanak. Ez immár nem Sz. Irás szava, hanem emberi Okoskodás csinálmánya. Ha a' Sz. Irás azt mondaná, hogy azokból a' szókból, igazán és jól következik, hogy a' Szenteket ne híjuk úgy segitségűl, mint Sz. *Pál* sokszor {97:} kérte az élö embereket, hogy Isten elötvalo imádságokkal segítcsék őtet:[715] mí-is mingyárt okvetetlen helyt adnánk ennek a' *Consequenciá*-nak. De, mivel az Irás errúl a' *Consequenciá*-rúl nem emlekezik, csak Emberi eszeskedésnek tartyuk a' mit magában foglal. Es valaki azt helyén hadgya, hogy semmit nem kel hinni a' mit a' Sz. Irásban nem olvasunk, nem okoson cselekeszi, ha el-hiszi, hogy *Consequenciák*-kal ki-satúlhassák a' Sz. Irásból az illyen vélekedést. A' mit ez egy dologrúl mondok, azont kel érteni a' töb közbe-vetet *Articulusok*-rúl.

Efféle gondolkodások, oly hamar szívébe ütköznek az okos embernek, az Uj tudományok fel-vetet fondamentomi erejéből, hogy jól bé kel dugni szemét, a' ki ezeket látni nem akarja. A' ki pedig láttya: nem

[714] Idololatria Novatorum.

[715] Rom. 15. v. 30.

hodogeus_j.indd 174 2025. 07. 21. 11:26:04

lehetséges, hogy meg-nyugodgyék csendeszen vélekedésében: sőt, mentűl többet, és mélyebben gondolkodik, annyival inkáb fel-háborodik elméjének csendeszsége, az ö igye-felől-valo kételkedésre.

¶. 5. A' Sz. Irás igaz magyarázasában, nincs módgyok az Ujítóknak, a' Sz. Atyák és Conciliomok tanitását meg-vetvén.

Az Uj Tudományok-közzűl, egy sem mutat bizonyos módot a' Szent Irás igaz értelmében. Annak-okáért, az igaz Tudomány ismerésében sem mutatnak bátorságos útat.

Ennek világos értelméért, azt ved eszedbe; hogy azok-közöt, kik Keresztyén nevet viselnek, majd minden viszsza-vonyás a' Szent Irás értelmérűl vagyon; †[716] *De intelligentia haeresis est, non de Scriptura; et sensus, non sermo, fit crimen*. Mert, a' mint Szent *Agoston* mongya: A' Keresztyén névalat, nem támadhat egyébünnen Eretnekség, hanem az Irásnak hamis értelméből: *[717] *Neque enim non omnes haeretici, Scripturas Catholicas legunt: nec ob aliud sunt Haeretici, nisi quod eas non recte intelligentes, suas falsas opiniones contra earum veritatem pervicaciter asserunt*. Es ismét: ‘‘[718] *Sacramenta, et Scripturas, tenent ad speciem, non ad salutem. Ad imagines enim phantasmatum suorum, convertunt omnia Sacramenta, et verba Librorum sanctorum*. Másut: ••[719] *Non posset error oboriri, palliatus nomine Christiano, nisi de Scripturis non intellectis*. †[720] *Ipsae Scripturae, nisi eas recte intelligas, utiles tibi esse non possunt. Omnes enim Haeretici, qui eas in authoritate recipiunt, ipsas sibi videntur sectari, cum suos potius sectentur errores; ac per hoc, non quod eas contemnunt, sed quod eas non intelligunt, Haeretici sunt.*

Mikor azért a' Szent Irás igaz értelmérűl vagyon szó közöttünk, az idegen Atyafiak félre tészik az *Ecclesia* tanitását; a' régi *Conciliomok* végezésit

[716] † Hilar. 2. de Trinit initio. Vide li. 3. c. 12. initio, plura Patrum dicta. Tertull. supra fol. 90. 91.

[717] * Aug. tom. 3. l. 7. de Genes. ad liter. c. 9.

[718] ‘‘ Lib. 3. De Bapt. contra Donat. c. 19.

[719] •• Tom. 4. l. 83. quaest. qu. 69.

[720] † Epi. 222. ad Consentium. Vide Ieronimum, infra, l. 3. c. 4. ¶. 1.

hodogeus_j.indd 175 2025. 07. 21. 11:26:04

ki-rekesztik; a' Szent Atyák tetczését meg-vetik: mert azt mongyák; hogy, Ezek emberek vóltak, el-tévelyedhettek; söt el-is tévelyedtek: *[721] *Patrum magna dissimilitudo est: Homines erant, et labi ac decipi poterant*. Azért, ha Ezer *Agoston*, ezer *Cipriánus*, ezer *Ecclesia* (lásd a' fel-fuvalkodot féreg dagállyát) külömbet ért-is, ugy-mond *Luther*, semmit nem gondolok vélle: ‘‘[722] *In illis quinque antiquis, et purioribus Conciliis, est quod jure desideres; vel quod simpliciter, ut homines, imperitia falli poterant; vel quod praecipites nimio affectu ferebantur. Hujus postremi, (quod omnium durissimum videtur,) exemplum illustre extitit in Nicaena Synodo. Nam, cum Arius adesset*, {98:} *velut gravitatis, modestiae, et omnis humanitatis obliti, mutuis vulneribus se confecissent, nisi Imperator occurrisset. Quam multis partibus, et alia, quae deinde secuta sunt Concilia, lapsa fuisse verisimile est? Si quis acta perlegat, multas illic infirmitates, ne quid gravius dicam, advertet.* †[723] *Vide nunc, cujus Spiritus fuerint sacrilega illa et abominanda Concilia, quae ausa sunt, sibi, et Pontificibus arrogare jus judicandi, et cognoscendi; insuper et imperandi, et condendi? Absque dubio Satanae fuerunt istae cogitationes. Negari vero non potest, hujusmodi rapti Juris tyrannidem, ultra mille annos durasse. Nam in ipso Concilio Nicaeno, omnium optimo, incipiebant Leges condere, et jus istud sibi vendicare. quod vides sacrilegium esse, et impietatem, adversus evidentissimas Scripturas.* *[724] *Ego non quaero, quid Ambrosius, quid Augustinus, quid Concilia, quid usus saeculorum dicant; ut miranda sit Satanae stultitia, qui iis nos oppugnat, quae ipsi oppugnamus.* ‘‘[725] *Nihil curo, si mille Augustini, mille Cypriani, mille Ecclesiae contra me stent. Augustinus, et Cyprianus errare potuerunt, et erraverunt. Quis est Augustinus? quis nos coget illi credere*? Bévebben meg-hallyuk ••[726] ez után, mint böcsüllik az Ujítók a' Sz. Atyákat. A' mely könyvet a' *Conciliomok*-rúl írt *Luther*, †[727] abban csuda mint gyalázza a' *Nicaea*-béli Gyölekezetet. A' töb

[721] * Apol. Confess. Aug. tit. de Vocabulo Missae, fol. 247 Lib Concord.
[722] ‘‘ Calv. li. 4. c. 9. n. 10.
[723] † Luth. to. 2. Lat. Vitt. An. 1546. li. cont. Regem. Angl. fol. 371. a. init.
[724] * Ibi. fol. 372. a. in fine.
[725] ‘‘ Ibi. f. 369. a. Infr. li. 3. cap. 3. ¶. 9.
[726] •• Infr. l. 3. c. 4. ¶. 3.
[727] † Vide Bellar. tom. 1. praefat. Controv. 4.

hodogeus_j.indd 176 2025. 07. 21. 11:26:04

Gyölekezetekről, hasonló gyalázattal szóllanak *Brentius*, *Musculus*, *Regius*, *Beza*, és egyebek; mint tulajdon szavokat fel-jegyezvén, meg-mutattya *Justus Calvinus* ‘‘[728], és *Reginaldus* *[729].

Ennek-felette, azt vítattyák az Ellenkezők; hogy a’ Szent Irás igaz értelméről, és a’ Hit dolgairúl-valo itíletet, el-vette Isten a’ Papoktúl, és a’ községre bízta. Azért, kinek-kinek meg kel itílni és visgálni az ö Pásztora tanitását; és annak csak úgy engedgyen, ha láttya, hogy eggyez a’ Sz. Irással: *Christus adimit Episcopis, Doctoribus, Conciliis, jus, et potestatem judicandi de doctrina, ac tradit illa omnibus Christianis in genere, cum ait: Oves meae vocem meam audiunt. Papa, Episcopi, Doctores, Rectores, Ecclesiarum, et Pastores ovium Christi, habent quidem potestatem docendi: sed Oves debent ferre judicium, Utrum illi vocem Christi, vel alienorum proponant. Ipsi ergo nobis, qui Oves sumus, cedere; nostrae censurae et sententiae subscribere, et obtemperare debent*. E’hez hasonló-képpen szól *Schlüsselburgius*, *lib. 2. Theolog. Calvin. art. 15. fol. 164. Non exspectanda est determinatio Concilii de controversiis Religionis: sed singulis horis cuilibet Christiano integrum, imo mandatum DEI est, ut quamvis doctrinam dijudicet, falsamque damnet*.[730]

Ezekből következik; hogy a’ Szent Irás igaz értelmében, semmi egyéb módot nem mutatnak az Ujítók, hanem, kinek-kinek maga itíletét, és tetczését: *Id unum agunt, ut omnis de medio Scripturarum auferatur autoritas; et suus cuique animus autor sit, quid in unaquaque Scriptura probet, quid improbet: id est, ut non autoritati Scripturarum subjiciatur ad fidem, sed sibi Scripturas ipse subjiciat*.[731] Azért, ha azon tudakozol tőllök, Miért ítílik Bálványozásnak a’ dücsöült Szentek segítségűl-hivását, mellyet a’ régi Atyák Szent Irásból állattak? Azt felelik; hogy, a’ Régiek nem igazán találták a’ Sz. Irás értelmét, és magyarázattyát. Ha viszontag kérded, Honnan tudhatom, hogy a’ Régiek nem jól értették az Irást; nem tekíntették jól meg a’ szóknak tulajdonságit; nem vettették jól egy-más-mellé mondásit? Azt felelik; hogy, magából az Irásból ez nyilván ki-tetczik: és világoson meg-{99:}ismértetik azoktúl, kikben Szent

[728] ‘‘ In cap. 32. Lirin.

[729] * In Cal. Turcis. l. 1. c. 5. li. 3. cap. 3.

[730] † Luth. to. 2. Lat. Vitt. An. 1546. in Lib. Rationes Iudicii Ecclesi: f. 402. Et contra Reg. Angl. fol. 370.

[731] Aug. Tom. 6. l. 32. cont. Faustum, c. 19.

hodogeus_j.indd 177 2025. 07. 21. 11:26:05

Lélek vagyon. Azért, csak az nem láttya ezt, a' kiben Szent Lélek nincsen. Minek-okáért azt mongya a' *Calvinista*, hogy a' *Lutheristák*, és *Arianusok*, meg-fosztattak a' Szent Lélektűl, és azért nem láttyák a' *Calvinista* igazságot a' Sz. Irásban: ők pedig, mivel a' Szent Lélektűl vezéreltetnek, nyilván tudgyák, hogy nem egyebet tanítnak, a' szemen szedet tiszta Szent Irásnál. A' *Lutheristák*, és *Arianusok*, meg viszsza-fordíttyák a' kaszát.

Ugy bánnak ezek a' szegény községgel, mint amaz Udvari tréfás ember, ki magát Kép-iróvá tette vólt: és egy Faluban a' fizetést fel-vévén, bé-rekeszkedet egyedűl a' Szentegyházba, mellyet meg kel vala festeni.[732] A' Polgárokkal jól tartatván magát, semmit nem írt. Egy-nehány napi henyélés-után, tudtára adá a' községnek, hogy véget ért múnkajában: azért, néki nyitván a' *Templomot*, mutogatni kezdé a' fejér kő-falon (hogy már) a' képeket, mellyek ot nem valának. és hogy az emberek ne itílnék őtet tréfás Czigánynak, el-hiteté véllek, hogy ezeket a' szent Képeket senki nem láthattya, valakinek felesége nem jámbor. Hogy azért a' szegény község gyalázatba ne hozná feleségét, ki-ki mind azt tetteté hogy jól láttya, a' mit nem látot; és a' képek szépségét csudáltatta. Az Uj Tanítók-is, erőssen mutogattyák a' mi nincsen: de, mivel el-hitették az emberekkel, hogy Szent Lélektűl fosztatot a' ki nem láttya az ö álmokat; a' szegény község, hogy ne láttassék Szent Lélek-nélkül lenni, megcsallya magát; és el-hiteti magával, hogy nyilván láttya a' Sz. Irásban, az ö tulajdon feje hiuságos álmodozását.

Hogy pedig ez az Uj Tudomány, minden bizonytalanságnak, és örök kételkedésnek gyökere légyen, ezekből ki-tetczik.

Először: Mert, a' kinek Isten észt adot, nem csak a' köz-, de még a' túdós ember-is, így gondolkodhatik. Ha a' régi Sz. *Doktorok*, és *Conciliomok*, kik engem nagy közön tudományban, értelemben, bőlcseségben, és egyéb Isteni ajandékokban meg-előztek, a' Közönséges Vallásban el-tévelyedhettek, mivel emberek vóltak: vallyon Én, és az én *Predikátorom*, ki azt sem tudgya hány foga vagyon, nem vagyunk-e emberek? Vallyon én, vagy az én *Predikátorom*, meg nem ütközhetünk-e? Ha bátorságos nem lehetek a' régi Sz. Jámborok tetczésében, noha szentebbek, és túdósbak vóltak nálamnál; noha többet forgottak a' Sz. Irásban; noha szorgalmatosbak vóltak az Isten akarattya

[732] FABULA.

hodogeus_j.indd 178 2025. 07. 21. 11:26:05

visgálasában: miképpen lehetek én, a' magam tulajdon tetczésemben bátorságos? Ki adta nékem azt a' *Privilegiomot*, felsöb szabadságot, hogy énreám hamisság ne ragadhasson, az Igazság elöttem el ne titkoltathassék? Halhatatlan fel-fuvalkodás ez, ha mindeneknél többet tulajdonítok magamnak; minden régi fö embereknél szemesbnek itílem magamat. Azért, ha a' Régiek meg-botlottak, mert emberek vóltak: én sem vészem-ki magamat az emberek számából. mert ag szó amaz: *Humani nihil a me alienum puto*; a' mi egy emberen meg-történhetet, rajtam-is meg-eshetik. Azért, nem látom, mint bocsátkozhassam bátorsággal a' magam tetczésére.

Masodszor: A' *Predikátorok*, én-réam bízzák az itíletet a' Tudomány dolgaiban: én pedig, vagy nem olvastam a' Szent Irást; vagy, ha ol-{100:}vastam, sem mondhatom hogy minden titkait által-láttam: A' külömböző Tudományok fondamentomit, mentségit, erősségit sem mondhatom hogy elmémbe foglaltam: Az ellenkedö részekrűl támasztot ellen-vetéseknek, és a' *Gordius* csomójához hasonló *Argumentomok* kötésinek meg-öldozasában, és fejtegetésében sem forgottam derekason: miképpen lehessek tehát Bíro a' Hit dolgaiban? Hiszem, a' ki igaz *sententiát* akar mondani, nem csak érteni kel a' Törvént, melyből meg-itíltetik a' dolog, de mind a' két fél igyét, bizonyitását, mentségét, tudni kel: mert, e' nélkül nem adhat ember igaz *Sententiat*, hanem-ha csak szerencsére. En-is azért, csak szerencsére tehetek ítíletet, és bizonyos nem lehetek dolgomban.

Továb; Ha oly mély-tudományu bőlcs emberré lettem az eke szarvánál, vagy a' ló faránál, hogy e' világon minden túdós Tanítókat nékem kel megitílnem, és én-reám néz ama' mondás, (Nem szükség, hogy senki títeket tanítcson:) mi szükségem vagyon a' *Predikátor*-ra?[733]

Ennek-felette; Künnyen ütközhetik illyen gondolat az értelmes ember szüvébe: Isten szava az, †[734] hogy a' Sz. Irás magyarázattya; embernek tulajdon elméjéből ki nem kerekedik; és hogy, nem mindennek adatik a' Sz. Irás magyarázasának ajandékja; Arrúl-is parancsolatom vagyon, *[735] hogy, ne hidgyek minden léleknek, hanem meg-probállyam ha Istentűl vagyon-e.

[733] 1.Ioan. 2. v. 27. Isai. 54. v. 13.
[734] † 2.Pet. 1. v. 20. 1.Cor. 12. v. 30. 11.
[735] * 1.Ioan. 4. v. 1. 2.Cor. 11. v. 14.

hodogeus_j.indd 179 2025. 07. 21. 11:26:05

mert, az Ördög-is néha Angyallá tűnteti magát; és, a' *Calvinus* mondásaszerént, †[736] gyakran a' Hitetlennek szinte ollyan vélekedése vagyon magafelől, mint a' Választotnak: Azért, minémü hihetséges Jelenségekből tudhatom, hogy nem az én vakmerö tetczésim indúlati visznek arra, hogy a' Sz. Irást illyen-képpen ércsem, hanem a' Sz. Lélek maga? Mint légyek bizonyos, hogy az Irást így kellyen öszve-hordani, egybe-hasonlítani, 's helyheztetni, eggyiket a' másikból így kel magyarázni, a' mint én értem? hogy ebből ollyan értelmet kel ki-hozni, ollyan Hitet és Vallás tudományát követni, a' minéműt hallok *Predikatorim*-túl? Tudom, hogy az Eretnekségek támasztása, eleitűlfogva ez vólt; hogy, valaki elő-vévén a' *Bibliát*, és meg nem elégedvén azzal a' magyarázattal, meg nem nyugodván azon az értelmen, mellyet eleitűl-fogva az *Ecclesiá*-nak nemes fö Tanítói követtek: az ö feje mű-helyében oly értelmet 's magyarázatot koholt, a' minéműt ö-elötte senki hírrel sem hallot. Ezt cselekedte *Arius*, *Pelagius*, *Donatus*, és minden egyéb dögleletes Tudományok ácsi és kovácsi. Mint járok tehát én, ha ezeknek nyomdokát követem?

Végezetre: Gyakran látom, hogy a' *Lutherista*, erőssen tetteti, hogy őtet a' Szent Lélek vezérli arra az Irás magyarázatra, mellyet az *Augustanusok* követnek. Az-után *Calvinistává*, *Arianussá* lészen, ottan a' *Luther* értelmét gazságnak itíli; magárúl pedig azt alíttya, hogy őtet a' Sz. Lélek oktattya. noha a' Szent Lélek nem oktathat ellenkezö értelemre. Ha azért egyébünnen nem tudhatom az Irás igaz értelmét, hanem abból, hogy az én tetczésemszerént Szent Lélek tanít engem, soha semmi dologban bizonyos nem lehetek. Mert méltán kételkedhetem, hogy az én tetczésem úgy meg-csal engem midőn *Calvinista* vagyok, mint meg-csalt midőn *Lutherista* vóltam, és annál job vallást nem itílnék: holot most-is csak ollyan bizonyságom vagyon a' *Calvinista*ság követésében, minémű vólt {101:} a' *Lutherista*-ságban; tudni illik, hogy, nékem úgy tetczik, hogy ezt a' Sz. Irásban nyilván taníttya Isten.

Ezekből ki-tetczik, mely igazán mondotta Sz. *Agoston*;[737] hogy a' Tévelygőknél, kinek-kinek maga tetczése a' Sz. Irás: és ö-nállok nem egyéb az Isten Igéje, hanem a' magok tetczése és vélekedése. *Unusquisque facit*

[736] † Calv. l. 3. c. 2. n. 11.

[737] Supra, fol. 98.

hodogeus_j.indd 180 2025. 07. 21. 11:26:05

quod sibi rectum videtur;[738] ki-ki csak azt követi, a' mi néki tetczik. Mert, a' mint meg-mondom ez-után, a' *Bibliá*-ban foglalt mondások, csak úgy, és nem külömben, Isten szavai, ha az ö igaz értelmében vétetnek: mivel, ha ezeket hamis értelemben vészed, úgy immár nem Isten ígéje, hanem Ördög szava. A' fel-vetet fondamentom-szerént pedig, az el-szakadot Atyafiaknál, az Irás igaz magyarázattya csak az, a' mi nékik tetczik.[739]

¶ 6. A' Szent Doktorok tanítása meg-vetésében, a' régi Tévelygöket követik az Ujítók.

Mélto eszünkbe vennünk, hogy azon úton járnak a' Mostani versengők, mellyen a' Régi Tévelygők jártak.[740]

I. Mert azok-is fel-fuvalkodot kevélységgel azt vítatták; hogy, a' régi *Doktorok*, egy-ügyűk, és tudatlanok vóltak; a' Sz. Irás fejtegetésében meg-botlottak: ők pedig, jobban láttyák mint kel az Isten szavát érteni. Hallyad *Nestorius*-nak, *Arius*-nak, *Samosatenus*-nak, *Tacianus*-nak szavait: †[741] *NESTORIUS, eruditum se putabat, cum revera indoctus esset. Interpretum libros legere dedignabatur, seipsum potiorem omnibus judicans.* *[742] *ARIANI, neminem volunt ex antiquis sibi comparari; nec se Magistris nostris, quibus a puero usi sumus, aequari patiuntur: Se solos sapientes, sibi soli ea doctrinae patefacta mysteria, quae in nullius unquam sub sole venerint cognitionem, arbitrantur. O impiam arrogantiam! o inanem gloriam, cum furore conjunctam! o spiritum Satanicum!* ‘‘[743] *SABINO, Patres Nicaeni, idiotae sunt, et simplices.* ••[744] *SAMOSATENUS, Doctores et enarratores Verbi, qui ex hac vita discesserunt, petulanter proscindebat:* †[745] *In mortuos, Divinarum*

[738] Iudic. 17. v. 6. Cap. 21. v. 24.
[739] Idololatria.
[740] Superbia Haeresiarcharum. Infr. lib. 3. c. 13. ¶. 3.
[741] † Socrat. l. 7. c. 32. Tripart. li. 12. c. 4.
[742] * Theodor. li. 1. c. 4. Niceph. lib. 8. cap. 7.
[743] ‘‘ Tripart. l. 2. cap. 8. Socrat: l. 1. c. 9.
[744] •• Niceph. li. 6. cap. 30.
[745] † Euse. 7. Hist. cap. 30.

hodogeus_j.indd 181 2025. 07. 21. 11:26:05

Scripturarum expositores, impune debacchando, seipsum jactabat; et sui eum, Angelum caelo lapsum, praedicabant. *[746] *TATIANUS, praesumtione Magisterii elatus, et inflatus, quasi prae ceteris esset, proprium characterem doctrinae constituit. ORIGENES*-rűl, *és MONTANUS*-ról, e'hez hasonló dolgot ír *Eusebius*; mint ez-után meg-hallyuk.

II. Azon mesterkedtek a' régi Tévelygők, hogy a' Keresztyénség Sz. *Doktori*-nak egyenlő tanitását, meg-vettessék, és el-feledtessék követőjökkel: mivel jól tudták, hogy, ha ezt meg-nyerik, nincs oly temérdek tévelygés, melyre nem vihetik a' községet. Halhadsza mint beszél Sz. *Basilius Evnomius*-sal*: EVNOM: Peto ante omnia, ne velitis majori parti plus tribuere, neque dignitate quorumdam commoveamini. BASIL. Quid tu narras? non debemus plus Antiquitati? non reverebimur Christianorum multitudinem? nullam rationem dignitatis eorum habebimus, qui omni spirituali gratia claruerunt? Magna profecto est tua potentia, si quae multiplici artificio assecutus non est Diabolus, ea tibi solo imperio aderunt: si quidem traditionem Fidei, quae praeterito tempore omni, sub sanctissimis viris evicit, cogitationibus vestris impiis postponamus.*[747] Hasonló-képpen szól Lirinensis: *Haereses non aliam ob causam oriuntur, nisi quia bene fundata Antiquitas, scelesta novitate subruitur; Superiorum instituta violantur; rescinduntur scita Patrum; convelluntur de-*{102:}*finita majorum: dum sese, intra sacratae atque incorruptae Vetustatis castissimos limites, profanae atque novellae curiositatis libido non continet.*[748] †[749] *Audias quosdam Haereticos dicere: Venite, o insipientes, qui vulgo Catholici nominamini, et discite Fidem veram, quam praeter nos nullus intelligit; quae multis ante saeculis latuit, nuper vero revelata, et ostensa est.* *[750] *Scelerata Nestorii praesumtio, quod Sacram Scripturam, se primum, et solum intelligere, et omnes eos ignorasse jactabat, qui ante se Divina eloquia tractassent, universos scilicet Sacerdotes, Confessores, Martyres: totam postremo, etiam nunc errare, et semper errasse adseverabat Ecclesiam, quae, ut ipsi videbatur, ignaros,*

[746] * Iren. l. 1. v. 31.
[747] Basil. li. 1. contra Evnom.
[748] Lirin. contra Profanas novit. cap. 6.
[749] † Ibid. cap. 16. Similia ca. 14.
[750] * Cap. 41.

hodogeus_j.indd 182 2025. 07. 21. 11:26:05

erroneosque Doctores, et secuta esset, et sequeretur. Ugyan közönséges *Regulá*-nak mongya *Irenaeus*; hogy, Valaki az igazságtúl el-szakad, a' régi *Doktorokat* tudatlanoknak itíli: *Quicumque relinquunt Ecclesiam, imperitiam Sanctorum Presbyterorum arguunt; non considerantes, quanto pluris sit idiota Religiosus, impudente Sophista*.[751] Sőt *Calvinus*, maga fazekában főt dologrúl bizonyost tudván mondani, azt beszélli; hogy, az Eretnekségnek nincs egyébünnen kezdeti, hanem az Apostolok idejétűl-fogva meg-rögzöt Tudománynak félre-vetéséből: †[752] *Vere Augustinus, Superbiam nominat haeresum omnium matrem. Nullus enim extitit unquam errorum Magister, quem non prava ambitio in sui praecipitium extulerit. Quotquot hac nostra aetate a pura Evangelii doctrina prolapsi sunt, reperimus omnes Superbiae morbo esse corruptos. Pro multis, unum Serveti exemplum sufficiat: is enim, Lusitanico fastu inflatus, quidquid de Tribus in DEO personis, olim ab ipso Apostolorum saeculo traditum a Patribus, et continua aetatum serie, ab omnibus piis receptum fuit, ut insulsum repudiavit.* Mivel azért eleitűl-fogva, minden Eretnekségek elsö garádicsa, söt tágas kapuja az vólt, hogy a' Sz. Irás magyarázasában, meg-vetvén a' régi Jámborok tetczését, magoknak nagyot tulajdonítottak, és újonnan gondolt értelmet találtak: nem csuda, ha semmi bizonyost nem tudhatnak, a' kik a' tévelygések nyomdokin el-indúltak.

¶. 7. A' Visza-vonyások le-szállítasában, nincs módgyok az El-szakadtaknak.[753]

Soha az Uj Tudományok, a' hit dolgairúl támadot viszsza-vonyásokban véget nem vethetnek: mert egyebet nem akarnak Itílő-mesternek ismérni a' vetekedésekben, hanem a' Sz. Irást: ezt-is úgy, a' mint ők értik, és magyaráz-zák. Szinte úgy cselekesznek azért, mint-ha két *Prókátor* valamely Jószágrúl perlene, de Bírót egyebet eggyik sem akarna, hanem csak a' *Decrétomot*:

[751] Irenae. lib. 5. c. 20. n. 3. Similia vide Infr. li. 3. c. 12. ¶. 6. Et initio l. 11.

[752] Calv. lib. de Scandal. circa medium. Aug. tom. 9. li. de Pastoribus, cap. 8. Vide infr. l. 3. c. 13. ¶. 3.

[753] Plura vide li. 7. c. 7.

hodogeus_j.indd 183 2025. 07. 21. 11:26:05

és szembe ülvén, az Eggyik elő-hozná a' *Decretom* szavát, 's nagyon vítatná, hogy ez a' *textus* nyilván ki-mutattya az ö igye igazságát. Másik-is, azon *Decretom* más mondását pergetvén, erőssen biztatná magát, hogy övé a' Jószág. Es mindenik azt mondaná másiknak: Ez, 's eddig vagyon; 's ennél tovább sincsen. Mellettem vagyon a' *Decretom* végezése: ezen-kivűl más Bírót nem akarok: enyím a' nyereség. Ezeket, ha egy okos ember hallaná, méltán nevetné dolgokat: és azt itílné hogy fársángolnak; nem akarják végét érni a' fortélyozásnak, mivel a' magok tetczésénél egyéb Biróhoz nem támaszkodnak. *Calvinus* elő-ál, 's mongya ezt: CHRISTUS menybe ment: Tehát az ö szent Teste nem lehet a' *Sacramentom*-ban. *Luther* más-felől, pöki markát, 's azt mongya: Isten szavát hallyad: (Ez az én Testem:) Ihon igazsága az én tudományomnak. It pedig, {103:} eggyik sem akar senkit Itílő-mesternek ismérni, hanem mindenik a' más féltűl támasztot bizonyságot, szája ízi-szerént fejtegeti. Azért, semmi úton végére nem mehetnek, mellyik mongyon igazat közzűlök. Ha e' Világi dolgokban oly Bíro vólna, a' ki, midőn ki-mongya a' *Sententiát*, úgy ejtené beszédét, hogy nyilván ki nem tetczenék mellyiknek ítílte a' peres Jószágot; hanem mindenik fél azt vítatná, hogy övé a' nyereség; és a' Bíro *Sententiá*-ja néki kedvez: az egész világ-elöt tudva vólna, hogy ez nem helyes és alkalmatos Bíro; mert az ö *Sententia*-jával, egy pernek sem szakadna vége. holot a' *Sententia*-után annyi viszszálkodás maradna arrúl, mellyiket súllyositotta-meg a' Törvény, menyi veszekedés vólt az-elöt a' Jószághoz-valo igazságrúl. A' Sz. Irás illyen Bíro, ha az Anyaszentegyház, és a' Sz. *Doktorok* magyarázattyát félre tészük: mert, mikor *Sententiát* mond, mind a' két ellenkezö párt azt kiáltya, hogy őtet tette gyözedelmessé ez a' Bíro: és így, soha semmi per-patvarnak vége nem szakadhat közöttök.

Mikor a' csipát le-törlik szemekrűl, magok-is láttyák ezt a' Pártosok; és az illyen szívökbe tusakodó gondolkodások, oly sértegetö 's titkon sebesítö, és furdaló eszteneket hagynak meg-háborodot lelki-isméretek habjaiban, hogy csak nem kétségbe esnek az Igazság isméretirűl: és látván, hogy semmi módgyok nincsen hogy a' bizonytalanságból ki-fesellyenek, ki-fakasztyák a' mi szívökön vagyon: és azt mongyák; hogy, Az utólso napon, Isten lészen az Igazság nyilatkoztato Itílö-Bíro. Nem vészik pedig eszekbe, hogy késö akkor tudni az ellenkezö Tudományok-közöt mellyik igaz; mivel akkor helye nem lészen a' meg-térésnek. Azért szükségesen

hodogeus_j.indd 184 2025. 07. 21. 11:26:05

kívántatik, hogy it e' földön nyilván meg-ismértethessék a' Hamisság, és vége szakadhasson minden viszsza-vonyásnak. Tehát, valamely Tudomány ebben bizonyos módot nem ád, veszedelmes, botránkoztato, kétségbe-ejtö, Ördögi Tudománynak kel annak lenni.

Némely egy-ügyűk azt mongyák; hogy, Isten meg nem útállya az alázatosokat; és a' kik jó Lelket kérnek, meg-adgya nékik: ők pedig kérik Istent, hogy meg-világosítcsa, és az Igazságot meg-mutassa nékik. De ezzel magokat csallyák-meg: Mert, miképpen keresi alázatoson az Igazságot, a' ki az egész régi Anyaszentegyház, a' közönséges Gyölekezetek, és a' Sz. *Doktorok* ítíletit meg-veti, mint-ha ezeknél szemesb, és bőlcseb vólna? Az-e az alázatosság, hogy, az Istentűl hagyot módot az Igazság isméretiben, félre tegyük? Szép alázatosság ám az, midőn egy tudatlan ember, a' ki semmit nem túd a' régi dolgokban, és a' Tudományokban nem forgot, még-is okosbnak itíli magát, ily sok régi, Szent, és Túdós embereknél: és azt alíttya, hogy a' maga agyaskodásával, jobban fel-találllya az Igazságot a' Sz. Irásban, hogy-sem a' túdós Sz. *Doktorok*. mint-ha ezek soha csak az Irásba sem tekíntettek vólna, és a' Szent Lélek ö-mellőlök csak el-múlt vólna. Ha ez alázatosság, nem tudom micsoda a' *Luciper* kevélysége.[754]

¶. 8. Iszonyú bizonytalanságok feselhetetlen Labyrinthussába keverödnek az Uj Tudományok.[755]

Elsö *Labyrinthus*: Az igaz Hit eggyességétül el-szakadván ember, nem lehet bátorságos és bizonyos, hová hajcsa fejét, mellyik félre bízza {104:} lelkét. Mert, azt kérdem, nem csak a' köz embertűl, de a' túdós *Predikátor*-túl-is: Mi az oka, hogy a' *Lutheristák*-hoz adgya magát, és nem a' *Calvinisták*-hoz, vagy *Arianusok*-hoz? Mert minnyájan egyenlö bátorsággal hirdetik, hogy ők a' Sz. Irás-szerént tanítnak: a' Szent Lélek csak ő-nállok vagyon. Nagy torokkal egy-aránt kiáltyák azt-is; hogy, Semmit a' tiszta Sz. Irásnál egyebet nem tanítnak. Merészen mongyák; hogy, az ö Tudományok-szerént-valo értelme

[754] Superbia haeretica.

[755] Vide initio hujus Operis: Rendi és sommája.

hodogeus_j.indd 185 2025. 07. 21. 11:26:05

az Isten Igéjének, oly világos mint a' Nap-fény: a' töb Vallásokkal pedig, nyilván, és tagadhatatlanúl ellenkezik a' Sz. Irás. Ezeket, azon egy bizonysággal erőssíti mindenik; tudni illik, hogy a' kiben Isten lelke vagyon, ezt nyilván láttya a' Sz. Irásból: és, csak azoktúl vagyon rejtve, kik el-kárhoznak. Ez azért így lévén, senki egyéb okát nem adhattya, Miért követi inkáb a' *Lutheristák* hitit, hogy-sem a' *Calvinistákét*: hanem csak azt; hogy, Néki úgy tetczik, hogy ez eggyez a' Sz. Irással. Immár így, minden fondamentoma Hitinek, a' maga tulajdon tetczése. melyben, ha oly bátorság lehet, hogy, a' mi néki tetczik, annak igaznak kel lenni: nem tagadom, bátorságoson meg-nyughatik ember a' *Lutherista*, vagy *Calvinista* hitben: de, ha a' te tetczésednek oly *Privilégioma* nincsen, hogy soha hamisságba meg ne ütközhessél, bátorságos nem lehetsz Vallásodban.

Masodik *Labyrinthus*;[756] A' Sz. Irás magyarázasában, az Anyaszentegyház ítíletin nem akarnak meg-nyúgodni a' Pártosok. Azért, azt kérdem: Ha az igaz *Ecclesia* el-tévelyedhetik-e; vagy úgy meg-erőssíttetet az Igazságban, hogy hamisra nem vihet? Ha az Igazságban állandó, és el nem tévelyedhetik: bolondság ennek ítíletin meg nem állani: esztelenség, ezt a' bátorságos Tanítót, magunk bizonytalan agyaskodásiért, meg-vetni. Ha pedig az igaz *Ecclesia* tévelygésre juthat, akár-ki méltán így gondolkodhatik: Értem, hogy az igaz *Ecclesia* meg-csalatkozhatik; és, midőn azt alíttya hogy Igazságot követ, akkor leg-nagyob hamisságban heverhet: Azért, ki tudgya, talám én-is így járok? Mert, ki adot nékem nagyob *securitást*, és bátorságosb állapatot, hogy-sem az *Ecclesiá*-nak? Más az; hogy, a' mely *Ecclesiá*-ban én vagyok, azon-is meg-történhetik, hogy, midőn Igazságot láttatik követni, akkor leg-inkáb tévelyeg. Azért, ha ezek meg-történhetnek, honnan lehetek bizonyos hogy immár meg nem történtek?

Harmadik *Labyrinthus:* Az Ujítók, az *Ecclesiá*-nak, és Sz. Atyáknak, annyi hitelt nem adnak a' Sz. Irás értelmében, menyit a' magok vélekedésének. It mingyárt szüvébe ötlik az okos embernek; hogy, ha nem bátorsagos, az *Ecclesia* és Sz. Atyák értelméhez ragaszkodni a' Sz. Irás magyarázasában: sokkal bátortalamb, egy ember saját tetczésén meg-állani. Mert, Egy az; hogy töb, és erősseb ígéreti vannak Istennek az *Ecclesia* vezérleséről,

[756] Alios Labyrinthos, vide infra, li. 8. c. 4. ¶. 2. in fine. Et li. eodem, cap. 5. in. 1. Argumento.

hodogeus_j.indd 186 2025. 07. 21. 11:26:05

hogy-sem egy valamely *privatus* emberről. Más az; hogy, ha a' régi Atyák az Irás magyarázásban meg-eshettek, mentűl inkáb egy-valaki a' község-közzűl el-tévelyedhetik? Azért, valamely úton az *Ecclesia* és Sz. Atyák Irás magyarazását kétessé 's bizonytalanná tészed, azon úton, a' tennen Vallásodat-is kétségessé tévén, ki-feselhetetlen *Labyrinthus*-ba keverődzöl.

{105:} Negyedik *Labyrinthus*: Mikor a' Sz. Irás Könyveirűl, Laistromárúl, *Cánoná*-rúl vagyon kérdés: az Ellenkezők, a' régi *Ecclesiá*-nak, és Sz. Atyáknak annyit tulajdonítanak, hogy, a' mely Könyveket ezek bé-vettek, azokat ők-is Sz. Irás-gyanánt tisztelik: A' mellyeket azok meg-vetettek, vagy elő nem számláltak, azokat ők-is félre tészik, és a' szent Könyvek számából ki-rekesztik. Ebben pedig, oly körmösök, hogy még a' Sidó *Sinagogát*-is bizonyos tanú-számban vészik: és azért vetik-meg a' *Machabaeusok* könyveit, mert a' Sidók ezeket *Cánon*-ban nem írták. Más-felől; a' Hit dolgainak egyéb czikkelyiben, és a' Sz. Irás magyarázasában, helyt nem akarnak adni, sem a' *Conciliomok*-nak, sem a' Sz. *Doktorok* egyenlő értelmének. Mely dologból, végetlen habozás, és *Labyrinthus* nevekedik. Mert, ha a' régi *Ecclesia*, és a' Sz. *Doktorok* el-tévelyedhettek, és tanításokban meg-csalatkozhattak: az ö kétséges tanú-bizonyságok, nem szerezhet Keresztyén Hithez illendő bizonyos vallást: és így, a' Sz. Irás könyveirűl, bizonyosok nem lehetünk. Ha pedig ily nagy dologban, mely az egész Keresztyén Hitünk fondamentoma, kétség-kívűl-való Tanúnak és Tanítónak tartyuk az *Ecclesia* és régi *Doktorok* tanitását: miért nem kel a' töb dolgokban hasonló hitelt adni tanításoknak?

Ötödik *Labyrinthus*: Azt vítattyák az Ujítók; hogy, Semmit azon-kivűl nem kel hinni, a' mit nyilván Szent Irásban találunk. Ez ha így vagyon: mind addig sem hihetik, hogy ezt az *Evangeliomot*, mellyet most Sz. *Máthé* neve-alat olvasnak, Sz. *Máthe* írta, valamíg a' Sz. Irásban meg nem mutattyák, hogy minden részeiben ezt a' Könyvet Sz. *Máthe* írta, és nem valaki más az ö nevére. Azt sem tudhattyák, mellyik a' Sz. Irás szavainak igaz értelme, mivel ezt a' Sz. Irás ki nem fejezi.

Efféle bizonytalanságok *Labyrinthussá*-ból nevekedik az új Tanítók-közöt a' sok igyenetlenség; a' tudományban-valo álhatatlanság; a' magokkal ellenkezés: egy szóval, ez a' *Babylóniai Confusio*,[757] hogy, Soha két Tanítót nem

[757] Vide infra l. 3. cap. 9.

hodogeus_j.indd 187 2025. 07. 21. 11:26:05

találsz közzűlök, kik egy nyomban lépnének. Sőt, nem találsz ollyat közzűlök, a' ki valakit merjen nevezni Hitin-valók-közzűl, kihez úgy kösse magát, hogy ezzel mindenekben igyenesen eggyet ércsen: hanem, mint a' Világi *Filosofusok* vélekedési, számlálhatatlanok; úgy az Ujítók tetczése sem lehet bizonyos számban foglalva. Mert, minek-utánna arra jutottak, hogy kinek-kinek tetczése vezére: nem csak egy-mástúl külömböznek, de magok-is, hol eggyet, hol mást tanítanak.

¶. 9. Gyümölcse ennek az Uj Tudományok bizonytalanságának.

Senki ne ítíllye én gondolkodásomnak, hogy a' fel-vetet fondamentomok *Labyrinthussá*-ból illyen bizonytalanság, és Hitben-valo habozás következik. Mert ezt,[758]

Először: Magok vallyák az Uj Tudományok kezdői. *Luther*, sokszor és nyilván írja; hogy, nem hitte maga-is a' mit predikállot. *Calvinus*, *Beza*, ezent írják magokrúl, és a' töb társokrúl. Sőt *Calvinus*, a' magában érzet kételkedésekből tévén itíletet a' Hit állapattyárúl, †[759] nem alíttya, hogy Hitetlenség- és kételkedés-nélkül lehessen az igaz Hit. Az *Augustai Confessio Apologi*á-ja, *[760] azt hirdeti; hogy a' *Lutheristák* gyakran kételkednek, ha vagyon-e gongya Istennek e' világra. A' *Calvinisták*-rúl pedig, ‘‘[761] mind {106:} *Luther*, mind az ö Tanítványi, azt bátran hirdetik; hogy, noha láttatnak szájjal valamit hinni, de Tudományok fondamentomiból ki-tetczik, hogy szűvel semmi nem hisznek.

Masodszor: Ezent mutattya ama' nagy habozás, álhatatlanság, és magokkal-valo ellenkezés: mely arra jutatta őket; hogy, a' mint ••[762] *Beza*, és egyebek írják, Senki nem tudgya, mit fognak hólnap hinni, és tanítani. Es nem csak úgy ellenkeznek egy-mással, hogy, az *Irenaeus* *[763] mondása-szerént,

[758] Infra, l. 3. c. 14.
[759] † Vide l. 5. c. 2.
[760] * Infra, l. 4. c. 5. ¶. 1. n. 9.
[761] ‘‘ Infra, l. 5. c. 10. ¶. 1.
[762] •• Lib. 3. cap. 9. ¶. 9. et ¶. 6.
[763] * Iren. infr. l. 3. c. 9. ¶. 1.

hodogeus_j.indd 188 2025. 07. 21. 11:26:05

ha külön-külön meg-kérdetnek, kettő közzűlök nem találtatik ki egy nyomban járjon: hanem magok, a' magok szavát, ottan-ottan arczúl csapják. Innen vagyon, hogy, mikor *Luther* a' *Sacramentomok* számát fel-jegyzi, †[764] csak *pro tempore*, ideig, míg más *fantasiá*-ja nem jút, Három *Sacramentomot* hiszen: az-után, ki tudgya mit hiszen? A' Magyar-országi *Calvinisták*, látván hogy az ö Tudományok egy nyomban nem maradhat, csak arra kötelezik a' Tanítókat, *[765] hogy, ha valamit *corrigálni* kel Tudományokban, légyen köz akaratból.

Harmadszor: *Luther*, és *Calvinus* meg-vallyák; hogy, az ö tanítások-után, az emberek semmit nem hisznek; az *Evangeliomot*, *Fabulá*-nak, beszédnek tartyák: és lassan-lassan, nem csak az *Arianismus*, de az *Atheismus*, és Török pogányság, bé-csúsz-mász, mint a' tő-után a' czérna. Hallyad, mely világos szókkal tészen erről bizonyságot Luther: *Nos, qui Evangelii veritatem jactamus, et crepamus, nihilo pluris illam, quam Terentii, vel alterius profani Scriptoris sententiam aestimamus.*[766] ‘‘[767] *Eam in opinionem id aetatis Nobiles et Rustici venerunt, ut Thrasonice jactare audeant, sibi nullius Praedicatoris opera opus esse: velintque multo libentius, Verbo DEI in totum liberi esse, ne obolo quidem omnes Praedicatores ementes.* †[768] *Securissime nostrum Ministerium contemnunt: putant enim illud esse jocum, et ludum. Ideoque, praecipue Nobiles, hoc agunt, ut suos Pastores sibi, tamquam viles Servos, obnoxios faciant.* Calvinus hasonló dolgot beszél: *[769] *Simul ac publicari coepit Evangelii doctrina: velut aperta scaturigine, multorum erupit impietas, qui Religiosi antea visi fuerant. Multi hodie Luciani, qui totam Christi Religionem subsannant: Multi Epicuraei, qui nullo DEI metu, ad quamlibet nequitiam se prostituunt. Papistarum ineptias, lepide rident: sed ipsi indigni sunt, qui unquam ad Papismum revertantur. Et certe, qui nunc passim regnat Evangelii contemtus, certum est belluinae cujusdam vitae praesagium. Paulus, naufragium ait facere homines in fide, postquam a bona conscientia exciderunt. Quo significat, hanc esse rectae intelligentiae custodem: nec*

[764] † Verba vide infr. l. 3. cap. 11. ¶. 6.
[765] * Vide infra, l. 6. cap. 3. ¶. 2. n. iv.
[766] Col. Mens. Isleb. 1566. ca. 4. De Mund. f. 81.
[767] ‘‘ Tom: 5. Lat. Vitt. 1554. in. 1.Cor. 15. fo. 161.
[768] † Eodem Tom. 5. in cap. 6. ad Gal. fol. 434. Plura vide infra, c. 7. ¶. 9.
[769] * Lib. de Scandalis, sub medium.

hodogeus_j.indd 189 2025. 07. 21. 11:26:05

mirum esse, si nihil firmum habeant, qui inter varias cupiditatum procellas fluctuant. Itaque non est quod nos turbet Atheismus, qui in toto mundo passim regnat. Erasmus azon panaszolkodik; hogy, mihent az Uj *Evangelisták* támadának, oly nagy bizonytalanság szálla az emberek szüvébe, hogy sokan semmit nem kezdének hinni: *Vereor, ne sub umbra Evangelii exoriantur, qui nihil omnino credant. Imo, jam nunc tales exoriuntur, magno piorum dolore. Et qui tales sunt, sub nulla umbra tutius latere possunt, quam sub istorum Evangelio. Deinde multi, cum vident convelli prisca Ecclesiae Decreta, et ipsos inter se variare dogmatibus, incipiunt dubitare de tota fide Catholica.*[770] Ugyan ezent írja *Bullingerus*, és *Sturmius*: †[771] *Implacabilis illa dissensio inter Lutheranos, et Zwinglianos, non paucos adeo* {107:} *commovit, ut, velut animum despondentes, dicerent: Posthac, se nihil amplius crediturос, nisi quod ipsis liberet.* *[772] *Istis contentionibus, plana ad Mahometismum paratur via, ut in Asia, Africa, et Graecia, propter similes causas evenisse scimus.*

Nem csak vallyák az Ujítók, hogy az Ujságok-után, az emberek *Atheusok* kezdettek lenni: de okait-is adgyák ennek a' nagy esz-veszésnek. I. Mert, a' jó élet-nélkül, a' Hit hamar meg-szárad. Mivel azért az Uj Tudományok fondamentomi, az Isteni félelem gyökerét ki-gyomlállyák, mint ezennel †[773] meg-bizonyítom: nem csuda, ha a' Hitben habozást szereznek. II. Mert a' községet, Biróvá tészik a' Hit dolgaiban; mint-ha a' Szent Irást, akár-ki világoson által-értené. A' régi Szentek böcsülletit pedig, ki-vészik az emberek szívéből. Igy azért, senki nem akarja máshoz kötelezni magát, hanem, ki-ki mind azt követi a' mi néki tetczik. III. Mert az emberek, látván, hogy ennyi viszszálkodás támadot az Ujítók-közöt, noha minnyájan a' tiszta Szent Irással dicsekednek; Azt-is eszekbe vévén, hogy ezt a' sok perlekedést, a' bőlcs emberek sem tudgyák el-igazítani: kétségbe esnek az Igazság isméretirűl; és végre, csak emberi vélekedésnek alíttyák a' Hit dolgait; mind egynek alítván, akármely Vallásban légyen ember.[774] Azért, *Béza* sem tagadgya, és bév beszéddel

[770] Erasmus, ad Fratres Infer. Germaniae.

[771] † Bulling. in Firmo Fund.

[772] * Sturm. de Ratione ineundae Concordiae, apud Calvino-Turcis: l. 3. c. 10. Et l. 4. cap. 1. Vide Sturm Infr. li. 3. ca. 7. ¶. 9.

[773] † Az Hatodik Bizonyságban, l. 3. c. 7.

[774] Maldonatus, Matt. 26. v. 26. Quidam Calvinista librum scripsit, de Arte nihil credendi.

hodogeus_j.indd 190 2025. 07. 21. 11:26:05

elő-hozza *Schlüsselburgius*; hogy, Valamenyi éles-elméjű Tanítványi vóltak *Calvinus*-nak, majd mind *Arianus*-sá, Sidóvá, vagy Törökké lettek; és megvallották, hogy, a' *Calvinista*-ságon, által-, igyenes-ösvény vagyon ezekre a' tévelygésekre. Hallyad *Schlüsselburgius* szavait: *Apparet, Calvinistas alere Arianam, Turcicam, Judaicam, Ethnicam impietatem in pectore, quae non raro suo tempore se prodit. Etenim aliquot eorum, advertentes, in incerta sua et dubia opinione non posse tuto acquiescere, tandem ad Arianos, Turcasque defecerunt. Bernardus Rotmannus, Oecolampadii, Buceri, et Bullingeri discipulus, abjecta Sacra Scriptura, se somniis et novis revelationibus dedit more Zwinglii; et in apertam Anabaptistarum revelationem erupit.*[775] †[776] *Paulus Alciatus Mediolanensis, Valentinus Gentilis Cosentinus, Georgius Blandrata Saluciensis, Matthaeus Gribaldus, Laelius Sozinus, Petrus Statorius, Joannes Sylvanus, Bernardinus Ochinus, Sebastianus Castalio, Franciscus Baldvinus, Erasmus Joannis, et alii multi, tantum in Schola Sacramentariorum profecerunt, ut tandem Religioni Christianae vale dicentes, ad Arianismum, Turcismum, Atheismum prolapsi sint. Calvinistarum vero doctrinam, his miseris ad Apostasiam occasionem dedisse, ipsimet palam professi sunt. Adamus Neuserus, olim Heidelbergensis Ecclesiae primarius Pastor, ex Zwinglianismo, per Arianismum, ad Mahometismum usque, cum aliis non paucis Calvinistis progressus est. Is sequentia verba, sua manu scripta, *****[777] *dedit Constantinopoli, Domino Stephano Gerlachio, 2. Julii, 1574. (Nullus nostro tempore, mihi notus, factus est Arianus, qui non ante fuerit Calvinista: Servetus, Blandrata, Alciatus, Franciscus Davidis, Gentilis, Gribaldus, Sylvanus, et alii. Igitur, qui timet sibi ne incidat in Arianismum, caveat Calvinismum.) et hoc Autographum, etiamnum Tubingae secum habet Doctor Gerlachius.*

Igazán mongya *Schlüsselburg*; hogy, a' *Calvinista* Tudományból vet okot az *Arianus*-ság: ‘‘[778] De, melléje kellet vólna vetni a' *Lutherista* tudo-{108:}

[775] Schlüsselb. l. 1. Theol. Calvi. art. 2. fol. 9.

[776] † De his, ad Arianismum et Turcismum apostatantibus, conqueritur Beza, epist. 81. Theolog.

[777] ***** Hujus Epistolae meminit Iurgevit. in Bello quinti Evang. c. 11. Iustus Calvi. cap. 43. Praescript. Tertul. Remond. li. 2. de Origine haeresum, c. 15.

[778] ‘‘ Idem, alii apud Iurgevit. ca. 11. Belli Quinti Evangelii.

hodogeus_j.indd 191 2025. 07. 21. 11:26:05

mányt-is: mivel maga *David Ferencz* írja; hogy, a' *Lutheristák* Vallásából vet okot a' Szent Háromság tagadásra. Mert, az *Ariánus* Vallás két erős bastyáját, *Luther* éppítette: I. Hogy, nem kel hinni, valamirűl az Irásban nincs emlekezet. II. Hogy, semminek kel tartani az Irás értelmében, a' régi Szentek tetczését. Ezt a' két dolgot, azt mongya *Dávid*, hogy ö *Luther*-tűl tanúlta: és ezek helyén maradván, győzhetetlenek az *Arianusok*. De hallyad a' maga szavát: ••[779] *Nusquam in Scripturis mentio est de Trinitate, Personis, Supposito, Relationibus, Proprietatibus, et similibus nugis: Cur ergo simiae Papistarum Lutherani, haec sine scripto Verbo inducunt? De DEO Tripersonato doctrinam, nudis assertionibus Patrum, Conciliorum, Symbolorum, quae olim Major cum suis rejecerat, defendit: Verbum purissimum, ad quod solum alligamur, negligit. Non vides, Patrum, et Conciliorum autoritate revocata, AntiChristi militibus suas haereses restituendi potestatem dari? Non secus insultat nobis Major, sua rancida Patrum, Conciliorum, obtrusione, ac olim Papae milites Luthero: quibus ille, id unicum respondit; Non teneri se Patrum, et Conciliorum authoritate. Hoc idem nos hodie dicimus. Cum autem Major, faeces has Patrum, et Conciliorum objicit, doctrinam suam ludibrio exponit*.

Eszekbe vévék a' Pártosok, noha későn, hogy csontal ütötték bokájokat, és a' magoktúl faragot nyilat mellyekre fordították. Láták, hogy nem kel vala ily tágas kaput nyitni a' tévelygésre; nem kel vala a' régi *Conciliomok*, és Szent *Doktorok* egyenlö értelmét, ily merészen meg-vetni: igyekeztek-is azon, hogy bé-árkollyák ezt a' nagy útat. Hallyad mit mond *Melius Péter* az *Arianusok*-nak, a' *Varadi Disputació*-ban: [A' *Bibliá*-ból elő-hozot bizonyságokat, azt kívánnyuk, hogy senki az ö fejétűl ne magyarázza: hanem, nagyob böcsülleti légyen ebben az igyben, a' Régi, egyenlö, igaz Keresztyéni Gyölekezetnek, hogy-sem mint imez-amaz hitetlen szecskevésznek.][780] A' töb Ujítók-is, az *[781] *Arianusok*-ellen örömest forgattyák a' Gyölekezeteket. De künnyeb a' tévelygésre okot adni, hogy-sem a' tévelyedetteket Igazságra

[779] •• Franc. David. li. contra Majorem, edit. Claudiopoli, 1569. epi. Dedic. ad Michaelem Csáki, Cancellarium.

[780] Dispu. Varad. edita Claudiop. 1569. in. 2. Conditione.

[781] * Vide Bezam infra, l. 3. ca. 5. ¶ 4. Supra, fol. 102.

hodogeus_j.indd 192 2025. 07. 21. 11:26:05

hozni: Mert oly követ vethet egy bolond a' kútba, mellyet tíz eszesnek-is gond ki-vonni.

¶. 10. A' mí Vallásunkban, nincsenek ezek a' fogyatkozások.[782]

Nem illyen az álhatatos Kő-sziklán éppíttetet igaz Vallás: Nem ingadoz, mint a' nád-szál: Nem haboz, mint a' szelektűl fel-háboríttatot tenger: Nem csavarog, mint az úta-vesztet ember: Nem tántorog, mint a' szédűlés lelkétűl részegíttetet tévelygő. Senki mí-nállunk a' maga tetczését, a' közönséges értelemmel táborba nem szállíttya, egybe nem köszörűli. Senki szembe nem szökik az Anyaszentegyház Vallásával: A' Szent Atyák egyenlö értelmével üstököt senki nem vonszon. Sőt esztelenségnek tartyuk, ha ki azellen vetekedik, a' mit álhatatoson tanított a' Keresztyének eggyessége.[783] Azért, bátran hirdettyük Szent *Agoston*-nal: †[784] *Disputare contra ea, quae universa tenet Ecclesia, insolentissimae insaniae est.* *[785] *Quod enim universa tenet Ecclesia, nec a Conciliis est institutum, id Apostolica autoritate esse traditum, rectissime credimus.* Csintalan bolondság az-ellen vetekedni, a' mit az egész Anyaszentegyház bizonyosnak tartot: Mert, valamit ez javal, ha Gyölekezetek rendelése-közöt nem találtatik, igazán hiszük, hogy az *Apostolok*-túl vet eredetet.

{109:} Mí, az Anyaszentegyház tanitását, a' Hívek egyenlö Vallását, oly igaznak tartyuk, mint a' Sz. Irást: mivel Christus fogadta, hogy a' Pokol ereje meg nem győzi az *Ecclesiát*. Noha azért némely tanítása az *Ecclesiá*nak, világos bötűkkel, szórúl szóra az Irásban nincsen: de az ö magyarázása és *consequenciá*-ja, Isteni oktatásból, meg-csalatkozhatatlan Igazságból származik. Es valamely bizonyosok vagyunk, hogy ez az Irás Sz. *Pál* Irása; oly bizonyosok vagyunk abban-is, hogy ezt az Irást úgy kel érteni, mint

[782] Vide infra, l. 3. c. 9. ¶ 13.
[783] Hieron lib. 3. cont. Ruffin. versus. fin. In Ecclesia norma est Veritatis.
[784] † Epistol. 118. longe post medium.
[785] * Aug. l. 4. de Bap c. 24. li. 5. c. 23. Epist. 118. initio. Epist. 99. ante medium.

hodogeus_j.indd 193 2025. 07. 21. 11:26:05

az *Ecclesia* érti. mivel azon tanu-bizonyságtúl viseltetvén, hiszük a' Szent Irást, a' kinek tanitásából vészük ezt az Irás magyarázattyát.

Azért, ha a' Sz. Irás értelmérűl támad egyenetlenség, azt mongyuk Sz. *Agoston*-nal: *Scripturarum a nobis tenetur veritas, cum hoc facimus, quod universae jam placuit Ecclesiae*;[786] Akkor maradunk igazán a' Sz. Irás-mellet, midőn azt mivellyük, a' mit a' Közönséges Anyaszentegyház jóvá hagyot. *Hoc habet autoritas Matris Ecclesiae, hoc fundatus Veritatis obtinet Canon: Contra hoc robur, contra hunc inexpugnabilem murum quisquis arietat, confringitur.*[787] A' Sz. Irást sem magyarázzuk a' magunk értelméből, hanem (a' mint írja *[788] *Ruffinus*, hogy magyarázta Sz. *Basilius*, és *Nazianzénus*,) a' régi Hívek értelme-szerént.

Ha valamely Szokásrúl, vagy rend-tartásrúl vagyon közbe-vetés, azt mongyuk; hogy, †[789] *Mos populi, pro Lege tenendus, in rebus, de quibus nil Scriptura statuit:* A' Hívek szokása, törvény-gyanánt tartassék, azokban, mellyekrűl az Irás semmit nem parancsol. Azért, Sz. *Agoston*-nak azt adá tanácsúl Sz. *Ambrús*; hogy, mikor *Mediolanum*-ban vagyon, ne bőjtöllyön Szombaton: de ha *Romá*-ba mégyen, a' szokáshoz szabja magát, és bőjtöt tarcson.

Végezetre, akár-minémü dologrúl támadgyon közben-vetés, azt mongyuk; hogy, †[790] *Qui falli metuit obscuritate quaestionis, Ecclesiam consulat.* *[791] *Si enim sapienti alicui Dominus praeberet testimonium, ut de orta quaestione a nobis consuleretur, non dubitaremus id facere quod ille dixisset: Nefarium est, non credere Ecclesiae, cui Christus praebuit testimonium*; A' ki fél hogy meg ne csalassék a' dolog homályosságától, az Anyaszentegyház tanitását vegye. Mert, ha Isten valamely emberhez igazítana, hogy attúl tanácsot vegyünk, és a' mit mond, azt kövessük: kétség-nélkül ennek tetczésén megállanánk. Veszedelmes tehát, az Anyaszentegyház tanitásának nem hinni, melyrűl Christus bizonyságot tet. Mikor azért a' Sz. Irás értelmérűl versengés

[786] Augu. 1. cont. Crescon. c. 33.
[787] Tom. 10. Ser. 14. de Verb. Apost.
[788] * Infra, l. 7. c. 6. ¶. 4.
[789] † Aug. epi. 86. init. Ep. 118. c. 2. Ep. 119. c. 81.
[790] † Aug. 1. cont. Crescon. c. 33.
[791] * De Unit. Eccles. c. 19.

hodogeus_j.indd 194 2025. 07. 21. 11:26:05

támad, nem a' magunk tetczéséből, hanem a' Sz. Atyák ertelméből vészük az igaz magyarázatot; követvén ebben a' Sz. *Kelemen* tanitását: *Lex DEI cum legitur, non secundum propriam ingenii intelligentiam doceri debet. sunt enim multa verba in Scripturis divinis, quae trahi possunt in eum sensum, quem extrinsecus adulteretis. Oportet ergo ab eo intelligentiam discere Scripturarum, qui eam a Majoribus, secundum veritatem sibi traditam servavit*.[792] Azért, a' kik túdósbak és bőlcsebbek közöttünk, azt cselekeszik a' mit Sz. *Agoston*, Sz. *Bernárd*, Sz. *Jerónimus*: kik, a' *Romai Papa* itíleti-alá vetik írásokat, és tetczéseket; mint e' könyvnek Elől-járo Levelében fel-jegyzők.

A' viszsza-vonyásokban, künnyen véget érnek a' *Romai Ecclesia* fiai. Mert ha kívántatik, Közönséges Gyölekezetet hirdetnek. A' mit ezekben el-{110:}végeznek, valamely Eretnekség kárhoztatásával, azon minnyájan meg-nyugosznak. mivel ennél jobb mód nem lehet az Eretnekségek ki-gyomlálasában, mint ez-után *Calvinus*-túl meg-hallyuk. Egy szóval: annak az Anyaszentegyháznak méltosága szakaszthat véget a' versengésben, mely az Apostolok idejétűl-fogva egy-más-után következö Püspökökkel fénylet: *Vides, quid valet autoritas Ecclesiae Catholicae, quae ab ipsis fundatissimis Apostolorum sedibus, usque ad hodiernum diem, succedentium sibimet et Episcoporum serie, et tot populorum consensione confirmatur*.[793] *[794] *Si igitur satis jam tibi jactatus videris, finemque hujusmodi laboribus vis imponere: sequere viam Catholicae disciplinae, quae ab ipso Christo, per Apostolos, ad nos usque manavit, et ab hinc ad posteros manatura est*. Ugyan-is, a' Sz. *Cipriánus* mondása-szeránt, innét vagyon eredeti az Eretnekségnek, hogy engedni nem akarnak az emberek a' Fő Pásztornak: *Unde haereses obortae sunt, et oboriuntur, nisi dum Episcopus, qui unus est, et Ecclesiae praeest, superba quorumdam praesumtione contemnitur; et homo dignatione DEI honoratus, ab indignis judicatur?*[795] Ugyan-ezent írja Jerónimus: *Ecclesiae salus, in Summi Sacerdotis dignitate, ac veneratione consistit: cui,*

[792] Clemens Romanus, epi. 5. ap. Grat. dist: 34. cap. 14.
[793] Aug. tom. 6. l. 11. cont. Faust. cap. 2.
[794] * Tom. 6. de Utilit. creden. cap. 8.
[795] Cypr. l. 4. epi. 10. alias ep. 69. num. 14.

hodogeus_j.indd 195 2025. 07. 21. 11:26:06

si non exsors quaedam, et ab omnibus eminens detur potestas, tot in Ecclesiis efficientur schismata, quot Sacerdotes.[796]

Mí azért, Sz. Irással bizonyíttyuk Vallásunkat: de nem úgy mint a' Viszszálkodók, kik az Isten Igéjének magok tetczése-szerént-valo magyarázattyából, az-az, csak tulajdon magok gondolattyából, erőssítik tanításokat; hanem a' régi *Doktorok* írásit meg-tekíntyük, kik, sem nékünk, sem másnak nem kedveztek; senkinek nem hízelkedtek; irígységből nem szóllottak: *Nullas nobiscum, vel vobiscum amicitias attenderunt, vel inimicitias exercuerunt; neque nobis, neque vobis irati sunt. neque nos, neque vos miserati sunt. Quod invenerunt in Ecclesia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod a Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt. Nondum vobiscum apud istos Judices aliquid agebamus, et apud eos acta est causa nostra. Nec nos, nec vos eis noti fueramus, et eorum pro nobis latas contra vos sententias recitamus. Nondum vobiscum certabamus, et eis pronuntiantibus vicimus*.[797] A' Régiek mondásiban pedig nem azt vészük-bé, a' mit egy-valaki, maga tulajdon értelméből írt: hanem, a' mit közönségesen az Anyaszentegyház tár-házából vettek, és álhatatoson tanítottak, azon meg-állunk; tudván, hogy efféle tanitásokat, csudákkal, vér-húllással, Pogányságok téritésével, és egyéb számtalan Jelenségekkel erőssítet Isten. Az Anyaszentegyház tanitását pedig, *exceptio*-nélkül bé-vészük: mert Isten minket nem tanít külömben, hanem az Anyaszentegyház-által; és mindeneket arra kötelez, hogy e'hez halgassanak: *Noluit DEUS nos adolescere in virum perfectum, nisi educatione Ecclesiae: et omnes ad unum, in eumdem ordinem cogit, ut mansueto et docili spiritu, regendos se Doctoribus, in hunc usum creatis, permittant*.[798]

Mélto tehát, és igen szükséges, hogy a' kételkedtetö Uj Tudományokat meg-vetvén, a'hoz az erős, és álhatatos Kő-szálhoz ragaszkodgyunk, mely minden kételkedések szelét le-nyomja, és az egy álhatatos Igazság isméretiben meg-tart bennűnket.

[796] Hieron. cont. Luciferian.
[797] Aug. tom. 7. l. 2. cont. Iulianum. cap. 10.
[798] Calv. li. 4. c. 1. num. 5.

hodogeus_j.indd 196 2025. 07. 21. 11:26:06

{111:} HARMADIK RESZE.

MASODIK BIZONYSAGA AZ UJ TUDOMA-nyok hamisságának: Mert nincs Istentűl hívatot Lelki Pásztorok.

¶. 1. Haszna az igaz Pásztorok ismerésének.

MIkor az Igért földbe vinné Isten az *Israël* fiait, éjjel Tűz-oszlopot, nappal Felhőcskét ada eleikbe; hogy ezek vezetését követvén, ki ne térnének úttyokból.[799] Azon-képpen, a' *Mágusokat* Christushoz, fényes Csillag-által igazítá. Nem kel tehát kételkednünk, hogy mí-előnkbe-is, az igaz Isteni Tudomány isméretire, bizonyos Vezéreket, és út-mutato Kalavúzokat rendelt, kik a' Sz. Irás, és az Isteni dolgok isméretire, bátorságos úton vigyék a' Híveket. Ezek pedig nem egyebek a' Lelki-pásztoroknál, és Tanitóknál; kikhez igazíttya Isten a' községet, hogy ezektűl halgasson; ezeket, mint vak vezetőjét, úgy kövesse.

Ha azért bizonyoson végére mehetünk, Kicsodák az igaz Pásztorok, és Tanítók, ottan minden versengésnek vége lészen. Mert, nem szükség czikkelyenként a' Hitnek minden ága-bogán akadoznunk: elég, ha megtanúllyuk, Kicsodák az igaz Pásztorok, és ezeknek engedelmesen szavát fogadgyuk. mivel a' tellyes Sz. Irásból tudgyuk, hogy az igaz Pásztorok, valamíg ki nem lépnek abból a' mire kűldettek, hamis Tudományokra nem vezethetik a' Juhokat.[800]

I. Mert az Ó Törvényben, élet vesztés-alat parancsolta Isten; hogy, a' Törvényrűl támadot viszsza-vonyásban, a' Papok tetczésén, mint Isten Angyali szaván, minnyájan meg-állyanak, *Deut. 17. v. 8. 9. 2.Paralip. 19. v. 10. Malach. 2. v. 7.* Az Uj Testamentomban-is erőssen meg-hadta, hogy fejet hajcsunk, és engedgyünk Lelki gond-viselőinknek, és Pásztorinknak. mert, a' ki ezeket halgattya, Christust halgattya. Sőt azt-is parancsolta; hogy, ha a' Tanító feslett is erkőlcsében, erre-nézve, tanitását meg ne vessük, hanem

[799] Exod. 13. v. 21.

[800] Vide Defensionem contra Baldvinum, cap. 3. ¶. 2. n. 1.

hodogeus_j.indd 197 2025. 07. 21. 11:26:06

szavát fogadgyuk. Ha azért az Isten parancsolattya kötelez az igaz Pásztorok tanitásához: Isten Igazságát, és gond-viselését illeti, hogy ezeket hamisságra ne ereszsze. Mert, ha ezek hamissat taníthatnának, következnék, hogy az Isten parancsolattya hamisságra kötelezne minket.[801]

II. Sz. *Pál*, a' végre mongya, hogy Isten Pásztorokat, és *Doktorokat* adot, hogy minden Tudományok szelétűl ide 's tova ne ragadtassunk, hanem ö-általok az Igazságban őriztessünk.[802] Ezzel jelenti Sz. *Pál*; hogy a' község, külömben álhatatos nem lehet az igaz értelemben, hanem-ha Pásztoroktúl vezettetik. Annak-felette, bátorságot ád, hogy ne féllyünk a' hamis Tudományok szelétűl, mikor őket követtyük. Ha pedig hamisságra vezethetnének az igaz Tanítók, az Igazságban-való álhatatosság, és bátorság, helyén nem maradhatna. A' Sz. *Pál* mondásának erejét tekíntvén *Calvinus*, azt mongya, (mint ezennel †[803] meg-hallod;) hogy, külömben nem vitetünk az Igazságra, hanem az igaz Pásztorok-által. Mert igazán írja Szent *Agoston*; hogy a' községet, nem a' mély elmélkedés, hanem a' Híveknek egy-ügyüsége tészi bátorságossá: *[804] *Turbam fidelium, non intelligendi vivacitas, sed credendi simplicitas, tutam facit*. Es, †[805] *Fides praece-*{112:}*dit intellectum, ut sit intellectus Fidei praemium*; eléb hinni kel, hogy érthessük Hitünk titkait.

III. Az igaz Pásztorokat, Isten *[806] a' végre rendelte, hogy általok igazgassa, és vezérellye az Anyaszentegyházat: ők †[807] Christus képében követséget viselnek az emberekhez; ö-általok maga szól Christus. Tehát Istenünk bőlcs gondviselését illeti, hogy az ö rendelése heába-valo ne légyen, és az ö Követi-által meg ne csalassunk. Heába-valo lenne pedig, ha az igaz Pásztorok nem igazgatnák, söt hamisságra és tévelygésre csalogatnák az embereket.

IV. Ugy rendelte Isten az Anyaszentegyházat, hogy ebben, némellyek Pásztorok, és némellyek Juhok, némellyek taníto *Doktorok*, és némellyek

[801] Hebr. 13. v. 17. Luc. 10. v. 16. Matth. 23. v. 2.
[802] Ephes. 4. v. 11. 14.
[803] † Hoc Capite, ¶. 3.
[804] * Augu. cont. ep. fundam. c. 4.
[805] † Serm. 51. de Verbis Dom.
[806] * Actor. 20. v. 28.
[807] † 2.Cor. 5. v. 20.

hodogeus_j.indd 198 2025. 07. 21. 11:26:06

Tanítványok lennének, a' mint Sz. *Pál* írja.[808] A' Pásztoroknak azt parancsolta; hogy legeltessék a' nyájat: a' Juhoknak, hogy a' Pásztor szavát halgassák.[809] Lehetetlen pedig, hogy az igaz Pásztorok szaván, bátorságoson és csendesz lelki-ismérettel meg-álhassunk; hogy az igaz Tanítók gond-viselésének, és oktatásának hasznát vehessük, ha ők-is hamisra, és tévelygésre vihetnek. mert, a' kirűl azt ítíllyük, hogy veszedelemre vihet, az-után bátorsággal nem indúlhatunk, tanitásán meg nem nyughatunk.[810]

Ki-tetczik ezekből, hogy, ha végére mehetsz kicsodák az igaz Pásztorok, nem szükség egyéb vetekedésben fárasztanod elmédet, hanem rövid és által úton végére mehetsz az igyenes Igazságnak: tudván, hogy az igaz Pásztor hamisságra nem vezet. Mert, mihelyen hívatallya-kivűl hág, és ollyat kezd tanítani a' mire nem kűldetet, és nem rendeltetet, ottan Farkassá válik, és az igaz Pásztorok számából ki-esik.[811]

De abban vagyon a' mesterség, és a'hoz szükséges az okosság; hogy a' gyapjúba őltözöt, és bárány bőrrel béllet Farkast, az igaz Pásztortúl meg-válaszszuk.[812] Arra ínt Üdvözítőnk-is Szent *Apostoli*-val-egyetemben; hogy szorgalmatoson vígyázzunk; az igaz Pásztorokat a' hamis Tanitóktúl meg-válaszszuk; a' lelkeket meg-probállyuk. mert, az Ördög gyakran Angyallá tűnik, a' Hamis tanító-is sokszor *Apostol*-nak mutogattya magát.[813]

¶. 2. Az igaz Pásztorságnak elégtelen jelét adgyák az Ujítók.[814]

A' mostani Uj Hit-faragó Bajnakinkat mikor arra kénszeríttyük, hogy, Mutassák-meg igaz Pásztorságokat; mellyet ha meg-mutatnak, helyt adunk tanításoknak: örömest másba üttetik a' dolgot: örömest ki-ugranak a' korlátból, és tér-mezőn nyargalódnak. Láttyák, hogy, ha egy nyomban maradnak,

[808] 1.Cor. 12. v. 28.
[809] 1.Pet. 5. v. 2.
[810] Ioan. 10. v. 3. 4.
[811] NOTA.
[812] Matt. 7. 15.
[813] Act. 20. v. 28. 2.Cor. 11. v. 13. 2.Pet. 2. v. 1. 1.Ioan. 4. v. 1.
[814] Fidei figuli.

hodogeus_j.indd 199 2025. 07. 21. 11:26:06

egy csapással minden éppűlletek le-omol, és nyaka szakad minden habozásoknak. Azért azt mongyák; hogy ők igaz Pásztorok, mert az Isten igéjét igazán hirdetik. Ezzel, bé-kötik szemeket az egy-ügyűknek: a' túdósokat pedig, út-kivűl akarják vinni; hogy ennek a' bajos kérdésnek békét hagyván, a' sok részre oszlot viszszálkodásnak valamely ágára ereszkedgyenek. De, bé kel ezt a' réset árkolni elöttök: mert, ezzel a' felelettel egyebet nem keresnek, hanem, hogy más karba vigyék a' vetekedést, és az igaz Pásztorok bizonyos Jelenségének, és ismértető bélyegének békét hagyván, a' Hitnek más czikkelyérűl versengjenek.

Hogy pedig az igaz Pásztorokat másunnan kel meg-ismérni a' községnek, és nem abból, hogy a' tellyes Sz. Irást igazán hirdetik, így bizonyítom:

{113:} I. Mert Szent *Pál*, nem a' predikállásból bizonyíttya a' Pásztorok hivatallyát, hanem, Istentűl-valo hivatalból mongya hogy származik az igaz predikállás: mert senki nem predikálhat igazán, a' ki nem küldetet. Tehát, a' Szent *Pál Regulá*-ja-szerént, azt kel eléb meg-látni, ha Isten küldötte-e a' Tanítót? Es, ha ö-tőlle nem küldetet: akár-mint fitogassa tanítása igazságát, nem kel néki hinni.[815]

II. Szent *Pál* írja; hogy a' Hit, Isten Igéje hallásából vagyon: ez a' hallás pedig, Istentűl küldetet Tanítók predikállása-nélkül nem lehet. Tehát, a' Szent Lélek bé nem óltya külömben emberbe a' Hitet az Íge-által, hanem az igaz Pásztorok tanitásából.[816] Mivel azért *[817] sokan, az Isten Igéjét magok veszedelmére csigázzák, és a' †[818] bötű sokakban halált szerez: ha bátorságoson akarúnk járni, szükség mindeneknek-elötte az igaz Tanítót más úton meg-ismérni.

III. Ezen Szent *Pál*-túl hallók, hogy, a' végre rendelte Isten az Anyaszentegyház Pásztorit, hogy a' Hívek, minden Tudományok szelétűl tétova ne hordoztassanak: hanem, a' Hit dolgairúl támadot kételkedésben, és az Irásnak külömbözö értelmében 's magyarázattyában, ö-tőllök vegyenek tanúságot.[819] mivel, a' Szent *Péter* mondása-szerént, a' Szent

[815] Rom. 10. v. 15.
[816] Rom. 10. v. 17.
[817] * 2.Pet. 3. v. 16.
[818] † 2.Cor. 3. v. 6.
[819] Ephes. 4. v. 11. 14.

hodogeus_j.indd 200 2025. 07. 21. 11:26:06

Irás igaz értelmében, magok saját magyarázattyából el nem igazodhatnak; és a' külömbözö fejtegetések-közöt, nem tudhattyák magoktúl, mellyik értelmet kel követni.[820] Ha azért a'végre szükség az igaz Tanítót meg-ismérni, hogy ö-tőlle vegyük az Igaz tudományt: elől jár az igaz Tanítónak isméreti.

IV. Sokkal nehezebben tehet a' község ítíletet a' Szent Irás igaz magyarázattyárul, hogy-sem a' hamis Pásztorrúl. mert, a' mint ezennel megmondom, nyilván-valo Jelenségit adta Isten a' hamis Pásztoroknak: de a' Szent Irás igaz értelmére, nem nyitot egyéb útat a' községnek, hanem az *Ecclesiá*nak igaz Pásztorok-által-való tanitását.

V. Ha az Isten Igéjének igaz hirdetéséből kel meg-ismérni a' Jó Pásztort: következik, hogy elsöben által kel érteni az egész Szent Irást, és annak igaz magyarázattyát; hogy meg-ítílhessük, ki hirdeti igazán az Isten Igéjét. Mert, a' mely Jelen valakit meg kel ismérni, azt a' jelt eléb kel embernek tudni. Lehetetlen pedig, hogy a' község az egész Szent Irást által-ércse. Es ha ezt minden részében által-érthetné, szüksége nem vólna a' Pásztorok tanitására.

¶. 3. Az Anyaszentegyházban, mindenkor vannak igaz Pásztorok.

Világ végéig, soha semmi üdőben igaz Pásztorok- és Tanítók-nélkül nem lészen az *Ecclesia*; a' mint a' Sz. Irások világos mondásiból ki-tetczik.

I. Mert *Efesom*-ba írja Szent *Pál*; hogy az Isten, *Doktorokat*, és Pásztorokat rendelt Hívei-eleibe, mind addig, valamíg minnyájan tekélletes mértékben Christus-eleibe nem megyünk: hogy ezek-által éppűllyenek, vezéreltessenek, és a' tévelygéstűl óltalmaztassanak Juhai.[821] Másut, azt mongya Sz. *Pál*; hogy a' Pásztorokra bízta Christus az *Ecclesia* vezérlését, és gond-viselését.[822] Tehát, mint az Ország, vagy Váras, nem lehet állandó, ha Feje, és gond-viselője nincsen: úgy az *Ecclesia* sem lehet Lelki-pásztor-nélkül. {114:} Mert,

[820] 2.Pet. 1. v. 20.
[821] Ephes. 4. v. 12. Matth. 28. v. ult.
[822] Actor. 20. v. 28.

hodogeus_j.indd 201 2025. 07. 21. 11:26:06

az Urúnk mondása-szerént, *[823] el kel oszolni annak a' nyájnak, melynek Pásztora nincsen.

II. *Roma*-várasának írja Szent *Pál*; hogy a' Hit, nem lehet Isten Igéjének hirdetése-nélkül: a' hirdetés sem lehet, Istentűl küldetet Taníto-nélkül.[824] Ebből az jő-ki; hogy, valamíg az igaz Hit, és az *Ecclesia* meg-marad e' földön, meg kel addig maradni az igaz Tanítóknak. Es, mivel az egyszer bé-vetet jó búza, mind az utólso aratásig nevekedik; és az Ördög incselkedése soha ki nem gyomlálhattya az igaz Tudományt: Szükség, hogy igaz Tanítók-is, minden üdők folyásában találtassanak.[825]

III. *Isaias* és *Jeremias* Proféta-által, azt ígéri Isten az *Ecclesiá*-nak; hogy, soha Papok- és Ör-állók-nélkül nem hadgya.[826]

IV. A' régi *[827] *Doktorok* egyenlö értelemmel azt vítatták; hogy azt a' Vallást kel követnünk, melyben az *Apostolok* idejétűl-fogva, minden üdőben, egymás-után következö Pásztorok vóltak: Tehát azt hitték, hogy soha a' Christus *Ecclesiá*-ja igaz Pásztorok-nélkül nem maradhat. Ugyan-is, ki szolgáltatná az Ur-vacsorát; ki Keresztelne; ki hirdetné az Isten Igéjét, ha valamely üdőben Lelki-pásztora nem vólna az *Ecclesiá*-nak?

V. A' Pártosok sem merik ezt tagadni. Mert, noha *Calvinus*, eszébe vévén hogy az ö Hitek terjesztö *Pásztori*, ö-elöttök nem találtattak, nyilván írja; hogy sok Száz esztendők folyásában, igaz Pásztorok-nélkül vólt az Ecclesia; *Ita saeculis aliquot dissipatam fuisse Ecclesiam, ut destituta fuerit veris Pastoribus*:[828] mindazáltal, mikor csendesz elmével szól a' dologhoz, imígyen beszél: *Tenendum est, Ecclesiam non aliter aedificari, quam externa praedicatione*.[829] *[830] *Pastoribus et Doctoribus, carere nunquam potest Ecclesia*. †[831] *Sine Pastoribus et Doctoribus, nullum potest esse Ecclesiae*

[823] * Ioan. 10. v. 12.
[824] Rom. 10. v. 15.
[825] Coloss. 1. v. 6. Matth. 13. v. 30
[826] Isai. 62. v. 6. Iere. 33. v. 18. 21
[827] * Vide lib. 8. cap. 3.
[828] Calv. De Eccles. Reform. Ration.
[829] Calv. li. 4. c. 1. n. 5.
[830] * Cap. 3. n. 4.
[831] † Calv. ad Ephes. 4. v. 11.

hodogeus_j.indd 202 2025. 07. 21. 11:26:06

regimen. Az *Augustai Confessio* nyilván vallya; hogy a' Christus *Ecclesia*-jában, mindenkor igazán hirdettetik az Isten Igéje, és a' *Sacramentomok* igazán szolgáltatnak: ‘‘[832] *Una sancta Ecclesia, perpetuo est mansura. Est autem Ecclesia, congregatio Sanctorum, in qua Evangelium recte docetur, et recte administrantur Sacramenta*. Ha az *Evangeliom* hirdetése, és *Sacramentomok* szolgáltatása, Taníto Pásztort illet: külömben meg nem szűnhetik az igaz Pásztorok egy-más-után következése, hanem, ha az Isten igéjének hangoskodása, és a' Szentségek szolgáltatása meg-szűnik. Méltán írja tehát *Calvinus*; hogy, incselkedet ugyan sokat a' *Sátan*, hogy igaz Pásztoroktúl meg-foszsza az *Ecclesiát*; de szerét nem tehette: *Incumbit Satan ad labefactandum Ministerium; quod tamen sic in Ecclesia Christus ordinavit, ut illo sublato, hujus aedificatio pereat*.[833] Méltán mongya *Cyprianus Mártir*, és Szent *Jerónimus*; hogy, ot nincs Christusnak nyája, a' hol Pap és Püspök nincsen: *[834] *Ecclesia sunt, et plebs SACERDOTI adunata, et Pastori suo Grex adhaerens. Unde scire debes, Episcopum in Ecclesia esse, et Ecclesiam in Episcopo: Et, si qui cum Episcopo non sint, in Ecclesia non esse*. ••[835] *An esse sibi cum Christo videtur, qui adversus SACERDOTES Christi facit? qui se a CLERI ejus, vel plebis societate secernit? Arma ille contra Ecclesiam portat, hostis Altaris, inobsequens servus, frater inimicus. Contemtis Episcopis, et DEI SACERDOTIBUS derelictis, constituere audet aliud Altare*. †[836] *Ecclesia non est, quae non habet SACERDOTEM. Beza*-is, magyarázván a' Szent *Pál* mondását, a' hol *Doktorokat* és *Pásztorokat* írja hogy rendelt Isten az {115:} *Ecclesia* éppűletire, így szól: ‘‘[837] *Ex quibus satis perspicitur, haec duo munera, perpetua esse oportere in Ecclesia DEI*. Ki-tetczik ezekből; hogy, az *Evangeliom* hirdetése-után, valamely gyölekezetnek Tanítói meg-szűntek és el-fogytak, abban nem kel keresni az Igazságot: mely külömben meg nem tartatik, hanem a' rend-szerént-valo igaz *Pásztorok*-által.

[832] ‘‘ Confessio Aug: art. 7.
[833] Calv. li. 4. c. 1. n. 11.
[834] * Cypria. li. 4. epi. 9. alias epi. 69. num. 31.
[835] •• Idem. de Unit. Ecclesiae.
[836] † Ierony. contra Luciferia. in fin.
[837] ‘‘ Beza, Ephes. 4. v. 11.

hodogeus_j.indd 203 2025. 07. 21. 11:26:06

¶. 4. Az igaz Pásztor, Istentül hívatik, és küldetik.

A' kiket Christus az Igazság hirdetésére kűlde, azt mondá nékik: *Ego mitto vos*; En kűldlek títeket:[838] Sőt, nevekkel-is ismértetni akarván kötelességeket, †[839] *Apostolos nominavit*; Apostoloknak, az-az kűldetet Követeknek nevezé őket. akarván ezzel ismértetni; hogy, a' ki Istentűl nem kűldetik, és Tanításra nem hívatik, veszedelmesen kezd a' tanításhoz.

Ezt bizonyítom, I. Mert Szent *Pál* írja a' Tanitókrúl; hogy, *Quomodo praedicabunt, nisi mittantur?*[840] Igaz Lelki-pásztorságot nem viselhetnek, igazán nem tanítnak, valakik Istentűl nem kűldetnek. II. Isten szava az-is; hogy az igaz Lelki-pásztor, magának nem kapja a' tisztet, hanem Istentűl vár Hívatált, mint Aaron: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a DEO, tamquam Aaron: sic et Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum, Filius meus es tu*.[841] III. Christus magától nem dücsöítette magát, hogy Papi-fejedelem lenne, hanem az Atyától várt, ki azt mondotta néki; En fiam vagy te. Tehát Christust meg akarja előzni, a' ki Isteni hívatal-nélkül avattya magát a' Lelki-pásztorságba. IV. A' Tanítóknak szólván Sz. *Pál*, azt mongya; hogy Istentűl helyheztették a' Hívek legeltetésére. Tehát, a' kik magoktúl, és nem Isteni helyheztetésből viselik a' Lelki-pásztorságot, ki-ugrottak a' hámból, és igaz Pásztorok-közzé nem számláltatnak.[842] V. Christus ö-maga, ezen igazságot tanította: mikor azt hirdette; hogy, a' ki magától szól, nem igazságot, hanem maga dücsösségét 's hasznát keresi. Orv, és tolvaj, a' ki másunnan hág az akolba, és nem az ajtón mégyen-bé.[843] VI. *Ezechiel*-által Isten mongya; hogy *[844] hiuság azok dolga, kik Istentűl nem kűldetnek. *Jeremias*, †[845] Hamis Tanítók bélyegének nevezi, hogy nem várják

[838] Ioan. 20. v. 21. Luc: 10. v. 3.
[839] † Luc. 6. v. 13.
[840] Rom. 10. v. 15.
[841] Heb. 5. v. 4. 5. Heb. 5. v. 5.
[842] Actor. 20. v. 18
[843] Ioan. 7. v. 18. Ioan. 10. v. 1. Vide, Csepregi Szégyen-vallás.
[844] * Ezech. 13. v. 3. 7.
[845] † Ierem. 23. v. 21. 32. Cap. 14. v. 4. Cap. 29. v. 28.

hodogeus_j.indd 204 2025. 07. 21. 11:26:06

az Isten küldését, hanem magoktúl kapnak a' tanitásba. Az Ó Törvényben-is meg-öletet, a' ki Hívatal-nélkül a' Papok tisztibe kapot; mint meg-tetczik, *Num. 3. v. 10. 2.Paralip. 26. v. 18.*

Ezen igazságot állattya az *Augustai Confessio*, mint-ez után *[846] meg-hallyuk. Az emberi Okosság-is arra viszen; hogy, az Isten Igéje hirdetésére, az Isten háza gond-viselésére, Istentűl kel választatni embereknek. Mert, I. Egy Országban, senkinek nem szabad magától valamely Tisztbe kapni: mert, ha szabad vólna, sok veszedelmek és egyenetlenségek következnének. Tehát, inkáb nem illik, hogy az Egyházi gond-viselésre (mely, Lelkek üdvösségét nézi, nem Világi jószágot,) akár-mely bokorból, hívatal-nélkül fel-emellye magát valamely moslék. II. Követséget nem szabad viselni Fejedelem nevével, hanem csak Fejedelmi rendelésből. Tehát, †[847] Isten követe lévén az igaz *Pásztor:* Isten árulója, valaki küldés-nélkül követséget visel; és erőtlen minden végezése. III. A' Tanitótúl kel halgatni a' Híveknek: Szükség tehát, hogy Isten úgy vezérellye a' Tanítót, hogy hamisságra ne vigye a' Juhokat. Tehát az-is kívántatik, hogy Isten-{116:}tűl légyen hivatallya; és ö-tőlle küldessék. mivel senki egyéb a' nagy Istennél, meg nem óltalmazhatta őtet a' hamisságtúl. Mind ezekből világoson ki-tetczik, hogy azok nem lehetnek igaz Tanítók, kik Istentűl nem vettek követséget a' Hívek legeltetésére.

¶. 5. A' fel-vetet fondamentomból, meg-bizonyodik az Uj Tudományok hamissága.

Ha meg-mutattyuk, hogy az Uj Vallások igaz *Pásztorok*-nélkül vannak, jó következéssel ki-hozhattyuk, hogy Igazság sincsen Tudományokban. Azért, illyen Kötésben foglalom bizonyításomat:

Lehetetlen, hogy ot igaz Tudomány légyen, a' hol Istentül küldetet és Mennyei hivatalból választot Pásztorok nincsenek.

[846] * Vide lib. 4. c. 2. n. 5.

[847] † 2.Cor. 5. v. 20. Ephes. 6. v. 20.

hodogeus_j.indd 205 2025. 07. 21. 11:26:06

De a' régi Hittül-szakadot Martinista, Calvinista, Arianista gyölekezeteknek, nincsenek Istentül küldetet, és Mennyei hivatalból választot Pásztori.

Tehát, a' régi Hittül-szakadot Martinista, Calvinista, Arianista gyölekezeteknek, lehetetlen hogy igaz Tudományok légyen.

A' Bizonyság Elsö része, *Major Propositio*, a' meg-mutatot igazságból ki-tetczik. Mert a' Sz. Irás világoson taníttya; hogy, soha a' Christus nyája igaz *Pásztorok*-nélkül nem marad; és hogy, csak azok igaz *Pásztorok*, a' kik Istentűl kűldetnek és hívatnak.

Második részét, *Minorem Propositionem*, sok erős okokkal bizonyíthattyuk. Mert, valamenyi Bizonyságot támasztúnk ebben a' Harmadik könyvben, az Uj Vallások hamisságának jelenségére, annyi úton meg-mutathattyuk, hogy a' régi Hittűl el-szakadot Tanítók, nem Istentűl kűldetet igaz *Pásztorok*. Mert, külön-külön minden részéből ennek e' Harmadik Könyvnek, illyen Bizonyságot állathatunk.

Lehetetlen, hogy Istentűl kűldetet igaz Taníto légyen az, 1. Valaki semmi bizonyos útat nem mutathat a' Sz. Irás igaz magyarázasában, és a' viszszavonyások le-szállitásában. 2. Valaki az *Apostolok* idejétűl-fogva, rend-szerént következö *Pásztorok*-túl nem származot. 3. Valaki tanitásának kezdetit és eredetit Ördögtűl vette. 4. Valaki tudományával, és Vallásával minden gonoszra fel-szabadít. 5. Valaki temérdek hazugságokkal gyarapíttya és terjeszti tanitását, *etc.*

Illyenek az Uj Tanítók fejenként, a' mint rend-szerént meg-bizonyodik ezen Könyvben. *Ergo, etc*.

De ezeket a' Bizonyságokat, helyén, és erejekben hagyván, most csak az Isteni Hívatalnak tulajdonságából akarom ismértetni, hogy az Uj Tanítók nem járnak Isten kővetségében. Mint-hogy pedig, Víz főtűl árad, ha megmutattyuk, hogy *Luther*, *Zwinglius*, S*ervétus*, nem vóltak Istentűl kűldöt igaz Tanítók; és sem írek sem szelenczéjek nem lévén, mód-nélkül tették Barbélyokká magokat: kétség-nélkül, az ö-tőllök származot, és nagy lépésekkel ö-utánnok rohant Tanítók sem kűldettek Istentűl. Hogy pedig a' nevezet Vezéreket nem Isten választotta, hanem magok, kűldés- és hívatal-nélkül futottak, így bizonyítom:

hodogeus_j.indd 206 2025. 07. 21. 11:26:06

A' mely Tanítót Isten küld, Vagy szokot rend-szerént, emberek-által küldi: Vagy rend-kivül maga választya, mint az Apostolokat. mert az Hivatalban, ennél a' két módnál egyéb út nincsen.

{117:} De nyilván-valo, hogy Luther, Zvinglius, Servétus, sem eggyik-sem másik-
5 képpen nem hívattak Istentül, Vallások tanitására.

Tehát, ezeket nem Isten küldötte: és így, nem igaz Lelki Tanítok: hanem ragadozo Farkasok.[848]

A' Bizonyság Elsö részét, az Ellenkezők sem tagadgyák; mint ezennel a' *Luther*, *Beza*, és egyebek szavaiból meg-hallyuk. Sz. *Pál*-is, csak e' két
10 rend-béli Küldésrül emlekezik, midőn azt írja; *[849] hogy ö, nem emberek-által, hanem Christustúl, választatot *Apostol*-ságra.

Másik része, csak abból-is elégségesen bizonyodik; hogy, Senki Istentűl nem küldetik annak a' Tudománynak hirdetésére, mely valamikor az *Apostolok*-után le-nyomattatot, mely újonnan kezdetet, mely minden üdőben taníto
15 *Doktorok*- és *Pásztorok*-által nem nevekedet. Mert Christus, és az *Apostolok*, nyilván előnkbe adták; hogy az Isteni tanítás-által éppíttetet *Ecclesia*, sem el nem fogyhat, sem Taníto *Pásztorok*-nélkül nem lehet.[850]

De bár ennek most békét hadgyunk: világoson meg-mutathattyuk más úton-is; hogy, sem emberek-által, sem magán Istentűl nem vólt hívatallyok
20 az Uj Tanítóknak. Es, hogy rendel szóllyunk a' dologhoz: Ez-aránt a' Viszszálkodóknak sok Róka lyukai vannak: eggyikből ki-rekedvén, másikba szaladnak: az üdőnek, helynek, szükségnek mi-vóltához szabván magokat, hol eggyet, hol mást mondanak azon dologban; és sok-féle óltalmazgatások pók-hálojával fedezgetik veszet igyeket. Es Először; Négy útat mutatnak,
25 mellyeken állatni és óltalmazni akarják, hogy Isten őket, szokot rend-szerént, emberek-által let Hivatallal küldötte a' tanításra. Másodszor; látván hogy nem szolgál a' csel, térítik a' ló száját, és azon mesterkednek, hogy rend-kivűl-valo Hivatallyok rendetlenségét támogassák. Mí-is, Isten segitségéből, nyomokban

[848] Hoc Capite, ¶. 10. n. 7.
[849] * Gal. 1. v. 1.
[850] Matt. 16. v. 18 Ephes. 4. v. 12.

hodogeus_j.indd 207 2025. 07. 21. 11:26:06

lévén, mutassuk-meg, hogy hiuság és ravaszság, valamit mind eggyik 's mind másik Hivatalrúl beszélnek. Elsöben azért rostállyuk-meg, a' mivel rend-szerént-valo Hivatallyokat akarják állatni.

¶. 6. Az igaz Hivatalra nem elég, hogy Luther elein Catholicus Pap vólt.[851]

Azt mongyák az Ujítók; hogy *Ordinaria Vocatió*-ja, szokot rend-szerént, emberek-által vólt hivatallya *Luther*-nek. Meg-hallyuk ezennel, mint dicsekedik *Luther*, hogy őtet Isten emberek-által hítta; és hogy ennek a' Hivatalnak formáját, az Isten világ végéig el nem változtattya. *Calvinus* szavait-is feljegyezzük, †[852] mellyekkel azt állattya; hogy az *Apostolság* abban külömböz a' töb *Pásztorok* hivatallyától, hogy az *Apostolok*, Istentűl magától, a' töb *Pásztorok*, emberek-által hívatnak.

De sokat törődnek azon, hogy meg-mutassák, mint, és hogy let emberek-által az ö Hivatallyok. Mert a' Régiek azt taníttyák; hogy, Valaki emberek-által hívatik a' *Pásztor*-ságra, meg kel mutatni, hogy rend-szerént azoktúl származot, kik az *Apostolók*-túl vóltak hivatalosok: *Edant origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successionem ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus, aliquem ex Apostolis, vel ex Apostolicis viris, qui cum Apostolis perseveraverit, habuerit autorem et antecessorem*.[853] *Irenaeust*, és töb fö *Doktorok* hasonló szavait, ez-után ''[854] meg-hallyuk.

Elősző̈r azért, azt mongyák; hogy *Luther*, és *Zwinglius*, a' Pápistaságban Papok vóltak: azért, oly hivatallyok vólt ezeknek, mint akár-mely {118:} *Pápista* Papnak. Halhadsza Bezat: *Lutherus, et Zwinglius, non penitus extra ordinem vocati sunt, quum ille quidem Theologiae Doctor; hic vero, ut audio, etiam Parochus esset, in Papatu ordinatus*.[855] Ugyan-ezent beszélli *Vithakerus*, *quaest. 5. de Eccles. cap. 6*. és egyebek; kikrűl emlekezik *Calvino-Turcismus*,

[851] Hoc capite, ¶. 10. n. 7.
[852] † Infra, ¶. 11.
[853] Tertull. Praescript. c. 32.
[854] '' Lib. 3. cap. 4. ¶. 1.
[855] Beza, epist. 5. Theolog.

hodogeus_j.indd 208 2025. 07. 21. 11:26:06

lib. 4. c. 12. De ez igen gyarló fogás. Mert mí sem tagadgyuk, hogy, mikor *Luthert* Pappá szentelték, és a' *Romai* hitnek Vallására meg-esküttették, akkor emberek-által hívatot Istentűl a' *Romai Ecclesia* Hitinek hirdetésére: De az a' kérdés, Kitűl küldetet és hívatot arra, hogy az-ellen tanítcson, a' mire meg-esküt szentelése-kor? Es, hogy ez a' fogás csak hiuság, így bizonyítom:

I. Ha a' Pápa-által küldötte Isten *Luthert*, és *Zwingliust*; mivel ők a' Pápát *AntiChristus*-nak, a' Püspököket *AntiChristus* rabjainak nevezik: Tehát, magok vallása-szerént, Ördögtűl vagyon hívatallyok. Maga, Istennek szolgákat nem választhat az *AntiChristus:* A' setétségtűl sem adatik a' világos Igazság hirdetésére hatalom.

II. A' Pápistaság hivatallyát, és Egyházi szolgálatra-valo rendelését, csufságnak, és hívolkodo gazságnak tartya *Calvinus* és *Luther:* †[856] *Ordinatio nihil aliud est, quam merum ludibrium*. Tehát (a' magok tetczése-szerént,) csufság az ö Hívatallyok, ha a' Pápisták szentelése-által hívattak.

III. Ha az Isteni hívatalra elég a' *Romai Ecclesiá*-nak Papi-szentelése: következik, 1. Hogy, a' kiket fel-szentel a' *Romai Ecclesia*, azok Isteni hívatalból rendeltetet igaz *Pásztorok*. 2. Hogy *Luther*-nek Isteni hívatallya nem vólt, az *Augustai Confessió*-ban foglalt tudomány hirdetésére. Mert a' *Romai Ecclesia* senkit nem hív, senkit nem kűld, senkinek hatalmat nem ád egyéb Tudomány híntegetésére, hanem csak az ö tanitásának hirdetésére.

IV. A' ki egyszer Egyházi Hívatalra választatot; ha az-után mindenkor Istentűl kűldöt *Pásztor*-nak kel őtet tartani, akár-mit tanítcson-is: Tehát, ha ki a' *Lutherista* vagy *Calvinista* Predikátorok-közzűl Törökké lészen (mint nem egyszer történt,) és a' Török Hitet kezdi tanítani; vagy, ha *Pápistá*-vá lészen, és az igaz *Romai* Vallást hirdeti; azt kel mondani felőlle, hogy erre a' tanításra, Istentűl küldetet a' *Lutherista* vagy *Calvinista Ecclesia*-által, mivel ettűl választatot vólt Tanitóvá.[857] Azon-képpen, *Arius* Pap vólt, minek-elötte hamis tudományt kezdene; *Macedonius*, *Nestorius*, *Sergius*, *Samosaténus*, *Dióscorus*, *Mopsvesténus*, *Auxentius*, és többen, minek-elötte el-hanyatlának, Püspökök vóltak: Tehát ők-is azt mondhatták, hogy Istentűl rend-szerént

[856] † Calv. l. 4. c. 5. num. 3. Idem Luther, De Institutione Ministrorum, ad Bohemos.
[857] Mint minap, 1611. esztend. az Damásdi Predikátor.

hodogeus_j.indd 209 2025. 07. 21. 11:26:06

küldettek a' tanításra: és, mivel az Istentűl küldöt Tanítóknak tartozúnk engedni, ezeket halgatnúnk, és követnünk kellene. Maga, Isten senkit nem híhat hamisság tanitására, és szakadozások terjesztésére.

V. *Luther*, és *Zwinglius*, ellenkezö tudományt tanítottak: Tehát mind ketten Istentűl nem küldettek. Mert, az Isten magával nem ellenkezhetik; és, a' mit egy ember-által éppít, más-által azt el nem rontya.[858] Nem elég tehát, az Isteni hívatalnak bizonyságára, hogy a' *Pápista*-ságban Papságra választattak: mert mind ketten *Pápista* Papok vóltak, de azért ugyan nem lehettek mind ketten Isten Követi. Es, miképpen ha-{119:}talmat adhatot a' *Romai* gyölekezet nékik a' tanításra, míg ö-tőlle el nem szakadtak; úgy el-is vehette tőllök ezt a' hatalmat, mikor őket ki-átkozta, és az Egyházi tiszttűl megfosztotta pártolkodásokért. Nem-is adot egyéb hatalmat ezeknek a' *Romai Ecclesia*, hanem hogy a' Szent Irást, az *Ecclesia* értelme-szerént tanítcsák; és a' Szentségeket, a' *Romai Ecclesia* szokása-szerént szolgáltassák.[859]

VI. A' ki egyszer *Pásztorrá* választatik, csak addig kel őtet, igaz, és rendszerént-valo *Pásztornak* tartani, míg abban a' tudományban marad, melynek tanítására igaz *Pásztorrá* választatot: mihent attúl el-szakad, ottan Farkassá és Lopóvá lészen, kitűl a' juhoknak távul kel futni.[860] Ezt Sz. *Pál* taníttya: Reá vigyázzatok, ugy-mond, a' ki viszsza-vonyást szerez, a' kivűl a' Tudománykivűl, mellyet tí hallottatok; és el-távoztassátok őtet.[861] Ismét: A' ki valamit hirdet, a' kivűl, a' mit vettetek, átok légyen.[862] Ha azért *Luther*, és *Zwinglius*, igaz Pásztorokká választattak a' *Romai* gyölekezetben, addig tartot igaz Hivatallyok, míg az ö Tudományától el nem szakadtak: de mihent ez-ellen kezdettek tanítani, ottan meg-szűnt Hivatallyok. Szinte, mint ha egy Király, Követet küldene az Ország meg-maradásaért; mihent Ellenséggel kezdene czimborálni, és árúltatásban praktikálna a' Követ, ottan meg-szűnnék tiszti és hivatallya.

[858] Gal. 2. v. 18.
[859] Vide Iren. infr. l. 8. c. 6. ¶. 5.
[860] Vide Stapl: Controv. 2. qu 4. art. 1. Conclus. 2.
[861] Rom. 16. v. 17.
[862] Gal. 1. v. 9.

hodogeus_j.indd 210 2025. 07. 21. 11:26:06

VII. Ha meg nem szűnt vólna-is a' *Luther* hívatallya a' pártolkodással: mindazáltal, az ö-utánna következö Tanítók, nem lehetnének *Ordinaria Vocatione*, szokot rend-szerént kűldöt *Pásztorok*. Mert, a' rend-szerént-valo Hivatalhoz, Két dolog kívántatik: Eggyik; hogy, azoktúl választassék ember Egyházi tisztre, kikre bízatot az Anyaszentegyház gond-viselése, vezérlése, igazgatása. Másik; †[863] hogy a' választot személy fel-szenteltessék, és az ö hívatallyának illendő viselésére, Szent Lelket vegyen. mert ez a' szent tiszt, mellyet Isten az igaz Pásztorokra bízot, bizonyos szenteléssel, és Szent Lélek vételével jár. Azért mongya az Irás; *[864] hogy, Üdvözítőnket meg-szentelé az Atya, és úgy kűldé e' világra. Az *Apostolokat*, mikor el-kűldé Christus, ‘‘[865] reájok lehellék, Szent Lelket ada nékik. Az *Apostolok*-is, ••[866] midőn Pásztorokat szenteltek, eléb imádkoztak, bőjtöltek; és úgy vetették kezeket a' választot személyre. Es, a' mint Szent *Pál* nem egy helyen írja, †[867] Istennek malasztya adatot, Kezek reá-vetése-által, az Egyházi állapatra választatot személynek; mint *Calvinus* maga-is illyen szókkal vallya: *[868] *Quod Manum Presbyterii dicit, non ita accipio, quasi Paulus de Seniorum collegio loquatur, sed hoc nomine, Ordinationem ipsam intelligo. quasi diceret: Fac, ut gratia, quam per Manuum impositionem recepisti, cum te Presbyterum ordinarem, non sit irrita*. Mert, miképpen az Ó Testamentomban, nem csak a' *Leviták*-ra, *Num. 8. v. 10.* de az áldozásra rendelt oktalan állatra-is, *Levit. 1. v. 4.* vetette kezét a' Pap, és úgy mutatta-bé Istennek: Azon-képpen az Egyházi embert, a' Kéznek reá-vetésével szokták fel-szentelni. Ugyan-is, ha az Ó Testamentomi Papokat fel kellet szenteltetni, az ö Hívatallyok mélto viselésére: sokkal inkáb illik, hogy meg-szenteltessenek a' mí Pásztorink.

Ez pedig az igaz Pásztorok fel-szentelése, soha az *Ecclesiá*-ban külömben nem vólt, hanem Püspökök-által. Igy olvassuk, hogy ‘‘[869] *Timótheust*, {120:} Szent *Pál* szentelé. *Iconium*-ban, *Listrá*-ban, *Antiochiá*-ban, és egyébüt,

[863] † Aug. to. 7. l. 2 contra Epist. Parmen. c. 13. Quadam consecratione datur.
[864] * Ioan. 10. v. 36.
[865] ‘‘ Ioan. 20. v. 22.
[866] •• Act. 14. v. 22. cap. 13. v. 3. cap. 6. v. 6.
[867] † 1.Tim. 4. v. 14. c. 5. v. 22. 2.Tim. 1. v. 6.
[868] * Calv. lib. 4. c. 3. n. 16.
[869] ‘‘ 2.Tim. 1. v. 6. Act. 14. v. 22.

hodogeus_j.indd 211 2025. 07. 21. 11:26:06

úgyan ezen Sz. *Pál* szentele Papokat. *Titus*-nak-is, a' ki Püspök vala, azt parancsollya, ••[870] hogy ö rendellyen Pásztorokat a' Városokba. *Timotheust* pedig arra taníttya, †[871] hogy hirtelen valakit fel ne szentellyen. Az *Apostolok Cánoni*, a' *Carthágo*-béli, és *Toletanum Conciliom*, nyilván írják; hogy, Senki egyéb, Papokat nem szentel a' Püspöknél: *[872] *Presbyter ab uno Episcopo ordinetur, et Diaconi, et reliqui Clerici*. ‘‘[873] *Presbyter cum ordinatur, Episcopo eum benedicente, et manum super caput ejus tenente; Presbyteri, qui praesentes sunt, manus suas, juxta manum Episcopi, super caput illius ponant*. Sz. *Jerónimus* azt írja; hogy, a' Papságra szentelés, Püspököt illet: ‘‘[874] *Quid enim facit, excepta Ordinatione, Episcopus, quod Presbyter non faciat?* †[875] *Sola Ordinatione, superiores sunt Episcopi Presbyteris*. Másut, egy *Hilarius*-nevü hittűl-szakadot Pribékrűl, így szól: ••[876] *Hilarius, cum Diaconus de Ecclesia recesserit, neque Eucharistiam conficere potest, Episcopos et Presbyteros non habens. Et cum jam mortuus sit, cum homine interiit pariter et secta, quia post se nullum Clericum Diaconus potuit ordinare. Ecclesia autem non est, quae non habet Sacerdotem*. Szent Agoston írja; hogy *Aërius*, egyéb tévelygések-közöt, azért vólt Eretnek, mert a' Pap- és Püspök-közöt, nem tet külömbözést: *[877] *Docebat, Presbyterum ab Episcopo, nulla differentia debere discerni*. Mely dolgot, nyilvábban magyaráz *Epifanius*: és azzal bizonyíttya, hogy *Aërius* hamissat tanítot: mert a' Püspök annyival nagyob a' Papnál, hogy a' Püspök, Atyákat szűl az Egyházi rendnek szentelése-által; a' Pap pedig, Fiakat nemz a' Keresztség-által: ‘‘[878] *Dicere enim, ipsum Episcopum et Presbyterum aequalem esse, quomodo erit possibile? Episcoporum enim ordo, Patrum generator est, Patres enim generat Ecclesiae: Presbyterorum vero, NON POTENS generare*

[870] •• Tit. 1. v. 5.
[871] † 1.Timot. 5. v. 22.
[872] * Canone 2. Apostol.
[873] ‘‘ Concil. 4. Carthag. sub Syricio Can. 3. Concil. Toletan. apud Gratia: dist. 23. Canon. Presbyter. Infr. li. 3. c. 5. ¶. 6. n. 5. Et l. 5. c. 11. n. 1.
[874] ‘‘ Ieron. ep. 85. ad Evagrium.
[875] † Chrysostom. hom. 11. in 1. ad Tim.
[876] •• Ieron. cont. Luciferia. in fine.
[877] * Aug. tom. 6. Haeres. 53.
[878] ‘‘ Epiph. Haeresi. 75.

hodogeus_j.indd 212 2025. 07. 21. 11:26:06

Patres, per Lavacri regenerationem generat Filios Ecclesiae, non tamen Patres, aut Doctores. Annak-okáért, az Anyaszentegyház kezdetitűl-fogva, senki nem hallotta, hogy Püspöknél egyéb, Egyházi *Pásztort* szentelt vólna. Sőt, az Ujítók-közöt sem szenvedik, hogy akár-mely *Predikátor Predikátort* válaszszon, *Superintendens*-nélkül.[879] Azért, bár úgy vólna-is (a' ki úgy nincsen) hogy *Luther*-nek hívatallya vólt a' Papságra-valo szenteléskor, az Ujságok híntegetésére: de az ö-utánna-valóknak efféle hívatallyok nem lehetet, mert *Luther* senkit Pappá nem tehetet.

Ezekből ki-tetczik; hogy, Egy igaz Pásztor sincs az Ujítók-közöt: mert ők, mind *Luther*-től származtak; ki Püspök nem lévén, Pásztorokat nem szentelhetet. Nem vólt pedig, 's nincs-is ö-közöttök igaz Püspök, ki Papságra szentelhetne. Mert a' *Nicaenum Conciliom*, az Apostoli Végezések, a' *Carthágói* és *Tolétomi* Gyölekezetek azt tartyák; hogy, Soha nem vólt szabad Püspököt külömben szentelni, hanem Püspökök-által. Tehát *Luther*, senkit Püspökké nem szentelhetet, sem Pappá. Noha azért ö, mind *Superattendenseket*, 's mind egyéb *Pásztorokat* kűldöt: de, mikor valaki illendő hatalom-nélkül követségben bocsát valakit, annyi mint-ha senkit nem kűldene. Es ha egy Polgár, a' Király nevével valakit követségben kűldene, nem követség vólna ez, hanem árúltatás.[880]

¶. 7. Az Luther Doktorsága, nem elég az igaz Hivatalhoz.

Masodszor: Azzal dicsekedik *Luther*, hogy őtet *Doktorrá* tették; {121:} azért, szabad néki mindenüt predikállani: *[881] *Quatenus sum Doctor, possum in toto Papatu praedicare*. De az ö *Doktorsága* sem elég, Egyházi hívatallyának bizonyítására.

I. Mert a' *Doktorság* nem egyéb, hanem, †[882] a' Pápátúl, és Világi Fejedelmektűl, 's Iskoláktúl rendelt böcsüllet, mellyel a' Túdós embereket

[879] Vide Staplet. Relect. Controv. 2. qu. 4. art. 3. in 3. sent.
[880] Can. 4. Nicaen. Ruff. l. 1. c. 6. Can. 1. Apost. Concil. Carthag. et Toletan. loc. citat.
[881] * Luth. to. 5. Lat. Vittemb. An: 1554. per Luft. in c. 1. ad Galat: fol. 376.
[882] † Mathesius, Conc. 1. de Luthero. Beza, et alij, paulo ante citati. fol. 118.

hodogeus_j.indd 213 2025. 07. 21. 11:26:07

ékesítik tudományokért, és sok-féle Szabadságokkal 's *Privilegiomok*-kal tekíntetesekké tészik. Azért, az *Academiák Doktor*-sága, csak emberektűl szerzet méltoság; mely a' Keresztyének-közöt nem-is vólt, sok száz esztendeig Urunk halála-után. Tehát, nem arra-valo a' *Doktor*-ság, hogy ez légyen rend-szerént-valo hívatal a' Lelki-pásztorságra; hanem csak emberektűl rendelt böcsüllet, mint az Orvosságban és Törvényben-valo *Doktor*-ság.

II. Mikor valakit *Doktorrá* tésznek, bizonyos határozot okokkal adgyák reá a' tisztet: mellyeket ha által-lépend, minden böcsülleti meg-szűnik, mivel a' szabot *Condició*-kat meg nem állotta. Egyéb dolgok-közöt pedig, arra esküvéssel kötelezik; hogy, a' *Romai* Anyaszentegyház régi gyökeres Tudományát, éppen meg-tartya, és taníttya. Mivel azért *Luther* ezt által-lépte, meg-fosztatot a' *Doktor*-ság méltoságától, mint ollyan Hiti-szegő. A' ki azért a' tisztet adta, le-is vonta *Luther*-rűl, mikor ki-ugrot a' hámból, és el-ment kötelessége-mellől.

III. *Carolostadius Doktor* vólt, söt ö-tőlle vette *Luther* a' *Doktor*-ságot: mindazáltal, ö-maga *Luther*, hamis Tanítónak nevezte, és egész *Saxoniá*-ból ki-kergette *Carolostadiust.* Most-is, ha egy *Wittembergai Doktor*, *Catholicus*-sá, vagy *Calvinistá*-vá lenne, minden ok-vetetlen ki-kergetnék őtet, akár-mint hánná *Doktor*-ságát. Tehát, cselekedetekkel meg-mutattyák az Ujítók, hogy a' *Doktor*-ság nem elég az Isteni hívatalhoz.

IV. Vóltak régen túdós *Doktorok*, mind a' Sidók-közöt, mind a' Keresztyénségben; de azért, a' tudósság ürügyével, soha Egyházi tisztekbe magok kínnyén nem kaptak, csak tudományokhoz bízván. *Origenes*, Pap nem lévén, külömben nem predikállot, hanem a' Püspökök parancsolattyára; *Sanctorum Episcoporum jussu, et permissione*.[883] Sz. *Agoston*-rúl ezent írja *Possidonius* az ö életében. Sz. *Protogenes*-rűl, túdós bőlcs emberről, azt olvassuk; hogy, szám-kivetése-után, a' Pogányok gyermekinek Iskolát nyita; a' beteg gyermekeket meg-keresztelvén, test-szerént-is meg gyogyítá: de azért, a' tudományból merészséget nem vet, hogy a' Püspök tisztibe hágna; hanem, a' kiket meg-térítet, *Eulogius* Püspökhöz vitte, hogy ö vetné reájok a' Christus bélyegét.[884]

[883] Niceph. lib. 5. cap. 14.
[884] Niceph. lib. 11. cap. 23.

hodogeus_j.indd 214 2025. 07. 21. 11:26:07

V. Végezetre, a' minémü Bizonyságokkal meg-mutatók, hogy a' *Luther* Papsága nem vólt elégséges, pártolása-után, az Isteni Küldésből eredet tanításra: azon Bizonyságok, a' *Doktorság* elégtelenségét ki-nyilatkoztattyák.

¶. 8. A' Fejedelmek hivatallya, nem elég az Igaz Lelki-pásztorsághoz.

Harmadszor: Azt mongya *Luther*; hogy őtet a' Fejedelmek, és Világi Tiszt-víselö rendek hítták; és így, Isten hítta emberek-által: *Cum Princeps, seu Magistratus vocat, certo gloriari possum, me a Deo per hominem vocatum esse*.[885]

Ez-is csak róka-lyuk, hiuságos mentség, és szaladásra gondolt csavargás:

{122:} I. Mert, ha elég a' rend-szerént-valo Isteni hivatalra, hogy valakit, az ö tanitása-után indúlt *Magistratus*, örömest fogadgyon és híjon: soha egy Tévelygés nem vólt, sem lészen, melyben Istentűl rendelt Pásztorok nem vólnának. Azért ez a' mentség, mind a' Török *Mufti*-hoz, mind az *Arianus*, *Calvinista*, *Luther* Tanítóhoz egy-aránt illik: mert mindenikét az ö mételyekben-kapot Tiszt-viselők, két kézzel kapják; noha nem lehetséges, hogy ezek mind igaz, és Istentűl küldetet Pásztorok légyenek. Nem elég tehát az igaz Hivatalnak bizonyos ismèretire, hogy valamely Tiszt-viselö *Magistratus* bé-vegye, és örömmel fogadgya a' Tanítót.

II. Mikor *Luther* először kezdé tanítani Tudományát, mikor csak egyedűl vala; mutassa-meg, mellyik Fejedelem, vagy Tanács, adta néki azt a' hatalmat, mellyet akkor magának tulajdonítot az Uj Tudományok tanítására? Nyilván, a' *Catholicus* Fejedelmek nem adták. Ha pedig a' *Lutheristák* adták, eléb *Lutheristák*-ká kellet őket tenni: és így, minek-elötte ezektől hatalmat venne, el kellet eléb hajtani őket a' régi Hittűl; az-az, tanítani kellet, minek-elötte a' Fejedelmektűl hívatallya lenne erre a' tanításra.[886]

III. Mivel az Ellenkezők azt akarják; hogy Semmit ne hidgyünk, valamit Sz. Irásban nem olvasunk: adgyák nyilván-valo bizonyságát az Isten Igéjéből, hogy a' Világi Fejedelmek tisztit illeti, az igaz Tanítók és Lelki-pásztorok

[885] Luthe. illo to. 5. citato, in c. 1. ad Galat.
[886] Vide Luth. infr. l. 3. c. 4. ¶. 2.

hodogeus_j.indd 215 2025. 07. 21. 11:26:07

rend-szerént-valo hivatallya.[887] mert, én ez-ideig sem példát, sem tanácsot, sem parancsolatot nem olvastam e' dologrúl az Isten könyvében. Sőt, valamikor az Egyházi Pásztorok választásárul emlekezet vagyon, az *Apostolok*-túl, és Püspököktűl olvassuk hogy választattak. Valamíg azért meg nem mutattya *Luther*, hogy a' *Saxoniai* Herczegnek a' Szent Irás oly *Privilegiomot* adot, hogy Isten képében Lelki-pásztorokat rendelhet: el nem hihetem hogy a' Luther hivatallya Istentűl légyen.[888]

IV. Az igaz Pásztorok rendelése, az Anyaszentegyház gond-viselö vezérlésének egy fö része: Tehát csak azokat illeti, a' kikre bízta Isten hogy az *Ecclesiát* igazgassák. Ez pedig, az Egyházi személyekre bízatot, *Actor. 20. v. 28. Ergo, etc.*

V. Az igaz Lelki-pásztorok hivatallya, nem sovány hívatal: hanem ez-által, természet-felet-valo Lelki és Egyházi hatalom adatik, a' *Sacramentomok*, és egyéb Lelki dolgok sáfárkodasára.[889] Tehát, a' kinek hatalma nincs a' Lelki és Egyházi dolgokon, nem rendelhet igaz Pásztorokat. A' Világi Fejedelmek pedig, Lelki hatalmat nem adhatnak: mert ők emberektűl választatnak, és alattok-valo népektűl vésznek hatalmat. Nincs tehát a' természet-felet-valo Lelki dolgokon birtokok. Azért Christus, nyilván választást tészen, az ö Országa-, és a' Világi Birodalmok-közöt, midőn azt mongya, *Joan. 18. v. 16. Regnum meum non est de hoc mundo.*

VI. A' Lelki-pásztorság hívatallya-által, Isten malasztya, és Szent Lélek adatik az Egyházi személynek; mint nyilván írja Szent *Pál*, *1.Tim. 4. v. 14. 2.Tim. 1. v. 6.* Nem származhatik tehát ez a' hatalom a' Világi Fejedelemségtűl.

VII. Az Anyaszentegyház *praxissá*-ból, meg-rögzöt álhatatos Szokásából, ezen Igazság ki-tetczik. Mert, noha elein, mint most-is, némely Keresztyén Fejedelmeknek oly *Privilegiomot* engedet az Anyaszentegy-{123:}ház, hogy ők nevezzenek Püspököket; és, ha nyilván-valo fogyatkozás nincs bennek, arra a' méltoságra szenteltessenek az Anyaszentegyháztúl; Noha azt-is meg-engedte némely Királyoknak az *Ecclesia*, hogy az Egyházi emberektűl választatot Pásztor, addig helyére ne állyon, míg a' Király nem

[887] Supra, f. 93.
[888] Supra, f. 120.
[889] † 1.Cor. 4. v. 1. 2.Tit. 1. v. 7. 1.Pet. 4. v. 10.

hodogeus_j.indd 216 2025. 07. 21. 11:26:07

javallya ezt a' Választást; mint meg-mutattya *Gratianus* †[890]: De azért, soha az egész Egyházi *Historiá*-ban egy példát sem olvastam arrúl, hogy valaha, csak a' Világi Fejedelem választasából, Lelki-pásztorrá let vólna valaki. Sőt, mikor *Valentinianus* a' Püspököket egybe-győjtötte vólna, hogy *Mediolanomi* Püspököt rendelnének; és ezzel meg-mutatta vólna, hogy nem ö tiszti a' Papok választása: kérék a' Császárt a' Püspökök, hogy ö nevezne Püspököt, a' kit kedvelne. Azt felelé a' jámbor Császár, hogy ez nagyob dolog, hogy-sem a' mely ö-hozzá férjen; *[891] *Major haec res est, quam ut a me praestari possit: Vos, qui Divina gratia digni habiti estis, et ad splendorem illum admissi estis, melius decernetis*. Azon-képpen, a' Községet elő-hítták; és attúl-is, az Egyházi tisztre választot ember erkőlcsérűl, és maga-viseléséről *sentenciát* kérdettek: úgy emelték osztán a' mélto személyt Pásztorságra; mint meg-tetczik a' *Constantinápolyi* Gyölekezet leveléből, mellyet *Damásus* Pápának írtak. holot a' Püspökök választasárúl azt írják; hogy az Egyházi rendek, és a' Váras népe javallásából, választották Pásztorrá Nectariust: †[892] *Nectarium Episcopum praeposuimus in generali nostro Concilio, praesente amantissimo DEI Imperatore Theodosio, cum omnium Clericorum, et totius Civitatis approbatione*. Látod-e, hogy a' Püspökök helyheztetik méltoságba az igaz Pásztort, noha a' Községnek-is kedve vagyon hozzá? A' *Nicaea*-béli Gyölekezet azt végezi; hogy, ha a' Község-elöt méltóknak ítíltetnek, úgy állassa helybe a' Pásztorokat a' Püspök: *In loca defunctorum succedant, modo digni appareant: et Populus eligat, ac Episcopus Alexandriae una adstipuletur, et confirmet*. Szent *Leo Papa*-is ezent írja, *Epist. 87. cap. 1. Exspectanda sunt vota Civium, testimonia Populorum, electio Clericorum*.[893] A' *Laodicénum Conciliom* pedig, *Canone 13*. ugyan tíltotta, †[894] hogy a' Község ne válaszszon Pásztort. melyben, azt írja *Calvinus*; hogy igen okoson, és jól cselekedet: *[895] *Est illud, fateor, optima ratione sancitum in Laodicensi Concilio, ne turbis*

[890] † Gratian. Dist. 63. ca. In Synodo. c. Salonitana. cap. Cum longe. c. Reatina. Theodor. l. 4. cap. 5.
[891] * Theodor. ibid. c. 6. Vide Cypr. l. 1. epi. 3. Leonem, ep 92. c. 1.
[892] † Theod. l. 5. c. 9.
[893] Apud Socr. l. 1. c. 9.
[894] † Refertur Dist. 63. cap. Non est permittendum.
[895] * Calv. lib. 4. c. 4. n. 12.

hodogeus_j.indd 217 2025. 07. 21. 11:26:07

Electio permittatur. vix enim evenit, ut tot capita uno sensu rem aliquam componant: Auditis igitur Popularium votis, Clerici eligebant. Annak-okáért, a' mint *Gratianus* írja, †[896] meg-kérdették, mint most-is meg-kérdik a' községet minden Szentelés-elöt, Ha túd-e valaki oly fogyatkozást a' fel-szentelendő személyben, mellyért a' hívatalt nem érdemli? *[897] *Si quis habet aliquid contra illum; pro Deo, et propter Deum, cum fiducia exeat, et dicat*. Hogy azért nagyob kedvel, és engedelmességgel lenne a' község az ö Pásztorához, nem szenteltek senkit a' Község híre-nélkül: De azért, ha ok-nélkül valakit ki akart rekeszteni a' község, azt sem szenvedték, hanem hivatallyában helyheztették az érdemes személyt.[898] Meg-tapasztalván tehát az *Ecclesia*, hogy sok zúr-zavar, vér-ontás, és veszekedés támad a' község nyughatatlanságából, ha része vagyon az Egyházi Pásztorok választásában: nem szenvedte hogy egyéb hatalma lenne e' dologban, hanem csak az, hogy a' választot személynek maga-viseléséről bizonyságot tehetne.[899] Magok-is az Ujítók, ennél nagyob hatalmat nem adnak a' köz emberek-{124:}nek, a' Predikátor választásban. Ezekből ki-tetczik, hogy, soha nem vólt oly szokás az *Ecclesiá*-ban, hogy csak maga a' Világi Fejedelem, valakit Egyházi hívatalra emelne. Azért, más ember tilalmas rétébe vágta kaszáját, a' mely *Magistratus Luthert* küldötte.

¶. 9. A' Keresztség, nem tészen Pappá mindeneket.

Eszébe vévé Luther, hogy nem szaladhat az Igazság-elöt: Azért,

Negyedik, és Utólso paíssát kapja: és azt forgattya; hogy a' Keresztyének, kicsintűl-fogva nagyig, tetétűl-fogva talpig, mind Férfiak mind Aszszonyok, Papok; és a' Papságot, mint Atyai örökséget, születés-által nyerték: Azért, hatalmok vagyon a' Keresztelésre, Predikállásra, Úr-vacsora osztogatásra. Mert, a' Vég-vacsorán, közönségesen mindeneknek mondotta Christus, hogy azt cselekedgyék, a' mit ö cseleküvék: *Probemus ex officiis*

[896] Grat. Dist. 63. c. Vota.
[897] * In Pontificali.
[898] Concil. 2. Antioch. Can. 18.
[899] Vide Staplet. Relect. Cont. 2. q. 4. art. 1. in 4. Sent. Refut. Notab. 6.

hodogeus_j.indd 218 2025. 07. 21. 11:26:07

Sacerdotalibus, omnes Christianos EX AEQUO Sacerdotes esse. Sunt autem Sacerdotalia officia ferme haec: Docere; Praedicare Verbum DEI; Baptizare; Consecrare, seu Eucharistiam ministrare; Ligare, solvere peccata; Orare pro aliis; Sacrificare; Judicare de omnium doctrinis, et spiritibus. Primum vero, et summum omnium est, Docere Verbum DEI: Proinde, cuicumque Verbum concesserimus, huic plane nihil negare possumus, quod ad Sacerdotem pertinet. Primum igitur officium, nempe Verbi ministerium, est omnibus Christianis commune. Id probat Christus, cum in Coena novissima omnibus dicit: Hoc facite in meam commemorationem. At ea Commemoratio aliud nihil est, quam Praedicare Verbum. Robustissime firmatum est, Ministerium Verbi esse omnibus commune: ut nihil valeant adversus haec Divina fulmina infiniti Patres, innumera Concilia, aeterna consuetudo, et universa mundi multitudo; quibus stipulis, rasae larvae nituntur suum Sacerdotium stabilire. Ergo, velint nolint, obstrictos illos tenemus, Esse omnes, et solos Christianos, etiam Mulieres, absque Episcopali charactere, Sacerdotes.[900] Ismét: †[901] *Omnes AEQUALITER Sacerdotes sumus, quotquot Baptizati sumus.* *[902] *Non in CHRISTO renati per Baptismum, nascimur Sacerdotes. Et nostrum Sacerdotium, non temporarium, sed hereditarium et perpetuum, a patre et matre habemus.*

Ezt a' *Helveciai Confessio*, és *Calvinus*, helyén nem hadgyák: mert a' *Predikátorokat* sem akarja Papoknak nevezni. †[903] *Luther* pedig, ezzel a' szép eszeskedéssel meg-mutattya, hogy annyi közi néki a' Tanításhoz, mint a' vén Bábáknak. Nem kellene efféle kábaságokat csak lábunkal-is taszítani, ha illyen gaz üdőkre nem jutottunk vólna: mert ez nem egyéb, hanem Szent Irás-ellen-valo balgatagság. mivel az Irás azt sokszor taníttya; hogy, *[904] miképpen az emberi testben, minden tagnak külömb tiszti és munkája vagyon: úgy az *Ecclesiá*-ban, nem minnyájan *Doktorok* és Pásztorok; nem

[900] Luth. tom. 2. Latin: Vittemb. Anno 1546. per Luft. Lib. ad Boëm: de Instituend. Ministris, f. 395.

[901] † De Captiv. Babyl. cap. de Ordine.

[902] * Tom. 7. Vittemb. Lat. An: 1557. per Klug. l. de Missa privata, f. 239.

[903] † Infra, ¶. 17. n. 5.

[904] * 1.Cor. 12. v. 12. et 29. Rom. 12. v. 4. Eph. 4. v. 11.

hodogeus_j.indd 219 2025. 07. 21. 11:26:07

minnyájan Irás-magyarázók. Másut, †[905] *Timotheus*-nak, és a' *Corinthus*-bélieknek írván Szent *Pál*, általlyában tíltya az Aszony-embernek a' Tanítást, és az Isten Igéjének hirdetését. mellyet nem cselekedet vólna, ha Christus ezeket Papokká rendelte vólna.

¶. 10. Rend-kivül, magán Istentül nem küldettek a' Pártosok.

Látván magok a' Pártosok, hogy az Ország uttyárúl el-tértek: ösvényeket vadásznak, mellyeken el-szaladhassanak. De Isten segitségével, ittis inokban legyünk, és meg-sarkallyuk őket.

{125:} Azt mongyák azért; hogy, nem egyéb Pásztorok-, és eszközök-által választotta Isten *Luthert*, és *Zwingliust* a' tanításra: hanem, könyörűlvén a' Bálványozások temérdek setétségébe merűlt világon, Isten hatalmának, és jó-vóltának nem keveseb jele és bizonysága mutatásával, mint midőn a' Sidókat ki-hozta az *Egyiptomi* inségből, az *Ecclesiát* setét és mocskos vakságából, elébbi tisztaságára hozta, *Luther*- és *Zwinglius*-által: kiket, mint *Apostolokat* és *Evangelistákat*, magán választotta, és küldötte Isten. Azért, a' Szent Lélek belsö és titkos, de bizonyos, és kétség-nélkül-való indításából, vitettek ezek a' Szent férfiak a' Szent Irás igaz értelmének eszekbe-vételére; és úgy küldettek, annak e' Világgal predikállás- és hirdetés-által-való közlésére: *Apostolos, et Evangelistas interdum excitat DEUS, ut nostro tempore factum est. Talibus enim, qui Ecclesiam ab AntiChristi defectione reducerent, opus fuit. Munus hoc, Extraordinarium appello, quia in Ecclesiis rite constitutis locum non habet.*[906]

Ez-is csiga-biga, és pad-alá hányando álnak fortély: melyre senki magát nem bízhattya, hanem-ha vak szerencsére és prédára veti lelkét. Ennek illyen Bizonyságit állatom:

I. Az Ujítók halálig vítattyák; hogy, Semmit nem kel hinni, a' mit Szent Irásban nem találunk. Azért, mutassák-meg az Isten könyvében, hogy *Luthert*, vagy *Calvinust*, Isten, szokot rend-kivűl küldötte a' tanításra:

[905] † 1.Tim. 2. v. 12 1.Cor. 14. v. 34

[906] Calv. li. 4. c. 3. num. 4. Idem Vitaker. qu. 5. de Eccles. c. 6.

hodogeus_j.indd 220 2025. 07. 21. 11:26:07

és helyesnek hadgyuk mondásokat. Ha ezt meg nem mutathattyák; nem alítom, hogy magok-is hidgyék a' mit mondanak; mivel semmit nem hisznek, a' mit Szent Irásban nem találnak.[907]

II. Kétség-kivűl vettetet; hogy, ha *Calvinust* Isten küldötte, *Luthert* nem küldötte. Viszontag, ha *Luther*-nek Istentűl vagyon hivatallya, *Calvinus*-nak Isten ellenségétűl vagyon oktatása. mert az Isten lelke, magával nem ellenkezik, magát meg nem tagadgya; és ö-nálla nem találtatik, *Est et Non*, Ugy 's nem úgy; el sem rontya eggyik kezével, a' mit éppít másikkal. Miképpen azért két éles-tör egy hűvelybe nem férhet: úgy nem lehet, hogy mind *Luthert*, mind *Calvinust* Isten küldötte annak a' Tudománynak hirdetésére, mellyel a' Keresztyén eggyességnek eszét vesztették. Mert az ö Tudományok, sok derék dolgokban éllel állanak egybe. Mint mondhattyák tehát mind ketten, hogy ők Isten Követi? Vagy, Micsoda nagyob Jelét, és bizonyságát adhattya eggyik az ö Hivatallyának, mely a' másikra nem szolgálna?[908]

III. Isten azt nem ígérte szent Igéjében, hogy az utólso üdőkben, szokot rend-kivűl hívatot Pásztorok-által meg-újíttya a' Hitet: hanem inkáb azt jelentette, hogy, Hamis *Profeták* támadnak az utólso üdőkben, és sokakat megcsalnak;[909] *Matth. 24. v. 5. et 12. Marc. 13. v. 6.* Akkor a' Tévelygések sokasága ugyan meg-torlik, és a' hitetlenség el-árad: *1.Tim. 4. v. 1. 2.Tim. 3. v. 1. 2.Pet. 3. v. 3.* Annak-okáért, ezennel meg-hallyuk, mely erős szókkal parancsollyák az *Apostolok*, hogy az *Evangeliom* ki-terjedése-után, valaki Uj Tudományt kezd hirdetni, azon-kivűl a' mit eléb hallottunk, ne hidgyünk néki, ha menynyei Angyal vólna-is*; Ad Galat. 1. v. 8. et 9.* Tehát, méltán Hamis Tanítóknak itíllyük azokat, kik, az utólso üdőkben szakadást szerezvén, Istentűl küldetet Tanítóknak hirdetik magokat. {126:} Sőt, mivel Isten eléve meg-*profetáltatta* ezek czigányságit: mentségünk nem lészen, ha bé-vészünk efféle Ujítókat.

IV. Nem elég azt mondani *Luther*-nek és *Calvinus*-nak, hogy őket Isten küldötte rend-kivűl, a' végre, hogy szerén-szerte nagy igyekezettel terjeszszék Hiteket: hanem, ezt meg-is kel bizonyítani, erős, csalhatatlan, és fel-bonthatatlan Jelenségekkel, *Testimonialis* bizonyság-tévö Levéllel.

[907] Supra, fol. 93.
[908] 2.Tim. 2. v. 13. 2.Cor. 1. v. 18. Infra, l. 3. ca. 9. ¶. 4.
[909] Infra, l. 3. c. 4. ¶. 1.

hodogeus_j.indd 221 2025. 07. 21. 11:26:07

Egy embernek, magárúl, vagy másról-valo tanu-bizonysága, nem elégséges arra, hogy el-hitesse a' mit mond;[910] A' Világi dolgokban, nem elég hogy valaki azt hirdesse, hogy őtet a' Király küldötte ama' Kapitánságra, hanem Levéllel, Kéz-írással, Pecséttel, kel ezt bizonyítani: mentűl inkáb kívántatik, hogy az Anyaszentegyházban senkit Lelki-pásztorúl be ne fogadgyunk csak azért, hogy jelenség- és elégséges próba-nélkül azt mongya, hogy őtet Isten küldötte?[911] Vallyon nem minden hamis *Profeták*, nem minden Eretnek Vezérek azt kiáltották-e, hogy őket Isten támasztotta, az el-nyomatot, és emberek szívéből ki-óltatot igaz Tudománynak helyre-állatasára?

Mí üdőnkben, nem csak *Luther* és *Calvinus*, de *Muncerus*, *Blandráta*, és egyebek erőssen állattyák, hogy őket Isten küldötte. *Mahomet*-is azzal dicsekedet, hogy *Gabriel* Angyal-által tanította őtet Isten. Ezektűl, ha bizonyságát kívánod mondásoknak, eggyik nagyob bizonyságot nem állat másiknál: mert, csak az ö-bennek szólló Lelket emlegetik; vagy a' Sz. Irást az ö tetczések-szerént-valo értelemben, merészen forgattyák. Ezeknek azért, mind el kellé szavokat hinni, noha csalhatatlan bizonyságát nem adhattyák mondásoknak? *Arius*, *Eutiches*, *Nestorius*, többen, teli torokkal kiáltották, hogy ők nem hitetők, hanem igaz Tanítók. A' töb Tévelygők-is, egy szájjal és egy nyelvel hirdetik, hogy ők a' Sz. Irást igaz értelemmel magyarázzák; őket erre a' Szent Lélek belsö izgatása serkegette, nem valami gonosz Lélek kisztetése taszította; őket Isten küldötte; ö-általok Szent Lélek szól és tanít: a' tőllök külömbözőket, Hitetőknek, Csalárdoknak, Eretnek Tanítóknak nevezik: magokat pedig azzal kelletik, hogy ők az Üdvösség igyenes úttyán és ösvényén hordozó Tanítók. Ha azért *Luther*-is csak ezen állapatban marad; ha semmiben job igazságát nem adhattya a' töb Eretnek Kalaúzoknál; ha semmit ollyat nem mutogathat, melyben fellyűl-múllya és meg-haladgya az egyéb Vallások terjesztőit; ha oly bizonyos Jelenséget nem támaszt, mely a' töb Eretnekekkel köz ne légyen: nem eredhetünk utánna bátorsággal; kétségnélkül-valo járással szaván el nem indúlhatunk, ha eszünk meg nem fordúlt.

[910] Deut. 17. v. 6.

[911] Luc. 16. v. 8. Filii hujus saeculi, prudentiores sunt in generatione sua.

hodogeus_j.indd 222 2025. 07. 21. 11:26:07

Sőt sokkal jobban hajolhatunk arra, az Okok erejétűl viseltetvén, hogy azon gonosz Lélektűl ragadoztatot *Luther*, melynek szelétül hányattak, és hordoztattak a' töb Eretnek Hadnagyok, és tévelygö Vezérek.[912]

Fondamentoma ennek, a' fellyűl meg-erőssíttetet Igazságból vétetik. Mert, hogy az ember tartozzék valamit el-hinni; hogy okoson és vétek-nélkül hihessen, nem elég hogy pusztán és száraz beszéddel eleibe-adassék, hogy ez az Isteni Tudomány. mivel Isten azt nem kívánnya, hogy valamit oktalan és illetlen módon, szem-bé-kötve, el-általkodot vakmerösséggel hidgyünk: hanem, hogy bizonyos okokbúl hajollyunk; és {127:} mind addig függőben tarcsuk indúlatunkat, míg bizonyos és csalhatatlan Jelenségekkel, hihetővé nem tétetik az előnkbe-adatot Tudomány.

V. Az Isten, fel nem bontya az ö gond-viselése folyását, és szabot rendit. Mivel azért úgy szerzette az Egyházi szolgálatra-valo Hívatal folyását, hogy az *Apostolok*-által egyebeket választana; ezek-által meg másokat; miképpen láttyuk, hogy a' *Luther* és *Calvinus* rendin-valók-is cselekednek: ezt a' szabot rendet, külömben Isten meg nem változtatta, hanem-ha (a' mint *Calvinus*-túl hallók) *AntiChristus*-hoz hajlottak vólna az igaz Pásztorok; és nem let vólna, kitűl szokot mód-szerént választathatnának az igaz Pásztorok. Ez pedig a' szükség, nem történhetet: mert, a' Sz. Irásból hallók, hogy, soha igaz Pásztorok szűneti nem lehetet az *Ecclesiá*-ban.[913]

VI. Az Isten Igéje tanítása-nélkül, igaz Hit nem lehet. A' Tanítás sem lehet, Istentűl küldöt Tanítók-nélkül. Tehát, ha az igaz Hit, tellyességgel ki nem gyomláltatot a' Világból, minden üdőben vóltak igaz Pásztorok, kik a' Keresztség- és a' Tanitás-által, Istennek fiakat szűltek.[914] Miképpen azért a' Testi élet, nem külömben tart, hanem elsö Atyánktúl, a' közben-vetetteken, utólsó emberig ki-terjedvén: úgy a' Lelki hatalom, mely az igaz Pásztorokban vagyon, az *Apostolok*-túl, utánnok következö emberek-által származik. Es, miképpen az Ó Törvényben, senki Pap nem vólt, hanem a' ki *Levi*-tűl származot: úgy most, senkinek az Egyházi gond-viselés tisztiben része

[912] Supra, fol. 42. 43. et 87. 88.
[913] Supra, fol. 113. 114.
[914] Rom. 10. v. 13. Ephes. 4. v. 12.

hodogeus_j.indd 223 2025. 07. 21. 11:26:07

nincsen, hanem a' kire az *Apostolok*-túl, és utánnok fogyhatatlan következéssel eredet Pásztoroktúl, nem testi születéssel, hanem lelki áldomással, szállot a' méltoság.[915]

VII. Mivel a' Sz. Irásból világoson ki-tetczik, hogy az igaz Pásztorok az Uj Testamentomban, világ végig el nem fogynak: ezen fondálnak a' régi Sz. Atyák erős Bizonyságot, mellyel az Uj tévelygéseket szokták rontani. Mert, mihent eszekbe vették, hogy valaki magától születet, és az Egyházi rend-szerént nem küldetet: nem tudakoztak azon, ha rend-kivűl szóllította-e őtet az Isten; hanem általlyában, mingyárt el-végzték, hogy az, Hamis Taníto; mint meg-tetczik Sz. *Agoston*-ból, *contra partem Donati, in fine Praefationis. Epist. 165. Lib. 11. contra Faust. c. 2*. Irenaeus-ból, *lib. 3. cap. 3. et 43.* Tertullianus-ból, *de Praescript. cap. 32.* Optatus-ból, *lib. 2. contr. Donat.* Epifanius-ból, *haeresi. 27.* Cyprianus-ból, *de Unit. Eccles. nu. 34. Epist. 76. num. 12. 16*. Az Ujítók-is ezent taníttyák. Hallyad a' *Luther* szavát: *Nemo ad docendum accedere debet, nisi Vocatus. Est autem Vocatio Divina duplex: Mediata, et Immediata. DEUS vocat nos omnes hodie Vocatione Mediata, hoc est, quae fit per hominem medium. Apostoli enim Immediate vocati sunt ab ipso primi: postea, hi vocarunt Discipulos: qui deinde Episcopos; Episcopi, suos Successores vocarunt. Ea Vocatio duravit usque ad nostra tempora, et durabit usque ad finem mundi. nec est mutanda, sed magni facienda*.[916] Hasonló-képpen szól Béza: *Serio admonemus pios omnes, ut diligenter inquirant in eos, qui praeterita Ordinaria Vocatione, ultro ad Ministerii functionem accedunt. certum est enim, ejusmodi homines non nisi a Malo spiritu impelli*.[917]

VIII. Valakiket Isten maga, szokatlanúl kűld az Igazság fel-állatá-{128:}sára, és magán-valo jelentése-által fel-készít, és el-bocsát; mint a' *Profetákat*, kiket belsö serkegetésével, és indítasával fel-támasztot: úgy vezérli, és igazgattya, hogy, mikor tanítani kezdenek, nyilván-valo hamisságot és hazugságot ne tanítcsanak; mert ezzel, a' következendö tanítások

[915] Vide infra, l. 3. c. 4. ¶. 1. Supra, fol. 115.

[916] Luth. tom. 5. Lat. Vittemb. An: 1554. per Luft. edit. In cap. 1. ad Galat. fol. 376.

[917] Beza in Confess. c. 5. art. 28. fol. 207. edit. Heidelberg.

hodogeus_j.indd 224 2025. 07. 21. 11:26:07

böcsűlletit, és hitelét fel-bontanák.[918] De *Luther* meg-vallya, és az ö követői sem tagadgyák; hogy elsőben, sokat alkalmatlanúl és hamissan tanítot; és, a' mint ők szóllanak, oly hirtelen nem mosdhatot tellyességgel ki a' *Pápistaság*-ból, mellyet ők Balványozásnak neveznek. Ha Sz. *Pál Apostol*, az ö csudálatos meg-térése-után, egy-nehány Levélben hamissat írt vólna; azután írt Levelének sem adnánk hitelt. mert Sz. *Agoston* azt bátran írja; hogy, ha csak egyszer hamissat írtak vólna az *Evangelisták*, nem lehetne bizonyos hitele Irásoknak.[919]

Azon-képpen az Hazugság, Álhatatlanság, és minden Fesletség, távúl szokot azoktúl lenni, kiket Isten rend-kivűl kűld: mivel ezek oly dolgok, hogy az okos embert méltán idegenítik, és kétessé tészik a' hazug, és álhatatlan ember tanitását. Ezekben pedig a' vétkekben, torkig úszot *Luther*, *Calvinus*, az *Augustai* és *Helvécziai Confessió*-val-eggyüt, mint ezennel bévségesen meg-mutatom.[920]

Ha azért te, nem bíznál Követséget egy gyalázatos gaz emberre: el-hidgyed, hogy Isten sem bízza effélére, üdvösségünkre-nézö követségét: *[921] *Quidquid tibi vera ratione melius occurrerit, scias fecisse DEUM*. Mely dologrúl †[922] ez-után bévebben szóllyunk.

IX. A' kit Isten magától kűld az *Ecclesia* jobbítasára, idején meg-taníttya, minémü dolgokban akarja a' *Reformaciót:* és úgy meg-erőssíti hivatallyában, hogy, sem félelemért, sem barátságért hátra nem ál a' dologban; sem arra nem köti magát, hogy halgatásban lészen, csak néki békét hadgyanak. *Luther* pedig, midőn ezt a' veszekedést kezdette, azt sem tudta, mire mégyen, és hová fakad a' dolog: hanem, történetből ütközöt egy dologba: az-után szerencsére, a' mint az üdő hozta, úgy ugrot egyből másba: *[923] úgy hogy, csak penna orrán, és nyelve hegyin termet 's nevekedet minden tanítása. Halhadsza, mit ír erről önnön-maga: ‘‘[924] *Casu, non voluntate, nec studio*

[918] Vide infra, l. 3. c. 9. ¶. 6.
[919] Vide lib. 3. c. 8. ¶. 2.
[920] Infra, li. 3. 8. ¶. 2. et, c. 14.
[921] * Aug to. 1. l. 3. de Libero arbitr. c. 5.
[922] † Infr. l. 3. c. 6. ¶. 2.
[923] *[Az eredetiben hiányzik a lapszéli jegyzet.]
[924] ‘‘ Luth. Praefat. tom. 1. Infr. l. 3. c. 4. ¶. 2.

hodogeus_j.indd 225 2025. 07. 21. 11:26:07

in has turbas incidi, DEUM testor. Melanchthon-is így szól: ••[925] *Anno 1517. pridie festi Omnium Sanctorum, Theses contra Indulgentias affixit, nihil adhuc suspicans aut somnians de mutatione Rituum. Constat enim, Cardinali Caëtano promissurum fuisse silentium, si adversariis etiam silentium indiceretur. Qua ex re perspicue intelligi potest, tunc nondum eum decrevisse, alia movere certamina*. Sleidánus sem különböz: †[926] *Sopiri poterat, si quam deferebat, accepta fuisset conditio: silentium enim promittebat, modo idem illi facerent.* *[927] *Scripsit Leoni: Modo adversariis silentium mandetur, se nullum verbum facturum amplius de Indulgentiis; et pro Concione, velle de Ecclesia Romana honorifice loqui.* ‘‘[928] *Scribit Papae: Si utrique parti silentium imponatur, negotium componi posse*. Másut *Luther* azt írja; hogy, arra kötötte elein magát, hogy semmit nem szól, vesztegségben lészen; csak ellenkezőinek hadgyák-meg, hogy békével légyenek: ••[929] *Cardinalis Caëtanus, non hoc egit ut pacem statueret, quam uno verbo facile potuisset statuere; cum ego tunc promitterem silentium, et finem caussae meae facturum, si adversariis idem commendare-*{129:}*tur.* A’ viszsza-vonyás indítása-után-is, míg az el-kezdet dolog végéről kétes vólt; és a’ *Saxoniai Herczeg*, pártyát nem fogta, mind addig sokszor azt írta a’ Pápának, hogy ö mindenekben engedelmes, csak ellenségitűl óltalmazza-meg: *Beatissime Pater, prostratum me pedibus Tuae Beatitudinis offero, cum omnibus quae sum, et habeo: vivifica, occide, voca, revoca, approba, reproba, ut placuerit. Vocem tuam, vocem Christi in te praesidentis, et loquentis agnoscam. Die S. Trinitatis, An. 1518*.[930] Ismét: *[931] *Beatissime Pater, cogit me necessitas, ut ego faex hominum, et pulvis terrae, ad Beatitudinem tuam loquar: Beatissime Pater, coram DEO, et tota creatura sua testor, me neque voluisse, neque hodie velle Ecclesiae Romanae, et Beatitudinis vestrae potestatem ullo modo tangere, aut quacumque versutia demoliri: quin plenissime confiteor, hujus Ecclesiae potestatem, esse super*

[925] •• Melan. praefat. to. 1. Lutheri, edit. Vittemb. An: 1546. per Luft.
[926] † Sleid. praefat. histor. ad August.
[927] * Lib. 1. Anno 1518.
[928] ‘‘ Lib. 2. Anno 1520.
[929] •• Lut. tom. 2. cita. f. 2. epist. ad Leonem, 1520. 6. April. scripta.
[930] Tom. 1. Vitt. Latin. Anno 1545. fol. 101. Sleidan. lib. 1. Anno 18. fo. 7.
[931] * Eod. tom. 1. fol. 235. Sleidan. lib. Anno. 19. f. 15.

hodogeus_j.indd 226 2025. 07. 21. 11:26:07

omnia; nec ei praeferendum quidquam, sive in caelo, sive in terra, praeter unum JESUM Christum Dominum nostrum. Et, quod unum in ista caussa facere possum, promitto libentissime Beatitudini vestrae, istam de Indulgentiis materiam me deinceps relicturum, penitusque taciturum; modo et adversarii mei suas ampullas contineant: Editurum denique in vulgus, quo intelligant, et moveantur, ut Romanam Ecclesiam pure colant, etc. Altemburgo, 3. Martii, 1519. Láddé hogy, minek-utánna, 1517. esztendőben, el-kezdette az ö szakadását az *Indulgenciák* kárhoztatásával: az-után egy-nehány esztendővel, kész vólt halgatni, csak néki békét hadtak vólna; kit nem cselekedhetet, ha Istentűl küldetet vólna.

¶. 11. A' kik Istentül rend-kivül hívatnak, külömben hitelt nem nyernek, hanem, ha a' rend-szerént hívatot Pásztoroktúl approbáltatnak, jóvá-hagyatnak.

Az elő-hozot Bizonyságokból ki-tetczik; hogy, az Isteni Hivatalnak el-hitetésére nem elég, hogy valaki bátran hirdesse hogy őtet Isten küldötte, Szent Lélek taszította, Igazság hordozza: hanem, erős és győzhetetlen Bizonyságokkal meg kel ezt mutatni. Mert, a' ki ily nagy dologban, csak száraz beszédnek helyt ád, méltán viseli a' Bolond nevet.

Azért, az Isteni Hívatalnak, Első Jelensége az; hogy, az *Ecclesiá*-nak fel-állatása-után, valakit Isten maga küld, annak hivatallyát az *Ecclesiá*-nak kel *Confirmálni*, bé-venni, meg-erőssíteni. Ezt a' Sz. Irásból világoson meg-mutattyuk.[932]

I. Mert, noha Sz. *Pál*, *[933] nem emberek-által, hanem Istentűl hívatot a' tanításra: mindazáltal szükséges vólt, hogy a' rend-szerént hívatot Pásztorok-által hitelt nyerne. Azért, mihent meg-tére, *Ananiás*-túl (a' ki rend-szerént küldetet vala,) kelle meg-tanúlni mit cselekedgyék, és ö veté kezét reá hogy Szent Lelket venne: †[934] *Ingredere in Civitatem, ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Et*

[932] *Duo Signa Vocationis Dei. I. Signum.*
[933] * Gal. 1. v. 1.
[934] † Act. 9. v. 7. et 17.

hodogeus_j.indd 227 2025. 07. 21. 11:26:07

Ananias imponens ei manus, dixit: Dominus misit me, ut videas, et implearis Spiritu Sancto. Az-után, a' rend-szerént küldetet Pásztoroktúl, Kezek reá-vetésével rendelteték a' predikállásra: *[935] *Jejunantes, et orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt eos*. Calvinus, erről a' Sz. *Pál* Hivatallyárúl, eggyüt így szól: †[936] *At vero, ut ab hominibus designentur Episcopi, omnino ex ordine legitimae Vocationis esse, nemo sobrius inficiabitur. Quorsum Pauli segregatio, et Manuum impositio, postquam suam Electionem testatus est Spiritus Sanctus; nisi ut Ecclesiastica disciplina, in designandis per ho-*{130:}*mines Ministris, conservaretur? Nullo igitur illustriore documento, ejusmodi ordinem approbare Deus potuit, quam dum Paulum Apostolum se destinasse praefatus, eum tamen ab Ecclesia vult designari: ut Electio compertum e caelo testimonium habeat, nec tamen omnino praetereatur Ecclesiae politia*. Másut, ugyan ezen dologrúl szólván, Elsőben azt mongya; hogy a' több Pásztoroknak, emberek-által kel hívatni; de az *Apostolokat*, magán híja Isten: *Paulus oppidatim creabat Presbyteros: idem fieri jubet a Tito et Timotheo. Atque ista est ordinaria ratio eligendi Pastores. Apostolos autem, alio modo eligi oportuit quam Pastores; nempe immediate, quia Apostolatum ab aliis ministeriis discerni oportebat*.[937] Az-után azt mongya; hogy, noha Szent *Pált* Christus magán hítta, de azért *Antiochiá*-ban ugyan fel-szentelték: *Solemnis ritus Ordinationis postea accessit*.[938] Végezetre, Szent *Pál* ö-maga azt mongya; hogy, Isten hagyásából, a' mely *Evangeliomot* predikállot, a' láthato *Ecclesia* Pásztori-eleibe terjesztette; hogy mind az előbbi, 's mind az-után-valo predikállása haszontalan ne lenne: †[939] *Ascendi secundum revelationem, et contuli cum illis Evangelium quod praedico: ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem*. Mely helyt magyarázván *Calvinus*, megvallya; hogy, *[940] *Inutile est Verbi ministerium, quo ad homines:* Az embereknél foganattya nem let vólna a' predikállásnak, ha külömbözöt vólna

[935] * Act. 13. v. 3.
[936] † Calv. l. 4. c. 3. n. 14.
[937] Calv. ad Galat. 1. v. 1.
[938] NOTA. Soli Apostoli extra ordinem vocantur.
[939] † Galat. 2. v. 2.
[940] * Calv. ad Galat. 2.

hodogeus_j.indd 228 2025. 07. 21. 11:26:07

Szent *Pál* az *Ecclesiá*-túl. kirűl így szól Szent *Agoston*-is: ••[941] *Ipse Apostolus Paulus, de caelo vocatus, si non inveniret Apostolos, cum quibus conferendo Evangelium, ejusdem societatis esse appareret, Ecclesia illi omnino non crederet*. Hasonlót tanít Jerónimus, *Epist. 11. inter Augustini.* Tertullianus, *lib. 4. contra Marcion. cap. 2*. Annak-okáért, mint-hogy Szent *Agoston* meg nem homályosittya az *Evangeliom* böcsülletit, midőn azt írja, hogy, ‘‘[942] Nem hinne az *Evangeliom*-nak, ha az Anyaszentegyház ezt eleibe nem adná: úgy, az Istentűl-valo Küldés gyalázattya-nélkül, igazán mondhattyuk; hogy az *Evangeliom*-nak ki-terjedése-után, nem hihetünk senkinek, a’ ki magát Istentűl küldötnek mutogattya, valamíg az *Ecclesia* ennek hivatallyát helyesnek nem ítíli.

II. Azt parancsollya Isten Szent *János*-által; hogy, Ne hidgyűnk mindennek, a’ ki magát Istentűl küldötnek mongya: hanem, meg-próbállyuk a’ Lelkeket: †[943] *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex DEO sunt: quoniam multi Pseudoprophetae exierunt in mundum*. Ez a’ probálás bizonyosban, bátorságosban, és jobban nem lehet, mint az *Ecclesia*-által, mely *[944] Igazság Oszlopa; és Istentűl úgy vezettetik minden igazságra, hogy a’ Pokol ereje gyözedelmet rajta ne vehessen. Tehát, nagy balgatagság, ha ki azt ítíli, hogy ö, egy ember lévén, jobban meg-ítílheti a’ lelkeket, hogy-sem az *Ecclesia*. Sz. *János*, akarván tanítani, mint kel a’ Lelkeket meg-probálni, így szól: ‘‘[945] *In hoc cognoscimus spiritum Veritatis, et spiritum Erroris: Qui novit DEUM, audit nos; qui non est ex DEO, non audit nos*. Ez a’ *Regula*, melyhez kel mérni az Isteni Hívatalt: Valaki az *Ecclesiát* halgattya, és annak Pásztorival eggyez; abban Igazság lelke vagyon: Valaki ettűl el-szakad, és ezzel ellenkezik; azt Hamis lélek vezérli.[946]

III. A’ Szent Lélek, magával nem ellenkezhetik, mint-hogy az Igazság sem ellenkezhetik az Igazsággal. Nyilván vagyon pedig, hogy a’ Pásztorok rend-szerént-valo hivatallya, Szent Lélektűl vagyon. Tehát, {131:} ezzel nem

[941] •• Aug. lib. 28. contr. Faustum, cap. 4.
[942] ‘‘ Aug. relatus supra, f. 94.
[943] † 1.Ioan. 4. v. 1.
[944] * 1.Tim. 3. v. 15.
[945] ‘‘ 1.Ioan. 4. v. 6
[946] A’ Pásztorokat mint kel meg-probálni.

hodogeus_j.indd 229 2025. 07. 21. 11:26:07

ellenkezhetik a' Szent Léleknek rend-kivűl-valo Hivatallya. Szükség tehát, hogy a' rend-kivűl-valo Hívatal, eggyezzen az *Ordinaria Vocació*-val, és ezt ne ostromollya, hanem állassa, és óltalmazza.

IV. Szörnyű habozás, bizonytalanság, kételkedés, egyenetlenség támad az *Ecclesiá*-ban, ha ennek *approbaciója*-, jóvá-hagyása-, és bizonyítása-nélkül szabad akár-kinek tanítani; és azt hirdetni, hogy Isten őtet szokatlan rend-kivűl küldötte. Ezektűl a' Bizonyságoktúl meg-győzetvén *Luther* és *Beza*, *[947] nyilván taníttyák; hogy, Valakik az *Ecclesia* választása-nélkül, azzal dicsekednek hogy Istentűl küldettek, azok Isten Követi nem lehetnek.

Némellyek it azt vetik ellenünk; hogy a' Christus, és *Apostolok* tanitását, a' *Sinagóga* tartozot bé-venni, noha rend-kivűl vólt azoknak hivatallyok. Azt kivánnyák azért, hogy nékik-is, mint Christusnak, hidgyünk az Anyaszentegyház tanítása-ellen. De erre künyű a' felelet. Mert, ha az Ujítók azt a' két dolgot meg-mutattyák, mely *Christus* Urunkban, és az *Apostolok*-ban tűndöklöt, méltán kívánhattyák hogy nékik hidgyünk. Elsö: Hogy, annyi sok Csudákkal állassák és vastagítcsák tanításokat, menyível *Christus* és az *Apostolok*. Második: Az Isten meg-jövendőltette a' *Profeták*-kal régen; hogy *Christus*, az Ó Törvényt el-rontván, azzal eggyüt a' Pásztorok testi születés-által-valo hivatallyokat meg-szűnteti, és Uj Testamentomot, új Papságot rendel; *Jerem. 31. v. 31. Isai. 6. v. 10. Dan. 9. v. 26. Psal. 109. v. 4. Hebr. 7. v. 18. cap. 8. v. 7.* Az Uj Testamentomrúl pedig, és az ö Pásztori hivatallyárúl, sohúlt nem olvassuk hogy valaha meg-szűnik, és az Isten új formájú Hívatalt kezd: Sőt azt világos bötűkkel fel-találluyk, hogy világ végezetig tart a' *Christus*-által éppíttetet *Ecclesia*, és abban soha szűneti nem lehet az igaz Pásztoroknak, mint ez-elöt meg-bizonyítók. Ne csudállyák tehát az Ujítók, ha őket egy pólczra nem ültethettyük *Christus* Urunkal, és az *Apostolok*-kal.[948]

[947] * Citati supr. fol. 127.

[948] Supr. f. 113. 114.

hodogeus_j.indd 230 2025. 07. 21. 11:26:07

¶. 12. Csudákkal kel a' rend-kivül-való Hívatalt hitelessé tenni.

Mivel nincs oly rosz kert, melyben hasznos füvecske nem találtatnék, a' *Luther* írásiban-is találtatik néha elő-kelhetö dolog. Eggyüt azért arra tanít; hogy, midőn a' Viszsza-keresztelö *Muncérus*, vagy egyéb kócsagos-agyu szeles ember, az *Ecclesiá*-túl-valo Hívatal-nélkül kezdi tudományát híntegetni, elő kel szóllítani, és azt kel kérdeni tőlle: Ki küldötte őtet a' tanításra? Ha azt mongya, hogy Isten: erőltessék arra, hogy nyilván-valo Jelenséggel mutassa-meg, hogy őtet Isten küldötte. Mellyet ha nem cselekedhetik, vessék-meg mint hitetőt: *Cum Muncerus Mulhusii concionaretur, scripsit Lutherus ad Senatum; Recte facturum Senatum, si roget ex eo, Quis docendi munus ipsi commiserit? quis evocarit? Et, si DEUM nominet autorem: tum jubeat, hanc suam Vocationem evidenti signo comprobare. Si repraesentare non poterit, repudietur: hoc enim esse DEO familiare ac proprium, quoties formulam consuetam, et rationem ordinariam velit immutare, ut tunc voluntatem suam aliquo signo declaret.*[949] E'hez hasonló-képpen ír *Beza*; meg akarván mutatni, hogy *Alemannus*, a' *Lugdunum*-béli *Ecclesia* Farkasa, és nem Pásztora.

Azért, Masodik Jelensége,[950] az Istentűl magán küldöt Pásztornak, {132:} az; hogy Isteni Csudákkal, úgy mint bizonyos pecsétes *Testimonium*-mal, hitelt szereznek Hivatallyoknak. Mert, jóllehet (a' mint Sz. *Agoston* írja) mikor a' Taníto semmi Újságot nem hirdet, hanem a' meg-erőssíttetet Tudományt taníttya, és terjeszti, nem szükség hogy azt új Csudákkal erőssítcse: *Miracula necessaria fuere, priusquam crederet mundus, ad hoc ut crederet mundus. Quisquis adhuc prodigia, ut credat, inquirit; magnum est ipse prodigium, qui mundo credente non credit.*[951] De midőn szokatlan, és Új Tudományt hirdet, nem tartozunk hinni, valamíg Isteni erőből származot Bizonyságokkal meg nem mutattya hivatallyát.[952] Azért, eleitűl-fogva, soha senkit rend-szerént-

[949] Sleidan. lib. 5. Anno 1525. Lutheri, et aliorum verba habet Calvino-Turcis. l. 4 cap. 12. Beza Epist. 5. Theologica.

[950] *II. Signum Vocationis Divinae.*

[951] Augu. 22. Civit. c. 8.

[952] Supra, f. 42. 43.

hodogeus_j.indd 231 2025. 07. 21. 11:26:07

valo Hívatal-kivűl nem küldöt Isten, bizonyos *Credencionális* Jel-nélkül: hanem, Isteni bizonysággal böcsülletessé tette Követit, kik-által, valamely szokatlan, és a' meg-gyökerezet értelem-ellen-valo dolgot végezett.[953]

Ezt Először, bizonyítom *Moyses* példajából: kit, midőn Isten küldene, hogy az *Egyiptomi* fogság- és birodalom-alá vettetet Sidóságot, szabadságra, és Istennek újonnan kí adandó Törvénye igája-alá vinné, azt felelé, hogy, *[954] senki nem fogja hinni szavát. Azért, Isten egy veszszőt ada kezébe, mely-által Csudákat cselekednék, és hitelt szerezne hivatallyának.

Gedeont választá Isten, hogy fogságból ki-szabadítcsa az ö népét, és Angyala-által szólla néki. *Gedeon* azt felelé: †[955] *Si inveni gratiam, da mihi signum, quod tu sis qui loqueris ad me*. Ha kedves vagyok elötted, adgy Jelt, hogy te szóllasz. Az Angyal Jelt ada: *[956] Tűz-nélkül meg-égeté az eledelt. Ezzel nem elégedék *Gedeon*, hanem ismét azt mondá: †[957] Uram, ha ugyan meg akarod szabadítani a' te népedet én-általam, adgy még-is egy Jelt. Es, minek-utánna a' másik Csudával-is, *Gedeon* kivánságának eleget tet vólna; Harmadszor azt mondá *Gedeon*: *[958] *Ne irascatur furor tuus, si adhuc semel tentavero, Signum quaerens*; Ne bánd, ha még egyszer Jelt kérek. Látod-e mely okossan, mely tartóztatva, mely nagy Jelenségek bizonyitási-után, enged a' Hivatalnak *Gedeon*; noha őtet Isten, csak testi és világi Szabadításra híja vala? Mit kel tehát cselekedni, a' Lelkek Szabadulásra-valo Hívatalban?

Annak-utánna, *Sault*, Királyságra választá Isten, holot a' Sidó nép-közöt, annak-elötte Király senki nem vólt: és, noha *Samuel* Proféta világos szókkal mondá, hogy őtet Isten választotta: de tudván, hogy bizonyos Jelek-nélkül, hitelre nem kötelezhetné *Sault*, meg-mondá néki gondolattyát, járásának okát, és az ö Attyának törődésit; és azt veté utánna: *Tunc credes, cum venerint signa*; Akkor hidd-el szómat, ugy-mond, midőn reád tellyesednek a' meg-mondot Jelenségek; mellyek bé-tellyesedését fel-jegyzi a' Sz. Irás.[959]

[953] Exod. 4. v. 1. 5. Supr. f. 43. 62. 64.
[954] * Exod. 4. v. 1.
[955] † Iudic. 6. v. 16. 17.
[956] * v. 21.
[957] † v. 36.
[958] * v. 39.
[959] 1.Reg. 10. v. 1. et 7.

hodogeus_j.indd 232 2025. 07. 21. 11:26:08

A RÓMAI HITTÜL ELSZAKADOTT VALLÁSOK IGAZAK NEM LEHETNEK

Hogy *Illyés Profetá*-rúl, *Daniel*-rúl, *Isaiás*-rúl ne szóllyak: Christus Urunk e' világra jövén, és bé akarván tőlteni a' Törvény-béli árnyékokat, a' példákat valóságra változtatván; noha meg-mutatta a' Szent Irásból, hogy ö a' meg-ígért *Messias*; noha a' *Profeták* Irásival bizonyítot: mindazáltal, minthogy a' meg-rögzöt, és közönségesen bé-vet Tudományt ellenzi vala, szükséges vólt, hogy Csudákkal állatná hivatallyát:[960] úgy annyíra, hogy ö-maga nyilván mongya, hogy, †[961] ha Csudákat nem cselekedet {133:} vólna, bűnök nem vólna a' Sidóknak, kik nem hittenek.

Az *Apostolokat*, Isten kűldé: de azért tanításokat, Csuda-tétellel kellet pecsételni és erőssíteni; *[962] *Praedicaverunt, Domino confirmante sermonem sequentibus signis.* ‘‘[963] *Contestante DEO, signis et portentis*. Azért Sz. *Pál*, *Apostolsága* jeléjűl adgya a' Csudákat, *2.Cor. 12. v. 12. Rom. 15. v. 14. 19. Calvinus*-is, a' Csudákat, *Sigilla, et Subscriptiones Doctrinae*, Tudomány pecsétlésnek, és Kéz-irással erőssítésnek nevezi: ••[964] *Signa Apostoli accipiunt pro Sigillis, quae ad obsignandam Apostolatus fidem valent.* †[965] *Habebant a Filio DEI Apostoli, quod praedicabant: Dominus etiam Miraculis, tamquam solemni Subscriptione, eorum praedicationem approbavit*. Azért, szinte mint a' Levélnek hitele nincsen, pecsét- és kéz-irás-nélkül: úgy a' Tudomány, kétséges ezek-nélkül. és, ha Christusnak Csudákat kellet cselekedni, hogy tanitását böcsűlletessé tenné; ha az *Apostoli* predikállást, Csudákkal kellet terjeszteni: miért kel valamely Ujíto tanitásának Csudák-nélkül hinni?[966]

Az *Apostolok*-után, midőn a' Sz. Püspökök, a' Pogány népeket igaz Isteni isméretre hozták, *[967] Csudákkal erőssítették predikállásokat. Mikor a' Sz. *Mártirok*, ‘‘[968] vérek húllasával állatták a' Keresztyéni tudományt, Csudákkal jelentetet ártatlan Szenvedések. Mikor a' Sz. Gyölekezetek ••[969] kárhoztatták

[960] Supra, f. 58. 59. 61.
[961] † Ioan. 15. v. 24. c. 10. v. 37. 38.
[962] * Marc. 16. v. 20.
[963] ‘‘ Hebr. 2. v. 4.
[964] •• Calvinus, 2.Cor. 12. v. 12.
[965] † Calv. Heb. 2. v. 4.
[966] Supra, fol. 42. 43. 63. Infra, li. 8. c. 6. ¶. 3.
[967] * Supra, f. 64.
[968] ‘‘ Supra, f. 57.
[969] •• Vide infr. l. 3. c. 5. ¶. 5.

hodogeus_j.indd 233 2025. 07. 21. 11:26:08

az Eretnekségeket, tekíntetes Csudákkal erőssíttetet Végezések. Végezetre, az Anyaszentegyház sem nyerhetet külömben hitelre-valo méltoságot, hanem Csuda-tételekkel; *Miraculis conciliare debuit autoritatem, ut autoritate obtineret fidem*.[970] Mentűl inkáb tehát, midőn az egész Világnak, azon meg-
5 eggyesülésével erőssíttetet Tudomány-ellen, mellyet a' széles Keresztyén világ, Szentnek, az Irással eggyezőnek, mondot 's tartot, azt kezdette *Luther* vítatni, hogy ez bálványozo, és Sz. Irással ellenkezö Vallás; kívántatot, hogy ezt, nem csak száraz mondással vítatná, hanem Csuda-tételekkel állatná. Mert ez a' *Luther* szava, semmiben nem kisseb mondás, mint, mikor *Moyses*
10 azt mondá *Faraó*-nak, hogy, Isten ö-általa parancsollya, hogy a' Sidókat el-bocsássa; vagy, mikor az *Apostolok* az *Evangeliomot* hirdeték. Azért szükség vólt, hogy, ha nem kisseb dologban járt a' *Luther* követsége, a' *Moyses*- és az *Apostolok*-által véghez-viendö dolgoknál; az ö hivatallyának, és Istentűl rendelt követségének-is, hasonló Csuda-tételek *Credencionális* levele adatnék.
15 Az én ítíletem-szerént, ezer halottat támasztot vólna *Luther*, két ezer vakot, sántát, gyógyítot vólna; sem let vólna feletteb-való, ha el akarta hitetni az okos emberekkel, hogy az Igazságot, mely az-elöt ezer esztendővel el-temettetet vala, ö hozza újonnan Nap-fényre. Mert ha, a' Sz. *Pál* mondása-ként, még az Angyalnak sem kel hinni, midőn Ujságot kezd, az *Apostolok* tanitása-által
20 meg-gyökerezet Tudomány-ellen: vallyon 's menyi Csudák szükségesek, hogy az embernek ily nagy dologban hitele légyen; tudni illik, hogy hamis az a' Vallás, mely az egész Világot el-hatotta, és Christushoz hóldoltatta sok számlálhatatlan Csuda-tételek-által?[971]

¶. 13. Mivel mentegetik magokat a' Csuda-tételtül az Ujítók.

25 Két úton akarnak az Uj Tanítók mentek lenni a' Csuda-tételektűl. Először: *Calvinus* azt mongya; hogy, ők egyebet nem tanítanak, hanem a' Christus és *Apostolok* csudáival erőssíttetet Tudományt. Azért, {134:} nem szükségesek az új Csudák Vallások erőssitésére: *Quod Miracula a nobis postulant,*

[970] Augu. de Utilit. Credendi, c. 14. Et 22. Civit. c. 8. Infra, li. 8. c. 6. ¶. 2.
[971] Gal. 1. v. 8.

hodogeus_j.indd 234 2025. 07. 21. 11:26:08

improbe faciunt: non enim recens aliquod Evangelium cudimus, sed illud ipsum retinemus, cujus confirmandae veritati serviunt omnia, quae Christus et Apostoli miracula ediderunt.[972]

De mint-hogy erről nem régen emlekezénk: rövídeden, azt vegye eszébe *Calvinus*; hogy, ennek a' mentségnek árnyéka-alat, egy-aránt lappanganak a' *Lutheristák*, *Ariánusok*, *Visza-keresztelők*:[973] E'hez eggyiknek annyi igazsága és közi vagyon, mint másiknak. Ha most-is Uj tévelygést farag valaki, a' Sz. Irásnak újonnan csávált értelméből, ugyan ezent mondhattya. Azért, ha elég ezt mondani, és maga óltalmára a' Szent Irásnak valamely részeit előforgatni, minden Szakadások meg-bizonyíttattak az *Apostoli* csuda-tételekkel. Christus, a' *Profeták*-túl meg-jövendőlt dolgokat tanította: de azért azt mondotta; hogy, Ha Csudákat nem cselekedet vólna, bűnök nem vólna a' hitetlen Sidóknak.[974] Annak-felette, ha a' *Bécsi* Hohér, vagy a' *Posonyi* Kufár, igazat mond az Isteni dolgokrúl; nem sül-ki ebből, hogy Istentűl hívatot a' Tanításra: hanem e'hez még töb kívántatik. Továb: Nem igaz, hogy a' *Calvinisták*, és *Lutheristák* Uj Tudományt nem tanítnak. Mert, a' régi *Evangeliom*-nak új értelmét adgyák: nem úgy magyarázzák az Irást mint a' Régiek, hanem a' mint nékik tetczik. és majd meg-mutatom, hogy, az ö Vallások-szerént, a' Régiek mind tévelygők vóltak; az Igazságot, *Jure post liminii*, szám-kivetéséből (*scilicet*) csak minap ők hozták-viszsza.[975] Uj vólt tehát, és szokatlan Tudomány az ö tanítások, mikor ennek czégért emelt *Luther.* Az sem igaz, hogy ők az *Evangeliomot* taníttyák, mikor a' *Romai* Hit-ellen viaskodnak: mert akkor, egyebet a' magok gondolatinál nem tanítnak. mivel, a' régi Jámborok magyarázattyát meg-vetvén, úgy értik az Irást a' mint kedvellik; és az önnön magyarázatokkal úgy bizonyítnak, mint-ha az vólna a' Szent Irás.[976] Ez-okon, oly künyű nékünk az ö Bizonyságokra meg-felelnünk, mely künyű a' pókhálót el-szaggatnunk. Végezetre, mivel senki az Egyházban tisztet nem vehet, hanem ha hívatik mint *Aaron*: annak-is Istentűl kel küldetni, a' ki *Reformálni*

[972] Calv. Praefat. Institution.
[973] Supra, fol. 112. 113.
[974] Ioan. 15. v. 24. ca. 10. v. 37. 38.
[975] Calv. Praefat. Instit.
[976] Supra, fol. 101.

hodogeus_j.indd 235 2025. 07. 21. 11:26:08

és jobbítani akarja az *Ecclesiat*.[977] mert sok alkalmatlanság következnék, ha szabad vólna akár-kinek *Reformator*-rá tenni magát. Szükség azért, hogy, a' ki magát *Reformátor*-nak mongya; vagy rend-szerént-valo *Pásztor* légyen, kit a' Szent Lélek az Anyaszentegyház igazgatására, szabot mód-szerént emel: vagy bizonyos Jelenségit, és Isteni pecsétit mutassa, hogy Isten küldötte őtet a' *Reformálás*-ra. Ha ezt nem cselekeszi; tök az agya annak, a' ki hiszen néki.

Masodszor: Azt mongyák némellyek; hogy, a' régi *Profeták*-közzűl, sokaknak Csuda-tételét nem olvassuk. Keresztelö *János* új dolgot hirdete, hogy Ez az ember, tudni illik Christus, igaz *Messias*, és igaz Isten: mindazáltal †[978] semmi Csudát nem cselekedet.

Erre azt mondom; hogy, noha a' Szent Irás nem emlekezik némely *Profeták* Csuda-tételirűl: mindazáltal bizonyos, hogy, valakik rend-szerént-valo Hívatal-nélkül szokatlan dolgokat tanítottak, eléb meg-bizonyíttatot hivatallyok.[979]

Keresztelő Sz. *Jánost* a' mi illeti: Az Evangelista nem mongya, hogy {135:} Szent *János* Csudát nem cselekedet: hanem csak hozza-elő némellyek szavát, kik azt mondották hogy Keresztelö *János* Csudát nem cselekedett.[980] Elő-hozza az Evangelista a' Vak szavát-is: ki azt mondotta; hogy, *DEUS peccatores non exaudit*,[981] Isten a' bűnösöket meg nem halgattya. Christus Urunkrúl-is, sokaknak alkalmatlan szavait fel-jegyzik az Evangelisták. Azzal azért hitelt nem adnak a' hamisságnak. De bár Csudát ne cselekedet vólna Szent *János*, elég hitelt adtak néki a' Christus Csuda-tételi, mellyek megerőssítették valamit Christus mondot. Ö pedig arrúl, tanú-bizonyságot tet, hogy Keresztelö *János* Proféta vólt: Profetánál nagyob vólt: Istentűl küldetet Angyal vólt.[982] Tehát, a' Keresztelö *János* hívatallyát, mind azok a' Csudák erőssítették, mellyek hitelt szerzettek a' Christus szavainak. Továb: Ha Keresztelö *János* Csudát nem cselekedettis: elég hogy ö-körűlle, és ö-benne oly Csudák lettek, mellyek tekélletes hitelt adtak tanításának. *Gabriel* Angyal

[977] Heb. 5. v. 4.
[978] † Ioan. 10. v. 41.
[979] Supr. f. 42. 43. 87.
[980] Ioan. 10. v. 41.
[981] Ioan. 9. v. 31.
[982] Matth. 11. v. 9. Lucae 7. v. 26.

hodogeus_j.indd 236 2025. 07. 21. 11:26:08

jövendőllötte születését: Meg-mondotta, hogy Isten-elöt nagy, és Annya méhében Szent Lélekkel tellyes lészen:[983] hogy sokakat Istenhez térít, mivel *Illyés* Proféta lelke lészen benne. Es, hogy az Angyal szavában ne kételkedhetnék *Zacharias*, némasággal nyelve meg-kötteték csudálatoson: De a' Szent *János* születésében, nyelve meg-óldoztaték: és azt jövendőllé; hogy ez a' gyermek, Isten Profetája lészen.[984] Maga-is *János*, Annya méhében röpdöse, a' Christus Annyának jelen-létére: †[985] Gyermek-korában, pusztába méne: *[986] sem ett sem ivot, közönséges szokás-szerént; hanem ‘‘[987] sáskával élt, és teve-szőrrel fedezte mezítelenségét. Egy szóval, *continuum Miraculum fuit*; ö-maga szűnetlen Csuda vólt. kiért ••[988] gyanakodtak az emberek hogy ö a' Christus.

Végezetre; nem-kívántatot Csuda a' Keresztelö *János* hivatallyának állatasára: Mert, Papi nemből származván, Papságra vólt választva. Nem-is tanítot a' közönséges tudománnyal ellenkezö dolgokat, mikor a' meg-ígért *Messiást* újjal mutogatta.

¶. 14. A' Luther és Calvinus Csuda-tételirül.[989]

Erasmus azt csudáltattya; hogy az *Apostolok*, számtalan Csuda-tétel-után, nehezen nyertek hitelt: Az Uj Tanítók pedig, soha csak egy sánta lovat sem tudtak meg-gyógyítani: még-is azt akarják, hogy az ö tanítások-után, vakúl és szem-bé-kötve rohannyunk minnyájan. Azért, eszekbe vévén a' mostoha Atyafiak, hogy szükségek vólna reá ha Csudákat cselekedhetnének: követék a' régi hamis *Profetá*-kat, és el akarák ámítani a' községet szem-fény-vesztő csudájokkal. Először: †[990] midőn egy *Vilhelmus Nesenus*, az *Albis* vizében hólt vólna, sokat súga fülébe *Luther*, hogy fel-támadna: de semmi sem kele

[983] Luc. 1. v. 21.
[984] Luc. 1. v. 44.
[985] † v. 80.
[986] * Matt. 11. v. 18.
[987] ‘‘ Marc. 1. v. 6. Matt. 3. v. 16.
[988] •• Luc. 3. v. 15.
[989] Verba habes infra, li. 3. c. 15. Exod. 8. v. 19. 3.Reg. 18. v. 27. Acto. 19. v. 14.
[990] † Cochl. in Actis Lutheri, An: 1523.

hodogeus_j.indd 237 2025. 07. 21. 11:26:08

benne. Az-után: Ördögöt akara űzni, *Anno 1545*. A' *Segrestyé*-be menvén egy meg-szállot Leanzóval, úgy jára, *[991] mint a' *Sceva* fiai: mert az Ördög, *Luthert* úgy meg-szorongatá, hogy alól-is el-okádá magát, és a' *Sibi soli*-val meg-raká pludráját. Végre, *Stafylus* egy fejszével az ajtót ki-vágá, és úgy menekedék-meg a' szaros *Proféta*. Ezt maga *Stafylus* könyvében írta, *In absoluta Responsione contra Smidelinum*, *Parte 1.* mely dologrúl emlekezik Lindánus, *apud Bredenbachium, Collat. Sacrarum, lib. 7. cap. 40. 42. 43.* Alánus Copus, *Dialog. 6. cap. 29.* Fevardentius, *in Irenaei lib. 2. cap. 56.* Reginaldus, *Calvino-Turcismi, lib. 4. cap. 18.* Pantále-{136:}on Thevenínus, *de Vita Bezae, fol. 107.* Hasonló-képpen jártak nem egyszer a' töb *Lutherista Predikátorok*, mint elő-számlállya *Bredenbachius*.

Calvinuson hasonló fortély esék, mint meg-írja, a' ki akkor *Genevá*-ban jelen vólt, Jerónimus Bolsécus: †[992] *Genevae obsessus, nomine Vignerus fuit. Calvinus occurrit liberatum eum: sed accidit ei, quod filiis Scevae. DEUS enim, qui mendacii testis esse non potest, permisit ut Daemon ipsum invaderet: foedeque tusus, caesus, laceratus, discerptus, aegre manus ejus evasit. Hoc multis popularium Genevensium, etiam hodie notum est.* Más Csudát-is akara cselekedni *Calvinus*: de nagy gyalázattal rajta veszté. Mert, a' mint ezen *Doktor Bolsécus*, a' ki jelen vólt, fel-jegyzette; *[993] és ö-utánna *Bredenbachius*, *Copus*, *Fevardentius*, *Reginaldus*, *Pamélius*, *Pratéolus*, és töb túdós emberek írják: Egy szegény paraszt embert, kinek *Brulleus Ostuno* vala neve, sok ígérettel és adománnyal el-hitete, hogy hóltá tegye magát, és az ö szavára fel-kellyen. Midőn azért mind feleségestűl reá-szánták vólna magokat: a' meg-csalatot *Brulleus*, hoszszu koplalással el-hervasztá, halványítá, végre ugyan hóltá tévé magát. *Calvinus*, egy-nehány barátival-egyetemben, bé-tére (hogy már) a' halottas-házhoz; és, mint-ha a' hólt ember feleségét meg-szánta vólna, térdre esék: kezdé kérni Istent, hogy mutatná-meg a' *Calvinus* tanításának igazságát, és támasztaná-fel a' halottat. Mi kele

[991] * Act. 19. v. 15.

[992] † In Vita Bezae, fol. 27.

[993] * In Vita Calvini, c. 13. Alan. Fevard. Reginal. loco citat. Pamelius, in Tertull. Praescr. n. 179. Prateol. Elencho Haeres. l. 3. c. 4. Idem accidit Luthera: Praedicanti, teste Bredenbach. cap. 4. Alano, Prateolo, citatis. Ap. Niceph. l. 12. c. 46. qui se mortuum finxerat, ut Epiphanio illuderet, obiit.

hodogeus_j.indd 238 2025. 07. 21. 11:26:08

belőlle? Egy-nehányszor kiáltá, serkegeté, czibálá, ránczigálá az embert: de sem szó, sem érzékenység nem vala benne. Látván a' felesége hogy el-kőlt a' tréfárul, ugyan valóban kezde sírni, és nagy átokkal ki-kiáltá a' *Calvinus* czigányságát. *Calvinus* pedig, pironkodva el-ballaga onnan, és az Aszonynak bolond nevét kőlté: az-után, sok adománnyal édesgeté, és meg-kérlelé: végre ki-iktatá *Genevá*-ból. Hasonló-képpen járt vala régen *Cyrola*-nevü *Arianus* Püspök, †[994] a' mint *Gregorius Turonensis* írja. Más *Arianus* Tanító-is, egy szegény emberrel vakká tételé magát: sokat birbitéle feje-felet: végre ugyan valóban meg-vakítá. A' *Manichaeusok* attya *Manes*, tanítása bizonyságára, egy beteg Leanyzót akarván gyógyítani, meg-ölé, *[995] a' mint Sz. *Cyrillus* írja. Mert, a' *Tertullianus* szava-ként, viszsza-követik a' Tévelygők az *Apostolokat:* mivel az *Apostolok*, meg-elevenítették a' hóltakat, ezek pedig ki-végezik e' világból az élőket: *„*[996] *Agnosco maximam virtutem eorum, qua Apostolos in perversum aemulantur: illi enim, de mortuis vivos faciebant; isti, de vivis mortuos faciunt.*

¶. 15. Luther Profeciái a' Pápa Birodalmárúl, és a' Luther vallás el-fogyásárul.

Meg-tapasztalák magok gyalázattyával az Ellenkezők, hogy az Ördög-űzésben, és Halottak-támasztásában nincs módgyok: azért, a' Jövendő-mondáshoz kezdének. Es, *1550.* esztendőben, *Joannes Amsterdam*, egy illyen Könyvet íra: *Prophetiae aliquot verae R. Patris Domini Doctoris Martini Lutheri, tertii Heliae, collectae per Joannem Amsterdamum, Ecclesiae DEI Ministrum in Brema*. Melyben, midőn sok oly *Profeciá*-kat említet vólna, mi-néműket a' korcsomán minden-nap beszélnek: Végre illyen Profétalását említi *Luthernek*; hogy, Lehetetlen a' *Pápa* birodalmának továb-valo maradása: *[997] *Impossibile est, ut Pontificis tyrannis longius duret*. Mert, ha

[994] † Turon. l. 2. Hist. Franc. c. 3. Idem, de Gloria Confessor. cap. 13.
[995] * Cyril. Hieros. Catech. 6.
[996] „ Tertull. Praescrip. c. 30.
[997] * Prophetia 41. ex ca. 1. in Genes. Verba habet Cochl. in Actis, anni 1525. et 1526.

hodogeus_j.indd 239 2025. 07. 21. 11:26:08

az el-kezdet tanítást még két esztendeig terjesztheti, Pápa, Püspök, Cardinál, Pap, Barát, Apácza, Mise, Csuklya, Pap-pilís, *Sicut fumus omnia enanescent*; {137:} el-oszolnak mint a' füst. Es, a' mint *Mathesius* írja, gyakran mondotta *Luther*; hogy, éltében döge vólt ö a' *Papá*-nak, hólta-után halála lészen: †[998] *Pestis eram vivens; moriens ero mors tua, Papa*. Az *Augustána Confessio Apologiá*-ja, elő-hozza a' Barátok el-veszéséről-valo *Profeciat*: de utánna veti; hogy, minden botnak végén feje: meg kel várni, ha úgy lészen vagy nem; ‘‘[999] *Eventus docebit quantum huic tribuendum*. Ugy tetczik, el-múlt immár, nem csak a' Két esztendő, de Harminczszor két esztendő-is: de hálá Istennek, helyén vagyon a' *Pápa*. Es, csak az egy *Franczúz*-országban, ••[1000] Tizen-öt *Ersek*, Száz nyólcz *Püspök*, Tizen-hét *Academia*, Száz harmincz-két ezer *Plebános*-ság vagyon. A' menyíre végére mehettem, csak az egy *Roma*-várasában, a' Három *Patriarchális* fö Templom- és Káptalan-kivűl, Húsz *Collegiáta Ecclesia*, Nyólczvan *Clastrom*, Harmincz *Ispitály*, Nyólczvan *Collegium*, Száz húsz *Plebános*-ság vagyon. Olasz-országnak egy darabjában, ugy-mint *Neápoly*-országban, *[1001] Huszon-egy *Ersek*, Száz huszon-három *Püspök* vagyon. Mind ezek bizonyságink, hogy *Luther* hamis *Proféta* vólt: mert Isten mondása az; †[1002] hogy, ha valamely jövendő-mondás bé nem tellyesedik, hamis *Profetá*-túl származot. Az *Augustai Confessio Apologiá*-ja pedig, *Luther*-ellen azt jövendölli; hogy, soha el nem fogy a' *Pápa* Országa: ‘‘[1003] *Regnum Pontificium duraturum est, donec veniat Christus ad judicandum*. Azért, Hitek-ellen tusakodnak a' *Lutheristák*, mikor a' *Romai Ecclesia* fogyatására igyekeznek.

Sokkal igazab *Profeciá*-ja *Luther*-nek, melyről így emlekezik *Sleidanus:* ••[1004] Ezer öt-száz negyven-öt esztendőben, egy Kép-által meg-*profetálá Luther*, hogy végre-is, a' *Pápa* Birodalma helyén marad. Mert illyen Képet nyomtata: A' *Pápa*, egy nagy Eme-disznón ülvén, job kezével áldomást

[998] † Mathesius, Conc. 14. Funebri, de Luthero. et Prophetia 31. Amsterdami.
[999] ‘‘ Tit. de Votis in Concordiae libro, fol. 249.
[1000] •• Hondius, in Descriptione Europae.
[1001] * Scipio Mazzella, in descriptione Regni Neapolit. fol. 413.
[1002] † Deut. 18. v. 22.
[1003] ‘‘ Titulo, de Vocab. Missae. fol. 248. in lib. Concord.
[1004] •• Lib. 16. Historiae, Anno 1545.

hodogeus_j.indd 240 2025. 07. 21. 11:26:08

hányván, sarkantyús lábával a' Disznó óldalát vastagon döfölte, mondván néki: Hordoznod kel, vagy akarod vagy nem. A' Disznón, (ugy-mond *Sleidanus*) a' Németeket értette: *Ridicula, sed futuri praenuntia pictura*. Ezen *Profecia*-járúl, így emlekezik *Aurifaber:* †[1005] Gyakran szokta vala mondani *Luther*; hogy, miképpen hamar gyarapodot az ö Tudománya; és most, mint új szita szegen füg: de végre, pad-alat lészen helye; és hamar el-fogy, midőn folyása bé-tellyesedik. Ebben (ugy-mond *Aurifaber*) igaz *Profeta* vólt *Luther*: mert csak most-is, oly únalmassá let az ö tanítása, és úgy meg-elégedtek ezzel, hogy csak nevét-is *Luther*-nek nehezen hallyák. Ezen *Profecia* tellyesedésén panaszolkodnak a' *Magdeburgi* Historicusok: *[1006] *Maximae in doctrina variationes impendere videntur: ac tempora quidem GERMANICI PROPHETAE Lutheri, propemodum Apostolorum aetati respondent. Nunc ipso sublato, quasi alteram Evangelii aetatem ingressi sumus, ubi plures fanatismi incipiunt regnare*.

Ebben a' jövendőllésben, helyén hagyom a' *Luther Profecia*-ját.[1007] Mert, Tudom azt; hogy, a' mely plantálás †[1008] az Atyától nincsen, hamar ki-szárad: és a' fattyú ágak, mély gyökeret nem vernek. Tudom, hogy a' *Gamaliel* szava igaz, és az emberi találmánynak hamar nyaka szakad: ‘‘[1009] *Consilium, aut opus, quod non est ex DEO, sed ex hominibus, dissolvetur.* Tudom; hogy ollyanok minden Eretnekségek, mint a' zápor-esöből áradot folyamok; nagy zúgással folynak, de hamar el-folynak, és el-fogynak: †[1010] *Non* {138:} *vos terreant, fratres, torrentes: ad tempus perstrepunt: mox cessabunt: diu stare non possunt. Multae Haereses jam emortuae sunt. Cucurrerunt in rivis suis quantum potuerunt: decurrerunt: siccati sunt rivi. vix eorum memoria reperitur vel quia fuerint*.[1011] Tudom; hogy, az Uj Tanítók-közöt-valo sok versengések, és végetlen perlődések, meg-emésztik egy-mást. Mert, * *Omne regnum in se divisum, desolabitur; Matth. 12. vers. 26*. és, a' mint a' Pogány

[1005] † Praef. Colloqu. Mensal. editor. Isleb. 1566. apud Urbanum Gaubisch.
[1006] * Praefation. Centur. 2.
[1007] PROGNOSTICON.
[1008] † Matth. 15 v. 13. Sap. 4. v. 3.
[1009] ‘‘ Act. 5. v. 38. Supr. f. 67.
[1010] † Augu. in illud Psalm. 57.
[1011] Spernentur tamquam Aqua decurrens.

hodogeus_j.indd 241 2025. 07. 21. 11:26:08

Bőlcs mongya; *[1012] *Concordia res parvae crescunt, Discordia maximae dilabuntur.* Azért magok azt beszéllik; ••[1013] hogy, az egy-mással vetekedés-miat, kel nékik el-fogyniok. mivel az élö Isten bőlcsesége, eleitűl-fogva egy-más-által szokta az Eretnekségeket erőtleníteni, és az *Ecclesia* lábai-alá vetni: *[1014] *Adulterina dogmata brevi sunt extincta, et a seipsis interse abolita, cum alii super alios novis rebus studerent, et inter se conflictarentur. non aliter, quam fluctuum commotiones, insurgentes subinde aut decidentes, in varias multiplicesque abeunt formas: postremo, ut nihil eorum appareat, evanescunt.* Végezetre; reménlem azt-is, hogy az Isten, könyörűlvén a' sok egy-ügyűk veszedelmén, fel-nyittya szemeket az embereknek, és meg-ismérteti véllek az Uj Tudományok éktelenségit; mely dologrúl ennek-utánna bévebben szóllok, *Lib. 9. c. 2. ¶. 4. n. 3. in fine.*

De minek-elötte a' *Lutherista profetálást* ebben hadgyuk, mélto tudnunk mely szépen járának *Vittemberga*-mellet egy faluban, és a' *Cliviai* birodalom-ban, némely Parasztok; kiknek azt hirdette vala *Michaël Stifelius*, és *Joannes Campanus*, *[1015] hogy 1533. esztendőben, vége lészen e' világnak. Erre-való-képest, sem szánta, sem vete a' parasztság. ki-miat, sokaknak akkor lén világ vége, mert éhel halának.

¶. 16. A' Luther Hitinek gyors és nagy terjedését, Csudák-közzé nem számlálhatni.

Látván az Uj Tanítók, hogy mindenüt ben sül, és retezt vét pattantyújok; mivel nem hogy igaz, de csak tettetes csudát sem cselekedhetnek: egy Csuda-tétellel dicsekednek; †[1016] és mindenek-felet azt fitogattyák, hogy, egy szegény Barát, a' Pápák- és Császárok-ellen, ily igen el-terjesztette a' *Lutherista* Hitet.

Ebben úgy cselekesznek a' Szomszédok, mint *Sejus*-nevü *Romai* Polgár: ki mind az Istent, 's mind a' Mennyei bóldogságot tagadta; Vallása igazságát

[1012] * Scilurus rex, ap. Plutarch. in Apophteg.

[1013] •• Vide li. 3. c. 9. ¶. 11. Schlüsselbur. et Luther.

[1014] * Niceph. l. 4. cap. 5.

[1015] * Bredenb. l. 7. ca. 32. 33. Collat. Sacrar. Alanus, Dial. 6. c. 33.

[1016] † Ita Apolog: Eccl. Anglicanae. fol. 13. Vithak. qu. 5. de Eccles. c. 6. 10.

hodogeus_j.indd 242 2025. 07. 21. 11:26:08

azzal bizonyítván: mert mindenekben elő-menetele, és jó szerencséje vagyon, miúlta ezeket tagadgya:

Nullos esse DEOS, inane caelum
Affirmat Sejus: probatque; quod se
Factum, dum negat haec, videt beatum.[1017]

Ugyan ezen Csudával erőssíthetni az *Arius*, és *Mahomet* vakságit. Mert ezek, töb Nemzetséget szakasztottak-el az Igazságtúl, hogy-sem *Luther*; a' mint szépen mongya Erasmus: *[1018] *Si nobis tot Ecclesias objiciunt pro miraculis: Responderi potest, olim Arianos, plures habuisse Ecclesias; et Mahometanam sectam, latius patere*. A' *Romai* Vallásban-is világosban tűndöklik ez a' Csuda: mert, minek-elötte *Luther* támadna, mind a' *Romai* Hiten vóltak, valahol most *Lutheristák* vannak. E' felet, csak a' Nap-keleti és Nap-nyugati *Indiák*-ban, a' Pogány és szabados Bálványozásból, az-után hogy *Luther* támadot, többen tértek a' mí Hitünkre, hogy-sem valamenyi *Luthe*-{139:}*rista*, *Calvinista*, *Visza-keresztelö*, és *Ariánus* vagyon *Európá*-ban. Mert, a' mint *Stapletónus* †[1019] fel-jegyzette; csak a' Nap-nyúgati *Indiá*-ban, Hetven ezer Templomnál többet éppítettek újonnan.

Ennek-felette; Ebben a' *Luther* és *Calvinus* Hiti szélledésében, és áradasában, Két dolgot kel tekíntenünk:

Eggyiket azt; hogy, Ezekre soha egy Pogány nemzet sem tért, hanem azok, kik Keresztyén nevet viseltek az-elöt: de a' testnek szabadsága, és az újságok kivánsága el-ragadván őket, el-szakadtak az elébbi Vallástúl. mely dolgot, *Tertullianus* bizonyos bélyegnek nevez, az Eretnekség ismerésére: *De Verbi administratione quid dicam? cum hoc sit illis negotium, non Ethnicos convertendi, sed nostros evertendi. Hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si jacentibus elevationem operentur. quoniam et ipsum opus eorum, non de suo proprio aedificio venit, sed de Veritatis destructione. Nostra suffodiunt, ut sua aedificent: ita fit, ut ruinas facilius*

[1017] Martial.
[1018] Ad Fratres Inferior. German.
[1019] † In Admirandis, li. 1. c. 3.

hodogeus_j.indd 243 2025. 07. 21. 11:26:08

operentur stantium aedificiorum, quam exstructiones jacentium ruinarum.[1020] Ez-után meg-mutatom; hogy a' Pogány népek meg-térése, a' *Romai* Hit erejéből származot: és Isten, a' mí Hitünkön-valo Püspökök-, Papok-, és Barátokáltal, hozta és hozza most-is a' Pogányokat a' Christus ismeretire. Künyű azért a' borból eczetet csinálni: de az eczet, természet-szerént borrá nem változhatik.[1021]

Másodikat azt kel meg-tekínteni; hogy, az Ujságok terjesztése, nem úgy let mint a' Christus Tudományának gyarapodása. Mert, nagyob része a' Fő rendeknek, azért állot az Ujságra, hogy meg-gazdagodgyék; mint meg-vallya *Luther* és *Bucerus*: az-az, hogy az Egyházi jószággal és kincsel tőltözzék.[1022] Annak-felette; A' mint hallók a' Második könyvben, a' Keresztyén Hit, nem Haddal, pártolkodással, Fejedelmek-ellen támadással, Pogányok fegyverével, erő-hatalommal let: hanem, csendesz Predikállással, Csuda-tétellel, *Martiromság* szenvedéssel, szent erkőlcsök példajával. Azt írja *Tertullianus* a' Keresztyénekről; hogy, künnyen meg-óltalmazhatták vólna magokat az üldöző Császárok-ellen; és, fegyvert fogván, nagyob módgyok let vólna a' Császárok győzedelmében, hogy-sem a' *Szerecsen*, vagy *Persiai* Nemzetnek: de tűréssel szenvedéssel, nem törrel fegyverrel, kellet az Igazságnak gyarapodni: *Vel una nox, pauculis faculis, largitatem ultionis posset operari, si malum malo dispungi penes nos liceret. Sed absit, ut aut igni humano vindicetur Divina secta; aut doleat pati, in quo probatur. Si hostes exertos, non tantum vindices occultos agere vellemus, deesset nobis vis numerorum, et copiarum? Plures nimirum Mauri, et Marcomanni, ipsique Parthi, vel quantaecumque unius loci gentes, quam totius orbis? Externi sumus; omnia vestra implevimus; Vrbes, Insulas, Castella, Castra, Tribus, Decurias, Palatium, Senatum: Sola vobis reliquimus Templa. Cui bello non idonei, non promti fuissemus, etiam impares copiis, qui tam libenter trucidamur? si non apud istam disciplinam, magis occidi liceret quam occidere. Potuimus et inermes, nec rebelles, sed tantummodo discordes, solius divortii invidia adversus vos dimicasse. Si enim tanta vis hominum, in aliquem orbis remoti*

[1020] Tertull. Praescrip. c. 42.

[1021] Vide libro 9. c. 2. ¶. 4. n. 2.

[1022] Verba Lutheri, Buceri, etc. vide infra, l. 3. c. 7. ¶. 9.

hodogeus_j.indd 244 2025. 07. 21. 11:26:08

sinum abrupissemus a vobis: expavissetis ad solitudinem vestram.[1023] A' mostani vélekedések pedig, Haddal, pártolkodással, *Confederaciók*-kal, vér-ontással, *Török* segítséggel, plantáltattak, gyökereztek, gyarapodtak. Ugyan-is, a' Tévelygé-{140:}sek gyarapodásárúl, imígyen ír egy Túdós ember: *[1024] *Haereses ea loca non amant, ubi est pax et quies: sed, ut anguillae luto, et scarabaei fimo, sic ipsa bellis et seditionibus se involvit, et tegit. Nunquam illa iter ingreditur, nisi praemissis discordia, et rebellione, tamquam hospitii designatoribus*. Olvasd *Sleidanust*, és *Suriust*, menyi hadakat támasztot *Luther*, az Ötödik *Károly* Császár-ellen, Tudománya óltalmára: és meg-érted, mely igazán írja *Andreas Fabricius*; hogy, töb vér ontatot az *Augustána Confessio* terjesztéseért, hogy-sem Görög *Iloná*-ért: †[1025] *Quisquis enim Confessionis patrocinium praetendit, justas videtur habere rationes, ut Superna imis, et Divina humanis permisceat; omnemque potestatem, tantum non pedibus conculcet*. A' *Galliai* Király, illyen bizonyságot tészen *Thuanus*-nál az Uj Tanitókrúl: ‘‘[1026] *In Conventibus Protestantium, potius de factionibus in Regiae Majestatis perniciem alendis, quam de Religione agi, certum est*. ••[1027] *Bernardus Dörhoff*, meg-mutattya; hogy, minek-utánna az *Augustai Confessio*, *1530.* esztendőben, az *Imperialis* Győlésben meg-vetteték; Az-után fegyverrel, és Császár-ellen-valo pártolkodással, nehezen nyerék, hogy el-szenvedné a' Császár a' *Confessiót*. Mert *Mauritius Saxoniai* Herczeg, futva szalasztá *Károly* Császárt *Oenipontum*-ból: Az-után *1552.* esztendőben, *Ferdinand* Királytúl nagy erővel satúlák-ki *Passaviá*-ban, az Uj Hit szabadságát.[1028]

A' *Calvinisták*, csak *Franczúz*-országban, *[1029] Ezer öt-száz hatvan-két esztendőben, Negyven-két ezer Egyházi személyt ölének-meg. Tíz esztendőalat pedig, nagy dühösséggel hadakozván Királlyok-ellen, a' *Calvinistasag* terjesztéseért, Húszor-valo száz-ezer embernél többet le-vágtak: Kilencz-száz

[1023] Tertull. Apolog. c. 37.
[1024] * Florim. Remond. lib. 4. de Origi. haeres. c. 6.
[1025] † Andreas Fabricius, Praef. Harmoniae Augustanae Confess.
[1026] ‘‘ Thuan. lib. 63. histor.
[1027] •• Apodixi, Calvinistas non esse Confess. August. c. 3.
[1028] *Passavien: Transactio.*
[1029] * Amphitheatrum Honoris, l. 1. c. 10.

hodogeus_j.indd 245 2025. 07. 21. 11:26:08

Ispitályt, Két-ezer *Clastromot*, Húsz ezer *Templomot*, fel-kóboroltak, meg-égettek, el-pusztítottak. *Angliá*-ban, †[1030] hogy, bé-mászа az Uj Tudomány, a' köz-népnek számlálhatatlan sokasága-kivűl, egy *Cardinált*, három *Erseket*, tizen-nyólcz *Püspököt*, egy *Apáturt*, négy *Priort*, négy egész *Conventet*, tizen-három *Decánt*, tizen-négi *Esperestet*, hatvan *Canonokot*, három-száz ötven *Papot*, ötven *Theologiae Doktort*, tizen-nyólcz Törvény-túdo *Doktort*, kilencz Orvos-*Doktort*, egy *Királyné*-aszonyt, nyólcz *Grófot*, tíz *Zászlós*-Urat, huszon-nyólcz *Nagyságos*-Urat, négy-száz *Nemes*-embert, A' *Nortumbriai* Grófné *Somersetti Anna*-nélkül, száz Aszonyt, le-nyakazának, vagy *proscribálá*-nak; hogy künnyebben fészket verhetne a' *Calvinista* tudomány. Ezeket mind neveken nevezi *Sandérus* †[1031]. De bár meszsze ne mennyünk: szemünkel láttyuk, hogy kardal nyerik Hitek állatását a' Viszszálkodók. mert, a' más ember vére ontásával, künnyebben arányzák véghez menni dolgokat, hogy-sem a' békeséges szenvedéssel. Es, valamikor arra jútot a' dolog, hogy fegy-verrel nem óltalmazhatták Hiteket: *Martiromság*-nélkül, egy hólnapig, egész Tartományok más Hitre állottak.

Ezer öt-száz hetven esztendő-tájban, *[1032] *Fridericus Palatinus Rheni* hozá-bé leg-először Német-országba a' *Helveciai Confessiot*; és nagy hamar, mind *Calvinistá*-vá tévé Országát. Ennek halála-után, az öregbik fia *Lajos*, ismét mind az *Augustai Confessió*-ra fordítá az alatta-valókat. Meg-hala *Lajos*, *An. 1583.* és az öregbik fiának *Fridericus*-nak Tútora *Casimírus*, *an. 1584. die 17. Julii*, a' *Luther Predikátorokat proscribálá* az egész *Palatinátus*-ból. Ebből meg-tetczik, mely igaz a' mit *Calvinus* illyen szókkal íra: *Quae* {141:} *nostra omnium socordia est, dum frigide multi Evangelii doctrinae annuunt; vix centesimus quisque ejus causa, si praediolum nescio quod possideat, ab isto avelli se sustinet: vix quisquam, nisi aegerrime, ut minimis commodis renuntiet, adducitur.*[1033] A' *Lutheristák*-is ezen pórázon futnak: mert, miólta én említem, egy-nehányszor változot *Saxoniá*-ban a' Hit. *Christianus* Herczeg, *Calvinista* lén; ki-űze egy-nehány *Lutherista* Predikátorokat, kik nem oly

[1030] † Iust. Calvinus, in Apologia. f. 65. Andre. Eudaemon. pro Garnetto. fol. 164. Concertatio Eccles. Anglic. edit. August. 1594.

[1031] † De Visib. Monarch. l. 7. a fol. 664.

[1032] * Thuan. l. 62. Histor.

[1033] Calvi. in 1. ad Corint. epist.

hodogeus_j.indd 246 2025. 07. 21. 11:26:08

künnyen hajolnak vala tetczésére: és csak hamar *Calvinistává* tévé birodalmát. Az-után, *Fridericus Vilhelmus Vinmáriai* Herczeg, a' másik *Christianus Saxoniai* Herczeg *Tútora*, ismét ki-gyomlálá a' *Calvangelicusokat*, és vér-ontás-nélkül minnyájan *Lutheristák* lének. Ebből a' künyű változásból meg-tetczik; hogy, nem ollyan ereje vagyon a' mostani sovány Vallásoknak, mint a' régi igaz Keresztyén Hitnek: mely az emberek szüvébe, álhatatos bátorságot, és minden szenvedésnek szomjuságát óltotta.[1034]

Meg-mutatom ez-után, hogy Magyar-országban, hadak-, és belsö háboruságok-alat, csúsza mászа-bé a' *Lutherista*-ság. Mert, a' mint igen szépen írja *Florimundus* Remondus, *Libro 4. de Origine Haeres. cap. 6. Swendi Lázár*, 1540. esztendő-tájban, erővel viszsza-vévén Szólnokot, Tokajt, és egyéb helyeket *János* Királytúl, valahonnan lehete, mind ki-űzé a' Papokat, és *Lutherista* Kiáltókat rendele helyekbe.[1035] A' sok hadakozás-alat, el-fogyának a' Papok és Szerzetesek: Az Érsekségek és Püspökségek jószágit, a' Fejedelmek szükségére foglalák: és így, a' Község Lelki-pásztor-nélkül lévén, lassan-lassan tévelygésbe esék. A' mí bóldogtalan üdőnkben pedig, a' *Bocskai* pártolkodása-által, sok Vér-ontás-, Ország-pusztúlás-, és Keresztyének Pogány kézbe-adása-után, a' *Török, Tatár* fegyverével, és Hajdúk szabad dúlasával; annak-utánna, nem tudom micsoda *Úrni-jó*, és, *Quam-foeda-ratiók*-kal, nem csak a' *Lutherista*- és *Calvinista*-ság, de a' Viszsza-keresztelö, Szent Háromság-tagadó, Szombatos Sidó, és minden egyéb-féle Tévelygés, Szabadságot nyere, *Ut sua cuique Religio, ubique libera relinquatur: Nec quisquam omnium, in libero ejusdem usu et exercitio, a quoquam impediatur.*[1036]

Dicsekednek azzal némellyek; hogy, *Török*, *Tatár* kargya hozta-bé az *Evangeliomot*, a' hová külömben magát bé nem fúrhatta. De én ennél nagyob gyalázattyát alig látom az Uj Tudományoknak. Mert, Ki látta, hogy az Ördög gyarapítcsa, és terjeszsze az *Evangéliomot?* Ki hiheti, hogy az Isten erőssége (így nevezi Szent *Pál* az *Evangeliomot*,)[1037] oly gyarló

[1034] Dedicatoria ad Galeazum Caraccioli. Supra, fol. 52. 53.
[1035] Infra, li. 3. c. 6. ¶. 10.
[1036] *Confoederatio.* Art. 1. Poson. Anno 1608.
[1037] Rom. 1. v. 16.

hodogeus_j.indd 247 2025. 07. 21. 11:26:08

és erőtlen légyen, hogy *Török* fegyver-nélkül lábat ne kaphasson? Hallotta-e valaki, vagy *Historiák*-ban olvasta-e, hogy Pogány népek-közzé törrel fegyverrel vitte Isten az *Evangeliomot?* Vesd egybe az *Evangeliom* gyarapítása módgyát, mellyet a' Második könyvnek Harmadik és Negyedik részében említénk, ezzel a' *Török*-által nevelt *Evangeliom*-mal; és lásd, ha egy nyomban jár-e a' Christus *Evangeliomá*-val?[1038] De, ha ugyan fegyverrel akart vólna élni Isten az *Evangeliom* terjesztésben; nem talált vólna-e egyebet, hanem a' Christus-káromló, az *Evangeliom*-rontó, a' Keresztyén vér-szopó Pogány nemzetet? Nem akará Isten, hogy *Dávid* éppítene néki *Templomot*, *[1039] mert sok vért ontot vala. Törvénnyel tíltá, hogy Pogányokkal szövetséget ne tégyen az ö népe; *Deuter. 7. v. 2. Exod. 34. v. 12.* {142:} *Cap. 23. v. 32. Josue 9. v. 7. 2.Paralip. 28.* Mikor *Asa*, *Benadadot* a' Syriai Királyt segitségűl hítta vólna, meg-dorgálá Isten egy Proféta-által; és meg-jövendőlteté, hogy ezzel sokasittya ellenségit; *2.Paralip. 16. v. 7. Josafatot*, igen feddé és bűnteté Isten, hogy *Achab*-bal, *3.Reg. 22.* Ochoziás-sal, *2.Paral. 20. v. 35.* és *Jorám*-mal, *4.Reg. 3. v. 7.* szövetséget vete. *Amaziást*-is meg-fenyegeté, *2.Paral. 25. v. 6. 7.* hogy Istentelen népet fogadot hadába. Egy szóval; az Isten népe megismérte, és nyilván sokszor meg-vallotta; *[1040] hogy a' Pogányok segítsége, többet árt hogy-sem használ. Ezek így lévén: Ki hiheti, hogy Isten most, az ártatlan vérben telhetetlen Világ Tolvaival, akarta fel-állatni Magyarországban az *Evangeliom* tisztaságát? Ugy tetczik, a' Pogányok értelmét-is meg-győzhettyük abban, hogy, nem Isteni indításból vagyon ez a' *Török* fegyverével nyert Szabadság. Mert Isten, a' Hamisság és Tévelygés óltalmára, 's bé-vételére, senkit nem indíthat. De a' *Török*-által Magyar-országba hozatot Hit-béli Szabadság, hamisságok és tévelygések bé-hozásával jár. Mivel, mikor az említet Szabadság bé-hozaték, nem egy, vagy két 's három pártnak adaték Szabadság, hanem minden-némü Vallásnak egy-aránt. Ezek pedig az ellenkezö Vallások-közöt, egynél töb Igaz nem lehet. Tehát a' többi hamis: Tehát a' *Török* kardal közinkbe hozatot Szabadság, hamis tévelygésre-való szabadítás; mely Istentűl nem lehet. Ezeket meg-gondolván, méltán azt mondhattyuk

[1038] Lutheranismus, per Turcismum propagatus: Infr. l. 3. c. 11. ¶. 5.

[1039] * 1.Paralip. 22. v. 8.

[1040] * Ose. 14. v. 4. Thren. 4. v. 17.

hodogeus_j.indd 248 2025. 07. 21. 11:26:09

mí-is az Ujítóknak, a' mit *Optatus Milevitánus* monda a' *Donatisták*-nak, kik *Julianus*-által nyerték vala Hitek Szabadságát: *Erubescite, si ullus est pudor. Eadem voce vobis est Libertas reddita, qua voce, Idolorum jussa sunt patefieri Templa*.[1041]

Továb; Künyű más Okát adni, miért kőlt ily szaporán az Uj Tudományok bojtorjánnya. Bezzeg, ha *Luther*, két vagy három Negyven-napi Bőjtöt szerzet vólna minden esztendőben; ha sok *Cilicium*-hordozást, sok maga-veszszőzést, sok adakozást, félelemben és rettegésben-valo életet, gyakor Gyonást, és minden szabadságok zablázását; ha oly sanyarú életet kezdet és hirdetet vólna, mint a' Fa-talpu Barátok élete: mélto vólna csudára, hogy ily sokan követték. De, hogy a' lágy és szabados útra sokan sietnek, oly nagy csuda, mint-ha egy nagy hegyről a' követ egy kis taszítással alá-bocsátanád, és azon csudálkoznál, hogy nagy erővel sem hagyíthatnád-fel oly sebessen, a' mely sebessen alá-jő. Oly csuda azért, hogy ezt a' szabados Hitet örömest vészik az emberek, mely csuda, hogy sokan e' világon a' testi gyönyörüséghez ragaszkodnak. Mert, ez-után meg-mutatom, hogy a' testi szabadságra-vívó hálók ezek az Uj találmányok. Azért, azt mondhattyuk ez-aránt, a' mit *Sócrates* felele, midőn egy *Calliste*-nevü gonosz Aszony azzal dicsekednék, hogy az Ifiak-közzűl sokan *Socrates*-tűl ö-hozzá pártolnak: Oka ennek az, ugy-mond *Socrates*, Mert te a' gyönyörüséges fesletségre viszed, én pedig a' nehéz és súllyos tekélletességre tanítom, az Ifiakat: *Cum Calliste diceret; Ego quidem, Socrates, multum tibi praesto: nam, cum tu neminem ex meis a me possis abalienare, ego, cum libitum est, tuos a te avoco. Quid mirum? respondit ille; siquidem tu, ad declivem tramitem rapis, ego ad Virtutem cogo, ad quam arduus ascensus*.[1042] Hasonlóképpen felele *Jerónimus* Joviniánusnak: †[1043] *Ne glorieris, quod multos habeas disci-*{143:}*pulos: Quod multi acquiescunt sententiae tuae, indicium est voluptatis. non enim tam te loquentem probant, quam suis vitiis favent. Semper enim Pseudoprophetae dulcia pollicentur, et ad modicum placent. Amara est Veritas; et qui eam praedicant, replentur amaritudine*. Ugyan ezent mondá *Calvinus* a' *Libertinusok*-nak; okát adván, miért hatalmazot-el

[1041] Optatus, li. 2.
[1042] Aelianus, l. 13. variae Histor.
[1043] † Hieron. l. 2. contra Iovin. in fine.

hodogeus_j.indd 249 2025. 07. 21. 11:26:09

az ö gazságok: ‘‘[1044] *Ut effraenem licentiam sibi sumerent, ac vitam ducerent dissolutam. Jugo enim Christi ferendo fatigati, sopire volunt conscientias, ut liberius Satanae inserviant*. Azt-is utánna veti; hogy, mikor ez a’ Hit támada, rút feslet erkőlcsüek valának az emberek: azért, hálá-adatlanságokat akarván ostorozni Isten, reájok szabadítá az Ördögöt, és tévelygésre bocsátá őket. Ezent mondhattyuk mí-is az Új Szakadások szaporodásárúl. Mert, a’ mint *Erasmus* írja, *[1045] *Levissimus quisque ad istam sectam* (Lutheri) *accedit: Sunt in his plerique decoctores, profugi, desertores Instituti sui, novarum rerum ac licentiae cupidi; juvenes, mulierculae incogitantes, parum cordati, errones, milites; quidam etiam criminibus infames. per hujusmodi enim, magna Fabulae pars gesta est initio*. Nem kel azért csudálni, ha, a’ kik eléb el-vesztették a’ jó Lelki-isméretet, a’ Hittűl el-szakadtak: ha a’ száraz avarban, a’ harap sebes égéssel mindent meg-emészt: ha a’ feslet-életü Barátokból, *Haeresiarchák* lésznek. Régenten *Jovinianus*, *Pelagius*, *Eutiches*; mí üdőnkben, Luther, *Augustinianus*; Bucerus, *Dominicanus*; Pellicánus, *Franciscanus*; Virétus, *Carmelitanus*; Oecolampádius, *Brigittanus*: Martir, *Carthusianus*; Ochinus, *Capucinus*, Barátok lévén, a’ csuklya- és *Cilicium*-helyet, színes köntöst, csinnyos Menyecskét keresének. Effélék, és ezekhez hasonló Barátok; ugymint, *Bugenhagius*, *Musculus*, *Munstérus*, *Marlorátus*, *Tremelius*, *etc*. esetivel, nem a’ hamisság erőssödik, hanem az emberi gonosság bűntetődik. Mert, miképpen a’ mély és széles Tengerben, a’ dög nem marad, hanem ki-hány a’ Tenger minden rútságot magából: úgy az *Ecclesiá*-túl el kel annak válni, a’ ki, valamely hamis Tudománynak szelétűl el-ragadtatván, prédájúl adgya magát az Ördögnek: *Vane et inconsiderate quidam scandalizantur, quod tantum Haeresis valeat: sed plerumque in pugna pugilum, non quia fortis est quis, vincit, sed quia ille qui victus est, nullis viribus fuit: non aliter Haereses, de quorumdam infirmitatibus habent quod valent; nihil valentes, si in bene valentem Fidem incurrant*.[1046]

[1044] ‘‘ Calvin. contra Libertinos, c. 5. Vide causam dilatati Pelagianismi, ex Hieronymo, Infra, l. 3. c. 13. ¶. 5.

[1045] * Eras. epi. ad Fratres Inferioris Germ.

[1046] Tertull. Praescrip. c. 1.

hodogeus_j.indd 250 2025. 07. 21. 11:26:09

A RÓMAI HITTÜL ELSZAKADOTT VALLÁSOK IGAZAK NEM LEHETNEK

Az Ördögnek, a' Sz. Irásban sok neve vagyon: ugy-mint, *[1047] Kísértö, *Diabolus*, az-az, *Calumniator*, Hamis-vádoló, Kígyo, Oroszlány, *Sátan*, az-az, *Adversarius*, Ellenkezö, Világ Fejedelme, *etc*. Sok nevéhez-képest, sok csalárd mestersége, sok hálója, tőre, lépe vagyon, mellyekkel az embert megfogja. Azért, mint a' jó Halász, nem csak külömböző gyalmot, vészt, horgot, varsát, hanem, az üdők és halak mi-vóltához-képest, külömb eledelt-is rendel a' halak fogására: úgy az Ördög, régi horgász lévén, sok mesterséget gondolt az emberek veszedelmére, és kinek-kinek szája ízi-szerént-valo eledelt nyújt. A' Buja *Samsonok*-nak, *Dalilát* fektet ölébe; hogy haját el-metéltetvén, erejét el-veszesse, és rabsága kötelét el ne szaggathassa. A' Kevélyeknek, a' Fösvényeknek, más-féle maszlagot készít, és e' Világi gyönyörüségek kelepczéjébe ejti. Utólso üdőkben, az Ujság-kezdő Tanítók-által, minden mesterségét meg-mutatta {144:} a' *Sátan:* és miképpen horgászot, minémü maszlaggal kócsagította a' községet, egy Túdós ember meg akarván ismértetni, illyen Képet nyomtata. Egy Tó partra, sok *Predikátorokat* íra; mindenik kezében egy-egy horgot. A' horog végére, Némellyik szép Leányokat kötöt. ezekre nyakok szakadtában sokan, mint a' kaczér mén-lovak, nyerítve úsztak. Vólt a' ki czifra Legényeket függesztet horgára. ezekre-is hanyat-homlok futottak a' Leányok. Egy-nehány a' Horgászok-közzűl, szép aranyas *Monstranciá*kat, Kelyheket, bársony Papi-őltözőket kötöt a' horogra; Egyebek otromba Sódorokat, Kupa-sereket, és a' Bor-csiszárok torok-gyékének orvoslására, nagy barom Üveg-borokat akasztottak. ezeken-is az Urak, és Müves-emberek, csak nem szakált vontak. Ollyak-is vóltak a' *Predikátorok*-közzűl, kik magas helyen álván, szájokba egy horgot fogtak, mely végén írva vólt, *Sola Fides*: vagy, *Laeta libertas*. ezt-is szája tátva sokan kapták. Érti, a' kinek feje nem koszos, mit példázot ez a' Túdós jámbor.

It én Istenre kénszerítem azokat, kik valaha *Catholicusok* vóltak, és azután el-hajlottak: Tekíncsék-meg állapattyokat; és Isteni félelemmel, mint-ha az igaz Itílö Christus Jesus széki-elöt vólnának, visgállyák-meg szívök rejtekében, Ha most vagyon-e nagyob Aitatosság, Isteni félelem, a' Bűnöktűl-valo idegenség bennek; vagy akkor vólt, mikor a' Sz. *Péter* bárkajában eveztek? Azt-is keressék-fel, Mi okból, mi módon, mi-némü úton jutottak az Uj Vallásra?

[1047] * Tentator.

hodogeus_j.indd 251 2025. 07. 21. 11:26:09

Szorgalmatosbak vóltak-e akkor az Imádságban, hogy-sem a' Bor-italban, játékban, fesletségben? mert én azt bizonyos peldákból tudom, hogy sokan az Ifiu nép-közzűl, borral, aszony-emberekkel, világi reménséggel, nem tanítással, hajlottak az Ujságokra. *Erasmus*-tól pedig, ez-után †[1048] meg-hallyuk; hogy, senkit nem láttunk, a' ki jámborb let vólna a' *Romai* Hitnek el-hagyása-után: hanem, eggyűl eggyig, feslettebbekké váltak.

Végezetre: Nincs módgyok az el-szakadtaknak, hogy Hiteken-való sokaságban kevélykedgyenek. Mert, a' mint meg-hallyuk e' Könyvnek Kilenczedik részében, úgy el-szakadoztak; annyi-felé oszlottak, a' kik magokat *Lutheristák*-nak nevezik, hogy kettőt nehezen találsz, a' ki egy-mással mindenekben eggyet értene.[1049] Es, noha sokan hánnyák a' *Liber Concordiét*, és *Augustai Confessiót*: de nagyot kötök mellé, ha fel óráig, akár-mely *Predikátor*-ral azt nem mondatom, hogy ö nem egy-általlyában javallya ezeket, hanem csak a' menyíre eggyeznek az Irással; mint ezennel hasonló dolgot hallunk a' *Calvinisták*-rúl. Azért, nékem nem tetczik nagyob csudának, ez sok-felé oszlot egyenetlenségek bévelkedése, a' *Babyloniai* Torony éppítőinek külömbözö nyelveknél.[1050]

Mind ezeket meg-gondolván a' *Heidelbergai Calvinisták*, azt írják; hogy, a' *Lutherista*-ság terjedésében nincs semmi csuda: *Miraculum quod Lutherus ediderit, nullum audivimus. nam fortunatio curriculi illius, fuit beneficium DEI ordinarium*.[1051] Mí pedig azt mongyuk, a' mit Sz. *Agoston*, és Sz. *Ignátius Mártir*, az ö idejekben regnálo Tévelygőknek: Csudákat nem cselekesztek: de ha külsö színnel cselekednétek, sem hinnénk néktek. Mert, ha ki újonnan külömbet tanít az eléb meg-gyökerezet Tudománynál, bár valami tettetes Csudákat cselekedgyék, sem kel egyébnek tar-{145:}tani, Farkasnál: †[1052] *Signa non facitis: quae si faceretis, etiam ipsa in vobis caveremus.* *[1053] *Quisquis enim dixerit, praeter ea quae statuta sunt, etiamsi fidedignus sit,*

[1048] † Erasmus infra, l. 3. c. 7. ¶. 9.
[1049] Supr. fol. 104.
[1050] Lib. 5. c. 9. ¶. 2.
[1051] Palatinales Admonit. ad lib. Concord. c. 6. fol. 203.
[1052] † Aug. lib. 13. contra Faust. cap. 5.
[1053] * Ignat. ep. ad Hieronem. Plura infr. l. 9. c. 2. ¶. 3.

hodogeus_j.indd 252 2025. 07. 21. 11:26:09

etiamsi jejunet, etiamsi virginitatem servet, etiamsi signa faciat, Lupus tibi censeatur sub ovis pelle.

Ugy kel azért az Uj Tanítókkal bánnunk, †[1054] mint *Esdras* azokkal, kik Papokká akarják vala magokat tenni: de, mivel *Genealogiá*-jok nem mutatta hogy *Lévi*-tűl származtak, ki-rekesztettek az Egyházi méltoságból: *Hi quaesierunt scripturam Genealogiae suae, et non invenerunt; et ejecti sunt de Sacerdotio.*[1055]

Ezekből ki-tetczik, hogy, nincsenek az el-szakadot Gyölekezeteknek, Istentűl kűldetet Pásztori. A' *Romai* Gyölekezetben pedig, az *Apostolok* idejétűl-fogva mái napig, meg-maradot a' Tanítók rend-szerént-valo hivatalla: úgy hogy, az *Apostolok*-túl szentelt Püspökök, más Püspököket és Papokat szenteltek; Ezek meg másokat, mind ez-ideiglen. Kit magok sem tagadhatnak, 's nem-is tagadnak a' Pártosok: és ez-után mí-is bévebben meg-mutattyuk.[1056]

¶. 17. Rövid TANACSKOZAS, Ha okossan cselekesznek-e, a' kik Lutherista, vagy Calvinista Predikátort tartanak?

A' magyarázot dolgokbúl eszűnkbe vehettyük, hogy oly állapattya vagyon az Ujítók dolgának, mint a' *Daniel*-tűl látot *Statuá*-nak: melynek feje aranyból állot; de aláb-aláb szálván, fondamentoma gyenge és romlandó sár vólt. Mert, noha a' Pártosok mutogattyák Christust, és az *Apostolokat*: de csak igen gyarló, és erőtlen fondamentoma vagyon Hivatallyoknak.

Mivel pedig *Luther* maga írja, hogy az ö követői, semmire-kellőknek tartyák a' *Predikátorokat*; és bátran beszéllik, hogy nem szűkölködnek nállok-nélkül: Tekíncsük-meg, Ha vagyon-e okosságon éppítet fondamentoma ennek a' vélekedésnek. Mert, ha csak haszontalan herék, és has-hizlaló vászok a' *Luthero-Calvangelicus* Kiáltók: meg-menekednek a' heában-valo kőltségtűl, a' kik perepúttyostúl kóstal tartyák a' sok csőcselék *Predikátorokat*. Rövídeden azért, csak újjal mutatom Okait, mellyekért nékem úgy tetczik, hogy, merő

[1054] † Infra, lib. 3. c. 4. ¶. 1.
[1055] 1.Esdr. 2. v. 62. 2.Esdr. 7. v. 61.
[1056] Infra, l. 9. c. 2. ¶. 5. n. 2.

hodogeus_j.indd 253 2025. 07. 21. 11:26:09

hiuság *Predikátorokat* tartani. nem csak azért, hogy ezek ki-száno Béresek, ragadozó Farkasok, és nem Istentűl küldetet *Pásztorok*: hanem azért-is, mert haszontalan, és minden-képpen heába-valo az ö tisztek, a' magok tulajdon vallási 's tanítási fondamentoma-szerént.[1057]

Az Igaz Pásztoroknak, nagy Hasznai vannak az Anyaszentegyházban; mellyekért, mélto hogy a' Hívek böcsüllyék, tisztellyék, és testi szükségekben taplállyák őket. Mert ezek-által, értik az Isten Igéjét, és akarattyát: Ezek-által óldoztatnak, és Bűnök bocsánattyát nyerik: Ezektűl szenteltetik és osztogattatik az Ur-vacsora, szolgáltatik a' Keresztség, vezéreltetik az Anyaszentegyház: Az Uj Testamentom vér-ontás-nélkül-valo Aldozattya, ezek-által mutattatik Isten-elöt a' Hívekért.

Az Uj vallások Tanítói pedig, magok sem tagadgyák, hogy mind ezekre, haszontalan az ö szolgálattyok.

{146:} Elősző̈r: Az Isten Akarattyának ki-nyilatkoztatására, ők nem szükségesek: mivel, a' magok tanítása-szerént, a' Sz. Irás oly nyilván, és világoson magában foglallya a' szükséges dolgokat, hogy ezeket minden ember meg-értheti.[1058] Azért, a' ki maga olvassa, vagy egy gyermekkel olvastattya a' Szent Irást, magától értheti a' szükséges dolgokat. Nem szűkölködik tehát, *Predikátor* Uram kiáltása-nélkül. Azért mongya *Luther*; hogy, †[1059] Minnyájan értyük az egész Szent Irást. és, a' mint nem régen hallók, *[1060] egy-aránt minden Keresztyént, Isten Igéjének hirdetésére szabadít. Hasonlóképpen, a' Sz. Irás értelmérűl támadot Egyenetlenségek el-igazítására sem szükségesek a' *Predikátorok:* mert magok hirdetik, †[1061] hogy a' Községnek kel itíletet tenni a' *Predikátorok* tanításárúl, és a' Hit dolgairúl. A' mi illeti azért a' Tanítást, semmire nem kellenek a' *Predikátorok*. Mert, ha egyebet tanítnak a' Sz. Irásnál, nem kel nékik hinni: ha csak a' Szent Irást beszéllik, azt egy Aszony-ember-is meg-olvashattya. Ha az Irást magyarázzák, nem tartozik senki hinni nékik, hanem a' községnek kel meg-itílni magyarazását.

[1057] Verba Lutheri, supr. f. 109. 110. et infra, c. 7. ¶. 9.
[1058] Infra, li. 7. c. 2.
[1059] † Lásd, l. 3. c. 9. ¶. 6.
[1060] * Sup. fol. 124.
[1061] † Supr. f. 98.

hodogeus_j.indd 254 2025. 07. 21. 11:26:09

De mi szükség ot a' magyarázás és fejtegetés, a' hol világos, és mindentűl meg-érthető az Irás?

Masodszor: A' Bűntűl-valo óldásra sem szükségesek. Mert magok vallyák, *[1062] hogy, a' Bűnök bocsányattyára, többet nem használ az ö Egyházi emberek, akár-mely köz-embernél. Mikor azért, Urunk az *Apostolok*-ra lehellet, †[1063] és Sz. Lelket adot nékik, azt mondván; hogy, A' kiknek bűnöket meg-bocsáttyák, meg-bocsáttatnak; a' kiknek meg-tartyák, meg-tartatnak: nagy méltoságra emelte az Igaz *Pásztorokat*, ‘‘[1064] hatalmat adván nékik a' Bűnök bocsátasára. Mert, noha senki Istennél egyéb a' Bűnt maga erejével meg nem bocsáthattya, ••[1065] *Solus Dominus misereri potest: veniam peccatis, quae in ipsum commissa sunt, solus potest largiri, qui peccata nostra portavit; Remittere aut donare indulgentia sua servus non potest, quod in Dominum commissum est*: Mindazáltal, miképpen a' Keresztség szolgáltatásában, emberi eszköz-által vétetünk-ki az Ördög rabságából: azon-képpen a' Sz. Lélek hatalmával, az Egyházi ember, mint Isten sáfára, a' bűnöket meg-bocsáttya. Ezt a' hatalmat, magok sem hiszik a' *Predikatorok* hogy ö-bennek légyen: azért, az Urunk szavát úgy magyarázzák, mint-ha csak azt mondotta vólna: †[1066] Azoknak a' kik hisznek, hirdessétek a' Bűnnek bocsánattyát; azoknak pedig kik nem hisznek, a' kárhozatot.

Ha csak ebben ál a' Bűnnek bocsánattya, semmire nem szükségesek a' *Predikátorok:* mert azt, akár-ki meg-olvashattya az Irásból, hogy, A' ki nem hiszen, el-kárhozik. mástúl-is, a' ki nem *Predikátor*, ezt meg-halhattya, ha a' Sz. Irást olvastattya elötte: vagy, ha ezt egyszer hallotta, eszébe jutathattya maga; és annyit ér vélle, mint-ha mástúl hallaná. De hogy ez, Szent Irás csigázása légyen, így bizonyítom:

I. Mert, külömb a' Bűnök bocsánattya, és külömb a' Bűnök bocsánattya hirdetése. Mivel az Aszony, a' gyermek, a' Pogány, söt az Ördög-is hirdetheti, hogy, El-kárhozik a' ki nem hiszen; üdvözűl, a' ki eleven hittel hiszen. maga ezeknek nincs a' Bűnök bocsánattyára hatalmok. Urunk

[1062] * Supr. f. 124. Infr. lib. 3. c. 11. ¶. 8.
[1063] † Ioan. 20. v. 23.
[1064] ‘‘ Vide Ambr. lib. 1. de Poenit. c. 2. Hieron. in cap. 16. Matt.
[1065] •• Cypr. Serm. de Lapsis.
[1066] † De Confess. infra, li. 3. c. 7. ¶. 11.

hodogeus_j.indd 255 2025. 07. 21. 11:26:09

az Anyaszentegyházban, a' Bűnnek bocsánattyára-valo hatalmat hagyot: *Quorum remiseritis, remittuntur*. Calvinus e' dologrúl szólván, meg-val-{147:} lya nem egyszer; hogy az ö rendin-valo Tanítók, csak *Há*-val óldozzák a' bűnös embert: *Minister non potest nisi conditionaliter absolvere*;[1067] Ha hiszen, és igazán keresi. Az-után melléje adgya; hogy, illyen Óldozást, *[1068] *Si mereris, te absolvo: tantumdem potest Laicus, Turca, aut Diabolus*; Minden paraszt-ember, söt a' Török, és az Ördög-is adhat. Azért, a' Bűnök óldozására, annyi haszna a' *Lutherista*, vagy *Calvinista Predikátor*-nak, menyi a' Pokolbéli Ördögnek.

II. Mikor Urunk az *Apostolok*-nak Sz. Lelket adván, a' Bűnnek bocsátását reájok bízá, oly hatalmat hagya nékik, mely közönségesen egyebeknek nem adatot, hanem csak a' *Pásztorok*-nak, és a' melyre Sz. Lélek kívántatot. Arra pedig, hogy valaki eme' számos szót ki-mongya; (Üdvözűlsz, ha hisz: el-kárhozol, ha hitetlen lész;) akár-mely ember-is, természet erejéből elégséges, ha nem néma.

III. Az Urunk szava-járása minden czikkelyben ki-nyilatkoztattya; hogy ugyan valóban Bűnök bocsánattyára adot hatalmat az igaz *Pásztorok*-nak. Mert azt mongya, Először: A' mint el-küldöt engem az Atya, úgy küldlek én títeket. Christust pedig nem csak úgy küldötte az Atya, hogy hirdesse a' Bűnnek bocsánattyát: hanem, hogy valóban meg-bocsássa a' bűnöket; és ennek a' hatalomnak bizonyságára, gyógyítá-meg az Ina-szakadot embert.[1069] Mely csudával meg-győzetvén a' Sidók, dücsöíték Istent, ki ily hatalmat adot az embereknek. Masodszor: Reájok lehellik, és azt mongya; Vegyétek a' Szent Lelket. Ezzel jelenti, hogy oly hatalmat ád nékik, melyre Sz. Lélek ereje kívántatik. Es értenünk adgya, hogy, nem emberi erővel, hanem a' mindenható Szent Lélek erejével mégyen véghez a' mit ígér. A' Predikállásra pedig, nem ily szükséges a' Sz. Lélek. Mert noha, a' *Lutheristák* vallásaszerént, Eretnekek a' *Calvinista Predikátorok:* mindazáltal, gyakorta szebben, és job módgyával hirdethetik a' Bűnök bocsánattyát, hogy-sem a' *Lutheristák*. mert az *Evangeliom* olvasása nem oly dolog, mellyet emberi erővel meg nem

[1067] Cal. lib. 3. c. 4. nu. 18. in fine. Latius, n. 22.
[1068] * Ibid., nu. 21.
[1069] Matt. 9. v. 6.

hodogeus_j.indd 256 2025. 07. 21. 11:26:09

cselekedhetnének.[1070] Harmadszor: Azt mongya Urunk; A' kiknek meg-bocsáttyátok bűnöket, meg-bocsáttatnak: a' kiknek meg-tartyátok, meg-tartatnak. Vagy, a' mint másut mongya; Valamit meg-óldoztok e' földön, meg-óldozva lészen menyégben. Sz. *Péter*-nek pedig, ugyan a' Meny-ország Kúlcsát adá.[1071] Ebből erős Bizonyságunk lehet: Mert, a' Bűnt meg-bocsátani, vagy meg-tartani; az embert meg-óldozni, vagy meg-kötözni; az eget meg-nyitni, vagy bé-szegezni, nem csak az *Evangeliom* olvasását jegyzi, hanem, nagyob hatalom cselekedetit. mivel a' Kúlcsot, nem azért adgyák valakinek, hogy meg-kiálcsa hogy az ajtó nyitva vagyon, hanem, hogy meg-nyissa. Azonképpen, a' Bírónak nem azért adatik hatalom az emberek kötözésére, és felszabadítására, hogy csak mint egy poroszló meg-kiálcsa, hogy a' gonosz-tévö meg-kötöztetet. és, esze-fordúltnak itílnők, a' ki külömben vélekednék. Tehát hasonló-képpen, mikor Urunk hatalmat ád a' Bűnök bocsátására, a' Meny-ország meg-nyitására: nem csak az *Evangeliom* olvasásra, hanem a' Bűnnek valoságos óldozására ád hatalmat a' *Pásztorok*-nak. Negyedszer: Urunk azt mongya; hogy, Azok vészik Bűnök bocsánattyát, kiknek meg-bocsáttya az {148:} Egyházi ember. Mint-ha azt mondaná; hogy, azért bocsáttatik-meg Meny-országban, mert it meg-bocsáttatot: és eggyüt jár a' Papi óldozással a' Mennyei bocsánat. A' Bűnnek bocsánattyárúl-valo Predikállás pedig, nem oka a' bocsánatnak, és eggyüt sem jár a' bocsánattal: mert sokan olvassák, és predikacióban hallyák az *Evangeliom*-béli ígéreteket, kik mindazáltal bűnben hevernek. Nem-is azért tisztúl-ki ember bűneiből, hogy a' *Predikátor* hirdeti a' Bűnök bocsánattyát: Sőt nem igazán hirdeti a' Taníto, hogy te ki-tisztúltál bűneidből, ha az ö predikállása-elöt Isten meg nem bocsátotta bűnödet. Mivel azért Urunk, oly hatalomnak cselekedetirűl szól, mikor a' Bűnök bocsánattyárul szól, mely eggyüt jár a' Bűnök bocsánattyával; és azért, nem mongya, *Remittentur*, hanem, *Remittuntur:* minden bizonnyal ki-tetczik, hogy nem szól a' Predikállásrul, hanem a' bűnök Oldozásárul. Es hogy ez nyilvábban ki-tessék; Azt kérdem *Predikator* bátyámtul: Mikor ö valakinek hirdeti, hogy Bűne meg-bocsáttatot: az-elöt a' predikállás-elöt letté

[1070] Calvin. lib. 2. cap. 2. nu. 14. Ipsarum Artium traditio, aut praestantior cognitio, quia promiscue contingit piis et impiis, jure inter naturales dotes numeratur.

[1071] Matt. 18. v. 18.

hodogeus_j.indd 257 2025. 07. 21. 11:26:09

a' Bűnök bocsánattya; vagy az-után következik? Ha az-után következik: nem igazán hirdeti az embernek, hogy Bűne meg-bocsáttatot. mivel akkor még nincs bocsánattya, hanem az-után következik: és ezért a' jövendő-mondásért, esztendeig sem érdemel egy tyukmonyat. mert akár-mely Szekér-vezető meg jövendőlheti ezt. Ha pedig az-elöt meg-vólt immár a' Bűnök bocsánattya: szinte annyi hasznunk a' *Predikátor* szavában, mint-ha a' *Doktor* meg-súgná az egésséges embernek, hogy ki-gyógyúlt betegségéből: és nem azért kérne fizetést hogy betegségből ki-gyógyít, hanem, hogy a' Betegnek meg-kiáltya, hogy nincs egéssége; a' Jó-egésségü embernek meg-súgja, hogy nincs semmi nyavalyája. A' Christus szava pedig azt tartya; hogy, Azoknak, és akkor bocsáttatik-meg Bűnök, kiknek, és mikor meg-bocsáttya az Egyházi ember. Ötödször: Külömb hatalom adatot Urunktúl a' Predikállásra, és a' Bűnök bocsánattyára. Mert a' Predikállásra, akkor ada hatalmat, mikor Menybe méne: A' Bűnök bocsánattyára, ottan hamar fel-támadása után. Mikor amazt adá, semmi oly külsö *Ceremoniá*-val nem éle: de mikor a' Bűnök bocsátasára hatalmat ada, Tanítványira lehellék, és Szent Lelket ada nékik; hogy a' bűnnek bocsánattyát, Szent Lélek erejéből származo dolognak jelentené. Végezetre, a' Predikállás meg nem bocsáttya az ember bűnét, hanem meg-mutattya mint kel a' Bűnök bocsánattyát nyerni. Annak-okáért, azt parancsolá Urunk; hogy először Predikállyanak az *Apostolok*, az-után Keresztellyék az embereket. Szent *Pál*-is,[1072] a' Predikállók követségét, és Predikállások sommáját abban helyhezteti, hogy íncsék az embereket az Istennel-valo meg-békéllésre.[1073] Mind ezekből ki-tetczik, hogy az Uj Tanítóknak, magok Vallása-szerént sincs semmi erejek a' Bűnök bocsánattyára.

Harmadszor: Az Ur-vacsora szolgáltatásra sem szükségesek a' *Predikátorok*. Mert a' *Lutheristák*, kik azt hiszik, hogy a' Christus Teste mindenüt jelen vagyon, *Predikátor*-nélkül korcsomán-is egy-aránt észik a' Christus testét. A' *Calvinisták*, semmit egyebet Kenyérnél nem vésznek Tanítójoktúl: hanem magok, hitek-által, égbe röpűlnek, ot eggyesülnek (azt mongyák,) Christussal. Ittis azért a' *Predikátor* haszon-{149:}talan: mert, Kenyeret mindenüt találnak: és Hitek-által, égben sétálhatnak a' *Calvinisták*,

[1072] Matth. ult.

[1073] 2.Corin. 5. v. 20.

hodogeus_j.indd 258 2025. 07. 21. 11:26:09

mikor kedvek tartya. Mivel azért magok meg-vallyák, hogy az ö *Predikátorok* áldása nem szükséges az Ur Testének jelen-létére: nem látom mi haszna légyen a' *Predikátorok*-nak. Mert, Ha mindenüt jelen vagyon az Ur teste, *Predikator*-nélkül-is hozzám vehetem: Ha csak *in Usu*, mikor én vészem, az én vételem-által kezd jelen lenni; vagy csak hitemmel kel az égbe lépnem: azt sem *Predikátorom*-nak, hanem magamnak köszönöm.

Negyedszer: A' Keresztelésben sincs semmi hasznok a' *Predikátorok*-nak, az önnön Hitek-szerént. Mert, a' mint ez-után meg-mondom, azt hirdetik; hogy Keresztség-nélkül üdvözűlhet ember; mivel csak egyedűl maga a' Hit-által üdvözűlünk. Ebből világoson következik, hogy nem szükséges a' Keresztség üdvösségünkre.[1074] Mert, ha szükséges vólna, nem lehetne a' Hit elégséges. Annak-felette: Azt taníttyák; hogy a' *Sacramentomok*, csak Jelek; és nem egyébre-valók, hanem a' Hit fel-inditására: A' Hit pedig, fel indíthatik a' Keresztség-kívűl-is. Végezetre: Ha ugyan szükséges vólna-is a' Keresztség, erre nem kellenének a' *Predikátorok:* mert nem régen meg-értők a' *Luther* tanításából; hogy, Minden Keresztyén embernek egy-aránt szabad keresztelni.[1075]

Ötödször: Noha, a' Szent *Pál* mondása-szerént, a' Papság Aldozat-nélkül nem lehet. mert a' végre rendeltetnek Papok, hogy Aldozatokat mutassanak Istennek, nem csak magokért, hanem a' községért-is:[1076] De az Uj *Predikátorok* meg-vallyák, hogy ők semmi Aldozatot bé nem mutatnak Istennek a' Hívekért; azért, Papoknak sem merik magokat nevezni: *Nemini inter Ministros, Sacerdotis vocabulum communicamus. Nuncupant Apostoli credentes omnes Sacerdotes, sed non ratione ministerii*.[1077] Noha, a' mint ennek-elötte hallók †[1078], A' hol Pap nincsen, ot *Ecclesia* sem lehet. melyre-nézve *Luther* *[1079], minden Keresztyént Papnak nevez. Ha azt mongyák az Uj Tanítók, hogy ők Lelki áldozatokat nyújtanak Istennek, úgy-mint Imádságot,

[1074] Ide aláb, lib. 3. c. 11. ¶. 7.
[1075] Oda fel, f. 124.
[1076] Hebr. 5. v. 1. c. 8. v. 3.
[1077] Confess. Helvet. ca. 18. fol. 45. b. Idem Calvin. li. 4. c. 18. n. 12.
[1078] † Supr. f. 114. et 120.
[1079] * Supr. f. 124.

hodogeus_j.indd 259 2025. 07. 21. 11:26:09

Alamisnát: ebből immár magok jelentik, hogy nem szükséges az ö hivatallyok. mert annyi hatalma vagyon egy Bábának a' Lelki áldozatok bé-mutatására, mint a' *Predikátor*-nak.

Hatodszor: Az Anyaszentegyház gond-viselésére sem látom hasznát a' *Predikátorok*-nak. Mert ők, a' Keresztyéni Szabadságnak oly erejét mongyák; hogy, senki semmire nem kötelezheti embert, hanem csak a' menyíre kinek-kinek tetczik. Es nem csak az *Angliai* Királynak, de egyéb Világi Tiszt-viselőknek-is fejet hajtnak a' *Predikátorok* az Egyházi gond-viselésben: ezekre bízzák a' *Conciliomok* hirdetését, *etc*.[1080]

Egy szóval azért, az én kicsiny elmémmel fel nem találhatom, Mi haszna légyen a' *Predikátorok*-nak, és minémü okosságtul viseltessenek, a' kik ezeket tartyák, és böcsüllik.

{150:}

NEGYEDIK RESZE.

HARMADIK BIZONYSAGA AZ UY TUDOMANYOK hamisságának: Mert Ujak és Mostaniak.

¶. 1. Az Uj Testamentom fel-állatása-után, bizonyos Ielensége a' hamis tanitásnak, az Ujság.

Nem csak *Esdras* idejében ''[1081] ki rekesztetének a' Papságtúl, a' kik *Genealogiá*-jokat fel nem vihették az elsö Fő Papra: de, mikor a' Pogány *Ptolomaeus Filómetor*-elöt, a' *Samaríták* nagy pert indítottak vólna a' *Jerusalemi* Papok-ellen;[1082] végére menvén a' Király, hogy eleitűl-fogva, az Egy-más-után következö Papság, *Jerusalem*-ben vólt; *Andronicus ostendit, per continuas Pontificum successiones, Sacerdotii usque ad sua tempora*

[1080] Vide lib. 3. c. 7. ¶. 7.
[1081] '' 1.Esdrae 2. v. 62.
[1082] 2.Esdrae 7. v. 61.

hodogeus_j.indd 260 2025. 07. 21. 11:26:09

propagationem;[1083] Es hogy üdők forgásában, a' *Samaríták* el-szakadtak, és pártot ütöttek a' *Jerusalemi* Papok-ellen: hallogatás-nélkül, a' *Jerusalem*béli Papoknak itílé a' nyertességet. Ha mí-is ezen nyomon járnánk, nem fáradnánk sokat az Igazság ismerésében. Mert, noha ollyan csalárd mesterséggel élnek a' Pártosok, mint a' *Gabaoníták Josue* idejében; kik, meg-ijedvén a' Sidók szerencsejétűl, és idején fejet akarván hajtani nékik, régi szakadozot rongyba őltözének, fóltos czipellőst vonának lábokba, aszszu kenyeret rakának iszákjokba: és *Josue*-elöt azt hazudák, hogy, meg-akarván néki hóldolni, meszsze földrűl jöttek; új ruhában indúltak-ki hazájokból, lágy kenyeret tettek táskájokba; de a' hoszszu úton, ruhájok el-kopot, kenyerek meg-aszot. maga csak a' szomszéd Várasból jöttek vala kegyelem nyerni, hogy az Igéret földérűl ki ne kergettetnének.[1084] Noha, mondok, ezen formán akarnak velünk bánni az idegen Atyafiak; és azt beszéllik, hogy, el-tova *Adám*-ban kezdetet az ö Hitek; az-után *Abrahám*-ra szállot, és *Dávid*-ra; végre, az *Apostolok*-által ö-reájok áradot: De künyű ezt az ál-orczát le-vonni róllok, és meg-mutatni, hogy csak újantan minapiban szakadtak-el tőllünk. Azért, a' *Romai Ecclesiá*-túl el-hanyatlot Ujságok hamisságának, ez légyen Harmadik Bizonysága.

> Lehetetlen, hogy Istentül adatot igaz Tudomány légyen, valamely az Apostolok idejétül-fogva, szünetlen minden üdöben világ végéig úgy meg nem marad, hogy mindenkor Sacramentomok-szolgáltato, és Isten Igéje-hirdetö Pásztori és Tanítói légyenek.
>
> De mind eggyig, a' Romai Hittül el-hasonlot Vallások ollyak, hogy az Apostolok idejétül-fogva, szünetlen meg nem maradtak minden üdöben, sem Taníto Pásztoroktúl nem vezéreltettek, hanem, az Apostoli üdök-után, késön kezdettek csirázni és nevekedni.
>
> Lehetetlen tehát, hogy ezek-közzül valamely, Istentül adatot igaz Tudomány légyen.

A' Bizonyság Elsö részében, *In Majori Propositione*, nem mondom azt, hogy ottan hamisnak kel itílni a' Tudományt, mihent meg-bizonyodik,

[1083] Ioseph. 13. Antiq. c. 6.
[1084] Iosuae 9.

hodogeus_j.indd 261 2025. 07. 21. 11:26:09

hogy valamely üdőben újonnan kezdetet: mert, mind a' *Moyses* Törvénye, mind az Uj *Testamentom*, midőn elsöben ki-adattak, újak vóltak.[1085] Azt sem mondom, hogy ok-vetetlen igaz az a' Vallás, melyben az *Apostolok* idejétől-fogva mindenkor Tanítók vóltak:[1086] mert, ha az eléb-valo igaz *Pásztorok*-
5 túl, és az Anyaszentegyház eggyességétül el-szakadtak, *[1087] csak szintén a' Tanítók *Successiója* nem teheti igazzá a' Tudományt.

Csak azt mondom azért, *Negative efficaciter concludendo*; hogy, a' mely Vallásban ez a' Két dolog nem találtatik, tudni illik, hogy az *Apostolok* ide-{151:}jetűl-fogva minden üdőben meg-maradot; és, hogy mindenkor *Pásztori*
10 vóltak: lehetetlen hogy abban Igazság légyen. Mivel Christus, és az ö *Apostoli*, nyilván előnkbe adták, hogy, a' mely igaz Tudományt ők plantáltak, Világ végéig mindenkor meg-marad, és *Pásztorok*-által legeltetődik.

Ezt azért a' *Major Propositiót*, sok tagadhatatlan Erősségekből ki-nyilatkoztattyuk ennek-utánna; mikor meg-bizonyíttyuk,
15 hogy a' Christus-által éppíttetet *Ecclesia*, *[1088] sem el nem fogy, sem el nem tévelyedik; és, †[1089] midőn a' Régiséget, az Igaz *Ecclesia* jelének mutattyuk.

Ugyan ezen Igazságot erőssítik azok az *Argumentomok*, mellyekkel ez-elöt *[1090] meg-bizonyítók, hogy az igaz *Ecclesiá*-nak mindenkor *Pásztori* vannak. De hogy mind ezeket el-hadgyuk, rövídeden bizonyítom a' *Major*
20 *Propositiót*.

I. Szent Irásból. Mert Christus azt ígéri; hogy, az ö Hívei gyölekezetit, az Ördög ereje le nem nyomja, ki nem gyomlállya, meg nem hóldoltattya. Másut azt fogadgya; hogy, Világ végezetig Híveivel marad: és hogy, minek-utánna a' Jó Mag egyszer el-híntetet, soha úgy meg nem fojtatik
25 a' konkolytúl, hogy mind aratásig ne nevekedgyék.[1091] Szent *Pál*-is azt írja; hogy, Világ végéig *Pásztorokat* tart Isten az ö Juhai-közöt, kik tanítcsák,

[1085] Marc. 1. v. 7. Actor. 17. v. 19.
[1086] Infra, li. 8. c. 6. ¶. 4.
[1087] * Hoc dictum pro Graecis.
[1088] * Infr. li. 8. c. 2. et 3.
[1089] † Infr. li. 8. c. 6. ¶. 4.
[1090] * Supra, f. 114.
[1091] Matth. 16. v. 18 Matt. 28. v. 20. Matt. 13. v. 30. Coloss. 1. v. 6.

hodogeus_j.indd 262 2025. 07. 21. 11:26:09

legeltessék, és a' tévelygések szelétűl óltalmazzák a' Híveket.[1092] Ezek az erős fogadások mind füstbe mennek, ha valamikor az Igaz Hit úgy le-nyomatot, és gyökerestűl ki-irtatot, hogy az-után üdő-jártában újonnan kellet ezt kezdeni. Ezen-kivűl, oktatván az Irás az egy-ügyűket, mint kel általlyában megismérni a' hamis Vallásokat, azt mongya; hogy, Ha ki valami újságot kezd tanítani, a' Tudomány-ellen, mellyet eleitűl-fogva hallottak: minden egyéb kérdezkedés-nélkül meg-vessék azt, mint hamisságot: †[1093] *Observate eos, qui dissensiones et offendicula, praeter doctrinam quam vos didicistis, faciunt; et declinate ab illis.* *[1094] *Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates.* ‘‘[1095] *Doctrinis variis et peregrinis nolite abduci.*

II. Ezt bizonyíttyák magok a' Viszszálkodók: kik, meg-győzetvén az Igazságtúl, magyarán meg-mongyák; hogy az igaz Hitnek, meg kel az *Apostolok* idejétűl-fogva mindenkor maradni. Errűl így szól az *Augustána* Confessio: ••[1096] *Una sancta Ecclesia, perpetuo mansura est, in qua Evangelium recte docetur, et recte administrantur Sacramenta*. Calvinus így ír: †[1097] *Fatemur omnes, Ecclesiam DEI sic propagatam fuisse, ut continuo saeculorum ordine, usque ad nos duraverit.* Ismét: *[1098] *Nullam fore fidem constat, nisi sit praedicatio, Rom. 10. v. 17. Itaque hominum respectu sustinet Ecclesia veritatem, quia eam praeconio suo celebrat, quia puram et sinceram retinet, quia transmittit ad posteros.* Másut: ‘‘[1099] *Ecclesia Christi, societas est Sanctorum, per totum orbem diffusa, per omnes aetates dispersa.* Viszontag: ••[1100] *Vixit sane Christi Ecclesia, et vivet, quamdiu Christus regnabit ad dexteram Patris: cujus manu sustinetur, cujus praesidio defenditur, cujus virtute suam incolumitatem retinet. Praestabit enim indubie quod semel recepit, se adfuturum suis usque ad consummationem saeculi.*

[1092] Ephes. 4. v. 12.
[1093] † Rom. 16. v. 17.
[1094] * 1.Tim. 6. v. 20.
[1095] ‘‘ Heb. 13. v. 9. 2.Ioh. v. 10. Gal. 1. v. 8.
[1096] •• Confess. August. artic. 7.
[1097] † Calvinus, de Eccles. Reformand. fo. 752. inter Opusc. a Gallasio collect. Infr. li. 8. c. 2. et 3.
[1098] * Calv. 1.Timoth. 3. v. 15.
[1099] ‘‘ Calv. contr. Sadolet. init.
[1100] •• Praefat. Institut.

hodogeus_j.indd 263 2025. 07. 21. 11:26:09

Végezetre, világos ígékkel ezt írja Calvinus, *Lib. 4. Institut. cap. 1. n. 17. Statuendum est, nullum fuisse ab orbe condito tempus, quo Ecclesiam suam* {152:} *Dominus non habuerit: nullum etiam fore ad consummationem usque saeculi, quo non sit habiturus*.

III. Ugyan ezen értelemben vóltak a' régi Szentek: kik, az ö idejekben kezdetet Tévelygőket azzal rontották, hogy el-szakadtak a' régi *Doktorok* egyenlö értelmétűl, Uj és mostan-talált Tudományt kezdettek. maga Isten azt fogadta; hogy, minek-utánna a' Jó Mag egyszer el-híntetet, *[1101] aratásig megmarad, és nevekedik. söt Konkolynak nevezi, a' mit utólban híntnek az egyszer bé-vetet mezőbe: †[1102] *Quid nobis adfertis novi?* ugy-mond Sz. Agoston; *Numquid iterum seminandum est bonum semen, quando ex quo seminatum est, crescit usque ad messem?* Tertulliánus pedig: ‘‘[1103] *Principalitatem Veritati, posterioritatem Mendacitati deputandam esse, ex illius parabolae patrocinio, quam bonum semen a Domino seminatum primo constituit; avenarum autem sterilis foeni adulterium, ab inimico Diabolo, postea superducit. Ita ex ipso ordine manifestatur, id esse Dominicum et verum, quod sit prius traditum: id extraneum et falsum, quod sit posterius immissum*. Másut: ••[1104] *Ego Meum dico verum; Marcion suum: quis inter nos dijudicabit, nisi temporis ratio, ei praescribens autoritatem, quod antiquius reperitur; et ei praejudicans vitiationem, quod posterius revincitur?* Hasonló-képpen szól Szent Jerónimus: †[1105] *Hoc ipso, quod posterius instituti sunt, eos se esse indicant, quos futuros praenuntiat Apostolus. Nec sibi blandiantur, si de Scripturae capitulis videntur sibi affirmare quod dicunt, cum et Diabolus de Scripturis sit aliquando locutus: et Scripturae, non in legendo consistant, sed in intelligendo. Brevem igitur, apertamque animi mei sententiam proferam: In illa Ecclesia manendum, quae ab Apostolis fundata, usque in diem hanc durat.* Másut: *Cur post Quadringentos annos docere nos nituntur, quod ante nescivimus? Usque in hanc horam, mundus Christianus sine hac doctrina*

[1101] * Matt. 13. v. 30
[1102] † August. De Unita. Eccles. cap. 14. et 15.
[1103] ‘‘ Tertul. Praescrip. c. 31.
[1104] •• Lib. 4. contra Marcion: cap. 4.
[1105] † Hieron. con. Lucif. ca. 9. in fine. 1.Tim. 4. v. 1.

hodogeus_j.indd 264 2025. 07. 21. 11:26:09

fuit.[1106] Azért, a' régi Atyák, mihent meg-mutatták, *[1107] hogy, Valamely Vallásnak az *Apostolok* idejétűl-fogva, minden üdőben *Pásztori* nem vóltak: ottan erős következéssel bé-fejezték, hogy az, nem lehet Igaz tudomány: ‘‘[1108] *Edant origines Ecclesiarum suarum*, ugy-mond Tertulliánus; *evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus, aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverint, habuerit autorem et antecessorem. hoc enim modo, Ecclesiae Apostolicae census suos deferunt*.[1109]

IV. Az Anyaszentegyház közönséges *Praxissá*-ból, és szokásából, ezen dolog ki-nyilatkozik. Mert, valamikor valamely Tévelygés támadot, elsöben *Disputatió*-ra bocsátták a' dolgot: de, mikor a' végezésre jutottak, arra néztek, mit tanítottak és vallottak az elébbi *Pásztorok* a' közbe vetet dologrúl; és az ö értelmekkel ellenkezö Ujságot, minden ok-vetetlen meg-*sentenciáz*ták 's ki-átkozták. Midőn az *Arianusok*, *Evnomianusok*, *Macedonianusok*, háborgatták az *Ecclesiát*, ők örömest mind fottig csak *Disputatió*-ban maradtak vólna: de okos tanácsot ada *Theodosius* Császárnak Sisinnius;[1110] hogy, a' *Disputaciót* félre tévén, azt kérgyék tőllök, Ha meg-állanak-e azok a' Szent Jámborok tanitásán, kik e' mostani veszekedés-elöt éltek? Mert, ha ezen meg nem állanak; a' magok követőitűl-is meg-vettetnek:[1111] ha pedig a' Régiek itíletit bé-vészik, künyű ezek könyvökből ki-fejezni az Igazat: *Sisinnius suasor fuit, ne qua cum eis, qui ali-*{153:}*ter opinantur, suscipiatur disputatio, ut quae aliam ex alia rixam et contentionem parere soleret: sed interrogentur, An eos Sacrorum oraculorum Interpretes, qui prius extiterint quam dissensio in Ecclesia orta sit, admitterent? Ac siquidem sententias illorum rejicerent; tum fore dixit, ut eos, etiam factionis suae populares ejiciant: si vero idoneos illos ad decisionem controversiarum judicant, statim illorum libros in medium proferri debere*.[1112]

[1106] Epist. 65. ca. 3. ad Pammach. et Oceanum.
[1107] * Supra, f. 117.
[1108] ‘‘ Tertul. Praescrip. c. 32.
[1109] Supra, fol. 125. num. 3. Vilag végén hamisságok támadnak.
[1110] Vide sup. f. 109 Clementem.
[1111] Niceph. lib. 12. cap. 15.
[1112] Socrates, li. 5. ca. 10. Sozom l. 7. c. 12. Similia Aug. supr. f. 109. 110.

hodogeus_j.indd 265 2025. 07. 21. 11:26:09

Azért, noha a' Nicaea-béli Gyölekezetben, sok Bizonyságokat támasztának a' Sz. Irásból *Arius*-ellen: de, midőn ezeket mesterséges csavargással kerengenék az *Arius* czenkei; végre, *Ariani, ex non scriptis vocibus, pie tamen excogitatis, condemnati sunt; a Patribus petentes testimonia Episcopi*;[1113] a' Régi *Doktorok* bizonyságival, kárhoztaták *Ariust*. Mert, a' mint a' *Seleucia*-béli *Conciliom*-ban szóllanak a' Sz. Püspökök; Nem a' végre győlnek a' *Conciliomok*, hogy új dolgot kezgyenek, hanem hogy a' régi Atyák nyomdokin járjanak: *Synodus in praesenti congregata est, non ut discat quae didicit olim; nec vt fidem recipiat quam ante non habebat: sed juxta Patrum fidem ambulans, ab hac ad mortem non discedet*.[1114]

Az Efesomi Közönséges *Synodus*-is, az Atyák régi vallásából kárhoztatá az Eretnekségeket: †[1115] *Apud Ephesum in Sancto Concilio, quod ante triennium celebratum est, cum de sanciendis Fidei regulis disceptaretur; ne qua illic profana novitas obreperet, Universis Sacerdotibus hoc Catholicissimum, felicissimum, atque optimum visum est, ut in medium Sanctorum Patrum sententiae proferrentur: ut scilicet rite atque solemniter, ex eorum consensu atque decreto, antiqui dogmatis Religio confirmaretur, et profanae Novitatis blasphemia condemnaretur.*

Hasonló-képpen a' Chalcedoni Gyölekezet, mikor végezet, azt mondotta; hogy a' Régi Atyák nyomdokit követi: *[1116] *Secundum Canonicas Epistolas, et expositiones SS. Patrum, Gregorii, Basilii, Hilarii, Athanasii, Ambrosii, Cyrilli, nullo modo ab eorum Fide recedimus*. ‘‘[1117] *Sequentes igitur Sanctos Patres, confitemur unum Filium, etc*. Montánust azért kárhoztaták; ••[1118] *Quod insolita, contra Traditionem, et consuetudinem antiquae Successionis, loqui coeperit*; hogy új és szokatlan dolgokat kezdet hirdetni. *Athanásius* azt mongya; hogy, Akár-minémü mesterséges fogást állassanak a' Tévelygők, elég

[1113] Theodor. li. 1. c. 8.

[1114] Socrat. li. 2. c. 40. alias 32.

[1115] † Lirin. c. 42. cont. Profan. Novitat. Vide Concil. Ephes. tom. 2. c. 7. ubi Petri Alexandrini, Athanasij, Felicis, Theophyl. Cypriani, Ambrosii, Nazianzeni, Basilii, Nisseni, verba recitantur. Vide infr. li. 8. cap. 3. ¶. 2. n. 9. Et l. 10. c. 1.

[1116] * Act. 4. init.

[1117] ‘‘ Act. 5.

[1118] •• Euseb. 5. histor. c. 16.

hodogeus_j.indd 266 2025. 07. 21. 11:26:10

ezekre azt mondanunk, hogy, A' mí Eleink ezt nem így hitték; †[1119] *Ad haec tantummodo respondendum est, quod ipsum per se sufficit: Ea Orthodoxae Ecclesiae non esse, neque Majores nostros ita sensisse*. Es, a' mint Sz. *Agoston* szól, A' mí-elöttünk-valo Püspökök mondásival, oly künnyen el-ronthatunk minden Eretnekséget, mint egy üveget: *[1120] *Episcoporum, qui ante nos fuerunt, sententiis, vitreas argutias confringimus*. Annak-okáért Athanasius, az *Ariánusok*-ellen, *Lib. pro Decretis Nicaenae Synodi, sub finem*; Basilius, *Evnomius*-ellen, *De Spiritu Sancto, cap. 29.* Cyrillus, *Nestorius*-ellen, *post 8. Anathematismum*; Sz. Agoston, *Pelagius*-ellen, *Lib 1. et 2. contra Julianum*; Jerónimus, *Jovinianus*-ellen, *in fine Apologiae*; Leo Pápa, ‘‘[1121] *Eutiches*-ellen; a' régi *Doktorok* irásiból bizonyítottak. Es azt bátran mondották: ••[1122] *Nos credimus, quod Sacris Scripturis, et Sanctorum Patrum aequis interpretationibus videtur.*

V. Azzal-is erőssíttetik Bizonyságunk Elsö része; hogy, sok képte-{154:}len, hihetetlen, káromló dolgok következnének, ha igaz lehetne az újonnan kezdet Tudomány, mely a' régi Keresztyének Vallásával éllel ál öszve. Mert, ha a' régi Tudomány hamis; ha az Ujságban Igazság vagyon: következik, hogy heában szenvedtek a' régi Szentek *Mártirom*-ságokat; heában viseltek sanyaru életet. sőt, hogy el-kárhoztak, és Pokolra hányattak, *Irenaeus*, *Justinus*, *Nazianzénus*, *Thaumaturgus*, *Basilius*, *Chrysostomus*, *Hilarius*, Szent *Ambrús*, *Jerónimus*, *Augustinus*, Szent *Márton*, Sz. *Antal*; egy szóval, minnyájan a' régi *Mártirok*, a' sok Keresztyén Nemzetségek, a' Sz. Királyok. A' mi nagyob: következik; hogy, hamis a' Christus ígéreti, mellyel kötötte magát, hogy Világ végéig, az igaz Tudományt, mint egy erős kő-szálon éppíttetet Várast, meg-tartya; mint egy Égö lámpást, véka-alá nem hadgya nyomni: hamissak lésznek a' Keresztyénség dícsíretes méltosági, mellyeket a' Sz. Irásban olvasunk. Ezt a' Bizonyságot, *Nazianzénus*, *Tertullianus*, Sz. *Agoston*, és *Vincentius Lirinensis*, töb régi fö *Doktorok*-kal egyetemben, szépen, és hathatóson elő-hozzák illyen szókkal: *Absconditam post*

[1119] † Athanas. ad Epictetum.
[1120] * August. li. 1. contr. Iulian. in fine.
[1121] ‘‘ Leo, epi. 98. cap. 3.
[1122] •• Cyrill. post Anathematis. 8.

hodogeus_j.indd 267 2025. 07. 21. 11:26:10

Christum sapientiam, nobis annuntiant? Rem lachrymis dignam! Si enim triginta his annis Fides originem habuit, cum Quadringenti fere anni ab eo tempore fluxerint, quo Christus palam conspectus: inane toto tempore fuit Evangelium, inanis fides nostra: Et Martyres quidem, frustra Martyrium subierunt: frustra tales, tantique Antistites populo praefuerunt.[1123] †[1124] *O Christe, patientissime Domine, qui tot annis interversionem praedicationis tuae sustinuisti, donec, scilicet, tibi Marcion subveniret!* *[1125] *Scilicet aliquos Marciones, et Valentinos* (Lutheros, Calvinos,) *liberanda Veritas exspectabat. Interim perperam Evangelizabatur: perperam credebatur: tot millia millium perperam tincta: tot opera fidei perperam administrata: tot virtutes, tot charismata perperam operata: tot SACERDOTIA, tot Ministeria perperam functa: tot denique Martyria perperam coronata.* ‘‘[1126] *Hoc si ita est, neglexit officium suum Villicus DEI, Christi Vicarius, Spiritus sanctus; sinens interim Ecclesias aliter credere, quam ipse per Apostolos praedicabat.* ••[1127] *Si non perperam: quale est, ut ante Haereses fuerint, quam vera doctrina?* †[1128] *His solis, et his primis revelata est Veritas Divinitatis? majorem scilicet dignationem, et pleniorem gratiam a Diabolo consecutis.* *[1129] *Si Novitates, antiquitati contrariae, recipiantur: necesse est, ut Omnes omnium aetatum Fideles, omnes Sancti, omnes Casti, Continentes, Virgines; omnes Clerici, Levitae, SACERDOTES; tanta Confessorum millia, tanti Martyrum exercitus; tanta Vrbium, tanta Populorum celebritas, et multitudo; tot Insulae, Provinciae, Reges, Gentes, Regna, Nationes; totus postremo jam paene terrarum orbis, per Catholicam fidem, Christo capiti incorporatus, tanto saeculorum tractu, ignorasse, errasse, blasphemasse, nescisse quid crederet, pronuntietur.* ‘‘[1130] *Ne damnemus Patres; ne animemus haereticos. Cogitemus, tot SACERDOTES sanctos jam quiescere. Quid de nobis Dominus*

[1123] Nazianz. epis. 2. ad Clidonium. sub finem.
[1124] † Tertull. li. 1. cont. Marcion. cap. 20.
[1125] * Praescrip. ca. 29.
[1126] ‘‘ Cap. 28.
[1127] •• Cap. 29.
[1128] † Cap. 34.
[1129] * Lirin. contr. Profan. Novit. c. 33.
[1130] ‘‘ Hilar. lib. de Synod. in fin.

hodogeus_j.indd 268 2025. 07. 21. 11:26:10

judicabit, si nunc anathematizentur a nobis? ••[1131] *Tarde mihi hos Doctores aetas hujus saeculi protulit: sero hos habuit fides mea Magistros: inauditis ego his omnibus credidi.* †[1132] *Usque adeo permiscuit ima summis longa dies, ut viderint Caelestius, Pelagius; caeci fuerint Hilarius, Gregorius, Ambrosius?* *[1133] *Cur post Quadringentos annos docere nos niteris, quod ante nescivimus? Usque in hanc diem, mundus Christianus sine hac doctrina fuit.* ‘‘[1134] *Et tu, o impudentissime, Catholicae plebis exitiosa* {155:} *contagio, SACERDOTES illibatae Fidei infamas? Magistrorum priorum vitio, plebem Constantinopolis errare? Tu ergo emendator priorum Antistitum? tu condemnator veterum SACERDOTUM? tu Gregorio excellentior? tu Nectario probatior? tu Joanne, omnibusque Orientalium Urbium SACERDOTIBUS praestantior?*

Mind-ezekből, ki-nyilatkozik; hogy, Nem lehet igaz Tudomány, valamely az *Apostolok*-után meg-fogyatkozot, és üdő-jártában ismét újonnan fakadot.

¶. 2. A’ mostani Tudományok Ujságát, magok jelentik az Ellenkezök, fel-jegyezvén Kezdöit Szakadásoknak.

Lépjünk a’ Bizonyság Második részére, a’ *Minor Propositió*-ra: és mutassuk-meg; hogy, a’ *Romai* Gyölekezettűl el-szakadot Vallások, Ujak, és sok üdővel kezdettek az *Apostolok*-után.

Ezt bizonyítom, Elsőben, a’ Pártosok tulajdon Vallásokból. Mert, nem tagadhattyák, hogy *Luther* és *Zwinglius* kezdette e’ mostani szakadást és viszsza-vonyást. Ugy kezdették pedig, a’ mint *Eusebius* írja hogy kezdetnek minden Tévelygések; ••[1135] *A non voluntaria incipiunt inscitia, et in voluntariam desinunt insaniam*; Tudatlanságból akadnak a’ Tévelygésbe, és akarva maradnak a’ bolondságban. Hallyad, mit ír *Luther* maga-felől: †[1136] Solus *primo*

[1131] •• Li. 6. de Trinit. ante medium.
[1132] † Aug. 2. cont. Iulian. c. 10.
[1133] * Hieron. epi. ad Pammach. de Error Origenis: epi. 65. cap. 3.
[1134] ‘‘ Cassian. 7. de Incarn. c. 30
[1135] •• Euseb. lib. 5. cap 17.
[1136] † Luth. Praefat. to. 1. Lat. scripta Anno 1545.

hodogeus_j.indd 269 2025. 07. 21. 11:26:10

eram; et certe ad tantas res tractandas ineptissimus, indoctissimusque. casu enim, *[1137] *non voluntate, nec studio in has turbas incidi, DEum testor. Suspensi exspectabant homines eventum rei, quam NULLUS ante me ausus erat attingere. Et fovebat me utcumque aura popularis.* Ismét: ‘‘[1138] *Qui Seriphiis ranis magis muti erant, cum SOLUS in acie starem; SOLUS Caesaris, et Pontificum telis me objicerem. Quis me sustentabat initio, cum SOLUS essem?* Az Angliai *Ecclesiá*-nak *Apologia*-jában, mellyet *Ivellus* íra, ezt olvasom: ••[1139] *Cum Lutherus, et Zwinglius, ad illustrandum orbem terrarum a DEO dati, PRIMUM accessissent ad Evangelium; cum et res adhuc NOVA esset, et eventus incertus, et animi hominum suspensi atque attoniti*. Sleidanus imígyen beszél: †[1140] *Tenue fuit, et contemtum hujus Religionis initium: et totius orbis odium, UNUS tantum homo sustinuit*. Ezent taníttyák egyebek-is; mint *[1141] *Reginaldus* fel-jegyzi. Es, a’ mint nem régen ‘‘[1142] hallók, ugyan csuda-gyanánt tartyák, hogy egyedűl egy Barát, ily nagy dolgot el-kezdet, ’s véghez vit. Azt-is majd meg-hallyuk; hogy, *Luther*-elöt senkit nem mutathatnak, ki ö-véllek egy Hitben és vallásban let vólna.

¶. 3. A’ régi Ecclesiát és Pátereket, Tévelygöknek mondván a’ Pártosok, Vallások Ujságát bizonyíttyák.

Eszébe vévé *Calvinus*, hogy az ö Vallása tellyességgel ellenkezik mind azokkal a’ Hívekkel, kik az *Apostolok*-után éltek: annak-okáért, bátran azt beszélli; hogy, a’ Régiek minnyájan, valakik könyve nállunk vagyon, el-tévelyedtek; az-az, külömbet tanítottak ö-nállánál. Azt-is e’ mellé veti; hogy, Minden nemzetségeket, kicsintűl fogva nagyig, a’ Mise-mondó Papok meg-szédítettek: Az egész Világot a’ Pápa meg-vakította: Ezer esztendővel ö-elötte, az igaz Tudomány, söt az *Ecclesia*, le-dőlt, és el-veszet: Egy-nehány

[1137] * Supr. fol. 128.
[1138] ‘‘ Tom. 2. Lat. Vittemb. 1546. Respons. ad Regem Angl. fol. 537. 538.
[1139] •• Apolog. Anglic. edit. Neostadii, anno 1586. fol. 76.
[1140] † Sleidan. Praefat. Histor. ad August.
[1141] * Calvino-Turcismi, l. 1. cap. 10.
[1142] ‘‘ Supr. f. 138.

hodogeus_j.indd 270 2025. 07. 21. 11:26:10

száz esztendőtűl-fogva, az egész Világ, a' tudatlanságok temérdek setétségében vólt: és az Isten Igéjének tíszta predi-{156:}kállása úgy meg-szűnt, hogy igaz Pásztori nem maradtak az *Ecclesiá*-nak. Hallyuk a' maga szavát: †[1143] *Parum me movent, quae in Veterum scriptis de Satisfactione passim occurrunt. Video nonnullos, dicam simpliciter, OMNES fere, quorum libri extant, hac in parte lapsos esse, aut nimis aspere locutos.* *[1144] *Alta errorum nocte immersi fuerunt aliquot SAECULIS homines.* ‘‘[1145] *Sub Papismo, doctrina (citra quam Christianismus non constat) tota sepulta, et explosa.* ••[1146] *Sublata Solius Fidei Justificantis cognitione, et Religio abolita, et Ecclesia destructa est.* ‡[1147] *Innumeris Superstitionibus prostituta Ecclesia, et foedissimo ADULTERII genere inquinata.* *[1148] *Execrabili IDOLOLATRIA, multis antehac saeculis, vera Religio submersa, SUBVERSAQVE fuit.* k[1149] *Missa, OMNES Reges terrae, et Populos, a summo usque ad novissimum, sic percussit vertigine, ut brutis ipsis stupidiores* (essent.) *Romanus AntiChristus, et ejus Prophetae, TOTUM ORBEM ea opinione imbuerunt; Missam esse opus, quo DEUM promerentur.* ‘‘[1150] *hoc errore, TOTUM paene ORBEM obcaecavit.* m[1151] *Quod diu doctrina NOSTRA incognita sepultaque latuit, humanae impietatis crimen est: Nunc, Postliminii jure, suam antiquitatem recipere debet.* ••[1152] *Ab annis MILLE, collapsa fuerunt OMNIA.* †[1153] *Anteactis SAECULIS, Dominus hominum ingratitudinem sic ultus est, ita altis tenebris immergi passus est, ut nulla fere Ecclesiae facies exstaret.* Saeculis *aliquot, profundis tenebris* Submersa *fuerunt* Omnia. p[1154] *Pura Verbi praedicatio, aliquot* Saeculis

[1143] † Calv. l. 3. c. 4. nu. 38.
[1144] * Calv. l. 3. c. 5. nu. 1.
[1145] ‘‘ Lib. 4. ca. 2. nu. 2.
[1146] •• Cont. Sadolet. fol. 114. Opusc. a Gallasio collect.
[1147] ‡ Ibid. f. 128.
[1148] * Calv. l. 1. c. 11. nu. 9.
[1149] k Lib. 4. ca. 18. n. 18.
[1150] ‘‘ Ibid. n. 1.
[1151] m Praefat. Institut.
[1152] •• De Scandalis, sub finem, fol. 873.
[1153] † Praefat. Institut.
[1154] p Li. 4. c. 1. n. 11.

hodogeus_j.indd 271 2025. 07. 21. 11:26:10

evanuit. *[1155] *Non abs re contendimus, ita* Saeculis *aliquot dissipatam fuisse Ecclesiam, ut destituta fuerit veris Pastoribus.*

Az Elsö Bizonyságban, ‘‘ *Calvinus*-túl és *Luther*-tűl hallók ‘‘[1156]; hogy, mind a’ *Nicaea*-béli, ’s mind a’ töb Gyölekezetek el-hanyatlottak; az-az, Magyarúl mondván, ellenkeztek ö-véllek. A’ régi *Doktorokat*, minémü gyalázattal illeti *Luther*, ez-után ••[1157] meg-lássuk. Mivel azért, meg-győzetvén a’ nyilván-valo Igazságtúl, meg-vallyák magok; hogy, sok száz esztendeig temetve vólt az ö Tudományok; és így magok-ellen vallást tésznek: nem szükség erre töb bizonyság. kivált-képpen azt eszűnkbe vévén, hogy nem egyébért vítattyák oly igen az Ujítók, hogy az Anyaszentegyház Láthatatlan; hanem azért, mert vészik eszekbe, hogy az ö Hitekhez hasonló gyölekezet, mivel nem vólt régenten, senkitűl meg nem ismértetet.[1158]

¶. 4. Vallások Ujságát bizonyíttyák az Ellenkezök, mikor a’ Régi Atyákat, velünk eggyezöknek, töllök külömbözöknek ismérik.[1159]

A’ mostani Tudományok újsága, világoson ki-nyilatkozik, ha a’ régi Sz. *Doktorok*, és Pásztorok irási-mellé vettyük; és meg-rostállyuk, ha a’ közbevetet dolgok értelmében, mí-velünk eggyeznek-e, vagy a’ viszszálkodókkal. Hogy meszszünnen ne keressünk e’ dologban bizonyságot: a’ *Lutheranusok*, kik *Magdeburgum*-ban †[1160] az Egyházi *Historiát* egybe-szedék, az *Apostolok* halálától-fogva, minden Száz esztendőn-ként meg-mutattyák a’ *Páterek* irásiból, hogy a’ Régiek azont hitték a’ közbe-vetet dolgokrúl a’ mit mí hiszünk. jóllehet *Naevusok*-nak, Sümőlcsöknek, Mocskoknak nevezik a’ Régiekben, a’ mit mí-bennünk Bálványozásnak mondanak.

[1155] * De Eccl. Refor. ratione, sub initium.

[1156] ‘‘ Sup. f. 97. 98.

[1157] •• Infr. l. 3. c. 13. ¶. 3. n. 2.

[1158] *Invisibilitas Ecclesiae cur excogitata?*

[1159] Patrum, imo Apostolorum vituperia, a Novatorum calamo: Vide infr. li. 3. ca. 13. ¶. 3. nu. 2. 3. Et ca. 12. ¶. 11.

[1160] † Centuria 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. c. 4. Vide infr. li. 9. ca. 2. ¶. 2. n. 6.

hodogeus_j.indd 272 2025. 07. 21. 11:26:10

Calvinus csak nem minden ellenkező dolgok értelmében, meg-veti a' Régi Atyákat; azért, hogy eggyeznek a' mí értelmünkel. Példájúl, csak Huszon-öt dolgot hozok-elő, mellyekben meg-vallya *Calvinus*, hogy újak, és a' Régiektűl külömböznek az ö tanítási.

{157:} A' Szabad-akaratrúl,[1161] minnyájan a' Régiek, alkalmatlanúl, (az-az, *Pápista*-módon) szóllottak, ugy-mond Calvinus: *Quas retulimus* (Chrysostomi et Hieronymi) *sententias, esse falsissimas constabit. Graeci prae aliis, atque inter eos singulariter Chrysostomus, in extollenda humanae Voluntatis facultate, modum excesserunt. Veteres* Omnes*, excepto Augustino, in hac re variant, aut vacillant, aut perplexe loquuntur. Qui postea secuti sunt, sensim alii post alios, in deterius continuo delapsi sunt.*

A' Christus Személyérűl,[1162] hamissat (az-az, *Pápista* tudományt) tanítottak a' Régiek, azt beszélli Calvinus: *Excusari non potest Veterum error; qui dum ad Mediatoris personam non attendunt, totius fere doctrinae, quae in Evangelio Joannis legitur, genuinum obscurant sensum, seque implicant multis laqueis*. Ez-után, *Lib. 5. c. 3.* fel-jegyezzük, mely gondolatlanúl beszél *Calvínus*, a' Christus személyérűl: De elég, hogy ö Tévelygőknek alíttya, a' kik nem javallyák kábaságit.

Régi fö *Doktorok* emlegetik a' *Limbust*;[1163] mint ez-után, *Lib. 5. cap. 6.* ¶. *2.* meg-mutattyuk: De, Kopasz *János* itíleti-szerént, csak álmot hűvelyeznek, és beszédet mondanak: *Nescio qui factum, ut posteritas locum putaret esse subterraneum, cui affixit nomen Lymbi. Sed haec fabula, tametsi magnos autores habeat, et hodie quoque a multis serio defenditur: nihil tamen, quam fabula est. nam, concludere in carcere mortuorum animas, puerile est.*

Azt írja *Calvinus*;[1164] hogy, a' ki bizonyost akar a' Régiek értelmérűl tudni, Szent *Agostont* halgassa: Mert az Igaz Tudományban, változás nem vólt Szent *Agoston*-ig. Mindazáltal, gyalázza őtet-is, hogy a' Gonosz indúlatokat bűnnek nem tartya, míg szánt-szándékkal helyt nem adunk nékik: *[1165] *Augustinum,*

[1161] *1. Liberum arbitrium.* Calv. li. 2. c. 2. num. 4.
[1162] *2. Persona Christi.* Calv. li. 2. c. 14. num. 3.
[1163] *3. Lymbus.* Lib. 2. cap. 16. num. 9.
[1164] *4. Concupiscentia.*
[1165] * Cal. l. 4. c. 14. num. 26.

hodogeus_j.indd 273 2025. 07. 21. 11:26:10

ut optimum ex tota Antiquitate, et fidelissimum testem, saepius citamus. †[1166] *Extra controversiam est, nihil a principio, usque ad illam aetatem* (Augustini,) *mutatum fuisse in doctrina.* ‘‘[1167] *Nec opus est multum investigando laborare, quid hic Veteres senserint, quando unus Augustinus sufficere ad id potest; qui fideliter, magnaque diligentia omnium sententias collegit. Ex illo igitur sumant lectores, si quid de sensu Antiquitatis habere certi volent. Porro, inter illum, et nos, hoc discriminis videri potest interesse: quod ipse quidem concedat, fideles sic illigatos teneri Concupiscentiis, ut non possint non concupiscere; eum tamen morbum, peccatum vocare non audet: et tunc demum fieri Peccatum docet, ubi vel opus, vel consensus ad conceptionem, vel apprehensionem accedit. Nos autem, illud ipsum pro Peccato habemus, quod aliqua omnino cupiditate contra legem DEI homo titillatur.*

Azt mongya másut *Calvinus*;[1168] hogy, Ezer esztendő-elöt, szoktak a’ Halottakért imádkozni: de meg-csalatkoztak: *[1169] *Cum mihi objiciunt, ante MILLE TRECENTOS annos usu receptum fuisse, ut Precationes fierent pro Defunctis: Eos vicissim interrogo; Quo DEI Verbo, quo exemplo factum sit? Ipsi Veteres, qui preces fundebant pro Defunctis; et mandato DEI, et legitimo exemplo hic se destitui videbant. Cur ergo audebant? In eo, dico aliquid humani passos esse.* †[1170] *Monicam matrem suam, narrat Augustinus, vehementer rogasse, ut sui memoria in peragendis Mysteriis fieret ad ALTARE. Anile votum, filius non exegit ad normam Scripturae, sed pro naturae affectu, probari aliis voluit.*

{158:} A’ Bűnökért-való Elég-tételről,[1171] a’ Régiek-ellen így tanít Calvinus †: *Parum me movent, quae in Veterum scriptis de Satisfactione passim occurrunt. Video OMNES fere, quorum libri exstant, aut hac in parte lapsos, aut nimis aspere ac dure locutos.* *[1172] *Scio Veteres duriuscule loqui,*

[1166] † Cal. li. 4. c. 2. num. 3.
[1167] ‘‘ Calv. l. 3. c. 3. num. 10.
[1168] *5. Oratio pro Defunctis.*
[1169] * Lib. 3. cap. 5. num. 10.
[1170] † Calv. lib. 3. c. 5. n. 10.
[1171] † Lib. 3. ca. 4. num. 38.
[1172] * num. 39.

hodogeus_j.indd 274 2025. 07. 21. 11:26:10

nec forsan lapsos esse nego. Calvin. *Libr. 3. c. 3. num. 16: Vetusti scriptores, cum de Poenitentiae fructibus loquuntur, plus aequo insistere in his mihi videntur.*[1173]

Az emberek Igazulásárúl,[1174] írja *Calvinus*; hogy nem helyesen, (az-az, nem *Calvinista* módon) beszéllet Szent Agoston: ″[1175] *Ac ne Augustini quidem sententia, vel saltem loquendi ratio, per omnia recipienda est. Gratiam enim, ad sanctificationem refert, qua in vitae novitatem per Spiritum regeneramur.*

Az Isten Választasárúl,[1176] azt írja; hogy, ‘‘[1177] *Saeculis omnibus*, minden üdőben, külömbet tanítottak ö-nállánál a’ fö Túdós emberek.

Ostorozza másut a’ Régieket,[1178] hogy a’ Jó cselekedetek Erdeméről emlekeznek: *[1179] *Quorsum, obsecro, opus fuit invehi nomen Meriti? Usi sunt, fateor, passim, Vetusti Ecclesiae scriptores: atque utinam voculae unius abusu, erroris materiam posteris non praebuissent!*

Nem tagadgya *Calvinus*,[1180] hogy a’ Püspököktűl, Házasság-nélkül valo életet kívántak a’ régi Jámborok; de ebben vétkesekké tészi a’ Régieket: ••[1181] *Peccarunt hic nonnihil immodica severitate, quod plus requirere voluerunt in Episcopo, quam Paulus requirat; ac praesertim successu temporis, Caelibatum.*

Régen, ugy-mond, a’ Negyven-napi Bőjtöt meg-tartották:[1182] de babona ez. Abban sincs mentségek a’ Régieknek, hogy sanyaru *Penitenciát* adtak a’ bűnökért: †[1183] *Excusare non audeo in totum Veteres, quin superstitionis semina jecerint, immodicis encomiis extollendo Jejunia.* *[1184] *Et tunc passim invaluerat superstitiosa Quadragesimae observatio. Ac mirum est,*

[1173] *6. Satisfactio.*
[1174] *7. Justificatio.*
[1175] ″ Li. 3. c. 11. n. 15.
[1176] *8. Praedestinatio.*
[1177] ‘‘ Li. 3. c. 22. n. 1.
[1178] *9. Meritum.*
[1179] * Lib. 3. ca. 15. num. 2.
[1180] *10. Coelibatus.*
[1181] •• Lib. 4. ca. 4. num. 10.
[1182] *11. Quadragesima.*
[1183] † Lib. 4. ca. 12. num. 19.
[1184] * num. 20.

hodogeus_j.indd 275 2025. 07. 21. 11:26:10

tam crassam hallucinationem hominibus acuti judicii obrepere potuisse. ‘‘[1185] *Excusari nullo modo potest immodica Veterum austeritas, mirum in modum periculosa, quum peccatori Poenitentiam solennem, et privationem a Sacra Communione, nunc in septem, nunc in quatuor, nunc in tres annos indicerent.* ••[1186] *Vetusti Scriptores, quum de Poenitentiae fructibus loquuntur, plus aequo insistere in his mihi videntur, et dupliciter modum excesserunt. Rigidiores fuerunt, quam ferat Ecclesiae mansuetudo.*

Azt-is régi, és meg-avúlt szokásnak mongya;[1187] hogy, a’ ki tekélletesen Isteni szolgálatra adta magát, Házasság-nélkül élt: és azt itílték régenten, hogy a’ *Clastromok*-ban leg-szenteb életü emberek találtatnak: †[1188] *Fateor certe, antiquitus quoque receptum fuisse hunc morem, ut se Continentiae Voto alligarent, qui totos se Domino dicare vellent.* *[1189] *Fateor Scripturam a quibusdam Patribus male intellectam, atque hinc natam Voluntariam Paupertatis affectationem.* ‘‘[1190] *Augustinus, se nullos meliores vidisse praedicat, quam qui in Monasteriis profecerint: nec deteriores, quam qui in Monasteriis defecerint.* Igen-is gyalázza *Jerónimust*, hogy a’ Házasságnál böcsülletesbnek tanította a’ Szűzességet: ••[1191] *Nimis luculentum, maligni perversique ingenii specimen edidit Hieronymus.*

Az ember Szabad-akarattyának, az Istennek *Gracia*-jával-való Eggyüt-munkálkodasárúl,[1192] így szól: †[1193] *Non recte a Chrysostomo scriptum est, Nec gratiam sine voluntate, nec voluntatem sine gratia quidquam posse.* *[1194] *Voluntatem movet, non qualiter multis* Saeculis *traditum est. Illud ergo, a* {159:} *Chrysostomo toties repetitum, repudiare necesse est; Quem trahit, volentem trahit.*

[1185] ‘‘ Ibid. n. 8.
[1186] •• Li. 3. c. 3. n. 16.
[1187] *12. Religiosa Vota.*
[1188] † Lib. 4. ca. 13. num. 17.
[1189] * Ibid. n. 13.
[1190] ‘‘ Calv. lib. 4. c. 13. n. 15. Aug. ep. 137.
[1191] •• Cal. Matth. 19. v. 11.
[1192] *13. Gratiae operatio.*
[1193] † Cal. li. 2. c. 3. num. 7.
[1194] * num. 10.

hodogeus_j.indd 276 2025. 07. 21. 11:26:10

A' *Sacramentomok* erejérűl,[1195] így szól: *[1196] *Sacramenta conferre gratiam, magno consensu Scholae tradiderunt: quod multis ante* Saeculis*, magna Ecclesiae jactura, in bona orbis parte, Obtinuit.*

Másut, pírongattya Sz. *Agostont*, és *Chrysostomust*,[1197] hogy külömbséget tésznek a' Keresztelő *János*, és a' Christus Keresztsége-között: ‘‘[1198] *Neminem perturbet, quod alterum Baptismum ab altero, Veteres discernere contendunt: Quis Chrysostomo auscultet? Nec recipienda est Augustini argutia.* ••[1199] *Hoc Veteribus imposuit: sed hallucinati sunt.*

Azért-is pöki a' Régieket,[1200] hogy szükségnek idején, akár-kinek megengedték a' Keresztelést: †[1201] *Quod autem multis ab hinc saeculis, adeoque AB IPSO fere Ecclesiae EXORDIO, usu receptum fuit, ut in periculo mortis, Laici baptizarent, si Minister non adesset: non video quam firma ratione defendi queat.*

Eggyüt azt mongya;[1202] hogy, külömbet tanítottak a' Régiek az Oltári szentségről: de meg kel bocsátani tudatlanságokat, és el kel födözni gyalázattyokat: *[1203] *At ita senserunt nonnulli Veterum: quasi vero non magis ignoscendum sit eorum inscitiae, et sepeliendum dedecus.*

A' Keresztségben szokás vólt, ugy-mond *Calvinus*, hogy Szent Olajjal meg-kenték az embert, és reá-lehellettek:[1204] ‘‘[1205] *Additus est ad Baptismum Cereus cum Chrismate, Exsufflatio. Etsi autem me non latet, quam vetusta sit adventitiae hujus farraginis origo: respuere tamen mihi, et piis omnibus fas est, quidquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines.* Ismét: ••[1206]

[1195] *14. Sacramenta.*
[1196] * Lib. 4. c. 14. nu. 14.
[1197] *15. Baptismus.*
[1198] ‘‘ Lib. 4. ca. 15. num. 7.
[1199] •• Ibid. nu. 8.
[1200] *16.*
[1201] † Ibid. nu. 9.
[1202] *17. Eucharistia.*
[1203] Ibid. c. 17. n. 15.
[1204] *18. Ritus Baptismi.*
[1205] ‘‘ Ib. c. 15. n. 19.
[1206] •• Lib. 4. c. 17. num. 43.

hodogeus_j.indd 277 2025. 07. 21. 11:26:10

Si quis Vetustate tueri volet hujusmodi inventiones; nec ipse ignoro, quam vetustus sit Chrismatis, et Exsufflationis, in Baptismo usus; quam non longe ab aetate Apostolorum, Coena Domini tacta rubigine fuerit.

Az-is régi szokás,[1207] ugy-mond, hogy az Oltári Szentséget meg-tarcsák; és Betegekhez vigyék: †[1208] *Repositio Sacramenti, quam nonnulli urgent ut aegrotis extra ordinem distribuatur, inutilis est: sedenim, qui sic faciunt, habent Veteris Ecclesiae exemplum, fateor.*

Azt írja másut;[1209] hogy, a' Régiek másuvá facsarták a' Christus rendelését az Ur-Vacsorajában: *[1210] *Veteres quoque illos, video alio hanc memoriam detorsisse: excusari eos non posse arbitror. Imitati sunt Judaicum sacrificandi morem.*

A' Régiektűl vették a' *Pápisták*,[1211] ugy-mond *Calvinus*, hogy Szent *Pál*, a' *Ceremoniák* cselekedetit mongya haszontalannak az Igazulásra, de nem a' tekélletes erkőlcsök cselekedetit: ‘‘[1212] *Ingeniosum subterfugium habent, quod tametsi non excogitarunt ipsi, sed ab Origene, et quibusdam Veterum sumserunt: ineptissimum tamen est.*

A' Képekrűl,[1213] így szól: ••[1214] *Libros Idiotarum esse Imagines, dixit Gregorius: at longe aliter pronuntiat Spiritus DEI. Lib. 4. c. 9. n. 9: Jam nongentis circiter annis vulgo obtinuit Concilium Nicaenum, quod in Templis locum Imaginibus dedit.*

A' *Duliá*-nak és *Latriá*-nak külömbségérűl,[1215] így ír Calvinus*, Lib. 1. c. 12. n. 2: Complures ex Veteribus hac distinctione usi sunt: Quid tum?*

Luther *Márton*, mely rút gyalázatokkal illeti a' régi Szent Atyákat, részszerént meg-hallók, és ez-után †[1216] bévebben meg-mutatom.

[1207] *19. Eucharistiae asservatio.*
[1208] † Ibid. nu. 39.
[1209] *20. Sacrificium.*
[1210] * Ib. c. 18. n. 11. Supra, fol. 97.
[1211] *21. Dispositio ad Gratiam.*
[1212] ‘‘ Cal. l. 3. c. 11. num. 19.
[1213] *22. Imagines.*
[1214] •• Cal. l. 1. c. 11. num. 5.
[1215] *23. Dulia Latria.*
[1216] † Infr. l. 3. c. 13. ¶. 3. n. 2.

hodogeus_j.indd 278 2025. 07. 21. 11:26:10

{160:} A' Bermálás Szentségérül,[1217] elő-hozza *Calvinus* a' Szent *Melchiades* Mártir szavait; és azt írja utánna: *[1218] *Os sacrilegum! Tune Pingvedinem, foetore anhelitus tui inquinatam, et verborum murmure incantatam, audes Christi Sacramento opponere, et conferre cum Aqua Verbo DEI sanctificata?*

Az Isten Törvényének meg-tartásárul,[1219] azt vítattya *Calvinus*; hogy ez, ‘‘[1220] *Impossibilis*, lehetetlen: *Quid visum sit Hieronymo, nihil moror*; Nem-is gondol vélle, ki mit mondot ez-ellen a' Régiek-közzűl.

Mind ezekből ki-tetczik, hogy a' Régiektűl el-szakadtak, és Uj Tudományt kezdettek a' Pártosok. Mert, noha a' régi Szent Irást forgattyák, ••[1221] de ennek új értelmét adgyák; és a' fellyűl elő-számlált dolgokban, a' régi Szentek Vallásától el-hanyatlottak. Soha azért Ujságokat külömben nem titkolhattyák, hanem ha a' Régiek könyveit mind meg-égetik; *Herodest* követvén, kirűl olvassuk, †[1222] hogy újonnan let vala Sidóvá az Attya. Minek-okáért, gyalázattyára lévén, hogy Országában-való fö embereknek régi böcsülletes Nemzetsége és *Genealogiá*-ja, azokból a' Könyvekből meg-ismérszik vala, mellyek az Irás-túdóktul a' Templomban tartattak: mind meg-égeté ezeket a' Könyveket; azt alítván, hogy az ö Ujsága gyalázatos nem lészen, ha senki meg nem mutathattya maga Nemzetségének régiségét.

Mondaná valaki: Ha a' Régiek vallásától ily távúl járnak az Ujítók; Mi az oka, hogy a' *Predikátorok* a' Régi Szent Atyákat oly gyakran emlegetik, azok mondásiból állatván (hogy már) tanításokat? Erre elég azt felelni; hogy, ha minden Eretnekség a' Sz. Irást emlegeti, *[1223] noha semmit igazán a' Sz. Irással nem bizonyít: mit csudálkozunk, ha a' Szent Atyákat ajakokon viselik?

De világosb értelemért, Először, *Lirinensis*-sel azt mondom: Az Eretnekségek tulajdona, hogy keresnek valamely homályos mondásokat a' Régiekben; és félre tévén a' mit gyakran és nyilván tanítanak a' Szent Jámborok, szem-fény-vesztésért, a' homályos szókat ragadgyák, mint-ha

[1217] *24. Confirmatio.*
[1218] * Cal. l. 4. c. 19. nu. 10.
[1219] *25. Legis observatio.*
[1220] ‘‘ Cal. li. 2. c. 7. nu. 5.
[1221] •• Lib. 3. cap. 12. ¶. 7.
[1222] † Euseb. 1. hist. c. 6. 7.
[1223] * Supr. fol. 97. Infr. li. 3. c. 12. ¶. 2.

hodogeus_j.indd 279 2025. 07. 21. 11:26:10

azokhoz támaszkodhatnának: *Captant veteris cujuspiam viri Scripta, paulo involutius edita, quae pro ipsa sui obscuritate, dogmati suo quasi congruant: ut illud nescio quid, quodcumque proferunt, neque primi, neque soli sentire videantur.*[1224] Ugyan ezent írja Szent Gergely: *Ut ea quae asserunt haeretici, commendare quasi de antiquitate possint, antiquos Patres se habere testantur: ut ea quae ipsi dicunt, etiam Antiquos tenuisse fateantur.*[1225] Masodszor: Midőn a' *Lutheristák*, a' Szent *Doktorok* Irásit forgattyák a' *Calvinisták*-ra: ezek azt mongyák; hogy, hamissan csigázzák a' *Páterek* írásit; csak szemfény-vesztésért pattogattyák a' tudatlan község-elöt a' régi *Doktorok* nevét: de, a' ki meg-tekínti könyvöket, nyilván tapasztallya, hogy hamis és idegen értelemre forgattyák azok Irásit: ‘‘[1226] *Patrum nomina, ad fallendos eos qui Patres non legerunt, inani strepitu cumulant: sed ex illis excerpta testimonia, non nisi aperta Sophistica, ab ipsis in alienam a Patrum mente sententiam detorqueri, facile apparet*. Másut, *Kemnicius*-rúl azt írják; hogy szakadozva, hamissan, esztelenűl hozza-elő a' Régiek mondásit: ••[1227] *Allegat Patrum sententias sine judicio, sine ulla cura: saepe mala fide, nec perfecte: saepe vel truncat, vel imperfecte citat Patres, alieno sensu, contra propriam illorum mentem, vi, et obtorto* {161:} *collo eos adducens*. A' *Calvinisták*-rúl ugyan ezent írja *Schlüsselburgius* †[1228] Lutherista *Superattendens*. Es *Galliá*-ban, a' Király-elöt, 1603. esztendőben, az *Ebroici* Püspök, *Plessaeus*-nak, fö *Calvinistá*-nak, szemtűl-szemében, Öt-száz hamissan elő-hozot Bizonyságot jegyze-fel, *[1229] mellyeket *Plessaeus* egy könyvecskéjében, a' Régiekre erővel, és hamissan kent vala. Igazán írja tehát Sz. Gergely: ‘‘[1230] *Saepe haeretici eosdem nobiscum Patres, quos veneramur, laudant; sed intellectu depravato, ipsis nos eorum laudibus impugnant*.

[1224] Lirin. cap. 11.
[1225] Greg. 12. Moral. c. 15.
[1226] ‘‘ Palatinales Admonition. ad Libr. Concord. fol. 289. edit. Neostad. 1581.
[1227] •• Nova super Nova novorum. P. 1.
[1228] † Li. 2. Theol. Calvi. art. 2. a pag. 38. ad 60.
[1229] * Vide Acta Colloquii, edita Mogunt.
[1230] ‘‘ Gregor. l. 8. Moral. c. 23.

hodogeus_j.indd 280 2025. 07. 21. 11:26:10

Ne keressünk erre idegen bizonyságot: *Calvinus* nagy szemtelen merészséggel azt írja; hogy ••[1231] senki nincs a' Régiek-közzűl, a' ki világos szókkal nem írná, hogy Kenyér és Bor vagyon az Ur-vacsorában. Az-is ö szava; hogy, †[1232] *Omnes Patres*, Minden régi Atyák, javallyák a' Püspökök házasságát. Noha ö-maga, *num. 24. et 28. Siriciust*, és *Jerónimust*, ebben ellenkezni vallya. Egy szóval; a' tudatlanok-elöt bátran emlegetik az Atyákat: noha tudgyák magok, hogy azokkal ők ellenkeznek.

¶. 5. A' Mostani Tudományok újsága, meg-tetczik abból, hogy az Apostolok idejétül-fogva senki ezeket nem követte.

Az Uj Tanítók tulajdon Vallásából meg-mutatók, hogy gyermekdéd az ö szakadások. Mennyünk továb, és ezen dolognak tapasztalhato Jelenségit lássuk. Ha a' *Luther*, és *Calvínus* Hiti nem új: mutassák-meg a' Régiek irásiból, hogy az *Apostolok* idejétűl-fogva, minden üdőben vólt oly gyölekezet, mely az ö Tudományokkal eggyezet. Nevezzenek egy Nemzetséget, egy Tartományt, egy Várast, egy Falut, egy Házat, a' hol ez-elöt Száz esztendővel az ö Hitek taníttatot. Mutassanak egy Templomot, a' hová imádságra, predikállásra, Szentség szolgáltatásra egybe-győltek *Luther*-elöt, az *Augustai*, vagy *Helveciai Confessión*-valók. Jegyezzék-fel, Kiket kereszteltek; kiknek predikállottak; mely Eretnekség-ellen viaskodtak; minémü *Mártir*omságokat szenvedtek az ö Hitek Vezéri és Pásztori ez-elöt Ezer esztendővel? Sőt az *Apostolok* idejétűl-fogva, Egy embert nevezzenek, *Quis? Ubi? Quando?* Ki? Hol? és Mi üdőben értett eggyet ö-véllek? Ki hitte, és tanította valaha, valahol, éppen ezt a' Tudományt, mellyet most ők híntegetnek?[1233]

A' mí Vallásunkban künyü nékünk ezeket meg-mutatnunk.[1234] Mert, hogy egyéb mély Bizonyságokat ne említcsünk, mellyekrűl ez-után szóllunk; Mí *Magyarok*, csak az esztendők Hólnapit sem tudgyuk külömben

[1231] •• Cal. l. 4. c. 17. nu. 14.
[1232] † Cal. l. 4. c. 12. nu. 26.
[1233] Infr. lib. 9. c. 2.
[1234] NOTA.

hodogeus_j.indd 281 2025. 07. 21. 11:26:11

nevezni, hanem Bóldog Aszonyrúl, a' Negyven-napi Bőjtrűl, a' Szentekrűl. A' Vasárnapokat, mái napig, nagy részre a' *Mise*-kezdetirűl nevezzük: mert, *Reminiscere*, *Invocavit*, *Judica*, *etc*. Vasárnapot, nem egyébért nevezzük így, hanem, hogy azokon a' Vasárnapokon, az *Introitus*-ban, elsö szó *Reminiscere*, *Invocavit*, *Judica*, *etc*. Kiből meg-tetczik; hogy, mihent a' Hólnapokat számlálni, és a' Vasárnapokat illeni kezdették a' *Magyarok*; az-az, mihent a' vak és embertelen Tatárságból ki-kőltek, ottan arra a' Hitre jutottak, melyben Bóldog Aszonyt tisztelték, Bőjtöltek, *Misét* mondottak. Tekíncsd-meg a' régi *Ersek*-ségeket, *Püspök*-ségeket, *Praepost*-ságokat, *Apátur*-ságokat; a' régi Törvényeket, és *Decrétomokat*, mellyeket Sz. *István* szerzet; a' puszta és ép Szentegyházak Oltárit, Segrestyéit, és minden rendelésit: csak ezekből meg-tapasztalod, hogy, miólta Ke-{162:}resztyénné lettek a' mí Eleink, azon Hit vólt közöttök, mellyet most vallanak a' *Romai* gyölekezet fiai. A' mit *Magyar*-országrúl mondok, künyű ezen formán, egyéb Országokban hasonló Bizonyságokat találni.

Azért azt kívánnyuk; hogy ők-is, hanem újonnan kezdet Tudományt hirdetnek, valami efféle Jelenségit adgyák koros és meg-őszült Hiteknek.

¶. 6. ELSÖ Csavargása az Ujítóknak ki-rekesztetik: melyben az Apostolok Régiségét mutogattyák.[1235]

Az Ujítók künnyen akarván el-múlni e' Bizonyság-mellől, Először azt mongyák; hogy, az *Apostolok* ö-elöttök azt hitték, 's tanították, a' mit ők most tanítnak: Egyebekkel azért nem gondolnak, ha mind e' Világ külömbet taníts-is. Elég az ö Hitek régiségére, hogy azt tanították az *Apostolok*, a' mit ők hirdetnek.[1236]

Tettetes fogásnak látszik ez: De ha mélyen meg-tekíntyük, nem egyéb, szaladásra gondolt tétovazásnál.

I. Mert, ezt az *Exceptiót*, egy-aránt forgattyák minnyájan a' külömböző Tanítók; Es eggyiknek sincs e' dologban másiknál színesb palástya: mert

[1235] I.

[1236] Calvi. Praefat. Institut.

hodogeus_j.indd 282 2025. 07. 21. 11:26:11

mindenik, az ö értelme-szerént magyarázván az Irást, azt vítattya; hogy, csak az ö tanítása eggyez az *Apostoli* Irásokkal. Mivel azért szinte ollyan könnyen, 's ollyan bátran forgattyák ezt a' feleletet minden Tévelygők, mint szintén a' *Lutheristák*: elégséges nem lehet eggyiknek-is, hanem-ha egy-aránt minden ellenkezö Tévelygéseket jóvá tehet; a' ki lehetetlen.

II. Ez a' Felelet, cserbe hadgya, és hamissá tészi az Uj Tudományokat: noha úgy tetczenék hogy menti. Mert, e' szerént a' felelet-szerént, helyén marad a' mit most vítatunk; tudni illik, hogy, az *Apostolok*-idejétűl-fogva senki nem vólt, a' ki hirdette, tanította, óltalmazta vólna a' *Lutherista* és *Calvinista* Vallást.[1237] Ez-elöt pedig, világoson meg-mutatók a' tellyes Sz. Irásból, hogy Taníto-nélkül, a' Hit meg nem maradhat. Következik tehát, hogy az *Apostolok*-után, a' *Lutherista* Hit meg nem maradot, hanem tellyességgel ki-gyomláltatot, ha minden üdők forgásában, Taníto-Pásztori és Vezéri nem vóltanak. Ez így lévén, szem-látomást meg-ismérszik, hogy hamis a' *Lutherista* és *Calvinista* hit. Mert erőssen meg-bizonyitók; *[1238] hogy, a' mely Hit az *Apostolok* idejétül-fogva, világ végéig meg nem marad, igaz nem lehet. Azon-képpen azt-is meg-mutatók; hogy, Hamis tévelygés az, valamelynek szűnetlen Isten Igéje-hirdetö, és *Sacramentomok*-szolgáltato *Pásztori* nem vóltak. Végezetre; az Ujonnan nevekedet Tudományt hamisnak mondók, az *Apostolok* tanítása-szerént. Szinte, oly Uj pedig a' *Lutherista* és *Calvinista* tudomány, ha az *Apostolok* halálakor meg-szűnt, és ezer esztendö-után nagy későn ismét ki-fakadot, mely új a' mostan éppíttetet Palota, melynek köve és helye régi vólt.

III. Csak szó-fia beszéd az, hogy az *Apostolok*-kal ők eggyet értenek; a' mint ez-után meg-mutatom, mikor rész-szerént a' Hit dolgairúl szóllok.[1239] Bezzeg, ha az ö agyok mű-helyében koholt magyarázat Sz. Irás vólna, helyesen szóllanának. Ha pedig a' Sz. Irást úgy értyük mint azok magyarázták, kiktűl kézről kézre adatot nékünk: csak leg-kisseb dolog-{163:}ban sem kedvez a' Sz. Irás nékik. De most erről nem szükség többet szóllani: elég, ha meg-engedik, hogy az *Apostolok* halálától-fogva, senki nem vólt oly Hitben,

[1237] Supr. fol. 113. 114.

[1238] * Supra, f. 151. et seq.

[1239] Vide supr. fol. 100. 101. Inf. l. 3. c. 12. ¶. 7. Et li. 7. c. 3. ¶. 4.

hodogeus_j.indd 283 2025. 07. 21. 11:26:11

mint *Luther*, *Calvinus*, *etc.* mert ebből, nyilván következik hamissága vélekedéseknek. Ha pedig vólt valaki az *Apostolok*-után, a' kihez bízhatnak: tűrődzenek hozzá, és nem örömest jó kedvel, nevezzenek csak egy személyt, a' ki *Hopmestere* vólt a' *Lutherista*-ságnak.

¶. 7. MASIK Fogása az Ujítóknak ki-rekesztetik: melyben a' régi Sz. Atyákra, és Conciliomokra mutatnak.

Mint a' róka hánnya a' cselt, és ide 's tova evez farkával mikor lesre vétetik, és erőtlen viseltetik: azon-képpen az Uj Tanítók, látván hogy őket hálóra vitték, sok fogásokkal el akarják kerűlni ennek az erős Bizonyságnak óldhatatlan kötelét. Mert, a' mint *Illíricus* írja, künyű azt mondani; hogy az *Apostolok*-után, *Luther Márton*-elöt vólt az ö Vallások: de nehéz ennek a' körmét füléhez vonni: *Hoc argumento Satan haud raro, tamquam ignito telo, conscientiam nostram torquet. Perfacile enim est negare, Ecclesiae nostrae novitatem, et illorum antiquitatem: sed verisimiliter hoc retundere, est sane perdifficile*.[1240] Értem hol jársz. Nállunk-is, a' kinek hol fáj, ot tapogattya: a' hol viszket, ot vakarja. Ez bezzeg a' bökkenő.

Masodszor azért:[1241] A' tudatlan és temérdek-orczáju Tanítók, ugy-mint *Magyari István*, és egyéb jó-sültek, nagyon púposkodnak, és minden bizonyság-nélkül bátran mongyák; hogy, az Elsö Anyaszentegyház színe, az ö pártyokon vólt. Nem csak *Adam*, *Abraham*, és *Noë*, ugy-mond *Magyari:* de a' *Nicaea*-béli, *Costanczinápolyi*, *Efesomi*, és *Chalcédoni* Sz. Gyölekezetek-is, eggyet értettek az *Augustánusok*-kal. A' *Romai Pápák*-túl-is, kik *Linus*-túlfogva *Melchiades*-ig *Romá*-ban ültek, mí (ugy-mond) el nem szakadunk; véllek eggyet értünk.[1242]

Ej bátya, csak a' csattig vonnyad, és addig nyujtózzál míg lepeled ér. Igen fen kezdesz heazni, el-széđűl az agyad. Én-velem el nem hiteted hogy gyomorból szóllasz. Mert, a' Négy Sz. Gyölekezetet a' mi illeti, ezennel meg-hallod,

[1240] Illyricus, in Catalogo Testium Veritat. Praefat. edit. Basil. 1556.

[1241] II.

[1242] Magyari, az Ország romlása okairúl. Epist. Dedic.

hodogeus_j.indd 284 2025. 07. 21. 11:26:11

hogy ezektűl oly távúl estek, mint az ég a' földtűl. Es, a' mint nem régen hallók, A' kik túdósbak az Ujítók-közöt, ugy-mint *Calvinus*, és *Luther*, nem tagadgyák, hogy ők meszsze járnak ezektűl a' Gyölekezetektűl.[1243]

Abrahámot, és *Noët*, vak a' ki nem láttya, hogy külömben magok-mellé nem foghattyák az Ujítók, hanem ha ezt a' Két dolgot meg-bizonyíttyák: I. Hogy, a' mit a' *Lutheristák* kárhoztatnak a' mí Vallásunkban, azt *Noë* és *Abrahám* meg-vetette. mellyet soha meg nem mutathatnak. Mert, hánnyák-fel a' Sz. Irást, és mutassák-meg, hol szídalmazta *Noë* a' Halottakért-valo könyörgést? a' Szenteknek-való esedezést? Én ez-órá-ig fel nem találtam, hogy ezekben valamit mí-ellenünk tanítottak vólna a' *Patriarkák*. II. Hogy, Valamit *Abrahám* hit, azt a' *Lutheristák* és *Calvinisták*-is hiszik; valamit nem hit *Abrahám*, azt ők sem hiszik. Ezt ha meg nem mutathattyák: ok-nélkül tészik *Abrahámot Lutheristá*-vá. Mert, a' kik csak egy-nehány czikkelyben eggyeznek a' *Lutheristák*-kal, nem lésznek azzal *Lutheristák*, ha a' töb dolgokrúl külömb értelemben vannak. Soha pedig annak csak egy Jelenségét sem adhattyák a' *Lutheristák*, hogy {164:} *Abrahám* és *Noë* azt hitték a' mit ők tanítanak; vagy, hogy ők mind hiszik azokat, a' miket ezek a' *Patriarkák* hittek. Sőt, bizonyos Erősségekkel meg-mutathattyuk, hogy külömben vagyon a' dolog. Mert, hogy *Abrahám*, a' Keresztségrűl, az Ur-vacsorárúl, a' Szent *Pál Apostol* Levelei számárúl, böcsülletes méltósagárúl, és töb számlálhatatlan dolgokrúl, mellyek az *Apostoli* könyvekben foglaltatnak, azont hitte vólna, a' mit a' *Luther* és *Calvinus* nyája, sohúlt nem olvassuk. Viszontag, azt hitte *Abrahám*, hogy Környűl kel metélkedni; hogy oktalan állatok Aldozatival kel tisztelni Istent: Ezeket most nem hiszik a' *Lutheristák*. Noha azért minnyájan a' régi *Próféták* és *Patriárkák*, Christusban hittek; és ez-okon, *implicite*, homályban, és bé-takarva, hitték mind azokat, mellyeket a' Templom fedelének és kárpittyának el-szakasztásával Urunk ki-nyilatkoztatot: de nyilván, magok nemében, azokat ők nem tudták, mellyeket most hisznek a' Keresztyének.[1244] Ha pedig a' Christusban-valo Hitért, magok-mellé akarják vonni *Abrahámot* a' *Lutheristák*: azon okon, és egyenlő színnel, a' *Calvinisták*, és egyebek-is, valakik a' CHRISTUST hiszik, azt mondhattyák; hogy *Abrahám*, a' Hit dolgában

[1243] Lásd ez könyvn. 5. részét. ¶. 5. 6. Supra, fol. 97.

[1244] Lucae 23. v. 45.

hodogeus_j.indd 285 2025. 07. 21. 11:26:11

véllek eggyet értet. Ha azért el akarják hitetni, hogy *Abrahám Lutherista* vólt: ennek oly jelenségét keressék, mellyet a' *Calvinisták* ne vonhassanak magokhoz. Mert az bizonyos; hogy, a' mely bizonyság egy-aránt szolgál mind a' két ellenkezö félnek, eggyiknek sem szolgál külömben, hanem-ha mind a' két ellenkezö félt Igaznak mongyuk.[1245]

Az XXXI. *Romai Pápá*-kat, kik *Linus*-túl-fogva *Melchiades*-ig, az-az, Urunk születése-után *312*. esztendeig, éltek, méltatlan tészi *Lutheristá*-vá *Magyari*. Mert, a' ki ezek Leveleit, *in Epistolis Decretalibus Pontificum*; a' ki életeket, olvassa: minden bizonnyal érti, hogy semmit nem czimboráltak a' *Lutheristák*-kal. Sőt, a' *Magdeburgi Centuriátorok*, *Centuria 2. cap. 6. Higinus*, *Anaclétus*, *Evaristus*, *Telesforus* Pápát, mardossák a' *Mise*-mondásért, Bérmálásért, *etc: Alexandert*, a' Szentelt-vízért.[1246] Es, el-kezdvén Urunk Születésétűl Száz esztendőn, minden *Centuriá*-ban, illyen *Titulus*-alat; *Inclinatio Doctrinae*, *complectens stipulas*, *et errores Doctorum:* meg-mutattyák, hogy a' *Pápák* sok dolgot tanítottak, mely fogokra nem fér a' *Lutheristák*-nak.[1247] Sőt, a' maga-feledet *Magyari*, ugyan ot, a' hol maga-mellé fogja ezeket a' *Pápá*-kat, arczúl csapja szavát: és azt írja; hogy, a' *Melchiades*-elöt-valo *Pápák*-közzűl, *Marcellinus* bálványozo vólt. noha *Baronius, Tom. 2. Anno 302.* ezt a' rút szennyet szépen le-mosta *Marcellinus*-rúl. Ennek-felette, *Alexander* Pápát, hogy a' Szentelt-vizet javallotta; *Zeferinust*, *Fabianust*, *Urbanust*, *Calixtust*, kik mind *Melchiades*-elöt éltek, egyéb *Pápista* szerzésekért, rútúl mardossa *Magyari*.[1248]

De ha ellene nem vólna *Magyari*-nak, Két dolgot kérdenék ez-aránt tőlle. Eggyiket: Mi az oka, hogy csak *Melchiades*-ig (a' vagy inkáb *Silvester*-ig, a' ki *Melchiades*-után következékezék,) akar eggyet érteni a' *Romai Pápák*-kal? Talám akkor változtatták az Igazságot, mikor ama' Bőlcs, és szemes Sz. *Doktorok* éltek, ugy-mint *Athanasius*, *Hilarius*, *Optátus*, *Basilius*, *Nazianzénus*, *Chrysostomus*, *Jerónimus*, *Augustinus*, *Epifánius*, *Cyrillus*; kik mind csak hamar *Silvester*-után virágzottak? Vallyon, ezek nem

[1245] NOTA.
[1246] Baronium vide.
[1247] Centur. 2. c. 4.
[1248] Magyari, epi. Dedic. fol. 3. et 4.

hodogeus_j.indd 286 2025. 07. 21. 11:26:11

vehet-{165:}ték-e eszekbe, ha *Silvester* el-tévelyedet? Vagy, ha eszekbe vették, vallyon el-árulták-e a' Christus Igazságát; el-nyegvén, és siketségre vévén a' Tévelygést? Mert, soha senki azt, csak egy kisded szóval sem jelentette, hogy *Silvester* el-szakadot vólna, az elötte-valo *Pásztorok* tudományátul. Sőt *Calvinus* meg-vallya; hogy, Senki soha arrúl nem kételkedet, hogy a' *Romai Pápák* semmit a' Hitben nem változtattak Szent *Agoston* idejéig.[1249] A' Szent *Doktorok* Irásiból ez-után meg-bizonyítom; hogy, nem csak *Melchiades*-ig, de ö-utánna-is, változás nem let a' *Romai* Hit folyásában. Azt-is az Ujítók saját szavaiból elő-hozom; †[1250] hogy Urunk születése-után, leg-aláb Öt vagy hat-száz esztendeig, az igaz Tudomány meg nem hanyatlot. Masikat, azt kérdem *Magyari*-túl: Ha az elő-számlált Négy közönséges Gyölekezettel egy Vallásban vagyon, miért szakad-el a' *Melchiades*-után-valo *Pápák*-túl? Tudgya-e azt *Magyari*, hogy a' *Nicaea*-béli Gyölekezet, *[1251] *Silvester* Pápával; az elsö *Costanczinápolyi*, *Damasus*-sal; az *Efesomi*, *Celestinus*-sal; a' *Chalcédoni*, *Leó*-val eggyet értettek: egy Hitben, egyenlő értelemben vóltak: mindenüt a' *Romai Pápa* Követinek elsö helyt adtak: Végezéseket a' *Romai Pápá*-val erőssítették: sőt azt tanították, hogy, nem igaz Gyölekezet, valamely a' *Romai Pápa* akarattya-nélkül tartatik, *[1252] a' mint ezennel meg-mutatom? Ha azért az egész Keresztyén világ meg-vallya, hogy *Melchiades*-után-is, a' *Romai Pápák* igaz Hitet hirdettek: mi okon veti *Magyari* az Igazság határát *Melchiades*-ben?

Illíricus, és *Hunnius*, magok-mellé akarják vonni Sz. *Agostont*, *Jerónimust*, *etc*. Az-után, azokat a' Papokat, Barátokat, Apáczákat, Császárokat, kik panaszolkodva fájlalták, és ugyan szidalmazták-is az Egyházi rendek szabadságát, feslet erkőlcsét, fösvénységét, és egyéb fogyatkozását. Ezek-közöt nevezik Sz. *Bernárdot*, *Thomas Aquinást*, *Scotust*, *Gregorius Ariminensist*, *Gersont*, *Okámot*, *Mantuanust*, *Petrarchát*, *Udalricust*, *Senás*-béli Sz. *Katalínt*, *Briginát*, *Friderícus* és *Henrícus* Császárt. *etc*.[1253]

[1249] Calv. li. 4. c. 2. num. 3. Vide l. 9. c. 2.

[1250] † Infra, cap. 5. ¶. 4.

[1251] * Nicaen. anno 324. Constant. 381. Ephesin. 431. Chalced. 451.

[1252] * Vide infr. l. 3. c. 5. ¶. 6. Et lib. 10. ca. 1. ¶. 4. Illyric. in Catalogo. Hunnius Praefat. de Eccles.

[1253] Supra, f. 160.

hodogeus_j.indd 287 2025. 07. 21. 11:26:11

A' beszédnek igyenesse jó, 's a' mankónak horgassa. Nem régen hallók az Ujítóktúl; hogy a' régi *Doktorok*, a' közben-vetet dolgokban velünk eggyeztek; Ezekkel pedig, a' lelki ismeretekkel tusakodó fogások kovácsival, szemben ellenkeztek. Ez-után-is nagy fenn meg-bizonyítom; hogy Sz. *Agoston*, Sz. *Ambrús*, és egyebek, a' Szenteknek-valo könyörgésrűl, a' Halottakért-valo imádságrúl, és egyéb dolgokrúl, mí-velünk tartották.[1254]

Csúfos dolgot beszélnek ez-aránt a' Pártosok. Azt mongyák; hogy, a' régi *Doktorok*, noha a' *Pápista* Hitben éltek, és azt terjesztették: de, mikor halálok orájára jutottak, fel-nyílt szemek; és a' *Lutherista* vallást meg-ismérvén, abban hóltak-meg, és úgy üdvözűltek: * *Bernardus, vir adeo pius et Sanctus, et castus, ut eum merito putem praeferendum omnibus Monachis; cum graviter decumbens, de vita desperasset, sic oravit: Ego, Domine, perdite vixi: sed Tu Domine JESU, duplici jure tenes regnum caelorum: Primum, quia filius DEI es: Deinde, quia illud tua morte acquisivisti. Illud servas pro te, jure Nativitatis: hoc largiris mihi, non jure Operum, sed Gratiae. Simili modo arbitror Hieronymum, Gregorium, et plures alios Patres salvatos.*[1255] De ki nem láttya, mely sovány, és utólso szaladásra gondolt csavargás efféle? Nem heában mondották a' Régiek; hogy, csuda féreg a' bolha: addig szökdé-{166:}csel, hogy, vagy vízbe esik, vagy tűzbe. *Luther*-is addig hánnya a' cselt, hogy csávába esik. Mert, akarom tudni, Álmában látta-e, vagy mások sugallásából vette, hogy a' Sz. Atyák, halálok óraján ki-állottak elébbi Vallásokból? Ha ki-állottak-is; Honnan tudgya, hogy *Lutherista*-ságra, nem *Calvinista*-ságra hajlottak? A' kik halálok óraján jelen vóltak vonyagodó ágyoknál; a' kik életeket meg-írták; a' kik eleven tanításokat hallották ezeknek, csak homályos szóval sem jelentették, hogy Ujítást tettek utólso órájok idején Vallásokban. maga, ha akkor meg-ismérték tanítások hamisságát, tartoztak lelkek vesztése-alat, hogy, a' kiket az-elöt meg-csaltak, halálok óraján ki-vonnák tévelygésekből, és az ismért Igazságra igazítanák. Azok pedig, kik jelen vóltak a' Szent *Bernárd*, és egyéb Szentek halála-kor, semmi újításrúl nem emlekeznek. Ez azért az *Exceptio*, oly hihetséges, mint ha valaki azt

[1254] Vide infr. li. 9. c. 2.

[1255] Luther. to. 5. Lat. Vit. 1554 per Ioan. Lufft. in caput 4. ad Galat. poster. Commentar. Vithak. q. 3. de Eccles. c. 2.

hodogeus_j.indd 288 2025. 07. 21. 11:26:11

vítatná, hogy *Luther* halála óraján ismét Baráttá let, és a' régi Igazságra tért, melytűl eléb el-szakadot vala.

Ha *Illíricus* a' Barátokat, úgy-mint *Aquinást*, Szent *Bernárdot*, *Okámot*, és az Apáczákat *Lutheristák*-ká akarja tenni, azért, hogy a' Papok gonosz erkőlcsét feddették: Ezen formán minket-is fejenként *Lutheristá*-vá tehet. Mert, valakik jámborok, a' *Pápák*, vagy egyéb Egyházi személyek vétkét, nem javallyák, nem szépegetik. De, hogy eszébe vegye minden ember az *Illíricus* eszességét, Négy kérdést támasztok:

I. Azt itíli-e *Illiricus*, hogy, Valaki a' más ember gonosz életét, rút erkőlcsét, illetlen maga-viselését feddi, és gyalázza, annak Hitit szidalmazza, és Vallását kárhoztattya? Vallyon az Uj Tanítók, nem feddik és pökik-e az ö Hiteken-valók gonosz életeket? Ez-után *[1256] meg-hallyuk, mely nagy panaszolkodással orczázza *Luther*, az ö esze-veszet Nyájának Istentelenségét. Ebből azt kellé ki-satúlnia, hogy *Luther* el-állot Juhai-mellől? Tehát, a' Barátok, és Apáczák sem lettek *Lutheristák*, a' gonosz-életü Papok szidalmazásával. Mert, ha *Lutheristák* lettek vólna, ki-szökvén a' Barátságból, farba rugták vólna a' csuklyát, és nőszni kezdettek vólna, mint Lator *Márton*.

II. A' kik, a' *Pápák*-közzűl némellyeket, feslet erkőlcsökért, és, bár azt mongyuk, hogy, tudományokért-is, szidalmaztak: következik-e hogy *Lutheristák* vóltak? Vallyon, mind *Luther* katonája-e, a' ki szidalmazza a' *Pápát*? Igy a' *Sidó*, *Török*, *Arianus*, *Calvinista*, *Luther* hada lészen, mert ezek fejenként gyülőlik a' *Pápát.*

III. Ha nem csak a' *Pápa* szidalmazásában, de a' Tudománynak egy, vagy két czikkelyében eggyeztek vólna-is ezek a' *Lutheristák*-kal: következnék-e hogy *Lutheristák* vóltak? Ha mind *Lutherista*, a' ki egy, vagy két dologban eggyez ö-véllek: az *Arianusok*-, *Sabellianusok*-, *Mahometanusok*-, *Calviniánusok*-is, *Lutheristák* lésznek.

IV. Ha ezeket *Lutheristák*-ká tészük, csak azért, hogy egy, vagy két szót ejtettek, mellyet a' *Lutheristák* javallanak: Mi az oka, hogy a' mí Hitünk-mellé nem foghattyuk mí-is őket, holot a' töb *Pápista* vallásokban eggyet értettek velünk; a' mint meg-tetczik Irásokból, Szerzetes életek rendiből, minden magok-viseléséből? Jóllehet, ha (a' mi úgy nincs) úgy vólna-is; ha egy-nehány

[1256] * Infra, l. 3. c. 7.

hodogeus_j.indd 289 2025. 07. 21. 11:26:11

Pápa-rágalmazo ember, *Lutherista* let vólna-is: {167:} igen vert, és szakadozot had vólna; és csak imit-amot, *Rari nantes in gurgite vasto*, szálankoznának a' *Lutherista*-ság Pásztori. Mert ezek-közzűl, eggyik, sok üdővel élt másik-után; és eggyikben el-fogyván, másikban meg-újúlt a' *Lutherista*-ság. maga az Igaz Tudomány, és az ö *Pásztori*, minden üdők folyásában, szakadás-nélkül meg-maradtak a' Christus ígéreti-szerént.[1257]

¶. 8. HARMADIK Tétovazása az Ujítóknak bé-árkoltatik: mellyel a' Görög Ecclesiát magokhoz akarják csatolni.[1258]

Harmadszor: A' *Görög Ecclesiát* említi *Hunnius*, †[1259] mint-ha ez ö véllek tartaná. De lelki-ismereti-ellen beszél. Mert maga *Hunnius* vallya; *[1260] hogy a' *Görögök*, sok dologban hamissat tanítanak, az-az, ö-tőllök külömböznek. Bezzeg mesterkedtek a' *Lutheristák*, hogy a' *Görögöket* magokhoz csatollyák; és az ö *Confessió*-jokat bé-küldötték a' *Costanczinapolyi Jeremiás Patriarká*-nak: ki oly választ adot, mellyet örömest el-temettek vólna: de *Szokolouzki Sztaniszló, 1582.* esztendőben, nyomtatva világ-eleibe terjesztette.

Ebből a' Feleletből meg-tetczik, hogy inkáb minden *Articulus*-ban, valamely-ellen rúgóldoznak az Ujítók, velünk eggyet ért a' *Görög Ecclesia*.[1261] I. *Cap. 21.* Azt állattya a' *Patriárka*; hogy, a' Szenteket segitségűl kel híni. *Cap. 13.* azt írja; hogy, a' Misében segitségűl kel híni a' Szenteket; mint meg-tetczik, ugy-mond, a' Sz. *Basilius* Mise-mondó könyvéből, mellyel csak Bőjtben élűnk; és a' *Chrysostomusé*-ból, melyből egyéb üdőben mondunk Misét. Sőt, a' mely Levelet *Crusius*-nak íra a' *Patriarka*, így fejezi-bé: *Precamur DEUM, ejusque omni parte Beatissimam Matrem, ut vos utriusque hominis perfundat gaudio.* II. Sok helyen írja; hogy, a' Halottakért-valo Alamisna, és Mise-mondás, hasznos és kellemetes Isten-elöt; úgy-mint, *Capite 12. 15. 21.* III. Azt írja *Cap. 7.* hogy, miképpen a' Szent Léleknek, Hét

[1257] De Epistola Udalrici, ab Illyrico falsata: Vide Bellarmin. lib. 1. de Clericis, cap. 22.
[1258] III.
[1259] † Hunnius Praefat. de Ecclesia.
[1260] * Hunnius fol. 81. de Ecclesia.
[1261] In editione Dilingana.

hodogeus_j.indd 290 2025. 07. 21. 11:26:11

ajándéki számláltatnak; azon-képpen Hét Szentség és *Sacramentom* vagyon az Anyaszentegyházban. ezeket, azon rendel számlállya, mint a' *Tridentomi Conciliom.* IV. Azt taníttya; hogy, a' Gyonás-által, úgy nyeri ember Bűne bocsánattyát, ha rend-szerént, számát, és nemét bűneinek elő-számlállya, menyíre eszébe juthat; *Cap. 11. et 7.* V. Az Ur-Vacsorájárul azt írja, *Capite 10. fol. 146. Capite 13. fol. 175.* hogy, a' Kenyér és Bor, Urunk Testévé változnak. VI. A' Jó Cselekedeteket, szükségeseknek mongya az üdvösségre, *Capite 6: Mercedem, aeternaeque vitae praemium reportantibus iis, qui se in illis exercuerint.* VII. Sok szóval bizonyíttya; hogy, Isten malasztyával, meg-tarthattya ember a' Törvényt: és kárhoztattya azokat, kik meg-vetik az Anyaszentegyház *Tradició*-it; *In Epilogo, fol. 354.* VIII. Az Irás értelmét, a' régi Atyák tanitásából mongya hogy kel venni, *Capite 18.* IX. Az-is ö szava; hogy, a' kik egyszer Házasság-nélkül-valo Tiszta életet fogadtak, nem szabad azoknak menyegzősködni; *In Epilogo, fol. 351. Nos illis Sacerdotibus, qui in Virginitate persistere non possunt; priusquam tamen consecrentur, et Sacerdotes fiant, Uxores accipiendi potestatem damus: Ille autem, qui semel Virginitatem professus est, Virgo permaneat; nec jam illi, ullam amplius licentiam, post Votum susceptum, nubendi damus.* Ezekből ki-tetczik, mely szépen eggyeznek (*scilicet*) a' *Gö*-{168:}*rögök* a' *Lutheristák*-kal. Szent *Agoston* írja; hogy Isten a' Sidókat a' végre tartotta, és széllyeztette e' világra, hogy a' Keresztyénségnek bizonysági lennének az Ó Testamentom erőssitésével. Azért, én-is Isteni gond-viselésnek tulajdonítom, hogy a' *Görögök*, *Örmények*, *Abassinusok*, és egyéb *Schismaticusok*, tellyességgel ki nem gyomláltatnak e' világból: hogy ezek tanu-bizonyságival meg-győzessenek az Uj Eretnekségek: és ki-tessék, hogy nem a' *Romai Pápa* találta és gyarapította azokat a' Vallásokat, mellyeket mí-bennünk szidalmaznak az Ujítók, hanem az *Apostolok*-rúl szállottak reánk. Mert bizony, ha ezek *Pápa* találmányi vólnának, a' *Pápá*-nak halálos ellenségi lévén a' *Görögök*, soha bé nem vették vólna tanításit.[1262]

A' minémü dologban külömböznek tőllünk a' *Görögök*, azokat magok sem javallyák a' Pártosok: I. A' *Görögök* azt vítattyák; hogy A' Szent Lélek,

[1262] Vide supra, fol. 58.

hodogeus_j.indd 291 2025. 07. 21. 11:26:11

csak Atyától származik; mint *[1263] *Jeremias Patriárcha* taníttya. Ezzel ellenkezik †[1264] az *Augustai* és ‘‘[1265] *Helveciai Confessio*: mert mindenik azt mongya; hogy, Atyától és Fiútól származik a’ Szent Lélek. II. Azt írja ezen *Patriarka*; hogy, Oly szükséges a’ kisded gyermekeknek az Ur-vacsora, mint a’ Keresztség: ez-okon, mihent a’ gyermeket meg-keresztelik, szükség, hogy szájába öncsék az Urat. Ezt, Szent *János* hatodik részéből bizonyíttya, *Cap. 3. fol. 57. Cap. 9. fol. 127.* III. Azt állattya a’ *Patriarka*; hogy ö *Primas*, Elsőb, és Felsőb az *Ecclesiá*-ban, nem a’ *Romai Pápa*; *Capite 13. fol. 190.* IV. Azt írja; hogy az *Apostolok*, és Atyák parancsolattya-szerént, ők mind ez-ideig sem észnek fojtottat; *In Epilogo, fol. 374.* V. A’ mint a’ *Florenciai Conciliom*-ban olvassuk; és a’ *Görögök*, ’s *Oláhok* szokásából tudgyuk, a’ Házasságot kicsiny okból meg-ólgyák, és új Házasságra szabadíttyák embert. Ezeket mí nem kedvellyük a’ *Görögök*-ben: de az Ujítók sem tellyességgel javallyák.[1266]

Vannak egyéb külömbségek, mellyeket, mivel a’ Hitnek sérelme-nélkül követnek, el-szenvedünk a’ *Görögök*-ben. I. Azt itílik; hogy Urunk a’ Végvacsorán, Kovászos kenyérrel áldozot: azért ők-is kovászost osztogatnak. Ezt úgy nem ellenzük, hogy ezért őket kárhoztatnók. II. Meg-engedik; hogy, a’ kinek Papsága-elöt Felesége vólt, Rendelése-után vélle élhessen. noha nős Püspököt, és rendelés-után-válo Házasulást, nem szenvednek. Ezt sem kárhoztattyuk bennek, noha külömb szokás vagyon nállunk. III. Az Ur-Vacsoráját, két szín-alat osztogattyák közönségesen: de azt nem taníttyák, hogy köteles minden ember a’ Két színre. sőt, a’ Nagy hétben, csak Egy szín-alat vészik; a’ betegeknek-is úgy adgyák. IV. Nem akarják azt mondani, hogy, *Purgatoriom*-ban tűzzel kínoztatnak a’ lelkek: hanem így szóllanak: *Fatemur, animas in Purgatorio esse. quod quidem, sive ignis sit, sive obscuritas, seu tenebrae, seu id genus aliud, non refert.* De, a’ mint ezután a’ *Purgatoriom*-rúl szólván, meg-mondom, ebben sem kárhoztattya az ö tanításokat az *Ecclesia*.[1267]

[1263] * Cap. 1. fo. 12.
[1264] † Confess. Augustana in Nicaeno Symbol.
[1265] ‘‘ Helvet. art. 3. fol. 5.
[1266] Concilium Florentin. post literas Unionis.
[1267] In Concilio Florentin. Sess. ultima, ante literas Unionis.

hodogeus_j.indd 292 2025. 07. 21. 11:26:11

Meg-tetczik tehát, hogy, a' miben mí-tőllünk külömböznek a' *Görögök*, abban az Ujitóktúl-is idegenek. A' *Lutheristák*-túl, és *Calvinisták*-túl indíttatot viszsza-vonyásoknak pedig, csak nem minden czikkelyiben velünk eggyet értenek. Micsoda orcza tehát, mely nem általlya a' *Görögök* paíssa-alá toszni a' *Lutherista*-ságot?

{169:} ¶. 9. NEGYEDIK Mentsége az Ujitóknak el-rontatik: mellyel Huszt, és egyéb Tévelygöket pártyokra vonszanak.[1268]

Negyedszer: A' régen kárhoztatot Tévelygőket akarja maga-mellé vonni *Hunnius*:[1269] azért, *Husz Jánost*, *Viclefet*, *Aëriust*, *Joviniánust*, *Vigilantiust*, emlegeti, ugy-mint az ö hiti Kalaúzit. Sőt azt mongya; hogy Luther, *In Glossa, contra Edictum Imperatoris*, igazán írja; hogy, midőn *Husz* fogva vólt, ö-rólla profetált, hogy a' *Lúdat* most meg-ölik, (*Husz*, *Csehül* Ludat tészen:) de *[1270] száz esztendő-múlva, egy *Hattyu*, az-az, *Luther* jő helyében.

Ittis cserben maradnak. I. Mert, Isten nem ígérte azt az *Ecclesiá*-nak, hogy a' Pokol kapuja nem ellenkezik vélle; nem viaskodik ellene: hanem, hogy, *Non praevalebunt*, gyözedelmet nem vészen rajta. Azért, vóltak sokan, kik némely dolgokban ellenkeztek a' *Romai Ecclesiá*-val: de késön kezdették, szakadozva, eggyik másik-után sok üdővel támadtak: végre-is le-nyomattak, és az egész Keresztyénség-közzűl, mint Eretnekek ki-gyomláltattak; el-fogytak. Azért, ha ezek-közzűl valaki *Lutherista* let vólna-is, ki soha sem vólt, nem következnék, hogy új nem vólna a' *Luther*-ség. Mert, noha az-elöt szép Palota vólt a' hol most éppítünk: de, ha az elébbi éppűlet tellyességgel ledőlt sok száz esztendő-elöt, méltán Újnak mongyuk a' mostan rakot éppületet. II. Mert ezekkel, egy-aránt dicsekednek a' *Lutheristák*, és *Calvinisták*: nincs-is eggyik félnek nagyob jelensége, melyből ezeket maga-mellé vonhassa, és a' más párttúl el-szakaszthassa. III. Mert, noha a' régi Tévelygők egynehány dologban el-szakadtak a' *Romai Ecclesiá*-túl, és a' mostaniakkal

[1268] IV.

[1269] Hunn. Praefat. de Eccles. Et in Orat: Saeculari, Academiae Vittemb.

[1270] * Luth: to. 4. Lat. Vitt. Anno 1552. Comment: in Daniel. fol. 334.

hodogeus_j.indd 293 2025. 07. 21. 11:26:11

eggyet értettek: de eggyeztek, a' *Romai* Vallással azokban az Ágazatokban, mellyekben szakadásokat nem említik a' Régiek. Ezek pedig sokkal többek, hogy-sem a' miben eggyeznek az Ujítókkal. IV. Magok az Ujítók, a' régi Tévelygők tetczésit sok dolgokban szidalmazzák, és kárhoztattyák.

Aëriust szeretik, hogy a' Halottakért-valo imádságot meg-veti: De Eretnekek-közzé szamlállyák, hogy *Ariust* követte; a' mint *Epifánius* írja: *Aërius in hunc usque diem in carne vivit. Arianus quidem in totum; aliter enim non sentit, quam Arius*.[1271]

Jovinianust kedvellik, hogy a' Bőjtöket nem javallotta; az Apáczaságot, és Nőtelen életet tapodta: De kárhoztattyák, hogy a' Keresztelt embert, vétkezhetetlennek mondotta; a' mint Szent *Agoston* írja: *Hic dicebat, Non posse peccare hominem, lavacro regenerationis accepto*. Mert az Ujítók, az embert, Minden cselekedetiben vétkesnek hirdetik.[1272]

Constantinus Coprónimust dicsírik, hogy a' Képeket el-rontotta: De Eretnek számban írják, mivel Christust igaz Istennek, és az ö Annyát Isten Annyának nem hitte; mint *Theófanes*, és *Cedrénus* irásából meg-mutattya *Baronius*.[1273]

Vicleffet követik abban, hogy az Ur-vacsorában, a' Kenyeret és Bort, meg-maradni mondotta: De sok tévelygésiért, az *Augustai Confessio*, Eszefordúltnak nevezi őtet: *Plane furebat Vicleff, qui negabat licere Sacerdotibus tenere proprium*.[1274] Ugyan-is illyen goromba tévelygéseket tanított; hogy, A' gonosz-életü Pap, nem igazán szolgáltattya a' *Sacramentomot*: Senkire törvényt nem szabad tenni: Senkinek az Egyházi személyek-közzűl, {170:} nem szabad Jószágot bírni: *Conversatio mali Praelati, subtrahit acceptionem Sacramentorum a subditis. DEUS non approbat, quemquam damnari civiliter, vel civiliter judicari. Non est major haereticus, quam Clericus, qui dicit, Licitum esse Sacerdotibus dotari possessionibus temporalibus*.[1275] Sőt azt merte mondani; hogy, Minden teremtet-állat, Isten: *Quaelibet Creatura est DEUS*. Mely Eretnekséget, meg-ujításának mí üdőnkben a' *Libertinusok*,

[1271] Vide Coccium, Tomo 1. lib. 8. art. 3. Epiphan. Haeresi 75.
[1272] August. Haeresi 82.
[1273] Baron. tom. 9. Anno 767.
[1274] Apolog. tit. de Tradit. f. 194. in lib. Concordiae.
[1275] Ita Concil. Constantiense, Sess. 15.

hodogeus_j.indd 294 2025. 07. 21. 11:26:11

ha *Calvinus*-nak hiszünk: *Unicum dicunt esse Spiritum, qui sit, et vivat in omnibus creaturis. Idque probant, quod in ipso vivere, ac moveri dicamur: Solus ipse habeat immortalitatem, et tamen humana anima immortalis sit.*[1276]

Pighárdot, dicsírik némely dolgokban: de, a' mint ezennel megmondom, †[1277] *Luther* őtet-is Eretnek számban írja.

A' *Valdensesek*, kedvesek egy-nehány vélekedésben: De nem javallyák eme' rút tanításit; Hogy, *[1278] nem szabad senkire törvényt tenni: Hogy, a' ki bűnbe esik, minden méltoságából ki-esik: Hogy semmi Esküvés nem szabad: Hogy, a' kit a' test izgat, szabad annak minden fertelmesség: ‘‘[1279] *Nullus Judex potest damnare ullum ad poenam. Scriptum est enim: Nolite judicare*. ••[1280] *Omnis potestas, tam Laica, quam Ecclesiastica, amittitur per Peccatum mortale*. †[1281] *Nullum Juramentum est licitum*. *[1282] *Urente carnis libidine, Omnis carnalis commixtio, tam inter viros quam inter feminas, est licita*.

Husz-szot igen emlegetik, mikor valamit ejt szájok ízi-szerént: Mindazáltal, magok-is Eretnek nevet sújtnak fejéhez, mikor azt hirdeti; hogy, a' *Vicleff Articulusit* hamissan kárhoztatták: ‘‘[1283] *Condemnatio Quadragintaquinque Articulorum Vicleffi, est irrationabilis, iniqua, male facta*. Azt-is mellé veti; hogy, Valaki Halálos bűnbe esik, el-veszti minden Uraságát: ••[1284] *Nullus est Dominus Civilis, nullus Praelatus, nullus Episcopus, cum est in Peccato mortali.* Ennek-felette, Pistorius, *in Parallelis Hus et Lutheri*, Hetven-négy *Articulust* szedet-égybe a' *Husz* könyveiből, mellyekben velünk eggyez, a' *Lutheristák*-kal szembe szökik *Husz: Coccius* pedig, Hatvan-ötöt. *Luther* ö-maga, *Libro de Instituendis Ministris, ad Bohemos*, sokban rágalmazza a' *Huszitákat*. Es, mind a' mí üdőnk-ig, soha nem akartak a' *Huszíták* szövetséget vetni a' *Lutheristák*-kal, hanem külön és magoknak vóltak.[1285]

[1276] Calvin. contra Libertinos, c. 11.
[1277] † Vide Infra, l. 3. c. 9. ¶. 6.
[1278] * Vide Prateolum, li. 14. c. 13. Elenchi haeresum.
[1279] ‘‘ Artic. 17.
[1280] •• Artic. 25.
[1281] † Artic. 18.
[1282] * Artic. 5.
[1283] ‘‘ Huss. Artic. 25. in Concilio Constant. Sess. 15. damnat.
[1284] •• Artic. 30.
[1285] Coccius, Tomo 1. Thesauri, li. 8. art. 4.

hodogeus_j.indd 295 2025. 07. 21. 11:26:11

Ezekből meg-tetczik, mely magok-gondolatlanúl kötik azokhoz magokat az Ujítók, kiket magok-is Eretnek számban írnak, sok hamis tanitásokért. Es, a' mint mondám, ha mind *Calvinista*, vagy *Lutherista*, a' ki valamely aprólékban az Ujítókkal eggyez, a' *Romai* gyölekezettel ellenkezik: nem csak a' *Visza-Keresztelőket*, *Arianusokat*; de a' *Törököket*, *Tatárokat*, *Sidókat*, magok-közzé vehetik. Ha azért szót nem akarunk szaporítani, Azt mutassák-meg az Ujítók; hogy, az *Apostolok*-után, vólt valaki oly Taníto; vólt oly gyölekezet, mely ezekben az *Articulusok*-ban, mellyeket vítatnak a' *Romai* Vallás-ellen, ö-tőllök el nem szakadot; ö-ellenek nem tanítot; ö-véllek mindenben eggyet értet. Mert, a' ki egy Hiten vagyon valakivel, nem csak egy, vagy két dologban tartya vélle: hanem, az egész Hitnek épségét egy-aránt követi: Ennek derék dolgaiban, viszszát nem vonszon vélle.

{171:} ¶. 10. EöTÖDIK Szeleskedése az Ujítóknak meg-vettetik: mellyel a' Pápisták Bölcsö-béli Gyermekit akarják övékké tenni.

Szinte ollyanok az Uj Tanítók, mint *Horatius*-nál ama' *Tigellius*: ki, néha sokad-magával sétált, és csak Királyok 's Országok dolgárúl beszéllet; néha csak kevesed magával járt, és a' nyomorúlt állapatot dicsírte:

Saepe, velut qui
Currebat fugiens hostem: persaepe, velut qui
Junonis sacra ferret, habebat saepe ducentos,
Saepe decem servos: modo Reges, atque Tetrarchas,
Omnia magna loquens: modo, sit mihi mensa tripes, et
Concha salis puri.[1286]

Vagy, ha inkáb szeretik Földünk gyümőlcsét, ollyanok, mint a' mely Erdélyi *Szász* azzal kérkedet, hogy száz *Törököt* vágot. De addig fogdosták szóval, addig mondották néki, Hadd-aláb jó *Szász*, hogy végre egyre szállot. söt arrúl-is kételkedni kezdet: mivel a' sűrü bokor-közöt futásában hátra

[1286] Horat. Serm. lib. 1. Satyr. 3.

hodogeus_j.indd 296 2025. 07. 21. 11:26:12

tartotta kopjáját; és nagyon suhogot a' kopja, de nem tudta ha belé ütközött-e a' *Török*, vagy csak az ágak suhogtak. A' Pártosok-is, néha nagy fen heaznak: *Patriarkákat*, *Apostolokat*, Atyákat emlegetnek: néha csak nem azt beszéllik, Kottya Kottya fiaim, csak én-magam maradék; mint *Luther*-tűl hallók ama' szókat, *[1287] *SOLUS primo eram*. Eszekbe nem vészik a' mit ír *Seneca*; hogy a' tétovázás, nyilván-valo jelensége a' hamisságnak: *Quidam alternis Vatinii, alternis Catones sunt. Et modo illis parum severus est Curius; parum pauper Fabricius; parum frugi, et contentus vili Tubero: modo Licinium divitiis, Apicium coenis, Moecenatem deliciis provocant. Maximum indicium est malae mentis, fluctuatio*.[1288]

Ötödször[1289] azért, meg-gondolván *Hunnius*, hogy, *Ubi non est*, ot ne keresd; és hogy, haszontalan a' *Doktorok*-között szagolni az ö Hitek nyomdokát: csöbörbűl vederbe hág. és azt írja; hogy, *Luther*-elöt, a' *Pápisták* Bőlcsöbéli gyermeki, mind addig *Lut[h]eristák* vóltak, míg emberi okosságra és észre nem jutottak: *Sub Papatu fuit Vera Ecclesia: non fuit tamen Papa cum suis, sed Infantes, mortui ante usum rationis*. Es ismét: *Petunt Papistae ostendi sibi superiori aetate veram Ecclesiam. Impudens postulatum. Sat est, novisse Infantes*.[1290]

Ez ám, a' mit régen a' szegény Oláh mondot: Ha szábla szakadgya, pálcza meg-vágja. Bizony, nagy dolog, ha csak fél szemére-is eleget alut vólt *Hunnius*, mikor ezt írta: csuda, ha az estveli cséppel-csapot *Saxoniai* italtúl, nem émelyget gyomra, nem füstölgöt agya, nem kérődöt torka, mikor ily gaz dolgot, ily gyomroskodva irkált. De hogy barátságoson szóllyak vélle: örömest érteném, Kitűl, Mi módon, Mi üdőben értette *Hunnius*, hogy régenten, és mostan, a' *Pápisták* Bőlcsö-béli gyermeki, a' *Luther* kovászában kaptak? Ha a' *Calvinisták*, vagy *Arianusok* azt mondanák; hogy, eleitűl-fogva mind Szent Háromság-tagadók vóltak; és most-is, emberkor-ig, mind azok a' *Lutheristák* gyermeki: vallyon nem sült bolondságnak itílné-e *Hunnius*? Ennek-felette, Sz. *Pál* azt mongya; hogy, Predikállás-, és hallás-által vagyon

[1287] * Supra, f. 155.
[1288] Senec: ep. 120.
[1289] V.
[1290] Hunnius, de Ecclesia, par. 1. fol. 8.

hodogeus_j.indd 297 2025. 07. 21. 11:26:12

a' Hit.[1291] Mongya-meg azért *Hunnius*, Ki tanította a' Bőlcső-béli gyermekeket a' *Luther* Hitre, midőn annyok szavát sem értették? Végezetre, Sz. *Pál*-túl azt tanúlók; hogy az Igaz Tudománynak, {172:} nem csak akár-minémű követői, hanem, *Doktori*, és *Pásztori* lésznek világ végéig.[1292] Ha azért csak a' Bőlcsőben-rívo, nem a' Predikállo székből taníto, és *Sacramentomok* szolgáltato Vezéri vóltak a' *Lutherista*-ságnak: még az-is, a' ki tellyességgel meg-avasodot, sőt meg-penyészledet a' *Lutherista*-ságban, eszébe veheti, hogy távúl eset az Igazságtúl az ö *Predikátori* tanítása. De vészem eszembe, hogy a' köntös mondattya ezt *Hunnius*-sal; és csak ajakán termet, nem szűből gyökerezet szók ezek. Azért én-is továb megyek

¶. 11. HATODIK Habozása az Ujítóknak el-rontatik: mellyek Titkon-lappangó Szenteket akarnak magok-mellé fogni.

Hatodszor:[1293] Hogy két szék-közöt, földön ne maradgyon az Uj Vallás, *Vithakérus* ágon mutat madarat: és álmában azt beszélli; hogy, Vóltak minden üdőben Tanítók-is: de az *AntiChristus* üldözése-miat, titkon lappangottak, foházkodva bújdoklottak. ez-okon, őket neveken nem nevezhetni: *Pastores nostri, olim conspicui non fuerunt, nec eos nominare possumus*.[1294] Ag szó, de igaz, hogy, Betegséget, sántaságot, szegénységet, senki nem tagadhat. Eléggé rejtegetik a' Pártosok Szegénységeket, de ki-fakad óldalokon; hogy, *Sine Patre, sine Matre, sine genealogia*,[1295] Nemzetség-nélkül vannak: vagy, ha vólt Szüléjek, *Tátos* vólt, és szem-fény-vesztö, ki magát láthatatlanná tehette. Mikor ezeket olvasom, jút eszembe a' mit régen hallottam; hogy egy nyomorúlt Kóldús hajlékában, setét éjjel lopók mentek. Megérzé a' kóldús, és nagy kaczajjal monda; Jó barátim, valóban szemessek vattok, hogy a' setétben it kereskedtek: én nap világnál eléggé keresek életem táplálasára-valót a' szegény hajlékban, de semmit nem találok: ha tí

[1291] Rom. 10. v. 15.
[1292] Ephes. 4. v. 12. Supra, fol. 113. 114.
[1293] VI.
[1294] Vithaker. De Eccles. fo. 413. 443.
[1295] Hebr. 7. v. 3. Calv. lib. 8. c. 1. n. 2. Deus Ecclesiam suam quasi in Latebris servavit.

hodogeus_j.indd 298 2025. 07. 21. 11:26:12

szerencsésbek vattok, légyen részem nékem-is a' találmányban. Hasonló formán mondhattyuk az Ujítóknak; hogy, igen szemessek, és fényes *Okulár*-ral bévelkednek, ha ennyi üdők folyása-után azokat láthattyák, kiket mikor éltek sem láthattak ama' fényes-szemü, és ébren-vígyázo régi Jámborok. Es, ha Sz. *Agoston* méltán csúfollya a' Sidókat, kik aluvó tanúkkal bizonyíták, hogy Urunkat a' koporsóbúl el-lopták:[1296] mí sem ok-nélkül nevethettyük az illyen neve-vesztet láthatatlan Tanúkat.

Jóllehet pedig, e' Világi dolgokban sem adnának helyt efféle rosz fogásnak; mert, ha titkos és ismérhetetlen Tanúkkal szabad vólna bizonyítani, nincs oly hamisság, mely diadalmas nem lehetne: Mindazáltal, hogy eszekbe vegyék magokat a' Pártosok, és lássák, mely töredelmes üveg-bástyákkal óltalmazzák, és vászon paíssal takargattyák veszet igyeket, sok úton eleit vehettyük ennek a' kerengésnek.

I. Ebből nyilván ki-tetczik; hogy, Valakik régen az Anyaszentegyházat vezérlették; valakik Irásokkal, Predikállásokkal, Pogányok és Eretnekségek-ellen baj-vívással terjesztették, óltalmazták, gyarapították az *Evangeliomot*; valakik *Martiromságot* szenvedtek, Püspökségeket viseltek, Egyházi rendre szenteltettek: azok mind idegenek vóltak a' *Lutherista* és *Calvinista* tudománytúl. Mert, ha ezek-közzűl valaki az ö pártyokon let vólna, künnyen nevezhetnének *Lutherista* Tanítókat.

II. Örömest tudnám, Honnan ment végére *Vithaker*, hogy efféle suttomban-láppangó *Lutheristák* vóltak? Mert, ha ezeket senki nem látta; se nem hallotta; ha a' *Historiák*-ban, a' régi Jámborok Irásában, ezekrűl {173:} semmi emlekezet nincsen: nem értem, mint tudhassa *Vithaker*, Ezer esztendő-múlva, az ö állapattyokat. Bizony, szamárnál-is nagyob fülének kel lenni, ha ez-elöt Ezer esztendővel bocsátot foházkodást meg-halhat.

III. Mivel az *Arianusok*, Viszsza-keresztelők; és minden Tévelygések, ezen bokorba bújhatnak; és azt mondhattyák, hogy az ö Hiteknek, régen sok titkos követői vóltak: Mint mehetünk végére, hogy ők igazat nem mondanak? Honnan tudhattyuk, hogy ezek, a' barlangokban *Endymion* álmában merűlt titkos hívek, *Lutheristák* vóltak; nem *Calvinisták*, vagy *Ariánusok?* Hiszem, az egy szűv-visgálo Isten-kivűl, senki nem tudhattya mi légyen

[1296] Augustinus, Conc. 2. in Psal. 36. in illud: Cum ceciderit.

hodogeus_j.indd 299 2025. 07. 21. 11:26:12

emberben, külsö jelek-, szók-, és cselekedetek-nélkül? Ha azért *Luther*-elöt, *Német*-, *Lengyel*-, *Magyar*-országban, minnyájan úgy éltek, és magokat úgy viselték, mint most a' *Romai* Pápához halgató *Catholicusok*: ki patvar hidgye, hogy *Vithakérus* ezek szűvében mást láthatot?[1297]

IV. Mire-valók vóltak ezek a' titkos *Doktorok* és *Pásztorok?* Hiszem, Isten a' végre rendelte a' *Pásztorokat*, hogy tanítások-által éppítcsék az Anyaszentegyházat: a' Farkasokkal szembe állyanak: a' Híveket oktassák, *Sacramentomok*-kal, és Isten igéjével legeltessék: az Anyaszentegyház kapuját éjjel nappal nyitva tartcsák, hogy bé-mehessen, valakinek az üdvösségre gongya vagyon? Végezetre, arra-valók a' *Pásztorok*, hogy e' Világnak fényeskedö Fáklyái, vezérlö Kalaúzi légyenek. Ezekben semmit nem cselekedhettek, az el-bújt, láthatatlan, és ismérhetetlen *Lutherista* Pásztorok.[1298]

V. Ha az Igaz Hit nem lehet predikállás-nélkül; ha a' Christus Anyaszentegyháza sem lehet *Sacramentomok* szolgáltatása-nélkül, mint az Ujítók vallyák: nem látom, mi módon kellet meg-maradni a' *Luther* hitnek ollyan *Pásztorok*-alat, kik semmit nem írtak; senkivel nem beszéllettek; kikrűl soha semmi emlekezet nem vólt a' Régieknél?[1299]

VI. Soha fejembe nem fér, mint lehetet, a' Christus ígéreti-ellen, hogy a' Hegyen éppíttetet Váras úgy le-nyomatot; a' Christus Anyaszentegyházán, a' pokol kapuja oly diadalmat vet, hogy senki a' régi *Historicusok*-, és Irás-túdók-közzűl, csak emlekezetet se tet légyen az ö Tanítóirúl, és gyölekezetirűl? Oly vigyázásban vóltak a' régi *Doktorok*; hogy, *[1300] ha csak egy Faluban, egy nyomorúlt ember valamit hirdetet az-ellen a' Tudomány-ellen, mely ö idejekben gyözedelmesen tűndöklöt: mingyárt fel-jegyzették kezdőjét, követőit, viaskodásit. Mint hidgyem tehát, hogy ezekrűl a' titkos *Lutheristák*-rúl, soha senki emlekezetet nem tet vólna? Ennek-felette, A' régi Atyák álhatatoson hirdetik; hogy az Igaz Hit, el nem fogyhat az üldözésekkel, sőt, *Mártirok* vérével nevekedik. Tudgyuk, hogy *Constantinus* Császár-ig, †[1301] iszonyú kegyetlenséggel sanyargatták

[1297] Vide plura infra, l. 9. c. 2.

[1298] Eph. 4. v. 12. Isai. 60. v. 11.

[1299] Lásd oda fellyeb, fol. 113. 114. 151. 152.

[1300] * Vide Aug. de Haeresib. Haeresi 87. Epiphan. Philastr. Irenaeum, Theodoretum, etc.

[1301] † Sup. fol. 49. 50. 56. 57. Infr. lib. 8. c. 2. ¶. 1.

hodogeus_j.indd 300 2025. 07. 21. 11:26:12

a' Pogányok a' Híveket: de nem hogy le-nyomták, vagy el-fogyatták vólna dühösködésekkel; söt killyeb terjesztették: és mindenkor vóltak, kik testek szakadásával, írásokkal, tanításokkal, viaskodtak a' kegyetlenek-ellen.

Az *AntiChristus* idejében, noha iszonyú kegyetlenséggel üldöztetnek a' Hívek: *[1302] de mind akkor, 's mind egyéb üdő folyásában, erős Bajnaki lésznek az Igazságnak, kik szembe vínak a' Sátánnal: ‘‘[1303] *Ecclesia aliquando obscuratur, et tamquam obnubilatur multitudine scandalorum: sed etiam tunc in* {174:} *suis firmissimis eminet.* ••[1304] *Nunquam Ecclesia a Diabolo seducitur: tales enim erunt, cum quibus illi belligerandum erit, tribus annis et sex mensibus, ut vinci tanto ejus impetu, insidiisque non possint.* †[1305] *Ecclesia, etsi undarum fluctibus et procellis saepe vexatur: nunquam tamen potest sustinere naufragium. quia in Arbore ejus, hoc est, in Cruce, Christus erigitur: In Puppi, Pater residet gubernator: Proram, Paracletus servat Spiritus: Hanc, per angusta hujus mundi freta, duodecim Remiges ducunt, Apostoli*. Ezt, az ellenünk viaskodók sem tagadhattyák. mert imígyen szól Béza: *[1306] *Nullo saeculo defuere, qui, vel in ipsis Inferorum antris, tenebrarum regno, sese tum voce, tum scriptis opponerent*. Ez-elöt azt-is meg-bizonyítók; hogy, ‘‘[1307] soha Isten Igéje hirdető *Pásztorok*-nélkül nem maradhat a' Christus nyája. Azért, nem fér fejembe, hogy a' Pogány Császárok kegyetlensége-közöt, az igaz Tanítók el nem fogytanak, de sőt gyölekezeteket hirdettenek, könyveket írtanak, bátran predikállottanak: a' *Pápa* Birodalma-alat pedig, úgy ki-gyomláltattak, hogy csak hír-mondó sem szaladhatot a' Christus hadából. Mert, senkirűl semmi emlekezet nincsen, semmi *Historiá*-ban; senkinek baj-vívása, *Mártirom*-sága, fel nem jegyeztetet. maga, a' mint mondám, szorgalmatoson meg-írták a' *Historiák*-ban, kik, és mi módon tusakodtak a' *Romai Pápa*-ellen.

Tudom, hogy igen hánnyák az Ellenkezők a' *Romai Pápa* Vér-szomjuhozását: de az okos ember, mind addig sem hiszi ezt az iszonyú

[1302] Infra, l. 8. c. 2. ¶. 1. n. 8.
[1303] ‘‘ Aug. ep. 48. post medium.
[1304] •• 20. Civit. c. 8.
[1305] † Ambros. li. de Salomone, cap. 4.
[1306] * Beza, epist. 81. Theol.
[1307] ‘‘ Supra, f. 113. 114.

hodogeus_j.indd 301 2025. 07. 21. 11:26:12

kegyetlenséget, míg laistromban nem írják, kiket, hol, és mi módon öletetmeg a' *Romai Pápa*, *Luther Márton*-elöt, a' Hitben-valo külömbözésért. Azt alítom pedig, hogy ugyan jól szepelkedve-is, keveset találnak, a' számtalan Eretnekek-közzűl, kiket *Luther*-elöt meg-öltek vólna a' Tévelygések hirdetéseért. Ezek-közzűl pedig, csak egy sem vólt a' *Luther*-tűl kezdet Valláson. Azért, csak ugyan esze-fordúlt emberek-elöt beszéllye azt *Vithaker*, hogy a' Christus Igazsága oly erőtlenné vált *Luther*-elöt, hogy senki e' mellet száját sem merte tátani, nem hogy vérét ontani: Es oly félelmesek vóltak az igaz *Pásztorok*, hogy a' testi halál rettegése-miat, a' Christus gyalázattyát el-halgatták; felebaráttyok lelke veszedelmét siketségre vették, el-nyegték: Es, jóllehet *Arius*, *Nestorius*, *Pelagius*, sok töb Eretnekekkel, a' *Romai Pápa*-ellen írnyia mertek, szólni mértek; de a' Christus Hívei reszkettek, megnémúltak. Bizony nem érti, ama' két-élü és szűv-szaggató pallosnak, az Isteni Igazságnak erejét, a' ki ezeket el-hiheti.

VII. Minek-elötte ezt a' feleletet gondolnák a' Tévelygők, szépen és erőssen meg-fejtette azt Sz. *Agoston*. Először azt mongya; hogy, Nincs Christusnak oly Juha, mely valamely Hívek gyölekezetiben nem vólna. Azért, balgatagság azt mondani, hogy, Vannak oly Juhai Christusnak, kiket nem ismérünk: *Si quis dixerit, Sunt aliquae Oves DEI, nescio ubi, quas DEUS curat, et illas non novi: absurdus est nimis humano sensui qui talia cogitat*.[1308] Az-után azt írja; hogy, csufsággá tészük a' Sidók-elöt a' Sz. Irást, ha azt kezgyük mondani, hogy ily kevés lappangóra szállot a' Christus *Ecclesiá*-ja igye. Mert mingyárt azt kezdik kérdeni: Hová lettek azok az ígéretek, mellyekben hirdettetik a' *Sinagóga*-felet-valo bévelkedése az *Ecclesiá*-nak? *Non timetis, ne vobis dicant Judaei: Ubi est, quod Paulus vester Ecclesiam vestram intelligit, ubi dictum est: Laetare sterilis; quia multi filii desertae,* {175:} *magis quam ejus quae habet virum: praeponens mutlitudinem Christianorum, multitudini Judaeorum, si Christi Ecclesia est paucitas vestra?*[1309]

VIII. Azt kérdem; Ha ezek a' titkos *Doktorok*, úgy éltek-, és, magokat külső-képpen úgy viselték-e, mint az *AntiChristus* rabjai, noha szívökben mást forraltak; vagy, minden Szer-tartásoktúl, *Ceremoniák*-túl, külsö Isteni

[1308] Aug. Tom. 9. li. de Ovibus, cap. 16.
[1309] Aug. epist. 48. Galat. 4. v. 27.

hodogeus_j.indd 302 2025. 07. 21. 11:26:12

szolgálatoktúl idegenek vóltanak? Ha a' Bálványozásnak ellene nem állottak, sőt a' Farkasokkal eggyüt-ordítottak, a' *Pápisták* Templomiba jártak, *Sacramentomi*-ban részesültenek, Rend-tartásiban közösültenek: nem igaz *Pásztorok*, hanem, árúlo Pártosok; nem titkos Hívek, hanem nyilván-valo Kép-mutatók vóltak. Mert, a' Szent *Pál* tanítása-ellen, szájjal vallást nem tettek az üdvösségre: szégyenlették Christust az emberek-elöt: féltek attúl, a' ki meg-öli a' testet: nem tudták, hogy Istennek nincs semmi szövetsége a' Bálványokkal.[1310] Es az ö dolgok, roszszab renden vólt minden Eretnek szakadásnál, sőt még a' *Sidók* állapattyánál-is. Mivel ezeknek, Templomi, gyölekezeti, Tanítói vóltak; kik emberek-eleibe mertek menni; el mertek szakadni a' *Romai Pápá*-túl. Egy szóval; nem azokhoz tartozók vóltak, kik a' Pogány Császárok idejében szólni mertek, írnyia mertek, halált mertek szenvedni. Ha pedig el-szakadtak a' *Pápá*-tul; ö-ellene viaskodtak; ö-tőlle sanyargattattak: hihetetlen hogy a' *Historiák*-ban, a' *Conciliomok*-ban, a' *Pápák* Végezésiben, ily nagy, ily hoszszú ideiglen-valo baj-vívásnak, füsti nem vólna. Mert, ha régenten parancsolattal sem ólthaták-el nevét annak, a' ki meg-égeté a' *Diána* Templomát: nem látom, mint mehetet feledékenségbe a' sok régi *Lutheristák* emlekezeti. Hogy azért egy szóval tetczésemet megmongyam: Én csupa sült bolondságnak itílem, hogy a' régi Szentek, kiknek Irási nállunk vannak; kikről a' *Historiák* emlekeznek, mind Bálványozók, és *AntiChristus* rabjai vóltak: hanem, egy néma serege vólt Christusnak, mely a' vakondakokkal, oly mélyen bé-bújt a' földbe, hogy senki sem látta, sem hallotta hírét.[1311]

Vithaker azt forgattya; hogy, a' Christus *Ecclesiá*-ja mindenkor megmaradot: ez-okon, noha nyilván nem vóltak, de titkon ugyan lenni kellet a' *Lutherista* vagy *Calvinista* vitézeknek. De ez annyi, mint ha valamely Urnak azt fogadnád, hogy *Genealogiá*-ját meg-mutatod, és a' régi Királyokra fel-viszed: az-után, csak eggyet sem tudván az ö vén Ösi-közzűl nevezni, azt mondanád; hogy, Ez az Ur, nem let sárból, mint a' békák: Tehát vóltak Elei és nemzetségi. Azt-is utánna vetnéd; hogy, minden kétség-nélkül sok Királyok vóltak e' világon; a' Királyokat pedig, jó magok-viseléseért, és jószágos

[1310] Rom. 10. v. 10. Luc. 9. v. 26. Matt. 10. v. 25. 2.Corinth. 6. v. 16.

[1311] Herostratus fuit, teste Strabone, lib. 14. Gellio, Plinio.

hodogeus_j.indd 303 2025. 07. 21. 11:26:12

erkőlcsökért szokták választani: mivel azért ennek az Urnak Elei-közöt, fö és böcsülletes erkőlcsűk vóltak, világoson ki-tetczik, hogy Királyok vóltak. Bolondnak itílnők, a' ki illyen *Genealogiat* szerzene. *Vithaker* sem jár távúl ettűl, mikor az ö Hitinek régi követőit akarja elő-számlálni, és senkit nem túd nevezni. Ugy vagyon tehát, hogy vólt minden üdőben az igaz *Ecclesia:* De ennek mindenkor *Pásztori* vóltak, Tanítói vóltak: Hegy-tetén éppítet Váras vólt; Igazság Oszlopa vólt; Allandó, és világ-végig-maradó, minden ellenségin diadalmat-vévö, Ország vólt a' CHRISTUS *Ecclesiá*-ja: A' pad-alat bújdokló *Lutherista*-ság, illyen nem vólt. De *Vithaker*, mint a' bial, vakon fút, 's eszébe sem vészi hol ütközik-meg.

{176:} ¶. 12. HETEDIK Feleleti az Ujitóknak helyén hagyatik: melyben a' régi Kigyónak véllek-eggyezése jelentetik.

HETEDSZER,[1312] és Utólszor, mint-ha ugyan azt mondaná Illíricus; *Flectere si nequeo Superos, Acheronta movebo*;[1313] Látom, hogy az Ég nem segít; Pokolból keresek segítséget: Azt írja; hogy, ama' Régi kígyo, *Luciper*, a' Pokol-béli Ördögök feje, bizonyságot tészen a' *Lutherista* Igazságrúl. Mert (ugy-mond) egy-nehány Leveleket írt *Luciper*, mellyekből ki-tetczik, hogy a' *Pápistaságot* nem javallotta. Ezeket pedig a' Leveleket, szórúl szóra bé-írja Illíricus, *In Catalogo Testium veritatis*. De a' jámbor, magának tartcsa bár ezt az Igazság bizonyságát: nem irígylyük, hanem szánnyuk, hogy ily gonosz szomszéddal czimborál. Es jóllehet nem kétlem, hogy *Illíricus* csak azt akarta mondani; hogy, a' mely ember, *Luciper* neve-alat írta ezeket a' Leveleket, (mellyekben egyéb nincsen a' Papok gonosz életének szidalmazásinál,) *Lutheristák*-nak kedvezet. De az Isten ki-mondatta vélle, a' mit *Luther*-tűl ez-után *[1314] meg-hallunk, hogy az Ujságok kezdőinek, Mestere és oktatója vólt *Luciper*.

[1312] VII.

[1313] Illyric. in Catalogo Testium Verit. edito Basil. an: 1556. fol. 947.

[1314] * Lib. 3. c. 1.

hodogeus_j.indd 304 2025. 07. 21. 11:26:12

Bé-fejezem azért ezt a' Bizonyságot: és azt mondom; hogy, Ha a' *Luther* és *Calvinus* tudományának, *Luciper*-után csak oly Vezetői vóltak, kik a' *Pápa* birodalmában halgattak: ezek nem *Pásztorok*, hanem Latrok vóltak, mivel az Igazságot el-halgatták: a' *Romai Ecclesiá*-val, mellyet Bálványozónak tartottak, minden rend-tartásban, és *Sacramentomok*-ban közösködtek: és így, a' Christus ígéreti-ellen, a' Pokol kapuja úgy le-nyomta az Igazságot Ezer ötszáz esztendeig, hogy senki nem találkozot, a' ki szóllani merne az Igazságmellet. A' ki ezeket bé-falhattya, és meg-emésztheti, ám bár el-hidgye, hogy *Luther*-elöt vóltak efféle halgató, és haszontalan *Nem-Pásztorok*. Azért, midőn mindeneket jól meg-hányok vetek elmémben, igaznak találom a' mit *Jurgevitius* írva hagyot:[1315] tudni illik, hogy, kettőnél többet nem találunk, kik *Luther* és *Calvinus*-elöt az ö Vallásokat követték vólna: eggyik, *Nullus*; másik, *Nemo*: az-az, Tizen-hányan hányan, mind jó hősek: kiknek mind Kapitánnyok, mind köz legények, *Sohúlt Senki.* Annak-okáért, ha, midőn *Nabot*-túl el akará venni *Achab*, ösitűl maradot Szőlejét, azt meré mondani *Nábot*; *[1316] *Propitius sit mihi Dominus, ne dem hereditatem Patrum meorum*; úgy irgalmazzon Isten nékem, hogy az én Atyáimtúl maradot örökségemet ki nem bocsátom kezemből: Sokkal illendőb, hogy mí-is fejenként, kicsintűlfogva nagyig, azt mongyuk: Ugy irgalmazzon Isten nékem, hogy az én régi Atyáimtúl maradot Igazságot, ki nem eresztem kezemből, semmi Ujságért, semmi félelemért.

¶. 13. A' régi Atyák egyenlö értelme, mely böcsülletes.

Az Ujság-szeretők bizonyosok abban, hogy a' régi Atyák tanításától elszakadtak. Azért hallók nem régen †[1317], menyi sok és nagy dolgokban kárhoztatták, a' mí-velünk-valo eggyességért, az Atyákat, és ••[1318] *Conciliomokat*. Ennek-utánna ‘‘[1319] fel-jegyezzük, mely mocskoson bánnak az élemetes Sz.

[1315] Andreas Iurgevitius, Lib. Quinti Evangelii Professores antiquissimi, Nullus et Nemo.
[1316] * 3.Reg. 21. v. 3.
[1317] † Supra, fol. 157. 158.
[1318] •• Supr. fol. 98.
[1319] ‘‘ Lib. 3. ca. 13. ¶. 3.

hodogeus_j.indd 305 2025. 07. 21. 11:26:12

Doktorok-kal, gyalázatos rágalmazásokkal le-csöpűlvén azoknak méltoságát és hitelét. Ezek böcsűlletit meg kel óltalmaznúnk; nem csak azért, hogy ezek vóltak a' mí Lelki Atyáink, és az *Ecclesiá*-nak böcsülletes {177:} tagjai: de azért-is, mert sokszor az ö tanításokkal, és bizonyságokkal fogjuk állatni az Igazságot. Miképpen hallók, ″[1320] hogy a' Régi Atyák, az elöttök virágozot Szent Atyák irásival bizonyították a' Keresztyéni tudományt.

Először azért; Nem tagadgyuk, hogy a' Szent Atyák emberek vóltak, meg-csalatkozhattak: Azért, senkinek a' Sz. Atyák-közzűl annyit nem tulajdonítunk, menyit a' Sz. Irásnak. Sőt, Szent *Agoston*-nal azt bátran mongyuk: †[1321] *Solis Canonicis Scripturarum libris, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem, scribendo aliquid errasse, firmissime credam*. Es, a' mit Szent *Agoston* magárúl mondot, Akár-mely Szent Atya azont mondhatta: ••[1322] *Nullo modo meas literas, ab omni errato liberas audeo dicere*.

Ebből következik; hogy, senki egy oly nincs, az *Ecclesia Doktori*-közzűl, kihez úgy tartozzunk kötelezni hitünket, hogy semmi-képpen az ö tetczésétűl el ne mehessünk, ha csak magán valamit tanít a' közönséges értelem-kivűl. Mely dologrúl így szól *Vincentius* Lirinensis: *[1323] *Quidquid ab aliquo uno, praeter omnes, vel contra omnes Sanctos, novum et inauditum subinduci senseris: id non ad Religionem, sed ad tentationem intelligas pertinere*. Hasonló-képpen szól Szent Agoston: ″[1324] *Ego Cypriani autoritate non teneor, quia Literas Cypriani non ut Canonicas habeo, sed ex Canonicis considero: et, quod in eis Divinarum Scripturarum autoritati congruit, cum laude ejus accipio; quod non congruit, cum pace ejus respuo. Non accipio ergo, quod de Baptizandis Haereticis beatus Cyprianus sensit, quia hoc Ecclesia non accipit*. †[1325] *In Scriptura Canonica, si quid velut absurdum moverit, non licet dicere, Autor hujus libri non tenuit veritatem: sed, aut Codex mendosus*

[1320] ″ Supra, f. 152. 153.
[1321] † Aug. ep. 19.
[1322] •• Aug. li. 5. de Baptis. c. 17.
[1323] * Contra Profanas novitat. c. 25.
[1324] ″ Aug. tom. 7. lib. 2. contra Crescon. c. 32.
[1325] † To. 6. lib. 11. contr. Faust. cap. 5.

hodogeus_j.indd 306 2025. 07. 21. 11:26:12

est, aut Interpres erravit, aut non intelligis. *[1326] *In Opusculis posteriorum, liberum habet lector judicium, quo vel approbet quod placuerit, vel improbet quod offenderit.* Azért, a' maga Irásiról-is azt mongya Szent Agoston: "[1327] *Quae vera esse perspexeris, tene, et Ecclesiae Catholicae tribue: quae falsa, respue; et mihi, qui homo sum, ignosce: quae dubia, crede; donec aut respuenda esse, aut vera esse, vel ratio doceat, vel praecipiat autoritas.*

Masodszor: Azt mongyuk; hogy, a' Szent Atyák *autoritássa*, mindenkor hiteles vólt, és böcsülletes a' Hívek-elöt: Azért, valamit a' Szent Atyák közönséges tanu-bizonysággal erössítettek, azt mindenek úgy, mint bizonyos dolgot, kétség-nélkül bé-vették, mint ennek-elötte *[1328] meg-értők. Ezeknek pedig méltoságos irásiból, Négy-képpen vehetünk gyözedelmes Bizonyságot.

I. Bizonyíthatunk a' Szent Atyákkal, mint Anyaszentegyház *Pásztori*-val és *Doktori*-val. Mert, valamit ezek, vagy minnyájan, vagy sokan, egyenlő értelemmel, minden ellenzés-nélkül hittek, hirdettek, és irásban foglaltak: oly bizonyos hogy abban tévelygés nem lehet, mely bizonyos, hogy az egész *Ecclesia* nem tévelyeghet. Mert, ha minnyájan a' *Doktorok* és *Pásztorok* hamissat tanítottak: nem vólt tehát az *Ecclesiá*-ban, az Isten Igéjének igaz hirdetése; és így, Igaz Hit sem lehetet: mert ez, az Isten Igéjének igaz predikállasából származik; *Rom. 10. v. 14. 15.* Sőt, az sem vólna igaz, a' mit Christus ígért a' Lelki-pásztoroknak, kiket Keresztelni, {178:} és Predikállani küldöt, hogy világ végéig véllek marad; *Matth. 28. v. 19. 20.* Szent *Pál* sem jól mondaná, hogy az *Ecclesia Doktori* és *Pásztori* arravalók, hogy a' hamis Tudományok szelétül tétova ne ragadtassanak a' Hívek, hanem a' Hitnek eggyességében meg-tartassanak; *Ephes. 4. v. 12.* Mert, ha magok tévelyegnek, mint őriznek egyebeket tévelygéstül? Végezetre, valamit az *Ecclesia Doktori* közönségesen tanítottak, azt az *Ecclesia* bé-vette, és követte: valamit pedig az *Ecclesia* közönségesen követet, abban hamisság nem lehet. De hallyuk e' dologrúl mit mondanak a' régi Túdósok: *Quod non unus aut duo tantum, sed omnes pariter uno eodemque consensu, aperte,*

[1326] * Idem, to. 7. lib. 2. de Baptis. c. 3. Epi. 119. initio. Eadem repetit, Epi. 19. Infr. l. 3. c. 12. ¶. 11.

[1327] " Aug. tom. 1. l. de Vera Relig. c. 10. Id. to. 3. l. 3. de Trinit. initio.

[1328] * Supra, f. 152. 153.

hodogeus_j.indd 307 2025. 07. 21. 11:26:12

frequenter, perseveranter, tenuisse, scripsisse, docuisse cognoverit: id sibi quoque intelligat absque ulla dubitatione credendum.[1329] †[1330] *Ecquid verisimile est, ut tot ac tanti in unam Fidem erraverint? Variasse debuerat error doctrinae Ecclesiarum. Ceterum, quod apud multos unum invenitur, non est erratum, sed traditum.* ‘‘[1331] *Eorum duntaxat Patrum sententiae conferendae sunt, qui in Fide et communione Catholica, sancte, sapienter, constanter viventes, docentes, et permanentes, vel mori in CHRISTO fideliter, vel occidi pro Christo feliciter meruerunt. Quibus tamen hac lege credendum est, ut quidquid vel omnes, vel plures, uno eodemque sensu, manifeste, frequenter, perseveranter, tenendo, tradendo firmaverint: id pro indubitato, certo, ratoque habeatur. Quidquid vero, quamvis ille sanctus, et doctus, quamvis Episcopus, Martyr, praeter omnes, aut contra omnes, senserit: id inter privatas opiniunculas secretum sit: nec Universalis dogmatis Veritate dimissa, unius hominis novitium sectemur errorem.*

II. Bizonyíthatunk a’ Szent Atyákkal, mint Tanúkkal, kik az ö idejekben virágzó *Ecclesia* Vallásárul, bizonyságot tésznek. Nem tagadgya *Calvinus* *[1332], és a’ töb Ujítók; hogy Sz. *Agoston* idejéig, a’ Christus *Ecclesiá*-ja, virágjában szűzen maradot. Mit vallot pedig akkor a’ Keresztyén Anyaszentegyház, senkitűl jobban végére nem mehetünk, mint azoktúl kik akkor éltek; szemekkel látot dolgot írtak: és oly Tanúk, hogy semmi *Exceptiót* ellenek nem támaszthatni, akár-mely Törvényben-is.

Azért, a’ régi *Dokorok* és *Conciliomok*, mikor valami veszekedés támadot az *Ecclesiá*-ban, a’ *Pátereket* állatták bizonyságúl, hogy a’ tévelygéseket meg-győznék; a’ mint nem régen ••[1333] az *Ecclesiá*-nak szokot *Praxissá*-ból fel-jegyzők. Szent Agoston, *Lib. 1. contra Julianum, cap. 2. Lib. 2. cap. 20. Lib. 3. cap. 17.* és egyébüt; *Irenaeus*, *Cyprianus*, *Reticius*, *Olympius*, *Hilarius*, *Ambrosius*, *Innocentius*, *Basilius* szavait, támasztván a’ *Pelagianusok*-ellen, így ír végre a’ dologrúl, *Tomo 7. lib. 3. de Peccat. meritis, c. 7. Haec non ideo commemoravi, quasi disputatorum quorumlibet sententiis, tamquam*

[1329] Lirin. contra Profanas Novitat. c. 4.
[1330] † Tertul. Praescript. c. 28.
[1331] ‘‘ Lirinen. c. 39.
[1332] * Calvin. infra, c. 5. ¶. 4.
[1333] •• Supra, f. 152. et 153.

hodogeus_j.indd 308 2025. 07. 21. 11:26:12

Canonica autoritate nitamur: sed ut appareat, ab initio, hoc de Originali Peccato, apud Ecclesiae fidem tanta constantia custoditum. †[1334] *De Sanctorum literis, qui ea ante me tractarunt, aliqua documenta proferam; non quo Canonicis libris a nobis ullius Disputatoris aequetur autoritas: sed ut admoneantur, quemadmodum de his rebus, ante nova istorum vaniloquia, Catholici Antistites eloquia Divina secuti sint: Et sciant, a nobis rectam et antiquitus fundatam Catholicam fidem, adversus recentem Haereticorum praesumtionem defendi.* ‘‘[1335] *An tibi parva in uno Gregorio, Orientalium Episcoporum videtur autoritas? Est quidem tanta persona, ut neque ille hoc, nisi ex fide Christiana, omnibus notissima, diceret; nec illi* {179:} *eum tam venerandum haberent, nisi haec ab illo dicta, ex regula notissima Veritatis agnoscerent.* Szép okát-is hallók *[1336] Szent *Agoston*-túl, Miért kel a’ Szentek tanú-bizonyságát böcsüllettel vennünk. Mert, sem minket, sem az ellenkezőket, nem ismérték vagy gyülőlték; sem nekünk, sem a’ más résznek nem kedveztek: hanem, a’ mit találtak, azt hirdették.

III. Bizonyíthatunk az Atyák Irásival, úgy-mint Isten-elöt kedves Szent Emberek szavaival. Mert, ha ezekben igaz Hit nem vólt; Szentek, és Isten-elöt kedvesek nem lehettek. mivel, ••[1337] *Sine Fide impossibile est placere DEO.* Ha pedig Szentek vóltak, és igaz Hittel tűndöklöttek: mí-is bátran követhettyük azt a’ töröt útat, mellyen elöttünk Meny-országba mentek. Szent *Agostont* számtalanszor nevezi Szent-nek *Calvinus*. A’ többi-közöt, †[1338] *Bernárdot*, és *Gergely* Pápát; *[1339] *Irenaeust*, ‘‘[1340] *Basiliust*, *Ambrúst*, ••[1341] *Athanasiust*, *Cyrillust*, Szentek-nek mongya. Es, a’ mint †[1342] ezennel meghallyuk, a’ *Lutheristák*-is Szentséges névei illetnek sokat a’ régi Atyák-közzűl. Azért, bátorsággal követhettyük a’ Szentek Hitit. Ennek-felette: A’ Világi

[1334] † Aug. contra duas Epistol. Pelag. li. 4. c. 8.
[1335] ‘‘ Id. cont. Iulian. lib. 1. c. 2. longe a principio.
[1336] * Supra, f. 110.
[1337] •• Hebr. 11. v. 6.
[1338] † Calv. l. 4. c. 7. num. 22.
[1339] * Lib. 1. ca. 13. v. 27.
[1340] ‘‘ Lib. 1. ca. 14. num. 20.
[1341] •• Lib. 4. ca. 9. num. 13.
[1342] † Infr. li. 3. c. 5. ¶. 2.

hodogeus_j.indd 309 2025. 07. 21. 11:26:12

Törvényben-is, nagyob hitele vagyon, a' vén, okos, túdós, és fedhetetlen-életű embernek; hogy-sem egy maga-vető, kevély, szeles nyalkának. Azért igen méltó, hogy *Cyrillus*-nak, Szent *Agoston*-nak, *Cyprianus* Mártirnak, böcsülletesb hitelt adgyunk, hogy-sem *Luther*-nek, vagy *Calvinus*-nak. Mert amazok, Szent-életű Jámborok vóltak: az *Apostoli* üdőkhöz közelben éltenek: az Isteni dolgokban többet forgottak. Es, noha külömb üdőkben, külömb Országokban éltenek: mindazáltal, oly igyenesen egy nyomban jártak, és egyenlő értelemmel azon Igazságot tanították, hogy Istennél egyéb senki ezt az Eggyességet közöttök végbe nem vihette.[1343]

IV. Bizonyíthatunk a' Sz. *Doktorok* Irásival, mint az *Ecclesiá*-túl böcsülletesen bé-vet, és jóvá hagyot tanítással. Mert, a' mely régi *Doktorok* a' Hitben meg-botlottak, azoknak írásit az *Ecclesia* meg-bélyegezte; tanitását Tévelygések *laistromá*-ban írta; és *Conciliom*-ban-valo Végezesével ellenzette. Ha azért az *Ecclesia* nem tévelyeghet a' Hit dolgában: tagadhatatlan, hogy jóvá sem hagyhattya azoknak Irásit, kik tévelygéseket tanítottak.

Annak-okáért, hogy a' régi Szent Atyák irásiból erős Bizonyságot vehessünk, nem szükség mindenik Irását által-olvasni: hanem, a' mirűl egynehány Szent és régi fö Tanítók úgy emlekeznek, mint ö idejekben ellenvetés-nélkül bé-vet tudományrúl; és, vagy nyilván mongyák, †[1344] hogy ö idejekben az *Ecclesia* azt hirdette; vagy, mint szokot, és versengés-kivűl vettetet dologrúl emlekeznek; vagy oly dolgot tanítnak, mellyért eleitűl-fogva senki őket nem szidalmazta; sőt személyekben, és tudományokban, mindenkor böcsülleteseknek, és a' Keresztyéni Vallásban jó Bajnakoknak tartotta az *Ecclesia:* hinni-való, hogy effélékben véllek eggyet-értettek a' töb Szent *Doktorok:* és hogy efféle tanításokat, az *Ecclesia* tár-házából vettek; a' mint nem régen mondá Sz. *Agoston*. Mert, szinte mint azoknak esetit fel-jegyzették, és meg-dorgálták az *Ecclesia Pásztori*, kik valamiben meg-botlottak; úgymint, *Irenaeust*, *Cyprianust*, *Tertullianust*, *etc*.[1345] azon-képpen, ha Szent *Agoston*, a' meg-dücsöűlt Szentekhez-{180:}való könyörgést; a' Halottakért-való áldozatot, és egyéb hasonló dolgot magától kezdette vólna hintegetni

[1343] Verba Irenaei, vide infra, l. 3. c. 9. ¶. 12.

[1344] † Vide l. 6. c. 2. ¶. 10. Illi soli, Patres censendi, quos Ecclesia veneratur ut Magistros.

[1345] Quando Patres inter se contrarii: vide infr. l. 3. c. 9. ¶. 13.

hodogeus_j.indd 310 2025. 07. 21. 11:26:12

az Anyaszentegyház-ellen: soha el nem kerűlhette vólna, hogy ellene nem állottak vólna az *Ecclesia Pásztori*. Annak-okáért, mikor efféle Szent Atyák bizonyságit elő állattyuk, mí-is azt mondhattyuk a' mit Szent *Agoston*; hogy, készek vagyunk ezekkel, és az egész Anyaszentegyházzal-eggyüt, a' Tévelygők szidalmit szenvedni, hogy-sem, ezekkel üstököt vonni: *[1346] *Nos paratiores sumus, cum istis viris, et cum Ecclesia Christi, in hujus Fidei antiquitate firmata, quaelibet maledicta et contumelias perpeti, quam Pelagiani eloquii praedicatione laudari.*

Ezeket szükség vólt meg-magyarázni; hogy értenők, minémü erőssége, fondamentoma vagyon a' Sz. Atyák irásiból vet Bizonyságoknak. Mert, nem a' végre támogattyuk tanításunkat az ö Irásokkal (mint káromkodnak a' mí szidalmazóink,) hogy a' Sz. Irásnál nagyobra böcsüllenők, és a' Sz. Irás-ellen bizonyságúl fognók őket: hanem, hogy ezeknek tanu-bizonyságával, meg-mutassuk az Anyaszentegyház itíletit: meg-roncsuk azt az Irásnak újonnan koholt magyarazását, mellyet a' Tévelygők gondolattya faragot. Végezetre, hogy Két dolgot meg-ismértessünk az emberekkel: I. Hogy, Ördögi kevélység gyökere vagyon az új Tanítókban: mivel a' Keresztyénségtűl azt merik kívánni, hogy az Irás fejtegetésében, töb hitelek légyen nékik, hogy-sem azoknak, kiktűl a' Keresztyénség, és †[1347] az Isten Igéje reánk szállot. II. Hogy, ment-hetetlen vakság vagyon az Uj Hit követőkben: kik el-hihetik, hogy jobban tudgyák a' mostani hó-harmatok, mint kel az Irást érteni, hogy-sem a' régi, túdós, Szent *Mártirok* és *Doktorok*; kiket az egész Keresztyénség, Isten-után, Attyának és Tanitójának tartot: kiknek szent életeket, Isten csuda-tételekkel pecsétlette; tudományokat, a' Keresztyén világ böcsüllettel vette. Ennek-felette, temérdek vakmerőség, hogy a' Szent és túdós emberek értelmét meg-vetik: kik, *[1348] noha egy-mással öszve nem szóllottak, de azon Sz. Lélektűl igazgattatván, egy *lineán* folyt tanítások. Ezek-helyet pedig, oly emberek vezetése-után indúlnak, kik magokkal sem tudnak eggyesűlni, hanem örökké haboznak, és két-felé kapnak mint a' vízbe-haló ember. Az-is gorombaság,

[1346] * August. to 7. de Nuptiis et Concupiscent. l. 2. c. 29.
[1347] † Vide Augu. supra, f. 94. 95.
[1348] * Vide Tertul. et Lirin. paulo ante relatos, fol. 178.

hodogeus_j.indd 311 2025. 07. 21. 11:26:12

a' melyrűl eléb †[1349] emlekezénk; hogy, a' régi Szenteket meg-vetvén, mivel ezek emberek vóltak, ily bátran rohannak az Uj Tanítók-után, mint-ha ezek emberek nem vólnának, és meg nem csalatkozhatnának. Én igazán mondom; Ha *Lutherista* vólnék, és azt kezdeném értegetni Tanítóimtúl, hogy az egész *Ecclesia* el-tévelyedhetik minden *Pásztori*-val egyetemben: ‘‘[1350] soha ki nem vethetném ezt a' kételkedést szívemből, hogy talám szinte most vagyon ebben a' tévelygésben a' *Luther Ecclesia*. Mert, ki tészen bizonyossá, hogy nem most jutottunk arra az üdőre, melyben az *Ecclesia* meg-csalatot? Nem elég erre az én itíletem; és hogy nékem úgy tetczik, hogy a' *Luther Ecclesia* eggyez az Irással: mert minnyájan, a' kik az el-tévelyedet *Ecclesiá*-ban vannak, hasonló-képpen vélekednek magokban.

Harmadszor: Azt kel eszünkbe vennünk; hogy, noha az Uj Tanítók semminek tartyák a' Régieket, mikor ezek méltoságával ostromollyuk őket: de, midőn egy-mással üstököt vonnak, és, *Extra quaestionem,* {181:} csendeszen szólnak a' dologhoz; igazán meg-vallyák, hogy szükség a' régi Szentek tanitását böcsüllettel venni. Hallyad Calvinust: *De Veteribus sileo; quibus pietas, eruditio, sanctimonia, aetas denique, tantam autoritatem facit, ut nihil, quod ab ipsis profectum sit, contemnere debeamus*.[1351] Ez-elöt ••[1352] hallók, mint szidalmazza *Servetust*, hogy a' Sz. Atyák Irásit meg-veti. Azt-is *Calvinus*-túl hallók †[1353], hogy Szent *Agoston*, *Optimus est, et fidelissimus testis*; hív, és igaz tanu. *Melius Péter*, veszekedvén *David Ferencz*-el, mely nagy fondamentomot vét a' Sz. Atyák tanitásán, nem régen *[1354] értők. Ezennel ‘‘[1355] meg-hallyuk, mely kemény és keserves szóval panaszolkodik *Beza* azok-ellen, kik a' *Nicaeá*-ban győlt Atyákat, mélto böcsüllettel, és hiteles méltossággal nem illetik; és így fejezi-bé irását: ••[1356] *Quidam audacissima temeritate usi, Veteres illos, et doctrina et pietate praestantissimos Patres,*

[1349] † Supra, f. 98. 99.
[1350] ‘‘ Vide supra, fol. 104. Labyrintho 2.
[1351] Calv. Praefat. in Epistol. ad Romanos. ad Grinaeum.
[1352] •• Supra, f. 102.
[1353] † Supr. f. 157.
[1354] * Supr. f. 108.
[1355] ‘‘ Lib. 3. cap. 5 ¶. 4.
[1356] •• Beza, ep. 81. Theolog.

hodogeus_j.indd 312 2025. 07. 21. 11:26:12

quorum inexhaustis laboribus detectas Haereticorum fraudes, et conservatam in Ecclesia, secundum DEUM, Veritatem debemus, ausi sunt (*proh indignum facinus!*) *quasi extra DEI Verbum vagantes, accusare*. Illyenek a' Tévelygők, hevet és hideget fújnak azon egy nyelvekkel.

ÖTÖDIK RESZE.

NEGYEDIK BIZONYSAGA AZ UY TUDOMANYOK HAmissagának: A' Pártosok tulajdon tanu-bizonysága.

¶. 1. Nem igaz Tudomány az, mely magát fel-forgattya.

MIkor az emberek az Igazság szeretetit meg-vetik, és Istent mélto haragra gerjesztik, szájára bocsáttya Isten a' *Sátánt*; hogy csalárd mesterségek szem-fény-vesztö babonájával úgy el-ámítcsa őket, hogy az álnak csalárdságot, Igazság-gyanánt, ki-terjesztet öllel fogadgyák; és a' setétséget, szépen fényeskedö Világosságnak alítcsák.[1357] Mindazáltal, az ö kegyelmessége kincsét meg-mutattya ezeknek-is, sok nyilván-valo Bizonyságok égö fáklyáit adván eleikbe: úgy-hogy, ha szemeket bé nem dugják, künnyen megismérhessék az Igazat. A' többi-között, minden Tévelygések bizonyos bélyegét azt adgya; hogy a' hamissághoz köteledzet emberek, magok tulajdon itíletekszerént fel-fordúlnak, tévelyegnek, hamissat vallanak.[1358] Azért, miképpen *Dávid Goliátot, Judith Holofernest*, maga fegyverével meg-ölé; miképpen *Amán*, magától emeltetet akasztó-fára függeszteték: azon-képpen, minden Eretnekség, sulykot csinál maga fejére, fegyvert ád maga veszedelmére, *Sententiát* mond kárhoztatására:[1359] az-az, oly dolgokat tanít, mellyekkel nem akarva az Igazságot erössíti, magát gyökerestül ki-dőjti. Mivel azért annál erősseb, és minden fogások-ellen gyözedelmesb Bizonyság nincsen, mint

[1357] 2.Thess. 2. v. 11.
[1358] Tit. 3. v. 11.
[1359] Lásd oda fellyeb, f. 45.

hodogeus_j.indd 313 2025. 07. 21. 11:26:12

mikor a' maga itíleti-szerént valaki kárhoztatik: annak-okáért, jer mutassuk-meg, hogy, a' *Romai Ecclesiá*-túl el-szakadot *Augustai*, és *Helvéciai* vélekedésekben, ezt az erős Jelenséget, és bizonyságot fel-találjuk. Kötésben foglalván tehát Bizonyításomat, illyen formában állatom-elő a' Negyedik Erősséget.

Nem lehetséges, hogy igaz, és Istentül származot légyen az ollyan vélekedés, mely magát el-rontya, az-az, oly dolgokat hirdet, mellyekkel-eggyüt nem maradhat a' maga Igazsága.

{182:} De nyilván vagyon, hogy illyenek a' Romai eggyességtül el-vált viszálkodók vélekedési.

Tehát nem lehetséges, hogy ezek, igazak, és Istentül származottak lehessenek.

Az Erősség Elsö része, *Major Propositio*, sok helyen ki-nyilatkozik a' Sz. Irásban. Mert Sz. *Pál* azt mongya; hogy az Isteni tudományban, nem találtatik, [*Ugy, 's Nem úgy:*] az-az, nincs semmi abban, a' mivel magát el-roncsa, és az egyszer fel-állatot Tudományt le-dőjcse.[1360] Másut azt írja; hogy, †[1361] az Isten hív minden dolgaiban, és magát meg nem tagadhattya: az-az, nem szökik szembe magával; arczúl nem csapja eggyik szavát a' másikkal. Végezetre, az igaz Keresztyén vallás, Isten szaván, és bizonyság-tételén fondáltatik; mint olvassuk, *2.Petr. 1. v. 21. 1.Thess. 2. v. 13. 1.Joan. 5. v. 10.* Ha azért Isten álhatatos mondásiban, és nem változó; ha szavát meg nem másolhattya, és hamissat nem mondhat, a' mint Sz. *Pál* *[1362] taníttya: nem lehetséges, hogy az ö tanítása magát fel-forgassa, és meg-hamissítcsa.

Tekíncsük immár a' Bizonyság Második részét, *Minorem Propositionem:* és mutassuk-meg, hogy oly dolgokat hisznek a' *Lutherista* és *Calvinista* gyölekezetek, mellyekből világoson meg-tetczik az önnön Tudományok hamissága: az-az, magok saját tulajdon ítíletekkel kárhoztattyák magokat. Ennek, rövídeden Három Jelenségét, és bizonyos Erősségét adom.

[1360] 2.Cor. 10. v. 18. Infra, l. 3. c. 9. ¶. 4.
[1361] † 2.Tim. 2. v. 13. Supr. f. 91. 92. Numer. 23. v. 19.
[1362] * Rom. 3. v. 4. Hebr. 6. v. 17.

hodogeus_j.indd 314 2025. 07. 21. 11:26:13

¶. 2. A' Romai Ecclesia igazságárul tet Bizonysági Luthernek, fel-forgattyák az Uj Tudományokat.

Először: Az *Augustai Confessio*, nagy merészen hirdeti; hogy az ö követői, a' Hit dolgairúl nem viaskodnak a' *Romai Ecclesiá*-val, és a' közönséges Anyaszentegyházzal: hanem csak valami új, és mód-nélkül-való Szokásokat nem kedvelnek a' *Romai* Gyölekezetben, †[1363] mellyeket a' régi *Cánonok*-, és Gyölekezetek Végezési-ellen újantan kezdett. Azon-képpen *Luther*, teli torokkal kiáltya; hogy ö-elötte, a' *Romai* Gyölekezet igaz *Ecclesia* vólt; melyben igaz *Evangeliom*, igaz *Catechismus*, igaz Keresztség, igaz Predikállás hivatallya, Bűnök bocsánattya, és egy szóval, a' Keresztyénség veleje és béli vólt: *[1364] *Ante me, vera Ecclesia fuit Romana, in qua DEUS miraculose servavit Baptismum, in publicis suggestibus textum Evangelii idiomate patrio, Absolutionem, Altaris Sacramentum, Symbolum, etc*. Ismét: ‘‘[1365] *Testamur, in Papatu esse multa bona, quae inde ad nos fluxere: ibi enim est vera Scriptura, verus Baptismus, vera Eucharistia, verae Claves ad peccati remissionem, verum officium Praedicandi, verus Catechismus, imo verus Christianitatis nucleus*. Másut azt beszélli; ••[1366] hogy a' *Pápista* Hitben, üdvözűltek az emberek ö-elötte. Ezek ha így vannak: Tehát, a' kik az *Augustai Confessio*-alat, mint a' *Vulcánus* paíssa-alat, lappanganak, magok itíleti-szerént-is hamissat tanítnak; mikor azt hirdetik, hogy a' *Romai* hiten-valók, a' Sz. Irás Igazságával szembe viaskodnak, és sok balványozással meg-terheltettek. Mert, ha a' Sz. Irástúl el-szakadot a' *Romai Ecclesia*, és valami részből ellenkezik az Isten szavával: Tehát a' Hit dolgaiban el-tévelyedet; és így, nem igaz a' mit az *Augustai Confessio* hirdet. Azon-képpen, ha csak *Cánonok*-, és Sz. Gyölekezetek Végezése-ellen gondolt újságokat nem javalnak bennünk az Ujítók: Tehát a' *Nicaenum*, és töb régi Gyölekezetek Végezésin meg-állanak.

[1363] † Lásd, l. 4. c. 1. XI. Hazugság.

[1364] * Luth. to. 7. Lat. Vit. 1557. per Thomam Klug. Lib. de Missa Privata, f. 236.

[1365] ‘‘ Tom. 2. Lat. Vittem. Epi. ad duos Pleban. edit. an. 1557. per Ioan. Luft, fol. 229. Idem Vithak. qu. 5. de Eccles. c. 4. f. 551.

[1366] •• Colloquium Mensal. Isleb. 1566. per Gaubisch. c. 7. De Christo, f. 113.

hodogeus_j.indd 315 2025. 07. 21. 11:26:13

{183:} ¶. 3. Ha a' Pápista hiten-lévök-közöt, Szent Emberek vóltak, nem lehetnek igazak az Ujságok.

Masodszor: Minden tétovázo kerengés-nélkül meg-vallyák az Ujítók; hogy, a' *Romai* Hiten-való Papok, Barátok, Püspökök, és egyéb rendek-közzűl, vóltak Szentek, és Isten-elöt kedvesek. Sz. *Bernárdot*, Szent, és tiszta-életü Jámbornak mongya *Luther*; mint ez-elöt †[1367] hallók. Sz. *Ferencz*-rűl, ugyan ezent írja. söt azt mongya; hogy az ö *Regulája*, nem egyéb az *Evangeliomi* Igazságnál: *[1368] *Sanctus Franciscus, vir admirabilis, et spiritu ferventissimus, sapientissime dixit, Regulam suam esse Evangelium JESU Christi*. Illiricus, az Igazság Tanúinak *Laistromá*-rúl írt könyvében; *Luther*, ‘‘[1369] az ö-tőlle szerzet Imádságos könyv-eleibe nyomtatot *Calendarium*-ban, sok Papot, Barátot, neveznek Szenteknek. Sőt, nem egy helyen, nagy epeséggel vítattya *Luther* ••[1370], hogy Sz. *Bernárd*, Sz. *Bonaventúra*, Sz. *Gergely Pápa*, az Isten dücsösségének örömében uralkodnak. Schlüsselburgius, *lib. 1. Theol. Calv. art. 25. fo. 137.* Sz. *Bernárdot*; Vithakerus, *quaest. 5. de Eccles. c. 14. f. 583.* Sz. *Ferenczet*, Szent-nek nevezik.

Az *Augustai Confessio Apologiá*-ja, Sz. *Antalt*, *Domonkost*, *Bernárdot*, *Ferenczet*, Szentek-nek mongya: †[1371] *Antonius, Bernardus, Dominicus, Franciscus, et alii Sancti Patres, elegerunt certum vitae genus, vel propter studia, vel propter alia utilia exercitia.* Ugyan ottan: *[1372] *Sanctus Franciscus recte voluit ei rei prospicere.* Egy kevéssé aláb: ‘‘[1373] *Obedientia, Paupertas, Caelibatus, sunt adiaphora: ideoque SANCTI eis uti sine impietate possunt, sicut usi sunt Bernardus, Franciscus, et alii Sancti viri.* Luther, *in Catechismo majori*, melyre esküsznek a' *Luther Predikátorok* a' *Liber Concordiae*-ban, Sz. Bernárdot, ••[1374] *Divus Bernardus*-nak nevezi.

[1367] † Supra, f. 165.
[1368] * Tom. 2. Lat. Vitt. an. 1546. Ioann. Lufft. Lib. de Votis Monast. f. 287.
[1369] ‘‘ Enchir. piarum precation.
[1370] •• Luth. loco citat. de Miss. priv. pag. 237. Et de Captiv. Babyl. cap. de Baptismo.
[1371] † Apolog. Artic. 4. ¶. Responsio ad Argumenta, f. 99. lib. Concord.
[1372] * Apolog. tit. de Miss. f. 226.
[1373] ‘‘ De Votis Monast. f. 253.
[1374] •• Li. Concord. fol. 517.

hodogeus_j.indd 316 2025. 07. 21. 11:26:13

A RÓMAI HITTÜL ELSZAKADOTT VALLÁSOK IGAZAK NEM LEHETNEK

A' *Vittembergai Graduál*-ban, tulajdon *Introitussa* vagyon Sz. *Gergely*-nek, Sz. *Márton*-nak, és a' több *Pápista* Szenteknek. Nem-találkozot senki oly az *Augustai*, vagy *Helvéciai* hiten-valók-közzűl, ki mind egy lévben sózta vólna, mind egy nyalábban pokolra hánta vólna azokat, kik a' *Római* Valláson meg-nyugodtak. Mert Isten-is, böcsülletes csudákkal, emberi erő-felet-való tekélletes élettel, és egyéb bizonyos jelenségekkel, meg-mutatta sokaknak, szent, és Isten-elöt kedves életeket: mint csak a' mí romlot Hazánkban-is, Sz. *István*, és Sz. *László*, Sz. *Imre*, és *Capistránus János* Szentségét, sok csudákkal bé-pecsétlette az Ur Isten.

Ennek-felette: az egész világon szokot és bé-vet Napok szentelése, meg-mutattya; hogy, csak egy *Augustai* és *Helvéciai* Szentnek sem rendeltek a' *Calendarium*-ban szállást, és az esztendő forgásában tisztességes emlekezetet: maga sok *Pápák* és *Püspökök*, sok *Papok* és *Barátok* emlekezetivel meg-szenteltettek sok napok. Sőt, ha az Ellenkezők teli torokkal, és egyenlő vak-merőséggel mind azt kiáltanák-is; hogy, ezek a' *Romai* hitnek fő tagjai, Szentek nem vóltak, nem üdvözűltek: az egész Keresztyén világnak, ennyi száz esztendőtűl-fogva meg-gyökerezet értelme, nagyob böcsülletet érdemel, hogy-sem valami bokorból-ugrot nem tudom kinek tagadása. Azért, mivel senki ez-elöt ezek Szentségérűl nem kételkedet, szemtelen vak-merőség vólna, ha csak jó akaratunkból, az egész világ egyenlő értelmével meg-állapodot, és meg-vastagíttatot tetczését {184:} meg-vetnők. Az-is oktalanság vólna, ha ezek Szentségét kétessé tennők, és az Isteni Csudatételek pecsétit fel-szakasztanók. Es, valaki a' mí Szent Királyink életét, Sz. *Bernárd*, és a' több *Romai* Hiten-való Szentek *historiá*-ját meg-érti, magával külömbet el nem hitethet annál; a' mit úgy beléjek óltot a' régi szokás az Ellenkezőkbe-is, hogy szavok járasában, Szenteknek kel ezeket nevezni. Ugyan-is, bizony, nem férhet az Isteni kegyességhez, hogy azokat, kik minden tehetségekkel abban serénykedtek, hogy Istennek kedveskedgyenek, az ö nevének dücsösségét terjeszszék, az ö nyáját éppítcsék; kik, sem jószágokat nem kíméllették, sem fáratságokat nem szánták, sem veszedelmeket nem távoztatták az Isteni szolgálatok gyarapítasában; kik, testek sanyargatásával, világi csintalanságok únalmával, sok buzgó könyörgéssel, vigyázással, szorgalmatoskodással, szomjúhozták és keresték az Igazságot: Nem illet (mondok) az Isten kegyességéhez, nem fért sok szép ígéretihez, hogy ezeket

hodogeus_j.indd 317 2025. 07. 21. 11:26:13

ennyi ideig, ily veszedelmes állapatban, ily temérdek setétségben, ily dögletes tévelygésben, ily nagy lélek kárhozatban hadná, a' miéműnek mongyák az Ujítók a' *Pápistaságot*.[1375]

Ezek így lévén, magokat *sententiázzák* az Ujítók. Mert, ha a' *Romai* Vallásban Szentek, és mennyei Bóldogságban örvendező Hívek találtattak: Tehát, a' *Romai* Vallás nem lehet bálványozó, és Isten-ellen-valo Tudomány. mivel a' Bálványozó, nem láthattya színét Istennek: a' Tévelygés sem jutathat senkit Isten kedvébe. Mert az igaz Hit, fondamentoma a' Szentségnek; *[1376] *Sine Fide, impossibile est placere Deo:* és a' Mennyei éppűlet nem fondáltatik, sem nem nevekedik veszedelmes hazugságon, Szentség-rontó hamisságon, és Eretnekségen.

Nyilván taníttya Szent *Pál*; hogy, Egy az igaz Hit: és lehetetlen, hogy az egy Igaz Hit-nélkül kedvébe jussunk Istennek.[1377] Ugyan-is, a' hamis Tévelygés, a' Hazugság attyától, az Ördögtűl vagyon: kinek, eleitűl-fogva minden mesterkedése az vólt, hogy a' tiszta Búza-közibe konkolyt híncsen; az Igaz Tudományt, hazugságival, és csalárd mesterségivel meg-mocskollya, nagy sok lelkek veszedelmével. Nem lehetséges pedig, hogy, az Ördög-tojta és kotlotta hamisság, Szentségre vigye, Ördögtűl el-szakaszsza, Istenhez kapcsollya embert: mert, nincs a' setétségnek szövetsége a' világossággal: nincs társalkodása Christusnak *Belliál*-lal: és, a' ki eggyüt nem győjt Christussal, tékozol.[1378]

Ha azért a' *Romai* Vallás, tellyes czégéres bálvanyozással, semmi mentségek nem vólt a' kárhozattúl Szent *Bernárd*-nak, Szent *Ferencz*-nek, és a' töb Szenteknek: kivált-képpen, holot őket meg-íntették rész-szerént, *Aërius*, *Jovinianus*, *Vigilantius*, és egyebek. Mivel azért, a' Pártosok *Sententia*-jából, ezek el nem kárhoztak, söt Istennek kedves szolgai vóltak: nyilván következik, hogy Igaz Hitben vóltak, bálványozók nem vóltak. Tehát, káromló hamisságot mondanak, a' kik Bálványozo, és az Irással ellenkedő Tudománynak kiáltyák a' *Romai* Vallást.

[1375] Vide supra, fol. 53.
[1376] * Hebr. 11. v. 5.
[1377] Ephes. 4. v. 5. Supr. f. 82. 83.
[1378] 2.Cor. 6. v. 14.

hodogeus_j.indd 318 2025. 07. 21. 11:26:13

Egy szóval: Ha a' *Romai* vallásban Szentek lehettek, és üdvözűlhettek Sz. *Ferencz*, és Sz. *Bernárd*: ki-ki mind bizonyos lehet, hogy ö-is üdvözűlhet ugyan ezen Vallásban.[1379] Es, mivel ez-elöt meg-bizonyítók, hogy csak {185:} Egy az Igaz és üdvösséges Hit: következik, hogy más külömb Vallások vakmeröségében, senki nem nyerhet üdvösséget. Mely dolognak, az-is erős támasztó oszlopja; hogy, ha elő-vészed a' *Calendariomot*; ha meg-tekínted esztendő-által, minémü Szentek napjai esnek, mellyeket, ha külömben nem, de Sokadalmokkal meg-illenek a' külsö Atyafiak: meg-látod, hogy az *Apostolok*-után, egy Szentrűl sincs emlekezet, mely, vagy *Augustai*, vagy *Helveciai* hitet követet vólna: hanem, a' *Romai* Hiten-valo Szentek forognak mindenüt elötted.

It nem tűrhetem, hogy egy szót ne szóllyak azokrúl, kik lágyabban fogják, és puháknak tettetik magokat a' Pártosok-közzűl. Ezek azt beszéllik; hogy, ők nem kárhoztattyák a' *Pápistákat*: mert ezek sem vesztik-el üdvösségeket, csak jól éllyenek. Azért, irtózva azt kiáltyák: Ójon Isten attúl, hogy kárhozatra itíllyük mind azokat, kik a' *Pápista* Hiten vóltak, és vannak. Ezeknek én azt mondom, hogy okoson és értelmesen beszélnek: De e' mellet, arra kellene figyelmezni; hogy, a' járt útat a' járatlanért, a' bizonyost a' bizonytalanért, nem kellene el-hagyni. Ha egy úton el-indúlnánk, mellyet minnyájan bizonyoson, oda-vívö Útnak mondanának a' hová szándékozunk; De egy-valaki a' sokaság-közzűl, azt kezdené mondani, hogy, noha jó és igyenes Uton vagyunk, de azért ama' más töretlen gyepen-is ugyan oda juthatunk, a' hová indúltunk; a' töb emberek pedig azt kiáltanák, hogy Járt úton járjunk, mert csak út-kivűl bolyongunk ha ki-térünk abból: Vallyon el-hagynók-e a' bátorságos járást, valamely agya-fúrt ember bizonytalan tanácsára-képest? Vagy, ha életemben-, tisztességemben-járó perem vólna, és egy értelemmel azt mondanák a' *Prókátorok*, hogy minden galibából ki-menekedem, ha azt a' módot követem igyemben, mellyet ők javalnak; De elő-álván egy szeles *Prókátor*, azt kezdené mondani, hogy igaz; e' szerént a' tanács-szerént jól lészen dolgom; de ö más-módot mutat. és, noha ezt ö bátorságosnak vítatná, de a' töb okos *Prókátorok* azt mondanák, hogy vesznem kel, ha ezen a' tanácson el-indúlok: Vallyon ittis szerencsét probálnék-e; és a' bátorságos tanácsot

[1379] NOTA. Supr. f. 83. 84.

hodogeus_j.indd 319 2025. 07. 21. 11:26:13

félre vetvén, történetre bíznám-e igyemet? Nem alítom, hogy senki ezt cselekedné. Azért, e' Világi dolgokban ily okosok lévén, miért nem vagyunk szemesbek az Üdvösség dolgaiban? Magok azt mongyák az Ujítók, velünk egyetemben; hogy a' mí Hitünkben üdvözűlhet ember: Tehát, mind az ö itíletek-, mind a' mí Hitünk-szerént, bátorságos a' ki velünk tartya. Azt pedig, a' mit csak ö-magok az El-szakadtak vítatnak, hogy az ö vélekedésekben-is üdvösséget nyerhetni, mí felettéb ellenzük, és hamisnak itíllyük.[1380] Tehát, a' ki okos, ne szerencséltesse üdvösségét, hanem a' hoz ragaszkodgyék a' mí bátorságosb, és a' miben minnyájan meg-alkosznak.[1381]

¶. 4. A' Négy közönséges Gyölekezeteket, helyén hagyván az Ujítók, elrontyák, és meg-hamissíttyák a' magok tanitását.

Harmadszor: Az Ujítók egyenlö értelemmel hirdetik; hogy, a' Négy elsö közönséges Gyölekezeteket, Szent Lélek vezérlette; és Urunk születése-után, Négy-száz esztendeig, söt valamenyíveltováb, tisztán maradot a' Keresztyéni tudomány: Hanem, az-után kezdet bé-homályo-{186:}sodni. Mely mondásból az jő-ki; hogy hamis, és Isten-ellen-való Tudomány, a' mely ellenkezik a' Négy elsö közönséges Gyölekezetekkel, és az elsö Négy-száz esztendőben fényeskedö Keresztyén *Doktorok*-kal.

De az-is bizonyos; hogy, mind az *Augustai*, 's mind a' *Helveciai Confusio*, éllel ál-öszve ezekkel.

Tehát (az Ujítók tulajdon ítílete-szerént) hamissak, és Isten-ellen-való Tudományok, az *Augustai* és *Helveciai Confessiók*.

A' Kötés Elsö részét,[1382] noha, mikor meg-szorúlnak, és nem tudnak hová lenni, tagadgyák az Viszszálkodók; és, a' mint eléb mondám, fogok csikorgásával mardosnak minden követ, mely fejeket bé-rontya; és a' *Nicaea*-béli Gyölekezetre-is gyalázatos ordítással agyarkodnak: de mikor, *extra quaestionem*, meg-enyhődik háborodot elméjek habja, és igazán ki-fejezik

[1380] Vide infr. l. 9. c. 1. ¶. 2. n. 1.
[1381] NOTA.
[1382] Oda fellyeb, fol. 97. 98.

hodogeus_j.indd 320 2025. 07. 21. 11:26:13

a' mi gyomrokon vagyon, minden hímezés hámozás-nélkül meg-vallyák, hogy a' Négy elsö *Conciliomok*, tiszták, és Istentűl vezérlet Gyölekezetek vóltak. Majd meg-hallyuk, †[1383] mint szabodik *Luther* és *Melanton*, a' töb *Lutheristák*-kal egyetemben, az *Augustai Confessió*-ban; hogy ők semmiben el nem szakadnak a' régi *Ecclesiá*-túl. A' *Helveciai Confessio* szavait-is *[1384] elő-hozzuk, mellyekben a' Négy közönséges Gyölekezetek vallását jóvá hadgya. Calvinus pedig imigyen szól a' dologhoz: ‘‘[1385] *Vetusta Concilia veneror ex animo, suoque in honore apud omnes esse cupio.* ••[1386] *Priscas illas Synodos, Nicaenam, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Chalcedonensem, et SIMILES, quae confutandis erroribus habitae sunt, libenter amplectimur, reverenterque, ut sacrosanctas, quantum attinet ad fidei dogmata: nihil enim continent, quam puram, et nativam Scripturarum interpretationem.* †[1387] *Chalcedonensem Synodum amplectimur.* Másut azt mongya; hogy, Öt-száz esztendeig virágzot az igaz Hit; erejében vólt az igaz Tudomány; és Sz. *Agoston* idejéig, semmi változás nem let a' Christustúl vet Igazságban: az-okáért, jól, és helyesen viaskodtak az akkor-béli Szent *Doktorok* az Eretnekek-ellen; mikor azt forgatták, és azzal sebesítették, és rontották őket, hogy az-elöt külömbet hittek a' Keresztyének: De az-után, (ugy-mond *Calvinus*) *Gergely Pápa* idejében, igen bé-mocskolódot a' tiszta Igazság: *[1388] *Quingentis circiter annis florebat Religio, et sincerior doctrina vigebat: postea Ministerii sinceritas nonnihil degeneravit.* ‘‘[1389] *Cum extra controversiam esset, nihil a principio, usque ad illam aetatem, mutatum fuisse in doctrina: sumebant* (Augustinus, Origenes, Irenaeus,) *quod omnibus novis erroribus conficiendis sufficeret, Illos oppugnare doctrinam, ab ipsis usque Apostolis constanter et unanimi consensu retentam.* ••[1390] *Gregorii tempore, Ecclesia jam fere collapsa erat:*

[1383] † Infra, lib. 4. c. 1. a' XI. Hazugságb.
[1384] * Infr. l. 5. c. 11. num. 4.
[1385] ‘‘ Cal. li. 4. c. 9. num. 1.
[1386] •• Ibid. num. 8.
[1387] † Ibid. num. 9. et aliis locis, citatis a Feuvard. 13. Theomach. c. 12.
[1388] * Calv. l. 1. c. 11. num. 13.
[1389] ‘‘ Li. 4. c. 2. n. 3.
[1390] •• Id. li. 4. ca. 4. num. 3.

hodogeus_j.indd 321 2025. 07. 21. 11:26:13

certe multum ab antiqua puritate degeneraverat. †[1391] *Gregorium, ultimum Romae Episcopum fuisse, jure dicere possis.* Ennél-is helyesben szól *Béza:* mert azt írja; hogy, oly szent vólt a' *Nicaea*-béli Gyölekezet, hogy a' ki ezellen mert támadni, Istennek szörnyű itíletit el nem kerűlhette. Nem vólt, ugymond, az *Apostolok* halála-után, semmi szenteb és böcsülletesb, a' *Nicaeai*, *Efesomi*, *Chalcédoni*, Gyölekezeteknél. és esze-fordúlt vólna; hálá-adatlan paraszt vólna, a' ki ezeket az Isten Angyalit, el-tévelyedteknek mondaná; vagy böcsülletlen kárhoztatással illetné azokat, kik feneketlen munkával, sok vigyázással, siralommal, ohajtással, szám-ki-vetéssel, *Martyrom*ssággal, óltalmazták, és {187:} reánk szállították az Igazságot: *[1392] *Nicaenum Concilium Sacrosanctum, cui nemo adhuc inventus est, qui sese opponeret, quem DEUS horrendo judicio non perdiderit.* ‘‘[1393] *Non venit vobis in mentem, amplissimus ille Nicaenae, Ephesinae, Chalcedonensis Synodi consessus, quo nihil sanctius, nihil augustius, ab Apostolorum excessu Sol unquam aspexit? Non adfuit unus saltem ex multis, qui indigno decreto intercedens, maximos illos, ac praestantissimos Angelos DEI, Sophistas fuisse negaret? Hoccine est, grata saltem memoria prosequi, tot Sanctissimorum, et eruditissimorum virorum inexhaustos, pro transmittenda ad nos Veritate, labores, vigilias, lachrymas, gemitus, exilia, Martyria? Nititur, fateor, veritatis Verbo DEI; et certe, cum judicio legendi sunt Patres: sed, quis nullam adhuc fuisse Ecclesiam* (*ut certe nulla fuit, si isti vera dicunt*) *concesserit?*

¶. 5. Az Nicaenum Conciliom méltoságárul.

Noha *Calvinus*, †[1394] néha, nem csak közönségesen a' *Conciliomokat* javallya, de nevezet-szerént a' *Nicaea*-béli Gyölekezetet égig magasztallya: mindazáltal, néha fordíttya a' kaszát, és maga-feledve, *Luther*-rel-eggyüt, gyalázatoson rágalmazza a' *Nicaenum Conciliomot*; mint fel-jegyzők *[1395]

[1391] † Cal. l. 4. c. 17. num. 49. Similia Vithaker et Illyr. infra, li. 9. c. 2. ¶. 2. n. 6.
[1392] * Beza, ep. 56. Theolog.
[1393] ‘‘ Beza, ep. 81. Theol. Vide supra, fol. 108. et 153.
[1394] † Supra, f. 186.
[1395] * Supr. f. 98.

hodogeus_j.indd 322 2025. 07. 21. 11:26:13

nem régen. Azért, minek-elötte meg-mutassuk, hogy a' régi *Conciliomok*-kal ellenkeznek az Ujítók, mélto hogy a' *Nicaea*-béli Szent Gyölekezet méltoságát meg-ismértessük.

Először azért, ennek a' *Conciliom*-nak felsége, ki-tetczik, a' régi Szent Atyák, és közönséges Hívek egyenlö értelméből. Mert, Szent *Gérgely* Pápa azt írja; ‘‘[1396] hogy a' Négy elsö közönséges Gyölekezetet, úgy bé-vészi az *Ecclesia*, mint a' Négy *Evangelisták* Irásit. mivel azon Szent Lélek vezérlette a' Gyölekezeteket, mely az *Evangelistá*-kat. Szent *Ambrús* azt mongya; †[1397] hogy, sem fegyver, sem halál el nem szakasztya őtet a' *Nicaea*-béli Gyölekezettűl: *Sequor tractatum Concilii Nicaeni, a quo me, nec mors, nec gladius poterit separare.* Constantínus Császár pedig, Isten *Sententia*-jának nevezi, a' mit *Nicaeá*-ban a' Három-száz Püspök el-végezet: ••[1398] *Quod trecentis Episcopis visum est, non est aliud putandum, quam Dei sententia.* ″[1399] *Quidquid in sanctis Episcoporum Conciliis decernitur, id universum divinae voluntati debet attribui.* A' Hívek egyenlő értelmét, előnkbe adgya *Justinianus* Császár, az ö *Decretomi*-ban, mellyeket a' Keresztyén Világ, Törvény-gyanánt követet. mert imigyen szól: *[1400] *Praedictarum Quatuor Synodorum dogmata, sicut sanctas Scripturas accipimus; et Regulas, sicut Leges observamus.* ᵏ[1401] *Per omnia sequentes Sancta Quatuor Concilia, et quae ab unoquoque eorum constituta sunt.* †[1402] *In sacrosanctae Ecclesiae Communione non sunt, qui Quatuor Concilia non recipiunt.* Másodszor; Ki-tetszik a' *Nicaenum Conciliom* méltósága, a' Csuda-tételekkel tűndöklő emberek Szentségéből, kik abban a' Gyölekezetben vóltak; kikrűl így ír Theodorétus: *[1403] *Erant multi viri, quos dona plane Apostolica commendabant. Multi etiam, qui stigmata Domini JESU in corpore gestabant. Nam Jacobus Episcopus Nisibi, mortuos excitavit, et infinita alia edidit miracula. Paulum Episcopum Neocaesareae, Licinii rabies*

[1396] ‘‘ Greg. l. 2. ep. 49. Alias, Indict. 11. ep. 20. Et li. 1. ep. 24. in fine.
[1397] † Ambr. ep. 32.
[1398] •• Socrat. li. 1. c. 6. alias 9.
[1399] ″ Euseb. lib. 3. de Vita Constant. c. 18.
[1400] * Novella 131. ca. 1. Infr. l. 10. c. 1. ¶. 2.
[1401] ᵏ Libr. 1. Cod. Tit. 1. Leg. 7. Cum velimus.
[1402] † Novella 115. Leg. 3. ¶. Si quis de praedictis.
[1403] * Theod. li. 1. Histor. cap. 7. Chrystophorsoni.

hodogeus_j.indd 323 2025. 07. 21. 11:26:13

torserat, nam ferro candenti articuli labefactati fuerunt. Alii erant, quibus oculi dextri fuere effossi: alii, quibus dextrorum pedum flexiones deerant; ex quorum numero fuit Paphnutius AEgyptius. Ad summam, ibi videre licebat multitudinem Martyrum in unum coactam. Spiridion-rúl írja *Sócrates*; ‘‘[1404] hogy ő-is {188:} jelen vólt a’ *Conciliom*-ban; Es az ö számtalan csudáit, ••[1405] *Sócratessel*-eggyüt *Sozómenus*[1406] számlállya. Ruffinus pedig, illyen-képpen szól: †[1407] *Fuit in Nicaeno Concilio Paphnutius Episcopus, ex Egypti partibus Confessor. In hoc, tanta virtutum inerat gratia, ut signa per eum, non minus quam dudum per Apostolos, fierent. Ejus oculum, qui in Confessione Fidei erat evulsus, avidioribus osculis Constantinus demulcebat*. Annak-okáért, mikor *Constantínus*, ezek a’ Szent Emberek Gyölekezetibe ment vólna, csak le sem mere addig ülni, *[1408] *Priusquam Episcopi annuissent*, míg a’ Püspökök meg nem engedék. Az-után, ‘‘[1409] *Parvo in solio assedit, praefatus veniam prius*. Es mikor némely Püspökök-ellen írot vádolásokat nyújtottak vólna néki, így szólla a’ Szent Embereknek: ••[1410] *Vos non potestis ab hominibus judicari: Vos etenim a DEO nobis dati estis Dii; et conveniens non est, ut homo judicet Deos*. Végezetre, azt írja *Theodorétus*; hogy *Constantinus*, a’ *Nicaeában* győlt Szent Atyák seb-helyeit csókolgatta, áldomást várván ebből: †[1411] *Cum videret dextros oculos quibusdam effossos, pro pietate labra vulneribus admovit: Pro certo persuasus, osculo se Benedictionem inde hausturum esse*.

Harmadszor: Ugyan ezen Gyölekezetnek, hitelt szerzet Isten; Csudákkal meg-mutatván, hogy ö vezérlette a’ Szent Gyölekezetet.

Midőn el-végezték vólna a’ *Conciliomot* a’ Szent Atyák, és Kezek-irásával akarnák erőssíteni Végezéseket: mivel kettő közzűllök ki-múlt vala e’ világ-ból, koporsójokhoz menének: és, minek-utánna Istennek könyörgöttek vólna, bé-pecsétlék az Irást, melyben a’ Gyölekezet Végezési valának. Ezt a’ hóltak

[1404] ‘‘ Socr. l. 1. c. 5. sub initium.
[1405] •• Socrat. lib. 1. cap. 8.
[1406] Sozom. lib. 1. c. 11. Chrystophorson.
[1407] † Ruffin. lib. 1. Histor. c. 4.
[1408] * Socrat. lib. 1. hist. c. 8. Euseb. l. 3. Vitae Constant. cap. 10.
[1409] ‘‘ Theodoret. l. 1. c. 7.
[1410] •• Ruff. l. 1. c. 2. Niceph. li. 12. cap. 9.
[1411] † Theodoret. l. 1. c. 11. Chrystophorson.

hodogeus_j.indd 324 2025. 07. 21. 11:26:13

koporsójára tévén, kérék azon őket; hogy, a' kik immár Isten színe látasával meg-dücsöűltek; és meg nem csalathatnak, írják ők-is a' Végezés-alá magokat, ha kedves Istennél az ö Végezések. Midőn egész étszaka, nagy buzgósággal imádkoztak vólna: reggel fel-vévék az Irást a' koporsórúl, és szinte úgy pecsételve láták mint le-tették vala. Fel-szakasztván, a' meg-hólt Püspökök tulajdon Kezek-irását találák a' Levélen: *Priusquam acta Synodi perficerentur, evenit, ut duo Episcopi e vita ante discesserint, quam Professionis Fidei scripto, Subscriptionem suam apposuissent. At reliqua Patrum turba, ad sepulturae locum venere; et monumento illorum assistentes, Scriptumque in manibus habentes, tamquam ad viventes dixerunt: Bonum certamen, divi Patres, nobiscum decertastis, cursum peregistis, fidem servatis: Si igitur obtinere id debere censetis, quod a nobis est actum; quoniam nunc nullo interposito obstaculo, Trinitatis splendore illustrati, clarius id perspicitis, peropus est vos nobiscum Libello subscribere. Haec illi dixerunt; et Libellum obsignatum, ad tumulum deposuerunt, noctemque totam insomnes egere. Postridie ad locum eum rediere, signa inviolata invenere: et Libello explicato, Subscriptiones illorum reliquis insertas cognovere, recentes adhuc, in haec verba conceptas: Chrysanthus, et Musonius, qui cum Patribus omnibus in sancta prima Oecumenica Nicaena Synodo consensimus; quamvis corpore translati, Manu tamen propria, nos quoque Libello subscripsimus*.[1412]

Más Csudát, *Gregorius Presbyter Caesareae Cappadociae* illyent említ: Midőn a' *Conciliom* el-végeződöt vólna, Nicaeá-ban a' Templomban szép eleven Forrás fakada, mely mostan-is ugyan vagyon.[1413] Mint-ha Isten ezzel jelentette vólna, hogy az Eretnekség tüzének, ez-által a' Gyölekezet-által {189:} kellet meg-óltatni. Ennek-felette (ugy-mond) azok a' Szent Püspökök hólt teste, kik a' *Conciliom*-ban vóltak, rothadás-nélkül éppen maradnak; kit ugyan szemével látot dolognak mond lenni.

De hová kel nagyob Csudát keresnünk annál, a' mit Isten cseleküvék, a' Világi Bőlcsek szégyenére, ebben a' *Conciliom*-ban? Mikor a' Gyölekezetben, egy bőlcs *Filósofus*, oly túdóson forgatná igyeket az *Ariánusok*-nak, hogy semmi-képpen meg nem győzethetnék; sőt, midőn úgy tetczenék,

[1412] Niceph. lib. 8. cap. 23.

[1413] Vide apud Surium, to. 4. Pisanum, in edition. Concilii Nicaeni.

hodogeus_j.indd 325 2025. 07. 21. 11:26:13

hogy szinte érőlen viselnék az ö meg-győzését: oly mesterséges felelettel ki-fejti vala magát, hogy mindenek álmélkodnának rajta. Ezt látván egy csekély-tudományu Szent ember, kérni kezdé az Atyákat, hogy ne lenne ellenek, had ő-is egy-nehány szót mondana a' Bőlcsnek. Tudván az ö együgyüségét, féltették az Atyák, hogy csufsággá ne tenné magát: mindazáltal, úntatására meg-engedék, hogy szóllyon. El-kezdvén azért, monda: A' Jesus Christus nevében, halgasd az Igazat, te kevély *Filósofus*. Es, midőn az Istenről, a' Világ teremtéséről, a' Fiu, és Szent Lélek Isten személyéről vallást tet vólna: kérdé tőlle, Ha ezt hiszi-e? Amaz el-álmélkodván, és csak nem el-halván, azt felelé; hogy, néki ezek igen tetczenek. Monda azért néki: ha ezeket hiszed, jőj utánnam a' Templomba, és ennek a' Hitnek bélyegét, a' Keresztséget, ved-fel. Akkor a' *Filósofus*, Tanítványihoz fordúlván, monda: Valamíg szóval hadakoztak ellenem, szó helyébe szót tudtam adni: de az Isten-ellen nem álhatok, a' ki ez ember-által beszél. Azért íntlek jó Tanítványim, hogy velem eggyüt tí-is, ezt a' böcsülletes Vén embert kövessétek. Ezeket *Ruffinus* és *Sozómenus* írják.[1414]

¶. 6. A' Nicaea-béli Gyölekezet, ellenkzik a' mostani Ujságokkal

Szállyunk immár a' Bizonyság Második czikkelyére: és mutassuk-meg; hogy, a' *Nicaea*-béli Gyölekezettel szembe szöktek, mind az *Augustai*, 's mind a' *Helvéciai* Pártosok. mert így osztán meg-tetczik, hogy, a' magok itíleti-szerént-is, tévelyegnek.

De, minek-elötte erre lépjünk, azt kel eszünkbe vennünk; hogy, a' mint *Athanásius* írja, a' *Nicaea*-béli *Conciliom*-ban, Nyólczvan *Articulust* és *Cánont* szerzettek először: annak-utánna a' tízét, alkalmatos helyeken a' többivel egybe-foglalták; hogy, a' Christus Tanítványinak száma-szerént, csak Hetven *Articulus* lenne mindenestől-fogva.[1415] Ezek-közzől húsz *Articulus*-ban, *Ecclesiasticae administrationis Leges erant*; az Egyházi szér-tartásra-nézö Törvények valának, ugy-mond *Theodorétus*, *lib. 1. c. 8.* De, mivel csak hamar

[1414] Refert Ruffin. l. 1. c. 3. Socrat. l. 1. c. 5. Sozom. lib. 1. cap. 17.

[1415] S. Athanasii Epistola ad Marcum Papam.

hodogeus_j.indd 326 2025. 07. 21. 11:26:13

el-árada az *Arianismus* Nap-keletben, azt írja Szent *Athanasius*, az *Egyiptomi* Püspökökkel egyetemben, *Marcus Pápá*-nak; hogy sohúlt a' Nap-keleti tartományban, nem találtatot ö idejekben a' *Nicaea*-béli *Conciliom* végezése. mert valahol ezt kaphatták az *Ariánusok*, mind meg-égették: Ez-okon kérik, *Apostolicae sedis, et universalis Ecclesiae Papam*,[1416] hogy kűldgye mássát nékik a' Gyölekezet Végezésinek. Mint-hogy azért eleitűl-fogva azon mesterkedtek a' Tévelygők, hogy a' *Nicaea*-béli Gyölekezet emekezetit el-temessék, nem csuda hogy mind eggyüt rendel nem találljuk az ö Végezésit. Azokból pedig, mellyeket bizonyoson fel-jegyezve olvasunk, künyű meg-mutatni, hogy oly távúl estek az Ujítók {190:} a' *Nicaea*-béli gyölekezet Vallásától, mint az ég a' földtűl; mellyet rövídeden Kilencz Példával így bizonyítok:

I. A' *Nicaea*-béli Gyölekezetet, Két fö Okért hirdeték; a' mint *Eusebius*, *lib. 3. de Vita Constantini*, *cap. 2. et 5.* és *Epifanius* †[1417] írja. Eggyik az vala; hogy, a' minémü versengés *Alexandriá*-ban támasztatot *Arius*-túl, azt le-csendeszítcsék. Másik; *[1418] hogy a' Húsvét innepének, bizonyos napot rendellyenek. Es, noha *Arius*-ellen sokat viaskodának a' Sz. Irásból: de, midőn csavargással minden nyilakat el-kerűlne *Arius*, végre a' régi Sz. Atyák irásit ellene támaszták, és az ö-tőlle gondolt újságot ezekből kárhoztaták; mint ez-elöt ‘‘[1419] meg-mutatám. A' Húsvét napjárúl, ••[1420] *Antiquum Canonem, per quem nulla de reliquo varietas oriretur, Ecclesiis tradiderunt*, az Anyaszentegyház régi szokásán maradának. Ezekből ki-tetczik, hogy ez a' Sz. Gyölekezet, nem értet eggyet a' mostaniakkal, kik az Irás-kivűl-valo *Tradició*-kat megvetik, és a' Hitben-valo külömbözések el-igazitásában nem böcsüllik a' régi *Doktorok* tanitását.

II. A' *Nicaenum Conciliom* azt végezte; hogy Pappá ne lehessen, a' ki másodszor meg-házasúlt: †[1421] *Qui iteravit Conjugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed praerogativa exuitur Sacerdotii. Patres enim Nicaeni*

[1416] De Nicaenis Canonibus qui non extant apud Ruff. vide Gretserum, Tomo 2. Defens. Bellarm. fol. 795. Bellar. li. 2. de Papa, c. 25.

[1417] † Epiph. Haeresi 70. sub finem.

[1418] * Idem, Ambr. epi. 83. initio.

[1419] ‘‘ Oda fel, fol. 153. 178. 179.

[1420] •• Ruff. l. 1. c. 6. in fine.

[1421] † Ambr. ep. 82. circa medium. Id. Ex Canonib. Iustinian. Novell. 123. c. 1. 12. 14.

hodogeus_j.indd 327 2025. 07. 21. 11:26:13

Concilii statuere: Neque Clericum quemquam debere esse, qui secunda Conjugia sortitus est.

III. Azt-is ezen Gyölekezet végezte; hogy a' *Romai Pápa*, Feje minden Papoknak, és felsöb az Egyházi rend-közöt: *[1422] *Sancimus*, ugy-mond *Justiniánus* Császár, *secundum definitiones Nicaenae, Constantinopolitanae, Ephesinae, Chalcedonensis Synodorum decreta, ut Sanctissimus Senioris Romae Papa, Caput sit, et Primus omnium Sacerdotum*. Maga-is a' Gyölekezet így szól: ‘‘[1423] *Qui tenet sedem Romae, Caput est, et Princeps omnium Patriarcharum*.

IV. *Sozómenus*, *Nicaea*-béli Gyölekezet Végezesének; a' töb Historicusok, *Ecclesiasticus Cánon*-nak nevezik azt; hogy, Egy Közönséges Gyölekezetnek se légyen erőssége, a' *Romai* Pápák *sentenciája*-nélkül: ••[1424] *Nullam Synodum legitime convocari, nec definiri quidquam posse, praeter Romani Pontificis sententiam*. Annak-okáért a' *Nicaea*-béli Gyölekezet, *Silvester* Pápának egy levelet íra, melynek kezdeti illyen: *Beatissimo Papae Urbis Romae, cum omni reverentia colendo Silvestro.* Ebben azt kéri, hogy az ö Végezését megerőssítcse. mellyet meg-is cselekedet *Silvester*; a' mint olvassuk, *Tom. 1. Concil. in Actis Concilii Nicaeni*.

V. Azt végezi másut; hogy a' Püspököt, három Püspök szentellye; és az Ersek akarattya-nélkül, erőtlen és törvénytelen légyen a' Felszentelés: †[1425] *Episcopus, non minus quam a tribus Episcopis ordinetur; ita tamen, ut Metropolitani Episcopi autoritas habeatur: absque quo, Ordinatio irrita fit*. Mely végezést, noha a' *Costanczinápolyi* Gyölekezetben-is megujításának, a' mint írja Theodorétus, *l. 5. c. 9. post med*. de azért Calvinus, *lib. 4. c. 4. num. 15.* ezt Kevélységnek, és rút szokásnak meri mondani: *Ambitione, et veteris instituti depravatione id factum.*

VI. A' *Nicaea*-béli Gyölekezet azt taníttya; *[1426] hogy a' *Judith* könyve, méltán Sz. Irás-közzé számláltatik.

[1422] * Iustinia. Novell. 131. ca. 1. 2. Et lib. 1. Cod. tit. 1. Leg. 8. 9.

[1423] ‘‘ Canon. 39. ex Arabico, a Pisano reddito.

[1424] •• Sozom. l. 3. c. 8. et 10. Theodor. l. 2. cap. 22. Tripar. l. 4. c. 9. et 19. Niceph. lib. 9. c. 8. et 10. Socr. l. 2. c. 8. et 17. quem pervertit Musculus, dum vertit. Vide Alanum, dialogo 1. c. 11.

[1425] † Ruff. l. 1. c. 6. Can. 4. Supr. fol. 120.

[1426] * Hieron. Praefat. in Iudith.

hodogeus_j.indd 328 2025. 07. 21. 11:26:13

VII. Azt-is taníttya; hogy a' Szent Asztalon, ugyan azon Bárány, vér nélkül aldoztatik a' Papoktúl, mely a' Világ bűnét el-mossa: ‘‘[1427] *In Divi*-{191:} *na Mensa, non abjecte intenti simus ad propositum panem, et poculum; sed cogitatione sursum erecta, fide intelligamus, in sacra illa Mensa situm esse Agnum, qui tollit peccata mundi, incruente a Sacerdote immolatum*. Es, mivel eszébe vévé Calvinus, *Lib. 4. c. 17. n. 36*. hogy ezzel a' mondással, az ö Vallása tellyességgel meg-rontatik: el sem meré halgatni, de, szokot mesterségeszerént, csak az eleit hozá-elő, mint-ha a' *Nicaea*-béli Gyölekezet, az ö pártyát támogatná. E'hez hasonló-képpen szól a' *Conciliom* másut, *Can. 16. Arábico, alias 14. Et habetur Distinct. 93. can. 14*. midőn azt mongya; hogy, a' *Diáconus* nem mutathattya-bé az Aldozatot, hanem a' Papnak kel a' Christus Testét áldozni: *Diaconus offerendi Sacrificii non habet potestatem, sed Sacerdos offerat Corpus Christi*.

VIII. Azt végezi ezen *Conciliom*; hogy, midőn a' Püspök meg-hal, hírré adgyák a' *Clastromok*-ban, és egyéb Templomokban, hogy imádságok légyenek érette: *Nuntietur mors Episcopi in omnibus Ecclesiis, et Monasteriis Dioecesis, ut fiat oratio pro eo*.[1428]

IX. Végezetre, hogy több dolgokat halgatással mulassak, az Anyaszentegyház régi *Tradiciója*-szerént, azt végezi; hogy, A' ki nőtelen let Pappá, meg ne házasodgyék. noha a' ki Házas-korában választatot Egyházi rendre, nem akará kötelezni, hogy kedve-ellen el-vállyék feleségétűl: ••[1429] *Paphnutius, licet ipse Conjugii expers, suasit satis esse, ut secundum veterem Ecclesiarum traditionem, qui caelibes gradum Sacerdotalem consecuti essent, postea minime ducerent uxorem: qui vero, cum Laicus esset, uxorem duxisset, ab ea minime separaretur. cujus sententiam approbavit Concilium*. Mert eleinten, az Egyházi emberek szűk- és kevés-vólta, gyakran arra vitte a' Híveket, hogy, a' kit elégségesnek láttak az Egyházi hívatalra a' Házas emberekközzűl, Pappá tennék; és néha, majd mint egy erőszakkal kételenítenék. Efféléket, akarattyok-ellen el nem választottak Házas-társoktúl; hanem (a'

[1427] ‘‘ Edition. Pisan. l. 3. f. 177.

[1428] Canon. 65. Arabic.

[1429] •• Sozom. l. 1. cap. 22. Socr. li. 1. ca. 8. alias 11. Tripar. lib. 2. cap. 14. Inter Canon. Arabicos, a Pisano redditos.

hodogeus_j.indd 329 2025. 07. 21. 11:26:13

mint világoson ki-tetczik a' huszon-negyedik, hatvan-hatodik, és hetvennyólczadik *Articulussá*-ból a' *Nicaea*-béli Gyölekezetnek) meg-maradtak Feleségekkel: De azért soha azt nem szenvedték, hogy Papsága-után valaki meg-házasodgyék; miképpen a' *Pafnútius* tanacsából, mellyet a' Gyölekezet helyén hagya, világoson ki-tetczik; és †[1430] *Jeremias Patriárka*, a' Görögöknél szokásnak mond lenni. Annak-okáért, midőn meg-tíltya a' *Conciliom*, hogy senki az Egyházi emberek-közzűl, egyéb Aszonnyal ne lakjék, hanemha Annyával, vagy Nénnyével, és a' Feleségrűl semmit nem szól: maga megmagyarázza, hogy szól *de Presbytero caelibe, et Diacono viduo*, a' nőtelen Paprúl, és az özvegy *Diáconus*-rúl. A' *Nicaenum Conciliom*-után pedig csak hamar, meg-sokasodván az Egyházi szolgák, a' *Constantínus* birodalma-alat virágzo szép békeségben, efféle Házasságban-élö Papok meg-szűnének; mint ki-tetczik Eusebiusból: *Eos qui sacrati sunt, atque in DEI ministerio cultuque occupati, continere deinceps seipsos a commercio Uxoris decet: qui autem non ad tantum assumti sunt Sacerdotii munus, iis sermo Divinus praedicat, quod honorabile sit Conjugium*.[1431]

Mind ezekben azért, mongyák-meg az Ujítók, ha a' *Nicaenum Conciliom*-mal egy értelemben vannak, vagy nem? Ha ezeket ők külömben értik, magok *sentenciája*-szerént, tévelyegnek, el-szakadván az Istentűl vezérlet {192:} Gyölekezettűl: ha pedig helyén hadgyák ezeket; mit fortélyoznak, rágalmazván ezekért minket? De, a' mint eléb hallók, magok meg-vallyák, hogy ők nem férnek egybe a' *Nicaea*-béli *Conciliom*-mal.[1432]

¶. 7. A' Nicaenum Conciliom-után-valo Három közönséges Gyölekezettel, nem eggyeznek az Ujítók.

A' *Costanzcinápolyi*, *Efesomi*, *Chalcédoni* Gyölekezetek, mind ugyan azonokat végezték, a' mit a' *Nicaenum Conciliom*-ból hallánk: mert megerőssítik, valami az elébbi *Conciliomok*-ban végeztetet: *Regulas a Sanctis*

[1430] † Vide supra, fol. 167. Canon. 3. ap. Ruffin. l. 1. c. 6. Can. 4. Arabico, a Pisano reddito.
[1431] Eusebius, 1. Demonstrat. Evang. c. 9. in fine.
[1432] Oda fellyeb, fol. 97. 98.

hodogeus_j.indd 330 2025. 07. 21. 11:26:14

Patribus, in unaquaque Synodo usque nunc prolatas, proprium robur obtinere statuimus.[1433] Ezen-kivűl, a' *Costanczinápolyi* Gyölekezet végezi; hogy, A' Keresztség-által, Bűnünk bocsáttatik: *[1434] *Confiteor unum Baptisma, in remissionem peccatorum*. Az Ujítók pedig azt vítattyák; hogy, a' Bűnt el nem vészi a' Keresztség; mint ez-után ‘‘[1435] meg-hallyuk.

Az *Efesomi* Gyölekezet, Szent *János* hatodik részéből állattya; hogy, ••[1436] *In incruento Ecclesiae Sacrificio, vivificatricem, et Verbi propriam Carnem nos sumere*; az Anyaszentegyház Vér-nélkül-valo áldozattyában, az Igének elevenítö, és tulajdon Húsát vészük.

A' *Chalcédoni* Gyölekezet pedig, a' *Romai Pápát*, Szent, és Közönséges Püspöknek nevezi: *Beatissimi et Apostolici viri, Universalis Ecclesiae Papae Leoni directa scripta, quid vera Fides habeat, exposuerunt.*[1437] Es a' Pápa Követe, leg-elsö helyen, így írja nevét a' Végezés-után: †[1438] *Lucentius, Vicarius Beatissimi atque Apostolici viri, Universalis Ecclesiae Papae Urbis Romae, Leonis*. Szent *Gergely*-is, azt írja az *Alexandriai* és *Antiochiai* Püspököknek; hogy, csak egyedűl a' *Romai Pápát* nevezte a' *Chalcédoni* Gyölekezet, *Universalis* Püspöknek; *[1439] *Sicut Sanctitas vestra novit; per Sanctam Chalcedonensem Synodum, uni Sedis Apostolicae Pontifici, cui DEO disponente deservio, hoc UNIVERsitatis nomen oblatum est*. Ismét: ‘‘[1440] *Numquidnam sicut vestra Sanctitas novit, per venerandum Chalcedonense Concilium, hujus Apostolicae sedis Antistites, cui DEO disponente deservio, UNIVERsales, oblato honore, vocati sunt?* Másut, ezen *Chalcédoni* Gyölekezet azt mongya; hogy a' *Pápa*, Feje a' Gyölekezetnek: ők, mint tagok, egybe-győltek, és kérik, hogy Végezéseket a' Pápa erőssítcse: *Nos convenimus, quibus tu, sicut membris Caput, praeras: rogamus igitur, ut tuis Decretis, nostrum honora judicium. et sicut nos Capiti adjecimus consonantiam; ita Summitas*

[1433] Chalcedonen. Can. 1.
[1434] * Constantinop. in Symbolo.
[1435] ‘‘ Infr. l. 3. c. 11. ¶. 7.
[1436] •• Ephes. to. 1. Concil. in epi. ad Nestorium.
[1437] Chalced. Act. 4. initio.
[1438] † Actione 6.
[1439] * Greg. lib. 4. Indict. 13. c. 80. alias 36. Infra, l. 10. c. 1. num. 3.
[1440] ‘‘ Ibid. cap. 82. alias 38.

hodogeus_j.indd 331 2025. 07. 21. 11:26:14

tua filiis, quod decet, adimpleat.[1441] Ugyan ezen *Conciliom* azt végezi; hogy a' mely Szűz-leány, vagy Barát, Istennek szenteli magát, Házasságba ne kötelődhessék; és, ha külömbet cselekednék, ki-átkoztassék: *Si qua Virgo se dedicavit DEO, similiter Monachus, non licet eis jungi nuptiis: Si vero inventi fuerint hoc facientes, maneant Excommunicati*.[1442] Ismét: †[1443] *Diaconissa si se nuptiis tradiderit, injuriam faciens gratiae DEI; anathema sit*. Végezetre, azt rendeli; hogy, a' mely Helyet egyszer Klastromnak szenteltek, mindenkor azonban maradgyon. és, a' mely Jószágot Egyháznak adtak, soha Világi emberekre ne szállyon: *[1444] *Quae semel consecrata fuerint Monasteria, cum judicio sui Episcopi; maneant perpetua: et pertinentes ad ea res, conservari ipsis Monasteriis decernimus: nec ulterius posse ea fieri saecularia habitacula. Qui vero permiserit haec fieri, subjaceat his condemnationibus, quae per Canones sunt constitutae*. Másut, ‘‘[1445] *Protériust*, Már-{193:}tirok-közibe szamlállyák ezen Szent Gyölekezetben; és az Istent kérik, hogy ennek könyörgése-által, nékik kegyelmes légyen.

Rövid summában foglalván tehát irásomat, Nem csak egyéb-képpen, *Proprio judicio damnati; ad Titum 3. v. 11.* magok-itíleti-szerént, hamis, és veszendő igyek vagyon az Ujítóknak: de azért-is, hogy egy-felől, ezeket a' *Conciliomokat*, igaz, és Istentűl hordoztatot Gyölekezeteknek nevezik; más-felől, szembe szöknek véllek. A' kinek pedig Isten okosságát el nem vette, künnyen meg-itílheti, mentűl nagyobbat kel tulajdonítani a' régi böcsülletes Gyölekezeteknek, mellyekben a' Keresztyénség virága gyönyörüségesen illatozik, hogy-sem valamely újonnan gondolt Tudományok söprejének.

¶. 8. A' Közönséges Gyölekezetek méltoságárúl.

Mint-hogy ily béven kelle a' *Conciliomok*-rúl szóllanunk, lássuk rövideden, Minémü hitelt és méltoságot érdemlenek a' Közönséges Gyölekezetek.

[1441] Act. 3. in Relatione Concilii.
[1442] Act. 14. Can. 16. Refertur 27. quaest. 1. Can. Si qua.
[1443] † Can. 15.
[1444] * Can. 24.
[1445] ‘‘ Concil. Chalcedon. in. epi. Episc. Europae ad Leonem, pro Concilio Chalcedonen.

hodogeus_j.indd 332 2025. 07. 21. 11:26:14

A RÓMAI HITTÜL ELSZAKADOTT VALLÁSOK IGAZAK NEM LEHETNEK

Mikor az Ujságokban mohon kapának a' Pártos Tanítók, általlyában minden *Conciliomokat* gyáláztak és kárhoztattak; a' mint *Luther* és *Calvinus* szavaiból nem régen értők.[1446] Annak-utánna, magok-közöt, és az *Arianusok*-kal támadot viszsza-vonyások el-igazítására, meg-lágyíták keménységeket; és egy-nehány dolgokban, velünk eggyet kezdének tanítani.

Először: Azt taníttyák; hogy, Sem job, sem bátorságosb mód nincs, a' Keresztyénségben támadot esz-veszések le-csendeszitésében, mint a' Közönséges *Conciliomok:* Azért, nem kel meg-útálni ezeket. Hallyad Calvinust: *Nos certe libenter concedimus, si quo de dogmate incidat disceptatio, Nullum esse, nec melius, nec certius remedium, quam si verorum Episcoporum Synodus conveniat, ubi controversum dogma excuciatur. Multo enim plus ponderis habebit ejusmodi definitio, in quam communiter Ecclesiarum Pastores, invocato Christi Spiritu, consenserint, quam si quisque seorsum domi, vel pauci homines privatim eam conficerent.*[1447] *Hanc rationem praescribit Paulus* *[1448] *dijudicandis doctrinis: ut in gravioribus causis, Ecclesiae inter se communem cognitionem suscipiant. Atque ita nos ipse Pietatis sensus instituit, ut, si quis turbet Ecclesiam dogmate inusitato, conveniant Ecclesiae; quaestionem examinent; definitionem ex Scriptura sumtam proferant: quae et dubitationem in plebe tollat, et os obstruat improbis. Sic exorto Ario, coacta est Nicaena Synodus, quae sua autoritate sceleratos impii hominis conatus fregit. Evnomii et Macedonii insaniae, simili remedio occursum est per Constantinopolitanam Synodum. Ephesino Concilio, profligata est Nestorii impietas. Haec denique ab initio fuit ordinaria in Ecclesia ratio conservandae Veritatis.* Ugyan-ezent tanította Szent *Agoston*, midőn ezt írja: *Saluberrima semper habita est in Ecclesia Conciliorum autoritas.*[1449] Es ö-elötte *Tertullianus*, így szólván: †[1450] *Aguntur certis locis Concilia ex universis Ecclesiis, per quae et altiora quaeque in commune tractantur, et ipsa repraesentatio totius nominis Christiani, magna veneratione celebratur.* Erre mutat az *Apostolok* cselekedeti: kik, midőn viszsza-vonyás támadot vólna a' Környűl-metélésrűl, egybe-győlének,

[1446] Supr. f. 97. 98.
[1447] Calv. li. 4. c. 9. num. 13. Vide li. 8. c. 4. initio.
[1448] * 1.Cor. 14. v. 29.
[1449] Aug. epi. 118. initio.
[1450] † Tertull. contra Psychic. de Iejunio, cap. 13.

hodogeus_j.indd 333 2025. 07. 21. 11:26:14

és úgy magyarázák-meg az Igazságot, *Actor. 15. v. 23.* Sőt *Salamon*-is azt írja; hogy, a' mit el-végez a' Fő Pásztor a' Vének tanácsából, azon meg-állyunk: *Quae per Magistrorum consilia data sunt* {194:} *a Pastore uno: His amplius fili mi ne requiras.*[1451] Isten-is arra kötelez, *[1452] hogy az Elöttünk-járo Lelki-
5 Pásztoroknak engedelmesek legyünk. Emberi mód-szerént-is, nyilván vagyon; hogy, künnyeb az Igazságot meg-választani a' hamistúl, mikor minden-felől a' fö Túdós emberek egybe-győlnek, hogy-sem mikor egy ember magán valamirűl elmélkedik.

Másodszor: Azt-is vallyák az Ujítók; hogy ama' Négy közönséges
10 Gyölekezet, úgy-mint, *Nicaenum*, *Ephesinum*, *Chalcedonense*, *Constantinopolitanum*, igaz Gyölekezetek vóltak; a' Hit dolgaiban nem vétkeztek. Ugy vagyon, a' mint eléb ‘‘[1453] fel-jegyzők, *Calvinus* és *Luther*, néha igen mocskoson szóllanak a' *Nicaenum*, és egyéb Gyölekezetekrűl: de azért, mikor megjózanodnak, ugyan meg-vallyák, hogy ezek, Szent, és Istenes Gyölekezetek
15 vóltak.[1454] Nem régen hallók a' *Calvinus* szavait e' dologrúl; hogy, nem csak a' meg-nevezet Négy *Conciliom*, hanem, *et similes*, a' töb ezekhez hasonlók-is, Tiszták a' Hit dolgaiban. Sőt azt beszélli; ••[1455] hogy, Urunk születése-után Öt-száz esztendeig, semmi változás nem vólt az Igaz Tudományban. A' *Helveciai Confessio* sem tanít külömbet, mint meg-értyük ″[1456] ennek-
20 utánna. *Beza*-is hasonló itíletben vagyon, a' mint maga irásiból nem régen †[1457] fel-jegyzők. *Melius Péter*, mint igazít a' *Conciliomok*-ra, ez-elöt *[1458] meg-értők.

Ezek helyén maradván, a' Kérdés abban vagyon; Ha a' *Conciliomok* megcsalatkozhattak-e; el-tévelyedhettek-e, a' Hit dolgairúl-valo Végezésekben?

It bezzeg az Ujítók meg-akadnak. Először, azt hazudgyák reánk; hogy
25 Mí annyit tulajdonítunk a' *Conciliom*-nak, hogy, szabad akarattya-szerént, új Hit ágait szerezhet: *Sua libidine, contemtoque DEI Verbo, cudunt*

[1451] Eccles. 12. v. 11.
[1452] * Hebr. 13. v. 7. 17.
[1453] ‘‘ Supra, f. 97. 98.
[1454] Supra, fo. 186. 187.
[1455] •• Idem Vithaker. et alii.
[1456] ″ Infra, l. 5. c. 11. num. 4.
[1457] † Supra, f. 187.
[1458] * Supra, f. 108.

hodogeus_j.indd 334 2025. 07. 21. 11:26:14

dogmata: quibus fidem hac ratione haberi postulant, quod Concilia errare non possint: quia penes Ecclesiam sit, condere novos Fidei Articulos.[1459] ‘‘[1460] *Adversarii, Ecclesiam sine Verbo regi a Spiritu Sancto, fingunt.* De ez, merő *Calumnia*, és hamissan költöt vádolás. Mert, a’ mint igazán írja *Bellarminus*; A’ *Conciliom*, új *Revelatió*-kat, és Isteni Jelenéseket az ö fiaieleibe nem ád: hanem, az ö tiszti Három dologban ál: I. Hogy előnkbe adgya, és az Apostoli *Tradició*-ból meg-ismértesse, mellyek az Isten Igéi; és, vagy Irásban foglalt, vagy Irás-nélkül *Tradicio*-által adatot szavai. II. Mint kel az Isten szavait érteni. III. Minémü üdvösséges tudományokat hozhatni-ki az Isten szavaiból.[1461] Azért, a’ *Tridentomi Conciliom*, fondamentomúl azt veti Végezésinek-elötte; hogy azért kellet a’ Szent Könyvekrűl, és *Tradiciók*-rúl elsöben szóllani, hogy, *Omnes intelligant, quibus testimoniis ac praesidiis, in confirmandis dogmatibus, Synodus sit usura*; Minnyájan ércsék, honnan állat bizonyságokat. Mert a’ *Conciliom* nem végezhet ollyat a’ Hit dolgairúl, mely a’ Szent Irásban, vagy *Apostoli Tradició*-ban nem vólna, vagy ezekből igaz következéssel ki nem jőne.[1462]

Másodszor, azt mongyák az Ujítók; hogy a’ *Conciliom* el-tévelyedhetik Végezésében: *Nego perpetuum esse, ut vera sit et certa Scripturae interpretatio, quae Concilii suffragiis fuerit recepta*.[1463]

Mí pedig azt hiszük; hogy, mikor a’ *Conciliom*, rend- és szabot módszerént, Isten nevében egybe-gyölekezik, noha végezhet ollyat az Egy-{195:}házi rend-tartásrúl, mely annak-utánna, alkalmatlannak találtatván, el-változtathatik: de a’ Hit dolgaiban, úgy vezéreltetik a’ Szent Lélektűl, hogy azokban meg nem csalatkozhatik. Elsö része, ki-tetczik az *Apostoli Conciliom* példajából.[1464] Mert abban azt végezék; hogy, Véres, és Fojtot állatot ne egyenek a’ Hívek. Mely Végezés, igen alkalmatos, söt szükséges vólt az Anyaszentegyház sengéjében, a’ Sidók édesgetésére; mint ez-után †[1465]

[1459] Calv. li. 4. c. 8. num. 10.
[1460] ‘‘ Ibid. nu. 13. in fine.
[1461] Bellar. li. 2. de Conciliis, ca. 12. ¶. Dicuntur igitur.
[1462] Trident. Sess. 4. in fine Decret. de Canonicis Scripturis.
[1463] Calvi. l. 4. c. 9. n. 13. in fine.
[1464] Actor. 15. v. 29.
[1465] † Infra, lib. 6. c. 2. ¶. 3. Példa 6.

hodogeus_j.indd 335 2025. 07. 21. 11:26:14

meg-mondom: De annak-utánna el-változtaték ez a' Végezés. Sok illyen példáink vannak az utólban tartot Gyölekezetek végezésiben. Efféle dolgokrúl írja Szent *Agoston*; hogy, eggyik Közönséges *Conciliom* a' másikat meg-*emendállya*, jobbíttya.[1466] Második része, mind azokkal a' Bizonyságokkal erőssíttetik, mellyek gyözedelmesen meg-mutattyák, hogy az *Ecclesia* tévelygésbe nem eshetik. Mert az *Ecclesia* Vezéri, *Pásztori*, és Taníto *Doktori*, gyölekeznek a' *Conciliom*-ba, kiknek szavokat és tanításokat követi az *Ecclesia*. Tehát, ha a' *Conciliom* tévelygene, az Anyaszentegyházat-is maga-után tévelygésbe vinné. mert az Isten parancsolattya, *[1467] a' *Pásztorok* és *Doktorok* tanitásának követésére kötelezi a' Híveket. Ennek-felette, ha a' *Conciliom* tévelyeghet: nem csak az következik, hogy az *Ecclesiá*-ban oly Itílő-Bíro nincsen, kinek minnyájan tartoznánk a' Hitről támadot versengésben engedni: de az-is, hogy, semmi bizonyos út és mód nincsen, a' tévelygések meg-fojtásában, és ki-gyomlálasában. Mert, *Calvinus* maga-is azt mondá; hogy, bizonyosb és bátorságosb mód nincs, a' Hitben támadot egyenetlenségek el-csendeszítesében, mint a' Sz. Gyölekezetek: mivel, ha ezekben az Igazság fel nem találtatik, sokkal inkáb, egy vagy két ember elmélkedése erre nem érkezhetik. Ha pedig a' *Conciliom* tévelyeghet, nem bizonyos, sem bátorságos az ö itíleti: és így, semmi bizonyos mód nem lészen az esz-veszések le-szállitásában, a' Sz. Irás igaz értelmének isméretiben.[1468]

A' *Conciliomok* formáján, és szolgáltatasának módgyán, nem szükség törődnünk: mert a' Pártosok, bé-vészik a' Négy elsö közönséges Gyölekezetet. Azért, valamikor azon formán szolgáltatik a' *Conciliom*, mint azok szolgáltattak: kétség-nélkül igaz, és *legitimum Conciliom* szolgáltatik.

Két fö Ellen-vetést támaszt it *Calvinus:* Elsőt; ‘‘[1469] hogy, *Caifas*-idét, a' Sidók *Concilioma* el-tévelyedet, Christus Urunkat kárhoztatván, *Joan. 11. v. 47.* Másodikat; ••[1470] hogy Sz. *Agoston*, *Maximinus*-sal vetekedvén, nem akarta, hogy valamellyik rész a' *Conciliomok* méltóságával le-nyomassék,

[1466] Aug. Infra, l. 3. c. 9. ¶. 13.
[1467] * Vide infra, li. 8. ca. 3. ¶. 2. num. 9.
[1468] Supr. fol. 193. Vide Baronium, de singulis Quatuor primis Conciliis.
[1469] ‘‘ Cal. li. 4. c. 9. num. 7. Beza, 1.Tim. 3. v. 15.
[1470] •• Calvi. ibid. num. 8.

hodogeus_j.indd 336 2025. 07. 21. 11:26:14

hanem hogy a' Szent Irásból visgáltassék az Igazság: †[1471] *Nec ego Nicaenum, nec tu debes Ariminense, tamquam praejudicaturus, proferre Concilium. Nec ego hujus autoritate, nec tu illius detineris; Scripturarum autoritatibus, utrisque communibus testibus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione concertet.*

Az Elsőre, ennek-utánna *[1472] bévebben meg-felelünk. Rövídeden, most csak azt mondom; hogy a' Sidók tanácskozása Christus-ellen, nem vólt Közönséges Gyölekezet, melybe Christus, az *Ecclesiá*-nak láthato Feje, nem hívatot. Es bizony, csudálkozásra mélto, hogy az Ujítók, a' hittűl-szakadot Christus ellenségi Gyölekezetinek példaját, állattyák az igaz *Ecclesiá*-nak gyölekezeti-mellé, és egy fontban vetik ezzel! Az ollyan *Ecclesiát*, és ollyan Gyölekezetet, melyből Christus ki-rekesztetik, söt {196:} Christus-ellen győjtetik, tarcsa bár magának *Calvinus*; mert mí effélét nem óltalmazunk.

A' Másodikra, azt mondom; hogy, mí sem bizonyítunk a' Sidók-ellen az Uj *Testamentom*-ból, sem a' Török-ellen a' *Bibliá*-ból: nem azért, hogy ezeknek méltoságárúl kételkednénk, hanem, hogy a' kivel szóllunk, helyt nem ád ezeknek. Azon-képpen, Szent *Agoston* sem akart a' *Nicaenum Conciliom*-mal bizonyítani az-ellen, a' ki ennek hitelt nem adot. noha Szent *Agoston* tudta és hitte, (a' mit *Calvinus* sem tagad,) hogy a' *Nicaenum Conciliom* Végezési igazak vóltak.

¶. 9. Minket PAPISTAK-nak nevezvén az Ujítók, a' magok Vallását hamissíttyák.

Negyedszer: Minket az Ujítók Papistak-nak, vagy *Pápások*-nak nevezznek. Es jóllehet csak ők kezdettek így híjni minket: de ezzel, nem akarva megvallyák, hogy mí-nállunk, kik a' *Pápák*-kal eggyet értünk, igaz Hit vagyon; ők pedig, a' *Pápák*-túl el-szakadván, az igaz Hittűl el-szakadtak. Mert, mikor *Pápisták*-nak neveznek, annyit tészen, mint-ha azt mondanák; hogy, azon az Hiten vagyunk, mellyen a' *Pápák* vóltak, és vannak. Ebből pedig

[1471] † August. li. 3. contr. Maximin. Arianum, cap. 14. Vide infra, l. 3. c. 9. ¶. 13.
[1472] * Lib. 8. cap. 3. ¶. 3.

hodogeus_j.indd 337 2025. 07. 21. 11:26:14

nyilván következik; hogy, miénk vólt, és az Ujítóktúl távúl járt Szent *Clétus*, és *Cypriánus Mártir*: mivel ők *Pápák* vóltak. *Clétust*, Szent Ignátius, †[1473] *BEATUS Pápá*-nak nevezi. A' *Romai Clerus*, így ír Szent *Cyprianus*-nak: *[1474] *Cypriano Papae, Presbyteri et Diaconi Romae consistentes, Salutem*. Es, bé-fejezvén; *Optamus te, BEATISSIME et Gloriosissime Papa, semper bene valere*. Másut, az *Africa*-béliek így írnak néki: ‘‘[1475] *Universi Confessores, Cypriano Papae*. Szent *Leót*, a' *Chalcedoni* közönséges Gyölekezet; Szent *Silvestert*, a' *Nicaea*-béli Gyölekezet, *BEATISSIMUS Pápá*-nak nevezte, mint nem régen hallók. Az *Africanum Concilium*, *Dámasust*, Bóldogságos *Pápá*-nak hija: ••[1476] *BEATISSIMO Domino, et Patri Patrum, Damaso Papae*. Azon-képpen Szent *Jerónimus*, írván *Damasus*-nak, így kezdi Levelét: *BEATISSIMO Papae Damaso*. Ezen Szent *Jerónimus*, három, vagy négy Levelét, mellyet Szent *Agoston*-nak írt, így kezdi: †[1477] *Domino SANCTO et BEATISSIMO Papae Augustino*. így végezi: *DEUS te incolumen tueatur, Domine vere SANCTE et BEATISSIME Papa. Sanctum et suspiciendum Papam Alipium, salutes precor*. Theofilusnak, három Levelet íra ezen *Jeronimus*; mindenikét így kezdi: *BEATISSIMO Papae Theophilo, Hieronymus salutem*. Chromatiusnak így ír: *Obsecro, ut a Papa Valeriano literas exigatis*. Szent Agoston az *Africai* Gyölekezettel-egyetemben írván *Innocentius*-nak, így szól néki: *[1478] *Domino BEATISSIMO, meritoque venerabili, et in Christo honorando Papae Innocentio*. Másut, ‘‘[1479] *Sózimust*, Pápának nevezi. Lirinensis, ••[1480] *Sixtust*, Szent *Pápá*-nak hija: *Sancti Papae Xisti, qui nunc Romanam Ecclesiam venerandus illustrat*.

Egy szóval; mint mikor valakit *Caesarianus*-nak, vagy *Regius*-nak nevezünk; azzal jelentyük, hogy a' Császárt vagy Királyt követi: azon-képpen, mikor minket *Pápisták*-nak neveznek, annyi mint-ha azt mondanák,

[1473] † Ignatius, epist. ad Mariam Cassobolitem. Vide Baron. an. 69.
[1474] * Apud Cypr. epi. 3. Pamelianae edit.
[1475] ‘‘ Epist. 17.
[1476] •• Concil. Africanum, in ep. Decret. to. 1. Concil. f. 232.
[1477] † Ap. Aug. to. 2. epist. 11. 13. 14. 17. 18. 30.
[1478] * Aug. epi. 90. 92. Infr. li. 9. c. 2. ¶. 5. n. 3.
[1479] ‘‘ Tom. 7. lib. 2. de Gratia Christi, c. 17.
[1480] •• Lirin. ca. 43. contra Profanas Novitat.

hodogeus_j.indd 338 2025. 07. 21. 11:26:14

hogy mí, Tudományunkban és Vallásunkban, a' *Pápákat* követtyük; azokkal eggyet értünk; úgy-mint, *Cyprianus*-sal, Szent *Agoston*-nal, *Damasus*-sal, *etc*. Mint mikor mí az Ujítókat *Lutheristák*-nak, vagy *Calvinis*-{197:}*ták*-nak mongyuk: azt akarjuk jelenteni, hogy ők *Luthert*, és *Calvínust* követik; ezekkel eggyet értenek.[1481]

De, mivel a' *Pápá*-rúl emlekezénk, el nem halgathatom egy Hiti-szeget szököt Barát nyálaskodását: ki minap it *Poson*-ban, azzal gyalázta a' *Pápát*; hogy, mikor magát Isten Szolgai Szolgajának nevezi, magára vészi a' *Cham* átkát. De ez, tudatlan, és a' régi *Historiák*-ban jövevény emberhez illendő kákom-bákom.[1482] Mert Szent *Agoston*-is, alázatosságért így szokta Leveleit el-kezdeni: †[1483] *Augustinus Episcopus*, *servus Christi*, *et per ipsum Servus servorum ipsus.* *[1484] *Augustinus, Servus Christi, servorumque Christi*. Másut, a' Christus szolgait, Urainak nevezi: ‘‘[1485] *Inspira, Domine, Servis tuis, fratribus meis, Filiis tuis, Dominis meis*. Hasonló-képpen Szent *Dámasus*, ••[1486] az *Africai Conciliom*-nak írván; és Nagy *Gergely* Pápa, *lib. 9. epist. 1. Servus servorum DEI*-nek írják magokat. Sőt, önnön-maga Sz. *Pál*, *[1487] Christus Szolgai Szolgajának nevezi magát. Ezekkel ha szembe szökik a' hiti-szeget Barát, ám meg-láttya mint jár. Mikor pedig a' *Pápát*, Sanctissimus, Beatissimus-nak nevezzük: követtyük ebben a' régi Szent *Conciliomok*, Keresztyén Császárok, és Szent *Doktorok* nyomdokit, kik ezen szókkal éltenek; mint csak nem régen ‘‘[1488] hallók, és ennek-utánna †[1489] bévebben meg-értyük. Ezen pedig semmi csudája nem lehet annak, a' ki meg-gondollya, hogy az Anyaszentegyház kezdetin, a' Keresztyének minnyájan Szenteknek neveztettek; *Heb. 3. v. 1. Cap. 13. v. 24. Rom. 1. v. 7. etc*. Mely nevezettel, alattomban eszébe jutattyuk a' *Pápá*-nak az ö hívatallyát, és kötelességét.

[1481] NOTA.
[1482] Ioannes Tordai, furatus id a Calvino, in cap. 9. Gen. v. 25.
[1483] † August. epi. 107.
[1484] * Epistol. 121.
[1485] ‘‘ Li. 9. Confess. c. ult. Lib. 10. c. 4. Li. 15. cont. Faust. cap. 3.
[1486] •• Vide Damas. infra, l. 5. c. 11. Contradict. 1.
[1487] * 2.Cor. 4. v. 5. 1.Cor. 9. v. 19.
[1488] ‘‘ Supr. f. 192.
[1489] † Infra, lib. 10. cap. 1.

hodogeus_j.indd 339 2025. 07. 21. 11:26:14

HATODIK RESZE.

ÖTÖDIK BIZONYSAGA AZ UY TUDOMANYOK HAMISSÁGÁNAK: Mert az új Tanítók elsö Mestere, Pokol-béli Ördög vólt.

¶. 1. A' régi Tévelygések fö Mesteri, Eördögi szövetségben vóltak.

SZent *Pál Apostol*, a' Tévelygéseket, Ördögi tudományoknak nevezi.[1490] Mert, a' Szent Irásnak hamis értelmét, mellyet a' Tévelygők vítatnak, Ördög tojta, és rágta fülökbe a' hamis Tanítóknak. noha ők titkollyák gyalázatos eredeteket, és az Isten Igéjével fedezgetik hamisságokat.[1491] Ez az oka, hogy eleitűl-fogva, majd minden fő Eretnekségek kezdői, Ördög szövetségében kötelődtek; és nem csak lélek-szerént, de test-szerént-is, Ördögi társaságban részesűltek. és, a' kik nem akartak az Igazság Oszlopától tanúlni, Ördög lapoczkája-alat tanúltak. Halhadsza mít ír errűl Tertulliánus: *Notata sunt etiam commercia Haereticorum cum Magis, cum Circulatoribus, cum Astrologis, curiositati scilicet deditis. Adeo et de genere conversationis, qualitas Fidei aestimari potest*.[1492]

Simon *Magus*-rúl, a' kit †[1493] Szent *Péter* kárhoztata; és a' kit *Irenaeus*, *[1494] Eretnekségek Apjának neveze, azt írják; hogy Ördöngös mesterségekkel, *Apostoli* Csudákat akart cselekedni: ‘‘[1495] *Rejectus a Petro; ut et ipse gloriosus videretur, universam Magiam amplius inscrutatus, in stuporem coëgit multos homines; et a Claudio, Statua donatus propter Magiam*.

{198:} Menander támada ö-utánna: ki *Simont* meg-előzé ördöngösséggel, ugy-mond Irenaeus, *lib. 1. cap. 20.* Eusebius, *lib. 3. Histor. cap. 26*.

[1490] 1.Tim. 4. v. 1.
[1491] Vide Athanas. infra, li. 3. c. 12. ¶. 2.
[1492] Praescript. ca. 43. n. 276.
[1493] † Act. 8. v. 20.
[1494] * Irenaeus, l. 1. ca. 30. et Praefat. l. 3.
[1495] ‘‘ Iren. l. 1. c. 20 Cyril. Catechesi 6. Tertulli. de Anim. cap. 34. Apolog. c. 13. Euseb. 2. hist. cap. 13. Niceph. li. 2. cap. 36.

hodogeus_j.indd 340 2025. 07. 21. 11:26:14

Tertullianus, *Praescript. cap. 46. Simonis successor fuit Menander Samarites, qui et ipse, ad summum Magiae pervenit*.

Saturninus szökék-elő *Menander*-után: ez-is sok varáslásokkal, Ördögi társalkodással rakva-vólt, követőivel-egyetemben: *Utuntur et hi Magia*, ugy-mond Irenaeus, *lib. 1. cap. 23. num. 11. et Incantationibus, et invocationibus, et reliqua universa parerga*.[1496]

Basilides, ezen nyomba lépet *Saturninus*-után: kirűl Epifánius*, Haeresi 24.* Eusebius, *lib. 4. Histor. cap. 7.* és Theodorétus, *lib. 1. Haeretic. fabular.* azt írják; hogy mind hóltig űzte az Ördögi practikákat: *Quin et Magicis artibus, et curiositatibus, impostor ille addictus esse non destitit*.

Carpocrates, pártot üte *Basilides*-után: kinek oly szövetsége, és köteles barátsága vólt az Ördöggel, hogy taníto-székiben, mellette ült a' *Sátán:* a' kiket akart, szerelemre gerjesztet; vagy, tetczések-szerént-valo álmokat eresztet az emberekre: *Artes Magicas operantur et ipsi: Philtra quoque et *[1497] Charitesia, et †[1498] Paredros, et ‘‘[1499] Oniropompas, et reliquas malignitates*. Ugyan ezent írja Eusebius, *lib. 4. c. 7.* Tertullianus, *de Anima, cap. 35. num 416*.

Marcus-nevü Eretneket tojta az Ördög, *Carpócrates*-után: ki, nem csak az *Anaxilaus* szem-fény-vesztő mesterségiben, de Ördöggel-való kötésekből származot sok csalárdságokban forgot: ••[1500] *Marcus, Magicae imposturae pertissimus, per hanc et viros multos, et non paucas feminas seducens, ad se convertit, praecursor quasi vere existens AntiChristi. ″*[1501] *Anaxilai enim ludicra, cum nequitia Magorum commiscens, per has virtutes perficere putatur.*

A' Gnosticusok fö Pásztori, barátságoson élvén a' *Satán*-nal, ördöngösséggel tellyesek vóltak, ugy-mond Epifanius, *Haeresi 27. init. Magia apud ipsos excogitata est: Incantationesque diversas, ad omnes machinationes invenerunt, ad amorem, ad illectamenta: quin et assessores Daemones sibiipsis attrahunt*.

[1496] Iren. li. 1. c. 24. num. 5.
[1497] * amatoria.
[1498] † assessores.
[1499] ‘‘ Somnia mittentes.
[1500] •• Iren. li. 1. c. 8.
[1501] ″ Anaxilai ludicra. Plin. li. 35. c. 15.

hodogeus_j.indd 341 2025. 07. 21. 11:26:14

Apelles, hamis tanítása terjesztő *Filuméná*-val egyetemben, híres vólt az Ördögi társaságban; mint *Eusebius* fel-jegyzette: *Apelles, vitae conversationem, et senectutem jactans, fidem habet sententiae daemoniacae Virginis Philumenae*.[1502]

Montanus, sajnálván hogy kivánsága-szerént felsö pólczra nem ültették, a' *Satán*-hoz kötötte magát, ugy-mond Eusebius: *Montanus immodica primatus cupiditate captus, aditum ad se Adversario praebuit: lymphatusque factus, insolita contra Traditionem, et consuetudinem antiquae Successionis loqui coepit. Alii eum ut daemoniacum, et spiritu seductionis occupatum, increpabant*.[1503]

Buddas, *Manes*-nek (kitűl a' *Manichaeusok* származtak) mestere, az Ördögnek köteles szolgája vólt; mint fel-jegyzi Szent Cyrillus: *Terebinthus, ne ex nomine cognosceretur, Buddam seipsum vocavit: qui in Perside comprehensus, super domum ascendens, et advocans aëreos Daemones, quos Manichaei ad hunc usque diem invocare solent, divinitus percussus, et de domo prost ratus, extinctus est*.[1504]

Eutyches Eretnekrűl, bizonyságot tészen *Theodorétus*, hogy ö-is {199:} Ördög eszköze vólt: *Ultimum omnium infaustam Eutychianam haeresim, invidus Daemon introduxit, per quam Ecclesias afflixit, cum suae improbitatis capax instrumentum, miserum Eutychem, invenisset*.[1505]

Arius-rúl, és Eunomius-rúl; azt írja *Cassianus*; hogy jelen vólt, és fülével hallotta, mikor az Ördög a' meg-szállot emberekből vallotta, hogy ezeket ö tanította és oktatta: *Daemones solere hominibus blasphemias inspirare, nos testes sumus; qui audivimus apertissime Daemonem confitentem, per Arium et Eunomium, se impietatem sacrilegi dogmatis edidisse*.[1506] Es jóllehet az Ördög, hazug lévén, bizonyság-tétele nem elégséges hitelre: de, mikor a' Keresztyénektűl kénszeríttetvén, akarattya-ellen szól maga-ellen,

[1502] Euseb. 5. Histor. c. 13.
[1503] Euseb. 5. Histor. cap. 16. alias 5. Nicephor. l. 4. c. 25. alias 22.
[1504] Cyril. Hierosolym. Cateches. 6.
[1505] Theodor. l. 4. Haeret. fabul.
[1506] Cassian. Collat. 7. c. 32.

hodogeus_j.indd 342 2025. 07. 21. 11:26:14

bé-vehető, mód-szerént, az ö szava. Ez-okon mondám †[1507] ez-elöt, hogy a' régi *Doktorok*, az Ördög vallásával-is erössítették az Igazságot.

Berengarius, a' *Sacramentáriusok* attya, tagadta a' Christus Testének jelen-létét a' *Sacramentom*-ban. Erről egy fö *Lutherista Superattendens*, a' Régiek nyomdoka-után azt írja; hogy, Ördögi szövetségből kapta ezt a' tudományt: †[1508] *Quam horrendo, et tragico exitu perierit Berengarius, Historici fide digni testantur; ut sunt Lanfrancus, Algerus, Guitmundus, Vincentius, parte 2. Speculi Historiális, lib. 25. cap. 30. Hic Berengarius, occulta quadam vi Numinis* (*illius inquam, qui Zwinglio ejus abnepoti in somno apparuit*,) *incitatus, docere coepit; In Eucharistia, praeter nuda Symbola panis et vini, nihil dari vescentibus.* Ugyan ezen dologrúl, illyen-képpen ír Feuardentius: *Scriptum reliquit Vincentius Bellovacensis, lib. 25. Speculi Histor. cap. 30. Horribilem, et ingentem Daemonem, inter Berengarium, et ipsius auditores, frequenter apparuisse, dum ipse adversus Eucharistiam dissereret. Referunt item Lanfrancus, Guitmundus, Algerus, Antonínus, Sabellicus, Beatum Fulbertum Carnotensem, in extremis agentem, jussisse ut Berengarius e cubiculo abigeretur, quod teterrimum Daemonem illi semper praesto esse conspiceret.*[1509]

Emlekezhetném töb Tévelygések kezdőirűl, *[1510] kik az Ördög barátságos nyájassagából szopták Tudományokat: de ám hadgyuk-el azokat: Szóllyunk *Luther*-rűl, és *Zwinglius*-rúl, a' mostani Tudományok kezdőirűl.

¶. 2. Az Eördögtül kezdetet Tudomány, igaz nem lehet.

Az Ötödik Bizonyságot, rövídeden illyen Kötésben foglalom:

Mint Luciper az esetben Istentül, úgy meg-különödöt a' Tudomány az Igazságtúl, melyre a' Pokol-béli Eördög tanította, izgatta, kisztette leg-elöször azokat, kik kotlói, költöi, és hirdetöi vóltak annak a' Tudománynak.

[1507] † Oda fellyeb f. 45. 62. 63. Infra, li. 3. c. 6. ¶. 8.
[1508] † Schlüsselb. li. 2. Theolog. Calvi. art. 9. fol. 69.
[1509] Feuard. in Iren. li. 4. ca. 32. num. 10. Bredenbach. Collat. Sacrarum, l. 7. c. 41.
[1510] * Vide Tyraeum, de Obsessis, c. 21. Delrio, in Prolog Magicar. Disquis. Serar. Thesi 14. de Iuda.

hodogeus_j.indd 343 2025. 07. 21. 11:26:14

Azt pedig, maga vallya Luther, és a' Calvinisták vastagon bizonyíttyák, hogy Luthert az Eördög, tetczésére hajtotta: és, a' mit egyszer Eördög Iskolajában kapa, azt tanította: most-is azont vítattyák az ö-utánna lázzadot Predikátorok. Hasonló dolgot tanít Zvinglius, a' Calvinista Vallás elsö Attya, maga-felöl: a' Lutheristák-is ezzel terhelik ötet.

Lehetetlen tehát, hogy Isteni tudomány légyen, a' Luthertül, és Zvingliustúl ki-terjesztetet vélekedés.

Elsö Része a' Bizonyságnak, nem szűkölködik támogatás-nélkül: mert ebben, azt ítílem, nem akadoznak az Ujítók-is. Mivel, ha a' jó Pásztor, Farkasra nem bízza juhait; ha az Igazság Attya, az eleitűl-fogva Hazugra †[1511] nem hadgya igazságát; ha a' Keresztyének tartoznak *[1512] ellene-állani a' *Sátán*-nak; ha egybe nem fér ‘‘[1513] az Ur Szekrénye *Dágon*-nal, ••[1514] és nem {200:} érthet eggyet Istennel a' *Sátán*; ha tartozunk azzal, ″[1515] hogy semmi szövetséget és frígyet ne vessünk az Ördöggel: kétség-nélkül, nem kel az Ördögöt Igazság-taníto mesterűnké vennünk. Mert, a' mint *Athanásius* írja; hazug lévén a' *Sátán*, mikor igazat mond sem mélto hitelre szava. Azért, midőn igazat mond vala, bé-dugá száját Christus; nem akarván, hogy az útálatos eszköz-által hirdettessék az Igazság, és ezzel út nyittassék, hogy ez-után a' hamisság konkolyát lassan-lassan Búza-közibe elegyítcse: †[1516] *Nec, cum veritatem loquitur Veterator ille, fide dignus est. Ideo Dominus, cum ex monumentis vociferarentur, ora obturavit; tametsi verum esset quod ab ipsis diceretur, neque falsi quidquam in his verbis proferrent,* *[1517] *Tu es filius DEI. Noluit tamen per os impurum Veritatem enuntiari; ne per hanc occasionem, admiscentes zizania suae malae voluntatis, eo tempore superseminarent, quo homines in somnis essent. Ea de causa, nec ipse eos sustinuit talia loquentes, nec eosdem a nobis sustinere voluit.*

[1511] † Ioan. 8. v. 44.
[1512] * Iac. 4. v. 7. Ephes. 4. v. 27.
[1513] ‘‘ 1.Reg. 5. v. 3.
[1514] •• 2.Cor. 6. v. 15. Isa. 28. v. 20.
[1515] ″ 1.Cor. 10. v. 20. Gen. 3. v. 15.
[1516] † Athanasius, Orat. 1. contra Arian. f. 113.
[1517] * Mar. 1. v. 34. Luc. 4. v. 41.

hodogeus_j.indd 344 2025. 07. 21. 11:26:14

A' régi Jámborok, nem hogy Ördöggel nyájaskodva trécséltek vólna; nem hogy tanításának helyt adtak vólna: de a' Tévelygőkkel sem akartak eggyüt lenni. Azért írja *[1518] Irenaeus, és ʰ[1519] Eusebius, *Cherintus*-rúl; ''[1520] Epifánius, *Ebion*-rúl; hogy Szent *János*, csak egy házban sem akart ezekkel lenni. és egykor a' fördőben találván, ki-futa, félvén hogy nyakokba ne szakadna a' ház az Isten ellenséginek. Mert, ha tiszta bolondság vólna, ugymond Szent *Agoston*, az *Aristóteles* irási értelmét, és tanítási fondamentomát, azoktúl visgálni, kik néki örökös ellenségi: kétség-nélkül, az Isteni Tudományok igaz fejtegetését sem kel Ördögtűl várni: *Nihil est temeritatis plenius, quam librorum quorumcumque Expositores deserere, et eorum sententiam requirere ab his, qui Autoribus acerbissimum bellum indixerunt. Quis enim libros Aristotelis reconditos, et obscuros, ab ejus inimico exponendos putavit?*[1521] E' Világi okos emberek-közöt, történt dolognak írja *Plutarchus*; hogy a' gyalázatos ember jó tanácsa sem vólt kellemetes: mert a' szép tanítást, meg-homályosíttya a' Tanítónak rosz-vólta: *Lacedaemone Demosthenes quidam, autor in Senatu fuit sententiae cujusdam salutaris, ac idoneae: ad quam repudiandam, pro indignitate autoris, visus est Senatus propensior. Proinde Ephori, alium ex Senioribus delegerunt, cui sententiam dicendam demandarunt. mores enim dicentis sunt qui persuadent, non oratio.*[1522]

¶. 3. A' Luther születése, és nevekedése, Eördögi társalkodással vólt.

Minek-elötte Második Részét a' Bizonyságnak meg-mutassuk, nem tehetek egyebet, hanem, hogy a' *Luther* szakadasából, sok egy-ügyű Keresztyénekben támadot lelki betegségeket meg-orvosollyuk: szükség-képpen ki kel mondanunk, a' mit sok Fő túdós emberek Irásában olvastunk: és így-is eleit kel vennünk, hogy a' döglelt társaságból, meg ne dögleltessenek a' kisdedek.

[1518] * Iren. l. 3. c. 3.
[1519] ʰ Euseb. li. 4. Hist. c. 14.
[1520] '' Epiph. Haeresi 30.
[1521] Augu. de Utilit. credendi, cap. 6.
[1522] Plutarch. in initio Politic. Supr. fol. 141. Infra, l. 3. c. 13. ¶. 1. et ¶. 3. in fine.

hodogeus_j.indd 345 2025. 07. 21. 11:26:14

Azért, azt olvasom *Luther*-felől; hogy, nem mindenestűl természet folyása-szerént születet, hanem Ördög bagzot *Lídércz*-módgyára az Annyával. Ezt újomból nem szoptam: hanem, Tíz, vagy töb, Fő túdós embereket nevezhetek; kik-közzűl némellyek, még éltében *Luther*-nek, ezt szemére hánták. Halhadsza mit írt *Pratéolus*, ez-elöt Hatvan-két esztendővel: *Sunt qui Lutherum scribant Incubo natum, qui ejus Matrem, balnei pu-*{201:}*blici servulam, oppresserit. Legitur in ejus Vita, a fidedigno Domino* Cochlaeo *conscripta, quosdam ita literis mandasse: verum, fides sit penes* Lipsicam Matronam, *cui ejus Mater fuit notissima. Ad hanc historiam alludere alicubi* Erasmum, *non est a fide alienum*. [1523] Serárius, ennél bévebben így ír a' dologrúl: *Lutherum ex Incubo, in balneo, cui ancillabatur, sese concepisse, propria* Mater *professa est; quemadmodum in editis Lipsiae libris,* Petrus Sylvius *testatur: nec ipse* Lutherus *inficiatur.*[1524] *Cum enim ei, tam infamem ortum objecisset* Cochlaeus: *[1525] *quid, homo lingua calamoque petulantissimus, in maledictorum palestra nemini unquam cedens, victorque perpetuus; quid, inquam, respondit? Nihil plane; nisi, ut ipsemet, Symposiacorum cap. 28. recitat, hoc unum: Non posse simul et Mulieris esse filium, et ex Incubo procreatum*. Ismét: ''[1526] *Partim Lipsiae, partim Dresdae, quondam editus* Petrus Sylvius, *lib. 15. fol. 3. Et lib. 28. fol. 3. Lutherum Diabolo natum fuisse, explicavit*. Delrio, ••[1527] említi *Fontánust*, *in Historia Sacra*; Henricus †[1528] Sedulius, *Cochlaeust*, és *Lindanust*, Pantáleon *[1529] Thevenínus, *Genebrárdust*, kik ezt Kronikában írták. Es, jóllehet az Ördögnek teste nincsen: de azért a' Levegő-égből, és egyéb *Elementomok*ból formált testben, latorkodhatik az Aszonyokkal; mint Szent *Agoston, Lib.15. de Civitate DEI, cap. 23.* meg-bizonyíttya. Sőt ördögi mesterségekkel, a' Férfiútul magot vévén, nemzésnek-is eszköze lehet; a' mint *Justus* Lipsius*, lib 1. Stoicae Philosoph. cap. 20.* bizonyíttya, *Lactantius*, *Justínus*,

[1523] Prateol. Elencho Haeres. li. 10. c. 15.
[1524] Serarius, in cap. 6. Tob. quaest. 4.
[1525] * Cochlae. in Praefat. Vitae Lutheri.
[1526] '' Thesi 14. de Iuda.
[1527] •• Delrio, li. 2. Magic. Disqu. quaest. 15.
[1528] † Sedul. Apolog. pro libr. Conformitat. l. 1. c. 3. n. 3.
[1529] * Pantaleon, in Poëmatia, de Haereticis.

hodogeus_j.indd 346 2025. 07. 21. 11:26:15

Clemens Alexandrínus, *Eusebius*, *Tertullianus*, *Sulpitius* irásiból. Pamelius, *in Tertullian. Paradoxo 1.* ezekhez számállya *Cypriánust*, *Metódiust*, és Sidó *Jósefet*. *Delrio*, és *Serárius*, kiket nem régen említénk, ezen dolgot bizonyíttyák *Aquinas* ''[1530] *Tamással*, *Scotussal*, az Orvos Doktorok közönséges értelmével, *Aristolteles*-sel, *Plutarchus*-sal. *Lipsius* azt-is e' mellé veti; hogy az ö lakta helyén, *Lovanium*-ban, ismért efféle fajokat. Sőt, *Bornemisza Péter* ••[1531] sem tagadgya; hogy az Ördög, *Lídércz* módgyára latorkodik az emberrel. és utánna veti; hogy hallot oly Aszonyokat, mellyekkel az Ördög lakot, és efféléknek fiok születet, kik nagy ördöngösök vóltak.

Mikor fel-nőt nevekedet vólna *Luther*, és Baráttá let vólna, azt írják, *Pratéolus*, †[1532] *Alánus Cópus*, *[1533] *Cochlaeus*, és egyéb Túdós fö emberek, hogy egy Vasárnap, a' Néma ördögrűl olvasván az *Evangéliomot:* el-dőle hirtelen *Luther*, mint-ha földhöz csapták vólna. és azt kezdé kiáltani; hogy, Nem ő az: ''[1534] *Visus est Fratribus nonnihil singularitatis habere, sive ex occulto cum Daemone commercio, sive ex morbo comitiali; tum propter alia, tum praecipue, quod semel in Choro, cum in Missa legeretur Evangelium, de ejecto surdo et muto Daemonio, repente concidit, vociferans: Non sum, Non sum. Postea vero, corporaliter visus quibusdam cum Daemone conversari*. Végezetre, midőn immár valami szikrája támadot vólna Szakadásának, bé-méne egykor *Luther* az Elsö *Maximilián* Császár palotájába *Augustá*-ban: A' Császár őtet meg-látván, egy *Erpach*-nevü Urat szóllíta, és kérdé tőlle, Mit látna ama' Barát mellet? mert én (ugy-mond) egy iszonyú Ördögöt látok mellette: *Cum Maximilianus primus, Augustae, Anno 1518. Imperialia Comitia, eaque ultima Suae Majestatis, instituisset, ac patentibus valvis pranderet: ingressus est cum multis aliis Lutherus. Maximilianus eum exactius intuitus; tandem Baronem Schenk de Erpach, Suae Majestatis Pincernam, alloquitur, ut inspiciat Monachum:* {202:} *video enim Cacodaemonem, forma corporea humeris istius Monachi recubantem.*

[1530] '' S. Thom. 1. part. quae. 50. art. 2. ad 6.
[1531] •• Bormegisza, Conc: de Tentat. Diaboli, f. 721. et 810.
[1532] † Prateol. l. 10. Elenchi, c. 15. f. 273.
[1533] * Alanus Copus, Dialog. 6. c. 33. f. 679.
[1534] '' Cochl. in Actis, 1517.

hodogeus_j.indd 347 2025. 07. 21. 11:26:15

Et te quidem superstite, me vero defuncto, iste Monachus, turbas, calamitates, et miserias gravissimas in Imperio concitabit.[1535]

¶. 4. Hogy Luther az ö Tudományát Eördögtül vette, sok Catholicus és Calvinista Doktorok irásiból meg-bizonyíttatik.

Mind ezeket ám bár el-hadgyuk: hanem, az eléb fel-vetet Bizonyság Masodik Részére térjünk; tudni illik, hogy Ördög adta eleibe *Regulá*-ját *Luther*-nek: ö tanította azokra a' vélekedésekre, mellyeket egyebekre terjesztet. Ne ítíllye senki hogy ez újság, és magamtúl gondolt gyalázás. Mert ezt, nem most kezdik szemére vetni *Luther*-nek; hanem, éltében, maga tulajdon Irásiból fejére rakták ezt; úgy hogy, egy kukkot nem felelhetet ellene. Ezer ötszáz harmincz-négy esztendőben, az-az, esztendővel az-után, hogy Könyvébe írta *Luther* az Ördöggel-valo *Disputació*-ját, *Cochlaeus*, és egy túdós Apát-úr, könyveket írván, meg-pírongaták *Luthert* errűl az Ördögi társalkodásrúl: *Hoc anno, de Missa scripsit contra Lutherum, Paulus Abbas Veteris Cellae, Ordinis S. Bernardi; ubi sic habet inter alia: Si Missa esset abominatio, Diabolus adversus eam disputaturus non esset, nec operam daturus ut aboleretur, sed eam promoturus; ut in despectum DEI, in plenissimo, frequentissimoque usu esset. Et postea: Considera, quaeso, omnia Lutheri scripta; nusquam invenies in eis, ubi glorietur Lutherus de ulla Visione DEI, aut Revelatione Spiritus Sancti: sed omne ejus commercium, omnis conversatio, omnis gloriatio, et visio ejus, est cum Diabolo. Saepe quidem ejus mentionem in aliis scriptis facit: hic autem manifeste fatetur, Diabolum esse Praeceptorem suum, qui disputando ipsum docuit, Missam nihil esse boni, etc. Cochlaeus quoque, eodem anno contra Lutherum scripsit de Missa; et ostendit, Diabolum in singulis argumentis mentiri, etc.*[1536]

Az-után, *Hosius*, *Lindanus*, *Pratéolus*, *Surius*, *Duraeus*, *Edérus*, *Nasus*, *Perpinianus*, †[1537] *Copus*, *Bellarminus*, *Ulembergius*, *Serarius*, és egyebek,

[1535] Bredenb. Collat. Sacrar. l. 7. cap. 41. Florim. Remond. li. 1. de Origin. haeres. cap. 15.
[1536] Cochlaeus, in Actis an. 1534.
[1537] † Copus, Dialogo 6. c. 33. Fridr. Bartsius, Domin. 5. post Epipha. loc. 9. nu. 58.

hodogeus_j.indd 348 2025. 07. 21. 11:26:15

szemére vetették *Luther*-nek, Tudományának gyalázatos eredetit, és Ördöggel czimborált társalkodását. Sőt a' *Sacramentáriusok*-is, gyakorta pírongattyák azzal a' *Lutheristákat*, hogy az ö Mesterek tanítója, Ördög vólt; mint illyen szókkal fel-jegyzette nagy panaszolkodva egy *Luther* Superintendens: *[1538] *Daniel Tossanus, in Consolatorio suo libello, pag. 127. proterva, et inverecunda fronte scribit, Doctorem Lutherum hanc controversiam Sacramentariam, instinctu Maligni Spiritus movisse. Idem de Luthero, Neostadiani Calvinistae in Pandora sua, Christianae admonitionis de Libro Concordiae, Ecclesiae obtruserunt, pag. 217. 218*. Másut: ''[1539] *Calvinus contra Vestphalum, et Heshusium, Doctrinam nostram vocat Commentum a Diabolo suggestum: Nos ipsos, homines Rabiosos, Mancipia Diaboli, quos Diabolus horribili modo fascinavit.* David *Pareus*, ••[1540] nevezetes *Calvinista* Doktor, szemére veti *Luther*-nek ezt az Ördögtűl-tanúlást. *Hospinianus* pedig, *[1541] *in Historia de Re Sacramentaria, Anno 1533. így ír: In lucem emisit hoc anno Lutherus librum de Missa privata; in quo describit Colloquium, a se cum Diabolo habitum intempesta nocte, in eoque se de multis abusibus Missae a Cacodaemone admonitum fatetur. Et summa Disputationis est: Se a Diabolo edoctum esse, quod Missa privata sit res mala; et rationibus Diaboli convictum, abolevisse eam. Cujus meminisse debe-*{203:}*bant Discipuli Lutheri; et desinere Zwinglio somnium suum objicere.* A' Tiguri *Helveciai Confessió*-ban, minek-utánna *ex Libro de Missa privata*, elő-hozták vólna, mint *disputált Lutherrel* az Ördög, azt írják; hogy *Luther*, a' vetekedés-után, az Ördög sugallásából irkált, a' kitűl meg-győzetet vala: *Luther hoc a nullo bono Spiritu hausit: sed illius instinctu scripsit, qui tunc Disputationem cum illo instituit; et, quantum ex hoc ejus facinore judicare licet, disputando ipsum superavit.*[1542] Ismét: †[1543] *Luthero Satan suggerit convitia, quae aliis impingit.*

[1538] * Schlüsselb. li. 1. Theolog. Calvi. in Prooemio, fol. 1.

[1539] '' Lib. 2. Theolog. Calvin. art. 1. fol. 5. Similia ex Beza, et aliis. Feuard. in Irenaeum, li. 4. c. 32. num. 10. Calvino-Turcism. li. 3. ca. 6. fol. 463.

[1540] •• Li. 5. de Euchar. ca. 7. ap. Serar. Disputat. posteriori, de Magistr. Lutheri.

[1541] * Ap. Gretser. in Helleboro, pro Bavio.

[1542] Confessio Tigur. an: 1545. per Christoph. Frosch edita. fol. 26. 27.

[1543] † Fol. 37.

hodogeus_j.indd 349 2025. 07. 21. 11:26:15

¶. 5. Luther meg-vallya, mit tanúlt az Eördögtül.

Mi szükség e' dologban idegen bizonyságot keresnünk? Nemes természethez illendő dolognak tartotta *Luther*, hogy igazán meg-vallya kitűl tanúlt: *[1544] *Est plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris.* Azért, nem tagadgya, hogy Ördög vetette-ki őtet sarkából; és a' mit tanítot, azt Ördög hitette-el vélle sok vetekedéssel. mint-ha ezzel (*scilicet*) hitegetni akarná az embereket, hogy bátran kövessék az ö tanitását: mert nem maga gondolattya, hanem bőlcs Mester tanítása a' mit beszél: ''[1545] *Primus discendi ardor, est nobilitas Magistri*. Ezer öt-száz harmincz-három esztendőben, egy Könyvet nyomtata *Luther*, *De Missa privata, et Unctione Sacerdotum*; melylyet *Amsdorfius*, *Luther*-nek egy fö czinkosa, csuda mint dícsír: ••[1546] *Pater in Christo Reverende, Liber ille summe placet: nihil inveni quod offendat, vel quod offendere debeat bonum virum et pium: imo talia sunt omnia, quae necessaria sunt hoc tempore. Et, si non esset editus, necesse esset quod adhuc ederetur Liber ille*. Ebben azért a' Könyvben, azt írja; hogy egy éjjel álmából fel-ébredvén, az Ördög *disputálni* kezdet vélle: és, egy-nehány Bizonyságokat támasztván, erőssen állatta, hogy a' Mise bálványozás. Hallyuk maga szavait igérűl ígére, a' mint Könyvében írva hadta:

*[1547] Ego, coram vobis Reverendis et Sanctis Patribus, Confessionem faciam: date mihi absolutionem bonam. Contigit me semel sub mediam noctem expergefieri, ubi Satan mecum coepit ejusmodi Diputationem: Audi, inquit, Luthere, Doctor perdocte. Nosti etiam, te QUINDECIM annos CELEBRASSE MISSAS privatas, paene quotidie? †[1548] Quid si tales Missae privatae, essent horrenda Idololatria? Quid si ibi non adfuisset Corpus et Sanguis Christi, sed tantum Panem et Vinum adorasses, et aliis adorandum proposuisses? Cui ego respondi: ''[1549] SUM UNCTUS SACERDOS: accepi

[1544] * Plin. Praefat. ad Trajanum.

[1545] '' Ambr. to. 5. li. 2. de Virginib. initio.

[1546] •• Amsdor. ep. scripta Magdeburg. 1534. Extat apud Luther. to. 2. Lat. cit. f. 526.

[1547] * Luth. to. 7. Lat. Vitt. per Thom. Klug. an 1557. f. 228. Libr. de Missa privat. et Unctione Sacerdot. in Latinum translato a Iusto Iona, 1534. *Disputatio Diabolica.*

[1548] † *Propositio.*

[1549] '' Unctionem Episcopalem in pretio habet adhuc.

hodogeus_j.indd 350 2025. 07. 21. 11:26:15

Unctionem et Consecrationem ab Episcopo: et haec omnia feci ex mandato et obedientia Majorum: quare non consecrassem, cum Verba Christi serio pronuntiarim, et magno serio Missas celebrarim? Hoc totum, inquit, est verum: Sed Turcae et Gentiles, etiam faciunt in suis Templis omnia ex obedientia, et serio sua sacra faciunt: Sacerdotes Hieroboam, faciebant etiam omnia certo zelo et studio, contra veros Sacerdotes in Hierusalem. Quid si tua Ordinatio et Consecratio falsa esset, sicut Turcarum et Samaritanorum falsi Sacerdotes, falsus et impius cultus est?

Primum: Nosti, inquit, Nullam tunc habuisti cognitionem Christi, nec veram fidem. Et quod ad fidem attinet, nihilo melior fuisti Turca. Nam Turcae, adeoque omnes Diaboli, etiam credunt historiam de Christo, ipsum esse natum, crucifixum, mortuum: Sed Turca, et nos Spiritus rejecti, non fidimus illius misericordiae, neque habemus illum pro Mediatore ac Salvatore, sed exhorrescimus ut saevum Iudicem. Ejusmodi Fidem, et non aliam, et tu habebas, cum ab Episcopo Unctionem acciperes: et omnes alii, †[1550] ungentes simul, et uncti, sic sentiebant, et non aliter, de Christo. Ideo a Christo, tamquam crudeli Iudice, confugiebatis ad S. Mariam, et Sanctos: illi erant Mediatores inter vos et Christum. Sic erepta est gloria Christo. hoc neque tu, neque alius Papista poterit inficiari. Ergo uncti estis, consecrati, rasi: et sacrificastis in Missa, ut Gentiles, Ethnici, non ut Christiani. Quomodo ergo potuistis in Missa consecrare, aut veram Missam celebrare? Ibi deficit (quod secundum VESTRAM propriam doctrinam vitiat) persona, habens potestatem consecrandi.

{204:} Secundo: Unctus es tunc in Sacerdotem, et Missa abusus es contra institutionem, contra mentem et sententiam Christi instituentis. Nam Christus voluit Sacramentum inter pios communicantes distribui, ad edendum et bibendum Ecclesiae porrigi. Sacerdos enim verus, est Minister Ecclesiae, constitutus ad praedicandum Verbum, et porrigenda Sacramenta: sicut hoc habent Verba Christi in Coena: et sicut Paulus, 1.Cor. 11. de Coena Domini loquitur. Unde et a Veteribus Communio appellata est, quod non solus Sacerdos debeat uti Sacramento, juxta institutionem Christi, sed reliqui Christiani Fratres una cum ipso. NUNC annos QUINDECIM totos, semper

[1550] † *Mendacia Diabolica.*

hodogeus_j.indd 351 2025. 07. 21. 11:26:15

SOLUS privatim, pro te in Missa usus es Sacramento, et non communicasti aliis: adeoque interdictum tibi erat, ne porrigeres totum Sacramentum aliis: cujusmodi nunc hoc est Sacerdotium? cujusmodi Unctio? cujusmodi Missa et Consecratio? cujusmodi TU ES SACERDOS, qui non pro Ecclesia, sed pro teipso ordinatus es? De hoc Sacerdotio, de hac Unctione, certum est, Christus nihil novit, nec eam agnoscit.

Tertio: Mens et sententia Christi est, sicut clara verba habent, ut tractantes Sacramentum, mortem ejus annuntiemus, et confiteamur: Hoc facite, inquit, in meam commemorationem: Et, sicut Paulus inquit, Donec veniat. TU vero MISSATOR privatus, in omnibus Missis tuis, ne semel quidem praedicasti, aut confessus es Christum. Tu solus es usus Sacramento: et apud teipsum demurmurasti sibilo quodam, tibi soli, verba Coenae. Haeccine est institutio Christi? cum hisce tuis factis profitebere te Sacerdotem Christi? an hoc Christianum est, et pium agere Sacerdotem? ad hocne ordinatus es?

Quarto: Mens et sententia, et clara institutio Christi est, ut Sacramento communicent et alii Christiani. Verum tu unctus es, non ad distribuendum Sacramentum, sed ad sacrificandum: et contra institutionem Christi, Missa usus es pro Sacrificio. Sic enim verba ungentis Suffraganei clare sonant. Cum enim, juxta traditam caeremoniam, Calicem in manus dat jam uncto: Accipe, inquit, potestatem consecrandi pro vivis et mortuis. Quae, malum! haec est prorsus sinistra et perversa Unctio et Ordinatio, quod Christus instituit ad edendum et bibendum pro tota Ecclesia, et porrigendum a Sacerdote una communicantibus: et hoc TU FACIS Sacrificium Propitiatorium coram DEO? O abominatio, super omnem abominationem!

Quinto: Mens et sententia Christi est, ut diximus, ut Sacramentum distribuatur Ecclesiae et Communicantibus, ad erigendam et confirmandam ipsorum fidem, in quovis agone variarum tentationum, Peccati, Diaboli, ad subinde renovandum et praedicandum beneficium Christi: Tu autem ex hoc fecisti proprium opus, quod tu facias sine aliis, quod possis impartiri gratis, vel pro pecunia, aliis. Cedo, quid hic potes inficiari? In ejusmodi nunc tu unctus es Sacerdotem, qui sine Christo, sine Fide vera fuisti. Adhaec, contra mentem et institutionem Christi, unctus et ordinatus es, non ad communicandum aliis, sed ad sacrificandum pro vivis et mortuis, non ordinatus es in Ministrum Ecclesiae. Item, qui nunquam distribuisti Sacramentum aliis, non praedicasti in Missa

hodogeus_j.indd 352 2025. 07. 21. 11:26:15

Christum, adeoque nihil eorum fecisti quae Christus instituit: Numquid igitur plane unctus et ordinatus es, contra Christum et institutionem ejus, ad facienda omnia quae sunt contra ipsum? Si autem unctus es, ordinatus es a Suffraganeis et Episcopis contra Christum: haud dubie unctio et ordinatio tua, impia et falsa est, et AntiChristiana. †[1551] Ergo nunc HOC URGEO, te non consecrasse in TUA Missa: sed obtulisse, et adorasse tantum Panem et Vinum, et aliis adorandum proposuisse. Hic vides, in TUA Missa, Primum, deesse Personam, quae consecrare possit, nempe Christianum hominem. Secundo, deesse Personam, cui consecrari et porrigi debeat, nempe Ecclesiam, reliquos pios, et populos. Sed TU impius, et ignarus Christi, STAS ibi solus, et PUTAS Christum propter te instituisse Sacramentum, et protinus in TUA privata Missa te CONFICERE Corpus et Sanguinem Domini: cum TU non SIS membrum, sed hostis Christi. Tertio, desunt ibi mens, sententia, fructus, usus Sacramenti, ad quem Christus hoc instituit. Christus enim instituit Sacramentum pro Ecclesia, ad edendum et bibendum, ad corroborandam piorum fidem, ad praedicandum et extollendum in Missa beneficium Christi. NUNC reliqua Ecclesia piorum, de TUA Missa nihil novit, nihil ex te AUDIT, nihil a TE ACCIPIT: sed TU SOLUS, in angulo TUO tacens et mutus, COMEDIS SOLUS, BIBIS SOLUS: qui tamen ES rudis Verbi Christi, incredulus, indignus, nemini TECUM COMMUNICAS. Et, ut in more vobis fuit, tamquam bonum opus, pro pecunia VENDIS. Cum igitur TU NON SIS Persona, quae consecrare possit aut debeat: et persona etiam desit, quae Sacramentum accipiat: tertio, cum invertas, ac prorsus evertas institutionem Christi: cum sic ad omnia facienda contra Christum, et institutionem Christi unctus sis, quid tum Unctio TUA, dein Missa {205:} et Consecratio TUA aliud SUNT, quam Blasphemia et tentatio DEI? sic, ut TU nec sis verus Sacerdos, nec Panis verum Corpus Christi. Ponam similitudinem: Si quis Baptismo uteretur, ubi non esset Persona baptizanda, ut, si Suffraganeus aliquis (quemadmodum ridiculus mos apud Papistas fuit,) baptizaret Campanam, aut tintinnabulum, quod non potest esse persona baptizanda, vel baptizabilis: quaeso te, dicas, essetne hic verus Baptismus? Hic cogeris fateri, neutiquam esse. Nam, quis potest hoc baptizare, quod non est persona baptizabilis? Cujusmodi hic esset Baptismus, si in ventum pronuntiarem haec verba: Baptizo te in nomine

[1551] † *Scopus Disputationis.*

hodogeus_j.indd 353 2025. 07. 21. 11:26:15

Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, effunderemque aquam? Quis ibi acciperet remissionem peccatorum, aut Spiritum Sanctum? aër-ne, an campana? Hic vel palpare potes, nullum esse Baptismum, etiamsi verba Baptismi pronuntientur, et aqua superfundatur. deest enim Persona, quae Baptismum accipiat. Quid si idem ACCIDERET tibi in TUA Missa, ut Verba PRONUNTIES, PUTESQUE te accipere Sacramentum, et tamen non accipias nisi Panem et Vinum? Nam Persona accipiens, Ecclesia, non est ibi: et TU impius, et INCREDULUS, nihilo capacior ES Sacramenti sumendi, quam Campana est Baptismi, adeoque plane nihil es ad Sacramentum.

Hic forsan dices: Etiamsi aliis non PORRIGAM Sacramentum, tamen IPSE SUMO, IPSE MIHI PORRIGO. Et multi in coetu etiam, Sacramentum, aut etiam Baptismum accipiunt, qui tamen increduli sunt, et tamen ibi est verus Baptismus, et verum Sacramentum: quare tunc in MEA MISSA non esset verum Sacramentum? Sed hoc, non est simile. quia in Baptismo (etiamsi Baptismus fiat in casu subitae necessitatis,) ut minimum duae Personae, baptizans, et baptizandus, et saepe multi alii sunt de Ecclesia. Et Baptizantis officium est ejusmodi, quod aliis de Ecclesia quid communicat ut membris, non aliis subtrahens sibi soli sumit, sicut TU FACIS in Missa. Et omnia alia, quae ibi geruntur: cum opus ipsum sit secundum jussum et modum institutionis Christi, TUA autem Missa contra institutionem Christi. Secundo: Quare non docetis, quod quis possit baptizare seipsum? Quare ejusmodi Baptismum improbatis? quare rejicitis Confirmationem, si quis more VESTRO Confirmaret seipsum? quare non valet Consecratio, si quis consecraret seipsum in Sacerdotem? quare non est Absolutio, si quis absolveret seipsum? quare non est Unctio, si quis in extremis, IUXTA RITUM VESTRUM, ungeret seipsum? quare non est Conjugium, si quis nuberet sibi ipsi: vel velit opprimere puellam, et dicere, Hoc etiam invita puella debere esse Conjugium? Haec enim sunt VESTRA SEPTEM Sacramenta. Si nunc nullum ex Sacramentis VESTRIS, aliquis ipse pro seipso facere potest, aut tractare: qui fit, ut TIBI soli hoc summum Sacramentum facere VELIS?

Hoc quidem verum est, quod Christus seipsum sumsit in Sacramento, ut quilibet Minister aliis porrigens, etiam pro se sumit: sed ipse, non consecrat Sacramentum pro se, sed sumit una cum aliis, et Ecclesia. Et haec omnia fiunt in Verbo DEI, secundum jussum et ordinationem Christi. Iam loquor

hodogeus_j.indd 354 2025. 07. 21. 11:26:15

de Consecratione, an quis possit consecrare, et conficere sibi? quia satis scio, quod jam consecrato, singuli cum aliis possint uti. nam est Communio, et mensa Domini multis communis. Sicut movi quaestionem, An quis possit ungere, et vocare seipsum? Sat scio, quod Vocatus et Unctus, postea vocatione uti possit. Item, quando quis puellam stupravit, an satis sit, quod ipse stuprator vocet hanc conjunctionem Conjugium? Nam bene scio, quando puella in Conjugium pessimum consentit, quod postea conjunctio sequens thori est Conjugium.

In his ANGUSTIIS, in hoc AGONE CONTRA Diabolum, VOLEBAM RETUNDERE hostem ARMIS, quibus assuetus eram sub Papatu, obijciebamque intentionem, et FIDEM ECCLESIAE: scilicet, quod Missas privatas, in fide, et intentione Ecclesiae celebrassem: Etiamsi ego, inquam, non recte credidi, aut sensi, tamen IN HOC RECTE CREDIDIT et sensit Ecclesia.[1552] Verum Satan, contra vehementius et fortius instans: Age, inquit, prome, UBI SCRIPTUM, quod homo impius, incredulus, possit assistere Altari Christi, et consecrare atque conficere in fide Ecclesiae? ubi jussit aut praecepit hoc DEUS? Quomodo probatis, quod Ecclesia intentionem tibi impartiatur, ad hanc TUAM Missam privatam? Si nunc Verbum DEI non habes, sed homines hoc docuerunt sine Verbo: tunc tota haec doctrina est mendacium. En audaciam VESTRAM! in tenebris GERITIS haec, et ABUTIMINI nomine Ecclesiae, ac deinde omnes abominationes VULTIS defensas, praetextu intentionis Ecclesiae. Deinde, non est ut tu doceas me intentionem Ecclesiae. Ecclesia nihil credit, nec sentit, extra Verbum, et institutionem Christi, multo minus contra ipsius mentem et institutionem, de qua supra dixi. Paulus enim dicit, 1.Corinth. 3. de Ecclesia et coetu piorum? Nos mentem Christi tenemus. Unde autem disces, aliquid esse mentem et intentionem CHRISTI et Ecclesiae, quam ex Verbo {206:} Christi, doctrina, et consensione Ecclesia? Unde scis, intentionem et mentem esse Ecclesiae, quod homicidium, adulterium, incredulitas, sint peccata damnabilia, quam ex Verbo Domini? Si nunc intentio Ecclesiae, de Operibus, de recte aut secus factis, est colligenda ex Verbo et jussu DEI: quanto magis intentio de doctrina, est colligenda ex Verbo DEI. Quare ergo in Missa privata

[1552] *Lutheri Responsio.*

hodogeus_j.indd 355 2025. 07. 21. 11:26:15

blaspheme CONTRAVENIS claris verbis et ordinationi CHRISTI: et postea TUO mendacio, TUAE impietati, praetexis nomen et intentionem Ecclesiae: ut misero hoc fuco TUUM ornes commentum, quasi intentio Ecclesiae, sit contra clara verba et intentionem CHRISTI? Quae haec est audacia prodigiosa, ut per tam impudens mendacium, nomen Ecclesiae CONSPURCES? Cum igitur MISSARIUS ad nihil unctus sis ab Episcopo, quam ad faciendum per Missam privatam, contra verba clara et intentionem CHRISTI, contra mentem, fidem, et confessionem Ecclesiae: tunc profanissima est, et nihil sancti, nec sacri habet haec Unctio. Deinde vanior, inanior, et tam ridicula est haec Unctio, quam baptizatio saxi, aut mutae Campanae. Atque ultra ursit Satan: ERGO non consecrasti: sed solum Panem et Vinum, ut Ethnici, obtulisti, et per questum turpissimum ac blasphemum, Christianis opus tuum vendidisti: serviens, non DEO, non CHRISTO, sed tuo ventri. Quae est haec inaudita abominatio, in caelo et in terra? Haec fere erat Disputationis summa.

Illyen hoszszú *Disputacio*-után, ezen szókat írja Luther: *De talám a' Szentséges Atyák csúfolni fognak engem, és kezdik azt mondani: Te vagy-e ama' nevezetes* Doktor*, és nem tudtál meg-felelni az Ördögnek? Nem tudod-e hogy hazug az Eördög? Amé! köszönöm, hogy ily derék dologban, ily lágy vígasztalást adtok. Ezt a' három szót, HAZUG AZ ÖRDÖG, mind eddig sem tudtam vólna, ha tí nem mongyátok vala. Vaj-ha néktek kellene az Ördög ütésit és vetekedésit érzenetek, nem sokkáig pengetnétek az* Ecclesiát*, a' régi szokást. Mert az Ördög, mérték-nélkül szorongattya az ember szüvét: és meg nem szűnik, hanem-ha az Isten szavával hátra veretik. Es minden bizonnyal hiszem, hogy* Emsérus, Oecolampádius*, és hasonlók, efféle rettenetes csapásokkal, és ránczigálásokkal, végeztettek-ki hirtelen e' világból.*

Ezeket ha más valaki írta vólna *Luther*-rűl, senkinél hitelt nem nyerhetne: De mint-hogy maga írta, és, a'mint *Tertulliánus*-túl †[1553] hallók, *Nemo ad suum dedecus mentitur*, Még az Ördög sem hazud maga gyalázattyára: hitelt kel adnunk a' maga-ellen-valo Tanu-bizonyságának.

Almélkodik egy Fő túdós ember az Isten itíletin, és Atyai gond-viselésén, mely kegyelmesen cselekedet az emberekkel, még haragjának fel-gerjedet boszszú-állasában-is. Mert, noha az emberek-közöt el-áradot sok gonosságért,

[1553] † Supra, f. 63.

hodogeus_j.indd 356 2025. 07. 21. 11:26:15

Hit-béli tévelygések indítására, eresztette *Luthert*: de azért, magával megvallatta, hogy a' mit hirdet, Ördög hitette-el vélle. Ezzel íntvén az embereket, hogy távúl kerűllyék az ö Vallását; mely attúl eredet, a' ki eleitűl-fogva Hazug vólt, és szolgainak kínnal fizet.[1554] A' Pogányok-közöttis, mikor a' *Religio* dolgához kezdet valaki: elsöben azt hitette-el a' községgel, hogy őtet Isten vezérlette arra a' mit tanít; mint ennek-utánna †[1555] *Licurgus*, *Numa*, *Minos*, *Solon*, *Mahomet*, és egyebek példaiból meg-értyük. Soha világ kezdetitűl-fogva, senki azzal nem kellette tanitását, hogy a' kárhozot Ördögtűl vette a' mit tanít: mert azt akár-mely csekély-okosságu ember-is tudgya, hogy igaz, a' mit *Tertullianus* mondot, hogy az Isten ellenségétül, Isten-elöt kedves dolog nem származik; *Quod ab aemulo DEI conceptum est, utique non est amicum DEI rebus*.[1556] *Luther* vólt elsö, második *Zwinglius*, kikkel Isten ki-fakasztatta az igazat, hogy az emberek tudnák magokat óltalmazni tőllök: és Sz. *Agoston*-nal azt mond-{207:}hatnák nékik; *Si, quod dicis, a Diabolo accepisti, et Diabolo credidisti, Mendax es*;[1557] Ha Ördögtűl vetted a' mit mondasz, és Ördögnek hittél: Hazug vagy; Istentűl kűldöt igaz Taníto nem vagy. Mert Isten parancsolattya az; *[1558] *Nolite locum dare Diabolo.*

¶. 6. HAT dolgot kel eszünkbe vennünk, ebböl a' Luthertül íratot ördögi Disputálásból.

Először: Azt kel eszünkbe vennünk; hogy, mikor *Luther*-rel kezdet az Ördög kötődni, és el akarta vélle hitetni hogy a' Mise bálványozás; akkor *Luther* nem hitte a' mit az Ördög vítatot; mint világoson ki-tetczik, mind a' *Luther* 's mind az Ördög szavaiból. Mert, 1.[1559] Mi szükség vólt *Luther*-nek mentegetni magát, hogy ö a' Mise-mondásban nem bálványozot, ha akkor immár hitte hogy a' Mise balványozás? Miért kellet, *Retundere*

[1554] Iudicium viri docti, de Protestant. edit. Ingolstad. 1605. f. 127.
[1555] † Lib. 4. ca. 6. initio.
[1556] Tertul. de Patientia, c. 5.
[1557] Aug. tract. 47. in Ioan. sub finem.
[1558] * Ephes. 4. v. 27.
[1559] 1.

hodogeus_j.indd 357 2025. 07. 21. 11:26:15

hostem armis, quibus assuetus erat sub Papatu; Pápista fegyverrel hadakozni az Ördög-ellen? Azt kellet vólna mondani; hogy igazat mond az Ördög, hogy ö bálványozó vólt: vádolni és kárhoztatni, nem mentegetni kellet vólna előbbi vakságát. Nem kellet vólna izzadni, és törődni cselekedetinek mentegetésében; Nem kellet vólna szorongatásiban a' *Pápista* fegyverekhez nyúlni: Hanem, meg-ismérvén, és meg-valván vétkét, az Isten Irgalmasságát, és megtérő bűnösöknek ígért bocsánattyát kellet vólna forgatni. 2.[1560] Ha a' *Romai* hiten-valo Püspökök Papságra-szentelését, és fel-kenését hiuságnak tartotta: miért óltalmazta Papságát a' Püspök szentelésével, és fel-kenésével? 3.[1561] Ha az *Ecclesiá*-rúl, akkor immár ollyan vélekedése vólt mint annak-utánna; tudni illik, hogy †[1562] Ezer *Ecclesiá*-val sem gondol semmit: miért vetette paísúl az Ördög nyilai-ellen az Anyaszentegyház méltoságát, és Hitit? 4.[1563] Ha immár akkor meg-tagadta vólt a' Hét *Sacramentomot:* miért nem hazuttolta-meg az Ördögöt, midőn azt mondotta néki; Ezek a' tí Hét *Sacramentomitok*? 5.[1564] Ha akkor immár *Privata Missát* nem mondot *Luther:* miért szóllot így az Ördög néki; Most a' te Misédből semmit nem vésznek a' töb Hívek, hanem a' szegeletben magad észel iszol; senkivel nem közlöd? 6.[1565] *Luther* ezeket, nem csak tagadással nem óltalmazta, de nyilván mondotta; hogy, ha másnak nem adgya-is a' *Sacramentomot*, de maga vészi. 7.[1566] Ha *Luther* ellene-mondot vólt a' *Disputació*-kor a' Régi Vallásnak; és, az Uj Hit fényességével meg-világosittatván, mikor az Ördöggel terécsélt, oly Vallásban vólt mint annak-utánna: mi az oka, hogy az Ördög úgy szól mindenüt néki, mint ha akkor-is Hitetlen, és a' *Sacramentom* szolgáltatására alkalmatlan let vólna? Sőt a' Misét, ö Misejének négyszer nevezte: A' *Pápisták* Szer-tartásit, ö Szer-tartásának sokszor mondotta: Es, mikor a' *Romai* Val lásbéliek cselekedetit gyalázta, *Luthert*-is a' *Pápisták*-közzé foglalta, efféle szókkal; *Geritis, abutimini, vultis, etc.*

[1560] 2.
[1561] 3.
[1562] † Vide supra, fol. 98.
[1563] 4.
[1564] 5.
[1565] 6.
[1566] 7.

hodogeus_j.indd 358 2025. 07. 21. 11:26:15

Noha azért *Luther*, *1517.* esztendőben, kezde az *Indulgenciák*-ellen szeleskedni:[1567] de, a' mint *Melanchton* szavaiból eléb hallók, akkor szándéka sem vólt, hogy egyéb Ágazatokban pert indítcson. Sőt, a' mint *Sleidanus*-ból, és a' *Luther* irásából fel-jegyzők, *1518. 1519. 1520.* esztendő-béli irásiban, arra kötötte magát; hogy, kész a' *Romai Ecclesia* Engedelmességé-{208:}ben élni; minden viszsza-vonyást le-szállítani; az *Indulgenciák*-ellen sem szól többet, csak az ellene-tusakodók halgassanak. Melyből meg-tetczik, hogy, *1521.* esztendeig; addig, tudni illik, míg az Ördöggel nem *disputála*, a' Misének ellensége nem vólt *Luther.*

Masodszor: Meg kel gondolnúnk, minémü foganattya vólt *Luter*-ben az Ördögi *Disputació*-nak. Mert az-után mingyárást, a' Misemondást el-hagyá Barát társaival-egyetemben, és egy káromló Könyvet íra *De abroganda Missa privata*. Ezt hogy világoson meg-bizonyítcsuk: Elsőben, azt kel tudnúnk; hogy *Luther*-nek az Ördöggel-való vetekedése, *1521.* esztendőben történt. Mert, mind ö, 's mind az Ördög, fondamentomúl vetik, hogy Tizen-öt esztendeje vólt a' *Luther* Papságának, mikor az ördögi *Disputacio* let. Mivel azért, valakik a' *Luther* életét írták, abban eggyeznek, hogy, *1507.* esztendőben szenteltetet *Luther* Papságra: következik, hogy Papságának Tizen-ötödik esztendeje, *1521.* esztendőben vólt. Másodszor, azt kel tudnunk; hogy, midőn *Károly* Császár *Luthert proscribálta* vólna, el-rejté őtet a' *Saxoniai* Herczeg: és ebben a' lappangásban íra, †[1568] *De Abroganda Missa privata*. akkor-is kezdették elsöben a' Misét el-hadni az *Augustinianus* Barátok. Hallyad Sleidanust: *[1569] *Anno 1521. die 8. Maji. Caesar publico Edicto Lutherum proscripsit. Fridericus Saxoniae Princeps, in locum secretiorem, vitandi periculi causa, Lutherum deduci jubet. In hac solitudine, de Abroganda Missa privata, librum suis Fratribus Augustinianis inscribit. Coeperunt Augustiniani tunc omnium primi intermittere ritum Missarum*. Noha azért *Luther*, ki nem merte akkor fakasztani, hogy ö ebben a' rejtekben, ördögi *Disputació*-val vitetet a' Mise meg-vetésére; hanem, először, *1533.* esztendőben, más Könyvben *De Missa*

[1567] Supra, f. 128.
[1568] † Habetur Tom. 2. Lat. Vit. per Lufft edit. an. 1546. fol. 257.
[1569] * Sleidan. li. 3. an. 1521.

hodogeus_j.indd 359 2025. 07. 21. 11:26:15

privata et Unctione Sacerdotum, terjeszté szem-eleibe Ördögi beszélgetését: de azért, alkalmas jelenségit adgya, hogy ö Látásokat látot abban a' lappangásban. Mert *Pathmossá*-nak nevezi a' helyt, a' hová rejtezet vólt: értenünk adván, hogy, miként Sz. János *Pathmos*-ban látta Titkos látásit; úgy ő-is látot valamit, és onnan indíttatot a' Mise-ellen-valo írásra. Hogy pedig ne csudállyuk, ha *Luther* Ördög-után indúlt, azt írja; hogy ö azt próbálva tudgya, hogy az Ördög oly mesterségesen el tudgya hitetni az embert, hogy semmi-képpen eszébe nem veheti a' meg-csalatot ember maga galibáját: †[1570] *Nunquam crederem, nisi hodie experientia discerem, tantam esse potentiam Diaboli, quod possit facere mendacium tam verisimile. Deinde, quod horribilius est, tam proprie et perfecte se novit transformare in figuram Christi, ut impossibile sit tentato hoc animadvertere.*

Harmadszor: Jól eszünkben kel tartanunk; hogy a' *Lutherista* és *Calvinista* Vallások derék czikkelyit, adta *Luther*-eleibe az Ördög ebben a' *Disputació*-ban: I. Hogy a' Mise bálványozás. II. Hogy a' Kenyeret és Bort imádgyák a' *Catholicusok* a' *Sacramentom*-ban. III. Hogy a' Papok szentelése, és felkenése, hamis, és Christus-ellen-való. IV. Hogy a' *Pápisták*, Christust Közben-járónak nem tartyák, és nem hiszik az ö Irgalmasságát. V. A' ki *Mariá*-hoz, és a' Szentekhez folyamik, a' Christus dücsösségét el-lopja. VI. A' *Pápisták* nem osztogattyák az egész *Sacramentomot*. VII. A' *Sacramentom* szolgáltatásához, Predikácio, és sokak hozzá-{209:}járulása kívántatik. VIII. A' Mise, nem áldozat. IX. A' Misét, Isten engesztelésére nem kel fordítani. X. Mikor az Anyaszentegyház tanítását említtyük, az-ellen az Ördög azt mongya, *Ubi est scriptum?* Hol vagyon írva? Mint-ha semmi hitele és böcsűllete nem vólna az *Ecclesiá*-nak.

Ezeket, nem csak maga meg-tanúlta *Luther*, de az utánna-valo *Predikátorok*-is, mint illyen bőlcs és túdós Mester Iskolajából származot Tudományokat, fogason és körmösön óltalmazzák.

Negyedszer: Azt sem kel fül-mellől bocsátanunk; hogy, a' minémü bizonyságokat forgata az Ördög a' Mise-ellen, azon Bizonyságokkal viaskodnak közönségesen most-is az Ujítók ellenünk; Tudni illik: 1.[1571] A' végre

[1570] † Luth. to. 5. Lat. Vitt. per Lufft, in posteriori Commentario, ad Galatas 3. fol. 325.
[1571] Argument. 1. Diaboli.

hodogeus_j.indd 360 2025. 07. 21. 11:26:15

rendeltetet az Ur Vacsorája, hogy osztogattassék egyebeknek: Tehát, egyedűl a' Papnak nem kel abban részesűlni. 2.[1572] Hirdetni kel az Ur Halálát a' *Sacramentom* szolgáltatásában: Tehát, Predikacio-nélkül nem kel szolgáltatni. 3.[1573] Christus nem parancsolta, hogy a' Hóltakért, és Elevenekért áldoztassék a' *Sacramentom*, hanem hogy azt vegyék, és egyék az emberek. 4.[1574] Christus emlekezetire rendeltetet az Ur Vacsorája, nem Lélek váltságra. Ezekkel, az Ördög Iskolájában tanúlt Bizonyságokkal, hadakoznak most-is ellenünk az Ujítók. Ugyan-is, mivel kel az Ördögi tudományt erőssíteni, hanem ördögi találmányokkal?

Ötödször: Vegyük eszünkbe azt-is, mely rosz, erőtlen, és temérdek Hazugságokból tóldozot Bizonyságokkal, vagy inkáb bolondságokkal csalámeg az Ördög *Luthert!* Az Elsö Bizonyságban, hazud az Ördög, midőn azt mongya; hogy, a' kiben igaz Hit nincsen, az nem áldozhatik. Mert, szinte mint a' *Lutherista* vagy *Calvinista Predikátor*, mikor az-szerént keresztel a' mint Christus rendelte, igazán szolgáltattya a' Keresztséget, noha eggyiknek sincs igaz Hiti: úgy a' ki egyszer Pappá szenteltetet, ha az igaz Hittűl el-szakad-is, igazán áldozhat; noha méltatlan, és nagy vétekkel. Hazud abban-is, †[1575] hogy mí Christustól, mint kegyetlen Birótúl, a' Szentekhez futúnk. Midőn pedig azt beszélli; hogy *Luther*, Barát-korában oly hitetlen vólt mint a' Török: mint-hogy erre egy kukkot sem felele *Luther*, nem tudom ha úgy vólt-e, vagy nem. azt bizonnyal tudom, hogy a' mely Barát *[1576] ki-esik a' Szerzetből, sok latorságon kellet által-menni. Ha pedig ezt a' gyalázatot, az Ördög nem csak *Luther*-rűl érti, hanem a' töb Papokrúl-is: úgy tudom hogy hazud, mint tudom hogy most Nap-világnál írok. A' Masik Bizonyságban, ördögi módon hazud. Mert sohúlt nem parancsolta Christus, hogy egy ember egyedűl maga ne vehesse az Urat. A' *Lutheristák*-is, †[1577] egy Betegnek, csak magának, sok helyen meg-adgyák a' *Sacramentomot*. A' régi Keresztyének pedig,

[1572] Argument. 2.
[1573] Argument. 3.
[1574] Argument. 4.
[1575] † Vide l. 4. c. 1. Mendacio 21. Et c. 5. Mendac. 1.
[1576] * Aug. epi. 137.
[1577] † Vide ex Schlüsselb. infra, lib. 3. c. 11. ¶. 8.

hodogeus_j.indd 361 2025. 07. 21. 11:26:15

a' Templomból házokhoz vitték; és ot, mikor akarták, magokhoz vették; *[1578] miképpen Sz. *Cyprianus*, *Tertullianus*, és egyebek, bizonyságink ebben. A' Harmadik Bizonyságban, orczátlanúl hazud; hogy a' Pap nem emlekezik a' Misében Urunk halálárul. Mert, nem csak szóval a' *Cánont* olvasván, hanem őltözetivel, és cselekedetivel, a' Christus halálának emlekezetit hirdeti. A' ki pedig azt ítíli, hogy csak Predikállás-által hirdettetik a' Christus Halála, nagyot botlik: mert, Irás-által, olvasással, példával, cselekedettel-is hirdettetik. A' Negyedik, és Ötödik Bizonyságban, parasztúl, és szín-nél-{210:}kül hazud, midőn azt mongya; hogy mí a' *Sacramentomot*, csak magunknak foglallyuk: mert másnak-is készek vagyunk osztani, valamikor akarják. Azt sem tagadgyuk, hogy a' *Sacramentom*, emlekezetre, és vélle-valo élésre rendeltetet: De ebből nem következik, hogy *Sacrificium* nem vólna. Az Ördög ezeket a' temérdek Hazugságokat, csak nem-is igyekezék bizonyítani: mindazáltal, az ö figyelmetes Tanítványa *Luther*, mint-ha *Pythágorast* halgatta vólna, egy kukkot sem szólla ellene, hanem általlyában mindenekben melléje álla.

Hatodszor, és Utólszor: Mélto azt-is tudnúnk; hogy, minek-utánna egyszer az Ördög Iskolájába adá magát a' mostani viszsza-vonyásoknak Apja, kút-feje, és forrása, csuda mely nyájas szövetséget vetének egy-mással. Eggyüt, ö-maga *Luther* beszélli; †[1579] hogy, mindenkor két Ördög sürgölődik körűlle, láthato ábrázatban: kik, midőn incselkedésekkel nem árthatnak néki, hurczollyák, vonnyák ide 's tova őtet. Sőt, a' *Jená*-ban nyomtatot *Colloquium Mensalé*-ban (mely én kezemhez nem jutot,) azt írja, a' *[1580] *Feuardentius*, és ''[1581] *Justus Calvinus* tanu-bizonysága-szerént; hogy ez mind a' két Ördög, nem valami alacson rend-béli, hanem Sz. Irás-túdo *Doktorok* az Ördögök között. *Feuardentius*, és ••[1582] *Conradus Vetter*, fel-jegyzék; hogy azzal dicsekedik ugyan ottan, hogy töbször, és közelb hál ö-vélle az Ördög, hogy-sem az ö *Katussa*. Másut azt mongya; †[1583] hogy, minden éjjel, mihent fel-serken, az Ördög ö-vélle derék vetekedést indít: Es azt vettem eszembe, ugy-mond,

[1578] * Vide l. 11. c. 5. ¶. 10. nu. 4.
[1579] † Colloq. Mensal. Isleb. anno 1566. per Gaubisch. c. 25. de Daemone, fol. 304.
[1580] * Feuard. in Irenaeum, l. 4. c. 32. n. 10.
[1581] '' Iust. Calv. in Praescript. Tertull. c. 34.
[1582] •• Vetter, in Luthero Innocent.
[1583] † Luth. Colloq. Mens. citat. c. 25. f. 208.

hodogeus_j.indd 362 2025. 07. 21. 11:26:15

hogy, ha azzal eleit nem vehetem, hogy a' Keresztyén ember, Törvény-felet, és törvény-nélkül vagyon: akkor eggyet jót szalasztok a' sák fenekén, és azzal kergetem-el a' *Sátant*. Néha pedig, ugy-mond, *[1584] mikor fel-serkenek, és feletteb szorongattatom az Ördög bizonyságitúl, azt mondom néki: Csókold-meg az also pofámat; mert Isten nem haragszik reám, a' mint te csácsogod. ''[1585] Ha ez sem használ, azt mondom néki: Édes Ördögöm, értem az én bűneim laistromát, de vagyon oly bűnöm-is, mellyet ki-hadtál; A' Lomposba szartam vólt egyszer, írd-fel azt-is a' többihez. Végre, midőn ez sem fog, hanem még-is vádol, azt mondom néki: ʰ[1586] Szent *Sátan*, imádkozzál érettem. Egyebeket-is arra tanít *Luther*; hogy, midőn az Ördög kísérti, csak azt felellyék néki: ••[1587] Jó Ördög, nyald-meg az al-felemet. Es, ha ez nem használ, fordúllyanak az Ördöghöz, és mongyák azt néki: †[1588] Édes Ördögöm, miért kísérgetsz, nám mí te-ellened semmit nem vétettünk?

¶. 7. Mivel akarják az Uj Tanítók fedezni ördögi eredetit Vallásoknak.

A' *Lutherista* Vallás gyalázattyának, és hamisságának ki-nyilatkoztatására, erősseb Bizonyság nem lehet, mint hogy *Luther* önnön-maga írásban foglalta, és világ-eleibe terjesztette, Kitűl, és Minémü *Argumentomok*-kal vitetet annak hitelére, és hirdetésére. Azért, noha ezt sokszor szemek-közibe vetették a' Bőlcsek a' *Lutheristák*-nak: de egész hatvan, vagy hetven esztendeig, csak halgatással mulatták, és siketségre vették: mert féltek, hogy, ha ezt a' ganéjt piszkállyák, nagyob bűzt indítnak. El-végre, meg-szóllalának *[1589] *Schmidelinus*, és *Fridericus Balduinus*.

Először azért: *Balduinus* azt írja; hogy, a' *Pápák*-közzűl-is vóltak ördöngösök; mint *Sylvester 2. Gregorius 7.* és egyebek. De *Baronius* ••[1590],

[1584] * Ibid. f. 302.
[1585] '' Ibi. c. 27. de Tentat. f. 313.
[1586] ʰ Litaniae Lutheri.
[1587] •• Illo c. 25. fol. 292.
[1588] † Illo ca. 27. f. 316.
[1589] * Apud Alan. Copum, Dialog. 6. cap. 33. fol. 679.
[1590] •• Baron. a. 999.

hodogeus_j.indd 363 2025. 07. 21. 11:26:16

és {211:} *Bellarmínus*, ''[1591] meg-mutattyák, hogy ezeket a' Pápákat méltatlan gyalázzák ily rút névvel. Mindazáltal, bár találkoztak vólna-is ördöngösök a' *Pápák*-között, mint-hogy az *Apostolok*-közzűl-is, egy Ördög vólt, *Joan. 6. v. 70.* külömbség abban vagyon; hogy, ha a' *Pápák*, személyekben gonoszak vóltak-is, nem azok kezdették a' mí Hitünket, sem ördögi tanitásból nem vették a' *Romai* Tudományt: *Luther* pedig, oly dolgokat kezdet tanítani, mellyeket az-elöt, sem ö nem hit, sem a' töb Keresztyének nem követtek: hanem, először-is ö-belé fúvá a' *Sátan*; az-után ö csepegeté egyebekbe, a' mit Ördögtűl tanúlt vala.

Masodszor: Azt mongyák; hogy, az Ördög igazat mondot *Luthernek*; de nem a' végre hogy *Luthert* tanítaná, mivel az-elöt immár a' Sz. Irásból megtanúlta vólt az Ördögtűl elő-számlált igazságot: hanem, az Ördög *Luther*-eleibe adván régi bálványozásit, ezekkel kétségbe akarta ejteni őtet. Ezt pedig, semmivel nem bizonyíttyák, hanem magok száraz mondásával.

Ezek, füge-fa levél gatyák, mellyekkel heába fedezgetik Attyok szemérmét. Mert, meg-mutatók nem régen, hogy az Ördögi *Disputacio*-elöt, sőt annak kezdetin-is, *Luther* semmit abban nem hit, a' mit el akara vélle hitetni az Ördög: hanem, Lassú Misét mondot; Het *Sacramentomot* vallot; A' Papi-szentelést, Az Anyaszentegyház méltoságát, álhatatoson hitte, és az Ördög-ellen, a' mint tudta, óltalmazta. Azért, mit akart az Ördög, ö tudgya: elég, hogy, a' mit ily nagy epeséggel vítatot, azt *Luther* először nem hitte, hanem ellene tusakodot; mint meg-tetczik az egész vetekedésből: az-után, mind *Luther*, 's mind Követői, e' mái napig, javallották, Isten Igéjének tartották, valamit az Ördög káromkodot. Melyből világoson következik, hogy ezeket *Luther*-rel Ördög hitette-el. Mert, midőn az *Eva* esetiben olvassuk, hogy Ördög ingerlette őtet a' tilalmas gyümőlcs ételére; noha először nem engede *Eva*, de, mivel annakutánna a' tilalmas fához nyúla, és azt cselekedé a' mire kisztette a' *Sátan*, tudgyuk hogy Ördög kisztetése vezérlette *Evát* a' bűnre. Azon-képpen vagyon it a' dolog: mert, noha egy-ideig, *Luther* az Ördögi incselkedésnek helyt nem ada; de végre mind azokat javallá, és tanítá, valamellyeket a' Pokolbéli Mester eleibe adot vala: és ugyan azonokat hirdetik, 's törrel paíssal óltalmazzák most-is az ö követői.

[1591] '' Bellarm. l. 4. de Pontific. cap. 13.

hodogeus_j.indd 364 2025. 07. 21. 11:26:16

Továb:[1592] Hogy az Ördög ebben a' vetekedésben arra nézet, hogy *Lutert* a' Pápista hitrűl el-hajcsa, és nem arra hogy őtet kétségbe ejtcse, illyen Jelenségekből ki-tetczik. Noha az Ördög e' hoszszú *Disputació*-ban, mesterséges csavargásokkal sok dolgokat kevert egybe: de a' kétségbe-esésrűl, leg-kisseb szóval sem emlekezik. Nem lehetséges tehát, hogy ezekkel a' Bizonyságokkal, kétségbe-esésre akarta őtet vinni. mivel az *Argumentom*-nak és Bizonyságnak, oly ereje és tulajdonsága vagyon, hogy soha arra nem viszi embert, a' mirűl nincs emlekezet a' Bizonyságban. Az Ördögnek-is oly szokása vagyon, hogy, mikor valakit kísért, Vagy nyilván meg-mongya mit kíván tőlle; miképpen meg-tetczik a' mí Urunk kisértéséből; melyben nyilván kiváná, hogy le-borúlva imádgya őtet; hogy alá-bocsátkozzék a' Templom feliből: Vagy, ha nyilván ki nem fejezi, {212:} emlekezetet tészen arrúl a' mire akarja vinni; mint meg-ismérszik az *Eva* kísértetiből. Tehát, mivel az Ördög, sem nyilván, sem homállyal, emlekezetet nem tet a' Kétségbe-esésrűl, hanem csak azt vítatta, hogy Nem jó Hitben vólt *Luther*, valamíg Mise-mondó Barát vólt: nincs mód a' Kétségbe-esésrűl-való gondolkodásban.

Hogy ennek a' Bizonyságnak ereje világosban ki-tessék;[1593] Vallyon mint hamissítanák-meg a' *Lutheristák*, ha ki azt vítatná, hogy Ördögnek egyéb szándéka nem vólt ebben a' *Disputació*-ban, hanem, hogy *Luther* a' Pápát, és azt a' Püspököt, melytűl Papságra szenteltetet, meg-ölné? Nemde nem azt támasztanák-e ez-ellen az álmodozás-ellen, hogy errűl az Ördög emlekezetet sem tet? Miért nem mongyák ugyan ezent a' Kétségbe-esésről? Továb:[1594] Ha valamely *Luther Predikátor*, ugyan azon Bizonyságokat, mellyekkel *Luthert* szorongatá a' *Sátan*, én-ellenem támasztaná, és vítatná: ki vólna oly balgatag a' ki egyebet gondolna, hanem, hogy el akarja velem hitetni, a' mit bizonyítnak az *Argumentomok?* Mi az oka tehát, hogy ezent ne ítíllyük a' *Luther* igyében? Ennek-felette;[1595] Ha *Luther* tudta az Ördöggel-valo *Disputácio*-elöt a' mit az Ördög vítatot; ha immár ki-tért vólt a' *Pápista* vakságból, meg-ismérvén régi tévelygését, és a' *Lutherista* Hit-által meg-igazúlt

[1592] 1.
[1593] 2.
[1594] 3.
[1595] 4.

hodogeus_j.indd 365 2025. 07. 21. 11:26:16

volt: az Ördög nem kísérthette őtet kétségbe-esésre, régi bűneinek elő-szamlálasával. mert a' Kétségbe-esésre, külömben nem izgattatunk bűneink emlekezetivel, hanem-ha bizonytalannak tartyuk ha meg vannak-e bocsátva, vagy fen vannak bűneink. A' ki pedig el-hiszi hogy immár bocsánatot nyert: nem hogy kétségbe-esnék, de söt hálá-adásra indíttatik, régi bűneinek emlekezetivel. Az-is bizonyos;[1596] hogy, a' ki másnak eszébe jutattya régi rútságit, és tévelygésit, nem következik hogy kétségbe-esésre indítcsa őtet: hanem meg-téréseért, és bűnei bocsánattyáért, hálá-adásra ingerelheti. miképpen tudgyuk, hogy Sz. *Pál*-nak eszébe jutatta a' Szent Lélek az ö régi esetit, de kétségbe-esésre nem indította.[1597]

Végtére;[1598] Mi szükség erre sok Bizonyságot keresni? Az Ördög megmongya, hogy ö most azt vítattya, hogy *Luther* a' Misében nem igazán áldozot. Es bizonyára,[1599] a' ki valakit Kétségbe akar ejteni, nem elég hogy elő-számlállya az ö gonosságit; hanem e' mellet, annak-is, a' kitűl kegyelmet kellene várni, kemény- és kegyetlen-vóltát, irgalmatlanságát, könyörületlenségét, el kel hitetni. Mert, ha ki én-előmbe rakná minden vétkeimet; azt melléje vetvén, hogy ne gondolkodgyam úgy az én Fejedelmemről, mint haragos, fene-természetű Birórúl; hanem el-hidgyem, hogy ö nékem kegyelmes Atyám; és oly irgalmas szűve vagyon még az ö halálos ellenségéhez-is, hogy csak tudgya kérni, mingyárt meg-engesztelődik: ha ki (mondok) ezeket így adná előmbe, nem hogy kétségbe-ejtésre vinne, de inkáb vastagon biztatna. Igy cselekűvék az Ördög *Luther*-rel: mivel, nem *exaggerálá*, nem öregbíté az Isten ítíletinek szörnyüségét; söt azért dorgálá *Luthert*, hogy Christust kemény Itílö-birónak alította. Melyből meg-tetczik, hogy az Ördög semmit nem gondolkodot a' Kétségbe-ejtésrúl: hanem, csak azt akarta el-hitetni *Luther*-rel, {213:} a' mit soha e' koráig nem hit vala, és a' mit *Disputaciojá*-nak végin concludála: *Ergo non consecrasti, etc*.

[1596] 5.
[1597] 1.Tim. 1. v. 13.
[1598] 6.
[1599] 7.

hodogeus_j.indd 366 2025. 07. 21. 11:26:16

¶. 8. Luthernek ördögi Halálárul.

A' *Luther* Ördögi születésének, ördögi szövetségének, ördögi tudományának, Ördögi Halál lén vége. Maga beszélli eggyüt; †[1600] hogy, inkáb akarná, ha őtet Ördög fojtaná-meg, hogy-sem a' Császár: mert, ha az Ördög végezné-ki e' világból, nagy Ur keze-miat veszne. Alig ha fejére nem tellyesedék kivánsága. Mert azt olvasom felőlle; hogy, *1546.* esztendőben, *17. Februarii*, mikor Vacsorán vígan lakot vólna, azt beszéllé töb Asztali trágársági-közöt; *[1601] hogy, egy éh ember, Ördögnek igéré lelkét, ha őtet jól tartaná. Es midőn kedve-szerént jól tartotta vólna, kéré tőlle lelkét. Azt felelé az ember; hogy, várja-el halálát, mert ö csak lelkét ígérte, nem testét. Az Ördög azt mondá; hogy, a' ki lovat vészen, a' féket-is vélle vészi. és el-ragadá nyavalyást véletlenűl. Efféle sok tréfák-után, le-feküvék *Luther*, és éj-fél-után halva találtaték, a' szája félre fordúlva. Hogy pedig őtet az Ördög fojtotta-meg, illyen szókkal írja *Claudius* Sanctes: ''[1602] *Lutherus ait, homines post colloquium Diaboli, mortuos mane reperiri, quia spiritus illis a Satana praecluditur: atque ita, ait, se credere extinctum Oecolampadium. Addamus, nos credere, ita quoque extinctum Lutherum: qui, cum Vespere egregie potus decubuisset, mane nigricans inventus est occubuisse, exerta lingua, instar hominis strangulati*. Más fö túdós ember, imigyen ír e' dologrúl: ••[1603] *Lutherus cum Vespere laute coenasset, ac laetus somno se dedisset, ea nocte suffocatus interiit. Audivi haud ita pridem, compertum testimonio sui familiaris, qui tum puer illi serviebat, et superioribus annis ad nostros se recepit, Lutherum sibimet ipsi laqueo injecto necem attulisse. Sed datum protinus cunctis domesticis, rei consciis, juramentum, ne factum divulgarent*. Bredenbachius írja, †[1604] hogy *Belgium*-ban egy Szent helyen,

[1600] † Col. Mens. cit. cap. 25. de Daemone, fol. 286.

[1601] * In Epist. Civis Mansfeld. de Obitu Lutheri. Apud Cochlaeum, in fin. Actor. Lutheri. Florimundus l. 3. de Origin. haeres. c. 11.

[1602] '' Sanctes, Repet. 1. de Eucharist: c. 10.

[1603] •• Thom. Bozius, li. 23. De Signis Ecclesiae, c. 3. Henricus Sedulius, Praescrip. 18. adversus Haereses, nu. 26. 27.

[1604] † Bredenbac. Collat. Sacrarum, l. 7. c. 39. Thyraeus, de Daemoniacis, par. 1. disput. 8. sect. 11.

hodogeus_j.indd 367 2025. 07. 21. 11:26:16

sok ördöngösöket szokot Isten szabadítani: és azon a' napon, mellyen *Luther* meg-dermede, úgy tetczet, mint-ha meg-szabadúltak vólna a' meg-szállattak: De más nap ismét rajtok lén a' *Sátan*. Kerdezék tőllök, Hol vóltak tegnap? Azt felelék, hogy, minnyájan a' *Luther* halálán jelen vóltak. Ennek-felette, azt-is írja; hogy, mikor halála-elöt *Luther Islebiá*-ban az Attya házanál múlatna, egy szolgája ki-tekíntvén az ablakon, számtalan Ördögöket láta, kik a' ház-körűl jáczodoztak. Végre, azt mongya; hogy, mikor a' dögöt *Islebiá*-ból *Vittembergá*-ba vinnék, az egész úton, sok fekete hollók kákogva repöstek a' koporsó-felet. *Gerécz*-ben, ez-elöt Harmincz-két esztendővel, az ö Felsége *Locumtenense* a' *Lavanti* Püspök asztalánál hallottam, mikor beszéllé a' böcsülletes vén ember, *Grienberger* Uram, ö Felsége *Regimennyé*-nek *Cancelláriussa*; hogy, midőn ifiu-korában Császár *Secretaria*-ján laknék, egy *Német*-országi fö Ur (kit akkor nevén neveze) azt beszéllette az Urak-elöt, hogy a' *Luther* halála-kor, ő-is a' *Mansfeldi* Herczeg Udvarában szolgált, gyermek-számban: halála-elöt-valo nap, mikor a' Herczeggel vígan laknék *Luther* ebéd-felet, egy nagy Komondor lépék-bé a' palotába, mellyet sem az-elöt, sem az-után nem láttak. Ez mihent bé-lépet, izzadni kezdet *Luther*, és azt mondotta: Illyen hamar-e? Es az asztaltúl fel-kelvén, haza ment, és azon éjjel halva találtatot.

{214:} ¶. 9. A' Tévelygés-kezdö Tanítók, szörnyü Halállal szoktak veszni.

Nem csudálom ha illyen vége let *Luther*-nek: mert, az Ördög társalkodasának jó vége nem lehet. Es, miképpen †[1605] a' Keresztyének üldözőinek, rettenetes szörnyű végek vólt: úgy, a' Tévelygések kezdői, és elsö gyarapítói, iszonyú Halállal vesztek.[1606]

Simon, sok csalárdsági-után, Égbe akarván röpűlni, nyakra-főre vették: *[1607] *Cum se in caelos ascensurum jactaret, et vehiculo Daemonum in aëra esset sublatus, Petrus et Paulus flexis genibus orantes, eum praecipitarunt.*

[1605] † Supra, f. 75. 76.
[1606] Psal. 33. v. 22.
[1607] * Cirill: Catech. 6. Epiphan. haeresi 21.

hodogeus_j.indd 368 2025. 07. 21. 11:26:16

Montanus, és *Maximilla*, Ördög kisztetéséből, magokat fel-akaszták: ’’[1608] *Ajunt plurimi, Montanum, et Maximillam, ab insano Spiritu motos, seipsos laqueo suspendisse, atque ita, in modum Judae proditoris, vitam terminasse; quemadmodum primum prophetiae illorum procuratorem Theodotum, multus rumor tradit, in auras jactatum, pessime interiisse.*

Nestorius káromló nyelvét, a’ férgek evék-meg, és úgy méne a’ kárhozatra; ••[1609] *De morte ipsius, quidam scripsit; cum primum lingua ipsius vermibus depasta esset, ad perpetua, ipsoque condigna migrasse tormenta.*

Arius, mikor sok csalárdsággal hálólná és hímezné tévelygésit, az *Alexandriai* Püspök könyörge Istennek, †[1610] hogy, vagy őtet, vagy *Ariust* fogyatná-ki e’ világból. Más nap, a’ Császár akarattyából, nagy bűzzel és festommal mégyen vala *Arius* a’ Szentegyház-felé. Azonban szüksége érkezék; bé-tére hasa tisztítani: és a’ béli, *[1611] mind májával, lépével-eggyüt a’ pervátába esék. mert, illyen büdös helyen kellet végeződni, a’ kinek lelke dögleletes Tudománnyal rakva vólt; ugy-mond *Ruffinus, lib. 1. c. 13.*

A’ Donatistak, Oltárok fosztásával rontásával nem elégedvén, az Ur Testét ebeknek hánták: de azon Ebek magokat el-szaggaták, mint Actaeont: ’’[1612] *Jusserunt Eucharistiam canibus fundi, non sine signo Divini judicii: nam iidem Canes accensi rabie, ipsos Dominos suos, quasi latrones, Sancti Corporis reos, dente vindice tamquam inimicos laniarunt.*

De bár ne szóllyunk a’ Régiekről: Mí-üdőnkben a’ Tévelygések fö Kezdői, majd minnyájan, szörnyűséges veszedelemben sillyedtek. *Luther*-tűl hallók, hogy *[1613] Oecolampadiust Ördög fojtotta-ki e’ világból; a’ mint bévebben bizonyíttya *Florimundus* Remondus, *lib. 2. de Origine haeresum, cap. 8. in fine.*

Carolostadius-rúl írja *Claudius* Sanctes, *Repetit. 1. De Eucharistia, c. 10.* és *Petrus* Michaëlis, *Dialogo de Eucharistia, cap. 9. fol. 195. edit. Colon. 1584.* Erasmus Alberus fö *Lutherista* taníto-után; hogy Ördög tekerte-ki nyakát. Mely

[1608] ’’ Euseb. lib. 5. c. 16. Niceph. l. 4. c. 23.
[1609] •• Evagr. lib. 1. c. 7. in fine.
[1610] † Theodor. li. 1. cap. 14. Sozom. li. 2. c. 29.
[1611] * Socrat. lib. 1. cap. 38.
[1612] ’’ Optat. li. 2. cont. Parmen.
[1613] * Supra, f. 206.

hodogeus_j.indd 369 2025. 07. 21. 11:26:16

dolgot, *Florimundus* Remondus, *lib. 2. De Origine haeres. cap. 7.* az *Augustai Confessio* historiájával, és *Basilea* Váras *Predikátori*-val bizonyíttya. Ugyan ezent írja *Carolostadius*-ról, Schlüsselburgius, *Lib. 2. Theolog. Calvin. art. 9. fol. 69.* Vithakerus, *De Ecclesia, quaest 5. c. 15. fol. 587. 591.* Rescius, *Ministromachiae, fol. 45.* Cópus, *Dialogo 6. c. 32.* Feuardentius, *in Irenaei lib. 4. c. 32. n. 10.* Ulenbergius, *Graves Causae, cap. 12.*

Bucerus-rúl, bizonnyal írják; †[1614] hogy halála óraján, egy szörnyű Ördög ment eleibe: kitűl meg-ijedvén a' körűl-állók, el-futának; őtet pedig az Ördög, ágyából le-hurczolá, el-szaggatá, bélit a' házban el-hínté. Azért *Frúsius*, illyen Verset íra az ö Halálárul:

{215:} *[1615] *Mortuus obtorto reperiris, Bucere, collo;*
Et versa occipitis, sincipitisque vice.
Carnificem porro Cacodaemon egit: ut istis
Perpetuum ostendat se fore Carnificem.

Calvinus-rúl írja, nem csak Doktor Bolsécus, *in Vita Calvini, c. 22.* a' ki vélle eggyüt lakot; de Schlüsselburgius ''[1616] *Lutherista Superintendens*, *Bredenbachius* ••[1617], *Harennius* †[1618], *Genebrardus* *[1619], több fö emberekkel; hogy, Négy esztendeig-való kínlodások-után, a' tetvek posogtak szemérmes teste-körűl: mellyeknek szenvedhetetlen büdössége-miat, senki feléje sem mehetet. végre, kínnyaiban kétségbe-esvén, Istent átkozván, az Ördögöket segitségűl híván, iszonyú káromkodásokkal múlék-ki e' világból. Halhadsza a' *Lutherista Superintendens Schlüsselburg* szavait: *DEUS manu sua potenti, adeo hunc Haereticum percussit, ut desperata salute, Daemonibus invocatis, jurans, execrans, blasphemans, miserrime animam malignam exhalaret. Obiit autem Calvinus morbo pediculari, vermibus circa pudenda, in apostemate, seu ulcere foetentissimo crescentibus; ita ut nullus assistentium*

[1614] † Ulemberg. Caussa 12. Bozius, l. 23. de Signis Eccles. c. 23. Serar. Thesi 16. de Iuda.
[1615] * Frusius, in Epigram.
[1616] '' Lib. 2. Theolog. Calvin. art. 9. f. 72.
[1617] •• Bredenb. li. 7. Collat. Sacrar. c. 14. Serar. thes. 16. de Iuda.
[1618] † Haren. lib. 1. de suo ad Ecclesiam reditu. Apud Calvino-Turcis. li. 3. c. 22.
[1619] * Genebrard. Chronol. An. 1564.

hodogeus_j.indd 370 2025. 07. 21. 11:26:16

foetorem amplius ferre posset. Haec publicis scriptis Calvino objiciuntur: in quibus etiam de ipsius aselgia, variis flagitiis, et Sodomiticis libidinibus, ob quas stigma ferro candenti, dorso Calvini impressum fuerit a Magistratu, horrenda narrantur: ad quae, nondum video solidam, et luculentam aliquam refutationem, a Sacramentariis editam esse. Quod autem DEUS, cruciatu vermium externorum, Calvinum Sacramentarium afflixit, haud dubie hac singulari poena DEUS voluit significare, Calvini, et omnium Sacramentariorum vermem, interiores conscientias semper mordentem, nunquam debere intermori. Scio, et lego Bezam, aliter de vita, moribus, et morte Calvini scribere: cum vero Beza, eadem haeresi, eodem ferme peccato nobilitatus sit, ut historia de Candida, ejus meretricula, testatur, nemo ipsi hac in parte fidem habere potest. Harennius *János*, ''[1620] akkor *Genevá*-ban tanúlt, mikor *Calvinus* meg-hólt: ő-is ezeket, mint szemével látot dolgokat, nyomtatot könyvben fel-jegyzette. Ugyan ezen dologrúl, *Bredenbachius* illyen-képpen ír: *Variis ante obitum morbis afflictus, et consumtus est Calvinus. Scribit Beza, phthysi, colica, asthmate, seu respirandi difficultate, calculo, podagra, haemorrhoidibus vexatum fuisse, praeter familiarem hemicraniam. Dolores igitur non ferens, Daemonibus invocatis, jurans, execrans, blasphemans miser exspiravit; diem et horam detestans et execrans, quam unquam studiis, vel scriptionibus impendisset: cum ex ulceribus totoque corpore, gravissimi foetores emanarent; ob quorum graveolentiam, et sibi ipsi gravis, et familiae erat*.[1621] Azért egy Túdós ember, a' *Calvinus* halálárul ezt a' rövid Verset írá:

Vermibus erosus, blasphemo dejerat ore:
Spe cadit, accito Daemone. Beza, quid hoc?[1622]

Justus Calvinus, †[1623] sok iszonyu példákat számlál, a' *Calvinista* és *Lutherista Predikátorok* ki-múlasárul, és kétségbe-eset halálokrúl: mellyet látván,

[1620] '' Ita testatur Petrus Cudsemius, Refut. Examin. Calviniani, c. 28.
[1621] * Vide Bolsecum in Vita Calvini, c. 22. Bellarm. li. 4. de Eccles. c. 17.
[1622] Pantaleo Theveninus, Epigram. f. 75.
[1623] † Apolog. de suo ad Eccles. reditu, f. 62.

hodogeus_j.indd 371 2025. 07. 21. 11:26:16

noha sok esztendeig *Predikátor* vólt, végre ellene-monda hívatallyának, és a' *Romai* Anyaszentegyház kebelébe tére.

De hallyuk, minémü szörnyű dolgokat írnak, mind a' *Lutheristák*, {216:} mind a' *Catholicusok*, a' Tévelygő Tanítók kétségbe-eséséről, és Ördög hohérsága-miat ki-mulásokrúl: *Tragicus Zwinglii, Oecolampadii, Carolostadii, Stesselii, Victorini, et aliorum Sacramentariorum exitus, publicum dicunt testimonium, quod pessima conscientia istam causam agant. Unde, horrendo DEI, justissimo tamen judicio, cum gemitu, desperabundi, plurimi Sacramentarii (ut Historiae testantur) malignam animam exhalant. Hujus rei exemplum memorabile in Palatinatu, in oppido Eypingen,* Deus *ob oculos posuit, in Thoma Pistorio, qui ex desperatione periit: in horribilem desperationem incidens, ingenti clamore has voces edens, Ego sum Diaboli, corpore et anima; magnis mugitibus infelicem animam exhalavit. Alius desperans, cultro jugulum sibi incidit.*[1624] **[1625] Duo Hugonottarum Ministri in Normandia, arrepti a Daemone, laqueis se, ut Judas, suspenderunt. Novimus quoque plurimos Duces eorum, rabidos et blasphemantes occubuisse. ''*[1626] *Hermannus, Monachus Minorita, Vittembergae cucullum pro concione abjicit: Virginem Monasticam in Uxorem adjungit. demum, anno 1554. gravi morbo corripitur: et sex diebus elapsis, horrenda voce exclamat, Se damnatum; nullam salutis consequendae spem reliquam: et quotquot isti voluptuariae Lutheranorum sectae sese dederent, damnationi obnoxios. Atque ita desperabundus, extremum spiritum exhalat.*

Erdélyben, David Ferenczet halálra itílék, *1579.* esztendőben: mivel azt kezdette vala híntegetni, hogy Nem szabad Christus-nak könyörögni, és ö-tőlle valamit kérni. *Dévá*-ba fogva kűldék: a' hol egyszer nagy sereg Ördögöt látván, kiáltani kezde, hogy immár el-jöttek az úti-társak; és mingyárt meg-hala.[1627]

Béza így ír, ••[1628] az *Arianusok* veszedelmirűl: *Si aliunde quoque libet, quinam isti sint, aestimare, nempe ex manifestis DEI judiciis, quibus*

[1624] Schlüsselb. l. 2. Theol. Calvi. art. 9. fol. 82.
[1625] * Feuard. in Epi. Iudae, v. 11. edit. Colon. f. 266.
[1626] '' Bredenb. l. 7. Collat. Sacrar. c. 12.
[1627] Possevin. Refut. Respons. Chytraei, sect. 3. c. 11. f. 137.
[1628] •• Beza, epi. 81. Theol.

hodogeus_j.indd 372 2025. 07. 21. 11:26:16

blasphemias in Filium DEI vindicavit, quid est isto quoque judicio apertius? Servetus*, ustulata blasphema lingua, in mediis ignibus mortuus est.* Lismannus*, a quo introductus fuit Blandrata, seipsum in puteum abjecit.* Ochinus *Apostata, quam miserabiliter obierit cum suis, tota Polonia novit. Etsi autem ista non sint plane apodictica: tamen, qui priora cum posterioribus compararit, inveniet profecto in istis, tam manifesta Divini furoris testimonia; ut mihi quidem vel sola sufficere merito posse videantur, tum istis, quos adhuc exspectat DEI patientia, ad meliorem mentem revocandis; tum ceteris expergefaciendis, ne ultro sese cum istis perditos velint.*

¶. 10. Az Uj Vallások gyarapítóit, szörnyü veszély követi.

Nem kel csudálnunk, hogy, az Isten itíleti-szerént, ily iszonyú csapásokkal vesznek az Uj tévelygések Kezdői: mert tudgyuk, hogy még azok-is, kik valamely Országban, elsö követői és gyarapítói vóltak az Ujságoknak, világ-szerént-is szem-látomást meg-rontattanak.

A' *Saxóniai Fridrik* Herczeg, és a' *Hassiai Filep* Landgróf, dajkálkodának fő-képpen *Német*-országban a' *Lutheristaság*-nak. Mind a' kettőt, gyalázatos rabsággal, és Országok vesztésével bűnteté Isten.[1629]

Galliá-ban, *Condaeus*, és *Admirallius Colini*, fegyverrel, és vér-ontással plantálák és öntözék a' *Calvinistaságot*. Végre mind ketten, sok bújdosás- és gyalázat-után, meg-öletének; és, a' kik fegyverrel keresék, fegyverrel veszének.[1630]

{217:} *Angliá*-ban, az Uj Tévelygéseknek fészket vere, *Anna Bolena* Királyné-aszony: ö-vélle egyetemben, a' *Semerseti* Herczeg, és a' *Cantuáriai* Ersek. Mint járának? A' Királyné, paráznaságaért, pelengér-alat vesze: a' Herczegnek, fejét vévék: az árulo Erseket, elevenen meg-égeték.[1631] Azon-kivűl, †[1632] *Henricus, Thomam Norfolcium, cujus opera in causa contra*

[1629] Late haec Calvino-Turcismus, l. 4. c. 14.
[1630] Vide Cornelium a Lapide, Apocal. 19. v. 21.
[1631] Cochlaeus, in Actis Lutheri, an. 1538.
[1632] † Thuanus, lib 3.

hodogeus_j.indd 373 2025. 07. 21. 11:26:16

Pontificem usus fuerat, perpetuis carceribus addixit; et ejus filium, Suriae Comitem, securi percussit.

Flandriá-ban, *Auráicus* Herczeg nevelé a' *Calvinismust*. Ö-is, újonnan-vet gyenge hőlgyének csak nem ölében, fel-mészároltaték egy jövevény ifiútúl.

Scotiá-ba, *Jacobus Nothus* Király vívé a' *Calvinus* konkolyát. Ez-is (lásd az Istennek csudálatos itíletit,) a' piacz-közepet, meg-öleték nagy véletlenűl.

Dániát, *Christiernus* vívé tévelygésre. Jutalomért, maga Országából ki-űzeték: sok bújdosás-után, meg-fogaték, vas kalitkába rekeszteték, hóltig rábságban tartaték.[1633]

A' mí romlot Hazánkban, *Magyar*-országban, midőn Ezer öt-száz huszonhat esztendőben, *Mohács*-nál *Lájos* Király el-vesze:[1634] vélle egyetemben, el-vesze az Esztergami Ersek, *Szalkányi Lászlo*; A' Váradi Püspök, *Prínyi Ferencz*; A' Győri Püspök, *Paxi Balás*; A' Csanádi Püspök, *Csaholyi Ferencz*; A' Pécsi Püspök, *Móre Filep*; A' Bosznai Püspök, *Palinaeus György*, és sok töb fö Egyházi személyek. Az Ország meg-szakadoza a' Királyi választáson: és a' sok zúr-zavarban, az Urak kezdének az Egyházi jószágokon kapdosni. Azért, *Frangepán* Püspök halála-után, erővel magának foglalá *Prínyi Péter*, az Egri Püspökséget; *Török Bálint*, a' Nitrait; *Czibak Imre*, a' Váradit; *Bodó Ferencz*, az Erdélyit; *Petusith Gaspár*, a' Csanádit; *Szerecsen János*, a' Pécsit.[1635] Lelki Pásztorok nem lévén; a' háboruságok és sok viszszavonyások füsti-alat, a' *Lutherista* Tanítók bé-csuszának mászának alattomban az Országba. Az Urak-is, hogy az Egyházi Jószágot ne kelletnék ki-bocsátani kezekből, nem igen törődtek azon hogy ne terjedgyen az Uj Tudomány, mely az Egyházi jószágokat praedára bocsáttya vala.[1636]

Az Urak-közzűl, Elsö *Prínyi Péter*, *Kopácsi István*-túl, és *Sztárai* *[1637] *Mihály*-túl meg-csalatván, *Luther*-után indúla. *Prínyi*-után, *Dragfi Gaspár* meg-mételyesedék, a' *Batizi András*, és *Dévai Mátyás* tanitásából. Es, míg a' Püspökségek helyre hozatának, annyíra el-terjede az Uj Tudomány (mely

[1633] Surius, in hist. Anni 1532.
[1634] 1526. Istvánfi, Histor. Ung. l. 8.
[1635] Istvánfi, l. 12.
[1636] Ita Istvánfi, lib. 10. Hist. in fine.
[1637] * De Ztarai, vide infra, l. 3. c. 7. ¶. 10.

hodogeus_j.indd 374 2025. 07. 21. 11:26:16

ragadó mint a' bojtorján, és hamar el-terjed mint a' fene,) hogy, noha mind Ország *Articulusi*-val, †[1638] mind Könyvekkel, és tanítással igyekeztek ellene-állani, de minden orvoslást meg-vete az el-hatalmazot nyavalya.

Az-után, a' *Calvinistaság*-is, nagy orozva bé-lopá magát. Először, *Petrovith Péter* kezdé ezt, egy *Kalmáncsi*- a' vagy *Sánta Márton*-nevü *Predikátor*-ral, nyilván hirdettetni *Munkács* Várában, mellyet *Summá*-ban bír vala.

Meg-fizete Isten, mind *Prínyi*-nek, mind *Petrovith*-nak. *Prínyit*, meg-fogatá *Ferdinand* Császár, és *Ujhely*-ben öt esztendeig tartatá rabságban: az-után, *Bécsben* fogságban hala-meg, *1550.* esztendőben.[1639] *Petrovith*, a' Ké-{218:}peket rontatván, mikor maga-is segítene egy feszület le-rángatására, úgy üté az agyát a' feszület, hogy sokkáig nyege utánna. Es ha Istennek ezeken-valo itíletit érteni akarod, forgasd minden-felé szemedet; szamláld-meg, Hány Ur vagyon Magyar-országban, azok maradéki-közzűl, kik a' Püspökségeket el-ragadozák, és az Ujságokat gyarapíták? Vagy meg-aprósodtak; vagy el-vesztek, mind magok, mind emlekezetek, mind nemzetségek.

¶. 11. Az Sacramentáriusok Hitinek elsö Iskola-Mestere, Eördög vólt.

Ha *Luther*, Ördög Iskolájában tanúlta a' *Romai* Anyaszentegyház-ellen támasztot tévelygését: kétség-nélkül a' *Sacramentáriusokat*-is azon bordában szőtték, azon Iskolában nevelték és oktatták. Először: Mert, valamit a' fellyűl elő-hozot Leczkében taníta az Ördög, és *Luther*-eleibe ada; azt egy nyomban, hiszik és vítattyák a' *Calvinisták*-is. Másodszor: Mert a' *Sacramentáriusok*, *Luther* fiai és magzati; mint maga hirdeti *Luther*, imillyen szóval: †[1640] *Liberos e corpore meo genitos, Absolones meos, ferre cogor, qui vehementissime mihi resistunt; Sacramentarios dico: prae quorum furoribus, Papistas mites, et modestos judico.* Ha azért a' *Sacramentáriusok*, *Luther* tanítványi és csemetéi, *Luther* pedig Ördögé: künyű által-látni, mit kel itílnünk a' *Calvinisták*-rúl.

[1638] † Vide Fr. Georgium Szegedi, l. Rudimenta Salutis, edit. an. 1535.
[1639] Nic. Istvanfi, l. 15. et 16. Histor. Ungar.
[1640] † Luth. to. 9. Epi. ad. Ioan. Hausmannum, fol. 234.

hodogeus_j.indd 375 2025. 07. 21. 11:26:16

De hogy ezt bizonyosban tudhassuk; Ulricus Zvinglius, ki Elől-járója, Apja, és fö Vezére vólt a' *Sacramentáriusok*-nak, nem homályoson jelengeti, hanem világos szókkal hirdeti, Honnan, és Mi módon vette tanitását: *[1641] *Vera narro, adeoque vera, ut celare volentem conscientia cogat effundere. Cum tredecima Aprilis lux appeteret, visus sum mihi in somno, multo cum taedio contendere cum adversario Scriba; sicque obmutuisse, ut proloqui non possem. Ibi, tamquam e Machina visus est Monitor adesse, (Ater fuerit an Albus, nihil memini,) qui diceret: Quin, ignave, respondes ei, quod Exodi 12. scribitur; Est enim Phase, hoc est, Transitus Domini? Protinus, ut hoc Phasma visum est, simul expergesio, et e lecto exsilio, etc*. Rövídeden, azt beszélli; hogy, mikor a' *Tíguri* Váras tanácsa-elöt, egy *Notarius* azt vetette vólna ellene, hogy a' Hasonlatosságokban, és Példa-beszédekben, neveztetnek a' Jegyek-is jegyzet állatok nevével; úgy-mint, a' Jó mag, Isten igéjének; a' Világ, mezőnek *etc*. De Hasonlatosság- és Példa-beszéd-kivűl, soha ez a' szó (*Est*,) nem vétetik ama' másik szóért (*Significat*.) A' Vég-Vacsorán pedig, nem hasonlatosságot, vagy példa-beszédet mondot Urunk, hanem *Testamentomot* rendelt: melyben, a' czégért nem szokták Bornak nevezni, sem a' falunak írot képét, Falunak. Sokat töré fejét *Zwinglius*, hogy a' Hasonlatosságok- és Példák-kivűl, illyen szóllást találna, de szerét nem teheté: hanem, el-szunnyadván bánatos bádgyadásában, egy *Phasma*, egy Árnyék jöve hozzá, mely, Fejér vólt-e vagy Fekete, ö ném tudgya: és amaz Irást adá eleibe, ''[1642] melyben a' Húsvéti Bárány, Ur Altal-menetelinek neveztetik.

Hogy azért ez a' *Zwinglius* Tanítója nem egyéb vólt, hanem ugyan azon a' ki *Luthert* ímette oktatá, tudni illik, a' *Sátan*, sok bizonyos Jelenségekből meg-mutathattyuk:

I. Mert a' *Lutherista* Tanítók, mivel Ördög Iskolajából kőlt Tudo-{219:}mányt hirdetnek, künnyen meg-ismérik Mesterek tanitását, *Stilús*-sát, szava-járását: Ök pedig közönségesen hirdetik, és erőssen bizonyíttyák,

[1641] * Zvingl. to. 2. li. Subsidium Eucharistiae. Feuard. in Irenaei l. 3. c. 32. num. 10. Iustus Calvinus, in Tertull. Praescr. cap. 43. Cl. Sanctes, Repet. 3. de Eucharist. ca. 2. f. 63. Pet. Michaël. Dial. de Euchar. c. 9. Serar. praefat. Orat. 1. Luthero-Turci. Frid. Bartsius, Dom. 5. post Epiphan. loco 9. n. 57.

[1642] '' Exod. 12. secundum LXX. Interpretes: Est enim Phase.

hodogeus_j.indd 376 2025. 07. 21. 11:26:16

hogy Pokol-béli Ördög vólt a' ki *Zwinglius*-nak meg-jelent. *Filippus Nicolai*, *Hamburgi* Pásztor, írt egy könyvet; *Fundamentorum Calvinianae Sectae, cum veteribus Arianis et Nestorianis communium, detectio:* mely könyvet, *1609.* esztendőben, *Hamburg*-ban nyomtatták. Ennek-eleibe, a' *Tubingai Academia Theologusi* egy Levelet írtak: melyben nyilván hirdetik, hogy Ördög vólt ez a' *Zwinglius* álom-mutatója: *Hic Ater est Spiritus ille, seu monitor, qui Zwinglio in somnio, fundamentum erroris sui, de verbis Testamenti Christi revelavit.* Es, hogy semmit ne szóllyak *Smidelinus*-rúl, *contra Grynaeum*; Schütz-rűl, *In Serpente antiquo*; és egyebekrűl, kiket bévségesen elő-hoz ••[1643] *Ulembergius:* egy *Conradus Schlüsselburgius*, *Raceburgi Superintendens*, sokszor, nagy bátran, nagy bizonnyal kiáltya, hogy Ördög vólt ez a' *Zwinglius* Mestere. Eggyüt, minek-utánna *Lavatherus*-ból meg-bizonyította vólna, hogy, *1525.* esztendőben let a' *Zwinglius* jelenése; utánna veti: †[1644] *Spiritus ille, Tenebrarum Spiritus fuit, qui nocte obambulans, lucem fugit.* Másut: *[1645] *Sole meridiano clarius est, Sacramentarios non ex Sacris literis hausisse suam opinionem de Coena Domini, sed alibi repertam, atque adeo a spectro, id est, ab ispo Spiritu Tenebrarum suppeditatam. Prorsus similiter Monetarius, autor Rusticae seditionis, gloriatus est,* ''[1646] *Sibi quendam in somnis apparuisse, tradentem gladium Gedeonis, ad reformandos, et castigandos Principes Germaniae. Ita Pfeiférus, Munceri socius,* ••[1647] *Somnia, et nocturna spectra jactavit. Ita Joannes Leidensis, Knipperdollingus, et alii quidam in Urbe Monasteriensi, revelationem ostentarunt.* Ismét ezen *Superattendens*, így bizonyíttya, hogy egyéb nem lehetet Ördögnél a' *Zwinglius* Tanitója: *Notetur, quam vacillante, ac trepidante conscientia Zwinglius causam Sacramentariam agit; qui ignorare se ait, Ater an Albus Spiritus, hoc est, num bonus aut malus Angelus, vel ipse Diabolus fuerit, qui per somnium ei Heresin de Sacramento suggessit. Certissimum autem est, non album, sed Atrum Spiritum fuisse, qui Zwinglio in somno dogma Sacramentarium, ejusque incrustationem revelavit. Causae hujus assertionis nostrae, sunt*

[1643] •• Ulemberg. Caussa 12.
[1644] † Schlüsselb. lib. 2. Theol. Calvi. arti. 9. f. 76.
[1645] * Li. 1. art. 20. f. 84.
[1646] '' Sleidan. l. 5.
[1647] •• Sleidan. l. 10.

hodogeus_j.indd 377 2025. 07. 21. 11:26:16

gravissimae, et permultae. Sed libet jam paucas commemorare. Prima: Quotiescumque legitur in Sacris literis, vel Dominum, vel Angelos bonos, credentibus apparuisse, iisque obsequium praestitisse: tunc semper DEUS, et Angeli boni, ejusmodi forma se conspiciendos praebuerunt; ut potuerint ab hominibus piis cognosci, non Diabolum, sed Dominum, vel bonos Angelos, iis apparuisse; ut exempla passim occurrunt, 1.Reg. 3. Genes. 19. Exod. 12. Isaiae 12. et 37. Apocal. 1. et 7. Lucae 1. et 12. et 22. Matth. 12. Actor. 1. et 9. et 23. Hic vero, Zwinglius fatetur se ignorasse, num bonus, vel malus Angelus, id est, an DEUS, an Diabolus sibi apparuerit. Secunda: Hoc inter omnes pie eruditos, ex Verbi Divini testimoniis constat, Angelos Domini nunquam atra, sed semper alba forma apparuisse; ut in Resurrectione, in Ascensione, candida veste amicti conspiciuntur. Zwinglii vero Angelus, non alba, sed nigra veste indutus, more Spiritus Tenebrarum, comparuit: et tamen, cum in Angelum lucis sese commutare conatus sit, Zwinglium decepit, ut, Ater an albus fuerit, ipse dubitaret. Sed eventus docuit, Cacodaemonem fuisse Zwinglii monitorem et Praeceptorem. Tertia: Angeli boni, sunt Nuntii et Legati DEI; qui nihil loquuntur, nisi quod cum Ver-{220:}*bo DEI per omnia congruere norunt. Sed Zwinglii Angelus, in somno apparens, contra Filii DEI, veracis, et omnipotentis, ultimam voluntatem, in Testamento suo sanctissimo expressam, verba Filii DEI falsavit; et, loco verbi substantivi* (Est,) *verbum* (Significat,) *substituit. Quarta: Ex fructibus etiam Zwinglianorum, quos passim adferunt in omnibus Regnis et regionibus, in quas errores suos transplantaverunt, patet, ipsum Atro Spiritu actum, novum errorem proposuisse. Quam tetros enim errores de plerisque doctrinae capitibus spargant, et quantas turbas passim Rebuspublicis, in quas admissi sunt, adferant, notius est quam ut hic referre libeat*.[1648]

II. Valamikor a' Jó Angyal meg-jelent az Isten szolgainak, mindenkor meg-ismértette magát; és bizonyossá tette azt a' kinek meg-jelent, hogy Isten szól néki: Annak-okáért bátran mondották, †[1649] hogy bizonyoson az Ur küldötte őket. Ugyan-is haszontalan, kétséges, és bizonytalan let vólna a' *Próféták* Jelenése, ha Isten világoson meg nem ismértette vólna véllek, hogy ö-tőlle

[1648] Schlüsselb. l. 1. Theol. Calvi. fo. 3. et art. 20. f. 84. Et li. 2. art. 9. f. 79.
[1649] † Ier. 26. v. 15.

hodogeus_j.indd 378 2025. 07. 21. 11:26:17

származtak a' Jelenések. Mert, a' Szent *Agoston* mondása-szerént, csak akkor kel hinni efféle Látásoknak, mikor Isten minden kétség-nélkül meg-ismérteti, hogy ö a' ki szól. *Zwinglius* pedig azt mongya; hogy nem tudgya, Fejér vólt-e vagy Fekete; Ördög vólt-e vagy Angyal, a' ki őtet tanította. Tehát nem Istentűl, hanem Ördögtűl adatot Látás vólt a' *Zwinglius* látása. Ugyan-is, az Ördög el-titkollya örömest magát, hogy künnyebben meg-csalhassa az embert.

III. Nyilván jelengeti *Zwinglius*, hogy Fekete Angyal vólt, a' ki meg-sugallotta néki titkos tanitását. Mert azt írja; hogy, örömest el-titkolná, ha lehetne, ezt a' Jelenést: de titkos furdalásokkal kénszeríttetik ki-fejezni. Ha azt ítílte, hogy Istentűl let ez a' Jelenés, mi szükség vólt rejtegetni? nám a' Sz. Irás azt taníttya; hogy, az Isteni cselekedetek hirdetése nem gyalázatos, rejteket sem keres, hanem, tisztességes, és böcsülletes. Ezt a' titkolást, és a' ki-fejezésben-valo rettegést, az okos emberek jóra nem magyarázhattyák.[1650] sőt, azt itílhetik, a' mit Sz. *Agoston* a' Pogányokrúl; hogy, Istennek titkos tanacsából indíttattanak a' Balványozók, hogy a' hamis Istenek gyalázatit fel-írnák, és ezzel böcstelenné tennék őket: *Quaecumque in suis libris ludibria Deorum suorum posuerunt, confiteri ea potius occulta DEI voluntate coacti sunt, quam persuadere conati*.[1651] Ennek-felette; ha Isteni Látásnak alította ezt *Zwinglius*, ily böcsülletlen, és gyalázatos formán nem kellet vólna emlekezni felőlle. Mert ezt a' Látást, Görögűl Phasma-nak, Szem-fény-vesztö, árnyékból csinált Abrázatnak nevezi. Azt-is írja; hogy ez a' vász és árnyék, nem Égből, hanem, Ex Machina, egy mesterséges csinálmányból, jöt-elő. Mely mondásban, a' régi Pogány *Poëták* szokását nézi: kikrűl olvassuk, hogy, mikor a' *Comoediák*-ban, valamely Pogány Istent bé akartak vinni, *Ex Machina*, mesterséges csinálmányból állatták-ki. Mikor azért *Zwinglius*, *Ex Machina*, írja hogy elő-jöt az ö Mestere: annyi, mint-ha ezt *Tragicus* Istennek, *Poëták*-túl játékban elő-állatot Istennek nevezné.[1652] Végezetre; mind a' Deákok, mind egyéb Nemzetek, akkor mongyák valakirűl, hogy nem tudgyák ha *Fejér-e vagy Fekete:* mikor oly személyrűl szólnak, mellyet semmire böcsűlnek, mellyel semmit sem gondolnak.

[1650] Tob. 12. v. 17.

[1651] August. 4. de Civitat. c. 31.

[1652] Vide Erasmum in Adagiis, Apo Mechanes.

hodogeus_j.indd 379 2025. 07. 21. 11:26:17

{221:} IV. Ha azt mondaná *Zwinglius*, hogy nem tudgya, álmában vólt-e ez a' Látás, vagy ímette; miképpen Sz. *Pál* mongya, hogy nem tudgya, ha test-szerént történt-e az ö Látása, vagy test-kivűl; csuda nem vólna. De nem azt mongya: hanem, hogy ö nem tudgya minémü Lélek vólt (nyilván vagyon pedig hogy Lélek vólt, mert a' testes állat nem taníthatta álmában az ö lelkét,) a' mely meg-jelent. Nem ítilem pedig, hogy az okos emberrel el-hitethesse, hogy eszébe juthatot mit beszéllet a' *Notáriussal*; mint, és honnan jöt eleibe az árnyék; mit mondot néki; mely Szent Irás mondását hoztaelő; és csak az árnyék színirűl feletkezet vólna-el: Sőt, a' kinek esze vagyon, azt gondolhattya, hogy az Arnyék színirűl-is emlekezet: de nem akarta ezt ki-írnyia, hogy nyilvábban ne ismértetné szőrin a' Pokol-béli Kuvaszt. Ha pedig ugyan nem tudta *Zwinglius*, Fejér vólt-e vagy Fekete, az árnyék: minémü nagy, és általkodot vakmerőség vólt benne, és követőiben, hogy, az *Apostoli* Tudomány-szerént, meg nem probálták micsoda Lélek vólt a' ki őtet tanította; hanem próba-nélkül, ily derék dologban, az egész Anyaszentegyház ítíletiellen; egy szavára annak, a' kit nem túd ha Ördög-e vagy Angyal, szakadást szerzet? Vallyon ez, nem annyit tészen-e, mint-ha a' Czigánnyal azt mondanák; Ahon, akár Istennek, akár Ördögnek?[1653]

V. A' *Zwinglius* Tudományának gonosz gyümőlcséből, meg-mutattya *Schlüsselburgius*, hogy, nem Istentűl vólt ez az éjjeli tanítás. Mért, ebből a' gonosz Tudomány szikrájából, iszonyú hamis Vallások gyuladási származtak: úgy-mint, az Isteni tiszteletre éppítet Egyházak pusztúlása; Klastromok rontása; régi szép Rend-tartások, és aitatosságok ki-gyomlálása, *etc.*[1654] Azért, a' hol el-hatalmazot ez a' *Zwinglius* kovásza, nem Szentegyházakban (mellyeket el-rontottanak,) hanem Pajtákban, Csűrökben, csak nem Disznóalomban predikálnak; mint az én szerelmes Hazámban, †[1655] a' Mennyei Királyné-aszony Várasában, *Váradon*, és egyébüt szemeimmel láttam. A' Kelyhekből, serlegeket; a' Keczelékből, rokolyákat; a' Papi-őltözetekből, szoknyákat, és far-dagályokat csinálnak.

[1653] 1.Ioan. 4. v. 1. 2.Cor. 11. v. 14

[1654] Vide Cap. sequens, et totum lib. Quintum.

[1655] † Bonfin. Decad. 2. lib. 4.

hodogeus_j.indd 380 2025. 07. 21. 11:26:17

VI. Az-is bizonyos jele, hogy Ördög vólt a' *Zwinglius* Mestere: Mert, noha Sz. Irást hozot-elő, mint szinte mikor a' pusztában Urunkal bajt-vájt: de ezt hamis értelemmel rútíttya. mivel, sem az elő-hozot Sz. Irás mondásában, sem soha egyébüt, ama' Deák szó (Est) nem vétetik (*pro* Significat;) mint, az Oltári-szentségrűl szólván, meg-mutatom. Es, ha az éjjeli árnyéktúl elő-hozot Szent Irás mondásában (Est, *pro* Significat) vétetnék-is: ebből ki nem hozhatni, hogy a' Vég Vacsorában így kel ezen szót érteni.[1656] Mikor azért a' *Moyses* Második könyvében, a' Húsvéti Bárány, *Húsvét*-nak neveztetik: csak azt kel ezen értenünk, hogy, miképpen azt a' napot *Húsvét*-nak híjuk, mellyen emlekezünk az Isten Jó-tétérűl: azon-képpen a' Bárány-is, mellyel áldoztak Húsvét napján, *Húsvét*-nak neveztetet; mint meg-tetczik a' Szent *Lukács* és Szent *Márk* irásából: a' hol olvassuk, hogy a' *Husvétot* meg-ölték, és meg-ették; az-az, a' Bárányt.[1657]

Carolostadius, a' S*acramentáriusok* fö Kalaúzza, egy nyomban sétált *Zwinglius*-sal: Mert ö-felőlle, nem csak *Justus* †[1658] *Calvinus*, de bévségesben *Feuardentius*, a' *Carolostádius* kenyeres-társai Irásiból bizonyít-{222:}tyák, hogy ő-is Ördögtűl szopta Tudományát. Halhadsza a' *Feuardentius* szavait: *[1659] *Carolostadius, primus hujus Tragoediae autor, frequenter et publice jactavit (ut Lutherus, libro contra Caelestes Prophetas; et Kemnitius, cum quibus diutissime vixit, scriptis tradiderunt:) quod Vir quidam ad eum venisset, qui demonstrarit, quomodo Verba Coenae, in primis vero vocabulum* (Hoc) *detorquere valeret. Nec dubium, Diabolum fuisse, qui eum postea totum occupavit, et possedit. Alberus Basileensis Minister, libro contra Carolostadium, diserte scribit; Diabolum corporaliter in eo habitasse, imo multis illum obsessum fuisse legionibus Daemonum. Ipse quoque* †[1660] *Lutherus, de eo loquens; Quod (inquit) Diabolum eum nomino, nemo miretur: nam ad Carolostadium non respicio, sed ad eum, a quo obsessus est, et qui per eum loquitur. Denique Basileenses Ministri, in quadam Epistola, memoriae prodiderunt; Virum humana forma grandiorem, (Diabolum pro*

[1656] Infra, l. 11. c. 1.
[1657] Luc. 22. v. 7. Marc. 14. v. 12.
[1658] † Iust. Cal. in Praescr. Tertull. c. 43.
[1659] * Feuard. in Irenaeum, l. 4. c. 32. nu. 10.
[1660] † In Colloq. Mens. Ger. fo. 367. et 373.

hodogeus_j.indd 381 2025. 07. 21. 11:26:17

certo affirmant,) Carolostadio concionante, in Templo visum: ac protinus egressum, aedes ipsius intrasse; ac filio spurio imperasse, ut Patri diceret, se postridie e vivis auferendum esse. Eventus acta probavit, horribili morte sublato Carolostadio.

Calvinus-rúl, nem szükség külön emlekeznünk: mert ö egyebet nem cselekedet, hanem egybe zúrta-zavarta a' *Luther* és *Zwinglius* moslékát, és szép Deák szókkal, csalárd kép-mutatással, hímesitette. Annak-okáért, a' *Lutheristák* bizonnyal írják; hogy a' *Calvinisták*, Ördög Tanítványi és eszközi: †[1661] *Talibus convitiis Danaeus, Sturmius, Grinaeus, optimos viros Pappum et Osiandrum exornant; ut ipsum etiam Cacodaemonem, Magistrum Calvinistrarum, magis dirum quid effundere posse, non facile crediderim.* *[1662] *Calvinistae nos Diabolicis calumniis proscindunt: sed haec est natura Diaboli, et organorum ejus.* ''[1663] *Non offendamini, quod Satanas per sua organa, Calvinistas nimirum, nos traducit.* Luther-is azt írja a' *Sacramentiperdák*-rúl; hogy az ö szájokban és szívökben, szájok- és szívök-felet, szájok- és szívök-által, Ördög uralkodik. mely mondását *Luther*-nek, nagy sajnálva imigyen hozzák-elö az Helvéciák: ••[1664] *Quam admirabilem se Lutherus cum Diabolis suis praebet! quam impuris verbis, quae Diabolis farcita tument, utitur! Sic enim ait: Invisus ille Diabolus in ipsis agit, et nunc, et in posterum: blasphemum enim cor, et os mendax habent, in quo, super quod, et per quod Diabolus diffusus est, et regnat.*

Hogy mind ezeket bé-fejezzem; A' *Lutheristák*, és *Calvinisták* Irásiból meg-mutattya †[1665] *Jurgevicius*, és *[1666] *Ulembergius*; hogy a' *Calvinisták*, Ördög tojta találmánynak nevezik a' *Luther* Vallást. Viszontag a' *Lutheristák*, a' *Calvinisták* álmát, Ördög ganejának híják. *Muncerus*-rúl-is, a' Viszszakeresztelők elsö Mesterérűl, bév beszéddel meg-mutattya ''[1667] *Ulembergius*; hogy ő-is Ördög Iskolajából kapta eszeskedésit.

[1661] † Schlüsselb, l. 2. Theol. Cal. art. 12. f. 128.
[1662] * Ibid. fo. 125.
[1663] '' Lib. 1. Praef. Apolog. in fine.
[1664] •• Confess. Tigur. an. 1545. tract. 3. f. 127.
[1665] † De Bello Quinti Evang. ca. 17. Professores Nullus et Nemo. c. 3. arg. 13.
[1666] * Caus. 10.
[1667] '' Caus. 12.

hodogeus_j.indd 382 2025. 07. 21. 11:26:17

Mivel azért a' Nagy Isten, a' fel-fuvalkodást, és az Anyaszentegyház tanítása meg-vető kevélységet, azzal ostorozta, hogy Ördög taníványi lennének, a' kik nem akartak a' régi *Doktorok*-túl tanúlni: itíld meg, Keresztyén Olvasó, ha illendő-, és méltó-e, hogy az-után indúllyunk, a' ki maga vallya, hogy Ördög tanította őtet arra, a' mire akar vinni minket?[1668] a' ki nem tagadgya, hogy az Ördöggel gyakor nyájaskodási, és barátságos trécsélési vóltak? Bizony, a' ki a' szurkot forgattya, meg-mocskollya kezét; és ha *Moyses*, az Istennel-valo társalkodásból, fényességet nyert: az {223:} Ördögi szövetségből, setétség, vakság, és tévelygés árad az emberek szüvére.[1669] Én *Tertullianus*-sal, tellyességgel lehetetlennek mondom, hogy ezek, az Ördögtűl oly méltoságot, és bévséges Malasztot nyertek légyen, hogy elsők ők ismérték azt az Igazságot, mellyet az Isten Szolgai, a' régi Sz. Atyák, nem láttak: *His solis, et his primis, revelata sit Veritas Divinitatis? majorem, scilicet, dignationem, et pleniorem gratiam a Diabolo consecutis*.[1670]

HETEDIK RESZE.

HATODIK BIZONYSAGA AZ UY TUDOMANYOK HAMISSÁGÁNAK: Mert természetek-szerént, minden Ió Cselekedeteket kigyomlálnak; minden Gonosságra szabad menedéket adnak.

¶. 1. A' Hamis Tudományok, útat nyitnak a' fesletségre.

AZ Keresztyén Hitnek régi Bajnaki, és gyözedelmes had-viselői, viaskodván Irásokban a' Pogány tévelygéssel, töb Bizonyságok-közöt, azzal erőssitették hogy azt el kel távoztatni, és mindennek kel magát óni veszedelmes hitetésitűl: mivel, minden feslet erkőlcsre és gonosságra, szabadságot és alkalmatosságot

[1668] Eccli. 13. v. 1.
[1669] Exo. 34. v. 19.
[1670] Tertull. Praescrip. c. 34.

hodogeus_j.indd 383 2025. 07. 21. 11:26:17

adot. Mert, noha (ugy-mond Sz. *Agoston*,) a' Jó erkölcsökre íntette a' Pogányság az embereket: de, midőn az Istenek-közöt fajtalanságot, lopást, gyülőlséget, és egyeb vétkeket hirdetet lenni, az emberek nem hogy iszonyodtak vólna, hanem gerjedeztek; és dücsösségesnek tartották, hogy hasonló cselekedetekkel bévelkedtek. Sőt véteknek sem tartották, a' mit Istenek példáiból tanúltak: *Aliquid Philosophi de moribus dixere: sed plus Deorum exempla, quam horum monita valebant. Hinc apud Terentium flagitiosus adolescens, tabulam spectans Jovis et Danaae, ab hac autoritate adhibet patrocinium cupiditati; jactat se imitari DEUM. At, quem Deum, inquit? Qui templa caeli summo sonitu concutit: ego homuncio id non faciam? Ego vero illud feci, et libens feci.*[1671] †[1672] *Ergo flagitiosis hominibus Divina tribuebantur; ne flagitia, flagitia putarentur: et, ut quisquis ea fecisset, non homines perditos, sed caelestes Deos videretur imitatus*. Seneca sem külömben szól: ''[1673] *Quid aliud est vitia incendere, quam auctores illis inscribere Deos; et dare morbo, exemplo Divinitatis excusatam licentiam?* Azt-is ez-elöt *Lactantius*-túl *[1674] hallók; hogy, még a' Bűnöket-is Isteneknek tartották, hogy így a' Bűnnek böcsűlleti lehetne.

Az Eretnek Tévelygések-ellen, ugyan ezen fegyverrel éltek a' régi Szentek; azzal hamissítván a' Tévelygőket; hogy a' Keresztyéni Jó szer-tartásnak, és Sanyarú életnek meg-öldván zaboláját, testi szabadság Mesteri lettek: szoros ajtórúl, tágas kapura, széles útra; keskeny öszvényrűl, sík mezőre vezetik az embereket: alattomban vermet ásnak a' Jó erkölcsnek, és titkon minden fesletségre szabadíttyák követőjöket. Ezt vítattya Sz. *Jerónimus*, *Jovinianus*- és *Vigilantius*-ellen, egész könyveiben. Szent *Irenaeus*, a' Tévelygéseket azzal rontya; hogy, ezek vezérlése-szerént, szabadosokká tétetnek az emberek minden éktelenségre. Mert azt taníttyák, ugy-mond; hogy a' Christus váltsága, ö-bennek el-fedezi a' vétket; és ők, Választottak lévén, jó cselekedetnélkül-is üdvözűlnek: mivel, {224:} mint az arany a' sárban meg-tartya színét, úgy ők a' Bűn-közöt sem rútak. sőt minden Törvénytűl meg-szabadúlnak, és az Isteni félelemtűl meg-öldoztatnak, valakik őket követik. Halhadsza

[1671] August. 2. de Civit. c. 7. Supr. f. 70.
[1672] † Idem, lib. 1. Confess. c. 6.
[1673] '' Seneca, de Brevitate vitae, c. 16.
[1674] * Vide Supr. fol. 70.

hodogeus_j.indd 384 2025. 07. 21. 11:26:17

mit ír, *Márkos* Eretnek tanítványirúl: *Discipuli eorum, Perfectos semetipsos vocant: quasi nemo posset exaequari magnitudini agnitionis ipsorum; nec si Petrum, et Paulum dicas. Quapropter et libere omnia agere, nullum in ullo timorem habentes: propter redemtionem enim, invisibiles fieri Judici*.[1675] A' *Valentiniánusok*-rúl imigyen szól: *Nobis necessariam dicunt bonam conversationem: semetipsos autem, non per Operationem, sed eo, quod sunt naturaliter spirituales, salvari dicunt. Quemadmodum enim aurum in coeno depositum, non amittit decorem suum, sed suam naturam custodit: sic et semetipsos dicunt*.[1676] Simon *Mágus*-nak hasonló tanitását, így említi: *Non esse naturaliter operationes justas, sed ex accidenti: quemadmodum posuerunt, qui mundum fecerunt, Angeli, per hujusmodi praecepta in servitutem ducentes homines. Quapropter solvi mundum, et liberari eos qui sunt ejus, ab imperio eorum qui mundum fecerunt, repromisit*.[1677] A' *Cainíták*, és *Carpócrates* Eretnekségérűl, így szól: *Hoc ajunt esse scientiam perfectam, Sine tremore in tales abire operationes, quas ne nominare quidem fas est*.[1678]

¶. 2. Nem lehet Igaz Tudomány, a' melynek fondamentomi Gonosságra szabadítnak.

Ez-elöt meg-mutatók, hogy minden Tévelygésre kaput nyitnak az Ujítók: Most immár azt mutassuk-meg; hogy, minden féslet életre szabadságot adnak. Azért, rövídeden illyen Kötés Bizonyságot állassunk:[1679]

> Lehetetlen, hogy igaz, és Istentül adatot Tudomány légyen, a' mely, tulajdon fondamentominak természeti-szerént, minden Ió cselekedetre, Parancsolatok meg-tartására, és Isteni félelemre-vívö indúlatokat, ki-gyomlál az emberek szüvéböl: e' mellet, minden szörnyü gonosságra, és iszonyú feslet erkölcsre, alattomban szabad menedéket mutat.

[1675] Iren. li. 1. ca. 1. num. 9.
[1676] Idem, li. 1. c. 1. num. 48.
[1677] Idem, l. 1. c. 20. num. 5.
[1678] Idem, l. 1. c. 35. num. 4. Et ca. 24. n. 7.
[1679] Supra, f. 106.

hodogeus_j.indd 385 2025. 07. 21. 11:26:17

Illyen mind a' Luther, mind a' Calvinus Hiti, és tanitása, mely titkon, széles útra, minden testi szabadságra, 's gonosságra igazít.

Tehát lehetetlen, hogy Istentül származot igaz Tudomány lehessen a' Luther és Calvinus Hiti tanitása.

A' Bizonyság Elsö Része, oly világos mint a' Nap-fény. Először: A' Régi Szent *Doktorok* irásiból nyilván meg-mutatók; hogy az igaz *Religio*,[1680] meg-jobbíttya, és szentekké tészi az emberek Erkőlcsét: mivel, nem egyébre-valo az igaz *Religio*, *[1681] hanem, hogy az embereket igaz Isteni szolgálatra vezérellye. Másodszor; A' Szent Irásból ezent tanúllyuk: A' Mennyei tudomány, (ugy-mond Szent *Jakab* ''[1682],) tellyes minden irgalmassággal, jó gyümőlcsökkel. és, a' mint *Isaias* írja,[1683] a' Mennyei esö nem öntözi haszontalanúl az emberek lelkét, hanem gyümőlcsössé tészi. Sz. *Dávid* ••[1684], az Isten törvényét, *Macula*-nélkül-valónak mongya, mely az emberek lelkét meg-téríti. Urunk-is azt mongya; hogy, a' jó és gonosz fát, gyümőlcsérűl kel meg-ismérni. Melyből meg-tetczik; hogy Jó Tudomány nem lehet, mely nyilván-valo szabadságot ád a' feslet erkőlcsre. Harmadszor: Az emberi Okosság-is erre viszen. Mert a' *Religio*, az igaz Vallás, fő-képpen arra-való, hogy az ember lelkét igaz Isteni szolgálatra vezesse. Tehát, a' Tekélletes erkőlcsökre, a' Bűnök távoztatására, és igaz Isteni félelemre, kel ennek foganatosnak és gyümőlcsösnek lennie; melyből, mint bévséges kút-főből, származnak minden Tekélletes erkőlcsök. {225:} Azért, valamely Tudomány ezektűl el-idegenít, és meg-vonszon, nem lehet annak az Isteni Bőlcseségtűl és Joságtúl eredeti.

Minek-elötte a' Bizonyság Másik részéhez szóllyunk, Két dolgot kel eszünkbe vennünk:

Eggyiket azt; Hogy, még a' Pogányok-közöttis alig vólt oly gaz Tudomány, mely igyenesen, és kerek szóval reá szabadította vólna a' gonosz feslet életre az embereket. *Epicúrus*, Gyönyörüségben helyheztetvén a' Bóldogságot,

[1680] † Supra, f. 67. 68. 71. 73.
[1681] * Infra, li. 8. c. 6. ¶. 3.
[1682] '' Iac. 3. v. 12.
[1683] Isai. 55. v. 10. 11.
[1684] •• Psal. 18. v. 8. Matt. 7. v. 17.

hodogeus_j.indd 386 2025. 07. 21. 11:26:17

alattomban minden fesletségre menedéket adot: mindazáltal, nyilván nem mondotta, hogy fertelmes, zabálló, ragadozó életet kövessenek az emberek, hanem inkáb, íntette a' Tekélletes erkőlcsökre: *Negat Epicurus quemquam qui honeste non vivat, jucunde posse vivere? Quasi vero id curem, quid ille ajat aut neget: Illud quaero, quid ei, qui in Voluptate summum bonum putat, consentaneum sit dicere?*[1685] En-is azért, nem mondom, hogy az Uj Tanítók, igyenes beszéddel nyilván azt hirdetik, hogy a' feslet, lator, Istentelen élet, szabados. mert tudom, hogy ezt illyen szóval nem mongyák; söt az embereket íntik a' jámborságra: Hanem, csak azt mondom, hogy oly dolgokat hisznek, és hirdetnek, mellyekből, *per consequentiam necessariam*, igaz következés-szerént, ki-jő, hogy semmi tarcs-nélkül, szabadon, minden latorságba merűlhet ember, és minden tekélletes Jóságtul búlcsút vehet.[1686]

Ezt künnyen eszébe veheti, a' ki jól meg-gondollya mit szoktak cselekedni az *Oratorok*, mikor valamire akarják beszédekkel hajtani az embereket. Mert, a' mit el akarnak hitetni, meg-mutattyák; hogy az, lehetséges; szükséges; tisztességes; hasznos; hogy erre kötelesek vagyunk; és, ha ezt nem követtyük, nagy veszedelmet kel fejünkre várnunk. Viszontag, a' mitűl el akarják idegeníteni az embereket, meg-mutattyák; hogy az, lehetetlen; nem szükséges; nem tisztességes, hanem vétkes; nem hasznos; nincs arra kötelességünk; az el-hagyása nem veszedelmes. Azért, akár-mint simogassák csinnyos szókkal vélekedéseket az Ujítók: De, ha meg-mutattyuk, hogy ők, a' tekélletes, és Isten törvénye-szerént-valo életet, lehetetlennek mongyák; az Isten parancsolatinak meg-tartását, és a' Jó cselekedeteket nem szükségeseknek, söt vétkeseknek, és haszontalanoknak alíttyák; azt-is mellé-vetvén, hogy ezekre kötelesek nem vagyunk; és minden félelemtűl fel-szabadíttyák azokat, kik a' jót nem gyakorlyák; ha (mondok) ezeket meg-mutathattyuk: világoson ki-hozhattyuk ezekből, hogy az Ujítók tanítása, minden Jó cselekedetek távoztatására ingerlö Tudomány. Mert, ha *Cicero*, vagy *Demósthenes*, ékesen-szóllásokkal el akarnák hitetni velünk, hogy semmi Jóban ne foglallyuk életünket; semmi Bűntűl ne ójuk-magunkat: csak ezekkel az *Argumentomok*-kal, hitetö okokkal, élhetnének.

[1685] Cic. 2. de Finib.

[1686] Haeretici, quod in Conclusione docent, in praemissis negant.

hodogeus_j.indd 387 2025. 07. 21. 11:26:17

Másikat, azt vegyük eszünkbe; Hogy a' Fa gyümőlcsében, Két rendbéli fogyatkozás lehet: Elsö; mely nem a' Fa természetiből, hanem külsö okokból származik: úgy-mint, ha a' rogya meg-veri; a' dér meg-süti; a' féreg meg-vesztegeti a' gyümőlcsöt.[1687] Második; a' Fának tulajdonságától-való vétek: mert természeti-szerént, fás, vad, fojtó gyümőlcsöt szokot némely Fa hozni. Azon-képpen, az Emberek feslet életének, és gonosz {226:} gyümőlcsének, Két oka lehet: Elsö; a' Vallásnak tulajdon ereje és mi-vólta: mivel ez, oly dolgokat kapcsol magában, mellyek; természetek tulajdonsága-szerént, nagy okot adnak, és tágas útat nyitnak a' gonosz életre. Másik; az Ember gyarlósága, vagy vakmerő gonossága, melytől Hitinek, és minden Bűnöktől megtartóztato Vallásának izgatása-ellen, gonoszra ragadtatik. Azért, szinte mint a' Fának, jó- vagy gonosz-voltárúl, nem tészünk itíletet azokból a' gyümőlcsök fogyatkozásiból, mellyek idegen okokból, nem a' Fának tulajdon erejéből származnak: azon-képpen, az Embernek, nem akár-minémü gonosz életéből tehetünk itíletet a' Hitről. Mert, soha oly *Religio* nem vólt, melyben elegy nem lettek vólna gonoszok a' jámborokkal. Hanem, azt kel meg-tekínteni, ha a' Tudomány, saját erejéből, természetiből, és tulajdonságából, fel-szabadít-e a' gonoszra? el-óltya-e az Isteni félelmet, és tekélletességre-valo igyekezetet? Ha ezt cselekeszi, kétség-nélkül gonosz Fának kel annak lenni, melynek ily veszedelmes gyümőlcsi vannak: mert, a' Szent *Pál* mondása-szerént, ha a' gyökér szent, a' gyümőlcsök-is szentek.[1688]

Immár a' Bizonyság Masodik Részét, künyű meg-mutatni. Mert oly tágas, és poros útat nyitnak az Uj Tudományok minden gonoszságra; oly igen meg-hidegítik az Embereknek minden tekélletes indúlatit, és le-törik tengelyit minden Keresztyéni Jóságnak; hogy, ha Istennek Atyai kegyelmessége, és a' természet szemérmetessége meg nem tartóztatná az Emberi gyarlóságot: az Ujítók Hitinek fondamentomi-szerént, oly szabadoson élhetnének, mint-ha sem Pokol, sem Meny-ország, sem Isten, sem Ördög nem vólna.[1689]

[1687] Vide, l. 3. c. 13. initio.

[1688] Ex fructib. Doctrinae: non Personae: non ex Moribus certorum hominum: sed ex eo, quod instituto Evangelii ipsorum licet. Vide Bellar. lib. 5. de Grat. et Lib. arbitr. c. 10. ad 7. Calvin. Rom. 11. v. 16.

[1689] Ezech. 13. v. 18.

hodogeus_j.indd 388 2025. 07. 21. 11:26:17

Ezt hogy világoson meg-mutassuk, meg kel tekíntenünk az Uj Tudományok †[1690] közönséges Fondamentomit; mellyekkel el akarják hitetni, 1. Hogy a' Jó cselekedetek lehetetlenek: mivel az Isten Törvényének meg-tartása, lehetetlen. 2. Hogy a' Jó cselekedetek nem szükségesek az üdvösségre: mivel a' Hit egyedűl elégséges. 3. Hogy a' Jó cselekedetekben foglalni magát embernek, nem tisztességes: mivel minden Jó cselekedetek vétkesek, és bűnök. 4 Hogy a' Jó cselekedetek haszontalanok: mert ezeknek semmi Erdemek nincs Isten-elöt. 5. Hogy a' Jó cselekedetre, és az Isten törvényének meg-tellyesitésére, kötelesek nem vagyúnk. 6. Hogy, ha Bűnben heverünk-is, nem kel félnünk hogy ezért meg-bűntessen Isten: mivel, a' ki hiszen, semmi vétekkel ki nem eshetik Isten kedvéből; semmi gonosságot nem tulajdonít Isten ö-néki. Ha valamely bőlcs *Orátor*, el-tekéllet szándékkal *persuadealni* akarná, hogy minden Jótúl megszűnnyünk, és minden gonoszra hanyat-homlok rohannyúnk, csak ezeket kellene velünk el-hitetni. Es igazán fel-jegyzi *Calvinus*; hogy az ö követőjök Keresztyéni Szabadsága, arra viszen; *Ut DEI donis, nullo CONSCIENTIAE SCRUPULO utantur*;[1691] hogy, Valamit Isten teremtet, azzal szabadgyában éllyen, minden Lelki-isméret furdalás-nélkül.

¶. 3. ELSÖ Menedék a' Gonosságra: Hogy az Isten Törvényének meg-tartása, Lehetetlen.

Első dolog, mely az Istenes életre-valo serénységet meg-tartóztattya, és zaboláját el-szaggattya a' tekélletes igyekezeteknek, az: Mert kö-{227:}zönségesen taníttyák az Ujítók; hogy, az Isten törvényében semmit meg nem tarthatúnk: és, Lehetetlen hogy a' Törvénynek eleget tegyünk semmiben. Nem csak azokrúl szólnak, kik hitetlenségben, és Isten haragjában vannak: hanem magokrúl, kik (a' magok vélekedése-szerént) Isten malasztyával bévelkednek, mint kedves fiak. Mely Tudomány, nyilván következik ama' fondamentomból, mellyet majd elő-hozúnk; tudni illik, hogy az embernek

[1690] † Haec non unus, et alter, non obscuri, non semel, non obiter: sed Capita, sed Omnes, sed crebro docent.

[1691] Calv. li. 3. c. 19. num. 8.

hodogeus_j.indd 389 2025. 07. 21. 11:26:17

minden Jó cselekedete Bűn, és ocsmányság. Ez ha így vagyon: nem lehet Törvény-szegés-nélkül semmi cselekedetünk.

Hogy az Isten Törvényében semmit meg nem tarthatunk, nyilván taníttya a' *Lutherista* Concordia: †[1692] *Homines ad Legem adducuntur per Christi passionem; ut exactius agnoscant, quanta Dominus in Lege sua a nobis exigat: quorum tamen NIHIL nos praestare possumus.* *[1693] *Lex semper accusat, cum Legi NUNQUAM satisfaciamus.* ''[1694] *Legem NUNQUAM facimus.*

Az *Helveciai Confessio*, ezent hirdeti: [d1695] *Neque vero potuit, aut potest, Ulla caro Legi DEI satisfacere, et hanc adimplere, ob imbecillitatem in Carne nostra, ad extremum usque spiritum in nobis remanentem.*

Luther Marton-is ezent javallya: ••[1696] *Mandatum DEI esse IMPOSSIBILE nobis, clarissimum est: et tamen Aspides surdae clamant; Anathema, qui dixerit, DEUM nobis praecipisse impossibile.*

Melanchton sem külömböz: [f1697] *Ea fuit abrogandae Legis causa, quia praestari, seu fieri NON potuit.*

Calvinus pedig imigyen beszél: †[1698] *Hominum facultates, ad Divinae Legis praecepta extendere, vulgare id quidem jam diu esse coepit, et nonnullam speciem habet: sed a rudissima Legis ignorantia prodiit. Nam, qui pro ingenti piaculo habent, si dicatur, Legis observationem esse impossibilem, validissimo scilicet argumento insistunt, Frustra alias datam esse Legem. Longe supra nos posita est Lex, quo impotentiam nostram convinceret.* Es ismét: ″[1699] *Legis obedientia nullibi reperitur.* *[1700] *Quod autem impossibilem Legis observationem diximus, id est paucis explicandum, et confirmandum. Solet enim vulgo absurdissima sententia videri, ut Hieronymus non dubitarit Anathema illi denuntiare. Quid visum sit Hieronymo, nil moror.*

[1692] † Lib. Concord: arg. 5. in Affirm. assert. 8. f. 566.
[1693] * Apolog. ¶. de Dilectione f. 88. 94. Et ¶. De Poenit. f. 157. ¶. De Iustific. fol. 65.
[1694] '' De Iustific. fol. 69.
[1695] [d] Art. 12. f. 23.
[1696] •• Tom. 2. Lat. Vitt. 1546. per Lufft. l. contr. Latomum, f. 244.
[1697] f In Locis, an. 1523. titul. de Leg. abrogat. fol. 83.
[1698] † Lib. 2. Instit. c. 5. n. 6. Idem Böjthe, citandus ¶. 5.
[1699] ″ Calv. l. 2. c. 7. num. 4.
[1700] * Num. 5. Vide plura ex Calvino, Infra, li. 3. ca. 12. ¶. 7. n. 3. versus finem.

hodogeus_j.indd 390 2025. 07. 21. 11:26:17

Ezt a' Parancsolatok bé-tellyesítesének Lehetetlenségét, nem úgy érti *Calvinus*, mint a' *Catholicusok*: kik, *Pelagius*-ellen azt taníttyák; hogy, pusztán emberi erőből, Isten *Gratiája*- és malasztya-nélkül, senki a' Törvényt meg nem tarthattya: hanem, a' *Calvinus* tetczése-szerént, Isten Malasztyával sem lehet, hogy senki a' Törvényt meg-tarcsa. Hogy illyen értelemmel szól *Calvinus*, abból tetczik-ki: I. Mert, oly-képpen mongya Lehetetlennek a' Parancsolatok meg-tartását, a' mint Szent *Jerónimus* és a' *Catholicusok* éktelenségnek ítílik ezt mondani. De csak úgy ítílik a' *Catholicusok* ezt éktelenségnek, ha ki azt mondaná, hogy Isten malasztyával a' Törvényt meg nem tarthatni. *Ergo, etc.* II. *Calvinus* azt írja; hogy, Lehetetlen az, valami soha sem vólt, sem lészen. Soha pedig, ugy-mond, oly Szent nem vólt, a' ki tellyes szűből szerette vólna Istent: †[1701] *Impossibile appello, quod nec fuit unquam, et, ne in posterum sit, DEI decreto impeditur. Neminem ergo Sanctorum extitisse dico, qui ex tota anima DEUM amaret;* {228:} *qui non Concupiscentia laboraret.* Ha a' Szentek, Istentűl adot *Gratiá*-val, soha bé nem tőlthették, és ez-után sem tőltik-bé a' Törvényt: Tehát Isten malasztyával sem lehetséges, hogy a' Parancsolatokat bé-tellyesitcsük. III. Majd meghallyuk *Calvinus*-túl; hogy, akár-mely tekélletes emberek Jó cselekedeti, ferteztetet: Tehát, az Isten malasztyával bévelkedő embertűl-is lehetetlen, hogy a' Törvény bé-tellyesíttessék.

Ez így lévén, illyen gondolkodások juthatnak, és, ki tudgya, talám jutnak-is a' Szomszédok szüvébe. Ha tellyességgel Lehetetlen az Isten Törvénye, mi szükség annak-tartására igyekeznem? Bolondság abban munkálkodni, a' mit bizonnyal tudok hogy lehetetlen. Es, mivel mind egy, akár igyekezzem a' Parancsolatok meg-tartására, akár ne; holot, ha igyekezem-is, csak annyi kél benne, mint-ha semmit nem erőlködném: miért kel tehát haszontalan fáratságban törődnöm? Mikor azért a' *Predikátor* torka-szakadva arra ínt, hogy a' Bűnt el-távoztassam; és az Isten parancsolatit meg-őrizzem: csak úgy halgatom, mint-ha nagy epeséggel azt akarná el-hitetni velem, hogy feltátcsam szájamat, és egy kortyal az egész Dunát bé-nyellyem. Sőt, mikor a' *Calvinista* vagy *Luterista Predikator* subáját valaki el-vonsza; mikor

[1701] † Calv. l. 2. c. 7. n. 5. Idem, l. 3. ca. 3. n. 10. In Sanctis semper est peccatum. Idem argumentum convincit Lutheristas.

hodogeus_j.indd 391 2025. 07. 21. 11:26:17

Feleségek, vagy leányok, ki-lépik a' hámból: elég mentségek lehet, a' *Luther* és *Calvinista* hit-szerént, ha azt mongyák; hogy, az Isten Törvényében semmit meg nem tarthattak; és azért kellet a' Hatodik és Hetedik parancsolat-ellen cselekedniek. Ha azt mongya *Predikátor* Uram; hogy, Még-is igyekezni kel az Isten Törvényének meg-tartására, mert Isten azt parancsollya: nem elég; mert ezt a' Parancsolatot sem tarthatom-meg: és szinte oly haszontalan, ha ennek a' hagyásnak meg-tartására igyekezem, mint-ha a' töb Törvények bé-tellyesitésén törődöm.[1702]

Efféle gondolatok támadhatnak, és jó következéssel ki-hozathatnak a' felvetet hamis fondamentombúl. De óltalmazzon Isten, hogy ezeket szívűnkbe bocsássuk. Mert a' Szent Irás azt taníttya; hogy, noha csak magúnk erejéből, az Isten parancsolatit bé nem tőlthettyük: de az Isten malasztyával, nem nehezek a' Parancsolatok. Sőt, a' mint Urunk mongya, Az ö terhe künyű, az ö igája gyönyörüséges. Mely dologrúl, ez-után béven szóllyunk.[1703]

¶. 4. MASODIK Menedék a' Vétkekre: Hogy a' Ió cselekedetek Nem szükségesek az üdvösségre: hanem, a' Hit elégséges.

Masodik dolog, mely minden Jó cselekedetek gyökerét tellyességgel ki-gyomlállya, az; Hogy, noha Lelkek Hohérinak nem akarván láttatni a' *Predikátorok*, a' község-elöt nem merik bátran hirdetni a' mit vallanak; *Sola haeresis est, quae publice erubescit loqui, quod secreto docere non metuit:*[1704] de, mikor a' dologhoz mélyebben szólnak, azt beszéllik; hogy a' Jó cselekedetek, nem szükségesek az üdvösségre, hanem a' Hit maga elégséges. Ez a' Bástya, melyre, mint egy kő-szálra rakta, és éppítette töb tanításit *Luther*. Nyilván-is következik, az Elsö, és Harmadik Menedékből. Mert, ha az embernek Minden cselekedeti ártalmas Bűn, és ocsmányság; ha semmit az Isten törvénye-szerént nem cselekedhetik: a' kettő-közzűl eggyik jő-ki ebből; vagy, hogy a' Jó Cselekedetek nem szükségesek az üdvösségre; vagy,

[1702] NOTA.

[1703] 1.Ioan. 5. v. 4. Matt. 11. v. 30.

[1704] Hierony. ad Ctesiph. contra Pelag. in fine.

hodogeus_j.indd 392 2025. 07. 21. 11:26:17

ha szükségesek, és mindazáltal senki jót nem cselekedhe-{229:}tik, senki nem üdvözűl. Azért, csak heába tétováznak az Ujítók, midőn azt mongyák; hogy [*[1705] A' Jó Cselekedeteket ők nem kárhoztattyák, mert ezekkel engedelmességet kel mutatni.] mert, az ö tanítások fondamentoma-szerént, Minden Jó cselekedet, örök Halálra mélto tekélletlenség. Tehát ezzel, engedetlenségeket mutattyák, nem szó-fogadóságokat. De jer hallyuk, mely nyilván taníttyák, hogy Az üdvösségre nem szükséges a' Jó cselekedet.

A' *Lutheristák* közönséges Vallása, melyre esküsznek a' *Supratendensek*, így szól eggyüt: *Rejicimus igitur, et damnamus subsequentia dicta; cum docetur: Bona opera, necessaria esse ad salutem: Neminem unquam sine Bonis operibus salvatum: Impossibile esse, sine Bonis operibus salvari.*[1706] †[1707] *Sed et hic error rejiciendus est, cum dicitur: Quod per Solam quidem Fidem coram DEO justificemur; sed tamen ita, ut absque Operibus, salutem aeternam consequi impossibile sit.* ''[1708] *Si remissio peccatorum pendet ex conditione Operum nostrorum, prorsus erit incerta: nunquam enim facimus opera sufficientia.* Láddé, hogy nem csak kárhoztattya a' *Concordia* azokat, kik szükségeseknek mongyák üdvösségünkre a' Jó Cselekedeteket: de gyökerét meg-mutattya, melyből nevekedet ez a' tudomány; tudni illik abból, mert a' mí cselekedetink fogyatkozottak. De, mivel a' *Concordia*, ennek bévségesb magyarázattyáért, *Lutherre* igazít; *[1709] *Si quis copiosiorem hujus Articuli explicationem requirat, eum ad praeclarum D. Lutheri Commentarium in Epistolam ad Galatas ablegamus; quem brevitatis studio, hoc loco repetitum, et confirmatum volumus.* Lássuk, mit beszél *Luther* e' dologrúl: mert, a' mit ö mond, azt a' *Concordia* javallya.

Luther azért imigyen tanít: *Papistae, non possunt non facere ex CHRISTO Moysen et Legem, et ex Lege CHRISTUM. Sic enim docent: Fides in CHRISTUM, justificat quidem, sed simul servari oportet Praecepta: quia scriptum est, Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Ibi statim CHRISTUS negatus*

[1705] * Böjthe, art. 14. Német-újvári.
[1706] Lib. Concord. art. 4. controv. in Negat. n. 1. fol. 563.
[1707] † In Repet. ar. 3. f. 663.
[1708] '' In Apolog. Responsio. ad Argum. f. 69. 109. 111. 116. Similia vide infra, ¶. 5. Et li. 4. ca. 5. ¶. 2. num. 10.
[1709] * Concor. illo Articulo 3. f. 666.

hodogeus_j.indd 393 2025. 07. 21. 11:26:17

est, et fides abolita.[1710] †[1711] *Concludendum cum Paulo, SOLA fide, non Fide formata charitate, nos justificari.* ’’[1712] *Summa summarum, Opera, et Vota, nec doceri, nec persuaderi possunt; nisi ea salutaria esse dicas, et utilia ad salutem, et justitiam. Quis enim amplectetur, se doceantur Opera, et Vota, non esse salutaria, nec necessaria? At, docuisse ea salutaria, est Daemoniacum, et Apostaticum a fide: cum Sola Fides sit necessaria, et salutaris.* *[1713] *Fides, nisi sit sine OMNIBUS, etiam minimis operibus, non justificat; imo non est Fides.*

Schlüsselburgius ••[1714] Lutherista *Superintendens*, magyarázván e’ dologrúl *Luther*-nek derék értelmét, Két szép és czímeres mondását hozza-elő; melyből ki-tetczik, hogy Semmire nem szükséges a’ Jó Cselekedet. Elsö illyen: †[1715] *Fides, nisi sit sine ullis, etiam minimis Operibus, non justificat, imo non est Fides.* Másik imez: ’’[1716] *Posita hypothesi, Fidem quidem justificare, sed ad salutem Bona opera ita esse necessaria, ut sine illis impossibile sit quemquam salvari: animus in tentatione incipiet disputare; quae, quot, et quanta, praeter Fidem, debeat habere bona Opera, ad salutem, quam expetit, necessaria? Et, si senserit se illa non habere; et tamen persuasus sit, praeter fidem, Bona opera omnino ad salutem necessaria esse: quid, quaeso, aliud sequetur, nisi horribilis Desperatio?*

Calvinus ugyan ezent taníttya, noha valamivel ravaszbúl, és homályosban. Először: Azt vítattya; hogy embernek tellyességgel el kel fe-{230:}letkezni a’ Jó Cselekedetekrűl, úgy hogy ezekre semmi tekíntete ne légyen: mert a’ mí Igazulásunk igen bizonytalan, ha a’ Jó cselekedetek szükségesek. Ugyan-is, ha az üdvösségre szükséges a’ Jó cselekedet, és mindazáltal ember semmiben az Isten Törvényét nem cselekedheti, sőt mindenben vétkezik: nem az üdvösségrűl, hanem örök veszedelmérűl lehet bizonyos *Calvinus*. Másodszor: Azt taníttya; hogy, Csak egyedűl a’ Hit-által igazúl, és üdvözűl

[1710] Luth. tom. 5. Vit. 1554. in c. 2. ad Galat. f. 311.
[1711] † Fol. 310.
[1712] ’’ De Votis Monast. ¶. Secundo: Vota adversari Fidei.
[1713] Thesi 3. paradoxa in Papatu: Tom. 1. Vit. Lat. 1545. fol. 372.
[1714] •• Schlüsselb. l. 1. Theol. Cal. art. 15. f. 50. 52.
[1715] † Luth: tom. 1. Lat. Vittem. 1545. per Luft, thesi 3. de Iustific. f. 371.
[1716] ’’ In cap. 22. Genesis.

hodogeus_j.indd 394 2025. 07. 21. 11:26:17

ember: *UNICUM recuperandae salutis restat in Fide subsidium.*[1717] *[1718] *SOLA Fide, et in Christi pervenimus societatem, et cum illo cohaeremus.* ••[1719] *Fides SOLA est, quae vitae perpetuitatem adfert.* †[1720] *Nos SOLA Fide justificamur.* **m**[1721] *Nos ad salutem, nihil praeter Fidem adferimus. Nonne hoc modo, et Liberum arbitrium, et bonae Intentiones, et preaparationes fictitiae, et Merita, et Satisfactiones conticescant oportet? Paulus, ex parte hominis, SOLUM recipiendae salutis modum, in Fide constituit: alia media rejicit.* **n**[1722] *Quidquid extra Fidem homines moliuntur, inutile et vanum est: SOLA vero Fides sufficit.* ’’[1723] *Justitiae bonum, SOLA Fide possidetur.* *[1724] *Quod per Evangelium dicitur offerri* (Justitia,) *eo excluditur OMNIS Operum consideratio. Evangelium, CITRA Operum subsidium, gratuitam* (Justitiam) *largitur.* ••[1725] *In calculum Fidei non veniunt Opera, sed PRORSUS separanda sunt. Ad Fidei justitiam, Opera non requiruntur. Tum Fidei Justitiae locus est, ubi nulla sunt Opera quibus debeatur merces. Justitiam Operibus adjuvari,* (Scriptura) *negat; nec operando nos eam assequi, sed VACUOS accedere, ut eam recipiamus.* **p**[1726] *Hominem NULLO Operum adminiculo justificari. Omni Operum adminiculo exutum, SOLA Fide justificari.*

Mind ezeket, hasonló-képpen taníttya †[1727] *Beza*, és a’ *Helveciai* ’’[1728] *Confessio*, midőn így ír: *Docemus, hominem justificari SOLA Fide in Christum.* *[1729] *Non sentimus, Opera bona ita esse necessaria, ut absque illis, nemo unquam sit servatus.*

[1717] Lib. 3. Instit. c. 11. n. 1.
[1718] * Lib. 4. c. 17. num. 13.
[1719] •• Ad Rom. 1. v. 17.
[1720] † Ad Galat. 2. v. 16.
[1721] **m** Ephes. 2. v. 8.
[1722] **n** In Ioan. c. 6. v. 29.
[1723] ’’ Libro 3. c. 14. n. 17.
[1724] * Calv. li. 3. c. 11. n. 17.
[1725] •• num. 18.
[1726] **p** Cal. l. 3. c. 17. num. 8.
[1727] † Beza, Confess. c. 4. art. 3. f. 48. ar. 7. etc.
[1728] ’’ Confessio Helv. art. 15. fol. 31. Infra, l. 5. c. 11. num. 3.
[1729] * Artic. 16. f. 34.

hodogeus_j.indd 395 2025. 07. 21. 11:26:18

Böjthe István, társaival-eggyüt, a' Német-Ujvári *Confessió*-ban, így szól: [••[1730] Az Ur Isten, szerető Fiának érdemes-voltából, mindeneket kegyelmébe fogad, üdvözít, örök élettel ajándékoz, minden Érdemnek-, és Jó cselekedetnek-kivűlle.] Ismét: [†[1731] Ajándékon az Ur Isten minden embert kegyelmébe fogad, és üdvözít, minden Érdem-, vagy Cselekedet-nélkül.]

Ez-is azért a' Tudomány, csudálatos mely restekké, és tunyákká tészi az embereket minden Jó cselekedetre. Mert, a' mint *Luther*-tűl hallók, Lehetetlen, hogy az okos ember a' Jó cselekedetben serénykedgyék, ha el-hiszi hogy ezek nem szükségesek, hanem haszontalanok az üdvösségre: holot senki örömest haszontalan munkával nem terheli magát; és, a' mihez künnyen juthat, azt sok fáratsággal nem kergeti.

Ez-aránt, egy Fogások vagyon a' Viszszálkodóknak: Azt mongyák: hogy ők a' Jó cselekedeteket szükségeseknek ítílik, úgy, mint az igaz és eleven Hitnek gyümőlcsit: de nem úgy, mint-ha ezek vólnának az Igazulásra-valo készűletek, vagy az Igazulás eszközi.

Ezek, arra gondolt szaladások, hogy a' községtűl ne ítíltessenek Jó cselekedetek ellenséginek. De heában hímezik és palástollyák rutságokat. Mert, a' mint *Calvinus*, és *Luther* meg-mondák, azért vítattyák ily igen Csak a' Hit-által-valo Igazúlást, hogy Igazulásunkrúl és üdvösségünkrűl bizonyosok lehessünk; mely bizonyosság (azt mongyák) hogy nem le-{231:}het, ha az üdvösségre szükségesek a' Jó cselekedetek: mivel, Isten törvényében mí semmit meg nem tarthatúnk; és Minden cselekedetünkben vétkezünk. Ez az ok, mind egy-aránt erejében marad, ha valami módon a' Jó cselekedetek szükségesek az üdvösségre: akár úgy légyenek szükségesek, mint az Igazuláshoz készítö eszközök; akár, mint az Igazúlás gyümőlcsi. Továb, Ha minden Jó cselekedetűnk Bűn: miképpen kívánhattya Isten, hogy Hitünk bizonyságára Bűnt mivellyünk? Bizony, a' ki szorgalmatos a' sok Jó cselekedetben, nyilván jelenti, hogy nem ítíli elégségesnek a' Hitet: mert, ha azt alítaná hogy haszontalanok a' Jó cselekedetek, lágyabban fogna hozzájok. Tehát, nem hogy a' Jó Cselekedet, jele vólna az üdvösségrűl bizonyossá-tévö Hitnek: de sőt azt jelenti, hogy Nincs az emberben oly Hit,

[1730] •• Art. 10.

[1731] † Art. 14.

hodogeus_j.indd 396 2025. 07. 21. 11:26:18

mellyet egyedűl elégségesnek, és szükségesnek itílnek az Ujítók. Es, ha a' Jó Cselekedetek, jelei és gyümőlcsi a' Hitnek: nem annak a' Hitnek jelei, mely, sem szükségesnek, sem hasznosnak nem vallya a' Jó cselekedetet: hanem annak, a' mely mind hasznát, mind szükséges-vóltát hiszi ezeknek.

¶. 5. HARMADIK Menedék minden Alnakságra: Hogy a' Ió Cselekedetek mind bünök: Es a' Bünök, mind egy-aránt kárhozatot érdemlenek.

Harmadik dolog, mellyel az emberek szívéből, minden Jó cselekedetek, és tekélletes Erkőlcsök szikrái el-óltatnak: Mert az Ujítók, minden elmés erejekkel vítattyák; hogy, akár-mint szepelkedgyenek, sincs semmi Jó cselekedet az emberekben: hanem, valamit mivelnek, halálra és kárhozatra mélto rútság, bűn, ocsmányság, fogyatkozásokkal tellyes tekélletlenség. Ezt, oly fenn és kevélyen pattogattyák, hogy a' ködök-felet látszanak járni, és *Faëton* módgyára a' Nap szekerét hajtani, midőn erre az örvendetes helyre jutnak. Es, nem egy, vagy kettő közzűllök; nem az alacson rendek; nem egyszer, nem csak futó beszéddel: hanem minnyájan a' fö Vezérek, gyakran, álhatatoson, hirdetik ezt Irásokban.

A' Liber Concordiae, melyre esküsznek a' *Luther Predikátorok*, így szól e' dologrúl: †[1732] *Ipsa Legis impletio, quae sequitur renovationem, est exigua, et IMMUNDA.* Egy kevessé aláb: ''[1733] *Scripturae testantur, Opera nostra IMMUNDA esse, et indigere misericordia: nostra enim impletio Legis, IMMUNDA est. Quare, remissione peccatorum opus habemus, etiam cum Bona opera habemus.* *[1734] *Cum nullum Opus satis mundum inveniatur, semper accusat Lex, et parit iram.* ••[1735] *Non debemus confidere nostra dilectione, cum sit IMMUNDA, et exigua.* Töb hasonló mondását elő-hozom ennek-utánna.

[1732] † In Apolog. ¶. de Dilectione Dei, f. 91.
[1733] '' Fol. 93.
[1734] * Fol. 98. ¶. Responsio. ad Argumen.
[1735] •• Fol. 123.

hodogeus_j.indd 397 2025. 07. 21. 11:26:18

A' *Helveciai Confessio* illyen-képpen szól: ″[1736] *Sunt multa indigna DEO, et imperfecta plurima, in operibus etiam Sanctorum: Justitiae enim nostrae, comparantur panno menstruatae.*

Luther Márton, ezent tanította: ᶠ[1737] *In OMNI Bono opere Justus peccat.* ᵍ[1738] *Nemo non certissimus esse debet, se SEMPER Mortaliter peccare, si sua vita ad judicium DEI justissimum comparetur.* †[1739] *Opus Bonum optime factum, est Veniale peccatum, secundum misericordiam DEI; sed Mortale peccatum, secundum justitiam DEI.* ''[1740] *Liberum arbitrium post Peccatum, res est de solo titulo: et dum facit homo quod in se est, peccat Mortaliter.* *[1741] *Dum credere incipis, simul discis, Omnia quae in te sunt, esse prorsus culpabilia Peccata, et damnanda.* ••[1742] *Num per* {232:} *Legem, et Opera, per istas Sordes et Stercora, quaeram Justitiam?* ••[1743] *Quid quaeso sunt illi, qui per Sordes humanae justitiae quaerunt salutem?* Végezetre, *Latomus*-ellen írván, így foglallya summában tanitását: *[1744] *Justitia Legis, etiam DECALOGI, immunda est, et abolita per Christum, imo magis quam Caeremoniae.* †[1745] *Peccatum igitur, praedicatione Perseitatis inest Operi bono, quamdiu vivimus, sicut Risibile inest homini. Quare, sicut recte sequitur; Homo vivit, Ergo est risibilis: Ita sequitur; Homo BENE facit, Ergo peccat.*

Melanchton sem esik meszsze fájátul: ''[1746] *Pelagiani sunt Papistae, qui negant eam vim esse Peccati Originalis, ut Omnia hominum Opera, Omnes conatus, sint Peccata.* ᵠ[1747] *Quid aliud Paulus agit Epistola ad Romanos, et Galatas, quam ut ostendat, Peccata, seu vitia esse, Omnia opera, Omnes*

[1736] ″ Confess. Helvet. ar. 16. f. 35.
[1737] ᶠ Tom. 2. Lat. Vitt. 1546. in Assert. art. 31. et 36.
[1738] ᵍ Assert. art. 35.
[1739] † Assert. art. 32.
[1740] '' Artic. 36.
[1741] * Eodem to. de Liber. Christ. fol. 4.
[1742] •• Tom. 5. Lat. Vittem. 1554. per Luft, in c. 2. ad Gal. f. 322.
[1743] •• Ibid. f. 326.
[1744] * To. 2. citat. l. contr. Latomum, fol. 234.
[1745] † Fol. 236.
[1746] '' In Locis, an. 1523. de Pecc. fol. 13.
[1747] ᵠ Fol. 16.

hodogeus_j.indd 398 2025. 07. 21. 11:26:18

*conatus virium humanarum? *[1748] Consequitur igitur, OMNIA hominum, quantumvis in speciem laudabilia Opera, plane vitiosa esse, et morte digna peccata. ••[1749] Opera JUSTIFICATORUM, impura sunt et immunda: quae vero Justificationem praecedunt, ea Omnia, maledictae arboris, maledicti fructus sunt; nihil nisi fucus, et mendacia sunt; Peccata sunt.*

Calvinus-is ezen nyomon sétál: *″[1750] Mutilum est, ac vitiosum, quidquid Bonorum operum, etiam ab OPTIMIS prodit. †[1751] Nullum omnino Bonum Opus censebitur, nisi cujus vitiis DEUS ignoscet: quando Omnia mutila sunt et corrupta.’’[1752] Nihil inter nos, vel circum apparet, quod non sit plurima obscoenitate foedatum. *[1753] OMNIA hominum Opera, si sua dignitate censeantur, nihil nisi Inquinamenta, et Sordes sunt: quae Justitia vulgo habetur, apud DEUM mera est Iniquitas: quae Integritas censetur, pollutio: quae Gloria dicitur, ignominia. ••[1754] Habemus, nec unum A SANCTIS exire opus, quod, si in se censeatur, non mereatur justam opprobrii mercedem. Seligat ex tota sua vita Sanctus DEI servus, quod in ejus cursu maxime eximium se putat edidisse: deprehendet alicubi, quod carnis putredinem sapiat. [b][1755] His fortiter insistendum, Nullum unquam exstitisse PII hominis opus, quod, si severo DEI judicio examinetur, non esset damnabile. †[1756] Nihil ab homine exit, quantumvis PERFECTO, quod non sit aliqua macula inquinatum. *[1757] Aspersa sunt perpetuo Sordibus multis Bona nostra opera, quibus merito DEUS offendatur: illa tamen perinde accipit, acsi purissima essent. [d][1758] Opus suum, quod bonum videri volebat, eo ipso transgressionem Legis esse inveniet, quia imperfectum*

[1748] * Fol. 18.
[1749] •• Tit. de Fide, fol. 70. Tit. de Pecc. Mort. f. 88.
[1750] ″ In Matth. c. 5. v. 12.
[1751] † In Ioan. c. 5. v. 29.
[1752] ’’ Li. 1. c. 1. n. 2.
[1753] * 3. Instit. c. 12. num. 4.
[1754] •• Calv. li. 3. c. 14. n. 9.
[1755] [b] Ibid. n. 11.
[1756] † Cap. 15. n. 3.
[1757] * Ibid n. 4.
[1758] [d] Cap. 19. n. 4.

hodogeus_j.indd 399 2025. 07. 21. 11:26:18

est. ’’[1759] *Quidquid ab homine procedit, in Peccatum imputari.* [f1760] *Pium studium JUSTORUM, cum a perfectione longe distet, non potest sine venia placere DEO. Quare Justitia, quae in illis laudatur, a gratuita DEI indulgentia pendet: qua fit, ut quod reliquum est in ipsis INIUSTITIAE, non imputetur.* ••[1761] *Nullum extat bonum opus, quod non et appositis sibi transgressionibus, et suaipsius pollutione corruptum sit, ne Justitiae honorem teneat.*

Beza sem szakad-el Calvinustúl: [g1762] *Hominum operibus, etiamsi excellentissima sumas, inest tantum labis.* [h1763] *Si summo jure inquireret DEUS in ipsa praestantissima quaeque hominum Opera, nihil aliud posset de iis constitui, quam, meras esse donorum DEI pollutiones.*

Böjthe István, †[1764] hozzá-halgató *Predikátorokkal*-egyetemben, így beszél *Német-Ujvár*-ból: [Közönségesen azért, vagy kivánság, vagy gondolat, vagy cselekedet légyen, Isten-elöt el-vetet dolognak, örök halálra kötelezőnek mondgya az Irás; ha az Isten, az ö Fia érdemeért meg nem bocsáttya.] Ismét: [’’[1765] Az Igazság, sem a’ Törvény tellyesitéséből, melyre egy {233:} ember sem elég; sem valaki Jámborságából, mely Istennél nem kellemetes, mert tekélletlen, nem adatik.][1766]

Vaj fojtotta vólna meg Isten pásittyában, ezt a’ Jó erkőlcsök veszedelmére nevekedet gazságot, mely minden Jóra-valo igyekezetet meg-fojt emberben. Mert, ha a’ mí Jó cselekedetünk, ocsmányság Isten-elöt; ha haragot, és kárhozatot érdemel: sokkal hasznosb, és szaporáb el-lenni a’ Jó cselekedetnélkül, hogy-sem ennek gyakorlásában fáradni: holot ettűl meg-szűnvén, bűntűl szűnünk-meg. job pedig a’ Bűntűl meg-fogni magunkat, hogy-sem abban úszni, és szorgalmatoskodni. Azért, Alamisnát ne adgyunk; ne Imádkozzunk: mert, ha ezeket cselekeszük, bűnt cselekeszünk. Es, mivel Isten tíltya a’ Bűnöket: következik, hogy a’ Jó cselekedeteket-is tíltya. Sőt, Hitek

[1759] ’’ Lib. 2. Instit. c. 1. n. 9.
[1760] f In Lucae 1. v. 6.
[1761] •• Cal. l. 3. c. 17. num. 9.
[1762] g Confessione edit. Heidelb. 1567. c. 4. art. 10.
[1763] h Ibid. art. 9.
[1764] † Confess. edita Typis Manlianis, 1597. art. 7.
[1765] ’’ Art. 9.
[1766] NB. Calvinista Iámborságot.

hodogeus_j.indd 400 2025. 07. 21. 11:26:18

fondamentoma-szerént, tartoznak a' *Lutherista* és *Calvinista Predikátorok*, tíltani az embereket minden Jó cselekedettűl. Mert a' Jó Taníto, tartozik a' Bűnöktűl tilalmazni embert. De a' Jó cselekedetek Bűnök. Tehát a' jó Taníto tartozik ezektűl tíltani az embereket. Vallyon, az Ördög találhatna-e erősseb, és dögleletesb útat, mellyel arra vinne, hogy a' Jó cselekedetektűl iszonyodgyunk; mint mikor el-hiteti, hogy vétkezik ember, és kárhozatot érdemel midőn Jót mivel?

Ezen tudományból, illyen Okoskodás ütközhetik az értelmes ember gondolattyába: Im értem, hogy minden Jó cselekedetem vétek; Azt-is megtanúltam Mesterimtűl, hogy a' vétkek, egy-aránt, Halált, és örök kárhozatot érdemlenek. mert ezt nyilván, illyen szóval taníttya Calvinus: *Inepta distinctio est, Peccata quaedam Venialia esse, quaedam Mortalia.*[1767] †[1768] *Habeant filii DEI, Omne peccatum, Mortale esse.* *[1769] *Certe, dum Paulus stipendium peccati, Mortem vocat, putidam hanc distinctionem, incognitam sibi fuisse ostendit. Ego, ne subire quidem posse dico Cupiditatem, nisi ob defectum eorum, quae in Lege requiruntur. Pupugit nos animi aliquod desiderium? Jam Concupiscentiae rei tenemur, ac constituimur Legis transgressores: Dominus enim, non tantum deliberare et machinari vetat, sed et Concupiscentia stimulari. Non est igitur, quod vel levissimas Cupiditates, judicio Mortis eximamus.* ''[1770] *Nos pro Peccato habemus, quod aliqua omnino Cupiditate, contra Legem DEI homo titilletur. Imo ipsam pravitatem, quae ejusmodi Cupiditates nobis generat, asserimus esse Peccatum. Docemus itaque, in Sanctis, donec mortali corpore exuantur, semper esse Peccatum: quia in eorum carne residet illa Concupiscendi pravitas, quae cum rectitudine pugnat.* Beza, ezen nyomon jár: *Peccata hactenus Paria sunt, ut vel minima minimi Peccati Cogitatio, Mortem aeternam millies mereatur. Ergo sic statuamus, Omnia per se lethalia esse Peccata*.[1771] Ugyan ezent állattyák a' *Mágdeburgi* Lutheristák: *Veniale Peccatum, nullum quidem esse ex se, docent Apostoli; dum asserunt, Omnia Peccata, iram DEI, et aeternas*

[1767] Lib. 3. Instit. c. 4. n. 28.
[1768] † Lib. 2. ca. 8. num. 59.
[1769] * Ibi. nu. 58.
[1770] '' Lib. 3. ca. 3. n. 10. Vide supra, f. 157.
[1771] In 1.Ioan. 5. v. 16.

hodogeus_j.indd 401 2025. 07. 21. 11:26:18

poenas mereri: sed per accidens, hoc est, propter remissionem peccatorum, quae contingit fidelibus.[1772] Böjthe *István*, Német-Ujvárból így beszélget: [A' Bűnnek érdeme, vagy Jutalma, vagy nagy, vagy kicsiny, a' Halál.][1773]

Ezek így lévén, mind egy-aránt örök kárhozatot érdemlek tehát, akár az enyímből irgalmason cselekedgyem, akár a' másét hamissan el-vonnyam; akár gonosz indúlatimat meg-zabolázzam, akár *Epicúrus* {234:} módgyára minden fertelmességnek gyeplűjét meg-ereszszem; akár Istent dícsírjem, akár az ö nevét átkozzam: egy szóval, mind egy, akár Jót, akár Gonoszt cselekedgyem.[1774] Csak ez a' külömbség; hogy, a' Gonoszra hajlándó természet, künnyen, erőszak-nélkül, gyönyörüségesen rohan a' Gonoszra: a' Jóhoz pedig, nehezen, sok gyönyörüségek, és világ-szerént hasznos latorságok távoztatásával juthat. Azért, mit aggódom én a' Jóra-való igyekezetben? mit tartóztatom magamat? mit kerűlöm a' Világ gyönyörüségit, mint Ördög hálóit? metszek a' szoros, keménységes, és sanyaruságos élettel? Majd ám, a' jövendőket ahítván, a' jelen-valóktúl meg-fogom vólt magamat: Annyíval érem-meg, akár-mit mivellyek. Mert, ha Isten nékem Bűnnek nem tulajdoníttya a' Jó cselekedetek fogyatkozásit: azon úton, a' töb gonosságot sem tulajdoníttya véteknek.[1775]

Ezek, mind jó rendel, és az emberi gonosságnak kedves következésivel, ki-hozatnak az említet Tudományból. De távúl légyen, hogy így gondolkodgyunk. Soha Isten a' Jó cselekedeteket nem parancsolná, sem a' Szent Lélek az ö Híveiben *[1776] a' Jót el nem kezdené, és véghez nem vinné; sem a' Hívek Jó cselekedetit, Isten-elöt ″[1777] kedves lelki áldozatoknak nem mondaná, ha Bűnök vólnának. Sz. *Pál* sem nevezné az Alamisnát, Kedves-illatú áldozatnak, *Philip. 4. v. 18. Heb. 13. v. 16.* Sem azt nem mondaná, hogy nem vétkezik a' ki Férjhez mégyen; *1.Corinth. 7. v. 28.* Sem Sz. *Jób*-rúl azt nem

[1772] Centur. 1. li. 2. c. 4. col. 171.

[1773] In Conf. citata, art. 10.

[1774] NB.

[1775] 1.Cor. 4. v. 4. Nihil mihi conscius sum. At, si Bona opera Peccata esse credidisset, in multis conscius fuisset, cum multa Bona enumeret quae fecit.

[1776] * Philip. 2. v. 13.

[1777] ″ 1.Pet. 2. v. 5.

hodogeus_j.indd 402 2025. 07. 21. 11:26:18

olvasnók, hogy nem vétkezet, hálákat adván Istennek látogatásaért.[1778] Sz. *Péter* sem mondaná, hogy a' Jó cselekedetekben nem vétkezünk; *2.Petr. 1. v. 10.* A' Gonosz indúlatrúl azt mongya a' Sz. Irás; hogy akkor Bűn, mikor szívünkbe fogadgyuk.[1779] Mert, a' Sz. *Agoston* mondása-szerént, †[1780] *Usque adeo Peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit Peccatum, si non sit voluntarium.* ''[1781] *Quod si illa Concupiscentialis inobedientia, quae adhuc in membris moribundis, praeter nostrae voluntatis legem, quasi lege sua movetur: quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis?*

A' Minémü Bizonyságokkal akarják az Ellenkezők állatni tanításokat, azok semmit nem bizonyítnak. Mert, midőn Sz. *Pál* azt mongya, hogy, a' Bűn sóldgya, Halál; nem mongya, hogy Minden bűn sóldgya Halál, hanem, *indefinite* szól.[1782] Mí-is azt szoktuk mondani; hogy a' Lopás sóldgya, Akasztó-fa: de azért nem itíllyük, hogy egy fillyérért fel kel akasztani embert. Miképpen azért a' Lopások-közöt, úgy a' töb Bűnök-közöt, a' Sz. Irás külömbözést tészen. *[1783] Némely vétkeket, szúnyoghoz és szálkához hasonlít: némellyeket tevékhez, és gerendákhoz: némellyekrűl azt mongya, hogy ki-rekesztik embert Meny-országból, *1.Cor. 6. v. 10. etc.* némellyeket, az Igazak-közöttis minden-napi véteknek nevez, *Proverb. 24. v. 16. 1.Joan. 1. v. 8. Jacobi 3. v. 2.*

A' mit *Isaiás* mond, hogy minden Igazságunk, havas aszony ruhájához hasonló:[1784] Sz. *Jerónimus* azt úgy magyarázza; vagy, hogy *Isaias*, az Ó Törvény-béli *Ceremoniák* szentségét, az Uj Törvény tisztaságához-képest, rútnak nevezi: vagy, hogy az *Evangeliom* ki-terjedése-után-valo üdőre néz; és azt jelenti, hogy akkor az Ó Törvény igazsági, ocsmányságok lésznek: vagy, miképpen az Isteni tisztasághoz-képest, a' Csillagokat {235:} ••[1785]

[1778] Iob. 1. v. 22.
[1779] Iac. 1. v. 14.
[1780] † Aug. de Vera Relig. c. 14.
[1781] '' August. 1. de Civit. c. 25.
[1782] Rom. 6. v. 23. Vide infr. l. 3. cap. 12. ¶. 10. num. 10.
[1783] * Matth. 23. v. 24. Luc. 6. v. 41.
[1784] Isai. 64. v. 6. Vide Logi alogi, c. 4. ¶. 4.
[1785] •• Iob. 25. v. 5.

hodogeus_j.indd 403 2025. 07. 21. 11:26:18

tisztátalanoknak nevezi az Irás; azon-képpen a' mí tisztaságunkat nevezi mocskosnak. Jóllehet azt-is mondhattyuk; hogy, a' Sz. Irás szokása-szerént, a' mi sokakhoz illik, közönségesen mindeneknek tulajdoníttatik; a' mint *Calvinus* sem tagadgya, magyarázván Sz. *Pál*-nak ama' mondását, *Omnes quae sua sunt quaerunt: Quod Omnes dicit, non urgenda est particula universalis, ut nullam exceptionem admittas: verum, Omnibus tribuit, quod passim erat vulgare*.[1786] Mivel azért *Isaiás* idejében, a' Törvény Igazságit, sokan csak külsö kép-mutatással, nem igaz aítatossággal cselekedték, ezokon mongya tisztátalannak az ö Igazságokat. De, ha ugyan magokra akarják venni az Ellenkezők, a' mit *Isaias* a' Sidókrúl, és a' *Sido Ceremoniák*-rúl mondot: vegyék magokra azt-is, a' mit ezen *Profeta* ír; *Non est qui invocet nomen DEI*.[1787]

¶. 6. NEGYEDIK Menedék a' Ióra-valo Restségre: A' Ió Cselekedetek Haszontalanok, Isten-elöt érdemek nem lévén.

Negyedik dolog, mely az emberi késedelmességet el-restíti, és tunyává tészi a' Jóra-valo serénységben, az; Hogy, noha az Ujítók néha, a' Jó cselekedetek hasznos jutalmát, és bérit, *[1788] nem merik tellyességgel tagadni, midőn izgattyák és nódíttyák követőjöket a' jóra: de, mikor velünk viaskodnak, bátran beszéllik, hogy az emberek Jó cselekedetinek, nincs Érdeme Istenelöt. söt, a' mint *Calvinus*-túl hállók, †[1789] kívánva kivánnák, hogy a' Régiek, emlekezetbe se vették vólna az *Érdem* nevét. Es bizonyára, ha a' Harmadik Menedékben fel-vetet fondamentom igaz, hogy embernek Minden Jó cselekedete vétkes: kárhozatnál egyéb jutalma és béri nem lehet a' Jó Cselekedetnek.

Nincs hatalmasb *Persuasio*, mellyel az embereket el-foghassuk a' Jó Cselekedetekben-valo bajos fáratságtúl; mint ha el-hitettyük véllek, hogy haszontalan, és jutalom-nélkül-valo, minden fáratságok. Próbáld-meg, és kűlgy

[1786] Calv. ad. Philipp. 2. v. 21.
[1787] Isai. 1. v. 11.
[1788] * Infra, lib. 4. c. 5. ¶. 3. n. 8.
[1789] † Supra, f. 158.

hodogeus_j.indd 404 2025. 07. 21. 11:26:18

munkásokat Szőlődbe; ad eleikbe, hogy semmi jutalmát ne várják nap-estig-való sanyarú fáratságoknak, és verítékeknek: lásd mely gyorsak lésznek a' munkára. Bezzeg Sz. *Pál*, nem így biztattya a' Híveket, hanem e' képpen szól nékik: *[1790] Bévelkedgyetek minden Jó cselekedetekben; tudván, hogy a' tí munkátok nem hiuságos.

¶. 7. EöTÖDIK Menedék a' Fesletségre: Az Isten Törvénye, nem kötelezi a' Híveket: Es a' Hívekben, semmi cselekedet nem Bün.

Ötödik dolog, mely minden Jó Erkőlcsre-valo szándékot meg-fojt, és el-temet, az; Mert az Ujítók, egyenlő értelemmel azt hirdetik (a' melynél nagyobbat a' Testi szabadság támasztására nem mondhatnának;) hogy a' Keresztyén, semmi Polgári, vagy Jó Erkőlcsről-valo Törvénytartására nem köteles. Azért a' Keresztyén, szabados lévén, úgy el-feletkezzék a' Parancsolatokrúl, hogy eszébe se jussanak. *Moysest*, Törvényével-egyetemben, mint Ördögöt, földhöz verje, láb-alá tapodgya. Mivel pedig, Bűn ot nincs, ugy-mond Sz. *Pál*, a' hol Parancsolat nincsen;[1791] mert *[1792] a' Bűn, parancsolat szegése: következik, hogy a' Keresztyén, akár-mit cselekedgyék, sem vétkezik: az-az, ö-benne a' paráznaság, és gyilkosság sem bűn; és egyéb őtet nem kárhoztattya, hanem csak az egy Hitetlenség.

{236:} Ez a' tudomány, nyilván következik az elő-hozot fondamentomokból. Mert, senkit Isten bűnre nem kötelezhet parancsolattyával; a' mint *Calvinus*-ellen ez-után †[1793] meg-mutatom. Ha azért az embernek minden cselekedeti Bűn, és úndokság, nem kötelezhet Isten a' Törvénynek cselekedetire, mellyek vétek-nélkül nem lehetnek. Azért mondá *Luther*; *[1794] hogy a' Tíz parancsolat el-rontatot, mert annak meg-tartása sem lehet bűn-nélkül. Azonképpen, ha egy kegyetlen Fejedelem sem erőltet senkit élete vesztése-alat lehetetlen dologra: kétség-nélkül Istennek Atyai kegyességétűl távúl vagyon,

[1790] * 1.Cor. 15. v. 58.
[1791] Rom. 4. v. 15.
[1792] * 1.Ioan. 3. v. 4.
[1793] † Infra, l. 5. c. 2. ¶. 4.
[1794] * Supra, ¶. 5. fol. 231. 232. Idem Philipp. mox citandus.

hodogeus_j.indd 405 2025. 07. 21. 11:26:18

hogy valakit örök kárhozat-alat arra készerítcsen, a' mit lehetetlennek ismér. Azért, mihent lehetetlen kezdet lenni a' Tíz-parancsolat, ottan meg-szűnt az ö kötelezése; mint ezennel meg-értyük *Melanchton*-túl. De hallyuk az Ujítók szavát.

Luther, ezeket illyen szókkal taníttya: *Conscientia in Christum credens, tam certa esse debet, Legem cum suis terroribus et minis esse abrogatam; ut plane ignoret, an unquam Moyses, Lex, et Judaeus extiterit. Quia Moyses, et Christus, nullo modo conveniunt: Moyses enim, cum Lege, et Operibus venit; Christus, simpliciter sine Lege, sine exactione Operum venit.*[1795] †[1796] *Non solum a portentis Papae, sed etiam ab omni imperio, et jure LEGIS DIVINAE, liberati sumus.* *[1797] *Christianus, fide apprehendens beneficium Christi, NULLAM prorsus Legem habet, sed TOTA Lex illi abrogata est. Cum ergo voles de abrogatione Legis loqui, complectere simul TOTAM Legem, nihil distinguens inter Judicialem, Caeremonialem, et Moralem: nam, cum Paulus ait, Nos a maledicto Legis liberatos esse, certe de TOTA Lege loquitur, et praecipue de Morali. Quare dicimus; Legem Decalogi, NULLUM habere jus accusandi, perterrefaciendi conscientias: quia Christus, Jus illud antiquavit.* ''[1798] *Si prudens es, longissime ableges Moysen balbum, et blesum, cum sua Lege; neque ullo modo te moveant terrores, et minae ipsius. Hic simpliciter sit tibi suspectus, ut Haereticus, excommunicatus, damnatus, deterior Papa, et Diabolo.* ••[1799] *Monachi non minus perniciose errant, et injuria afficiunt Christum, quod imaginentur eum tulisse Novam Legem, quam Turcae.* †[1800] *Quare, si te tangit Peccatum, si perterrefacit Mors: cogita vanum esse spectrum, et Diaboli illusionem, ut certe est. Revera enim, NULLUM amplius est Peccatum, nulla maledictio, nulla Mors, NULLUS Diabolus: quia Christus haec omnia abolevit.* ''[1801] *Quod autem Christo nunc regnante, nullum revera amplius sit Peccatum, Mors, maledictio, confitemur quotidie in Symbolo,*

[1795] Tom. 5. Lat. Vittemb. 1554. per Lufft. In c. 3. Galat. fol. 370.
[1796] † Ibid. in c. 4. ad Galat. fol. 380.
[1797] * Fol. 366.
[1798] '' Fol. 373.
[1799] •• Fol. 374.
[1800] † Fol. 350.
[1801] '' Fol. 351.

hodogeus_j.indd 406 2025. 07. 21. 11:26:18

cum dicimus: Credo Sanctam Ecclesiam. quod plane nihil aliud est, quam si dicamus: Credo nullum peccatum in Ecclesia esse. *Secundum Theologiam Pauli, Nullum Peccatum, nulla Mors, nulla maledictio est amplius in mundo.* ⁎[1802] *Conscientia perterrefacta metu irae DEI, nihil de Lege, et Peccato scire debet.* ••[1803] *Christianus proprie definitus, est liber ab Omnibus Legibus; et nulli prorsus, nec intus, nec foris subjectus.* †[1804] *Christianus, si proprie, et diserte definiatur, Est filius gratiae: quia NULLAM prorsus Legem habet; sed est supra legem, peccatum: Et, ut Christus liber est a sepulchro, ita Christianus liber est a Lege.* ’’[1805] *Itaque TOTA Lex simpliciter, sive sit Caeremonialis, sive Decalogi, abrogata est Christiano.* ⁎[1806] *Cum Lex accusat, et ostendit Peccatum, conscientia statim dicit: Peccasti. Si tunc tenes quae Paulus docet, responde: Peccavi. Ergo DEUS puniet, et damnabit te: Non. Imo, Lex DEI hoc docet:* {237:} *Nihil mihi cum hac Lege. Quare? Quia habeo aliam legem, quae cogit hanc obmutescere, nempe Libertatem.* m[1807] *Libertas, quam in Christo nos habere gloriamur, est; quod NULLI prorsus uni externo operi sumus alligati: sed liberi in quodlibet, ad quemlibet, quocumque tempore, et modo; nisi fraterna charitas, et pax offendatur.* n[1808] *Haec dicta sint de Libertate, et Justitia hominis, quae nec Legibus, nec Bonis operibus indiget.* †[1809] *Christianis ergo, NIHIL ULLO jure potest imponi, sive ab Hominibus, sive ab Angelis, nisi quantum volunt: liberi enim sumus ab omnibus.*

Abból, hogy az Isten parancsolattyára nem vagyunk kötelesek, azt hozza-ki *Luther*; hogy, egyébben bűnt nem vallunk, hanem, ha Hitetlenségbe esünk. Mert, a’ hol Törvény nincsen, ot bűn sem lehet: és, ha szánt-szándékkal el akarunk veszni, sem mehetünk Pokolba, hanem ha nem akarunk hinni. mert annak a’ ki hiszen, semmit Isten bűnné nem tulajdonít: ’’[1810] *Ut nihil*

[1802] ⁎ In cap. 2. ad Galat. f. 304.
[1803] •• Fol. 309.
[1804] † Fol. 316.
[1805] ’’ Fol. 315.
[1806] ⁎ Fol. 316.
[1807] m In cap. 1. ad Galat. f. 223.
[1808] n Tom. 2. Lat. Vitt. 1546. per Lufft, de Liberta. Christ. fol. 7.
[1809] † Eodem to. 2. de Captiv. Babyl. f. 81.
[1810] ’’ Tom. 1. Lat. Vitt. 1545. per Lufft, Thesi 1. Paradox. in Papatu, f. 371.

hodogeus_j.indd 407 2025. 07. 21. 11:26:18

justificat, nisi Fides: ita nihil peccat, nisi Incredulitas. ¶[1811] *Si ergo in Fide fieri posset Adulterium, non esset peccatum.* *[1812] *Opera quaecumque, ad Fidelem nihil pertinent: sed Sola Fides justificat; sicut sola Incredulitate cordis, reus sit et damnandus, nullo externo peccato, vel opere.* ••[1813] *Bona Opera non faciunt bonum virum, sed bonus vir facit bona opera. Mala Opera non faciunt malum virum, sed malus vir facit mala opera. Infidelem, nullum malum opus facit malum, et damnatum, sed Incredulitas.* †[1814] *Vides, quam dives sit homo Christianus, seu baptizatus, qui etiam VOLENS, non potest perdere salutem suam quantiscumque peccatis; nisi nolit Credere: nulla enim peccata eum possunt damnare, nisi SOLA Incredulitas: Cetera omnia, si redeat, vel stet Fides in promissionem Divinam Baptizato factam, in momento absorbentur.* ’’[1815] *Fortiores sunt cogitationes malae piorum, quam impiorum: non tamen polluunt, non damnant: illos vero polluunt, et damnant. Cur hoc? nonne utrobique idem peccatum? Vere idem peccatum: sed pii, antidotum habent, illi non habent. Ideo pii, in majori impetu ejus non peccant, cum illi peccant in minori.* Ugyan ezent tanítttya *Calvinus*, és a’ *Liber Concordiae*; mint ez-után *[1816] meg hallyuk.

Melanchton, Egy rosz Könyvet írt, melyről szemtelen merészséggel azt hirdeti *Luther*, hogy mélto Szent Irás-közibe vétetni; mert, valamenyi Sz. Atyák könyvei vannak, mind azoknál job ez egy könyvecske: *Philippi Melanchtonis, de Locis Theologicis invictus liber, meo judicio, non solum immortalitate, sed Canone quoque Ecclesiastico dignus est.*[1817] ••[1818] *Lege omnes Patres, et Sententiarios: non est melior liber post sacram Scripturam, quam Loci Communes Philippi.* Ebben azért a’ dicsíretes könyvben, illen formán ír Melanchton: †[1819] *Ea fuit abrogandae Legis caussa, quia praestari,*

[1811] ¶ Ib. Thesi 10.
[1812] * De Libertat. Chris. cit. f. 4.
[1813] •• Ibid. fol. 8.
[1814] † Tom. 2. cit. de Capt. Babyl. Titul. de Baptis. f. 78.
[1815] ’’ Eodem to. 2. cont. Latom. f. 254. O Privilegium Lutheranum!
[1816] * Infra, li. 4. c. 5. ¶. 1.
[1817] Luth. tom. 2. Lat. Vit. 1546. Lufft. Praefat. ad lib. de Servo arb. f. 457.
[1818] •• Collo. Mens. 1566. Isleb. per Gaubisch. ca. de Concionat. fol. 275.
[1819] † Philipp. in Locis, Anni 1523. de Legis abrog. f. 83.

hodogeus_j.indd 408 2025. 07. 21. 11:26:18

seu fieri non potuit. quae caussa, cum ad Legem Moralem magis, quam ad Caeremonias, vel Judiciorum formas pertineat: NECESSE est fateamur DECALOGUM quoque esse ABROGATUM. Sophistae ajunt, Judicia, et Caeremonias abrogatas; Legem de Moribus, a Christo etiam novis Legibus auctam: Adeo de Christo bis Moysen faciunt. Evangelium, tantum est ministerium Spiritus, et nihil praedicat nisi remissionem Peccatorum: ideo liberi sumus ab omnibus externis observationibus. Abolita ergo est Lex, ne damnet, ubi violata est.

Calvinus sem szakad-el ezektűl: ’’[1820] *Christiana libertas in eo primum consistit, ut Fidelium conscientiae, se supra Legem erigant atque efferant, TOTAM-*{238:}*QVE Legis justitiam obliviscantur. Nam, cum Lex neminem Justum relinquat, aut omni spe Justificationis excludimur, aut ab illa nos solvi oportet; et sic quidem, ut NULLA prorsus Operum ratio habeatur. Sublata igitur Legis mentione, et omni Operum cogitatione seposita, unam DEI misericordiam amplecti convenit, quum de Justificatione agitur: Cujus si certitudinem aliquam assequi volunt conscientiae, NULLUM Legi dare locum debent. Lex quidem ad bonum docere, exhortari, stimulare non desinit fideles: tametsi apud DEI tribunal, in eorum conscientiis locum non habet.* ⁎[1821] *Nos peccata fidelium, Venialia dicimus: non quia non mortem mereantur, sed quia DEI misericordia, nulla est condemnatio iis qui sunt in Christo JESU: quia non imputantur; quia venia delentur.* ••[1822] *Per gratiam, a Lege manumissi sunt fideles: ne ejus regula, sua opera examinentur.* Azért, világos szóval írja *Calvinus*; †[1823] hogy ők oly bóldog állapatra jutottak, hogy, *Non possunt peccare*; akár-mit mivellyenek, semmiben nem vétkeznek.

A’ *Helveciai Confessio* azt beszélli; hogy el-rontattak minden parancsolatok, és minket nem kárhoztatnak, sem Isten haragjába nem ejtenek: noha (a’ mint magok szavából hallók) ezeket meg sem tartyuk, meg sem tarthattyuk: *Hactenus abrogata est Lex DEI, quatenus nos amplius non damnat, nec iram in nobis operatur.*[1824]

[1820] ’’ Calv. lib. 3. c. 19. n. 2.
[1821] ⁎ Ibid. cap. 4. num. 28.
[1822] •• Lib. 3. ca. 19. num. 6. Vide infra, lib. 5. c. 8. ¶. 2. nu. 1. et 2.
[1823] † Vide infra, l. 5. c. 8. ¶. 2.
[1824] Confess. Helvet. art. 12.

hodogeus_j.indd 409 2025. 07. 21. 11:26:18

A' *Lutheristák Concordiá*-ja azt hirdeti; hogy az *Evangeliom* nem vádollya, sem feddi, sem kárhoztattya a' Bűnt; hanem, csupán csak Isten kegyelmét hirdeti: *Evangelium, non est concio de Poenitentia, arguens peccata: sed propre nihil aliud est, quam laetissimum quoddam nuntium, et concio plena consolationis, non arguens aut terrens: quippe, quae conscientias, contra terrores Legis solatur.*[1825] ✻[1826] *Rejicimus igitur, ut falsum et perniciosum dogma, cum asseritur, quod Evangelium proprie sit concio Poenitentiae, arguens, accusans, et damnans Peccata: quodque non sit* Tantummodo *concio de Gratia DEI. Hac enim ratione, Evangelion rursum in Legem transformatur: Meritum Christi, et Sacrae Literae obscurantur: piis mentibus, vera et solida consolatio eripitur: et Pontificiis erroribus, et superstitionibus, fenestrae aperiuntur.*

Ha ezek tágas, és künyű útat nem nyitnak; ha hívolkodásra, és testi szabadságra alkalmatosságot nem adnak, mellyek a' Jó életnek drágáb, foganatosb, és nemesseb gyökerét ki-ássák: nem tudom micsoda adhasson szabad menedéket. Az én ítíletem-szerént, ennél nagyob, és bátorságosb Szabadságot, minden szabados és feslet életre, nem gondolhatot vólna a' *Sátan*; nem kívánhatot vólna a' feslet emberi gyarlóság. Mert, ha ki magával el-hiteti, hogy ö nem köteles az Isten parancsolatira; és, bár ezeket által-hagja, sem árt, mivel Isten Bűnnek nem tulajdoníttya, és meg nem bűnteti érette: miért kel annak félni az Isten dorgálasától, és fenyítékétűl? Palástollyák ezt a' rút vélekedést némellyek, és azt mongyák; hogy a' Jó erkőlcsrűl-valo Törvény, megmarad, *quoad obligationem, sed non quoad reatum condemnationis*; de nem úgy, hogy kárhoztasson. Mely felelet, annyit tészen, mint-ha azt mondanád; hogy, ha embert ölünk, vagy paráználkodunk, és egyéb vétket cselekeszünk, sem érdemlyük ezekért a' kárhozatot. Mely ha úgy vagyon: nem igazán mondotta Sz. *Pál*; hogy, Valaki effélét cselekeszik, mélto halálra:[1827] Azt sem jól hirdette; hogy, {239:} a' Bűn sóldgya, Halál. mert a' *Lutheristák*, akár-mit mivellyenek, sem érdemlik a' kárhozatot.[1828]

[1825] Lib. Concor. artic. 5. Controver. in Affirm. nu. 6. fol. 565.
[1826] ✻ Ibidem, in Negat. f. 566.
[1827] Rom. 1. v. 32.
[1828] Rom. 6. v. 23.

hodogeus_j.indd 410 2025. 07. 21. 11:26:19

De óltalmazzon Isten, hogy ezeket az esztelen vélekedéseket helyén hadgyuk. Mert, noha a' Bűnnek, és az Ördögnek rabságától meg-szabadított minket Christus: de arra nem eresztet, hogy a' Lopás, paráznaság, gyilkosság, és egyéb vétek szabados légyen. A' Törvény igájától, annyiból szabadított-meg; hogy, noha kötelesek vagyunk a' Jó erkőlcsről-valo parancsolatok engedelmességére: de ezek súllya és félelme el-vétetet. mivel, a' Christus érdemeért adatot bévséges malasztal, szeretetből, vígan, gyönyörüséggel visellyük azt a' künyű igát; mely el-viselhetetlen terh vólna, rettegtető és ostorozó Hohér vólna, a' Sz. Lélek malasztya-nélkül.[1829]

¶. 8. HATODIK Menedék az Utólso veszedelemre: Az Isteni félelmet, Eötképpen rekesztik-ki az Uj Tanítók.

Tudgya a' *Sátan*, hogy, a' kinek szívéből ki-lophattya az Isteni félelmet, azt künnyen minden gonosságra, és utólso veszedelemre taszíthattya. Annakokáért, sok útat mutatot az Uj Tanítók-által, mellyeken, az Isteni félelmet ki-rekesztvén, minden gonosságra bátorítaná az embereket.

I. Elsö dolog az: Hogy, noha Sz. *Pál* azt mongya; hogy, Sokan el-törik Hitek hajóját, a' tiszta Lelki-isméret vesztése-után:[1830] De *Calvinus* azt vítattya; hogy, Valakiben egyszer igaz Hit találtatot, akár-mit cselekedgyék, soha az Isten fiai méltoságát, és örökségét, gonosz élettel, vagy Hittűl-szakadással, el nem vesztheti. mivel Isten-elöt, Hit-által mongya hogy Igazak vagyunk; a' Hitet oly hathatónak írja, hogy, valamíg bennünk marad, addig az Igazságból ki nem esünk. Minek-utánna azért azt tanította vólna, hogy senkiben nincs igaz Hit, hanem csak abban, a' ki örök életre választatot; ezt veti utánna: *Hoc igitur tenendum est, quantumvis exigua sit ac debilis in electis Fides, nunquam ex eorum cordibus deleri posse ejus sculpturam*.[1831] Ismét: †[1832] *Fides Electorum, extra periculum defectionis est.* ''[1833] *Quos inseruit semel Christus in Corpus*

[1829] Libertatem Christianam jactant, et tamen Arbitrij libertatem negant Novatores.
[1830] 1.Tim. 1. v. 19.
[1831] Calv. 3. Instit. c. 2. n. 11. 12. 21.
[1832] † Ibi. c. 24. n. 6.
[1833] '' Ibi. c. 22. n. 7.

hodogeus_j.indd 411 2025. 07. 21. 11:26:19

suum, eorum neminem perire sinit. *[1834] *Ut nunquam extinguitur spiritus: ita Fidem, quam semel insculpsit piorum cordibus, evanescere et perire impossibile est. Veritas nunquam effluit, sed usque ad finem manet.* Tudom, hogy másut külömbet tanít *Calvinus*, magával ellenkezvén, midőn azt írja: *Vix decimus quisque eorum, qui Christo nomen dederunt, Fidei puritatem ad extremum usque retinet. Omnes fere ad corruptelas degenerant, atque a Magistris licentiae delusi profanescunt.*[1835]

Beza, midőn azt mondotta vólna; *Addamus tertium Axioma, Fidem esse DEI donum, solis Electis proprium ac peculiare*; ezt veti-utánna: ’’[1836] *Affirmo igitur eum, qui vel semel tota vita sua senserit certum verae Fidei testimonium, securum esse debere de ea permansura ad finem usque.*[1837] Schlüsselburgius bévségesen meg-mutattya, *Lib. 2. Theol. Calvin. art. 6. fol. 42. Et Lib. 1. art. 7. fol. 29. Et art. 14. fol. 46*. hogy a’ *Calvinisták* vallása, a’ Választot emberrűl, azt tartya; hogy, soha az igaz Hittűl meg nem fosztatik, ha Sz. *Péter*-rel eggyüt, a’ Christust szájjal meg-tagadgya, és a’ *David* esetit követi-is. Látod-e mely szép dolog a’ *Calvinistaság?* A’ ki abban egy cseppet kaphat, ne féllyen attúl hogy el-essék. Ha az-után *Törökké* lészen-is, meg-marad {240:} benne a’ *Calvinista* Hit; és az-által, kétség-nélkül a’ *Mahomet* meny-országába mégyen.

II. Második dolog, mely a’ Bűnnek minden tartóztatását el-tapodgya, és az Isteni félelmet, †[1838] mely-nélkül nem igazúlhatunk, éppen ki-vészi az ember szívéből, az; Hogy, az Uj Vallások-szerént, ki-ki tartozik oly bizonynyal hinni, hogy őtet Isten örök életre választotta, és Bóldogságba viszi, mely bizonnyal hiszi hogy Christus meg-hólt érette. Ezt pedig, nem határozot okok-, és *Condiciók*-alat kel hinni; úgy-mint, ha az Isten Törvényét meg-tartyuk; ha jámborúl élünk, *etc:* hanem keregdéden, általlyában, minden okvetetlen. Ezt nyilván taníttya az *Augustai* Confessio: *Adversarii, infeliciter consulunt hominibus, dum jubent dubitare, utrum consequantur remissionem*

[1834] * Idem, in Matt. 13. v. 20.
[1835] Calv. 2.Pet. 2. v. 2.
[1836] ’’ Ibid. f. 99.
[1837] Beza, in Confess. Heidelb. 1567. c. 4. art. 20. f. 97.
[1838] † Eccli. 1. v. 28.

hodogeus_j.indd 412 2025. 07. 21. 11:26:19

peccatorum.[1839] †[1840] *Haec igitur Fides specialis, qua credit unusquisque sibi remitti peccata, et DEUM placatum et propitium esse propter Christum, justificat nos: Promissio enim remissionis peccatorum, et Justificationis, non habet conditionem Meritorum nostrorum. Si enim promissio requireret conditionem Meritorum nostrorum, ac Legem, cum Legem nunquam faciamus: sequeretur promissionem inutilem esse.* ’’[1841] *Fides, quae justificat, est assentiri promissioni DEI, in qua gratis propter Christum offertur justificatio.* *[1842] *Homines justificantur Fide, cum credunt se habere DEUM placatum, propter Christum.*

Calvínus továb mégyen, és azt taníttya; hogy, oly bizonyoson kel hinni hogy üdvözűlünk, mely bizonnyal hiszük hogy Christus el nem kárhozik: *Fides est Divinae erga nos benevolentiae notitia.*[1843] †[1844] *Vere fidelis non est, nisi qui solida persuasione DEUM sibi propitium, benevolumque Patrem esse persuasus, Divinae erga se benevolentiae promissionibus fretus, indubitatam salutis exspectationem praesumit.* ’’[1845] *Ubi primum vel minima Fidei guttula mentibus nostris instillata est, jam faciem DEI placidam et serenam, nobisque propitiam contemplari incipimus; ita certo intuitu, ut sciamus, nos minime hallucinari.* *[1846] *Non possunt aliter sedari animae nostrae, nisi certo persuasi simus, DEO nos placere.* ••[1847] *Secure spondere nobis audemus, Vitam aeternam nostram esse: NEC Regnum caelorum, quo jam Christus ingressus est, posse nobis MAGIS excidere, quam ipsi. Rursum; Peccatis nostris, non posse nos damnari, a quorum reatu nos absolvit.* Valaki ezt el-hiteti magával, bár elméjébe se tűnnyék hogy féllyen a’ kárhozattúl, és ezzel a’ félelemmel tartóztassa gyarloságát a’ gonosságtúl. Mert, a’ mely

[1839] Lib. Concord. Apolog. in ¶. De Iustific. f. 84.
[1840] † Ibi. f. 69. Sup. f. 229. Infra, l. 4. c. 5. ¶. 2. n. 10.
[1841] ’’ Ibid. f. 70.
[1842] * Liber. Concord. Apolog. de Tradit. f. 183.
[1843] Calv. 3. Instit. c. 2. n. 12.
[1844] † Cal. li. 3. c. 2. num. 16.
[1845] ’’ Ibid. n. 19.
[1846] * 3. Instit. c. 13. num. 5.
[1847] •• Calv. l. 4. c. 17. n. 2.

hodogeus_j.indd 413 2025. 07. 21. 11:26:19

bizonyos hogy hamis nem lehet valamit Keresztyén Hittel vallúnk: oly bizonyos (hogy már) a' *Luther* és *Calvinista* hit-szerént, hogy el nem kárhozik, akár-mit mivellyen.

III. Azt-is közönségesen taníttyák az Ujítók; hogy, noha Isten elein úgy gyülőlte a' Bűnt, hogy csak Szent Fia halálával elégedet, hogy el ne vesztené az Emberi nemzetet a' Bűnért: de most, a' *Luther* és *Calvinista*-hitű emberben, a' Bűnt nem tulajdoníttya bűnnek, hanem el-fedezi, és számot sem tart reá: †[1848] *Etsi Peccatum, in carne nondum plane ablatum, et mortuum est: tamen illud DEUS nobis non vult imputare, nec meminisse*; ugy-mond a' *Lutheristák* közönséges Vallása. *Calvínus* így szól: ''[1849] *Quos in foedus gratiae assumsit Dominus, eorum Opera non excutit pro meritis, sed paterna benignitate osculatur.* *[1850] *Fidelium Peccata, Venialia sunt: non quia non mortem me-*{241:}*reantur, sed quia non imputantur.* ••[1851] *Quidquid in Operibus nostris vitii est, Christi puritate sepultum non imputatur. Ita Sola Fide, non tantum nos, sed et Opera nostra justificantur.* Beza, az Istent, Személyválogatóvá tészi, és így szól, *1.Joan. 5. v. 13. Multa sunt Peccata, Electis, et Reprobis communia: imo vero, si unum excipias, nullum est, cui non sint utrique obnoxii: nulla tamen Electis Mortalia, nulla sunt Reprobis Venialia peccata*. Ha az Isten, Bűnnek nem tulajdoníttya a' Paráznaságot, Lopást, Gyilkosságot, a' *Luther*, és *Calvinus* követőiben: miért kel félni az Isten haragjától, és bűntetésétűl? Kész balgatagság, ha egy-felől el-hiteted velem, hogy a' Bűn sem tulajdoníttatik bűnnek bennem; más-felől rettegtetsz, hogy a' Bűnért reám ne szállyon az Isten haragja.

IV. Azt vítattya *Luther*, és *Calvinus*, a' mint ide aláb †[1852] meg-hallyuk; hogy Isten taszíttya, kiszteti, kételeníti embert a' Bűnökre; Isten oka azoknak, a' miket az Ördög, és az Istentelenek cselekesznek. Melyből azt hozzák-ki, hogy az emberben nincs Szabad-akarat: *Liberum arbitrium, est figmentum in rebus, seu titulus sine re: quia nulli est in manu sua quippiam cogitare, mali aut boni, sed Omnia (ut Viclefi articulus Constantiae damnatus recte docet)*

[1848] † Lib. Concor. ar. 13. Schmalkal. f. 307.
[1849] '' Cal. l. 3. c. 17. num. 15.
[1850] * Lib. 3. ca. 4. num. 8. Vide infr. li. 5. c. 8. ¶. 2.
[1851] •• Calv. lib. 3. c. 17. n. 10.
[1852] † Infra, lib. 5. cap. 2.

hodogeus_j.indd 414 2025. 07. 21. 11:26:19

de Necessitate absoluta eveniunt.[1853] Ez így lévén, nem kel félni, hogy Isten meg-ostorozzon azért, a' minek maga oka; a' mire maga vezet, és erőltet: sem azon nem kel rettegni, hogy az Igazság-szerető Isten azért meg-bűntessen, a' minek távoztatására nincs Szabadságunk. Mert, miképpen a' farkas, ha meg-észi a' más bárányát, noha kárt tészen, nem vétkezik, mert nincs Szabad-akarattya: azon-képpen, az ember sem vétkezik ha nincs Szabadsága.

V. A' Bűnnek bocsánattyárúl, azt mongya *Calvinus*;[1854] hogy, mikor meg-keresztelkedünk, akkor a' jövendő Bűneink-is mind meg-bocsáttatnak. Es valamikor meg-emlekezünk, hogy meg-kereszteltettünk, mingyárt szent az Istennel-valo békeség. Ha az Isten még gyermek-koromban meg-bocsátotta ifiuságom vétkeit: mit félek a' Részegségtűl, Gyilkosságtúl, vagy Fajtalanságtúl? Ha egy emlekezeti a' Keresztségnek, ki-moshat minden rútságot: kellemés okom vagyon, hogy tartóztatva járjak, és, mint valami derék dologtúl, úgy rettegjek a' Bűntűl.

Náp-fénynél világosban meg-tetczik ezekből, mely nagy bátorságot adnak efféle Tudományok minden fesletségre: mely erős gyeppel árkollyák úttyát minden tekélletességnek: mely hathatóson serkegetik az embert minden csintalanságra. Mert, valami a' Bűntűl meg-tartóztathatná az emberi gyarlóságot, azt az Ujítók mind fel-forgattyák. A' Gyonást, a' *Purgatoriomot*, hallani sem akarják: a' Bőjtöket, emberi találmánynak; a' Test ostorozást, babonának híják: az Isteni félelmet, mint kétségbe-esést, sok-képpen az emberek szivéből el-lopják. Azon-képpen, valami a' Jó cselekedetre izgathat, mind fel-turkállyák; a' Jó cselekedetek Erdemét, hallani nem akarják: sőt, a' mí Jó Cselekedetinket, Isten haragíto Rútságnak kiáltyák: lehetetlennek mongyák, hogy valami Jót cselekedgyünk, és az Isten Törvényében valamit meg-tarcsunk. azért, ugyan azt vítattyák, hogy nem-is köteleztetünk az Isten Törvényére. Egy szóval; valami Jóra izgathat, azt mind ki-tiporják: valami a' Jó cselekedettűl {242:} meg-vonhat, azt nagy epeséggel vítattyák: valami a' Bűnöktűl meg-tartóztathat, azt mind félre rakogattyák.[1855]

[1853] Luther. in Assert. artic. 36. edit. 1521. Mutat in aliis editionib.
[1854] Lásd, li. 3. c. 11. ¶. 8.
[1855] NOTA.

hodogeus_j.indd 415 2025. 07. 21. 11:26:19

¶. 9. Mérges Gyümölcsi, a' fel-jegyzet hamis Tudományoknak.

El-válhatatlan Gyümölcse, az Ég és Föld dögleltető Gonosság, ezeknek az öszve-szőt és fonatot, de az Igazságtúl meszsze el-hanyatlot genyetséges Tudományoknak: mellyek vezérléséből, a' szent érkőlcsre- és életre-valo igyekezet, annyíra el-alut az Uj hitesek-közöt, hogy oly vélte találtatnak, kikben szikrája vólna a' Tekélletes életnek, mely ritka szokot lenni a' fekete hattyú. Senkinek életét nem visgálom; sőt, még azokrúl sem emlekezem, mellyek hírével egész Ország bé-tőlt; arrúl sem szóllok, hogy a' tagok Fő-után szoktak járni: Hanem, rövídeden azokrúl, az *Epicúrus* disznaihoz illendő dögleletes Fertelmességekrűl emlekezem, mellyeket magok sem szenvedhettek egy-másban, hanem ki-kiáltották magok-ellen a' *Predikátorok*: úgy-mint, más ember Feleségének rútitását, Szűzek rontását, Természet-ellen-valo rútolkodást, Gyilkosságot, Étetést, és töb orczátlan iszonyuságokat, mellyektűl a' Föld és Meny iszonyodik. sőt vélhetö, hogy az Ördög maga-is szégyenli és általlya, hogy annyira elő-mentek a' latorságban az ö Tanítványi.

Először azért, ezekből az elő-számlált vélekedésekből, nevekedének a' *Libertinusok*; kikkel, ugy-mond *Calvinus*, teli *Német*-ország, és *Gallia*. Ezek azt taníttyák; hogy, Mindent úgy kel az embernek tartóztatás-nélkül mivelni, mint-ha semmi Törvény nem vólna: mert ebben ál a' Keresztyéni Szabadság. A' Bűnt, emberi vélekedésnek itílik: úgy hogy, ha valakit látnak félni a' Bűntűl, azzal csúfollyák, hogy még az *Adam* almája ízi szájában vagyon: *Libertinis, plena est Germania inferior, et Gallia*.[1856] †[1857] *Hi eam libertatem promittunt, ut sine difficultate homo omnia perpetret, ac si nulli Legi subditus esset.* *[1858] *Si quem vident mali conscientia moveri; O Adam, inquiunt, adhuc aliquid cernis: vetus homo nondum in te crucifixus est. Si quem timor Divini judicii percellat; Adhuc, inquiunt, Pomi gustum habes. Peccatum nihil est aliud apud ipsos, quam opinio: Sic, modo ne amplius opinemur, ex eorum sententia non peccamus.* Luther beszélli;

[1856] Calvin: contra Libertinos, c. 4.
[1857] † Cap. 2.
[1858] * Cap. 18.

hodogeus_j.indd 416 2025. 07. 21. 11:26:19

hogy az ö követői, sokkal feslettebbek, hogy-sem a' *Pápa*-alat vóltak.[1859] sőt a' Pogányoknál-is roszszabbak: úgy élnek mint Disznók: úgy halnak mint disznók: tellyességgel oktalan állatokká változtak. és úgy tetczik, hogy mind Ördögtűl szállattak, vagy tellyességgel Ördöggé változtak, oly gonoszúl élnek. Ezeket mind LUTHER írja követőirűl: *Nosipsi videmus contemtum gravissimum Verbi; videmus licentiam, et disciplinae dissolutionem, QUALIS SUB PAPATU non fuit.*[1860] ''[1861] *Prius, cum impia, et falsa docerentur, tam abunde affluebant omnia, ut Papa, Cardinales, Episcopi, Reges et Principes mundi facti sint: Nunc, cum Evangelium doceri coeptum est, tam divites sunt ejus Professores, quam olim Apostoli. Ea fortuna est Evangelii; non solum nemo quidquam dat pro sustentandis Ministris, sed OMNES incipiunt rapere, et furari. Summa, homines videntur subito degenerare in immanes bestias. Rustici, Cives, Nobiles, abutuntur hodie Doctrina nostra, ad PARANDAS OPES: ex prodigis largitoribus, facti sunt fures, raptores. quod certissimum signum est, eos jam amisisse Verbum, et Fidem, et nihil Spiritualium bonorum habere, et deteriores esse* {243:} *Gentibus.* *[1862] *Nostra Germania, post tantam lucem Evangelii, tantum non obsessa videtur a Diabolo. Juventus, indomita, effrenis est, et impatiens disciplinae: Senes, avari, usuris, et multis sceleribus nefandis impliciti.* ••[1863] *Hodie volunt quidam plus, quam ipse Christus, Evangelici videri; cum sint avarissimi, cupidissimi, ambitiosissimi, toto corde mundum, et quae sunt mundi, quaerentes. De Evangelio sic loquuntur, quasi sint Angeli: sed si Opera spectes, sunt MERI Diaboli.* †[1864] *Eam in opinionem id temporis, et Nobiles venere, et Rustici, ut Thrasonice jactare audeant, sibi nullius Praedicatoris opera opus esse: velintque multo libentius Verbo DEI in totum liberi esse, ne obolo quidem ementes omnes Praedicatores. Ut credunt, ita vivunt: sunt, et manent Sues: credunt sicut sues, et sicut sues moriuntur, nostri Porci Saxonici.*

[1859] Vide supra, f. 106. 107. 145.
[1860] Tom. 3. Vitt. Lat. 1549. per Lufft, in Psal. 120. f. 581.
[1861] '' Tom. 5. in ca. 6. ad Galatas, f. 433. Supra, f. 139. et 144.
[1862] * In c. 23. Genes. edit. Norimber. 1550. fol. 224.
[1863] •• Tom. 5. Lat. Vit. 1554. per Lufft. in ca. 8. Matth. f. 7. 8.
[1864] † Eodem to. 5. an. 1.Cor. 15. f. 161. 162.

hodogeus_j.indd 417 2025. 07. 21. 11:26:19

Ezekhez hasonló dolgot ír Erasmus: *Ex iis, qui verbis splendidis Libertatem Evangelicam jactant, Neminem vidi fieri meliorem: deteriores omnes, quotquot ego noverim. Pro Libertate spiritus, succedit effrenis carnis licentia: nec aliud agitur, quam saltatur, editur, bibitur, et subatur.*[1865] ’’[1866] *Qui possum mihi persuadere, illos agi Spiritu Christi, quorum mores tantum discrepant a Spiritu Christi? Olim Evangelium, ex ferocibus reddebat mites; ex rapacibus, benignos; ex turbulentis, pacificos; ex maledicis, benedicos: Hi redduntur furiosi, rapiunt, concitant tumultus.* ✻[1867] *Scio, nusquam fuisse majorem luxum, plus adulteriorum, quam inter Evangelicos. Nonne Lutherus dixit, Se malle pristinum Papae regnum, quam hoc hominum genus, sub Evangelii praetextu, in Sogdianorum vitam sese praecipitantem? Ego, quos noveram candidos, puros, fuci ignaros: ubi se huic sectae dedissent, loqui coepisse scio de puellis, lusisse aleam, abjecisse preces, obtrectatores, vipereis moribus, ac prorsus hominem exuisse. Nec dubito, quin multi sub hoc Evangelii pallio lateant, titulo Christiani, animo Pagani. Sacerdotem, Basileae virgis caesum, mox Urbe ejectum scio: qui, cum extra portam a Carnifice dimitteretur, publice testatus est, Se, postquam illi sectae se addixerat, in omne flagitii genus proruisse. Novi Monachum, qui pro una duxerit tres. Multa Monachorum, et Monialium conjugia referuntur, qui ductas repudiarunt, eodem jure quo duxerant.*

Musculus, eggyüt így beszél: *Evangelici nostri, sibiipsis adeo sunt facti dissimiles: ut, cum in errore Papatus fuerint religiosi, in luce veritatis facti sint profaniores, leviores, temerariores.*[1868] ✻[1869] *Sub horum Ministerio, nemo vereatur ne nascantur hypocritae, superstitiosi, justitiarii. Hac sollicitudine abunde liberant et se, et alios. Causas enim objiciunt populo, quibus paulatim incidant in Adiaphoriam omnium pessimam, et Epicurismum imbibant, omnis scilicet Religionis vastitatem.*

[1865] Erasm. li. 20. epist: edit. Basil. 1558. f. 715. Infra, li. 3. c. 7. ¶. 10.
[1866] ’’ Lib. 19. epist. ad Philipp. f. 693.
[1867] ✻ Epi. ad Fratres Inferior. Germaniae.
[1868] Musculus loc. Theol. in III. Praecepto.
[1869] ✻ Capite de Ministris.

hodogeus_j.indd 418 2025. 07. 21. 11:26:19

Sturmius, hasonló dolgot forgat: *Nunquam plura et majora fuere vitia, quam nunc existunt, in crapula, luxu, in vestitu, in bellis intestinis, et domesticis*.[1870]

Calvinus-túl ez-elöt †[1871] hallók, mely barom módra kezdettek élni az emberek, az Uj *Evangelisták* tanítása-után. A' *Pápa* ganejában turkálo nyelves *Predikátorok* szentségérűl pedig, illyen-képpen ír: ''[1872] *Pastores, ipsi, inquam, Pastores, qui Suggestum, hoc est, sacrum Christi Tribunal ea lege conscendunt, ut vitae puritate prae aliis omnibus excellant, interdum sunt turpissima, vel nequitiae, vel malorum aliorum exempla. Ita fit, ut nihilo plus fidei, aut gravitatis obtineant eorum Conciones, quam si fabulam in Scena ageret Histrio. Et tales, contemtui se esse apud plebem quaeruntur! Ego autem, potius vulgi miror patientiam, quod non eos luto et stercoribus, mulieres et pueri operiunt. Alii eorum, benigne hospitio excepti, vel fur-* {244:}*to onusti clam abeunt, vel aliis modus hospites defraudant; vel sollicitant ad stuprum ancillas, ac interdum etiam uxores tentare audent: alii, ad captandum miri artifices, nudatos relinquunt, quibus aureos montes pollicebantur: alii, mutuo fallunt: alii abnuunt depositum: alii, in societate perfidi: alii, quam Eleemosynam a bonis hominibus abstulerunt, vel in scortationem consumunt, vel in aleam, vel profanos alios luxus: alii, sacrosanctum Conjugii vinculum, deceptis uxoribus, et abjectis liberis, violare non dubitant. Plura sunt ejusmodi facinorum Exempla, quam quibus recitandis brevis Catalogus sufficiat*. *[1873] *Cum ergo promiscue in toto orbe scelera exundarint, quid dicemus, nisi veterem illam Poëtae querimoniam, in nostrum quoque saeculum vere competere? AEtas Parentum, pejor Avis, tulit Nos nequiores; mox daturos Progeniem vitiosiorem*.[1874]

Bucerus, *Schmidelinus*, és *Vigandus* irásiból,[1875] illyen szókat hoz-elő Gregorius Valentia: †[1876] *Maxima eorum pars, visa est id tantum ex Evangelio*

[1870] Sturm. in 2. Antipappo, f. 102.
[1871] † Supr. f. 106. 107.
[1872] '' Calvin. De Scandalis, f. 858. in Tomo Opusculor. a Gallasio colloctorum.
[1873] * Fol. 864.
[1874] Horatius.
[1875] Valentia, 2.2. Disput. 1. qu. 1. puncto 4. Argum. 3.
[1876] † Bucer. l. 1. de Regno Christi, c. 4.

hodogeus_j.indd 419 2025. 07. 21. 11:26:19

Christi petiisse, ut jugum qualiscumque disciplinae, Poenitentiae, et Religionis universae, quae in Papatu reliqua fuit, abjicerent; proque carnis suae arbitrio ac libidine, instituerent agerentque omnia. Tum, non ingratum fuit eis audire, Justificari nos Fide in Christum, non bonis Operibus, quorum nullo tenebantur studio. Nec pauci eorum, qualemcumque Evangelii praedicationem, eo tantum receperunt, *[1877] *ut in opes invaderent Ecclesiasticas.* ’’[1878] *Ut totus mundus agnoscat, eos non esse Papistas, nec Bonis Operibus quidquam fidere, illorum etiam Operum nullum exercent penitus. Jejunii loco, Commessationibus, et perpotationibus nocte dieque vacant: ubi pauperibus benigne facere oportebat, eos deglubunt et excoriant. Precationes, vertunt in juramenta, et blasphemias, et Divini nominis execrationes: idque tam perdite, ut Christus nec ab ipsis quidem Turcis hodie tantopere blasphemetur. Demum, pro humilitate, regnat passim superbia, fastus, elatio. Atque hoc universum vitae genus, ab illis, Evangelicum dicitur institutum.* ••[1879] *Rapere Ecclesiastica bona, scortari, inebriari, aliaque id genus innumera peccata, eo magis invalescunt quotidie, quia libertatem crescendi habent.* Végezetre, *ex Locis Communibus Manlii*, illyen dolgot beszél *Florimundus*: Egy *Lipsiai* aszony, a’ *Luther* Iskolájában jól elő-menvén, maga fiával lakot: Kitűl, midőn leánya let vólna, titkon fel-nevelé leányát, az-után fiának adá házas-társúl; úgy hogy, a’ ki apja és báttya vala, férje-is lenne a’ leánynak. Ezt csak egyedűl az Annya tudta. Mely midőn meg-betegedet vólna, *Luther*-nek megbeszélle mindeneket. *Luther*, a’ Vittembergai *Theologusok*-kal, azt találá rajta, hogy a’ Házasságot nem kel fel-bontani: a’ beteg aszonyt pedig biztatni kel, hogy hidgyen, és üdvözűl.[1880]

Ezekből ki-tetczik, hogy soha emberi nyelv, az Uj Tudományokból nevekedet méltatlanságokrúl, és úndokságokrúl, eleget nem panaszolkodhatik.

[1877] * Supra, f. 139.

[1878] ’’ Schmidel. Conc. 4. in ca. 21. Luc. Vide Rescium, in Ministromachia. edit. Colon. anno 1592. f. 69.

[1879] •• Vigand. de Bonis et malis German.

[1880] Florimun. Remondus, li. 2. c. 18. de Origine haeresum.

hodogeus_j.indd 420 2025. 07. 21. 11:26:19

¶. 10. A' Magyar-országi Calvinista és Lutherista Predikátorok Erkölcsérül.

Talám Magyar-országban az Uj hit Tanítók, úndok fertelmes Erkőlcsökkel nem dögleltetik az eget? talám nem virágoznak közöttök azok a' czégéres latorságok, mellyekért *Luther* az ö magzatit Disznókhoz hasonlítá? Tudom, hogy, a' Sz. *Agoston* mondása-szerént, *Laudanti amico credendum non est, nec inimico detrahenti*;[1881] Az ellenségtűl származot gyalázatot, nem kel hinni. Azért, én ottan senkit újjal nem mutatok; magamtúl semmit nem mondok; senkit nem mocskolok, sem rágalmazok: hanem, egy-nehány jeles dolgot jegyzek a' *Predikátorok* saját könyvökből: {245:} mellyek meg-ismértetik mindenekkel, mely igyenes-erkőlcsü, és tekélletes-életű jámborok, a' kik orrában ily nagy bűzt szerez a' Keresztyén Papok fogyatkozása.

Bornemisza *Péter*, nevezetes *Predikátor*, az ö gaz Predikacióinak Negyedik részében, az Ördögi Kisértetekrűl, oly rút mocskos dolgokat írt, hogy az Ördög sem írhatot vólna szemérem-nélkül ily mosdatlan ocsmányságokat. Emlekezik az ö rendin-valo *Predikátorok* vad gyümőlcsirűl, iszonyú latorságirúl, útálatos fertelmességirűl. Én azért, először, a' tisztesség-béli személyeket meg-követvén, hogy a' Papok ganejában piszkálo *Predikátorok* úndokságát halgatással nem fedezhetem; az élő Isten nevével arra kérem a' Keresztyén Olvasót, hogy azok latorságiból, pokolra-vívő, szidalom és gyalázat-érdemlő cselekedetekből, gonoszra-valo szabadságot ne vegyen: hanem, a' végre olvassa ezeket, hogy meg-ismérje az Uj Tudományok természetiből származó gyümőlcsöket: mely Uj Tudománynak erejéből, még a' tanításnak Vezéri-is, kik az Istenes életnek (hogy már) tűköri vólnának, ollyan úndokokká lettek, mint a' Varas-békák; oly büdössökké, mint a' Bakok: és a' gonosságban el-oktalanúlván, úgy tetczik, ugyan egybe *conspiráltak* minden gonosságra.

Igy beszél azért Bornemisza eggyüt:[1882] *Egy ifiu Lelki-Taníto, kétszer vádoltatot elöttem, nem csak Házasság-törésrűl, de* Sodomíta *életrűl-is: és látván, hogy mindazáltal sok éppűletet, mivelt vólna tanitásaval, keményen meg-fenyegetém. De csuda szörnyűseget beszéllet: Hogy Feleségével*

[1881] Augu. tom. 7. li. 3. contr. Liter. Petilian. cap. 10.
[1882] Bornemis. de Tentat. Diab. fol. 731.

hodogeus_j.indd 421 2025. 07. 21. 11:26:19

kétszer, háromszor-is vólt dolga egy-egy nap; csak azért, hogy inkáb meg-enyhődnék benne az utálatosság; de még inkáb lángazot, mind leányokra, mind gyermekekre. Töb szörnyűségét, nem mondom-meg. Másut így irkál:[1883] *Láttam oly* Predikátort, *ki mást igen rágalmazot, és csudált, hogy* Predikátor *lévén, más Felesegével lakot: kit miért-hogy szelíd lélekkel nem tanított, ö-is abba eset.* Ismét így szól:[1884] *Mostani üdőben láttam oly* Predikátort*, ki, jámbor házassa lévén, Feleségét el-felejtette; és bolondúl, csak nem tajtékot hányt másra-valo gerjedezésben: sokszor imadságát félben hagyván, meg-dühössödöt szűvel ment, és mendegelt oly helyre, a' hol lator kivanságát meg-szerezze.* Viszontag emezt írja:[1885] *Elöttem, mint* Superintendens-*elöt, vádoltak eggyet, ki egy-nehányszor úndok bűnökbe eset vala: és kérnek vala, hogy szégyennel le-vonnyuk rólla a'* Predikátor *tisztet. Ez pedig, igen bőlcs Taníto vala, és foganatos vala tanítása: kinek ifiu Felesége lévén, csak fél esztendei menyecske, még-is szolgálo leányával vétkezet, söt, még férfiakkal-is.* †[1886] *Egy* Predikátor, *más Feleségével vétkezvén, az-után fel-akasztá magát: és ez Irást hadta; hogy Isten őtet arra a' veszedelemre választotta vólna. Más* Predikátort *meg-égetének, hogy az ö-maga leányával lakot.* János *Deák* Predikátor, Losonczi Antalt *meg-ölte, aszonyával, és ö-maga lakot velle.* Ferencz Predikátor*, a' mely Leányit tanította a' fö Uraknak, azokkal lakot Deák-korában. En-is mikor ezeket írtam, rettenetes kisértetekben vóltam, és reszkettem belé.*

Ezek nem elegek, hogy meg-tanúllyák a' Fő emberek, mint bánnak az ö Házas-társokkal, Leányokkal, és Fiokkal, az Uj *Predikátorok*, mikor szemek akad valakinek ékes cselédgyén: dagattab pofával fellyeb fújja sipját *Bor-meg-isza*, és így kérődik:[1887] *Két fö* Predikátort *tudok én üdőmben, kiknek fertelmes élete szörnyű vólt. Az eggyik, sokat píronkodot: mert miatta Aszonyt-is,* {246:} *Leányt-is öltenek. és mikor kin látták, akár úczán, akár mezőn, a' kapások-is azt kiáltották*: Bika, Bika, Bika. *A' másik, noha híres* Predikátor *vólt, de igen szégyenűl sok gyermekivel élt, és mind hóltig egy-nehány Aszonnyal*

[1883] Fol. 781.
[1884] Fol. 785.
[1885] Fol. 818.
[1886] † Fol. 871.
[1887] Fol. 892.

hodogeus_j.indd 422 2025. 07. 21. 11:26:19

és Leánnyal lakot. Ismét, egy jeles Predikátort *láttam gyermek-koromban,* Kalmáncsi Mártont*, ki elein igen nagy híres Doktor volt, ki* Debreczemben *hólt-meg. Ez* Batizi Demeter-*nek meg-mondta titkon, hogy régtűl-fogva egy Leányt tartot férfiu ruhában inasúl, és vélle lakot. Ez elein, nagy Pap Ur volt.* Ez ama' *Kálmáncsi Márton*, kirűl mondám, hogy Beregszászban, *Petrovith Péter* akarattyából, a' *Calvinista* tudományt leg-először predikállani kezdette.[1888] *Sztárai Mihály*-rúl-is (a' ki *Prínyi Péter* kedvéért, *Kopácsi Istvánnal*-egyetemben, elsö híntegetője lén Országunkban a' *Lutherista*-ságnak,) azt írja, hogy részeges, haragos volt.[1889]

Ezekből eszedbe veheted, mely bátran nyájaskodnak a' más ember házában *Predikátor* Uraim: szinte mint-ha az ö csecsezések, kíntúl bűntűl meg-óldozhatná a' Menyecskék férjét. Végezetre, illyen ördögi rútságokat beszél az ö csordáinak futkározásirúl Bornemiszsza:[1890] *Egy ifiu, Iskola-Mesterségében, gonoszúl élt a' Deák gyermekecskékkel: midőn* Predikátorrá *let vólna, el-hadta Feleségét miatta. Más, szolgálo-leanyával lakot: maga, ifiu, nemes nemzet Felesége volt.* *[1891] *Egy igen híres* Predikátor, *Felesége lévén, tíz rend-béli apró leankákat kísérgetet.* †[1892] Csatárt, *Váradhoz közel, egy Nemes aszony hal-meg, és étszaka a' koporsóba tétetik a' Templomban, hogy más nap el-temetnék: Egy Deák bé-oroszkodot, és vélle undokoskodot.*

Ezek, és töb iszonyatos rútságok vannak a' *Predikátorok* erkőlcsérűl írva a' *Superattendens* könyvében. Es, valahol az Uj Tudományok szarvat emelhetnek, nem tudom mint várhatni ot egyéb gyümőlcsöt efféle bojtorjánnál.

De hadgyunk békét a' *Bor-meg-iszá*-túl könyvbe íratot koslató *Predikátorok* úndokságinak: talám egyébüt jámborbak vannak közöttök?

A *Sopron*, *Szala*, *Vas*-vár-megyei *Predikátorok*, *1598*. esztendőben, egy rosz kis Könyvecskét nyomtatának Keresztúrat, mellyet a' *Lutheristák Concordia*-jából lopogatának. Ennek Elől-járo hízelkedő Levelében, azt írják; hogy az ö *Superattendensek Bejthe* István, oly tanu-bizonyságot tet az ö *Attendens*-ségéhez tartozó *Predikatorok*-rúl; hogy, *Fejenként lopók,*

[1888] Supra, f. 217.
[1889] Fol. 910.
[1890] Fol. 883.
[1891] * Fol. 884.
[1892] † Fol. 889.

hodogeus_j.indd 423 2025. 07. 21. 11:26:19

paráznák, ember-öldöklők, és minden-némü fertelmes bűnökben heverők. A' Predikátorok pedig, *Bejthé*-nek nagy szelídséggel azt felelik; hogy, *Bár töbrűl ne, hanem csak szegény* Kálmán *Deákrúl gondolkodgyék, kit kezével ölt-meg* Bejthe *István. Azért, szemetet talál maga háza-elöt, csak győzze söprögetni: gerendát talál szemében, csak vethesse-ki*.

Német-Ujvárban, *1597.* esztendőben, *Bejthe* István (ki *Superattendensek* vala az említet Vár-megyékben-láko Lelkek martalóczinak,) egy kis Könyvet nyomtata, ''[1893] *Encomion Ubiquisticon*; melyben, nevezet-szerént meg-dícsíri az alatta-valo fő-fő *Predikátorokat*. Némellyekrűl azt írja, hogy Feleségeket ebűl kapták; és most, magok kerítői Aszony-hőlgyöknek; paráznák; méreg-osztogatók; ember-étetők, *etc*.

*[1894] *Tempore jam multo, propriis Uxoribus, ipse*
Leno miser fueras, hirce petulce, tuis.
{247:} *Et, quam nunc retines, nuper tu qualiter illam*
Quaesieris, referens, foede marite, tibi.
••[1895] *Vosne estis digni, ut Domini Verbum recitetis;*
Quos vagus error habet, vitaque coeca scatet?
Rastra, ligones, et potius crepidas agitetis,
Scandala ne moveat vita pudenda piis.
Vos certe Balis servi estis, Christo inimici:
Qui fugitis verum; per scelus omne Pares.
*[1896] *Quem tua non recipit Rectorum in basia Conjunx?*
Et futuunt illam Cerdo, vagusque Latro.
Institor es; nebulo; propriique thori maculator;
Mendax: et quid non? impietate scatens.
†[1897] *Hoc quoque succurrat: cum Conjuge Patricipis tu*
Vixeris exlex ut; foedus adulter eras.
Cum sic spurciciem vestram vos prostituatis;

[1893] '' Typ. Manlian. Sumtibus Andreae Bejthe.
[1894] * Georgio Thokoith.
[1895] •• Ioanni Politoris.
[1896] * Leonar. Fitos, Sárváriensi.
[1897] † Nicolao Hegyfalvi.

hodogeus_j.indd 424 2025. 07. 21. 11:26:19

Stercoreas chartas vos juvat evomere.
*[1898] *Ah Daniel Kevi, Preszleg quem detinet alma,*
Gaudes desidia, vane Cinaede*, tua.*
’’[1899] *Non ego vos possum miti jam voce vocare:*
Vestra Venenato *est crimine nota manus.*
*[1900] *Porcos in pretio servas majore, Fidem quam:*
Conspiratorum tu quoque parte manes.
Matthaei Szegedi cum Nata quid tibi cessit;
Cumque Uxore, tenes, heu pudibunde, bene.
Natam etiam Benedicti Hollosi ludificasti:
Atque fidem pactam post habuisse juvat.
Quomodo pressisti generosi seminis unam,
Purpuream chlamydem es cui male pollicitus.
†[1901] *Cum vos commonui, ut Fidei fructus faceretis:*
Toxica *miscetis pro pietate mihi.*

Efféle bak-bűzü fűsz-fa Versek-alá, *Bejthe* István *Superattendens* írta nevét: és nem kétlem, ha ki tagadást tet vólna, fejére rakta vólna *Bejthe* mind ezeket. Te pedig Keresztyén Olvaso, itíld-meg, ha méltó-e efféle kivűl-belől meg-senyvedet dögös koporsókhoz közel járni?

A’ *Debreczeni* esze-veszet *Ministerium*, eléggé tűri tagadgya, de végre ki-fakasztya; hogy az *AntiChristus* Iskolájához illendő fesletségek uralkodnak az Uj Tanítókban: *[1902] *Heu!* Multi *ex Pastoribus, sicut in Regno AntiChristi, rejecta et contemta Coelesti disciplina, et politia, otio dediti, vivunt in deliciis, etc*. Említhetnénk üdőnkben történt sok iszonyuságokat, latrok hajlékához, és bordélyokhoz illendő éktelenségeket, mellyek Törvényben-is forgottak: de én-miattam, maradgyon helyén mindennek tisztessége: meg-elégszem azzal, a’ mit magok okádoznak egy-más szakállába.

[1898] * Danieli Kevíno.
[1899] ’’ Stephano Klazekovith.
[1900] * Michaëli Benkóczi.
[1901] † Andreae Budaeo.
[1902] * Articul. ex Verbo Dei, edit. Debrecz. anno 1591. in Praefat. Supra, f. 242. 243.

hodogeus_j.indd 425 2025. 07. 21. 11:26:19

Itíld-meg immár, Keresztyén ember, ha, nem azt mondhattyuk-e méltán az Ujítóknak, a' mit *Optatus*, és *Tertullianus* mondának az ö-idejekben dögleltető Tévelygőknek? *Quos aut factione, aut subtilitate seducere* {248:} *potuistis, non solum masculi, sed etiam feminae, ex ovibus subito facti sunt vulpes; ex fidelibus, perfidi; ex patientibus, rabidi; ex pacificis, litigantes; ex simplicibus, seductores; ex verecundis, impudentes; feroces, ex mitibus; ex innocentibus, malitiae artifices.*[1903] *[1904] *Adeo et de genere conversationis, qualitas Fidei aestimari potest. Doctrina, index est disciplinae. Negant DEUM timendum: itaque libera sunt illis omnia, et soluta. Ubi enim DEUS non timetur, nisi ubi non est? Ubi DEUS non est, nec Veritas ulla est: Ubi Veritas non est, ibi merito talis disciplin a est.*

Mind ezekből ki-tetczik; hogy, az Uj Tudományok Gyümőlcse, hasonló a' *Sodoma* helyén termet gyümőlcshöz: melyről azt jelenti "[1905] a' Sz. Irás, és nyilván irják sok fö emberek; hogy, kivűl szép, és tettetes, de ha meg-illeted, hamu és füst belől: ••[1906] *Poma ejus, interiorem favillam mendaci superficie maturitatis includunt.* Azon-képpen az Uj Tanítók, mivel az *Evangeliomot* fitogattyák; magokat *Evangelicusok*-nak kiáltyák; a' Christus érdemét emlegetik; kivűl szépen festettek: de az ö tanítások velejét és bélit ha látni akarod, csak füst és hamu, mely bé-lepi szemét az embernek. Annak-okáért, Sz. *Judas* †[1907] *Apostol*, hasonlíttya a' hamis Tanítókat, eső-nélkül-valo felhőkhöz. mert, noha a' kevélység-miat fen járnak; és, a' mint Sz. *Pál* mongya, *[1908] akár-mely tudománynak szelétűl tétova hordoztatnak: de az üdvösséges tanításnak "[1909] harmattyával nem öregbítik az Isteni félelmet, hanem, mint a' magtalan fellegek, a' Nap-fényt-is bé-födik, a' földet sem nedvesítik; és, a' mint Sz. *Judas* írja, ••[1910] ollyanok mint az őszszel virágzó fák,

[1903] Optat. lib. 6. cont. Parmen. Idem Erasmus, supr. f. 243. Antithesin vide supra, fol. 68.
[1904] * Tertull. Apolog. ca. 43. num. 280.
[1905] '' Sap. 10. v. 7. Tertul. Apolog. c. 40.
[1906] •• Aug. 21. Civit. c. 8. Ioseph. Tacit. apud Pamelium.
[1907] † Iud. v. 12. 2.Petr. 2. v. 17.
[1908] * Ephes. 4. v. 14.
[1909] '' Isai. 60. v. 8. Cap. 55. v. 10.
[1910] •• Iud. v. 12. Prov. 25. v. 14. 2.Tim. 3. v. 5.

hodogeus_j.indd 426 2025. 07. 21. 11:26:19

mellyek gyümőlcsöt nem teremtnek. mert, ezek-is, minden dolgokban csak tettetes színt és képmutatást űznek, de semmi üdvösséges gyümőlcsöt nem hoz tanítások.

Ez-elött-is említém, hogy találtatnak vélve, kik ezzel a' nagy Szabadsággal, mely az Uj Tudományok fondamentomin éppíttetik, nem élnek: mert, elsöben, az Isten malasztya; az-után, az emberi okosság, és természet-szerént-valo szemérmetesség, meg-zaboláz sokakat; és nem engedi, hogy az ö Hitek folyásához szabják erkőlcsöket. De elég, ha a' Tudomány, természeti-szerént, ugyan erre a' tágas útra viszen, és sokakat nyakra-főre, Testi szabadságra taszít.[1911]

¶. 11. A' mí igaz Keresztyén Hitünknek Gyümölcsérül.

Adná Isten bár úgy vólna, hogy az igaz Keresztyén Hiten-valók-közöt, semmi gonosz erkőlcs, semmi úndokág ne országolna; a' Tanítók szabados élete-miat, az Isten ígéje ne szidalmaztatnék: de tudgyuk, hogy oly Mező az *Ecclesia*, melyben kedves-illatú jó füvek, a' tűzre vetendő csalyánnal, és büdös füvekkel, eggyüt nevekednek: oly Szűrü, mely a' polyvát eggyüt a' búzával bé-fogja: oly Hálo és Varsa, melyben jó és gonosz halak, söt gyakran békák akadnak.[1912] Nem tagadgyuk azért, hogy, ha a' Christus Iskolájában, áruló, és Urát tágado Tanítványok vóltak: a' mí seregünkben-is vannak, a' tiszta gyöngyökkel, és drága szép kövekkel-eggyüt, Isten-ellen rugóldozó fiak, kiket naponként tisztogat a' mí lelkünk Vő-legénye, a' Christus Jesus.[1913]

Ebből, nagy mód-nélkül reánk akarják viszont fejezni ezt a' Bizonyságot, a' világi szín-mutatásnak itallyátúl meg-részegedet káromló *Predi*-{249:} *kátorok*; mint-ha mind mí-ellenünk vitézkednék, a' mit a' gonosz gyümőlcsrűl mondánk, mivel mí-közöttünk feslet erkőlcsűk-is találtatnak. De hogy azt most el-halgassuk, hogy az Ujítók, egy-más-után hazudván, sok gyermeki fecsegésekkel kárhoztattyák a' *Catholicusokat*; sok kígyót békát okádnak reájok; és ollyakat irkálnak, ollyakat kőltenek a' jámborokra, mellyeket

[1911] Supra, 2f. 26.
[1912] Tit. 2. v. 5. 2.Petr. 2. v. 2.
[1913] Vide infra, li. 15. ca. 3. ¶. 5. in fine.

hodogeus_j.indd 427 2025. 07. 21. 11:26:19

fejekre nem rakhatnak: Elég az mentségünkre, hogy, semmi Szabadságravívő fondamentomot nem tanít a' mí igaz Hitünk: hanem, ha ki magát ebben gonoszúl viseli, maga gyümőlcse, nem Vallásának jövése és bimbója, az ö fesletsége. Mert, az igaz *Romai* Tudomány, a' fellyeb nevezet Bűnre-szabadíto, és Jó cselekedetektűl meg-tartóztato Tudományokkal, arczúl, és szemtűlszemben ellenkezik; a' jóra sok-képpen izgat; a' gonosztúl sok erős eszközökkel tartóztat. Ha azért az ö követői-közzűl némellyek, vagy gyarloságtúl, vagy vakmeröségtűl el-ragadtatván, feslet életet viselnek: nem a' Tudomány gyökeréből, hanem az emberektűl származik.

A' Bűntűl, csuda mint meg-tartóztattya embert a' mí Hitünk; midőn azt taníttya, hogy Egy Halálos bűn, elégséges az örök kárhozatra, ha idején ki nem tér ember, és penitenciát nem tart bűnérűl. E' mellé veti aztis; hogy a' Hit haszontalan, ha hozzá nem járúl a' Tekélletes erkőlcs, és a' bűnnek-távoztatása. A' Gyonásrúl, noha azt írja *Calvinus*, hogy ollyan mint az okádás, mely a' gyomrot tisztíttya, hogy ismét meg-tőltessék; *Quis non videt, quemadmodum ebriosi, vomitu se exonerant, ut mox, tamquam jejuni et recentes, ad novam ingluviem redeant: ita Papistas, clancularios susurros in aures Sacerdotis vomere, ut levati priori sarcina, peccata peccatis audacius accumulent?*[1914] De igaz lelki-ismérettel mondom; hogy, majd nincsen a' Keresztyénségben nagyob zabolája a' Bűnnek, a' Gyonásnál. Mert, midőn ember tudgya, hogy szám-szerént, és neme-szerént, a' menyíre említi, elő kel számlálni Bűneit, penitenciát kel ezekrűl tartani; ha mi kárt tet fele-baráttyának, addig meg nem óldozzák, míg bizonyoson el nem végezi hogy azt meg-elégíti; ennek-felette, az elébbi vétkeirűl szánakodni, következendő élete jobbítasárul fogadást kel tenni; midőn (mondok) ezeket ember meg-gondollya: kétség-nélkül, nagy tartóztatása vagyon a' gonosztúl.[1915] Viszontag, az Ujitóknál, nagy künyűség vagyon a' fesletségre; mely, az ö gondolkodások-szerént, vagy bűnűl nem tulajdoníttatik; vagy, minden egyéb eszköz-nélkül, csak a' bűnnek bocsánattyárúl-valo Hit-által, el-töröltetik. Magok-is a' Szomszédok tudgyák jól, mely erős zabolája a' gonosz

[1914] Cal. De Scandalis, post medium.

[1915] Infra, l. 15. c. 2. ¶. 4. in fine.

hodogeus_j.indd 428 2025. 07. 21. 11:26:20

erkőlcsöknek a' Gyonás: minek-okáért azt írja *Soto*, hogy a' *Lutheristák*-is, a' Császár parancsolattyával, helyre akarták a' Gyonást állatni, mint eléb meg-hallók.[1916]

Beza a' Gyonást, Lelki-isméretek Pelengérének nevezi, *Confessionis auricularis carnificina*.[1917] Mint-ha azt mondaná; hogy, a' Gyonás úgy biztattya, és édesgeti embert a' Bűnre, mint az akasztó-fa az orvot a' lopásra. *Luther*, nem csak hasznos, hanem szükséges dolognak vallya a' Gyonást; mint ez-után "[1918] meg hallyuk. A' *Liber Concordiae* †[1919] mint javallya a' Gyonást, majd ••[1920] meg-értyük. Sőt *Lactantius*, az igaz *Ecclesiá*-nak eggyik Jelenségét azt adgya; *[1921] hogy, abban találtatik, a' Gyonás.

{250:} A' *Purgatorium* kínnya, és világ-szerént-való Elég-tételek súllya, csuda mely nagy tartóztatása minden gonosságnak. Mert, azt adgya a' *Romai* Vallás az ö fiai-eleibe; hogy, miképpen Isten, leg-kisseb Jó cselekedetet sem hágy jutalom-nélkül, hanem egy ital hideg vízért meg-fizet: azon-képpen, egy Bűnt sem hágy ostorozás-nélkül. Azért, bár ki-térjen ember bűnéből, és Istennel meg-békéllyék-is: *De propitiato peccato, noli esse securus*;[1922] a' meg-bocsátot vétekről sem bátorságos, hogy meg ne ostoroztassék érette. Mert, ha ennek bűntetését meg nem előzi, alamisnával, testi sanyargatással, imádsággal: vagy it, vagy másut, lakolni kel érette.

A' Jó Cselekedetekre-is, erős eszteni, és izgató eszközi vannak a' *Romai Ecclesiá*-nak, mikor a' Jó cselekedetek jutalmát és érdemét, fiai-eleibe adgya: és azzal biztattya, hogy ne restellyék a' fáratságot, mert nem haszontalan munkájok. A' Testi sanyargatást és ostorozást, a' Bőjtölést, a' Világi gazdagságok, és gyönyörüségek meg-vetését, dícsíri 's tanácsollya.[1923] Melyből következik (a' mint Sz. *Agoston* fel-jegyzette;) hogy számlálhatatlanon ellenemondván a' Világi gyönyörüségeknek, Szűzességben maradnak: eggyüt élvén,

[1916] Soto, supra, f. 72.
[1917] Beza Confess. c. 7. art. 10.
[1918] '' Infra, li. 3. c 11. ¶. 8.
[1919] † Infra, lib. 4. c. 5. ¶. 3. n. 6.
[1920] •• Infra, li. 4. c. 2. n. 2.
[1921] * Infra, l. 9. c. 2. ¶. 3.
[1922] Eccli. 5. v. 5.
[1923] 1.Cor. 15. v. 58

hodogeus_j.indd 429 2025. 07. 21. 11:26:20

senki magán semmit nem bír; éjjel nappal Isteni szolgálatban vitézkedve forgódnak: *Quis non illos miretur, et praedicet, qui contemtis atque desertis Mundi illecebris, in communem vitam, castissimam, atque sanctissimam congregati, simul aetatem agunt: viventes in orationibus, in lectionibus, in disputationibus; nulla superbia tumidi, nulla pervicacia turbulenti, nulla invidentia lividi; sed modesti, verecundi, pacati, concordissimam vitam, et intentissimam in DEUM, gratissimum munus ipsi offerunt, a quo ista posse meruerunt? Nemo quidquam possidet proprium, etc.*[1924]

Bé-rekesztem azért *Tertulliánus*-sal ezt a' Bizonságot: és azt mondom; hogy, hamis nem lehet a' mí Hitünk, mely ennyíre szükséges a' tekélletes erkőlcsre. De, ha hamis vólna-is, hasznosb ezt követni, mely az embert csak nem kételeníti a' jóra, hogy-sem amazt, mely csak nem bottal űzi, és pálczával hajtya a' gonoszra: *Falsa nunc sint quae tenemus, attamen necessaria; inepta, attamen utilia: siquidem, meliores fieri coguntur qui eis credunt, metu aeterni supplicii. Itaque non expedit falsa dici, nec inepta haberi; et expedit vera praesumi. Nullo titulo damnari licet, quae prosunt omnino.*[1925]

[1924] Augu. to. 1. de Morib. Eccle. cap. 31. Infra, li. 3. c. 8. ¶. 5. ante finem.
[1925] Tert. Apolog. c. 46. n. 615.

hodogeus_j.indd 430 2025. 07. 21. 11:26:20

A RÓMAI HITTÜL ELSZAKADOTT VALLÁSOK IGAZAK NEM LEHETNEK

NYOLCZADIK RESZE.

HETEDIK BIZONYSAGA AZ UY TUDOMANYOK HAMISságának: Mert Hazugsággal gyarapodtak; és hazugsággal gyülöltetik az Igazságot.

¶. 1. A' Tévelygések, Hazugsággal járnak.

AZ Ördög nevei-között, gyakor és czégéres; hogy ö, *Spiritus mendax*; †[1926] Hazug, és Hazugság Attya. Azért, mivel minden Tévelygések kezdője az Ördög, a' ki konkolyt hínteget a' jó Búza-közzé: nem kel csudálni, ha a' Tévelygések Tanítói, Attyok erkölcsét követvén, azt a' nevet viselik, mellyel Sz. *Péter* őket bélyegezi; midőn, *[1927] *Magistros mendaces*, Hazug Mestereknek nevezi; kik ''[1928] *In hypocrisi loquuntur mendacium:* mellyel magok-is így dicsekednek, ••[1929] *Posuimus Mendacium spem nostram, et Menda-*{251:}*cio protecti sumus*. Annak-okáért, a' csalárd Ördög az ö czinkosi-által, mindenkor azon mesterkedet, hogy Hazug találmányokkal gyülőltesse, és útáltassa az Igazságot: és, a' Keresztyénségnek ki-sendűlt szép virágát le akarván tapodni, hallatlan rút, gyalázatos, és gyülőlséges vétkeket kent-fent a' Hívekre.

A' Keresztyének, †[1930] éjjeli álmokat meg-szakasztván, Isteni szolgálatra gyölekeztek; az ártatlan Bárány Sz. Testét Vérét, a' kenyér és bor színealat vették: Innen, alkalmatlan okot vettek a' Pogányok, és azt kőltötték; hogy a' Keresztyének, éjjeli fertelmességgel, embertelen étkek kóstolásával, egybe szövik-fonnyák magokat a' közönséges veszedelemre: ember vért isznak: a' setét barlangokban el-óltván gyertyájokat, barom módra, válogatásnélkül egy-mást hágják: *Dicimur sceleratissimi, de Sacramento infanticidii,*

[1926] 3.Reg. 22. v. 22 † Ioan. 8. v. 44. 2.Paralip. 18. v. 21.
[1927] * 2.Petr. 2. v. 1.
[1928] '' 1.Tim. 4. v. 2
[1929] •• Isai. 28. v. 15.
[1930] † Tertull. Apolog. cap. 2. Euseb. 3. hist. cap. 33.

hodogeus_j.indd 431 2025. 07. 21. 11:26:20

et pabulo crudae, et post convivium incesto; quod eversores luminum, canes, lenones scilicet tenebrarum et libidinum impiarum, inverecundia procurent. Dicimur tamen semper: nec vos, quod tam diu dicimur, eruere curatis. Ergo, aut eruite, si creditis; aut nolite credere, quia non eruitis.[1931]

Látván, hogy a' Keresztyének Nap-keletre fordúlva, imádságokat Istenhez bocsátották, és Vasárnapot meg-illették, mellyet a' Pogányok a' Naptúl neveztek *Diem Solis:* azt fogták reájok, hogy a' Napot tartyák Istennek: ''[1932] *Alii, Solem credunt DEUM nostrum: inde suspicio, quod innotuerit, nos ad Orientis regionem precari. Sed, si diem Solis laetitiae indulgemus, alia longe ratione, quam religione Solis.*

Mivel a' mí Királyunk Virág-vasárnapi pompája képében, Szamárt láttak: azt kőltötték, hogy a' Keresztyének Szamárt imádnak: *Somniastis, Caput asininum esse DEUM nostrum: hanc Cornelius Tacitus suspicionem inseruit.*[1933]

Azt írja *[1934] *Eusebius*; hogy, a' Pogányok-közöt gyökeres hír vólt a' Keresztyénekrűl, hogy annyokkal, húgokkal egy-aránt laknak. ••[1935] *Pilatus* nevével, könyvet írtak, mely teli vólt Christus káromlásával.

A' Püspökök lábához †[1936] borúltak a' Hívek, áldomást vévén tőllök: Ezt arra magyarázták a' Pogányok, hogy a' Pápok férfiuságát imádgyák, és Istennek tartyák a' Keresztyének.

Az Ur Vacsorára, látván hogy Bort Kenyeret vittek a' Hívek: reájok fogták, hogy *Bacchust* és *Cerest* imádgyák: *[1937] *Propter Panem et Vinum, nonnulli nos Cererem et Liberum colere existimant.*

Minek-utánna a' Pogányság Hazugsági le-tapodtatának, és mint a' hó-hármat el-olvadának: az Eretnekek hasonló mesterséggel kezdének viaskodni a' Hívek-ellen: kiket, mind tudományokban, mind személyekben,

[1931] Tertull. Apolog. ca. 2. n. 22. c. 8. n. 108. Euseb. 4. hist. cap. 7. Athenagoras, Apolog. pro Christianis, to. 9. Biblioth. SS. Patrum.

[1932] '' Tertull: Apolog. c. 16. n. 246.

[1933] Ibid. ca. 16. n. 234.

[1934] * Lib. 4. c. 7.

[1935] •• Lib. 9. c. 5.

[1936] † Ex Minutio, in Octavio. Baron. Anno Christi 211.

[1937] * Aug. tom. 6. lib. 20. contra Faust. c. 23.

hodogeus_j.indd 432 2025. 07. 21. 11:26:20

Hazug kőltésekkel, tekélletlenséggel gyarapítot vélekedésekkel, akartak gyűlőltetni.

A' *Mártirok* innepit, tisztességesen meg-illették a' Keresztyének: Ebből ottan azt fogták reájok, hogy a' *Mártirokat*, Bálványok helyébe emelték, és Isten székibe ültették: ''[1938] *Idola vertitis in Martyres, et votis similibus colitis.*

A' Szentek tetemi-elöt, gyertyát égettek, és ezek porocskáit böcsüllettel csókolgatták a' Hívek: Ebből azt kőltötték a' Tévelygők, hogy Pogány módot követnek, a' Koporsók tiszteletiben: ••[1939] *Ritus Gentium vide-*{252:}*mus sub praetextu religionis in Ecclesias introductos: Sole lucente, moles Cereorum accendi; pulvisculum nescio quod, in modico vasculo, pretioso linteamine circumdatum, osculantes adorare.*

Athanasius-nak, Igazság-óltalmazo igyében, ellene nem álhattak az *Ariánusok:* †[1940] azért, hogy, a' kinek Tudományától le-csöpűltettek, azt emberek-elöt hazug találmánnyal gyülőlségessé tennék; Ördöngösségeket, Fajtalanságokat kenének reá. Azt hirdeték a' község-közibe, hogy *Arseniust* el-rekkentette, ezzel akarván Ördögnek kedveskedni: kiket *Arsenius* szemtűl szembe meg-hazudtata. Egy Aszonyt reá bérlének, hogy *Athanasius*-sal-valo fertelmes latorkodását, mellyet magok álmodtak vala, ki-kiáltaná. De, minthogy az Aszony őtet soha szemével sem látta vala, jelen-létében meg sem ismérvén, másra mutata, a' kivel (hogy már) úndokoskodot.

Onager-nevü Eretnek Püspök, ''[1941] setét étszaka idején, egy gonosz Aszonyt bújtata a' házba, melyben a' Keresztyén Püspökök aluttak; hogy ezeket, mint *in flagranti* kapatot Gonosz-tévőket, meg-foghatná.

Szent *Eustatiust*, *[1942] *Antiochiai* Püspököt, meg akarván gyalázni az *Ariánusok*, egy gonosz Aszonyt sok pénzel meg-csalának, hogy, a' mely fattyat szűlt vala, *Eustatius* Püspök fiának mondaná. Noha az-után, nehéz betegségében, a' csalatot Aszony meg-menté a' jámbor Püspököt. Egy szóval; a' dolog sommája abban ál, a' mit fel-jegyzet *Irenaeus*; hogy az Eretnekek-közöt

[1938] '' Aug: tom. 6. lib. 20. contra Faust. cap. 4. et 21. Infr. l. 13. c. 2.
[1939] •• Hierony: ep. 53. ad Riparium, cont. Vigilant.
[1940] † Theodoret. li. 2. c. 8. Socr. li. 1. c. 29. Sozom. lib. 2. c. 23. 25. Ruffin. li. 1. c. 15. 17.
[1941] '' Theodor. li. 2. cap. 9.
[1942] * Idem, lib. 1. c. 20. 21.

hodogeus_j.indd 433 2025. 07. 21. 11:26:20

leg-job, a' ki leg-nagyob Hazugságokat túd másra gondolni: *Perfectus nemo est apud Haereticos, nisi qui maxima Mendacia fructificaverit*.[1943] és, a' mint egy *Lutherista Superattendens* mongya; Fő gyümőlcse az Eretnekségnek az, hogy sok Hazugságokkal terhellye az embereket: *Praecipuus fructus Haeresis est, quod multis mendaciis, injuriis, calumniis, praegravet alios*.[1944] Méltán mongya tehát Szent *Gergely*; hogy az Eretnekség tulajdona, a' hamis költés: ••[1945] *Cum vera mala Haeretici contra bonos non inveniunt, fingunt quae redarguant*.

Ebből azért, a' Hamisságnak világos bélyegéből, illyen Bizonyságot támasztok, a' mostani Uj Tudományok hamisságának jelenségére:

> Lehetetlen, hogy Istentül származot igaz Tudomány légyen, a' melynek plantálása, gyarapodása, és virágjában maradása, sok tetemes Hazugságokkal, és a' más fél gyülöltetésére költöt Tekélletlenségekkel támogattatik, nem csak némely kóczipór, Lapis-terra Tanitóktúl, hanem, a' Fö Pásztoroktúl, Vezérektül, és Publica Confessióktúl.
>
> Illyen, mind a' Luther, mind a' Calvinus Tudománya.
>
> Tehát lehetetlen, hogy ezek Istentül származot Tanitások légyenek.

¶. 2. A' Hazudás, nem szabad semmi okért.

Igazán írta *Publius Nigídius*; hogy a' Hazudás-, és Hamis-mondás-között, külömbözés vagyon: *Inter Mendacium dicere, et Mentiri, distat: Qui mentitur, ipse non fallitur, sed alterum fallere conatur: Qui mendacium dicit, ipse fallitur. Vir bonus, praestare debet ne mentiatur: prudens, ne dicat mendacium*;[1946] A' ki hazud, tudgya, hogy igazat nem mond, és meg akar mást csalni: A' ki hamissat mond, meg-csalathatik; igaznak alítván a' mi nem igaz. A' Jámborság, a' hazugságot; az Okosság, a' hamis-mondást,

[1943] Iren. li. 1. c. 15. n. 1.
[1944] Schlüsselb: l. 1. Theol: Calvi. in Praefat.
[1945] •• Lib. 12. Moral. c. 15.
[1946] Apud Gell. li. 11. Noct. Attic. cap. 11.

hodogeus_j.indd 434 2025. 07. 21. 11:26:20

távoztattya. Isten a' Hazugságot úgy gyülőli, hogy Lelki halálnak, és örök ve-{253:}szedelemnek sentenciájat adta a' Hazugokra.[1947] Es kivált-képpen, hogy a' Mennyei Tudományok állatasára, nem szabad hazudni, illyen szókkal jelenti Szent Jób: *Numquid DEUS indiget vestro Mendacio, ut pro illo loquamini dolos?*[1948] Vallyon 's oly igye-fogyotté az Isten Igazsága, hogy hazugságok- és csalárdságok-nélkül, lábat ne kaphasson? Szent *Pál* Apostol, gyözedelmes okokkal vítattya; hogy az Isteni tudományok Igazságát, nem szabad Hazugsággal támogatni.[1949] Szent *Agoston*, okát adgya, miért nem illik az Igazságot hazugsággal nevelni. Mert, minek-utánna meg-bizonyította vólna, hogy, sem a' Szűzesség meg-tartásaért, sem egyéb Világi jóért, nem szabad leg-kisseb Hazugságot-is mondani: azt veti utánna; hogy, az emberek Lelke üdvösségeért sem kel hazudni: *Ad sempiternam salutem, nullus ducendus est opitulante Mendacio.*[1950] Es, ha egy gyermeket, ugy-mond, kit Keresztség-nélkül meg akarnak ölni, Hazugsággal meg-menthetnénk, és lelkét meg-tarthatnók: azért sem szabad hazudni. Végre, azt mongya; hogy, a' Hit óltalmazására-valo Hazugság, leg-ártalmasb, és veszedelmesb.[1951] Azért, ha az embereket egy Hazugsággal meg-térithetnők, sem szabad azzal meg-tériteni: mert, a' mely Hitet Hazugsággal akarunk el-hitetni, azt éppen bizonytalanná tészük: és az okos ember, egyszer hazugságban kapván valamely Tudománynak gyökeres tanításit, nem ok-nélkül kételkedhetik minden ágazatiban: *A doctrina Religionis, atque ab eis omnino enuntiationibus, quae propter doctrinam Religionis enuntiantur, cum illa docetur, et discitur, omnia penitus Mendacia removenda sunt. Nec ulla omnino causa inveniri posse credatur, cur in rebus talibus mentiendum sit: quando nec ideo in ea Doctrina mentiendum est, ut ad eam ipsam, quisque facilius perducatur. Fracta enim, et vel leviter diminuta autoritate Veritatis, omnia dubia remanebunt.*[1952]

[1947] Sap. 1. v. 11. Psal. 5. v. 7.
[1948] Iob. 13. v. 7.
[1949] Rom. 3. v. 7. 8.
[1950] Aug. to. 4. lib. de Mendacio, cap. 7.
[1951] Ibid. c. 21. Et li. contr. Mendac. c. 20.
[1952] August. lib. de Mendacio, ca. 10. Similia, c. 14. et 21.

hodogeus_j.indd 435 2025. 07. 21. 11:26:20

Annak-okáért írja Szent *Agoston*; hogy, ha csak egyszer hamissat mondottak vólna az Evangelisták, fel-fordúlna méltosága Irásoknak.[1953] E' mellé vetvén azt-is; hogy, †[1954] Eretnekségben kel inkáb hadni a' Tévelygőket, hogy-sem hazugsággal ki-hozni veszedelmekből. Mert, a' Hit dolgábanvalo Hazugság, ''[1955] kétessé tészi az Igaz-mondást-is: mivel, az *Aristóteles* tanitása-szerént, *[1956] A' Hazugok nyeresége az; hogy Igaz-mondásokat sem kel hinni. A' Világi Törvényekben-is írva vagyon; hogy, *Semel mendax, semper praesumitur mendax*; A' kit egyszer hazugságban érnek, annak szavai kétségesek.

Erre nézet (úgy hiszem) *Luther*, mikor azt írta; ••[1957] hogy, ha ö csak egyszer hazugságban kapatik, tanitásának hitele, és böcsüllete, mindenestűl felfordúl: és őtet méltán Tisztességtelen latornak itílhetik.

Ezekből, a' Kötés Bizonyságnak Elsö része, *Major Propositio*, világoson meg-bizonyodik. Mert, az Igazság-szerető, és Hazugság-gyülölö Isten, hazugsággal nem támogathattya üdvösséges Tudományát.

¶. 3. Az Ujítók, Hazugságokkal terhelik a' Romai Vallást.

Számtalan dolgokat írtak és kiáltottak az Uj Tanítók a' *Romai* Hiten-valo Catholicusok-ellen, mellyek, a' Hazugságnak képtelen és szemtelen nagyvóltával, nyertek hitelt az Egy-ügyü községnél. Mert a' szelíd, és igyenes-erkőlcsü emberek, magokrúl tévén itíletet egyebek-felől, el nem {254:} hihették, hogy a' *Predikátorok* ily bátran, ily nyilván mernének, ennyi szörnyűségeket kőlteni, és kérődni a' *Romai* Ecclesiára, ha a' dolog külömben vólna. Azért, úgy jár a' szegény község, a' mint *Jeremias* Profetával Isten meg-jövendőltette: *Stupor, et mirabilia facta sunt in terra: Prophetae prophetabant mendacium: Sacerdotes applaudebant: et populus meus dilexit talia:* A' Hazugság Attyának

[1953] Vide infr. li. 3. c. 12. ¶. 11.
[1954] † Aug: li. contra Mendacium, c. 7.
[1955] '' Augu. ibid. cap. 4. 8.
[1956] * Diog. Laërt. lib. 5. de Vitis Philosoph.
[1957] •• Verba vide infr. l. 4. c. 1.

hodogeus_j.indd 436 2025. 07. 21. 11:26:20

csudálatos mestersége ez; a' Fő vezérek szemtelenül hazudnak: a' töb Tanítók tapsolnak: a' község nem csak hiszi, de szereti a' Hazugságokat.[1958]

Ezt igaz okkal mondhattyuk az Uj Tévelygések Vezérirűl: kik, a' Hazugság bányajára találván, oly hamisságokat kiáltanak reánk, mellyeknek hírét sem hallottuk, hanem csak ö-tőllök. Mellyért, ugyan *Symbolum*-úl, czímerekalá íratot mondásúl, magoknak tulajdoníthatnák, a' mit *Isaias*-nál a' hamis Tanítók mondottak: *Posuimus Mendacium spem nostram, et Mendacio protecti sumus*.[1959]

Az *Augustai Confessio*, a' *Liber Concordiae*, a' *Helveciai Confessio* Hazugságit, a' Negyedik Könyvre hallasztom. Ot pedig, oly Hazugságokrúl emlekezem, mellyek, az Ujságok kezdetitűl-fogva e' mái napig, nem csak a' *Predikátorok* szájában hordoztatnak; de úgy bé-is óltattak a' *Lutheristák* és *Calvinisták* fejébe, hogy semmi Igazsággal ki nem verhettyük agyokból. Mert láttyák, hogy azok-nélkül nem gyülőltethetik, és mérges szidalmazásokkal nem terhelhetik, a' mí igaz Tanitásunkat.

Gyarmathi Miklós-nak, a' Szentek segitségérűl írt könyvéből, temérdek Hazugságokat, szám-szerént Százat jegyzék-fel az én Feleletemben.

Cochlaeus írja; hogy *Dietembergius* János, *Luther*-nek a' *Votumok*-rúl írt könyvéből, Nyólcz-száz hetven-négy Hazugságot számlált.[1960]

Doktor *Pistorius*, *Mencerus*-nak, négy árkos papirosra írt könyvében, Ezer húsz Hazugságot talált, és írva szem-eleibe terjesztet.

Justus Barónius*, in Vindiciis pro Praescriptionibus*, Tizen-négy fö *Articulust* számlál, mellyekben mí-reánk fogják az Ujítók, hogy azt taníttyuk a' miben hírünk sincsen.

Bellarminus, Hatvan-hét velős Hazugságit említé a' *Concordiá*-nak.[1961] A' töb Ujítók irásiból pedig, paraszt és goromba Hazugságokat, Két-száznál többet említ. *Lib. 4. de Verbo DEI, cap. 3. Kemnicius*-nak, Tizen-négy Hazugságit írta laistromban. Mert, nagy szemtelen eb orczával, azt merte írnyia *Kemnicius*, hogy *Thelesforus* Pápa rendelte először a' Negyven-napi Bőjtöt;

[1958] Iere. 5. v. 30. Vide infra, li. 10. c. 3. n. IX.
[1959] Isai. 28. v. 15.
[1960] Cochl. in Act. Lutheri, anno 1523.
[1961] Bellarm. Iudicio, de Lib. Concordiae.

hodogeus_j.indd 437 2025. 07. 21. 11:26:20

Hygínus, a' Szent Kenetet; *Calixtus*, a' Kántort; *Sylvester*, a' Bérmálást; *Felix*, az Utólso Kenetet, *etc*. noha ezekben semmi úgy nincsen. *Lib. 3. de Pontifice, cap. 20. Calvinus*-nak, Öt Hazugságát említi.[1962] Ezek-közöt eggyik; hogy, a' mí tanitásunk-szerént, szabad a' Pápának el-óltani a' Christustúl rendelt *Sacramentomokat*, és ezek helyében újakat alkotni. *Lib. 1. de Sanctis, ca. 16*. Tizen-egy Hazugságot számlál, a' meg-dücsöűlt Szentek tiszteletirűl. Többiközöt azt-is, a' mit az *Apologia* mond; hogy Sz. *Gergely* Pápa-elöt, a' Szentek segitségűl-hívása, szokatlan dolog vólt: hogy a' *Pápisták*, úgy könyörögnek a' Szenteknek mint Istennek: hogy a' Szent *Borbála* képének mongyák a' Mi-Atyánkat, *etc. Lib. 5. de Statu Peccati, c. 6*. töb Hazugsági-közöt *Luther*nek, Nevezetesnek írja; hogy, a' Sz. *Agoston* tanítása-szerént, az Eredendő bűn meg-marad, de Bűnnek {255:} nem tulajdoníttatik.[1963] mellyet soha nem írt Sz. Agoston. *Lib. 5. de Gratia, et Libero arbitrio, c. 13.* a' többivel-eggyüt, azt-is hímes Hazugságnak mongya; hogy az Ujítók, reánk fogják a' *Pelagius* Eretnekségét: mint-ha azt tanítanók, hogy a' Szabad-akarat erejéből, üdvösségre juthat ember.

Calvinus a' miket reánk hazud, egész könyvet írhatunk rólla: I. Azt írja; hogy a' *Pápisták*, minden *Litaniájok*-ban, *Prosájok*-ban, *Hymnusi*-ban, egyszer sem emlekeznek Christusrúl: *In suis omnibus Litaniis, Hymnis, Prosis, ubi Sanctis mortuis nihil non honoris defertur, nulla Christi mentio*.[1964] Maga csak a' közönséges *Litaniák*-ban, mellyek a' *Poenitentialis Psalmusok*-után írattak, húszszornál többször híjuk segitségűl Christus Urunkat. Es az Anyaszentegyháznak †[1965] minden Imádsági, Christuson végeződnek. II. Azzal gyaláz minket irásában *Calvinus*; hogy mí a' *Mártirok*-nak Isteni tiszteletet adunk: ''[1966] *In Papatu, Martyrum legitima veneratione non contenti, divinos illis cultus assignant*. III. Azt-is e'hez adgya; hogy, ha most élne Sz. *Péter*, vagy ö-maga Christus, elevenen meg-sütnék őket a' Pápisták: *[1967] *Si nunc viveret Petrus, eum discerperent: lapidibus*

[1962] Calv. 2.Thessal. 2. v. 4.
[1963] Infra, li. 4. c. 5. ¶. 2. n. 4. 5.
[1964] Calv. li. 3. c. 20. num. 21.
[1965] † Per Christum Dominum nostrum.
[1966] '' Calv. Matt. 23. v. 29.
[1967] * Calv. ibid.

hodogeus_j.indd 438 2025. 07. 21. 11:26:20

obruerent Paulum. Si Christus ipse adhuc in mundo ageret, eum lento igne ustularent. IV. A' *Pápá*-rúl azt írja *Calvinus*; hogy akarattya-szerént, új *Sacramentomokat* rendel, és a' Christus *Sacramentomit* el-óltya: ••[1968] *Papa, Sacramenta, pro libidine sua, vel nova instituit; vel, quae a Christo instituta sunt, corrumpit, imo penitus abolet: ut in eorum vicem substituat, quae finxit ipse sacrilegia. Totam denique Religionem, pro suo nutu mutare non dubitat*. Maga a' *Pápák*, Közönséges Gyölekezetek végezésével azt állattyák; †[1969] hogy, a' Christus Urunktúl rendelt *Sacramentomok* természetiben, semmi változást nem tehet senki. V. Ördögi szemtelenséggel, teli torokkal azt kiáltya *Calvinus*; hogy a' *Pápák*, régtűl-fogva, a' mái napig, közönséges tudományúl azt követik: Először; hogy Nincs Isten. Másodszor; hogy, valamit írnak, és tanítnak Christusrúl, merő hazugság és csalárdság. Harmadszor; hogy a' Fel-támadásrúl-, és Bóldogságrúl-valo tudomány, csak csupa beszéd: *Quasi vero dubium sit, qualem Religionis speciem professi sint jam pridem PONTIFICES, cum TOTO Cardinalium Collegio, et HODIE profiteantur. Primum enim ARCANAE illius Theologiae, quae inter eos REGNAT, caput est; NULLUM ESSE DEUM. Alterum; Quaecumque de Christo SCRIPTA sunt, ac docentur, MENDACIA esse, et imposturas. Tertium; Doctrinam de futura Vita, et ultima RESURRECTIONE, meras esse FABULAS. Non omnes ita sentiunt; et pauci ita loquuntur, fateor: Jam pridem tamen haec ORDINARIA coepit esse Pontificum Religio. Hoc NOTISSIMUM est OMNIBUS qui Romam noverunt*.[1970] Ezt a' hihetetlen és hallatlan nagy Hazugságot, semmi-néműbizonysággal nem erőssíti *Calvinus*; Egy könyvet nem említ, melyben errűl valami jelenség olvastatnék; Egy Tanút nem állat, kivel ezt erőssítené: hanem, *ARCANA Theologia*, Titkon és rejtve tartot Túdománynak írja ezt lenni. noha más-felől, mindenek-elöt nyilván-valónak hirdeti, a' mit hazud. Illyen úndok vádolásokat, akár-mely alá-valo emberekrűl sem szabad senkinek el-hinni: hanem-ha sok, és világos nagy jelenségekkel fejére rakatnak. De *Calvinus*, bizonyítás-nélkül, a' Hazugság nagy-vóltával, akarta szavát hitelessé tenni.

[1968] •• Cal. 2.Thess. 2. v. 4.

[1969] † Concil. Trident. Sess. 21. cap. 2.

[1970] Calv. 3. Instit. c. 7. n. 27. Similia mentitur Liber Concordiae Lutheranae: Infra, li. 4. ca. 5. ¶. 2. n. 2.

hodogeus_j.indd 439 2025. 07. 21. 11:26:20

{256:} Számtalan sok töb Hazugságit említtyük ez-után *Calvinus*-nak, mellyeket kétszer le-írnyia nem szükséges. Hazud, †[1971] *Lib. 1. cap. 11. n. 16.* hogy a' *Nicaenum Conciliom*, a' Sz. Háromság tiszteletét, Képekre fordította. Hazud, mikor, *[1972] *Lib. 1. cap. 11. num. 16.* azt írja; hogy a' *Mártirok*-ide-
5 jében, nem vóltak Képek. Hazud, *Lib. 4. cap. 6. n. 17. Et cap. 7. nu. 3. et 21.* hogy a' Régiek, a' *Romai Pápát* Anyaszentegyház Fejének nem nevezték. Hazud, ''[1973] *Lib. 4. c. 7. nu. 4.* hogy *Leo* Pápát a' *Chalcédoni* Gyölekezet, *Universalis*, Közönséges *Pásztor*-nak nem hítta. Hazud, ••[1974] *Lib. 4. c. 17. n. 14.* hogy senki nincs a' Régiek-közzűl, ki az Ur-vacsorában, a' Kenyeret
10 és Bort meg-maradni nem hitte. Hazud, †[1975] *Lib. 1. c. 11. n. 9. 10. Lib. 4. c. 10. n. 23.* mikor azt írja; hogy a' bálványozó Sidók és Pogányok, az Igaz Istent imádták áldozattyokkal. Hazud, *Lib. 4. c. 12. n. 26.* hogy a' Régi Atyák, minnyájan javallották a' Püspökök Házasságát. Mert ö-maga, ugyán ot, *num. 24. 28.* meg-vallya; hogy *Siricius*, és *Jerónimus*, azt nem javallották. Hazud,
15 *Lib. 4. c. 12. n. 26.* hogy a' *Papisták*, az Apostolokat bátorsággal meg-utállyák. Hazud, *Lib. 4. c. 7. n. 30. Et cap. 9. n. 14.* hogy a' *Romai Ecclesia*, az Isten Igéjét, maga hatalma- és *Censurája*-alá veti. Hazud, ''[1976] *Lib. 3. c. 18. n. 8. Et Lib. 4. c. 14. n. 14.* hogy mí, az Igazulásban, ki-rekesztyük az Isten Irgalmát, és a' Christus érdemét: Es az Igazúlást, Hit-nélkül ígérjük. Hazud, *[1977] *Lib.*
20 *4. c. 19. n. 11.* hogy mí a' Keresztségben, semminek tartyuk a' Vizet, hanem csak az Olajozást böcsüllyük. Hazud, *Lib. 4. c. 17. n. 13.* hogy mí a' Kenyeret, Istennek tartyuk. Hazud, *Libro 4. c. 17. n. 47.* hogy Christus a' Pohárt, maga Vérének nevezte. Hazud, *Libro 1. c. 14. n. 10.* hogy Szent *János* Evangelista, az Angyalnak Isteni tiszteletet adot. Mert, ö-maga Calvinus, *Lib. 1. c. 12. n.*
25 *3.* hamisságnak mongya. Hazud, *Lib. 3. c. 4. n. 7.* hogy, a' *Pápisták* Vallása-szerént, még nincs Három-száz esztendeje, mikor a' Harmadik *Innocentius* Pápa kötelezet a' Gyonásra. Hazud, mikor, *Lib. 4. c. 19. n. 24.* azt kiáltya;

[1971] † Vide infra, li. 15. ca. 1. ¶. 4. nu. 6. in III. Argum.
[1972] * Ibid. n. 4. in fine.
[1973] '' Vide l. 10. c. 1. ¶. 3.
[1974] •• Lib. 11. ca. 4. ¶. 4.
[1975] † Lib. 15. ca. 1. ¶. 2. n. 2.
[1976] '' Lib. 22. c. 2. ¶. 3.
[1977] * Lib. 3. ca. 11. ¶. 7.

hodogeus_j.indd 440 2025. 07. 21. 11:26:20

hogy a' Pápisták-közöt, alig vagyon tíz-közzűl egy, a' kiben Ördög nem vólna; és azért kel *Exorcisták*-nak lenni.[1978]

Plutarchus-ban olvastam; hogy *Lacedemonium*-ban az Ifiaknak meg vala engedve, hogy lophassanak: Es, a' ki lopását el-titkolhatta, mint jó-indúlatu, üdő-jártában elő-kelhetö, és Haza szolgálattyára választandó Ifiat, meg-dicsírték, és ajandékozták: de, a' kit lopáson kaptak, mint goromba-elméjűt, és jövendő szolgálatra alkalmatlant, igen meg-pálczázták. Ha az Uj Tanítók-közöt szabadon hagyatot, hogy mindenik hazudhasson ellenünk: ottan csak azt a' határozást rendelnék, hogy, a' ki tettetes színnel hazud, és gyalázza a' *Pápistákat*, annak lenne bocsülleti, hogy jól bé tudta baronálni, és el-hitetni találmányát: a' ki pedig ily nyilván, ily tapasztalható hamisságokat beszél, mint *Calvinus*, bottal bűntetnék. mivel effélékkel, ugyan hitele és böcsülleti apad a' *Calvinistaság*-nak. Es az okos ember, ellenünk-való szavait a' *Calvinisták*-nak nem hiheti, látván hogy ily nagy dologban, ily szemtelen bátorsággal hazudnak; mint-ha *Indiai* dologrúl szóllanának, és markokban nem tapasztalhatnák Hazugságokat.

{257:} *Luther*, egy Könyvében okát adván, Miért égette-meg a' *Jus Canónicumot:* Pápák Végezésének mongya; hogy, sem a' *Pápa*, sem az ö-alatta-valók, nem kötelesek az Isten parancsolattyára; *Cap. Solitae. Extra. de Majoritate.* Azzal-is vádollya a' *Pápákat*; hogy magokat minden Törvénytűl fel-szabadíttyák, mint-ha nékik hatalmok vólna az Isten Törvényén; *Cap. 1. de Constit. in Sexto.* Ezekben, oly nagyot hazud *Luther*, hogy csudálom mint fért-ki száján. Semmit effélét nem tanítottak a' *Romai Pápák:* sőt irásokban, mindenüt azt hirdetik; hogy ők, az *Apostolok* és *Próféták* írása-ellen; Isten parancsolattya-ellen, a' Sz. Atyák Végezése-ellen, nem cselekedhetnek.[1979] Halhadsza szavát *Urbanus* Pápának: †[1980] *Inde novas Leges Romanus Pontifex dare potest, unde Evangelistae aliquid, et Prophetae nequaquam dixerunt. Ubi vero aperte Dominus, vel ejus Apostoli, et eos sequentes Sancti Patres, sententialiter aliquid definiverunt: ibi, non novam Legem Pontifex dare, sed*

[1978] Vide, li. 3. c. 11. ¶. 8.

[1979] Luth. tom. 2. Lat. Vittemb. 1546. per Lufft, de Causis exusti Iuris, fol. 125.
Idem, Mathes. Concion. 2. de Luthero. An: 1520.

[1980] † Ap. Gratian. Caussa 25. qu. 1. Can. 6.

hodogeus_j.indd 441 2025. 07. 21. 11:26:20

quod traditum est, usque ad animam et sanguinem confirmare debet. Ugyan ezen formán ír Sozimus: ’’[1981] *Contra Statuta Patrum condere aliquid, vel mutare, nec hujus quidem Sedis potest autoritas: apud nos enim inconvulsis radicibus vivit Antiquitas, cui Decreta Patrum sanxere reverentiam*. Végezetre, *Leo* Pápa imigyen szól: *Sicut quaedam sunt, quae nulla ratione possunt convelli: ita multa sunt, quae, aut pro necessitate temporum, aut pro consideratione aetatum, oportet temperari: illa consideratione semper servata, ut in iis, quae dubia fuerint, aut obscura, id noverimus sequendum, quod nec praeceptis Evangelicis contrarium, nec Decretis Sanctorum Patrum inveniatur adversum*.[1982] Sokszor azt-is mongyák a’ Pápák; *[1983] hogy, az Isten parancsolattya-ellen, senkinek nem kel engedni. Azért *Sleidanus*, egyébképpen hazug *Historicus*, így ír e’ dologrúl: †[1984] *Thomas Aquinas, quem omnes Theologi sequuntur, fatetur, Pontificem non posse novos Articulos condere, nec abolere relictos a Patribus et Apostolis*.

A’ *Luther*-tűl említet helyeken, semmi afféle nincsen a’ mit hazud. Mert, *in Cap. Solitae.* a’ Kilenczedik *Gergely Pápa*, csak azt mongya; hogy, midőn Sz. *Péter* parancsollya, hogy engedelmesek legyünk a’ Királyoknak: azoknak parancsollya, kik a’ Király birtoka-alat vannak. Azért, nem következik ebből, hogy a’ *Pápa*, kivált-képpen a’ Lelki dolgokban, és az Egyházi igazgatásban, tartozik engedni a’ Királynak, melynek birtoka-alat nincsen. A’ Második helyen, *Cap. 1. de Constit. Bonifacius Octavus* nem szól közönségesen minden Törvényekrűl, hanem a’ *Constitutiók*-rúl, az Anyaszentegyház rend-tartására néző Parancsolatokrúl: ezeket mongya, hogy a’ *Pápa* meg-újíthattya, vagy el-ólthattya, ha a’ szükség kívánnya. Tudom, hogy egy *Glossa* továb mégyen, és azt beszélli; ••[1985] hogy, midőn a’ *Pápa* azt fel-szenteli a’ kinek két Felesége vólt, az *Apostol* parancsolattyában *dispensál*, lágyitást tészen: De Egy az; hogy, mí-nállunk a’ *Glossá*-nak vékony böcsülleti vagyon: mert

[1981] ’’ Ibid. Can. 7.

[1982] Ap. Gratian. Dist. 14. c. ult.

[1983] * Causs. 11. qu. 3. Can. Si Dominus. Can. Qui resistit.

[1984] † Sleidan. li. 1. Hist. An: 1518.

[1985] •• Glos. Distin. 33. Canon. Lector. Dist. 82. Canon. Presbyter.

hodogeus_j.indd 442 2025. 07. 21. 11:26:20

sok †[1986] kábaságok, söt tévelygések, vannak híntve a' *Glossá*-ban. Annak-okáért, *1572*. esztendőben, *Pius Quintus* parancsolattyából, *Sacri Palatii Magister*, *Manriquez Tamás*, egy *Expurgatorius Indexet* csinált a' *Glossá-ra*; melyben a' *Glossá*-nak, csak a' *Gratianus Decretomá*-ban, Nyólczvan-nyólcz tévelygését meg-bélyegezte: a' *Gergely Pápa Decretalissá*-ban, Harmincz-kilenczet: a' Hatodik *Decretá*-{258:}*lis*-ban, Tizen-hatot: a' *Clementinák*-ban, Nyólczat. Annak-utánna, a' *XIII. Gergely Pápa* idejében ki-nyomtatot *Decretom* karejára, sok helyen fel-jegyeztettek a' *Glossa* eseti, hogy ezeket künnyebben el-távoztathassanak a' tudatlanok. Más az; hogy, mint az *Apostolok*-kal nem ellenkezünk, véres, és fojtot állatot meg-évén, ''[1987] noha ezt az *Apostolok* meg-tíltották: úgy, mikor bizonyos és szükséges okokért, a' *Pápa* fel-szenteli azokat kiknek két Feleségek vólt, nem szökik szembe az *Apostollal:* Es a' *Glossa*-is, talám a' *Dispensatiót*, *pro Declaratione*, vészi.

Beza azt írja; hogy a' *Pápisták*, a' Fajtalanságot bűnnek sem tartyák: *[1988] *Quasi vero, si nobis scortatio probaretur, deserendus esset Papatus; in quo flagitium illud, ne inter levissima quidem vitia numerari, quis tandem ignorat?* Hök barom, nem tudsz-e szemérmetesben hazudni?

A' Fel-földi *Predikátorok*, nyomtatot könyvökben, azt hirdetik; hogy, a' *Pápák* engedelméből, szabad a' Papoknak fajtalankodni. Noha ez oly igaz, mely igaz hogy a' hó nem fejér, a' tűz nem meleg. De az Ujítóknak elég, ha a' tudatlanok-elöt gyűlőltetnek minket; *Dolus, an Virtus, quis in hoste requirat?* nem gondolnak vélle, ha horgason esik-e, vagy igyenessen, káromkodó böfögések.[1989]

Vithakérus azt írja; hogy a' *Pápisták*, Isten-gyanánt tisztelik a' Pápát: *Papistae omnes colunt Papam, tamquam DEUM.* Ebben szem-látomást hazud, mint meg-mutatám másut. Mert, soha senkinek közzűllünk elméjébe sem tűnt, hogy a' *Pápá*-nak Isteni tiszteletet adna; tudván, hogy ő-is oly gyarló, halandó, rothadandó ember, mint akár-ki közzűllünk.[1990]

[1986] † Dist. 45. Canon. Disciplina: Meretrix est, quae admisit plus quam 23. millia virorum. Praefat. Clement. Papa a Pape, Interjectione admirantis.

[1987] '' Act. 15. v. 29.

[1988] * Beza, Confess. ca. 7. De Matrimonio.

[1989] Lásd Gyarmathi-ellen, cap. 6.

[1990] Vithak. qu. 5. De Eccles. c. 8. fol. 502. Vide infra, li. 15. c. 1. ¶. 5.

hodogeus_j.indd 443 2025. 07. 21. 11:26:20

¶. 4. Szent PETER-nek Romában nem-létérül, hímes Hazugság.

A' régen történt dolgokrúl, mellyek sérelmére lehetnének az Uj Vallásoknak, oly nyilván, és bátran tetováznak az Ujítók, hogy az éktelen Hazugságok, ugyan el-futamodnak elöttök. Egyéb dolgokat halgatással mulatván, mellyeket a' *Pápák*-ra kentek; noha oly bizonyos, hogy Szent *PETER Romá*-ban szenvedet Mártiromságot, mely bizonyos hogy *Julius* Császár *Romá*-ban lakot, és azon Várasban öletet-meg *Brutus*-túl: mindazáltal a' minapi emberek, csak nem Hit ágazattá akarják tenni, hogy Sz. *Péter* nem vólt *Romá*-ban: és, gyermeki tudatlanságból támadot fortélyokkal, mint valami erős bizonyságokkal, bé akarják kötni szemeket az embereknek.[1991]

Ezt cselekeszi †[1992] *Hunnius*, ''[1993] *Vithakérus*, söt *Calvinus* ö-maga: ki, noha eggyüt azt írja, hogy, a' Régieknek egyenlő tanu-bizonyságaért, nem tagadgya hogy *Romá*-ban öletet-meg Sz. *Péter:* de azt nem hiszi, hogy ot Püspök vólt, és sokkáig lakot: *[1994] *Propter consensum Scriptorum, non pugno quin illic sit mortuus: sed Episcopum fuisse, praesertim longo tempore, persuaderi nequeo*. Másut, ezt viszsza-tekeri, és, csak költöt dolognak mongya hogy Sz. *Péter Romá*-ban vólt: ••[1995] *Vetus illud commentum (quod Petrus Romanae Ecclesiae praefuerit) nihil habet coloris: nec video, cur Eusebio, et aliis placuerit. nisi quia illo errore jam occupati erant, Petrum Romae fuisse*. †[1996] *Certe, nisi maria et terras momento transvolaverit* (Petrus,) *procul ab Italia mortuum esse constat*. *[1997] *Nulla probabili conjectura temere persuasum, quidquid tradunt de Romano Petri Episcopatu*.

Hogy pedig Sz. *Péter* nem vólt *Romá*-ban, hanem csak *Jerusalem*-ben {259:} lakot, így bizonyíttya Hunnius: ''[1998] *Nicéforus*, *Evódiust* követvén, azt írja; hogy Urunk Szenvedése-után, hét esztendővel és hat hólnappal,

[1991] Talibus pleni Balaeus, Sleidanus, Benno, Vergerius, Speculum Pontific.
[1992] † Hunn. De Eccles. part. 2.
[1993] '' Vithaker. qu. 6. De Eccles. c. 2.
[1994] * Calv. 4. Instit. c. 6. n. 15.
[1995] •• Calvin. in 1.Petr. 5. v. 13. Similia, Philip. 2. v. 21.
[1996] † Calv. 2.Pet. 1. v. 14.
[1997] * Idem, in Argumento ep. Petri 1.
[1998] '' Niceph. li. 2. cap. 3.

hodogeus_j.indd 444 2025. 07. 21. 11:26:21

let a' Sz. *Pál* meg-térése: de közönségessen azt taníttyák a' Doktorok; ••[1999] hogy egy, vagy két esztendővel Christus Menybe-menése-után, let Sz. *Pál* fordúlása. Az-után, mingyárt *Arabiá*-ba ment, *Galat. 1. v. 17.* Onnan viszszatért *Damáscus*-ba, és három esztendő-múlva fel-ment *Jerusalem*-be, és ot találta Pétert; *Galat. 1. v. 18. Actor. 9. v. 25. 26.* Midőn tizen-ötöd napig mulatot vólna *Jerusalem*-ben, *Syriá*-ba és *Ciliciá*-ba fáradot, *Galat. 1. v. 21.* Tizennégy esztendő-múlva, ismét *Jerusalem*-be ment, *Galat. 2. v. 1.* akkor-is Sz. *Pétert Jerusalem*-ben találta, *Galat. 2. v. 9.* Akkor ismérték-meg, ugy-mond Sz. *Pál*, hogy ö-reája bízatot a' Pogányok tanítása, mint *Péter*-re a' Sidóké. Ezekből meg-tetczik (ugy-mond *Hunnius* †[2000],) hogy Sz. *Péter* mind-ennyi ideig *Jerusalem*-ben lakot, és csak a' Sidókat tanította. Akkor-is azt végezék, ugy-mond Sz. Pál, *Gal. 2. v. 9.* hogy *Péter*, *Jakab*, és *János*, a' Sidókat tanítanák; *Pál*, a' Pogányokat. Ha pedig Szent *Péter*, Urunk Menybe-menése-után, közel húsz esztendeig *Jerusalem*-ben lakot: lehetetlen, hogy az-után *Romá*-ban huszon-öt esztendőt tőltöt, és úgy öletet-meg *Neró*-túl; mint meg-tetczik a' Császárok Birodalminak esztendő számából. Hogy pedig az-után sem ment *Péter Romá*-ba, abból ki-tetczik: mert Pál, a' *Roma*-béliekhez írván, huszon-öt embert neveken nevez, és köszönti őket, *Péter*-rűl nem emlekezik.[2001] maga ha *Romá*-ban let vólna, őtet sem hadta vólna köszöntés-nélkül. Az-után, mikor fogva vólt Szent *Pál*, senki nem segítette őtet. maga ha *Romá*-ban let vólna *Péter*, segítség-nélkül nem hadta vólna szolga-társát.[2002]

Ezek, merő esztelenségek. Mert, noha Szent *Pál* tizen-négy esztendő-múlván *Jerusalem*-ben találta *Pétert*: de abból nem következik, hogy közbenvetet üdő-folytában *Jerusalem*-kivűl nem vólt Szent *Péter:* sőt a' Szent Irás nyilván mongya; hogy, *Egressus abiit in alium locum*.[2003] †[2004] *Petrus pertransiit UNIVERSOS*; Szent *Péter* sok helyekre ment. *Claudius* Chászár ki-űzé *Romá*-ból a' Sidókat, mint Szent Lukács írja, *Actor. 18. v. 2.* akkor Szent *Péter*-nek-is ki kellet menni, ugy-mond *Niceforus, lib. 2. cap. 35.*

[1999] •• Baronius, An. 34. et 36. Serar. Thesi 1. de Paulo.
[2000] † Id. Calv. 1.Petr. 5. v. 13.
[2001] Rom. 16.
[2002] 2.Tim. 4. v. 16. Colos. 4. v. 11.
[2003] Act. 12. v. 17.
[2004] † Cap. 9. v. 32.

hodogeus_j.indd 445 2025. 07. 21. 11:26:21

Fel-jegyzette *Beza*-is a' Régiek irásából; hogy Szent *Péter*, néha *Romá*-ba, néha *Antiochiá*-ba ment.[2005]

A' Régiek eggyeznek abban, hogy Sz. Péter *Antiochiá*-ba ment elöször; az-után *Romá*-ba: és mikor *Claudius* ki-űzte a' Sidókat, akkor ismét *Jerusalem*-be tért; és Tizen-négy esztendő-után, ot vólt másodszor szemben Sz. *Pál*-lal. De, mivel a' Sz. Irás fel nem jegyzi, mely esztendőben let a' Szent Pál térése; vagy mely esztendőben űzte-ki *Claudius* a' Sidókat; söt, a' mi nagyob, Szent Pál sem jelenti, honnan kel számlálni azt a' Tizen-négy esztendőt, mely-után viszontag *Jerusalem*-ben *Péter*-rel szóllot, *Galat. 2. v. 1. 9.* Innen vagyon, hogy Némellyek, A' Szent *Pál* téresétűl szamlállyák a' Tizen-négy esztendőt: Némellyek; a' *Péter*-rel-való elsö szemben-lételtűl.[2006]

Ha a' Szent *Pál* térése, Urunk Menybe-menése-után két esztendővel let; az-az, Christus születése-után Harmincz-ötödik esztendőben; Az-után három esztendővel, az-az, *38.* esztendő végében, Szent Pétert *Jeru*-{260:}*salem*-ben találta Szent Pál: Urunk születése-után, *39.* esztendőben, ment Szent Péter *Antiochiá*-ba, és ot hét esztendeig ült. Negyven-hat esztendő kezdetin, Szent *Pál* fordúlása-után tíz esztendővel, *Claudius* Uralkodásának második esztendeje végén, *Romá*-ba ment Szent *Péter.* A' kik Szent *Pál* téresétűl szamlállyák azt a' Tizen-négy esztendőt, ugy-mint *[2007] *Jerónimus*, *Epifanius*, és egyebek, azt mongyák; hogy *Claudius* Birodalmának hatodik esztendejében, űzettek-ki a' Sidók *Romá*-ból; az-az, Urunk születése-után, *49.* esztendőben: Szent *Pál* térése-után *14.* esztendővel, mikor negyedik esztendeje folyna a' Szent *Péter* Romai lakásának. *Baronius*, a' Tizen-négy esztendőt, számlállya Szent *Péter* és *Pál* elsö szembe-lételétűl: Es azt írja; hogy *Claudius* Uralkodásának kilenczedik esztendejében, Urunk Születése-után *51.* esztendőben, űzettek-ki *Romá*-ból a' Sidók, mikor a' Sz. *Pál* téresének *17.* esztendeje folyna. De, akár-honnan számláltassék a' Tizen-négy esztendő: helyén maradhat; hogy, mikor *Claudius* ki-űzte *Romá*-ból a' Sidókat,

[2005] Beza, Actor. 12. v. 17.

[2006] Act. 18. v. 2.

[2007] * Serar. Thesi 73. de Apostolis, et 55.

hodogeus_j.indd 446 2025. 07. 21. 11:26:21

és *Péter*-nek ki kellet menni: akkor ismét Tizen-négy esztendő-múlva, *Jerusalem*-ben találta *Pétert* Szent *Pál* Apostol.[2008]

Bezzeg, ha Sz. *Pál* azt mondaná, hogy mind addig, míg Sz. *Péter*-rel másodszor szembe vólt, Tizen-négy esztendő-után, Sz. *Péter* el nem távozot *Jerusalem*-tűl, helyes vólna a' *Hunnius* erőssége: de ezt Sz. *Pál* nem mongya. Azért, oly vastag a' *Hunnius Argumentoma*, mint ha valaki így eszeskednék: Ez-elöt tizen-hat esztendővel, a' mí Koronás Királyunkat én *Poson*-ban láttam; most-is ot látom: tehát azúlta *Pragá*-ban nem vólt, és ot a' Királyi székbe nem helyheztetet. Efféle Bizonyság, nem illik józan emberhez. *Claudius* üldözése-után, hány esztendőben tért *Romá*-ba Szent *Péter*, írva nem találom. Azt olvasom; hogy Sz. *Pállal*-eggyüt meg-öletet, *Anno Christi 69. Neronis 13.* Romába-valo elsö menetele-után *24.* esztendővel, és ''[2009] egy-nehány nappal; az-az, Huszon-öt esztendő folyásában.

Nem-is úgy végeze *Péter*-rel Sz. *Pál*, hogy eggyik csak Sidóknak, másik csak Pogányoknak predikállyon: mert így, fel-bontották vólna a' Christus rendelését, ki Sz. *Péter*-re *[2010] bízta Minden Juhait: maga-is Sz. *Péter* azt mongya, *Actor. 12. v. 7.* hogy Isten őtet azért választotta, hogy ö-általa hidgyenek a' Pogányok. Végezetre, őtet-is illette ama' parancsolat; †[2011] Mennyetek az egész világra, predikállyatok minden nemzeteknek. Azért Sz. *Péter*, ••[2012] *Cornelius*-nak, és vélle-lévö Pogányoknak hirdette Christust: Sz. *Pál* sem csak a' Pogányoknak, hanem a' Sidóknak-is gyakran predikállot, a' mint *[2013] olvassuk az Irásban. Sőt azt írja Szent *Lukács*, ''[2014] hogy ugyan szokása vólt Sz. *Pál*-nak, hogy először a' Sidóknak predikállot, a' hol Sidók vóltak. Azért, Vagy csak azt végezték †[2015] egy-más-közöt az *Apostolok*, hogy Sz. *Péter*-nek kivált-képpen-valo gongya lenne a' Sidókra, Sz. *Pál*-nak

[2008] Baron. Anno 51.
[2009] '' Occisus, 29. Iunij.
[2010] * Ioan. 21. v. 16.
[2011] † Matt. 28. v. 16.
[2012] •• Act. 9. v. 38. c. 10. v. 20.
[2013] * Act. 13. v. 14. ca. 14. v. 1. c. 28. v. 1.
[2014] '' Act. 17. v. 2.
[2015] † Ita Baron. An: Christi, 51. ex Hieron. et aliis.

hodogeus_j.indd 447 2025. 07. 21. 11:26:21

a' Pogányokra: vagy, a' végezés csak Sidó-országra szolgált, míg ot vóltak: vagy csak határozot bizonyos üdőre szolgált a' végezés.

Ha Sz. *Pál* nem köszönti *Pétert* Levelében, nem csuda: ••[2016] mert, Vagy akkor *Romá*-ban nem találtatot Sz. *Péter*, hanem Sidó-országba ment vólt; vagy, ha ot vólt, ki tudgya, talám Sz. *Péter*-nek külön írt, és azért nem köszöntötte a' közönséges Levélben.

Azon-képpen, mikor *Romá*-ban fogva vólt Sz. *Pál*, akkor távúl lehe-{261:}tet *Romá*-túl Sz. *Péter:* mivel, mint vígyázo *Pásztor*, gyakran kerűlte Juhait, és minden-felé ki-terjesztette vigyázását.

De azt mongyák az Ellenkezők; hogy a' Régi *Historicusok*, nem egy nyomban taníttyák a' Sz. *Péter Romá*-ba menésének, és ot laktának esztendeit. Ebből azt hozzák-ki, hogy semmi sem vólt az ö *Romai* Székinek felemelésében. Erre csak azt felelem; hogy, ezen nyomon meg-bizonyíthatnák, hogy Christus e' világon nem vólt; vagy, hogy Isten nem teremtette e' Világot; vagy hogy, sem *Roma*-Várasa, sem *Corvinus Mátyás* Király, nem vóltak. Mert a' túdós emberek, e' koráig meg nem eggyesedhettek, menyi esztendő-elöt teremtetet e' Világ: mely esztendőben, és hány esztendős-korában hólt-meg Christus: *Roma*-Várasának elsö fondálojárúl, éppítesének idejérűl, és módgyárul, a' régi *Historiák*-ban sok külömbözés vagyon; a' mint *Plutarchus*, és *Solínus* írják: *Matyás Király*-rúl azt írja *Bonfinius*; hogy *47.* esztendős-korában hólt-meg: *Filippus Cominaeus*, a' ki *Mátyás Király* idejében írta *historiáit*, azt mongya; hogy csak huszon-nyólcz esztendős vólt mikor meg-hólt. De mivel az Ujítók okoskodása csak tétovázo, és út-vesztésre gondolt csavargás, hadgyuk ebben ezeket.[2017]

[2016] •• Corn. Cornelii, ad Rom. 16. v. 16. Dubium est ap. Chronologos propter diversam supputationem, Quot annis Christus vixit: quo anno natus: quo mortuus: Ergone dubium erit, an omnino vixerit? O caput!

[2017] Plutarch. in Romulo. Solin. ca. 2. Bonfin. Decad. 4. l. 8. Comin. li. 10. Comment.

hodogeus_j.indd 448 2025. 07. 21. 11:26:21

¶. 5. Az IESVITAK-rúl költöt Tekélletlenségek.

A' Hamis Tanítókat, egyéb gyalázatos nevek-közöt, a' Sz. Irás Szemtelen Ebeknek nevezi, *Isai. 56. v. 11. Philip. 3. v. 2. Apocal. 22. v. 15.* Az Ebeknek oly természete vagyon, hogy, ha eggyik az úczán kezd ugatni, a' szomszéd kuvaszok-is mingyárt ugatnak, noha semmit sem látnak, sem hallanak egyebet az egy Eb-ugatásnál. Annak-felette; az Ebek leg-inkáb arra agyarkodnak, a' kit nem ismérnek. E' két kellő Tulajdonságot, nyilván követik az Uj Tanítók, kivált-képpen a' *Jesuiták*-rúl szólván. Mert, a' kiknek ezekkel semmi isméretségek nincsen; és sem erkőlcsöket, sem magok-viselését nem tudgyák, azok leg-merészebben mardossák, és hamis hír hordozással gyalázzák őket: és csak azért szidgyák 's gyalázzák, mert a' töb *Predikátorok* ugatását hallyák; és a' régi Példa-beszédet akarják követni; *Ulula cum Lupis, cum quibus esse cupis.* Annak-okáért, nem csak a' régen történt dolgokban ravaszkodnak, de sokkal szemtelenbűl hazudnak, a' mí üdőnkben kőltöt *Fabulák*-nak álnakúl gondolt beszélgetésiben. Mert látván, hogy akár-mint agyaskodgyanak, Igazsággal fel nem érik; a' Pokol-béli Ördög régi rongyos Hazug patvarkodásit vészik-elő: és iszonyú rútságokkal, hajunk szálai fel-állato éktelenségekkel, vádollyák az Anyaszentegyházban munkálkodó Tanítókat; hogy meg-gyülőltessék, és az embereket tőllök el-idegenítcsék. Efféle dolgokat pedig, nyomtatva ki-bocsátnak: de úgy, hogy, sem annak a' ki írta, sem a' helynek a' hol nyomtatták, nevét fel nem jegyzik.[2018]

Ha a' régi Keresztyénség szentségére merte kenni, és kőlteni a' Hazugság Lelke, ama' nem régen említet éktelenségeket: nem csuda, hogy most-is azon Pokol-béli Ördög, a' magának foglalt *Predikátorok*-által, hasonló rútságokkal akarja terhelni a' Híveket, személyek gyalázattyával tudományokat kétessé akarván tenni. De mint-hogy elein, szerét nem tehette ártalmas igyekezetinek; mert azoknak méltatlanságát dél-színre hozták a' Christus juhainak Pásztori: úgy most-is, meg-csökönik szándekában {262:} a' gonosz Ördög. Mert oly nyilván markokban kapjuk a' Hamisság hintegetőknek színetlen Hazugságokat; hogy a' magok részérűl-valók-is, kiknek orczájok és szemérmek vagyon, általlyák és szégyenlik dolgokat.

[2018] Calv. li. 3. ca. 3. n. 2. Iesuitae, sodales Anabaptistarum, et similes quisquiliae.

hodogeus_j.indd 449 2025. 07. 21. 11:26:21

Hadgyunk bár békét azoknak, mellyeket Atyáink idejében, a' *Barátokra*, *Apáczákra*, *Papokra* költöttek: eszekbe vévén, hogy a' *Jesuiták* jó-forgódasával naponként pusztúl az Ördög országa, éppűl a' Christus *Ecclesiá*-ja; leginkább ezekre agyarkodnak, és minden dühösségeket köszörűlik a' pártos Tanítók. Azért, oly szörnyű hamisságokat kennek gyakorta reájok, hogy, Ördög segitsége-nélkül, emberi elme ezeket meg sem gondolhatná. De soha eddig oly dolgot nem koholtak a' Rágalmazók, mellyet el-nyegtek vólna a' *Jesuiták*; és, elégendő mentségekkel le-rázván magokrúl, heven torkokba nem vertek vólna. Mert, mihent valamely helyt neveztek, a' hol a' *Jesuiták* (hogy már) éktelenűl cselekedtek: ottan ugyan azon helyen, a' Fejedelmektűl, és Váras Tanácsitúl (kiknek senki kétessé nem teheti efféle dolgokrúl-való tanu-bizonyságát) ö-magok azt kérték a' *Jesuiták*, hogy az Igazság megláttassék: és, ha bűnösök, bűnhödgyenek; ha ártatlanok, a' Fejedelem, vagy Váras, pecsét-alat adgyanak bizonyságot ártatlanságokrúl, és szégyenyítcsékmeg orczájokat a' káromlóknak.[2019]

Leg-először, az Istenben el-nyugodt, és kegyessen hiszük hogy üdvözűlt, *Báthori István* Lengyel *Király* idejében, *1586.* esztendőben, egy Könyvecskét nyomtatának *Német*-országban; melyben, sem a' nyomtatás helye, sem az *Autor* neve nincsen. Ebben sok szóval beszéllik, mint fogatot-meg *István* Király, *Nilus*-nál három *Jesuitát*, és kerékben törette őket, sok éktelen rút vétkekért. Es, noha mind ö-maga *István* Király, mind a' *Krakkai* Püspök, *Miskowski Péter*, a' Krakkai Tanátcsal egyetemben, írva tettek bizonysagot, hogy semmi azokban a' magoktúl le-omlandó hamis kőltésekben nincsen: de azért a' *Lutheristák* és *Calvinisták*, most-is azt alíttyák, hogy való dolgot beszéllettek. Es, mivel a' mí Nemzetünk-elöt böcsülletes az *István Király* emlekezeti, írjuk ide szórúl szóra, a' mit e' dologban felelt a' *Mogunciai* Erseknek: ki, végére akarván a' dolognak menni, önnön-magát a' Királyt kérdette a' dolog történetirűl.

Stephanus, DEI Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Samogitiae, Livoniae, etc. Transilvaniae Princeps; Reverendissimo in Christo Patri, Domino Volfgango Archiepiscopo Moguntino, S. Romani

[2019] Seneca, epist. 91. in fine: Dementia est vereri, ne infameris ab infamibus.

hodogeus_j.indd 450 2025. 07. 21. 11:26:21

Imperii per Germaniam ArchiCancellario, et Principi Electori, etc. Amico nostro charissimo, Salutem, et omnis felicitatis incrementum.[2020]

Reverendissime in CHRISTO Pater, amice noster charissime. Literas P. V. una cum figmento Germanico de Patribus quibusdam Jesuitis, qui ob nescimus quae facinora, supplicio a nostris affecti in eo finguntur, recte accepimus: fabulamque eam, primum Nos non sine admiratione legimus: deinde Senatoribus etiam nostris, qui tunc circa nos erant, universaeque Aulae nostrae proponi jussimus. In qua, nemo omnium extitit, qui non modo falsissime eam confictam, verum ab omni etiam similitudine veri alienam non agnosceret; sicque existimaret, nulla refutatione opus eam habere, quae omnibus partibus seipsam labefactaret. Praeterquam enim, quod narratio ipsa nullo fere loco cohaereat, eo etiam tempore Cracoviae {263:} *Nobis praesentibus res gesta fingitur; quo nos, non modo Cracovia jam discesseramus, verum aliquamdiu ante, in Magnum Ducatum nostrum Lithvaniae perveneramus. In Nilo deinde perfecta scribitur. quo quidem nomine, celeberrimum in Aegypto fluvium esse scimus: in nostro autem Regno, nullum vel obscurissimum locum exstare, qui eo nomine sit. Itaque is sensus fere omnium, qui eam cognoscerent, fuit, ut Catholicis quidem voluptatem, tam aperte deprehensa vanitas Haereticorum; hisce pudorem, eadem sociorum suorum vanitas adferret: omnes autem dignissimum poena judicarent Autorem, qui figmento tam manifesto, hominum innocentissimorum famam traducere ausus fuerit.*

Verum natura ea pravitatis ut semper fuit, ita nunc etiam est; ut ubi veritate contra Veritatem efficere nihil possit, ad Fabulas atque calumnias confugiat. Nos quidem, cum in Regno, ac ditionibus nostris, Societatis ejus Patres, ad juventutem excolendam non paucos foveamus, testimonium hoc illis vere tribuere possumus: non modo nullum eorum unquam in Regno nostro, ob facinus aliquod supplicio affectum, sed ne accusatum quidem, aut minimam suspicionem facinoris alicujus, unquam in ullum eorum collatam. Itaque omnes vixisse, et vivere, ut dignissimos eos Clementia nostra judicemus: obque singularem pietatem, et vitae sanctimoniam, multo etiam chariores

[2020] Vide Romani Veronen. Artem mentiendi Calvin. Dialog. 2. fol. 85. Becani Aphorismos Calv. Aph. 15. Bernar. Dörhoff, Praefat. Apodixis blasphemiarum Calvini, circa tres primos Symboli Articulos.

hodogeus_j.indd 451 2025. 07. 21. 11:26:21

Nobis sint. Quod reliquum est, Paternitatem V. quam optime valere cupimus. Grodnae, die 13. Mensis Julii. Anno Domini, 1586. Regni nostri Undecimo.

Stephanus Rex, etc.

Meg-szűnének-e a' Káromlók, minek-utánna ily böcsülletes Királynak bizonyságával ostoroztatának? Nem szokások hogy ércsenek a' szégyenhez. Sőt látván, hogy it markokban kapták Czigányságokat, nagyob orczátlansággal ismét, *1598.* esztendőben, *Hollandiá*-ban egy Könyvet bocsátának az emberek-közibe: melyben azt írják; hogy a' *Duacum*-ban lakozó *Jesuiták*, *Pan Péter*-nevü embert, sok ígéretekkel arra doblottak, hogy *Mauritius* Herczeget orozva meg-öllye. *Melchior Val* fö *Jesuita* vólt a' dolog vezére. Az-után, a' *Provincialis*, egy szentelt hangyárt, és mordály puskát adot *Péter*-nek; és a' gyontatás-után, tellyes *Indulgenciát* bév kézzel osztogatot néki. Ezt az egész *histrioniát*, mint egy Szent Irást, úgy el-hitték a' Viszsza-vonyók, és nagy hamar az egész világra ki-terjeszték.

Ittis el-szakada kötelek a' Hamisság fondálóinak, és orczájok pirúlasára térűle találmányok a' fondorlóknak. Mert *Costérus Ferencz*, meg-felelvén egész könyvben erre a' *Fabulá*-ra, a' Könyvet a' *Hollandiai* fö Rendeknek ajánlá és küldé: felette kérvén őket, hogy siketségre ne vegyék ezt a' dolgot, hanem keressék-fel, ki légyen a' ki ezzel vádollya a' *Jesuitákat?*[2021] és mennyenek végére, ha vagyon-e valami a' dologban, vagy semmi sincsen? Ö fejét örömest elő-viszi: Ha ez így vólt, először-is minden kegyelem-nélkül az ö feje el-üttessék. E' mellet, az *Antverpiai*, *Bruxellai*, *Duáci*, és egyéb fö Városok pecsét-alat kőlt Leveleket, nyomtatva ki-bocsátá: mellyekkel meg-mutattya, hogy egész *Belgium*-ban nem vólt *Melchior Val*-nevü *Jesuita*. és akkor, mikor a' *Fabula* mongya hogy *Duacum*-ban a' *Provincialis* fel-fegyverkeztette *Pétert*, *Bruxellá*-ban vólt, nem *Duacum*-ban, a' *Provincialis*. Végezetre, hogy illen *Pan Péter*-nevü ember, soha *Dua*-{264:}*cum*-ban a' *Jesuiták*-nak nem szolgált; sőt, soha csak házokban sem vólt. Ezeket, és töb hasonló jelenségeket, egesz Városok, és hites Tanácsok Leveleivel

[2021] Francisc. Costerus, Libro, Sica Tragica.

hodogeus_j.indd 452 2025. 07. 21. 11:26:21

meg-bizonyítá *Costérus.* Ezzel úgy meg-szégyenűlének az *Hollandiai Calvinisták*, hogy továb e' dologrúl tudakozni sem merének.[2022]

It sem foga az orczázás rajtok: mert, Szalonna nem lészen semmi perseléssel a' kuvaszból. Azért, Uj hírt nyomtatának ismét *Hollandiá*-ban, *1600.* esztendőben: tudni illik; hogy *Madrid*-ban, a' Szent *Jerónimus Clastromá*-ban, *Augustus*-nak *29.* napján, midőn vacsorán jól laktak vólna a' *Jesuiták*, és a' bor szez meg-ütötte vólna fejeket, öszve vesztenek a' kurvák-felet, mellyeket férfiu ruhában mellettek tartottak: és a' Gárgyán, haragjában egy *Jesuita* torkát késsel által-verte. Ezen a' többi fel-zendűlvén, a' Gárgyánt meg-ölték, és egy-más-között addig harczoltak, hogy Száz hetven test maradot halva. A' Clastrom tavában pedig, Három-száz gyermek fejet találtak, kiket idétlen-korokban el-rekkentettek.

Azt mondhatnám it az Káromlóknak, a' mit Szent *Jerónimus* monda *Ruffinus*-nak: Ezek meg-mutattyák, hogy a' Hazugsághoz kedvek vagyon, de nincs mesterségek a' találmányban. Ugyan-is, ha a' gonosságnak annyi ereje vólna menyi igyekezeti, nem maradhadna békeségben az ártatlanság: †[2023] *Apparet voluntatem vos mentiendi habere, artem fingendi non habere.* *[2024] *Bene est, quod malitia non habet tantas vires, quantos conatus. Perierat Innocentia, si semper nequitiae juncta esset potentia; et totum, quidquid cupit calumnia, praevaleret.* De nem hagyák magokhoz fűlni ezt a' gyalázatot a' *Jesuiták*, hanem, a' hamis hír-hordozó Kiáltók nyomában lének, és melegen nyakokba fordíták hazugságokat; nyomtatot Irásokkal, és Bizonyságokkal meg-mutatván, I.[2025] Hogy *Madrid*-ban a' *Jesuiták*-nak nincs oly Clastromok, mely Szent *Jerónimus Clastromá*-nak neveztessék. II. Hogy a' *Jesuiták*-között, nincs Gárgyán. III. Hogy a' *Madridi Collegiom*-ban, nem hogy Száz hetvenen fel-mészároltattak vólna, de közel sem laktak soha ot Százan. IV. Hogy a' *Madridi Collegiom*-ban, semmi Halas-tó nincsen. Egy szóval; soha híre sem vólt ennek az *Histrioniá*-nak, akarám mondani *Historiá*-nak, *Madrid*-ban: hanem, újonnan főzték forralták ezt a' mesterségtelen

[2022] Rom. Veron. loc citat. f. 90. Becanus, Dörhof, citat.
[2023] † Hieronym. Apolog. 3. cont. Ruffinum.
[2024] * Apolog. 2.
[2025] Vide Autores citatos, supr.

hodogeus_j.indd 453 2025. 07. 21. 11:26:21

Hazugságot a' *Calvinista* szakácsok, a' *Jesuiták* gyülőltetésére. De elmésnek kel a' Hazugság kőltőnek lenni, azt írják a' Bőlcsek: mert efféle temérdek szemtelenség, kész gyalázattya a' Hazugoknak.

Hazugságban vetették az Ujítók reménségeket: azért ennyi gyalázatok-után sem halgatának; hanem, meg-részegedvén a' káromkodásnak telhetetlen tobzodásával, újob Elmélkedést nyomtatának: melyben azt hazudgyák; hogy, *1601.* esztendőben, *12. Aprilis*, *Antverpiá*-ban, egy *Henricus Mangot*-nevü *Jesuita*, elevenen meg-égettetet, természet ellen-valo néma fertelmességekért.[2026]

Ittis mingyárt torkokon akada a' tetemes Hazugság: mert az *Antverpiai* Püspök, és a' Váras, Pecsétes Levelet adának, melyben hitek-alat bizonyságot tésznek, hogy soha híre sem vólt *Antverpiá*-ban ennek a' *Fabulá*-nak. Ezeket a' Leveleket, szórul szóra nyomtatva találod a' *Romanus Veronensis* irásában.

Ezzel a' szégyennel sem gondolának: mert, a' mely orcza egyszer {265:} bocskor-bőrré let, nem túd szégyent; és, a' mely kuvasz egyszer általúszsza a' *Dunát*, nem fél a' víztűl. Azért, újob találmánnyal akarák az Isten szolgait gyalázni. Ezer hat-száz hét esztendőben, *Német*-országban három külömböző-képpen nyomtaták, mint kapták a' *Jesuitákat Monachium*-ban egy Polgár leányával: mellyet, minek-utánna meg-szeplősitettek vólna, megöltek. mellyért rút kínokkal fizettek, és gyalázatos halállal áldomását adták latorságoknak. Ugy el-hitték vala *Magyar*-országban ezt a' *Fabulát*, hogy, nem csak a' község, de nagy Urak-is nyalták ajakokat ez-után, mint-ha mézes madzagot adtak vólna szájokba.

De Isten, kissebségekre fordítá a' rövid dicsekedést. Mert reájok nem rakhaták az ártatlanokra a' gyalázatot, hanem magokon marada a' tekélletlenség szidalma: mivel a' *Monachiumi* Váras, és a' Felséges *Bavariai Herczeg*, ki-nyomtatot Pecsétes Levelekkel, bizonyságot tének az egész világ-elöt, hogy ez ördögi Hazugság; mert *Monachium*-ban, semmi efféle úndokság nem történt. Nállam vannak Pecsétes Levelei mind a' Városnak, mind a' Herczegnek; mellyeket mutattam sok *Lutheristák*-nak. most-is kész vagyok meg-mutatni, ha kinek kedve vagyon látására.

[2026] Becanus, Dörhof, citati. Romanus, in fine libri De arte Mentiendi Calvinist.

hodogeus_j.indd 454 2025. 07. 21. 11:26:21

A RÓMAI HITTÜL ELSZAKADOTT VALLÁSOK IGAZAK NEM LEHETNEK

Hogy ne láttatnának hidegek lenni a' *Jesuiták* gyülőltetésében az *Augustai* Városban regnálo *Predikátorok:* ők-is (a' mint végére mehettünk,) Ezer hatszáz nyólcz esztendőben, név-nélkül egy Könyvet nyomtatának; *Relatio, de Studiis Jesuitarum abstrusioribus:* melyben oly szörnyű, és gondolhatatlan éktelenségeket, gyilkosságokat, árúltatásokat fognak a' *Jesuiták*-ra, hogy soha még a' *Barbarusok*-közöt sem olvastam ezekhez hasonlókat. és azt tartom, ezeket a' Hazugság Attya-is szégyenli, és meg nem álhattya, hanem Pokol fenekére szalad elöttök, hogy valami oktalan ember azokat néki ne tulajdonítcsa.

Mi kele belőlle? A' *Lutheristák* nagy örömmel fogadák, nagy dicsekedéssel olvasák ezt a' poshat Irást. *Jacobus Gretserus* fel-találá szőrén *Autorát* a' *Pasquillus*-nak, *Jacobus Cambilhont*, ki ezt a' trágarságot az *Augustá*-ban lakozó *Luther Predikátorok*-nak írva adta vala: Rész-szerént, minden Hazugságit meg-fejtegeté, és az emberek szeme-eleibe rakogatá. Es, hogy egyéb dolgokrúl ne emlekezzem, azt írja *Gretserus*; hogy, ha ezek így vannak a' mint beszéllik a' *Relació*-ban, méltók halálra mind eggyig a' *Jesuiták*; és mind Isten-ellen, mind Világi rend-tartás-ellen vólna, ha efféle embereket, kik ezeket cselekednék, közöttök szenvednének az emberek. Azért, ha ezek így vannak, és ezt tudgyák a' *Lutherista Predikátorok:* mind addig tisztessége vesztet árulók, míg a' Fejedelmek és Szabad-városok Tanácsi-elöt bé nem vádollyák, fejekre nem rakják ezeket a' *Jesuiták*-nak. Ha pedig ezeket nem tudgyák, és illyen képtelenségeket híntegetnek az emberek-közzé: így-is tisztessége vesztet árulók, a' kik illyen rútságokkal gyalázzák az ártatlanokat. Ezt midőn írta vólna *Gretsérus*, és fejét örömest annak a' Városnak eleibe akarná vinni, a' melyben történtek a' miket ír ez a' *Relacio:* minnyájan szabodni kezdének az *Augustai Predikátorok*, hogy nem ö hírekkel nyomtattatot ez a' Könyv, noha először-is nékik ajándékoztatot: mert láták, hogy torkokon akadot a' temérdek Hazugság.[2027]

De Isten, a' ki szeretői javára szokot fordítani mindeneket, ebből {266:} a' szemtelen *Pasquillus*-ból, az ö szolgai ártatlanságát világoson ki-nyilatkoztatá. Mert, egyéb rút embertelenségek-közöt, azt-is nyomtatásba toszták vala, hogy a' *Prágai Collegium* Temploma heazattya, kardal, lövő-szerszámmal

[2027] Gretserus, lib. Relatio de Studiis, etc. castigata.

hodogeus_j.indd 455 2025. 07. 21. 11:26:21

rakva. Ezzel a' bátorságos Hazugsággal, úgy meg-kócsagosíták, még az okos fö embereket-is; hogy, midőn *1611.* esztendőben, sok belsö egyenetlenségek támadtak vólna *Pragá*-ban, és az Ó Váras (melyben a' *Jesuíták Collegioma* vagyon) el-szakadot vólna a' vizén-túl-valóktúl: a' fő-fö Urak sem álhatának-
5 ellene a' község kiáltásinak, hanem, bizonyos fö Urak-által, a' *Jesuíták* Házát meg-visgáltaták; úgy, hogy a' rakot sírokat, menyezeteket, pinczéket, sőt, nagy mély ásásokkal a' kerteket-is fel-forgaták. Es mikor sohúlt semmi Fegyver-bűzt nem kaphattak vólna: a' kik egyéb-aránt idegenek-is a' *Romai* Vallástúl, illyen Bizonyságot ténck Pecsétes Levelekkel:

10 *Nos Henricus Matthias, Comes, et Liber Baro de Thurn, et in Kreitz, Welich, Lossdorff; Hereditarius Hoffmeisterus Carinthiae, Hereditarius Mareschalcus Principalis Comitatus Gorcensis, S. Regiae Majestatis in Hungaria, et Boëmia, etc. Consiliarius, ac Burggravius in Carlstein, Designatus Generalis Locum-tenens Exercituum Regni Boëmiae: Leonardus*
15 *Colova, Baro a Fels, Dominus in Engelsberg, supranominatae Regiae Majestatis Consiliarius, et Regni Boëmiae Supremus Campi Mareschalcus: Joannes Junior de Bubna, Supremus Vigiliarum Praefectus: Et Wilhelmus Zakawetz a Zakaw, Supremus Castrorum Metator in supradicto Boëmiae Regno. Universis, et singulis, cujuscumque status et dignitatis fuerint, in*
20 *quorum manus hae nostrae Patentes literae venerint, nostra obsequia, amicas propensasque voluntates, ac salutem. Quandoquidem non solum ante, sed etiam post noxiam, et Regno Boëmiae summopere calamitosam irruptionem Passaviensis exercitus, in celeberrimam Metropolim Pragensem, famosum quoddam Commentum, non solum in vulgo percrebuit, sed per malevolos*
25 *etiam quosdam, scripto evulgato contra Reverendos Patres Societatis JESU, typis aliquoties dissipatum est; quasi iidem Patres Pragenses, in suo Collegio, admodum copiosum Bellici instrumenti apparatum, atque etiam non exiguum Militum numerum (in Civitatis, et communis Patriae perniciem) collegissent, atque adeo in promtu haberent: ea nobis causa extitit praedicti*
30 *Collegii visitandi, ac veritatem (pro avertendo publico detrimento) accurate ac serio exquirendi; prout de facto, summa cum diligentia, ter, per selectos, et exploratae nobis fidei viros, ex omnibus tribus hujus Regni Ordinibus, Baronum scilicet, Equitum, ac Civium, adjunctis insuper militaribus*

hodogeus_j.indd 456 2025. 07. 21. 11:26:21

Capitaneis, totum Collegium visitari, et omnia cubicula, fornices, cellaria, cryptas, templa, turres, supra et infra terram perreptari et perquiri fecimus: sed ne minimum quidem aliquid, quod spectaret vel ad Mosquettas, vel ad Pulveres tormentarios, vel ad ullum Bellicum apparatum, quocumque is nomine apellari possit, ac multominus Milites aliquos ibidem reperimus: quin certo, et manifeste a nobis est compertum, contra eosdem praenominatos Reverendos Patres, ab ipsorum malevolis haec omnia ex odio conficta fuisse; et contra omnem Christianam aequitatem, ad irrogandam eis injuriam, in vulgus sparsa. Cum igitur prorsus innocentes fuerint inventi: petierunt a nobis hoc Patens suae Innocentiae testimonium: quod ipsis Nos, tamquam defensores Veritatis, et adversarii Mendaciorum, denegare nec debuimus, nec voluimus. Quapropter hisce patentibus Literis attestamur, coram universis {267:} *ac singulis, cujuscumque status ac dignitatis, ipsos Reverendos Patres Societatis JESU Pragenses, repertos esse innocentes; omnesque de ipsis in hoc negotio dissipatos sermones, ac Scripta commentitia, a veritate aliena, ac simpliciter prorsus falsa esse. Volumus etiam, ut hujus Nostri, veritati perhibiti Testimonii transscriptum, per publicum Notarium* *[2028] *vidimatum, ubique fidem habeat, non secus, quam si hoc ipsum Originale in Judicio produceretur, atque exhiberetur. Atque in hujus rei pleniorem firmitatem, Nos suprascripti, Supremus Generalis Locum-tenens, Supremus Campi Mareschalcus, Supremus Vigiliarum Magister, et Supremus Generalis Castrorum Metator Regni Boëmiae, Sigilla nostra appressimus, et Nomina nostra propriis manibus subscripsimus. Insuper majoris fidei gratia, Illustres Dominos, Supremos Regni Officiales, Comitiorum Assessores Serenissimi Regis Ungariae, et Boëmiae, etc. Locum-tenentes, et Consiliarios in Regno Boëmiae, rogavimus, ut et suae Dominationes similiter nobiscum sua Sigilla hic subsignarent. Datum Pragae, 23. Septembris, Anno 1611.* Bezzeg, ha valamit akarnának a' *Jesuitákon* kapni az El-szakadtak, azt kellene cselekedniek, a' mit régen az Egyházi Pásztorok miveltek a' hamis Tanítókkal: kiknek, midőn gonosságit elő-hozták, arra kötötték magokat, hogy készek ezeket fejekre rakni. Azért, imigyen szól *Apollonius* a' *Montanisták*-nak: *Quod si hac*

[2028] * revisum.

hodogeus_j.indd 457 2025. 07. 21. 11:26:21

in re innocentiae fiduciam habent, sistant se, et super ea nobiscum disceptent; ea lege, ut si convincantur, saltem deinceps delinquere desinant.[2029]

Egy szóval; efféle rút Hazugságokra, csak azt kel mondani, a' mit *Athenágoras* a' Keresztyének mentségére monda *Antonínus* Császárnak: A' magok szennyét kenik, ugy-mond, ezek mí-reánk: mert, A' ki miben túdós, abban gyanós. Es, senki közzűllök azt nem meri mondani, hogy ö látot vólna valamit azokban, a' mellyekkel gyaláz minket: maga sokan laknak velünk eggyüt, kiktűl lehetetlen vólna ezeket titkolni: *Quod in Proverbio est; Meretrix pudicam: illi enim facinorum, de quibus sibi conscii sunt, nos accusant. Si quis ab eis rogitet, An viderint ipsi quae dicunt? Nullus adeo impudenter mendax est, ut se vidisse fateatur. Atqui, et servos aliqui nostrum possident, quos ea, quae facimus, latere non possunt: verum, ne ex illis quidem ullus adversum nos tale quidquam mentitus est.*[2030]

Meg-ölék nem régen a' Negyedik *Henricus Galliai* Királyt*:* A' hamis vádolók mingyárt, név-nélkül egy-nehány Irásocskákat bocsátának-ki: mellyekben azt hirdették; hogy a' *Jesuiták* ingerlették az árulo gyilkost a' Király halálára. De ebben-is meg-ütközének, és retezt vete pattantyújok. Mert először, a' *Parisi* Püspök, *Anno 1610. die 26. Junii*, Pecsétes Levelével bizonyságot tén a' *Jesuiták* ártatlanságárul. Mely Levelet, szórul szóra fel-találsz *[2031] *Gretsérus*-nál. Annak-utánna a' Királyné, Fiával egyetemben, Levélben bizonyságot ada a' *Jesuiták* ártatlanságárúl. Es nem csak az Ifiu Király, Lelki Atyát *Jesuitát* választa: de erős parancsolattal Országának minden Tartományiban meghagyá, hogy senkitűl bántások ne légyen a' *Jesuiták*-nak.

Pater Cotónust, nem csak a' meg-öletet *Galliai Király* mindenkor böcsüllötte és kedvellette: de az ö véletlen és ártatlan halála-után-is, mind az Ifiu Király, mind az Özvegy Királyné, *Predikatorá*-nak tartotta. Hogy azért ezt a' Jámbort meg-gyülőltetnék az emberekkel, azt kőlték a' *Calvi*-{268:}*nisták*; hogy őtet *Avenió*-ban, gyalázatos latorsági-miat, csak ki nem veszszőzték.

[2029] Ap. Euseb. l. 5. c. 18.

[2030] Tom. 9. Bibliothec. SS. Patrum.

[2031] * Ap. Gretser. lib. Lixivium, pro abluendo malesano capite Anonymi Fabulatoris, qui caedem Regis Christianissimi in Iesuitas confert. Ingolstad. an. 1610.

hodogeus_j.indd 458 2025. 07. 21. 11:26:21

Ittis mingyárt nyomokban lének †[2032] a' *Jesuiták*; és, mind az *Avenióni* Tanács, mind az Egyházi rend, Pecsétes Levelekkel meg-hazuttolák a' Káromlókat.

Augustá-ban, egy *Rülichius*-nevü *Predátor*, vagy *Predikátor*, lelki-isméreti-ellen azt meré írnyia; *[2033] hogy nem régen Bécsben, *Pater Georgius Schérer*, egy szegény embert meg-csalt: hóltá tétette magát vélle; kit *Scherer* fel akart támasztani: de Isten ítíletiből, valóban meg-hólt a' kép-mutató ember. Inában lének ittis a' Hazugságnak; és nyilván meg-bizonyíták, hogy soha *Bécs*-ben ezt hírrel sem hallották, hanem a' Hazugság mű-helyében újonnan koholták a' *Predikátorok*.

Végezetre; hogy meszsze ne mennyünk, noha *Erdély*-ben semmi fogyatkozást nem találtak a' *Jesuiták*-ban: de, hogy valami színnel ki-adhassanak rajtok, és más kendővel bé-festhessék a' mi gyomrokat marta az Ellenkezőknek, sok gaz híreket kezdettek vala az egy-ügyűk-elöt híntegetni. De ö-maga a' Nagyságos *Rákóczi Sigmond*, akkor Erdéli Fejedelem lévén, noha a' mí Hitünkön nem vólt, a' közönséges Igazság vezérlésétül hordoztatván, Pecsétes Levelével Bizonyságot tén; hogy, nem vétkekért, hanem csak a' *Romai* Anyaszentegyház gyülőlségeért, rekesztettek-ki Erdélyből a' *Jesuiták*. Nállam vagyon Pecsétes Levele, mely szórúl szóra így vagyon írva:

Nos Sigismundus Rakóczi, DEI Gratia Princeps Transsyilvaniae, Partium Regni Hungariae Dominus, et Siculorum Comes, etc. Significamus tenore praesentium quibus expedit universis: Quod cum superioribus diebus, Reverendus Dominus Joannes Argenta, Societatis JESU, antea in Transsylvania Provincialis, in hoc Regnum Transsylvaniae eam ob causam venisset, ut a Nobis, et subditis nostris, in dicto Regno nostro Transsylvaniae, et partibus Hungariae, ditioni nostrae subjectis, impetraret in priora Residentiae suae loca, olim a Divo Stephano Rege Poloniae, Magno Duce Lithvaniae, ac Principe tunc memorati Regni Transsylvaniae fundata; ut simul cum reliquis Patribus, ac Magistris ejus Ordinis regredi liceret. Eam rem, in Comitiis Generalibus Claudiopoli, ad decimum diem Mensis Junii, praesenti anno celebratis, diu, multisque agitatam, numero et multitudine Catholici ab

[2032] † Vide Andream Eudaemon Ioannis, Confutat. Anti-Cotoni, edit. Mogunt. 1611. f. 127.

[2033] * Gretser. lib. Furiae Praedicantium Augustanorum, ob examen Relat. Cambilhon. placatae. Ingolstadii, 1610 Sebastianus Heissius, libr. Tres Quaest. de Ecclesia, qu. 1. f. 9.

hodogeus_j.indd 459 2025. 07. 21. 11:26:21

adversariis eorum superati, consequi non potuerunt. Unde Nos, praesentibus nostris testificamur, eosdem Patres Societatis JESU, ut bonos, et morum integritate graves viros, ex suis Collegiis, Bonisque, non ob ullum delictum, aut notae alicujus vitium; verum, ad instantiam Romanae et Catholicae fidei contrariam opinionem sequentium, esse deturbatos, exclusos, et in alia loca demigrare coactos: prout testificamur harum Nostrarum vigore, et testimonio Literarum mediante. Datum in Civitate nostra Colosvár, die 26. Mensis Junii. Anno Domini, 1607.

Sok töb Hazugságokat, *Papok*, és *Catholicus* Urak gyalázattyára-nézö *Pasquillusokat*, gondolnak naponként, és mérészen kákognak a' beretváltnyakú Tar-varjúk, a' hitető és Lélek-predálo *Predikátorok*, mellyeket kezekben kapunk: de nem szükség többekrűl emlekezni. Ezeket-is csak a' végre említém, hogy ki-tessék, mely egy nyomban járnak, a' régi Eretnekekkel a' mostani Tanítók, midőn az Igazságot által-hágván, magoktúl kőltöt ravaszságokkal akarják terhelni és gyülőltetni az igaz Hitet, és az Anyaszentegyház Pásztorit. De jó, hogy oly emberekkel vagyon dolgok, {269:} kik el nem nyegik, és magokon nem hadgyák az ördögi Hazugságok bűzit: hanem mindenüt sarkokban vannak a' hazug Hír-hordozóknak, és (ha ennyi szemtelenségben maradot orczájok) szemérem orczát viseltetnek véllek az egész világ-elöt. Tudgyák a' *Jesuiták*, hogy a' Jó lelki-isméret, szükség az Istennek hív szolgálattyára: de a' Jó hír név-is kívántatik azokban, kik felebaráttyoknak használni akarnak: *Qui a criminibus flagitiorum atque facinorum vitam suam custodit, sibi bene facit: quisquis autem etiam famam, et in alios misericors est. nobis enim necessaria est vita nostra, aliis fama nostra*.[2034] Azért, minden tehetségekkel azon vannak, hogy a' Jó lelki-isméretet tisztán meg-tartcsák, és, a' menyíre Isten hozzá segélli, az *Apostoli Ecclesiá*-nak régi Szentségéhez szabják életeket. Dicsírtessék pedig az Ur neve, nem-is esik heában igyekezetek: mert, a' ki meg-olvassa, a' miket ír †[2035] *Tertulliánus*, és ''[2036] Sz. *Agoston*, a' Régi Keresztyének magok-viselésérül, eszébe veheti, mely közel járnak a' *Jesuiták* a' Keresztyének elsö sengéjéhez. E' mellet azért, Tisztességekre-is

[2034] Aug. tom. 4. De Bono Viduitat. c. 22.
[2035] † Tert. Apolog. c. 39.
[2036] '' Aug. tom. 1. de Moribus Eccles. c. 31. Supr. f. 250.

hodogeus_j.indd 460 2025. 07. 21. 11:26:21

gongyok vagyon: és nem szenvedik, hogy, a' ki mosdatlan kézzel hozzájok nyúl, orcza pírulás-nélkül maradgyon.

Gondolkodtam gyakran magamban, Mi lehet oka, hogy elein a' *Papokra*, *Barátokra*, *Apáczákra*, most a' *Jesuitá*kra, ily bátran, ily nyilván-való Hazugságokat mernek kőlteni az Ördög Katonái; Fel-jegyzik idejét, helyét, személyét a' dolognak, mely soha sem vólt? maga jól tudgyák, hogy le-rázzák ezeket magokrúl a' *Jesuiták*, azoknak a' Fejedelmeknek, és Váras-béli Tanácsoknak bizonyságával, a' kiknek birtokában laknak. Es azt találom magamban; hogy, Négy Oka vagyon, mely a' szemtelen Hazugságokra viszi a' *Predikátorokat:* 1. Mert olvasták ama' mondást: *Audacter mordendum: nam, tametsi morsi consanescant, cicatrix manet*;[2037] Bátran kel azt mardosni, a' kinek ártani akarsz: mert, ha meg-gyógyúl-is a' seb, de megmarad a' seb-hely. 2. Mert tudgyák, hogy sok emberek kezébe nem kerűl a' *Jesuiták* mentsége; és, a' kik a' gyalázatot olvassák, de az ellene-való orvosságot nem láttyák, való dolognak vélik az álnakúl kőltöt hamisságot. 3. Mert azt-is jól értik, hogy a' Tekélletes-elméjü emberek, a' magok erkőlcseszerént tésznek itíletet egyebekrűl; és azt alíttyák, hogy soha ki nem mernének nyomtatni efféle szörnyűségeket, ha valami nem vólna benne. mert Ördögi szemtelenség, nem szemérmes emberhez illendő okosság vólna, koczkára vetni Tisztességét, a' kezében kapot hazúgságok ki-nyilatkoztatásával. 4. Mert Isten reá-bocsáttya az ily kezes lábas embertelen hazugságokra az Uj Tanítókat, hogy künnyebben eszekbe vehessék az emberek az ö gazságokat, és Hazugság-nélkül szűkölködő álnakságokat.

Te pedig, a' ki ezeket olvasod, meg-gondollyad Ki vólt elsö Mestere *Luther*-nek, és *Zwinglius*-nak; és ne csudálkozzál, ha ugyan azon éjjeli Mester sugallásából sok Uj Hazugságok nevekednek. Sőt, Két dologrúl okoskodgyál mind ezekből: I. Hogy efféle naponként gondolt Ujságoknak hitelt ne adgy: mert annak, a' kit egy-nehányszor Hazugságban értünk, bátorságoson nem hihetünk. II. Hogy eszedbe vegyed, igye-fogyot állapattyokat azoknak, kik, ha az Igazsággal fel-érnék, soha illyen képtelen Hazugságokhoz nem ragaszkodnának.

[2037] Mentiuntur Novatores mendacia apud nos permitti, cum Mentales reservationes admittantur. Vide lib. 15. c. 2. 2. sub finem.

hodogeus_j.indd 461 2025. 07. 21. 11:26:21

{270:} KILENCZEDIK RESZE.

NYOLCZADIK BIZONYSAGA AZ UY TUDOMANYOK HAmisságának: Mert, visza-vonyók, álhatatlanok, és magokkal ellenkezők az Uj Tanítók.

AZ igaz Tudománynak egyéb Jelenségi-közzé számlállya Sz. *Athanasius* a' tekélletes Álhatatosságot: mely azt cselekeszi, hogy eggyet ércsenek azok-is, kik eggyüt nem éltek, egy Tartományban nem laktak, egybe nem tanácskoztak: *Verae disciplinae et magisterii argumentum est, ubi eadem confitentur; nec a se invicem, nec a majoribus dissentiunt. Certe Ethnici, cum inter se discrepent, veritatem non habent: sincerae autem Veritatis praecones, inter se sententiis conveniunt, tametsi diversis temporibus vixerint*.[2038] Szent *Irenaeus*, hasonló-képpen azzal dicsekedik; hogy a' Nap-keleti, Nap-nyugati, és egyébüt-lakó Keresztyének, noha lakó-helyekben, és egyéb Erkőlcsökben, 's Szer-tartásokban külömböztek: de Hitekben, vallásokban, Tudományokban, tekélletesen eggyeztek. Annak-okáért Szent *Agoston*, a' töb Bizonyságokközöt, azzal érőssíti hogy a' Pogány *Filosofusok*-nál nem vólt Igazság, mert semmiben meg nem tudtak eggyesűlni: hanem, a' Tanítványok, Mesterekkel; a' tanúló-társok, egy-mással; sőt magok, magokkal ellenkeztek; minden dolgokban csak haboztak; módot nem találtak az igyenes eggyesülésben. Végtére, annyíra jutottak, †[2039] hogy, csak az ember Bóldogságárul, vagy, a' Fő Jórúl, Két-száz nyólczvan-nyólcz ellenkezö Vélekedéseket támasztottak.

¶. 1. Az Eretnekek, sem magokkal, sem egy-mással nem eggyeznek.

A' Szent *Doktorok* fel-jegyzették, hogy minden Eretnekek tulajdon Bélyege az; hogy, soha egy nyomban, és egy karban meg nem állapodnak: hanem, mihent el-szakasztották az Anyaszentegyház Eggyességének kötelét, csak

[2038] Athanas. in Decretis Nicaen. Synodi, init. fol. 403. edit. Comel. Iren. inf. ¶. 12. hujus Capit.
[2039] † Aug. 18. Civit. cap. 1.

hodogeus_j.indd 462 2025. 07. 21. 11:26:22

tekélletlenkedtek, haboztak, egy-más-ellen meg-hasonlottak, pártolkodtak.[2040] Sőt, ki-ki közzűllök, maga tulajdon tetczését, hol egy kaptára vonta, hol más formára ütötte; annyíra, hogy vélte, és csak alig találkoztak ketten, vagy hárman, kik sokkáig egy sarkban forgottak-, és egy értelemben maradtak vólna: hanem, csak hamar el-szakadoztak, el-oszlottak, el-aprósodtak. Mert, mint a' fel-háborodot Tengerben, eggyik hab a' másikat rontya, szaggattya, fogyattya: úgy a' Tévelygések, egy-mást átkozzák, kárhoztattyák, és végre ki-gyomlállyák. Ezeket Sz. *Jrenaeus Mártir*, illyen szókkal adgya előnkbe: *Cum sint duo, vel tres, de eisdem non eadem dicunt.*[2041] †[2042] *Discrepant ad invicem, et doctrina, et traditione; et recentiores eorum, affectant per singulos dies novum aliquid adinvenire.* ''[2043] *Quotidie adinvenit unusquisque eorum aliquid novi.* *[2044] *Alienati a Veritate, digne in omni volutantur errore; fluctuati ab eo, aliter atque aliter per tempora de eisdem sentientes, et nunquam scientiam stabilem habentes; Sophistae verborum magis volentes esse, quam discipuli Veritatis: non enim sunt fundati supra Petram vivam, sed super arenam.* ••[2045] *Si quis autem experimentum eorum volens accipere, SEPARATIM interroget de aliquo sermone eos, qui excellentes sint apud eos: inveniet, alium quidem dicentem hoc, alium illud.* †[2046] *De iisdem enim, non easdem ha-*{271:}*bent sententias*. Ugyan ezent írja Tertulliánus: *Mentior, si non etiam a Regulis suis variant inter se, dum unusquisque perinde suo arbitratu modulatur quae accepit, quemadmodum de suo arbitrio ea composuit ille qui tradidit. Agnoscit naturam suam, et originis suae morem, progressus rei. Idem licuit Valentinianis, quod Valentino; idem Marcionitis, quod Marcioni, de arbitrio suo Fidem innovare. Denique, penitus inspectae Haereses, omnes in multis, cum auctoribus suis dissentientes deprehenduntur.*[2047] Szent *Gergely* imigyen adgya ezen dolgot előnkbe: *Hoc proprium habent Haereses, quod in*

[2040] Iudic. 17. v. 6. cap. 21. v. 24. Unusquisque faciebat quod sibi videbatur
[2041] Iren. l. 1. c. 5. Epiph. Haeresi 31. in fine.
[2042] † Iren. l. 1. c. 18. in fine.
[2043] '' Lib. 1. c. 15.
[2044] * Lib. 3. c. 40.
[2045] •• Lib. 4. c. 69. NOTA.
[2046] † Lib. 5. c. 20.
[2047] Tertull. Praescript. c. 42.

hodogeus_j.indd 463 2025. 07. 21. 11:26:22

eo gradu, in quo de Ecclesia exeunt, diu stare non possunt: sed ad deteriora quotidie ruunt; et sentiendo pejora, in multis se partibus scindunt, atque a semetipsis plerumque longius, confusionis suae altercatione dividuntur.[2048]

Példánk erről a' *Donatisták*: kik (ugy-mond Sz. *Agoston*) sok apró darabokra oszlottak.[2049] Ugyan ezent írja *Nicéforus*, és *Ruffinus*, az *Arianusok*rúl: *[2050] *Postquam enim semel Ecclesia DEI divisa est, res in ea discessione non constitit, sed illa rursum in seipsa per dissensiones dissecta est.* Az *Eutichianusok*-rúl azt beszélli *Niceforus*; ••[2051] hogy csak hamar Tizen-két szakadásra oszlottak.

A' Szent Irás, ugyan ezent taníttya, midőn azt mongya; hogy a' Tévelygők, magokkal sem eggyezhetvén, magokat kárhoztattyák: *Proprio judicio condemnati*; *Tit. 3. v. 11.* Ollyanok mint a' Bújdoso csillagok, *Judae v. 13.* és, Az Igazságtúl el-szakadtak-között, békeség nem lehet; *Isai. 48. v. 22.* mivel, A' kevélyek-között mindenkor veszekedés vagyon; *Prov. 13. v. 10. Eccli. 3. v. 30.* Szent *Péter Apostol*-is azt írja, *Ep. 2. c. 2. v. 16.* hogy *Instabiles*, álhatatlanok, valakik a' Sz. Irást hamis értelemre fordíttyák. Ugyan ezeket Sz. *Judas*, *v. 12. 13.* hasonlíttya Künyű felhőkhöz, mellyek minden széltűl tétova ragadtatnak; Tengeri habokhoz, mellyek egy-mást kergetik, és szaggattyák. Sz. *Pál* pedig, Tévelygők tulajdonságának mongya; hogy, Mindenkor tanúlván, soha tekélletes tudományra nem jutnak, *2.Tim. 3. v. 7.* Melyből kételen következik; hogy, egyszer egy tetczik nékik, mászor más. Annak-okáért *Luther Márton*, a' Tévelygés Bélyegének és czégerének nevezi, hogy egy nyomban nem maradhat, hanem magával szembe szökik: *Mendacium citius non cognosces, quam suoipsius dissidio et contradictione. Siquidem divinitus ordinatum est, ut semper Impietas seipsam confundat, et mendacia sibiipsi nunquam constent, quin adversus seipsam semper testificentur.*[2052]

[2048] Gregorius, 3. Moral. c. 14.
[2049] Augustin. to. 7. l. 1. De Baptis. c. 6. et Haeresi 69.
[2050] * Niceph. l. 12. c. 29. 35. Ruffin. lib. 1. cap. 25.
[2051] •• Niceph. l. 18. cap. 45.
[2052] Luther. De Votis Monastic. longe post medium.

hodogeus_j.indd 464 2025. 07. 21. 11:26:22

¶. 2. Miért rendelte Isten, hogy az Eretnekségek meg-szakadozzanak.

Két Végét találom, mellyért az Isten Bőlcsesége nem szenvedi, hogy viszszavonyás-, és szakadás-nélkül maradgyon csak egy Eretnekség-is.

Elsö az; hogy, †[2053] egy-más-közöt veszekedvén, egy-mást mardosván, meg-szégyenítcsék, meg-emészszék, meg-győzzék, el-fogyassák egymást, és az Anyaszentegyháznak magok szerezzenek gyözedelmet: mint a' Madianíták, ''[2054] *Mutua se caede truncabant*, egy-mással vagdalkozván, *Gedeon*-ért harczolának: az *Egyiptom*-béliek, a' magok seregit *[2055] kardra hányák: ••[2056] *Necesse est, ut minutatim secti conscissique dispereant, qui tumorem animositatis suae, Catholicae pacis sanctissimo vinculo praetulerunt.* †[2057] *Dum ergo novae Haereses aliae super alias introducuntur, perpetuo priores diffluunt, inque multifarias ac multiformes species, aliter atque aliter mutatae, destruuntur: solius Catholicae Ecclesiae* {272:} *splendor, perpetuo sibi similis, in augmentum exsurgit.* ''[2058] *Pugnant adversus invicem, sua propria vindicantes, et malos fures semetipsos convincentes.* *[2059] *Haeretici omnes contra Ecclesiam veniunt: sed dum Haeretici omnes se invicem vincunt, nihil sibi vincunt. victoria enim eorum, Ecclesiae triumphus est: dum in eo Haeresis contra aliam pugnat, quod in haeresi altera Ecclesiae fides damnat: et inter haec, Fidem nostram, dum sibi adversantur, affirmant. Sabellinus, unum DEUM praedicat, Filii nativitate sublata: Arius, Filium Patre minorem agnoscit. Uterque hostis Ecclesiae, res Ecclesiae agat. vincant, ut volunt, quia se invicem vincendo, vincuntur.* Ezt *Luther* sem fedezheti, hanem illyen *sententiát* mond magára:[2060] *Semel violata Ecclesiae Concordia, non est modus neque finis dissensionum. Autores enim alii alios*

[2053] † Gal. 5. v. 15.
[2054] '' Iudic. 7. v. 22. 1.Reg. 14. v. 20.
[2055] * Isai. 19. v. 2.
[2056] •• Aug. to. 7. li. 1. cont. Epist. Parmen. c. 4.
[2057] † Euseb. li. 4. Hist. cap. 7.
[2058] '' Iren. l. 2. c. 18.
[2059] * Hilar. 7. de Trinit. initio. Similia Vigilius, li. 2. contra Eutich. to. 4. Bibliothec. Infra, li. 3. c. 9. ¶. 10.
[2060] Luther. to. 5. Lat. Vit. 1554. per Luft. in. c. 5. ad Galat. fol. 416.

hodogeus_j.indd 465 2025. 07. 21. 11:26:22

mordent, et devorant, donec tandem pereant. Cessante Unitate, secundum Mathematicos, progreditur numerus usque ad infinitum: sic laesa Unitate spiritus, ʰ [2061] *nunquam in doctrina, neque in moribus possibile est manere Concordiam, sed subinde novi errores nascuntur usque in infinitum*.

Második Vége az; hogy ebből a' viszsza-vonyásból, ismértessék az Isten Igazsága, és boszszú-állása. Mert oly szokása vagyon Istennek, hogy, †[2062] A' ki miben vétkezik, abban bűntetődik. *Farao*, vízbe hányatá a' Sidók fiait: Isten vízben ölé az ö seregit; *Exod. 1. v. 22. Et cap. 2. v. 3.* Dávid, megrútítá ágyas-házát fele-baráttyának: Isten reá bocsátá *Absolont*, hogy a' Dávid Házas-társait meg-ferteztesse; *2.Reg. 16. v. 22.* Uriást meg-öleté *Dávid:* az ö Fiai-között sem szűnék-még a' fegyver. *Adonibezek*-nek kezei lábai el-metéltetének: és magába szálván azt mongya, *Judic 1. v. 7. Sicut feci, ita reddidit mihi Dominus*. Agag-nak azt mongya Samuel, *1.Reg. 15. v. 33. Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit mater tua*. Babiloniárúl azt parancsollya Isten, *Jerem. 50. v. 15. et 29: Sicut fecit, facite ei*; hogy úgy bánnyanak vélle, mint ö bánt egyebekkel. *Isaiás*-által így szól, *c. 33. v. 1. Vae qui praedaris, nonne et ipse praedaberis? et qui spernis, nonne et ipse sperneris? cum consummaveris depraedationem, depraedaberis; cum fatigatus desieris contemnere, contemneris*. Végezetre *Oseas*, a' Fajtalanok bűntetésének mongya; hogy Leánya , és Felesége, fajtalanságra bocsáttatik.[2063] Mivel azért a' Tévelygők, a' Keresztyéni Eggyesség kötelét el-szakasztván, viszsza-vonyást támasztának, és szakadást szerzének: Isten őket-is viszszavonyás-által bűnteti: ''[2064] Szédelgő lelket bocsát közikbe, hogy *[2065] magok essenek a' verembe mellyet másnak ástak: és a' minémü mértékkel mértek Annyoknak, ollyannal mérnek *Vipera* fiok nékik. Mind ezeket, rövid szóval így adgya előnkbe Sz. Agoston: *Completum est in ipso Donato quod scriptum est; In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis: Sicut enim Christum dividere conatus est, sic ipse a suis quotidiana conscissione dividitur.*

[2061] ʰ Idem, eleganter August. in Ps. 54. v. 10.
[2062] † Sap. 11. v. 17.
[2063] Oseae, 4. v. 13.
[2064] '' Isai. 19. v. 14.
[2065] * Psal. 7. v. 17. Ps. 9. v. 16.

hodogeus_j.indd 466 2025. 07. 21. 11:26:22

Percussit ille Ecclesiam lingua litigiosa, qua nunc ipse conciditur, ut omnino dispereat atque moriatur.[2066]

Mivel azért minden Eretnekség, *Babylont*, az Ördög barlangját éppíti, nem az Isten Házát: lehetetlen hogy †[2067] egy-mást ércsék; a' Léleknek *[2068] eggyességét, a' Békeség kötele-alat meg-tarcsák, mint az Isten munkási: hanem, fejekre telik az Isten fenyegetése; hogy, a' mely el-oszlot Nyáj el-távozik az igaz *Pásztor*-túl, ''[2069] bújdosni kel annak; hogy mind addig járjon hegyrűl halomra, míg el-veszszen: *Diviso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.*

{273:} ¶. 3. Mi az Oka, hogy a' Tévelygök eggyességben nem maradhatnak?

Sok Okai vannak, mellyekért lehetetlen, hogy a' hamis Tanítók egy nyomban maradhassanak, és egy-mással eggyezzenek: mellyeket, rész-szerént az elő-hozot dolgokból meg-ismérhetünk. Mert, Egy az; hogy, Istennek igaz és mélységes ítíleti-szerént, az Anyaszentegyháztúl-valo szakadásért, magok-közöt-valo viszszálkodásra és egyenetlenségre bocsáttatnak. Más az; hogy, A' Kevélyek-közöt, ••[2070] mindenkor versengések vannak: mivel a' Tévelygések, Kevélység fajzási; mint ez-elöt †[2071] *Calvinus*-túl hallók, és ez-után ''[2072] Sz. *Agoston* szavából meg-értyük.

De ennek a' tétovázo Álhatatlanságnak, és bizonytalan habozásnak gyökerét, és fondamentomát, ennek a' Könyvnek Második részében *[2073] megmagyarázók. Mert, minden Tévelygések kút-feje és eredete onnan vagyon, hogy a' közönséges Anyaszentegyháznak tanitását, és a' Hívek egyenlő értelmét meg-vetvén, tulajdon elmélkedések-szerént, válogatnak a' Tudományban

[2066] Augu. to. 3. de Agone Christ. cap. 29.
[2067] † Gen. 11. v. 7.
[2068] * Eph. 4. v. 3.
[2069] '' Ier. 50. v. 6. Iudic. 5. v. 16.
[2070] •• Prov. 13. v. 10. Eccli. 3. v. 3.
[2071] † Supra, f. 102.
[2072] '' Aug. inf. l. 8. ca. 6. ¶. 2. in fine.
[2073] * Supra, f. 93. 94. etc.

hodogeus_j.indd 467 2025. 07. 21. 11:26:22

a' Tévelygők: és, a' mint Szent *Agoston*-túl ••[2074] hallók, noha úgy tetczik nékik, hogy a' Sz. Irást követik; de vólta-képpen, csak a' magok agyaskodásiután járnak, †[2075] és kinek-kinek a' maga értelme vezetője, mit javallyon, 's mit vessen-meg a' Sz. Irásban. Annak-okáért, mihent az Anyaszentegyház tanu-bizonysága kétessé tétetik, mingyárt bizonytalan, mellyek a' Sz. Irás könyvei. Az-után; a' Sz. Irásnak igaz értelme, az embernek tulajdon fejtegetéséből nem lehet; a' mint Sz. *Péter* írja:[2076] és az emberi okosság, a' Sz. Irásban foglalt Isteni dolgok mélységéből, elégségesen meg-mutattya. Azért, valaki az Irás magyarázattyában hátra veti az *Ecclesia* tanitását, és a' maga elmélkedésit követi, lehetetlen hogy ne habozzon ide s' tova. Végezetre: A' ki a' Hit dolgairúl támadot viszsza-vonyásban és perlekedésben, nem akarja hogy bizonyos Itílö-mester légyen, hanem azt kívánnya, hogy maga légyen mind Peres, mind Tanú, mind Bíro; és csak az légyen igaz a' mi néki tetczik: bizonyos, hogy soha semmi viszsza-vonyást le nem szállíthat; sőt kételen, egy Perből számtalant támaszt. Mivel azért a' Tévelygők, a' Szent Irás értelmérül, és egyéb dolgokrúl támadot viszsza-vonyásokban, sem a' régi Szent Atyák és *Conciliomok* itíletit, sem az Anyaszentegyház Végezésit nem akarják megbírálni, hanem ki-ki maga tetczésén akar éppíteni: egyéb sem lehet benne, hanem, szinte mint a' Világi bizonytalan *Filosofiá*-ban, végetlen ellenkezések és vélekedések támadtak; úgy a' Hit dolgaiban a' Tévelygők-közöt, végetlen szakadásoknak kel lenni, és tekélletes Eggyesség és álhatatosság nem találtathatik közöttök. Mert, miképpen a' Világi per-patvarnak vége nem szakadna, ha a' Pereseknek kellene a' magok igyét meg-ítílni, vagy a' Birák *sententiá*-ját próba-kőre vetni: úgy, soha vége nem lehet a' Tévelygők viszszavonyásának. mivel, mint *Markalf* nem talált oly fát, mellyet akasztására javallana: úgy nem találnak a' Tévelygők oly Bírót, ki az ö Egyenetlenségeknek végét szakaszthassa.

[2074] •• Supra, f. 98.
[2075] † Aug. supra, fol. 98.
[2076] 2.Petr. 1. v. 20.

hodogeus_j.indd 468 2025. 07. 21. 11:26:22

¶. 4. A' fel-vetet fondamentomból, erös Bizonyság támad az Uj Tudományok-ellen.

Ebből a' hamis Tudományok czímeres Bélyegéből, illyen Bizonyságot támasztok:

> {274:} Istentül adatot igaz Tudomány nem lehet, a' mely, fondamentomának erejéből, visza-vonyásra, egyenetlenségre, ellenkezésre viszen: Es, mind Publica Confessiójában, mind a' Tudománynak elsö Profetáiban, és azok-után következö Pásztoriban, ellenkezö tanitások találtatnak.
>
> De a' Lutherista és Calvinista Vallás, fel-vetet fondamentominak erejéből, visza-vonyásra viszen. etc.
>
> Tehát a' Lutherista és Calvinista Vallás, Istentül adatot igaz Tudomány nem lehet.

A' Bizonyság Elsö Része, abból ki-tetczik: Mert a' Szent Irás, a' Tévelygések tulajdonának mongya az Álhatatlanságot, és Egyenetlenséget; mint nem régen †[2077] hallók. Az Igaz Tudományrúl pedig azt hirdeti; ''[2078] hogy, a' kik ebben részesek, nem hordoztatnak minden széltűl ide 's tova, hanem álhatatosok az Igazságban. mely Álhatatosságot, Szent *Péter* *[2079] nevez, *Propria Firmitás*-nak, magános tulajdon Erősségnek. Azt-is olvassuk; ••[2080] hogy, Nem viszsza-vonyás és zúr-zavar, hanem békeség-szerzés Istene, a' mí Istenünk. Ennek-felette; Az igaz Hit, Isten szaván és tanú-bizonyságán éppíttetik; mint eléb †[2081] meg-mutatók. Azt-is világoson meg-bizonyítók ''[2082]; hogy az Isten szavában, ellenkezés, vagy álhatatlanság nem találtatik: Mert, a' ki szavát arczúl csapdossa, hazugnak, vagy tudatlannak kel lenni. Ezekből következik; hogy, nem Istentűl származot Tudomány, a' mely oka és alkotója az álhatatlan habozásnak, viszsza-vonyásnak, szakadásnak.

[2077] † Supra, ¶. 1. fol. 270. Infr. li. 5. ca. 11. initio.
[2078] '' Ephes. 4. v. 14.
[2079] * 2.Petr. 3. v. 17.
[2080] •• 1.Cor. 14. v. 33.
[2081] † Supra, fo. 91.
[2082] '' Supra, f. 91. et 182.

hodogeus_j.indd 469 2025. 07. 21. 11:26:22

Végezetre; ez-elöt *[2083] béven meg-mutatám, hogy az Isteni Tudományban, bizonyos módok vannak az Egyenetlenségek le-szállitásában. Tehát Ördögi Tudománynak kel lenni, melynek tulajdon természetiből, naponként újab versengések, és Hit sokasitások gyökereznek.

Hogy pedig ez-aránt, az Ujítók szaladásra-gondolt tétovazásit, idején megelőzzük, és bé-gyepellyük: Azt mí nem vítattyuk, hogy mind gonoszúl kel annak a' Tudománynak hallani, valamelyből sokan az idegen Tudományok egyenetlen tanitására állanak. Mert, ha a' *Secták* támasztói el-hajolnak az igaz Hit-mellől, és az *Ecclesia* Tudományában meg-nem állanak, hanem újab vélekedéseket faragnak, agyaskodások-szerént: abból fogyatkozása nem következik az igaz *Ecclesiá*-nak, mely, a' Keresztyéni Hitnek fondamentom-szerént-valo ágairúl, mindenüt igaz, igyenes, és külömbözés-nélkül-valo Tudományt hirdet.

Tudgyuk, hogy a' fel-fordúlt-elméjü emberek-által, a' jó Búza-közibe híntegetet minden üdőben konkolyt a' *Sátán*. Es, hogy efféle Egyenetlenségek, viszsza-vonyások, Eretnekségek, új dolgoknak, reménletlen, váratlan, és véletlen történeteknek ne tetczenének: az Isten Fia, még minek-elötte történtek, a' Hívek vígasztalására íntést tet ezekrűl, és foganatos orvosságot adot a' veszedelmes és botránkoztató Szakadások-ellen; a' végre, hogy ezek után ne indúllyunk, hanem, a' régen fel-emelt, és meg-állapodot Igazságban maradgyunk.[2084] Azért, nem új dolog, hogy, némellyek az igaz *Ecclesiá*-ból ki-szöknek; hogy párt-ütéssel el-szakadnak; hogy egyenetlen viszszavonyással, gyülőlséges rágalmazással viaskodván, soha meg nem eggyesednek, hanem fottig Egyenetlenséget és gyülőlséget űznek. Mert, ez az *Ecclesia* szerencséje; hogy it e' világon, habok-közöt evez; szelektűl hányatik, a' külömböző, egyenetlen, viszszálkodo Tévelygések, és Eretnekségek háborúiban. De nem az Anyaszentegyház tanitá-{275:}sa gyümőlcse, efféle hitetö, pártolkodó, egyenetlenség-szerző emberek békeségtelen gyülőlködése, mellyel a' fel-éppíttetet Igazság meg-homályosodik: hanem az emberek felfualkodása, és magok elmélkedése-után indúlt vakmerösége; mely, az *Ecclesia* tanítása-felet böcsűlvén a' maga tetczését, ki-feselhetetlen *Labyrinthusok*-ba,

[2083] * Sup. fol. 109. 110.

[2084] Supra, f. 151. 152.

hodogeus_j.indd 470 2025. 07. 21. 11:26:22

és végetlen habozásokba esik. Mivel Isten szava az; hogy, a' kik, *Charitatem Veritatis non receperunt ut salvi fierent: mittet illis DEUS operationem erroris ut credant Mendacio*;[2085] hitelt nem adnak az Igazságnak: Isten arra bocsáttya, hogy a' Hamisságnak hidgyenek.

Ennek-felette, azt sem vítattyuk; hogy hamis Tudománynak kel azt sentenciázni, melynek nevezetes Vezéri-, szövétneki-, fö tagjai-közöt eszveszés, zúr-zavar, és egyenetlenség támad, mely egy-ideig az *Ecclesia* csendesz állapattyát háborgattya: Mert jól tudgyuk, hogy az *Ecclesiá*-nak belsö és élő tagjai-közzé-is bé-rohantak; és világ szerte-szerént, elő-menetelt vévén, botránkozást szerzettek a' *Pásztorok* viszszálkodási; mellyek ágai, a' közönséges népre-is ki-terjedtek azokrúl, a' kik tűköri és példái vóltak egyebeknek. Illyen villongás vala a' *Húsvét* napja illésérűl, melyrűl, tudhattya a' ki valamenyíre forgatta az Egyházi *Historiákat*, menyi veszekedések támadtak. Azon-képpen, Szent *Cyprianus*-, és a' töb Keresztyén Püspökök-közöt, senkinél nincs titkon, mely nagy külömbözés vólt az Eretnekek Kereszteléséről. Szent *Jerónimus*, és Szent *Agoston*, irásokban-is harczoltak a' Szent *Péter* cselekedetirűl, melyrűl meg-dorgálá őtet †[2086] Szent *Pál*. Szent *Epifanius*, és *Chrysostomus*, *[2087] nem keveset vetekedtek az *Orígenes* könyveinek kárhoztatásaért. De ezek, ugyan meg-tartották az Eggyesség kötelét: mert pártot nem ütöttek; sem az *Ecclesiá*-túl külön nem szakadtak, mint az Eretnekek: hanem csak addig vetekedtek, míg a' *Nicaea*-béli Gyölekezet a' *Húsvét* innepérűl bizonyos *regulát* szaba. Az Eretnekek Keresztsége-is addig vólt kétes, míg az Anyaszentegyház erről nem végezett: az-után, valaki ebben viszszát vont, Eretnekek-közzé, nem az *Ecclesia* tagjaihoz számláltatot.[2088]

Ennek azért a' Bizonyságnak gyökere és veleje, azon fondáltatik: I. Hogy, a' mely szakadásnak és el-hajlásnak, vagy fel-állató *Profetái*, Elsö kezdői és Vezéri; vagy *Publica Confessió*-ja, Közönséges vallása, Hiti és tanítása, egyenetlen és ellenkedő magával: nincs annak Istentűl eredeti; nincs Szent Lélek oktatásából, vezérléséből, és ingerléséből kezdeti és folyása. II.

[2085] 2.Thess. 2. v. 10.
[2086] † Galat. 2. v. 14.
[2087] * Sozom. li. 8. c. 14. 15.
[2088] Vide supra, fol. 190.

hodogeus_j.indd 471 2025. 07. 21. 11:26:22

Hogy, a' mely Tanításnak és Vallásnak neméből, természetiből, tulajdonságából, tudományának fel-vetet fondamentomiból, sok *Apostasiák*, el-hajlások nevekednek; mellyek ellenkedö *Sectákra*, pártokra, oszlatván magokat, meg-szaggattyák, és meg-emésztik magokat: nem lehet hogy az Eggyesség-szerzö, és viszsza-vonyások gyülőlő Istentűl származzék. III. Hogy, a' mely Vélekedésekben, noha sok háborgó gyülőlködések, pártolkodások, egyenetlenségek, és egy-más-közöt viszsza-vonyások vannak; de nincs semmi bizonyos úttyok és eszközök, az egy-mással-való eggyesülésben, hanem az ö hadakozások enyhíthetetlen, és engesztelhetetlen: az-is a' Tudomány, az Isteni Bőlcseség tár-házából nem kelhetet, hanem az esz-veszés-szerző *Sátan* sugallásából.[2089]

{276:} ¶. 5. Az Uj Tudományok Publica Confessiói, magokkal ellenkeznek.

Hogy az Uj Tudományok fondamentominak tulajdon neméből, erejéből, és természetiből, minden habozásra, tétovazásra, viszszálkodásokra, és álhatatlanságra tágas út irtatik, nem csak imént †[2090] fel-jegyzők, de ennek a' Harmadik könyvnek Második részében, *[2091] bévségesen meg-bizonyítók. Azt-is erős Jelenségekből ismértetvén; hogy, semmi bizonyos módgyok nincsen a' gyülőlséges pántolódások le-szállitásában: hanem, a' mely úton egy fél magát menti, azon nyomon a' töb szakadások mentséget találnak.

Ennek-utánna, *Libro 4. c. 2.* meg-mutatom; hogy az *Augustana Confessio*, sok dolgokban ellenkezik magával. A' *Liber Concordiae*-ban, ugyan ezen vétkeket nap-fényre hozók, *Libro 4. cap. 5. ¶. 1.* Az *Helveciai Confessió*nak maga-ellen-valo viaskodásit, rész-szerént elő-számlálom, *Libro 5. cap. 10.* Mely dologbúl világoson ki-tetczik; hogy az Ujítók közönséges Vallások, éllel állanak magokkal egybe.

[2089] Supra, fol. 91.
[2090] † Supra, ¶. 3. fol. 273.
[2091] * Supra, f. 90. 91.

hodogeus_j.indd 472 2025. 07. 21. 11:26:22

A RÓMAI HITTÜL ELSZAKADOTT VALLÁSOK IGAZAK NEM LEHETNEK

Azért, most ezeket el-hagyván, csak azt mutatom-meg, hogy az Uj Szakadások elsö ácsi és kovácsi, szembe viaskodnak önnön-magokkal. Annakfelette, azt-is fényes példákkal meg-erössítem, a' mit ennek-elötte az ö tanítások gyökeriből ki-feszegeténk; hogy meg-békélhetetlen az ö-közöttök-valo Egyenetlenség: mivel nem csak sok részre szakadoztak, de rettenetes mérges Irásokkal, engesztelhetetlenül gyülölködnek és viaskodnak egy-mással: szidalmazzák, vádollyák, pökdösik, kárhoztattyák egy-mást. Melyből ki-tetczik, hogy ennek-utánna-is, halálos gyülölségek soha meg nem eggyesedhetik: hanem egy-más-közöt, fottig egyenetlenséget, és gyülölséget üznek: békeségesek nem lehetnek; semmi eggyességgel öszve nem köteleztethetnek: noha azon egy *Regulát*, Törvény-tévőt, Mérő madzagot, és Próba-követ emlegetnek; tudni illik, a' Sz. Irást. A' ki bévebben akar ezekről érteni, olvassa Resciust, *in Ministromachia, edita Coloniae, 1592.* Jurgevitiust, *Bello Quinti Evangelii, edito Vilnae, 1594. Et in libro, Professores Quinti Evangelii, Nullus et Nemo, cap. 2. edito Monasterii, 1602.* Justus Calvinust, *Apologiae, fol. 45. Feuardentiust, initio Theomachiae Calvinianae.* Ulembergiust, *Caussa X. f. 329.* Alánus Cópust, *Dialog. 6. c. 15.* Cocciust, *Tom. 1. Thesauri Catholici, lib. 8. art. 8. fol. 1038. Et Art. 10. fol. 1058. etc*.

Hogy a' *Lutheristák* és *Calvinisták*, ellenkeznek egy-mással, nem szükség bizonyítani: mert ezt magok sem tagadgyák. Es, a' ki a' *Frankfurti* Könyvsokadalmok Laistromát, mellyet esztendőnként nyomtatnak, meg-tekínti, eszébe veheti, hogy sokkal töb Könyvet írtak és írnak egy-más-ellen a' *Lutherista* és *Calvinista* Kiáltók, hogy-sem a' *Catholicusok*-ellen.

Es, mikor az ö állapattyokat meg-tekíntem, úgy tetczik, annak példaját látom, a' mit olvasunk *Heliogábalus* Csaszárrúl: ki, egy nevetséges Vendégséget tarta; melyben nyólcz kopaszt, és nyólcz hajast; nyólcz gelyvást, és nyólcz száraz-nyakút; nyólcz kövért, és nyólcz ösztövért; nyólcz hoszszú, és nyólcz törpe embert, ültete asztalához; hogy ez az éktelen külömbözés, nevetségre indítaná a' fö embereket. Az Ördög, a' Tévelygések rút éktelen, és egybe-férhetetlen külömbözését, úgy tetczik, azért {277:} szerzette, hogy az értelmesek sírva nézzék a' Világ bolondságát, mely a' sok viszszálkodásokat teli öllel kapja.

hodogeus_j.indd 473 2025. 07. 21. 11:26:22

¶. 6. Luther és Melanchton, magokkal ellenkeztek.

A' kik (hogy már) nap-fényre hozták az *Evangeliomot*, magokkal sem jártak egy kerék-vágásban: hanem, az álhatatlanságok habjai-között hányattatván, magok értelme-is ellenkezik magokkal.

Luther, a' ki elsö kezdője vólt a' mostani Ujságoknak, oly tétovázo, és álhatatlan *Protheus* vólt minden Irásiban; hogy őtet méltán, a' Ház tetején forgó Vitorlának nevezhettyük, mely oda fordúl a' hová a' szél viszi. *Gaspar Querhamer*, †[2092] a' *Luther* Irásiból, csak az Ur-vacsorának egy vagy két szín-alat vételérűl, Harmincz-hat ellenkező mondást szedett egybe. Ezért az Alhatatlanságért, szokta vala a' *Saxoniai György Herczeg* mondani; hogy *Luther* maga sem tudgya, mit fog tanítani a' jövendő esztendőben. *Cochlaeus* ''[2093], egész könyvet ily *Titulus*-sal írt, Lutherus Septiceps: melyben, a' *Luther* szavait elő-hozván, meg-mutattya, hogy csak nem minden *Articulus*-ban, magával ellenkezö dolgokat tanított. [2094] *Jodócus* ⁎[2095] *Coccius*, szám-szerént Nyólczvan derék dolgot számlál, mellyet néha vallot, néha tagadot *Luther*, Irásiban. Maga *Luther* meg-vallya álhatatlanságát, és bocsánatot kér az Olvasóktúl; mivel, ugy-mond, egyszer-'s mind nem juthattam a' tekélletes Igazságra: ''[2096] *Invenies in istis meis scriptis prioribus, quam multa et magna humillime concesserim Papae; quae posterioribus istis temporibus, pro summa blasphemia et abominatione habeo, et execror. Dabis ergo hunc errorem, pie Lector, tempori, et imperitiae meae. SOLUS primo eram; etc*. Mely mondásnak, értelmét vehettyük ama' *Tertulliánus* szavából: †[2097] *Doctrinam suam quotidie reformant, prout a nobis quotidie convincuntur; et erubescunt de Magistro ubique traducto.*

[2092] † Cochlaeus, in Actis Lutheri, an. 1535. Infra, li. 9. c. 1. ¶. 1.
[2093] '' Cochlaeus, ibid. an. 1542.
[2094] *Antilogiae Lutheri.*
[2095] ⁎ Coccius, to. 1. Thesauri, art. 7. f. 1038.
[2096] '' Luth. Praefat. Tom. 1.
[2097] Vide supra, f. 128. 155. † Tertull. 4. contra Marcion. c. 5.

hodogeus_j.indd 474 2025. 07. 21. 11:26:22

Ennek az Álhatatlanságnak, rövídeden Öt Jelenségét vegyed:

I. Eggyüt azt írja *Luther*; hogy mí minnyájan *Próféták* vagyunk, mert tellyes a' Sz. Irást mind által-értyük: *[2098] *Prophetae sumus omnes, quia totam Scripturam intelligimus*. Másut, ezt által-őlti, és magára arczúl fordítván szavát, tőrrel paíssal vítattya; hogy, sem mí, sem Sz. *Péter* és *Pál*, nem értettek egy szót az Isten Igéjében: és, csak meg sem kóstolhattya az Isten Igéje értelmét, a' ki Száz esztendeig nem viselte gongyát az *Ecclesiá*-nak. Ezt maga kezével írta *Luther*, *1546.* esztendőben, *16. Februarii*, illyen szókkal: ''[2099] *Bucolica Virgilii nemo potest intelligere, nisi fuerit quinque annis Pastor: Ejusdem Georgica nemo intelligere valet, nisi fuerit annis quinque Agricola: Ciceronis Epistolas nemo intelliget, nisi vigintiquinque annis fuerit versatus in aliqua insigni Republica: Scripturas sacras sciat se nemo degustasse, nisi centum annis cum Prophetis, Christo, et Apostolis Ecclesiam gubernarit. Maneamus discipuli in Evangelica doctrina: nam* Nec Unum Quidem Verbum *e sacra Scriptura sufficienter possumus expendere. Petrus, Paulus, Moyses, omnesque Sancti,* Nec Unicum *quidem DEI Verbum perfecte intelligunt. Si ego vel unicum illud recte intelligerem, quod in Oratione Dominica habetur,* Qui es in caelis: *statim mihi persuaderem, me esse Dominum totius mundi; Gabrielem Angelum, esse meum famulum; Raphaëlem, esse meum aurigam*.

II. Néha a' *Catholicusok*-rúl azt írja *Luther*; ••[2100] hogy üdvözűlnek Hi-{278:}tekben, és sok jó vagyon nállok. Másut, fordíttya 's viszsza-szegezi kaszáját, és azt írja; hogy, Nincs semmi külömbség a' Törökök- és Pápisták-között: g[2101] *Inter Turcam, Judaeum, et Papistam, nulla est differentia*.

III. IV. V. Néhult azt írja *Luther*; hogy az Ur-vacsorának egy szín-alat vételét, nem kárhoztattya; a' *Purgatoriomot* bizonnyal hiszi; a' Szenteknek-valo könyörgést jóvá hadgya: †[2102] *Non damno usum Unius speciei; et Ecclesiae judicio relinquo Utriusque usum statuendum. Quare, non peccant qui Una specie utuntur, cum Christus non praecipiat ulla uti, sed arbitrio*

[2098] * Luth. to. 5. Lat. Vit. 1554. per Lufft, in 2.Petr. 1. f. 491.
[2099] '' Colloq. Mensal. Isleb. per Gaubisch, 1566. ca. 1. De Verbo Dei, fol. 3. et 4.
[2100] •• Oda fellyeb, fol. 182. 183.
[2101] g Luth. tom. 5. Lat. Vit. 1554. per Lufft, in c. 4. ad Galat. fol. 382. Infra, l. 3. c. 11. ¶. 5.
[2102] † Tom. 1. Lat. Vit. 1549. Luft De Capt. Babyl. initio.

hodogeus_j.indd 475 2025. 07. 21. 11:26:22

relinquat. ’’[2103] *Mihi certissimum est, Purgatorium esse: quandoquidem ante annos Mille, B. Augustinus pro matre sua a Beato Ambrosio orationem fusam narrat. An igitur credendum est haeretico Pighardo, vix quinquaginta annos nuper nato, Fidem tot saeculorum falsam fuisse contendenti?* ∗[2104] *Non prohibeo Sanctos invocari, pro temporalibus. Sciendum, quod omnes Sancti omnia possunt: et tantum per eos tibi a DEO dari, quantum credis te accepturum*. De, mikor magát gondollya, meg-cáfollya szavát, és ezeket mind külömben forgattya.

Továb; hogy a’ *Luther* Álhatatlanságát meg-bizonyítcsák ••[2105] a’ *Palatinatus*-ban taníto *Calvinisták*; Először, a’ *Luther* könyveiből Négy ellenkezö vallást állatnak az Oltári Szentségrűl. Az-után, azt írják; hogy *Luther*, csak halála-elöt, meg-ismérvén az Igazságot, *Sacramentárius*-sá let: de, emberektűlvalo féltében, vagy szégyenletiben, nem merte tetczését ki-fejezni; hanem *Melanchton*-nak jelentette, és reá-bízta, hogy halála-után ennek bizonysága lenne: †[2106] *Valedicturus Lutherus Collegio Theologico, priusquam in Patriam iret, ubi etiam mortuus est, dixit Melanchtoni: Fateor, mi Philippe, in negotio de Sacramento, nimium est factum. Et cum Philippus respondisset: Ergo, Domine Doctor, ut consulamus Ecclesiae, edamus lene aliquod Scriptum, in quo sententiam nostram clare explicemus. Subjecit Lutherus: Mi Philippe, ego de hac quoque re sollicite cogitavi: sed sic, redderem totam Doctrinam suspectam. Itaque hoc DEO committo: agite vos etiam aliquid post meam mortem. Haec ex ore Philippi excepta*.[2107]

Sturmius hasonló-képpen írja ezt a’ *Luther* változását. Es a’ *Lutherista Superattendens Schlüsselburgius*, nem tagadgya, ’’[2108] hogy *Lavatérus*, *Danaeus*, *Lasko*, és egyebek, tanu-bizonyságot tésznek, hogy *Luther* vénségében a’ *Zwinglius* tetczésére fordúlt, a’ *Sacramentom* dolgában. Ez a’ derék tekélletesség, és *Vertumnus*-hoz illendő Alhatatosság, szinte Világ *Reformálasá*-ra kűldetet *Profetá*-hoz illet. Es, noha az *Apostolok*

[2103] ’’ Tom. 1. Lat. Vitt. 1545. per Lufft, f. 112. in Resolutio: De Indulgentiis. Supra, fo. 170.
[2104] ∗ Eodem to. 1. f. 8. 9. 12. In Explicat: 1. Praecepti.
[2105] •• Admon. de Lib. Concor. edit. Neostadii: 1581. f. 225.
[2106] † Folio 236. Sturm. in 2. Antipappo, f. 112.
[2107] Luth. an. 1539. in Epistol. ad Bucerum, Calvinum reverenter salutat.
[2108] ’’ Schlüsselb. li. 2. Theolog. Calvin. art. 11. fol. 118.

hodogeus_j.indd 476 2025. 07. 21. 11:26:22

Irásának sem kellene hinni (ugy-mond *[2109] Szent *Agoston*) ha csak egyszer hamissat írtak vólna-is: de *Luthert*, ennyi habozás-után, *Profetá*-nak kel tartani. Oh vakság! vakság!

Melanchton-nak, sok viszsza-vonyásit hozza-elő ••[2110] *Coccius*. Ama' könyvet, De Locis Theologicis, mellyet *Luther* Szent Irás-közzé akart számlálni, mint nem régen [f2111] hallók, annyíszor változtatta, hogy végre magok a' *Lutheristák*, [g2112] *Jocos Theologicos*, Isteni dolgokban-valo Játzodozásnak, nevezték. Végre el-álla a' *Luther* tanítása-mellől; Pribékké lén vénsegére; és a' *Sacramentariusok*-hoz pártola; mint egyenlő értelemmel vallyák, és a' maga saját Könyveiből fejére rakják, †[2113] *Sturmius*-sal eggyüt, a' ''[2114] *Palatinatus*-béli *Theologusok*. A' *Lutheristák*-közzűl, *[2115] *Schlüssel*-{279:} *burgius:* ki, minek-utánna *Filep*-nek sok Irásit elő-hozta vólna, így fejezi-bé: ••[2116] *Ex his Melanchtonis testimoniis, meridiano sole clarius patet, eum a pristina Confessione hoc Articulo turpiter defecisse*. Az-után, a' *Calvinus* Leveleit [m2117] hozza-elő; mellyekben ínti *Melanchtont*, hogy ne titkollya továb az ismért Igasságot, hanem, nyilván jelencse-meg világ-elöt a' mi gyomrán vagyon. Annak-okáért, az *Augustana Confessio* szerzőjét, *Melanchtont*, a' *Lutheristák* közönségesen, Hittűl-szakatnak, *Augustana Confessio* megvesztegetőjének, Minden kínra méltónak, Csalónak nevezik; mint a' †[2118] *Palatinatus*-béli *Theologusok* fel-jegyzették.

[2109] * Vide Supra, 253.
[2110] •• Cocc. to. 1. li. 8. art. 6.
[2111] [f] Supra, f. 237.
[2112] [g] Colloqu. Altemb. Calvino-Turcis. l. 3. cap. 6.
[2113] † In 2. Antipapp. f. 113. 137.
[2114] '' Admon. ad Lib. Concor. c. 4. f. 105.
[2115] * Schlüsselb. lib. 2. artic. 10. fol. 85.
[2116] •• Fol. 92.
[2117] [m] Libr. 2. art. 13. f. 142.
[2118] † Admon. ad Li. Concord. c. 10. f. 316. 339.

hodogeus_j.indd 477 2025. 07. 21. 11:26:22

¶. 7. Calvinus, és Beza, magokkal nem eggyeznek.

Calvinus számtalanszor arczúl csapdosta beszédit. A' *Lutheristák*-közzűl *Schlüsselburgius*, egy *Articulust* írt; ''[2119] *Demonstrationes Antilogiarum in scriptis Calvinistarum*, A' *Calvangelicusok* ellenkezö tanitásokrúl. *Feuardentius*, Tizen-hat *[2120] könyvet írt a' *Calvinista* Tudomány hamisságárúl, melyben Ezer négy-száz tévelygését említi *Calvinus*-nak, és a ö követőinek. Es mind ennyi tévelygésekben alig vagyon egy, melyben meg nem mutatná, hogy ellenkező-képpen szól *Calvinus*, követőivel-egyetemben, azon egy dologrúl. *Jodócus* ••[2121] *Coccius*, *Calvinus*-nak Huszon-négy ostoba ellenkezésit számlállya. Én rövideden csak egy-nehány dolgokrúl emlekezem, mellyeket a' *Calvinus* könyveiben olvastam.

1. Szent *János Evangelistá*-rúl azt írja Calvinus, *Lib. 1. Instit. cap. 12. n. 3.* hogy annyira meg nem bolondúlt, hogy az Angyalt, *debitum soli DEO honorem*, Isteni tisztelettel böcsüllötte vólna. Csak hamar, *Lib. 1. c. 14. n. 10.* utánna írja; hogy, *Omnia, quae non nisi DEO debentur*,[2122] Minden Isteni tiszteletet, Angyalnak adot Sz. *János*.

2. Eggyüt azt mongya, *Lib. 4. cap. 1. n. 7. Baptismo initiamur in fidem*; hogy Keresztség-által jutunk az igaz Hitre. Es, *Comment. in Joan. 3. v. 5.* hogy, *Baptismi neglectu, arceri nos a salute*; Üdvösségünk el-vész, ha el-mulattyuk a' Keresztséget. Másut, *Lib. 4. Instit. c. 15. n. 20.* Veszedelmes vélekedésnek írja; hogy, *Baptisma esse de necessitate salutis; et perditos, quibus aqua tingi non contigit*, Keresztség-nélkül kárhoznak az emberek. *Idem, lib. 4. c. 16. n. 26.*

3. Eggyüt azt írja, *Lib. 4. c. 15. n. 20. Et cap. 16. n. 24.* hogy a' Keresztyének fiait, születések-elöt, Fiaivá fogadta Isten. Es, *num. 22.* Nem azért kereszteltetünk, hogy Isten Fiai legyünk. Másut, *Lib. 6. c. 1. n. 5. 8.* azt írja; hogy, Minnyájan átok-alá vettetünk születésünk-elöt: *Atque ideo, Infantes suam secum damnationem a Matris utero adferunt*; és az Eredendő bűnnel, Anyánk mehéből kárhozatot hozunk magunkal.

[2119] '' Schlüsselb. li. 3. Theolog. Calvin. art. 8. fol. 57.
[2120] * Theomachia Calvinistar.
[2121] •• Coccius, to. 1. Thesauri, li. 8. art. 7. f. 1060.
[2122] Apoc. 19. v. 10. c. 22. v. 9.

hodogeus_j.indd 478 2025. 07. 21. 11:26:22

4. Azt vítattya Calvinus, *Lib. 4. c. 15. n. 10.* hogy a' Keresztség-által, az Eredendő bűnből ki nem tisztúlunk. Másut, *Lib. 4. c. 15. n. 3. 4.* azt írja; hogy a' Keresztség, nem csak elébbi vétkeinktűl meg-tisztít: de valamit tellyes életünkben vétkezünk, mind azokat meg-orvosollya.

5. Sokszor állattya Calvinus, †[2123] *Lib. 4. c. 17. n. 13. Ad Rom. 1. v. 17.* hogy, Egyedűl a' Hit üdvözít. Másut, ''[2124] *Lib. 3. c. 15. n. 4.* nem csak Hitnek, hanem, a' jó viaskodások jutalmának, és koronájának mongya az örök Bóldogságot.

{280:} 6. Nem régen *[2125] hallók *Calvinus*-túl, hogy Sz. *Péter Romá*-ban hólt-meg: Noha az-is ö szava, hogy *Romá*-ban nem let halála.

7. Azt-is a' *Calvinus* vallásából ••[2126] jegyzők-fel; hogy az *Ecclesia* nem vólt soha Igaz *Pásztorok*-nélkül: Noha e' mellet azt-is írásban hadta, hogy †[2127] egy-nehány száz esztendőkig, Igaz *Pásztorok*-nélkül vólt az *Ecclesia*.

8. *Calvinus* szava; hogy a' Christus halálában, kétségbe-esésnél egyebet nem látunk: Noha ez-ellen azt-is hirdeti, hogy a' Christus halálában vagyon minden reménsége üdvösségünknek.

9. Bátran írja *Calvinus*; ''[2128] hogy Christus semmit nem érdemlet halálával magának. Ellenben azt taníttya; hogy Christus, Halálával érdemlette a' Világ uraságát.

10. *Calvinus* vallása; *[2129] hogy a' Hittel eggyüt-jár mindenkor a' kételkedés: Noha másut, *Lib. 3. c. 2. n. 7. 19. 39.* azt vítattya, hogy a' Hittel-eggyüt nem lehet semmi kételkedés.

11. Neveti ••[2130] sokszor, és esztelenségnek nevezi az *Implicita Fidest:* de más-felől azt vítattya, hogy sokat *Implicita Fide* hiszünk, valamíg élünk.

[2123] † Vide supra, fol. 230.
[2124] '' Vide infra, lib. 5. c. 9. ¶. 2. num. 4.
[2125] * Supr. f. 258.
[2126] •• Supr. f. 114.
[2127] † Supra, f. 156. 157. Infr. li. 5. ca. 5. ¶. 1. n. 1.
[2128] '' Ibid. n. 2.
[2129] * Infr. li. 5. c. 2. ¶. 1. n. 2. 3.
[2130] •• Ibid. n. 5.

hodogeus_j.indd 479 2025. 07. 21. 11:26:22

12. †[2131] A' Hit cselekedetit abban állattya *Calvinus*; hogy a' magunk üdvösségét bizonnyal hidgyük. Ez-ellen, az-is ö mondása; hogy, valamit Isten mondot, Hittel kel mind azt vallani.

13. A' Hitet ''[2132] a' Reménséggel, néha egybe-veri: Néha egy-mástúl meg-választya.

14. A' Hitet, *[2133] csak azokban írja Calvinus találtatni, kik örök életre választattak: Másut, azt viszsza-mongya.

15. Erőssen állattya *Calvinus*, hogy, ••[2134] valakiben egyszer igaz Hit vólt, soha azt el nem veszti. Másut, *Lib. 3. c. 2. n. 11. et 24. Temporalem Fidem*; *Interruptiones Fidei*; Ideig-valo, és Félben-szakadot Hitet említ. és azt beszélli; hogy Ideig-való Hitek vagyon a' Gonoszoknak: üdő-jártára el-szakasztyák annak kötelét; úgy hogy, †[2135] *Vix decimus quisque eorum qui Christo nomen dederunt, Fidei puritatem ad extremum usque retinet*; Tíz-közzűl egy alig marad az igaz Hitben. Sőt azt írja, *Lib. 3. c. 2. n. 10. 11.* hogy próbálva tudgya, menyíszer meg-csalatnak az emberek, mikor magokkal el-hitetik hogy igazán hisznek, noha semmi sincs abban.

16. *Calvinus* szava, hogy az Isten Törvényét meg nem tarthattyuk: Noha ezt másut arczúl ütvén, azt írja; hogy Isten segitségével, a' Törvényt meg-tarthattyuk.[2136]

17. Azt-is ö írta, *Lib. 3. c. 20. n. 24.* hogy a' dücsöűlt Szenteknek, semmi közök a' földiekhez: De ez-ellen másut azt beszélli; hogy ők-is velünk egy tagok, *Lib. 3. c. 25. n. 4. Lib. 4. c. 10. n. 10.* és minket szeretvén, imádkoznak érettünk.

18. Nyilván írja Calvinus, *Lib. 4. c. 8. n. 8. Lib. 1. c. 14. n. 4.* hogy, semmit nem kel hinni, hanem csak a' mit írva találunk a' szent *Bibliá*-ban. Másut, *Lib. 1. c. 7. n. 4.* azt beszélli; hogy, *Ab arcano testimonio spiritus*, a' Léleknek titkos bizonyságából, kel meg-tanúlnunk a' Szent Irásokat.

[2131] † Ibid. n. 6.
[2132] '' Ibid. n. 7.
[2133] * Ibid. n. 8.
[2134] •• Supr. f. 239.
[2135] † Calvin. in 2.Petr. 2. v. 2. Vide infr. l. 12. c. 3. ¶. 3. n. 1.
[2136] Vide infra, li. 12. c. 1. ¶. 3.

hodogeus_j.indd 480 2025. 07. 21. 11:26:23

19. Eggyüt azt vítattya *Calvinus*; hogy, ’’[2137] Urunk születése-után Öt-száz esztendeig, változás-nélkül maradot az Igaz Tudomány. Másut, *[2138] mind el-tévelyedteknek mongya a’ Régieket, valakik Irási nállunk vannak.

{281:} 20. Sokszor azt írja; hogy, ••[2139] Minden cselekedetben vétkezik, és kárhozatot érdemel ember. Másut, *Lib. 2. c. 3. n. 13.* azzal biztattya fiait, hogy ők nem vétkezhetnek.

21. Sok helyen írja *Calvinus*; hogy †[2140] Itílet napig a’ mí lelkünk meg nem dücsőűl. De ezt sokszor viszsza-hazudgya: és azt írja; hogy a’ Hívek lelke, mingyárt a’ halál-után, Mennyei dücsösségbe mégyen.

22. Azt állattya Calvinus, *Lib. 3. c. 14. n. 17.* hogy az Igazulás, *Causa formalis est Fides*, csak Hit-által lészen: De a’ Gyermekekben, *Lib. 4. c. 16. n. 19.* Hit-nélkül ítíli az Igazúlást lenni.

23. *Adam*-rúl azt hirdeti *Calvinus*; ’’[2141] hogy Isten rendeléséből, és *Decretomá*-ból eset veszedelembe. Másut, *Lib. 1. c. 15. n. 8.* meg-vallya; hogy, csak maga Szabad-akarattyából vétkezet az Elsö ember.

24. Sok helyen írja *Calvinus*; hogy *[2142] Isten oka, *Autora*, szerzője, az emberek vétkének. Másut, *In Instructione contra Libertinos, cap. 13. 14.* azt erőssíti; hogy Istent Ördöggé tészi, valaki őtet Bűnök *Autorá*-nak nevezi.

25. Azt írja *Calvinus*; hogy mí, ••[2143] *Praetermissa DEI misericordia, Christoque praeterito, Charitatis beneficio justificari se, pugnant*; az Igazulást, nem Isten kegyelméből, és Christus érdeméből, hanem, magunk Cselekedetiből várjuk. Másut, *Lib. 3. c. 4. n. 29.* azt írja; hogy mí, *Culpam remitti fatemur DEI Misericordia*, a’ Bűnök bocsánattyát, és az Igazúlást, Isten Irgalmából várjuk. Ismét: †[2144] *Nihil inter nos, et saniores Scholasticos pugnae est, quin Peccator, gratuito a damnatione liberatus, Justitiam obtineat.*

[2137] ’’ Vide supr. fol. 186.
[2138] * Supr. f. 157.
[2139] •• Supra, f. 232.
[2140] † Vide infra, lib. 5. ca. 9. ¶. 2. num. 1.
[2141] ’’ Lib. 3. ca. 23. num. 7.
[2142] * Vide infra, lib. 5. c. 2. ¶. 4. num. 2.
[2143] •• Lib. 3. cap. 18. num. 8. Vide li. 4. c. 5. ¶. 1. n. 3. 4.
[2144] † Lib. 3. ca. 14. num. 11.

hodogeus_j.indd 481 2025. 07. 21. 11:26:23

Töb számtalan Ellenkezések vannak a' *Calvinus* írásiban; mellyeket mind le-írnyia nem szükség.

Zvinglius-nak, magával-ellenkezö tanitásit, *Joannes Faber*, magán-valo könyvben foglalta; mint meg-láthatni *Cochlaeus*-nál*, in Actis Lutheri, Anno 1526.*

Beza-nak hasonló csavargásit, künyű vólna elő hozni, ha a' munkát nem szánnók. Mert ö sokszor, Könyvének azon egy levelében, hevet és hideget fúj; mint csak ez egy peldából-is meg-tapasztalhattyuk. Azt írja eggyüt; hogy az Üdvözűlt Lelkek, szorgalmatoskodnak a' világi emberek üdvösségérűl: *Beatorum spiritus, fatemur, de laborantium fratrum salute, suo, nobis incomperto modo, esse sollicitos*. Ugyan ot mingyárt utánna veti; hogy a' Szentek lelkei, semmit e' világi dologban nem tudnak; *Spiritus Beatorum, nullam habent rerum inferiorum notitiam*.[2145]

¶. 8. Az Lutheristák ellenkeznek a' Lutheristákkal.

A' *Luther* Tanítványi-közöt, kik az *Augustai Confessiót* követik, gyülölséges Egyenetlenségek szörnyűsége vagyon; mint sok-képpen megmutattya Stáfylus, *Libro de Concordia discipulorum Lutheri:* Lindánus, *in Dubitantio:* Ulembergius, *Caussa 9. et 10.* Jurgevitius, *in Bello Quinti Evangelii, cap. 4.* Es künyű vólna hoszszú könyveket írnyia az ö szakadásokrúl, ha ezeket laistromba akarnók foglalni: mert, majd menyin vannak, annyi útat találnak az üdvösségre. De hogy ezt idegen Bizonysággal ne támogassam, ki-fakasztyák magok, hogy sok rút viszszálkodások vannak, az *Augustai Confessio*-követö *Theologusok*-közöt.

A' *Concordiá*-rúl írt gyölevéz Könyvben, *[2146] egy illyen *Tractatus* va-{282:}gyon: *Epitome Articulorum, de quibus Controversiae ortae sunt*

[2145] Beza, in 1.Ioan. 2. v. 1.

[2146] * Li. Concordiae, edito Lipsiae, An. 1580. fol. 543. Magyarúl fordíták ezt az Szala és Vasvár-megyei Kiáltók, és Kereszt-úron ki-nyomtaták a' magok gyalázattyára, an. 1598.

hodogeus_j.indd 482 2025. 07. 21. 11:26:23

inter Theologos Augustanae Confessionis. Ebben, Tíz derék *Articulust* számlálnak, mellyekben az *Augustai Confessión*-valók egy-más-közöt üstököt vonszanak.

I. Viszsza-vonyás; Az Eredendő bűnről. Mert, Némellyek azt taníttyák; hogy az Eredendő bűn, az embernek tulajdon Természete, *Ipsa hominis corrupti Natura, substantia et essentia*. Annak-okáért, mikor az ember megigazúl, akkor Isten semmivé tészi az ember Lelkét, és Uj lelket teremt: †[2147] *In regeneratione hominis, substantiam et essentiam, ac praecipue Animam rationalem, DEUS penitus abolet, novamque animae essentiam ex nihilo, in regeneratione creat*. Némellyek azt vítattyák; hogy az Eredendő bűn- és a' Természet-közöt, annyi külömbség vagyon, mint az Isten teremtett-állattya- és az Ördög alkotmánya-közöt. jóllehet ezek-is, az Eredendő bűnáltal, az emberi természet romlását, nem tagadgyák: *[2148] *Per Adami lapsum, prorsus humanam naturam et essentiam corruptam esse. Et hanc Naturae corruptionem, nemo nisi DEUS separare potest: id per mortem, in beata illa Resurrectione fiet.*

II. Viszsza-vonyás; A' Szabad-akaratrúl: Ha az eset-után, vagyon-e szabadsága és eréje az ember Akarattyának a' meg-térésre? Némellyek azt mongyák; hogy a' Szabad-akarat, munkálkodik valamit a' meg-térésre. Egyebek, ezt tagadgyák: *Repudiamus, quod homo non renatus ratione Liberi arbitrii, nonnihil, licet perexiguum, ad conversionem adjuvare, atque ad eam absolvendam cooperari possit.*[2149]

III. Viszsza-vonyás; Az Igazulásrúl. Mert a' *Concordia* szerzői, kárhoztattyák eme' mondásokat: *Fidem non justificare sine bonis Operibus. Itaque Bona opera necessario ad Justitiam requiri; et absque eorum praesentia, hominem justificari non posse. Promissio gratiae, nobis applicatur per Fidem in corde, et praeterea etiam per Confessionem quae ore fit, et per alias virtutes.*[2150] E' mellet, meg-vallyák magok; hogy ezeket a' mondásokat, sokan közzűllök javallyák, és óltalmazzák.

[2147] † Libr. Concord. f. 554.
[2148] * Ibid. f. 547.
[2149] Fol. 554.
[2150] Concord. fol. 560.

hodogeus_j.indd 483 2025. 07. 21. 11:26:23

IV. Viszsza-vonyás; A' Jó Cselekedetekről. Némellyek ezeket szükségeseknek mongyák az üdvösségre; úgy, hogy senki Jó cselekedetek-nélkül nem üdvözűlhet: Egyebek azt vítattyák; hogy a' Jó Cselekedetek, *perniciosa sunt ad salutem*, ártalmasok az üdvösségre. Annak-okáért, nem kel a' Keresztyének-közöt tanítani a' Törvényt.

V. Viszsza-vonyás; Az *Evangeliom*-rúl. Némellyek azt taníttyák; hogy az *Evangeliom*, nem ijeszt, sem a' bűnt nem feddi, sem *penitenciát* nem hirdet; hanem csak örvendetes hírt, és vígasztalást foglal magában: tudni illik, hogy az Isten, Christus-ért szeret minket. Sokan azt ellenzik, és kárhoztattyák.

VI. Viszsza-vonyás; A' Törvényrűl. Némellyek azt állattyák; hogy a' Keresztyéneket, nem kel a' Törvénynek tartására kötelezni, és ínteni. Egyebek ezt nem javallyák.

VII. Viszsza-vonyás; Az Ur-vacsorárúl. Némellyek azt vallyák, úgy-mint a' *Concordisták*; hogy a' Christus Teste azért vagyon az Ur-vacsorában, mert Embersége- és emberi Teste-szerént, mindenüt jelen a' Christus: Azért, nem az Egyházi szolgák *pronunciació*-ja, ki-mondot szava, {283:} szerzi a' Christus Testének jelen-létét. Egyebek ebben viszszát-vonsznak.

VIII. Viszsza-vonyás; A' Christus Személyérül. A' *Concordisták* azt hiszik; hogy Christusban, az Isteni Személlyel-való eggyesülés-által, Emberi természetnek adattak az Isteni természet tulajdonsági: úgy, hogy Emberi természete-szerént-is, Mindenható, Mindenüt-lévő a' Christus. Ezt sokan meg-vetik, és kárhoztattyák.[2151]

IX. Viszsza-vonyás; Christus-nak Poklokra szállasárúl. Közbe-vetés vagyon az *Augustai* Hiten-valók-közöt, Ha éltében ment-e Pokolra Christus, vagy hólta-után? Ha csak a' Lelke ment-e Pokolba, vagy csak Istensége? De a' *Concordisták* azt végezik, hogy erről nem kel tudakozni.

X. Viszsza-vonyás; A' *Ceremoniák*-rúl. Némellyek azt akarják; hogy a' Pápistákkal-valo eggyességért, a' külsö *Ceremoniák*-ban véllek eggyezzenek. Némellyek ezt nem javallyák.

[2151] Infra, li. 4. c. 5. ¶. 1. n. 10.

hodogeus_j.indd 484 2025. 07. 21. 11:26:23

Ihon látod, Keresztyén Olvasó; hogy, *Habemus reos confitentes*, magok ki-kiáltyák magok vétkét. Azért, nem illik ebben töb szót szaporítani, és hoszszú beszédet nyújtani.

¶. 9. A' Calvinisták, viszszát-vonszanak a' Calvinistákkal.

A' Calvinistak, †[2152] mely szépen értnek eggyet, meg-mongya *Vithakerus:* midőn azt beszélli; hogy Istennek öröktűl-valo Választasárúl; az Isten kegyelméből ki-esésrűl; az Üdvösség bizonyos-vóltárul, és töb hasonló fondamentomokrúl, önnön-magok vonszák egy-máson a' gubát: ''[2153] *Motae sunt inter nos quaestiones, de Praedestinatione, et Reprobatione; de Amissione Gratiae; de Certitudine, et securitate salutis, etc.*

Sturmius, ezt nyilvábban ki-fejezvén, azt beszélli; hogy ö-közöttök annyi vetekedés vagyon, a' menyi Tanító: *[2154] *In nostra Ecclesia, quot capita, tot sensus; tam variae et dissectae sententiae, tum inter et contra nosmetipsos, tum adversus Philippum.*

Ennek-felette, a' mint ••[2155] *Feuardentius*, és †[2156] *Reginaldus* írják; az *Angliai Calvinisták*, az Apostolok és Bóldog Aszony Innepit meg-illik: Papi őltözetet, és Kámsát vésznek magokra: Pénteken, Szombaton, húst nem észnek: és, hogy a' Halászok meg-adhassák adójokat a' Királynak, a' Negyven-napi Bőjtben meg vagyon tíltva a' Hús vágás a' meszárosoktúl: Azoknak, kik a' *Collegiomok*-ban laknak, ''[2157] nem engedik hogy meg-házasodgyanak: és mindenkor a' Leczkéken, vagy *Disputació*-kon, a' *Doctorok*, és a' *Promótusok*, hoszszu Papi-ruhát, és Négy-szegletü süveget viselnek, mint a' *Catholicus* Papok. Továb; nem csak azt taníttyák, és arra esküsznek a' *Calvinsta* Predikatorok *Angliá*-ban, hogy az *Angliai* Király, az Egyházi

[2152] † Vide Ministromachiae, cap. 5. 6. Coccium, to. 1. li. 8. artic. 7. pag. 1070.
[2153] '' Vithakerus, in Cygnaea cantione, annexa li. de Ecclesia, fol. 4.
[2154] * Sturmius, in 2. Antipap. fol. 181.
[2155] •• Feuarden. 1. Theom. f. 4.
[2156] † Calvin. Turcis. li. 2. c. 19.
[2157] '' Idem testantur Petr Cudsemius, de Desperata causa Calv. c. 11. fol. 126.

hodogeus_j.indd 485 2025. 07. 21. 11:26:23

dolgokban Feje az ot-valo *Ecclesiá*-nak: de még *[2158] *Ersébet Királyné* aszonyt-is, az ö *Ecclesiá*-jok Fejének, Vezérének, fö *Pásztorá*-nak tartották; Koronázattyának napját, meg-inneplették; az úczán mikor el-mégyen a' Király, vagy Királyné, ••[2159] térdre esnek elötte. Ezeket, a' *Genevai* és Magyar-országi *Calvangelista* Tanítók, söt, *Angliá*ban-is a' *Puritanus Calvinisták*, szidalmazzák, és gyalázzák. Noha †[2160] *Genevá*-ban-is, Csötörtökön nem hagynak Hús vágni, hogy a' közel-valo nagy Tónak bév halát meg-emészthessék.

Sadeel, egy Könyvet íra az *Angliai Calvinista* társai-ellen, *De legitima Vocatione Pastorum Ecclesiae reformatae, adversus eos, qui in hoc tantum capite,* {284:} *se ab Ecclesia reformata dissentire profitentur:* melyben azt vítattya; hogy az Egyházi hívatalhoz, méltatlan mongyák némely *Calvinisták* szükségesnek a' *Perpetua Successiót*, Szűnetlen egy-más-után Következést.[2161]

Bezá-nál azt olvasom; hogy a' *Calvinista* Tanítók viszszálkodása annyira jutot; hogy, ha ki ma tudgya mit hisznek, végére nem mehet mit fognak hinni hólnap. Mert, noha eléggé tíltyák, hogy senki csak magán Ujítást ne tégyen a' tanításban, hanem, ha valamit ujítani, vagy jobbítani kel Vallásokban, köz akaratból légyen: de semmi haszna nincs efféle tilalomnak.[2162]

Hollandiá-ban az *Arministák*, mely nagy villongásban vannak a' töb *Calvinisták*-kal, egész világnál nyilván vagyon. *Jacobus Arminius*, sok *Predikátorok*-kal egyetemben, azt taníttya, I. Hogy az üdvösséges Hit, nem az, mellyel ember hiszi, hogy bűnei meg-bocsáttattak, és hogy ö el-választatot. II. Hogy nem tartozik minden ember hinni magárúl, hogy ö el-választatot. III. Hogy a' Meg-igazúlt Hívek, a' Hitet el-veszthetik, és végre magok-is el-kárhozhatnak. IV. Nem igaz, hogy Isten oka az emberek vétkének. V. Az sem igaz, hogy Isten, csak maga saját akarattyából, rendeli az embert örök kárhozatra, Érdem-nélkül. Azért *Arminius*, Egy Könyvet írván a' *Hollandiai Statusok*-nak, melyben a' maga *Sentencia*-ját, értelmét, és Vallását magyarázza, abban azt írja; hogy a' *Calvinus* Vallása, sem a' Szent

[2158] * Calvin: Turcis. l. 2. c. 8.
[2159] •• Serar. Tobiae 3.
[2160] † Ita Petrus Cudsem. lib. citat. ca. 9. fol. 113.
[2161] Infra, li. 9. c. 1. ¶. 1.
[2162] Infra, li. 6. c. 3. ¶. 2. n. 3.

hodogeus_j.indd 486 2025. 07. 21. 11:26:23

Irásban, sem a' régi *Conciliomok*-ban, sem a' Szent Atyák könyveiben nem találtatik. Sőt, az Isten Bőlcseségével, Igazságával, és Jó-vóltával ellenkezik: az emberek Szabad-akarattyát fel-bontya: Istent, és Christust meg-gyalázza: az embereket kétségbe ejti. Ezt az *Arminius* viszsza-vonyását, hogy le-szállítanák a' *Calvinisták*, *Angliá*-ból, *Galliá*-ból, *Német*-országból, a' nevezetes Tanítókat, egybe-győjték nem régen *Dordrácum*-ban, és ot nagy *Sinatot* tartának: mellyel, nem hogy meg-óltották vólna, de inkáb fel-gerjeszték a' viszszálkodást, mint az *Arministák*-tól ki-bocsátot Irások meg-mutattyák.

De mi szükség erre sok bizonyság? Elég jelenségi Egyenetlenségeknek; hogy, soha nem találsz senkit közzűllök, a' ki Hitin-valo Tanítók-közzűl ollyat merjen nevezni, kirűl azt mondhatná, hogy a' Hithez-tartozó dolgokban, tellyességesen eggyet ért azzal: hanem, ki-ki azt követi, a' mi néki tetczik.[2163] Azért, ha *Luthert*, vagy *Calvinust* említed, nagy gőggel mongyák: Mit gondolok én *Luther*-rel? mi közöm nékem *Calvinus*-hoz? Innen vagyon, a' mit *Pappus* beszél; hogy, miólta *Luther* támadot, csak nem minden esztendőben újab találmányok kezdettek: †[2164] *Ab initio Doctrinae, scriptis et voce Lutheri renovatae, quotannis fere, novi Sectarum et factionum furores extitere, perinde, ut resecta Hydrae Lernaeae capita suppullulasse finguntur in fabulis*. Azt mondhattyák tehát méltán az Ujítók, a' mit *Hilarius* monda az *Ariánusok* képében: ''[2165] *Annuas, atque menstruas de DEO Fides decernimus, decretis poenitemus; defendimus, defensos anathematizamus. Miserabile est, tot nunc Fides esse, quot sunt voluntates; et tot Doctrinas, quot mores: dum aut ita Fides scribuntur, ut volumus; aut ita, ut volumus, intelliguntur: et, dum secundum Unum DEUM, unum Baptisma, etiam Fides una sit; excidimus ab ea Fide quae sola est: et, dum plures fiunt, ad id coeperunt esse, ne ulla sit*. Mivel azért az Ujítók, csak a' magok tetczésén járnak, és ki-ki csak maga {285:} agyaskodásit követi: nem ok-nélkül nevezte őket egy *Poëta*, Suitak-nak:

[2163] NOTA. Vide supra, fol. 106. 107. et 270. 271. Infra, li. 9. c. 1. ¶. 1.

[2164] † Pappus, in Respon. ad 1. Antipapp. fol. 60.

[2165] '' Hilar. li. poster. ad Constantium, qui incipit: Non sum nescius. Supra, f. 88.

hodogeus_j.indd 487 2025. 07. 21. 11:26:23

Complicibus quia cuncta tuis Sua sunt: Sua Coena
Mystica; dogma Suum; mens Sua; sacra Sua:
Ergo non mutila, ast flexa bene voce, SUITAS,
Compellat socios aequa Minerva tuos.

Ez pedig a' sok Szakadásra oszlot habozás, mint meg-útáltattya az Uj tanításokat, söt, mint idegeníti az embereket minden *Religió*-túl, a' Pártosok Irásiból ennek-elötte meg-hallók.[2166]

¶. 10. A' Calvinisták, követvén a' régi Tévelygök kép-mutatását, Lutheristákkal-való Eggyességet tettetnek.

Noha a' *Lutheristák* és *Calvinisták*, békélhetetlen ellenkedést és viszszavonyást viselnek, mint tudva vagyon az egész Világ-elöt: mindazáltal, mikor a' *Cathólicusok*-ellen berzenkednek, csudálatos mint nyallyák, és egy szőrűeknek mutattyák egy-mást. Atyafiságot, Eggyességet, *Cadmus* maradékihoz illendő szövetséget tettetnek: nagy bátran hirdetik, hogy nincs ö-közöttök, egy vagy két kisded közben-vetésnél töb villongás; azokban-is, csak hogy nem érti eggyik fél a' másikat: de való-képpen, nem meszsze járnak egy-mástúl. Sommában; csak nem azt mongyák, hogy ők nem egyébrűl vetekednek a' Szamár árnyékánál, és a' Kecskék gyapjánál. mert, csak abban nem eggyesülhetnek, ha a' szénát kaszával kaszálták-e, vagy ollóval ollólták. Ezt ez-elöt *[2167] *Musculus*-túl, *Bullinger*-tűl hallók. Az *Angliai Ecclesia* nevével, így szól errűl Ivellus: ••[2168] *Illi, quos isti contumeliae caussa apellant Zwinglianos, et Lutheranos, re autem vera, sunt utrique Christiani, et inter se amici et fratres; non de fundamentis Religionis, sed de una tantum, nec ea ita gravi aut magna quaestione, inter se dissentiunt*. Vithakerus ugyan ezent beszélli: †[2169] *Non sunt in capitibus Religionis inter nos discordiae: et, si quae*

[2166] Supra, f. 107.
[2167] * Supra, f. 86. Musculus, Bullinger.
[2168] •• Ivellus, in Apolo. Eccles. Anglic. fol. 61. apud me.
[2169] † Vithake. qu. 5. De Eccles. fol. 509.

hodogeus_j.indd 488 2025. 07. 21. 11:26:23

sunt de Coena Domini, tamquam ex sentina Transsubstantiationis Papisticae fluxerunt, ex qua Luther non potuit plene emergere. Libenter vero assentior, hoc non esse inter fundamenta ponendum. Sturmius azt írja; hogy *Bucerus* fejét kötötte a' mellé, hogy semmi derék dologban nincs külömbség a' *Lutheristák*- és *Zwingliánusok*-közöt: ''[2170] *Bucerus dicere solebat Philippo Hassiae Landgravio; Se capitis poenam non deprecari, si bonis et aequis judicibus constitutis, non probet, Lutheranos et Zwinglianos, verbis, et suspicionibus inter se dissidere, re ipsa idem sentire*. Bezának azt veté szemére *Duditius*, a' mint ez-után †[2171] meg-hallyuk; hogy az Ujítók-közöt semmi eggyesség nincsen. *Beza* erre azt felelé; hogy, a' kik a' *Pápa*-ellen támadtak, mind eggyek, és csak kicsiny dologban akadoznak: *[2172] *Colligimus omnes cum Christo, et in re ipsa convenimus; etiamsi in rebus nonnullis, salvo manente fundamento, nondum occurrimus omnes in unitatem Fidei*. Calvinus-is azt hirdeti; hogy, csak egy a' közben-vetet dolog: de az aprólék fogyatkozások, nem ártanak semmit az Anyaszentegyház Eggyességének: ••[2173] *In una sola re Sacramentaria, est controversia.* ''[2174] *Ecclesia vero, leviusculis erroribus non vitiatur.*

Ebben követik az Ujítók a' régi Hittűl-szakadtakat: kik, mint a' *Sámson* rókái, †[2175] örömest egybe-kötötték farkokat; az-az, egy fel-tet czéllyok, egyenlő igyekezetek vólt, az Igazság ki-gyomlálására; az Isten vetésének égetésére; az Anyaszentegyház mezejének perselésére. Miképpen tehát {286:} *Heródes Pilatus*-sal meg-bekéllék, Urunk halálára: úgy ők-is, akár-mint vonnyanak üstököt egy-mással, akár-mint törjenek egy-másra, de ottan egybe-szűrik a' levet, mihent a' *Catholicusok*-ellen kel tusakodni. Halhadsza, mely szép szókkal fel-jegyzették a' régi *Doktorok*, ezt a' Tévelygők álnak szokását: *Pacem cum omnibus miscent. nihil enim interest illis, licet diversa*

[2170] '' Ioan. Sturm. Praefat. AntiPapp. fol. 24. edit. 1579.
[2171] † Vide infra, li. 9. c. 1.
[2172] * Beza, epi. 1. Theolog.
[2173] •• De Scandalis, post medium. Vide infr. li. 5. ca. 2. ¶. 1. n. 1.
[2174] '' 4. Instit. c. 2. num. 1.
[2175] † Iudic. 15. v. 4.

hodogeus_j.indd 489 2025. 07. 21. 11:26:23

tractantibus, dum ad unius Veritatis expugnationem conspirent.[2176] **h**[2177] *Quoniam communiter adversus Ecclesiam DEI, quibus inter seipsos non convenit, conspirant: ideo communi nomine eos Haereticos nominabo.* ’’[2178] *Diversae sunt Haereses, diversi errores: Diabolus in omnibus vult errare homines. Non dicit; Donatistae sint, et non Ariani: sive hic sint, sive illic, ad eum pertinent, congregantem sine judicio: omnes errantes vult quibuslibet erroribus.* *[2179] *Cum antea inter sese contentiosi essent, ut Herodes et Pilatus; in blasphemiis adversus CHRISTUM consentiunt. Quapropter, merito quis eos exosos habeat, quod cum de privatis rebus inter se simultates gerant: odio tamen, inimicitiaque communi, adversus Veritatem conspirent, et in impietate adversus Dominum, foedera conglutinent.* ••[2180] *Haeretici, quamvis opinionum varietate discordent: simili tamen vanitate colligantur. In pejus sibi consentiunt, quamvis dissentire a se invicem videantur. Ideo Samson caudas vulpium colligavit*. Mely dologrúl, Florimundus *Remondus*, *lib. 2. de Origine haeres. cap. 13.* illyen szókkal ír: *Quemadmodum sues, nullam inter se societatem colunt, sed rostris et morsibus se mutuo impetunt; nihilominus, quamprimum grunnitum aliquem audiunt, turmatim surrectispilis laboranti auxilio accurrunt: Sic, qui ab Ecclesia desciverunt, quamvis non minus se invicem, quam Ecclesiam capitali odio prosequantur, quamprimum tamen occasionem assiliendi Ecclesiam vident, positis omni ex parte inimicitiis, auxilia conjungunt, et miro consensu in Ecclesiae exitium conspirant. Sic Aristídes et Themístocles, ad bellum contra hostes proficiscentes, inimicitias deponere, sed ex eodem reversi, rursus sumere solebant.*

¶. 11. A’ Lutheristák- és Calvinisták-között, Halálos ellenkezések vannak.

Hogy ez az ál-orcza le-vonassék az Uj Tanitókrúl, és kendőzéssel bé-mázolt rútságok nap-fényre hozassék: Elsőben, azt kérdem tőllök; Hol

[2176] Tertull. Praescript. cap. 41. num. 257.
[2177] **h** Ambr. tom. 2. li. 1. de Fide, ad Gratianum, cap. 4.
[2178] ’’ August. to. 9. de Pastorib. cap. 12.
[2179] * Athan. Disput. 1. contra Arian. in Nicaen. Synodo, fo. 132. Comelin.
[2180] •• Aug. in Psal. 80. Simile Ambr. in Psal. 118. Serm. 11. Supr. f. 88. 89.

hodogeus_j.indd 490 2025. 07. 21. 11:26:23

olvasták a' Szent Irásban, hogy csak a' Fondamentomban-valo egyenetlenség árt az üdvösségnek, és a' Hitnek egyéb czikkelyiben ártalom-nélkül lehet külömbözés? Honnan mehetünk végére, mellyek a' Fondamentomok, és mellyek nem fondamentomok? Mert, ha semmit hinni nem kel, a' mi nincs a' Szent Irásban (mint ők vítattyák:) valamíg ezekről bizonyos helyeket nem mutatnak az Irásban, bé nem vehettyük mondásokat.

Annak-felette, hazuttollyák, és pofázzák magok a' *Lutheristák* ez-aránt a' *Calvinistákat*, és azt mongyák; hogy ők, nem egy vagy két dologban, hanem sok derék Fondamentomokban egyenetlenkednek a' káromló *Calvinisták*-kal: *Atheusok*-nak, *Epicuraeusok*-nak nevezik azokat, kik csak aprólék dolognak itílik ezt a' viszsza-vonyást. Sőt azt mongyák; hogy a' *Calvinista* Hit, attyafia a' Török vallásnak: mert, noha tettetik a' *Sacramenti-perdák*, hogy hisznek valamit a' Keresztyéni Tudományban, de belől csupa *Atheusok*.

Ezekről, világos szavait elő-hozom *[2181] ennek-utánna *Luther*-nek, *Se*-{287:}*verínus Scultetus*-nak, *Filippus Nicolai*-nak, és *Gravérus Albert*-nak. Halhadsza *Pappust* az *Argentinai* Profetát: ''[2182] *Etsi ab initio, de uno tantum Articulo controversia fuit: tamen male disputando eo progressi sunt, ut non paucos, neque postremos Doctrinae Christianae articulos in dubium vocaverint. Agitur enim nunc inter nos, de Omnipotentia DEI: de Unione personali duarum Naturarum in Christo: de Communicatione Idiomatum: de Corpore CHRISTI glorioso: de Ascensione ejus ad caelos: de Dextera DEI: de Discrimine Sacramentorum Veteris et Novi Testamenti: de Vi, et efficacia Baptismi: de Praerogativa Infantium natorum ex fidelibus parentibus: de Coena Domini: de Praedestinatione: de his omnibus, libere fateor, me illorum doctrinam damnare*. Conradus *Schlüsselburgius*, a' Calvinisták *Theologia*-járúl írt könyvében, azt mongya; hogy a' Keresztyéni Tudománynak, majd egy czikkelyéről sem tanítnak igazat a' *Calvinisták*. Könyvének czégéres kezdetin, ezt illyen szókkal jelenti: †[2183] *Theologiae Calvinistarum libri tres; in quibus, plus quam ex 223. Sacramentariorum publicis scriptis, pagellis, verbis propriis, Autorum*

[2181] * Infra, li. 5. c. 10. ¶. 1.
[2182] '' Pappus, Respons. 1. ad Antipap. Sturm. fol. 72.
[2183] † Titulus est libri.

hodogeus_j.indd 491 2025. 07. 21. 11:26:23

nominibus indicatis, Demonstratur, eos de nullo fere doctrinae Christianae Articulo recte sentire. Az-után így szól: ’’[2184] *Calvinistae existimant, nos cum ipsis, de rebus leviculis disceptare: sed nos certamen cum blasphemis, et incredulis Calvinistis, de Fundamento habemus.* *[2185] *Musculus, et Sturmius, et alii Calvinistae ajunt, Hanc controversiam de Coena Domini non esse magni momenti, nec Fidei articulum: ideo, si quis in aliis Articulis fundamentum retineat, posse de hac re, sine periculo salutis, diverse sentire. Nos vero asserimus, Sacramentarios facere naufragium Fidei, et aeternae salutis.* ••[2186] *Beza, controversiam de Eucharistia, ait non esse tanti, ut inde pendeat salus nostra. Notetur Epicurismus, et Atheismus hujus Bezae, apud quem Veritas et Mendacium, honesta Matrona et decantatissima Meretrix, paripassu currunt*. Egy szóval, a’ *Calvinistá*-kat közönségesen *Atheusok*-nak nevezi †[2187] ez a’ *Lutherista Superattendens*; és azt profetállya, hogy végre-is egy-más-miá kel nékik el-veszniek: ’’[2188] *Annos jam Sexaginta, qui Lutheri, et Calvini partes tuentur, tanta animorum contentione se oppugnant: ut, nisi dies Domini litem hanc finiat, mutuis vulneribus potius, quam Papistarum oppressione succubituri videantur.* Mely *Profeciá*-ját, *[2189] *Luther* Mártontúl vette *Schlüsselburgius*; ki régen így írt vala: ᵈ[2190] *Nostra dissensio, spem facit Papistis, nos propediem interituros cum Doctrina, quae sibiipsi non constat.*

Henricus *Ekhardi*, egy Könyvet íra, *Fasciculum Controversiarum Theologicarum*. Annak *Prefatio*-jában, minek-utánna azt mondotta vólna, hogy a’ *Sacramentáriusok*, meg akarván csalni az egy-ügyűket, azzal dicsekednek, hogy ők az *Augustai* Confessiót követik; Ezt veti utánna: *Inter summum caelum et imam terram, tanta non est distantia, quanta inter Augustanam Confessionem et Calvini falsam doctrinam: Nec magis inter Calvinistas et Augustanae Confessionis Theologos, quam inter Christum et Belial fraternitas*

[2184] ’’ Schlüsselb. li. 1. Praefat.
[2185] * Lib. 2. art. 9. fol. 90.
[2186] •• Lib. 1. art. 28. fol. 151. Libr. 2. art. 13. fol. 144.
[2187] † Lib. 1. art. 30. fol. 167.
[2188] ’’ Lib. 1. fol. 1.
[2189] * Sup. 137. 138. et 271. 272.
[2190] ᵈ Luth. to. 4. Lat. Vit. 1554. per Lufft, in cap. 3. ad Galat. posteriore comment. f. 333.

hodogeus_j.indd 492 2025. 07. 21. 11:26:23

iniri, aut conjunctio fieri queat. Ismét: *In Articulis profecto non paucis, nec levibus, discrepantia summa est; nec magis, quam inter lucem et tenebras, conciliatio tentari potest.*

Ki tudná elő-számlálni, menyi útálatos szitkokkal tetézet, mérges Könyveket írtak a' *Lutheristák* a' *Calvinisták*-ellen? *Tubingá*-ban, Joannes {288:} *Modesti* egy illyen Könyvet nyomtata, *1586.* esztendőben: †[2191] *Admonitio ex Verbo DEI, quod Sacramentarii non sint Christiani; sed Baptizati Judaei, et Mahometani*. Vilhelmus Holdérus, *Asinus Avis*, és *Cuculus Calvinisticust* íra. Hunnius, *Calvinus Judaizans; hoc est, Judaicae glossae, et corruptelae, quibus Joannes Calvinus, illustrissima Scripturae Sacrae loca, et testimonia, de gloriosa Trinitate, DEItate Christi, et Spiritus Sancti, detestandum in modum corrumpere non exhorruit.*

A' *Calvinisták*, fántom fántal fizetnek a' *Saxóniai* ser-főzö *Predikátoroknak*. Mert látván, hogy nem kel Atyafiságok, fordíttyák a' kaszát, és iszonyú kissebséget, gyalázatot, rútitást tésznek a' *Lutheristákon*. A' Helveciai *Confessio* mint tisztelte *Luthert*, másut meg-mondom. A' töb *Calvinisták*, a' *Lutherista* Tanítókat, Szamárnyi szamároknak; tisztátalan Latroknak; esze-fordúlt Tévelygőknek; *Mahomet* követinek; gyalázatos tévelygések Kompolárinak; *Caparnaiták*-nak; bolond Eretnekségek kovácsinak; *AntiChristus* szolgálattyára köteles vezetőknek; és töb útálatos gazságoknak, nevezik.[2192] *Pappust* halhadsza, és Schlüsselburgiust: "[2193] *De nobis, qui magnas et graves res controverti putamus, mirum non est si vehementiores simus. Ipsi autem, qui de re levicula dissensionem esse dicunt, tam infestis animis, et tam atrocibus verbis nos condemnant, ut nihil fieri possit inclementius. Vetera sunt haec, Caparnaitae, Cyclopes, Carnivori, Sanguibibi. Beza, doctrinam de Majestate Filii hominis, Excrementum Satanae vocat; nos vero, Juratissimos Satanae homines.* *[2194] *Nos Bezae sumus Polyphemi, Simiae pileati, cothurnati Asini, Canes in balneo, asinissimi Sophistae, impudentissimi Nebulones, impuri Sycophantae, Larvae hominis, Asini*

[2191] † Calvino-Turcis. l. 1. c. 2. Rescius, Ministromachiae c. 1. et 7.
[2192] Fur furem novit, et Lupus lupum.
[2193] " Pappus, Respons. ad 1 Antipap. f. 73. Vide Feuard. in Irenaeum, l. 1. c. 5. n. 1.
[2194] * Schlüsselb. li. 2. Theolog. Calvin. art. 1. fol. 3.

hodogeus_j.indd 493 2025. 07. 21. 11:26:23

sesquipedales. ••[2195] *Calvinistae, Ecclesiarum nostrarum Doctores, nominant homines Stolidissimos, Fanaticos, Mataeologos, Sophistas nequissimos, Sycophantas, Theosophistas, genitores Pandorae, furore percitos, superbos, flagitiosissimos patronos Mahometismi, Logodaedalos, recentes Caparnaitas, Phantasmaticos, Artolatriae instauratores, Praestigiatores. Doctrinam vero nostram, nominant Errorem flagitiosissimum, Pandoram, phantasma, spectrum, Larvam scenicam, Sophisticam vanitatem, Haeresin, insanissimam Phantasiam, execrandam Blasphemiam, sacrilegam Impanationem, ludibriosum commentum, execrandam Theologiam, AntiChristianum cultum.*[2196]

Nem csak illyen viszsza-vonyás vagyon közöttök, de, a' mint igazán írja †[2197] *Schlüsselburgius*, Nincs semmi mód a' veszekedések le-szállitásában: mert, sokszor egybe-győltek; beszélgettek egy-mással; a' Fejedelmek törekedtek az Eggyesülésben: de mind munkájok olajok kárba ment: mindenkor töb veszekedések támadtak a' Beszélgetés-után, noha, az Eretnekek "[2198] erkőlcse-szerént, minden fél erőssen dicsekedet, hogy *triumfált* a' különözőkellen. Azért *Bernardus* ᵈ[2199] *Dörhoff*, a' magok Irásából meg-mutattya; hogy, sem *Luther*, sem az ö Tanítványi, nem akartak soha czimborálni a' *Calvinisták*-kal.

¶. 12. A' Romai Anyaszentegyház fiainak Eggyességérül.

Szent *Agoston* írja; hogy egyedűl a' Christus Sátorának, az Anyaszentegyháznak ígértetet, hogy a' nyelvek ellenkezésitűl meg-óltalmaztatik; *Proteges eos in tabernaculo tuo, a contradictione linguarum.*[2200] Mert, miképpen az Anyaszentegyházban, noha egyéb Isteni szolgálatokra, egyszer-{289:}'s mind egy-nehány harangot vonsznak; de mikor az Isten Igéjének

[2195] •• Tubingen. Praefat. Refutat. consensus Calvinistici.
[2196] O amica verba! o animi concordis symbola!
[2197] † Schlüsselb. lib. 2. artic. 15. fol. 164.
[2198] " Possidon. in Vita S. Aug. cap. 17.
[2199] ᵈ Dörhoff, Apodixi, Calvinistas non esse Augustanae Confess. cap. 4. 5. 6.
[2200] In Psalm. 30. v. 21.

hodogeus_j.indd 494 2025. 07. 21. 11:26:23

halgatására Predikaczióra hívatnak a' Keresztyének, csak egy, és leg-öregb harangot vonszanak: úgy, az egyéb rend-tartásokban külömbözés lehet, de a' Hitnek tudományában, tekélletes Eggyesség találtatik az *Ecclesiá*-ban. Ez-után *[2201] meg-mutatom; hogy a' CHRISTUS nyájának eggyik jele, az Eggyesség. Mert, a' mint Urunk, és az *Apostolok* hirdetik, a' Híveknek egy Fejek, egy szűvök, egy szájok vagyon; *Joan. 17. v. 11. Actor. 4. v. 32. 1.Cor. 1. v. 10. Cap. 14. v. 33. Gal. 3. v. 28. Ephes. 4. v. 3. Philip. 2. v. 2.* Annak-okáért, azzal mér dicsekedni Sz. *Irenaeus*, a' mit ez-elöt *[2202] *Athanásius*-tól-is hallánk; hogy a' Hívek, a' Keresztyén Tudománynak fondamentom-szerént-valo ágaiban, és az üdvösségre szükséges részeiben, minden üdőben, és minden helyen, igyenesen eggyet értettek, ha szinte távúl-létek-miat, egybe nem szóllottak-is: *Nos de iisdem rebus, semper eadem dicimus: consonanter, et similiter credimus, quasi unum habentes cor, unum os. Nam etsi in mundo loquelae dissimiles sunt, sed tamen virtus Traditionis una et eadem est. Et neque hae, quae in Germania fundatae sunt Ecclesiae, aliter credunt, aut aliter tradunt; neque quae in Hiberis, neque quae in Celtis, neque quae in Oriente, neque quae in medio mundi sitae sunt: sed, sicut Sol in universo mundo unus et idem est, sic et lumen praedicationis Veritatis ubique lucet.*[2203] TERTULLIANUS, okát adgya ennek az Eggyességnek. Mert, noha az Eretnekek, ugy-mond, magok válogattyák mit kel hinni; és a' Válogatástúl neveztetnek Görögűl *Haeretici*, Válogatóknak: de mí nem válogatunk, a' magunk tetczése- és ízlése-szerént, a' Tudományokban, hanem abban maradunk, a' mit kézrűl kézre vettünk: *Haereses, dictae Graeca voce, ex interpretatione Electionis; qua quis, sive ad instituendas, sive ad suscipiendas eas utitur. Nobis vero nihil ex nostro arbitrio inducere licet; sed nec eligere, quod aliquis de suo arbitrio induxit.*[2204]

Ennek az Eggyességnek, oly ereje vagyon az okos emberek-elöt, hogy Sz. *Agoston*, töb dolgok-közöt, ezt az Eggyezést írja hogy őtet tartóztattya az Anyaszentegyház kebelében: *Multa sunt, quae in Ecclesiae*

[2201] * Infra, li. 8. c. 6. ¶. 2.
[2202] * Supra, f. 270.
[2203] Iren. li. 4. c. 69. in fine. Lib. 1. c. 3.
[2204] Tertull. Praescript. c. 6. Vide supra, f. 108. 109.

hodogeus_j.indd 495 2025. 07. 21. 11:26:23

Catholicae gremio me justissime teneant: tenet Consensio populorum atque gentium.[2205] Mert, Lehetetlen, hogy ennyin, és ily külömböző helyeken, ily hoszszú ideig, egy értelemben maradtak vólna, a' hamisság követésében: "[2206] *Ecquid verisimile est, ut tot, ac tanti in unam Fidem erraverint? Variasse debuerat error doctrinae Ecclesiarum*.

Továb; mivel eléb *[2207] világoson meg-mutatók, hogy a' *Romai* Anyaszentegyház fiainak, bizonyos módgyok vagyon az Eggyesség meg-tartásában, és a' viszsza-vonyások le-szállitásában: nem szükség újobban azon dolgot elő-hozni. Elég, ha azt eszünkbe vészük, hogy, a' mit *Irenaeus* a' Keresztyén Tanítók Eggyességéről mondot, azt világoson tapasztalhatni a' *Romai Ecclesiá*-ban.

¶. 13. Az Catholicusok Eggyessége-ellen, mit vetnek az Ujítók.

Azt mongyák az Ujítók; hogy mí-közöttünk-sok viszszálkodás vagyon: ••[2208] ki fejér, ki fekete, ki szürke *Barát* közöttünk; ki mezít-láb, ki czipellésben, ki fa-talpon sétál. A' Tudományban, ugy-mond †[2209] *Vithakérus*, annyi egyenetlenség találtatik, hogy csak egy *Theologica quaestio* sincsen, melyben külömböző vélekedések nem vólnának. Ugyan ezent vítattya {290:} *Hunnius in Labyrintho Papistico.* A' Közönséges Gyölekezetekről, azt mongya Szent *Agoston*; hogy eggyik *emendállya* a' másikat: "[2210] *Ipsa Concilia plenaria, saepe priora posterioribus emendantur, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat, et cognoscitur quod latebat*.

Ezekre a' pántolódásokra, künyű a' Felelet. Mert, a' Szerzetesek külömbségét a' mi illeti; az Anyaszentegyház, ö ollyan mint *[2211] a' tábori Sereg;

[2205] August. to. 6. contra Epist. fundam. ca. 4. Infra, li. 8. c. 6. ¶. 3.
[2206] " Tertul. Praescript. c. 28.
[2207] * Supra, f. 108. 109.
[2208] •• Ivell. Apol. Angli. f. 59.
[2209] † Vithak. q. 5. de Eccles. c. 8. fol. 502.
[2210] " Aug. tom. 7. lib. 2. de Bapt. contr. Donat. cap. 3. Supr. f. 85. 86. 194. 195. et 257
[2211] * Cant. 6. v. 3.

hodogeus_j.indd 496 2025. 07. 21. 11:26:23

mint ••[2212] a' szép Váras; mint az †[2213] ép Test. A' Sereg Eggyességét fel nem bontya, hogy Had-nagyok, Tizedesek, köz legények, puskások, kopjások, kézíjasok vannak benne; A' Várast el nem oszlattya, hogy külömböző Mesteremberek lakják; A' Test Eggyességét, meg nem szaggattyák a' külömböző Tagok; A' szép *Musikát*, meg nem rútíttyák a' külömböző szók hangoskodási: Azon formán, semmit a' Keresztyén Eggyességnek nem árt, a' sanyarú életnek, és egyéb rend-tartásnak, külömböző formája; mint szépen mongya Sz. Agoston: *Nihil ad istam DEI Civitatem spectat, quo habitu vel more vivendi (si non est contra Divina praecepta,) fidem, qua pervenitur ad DEUM, quisque sectetur. Unde ipsos quoque Philosophos, quando Christiani fiunt, non habitum, vel consuetudinem victus, quae nihil impedit Religionem, sed falsa dogmata mutare compellimus*.[2214] Sőt *Epifanius*, Eretnekségek jelének mongya azt,[2215] hogy abban nincsenek ezek a' külömböző tagok sokasági: *Similis est Navi Ecclesia, quae non ex uno ligno constat, sed diversis. Et carinam quidem, ex uno ligno habet: mali, et tabulata, et puppis partes, parietumque, ac transtrorum, velorum, et anchorarum, diversa materia. Unaquaeque vero Haeresis, velut ex uno ligno constat, et Ecclesiae formam non ostendit.* " *In una Fide, nihil officit Sanctae Ecclesiae consuetudo diversa*.[2216]

A' Tudományt a' mi illeti, minnyájan a' kik *Catholicusok* vagyunk, abban álhatatoson eggyet értünk; hogy az-ellen, a' mit a' Közönséges Anyaszentegyház előnkbe ád, nem tusakodunk: hanem ennek engedelmessen fejet hajtunk: a' magunk tetczését fogságban tartyuk. Tudgyák ezt a' *Lutheristák:* nem-is oly szemtelenek, hogy tagadást tégyenek ebben.[2217] Azért, miképpen ez-elöt mondám, hogy Sz. *Agoston*, és egyebek, a' *Romai Pápa*, és az Anyaszentegyház ítíleti-alá vetették Irásokat: azon-képpen cselekesznek minnyájan a' *Catholicusok*, és bátran kiáltyák Sz. *Agoston*-nal; hogy, bolondság

[2212] •• Matt. 5. v. 14.
[2213] † 1.Cor. 11. v. 8. Eph. 4. v. 15. cap. 5. v. 23. Coloss. 1. v. 18.
[2214] August. 19. Civit. cap. 19.
[2215] Epiphan. haeresi 61.
[2216] " Grego. li. 1. epist. 41.
[2217] Vide Praefat. hujus operis.

hodogeus_j.indd 497 2025. 07. 21. 11:26:23

viszszát vonni abban, a' mi tetczet a' Közönséges Anyaszentegyháznak.[2218] A' *Catholicusok*-között azért, az Egyenetlenség és *Disputácio*, oly dolgokrúl vagyon, mellyekben semmit nem végezet az Anyaszentegyház, hanem szabadon hadta a' túdós embereket, hogy ki-ki elméjének élessége-szerént, visgállya ezeket: "[2219] *Quisque in suo sensu abundet*. Effélékrűl írja Sz. *Agoston*, hogy, a' Hit Eggyességének kötelét el nem szakasztyák: *Quaedam sunt, in quibus inter se aliquando etiam doctissimi atque optimi Regulae Catholicae defensores, salva Fidei compage, non consonant; et alius alio melius aliquid dicit.*[2220] Es ismét: *[2221] *Salva, et certa fide, de quibusdam rebus, quas nec sensu, nec ratione percipimus; nec per testes, quibus non credere absurdum esset, in nostram notitiam venerunt, sine justa reprehensione dubitamus*. Viszontag: †[2222] *Sunt quaestiones quaedam, in quibus salva Fide, qua Christiani sumus, aut ignoratur quid verum sit, aut aliter quam est, humana et infirma suspicione conjicitur.* Illyen viszsza-vonyásnak mondók *[2223], a' Húsvét illésérül; Az Eretnekek Kereszteléséről, {291:} és hasonló dolgokrúl-való vetekedésit a' Sz. Atyáknak, minek-elötte ezekrűl az *Ecclesia* ítíleti ki nem adatot.

Azért, a' mély dolgok visgálasában, és elme-futtatásban, akár-mint ellenkezzenek a' *Catholicusok* vélekedési, azzal fel nem bomol az Eggyesség: *Nec nos ipsi tale quid auderemus asserere, nisi universae Ecclesiae concordissima autoritate firmati: cui et Cyprianus sine dubio cederet, si illo tempore, Quaestionis hujus veritas eliquata, et declarata, per plenarium Concilium solidaretur. Hoc autem facit sanitas Pacis, ut, cum diutius aliqua obscuriora quaeruntur, diversas pariant in fraterna disceptatione sententias, donec ad verum liquidum perveniatur, vinculum permaneat Unitatis.*[2224] †[2225] *Si aliud alii de ista Quaestione, salva pace sentirent, donec Universali Concilio, unum*

[2218] Supra, fo. 108. 109.
[2219] " Rom. 14. v. 5.
[2220] Aug. l. 1. cont. Iulian. c. 6.
[2221] * 19. Civit. c. 18
[2222] † Tom. 7. de Gratia Christi, et peccato Origin. lib. 2. cap. 23.
[2223] * Sup. f. 85. 86. et 275.
[2224] De Baptismo, contra Donat. li. 2. c. 4.
[2225] † Idem, ibid li. 1. c. 18.

hodogeus_j.indd 498 2025. 07. 21. 11:26:24

aliquid eliquatum sincerumque placuisset: humanae infirmitatis errorem cooperiret charitas Unitatis. Ezen dologrúl, *Tertullianus* hasonló-képpen szól: *Querimus ergo in nostro, et a nostris, et de nostro, id duntaxat, quod salva regula Fidei potest in quaestionem devenire*.[2226] ••[2227] *Haec Regula, nullas habet apud nos quaestiones, nisi quas Haereses invehunt, aut quae Haereses faciunt. Ceterum, manente forma ejus in suo ordine: quantumlibet quaeras, et tractes, et omnem libidinem curiositatis effundas*. Annak-okáért, szintén azt mondhattyák a' *Catholicus Doktorok*, az ö-közöttök támadot Egyenetlenségrűl, a' mit Szent *Jerónimus* mondot arrúl a' közbe-vetésrűl, mely ö-közötte, és Szent *Agoston*-közöt támadot; tudni illik, hogy ezek, bőlcs tudakozásból, elme élesitéséből, nem versengö gyülölségből származnak: *Aemuli nostri, et maxime Haeretici, si diversas inter nos sententias viderint, de animi calumniabuntur rancore descendere: nos autem inter nos, eruditionis caussa disserimus. Mihi decretum est, te amare, te suspicere, te colere, mirari, tuaque dicta quasi mea defendere*.[2228]

A' *Scotisták*-, *Thomisták*-, és töb *Catholicusok*-közöt, *Disputacio*, Vagy oly dologrúl vagyon, mely a' Hitet nem illeti:[2229] Vagy, ha a' Hitet illeti, nem a' Hitnek *Conclusiói*-rúl, El-végezet ágairúl, hanem ezeknek bizonyításárúl vagyon; midőn eggyik fél ezt a' Bizonyítást inkáb javallya, hogy-sem amazt:[2230] Vagy, ha a' Hitnek el-végezet czikkelyirűl vagyon, tudatlanságból vagyon. mert, nem minnyájan vészik eszekbe az Anyaszentegyház végezését. söt azt vélik gyakran, hogy semmit arrül nem végezet az *Ecclesia*, a' min meg nem alkodhatnak:[2231] Vagy, ha tudva vagyon, hogy errűl valamit végezet az *Ecclésia*, a' Végezés értelmében vagyon külömbözés; és vakmerőség-nélkül más-képpen magyarázza valaki a' Végezést, hogy-sem kellene.[2232] Végezetre, az-is történhetik; hogy, miképpen szó-beszéd-közben, ha némely *Catholicus* embertűl mélyeb dologrúl tudakozol; tudatlanságból,

[2226] Tertull. Praescript. c. 12.
[2227] •• Cap. 14.
[2228] Hierony. epi. 94. ap. Augu.
[2229] *1.*
[2230] *2.*
[2231] *3.*
[2232] *4.*

hodogeus_j.indd 499 2025. 07. 21. 11:26:24

vagy feledékenségből, ollyat mond a' mi nem úgy vagyon:[2233] Azon-képpen történik Könyv írásban-is; hogy, az igen fö *Catholicus* emberek-is, néha megbotlanak; valamit hamissat írnak; a' töb *Doktorok*-túl, és az *Ecclesiá*-túl külömböznek: de feledékenységből, gondolatlanságból, tudatlanságból esik ez. e' mellet azért, az Anyaszentegyház ítíletire ereszkednek, és ettűl semmiben el nem akarnak szakadni.[2234] Es ez elég a' Hitben-valo Eggyességhez, mint Szent *Agoston* fel-jegyzette: †[2235] *Et hoc Catholicae mentis est, si qua forte aliter sapit, quam Veritas exigit, non ea certissime definire, sed detecta ac demonstrata respuere. Non enim haereticis, sed Catholicis Apostolus dixit: Quotquot ergo perfecti sumus, hoc sapiamus: et si quid aliter sapitis, id quoque DEUS vo-*{292:}*bis revelabit*. Valamíg azért valaki a' maga vélekedését úgy nem kedvelli és óltalmazza, hogy ezt el nem akarja hagyni, ha meg-érti-is hogy külömbet tanít az Anyaszentegyház: mind addig szakadást nem szerez az Eggyességben.[2236]

A' *Hunnius Labyrinthussát* meg-rostálta, és le-tapodta, sőt pad-alá bújtatta régen *Gretsérus*. Mert, Vagy csak oly dolgokat számlál, mellyekről, szabad akár-ki mit vélekedgyék; Vagy a' *Catholicusok* Irását nem érti; Vagy tudatlanságból történt esetit említi némely *Catholicusok*-nak.[2237]

A' Gyölekezetek Végezését a' mi illeti, kétség-nélkül az Egyházi rendtartásokban, sokat el-változtattak az utólso Gyölekezetek: de a' Hit dolgát a' mi nézi, soha az utólso Közönséges Gyölekezet, azt nem kárhoztatta, a' mit az-elöt el-végeztek más Közönséges Gyölekezetek; noha nyilvábban megmagyarázta néha az utólso Gyölekezet, a' mit meg kellet magyarázni: *Id in Ecclesia Conciliorum Decretis enisum, ut quod antea simpliciter credebatur, postea diligentius crederetur: quod prius a majoribus sola Traditione susceperat, hoc posterius, etiam per Scripturae chirographum consignaret Ecclesia*.[2238]

[2233] *5.*

[2234] Vide verba August. Supr. fol. 86.

[2235] † Augu. lib. 2. cont. duas ep. Pelag. c. 3.

[2236] NOTA.

[2237] Vide supra, fol. 257.

[2238] Lirin. cap. 32. contra Profanas Novit.

hodogeus_j.indd 500 2025. 07. 21. 11:26:24

TIZEDIK RESZE.

KILENCZEDIK BIZONYSAGA AZ UY TUDOMANYOK hamisságának: Mert a' régi Tévelygések söprei, és mosléki.

¶. 1. Ujob versengés-nélkül, Eretnek számba kel azt vetni, a' ki kárhoztatot Tévelygést követ.

REgi szokot *Regulá*-ja az Anyaszentegyháznak; hogy, a' ki kárhoztatot Eretnekség vallását követi, azt általlyában Eretnek seregbe kel számlálni, minden új perlődés-nélkül. *Achatius*-ellen, *Felix*, és *Gelasius* Pápa azt a' sententiát adták; hogy, nem kel az ö igyét viszontag törvényre bocsátani: mert, a' régen kárhoztatot Eretnekséget követvén, a' régi kárhozatba ejtette magát: *Achatius non est factus inventor novi erroris, sed veteris imitator; atque ideo, nec erat necessarium, ut adversus eum nova sententia prodiret. Quicumque enim in Haeresim semel damnatam labitur, ejus damnatione seipsum involvit.*[2239]

Ezen *Gelasius*, több régi Szentekkel-eggyüt, azt mongya; hogy, a' mely Eretnekséget egyszer kárhoztattak, nem kel azt újonnan perre ereszteni: hanem, általlyában Eretnekek-közzé kel számlálni, valakik a' kárhoztatot Tudománynak pártyát fogják: †[2240] *Majores nostri caverunt, ne, quod contra unam Haeresim coacta semel Synodus promulgasset, sinerent novis retractationibus mutilari: sed autore cujuslibet insaniae, et pariter errore damnato, sufficere judicaverunt; ut, quisquis aliquando hujus erroris communicator existeret, principali sententia damnationis esset obstrictus.* Ugyan ezent taníttya Tertullianus: ''[2241] *Si qui aliquas ex damnatis opinionibus usurparunt, habendo cum eis consortium praedicationis, habeant necessum est etiam consortium damnationis.* *[2242] *Injuriam enim facit judi-*

[2239] Causa 24. qu. 1. c. 1. et 3.
[2240] † Gelas. ib. c. 3. Nicolaus, Causa 6. qu. 4. c. 6. Greg. 25. qu. 2. c. 9. et 12.
[2241] '' Tertul. Praescrip. c. 34. nu. 202.
[2242] * Cod. De Summa Trinitat. L. Nemo.

hodogeus_j.indd 501 2025. 07. 21. 11:26:24

cio reverendissimae Synodi, si quis semel judicata disputare contendit. Annak-okáért *Constantínus*, több okok-mellet, azért kárhoztattya *Ariust*, mert azokkal eggyet ért, kiket az *Ecclesia* ki-átkozot: ••[2243] *Quoniam malos et impios imitatus est Arius: aequum est, ut eamdem cum illis ignominiam subeat*. Végezetre; *Calvinus*, a' *Libertinusokat* kárhoztatván, azt írja; hogy, nem mélto az ö Tudományok szelétűl {293:} meg-indúlni, mivel azon tévelygéseket ujíttyák, mellyek régen az Anyaszentegyházat ostromlották, és nyakok szakattáig háborgatták: †[2244] *Terreri nos minime decet, ac si aliquid novi Libertinorum secta contineat: Habent enim sua dogmata a Manichaeis, Valentinianis, qui ante annos 1400. Ecclesiam DEI conturbarunt. Idem ergo magister, qui veteres Haereticos olim suscitarat, eadem doctrina istos imbuit*. Ugyan-is, a' mit az egész Keresztyén Anyaszentegyház Eretnekségnek ítílt egyszer, és mint nyilván-valo tévelygést ki-gyomlált e' világból: akár-mint csemetézzék, és fattyú veszszőkkel fakadozzon, soha Igazsággá nem változhatik. Es, ha az egész Keresztyénség értelme ebben hamis lehetne, sem a' Sz. Irásrúl, sem egyéb dolgokrúl bizonyosok nem lehetnénk. sőt nagy okkal kételkedhetnénk, hogy talám úgy el-tévelyedet a' Keresztyénség a' Sz. Irás könyvei bé-vételében, mint az Eretnekségek kárhoztatásában.[2245]

¶. 2. A' fel-vetet fondamentomból, meg-bizonyodik az Uj Vallások hamissága.

Ebből az erős fondamentomból, illyen Bizonyságot támasztok a' mostani Tudományok hamissitására:

Lehetetlen, hogy igaz, és Istentül adot értelem légyen, valamely az egész Keresztyénségtül régen ki-átkoztatot, kárhoztatot, és ki-gyomláltatot Eretnekségek rongyos Tudományát öszve-fóltozván, egybe-elegyítette, és magában foglalta.

[2243] •• Socrat. li. 1. c. 9. Niceph. li. 8. c. 25.
[2244] † Calv. contra Libertinos, c. 1.
[2245] Vide supra, fol. 108. 109. Infra, li. 8. c. 3. ¶. 1. et sequ.

hodogeus_j.indd 502 2025. 07. 21. 11:26:24

A RÓMAI HITTÜL ELSZAKADOTT VALLÁSOK IGAZAK NEM LEHETNEK

De a' Lutherista és Calvinista Tudomány nem egyéb, nagy részre, hanem, a' régi Eretnekségek egybe-zavart moslékja: az-az, Luther 's Calvinus azt szedegették-elö, és azt támasztották-fel, a' mit az Isten Igéjének fegyverével, Ezer esztendö-elöt, meggyöztek, és le-vagdaltak a' Sz. Doktorok.

Tehát lehetetlen, hogy ezek Isteni Tudományok lehessenek.

A' Bizonyság Elsö Része, elégségesen ki-tetczik a' fellyeb meg-magyarázot és bizonyodot Igazságokból.

Hogy a' Második Részét meg-mutassuk, Eszűnkben tarcsuk azt; hogy, noha a' régi Eretnekségek-közzűl egy sincsen, mellyel a' mostani szakadások éppen egy vágásban járnának: mindazáltal, sok külömböző Eretnekségek darabjából tataraztattak, és földoztattak; úgy hogy, kevés része vagyon a' Pártosok tanitásának, mellyet imit-amot, a' sok külömböző Eretnek vallások gazos és setét erdejében, fel nem találhatnánk.

Mint-hogy pedig az Ujítók vallyák; hogy Urunk születése-után Ötszáz esztendeig, az igaz *Apostoli* Tudomány, szűz virágjában maradot az *Ecclesiá*-ban: csak azokat az Eretnekségeket hozom-elő, mellyeket akkor kárhoztatot az *Ecclesia*, mikor, az Ujítók ítíleti-szerént-is, az Igazság fénylet és gyümőlcsözöt. Azért, sem *Berengáriust*, sem *Abajlárdust*, sem a' *Valdenseseket*, sem *Vickléfust*, *etc.* elő nem számlálom: A' régi Eretnekségeknek sem visgálom minden csemetéjét az Ujítókban, mivel e'hez, egész könyv-írás kivántatnék. Es minap *Jacobus Gualterius*, *in Tabula Chronographica*, azt nagy munkával fel-vállalta; és, Christus Urunk születése-után, minden Száz esztendőben támadot Eretnekségeket elő-hozván, meg-mutatta; hogy a' *Calvinisták*, mindenik Tévelygő tanításából, fóltoztak valamit az ö gazságokba. Ha a' számlalásban nem vétettem, *258.* Eretnek Vallásban mutattya *Gualterius* részeseknek az Ujítókat. Én azért, csak egynehány nevezetes Tévelygésekrűl emlekezem; *Gualterius*-ra igazítván, a' ki errűl bévebben akar érteni.[2246]

[2246] Vide supra, fol. 186.

hodogeus_j.indd 503 2025. 07. 21. 11:26:24

{294:} ¶. 3. Húsz nevezetes Eretnekek Harmincz-öt tévelygéset, meg-újíttyák a' Pártosok.

I. Aërius Eretnekben, egyéb dolgok-közöt, Három tévelygést átkozot az Anyaszentegyház: 1. Hogy a' Halottakért-valo Imádságok nem használnak a' hóltaknak. 2. Hogy nem szabad bizonyos Bőjt napokra kötelezni a' Híveket, hanem ki-ki akkor bőjtöllyön, mikor kedvének tetczik. 3. Hogy a' Papnak, Püspöknek, egyenlő rendi és méltosága vagyon. Halhadsza Sz. Agostont: *Aërius, cum esset Presbyter, doluisse fertur quod Episcopus non potuit ordinari; et in Arianorum haeresim lapsus, propria quoque dogmata addidit, dicens: Orare, vel offerre pro Mortuis oblationem, non oportere; nec statuta solemniter celebranda esse Jejunia; sed cum quisque voluerit jejunandum, ne videretur esse sub Lege. Dicebat etiam, Presbyterum ab Episcopo nulla differentia debere discerni*.[2247] Epifanius illyen-képpen jegyzette-fel az *Aërius* mondásit: *Nihil differt Episcopus a Presbytero: unus enim est Ordo, unus honor, una dignitas. Oret vivens, aut dispensationem faciat, quid prodest Mortuo? Si vero omnino preces eorum qui hic sunt, prosunt illis: igitur nemo sit pius, nec boni quidquam faciat; sed acquirat amicos, et orent pro illo, ut ne quid illic patiatur. Sed neque Jejunium erit ordinatum; haec enim Judaica sunt, et sub jugo servitutis: si vero lubet jejunare, qualecumque eligam diem a meipso. Unde apud ipsos studium est, ut potius in die Dominica jejunent; quarta vero, et prosabbati edant. In hebdomada autem Paschatis, quando apud nos fiunt humi-dormitiones, castitates, afflictiones, siccorum esus, preces, vigiliae, ac jejunia, et omnes animarum salutes, per sanctas afflictiones: ipsi a summo mane obsonantur, carneque ac vino venas suas explentes, cachinnantur, ridentes et subsannantes eos, qui sanctum hunc cultum Hebdomadis Paschatis perficiunt*.[2248]

Ebben a' Három dologban, eggyet értnek a' *Lutheristák* és *Calvinisták Aërius*-sal; noha, a' mint ez-után meg-mondom, hamissan azt tettetik a' *Lutheristák*, hogy a' Halottakért-valo könyörgést ők helyén hadgyák.[2249]

[2247] Aug. Tom. 6. De Haeresib. haeresi 53.
[2248] Epiphan. haeresi 75. Az Nyíri Báthori István ezt miveli vala.
[2249] Vide infra, li. 4. c. 5. ¶. 1.

hodogeus_j.indd 504 2025. 07. 21. 11:26:24

Humfredus, és ö-utánna *Vithakerus*, azt mongyák; hogy *Aëriust*, az Eretnekek-közibe nem számlálta soha az Anyaszentegyház.[2250] De el-vétik a' lépést, és meszsze vetik a' nyár-fa sulykot. Mert Sz. *Agoston*, és *Epifanius* jobban tudták, mit végezet ö idejekben az Anyaszentegyház, hogy-sem *Vithakerus*. Sz. *Agoston* pedig világossan írja, hogy ezekkel a' hamis Tudományokkal, ellenkezet az Anyaszentegyház tanítása: *Quid contra ista sentiat Catholica Ecclesia, superfluo quaeritur; cum scire sufficiat, eam contra ista sentire, nec aliquid horum in fidem debere quemquam recipere*.[2251] Azonképpen, azt írja *Sócrates*, *Sozómenus*, *Nicéforus*, hogy az *Aërius* mesterét *Eustatiust*, a' *Gangrensis*, és *Caesariensis* Gyölekezetben, kárhoztatta az Anyaszentegyház, *Quod stata Jejunia aversatus, Dominicis diebus potius jejunandum docuit*.[2252] Es, ha soha ezeket csak egy Gyölekezet ki nem átkozta vólna-is, csudálni nem kellene: mivel, a' mint *Nicéforus* szól, tudva vólt, hogy ezek nem eggyeztek az Anyaszentegyház Törvényivel; és így, minden újob kárhoztatás-nélkül, átkot hoztak *Aërius*-ra.[2253] Válaszszanak azért a' kettő-között az Ujítók: vagy mongyák azt, hogy Sz. *Agoston*, *Epifanius*, a' két Gyölekezet, és közönségesen minnyájan a' Keresztyének, Sz. *Agoston*-túl-fogva *Luther Márton*-ig, Eretnekek vóltak, mivel azokat az *Aërius* tanitásit, Eretnekségnek {295:} hitték: vagy, velünk eggyüt, kárhoztassák *Aërius*-ban a' magok tévelygését, és térjenek az igaz ösvényre.

II. Jovinianus Eretnek, Hat Eretnekséget tanítot: I. Hogy a' Bőjt, és bizonyos étkektűl Tartóztatás, semmit nem használ. II. Hogy Bóldog Aszony a' szűlés-kor, el-vesztette szűzességét. III. Hogy az Apáczák szűzessége, nem érdemesb Isten-elöt, a' jámbor Házasok tiszta életinél. IV. Hogy a' Házasságnélkül-valo élet, csak e' világi nyugodalomra hasznos, de Isten-elöt nem érdemes. V. Hogy, a' ki egyszer Ujonnan-születet, soha el nem esik. VI. Hogy Meny-országban, egyenlő dücsösségben lésznek minnyájan a' Szentek: *A Joviniano haec Haeresis orta, cum adhuc juvenes essemus. Hic dicebat, Peccata paria esse; nec aliquid prodesse Jejunia, vel a cibis aliquibus*

[2250] Humfredus, contr. 3. Rationem Campiani. Vithaker. qu. 5. de Eccles. c. 7.
[2251] Aug. li. de Haeresib. in fine.
[2252] Socrat. lib. 2. c. 43. alias 33. Sozom. li. 3. c. 14. sub finem.
[2253] Niceph. li. 9. c. 16. init. et ca. 45. in fine.

hodogeus_j.indd 505 2025. 07. 21. 11:26:24

Abstinentiam. Virginitatem Mariae destruebat; dicens, eam pariendo fuisse corruptam. *[2254] *Virginitatem etiam Sanctimonialium, et Continentiam sexus Virilis, in Sanctis eligentibus caelibem vitam, Conjugiorum castorum atque fidelium meritis adaequabat. Ipse Uxorem habere nolebat, quod non propter aliquod apud DEUM majus meritum, in regno vitae perpetuae profuturum, sed propter praesentem prodesse necessitatem, ne homo conjugales patiatur molestias, disputabat. cito tamen ista Haeresis oppressa, et extincta est.*[2255] Ezeket írja Sz. *Agoston*, kit *Calvinus*, ••[2256] a' Régi Igazság hív Tanújának nevez. Sz. *Agoston*-nal egy nyomban jár Szent *Jerónimus*, illyen szókkal fel-jegyezvén az *Joviniánus* bolondságit: †[2257] *Dicit Virgines, Viduas, et Maritatas, si non discrepent ceteris operibus, ejusdem esse meriti. Nititur approbare, eos, qui plena fide in Baptismo renati sunt, non posse subverti. Tertium proponit, inter Abstinentiam ciborum, et cum gratiarum actione perceptionem eorum, nullam esse distantiam. Quartum, Esse omnium, qui suum Baptisma servaverint, unam in regno caelorum remunerationem.*

Ezekben nem külömböznek az Ujítók *Jovinianus*-túl. Es mivel a' töb czikkelyekben-valo eggyességrűl nincs kétség, és magok sem tésznek tagadást: nem szükség tanúkat állatni ezek bizonyítására. A' Bóldog Aszony szüléséről azt írja Vithakérus; *Eam pariendo corruptam fuisse, etsi virum non noverit.*[2258] Calvinus tanítását ezen dologrúl, az Ötödik könyvnek, Negyedik részében meg-hallyuk.

III. IV. V. VI. Az Anomaeusok, *Simon Mágus*, *Eunómius*, *Aëtius*, Három dolgot hirdettek, mellyekért Eretnek névvel bélyegeztettek: 1. Hogy az Isten Törvényére ők nem kötelesek, mert ettűl meg-szabadíttattak. 2. Hogy a' Bűnök, semmit nem ártanak az Igaz-hitű embernek. 3. Hogy a' Hit, elégséges az üdvösségre. 4. Hogy a' Jó Cselekedetek nem szükségesek. Az *Anomaeusok* Vallását, illyen szókkal említi Epifánius: *Cum in ipsos inciderit quis, et de Mandatis mentionem fecerit, hoc dicunt; quod Nihil aliud est quod quaerit DEUS a nobis, quam ut cognoscamus ipsum. Ideo, cum quidam illorum, quod cum muliere*

[2254] * De hoc vide Libr. Concor. infr. li. 4. ca. 5. ¶. 3. n. 5.
[2255] Aug. li. de Haeresibus, haeresi 82.
[2256] •• Calv. li. 4. c. 14. n. 26. Supr. fol. 157.
[2257] † Hierony. init. l. 1. contra Iovinianum.
[2258] Vithaker. qu. 5. de Eccles. c. 7. f. 481.

hodogeus_j.indd 506 2025. 07. 21. 11:26:24

dormisset, corriperetur, non indignabatur; sed illudens, dicebat, Corporalis istud esse necessitatis ministerium; [f][2259] *velut cum aures scalpimus, et sic cessat pruritus: ita et hoc contingit secundum naturam*.[2260] Az *Eunomius*, és *Aëtius* tanitását, így hozza-elő Sz. Agoston: ’’[2261] *Fertur, Bonis Operibus usque adeo fuisse inimicus uterque, ut asseveraret, quod Nihil cuiquam obesset, quorumlibet perpetratio, ac perseverantia Peccatorum, si hujus, quae ab illo docebatur, Fi-*{296:}*dei particeps esset*. Simon *Magus*-ról, *Márkos*-rúl, és a’ *Valentinianusok*-rúl, mit írjon *Irenaeus*, ez-elöt *[2262] fel-jegyzők. Theodorétus pedig, imigyen szól Simon-rúl: ’’[2263] *Jubebat eos, qui in ipsum credebant, non pertimescere Legis minas; sed tamquam liberos, facere quae vellent: non enim per bonas actiones, sed per gratiam, eos esse salutem consecuturos. Quocirca, qui ejus Sectae erant, audacter se omni libidini dedebant*.

Ezeket közönségesen az Uj Tanítók bé-vészik, mint eléb ••[2264] meg-mutatám. Mert, egyenlő-képpen vítattyák; I. Hogy a’ Keresztyéni szabadság erejéből, minket az Isten Törvénye nem kötelez. II. Hogy az Igaz-hitű emberben, Isten Bűnnek nem tulajdoníttya a’ Törvény-szegéseket. III. Hogy a’ Hit elégséges az üdvösségre. IV. Hogy a’ Jó Cselekedetek nem szükségesek. Ennek-felette, meg-mutatám nem régen, az Ujítók közönséges vallásából; †[2265] hogy oly Hit-által taníttyák ők üdvözűlni az embert, mely minden Bűnnel eggyüt-lehet: mivel, nem csak azt hirdetik, hogy ember semmit az Isten Törvényében meg nem tarthat; de azt-is mellé vetik, hogy az ember, minden Jó cselekedetben kárhozatra mélto Gonoszt mivel. A’ *Calvinisták* azt-is hozzá adgyák; ’’[2266] hogy, A’ ki egyszer hiszen, soha semmi bűnnel ki nem esik Istennek kedvéből. A’ Bujaságra-valo szabadságot, mely bév kézzel osztogassa *Luther*, majd *[2267] meg-hallyuk.

[2259] [f] Idem Luth. infra, li. 3. c. 11. ¶. 4.
[2260] Epiph. haeresi 76.
[2261] ’’ Aug. haeresi 54.
[2262] * Oda fellyeb, fol. 224.
[2263] ’’ Theodor. li. 1. Haeretic. fabul.
[2264] •• Oda fellyeb, fol. 236. 237.
[2265] † Supra, f. 227. 228. 231. 232.
[2266] ’’ Supra, f. 239.
[2267] * Infr. l. 3. c. 11. ¶. 4.

hodogeus_j.indd 507 2025. 07. 21. 11:26:24

VII. Vigilantius, Három dolgot tanított, mellyeket Eretnek tudományoknak itílt az Anyaszentegyház: 1. Hogy ••[2268] a' Szentek tetemit drága edényekbe foglalni, ezek-elött nappal Gyertyát gyújtani, és le-borúlva csókolni, nem egyéb, vak Pogány szokásnál: †[2269] *Quid pulverem linteamine circumdatum adorando oscularis, et in modico vasculo transferendo colis? Ritum gentilium, videmus sub praetextu Religionis in Ecclesiis introductum; Sole adhuc fulgente, moles Cereorum accendi*. 2. Hogy az Egyházi emberek nőtelen élete, nem dícsíretes. 3. Hogy a' szabot Bőjtök, nem kellemetesek Istennél. Ezekre Sz. *Jerónimus* azt feleli; hogy, ha vétek a' Szentek tetemit tisztelni: tehát Hit-árúlo vólt *Constantínus*, minden Püspökökkel, és az egész Keresztyénséggel: tehát tévelyeg a' *Romai Pápa*, ki a' Sz. *Péter* teteme koporsóját Oltárnak szentelte, és azon áldozik: *Ergo Sacrilegus fuit Constantinus, qui Reliquias, ad quas Daemones rugiunt, transtulit Constantinopolim? Omnes Episcopi Sacrilegi, et fatui, qui Cineres dissolutos, in serico, et vase aureo portaverunt? Stulti omnes Ecclesiarum populi, qui occurrerunt Sanctis Reliquiis? Male facit Romanus Episcopus, qui super Petri et Pauli, secundum nos, Ossa veneranda; secundum te, vilem pulvisculum, offert Domino Sacrificia; et tumulos eorum, CHRISTI arbitratur Altaria? Et per totas Orientis Ecclesias, quando legendum est Evangelium, accenduntur Luminaria, jam Sole rutilante: non utique ad fugandas tenebras, sed ad signum laetitiae*.[2270] Gennadius, *Vigilantius* Eretnekségének nevezi, a' Sz. Tetemek böcsülletlenségét: ''[2271] *Sanctorum Corpora, et praecipue Beatorum Martyrum reliquias, ac Christi membra, sincerissime honoranda; et Basilicas, eorum nomine apellatas, affectu piissimo adeundas, credimus. Si quis contra hanc sententiam venerit, non Christianus, sed Eunomianus, et Vigilantianus creditur*. A' Második, és Harmadik dolgot, mint tanította *Vigilantius*, így jegyzi-fel Sz. Jerónimus: *Impugnat Virginitatem; odit pudicitiam: in convivio saecularium, contra Sanctorum Jejunia proclamat*.[2272]

[2268] •• Supra, f. 251. 252.

[2269] † Vigilantius, apud Hieron. Epist. 53. contra Vigilant. Tom. 2. Multa in orbe.

[2270] Hierony. eadem Epistola.

[2271] '' Libr. de Dogmat. Eccles. ca. 73. Tom. 3. Aug.

[2272] Hierony. epi. 53.

hodogeus_j.indd 508 2025. 07. 21. 11:26:24

{297:} Ezeket, magok sem tagadgyák az Ujítók, hogy ők, *Vigilantius*-sal egy-aránt vallyák és hirdetik; sőt szidalmazzák *Jerónimust*, hogy *Vigilantius*-ellen tusakodot: *Hieronymus nimio furore abreptus, Eustochio amicae suae nimium deditus, Vigilantium autoritate, non ratione premit*.[2273] De az egész Keresztyénség dícsírte őtet, hogy hegyes írásival ezt a' Tévelygést ki-gyomlálta, és ugyan füvében meg-fojtotta. *Jerónimus*-sal pedig, nem csak *Dámasus* Pápa, de az egész Keresztyénség eggyet értet a' *Vigilantius* kárhoztatásában. Azért a' †[2274] *Romai Conciliom*, dücsöűlt Szentnek nevezi *Jerónimust*. *[2275] Sz. *Agoston*, minek-utánna azt mondotta vólna, hogy *Jerónimus* sok nyelveket tudot; és valakik ö-elötte írtak, mind azok könyveit által-olvasta: utánna veti; hogy ö, egy vólt a' Közönséges Anyaszentegyház, igaz, eggyezö Papjai-, és jó Bajnaki-közzűl.

IIX. A' Donatistak-ban, egyéb gaz vélekedések-közöt, Négy dolgot ítílt Eretnekségnek az Anyaszentegyház: I. Hogy csak az Igazak vannak az Anyaszentegyházban. 2. Hogy az Oltárokat, és Kelyheket egybe-rontották: az Oltári-Szentséget pedig ebeknek hányták. 3. Hogy az Apáczákat, fogadások-ellen fel-szabadították az Anyáczaságra. 4. Hogy az igaz Anyaszentegyház, régen ki-gyomláltatot az egész világból, és újonnan ö-általok ki-sendűlt *Africá*-ban. Az Elsö dologrúl, sok helyen bizonyságot tészen Szent Agoston: *Illud ostendere tentaverunt, prolatis multis testimoniis divinarum Scripturarum, quod Ecclesia DEI, non cum malorum hominum commixtione praedicta sit*.[2276] A' töb dolgokat, illyen szókkal adgya előnkbe *Optátus Milevitánus*, ki Szent *Agoston*-elöt írt: ''[2277] *Quid est tam sacrilegum, quam Altaria DEI, in quibus vos aliquando obtulistis, frangere, radere, removere; in quibus vota populi, et membra CHRISTI portata sunt; unde a multis, Pignus salutis aeternae, et Tutela fidei, et Spes resurrectionis accepta est? Quid enim est Altare, nisi sedes Corporis et Sanguinis Christi? Quid vos offendit Christus, cujus ibi per certa momenta, Corpus et Sanguis habitat? Hoc tam immane facinus geminatum est, dum fregistis etiam Calices, CHRISTI Sanguinis*

[2273] Humfredus, contra 3. Rat. Campiani.
[2274] † Distinct. 15. Can. Sancta Romana.
[2275] * Aug. tom. 7. l. 1. cont. Iulian. cap. 7.
[2276] To. 7. in Collat. 3. diei. cum Donatistis.
[2277] '' Optatus, li. 6. contra Parmen.

hodogeus_j.indd 509 2025. 07. 21. 11:26:24

portatrices. ••[2278] *Omnia sacrosancta, Episcopi vestri violarunt. Jusserunt Eucharistiam canibus fundi, non sine signo Divini judicii: nam iidem canes accensi rabie, ipsos Dominos suos, quasi latrones, Sancti Corporis reos, dente vindice laniarunt. Ampullam quoque Chrismatis, per fenestram, ut frangerent, jactarunt: et, cum casum adjuvaret abjectio, non defuit manus Angelica, quae Ampullam spirituali subjectione deduceret; projecta, casum sentire non potuit; DEO muniente, illaesa inter saxa consedit. Invenerunt matres, quas de Castimonialibus fecerunt mulieres.* †[2279] *Nudastis denuo capita jam velata, de quibus Professionis detraxistis indicia.* ’’[2280] *Ecclesia Christi de toto terrarum orbe periit, ubi futura promissa est, atque in Africa Donati parte remansit.*

Ezekben követői az Ujítók a’ *Donatisták*-nak. Azért mongya az *Augustai Confessio*; hogy az Anyaszentegyház nem egyéb, hanem Szentek gyölekezete: *Ecclesia proprie est congregatio Sanctorum, et vere credentium*.[2281] Menyi Oltárok pusztúlási következtek az Uj Tudományok-után, szemünkel láttyuk, és az Istennek nagy tűrhetö kegyességén álmélkodunk.

IX. Egy Markos-nevü Eretnekrűl írja *Irenaeus*, hogy az Aszonyokat reászabadította az Egyházi szolgálatra, és még az Ur-vacsora szolgál-{298:}tatására-is, ••[2282] *ut Eucharistiam faciant.*

X. A’ Pepucianusok-rúl, ugyan ezent írja Sz. Agoston: *[2283] *Tantum dant Mulieribus principatum, ut Sacerdotio quoque apud eos honorentur.* Töb Eretnekek hasonló szokását említi Tertullianus: †[2284] *Ipsae Mulieres haereticae, quam procaces quae audent docere, contendere, exorcismos agere, curationes repromittere, forsitan et tingere.* Maga, *Non permittitur Mulieri in Ecclesia loqui; sed nec docere, nec tingere, nec offerre; nec ullius Virilis muneris, ne dum Sacerdotalis officii, sortem sibi vendicare*.[2285]

[2278] •• Idem. l. 2.
[2279] † Lib. 3.
[2280] ’’ August. haeresi 69.
[2281] Confess. Aug. art. 8. Vide infr. l. 8. c. 1. ¶. 6.
[2282] •• Iren. li. 1. c. 9. num. 2.
[2283] * August. haeresi 27.
[2284] † Tertul. Praescript. c. 41.
[2285] Tertul. de Velandis Virgin. cap. 9.

hodogeus_j.indd 510 2025. 07. 21. 11:26:24

Ebben, *Luther Marton* *[2286] eggyet-értet *Márkos*-sal, és a' *Pepucianusok*-kal, midőn a' Keresztyéneket egy-aránt Papokká tette; a' Predikállásra, és Szentségek szolgáltatására fel-szabadította: és, a' mint ''[2287] *Surius*-után, *Pamélius*, magyarázván *Tertullianus*-nak elő-hozot mondását, fel-jegyzette; mí üdőnkben, predikállottak, és a' Hit dolgairúl könyveket írtak a' *Luther* Aszonyok. Ugyan-is, *Luther* igen javallya; †[2288] hogy, a' hol csak Aszonyok vannak, ot ugyan Aszonyt válaszszanak *Predikátor*-rá. És ebből az Aszony-emberes Iskolából, *Német*-országban oly *Amázonok* kerekedtek, kik predikállottak, és *Théseseket* adtak Disputacióra: ''[2289] *Ex lectione Bibliorum Lutheri, tanta in vulgo orta arrogantia, ut Feminae, propositis Thematis, editisque libris Theutonicis, ausae sint provocare quosquis Doctores, exprobrantes illis inscientiam: id quod fecit Argula, nobilis mulier. Aliae, publicae in Templis docuere*. Es miképpen *Arius* idejében, írja *Nicéforus*, hogy a' Gyermekek, és Aszonyok vetekedtek; *Mulieres quoque, et Pueri, non aliud studio habuere, quam de Dogmatibus blaterare*:[2290] Azon-képpen mí üdőnkben láttyuk, hogy az Uj *Pepuciánusok*, ezent cselekeszik. A' *Calvinisták* pedig, a' meg-hólt *Angliai Királyné* Aszonyt, az egész *Angliai Ecclesiá*-nak fö Lelki *Pásztorá*-nak tartották; és a' ki külömbet mondot, meg-ölték érette. Es így szólnak az Ország Decrétomiban: *Supremum illi in rebus, et causis omnibus spiritualibus, et temporalibus, Principatum tribuimus*.[2291]

XI. Novatus-nak, Két Eretnekségit jegyzik-fel a' régi *Doktorok:* I. Hogy a' Keresztség-után, nem szükség a' Püspöktűl meg-Bérmáltatni. 2. Hogy a' Bűnös embert, meg ne óldozza az Egyházi ember, hanem Istenre hadgya a' Bűnök bocsánattyát.

Az Első dologrúl, illyen bizonyságot tészen Theodorétus, és Eusebius: *Iis, qui ab ipsis tinguntur, sacrum Chrisma non praebent. quocirca eos etiam, qui ex hac haeresi Corpori CHRISTI conjunguntur, benedicti Patres ungi*

[2286] * Lásd oda fellyeb, f. 124.
[2287] '' Vide Surium, An. 1522.
[2288] † Luth. tom. 5. Lat. Vit. 1554. In. 1.Petr. 2. f. 455.
[2289] '' Cochlaeus, in Actis, Ann. 1522.
[2290] Niceph. lib. 9. cap. 2.
[2291] Calvino-Turcis. li. 2. ca. 7. et 16.

hodogeus_j.indd 511 2025. 07. 21. 11:26:24

jusserunt.[2292] *[2293] *Novatus occasionem fidei a Satana accepit, qui ipsum intravit, inque eo diu habitavit. Ab Exorcistis curatus, ingravem morbum incidit. Et quoniam jam moriturus putabatur in ipso lecto Baptismi infusionem accepit: nec reliqua consecutus est post morbum, quae juxta Ecclesiae Canonem consequi debebat, Obsignationem videlicet ab Episcopo collatam. Cum antea illa potitus non sit, quomodo Spiritum sanctum est consecutus?* A' Második dologrúl így ír Sócrates: *Qui post Baptismum, peccatum ad mortem peccasset, ad poenitentiam quidem admoneri; spem vero remissionis, non a Sacerdotibus, sed ab ipso DEO exspectare, qui potestatem habeat remittere peccata*.[2294] Es mind a' két Eretnekség-ellen, erőssen viaskodot ••[2295] Szent *Cyprianus* Mártyr.

Ezeket, az Ujítók-is taníttyák. Mert, a' Bérmálást csak meg-guggol-{299:}lyák; a' mint meg-láthatod Calvinusban, *Lib. 4. cap. 19. n. 5. 8. 11.* Az Egyházi ember-által sem ítílik hogy a' Bűn meg-bocsáttatik, mint eléb †[2296] meg-hallók.

XII. XIII. A' Manichaeusok Eretnekségi-közzé szamlállyák a' Sz. *Doktorok* ezeket: I. Hogy a' Keresztyénségben, nincs egyéb Oltár a' tiszta szűvnél, sem egyéb Aldozat az imádságnál. Ezt ö-maga *Faustus*, illyen-képpen adgya előnkbe: *Ego Aram, Mentem bonis artibus imbutam accipio: Sacrificia, in solis Orationibus, et ipsis puris ac simplicibus pono*.[2297] Ki-ellen, †[2298] Sz. *Agoston* szépen meg-mutattya, hogy a' Keresztyéneknél, a' mí Urunk véres Aldozattyának emlekezeti, az ö Sz. Testének és Vérének bé-mutatása, böcsülletes áldozat. II. Hogy a' Keresztyének, bálványoznak a' *Mártirok* tiszteletiben: *Idola vertitis in Martyres, quos votis similibus colitis*.[2299] Melyben, meg-hazuttollya őket Szent *Agoston*. III. Gyalázták a' Keresztyénekben, hogy a' Szűzességre íntettek sokakat; úgy hogy majd tőbben vóltak kik Szűzességben akartak élni, hogy-sem a' kik férjhez mentek: *Certatim*

[2292] Theod. lib. 3. Haeret. fabul.
[2293] * Euseb. lib. 6. Hist. c. 34.
[2294] Socrates, li. 1. c. 10. alias 7. Et l. 4. c. 28. alias, 23. Idem Aug. haeresi 38.
[2295] •• De Confirmat. epist. 52. num. 86.
[2296] † Supr. f. 146. 147.
[2297] Aug. 20. contra Faust. c. 2.
[2298] † Ibid. c. 18.
[2299] Ibid. c. 4.

hodogeus_j.indd 512 2025. 07. 21. 11:26:24

Virgines ad hanc incitatis professionem suasionibus vestris, ut paene jam major in Ecclesiis omnibus Virginum apud vos, quam Mulierum numerositas habeatur.[2300] IV. Hogy a' Vízben-valo Keresztség, nem szerez üdvösséget: *Baptismum in aqua, nihil cuiquam perhibent salutis adferre.*[2301] V. Tagadták a' Szabad-akaratot, midőn azt hirdették; hogy a' Bűn, nem az emberi Szabad-akaratból származik: *[2302] *Peccatorum Originem, non Libero arbitrio voluntatis, sed substantiae tribuunt gentis adversae*. Ugyan ezent tanították a' Valentinianusok, a' mint Szent Agoston írja: ''[2303] *Malitiam non arbitrio tribuunt, sed Naturae mundi, id est, generi Diabolico.*

Ezekben, eggyeznek az Ujítók a' régi Tévelygésekkel. Es, mivel az Elsö, Második, és Harmadik dologban-valo eggyességet magok sem tagadgyák, a' Keresztségrűl *Calvinus* így szól: †[2304] *Perspicuum est, quam falsum sit, per Baptismum eximi nos ab Originali peccato.* Luther pedig: ••[2305] *Haeretica est usitata sententia, Sacramenta dare gratiam, non ponentibus obicem*. Az utólso czikkelyben, mint eggyeznek a' Pártosok *Manichaeus*-sal, megmutatom az Ötödik Könyvnek Elsö részében.

XIV. Xenaias Eretnek, a' Szentek Képeit, böcsülletlenűl el-szaggatta: *[2306] *Xenaias iste, primus (o audacem animum, et os impudens!) vocem illam evomuit; Christi, et eorum, qui illi placuere, Imagines, venerandas non esse.*

XV. Julianus Császár, töb sok hitetlenségi-közöt; 1. Ördög tanacsából, a' Szentek tetemit ki-ásatta. 2. Az Egyházi ékességet, maga hasznára térítette: *Pythium oraculum, ut futura sibi aperire vellet, oravit: sed obstare sibi vicinos Mortuos, respondit. erant autem ibi positae Reliquiae Martyris Babylae. Julianus igitur Reliquias deportandas tradidit Christianis:* ''[2307] *Vasa sacra, Regio aerario inferri Tyrannus imperat.*[2308]

[2300] Aug. 30. cont. Faust. c. 3. 4.
[2301] August. Haeresi 46.
[2302] * Aug. haeresi 46. Socr. li. 1. c. 17. Fatum introducit, quod in nostra situm est potestate tollit.
[2303] '' Aug. haeresi 71.
[2304] † Calv. 4. Instit. c. 15. n. 10. Infra, li. 3. c. 11. ¶. 7.
[2305] •• Luth. Assert. art. 1. a Leone damnati.
[2306] * Niceph. l. 16. c. 27.
[2307] '' Ibid. c. 12.
[2308] Theodor. li. 3. cap. 9. 10.

hodogeus_j.indd 513 2025. 07. 21. 11:26:25

XVI. XVII. Florinus, és a' Seleucianusok, Istent mondották a' Bűnök okának: *Hanc Florinus sententiam asserere videbatur, quod DEUS sit factor malorum.*[2309] †[2310] *Seleuciani asserunt; Malum aliquando esse a DEO, aliquando a Materia*. Mely dologrúl mit vallyon *Calvinus*, az Ötödik Könyvben meg-hallyuk.

{300:} XIIX. Pelagius, töb tévelygési-közöt, azt tanította, Hogy az Anyaszentegyházban nincsenek Bűnös emberek: *In id progrediuntur, ut dicant, vitam Justorum in hoc saeculo nullum habere Peccatum; et ex his Ecclesiam Christi in hac mortalitate perfici; ut sit omnino sine macula et ruga. quasi non sit Christi Ecclesia, quae in toto terrarum orbe clamat; Dimitte nobis debita, etc.*[2311] Ebben eggyező értelmét az Ujítóknak, a' Nyólczadik Könyvnek Elsö részében meg-lássuk.

XIX. *Pelagius*-után, Vincentius *Victor* azt itílte; hogy a' kisded Gyermekek, ha Keresztség-nélkül meg-halnak, üdvözűlnek; mint Szent *Agoston* fel-jegyzette, *Tom. 7. De Anima, et ejus origine, lib. 1. c. 9. Parvulis, qui morte praeveniuntur priusquam baptizentur, ausus est promittere regnum caelorum*. Ebben-valo eggyességeket az Ujítóknak, ez-után *[2312] meg-jelentem.

XX. Az Arianusok, egyéb Tévelygőkkel egyetemben, azt vítatták; Hogy ők egyébnek helyt nem adnak, hanem csak annak, a' mit olvasnak a' Sz. Irásban: mert Urunk azt mondotta; hogy, heában tisztelik őtet az Emberi parancsolatok tanítói: *Si quid de Divinis Scripturis protuleris, necesse est ut audiamus: Hae vero voces, quae extra Scripturam sunt, nullo casu a nobis suscipiuntur: cum Dominus moneat; Sine caussa colunt me, docentes praecepta hominum.*[2313] Ugyan ezent hallók ez-elöt †[2314], hogy vítattya *David Ferencz,* az Uj *Arianusok*-kal egyetemben. Ennek-utánna *[2315] meg-mutattyuk, hogy a' töb Ujítók-is ezen tévelygésben vetik fondamentomát Tudományoknak.

[2309] Euseb. 5. hist. c. 19.
[2310] † Aug. haeresi 59.
[2311] Augu. haeresi 88. Infra, lib. 8. c. 1. ¶. 6.
[2312] * Infra, li. 3. c. 11. ¶. 7.
[2313] Apud Augu. tom. 6. lib. 1. cont. Maxim. cap. 1.
[2314] † Supra, f. 108.
[2315] * Infra, lib. 6. c. 2. ¶. 2.

hodogeus_j.indd 514 2025. 07. 21. 11:26:25

Valamint ezekben, a' Húsz nevezetes Eretnekek Harmincz-öt tévelygésiben, részesültek az Ujítók: úgy a' töb Tudományok fondamentomát-is, az elein kárhoztatot Tévelygőktűl kapták; mint az eléb említet *Gualterius*-kivűl, megbizonyíttyák bévségesben, Ulembergius, *Caussa 6.* Ludovicus Majoránus, *lib. 2. Scuti fidei, c. 7.* Reginaldus, *lib. 2. Calvino-Turcismi, c. 7.* Justus Calvinus, *in Tertulliani Praescript. c. 33.* Coccius, *tom. 1. lib. 8. Thesauri, art. 3.* Bellarmínus, *lib. 4. de Ecclesia, cap. 9.*

¶. 4. A' Romai Ecclesia, régi Eretnekségeket nem követ.

Vak-merö szemtelenséggel, és képtelen hazugsággal akarja bé-kötni szemét a' kösségnek *Vithakerus*, midőn lelki ismereti-ellen, méltatlan vádol azzal minket, hogy a' régi Eretnekségeket fel-támasztottuk: és nem csak egy, hanem sok rend-béli Eretnekségekrűl meg akar győzni mínket. Azért, azt veti szeműnkre; hogy a' *Romai Ecclesia*, el-hagyván az Isten igéjét, részes majd minden régi Eretnekségek tévelygésiben. Mert, *Montanus*-sal, a' *Tacianusok*-kal, *Encratiták*-kal, *Apostolicusok*-kal, *Marcion*-nal, *Saturnínus*-sal, *Basilides*-sel, egybe-kötelődzött, és tanitását öszve-szőtte fonta: mivel, a' Házasságot tíltya; és, a' *Montánus* nyomdokán, bizonyos Eledelektűl el-fogja az embereket. *Carpocrates*-sel, és az *Angelicusok*-kal, a' Christus Képét, és az Angyalokat imádgya. *Manichaeust* követi, az Ur-vacsorának egy színalat vételében. *Pelagiust*, az emberek Szabad-akarattya óltalmazásában.[2316] A' *Pepuciánusok*-kal abban eggyez, hogy az Aszonyoknak meg-engedi a' Keresztelést. A' *Colliridianusok*-kal csak nem Isten-gyanánt áldozik Bóldog Aszonynak. Végezetre, †[2317] *Irenaeus*, Eretnekek szokásának {301:} nevezi, hogy a' Sz. Irással meg nem elégednek, hanem az *Apostolok* titkos *Tradicióí*-val akarják erőssíteni Tudományokat.

De ennek a' Vádolásnak terhe és súllya, semmi-képpen reánk nem rakatik *Vithakérus*-túl: mert, mind Isten 's mind ember tudgya, hogy mí részesek nem vagyunk a' régen el-óltatot Eretnekségekben. Hanem, tudgya azt *Vithaker*,

[2316] Vithaker. q. 5. de Eccles. c. 3. et 7.
[2317] † Iren. li. 3. c. 2.

hodogeus_j.indd 515 2025. 07. 21. 11:26:25

hogy minden Keresztyén fül meg-iszonyodik, az Eretnekség hallásán: azért, hogy gyülőltessen minket, reánk akarja kenni maga szennyét. Mely dologban, mivel lelki-isméretünk nem vádol, meg kel rövídeden felelnünk; hogy halgatásunk, fogyatkozására, és gyalázattyára ne következzék igaz Tanításunknak: meg kel száját rántanunk káromlóinknak, és híressé kel az egész Világ-elöt tennünk ártatlanságunkat. Hálá légyen a' jó Istennek, vagyon-is mivel bé-dugnunk, az ellenünk fel-tátot *Vipera* fúlákkal mérgedet szájakat. Mert, soha senki a' régi *Doktorok*-közzűl, azt nem-is feszegette, nem hogy reánk rakta vólna, hogy a' *Romai* Anyaszentegyház, csak legkisseb dologban-is, Eretnekek társasagába, vagy szövetségébe keverődzöt vólna: hanem csak most, ezek a' *Chámok*, akarják gyalázni Szüléjeket. Es, ha meg-láttyuk, 's meg-forgattyuk-is azokat az említet Eretnekségeket, mellyeket rebesgetnek: bizonnyal meg-tapasztallyuk, hogy csak orczátlan Hazugság a' *Vithaker* dolga.

Ha azért nem tudgya *Vithaker*, vagy tudva és értve, Ördögi palástolással el-hálóllya: mí semmiben *Tatianus*-sal, *Montánus*-sal, *etc*. nem czimborálunk. Mert, a' mint Sz. *Agoston* írja, azért írták ezeket Eretnek számban: mert általlyában kárhoztatták a' Házasságot; és a' Hús, tellyességgel tilalmas eledelnek alították: *Tatiani, qui et Encratitae appellati, Nuptias damnant, atque omnino pares eas fornicationibus faciunt. Non vescuntur carnibus, easque omnino abominantur*.[2318] Montanus, a' Házasság kötelét mindennek felszabadította, és, az Anyaszentegyház szokásával ellenkező Bőjtöket rendelt; mint bizonyságunk ebben Nicéforus*: Novorum Jejuniorum, praeter Ecclesiae consuetudinem, autor fuit; et de solvendis, dirimendisque Conjugiis legem tulit*.[2319] Mí pedig, nem kárhoztattyuk a' Sz. Házasságot; sem az ö kötelét fel nem bontyuk: hanem csak azt kívánnyuk, hogy, a' ki hitivel kötelezte magát a' Házasság-nélkül-valo tiszta életre, meg-tarcsa Fogadását: a' ki pedig magát nem kötelezte, szabadsága vagyon a' tisztességes Házasságra. Mely dologrúl, *Erasmus* imigyen ír eggyüt: *Illud Apostoli, Prohibentes nubere; in eos quadrat, qui simpliciter damnant omne Matrimonium, ceu suapte natura spurcum. hos execratur Ecclesia Catholica. Ceterum, qui semel duxit Uxorem, nonne is*

[2318] Augu. haeresi 25.

[2319] Niceph. lib. 4. cap. 22.

hodogeus_j.indd 516 2025. 07. 21. 11:26:25

recte vetatur inire Matrimonium? nonne Paulus vetuit, Novercam Uxoris loco habere? nonne Joannes Baptista damnavit matrimonium Herodis? Ecclesia non arcet Matrimonio, nisi qui matrimonium abjurarunt.[2320] Szent Jerónimus pedig így szól: *Apostolicae doctrinae regula, nec cum Joviniano, aequat Continentiae opera nuptiarum; nec cum Manichaeo, Conjugia condemnat*.[2321] Nyissa-fel azért szemét *Vithaker*; tegye-fel oculárát; és ne kössön minket orczátlan szemtelenséggel egy csomóban, se egy rendbe ne állasson ezekkel a' dögleletes Eretnekekkel. Az Eledelek tilalmát a' mi illeti, úgy vagyon, *Eusebius Montanus*-rúl ezt írja: *Hic Conjugia dissolvere docuit; Jejuniorum Leges praescripsit*.[2322] De meg-magyarázza, mint *Nicéforus*, minémü {302:} Bőjtöket szabot; tudni illik, az Anyaszentegyház szokása-ellen-valókat; mint ám hallók *[2323] hogy cselekedet Aërius: ''[2324] *Insolita, contra Traditionem, et consuetudinem antiquae successionis, loqui coepit Montanus*.

Az *Apostolicusokat* nem azért kárhoztatták, hogy ők majd egy ollyan formán éltek mint a' Barátok; hanem azért, hogy, a' kik úgy nem éltek mint ők, azokat pökték, kárhoztatták: *Abominabiles faciunt Nuptias; et DEI Ecclesiam eorum solum esse dicunt, qui Nuptiis renuntiant. At vero Ecclesia, habet renuntiationem, sed non abominatur Nuptias; habet Virginitatem, et magni facit*.[2325] Noha azért, rész-szerént, az *Apostolicusok* úgy viselték magokat mint a' Barátok: de, mivel kárhozandóknak mondották azokat, kik úgy nem éltek, méltán kárhoztatták, ugy-mond Sz. Agoston: *Apostolici in suam communionem non recipiunt, utentes Conjugio, et res proprias possidentes, quales habet Ecclesia, et Monachos, et Clericos plurimos. Sed ideo isti Haeretici sunt, quia nullam spem putant eos habere, qui utuntur his rebus, quibus ipsi carent*.[2326] Miképpen azért azokat átok-alá vetette az Anyaszentegyház, ugy-mond *[2327] Sz. *Agoston*, kik Mezít-láb jártak, nem a' test sanyargatásaért, hanem, hogy ezt

[2320] Eras. ad Fratres Inferioris German.
[2321] Epistol. 14. ad Celantiam, cap. 8.
[2322] Euseb. l. 5. c. 18. Infra, li. 9. c. 1. ¶. 2. n. 3. art. 3.
[2323] * Supra, f. 294.
[2324] '' Euseb. li. 5. c. 16.
[2325] Epiph. haeresi 61.
[2326] Augu. haeresi 40.
[2327] * Aug. haeresi 68.

hodogeus_j.indd 517 2025. 07. 21. 11:26:25

szükséges dolognak alították a' Sz. Irás-szerént: úgy, az *Apostolicusokat* nem azért kárhoztatták, hogy úgy éltek mint az Anyaszentegyházban a' Barátok; hanem, hogy az illyen életre kötelesnek mondottak lenni mindeneket a' kik üdvözűlni akartak.

Saturnínus, és *Marcion*, a' Házasságot, és a' Lelkes-állatok ételét, általlyában tíltották, ugy-mond Eusebius: *Saturniniani, et Marcionitae, quos Encratitas vocant, vitandas Nuptias praedicarunt, eum reprehendentes, qui Maris et Femellae generationem fecit. Deinde et Animatorum abstinentiam induxerunt.*[2328] Ha azért soha Húst nem ettek vólna, és Bort nem ittak vólna, mint ''[2329] Sz. *Jakab* sem ivot, senki azért őket nem kárhoztatta vólna; csak azokat ne pökték és gyalázták vólna, kik azt nem cselekedték.

Carpocrates-sel, méltatlanúl vét-egybe minket *Vithaker.* Mert, ezt az Eretneket, többi-közöt azért kárhoztatták, hogy a' Christus Képét, az *Homérus* és *Pythágoras* képével-eggyüt, Pogány módra imádta; mint Szent *Agoston* bizonyságunk ebben: *Colebat imagines Jesu, et Pauli, et Homeri, et Pythagorae, adorando, incensumque ponendo.*[2330] mellyet mí nem cselekeszünk: mert, sem egy karban nem állattyuk Urunkat *Pláto*-val, sem a' Képét Pogány módra nem tisztellyük.

Az *Angelicusok* Eretneksége abban vólt, hogy az Angyalokat illetlenűl tisztelték; kik Sz. *Agoston* idejében el-fogytak vala: *Angelici, in Angelorum cultu inclinati; quos Epiphanius jam omnino defecisse testatur.*[2331] Maga az Angyaloknak ollyan tiszteleti, a' minémü most az Anyaszentegyházban maradot, Sz. *Agoston* idejében úgy meg-vólt, mint e' mái napon; mint ezután *[2332] meg-hallyuk.

A' *Manichaeusok*, Ördög epéjének itílték a' Bort; és azért nem merték meginnya, ugy-mond Sz. Agoston*: Vinum non bibunt, dicentes, Fel esse Principis tenebrarum; cum vescantur uvis.*[2333] A' ki efféle vélekedésből, nem akarná az Ur-vacsorát Két szín-alat venni, kétség-nélkül Eretnek vólna: de, a' ki

[2328] Euseb. li. 4. c. 28.
[2329] '' Teste Euseb. l. 2. c. 23.
[2330] Aug. haeresi 7.
[2331] Aug. haeres. 39.
[2332] * Infra, li. 13. c. 4. 5.
[2333] Augu. haeresi 46.

hodogeus_j.indd 518 2025. 07. 21. 11:26:25

illyen balgatagságot ki-rekesztvén, Egy szín-alat vészi, vétek-nélkül vagyon. Mert, a' mint ez-után †[2334] meg-mutatom, a' *Manichaeusok*-ellen-való {303:} végezésből, nyilván ki-tetczik; hogy a' Hívek, *Manichaeus*-elöt, Egy szín-alat vették az Ur-vacsorát.

Pelagius-mellé semmiben nem állunk: Mert, nem azért kárhoztatot, hogy emberben Szabad-akaratot ismért lenni: hanem, hogy ezt a' Szabad-akaratot, Isten malasztya-nélkül, elégségesnek mondotta az Istenes életre; mint ''[2335] Sz. *Agoston* fel-jegyzette. Mellyet soha nem tanítot, nem-is tanít az Anyaszentegyház, mint ez-után meg-hallyuk.

A' *Pepuciánusok*-hoz, nékünk semmi közűnk: mert mí, az Aszonyokat Papságra nem emellyük. Azt taníttyuk Sz. *Agoston*-nal; *[2336] hogy, nem csak a' Pap, de egyéb akár-ki meg-keresztelheti a' Gyermekeket, szükségnek idején. Mellyet velűnk-eggyüt a' *Lutheristák* ••[2337] vallanak.

A' *Colliridianusok*-túl távúl járunk: mert ö-nállok, az Aszonyok áldoztak *Mariá*-nak: †[2338] *Mulieres panem proponunt, et offerunt in nomine Mariae*. Melyben két-képpen vétkeztek: Mert, sem az Aszonyhoz nem illik a' Papok tisztibe állani, és Aldozatokat bé-mutatni: sem egyebet, az egy Isten-kivűl, nem szabad Aldozatokkal tisztelni; a' mint Sz. *Agoston* sok helyen bizonyíttya; *August. li. 7. de Civit. c. 7. Lib. 8. c. 27. Lib. 10. c. 4. Lib. 18. c. 18. Et Lib. 20. contra Faust. cap. 21.*[2339]

Végezetre, az *Irenaeus* mondásárul, ez-után bévebben szóllunk; és Isten segitségével meg-mutattyuk, hogy ö minket, semmi Eretnekség gyalázatos bűzibe nem kevert.[2340]

Ki-tetczik ezekből, Először; Mely meszsze járunk mí az Eretnekek határitúl; és, mely méltatlan terheltetünk az ö szövetségekkel. Azért túdó dolog, hogy szemtelen orczát vet vólt fel *Vithaker*, mikor a' régi Eretnekségekkel egy csomóban akarta kötni, és egy rendbe állatni a' mí igaz Vallásunkat.

[2334] † Infra, lib. 11. c. 5. ¶. 10.
[2335] '' Aug. haeresi 88.
[2336] * Aug. li. 2. de Baptismo, c. 3.
[2337] •• Schlüsselb. li. 1. Theolog. Calvin. art. 18. fol. 61.
[2338] † Epiph. haeresi 79.
[2339] Vide Lib. 11. c. 6. ¶. 1.
[2340] Infra, l. 6. ca. 2. ¶. 9.

hodogeus_j.indd 519 2025. 07. 21. 11:26:25

Másodszor; Hogy a' mostani Ujságok, a' régen átkoztatot, és gyökerestűl ki-aszot Eretnekségek reves tőkéjének csemetéi, és haszontalan jövési. Mely dologból igyenesen ki-jő, hogy ezekre-is néz az Anyaszentegyház *sententiá*-ja, mellyel régen az Eretnekségeket ostorozta; kárhozat-alá vetette; és fondamentomából fel-forgatta.

TIZEN-EGGYEDIK RESZE.

TIZEDIK BIZONYSAGA AZ UY TUDOMANYOK HAMISSAgának: Mert, sok nyilván-valo Hamisséggal elegyíttettek.

¶. 1. Tulajdona a' Tévelygöknek, hogy Kép-mutatással titkollyák Tudományok éktelenségét.

NEm csak a' Pogány Bőlcs írta; hogy, *Modicus error in principio, magnus sit in fine*;[2341] A' ki-el-véti az útat, mentűl továb ballag, annál inkáb el-veszti úttyát, és meszszeb bolyong: De Sz. *Pál*-is azt hirdeti; hogy a' hamis Tanítók, mindenkor mélyebben merűlnek a' Hamisságnak feneketlen förtőjében: *Seductores proficient in pejus, errantes, et in errorem mittentes*.[2342] Azért mongya Sz. *Gergely*; hogy, †[2343] soha egy sarkban és nyomban nem marad a' Tévelygés, hanem, naponként éktelemb vélekedéseket fajzik, mellyek az emberi okossággal, és természetben óltatot közönséges tetczésekkel-is viaskodnak. Annak-okáért a' Szent Atyák, Eretnekek tulaj-{304:}donának hirdetik lenni; hogy, dugogattyák és rejtegetik Tudományokat, nem akarván hogy vólta-képpen szem-éleibe kerűllyon, és az értelmes emberek tudtára essék. Ezt pedig nem csak azért mivelik, mert magok szégyenlik rútságokat, mellyeket takargatnak: de azért-is, hogy künnyebben hálójokba csalhassák az embereket, szebnek tettetvén dolgokat annál, a' mint magában vagyon.

[2341] Arist. 1. Caeli. text. 33.
[2342] 2.Tim. 3. v. 13.
[2343] † Supra, f. 271. 272.

hodogeus_j.indd 520 2025. 07. 21. 11:26:25

Azért írja *Irenaeus*; hogy az Eretnekek gyakran tettetik, hogy azont taníttyák a' mit mí; noha távúl estek tőllünk: ''[2344] *Similia nobis loquuntur, dissimilia sentiunt*. Nestorius-rúl írja Sócrates, *Lib. 7. cap. 33.* és Nicéforus, *Lib. 14. cap. 35.* hogy gyakran mutogatta eggyességét a' Közönséges Anyaszentegyházzal. Samosatenus-rúl, ezent beszélli Eusébius, *Lib. 7. cap. 23. alias 30.* és Nicéforus, *Lib. 6. cap. 27. 28.* Arius pedig, *[2345] Keze irásával erőssíté a' *Nicaea*-béli Gyölekezet Végezését: és az-után meg-esküvék, hogy azt hiszi, a' mit kezével írt vala. alattomban pedig, a' kebelében hordozot Eretnek Irásrúl értette Esküvését. A' töb Eretnekek közönséges szokása-is az vólt, ugy-mond *Irenaeus*; hogy, magok értvén úndokságokat, palástolták, rejtegették, és, a' menyire lehetet, el-hálólták tanításokat.

A' hív *Pásztorok* pedig, azon mesterkedtek minden üdőben, hogy az Eretnekek vallását Nap-fényre hozzák, és mindenekkel valóságosképpen meg-ismértessék. Mert, miképpen az Igazság, mentűl világosban ki-fejtegettetik, annál künnyebben hitelt talál: azon-képpen a' Hamisságot, mentűl mélyebben által-láttyuk, annál inkáb ki-tetczik rútsága. Azért, elégségessen meg-hamissította a' Tévelygést, valaki le-vonta az ál-orczát rólla, és a' maga színét szem-eleibe vetette. Halhadsza mit ír errűl Irenaeus: *Non multis opus est sermonibus, ad evertendam doctrinam illorum, manifestam omnibus factam. Quemadmodum bestias, cum e silvis ad visionem adduxeris, facile est videre, vulnerare, occidere: sic nobis, cum in manifestum redegerimus eorum abscondita, et apud se tacita mysteria, jam non erit necesse multis destruere eorum sententias*.[2346] Másut: *Error, secundum semetipsum non ostenditur, ne denudatus fiat comprehensibilis: suasorio autem cooperimento subdole adornatus, exteriori phantasia decipit, rudiores; quemadmodum vitrum, arte assimilatum, loco Smaragdi magni pretii, apud quosdam*.[2347] Tertulliánus sem külömben beszél: *Nihil magis curant, quam occultare quod praedicant; nec Discipulis propriis ante committunt, quam suos fecerint. Nihil Veritas erubescit, nisi solummodo abscondi. Itaque primam hanc*

[2344] '' Iren. l. 3. c. 17. n. 3. ca. 18. n. 8. c. 19. in fine.
[2345] * Niceph. li. 8. c. 21. 51. Ruffin. l. 1. c. 11. Theod. li. 1. c. 14. Socrat. li. 1. ca. 25.
[2346] Lib. 1. c. 35. n. 6.
[2347] Irenaeus, Praefat. l. 1.

hodogeus_j.indd 521 2025. 07. 21. 11:26:25

victoriam auspicamur, detectorem conscientiae ipsorum: quia quod tanto impendio absconditur, Etiam Solummodo Demonstrare, destruere est.[2348] Jerónimus pedig: *Aliud ore commemoras, aliud celas conscientia. Quare non libere, quod sentis, eloqueris? Idcirco scribimus, ut vos respondere cogamini; et aperte aliquando dicere, quod pro tempore, personis, et locis, vel loquimini, vel tacetis. Ecclesiae victoria est, vos aperte dicere quod sentitis.* Sententias Vestras Prodidisse, Superasse Est.[2349] ’’[2350] *Abscondunt quam ipsi habent sententiam, scientes casum et ruinam doctrinae suae; et timentes, ne victi, salvari periclitentur.* *[2351] *Regula illorum infirma, instabilis, vana est.* ••[2352] *Sed quemadmodum Statua de luto facta, colorata autem superficie, ut putetur aurea esse, quae sit lutea: qui accipit ex ea particulam, et ostendit lutum, liberat eos qui veritatem quaerunt, a falsa opinione*. Egy szóval; noha a’ Té-{305:}velygők oly rútságokat tanítnak, hogy, majd tellyességgel hihetetlennek alíthatná valaki, hogy a’ közöttünk-lakó emberek szívökbe ütköznének illyen gorombaságok: de azért, úgy el-titkollyák, úgy bé-mázollyák, és bé-hímezik, még a’ Sz. Irás festékivel-is, kábaságokat, hogy szemesnek kel lenni a’ ki ezeket meg-sajdíthattya.

Ezt a’ régi Tévelygők erkőlcsét, ponctrúl ponctra követik az Ujítók. Mert, a’ mint *Erasmus* írja, a’ *Lutheristák* elsőben, sokat el-titkoltak tanításokban, hogy az emberek el ne idegenednének tőllök: *Et hoc profitentur, se initio quaedam dissimulasse, quae suo tempore pro captu hominum proferunt: et profitentur, Evangelium technis et fucis propagandum*.[2353] *[2354] *Quomodo enim coluber, non apertis passibus, sed squamarum nisibus repit: sic lubricus deficiendi motus, minutatim occupat*. Innen lőn, hogy az *Augustai Confessio* sokszor mondotta; ’’[2355] hogy a’ Hit dolgaiban, semmit nem külömböz a’ *Romai Ecclesiá*-túl: Es, hogy a’ *Misét*, minden szokot *Ceremoniái*-val, böcsüllettel

[2348] Tertull. cont. Valent. n. 1. 13. 21. 25.
[2349] Hierony. ad Ctesiph. contra Pelag. c. 1. in fine. cap. 4. post medium.
[2350] ’’ Irenae. li. 4. c. 52. n. 3.
[2351] * Iren. li. 2. c. 34. in fine.
[2352] •• Ib. c. 35.
[2353] Eras. ad Fratres Inferioris Germaniae.
[2354] * Aug. tom. 3. l. 12. de Trinit. cap. 10.
[2355] ’’ Lásd l. 4. c. 1. Mendacio 2. et 11. Et ca. 5. ¶. 1. n. 5.

hodogeus_j.indd 522 2025. 07. 21. 11:26:25

vészi. Az *Apologiá*-ban pedig azt hirdetik; hogy ők, a' Halottakért-valo könyörgést nem tíltyák, sem haszontalannak nem ítílik. Töb hasonló dolgokat beszéllettek eleinten, hogy egy hirtelen az embereket el ne idegenítenék rút Vallásokkal. *Calvinus*, sok ideig *Lutheristá*-nak tetteté, és úgy viselé magát, mint-ha a' *Sacramentáriusok*-kal nem czimborálna; mint Schlüsselburgius írja: *In Colloquiis, ac Conventibus Imperii, quibus interfuit, semper se nostris Theologis adjunxit, nec iniit publicum cum Tigurinis Sacramentariis consensum*.[2356] Predikátor társait-is arra taníttya, *Lib. 4. Instit. cap. 10. n. 22.* hogy, mikor elsőben a' *Pápisták*-közzé mennek, a' Pénteki Hús-ételt, és az Innep-szegést, igen el-távoztassák.

A' töb *Calvinisták*-rúl, azt írja *Schlüsselburg*; hogy mesterséges szókkal titkollyák Tudományokat; mellyet meg-is bizonyít illyen czégéres *Titulus*-alat: *Calvinistae, dedita opera ambigue et obscure loquuntur, et suam sententiam occultant de Praesentia Corporis Christi in Coena*.[2357] Es majd semmit inkáb nem bánnak a' *Calvangelicusok*, mint mikor az ö genyetséges tanítások mérges fekélyihez, és mirígyes pokol-varihoz, mezítelen kézzel nyúlunk, fedélnélkül, világoson ki-magyarázzuk tanítások gyökerét.

De nem kel az ö finnyás gyomroskodásokkal gondolni, ám zúzzoskodgyanak: hanem ugyan ki kel fejezni képtelen tanításokat, hogy pironság-által eszekre jőjenek.[2358]

¶. 2. Erös Bizonysága, a' mostani Ujságok Hamisságának.

Hogy a' Bizonyságot sommában foglallyam, rövídeden illyen Kötést tészek:

> Lehetetlen, hogy Isteni Hit, és Mennyei tudomány légyen az, melyben nyilván hamis, és szemérmetlen dolgok foglaltatnak.
>
> De a' Luthero-Calvangélika vallásban, sok efféle dolgok foglaltatnak.

[2356] Schlüsselb. l. 2. Theol. Calv. art. 9. fol. 71.
[2357] Ibidem, art. 8. fol. 64.
[2358] Lásd az Eötödek könyvet.

hodogeus_j.indd 523 2025. 07. 21. 11:26:25

Lehetetlen tehát, hogy a' Luthero-Calvangelica Tudomány, Isteni Hit, és Mennyei tudomány légyen.

A' Bizonyság Elsö Része, világos. Mert, valamely Hitben csak egy Hamisság találtatik-is, annak eredeti Istentűl nem lehet: mivel az igaz Vallás nem egyében éppíttetik, hanem az élö Isten mondásán, és bizonyság-tételén. Azért, a' mint ez-elöt †[2359] meg-bizonyítók, oly lehetetlen, hogy {306:} az Isteni tudományban Hamisság, és képtelen dolog lehessen, mely lehetetlen hogy Isten hamissat mondhasson.[2360]

Az Erősség Masodik Részét, ez-után sok Bizonyságokkal Nap-fényre hozom, az *Augustana Confessio*-nak, *Concordiá*-nak, *Calvinus*-nak, *Helveciai Confusió*-nak tanitásiból, Laistromba vévén a' sok illetlen hamisságokat. Azt-is meg-mutatom, hogy a' *Credó*-nak egy czikkelyét sem hadta helyén *Calvinus*; hanem mind fel-forgatta, és, tehetsége-szerént, hamissá tette. Sőt, mind ö, 's mind *Luther*, ''[2361] midőn Istent Bűnök okának hirdették, Isten székibe ültették a' *Sátant*. Ennek-felette, fel-jegyzem azt-is *[2362]; hogy *Calvinus*, gyakran, és világoson, Christus Urunkat Bűnösnek, Tudatlannak, Kétségbe-esetnek hirdette: A' Sz. Háromságrúl, sok alkalmatlan vélekedéseket híntegetet, mellyeket általság csak hallani-is. Mind ezeket azért továbra hallasztván; a' ki bévebben akar értekezni, az Uj Tanítók darabos és mocskos vélekedésirűl, tekíncse Feuardentiust, *Libris XVI. Theomachiae Calvinistarum; quibus Mille et quadringenti errores hujus Sectae, e suis latebris eruuntur, et refelluntur.* Franciscus Agricolát, *De aeterno, et vero DEO, ac Christo; contra novum, et falsum DEUM, ac PseudoChristum Novatorum, Libri tres.* Guilielmus Reginaldust, *Calvino-Turcismi Libris quatuor.* Jurgevicius Andrást, *Quinti Evangelii Professores antiquissimi et celeberrimi, Nullus et Nemo, cap. 1.* Én rövídeden, a' *Luther* tanitásából, Négy képtelen Tudományt említek.

[2359] † Supra, f. 91. Infra, li. 5. c. 2. ¶. 1.
[2360] Infra, l. 4. et 5.
[2361] '' Infr. li. 5. c. 2. ¶. 4. n. 2.
[2362] * Infra, lib. 5. c. 3. ¶. 2.

hodogeus_j.indd 524 2025. 07. 21. 11:26:25

¶. 3. Az ember Lelkét, Halandónak vallya Luther.

Elősző, azt taníttya *Luther*; hogy a' *Pápa* kamora-székin tojatot iszonyú szörnyűségek-, és csiga-bigák-közzűl, az eggyik, hogy az Ember Lelke halhatatlan. Ezt maga szavaival így fejezi-ki az Uj Evangelista: *Permitto, condat Papa Articulos Fidei suis fidelibus, quales sunt: Essentiam DEI nec generari, nec generare: Animam esse formam substantialem corporis humani: Animam esse immortalem; et omnia illa portenta, in Romano sterquilinio nata*.[2363] Maga, az Ember lelkének Halhatatlansága, fö fondamentoma a' Keresztyénségnek. Es, valaki ezt *Pápa* gondolattyának, vagy iszonyuságnak tartya: sem az örök életrűl, és kárhozatrúl, sem az ítíletrűl nem gondolkodhatik, hanem *Epicurus* disznójává lészen erkőlcsében. és nem csak a' világos Sz. Irás ••[2364] sok helyeken, de még a' bűn-miat setét homállyal meg-környékeztetet Okosság-is, ama' Pogány bőlcs *Aristoteles*-sel egyetemben, előnkbe adta Lelkünk halhatatlanságát.

A' *Luther* Tanítványi, ily parasztúl nem merik ezt ki-fejezni a' községelöt: de alattomban, vermet ásnak a' Lélek halhatatlanságának: és a' túdós emberekkel el akarják hitetni, hogy az Ember Lelke, mint a' Barmok szele és párája (mert a' Magyarok, az oktalan-állatok Lelkét, külömben nem híják,) Atyátúl Anyátúl származik. Ez a' tudomány, közönséges kezdet lenni a' *Lutheristák*-nál. Egy *Matthias Hafenreffer Tubingai Doctor*, *1603*. esztendőben, nagy rosz otromba Könyvet íra, *De Locis Theologicis*. Es jól-lehet azt taníttya egy-felől, †[2365] hogy az Ember Lelke halhatatlan: de más-felől néki kerűl, és azt vítattya; hogy az Ember lelke, Férfiu magból, és Anyátúl nemzetik: ''[2366] *Ego posteriorem sententiam amplector, quae Animam humanam, una cum Corpore, ex Parentibus propagari concludit*. Ezt, Hét balga-{307:}tag Bizonyságokkal támogattya; mellyeket nem mélto elő-hoznunk, mivel a' Gyermekek-is, kik küszöbrűl köszöntötték a' *Filosofiát*, künnyen meg-fejthetik. Ugyan ezen vélekedésben zabállottak a' töb *Lutheristák*;

[2363] Luth. in asser. art. 27. a Leone damnati. To. 2. Lat. Vit. 1546. edit fo. 109.
[2364] •• Sap. 2. v. 23. cap. 3. v. 2. cap. 4. v. 7. ca. 5. v. 16. etc.
[2365] † Hafenref. li. 3. Status 1. Loco 1.
[2366] '' Ibid. loc. 2. fol. 236.

hodogeus_j.indd 525 2025. 07. 21. 11:26:25

mint meg-tetczik *Ex Henrico Eckardo, in Fasciculo Controversiarum Theologicarum, cap. 10.* Mely vélekedésrűl, *Beza* imígyen ír: *Traducis Animae dogma, ego penitus repudio. Ecclesiastes, Corpus quidem dicit, in terram, unde sumtum est, reverti; Spiritum, ad eum redire qui dedit illum. Apostolus in Epistola ad Hebraeos, Patres Carnis, a Patre Spirituum (Spirituum inquam, non Spiritus) distinguit. Zacharias vero, in praesenti, non in praeterito, dicit DEUM creare Spiritum in medio hominis; ostendens, vim DEI in creando Animas hominum vigere.*[2367]

Szégyene a' Keresztyénségnek, hogy *Aristóteles*, természet vezérléséből, meg tudta ismérni, hogy az ember Lelke nem testi állat, mely a' töb rothadandó szelek módgyára testből származzék; A' kik pedig Keresztyén nevet viselnek, ezt meg nem érthették: *Mens sola extrinsecus advenit*,[2368] ugy-mond Aristóteles, *eaque sola divina est*. *[2369] *non est mista corpori*. ••[2370] *sine materia est*. Es szépen meg-bizonyíttya; hogy, ha a' töb Lelkek módgyára születnék az Ember lelke, meg-is kellene a' töb Lelkek módgyára halni. *Calvinus*-nak, e' dologrúl minémü itíleti légyen, ezennel ''[2371] meg-mondom.

¶. 4. Bujaságra tanít Luther.

Masodszor, azt taníttya szemtelenűl *Luther*, †[2372] hogy a' Férfiu és Aszszony, úgy nem lehet egy-más-nélkül, mint étel-, ital-, álom-nélkül. Azért, ha valamely engedetlen, derczés Aszony, vonogattya magát Urától, és az adósságot meg nem adgya; akkor, ugy-mond, az Ura szóllítcsa szolgálóját, és nyúllyon hozzá. Töb efféle éktelenségeket, nem csak nyelvel beszéllet, de Könyveiben írva hagyot az Ötödik *Evangelista*, mint ezekből a' maga szavaiból ki-tetczik: *Reperiuntur interdum adeo pertinaces Uxores, quae, etiamsi decies in libidinem prolabatur Maritus, pro sua duritia non curant.*

[2367] Beza, epi. 42. Theologic. Et in 1.Cor. 15. v. 43.
[2368] Aristot. 2. de Generat. animal. c. 3.
[2369] * 3. de Anima tex. 3. 6.
[2370] •• tex. 15. Vide Greg. de Valent. 1. parte, Disput. 6. qu. 8. punct. 2.
[2371] '' Infra, l. 5. c. 9. ¶. 1. n. 2.
[2372] Idem Anomaei, supra, fol. 299.

hodogeus_j.indd 526 2025. 07. 21. 11:26:25

Hic opportunum est, ut Maritus dicat; Si tu nolueris, alia volet. Si Domina nolit, veniat Ancilla.[2373] Im hallod, hogy nem hímez hámoz, hanem *Saxoniai* módra, termérdeken ki-mongya a' mi szűvén vagyon. Es, a' ki ezt külömb értelemre akarja vonni annál, a' mit a' szók hoznak, maga álmát hűvelyezi.

Tudom, hogy *Luther* ennek valami színt akar adni, midőn azt veti melléje; hogy, sokszor íncse Aszony-hőlgyét ember, hogy ne vonogassa magát. söt, ha szükség, panaszolkodgyék ellene: és az-után barátkozzék szolgálojával. De ez meg nem menti őtet: mert, a' míg embernek Házas-társa ki nem múlik e' világból, nem szabad addig mással czimborálni; *Matth. 5. v. 32.*

Világosban ki-tetczik ennek a' mondásnak értelme, ha melléje vettyük *Luther*-nek imillyen mondásit: *Ut non est in meis viribus situm, ut Vir non sim: tam non est mei juris, ut absque muliere sim: Rursum, ut in tua manu non est, ut Femina non sis: sic nec in te est, ut absque viro degas. nec enim libera est electio, aut consilium; sed res natura necessaria, ut marem feminae, feminam mari sociari oporteat. Verbum enim hoc, quod DEUS ait, Crescite, multiplicamini, non est praeceptum, sed plus quam praeceptum: Divinum puta opus; quod non est nostrarum virium, ut impediatur, vel omittatur; sed tam necessarium, quam ut* {308:} *masculus sim; magisque necessarium, quam edere, bibere, purgari, mucum emungere, somno et excubiis intentum esse. neque possibile est, ut castus permaneas*.[2374] Ezekhez, a' baromhoz, nem emberhez illendő mocskos beszédekhez, majd hasonló dolgot tanít az *Augustai Confessio*, és a' *Concordia*, mint ez-után *[2375] meg-hallyuk. Sőt, a' mint meg-bizonyítom a' Tizen-kettődik Erősségben, erkőlcsökkel, és magok-viselésével pecsétlék-bé az Uj Tanítók ezt az úndok Tudományt; melynek béveb fejtegetésével, általlom mocskolódni.

Ezek oly goromba dolgok, hogy még a' Pogány-is iszonyodhatik tőllök. Mert, vallyon mit gondolhat a' *Luther* Hitin-valo Aszony, ezt a' tudományt értvén, midőn meszsze vagyon Ura, vagy betegségben el-vajudot? Mi ütközhetik szívébe az Özvegy-aszonynak, vagy Leánynak, mely örömest Férjhez menne,

[2373] Luth. Tom. 5. Lat. Vit. 1554. per Lufft, Sermone de Matrim. f. 123.

[2374] Ibi. Sermone de Matrimonio, fol. 119. Et eod. Tom. fol. 109. in illud 1.Corint. 7. Melius est nubere. Idem Anomaei, Supr. f. 295.

[2375] * Infra, l. 4. c. 1. Mendac. 5. Et c. 5. contradictione 8.

hodogeus_j.indd 527 2025. 07. 21. 11:26:25

de hozzá-illendő nem találkozik a' ki el-vegye? Ha e' mellé a' tanítás-mellé vettyük, a' mit ez-elöt *[2376] hallánk *Luther*től, hogy az Isten parancsolattya nem kötelezi őket; hogy ők semmit az Isten parancsolattyában meg nem tarthatnak: künnyen meg-erőssíthetik a' *Lutheristák* magokat, hogy a' Hatodik, és Kilenczedik parancsolat meg-tartásában ne fáraszszák elméjeket. és, a' ki ezt nem miveli, ne köszönnye a' *Luther* Tudományának, hanem az Isten malasztyának, és az természetbe óltatot szemérmetességnek.

Bezzeg Sz. *Pál* nem így szól: hanem; azt veti fondamentomúl; hogy, Isten segitségéből, mindent meg-cselekedhetünk: †[2377] *Omnia possum in eo qui me confortat*. Az-útan, tanácsúl adgya *[2378], hogy Házasság-nélkül tisztán éllyünk. Es bizonyára, ha igaz vólna a' *Luther* mondása, annyi tisztátalan személynek kellene lenni, menyi Házasság-nélkül-valók találtatnának. mellyet távúl légyen csak meg-gondolni-is. A' régi Szentek-is, mind írásokkal, mind cselekedetekkel külömbet tanítottak; ugy-mint *Cyprianus*, *Athanasius*, *Basilius*, *Nazianzénus*, *Chrysostomus*, Sz. *Ambrús*, *Agoston*, *Jerónimus*, és egyebek, kik Házasság-nélkül, tisztán, és minden fertelmességtűl távúl éltenek. söt, a' mint ''[2379] *Jerónimus* írja, azt tanították az *Apostolok*, azt tartották mindenkor a' régi Jámborok; hogy a' Püspök, minek-utánna fel-szenteltetet, Házastársal nem élhet. *[2380] Nap-keletben pedig, *Egyiptus*-ban, *Romá*-ban, a' köz Papoknak sem vólt szabad Nősöknek lenni.

Igen hánnyák-vetik a' *Lutheristák*, mikor Olasz-országból ki-jőnek; hogy ot Bordélyokat láttak, látogattak: de nem vészik eszekbe magokat, hogy az elő hozot Tudománnyal, csak nem annyi Bordélyt éppítet *Luther*, tehetsége-szerént, a' menyi Ház vagyon. Azt akarná bizony a' *Pápa*, és minden Keresztyén Fejedelem, hogy a' Hívek-közöt, †[2381] nevezetben se vólna a' Fajtalanság: De, mivel a' világ söprejében el-áradot a' gonosság, el akarják a' keveseb gonoszt nyegni, nagyob veszedelmek távoztatásaért. El-szenvedé Urunk a' konkolyt a' Búza-közöt, hogy a' Búzának nagyob kára ne

[2376] * Supra, f. 236. 237.
[2377] † Phil. 4. v. 13.
[2378] * 1.Cor. 7. v. 27. 38. 40.
[2379] '' Lib. 1.. contra Iovin. c. 19.
[2380] * Contra Vigilan. c. 1.
[2381] † Eph. 5. v. 3.

hodogeus_j.indd 528 2025. 07. 21. 11:26:25

következneknek; A' Sidók szűve keménységeért, a' Gyilkosságok távoztatásaért, el-tűré hogy ''[2382] el-válhassanak a' Sidók feleségektűl: Azon-képpen, hogy a' meleg természetű Nemzetek-közöt, a' Házasság-törést, és Gyilkosságot távoztassák, a' menyíre lehet, el-tűrik hogy légyenek gyalázatos személyek; mellyeket, mint a' rühes juhokat, ki-rekesztnek a' Jámborok-közzűl, hogy meg ne rühesitcsék az egésséges tagokat. {309:} Mert, ha ezeket ki-gyomlálnák, ugy-mond Szent *Agoston*, sok tisztességes személyek rútíttatnának: *Aufer Meretrices de rebus humanis, turbaveris omnia libidinibus: Constitue Matronarum loco, labe et dedecore dehonestaveris*.[2383] Noha azért nem szabad gonoszt cselekedni jó végre, *Rom. 3. v. 8:* de szabad el-szenvedni a' kisseb gonoszt, nagyob gonosz távoztatásaért. Jóllehet *Navarrus*, és *Mariána*, szép, és, az én itíletem-szerént, győzhetetlen erősségekkel bizonyíttyák, hogy job és hasznosb vólna a' Bordélyokat tellyességgel ki-gyomlálni.[2384] Most-is, a' hol efféle gonosz személyeket szenvednek a' Fejedelmek, nem csak a' gonosságot nem javallyák, de söt szűnetlen bűntetik; és ugyan *summa* pénzt vetnek reájok, hogy el-úntassák a' bűntetést véllek, és a' bűnből ki-térjenek. Arra-is reá kénszerítik, hogy predikációra mennyenek, kivált-képpen Bőjtben: és, a' ki közzűllök ki akar térni, tisztességes Házok, bévséges Jövedelmek vagyon; hogy *Penitenciát* tartván, Isten haragját le-szállítcsák.

¶. 5. A' Török-ellen-valo Hadat tíltya Luther.

Harmadszor: Mikor *Szuliman* Császár, nagy dühösséggel a' Keresztyének-ellen rohant vólna, és árvíz-gyanánt mindeneket el-sodorna, akkor kezdé *Luther*, az ö férges tanitási-közöt, azt-is böfögni; hogy, Bűn a' *Törökkel* viaskodni: és szinte annyi, mint-ha Isten-ellen tusakodnánk, ha a' *Török*-ellen állunk: Azért, a' kinek esze vagyon, ugy-mond, a' *Török*-ellen ne mennyen. Ezt a' barom vélekedést, szemére veti *Luther*-nek *Cochlaeus*.

[2382] '' Mar. 10. v. 5.

[2383] Aug. to. 1. li. 2. de Ordine, cap. 4.

[2384] Navarrus, in Manuali, c. 17. nu. 195. Mariana, longe etiam fusius id probat, Opusculo eleganti.

hodogeus_j.indd 529 2025. 07. 21. 11:26:25

sőt *Sleidanus*, *Lutherista* hazug *Historicus*-is, ••[2385] bizonyságunk ebben. De magát hallyad Luthert: *[2386] *Praeliari contra Turcas, est repugnare DEO, visitanti iniquitates nostras per illos.* ’’[2387] *Qui habet aures audiendi audiat, et a bello Turcico abstineat, donec Papae nomen sub caelo valeat*. Másut, bévebben ír e’ dologrúl: *Christianos omnes hortor, ne temere consentiant ad suscipiendam Expeditionem, aut conferendas pecunias adversus Turcas: cum Turca longe, solertia, consilio, integritate, moderatione, nostris Principibus antecellat; Tom. 2. Lat. Vit. anno 1546. per Lufft. Gloss. in duo Edicta Imp. f. 452*. Hiszem Istentűl szakadot, és általkodot ember ez, a’ ki, a’ Keresztyén vért nem szánván, tíltya, hogy az Isten fiainak Országit, mellyet a’ Pogány hamissan és erőszakkal el-foglalt, viszsza ne vegyük; a’ számtalan Keresztyén rabokat, mellyeket testi és lelki fogságra vetet, ki ne szabadítcsuk; ennyi sok ezer lelket, a’ Pogány setétségből ki ne hozzunk! Hogy nem esik szűved, gonosz ember, a’ sok Lélek veszedelmén, a’ sok Országok pusztúlásán?

Ebből a’ *Luther* tanitásából lén, ugy-mond Erasmus, *Epist. ad Fratres Inferioris Germaniae*; hogy *Ferdinand* Császárnak, sokan nem akarának segitséget adni a’ Török-ellen: *An non plerique apud Saxones, negaverunt Caesari, et Ferdinando Regi suppetias adversus vim Turcicam, sequentes dogma Lutheri? Nonne voces hasce jactaverunt Evangelici; Se malle pugnare pro Turca non baptizato, quam pro Turca baptizato? hac nota designantes Caesarem*. Ezen okból származék, ugy-mond Cochlaeus*, in Actis Lutheri*, *Anni 1526.* hogy *Lajos* Királynak, semmi segítsége nem lehete *Német*-országból, és *Mohács*-nál meg-vereték.

Ugyan innen erede az-is; †[2388] hogy *Hollandiá*-ban, az *Evangelicusok* zászlót emelének; melyre a’ *Török* czimert, fél Hóldat, eme’ szókkal írák: Po-{310:}tius Turcae, Quam Papistae: Inkáb *Törökök* lészünk, hogy-sem *Pápisták*. Mert, a’ mint ••[2389] *Sleidanus* írja, és ez-elöt *[2390] fel jegyzők, sokszor hirdette azt *Luther*; hogy a’ *Pápistaság*, semmivel nem job a’ *Török*

[2385] •• Sleidan. l. 14. an. 1542. Infra, l. 3. c. 12. ¶. 10. n. 1.
[2386] * Tom. 2. Lat. Vitt. artic. 34. damnato a Leone.
[2387] ’’ Ibidem, in assert. ejusdem Artic.
[2388] † Li. 1. Calvino-Turc. c. 2. Iustus Calvin. Apolog. pro Roman. Eccles. f. 57.
[2389] •• Sleidanus. Calvino-Turcis. loco citat. ex c. 48. in Genesim.
[2390] * Supra, f. 278. num. 2.

hodogeus_j.indd 530 2025. 07. 21. 11:26:26

Vallásnál. Es, a' mint ugyan ezen *Sleidanus* írja, *Libr. 18. Anno 1547.* Ferdinand Császár nyilván mondotta; hogy a' *Saxoniai Elector*, egy-nehány hólnap-elöt a' *Török*-höz kűldöt; és biztatta, hogy *Magyar*- és *Német*-országot meg-üsse: mert ő-is, a' mivel lehet, segíti, és a' Császár erejét el-oszoltattya. Kirűl *Thuanus*-is így emlekezik, *Libr. 4. Histor. An. 1547: Ferdinandus Rex Bohemis respondit; Saxonem per Internuntios, ante aliquot menses Turcam sollicitasse, ut bellum Pannoniae inferret: data fide, se, ubi Turcicae copiae convenissent, eodem tempore ad distrahendas vires diversa parte facturum impetum*. Végezetre, ebből a' *Luther* Tudományából erede; hogy a' *Galliai Hugonották*, pártot ütvén Királyok-ellen, *Törökkel* akarának czimborálni, hogy az *Evangeliomot* inkáb terjeszthessék. De a' *Török* azt felelé; hogy ö, Királyokkal, és nem pártos gyölevézekkel szokot frígyet vetni: mert, néki sem lehetnek azok hívek, a' kik Urokat el-árúllyák; *Pantháleo* Thevenínus, *in Vita Bezae, ex Surio, Anno 1586.* Justus Calvinus, *in cap. 43. Praescrip. Tertulliani.* Calvino-Turcismus, *l. 1. c. 2.* Bredembachius, *Collat. Sacr. lib. 7. cap. 19.*

Talám ezért a' tanításért szokta vala *Szulimán Császár* mondani; hogy †[2391] ö-néki *Luther* sokat használt. Sőt *Aurifaber* azt írja, ‘‘[2392] hogy *Haganói* böcsülletes ember, ki gyakran vólt követségben a' *Portán*, azt beszéllette; hogy *Szulimán* kérdezte, Micsoda ember; és menyi üdős ez a' nevezetes *Luther?* Es midőn azt mondották vólna, hogy immár *48*. esztendős: Akarnám, ugy-mond, ha ifiab vólna: jó Ura lennék, ha szolgám lenne. Azt utánna veti, *Erasmus* és *Manlius* irásából, *Florimundus* Remondus, *Lib. 3. de Ortu Haeresum, c. 10.* hogy *Szulimán*-nak csak egy dolog nem tetczet a' *Luther* Vallásban; *Quod velut individuas comites, Rebelliones et seditiones haberet annexas, quae tandem victos et victores simul perdant.*

Bezzeg, ha ezeket meg-gondolta vólna *Magyari István*, az Ország romlása Okain nem kellet vólna fárasztani elméjét: mert eszébe vehette vólna, hogy, nem csak lélek-szerént, de test-szerént-is, a' *Luther* Tudománya nyomorította ily igen szerelmes Hazánkat, és tisztességes Nemzetünket: *[2393] *Qui miserabile*

[2391] † Belloforest. et alii apud Calvino-Turcis. l. 2. cap. 2.
[2392] ‘‘ Coll. Mensal. Lutheri, Francof. An. 1587. ca. 75. ex Serarii Orat. 4. Luthero-Turcica.
[2393] * Remondus, li. 3. cap. 10.

hodogeus_j.indd 531 2025. 07. 21. 11:26:26

Hungariae excidium literis consignarunt, Luthero magnam ejus culpae partem imputant. Siquidem Christianis Principibus inter se de nova Lutheri doctrina dimicantibus, Turcae Hungariam in suam redegerunt potestatem; in omnibus Imperii Conventibus Protestantes protestando, Nulla se contra Turcas auxilia collaturos, nisi sibi suae Religionis permitteretur exercitium.

¶. 6. Az SACRAMENTOMOK-rúl, alkalmatlanúl tanítnak az Ujítók.

Negyedszer: A' *Sacramentomokat*, Szentségeket, csuda mely szennyes mocskokkal bé-mázollyák, és képtelen vélekedésekkel meg-marczongják az El-szakadtak. Erről bévebben emlekezik Ulembergius, *Caussa 10.* Artúrus Fauntaeus, *lib. 2. de Eccles. cap. 13.* Én csak egy-nehány dolgot hozok-elő.

A' *Sacramentomok* Erejéről, és Hasznárúl, azt taníttyák; hogy ezek-által, Bűnünk nem bocsáttatik: mivel csak a' Hit eszköze Igazulásunknak: †[2394] *Haeretica est usitata illa sententia; Sacramenta dant gratiam, non ponentibus* {311:} *obicem*. Másut, a' *Csehek*-kel akarván el-hitetni, hogy, Job Egyházi ember-nélkül lenni, hogy-sem a' *Pápista* Püspökökkel szenteltetni a' Papokat, Töb bizonysági-közöt így szól: *Christus dixit, solum Unum esse necessarium; nempe Verbum DEI, in quo vivit homo. Quod si Verbo vivit, ceteris omnibus carere potest*;[2395] Minden-nélkül el-lehetünk, mert csak az Isten Igéje szükséges.

A' *Sacramentomok* ''[2396] Mi-vóltárul, és Számárul, mivel a' Sz. Irás nem emlekezik, az Ujítók semmit nem hisznek: mivel, a' Sz. Irás tanítása-kivűl, semmit hinni nem akarnak.

A' Szentségek Erejéről, azt írja Calvinus: †[2397] *Plane Diabolicum*; Tellyességgel Ördögi tudománynak mongya azt, hogy a' *Sacramentom* Isten kegyelmét szerzi. Hogy színesben csúfolhassa az Anyaszentegyház tanitását, azt fogja reánk; ••[2398] hogy mí a' *Sacramentom*-ba, úgy rekesztyük

[2394] † Luth. in assert. articul. 1. damnati a Leone.
[2395] Tomo 2. Lat. Vitt. an. 1546. Lib. de Ministris. ad Bohem. f. 362.
[2396] '' Infr. li. 6. c. 2. ¶. 3. n. 7.
[2397] † Cal. l. 4. c. 14. num. 14.
[2398] •• Calvi. ibid. num. 17.

hodogeus_j.indd 532 2025. 07. 21. 11:26:26

az Isten Irgalmát, *quemadmodum vinum in cratere*, mint a' bort a' pohárba: Es, hogy mí-velünk ö csak arrúl vetekedik, *Propria ne virtute operetur DEUS, an Symbolis resignet suas vices*; Ha az ember Igazúlasában, maga erejével munkálkodik-e Isten, vagy a' külsö Jeleknek engedi a' maga cselekedését? Ezekben semmi sincsen: Mert Isten az, a' ki maga erejével szenteli az embert, a' külsö eszközök-által; mint-hogy Isten taníttya az embereket, noha külsö Predikállás-által.

A' Szentségek Számárul, Vithakérus, *Quaest. 6. de Ecclesia, c. 3.* azt írja; hogy Szabad vélle, akár-ki menyi Szentséget hidgyen; ezért el nem kárhozik. Annak-okáért *Luther*, hol hármat, hol többet, hol kevesebbet számlál: †[2399] *Tria mihi Sacramenta ponenda pro tempore, Baptismus, Poenitentia, Panis. quamquam, si usu Scripturae loqui velim, non nisi Unum Sacramentum habeam*. Azon-képpen, az *Augustai Confessio Apologiá*-ja, Három *Sacramentomot* számlál: ••[2400] *Vere igitur sunt Sacramenta, Baptismus, Coena Domini, Absolutio, quae est Sacramentum Poenitentiae: Nam hi ritus habent mandatum DEI, et promissionem Gratiae*. Noha ugyan ottan azt hozzá adgya: *Nec multum referre putamus, etiamsi alii numerent aliter*; hogy, nem gondol vélle, akár-ki menyi *Sacramentomot* számlállyon. Calvinus, *Libro 4. c. 18. n. 20.* azt írja; hogy Két *Sacramentom*-kivűl, *nullum aliud tertium*, harmadikat nem kel ismérni. Másut, *Lib. 4. c. 14. n. 20.* meg-engedi, hogy a' Kéz-vetés, mellyel Egyházi személyek rendeltetnek, *Sacramentom*-nak mondassék. *Lib. 4. c. 19. n. 28.* a' Papságot, *Sacramentom* számban vészi. sőt, *Ibid. n. 32. 33.* a' Diaconátust, és Subdiaconátust-is.

A' Szentségek szolgáltatóirúl, azt írja Calvinus, *Lib. 4. c. 15. n. 16.* hogy, mint a' Király Levele, *a quocumque deferatur, sufficit*;[2401] akár-kitűl hozassék, mind egy-aránt hasznos: úgy a' *Sacramentomot*, akár-ki adgya, nem árt. Mely mondásból következik, a' mit *Luther* világoson ki-fejezet; tudni illik, hogy, ha a' Pokol-béli Ördög óldozna, vagy Keresztelne, vagy az Ur-vacsorát adná: igaz Keresztséget, Bűnök bocsánattyát, az Ur Testét igazán adná: ‘‘[2402] *Ego*

[2399] † Luther. de Captiv. Baby. initio.
[2400] •• Libr. Concord. fol. 178. edit. Lips. An. 1580.
[2401] Ibid. nu. 20. Reprobat Baptismum non a Ministro datum.
[2402] ‘‘ Tom. 7. Lat. Vitt. an. 1557. per Thomam Klug. Lib. de Missa Privata, f. 243.

hodogeus_j.indd 533 2025. 07. 21. 11:26:26

igitur dico, Si Diabolus ipse veniret, et postea resciscerem, Diabolum sic irrepsisse in officium Pastoris Ecclesiae in specie hominis, vocatum esse ad Praedicandum, publice docuisse, Baptizasse, Missas celebrasse, Absolvisse a peccatis, et tali munere esse functum, juxta CHRISTI institutionem: cogeremur fateri, Sacramenta ideo non esse inefficacia, sed verum Baptismum, veram Abso-{312:}*lutionem, verum Sacramentum Corporis CHRISTI nos accepisse*. Ennek-felette, a' mint eléb *[2403] mondám, a' Keresztyéneket, mind egy-aránt Papoknak mongya lenni; és a' Szentségek szolgáltatására szabadít *Luther* mindeneket.

¶. 7. A' KERESZTSEGET, sok-képpen mocskollyák az Uj Harpyiák.

Az Uj Tudományok fondamentoma-szerént, a' Keresztseg, nem szükséges üdvösségünkre; Es a' Bűnöktűl meg nem tisztít. Ezt nem azért állattyák az Ujítók, mint ha a' Sz. Irásból jelenségét adhatnák: hanem, hogy egy hamisságot mással támogassanak. Azt hiszik, és taníttyák; hogy, *Sola Fides*, maga egyedűl a' Hit igazíttya a' bűnösöket; Es egyedűl a' Hit elégséges az üdvösségre. Ha elég a' Hit egyedűl: Tehát semmi egyéb nem szükséges. Ha egyedűl Hit-által igazúlunk: Tehát nem Keresztség-által. De hallyuk az Ujítók szavait: †[2404] *Baptismus neminem justificat, nec ulli prodest; sed Fides: quare fieri non potest, ut Sacramenta nova differant ab antiquis. Fides ergo, etiam sine Sacramento servare potest.* ‘‘[2405] *Scio Augustinum eo inclinare, ut velit Infantes non baptizatos damnari: Nos vero ita nostros docemus; Quando infantes piis parentum precibus DEO offeruntur, certum est eos a DEO non damnari*. Calvinus ezent taníttya: *[2406] *Perspicuum est quam falsum sit, per Baptismum solvi nos, et eximi ab Originali peccato.* ••[2407] *Perversitas*

[2403] * Supra, f. 124. 298.

[2404] † Luther. de Capt. Bab. ca. de Bapt. Vide supra, fol. 229. 230.

[2405] ‘‘ Schlüsselb. li. 1. Theolog. Calvin. art. 18. fol. 68. Supra, fo. 299. Idem Hunnius, infra, li. 4. c. 2. n. 3.

[2406] * Calv. li. 4. c. 15. n. 10.

[2407] •• Li. 2. c. 1. n. 8.

hodogeus_j.indd 534 2025. 07. 21. 11:26:26

Originalis peccati, nunquam in nobis cessat. ″[2408] *Explodendum est eorum commentum, qui omnes non baptizatos aeternae morti adjudicant.* †[2409] *Infantes nostros, antequam nascantur, se adoptare in suos pronuntiat DEUS, cum se nobis in DEUM fore promittit, seminique nostro. Quantum damni invexerit dogma illud male expositum, Baptisma esse de necessitate salutis, pauci animadvertunt. Nam ubi invaluit opinio, Perditos esse omnes, quibus Aqua tingi non contigit; nostra conditio deterior est, quam veteris populi.* ᵍ[2410] *Non ideo baptizantur fidelium liberi, ut tunc primum fiant DEI filii: jam ante ad Christi Corpus pertinebant. Proinde, si in omittendo signo non est contemtus, et negligentia, tuti ab omni periculo sumus.* Ezekre illyen *Echót* kiált *Beza:* ‘‘[2411] *Non intelligunt isti magnitudinem Peccati originalis, quam levi Aquae aspergine volunt in nobis elui.*

Ha ezek így vannak, tellyességgel haszontalan a’ Keresztség: mert a’ Keresztyének fiai, Keresztség-nélkül Szentek annyok méhében: ⁎[2412] *Infantes (Fidelium,) hereditario jure, a Matris utero in foedere continentur.* A’ Hitetlenek fiai, ha meg-kereszteltetnek, sem lésznek Isten kedvében, valamíg magok nem hisznek: ••[2413] *Qui impiis ortus est parentibus, donec per Fidem DEO uniatur, a Foederis communione extraneus censetur.* Azonképpen; a’ Keresztség nem használ azoknak, a’ kik el-veszendők, mert ezek soha újonnan nem születnek: *DEUS solos electos regenerat. Reprobi, ejusdem fidei et regenerationis participes non sunt cum filiis DEI;* Calvinus, *lib. 3. cap. 2. num. 11.*

Ennek-felette, Calvinus, *Lib. 4. c. 14. n. 24.* igazán meg-vallya; hogy Sz. *Pál* a’ Környűl-metélést, Isten-elöt haszontalannak nevezi; *1.Corint. 7. v. 19. Galat. 5. v. 6. Circumcisio nihil est: nihil valet.* De azt-is mellé írja, *Ibidem, num. 23. Et, Lib. 4. c. 16. n. 11.* hogy a’ mí Keresztségünknek nagyobbat nem tulajdoníthatunk, mint a’ Környűl-metélésnek. *In eadem causa sunt Baptismus et Circumcisio: huic nihil dare possunt, quod non alteri simul concedant;*

[2408] ″ Calv. li. 4. c. 16. n. 26.
[2409] † Lib. 4. ca. 15. num. 20.
[2410] ᵍ Ibid. nu. 22.
[2411] ‘‘ Beza, in Confession: Fidei, c. 7. art. 11. Et Epistola 8. Theolog.
[2412] ⁎ Calv. li. 4. c. 16. num. 24.
[2413] •• Ibidem.

hodogeus_j.indd 535 2025. 07. 21. 11:26:26

Lib. 4. c. 16. n. 20. Mely mondással, nem csak a' *Törökség*-re tágas utát nyitot *Calvinus:* de azt-is jóvá hadta, hogy, a' mit Sz. *Pál* mondot a' Kör-{313:}nyűlmetélésről, azt mongyuk a' Keresztségről: *Nihil est: nihil valet.*

Ezek-ellen, a' Keresztyén Tudomány azt állattya; I. Hogy, †[2414] *Fiunt, non nascuntur Christiani*; Nem születnek, hanem születés-után lésznek az emberek Keresztyénné. Es a' tellyes Szent Irás hirdeti; hogy, természetszerént, minnyájan Harag fiai vagyunk; bűnben fogantatunk: mert *Adám*-ban minnyájan vétkeztünk; *1.Cor. 15. v. 22. Ephes. 2. v. 3. Rom. 5. v. 12. Psal. 50. v. 7.* Ezt, mikor eszére jő, maga sem tagadgya Calvinus, *Lib. 6. cap. 1. num 5. Omnes qui ab impuro semine descendimus, Peccati contagione nascimur infecti: imo antequam lucem hanc vitae aspicimus, sumus in DEI conspectu foedati et inquinati.* Ibid. *nu. 8. Per Adae transgressionem, maledictione induti sumus omnes; atque ideo, Infantes quoque ipsi, suam secum damnationem a Matris utero afferunt*. Urunk-is azt hirdeti; hogy, A' ki ''[2415] Vízből és Szent Lélekből újonnan nem születik, Isten országába nem mehet. Es, noha Calvinus, *Lib. 4. c. 16. n. 25.* a' Vízen, Szent Lelket akar érteni: de, ha szabad akár-mely szón akár-mit érteni, künyű az egész Keresztyén Igazságot csufsággá tenni. II. Hogy a' Keresztséggel el-mosatik Bűnünk; *[2416] *Actor 22. v. 16. Cap. 2. v. 38. Ephes. 5. v. 26. Tit. 3. v. 5.* A' Nicaenum *Conciliom* vallása-is (mellyet az *Augustai* és *Helveciai Confusio* bé-vészen,) azt tartya: *Confiteor unum Baptisma, in remissionem peccatorum*; hogy a' Keresztség, Bűnök bocsánattyára-valo. Erre-nézve írta Sz. *Agoston*; hogy, nem Keresztyén, a' ki Keresztség-nélkül a' Gyermekek bűne bocsánattyát, és üdvösségét állattya: ••[2417] *Noli credere, noli dicere, noli docere, Infantes, antequam baptizentur, morte praeventos, pervenire posse ad originalem indulgentiam Peccatorum, si vis esse Catholicus.* †[2418] *Quisquis dixerit, quod in CHRISTO vivificabuntur etiam Parvuli, qui sine Sacramenti ejus participatione de vita exeunt: hic profecto, et contra*

[2414] †Hierony. ep. 7. ad Laetam. Tertull. Apolog. ca. 18. De Testimo. animae, c. 1. Supr. fol. 279.
[2415] '' Ioan. 3. v. 5.
[2416] * Calv. li. 4. c. 15. n. 15. Ablue peccata: explicat, Certus sis, dimissa tibi peccat. Atqui ante Baptismum credidit.
[2417] •• Aug. tom. 7. l. 3. de Anima, et ejus origine. cap. 9.
[2418] † Epist. 28. ad Hieron.

hodogeus_j.indd 536 2025. 07. 21. 11:26:26

Apostolicam praedicationem venit, et totam condemnat Ecclesiam. III. Hogy ‘‘[2419] a’ Keresztség-nélkül meg-hólt Gyermekek, Meny-országból ki-rekesztetnek: de a’ kárhozottakkal nem kínoztatnak. Mert a’ Sz. Irás, *Apocal. 18. v. 7.* a’ Kínok mértekét, a’ Világi dücsösséget, és gyönyörüséget veti: A’ kisdedek pedig, távúl vóltak efféle dücsösségtűl, és gyönyörüségtűl: Tehát a’ gonoszok kínnyát sem érzik. Ugy bánik tehát ezekkel Isten, mint láttyuk hogy a’ Királyok bűntetik az Árulók maradékit, Attyok vétkeért. Mert nem szabad meg-ölni, vagy kínozni a’ fiakat, Attyok vétkeért; de jószágoktúl, és örökségektűl néha meg-fosztatnak: Azon-képpen Isten, az Eredendő bűnért, Mennyei örökséghez nem ereszti a’ Gyermekeket; de egyéb kínnal sem ostorozza őket: hanem arra a’ Pokol részére veti, melyben majd ‘‘[2420] meg-mondom, hogy rekesztve vóltak az Ó Testamentomi Szentek lelkei, Urunk halála-elöt. Midőn azért a’ Sz. Irás azt mongya, *Matth. 3. v. 12. Apocal. 20. v. 15. Matth. 25. v. 41.* hogy, a’ ki nem az Isten csűribe-valo Búza; a’ ki az Élet könyvében nincs írva; a’ ki Isten jobján nem találtatik, tűzre vettetik: azokrúl szól, kiket magok cselekedetiből ítíl Isten; mint nyilván jelenti Sz. János, *Apocal. 20. v. 12.* ki, minek-elötte azt mondotta vólna, hogy Tűzre vettetnek a’ kik írva nincsenek az Élet könyvében, elől azt veté, hogy, Ki-ki maga cselekedetiből ítíltetik. Sz. *Máte*-nál-is azok ítíletirűl szól Urunk, kik nem táplálták a’ meg-fogyatkozottakat.

{314:} Noha a’ Keresztségnek ily kevés hasznát vallyák az El-szakadtak: de a’ Környűl-metélkedést, érdemes dolognak hirdetik. Mert így beszél Luther: *Christus opera Legis sic abrogavit, ut indifferenter ea haberi possint, non autem cogant. Proinde, si fratris necessitas postulat ut circumcidaris, jam non modo sine periculo, sed cum merito circumcideris*.[2421] Ugyan ezent tanította Melanchton, *In Locis, editis Argentinae, 1523. Titul. De Legis abrogatione*. Törökök, jó szomszédotok vannak: örűllyetek.

[2419] ‘‘ Vide Molin. 1. part. qu. 64. art. 3. Vasquez, 1. 2. Disput. 134. Bellarm. li. 6. de Statu Peccat. c. 6.

[2420] ‘‘ Infra, li. 5. c. 6. ¶. 2. n. 9.

[2421] Tom. 5. Lat. Vit. in Priore Comment. ad Galat. 1. f. 223.

hodogeus_j.indd 537 2025. 07. 21. 11:26:26

II. A' Keresztséghez, a' Vizet nem hiszik szükségesnek az Uj Tanítók: Hanem, mind Borban, Serben, és egyéb nedvességben szolgáltattyák: *Desit Aqua; et tamen Baptismus alicujus, cum aedificatione non possit, nec debeat differri: ego certe quovis alio liquore, non minus rite, quam Aqua baptizarem. nec aliter de hoc, ipsi etiam superstitiosissimi Scholastici Scriptores censuerunt.*[2422] Christus világos ígékkel, Vizet kíván az Ujonnan-születéshez: *Nisi quis renatus fuerit ex Aqua; Joan. 3. v. 5.* Az Apostolok példája ezent mutattya. Mert Sz. *Pál*, a' Keresztséget nevezi Víz-mosásnak, *Lavacrum aquae; Ephes. 5. v. 16.* Filep, az *Etiópiai* Királyné szolgáját, *Actor. 8. v. 36. 38.* Szent Péter, *Corneliust* háza-népével, *Actor. 10. v. 47.* Vízzel keresztelték. Es noha a' *Tridentomi* Gyölekezet, *Sess. 7. can. 7.* ki-átkozza, valaki igaz, és természet-szerént-valo vizet (bort, tejet, rósa-vizet, *etc.* ki rekeszt,) szükségesnek nem hiszen a' Keresztségre. mivel *[2423] az Anyaszentegyháznak sincs arra hatalma, hogy a' *Sacramentomok* természetihez illendő részeket el-változtasson: Mindazáltal, azt meri hazudni *Calvinus*; ••[2424] hogy a' *Pápisták*, a' Keresztségben semmit nem gondolnak a' Vízzel, csak Olajnélkül ne légyenek.

III. A' Keresztség Igéirűl, azt mongya *Luther*; hogy, Semmi bizonyos ígék nem kívántatnak a' Keresztséghez. Azért, csak Isten nevében öncsenek Vizet emberre, igaz elég: *Ajunt Papistae, nullam aliam Baptismi formam valere, nisi hanc*; Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, Amen: *sed sua duntaxat somnia afferunt. Quocumque modo tradatur Baptismus, modo in nomine Domini tradatur, me salvum facit. Imo non dubium est, si quis in nomine Domini suscipit, etiam si impius Minister non det in nomine Domini, vere Baptismum esse.*[2425] Itíllye-meg akár-ki, ha *Luther*-nek kel inkáb hinni hogy-sem Christus-*nak*; ki azt parancsollya, hogy, Atya, és, Fiú, és Szent Lélek nevében keresztellyünk?[2426]

[2422] Beza, epist. 2. Theolog. ad Thom. Tilium. Schlüssel. li. 2. art. 12. fol. 128. arguit Bezam.
[2423] * Concil. Trid. Sess. 21. c. 2.
[2424] •• Calv. li. 4. c. 19. n. 11.
[2425] Luth. de Captiv. Babyl. ca. de Baptismo. Infra, li. 6. c. 2. ¶. 3. n. 7.
[2426] Matt. 28. v. 19.

hodogeus_j.indd 538 2025. 07. 21. 11:26:26

IV. A' Viszsza-keresztelésre nagy okot adtak az Ujítók. Mert, nem csak Calvinus, *Lib. 4. c. 15. n. 7. 8. 18*. de egyebek-is, †[2427] azt mongyák; hogy a' Keresztelő *János* keresztelése, *Prorsus*, tellyességesen egy vólt azzal a' Keresztséggel, mellyet Christus rendelt. Tudgyuk pedig az *Apostoli* Cselekedetből; ‘‘[2428] hogy, a' kik meg-kereszteltettek a' *János* keresztségével, azokat újonnan keresztelék a' Christus keresztségével. Mellyet, noha Calvinus, *Lib. 4. c. 15. n. 18*. mesterséges csavargással tagadni akar: de bizonyságot mond ellene az *Apostoli* Cselekedet.

V. A' *Calvinus* tanítása-szerént, senkit a' *Predikátor* meg nem keresztelhet, árúltatás-nélkül. Mert azt írja *Calvinus*; hogy a' Keresztség nem egyéb, hanem Pecsét, mellyel Istennek hozzánk-valo jó akarattya pecsételtetik: *Symbolum est, quo benevolentiae erga nos suae promissiones conscientiis nostris Dominus obsignat*.[2429] Ugyan ezent, illyen szókkal taníttyák a' *Magyar Cal-*{315:}*vinisták*: (*[2430] Nem üdvözít senkit a' Keresztség: mert a' Sz. Lélek által-valo születésnek pecsétlése. Csak Isten tudgya, mikor adassék Sz. Lélek a' Gyermeknek. Annak pecsétlésére vészik-fel a' Keresztséget, hogy a' Sz. Lélek nékik adatot.) Ebből azt hozza-ki *Calvinus*; hogy csak azt szabad meg-keresztelni, a' kit előb kedvébe fogadot Isten: Es, a' ki ennél egyebet Keresztségre bocsát, meg-fertezteti a' Keresztséget: ••[2431] *Alienos admittens ad Baptismum, ipsum profanat: Baptismum enim praecedat gratia adoptionis, necesse est*. Ha ez igaz: Tehát csak azokat kel keresztelni, kik Istennek kedves fiai. A' *Calvinus* Vallása-szerént pedig, †[2432] csak a' Választottak kedves fiai Istennek: mivel, a' ki egyszer kedvében vagyon néki, soha ki nem eshetik. Tehát, csak a' Választottakat kel meg-keresztelni. Mert, mint Király árulója a' *Cancellarius*, ha Ura pecséttyét oly Levélre veti, mellyet nem túd ha Ura Levele, vagy másé: úgy a' *Predikátor* árúlo, ha a' Christus pecséttyét arra veti, a' kit nem túd ha szeret-e az ö Ura,

[2427] † Böjthe, art. 16. Német-Ujváriensi.
[2428] ‘‘ Actor. 19. v. 4. 5.
[2429] Calv. l. 4. c. 14. num. 1.
[2430] * Böjthe, cum suis, Artic. 16. Német Ujvár. Vide Confess. Helv. infra. li. 5. c. 11. contrad. 10.
[2431] •• Lib. de Vera Eccl. reform. ratione, f. 759. et Appendice ad eum librum, initio. Schlüsselbur. li. 1. art. 18. a f. 60. multa refert similia ex Beza, Calvino, Zvinglio.
[2432] † Supr. f. 239. 240. 241.

hodogeus_j.indd 539 2025. 07. 21. 11:26:26

vagy nem szeret. Mivel azért senki nem tudgya, ha ezt a' Gyermeket Isten örök életre választotta-e, vagy meg-vetette; sőt, a' mint a' *Magyarok*-túl hallók, nem tudgyák mikor adatik Szent Lélek a' Gyermeknek; azt-is gyakran láttyuk, hogy a' *Calvinisták*-túl keresztelt Gyermekek, *Törökök*, és Hittűlszakadtak lésznek: következik, hogy a' *Calvinista Predikátor*, senkit meg nem keresztelhet árúltatás-nélkül.

¶. 8. A' PENITENCIAT, és töb Sacramentomokat, sok tévelygésekkel rútíttyák az Ujítók.

A' Penitencia-rúl, azt beszélli *Luther*; hogy, ha ki szánnya bánnya Bűnét, ezzel a' bánattal egyebet nem nyér, hanem Kép-mutató lészen. A' Bűnök bocsátasára pedig, semmit nem cselekedhetik a' Pap, a' mit egy Gyermek, vagy Aszony, végbe nem vihetne: *Contritio, quae paratur per detestationem Peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animae suae, ponderando Peccati gravitatem, multitudinem, foeditatem, amissionem aeterna beatitudinis: haec Contritio facit Hypocritam, imo magis peccatorem*.[2433] Ismét: ‘‘[2434] *In Sacramento Poenitentiae, et remissione culpae, non plus facit Papa, Episcopus, quam infimus Sacerdos: Imo, ubi non est Sacerdos, aeque tantum quilibet Christianus, etiamsi Mulier aut Puer esset*. Másut, a' maga-feledet ember, a' Súgva-való Gyonást, csak nem égig magasztallya: *Occulta Confessio, etsi probari ex Scriptura non possit, miro tamen modo placet; et utilis, imo necessaria est: nec vellem eam non esse in Ecclesia*.[2435] Calvinus azt látta álmában, hogy a' *Penitencia* nem egyéb a' Keresztségnél; és akkor tart ember *Penitenciát*, mikor eszébe jút hogy meg-kereszteltetet: Mert a' Keresztség-által, meg-bocsáttatnak tellyes életünk Bűnei: *Aptissime Baptismum vocaveris Poenitentiae Sacramentum*.[2436] *[2437] *Baptismus ipse est Sacramentum Poenitentiae. quare pii, quoties*

[2433] Luther. artic. 6. damnato a Leone.
[2434] ‘‘ Ibid. art. 13. damnato a Leone.
[2435] De Capt. Babylon. cap. de Poenit. Supra, f. 249. 250.
[2436] Calv. l. 4. c. 19. num. 17.
[2437] * Lib. 4. c. 15. num. 4.

hodogeus_j.indd 540 2025. 07. 21. 11:26:26

vitiorum suorum conscientia vexantur, sese ad Baptismi memoriam revocare audent. ••[2438] *Neque existimandum est, Baptismum in praeteritum duntaxat tempus conferri, ut novis lapsibus, in quos a Baptismate incidimus, quaerenda sint nova expiationis remedia. Quocumque Baptizamur tempore, tenendum est, Semel nos in omnem vitam ablui, ac purgari. Itaque quoties lapsi fuerimus, repetenda erit memoria Baptismi.* Lágy és künyű *Penitencia* ez: mellyet *Béza*-is igen támogat: †[2439] *Fructus Baptismi est, consignatio adoptionis, ablutio a peccatis, tum praeteritis, tum futuris.* Láddé menyíre böcsűllik a' Keresztséget, midőn {316:} meg akarnak menekedni a' *Penitenciá*-túl? noha nem régen hallók, hogy egyéb-aránt a' Keresztségnek kevés hasznát vallyák.

A' Gyonásrúl, tekíntetes hazugságot ír *Calvinus*; ‘‘[2440] hogy ezt, Háromszáz esztendő-elöt, *Innocentius Tertius* Pápa parancsolta. Maga *Innocentius* nem szerzette és rendelte a' Gyonást; hanem, azt rendelte, hogy a' mire kötelesek a' Hívek, azt, ha nem többször, Húsvét-tájban egyszer, el ne mulassák.

A' Bermalas-rúl, Papi Rend-rűl, Utólso Kenet-rűl, azt írja *Luther*; hogy ollyan Szer-tartások, mint a' Só- és Víz-szentelés; mellyeket nem kel meg-útálni: *[2441] *Ritus sunt Ecclesiastici, ut Salis, Aquae, Herbae, et Vini consecratio, et aspersio. Neque enim negare possumus, creaturam quamlibet, per Verbum et Orationem sanctificari. Nec damnandum censeo ritum Ordinandi, per tanta saecula celebratum.*

Az Ur Vacsorajá-rúl, ö-magok sem tudgyák mely-aránt gázolnak. Mondám ez-elöt †[2442], hogy csak a' *Luther* irásiból, Harmincz-hat ellenkező tudományt szedet egybe *Querhamer.* ‘‘[2443] *Claudius Sanctes*, és *[2444] *Alánus Cópus*, az Ujítók Irasából, Nyólczvan-négy külömböző magyarázattyát említik ama' négy szónak; Ez az en testem. Egy *Rasperger Christof, 1577.* esztendőben nyomtata egy könyvecskét *Ingolstád*-ban: melyben, fel-jegyezvén neveket, és tulajdon szavokat az Uj Tanítóknak, Két-száz külömböző értelmét

[2438] •• Ibid. n. 3.
[2439] † Epis. 5. Theolog. ad Alemannum.
[2440] ‘‘ Calv. l. 3. c. 4. num. 7.
[2441] * Luther. de Capt. Babyl. cap. de Confirm. Ordine, et Extrema Unctione.
[2442] † Supr. f. 277.
[2443] ‘‘ Sanctes, Repetition. 1. de Euchar. ca. 10.
[2444] * Alanus, Dialog. 6. c. 14.

hodogeus_j.indd 541 2025. 07. 21. 11:26:26

számlállya ezen számos ígéknek. A' *Calvinisták*, töb balgatagságok-közöt, azt vítattyák; hogy, a' hol Kenyeret és Bort nem találnak, akár-minémü ételben, italban, szolgáltathatni az Ur-vacsorát: *Panis et Vinum, sunt Coenae signa, ex Domini institutione. Ubi ergo Panis et Vini nullus est usus, vel nulla pro tempore copia, num Coena Domini nulla celebrabitur? Imo rite celebrabitur, si, quod Panis et Vini vicem, vel ex usu communi, vel pro temporis ratione supplet, Panis et Vini loco adhibeatur.*[2445] ••[2446] *Rogatus Calvinus, a fratribus qui in America erant, ubi nullus est Vini usus, Liceret ne pro Vino uti Aqua, vel alio illic usitato potionis genere? Respondit; Nil a Christi consilio alienum facere, qui non contemtu, sed necessitate adacti, pro Vino aliud, in iis regionibus usitatae potionis genus, usurpant*. Azért, mikor szállot Várban ló-hússal élnek, Ló-húsban kel a' *Calvinista* Vacsorát osztogatni; a' Havasokon, Makban és Fog-hagymában. Igen kiáltyák a' *Calvinisták*, hogy Semmit Sz. Irás-kivűl nem kel az Isteni dolgokban hinni, és cselekedni: de ím látod, mely bátran el-mennek a' Sz. Irás-mellől; melyben világossan olvassuk, hogy Kenyérben, és nem Fog-hagymában rendelte Christus az ö Vacsorája szolgáltatását; mint meg-tetczik, *Matth. 26. v. 26. Marc. 14. v. 22. Lucae 21. v. 19. 1.Corint. 11. v. 24*. Az-is *Beza* tanítása; hogy a' Bornemiszszák, az Ur-vacsorában, akár-mit egyebet ihatnak: *[2447] *Si de eo agatur, qui vel minimam Vini degustationem ferre nequit: potius quam integram Coenam non peragat, vel Aqua, vel alia sibi familiari potione utatur*. Láddé mely bátran beszélnek magok agyából a' kócsagos *Predikátorok?*

Az Ur-vacsorához-való készületet a' mi illeti, *Luther* azt mongya; hogy, Akkor vagyon ember leg-job készülettel, midőn leg-roszszabban vagyon készülve: ‘‘[2448] *Optima dispositio est, non nisi ea, qua pessime es dispositus: Et e contra, tunc pessime es dispositus, quando optime est dispositus*. Mely tudo-{317:}mány-szerént, az vólna leg-alkalmatosb a' *Luther* Vacsorához, a' ki oly részeg-korában vacsorálnék, hogy a' Pohár fel-hajtás-után, úgy okádná arczúl a' *Predikátort*, hogy szakállán folyna-alá sírja a' *Luther* Vacsorának.

[2445] Beza, epist. 2. Theolog.

[2446] •• Idem, ep. 25.

[2447] * Beza, illa ep. 25.

[2448] ‘‘ Tom. 1. Lat. Vitt. an. 1545. per Lufft, Concion. de Digna preparat. ad Euchar. f. 64.

hodogeus_j.indd 542 2025. 07. 21. 11:26:26

Betegekhez †[2449] vinni nem akarják a' *Calvinisták* az Urat: maga akkor leg-szükségesb az Ur-Vacsorája. A' *Lutheristák* pedig, ••[2450] kárhoztattyák ezt a' nagy Istentelenséget. De többet szóllyunk ez-után az Ur-vacsorárúl.

A' Hazassagot, ‘‘[2451] Sz. Pál, *Sacramentom*-nak nevezi: Az El-szakadtak, ki-rekesztik ezt a' Szentségek-közzűl: †[2452] *Matrimonium pro Sacramento datum, nemo usque ad Gregorii tempora viderat. Et cui unquam sobrio in mentem venisset?* Szent *Agoston*, sok üdővel Sz. *Gergely*-elöt virágzot; józamb-is vólt *Calvinus*-nál: de ö a' Házasságot *Sacramentom*-nak tartotta, mint ez-után *[2453] meg-hallod. *Luther* azt taníttya; hogy vétkezik, a' ki részesűl a' Házasság cselekedetiben: ••[2454] *Negare non possum, quin Virgo nubens, peccet in reddendo debito carnis.* Másut, Szolgálóra szabadíttya a' kaczér Mén-lovakat, mint nem régen hallók. Az Aszony-népeknek azt adgya tanácsúl; hogy, ha hideg-természetű Urok vagyon, ki nékik eleget nem tehet, szökjenek-el, és keressenek másut kedvek-szerént-való Urat: ‘‘[2455] *Si Mulier impotentem habeat Maritum: vel, cum consensu Viri, alteri misceatur; vel, si Vir consentire nollet, consulerem, ut contracto cum alio matrimonio, aufugeret in locum remotum. Quid enim aliud consuli posset laboranti assiduo libidinis periculo?* Mely dologrúl ez-után, *Libro 15. cap. 3. ¶. 2.* bévebben szóllyunk.

Ennek-felette, Akár-mi apróléként el-választyák a' Házasokat. Ezer hat-száz tizedik esztendőben, egy Könyvet nyomtatának a' *Debreczenyi Predikátorok*, illyen Titulussal: *Lex Politica DEI.* Es minek-utánna az Előljáro Levélben, azt vetették vólna fondamentomúl, hogy az Ó *Testamentomi Ceremoniák* meg-szűntek, de a' Polgári társasághoz tartozó Végezések fen maradtak; és ezeknek a' fen maradot Törvényeknek elő-számlalását igérték vólna: töb dolgok-közöt, †[2456] fel-szabadíták a' Keresztyén embert, hogy, valamikor meg-únnya Feleségét, adgyon-ki rajta, Menedék-levelet vetvén torkába.

[2449] † Calv. li. 4. c. 17. n. 39.
[2450] •• Schlüsselb. li. 1. Theolog. Calv. art. 30. fol. 161.
[2451] ‘‘ Ephes. 5. v. 32.
[2452] † Calv. li. 4. c. 19. n. 34.
[2453] * Infra, li. 9. c. 2. ¶. 2. n. 2.
[2454] •• Tom. 2. Vit. Lat. an. 1546. per Lufft. Lib. cont. Latom. fol. 244.
[2455] ‘‘ De Captiv. Babyl. cap. De Matrimonio.
[2456] † Fol. 60.

hodogeus_j.indd 543 2025. 07. 21. 11:26:26

Sőt, mivel egyébre kötelesek nem vagyunk, hanem a' mit Isten parancsolt: ebből azt állattyák sokan, hogy szabad embernek annyi Feleséget venni, menyit el-tarthat. mert nincs nyilván-való parancsolat arról, hogy senki egynél töb Feleséget ne vegyen. Ezt *Bernardínus Ochínus*, ••[2457] egész Könyvében, sok Bizonyságokkal igyekezik erőssíteni. *Sleidanus* írja; *[2458] hogy *Vestfaliá*-ban, nyilván predikállották ezt a' rút Tudományt. Sőt, hogy a' Predikállás foganatosb lenne, példát ada *Leidensis János*, ki egyszer 's mind három Feleséget vőn. *Erasmus* pedig azt írja; hogy ismért oly szököt Barátot, ki hármasával vette az Aszony-embereket: ‘‘[2459] *Novi Monachum, qui pro una duxerit tres.* Sok töb ektelenségeket hozhatnánk-elő, de ezekkel most meg-elégszem. Mellyekből ki-tetczik, mely méltán mongya *Constantínus* Császár; hogy az Eretnekek oly úndokságokra jutnak, mellyeknek elő-számlalása-is meg-fertezteti a' Keresztyénséget: †[2460] *Ita prolixae sunt absurditates vestrae; ita, si explicentur, omnis generis feritate refertae, ut vel auditum ab hujusmodi declinare conveniat: ne, si cuncta singillatim recenseantur, sincerum ac purum Fidei nostrae propositum polluatur.*

{318:} ¶. 9. Az Ellenkezök mentségi ki-rekesztetnek.

Ezeket, mikor szemekre vettyük az Ellenkezőknek, azt felelik közönségesen; hogy ők e' rút éktelen Vallásokat, sem *Luther*-ben, sem *Calvinus*-ban nem javallyák, hanem, az igyenes Isten Igéjéhez ragaszkodnak, és azzal tartyák: Lássa *Luther* és *Calvinus* mit mondottak: magok terhét visellyék.

De kérlek, valaki ezt mondod, Isteni félelemmel gondold-meg ezt magadban: Ha illyen nyilván-valo dolgokban, mellyek nem csak a' Keresztyén Hittel, de az emberi Okossággal, szemérmetességgel, és közönséges értelemmel ellenkeznek, ily rútúl el-tévelyedtek Vallásodnak elsö *Profetái*: mint hiheted, hogy ezek Istentűl kűldetet Tanítók vóltak? mint bízhatod ezek

[2457] •• Vide Bezam, l. de Polygam.
[2458] * Sleidan. l. 10. Hist. sub initium.
[2459] ‘‘ Erasm. epist. ad fratres Infer. German. Vide infra, li. 3. c. 13. ¶. 5.
[2460] † Euseb. lib. 3. Vitae Constant. c. 65. alias 62.

hodogeus_j.indd 544 2025. 07. 21. 11:26:26

tanitásához bátorságoson üdvösségedet? mint tudhatod, hogy, a' kik a' tér-úton ily nyilván-való dolgokban, ily nagyokat botorkáztak, sőt orrokra estek, a' töb mély dolgokban nagyobbat nem botlottak? Ha az új Tudományok Elől-járói így el-tévelyedtek, hogy ne tévelyedgyenek az ö Tanítványok? Hihetséges dolog-e, hogy a' Szent Lélek az ö *Profetáit*, kik-által a' Bálványozást ki akarta gyomlálni, és az igaz Vallást meg akarta újítani, ily otromba kábaságokra bocsátotta? Bizony, ha csak egyszer hamissat tanítot vólna-is valamely *Evangelista*, méltán kételkednénk a' töb tanitásában: mert, a' ki egyszer hazud, annak igaz-mondását sem szoktuk hinni: és, a' mely Vallásban csak egy hamisságot találunk-is, tudva tudgyuk, hogy az nem lehet Istenes Tudomány.

Azt-is meg-gondold: Ha a' te Elötted-járóid, noha minden szavokban azt kiáltották, hogy ők, a' szemen-szedet tiszta Sz. Irásnál egyebet nem tanítnak, az Anyaszentegyház ítíletit, a' régi Szentek Hitit meg-vetvén, ily nyilván-valo tévelygéseket, Sz. Irás-gyanánt bé-vettek: vallyon te, vagy a' te *Predikátorid*, ezek nyomdokin járván, úgy meg nem csalatkozhattok-e, mint ezek? Szemesb vagy-e te *Luther*-nél, és *Calvinus*-nál? többet tulajdoníthatsz-e magadnak, hogy-sem ezeknek, kik azzal dicsekedtek hogy a' Sz. Irás-kivűl nem lépnek, hanem annak fontyára vetik, annak sinórával mérik minden tanításokat? Ved eszedbe, a' Nagy Istenért kérlek Atyámfia, magadat: mert, a' végre eresztette Isten ezeket a' te Elötted-járóidat ily nyilván-való hamisságokra; hogy meg-ismértetné veled, mely veszedelmes az Anyaszentegyház tanitásától el-szakadni, és saját tulajdon agyaskodásidat vakmerőséggel követni.

Magamrúl, jó lelki-ismérettel mondom; hogy, ha a' *Romai Ecclesiá*-nak közönséges Vallásában, csak egy hamisság találtatnék-is: ottan bizonyos vólnék, hogy nem Szent Lélek Iskolajából, hanem a' Hamisság Attyának tanitásából eredet a' *Romai* Vallás: mivel, az Isteni Tudományt, mint szinte a' fínom Aranyat, a' rosda semmi részében meg nem sértheti. De soha senki nem találkozot, a' ki csak egy hamis czikkelyt mutathatot vólna a' *Romai* gyölekezet közönséges Vallásában: noha, a' mint elébbis mondám, az ö fiai-közzűl némellyek, tulajdon vélekedésekben meg-botlottak.[2461]

[2461] Supra, fol. 291. 292.

hodogeus_j.indd 545 2025. 07. 21. 11:26:26

A' mivel pedig ez-ideig káromlották a' község-elöt a' Pártosok a' *Romai* Vallást: vagy csak hazugúl kenték azokat reánk, noha sem hírünk sem ta-{319:}nácsunk benne; vagy, nem értvén Vallásunkat, méltatlanúl rágalmazták, a' mit meg-értvén dícsírni kellet vólna; vagy erőtlen fondamentomokból, mód-nélkül szidalmazták a' tiszta Igazságot: mint kész vagyok ezeket, akármely közbe-vetet czikkelyrűl meg-bizonyítani.

TIZEN-KETTÖDIK RESZE.

TIZEN-EGGYEDIK BIZONYSAGA AZ UY TUDOMANYOK hamisságának: Mert a' Szent Irást rútúl meg-marczongják.

¶. 1. A' Szent Irás, nagy böcsülletre mélto.

AZ Isten Könyvét, nem ok-nélkül nevezik *per Antonomasiam* Görögűl Biblia-nák, az-az, Könyvnek: melyhez-képest, Könyv nevet sem érdemelnek egyéb Irások. Mert ebben az Isten szava, a' Sz. Irás, foglaltatik: melynek, minden üdőben oly böcsülleti vólt a' Keresztyénségben, hogy, valamit ebben feltaláltak, okvetetlen, minnyájan úgy vették és hitték azt, mint az Igaz-mondó Istennek tulajdon és fel-bomolhatatlan Tanu-bizonyságát: mely, a' homályban tapogató szarándokságnak fényes Lámpása, *Psal. 118. v. 105. 2.Petr. 1. v. 19.* a' kemény szűvek meg-szaggató Fegyvere, *Ephes. 6. v. 17. Hebr. 4. v. 12.* egybe-rontó Pőrölye, *Jerem. 23. v. 29.* oly tiszta, és Szent Tudomány, melyben semmi tudatlanság, sem feledékenség, sem egyéb hamisság nem találtatik:[2462] †[2463] *Omnem falsitatem abesse ab Evangelistis decet, non solum eam quae mentiendo promitur, sed etiam quae obliviscendo.* Mert, a' mint másut ‘‘[2464] hallók Sz. *Agoston*-túl, Ha csak egy hamisság találtatnék-is az Isten könyvében, ottan kétessé és bizonytalanná tétetnék azzal a' tellyes Sz. Irás.

[2462] Vide supra, f. 91. 92. et infr. ¶. 5.
[2463] † Augu. tom. 4. l. 2. De Consensu Evang. cap. 12.
[2464] ‘‘ Supra, f. 253.

hodogeus_j.indd 546 2025. 07. 21. 11:26:27

A RÓMAI HITTÜL ELSZAKADOTT VALLÁSOK IGAZAK NEM LEHETNEK

Ennek pedig az Isten könyvének Mennyei eredetit, és Isteni méltóságtúl reája szállot Böcsülletit, sok szép Jelenségekkel hihetőnek mutathattyuk:

I. Az Isteni Csudákból. Mert Isten, nem csak a' Sz. Irásban foglalt Keresztyéni Tudományt erőssítette sok Csudákkal, a' mint eléb *[2465] megértők: de magán ezt a' Sz. Irást-is, mely most kezünkben vagyon, természet ereje-felet-való cselekedetekkel hitelessé tette. Először: *Aristaeus* azt írja; †[2466] hogy, midőn *Ptolomaeus Filadelfus* azt kérdené *Demetrius Faleraeus*-tól, Mi az oka, hogy a' *Bibliát* senki más nyelvre nem fordította? Azt felelte, hogy féltek e'hez nyúlni a' Pogányok. Mert *Theopompus*, ki akarván írnyia a' *Bibliá*-ból némely dolgokat, meg-fordúla esze. *Theodectes* pedig, *Tragoediá*-ba írván a' *Bibliá*-nak bizonyos részeit, mingyárt el-veszté szeme világát. Másodszor: Ugyan azon *Ptolomaeus Filadelfus*, *Egyiptom* Királya, *[2467] Száz húz-ezer *Sidó* rabot ingyen el-bocsáta, és *Aristaeast* nagy ajándékokkal *Jerusalem*-be *Eleazar* Fő-Paphoz küldé: kinek kérésére, az *Israël* fiainak Tizen-két Nemzetségi-közzűl, Hat-hat fö túdós embert küldte *Eleazar Egyiptom*-ba, hogy a' *Bibliát* Görög nyelvre fordítanák. Azt írják azért *Justínus* Mártir, *Exhort. ad Gentes*; Tertullianus, *Apolog. c. 18.* Clemens *Alexandrínus*, *Hilarius*, *Irenaeus*, Sz. *Agoston*, és egyebek; hogy a' Hetven-két *Sidót*, külön-külön rekeszté *Ptolomaeus*, külön mindenikkel *Görög* nyelvre fordíttatá a' *Bibliát:* és oly nagy eggyesség vólt fordításokban, hogy csak egy szóban {320:} sem találtatnék külömbözés. Mellyen *Ptolomaeus* álmélkodván, mindenik *Sidó*-nak két-két *Talentom* Ezüstöt ajándékoza. Az pedig legnagyob csuda vólt e' dologban, a' mint Sz. *Agoston* fel-jegyzi; hogy ezek, nem mindenüt szórul szóra fordították a' *Sidó* bötűt, hanem, sok helyen *parafrastice*, értelmét írták-ki az Isten szavainak: mindazáltal ebben-is tekélletesen eggyeztek. mely dolog, nem lehetet a' Sz. Lélek Istennek kiváltképpen-való vezérlése-nélkül. Harmadszor: Az-is Isteni bizonyság-tétel vólt; hogy, a' mint eléb ••[2468] fel-jegyzők, a' Pogányok meg akarván égetni a' *Bibliát*, szerét nem teheték. Az *Oroszok* Erseke-is, az Igazság bizonyítására,

[2465] * Supra, f. 62.

[2466] † Aristaeas, li. de LXX. Interpretib. to. 7. Bibliothec. PP.

[2467] * Ita Ioseph. 12. Antiq: c. 2. Pamel. in c. 18. Apol. Tertull. Vide Serar. Prolegom: Bibl. c. 16. qu. 1. Iod. Coccium, to. 1. Thesauri, l. 6. art. 12.

[2468] •• Supra, f. 64. 65.

hodogeus_j.indd 547 2025. 07. 21. 11:26:27

égö tűzbe veté az *Evangeliomot*, és meg nem ége. Hasonló-képpen, mikor *Diocletianus* a' Sz. Könyveket mind el akarná veszteni: meg-öleté, valakik elő nem adták ezeket. A' *Fundanus* Püspök, †[2469] féltében elő-hozá a' *Bibliát*; mellyet mikor a' Bírák tűzbe vetettek vólna, meg nem égetheték: mert, szép tiszta nap lévén, oly esö szakada az égből, hogy minden tüzet el-ólta.

II. A' Jövendőllésekből. Mert a' Pogányok szívébe-is bé-óltatot, a' mit *Isaiás*-nál olvasunk, ‘‘[2470] hogy a' Jövendő dolgokat, senki Isten-kivűl bizonyoson meg nem jövendőlheti. Az-is nyilván vagyon, hogy a' Sz. Irásban, szám-nélkül-való Jövendőllések vannak; mellyek, sok üdők forgása-után, úgy be-tellyesedtek, mint meg valának *profetálva*. Ezt ennek-elötte, *[2471] sok példákkal meg-mutatók. Most azzal meg-elégszem, a' mit Sidó *Jósef* ír: ••[2472] Minek-utánna a' *Sidók*, Hetven esztendeig tartattak vólna a' *Babylóniai* fogságban; és *Cyrus Babyloniát* meg-vette vólna: meg-mutaták néki az *Isaias* profétalását, mellyet *Cyrus* születése-elöt, Száz negyven esztendővel írt vala, *Isai. 44. v. 28. Cap. 45. v. 1.* Látván *Cyrus*, hogy őtet a' *Profeta* nevén nevezte; országlasának terjesztését fel-írta; sőt a' hatalmas Váras meg-vételének módgyát-is fel jegyzette; tudni illik, hogy a' *Babylóniai* Víznek (ugy-mint az *Eufrátes*-nek) folyását meg-száraztyák; *Jerem. 50. v. 38. Cap. 51. v. 32. 36. Isai. 44. v. 27.* hogy, mikor asztal-felet vígadnak a' *Babyloniaiak*, akkor vétetik-meg a' Váras; *Isai. 21. v. 5. Jerem. 51. v. 57.* Végezetre, azt-is meg-gondolván, a' mit ezekhez írt *Jeremias*, tudni illik, hogy az Isten *Cyrust* a' végre emelte ily nagy Birodalomra, hogy a' *Sidók* fogságát fel-szabadítcsa: Meg-győzeték a' Pogány *Cyrus* az Isteni bőlcseség fényességétűl, és fel-szabadítá az Isten népét. Méltán írja tehát Szent *Agosoton*; hogy a' Szent Irás böcsülleti, azzal igen vastagíttatik, hogy, a' mit eléve meg-jövendőllöt, azt szemünkel láttyuk bé-tellyesedni: *Mirabilem autoritatem non immerito Scriptura habet in omnibus Gentibus, quas sibi esse crediturus, inter cetera quae dixit, vera divinatione praedixit.*[2473] *[2474] *Narratis ergo praeteritis,*

[2469] † Baron. An. Christi, 302.
[2470] ‘‘ Isa. 46. v. 10. Cap. 41. v. 22. 23.
[2471] * Supra, f. 58. 59.
[2472] •• Ioseph. li. 11. Antiq. c. 1.
[2473] Aug. 12. Civit. c. 9. in fine.
[2474] * Lib. 16. c. 9.

hodogeus_j.indd 548 2025. 07. 21. 11:26:27

Scriptura fidem facit, eo quod ejus praedicta complentur. E'hez hasonló mondásit hallók ez-elöt ••[2475] *Tertullianus*-nak.

III. A' Szent Irásban foglalt dolgok mi-vóltából. Mert, Egy az; hogy, valamit Istenrűl, és az Isteni dolgokrúl hirdet a' Szent Irás, mind szentek, és Istenhez illendők. Es, noha némellyek fellyűl-haladgyák az emberi okosságot: de semmi nincs oly benne, mely az igaz Okossággal ellenkeznék. Más az; hogy az embernek szent és tekélletes életére, igen hasznos és alkalmatos, valamit az Irás magában foglal: úgy annyíra, hogy, valamit ember meg túd gondolni, a' szent életre, és tekélletes er-{321:}kőlcsre szükségesnek, azt mind magában foglallya a' Szent Irás. Harmadik az; hogy, minden részeiben oly szépen egybefoglaltatot a' magával-eggyezö Igazság, hogy semmi fogyatkozás, ellenkezés, hamisság, abban nem találtatik. Illyen eggyezés nem lehetet vólna ennyi sok Irások-közöt, mellyeket külömb emberek külömb üdőkben írtak, ha azon Szent Lélek nem vezérlette vólna azokat, a' kik írták a' Szent Könyveket.

IV. A' Szent Irásnak gyözedelmes erejéből. Mely ki-tetczik,

Először abból; hogy az egész Világot, nem erővel és üldözéssel; nem törrel vagy tűzzel, hanem csak a' Szent Irásban foglalt Igazságok szelíd és alázatos predikállasával, maga hitelére, és engedelmességére hóldoltatta: úgy hogy, noha ennyi számtalan Nemzetségek, egyéb-aránt Törvényekben, Erkőlcsökben, és Szokásokban külömböznének; de abban minnyájan eggyet-értenének, hogy a' Szent Irást követnék; annak rendeléséhez, és parancsolatihoz szabnák magokat. Ezt pedig, nem valami hatalmas, erős, bőlcs, ékesen-szóllo emberekáltal vitte véghez, hanem, egy-nehány egy-ügyű Halászok-által.

Másodszor abból; hogy, noha mind Pogányok, mind Eretnekek azon mesterkedtek, hogy a' Szent Irást le-tapodgyák, meg-mocskollyák, és el-ólcsák; mint meg-tetczik az *Antíochus*, és *Diocleciánus* hatalmas Fejedelmek igyekezetiből, kik a' Szent Könyveket tellyességesen el akarták fogyatni: de soha ezt véghez nem vihették. Sőt, úgy meg-erőssítette a' Szent Irás az őtet-böcsüllőket; hogy, mikor *Dioclecianus*, élet vesztés-alat parancsolta vólna, hogy minnyájan a' Keresztyének elő-adnák a' Szent Könyveket, és megégetnék: számtalanon halált szenvedtek inkáb, hogy-sem tűzre adnák a' Szent Könyveket. A' kik pedig gyarlóságból, életek óltalmáért, kézbe

[2475] •• Tertull. supra, f. 44. 62.

hodogeus_j.indd 549 2025. 07. 21. 11:26:27

adták a' szent Könyveket: azokat az egész Keresztyénség, *Traditorok*-nak, Arúlóknak nevezte.[2476]

Harmadszor abból; hogy az emberek szűvén és akarattyán, oly csudálatos ereje, és gyözedelmes hatalmassága vagyon a' Szent Irásnak; hogy, sem a' feslet Erkőlcsök változására, sem Okosságunk csendesz nyugodalmára, sem a' keseredet Szűvek vigasztalására, sem a' Lelki csendesség megnyerésére, soha az emberi bőlcseségből származot Tudományban, azt fel nem találhatni, a' mit egy czikkelyecskéjében a' Szent Irásnak. Annak-okáért, mihent valamely feslet Pogány Nemzet-közzé vitetet a' Sz. Irás, ottan a' fene vad erkőlcsök, szent és tekélletes Jóságokra változtak: az iszonyú rút vétkek, ki-gyomláltattak, Angyali életek plantái nevekedtek. Mely dolgokat, soha semmi Világi bőlcseség végbe nem vihetet vólna.

V. Azok Személyekből, kik a' Szent Könyveket írták, és a' kik ennek Méltoságát világ-eleibe terjesztették. Mert, Egy az; hogy, a' kik írták a' Szent Könyveket, világi böcsülletet, elő-menetelt, föbséget nem kívántak: hanem, az egész Világ javát úgy tartották mint a' ganéjt; és, minden gyönyörüségektűl meg-vonván magokat, csak a' Mennyei dolgokat szomjúhozták. Ennek-felette; a' Hazugságot, mindenüt gyalázták, és tíltották. Azért, nem hihetséges, hogy Hazugsággal jártak vólna. Más az; hogy azok-is, a' kik annak-utánna terjesztették a' Szent Irás böcsülletit, oly túdós Szent emberek vóltak, hogy, Istennek Atyai gond-viselésére nézve, {322:} nem hihető hogy megcsalatkoztak vólna, vagy el-általkodot gonosságból egyebeket meg akartak vólna csalni.

VI. Az Irás formája, és Isteni méltosághoz illendő rendelése, ki-jelenti a' Sz. Irás böcsülletit. E' Világi Bőlcsek, mikor valamit el akarnak hitetni, sok Bizonyságokat keresnek, Tanúkat állatnak, Okoskodásokat, és *Argumentomokat* szerezgetnek: Isten az ö Könyvében, kerek szóval, általlyában meg-mongya mit akar, és mit kíván tőllünk. Mert, ha a' földi Urak, midőn szolgájoknak valamit hagynak, okait nem adgyák parancsolattyoknak: illendőb, hogy Isten meg-tarcsa méltoságát; és a' szűveken-valo uraságát

[2476] 1.Machab. 1. v. 59. 60. Diocletianus, apud Baron. to. 1. An. 302. August. epi. 9. Pulchrior est Christianorum veritas, quam Helena Graecorum: pro illa fortius Martyres, quam pro hac pugnarunt Troës.

hodogeus_j.indd 550 2025. 07. 21. 11:26:27

azzal-is jelencse, hogy, a' mit sok kerűlö és édesgetö Bizonyságokkal, sok bőlcs okoskodásokkal sem tudnának el-hitetni a' világi Bőlcsek, ö azt csak egy által-beszéddel hihetségessé tészi: *Quidquid Philosophi inter falsa, quae opinati sunt, Verum videre potuerunt, et laboriosis disputationibus persuadere moliti sunt; quod Mundum istum fecerit DEUS, eumque ipse providentissimus administret, etc: Propheticis vocibus populo DEI commendata sunt, non Argumentorum concertationibus inculcata; ut non hominis ingenium, sed DEI eloquium contemnere formidaret, qui illa cognosceret.*[2477] †[2478] *Non decebat aliter, quam nude et breviter Scripturam tradi: ut cum DEUS ad hominem loqueretur, non Argumentis assereret voces suas, tamquam fides ei non haberetur: sed loqueretur quasi rerum omnium maximus Judex, cujus non est argumentari, sed pronuntiare Verum.*

Ezek, és töb hasonló Jelenségek, az egész Keresztyénségnek, és az *Apostolok*-túl eredet Anyaszentegyháznak Tanu-bizonyságán fondáltatván, eléggé szemünk-eleibe adgyák az Isten Könyvének méltoságát, és Hasznát. Mert, valami ebben taníttatik, fínom Arany, és tiszta Igazság: a' mi ebben meg-parancsoltatik, tekélletes Szentség: ennek ígéreti, örök Bóldogság.

¶. 2. Tulajdona minden Eretnekségnek, hogy Szent Irással ád színt Tévelygésének.

A' kik az Eretnekségek szokását nem tudgyák, meg-botránkoznak abban, hogy a' tévelygő Tanitóktúl, csak nem minden szavokban, a' Szent Könyveket hallyák neveztetni: Es a' Bárány-bőrbe őltözöt Farkasoktúl, ottan-ottan azt hallyák, a' mit az ö Mesterek monda Christusnak: *Scriptum est.*[2479] De hogy ez-aránt senki meg ne csalassék, azt kel eszünkbe vennünk; hogy, Soha a' Keresztyénségben, egy Eretnekség sem támadot, mely az ö tévelygését, az Eretnekségek-rontó Aczél-pőrölyének, a' Sz. Irásnak, ékességével, nem

[2477] August. 18. Civit. cap. 41. in fine.
[2478] † Lactant. l. 5. cap. 1.
[2479] Matt. 4. v. 6.

hodogeus_j.indd 551 2025. 07. 21. 11:26:27

igyekezte vólna szépegetni, kendőztetni, és hímezni. Mert, a' Szent *Agoston* mondása-ként, *[2480] a' Keresztyénségben, nem támadhat egyéb-képpen Eretnekség, hanem a' Sz. Irás színe- és palástya-alat. Azért, Szent *Ignatius* azt írja; hogy a' Tévelygők, az ö keserü mérgeket Sz. Irás méziben elegyítik: *Non Christiani, sed CHRISTI institores sunt; adulterantes verbum Evangelii, et erroris venenum allinientes dulcibus alloquiis, velut mulso aconitum miscentes: ut suavissimo sapore deceptus, qui gustat, mortem incaute hauriat*.[2481]

Irenaeus Mártir írja; hogy az Eretnekek, az ö Hazugságokat Irással födik-bé: kivűl az Irást nyelveken hordozván, Juhok gyapjúját mutogat-{323:}tyák, noha értelmek Farkas dühösséggel rakva: *Mendacium Daemon abscondit per Scripturam; quod faciunt etiam omnes Haeretici*.[2482] ‘‘[2483] *Aforis quidem Oves, per eam quam habent extrinsecus loquelam, apparent; intrinsecus vero Lupi sunt*. Másut, azt mongya; *[2484] hogy az Eretnekek, sárból csinált rút Tudományokat, Sz. Irás aranyával akarják bé-mázolni: Es azt cselekeszik, mint ha valaki, drága kövekből rakot Királyi ábrázatot találván, el-bontaná azt az ábrázatot; és azon kövekből, Róka ábrázatot rakna; és azt akarná el-hitetni, hogy ez, az elébbi szép abrázat, mivel ugyan azon kövekből rakatot.

Tertullianus hasonló-képpen szól: Senki, úgy-mond, mérget epében, és zászpában nem ád, hanem édes mézben: az Ördög-is, dögleletes tanitását, az Isten tanitásával elegyíti; az Igazság-ellen, az Igazságból farag nyilakat. Sőt, nem-is vólna Eretnekség, ha a' Sz. Irásnak hamis magyarázati nem volnának.[2485] Azért, minden Eretnek Sz. Irással bizonyít: és azzal ejtik-meg az együgyűket, hogy bátorsággal pattogattyák a' Sz. Irást. Az Isten bőlcsesége, mely az ö Híveinek próbajára el-szenvedi hogy Eretnekségek légyenek, úgy íratta a' Sz. Irást, hogy az Eretnekségek, az ö gonosságokból okot vehessenek a' viszszálkodásra, az Isten Igéjéből: *Nemo venenum temperat felle, et helleboro; sed conditis pulmentis, et bene saporitis, ut plurimum dulcibus, id mali injicit: Ita et Diabolus, lethale quod conficit, rebus DEI gratissimis*

[2480] * Augu. supr. f. 97.
[2481] Epist. ad Trallian.
[2482] Iren. l. 5. c. 21.
[2483] ‘‘ Lib. 3. c. 18.
[2484] * Lib. 2. c. 34. in fine.
[2485] Vide supra, fol. 97.

hodogeus_j.indd 552 2025. 07. 21. 11:26:27

et acceptissimis imbuit.[2486] †[2487] *Omnia adversus Veritatem, de ipsa Veritate constructa sunt.* ••[2488] *Nihil mirum, si ex DEI Instrumento captantur argumenta, cum Haereses esse non possent, si non et perperam Scripturae intelligi possent.* *[2489] *Et Errantes de Scripturis agunt, de Scripturis suadent: aliunde enim loqui non possunt de rebus Fidei, nisi ex Literis fidei. Scripturas obtendunt, et hac sua audacia statim quosdam movent.* ‘‘[2490] *Nec periclitor dicere, ipsas quoque Scripturas sic esse ex DEI voluntate dispositas, ut Haereticis materiam subministrarent.*

Szent *Agoston* írja; [k2491] hogy az Eretnekek tettetik, mint-ha a’ Sz. Irást követnék: de, mivel ezt az ö hamis értelmek-szerént tekerik, nem a’ Sz. Irást, hanem a’ magok agyaskodásit követik. Ugyan-is, nem azért Eretnekek, hogy az Irást meg-vetik, hanem hogy hamissan értik. mert a’ Sz. Irás, †[2492] némellyeknek élő illat életre; némellyeknek halálos illat veszedelemre: [m2493] *Scripturas tenent ad speciem, non ad salutem*. Viszontag azt írja; hogy a’ Tévelygők, az Ördögöt követik, ki Christus-ellen a’ Sz. Irást emlegette: ‘‘[2494] *Diabolum vos imitamini. Sicut enim ille contra Legislatorem proferebat verba Legis: sic et vos, ex verbis Legis accusatis.* *[2495] *Haeretici hi sunt, qui per verba Legis, Legem impugnant: proprium enim sensum verbis adstruunt Legis, ut pravitatem mentis suae, Legis autoritate commendent. Sciens enim impietas, autoritatem Legis multum valere, fallaciam sub nomine ejus componit: ut, quia res mala per semetipsam acceptabilis esse non potest, bono nominis commendetur.*

Ugyan ezent mongya Sz. *Athanásius*; és ínti a’ Híveket, hogy, akár-mint hánnyák a’ Sz. Irás mondásit az Anyaszentegyháztúl el-szakadtak, de fülűnket arra meg ne hajcsuk: mert ezek csak festékek, csak jó illatok, csak Bárány

[2486] Tertullian. de Spectaculis, c. 27.
[2487] † Apol. c. 47.
[2488] •• De Resurrectio. Carnis cap. 40.
[2489] * Praescriptio: cap. 15. Supr. fol. 90.
[2490] ‘‘ Tertul. Praescript. c. 39.
[2491] [k] Supra, f. 97.
[2492] † 2.Cor. 2. v. 16.
[2493] [m] Libro 3. de Baptis. contr. Donat. c. 19.
[2494] ‘‘ Tom. 7. li. 2. contr. Petilian. c. 49.
[2495] * Ambros. to. 5. in c. 3. ad Titum.

hodogeus_j.indd 553 2025. 07. 21. 11:26:27

gyapjak, mellyekkel úndokságokat bé-hímezik, büdösségek illattyát el-verik, a' Farkasok dühösségét bé-fedezik: †[2496] *Cum unaquaeque Haeresis, sui commenti parentem habeat Diabolum, ac pudore tam exosi nominis tenea-*{324:}*tur: pulcherrimum nomen Salvatoris profitetur, Scripturarumque dictionibus amicitur. Verba quidem profert, veram tamen inde sententiam suffuratur: ac deinde intellectu, quem ipse confinxit, dolis obumbrato, erroneorum homicida efficitur.* *[2497] *Quotquot sunt Haereses, nihil habent in suis figmentis constituendis, quod commune sit cum Sacra Scriptura: Sed tamen ad dolum simpliciorum, velut Diabolus ipsorum Pater, transformant vultum: verba Scripturae praeferunt, ut rectum sensum habere videantur.* ‘‘[2498] *Non audiatis ergo eos, etiamsi dictiones ex Sacris Literis scribant; etiamsi voces Orthodoxae fidei loquantur: indumentum Ovium, haec verba sunt.*

Ezeknél bévebben ír *Vincentius Lirinensis* e' dologrúl; meg-mutatván, hogy tulajdona minden Eretnek embernek, hogy annál inkáb mutogassa a' Sz. Irást, mentűl távúlb jár az Igazságtúl; és a' Sz. Irás lágy gyapja-alat, Hamissága körmeit rejtegeti: követvén a' *Sátánt*, ki, midőn Urunkal bajt víjna, Sz. Irással támogatá kisztetésit: *Utuntur plane Haeretici Divinae Scripturae testimoniis, et vehementer quidem. Nam videas eos volare, per singula quaeque sanctae Legis volumina: sive enim apud suos, sive alienos; sive privatim, sive publice; sive in sermonibus, sive in libris; sive in conviviis, sive in plateis; nihil unquam paene de suo proferunt, quod non etiam Scripturae verbis adumbrare conentur. Lege Pauli Samosateni opuscula, Priscilliani, Evnomii, Joviniani, reliquarumque pestium: cernes prope nullam omitti paginam, quae non Novi, aut Veteris Testamenti sententiis fucata, ac colorata sit. Sed tanto magis cavendi, et pertimescendi sunt, quanto occultius sub Divinae Legis umbraculis latitant. Sciunt foetores suos nulli fere cito esse placituros, si nudi et simplices exhalentur; atque idcirco eos Caelestis eloquii velut quodam aromate aspergunt: ut ille, qui humanum facile despiceret errorem, Divina non facile contemnat Oracula. Itaque faciunt, quod hi solent, qui parvulis austera quaedam temperaturi pocula, prius ora melle circumlinunt; ut incauta aetas, cum dulcedinem praesenserit, amaritudinem*

[2496] † Athanasius, Orat. 1. cont. Arian. fol. 113. edit. Comelin. An. 1600.
[2497] * Fol. 114.
[2498] ‘‘ Fol. 121.

hodogeus_j.indd 554 2025. 07. 21. 11:26:27

non reformidet.[2499] †[2500] *Clamat Salvator, Attendite vobis a Pseudoprophetis, etc. Quid est Vestis Ovium, nisi Prophetarum, et Apostolorum proloquia; quae iidem, ovili quadam sinceritate, Agno illi, qui tollit peccata mundi, tamquam vellera quaedam texuerunt? Qui sunt Lupi rapaces, nisi sensus Haereticorum feri, et rabidi? Sed ut facilius incautis Ovibus obrepant: manente Luporum ferocia, deponunt lupinam speciem, et sese Divinae Legis sententiis, velut quibusdam velleribus obvolvunt: ut, cum quisque lanarum mollitiem persenserit, nequaquam aculeos dentium pertimescat.* *[2501] *Quid Diabolus faciet misellis hominibus, qui ipsum Dominum Majestatis, Scripturarum testimoniis appetiit? Mitte te deorsum: Scriptum est enim. Magnopere nobis doctrina hujus loci retinenda est, ut tanto Evangelicae autoritatis exemplo, quando aliquos Apostolica seu Prophetica verba proferre contra Catholicam fidem viderimus, Diabolum per eos loqui minime dubitemus. nam sicut tunc caput capiti, ita nunc membra membris loquuntur: membra scilicet Diaboli, membris CHRISTI. Quid tandem dicunt? Mitte te deorsum: id est, Ex istius te sublimis Ecclesiae, quae Templum DEI est, doctrina, et traditione, demitte. Et, si interroges Haereticum; Unde probas, quod Ecclesiae Catholicae universalem, et antiquam Fidem dimittere debeam? Statim ille: Scriptum est enim. Et continuo mille testimonia, mille exempla, mille autoritates parat, de Lege, Psalmis, Apostolis, Prophetis, quibus Novo, et MALO more interpretatis, ex arce Catho-*{325:}*lica, in Haereseos barathrum infelix anima praecipitetur.* Ezeket a' végre kelle ily bév beszéddel elő-hoznom, hogy egybe-vetvén a' régi Tévelygőkről írt dolgokat a' mostaniak erkőlcsével, ne csudálkozzék, és meg ne csalassék senki a' Sz. Irás mutogatásával.

¶. 3. Minden Eretnekségnek bélyege az:
hogy, Sok-képpen meg-vesztegeti, és erötlenné tészi a' Sz. Irást.

Noha eleitűl-fogva, minden Eretnekség a' Sz. Irást fitogatta; ezzel csinnyositotta rutságát; ez-alat rejtegette dögleletességét; és orczátlanúl

[2499] Lirin. contra Profan novitat. c. 35.
[2500] † Cap. 36.
[2501] * Cap. 37.

hodogeus_j.indd 555 2025. 07. 21. 11:26:27

az emberek agyában formált vélekedésekre, húzta vonta az Isten szavát: De, soha oly Eretnekség nem vólt, mely a' Sz. Irásba nem vetette vólna körmét, és ezt sok-képpen meg nem mocskolta-, meg nem marczongotta-, meg nem vesztegette és csonkította vólna. Mert sokan, ennek némely részeit megvetették, mint férgeseket: A' maradékát, imide-amoda, tetczések-szerént, húzták, vonták, és tekerték; meg-nyújtották, meg-rövidítették; meg-tóldották, meg-csonkították; hamis tekergő magyarázatokkal úgy ferteztették, mint az ö hamis Tudományok erőssítésére alkalmatosbnak találták. A' miben akarták, helyt adtak néki; a' miben akarták, nem adtak, hanem félre vetették. A' Sz. *Doktorok* irásában pedig, Négy dolgot találok fel-jegyezve, mellyel a' Sz. Irást vesztegették a' Tévelygők: Mert, Vagy némely Könyveket megvetettek: Vagy, el-csipvén bennek, meg-csonkították: Vagy hozzá-adással meg-tóldották: Vagy, az Anyaszentegyház értelmétűl el-szakasztván, magok fejétűl, hamis magyarázatokkal meg-mocskolták. Mely módokat, *Tertullianus* illyen-képpen ád előnkbe: *Haeresis quasdam Scripturas non recipit. Et, si quas recipit, adjectionibus et detractionibus intervertit. Et, si integras recipit, diversas expositiones commentata convertit. Tantum Veritati obstrepit adulter sensus, quantum et corruptor stylus.*[2502] *[2503] *Alius ergo manu Scripturas, alius sensu Expositiones intervertit.*

Ezekrűl, künyű példákat adnunk. Valentinianus, csak a' mi néki tetczet, azt vette-bé az Ó Testamentomból: *Legis et Prophetarum quaedam probat, quaedam improbat; id est, Omnia improbat, dum quaedam reprobat.*[2504] Cerdo, csak a' Sz. *Lukács Evangeliomát* javallotta, de azt sem éppen: †[2505] *Hic Prophetas, et Legem repudiat: solum Evangelium Lucae, nec tamen totum recipit. Apostoli Pauli, neque omnes, neque totas Epistolas sumit. Acta Apostolorum, et Apocalypsim, quasi falsa rejicit.* A' Helcesaiták, *[2506] a' Szent *Pál* írásit mindenestűl meg-vetették. Ebion, csak a' Sz. *Máthe Evangeliomát* itílte igaznak: ‘‘[2507] *Ebionitae, solo eo, quod est secundum*

[2502] Tertull. Praescrip. c. 17.
[2503] * Cap. 38.
[2504] Tertull: Praescrip. c. 49.
[2505] † Ibid. c. 51.
[2506] * Euseb. lib. 6. Histor. c. 38.
[2507] ‘‘ Iren. l. 1. c. 26.

hodogeus_j.indd 556 2025. 07. 21. 11:26:27

Matthaeum, Evangelio utuntur; et Apostolum Paulum recusant, Apostatam eum dicentes. Marcion-rúl, és a' *Valentinianusok*-rúl azt olvasom; hogy *[2508] csak a' Sz. *János Evangeliomát* dicsírték. Az Alogianusok, a' Sz. *János Evangeliomát*, és Látását, meg-vetették: ••[2509] *Joannis Evangelium respuunt, cujus nec Apocalypsim accipiunt; has videlicet Scripturas negant esse ipsius*. A' Manichaeusok, az egész *Uj Testamentom*-ban, sokat férgesnek, és megvesztegetetnek véltek: †[2510] *Novi Testamenti Scripturas, tamquam infalsatas, ita legunt, ut, quod voluerint, inde accipiant; quod nolunt, rejiciant, tamquam non totum verum habentibus*. Sőt a' mint Sz. *Agoston* ''[2511] írja; *Manichaei verba perspicua, quae in alium sensum detorquere non possunt, falsa esse contendunt: ita tamen, ut falsitatem, non scribentibus Apostolis tribuant, sed nescio quibus* {326:} *Codicum corruptoribus*. Azért, *Faustus Manichaeus* azt beszéllette; hogy, nem Sz. *Máthe* írta azt az *Evangeliomot*, mellyet ö neve-alat olvasunk, hanem valaki más ö nevével: *Matthaeus haec non scripsit sed alius nescio quis ejus nomine*.[2512] Másut azt vítatta; hogy ö nem veheti mind elő, valamit Sz. Irás nevével elő-tosznak: mert a' Régiek, sok dolgokat írtak az *Apostolok* könyveibe; sőt, az *Apostolok* halála-után, írtak sokat az *Apostolok* nevére: *Ad Scripturas, nunquam sine judicio aures afferimus: multa enim a Majoribus vestris, eloquiis Domini inserta sunt verba: multa post Apostolorum assumtionem, a nescio quibus, per opiniones comperta, in Apostolorum Domini nomina contulerunt*.[2513] Kinek Sz. *Agoston* csak azt feleli; *[2514] hogy, ha nem az *Apostolok* írása, a' mit *Apostoli* írásnak tart az *Ecclesia*: az sem lehet bizonyos, hogy az *Apostolok* valaha e' földön vóltak, és valamit írtak. Végezetre, vóltak ollyak-is, ugy-mond ••[2515] Sz. *Agoston*, kik az *Apostoli* irásokat, éppen meg-vetették: és ebből azt itílték, hogy Christus Urunk dücsösségét öregbítik; mivel egyébnek Christus-kivűl nem akarnak hinni. Kiknek kábaságokat,

[2508] * Iren. l. 3. c. 11.
[2509] •• August. haeresi 30.
[2510] † August. haeresi 46.
[2511] '' Epist. 19. ad Hieronymum.
[2512] Augu. tom. 6. lib. 17. contra Faust. c. 1.
[2513] Ibid. li. 33. ca. 3. Et 5. Confess. cap. 11.
[2514] * Ibid. cap. 6.
[2515] •• Augu. 2. Retractat. c. 16.

hodogeus_j.indd 557 2025. 07. 21. 11:26:27

úgy tetczik mint-ha *Calvinus* helyén hagyná, midőn azt írja; †[2516] hogy, mélto mindennek bé-fogni száját, minek-utánna a' Christus úgy szóllot, hogy semmit másra nem bízot a' mit ö-utánna ki-mondana.

Mint vakarcsáltak, és el-csiptek, némely szókat a' *Bibliá*-ból a' Tévelygők, szépen fel-jegyzi Sz. *Ambrús*, imigyen szólván: *DEUS spiritus est. Quem locum, ita expresse Ariani testificamini esse de Spiritu, ut eum de vestris Codicibus auferatis. Et literam quidem potuistis abolere, sed Fidem non potuistis auferre. Plus vos illa litura prodebat, plus vos illa litura damnabat. Neque enim vos poteratis oblinire Veritatem, sed illa litura, nomina vestra de Libro Vitae radebat.*[2517]

Hogy a' Sz. Iráshoz, némellyek sok tóldalékokat fóltoztak, abból ismérszik, hogy sok hamis Könyveket akartak némely Tévelygők a' Sz. Irás-közzé foglalni: csak azért, hogy lenne mivel állatni a' hamisságot, melynek semmi gyámolyát nem találták az Isten könyvében.

Végezetre, eléb ‘‘[2518] sok bizonyos Tanuságokból meg-erőssítők, hogy minden Tévelygés, a' Sz. Irásnak hamis értelmével akarta igyét támogatni: és, a' mint Sz. *Agoston*-túl *[2519] hallók, a' maga elmélkedését, és magyarázattyát akarta Sz. Irás-gyanánt böcsültetni.

¶. 4. Az Eretnekségek tulajdonságából, az Uj Tudományok hamissága meg-bizonyodik.

Ebből az Eretnekségek tulajdon festékéből, illyen Bizonyságot tamasztok a' mostani Tévelygések-ellen:

Lehetetlen, hogy igaz Isteni Vallás légyen az, melynek fö Pásztori, és vezérlö Kalaúzi, az Isten Igéjét, a' Sz. Irást, sok-képpen meg-marczongják, és, a' menyíre

[2516] † Calv. l. 4. c. 8. num. 7.
[2517] Ambros. to. 2. l. 3. de Spiritu Sancto. c. 11.Ioan. 4. v. 24.
[2518] ‘‘ Supra, f. 97. 282.
[2519] * Supra, f. 95. 67.

hodogeus_j.indd 558 2025. 07. 21. 11:26:27

szerét tehetik, minden félelem- és orcza-nélkül meg-mocskollyák, bizonytalanná tészik, idegen értelemre forgattyák.

Illyen a' Lutherista, és Calvinista Vallás.

Tehát lehetetlen, hogy ezek igaz Isteni Vallások légyenek.

A' Bizonyság Elsö Része, közbe-vetés-nélkül vagyon. Mert, ha Isten magával nem ellenkezhetik, és az Igazság az Igazságot nem ronthattya: Tehát, a' mely Igazságot egyszer Isten írva előnkbe adot, annak böcsülletit meg nem kissebbítheti.

{327:} Masodik Részét, sok-képpen, és tagadhatatlan Példákkal világossan bizonyíthattyuk.

¶. 5. A' Szent Könyvek ismerésében, nincs bizonyos módgyok az Ujítóknak.

A' kik el-hagyván a' *Romai Ecclesia* tanitását, némely Könyveit a' *Bibliá*-nak kétessé tészik, nem csak semmi módot nem találnak a' Sz. Könyvek ismerésében, és ki-választásában; de sőt, azon nyomon, az egész Szent Irás hiteles bizonyságát el-rontyák. Mert, nincs egyéb bizonyos mód a' Sz. Könyvek isméretiben, a' közönséges *Ecclesia* itíletinél, és *Tradiciojá*-nál. Azért, mihent ezt bizonytalanná tészik, ottan fel-fordúl hitele minden könyveknek. Nem-is állathatni semmi Jelenséget a' Sidók *Cánoná*-rúl, vagy a' Sz. Könyvek régi *Laistromá*-rúl, mellyet, vagy a' *Romai Ecclesia Tradiciojá*-ból, vagy a' régi *Páterek* irásából nem kel venni. Azért, ha ezek nem elégségesek a' bizonyos hitel-szerzésre: az egész Szent Irás könyvei mind bizonytalanná lésznek.

Ezt világosban így ércsed: *Luther*, és az ö nyája, a' *Bibliát* nem vették az *Apostolok* kezéből, mert sok üdővel az *Apostolok* halála-után éltek; hanem, a' *Romai Ecclesia Tradiciojá*-ból. Ez azért a' *Tradicio*, Ha bizonyos, és csalatkozhatatlan: Tehát éppen minden Könyveket bé kel vennünk, valamellyeket előnkbe ád a' *Romai Ecclesia*: Ha kétes, bizonytalan, és megcsalhat ez a' *Tradicio:* Tehát az egész *Biblia* bizonytalan. Mely dologrúl, jer' szóllyunk bévebben czikkelyenként.[2520]

[2520] Vide sup. August. f. 94. 95.

hodogeus_j.indd 559 2025. 07. 21. 11:26:27

Nº. 1. Bizonyoson meg-ismérhettyük a' Szent Irás könyveit.

Szent Irás könyveinek azokat híjuk, mellyeket Szent Lélek vezérléséből írtak a' Szentek; *2.Petr. 1. v. 21. 2.Tim. 3. v. 16.* kiknek szájok-által, magaszóllot az Isten; *Luc. 1. v. 20. ad Hebr. 1. v. 1.* Mert, a' Christus szavaként, †[2521] *Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus*. Azért, az ember nyelve ollyan vólt Isten kezében, mint az Iró-deák kezében a' penna; *[2522] *Lingua mea calamus Scribae*. és az Isteni jelenésből, úgy olvasták a' mit mondottak, mint ha könyvből nézték vólna; ••[2523] *Loquebatur* (Jeremias) *quasi legens, omnes sermones.* Innen vagyon a' Sz. Irásnak, csalatkozhatatlan, és tekélletes hitelre-mélto Szentsége, és oly tekélletes tisztasága; hogy abban semmi hiuság, vagy hamisság nem találtatik. Mert, a' Sz. Irás-által szóllo Istenben, sem hamisság, sem tudatlanság nem lehet. Azért, meg sem csalatkozhatik, és meg sem csalhat.[2524] Ez-okon írja nem egy helyen Szent *Agoston*; *[2525] hogy, midőn valamit ollyat találunk a' Sz. Irásban, mely nékünk alkalmatlannak látszik emberi okoskodás-szerént; nem szabad azt mondanunk, hogy ez hamis: hanem, azt kel mondanunk, hogy ezt mí nem értyük.

Ez azért a' Sz. Irás, magában oly böcsülletes, szent, és méltoságos, ha senki Isten szavának nem hinné-is, mint ha mindenektűl tiszteltetnék, és Isten Igéjének ismértetnék.[2526] Mert, a' Sz. Irás-által szóllo Istentűl, nem az emberek hitelétűl, vagy böcsüllésétűl, vagyon ennek méltosága. Mint a' Nap-keleti gyöngyöt, vagy gyemántot, nem a' Gyöngy-fűzö ítílete tészi böcsülletessé; hanem a' maga saját természeti. noha sokan ezt a' természetet meg nem ismérhetik külömben, hanem a' Gyöngy-fűzők bizonyság-tételéből.[2527] De, mivel az emberek tanuságára, és üdvösség nyerésére rendeltetet a' Sz. Irás; kívántatik, hogy bizonyos útunk és módunk légyen {328:} ennek ismerésében. mert e' nélkül, künnyen meg-csalatkoznánk, Szent Irás-gyanánt

[2521] † Matt. 10. v. 20.
[2522] * Psal. 44. v. 2.
[2523] •• Ier. 36. v. 18.
[2524] Vide fol. 91. et 320.
[2525] * Vide Augu: supra, fo. 177. Infra, li. 3. c. 12. ¶. 11.
[2526] Vide sup. f. 87 88.
[2527] Alias Similitudines habet Haye, in Apparatu Evangelico, c. 39.

hodogeus_j.indd 560 2025. 07. 21. 11:26:27

vévén a' mi nem Sz. Irás. Ez-okon mongyuk; hogy az *Ecclesiá*-nak csalatkozhatatlan tanu-bizonyság-tételéből ismérjük, mellyek a' Sz. Könyvek. mert (a' mint ezennel meg-mutatom,) ezen-kivűl, más bizonyos út nincsen, ezeknek tekélletes isméretire. Mellyet magok-is az Ujítók, sok habozás-után, nyilván tanítanak, imillyen ígékkel: †[2528] *Hominum respectu, sustinet Ecclesia Veritatem*. ‘‘[2529] *Ecclesiae autoritas, Isagoge est, qua praeparamur ad fidem Evangelii*. Nem-is adhatnak egyéb *Regulát*, melyből némely könyveket megvetnek, némellyeket bé-vésznek; hanem, hogy a' régi *Ecclesia*, amazokat nem ismérte, ezeket bé-vette.

Ebből ki-tetczik,[2530] mely hamissan vádol minket *Calvinus*, hogy a' Sz. Irás méltoságát, az *Ecclesiá*-túl mongyuk lenni:[2531] *Invaluit apud plerosque perniciosus error, Scripturae tantum inesse momenti, quantum illi Ecclesiae suffragiis conceditur; acsi DEI veritas, hominum arbitrio niteretur.* †[2532] *Ipsum DEI Verbum, Hierarchiae Romanae subjicere, nefaria impudentia non dubitant Papistae.* ‘‘[2533] *Subjiciunt DEI oracula hominum censurae, ut ideo rata sint, quia placent hominibus*. Ezek mind hazugságok: mert, senki közzűllünk ezeket nem mongya. söt azt hiszük, és taníttyuk, hogy magától Istentűl vagyon az ö szavának hitele, méltosága, és tekélletes böcsűllete: Hanem, az *Ecclesia* előnkbe adgya, és meg-ismérteti a' Méltoságot, mellyet Istentűl vet a' Sz. Irás: úgy hogy, a' *Calvinus* mondása-szerént, *Hominum respectu*;[2534] vagy, a' mint egyebek szóllanak, *quo ad nos*, mi-reánk-nézve, az *Ecclesia* ismérteti, mellyik Isten szava. Azért, minnyájan azt mongyuk, a' mit eléb *[2535] Szent *Agoston*-túl hallánk: *Ego Evangelio non crederem, nisi me Catholicae Ecclesiae commoveret autoritas*. mely mondásnak, győzhetetlen okát-is fel-jegyzők Szent *Agoston* szavaival.

[2528] † Supra, f. 151.
[2529] ‘‘ Supr. f. 88.
[2530] NOTA.
[2531] Calvin. l. 1. c. 7. num. 1.
[2532] † Cal. li. 4. c. 7. num. 30.
[2533] ‘‘ Lib. 4. ca. 9. num. 14.
[2534] Vide f. 87. 88.
[2535] * Sup. f. 94. 95.

hodogeus_j.indd 561 2025. 07. 21. 11:26:27

Azt kel azért eszünkbe vennünk; hogy, a' mely Könyvet, nem valami bizonytalan *Conjecturák*-kal, és gyanós vélekedéssel, hanem bizonyos, Isteni tanu-bizonyságon éppíttetet hittel, Isten Igéjének kel vallanunk, arrúl Három dolgot kel bizonyoson hinnünk:[2536] I. Hogy, a' ki azt a' Könyvet írta, abban Isten Lelke vólt akkor, mikor írta. Mert, ha *Salamon*, mikor a' bálványok-után szeleskedet; ha Sz. *Pál*, meg-térése elöt, írtak vólna, nem számlálnók Sz. Irás-közzé azokat az írásokat. II. Hogy, a' mely könyvet Sz. Irásnak vallunk, azt valóban azok a' Szent *Proféták*, *Apostolok*, *Evangelisták* írták, a' kik nevét viselik, és nem más valaki ö nevekre. Mert tudgyuk, hogy Sz. *Pál* nevével egyebek-is irkáltak: azért, jelt adot Sz. *Pál* a' *Thessaloníca*-bélieknek, †[2537] melyből az ö saját irásit meg-ismérhették. Eusebius*, lib. 6. Histor. c. 12.* említi a' Sz. *Péter* nevére íratot Evangeliomot. *Lib. 3. c. 25. vel 19.* a' Sz. *Barnabás* neve-alat költöttet. Szent Ambrús, *in cap. 1. Lucae*, írja; hogy látot Sz. *Tamás* nevére írot *Evangeliomot*. Gelasius, *Distinct. 15. Cap. Sancta Romana*. Sz. *Thadaeus*, *Mátyás*, *Péter*, *Jakab*, *Barnabás* nevével írot hamis *Evangeliomok*-rúl emlekezik. Es, hogy irásomat ne nyújcsam, *Joannes Haje*, *[2538] Tizen-kilencz *Evangeliomi* könyvet számlál a' Régiek irásiból, mellyek hamissan viselték az *Apostolok* nevét. III. Hogy az *Apostolok* írási, minden idegen tóldalék-, csáválás-, változás-nélkül, éppen úgy maradtak, mint elő-ször írattak.[2539] Mert, ha igaz vólna, a' mit nem {329:} régen *Manichaeus*-túl hallánk, hogy sokat írtak az *Apostoli* könyvekhez, mellyekben hírek sem vólt az *Apostolok*-nak: nem vólna bizonyos hitele Irásoknak. Valaki pedig kétessé tészi a' Sz. Irás méltoságát, az egész Keresztyén Hitnek fondamentomát ki-forgattya: *Titubabit enim fides, si Divinarum Scripturarum vallicet autoritas*.[2540]

Mivel azért, Keresztyén Hitűnk tanitásaból, és nem emberi gyanuságból, vagy okoskodásból, kel ismérnünk a' Sz. Könyveket; a' Keresztyén Hit pedig, Isten szaván fondáltatik: következik, hogy Istennek tanu-bizonyságán, és ki-jelentet Igéjén kel éppíttetni a' Sz. Könyvekrűl-valo igaz Vallásnak.

[2536] Tria scienda de quavis Sacra scriptura.
[2537] † 2.Thessa. 2. v. 2. c. 3. v. 17.
[2538] * Haje, Apparatu Evangel. c. 33.
[2539] Supr. f. 326.
[2540] August. l. 1. de Doctr. Christian. c. 30.

hodogeus_j.indd 562 2025. 07. 21. 11:26:28

Annak-okáért, az a' kérdés, Ki-által, és Mi módon jelentette-meg Isten, mely könyv és Irás Isten Igéje? Es, mikor emez, vagy amaz Könyv méltoságárúl támad viszsza-vonyás, Minémü úton mehessünk bizonyoson végére, hogy eme' könyvet a' Sz. Irás *Laistromá*-ba kel venni, amazt ki kel rekeszteni?[2541]

Tudom, hogy némellyek ezt a' Kérdést igen sajnállyák, és Sz. *Agostont* hozzák-elő, ki illyen-képpen szól: *Nec audiendos, si qui forte mihi dicerent, Unde scis, illos Libros, unius veri, et veracissimi DEI Spiritu esse humano generi traditos?*[2542] De bizonyos, hogy a' Keresztyénségben, hasznosb és szükségesb tudomány nem lehet annál, mint hogy bizonyoson ércsük, Honnan, és Mi módon tudhassuk, mellyek a' Sz. Könyvek. Mert, ha ennek bizonyoson végére nem megyünk, hanem csak gyanuságtól viseltetünk: Egy az, hogy bizonytalan lészen az egész Keresztyén Vallás: Más az, hogy a' kettő-közzűl eggyikét el nem kerűlhettyük; vagy hogy, a' mit Sz. Irás-gyanánt kellene böcsüllenünk, azt gyakran meg-vettyük: vagy hogy, a' mit meg-kellene vetnünk, azt Isten Igéje-gyanánt tisztellyük. mind kettőben pedig, nyilván-valo Lélek veszedelem forog. Sz. *Agoston* sem ellenkezik e' dologban: Mert ö-maga, nem csak elő-hozza, de egy-nehány helyen meg-fejti ezt a' kérdést: ugy-mint, *Libr. 32. contra Faustum, c. 21. Lib. 28. c. 2.* és azt mongya; hogy, Onnan tudgya ezt a' könyvet Sz. *Máthe* irásának: mert az *Ecclesiá*-nak kézről kézre adot tanítása, ezt tartya: *Istum librum credo esse Matthaei; quem ex illo tempore, quo Matthaeus ipse in carne vixit, non interrupta serie temporum, Ecclesia, certa connexionis successione, usque ad tempora ista perduxit.*[2543] Mi-képpen azért Szűz *Maria*, okossan kérdé az Angyalt, *Quomodo fiet istud?* a' Sidók pedig hitetlenűl mondák, *Quomodo potest hic nobis dare Carnem suam ad manducandum?* Azon-képpen, ezt az *Unde scis*-t, hitetlenűl kérdik vala a' *Manichaeusok*; bizonytalanná akarván ezzel tenni a' Sz. Irast, meg-vetvén az Anyaszentegyház tanu-bizonyságát. De, a' ki ezt a' végre kérdezi, hogy az Isten parancsolattyának eleget tégyen, mely azt kívánnya, *[2544] hogy

[2541] 1.Cor. 2. v. 4. 13. 2.Petr. 1. v. 17.
[2542] Augu. 6. Confess. c. 5.
[2543] Lib. 28. contr. Faustum, c. 2.
[2544] * Supra, f. 42. 43.

hodogeus_j.indd 563 2025. 07. 21. 11:26:28

okossan, és bizonyos tanuságoktúl viseltetvén hajollyunk a' Hitre, semmit ebben a' kérdésben nem vétkezik. A' *Manichaeusok* azért, Két dologban vétkeztek: Egyben, hogy magok tetczése-szerént, bé-vették, vagy meg-vetették a' Szent Könyveket. Másban, hogy semmit nem akartak hinni, valamit okossággal világoson által nem láthattak: *Fidem nobis ante rationem imperari dicebant: se autem, nullum premere ad Fidem, nisi prius discussa et enodata Veritate*.[2545] Azért, a' két okért kérdették, *Unde scis*? Eggyért, hogy az *Ecclesia* itíleti-ellen, meg-vethetnék azokat a' Könyveket, {330:} mellyek nékik nem tetczettek. Másért, hogy a' Sz. Könyvek isméretire, emberi okoskodásból vet *Demonstratiot* keresnének; mely mind kettő esztelenség. De, ha csak bizonyos tanút keresünk, melynek tanitásából csalatkozhatatlanúl meg-választhassuk a' Sz. Könyveket, abban semmit nem vétkezünk.

N°. 2. A' Sz. Könyvekben, sokat meg-vetnek az Ujítók.

Az Uj *Testamentom* könyveit, azon számban írják *Laistrom*-ban és *Canon*-ban a' *Calvinisták*, melyben a' *Catholicusok*; mint a' *Tigurina Confessio*-búl másut meg-hallyuk. Jóllehet *Calvinus*, magyarázván az Uj *Testamentom* könyveit, *[2546] a' Sz. *János* Második és Harmadik Levelét, el-húllattya, és magyarázattyát el-hadgya.

Luther, egy-nehány könyvet ki-hagyot az Uj *Testamentom*-ból. A' Sz. *Jakab* Levele, igyenesen azok-ellen íratot, kik a' Hitet Jó cselekedet-nélkül elégségesnek mondották: ‘‘[2547] *Epistola Petri, Joannis, Jacobi, Judae, contra eam maxime dirigitur opinionem, quae tunc fuerat exorta; ut adstruant, Fidem sine Operibus nihil prodesse*. Látván azért *Luther*, hogy az ö tanitását fel-fordíttya Sz. *Jakab*, azt kezdé irkálni; hogy ez a' Levél, nem *Apostoli* Lélekből származot; és ollyan mint egy Szalma-tekercs, a' Sz. *Pál* Leveleihez-képest: †[2548] *Hanc Epistolam non esse Apostolico spiritu dignam, multi*

[2545] Augu. to. 3. de Utilitat: Credendi, c. 1.
[2546] * In meo Exemplari, edito An. 1556. a Roberto Stephano.
[2547] ‘‘ Aug. tom. 4. De Fide et Operib. c. 14.
[2548] † De Captiv. Babyl. cap. De Extrema Unctione.

hodogeus_j.indd 564 2025. 07. 21. 11:26:28

probabiliter asserunt. ••[2549] *Epistola Jacobi, comparata Epistolis Pauli, vere Straminea est: quia nullum habet spiritum Evangelii.*

A' Sz. *János* Látásában, nyilván vagyon, hogy a' dücsöűlt Szentek a' Földiekről meg-emlekeznek: és nem csak a' gonoszokra boszszú-állást kérnek, de a' Szentek imádságit Isten-elöt bé-mutattyák. Nem tetczék ez *Luther*-nek: azért, *[2550] ezt sem szenvedé a' Sz. Könyvek-közöt.

Jodócus Coccius, *Tom. 1. Thesauri, Libro 6. art. 24. 26. 27.* a' *Lutheristák* irásiból béven meg-mutattya; hogy ők, a' Sidókhoz írt levelet, Szent *Péter* Második levelét, Sz. *János* Második és Harmadik levelét, az Irásnak bizonyos könyvei-közzé nem számlállyák.

Az Ó *Testamentom* könyveit, mind a' *Lutheristák*, mind a' *Calvinisták*, egy-aránt meg-dezmállyák; ki-rekesztvén a' Sz. Irás-közzűl, a' *Tobias*, *Judith*, *Baruch*, *Machabaeusok* könyveit, az *Ecclesiasticus*, és *Bőlcseségről* írt könyvekkel egyetemben. Azon-kivűl, egyéb Könyvek darabit el-metélik; mint meg-tetczik a' *Molnár*-túl ki-bocsáttatot Magyar *Bibliá*-ból.[2551]

N°. 3. A' Szent Könyveket, magokból meg nem ismérhetni.

Nem csuda, ha a' Sz. Könyvek bé-vételében tétováznak az Ujítók: mert semmi bizonyos módgyok nincsen azok meg-ismerésében, és ki-választásában. Sokan közzűllök azt mongyák; hogy, nem kel a' Sz. Irás-on-kivűl jelenségét keresni a' Sz. Irásnak: mert ezt, önnön-magából meg-ismérhetni. De ennek magyarázasában, külömbözés vagyon közöttök.

Először: Némellyek, a' Könyvek *Titulussá*-ból, vagy *Stylussá*-ból, és szava-járasának modgyából; vagy a' bennek foglalt dolgok igazságából, akarják a' Sz. Könyveket meg-ismérni.

De, a' mint eléb mondám, az *Apostolok*-idét kezdettek a' hamis Tanítók, *Apostolok* neve-alat híntegetni hamis Irásokat.[2552] Más az; hogy, noha

[2549] •• Refert Gretserus, ex Luthero, in Resolutione Epistolae Simonis Lithi.
[2550] * Luth. Praefat. in Apocal. An. 1522.
[2551] Calvi. li. 2. c. 5. n. 18. Lib. 3. c. 15. n. 4. Ecclesiasticum rejicit. Lib. 3. c. 5. n. 8. Machabaeos.
[2552] 2.Thessal. 2. v. 2.

hodogeus_j.indd 565 2025. 07. 21. 11:26:28

Luther a' Szent *Jakab* levele-elöt, az *Apostol* nevét látta, de a' *Titulus* el nem hitet-{331:}hette vélle, hogy *Apostoli* Levél légyen: úgy a' töb Irásoknak sem adhat elégséges hitelt, csak a' *Titulus*. Ennek-felette, ha a' Sz. Könyvek *Titulus*-sát Sz. Irásnak nem tartyuk, bizonyos hitelt nem szerezhet szívünkben. Ha pedig azt-is Sz. Irásnak vallyuk: úgy szolgál a' *Titulus*-ra, mint a' töb irásra az a' kérdés, Honnan tudhassuk bizonyoson, hogy ezt a' *Titulust* Isten íratta?

A' Sz. Irás *Stylussát* a' mi illeti, az sem szerezhet bizonyos hitelt. Mert, Egy az; hogy a' Sz. Irás könyvei-közöt, oly külömbözés vagyon a' *Stylus*-ban, mint egyéb Világi írásokban. Más az; hogy a' *Stylus*-ból külömben meg nem ismérhettyük az Sz. Könyveket, hanem-ha e' Két dologrúl bizonyosok lészünk: 1. Minémü *Stylus*-sal kel írnyia a' Szent Könyveket. 2. Hogy egyéb Világi könyvekben, a'hoz hasonló *Stylus*, vagy Szó-járás, nem találtatik. Ezeknek pedig csalatkozhatatlan isméretiben, micsoda bizonyos útat mutathassanak az Ujítók, nem látom. Mert, bár oly saját tulajdon *Stylussa* vólna-is a' Sz. Irásnak, mely egyéb irásokban nem találtatnék: ebből ki nem hozhatnók, hogy az ollyan *Stylus*, Istentűl eredet szózatot jelent. Es, ha eléb a' Sz. Irást meg nem ismérjük, soha végére nem mehetünk, minémü *Stylussá*-nak kel lenni a' Sz. Irásnak.

A' Sz. Irásban foglalt Igazság, sem tehet arrúl bizonyossá, hogy Isten szavai ezek. Mert a' Világi Bőlcsek irásiban, sok igazat találunk: de ezzel Sz. Irássá nem tészük az *Aristóteles Ethicá*-ját, vagy *Officia Ciceronis*, vagy *Moralia Plutarchi*. Más az, hogy a' Sz. Irásban foglalt mély dolgok nehéz-vólta-miat, nem künyű mindenüt az ö Igazságának ismerése; mint ez-után meg-hallyuk.

Masodszor: *Kemnitius* azt mongya; hogy az Uj *Testamentom*-ban, az *Apostolok* és *Evangelisták*, bizonyságokat állatnak az Ó *Testamentom*-ból. Azért, ezekből meg-ismérhetni az Ó *Testamentom* könyveit.[2553]

De ez sem elég: Mert csak az Ó *Testamentom*-ra szolgál: és fen marad az Uj *Testamentom* Könyveirűl-valo kérdés. De az Ó *Testamentom* könyveinek ismerésére sem elégséges: mert nem jút eszembe, hogy az Uj *Testamentom*-ban bizonyság vólna, az *Abdias*, *Sofonias*, *Esther*, *Ecclesiastes*, *Canticis*, *Threnis*, Elsö Királyi, Elsö és Második *Kronica*, könyvekből. Az sem igaz,

[2553] Chemnit. parte 1. Examinis Concilii Tridentini.

hodogeus_j.indd 566 2025. 07. 21. 11:26:28

hogy mind Szent Irás, a' mit bizonyságúl elő-hoz az Uj *Testamentom:* mert Szent *Pál*, az *Epiménides*, *Menander*, *Arátus* irásit, bizonyságúl támasztya, noha ezek nem Szent Irások.[2554] Végezetre, az Ó *Testamentom*-nak, nem hogy tellyes Könyveit, de egy *Caput*-tyát sem hozza egészen elő az Uj *Testamentom*: hanem, egy-nehány kevés igéjét; mellyel, a' könyvnek töb részeit, bizonyos hitelűvé nem teheti. De bár szám-szerént *Laistrom*-ban írná-is az Uj *Testamentom*, az Ó *Testamentom* könyveit; bár az Uj *Testamentom*-nak eggyik része, világoson bizonyságot tenne más részérűl; ugy-mint, mikor Sz. *Péter* bizonyságot tészen, hogy a' Szent *Pál* Leveleiben sok nehéz dolgok vannak:[2555] még-is fen marad ama' Két kérdés: I. Honnan tudod, hogy az Ó *Testamentom* Laistromát, vagy az Uj *Testamentom*-rúl-valo bizonyságot, *Apostol* írta; Sz. Lélek vezérléséből írta; és ezeket nem más valaki toszta a' Szent Irás-közzé? II. Mint tudod, hogy azok a' Bizonyságok, ezekre az Irásokra szolgálnak, mellyek most afféle *Titulus*-alat ke-{332:}zűnkben forognak; és nem más, hasonló *Titulus*-alat kőlt Irásokra? Ha ezeket újob Irásokkal bizonyíttyuk: vagy az, hogy, *Dabitur processus in infinitum*; vagy, ha véghetetlenűl eggyik Irást másikkal nem bizonyíthatni, kételen oly részre kel jutnunk, melynek más Irásban bizonysága nem találtatik. Es errűl kel meg-újíttatni az előbbi Kérdésnek; Honnan tudhattyuk ezt igazán Sz. Irásnak lenni?[2556]

Harmadszor: *Calvinus* azt írja; hogy, valamint a' világosságot a' setétségtűl, a' fejért a' feketétűl, magán meg-választhattyuk: úgy az Isten szava mingyárt ki-tetczik az idegen szótúl:[2557] *Quod rogant, Unde persuademur a DEO fluxisse, nisi ad Ecclesiae decretum confugiamus? perinde est, ac si quis roget, Unde discimus lucem discernere a tenebris, album a nigro, suave ab amaro? non enim obscuriorem veritatis suae sensum ultro Scriptura prae se fert, quam coloris sui, res albae ac nigrae; saporis, suaves et amarae.* †[2558] *Si puros oculos illuc afferimus, statim occurrit DEI Majestas, quae nos sibi parere cogat.*

[2554] Tit. 1. v. 12. 1.Cor. 15. v. 33. Acto. 17. v. 28.
[2555] 2.Petr. 3. v. 15.
[2556] NOTA.
[2557] Calv. li. 1. ca. 7. num. 2.
[2558] † num. 4.

hodogeus_j.indd 567 2025. 07. 21. 11:26:28

Ennek hiusága, abból ki-tetczik; hogy, midőn Isten két ízben szóllot vólna ‘‘[2559] *Gedeon*-nak, meg nem isméré *Gedeon* az Isten szavát, hanem jelt kívána, mellyel el-hitetné Isten hogy ö szól. *[2560] *Samuel*-nek háromszor szólla Isten: ö azt tudta, hogy *Heli* szól. Vallyon kinek szóllot Isten nyilvábban mint Szent *Pál*-nak? még-is azt kérdi, †[2561] *Quis es Domine?* Mikor Christus, és az *Apostolok* *[2562] az Isten Igéjét predikállották: mi az oka, hogy oly kevesen ismérték Isten Igéjének az ö szavokat, hanem, Csuda-tétellel kellet hitelt nyerni? Ha oly fényessen, maga világosságával meg-ismérteti magát a’ Sz. Irás, mely nyilván meg-választhatni a’ fényességet a’ setétségtűl: úgy nem kételkedhetik senki a’ Sz. Könyvek méltoságárúl, mint fényes nappal nem kételkedhetik a’ világosságrúl: azért, a’ *Törökök* és *Sidók*, csak fel-nyissák a’ *Bibliát*, ottan meg-ismérik hogy az Isten szava. melyben, láttyuk hogy semmi sincsen. Sőt, a’ *Primitiva Ecclesiá*-ban, vak-merőség-nélkül kételkedtek némely *Doktorok* sok könyvekrűl. Végezetre, ha magán-valo fényességéből akár-ki meg-ismérheti a’ Sz. Irást: kétség-nélkül az *Ecclesia*-is megismérheti. Es annyival bátorságosban ragaszkodhatunk az Anyaszentegyház isméretihez, menyivel erősseb igéreti vannak Istennek az *Ecclesia*-felől, hogy-sem akár-mely *Privatus* egy emberrűl.

N°. 4. Más úttyok sincs az Ujítóknak, a’ Sz. Könyvek meg-választásában.

Látván az Ujítók, hogy magán a’ Sz. Irásból, bizonyos isméretit nem vehetik a’ Sz. Könyveknek, külsö Bizonyságokat keresnek, mellyek tekélletes hitelt szerezhessenek ezeknek.

Először: *Calvinus* azt írja; hogy, Istennek titkos belsö tanitásából lehetünk bizonyosok, mellyek a’ Sz. Könyvek:[2563] *Praepostere faciunt, qui disputando contendunt solidam Scripturae fidem adstruere. Non ab humanis*

[2559] ‘‘ Iudic. 6. v. 17.
[2560] * 1.Reg. 3. v. 4.
[2561] † Actor. 9. v. 5.
[2562] Ioan. 10. v. 25. 37. ca. 15. v. 24.
[2563] Calv. li. 1. c. 7. n. 4. 5.

hodogeus_j.indd 568 2025. 07. 21. 11:26:28

rationibus, vel indiciis, vel conjecturis, petenda est haec persuasio, sed ab arcano testimonio Spiritus. †[2564] *Tum demum Scriptura satisfacit, ubi interiori Spiritus Sancti persuasione fundata fuerit ejus certitudo.*

Ez igen csekély gondolkodás. Mert, ha azzal meg-elégedhetünk, hogy, valakit lelkének belsö tanítása erre viszen, és ezen meg-nyúgottya: ezen úton, a' Török *Alcorán*, és a' Sidó *Thálmud*, hitelt nyerhet. Mivel {333:} azért, gyakran az Ördög ‘‘[2565] Angyallá tűnik, nem elég a' Hit dolgait belsö sugallásokon éppíteni: hanem, a' lelkeket meg kel probálni ha Istentűl vannak. mert, *[2566] *Qui cito credit, levis est corde*. és Szent *János* hagyása amaz; ••[2567] *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex DEO sint*. Azt keressük tehát, Micsoda próba-kőre kel vinni a' Sz. Könyvekrűl-valo sugallásokat? Ha ezt a' próbát, az Anyaszentegyház ítíletire bízzák az Ellenkezők, künyű az alkovás. Ha a' Sz. Irásra mutatnak: azt mondom; hogy, a' ki a' Sz. Iráson akarja meg-rostálni belsö indúlatit, annak eléb meg kel ismérni a' Sz. Irást. mellyet ha eléb meg-ismér, nincs szüksége belsö sugallásra, annak isméretire. Sőt ebből egy rút csavargó *Circulus* lenne, ha a' Sz. Irást belsö sugallásokkal ismérnők; és a' belsö sugallást, Sz. Irásból próbálnók Istenes sugallásnak.

Mint kellessék pedig a' Lelkeket meg-próbálni, eléb elégségesen megmondók. Ennek-felette; noha a' Hit Isten ajándéka, és, a' mint eléb mondók, Égben lakik a' ki a' szíveket taníttya: de azért, az igaz Hitet, külömben Isten belénk nem óltya, hanem külsö tanítás-által; *Rom. 10. v. 15.* Tehát, oly bizonyos külsö Taníto kívántatik a' Hithez, melynek tekélletes tanitásán meg-nyugodhassunk. Végezetre, ha egy akár-ki a' Keresztyének-közzűl, a' Léleknek belsö oktatasából meg-ismérheti a' Sz. Könyveket: kétség-nélkül, a' közönséges Anyaszentegyház-is meg-ismérheti: bátorságosb-is annak értelméhez ragaszkodni.[2568]

Masodszor: Némellyek azt vítattyák; hogy azokból a' Jelenségekből, mellyeket a' Sz. Irás Méltoságának isméretire nem régen elő-hozánk,

[2564] † Calv. l. 1. c. 8. num. 13.
[2565] ‘‘ 2.Cor. 11. v. 14. Ier. 23. v. 16.
[2566] * Eccli. 19. v. 4.
[2567] •• 1.Ioan. 4. v. 1.
[2568] Sup. f. 129. 130. Sup. f. 78.

hodogeus_j.indd 569 2025. 07. 21. 11:26:28

meg-ismérhetni, hogy Isten szava vagyon a' *Bibliá*-ban: Mert Isten ezt Csudákkal erőssítette: Jövendőllését bé-tellyesitette. *etc*.[2569]

De csak magán, ezen sem nyughatik-meg az ember: Mert, I. Azok a' Jelenségek, szám- és nevezet-szerént, minden Könyvekre, és sokkal inkáb külön-külön a' Könyvek minden részeire, nem szolgálnak. Azért, ha a' *Filémon*-hoz írt Levélről, vagy annak egy részéről kételkedés támadna, nem látom mint szabhatnák azokat a' Bizonyságokat, nevezet-szerént a'hoz a' Levélhez, vagy annak egy czikkelyéhez. Szép okosság vólna ha így okoskodnál: A' *Dániel*, *Isaias*, és töb Profeták jövendőllését, Isten bé-tellyesítette: Tehát a' *Filémon*-hoz íratot Levél, Isten Igéje. II. Bár úgy vólna-is, hogy azokból a' Jelenségekből meg-bizonyodnék, hogy azok a' Könyvek, mellyek a' tűzben meg nem égtek; mellyekért a' *Mártirok* halált szenvedtek, *etc.* szent Könyvek vóltak: mindazáltal, az Anyaszentegyház tanítása-nélkül, sem azt nem tudhattyuk, hogy, a' mely Könyvek most nállunk vannak, azok erőssíttettek Csudákkal, és Vér-ontással; sem hogy azok az Irások, oly tisztán, és éppen maradtak, mint akkor vóltak, mikor Csudákkal és Vérrel pecsételtettek. III. Ezek a' Jelenségek, az Anyaszentegyház *Tradició*-ján, és Bizonyság-tételén fondáltatnak; ugy-mint, hogy illyen Csudák lettek, illyen *Martirom*-ságok történtek, *etc.* Azért, ha a' fondamentom gyarló, a' rajta éppitet Jelenségek sem állandók. Es bizonyára, ha azok a' Sz. Irás méltóságára elő-hozot Jelenségek, hitelt szerezhetnek a' Sz. Irásnak, az Anyaszentegyháznak-is hitelt adhatnak: mivel hasonló Jelenséggel erőssíttetet az ö méltosága; mint ez-után meg-hallyuk.

{334:} Harmadszor: A' sok tétovázo kerengések-után, útra térnek az Ellenkezők: és meg-vallyák; hogy a' régi Sz. Atyák, és a' közönséges *Ecclesia* tanitásából kel meg-tanúlni, mellyek a' Szent Könyvek. mivel, csak hírrel sem hallották vólna hogy az *Apostolok* valamit írtak, és hogy nevezet-szerént ezeket a' Könyveket írták, ha ezt a' régi *Doktorok*, és az *Ecclesia*, eleikbe nem adná. Azért, meg-vetik azokat a' Könyveket, mellyeket a' régi *Ecclesia* nem javallot, ugy-mint a' Sz. *Péter*, Sz. *Barnabás*, és egyebek nevére íratot *Evangeliomokat*: tisztelik azokat, mellyeket az *Ecclesia* hiteleseknek tartot. Hallyad Calvinust: *Quaerunt, Quis nos certiores fecerit, a Moyse et*

[2569] Sup. f. 319. 320.

hodogeus_j.indd 570 2025. 07. 21. 11:26:28

Prophetis haec fuisse scripta, quae sub eorum nominibus leguntur? Certo certius est, ipsorum scripta non aliter pervenisse ad posteros, quam de manu in manum, ut ita loquar, perpetua annorum serie a Patribus TRADITA: qui partim loquentes audierant, partim recenti memoria discebant ab auditoribus, fuisse ita loquutos.[2570] Azt-is hallók ez-elöt †[2571] *Calvinus*-túl; hogy, Emberekre-nézve, az *Ecclesia* tartya az Igazságot: mert ez őrzi, és a' következőkre szállíttya. Másut, ‘‘[2572] gyakran az *Ecclesia* tanitásához kötelezi az embereket. Kemnicius sem külömben szól: *[2573] *Ubi non possunt proferri certissima documenta primitivae Ecclesiae, ex testificationibus Veterum, qui non longe post Apostolorum tempora vixerunt, Libros illos fuisse sine contradictione et dubitatione pro legitimis acceptos; non valent ulla humana Decreta*. Végezetre; *Hunnius* imigyen szól: †[2574] *Quod Epistola ad Romanos sit Pauli, habemus ex Ecclesiae primitivae testimonio.* Hasonló szavait hallók ez-elöt ••[2575] Melanchton-nak.

Mí-nállunk, az Anyaszentegyház szavának, és az Atyák egyenlő tanitásának, tekélletes hitele vagyon. De, ha az Uj Tudományok fel-vetet fondamentomival, ellenkezni nem akarnak az El-szakadtak, semmi bátorságos bizonyságot nem vehetnek ezekből. Mert a' *Páterek* egyenlő értelmét, a' Sz. Gyölekezetek Végezését, sőt az egész *Ecclesia Consensussát*, ‘‘[2576] egyéb dolgokban férgesnek, és hitelre nem-méltónak ítílik: azért bátran hirdetik, hogy gyakran el-tévelyedtek minnyájan a' Régiek. Ennek-felette, körmösön vítattyák; *[2577] hogy, Semmit nem kel hinnünk, a' mit Sz. Irásban világoson nem találunk: azért, ez ugyan *Generalis Regula* nállok; hogy, Csak akkor, és annyiban kel az Atyák, *Conciliomok*, *Ecclesia* szavát bé-venni, a' menyíben eggyeznek a' Sz. Irással. Mely dologrúl így szól a' *Helveciai* Confessio: *Non aspernamur Sanctorum Patrum interpretationes, nec reprobamus eorum disputationes, ac tractatus*

[2570] Calv. li. 1. c. 8. num. 9.
[2571] † Sup. f. 151.
[2572] ‘‘ Vide infra, l. 8. c. 3. ¶. 1.
[2573] * Chemnit. Exam. Concilii Trident. Sess. 4.
[2574] † Colloq. Ratisbon. Sess. 11.
[2575] •• Supr. f. 88.
[2576] ‘‘ Vide supr. f. 93. 94. 155. 156.
[2577] * Supr. f. 93.

hodogeus_j.indd 571 2025. 07. 21. 11:26:28

rerum sacrarum, cum Scripturis consentientes: a quibus tamen recedimus, quando aliena a Scripturis, aut his contraria, adferre deprehenduntur. Eodem in ordine collocamus Conciliorum definitiones.[2578] Ez így lévén, az *Ecclesiá*-túl, és a' Sz. Atyáktúl, végére nem mehetnek a' Sz. Irás könyveinek. Mert, a' mit a' Szent Könyvekrűl mondanak az Atyák és az *Ecclesia*, azt a' Sz. Irásban fel nem talállyák: tudni illik, hogy ezt a' Könyvet, bé kel venni; amazt, meg kel vetni. Tehát, ebben nem követhetik bátorságoson az *Ecclesia* és *Doktorok* szavát. mivel meg-csalatkozhatnak azokban, a' mirűl nyilván-valo írás nincsen. Azért, ha efféle dologban el-tévelyedhetik az *Ecclesia:* az ö szava- és tanítása-után, oly hittel, és fondamentommal hihetik az Uj Tanítók Isten ígéjének a' *Bibliát*, miném̃ővel az *Alcorántt* Isten könyvének vallyák a' *Törökök*.[2579] Ugyan-is, az Uj Tanítók, {335:} csak annyi hitelt adnak az *Ecclesiá*-nak, és a' *Páterek*-nek, menyit *Mahomet*-nek, vagy a' Sidó *Sinagogá*-nak, vagy a' Pokol-béli Ördögnek; kikrűl ugyan azont hiszik, a' mit a' Sz. *Doktorok*-rúl, és *Ecclesiá*-rúl: tudni illik; hogy el-tévelyedhetnek; el-is tévelyednek: de, a' menyíben *Mahomet*, vagy a' *Sidók*, és az *Eördögök*, eggyeznek a' Sz. Irással, annyíban javallyák, és böcsüllik az ö tanításokat.

Azt sem okoson cselekeszik az Ujítók, hogy csak a' Régi *Ecclesiá*-ra, és régi *Doktorok*-ra mutatnak, ki akarván rekeszteni a' mostani *Ecclesia* tanubizonyságát.[2580] Mert, I. Azt kérdem tőllök; Honnan tudgyák a' Régi *Ecclesia* értelmét, ha a' mostani *Ecclesia* tanitásából nem tudgyák a' Régiek irásit? Ha pedig a' mostani *Ecclesia* tanitását bé-vészik, midőn előnkbe adgya hogy ezt tanította a' Régi *Ecclesia*; ez a' *Cyprianus*, *Cyrillus*, *Nazianzénus*, saját, tulajdon, és meg nem vesztegetet könyve; ez a' *Nicaenum Conciliom* végezése: miért nem kel elő-venni Bizonyság-tételét, midőn azt mongya, hogy ez Szent *Pál* irása; amaz, Szent *Péter* könyve? Ha ebben meg-csalatkozhatik, miért nem amabban, mely nem oly szükséges dolog? II. Az Anyaszentegyház csalatkozhatatlan tanításárul-való ígéretek, mellyekért tartozunk a' régi *Ecclesiá*-nak hitelt adni, úgy illetik a' mostani *Ecclesiát*, mint a' Régit: mert Isten, annak az *Ecclesiá*-nak tet ígéreteket, melyrűl azt mondotta; hogy, Világ

[2578] Confess. Helvetic. c. 2.

[2579] NB.

[2580] Vide infr. li. 9. c. 2. ¶. 5. n. 1. in fine.

hodogeus_j.indd 572 2025. 07. 21. 11:26:28

végéig meg-marad. III. Ha csak a' *Primitiva*, és *antiquissima Ecclesia* Tanubizonyságából kel a' Sz. Könyveket meg-ismérnünk, a' mint *Kemnitius* akarja: mutasson az *Apostolok*-után, Elsö *Saeculum*-ban tűndöklő *Doktorok*-közzűl eggyet, kinek irásában, a' Sz. Könyvek *Laistroma* foglaltatnék. Nem hogy ezt cselekedhetné, de, nem tudom, ha nevezhet az Első *Saeculum*-ban csak egy *Doktort*, a' kinek irását bé-venné. mert *Cletus*, *Anaclétus*, *Clemens*, *Dionísius*, *Ignatius* irásit, fattyú, és meg-vesztegetet irásoknak tartyák az Ujítók. A' Második *Saeculum*-ban sem találok egy Szent Atyát, kinek irásában a' Sz. Könyvek Laistroma vólna: hanem Eusebius, *Libr. 4. cap. 26. alias 25.* említi *Melitó*-nak az Ó *Testamentom* könyveirűl-valo jegyzésit. Azért *Origenes*-ig, a' ki Urunk születése-után, *226.* esztendőben élt, nem aránylom hogy valakinek irásában találtatnék, az Ó, és Uj *Testamentom* könyveinek Laistroma.[2581]

Ezekből ki-tetczik, hogy az Uj Tanítók dolga, csak habozás; és ö-nállok bizonyos mód nincs, a' Szent Irás könyveinek ismerésében: azért kétessé teszik a' Szent Irás méltoságát, melynek igaz Laistromát nem tudhattyák. Melyből, künnyen ki-sül amaz *Atheismus*, mellyet magok szavaiból hallánk eléb, hogy regnál közöttök.[2582]

N°. 5. Az Ecclesia tanitásából kel a' Szent Könyveket meg-ismérnünk.

Künyű szép, és bizonyos módunk vagyon nékünk, a' Sz. Irás Könyveinek, és egyéb *Articulusok*-nak bizonyos isméretiben. Melynek meg-értésére, Két dolgot kel fondamentomúl vetnünk;

Először: Hitünk gyökere, ebben a' Két dologban ál: I. Hogy Isten, igazmondó; és az ö szavában, hamisság és hazugság nem lehet. II. Hogy a' mit mí hiszünk, azt az Isten mondotta és jelentette. Az Elsö dologban, nincs akadék: mert emberi okossággal-is által-értyük, hogy a' végetlen Bőlcseség, és Jóság, meg sem csalatkozhatik, meg sem csalhat; a' mint Sz. {336:} *Pál* írja: *Impossibile est mentiri DEUM; Ad Hebraeos, cap. 6. v. 18.* A' Másik dologbúl, támad minden akadék. Mert a' Hitnek nem lehet tekélletes erőssége, ha bizonyos mód nem

[2581] Non tantum a veteri, sed a moderna Ecclesia discendum, qui sint Libri Sacri.
[2582] Supra, f. 105. 106.

hodogeus_j.indd 573 2025. 07. 21. 11:26:28

adatik, mellyen meg-ismérjük bátorságoson, hogy Hitünk tanításit Isten mondotta. Es, mivel nékünk most Isten nyilván nem szól magán, mint a' *Sidók*-nak a' pusztában, midőn ki-adá a' Törvényt; vagy az *Apostolok*-nak; vagy Szent *Pál*-nak: másunnan kel bizonyoson meg-tanúlnunk, hogy Isten adgya előnkbe, és ö szavai azok, a' mellyeket Szent Irásnak hiszünk.[2583] Meg-bizonyítók pedig, hogy csak magából, a' Sz. Irás szava-járasából, vagy a' magunk tetczéséből, ki nem kerekedik a' Szent Irásrúl-valo tekélletes isméret: Tehát szükséges, hogy más fondamentomot keressünk, mellyen épüllyön Hitűnk; és bátorságossá tétessünk, hogy Isten mondása, valamit a' Szent Könyvekrűl, és egyéb Ágazatokrúl hiszünk.

Másodszor: Fondamentomúl kel vetnünk, a' mit ez-után béven meg-bizonyítunk; hogy az *Ecclesia* szava és tanítása, bizonyos hitelt szerezhet: mivel Isten ö-maga az *Ecclesiá*-hoz igazít, hogy annak szavát és tanitását kövessük: bizonyossá-is tészen, hogy az *Ecclesia* meg nem csalatkozik tanitásában, és tévelygésbe nem eshetik.[2584] Ebből világoson következik; hogy oly bátran hihetünk az *Ecclesiá*-nak, mint az *Apostolok*-nak: mert az *Apostolok*-nak sem szerzet hitelt egyéb, hanem a' Christus ígéreti, hogy Véllek lészen, és őket minden Igazságra vezérli. Azért, nem csak †[2585] a' régi Szentek, de az *[2586] Ujítók-is azt mongyák; hogy, veszedelmesb dolog annál nincsen, mint ha az *Ecclesia* tanitásától el-szakadunk: mert így Christust, és az *Apostolokat* kárhoztattyuk; kik ugyan Hitünk Agazattyában írták, hogy Hiszük a' Szent *Ecclesiát*.

Ezeket fondamentomúl vetvén: Azt mongyuk; hogy a' Sz. Könyveket, az *Ecclesia* tanitásából kel vennünk, és ismérnünk. Mert jóllehet, a' honnan eredete vagyon a' Szent Irásnak, onnan vagyon méltosága, és csalatkozhatatlan Igazsága; tudni illik, Istentűl, ki a' Szent Irás-által szóllot: de azért, nékünk az *Ecclesia* adgya előnkbe, mely Könyveknek eredete légyen Istentűl.

Bizonyíttyuk ezt: I. Az Anyaszentegyház csalatkozhatatlan Igazságából. Mert, Attúl bizonyos tanuságot vehetünk, mind a' Sz. Könyvekrűl, mind egyéb

[2583] Exod. 20. v. 22. Galat. 1. v. 12.
[2584] Vide August. supr. f. 109. 110.
[2585] † Supra, f. 108. 109.
[2586] * Supra, f. 110. Infra, li. 8. c. 3. ¶. 1.

hodogeus_j.indd 574 2025. 07. 21. 11:26:28

Articulusok-rúl, a' kirűl bizonyosok vagyunk, hogy, fondamentoma lévén az Igazságnak, meg nem csalathatik. De az *Ecclesia*, Oszlopa, és Erőssége az Igazságnak, ugy-mond Sz. *Pál*; és, a' Christus mondása-szerént, a' Pokol erőt nem vehet ő-rajta.[2587] Tehát, az *Ecclesiá*-túl bizonyoson vehettyük a' Sz. Könyveket. II. Meg-bizonyítók nem régen, hogy az Anyaszentegyház tanitásán-kivűl, egyéb útat és módot nem találhatni, mellyen bizonyos isméretire juthassunk a' Sz. Könyveknek. Azért, vagy az *Ecclesia* szavához, tanitásához, *Tradiciojá*-hoz, kel ragaszkodnunk; vagy mindenkor bizonytalanok lészünk a' Szent Könyvekrűl. III. A' régi Szent Atyák egyenlő értelme, ezent bizonyíttya. Mert Sz. Agoston, *Contra Epist. Fundamenti, cap. 5.* nyilván írja; †[2588] hogy ö az *Evangeliom*-nak nem hinne, ha az Anyaszentegyház méltosága erre nem vezérlené. Azért, hogy a' Szent *Máthe Evangeliomát* bé-vészi, azt adgya okúl, {337:} mert az *Ecclesia* adgya eleibe; mint nem régen *[2589] hallók, *ex Libr. 28. contra Faust. c. 2.* Másut imigyen szól: †[2590] *Autoritas veracium Scripturarum a Patribus usque ad nos, certissima successione pervenit.* ‘‘[2591] *Actibus Apostolorum necesse est me credere, si credo Evangelio: quoniam utramque Scripturam similiter mihi Catholica commendat autoritas.* ••[2592] *Autoritas Veteris et Novi Testamenti, Apostolorum confirmata temporibus, per successiones Episcoporum, et propagationes Ecclesiarum, tamquam in sede quadam sublimiter constituta est.* *[2593] *Non sine causa, tam salubri vigilantia Canon Ecclesiasticus constitutus est, ad quem certi Prophetarum et Apostolorum libri pertineant.* Orígenes ezen dologrúl, így ír: †[2594] *Traditione de Quatuor Evangeliis accepi, quae sola sine contradictione, in Universa, quae sub caelo est DEI Ecclesia, recipiuntur.* Eusebius pedig, *lib. 3. hist. c. 25. alias 19.* ezt írja: *Horum Catalogum fecimus, ut discernamus inter ea scripta, quae secundum Ecclesiae traditionem, vera, non ficta sunt.* Midőn valamely

[2587] 1.Tim. 3. v. 15.
[2588] † Supra, f. 94. 95.
[2589] * Sup. f. 329.
[2590] † August. 15. Civit. c. 23.
[2591] ‘‘ Contr. Epi. Fundamen. c. 5.
[2592] •• Lib. 11. cont. Faust. cap. 5.
[2593] * Libr. 2. cont. Crescon. c. 32.
[2594] † Apud Euseb. 6. Hist. ca. 25. alias 19.

hodogeus_j.indd 575 2025. 07. 21. 11:26:28

könyvet meg-vetnek a' *Doktorok*, azt adgyák okúl: *Has Scripturas Canon Ecclesiasticus non recipit*; hogy az *Ecclesia* ezt bé nem vészi. De mi szükség Sz. *Agostonon*-kivűl több *Doktorokat* elő-hozni,[2595] holot maga *Calvinus* ••[2596] taníttya; hogy Sz. *Agoston*-túl kel igazat tanúlni; mivel ö idejéig, nem let változás az *Apostoli* igaz Tudományban? IV. Ezen igazság, ki-tetczik az Ellenkezők tanitásából. Mert ez-elöt, a' *Calvinus*, *Kemnicius*, *Melanchton*, *Hunnius* szavait hallók; hogy a' régi Sz. Atyák, és az *Ecclesia* tanitásából tudgyuk, mellyek a' Szent Könyvek.[2597] Ennek pedig a' *Tradició*-nak, mely méltán, hiteles méltoság adassék, ez-elöt †[2598] a' régi Szentek szavaiból meg-mutatók. Hallyuk, mely szépen bizonyíttya *Hunnius*, hogy a' Sz. Irás könyveirűl-valo *Tradició*-ban, az *Ecclesia* meg nem csalatkozhatik: *Quamvis nos, qui jam vivimus, scripta Testamenti Novi non accipimus ex ipsis Apostolorum manibus: accepimus tamen ea a nobis proximis, et hi a suis proximis Majoribus, qui et retro a suis acceperunt; donec continua serie ascendendo, perveniatur ad eos qui Apostolos viderunt, audierunt haec ab ipsis praedicata, conscripta, edita; et Ecclesiae DEI, tamquam depositum sanae doctrinae, fideique normam, esse relicta. Quis obsecro hic potest esse dolus? quae fraus? quae impostura? aut quae etiam incertitudo? Si vel hi, vel illi proximi Majores, non accepissent ea a suis Majoribus, sed finxissent se accipere, cum essent ipsi ea commenti: an putas ejus temporis homines, nil nisi truncos et stipites futuros fuisse, qui hanc palpabilem, et universis sensibus obviam imposturam non observassent? Et si omnino haec Evangelistarum et Apostolorum scripta, haecque universa Christianorum Religio, aliunde quam a CHRISTO profecta, et ab aliis quam Apostolis consignata literis fuisset: dubium tamen non est, quin, si quis confinxisset alius, haec tanta res, ad omnem posteritatis memoriam, adminiculo Historiae transmissa fuisset: quisnam esset ille, qui tantam, tam mirandam, tam insperatam, tam inauditam Sacrorum mutationem, Orbi terrarum intulisset; qui reliquis omnibus cultibus abrogatis, novam constituisset Religionem; et quasi novum mundum, destructo veteri, condidisset? Hoc certe, vel ipse*

[2595] Aug. 22. contra Faust. c. 79.
[2596] Supra, f. 157. et 186.
[2597] Supra, f. 334.
[2598] † Supra, 154.

hodogeus_j.indd 576 2025. 07. 21. 11:26:28

Autor posteris fuerat transmissurus, aut alii Historici rem tantam neutiquam reticuissent. Etenim cum Historiographi, omnium temporum res gestas, longe etiam vilioris momenti, literis mandarint, accurate singulis annotatis circumstantiis: quomodo, rogo, tantam mutationem totius mundi, quanto post homines natos nulla unquam extitisset, aeterno silentio sic praeteriissent, ut ne unus quidem {338:}*ex omnibus, leviter vel attingeret saltem? Quidni exquisito studio fuissent exposituri, Quis? quibus praesidiis adjutus? quo item modo? quo tempore? quo progressu et successu, insignem istam mutationem Cultuum Sacrorum introduxerit? quibus argumentis et rationibus, Doctrinam novam, cunctisque inauditam saeculis, persuadere potuerit tot Populis, et tam variarum linguarum, diversarum Legum ac statutorum, distinctorum Imperiorum, contrariorum ingeniorum, discrepantium morum, disjunctissimarum consuetudinum hominibus atque gentibus, ut damnata Religione Majorum avita, novam reciperent? etc*.[2599] Szebben, és erőssebben, én sem bizonyíthatnám az *Ecclesia Tradicióí* méltóságát. Mely bizonyság, egyedűl elégséges, az egész *Lutherista*-ságnak földhöz-verésére.

N°. 6. Az Ujítók Ellen-vetési meg-fejtetnek.

A' magyarázot Igazság-ellen, azt vetik az Ujítók;

Először: Ha a' Sz. Irást az Anyaszentegyház tanu-bizonysága ismérteti velünk: következik, hogy az *Ecclesia* fellyeb-való, és böcsülletesb a' Sz. Irásnál, ö-tőlle vévén hitelre-való méltóságot.

Felelet. A' hitelre-valo méltóságot a' mi illeti, abban egy csepnyíre sem fellyeb-való az *Ecclesia* a' Sz. Irásnál: mert mind a' kettőnek Istentűl vagyon hiteles méltósága. mivel azon Isten szól a' Sz. Irás-, és az *Ecclesia*-által. Miképpen azért a' Christus Csuda-tételi, nem vóltak méltóbbak hitelre a' Christus szavainál: de, mint-hogy nyilvábban ismérhették az emberek a' Christus csudáit, hogy-sem szavainak igazságát, Csuda-tételekkel hitette-el tanitását; és, a' mint maga mongya, *Joan. 15. v. 24.* vétek-nélkül lettek vólna a' Sidók, ha Csuda-tételekkel nem erőssítette vólna szavát: Azon-képpen,

[2599] Hunnius, art. de Majestate Scripturae, Argum. 14.

hodogeus_j.indd 577 2025. 07. 21. 11:26:28

ha a' Sz. Irás méltoságát, az *Ecclesia* tanu-bizonysága előnkbe nem adná, nem tudhatnók mellyik Irásban légyen az Isteni szózat. Ha azért Keresztelő *János*, az *Apostolok*, és az Urunk cselekedeti, azzal fellyeb-valók nem vóltak Christusnál, hogy ők bizonyságot tettek Christusrúl, és meg-ismértették őtet; *Vos misistis ad Joannem, et testimonium perhibuit veritati; Joan. 5. v. 33. Paracletus testimonium perhibebit de me, et vos testimonium perhibebitis; Joan. 15. v. 27. Opera quae ego facio, testimonium perhibent de me; Joan. 5. v. 36:* az *Ecclesia* sem tétetik azzal fellyeb-valóvá a' Sz. Irásnál, hogy errűl bizonyságot tészen.[2600]

Masodszor: Ha az Isten szavát az *Ecclesia* ismérteti velünk: következik, hogy a' mí Hitünk Embereken fondáltatik, mivel az *Ecclesia* Emberekből ál.

Felelet. A' kik a' Sz. Irást írták, Emberek vóltak: de, mivel az ö Irásoknak nem azért hiszünk hogy Emberek vóltak, hanem, hogy a' Szent Lélek Istentűl úgy vezéreltettek, hogy az Igazság czéllyából ki ne lépnének: Azon-képpen, az *Ecclesia* szavának hiszünk, nem azért, hogy Emberek a' kik az *Ecclesiá*-ban vannak, hanem azért, hogy a' Christus ígéreti-szerént, az *Ecclesia* Sz. Lélektűl vezettetik minden Igazságra. Azért, a' mely Sz. Lélek szóllot Sz. *Pál*-ban, azon Sz. Lélek szól az *Ecclesia*-által. Es méltán azt mondhattya az *Ecclesia*, a' mit Sz. *Pál* monda: *An experimentum quaeritis ejus, qui in me loquitur CHRISTUS? Qui haec spernit, non hominem spernit, sed DEUM*.[2601] Ezen feleletet adgya Calvinus, *lib. 1. c. 9. n. 2*. azoknak, kik {339:} azt vítattyák, hogy nem mélto, az Emberektűl íratot bötű-alá vetni az Isteni Tudományt.

Harmadszor: A' Sz. Iráson éppíttetik az *Ecclesia:* Tehát, eléb kel a' Sz. Irás méltoságának ki-tudódni; *Ecclesiam praecessit ejus* (Scripturae) *approbatio, sine qua nunquam Ecclesia ipsa extitisset*.[2602] Azért azt vítattyák az Ujítók; hogy mí, kerengő bizonyítással, az *Ecclesia* méltoságát Sz. Irással állattyuk: Viszont a' Sz. Irást, az *Ecclesia* méltoságával erőssíttyük.

Felelet. Isten szaván éppíttetik az *Ecclesia:* de csak írot szaván nem éppíttetik. Mert *Moyses*-elöt Irás nem vólt, vólt *Ecclesia*. Christus,

[2600] Ecclesia dignior ea parte Scripturis: Quia Christus pro Eclesia est mortuus, non pro Scriptura: Et Scriptura, data ad serviendum Ecclesiae.

[2601] 2.Cor. 13. v. 3. 1.Thess. 4. v. 8.

[2602] Calv. li. 1. c. 7. num. 2.

hodogeus_j.indd 578 2025. 07. 21. 11:26:29

és az *Apostolok* predikállása-kor, az Uj *Testamentom Ecclesiá*-ja fel-állatot, minek-elötte †[2603] az *Evangeliom*, és az *Apostoli* Levelek íratnának: Meg-is jelenti a' Sz. Irás, miképpen fondáltatot az *Ecclesia* az *Apostolok*-által: ‘‘[2604] *Praedicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis*. Eleven Predikállások-, és Csuda-tételek-által győjtötte Christus, és az *Apostolok* az *Ecclesiát:* és az-után írattak a' Sz. Könyvek. Azért, így szól Szent *Agoston* Urúnkrúl: *Miraculis conciliavit autoritatem, autoritate meruit fidem, fide convertit multitudinem, multitudine obtinuit vetustatem, vetustate roboravit Religionem*.[2605]

Midőn Eretnekekkel viaskodunk, az *Ecclesiát* Sz. Irásból bizonyíttyuk, *Ad hominem; ex concessis*; mivel ezek a' Sz. Irásnak hitelt adnak: szinte mint a' Sidók-ellen, az Ó *Testamentom*-ból harczolunk, melynek ők helyt adnak. De midőn oly emberekkel vagyon igyünk, kik a' Sz. Irásnak helyt nem adnak, úgy nem bizonyíttyuk ezek-ellen az *Ecclesiát* a' Sz. Irásból, mint a' *Sidók*-ellen nem bizonyítunk az Uj *Testamentom*-ból: hanem, elsőben a' Christus *Ecclesia*-jának méltoságát, azokkal a' hihető Jelenségekkel állattyuk, mellyeket a' Második könyvben elő-szamlálánk.[2606]

Negyedszer: Azt írja Sz. *Pál*; hogy a' Lelki ember mindeneket meg-ítíl; *Spiritualis judicat omnia:*[2607] Tehát a' Sz. Irást-is meg-választhattya.

Felelet. A' *Libertinusok*, hasonló *Argumentom*-mal, az egész Sz. Irást meg akarták vetni. De jól mongya *Calvinus*; hogy a' Lelki ember, tartozik mindent jól meg-ítílni, és visgálni: de azzal-is tartozik, hogy ítíletiben, azt a' bizonyos *Regulát* és *lineát* kövesse, mellyet a' Sz. Lélek ö-eleibe adot.[2608] Ez pedig az *Ecclesia* tanítása, melyhez kötelez Isten mindeneket; úgy annyíra, hogy az *Ecclesia* azt mondhattya: *[2609] *Qui novit DEUM, audit nos: qui non est ex DEO, non audit nos. In hoc cognoscimus Spiritum Veritatis, et Spiritum Erroris*.

[2603] † Vide infra, l. 6. cap. 2. ¶. 1. Et l. 8. c. 6. ¶. 1.
[2604] ‘‘ Marc. 16. v. 20.
[2605] Vide infr. li. 8. c. 6. ¶. 3. n. 3.
[2606] Vide sup. f. 43. 44. 87. 88.
[2607] 1.Cor. 2. v. 15.
[2608] Calv. li. 1. ca. 9. num. 1.
[2609] * Ioan. 4. v. 6.

hodogeus_j.indd 579 2025. 07. 21. 11:26:29

Nº. 7. Az Ecclesiának a' Sz. Könyvekrül-valo Tradiciója.

Ha a' *Primitiva Ecclesiá*-ra fel nem vihetnők-is a' Szent Könyvekrűl-valo *Tradiciót*, elégségesen meg-ismérhetnők a' Szent Könyveket; mihelyt megmutatnók, hogy valamely üdőben, ugy-mint Sz. *Agoston*- vagy *Gelasius*-idét, az egész Keresztyén világ, ezeket a' Könyveket Isten Igéjének hitte és ismérte. mert abban hamisság nem lehet, a' mit valamely üdő-jártában az egész Keresztyén *Ecclesia* vallot. De hálá Istennek, ezt a' *Tradíciót* meszszeb felvihettyük, hogy-sem az Ellenkezők akarnák.

Azért a' Tridentomi *Conciliom, Sessione 4* rend-szerént, az O *Testamentom*-nak, Negyven-négy könyvét; az Uj *Testamentom*-nak, Huszon-hét könyvét, vallya Szent Irásnak.[2610]

{340:} Száz esztendővel az-elöt, a' Florentinum *Conciliom*, ugyan azon számban foglallya a' Sz. Könyveket; a' mint fel-jegyzi *Bartholomaeus* Caranza, *in Summa Conciliorum*.[2611]

A' *Florentínum Concíliom*-elöt, Nyólcz-száz esztendővel, Sz. Isidórus, *Libro 6. Etymologiarum, cap. 1.* az *Ecclesiá*-nak egyenlő vallásából, ugyanazon Könyveket írja a' Sz. *Laistrom*-ban.[2612] Es, minek-utánna elő-számlálta vólna az Ó *Testamentom* könyveit, mellyeket a' Sidók bé-vésznek, ezt veti utánna: *Quartus ordo apud nos Veteris Testamenti, eorum Librorum, qui in Canone Hebraeorum non sunt, Sapientia, Ecclesiasticus, Tobias, Judith, Machabaeorum; quos licet Hebraei inter Apocrypha locarint, Ecclesia tamen Christi, inter Divinos libros honorat, et praedicat*. Es ismét: *[2613] *Machabaeorum libri duo, licet non habeantur in Canone Hebraeorum; tamen ab Ecclesia, inter Divinorum voluminum numerantur historias.*

Isidórus-elöt, Más-fél száz esztendővell, Gelasius Pápa a' *Romai Conciliom*-ban, *Tom. 2. Concilior.* ugyan azon Könyveket számlállya Sz. Irásnak: csak hogy az *Esdras* két Könyvét egybe-foglallya, a' *Machabaeusok* két könyvét-is egybe.[2614]

[2610] Anno 1546.

[2611] Anno 1438.

[2612] Anno 630.

[2613] * Isidor. Proëmio Veteris et novi Testam.

[2614] Anno 580.

hodogeus_j.indd 580 2025. 07. 21. 11:26:29

Gelasius-elöt, közel Száz esztendővel,[2615] a' Carthaginense *Conciliom*, melyben Sz. *Agoston* jelen volt, *Canone 47.* és maga Sz. Agoston, *Tom. 3. l. 2. de Doctrina Christiana, cap. 8.* szám- és nevezet-szerént, ugyan azon Könyveket írják a' szent *Laistrom*-ba. Azt hozzá adgya Sz. Agoston: *[2616] *Machabaeorum libros, non Judaei, sed Ecclesia pro Canonicis habet.*

Szent *Agoston*-elöt, Urunk születése-után Négy-száz esztendőben, az Elsö Innocentius Pápa, *Epistola 3. ad Exuperium, cap. 7. Tom. 1. Concilior.* ugyan ezen Könyveket helyhezteti az Isten Igéje-közzé: csak hogy *Innocentius*, Sz. *Agoston*, és a' *Carthágo*-béli Gyölekezet, nevezet-szerént, *Baruch*-rúl nem emlekeznek. mert a' Régiek, a' *Jeremias* irásával eggyüvé foglalták *Báruchot*, ugy-mond *Cyrillus* Jerosolimitánus, *Catechesi 4.* Epiphanius, *De Ponderibus,*[2617] *etc*.[2618]

Ennél-is továb viszük az Uj *Testamentom* Könyveirűl-valo *Tradiciót*. Mert Ruffinus, *in Expositione Symboli. ibi: Sanctam Ecclesiam*;[2619] *Laistrom*-ba foglalván a' Sz. Könyveket, mind eggyig azokat számlállya-elő, mellyeket a' *Tridentomi Conciliom*. Ruffinus-elöt, Nazianzenus, *Carmine, de Genuinis libris Scripturae.*[2620] és a' Laodicaenum *Concilium secundum, Can. 59.*[2621] a' töb Könyveket, mind úgy számlállyák mint mí: csak a' Sz. *János* Látásárúl halgatnak. Ezek-elöt, Sz. Athanasius, *in Synopsi sacrae Scripturae*, szám-szerént úgy említi mint mí, az Uj *Testamentom* könyveit; és nevezet-szerént, a' Sz. *János* Látásárúl, így szól: *Apocalypsis, est Joannis Evangelistae et Theologi. A priscis Sanctis, et DEI Spiritu imbutis Patribus, velut quae illius sit, accepta et approbata est*. Mind ezek-elöt, Eusebius †[2622], és Origenes, ugyan azon Könyveit számlállyák az Uj *Testamentom*-nak; és meg-mutattyák, hogy némellyek, ok-nélkül kételkedtek egy-nehány könyvekrűl. Hallyad

[2615] Anno 419.
[2616] * Augu. 18. de Civit. c. 36.
[2617] Anno 400.
[2618] Damasc. li. 4. de Fide, c. 18. Libros Novi Testam: numerat ut Trident.
[2619] Anno 390.
[2620] Anno 360.
[2621] Anno 340.
[2622] † Euseb. An. 320. Origenes Anno 225.

hodogeus_j.indd 581 2025. 07. 21. 11:26:29

az *Orígenes* szavait Eusebiusnál: *[2623] *Nonnulli de ea, quae ad Hebraeos scripta est, dubitant: sed ego dico, sicut mihi a majoribus TRADITUM est, quia manifestissime Pauli est; et semper, omnes antiqui, majores nostri, ita eam ut Pauli Epistolam susceperunt. Petrus, super quem CHRISTI fundatur Ecclesia, duas tan-*{341:}*tummodo scripsit Epistolas, ex quibus a nonnullis de Secunda dubitatur. Joannes quoque post Evangelium scripsit Apocalypsim. Scripsit autem et Tres Epistolas, e quibus duae perbreves; de quibus apud quosdam dubia sententia*. Es ismét: ‘‘[2624] *Jacobi, et Judae Epistolae, a nonnullis non recipiuntur: Nos tamen scimus, etiam ipsas cum ceteris, ab omnibus paene Ecclesiis recipi*. †[2625] *A nonnullis dubitatum est de Revelatione Joannis, Epistola Jacobi, Judae, Petri secunda, Joannis secunda et tertia: cum tamen a quamplurimis Ecclesiis recipiantur.*[2626]

Az Ó *Testamentom* könyveirűl, nem mind ily egy-aránt szóllanak a’ Régiek. Sz. Athanasius, *in Synopsi*, így szól: *Quidam ex Veteribus, apud Hebraeos, pro Canonicis reputari dixerunt librum Esther, et Judith.* Mert, noha Melíto, *apud Eusebium, lib. 4. cap. 26. alias 25.* és Nazianzénus, *in Carmine de Scripturis*, az *Esther* könyvérűl nem emlekeznek a’ töb Sz. Könyvek-közöt: de azért, az *Esther* könyvét, Sz. Irás-közzé szamlállyák, Orígenes, *apud Eusebium, lib. 6. cap. 25. alias 19.* Hilarius, *Praefatione in Psalmos*. Cyrillus, *Catechesi 4.* Epifanius, *initio Libri de Haeresibus, in Secta Epicuraea*. Damascénus, *Lib. 4. de Fide, c. 18*. Ruffinus, *in Expositione Symboli*. Jerónimus, *Epist. 103. ad Paulinum, cap. 7. et Prologo Galeato*.

A’ töb Könyveket, mellyek a’ Sidó *Canon*-ban nincsenek, Szent Irás-közzé írták minnyájan; kikrűl hallók, hogy a’ *Tridentomi Conciliom*-mal egy-aránt számlállyák a’ Szent Könyveket. Két Okát találom, mellyért némellyek, az Ó *Testamentom* Könyvei-közzűl egy-nehányat ki-hadtak. Első: Mert, magok fel-jegyzik, hogy azokat a’ Könyveket akarták elő-számlálni, mellyeket a’ Sidók †[2627] a’ *Testamentom* Szekrényében tartottak;

[2623] * Euseb. lib. 6. Histor. versionis Musculi, c. 25. Version: Ruffini, c. 18. Version: Christophors. c. 19.

[2624] ‘‘ Euseb. li. 2. ca. 23. alias 22. in fine.

[2625] † Euseb. lib. 3. c. 25. alias 19.

[2626] De Apocal. li. 7. c. 25.

[2627] † Deut. 31. v. 26.

hodogeus_j.indd 582 2025. 07. 21. 11:26:29

ugy-mint Epifanius, *lib. de Ponderibus et Mensuris*. Damascénus, *lib. 4. de Fide, c. 18.* Mely Könyvekről, azt írja *Epifanius*; hogy Huszon-két számban foglaltattak: *Habebant Judaei, usque ad reditum a Captivitate Babylonica, libros Viginti septem; verum Viginti duos, juxta numerum Hebraicarum literarum, numeratos*.[2628] Nem csuda tehát, ha a' *Machabaeusok* és *Jesus-Syrach* könyveit elő nem hozzák; mivel ezek, a' *Babylóniai* Fogság-után írattak. Masodik: Mert, miképpen az Uj *Testamentom* könyvei-közzűl, azért hadtak-ki némellyeket, hogy még akkor nyilván nem vólt mindeneknél, hogy az *Ecclesia*, Sz. Lélek tanitásából, azokat a' Könyveket bé-vette: úgy, az Ó *Testamentom* könyveinek némellyike-felől, az Anyaszentegyház tanítása világoson tudva nem vólt mindeneknél. Azért, ezekről a' Könyvekről, mind addig szabadon vélekedhettek, Hit sérelme-nélkül, míg az Anyaszentegyház ítíleti nyilván ki nem terjedet.

N°. 8. A' Visza-vonyók Ellen-vetési meg fejtetnek.

Mondám ennek-elötte, hogy az Ujítók sok Könyveket meg-vetnek. Es hogy arrúl ne szóllyunk, a' miben külön-külön mindenik Könyvek meg-vetésében akadoznak; Két közönséges Okát adgyák, Miért vetnek-meg némely Könyveket.[2629]

Elsö Oka: Mert, a' mely Könyveit az Ó *Testamentom*-nak bé nem vészik, azok a' Sidók *Canoná*-ban, Sz. Irás *Laistromá*-ban, nem találtatnak.

Felelet. Először: Az *Evangeliom*-nak sincs helye a' Sidók *Canoná*-ban: Tehát azt-is vessük-meg, ha a' Sz. Könyvek meg-vetésére elégséges a' Sidók tanu-bizonysága. Ha pedig a' Sidók *Cánona*-ellen, az *Ecclesia* {342:} Sz. Irás-közzé vehette az *Evangeliomot:* azon méltósággal, az Ó *Testamentom* könyvei-közzűl, Sz. Irás-közzé vehette, és azok közzé-is vette a' *Machabaeusok* könyvét; a' mint *Isidorus*-túl, és Szent *Agoston*-túl hallók.[2630] Es, a' mint *Jerónimus* írja, a' *Nicaenum Conciliom*, a' *Judith* könyvét Sz. Irás-közzé számlálta, noha

[2628] Epiphan. in Secta Epicuraeorum.
[2629] Sup. f. 330.
[2630] Supra, f. 341.

hodogeus_j.indd 583 2025. 07. 21. 11:26:29

a' Sidók ezt nem cselekeszik: *Apud Judaeos, liber Judith inter Hagiographa legitur: cujus autoritas, ad roboranda ea quae in contentionem veniunt, minus idonea judicatur. Sed quia hunc librum Synodus Nicaena, in numero Sacrarum Scipturarum legitur computasse, acquievi postulationi tuae.*[2631] Másodszor: Azt kérdem, Ha illendő-e, hogy a' Hit dolgaiban, a' Sidók tanu-bizonyságát vegyük; sőt azon éppítcsük hitelünket? Méltó-e, hogy a' Sidóknak nagyob hitelt adgyunk, hogy-sem az *Ecclesiá*-nak? Vagy, Mi az oka, hogy az Ujítók, helyt nem akarván adni az *Ecclesia Tradicio*-jának, ily merészen ragaszkodnak a' Sidók *Tradiciói*-hoz? Talám a' Sidóknak nagyob módgyok vagyon az Isten szavának ismerésében, hogy-sem az ö Jegyesének az *Ecclesiá*-nak? Bizony, én annál balgatagb kábaságot nem tartok, mint hogy a' hitetlen Sidóktúl kuldúllyák a' Pártosok a' Sz. Irás isméretit: kikrűl Sz. *Pál* azt írja; hogy Tompa-elméjűk, és fedél vagyon szemeken, *2.Corinth. 3. v. 14. 15.* Isten haragja áradot reájok, *1.Thessal. 2. v. 15. 16.* Ördögtűl fogva tartatnak, akarattya-szerént, *2.Timoth. 2. v. 26.* Harmadszor: Mint tudgyák az Ellenkezők, mikor, és ki szerzette a' Sidó *Cánont?* Ha a' Szent Lélek vezérléséből szerzették-e? Ha úgy megmaradott-e mint régen szerzették? Fő túdós emberek írják; hogy a' Sidóknál két *Cánon* vólt: Eggyik, régi, mely *Esdras* idejében csináltatot; és abban nem lehettek az *Esdras*-után íratot könyvek. Másik, az-után szereztetet; és ebben foglaltattak az utólban íratot könyvek-is. Mely mondást, bizonyítnak azzal, mert Jósef, *lib. 2. contra Appionem*, elő-hozza *Ecclesiastic. 42. v. 14.* és azt írja; hogy ezt a' Törvény mongya.[2632] *Julius Firmicust*-is említik, ki azt írja; hogy a' *Machabaeusok* könyvei, oly böcsülletben vóltak a' Sidóknál, mint a' *Paralipómena*, *Job*, *Esdras*.[2633]

Masodik Okát, mellyért némely Könyveket meg-vetnek a' Viszszálkodók, azt adgyák: Mert az Uj *Testamentom*-nak némely könyveirűl, a' *Primitiva Ecclesia* kételkedet.

Felelet. A' Christus Fel-támadásárul, kételkedtek elsőben az *Apostolok*; Az Eretnekek keresztelésének hasznos-voltárúl, sokan Sz. *Cyprianus*-sal kételkedtek; Sokan, az *Apostolok* és *Evangelisták* bizonyos könyveirűl, kételkedtek

[2631] Hierony. epi. 111. quae est Praefatio in Iudith.
[2632] Vide Serarium, Prolog. Bibl. c. 8. qu. 6.
[2633] Vide Athanas. de Lib. Esther et Iudith.

hodogeus_j.indd 584 2025. 07. 21. 11:26:29

régen; sőt, ezek-közzűl némellyeket, nem akartak Szent Irásnak ismérni, mint eléb †[2634] hallók: De efféle kételkedés, bizonytalanná nem tészi az Igazságot. Nem-is csuda, ha egy ideig a' *Primitiva Ecclesiá*-ban, némellyek kételkedtek valamely Könyvekrűl. Mert, noha azok, a' kik az *Apostolok* Leveleit vették, úgy-mint a' kiknek írattak, bizonyosok vóltak az *Apostoli* Irásrúl: de nem terjedtek mingyárt az egész világra ezek a' Levelek: és mikor ki-terjedtek-is, szabad vólt mind addig kételkedni felőllök, míg az Anyaszentegyház tanitásából, és *Tradicio*-jából, bizonyoson meg nem tanúlták, hogy ezek valoságoson *Apostoli* Irások. Jól mongya tehát *Illíricus*; hogy, Nem kel azokat a' Könyveket általlyában meg-vetni, mellyekrűl valakik régen kételkedtek: †[2635] *Epistola Jacobi*, *ad* {343:}*Hebraeos, Judae, posterior Petri, Secunda et tertia Joannis, et Apocalypsis, propter quorumdam dubitationem, in medio sunt aliquamdiu relictae: postea vero, in numerum Catholicorum Scriptorum receptae.*

¶. 6. A' Szent Könyvek igaz bötüje, nincs az Ujítóknál.

Senki közzűllünk, semmi-féle nyelven nem látta, az Apostolok tulajdon kezével írt Evangeliomokat, vagy Leveleket: hanem, Isten tudgya ki kézírásit olvassuk. Azért, it mingyárt Első Kérdés az lehet, Mint tudhassuk hogy a' le-írás igazán let? és, hogy gonoszságból, vagy vígyázatlanságból, vétek nem eset az írásban? De bár igazán le-írták vólna-is, *Sidó* vagy *Görög* nyelven: Másik Kérdés támad, Mint tudhassuk, hogy a' *Sidó* és *Görög* nyelvekből, igazán, és változás-nélkül fordíttatot a' Sz. Irás?

Az Ujítóknak, nem csak a' Sz. Irás könyvei ismerésében, és ki-választasában módgyok nincsen: de, mihent meg-vetik a' *Biblia* régi bötűjét, fordítását, *Vulgata Editió*-ját, mellyel Ezer esztendő-elöt élt a' Keresztyénség, az egész *Biblia* bötűjét, és hitelét, bizonytalanná és kétessé tészik. Mert azt kérdem; Bizonyoson tudgyák-e, és Keresztyén hittel vallyák-e, hogy, a' kik újonnan *Sidó*-búl, vagy *Görög*-ből fordíttyák a' *Bibliát*, úgy tudták azoknak a' nyelveknek minden tulajdonságát, folyását, módgyát, hogy semmiben soha meg

[2634] † Supra, f. 329. 330. Vide Stapleton. Relectio: Controver. 5. qu. 2. art. 3.
[2635] † Centur. 1. l. 2. c. 5. pag. 54. 57.

hodogeus_j.indd 585 2025. 07. 21. 11:26:29

nem csalatkozhattak, és akarattyok-szerént-is sohúlt meg nem csaltak? Vagy inkáb, ezt bizonyoson nem tudván, csak emberi vélekedésből ítílik? Ha csak vélekedésen éppítnek: bizonytalan nállok a' Sz. Irás bötűjének igazsága. Ha pedig Keresztyén hittel hiszik, hogy *Tremellius*, *Beza*, *Károlyi*, meg nem csalatkozhattak a' *Biblia* fordításban, és meg sem csaltak tudva: mutassákmeg, Honnan vették hogy ezt Keresztyén hittel kel vallani? Egy szóval: Az Ujítók el-hitték, hogy, a' kik a' *Bibliát* fordították, emberek vóltak; megcsalatkozhattak. Azt sem tudhattya senki közzűlök, ha a' *Görög*-ből, *Sidó*-búl, igazán fordították a' *Bibliát*; hanem-ha a' *Görög*, *Sidó*, *Deák* nyelvet, minden rejtekiben, tekélletesen által-érti. Azért, a' kik a' Sz. Lélektűl vezérlet *Ecclesiá*-nak hinni nem akarnak a' Sz. Irás bötűjéről; csak a' *Károlyi*, vagy *Molnár* tudományán éppítik hitelét a' Sz. Irásnak: és azért hiszik hogy ez a' Sz. Irás igaz bötűje, mert *Molnár* így fordította; vagy, hogy néki így tetczik. De jer, szóllyunk ezekről bévebben.

N°. 1. A' Szent Könyveknek hiteles fordítása, nincs az Ujítóknál.

Ugy bánnak velünk az Ujítók, mint *Nero* a' Keresztyénekkel: ki, megégetvén *Roma*-várasát, a' Kéresztyénekre fogá, hogy Gyújtogatók; és azokat kezdé szörnyen kínozni és öldökleni. A' mí Ellenkezőink-is, minden böcsülletit fel-forgatván a' Sz. Irásnak, minket gyaláznak, hogy nem böcsüllyük a' Sz. Irást. De nap-fényre hozzuk, hogy ők azok, a' kik, nem csak a' Sz. Könyvek számát és Laistromát, hanem azoknak Bötűjét-is, mindenestűl bizonytalanná tették.

Azt mondhattyuk azért az Ujítóknak, a' mit *Eusebius* a' *Theodotiánusok*-nak mondot: *Scripturas Divinas, sine ulla reverentia corrumpunt, manusque irreligiosas Divinis Scripturis injicientes, dicunt se illas emendasse: ideo eorum Exemplaria, admodum sunt inter se discrepantia*;[2636] Az Irást, ugymond, mosdatlan kézzel vesztegetik; noha nagyon hirdetik, hogy ezt ők legigazban fordíttyák. ez oka, hogy az ö Könyvök igen külömböznek egy-mástúl.

[2636] Suetonius, in Nerone. Euseb. l. 5. cap. ultimo.

hodogeus_j.indd 586 2025. 07. 21. 11:26:29

{344:} Minek-elötte továb mennyűnk, azt tarcsuk eszünkben; hogy az Isten szava, akár-minémü nyelvre és szóllásra fordíttassék, csak igazán azt foglallya magában a' mit elsöben Isten mondot, méltán Isten szavának tartatik. Mert az *Apostolok*-is, nem csak mikor *Sidó*-úl szóllottak, a' mint Christus szóllot, hanem mikor *Deák*-úl, *Görög*-űl, és egyéb nyelveken predikállottak-is, Isten szavát hirdették: mert tisztán, igazán, a' dolog változtatása-nélkül, azt mondották idegen nyelven, a' mit Christus tanítot *Sidó*-úl.

Azt mondom azért; hogy az Ellenkezőknél, hiteles bötűje nincs a' Sz. Irásnak. Mert, meg-vetvén a' *Vulgata Editiót*, mentűl továb mennek a' *Biblia* fordításban, annál inkáb ki-kopnak a' Sz. Irásból; úgy hogy, igazán fazekokban fö, a' mit *Beza* mondot, hogy A' sok fordítás-közöt, az Isten Igéje (mint a' sok bába-közöt a' gyermek) el-vész közöttök: *Eo res jam devenit, ut qui Scripturam e Graeco convertunt in Latinum, aut aliud aliquod idioma, quidvis sibi in interpretando licere putent. Quos si reprehendas, statim audies; Interpretis officio fungi, non qui verbum convertat e verbo, sed qui sententiam exprimat. Ita fit, ut dum quisque judicium suum libere sequi mavult, quam Spiritus Sancti interpretem agere, plurima non tam convertat, quam pervertat. Cui libidini et audaciae nisi occurratur, nae aut ego vehementer fallor, aut intra paucos annos, paulatim ipsarum quoque rerum possessione depellemur.*[2637] Es igazán általlyában meg-vallya *Beza*; hogy ö-nállok, e' mái napig sincs a' Sz. Irásnak oly fordítása, a' minémü kivántatnék: és hogy, sem ö, sem senki közzűllök, arra nem elégséges, hogy a' *Bibliát* tekélletesen fordítcsa. Azért, most-is keresik ők a' *Bibliát*: és jó vólna, ha egyszer úgy nyomtatnák-ki, hogy, a' menyíre lehetne, hiteles vólna. Hallyad a' *Beza* szavait: *Regum ac Principum esset, ut primo quoque tempore, doctissimos, ac religiosissimos quosque, undique cogerent, ex quorum judicio et autoritate, utriusque Testamenti Interpretatio quaepiam SEMEL ederetur; cujus, QVO AD EIVS fieri posset, sacra et inviolata esset autoritas: Neque enim ab uno quopiam, tantum opus rite absolvi posse videtur. Quum igitur illud adhuc requiramus, quod est in primis necessarium, etc. satis intelligo, quam non satis sim instructus omnium earum rerum cognitione, quae ad hoc*

[2637] Beza, Act. 10. Digressione, de Dono Linguarum.

hodogeus_j.indd 587 2025. 07. 21. 11:26:29

perficiendum requiruntur.[2638] †[2639] *Verum enim est profecto, istud non esse unius hominis, quantumvis eruditi et diligentis, nedum alicujus nihilo quam ego doctioris*. Hallod-e, hogy még eddig az Ujítóknál nem vólt oly *Biblia*, melynek *Inviolabilis autoritassa*, fel-bonthatatlan méltosága let vólna? Érted-e, hogy *adhuc requirunt, quod est in primis necessarium*; még-is kéresik, ha valahol igaz *Bibliát* találnának? Láddé, hogy, ha a' Világ Bőlcsei mind egybe-győlnének-is, az ö Fordításoknak fel-bonthatatlan méltosága külömben nem vólna, hanem csak, *Quoad ejus fieri posset*, a' menyíre az Ujítók itíletiszerént lehetne? *Angliá*-ban, 1604. *Hamptoncuria*-ban, nagy Sinatot tartottak a' *Calvinisták*: melyben a' Király ezt mondotta: *[2640] *Edendam esse aliquam uniformem Bibliorum Translationem, quod Anglicam hactenus bonam vidisset nullam: omnium vero pessimam esse Genevensem; ejusque notas ad marginem adjectas, esse falsas, seditiosas, perniciosissimas*. A' *Tigurina Biblia* fordításnak *Praefatiojá*-ban, azt olvasom; hogy, a' *Bibliá*-nak csak egy Fordítása sem kötelez hitelre: *Versio semper libera fuit: neque probari potest, Christi Ecclesiam ulli certae Translationi fuisse alligatam*. A' magok Fordításárúl pedig, {345:} nyilván meg-vallyák; hogy, a *Via aberrarunt*, sokszor ki-tértek az útból. De jer mutassuk-meg rész-szerént-is; hogy, Semmiféle bötűje a' Sz. Irásnak, nem bizonyos az Ujítóknál.

N°. 2. A' Bibliának Sidó bötüjén, meg nem nyughatnak a' Pártosok.

Bizonyos, hogy Christus Urunk földön-jártában, tisztán és igazán vólt az Ó *Testamentom* bötűje, mellyet a' Sidók, a' régi *Tradicio*-szerént, igazán olvastak: azért, soha Christus a' Sidókat nem feddette arrúl, hogy megvesztegették az Irást. Sőt, a' Sz. *Agoston*, és Sz. *Jerónimus* idejéig, csorba nem eset az Ó *Testamentom* bötűjében: mert, mikor *Sidó*-búl *Deák*-ká fordították a' *Vulgáta Versiót*, akkor még, a' régi *Tradició*-szerént, igazán olvasták a' *Sidók* a' Sz. Irás bötűjét. Az-után, ugy-mint Urunk születése-után, Öt-száz

[2638] Beza, Praefat. Novi Testamenti ad Reginam Angliae, anno 1588. edita.
[2639] † Ibidem, Praefat. ad Lectorem. Vide Calvinum hoc ipso Paragrapho, n. 6. initio.
[2640] * Pag. 19.

hodogeus_j.indd 588 2025. 07. 21. 11:26:29

esztendő-tájban, a' *Rabbínusok* egybe-győlének *Tyberias*-nevü Várasban: és, mivel a' *Sidó* szóban semmi *Vocálesek* nincsenek, hanem csak *Consonansok*, a' *Vocalisok*-helyében *Punctokat* újonnan rendelének, és azokkal kezdék olvasni a' *Bibliát*. melyből következék, hogy hason-fele, és talám nagyob része a' *Sidó punctolt Bibliá*-nak, nem íratot Istentűl, hanem a' *Rabbinusok*-túl, ugymint a' *Punctok*. A' mely Könyvekben nem írtak *Punctokat*, az olvasásban ugyan hozzá értik, és ki-mongyák a' *Puncto*-kat. Ebből származot (a' töb okok-közöt,) hogy az emberi tudatlanság, vagy gonoszság, sok helyen a' *Sidó Bibliá*-ban változtatást ejtett, és sok szót (kivált-képpen a' hol a' Christus személyérűl emlekezet vagyon,) külömben olvasnak a' *Sidók* hogy-sem kellene.[2641]

Efféle helyekrűl bévségesen emlekezik Jacobus Gordonius, *Tom. 1. Controvers. a cap. 6.* Serarius, *Prolegom. Bibliorum, cap. 12. quaest. 2.* Bellarminus*, Libr. 2. de Verbo DEI, cap. 2.*

Calvinus világoson írja; hogy az *Sidók*, nem igazán olvassák sok helyen a' *Bibliát*, kivált-képpen a' hol Christus Urunkrúl világos bizonyságok vannak.[2642] Isaias írja; hogy, a' mely Fiú nékünk adatik, *Vocabitur admirabilis, Consiliarius, DEUS, Fortis; Isai. 9. v. 6.* Másut azt írja Isaias, *cap. 62. v. 1. Ecce Salvator tuus venit.* Jeremias, *cap. 33. v. 16. Et c. 23. v. 6.* így szól: *Hoc est nomen quod vocabunt eum, Jehova Justus noster.* Szent David, a' Christus nevében így szól, *Psal. 21. v. 17: Foderunt manus meas*. Jakob, Christusrúl profetálván, azt mongya, *Genes. 49. v. 10: Non auferetur Sceptrum, etc. donec veniat Schiloah*. Isaias-nál az Atya Isten így szól Christus-rúl, *cap. 53. v. 8: Propter scelus populi mei percussi eum*. Zacharias Profeta, *cap. 9. v. 9.* Christus Urunkrúl írja, *Ecce Rex tuus venit tibi Justus et Salvator.* Ezeket, egy bötű vagy *puncto*cska változasával, a' *Sidók* most úgy olvassák, hogy Christust nem illethetik. A' *Vocabitur*-helyében, olvasnak *vocavit*: a' *Salvator*-helyében, *salust:* a' *Vocabunt*-helyében, *vocabit:* a' *Foederunt*-helyében, *sicut Leo:* a' Messias nevét, *Schiloah*, *Silo* várasra fordíták: az *Percussi eum*-helyében, *percussi eos:* a' *Salvator*-helyében, *salvatust* írtanak.

Hogy külömben, és igazban olvasták régen a' *Sidó* bötűt hogy-sem most, abból meg-érthettyük: Mert az *Apostolok* és *Evangelisták*, az Ó *Testamentom*

[2641] Genebrar. in Chron. Serar. Prolog. Biblior. ca. 3. q. 5. NOTA.
[2642] Cal. li. 1. Instit. c. 13. n. 9.

hodogeus_j.indd 589 2025. 07. 21. 11:26:29

szavait, és meg-let dolgait említvén, nem úgy hozzák-elő, mint {346:} most olvassák a' *Sidók*; hanem, a' mint *Görög*-gé fordították az Hetven-két Túdósok. Mely dolognak ved peldáját:

Szent *Pál*, a' *Görög* bötűt követvén, így olvassa a' Sóltár szavait; *In omnem terram exivit sonus eorum:*[2643] A' *Sidók* pedig így; *In omnen terram exivit Regula, seu Amussis eorum*.[2644] Másut, a' Soltár szavát így olvassa Sz. *Pál*; *Hi semper errant corde:* †[2645] Most a' *Sidók* így olvassák; *Populus errantium corde*. Ismét, Szent *Lukács*, a' *Görög* bötűt követvén, *[2646] a' Christus nemzetségében *Cainant* említi: noha, *Genes. 11. v. 12*. a' *Sidó* bötűben emlekezet nincsen *Cainan*-rúl. Viszontag, Szent István, a' *Görög* írást követvén, a' *Jákob* nemzetségét, †[2647] Hetven-ötnek számlállya: maga a' Sidók, *Genes. 46. v. 27.* csak Hetvent olvasnak. noha mind eggyik, mind másik igaz, külömb értelemben; mint *[2648] ez-után meg-mongyuk. Töb példát említ Serarius, *Prolegom: Biblior: cap. 17. quaest. 17.* Jacobus Gordonius, *Controversia 1. cap. 11.*

Nem kel azon csudálkozni, hogy a' *Sidó* bötűnek olvasásában nagy külömbözés vagyon. Mert, a' ki keveset ért-is a' *Sidó* nyelvhez, ennek mi-vóltából eszébe veheti; hogy, ha *Tradició*-búl végére nem megyünk, mint kel a' *Sidó* szókat olvasni, érteni, és magyarázni, semmi-féle nyelvben keveseb bátorságunk nem lehet az olvasásban, és értelemben, mint a' *Sidó*-ban. Mert a' *Sidó* nyelvben, egy szó sokat jegyez. Ágyat, és Veszszőt, jegyez azon egy szó, *Genes. 47. v. 31. Hebr. 11. v. 22*. Adást, és Vételt, egy szóval jelentnek, *Psal. 67. v. 19. Ephes. 4. v. 8*. Sanctes *Pagnínus*, amaz egy bötűcskének [*Vau*,] húsz jegyzését hozza-elő; ezt, hol mellyik jegyzésben kellyen venni, csak *Tradició*-búl tudhatni. Ennek-felette; A' *Sidó* nyelvben, gyakran azon egy szó, ellenkező dolgot jegyez: sokszor egy bötű, más bötű-helyet íratik: gyakran az Irásban egy bötű, vagy egész szó, ki-hagyatik, mellyet hozzá kel érteni: néha, a' mit ki-írnak, azt nem kel olvasni. Végezetre; a' *Sidók*-nak *Vocálisok* nem lévén, csak *Consonansok*-kal írnak: azért, azon bötűkkel íratot szókat,

[2643] Rom. 10. v. 18. Vide Bezam, ibidem.
[2644] Psal. 18. v. 5.
[2645] † Hebr. 3. v: 10.
[2646] * Lucae 3. v. 36.
[2647] † Act. 7. v. 14.
[2648] * Infra, lib. 7. cap. 3. ¶. 3. n. 2. ad 2.

hodogeus_j.indd 590 2025. 07. 21. 11:26:29

sok-képpen olvashatni, és *punctual*-hatni.[2649] Ezekből, csuda mely külömböző olvasása, és értelme lehet akár-mely *Sidó* írásnak: úgy-hogy, talám oly világos mondás nincs a' *Bibliá*-ban, mellyet a' *Sidó* bötűből, külömböző, és sokszor, ellenkező értelemmel nem fordíthatni. Azért, *Jacobus Gordonius* azt vítattya; hogy, ama' világos szókat, *Kezdetben teremté Isten az Eget és földet*, nyólcz-képpen hamissan olvashatni; illyen-képpen*: In principio destruxit DEUS caelum et terram. Propter primitias elegit DEUS caelum et terram. In principio divinabat DEUS de caelo et terra. In principio renovavit DEUS caelum et terram. In principio creatus est DEUS ex caelo et terra, etc*.[2650]

Ennek a' *Sidó* nyelvnek csudálatos mi-vóltából vagyon; hogy, valakik *Sidó*-búl fordíttyák a' *Bibliát*, mind igen távúl járnak egy-mástúl. Azért, az Ó *Testamentom*-ban sem vólt akár-kire bízva, hogy magyarázná a' *Bibliát:* hanem, a' Papoknak kellet a' régi *Tradicio*-szerént olvasni, és magyarázni; mint meg-tetczik, *Malach. 2. v. 7. Levit. 10. v. 9. 10. 11. Deuter. 17. v. 9. 11*.[2651] Nem-is vólna annál nagyob balgatagság, mint ha a' Hitetlen *Sidók*-túl akarnók a' Sz. Irást tanúlni; kikrűl ez-elöt meg-hallók, hogy Ördög rabjai. Mert az bizonyos; hogy, Senki a' Sz. Irást igazán nem magyarázhattya, akár-mely túdós légyen-is, Szent Lélek vezérlése-, és kivált-kép-{347:}pen-való ajándéka-nélkül; mint nyilván írja Szent Péter, *2.Petri 1. v. 20. 21.* és Szent Pál, *1.Corinth. 12. v. 10. 28. 30.* Hidgyünk tehát a' *Sidók*-nak, ha úgy akarunk járni, mint a' kikrűl Christus mongya, hogy Vakot követvén, verembe esnek, *Matth. 15. v. 14.*

N°. 3. A' Bibliának Görög bötüje sem bizonyos az Ujitóknál.

Minden kétség-nélkül, az LXXII. Sidótúl *Görög* nyelvre fordítot *Bibliá*nak (a' hol úgy meg-maradot mint régen vólt,) tekélletes hitelt kel adni: Nem csak azért, hogy Isteni csudával let ez a' fordítás, mint eléb hallók; de

[2649] Sanctes, lib. 1. Grammatic. Hebr cap. 22. Gordon. loco citat. c. 7.
[2650] Gordon. Controversia de Verbo Dei, cap. 7.
[2651] Sup. f. 342.

hodogeus_j.indd 591 2025. 07. 21. 11:26:29

azért-is, hogy az *Ecclesia*, közel Négy-száz esztendeig élt ezzel. söt Christus, és az *Apostolok*, a' Szent Irás mondásit, sok helyen, nem a' *Sidó* bötű-szerént, hanem a' *Görög* Fordítás-szerént állatták; mint nem régen peldákból hallók.[2652]

Az Uj *Testamentom Deák* bötűje-felől, azt írja *Beza*; hogy ezt a' *Vulgatus Interpres*, igen Istenesen fordította: *Vetus Interpres, videtur summa Religione sacros libros interpretatus*.[2653] Azért, méltatlanúl dorgáltatik némellyektűl, hogy a' *Görög* bötűvel nem eggyez: mert a' *Vetus Interpres*-nek, tiszták, és job *Görög* könyvei vóltak hogy-sem a' mostaniak; és azok-szerént fordította a' Bibliát:[2654] *Erasmus immerito, multis Veterem Interpretem reprehendit, tamquam a Graecis dissentientem. Dissentiebat, fateor, ab his exemplaribus quae ille nactus erat: sed non uno loco comperimus, aliorum Codicum, et quidem vetustissimorum autoritate, eam interpretationem niti, quam ille reprehendit. Quin etiam aliquot locis animadvertimus, Veteris Interpretis lectionem, quamvis cum nostris Graecis exemplaribus interdum ei non conveniat, tamen ipsis rebus multo melius quadrare: nempe quod ille, quisquis fuit, emendatius aliquod exemplar nactus esset.* †[2655] *Duorum vetustorum Codicum nostrorum, mirificus est cum Vulgata Editione consensus*.

Annak-okáért *Beza*, és a' töb Ujítók, sok helyen meg-vetik a' *Görög* bötűt, és azt a' régi *Deák* fordítást követik, mellyel a' *Romai Ecclesia* él. Hallyad a' *Beza* szavait: *Haec Verba* (Ex te) *ex Graecis et Latinis plerisque Codicibus, aut temere, aut malitiose expuncta, Lucae 1. v. 35.* Ismét: *Quamvis in omnibus exemplaribus* (*excepto illo meo vetustissimo*) *legerim* (Benevolentiae:) *tamen, Veteris Interpretis autoritatem secutus, non recuso legere,* Bonae voluntatis, *Lucae 2. v. 14*.[2656] Viszontag: *Mendosa est editio Graeca, duplici errore, Actor. 7. v. 14.* Másut: *Vulgata*; Non longe: *repugnante quidem fide omnium Graecorum Exemplarium; sed tamen rectius, ni fallor, etc. Matt. 8. v. 30.* Továb: *Ita in omnibus Graecis exemplaribus nostris scribitur: nec tamen possum aliter statuere, quam ex margine irrepsisse in contextum; Hebr. 11. v. 37.* Végezetre, a' Christus *Genealogia*-jából, mellyet Szent

[2652] Supr. f. 319.
[2653] Beza, Luc. 1. v. 1.
[2654] Beza, Praefat. Novi Testament. ad Reginam Angliae.
[2655] † Beza, Lucae 8. v. 54.
[2656] Beza, in illa loca Scripturae.

hodogeus_j.indd 592 2025. 07. 21. 11:26:30

Lukács elő-számlál, ki-hadgya Beza, *Cainam*-ot, a' *Görög* könyvek-ellen; és az egész *Genealogiát* kárhoztattya, imigyen írván: *Fieri potuit, ut ipsis Evangelistarum temporibus, Judaei Genealogiam istam depravarint, quasi fidem ceteris de Christo narrationibus abrogaturi. quae fraus, a plerisque non animadversa, facile obtinuerit; Lucae 3. v. 23. 36. Vide etiam ad Rom. 16. v. 20. Bezam.*[2657]

De félretévén az Ujítók tanu-bizonyságát; tagadhatatlan, hogy a' *Görög* könyvekben, a' mint most vannak, sok helyen el-csíptek alkalmas szókat a' *Bibliá*-ból. Mert, *1.Joan. 5. v. 7.* ama' drága szép szók, *[2658] *Tres sunt qui* {348:} *testimonium dant in caelo, Pater, Verbum, et Spiritus Sanctus*; sok *Görög* könyvekben nem találtatnak. A' Parázna aszony *historia*-ját, *Joan. 8. usque ad vers. 12*. ki-hadgyák a' *Görög* könyvek. Azon-képpen, *Marc. 11. v. 26*. egy egész *verset* el-hagynak; mint szinte másuttis, *Actor. 8. totum versum 37.* Szent *Lukács*-nál, a' *Görög* könyvek ki-szakasztották ama' két ígét, †[2659] *Ex te:* Szent *János*-nál, ama' szót, *Datus.*

Viszontag, egyéb helyeken a' *Görög* Könyvek, hozzá tóldoznak a' Sz. Irás-hoz: ugy-mint Sz. *Máté*-nál ama' szókat, *[2660] *Quia tuum est regnum, potentia, et gloria, in saecula*. mely szókat, *Tertullianus*, Sz. *Cyprianus*, *Augustinus*, *Chrysostomus*, nem olvastak, ugy-mond *Beza*. söt Szent *Lukács* ••[2661] maga-is el-hadta ezeket.

Néhult, el-változtatták a' Sz. Irás szavait a' *Görögök*. A' hol Szent *Pál* azt írta; †[2662] *Domino servientes:* A' *Görögök* így olvassák; *Tempori servientes*. A' hol Szent *Pál* azt mongya; ‘‘[2663] *Secundus homo de caelo, caelestis:* A' *Görögök* így változtattyák; *Secundus homo, ipse Dominus de caelo.* Mely változást, *Calvinus* sem követ, *Lib. 2. cap. 13. num. 12*. Végezetre, a' hol azt olvassuk, *[2664] *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur*:

[2657] Vide Bezam, Actor. 7. v. 16.
[2658] * Beza in illum locum, mentitur, in Vulgata haec non haberi.
[2659] † Luc. 1. v. 35. Ioan. 7. v. 39.
[2660] * Matt. 6. v. 13. Vide infr. l. 4. c. 5. ¶. 3.
[2661] •• Luc. 11. v. 4.
[2662] † Rom. 12. v. 11
[2663] ‘‘ 1.Cor. 15. v. 47.
[2664] * 1.Cor. 15. v. 51.

hodogeus_j.indd 593 2025. 07. 21. 11:26:30

A' *Görög* így állattya, *Non omnes quidem obdormiemus, sed omnes mutabimur.* Azért, mind ezeket bé-fejezi Calvinus, *lib. 3. c. 17. n. 7. Graeci parum apte vertunt Hebraicam vocem. Ex incuria Graeci interpretis, non est statuenda Lex*. Ezekből ki-tetczik farka az Ördögnek. Nem merék igyenesen általlyában mondani az Ujítók, hogy a' Sz. Irás hiuság, és bizonytalan beszéd: de kerűlö szókkal ezt akarják el-hitetni. Mert, Először; semmi bizonyos útat nem mutatnak, mellyen végére mehessünk, mellyek az igaz Szent Irások: Es, ha éppen, maga tisztaságában maradotté az Isten szava. Másodszor; Azt végezik, hogy a' *Biblia* fordítási-közöt, egy nincs, és nem lehet oly bizonyos, mellyet bátorságoson követhessünk. Harmadszor; A' *Sidó* és *Görög* bötűt, sok fogyatkozásokkal, és mocskos vétkekkel terhesnek mongyák. Ezek, egy szóval, azt tészik, hogy a' *Biblia*, mindenestűl bizonytalan Irás. Es így, az Ujítók fejére tőlt, a' mit *Bezá*-túl hallánk; hogy, ha nevét meg-tartyák-is a' *Bibliá*nak: de, *Ipsa rerum possessione depelluntur*; annak valóságos igazságától meg-fosztatnak.[2665]

N°. 4. Nem csak bizonytalanok, de veszedelmesek a' Sidóból újonnan fordítot Bibliák bötüi.

Csak hamar a' *Luther* szakadása-után, *Sebastianus Munstérus*, Szent *Ferencz* Szerzetiből ki-szököt Barát, *Sidó* bötűből újonnan fordítá a' *Bibliát*; hogy az Uj Hittel, új bötűje lenne az Isten Könyvének. Nem tetczék ez *Oecolampadius*-nak (ez-is *Apostata* Barát vólt:) azért más-képpen fordítván a' *Sidó* ígéket, újob *Bibliát* szerze.[2666] *Conrádus Pellicanus*, ••[2667] ki-ugrék a' Sz. *Ferencz* Szerzetiből; és, hogy nevet szerzene magának, *Sidó*búl újonnan fordítot *Tigurína Bibliát* nyomtata, mellyen *Leo Juda* kezdet vala munkálkodni. De, mivel végbe nem vihette: †[2668] *Theodórus Bibliander*, és *Pellicanus*, egyebekkel-egyetemben, el-végezték. Mind ezeknek

[2665] Supr. fol. 344.
[2666] Anno 1525. ex Serario, Proleg. Biblic. c. 18. qu. 1.
[2667] •• Anno 1543. ex Thuano, li. 35.
[2668] † Ita Praefat. ad Lectorem, Tigurini.

hodogeus_j.indd 594 2025. 07. 21. 11:26:30

tudatlanságát nem szenvedhetvén *Emmanuel Tremellius* (ki ‘‘[2669] először *Sidó* vólt; az-után *Dominicanus* Barát; annak-utánna *Calvinista*; végre *Sidó*-ságra {349:} tért:) azért, Ezer öt-száz kilenczven esztendőben, újonnan *Sidó* kaptára voná a’ Sz. Irást.

Ezek az Új Fordítások, semmi böcsülletet nem érdemlenek, sőt felette veszedelmesek.

I. Mert az Uj Fordítások arra-valók, hogy a’ régi *Biblia* hitele és méltósága, alá-szállyon, söt tellyességgel meg-romollyon; és ezzel az Anyaszentegyház böcsülleti fel-fordúllyon; mint-ha ennyi ideig, hamis, vesztegetet, és az igaz bötűvel ellenkező Irást adot vólna a’ Hívek-eleibe. Ez ha úgy vólna, meghamissodnék az Urunk ígéreti: melyben azt fogadgya; hogy a’ Pokol ereje, győzedelmet nem vészen az *Ecclesián*.[2670] Mert igen-is meg-győzetet vólna, ha Isten Igéje-helyet, hamis, tévelygő, és Isten szavával ellenkező Irást tartot vólna Isten Igéjének. Nem-is vólna így az *Ecclesia*, Igazság erőssége és Oszlopa; mivel a’ hamis csalárd Irást állatta-, és erőssítette vólna.[2671]

II. Mert nem egyébre-valók az Új Fordítások, hanem, hogy a’ Keresztyének szüvében, iszonyú botránkozást, és habozást támaszszanak. Mert, ha Ezer öt-száz kilenczven esztendeig, igaz Szent Irás nem vólt a’ Keresztyének-közöt: szinte mint az-elöt, ennyi sok Túdós emberek, söt az egész *Ec*[*cle*]*sia*, hamis bötűt tarthatot Isten Igéjének, úgy most-is, hamissat adhat előnkbe *Tremellius*. holot senki azt okossan nem ítílheti, hogy egyedűl *Tremellius* szemesb vólt mind a’ Régieknél, és csak ö egyedűl meg nem csalatkozhatot. Igy azért, bizonytalanná tétetvén minden bötűje a’ Szent Irásnak, bé-tellyesedik a’ mit *Bezá*-túl hallánk, hogy a’ sok Fordítások-közöt, ki-kopik a’ *Biblia* kezünk-közzűl.

III. Mert az Uj Fordítások nem egyebek, hanem egy-nehány *Grammaticusok* bizonytalan, álhatatlan, és egy-mással ellenkező *Grammaticálások*. A’ mint nem régen mondám, a’ *Sidó* nyelvnek tulajdonságából származik, hogy sokképpen olvashasson, és érthessen ember akár-mely ígét. Innen vagyon; hogy, noha minnyájan, a’ kik újonnan fordíttyák a’ *Bibliát*, azzal dicsekednek

[2669] ‘‘ Ita Serarius, c. 15. qu. 5.
[2670] Matt. 16. v. 18.
[2671] 1.Tim. 3. v. 15.

hodogeus_j.indd 595 2025. 07. 21. 11:26:30

hogy ők bötű-szerént fordíttyák: mindazáltal, oly nagy külömbözés vagyon közöttök, azon egy mondásnak fordításában, mint-ha más dologrúl szóllanának. *Cochlaeus* ezt egy szép példával bizonyíttya: A' Sóltárnak amaz egy Versecskéjét; *Tecum principium, in die virtutis tuae, in splendoribus Sanctorum: ex utero ante luciferum genui te*; Luther így fordította: *Post victoriam tuam, offeret tibi spontanee populus tuus in Sancto decore: filii tui nascentur tibi, sicut ros ex aurora*. Pellicanus imigyen: *Populus tuus oblationes liberales in die virtutis tuae, in decoribus sanctitatis: ex utero aurorae, tibi ros generationis tuae*. Munsterus illyen-képpen: *Populus tuus spontanearum est voluntatum, in die exercitus tui, in magnificentiis sanctitatis: ab utero aurorae est tibi ros nativitatis*. A' Tiguri *Bibliá*-ban imigyen olvassuk: *Habes promptissimum populum, cum educes tuas copias: tibi etiam est ros generationis tuae, in summo decore et sanctitate, ex utero aurorae*. Tremellius e' szerént fordíttya: *Populus tuus populus voluntarius, die copiarum tuarum, in decoris locis sanctitatis: inde ab utero tibi aderit ros juventae tuae accuratissime*.[2672] Végezetre, a' Magyar *Bibliá*-ban, Karolyi és *Molnár*, nyólcz szónak hozzá-töldásával, így fordíttyák az egy-nehány szót: *A' te néped* {350:} *[2673] *Szabad akarattya-szerént, a' te seregednek mustrálasának napján, jelen lészen te-néked szentséges őltőzetekkel: az ö méhétűl-fogva, hajnaltúl-fogva jelen lészen néked, a' te ifiaidnak harmattya*. Ha egy *Versecské*-ben, ily meszsze járnak egy-mástúl; ily homályos csavargásokkal élnek: gondold, mit miveltek az egész *Bibliá*-ban? †[2674] Bezzeg *Ptolomaeus*, az LXXII. Sidók fordításában, efféle külömbözést nem talált vala. Mentűl szebben, rövidebben, és értelmesben fordították a' Sóltár szavait a' régi *Bibliá*-ban? *Te-veled a' kezdet, a' te hatalmasságod napján, a' Szentek fényességiben, méhemböl szültelek tégedet, a' hajnal-csillag-elöt*. Azon Sóltárban, azt mondotta vala az Atya Sz. Fiának; hogy akkor-is, mikor Országa-ellen hadakoznak a' gonoszok, ugy-mint az Itílet-elöt, uralkodni fog ellenségin. Utánna veti; hogy az ö hatalma napján, tudni illik, az Itíletkor, meg-környékeztetvén a' Szentek fényes seregétűl, tellyes birodalma,

[2672] Cochlaeus, Libro de Novis Translationibus. Psal. 109. v. 3.

[2673] * Nota, Liberum arbitrium.

[2674] † Supra, f. 319.

hodogeus_j.indd 596 2025. 07. 21. 11:26:30

fejedelemsége, és uralkodása lészen: azért, mert az Atya, minden teremtet-állatok-elöt, maga természetiből szülte őtet. Ihon mely szép, mely világos értelme vagyon ennek![2675]

Végy más példát erről. Oecolampadius, az *Isaias* Profeciajának Elsö versét így fordította: *Visio Jesaajahu filii Amoz, quam vidit super Jehuda et Hierusalem, in diebus Yzyahu, Jotan, Ahhas, Jehizkyahu, Regum Jehudah*. Tremellius e'-képpen: *Visio Jeschahiae, filii Amozi, quam vidit super Jehuda et Jeruschalaimis, a temporibus Hozziae, Jothami, Achazi, Jehizkiae Regum Jehuda*. Munsterus pedig: *Visio Jesaiae, filii Amoz, quam vidit super Jehuda et Hierusalem, in diebus Uzyham, Jotan, Achaz, Jehizkialu Regum Jehuda*.

IV. Azért-is útálatosok az Uj Fordítások: Mert a' Keresztyénségben meg-rögzöt szókat, nevetséges formákra szabták; mellyeket meg sem érthetnek, ki sem mondhatnak a' Hívek. Tremellius-nál, a' Jesus, *Jeschua*; Moyses, *Mosche*. Jerusalemet, az Uj Testamentomban *Urischelem*-nek; az Ó Testamentom könyveiben, *Jeruschalaim*-nak nevezi. Az ö fordításában, Sz. János, *Juchannan*; Jósef, *Jauseph*; Simon Péter, *Schemeum Cipha*; Jakab, *Jahakab*; Tyrus és Sidon, *Tzur Tzaidan*; Jefte, *Jiphthach*; Samson, *Schimschom*; Salamon, *Schelemo*; Eva, *Chauva*; Isaias, *Jeschahia*; Hieremias, *Jirmeja*; Ezechiel, *Jechezkel*; Herodes, *Hiraudes*. Töb számtalan efféle bolondság posok a' *Tremellius Bibliajá*-ban. Azt hiszem, meg akarta feddeni ez a' *Sidó Tremellius*, az Apostolokat, és Evangelistákat, kik a' Jesust, *Jerusalemet*, *Jánost*, *Jakabot*, *Isaiást*, *Jeremiást*, *Jósefet*, *etc*. úgy nevezték, mint most mí *Cathólicusok*, nem úgy mint a' *Sidózó Calvinisták*.[2676] De hallyad, mit ír efféle szeleskedésről Zvinglius *[2677]: *Hebraeorum literas aliquando caruisse vocalibus notis, quas parum civiliter ipsorum Rabbini et finxerunt, et supposuerunt, hinc colligitur; quod D. Hieronymus nullam prorsus illarum facit mentionem: et vetustissimi Codices eorum, etiamsi nunc habeant eas notas, aliquando tamen non habuisse, tum ex atramenti dissimilitudine, tum ex situ earum deprehenditur. Ambiguum non est, hunc Vocalium modum, tunc tandem inventum esse, quam eis omnis fere peritia*

[2675] Castalio, pro Ioanne Baptista: scribit Ioannes Lotor.
[2676] Miért kel az Apostoloknál eszesbeknek lennünk?
[2677] * Zvinglius, Praef. in Isaiam: apud Cochlaeum, loco citato.

hodogeus_j.indd 597 2025. 07. 21. 11:26:30

periërat. Cujus rei argumenta sunt, plus quam barbarae voculationes, quibus tantum non foedant Divina eloquia. Quae ergo intemperiae movent, ut pro Darius, legatur Dargafesch; *pro Cyrus,* Keresch? *etc.*

V. Az Uj Fordítások, nagy részre arra-valók; hogy a' Szent Irás vesztegetésével, az Uj Tévelygéseket erőssítcsék. Mert az Uj Fordítók, a' hol {351:} akarják, hozzá tóldanak, vagy el-csípnek a' Szent Irásban: A' hol kedvek tartya, egy vagy két szó változtatással, másban üttetik a' Szent Irás mondását; és, hol *parenthesis*-ben, hol aprób bötűkkel, sok idegen, és magok fejétűl gondolt szókat írnak az Isten szavai-közzé. Igy a' Sz. Irás-helyet, a' magok gondolkodásit, és elmélkedésit árullyák az embereknek. Mely dologrúl, hallyad a' magok vallását: *In vertendo non fuit superstitiosus:* Sensum *enim reddidit; Verbis* Non *nimium affixus* Inhaesit. *A Verbis, quoties res ipsa ferebat, quam minimum* Recessit. *Interea vero, orationis salebras et incommoda* Sarsit; *hiatus* Explevit; *brevitatem mediocri illustravit* Copia. *Sicubi unum atque alterum verbum* Adjicere *oportuit, ne oratio esset hiulca, illud* Supplementum *notis inclusit.*[2678] Im hallod, hogy nem a' bötűt, hanem a' maga értelme-szerént-valo magyarázattyát, Sensum, adgya előnkbe az Ujítók *Bibliá*-ja. Hallod, hogy abban sok fóltozás és tóldozás vagyon: mint-ha a' Szent Lélek a' *Bibliá*-hoz nem tudta vólna adni, ha szükségesek lettek vólna, azokat a' Szókat, mellyeket hozzá varrottak az Uj Fordítók. Végetlen vólna, minden Fordítások vétkét elő-számlálni. Rövídeden, egy-nehány példát mutatok, a' *Luther*, *Károlyi*, *Molnár Biblia*-jában, hogy ezekből ítíletet tehessünk a' többi-felől.[2679]

N^o^. 5. LUTHER Márton a' Bibliát hamissan fordította.

Azzal dicsekedik *Luther*, hogy ö vonta-ki a' *Pápista* véka-alól a' Szent Irást; és úgy meg-mosogatta, szappanozta, hogy Ezer esztendőtűl-fogva, soha ollyan mosdot és fel-kendet nem vólt: †[2680] *Biblia jam de sub modio*

[2678] Praefat. Tigurin. Biblio. de Leone Iuda sic scribit.

[2679] Sunt Paraphrastae, non Versores Bibliorum.

[2680] † Luth. to: 4. Lat. Vittemb. an. 1554. per Lufft, f. 1. praefat. in Matth.

hodogeus_j.indd 598 2025. 07. 21. 11:26:30

Papatus extracta, et super candelabrum elevata sunt. *[2681] *Citra arrogantiam libere dixerim; Per Me sacram Scripturam ita repurgatam esse, ut intra annos Mille, nunquam fuerit vel clarior, vel notior.* Sőt, a' mint *Mathesius* írja, a' mely nap *Luther* el-végezte a' *Bibliá*-nak *Német* nyelvre fordítását: azt Pomeránus, ‘‘[2682] *Festum Translationis Bibliorum*, A' Biblia fordítása Innepének nevezte. *Schlüsselburgius* azt meri mondani; hogy, az *Apostolok* idejétűl-fogva, senki oly mélyen és szemesen nem magyarázta az Irást, mint Luther: ••[2683] *Nullus ab Apostolis fuit Ecclesiae Doctor, qui tanta dexteritate et perspicuitate explicarit Scripta Prophetica et Apostolica, ut Lutherus.* Calvinussal-eggyüt *Beza*, azt írja; †[2684] hogy, *Calvinust* illet az a' dícsíret, hogy senki a' Sz. Irást jobban nem forgatta nállánál. De ám veszekedgyenek az Elsőségen.

Luther az ö Fordításában, nem eléglette, hogy sok könyveket ki-tet a' Szent Könyvek-közzűl, nem akarván ezeknek helyt adni: hanem, a' mit helyben hagyottis, sok-képpen meg-hamissította: néha a' maga tök agyából hozzá tévén; néha le-törölvén, és el-vévén benne; néha pedig meg-változtatván: kiért Isten őtet-is le-törlötte az Élet könyvéből. Ezekről bévebben emlekeznek, Artúrus, *lib. 2. de Ecclesia, cap. 10.* Ulembergius, *Caussa 18.* Cópus, *Dialogo 6. c. 22.* Pratéolus, *in Elencho Haeres. lib. 10. cap. 15. Emsérus* pedig, magán-valo könyvben meg-mutatta; hogy *Luther*, az ö kellemés *Biblia* Fordításában, Ezer tévelygésnél többet rejtegetet és fedezgetet, a' *Bibliá*-nak sok helyeken meg-hamissítása-alat: Es csak az Uj Testamentomban, 607. helyt vesztegetet-meg. *Cochlaeus* írja, *[2685] hogy, mikor *Luther* az ö *Német Biblia*-ját másod-szor ki-bocsátá, csak a' Sz. *Máthe Evangeliomá*-ban, Harmincz-három külömbözést talála az elsö nyomtatástúl.

{352:} De jer lássuk Példaját a' *Luther* czigányságának.[2686]

[2681] * Tom. 2. Lat. an. 1546. Vitt. in fine. Resp. ad maledicum Regis Angliae scriptum.
[2682] ‘‘ Matthesius, Concio. 12. de Luthero.
[2683] •• Schlüsselb. li. 2. Theolog. Calv. art. 10. fol. 125.
[2684] † Vide infra, hoc Capite, ¶. XI. initio.
[2685] * Cochlaeus, in Actis Lutheri, an. 1522.
[2686] ADDITIO.

hodogeus_j.indd 599 2025. 07. 21. 11:26:30

Először: Eszébe vévé, hogy magán a' Szent Irással meg nem bizonyíthattya tanitását: azért, a' hol néki tetczet, egy szócskát magától íra a' Szent Irásközzé; és ottan erős Bizonyságot támaszta vélekedésére. Eggyüt, azt írja Szent *Pál*; hogy, Hit-által igazúl ember.[2687] Ebből nem következik, hogy Egyedűl magán a' Hit elégséges az Igazúlásra. mert másut azt mongya a' Szent Irás; hogy Cselekedetek-által igazúl ember, *Jacobi 2. v. 24.* Azért *Luther*, a' Szent *Pál* szavai-közzé toszítá alattomban ama' szót, *SOLA*, *Egyedűl*; és így fordítá a' Szent *Pál* szavait: *Egyedűl Hit-által igazúl ember*. Ha kérded, Miért vetette erre fejét, hogy fóltot varrot az Iráshoz? Azt feleli; hogy, ö így akarja, így parancsollya: a' *Pápisták* szamárok; és ö nem akar ezeknek tanítványa, hanem Mestere lenni.[2688] Másut azt írja Szent *Pál*; †[2689] hogy, Törvény-által vagyon a' bűnnek ismèreti. Ebből ki nem sül a' mit *Luther* tanít, hogy mí a' Törvényt meg nem tarthattyuk; azért, a' Törvény csak arra-való, hogy ebben, mint tűkörben, nézzük fogyatkozásinkat. Azért ittis, egy szót forraszta a' Szent *Pál* mondásához, *TANTUM*, *Csak*; és így fordítá a' Szent *Pál* irását: *A' Törvény-által,* Csak *a' bűnnek ismèreti vagyon*. Calvinusban, hasonló czigányságot találok.[2690] Mert, noha a' *Biblia* könyvébe nem merte írnyia a' Sola-t: De, *Libro 3. c. 14. n. 8.* a' Szent *Péter* szavaihoz írta: és a' Könyv szélin említi, *Actor. 15. v. 6.* mint-ha ottis azon szó vólna.

Masodszor:[2691] A' hol a' tóldásban módgya nincsen, mesterséget talál *Luther* a' lopásban: és, mikor oly dologra akad, mely ellenkezik tanításával, szépen ki-vakarcsál valamit a' Szent Könyvből: 1. Azt taníttya *Luther*, *[2692] hogy Egyedűl a' Hit üdvözít, és a' hitetlenség kárhoztat. Ezzel nyilván ellenkezik, a' mit Urúnk mondot, *Marci 11. v. 26*. hogy, ha mi meg nem bocsátunk, a' mí Mennyei Atyánk sem bocsát-meg nékünk. Azért ezt éppen ki-csípé *Luther* az ö *Bibliá*-jából. *Beza* pedig, azt a' helyt magyarázván, hazuttollya *Erasmust:* ki azt írta, hogy a' *Görög* könyvekben, és *Theofilactus*-ban, ezek a' szók el-hagyattak. 2. Az Urunk szavaiból, *Matth. 25. v. 42.* Mert éheztem,

[2687] Rom. 3. v. 28

[2688] Vide Cochlaeum, in Actis Lutheri, An. 1530.

[2689] † Rom. 3. v. 20 Vide supra, fol. 227.

[2690] Vide infr. l. 12. c. 1. ¶. 6.

[2691] SUBTRACTIO.

[2692] * Vide supra, f. 236. 237.

hodogeus_j.indd 600 2025. 07. 21. 11:26:30

etc. amaz ígét (*Mert*,) ki-harapá *Luther* az ö *Biblia*-jából. mint Calvinus-is, *Lib. 3. c. 18. n. 1.* az *Enim*-nélkül olvassa a' Christus mondását. Azonképpen, a' hol Urunk azt mongya, *Matth. 5. v. 3:* Bóldogok a' Lelki szegények, Mert övék a' Meny-ország: ki-hagyá *Luther* azon szócskát; hogy ebből, a' Hívek Jó cselekedeti érdemesekké ne tétessenek.[2693] 3. Szent *Péter* imigyen szól a' Híveknek, *2.Pet. 1. v. 10.* Szorgalmatoskodgyatok, hogy a' Jó cselekedetek-által, bizonyossá tegyétek a' ti hívataltokat. Eszébe vévé *Luther*, hogy ezzel, a' Jó cselekedetek igen böcsülletesekké lennének: azért, éppen-ki-törlé, és el-lopá ama' szókat; *[2694] *A' Jó Cselekedetek-által*. 4. Szent *Pál*, eggyüt így szól, *2.Cor. 11. v. 15:* Kiknek végek lészen, a' magok Cselekedeti-szerént: Eppen ki-harapá *Luther* ama szókat; *A' magok cselekedeti-szerént*. A' Szent *János* Leveléből, *1.Ioan. 5. v. 7.* tellyességgel ki-hagyá ama' drága szókat; *Hárman vannak, kik bizonyságot tésznek az égben, az Atya, Fiu, és Szent Lélek*. követvén ebben a' régi *Arianusokat*, kik el-tekéllet gonoszságból, ezt a' drága gyémántot ki-lopták a' Sz. Irásból. Nem-is menthetni azzal *Lu-*{353:}*thert*, hogy némely régi könyvekben azok a' szók nem vóltak, és azért kellet el-hadni: Mert, *Joan. 8. v. 3.* némely könyvekben nem találtatik a' Parázna-aszszony historiája. Szent *Jerónimus* †[2695] idejében, a' Szent *Márk* Evangeliomának utólsó részét, sok *Görög* és *Deák* könyvek el-hadták: Mindazáltal, ezeket *Bibliajá*-ba írta *Luther.* Azért, ama' drága szókat sem kellet ki-hadni, az *Ariánusok* kedveért. 6. A' hol a' Bőlcs azt parancsollya, hogy a' Hússal-lakozók vendégségit el-kerűllyük;[2696] úgy tetczék *Luther*-nek, hogy Eledelben-valo válogatást jelent efféle mondás: azért, a' *Hús* nevét ki-csípé. mint-ha Szent *Pál* azt nem mondotta vólna, hogy, Jó az embernek Húst nem enni, és Bort nem innya, *Rom. 14. v. 21.* 7. Szent *Pál* arra ínt; hogy Mindenekben tekélletesek legyünk, *Ephes. 6. v. 13*. De, mint-hogy *Luther* azt ítíli, hogy az Isten Törvényét meg nem tarthattyuk, hanem minden cselekedetünkben vétkezünk, ki-hagyá az ő fordításából a' *Tekélletesség* szavát.[2697]

[2693] Vide infr. l. 12. c. 4. ¶. 3. n. 5.

[2694] * Beza omittit in Textu: legendum suadet in Commentario.

[2695] † Hieron. ep. 150. ad Hedibiam, qu. 3.

[2696] Prov. 23. v. 20.

[2697] Vide supra, fol. 231. 232. 235. 236.

hodogeus_j.indd 601 2025. 07. 21. 11:26:30

Calvinus-nak tekíntetes lopása az; hogy az Urunk szavaiból egy szót [*In*,] ki-lopván, *Lib. 4. c. 17. n. 20. et 47.* úgy említi a' Vég-vacsora szavait, mintha Christus a' Pohárt mondotta vólna Vérének. Es a' Szent *Máthe* szavaiból, ki-lopja ama' két szót [*enim, mei*.] de erről ez-után szóllyunk.

HARMADSZOR:[2698] A' hol sem tóldással, sem darablással hozzá nem fért *Luther*, hogy a' Szent Irást tetczésére csigázza: egy kis változással szaporítván a' Szent Irás szavait, maga-mellé hóldoltattya: 1. Tanácsollya Szent *Pál* a' Szűzeknek, hogy Szűzességben maradgyanak, *1.Corinth. 7. v. 25.* Meg-ijede *Luther*, hogy az Apáczákból Anyáczákat nem csinálhat; és a' *Consilium*-, Tanács-adás-helyében, *Vélekedést* íra. mint-ha Szent *Pál*, Vélekedésnek, nem való Igazságnak tartaná, hogy drága kincs a' Szűzesség. 2. *Baruch* azt írja a' Bálványok Papjairól, *cap. 6. v. 30*. hogy metélt ruhában, beretvált fővel szakállal, jártak: *Luther,* az igaz Papok gyalázattyára, ezt úgy fordítá, hogy *Kámsások*, *Pilísesek* vóltak. 3. El akará hitetni, hogy emberben a' Bűn le nem töröltetik: azért, a' hol Sz. *Pál* azt írja, *Rom. 3. v. 23*. hogy Minnyájan vétkeztek: ö úgy fordíttya, hogy, *Minnyájan bűnösök*. Hasonlóképpen, a' hol azt írja *Judas, vers. 24*. hogy Isten meg-tarthattya a' Híveket, bűn- és makula-nélkül: *Luther* a' Bűn-helyet, *Oppugnatiót*, Viaskodást íra.[2699] 4. Mivel *Luther* azt állattya, hogy a' Keresztyént, semmi Törvény nem kötelezi: erőtlenné akarván tenni a' Világi Törvényeket; a' hol Szent *Pál* azt írja, hogy A' világi *Elementomok*-szerént meg ne csalattassunk, *Coloss. 2. v. 8.* azt így fordíttya; *A' Világ törvénye-szerént*.[2700] 5. El akarván hitetni, hogy az *Apostolok*, Feleségekkel laktak: a' hol Szent *Pál* azt írja, hogy Hatalmok vagyon, Aszony-atyafiaknak magokkal hordozására, *1.Corinth. 9. v. 5:* az Aszony-helyében, *Feleséget* írt *Luther* az ö *Bibliájá*-ban.[2701] Töb efféle példákkal nem fárasztom a' Keresztyén Olvasót: Ezekből meg-tetczik, menyi hitelt érdemel az Ujítók *Bibliá*-ja.

[2698] MULTIPLICATIO.
[2699] Infra, lib. 5. c. 8. ¶. 2.
[2700] Supra, f. 235. 236.
[2701] Beza similiter, Sororem Uxorem.

hodogeus_j.indd 602 2025. 07. 21. 11:26:30

A RÓMAI HITTÜL ELSZAKADOTT VALLÁSOK IGAZAK NEM LEHETNEK

Nº. 6. Molnártúl nyomtatot Károlyi Bibliajának éktelensége.

Igazán írja *Calvinus*; hogy Semmivel inkáb meg nem kissebbíttetik a' Sz. Irás böcsűlleti, mint a' sok rosz Fordítással: *Tantam apud nos venerationem habere debet Verbum Domini, ut Interpretationum varietate, quam mini-*{354:}*mum a nobis distrahatur. Sic enim ejus majestati, nescio quomodo derogatur. Proinde affinis sacrilegio audacia est, Scripturas temere huc illuc versare, et quasi in re lusoria lascivire.*[2702] Ebben nagy vétkek vagyon a' *Calvinisták*-nak. Mert, a' mint Henrícus *Eckhardus* ‘‘[2703] *Lutherista Superattendens* meg-mutattya sok példákkal, ők a' *Német* nyelvre fordított *Bibliát*, sok helyen meg-vesztegették; úgy-annyíra, hogy, a' mint *Florimundus* *[2704] *Remondus* írja, maga szemével látot *Tigurum*-ban nyomtatot *Német Bibliát*, melyben ama' mondást, [Ez az én Testem,] így fordították: *Ez jegyzi az én Testemet*. Másut ••[2705] azt írja; hogy látot *Tigurum*-ban nyomtatot Uj *Testamentomot*, melyben ama' helyet, (Et hi tres unum sunt,) ez vólt írva: *Et hi tres serviunt in unum*. De most a' töb *Calvinista* Fordításoknak békét hagyván, azt mondom; hogy *Károlyi Gáspár*, és *Mólnár Albert*, a' Magyar *Bibliát* sok rosz tóldalékokkal, lopásokkal, változtatásokkal meg-mocskolták; mint meg-tetczik ezekből a' példákból:

Először:[2706] A' hol *Károlyi*-nak tetczet, a' maga elméjéből, és saját gondolattyából, sok szókat írt az Isten szavai-közzé; mellyet nem vólt semmi úton szabad cselekedni. Mert Isten átok-alá vetette azokat, kik csak egy szót hozzá-adnak a' Sz. Iráshoz, *Apocal. 22. v. 8. Ezech. 20. v. 18. Prov. 30. v. 6. Deuter. 4. v. 2. Cap. 5. v. 32*. Azért, noha szabad a' Sz. Irást világosb értelemmel magyarázni; és magán, külön írásban foglalni a' magyarázatot: de nem szabad a' Sz. Irás-közzé írnyia, Isten szavával egy rendben állatni, Isten szava-gyanánt árúlni, még azokat a' szókat-is, mellyekből világosb értelmét vehettyük a' Sz. Irásnak; miképpen a' Királyok *Privilegiomá*-hoz sem szabad semmit

[2702] Calv. Praefat. Epi. ad Rom. ad Simonem Grynaeum.
[2703] ‘‘ In Facisculo Controv. Theolog. c. 1. quaest. 5.
[2704] * De Origine haeres. li. 2. c. 8.
[2705] •• Lib. 2. ca. 15. nu. 15.
[2706] ADDITIO.

hodogeus_j.indd 603 2025. 07. 21. 11:26:30

írnyia.[2707] *Károlyi* pedig, és *Mólnár*, csak nem minden *Caput*-ban elegyítnek idegen szókat. Csak egy *Caput*-ban, ezeket a' szókat, magoktúl, Szent Irásközzé írják; mellyek sem *Deák*, sem *Görög*, sem *Sidó* könyvekben, az Isten szavai-közöt nem találtatnak: *Magzatokat. Rachel, kit én fel. csak. az Jákob. hagy békét annak: mikor elöször hozzád jöttem. hogy ha pedig csak téged szolgállak. ollyan légyen az én. az Lában*.[2708] Csak hamar más egy *Caput*-ban, ezeket a' szókat, magoktúl, Isten szavai-közzé elegyítik: *Jákob. Esau-elöt. Esau. Azért küldöttem azokat. vesd-meg. az ajándékot Jákob*.[2709] a' Sz. *Pál* Levelének csak egy részecskéjéhez, ezeket a' szókat magától írta Károlyi: *El-szakasztatot. ugy-mond az Isten. Ezt meg-kísértette: Az választás. mit mondasz ellene?*[2710] Sőt ugyan vélte vagyon oly *Caput*, melyben efféle magoktúl írt szókat nem helyheztettek vólna.

De a' mi ennél nagyob, és ártalmasb, sokszor illyen idegen szókat, hamis Tudományok erőssítésére gondoltak és írtak a' Sz. Könyvekbe. Végy példát erről: 1.[2711] Azt írja Sz. *Pál*; hogy a' Pusztában bújdosó Sidók, minnyájan azon eledelt ették. El akarván hitetni *Károlyi*, hogy az Ur-vacsorában mí-is, mint a' Sidók, csak Hit-által vészük a' Christus Testét: ama' két szót, *Mí-velünk*, a' Sz. *Pál* szavaihoz írá, *1.Cor. 10. v. 3.* Ugyan ezent cselekedte *Mólnár*, *Praefat. Biblior.* Talám azt alította *Károlyi*, hogy a' Magyarok, tudatlan vak parasztok, és a' vad almát-is meg-eszik füge-gyanánt. *Calvinus* két helyen, *lib. 2. cap. 10. n. 5. Lib. 4. cap. 14. n. 23*. azon *Nobiscum*-ot, Isten szavaihoz írta. 2.[2712] Vannak oly okok; mellyekért néha eggyüt nem lakhatnak a' Házasok: Azért általlyában-valo Sententia az, *Lucae 16. v. 18*. {355:} *Marci 10. v. 11.* hogy, Valaki el-bocsáttya Feleségét, és mást vészen, Házasság-törő. Mert, a' Szent *Pál* hagyása-szerént, *1.Corinth. 7. v. 10. 11.* vagy meg kel békélleni Feleségével; vagy Házasságnélkül tisztán kel élni. Christus Urunk, Szent *Máté*-nál két helyen, *Cap. 5. v. 32. Cap. 19. v. 9.* azt mongya; hogy, A' ki el-bocsátot Feleséget vészen, parázsnálkodik. Hogy *Károlyi*, az Isten Igéjének palástya-alat, a' Házas embereket

[2707] Glossa Caroli, 2.Mach. 1. v. 36. Cap. 4. v. 4. Sidó hazugság.
[2708] Gen. cap. 30.
[2709] Gen. cap. 33.
[2710] Ad Rom. c. 9.
[2711] 1.
[2712] 2.

hodogeus_j.indd 604 2025. 07. 21. 11:26:30

el-választhassa, és Házasság színével paráznaságban tarthassa: Szent *Máté*-nál, mind a' két helyen, hozzá-adván a' Christus szavaihoz, így fordította az Isten szavát: *A' ki Ok-nélkül el-hagyatot Aszonyt vészen, paráználkodik*. Ama' két szót, *OK-NELKüL*, *Calvinus*, *Beza*, *Tremellius*, nem írták a' *Bibliá*-ba; nem-is találtatik sem *Görög*, sem *Deák* könyvekben. Es noha efféle tóldalékokat, néha külömb, és aprób bötűvel szokta *Molnár* a' *Bibliá*-hoz írnyia: de, hogy az egy-ügyü Magyarok, job ízűen egyék *Pilula*-gyanánt a' kecske-golyóbist, csak ugyan egy *ténor*-ral, afféle bötűkkel íratá ezeket a' szókat, mint az igaz Szent Irást. Ennek a' tóldaléknak paíssa-alat, számtalan okot találnak naponként a' *Calvinista Praedátorok*, hogy három vagy négy forintért, a' Házas embereket egy-mástúl el-válaszszák. 3.[2713] Hogy ne láttassanak az Innepeket ok-nélkül fel-szabadítani, egy-nehány szócskát ír *Károlyi* a' *Bibliá*-hoz; és eggyüt így fordíttya az Isten szavát: †[2714] *Ne találtassék te-közötted Nap-válogato*. Másut: *[2715] *A' Napokban ne válogassatok*. A' Nap-válogatásrúl, azokon a' helyeken semmi emlekezet nincsen, sem *Deák*, sem *Görög* és *Sidó Bibliá*-ban. Sőt a' *Tremellius* fordításában sincsen semmi szó a' Nap-válogatásrúl. noha *Károlyi* a' *Bibliá*-nak *Praefatio*-jában azt írja; hogy, ''[2716] *Követi a' fordításban Tremelliust, ki természet-szerént-valo Sidó vólt*. Nem-is parancsolhatta Isten, hogy a' Napokban válogatást ne tégyenek a' Sidók; holot a' Szombat, Húsvét, Pünkösd-, és egyéb napok-közöt, meg-parancsolta hogy választást tégyenek. 4.[2717] Hogy a' *Zachariás* szavából, bizonysága ne lehessen a' *Limbus*-nak; a' *Zacharias* mondásához, *cap. 9. v. 11.* eme' szókat írta Károlyi: *Eö Sionnak leánya*. mely, sem a' *Görög* és *Sidó Bibliá*-ban, sem a' *Tremellius* fordításában nem találtatik. 5.[2718] A' Bőlcsnek szavait, sok tekergő tóldalékokkal így vesztegeti, *Eccles. 3. v. 19. Az emberek fiainak vége, hasonlatos az Oktalan-állatoknak végéhez, és egyenlö végek vagyon azoknak. Ugyan azon egy Lélek vagyon azokban: és annak-okáért, az embernek, nagyob méltosága nincsen az oktalan-állatoknál*. Oltalmazzon Isten hogy ezek

[2713] 3.

[2714] Vide lib. 6. c. 2. ¶. 3. † Deut. 18. v. 10.

[2715] * Lev. 19. v. 26.

[2716] '' Tamen Carolyi non retinet illas nominum pronuntiationes, quas fol. 350. ex Tremellio attuli.

[2717] 4.

[2718] 5.

hodogeus_j.indd 605 2025. 07. 21. 11:26:30

igazak légyenek, a' miket magok fejétől írnak a' *Calvinista* Kiáltók: mert így, a' mí Lelkünk halandó vólna. és, ha azon lelkünk vólna mely a' Barmoknak; ha az Oktalan-állatoknál nagyob méltoságunk nem vólna: Barmok vólnánk. A' Bőlcs semmit effélét nem ír: csak azt mongya; hogy, mind az Embernek, mind az Oktalan-állatoknak köz a' halál, és a' lélegzet vétel; és ebben, nem fellyebvaló az ember a' baromnál. 6.[2719] Világoson írja *Salamon*; hogy, az Igazak sem tudgyák, ha Isten-elöt gyülőlségre-, vagy szeretetre-méltók. Ez, igen ellene vagyon *Károlyi*-nak: Azért, értelem-nélkül-való sok kerengő szók tóldalékival, így fordíttya a' *Salamon* szavait: *Mindazáltal, látom vala az elmémben, hogy mind ez; Jóllehet mind ez bizonyságot tészen arrúl, hogy mind az igazak és bőlcsek, és azoknak minden cselekedetek, Isten kezében vannak; és hogy, sem szerelmes, sem gyülölséges, jó-*{356:}*ságokkal nem élhetnek, és hogy azok-közzűl, eggyikkel sem szabadok*.[2720] Értse a' ki értheti mit beszél *Károlyi*. Abban bizonyos vagyok, hogy, sem a' *Sidó*, sem egyéb-féle *Bibliák*-ban efféle semmi sincsen. Azért *Tremellius*, azokat a' szókat így fordíttya a' *Bibliá*-nak *margó*-ján; noha a' *Textus*-ban, a' *Sidó* bötű-ellen, külömben: *Totum hoc condidi in animo meo, idque declaraturus totum hoc. Justos et Sapientes, factaque eorum, in manu DEI ipsius esse: tum amorem, tum odium, nescire homines*. Arias *Montánus* így fordíttya: *Haec omnia dedi in corde meo, et ad declarandum omne hoc. Quia justi, et sapientes, et servitia eorum in manu DEI. Etiam amorem et odium nesciens homo, omnia ad facies eorum*. Ezek mind a' *Deák* fordításra szolgálnak. De *Károlyi*, hogy a' mí Szabadságunkat el-rontaná, magától tóldá a' Sz. Iráshoz ama' szókat, *Jószágokkal nem élhetnek: azok-közzűl eggyikkel sem szabadok*. Hogy Isten-elöt-valo állapatunk titkosvóltát, a' *Salamon* szavaiból meg ne mutathassuk; a' Sz. Irás-helyet, ama' maga kábaságit írta Károlyi: *Szerelmes és gyülőlséges Jószágokkal nem élhetnek*. Igy bezzeg künyű a' *Calvinista*-ságot Sz. Irással támogatni.

Masodszor:[2721] Nem csak hozzá-ád *Károlyi* az Isten Irásához: de, mikor úgy tetczik, ki-lop egy-nehány szót a' *Bibliá*-ból. A' hol Sz. *Péter* azt írja, hogy a' Jó Cselekedetek-által, bizonyossá tegyük hívatalunkat

[2719] 6.

[2720] Eccles. 9. v. 1. apud Caroli, v. 3.

[2721] SUBTRACTIO.

hodogeus_j.indd 606 2025. 07. 21. 11:26:31

és választásunkat: *Luthert* követvén *Károlyi*, ki-lopja ama' szókat, *A' Jó Cselekedetek-által*. maga Béza, *2.Petr. 1. v. 10.* helyén hadgya; és a' kézzel-íratot régi *Bibliák*-ban fel-találta. Szent *Márk*-nál amaz egész verset, *cap. 15. v. 47. Maria Magdalena pedig, és Maria Jósefé, nézik vala hová tétetnék*; ki-hagyá *Károlyi*. maga *Calvinus*, *Beza*, *Tremellius*, ezt helyén hadták. Malachiásnál *c. 1. v. 11.* a' Tiszta Aldozat nevét, szép csendeszen ki-lopá *Károlyi*; és *Jó-illatú fűstöt* íra helyébe. maga mind *Görög*, mind *Sido* könyvekben, nyilván említtetik a' Tiszta Aldozat, *Thysía kathara, Minchach techora*. Sőt azon a' helyen, Tremellius, *Munus purum*, Istennek bé-mutatot Tiszta ajándékot fordít.

Harmadszor:[2722] Számtalan helyen el-változtattya *Károlyi* az Isten szavát; mást, és sokkal külömbet írván helyébe. Végy egy-nehány példát:[2723] 1. Sz. *Pál* azt írja; hogy, Tiszteletes a' Házasság mindenekben, *Hebr. 13. v. 4.* Ezt *Károlyi* így fordíttya: *Tisztességes mindenek-között a' házasság.* mert örömest el-hitetné, hogy a' Barátok és Apáczák, fogadások-után-is tisztességesen házasodhatnak. De ha mindenek-között tisztességes a' Házasság: adgyad egybe Attyát leányával, Báttyát húgával, Házas-embert házas-emberrel. 2.[2724] A' hol Sz. Pál, *Mulierem sororem* említ, *1.Cor. 9. v. 5.* ot Károlyi, *Keresztyén Feleséget* írt. A' hol nevezi, *Elementa mundi*, *Coloss. 2. v. 8.* Károlyi, *Emberi rendelést* írt; követvén ebben *Luthert.* 3.[2725] El akarván hitetni *Károlyi*, hogy Csak a' Hitetlenség kárhoztattya embert: a' hol az Irás, a' Hamissak veszedelmét említi, az *Impius*-helyet, *Károlyi* Magyarúl, *Hitetlent* ír; *Psal. 1. v. 1. 4. 5. Rom. 4. v. 5. 2.Petri 3. v. 7. etc.* noha eszébe vészi néhult magát; és az *Impiust*, vagy Gonosznak, ugy-mint *Rom. 5. v. 6.* vagy Istentelennek, ugy-mint *1.Petr. 4. v. 18.* fordíttya. 4.[2726] *Károlyi* meg-vallya, hogy Sz. Pál, *Hebr. 1. v. 7.* a' Soltárt így fordíttya; *Ki teremti az ö Angyalit, hogy légyenek lelki-állatok:* De ö, *Psal. 103. alias 104. v. 4.* ezt imigyen fordíttya: {357:} *Ki a' szeleket ö követivé tészi*. Nem kel tehát csudálni, ha a' *Vulgáta Versiót* gyalázzák az Ujítók, holot a' Szent *Pál* fordítását-is *corrigállyák*.[2727] De mód-

[2722] MUTATIO.
[2723] 1. Vide Erasm. supr. fol. 301.
[2724] 2.
[2725] 3. Vide supra, f. 230. 231. 232. 236. 237. 239.
[2726] 4.
[2727] NOTA.

hodogeus_j.indd 607 2025. 07. 21. 11:26:31

nélkül: mert a' Sidó szó, *Ruach*, néha Szelet, néha Lelket jegyez: az *Angelus*, néha Követet, néha a' Mennyei Angyalokat jegyzi.[2728] Szent *Pál* a' Sidókhoz írván, világoson magyarázta, minémü jegyzésben írta Szent *Dávid* ezeket a' szókat: azért, nem kellet vólna *Károlyi*-nak meg-vetni Szent *Pált*, a' Sidók eszeskedéseért. 5.[2729] A' hol azt írja *Salamon*, hogy a' Bor-italtúl meg-vonta testét, *Eccles. 2. v. 3. alias 4.* így fordíttya azt Károlyi: *El-végeztem szívemben, hogy magamat adnám Bor-italra*. Es, noha *Tremellius* külömben fordította ezt a' *Textus*-ban: de a' *Biblia margó*-ján azt írja; hogy a' *Sidó*-ban így vagyon írva; *Ut protraherem in vinum carnem meam*. 6.[2730] Azt vítattyák a' *Calvangelicusok*; hogy, semmi imádással nem szabad senkit Isten-kivűl imádni: Azért, a' hol a' Sz. Irás azt mongya; hogy, *Abraham* imádta a' föld népét, *Genes. 23. v. 7.* Jákob imádta báttyát, *Genes. 33. v. 3*. Jósefet imádták attyafiai, *Genes. 42. v. 6. c. 43. v. 26*. Moysest imádták a' Sidók, *Exod. 4. v. 31. etc*. Károlyi mindenüt félre tészi az *Imádást:* hanem, *Fő-hajtást*, *földig meg-hajlást*, *arczúl-borúlást*, *hálá-adást*, és valami egyéb eszébe juta, azt írá helyébe. 7 [2731] A' Képeket sem szeretik a' *Calvinisták:* Azért, midőn a' Szent Irás Bálványokat említ; *Károlyi* a' Bálvány-helyet, Képet írt, *Judic. 18. v. 18. 20. 31.* noha, mikor magát gondolta, ő-is Bálványnak fordította az *Idólum*-ot;[2732] ugy-mint, *Gen. 31. v. 19. Judic. 17. v. 5. etc*. 8.[2733] Azt mongya az Irás; hogy, Isten a' Sidók ohajtását meg-halgatta, *Judic. 2. v. 18*. Ezt *Károlyi* így fordíttya, *El-változtattya vala az Ur az ö akarattyát, az ö fohászkodásokért*. maga egy szó sincs a' *Bibliá*-ban, az Isten akarattyának változtatásárul. Azért *Tremellius* csak úgy fordíttya ezt; hogy, *Szánakodék Isten ohajtásokon*. nemis lehet változtatás az Isten akarattyában. 9.[2734] A' hol Urunk azt mongya, hogy az ö Lelke nem hagyatik Pokolban, *Actor 2. v. 27*: Károlyi azt így fordíttya, *Nem hagyod az én életemet a' Koporsoban*. maga Tremellius illyenképpen fordíttya: *Non derelinques animam meam apud inferos*. Fonákúl-is

[2728] Pneuma.
[2729] 5.
[2730] 6.
[2731] 7.
[2732] Vide infra, li 15. c. 1. ¶. 4. n. 1. Imago non est Idolum.
[2733] 8.
[2734] 9.

hodogeus_j.indd 608 2025. 07. 21. 11:26:31

esik a' *Károlyi* fordítása: mivel, nem a' Christus élete, hanem az ö Hólt teste tétetet a' koporsóba. 10.[2735] A' Görög, Sidó, Deák *Bibliá*-ban, azt olvassuk, *Genes. 2. v. 6.* hogy, minek-elötte Esö eset vólna, Forrás, vagy pára mégyen vala fel, és az öntözte a' földet.[2736] Ezt *Károlyi* viszsza-fordíttya, illyenképpen: *A' földböl-is semmi nedvesség nem jöt vala fel, hogy a' földnek egész szinét meg-nedvesitette vólna*. 11.[2737] Az Irás azt mongya; hogy *Farao* a' Bábákra bízta a' *Sidók* fiai ölését, *Exod. 1. v. 15.* Károlyi, *Sidó* bábáknak nevezi ezeket. maga, sem *Tremellius*, sem egyebek fordítása azt nem tartya, hogy azok a' Bábák, *Sidók* vóltak. 12.[2738] A' hol a' Szent Irás azt mongya; hogy ezek, a' *Noë* vagy *Jákob* nemzetségi:[2739] *Károlyi* ezt így fordíttya; Az *Noënak pedig dolga így vólt*. Ismét: *Es ezek az dolgok lettek a' Jákob háza-népe-közöt*. maga *Tremellius* sem fordíttya ezt külömben, hanem így: *Hae sunt generationes Noachi. Hae sunt generationes Jahakobi*. 13.[2740] A' hol Sz. *Pál* írja, hogy Christus meg-halgattatot az ö böcsülletiért, *Heb. 5. v. 7.* Károlyi ezt így fordíttya; *Meg-halgattatot az ö félelméböl*. Isten győzné mind elő-számlálni, menyi helyen meg-vesztegette *Károlyi* az Isten Igéjét: De azt hiszem, a' józan emberek, a' fel-jegyzet dolgokból eszekbe vehetik, me-{358:}nyi böcsülletet érdemel a' *Károlyi* és *Mólnár Bibliá*-ja.

N°. 7. A' Romai Ecclesiánál, a' Szent Irásnak igaz bötüje vagyon.

A' mely Deák *Bibliá*-val a' *Romai Ecclesia*, Ezer esztendő-elöt szokot élni, azt nagy részre Sz. *Jerónimus* fordította Deákra; mely Fordításrúl, így emlekezik Sz. Agoston: *[2741] *Presbyter Hieronymus, homo doctissimus, et omnium trium linguarum peritus, ex Hebraeo in Latinum eloquium sacras Scripturas convertit. Ejus tam literatum laborem, Judaei fatentur esse*

[2735] 10.
[2736] Ita Arias, LXX. etc.
[2737] 11.
[2738] 12.
[2739] Genes. 6. v. 9. cap. 37. v. 2.
[2740] 13.
[2741] * Augu. 18. Civit. c. 43.

hodogeus_j.indd 609 2025. 07. 21. 11:26:31

veracem. Ezt azért a' *Vulgata Versiót*, a' *Romai Ecclesia*, †[2742] oly bizonyos Fordításnak vallya lenni, hogy a' Hitre, és Keresztyéni tekélletességre néző dolgokban, semmi vétket nem foglal magában. Bizonyíttyuk ezt:

I. Ha abban a' *Bibliá*-ban, mellyel többig Ezer esztendőnél élt a' Keresztyén Világ, és Isten Igéjének vallot, oly hamisság találtatik, mely a' Hit igazságával ellenkezik: következik, hogy az egész Keresztyén Világ, az egész *Ecclesia*, tévelygésben vólt. Mert, hová lehet annál nagyob tévelygés, mint ha Isten Igéjegyanánt hirdettetik a' hamis Irás? Bizonyos pedig, hogy az *Ecclesia*, Igazság Oszlopa lévén, tévelygésbe nem eshetik. Tehát az-is bizonyos, hogy, a' mely *Bibliát* Isten igéjének vallot az *Ecclesia*, abban hamisság nem lehetet.[2743]

II. Ugyan azon Keresztyénségnek közönséges Vallásából, vettük ezt a' Sz. Irás bötűjét; melytűl meg-tanúltuk, hogy ezek *Apostoli* írások, és Isten szavai. Tehát, ha a' Sz. Könyvek bé-vételében, az egész Keresztyénség meg nem csalatkozhatot, a' *Biblia* bötűjében sem tévelyeghetet: Azért, a' honnan bátorságosok vagyunk, hogy ezek Szent Könyvek; ugyan onnan, hasonló bátorsággal meg-tanúlhattyuk, hogy ez igaz bötűje azoknak a' könyveknek. mert a' Christus fogadása igaz, hogy az ö Juhai, az idegen szót nem halgattyák.[2744]

III. Nagy hitelt ád ennek a' Fordításnak, nem csak a' Sz. *Jerónimus* szentsége, és bőlcsesége, de azok-is a' túdós Szent *Doktorok* ítíleti, kik Ezer esztendő forgásában virágoztak, és ezzel a' Fordítással éltek: kivált-képpen holot az Isten meg-igérte, hogy a' Híveket, *Doktorok* őrzik a' hamis tudományok szelétűl. Melytűl bizony meg nem óltalmazták vólna, ha oly *Bibliát* adtak vólna a' Hívek-eleibe, mely az igaz Hitet, és Jó Erkőlcsöt, meg-mocskolta vólna.[2745]

IV. Az Ellenkezők tanu-bizonysága-is erre viszen. Hallók nem régen, mely nyilván mondá *Beza*; hogy a' Régi Fordítás igen Istenes; és hogy a' mostaniaknál, a' *Görög* könyvek tisztábbak vóltak akkor, mikor a' *Deák Bibliát* fordították.[2746] Mely dologrúl így szól Pellicánus: *Tanta dexteritate, eruditione, et fide, Hebraico, quoad sensum, concordare deprehendimus*

[2742] † Concil. Trident. Sess. 4.
[2743] Vide supra, fol. 336.
[2744] Ioan. 10. v. 5.
[2745] Ephes. 4. v. 14.
[2746] Supr. fol. 347.

hodogeus_j.indd 610 2025. 07. 21. 11:26:31

Vulgatam editionem Psalmi; ut eruditissimum, pariterque piissimum, et vere Prophetali spiritu praeditum fuisse Interpretem, non dubitem.[2747] Ennél bévebben így írnak a' Tigurínusok: *[2748] *Nolumus cum quoquam propter Versionem nostram digladiari, aut postulare ut Veterem conspuant. Veterem Vulgatam et receptam Versionem, minime damnamus: Manet vetus et Vulgata editio per nos omnino integra, et intacta; quippe quam nos damnamus. Legatur illa in Scholis; canatur publice in Templis; citetur sola in Concionibus sacris, nullus obstat*.

V. Az-is bizonyíttya fedhetetlen-vóltát a' *Vulgata Versió*-nak: mert, {359:} valamit az-ellen forgatnak az Ujítók, csak csöpűk, és töredéken pozdorják. Mellyeket, minek-elötte meg-tekíncsünk, Azt eszünkben tarcsuk; hogy, midőn a' *Vulgata Versiót* tisztának és igaznak vallyuk, nem azt mongyuk, hogy sohúlt a' le-irásban, vagy nyomtatásban, fogyatkozás nem eshetet benne; Azt sem állattyuk, hogy némely mondásokat, tiszták Deák szókkal, ékessebben, világosb értelemmel nem fordíthattak vólna; sőt azt sem vítattyuk, hogy mindenüt szórúl szóra fordíttatot vólna a' *Görög*, vagy *Sidó* bötü: Hanem, csak azt taníttyuk; hogy, a' mi illeti a' Hitet, és tekélletes életre szükséges dolgokat, azokban hamisságot nem ejt. Es, noha a' külömböző Nyelvek tulajdonsága nem szenvedte, hogy szórúl szóra meg-felellyen a' *Sidó* bötűnek: de azért, a' szók külömbözése-mellet, igazán, és azon értelemmel let a' fordítás, mellyel az Istentűl ki-adatot. Annak-okáért, örömest megvallyuk, hogy a' *Sidó*, és *Görög* nyelvnek tulajdonságából, erejéből, és kiváltképpen-való hathatóságából, néhult világosban ki-tetczik a' Sz. Irás szavainak értelme. Annak-felette; a' hol a' *Deák* szónak külömböző jegyzési vannak, a' *Görög* vagy *Sidó* bötűből meg-ismérhetni néha, mellyik jegyzésében kel a' *Deák* szót venni.[2749]

[2747] Pellican. Praefat. in Psalm. apud Cochlaeum, de Novis Translat.

[2748] * Praef. ad Lectorem in Bibliis Tigur.

[2749] Psal. 138. v. 15. ex Hebraeo constat, Os ossis, non Os oris accipiendum. Psal. 41. v. 2. ex Graeco liquet, Fortem, non Fontem legi.

hodogeus_j.indd 611 2025. 07. 21. 11:26:31

Nº. 8. Mód-nélkül vádollya Károlyi és Mólnár a' Deák Bibliát.

Hoszszú csatázo Levelet ír *Károlyi* a' Magyar *Biblia*-eleibe; melyben a' mí *Deák Bibliánkat* gyalázza, hogy a' maga büdös borának nagyob czégért emellyen. Ebben, Először; sok hazugúl kőltöt dolgokat elegyít-egybe. Másodszor; egy-nehány helyt említ, melyben a' *Deák Biblia* külömböz, a' *Sidó* és *Görög* bötűtűl. Harmadszor; rövid szóval jelenti *Károlyi*, de bévebben ki-fejezi *Hunnius*; hogy, sok Deáktalan szók és mondások vannak a' *Deák Bibliá*-ban. Rend-szerént szóllyunk ezekrűl.

I. A' Károlyi Hazugsági, a' Biblia Praefaciojában.

Nem igaz, hogy a' *Moyses* utólso könyvében azt mongya az Isten, a' mit *Károlyi* reá-fog; tudni illik, ezeket a' szókat: *Én vagyok, a' kinek-elötte az ártatlan nem ártatlan*.[2750] Ezek a' szók, nyilván-valo ellenkezést foglalnak magokban; és, a' *Károlyi* saját fordítása-szerént sem találtatnak azon a' helyen. Sőt, az Irás azt mongya Istenrűl, *Ut fiat justus sicut impius, non est hoc tuum*.[2751] Nem igaz, hogy *Gratianus* Pápa *Decretoma* vólna, *Dist. 9.* mert *Gratianus*, Pápa nem vólt.[2752] Nem igaz,[2753] hogy Jerónimus, *in Praefatione Paralipomenon*, azt írta: *Ha valahol a' fordításban láttatom tévelygeni, kérdmeg a' Sidó bötűt*.[2754] Mert ot *Jerónimus*, a' *Sidó* bötűrűl nem szól; hanem csak ezt írja: *Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebraeos, suam conscientiam recolat*. Nem igaz, hogy, a' hol a' Sz. Irás így szól, *Protulit Melchisedech panem et vinum*; a' *Protulit*-helyében, mí *Obtulit*-ot írtunk, hogy a' Misében-valo áldozatot ezzel bizonyíthassuk. Mert jóllehet, a' mint *Galatinus*, *Genebrardus*, és egyebek írják, a' régi *Rabbinusok* úgy olvasták, hogy, *Obtulit:* de a' mí közönséges *Bibliánk*-ban, *Proferens*

[2750] 1. Deut. 34. v. 7.
[2751] Gen. 18. v. 25. et Sap. 12. v. 15.
[2752] 2.
[2753] 3.
[2754] Hierony. ad Domnion. et Rogatian.

hodogeus_j.indd 612 2025. 07. 21. 11:26:31

vagyon írva.[2755] Nem igaz, hogy a' Birák könyvében, *Adultera*-t írtunk, *pro Altera:* mert a' *Vulgata Bibliá*-ban, szórúl szóra így vagyon írva: *Heres in domo Patris nostri esse non poteris, quia de altera matre natus es*.[2756] Nem igaz, hogy a' Teremtésrűl írt könyvhöz, ezeket a' szókat tóldottuk vólna; *Mely csudálatos:* mert, jóllehet ezeket a' szókat olvassuk, *Judic. 13. v. 18:* de a' Terem-{360:}tésrűl írt könyvben, ezek a' szók nincsenek a' *Vulgáta Bibliá*-ban.[2757] Nem igaz, hogy *Rom. 4. v. 2.* a' Sz. *Pál* szavaihoz írtuk amaz igéket, *Az Törvénynek:* mert a' mí könyvünkben ez nem találtatik: hanem, így olvassuk a' Szent *Pál* szavát: *Ha Abraham cselekedetekből igazúlt-meg, etc*.[2758] Duplával, kétszeresen, és béllettűl Hazugság a' mit ír *Károlyi*; hogy, a' *Pápisták a' Községtűl mindenestül meg-tíltyák a' Biblia olvasását, és annak közönséges nyelvre-valo fordítását*.[2759] Mert, soha semmi rend-béli embert el nem tílt a' *Romai Ecclesia* a' *Biblia* olvasástúl: hanem, vagy férfi, vagy aszony, de ha *Deák*-úl, vagy *Görög*-űl, vagy *Sidó*-úl túd olvasni, minden tarts-nélkül szabadon olvashattya. Az egyéb közönséges Nyelvekre fordítot *Bibliák*-rúl, a' *Luther* pártolása-után, határozást tet az *Ecclesia*. Mert látván, hogy efféle Fordítások, sok-képpen marczongják a' *Bibliát*; és gyakran, vagy tudatlanságból, vagy szánt gonoszságból, az Ujítók hamissan fordíttyák az Isten Igéjét: mint az Anya ki-vészi a' kést fia kezéből, hogy meg ne sércse magát; úgy az *Ecclesia* sem javallya, hogy az illyen Fordításokat mód-nélkül olvassa akár-ki. Azért, a' közönséges Nyelvekre fordítot *Bibliát*, nem tíltya tellyességgel az *Ecclesia:* hanem oly módgyával meg-engedi, mint Isten meg-engedé régen, hogy a' Királyok *[2760] olvassák a' Sz. Irást; tudni illik, hogy *Exemplárt* a' Papoktúl vegyenek. Ha azért a' Királynak a' Papoktúl kellet Könyvet venni, melyből le-írná a' Törvényt, hogy vétek ne esnék a' dologban: mentűl inkáb illik, hogy a' külömb Nyelvre fordítot *Bibliát* a' Papoktúl vegye a' község; és csak azt a' Fordítást olvassa, mellyet az *Ecclesia* tisztának, és botránkozás-nélkülvalónak ítíl? Nem tíltya tehát az *Ecclesia* a' Szent Irás olvasását: hanem azt

[2755] 4. Gen. 14. v. 18. Vide Cornelium, in eum locum.
[2756] 5. Iudic. 11. v. 2.
[2757] 6. Gen. 32. v. 29.
[2758] 7.
[2759] 8. 9.
[2760] * Deut. 17. v. 18.

hodogeus_j.indd 613 2025. 07. 21. 11:26:31

parancsollya, hogy a' *Catholicusok*, a' közönséges Nyelvekre fordítot *Bibliát*, engedelem-nélkül ne olvassák. Noha, a' mint a' Túdós emberek ••[2761] írják, ez a' parancsolat, fel-szabadíttatot az Északi Országokban; és közönségesen meg-engedtetet a' Püspököktűl, hogy a' *Romai* Hiten-való igaz Keresztyénektűl fordítot *Bibliát*, szabadgyában olvashassák. Mert tudgyák a' Püspökök, hogy közönségesen olvassák minnyájan, a' köz Nyelveken nyomtatot *Bibliá*-kat: és nem csak nem feddik ezért a' községet; de dícsírik, hogy az Isteni dolgokat szomjúhozzák. Senkit azért az Anyaszentegyház meg nem fogot, és el nem tíltot, a' *Deák*, *Görög*, *Sidó* nyelven-valo *Biblia* olvasásátul. Sőt, minekelőtte *Luther* támadna, a' Lengyel, Német, és egyéb közönséges nyelveken íratot *Biblia* olvasását nem tilalmazta. De az Ötödik *Pius Pápa*, ‘‘[2762] látván, hogy az Uj Hit-faragók, sok Nyelvekre fordítván a' *Bibliát*, számtalan hamisságokat híntegettek az Isten szavai-közzé, mint nem régen meg-mutatók: Azt-is tapasztalván, hogy, nem tudom, micsoda Ördögi kevélységből, a' tudatlan község-is *Doktorok Doktorá*-vá akar lenni, mihent három *verset* által-olvas a' köz nyelven írt *Bibliá*-ból. és noha azt sem tudgya, ha igazán fordították-e a' *Sidó* és *Görög* bötűből, hanem csak mint vak, vezetője-után, úgy mégyen azok-után, kik *Görög* és *Sidó* nyelvet tudnak; mindazáltal, nagy mély-tudományú, és Isteni titkok által-láto Mesternek tartya magát: és mint-ha torkig gázlot vólna a' Szent Irásban, mind a' régi Szentek itíletit, mind a' közönséges Anyaszentegyház Végezésit, és magyarázatit, álmodot bőlcsesége-alá tapodgya; és, a' mint eléb †[2763] *Luther*-{361:}tűl értők, fittyet vét a' magok *Predikátori* orra-alá-is. Ezekre-nézve *Pius* Pápa, nem tíltá általlyában a' közönséges Nyelvekre fordítot *Bibliát*: hanem azt parancsolá, hogy ezt, a' Lelki Pásztorok javallása-nélkül, ne olvassa minden ember.

Annak-okáért, az Anyaszentegyház nem csak nem tíltotta, de kívánnya, és dícsíri, hogy Keresztyéni józansággal olvassák az ö fiai a' Szent Irást; és, egyéb gaz Irásoknak békét hagyván, az Isten Könyvének, és hozzánk íratot üdvösséges Levelének szép tanításiban, foglallyák elméjeket. Mert,

[2761] •• Ita Serarius, in ca. 1. Iosuae, fol. 244. Grets tom. 1. Defension. Bellarm. li. 2. c. 15. fol. 789. ¶. Si Praedicans.

[2762] ‘‘ Pius V. in Indice libr: prohibitorum, Regula 4.

[2763] † Supr. f. 106.

hodogeus_j.indd 614 2025. 07. 21. 11:26:31

ha kedvesink Leveleit sokszor el-olvassuk: illendő, hogy Istenünk könyvét gyakorta meg-tekíncsük. Es, ha te bánnád, midőn Fiad, vagy Tiszt-tartód, félre tenné, 's meg sem nézné Leveledet: gondolhatod mely illendő, hogy a' te kegyes Atyád, üdvözítő Istened, természet-szerént-valo Urad, üdvösségedről, és szabadulásodrúl írt Levelét, úgy meg-vessed, hogy üdő-vesztő hiuságokat kedvesben olvasgas az Isten szavánál. Végezetre; ha pénzed olvasását magad sem restelled, szégyen (ugy-mond Arany-száju Szent *János* *[2764],) ha az üdvösségre-nézö szent dolgokra szemedet sem fordítod.

Javallyuk azért a' Szent Irásnak Keresztyéni józansággal-való olvasását: csak hogy, a' Közönséges nyelvekre fordítot *Biblia* olvasásában, Két dolgot kívánunk:

Elsőt: Hogy Senki ne alítcson minden embert kötelesnek a' *Biblia* olvasásra: Mert nem tartozik minden ember Iskolába járni, és olvasni tanúlni. Más az; hogy a' Tudatlan község, és a' Vakok, ha akarnák sem olvashatnák a' *Bibliat*; hanem Lelki Tanítók eleven oktatasából tanúllyák a' Keresztyén Igazságot. Ugyan-is, †[2765] a' Hit, hallásból vagyon. Urunk-is, eleven predikállás-által, nem Irás olvasással oktatta a' Híveket. ‘‘[2766] Az *Apostolok*-nak, Christus predikállást parancsolt, nem Könyv-írást; a' községnek pedig hallást. Sohúlt a' Híveknek közönségesen nem parancsolta Isten, hogy magok olvassák a' Törvényt; sőt az Ó *Testamentom*-ban, a' Papoknak parancsolta, hogy a' község-elöt olvassák Parancsolatit; *Deut. 31. v. 11. et 12. Jerem. 36. v. 6. 7.* De ugyan nem zúgolódot az *Israël* népe azon, hogy csak a' Papok nyelve-után kel nékik érteni az Irást. A' Királynak meg-parancsolá Isten, ••[2767] hogy a' *Deuteronomiust* meg-olvassa: de melléje veté, hogy, ne külömben, hanem a' Papoktúl vet könyvből olvassa. Erről világos tanuságunk vagyon, az *Apostoli Ecclesia* példajában. Mert, ha az *Apostolok* kötelezni akarták vólna a' Híveket, a' köz Nyelven írt *Biblia* olvasására: mi az oka, hogy *Illiriá*-ban, *Spanyól*, *India*, *Media*-országban predikálván, noha kinek-kinek nyelvén szóllottak, de nem írtak az ö nyelveken, sem Nyelvekre nem fordították Irásokat, hogy minnyájan olvashatták

[2764] * Chrysosto. hom. 12. in 2. ad Corinth.

[2765] † Rom. 10. v. 18.

[2766] ‘‘ Mar. 16. v. 15. Lucae 10. v. 16. Vide infr. li. 6. c. 2. ¶. 1.

[2767] •• Deut. 17. v. 19.

hodogeus_j.indd 615 2025. 07. 21. 11:26:31

vólna? Vallyon mind el-kárhoztak-e, a' kiknek nyelveken nem vólt a' *Biblia*? Az Egyházi *Historiá*-ban nem találllyuk, hogy a' Keresztyénség elsö Négy-száz esztendejében, valamely Nyelvre fordították vólna a' *Bibliát*, a' *Sidó*, *Görög*, *Deák*, nyelv-kivűl. Sőt, a' Túdós emberek, Szent *Agoston*-nal és *Rabanus*-sal bizonyíttyák *[2768], hogy Szent *Agoston* idejéig, e' Három nyelv-kivűl, nem vólt fordítva a' *Biblia*. †[2769] Ulfilas *Arianust* olvasom elsöt, ki *Gottus* nyelvre fordította a' *Bibliát*. Annak-{362:}okáért, mikor vagy Theodorétus, *lib. 5. de Graecor. affection*. vagy *Chrysostomus*, *Jerónimus*, és egyebek azt írják, hogy Minden nyelven vannak a' Szent Irások: azt úgy magyarázza Serarius, *Prolegom. Biblic. cap. 20. quaest. 12.* hogy tanítás-, hirdetés-, predikállás-által el-terjedet mindenüvé. Ha azért ki-terjedhetet, és gyökeret verhetet a' Keresztyénség a' *Barbarus* nemzetségek-közöt, noha az ö Nyelvekre fordítot *Bibliát* szemekkel sem látták, mint majd ••[2770] meg-hallyuk: meg-maradhat most-is az igaz Hit, ha a' község maga nem olvassa, hanem Pásztoroktúl hallya az Isten Igéjét. Mert, a' mint ez-elöt ‘‘[2771] Szent *Agoston*-túl hallók, a' községet, nem a' mély okoskodás, hanem az egy-ügyű hitel tészi bátorságossá. Mikor azért minket kárhoztatnak az Ujítók, hogy Közönséges nyelvre nem fordítottuk ennyi ideig a' *Bibliát*; velünk egyetemben az *Apostolokat* rágalmazzák: kik künnyen közönséges Nyelvekre fordíthatták vólna a' *Bibliát:* de nem cselekedték; hanem elégségesnek itílték, hogy minden Nemzeteket, tulajdon szokot nyelveken tanítanának; és az-után, *Doktorokat* és Püspököket rendelnének, kik a' Szent Irást magyaráznák a' községnek.[2772]

Masodikat, azt kívánnyuk: Hogy eszébe vegye minden ember, hogy a' Sz. Irásban sok nehéz dolgok vannak, ‘‘[2773] mellyeket a' tudatlanok, *[2774] magok veszedelmére csigáznak; és, hogy az Isten szavának igaz értelme, nem lehet emberek eszeskedéséből: Azért nem szenvedgyük, hogy akár-mely hoszszú-üstökű 's rövid-eszű Kofa, akár-mely taknyos-orrú tetves *Sócze*,

[2768] * Gordon. de Verbo Dei, c. 22.
[2769] † Socr. li. 4. c. 33. alias, 27.
[2770] •• Vide infra, l. 6. c. 2. ¶. 1.
[2771] ‘‘ Sup. f. 111. in fine.
[2772] *Nota.*
[2773] ‘‘ 2.Pet. 3. v. 16.
[2774] * 2.Pet. 1. v. 20.

hodogeus_j.indd 616 2025. 07. 21. 11:26:31

akár-mely nyalka szer-szem Katona, vagy kapta-bűzü Műves-legény, Itílő-mester légyen a' Szent Irás dolgában; és a' Lelki Pásztorokat, söt a' közönséges Anyaszentegyházat, †[2775] Iskolába vigye, lapoczkája-alá fogja, tanitásában meg-torkollya; vagy, egy kis gézen-gúz Magyar irásocskája-után, szemesbnek, 's okosbnak ítíllye magát az Anyaszentegyháznál. Mert, ha a' Műves-emberek mesterségében, apród esztendőt kel tőlteni a' Czéhbe vétel-elöt: nem illik, hogy akár-ki mosdatlan kézzel bőlcsé tegye magát az Isten titkaiban. Azért, midőn láttyuk, hogy valaki fellyeb akar heazni hogy-sem illenék; azt mongyuk néki, a' mit Sz. *Basilius*, a' *Valens* Császár Konyha-mesterének: ‘‘[2776] *Tuum est, curare condimenta jusculorum: non potes enim ita sordidatis auribus exaudire tractationes Dogmatum Divinorum*; Konyha a' te dolgod: mocskos füleidbe nem fér az Isteni tudományok tisztasága. Ha valamely Ur, hívatallya-kivűl a' Hitet akarja barázdálni; azt mongyuk néki, a' mit Szent *Ambrús* a' Császárnak: ••[2777] *Noli te gravare, Imperator, ut putes te in ea, quae Divina sunt, Imperiale aliquod jus habere. Ad Imperatorem, Palatia pertinent; ad Sacerdotem, Ecclesiae: Publicorum tibi Moenium jus commissum est, non Sacrorum*; Palota igazgatás, Ország óltalom a' te dolgod: Papokat illet a' Hit igazgatása. Azt kívánnyuk azért, hogy minnyájan, kicsintűl-fogva nagyig, úgy olvassák a' Sz. Irást, hogy a' titkos-értelmű, és nehéz-magyarázatu mondások fejtegetését, az Anyaszentegyháztúl várják, és az ö itíleti-ellen ne tusakodgyanak. A' ki ennél külömb indúlattal forog a' *Biblia* olvasasában, félö hogy azok-közzé ne számláltassék, kikrűl mondá Sz. *Péter*, hogy veszedelmekre csigázzák az Isten szavát. Es midőn valamely színes ellenkezést találnak a' Sz. Irásban; vagy oly példát, †[2778] melyből künyű botrán-kozást venni, félö, hogy efféle peldákból, tudatlansá-{363:}gok-miat, fejekre ne tellyesedgyék, a' mit Sz. *Pál* mondot; *Litera occidit*.[2779] Mert, sokak a' vastag eledelre alkalmatlanok, kiknek tejet kel adni; *1.Cor. 3. v. 2. Hebr. 5. v. 12.* Azért írja Sz. Jerónimus, *Praefat. in Ezechielem*; hogy a' Teremtésrűl írt Könyvnek eleit, *Canticum Canticorum*, és egyéb mély írásokat, nem vólt szabad a' *Sidók*-nál olvasni azoknak, kik harmincz esztendőt meg nem haladtak.

[2775] † Supra, f. 97. 98.
[2776] ‘‘ Theodor. li. 4. histor. c. 19. Vide infra, li. 15. c. 2. ¶. 3.
[2777] •• Ambr. ep. 33
[2778] † Polygamia Abrahami, Davidis, factum filiarum Loth.
[2779] 2.Cor. 3. v. 6.

hodogeus_j.indd 617 2025. 07. 21. 11:26:31

II. Károlyi méltatlan vádollya a' mí Bibliánkat hamis változtatásokkal.

Heában és ok-nélkül gyalázza *Károlyi* a' mí *Bibliánkat*, hogy némely helyeken meg-vesztegette az Isten szavát.

I. Ama' szók, *Mennyünk-ki*,[2780] noha a' mostani *Sidó* bötűben nem találtatnak: de, mikor a' nevezetes *Hetven-két Sidó*, *Görög* nyelvre fordította a' *Bibliát*, akkor azok a' szók, a' *Sidó* könyvekben vóltak; azért, azokat-is *Görög* nyelvre fordították. Most-is a' *Targum Jerosolimitánum*, ezeket a' szókat meg-tartotta; és Sz. *Jerónimus* a' *Samaritanusok* könyvében ezen ígéket találta: mely ígék-nélkül, csonkán maradna a' *Textus*.[2781] Nem-is vólt oka a' *Romai Ecclesiá*-nak, miért írná oda azokat az ígéket, ha a' régi *Sidó* könyvekben nem találta vólna. mellyek, ha ki-hagyatnának-is, semmi ártalmúnkra nem lenne.

II. Igaz, hogy a' mostani *Sido* bötűben, nincsenek ama' szók; *Uram Isten, halgasd-meg e' Nép kialtásat, és nyisd-meg nékik a' te kincsed házát, és Élövíznek kút-fejét; hogy meg-elégedgyenek, és ne zúgolódgyanak:*[2782] De azt kérdem, Honnan tehet itílétet *Károlyi*, ha ezek a' szók, a' *Sidó* bötűből estek-e ki, vagy a' *Deák*-hoz tóldattak? Talám a' *Sidók*-nak többet hiszen, hogy-sem a' Keresztyén világnak? Vagy, Mire-valo-képest kellet a' *Romai Ecclesiá*-nak, ezeket a' szókat bé-írnyia, ha a' Régi könyvekben nem lettek vólna? Hiszem, ha az *Ecclesia* meg-vesztegette vólna a' *Bibliát*, oly dolgokban kellet vólna vesztegetni, mellyekkel támogathatta vólna a' maga vélekedésit; mint meg-hallók, hogy cselekedtek az Ujítók.[2783]

III. Igaz, hogy a' *Sidó* bötű így vagyon, *Valaki ki-önti az ember vérét, az emberben*;[2784] az-az, ki-önti az ember vérét, mely az emberben vagyon. Ezt a' *Pleonasmus*t, minden fogyatkozás-nélkül el-hagyhatta az *Interpres:* mert, a' *Deák* nyelv folyása-szerént, mind egy, akár azt mongyad, *Az ember vérét*; akár, *Az emberben-lévö vért.*

[2780] Gen. 4. v. 7.
[2781] Vide Cornelium, in eum locum.
[2782] Num. 20. v. 6.
[2783] Supra, f. 354. 355.
[2784] Gen. 9. v. 6.

hodogeus_j.indd 618 2025. 07. 21. 11:26:31

IV. A' mí *Bibliánk*-ban, így olvassuk az Urunk szavait: *Nem jöttem hínyia az Igazakat, hanem a' bűnösöket*;[2785] el-hagyván ama' szót, *a' penitenciára*, mely a' *Görög* bötűben találtatik. De *Beza*, magyarázván azt a' helyt, megvallya, hogy Sz. *Jerónimus* sem olvasta azt a' szót; és a' *Syriai Bibliá*-ban sem találtatik. Mivel pedig Isten nem egyébre híja a' Bűnösöket, hanem *penitenciá*-ra: ha oda nem írják-is a' *Penitencia* szavát, ugyan hozzá kel érteni.

V. Szent *János*-nál a' minémü külömbözés vagyon, abban *Károlyi* tudatlanúl akadoz. Mert *Beza* illyen szókkal ír arrúl: *Vulgata,* Qui creditis; *multo planiore sententia. quod legit etiam Syrus Interpres: et extat in uno Codice manu scripto. Idem autem valet,* Ut credatis, *atque, Ut credere pergatis, et fide crescatis*.[2786]

VI. A' Sz. *Pál* Levelében, nincsenek a' mí *Bibliánk*-ban ama' szók: *Ha cselekedetböl, immár nem kegyelem; külömben, a' cselekedet immár nem cselekedet*.[2787] {364:} De hallyad mit ír errűl Beza: *Hanc partem non legit Vetus Interpres, nec Origenes, nec Chrysostomus, nec Ambrosius, nec Graecus Codex Claromontanus*.[2788] Szabad ti-néktek sok helyen a' *Görög* bötű-mellől el-mennetek, és a' *Deák*-hoz ragaszkodnotok, a' mint Példákkal eléb megmutatók: Miért nem szenvedhetitek, hogy mí ezen szabadsággal éllyünk?[2789]

VII. A' Sóltárt mí így olvassuk: *Viduam ejus benedicens benedicam*.[2790] Igy olvasták mí-elöttünk, *Hilárius*, *Ambrósius*, *Augustínus*, *Chrysostomus*, *Prosper*, *Cassiodórus*.[2791] Azzal bizonyíttya *Hilarius*, hogy *Vidua*-t, és nem *Victum*-ot kel olvasni: mert Urunk születése-elöttis, így olvasták. Es bőlcsen meg-mutattya Jacobus Gordonius, *Controvers. de Verbo DEI, cap. 19.* hogy a' *Sidó* bötű-szerént, *Vidua*-t fordíthatni azon a' helyen.

VIII. A' Sz. *János* Látasában, a' hol *Károlyi* így olvassa a' Textust; *Bóldogok a' kik meg-tartyák az ö parancsolatit:* a' mí *Bibliánk*-ban így vagyon írva;

[2785] Matt. 9. v. 13.
[2786] 1.Ioan. 5. v. 13. Beza, ibid.
[2787] Rom. 11. v. 6.
[2788] Beza, ibid.
[2789] Supra, f. 347. 348.
[2790] Psal. 131. v. 6.
[2791] Bellarm. ibid.

hodogeus_j.indd 619 2025. 07. 21. 11:26:31

Bóldogok, a' kik meg-mossák az ö ruhájokat a' Bárány vérében.[2792] De, Egy az, hogy a' *Vulgátus*, újságot nem mond; hanem, a' mit az-elöt mondot vala Sz. János*, cap. 7. v. 14*. Más az, hogy a' két bötű, noha szóban külömböz, de értelemben külömbözés nincsen: mert azok tartyák-meg az Isten Törvényét, a' kik meg-mossák Ruhájokat a' Bárány vérében. Es, ha szabad vólt *Bézá*-nak, sok helyen a' *Görög* bötűt meg-vetni, mivel, a' ki *Deák*-ká fordította a' *Bibliát*, tisztáb, és job *Görög* könyvei vóltak a' mostani *Görög* könyveknél: ne bánnya *Károlyi*, had éllyünk mí-is ezen szabadsággal.[2793]

IX. Azt írja *Károlyi*; hogy a' Pápisták, *a' Maria* közbe-járását, és segítségűl-hivását akarván Sz. Irásból bizonyítani, a' *Moyses* könyvét így olvassák: *Ipsa conteret caput serpentis*;[2794] maga, nem *Ipsa*, hanem *Ipsum*, vagyon az Isten könyvében. Erre béven meg-felelnek, Del Rio, *in cap. 3. Genesis*. Viegas, *Apocal. cap. 12.* Gordonius, *de Verbo DEI, cap. 16. 17. 18.* Rövídeden azt mondom, Először: A' mely *Sidó* szó vagyon azon a' helyen, három bötűvel íratik, *He*, *vau*, *aleph*; és mind *Ipse*, mind *Ipsa* lehet belőlle. Azért, *Gen. 3. v. 12. et 23. Cap. 17. v. 14. Cap. 24. v. 44*. az a' szó, *Ipsa*-t jegyez. Másodszor: Szent Agoston, *Tom. 3. de Genes. ad liter. lib. 11. c. 36*. Sz. Ambrús, *de Fuga saeculi, c. 7.* és egyebek, így olvassák azt a' helyet: *Ipsa conteret*. Harmadszor: *Calvinus* azt írja; hogy az Aszony Magván, nem csak magát kel érteni Christust, hanem az egész Emberi nemzetet: *Ubi Semen Mulieris dicit contriturum caput serpentis, non de uno duntaxat Christo illic sermo habetur, sed de toto Humano genere*.[2795] Ha az egész Emberi nemzetről kel érteni, hogy megrontya a' Kígyónak fejét; nem tudom miért sajnállya *Károlyi*, hogy ezt Bóldog Aszonyrúl-is értyük. Negyedszer: Nem vólt okunk, miért kellet vólna az *Ipse*-ért *Ipsá*-t írnunk: Mert, akár azt mongyuk hogy az Aszony magva; akár hogy az Aszony töri a' Kígyo fejét, mind egy: mert tudni-valo, hogy Bóldog Aszony nem külömben töri a' Kígyó fejét, hanem az ö Magva-által. Miképpen azért, sokszor olvassuk a' Sz. Irásban, *[2796] hogy a' Taníto üdvözíti az embereket, mivel üdvösség eszköze a' Tanítás-által: úgy mondhattyuk, hogy Bóldog

[2792] Apoc. 22. v. 14.
[2793] Ita Beza, supra, 347. 348.
[2794] Genes. 3. v. 15.
[2795] Calvi. l. 2. c. 13. num. 2.
[2796] * 1.Ioan. 3. v. 3. 1.Tim. 4. v. 16. Rom. 11. v. 14. 1.Cor. 9. v. 22. 1.Thess. 2. v. 14.

hodogeus_j.indd 620 2025. 07. 21. 11:26:31

Aszony töri-meg a' Kígyo fejét; nem maga erejével és tehetségével, hanem hogy, azt szűlte a' ki meg-győzte a' Kígyót. Ötödször: Ha a' Szent Irás közönségesen a' Hívekről azt mongya, hogy meg-tapodgyák az Ördögöt, *Lucae 10. v. 19. Rom. 16. v. 20.* meg-győ-{365:}zik a' Sátant, *Apocal. 12. v. 11. 1.Corinth. 15. v. 57.* mi ellene *Károlyi*-nak, ha mí-is ezent mongyuk Bóldog Aszonyrúl?

X. Szent *János*-nál, az Urunk szavait mí így olvassuk; *Suggeret vobis omnia, quaecumque dixero vobis*.[2797] Azt mongya *Károlyi*; hogy, *Dixi* vagyon ot írva: mí pedig azért írtunk *Dixero*-t, hogy ezzel erőssítcsük a' *Conciliomok* Végezésit. De Elsöben, azt mondom; hogy Sz. *Agoston*, *[2798] nem *Dixi*, hanem, *Dixero*-t olvasot Sz. *János*-nál. Másodszor; A' *Görög* szó [ípon,] *Aoristus*, nem jelent el-múlt, vagy jövendő üdőt, hanem mindenikre egy-aránt szolgál. Harmadszor; Ha *Dixeró*-t olvasunk, nem ollyat olvasunk, a' mí a' Sz. Irásban másut világoson nem vólna: mert nyilván mongya Christus; hogy, ‘‘[2799] sok dolgokat kellet vólna Tanítványinak mondani, mellyeket el nem viselhettek: hanem, mikor el-jő a' Sz. Lélek, meg-taníttya őket.

Ezek a' derék vesztegetések, mellyeket a' *Deák Bibliá*-ban fel-jegyez *Károlyi*. Nagyob hitelt nem szerezhetet a' mí *Bibliánk*-nak, mint hogy ily apró dolgokat támasztot ellene. Mert, ha nagyob fogyatkozásokat talált vólna, ne kételkedgyél, hogy el nem halgatta vólna.

Hogy pedig *Károlyi*, sok helyen nem érti a' mí *Bibliánkat*, arrúl én nem tehetek. Ha jobban tanúlt vólna, többet tudot vólna.

III. Deáktalanságát a' mí Bibliánknak, nem okoson rágalmazzák az Ujítók.

Azzal mossák szájokat az Ellenkezők; hogy a' *Deák* Biblia, *Barbarismusok*, és *Soloecismusok* fészke. Mely dolgot, noha *Károlyi* csak *obiter* jelent: de *Hunnius*, *Humfredus*, és egyebek, elég gyülölségesen rágalmazzák.

Erre én Elöször, azt mondom *Bezá*-val; hogy magok az *Apostolok*, nem akarván a' Világi bőlcseség színével kelletni magokat, sokszor akarva éltek

[2797] Ioan. 14. v. 26.
[2798] * Aug. tom. 9. Tractat. 77. in Ioannem.
[2799] ‘‘ Ioan. 16. v. 12.

hodogeus_j.indd 621 2025. 07. 21. 11:26:32

Barbarismusok-kal. A' ki pedig az idegen Nyelvnek tulajdonságát akarja követni, nehéz mindenkor *Cicero*-után járni. Azért, a' Szent *János* Látásárúl így szól Beza: *Rusticis Barbarismis, et Soloecismis utitur.*[2800] Másut, bévebben ezt írja: †[2801] *Simplicitatem in Apostolicis scriptis agnosco; Hyperbata, Antapodata, Soloecismos etiam aliquos, non diffiteor: sed illud ego virtutem, non vitium apello. Cur ista potius simplicitas placeret, quam ornata elocutio, gravissimas causas habuerunt Apostoli; atque adeo, cur interdum etiam balbutiendum, atque adeo soloecizandum, cum vulgo putarent. Hebraismos ab illis servatos fuisse, minime miror, quum plerique sint ejusmodi, ut nullo alio Idiomate tam feliciter exprimi possint; imo interdum, ne exprimi quidem*. Magárúl így ír: *In Hebraismis Latine exprimendis, malui non summam habere Latinitatis rationem, quam temere quidquam audere. Videtur enim Hebraeus ille sermo, praesertim in iis, quae ad Religionis mysteria pertinent, plurima, nescio quomodo, emphatice, ac divine prorsus exprimere, quae nullo alio Idiomate satis feliciter possis declarare. Quod si Graece loquens Spiritus Sanctus, ab istiusmodi Hebraismis non abstinuit, cur hoc meum studium quispiam reprehendat?*[2802]

Masodszor: A' régi Szent *Doktorok*, fel-fualkodot kábaságnak mongyák, ha ki meg-botránkozik a' Szent Irásnak *Grammatica*-ellen-valo szóllásin. Mely dologrúl így szól Szent Agoston: *Soloecismis et Barbarismis offenduntur, qui doctiores videri volunt; non rerum scientia, sed signorum: qua non inflari, omnino difficile est*.[2803] Azért írja magárúl; hogy, {366:} elein néki-is ízetlennek tetczet a' Szent Irás, mivel a' *Cicero* mézes szavait abban nem találta.[2804] Másut azt írja; hogy, senki ne csúfollya a' Keresztyéneket, ha néha az Isteni szolgálatban ékessen nem szóllanak: mert Isten, szűvre néz, nem *Deákság*-ra: *Discant non contemnere, quos norunt morum vitia, quam verborum, amplius devitare. Noverint, non esse vocem ad aures DEI, nisi animi affectum: ita non irridebunt, si aliquos Antistites, et Ministros Ecclesiae, animadverterint cum Barbarismis et Soloecismis DEUM invocare;*

[2800] Beza, Prolegom. in Apocalyp.
[2801] † Beza, Actor. 10. Digress. de Dono linguarum.
[2802] Praefat. Novi Testam. ad Reginam Angliae.
[2803] August. l. 2. de Doctr. Christ. cap. 13.
[2804] Aug. Confess. li. 3. cap. 5.

hodogeus_j.indd 622 2025. 07. 21. 11:26:32

vel verba, quae pronuntiant, non intelligere, perturbateque distinguere.[2805] Es egy-nehányszor írja; hogy job a' *Deákság*-ban vétkezni, hogy-sem homályoson fordítani az Irást: ‘‘[2806] *Malo cum Barbarismo dicere, Non est absconditum ossum meum; quam ut ideo sit minus apertum, quod magis Latinum.* ••[2807] *Sanguina, Latinum non est: sed quia Graece positum est pluraliter, maluit Interpres minus Latine loqui, et tamen explicare veritatem. Non timeamus ergo ferulas Grammaticorum, dum ad solidam Veritatem perveniamus.* Sőt, azt meri mondani †[2808] Szent *Agoston*-nal Szent *Jerónimus* *[2809]; hogy, sok dolgot igazán Deákúl nem fordíthatni, ha a' *Grammatica* törvényét akarjuk követni. Annak-okáért Szent *Gergely* Pápa, imigyen ír e' dologrúl: g[2810] *Indignum valde existimo, ut verba caelestis Oraculi, restringam sub regulis Donati: neque enim haec ab ullis Interpretibus in Scripturae Sacrae autoritate servata sunt.* Azért, ha a' *Poëták* fogyatkozásit meg szoktuk menteni; ‘‘[2811] *Soloecismos et Barbarismos Poëtarum, Schemata et Metaplasmos, mutatis nominibus appellamus. Detrahe ista Carminibus; suavissima condimenta desideramus:* méltób, hogy a' Szent Irásban, ha valamit, nagyob értelemért, nem oly Deákoson ejtettek, mencsük inkáb, hogy-sem kárhoztassuk: mert job, hogy a' *Grammaticusok* csúfollyanak, hogy-sem homályoson fordítcsuk az Irást: ″[2812] *Melius est, ut reprehendant nos Grammatici, quam ut non intelligant populi.*

Harmadszor: Azt mondom; hogy a' minémü *Barbarismusokat*, és *Soloecismusokat* fel-jegyeznek a' mí *Bibliánk*-ban; azokat egy Fő túdós *Calvinista* ember, ••[2813] *Alberícus* Gentílis, *libro de Latinitate veteris Bibliorum versionis male accusata*, szépen mind meg-menti, fö *Deák* emberek irásiban hasonló mondásokat mutatván. Azért, nem szükség hogy e'

[2805] Augu. tom. 4. de Catechiz. rudib. c. 9. Similia, supr. f. 102. Irenaeus. Vide infr. l. 11. cap. 1.
[2806] ‘‘ Augu. l. 3. de Doctr. Christ. cap. 3.
[2807] •• Idem, Tractat. 2. in Ioan.
[2808] † Aug. li. 2. de Doctr. Christ. cap. 13.
[2809] * Hieronym. praef. in Chronic. Eusebii.
[2810] g Greg. in Libros Moral. init. Epist. ad Leandr. c. 5.
[2811] ‘‘ Aug. tom. 1. li. 2. de Ordine, c. 3.
[2812] ″ In Psal. 138. in illud: Non est occultatum os meum.
[2813] •• Idem praestat Grets. tom. 1. Defensio. Bellarm.

hodogeus_j.indd 623 2025. 07. 21. 11:26:32

dologban újob fáradságot vállallyunk, holot az *Alberícus* könyvecskéjét, künyű akár-kinek által-olvasni.

¶. 7. A' Szent Irás igaz értelmét, nem tudhattyák az Ujítók.

N°. 1. A' Sz. Irás, csak az ö igaz értelmében Isten szava.

Ha a' Szent Irást igazán értyük; világosság, élet, üdvösséges Igazság, Isten szava: Ha hamisságra fordíttyuk, idegen értelemben vészük, tévelygések óltalmára csigázzuk; bezzeg így immár, az illetlen értelem-szerént, nem Isten Igéje, hanem Ördög szava, setétség, halál, veszedelem. Azért mongya Szent *Péter*, hogy a' Szent *Pál* Levelében, nehéz-értelmü dolgok vannak; mellyeket, mint a' töb Irásokat, a' tudatlanok, és álhatatlanok, magok veszedelmére fordítanak, *2.Petr. 3. v. 16*. Szent *Pál* azt írja; hogy a' Bötű meg-öl, a' Lélek elevenít, *2.Cor. 3. v. 6.* Minek-okáért, nem csak az *Apostolok*-rúl, hanem az ö tanitásokrúl-is igaz a' Szent *Pál* mondása; hogy némellyeknek, Halálos szag a' halálra; némellyeknek, {367:} Élet szaga az életre; *2.Cor. 2. v. 16.* Azért a' régi Atyák, gyakran írják; hogy az Isten Igéje, nem ál a' bötűben, hanem annak igaz értelmében: *Non putemus in verbis Scripturarum esse Evangelium, sed in sensu*.[2814] Azt-is e'-mellé vetik; hogy az Eretnekek, noha mindenkor a' Szent Irást mutogattyák: de nem a' Szent Irást, *[2815] hanem a' magok álmát követik, hamis értelemre forgatván az Isten szavát.

Nem kel tehát abban meg-botránkozni, hogy a' Viszszálkodók gyakran nyelveken hordozzák az Isten Igéjét: mert az Ördög-is, Christus Urunk-ellen, Sz. Irással †[2816] bizonyíta; a' Farkasok-is bárány gyapjúba öltöznek, hogy könnyebben meg-csallyák a' Juhokat; *Matth. 7. v. 15.* a' *Satán*-is Angyali ábrázatban *[2817] tűnteti magát: akkor pedig leg-színesben, mikor a' hamis Tanítók-által, a' Sz. Irás fényességébe öltözteti a' hamisságot, és a' Sz. Irás

[2814] Vide infr. li. 6. c. 1. ¶. 1. n. 4. Hieron. in c. 1. ad Galat.
[2815] * Vide supra, f. 95. 96. et 322. 323.
[2816] † Matt. 4. v. 9.
[2817] * 2.Cor. 11. v. 14.

hodogeus_j.indd 624 2025. 07. 21. 11:26:32

sugárinak ragyagó világosságának szikrázo tűndöklésével, szeme-fényét meg-köti a' tudatlanoknak. Tehát, a' ki meg nem akar csalatni, szükség, hogy a' Sz. *Péter* tanácsát követvén, elsőben annak mennyen végére, Honnan kel venni a' Sz. Irás igaz értelmét; *Hoc primum intelligentes, quod omnis Prophetia Scripturae, propria interpretatione non fit*.[2818] Mert, a' ki ennek végére nem mégyen, mentűl továb mégyen, annál inkáb tévelyeg, maga feje gondolatit, Szent Irás-gyanánt követvén.

N°. 2. Az Uj Tanítók, bizonytalan útat mutatnak a' Szent Irás értelmében.

Kerűlik az Ellenkezők, hogy a' Sz. Irás igaz értelmére, bizonyos útat ne talállyanak: mert által-értik, hogy, mihent ebben tekélletes mód találtatik, ottan vége szakad az ö Szakadásoknak. Azért, minden mesterségeket abban helyheztetik, hogy korlátba ne rekesztessenek; hanem a' Sz. Irás értelmében, kedvek-szerént, tágas mezőben nyargalódgyanak. Halhadsza, mely világoson ki-fakasztá ezt Calvinus: *Nos nescio quo contemtu Verbum DEI recipimus, ut cum tres syllabas didicerimus, statim opinione sapientiae turgeamus, et tantum non crepemus nobis divites, et Reges. Hinc tam multos videas, qui in omnium saeculorum ignorantiam Tragice vociferantur. Obstinate tueri pergunt, quod semel temere effutiverunt: tum oracula DEI consulunt, ex quibus errorum suorum patrocinium quaerant. Ibi, DEUS bone! quid non invertunt, quid non depravant atque corrumpunt, ut ad sensum suum non dico inflectant, sed vi incurvent? Haeccine est discendi via, versare, et volutare Scripturas, ut libidini nostrae serviant, et sensui nostro subjiciantur? O sonticam pestem! Et adhuc miramur, unde tot sectae inter eos qui primum nomen Evangelio dederunt, et *[2819] renascenti Verbo?*[2820] Egy szóval, a' dolog abban vagyon, hogy az Ellenkezők, a' Sz. Irás értelmében, senkihez nem akarván kötelezni értelmeket, erőszakkal arra facsarják az Irást, a' mit akarnak; tetczések- és kivánságok-alá hóldoltattyák az Isten szavát; és ki-ki szabadgyában, szája

[2818] 2.Petr. 1. v. 20.

[2819] Calv. Praefat. Psychopannychiae.

[2820] * Quod renascitur, non est illud Verbum quod aeternum manet.

hodogeus_j.indd 625 2025. 07. 21. 11:26:32

ízi-szerént, újob-újob értelmet satúl a' Sz. Irásból. Ezért írja *Erasmus*; hogy az Ujítóknak, Uj *Evangeliomok* vagyon: mert a' régi bötűnek, új ertelmét adgyák. Holot azért az *Evangeliom* nem a' puszta bötű, hanem a' bötűveleggyüt az ö igaz értelme: jól következik, hogy oly igazán Uj *Evangelioma* vagyon annak, a' ki a' régi bötűt új értelemben vészi, mint a' ki a' régi értelmet újob szókkal írná. Mert, a' *Tertullianus* mondása-szerént, *Tantum Veritati obstrepit adulter sensus, quantum et corruptor stylus*.[2821] De hallyuk Eras-{368:}must: †[2822] *An non novum adferunt Evangelium, qui secus interpretantur, quam hactenus interpretata est Ecclesia? Anima Scripturae, sententia est: frustra consentiunt in verbis, qui sensu dissident. Nec potest subsistere novum, nisi vetere subverso*. Es, mivel *Luther*, *Evangelistá*-nak nevezte magát, mint ezennel meg-hallyuk: kétség-nélkül akarta jelenteni, hogy új *Evangeliomot* szerzett, mikor a' régi bötűnek új értelmét koholta. Sőt, a' mint eléb mondám, az Ujítók *Evangelioma* nem egyéb, hanem a' magok tetczése. Mert a' Sz. Irás nem egyéb, a' *Bibliá*-ban foglalt mondásoknak igaz értelménél. Az Ujítóknál pedig, a' *Biblia* értelme nem az, mellyet a' régi Szentek előnkbe adtak, hanem a' mely nékik tetczik. Azért, következik, hogy a' Sz. Irás ö-nállok, a' magok tetczése és magyarázattya: mivel a' Sz. Irást, nem külömben tartyák Sz. Irásnak, hanem a' magok magyarázattya- és értelme-szerént.[2823]

Mely bizonytalan útakat mutatnak pedig a' mostani Tévelygők a' Sz. Irás értelmére, a' hol annak tulajdon helye vagyon, világoson meg-mutatom. Most rövídeden lássuk, Minémü czigány mesterségekkel szoktak élni a' Sz. Irás magyarázasában; mellyekkel, minden erejét, és böcsülletit a' Sz. Irásnak, semmivé tészik.[2824]

[2821] Tertull. Praescript. c. 17.
[2822] † Eras. epi. ad Fratres Inferioris Germ.
[2823] Supra, f. 100. 101.
[2824] Infra, li. 7. c. 2.

hodogeus_j.indd 626 2025. 07. 21. 11:26:32

Nº. 3. Az Ujítók csalárd mesterségi a' Sz. Irás csigázasában.

Esze-veszet hamis mesterségekkel szokták az Ellenkezők tétova facsarni a' Sz. Irás értelmét, hogy az ö hamisságokat vagy óltalmazzák, vagy állassák. Vége nem vólna, ha mind elő akarnók számlálni, menyi czigányságot gondoltak a' Sz. Irás †[2825] csigázására. Egy-nehányat példájul lássunk:

I. Czigányság. A' Sz. Irás szavainak, új, szokatlan és hallatlan *significatio*-ját, jegyzését, kőltik magok agyából; és ezzel a' mesterséggel, akár-mely mondásból, akár-mit ki-hoznak. 1. A' Keresztség szükséges-vóltát, nyilván ki-fejezi Christus, midőn azt mongya; hogy Meny-országba nem mégyen, a' ki újonnan nem születik Vízből és Szent Lélekből.[2826] Mivel *Calvinus*, Keresztség-nélkül Meny-országba akarja vinni az embereket, azt mongya; hogy az *Aqua*, nem Vizet jegyez, hanem Lelket: *Aquam ergo, et Spiritum, simpliciter accipio pro Spiritu, qui Aqua est*.[2827] Es ismét: *[2828] *Nullo modo adducor, ut Christum de Baptismo verba facere credam: Spiritum et Aquam, pro eodem posuit*. Kár hogy *Mólnár* fel nem jegyzette *Dictionariumá*-ba, hogy *Aqua*, Lélek. 2. Szent *Péter* azt mongya ‘‘[2829]; hogy a' Christus Lelke, nem hagyatik pokolban. *Beza* a' Lelken, hólt testet; a' Poklon, koporsót magyaráz: ••[2830] *Descendere ad Inferos, proprie significat, Sepulchro condi: Somnia enim sunt, quaecumque apud Veteres, de descensu Animae Christi ad Inferos commemorantur.* Ez-is jó vólna a' *Mólnár Dictionariumá*-ba: *Anima*, test; *Infernus*, koporso.[2831] Mely dologrúl ez-után, a' *Calvinus* szavait fel-jegyezzük. 3. Azt mongya Christus; †[2832] hogy künnyeb a' Tevének tő-fokon által-bújni, hogy-sem a' Gazdagnak üdvözűlni. El-gondolá *Calvinus*, hogy, ha a' Teve tő-fokba férhet, a' Christus teste-is egy morsa kenyér szín-alat

[2825] † 2.Pet. 3. v. 16.
[2826] Ioan. 3. v. 5.
[2827] Calv. 4. Instit. c. 16. n. 25.
[2828] * Calv. Ioan. 3. v. 5.
[2829] ‘‘ Act. 2. v. 27.
[2830] •• Beza, ibid.
[2831] Infra, li. 5. c. 6. ¶. 3.
[2832] † Matt. 19. v. 24. Calvi. ibi.

hodogeus_j.indd 627 2025. 07. 21. 11:26:32

lehet: azért mondá; hogy a' *Camelus*, Kötelet jegyez. Maga *[2833] *Beza* igazán írja, hogy semmi írásban nem találtatik, hogy a' *Camelus* kötelet jegyezne. 4. A' *Mi-Atyánk*-ban, a' Minden-napi Kenyéren a' *Lutheristák*, ‘‘[2834] Sarut, barmot, feleséget, gyermekeket, szolgákat, böcsülletes tiszteket ér-{369:}tenek. A' *Mólnár Bibliá*-ja végibe ragasztot Énekekben-is, a' Minden-napi Kenyéren, Jó házas-társot magyaráznak. mint-ha Christus, el-hagyatván az *Apostolok*-kal ••[2835] Feleségeket, és minden jószágokat, az-után arra tanította vólna őket, hogy ezeket viszsza-kérjék Istentől. 5. Csúfollya *Luther* a' *Calvinistákat*, ″[2836] kik a' Testen, nem testet, hanem Test jelét magyarázzák: és azt írja; hogy, ha szabad a' régi szóknak új jegyzését kőlteni, valamit akarunk azt mondathattyuk a' Sz. Irással.

II. Czigányság: A' hol a' Sz. Irás világos szava fogokra nem fér; azt kőltik, hogy nem kel a' szókat tulajdon értelmében venni, hanem *figurate*, más idegen jegyzésben. Nem örömest hallya *Calvinus* a' Pokol tüzét: azért azt írja; hogy, a' hol Urunk tűzre ítíli a' gonoszokat, nem kel a' Tűzön tüzet érteni: †[2837] *De Igne aeterno, quo torquendi sunt post Judicium impii, scio argute a multis fuisse disputatum. Atqui colligere licet, Metaphoricam esse locutionem*. Ama' mondásrúl, [Ez az én Testem,] így ír: *[2838] *Dico Metonymicum esse hunc sermonem*.

III. Czigányság: Ha a' *Metaforák* nem szolgálnak; azt mongyák, hogy tréfa- és csuffság-képpen kel a' Sz. Irás szavait venni. Azért, midőn azt mondotta Christus, hogy Adgyunk alamisnát, és mindenek tiszták nékünk; *Ironía* vagyon abban, azt írja ‘‘[2839] a' *Concordia*.

IV. Czigányság: Mikor a' trefából ki-fogynak; azt beszéllik, hogy a' Sz. Irás szavai, *Hyperbole*; az-az, meg-haladgyák az igazat. Igy mongya *Beza*, hogy ″[2840] Sz. *Pál Hyperbolice* szól, mikor a' *Romai* Hitet az egész világra

[2833] * Beza, in eum locum. Vide infr. l. 11. cap. 1.
[2834] ‘‘ Li. Concord. f. 499. ex Catechis: Lutheri.
[2835] •• Matt. 19. v. 29. Lucae 9. v. 3. Cap. 10. v. 4. etc.
[2836] ″ Infra, lib. 11. c. 1. ¶. 3. n. 1.
[2837] † Calv. Matt. 3. v. 12.
[2838] * Cal. l. 4. c. 17. num. 21.
[2839] ‘‘ Lib. Concor. Infr. li. 5. ca. 5. ¶. 2. n. 5.
[2840] ″ Beza, Rom 1. v. 8.

hodogeus_j.indd 628 2025. 07. 21. 11:26:32

terjedetnek írja. *Calvinus* pedig, sokszor így szól: ••[2841] *Hyperbolice loquitur Christus.*

V. Czigányság: Sokszor azt mongyák; hogy Christus, és az *Apostolok*, nem magok itíleti-szerént szóllottak; az-az, nem azt mondották a' mit Igaznak itíltek, hanem egyebek hamis vélekedésekhez szabták szavokat; vagy csak versengőűl szóllottak. I.[2842] Urunk, †[2843] az Ó és Uj *Testamentom Sacramentomi*-között, nagy külömbséget tet. Erről Calvinus azt írja: *[2844] *Sermonem accomodat crassae eorum opinioni, qui Manna nihil aliud, quam cibum ventris cogitabant.* Ha Christus azoknak temérdek vélekedeséhez szabta szavát, kik hamissat hittenek: azoknak tévelygéseket erőssítette. 2.[2845] Sz. *Jakab* egy-nehányszor mongya; hogy, a' Hit nem üdvözít Jó cselekedet-nélkül. *Calvinus* azt írja: ‘‘[2846] *Meminerimus, eum non ex proprio animi sensu loqui, quoties Fidem nominat.* Es, a' mint ez-után ••[2847] meg-hallyuk, hogy Szent *Jakab*, nem a' maga értelme-szerént ír: A' Hiten, nem Hitet, hanem hiuságos vélekedést értet: Es nem mint való dolgot, hanem csak *per Concessionem* írja a' mit mond. 3.[2848] Hogy az Anyaszentegyház *Exorcismusi* ne erőssíttessenek a' Christus fogadásával, hogy az *Apostolok* Ördögöket űznek: Igy okoskodik Calvinus †[2849] *Memoria tenendum, vulgo receptis Proverbiis ita usum esse Christum, ut tantum essent conjecturae, non autem solide probarent.* 4.[2850] Szent *Pál*-felől így ír Calvinus: *[2851] *De Legis materia, secundum eorum errorem, et stultam affectionem disputat: Vetus et Novum Testamentum, per contentionem inter se componit. ‘‘*[2852] *In his omnibus locis Paulus, non simpliciter, sed per contentionem loquitur.*

[2841] •• Matt. 24. v. 31. Cap. 6. v. 16. 18. etc.
[2842] 1.
[2843] † Ioan. 6. v. 48. 49.
[2844] * Calv. l. 4. ca. 14. n. 25.
[2845] 2.
[2846] ‘‘ Calv. Iacob. 2. v. 14.
[2847] •• Vide infra, l. 5. c. 2. ¶. 1. n. 6
[2848] 3.
[2849] † Cal. Matt. 12. v. 25. Similia, Matt. 9. v. 5.
[2850] 4.
[2851] * Calv. l. 2. c. 11. num. 7.
[2852] ‘‘ Lib. 4. c. 14. num. 25.

hodogeus_j.indd 629 2025. 07. 21. 11:26:32

VI. Czigányság: Mikor egyéb úton nem szaladhatnak a' Sz. Irás vi-{370:}lágos szavai-elöt, azt mongyák; hogy, nem azt kel érteni a' Sz. Irás szavain, a' mit a' szók jegyeznek tulajdonságok-szerént, hanem, *improprie*, idegen értelemben kel azokat venni: ••[2853] *Quod Christus Jejuniis mercedem a DEO promittit, Impropria est locutio, sicut paulo ante de Precibus dictum est.* ″[2854] *Quod dicit, Facite arborem bonam; inscite ex eo colligunt, in manu cujusque esse, sibi vitam formare et mores: Impropria est enim locutio.* ‘‘[2855] *Putida est eorum cavillatio, qui Operibus nos justificari contendunt, si Fides justificat, quum ipsa quoque vocetur opus. Satis constat Christum improprie loqui.*

VII. Czigányság: Mikor oly nyilván szól a' Sz. Irás, hogy semmi úton el nem szaladhatnak elötte, azt mongyák; hogy, a' Sz. Irás szavai, igazak emberek-elöt, de nem Isten-elöt. Igen világoson mongya a' Sz. Irás, hogy a' Jó cselekedetek-által igazúl ember †[2856]: Az Ujítók azt mongyák; hogy ezek, emberek-elöt úgy vannak, de nem Isten-elöt: *[2857] *Illud,* Redime, *ad homines potius, quam ad DEUM retulit. Charitas operit multitudinem peccatorum; non apud DEUM, sed inter homines.* ••[2858] *Omnem palmitem, in me non ferentem fructum, tollet; qui in Vite censentur, opinione hominum.*

VIII. Czigányság: A' mit a' Sz. Irás általlyában, *absolute* mondot, ha eszekbe vészik hogy az ellenek vagyon, alattomban a' Sz. Irás-közzé írván ama' kicsiny Deák szócskát (*Si*,) *condicio*-alá vetet mondássá tészik. Sz. *Pál* eggyüt azt írja; hogy a' Környűl-metéletlen ember ℊ[2859], bé-tellyesitvén a' Törvényt, kárhoztattya a' Törvény-szegő környűl-metéltet. Nem tetczik *Calvinus*-nak és *Bezá*-nak, hogy valaki bé-tellyesíti a' Törvényt: azért, a' *Deák*, *Görög*, *Syriai* bötű-ellen, egy (*Si*) ígével meg-tólgyák a' Sz. *Pál* szavát; és így fordíttyák: *[2860] *Praeputium, si legem servet.*

[2853] •• Calvi. Matt. 6. v. 18.

[2854] ″ Matt. 12. v. 33. et v. 5. Et c. 19. v. 19. c. 20. v. 26. Ioan. 17. v. 12.

[2855] ‘‘ Calv. Ioan. 6. v. 29.

[2856] † Iac. 2. v. 21. 24. 1.Petr. 4. v. 8. Dan. 4. v. 24.

[2857] * Calv. 3. Instit. c. 4. n. 36. Iustificandi verbum, Iacobo est demonstratio justitiae ab effectis, ideoque apud homines, Calv. in Iac. 2. v. 21.

[2858] •• Calv. Ioan. 15. v. 2.

[2859] ℊ Ut Iob.

[2860] * Rom. 2. v. 27

hodogeus_j.indd 630 2025. 07. 21. 11:26:32

IX. Czigányság: Mikor egyéb-képpen vélekedésekre nem vonhattyák a' Sz. Irást; vagy hozzá adnak, vagy el-csípnek, vagy el-változtatnak valamit benne. Ezt sok példákkal meg-mutatók, a' *Luther* és *Károlyi Bibliajá*-rúl szólván.

X. Czigányság: Ha semmi úton magok tetczésére nem csigázhattyák az Isten Igéjét, azt vetik belé; hogy, az *Apostolok* nem úgy írták vólt: de valaki más, minden *Görög*, és *Deák* könyveket meg-vesztegetet, és változtatot hamis bötűvel: ‘‘[2861] *Quum haec verba, si constructionem spectemus, necessario non ad Sanguinem, sed ad Poculum pertineant: aut manifestum est Soloecophanes, aut ex margine in contextum irrepsit. Tamen hoc legitur apud Syrum interpretem, et in omnibus Graecis Codicibus.* Beza, *Matt. 10. v. 2*. azt írja; hogy a' *Péter* Elsöségének állatói, írták a' Szent Iráshoz ama' szót: *Primus Simon*. Calvinus, az Urunk szavairúl, †[2862] *Multi sunt vocati, pauci electi*, azt írja; hogy ezt más írta a' Christus szavaihoz. noha minden könyvekben találtatik; és soha senki nem merte az Isten könyvéből ki-törleni. Töb efféle Példákat hozánk *[2863] eléb *Beza*-ból elő.

XI. Czigányság: Eszekbe vévén az Ellenkezők, hogy Isten a' Törvény meg-tartóknak ígéri az örök életet, és Igazúlást; *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Hoc fac, et vives. Reddet unicuique secundum opera. Factores Legis justificabuntur*:[2864] Azt mongyák, hogy efféle ígéretek, lehetetlen okot és *condiciót* foglalnak magokban: *Juvenem de Operum justitia quaerentem, docere oportuit, Neminem coram DEO censeri justum, nisi qui Le-*{371:}*gi satisfecerit; quod est impossibile.* *[2865] *Impossibile nobis est praestare quod Lex jubet.* ••[2866] *Sophistae mercedem proponunt Operibus debitam. Ridicule. Nam et promissio ista Legalis est: sed nihil debetur, quum conditio promissioni adjecta, a nemine impleatur.* †[2867] *Promissio Legalis, adjecta conditione impossibili, nihil probat*. Ha ezek így vannak, nem ígéretek,

[2861] ‘‘ Beza, Lucae 22. v. 20.
[2862] † Calvin. in Matt. 20. v. 16.
[2863] * Sup. fo. 347.
[2864] Calv. in Matt. 19. v. 17.
[2865] * Calv. Lucae 10. v. 26.
[2866] •• Beza, Rom. 2. v. 7.
[2867] † Calvin. li. 3. c. 17. n. 7.

hodogeus_j.indd 631 2025. 07. 21. 11:26:32

hanem játzottatások a' Christus szavai: és ollyanok, mint ha valakit erőssen biztatnál, hogy meg-tanítod mint mehessen Meny-országba; és arra tanítanád, hogy keressen oly két póznát, mely szinte Meny-országot érje, és abból csinállyon egy erős lajtorját, 's azon mászszon-fel.

XII. Czigányság: Mivel *Zachariás*-rúl azt írja Szent Lukács, *cap. 1. v. 6.* hogy Istennek minden parancsolatiban el-járt: Eszébe vévé *Calvinus*, hogy ebből, nem csak következik, hogy az ember Cselekedeti nem mind bűnök, hanem, hogy az Isten Törvényét meg-tarthatni: azt írja; hogy, a' Szent Irás nem azt írja, minémü vólt Cselekedete *Zachariás*-nak, hanem, minéműnek kellet lenni: *Cum Zachariam refert ambulasse in Justitiis Domini; Et Operibus Sanctorum Justitiae nomen tribuit: Opera, magis ex Legis natura aestimat, quampropria eorum conditione*.[2868] Noha azt-is e'hez adgya *Calvinus*; hogy a' *Sidó* szót, nem jól fordították a' *Görögök*: de Szent *Lukács* nem akarta azt változtatni. az-az, hamissat írt Szent *Lukács*, a' hamis Fordító-után.

Im érted, Keresztyén ember, mely rút, bizonytalan útakat követnek az Uj Tanítók az Isten Igéjének forgatásában; mellyek-szerént, semmi bizonyos nem marad az egész Szent Irásban. Mert ennek akár-mely világos igéjét, künyű másra facsarni, el-kerűlni, és ezekkel a' fel-jegyzet mestertelen Czigányságokkal meg-játzodoztatni: és azt mondani, hogy ezeket az ígéket, nem ollyan jegyzésben kel venni, a' mint szokás; vagy hogy, másra írta valaki a' Szent könyvhöz; vagy hogy, az *Apostolok* ezt nem magok ítílete-szerént mondották, hanem a' balgatag és tudatlan Község vélekedéséből: vagy *Ironiát*, *Hyperbolét*, és egyéb fogásokat gondolni.[2869]

Bezzeg nem illyen bojtorjános útakat követnek a' *Catholicusok* a' Sz. Irás értelmében: hanem bizonyos, bátorságos, igyenes útat mutatnak a' Szent Irás igaz értelmében; mint ez-elöt *[2870] említők, és majd †[2871] bévebben ki-fejezzük. Mert, mint a' Szent Irás könyvei és bötűje bé-vételében, az *Ecclesia* tanitását követik: úgy a' Szent Irás igaz értelmében sem keresnek más Mestert; hanem, a' kitűl a' Szent Irást vették, attúl vészik annak értelmét: és az Igazság erős

[2868] Calv. li. 3. c. 17. v. 7.
[2869] Vide Exemplum Lutheri, infr. li. 11. c. 1. ¶. 3. n. 1. Argum. 1.
[2870] * Supra, f. 109. 110.
[2871] † Infra, li. 7.

hodogeus_j.indd 632 2025. 07. 21. 11:26:32

Oszlopához ragaszkodván, annak az *Ecclesiá*-nak tanitását követik, melyrűl azt fogadta Christus, hogy soha az Ördögtűl meg nem győzetik. Azért, valamely bizonyosok vagyunk abban, hogy *Apostolok* írási a' Szent könyvek: oly bizonyosok vagyunk abban-is, hogy úgy kel érteni a' Szent Irást, mint mí magyarázzuk. mert azon úton, egyenlő hitellel vettük a' Szent Irás magyarázattyát, mellyen magát a' Szent Irást; tudni illik, az *Ecclesia* tanú-bizonyság-tételéből.[2872]

¶. 8. Az Uj Tudományok, igyenessen ellenkeznek sok dolgokban a' Szent Irással.

Semmiben az Ördögnek szem-fény-vesztő mestersége nyilvábban nem fénylik, mint mikor az emberekkel el-hiteti, *[2873] hogy az Uj Tanítók, egyebet a' tiszta Szent Irásnál nem tanítnak; noha ez-alat, Szent Irással el-{372:}lenkező dolgokat csepegetnek az egy-ügyűk szüvébe. Sok vólna, mind egy csomóban elő-számlálni, menyi Czikkelyekben ellenkeznek a' Viszszálkodók a' Szent Irással; mely dologrúl, ez-után *[2874] bévebben szóllyunk. Most rövídeden, peldájul egy-nehány dolgokat hozok-elő, mellyekben igyenessen a' Sz. Irás-ellen tanítanak az Ujítók:

I. A' Szent Irás parancsollya; hogy, Nem csak azt tartcsuk a' mit írva olvasunk; hanem azt-is, a' mit eleven szóval a' Hívek-eleibe adtak az Apostolok: *Tenete Traditiones, quas didicistis, sive per Sermonem, sive per Epistolam*.[2875] Az Uj Tanítók azt hirdetik; hogy Semmit nem kel hinni, tartani, és követni, a' mit írva nem találunk.

II. Szent *Pál*, a' Házasságot, Nagy *Sacramentom*-nak mongya, Görögűl *Mysterium*-nak; mely szóval az Anyaszentegyház *Sacramentomi* szoktak neveztetni; mint meg-tetczik a' Szent *Ambrús* könyvéből, *De iis qui initiantur Mysteriis*.[2876] Soha sem a' Keresztséget, sem az Ur-vacsorát *Sacramentom*-nak

[2872] NOTA.
[2873] * Vide infra, l. 4. c. 1. Mendacio 12.
[2874] * Infra, li. 4. c. 3. Et toto lib. 5. et seq.
[2875] 2.Thess. 2. v. 15.
[2876] Eph. 5. v. 32.

hodogeus_j.indd 633 2025. 07. 21. 11:26:32

nem nevezte a' Szent Irás; még-is az Ujítók, ezeket *Sacramentomok*-nak mongyák: a' Házasságot pedig, mellyet a' Szent Irás világos ígével *Sacramentom*-nak nevez, nem akarják *Sacramentom*-nak hinni. Nagyot hazud pedig *Beza*, magyarázván a' Szent *Pál* szavait, midőn azt írja; hogy, soha Szent *Agoston* nem nevezte *Sacramentom*-nak a' Házasságot: Mert nyilván annak nevezte, *Tom. 6. de Bono Conjugali, cap. 24. Tom. 7. libr. 1. de Nuptiis, cap. 10. etc*.[2877]

III. Szent *Jakab* egy-nehányszor írja; hogy az ember, nem csak Hitből igazúl, hanem Jó cselekedetekből: *Videtis quoniam ex Operibus justificatur homo, et non ex Fide tantum? Abraham nonne ex Operibus justificatus est? Quid prodest, si Fidem quis dicat se habere, Opera autem non habet? numquid potest Fides salvare eum?*[2878] Ezek a' szók igen világosok; mint szinte amaz, *Factores Legis justificabuntur:*[2879] Mindazáltal, az Uj Vallások erőssen vítattyák; hogy, *Sola Fide*, Egyedűl magán Hit-által igazúlunk. maga *Contradictio*, világos ellenkezés vagyon ebben a' két mondásban: *Sola fide; Non ex fide tantum*.[2880]

IV. Nem csak Urunk mongya; hogy az ö igája gyönyörüséges, az ö terhe künyű: de Szent *János*, édesgetni akarván mindeneket az Isten Törvényére, azt írja; hogy, Nem nehezek az Isten parancsolati: *Mandata ejus custodiamus, et mandata ejus gravia non sunt*.[2881] Az Uj Vallások azt vítattyák, *[2882] hogy lehetetlen, és viselhetetlen terh az Isten Törvényének meg-tartása. Itíld-meg, kinek kel hinni a' kettő-közzűl.

V. Szent *Péter* nyilván írja a' Sz. *Pál* Leveleirűl, hogy azokban igen nehézértelmű dolgok vannak; *In quibus sunt quaedam difficilia intellectu*.[2883] Az Uj Tanítók, künyűnek, igen világosnak hirdetik a' Sz. Irást.

VI. A' Szent Irás nyilván taníttya; hogy, mikor Isten az embert megigazíttya, el-vészi és le-törli emberből a' vétket: *Ecce qui TOLLIT peccatum*

[2877] Beza, ad Eph. 5.
[2878] Iac. 2. v. 24. 21. 14.
[2879] Rom. 2. v. 13.
[2880] Matt. 11. v. 30
[2881] 1.Ioan. 5. v. 3.
[2882] * Supra, f. 227
[2883] 2.Petr. 3. v. 14. Vide li. 7. ca. 2. ¶. 2.

hodogeus_j.indd 634 2025. 07. 21. 11:26:32

mundi; Joan. 1. v. 29. *[2884] *Poenitemini, et DELEANTUR peccata vestra*. Az Uj tanítások-szerént, csak bé-fedezi Isten a' vétket, le nem törli.

VII. *Apostoli* tanítás; hogy, ember nem vétkezik a' Jó cselekedetben: *Per Bona opera, certam vestram vocationem, et electionem faciatis; haec enim facientes, non peccabitis aliquando; 2.Petr. 1. v. 10. Si nupserit Virgo, non pecca-*{373:}*vit. etc. 1.Corinth. 7. v. 28*. Ez-ellen, a' mostani Hit-szerzők azt mongyák; hogy ember, minden Jó cselekedetben vétkezik.[2885]

VIII. Szent *David* magárúl mongya; hogy, meg-tartotta az Isten parancsolatit: *Servavi mandata tua, et testimonia tua*; *Psal. 118. v. 168*. Amaz Ifiu azt mondá Christusnak, hogy mind meg-tartotta az Isten Parancsolatit. Es utánna veti az *Evangelista*; hogy, Szereté őtet Jesus. kit bizony nem mélto vólt szeretni, söt meg kellet feddeni, ha hazugságot mondot.[2886] Szent *Pál*-is azt írja magárúl: *Omnia possum in eo, qui me confortat; Philip. 4. v. 13*. Ezt igen orrollyák az Ujság-követők: és azt vítattyák; hogy, senki az Isten Törvényét meg nem tarthattya.[2887]

IX. Urunk azt mongya; hogy az ö-tőlle éppíttetet Anyaszentegyházat, a' Pokol meg nem győzi; *Matth. 16. v. 18.* Az Ujítók azt vítattyák; hogy sok esztendőkig, tellyességgel le-nyomta, és ki-gyomlálta az *AntiChristus* a' Christus *Ecclesiá*-ját.[2888]

X. Világos szókkal taníttya Szent *Pál*; hogy, Job embernek Házasságnélkül maradni; Es bóldogab lészen a' ki így marad; *1.Cor. 7. v. 38. 40.* Az Uj Tanítók, a' Házasságot parancsolatnak tartyák; söt lehetetlennek mongyák az Házasság-nélkül-valo életet.

XI. Üdvözítőnk azt mongya; hogy, Valaki Vízből és Sz. Lélekből újonnan nem születik, Meny-országba nem mégyen; *Joan. 3. v. 5.* Az Uj Tánítok, Keresztség-nélkül-is Meny-országba akarják vinni a' Keresztyének fiait.[2889]

XII. Szent Irás szava; hogy ember, nem kételenségből, hanem Szabad-akaratból cselekeszik: *Quod vult, faciat. Non habens necessitatem, potestatem*

[2884] * Actor. 3. v. 19.
[2885] Supra, fol. 231. 232.
[2886] Mar. 10. v. 21. Vide infr. l. 12. c. 1. ¶. 3.
[2887] Supr. fol. 227. et seqq.
[2888] Sup. f. 155. 156.
[2889] Vide fol. 312. Infra, li. 4. c. 2. num. 3.

hodogeus_j.indd 635 2025. 07. 21. 11:26:32

autem habens suae voluntatis; 1.Corinth. 7. v. 36. 37. Az Ujítók vítattyák; hogy a' Bűn-által, meg-fosztatot ember a' Szabad-akarattúl; Es kételeníttetetik azt cselekedni, a' mit Isten rendelt.[2890]

XIII. A' Szent Irás, világos ígékkel mongya; *[2891] hogy, Ha ki Feleségétűl el-válik, házasság-nélkül éllyen; Es, hogy az-is paráználkodik, a' ki az el-választot személyt vészi. Mindazáltal, a' *Genevai* Gyölekezet *Statutomit* követvén az Uj Tanítók, künnyen el-választyák, és újob Házasságra szabadíttyák a' régi Házasokat. Mellyet, hogy színesben cselekedgyenek, a' Sz. Irást magok tóldalékjával meg-vesztegetik; mint eléb hallók.

XIV. Szent *Pál* írja; hogy, Jó embernek Húst nem enni; *Rom. 14. v. 21.* Azt-is melléje veti; hogy, Ha Hús-ételében meg-botránkoznék valaki, soha húst nem ennék; *1.Cor. 8. v. 13.* A' Bőlcs arra ínt, hogy a' Hús-évőkkel ne vendégeskedgyünk; *Proverb. 23. v. 20.* Calvinus-is tanácsollya, hogy, A' hol újonnan *Pápisták*-közzé másznak a' *Calvinista Praedátorok*, nem kel Pénteken húst enni, hogy meg ne botránkozzanak az emberek: *Si Ecclesiis nondum bene constitutis praesunt Pastores; omnibus suis edicant, Ne, donec imbecilles, quibuscum vivunt, adolescant, palam diebus Veneris carnibus vescantur, aut feriis in publico laborent. Haec enim, tametsi seposita superstitione indifferentia sint: ubi tamen accedit fratrum offensio, sine delicto admitti nequit. Sic autem sunt tempora, ut spectaculum hoc, infirmis fratribus proponere non possint fideles, quin eorum conscientias gravissime vulnerent.*[2892] Ez-szerént, {374:} tartoznának a' *Calvinisták* velünk-eggyüt bőjtölni. De ők most szerén-szerte tíltyák az Étel-válogatást.

XV. Szent Irás szava; hogy, Isten senkit gonoszra nem kísért; *Jacobi 1. v. 13. Luther* és *Calvinus*, ez-ellen azt vítattyák; hogy az Isten izgattya, taszíttya, kételeníti embert a' gonoszra.[2893]

XVI. A' Sz. Irás parancsollya; hogy az Elöttünk-valóknak úgy engedgyünk, mint Istennek; *Rom. 13. v. 1. 5.* nem csak félelemért, hanem lelki-ismeretért. mert a' ki ezek-ellen tusakodik, Isten-ellen tusakodik;

[2890] Infra, li. 5. c. 2. Et libr. 12. c. 1.
[2891] * Vide supra, fol. 355.
[2892] Calv. l. 4. c. 10. num. 22.
[2893] Vide lib. 5. c. 2. ¶. 4.

hodogeus_j.indd 636 2025. 07. 21. 11:26:33

1.Pet. 2. v. 13. 18. Coloss. 3. v. 23. Hebr. 13. v. 17. Calvinus, azt beszélli; hogy az Egyházi és Világi Fejedelmek, semmi Törvényt nem szabhatnak; és, ha szabnak, sem köteleznek lelki-isméretet: *Quod ad perfectam bene vivendi regulam pertinebat, totum sic complexus est Dominus Lege sua, ut nihil hominibus reliquerit quod adderent.*[2894] *[2895] *Deus est unicus Legislator: non licet hominibus id sibi honoris sumere.* †[2896] *Leges humanae, si in hunc finem latae sunt ut religionem nobis injiciant, quasi per se necessaria sit earum observatio: dicimus, Conscientiae imponi, quod fas non erat. neque enim cum hominibus, sed cum DEO, negotium est conscientiis nostris*. Ennek éktelen hamisságát, maga eszébe vészi, és lágyítani akarja *Calvinus:* de el nem kerűlheti, hogy fel-állatot Tudományából sokan azt ne tanúllyák, a' mit maga fel-jegyze: *Promissam in Evangelio Libertatem, nullum inter homines Regem, nullumve Magistratum agnoscere.*[2897]

XVII. A' Szent Irás sokszor taníttya; hogy a' Keresztség-által, Bűnünk bocsáttatik, *Actor 2. v. 38*. Ez-ellen mely nyilván tanítnak az Ujítók, ez-elöt *[2898] fel-jegyzők.

XVIII. Az *Apostolok* a' *Credó*-ban azt vallyák, és Sz. *Péter* a' Sóltárbol bizonyíttya; hogy Christus, halála-után Poklokra szállot. Ezt a' *Calvinisták* erőssen tagadgyák; mint *Lib. 5. cap. 6. § 1.* meg-hallod.[2899]

Számtalan efféle Tudományok találtatnak az Uj Vallásokban, mellyek a' Szent Irással ellenkeznek. Melyből nyilván ki-tetczik hamisságok. Mert, valamely Tudományban, csak egy czikkely ellenkezik az Isten szavával; tudni-való, hogy Ördögtűl, és nem Istentűl vagyon annak eredeti.[2900]

[2894] Calv. l. 4. c. 10. num. 7.
[2895] * num. 8.
[2896] † Calv. l. 4. ca. 10. n. 5.
[2897] Calv. l. 4. c. 20. num. 1.
[2898] * Supr. f. 312.
[2899] Actor. 2. v. 31.
[2900] NOTA.

hodogeus_j.indd 637 2025. 07. 21. 11:26:33

¶. 9. Az Uj Tudományoknak, egy czikkelye sem találtatik a' Sz. Irásban.

Szent *Pál*, az Istennek csudálatos ítíletirűl szólván, azt mongya; hogy, A' kik nem akartak az Igazságnak hinni, méltán arra bocsáttatnak, hogy a' hamisságnak hidgyenek: *Eo quod charitatem Veritatis non receperunt ut salvi fierent; Ideo mittit illis DEUS operationem Erroris, ut credant Mendacio.*[2901] Ez nyilván reájok tellyesedet a' tőllünk el-szakadtakra: kik, noha büdös boroknak szép czégért emelnek; és igen kiáltyák, hogy ők a' tiszta Szent Irás-kivűl semmit nem tanítnak: de semmit Szent Irásból nem tanítnak azokban a' dolgokban, mellyeket mí-ellenünk vítatnak: hanem, valamiben mí-tőllünk külömböznek, valamit mí-ellenünk állatnak, azok mind az álnak *Predikátorok* álma, és hiuságos gondolattya: azok-közzűl, csak egy punct sem találtatik a' Szent Irásban.[2902] Ezt így ved eszedbe:

Valami a' Sz. Irásban foglaltatik, és ki-írattatik, azt a' *Catholicusok* tekélletes hittel, erőssen hiszik és vallyák: söt átkozzák és kárhoztattyák, a' ki leg-kisseb czikkelyt meg-vét azokban, a' mit magában foglal a' Sz. Irás.[2903] Ha azért a' Sz. Irásban fel-találllyák az Uj *Predikátorok* azokat a' dolgokat, mel-{375:}lyeket ellenünk tanítanak: nem kel egyéb hozzá; övék a' nyereség; jó szűvel hajlunk minnyájan tanításokra. Vegyük-elő tehát a' Sz. Irást; mutassák-meg, Hol vagyon írva a' *Bibliá*-ban: Hogy, Nem szabad a' bóldog Szenteket, értünk-valo imádkozásra kérnünk? Nincs *Purgatorium*?[2904] Nem jó imádkozni a' Halottakért? A' Mise nem áldozat? Csak két *Sacramentom* vagyon? *Sola fides justificat?* Ezek, és töb hasonló dolgok-közzűl, eggyet válaszszanak; ollyat pedig, mely, az ö ítíletek-szerént, leg-világosban, és nyilvábban találtatik a' Sz. Irásban. Ha eggyet, az ellenünk-támasztot Uj vélekedésekben feltalálnak, és meg-mutatnak a' Sz. Irásban: győzetteknek mongyuk magunkat; és örömest kárhoztattyuk azt a' Vallást, mely a' Sz. Irásban meg-mutatot Igazsággal ellenkezik. Nosza tehát, vessék-meg magokat a' torkos Kiáltók,

[2901] 2.Thess. 2. v. 10.
[2902] Vide sup. f. 95. 96.
[2903] Supr. f. 96.
[2904] Vide infr. li. 6. c. 2. ¶. 3. Et. li. 11. initio.

hodogeus_j.indd 638 2025. 07. 21. 11:26:33

kik a' szegény egy-ügyű községet azzal ámíttyák-el, hogy ők a' tiszta Sz. Irást taníttyák; és mutassanak eggyetlen egy czikkelyt effélét az Isten Könyvében. De bizony, ha meg-fakadnak sem mutathatnak ollyat a' *Bibliá*-ban, mely ot nincsen: hanem-ha úgy, mint eléb *[2905] hallók, hogy a' csúfos ember oly képeket mutogatot a' Póroknak, mellyek soha sem vóltak.

Ha pedig efféle tanitásokban, semmit a' Sz. Irásban nem találnak, dücsöítcsék Istent; és vallyák-meg, hogy csak Emberi találmány, valamit a' *Romai Ecclesia*-ellen híntegetnek. Mert, a' Sz. Irásnak nyilván-való bötűjéből semmit nem bizonyíthatván, kételenek, hogy a' Sz. Irásnak, magok fejéből koholt magyarázattyával, vagy a' Sz. Irás szavaiból csinálgatot *Consequentiák*-kal; magok elmélkedésével, és okoskodásával ki-hozot Következésekkel, állassák Hiteket. mint-ha az emberek oly kábák vólnának, hogy Hiteket, és üdvösségeket, emberi Okoskodásra függesztenék.

Efféle Okoskodások pedig, és Sz. Irásból csinálgatot Következések, nem csak bizonytalanok magokban, de sokszor veszedelmesek: mellyet mind Példákkal, mind erős Okokkal künyű meg-mutatni. Mert próbált, és naponként kezünkel tapasztalt dolog az; hogy Minden Eretnekségek eredeti, efféle *Consequentiák*, Következések erején fondáltatik;[2906] és csak magán az Isten Igazságán, a' Szent Irás szavain, semmi tévelygés nem éppít: hanem a' bötűből, Okoskodással szedegeti, és *colligállya* a' mit tanít; miképpen az Ördög, Sz. Irás szavaiból hozta-ki, hogy Christus magát alá-vesse a' Templom ormozattyárúl.[2907]

Oka pedig, miért bizonytalanok efféle *Collectiók*, és *Consequentiák*, az; Mert, semmiben kűnnyebben és gyakrabban vétek nem eshetik, mint efféle *Consequentiák*-ban, következésekben;[2908] Vagy azért, hogy, a' mely Szent Irás mondásából valamit ki-hoznak, azt kétséges, idegen, és hamis értelmében vészik; és így, nem a' Szent Irás szaván, hanem annak hamis értelmén és magyarazásán éppíttetik a' *Consequentia:*[2909] Vagy azért, hogy, a' minémü *Propositiót*, vagy mondást, a' Sz. Irás mellé kel vetni, a' *Syllogismus*

[2905] * Supra, f. 99.
[2906] Vide infr. li. 6. c. 2. ¶. 5.
[2907] Matt. 4. v. 9.
[2908] *Consequentiae incertae.*
[2909] 1.

hodogeus_j.indd 639 2025. 07. 21. 11:26:33

törvénye-szerént, az, homályos, bizonytalan, hamis:[2910] Vagy azért, hogy azon egy szó, külömb értelemben vétetik az Elől-járo mondásban, hogy-sem a' Bé-fejezésben:[2911] Vagy azért, hogy egyéb vétek, és csalárd *Sofisma* találtatik az Okoskodásban.[2912] Ennek-felette, mivel a' Szent Irás szavaiból, ily sok külömböző, söt ellenkező dolgokat hoznak-ki a' Tévelygők; külöm-{376:}ben bizonyos hitelt nem szerezhet az emberi Okoskodás, hanem-ha e' Két dolgot, bizonyoson, és csalatkozhatatlanúl tudgyuk: 1. Hogy, a' mely Szent Irás szavából okoskodik valaki, azt igaz értelemben vészi. 2. Hogy, a' ki abból ki-hoz valamit, sem meg nem csalatkozhatik Okoskodásában, sem meg nem csalhat gonoszságából. Mivel azért, senki ezeket bizonyoson nem tudhattya, az Anyaszentegyház tanitása-, és a' Hívek közönséges *Tradició*-ja-nélkül: nyilván következik, hogy, sem Hitünket, sem üdvösségünk reménségét, egyéb *Consequentiák*-ra nem éppíthettyük, hanem a' mellyet a' csalatkozhatatlan *Ecclesia* méltósága meg-erőssít. Es, mivel a' Pártosok nem ismérnek oly *Ecclesiát*, mely csalatkozhatatlan vólna: méltán mondhattyuk, hogy *Consequentiá*-joknak, semmi hiteles böcsülleti nem lehet. Ebből következik; hogy, nem csak fel nem találtatnak a' Sz. Irásban az Uj Tudományok, de abból semmi bizonyos úton ki nem hozathatnak. Mert, a' mint ennek-elötte *[2913] mondók, eggyik az *Ecclesia* tiszti-közzűl az; hogy ö adgya előnkbe, mit hozhat- vagy nem hozhat-ki ember igazán a' Sz. Irásból.

Ha reánk viszsza-fordítod ezen dolgot, és azt kívánod, hogy mutassuk-meg a' Sz. Irás világos igéjével tanításinkat. Ebből künnyen ki-feselhetünk. Mert, Egy az; hogy, nem régen, nyilván-való szavait hallók a' Sz. Irásnak, mellyek az Uj Tanításokkal ellenkeznek. Más az; hogy mí azt nem taníttyuk, hogy azon-kivűl nem kel hinni, a' mit világos ígékkel fel-találunk a' Sz. Irásban. Sőt azt vallyuk, hogy az Anyaszentegyház tanitását, a' Hívek közönséges egyenlő Vallását, és *Tradicio*-ját, úgy kel hinni mint az *Apostolok* irását: mivel Isten azt parancsolta; hogy Pogánynak tarcsuk, a' ki az Anyaszentegyházat nem halgattya: Es arrúl bizonyossá tet, hogy az Ördög meg nem csalhattya

[2910] 2.
[2911] 3.
[2912] 4.
[2913] * Supra, f. 193.

hodogeus_j.indd 640 2025. 07. 21. 11:26:33

az Igazság Oszlopát, az *Ecclesiát*. Azért, szinte oly bizonyosok vagyunk abban, hogy Isten oktatasából, és csalhatatlan Igazságból származik az a' magyarázat, mellyet az *Ecclesia* előnkbe ád; az a' *Consequentia*, mellyet az *Ecclesia* bizonyít, mely bizonyosok vagyunk, hogy ez a' Szent Irás: Mert azon *Ecclesiá*-túl vészük az Irás értelmét, melytűl vettük bötűjét. Es ha ennek hitelét eggyikben kétessé tészük, a' másikban sem követhettyük bátorsággal.[2914]

¶. 10. Nem csak erötlenül, de esztelenül bizonyítnak a' Szent Irással, az Ujítók.

Nem annyíra nevetségre, mint siralomra mélto az Uj Tanítók dolga, midőn Szent Irással akarják támogatni Vallásokat. Mellyet, hogy magok eszekbe vegyenek, egy-nehány Példákat mutassunk.

I. Hogy *Károly* Császár-ellen a' *Török* erőt venne, és a' füst-alat szaporábban nevekednék a' *Luther* konkolya, azt kezdé hirdetni a' Ser-főzö *Proféta*; hogy, Nem szabad a' *Török*-ellen hadakozni.[2915] Ezt, a' *Sleidanus* *[2916] tanubizonysága-szerént, bőlcsen, és mélységes értelemmel, Urunk mondásából bizonyította: *A' gonosznak ellene ne állyatok*.[2917] Bátor mondom, *Magistralis Conclusiót* csinálhat a' Ser párával füstölgő agy-velő! bár a' *Török* Császár innyok adgyon a' bőlcs magyarázatért a' *Lutheristák*-nak. De jól meg-lássa *Luther*, hogy a' *Catholicus* emberek, nyakába ne ráncsák a' büdös berhét: mert ők, a' minémü gorombák, e' bőlcs magyarázatból más következést kezdenek ki-hozni, tudni illik imezt; hogy *Luther*-nek jó kedvel {377:} kel venni, ha ki-vonszák házából. Apáczáját, kit Feleségűl tart; vagy prédára vetik marháját: mivel, *Scriptum est; Non resistite malo: sed, si quis vult tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium*.[2918] Florimundus *Remondus* †[2919] írja; hogy

[2914] Nos in possessione fuimus. Accusamur a vobis, quod contra Scripturam docemus. Actori incumbit probatio: qui si deficit, Causa cadit.

[2915] Verba Lutheri, supr. f. 309. 310.

[2916] * Sleidan. l. 14. An. 1542.

[2917] Matt. 5. v. 39.

[2918] Matt. 5. v. 39. 40.

[2919] † De Ortu haeres. li. 2. c. 5.

hodogeus_j.indd 641 2025. 07. 21. 11:26:33

a' Viszsza-keresztelők tíltyák a' Fegyver-viselést; és azzal állattyák tanításokat; mert Christus halálra itílte a' ki fegyvert visel, mikor Szent *Péter*-nek azt mondotta; hogy, Kardal kel veszni a' ki kardot fog:[2920] Azért, a' *Török*-ellen, nem fegyverrel, hanem imádsággal mongyák hogy kel viaskodni.

II. Eszébe vévé *Luther*; hogy, ha a' Keresztyének nem mind egy-aránt *Lelki-Pásztorok:* az ö *Pásztorságá*-nak jelenségét, és bizonyságát nem adhattya. Azért azt kezdé tanítgatni; hogy, Minnyájan a' Keresztyén Férfiak, és Aszonyok, egy-aránt Tanítók, és *Lelki-Pásztorok*.[2921] Ezt a' Sz. Irással (hogy már) bizonyíttya. Mert Urunk, nem csak azt mondotta a' Vég-vacsorán, hogy Minnyájan igyunk a' Pohárból: hanem azt-is, hogy azt mivellyük, a' mit ö mivele. Ha az elsö mondásból jól következik, hogy egyenlő-képpen minnyájan Két szín-alat áldozzunk: a' másik *Sententiá*-ból ki-jő, hogy egy-aránt, mind Férfi, mind Aszony, hirdetheti az Isten Igéjét, és az Ur-vacsorát szolgáltathattya. Nem tudom, mi lehet Szent Irás marczongás, ha ez nem kár-omló tekerés.

III. Látta *Luther*, hogy, ha az Egyházi *Pásztorok*-nak kel a' Tudományrúl ítíletet tenni, nem lehet elő-menetele tévelygésének: Azért azt hirdette; hogy a' Községnek kel a' *Pásztorok*-rúl, és az ö tanitásokrúl *Sententiát* adni.[2922] Ezt, hogy ne láttatnék Sz. Irás-nélkül mondani, azzal bizonyította: Mert Urunk mongya, hogy az ö Juhai, az ö szavát halgattyák.[2923] Szegény Sz. *Agoston* és *Jerónime*, aludtatok tí akkor, mikor ez ígéket olvastátok; hogy illyen bőlcs értelmet, és mély magyarázatot eszetekbe nem vettetek.

IV. Nem fér az Egyedűl-valo Hitnek Igazulásával egybe, hogy a' *Sacramentomok*, eszközi üdvösségünknek. Azért, azt tanítá *Luther*; hogy *Sacramentomok*-nélkül el-lehetünk.[2924] Ezt azzal bizonyítá: Mert Urunk mondotta *Marthá*-nak; hogy Egy dolog szükséges, tudni illik, a' Hit.[2925] Hiszem drága magyarázat ez! Kár hogy *Luther*, egy dolog-nélkül, az-az, okosság-nélkül, szűkös.

[2920] Matt. 26. v. 52.
[2921] Verba Lutheri, sup. f. 124.
[2922] Verba habes supr. f. 98.
[2923] Ioan. 10. v. 4. 5. 6.
[2924] Verba vide, fol. 311.
[2925] Luc. 10. v. 42.

hodogeus_j.indd 642 2025. 07. 21. 11:26:33

V. *Calvinus*, és *Hunnius*, drágalátos magyarázattal bizonyíttyák, hogy a' Keresztyének Gyermeki, Keresztség-nélkül üdvözűlnek:[2926] Mert Isten azt mondotta *Abrahám*-nak: *[2927] Én te Istened lészek, és a' te magvad Istene. Mint-ha Isten mindennek mondotta vólna, a' mit *Abrahám*-nak mondot: Vagy azt ígérte vólna Isten *Abrahám*-nak, hogy Minnyájan üdvözűlnek, valakik ö magvából származnak.

VI. Mivel a' Sz. Irás, a' Híveket Istentűl-tanúltaknak nevezi: ebből mélységes értelemmel *Luther* azt kerekíté-elő; hogy, Bűn a' Tudományokat tanúlni. *Melanchton*, az Iskolákat, mellyekben tanúlni kellene, kárhoztatá: *Nonne Lutherus scripsit, Omnem disciplinam, tam practicam, quam speculativam, esse damnatam? omnes Scientias speculativas, esse peccata et errores? Nonne Melanchton aliquando damnavit Scholas publicas?*[2928] Ezt azzal bizonyíták: Mert †[2929] Urunk tíltya, hogy Mesternek ne hívassuk magunkat: mellyet el nem kerűlhet, a' ki Iskolákban tudományokat tanít. Annak-{378:}okáért, *1522.* esztendőben, "[2930] a' *Vittembergai* Iskolákat bé-szegezék; és *Melanchton*, Kenyér-sütővé lén; *Carolostadius*, az Eke szarvát kezdé tartani. Mely dologrúl, halhadsza mit ír Serarius: *[2931] *Ut non tantum Catholici Scriptores, Surius, et Cochlaeus; sed et ipsi Lutherani, Altemburgenses Collocutores, meminere, Melanchtonis et Carolostadii impulsu et hortatu, Vittembergensis Academia docendi munus abjecit; literas exegit; libros innumerabiles combussit; Scholas ipsas obseravit: ipsi vero tam egregii facinoris Autores, unus quidem Pistor, Arator factus est alter.*

VII. A' *Calvinista*-ságból származot *Libertinusok*, ••[2932] azzal bizonyították, hogy egyéb Lélek nincs az Istennél; és hogy Isten ö-maga, elevensége az embernek: Mert Sz. *Pál* azt mondotta; hogy, Istenben élünk és mozgunk,

[2926] Calv. l. 4. c. 16. n. 24. Hunnius citat. supr. f. 312. Infra, li. 4. c. 2. num. 3.
[2927] * Gen. 17. v. 7.
[2928] Erasm. epi. ad Fratres Inferioris Germ.
[2929] † Matt. 23. v. 10.
[2930] " Surius, An. 1522.
[2931] * Serar. Orat. 2. Luthero-Turcica.
[2932] •• Ita Calv. supra, f. 170.

hodogeus_j.indd 643 2025. 07. 21. 11:26:33

Actor. 17. v. 28. Es, a' mint eléb ″[2933] hallók, Ugyan-azon mondással bizonyította *Viklef*; hogy Minden teremtet-állat, Isten.

VIII. A' Viszsza-keresztelők, †[2934] azzal bizonyíttyák, hogy semmi okból nem szabad Esküdni: Mert Christus mongya; hogy, Ne esküdgyünk: *Ego dico vobis, omnino non Jurare*; *Matth. 5. v. 35.* Hogy pedig egy Gonosztévőt sem kel meg-öletni, azzal állattyák: Mert nem olvassuk, hogy Christus, és az *Apostolok*, csak egy Gonosz-tévőt-is meg-fogtak-, vagy öltek-vólna. Ezt pedig a' bizonyítás formáját, a' *Lutheristák*-túl tanúlták: kik gyakorta kérdezik, Ha Sz. *Péter* bírt-e annyi Jószágot mint a' *Pápa?* Ebből azt akarván állatni, hogy a' *Pápá*-nak sem szabad, a' mit Szent *Péter* nem cselekedet.

IX. *Swenkfeldius* azt vítatta; "[2935] hogy, Sem Mester, sem *Biblia*, sem egyéb külsö eszköz nem kívántatik az üdvösséghez. Azzal bizonyította: Mert Christus mondotta; *Unus est Magister vester*, Egy a' tí Mestertek. Sz. *Pál* pedig azt írta; hogy, *Littera occidit*, a' Bötű meg-öl.

X. *Calvinus* *[2936], Minden bűnt Halálosnak nevez. Ezt jeles magyarázattal bizonyíttya Sz. *Pál*-ból: ki azt mongya; hogy, ••[2937] A' Bűn sóldgya a' Halál. Maga Sz. *Pál* nem mongya, hogy Minden bűnnek Halál sóldgya; hanem, *indefinite* szól. Szinte mint-ha azt mondaná: A' Lopásnak akasztás sóldgya. Ebből nem következik, hogy egy férges mogyoró lopásért, fel kel embert kötni. Azon-képpen, mikor *Ezechiel* azt mongya †[2938], hogy, A' mely Lélek vétkezik, meg-hal; a' Halálos bűnökrűl szól. mert, a' Sz. *Jakab* tanítása-szerént, "[2939] Nem minden bűn nemzi a' Halált.

XI. Azt vítattya *Calvinus*; hogy, Senki semmi törvénnyel nem kötelezheti a' Keresztyén embert, hanem csak Isten ö-mága. Ezt azzal bizonyíttya: Mert, *Unus est Legislator; Jacob. 4. v. 12.* Egy Törvény-adónk vagyon. Es, mivel

[2933] ″ Supra, f. 170. initio.
[2934] † Remond. li. 2. c. 5. de Ortu Haeresum.
[2935] " Florimun. Remondus, l. 2. de Ortu haeres. c. 16. n. 8.
[2936] * Verba habes sup. f. 233.
[2937] •• Rom. 6. v. 23.
[2938] † Ezech. 18. v. 20.
[2939] " Iac. 1. v. 15.

hodogeus_j.indd 644 2025. 07. 21. 11:26:33

Sz. *Jakab* azt-is írja; hogy, Egy Bíránk vagyon: azt hiszem, ebből azt satúllya *Calvinus*; hogy, senki Bíróságát nem kel böcsülleni.[2940]

XII. Minnyájan az Ujítók így okoskodnak: †[2941] Isten parancsollya, hogy őtet híjuk segitségűl: Tehát, nem szabad a' Szenteket kérni, hogy imádkozzanak érettünk. Ismét: Isten parancsollya, hogy őtet Imádgyuk: Tehát, nem szabad semmi-féle imádással tisztelni a' Szenteket. Mely bizonyitásnál, nagyob bolondság nem lehet.

XIII. *Calvinus*, azzal bizonyíttya hogy a' Pápa *AntiChristus*:[2942] Mert Szent Pál, *2.Thessal. 2. v. 4.* azt írja; hogy az *AntiChristus* az Isten Templo-{379:}mában ül: A' *Pápa*-is, mikor Szentegyházba mégyen, a' Templomban ül: Tehat ö az *AntiChristus*. Szép bizonyítás, *Caniculá*-ba-való.

Sok hasonló kábaságokat, és Irás-marczongó vesztegetéseket hozhatnékelő, nem csak a' Mostani, de a' Régi Tévelygők irásiból-is. Mert Szent Agoston, *lib. 21. de Civit. cap. 19.* azt írja; hogy, némellyek azt vítatták; hogy Egy Keresztyén sem kárhozik, valaki élt valaha az Ur-vacsorával: Mert Christus mondotta; hogy, A' ki észik abban a' Kenyérben, örökké él.[2943] Másut azt írja, *Lib. 22. de Civit. cap. 17.* hogy, némellyek azzal bizonyították, hogy Fel-támadás-után Aszonyok nem lésznek: Mert Szent *Pál* azt írta; hogy Minnyájan Férfiak megyünk Christus-eleibe.[2944] De ez most elég. Ez-után, minden közbe-vetet Czikkelyekről szólván, meg-mutatom, mely soványon, és erőtlen *Consequentiák*-kal szokták állatni az Uj Vallásokat az Ellenkezők.

¶. 11. A' Szent Irásnak minden hitelét és böcsülletit fel-bontyák az Ellenkezök.

A' mely Aszonyt lelki-ismereti vádol, gyakran és merészen szokta Jámboraszonyságát hányni-vetni: a' tekélletes személy pedig, halgatással-is elégendőképpen böcsülteti tisztességét. A' mostani Uj Tanítók, hogy ne láttassanak

[2940] Calv. l. 4. c. 10. num. 8.
[2941] † Calv. li. 3. c. 20. n. 27.
[2942] Calv. li. 4. c. 7. num. 25.
[2943] Ioan. 6. v. 52.
[2944] Ad Ephes. 4. v. 13.

hodogeus_j.indd 645 2025. 07. 21. 11:26:33

a' Sz. Irást semminek tartani, gyakran, nagy kiáltással, ajakokon viselik a' Sz. Irást: és oly kérkedéssel kelletik magokat, hogy soha senki ö-nálloknál tisztábban, és mélyebben nem magyarázta az Isten szavát: *De nobis, quo minus dicam quod res habet, impedit verecundia: verissime tamen licebit profiteri, Nos intelligendis Scripturis plus lucis attulisse, quam Omnes, qui ab exorto Papatu inter eos vixere Doctores*.[2945] Beza pédig így ír *Calvinus*-rúl: *Calvinus beatae memoriae, in genere interpretandi Scripturas, veteres et recentiores Omnes longe superavit. De ipsius Commentariis statuo, quod Cicero de Julii Caesaris Commentariis judicabat; Eum videlicet sanos homines a scribendo deterruisse. Doctrina purissima, et solidissima est in ejus hominis scriptis*.[2946] Maga, valakik az Ujítók-között értelmesek, és Vallások fel-vetet sinórját követik, semmire böcsüllik a' Sz. Irást.

Először: Mert semmi úton bizonyosok nem lehetnek, Mellyek a' Sz. Könyvek; Es Ha ezeket igazán, vétek-nélkül írták-ki az elsö bötűből. Mert az *Ecclesia*, és Atyák tanu-bizonyságának hitelt nem adnak. Azon-kivűl pedig, bátorságos módot nem mutathatnak a' Sz. Irás könyveinek bizonyos ismerésében.

Ennek-felette, azt taníttyák; hogy Semmit nem tartozunk hinni, a' mi a' Sz. Irásban nem találtatik. Mivel azért a' Sz. Irásban fel nem találjuk, Hány, és mellyik a' Sz. Irás könyve; Es, Ha Sz. *Pál* írta-e azt a' Levelet, mellyet Sz. *Pál* neve-alat olvasunk; Vagy, Ha éppen, változtatás-nélkül úgy maradott-e a' Sz. *Pál* irása, a' mint ö írta: Tehát következik, hogy ezekben semmit nem kel hinnünk; Es így, a' Sz. Irás böcsülleti mind füstbe mégyen.[2947]

Továb: Azt-is hirdetik az Ellenkezők; hogy az egész Látható *Ecclesia* el-tévelyedhetik, és Eretnekségbe eshetik. Ez ha így vagyon: nem lehetünk bizonyosok, hogy akkor nem tévelyeg, mikor a' Sz. Irás könyveit előnkbe adgya.

Masodszor: Bár meg-ismérhetnék-is a' Szent könyveket; nem {380:} tudhattyák, Ha igazán fordították-e a' *Sidó*-búl, és *Görög*-bűl: hanem ha abban bizonyosok vólnának, hogy, a' kik fordították, oly mélyen tudták

[2945] Cal. Antidot: Sess. 4. Concil. Trident. in fin.
[2946] Beza, Praefat Novi. Testam. ad Condaeum.
[2947] Vide supra, fol. 93.

hodogeus_j.indd 646 2025. 07. 21. 11:26:33

a' *Sidó* és *Görög* nyelvet, hogy ennek egy szavában, egy szó-járasának formájában, meg nem csalatkozhattak. Ezt pedig, senki nem tudhattya, csak szintén emberi gyanuságból: Mert, vallyon mi úton, és mi formán tehet valaki engem bizonyossá, hogy *Munstérus*, *Tremellius*, ily fö túdósok vóltak a' *Sidó* nyelvben? *[2948] Vagy, találkozik-e valaki oly magának-hízelkedő, és tudományában fel-fualkodot, ki azt alítcsa, hogy ö a' *Sidó* és *Görög* nyelvben minden titkokat által-értet? De bár találkoznék-is egy vagy kettő, a' ki magának ennyit tulajdonítana: a' községrűl mit mongyunk? Mihent az Anyaszentegyház tanitását kétessé tészed, ottan minden útat bé-árkolsz, mellyen az egy-ügyű község meg-ismérhesse, ha igazán fordították-e a' *Bibliát*, vagy hamissan. Hogy ezt jobban ércsed; Te, a' ki sem *Sidó*-úl, sem *Görög*-űl nem tudsz, meny a' te *Predikátorod*-hoz, kérd-meg tőlle, Honnan tudhassad, hogy *Calvinus*, vagy *Károlyi*, igazán fordította a' *Bibliát?* A' *Sidó* és *Görög* nyelvre téged nem igazíthat; mert te a'hoz nem tudsz: Az Anyaszentegyházra sem mutathat; mivel annak tanitását, tekélletes hitelre elégtelennek itíli; és azt hirdeti, hogy az Anyaszentegyház tévelyeghet azokban, a' mellyekrűl világos Sz. Irást nem mutathat. Hát hová mutat? kérgyed. Egyebüvé nem mutathat az álnak *Predikátor*, hanem, vagy magára, vagy magához hasonlókra: és azt fogja kívánni, hogy te, a' ki *Sidó*-úl nem tudsz, *Predikátorod*-nak hidgy hogy ö a' *Sidó* nyelvet jól érti; és ö meg-itílheti, hogy igazán vagyon fordítva a' *Biblia*. Igy immár hitedet azon kel éppítened, hogy a' te *Predikátorod* jó *Sidó*. noha te arrúl itíletet nem tudsz tenni, ha túd-e *Sidó*-úl, vagy csak tetteti tudákosságát.[2949]

Ezekből ki-tetczik; hogy, a' mit Isten parancsolattyára az *Ecclesiá*-nak nem engednek az Ujítók, azt akár-mely agya-fúrt *Predikátor*-nak tulajdoníttyák, ennek tanitásán, és tanu-bizonyságán meg-nyugodván. Es csak oly bizonyoson tudgyák, hogy ezeket a' Könyveket igazán fordították, mely bizonnyal tudgyák, hogy az ö *Predikátorok* oly bőlcs, hogy meg nem csalatkozhatik; oly igaz-mondó, hogy nem hazudhat. Ezeket pedig, mivel magok sem hiszik: hihető, hogy a' Szent Irásnak sem nagy hitele vagyon nállok.[2950]

[2948] * Beza, supr. f. 344. fatetur, adhuc quaerere ipsos versionem fidam.
[2949] NOTA.
[2950] NOTA.

hodogeus_j.indd 647 2025. 07. 21. 11:26:33

Harmadszor: Az igazán fordított *Biblia*, csak az ö igaz értelmében Isten Igéje: Azért, az Ujítóknál bizonyos mód nem lévén a' Sz. Irás bötűjének igaz értelmében, nem lehet a' Szent Irásnak oly böcsüllete nállok, a' mint kívántatnék. Mely dologrúl, ez-elöt bévebben szóllánk.

Negyedszer: Nem csak a' Szent Atyákat gyalázza †[2951] sokszor *Calvinus:* hanem *Abrahám*-rúl azt írja, hogy Felesége kerítője vólt; *ad Rom. 8. v. 35.* Isaiás-rúl, és egyebekrűl így szól, *Lib. 3. c. 2. n. 31.* Isaias, *vagatur per longas, et superfluas ambages.* Sara, *ancillam Marito supponit.* Rebecca, *variis fraudibus et imposturis corrumpit DEI veritatem.* Jacobi *exempla, docent, errores Fidei esse permixtos.* Dávid-rúl, és *Jeremiás*-rúl így szól, *Lib. 3. cap. 20. n. 16. Multae* Davidis *querelae, intemperiem sapiunt: Ebulliunt turbulenti affectus: diceres hominem desperatum*.[2952] Jeremias, *violenta perturbatione concussus loquitur.* Calvinus, *lib. 3. c. 2. n. 17:* David, *suae incredulitati suc-* {381:}*censet: De ipsa DEI natura litem movet: Quasi desperatus seipsum exitio adjudicat*. A' Bőlcseségrűl írt könyvet hazuttollya Calvinus, *lib. 1. c. 11. n. 8.* Bóldog Aszonyt, menyi gyalázatokkal illeti *Calvinus*, ez-után *[2953] meg-hallyuk. De, a' mi nagyob, Christus Urunkat, Tudatlansággal, és nagy esetekkel meri vádolni; a' mint ezennel ••[2954] fel-jegyzem.

Az *Apostolokat* és *Evangelistákat* mint böcsüllik az Ujítók, jer tekíncsük-meg.

Az Apostolok-rúl közönségesen, azt írja *Luther*; hogy, ha valamit az ö Tudománya-ellen tanítottak az *Apostolok*, el kel hinni, hogy vétkeztek az-aránt: *Sive Cyprianus, Ambrosius, Augustinus; sive Petrus, Paulus, Joannes aliter doceant: tamen hoc scio, quod humana non suadeo. Esto, Augustinus, Ecclesia, imo Petrus, et Apollo diversum doceant: Petrus, Apostolorum summus, vivebat et docebat extra Verbum DEI: Ergo errabat*.[2955] Az-is *Luther* szava; †[2956] hogy Sz. *Péter* és Sz. *Pál*, csak eggyet sem értettek tekélletesen az Isten Igéjében.

[2951] † Vide infra, li. 3. ca. 13. ¶. 3. n. 3. Et. l. 12. c. 2. ¶. 1.
[2952] Deus locutus per os David: 2.Reg. 23. v. 2. Act. 1. v. 16.
[2953] * Infr. li. 5. c. 4.
[2954] •• Infr. li. 5. c. 3. ¶. 3. Ca. 5. ¶. 2.
[2955] Luth. tom. 5. Lat. Vitt. an. 1554. per Lufft, in c. 1. ad Gal. poster. Comment. f. 290.
[2956] † Supr. f. 277.

hodogeus_j.indd 648 2025. 07. 21. 11:26:33

Végezetre; miképpen Sz. *Agoston*-túl hallók "[2957], hogy némellyek az *Apostoli* Irásokat azért vetették-meg; mert gyalázattyára vólna Christus-nak, ha az ö tanítása-után, más Taníto kivántatnék: úgy *Calvinus*, ezeket írja: ∗[2958] *Omnium hominum ora clausa esse convenit, postquam semel locutus est, in quo caelestis Pater omnes scientiae thesauros voluit esse absconditos. Et sic quidem locutus est, ut post se, nihil aliis dicendum reliquerit*. Azért, erős törvényt szab az *Apostolok*-nak, hogy ne csácsogják a' mi nékik tetczik: ••[2959] *Si Apostoli sunt, ne garriant quidquid collibitum fuerit*.

Szent Peter-rűl azt írja eggyüt *Luther*; hogy, úgy beszél, mint eszefordúlt: *Horribili poena Orbis, motus est Petrus, ut non aliter quam fanaticus loquatur talia verba, 1.Petr. 3. v. 19. quae ne hodie quidem a nobis intelligi possunt*. Másut azt írja, *Tomo 5. Lat. Vittemb. in. c. 2. ad Galat. Posterior. Comment. fol. 304*. hogy, veszedelmes tévelygésbe eset Sz. *Péter*, és azért feddette őtet Szent Pál: *Petrus suo facto, non solum offendit puritatem doctrinae, sed et Veritatem fidei Christianae; quia occasionem praebuit sic cogitandi: Fides non sola justificat, sed simul requiruntur Opera. Petrum igitur a sana doctrina aberrantem, Paulus reprehendit. Petrum Antiochiae graviter pernicioseque errantem, ac peccantem, Paulus rectius edocuit*.[2960] Ugyan ezent taníttya *Calvinus*, azt írván Sz. *Péter*-rűl; hogy, *Perniciosissimo scandalo obruebat Christi gratiam, derogabat Pauli doctrinae*.[2961] ∗[2962] *Concidebat tota ejus doctrina, ruebat tota aedificatio, ministerio ejus comparata. Immodico placendi studio, aut praepostero offensionis metu, a recto cursu ne deflectamus. Id si potuit Petro accidere, quanto facilius nobis accidet?* Bizonyára, hamis Tanítónak, söt tévelygő Eretneknek mondhattyuk, a' ki a' Christus kegyelmét el-rontya; a' ki a' Sz. *Pál* tanitását böcsülletlenné tészi; a' ki az *Apostoli* munkával éppíttetet Keresztyénséget le-dőjti: Azért, ha Sz. *Péter* ezeket cselekedte a' Sz. Lélek vétele-után, nem vólt *Pásztora* a' Christus Juhainak, hanem tolvaja, és ragadozó Farkasa. Bezzeg a' régi

[2957] " Supr. f. 326.
[2958] ∗ Calv. l. 4. c. 8. num. 7.
[2959] •• Ibid. n. 4.
[2960] Luth. in cap. 7. Genes: edit. Norimb. a Ioan. Montano. an. 1550. f. 128.
[2961] Calv. Galat. 2 v. 11.
[2962] ∗ v. 12.

hodogeus_j.indd 649 2025. 07. 21. 11:26:33

Sz. Jámborok, soha azt nem merték mondani, hogy a' Szent Lélek vétele után, el-hanyatlot Sz. *Péter* a' tekélletes Igazságrúl. Mert látták, hogy ezzel fel-fordúlna a' Keresztyénség fondamentoma. mivel, ha tanitásokban tévelyeghettek az *Apostolok*, miért nem irásokban? †[2963] *Exitiosissimum est credi, aliquod in Libris sacris esse mendacium. Ad-*{382:}*misso enim semel, in tanto autoritatis fastigio, aliquo Mendacio; nihil erit, quod non ad Mentientis autoris consilium referatur.* †[2964] *Solis Canonicis Scripturarum libris, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse, firmissime credam. Ac, si aliquid in eis offendero, quod videatur contrarium Veritati: nihil aliud, quam mendosum esse Codicem, vel Interpretem non assecutum quod dictum est, vel me minime intellexisse non ambigam*. Azért, sokan azt írják; hogy, a' mely *Pétert* Sz. *Pál* meg-feddet, nem vólt *Péter Apostol*. Igy tanít Eusebius, *l. 1. Hist. c. 12.* Clemens, *5. Stromat.* Theofylactus, Oecumenius, *in c. 2. ad Galat*. Hector Pintus, *in c. 1. Danielis*. Catharínus, és egyebek; kiket említ "[2965] *Serarius*. A' kik pedig ezt Sz. *Péter*nek alíttyák, azt írják; hogy, *Péter* nem vétkezet tanitásában, hanem csak külsö maga-viselésében: *[2966] *Si reprehensus est Petrus, quod se a convictu Gentium separasset, personarum respectu: utique conversationis hoc vitium fuit, non praedicationis. non mihi tam bene est, imo non mihi tam male est, ut Apostolos committam*. Jóllehet, szinte miképpen Sz. *Pál*, ••[2967] Sidó módon meg-tisztúla, és a' botránkozás távoztatásaért *Timótheust* környűl-metélé: úgy Szent *Péter*, hogy a' Sidók botránkozását el-kerűlné, bűn-nélkül megvonhatta magát a' Pogányok társalkodasától; mind addig, míg az ö cselekedetiből nagyob botránkozás nem kezdet következni. Mert, bezzeg akkor immár, nem vólt szabad okot adni a' Nemzetek veszedelmére.

A' Választot edényrűl, Sz. Pal *Apostol*-rúl, sem szóllanak böcsülletesben. *Luther* ″[2968] azt írja; hogy Eretnek Szent *Pál*; és *Moyses*-ellen viaskodik, mikor azt írja, hogy, A' kik környűl-metéltetnek, a' Törvényt meg nem tartyák.

[2963] † Aug. epist. 8 Similia, vide supra, f. 253.
[2964] † Aug. tom. 2. ep. 19. initio. Vide supra, fol. 177.
[2965] " Serarius, Thesi 75. de Apostolis.
[2966] * Tertul. Praescrip. c. 23.
[2967] •• Actor. 21. v. 23. Act. 16. v. 3.
[2968] ″ Luth. to. 5. Lat. Vitt. An. 1554. in c. 6. ad Galat. f. 435.

hodogeus_j.indd 650 2025. 07. 21. 11:26:33

Calvinus, Szent *Pált*, Vakmerő kevélynek nevezi: "[2969] *Paulus erat homo, communibus hominum passionibus obnoxius; non frigori tantum et calori, sed Perversae confidentiae Temeritati, et similibus*. Másut azt írja; hogy a' *Profeták* irásival, nem jól láttatik élni: *[2970] *Paulus testimonio Prophetae, contra ejus mentem abusus videtur*. Es igen erőtlen bizonyságokat támaszt: †[2971] *Videtur Apostolus nimis infirma ratione niti, ut nullo negotio refutari queat quod dicit*. Feddi, és dorgállya másut Sz. *Pált*, Három dologért: Eggyért; hogy el-vált Sz. *Barnabás*-túl: ••[2972] *Levi de causa, et quae nullo negotio transigi poterat, sacrum illud Divinae suae vocationis vinculum abrumpunt: tam violentus fuit in istis viris contentionis impetus. Barnabam, cui nihil magis honorificum erat, quam esse Pauli comitem, tam pertinaciter respuere ejus consilium, quantae Superbiae fuit? In Paulo vicissim, Humanitas forte a quibusdam desiderari posset, quod fido adjutori non condonarit hoc erratum*. Másért, azért feddi Sz. *Pált*; hogy Sz. *Márkot*, úgy nem oktatta a' mint kellet vólna. Azért, minek-utánna azt mondotta vólna, hogy Sz. *Márk*, Hiti-szegő áruló vólt, *Vocationis suae desertor, et Apostata: Nec infirmitas perfidiam excusat, qua violata fuerat vocationis sanctitas*: utánna veti Sz. *Pál*-rúl: *Non debuit Marco blandiri, nec dissimulare ejus peccatum*.[2973] Harmad-ért, azért szóllya Sz. *Pált*; hogy a' Sz. *Jakab* tanácsát követvén, meg-nyírette magát fogadásból: és azt írja; *Non propria conscientia suscepit hoc Votum: Illud videri, habuisse quaedam admixta, parum consentanea cum Fidei professione*.[2974]

Luther-tűl csak nem régen hallók; hogy, ha Szent *Pál* valamit taní-tot *Luther*-ellen, abban el-tévelyedet. Az-is *Luther* mondása; hogy, ö nem {383:} hiszi, hogy Szent *Pál* oly vastagottan hitte a' maga üdvösségét, a' mint irásában jelenti.[2975]

A' *Magdeburgi* Centuriátorok így szóllanak Szent *Pál*-rúl: *Post Legalium abrogationem, Paulus persuasus a Jacobo, se purificavit. qui certe non*

[2969] " Calv. 2.Cor. 1. v. 9.
[2970] * Calv. 1.Cor. 2. v. 9.
[2971] † Calv. Hebr. 9. v. 16.
[2972] •• Cal. et Marlorat. Act. 15. v. 38.
[2973] Ibid. v. 40.
[2974] Calv. Act. 21. v. 23.
[2975] Infra, lib. 3. ca. 14. initio.

hodogeus_j.indd 651 2025. 07. 21. 11:26:33

exiguus tanti Doctoris videtur lapsus, non satis scilicet rationem abrogatae Legis Mosaicae habentis. Láddé, *Sus Minervam*, mint oskolázzák Szent *Pált* ezek a' *Sóczék?*[2976]

Végezetre, *Laurentius Humfrédus*, így szól Sz. *Pál*-rúl: *Etiamsi Paulus ad Ephesios, Matrimonium Sacramentum diceret: adhuc non aliqua Christi institutio, sed tantummodo Apostoli testimonium proferretur.*[2977]

A' Christus szerelmes Tanitványárúl, Szent Janos *Apostol*-rúl, azt írja *Calvinus*; hogy Balgatag balványozó vólt: *Nihil magis proclive, quam in Angelorum adoratione, stupore quodam nos prosterni, et* Omnia *illis tribuere, quae non nisi DEO debentur. Quod etiam Joannes fatetur in Apocalypsi sibi accidisse.*[2978] Ne csudállyuk azért, ha minket Bálványozóknak nevéznek az Ujítók, holot az *Apostolokat*-is, nagy hazugúl, ezen vétekbe keverik. De ö-maga Calvinus, *lib. 1. c. 12. n. 3.* meg-vallya, hogy ebben hazud: Mert nem vólt (ugy-mond) oly bolond Szent *János*, hogy az Isteni tiszteletet Angyalnak adná. *Beza* eggyüt azt írja; hogy, néki nem látczik hitelesnek, a' mit Szent *János* beszél: *Quod narrat, Jesum solum fuisse relictum cum Muliere in templo; nescio quam sit probabile. Et quod scribit, Jesum digito scripsisse in terra; novum mihi et insolens videtur; nec possum conjicere, quomodo possit satis commode explicari.*[2979]

Szent Jakabot, ennél-is keményben mardossák: *Aberrat Jacobus, cum Justificationem non soli Fidei, sed Operibus attribuit.*[2980] †[2981] *Objiciunt Papistae Jacobi Epistolam: At ille, quisquis fuit, veritati solius Fidei praejudicare non potuit.* "[2982] *Etiamsi illa Epistola Jacobi esset, adhuc Unctio Sacramentum non esset: Non enim licet Apostolo Sacramenta instituere.* Végezetre; *Conradus Schlüsselburgius*, Lutherista *Superattendens*, így ír Szent Jakabrúl: *[2983] *Scribit Aretius, Jacobi doctrinam de Justitia Operum,*

[2976] Centur. 1. li. 2. c. 10.
[2977] Humfred: contra 2. Ration: Campiani, f. 375.
[2978] Calv. li. 1. c. 14. num. 10. Apoc. 19. v. 10.
[2979] Beza, Ioan. 7. v. 53.
[2980] Magd. Centur. 1. l. 2. c. 4.
[2981] † Muscul. Loc. Theol. ca. de Iustificat.
[2982] " Humfred. contra 2. Rat: Campian. fol. 374.
[2983] * Schlüsselb. li. 1. Theolog. Calv. art. 15.

hodogeus_j.indd 652 2025. 07. 21. 11:26:34

nullo pacto pugnare cum Paulo. Nos certe hanc Aretii assertionem concedere nullo pacto possumus: Quia collatio Epistolae Jacobi cum Epistolis Pauli, ostendit, Jacobum non nisi commoda et operosa mitigatione cum Paulo conciliari posse. Nam Jacobus, ca. 1. et 2. Legi tribuit libertatem: cum illa, teste Paulo, pariat servitutem. Jacobus contra Paulum, Operibus tribuit Justitiam. Jacobus verba Moysi latius extendit, quam ipse usurpat: quae enim Moyses de Sola Fide dixit, ille nova additione ad Opera quoque accomodat: atque postea, Fidem comparat corpori, et Opera spiritui; quod cum Paulo non congruit. Fides enim est quasi spiritus, vita, et anima bonorum Operum, et non e contra. Ezek ha így vannak, tellyességgel kétséges, bizonytalan, és beszédhez hasonló az *Apostoli* tanítás. Mert, ha ebben hamisság lehet (mint-hogy az ellenkező dolgok-közzűl, eggyiknek hamisnak kel lenni,) bizonyosok nem lehetünk, mikor mongyanak igazat, és mikor tévelyegjenek az *Apostolok*. †[2984] Es ez-után meg-mutattyuk, mely szépen eggyez a' Szent *Pál* és Szent *Jakab* tanitása.

Sz. Mate-rúl, azt írja *Calvinus* és *Beza*; hogy feledékenységből *Jeremiás*-nak tulajdoníttya, a' mit *Jeremias* nem mondot; és hogy a' *Profeták* {384:} irását roszszúl tekeri tétova: ••[2985] *Jeremiae nomen errore positum est. Alter autem locus, Zachar. 13. v. 7. Et acceperunt triginta argenteos; nisi dextre accomodetur, in alienum sensum male detortus videri posset.* ᶠ[2986] *Matthaeus, abusus videtur testimonio Prophetae.* "[2987] *Videtur parum apposite citari, imo in alienum sensum torqueri hoc vaticinium*.

Sz. Markot Calvinus, *Vocationis desertorem, Apostatam*; Hiti- és hivatallya-szegőnek nevezi, *Marloratus*-sal egyetemben; *Comment. in Act. 15. v. 40.*

Szent Lukacs-rúl, azt írja Beza, *in Cap. 22. Lucae, v. 20.* †[2988] hogy *Grammatica*-ellen vétet irásiban. Calvinus, *lib. 3. c. 17. n. 7.* azt írja; ″[2989] hogy Sz. *Lukács*, hamis Fordítót követvén, hamissat írt.

[2984] † Infr. l. 12. c. 1. ¶ 5.
[2985] •• Calv. Matt. 27. v. 9. Beza ibid.
[2986] ᶠ Calv. Matt. 4. v. 13.
[2987] " Calv. Matt. 8. v. 17.
[2988] † Vide supra, f. 370. n. 10.
[2989] ″ Fol. 371. n. 12.

hodogeus_j.indd 653 2025. 07. 21. 11:26:34

Ötödször: Azzal-is igen rontyák az Ujítók, böcsülletit a' Sz. Irásnak; Mert, ha *Luther*-nek hiszünk, Eggyik könyve a' *Bibliá*-nak, méltób-hitelű a' másiknál: *[2990] *Libri Regum, majori fide digni sunt quam Paralipomenon*. Másut, a' mint *Gretserus* elő-hozza, *in Resolutione Epistolae Graecae Simonis Lithi, fol. 80.* így ír: ••[2991] *Joannis Evangelium est unicum, exquisitum, rectum, principale Evangelium, et aliis tribus longe praeferendum. Sed et Epistolae S. Pauli, et Petri, longe tribus Evangeliis Matthaei, Marci, et Lucae praestant*. Ebből az jő-ki; hogy, nem azon egy Szent Lélek szóllot az *Evangeliom*-ban.

Az illyen szép tudományokból eredet, a' mit *Luther* [k2992] maga sem tagad; hogy a' *Lutheristák* annyíra böcsüllik az *Evangeliomot*, mint *Terentiust*. A' *Calvinisták* csemetéi pedig, a' *Libertinusok*, Sz. *Pált*, Töröt edénynek; Sz *Mátét*, Usorásnak nevezték: †[2993] *Quintinus, unumquemque Apostolorum aliquo notabat scommate; Paulum, vocans Vas fractum; Petrum, Christi abnegatorem; Joannem, Juvenem stolidum; Matthaeum, foeneratorem*. Es efféle *Libertinusok*-kal, telinek mongya *Calvinus* "[2994] egész Német-országot.

TIZEN-HARMADIK RESZE.

TIZEN-KETTöDIK BIZONYSAGA AZ UY TUDOMANYOK hamisságának: Az ö Kezdöinek Erkölcséböl.

¶. 1. Minémü fesletség Ielensége a' Hamis tudománynak.

NEm vólt e' földön, nem-is lészen oly gyölekezet, melyben jókkal gonoszok nem elegyíttetnek: mert az Isten Búzája, it e' világon, polyvájával eggyüt vagyon. Azért, nem szabad a' Tánítók erkőlcséből, és maga-viseléséből mingyárt meg-itílni a' Tudományt. Mindazáltal, ha a' Tanítók feslet és úndok

[2990] * Luth. Collo. Mens. Isleb. per Gaubis. 1566. c. 60. de Veteri Testam. fol. 533.
[2991] •• Tom. 1. Novor. Opuscul. German. edit. Lips. 1603. fo. 180. 331.
[2992] [k] Supra, f. 106.
[2993] † Calvini Instructio cont. Libertinos. c. 3. et 9.
[2994] " Ibid. c. 4.

hodogeus_j.indd 654 2025. 07. 21. 11:26:34

maga-viseléséhez Két dolog járúl: igazán meg-ismérszik abból, a' Tudomány hamissága.[2995]

Először; Ha a' Tudomány kezdői, Kalaúzi, elsö *Doktori*, azokkal a' vétkekkel terhesek, mellyeket a' Sz. Irás, és a' régi Szentek, tulajdonítnak a' hamis Tévelygések híntegető Tanítóknak.[2996] Mert, ha a' *Lacedaemon* Városbéliek, a' feslet embertűl adot hasznos tanácsot, nem akarák annak neve alat ki-adni; félvén, hogy a' jó tetczés hitelét, és méltoságát, meg-kissebbíti a' tanácslónak gyalázatos erkőlcse: kétség-nélkül, az Isten bőlcsesége sem szenvedi, hogy Igazsága fel-állatása oly rosz-erkőlcsü emberre bízassék, ki eggyik kezével roncsa, a' mit éppít a' másikkal; és maga-viselésével külömbet tanítcson, hogy-sem nyelvével.[2997] Azért, a' Tisztaság-, Alázatosság-, Sze-{385:}lídség-, és minden Jóság-szerető Sz. Lélek, nem szokot fajtalan, tobzódó, káromló, és ördögi Kevélységgel fel-fualkodot eszközt választani *Ecclesiá*jának fondálására, *Reformálására*, helyre-állatására. Az Ó Törvényben, mikor egy Országnak, és Nemzetségnek meg-bomlot állapattyát, jó rend-tartásra akarta hozni Isten, Szent-életü, tekélletes-erkőlcsü *Profetákat* kűldöt. Az *Apostolok*-után, valakik a' Pogányság-közöt az igaz Hitet fondálták, tiszta- és Istenes-életü Szentek vóltak. Nem-is illet külömben lenni. Mert, ha látták vólna az emberek, hogy azok a' rút vétkek *regnál*-nak az Istentűl kűldöt *Reformátorok*-ban, mellyekkel, mint tulajdon festékekkel, ki-ábrázta a' Sz. Irás a' hamis Tanítókat, nem adhattak vólna helyt tanításoknak. Noha azért, minek-utánna egyszer az Istenes emberek-által ki-terjedet, és gyökeret vert az Igazság, nem kel ezt az-után kétessé tenni, ha gonoszságot látunk-is Pásztoriban: de, sem az Isteni bőlcseséghez nem illik; sem az emberek téresére nem alkalmatos, hogy az Istentűl adatot Hitnek, és *Reformatió*-nak elsö Kezdői, azokban a' gyalázatos vétkekben úszszanak, mellyeket a' hamis Pásztoroknak tulajdonít a' Sz. Irás.

Másodszor: A' Tanítók rút erkőlcséből, akkor tehetünk itíletet a' Tudományrúl, mikor a' gyalázatos élet, nem ellenkezik a' Tudománnyal: hanem inkáb, mint csemetéje, ön-kínnyén fakad, és következik a' Tudományból.

[2995] Supra, fo. 225. 226. 248. 249.
[2996] Lásd, f. 200.
[2997] Tit. 1. v. 16.

hodogeus_j.indd 655 2025. 07. 21. 11:26:34

Mert, a' mint ez-elöt *[2998] meg-mutatám, az illyen feslet élet, bizonyos jelensége a' hamis Tudománynak.

Annak-okáért, a' Régi Szentek írják; hogy a' hamis Tanítókat, az ö gonosz Erkőlcsökből kel meg-ismérni: *Haec est ostensio omnium Haereticorum, qui operibus Justitiae non adornantur: sed canum, et porcorum assumserunt vitam, immunditiae, et gulae, et reliquae incuriae semetipsos tradentes.*[2999] †[3000] *Non omittam ipsius Conversationis Haereticae descriptionem, quam futilis, quam terrena, quam humana sit; sine gravitate, sine disciplina, ut Fidei suae congruens. Omnes tument, omnes scientiam pollicentur.* "[3001] *De genere conversationis, qualitas fidei aestimari potest. Doctrinae index, disciplina est.* Szent *Agoston*, lehetetlennek mongya, hogy az Eretnekség Vezetői, sok gonoszsággal ne terheltessenek: *[3002] *Quia Haereticus est, non potest hoc solum esse, quin et alia consequantur: Carnalis est enim, et animalis; ac per hoc, et aemulus sit necesse est, et animosus, et invidus.* Mert, ••[3003] *Male vivitur, si de DEO non bene creditur*; A' hol igaz Hit nincsen, feslet életnek kel ot lenni.

¶. 2. Az Ujságok hamisságának erös Bizonysága.

Ebből az Eretnekség bélyegéből, illyen kötés Bizonyságot támasztok a' mostani Ujságok-ellen:

> Hihetetlen, és ugyan lehetetlen, hogy igaz, és Istentül adatot Tudomány, vagy tudománynak Reformatiója légyen az, mellyet oly emberek kezdettek és fondáltak, kikben a' hamis Tanitóknak, a' Sz. Irásban ki-jelentetet gonosz erkölcsi, és magokviselési meg-tapasztaltatnak: kivált-képpen, ha ezekre a' gonoszságokra, az önnen tanitások-is útat mutat.

[2998] * Fol. 225.
[2999] Iren. l. 5. c. 8.
[3000] † Praescript. Haeret. c. 41.
[3001] " Cap. 43. Vide Vigilium, l. 5. contr. Eutichet. tom. 4. Biblioth. PP.
[3002] * Aug. tom. 7. li. 4. de Baptis. cap. 20.
[3003] •• Augu. 5. Civit. c. 10.

hodogeus_j.indd 656 2025. 07. 21. 11:26:34

De a' Lutherista és Calvinista Vallásnak elsö gyarapítói, ezekkel a' Feslet erkölcsökkel rakvák vóltak: Es tanitások-is erre vezet.

Tehát lehetetlen, hogy a' Lutherista és Calvinista Vallás, igaz, és Istentül adatot Tudomány légyen.

A' Bizonyság Elsö Részét, eléb meg-bizonyítám; és nem alítom, hogy senki kétessé tehesse. Mert az emberi okosság-is meg-itílheti, mely ékte-{386:}len vólna, ha Isten azok-által fondálná az Igazságot, kikben kézzel tapasztalhatni azokat a' hamis *Profeták* gyümőlcsit, jeleit, tulajdonságit, erkőlcsét, és magok-viselését, mellyeket önnön-maga bizonyos bélyegűl mutatot, hogy ezekből meg-ismérjük a' Lélek-csalókat.

A' Bizonyság Masodik Részét, sok-képpen erőssíthettyük az eléb említet dolgokból. Mert a' Szent Irás, hamis Tanító jeléjűl adgya; hogy, Senkitűl nem küldetik, még-is fút a' tanításra: hogy el-szakadván Eleitűl, Uj Tudományt kezd, mely az-elöt nem vólt: hogy álhatatlan, és viszsza-vonyó: hogy "[3004] hazug, és csalárd, *etc*. De mivel ezekrűl immár szóllottunk: most csak Három derék Vétkekrűl emlekezem, mellyeket a' hamis Tanítónak tulajdonít a' Szent Lélek.

¶. 3. A' Kevélység, tulajdona minden Tévelygések kezdöjének.

Nº. 1. A' régi Tévelygök Kevélységérül.

Elsö Vétek, mely a' Tévelygések Kezdőinek tulajdona, a' fel-fuvalkodot Kevélység, és dölfösség. Mert azt írja Szent *Pál*; hogy, ••[3005] Az utólso üdőkben (mellyekben mondotta vala, †[3006] hogy a' Hitben szakadást szerez-nek némellyek,) Tisztesség-kivánók, Kevélyek, Fel-fuvalkodottak lésznek. "[3007] Szent *Judás*, és *[3008] Szent *Péter*, azt mongyák; hogy, ollyanok a' hamis

[3004] " 2.Pet. 2. v. 1.
[3005] •• 2.Tim. 3. v. 2.
[3006] † 1.Tim. 4. v. 1.
[3007] " Iudae, v. 12.
[3008] * 2.Pet. 2. v. 17.

hodogeus_j.indd 657 2025. 07. 21. 11:26:34

Tanítók, mint a' künyű és magtalan felhő, melyből esö nem lészen: mert, nem csak künnyen ide 's tova hányatnak minden Tudományok szelétűl; de igen fen járnak, és nagy kevélyen kelletik magokat, hogy ők az üdvösséges Tudományok harmattyával öntözik és nevelik az Isten népét: az *Evangeliom*-
5 nak gyakor emlegetésével, tettetik, hogy ők-is felhők; de csak fen levegnek; a' Nap-fényt bé-fedik, a' földet nem öntözik.[3009] Miképpen azért a' Szent Irás azt mongya; hogy, *Initium omnis peccati est Superbia; Eccli. 10. v. 15.* minden vétkek eredeti a' Kevélység: úgy Szent *Agoston* "[3010], söt *Calvinus*, azt írja; hogy, *Mater omnium haeresum est Superbia*, Minden Eretnekségek
10 Szüléje a' Kevélység; vagy, a' mint *Optatus* írja, Szoptató dajkája: †[3011] *Haec vobis dictat nutrix vestra, Superbia*. Nem-is lehet egyéb, hanem, Minden Ujítónak kevélynek kel lenni. Mert azért talál újságot, hogy magát tettetessé tegye, és újjal mutattassa; hogy ne járjon más-után, hanem egyebek-felet láttassék érteni. Hogy pedig álhatatlannak ne itíltessék, vakmerőségre veti
15 magát, és el-általkodik találmányában.

Ha Példákkal, és *Experientiá*-val kel ezt állatni, meg-tapasztallyuk, hogy minden Viszsza-vonyások kezdőjében fel-találjuk az Ördögi Kevélységet; melyről ez-elöt emlekezénk, és ez-után-is szóllunk: tudni illik, hogy a' Régi, túdós, Szent embereket, söt a' közönséges Keresztyénséget,
20 magokhoz-képest, tudatlannak itílték: azt alították, hogy az Isteni dolgokat, és a' Szent Irást, ők jobban értik, hogy-sem mind azok valakik ö-elöttök éltek. Ha az a' Kevélység, midőn ember magának mindenek-felet többet tulajdonít; magához-képest egyebeket semminek alít; magát csudállya; hánnya veti, és mutogattya: kétség-nélkül, iszonyú fel-fualkodásnak kel azokban lenni,
25 kik az egész *Ecclesia*-felet böcsüllik a' magok elmélkedésit.[3012]

Annak-felette, csak nem minden *Haeresiarká*-ban azt-is fel-találjuk; {387:} hogy, azért kezdette szakadását, mert az Egyházi méltoságokra kedveszerént nem emeltetet. Tisztesség-kívanásból, vagy has kedveért, nagyob konczot várt; mellyet hogy orrára nem toltak, pártot ütöt: *Augendis opibus,*

[3009] Isai. 60. v. 8.
[3010] " Sup. fol. 102. Infra, l. 8. c. 6. ¶. 2.
[3011] † Optatus. l. 2. cont. Parmen.
[3012] Supra, f. 101.

hodogeus_j.indd 658 2025. 07. 21. 11:26:34

et honori studentes, affectabant maximum Sacerdotium: et a potioribus victi, secedere cum suffragatoribus maluerunt, quam eos ferre Praepositos, quibus concupierant ipsi praeponi.[3013]

Elsö Eretnek Simon *Magus*, *[3014] Apostoli méltoságot kívánt: mellyet meg nem nyerhetvén, Eretnekséget kezdett. Thebutes-rűl, *Eusebius, lib. 4. cap. 22. alias 21.* és *Niceforus, lib. 4. cap. 7.* Valentinus-rúl, *Tertullianus, lib. contra Valent. c. 4. Baronius, Anno 145.* Aerius-rúl, *Epifanius, Haeresi 75.* Novatus-rúl, *Eusebius, lib. 6. c. 43.* és *Nicéforus, lib. 6. c. 3.* Montanus-rúl, *Eusebius, lib. 3. cap. 16.* és *Nicéforus, l. 4. c. 22.* Sabbatius-rúl, *Sócrates, lib. 5. cap. 21.* és *Nicéforus, lib. 14. c. 13.* Natalius-rúl, *Eusebius, lib. 5. cap. ult.* Florinus-rúl, és Blastus-rúl, *Nicéforus, lib. 4. c. 20.* azt írják; hogy azért kezdették Eretnekségeket, mert, a' mely Egyházi tisztet és méltoságot kívántak, arra nem júthattak.

Azt-is olvasom ezen régi Eretnekekről; hogy, magok-felől csudálatos dicsekedéssel beszéllettek. *Eusebius* írja Samosatenus-rúl; hogy maga éneket szerzet, melyben magát Isten Angyalának nevezte.[3015] *Epifanius* írja; †[3016] hogy némely Tévelygők, *Gnosticusok*-nak, az-az, Bőlcs, és értelmes embereknek hívatták magokat; "[3017] A' *Novatianusok*, Catharusok-nak, az-az, Tisztáknak. Végezetre; meg nem elégedvén az egy Keresztyén névl, vagy Apostolicusok-nak, vagy *Encratiták*-nak, vagy egyéb hasonló néven nevezték magokat. Sőt sokan azt hirdették, ugy-mond *Irenaeus*; hogy ők, a' szentségben hasonlók Christus Urunkhoz; bőlcseséggel, meg-előzik Sz. Pétert, és Pált: *Perfectos se vocant, quasi nemo possit exaequari magnitudini agnitionis ipsorum, nec si Paulum aut Petrum dicas*.[3018] *[3019] *Carpocratiani, ad tantam elationem provecti sunt, ut similes se esse dicant Jesu; fortiores, quam Petrus et Paulus*.

[3013] Lact. li. 4. Divin. Instit. ca. 30.
[3014] * Actor. 8. v. 18.
[3015] Euseb. l. 7. c. 30
[3016] † Epiph. Haeresi 31. in fine.
[3017] " Niceph. l. 6. cap. 3.
[3018] Iren. lib. 1. c. 9.
[3019] * Ibidem, c. 24.

hodogeus_j.indd 659 2025. 07. 21. 11:26:34

N°. 2. Luthernek ördögi Kevélysegérül.

Hogy ennek az ördögi Kevélységnek dögleletes kút-fejéből merítette *Luther* az ö *Deformatio*-ját; és hogy e' jelen-való üdő-béli esz-veszések tanitására, nem az Igazság szerelme, hanem a' Kevélység szele izgatta *Mártont*, ezekből a' Jelenségekből meg-ismérszik:

I. Mert *Luther* azért kezdette a' viszsza-vonyást, hogy a' *Pápa* nem ö-reá, és az ö Rendin-való *Augustinianus* Barátokra (mint ••[3020] az-elöt szokta vala,) hanem a' *Dominicanusok*-ra bízá az *Indulgentiák* hirdetését, és a' Sz. *Péter* Templomának éppűletire-valo alamisna szedést. Látván azért, hogy az Erszényt le-vonták orrárúl, az *Indulgentiák*-ellen kezde kramsálni. Es ezennel †[3021] meg-hallyuk magátúl, hogy Lelki ismeréti-ellen, és nem Isten kedveért kezdette a' Szakadást.

II. Mert *Luther*, a' régi Szenteket, mint tál-mosóit, lába-alá tapodgya; tudatlanoknak, vak Pásztoroknak, el-tévelyedteknek, csak nem esze-fordúltaknak tartya magához-képest. Ez-elöt hallók, mely merészen kárhoztattya, és bálványozásba keveri a' *Nicaea*-béli Gyölekezetet, a' régi Atyákkal-egyetemben.[3022] Mely bátran írja; *Nihil curo mille Augustinos, mille Cyprianos, mille Ecclesias*. Másut azt írja; hogy ö *Jerónimust* láb-alá tapodgya, {388:} mint ollyan Szentség-törő balgatag embert, kiben sem ész, sem okosság, sem tudomány nem vólt, és Sz. *Pál*-ban semmit nem értet: *Dienest*, kirűl a' Sz. Irás "[3023] böcsülletesen emlekezik, Álom-hűvelyező hazugnak nevezi: *Chrysostomust*, Csácsago prókátornak. *Basilius* (ugy-mond,) csupa sült Barát: *Cyprianus*, igen beteg és sindet *Theologus: Gergely* Pápa-is, csak Barát. *Agoston*, tudot valamit, de ő-nállánál is jobban írt *Melanchton*. Jer hallyuk a' maga szavait: *Hieronymus docet, Matrem, et Patrem occurrentem Monacho, monasterium ingressuro, et cupientem eum retrahere, conculcandum esse. Impia haec est, et detestanda vox: quin te, Hieronyme, conculcamus cum tua Bethlehem, cucullo,*

[3020] •• Ita Cochl. in Actis Lutheri, an. 1517. et omnes.
[3021] † Lib. 3. c. 14.
[3022] Supr. f. 97. 98. 156.
[3023] " Act. 17. v. 34.

hodogeus_j.indd 660 2025. 07. 21. 11:26:34

deserto.[3024] ••[3025] Hieronymus *(ea fuit oscitantia, et hebetudo ejus in Scripturis intelligendis,) multa impie scripsit.* †[3026] Hieronymus, *homo nullius neque judicii, neque diligentiae.* ᵇ[3027] *Patrum autoritas, susque deque facienda.* ‘‘[3028] Hieronymus *nihil penitus intellexit in Sancto Paulo.* *[3029] Hieronymus, *non est inter Doctores Ecclesiae annumerandus; Haereticus enim fuit. Tamen credo eum esse salvatum. Nihil loquitur de CHRISTO. Nullum inter Patres ita odi, ac Hieronymum: quia tantum de Jejunio, abstinentia, Virginitate, loquitur.* ••[3030] Dionysius, *sex enumerat Sacramenta: sed nihil in eo est solidae eruditionis. Quae de Caelesti Hierarchia comminiscitur, somniis simillima sunt. In Theologia mystica etiam perniciosus est: Christum ibi adeo non disces, ut etiamsi scias, amittas: expertus loquor.* †[3031] *Theologia Dionysii Areopagitae figmentum est, et Poësis ex mendaciis concinnata.* ᵍ[3032] Chrysostomus, *apud me nihil valet: est Rabula forensis.* Basilius, *nimis Monachus est: ne pili ipsum facio. Apologia PHILIPPI,* Omnibus *Ecclesiae Doctoribus, etiam Augustino, praestat.* Cyprianus, *valde infirmus et imbecillus Theologus.* ‘‘[3033] *Gregorius* Nazianzénus, *nihil habet.* Gregorius *Papa, est Monachus.* *[3034] Gregorius, *qui Episcopus fuit ante tyrannidem illam Pontificatus, admodum tenuiter cognovit Christum, et ejus Evangelium.* ᵏ[3035] Hieronymi, *et* Origenis *Commentaria, nugae merae sunt et ineptiae, si PHILIPPI annotationibus conferantur. Volumus* Paulo *suam gloriam salvam; ne quando jactet aliquis, Philippum esse Paulo superiorem, vel aequalem. Sufficit tibi, proximum esse Paulo.*

[3024] In Genes. 22. edit. Norimb. An. 1550. f. 214
[3025] •• To. 2. Latin. 1546. Vitt. de Servo Arbitr. fol. 500.
[3026] † Ibid. f. 105.
[3027] ᵇ Ibid. f. 466.
[3028] ‘‘ Tom. 5. in c. 3. ad Gal. f. 348
[3029] * Colloq. Mensal. Isleb. 1566. per Gaubis. c. 59. de Scholasticis, f. 531.
[3030] •• De Captiv. Babyl. cap. de Ordine.
[3031] † Colloq. Mensal. c. 1. f. 3.
[3032] ᵍ Ibid c. 58. de Libris Veterum, f. 525.
[3033] ‘‘ Ibid. cap. 59. de Scholasticis, f. 530.
[3034] * Gen. 49. in illud, Ligans ad vitem.
[3035] ᵏ Praef. in Comment. Philip. ad Rom. scripto, An. 1522. die 22. Iulii.

hodogeus_j.indd 661 2025. 07. 21. 11:26:34

III. Nem elégedék *Luther* azzal, hogy magát a' Sz. *Doctorok*-nál fellyeb magasztalá, hanem *Evangelistá*-nak, *Profetá*-nak, söt *Angyal*-nak nevezé magát, *In glossa contra Edictum Imperatoris*.

Másut, *Illyés* Profetának, *In Colloq. Mensal. An. 1566. Isleb. per Gaubisch. cap. 60. de Veteri et Novo Testam. fol. 533.* Schlüsselburgius, *lib. 2. Theol. Calvin. art. 12. fol. 124.* azt írja; hogy *Luther* amaz *Angelus volans*, melyről Szent János, *Apocal. 14. v. 6.* emlekezik. Es, a' mint Justus Calvinus, *in c. 42. Lirinen*. a' Lutheristák szavaival elő-hozza; LUTHERT ••[3036] *Apostol*-nak, *Evangelistá*-nak, *Moyses*-nek, *Illyés*-nek, *Pál*-nak nevezik az ö Tanitványi: ugy-mint *Alberus, Aurifaber*, *Neander*, *Mathesius*, *Amsdorffius*; hogy bé-tellyesedgyék a' mit *Pláto* mondot: **m**[3037] *Et bos bovi, asinus autem asino pulcherrimus; sus vero sui*. Azért *Luthert*, az ö Tanitványi, CHRISTUS- és Sz. *Pál*-után, minden *Apostolok*-eleibe ülteték. Mert így szól *Franciscus Lambertus* ö-felölle:

CHRISTUS habet primas; habeas tibi, Paule, secundas:
At loca post illos proxima, Luther habet.

Mely Verseket, nem csak †[3038] *Matésius*, de többen-is böcsüllettel elő-{389:}hoznak: és, a' mint "[3039] *Serarius* bizonyíttya, *Luther* ezeket jó kedvel hallotta, Könyvei-eleibe nyomtatta. *Calvinus*-is, vagy magát, vagy *Luthert*, *Evangelistá*-nak mongya lenni; így írván, *Lib. 4. Instit. c. 3. n. 4.* *[3040] *Non nego, quin Apostolos postea quoque, vel eorum loco Evangelistas interdum excitarit DEUS, ut nostro tempore factum est.* A' *Beza* Levelei-közöt, ezt olvasom *Calvinus*-rúl, *Epist. 6. Theolog: Non ignoro, quanta dexteritate omnes, quae de Religione extiterunt controversias, discusserit admirabilis ille DEI PROPHETA, Joannes Calvinus*. Luther-felől pedig, ezen *Bezá*-nál ••[3041] ezt olvasom: *Nostro saeculo magnos heroas, Spiritu Sancto circumdatos prodire*

[3036] •• Vide sup. f. 136. 137.
[3037] **m** Laërt, lib. 3. in Vita Platonis.
[3038] † Mathes. Concion. 16. de Lut.
[3039] " Serar. de Apost. thesi 67.
[3040] * Supr. f. 125.
[3041] •• Epi. 81. Theolog. quae est Philippi Marnixii, ad Bezam.

hodogeus_j.indd 662 2025. 07. 21. 11:26:34

jussit DEUS; qualis fuit Martinus Lutherus, excellens DEI Organum. It sincs vége az ördögi Kevélységnek: hanem, az *Apostolokat*, lapoczkája-alá fogja *Luther*, és feddi tudatlanságokrúl, 's egyéb esetekrűl. Azért, azt írja; hogy †[3042] Sz. *Péter*, és Sz. *Pál*, csak egy szót sem értettek tekélletesen az Isten igéjében: söt Sz. *Péter*, *[3043] mint esze-fordúlt, oly dolgokat ír, mellyeket nem érthetünk. De az *Apostolok* gyalázatit, az Ujítók mondásiból *[3044] ennek-elötte fel-jegyzők.

IV. Mivel az Isten ellenségi Kevélysége mindenkor nevekedik, †[3045] *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper:* továb mégyen *Luther*, és, a' mint eléb *[3046] hallók, a' Szent Lélek szavait meg-*emendállya:* a' Sz. Irást meg-csávállya: magától hozzá adot szókkal szaporíttya; mint-ha ö jobban tudná Szent Léleknél, minek hogy kel lenni.

V. Miképpen *Calvinus* merészen mongya; hogy, Ugy miénk Meny-ország, mint Christusé; †[3047] és, oly lehetetlen hogy onnan mí ki-rekesztessünk, mely lehetetlen hogy Christus az Égből alá-vettessék: Azon-képpen *Luther* bátran írja; hogy Szentségben, és böcsülletben, egyenlő, mind ö, 's mind a' töb *Lutheristák*, Sz. *Péter*-rel, *Pál*-lal, Bóldog Aszonnyal: "[3048] *Quia hac Evangelica fide renati sumus, pares sumus in dignitate, et honore, Divo Paulo, Petro, Sanctae Deiparae Virgini: Habemus enim eumdem thesaurum a DEO, bonaque omnia, tam largiter quam ipsi*. Sőt, nem kételkedem, hogy *Luther*-is azt hitte, a' mit *Zwinglius* nyilván ki-fejezet; tudni illik, hogy ők oly kedvesek Isten-elöt, mint Christus: *[3049] *Omnibus fidelibus DEUS Pater non minus favet, nec minus propitius est, quam Christo*. Mely mondásnak *Beza* okát adgya: mert, Hit-által, a' Christus tekélletességébe őltözünk: ••[3050] *Nos per Fidem, perfecta Christi, omnibusque numeris absoluta justitia, induimur.*

[3042] † Supra, f. 277.
[3043] * Supra, f. 381.
[3044] *Supra, f. 381. 382.
[3045] † Psal. 73. v. 23.
[3046] * Vide supra, f. 351. 352.
[3047] † Supr. f. 240. ex Calv. 4. Instit. c. 17. n. 2.
[3048] " Luth. to. 5. Lat. Vit. 1554. in 1.Pet. 1. fol. 442. Vide Calvino-Turcis. l. 3. c. 12. f. 547.
[3049] * Zving. in. Actis, Disputat. Tigur. apud Calvino-Turcis. loco cit.
[3050] •• In Confess. c. 4. art. 11.

hodogeus_j.indd 663 2025. 07. 21. 11:26:34

Ugyan-is, †[3051] ha a' mí Igazulásunk nem egyéb, a' Christus szentségének Hit-által hozzánk kapcsolasánál, és nékünk tulajdonitásánál: ollyan Szentek vagyunk minnyájan, mint Christus, kinek szentségébe őltözünk.

N°. 3. A' Calvinus Kevélységérül.

Calvinus, az ö Czenkeivel-egyetemben, semmit nem enged *Luther*-nek a' fel-fualkodot Kevélységben. Mert,

Először: Bátran írják a' *Calvinisták*; hogy ők a' Régieknél túdósbak: *Dicere non immerito consuevi, dum illa tempora, Apostolicis etiam proxima, cum nostris comparo, plus illos conscientiae, minus scientiae habuisse: Nos contra, scientiae plus, minus conscientiae habere*.[3052] Maga, *Stancarus* azt írja; hogy *Luther*-ből, *Calvinus*-ból, és a' többiből, ha mosárban megtörnéd, sem facsarhatnál egy lótnyi Theológiát: *[3053] *Unus Petrus Lombardus pluris est, quam centum Lutheri, ducenti Melanchtones, trecenti Bullingeri, quadringenti Petri Marty*-{390:}*res, quingenti Calvini, etc. e quibus omnibus, si in mortario contundantur, exprimi non posset uncia Theologiae*.[3054] Maga *Calvinus* azzal dicsekedik, a' mint eléb ••[3055] említők; hogy ö egyedűl, nagyob világot adot a' Szent Irás értelmére, hogy-sem valamenyi *Pápisták* vóltak: †[3056] *De nobis, quo minus dicam quod res habet, impedit verecundia: Verissime tamen licebit profiteri, Nos intelligendis Scripturis plus lucis attulisse, quam Omnes, qui ab exorto Papatu inter eos vixere Doctores*. De ez, a' magában fel-fualkodot dagály, mely úndok *Glossá*-kat írt az *Evangeliom*-ra; menyiszer mongya hogy éktelen, illetlen, alkalmatlan, idegen a' Christus és az Evangelisták mondása, ez-után "[3057] bévségesen elő-számlálom. Talám az illyen *Glossák*-ért írta *Beza*, hogy Mindeneknél szemesb vólt *Calvinus*,

[3051] † Vide l. 5. c. 8. ¶. 2. n. 2.
[3052] Beza, epist. 1. Theolog.
[3053] * Stanc. De Trinit. Refert Copus, Dialog. 6. cap. 15.
[3054] Rescius, Ministromach. f. 27.
[3055] •• Supr. f. 379.
[3056] † Calv. Antidot. Session. 4. Concilii Tridentini, in fine.
[3057] " Infra, l. 3. c. 5. ¶. 3.

hodogeus_j.indd 664 2025. 07. 21. 11:26:34

a' Szent Irás magyarazásban: *[3058] *Calvinus beatae memoriae, in genere interpretandi Scripturas, veteres et recentiores Omnes longe superavit. De ipsius Commentariis statuo, quod Cicero de Julii Caesaris commentariis judicabat; eum videlicet sanos homines a scribendo deterruisse. Doctrina purissima, et solidissima est in ejus hominis scriptis.*

Másodszor: *Calvinus* a' régi *Conciliomokat*, és Sz. *Doctorokat*, egy csomóban kötve, Tévelygőknek nevezi, semmire böcsülli. Eléb hallók, mit ír a' *Nicaenum*- és egyéb *Conciliomok*-felől; hogy tudatlanságok, és vak-merő indúlattyok-miat, igen vétkeztek.[3059] Azt-is hallók maga szájából; ••[3060] hogy semminek tartya, *Parum me movent*, valamit a' Régiek irásában talál.

A' Sz. *Ignatius* Mártyr irásit, Büdös beszédeknek nevezi: *Nihil naeniis illis, quae sub Ignatii nomine editae sunt, putidius.*[3061]

Sz. *Gergely*-rűl azt mongya; hogy, nem vólt a' Sz. Lélek Iskolájában: *Dixit Gregorius, libros Idiotarum esse Imagines: at longe aliter Spiritus Sanctus; in cujus Schola si edoctus fuisset, nunquam ita locutus foret*. Másut, *Lib. 4. c. 7. n. 4.* azt írja: *Falsus est Gregorius*; hogy hamis Szent Gergely. Es, *lib. 3. c. 24. n. 9. Pessime et perniciose Gregorius*; hogy roszszúl, és veszedelmesen szól Sz. Gergely.[3062]

Szent *Jerónimus*-rúl, eggyüt azt írja, *Lib. 4. c. 19. n. 17.* hogy, *Impie, dure, improprie*; Istentelenűl, kemény, és idegen értelemmel szól. Másut, *Lib. 1. c. 13. n. 5.* azt mongya; hogy Sz. Jerónimus, *Perplexus: Injusta calumnia gravat Episcopos Orientis: Parum ingenue asserit. Et, Lib. 4. c. 12. n. 28. Hieronymus tanta malignitate, Conjugii honestati obtrectat*; Habozot: Hamis vádolással terheli a' Püspököket: nem tekélletesen beszél: nagy gonoszsággal gyalázza a' Házasság tisztességét.

[3058] * Praefat. Novi Testam. Supra, f. 379.
[3059] Supra, f. 97. 98.
[3060] •• Sup. f. 156.
[3061] Calv. li. 1. c. 13. num. 29.
[3062] Lib. 1. c. 11. n. 5.

hodogeus_j.indd 665 2025. 07. 21. 11:26:34

Szent *Agostont* dícsíri sokszor *Calvinus:* de sokszor gyalázza. *Lib. 2. c. 4. n. 31. Lib. 4. c. 17. n. 28. Superstitiosum*, Babonásnak nevezi.[3063] Másut, *Lib. 3. c. 5. n. 10.* azt írja; hogy a' Sz. Irás-ellen, Bábák kivanságának engedet.[3064]

Egyéb helyeken, *Calvinus* gyalázza Areopagíta Sz. *Dienest*: Csácsogónak mongya, *Lib. 1. c. 14. n. 4.* Melchiadest, *Sacrilegus*-nak, Szentség-rontónak, *Lib. 4. c. 19. n. 10.* Anicétust, *Sidó*-nak, *Lib. 4. c. 19. n. 26.*[3065]

A' töb régi Sz. Atyákrúl, hasonló böcsüllettel beszél, mint ennek-elötte feljegyzettük. Es közönséges *Axioma* a' *Calvinisták*-nál, a' mit ír *Vithakerus*, †[3066] hogy, Minnyájan a' régi Atyák tévelygettek: *Omnes Patres erraverunt.*

A' *Calvinisták* könyveiből pedig, sok rút Káromlásokat számlálnak-{391:}elő Feuardentius, *in Irenaeum, lib. 1. cap. ult. Et lib. 1. Theomachiae Calvinianae, fol. 3.* Jodócus Coccius, *tom. 1. Thesauri, lib. 8. art. 12. fol. 1119.* Ulembergius, *Causa 7. et 8.* Valentia, *Secunda 2. Disput. 1. qu. 1. puncto 4.* Jurgevitius*, in Professoribus Quinti Evangelii*; mellyekkel a' régi Sz. *Doctorokat* földhöz verik, és semmivé tészik. Vallyon hová lehet ennél szörnyeb kevélység, mint hogy egy tüzes *Liliom*-mal sütögettetet rosz emberke, a' Christus *Ecclesiajá*-nak ennyi sok Fejedelmit; a' Világnak ily fényesen tűndöklő fáklyáit; a' Keresztyén vitézkedésnek ennyi nevezetes hadnagyit és bajnakit, kik az *Apostolok* idejétűl-fogva virágoztak; minden bőlcseséggel, szentséggel, csuda-tétellel, *Martyrom*-sággal tekíntetesek vóltak, semminek tarcsa, *Censurá*-ja-alá hajcsa, láb-alá tapodgya, Tévelygőknek alítcsa? Ennél nagyob kevélység abban sem lehet, a' kirűl azt mongya az Irás, *Ipse est Rex super universos filios Superbiae*; hogy Királya a' Kevélyeknek.[3067]

Harmadszor: *Calvinust* az ö Majmai, gyakran "[3068] *Profetá*-nak nevezik. Azért, fel-fualkodván ebben a' bolond ál-orczában, csak úgy tiszteli az *Apostolokat*, *[3069] mint-ha kemencze-füjtői vólnának. Pirongattya őket, nem csak egyéb fogyatkozásokért, és tudatlanságokért: de azért-is, hogy nem

[3063] Sup. f. 157.
[3064] Plura supra, fol. 157.
[3065] Supr. fol. 156. 157.
[3066] † Vithak. qu. 5. de Ecclesia, cap. 7.
[3067] Iob. 41. v. 25.
[3068] " Vide ap. Feuarden. in Iren. l. 4. c. 61.
[3069] * Vide supra, fol. 381. et seq.

hodogeus_j.indd 666 2025. 07. 21. 11:26:35

tudtak veszteg lenni, hanem ők-is irkálni akartak. Törvényt-is szab nékik; hogy, ne csácsogjanak mindent a' mi nékik tetczik.

Negyedszer: Hogy *Calvinus Lucifer*-rel, székét Egek-felibe emelné; *Super astra DEI*;[3070] és nem hasonlatossá, de fellyeb-valóvá tenné magát a' Felségesnél, Christus Urunkat Iskolába viszi: és sok helyen azt írja; hogy illetlen, és éktelen a' Christus beszéde; gyárlo és erőtlen bizonyítása; hirtelenségből ollyakat mondot, mellyeket viszsza-kellet mondani. Ezeket a' *Calvinus* szavaiból ez-után bévségesen meg-mutatom.[3071]

¶. 4. Szitkosok, átkosok az Ujságok Kezdöi.

Masodik Vétket, a' hamis Tudományok fö Vezériben, azt említi a' Szent Irás; hogy magok fel-fualkodásából, egyebeket meg-utálván, rágalmazó szitkokkal, gyülölséges káromkodással, halálos átkozodással, torkig telik. Azért, mértékletlen elméjektűl okosság-nélkül viseltetvén, sok háboruságokat, siralmas esz-veszéseket támasztanak; mérges Irásokkal, meg-engesztelhetetlenképpen gyülölködnek. Szent *Pál*, az utólso üdőkben támadot veszedelmes Tanitókrúl azt írja; hogy Kevélyek, fel-fualkodtak, káromlók, békeségtelenek, szidalmazók, kegyesség-nélkül-valók, árulók, vakmerők lésznek.[3072] *Judás Apostol* azt mongya; hogy ollyanok a' hamis Tanítók, mint a' szelektűl indíttatot tengeri habok: kik soha meg nem enyhődnek, hanem mindenkor gyalázatokkal tajtékoznak.[3073] Maga, az Isteni Bőlcseség *[3074] nem káromló, hanem ••[3075] a' fedhetőket-is kegyessen dorgállya. Ugyan-is, Ha az Ördögöt sem merte †[3076] Szent *Mihály* szidalmazni, mikor vélle pántolódot; kárhozatra itíltetik, a' ki felebaráttyát "[3077] Bolondnak mongya: Nem kételkedhe-

[3070] Isai. 14. c. 13.
[3071] Infra, li. 5. c. 3. ¶. 3. et c. 5. ¶. 2.
[3072] 2.Tim. 3. v. 3.
[3073] Iudae, v. 13.
[3074] * Iac. 3. v. 17.
[3075] •• Galat. 9. v. 1.
[3076] † Iudae, v. 9.
[3077] " Matt. 5. v. 22. 1.Cor. 6. v. 10.

hodogeus_j.indd 667 2025. 07. 21. 11:26:35

tünk annak hamis *Profétasagá*-ban, kinek torka teli mindenkor szitokkal, káromlással, Ördögi rágalmazások ganejával: mellyek csak háboruságot, pártolkodást, végre sok vér-ontást szerzenek. Mert az Isten követi, *[3078] a' káromlókért-is könyörögnek, és az átokért átokkal nem fizetnek.

A' Káromlás lelke, feletteb uralkodot eleitűl-fogva az Uj Tévelygé-{392:}sek kezdőiben, kik válogatás-nélkül egész Nemzetségeket, Királyokat, Papi-Fejedelmeket, iszonyú rút szitkokkal, halhatatlan rágalmazásokkal, akármely lator Pajkoshoz illetlen mardosással, rútítottak: noha Isten erőssen parancsollya, hogy a' Királyokat tisztellyük; *1.Petr. 2. v. 17. 1.Timot. 2. v. 2.* és a' Papi-Fejedelmeket ne káromlyuk; *Actor. 23. v. 5. Exo. 12. v. 28.*

Luther, az egész *Német* Nemzetet, barom módra, Dühösködő bolond nemzetnek híja: *Deus me noluit in prudentum et intelligentum manus incidere, sed in Bestialem Germanorum furorem atque amentiam*.[3079] A' *Saxoniai* Uraimat, Disznóknak; egész Német-országot, Ördögtűl szállotnak mongya: kik úgy élnek, ugy-mond, mint Disznók; és Disznó módra halnak meg-is. Ezeket, töb hasonló rútságokkal-eggyüt, a' maga tulajdon szavaival *[3080] fel-jegyzők ez-elöt. *Béza*, a' maga Nemzetségét, a' *Franciákat*, Esztelen bolondoknak; A' *Spanyól* Nemzetet, Vak paraszt tudatlannak, Temérdeken-babonásnak nevezi: *Quae gens est hodie sub caelo, in Christi cognitione tardior, in tuendis crassissimis superstitionibus pertinacior Hispana? Non haec scribo, ut ipsi genti detraham; pulchre mihi conscius, quae sit Gallorum, a quibus ortus sum, stoliditas, et vecordia, nihilo minus vituperanda, quam inanis Hispanorum argutia*.[3081] Az *Angliai* Király-, és a' *Pápák*-ellen, oly rút éktelen szidalmazásokat gondolt *Luther*; oly szűnetlen forgattya nyelvén az Ördögöt, Szamárt, Ganéjt: hogy ez-okon azt merte még éltében ö-rólla írnyia a' *Tigurina Confessio*; hogy, Soha senki nem vólt, ki ocsmánybúl, tisztátalambúl, embertelemből írt vólna *Luther*-nél. *Gesnerus* szemébe mondotta *Luther*-nek; hogy az ö szájában nincs semmi szemérem: †[3082] *Lutherus, homo est vehementis ingenii, impatiens; et qui, nisi per omnia sibi*

[3078] * 1.Cor. 4. v. 12.
[3079] Tom. 2. Lati. an. 1546. contra duo Edicta Imper. fol. 445.
[3080] * Supr. f. 242. 243.
[3081] Beza, epist. 59. Theolog.
[3082] † Gesner. in Bibliotheca, tit. Mar. Luth.

hodogeus_j.indd 668 2025. 07. 21. 11:26:35

consentientes, ferre nesciat. DEUS faxit, ne quid contentione, et impudentia oris sui, obsit Ecclesiae. Es, hogy az ö dühössége mindenek-elöt tudva lenne, mikor betegségében egyszer búlcsút venne Tanitványitúl, a' *Pápa* gyülölségét hagyá nékik testamentomúl: "[3083] *Gravissime aegrotans, eo quod ad nonum jam diem urinae viae obstructae erant, levatis manibus benedicens, ac valedicens circumstantibus nobis, haec ultima verba edebat: Impleat vos Dominus benedictione sua, et Odio Papae.*

Calvinus sem marad hátra a' káromkodásban. A' Világ színe, és túdós fö Tanitói, egybe-győltek vala *Tridentom*-ban, a' Közönséges Gyölekezetre: Ezeket *Calvinus*, *[3084] Barmoknak, Majmoknak, Játékos bolondoknak, Disznóknak, két-ölnyi-fülű Szamároknak, Szkofiomos szamároknak nevezi: és oly rút gyalázatokkal illeti, hogy szörnyűség csak elő-is hozni. Másut azt írja; hogy, Kilencz-száz esztendőtűl-fogva, egy sem vólt a' *Pápák*-közzűl job, a' Christus-árúlo *Judas*-nál: ••[3085] *Videmus, ab annis plus quam Nongentis, ex Petri successoribus neminem extitisse Juda pilo meliorem*. Ismét; éktelen káromlással azt írja közönségesen a' *Catholicusok*-rúl; hogy, ha most Sz. *Péter* közikbe jőne, el-szaggatnák; Sz. *Pált*, meg-köveznék; Christust, lassú tűzzel perselnék: †[3086] *Si nunc viveret Petrus, eum discerperent, lapidibus obruerent Paulum; CHRISTUM lento igne ustularent*. Közönségesen a' Catholicusokat, *Mente et consilio stupidos: Animo et voluntate*; Esztelenéknek nevezi; *Li. 4. c. 9. n. 12*. A' mí *Papjainkat*, Kegyetlen Hohéroknak, *Li. 4. c. 10. n. 1.* és Játékos bolondoknak, *Insulsos Sacrificulos, Moriones; Ibid. n. 18*. A' mí *Theologusinkat*, Meríggyel döglelt csalóknak; *Pestilentissimos Sophistas; Lib.* {393:} *3. c. 15. n. 6.* Magister Sententiárum-ot, *Bestiá*-nak, *lib. 3. c. 2. n. 43*. A' Jesuitákat, *Quisquilias*, Szemét húlladéknak, *lib. 3. c. 3. n. 2*. A' Pápát, *Crudelissimum Sanctorum omnium mactatorem, et Carnificem; Lib. 4. c. 7. n. 26*. kegyetlen Hohérnak nevezi.

[3083] Vitus Theodoricus praef. in Ioëlem Lutheri: apud Reginald. li. 3. Calvino-Turcis. c. 1. Mathes. Concio. 11. ap. Iustum Calv. Apolog. pro Eccles. f. 57.

[3084] * In Antidot. Vide Reginal. li. 4. c. 17. Calvino-Turcis.

[3085] •• Calv. in 1.Cor. 9. v. 5.

[3086] † Calvin. in Matt. ca. 23. v. 29. Supr. f. 255.

hodogeus_j.indd 669 2025. 07. 21. 11:26:35

Egy szóval; mint-ha az *Evangeliom* jobban nevekednék, mikor szitkozodással vetik; oly sűrűn híntik az Uj hitetők minden Irásokban, a' *Pápák*, *Cardinályok*, *Püspökök* rágalmazásit, hogy, ha szerencsére felnyitod Könyvöket, csuda mikor szitokra nem találsz elsö tekíntetben.

Hallyad az orczátlan *Béza* mit beszél: *Qui se hodie Praelatos Ecclesiae vocant, non tam hominum coetus est, quam porcorum, et asinorum armentum.*[3087] "[3088] *Papa, in uno successit Petro, nempe in abnegatione CHRISTI.* *[3089] *Episcopi, Canes sunt, et porci.* ••[3090] *Monasteria, sunt Sodomae cloaca, stercora inferorum. Canonici, digni sunt qui ad Ecclesiae gubernacula vocentur; si modo ostendant, quod sit inter ipsos, et bipedes porcos discrimen.* †[3091] *Presbyteri, raso sunt capite, ut nec pilum boni viri habeant.* A' ki bévebben akarja a' Pokol sáskáinak ocsmány szitkait olvasni, tekíntcse-meg Cocciust, *Tom. 1. Thesauri, lib. 8. art. 12. f. 1121.* Ulembergiust, *Caussa 8.* Prateolust, *Elencho Haeres. lib. 10. in Luthero.* Ez-elöt mí-is bévebben említők, mely rút szitkokat, és gyalázatos káromlásokat okádnak egy-másra, és mí-reánk, a' Viszszálkodók.[3092]

¶. 5. A' Mostani visza-vonyások Kezdöi, Fajtalanok.

Harmadik Bélyegét, és ismértetö czimerét a' hamis Tanítók Erkőlcsének, azt nevezi Isten; hogy Kaczérok, Fajtalanok, Buják, és minden fertelmességgel czégéresek; mint olvassuk, *2.Petr. 2. v. 10. 13. 18. Judae, v. 4. 8. 13. 2.Tim. 3. v. 3. etc.*[3093]

A' Régi Eretnekségek kezdőirűl, azt írják a' Régiek; hogy Aszonyok szerelmétűl viseltetvén, testi kivánságokban jártak. Simon *Magus*-rúl így szól Tertullianus: *Postquam damnatus est cum pecunia sua, Helenen*

[3087] Beza, in sua Confess. ca. 5. art. 3.
[3088] " Cap. 7. f. 373
[3089] * Fol. 333.
[3090] •• Fol. 341.
[3091] † Fol. 315.
[3092] Oda fellyeb, f. 286. 287.
[3093] Supra, f. 242. 243.

hodogeus_j.indd 670 2025. 07. 21. 11:26:35

quandam, de loco libidinis publicae, eadem pecunia redemit; dignam sibi mercedem pro Spiritu Sancto. Carpocrates-rűl, hasonló dolgot olvasok: *Carpocrates pariter Magus, pariter fornicarius; Tertull. de Anima, c. 35. Iren. l. 1. c. 24. Epiph. Haeresi 27.*[3094] †[3095] Marcus Eretnek, oly ördögi mesterséget tudot, hogy az Aszonyok szerelmét fel-gerjesztette, és ezeket csalogatván magával hordozta. "[3096] Saturninus, Tanítványinak szabadon hadta a' Szerelmeskedést; és ezzel magához édesgete sokakat. Marcion, Bujaságaért vetteték-ki az *Ecclesiá*-ból; *Propter stuprum virginis, ab Ecclesia ejectus; Tertul. Praescript. c. 51. Epiphan. Haeresi 42.* Apelles, a' Fertelmességben torkig úszot, *[3097] *Lapsus in Feminam*. A' Nicolaitak Attya, és ennek követői, minden éktelenségben fetrengettek; ••[3098] *Pudor est dicere foeda, et immunda.* Basilides, erkőlcsével, és oktatásával, Tanítványit úndokságra vitte, *Indifferentes coitus induxit; Iren. l. 1. c. 32.* Az Origenistak-rúl azont írja Epiphanius, *Haeresi 63. initio.* Az Anomaeusok tanitásárúl, eléb †[3099] emlekezénk. Cherintus, úgy el-merűlt vala a' Testi kivánságokban, hogy a' más világi bóldogságot-is ezekben helyheztette: *Cum admodum Carnalis esset, in his Christi regnum futurum somniabat, Ventris videlicet, et eorum, quae sub ventre sunt, impletionibus; Euseb. l. 3. c. 28.* "[3100] Montanus, két gonosz Aszonyt hurczolt mellette, kiket az Uroktúl el-szöktetet vala. Tanitásával-is fel-szabadította az embereket, {394:} hogy valamikor akartak, el-válhattak Házas-társoktúl. Arius-rúl, és követőirűl, azt írja az *Alexandriai* Püspök; hogy *In obviam voluptatem ruit*; válogatás-nélkül, akár-kivel fertelmeskedet.[3101] Hermogenes-rűl, ezent beszélli Tertullianus, *contra Hermog. c. 1. Natura quoque Haereticus, etiam turbulentus; qui loquacitatem facundiam existimet, et impudentiam constantiam deputet; et maledicere singulis, officium bonae conscientiae judicet. Totus Adulter,*

[3094] Tertull. de Anima, cap. 34. Cyril. Catech. 6. Euseb. 2. histor. c. 13.
[3095] † Iren. li. 1. c. 9.
[3096] " Iren. l. 1. c. 23.
[3097] * Tertul. Praescrip. c. 30. 51.
[3098] •• Tertull. ibi. c. 46. Epiph. haeresi 25. Iren. l. 1. c. 27.
[3099] † Oda fellyeb, f. 295.
[3100] " Euseb. li. 5. c. 16. et 18.
[3101] Ap. Theodor. li. 1. c. 4. initio.

hodogeus_j.indd 671 2025. 07. 21. 11:26:35

et praedicationis, et carnis.[3102] A' Novatianusok-rúl sem külömbet mond Cyprianus: *Stupratores Virginum, Matrimoniorum multorum depopulatores, atque corruptores.*[3103] Samosatenus, két tisztes személyt mindenkor mellette tartot, és ezekkel éktelenűl élt; *Euseb. l. 7. c. 30. Niceph. l. 6. c. 30.* A' Donatistak Vezéri latorságirúl, béven ír Optátus, és Sz. Agoston: *Qui multas invenerunt matres, quas de Sanctimonialibus fecerant mulieres.*[3104] Jerónimus gyakran pirongattya Jovinianust, a' bujaságért. Pelagius-rúl pedig azt írja; hogy, az Aszonyok szerelme hajtot sokakat az ö Vallására: *[3105] *Crevit vestra Haeresis, et decepistis plurimos; maximeque eos, qui adhaerent Mulieribus, et sciunt se peccare non posse.* Es sok példákkal mutattya; hogy eleitűl-fogva, Aszonyok szoptatásával nevekedtek az Eretnekségek. A' Manichaeusok Fertelmes életérűl, béven emlekezik Sz. Agoston, *Tom. 1. lib. 2. de Moribus Manich. cap. 20.*

Hogy a' töb Eretnekeket halgatással mulassam, azt írja Szent *Jerónimus*; hogy egy Eretnekség sem támadot egyébünnen, hanem, a' Has, és has-alatvalo részek gyönyörüségeért. Azért, az Eretnekségek gyarapítói-közöt, nehéz ollyat találni, ki a' Tiszta életet szereti: *Nulla Haeresis, nisi propter Gulam Ventremque constituitur, ut seducat Mulierculas oneratas peccatis.*[3106] ••[3107] *Difficile est Haereticum reperire, qui diligat Castitatem: non quod eam praeferre desistat in labiis, sed quod non servet in conscientia; aliud loquens, aliud faciens.* Mert ugyan-is, a' Sz. *Pál* mondása-szerént, Igaz bűntetése az Igazság-ellen tusakodóknak, a' Testi fertelmességre-valo bocsátás; *Ad Rom. 1. v. 21. 24.*

Ezt azért a' Testi szabadságok finczározását, az Uj *Evangelisták*-ban nyilván tapasztallyuk. Mert régen, a' kiket Püspökségre választottak, "[3108] ha eléb Házas-társok vólt-is, az-után vélle nem laktak. Es az Anyaszentegyház kezdetitűl-fogva, sem a' *Görögök*-közöt, sem egyébüt nem hallatot,

[3102] NB.
[3103] Cyprian. epi. 55. n. 6.
[3104] Optat. lib. 2. cont. Parmenian. Aug. to. 7. li. 2. cont. Ep. Parmen. c. 9.
[3105] * Hierony. ad Ctesiphon. contra Pelag. sub finem.
[3106] Hieron. in c. 3. Ierem. in illud, Vade, et clama.
[3107] •• In Ose. 9. in illud: Sicut uvam in deserto.
[3108] " Hieron. li. 1. contr. Iovin. cap. 19.

hodogeus_j.indd 672 2025. 07. 21. 11:26:35

hogy Papság-után, valakinek szabad let vólna nőszni; vagy, hogy valaki, a' régi Jámborok-közzűl, Papi szentelése-után meg-házasodot vólna. sőt, a' mint eléb †[3109] hallók, a' *Chalcédoni* Gyölekezet, átok-alá veti az Apáczát és Barátot, mely fogadása-után Nőszést kezd. A' régi Keresztyén Császárok *Decretomi*-ban-is, tisztessége vesztetnek itíltetik, a' ki Apáczával latorkodik. Es a' régi Szentek, egyenlö értelemmel, Christus Házassága rontóinak nevezték az Apáczák szöktetőit.

Luther, ezekkel nem gondolván, *Apostolsága* kezdetin, egy Apáczát ki-csala a' Clastromból; ágyas lator-társúl vévé: és azt meré írnyia; *[3110] hogy úgy nem lehet Aszony-nélkül, mint étel- ital-nélkül. Azért, ha mikor szököt Apáczáját hamar nem érte, talám maga-is élt azzal a' tanácsal, mellyet másnak adot, és Szolgálojához kapot. Mert annyíra el-merűlt vólt a' kaczérságban, hogy a' Szent Irás-közzé merte emezt írni: ••[3111] Nincs gyönyörüségesb dolog, az Aszony-emberek szerelménél, ha kinek kedve telik eb-{395:}ben. Hallyad, mit ír egy böcsülletes ember *Luther*-felől: *Narravit mihi vir honestus, in aula Saxonica tunc versatus, Lutherum die quadam, Ducis Conjugem salutandi causa, Gynaecum ingressum. Quum prae ceteris eleganti forma Virginem conspexisset, leviter permulso ejus mento, dixisse: O pulchrum Diabolum! Equidem si tales in inferno essent Diaboli, eo venire non recusem. His verbis Ducissam offensam: Ducem dixisse; Lutheri corpus carne et ossibus constare*.[3112]

Ezekkel a' jó példákkal, és szép tanításokkal, azt nyeré *Luther*; hogy az ö Tanítványi, és csuklyából ki-ugrot Baráti, dősölésnek, és bujaságnak adák magokat; mint *Erasmus*-ból ez-elöt "[3113] hallók: és, a' Hetven esztendős vén Barátok, magokhoz hasonló kofa Apáczákkal nősztek: †[3114] *Hic Dominicanus quidam, palam duxit Uxorem, adeo vetulam, ut Hecubae soror esse posset: quin et Augustinianensis, cascus cascam ambit, procus septuagenarius*.

[3109] † Lásd, f. 167. 191. 307. 308. Idem fatetur Confessio Augustan. inf. li. 4. c. 5. ¶. 1. n. 7.
[3110] * Lásd, oda fellyeb, f. 307. 308.
[3111] •• Biblia German. in margine, Prov. 31.
[3112] Florim. Remond. li. 3. de Origin. haeres. cap. 6.
[3113] " Oda fellyeb, f. 243.
[3114] † Erasm: l. 20. epist. ad Ioan. Bibliop. f. 714.

hodogeus_j.indd 673 2025. 07. 21. 11:26:35

A' mint *[3115] *Reginaldus*, *Lessius*, és egyebek elő-hozzák, *Luther*-nek az Asztalnál-valo beszélgetésiből, azt mondotta magárúl; hogy, minek-elötte az Apáczát ki-szöktette, csak nem meg-bolondúlt az Aszony-emberek-után.

Calvinus-rúl, azt írja ••[3116] *Feuardentius*, és *Heshusius*-sal bizonyíttya; hogy egy *Pap* fattya vólt. Sok fajtalansági-közöt, azt említi *Jerónimus Bolsecus*; "[3117] hogy *Noviodunom*-ban egy gyermekkel kapták, kiért halálra itílték: sok kéréssel meg-nyerték életét: mindazáltal, *Ad perpetuam rei memoriam*, Tüzes vassal, *Liliom* bélyeget sütöttek hátára. Erről a' *Noviodúni Notarius*, egy *Bartelier*-nevü fö embernek, pecsét-alat, bizonyságot adot; mellyet *Bolsecus* szemével látot, azt írja. Ugyan ezen *historiát* elő-hozza Julius Brigérus *in Florib. Calvini.* Surius, *Anno 1538.* Reginaldus, *Calvino-Turcis. l. 2. c. 11.* Hozzá veti azt-is Stapletónus, *Promptuar. Cathol. Sabbato Hebdom. 3. Quadrages.* hogy e' mái napig, a' Váras könyvében *Noviodunom*-ban fel vagyon írva a' *Calvinus* Sentenciája. és, noha sokan mesterkedtek, hogy ki-óltassék a' Könyvből gyalázatos emlekezeti *Kopré*-nak, de szerét nem tehették. Méltán írja azért *Schlüsselburgius Lutherista Superattendens*; hogy, soha erre a' rút gyalázat le-mosására, elégséges lúgot és szapullót nem találtak a' *Calvangelicusok*.[3118]

Beza-rúl, hasonló Fertelmességeket írnak a' kik őtet ismérték. *Schlüsselburgius* így beszél: †[3119] *Certo constat, Bezam a pueritia imbibisse Vatum impudentiam; totamque aetatem, explendis suis Libidinibus, describendis suis Amoribus exercuisse; atque in meretricem, lenam, et cinaedum transformatum esse.* Bolsécus, a' ki *Bezá*-val eggyüt-lakot, azt írja; "[3120] hogy *Páris*-búl, egy Szabó feleségével szököt *Genevá*-ba, és most-is (ugy-mond) vélle lakik. Szolgálo leányának midőn hasa dagadna, azt kőlté *Béza*, hogy merígybe eset. Azért egy kertbe iktatá; és oly Barbély-inast vete melléje, ki mind ér-vágással, mind erős *purgació*-val el-veszteté vélle

[3115] * Calvino-Turcis. l. 2. c. 11. Lessius, de Antichristi Praecurs. in fine.

[3116] •• Feuardent. epi. Iudae, v. 4.

[3117] " Bolsec. in Vita Calv. scripta An. 1577.

[3118] Lib. 2. Theol. Calvin. art. 9. fol. 72.

[3119] † Schlüsselb. li. 1. Theolog. Calvi. art. 21. fol. 92.

[3120] " Bolsecus, in Vita Bezae, f. 51 Idem Feuar. Iudae, v. 4. Surius, Genebrardus, Prateolus, Lindanus, Sanctes, apud Feuardentium.

hodogeus_j.indd 674 2025. 07. 21. 11:26:35

a' Gyermeket. Ezt pedig, ugy-mond *Bolsecus*, nékem sok jámbor hallattára maga beszéllette a' Barbély-inas. Ezeket mikor írta *Bolsecus*, élt akkor *Béza:* de, a' titkon-vádoló Kis-birótúl meg-tartóztatván, nem mert egy kukkot ellene szóllani.

De mit keresünk erre tanút? Ö-maga *Béza*, *1548.* esztendőben, ki-nyomtatván *Deák Verseit*, nem csak az Aszony-emberekhez, de *Audebertus*-névü ifiu legényhez-valo rút gerjedezésit, illyen Versekben foglalta, magának, és szabados Hitinek, örök kissebségére:

{396:} *Abest Candida; Beza quid moraris?*
Audebertus abest; quid hic moraris?
Tenent Parisii tuos amores;
Tenent Aureliae tuos lepores:
Et tu Vezeliis manere pergis,
Procul Candidulaque, amoribusque;
Et leporibus, Audebertuloque?
Imo Vezelii procul Valete;
Et Vale, Pater; et Valete, fratres:
Namque Vezeliis carere possum,
Et carere Parente, et his, et illis;
At non Candidula, Audebertuloque. etc.
Sed utrum, rogo, praeferam duorum?
Utrum invisere me decet priorem?
An quemquam tibi, Candida, anteponam?
An quemquam anteferam tibi, Audeberte?
Praeferre attamen alterum necesse.
O duram nimium necessitatem!
Sed postquam tamen alterum necesse est;
Priores tibi defero, Audeberte.
Quod si Candida forte conqueratur;
Quid tum? basiolo tacebit imo.[3121]

[3121] Vide Schlüsselb. illo f. 92. Quidam factus Calvinista, cum reprehenderetur, dixit: Non sum Calvinista, nisi a zona deorsum.

hodogeus_j.indd 675 2025. 07. 21. 11:26:35

Ezekért, a' maga szájával fejére vallot utálatosságokért, azt írja *Heshusius Lutherista*; hogy szemtelenb ember soha sem vólt Bezánál: *Quis putasset, hominem tam perfrictae frontis, tamque deploratae impudentiae existere in rerum natura: ut, qui ante paucos annos, spurcissimis suis moribus, dedecori fuit ipsis honestis disciplinis; quique suos nefandos Amores, illicitos concubitus, scortationes, foeda adulteria, sacrilego Carmine decantavit orbi; non contentus eo, quod ipse instar porci, in coeno flagitiosarum libidinum sese volutavit, nisi etiam aures Studiosae juventutis sua illuvie contaminaret? Qua inaudita petulantia, quid aliud voluit ista, quavis Ibi magis polluta bestia, quam in scelerum suorum celebratione, sacro Studiosorum coetui, omnibus Liberalibus artibus, Magistratui civili, Legibus honestis, humano Pudori, ipsi Morum honestati, Ecclesiae DEI, imo DEO ipsi, petulanter insultare? Et non solum Epicurum, Democritum, Cyclopas, Laestrigones, sed spurcissimos Diabolorum spiritus malitia vincere? Hunc, inquam, toti Galliae, et hominibus literatis notum recenti adhuc memoria scelerum, audere in conspectum hominum prodire!*[3122] Ugyan ezen éktelen rútságokért, így búlcsuzék-el *Beza*-túl egy Túdós ember:

Beza vale; vidi. satis est vidisse. revertar,
Cum leno, meretrix, scurra, cynaedus ero.[3123]

Mikor ezt az útálatos szemtelenséget sokan szemére vetnék *Bezá*-nak, meg nem pirúlt eb orczája: hanem, a' mint "[3124] *Schlüsselburgius* írja, azt felelte; hogy az ö *Katussá*-nak al-fele, söt szemérmesb része, mosdottab és tisztáb a' *Lutheristák* szájánál. Bizony, a' kiben emberi természet vólna, szégyenlené az illyen rútságokat. Mert, a' †[3125] Pogány Bőlcsek írásaként, Nincs a' Bűnök-között gyalázatosb, és úndokab a' Fertelmességnél: {397:} ••[3126] *Si quis est ad voluptates propensior, modo ne sit ex pecudum*

[3122] Heshus. libro Verae et sanae Confessionis. Ap. Pantaleonem Theven. Centone de Vita Bezae, f. 115.
[3123] Dörhoff, Apodixi 1. De DEO Calvinist. c. 20. f. 142
[3124] " Lib. 2. Theolog. Cal. art. 1. f. 14.
[3125] † Arist. 3. Ethic. cap. 10. D. Thom. 1. 2. qu. 74. art. 4.
[3126] •• Cic. 1. Offic.

hodogeus_j.indd 676 2025. 07. 21. 11:26:35

genere, quamvis voluptate capiatur: occultat tamen, et dissimulat appetitum voluptatis, propter verecundiam. *[3127] *Licet enim avaros, et iracundos, et bellicosos enumeres; omnes isti, viriliter peccant: In Venerem projectorum, inhonesta est labes.*

Feuardentius, *in Epist. Judae, v. 4.* azt írja; hogy *Oecolampadius*-nak, egyszer 's mind két Felesége kotlot; *Bucerus*-nak, három; *Farellus*-nak, négy; *Cnoxus*-nak, öt; *Hettzérus*-nak, tizen-három; *Bekoldus*-nak, tizen-öt. Es azt mongya; hogy, *In Scuto fidei*, azt hirdetik a' *Calvinisták*, hogy a' Férfi és Aszony-ember, nem lehetnek egy-más-nélkül, negyed vagy ötöd napnál továb.[3128] Azért, magok beszéllik (ugy-mond "[3129]) a' *Calvinisták*; hogy, mikor a' *Galliai* Király-ellen pártot ütöttek, és hadat támasztottak a' *Hugonották*, Tizen-két ezer és három-száz Menyecskén és Leányzón tettek erőszakot; azok-nélkül a' kiknek végére nem mehettek, kik négy-annyin vóltak.

A' Magyar-országi *Lutherista*, és *Calvinista* Tanítók hallatlan rút fertelmességét, elő-hozám nem régen †[3130], magok irásából. mert, a' hírrel-hallot úndokságokat, nem-is említem. Minap it nállunk, egy csácsago Barát szökék a' *Lutheristák*-közzé. Ez a' meg-őszült, rút, büdös dög, mingyárt futkározni kezde, mihent a' *Luther Evangeliomát* meg-ízelíté; más ajtaján kezde éjjel kolompozni. Melytűl hogy el-fognák *Patronusi*, magához hasonló Safarinát köténck nyakára. Ez azért a' töpörödöt ag-lant, az ö ünője hajából, kézre-valót csinált Arany-perecz-gyanánt: azt mutogatta sokaknak: és ollyakat beszéllet titkos dolgai számárúl, hogy szégyen csak emlekezetbe-is hozni. maga oly üdőben vólt, hogy, ha az-elöt Kaczér vólt-is, ki kellet vólna térni. Bezzeg nem így viselé magát, az el-múlt *Bethlen* háborujában egy jámbor *Catholicus* Pap, *Gabriel Bilgezdi*; ki nékem levelében ezen szókkal írja állapattyát: *Megfogata T. I. Uram, és jó falka ideig erős fogságban tarta. Negyed napig, sem ennem, sem innom nem hagyot adatni: immár el-betegültem vala, és szinte meg-halok vala é'hel. Végezetre, elő-hozák a' Hohért, fogójával, és egyéb kínzó szer-számával. Elő-hozának egy czifra Tót Aszonyt-is, mondván:*

[3127] * Sene. de Brevit. vitae, c. 6.
[3128] Vide supra, fol. 317.
[3129] " Citat librum, Sacrum aerarium Franciae.
[3130] † Supra, f. 245. 246. Tordai Ianos.

hodogeus_j.indd 677 2025. 07. 21. 11:26:35

E' kettőben válasz; vagy az, hogy légy jámborrá, és ved hozzád Házas-társúl ezt a' személyt; az Ur ö Nagysága mingyárt egy Plebaniába szállít: Alias, ezentűl meg-csikland a' Hohér. Én arra azt mondám: Melius est mihi absque peccato incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu DEI. Csak hamar légyen, a' mit akar ö Nagysága: én immár el-szántam magamat. ehetném én most inkáb, hogy sem házasúlnék, etc.

Nagy Isten csudája, hogy, mikor az *Apostolok* Christus-hoz tértek, Feleségeket, minden javokkal-eggyüt el-hadták, és harmad napig-is bőjtöltek:[3131] Most, mihent valamely Pap, Barát, Apácza ki-szökik, elsö dolga az, hogy igyék, és nőszszék. Sőt, mikor az Uj *Evangelicusok* valakit magokhoz hitegetnek az Egyházi személyek-közzűl, szép Menyecskével fenyegetik.[3132] Es soha azt nem beszéllik; hogy, ha közikbe mégyen, Testi sanyargatásban, bőjtölésben, alázatosságban kel élni: hanem, minden *persuasio*, és hitegetés, csak Aszony-emberen fordúl-meg; mint-ha az *Evangeliom*, nem terjedhetne Kerítés-nélkül. Mert, akár-ki mit mongyon, †[3133] de Jámbor Feleséget a' Pap nem vehet, Istennek adot hiti-után. Olvas-{398:}suk-meg mit cselekedtek Sz. *Ambrús*, Sz. *Agoston*, és a' töb régi Szent Jámborok, meg-térések-után, és ha mingyárt nőszni indúltak; Es ha, a' kik most *Apostatál*-nak, Pribékké lésznek, amazok nyomdokin járnak: bár légyen valami tekíntet el-hajlásokra.

Ne-is csudállya senki, ha az Uj Tanítók szabadoson fetrengenek minden fertelmességek moslékiban: Mert, Hitek fondamentoma-szerént, ők "[3134] a' Tíz Parancsolatra nem kötelesek. Nincs azért közök a' Hatodik és Kilenczedik parancsolat meg-tartásához. Ennek-felette, azt beszéllik; *[3135] hogy a' Férfiu és Aszony, úgy nem lehet egy-más-nélkül, mint étel-, ital-, és álom-nélkül. Azt-is ezek-mellé vetik; ••[3136] hogy ö-bennek, Isten semmit Bűnnek nem tulajdonít, hanem el-fedi; látni sem akarja, ha valami gonoszt cselekesznek. Azt-is vítattyák; †[3137] hogy, az ember semmit az Isten Törvényében meg

[3131] Matt. 19. v. 27. Act. 9. v. 10.
[3132] NB.
[3133] † Supra, f. 143. 144.
[3134] " Lásd, fo. 236. 237.
[3135] * Lásd, f. 307. 308.
[3136] •• Lásd, f. 236. 237.
[3137] † Lásd, fo. 235. 236.

hodogeus_j.indd 678 2025. 07. 21. 11:26:35

nem tarthat. Mely dolgok ha igazak, nem tudom micsoda tartóztatások lehet a' Fajtalanságoktúl *Predikator* Uraimnak.

Sok töb festékit, és gyalázatos Bélyegit számlállyák a' hamis Tanítóknak a' Régiek. Mert, miképpen a' Részegség egyedűl nem jár, hanem töb vétkeket hordoz magával: "[3138] úgy az Eretnekséggel, sok fesletségek, és gonosz erkőlcsök járnak. De én ezekkel most meg-elégszem. A' ki bévebben akar érteni, olvassa *Tertulliánust*; és eszébe vészi, hogy ollyanok a' mostani Ujságok kezdői, miném̃ők vóltak a' Régi Tévelygések Attyai: *Omnes tument, omnes scientiam pollicentur. Ipsae Mulieres haereticae, quam procaces, quae audent docere, contendere! Ordinationes eorum temerariae, leves: nunc neophytos conlocant, nunc saeculo obstrictos, nunc Apostatas nostros; ut gloria eos obligent, quia veritate non possunt. Nusquam facilius proficitur, quam in castris Rebellium; ubi ipsum esse illic, promereri est.*[3139]

Hogy azért ezt a' Bizonyságot bé-rekeszszük: azt mondom; hogy, Ha úgy vólna-is, a' mi úgy nem lehet, hogy az Anyaszentegyház tellyességgel le-dőlt vólna; az Igazság pad-alá vettetet vólna *Luther*-elöt: de ugyan képtelen, és hihetetlen, hogy a' Tisztaság-, Alázatosság-, Szelídség-szerető Isten, illyen Ördögi kevélységgel fel-fújt, háborgo, és fajtalanságban torkig-úszo rút emberek-által, akarta vólna fel-állatni az ö Aklának falait, kikben csak a' külsö tisztességes életnek sem vólt semmi jelensége.

A' mint eléb mondám, mikor az Ó Törvényben, csak egy Tartománynak, vagy egy Városnak akarta Isten az Igazságot hirdettetni; mikor az Uj Törvényben, csak egy Nemzetet akart az *Evangeliom* engedelmességére hóldoltatni, tekélletes Szent-életü, jó példa-adó Tanítókat küldöt: Ki hidgye tehát, hogy most az egész Világot, tiszta Tudományra akarván a' vak Bálványozásból vinni, ezeket a' parázna, szitkos, dagályos, gaz embereket választotta; kikben világoson látszanak azok a' festékek, és tulajdonságok, mellyeket a' Sz. Irás a' hamis *Profeták* Erkőlcsében fel-jegyzet?[3140] Bizony, csak egy okos Ember sem küldene tudván oly Követeket, kik gyalázatos erkőlcsökkel, a' követségnek böcsülletes-vóltát meg-homályositanák: Mentűl inkáb Isten gongya

[3138] " Aug. lib. 4. de Baptismo, cont. Donat. cap. 20. Supra, fo. 385.
[3139] Tertull. Praescript. c. 41.
[3140] Supra, fo. 384. 385.

hodogeus_j.indd 679 2025. 07. 21. 11:26:35

vólt, hogy az ö Igazságának elsö Oszlopiban, a' Tévelygések botránkoztato jelenségi ne lennének? Nem csuda, ha az Isten el-szenvedi, hogy polyvák-is légyenek a' tiszta Búza-{399:}közöt; gonosz életűk-is találtassanak, a' megerössíttetet Igazság követöi-közöt: de hogy Elsö Kezdői, és éppítői az Isteni Igazságnak, torkig úszszanak a' hamis Tanítók ki-jelentetet rút Erkőlcsiben, azt egy okos Ember sem ereszthetí szívébe.

TIZEN-NEGYEDIK RESZE.

TIZEN-HARMADIK BIZONYSAGA AZ UY TUDOMANYOK hamisságának: Mert Lelki isméretek-ellen kezdették, és nevelték az Ujságokat a' hamis Tanítók.

A' Hamisságnak oly tulajdonsága vagyon; hogy, a' ki általkodot vakmerőséggel meg nem keményíti magát, hanem okossan meg-rostál mindeneket, annak értelme meg nem nyughatik rajta: hanem, valamíg az Igazságra nem jút, mind addig haboz; és külömböző Vélekedések szelétűl ide 's tova hányattatván, maga sem lehet tekélletes tanításában. Ezt Sz. *Agoston*, a' Pogányok tévelygésében meg akarván mutatni, Három fő Túdós ember irásit hozza-öszve, *Varró*-ét, *Seneca*-ét, és *Cicero*-ét: kik, noha a' töb Pogányokkal-eggyüt, Bálványoknak áldoztak; de azért, mikor gyomrokonvalót igazán ki-fakasztották, nyilván mondották; hogy ezt csak szokásból, másokra-valo-képest cselekeszik, nem azért hogy igaznak vélnék: *Ego adduci possum, ut in dubium revocem quae de Diis scripsi: Et quid putem, non quid contendam, pono: Hominis enim est haec opinari, DEI scire.*[3141] †[3142] *Haec omnia sapiens servabit, tamquam Legibus jussa, non tamquam Diis grata. Omnem istam ignobilem Deorum turbam sic adorabimus, ut meminerimus, eum cultum magis ad morem, quam ad rem pertinere.* "[3143] *De Diis, multa*

[3141] Varro, apud Aug. l. 7. de Civit: c. 17.
[3142] † Seneca, ap. Aug: 6. Civit. cap. 10.
[3143] " Cic. ap. eundem, l. 4. c. 60. de Civit. Dei.

hodogeus_j.indd 680 2025. 07. 21. 11:26:35

et dicuntur, et creduntur stultissime; et plura sunt vanitatis, summaeque levitatis.

Az Eretnekekről, hasonló dolgot írnak a' régi *Doktorok*: és azt merik mondani; hogy Vélekedés minden tanítások: *[3144] *Putativum est omne, quod apud Haereticos est*. ••[3145] *Haeresibus nulla constantia de conscientia competit, ad defendendam Veritatem*. Azért, szinte mint *Eusebius* írja; †[3146] hogy eleinten, egy Eretnekség követőit *Dochiták*-nak, az-az, Vélekedőknek nevezték: azonképpen minden tétovazókat *Dochiták*-nak nevezhetünk. mert, a' fellyűl "[3147] meg-bizonyított Igazság-szerént, semmit tekélletes Keresztyén hittel nem hiszen, a' ki csak egy dologban el-szakad-is az Anyaszentegyháztúl.

Ebből azért, a' Hamisságnak nem utólso tulajdonságából, illyen Bizonyságot támasztok:

> Lehetetlen, hogy az Isteni Tudomány légyen, mellyet Lelki-isméretek-ellen kezdettek, és óltalmaztak Elsö terjesztöi, és fel-állatói.
>
> Illyen a' Lutherista, és Calvinista Tudomány.
>
> Tehát lehetetlen, hogy ezek Isteni Tudományok légyenek.

A' Bizonyság Elsö Része ki-tetczik: I. Az Isteni Hitnek bizonyos igazsagából: mely az ember értelmét úgy meg-győzi, és meg-vastagíttya, hogy minden habozást és kételkedést ki-rekeszt szivéből; annyíra, hogy künnyebben kételkedhetik az Igaz-hitü ember a' maga elevenségéről, hogy-sem a' Hit dolgairúl; mint ez-elöt meg-bizonyítók.[3148] II. Kétség-kivűl vettetet, hogy a' Szent Lélektűl izgattatik, és vezéreltetik, a' ki igaz {400:} Isteni Tudományt hoz az emberek-közzé. A' Szent Lélek pedig, senkit nem izgathat, lelki isméret-ellen-való tanitásra. Melyből nyilván következik; hogy, a' ki lelki-ismereti-ellen tanít, attúl igaz Isteni Tudományt nem kel várni. III. Valaki lelki-ismereti-ellen tanít, ha igazat tanít-is, vétkezik: *[3149] mivel,

[3144] * Iren. l. 4. cap. 60. num. 2.
[3145] •• Tertul. Praescript. c. 3.
[3146] † Euseb. lib. 6. c. 10. alias 12.
[3147] " Oda fellyeb, fol. 87. 88.
[3148] Supr. f. 91. 92.
[3149] * Rom. 14. v. 23.

hodogeus_j.indd 681 2025. 07. 21. 11:26:35

a' mi Hitből nincsen (az-az, valami embernek lelke ismèreti-ellen vagyon,) vétek vagyon abban. Ha azért senkit Bűnre nem izgathat a' Sz. Lélek: kétség-nélkül, az igaz Hit plantálóit, lelki-isméretek-ellen-valo predikállásra nem indíthattya. Melyből az jő-ki; hogy, valamely Tudományt, elsö Tanítói, lelki isméretek-ellen hirdettek, azt nem hirdették Isteni indúlatból, mint az Igaz tudományt szokták hirdetni a' Christus Követi.

A' Bizonyság Masodik Részét, csak az tagadhattya, a' ki tellyességgel jövevény az Uj Tanítók irásiban.

Luther, az ö tanitásának kezdetirűl szólván, azt írja; hogy ••[3150] véletlenűl akadot ebbe a' versengésbe: és kész vólt magát a' *Pápa* itíletire hagyni, csak az ö Bajnaki, csendeszen, és határokban tartották vólna magokat. Az-után, *1519.* esztendőben, mikor *Ekkius*-sal haragossan vetekednék, és *Ekkius* az Istenért kérné, hogy csendeszen, harag-nélkül beszéllyen, azt felelé: *Nec propter DEUM coepta est haec res, nec propter DEUM finietur:* Nem Istenért kezdetet ez a' dolog, és Istenért sem végeződik-el. Ezt még éltében szemére veté *Luther*-nek *Emserus*, és sok bizonyos tanúkkal fejére raká, ugy-mond †[3151] *Cochlaeus*. Ennek-felette, egy-nehány helyen írja *Luther*; hogy maga sem hiszi a' mit tanít. Es noha, míg Pápista vólt, mindenekben álhatatoson vallotta a' *Pápa* tanitását: de most nem hihet. Sőt, nem hiszi azt-is, hogy Sz. *Pál* oly bizonnyal hitte üdvösségét, a' mint szavával jelengette: Mert én-is (ugy-mond) nem mind hiszem a' mit predikállok: [b3152] *Nos adulti, Papistarum imbuti doctrina, de CHRISTO concepimus longe aliam opinionem: ut maxime enim fatebamur ore, Christum nos a servitute Legis redemisse; revera tamen, corde sentiebamus eum Legislatorem et Judicem. Et hanc opinionem, nec hodie possumus prorsus ex animo ejicere: adeo tenaciter inhaerent, quibus a teneris assueti sumus. Vos adolescentes, testae adhuc recentes, minori negotio potestis, quam nos adulti, has imaginationes ex animo ejicere.* "[3153] *Cum Doctor Jonas illud Pauli attulisset in Coena;*

[3150] •• Lásd oda fellyeb, fo. 128. 155.

[3151] † Cochlaeus, in Actis, An. 1519. Idem Prateol. de Haeresib. li. 1. cap. 15. Alanus, Dialog. 6. c. 33.

[3152] [b] Luth. tom. 5. Vitt. an. 1554. per Lufft, ad Galat. 4. Comment poster. f. 374. Et, c. 2. fol. 321.

[3153] " Colloq. Mensal: Isleb. 1566. per Gaubis, c. 13. de Fide et Operib. f. 191. Similia, ibid. ca. 1. de Verbo Dei, f. 11. c. 7. de Christo, f. 115.

hodogeus_j.indd 682 2025. 07. 21. 11:26:36

Reposita est mihi corona justitiae, *etc. exclamavit: Quam belle de sua morte Paulus disseruit! vix credibile est, eum ita sensisse. Tum Lutherus; Nullo modo, inquit, mihi persuadeo, tam firmiter eum credidisse de illa Corona, ut locutus est: nec ego tam firmiter credere possum, quemadmodum de praemio vitae aeternae scribo, et praedico; licet homines hanc de me habeant opinionem, quod ita credam ut praedico.* [3154]***** *Nunquam ejicere possum ex corde illam cogitationem, quod teneamur servare DEI Mandata: et assidue conscientia suggerit, Nimis facilem esse hanc viam, quod ex solo auditu Verbi promittitur Justitia et salus aeterna.* ••[3155] *Ah! omnia credidi in Papatu, quaecunque Papa et Monachi dixere: sed quod jam CHRISTUS dicit, credere non possum.*

Elméje habozásárúl azt-is írja *Luther*; hogy gyakran réműlt szíve reszketet, mikor eszébe jutot, menyi sok Lélek vész-el ö-miatta; menyi Barát és Apácza szegi hitit: †[3156] *Meam ipsius Conscientiam vix dum stabilivi. Quoties mihi palpitavit tremulum cor, et reprehendens objecit: Tu solus sapis?* {401:} *totne errant universi? tanta saecula ignoraverunt? Quid si tu erres, et tot tecum in errorem trahas damnandos aeternaliter?* "[3157] *Illo argumento, 1.Timoth. 5.* Primam fidem irritam fecerunt, *etc. ursit me valde Diabolus, acriter objiciens, quod essem causa exitii tot Monachorum et Monialium. Ita hac cogitatione, tota nocte afflictus fui, ut paene animo deficerem. Mane ad me venit Doctor Pomeranus, dixitque; ob illum locum Sancti Pauli, valde se vacillare, et dubitare de mea Fide.*

Ebből a' habozásból következet; hogy, soha *Luther* semmiben álhatatos nem vólt, hanem, hol egy-felé, hol más-felé kapot. Es miképpen hallók, *[3158] hogy, midőn Három *Sacramentomot* monda, azt csak *pro tempore*, ideig-valo tudománynak nevezé: azon-képpen, szemére veti ••[3159] egy *Calvinista* Taníto, a' mit ír, *Praefat. de Abrog. Missa*; tudni illik, hogy Maga sem erőssítette-meg tellyességgel lelki-isméretit a' maga tanitásában. Ulembergius,

[3154] ***** In c. 3. ad Galat. Post: Comment. f. 331.
[3155] •• Coll. Mensal. ca. 2. de Bonis Operib. f. 52.
[3156] † Luth. to. 2. Lat. Vit. 1546. per Lufft, De Abroganda Missa privata, f. 257.
[3157] " Coll. Mens. ca. 25. de Daemon. f. 301.
[3158] ***** Supra, f. 311.
[3159] •• Humfred. con. 2. Rationem Campiani, fo. 348.

hodogeus_j.indd 683 2025. 07. 21. 11:26:36

Caussa 15. Justus Calvinus, *Apolog. fol. 78.* Feuardentius, *in Iren. lib. 3. c. 4. n. 8. Theomach. lib. 15. c. 2. fol. 216.* és sokan egyebek, *Luther*-nek tulajdon Irásiból eme' szókat hozzák-elő: *Istam cogitationem nunquam ex animo depono: Optarem, hanc me causam nunquam incoepisse*; Kivánnám, ugy-mond, ha soha ezt a' viszszálkodást nem támasztottam vólna. Másut azt beszélli; hogy, Ha meg-engedné a' *Pápa*, hogy az Egyházi emberek meg-nősznének, ö meg-tíltaná: ha a' *Pápa* két szín-alat adná az Ur-vacsorát, ö csak egy színre szabná.[3160] Ennek-felette, ez-elöt [b3161] hallók, hogy, noha *Luther* a' *Sacramentarius*ok pártyára hajla: de meg-fojtá lelke ismèreti indúlatit, és el-titkolá a' mit hiszen vala. Azért, mikor a' *Catholicusok*-ellen szükségesek vóltak a' *Sacramentarius*ok, erős hittel hozzájok csatlotta magát szájjal, ha szűvel nem-is. Halhadsza mit írnak erről a' Calvinisták: ••[3162] *Cum anno 1537. Paulus Tertius promulgaret Concilium: Bucerus, et alii Helvetii Sacramentarii, Confessionem ediderunt suam: quam Lutherus approbavit, seque hanc Confessionem servaturum promisit, pignori opponens animam suam; ut habetur in Epistola Concordiae, scripta a Luthero ad Bucerum, anno 1538. Hic aliqui ajunt, Lutherum postea hanc Concordiam retractasse. Scimus: sed hoc modo non excusant, imo vel maxime traducunt Lutheri inconstantiam*.

Luther-nek egy fö Tanítványa, egy-nehány Predikacziót írt a' *Luther* dícsíretire.[3163] A' Tizen-kettődik Predikaczióban azt írja; hogy, mikor egy *Predicátor* (kinek *Antonius Musa* vólt neve,) *Luther*-hez ment vólna, és azon szíve-szerént panaszolkodnék, hogy maga sem hiheti a' mit a' község-elöt predikál; *Luther* azt felelé: Hálá Istennek, hogy másnak-is vagyon úgy dolga mint nékem. Ez-ideig azt véltem, hogy csak egyedűl rajtam történt ez a' dolog. Mely szóbúl, ki tetczik farka rókánknak. Mert jóllehet, ha csak azt mondotta vólna, hogy az emberi elmének ily nagy homályosságában, ütköztek néha szívébe valami tusakodások az Isteni dolgok titkairúl, csuda nem vólna: de *Luther* nem ezt beszélli; hanem, hogy maga sem hitte a' mit el-hitetet

[3160] Vide ap. Ulemberg. loc. cit.

[3161] [b] Sup. fol. 278.

[3162] •• Palatinales Admonit. ad Librum Concord. f. 232.

[3163] Ioannes Mathesius, Conc. 12. de Luthero, f. 139. in Actis Anni 1540.

hodogeus_j.indd 684 2025. 07. 21. 11:26:36

egyebekkel. mely, bizony, az Istentűl kűldetet *Reformátor*-hoz, *Apostol*-hoz, *Profetá*-hoz, *Evangelistá*-hoz nem illet. Mert, ha maga Sz. *Pál* írná-is, hogy nem hiszi a' mire mást tanít, mélto vólna hogy senki ne hinne néki.

Melanchton, tellyes életében csak tétovázot, csel-csapot, habozot, mint a' róka ide 's tova hányta farkát; sem kin sem ben nem vólt: {402:} és, a' mint nem régen hallók, végre a' *Calvinisták*-hoz adta magát. mert a' vízben-haló ember, habokhoz-is kap.[3164] Hogy töb dolgairúl ne emlekezzem, Fő emberek írják, és bizonyos tanúkkal meg-mutattyák; hogy, mikor *Melanchton*, *1530.* esztendőben, *Augustá*-ba menne, Egy Nemes emberrel, kinek *Joannes Bartholomaeus à Velberg* vala neve, egy szállásra talála. Szó-beszéd-közben, tudakozni kezde a' *Catholicus* fö ember, Mit kellessék néki cselekedni, a' Hitben támadot sok versengések-közöt? Azt felelé *Melanchton*; hogy a' Régi Hitben maradgyon: én-is bánom, ugy-mond, hogy ebben kötelőztem: és oly újom nincsen, mellyet el nem metczenék, ha minden Irásim el-temettetnének: de immár igen bé-gázoltam; nincs mód a' viszsza-térésben. Ím érted, mely jó lelki-ismérettel követte a' Szakadásokat *Melanchton*.[3165]

Carolostadius, oly általkodot lelki-isméretű ember vólt; hogy, a' mint *Luther* beszélli, mikor *VVittembergá*-ban *Doctorokat* akart rendelni, így kezdé-el beszédét: "[3166] *Scio evidenter, me in hoc actu peccare Mortaliter: tamen promoveo propter duos florenos*; Tudom nyilván, hogy Halálos bűnt cselekeszem: de a' két forintért, mellyet ezek adnak, ím *Doctorok*-ká tészem őket. Itíllye-meg akár-ki, ha bátorságoson bízhattya-e Lelkét az illyen emberekre, kik két koszos forintért, Hitek-, és Lelki-isméretek-ellen, akár-mit cselekesznek? Mert, a' mint eléb mondók, *Carolostadius* azt tanította; hogy, Nem szabad senkit *Doctor*-rá tenni.[3167]

[3164] Supr. fol. 278.

[3165] Ulembergius, Caus. 15. f. 515. Feuarden. in Iren. li. 3. ca. 4. num. 8. Iustus Calvinus, in Apolog. f. 79.

[3166] " Luth. Coll: Mens. Isleb. per Gaubis, 1566. ca. 9. De Peccatis, f. 138. Et c. de Scholis.

[3167] Oda fellyeb, fol. 378.

hodogeus_j.indd 685 2025. 07. 21. 11:26:36

Oecolampadius, mely tiszta szűvel forgódot a' tanításban, meg-tetczik abból, a' mit a' *Hassiai Landgróf*-elöt mondot: tudni illik, hogy, Akarná ha elvágatot vólna a' job-keze, és soha semmit nem írt vólna: *Oecolampadius, Anno 1529. Landgravio Hassiae dixit: Utinam abscissa mihi fuisset haec dextera, cum primum inciperem de negotio Coenae scribere.*

A' *Calvinisták*-rúl, meg-mutattya *Ulembergius*, *Justus Calvinus*, és *Schlüsselburgius*; hogy számtalanon közzűllök, halálok napjáig kétesék, és bizonytalanok Tudományokban.[3168] Es, minek-utánna *Schlüsselburgius* illyen *Titulust* írt vólna; "[3169] *Calvinistae, titubante conscientia causam Sacramentariam agunt*: azt mongya; hogy, *Carolostadius* meg-vallotta Levelében *Luther Marton*-nak, hogy ö csak elme élesités-okáért írt az Ur-vacsorárúl; nem a' végre, hogy való dolognak vélné a' mit tanít.

Calvinus, és *Beza*, magok-felől azt írják; hogy ők az Isten Igéjét csak felforgattyák; és, mint a' dög nem röpűlhet, úgy nem hihetik ők-is a' mit Isten meg-jelentet: *CHRISTUM nos non aspicimus, nisi carnis oculis: ita fit, ut nihil in ipso magnificum nobis appareat. Vitioso enim nostro sensu, quidquid in ipso est, ejusque doctrina, pervertimus; adeo sinistri sumus Interpretes. Deinde, eo ipso non contenti, multa falsa arripimus, quae Evangelii contemtum pariant.*[3170] ••[3171] *Nos, propter insitam in nobis corruptionem, ita adversum nosipsos conjuravimus, ut, si DEUS nos duntaxat admoneret, fore ut salutem nostram in CHRISTO inveniamus, simus eum ludibrio habituri. Quod si praeterea adderet, Nos credendo in CHRISTUM, percipere fructum unius illius remedii; ne id quidem nos juvaret: nam non minus difficile nobis fuerit Velle credere, quam difficile fuerit cadaveri volare.*

Ezen-kivűl *Calvinus*, a' magában érzet kételkedésből tévén itíletet, {403:} azt nyilván hirdeti; hogy *[3172] a' Hit mindenkor elegyítve vagyon, sok hitetlenséggel és kételkedésekkel. A' *Lutherista Concordisták*-is világos szókkal

[3168] Schlüsselb. l. 2. Theol. Calv. art. 9. f. 68. Feuard. loco cit. Iust. Calv. Apol. f. 79. Remond: li. 2. ca 8. de Ortu Haeresum.

[3169] " Schlüssel: loc. cit. Idem refert Feuard. cit.

[3170] Calv. Ioan. 6. v. 41.

[3171] •• Beza, in Confess: c. 4. art. 5. f. 49. Heidelbergae, 1567.

[3172] * Vide infr. l. 5. c. 2. ¶ 1. Et, li. 12. c. 3. ¶. 3. n. 1. Sup. f. 106. Infra, li. 4. c. 5. ¶ 1. n. 9.

hodogeus_j.indd 686 2025. 07. 21. 11:26:36

beszéllik; hogy nincs oly közzűlök, a' ki gyakran nem kételkednék arrúl, ha visel-e gondot Isten e' világra?

Bejthe István, paj-társaival egyetemben, a' *Nádasdi* jószágában lakozó *Lutheristák*-túl el-szakadván, egy *Confessiót* íra, és ••[3173] *Német-Ujvár*-ban ki-nyomtatá. A' hatodik *Articulus*-ban, somma-szerént ezen szókkal adgya előnkbe a' *Calvinisták* állapattyát: [Eredendő bűn következék az Elsö embernek Istentűl-valo el-szakadtában, hogy semmit Isten-felől ne értenének igazán; hanem, tévelygéssel, kétségbe-eséssel, lelki homállyal teli lennének valamíg élnének; az-után, örök haláltúl meg-emésztetnének. Valaminéműk azért magok lének az Eredendő bűntűl, ollyan magzatokat nemzettek.] Ezekből meg-tetczik, minémü állapatban légyenek a' *Calvinisták*, a' magok itíletiszerént; tudni illik, Semmit Isten-felől igazán nem értenek: valamíg élnek, tellyesek kétségbe-eséssel; az-után örök haláltúl meg-emésztetnek. Mert, a' mint eléb hallók, azt taníttyák; hogy Soha az Eredendő bűnből ki nem mosattatnak.[3174]

Végezetre, magam meg-tapasztaltam, nem csak egyéb rend-béliekben, de a' *Predikatorok*-ban-is; hogy számtalanon, lelki isméretek-ellen követik az Ujságokat; kivált-képpen azok, kik egy kevessé túdósbak. Mert, nem csak a' *Sár-vári Predikátor*-túl, *Magyari István*-túl, de egyebektűl-is hallottuk; hogy, azzal mentették magokat a' velünk-való beszélgetéstűl, hogy, nem akarják lelki-isméretek csendeszségét fel-zavarni; az-az, félnek hogy az Igazságot meg ne ismérjék.

A' *Bocskai* támadásakor, midőn a' Püspök- és fö Pap-Urakban egy-nehányat meg-fogtak vólna *Kassán*;[3175] és nem csak iszonyú tömlöczözéssel, koplalással, sok sanyargatással, de kínzással, csepegetéssel fojtogatták vólna: Egytűl meg-válva, minnyájan álhatatos, és dücsösséges hívségeket, mind Koronás Királyokhoz, mind Istenekhez meg-tarták. A' ki pedig félelmében meg-botlék, és az igaz Hitet, mint Sz. *Péter* Christust, féltében el-tagadá: annak-utánna, viszsza akarván térni, minden félelem-kivűl, a' Vallások Szabadságának engedelme-után, maga kezével egy Hit-levelet íra nékem, mely most-is *in*

[3173] •• Typ. Manlianis, an. 1597.
[3174] NB. Supr. fol. 312.
[3175] Reverendiss. Micatium, Szalatnaki, Detre, Cassovinum, Bolerázium, etc.

hodogeus_j.indd 687 2025. 07. 21. 11:26:36

specie kezemben vagyon; és kész vagyok meg-mutatni mindennek, a' ki látni akarja: Ebben erős hittel esküszik; hogy soha szíve-szerént, egyebet a' *Romai Ecclésia* Vallásánál nem javallot: és azon kér, hogy viszsza-fogadtassék az ö Annyának a' *Romai Ecclesia*-nak kebelébe. De hallyuk a' maga szavait: *Licet metu et periculis adactus, Sanctae Catholicae Romanae Ecclesiae Fidem, quae unica, vera, et salutaris est, voce abnegaverim; animo ac mente nunquam abnegavi: ejusque rei DEUM testem habeo: semperque occasionem quaesivi, qua tuto, ac sine periculo, quod animo conceptum habebam, omnibus palam facerem. Nunc vero, diu desideratam nactus ocasionem, per Fidem, Honorem, ac Animam meam promitto; Deumque, ac Beatissimam Virginem Mariam, et omnes Sanctos testor, me sincere, et ex animo resipiscere velle.*[3176] Én abban bizonyos vagyok; hogy, valaki csak közép-szerént érti-is a' *Romai* Hit fondamentomit, és az Ujságok állapattyát, soha (ha ezerszer külömbet esküszik-is) csendesz lelki-ismérettel *Lutherista* nem le-{404:}het: Vagyon mindenkor esztene, és titkon-rágo izgatója a' Kis-bíro-elöt. A' kik pedig megavasodtak a' véllek nőt nevekedet Ujságokban, és meg-fojtván tellyességgel magokban az Igazság kivanságának szikráját, szem-bé-kötve akarnak járni: azoknak nyereségek az, hogy †[3177] mindenkor tanúlnak, soha álhatatos tudományra nem jutnak: tétováznak; ide 's tova hányatnak; haboznak mindenkor. mert, a' mint eléb *[3178] mondám, nincs semmi bizonyos módgyok az Igazság isméretiben. Azért apródonként arra jutnak, hogy ők-is, mint, "[3179] *Abailardus*, és a' ••[3180] *Dochiták*, csak vélekedésnek tartyák a' Keresztyén Hitet; csufságnak az *Evangeliomot*; mint *[3181] magoktúl meg-hallók.

Bezzeg, a' *Romai* Hitben gyökerezet Keresztyének dolga nem illyen: hanem, a' mint *Tertullianus* írja, minden tétovazásnak békét hagyván, csendesz bátorsággal meg-nyugosznak az egy Igazságban: ‡[3182] *Nobis curiositate opus non est, nec inquisitione. Cum credimus, nihil desideramus ultra credere:*

[3176] Ambrosius Ráczkövi.
[3177] † 2.Tim. 3. v. 6.
[3178] * Oda fellyeb, fol. 99.
[3179] " Abailard. ap. Bernard. epi. 190.
[3180] •• Dochitae, ap. Euseb. l. 6. c. 10 alias 12.
[3181] * Supra, f. 105. 106.
[3182] ‡ Tertul. Praescript: c. 8.

hodogeus_j.indd 688 2025. 07. 21. 11:26:36

hoc enim prius credimus, non esse quod ultra credere debeamus. †[3183] *Quaerendum est, donec invenias; et ubi inveneris, credendum: et nihil amplius, nisi custodiendum, quod credidisti; dum hoc insuper credis, aliud non esse credendum, ideoque nec requirendum.* ‘‘[3184] *Omnem prolationem quaerendi, credendo fixisti.* *[3185] *Nemo quaerit, nisi qui aut non habuit, aut perdidit.* ••[3186] *Qui igitur quaerunt adhuc, nondum tenent: cum autem nondum crediderunt, non sunt Christiani.*

TIZEN-ÖTÖDIK RESZE.

TIZEN-NEGYEDIK BIZONYSAGA AZ UY TUDOMANYOK hamisságának: Mert az Vjitók, sem Isten- sem ember-elöt, Okát nem adhattyák Szakadásoknak.

EZ-elöt béven meg-bizonyítók, hogy Embernek, nem kel a’ Hit dolgaira vakmerőjűl, és balgatagúl hajolni: hanem, bizonyos okoktúl kel viseltetni, mellyekkel mind Isten-, mind Világ-elöt mentsége lehessen, és a’ maga lelkének csendeszségét meg-nyerhesse.[3187] Annak-okáért, valamikor Isten az emberek meg-téresére kűldötte Követit, oly bizonyos jelenségit adta Igazságának; hogy, a’ kik ezt bé-vették, méltán azt mondhatták, a’ mit hallók hogy monda *Richardus*; tudni illik: Ha nem igaz a’ mit hisznek, tulajdon magától (ki távúl légyen) az Istentűl csalattak-meg: mivel oly jelenségek-által vitettek a’ hitelre, mellyek Istennél egyébtűl nem származhattak.[3188]

A’ mostani *Novangelicusok*, semmi színes okát nem adhattyák Isten-elöt, söt egy értelmes Ember-elött-is, mellyért a’ Szakadást kezdették, és követik. Mert, vallyon adhattyák-e okát, Miért indúltak egy szököt Barát-után, kiben semmi szentség nem tűndöklöt; semmi csuda-tétel nem fénylet; a’ közönséges

[3183] † Cap. 9.
[3184] ‘‘ Tertul. Praescrip. c. 10.
[3185] * Cap. 11.
[3186] •• Cap. 14. n. 96
[3187] Oda fellyeb, fol. 43.
[3188] Oda fellyeb, fol. 80.

hodogeus_j.indd 689 2025. 07. 21. 11:26:36

Emberek élete-felet semmi jó erkőlcs benne nem látczot? Micsoda okosság mutattya, hogy annak tudományát kövessék, a' ki maga sem tagadgya, hogy Ördögtűl tanúlta a' mire tanít egyebeket? Minémű okok ereje tanácsollya, hogy el-szakadgyanak attúl a' Hittűl, melyben a' régi Szentek üdvözűltek? melyben, az *Augustána* *[3189] *Confessió*-nak tulaj-{405:}don vallása-szerént-is, nincs a' Hit dolgaiban semmi tévelygés? Micsoda mentségét adhattyák, hogy az Anyaszentegyháznak, söt a' Világi Országoknak szokása-ellen, Isten Követinek tartyák azokat, a' kik semmi bizonyos jelét nem adhattyák követségeknek? Hogy merik az ö kicsiny seregeket, a' Régiek sokaságával; az ö lézzegö, el-oszlot, és meg-szaggattatot táborokat, a' Szentek roppant seregivel, szembe állatni? Orcza-e az, mely egy vakmerö, és hiti-szegő Barátot; egy tétovázo *Melanchtont*; egy fajtalan *Calvinust*; egy dagályos *Bezát*, szembe mér szöktetni ama' tiszta-életü, alázatos Sz. *Agoston*-nal, *Jerónimus*-sal, *Basilius*-sal, *Nazianzenus*-sal, és ezekhez hasonló sok ezer *Doktorok*-kal, Szűzekkel, *Martirok*-kal? Mint reménlhetik, hogy a' bóldogságban ezekkeleggyüt lésznek, kiktűl a' Hitben it el-szakadnak? Az *Apostolok* (ugy-mond *Erasmus*) halottakat támasztottak; kór-betegeket gyógyítottak, még-is nehezen hóldoltaták-meg e' Világot: Ezek pedig, iszony hihetetlen dolgokat tanítván, csak egy sánta lovat sem tudtak meg-gyógyítani; még-is azt akarják, hogy nékik hidgyünk? *[3190] *Apostoli excutiebant viperas, sanabant aegros, excitabant mortuos; ita demum creditum est eis, et vix creditum: Nunc, cum juxta communem opinionem adferant Paradoxotera, nullus tamen illorum extitit, qui vel equum claudum sanare potuerit*.

Azt mongyák, hogy ők azért váltak-el tőllünk; mert a' tiszta Sz. Irást mí bé nem vészük, hanem ennél nagyobra böcsüllyük az Emberi találmányokat; ők pedig, csak csupán a' szemen szedet tiszta Sz. Iráshoz ragaszkodnak. Mely feleletben, temérdeken hazudnak a' *Predikátorok*. Mert, a' menynek földnek Istene-elöt, és e' Világ-elöt tudományt tészünk, hogy csak reánk kenik, hogy a' Sz. Irást mí meg-vettyük, vagy annál fellyeb böcsüllyük az Emberi szerzéseket. Nem-hogy mí ezt vallanók, de söt Átoknak mongyuk, valaki pontrúl pontra böcsüllettel nem vészi a' tellyes Sz. Irást. De ezt a' Sz. Irást

[3189] * Confess. Aug. art. 21. Vide infr. li. 4. ca. 1. Mendacio xj.

[3190] * Eras. in Diatriba. Vide Feuarden. Irenaei, lib. 2. c. 53. num. 6. Supr. f. 135.

hodogeus_j.indd 690 2025. 07. 21. 11:26:36

mí ugy értyük, és hiszük, a' mint azok a' Szentek hitték, kik az *Apostolok*tól vették a' Sz. Irást, és kézről kézre mí-hozzánk jutatták. Az Ujítók pedig, magok agyaskodásából, Uj, és idegen értelmeket koholtak, mellyeket a' Keresztyénség ö-elöttök nem hallot. Ezt a' magok értelmét, nevezik ők tiszta Sz. Irásnak.

Mikor azért az Ujítók azzal dicsekednek, hogy ők, csak a' Sz. Irást követik; szinte annyi, mint-ha azt mondanák: Mí a' Sz. Irást vészük, de úgy, hogy magunk légyünk ennek bizonyos magyarázói; és a' mit mí magyarázunk, azt értette légyen a' Sz. Lélek. A' mit pedig a' régi Szentek tanítottak; a' mit az *Ecclesia* bé-vet; a' mit a' közönséges Keresztyénség kedvellet; a' mit az Iskolák javallottak, a' Predikállo székek hirdettek, nem egyéb Ördögi méregnél: Csak az igaz, a' mit mí tanítunk. Senki azért meg ne mozdúllyon, a' Sokaság, Szentség, Csuda-tételek, *Ecclesia*, Sz. Atyák méltoságán, hanem hozzánk halgasson. Ha ezek a' feleletek okos ember-elöt helyesek, én sem tagadom, vagyon okok a' Pártosoknak a' *Novangelicus*-ságban. Ha pedig ezek csak bolondnak-valo Fa-pénzek, akár-mint fáraszszam elmémet, sem találok semmi tettetes okot (nem hogy igaz, erős, és állandó bizonyságot,) mellyel, vagy Isten-elöt, vagy emberek-elöt, menedéket nyerhetnének a' Szakadás-szerzők.[3191]

{406:} De mivel Isten orvosa az el-hanyatlot embernek, a' ki bír az emberek szívével, világosithattya elméjek setétségét, lágyíthattya keménységét: ö Sz. Felségéhez fordúlván, alázatoson kérem az *Abrahám*, *Isaak*, *Jákob* Istenét, könyörűllyön az úta-vesztet Lelkeken; és az ö végetlen jó-vóltából, ismértesse-meg az Igazságot mind e' Világgal: *Et ego igitur invoco te, Domine Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob, Pater Domini nostri Jesu Christi; Deus, qui per multitudinem miseriocordiae tuae bene sensisti in nobis, ut te cognoscamus; qui fecisti caelum et terram, dominaris omnium; qui es solus, et verus Deus, super quem alius DEUS non est; per Dominum nostrum Jesum Christum: da omni legenti hanc scripturam, cognoscere te, quia solus DEUS es; et confirmari in te, et absistere ab omni Haeretica, et quae est sine DEO, et impia sententia. Amen. Amen.*[3192]

[3191] Satis pro imperio.

[3192] Iren. lib. 3. c. 6. num. 8.

hodogeus_j.indd 691 2025. 07. 21. 11:26:36

TIZEN-HATODIK RESZE.

RÖVID TANUSAG, MINT KEL HASZNOSON BESZEL-getni a' Hit dolgairúl.

REgen az Anyaszentegyház el-tíltotta a' Világi embereket a' Tévelygőkkel-valo *disputálás*-tul: De, mivel a' szokás ennek a' tilalomnak erejét meglágyította; és majd ugyan lehetetlen, hogy a' kik szűnetlen az Ujságkövetőkkel nyájaskodnak, a' Hit ágairúl szó-beszédbe ne elegyedgyenek; szükség, hogy Három dolgot szemek-elöt visellyenek, a' kik gyümőlcsösön akarnak a' Hitről beszélgetni.[3193]

Először: Istent segitségűl híván, hogy nyelvűnket az el-tántorodtak oktatására vezérellye, azon kel lenni, hogy Keresztyéni szelídséggel, mértékletességgel, és szeretettel szólván, szidalom, boszszú-beszéd, és rágalmazás ne elegyedgyék a' beszélgetésben. Mert jóllehet a' hamis Tanitóknak, kik el-általkodot vakmeröségből tévelyegnek, keményen torkokba kel verni hamisságokat, a' Sz. *Pál* hagyása-szerént, [a]3194 *Increpa illos dure*: de egyéb rend-béliekhez lágyan kel nyúlni, [b]3195 *In spiritu lenitatis*. és, a' mint Sz. *Agoston* írja, miképpen a' hagymázban szeleskedö betegekkel, úgy kel véllek bánni: az-az, szitkokat sem kel neheztelni, hanem szánakodva kel őket orvoslani, hogy eszre térjenek. Noha ezekkel-is el kel távoztatnunk, hogy szelíd halgatásunk, vagy lágyságunk, ne itíltessék igyünk fogyatkozásának.[3196]

Masodszor: Két csalárd mesterségek vagyon az Ujítóknak; mellyeket a' köz emberek elméjébe úgy bé-csepegettek, hogy akarva sem óhattyák ezektűl magokat: Eggyik, arra-valo, hogy a' mí Tudományunkat le-nyomják, és el-gyülőltessék. Másik, arra néz, hogy az ö hamisságok világosságra ne hozassék. Valamíg ennek a' két mesterségnek eleit nem vészük, és úttyát meg nem gátollyuk, csak szó-vesztegetés valamit beszéllünk az el-fajúltakkal.

[3193] Cap. Quicumque. ¶. Inhibemus. De Haeres. in. 6. De hac materia, vide Praef. Lib. xj.
[3194] [a] Tit. 1. v. 13.
[3195] [b] Galat. 6. v. 1.
[3196] Vide Opusculum, Miért nem felelnek a' Kalaúzra, c. 2.

hodogeus_j.indd 692 2025. 07. 21. 11:26:36

A RÓMAI HITTÜL ELSZAKADOTT VALLÁSOK IGAZAK NEM LEHETNEK

Elsö mesterség abban ál; hogy színesben akarván gyülőltetni az Igazságot, nem fejtegetik-ki igazán a' Közbe-vetések székit és velejét, hanem oly rút hamisságokat kennek és kérődnek reánk, mellyeknek csak hallá-{407:} sától-is mingyárt el-idegenedik az Ember. Es, mint a' *Poëták*-nál, *Ajax*, oktalan állatot ostorozot *Ulisses*-helyet: úgy ezek-is, magok agya műhelyében koholt hamisságokkal, mint valami fel-tet vászszal, viaskodnak. és így fejekre tellyesedik, a' mit a' Sz. Irás mond: *Velut irrationabilia pecora, quae ignorant blasphemantes*.[3197] *[3198] *Conversi sunt in vaniloquium, non intelligentes neque quae loquuntur, neque de quibus affirmant*. Végy példát érről: El-hitetik az embereket, hogy mí, magunk Jó cselekedetinek érdeméből várjuk Igazulásunkat: Az emberi *Tradició*-kat, fellyeb böcsüllyük a' Sz. Irásnál: A' Szenteket, Istennél irgalmasbaknak tártyuk, *etc*. Ezek a' hamis rút vélekedések-ellen viaskodnak. Maga ezekben semmit a' *Catholicusok* nem hisznek, nem tanítanak. Hogy azért a' haszontalan szó-szaporításnak nyaka szakadgyon: elsöben fel kel keresni a' Közbe-vetésnek igaz gyökerét, és arrúl kel egy-mással beszélleni a' miben nem eggyezünk.

Másik mesterség az; hogy, mint a' róka, mikor eggyik lyukából ki-szoríttatik, másba szalad: úgy az Uj Tanítók, midőn valóban a' fáréra fogatnak, és erős Bizonyságokkal sürgettetnek, mingyárt nyomot vesztenek; egyből másba üttetik beszédeket: és csak alig vészed eszedbe, hogy az Igazúlásrul kezdetet beszélgetést, az Ur Vacsoráján kel végezned. Mert, mint a' Kigyót annyira nem szoríthatod, hogy sikosságával magát ki ne fúrja markodból: úgy ezeket, semmi erővel, állo harczra nem bírhatod; hanem csak csatáznak, és ide 's tova lézzegvén egyről másra szökdécselnek; tudván, hogy, ha egy dolgot el nem végezvén, máshoz kezdenek, soha semmiben véget nem érhetnek. Azért, hogy hasznoson beszéllyünk, meg kel ezt a' nyargalódást zabolázni; és, a' mely dologrúl szóba elegyettünk, ugyan azon dolognak visgálasában kel maradni: úgy hogy szónkat másba ne üttessük, ne tétovázzunk; hanem egy dolgot végbe vívén, az-után kezgyünk új *Tractá*-hoz.

[3197] 2.Petr. 2. v. 12.

[3198] * 1.Tim. 1. v. 6. 7.

hodogeus_j.indd 693 2025. 07. 21. 11:26:36

Harmadszor: A' *Tertullianus* tanácsát kel követnünk, ha azt akarjuk, hogy gyümőlcse légyen beszélgetésünknek: az-az, Nem kel engednünk, hogy fel 's alá kedvek-szerént gázollyanak a' Sz. Irásban az Ellenkezők.[3199] Mert a' Sz. Irást, az Emberi elménck nyughatatlansága, te 's tova facsarhattya, és idegen magyarázatokkal úgy meg-homályosithattya, hogy tellyességgel végetlenné tészi a' perlekedést. Azért, leg-inkáb azokkal a' Bizonyságokkal mélto az Ujítókat ostromlani, mellyeket a' Harmadik, Negyedik, és Ötödik könyvben elő-állatánk. Es, az én vékony értelmem-szerént, Elsöben, azt kel meg-kérdeni attúl, a' ki velünk Sz. Irásból akar szóllani, Micsoda *Canont* javal a' Sz. Irás könyveinek bé-vételében?[3200] Mellyik fordítását, *Versio*-ját, követi és tartya bizonyosnak a' *Bibliá*-nak? Vagyon-e valaki, a' kinek magyarázattyát, *Interpretatio*-ját, javallya, és követi a' *Bibliá*-ban? A' míg ezeket ki nem fejezi, nem látom, mint, és mirűl kellyen szóllani vélle. Ezeket pedig míg ki-fejezi, azt hiszem, egyszernél töbször izzad: mert, a' mint ennek-elötte hallók, semmi bizonyos nincs ezekben a' Pártosoknál.[3201] Az-után, rend-szerént ezekrűl kel véllek szóllani: I. Mivel azt vítattyák az Ellenkezők, hogy, Semmit nem kel hinni, a' mit nyilván nem találunk a' Sz. Irásban: mutassák-meg az Irásban, csak egy leg-kisseb czikkelyét azoknak a' Tudományoknak, mel-{408:}lyeket mí-ellenünk tanítanak. mellyet soha sem cselekedhetnek; a' mint ennek-elötte béven meg-mutatók.[3202] II. Azt kel mind a' Sz. Irásból, mind az Ellenkezők saját vallásából meg-mutatni, hogy Sok dolgokat tarto-zunk hinni, mellyek a' Sz. Irásban nincsenek ki-íratva. III. Azt kel meg-érteni; Ha az *Ecclesia* tanítását kétségessé és bizonytalanná tészik, Honnan, és mint tudhattyák, mellyik légyen, vagy ne légyen Sz. Irás? Mert, a' mint eléb meg-mutatók, errűl egyéb bizonyos Tanút nem találunk az *Ecclesiá*-nál. Ha pedig bizonyos, és el-tévelyedhetetlen az *Ecclesia*, mely a' Szent Irást előnkbe adgya: Miért nem veszik attúl az *Ecclesiá*-túl a' töb Tudományokat, melytűl vették a' Sz. Irást? IV. Annak kel végére menni, Honnan, és mi módon kel a' Sz. Irás igaz értelmét, és magyarázattyát meg-találnunk? mert e' nélkül, haszontalan

[3199] Tertull. supr. fol. 90.
[3200] NOTA.
[3201] Lib. 3. c. 12.
[3202] Supr. fol. 374. 375.

hodogeus_j.indd 694 2025. 07. 21. 11:26:36

egyéb dolgokrúl őket sarkallani. V. Az igaz *Ecclesiát*, bizonyos Jelekből meg kel visgálni. Mert, ezt fel-találván, nem szükség egyéb czikkelyekben fáradozni: mivel, az Ur Christus parancsolattya-szerént, ennek engedelmességére köteleztetünk; és abban bizonyosok vagyunk, hogy tanításában meg nem csalatkozhatunk. VI. A' mely Bizonyságokat elő-hozánk e' Harmadik könyvben, azokat kel vítatni; a' Negyedik, és Ötödik könyvben foglalt dolgokat-is ezek-mellé kapcsolván.

Azért azt kel erőssen állatni, 1. Hogy igaz Hit nem lehet, a' mellyen-kivűl sokan üdvözűltek, és Meny-országba vitettek. mivel, senki Isten kedvében nem lehet igaz Hit-nélkül. 2. Hogy hamis, és Isten-ellen valo Tudomány az, melynek Istentűl kűldetet Pásztori és Tanitói nincsenek; mely az *Apostoli Ecclesiá*-nak fel-állatása-után, Szentségek szolgáltato, és Isten igéjével legeltetö Pásztorok-nélkül vólt némely üdők forgásában. 3. Hogy, a' mely vélekedés magával ellenkezik, és, a' mit egy tanitásával éppít, mással azt fel-forgattya: szédelgö, és egyebeket-is szédítö lélek tojása. 4. Hogy, valamely Tudomány, közönséges Vallásában és *Professio*-jában, nyilván-valo Hazugságokat foglal: nem a' csalatkozhatatlan Istentűl, hanem a' Hazugság Attyától kotoltatot. 5. Hogy abban a' *Professió*-ban nem kel Igazságot keresni, melynek fondamentomi a' Sz. Irás böcsülletit, és az egész Keresztyénséget fel-bontyák. 6. Hogy ot sem lehet Igazság, a' hol semmi bizonyos út és mód nem adatik, a' Szent Irás igaz értelmére, és a' viszszálkodások le-szállitására. 7. Hogy *Apostoli* Tudomány nem lehet, valamely kezdettűl-fogva Világ végéig meg nem maradot. mivel az *Apostolok* azt tanították, hogy, a' mely Hitet és tudományt ők fel-állattak, Világ végig tart, és láthato Pásztoroktúl vezéreltetik. Ezeket, és a' töb hasonló Igazságokat, mellyeket ez-elöt világoson fel-állattunk, fondamentomúl vetvén, künnyen meg-mutathatni, hogy semmi Igazságot nem kel keresni a' mostani Ujságokban.

Ezeket azért elsöben elő-állatván; az-után nem kel attúl-is futni, hogy részszerént, a' közbe-vetet czikkelyekrűl szóba elegyedgyünk. *Intelligenti satis.*

Végezetre, jól eszében tarcsa a' Keresztyén ember, mit kel felelni az Ujítóknak, midőn azt kivánnyák, hogy a' mí Vallásunknak valamely bizonyos részét, a' Sz. Irásnak világos tanitásából meg-mutassuk. Mert, {409:} jóllehet a' Sz. Irás, *proprie, et serio, non illusorie exposita*, ha igazán, tétovázás-nélkül magyaráztatik, elégségesen erőssíti a' mí Hitünknek minden

hodogeus_j.indd 695 2025. 07. 21. 11:26:36

czikkelyit; vagy tulajdon *materiája*-szerént; vagy, *in principiis generalibus, de Ecclesia, et Traditionibus*, némely közönséges tanitások ereje-által: mindazáltal, nem kel mingyárt *ad particularia descendere*; hanem, Három közönséges Felelettel kel efféle Kérdéseket meg-fejteni.

Először azért, így felellyünk: Azt kérded-e, Hol vagyon a' *Purgatorium*, a' Mise, a' Hús-nem-étel bőjtben, a' Szentekhez-valo könyörgés, parancsolva a' Sz. Irásban? Azt felelem, hogy ugyan azon *foliuson* vagyon, mellyen meg-parancsoltatot, hogy a' Tíz Parancsolatnak nyilván-valo hagyása-ellen, Szombatot meg ne illyed; hanem, hogy Vasárnapot, Karácsont, Húsvétet, megszentellyed. Annak-felette, a' mely Sz. Könyvben olvasod, hogy az *Apostolok*, és a' Szent Lélek parancsolattya-ellen, mely írva vagyon, *Actor. 15. v. 20. 29. Cap. 21. v. 25.* meg-egyed a' Vérest, és a' Fojtot állatot. Végezetre, a' mirűl tudakozol, azt fel-találod azon helyen, a' hol azt olvasod, Hogy éppen, változás-nélkül mind Sz. *Pál* irási azok, mellyek a' *Bibliá*-ban Sz. *Pál* nevére íratnak: Hogy a' Keresztség *Sacramentom*, *etc*. Ezzel a' Felelettel megismértettyük, hogy merő balgatagság azt kívánni, hogy, valamit hiszünk, azt a' Sz. Irásban szórúl szóra meg-mutassuk, holot az Ellenkezők sem kötelezik e'hez magokat.

Másodszor, azt felellyük; hogy az említet Ágazatokat, ot olvassuk a' Sz. Irásban, a' hol Isten meg-parancsollya, hogy az *Ecclesiá*-nak tanitását kövessük; Ujságokat bé ne vegyünk; A' nállunk le-tétetet Tudományt megőrizzük; Még az Angyalnak se hidgyünk, ha azon-kivűl tanít, a' mit eleitűlfogva tanúltunk.

Harmadszor, azt mongyuk; hogy ők indítottak pert ellenünk az említet Agazatokrúl: Mí régen, *Pacifica possessio*-ban, sok száz esztendők forgásaalat békeséges uraságában és birodalmában vóltunk azoknak a' Vallásoknak. Nem tartozunk mí bizonyítani: hanem, a' ki pert indítot, annak kötelessége hogy ellenünk bizonyítcson. Es, *Actore non probante, Accusatus innocens pronuntiatur*; minden igazság-szerént, Vallásunkban békeségben maradunk, ha semmit ellenünk nem bizonyíthatnak a' Viszszálkodók.

hodogeus_j.indd 696 2025. 07. 21. 11:26:36

{410:}

NEGYEDIK KÖNYV.

NYILVAN-VALO JELEK KI-MUTATTYAK,
hogy az Augustai Confessio, és a' Lutherista Concordia,
nem igaz Tudomány.

SOK *Argumentomok* keservesen sebesítö nyilaival lövöldözhettyük; sok Bizonyságok sinegiből kötöt hálóival szorongathattyuk, söt sarkalhattyuk, és lábokrúl le-ejthettyük az ellenünk-támadot Ujságokat: de majd erősseb, és alkalmatosb fegyvert nem találunk, mint mikor a' Gonosz *[3203] Szolgákat magok szavaiból itíllyük; *Goliádot* †[3204] maga fegyverével vagdallyuk; a' fenn-röpűllö kányákat, magok tollából lövöldözzük: az-az, mikor nyelveken meg-fogjuk; a' magoktúl kötöt hálóba hajtyuk őket: és, nem egy, vagy két czikkelyen kopácsolunk, hanem egy munkával, éppen az egész *Babyloniai* tornyot földre vonszuk.

Csak egy Akadály, és alkalmatlanság vagyon e' dologban; tudni illik, hogy, midőn az *Augustai Confessió*-rúl, vagy a' *Calvinus* tudományárúl szóllunk; és ezeknek sok hamisággal fóltozot, sok hazugsággal tatarozot, sok éktelenséggel bé-mázlot gazságit ki-fejezzük: ezt, magok kissebségének, és gyalázatos rágalmazásoknak itílik a' Fő rendek. kiket gyakran a' *Predikátorok*, alkalmatlan kiáltásokkal fel-is ültetnek azok-ellen, kik, nem meszszünnen kereset bizonyításokkal, hanem, a' magok kertiben termet rútságokkal, dél színre hozzák ravasz mesterségeket.[3205] De medgyünk? Fel kel kelnünk, és ki kel támadnunk nékünk-is Hitünk-mellet: meg kel az igazat mondanunk: a' Hamisságrúl le kel az ál-orczát vonnunk: noha e' mellet, sem szegényt, sem bóldogot, személyében nem igyekezünk szidalmazni. Mikor azért, az *Augustai Confessió*-nak horgadot tanítását; mikor *Calvinus*-nak rút poshat vélekedését gyalázzuk: senki ne alítcsa hogy azokat hazuttollyuk, kik ezekután tódúltak. mert jól tudgyuk, hogy a' Fő rendek hivatallya nem érkezik a' Könyvek igazgatására: hanem, a' kissebség csak az álnak Predikatorokra

[3203] * Luc. 19. v. 22.
[3204] † 1.Reg. 17. v. 51.
[3205] Infra, li. 4. c. 6. in fine.

hodogeus_j.indd 697 2025. 07. 21. 11:26:37

ragad; kik tudhatták, és hihetö hogy tudták-is sok dolgokban, csinálmányok éktelen és oktalan-vóltát, melyben feletteb-is sokat hamissan kentek mí-reánk; és szem-fény-vesztő szépegetésekkel, a' mérget mézzel édesitették.

De a' mentségnek ám hadgyunk békét: erősseb az Igazság mindeneknél. Én az *Augustai Confessio*-nak hamissitásában, illyen rendet tartok: I. Megmutatom, Menyi sok temérdek Hazugságokkal nehézkes. II. Magával ellenkező egyenetlenségit ki-nyilatkoztatom. III. A' Sz. Irás-kivűl, és a' Szent Irás-ellen-valo tanitásit, fel-jegyzem. IV. Minden *Protheus*-nál, és *Chamaeleon*-nál változandób álhatatlanságát, világoson meg-bizonyítom: Ezekből, az *Augustana Confusio* hamisságát sok-képpen ki-hozom.

{411:}

ELSÖ RESZE.

AZ AUGUSTANA CONFESSIO, SOK HAZUGságokkal terhes.

AZt tudta *Melanchton*, mikor az *Augustai Confessiót* írta, hogy barmokkal vagyon dolga; és senki nem találtatik, ki az ö embertelen, és méltatlan Hazugságit, vagy eszébe vehesse, vagy száját azokért meg-ráncsa. De Isten kegyelmességéből, mind értelmünk vagyon annyi, hogy eszünkbe vehettyük csel-csapásit: mind bátorságunk, hogy torkába merjük verni hazugságit. Nem csak mí pedig: de velünk egyetemben a' *Calvinisták*-is, sok szép Bizonyságokat fondáltak, mellyekkel az *Augustai Confessio* böcsülletit és hitelét fel-emelik, és sarkából ki-vetik. A' többi-közöt azt forgattyák; hogy, a' *Confessi*ót akkor írták, midőn az Uj *Theologusok*-nak alig nyílt vólt szemek a' *Pápista* vakságután: azért, mingyárt egy-előben ily mély dolgokrúl tekélletes értelmek nem lehetet. Ennek-felette, csak kevesen vóltak, kik ezt forralták és formálták; söt csak egyedűl *Melanchton* írta, és óltalmazta a' *Confusiót*. A' Fejedelmek-is, csak egy-nehányan vóltak, kik ezt javallották. Továb; szorgos sietséggel, rövid üdő-alat, Vendég-fogadóban, Győlés-alat, nagy veszedelemtűl félvén, íratot az *Augustai Confessio*: Azért, a' Pápistaságnak varas fekélyibe nem merte mélyen ereszteni körmét. Végezetre, magok a' kik csinálták, gyakran szapullották és tisztogatták a' *Confessiót*. Utóllyára, *Melanchton*, a' ki

hodogeus_j.indd 698 2025. 07. 21. 11:26:37

szerzé, el-álla mellőle; a' Fejedelmek-közzűl-is némellyek, mas útra indúltak: *Augustana Confessio, scripta est annis non multis post initium Reformationis; in qua (praesertim in Controversiis variis ac difficilibus) post tam diuturnas, ac densas tenebras Papatus, non subito rectissime omnia explicantur. Deinde, scripta est paucorum Theologorum consilio. Pauci etiam Ordines Imperii eam exhibuerunt. Labor scriptionis, et defensio, uni Melanchtoni incubuit. Adhaec, scripta est in festinatione, et temporis angustia, Augustae in diversorio, in Comitiis, urgente Caesare. Exhibita est in maximo metu periculorum. Idcirco, studium fuit Confessionis autoribus, Papatus ulcera, in iis Articulis, quam lenissime attingere. Mirum ergo est, sic urgeri apices Confessionis Augustanae, quae eo tempore scripta est, quo sibi gratulabantur, quod salva capita reportarent ex urbe Augusta. Postea vero illi ipsi, qui Confessionem scripserunt, aliqua subinde in ea correxerunt, ut satis ostendit Editionum diversitas.*[3206]

Továb; Ha az igaz Tudomány kezdeti *Jerusalem*-ből vólt, mint az Irás mongya, nem *Augustá*-ból; Ha a' Christus tanitásának fel-jegyzői, *Apostolok* és *Evangelisták* vóltak, nem *Melanchton*; Ha az üdvösséges Igazságot, predikállással terjesztették, nem egy-nehány Fejedelmek fegyverével; Ha az igaz Tudomány, Ezer hat-száz esztendőtűl-fogva hirdettetet, nem Ezer öt-száz harmincz esztendőben koholtatot: kétség-nélkül az *Augustai Confessió*-ban semmi tekíntetre mélto bócsüllet nem találtatik.[3207] Mert ezt, 1530. esztendőben, *Melanchton* szerzé; mint illyen szókkal maga írja: *[3208] *Carolus Imperator rediens in Germaniam, anno 1530. Principes Augustam vocat, ibique Confessionem Doctrinae jubet exhiberi. Utinam vero multo* {412:} *ante, inter Seniores re graviter deliberata, fuisset ad hanc epitasin praeparata Confessio! Nec nihil erat periculi tunc, aut eligere materias, aut electas explicare. Congessi igitur simplici studio capita Confessionis, quae exstat. Missa est deinde et Luthero tota forma Confessionis; qui Principibus scripsit, Se hanc Confessionem et legisse, et probasse.*

[3206] Theologi Palatin. Admonit. de Libro Concord. edit. Neostadii, an. 1581. c. 4. a fol. 143.
[3207] Luc. 24. v. 47. Mich. 4. v. 2. De Sion exibit lex. Zach. 14. v. 8.
[3208] * Philippus, in Praef. Corporis Doctrinae, edit. Lipsiae, anno 1560. in folio.

hodogeus_j.indd 699 2025. 07. 21. 11:26:37

Ezt pedig a' *Confessiót*, csak egy-nehányan toszák-elö; ugy-mint, †[3209] a' *Saxoniai* János Herczeg *Elector*: a' *Brandenburgi* György *Marchio:* Ernest, és Ferencz, *Luneburgi Herczegek*; Filep, *Hassiai Landgróf*: Fridrik János, *Saxoniai Herczeg*; és az *Anhalti* Farkas *Herczeg*: *Nurenberga* és *Reutlinga* Városok követi. Ezeken-kivűl senki, nevét sem írta a' *Confessio*-alá. A' kik pedig meg-veték, és kárhoztaták a' *Confessiót*, "[3210] az *Electorok*-közzűl, öten vóltak: a' Világi Fejedelmek-közzűl, huszon-hárman: harminczan az Egyházi Fejedelmek: huszon-két Apát-Urak; harmincz-két *Grofok*; harmincz-kilencz Szabad-várasok. Noha azért az *Imperium*-ban, Fejedelmek többen vannak Hetvennél; a' Szabad-várasok-is meg-haladgyák a' Hetven számot: de mind azok-közzűl, csak Hét Fejedelem, és Két Szabad-váras taszítá-elö a' *Confusiót*. Ma sem sokkal töb Fejedelem követi a' *Confessiót*: mivel a' *Calvinistaság*, lassan-lassan mind *Confessiós*-túl meg-emészti a' *Lutheristaságot*.

Ezeket, és töb hasonló csatára-valo fegyvereket, mellyekkel nagy részre a' *Calvinisták*-is csapkodgyák az *Augustai Confessiót*, most félre tévén, illyen Bizonyságot állatok az *Augustai* Hitnek hamissítására.

> Hihetetlen, és lehetetlen, hogy igaz, és Szent Lélek vezérléséböl származot Tudomány légyen az, melynek Publica Confessiója, közönséges Vallása, sok nyilván-valo temérdek Hazugságokkal fel-tetéztetet, és meg-terheltetet.
>
> De a' Lutheristák Vallása, mely foglaltatik az Augustai Confessióban, tetézve tellyes Hazugságokkal, mellyekkel (homlokát fel-törölvén minden orczátlan ellenkezésre) méltatlan mocskol minket.
>
> Tehát lehetetlen, hogy igaz, és Istentül szarmazot Tudomány légyen az Augustai Confessióban.

A' Bizonyság Elsö Részét, tudom egy okos ember sem tagadgya.[3211] Mert az igaz Hit, Isten szaván éppíttetik; mint ez-elöt meg-bizonyítók. Lehetetlen pedig, hogy az Isten hazugságot mondhasson; *Numer. 23. v. 19. Hebr. 6. v.*

[3209] † Schlüssel: li. 2. Theol. Cal. art. 13. f. 155.

[3210] " Ita Andreas Fabricius, in Harm: Confess. Augustanae, Ep: dedic. Bellarmin. de lib. Concord. Mendac. 1. Bernar. Dörhoff, Apodixi: Calvinistas non esse August. Confess. c. 2. Cochlaeus, in Actis Lutheri, 1531.

[3211] Supra, fol. 91.

hodogeus_j.indd 700 2025. 07. 21. 11:26:37

17. 2.Timoth. 2. v. 13. 2.Corinth. 1. v. 18. Deuter. 32. v. 4. Sőt gyűlőli, elveszti, bóldogságból ki-rekeszti Isten a' Hazugokat; mint olvassuk, *Psal. 5. v. 7. Apocal. 21. v. 3. Proverb. 6. v. 17. cap. 12. v. 22.* Ennek-felette, tekélletes bátorsággal annak nem hihetünk, a' ki hazud néha. mert a' Hazug nyeresége az, hogy igaz-mondását se hidgyék. Annak-okáért, ha az Isteni Tudományban csak egy Hazugság vólna-is, éppen a' Keresztyéni Tudomány bizonytalan lenne; és nem tudhatnók, miben tanít igazat, miben nem.[3212] Innen származik, hogy Sz. *Pál* erőssen dorgállya azokat, kik hazugsággal támogattyák az Igazságot.[3213] Mert, Egy az, hogy nem szabad semmi jó végre gonoszt cselekedni: más az, hogy nem erőssíttetik az Igazság a' hazugsággal, hanem inkáb minden inai el-vágatnak vélle. Mert, mihent az okos ember láttya, hogy valaki Hazugsággal fedezi és palástollya Vallását, vagy a' külömbözö Tudományt hazugsággal terheli, gyűlőlteti: ottan fel-bomlik elötte minden hitele és böcsülleti a' tanitásnak. Azért, méltán mongya *Luther*; hogy, ha az ö Tudomá-{413:}nyában Hazugságok találtatnának, meg-érdemlené, hogy minden ember pökje őtet, mint lator árulót; *Si semel deprehenderer ita mentitus, falsus, et crasse stolidus: jam tota mea doctrina, honor, et fides, finem pariter haberent: unusquisque me pro nequam, et infami nebulone (ut aequum est) habiturus esset.*[3214]

Masodik Részét a' Bizonyságnak, tudni illik, hogy Halmozva rakva a' *Confessio*, nem valami sima és vékony, de görcsös és temérdek Hazugságokkal, mellyekkel el-ámíttyák, és el-áltattyák a' szegény községet; künyű meg-mutatni. A' *Badensis Marchio*, Okát adván, miért állot a' *Confessio*-mellől a' Régi útra, azt mongya; *[3215] hogy ö ebben, szám-szerént, Két-száz Hazugságot tapasztalt. En énnyire meg nem aprózom, hanem csak egy-nehány otromba, paraszt, horgas szavait említem a' *Confessió*-nak, mellyeket semmi kendőzö színnel nem fedezgethetnek. Jóllehet kevesebbel-is meg-elégedhettünk vólna: mert, a' mely gyölekezetnek, *Symbolica Professio*, közönséges Vallása, csak egy Hazugságban meg-fogatik-is, nyilván-valo,

[3212] Supra, f. 253.
[3213] Rom. 3. v. 7.
[3214] Luth. li. contr. Emserum. Vide Bellar. li. 1. de Sacram. c. 2. Supra, f. 253. 254.
[3215] * In 4. Motivo.

hodogeus_j.indd 701 2025. 07. 21. 11:26:37

hogy az, nem lehet Igazságnak oszlopa és erőssége: és, nem csak tanitásának bátorságoson nem hihetünk, de söt abban bizonyosok vagyunk, hogy, ha a' Hazugság Attya belé tojhatta a' Hazugságot, nem lehet Christus nyája: mert ezt a' Pokol ereje, hazugság és hamisság förtőjébe nem tapodhattya.[3216]

Elsö,[3217] és sok ág-boggal el-terjedet igyenetlen szava a' *Confessió*-nak, az: Nem hiszik, ugy-mond, a' Pápisták, hogy Ingyen, a' Christus érdemeért bocsáttatik bűnünk, hanem, az Emberi Cselekedetek méltoságából, emberektűl gondolt aítatosságok érdeméből, várják Igazulásokat; úgy hogy, az Ember érdemli a' Bűnnek bocsánattyát, eleget tévén vétkeért. Azért, nem Christusban, hanem magok jó Cselekedetiben hadgyák hogy ember bizakodgyék. Ezt a' *Confessió*-túl hamissan kőltöt, és reánk fogot tévelygést, fondamentomúl vetvén, oly szörnyű gyalázattal ostoroz minket a' *Confusio*, hogy az eget-is a' földel csak nem egybe elegyíti. De hallyuk maga szavait: *Docent, Homines consequi remissionem peccatorum, propter propriam dignitatem. Non docent credendum esse, quod Gratis propter CHRISTUM remissio peccatorum donetur.*[3218] †[3219] *Contendunt, Cultus, humana autoritate excogitatos, mereri remissionem peccatorum.* "[3220] *Publica persuasio fuit, non tantum vulgi, sed etiam docentium in Ecclesiis, quod Discrimina Ciborum, et similes Traditiones humanae, sint opera utilia ad promerendam remissionem culpae. Traditiones pepererunt opinionem, quod per Discrimina Ciborum, et similes cultus, oporteat mereri remissionem peccatorum, et justificationem.* ••[3221] *Jubent mereri remissionem peccatorum, Operibus.* *[3222] *Docebant, se Monastico vitae genere mereri remissionem peccatorum, et justificationem coram DEO. Fingunt, institutum esse vitae genus, ad promerendam remissionem peccatorum, et justificationem. Constat Monachos docuisse, quod factitiae Religiones mereantur remissionem peccatorum, et justificationem; et quod pro peccatis satisfaciant. Non opponunt irae DEI propitiationem CHRISTI,*

[3216] NB.
[3217] I.
[3218] In Corp. Doctr. art. 5. Confess. August.
[3219] † Artic. 16.
[3220] " Lib. Concor. art. 21. de Discrimine Ciborum.
[3221] •• Artic. 20.
[3222] * Artic. 21. ¶. de Votis.

hodogeus_j.indd 702 2025. 07. 21. 11:26:37

sed propria Opera: quare, docent confidere suis Operibus, non propitiatione CHRISTI. Proponunt cultum ab hominibus excogitatum, sine mandato DEI; et docent, quod talis cultus justificet homines. Impiae opiniones haerent in Votis, quod mereantur remissionem peccatorum, et justificationem. Constat Monachos docere, quod suis {414:} *Observationibus mereantur remissionem peccatorum; quod habeant DEUM propitium propter has observationes.* *[3223] *Plures feriae, jejunia indicta: quia arbitrabantur, se his operibus mereri remissionem peccatorum, et justificationem.*

Ládd-e, mint csapja a' csikot a' lencsével? De noha mind ezeket ily merészen mongya, mondani bizony nem találla. Es eszébe kellet vólna venni, hogy künnyeb egy hazugot, hogy-sem egy sánta ebet el-érni. Mí azért mindenkor azt hittük, és hiszük; hogy Ingyen, csak az egy Közben-járo Jesus Christus érdemeért bocsáttatik bűnünk: úgy hogy, senki az Igazúlást, és bűnből ki-tisztúlást, sem magának, sem másnak nem érdemelheti; hanem csak a' Christus halálának jutalma a' mí Igazulásunk. E' dologrúl béveb beszédünk lészen ennek-utánna alkalmatosb helyen: mélyebben-is szóllyunk hozzá. mert nem jó, ugyan-azon dologrúl imit-amot szaggatva emlekezni; job egy sommában, és egy rendben.[3224] Mindazáltal, rövideden vessük a' *Confessio*-mellé a' *Tridentomi* Gyölekezet szavát: *Non remittuntur, neque remissa sunt unquam peccata, nisi Gratis, Divina misericordia, propter CHRISTUM.* [3225] "[3226] *Gratis justificari dicimur: quia nihil eorum, quae praecedunt justificationem, sive Fides, sive Opera, ipsam justificationis gratiam promerentur. Si enim gratia est, jam non ex operibus; alioquin gratia, jam non est gratia*. Ezent tanitották minden üdőben a' *Catholicus* *[3227] *Doctorok*. Sz. *Tamás* eggyüt azt kérdi; Ha érdemelheti-e valaki magának az Isten kegyelmét? Így felel reá: "[3228] *Manifestum est, quod omne Meritum repugnet primae gratiae*; Lehetetlen, hogy valaki magának kegyelmet nyerjen. Másut, szépen meg-mutattya; †[3229]

[3223] * Ibid. ¶. de Potest. Eccles.
[3224] Infra, lib. 12.
[3225] Trident. Sess. 6. c. 9.
[3226] " Cap. 8.
[3227] * Vide Bellar. li. 5. de Iustificat. c. 21.
[3228] " D. Thom. 1. 2. quaest. 114. art. 5.
[3229] † Tertia Parte, qu. 1. art. 2. Maxime ad 1.

hodogeus_j.indd 703 2025. 07. 21. 11:26:37

hogy Senki, a' Közben-járo Christusnál egyéb, csak egy Halálos bűnért sem tehet eleget Istennek. Annak-okáért tudván, hogy nem a' mí Cselekedetinkért, hanem csak az ö nagy Irgalmasságáert igazít Isten minket: nem a' mí Érdemünkben, vagy Elég-tételünkben, vettyük bizodalmunkat az Igazúlás dolgában, hanem csak a' Christus érdemében, és az Isten irgalmasságában: és így könyörgünk az egész Anyaszentegyházzal: *[3230] *DEUS, qui conspicis, quia ex nulla nostra actione confidimus: concede propitius.* "[3231] *Familiam tuam, Domine, continua pietate custodi: ut quae in sola spe gratiae caelestis innititur, etc.* Isten, te látod, hogy semmi cselekedetünkben nem bizakodunk. Azért, ha nem tudom menyi Jóval bévelkedik-is ember, csak az egy Isten irgalmában kel bizodalmának meg-nyugodni: * *Propter incertitudinem propriae justitiae, et periculum inanis gloriae, tutissimum est, fiduciam totam in sola DEI misericordia et benignitate reponere. Nam etsi quis habeat Merita, nihil perdit ex eo, quod ipse ea non intueatur, et in solo DEO confidit.*

Ezek azért így lévén: mivel a' *Confessio*, ha nem többször, százszor azon bakot nyúzza, hogy a' *Catholicusok*, nem Christus érdeméből, hanem magok cselekedetiből várják Bűnök bocsánattyát: következik, hogy ez az elsö Hazugság, mint egy Eme-állat, terhes sok hamis mondásokkal: mellyeket künnyen el-hitethetne a' *Confessio*, kivált-képpen a' bolondokkal, ha az egész világon soha senki a' *Romai* hiten-valo *Doctorok* irásit nem olvasná.

Minek-utánna pedig, a Christus Erdemének tár-házából adatot Igazságnak ingyen-valo ajandékozását fel-állattuk: bezzeg az-után azt-is melléje vettyük; hogy a' meg-igazúlt ember, a' Christus érdeme által adatot {415:} Malasztal munkálkodván, a' Mennyei Coronának, és az Igazságnak öregbűlését érdemli. De ezt, a' *Corpus Doctrinae*-ban íratot *Augustai Confessió*-is nyilván taníttya: *Post justificationem, placet etiam Obedientia erga Legem: et reputatur quaedam justitia, et meretur praemia.*[3232] †[3233] *Nova obedientia procul abest a perfectione Legis: tamen est justitia, et meretur praemia. Habent Bona opera praemia, tum in hac vita, tum post hanc, in vita aeterna.*

[3230] * In Missali, et Breviario, Dominica Sexagesimae.

[3231] " Dominica 5. post Epiphan. Bellarm. li. 5. de Iustific. c. 7. Propos. 3.

[3232] Corp. Doctr. art. 6.

[3233] † Artic. 20. de Bonis Operibus, f. 16. et 18. Vide infr. l. 4. c. 5. ¶. 3. n. 8. Et lib. 5. c. 9. ¶. 2. num. 4.

hodogeus_j.indd 704 2025. 07. 21. 11:26:37

Praemia enim, quae differuntur ad futuram vitam, sunt compensatio bonorum operum; juxta illud: Merces vestra copiosa est in caelis. Debet ad haec dona accedere exercitatio, quae et conservat ea, et meretur incrementum. “[3234] *Sunt in piis bona, et meritoria opera.*

Ennek-felette azt-is taníttyuk; hogy, mikor a’ Bűnös embert fel-indíttya a’ Szent Lélek, és, a’ Christus érdeméből adatot serkegetö, és vastagíto segítséggel, könyörög, szánnya bűnét, alamisnát ád; noha ezek fel nem bontyák az Igazulásnak ingyen-adását, és nem érdemlik elégségesen a’ bűnök bocsánattyát, de azért hozzá készítik embert az Igazuláshoz. mellyért a’ Sz. Irás azt mongya; *[3235] hogy, az Alamisnával meg-váltya bűnét ember: és, ••[3236] a’ ki bűneiből ki-tér, és igazat cselekeszik, meg-eleveníti lelkét. Sz. *Pál* azt írja *Timotheus*-nak; †[3237] hogy, Ha magára gondot visel, és jól tanít, üdvözíti magát. Másut azt mongya; hogy “[3238] Azok igazúlnak, kik az Isten Törvényét cselekeszik. Szent *Jakab*-is illyen értelemmel írja, hogy ″[3239] *Abraham*, cselekedetből igazúlt. Az Ujítók sem tagadgyák, hogy, midőn azon kérjük Istent hogy bűnünket meg-bocsássa, valami haszna vagyon ennek az imádságnak a’ Bűn-bocsánatra: mivel Christus, minket hívolkodo és haszontalan imádságra nem tanítot. Erre-valo tekíntetből, a’ *Doktorok* néha azt mondották, hogy a’ Christus érdemeért adatot segitségből áradot Jó cselekedeti Embernek, neminémü-képpen érdemlik a’ Bűn bocsanattyát: nem úgy, mint-ha ezek a’ Cselekedetek elégségesek vólnának magokban az Igazulásra; hanem csak úgy, mint hozzá-készítö, és az Isten irgalmasságától alázatos kéréssel nyerő, eszközök; †[3240] *Per modum dispositionis, et impetrationis.* *[3241] *Nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat: neque enim nullum est meritum fidei.* Azért írja *Cyprianus*; hogy, a’ szőr-ingek mezítelen testen hordozása,

[3234] “ Artic. 21. de Discrim. Cibor. f. 36.
[3235] * Dan. 4. v. 24. Act. 10. v. 14.
[3236] •• Ezech. 18. v. 27.
[3237] † 1.Tim. 4. v. 16
[3238] “ Rom. 2. v. 13.
[3239] ″ Iac. 2. v. 21.
[3240] † Ita Bellarm. Mendac. 8. et 49. Lib. Concord.
[3241] * August. epi. 105.

hodogeus_j.indd 705 2025. 07. 21. 11:26:37

a' kemény földön-valo hálás, a' könyörgés, ••[3242] *Non solum DEI veniam merebitur, sed et Coronam*, bocsánatot érdemel.

Es jóllehet sokan a' *Catholicus Doktorok*-közzűl, *Sotust* követvén, semmi-képpen nem akarják érdemeseknek, hanem csak készítö eszközöknek nevezni azokat a' Sz. Lélek Istennek izgatásából származot jókat, mellyek az Igazulásnak elől-járói: de, "[3243] *Quaestio est de solo nomine MERITI*, egyéb külömbség nincs közöttök, hanem csak a' szórúl. Mert, maradgyon helyén, hogy a' Bűnnek bocsánattya, ingyen, csak Christusért, adatik; és ám légy szabad vélle, akár készűleteknek, akár képes és illendő érdemeseknek nevezzed az elől-járo Jó cselekedeteket: Miképpen azért, ha te-tőlled valaki könyörgéssel nyér valamit a' mivel nem tartozol, akár azt mongyad hogy megérdemlette sok úntato kéresével; akár azt, hogy csak kéremés-szerént nyerte, semmit nem vétkezel szódban: Hasonló-képpen, ha ki azt mongya, hogy őtet csak az Isten áldása, és gond-viselése táplállya; más pedig azt beszélli, hogy ö igaz kézi munkája-után táplállya magát; eggyi-{416:}két sem kárhoztatod. mert kézi munkája-mellől, emez ki nem rekeszti az Istennek áldását: amaz-is, nem úgy támaszkodik az Isten gond-viseléséhez, hogy sült galambot várjon szája-tátva Meny-országból. Itt-is tehát, midőn azt mongyuk, hogy csak az Isten-Irgalmassága igazít, ki nem rekesztyük a' Szent Lélek ajándekából származot készűleteket: viszontag, midőn azt mongyuk, hogy a' Christus érdeméből adatot segitséggel, készűl a' Bűnös ember az Isten engesztelésére, fel nem forgattatik az Ingyen-adot kegyelemnek ajándéka.

Masodik dolog, [3244] melyben nincsen szerencséje az igaz-mondáshoz a' *Confessió*-nak, az: Hogy a' *Lutheristák* éppen meg-tartyák a' Misét, és nagy böcsüllettel szolgáltattyák minden szokot *Ceremoniái*-val; csak hogy Német énekeket vetnek közben, az egy-ügyűk tanitására. mert ugyan-is, ugy-mond, a' *Ceremoniák* szükségesek a' tudatlanok oktatására: *[3245] *Falso accusantur Ecclesiae nostrae, quod Missam aboleant: retinetur enim Missa apud nos, et summa reverentia celebratur. Servantur et usitatae Ceremoniae fere omnes:*

[3242] •• Cyprian. Sermone de Lapsis, in fine, nu. 109. 113.

[3243] " Bellarm. l. 1. de Iustif. c. 21.

[3244] II.

[3245] * Art. 21. ¶. de Missa, initio. Infra, li. 4. c. 5. ¶. 1. Contradict. 5. Palat. Admon. ca. 4. Nec Missae nomen pro Coena Domini accipitur: nam de Coena, jam ante, art. 10. actum erat.

hodogeus_j.indd 706 2025. 07. 21. 11:26:37

praeterquam quod Latinis Cantionibus admiscentur alicubi Germanicae, quae additae sunt ad populum docendum. Nam ad hoc opus est Ceremoniis, ut doceant imperitos.

Ebben azért meszsze hagyítá a' sulykot. Mert, ha a' Misén egyebet nem ért, az ö módgyok-szerént-valo Ur-vacsorának szolgáltatasánál; hazugúl írja hogy vádoltatnak azzal, hogy ezt a' Vacsorát nem szolgáltattyák, mert tudgyuk az ö szokásokat e' dologban. Ha pedig a' Misén azt érti, a' mit akkor szoktak közönségesen érteni; tudni illik, ollyan rend-tartással szolgáltatot Aldozatot, miném̃ût a' *Catholicusok* gyakorlanak: meg-csiszamék ajaka a' *Confessio*-szerzőnek. Mert, noha néhúlt Papi-őltözetbe bújnak a' Kiáltók: de a' derék dolgot, az egész *Cánont*, el-hadgyák, vagy meg-marczongják: Természetit pedig, erejét, és hasznát a' Misének, fel-forgattyák. Azért, ö-maga a' *Confessio* meg-hazuttollya magát, azt beszélvén; hogy nállok a' lassu Misék meg-szűntenek, †[3246] *Privatae Missae desierunt in nostris Ecclesiis.* Es, a' mint ezennel *[3247] meg-hallyuk, iszonyú rágalmazásokkal szidalmazzák a' *Luther* czenkei a' Misét.

Harmadik dolog,[3248] melyben sok hamisséggal nehezkes a' *Confessio*, az: Mert erővel reánk keni, hogy a' mí Hitünk-szerént, Christus, csak az Eredendö bűnért tet eleget; a' töb vétkek tisztitására pedig, a' Misét rendelte. Es, hogy oly dolog a' Mise, mely mind hóltaknak eleveneknek, Halálos és Bocsánando bűnöket el-mossa, az embernek minden indúlattya-nélkül: "[3249] *Accessit opinio, quod CHRISTUS sua Passione satisfecit pro peccato Originali; et instituit Missam, in qua fieret oblatio pro quotidianis delictis, mortalibus, et venialibus. Hinc manavit publica opinio, quod Missa sit opus, tollens peccata vivorum et mortuorum, ex opere operato, "*[3250] *sine bono motu utentis.*

Ördögi patvarkodásból ostoroz ezekkel minket a' *Confessio*, mely a' szép igyenes mondást-is gonoszra magyarázza. A' mí Hitünk-szerént, nem csak az Eredendő vétek, hanem általlyában minden-némü Bűnök, egyedűl Christus halálának érdeméből bocsáttatnak-meg; mint nem régen

[3246] † In Corpore doctrinae, ibi. fol. 24.
[3247] *Vide infra, l. 4. c. 5. ¶. 1. Contradict. 5.
[3248] III.
[3249] " Li. Concord. art. 21. ¶. de Missa, f. 27.
[3250] ″ Corpus doctr. ibid.

hodogeus_j.indd 707 2025. 07. 21. 11:26:37

meg-tanúlók a' *Tridentomi* Conciliombúl: *Justificationis meritoria causa, est Dominus noster Jesus Christus*.[3251] Aquinas *Tamás*, a' töb *Theolo*-{417:} *gusok*-kal-eggyüt, azt taníttya, *Tertia parte, quaest. 1. art. 4.* hogy Christus nem csak az Eredendö bűnért, hanem általlyában minden vétkekért eleget tet. és így fejezi-bé mondását: *Per Passionem CHRISTI liberati sumus, non solum a Peccato communi totius humanae naturae, quantum ad culpam et poenam, ipso solvente pretium pro nobis: sed etiam a peccatis propriis singulorum, qui communicant ejus Passioni, per Fidem, Charitatem, et fidei Sacramenta*.[3252]

Azt-is Ördögi kisztetésből orczátlanúl hazudgyák reánk; hogy, a' mí Hitünk-szerént, a' hóltak és elevenek Halálos bűne, le-töröltetik a' Mise-által. Mert, ha menyi Mise vólt eleitűl-fogva, mind annak üdvösségeért szolgáltattak vólna-is, a' ki csak egy Halálos bűnben ki-múlt e' világból, soha annak bűnét le nem törölhetné. Azon-képpen, ha a' Világ Papja mind Misét mondana-is, egy Halálos bűnben-lévö emberért, maga pedig ki nem térne gonoszságából, ki nem tisztíttatnék úndokságából: mivel a' Bűnös ember, külömben nem Igazúl, hanem, ha Isten malasztyával fel-serkentetik; és igaz Hittel, az Isten igéretit meg-fogván, Reménségre indíttatik; és Isteni Szeretetre gerjedvén, bűneit meg-bánnya: *Disponuntur ad Justitiam, dum excitati divina gratia, et adjuti, Fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse, quae divinitus revelata, et promissa sunt: atque illud in primis, a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemtionem, quae est in Christo Jesu. Et dum peccatores se esse intelligentes, a Divinae justitiae timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam DEI misericordiam se convertendo, in Spem eriguntur, fidentes, Deum sibi propter CHRISTUM propitium fore; illumque, tamquam omnis justitiae fontem, Diligere incipiunt; ac propterea moventur adversus peccata per odium, etc*.[3253]

Hasonló-képpen szól Sz. *Tamás*, és vélle-egyetemben a' töb *Theologusok*, midőn azt mongyák; hogy az Okossággal élö ember Igazúlása, külömben nem lészen, hanem ha eléb jó indúlatok támadnak szívében: *In eo qui habet usum Liberi arbitrii, non fit motio a DEO ad Justitiam, absque motu*

[3251] Trident. Sess. 6. c. 7.
[3252] D. Thom. 3. part. qu. 49. art. 4. 5. Vide Valent. 3. par. Disput. 1. qu. 1. p. 6.
[3253] Trident. Sess. 6. c. 6.

hodogeus_j.indd 708 2025. 07. 21. 11:26:37

Liberi arbitrii.[3254] Nem igazán fogja tehát reánk a' *Confessio*, hogy, a' mí Hitünk-szerént, a' Mise csak pusztán maga, jó indúlat-nélkül, meg-igazíttya az Embert. Azt sem érti, vagy lelki-ismèreti-ellen hamissan magyarázza, hogy a' Sacramentomok, *Ex opere operato justificant*, magok erejéből megtisztíttyák embert. Mert ezzel mí azt akarjuk jelenteni, a' mit az *Augustai Confessio* helyén hágy: †[3255] *Sacramenta, propter ordinationem et mandatum Christi, efficacia sunt, etiamsi per malos exhibeantur*; hogy a' *Sacramentomok* ereje, nem az Egyházi szolgák jámborságától füg, hanem a' Christus érdemén, és igéretin fondáltatik. "[3256] Azért, a' gonosz Sáfártúl-is hasznoson szolgáltatik azoknak, kik hitetlenségekkel, vagy egyéb halálos vétkekkel ellent nem vetnek magokban.

Negyedik síkos mondása a' *Confessió*-nak,[3257] az: *[3258] Hogy, Nagy *Gergely* Pápa-elött, a' Régiek emlekezetet sem tettek, a' lassu, és nem közönséges Misérül: *Veteres ante Gregorium, non faciunt mentionem Privatae Missae*.

Meg nem magyarázza a' *Confessio*, mit ért a' *Privata Missán*. I. Ha azt híja *Privata Missá*-nak, mellyet nem Templomban, hanem valamely Házban szolgáltatnak: Hazugság, hogy illyen Misérúl emlekezet nem {418:} vólna a' Sz. Atyák irásiban. Mert Sz. *Agoston* írja, hogy ö idejében, egy Pap, a' Christus Szent Testének áldozattyának Paraszt házban-valo szolgáltatasával, megszabadítá a' Házat az ördögi háborgatástúl: *Hesperius, ubi Domum suam, spirituum malignorum vim perpeti cognovisset, rogavit nostros me absente Presbyteros, ut aliquis illorum eo pergeret. Perrexit unus; obtulit ibi Sacrificium Corporis Christi, orans, ut cessaret illa vexatio. DEOque protinus miserante, cessavit*.[3259] Ugyan ezen formán, mongya *Theodórus Lector*, "[3260] hogy *Persiá*-ban, egy Várat meg-szabadíta a' Keresztyén Püspök. Szent *Ambrús*-rúl írja *Paulínus*, hogy *Romá*-ban egy Háznál áldozék; és, midőn kezét egy Gutta-ütöt Aszony meg-csókolta vólna, mingyárt meg-gyógyúla:

[3254] S. Thom. 1. 2. qu. 113. art. 3.
[3255] † Confess. August. art. 8. Li. Concord.
[3256] " Ita nos credere fatetur Calvin. li. 4. c. 14. n. 14.
[3257] IV.
[3258] * Corpus Doctrin. et Concord. art. 21. ¶. de Missa. Et Apolog. f. 225. lib. Concor.
[3259] Aug. 22. Civit. cap. 8.
[3260] " Libr. 2. Collectan.

hodogeus_j.indd 709 2025. 07. 21. 11:26:37

Cum trans Tiberim apud quamdam Clarissimam invitatur, ut Sacrificium in Domo offerret: quaedam Paralytica, cum exoscularetur manum, statim sanitate recepta ambulare coepit.[3261] Hasonló-képpen Sz. *Lucianus*, nem csak a' Templomban, de a' Pusztában-is, a' maga mellyén (mert Oltára sem vólt) szokot vala áldozni: *Quum vis tyrannica, neque Templi, neque Sacrarii copiam faceret; et vincula quoque, ac plagae, motum omnem denegarent: in suo ipsius pectore discumbentem, horrendo illo operatum esse Mysterio; ad eumque modum, et ipsum participasse de immaculato Sacrificio, et aliis, ut itidem communicarent, suasorem fuisse*.[3262] II. Ha azt nevezi a' Confessio *Privata Missá*-nak, mellyet akár-mely köz napon, Innepek-kivűl, szolgáltatnak: hazud a' *Confessio*, hogy illyen Misékrűl nem emlekeznek az Atyák. Mert Sz. *Agoston*, nem csak azt írja, hogy, *Semel immolatus est Christus in seipso; et tamen in Sacramento omni die populis immolatur*:[3263] hanem azt-is, *[3264] hogy az Isten Szolgai-közzűl, némellyek minden-nap áldoznak; némellyek csak Vasárnap. Sz. *Jerónimus* pedig azt írja a' Püspökökrűl, hogy minden-nap az Emberek Bűneért, tisztaságos Aldozatot mutatnak Istennek. Azért, tisztáknak kel lenni; mivel a' Christus Testét szentelik: *Si laicis imperatur, ut propter orationem abstineant se ab uxorum coitu: quid de Episcopo sentiendum est, qui quotidie pro suis, populique peccatis, illibatas DEO oblaturus est victimas? Non solum ab opere immundo, sed a jactu oculi, et cogitationis errore, mens, CHRISTI Corpus confectura, sit libera*.[3265] III. Ha azt híja *Privata Missá*-nak, a' mellyen senki jelen nincsen: Illyen *Privata Missát* soha nem szolgáltatnak az Anyaszentegyházban; mert mindenkor jelen kel lenni a' *Ministrans*-nak. Nem-is foglalta Christus bizonyos számban, a' kiknek jelen kel lenni az Áldozat-kor.

Ötödik dolog, [3266] melyben botlik a' *Confessio*, az: Hogy, a' Házasságnélkül-valo élet, Isten parancsolattya- és teremtése-ellen-való: söt ugyan lehetetlen. Azt-is hozzá-veti; hogy a' *Catholicusok*, nem csak íntik, de kételenítik

[3261] Paulinus, ad Augu: in Vita S. Ambrosii. initio.
[3262] Niceph. lib. 8. cap. 21.
[3263] Aug: ep. 23. ad Bonifac.
[3264] * Epistol. 118. ad Ianuar. c. 2.
[3265] Hierony. in c 1. ad Titum, In illud: Sed hospitalem.
[3266] V.

hodogeus_j.indd 710 2025. 07. 21. 11:26:37

a' Leányokat, és Gyermekeket, a' Házasság-nélkül-valo kötelességre, oly kisded-korokban, mikor itéletet sem tehetnek cselekedetekrűl: *Vota, non possunt ordinationem ac mandatum DEI tollere. Est autem hoc mandatum DEI: Propter fornicationem, habeat unusquisque suam Uxorem. Nec mandatum solum, sed etiam creatio, et ordinatio DEI, cogit hos ad Conjugium, qui singulari DEI opere non sunt excepti. Exaggeret aliquis obligationem Voti, quantum volet: tamen non poterit efficere, ut Votum tollat mandatum DEI. Haec Vota contra DEI mandatum, non valent. Cur obligationem Voti* {419:} *exaggerant adversarii, cum interim de ipsa natura Voti sileant; quod debeat esse in re possibili; quod debeat esse voluntarium, sponte et consulto susceptum? At, quomodo sit in potestate hominis perpetua Castitas, non est ignotum. Et, quotusquisque sponte et consulto vovit? Puellae, et Adolescentes, priusquam judicare possunt, persuadentur ad vovendum, interdum etiam coguntur.*[3267] A' Corpus Doctrinae nyilvábban szól; és azt taníttya, hogy, Bűn-nélkül meg nem tarthatni a' házasságtalan életet: †[3268] *Quaedam decreta cogunt peccare, ut Lex de Caelibatu.* ••[3269] *Rejiciuntur Traditiones, quae sine peccato non possunt observari, ut traditio de Caelibatu.*

Nem tartyuk sok beszéddel a' *Confessiót*: hanem kerek szóval, Magyarúl mongyuk, hogy, szem-látomást hamissat mond. Ha az Isten parancsolattya, és teremtése, kötelez mindent a' Házasságra: Miért ínti Sz. *Pál* közönségesen a' Híveket, hogy, A' kinek Felesége nincsen, ne keressen Házas-társot, mert job a' nélkül lenni; és jobban cselekeszik, a' ki Leányát szűzen meg-tartya; mert így bóldogab lészen?[3270] Miért mongya, hogy *[3271] Jó embernek Feleségnélkül lenni, mint ö-is a' nélkül vagyon? Miért kívánnya, hogy mindenek ollyanok légyenek, mint ö? Sz. *Pál* nem ínt senkit az Isten parancsolattya-ellen viaskodó dologra. Es, ha Isten-ellen vagyon, söt, ha lehetetlen a' Házasság-nélkül-valo tiszta élet: jaj *Cyprianus*-nak, *Athanasius*-nak,

[3267] Lib. Concord. et Corpus Doctrin. artic. 21. ¶. de Votis Monastic. Supra, f. 307. 308. Infr. li. 4. c. 5. ¶. 1. n. 8.

[3268] † Confess. Aug. artic. 21. ¶ de Potest. Eccles. fol. 52.

[3269] •• Art. 15. f. 8.

[3270] 1.Cor. 7. v. 27. 37. 38. 40.

[3271] * v. 7. 8.

hodogeus_j.indd 711 2025. 07. 21. 11:26:37

Nazianzenus-nak, *Basilius*-nak, *Cyrillus*-nak, Sz. *Ambrús*-nak, Sz. *Agoston*-nak, kik az ö Püspökségeket, és Papságokat, nőtelenűl viselték, sok számtalan Szentekkel egyetemben.

Az-is gyalázo hamisság, hogy mí, az éretlen-okosságu Gyermekeket Szerzetes fogadásra bocsáttyuk, vagy kénszeríttyük. Mert, senkit a' Szerzetes fogadásra, Tizen-hat esztendőnek bé-tőltése-, és esztendeig a' Szerzetek fogadás-nélkül-való *Probá*-ja-elöt, nem bocsátunk. A' kinek pedig esze nincs Tizen-hét esztendős-korában, az-után sem lészen. Es, mivel Gyermek Annya lehet a' Tizen-hét esztendős Aszony, nem látom miért nem tehet Fogadást Istennek, ha Férjének fogadást tehet a' Házasságra. Ennekfelette, senkit az Apáczaságra nem kénszerítünk; söt, senki a' Szerzetbe nem esküdhetik, valamíg a' Püspök, szemtűl szembe, meg nem visgállya és kérdezi tőlle, Ha valaki kisztette-e őtet erre az életre? Ha csak vékony sorsot sajdíthat-is a' Püspök, hogy fél kedvel vagyon a' Szerzethez, nem szenvedi hogy bé-esküdgyék. Ihon az Irot Törvény: *In quacumque Religione, tam virorum, quam mulierum, Professio non fiat ante Decimum sextum annum expletum. Nec, qui minori tempore, quam per annum post susceptum habitum, in Probatione steterit, ad Professionem admittatur.*[3272] †[3273] *Libertati Professionis Virginum prospiciens Sancta Synodus, decernit, ne Professionem ante emittant, quam exploraverit Episcopus, vel, eo impedito, ejus Vicarius, Virginis voluntatem, An coacta, an seducta sit? An sciat quid agat; et sit voluntas ejus pia, et libera?* "[3274] *Anathemati subjicit Sancta Synodus omnes, cujuscumque conditionis, qui coëgerint aliquam Virginem, vel Viduam, ad suscipiendum habitum Religionis.*

Hatodik dolog,[3275] melyben el-véti az ugrást a' *Confessio*, az: Hogy, Sz. *Agoston* idejében, a' Clastromok egyebek nem vóltak, szabad Tanúlo helyeknél. Az-után, meg-vesztegetvén a' jó szokást, Istennek tet Fogadással kezdették kötelezni az embereket: *[3276] *Monasteria Augustini tempore,* {420:} *erant*

[3272] Concil. Trid. Sess. 25. ca. 15. de Reform.
[3273] † Ibid. c. 17.
[3274] " Cap. 18.
[3275] VI.
[3276] * Lib. Conc. et Corpus Doctr. artic. 21. ¶. de Votis Monast.

hodogeus_j.indd 712 2025. 07. 21. 11:26:38

libera Collegia: postea, corrupta disciplina, ubique addita sunt Vota. ••[3277] *Joviniani tempore, nondum norat mundus Legem de perpetuo Caelibatu.* Hasonlót kákog Calvinus, *lib. 4. cap. 13. n. 8.*

Ezt Szent *Agoston* meg-hazuttollya, midőn azt írja; hogy a' Clastromokban-
5 lakók, Fogadást tésznek Istennek: azért, ha el-hadgyák Szerzeteket, Pokolra vettetnek: *[3278] *Alius DEO vovet Castitatem conjugalem: Alii experti Conjugia, vovent ultra nil tale pati. Et ipsi, aliquid majus vovent quam illi: Alii Virginitatem vovent. Et isti plurimum vovent: Alius vovet relinquere omnia sua, distribuendo pauperibus, et ire in communem vitam, in societatem*
10 *Sanctorum. magnum Votum vovit. Illud attendat quisque, ut quod vovit, reddat. Nescio quae Castimonialis nubere voluit. Quid voluit? quod et Mater ipsius. Aliquid mali voluit? Plane mali: quia jam voverat Domino DEO suo; habens damnationem, quia primam fidem irritam fecit: hoc est, vovit, et non reddidit. Nemo ergo positus in Monasterio Frater, dicat; Recedo a Monasterio, neque*
15 *enim soli qui sunt in Monasterio, perventuri sunt ad regnum caelorum: et illi, qui ibi non sunt, ad DEUM pertinent. Respondetur ei: Sed illi non voverunt; tu vovisti.* Másut hasonló-képpen mongya; hogy, ha az Apácza Férjhez mégyen, Christusnak házasság-törője lészen: †[3279] *Qui non damnaretur, si duxisset uxorem; post Votum, quod DEO promisit, si duxerit, damnabitur. Sicut Virgo,*
20 *quae, si nuberet, non peccaret; Sanctimonialis si nupserit, Christi adultera reputabitur. Quibus placuit, relicta omni spe saeculi, conferre se in societatem Sanctorum, in communem illam vitam, ubi non dicit aliquis aliquid proprium, sed sunt illis omnia communia: quisquis inde recedere voluerit, non talis habetur qualis ille qui non intravit: ille enim nondum accessit, iste retro*
25 *respexit.* *[3280] *In illa vita communi Fratrum, quae est in Monasteriis, dum non perseveraverit implere quod vovit, fit desertor tam sancti propositi, et reus Voti non redditi.* Szent *Basilius*, sokkal eléb élt Sz. *Agoston*-nál: ö-is azt írja; hogy a' Fogadás-után-valo fajtalanságot, csak fedezik a' Házasságok tisztességes palástyával: *[3281] *Cum Domino Virginitatem professae sint, carnali*

[3277] •• Lib. Concor. Apolo. de Sacerd. Conjug. fol. 223.
[3278] * Aug. in Psal. 75. to. 8. in illud: Vovete, et reddite. Vide Calvinum, supra, fol. 158. in fine.
[3279] † Aug. in Psa. 83. initio. Plura loca Augustini, et aliorum, vide Epist. 3. ad Alvinci. ¶. 2.
[3280] * In Psal. 99. post medium.
[3281] * Basil. li. de Vera Virginitat. post medium.

hodogeus_j.indd 713 2025. 07. 21. 11:26:38

postmodum voluptate maleblanda delinitae, stupri scelus honesto Conjugii nomine obtegere cupiunt. "[3282] *Qui vitam suam DEO consecrat, Castitatem profitetur, ut neque facultas sit ipsi conversionis ad Nuptias.*

Hetedik igyenetlen mondásban, [3283] azt hirdeti a' *Confessio*: hogy, Ha vétkezik-is a' szököt Barát, vagy Apácza, mikor fogadása-ellen meg-nőszik: de, a' Sz. *Agoston* itíleti-szerént, ugyan nem kel egy-mástúl el-választani őket. Es, *Cyprianus* meg-engedi, hogy Férjhez mehessen fogadása-után a' Leány, ha gerjedez: *Etiamsi Voti violatio reprehendi posset, tamen non videtur statim sequi, quod Conjugia talium personarum dissolvenda sint: Nam Augustinus negat debere dissolvi, 27. quaest. 1. cap. Nuptiarum.*[3284] ∗[3285] *Quanto mitior fuit Cyprianus mulieribus, quae non servabant Castitatem promissam? Scribit enim, lib. 1. epist. 11. Si perseverare nolunt, aut non possunt, melius est nubant, quam ut in ignem cadant.*

Ezt-is meg-hazuttollya Szent *Agoston*, iként elő-hozot mondásival. Mert világoson taníttya, hogy el-kárhozik, valaki szerzetes Fogadása-után, Házasságra köti magát. Azon helyen, mellyet emleget a' *Confessio*, azt írja; hogy, a' kik *Professiót* tésznek a' Szerzetben, el-kárhoznak ha meg-{421:} másollyák. és, nagyob vétek a' Házasság-törésnél, ha Istennek kötelezet Szűzességét valaki fel-bontya. Mert, ha ellene vagyon Istennek, mikor valaki Házas-társának meg nem tartya hitit: mentűl inkáb ellene vagyon, mikor a' néki tet Fogadást meg nem állya? *Si quae non continent, nubant, ANTE QUAM Virginitatem PROFITEANTUR, antequam DEO Voveant. quod nisi reddant, jure damnantur.*[3286] †[3287] *In Viduali, et Virginali continentia, VOTI debito OBLATA, jam non solum capessere Nuptias, sed etiamsi non nubatur, Nubere velle damnabile est.* ∗[3288] *Plane non dubitarim, lapsus a Castitate sanctiore, quae VOVETUR DEO, adulteriis esse pejores. Si enim, quod nullo modo dubitandum est, ad offensionem Christi pertinet, cum membrum*

[3282] " Prooem. Monastic. Instit.

[3283] VII.

[3284] Lib. Concor. Corp. Doctr. artic. 21. ¶. de Votis Monast.

[3285] * Eodem art. in solo Corp. Doctrin. f. 39. ¶. de Conjugio Sacerdot.

[3286] Aug. tom. 4. de Bono Viduit. c. 8.

[3287] † Cap. 9.

[3288] * Cap. 11.

hodogeus_j.indd 714 2025. 07. 21. 11:26:38

ejus fidem non servat Marito: quanto gravius offenditur, cum illi ipsi non servatur fides in eo, quod exigit OBLATUM, qui non exegerat offerendum? Ezek-után veti, a' min akadoz a' Confessio: *Minus considerata est opinio, qua putant, Lapsarum a sancto PROPOSITO Feminarum, si nupserint, non esse Conjugia*.[3289] "[3290] *Non possum dicere, a PROPOSITO meliori lapsas, si nupserint, Feminas, adulteria esse, non Conjugia*; Nem mondom, ugy-mond, hogy a' mely Aszonyok el-végezték magokban, hogy Férjhez nem mennek, azoknak Férjhez-menések házasság-törés légyen, és nem tiszta Házasság. Mely mondásban, Sz. *Agoston* nem szól azokrúl, kik *Professiót* tettek; mert ezekrűl eléb azt mondotta vala, hogy Házasság-törésnél nagyob vétek, ha Fogadásokat meg-szegik: hanem szól azokrúl, kiknek *Propositomok*, szándékok vólt, a' Házasság-nélkül-valo életre, de errűl *Professiót*, *Oblatiót*, Fogadást, esküvést nem tettek.[3291] Azokrúl-is érthettyük ezt a' Sz. *Agoston* mondását, kik *Professio*-nélkül, Szerzetes rend-kivűl, fogadgyák Istennek hogy Férjhez nem mennek, de az-után meg-másollyák Fogadásokat: mert az illyen személyek, noha vétkeznek Fogadások-ellen cselekedvén, de el nem választatnak Házas-társoktúl. Mikor pedig oly Fogadást, és *Professiót* tészen ember a' Szerzetben, mellyet az Anyaszentegyház *acceptál*, bé-vészen Christus képében: akkor immár ez a' Fogadás fel nem bomolhat külömben, hanem-ha az Anyaszentegyház, Istennek nagyob tisztességére, és valami közönséges haszonra, szükségesnek itílné hogy valakit fel-szabadítcson, vagy inkáb, Istentűl fel-szabadíttotnak jelencsen.[3292] Mert az *Augustai Confessio* sem tagadgya, hogy a' *Romai* Pápák okoson itílik néha, hogy Istennek kedvesb, valamely Embernek fel-szabadulása a' kötelességből: *Prudenter judicarunt Romani Pontifices, aequitatem in hac obligatione adhibendam esse: ideo saepe de Votis dispensasse leguntur. Nota est historia de Rege Aragonum, revocato ex Monasterio*.[3293] Miképpen azért, senki sem tagadgya, hogy nagyob kötelessége vagyon a' Házasságban-valo fogadásnak, mely

[3289] Ibid. c. 10.
[3290] " Cap. 11.
[3291] Ita Pamel. in Cyprian. epi. 62. n. 9.
[3292] VOTUM.
[3293] Lib. Concord. artic. 21. ¶. de Votis Monast.

hodogeus_j.indd 715 2025. 07. 21. 11:26:38

fel-bonthatatlan, hogy-sem egyéb másolhato kötéseknek: azon-képpen mongyuk, hogy a' *Professió*-nak nagyob kötelessége vagyon, hogy-sem a' Jó szándéknak, vagy *Professio*-nélkül-valo Fogadásnak.

Cyprianus sem szól a' Fogadással kötelezet személyekről, hanem azokról, kiknek szándékok vólt a' Szűzességben maradásra, de az-után meg-másolták akarattyokat.[3294] Ezt maga jelenti. mert mikor azokról szól, kik Fogadást tettek, azt mongya sok helyen (sőt ottan-is, a' hol a' *Confessio* {422:} meg-ütközik,) hogy tartoznak bé-tőlteni Fogadásokat: †[3295] *Si se ex fide CHRISTO dicaverunt, pudice, et caste sine ulla fabula perseverent.* "[3296] *Cum Virginem sibi dicatam, jacere cum altero cernit Christus, quam indignatur! Et quas poenas incestis ejusmodi conjunctionibus comminatur! Si quae ex illis corrupta est, CHRISTI adultera est*. Ezek-mellé veti osztán; hogy, a' kik csak el-tekéllették a' Szűzességet, *[3297] *Quae statum Virginitatis firmiter tenere decreverunt*, ha nem akarnak szűzen élni, job hogy Férjhez mennyenek. Ennél egyebet nem mond *Cyprianus*. Azért itt-is benn sül a' *Confessio* mondása.

Nyólczadik dolog, [3298] melyben meg-csuszamodék a' *Confessio*, az; Hogy, noha sokat szóllottak a' Pápista Tanitók az Elég-tételről; de a' Hitről, a' Christus Erdeméről, emlekezet sem vólt közöttök: hanem, ők támasztották-fel ezeknek meg-hólt és el-temetet emlekezetit: *Antea immodice extollebantur Satisfactiones; Fidei vero, et Meriti CHRISTI, ac Justitiae fidei, nulla fiebat mentio.*[3299] †[3300] *De Fide, nulla fiebat mentio. De gratuita remissione peccatorum propter Christum, omnes libri, omnes Conciones adversariorum mutae erant: De Fide, consequente remissionem peccatorum, nulla est syllaba in tanta mole Constitutionum, Glossarum, Summarum, Confessionalium; nusquam ibi CHRISTUS legitur.*

[3294] Ita Turrian. Hosius, apud Pamel. ep. 62. n. 9. Cyprian. Bellarm. contr. lib. Concord. Mendac. 16.

[3295] † Cyprian. ep. 62. n. 8. et 11.

[3296] " Ibid. n. 14.

[3297] * Ibid. n. 4.

[3298] VIII.

[3299] In Concordia, artic. 21. ¶. de Confessione. Infr. lib. 4. c. 5. ¶. 2. n. 3.

[3300] † ¶. De Sacrificio, f. 236. Apolog. artic. 11. f. 140. et art. 15. f. 188.

hodogeus_j.indd 716 2025. 07. 21. 11:26:38

Ennél szemtelemb hazugságot az Ördög sem mondhat. Mert Szent *Tamás*-sal egyetemben, mindenkor nyilván tanították fejenként a' *Catholicusok*; hogy az igaz Hit, és a' Christus Erdeme, a' mí üdvösségünknek, és meg-igazulásunknak gyökere: *Ad justificationem impii, requiritur motus mentis, quo convertitur in DEUM. Prima autem conversio ad Deum, fit per Fidem; juxta illud ad Hebr. 11. Accedentem ad Deum, oportet credere. Ideo motus Fidei requiritur ad Justificationem*.[3301] Sok szép erősségekkel meg-bizonyíttya, *2. 2. quaest. 2. art. 3. et 7.* hogy Christusban-valo Hit-nélkül, soha senki nem üdvözűl: nem-is üdvözűlhet. mert Hit-által lakozik Christus bennünk: *Per Fidem Christus habitat in nobis; ut dicitur ad Ephes. 3. et ideo virtus CHRISTI copulatur nobis per fidem*.[3302] A' Tridentomi *Conciliom*, leg-először a' Hitet mongya szükségesnek az Igazulásra; a' mint hallók a' Harmadik Hazugság rázogatásában.

Kilenczedik Hazugság; [3303] Hogy a' *Romai* hiten-valo Püspökök, senkit Pappá nem szentelnek, a' ki azon meg nem esküszik, hogy az *Evangeliom* tiszta tudományát nem hirdeti: *Nunc nullos recipiunt, nisi jurent, se puram Evangelii doctrinam nolle docere*.[3304]

Ez oly czégéres hazugság, hogy semmi bizonyság nem kel hamissitására. Maga-is a' *Confessio* meg-hazuttollya magát, midőn azt taníttya (mint a' Tizen-eggyedik Hazugságban meg-mondom,) hogy a' Hit dolgaiban, és a' régi Gyölekezetek Végezésében, nem külömböz a' *Confessio* mí-tőllünk.

Tizedik Nyelve-tántorodásában,[3305] a' *Confessio* reánk fogja; hogy, a' mí Hitünk-szerént, úgy tartozik Ember elő-számlálni minden bűnét a' Gyonásban; hogy, ha eszébe nem jút valamely, és azt elő nem mongya, meg nem bocsáttatik bűne: *Enumeratio delictorum non est necessaria. Quod si nulla peccata, nisi recitata, remitterentur, nunquam acquiescere conscientiae possent: quia*

[3301] S. Thom. 1. 2. qu. 113. art. 4.
[3302] 3. Part. qu. 62. art. 5. ad 2.
[3303] IX.
[3304] Lib. Concord. artic. 21. ¶ de Potestat. Eccles. in fine.
[3305] X.

hodogeus_j.indd 717 2025. 07. 21. 11:26:38

plurima peccata, neque vident, neque meminisse possunt.[3306] *[3307] *Qualis la-*{423:}*queus conscientiae fuit Traditio, quae praecepit Omnia peccata enumerare?*

Ennek a' temérdek hazugságnak, künnyen ki-tetczik farka, ha meg-olvasod a' *Tridentomi* Gyölekezet tanitását: mely azt tartya; hogy, csak azokat a' Halálos bűnöket kel elő-számlálni, mellyek jó gondolkodás-után eszünkbe jutnak: A' mi pedig eszünkbe nem jút, azt-is meg-bocsáttya Isten: *Peccata Mortalia omnia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in Confessione recensere oportet. nam Venialia, in quae frequentius labimur, quamvis utiliter in Confessione dicantur, taceri tamen citra culpam possunt. Nihil aliud a Poenitentibus exigitur, quam ut, postquam diligentius quisque se excusserit, ea peccata confiteatur, quibus se, Deum suum Mortaliter offendisse meminit: Reliqua autem peccata, quae diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem Confessione inclusa esse intelliguntur.*[3308]

Tizen-eggyedik dolog,[3309] melyben az igyenes Igazságot nem találá a' *Confessio*, az; Hogy a' *Lutheristák*, a' Hit dolgaiban nem külömböznek a' régi *Romai Ecclesiá*-túl; semmi újságot nem tanítnak: hanem csak valami Gonosz Szokásokat kívánnak hogy el-hadgyon a' *Romai Ecclésia*, mellyek újak, és a' régi Gyölekezetek Végezési-ellen mostanában találtattak: *Haec fere summa est Doctrinae apud nos; in qua cerni potest, NIHIL inesse quod discrepet a Scripturis, vel ab Ecclesia Catholica, vel ab Ecclesia Romana, quatenus ex Scriptoribus nota est: sed dissensio est de quibusdam Abusibus, qui sine certa autoritate in Ecclesiam irrepserunt. Ecclesiae apud nos, de nullo articulo Fidei dissentiunt ab Ecclesia Catholica: tantum paucos quosdam Abusus omittunt, qui novi sunt; et contra voluntatem Canonum, vitio temporum recepti.*[3310] *[3311] *Non petunt Ecclesiae, ut Episcopi, honoris sui jactura sarciant Concordiam: tantum petunt, ut injusta Onera remittant,*

[3306] Lib. Concord. artic. 21. ¶. de Confess.
[3307] * In Corpore Doctr. art. 21. ¶. de Confess. fol. 28. 29.
[3308] Concil. Trid. Sess. 14. c. 5.
[3309] XI.
[3310] Lib. Concord. art. 21. initio. Vide Logi-Alog. c. 2. ¶. 1.
[3311] * Eodem art. 21. ¶. de Potest. Eccles. in fine.

hodogeus_j.indd 718 2025. 07. 21. 11:26:38

quae nova sunt, et praeter consuetudinem Ecclesiae Catholicae recepta. ••[3312] *Intelligi potest, in Doctrina, et Ceremoniis, apud nos nihil esse receptum contra Ecclesiam Catholicam: quia diligentissime cavimus, ne quae nova dogmata in Ecclesias nostras serperent*.

Vak a' ki eszébe nem vészi, a' Negyedik, Hatodik, és Hetedik Hazugságban fel-jegyzet dolgokból, ennek a' Hazugságnak temérdekségét. Ez-elöt megmutatám, hogy a' Négy elsö közönséges Gyölekezetek Végezési, éllel állanak az *Augustanusok*-hoz. Ez-után bévebben meg-jelentem; hogy a' *Purgatorium*-rúl, a' Szenteknek-valo könyörgésrűl, és sok egyéb jeles dolgokrúl, oly viszszát-vonsznak a' külsö Atyafiak a' régi *Ecclesiá*-val, mint mí-velünk.[3313]

Tizen-kettődik kerűlö beszéde a' *Confessió*-nak:[3314] mikor azzal kérkedik; hogy Semmit egyebet magában nem foglal a' *Lutherista* Vallás, a' tiszta Sz. Irásnál: *Offerimus Concionatorum, et nostram Confessionem, cujusmodi doctrinam ex Scripturis sanctis, et puro Verbo DEI, hactenus illi in nostris terris et Ditionibus tradiderunt, ac in Ecclesiis tractarunt*.[3315] "[3316] *In Doctrina, et Ceremoniis nihil est receptum apud nos, contra Scripturam*.

Ezeknek hamissága ki-tetczik abból, hogy sok dolgokat tanít a' *Confessio* †[3317] a' Sz. Irás-kivűl, és a' Sz. Irás-ellen.

Ezek a' Hazugságok, mind a' *Concordiá*-ban, mind a' *Corpus Doctrinae*-ban helyheztetet *Augustai Confessió*-ban találtatnak. A' *Corpus Doctrinae*-eleibe nyomtatot *Confessio* pedig, melyre esküdtek *1580.* esztendeig a' *Lu*-{424:}*ther Predikátorok*, sokkal töb méltatlan dolgokat, és a' tárgyon túl eset ravaszságokat raggat ezek-mellé. Ihon egy-nehány Példa.

Eggyüt azt álmodgya; [3318] hogy, a' *Catholicusok* tanitása-szerént, Szabad a' Birodalomért mindent cselekedni; és, csak a' Pápa Országa fenn álhasson, minden tévelygést, minden vétket helyén kel hagyni: *Omnia honeste fieri a se praedicant, Regni caussa: Et eos esse bonos cives, qui, ut Regni Pontificii*

[3312] •• In Epilogo.
[3313] Supra, f. 189. 190. Infr. l. 13. et 14. Supra, fol. 158.
[3314] XII.
[3315] Praefa. ad Carolum V.
[3316] " in Epilogo.
[3317] † Supr. fo. 371. 372. Infr. hoc l. c. 3. f. 430. 431 Infr. lib. 6. c. 2.
[3318] XIII.

hodogeus_j.indd 719 2025. 07. 21. 11:26:38

majestatem tueantur, comprobant errores, et manifesta flagitia.[3319] Illyen éktelen hamisággal terhel minket a' kellemés *Confessio*. Maga az Égbenlakó Isten láttya, hogy ••[3320] Semmi jó végre szabadossá nem tészük a' gonoszat: mert akár-ki barátsagánál böcsülletesb mí-nállunk az Igazság: †[3321] *Pro salute Veritatis, rectius est, ut unusquisque etiam propria refutet. Nam licet amici sint, sanctum est Veritatem ipsis in honore anteferre.*

Ettűl nem meszsze esik, a' mit másut ír; [3322] hogy a' *Catholicusok* megengedik a' bitangoló bagzódást, és törvénytelen fajtalanságot: *[3323] *Defendunt vagas libidines, quia Caelibatus est utilis retinendis opibus.*

Az-is hasonló ezekhez; [3324] hogy a' *Catholicusok*, halállal bűntetik a' Házasságot, mint czégéres nagy vétket: *Capitalibus poenis, velut summum scelus, puniunt Conjugium*.[3325] A' Házasságnak, a' *Sacramentomok*-közöt böcsülletes helyt adunk. A' ki Fogadása-ellen nőszni akar, az immár nem Házasságban, hanem fajtalanságban él. Mert, miképpen a' mely Férfiu, Feleségéhez köti hitivel magát; ha mást keres, nem Házas-társot, hanem Lator társot keres: úgy, a' ki Istennek adot hiti-után bagzani indúl, Szentség-rontó társot, nem Házas-társot vészen. hanem-ha azt mondanók, hogy az Aszonynak adot hit erősseb, hogy-sem az Istennek esküvéssel tet fogadás. Azért Sz. *Pál*, Hiti-szegőnek nevezi azokat, kik Fogadások-után házasodni akarnak;[3326] a' mint *Tertullianus* magyarázza, *De Monogam. cap. 13. nu. 104*. Jerónimus, *lib. 1. contra Jovinian. cap. 7.* Augustinus, *de Bono Viduitat. cap. 8*. Ambrosius, Chrysóstomus, Theodorétus, etc. *in illum locum*.

Nem kisseb Hazugság az-is; [3327] hogy, a' *Catholicusok* hiti-szerént, az Ember maga cselekedetivel, és Elég-tételével váltya-meg az örök Kárhozat kínnyát: *Docent, Canonicas Satisfactiones necessarias esse, ad redimendas*

[3319] Corpus Doctr. artic. 21. ¶. de Conjug. Sacerd. f. 42.
[3320] •• Rom. 3. v. 8.
[3321] † Aristot. 1. Ethic. c. 6.
[3322] XIV.
[3323] *Art. 21. ¶. de Potest. Eccles. fol. 51.
[3324] XV.
[3325] Artic. 21. ¶. de Conjug. Sacerd. f. 37. Vide Aug. hoc capite, nu. 7. fol. 420. 421.
[3326] 1.Tim. 5. v. 11.
[3327] XVI.

hodogeus_j.indd 720 2025. 07. 21. 11:26:38

poenas aeternas.[3328] “[3329] *Per Satisfactiones, fingunt compensari aeternam mortem. Peregrinationibus, et hujusmodi inutilibus operibus, fingunt compensari aeternam mortem*. Ebben semmi sincs. Sőt azt tanítttyuk; *[3330] hogy, miképpen a’ Bűn, Ingyen, csak Christus érdemeért bocsáttatik-meg: azon-képpen az Örök kárhozatra-valo méltoság, mely a’ bűnnel eggyüt-jár, Erdemünk-nélkül, Christus-ért engedtetik-meg. Hallyad a’ *Tridentomi* Gyölekezetet: †[3331] *Recuperata Merito Christi amissa gratia, Satisfactio facienda per Jejunia, Eleemosynas, et Orationes: non quidem pro poena aeterna, quae una cum culpa remittitur; sed pro poena temporali, quae non tota semper dimittitur.*

Azt-is hazudgya a’ *Confessio*; [3332] hogy a’ Barát csuklyába őltözést, jobnak és üdvösségesbnek tanítttyuk a’ Keresztségnél: *Persuadebant, Monasticam Professionem longe meliorem esse Baptismo*.[3333] Ez oly igyenes, mint a’ kasza. A’ régi *Doctorok*-közzűl, Jerónimus, *Epist. 25. de Obitu Blesillae, cap. 2.* Bernardus, *de Praecept. et Dispens. in fine*. a’ Szerzetbe-állást, nevezik Másik Keresztségnek: nem azért, mint-ha ez-által úgy bocsáttatnék bűnünk mint {425:} a’ Keresztség-által: *[3334] hanem azért, hogy, miképpen a’ Keresztség, új és szent életre kötelezi Embert; azon-képpen a’ Szerzetes állapat, új és szent életet kíván tőllünk.

Azt-is reánk fogják; [3335] hogy, E’ Világi gond-viselésben foglalatos Emberek állapattyát, a’ Keresztyénekhez nem illendőnek nevezzük: meg-útállyuk a’ Királyok, és Házas emberek hivatallyát: kétségessé tészük, ha kedves-e Isten-elöt a’ Házas emberek rendi: *Populus concipit multas perniciosas opiniones, ex falsis praeconiis vitae Monasticae. Alii enim, omnes Magistratus, et Civilia officia, judicant indigna esse Christianis*.[3336] †[3337]

[3328] Artic. 11. fo. 7.
[3329] “ Artic. 21. ¶. De Confess. fol. 28. Vide infr. l. 4. c. 5. ¶. 1. n. 3.
[3330] * Vide Soarium, 3. parte, to. 4. Disp. 10. sect. 2.
[3331] † Trid. Sess. 6. cap. 14.
[3332] XVII.
[3333] Lib. Concor. et Corpus Doctri. art. 21. de Votis.
[3334] *Bellar. de Li. Concor. Mendac. 22.
[3335] XVIII.
[3336] Concord. et Corpus Doctr. art. 21. de Votis.
[3337] † Cor. Doctr. art. 21. de Discrim. Cibor. fol. 32.

hodogeus_j.indd 721 2025. 07. 21. 11:26:38

Versabantur in perpetua dubitatione mentes plurimorum, An Conjugium, et Magistratus DEO placerent: *[3338] *Multi dubitant, an Conjugium, et Magistratus placeant DEO.* Mind ezek, csak gyűlőltetésünkre gondolt hazugságok: Mert mí ••[3339] böcsülletesen szóllunk a' Világi rendek hivatallyárúl, és a' Sz. Házasságrúl; mint eszébe veheti, még a' ki csak küszöbrűl köszöntis a' mí könyveinknek.

Azzal terhelnek;[3340] hogy mí a' Keresztyéni Tekélletességet, nem az Isteni félelemben, és igaz Hitben, hanem a' Világi Tisztek meg-vetésében helyheztettyük: *Damnant illos, qui Evangelicam perfectionem non collocant in timore DEI, et Fide, sed in deserendis Civilibus Officiis.*[3341]

Ez-is Hazugság: Mert mí a' Keresztyéni Tekélletességet, nem a' Bőjtben, Szegénységben, és Világi foglalatosságok távoztatásában helyheztettyük: hanem az igaz Isteni Szeretetben. Es, mind a' Szerzetes életet, mind a' Világi gond-viselések el-kerülését, csak eszköznek itíllyük, mely alkalmatosságot adhat, hogy nagyob csendeszséggel, és gyakorlással, forgódhassunk az Isteni Szeretetnek őregbitésében. Hallyad Sz. Tamást: *Perfectio Christianae vitae, per se, et essentialiter, consistit in Charitate: secundario, et instrumentaliter, in Consiliis, quae ordinantur ad removenda impedimenta actus Charitatis, quae tamen Charitati non contrariantur; sicut est Matrimonium, occupatio Negotiorum saecularium, etc.*[3342] Cassianus hasonló-képpen szól: *Jejunia, vigiliae, meditatio Scripturarum, nuditas, ac privatio omnium facultatum, non perfectio, sed Perfectionis instrumenta sunt.*[3343]

Hogy pedig az ollyan állapat, melyben az Ember, mindenektűl megfosztván magát, Isteni dolgokban foglallya életét, tekélletesb egyéb Istenes hivataloknál, maga taníttya Christus. Mert, minek-utánna azt mondotta vólna egy Ifiúnak, hogy, Ha üdvözűlni akar, tarcsa-meg a' Parancsolatokat: utánna veti, hogy, Ha tekélletes akar lenni, adgya-el mindenét, oszsza

[3338] * Arti. 20. f. 11.
[3339] •• Vide Bellar. de Saecular. c. 1. et seq.
[3340] XIX.
[3341] Lib. Concor. et Corp. Doctri. art. 16.
[3342] S. Thom. 2. 2. qu. 184. art. 3.
[3343] Cassian: Collat. 1. c. 7.

hodogeus_j.indd 722 2025. 07. 21. 11:26:38

a' szegényeknek, és kövesse őtet.[3344] Mely dologrúl így ír Eusebius: *In Ecclesia DEI, Duo modi vivendi instituti sunt: Alter, naturam nostram, et communem vitae rationem excedens; non nuptias, non substantiam, non opum facultatem requirens; totus autem prorsus a communi, et consueta cunctorum hominum vita abhorrens, et soli Divino cultui, ex immenso rerum caelestium amore addictus: et talis quidem existit in Christianismo vitae Perfectae modus. Alter vero, remissior atque humanior: hic, et modesto Conjugio utitur, et sobolis procreatione implicatur, et rei familiaris curam assumit. Et his quidem, secundus Pietatis attributus est gradus*.[3345]

Azzal-is kárhoztat minket a' *Confessio*; [3346] hogy az Emberi Találmányo-{426:}kat, nagyobra böcsüllyük az Isten Törvényénél; és az egész Keresztyénségnek fondamentomát, a' Barát csuklyában, Bőjtökben, egyéb aprólékban helyheztettyük: *Obscurant opera a DEO mandata, et longe anteferunt humanas Traditiones*.[3347] †[3348] *Praeferebantur humanae Traditiones praeceptis DEI: Christianismus totus, putabatur esse observatio certarum Feriarum, Rituum, Vestis: interim Mandata DEI nullam habebant laudem*.

Ez-is czigányság. Mert, a' mint mondám, a' Keresztyénségnek tekélletessége, az igaz Hitből származot Isteni Szeretetben ál. Ennek pedig a' Szeretetnek, bizonyosb jelensége nincs annál, mellyet Üdvözítőnk ada; tudni illik, *[3349] hogy, A' ki szereti az Istent, meg-tartya az ö Parancsolatit.

Gyaláz azzal-is minket a' *Confessio*; [3350] hogy azért híjuk segitségűl a' Szenteket, mert Istennél kegyelmesbeknek alíttyuk őket: *Confugiunt ad Sanctos, eosque invocant; et sibi fingunt opinionem, Sanctos esse benigniores*.[3351]

[3344] Matt. 19. v. 21.
[3345] Euseb. 1. Demonstr. Evangel. c. 8.
[3346] XX.
[3347] Corp. Doctr. art. 20. f. 11.
[3348] † Li. Concor. et Corpus Doctri. art. 21. de Discrim. Ciborum.
[3349] * Ioan. 14. v. 23.
[3350] XXI.
[3351] Corp. Doctri. artic. 21. init. fol. 19. Infr. lib. 4. c. 5. ¶. 2. n. 1.

hodogeus_j.indd 723 2025. 07. 21. 11:26:38

De vakot vét. Mert, mikor †[3352] Sz. *Pál* az élö Embereket kérte, hogy könyörögjenek Istennek érette, az Embereket kegyessebbeknek nem itílte Istennél. Mí-is csak azt kérjük a' meg-dücsöűlt Szentektűl, a' mit Sz. *Pál* kért a' Bűnös szarándokoktúl; tudni illik, hogy könyörögjenek érettünk. Tehát nem tészük ezzel őket kegyelmesbekké az élö Istennél.

Végezetre; nagy tekélletlenűl azzal pírongat minket a' *Confusio*; [3353] hogy, a' mely Reménséget Christusban kellene helyheztetnünk, mí azt mind a' Szentekre háríttyuk: *[3354] *Fiduciam debitam CHRISTO, transferunt in Sanctos.*

Ebben sincs semmi. Mert a' Christusban-való Reménség azt kivánnya, hogy úgy bízzunk ö-benne, mint igaz Istenben; ki maga erejével, mint kegyelmes Urunk, mindeneket meg-adhat. Ezt a' bizodalmat, távúl légyen hogy a' Szentekbe vessük; kiket, mint Szolga-társainkat, csak azon kérjük, hogy Isten-elöt-valo könyörgésekkel segítcsenek.

Ezekből, és töb hasonló dolgokból, ki-tetczik; hogy, mikor *Melanchton* ezt a' *Confessiot*, *Helleborus*-, vagy hunyor és zászpa-nélkül szűkölködö taknyos agya-velejében forralta, csak azon mesterkedet, hogy el-nyerhesse a' *Creta*-béliektűl ama' jeles dícsiretet, mellyel Sz. *Pál*-túl bélyegeztettek; hogy, ők mindenkor Hazugok. Ugyan-is, a' ki kerűli, vagy által-ugorgya az Igazság hálóját: kételen, hogy a' Hamisság varsájába és tőribe akadgyon: a' hamisságot pedig, hazugságnál egyébbel bé nem baronálhatni.[3355]

[3352] † Rom. 15. v. 30. 2.Cor. 1. v. 11.
[3353] XXII.
[3354] * Loc. proxime citat.
[3355] Tit. 1. v. 12.

hodogeus_j.indd 724 2025. 07. 21. 11:26:38

MASODIK RESZE.

AZ AUGUSTAI CONFESSIO, MAGA-val ellenkezik.

HOgy jó értelemmel, és győzhetetlen erősséggel ronthassuk az *Augustai Confessiot*; Illyen kötés Bizonyságot támasztunk ellene:

> Lehetetlen, hogy ot, a' Szent Lélektül származot Igazság légyen, a' hol ellenkezö, és magában meg-hasonlot Visza-vonyás vagyon.
>
> De az Augustai Confessióban, magokkal szembe-ellenkezö vélekedések találtatnak.
>
> Tehát, nem lehetséges, hogy Sz. Lélektül költ Igazság lehessen az Augustai Confessióban.

{427:} A' Bizonyság Elsö czikkelye, *Major propositio*, bévségesen meg-bizonyíttaték oda fellyeb: azért nem szükség most azt támogatni.[3356] Es, ha a' két ellenkezö mondás-közzűl, eggyiknek hamisnak kel lenni: tudni-való, hogy Istentűl nem lehet eredeti a' magával ellenkezö tudománynak. Sőt Sz. *Pál*, Eretnekség bélyegének mongya, hogy a' maga tetczésivel fel-forgattya magát, és az Igazság-ellen támadván, magával sem alkodhatik-meg.[3357]

Masodik Részét a' Bizonyságnak, sok Példákkal meg-mutathattyuk. Mert a' *Confessio*, meg nem gondolván, hogy elmésnek, és jó emlekezetűnek kel a' Hazugnak lenni (mivel ha feledékeny, hamar éllel fordíttya szavát egymáshoz, és markában kapják czigányságát;) bátran akár-mit el-fecseg, és sok ellenkezö dolgokat egybe-zavar.

I. Azt taníttya; hogy szörnyü veszedelmes dolog, az Isteni tiszteletben valamit cselekedni parancsolat-nélkül:[3358] *Non est leve scandalum, in Ecclesia populo proponere certum Cultum ab hominibus excogitatum, sine mandato*

[3356] Supr. f. 91. 181. 274.
[3357] Ad Tit. 3. v. 11.
[3358] I.

hodogeus_j.indd 725 2025. 07. 21. 11:26:38

DEI.[3359] *[3360] *Horrenda audacia finxerunt Cultus, sine mandato et Verbo DEI. quod si fieri licet, non est causa cur non placeant DEO Ethnica sacrificia.* †[3361] *Nec tutum est in Ecclesia Cultus instituere, sine autoritate Scripturae.* ″[3362] *Opera a nobis electa, sunt inutiles cultus.*

Más-felől azt mongya; hogy szabad, és illendö, a' Parancsolat-kivűl-valo jó *Traditiókat* meg-tartani. Azért, a' Vasárnapot, és egyéb Innepeket, mellyeket Isten tisztességére rendelt az Anyaszentegyház, nem kel meg-változtatni: †[3363] *Ritus illi servandi sunt, qui sine peccato servari possunt, et prosunt ad tranquillitatem, et bonum ordinem in Ecclesia; sicut sunt certae Feriae, Festa, et similia*. Másut azt írja; hogy nem árt a' Keresztyéni eggyességnek, a' *Traditiók*-ban, *Ceremoniák*-ban, rend-tartásokban-valo külömbözés: *Ad unitatem Ecclesiae, satis est consentire de Doctrina Evangelii, et administratione Sacramentorum: nec necesse est ubique esse similes Traditiones humanas, seu Ritus, aut Ceremonias ab hominibus institutas*.[3364] Ennél-is nyilvábban szól, mikor azt írja; hogy az Anyaszentegyház rendelte a' Szombat helyet a' Vasárnapot, a' Húsvét, Pünkösd napjának meg-szentelésével egyetemben: *Tales Observationes, convenit Ecclesias propter charitatem et tranquillitatem servare, eatenus, ne alius alium offendat: ut ordine, et sine tumultu omnia fiant in Ecclesiis. Talis est observatio diei Dominici, Paschatis, Pentecostes, et similium Feriarum, et Rituum. Ut sciret populus quando convenire deberet, Ecclesia ei rei destinavit diem Dominicum*.[3365] Mivel pedig, a' Sz. *Pál* parancsolattya-szerént, †[3366] tartozunk mindeneket Isten tisztességére cselekedni: azt itílem, hogy a' Vasárnap-szentelést, és egyéb hasonló dolgokat, Isten tisztességére cselekeszik a' *Confessio*nisták, noha ezekről parancsolat nincsen *in specie*, nevezet-szerént.

[3359] Li. Concor. art. 21. de Votis Monastic.
[3360] * Corpus Doctri. art. 21. de Potest. Eccle. fol. 52.
[3361] † Li. Conc. Apolog. de Missa, f. 246.
[3362] ″ De Votis, fol. 257.
[3363] † Li. Concor. art. 15.
[3364] Lib. Concor. art. 47.
[3365] Li. Conc. art. 21. de Potest. Eccles.
[3366] † 1.Cor. 10. v. 31. Coloss. 3. v. 17.

hodogeus_j.indd 726 2025. 07. 21. 11:26:38

II. Egy-felől azt mongya a' *Confessio*; hogy, Senkit az Ur-vacsorához nem kel bocsátani, míg jól meg nem visgáltatik, meg nem gyónik:[3367] *Nulli admittuntur ad Sacramentum, nisi antea explorati. Confessio in Ecclesiis apud nos non est abolita: non enim solet porrigi Corpus Domini, nisi antea exploratis, et absolutis*.[3368] Más-felől arczúl csapja beszédét, és azt mongya; hogy, a' Gyonásban nem szükség embernek elö-számlálni bűneit: *[3369] *Sed de Confes*-{428:}*sione docent, quod enumeratio delictorum non sit necessaria*. Ha a' Bűnök elő-számlalása nem szükséges: vallyon mit visgálnak a' *Predikátorok* a' Gyonásban? talám az Erszényeket? Etc.

III. Azt hirdeti a' *Confessio*; hogy kárhoztatásra mélto Tudomány, mely Keresztség-nélkül üdvösséget igér a' Kisded gyermeknek: *[3370] *Damnant* (nostri) *Anabaptistas, qui affirmant, Pueros sine Baptismo salvos fieri*. Ezt noha a' *Confessio* viszsza nem mongya; de a' *Confessio*-követö Predikatorok, *Hunnius*-sal egyetemben, azt vítaták a' *Ratisbonai* Beszélgetésben, hogy Keresztség-nélkül-is üdvözűlnek a' Hívek fiai: †[3371] *Quod Infantes sine Baptismo decedentes non salventur, non est fides Catholica, sed falsa fides. Nos solamur parentes in nostris Ecclesiis, promissione Evangelii, Genes. 17. et Joan. 16. Quidquid petieritis, etc*.

IV. A' mint hallók, azt beszélli a' *Confessio*; hogy, nem a' Hit dolgaiban, hanem csak valami újonnan gondolt, mód-nélkül-valo Szokásokban, külömböz a' *Romai Ecclesiá*-túl a' *Lutherista*-ság. Más-felől (mint az Elsö, Harmadik, és Kilenczedik Hazugságban ki-tetczik,) azt vítattya; hogy tellyességgel felforgattyuk mí az Isten igéjét. Azért, vagy abban hazud, hogy ezeket a' temérdek hazugságokat reánk fogja: vagy, ha ezek nem csak reánk kent hazugságok, hanem ugyan mí Tudományunk, hamissan mongya, hogy mí-tőllünk a' Hit dolgaiban nem viszszálkodik. Akár-mellyikben hazudgyon-is, magával nyilván ellenkezik.[3372]

[3367] II.
[3368] Li. Conc. art. 21. de Missa. Et, de Confess. init. Supr. f. 249. 315. 316. Inf. 4. c. 6. n. 6.
[3369] * Concor. ibi. de Confess.
[3370] * III. Lib. Concor art. 9. Et clarius, art. 2. Et in Apolog: artic. 9. f. 136.
[3371] † Coll. Ratisp. edit. Laving: Sess. 2. f. 52. 53. Schlüssel. sup. fol. 312.
[3372] IV. Cap. praeced. n. xj. fol. 423. Et f. 413. 416.

hodogeus_j.indd 727 2025. 07. 21. 11:26:38

V. Azt taníttya a' *Confessio*; hogy a' Püspököket illeti a' hamis Tudományrúl-valo itílet, és az *Evangeliom*-mal ellenkezö Vallások kárhoztatása. Azért ezekben, tartoznak minden Gyölekezetek engedni az ö itíleteknek: *Episcopo competit cognoscere doctrinam, et doctrinam ab Evangelio dissentientem rejicere: Hic necessario, et de jure Divino, debent eis Ecclesiae praestare obedientiam; juxta illud, Qui vos audit, me audit.*[3373] Más-felől, mingyárt utánna veti; hogy a' Püspökök sok hamisságokat tanítnak. Igy immár magát tészi *Melanchton* Itílö-mesterré: és, nem hogy kötelessége-szerént engedne a' Püspököknek; de azt akarja, †[3374] hogy az ö kivánságához szabják magokat a' Püspökök. Hasonló-képpen, noha azt hirdeti egy-felől, hogy nem kel az Anyaszentegyházban tanítani, vagy Szentségeket szolgáltatni, egyebeknek, hanem a' kiket Isten rend-szerént hí; *Nemo debet in Ecclesia publice docere, aut Sacramenta administrare, nisi rite vocatus*:[3375] Mindazáltal, ellenzi ezt cselekedettel, mivel Isten hivatallya-nélkül-való Tanitókkal szolgáltat.[3376]

A' mely *Augustai Confessiót* a' *Corpus Doctrinae*-közibe írtak, abban job mezei trággyával sirosittatot földet talált a' hamisság, és töb ellenkezéseket nevelt.

VI. Ez azért azt vítattya; hogy, a' ki tudva, lelki isméreti-ellen vétkezik, megfosztatik mingyárt az igaz Hittűl: *Qui admittunt peccata Mortalia, docemus non esse justos. Qui obtemperant vitiosis affectibus contra mandatum DEI, et admittunt actiones contra conscientiam, hi sunt injusti; et neque Spiritum Sanctum, neque Fidem, id est, fiduciam misericordiae, retinent.*[3377] †[3378] *Qui obtemperant pravis cupiditatibus, et agunt contra conscientiam: nec Fidei justitiam, nec justitiam bonorum Operum retinent.*

{429:} Más-felől azt hirdeti; hogy Senki az Isten parancsolattyát bé nem tellyesitheti: *Homines non possunt vere Legi DEI satisfacere. Somniant, homines Legi DEI satisfacere posse. Nemo Legi satisfacere potest.*

[3373] V. Lib. Concor. art. 21. de Potest. Eccles.
[3374] † Similia Luther, supra, f. 98.
[3375] Concor. art. 14.
[3376] Oda fellyeb, f. 116. 117.
[3377] VI. Corpus Doctr. art. 20. ¶. De Bonis operib. f. 17. Infr. li. 4. c. 5. n. 9.
[3378] † Art. 6. fol. 5.

hodogeus_j.indd 728 2025. 07. 21. 11:26:39

Conscientiae intelligunt, se non satisfacere Legi.[3379] Es így fejezi-bé: *[3380] *In hac immunditie naturae, Sancti non satisfaciunt Legi: eorum Obedientia procul abest a perfectione Legis*. Ha azért minden Ember szűnetlen által-lépi az Isten Törvényét, és vétkezik: senkiben nem lészen igaz Hit. ha igaz, hogy az Isten Törvényének szegésével, eggyüt nem lehet a' Hitnek igazsága.

VII. Noha nem régen azt hallók a' *Confessió*-túl; hogy Senki az Isten Törvényét meg nem tarthattya: De más-felől azt vítattya; hogy az Igazakban, szükséges az Isten Törvényének engedelmessége: *Necessaria est in reconciliato, Obedientia erga legem DEI. Nova enim vita, debet esse Obedientia erga DEUM*.[3381] †[3382] *Cum Fide reconciliamur, necessario sequi debet Justitia bonorum Operum, quae DEUS nobis mandavit*.[3383]

VIII. Csak imént azt hallók tőlle, hogy az igaz ember, enged Istennek, és a' parancsolt jókat cselekeszi. Más-felől azt mongya; hogy, Akár-mint szepelkedgyünk, soha Isten akarattyát nem mivellyük, még midőn néki engedünk-is:[3384] *Cum reconciliamur, necessario sequi debet Justitia bonorum Operum, quae DEUS nobis mandavit. Placet igitur haec Obedientia: non quia Legi satisfaciat, sed quia est persona reconciliata*.[3385] *[3386] *Haec Nova obedientia, procul abest a perfectione Legis*. Eddig én úgy értettem, hogy, a' mely cselekedésben enged ember Istennek, abban eleget-tészen Parancsolattyának: Es, midőn eleget nem tészen a' Parancsolatnak, akkor nem enged.

IX. Azt mongya eggyüt; hogy az igaz *Ecclesia*, oly Szentek gyölekezeti, kik igazán hisznek, és engednek Christus-nak. noha sok gonoszszak, kép-mutatók elegyíttetnek közibe: *Est autem Ecclesia proprie congregatio membrorum CHRISTI, hoc est, Sanctorum, qui vere credunt, et obediunt CHRISTO; etsi*

[3379] Corpus Doctr. art. 4. fol. 2. Artic. 2. fol. 2. Artic. 6. fol. 4. Supr. fol. 226. 227. Infr. li. 4. c. 5. n. 9.
[3380] * Artic. 20. de Bonis operib. fol. 16.
[3381] Corpus Doctr. art. 20. de Bonis oper. f. 14.
[3382] † Art. 6. fol. 4.
[3383] VII.
[3384] VIII.
[3385] Corpus Doctr. art. 6. f. 4.
[3386] * Artic. 20. de Bonis Operibus, f. 16.

hodogeus_j.indd 729 2025. 07. 21. 11:26:39

in hac vita huic Congregationi, multi mali, et hypocritae adjuncti sunt.[3387] Ha senki az Isten Törvényének engedelmes bé-tőltésére nem juthat, kicsodák ezek az Egyház tagjai, kik Christus-nak engednek? Es, ha sok gonoszak vannak elegyesek a' Christus *Ecclesia*-jában, mint lehet az *Ecclesia* azok gyölekezete, kik igazán hisznek és engednek Christus-nak?[3388]

X. Azt beszélli a' *Confessio*; hogy az igaz *Penitenczia*-tartás, szükséges az Igazulásra; de azért nem füg Igazulásunk a' *Penitentia*-tartástúl: *Quamquam Evangelium poenitentiam requirat, tamen remissio peccatorum non pendet ex conditione dignitatis nostrae: fieret enim incerta remissio, si tum demum nobis contingeret, postquam satis digna esset poenitentia*.[3389] †[3390] *Si promissio* (Justificationis) *penderet ex dignitate nostrorum Operum, fieret incerta*. Ha az igaz *Penitentia* szükséges az Igazulásra, nem lehet az Igazúlás *Penitentia*-nélkül: vagy, ha *Penitentia*-nélkül lehet az Igazúlás, nem szükséges tehát a' *Penitentia* az Igazulásra.[3391]

XI. Azt rebesgeti a' *Confessio*; hogy a' Tíz parancsolat most-is kötelez arra, hogy az Innep-napokat meg-szentellyük: De azért, sem a' Vasárnapot, mellyet az *Apostolok* rendeltek, sem a' Husvét napját, nem tartozunk meg-illeni: *Manet in Decalogo genus, ut aliquibus temporibus conve-*{430:}*niamus ad pia exercitia. Apostoli non retinuerunt septimum diem, sed maluerunt uti primo: Tamen dies Dominicus, Natale CHRISTI, Pascha, Pentecoste, sine opinione cultus et necessitatis, servari debent*.[3392] Ha a' Tíz parancsolat kötelez valamely Innep szentelésére: tartozunk tehát, hogy valamely napot úgy illyünk, mint Isten parancsolattyának bé-tőltésére szükségest. Ha pedig csak egy napot sem kel úgy illeni mint szükségest: következik, hogy nem kötelez minket a' Tíz parancsolat csak egy Innepre-is. Azért, ellenkezö mondás az; hogy Kötelez minket a' Tíz parancsolat valamely Innep szentelésre; mindazáltal, nem kel szükségesnek itílni, a' Vasárnap, vagy egyéb Innep szentelését.

[3387] Corpus Doctr. art. 7. f. 5.
[3388] IX.
[3389] Corpus Doctr. art. 4. f. 3. Infr. lib. 4. c. 5. ¶. 2. nu. 10.
[3390] † Artic. 20. de Fide, f. 13.
[3391] X.
[3392] XI. Corpus Doctr. art. 21. de Potest. Eccl. f. 54.

hodogeus_j.indd 730 2025. 07. 21. 11:26:39

Hozhatnék töb hasonló dolgokat elő: de meg-elégszem ezekkel. mellyek világos bizonyságink, hogy maga itíletivel-is meg-hamissíttatik az *Augustai Confusio.*

HARMADIK RESZE.

A' SZENT IRAS-KIVÜL, ES A' SZENT IRÁS-ELLEN, sokat tanít a' Confessio.

BÜdös Bornak szép czégért szoktak emelni. A' *Confessio*-is erőssen hánnyaveti, hogy Semmit Sz. Irás-kivűl nem tanít. Maga ugyan meg-torlot benne a' Sz. Irással ellenkezö sok hamisság. De, mivel szándékom nincs, hogy most minden közbe-vetéseket gyökerestűl fel-forgassak: nem említek oly dolgokat, mellyekrűl mélyeb, és homályosb vetekedés támadhatna; hanem a' *Confessio*nak, egy-nehány ellenkezésit számlálom a' Szent Irással: mellyek oly nyilvánvalók, hogy a' paraszt ember-is, ha nem észszel, kézzel meg-tapasztalhattya.[3393]

Ha azért el akarja velünk hitetni a' *Confessio*, hogy Semmit Sz. Irás-kivűl nem tanít: mutassa-meg, Hol vagyon az Irásban, hogy a' Misét, minden szokot *Ceremoniái*-val, az-az, Papi-őltözetivel, gyertyákkal, harangokkal (mert ezek a' szokot *Ceremoniák*,) böcsülletesen bé-vegye és szolgáltassa; mint nem régen †[3394] hallók hogy bé-vészi? Hol olvasta, hogy az *Apostolok* változtatták a' Szombat illését Vasárnapra? Azt-is mutassa-meg a' Sz. Irásban, hogy a' Harmadik Parancsolat, annyiból helyén marad, hogy az Innep szentelésére kötelez; de a' Szombat szentelését a' mi illeti, abban helyén nem marad. mert a' XI. Ellenkezésben, ezeket nagy bátran beszéllé a' *Confessio*. Végezetre, Hol olvasta az Irásban, hogy az Istenségben, *Essentiát*, *Personát*, Személyt, és Természetet említcsen? hogy a' Sz. Irás a' Személyt meg-magyarázza mi légyen? A' *Confessio* pedig, az Elsö *Articulus*-ban, ezeket, mint Hitnek fondamentomit, leg-elől állattya; és nem az Irással, hanem a' *Nicaea*-béli Gyölekezettel bizonyíttya: *Ecclesiae apud nos docent, decretum Nicaenae*

[3393] Vide cap. 1. n. 11. 12. fol. 423. Cap. 2. num. 1. fol. 427.
[3394] † Hoc Lib. c. 1. n. 2. f. 416.

hodogeus_j.indd 731 2025. 07. 21. 11:26:39

Synodi, de Unitate Essentiae Divinae, et de Tribus Personis, credendum esse. Et nomine Personae, utuntur ea significatione, qua usi sunt in hac causa Scriptores Ecclesiastici; ut significet, non partem, aut qualitatem in alio, sed quod proprie subsistit.[3395]

A' Sz. Irásnak nyilván-valo tanitása-ellen, sok dolgokat hirdet az *Augustai Confessio*.

{431:} I. Azt vítattya, mint †[3396] meg-hallók; hogy szörnyü, és tilalmas merészség, mikor az Isteni tiszteletben valamit cselekeszik Ember, a' mirűl parancsolat nincsen. Ebben magával ellenkezik, mint meg-mondám, és a' Sz. Irással-is szembe szökik. Mert *[3397] Szent *Pál* azt írja; hogy parancsolat arrúl nincsen, hogy az Ember Házasság-nélkül éllyen: de azért tanácsot ád, hogy job így maradni. Azon-képpen, ″[3398] Sz. *Pál*-nak parancsolattya nem vólt, hogy fogadásból Szarándokságba mennyen *Jerusalem*-ig; haját el-nyíresse; és egyéb hasonló dolgokkal kedveskedgyék Istennek: de azért mind ezeket meg-cselekedte.[3399]

II. Azt beszélli a' *Confessio*; hogy Lehetetlen dologrúl tészen Fogadást, a' ki magát a' Házasság-nélkül-való tiszta életre köti; mint meg-hallók az Ötödik Hazugságban.[3400] Ezzel szembe ellenkezik *[3401] Sz. *Pál*, midőn azt tanácsollya, és azt kivánnya, hogy Házasság-nélkül maradgyon a' Szűz leány. Ha a' Házasság-nélkül-valo tiszta élet lehetetlen: következik, hogy a' ki Házasság-nélkül marad, tisztátalan életben foglallya magát. Ebből az kerekedik-ki; hogy, Valaki mást arra ínt, hogy meg ne házasodgyék, Isten-ellen-valo dologra, Magyarán mondva, Fajtalanságra, ínti.[3402]

[3395] Lib. Concord. art. 1.
[3396] † Cap. 2. nu. 1. fol. 427.
[3397] * 1.Cor. 7. v. 25 v. 38. 40.
[3398] ″ Actor. 18. v. 18. c. 21. v. 28.
[3399] I.
[3400] Supra, f. 418.
[3401] * 1.Cor. 7. v. 7. 8.
[3402] II.

hodogeus_j.indd 732 2025. 07. 21. 11:26:39

III. A' mint imént *[3403] hallók, azt mongya a' *Confessio*; hogy az Isten Parancsolattya-ellen, söt természet-ellen cselekeszik, a' ki meg nem házasodik: mert közönséges parancsolat, hogy mindennek Felesége légyen. Ez ha így vagyon; mikor Szent *Pál* mindeneket a' Házasság-nélkül-valo tiszta életre íntett, Isten- és Természet-ellen-valo dologra íntet.[3404]

IV. Azt beszélli *Confusiónk*; hogy az Ember, Cselekedet-nélkül, egyedűl Hit-által üdvözűl: *Qui credit in CHRISTUM, salvus erit sine Opere, sola Fide*.[3405] Ez-ellen, Sz. *Jakab* általlyában mongya; hogy, Nem csak Hit-által üdvözűl Ember: mert jó Cselekedet-nélkül, †[3406] elevenség és élet nincs a' Hitben.[3407]

V. Nyilván mongya a' *Confessio*; hogy, Valaki bűnt cselekeszik Lelke ismére-ti-ellen, abban meg nem marad az igaz Hit; mint a' Hatodik Ellenkezésben hallók. Sz. *János* pedig azt mongya; hogy a' Fejedelmek-közzűl, sokan hittek Christusban: "[3408] de inkáb szerették az Emberek dücsöitését, hogy-sem az Isten dücsösségét, és nem mertek Christusrúl vallást tenni. mely dologban, feletteb vétkeztek Lelki-ismére-tek-ellen, és mindazáltal hittek.[3409]

VI. Azt hirdeti a' *Confessio*; hogy Senki az Isten Törvényét el nem viselheti, és ennek eleget nem tehet; mint szavaiból nem régen hállók.[3410] Maga Sz. *János* írja, és Urunk taníttya; hogy ••[3411] az Isten Törvényének ígája nem nehéz, hanem künyü. Ha én azt mondanám egy Kőrűl, hogy az nem nehéz, söt igen künyü; más valaki velem szembe állana, és azt vítatná, hogy fel-emelhetetlen, és el-hordozhatatlan súllya vagyon annak a' kőnek: nyilván ellenkeznénk mondásunkban. Tehát, a' *Confessió*-is ellene-mond a' Sz. Irásnak.[3412]

[3403] * Supr. c. 1. n. 5. fol. 418.
[3404] III.
[3405] Lib. Concord. artic. 6.
[3406] † Iac. 2. v. 24.
[3407] IV.
[3408] " Ioan. 12. v. 42.
[3409] V.
[3410] Supr. c. 2. n. 6. fol. 428. 429.
[3411] •• 1.Ioan. 5. v. 5. Matt. 11. v. 30
[3412] VI.

hodogeus_j.indd 733 2025. 07. 21. 11:26:39

VII. Azt mongya a' *Confessio*; hogy az Eredendö bűn, melyben születünk, nem egyéb, hanem, hogy Isteni félelem-nélkül, és Testi jókra-valo hajlandósággal születünk: *Omnes secundum naturam propagati, nascuntur cum peccato; hoc est, sine metu DEI, sine fiducia erga DEUM, et cum* {432:} *concupiscentia*.[3413] A' *Corpus Doctrinae*-ban foglalt *Confessio*, bévebben szól erről; és azt vítattya, hogy a' Világi gyönyörüségekre-valo hajlandóság, magában örök kárhozatra mélto: *Concupiscentia, est res damnata, et sua natura digna morte*.[3414] Ebben azért szem-látomást ellenkezik az Irással. Mert azt mongya Sz. *Pál*; hogy a' Keresztség-által, minden Bűnből ki-tisztíttatunk, úgy, hogy kárhozatra mélto semmi nem marad bennünk. A' keresztelt Gyermecskékben, meg-marad a' Világi gyönyörüségekre-valo hajlandóság; mely magát ki-jelenti, mikor fel-serdűlnek. Azon-képpen, a' kisded Gyermek, nem tudván a' jó és gonosz-közöt választást tenni, sem félelemmel, sem bizakodással nincs fel-ékesittetve.[3415] Azért ha igaz, a' mit a' *Confessio* beszél az Eredendö bűnnek mi-vóltárúl: azt kel mondani Sz. *Pál*-ellen, hogy a' megkeresztelt Gyermecskében-is meg-marad az Eredendö bűn.[3416]

VIII. Azt beszélli a' *Confessio*; hogy Igazulásunk, nem füg az igaz és mélto *Penitentia*-tartástúl, mint †[3417] nem régen hallók. Christus pedig sokszor mongya; hogy El kel veszni annak, a' ki *Penitentiat* nem tart: Es azt kivánnya; hogy, ha el nem akarunk kárhozni, mélto gyümőlcsit teremcsük a' *Penitentiá*-nak.[3418]

IX. Azt-is gyakran csergeti a' *Confessio*; hogy kinek-kinek el kel hinni, hogy az ö Bűnei meg-bocsáttattak, és ö Isten kedvében vagyon.[3419] Ez azért tagadhatatlanúl ellenkezik az Irással: mely mindenüt arra int, *[3420] hogy félelemben és rettegésben éllyünk; söt, a' meg-bocsátot vétkekrűl se legyünk bátorságosok. Ennek-felette; a' ki bizonyoson hiszi, hogy immár minden

[3413] Concor. art. 2.
[3414] Eod. artic. 2.
[3415] 1.Cor. 6. v. 11. Ephes. 5. v. 26. Rom. 8. v. 1.
[3416] VII.
[3417] VIII. † Supr. c. 2. n. 10. f. 429.
[3418] Luc. 13. v. 3. 5. Luc. 3. v. 8.
[3419] IX. Art. 4. et 5. in Concord.
[3420] * 1.Pet. 1. v. 17. Eccli. 5. v. 5.

hodogeus_j.indd 734 2025. 07. 21. 11:26:39

Bűnei meg-bocsáttattak, nem könyöröghet azon hogy meg-bocsáttassék bűne: szinte mint azért sem könyöröghetünk, hogy Christus mí-érettünk meg-feszíttessék; mivel bizonnyal hiszük, hogy immár meg-feszíttetet váltságunkért. Ez eddig vagyon: lépjünk eléb.

NEGYEDIK RESZE.

SOK VALTOZASOKKAL MOCSKOLTATOT
az Augustai Confessio.

NEgyedik győzhetetlen Nyilunk, mellyel az *Augustai Confessió*-nak erőtlenségét meg-szaggattyuk, ez légyen.[3421]

Istentül származot Tudomány nem lehet, a' mely sokszor el-változtatot, meg-újíttatot, külömb értelembe üttetet.

De az Augustai Confessio, illyen változando vólt kezdettül-fogva.

Nem lehetséges tehát, hogy Istentül származot Tudomány légyen.

A' Bizonyság Elsö Részét azzal erössítem. Mert Istennek végetlen bőlcseségéhez, mellyel mindenkor által-lát mindeneket, nem fér, hogy valamit feledékenységből el-hadgyon; az-után, jobbítván mondását, meg-változtassa a' mit eléb tanítot, és elébbi mondása-gyanánt, mást külömbet adgyon-elö: mert ez, hazugság-nélkül nem lehet. Azért, ha most valamit íratna Isten a' Szent *Máte Evangeliomá*-hoz, mely az-elöt benne nem vólt; és ezt, Sz. *Maté*-túl írt *Evangeliom*-gyanánt adná előnkbe; helyén nem maradna az ö Igazsága. Hasonló-képpen tehát, ha a' Sz. Lélek {433:} adatta *Károly* Császárnak, *1530.* esztendőben, az *Augustai Confessiót*; és az-után, sok-képpen el-változtatván, azt hirdetné, hogy ez a' *Confessio*, mellyet *1530.* esztendőben szerzettek: igen meg-sértetnék az Isteni Igazságnak fel-bonthatatlan tekélletessége. Viszontag, ha Isten, egy-nehány külömböző-képpen adta vólna az ö Juhai-eleibe a' Sz. *Máte Evangeliomát*; és bizonnyal tudnók,

[3421] Thais Sectarum omnium. Pandorae pixis.

hodogeus_j.indd 735 2025. 07. 21. 11:26:39

hogy sok esztendeig egy-képpen, az-után más-képpen olvasták, és hitték ezt az *Evangeliomot*: semmi bizonyost nem tudhatnánk, mellyik igazán a' Sz. *Máte Evangélioma*. Mert, ha, midőn ez-elöt egy-ideig, az eggyik külömb-értelmü formán íratot *Evangeliomot* tisztelték, akkor meg-csalattak a' Hívek: most-is úgy meg-csalathatnak. Mivel pedig az illyen habozó bizonytalanság, nem illik az igaz Isteni Tudományhoz: lehetetlen, hogy az Istentűl adatott *Confessio*, tündér, változo, magától külömbözö lehessen. Azért, ha meg-bizonyíthattyuk, hogy az *Augustai Confessiót*, nem egy nyomban tartották mindenkor az Ujítók, hanem, egy-nehány esztendeig az eggyikre esküdtek a' *Predikátorok*; az-után, ezt meg-vetvén, külömbözö *Confessio Augustáná*-hoz kötelezték magokat; és mindenikrűl azt hirdették, hogy ez a' *Confessio*, mely *Károly* Császárnak, *1530.* esztendőben adatot *Augustá*-ban: nyilván ki-tetczik, hogy az *Augustai Confessió*-ban, nem a' Sz. Lélek tanitása fénylik, hanem szédítö Lélek csalárdsága fekszik.

A' Bizonyság Masodik Részét, nem egyébbel bizonyítom, hanem magok-kal az Ujítókkal, és az *Augustai Confessiók*-kal. Egy Túdós ember, *Vindek János*, azt írja; †[3422] hogy ö Nyólcz külömbözö *Augustai Confessiót* olvasot, mellyek külömb üdőben, az Ujítók változtatásából származtak. Maga (ugy-mond) szinte *1580.* esztendeig, az igaz *Augustai Confessio* (mely *Moguntiá*-ban a' Császár *Cancellaria*-ján tartatot *in specie*, valamint a' Császárnak adták vólt) soha ki nem kőlt egy nyomtatásban-is. Azért *Aurifaber*, *Luther*-nek kedves baráttya, *Praefat. Colloq. Mensalium Lutheri, edit. Isleb. per Gaubisch, Anno 1566*. így szól: *Lucidis admodum ocularibus opus est, si quis Articulos Augustanos, puros, sincerosque, et non falsatos invenire cupiat*. Ezt jelen-tik magok a' *Concordia Prefatio*-jában az *Augustai* hiten-való Herczegek, midőn azt mongyák; hogy ők az-elöt *Naumburgá*-ban, más *Editió*-ját javal-lották az *Augustai Confessió*-nak; most pedig, fel-kerestették Tár-házokban, a' Császárnak adot *Confessiót*, és azzal egybe-vetették, mely az *Imperium Cancellaria*-ján vagyon: Azért bizonyosok benne, hogy ez az igaz, és tulajdon *Augustai Confessio:* *[3423] *Solam primam Confessionem, Imperatori Carolo V.*

[3422] † Prognostico futuri status Eccles. Ration. 8. f. 48. Vide Bernard. Dörhoff, Apodixi, Calvinistas non esse Augustanae Confess. c. 7.

[3423] * Praefat. libri Concordiae.

hodogeus_j.indd 736 2025. 07. 21. 11:26:39

anno 1530. exhibitam, amplectimur; cujus exempla in Archivis Antecessorum nostrorum reposita, per fidedignos, cum eo, quod Imperatori ipsi exhibitum est, et in Sacri Rom. Imperii Archivo asservatur, conferri voluimus. Azt-is el-halgatom, hogy "[3424] *Pistorius Doctor*, egy-mással egyenetlen *Augustai Confessió*-kat, Tizen-hetet, írja hogy olvasot. Arrúl sem emlekezem, hogy *Andreas Fabricius* ••[3425], Három külömbözö *Augustai Confessiót* szede egybe, mellyet *Vittembergá*-ban, *Rhau György*-nevü Nyomtató, *1530.* esztendőtűl-fogva, *1540.* esztendeig ki-bocsátot. Az-is ám bár csendességben légyen, hogy ″[3426] az *Altemburgi Colloquium*-ban, magok a' *Luther*-anusok meg-vallyák, annyíszor-valo változását az *Augustana Confessió*-nak; hogy {434:} sokan azt sem tudhattyák, mellyik az igaz *Augustai Confessio*. Sok egyéb Tanúk-is bár halgassanak.

A' ki igaz útba akar indúlni, Azt az *Augustai Confessiót*, mellyet a' *Corpus Doctrinae*-ban foglaltak, és a' melyre esküdtek a' *Luther Predikatorok*, *1580.* esztendeig, vesse-egybe azzal a' *Confessió*-val, mellyet *1580.* esztendőben, a' *Liber Concordiae*-ban írtak. Ezek-közöt, oly *[3427] külömbség vagyon, hogy, ha ki nem látná a' *Titulust*, melyben azt írják, hogy ez a' *Confessio*, mellyet *Károly* Császárnak, *1530.* esztendőben adtak: meg-sem ismérné sok helyen, hogy azon dologrúl beszélnek, nem hogy eggyességek-felől gondolkodhatnék. Mert, vagyon két annyi a' *Corpus Doctrinae*-ban íratot *Confessio*, mint a' másik, mely a' *Concordiá*-ban foglaltatot. Es a' *Corpus Doctrinae* kezdetin, maga-is *Melanchton*, a' ki ácsolta és kovácslotta a' *Confessiót*, azt írja; hogy, mikor először ki-nyomtatták a' *Confessiót*, mingyárt akkor, szánt-szandékkal, sok helyen el-változtatták; ö pedig most, tisztán bocsáttya-ki: †[3428] *Ita excusa est Confessio, ut multis in locis appareat de industria depravatam esse. Quia ergo periculum est, ne mendae illae primae editionis pariant novas calumnias,*

[3424] " Pistorius, cont. Menczer. Mendac. 57. 58.

[3425] •• In Harmonia Confess: Augustanae.

[3426] ″ Vide ap. Reginal. l. 4. Calvino-Turcis. cap. 9. c. 22. Rescium, in Ministrom. f. 22. Lindan. lib. Concordia discors, fol. 45. edit. Colon. an. 1582.

[3427] * De Mutationibus Confessionis, Vide Schlüsselb. l. 3. art. 1. f. 13. Aurifab. Praefat. Colloqu. Mensal. Isleb. An. 1566. Mylium, Prolo. ad Conf. Aug. Selneccerum, Admonit. addita ad librum Concordiae.

[3428] † Melanch. in Corp. Doctr. praefat. ad Lectorem.

hodogeus_j.indd 737 2025. 07. 21. 11:26:39

necesse fuit recognitam et emendatam denuo edere. Nunc emittimus probe et diligenter descriptam Confessionem, ex Exemplari bonae fidei. Azért, ezt a' *Confessiót* két kézzel kapák az Ujítók; és, *1580.* esztendeig ezt tartották; ennek hirdetésére esküdtették Tanitójokat. Annak-utánna eszekbe vévék, és, a' mint *Conradus Schlüsselburgius* "[3429] *Lutherista* Superintendens írja, meg-tapasztalák, hogy *Melanchton* csalárdúl, sokban meg-változtatta, és hamissította a' *Confessiót*: Azért, *1580.* esztendőben, a' *Liber Concordiaet* szerzék, és ez-eleibe egy kevessé csinnyosban írák a' *Confessiót*. Es, szinte mint *Melanchton* azt írta vala a' *Corpus Doctrinae*-eleibe, hogy, most bocsáttatik-ki igazán a' *Confessio*: azon-képpen a' *Concordia*-eleibe-is azt írják, hogy, most újonnan kél-ki igazán a' *Confessio*. Ha ez-elöt más *Confessiót* javallottak, azt nem kel gonoszra magyarázni: mert nem vólt szandékjok, hogy a' leg-elsö *Confessió*-túl el-távozzanak: ••[3430] *Quod ad alteram editionem Augustanae Confessionis, cujus in Naumburgicis Actis sit mentio, attinet, animadvertimus quosdam, sub praetextu verborum posterioris illius editionis, corruptelas in negotio Coenae, et alios errores contegere. Nos sane, nunquam posteriorem editionem in ea sententia accepimus, quae a priori illa, quae exhibita fuit, ulla ex parte dissideret*. Most azért immár, erre a' *Confessió*-ra esküsznek a' *Luther Predikátorok*: üdő-forgásában hol állapodnak-meg, csak Isten tudgya.

A' *Palatinatus*-béli *Calvinisták*, vastagon orczázzák az *Augustai* Uraimat, a' Tizedik *Articulus*-nak változtatásaért: Mert azt írják; hogy, a' mely *Augustai Confessiót* ugyan azon esztendőben nyomtatának, melyben a' Császárnak bé-adták vala, meg-engedi a' *Confessio* hogy a' Kenyér el-változik, és csak a' Kenyér színe marad. Az-után pedig, ezt le-törlék, és hol egy-képpen, hol más-képpen fordíták: *In editionis Germanicae Decimo Articulo, cum in Coena, verum Corpus et Sanguis CHRISTI dicitur esse, sub speciebus panis et vini; non substantia, sed duntaxat species panis et vini adesse dicitur.*

[3429] " Lib. 3. Theo. Calv. c. 1. f. 12. 13.

[3430] •• Praefat. libri Concordiae.

hodogeus_j.indd 738 2025. 07. 21. 11:26:39

unde et Papistae, Transsubstantiationem verbis illis tradi crediderunt.[3431] Ez ma-{435:}radgyon ebben: Szóllyunk immár a' *Concordiá*-rúl, mellyel a' *Sámson* Rókái egybe-kötözték farkokat.

ÖTÖDIK RESZE.

A' CONCORDIARUL IRT KÖNYVNEK
Hihetetlen Vallásirúl.

UJ formát kezdettek az el-szakadot Atyafiak. Mert, a' kiket *Luther* rendinvalo *Predikator*-ságra emelnek, azokat erős Fogadással, és Kezek irásával kötelezik, hogy a' *Liber Concordiaet*, mellyet a' *Német*-országi szája-tátot *Predikátorok* nem régen koholtak, éppen és igazán hirdetik, taníttyák.[3432]

Hogy azért minden Ember ércse, mely rút hamisság légyen ebben a' *Concordiá*-ban: Először, meg-mutatom; Mikor, és Mi okból szerzék ezt a' Könyvet. Az-után, Magával ellenkezö Hazugságirúl, és képtelen Vallásirúl szóllok rövideden. mert nem mélto ez a' moslék, sok mocskolódásra.

Eredete ennek az Irásnak illyen vólt. Látván az *Augustai*-hitűk, mely nagy, és alkodhatatlan egyenetlenség támad naponként közöttök; eszekbe vévék, hogy ebből, Tudományok gyalázattya, és a' község botránkozása következik: Azért, reá doblák a' *Saxoniai* Herczeget, hogy ne szánnya költségét, hanem először egy-nehány Túdós Embereket győjcsön-egybe, kik valami bizonyost végezzenek a' viszszálkodo Tudományokrúl, mellyek naponként szaporodnak *Ecclesiá*-jokban. Azért, a' Herczeg, *1576.* esztendőben (a' mint a' *Concordia Prefatio*-jában olvassuk,) *Torgá*-ba egy-nehány *Theologust* győjte, úgy-mint, *Jacobus Andreae Smidelinust*, *Musculust*, *Chytraeust*, *Kemniciust*, *Selneccerust*, *Cornerust*. Ez a' Hat Ember szerzé a' *Concordiát*; mint a' *Palatinatus*-béli *Theologusok* írják: †[3433] *Liber Concordiae, congestus est a Sex Theologis Ubiquetariae sectae*. Addig fuvák a' követ, hogy *1580.*

[3431] Palatinal. Admonit. ad lib. Concord. c. 4. fol. 147.
[3432] Solnán, így végezték, 1610. esztendöb. Art. 7.
[3433] † Admon. ad librum Concord. c. 10. fol. 338. Et f. 14.

hodogeus_j.indd 739 2025. 07. 21. 11:26:39

esztendőben, ki-bocsáták a' *Concordiá*-rúl írt könyvet; és reá kénszeríték, nem csak a' *Predikatorokat*, de a' *Sócze Mestereket*, Harangozókat, Egyház-söprőket-is, hogy ezt a' *Concordiát*, Kezek irásával erőssítcsék. A' ki magát vonogatta, minden ok-vetetlen ki-túrták fészkéből: *[3434] *His ceteri jussi subscribere, sine ulla disputatione. Adversantes, et recusantes subscribere; tanquam res novas molientes, indicta caussa, a suis accusatoribus ad proscriptiones, et carceres damnati. Actum igitur est de Subscriptione, non rationibus, sed promissionibus, et minis.* A' dolog véghez-vitelére, ••[3435] Nyólczvan ezer forintot kőltöt a' *Saxoniai* Herczeg; melynek nagy részével, *Jacobus Andreae*, egy-nehányad-magával, tőltötte erszényét.

De mi lén Haszna ennek az Irásnak?

Elsö az; Hogy meg-mutaták szegénységeket. Mert, noha mind rendbe íraták, valahol kiket adománnyal, fenyegetéssel, erővel-hatalommal mell-éjek vonhatának, még a' Falukon-való "[3436] Iskola-mestereket-is: mindazáltal, ha el nem vétettem számát, nincsenek annyin, a' menyi por röpös a' Világos verö-fényben, hanem, *Nyólcz-ezer négy-száz hatvan-öt*, {436:} a' ki nevét *Laistrom*-ba írta. Ha mí effélében mesterkednénk, a' Sz. *Ferencz* Szerzetinek csak eggyik részében-is (mellyet *De Observantia* hívnak, mí pedig Fa-talpú Barátoknak nevezünk) tíz ennyin *subscribál*-hatnának. sőt, csak az egy *Róma*-várasában, sokkal töb Pap vagyon, hogy-sem a' *Concordia*-alá íratot *Predikátorok*. De, *Pauperis est numerare pecus.*

Második Haszna lén; Hogy a' *Concordia*-után indúlt Atyafiakra tellyesedék, a' mit az Irás monda: †[3437] Hazugságokban meg-vígasztalák a' Fejedelmeket: meg-csalák őket a' békeség-szerző férfiak. Mert, miképpen a' *Daniel*-tűl látot Kő-kép részei, "[3438] Emberi maggal ereszteténck-egybe, de egybe nem ragadának: úgy az *Augustai Confessión*-valók-közöt, ezzel a' mesterséges enyvel sem forrada-egybe, a' sok egyenetlenségek hasadása:

[3434] * Ibi. f. 345.

[3435] •• Ita Liber, editus ad. 1584. de Legat. Navarri, ap. Rescium, in Ministromach. fol. 39.

[3436] " Titulo: Nomina Servientium Eccles. et Scholis in Primatu Magdeburg. Item: Nomina Ministrorum Eccles. et Scholarum in Electoratu Brandeburg.

[3437] † Oseae, 7. v. 3. Hier. 38. v. 22. Abd. 1. v. 7.

[3438] " Dan. 2. v. 43.

hodogeus_j.indd 740 2025. 07. 21. 11:26:39

hanem inkáb, ••[3439] *Divisio contra se; magnanimorum reperta est contentio*; meg-hasonlának a' fö népek egy-más-közöt; és sokan azok-közzűl, kik az *Augustai Confessiót* bé-vészik, nem akarják ezt a' *Concordiát* javallani: †[3440] *Magna pars sociorum Augustanae Confessionis, tam Principum, et aliorum Ordinum, quam docentium Ecclesias et Scholas, constanter etiamnum Subscriptionem recusant*. Sturmius pedig, *Argentinai* fö Predikátor, azt mongya; hogy a' *Hassiai*, *Holsatiai*, *Dániai*, *Anhalti*, *Norimbergai Ecclesiák*, soha nem akarták ezt a' *Concordiát* jóvá hadni: ″[3441] *Libro Concordiae, omnes Ecclesiae Hassiacae recusant subscribere: etiam Dux Holsatiae, et illius Ecclesiae; etiam, ut audio, Danicae*. ‡[3442] *Norimbergenses, Formulae Concordiae subscribere nolunt: Anhaltini etiam, et alii, prolixe recusant*. Annak-okáért, azon esztendőben, melyben a' *Concordiát* írták, *Vittembergá*-ban illyen *Verseket* hínténck szerte-szerrel:

*[3443] *Eximii Liber est fructus, nec Formula pacis*
Publica durabit tempus in exiguum.
Unanimi Liber hic conjunget pectora sensu
Dissona, nec gliscet plus grave dissidium.
Perpetuo tua laus vivet, nec, †[3444] *Suevice Doctor,*
Gloria decrescens te tua destituet.
Arbitrium ad pacis traxit te gloria CHRISTI
Unica, non turpis Quaestus, et Ambitio.

Mely *Verseket*, a' ki igazán akarja érteni, az utólso *Vers*-nek utólso igéjén kezgye, és rák-módra olvassa-viszsza. Summa-szerént, azt foglallya magában a' *Vers*, hogy *Smidelinus* ezt a' Könyvet, csak Erszény-tőltésért írta; melyből

[3439] •• Iudic. 5. v. 15.
[3440] † Palatin. loc. citato, f. 353.
[3441] ″ Sturmius AntiPapp. 1. f. 32.
[3442] ‡ 2. AntiPapp. fol. 89.
[3443] * Libro, Nova super Nova novorum, fol. G. 1.
[3444] † Schmidelin.

hodogeus_j.indd 741 2025. 07. 21. 11:26:39

töb viszszálkodás támadot, hogy-sem vólt az-elöt.[3445] Ugyan akkorban, ezen *Concordiá*-rúl, másut illyen *Verseket* írának:

R, habet Ausonium liber hic; R, habetque Pelasgum;
R, habet Hebraeum; praetereaque nihil.[3446]

Mely azt hirdeti, hogy egyéb nincs e' Könyvben, Tévelygésnél. Harmad rend-béli *Vers*-ben azt írják; hogy, a' kik az Élet könyvében nem írattak, azok írták neveket a' *Concordia*-alá:

In Libro Vitae qui non potuere notari,
Nomen in hunc Librum composuere suum.

De mivel hasznát értők a' *Concordiá*-nak, lássuk hamisságát. A' *Palatinátus*-ban lakozo *Doktorok*, *[3447] sok-képpen meg-mutattyák, mely éktelen, és oktalan hamisság foglaltatik a' *Concordiá*-ban. Először, Harmincz-két {437:} temérdek Hazugságokat számlálnak, mellyekkel a' töb *Augustai Confessión*-valo Atyafiakat, képtelenűl mázollya a' hamis *Concordia*. Az-után, *[3448] Tizen-nyólcz derék Hamisságot számlálnak a' *Concordiá*-ból. Végezetre, "[3449] Hatvan úndok Ellenkezö mondásit említik, mellyekben magától meg-hasonlot ez a' *Discordia*. *Bellarminus*, egy magán-valo kis ••[3450] Könyvecskében, Hatvan-két Hazugságát, és sok iszonyu Tévelygésit szamlálá a' *Concordiá*-nak.

Én ezeket el-hagyván, sok dologgal nem terhelem Olvasómat; nem-is jegyzem-fel minden Hazugságit, és Hamisságit a' *Concordiá*-nak, mellyek ugyan posognak benne, mint a' hangyák fészkekben; tolyonganak, mint az esztrengára hajtot Juhok: hanem, csak egy-nehány világos Tanuságot támasztok, melyből, a' ki nem vak, meg-láthattya ennek a' *Concordiá*-nak

[3445] Nova super Nova novorum, lit. M.
[3446] ER RO RES.
[3447] * Palatin. Admonit. ad Librum Concord. c. 3. a f. 63.
[3448] * Cap. 8. a fol. 250.
[3449] " Cap. 9. a fol. 294.
[3450] •• Iudicium Bellarm. de Lib. Concord.

hodogeus_j.indd 742 2025. 07. 21. 11:26:39

mód-nélkül-valo hamisságát, és veszedelmes tanitását. Es mivel az *Augustai Confessio*, elsö és főb tagja a' *Concordiá*-nak: azon Bizonyságok hamissíttyák a' *Concordiát*, mellyek az *Augustai* Vallásnak hihetetlenségét előnkbe veték. A' töb Bizonyságokat pedig, hogy jó rendbe állassam, illyen Erősséget támasztok:

> Lehetetlen, hogy igaz, és Isteni Tudomány légyen az, mely magával ellenkezik, és éktelen Hazugságokkal rakva.
>
> Illyen a' Concordiában foglalt tudomány.
>
> Tehát nem lehet, hogy ebben Isteni Tudomány légyen.

A' Bizonyság Elsö Részét, béven meg-bizonyítám, e' Könyvnek Elsö, és Második részében: magában-is oly világos, hogy a' Pogánnyal-is künyű vólna el-hitetni.

Masodik Része a' fel-vetet Bizonyságnak, ezekből ki-tetczik.

¶. 1. Magával ellenkezik a' CONCORDIA.

I. Azt hirdeti a' *Concordia*; hogy a' *Lutheristák*, a' Halottakért-valo könyörgést nem tíltyák: sem *Aërius*-nak pártyát nem fogják; kit azért kárhoztattak a' Régiek, mert a' Hóltakért-valo imádkozást haszontalannak hirdette: *Quod allegant Adversarii, Patres, de Oblatione pro Mortuis; scimus Veteres loqui de Oratione pro Mortuis, quam nos non prohibemus. Epiphanius testatur, Aërium sensisse, quod Orationes pro Mortuis sint inutiles: Id reprehendit: neque nos Aërio patrocinamur.*[3451] Maga egy kevessé aláb, azt beszélli; hogy a' *Purgatoriom* bálványozás, és Ördögnek mesterséges ál-orczája: *Missa peperit multiplices abominationes, primo Purgatorium. Purgatorium, et quidquid ei solemnitatis, cultus, quaestus adhaeret, mera Diaboli larva est.*[3452] Ezek úgy férnek egybe, mint a' hév és hideg: Mert, ha *Purgatorium* nincsen, nem látom kikért kel Hóltok-után imádkozni?

[3451] I. Lib. Concord. Lips. an. 1580. fol. 247. In Apolog. de Vocab. Missae.
[3452] Ibi. f. 281. ar. 2. Smalcald.

hodogeus_j.indd 743 2025. 07. 21. 11:26:39

II. A' mí *Doctorink*-ra azt kőlti; hogy ezek, a' Természet erejét elégségesnek mongyák az Isteni Szeretetre, és a' Parancsolatok meg-tartására: *Scholastici, tribuunt humanae naturae integras vires, ad diligendum DEUM super omnia, ad facienda praecepta DEI.*[3453] †[3454] *Docent, Hominem mereri remissionem peccatorum, Dilectione erga DEUM, ante Gratiam.* *[3455] *Quid interest inter Pelagianos, et Adversarios nostros? Cum utrique sentiant, homines sine Spiritu Sancto posse DEUM diligere, et Praecepta DEI facere; mereri Gratiam, et Justificationem, Operibus, quae ratio per se efficit, sine Spiritu Sancto.* De mivel {438:} látá, hogy ez hamis gyalázás, meg-rántya a' ló száját; és egy levél fordítás-után, viszsza-hazudgya szavát: Mert azt írja; hogy, a' *Catholicus Doctorok* vallása-szerént, az Isteni Félelem, a' Szeretet, és az Istenben-valo Bizodalom, nem lehet Sz. Lélek malasztya- és ajándéka-nélkül: *Vetus definitio, cum inquit, Peccatum esse carentiam justitiae; detrahit notitiam DEI, fiduciam erga DEUM, timorem, et amorem DEI. nam et ipsi Theologi in Scholis tradunt, ista non effici sine certis donis, et auxilio Gratiae.*[3456]

III. Azt fecsegi eggyüt; hogy, a' *Catholicusok* hiti-szerént, Ember maga Cselekedetivel szabadíttatik az örök kárhozattúl; és a' Lelki halál, emberektűl gondolt Szer-tartásokkal le-töröltetik: *Frigidis quibusdam Observationibus, excogitatis ab hominibus, dicunt mortem aboleri.*[3457] Eszébe juta, hogy el-ejte valamit; és viszsza-térvén, meg-czáfollya beszédét; azt mondván, hogy mí-is azt hiszük, hogy a' Bűnnek bocsánattyára nem elég az Emberi Elég-tétel: †[3458] *Fatentur Adversarii, quod Satisfactiones non prosint ad remissionem culpae.*

IV. Sokszor elő-hozza, és minden gyűlőlködések erősségét abban veti a' *Concordia*; hogy mí, a' Christus Erdemét tellyességgel el-rekkentvén, magunk Cselekedetivel akarjuk érdemelni az Igazúlást, és Bűn-bocsánatot: *Non jubent nunc CHRISTO Mediatore uti; sed eo prorsus sepulto, fingunt*

[3453] II. Fol. 55. 61. Apolog. Tit. de Peccat. Origi.
[3454] † Ibid. de Eccles. f. 129.
[3455] * Ibi. artic. 18. de Lib. arbitr. fol. 165.
[3456] Ibid. fol. 57.
[3457] III. Fol. 168. Apolog. De Confess.
[3458] † Fol. 163. Apolog. Titulo eod. Supra, c. 1. n. 16. f. 424.

hodogeus_j.indd 744 2025. 07. 21. 11:26:40

nos habere accessum per Propria Merita.[3459] ✱[3460] *Excluso CHRISTO, ubique docent, mereri Justificationem per Opera Legis.* ‘‘[3461] *Adversariorum Pharisaica opinio est, quod remissionem peccatorum oporteat mereri Dilectione nostra, et Operibus. Fingunt, prius hominem Lege justificari, quam per CHRISTUM reconciliatus sit DEO.* ••[3462] *Detrahitur honos CHRISTO, cum docent, quod Non propter CHRISTUM Gratis justificamur, sed per tales Cultus.* †[3463] *Adversarii affingunt suas impias opiniones, quod per Bona Opera mereamur remissionem peccatorum*. Erről a’ Házugságról, *penitencziát* tart a’ *Concordia*; és meg-vallya, hogy eleitűl-fogva, az *Ecclesia* azt tanította, hogy Ingyen, Christus-ért bocsáttatik-meg Bűnünk: ‘‘[3464] *Semper Ecclesia Christi sensit, remissionem peccatorum Gratis contingere. imo Pelagiani damnati sunt, qui Gratiam propter Opera nostra dari contendebant*. Es, a’ mint imént hallók, a’ *Concordia* mondása az-is; hogy mí, nem itíllyük a’ mí Cselekedetinket elégségeseknek a’ Bűnnek bocsánattyára.

V. Eggyüt dicsekedik a’ *Concordia*; hogy a’ Misét, szokot *Ceremoniái*-val, őltözetivél, imádságival, nagy Isteni aítatossággal szolgáltattyák: *Nos non abolemus Missam, sed religiose retinemus, ac defendimus. Et servantur usitatae Ceremoniae publicae, ordo Lectionum, Orationum, Vestitus, et alia similia*.[3465] Sőt javallya, hogy Gyertyákat gyújcsanak, Arany edényekben szolgállyanak: ‡[3466] *Candelae, vasa aurea, et similes ornatus, decent*. Azt-is igazán ezek-mellé veti; hogy a’ régi Atyák, a’ Misét Aldozatnak nevezték: és ők sem tagadgyák, hogy a’ Mise, ama’ szűnetlen Aldozat, melyről *Malachias* emlekezik: ••[3467] *Non ignoramus, Missam a Patribus appellari Sacrificium*. ✱[3468] *Nos quidem facile patimur, Missam intelligi Juge Sacrificium, modo ut tota Missa intelligatur: hoc est, Ceremonia, cum*

[3459] IV. Fol. 77. Apolog. de Iustificat.
[3460] ✱ Fol. 112.
[3461] ‘‘ Fol. 156.
[3462] •• Fol. 186.
[3463] † Fol. 105. 156. 187. 192.
[3464] ‘‘ Fol. 200. de Tradit. in fin. Apol. Confess.
[3465] V. Fol. 225. Apolog. de Missa. Vide supr. c. 1. nu. 2. f. 416.
[3466] ‡ Fol. 236. Apolog. de Sacrific.
[3467] •• Fol. 240. Apolog. de Sacrific.
[3468] ✱ Ibi. f. 234:

hodogeus_j.indd 745 2025. 07. 21. 11:26:40

Praedicatione Evangelii, fide, invocatione, gratiarum actione. Egy kevéssé aláb, meg-másollya szavát a' *Concordia*; és a' Misét, szörnyű Utálatosságnak, Haszontalan Emberi álomnak, Pokol-{439:}béli Sárkány farkának nevezi: *Missa, est maxima et horrenda abominatio. Missa, est res commentitia, et hominum inventum. Ista Cauda Draconis* (Missam intelligo,) *peperit multiplices Idololatrias*.[3469] Mely mondások ellenkezését, a' ki szemével nem látná, kezével tapasztalhatná.

VI. A' *Sacramentomok* Számát a' mi illeti, eggyüt Három Szentséget számlál a' Concordia: *Vere igitur sunt Sacramenta, Baptismus, Coena Domini, Absolutio, quae est Sacramentum Poenitentiae*.[3470] *[3471] *Absolutio, proprie dici potest Sacramentum Poenitentiae*. Egy kevéssé aláb, meg-szaporíttya, és a' Papi-rendelést Szentségnek kereszteli: †[3472] *Si Ordo de Ministerio Verbi intelligatur, non gravatim vocaverimus Ordinem Sacramentum. Si Ordo hoc modo intelligatur, neque Impositionem manuum vocare Sacramentum gravemur.* Valamenyível aláb, csak Kettőre szabja; tudni illik, a' Keresztségre, és Ur Vacsorára: "[3473] *Superest, ut de duobus quoque Sacramentis, ab ipso CHRISTO institutis, disseramus*. Végre, azzal köti csomóját a' *Sacramentomok*-rúl-valo kellemés tudománynak: hogy Semmit nem árt, akár-ki menyi számúnak itíllye a' Szentségeket: *[3474] *Jubent hic nos Septem Sacramenta numerare: nec multum referre putamus, etiamsi docendi causa alii numerent aliter.*

VII. Eggyüt azt beszélli a' *Concordia*; hogy, a' régi Gyölekezetek Végezésiellen ők nem viaskodnak: ‡[3475] csak azt kivánnyák, hogy a' *Cánonok*-ellen kovácsolt dolgoktúl szűnnyenek-meg a' *Pápisták*. Kevés vártatva, agyarkodva rágja a' mí Tudományunknak sok részeit. Es noha vallya, hogy Gyölekezetek Végezési, nem szenvedik az Egyházi rendben, a' kik Papság-után

[3469] Fol. 279. art. 2. Smalcald.
[3470] VI. Fol. 178. Apolog. de Numero Sacrament.
[3471] * Fol. 146. Apolog. de Poenitent.
[3472] † Ibi. fol. 179.
[3473] " Fol. 507. in Catech. Majori.
[3474] * Fol. 178. citato.
[3475] VII. ‡ Supra, cap. 1. n. 11. f. 423.

hodogeus_j.indd 746 2025. 07. 21. 11:26:40

nősznek; †[3476] *Veteres Canones, hos qui in Ministerio contraxerunt, removent ab administratione*: De ezt a' *Concordia* igen ólcsárollya.

VIII. Azt taníttya egy helyen a' *Concordia*; hogy az *Evangeliom* megengedi a' Házasságot; de nem kötelezi erre azokat, kik meg akarják magokat tartóztatni: "[3477] *Evangelium permittit Conjugium, his quibus opus est: neque tamen hos cogit ad Conjugium qui continere volunt, modo ut vere contineant*. Más-felől hallók ••[3478] imént, hogy Isten parancsolattyával akar kötelezni mindeneket a' Házasságra: *[3479] *In Votis Monasticis promittitur Castitas: supra autem diximus, non posse Votis, aut Legibus tolli jus Naturae in hominibus: neque ulla Vota possunt abolere mandatum Spiritus Sancti*.

IX. Gyakran beszélli azt-is, a' mit az *Augustai Confessió*-búl ″[3480] említénk; hogy az igaz Hit, a' Lelki isméret-ellen-valo Halálos bűnnel eggyüt nem lehet: hanem, mingyárt el-veszti Hitit, a' ki vétkezik Isten Törvénye-ellen. Azért, ha az igaz Hit meg-maradhat, az Igazúlt Ember, Isten Parancsolatit bé tőltheti, és kételen bé-tőlti: *[3481] *Fides, quae est opus Spiritus Sancti, non stat cum Peccato Mortali*. Viszontag: †[3482] *Somniant, Fidem posse stare cum Peccato Mortali*. Istmét: ∴[3483] *Non potest Fides existere in his, qui secundum carnem vivunt, qui delectantur cupiditatibus suis, et obtemperant eis*. Egy kevéssé aláb: "[3484] *Fides non manet in his, qui obtemperant cupiditatibus; nec existit cum Peccato mortali*. Ismét: †[3485] *Illud verum est, Amissa Dilectione, amitti Spiritum Sanctum; quo amisso, et Fides excutitur*. Másut: ‡[3486] *Non tribuitur Fides his, qui habent Peccatum Mortale*. A' *Smalkaldiai Articulusok*-ban, Eretnekségnek mongyák, "[3487] ha ki azt beszélli, hogy igaz Hit marad abban

[3476] † Fol. 216. Apol. de Conjug. Supr. li. 3. c. 13. ¶. 5. f. 393. 394.
[3477] VIII. " Fo. 222. Apolog. de Conjug. Sacerdot.
[3478] •• Supr. f. 307. 308. 418.
[3479] * Fol. 259. Apolog. de Vot. Monast.
[3480] IX. Supra, f. 428. num. 6.
[3481] Fol. 74. Apolog. de Iustificat. Supra, f. 428.
[3482] † Fol. 82. Ibid.
[3483] ∴ Fol. 87. de Dilectione.
[3484] " Fol. 88.
[3485] † Fol. 100.
[3486] ‡ Fol. 262. Apol. de Votis.
[3487] " Fol. 300. 3. part. art. 3.

hodogeus_j.indd 747 2025. 07. 21. 11:26:40

a' ki paráználkodik, vagy Embert öl, *etc.* ••[3488] *Dicimus praeterea, ubi non sequuntur* {440:} *Bona Opera, ibi Fidem esse falsam, et non veram*. Azt-is ezekhez veti; hogy a' tekélletes Erkőlcs-nélkül, nem egyéb a' Hit, hanem képmutatás: *[3489] *Fides sine bonis Operibus, hypocrisis est*. Annak-okáért, a' kiben igaz Hit vagyon, kételen bé-tőlti az Isten Törvényét: ∴[3490] *Cum Fide accipimus Spiritum Sanctum, NECESSARIO sequitur Legis impletio*. Másut: ¨[3491] *Haec igitur Fides specialis, qua credit unusquisque sibi remitti peccata propter CHRISTUM, justificat nos, affert Spiritum Sanctum; ut deinde Legem DEI facere possimus, obedire DEO in omnibus afflictionibus*. Végezetre: ••[3492] *Lex ita demum fieri potest, cum contingit Spiritus Sanctus*. Más-felől azt kákogja, a' mint *[3493] eléb mondók, hogy Emberben nincs semmi Jó cselekedet, hanem, tisztátalan és úndok minden munkánk, és Isteni szeretetünk. Azért, még az-is vétkezik, a' ki Isten Törvényét cselekeszi. söt, senki az Isten Törvényében semmit bé nem tőlthet.

Ezekből, jó következéssel ki-jő, a' mit maga ki-fejez a' *Concordia*; hogy minnyájan a' *Concordia* Hitin-valók, Isten-felől hamis vélekedésben vannak: Senki nincs közzűllök, a' ki gyakran nem kételkednék, ha vagyon-e gond-viselö Istene e' Világnak, vagy senki sincsen? a' ki gyakran nem haragudnék Istenére: *Ideo datae sunt promissiones, quia Legem non possumus facere. Haec ipsa Legis impletio, quae sequitur renovationem, est exigua, et immunda*.[3494] Ismét: ‡[3495] *Cum nullum Opus satis mundum inveniat, semper accusat Lex*. Másut: "[3496] *Non debemus confidere nostra Dilectione, qua nos DEUM diligimus, cum sit Immunda, et exigua*. Viszontag: ″[3497] *Omnis homo mendax; id est, non recte de DEO sentiens, non satis timens, non*

[3488] •• Ibid. f. 308.
[3489] * Fol. 123. Apolog.
[3490] ∴ Fol. 200. Apol. de Tradit.
[3491] ¨ Fol. 69. Apolog. de Iustificat.
[3492] •• Fol. 86. Apolog. de Dilect.
[3493] * Vide supra, fol. 231. 232.
[3494] Fol. 90. 91. Apolog. de Dilection. Sup. f. 231. 232.
[3495] ‡ Fol. 98.
[3496] " Fol. 123.
[3497] ″ Fol. 254. Apolog de Votis.

hodogeus_j.indd 748 2025. 07. 21. 11:26:40

satis credens DEO. Az-elöt így szóllot vala: ••[3498] *Nos clare ostendimus, quod bona Opera non satis faciant Legi DEI.* †[3499] *Nostra impletio Legis, est Immunda. Lex semper accusat, cum Legi NUNQUAM satisfaciamus. Quis enim non saepe dubitat, Utrum DEI consilio regantur res humanae? Quis non saepe stomachatur, quod impii meliori fortuna utantur? Quis non irascitur judicio DEI? etc.* Annak pedig száma nincsen, menyíszer mongya, hogy soha semmi részében, az Isten Parancsolatinak eleget nem tehetünk: ″[3500] *In hac vita, non possumus Legi satisfacere.* Ismét: ∴[3501] *Sentiendum est, quod etiam post renovationem non satisfaciamus Legi.* Másut: *[3502] *Semper accusat nos Lex, quia NUNQUAM Legi DEI satisfacimus.* Viszontag: †[3503] *Si promissio requireret Legem, cum Legem NUNQUAM faciamus, promissio esset inutilis.* Végezetre, úgy fejezi-bé mind ezeket; hogy, Csak arra sem vagyunk alkalmatosok, hogy Istennel-eggyüt valami Jót cselekedgyünk: ‘‘[3504] *Homines ad Legem DEI adducuntur, ut exactius agnoscant, quanta Dominus in Lege sua a nobis exigat; quorum tamen NIHIL nos praestare possumus.* ″[3505] *Non assentimur his, qui docent, Hominis Naturam et essentiam non esse prorsus corruptam, sed aliquid Boni adhuc in homine reliquum, etiam in rebus Spiritualibus; videlicet, capacitatem, aptitudinem, facultatem, aut vires, quibus, in rebus Spiritualibus inchoare aliquid boni, operari, aut cooperari valeat.*

Lássa az Okos ember, mint férnek ezek egybe? I. A’ kiben igaz Hit vagyon, Jót cselekeszik: De azért, Minden cselekedeti embernek, úndokság, és tisztátalan. II. A’ kiben igaz Hit vagyon, kételen bé-tellyesíti az Isten Törvényét: De azért, Semmit az Isten Törvényében meg nem tellyesithetünk. III. Nincs abban igaz Hit, a’ ki fel-bontya az Isten Törvé-{441:}nyét, és örök kárhozatra mélto vétekbe esik: De azért, Nincs senki, a’ ki gonosz vélekedésben nem

[3498] •• Fol. 121.
[3499] † Fol. 93. 94. Apolo. de Dilect.
[3500] ″ Fol. 88. Apolog. de Dilect.
[3501] ∴ Fol. 114.
[3502] * Fol. 157. Apolog. de Poenitent.
[3503] † Fol. 69. Apolog. de Iustificat. Idem, fol. 65. ibid.
[3504] ‘‘ Fol. 566. Epitom. ar. contro. art. 5. Affir. 8.
[3505] ″ Artic. 1. Negat. 6. f. 548.

hodogeus_j.indd 749 2025. 07. 21. 11:26:40

vólna az Isteni dolgokban, és nem kételkednék az Isten gond-viselésében, *etc*. A' ki ezeket *concordál*-hattya, egybe-szerkeztetheti, bár a' *Concordiát* kövesse, böcsüllye, és azokat a' *Predikátorokat* halgassa, kik tartoznak fogadások-szerént a' *Concordiá*-hoz fülelni.

Azzal jól vannak a' *Concordia*-után indúltak; hogy, a' mint eléb *[3506] említők, ö-bennek nem bűn a' Paráznaság, Gyilkosság, és Ragadozás: mert oly ereje vagyon Hiteknek, hogy Isten nékik bűnűl nem tulajdonít semmit: ∴[3507] *Propter Fidem in CHRISTUM, non imputatur nobis hoc, quod deest impletioni Legis: CHRISTUS sustulit illud Jus Legis, ne accuset, ne damnet, hos qui credunt in ipsum*. *[3508] *Peccatum DEUS in nobis non vult imputare, nec meminisse. Fidem sequuntur bona Opera; et quod in illis pollutum et imperfectum est, pro peccato et defectu non censetur.* Lád-e mely szép dolog a' *Luther* és *Calvinus* hiti? Bé-dugja az Isten szemét, hogy ne lássa a' *Lutherek* gonoszságit: *Liber Bárók*-ká tészi őket, hogy semmi ne árcson-vétcsen nékik.[3509]

X. Azt mongya a' *Concordia* *[3510]; hogy Urunk Pokolra-valo szállasárúl, kötődnek egy-mas-közöt az *Augustána Confessio*-követők; és azt kérdik, Mikor, és Mi módon szállot Pokolra? mind testestűl lelkestűl ment-e oda? A' *Concordia* azt végezi; hogy ezekrűl ne-is tudakozzunk mint lettek, hanem, ennek értelmét a' más világra tarcsuk.

Az-után, el-feletkezvén Végezésérűl, azt *dictál*-lya; hogy Christus, éppen, igaz Ember és igaz Isten, szállot Pokolra: †[3511] *Credimus, quod TOTA persona, DEUS et Homo, post sepulturam ad Inferos descenderit*. Holot Két-képpen vétkezik: Először; Mert azt mongya; hogy, nem tudhattyuk mikor let a' Pokolra-szállás: Más-felől azt hirdeti; hogy Christus, temetése-után szállot Pokolra. Másodszor; Nem jól mongya, hogy éppen az egész Személy, Isten és Ember, szállot-alá: mert az Isteni személy, mindenüt jelen lévén, sohová nem mehetet: Christus pedig, Emberi természete-szerént, igazán meg-hólt vala, Lelke testétűl el-vált vala. Tehát, Halála órajától-fogva Fel-támadásáig,

[3506] * Sup. fol. 237. et 240.
[3507] ∴ Fol. 91. Apol. de Dilection.
[3508] * Fol. 307. art. 13. Smalcald. NB.
[3509] NB.
[3510] X. * Concord. in Articul. controv. Art. 9. f. 584. Supr. f. 283. Infr. lib. 5. c. 6. initio.
[3511] † Ibid. f. 750.

hodogeus_j.indd 750 2025. 07. 21. 11:26:40

nem vólt éppen az Emberi természet: és így Christus, tellyes Emberségeszerént nem szálhatot Pokolra; mivel az Emberi természet akkor éppen nem vólt. Szinte mint mikor mí meg-halunk, noha lelkünk testünk meg-marad; de meg nem marad az Emberi természet; mert nincs egybe-kötve a' test a' lélekkel. Végezetre; A' Christus Teste, koporsóban vólt harmad napig: Nem lehetséges tehát, hogy az egész Emberi természet Pokolra szállot. mert test-nélkül, nem lehet egészszen az Emberi természet.[3512]

¶ 2. Hazugságokkal tetézve a' CONCORDIA.

Horgas beszédek, és tétovázo csevegések, oly béven vannak a' *Concordiá*-ban, hogy, nem csak példája, hanem tűköre-is lehet a' Tekélletlenségnek.

I. Azt hirdeti, a' mit az *Augustai Confessio* mondot; hogy, mí a' Szenteket azért híjuk segítségűl, mert őket Christusnál kegyelmesebbeknek itíllyük: *[3513] *Fingunt Christum duriorem esse, et Sanctos placabiliores: et magis confidunt misericordia Sanctorum, quam misericordia Christi; et fugientes CHRISTUM, quaerunt Sanctos.* †[3514] *Faciunt, ut major fiducia misericordiae Sanctorum concipiatur, quam CHRISTI.* "[3515] *Publica persuasione, Beata Virgo pror-*{442:}*sus in locum Christi successit.* ∴[3516] *Sancti in locum Christi surrogantur.* Maga tudgya a' szívek-láto Isten, hogy ebben semmi sincs; mint imént †[3517] meg-mondók.[3518]

II. A' Hazugságok *Quinta essentiá*-ja, ere és bányája az-is; hogy a' *Romai* Pápák az *Evangeliom*ot, olvasásra sem alíttyák méltónak. Sőt, sokan közzűllök, semmit nem hívén az Emberi Okosság mértéke-felet, csufolták, és nevették az egész Keresztyén Vallást: *Nec ad Pontifices transferendum, quod ad Ecclesiam pertinet. Quotusquisque enim curat Evangelium, aut*

[3512] X.
[3513] * Fol. 202. Apolog. de Invoc. Sanct. Supra, f. 426.
[3514] † Fol. 203.
[3515] " Fol. 204.
[3516] ∴ Fol. 259. de Votis Monast.
[3517] † Sup. f. 426.
[3518] I.

hodogeus_j.indd 751 2025. 07. 21. 11:26:40

judicat esse dignum lectione? Multi etiam palam irrident Religiones omnes: aut, si quid probant, probant illa, quae humanae Rationi consentanea sunt: cetera fabulosa arbitrantur.[3519]

III. Képtelen mondás-az-is; hogy, mikor a' Pápisták az Igazulásrúl szóllanak, emlekezetet sem tésznek a' Hitrűl, mellyet csak imez ama' köz dologgnak itílnek: *De Fide, qua consequimur remissionem peccatorum, Nulla prorsus fiebat ab Adversariis mentio.*[3520] ″[3521] *Adversarii Fidem extenuant, et vituperant*. Te tudod, Isten, hogy Lelke ismèreti-ellen káromkodik ebben a' *Concordia*; mint ‡[3522] nem régen hallók.[3523]

IV. Mesterségtelen tekélletlenséggel, Sz. *Agoston*-ra fogja a' *Concordia*; hogy, az ö itíleti-szerént, nem úgy bocsáttatik-meg az Eredet-szerént-valo vétek, hogy meg-tisztúllyon Ember ettűl: hanem csak úgy, hogy a' Bűn meg-maradván Emberben, ne tartassék, és ne tulajdoníttassék Bűnnek: *Augustinus ait, Peccatum in Baptismo remitti; non ut non sit, sed ut non imputetur.*[3524] Ezzel Sz. *Agoston* soha sem álmodot: söt, álhatatoson, és nyilván írta; hogy a' Keresztségben le-töröltetik, el-óltatik, meg-óldoztatik a' Bűn; az-az, ereje, valósága, kötelezése a' Véteknek, el-vétetik: *[3525] *Quidquid peccatum est a nobis antea, deletum est in Baptismo.* “[3526] *Concupiscentiae reatus, in Baptismo solvitur, sed infirmitas manet.* Nem a' Bűnrűl mongya Sz. *Agoston*, hogy meg-marad, hanem az Emberi gyarloságnak Világi jókra való Hajlandósagárúl: ″[3527] *In Regeneratione, universorum facta est remissio peccatorum. Concupiscentia dimittitur in Baptismo, non ut non sit, sed ut in Peccatum non imputetur.* De a' *Concordia*, ravaszúl a' Bűnre fordíttya, a' mit Sz. *Agoston* az Emberi erőtlenség Hajlékonságárul mondot. Mely Hajlékonságot, nem egyébért nevezzük Véteknek, hanem, ∴[3528] *Quia ex*

[3519] II. Li. Concor. de Eccles. f. 130. Idem Calvin. Supra, f. 255.
[3520] Apol. De Sacrificio: f. 236.
[3521] ″ Fol. 33.
[3522] ‡ Sup. f. 422.
[3523] III.
[3524] Apol. de Pecc. Origin. fo. 59. Vide supra, f. 254. 255.
[3525] * Aug. tom. 9. Tractat. 41. in Ioan.
[3526] “ 1. Tractat. c. 15.
[3527] ″ Tom. 7. lib. 1. de Nupt. et Concupis. c. 25. Vide infr. li. 5. ¶. 2. n. 2. Et, li. 12. c. 2. ¶. 1.
[3528] ∴ Augu. 1. Retractat. c. 15.

hodogeus_j.indd 752 2025. 07. 21. 11:26:40

peccato facta est; mert Bűnből eredett, hogy ily délczeggé let a' Jóra természetünk, a' gonoszra pedig ily lágy és gyenge.[3529]

V. Benne marad abban-is a' *Concordia*; hogy, mikor Urunk azt parancsolta, hogy Alamisnát adgyunk, és mindenek tiszták; azt írja, hogy csufságban mondotta ezt Christus: *Sunt qui Ironiam interpretantur; Date eleemosynas, et omnia munda sunt. Haec interpretatio non est absurda*.[3530]

VI. Az sem igaz, hogy Sz. *Gergely* Pápa-elöt, senki a' Régiek-közzűl nem emlekezet a' Szentek segitségűl-hivásárúl: *Citant Hieronymum: nec vident isti asini, apud Hieronymum contra Vigilantium, nullam exstare syllabam de Invocatione: neque reliqui Veteres Scriptores ante Gregorium fecerunt mentionem Invocationis*.[3531] Bizony Sz. Agoston, *Tract. 84. in Joan*. Aranyszáju Sz. János, *Tom. 5. Homil. 66. ad Populum*. Nazianzénus, *Orat. de S. Cypriano, quae est 18. n. 30. Et Orat. de Athanasio, quae est 21. n. 50.* Eusebius, *lib. 13. de* {443:} *Praepar. Evang. c. 7.* sok egyéb Régi fö *Doctorok*kal egyetemben, a' Szenteket segitségűl hítták.[3532]

VII. Abban-is botlik a' *Concordia*; hogy az *Evangeliom* nem adgya tanácsúl, hogy Ember el-hadgya Joszágát: *Evangelium non consulit abdicationem rerum propriarum*.[3533] †[3534] *Desertio facultatum, non habet mandatum, aut consilium, in Scripturis*. Maga külömbet olvasunk, *Matth. 19. v. 21. et 29. Luc. 18. v. 28. Marci 10. v. 21. 28*.[3535]

VIII. Nem igaz, hogy mí a' *Sacramentomo*kat üdvösségeseknek itíllyük, ha szinte, a' ki ezekben részesűl, semmi jó indúlattal nincs-is Istenhez: "[3536] *Fingunt, Sacramenta conferre Spiritum Sanctum ex opere operato, sine bono motu accipientis*. Mert, meg-mutatám, †[3537] hogy álmában sem látta

[3529] IV.
[3530] V. Fol. 113. Apol.
[3531] Fol. 200. Apolog. de Invoc. Sanct. Vide infr. l. 13. cap. 5. Et Chepregi Szégyen-vallás, c. 3. ¶. 2.
[3532] VI.
[3533] Fol. 154. Apolog de Votis.
[3534] † Fol. 158.
[3535] VII.
[3536] " Fol. 74. Apolog. de Iustific. Fol. 142. de Poenit. Fo. 160. de numero Sacram.
[3537] † Supra, f. 416. 417.

hodogeus_j.indd 753 2025. 07. 21. 11:26:40

azt a' *Romai* gyölekezet, hogy az Okossággal-élö ember Igazulása, jó indúlat-nélkül légyen.[3538]

IX. Meszsze veti a' nyárfa sulykot a' *Concordia*, midőn reánk fogja, hogy a' Pápa-felől mí úgy vélekedünk, mint-ha el-változtathatná a' Szentségeket; Es az ö parancsolati, fellyeb-valók vólnának a' Szent Irásnál: *Papa vendicat sibi potestatem mutandi Sacramenta, et doctrinam; et suam potestatem vult praeferri Sacris literis, et Mandatis DEI.*[3539] "[3540] *Papa gloriatur, omnia jura esse in scrinio pectoris sui; et quidquid ipse in Ecclesia sua jubet, id justum esse, etiamsi supra, et contra Scripturam, et vocale Verbum, aliquid statuat, et praecipiat*. Te tudod Isten, ••[3541] hogy semmit effélét nem hiszünk, és soha nem hittünk: hanem e' káromlo szidalmazást, magok fejétűl szegezik reánk a' *Concordisták*, és efféle szörnyü Hazugságokkal gyűlőltetik az Igazságot a' szegény egy-ügyű községgel. De vagyon Isten menyégben, ki boszszút ál a' tekélletlen káromkodásért.[3542]

X. El-véti abban-is az ugrást, mikor azt beszélli; hogy Isten, midőn Bűn-bocsánatot, és Igazúlást ígér nékünk, nem igéri ezt ok-alat; tudni illik úgy, ha az ö Törvénye-szerént rendellyük életünket; hanem általlyában, minden *Conditio*-nélkül. Mert, ugy-mond, *[3543] Ha ok-alat vólna az ígéret, haszontalan vólna: holot senki azt nem cselekedheti a' mit Isten parancsol. Ezent hallók nem régen ‡[3544], az *Augustai Confessió*-nak X. Ellenkezésében: ∴[3545] *Incerta erit remissio peccatorum, si doceatur, pendere ex conditione nostrorum Operum, aut Legis*. Maga Sz. *Pál* azt írja; *[3546] hogy örök üdvösség szerzője let Christus; de azoknak, kik néki engednek. Es "[3547] úgy lészünk Fiai és örökösi Christusnak, ha vélle egyetemben tűrünk. Sőt azt mongya; ••[3548]

[3538] VIII.
[3539] Fol. 311. 312. de Potest. Papae.
[3540] " Fol. 304. art. 8. Smalcald.
[3541] •• Vide supra, fol. 255. 258.
[3542] IX.
[3543] * Idem, supr. f. 229. 230. 240.
[3544] ‡ Supr. f. 429.
[3545] ∴ Fo. 111. et 116. Apolog. Respons. ad Argument.
[3546] * Heb. 5. v. 19.
[3547] " Rom. 8. v. 17.
[3548] •• Mat. 19. v. 17.

hodogeus_j.indd 754 2025. 07. 21. 11:26:40

hogy, ha üdvözűlni akarunk, meg-tarcsuk az Isten Törvényét: mert †[3549] nem az jút bóldogságba a' ki őtet vallya, hanem a' ki az ö mennyei Attyának akarattyát cselekeszi: és, ″[3550] a' ki *Penitenciát* nem tart bűnérűl, el kel veszni. Ha Isten semmit nem kíván tőllünk, hanem csak az ö igéretire akarja hogy támaszkodgyunk: jól lészen dolgok a' Latroknak és Tolvajoknak, kik minden Istentelenségben torkig úsznak.[3551]

¶. 3. A' mit igazán tanít a' Concordia, félre tészik az Ujítók.

Jóllehet a' *Concordiá*-ban annyi hamisság vagyon, hogy magán-valo Könyv kellene azok fel-jegyzésére: de, mint-hogy nincs oly sovány főld, melyben hasznos füvecskék nem nevekednek; nincs oly rosz Könyv-is, melyben valami jócska ne találtassék, *[3552] *Nullus est Liber tam malus, ut non* {444:} *aliqua ex parte prosit*. Es, a' mint *Gellius* írja; *Nemo quisquam tam efferis est moribus, quin faciat, aut dicat nonnunquam aliquid, quod laudari queat*.[3553] Sőt a' mint Sz. *Agoston* írja; †[3554] *Nulla falsa doctrina est, quae non aliqua vera intermisceat: A' Concordiá*-ban-is, vannak szép, és igaz tanitások; mellyekre, noha egy-aránt esküsznek a' *Luther Predikátorok*, mint szinte a' hamisságra; de azért, nem hiszik, és nem taníttyák ezeket az Igazságokat a' község-elöt.

I. Meg-parancsollya a' *Concordia*; hogy a' Keresztyéneket arra tanítcsák, és szoktassák, hogy reggel fel-kelvén, és estve le-feküvén, a' Sz. Kereszt jelével meg-jegyezzék magokat, Atyának, Fiúnak, és Szent Lélek Istennek nevében: *[3555] *Mane cum surgis, vesperi cum te cubitum confers, signabis te signo Sanctae Crucis, dicens: In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, Amen*. Ezt pedig, abból a' *Luther Catechismusá*-ból vették, mellyet a' *Concordia*

[3549] † Matt. 7. v. 21.
[3550] ″ Luc. 13. v. 3. 5.
[3551] X.
[3552] * Plin. Secund. lib. 3. epi. 5. ad Marcum. Senec. ep. 45. Id. Hieron. to. 1. in epist. 1. ad Titum, c. 1.
[3553] Gell. lib. 2. c. 6.
[3554] † Aug. l. 2. Qu. Evang. c. 40.
[3555] I. * Fol. 369. Cathechis. Min. Lutheri.

hodogeus_j.indd 755 2025. 07. 21. 11:26:40

másut, Parasztok *Bibliájá*-nak nevez: ∴[3556] *Majorem, et Minorem Catechismum Lutheri, quasi Laicorum Biblia censemus.*

II. Az-is helyes tanítás; hogy, A' *Mi-atyánk*-at el-mondván, azon végezzük-el: *De szabadícs a' gonosztúl, Amen*. mivel ama' rövid Aldást, *Mert tiéd az ország, a' hatalom, és a' dücsösség*, másunnan tóldották a' könyörgéshez.[3557] Azért, noha a' *Concordia* két helyen *[3558] magyarázza a' *Mi-atyánk*-at, de továb nem mégyen, hanem addig, a' míg mondám. Ezzel azért a' *Concordia* orczázza a' *Luther* Tanítókat; kik, csak hogy külömbözzenek az Anyaszentegyháztúl, el nem hadnák az *Országot*, *hatalmat*, és dücsösséget, alkalmas dologért. Maga Sz. *Lukács* ″[3559] el merte hadni: Es ö-utána *Cyrillus* Jerosolymitánus, *Catechesi 5. Mystagogica*; Sz. Agoston, *De Sermone Domini in Monte*; Cyprianus, *De Oratione Dominica*; Tertullianus, *De Oratione Dominica*; Jerónimus, *in c. 6. Matthaei*; Sz. Ambrús, *Libr. 5. de Sacramentis*; és egyéb régi Szentek, magyarázván a' *Mí-atyánk*-at, emlekezetet sem tettek erről. Sz. *Máté*-nál, *Luther*-elöt, egy *Deák Bibliá*-ban sem vólt ez a' Könyörgésnek bé-rekesztése. Sőt *Béza* írja; ∴[3560] hogy, némely régi *Görög* könyvekben sem találta ezt a' bé-fejezést.

III. Igazán taníttya a' *Concordia*; hogy az Angyalok, és dücsőült Szentek, könyörögnek érettünk Istennek: *[3561] *Et hoc largimur, quod Angeli orent pro nobis. De Sanctis concedimus, quod sicut vivi orant pro Ecclesia universa in genere; ita et in caelis orent in genere*. Jóllehet, hogy valaki a' *Concordia*-ban álhatatosságot ne keresne, másut kétessé teszi a' Szentek imádságát: ••[3562] *Angeli in caelo orant pro nobis, et Sancti in terris, et FORTASSIS etiam in caelis.*

IV. Igazán taníttya azt-is; hogy, A' mit a' régi Fejedelmek az Egyházi személyeknek adtak, abban őket meg kel tartani: és a' ki el-vészi a' másét, mind

[3556] ∴ Fo. 544. initio Epitomes. Art. Controver. num. 6.
[3557] II. Supr. f. 348.
[3558] * Fol. 361. Catechis. Minor. Fol. 505. Cathechis. Majori.
[3559] ″ Lucae 11. v. 4.
[3560] ∴ Beza, in Matth. 6. v. 13.
[3561] III. * Fo. 201. Apolog. de Invoc. Sanctorum.
[3562] •• Fol. 284. art. 2. Concilio offerend.

hodogeus_j.indd 756 2025. 07. 21. 11:26:40

addig Tolvaj és lator, valamíg ezt meg nem adgya: ″[3563] *Vociferantur irrita, quae in hoc Articulo contra immunitatem Ecclesiarum et Sacerdotum inferuntur. Haec est mera calumnia. saepe testati sumus, nos Politicas ordinationes, et Donationes Principum, et Privilegia non reprehendere*. Ismét: †[3564] *Falsa est Poenitentia, si non satisfiat illis, quorum res occupatas tenemus: non enim vere dolet se furatum esse, aut rapuisse, is qui adhuc furatur. Tantisper enim Fur et praedo est, dum est injustus possessor alienae rei*. Vaj-ha ezeket gyakran hir-{445:}detnék a' *Concordista* Kiáltók; nem vólna *praeda* az Egyházi Jószág Magyar-országban.

V. Helyén beszél akkor-is, midőn azt mongya; hogy, A' Szűzesség állapattya böcsülletesb a' Házasságnál: *Neque aequamus Conjugio Virginitatem: Virginitas donum praestantius est Conjugio.* *[3565]

VI. Az-is Istenes tudomány; hogy a' Gyonásban, külön kel meg-visgálni az Emberek bűneit, és lelki sebeit; *Fol. 160. Apolog. de Confess. Impium esset, ex Ecclesia PRIVATAM Absolutionem tollere*. Ismét, *Fol. 190. Apolog. de Tradit. Apud nos utuntur multi Coena Domini; sed prius instituti, EXPLORATI, et Absoluti*. Viszontag, *Fol. 303. art. 8. Smalcald. Cum Absolutio a CHRISTO instituta sit, nequaquam in Ecclesia Confessio abolenda est; praesertim propter juventutem indomitam, et petulantem, ut auditur, EXAMINETUR, et instituatur*.[3566]

VII. Jól tanít abban-is; hogy, Mikor ember oly dolgot fogad Istennek, mellyet szabad meg-tellyesiteni, az-az, mellyet bűn-nélkül cselekedhetik, tartozik Fogadását be-tőlteni: †[3567] *Sentimus, licita Vota servari debere*.

VIII. Eggyez a' Sz. Irással; hogy, "[3568] A' mí Jó Cselekedetink, érdemlenek mind e' világi, mind más világi, testi és lelki Jókat: és, minek-utánna Isten meg-bocsáttya Bűneinket, annak-utánna-valo Jó Cselekedetinkel, megkünnyebbíttyük a' mí érdemlet bűntetésinket: ″[3569] *Concedimus, Opera vere*

[3563] IV. ″ Fol. 263. Apol. de Confess.
[3564] † Fol. 175. Apol. de Confess.
[3565] V. * Fol. 219. et 224. Apol. de Conjug. Sacer.
[3566] VI. Vide supra, fo. 72. 249. 315. 422. et 427. num. 2.
[3567] VII. † Fol. 250. Apolog. de Votis.
[3568] VIII. " Vide supra, fol. 415. Infra, li. 5. c. 9. ¶. 2. n. 4.
[3569] ″ Fol. 121. et f. 111. Apol. Respons. ad Argum.

hodogeus_j.indd 757 2025. 07. 21. 11:26:40

esse Meritoria; non Remissionis peccatorum, sed sunt Meritoria aliorum praemiorum, corporalium, et spiritualium, quae redduntur tum in hac vita, tum post hanc vitam. Cum igitur Opera, sint quaedam impletio Legis, recte dicuntur Meritoria; recte dicitur eis deberi merces. Másut viszontag így beszél: ••[3570] *Si illi concedent, remissionem culpae Gratis contingere; nos postea facile largiemur, poenas quibus castigamur, mitigari bonis Operibus*. "[3571] *Contritio, Fides, Boni fructus, impetrant ut mitigentur poenae et calamitates, publicae et privatae.*

IX. A' Szabad-akaratrúl tűrhetőt ír: †[3572] *Habet humana voluntas Libertatem, in Operibus, et rebus diligendis, quas ratio per se comprehendit*. Ismét: *De Libero arbitrio docent, quod humana voluntas habet aliquam libertatem, ad efficiendam Civilem justitiam, et deligendas res rationi subjectas.*

X. Igazán írja a' *Concordia*; hogy Sz. *Domonkos*, Sz. *Ferencz*, Sz. *Bernárd*, és egyebek, kik a' Szegénységet, Tisztaságot, Engedelmességet követték, Szent Emberek vóltak.[3573]

XI. Azt-is helyesen írja; hogy a' Misét, szokot *Ceremoniái*-val, Gyertyával, Papi őltözettel, jó meg-tartani: mert a' *Ceremoniák*, egy-ügyűknek tanitási.[3574]

Mind ezekből, itíletet tehet az Okos ember, minémü hitelt érdemel az *Augustai Confessio*, és a' *Concordia*, mellyeknek Vallására, tanitására, és óltalmazására, hittel köteleztetnek a' *Lutherista Predikátorok*. Jól tudom, hogy, a' mely Fő rendek e'hez a' *Confessió*-hoz ragaszkodtak; vagy nem-is látták az *Augustai Confessiót*; vagy soha ezeket eszekbe nem vették, a' mellyeket fel-jegyzénk. Mert, az én itíletem-szerént, a' ki bár csak ezeket, mellyeket igazán elő-hozék, jól meg-hánnya veti magában; lehetetlen, hogy ebben a' *Confessió*-ban, csak vélekedés-szerént-is, Isteni Tudományt kereshessen. De, Istennek ez az ö rettenetes ostora, mellyel bűneinkért {446:} látogat, hogy szánt-szándékkal akarnak sokan el-veszni, szemeket bé-húnyván, hogy a' Nap-fényt ne lássák.

[3570] •• Fol. 110. Apol. Resp. ad Argum.
[3571] " Fol. 174. Apol. de Conf.
[3572] IX. † Fol. 195. Apolog. art. 18.
[3573] X. Supr. f. 183.
[3574] XI. Supra, f. 416. num. 2.

hodogeus_j.indd 758 2025. 07. 21. 11:26:40

HATODIK RESZE.

A' MEG-BIZONYODOT DOLGOK, TUDOS EMberek itíletivel bé-rekesztetnek.

ENnek az Itíletnek gyűlőlségét magamra nem akarom venni: egyebektűl ércsük, minémü *Sententiát* mondanak a' *Lutherista* tudományrúl.

Az *Augustai Confessió*-rúl, és *Concordiá*-rúl, mit itíllyenek a' *Calvinisták*, nem egy vagy két Ember szájából, hanem az egész *Palatinatus*-ban taníto *Theologusok*-túl meg-értők nem régen.[3575]

Scoppius Gaspár-nak, az Antichristusrúl írt Könyve végén vagyon egy illyen Irás: *Viri doctissimi Judicium de Protestantibus*, Egy Túdós ember Itíleti a' *Protestansok*-rúl. Mely Túdós ember,

Először: Azt mongya; hogy a' *Protestansok* Vallásának elsö kezdetiben, oly okosság-ellen-valo éktelenség foglaltatik, mely minden Pogányok tudományának rútságát meg-haladgya: Mert, ugy-mond, valaki a' Pogányok-közöt Isteni tiszteletrűl Törvényt szabot; azt tettette, hogy Isteni jelenésből indíttatot a' tanitásra. *[3576] *Licurgus*, a' *Lacedaemon*-béliek oktatója, *Apolló*-ra mutatot: †[3577] *Numa*, a' *Romai* Törvények szerzője, *Aegeria*-nevü Isten-aszonyra: "[3578] *Minos*, a' *Creta*-bélieket; *Solon*, *Athénas* Várasát; *Zeleucus*, a' *Locrensieket*, Isteni szolgálatra akarván vezetni, *Minervát*, és *Jupitert* emlegették tanitások izgatóit. *Mahomet*, a' *Törökök* hamis Profétája, *Gabriel* Angyal nyájas beszélgetésével dicsekedet. Az Ujságok Kalaúzi, ugy-mint *Luther*, és *Zvinglius*, világoson vallyák, ″[3579] hogy ők a' Pokol-béli Ördög trécséléséből tanúlták vélekedéseket.

Masodszor: Minden Pogány nemzetek-közöt, a' Szűzességnek, és Házasság-nélkül-valo Tiszta életnek böcsüllete vólt. A' *Romaiak*-nál, *Vestalis* Szűzek vóltak; nem csak egyéb okokból, de azért fö-képpen, *[3580]

[3575] Supr. fol. 411. et 434.
[3576] * Iustin. lib. 3.
[3577] † Livius, li. 1.
[3578] " Plutarchus, Valerius.
[3579] ″ Supra, li. 3. cap. 6.
[3580] * Cic. 2. de Legib.

hodogeus_j.indd 759 2025. 07. 21. 11:26:41

Ut sentiant Mulieres, in natura Feminarum omnium posse Castitatem consistere; hogy példájokkal meg-tanítanák az Aszonyokat, hogy, ha akarják, tisztán élhetnek. A' *Törökök*-nél, Barátok vannak, kik meg nem házasodnak, hogy nagyob szabadsággal szolgállyanak *Mahomet*-nek. A' Keresztyénségben, eleitűl-fogva mindenkor vóltak Szűzességre szentelt személyek. Ezek a' mostani Hit-faragók, nem hogy a' Szűzességre vinnének valakit, de jó idején meghirdetik; ••[3581] hogy, úgy nem élhet a' Férfi és Aszony egy-más-nélkül, mint étel-, ital-, és álom-nélkül. és mind ‡[3582] példájokkal, mind tanitásokkal, okot adnak a' fesletségre; mellyen, magok-is ∴[3583] néha panaszolkodnak.

Harmadszor: A' Pogányokat gyakran azzal terhelik a' Régiek; hogy sok ellenkezö egyenetlenségek vannak közöttök. De soha azok-közöt sem vólt rútab, végetlemb, gyűlölségesb versengés, és viszszálkodás, mint †[3584] az Uj Tanítók-közöt: kiknek egy-más-ellen-valo iszonyú szitkait, {447:} gyalázatit, káromlásit, csak az egy *Tigurína Confessio* mosdatlan nyelveskedéséből-is meg-tanúlhatni.

Negyedszer: Sem a' Pogányok-, sem az Isten Népe-közöt, nem vólt oly Nemzetség, ugy-mond Sz. *Agoston*, mely, Istennek életünkön- és halálunkonvalo Uraságának vallás-tételére, bizonyos Aldozatokkal nem tisztelte vólna Istent.[3585] A' Pogányok régen, a' *Törökök* mostan, és eleitűl-fogva minden Keresztyén Nemzetek, a' Halottakért könyörgöttek, és Alamisnát osztogattak: A' mostani Tanítók, ezeket mind félre tették.

Ötödször: Meg-előzik a' *Protestansok* a' Pogányokat abban-is; hogy ezek, a' Vallások Eleit, Vezérit, gyarapítóit, böcsüllettel tisztelték: A' *Protestánsok*, *[3586] a' Régi *Doctorok* és Gyölekezetek Végezésit, úgy tartyák mint az *Esópus* beszédit: a' mi tetczik nékik, jó; a' mi nem tetczik, penyíszes. A' Pogányok, soha oly szemtelenűl nem mertek hazudni vélekedések óltalmára, mely szemtelenűl †[3587] hazudnak a' *Protestans Predikatorok*, az Igazság

[3581] •• Supr. f. 307. 308.
[3582] ‡ Supr. f. 349. et seqq.
[3583] ∴ Supr. f. 243. 244.
[3584] † Sup. fol. 286. 287.
[3585] Aug. 20. cont. Faust. c. 21.
[3586] * Sup. f. 97. 98. 155. 156. etc. Et fo. 387. 388. seq.
[3587] † Supr. f. 255. 256.

hodogeus_j.indd 760 2025. 07. 21. 11:26:41

gyűlőltetésére. Végezetre; A' Pogányok, sok szép Jutalmak reménségével, Jóra édesgették az Embereket; iszonyu Kínok emlekezetivel, tartoztatták a' gonosztúl; és, ha nem sok, de valami kevés testi sanyargatás, bőjtölés, vólt szabot Törvényekben: A' *Protestans* Kiáltók, el-hitetik, hogy "[3588] Embernek Minden cselekedete Bűn; hogy Isten Hitnél egyebet nem kíván tőllünk: az Itílet és Kárhozat félelmét el-rontyák. Mely dologgal, az *Epicurus* szabados zabolátalanságára viszik az Embereket; és a' Testnek minden fojtogatását, Keresztyéni Szabadság palástya-alat, füstbe bocsáttyák.

Valentiai *Gergely*, böcsülletes Túdós ember, sommába szedvén a' *Lutherista*-ságrúl-valo itíletit, ••[3589] azt mongya; hogy a' Keresztyén Hitnek hiteles-vóltára rendelt Bizonyságokat, mellyeket e' Könyvnek Második Részében említénk, viszsza-forgathattyuk a' *Lutheristák*-ra: és, a' mely bizonyoson azokból ki-tetczék, hogy igen mélto hitelre a' Keresztyéni tudomány; azon formán meg-ismértetik, hogy a' Keresztyénségben semmi hitelt nem érdemel a' *Lutherista*-ság. Ezt rövideden, az elő-hozot dolgokból így állathatni.

Először: Ha meg-tekíntyük Személyét, annak a' ki kezdője vólt mí üdőnkben a' *Lutherista*-ságnak; ez oly Ember vólt, melyben nem-hogy valami Szentség, és Istenes élet fénylet vólna, de maga sem tagadgya hogy az Ördög tanította őtet. A' Tiszta életet annyira nem követte, hogy, mint az étel-ital-nélkül nem lehetet, úgy nem élhetet Aszony-hőlgye-nélkül.[3590] Oly fel-fuvalkodot, részeges, cselcsap, trágár ember vólt, hogy, a' ki meg-tekínti az Asztal-felet-valo Beszélgetésit, méltán azt mondhattya, a' mit a' *Tíguri Confessio* beszél; hogy Világ kezdetitűl-fogva nem vólt, a' ki ocsmánybúl mocskolódot vólna ö-nállanál az Isteni Tudomány turkálasában. A' mint meg-mondám azért nem régen, ″[3591] Hihetetlen, hogy illyen Ember-által akarta Isten fel-állatni az Igazságot. Es, valaminémü Jelenségekből meg-mutatók, hogy a' Christus Személye nagy méltoságot ád a' Keresztyén Hitnek, azok-közzűl egy sem találtatik *Luther*-ben; hanem inkáb, azokkal ellenkezö Jelenségek fénylenek benne.

[3588] " Sup. fol. 231. 232.
[3589] •• In Analysi, l. 1. Et 2. 2. Disp. 1. quae. 1. ¶. 4.
[3590] Vide infr. li. 5. c. 14. ¶. 1.
[3591] ″ Supr. f. 398.

hodogeus_j.indd 761 2025. 07. 21. 11:26:41

Másodszor: Ha a' *Luther* hitre-valo térésnek módgyát meg-tekín-{448:}tyük, abból-is ki-tetczik, mely meszsze jár a' hitelre-vívö méltoságtúl az Uj Vallás. Mert ez-elöt hallók, ••[3592] hogy kardal, puskával, pártolkodással, szoptaták és nevelék az Uj Hitet: lágy, és testi Szabadságnak tágas útára csalogaták az Embereket. Es, a' mint *Erasmus*-túl értők, "[3593] Étel ital, Bujaság vólt minden dolgok, a' *Luther Evangeliom* kezdőinek.

Harmadszor: A' *Luther* hitinek óltalmazásaért, nem hogy valamely Szent, Túdós, fö Emberek, de csak a' Népek söpreje sem szenved *Martirom*-ságot. Azért mondám ez-elöt, †[3594] hogy, *Luther* halála-után, *Vittemberga*, és egész *Saxónia*, *Calvinistá*-vá lén: Az-után ismét *Lutheristá*-vá. mert a' Kő-szálon nem-éppítet Vallás, ingadozó nád-szál.

Negyedszer: Egyéb *Profeciát* a' *Luther* hitről nem találok a' Sz. Irásban, hanem-ha amazokat vennék magokra az Ujítók; *In novissimis temporibus, discedent a Fide*.[3595] *Oportet Haereses esse*.[3596] Mert, soha Isten azt nem jövendőltette, hogy az Anyaszentegyház tellyességgel el-dől, és nagy későn az utólso üdőben kap ismét lábat: hanem inkáb azt mondotta; hogy az ö Háza el nem rejtetik: az ö *Ecclesiá*-ja meg nem győzetik: az ö magva ki nem gyomláltatik.

Ötödször: Csuda-tétellel úgy bévelkedik a' *Luther* hit, hogy számba sem foglalhatni az Isteni erőnek szokatlan bizonyságit, mellyekkel vastagúlt ez a' Tudomány: Mert, a' hol egy sincs, ot szám nem lehet.[3597]

Hatodszor: Ereje mely nagy vólt a' *Luther* Tudománynak, meg-hallók ez-elöt *Erasmus*-túl.[3598] Mert a' Szelid-érkőlcsü, tiszta-, józan-életü Embereket, csak nem fene oktalan állatokká tette. és maga sem tagadgya *Luther*, hogy sokkal job, és Istenesb életet viseltek az Emberek annak-elötte: de az ö *Evangélioma*-után, Disznókká, söt Ördögökké változtak, mint a' *Circe* Pohára-után. Az üldözések-ellen, mely diadalmas ereje vólt

[3592] •• Supr. f. 140.
[3593] " Supr. f. 143.
[3594] † Sup. f. 141.
[3595] 1.Tim. 4. v. 1.
[3596] 1.Cor. 11. v. 19.
[3597] Sup. f. 135.
[3598] Supr. f. 243.

hodogeus_j.indd 762 2025. 07. 21. 11:26:41

a' *Luther* hitnek, abból ki-tetczik; hogy *Luther*-elöt Ezer esztendeig, úgy el vólt temetve, hogy eggyet nem találhatunk, ki csak egy kukkot mert vólna szóllani ennek óltalmazásaért, vagy egy csep vérét merte vólna önteni mellette. A' ki pedig Jószágát, a' *Lutherista* Tanitóknak, Templomoknak, Ispitályoknak adta vólna, annyin vannak, hogy gyertya világnál sem találhatna *Diógenes* eggyet fel bennek.

Hetedszer: A' Tudomány szentségét a' mi illeti, oly szent a' *Luther* hit, *[3599] hogy, valaki ebben kaphat, annak minden cselekedete, gondolkodása, igyekezete, örök halált érdemlö úndokság. Es, hogy egy csapással nyakát szakaszsza a' Jámborságnak, minden †[3600] Isteni félelmet, és jóra-valo igyekezetet megfojt emberben.

Nyólczadszor: Minémü tiszta, szent életet szokot nemzeni a' *Lutheristaság*, ‡[3601] meg-hallók a' magok tanu-bizonyságából ennek-elötte.

Kilenczedszer: Azoknak szörnyü veszedelmeket eléb ″[3602] hallók, kik gyarapítani kezdették az Ujságokat. mert ezeket Isten, szem-látomást el-vesztette, hogy szörnyü veszedelmekkel, idegenednének az Emberek a' *Luther* kovászától.

Tizedszer: Istennek Atyai gond-viseléséhez nem illet, hogy ennyi sok száz esztendőkig, le hadná nyomni az ö Igazságát; meg hadná fogyatkozni sok szép igéretit, az Anyaszentegyház győzhetetlen erősségérűl; {449:} Pokolra hánná a' sok *Mártirokat*, Isten-félö Túdós embereket, tiszta-életü Szent Szűzeket, sok adakozo tekélletes Királyokat: és csak most a' Világ söprején, sok Részegségbe, Ragadozásba, és, a' fellyűl-említet magok tanu-bizonyságokszerént, Oktalan állathoz illendő szabad életbe merűlt Tanítókat, fogta vólna magához.

Bellarminus, egy kis Könyvecskét íra a' *Lutheristák Concordia*-járúl: melyben azt mongya; hogy Három dologban ál sommája ennek a' Könyvnek: Szokatlan, és képtelen Hiuságban; Hit Agazati-ellen tusakodo rút Tévelygésekben; Temérdek Hazugságokban.

[3599] * Supr. fol. 231. 232. 233. 234.
[3600] † Sup. f. 238.
[3601] ‡ Sup. fol. 241. 242.
[3602] ″ Supra, f. 213. 214.

hodogeus_j.indd 763 2025. 07. 21. 11:26:41

A' Hiuságot abban veti; hogy a' tetves Iskola-mesterkéket, külföldi gyölvész *Kósta Predikátorokat*, Egyház-söprö Harangozókat, reákénszerítettek, hogy neveket *Laistrom*-ban írják a' *Concordiá*-hoz. Maga soha semmi Gyölekezetben illyen szokást nem követet a' régi *Ecclesia*: hanem, az Anyaszentegyház fö Vezéri, és Püspöki, szokták neveket a' *Conciliomok*-alá írnyia.[3603] Es, mind ennyi törődéssel sem találtak a' *Lutheristák* Kilenczezer embert Zászlójok-alá. Ha mí illyen mustrát akarnánk indítani, Ezer annyi Papot találnánk Hitünk-mellé. Az-is ki-tetczik ebből, mely rút viszsza-vonyás vagyon ot, a' hol még a' Köz embereket-is kénszeríteni kel, hogy a' Békeség-szerzés-alá kezek-irását vessék.

A' Tévelygéseket a' mi illeti; I. Azt taníttya a' *Concordia*; hogy Christus, mind Isteni, mind Emberi természete-szerént, engedet Szent Attyának: *Tota Totius Personae CHRISTI obedientia, quam Patri praestitit, ad justitiam imputatur. Obedientia illa Christi, non est unius duntaxat naturae, sed Totius Personae*.[3604] Ha azon egy természet vagyon az Atyában, és Fiúban, nem engedhet Isteni természete-szerént Christus: mert külömb, és nem egy-méltoságu természetnek kel ot lenni, a' hol eggyik parancsol, másik enged.[3605] II. Azt mongya a' *Concordia*; hogy, mind Isteni, mind Emberi természete-szerént, Közben-járo a' Christus: *[3606] *CHRISTUS est noster Mediator, non secundum unam tantum naturam, sed secundum Utramque*. Ebből az jő-ki; hogy, külömb Isteni természet vagyon a' Fiúban, hogy-sem az Atyában. Mert, Egy az; hogy a' Közben-járónak, abban a' természetben, melyben a' közben-járást véghez viszi, külömbözni kel attúl, a' kihez Közben-járo. Más az; hogy, ha Istensége-szerént Közben-járo a' Christus, az Atya-is Közben-járo lészen. Mert, valami a' Christus Isteni természetihez fér, az egy-aránt illeti az Atyát-is. Azért Sz. *Pál*, †[3607] Christus Embert, nevezi Közben-járónak. Sz. *Agoston*-is azt írja; "[3608] hogy, Embersége-szerént,

[3603] Supra, f. 435. in fine.
[3604] In solida Repet. artic. 3. in fin. f. 664. Idem, in Epitome, artic. 3. Affirm. nu. 1. fol. 557.
[3605] 1.
[3606] * In Solida Repet. ar. 8. f. 736.
[3607] † 1.Tim. 2. v. 5.
[3608] " Aug. Tract. 82. in Ioan. Et 10. Civit. c. 20. Et 10. Confess. cap. 43.

hodogeus_j.indd 764 2025. 07. 21. 11:26:41

nem Isteni természete-szerént Közben-járo az Ur Christus.[3609] III. Azt írja a' *Concordia*; "[3610] hogy Christus, Emberi természete-szerént, mindenüt jelen vagyon. Ki ha igaz; nem Születtetet, sem Menybe nem ment Christus, és az Ur-vacsorában sem veheti senki az ö Testét. mert, a' ki mindenüt jelen vagyon, sohová nem mozdúlhat; mint az Istenség példajából ki-tetczik. Az igaz ételhez pedig szükséges, hogy Ember szájába vegye, és torkán alá-bocsássa a' mit meg-észik.[3611] IV. Christusnak Emberi természetit, az Isteni tulajdonságokba öltözteti a' *Concordia*, és ezt Mindenhatóvá, Mindenüt-lévőé tészi: *Secundum assumtam Humanam naturam, revera Omnipotens est*.[3612] Ha az Emberi természet Mindenható, kétség-{450:}nélkül Isten. mert, oly tulajdona Istennek a' Mindenhatóság, mint a' Végetlenség.[3613] V. Azt beszélli a' *Concordia*; hogy az Isteni személynek, Emberi természetbe öltözése, abban ál, hogy az Emberi természettel közöltetet valóságoson az Isteni természet méltosága: *Humana, et Divina natura, eo modo unitae sunt, ut veram inter se communicationem habeant. Unio hypostatica, sine vera illa communicatione, nec cogitari potest*.[3614] Ha az Isteni természet tulajdonsági közöltettek az Emberi természettel: mivel egy-mástúl el-oszolhatatlanok az Isteni természet méltosági, mind az Öröktűl-fogva-való létel, és Halhatatlanság, mind egyéb tulajdonságok, közök az Emberi természettel. Ezzel fel-bomol az Urunk Születése, Halála, Fel-támadása. Ennek-felette; a' Mindenhatóság, Mindenüt-létel, és hasonló méltoságok, a' tellyes Szent Háromságot egy-aránt illetik. Azért, ha ezeknek az Emberi természettel-valo közlésében ál a' Meg-testesülés: kétség-nélkül, a' tellyes Szent Háromság egyenlő-képpen Testbe öltözöt.[3615] VI. Azt mongya; hogy Christus, temetése-után, mind Istensége-mind Embersége-szerént, Pokolra szállot: *Tota persona, DEUS et Homo, post sepulturam ad Inferos descendit*.[3616] Ha Christus igazán meg-hólt; bizonyos,

[3609] 2.
[3610] " Epitom. art. 7. Affirm. nu. 5. fol. 572. Et Solida Repet. ar. 8. f. 731.
[3611] 3.
[3612] Solida Repet. art. 8. f. 744.
[3613] 4.
[3614] Solida Repet. Art. 8. fol. 728. 729.
[3615] 5.
[3616] Solida Repet. Art. 9. f. 750. Vide supr. fol. 441. n. 10.

hodogeus_j.indd 765 2025. 07. 21. 11:26:41

hogy Ember nem vólt fel-támadása-elöt. mert a' Lélek ö-maga nem ember, ha el-vált a' Testtűl.[3617]

Hazugságokat, szám-szerént Hatvan-hetet említ *Bellarminus* †[3618]. Es midőn mind ezeket elő-számlálta vólna, utánna veti; hogy, mikor az *Augustai Confessio* Hazugságit említik a' *Catholicusok*, nem azokat a' Fejedelmeket hazuttollyák, kik meg-csalatván a' *Predikatorok*-túl neveket a' *Confessio*-alá írták, azt alítván, hogy mind úgy vagyon a' mit a' *Predikátorok* beszéllenek: hanem azokra a' *Predikátorok*-ra esik a' Hazugság gyalázattya, kik tudva ilyen gorombáúl hamiskodtak.[3619]

Ezeket a' Túdós emberek itíletit, egybe-vetvén a' Harmadik könyvben elő-állatot Tizen-négy Bizonyságokkal, és az *Augustai Confessió*-nak elő-számlált sok fogyatkozásival: egyebet nem mondhatok, hanem hogy, az én itíletem-szerént, lészen még oly üdő, melyben a' Világ csudálkozni fog azon, hogy találkoztak valaha oly Emberek, kik mind ezeket értvén, még-is követni akarták a' *Luther* nyomdokát.

{451:}

ÖTÖDIK KÖNYV.

A' CALVINISTA TUDOMANYNAK, ES A' HELvéciai Confessió-nak, Isten-ellen tusakodo hamisságárul.

MIKOR eszembe vettem vólna, hogy a' *Calvinista* Tanítók, az erős Kő-szálon éppíttetet Igazságot, minden fegyverekkel erőssen ostromollyák; és nem csak alattomban ásnak vermet csalárd practikákkal, de nyilván-valo hatalommal-is fogyatni akarják; végezetre, hogy édes beszédekkel, az *Evangeliom* fényességét, a' Keresztyéni Szabadságot, az újonnan fel-éppűlt, és meg-tisztíttatot *Ecclesiát*, fitogatván, sokakat meg-csalnak; Mikor azt-is által-láttam vólna, hogy a' régi Gyölekezetek Végezésit, a' Sz. *Doktorok* tanitásit, a' Hívek egyenlö értelmét, az *Apostolok* idejétűl-fogva

[3617] 6.
[3618] † In Apolog. pro libello suo.
[3619] Supr. f. 410.

hodogeus_j.indd 766 2025. 07. 21. 11:26:41

meg-gyökerezet Anyaszentegyház Vallását, fel-törlöt homlokkal meg-vetik, valamikor szájok ízi-szerént nem esik tanitások: Azt találám magamban, hogy, nem kel ö-ellenek, csak a' Keresztyén *Theologia*-nak saját tulajdon tegzéből, és fegyver-házából szedetett nyilakkal lövőldözni: az-az, nem kel csak a' Régi *Ecclesia* értelme-szerént magyarázot Sz. Irásból, a' Hívek-közöt álhatatoson meg-rögzöt *Traditiók*-búl, az Anyaszentegyház közönséges *Praxissá*-ból, Szer-tartásának rendiből és formájából, a' dücsösségben uralkodó *Martirok*, és Sz. Atyák értelméből, a' Gyölekezetek méltoságából bizonyítani. mert, ha ezeknek helyt adnának, fáratság-nélkül ki-nyilatkoznék, hogy ragadozó Farkasok mind azok, kik a' *Romai Ecclesia*-ellen, magok agyából faragot találmányokat, Sz. Irás színével támogatnak.

Annak-okáért, alkalmatosnak alítám, hogy *Justínus Mártirt*, *Athenágorast*, *Theofilus Antiochénust*, *Orígenest*, *Tertullianust*, *Alexandriai Kelement*, *Arnóbiust*, *Aristídest*, *Melitót*, *Lactantiust*, és Sz. *Agostont* az Isten Várasárul írt könyvében, kövessem: kik, midőn a' Keresztyén Hit-ellen agyarkodo világi Bőlcsekkel, nagy küzdéssel tusakodnának; eszekbe vévén, hogy a' Keresztyén Hitnek derék és állandó fondamentomából, nem annyira sértegethetik vala Bajnakokat, mivel azoknak helyt nem adtak: Más útra szegének; és az ellenkedö Vallások éktelenségét, ostoba vakságát, természetbe óltatot értelemmel viaskodo hamisságát, a' magok tulajdon Irásokból, Szokásokból, Rend-tartásokból, Aldozattyok formájából, és Erkőlcsökből kezdék mutogatni.

En-is azért, a' Régiek csapásán el-indúlván, hasonló fegyvert ránték. Es, miképpen a' Harmadik könyvben, az Uj Tudományokrúl közönségesen; a' Negyedikben, rész-szerént az *Augustai Confessió*-rúl szóllék: úgy e' jelen-valo könyvben, Isten segítsége velem lévén, azt állatom; hogy {452:} a' *Calvinus* tanitásában, és a' *Helveciai Confessió*-nak rongyos fóltokbúl egybe tatarazot soványságában, semmi böcsülletes, és Isteni méltosághoz illendö igazság nem foglaltatik.[3620] De, mivel az El-szakadtak egy nyomban nem járnak; fólton-ként szálánkoznak mint a' vert hadak; és a' mi egynek tetczik, másnak csömört szerez: ebben a' baj-vívásban nem igyekezem azon, hogy minden *Predikatórok* tulajdon tetczésén akadozzak, és külön

[3620] Oda fellyeb, fol. 276.

hodogeus_j.indd 767 2025. 07. 21. 11:26:41

meg-rostállyam vélekedésit, mert ezeket senki számban nem tudná foglalni; hanem, csak emlekezem a' *Calvinista*-ságnak elsö plantálojának Tudományárúl, és a' *Calvinisták*-túl köz akarattal bé-vet *Helveciai Confessió*-rúl.[3621] Mert, ha a' *Calvinista*-ságnak kezdője, és közönséges *Confessió*-ja, sok temérdek Tévelygésekkel tetéztetet: künyű érteni, mit kel alítani az utánnok tódúlt csőcselék *Predikátorok*-rúl; és menyit kel bízni a' köz legényekhez, ha láttyuk hogy meg-szédűlt agya Hadnaggyoknak.

Noha pedig a' *Calvinista* Tévelygések úndokságát, sok-képpen ki-nyilatkoztathatnám, és mind azokat a' szép erős Bizonyságokat nyakokra fordíthatnám, mellyekkel a' Harmadik könyvben viaskodánk közönségesen az Uj Tudományok-ellen; meg-mutatván, hogy a' *Calvinista* tudomány, Kétségbe-ejtő bizonytalanságra viszi embert; Rend-szerént hívatot igaz Pásztoroktúl meg-fosztatot; Újonnan támadot; Magát meg-hamissíttya; A' setét Angyaltúl vet eredetet; Minden fesletségre okot adot, és útat csinált; Végezetre, hogy *Calvinus* az ö tanitását, nem csak éktelen maga-viseléssel, de temérdek Hazugságokkal, magával ellenkezö rút Viszszálkodással, és töb Jelenségekkel, mellyekrűl emlekezénk, nem bizonytalannak, hanem bizonyoson hamisnak mutatta: De mind ezek értelmében, a' Harmadik Könyvre igazítván a' Keresztyén Olvasót; most csak azt mutassuk-meg, hogy *Calvinus*, a' Credo-nak egy Agazattyát sem hitte igazán. Melyből következik; hogy azok-is, a' kik *Calvinus*-sal egy nyomban járnak, és egy értelemben vannak, azon rút Vallások ganejában hevernek, melyben *Calvinus*.

Hogy pedig sommában foglallyam a' jelen-valo Könyvnek derék tanuságát, és meg-fejthetetlen bizonyitását, illyen Erősséget állatok:

> Lehetetlen, hogy igaz Isteni tudomány légyen abban a' Vallásban, mely a' Keresztyén Hitnek állando fondamentomát fel-bontya, és az Emberi Okossággal tusakodo, káromlo vélekedésekkel meg-rútíttya.
>
> Illyen a' Calvinus tanitása, mely a' CREDOnak minden Agazattyát, úndok, és a' közönséges Okossággal viaskodo vélekedésekkel fel-forgattya.
>
> Tehát lehetetlen, hogy igaz, és Isteni tudomány légyen a' Calvinus tánitásában.

[3621] Quot capita, tot sensus.

hodogeus_j.indd 768 2025. 07. 21. 11:26:41

Elsö Része a' Bizonyságnak, nyilván-valo, és nem szűkölködik támasznélkül: hanem csak a' Masodik Részének erőssitésében kel fáradnunk.

ELSÖ RESZE.

HÉT KÖZÖNSEGES JELENSEGEK, MELLYEKBÖL
ki-tetczik, hogy Calvinus a' Credot nem hiszi.

IGazán írja Szent *Agoston*; hogy sokan tudgyák a' *Hiszek-egy-Istent*; el-is mongyák nyelvel: de, sem a' Szent Háromságot, sem a' töb Keresztyéni {453:} Tudománynak fel-bomolhatatlan fondamentomit, és kétség-nélkül-valo czikkelyit, igazán nem hiszik; hanem, a' Keresztyéni Tudomány ágait, újob formára és kaptára ütik, ezeknek igaz értelmétűl nagy meszsze távozván.[3622] A' *Lutheristák* az ö *Ubiquitások*-kal, menyi Ágazatit rontyák a' *Credó*-nak, ezután †[3623] meg-hallyuk. Itt-is hellyel-hellyel, mint czimborálnak *Calvinus*-sal a' *Credó* Ágazati-ellen, fel-jegyezzük. De derék-képpen, ebben a' Könyvben, *Calvinus*-rúl lészen szónk; és meg-bizonyíttyuk, hogy követőivel-egyetemben, egy Ágazatot sem hiszen igazán. Minek-elötte rend-szerént minden Agazatban esetit említcsük: úgy tetczik, egy-nehány Jelenségekből világoson eszünkbe vehettyük, hogy *Calvinus* a' *Credó*-ban semmit sem hitt.

I. Jelenség: Azt taníttya *Calvinus*, követőivel-egyetemben; hogy az *Ecclesia*-ba, Isteni tudomány-gyanánt semmit nem kel venni, valami a' Sz Irásban nincs írva.[3624] Mely dologrúl, maga szavait ez-elöt †[3625] hallók, és majd *[3626] bévebben meg-hallyuk. Mivel azért a' *Credót* nem olvassuk a' Sz. Irásban, nem kel ennek helyt adni az *Ecclesiá*-ban.

II. Jelenség: *Calvinus* kétessé tészi, ha az *Apostolok* szerzették a' *Credót*. Mert, noha ezt a' Régiek, egyenlö értelemmel, *Apostolok* mű-helyéből származot Tudománynak nevezték: de ö senkivel ezért üstököt nem akar

[3622] Aug. to. 7. li. 3. de Baptis. cont. Donatum, c. 14.
[3623] † Infra, lib. 11. cap. 3.
[3624] I. Calv. li. 4. c. 8. num. 8.
[3625] † Supra, f. 93.
[3626] * Infra, lib. 6. c. 2. ¶. 2.

hodogeus_j.indd 769 2025. 07. 21. 11:26:41

vonni. tudgya pedig, hogy némely czikkelyeket, az *Apostolok*-után tóldottak a' *Credó*-hoz: *De Autore Symboli, nihil sollicitus: Apostolis certe, magno Veterum Scriptorum consensu adscribitur. Undecumque tandem fuerit initio profectum: de Autore, vel anxie laborare, vel cum aliquo digladiari, nihil attinet.*[3627] †[3628] *Descensus ad inferos, post aliquantum temporis insertus, sensim in Ecclesiis insuevit.* Azért *Calvinus*, szembe nem szökik *Brentius*-sal, *Artopaeus*-sal, és egyebekkel, "[3629] kik tagadgyák, hogy a' *Crédót* Apostolok szerzették; az-az, bizonytalanná tészi, ha meg-csalatkozhatatlan kút-főből eredett-e a' *Credo.* A' ki pedig ezt bizonytalanná tészi, Isteni hittel nem ragaszkodhatik a' *Credó*-hoz.

III. Jelenség: Ha tudva vólna-is, hogy az *Apostolok* szerzették a' *Credót*, nem adna helyt néki *Calvinus*. Mert azt hirdeti (mint nem régen hallók, ••[3630]) hogy nem kel semmit abban hinni, valamit Christus önnön-maga előnkbe nem adot, hanem ö-utánna más hirdetet.

IV. Jelenség: Azt vítattya *Calvinus*; hogy, nem egyéb az igaz Hit, hanem Istennek hozzánk-valo jó akarattyának ismereti: *[3631] *Justa Fidei definitio nobis constabit, si dicamus, esse Divinae erga nos benevolentiae firmam, et certam cognitionem*. Ha ez a' Hit mi-vólta és természete: következik, hogy, Valamit Istennek hozzánk-valo jó akarattya-kivűl tanítnak a' *Calvinisták*, azt magok sem hiszik. Mert, a' *Dialecticusok* mondása-ként, *Definitum non debet latius patere Definitione*; csak az mondatik igazán Hitnek, a' mihez illik a' Hitnek *Definitió*-ja. Igy tehát, az Isteni természetnek Egy-vóltát, Mindenhatoságát, *etc*. nem hiheti igaz hittel *Calvinus*.

V. Jelenség: A' *Calvinus* itíleti-szerént, nincs ot igaz Hít, a' hol Jó cselekedetek nincsenek: *[3632] *Fides a bonis Operibus separari non potest:* †[3633] *Testimonia sunt Bona opera, DEI in nobis habitantis*. Meg-vallya pedig maga, hogy ö-benne, és az ö Tanítványiban, csak egy Jó cselekedet sincsen; ha-{454:}

[3627] II. Calv. li. 2. c. 16. num. 18.
[3628] † Ibid. n. 8. Vide infr. lib. 5. c. 6. ¶. 1.
[3629] " Vide Serar. Thesi 75. De Apostolis.
[3630] III. •• Supra, li. 3. c. 12. ¶. 11. f. 381.
[3631] IV. * Cal. li. 3. c. 2. n. 7. et 12. Vide supr. fo. 239.
[3632] V. * Cal. in Matt. 22. v. 11.
[3633] † Lib. 3. Instit c. 14. n. 18.

hodogeus_j.indd 770 2025. 07. 21. 11:26:41

nem, ∴[3634] Minden cselekedetek ocsmányság, és kárhozatra mélto vétek: ‡[3635] *Nihil in nobis invenit Deus, praeter foetidas sordes.* " Tehát, a' maga itíletiszerént sincs ö bennek igaz Hit, mellyel a' *Credót* hinnék.

VI. Jelenség: *Calvinus* maga hirdeti (mint ez-elöt "[3636] hallók,) hogy ö, és Tanítványi, el-tévelyedet értelmekkel, mind viszsza-forgattyák, valami Christusban, és az ö Tudományában vagyon: *[3637] *Vitioso nostro sensu, quidquid in Christo, ejusque doctrina est, pervertimus.* Ha *Calvinus* ebben nem hazud, kétség-nélkül, semmit a' *Credó*-ban nem hiszen az ö Iskolája.

VII. Jelenség: Azt beszélli *Calvinus*, hogy ők semmit abban nem hisznek, a' mit a' Pápisták hisznek. mert mind Balványozás a' Pápisták vallása: †[3638] *Satan in Papatu adulteravit, quaecumque DEUS in salutem nostram destinaverat.* "[3639] *Papistae Idololatriam habent crassiorem, quam fuerit sub Jeroboam; neque in Doctrina, guttula una sunt puriores. Vix ullum cum ipsis conventum habere possumus, in quo non aperta Idololatria nos polluamus.* Ha semmit abban nem hisznek a' *Calvinisták*, a' mit a' *Catholicusok* vallanak, búlcsújokat vették tehát a' *Credo*-túl. Mert ezt, nem csak vallották és vallyák a' *Catholicusok*; de, a' mint ez-elöt hallók *Luther*-tül, a' *Catholicusok*-túl vették, és tanúlták az Ujítók a' *Credót*.[3640] De ezek csatázo martalékok. Jer menynyünk a' Dandárra.

[3634] ∴ Supra, f. 231. 232.
[3635] ‡ Calv. Matt. 22.v. 11.
[3636] VI. " Supr. lib. 3. c. 14. f. 402.
[3637] * Calvin. Ioan. 6. v. 41.
[3638] VII. † Cal. li. 4. c. 1. num. 1.
[3639] " Ibid. c. 2. n. 9.
[3640] Lásd, oda fellyeb, f. 182.

hodogeus_j.indd 771 2025. 07. 21. 11:26:41

MASODIK RESZE.

A' CREDO ELSÖ AGAZATTYAT, NEM hiszi Calvinus.

Hiszek Istenben, Mindenhato Atyában, Menynek és földnek teremtöjében.

A' Credo-nak Elsö Agazattyában, Négy dologrúl tészünk vallást: I. Hogy, Hiszünk; az-az, bizonyoson, tekélletesen, és minden kételkedést ki-rekesztvén, vallyuk az Istentűl meg-jelentetet Igazságokat. II. Hogy, Istenben hiszünk, nem Istenekben. mert az Istent, Egynek vallyuk természetiben; őtet egyedűl, társ-nélkül Istenellyük. Nem csak hiszszük pedig az egy Istent lenni: hanem, ö-benne hiszünk, az-az, ö-hozzá ragaszkodunk; igaz Hitünket ö-benne, az ö szaván és igazságán fondállyuk. III. Hogy, Atyában hiszünk. Mikor az Istenségben eggyik személyt Atyának hiszszük, nyilván vallyuk, hogy az Egy természetben, külömbözö Személyek vannak; mellyekközzűl, eggyik Atya lévén, szükség hogy magához hasonló-természetű Fiat nemzett légyen. Ugyan-azon Atyának emlekezetivel, jelentyük azt-is; hogy Isten, †[3641] Atyánk nékünk-is: kitűl, mind azokat mélto reménlenünk, a' miket egy kegyes Atyától várhat kedves fia. IV. Hogy, az Isten Mindenhato; kinek hatalmas ereje, Mennyet, Földet, benne-valo állatokkal-egyetemben, teremtette.

Ezeket *Calvinus*, hamis tanitásival meg-mocskollya, söt el-rontya a' *Credó*-nak Elsö Agazattyát. Rend-szerént, lássuk habozásit.

{455:} ¶. 1. A' Hit mi-vóltát, erejét, és tekélletességét,
Calvinus el-rontya: Igy a' Hitet, tellyességgel ki-lopja az Emberekböl.

Az igaz Hitrűl, Nyólcz dolgot tanít a' Szent Irás:[3642] 1. Hogy, Egy az igaz Hit. 2. Hogy a' Hitetlenséget ki-rekeszti az igaz Hit. 3. Hogy a' bizonytalan

[3641] † Ephes. 4. v. 6 Malach. 2. v. 10.
[3642] Vide infra, li. xj. initio.

hodogeus_j.indd 772 2025. 07. 21. 11:26:41

habozást és kételkedést el-kergeti. 4. Hogy a' Hit, az Igazságot a' Hamissal egybe nem elegyíti. 5. Hogy e' Világi szarándokságban, sok mély dolgokat ád előnkbe a' Hit, homályban, és el-rejtve. 6. Hogy az igaz Hitnek ereje, nem egy vagy két dologra terjed, hanem éppen mindenre, valamit Isten meg-
5 jelentett. 7. Hogy a' Hit, külömb a' Reménségnél. 8. Hogy a' Hit, nem csak a' Választottaknak adatik, hanem ollyaknak-is, kik az-után el-vesztik a' Hitet, és el-kárhoznak.

Mind ezekben, ellenkezik *Calvinus* az Isten Igéjével, és fel-forgattya a' Hitnek tulajdon erejét és természetét.

10 Először: Eszébe vévé *Calvinus*, hogy az Ujítók-közöt, a' Hitben- és Tudományban-valo eggyesség nem lehet: mivel módgyok nincs †[3643] az Eggyesség szerzésében, és meg-őrzésében. Hogy azért a' közöttök regnálo viszsza-vonyás, meg ne botránkoztatná, és el ne idegenítené az Embereket: azt hirdeti; hogy a' Hitben nem kel oly Eggyességet keresni, hogy abban
15 vétek ne találtassék: *[3644] *Ecclesia abjicienda non est, etiamsi multis alioqui VITIIS scateat. Quin etiam poterit, vel in Doctrinae, vel in Sacramentorum administratione, VITII quidpiam obrepere, quod alienare nos ab ejus communione non debeat.* "[3645] *Ecclesia leviusculis ERRORIBUS non vitiatur.* A' töb *Calvinisták* hasonló tanitását, ennek-elötte ••[3646] fel-jegyzők; kik
20 az ellenkedö Vallásban-lévőket, Atyafiaknak tartyák.

De a' Sz. Irásból, ennek-elötte *[3647] világoson meg-mutatók, hogy a' Hit csak Egy: és mint a' Szűv, úgy a' Hit, nem szenved szakadást. Mert, sem az Isten magával, sem az Igazság az Igazsággal, nem ellenkezhetik.

Masodszor: Eléb ∴[3648] meg-mutatók, hogy az Uj Tanítók, magok sem
25 hiszik a' mit tanítanak: Es, valami flastrommal enyhíteni akarván titkon-fájo sebeket, azt hirdeti *Calvinus*; hogy, a' míg élünk, mindenkor elegyítve vagyon a' Hit a' Hitetlenséggel: †[3649] *In cunctis semper mixta est Fidei*

[3643] † Supr. f. 102. 270.
[3644] * Calv. li. 4. c. 1. num. 12.
[3645] " Ibid. c. 2. n. 1. Plura n. 12.
[3646] •• Supr. f. 285. 286.
[3647] * Sup. f. 83. 84.
[3648] ∴ Supr. f. 106. 400. 401.
[3649] † Calv. l. 3. c. 2. num. 4.

hodogeus_j.indd 773 2025. 07. 21. 11:26:41

INCREDULITAS. ″[3650] *Nullum illustrius, vel magis memorabile exemplum Fidei proponit Scriptura, quam in Davide: Ille tamen, dum animae suae turbulentos motus exprobrat, quid aliud, quam suae INCREDULITATI succenset? Et certe consternatio illa, apertum diffidentiae signum fuit. Quasi* **5** *DESPERANS, seipsum exitio adjudicat. nec tantum agitari se DUBITATIONE fatetur, sed nihil sibi facit residuum.* †[3651] *Nunquam tam bene in praesentis vitae cursu nobiscum agitur, ut omni DIFFIDENTIAE morbo curati, Fide toti repleamur et occupemur.* ‘‘[3652] *Patet, Fidem Sanctorum saepe mixtam fuisse DUBITATIONIBUS; et agitatam, ut credendo, et sperando, aliquid tamen* **10** *INFIDELITATIS proderent.* Es közönségesen, az Idegen-hitűkről azt írja; hogy, ••[3653] *Erroribus obnoxii; ut plurimum a certa directione absunt.* ⁕[3654] *Per varios errores vagantur.* Ím hallod, mint vagyon dolgok a’ *Calvinisták*-nak; Mindenkor mindenben Hitetlenség elegyíttetik az ö Hitekhez. Es mivel a’ Sz. Irás mongya, †[3655] hogy a’ Hitetlenek kárhoznak, ‘‘[3656] *Timidis, et* **15** *Incredulis, pars illorum erit in stagno ardenti igne et sulphure, quod est Mors secunda*; lássák mint lészen dolgok. {456:} Sz. *Pál* nem így szól a’ dologhoz: hanem azt taníttya; hogy, valamint a’ világosság a’ setétséggel, ∴[3657] Christus az Ördöggel egybe nem fér; úgy a’ Hívnek, része nincs a’ Hitetlennel. Azért, mint a’ Tűz vízzel, az Igazság hamisággal eggyüt nem lehet: úgy a’ Hitetlenség **20** az igaz Hittel nem maradhat. Mert, a’ Sz. *Pál* mondása-szerént, ″[3658] a’ Hit győzedelmes erőssége a’ láthatatlan dolgoknak, a’ reménlendőknek állattya.

Harmadszor: Mivel a’ Hittűl-szakadtak, ⁕[3659] habozók, tétovázók, minden dolgokban bizonytalanok: azt írja *Calvinus*; hogy a’ Hittel mindenkor elegyítve vagyon a’ Kételkedés: †[3660] *Nos, dum Fidem docemus esse debere certam*

[3650] ″ num. 17.
[3651] † num. 18.
[3652] ‘‘ Idem, li. 3. c. 20 n. 16.
[3653] •• Calv. l. 2. c. 2. num. 25.
[3654] ⁕ Ibid. n. 12.
[3655] † Mar. 16. v. 16.
[3656] ‘‘ Apoc. 21. v. 8.
[3657] ∴ 2.Cor. 6. v. 15
[3658] ″ Hebr. 11. v. 1.
[3659] ⁕ Vide supra, fol. 399. 400. 401. 402.
[3660] † Calv. l. 3. c. 2. num. 17.

hodogeus_j.indd 774 2025. 07. 21. 11:26:42

ac securam, non certitudinem aliquam imaginamur, quae nulla tangatur DUBITATIONE; nec securitatem, quae nulla sollicitudine impetatur. ‡[3661] *Nunquam tam bene nobiscum agitur, ut omni DIFFIDENTIAE morbo curati, Fide toti repleamur. In fideli mente, certitudo permixta est DUBITATIONE.* Beza-is azt írja, *1.Joan. 5. v. 16.* hogy a' *Calvinista* Választottak, kételkednek sokszor az Istenről, Christusról, a' Szent Irás igazságáról, és hasonló dolgokról: *Lapsus adversus Primam Tabulam sunt, Dubitatio aliqua de DEO, de veritate Scripturae, de Christo, deque aliis ad DEI cultum pertinentibus. Supersunt horum vitiorum semina etiam in Regeneratis, adeo, ut interdum* *[3662] *horrificos fructus edant in ipso tentationis aestu*. Veszesse Isten azt a' Hitet, mely az Istenről, Christusról, és a' Sz. Irás igazságáról kételkedik.

A' Sz. Irás nem ezt mongya: hanem, azt kívánnya, hogy bizonyoson hidgyünk, ″[3663] *Certissime sciat omnis domus Israël.* Azt parancsollya, hogy semmit ne kételkedgyünk; ‘‘[3664] *Vade, nihil dubitans, quia ego misi illos*. Es a' Szentek példája azt mutattya, hogy kételkedés-nélkül hittek; †[3665] *Sine dubitatione veni accersitus*: mert, a' mely Hitről Sz. *Pál* azt írja, *[3666] hogy Erős győzedelme a' láthatatlan dolgoknak, úgy meg-erőssítette őket, hogy, a' mint ennek-elötte ••[3667] bévségesen meg-mutatám, inkáb kételkednének a' magok életéről, hogy-sem a' Hit dolgairól. Gyökerét és fondamentomát ennek a' tekélletes bátorságnak, mely a' Hitben találtatik, az Istennek csalatkozhatatlan igazságából, mivel eléb meg-mutatók, nem szükség ugyan-azont ki-írnunk.[3668] Azt el nem halgathattyuk, hogy *Calvinus*, mikor Lélek-szerént szól a' dologhoz, világoson vallya; hogy a' Hit minden kételkedést ki-rekeszt: ‡[3669] *Excludenda est dubitatione mixta intelligentia, quae non solide sibi constat, sed ipsa secum disceptat.* *[3670] *Ubi primum minima gutta* (Fidei)

[3661] ‡ nu. 18. Plura loca Calvini, vide in praecedenti Puncto. Similia, Liber Concor. f. 440.
[3662] * Experto crede Bezae.
[3663] ″ Act. 2. v. 36.
[3664] ‘‘ Act. 10. v. 20.
[3665] † vers. 29.
[3666] * Hebr. 11. v. 1.
[3667] •• Sup. f. 91. 92.
[3668] Ibid.
[3669] ‡ Calv. l. 3. c. 2. num. 7.
[3670] * num. 19.

hodogeus_j.indd 775 2025. 07. 21. 11:26:42

mentibus nostris instillata est, jam faciem DEI nobis propitiam contemplari incipimus, ita certo intuitu, ut sciamus nos minime hallucinari. “[3671] *Quod si a DEO profectam revelationem, vel mendacii, vel incertitudinis, vel ambiguitatis insimulare, horrendum est sacrilegium; in asserenda certitudine, quid delinquimus?*

Negyedszer: Az igaz Hit, †[3672] Isten szaván, és tanu-bizonyságán fondáltatik: Tehát, a' mely lehetetlen hogy Isten hamissat mondhasson, oly lehetetlen hogy az igaz Hitben hamisság, tévelygés, *Error*, lehessen. Mindazáltal *Calvinus* azt hirdeti; hogy a' Hittel elegyes a' Tévelygés: ″[3673] *Docent certe haec, ERRORES saepe Fidei esse permixtos.* †[3674] *Fidem, quamdiu in mundo peregrinamur, implicitam esse concedimus; non solum quia nos multa adhuc latent, sed quia, multis ERRORUM nebulis circumdati, non omnia assequimur.*

Ezzel a' mondással, *Calvinus* abba a' vétekbe esik, mellyet nem régen, {457:} *Horrendum Sacrilegium*-nak, Iszonyu Szentség-törésnek monda. Mert, ha a' Hitben *ERROR*ok, hamis Tévelygések lehetnek; mint-hogy a' Hit, Istennek tanu-bizonyságán éppíttetik: következik, hogy Isten, a' hamis Tévelygésekről tészen bizonyságot. A' Sz. *Pál* szava sem vólna igaz, ••[3675] hogy a' Hit, *Convictio non apparentium*, Győzedelmes erőssége a' láthatatlan Igazságnak. A' Christus Urunk szavai sem tellyesednének-bé, hogy a' Híveket, minden igazságra taníttya a' Sz. Lélek, *Joan. 16. v. 13.* Egy szóval, valami-némü igéretekkel kötötte magát Isten, †[3676] hogy az Anyaszentegyház-ellen az Ördög győzedelmet nem vészen, hanem, az Istennek Igazsága végig meg-marad benne: azok mind el-olvadnak, ha az igaz Hit-közzé Tévelygések elegyedhetnek.

[3671] “ num. 39.
[3672] † Vide supr. f. 91. 92. 182. 455.
[3673] ″ Calv. li. 3. c. 2. num. 31.
[3674] † num. 4.
[3675] •• Vide supra, fol. 91. 92.
[3676] † Vide infra, li. 8. c. 2.

hodogeus_j.indd 776 2025. 07. 21. 11:26:42

Ötödször: A' Hitről azt taníttya a' Sz. Irás; "[3677] hogy oly dolgokrúl vagyon, mellyek nem látczanak; és a' mit hiszünk, *[3678] azt tűkör- és homály-által, csak rész-szerént láttyuk. Annak-okáért írja Sz. *Pál*, ‡[3679] hogy a' Hit, fogságban tart minden okoskodást, a' Christus engedelme-alat. *Calvinus* pedig, erőssen kárhoztattya a' *Catholicusokat*, hogy bé-takargatot hitet emlegetnek; és azt vítattya, hogy ki-fejtegetve kel a' Hit dolgait értenünk: ″[3680] *Scholastici commentum fabricarunt, Implicitae Fidei; quo nomine, crassissimam ignorantiam ornantes, miserae plebeculae illudunt. Non in ignoratione, sed in cognitione sita est Fides. Hac cognitione, non sensus nostri submissione, ingressum in regnum caelorum obtinemus*. Jóllehet ö-maga *Calvinus* eszébe vészi esztelenségét, így írván: *[3681] *Plurima nobis Implicita nunc sunt.* ∴[3682] *Fidem, quamdiu in mundo peregrinamur, Implicitam esse concedimus. Insignia hujus Fidei Implicitae exempla, in CHRISTI Discipulis notare licet. Vera ergo in illis fuit, sed Implicita Fides*.

Hatodszor: Azt taníttya *Calvinus*; hogy a' Keresztyén Hit, csak abban ál, hogy Ember el-hidgye magárúl, hogy ö üdvözűl. Azért, Először azt írja; hogy csak, *per abusum*, rosz szokásból mondatik hinni, a' ki az Istent, az *Evangeliom*ot, a' Sz. Irást hiszi: †[3683] *Credunt plurimi DEUM esse; Evangelicam historiam, ac reliquas Scripturae partes, veras esse arbitrantur; DEI sermonem pro certissimo habent oraculo. Talibus Fidei testimonium tribuitur per Catachresin*. *[3684] *Haec Fidei seu umbra, seu imago, ut nullius est momenti, ita indigna est Fidei appellatione, a cujus solida veritate procul abest:* Kevessé továb: *Qui talibus Fidei simulachris gloriantur, intelligant, Diabolo se nihilo in hac parte praecellere*. Másut, arrúl a' Hitről szólván, mellyel hiszszük hogy Isten vagyon, így ír: *Quod Fidem nominat Apostolus*

[3677] " Hebr. 11. v. 1.
[3678] * 1.Cor. 13. v. 12
[3679] ‡ 2.Cor. 10. v. 5.
[3680] ″ Calv. li. 3. c. 2. num. 2.
[3681] * Ibi. nu. 3.
[3682] ∴ Ibi. n. 4.
[3683] † Cal. li. 3. c. 2. num. 9.
[3684] * num. 10.

hodogeus_j.indd 777 2025. 07. 21. 11:26:42

inanem opinionem, procul a fidei veritate dissitam, Concessionis est.[3685] Másodszor, a' Hitet csak abban helyhezteti, hogy az Isten igéretit, és hozzánkvalo jó akarattyát bizonyoson ismérjük: *Fidei fundamentum facimus gratuitam promissionem, quod in ipsa proprie Fides consistat. Fides proprie a promissione incipit, in ipsa constat, in ipsam desinit.*[3686] "[3687] *Fidei definitio constabit, si dicamus, esse Divinae erga nos benevolentiae firmam certamque cognitionem. ∴*[3688] *Proprium Fidei objectum, est DEI bonitas, qua peccata remittuntur.* A' Keresztyén hitnek Ágazati-közzűl, mellyeket a' *Credó*-ban vallunk, alig találunk kettőt vagy hármat, mellyekben az Isten igéreti foglaltatnának: Tehát, a' több czikkelyeket nem hiszik a' *Calvinisták* Keresztyén hittel; hanem, *Inani opinione*, hiuságos {458:} gyanusággal vélik, hogy Egy Isten vagyon: hogy ez Teremtö: hogy az Isten Fia születet; meg-hólt; feltámadot. Bezzeg Szent *Pál* külömben szól a' Hitről: mert azt mongya; hogy, *Est argumentum non apparentium*,[3689] a' nem látot dolgok erős bizonysága. Utánna veti; hogy, Hittel tudgyuk, hogy Isten szava-által teremtetet e' Világ. A' Századosrúl, "[3690] ki a' Christus hatalmárúl vallást tet vala, azt mongya Üdvözítőnk, hogy ily nagy Hitet nem talált *Israël*-ben. Azért *Calvinus*, eszébe vévé magát, és meg-vallya; hogy az igaz Hit, mind azok vallására terjed, valamiket Isten meg-jelentet: ‡[3691] *Non negamus, quin Fidei officium sit, Veritati DEI subscribere, quoties, et quidquid, et quocumque modo loquitur.* ″[3692] *Fateor, generale Fidei objectum esse DEI Veritatem, sive minetur, sive spem faciat gratiae. Nos immerito gravant calumniatores, ac si negaremus, Fidem habere respectum ad omnes Verbi DEI partes*. Látod, hogy maga sem túd el-igazodni dolgában; kap két-felé, mint a' vízben-haló ember.

Hetedszer: A' Hitet a' Reménségtűl, nyilván meg-választya a' Sz. Irás, *1.Cor. 13. v. 13. 1. ad Thessal. 5. v. 8. Ad Ephes. 3. v. 12*. Azért *Calvinus*

[3685] Calv. lib. 3. c. 17. n. 11.
[3686] Li. 3. c. 2. n. 29.
[3687] " num. 7. et 12.
[3688] ∴ Idem, li. 3. c. 3. n. 19. Vide Valent. to. 3. Disput. 1. q. 1. par. 1. Assert. 1.
[3689] Hebr. 11. v. 1.
[3690] " Matt. 8. v. 8. Luc. 7. v. 7.
[3691] ‡ Calv. li. 3. c. 2. n. 7.
[3692] ″ Ibi. n. 30.

hodogeus_j.indd 778 2025. 07. 21. 11:26:42

azt írja: *[3693] *Sine spe fides non est; et tamen Fides, et Spes, varia sunt*. †[3694] *Apostolus ex Fide, deducit fiduciam*. Mindazáltal azt vítattya másut; hogy a' Hit, nem egyéb a' Bizakodásnál; ••[3695] *Fidem dico, firmam esse et efficacem fiduciam*.

Nyolczadszor: Azt írja *Calvinus*; hogy Senkiben igaz Hit nem találtatik, hanem csak a' Választottakban. és, Valakiben egyszer szikrája vagyon a' Hitnek, soha el nem vesztheti Hitit és üdvösségét: ″[3696] *In Fidem non illuminantur, nisi qui praeordinati sunt ad salutem*. *[3697] *Cordibus Fidelium semel infixa DEI Veritas, nunquam effluit, sed usque ad finem viget. Fidem, quam semel insculpsit piorum cordibus, evanescere et perire, impossibile est*. A' Szent Irás pedig, világoson mongya, ∴[3698] hogy némellyek ideig hisznek, a' kísértet idején el-távoznak a' Hittűl: "[3699] némellyek el-szakadnak a' hittűl ; †[3700] el-tévelyednek a' hittűl; ••[3701] el-vesztvén a' jó Lelki-ismeretet, el-törik a' Hit hajóját. Es *Simon Magus*-rúl nyilván olvassuk; hogy hitt; megkeresztelkedet, *Actor. 8. v. 13*. még-is el-veszet, *v. 20.* Azért *Calvinus* maga írja; hogy, ″[3702] *Reprobis temporalis fides a CHRISTO adscribitur.* ‡[3703] *Neque tamen inficior, quasdam interdum interruptiones Fidei contingere, prout ejus imbecillitas inter violentos impetus huc vel illuc flectitur.*

Mind ezekből ki-tetczik, hogy *Calvinus*, az ö negédes tánitásával, a'Hitnek mi-vóltát, természetit, tekélletességét, és böcsülletit, fel-forgattya; söt az Embert, tellyességgel *Atheista*-ságra viszi. Mert, ha az igaz Hit, elegyítve vagyon mindenkor a' Hitetlenséggel, Tévelygéssel, Kételkedéssel, Bizonytalansággal: mit árt akár-mit hidgyünk? ugyan nem lehetünk Hitetlenség- és Tévelygés-nélkül. Ha magok vallyák a' *Calvinisták*, hogy az ö

[3693] * Calv. li. 3. c. 3. num. 5.
[3694] † Li. 3. c. 2. n. 15.
[3695] •• Cal. ad Rom. 10. v. 10.
[3696] ″ Cal. lib. 3. c. 2. num. 11.
[3697] * Calv. Matt. 13. v. 20.
[3698] ∴ Luc. 8. v. 13.
[3699] " 1.Tim. 4. v. 1.
[3700] † 1.Tim. 6. v. 10.
[3701] •• 1.Tim. 1. v. 19
[3702] ″ Calv. li. 3. c. 2. num. 11.
[3703] ‡ Ibi. n. 24.

hodogeus_j.indd 779 2025. 07. 21. 11:26:42

Hitek, Tévelygéssel, Hitetlenséggel, Kételkedéssel elegy: micsoda bolondság, hogy ily vakmerőűl állattyák, a' mirűl magok-is kételkednek; a' mit magok-is tévelygéssel terhesnek itílnek? Miért nem hadgyák-el azt a' Vallást, mely maga tanitásával, magát tévelygésbe és bizonytalanságba keveri? Vagy, Miért kárhoztattyák ily igen a' mí Vallásunkat, ha a' magok vélekedésiben ily temérdek vétkeket ismérnek?

{459:} ¶. 2. Az Isteni természetnek Egy-vóltárul, alkalmatlanúl szól Calvinus.

Nyilván nem meri *Calvinus* mondani, hogy az Isteni természet, Egynél töb: de oly dolgokat beszél, mellyekből színesen ki-hozhatni, hogy töb, és egymástúl külömbözö Istenséget vallot.

I. Azt írja; hogy az Atya Isten, *per excellentiam, seu per excessum*, felsöbséggel, és méltoságosban mondatik Istennek, hogy-sem a' Fiu: *Quamvis DEI nomen, Filio quoque sit commune; tamen Kat' exochen, Patri interdum adscribi, quia fons est, et principium DEItatis.*[3704] Másut azt írja; hogy, *[3705] *Kat' hyperochen, per praeeminentiam, seu praerogativam*, fellyeb-halladóképpen, mondatik Istennek az Atya. Ha azon-egy, és egyenlö-méltoságu Istenség vagyon az Atyában, és a' Fiúban: felsöbség, nagyob-méltoságu, és fellyeb-hallado Isteni nevezet nem fér az Atyához, hogy-sem a' Fiúhoz. Azért, *Inaequalitás*-nak, nem tellyes eggyességnek kel lenni az Istenségben, ha az Isteni nevezet, *inaequaliter*, nem tellyes egyenlőséggel találtatik bennek. Mert lehetetlen, hogy azon Isteni természetben, *excessus*, vagy *praeeminentia* lehessen. *Vide Bernardum Dörhoff, Apodixi 2. cap. 10.*

II. Az-is *Calvinus* szava; hogy az Istenségben, rend és garádics vagyon; és hogy az Atya, még a' Közben-járónak-is Istene: "[3706] *Absurdum non est, propter gradum et ordinem, DEUM peculiariter vocari, qui non solum genuit ex se suam Sapientiam, sed DEUS etiam est Mediatoris.* Kettő it a' dolog:

[3704] Calv. li. 1. c. 13. num. 23.

[3705] * Contra Gentilem, Prothesi 10. ap. Bellarm. tom. 1. Praef. de Christo.

[3706] " Calv. lib. 1. c. 13. n. 24.

hodogeus_j.indd 780 2025. 07. 21. 11:26:42

Elsö az; hogy azon-egy Isteni természetben, rend és garádics nem lehet: Tehát, külömbözö Istenségnek kel ot találtatni, a' hol az Istenségben rend és garádics vagyon. Másik az: *Calvinus* tanitása az; hogy Christus, Isteni természete-szerént-is Közben-járo, mint ezennel meg-hallyuk. Ha a' Közben-járónak Istene az Atya: következik, hogy külömbözö Istensége vagyon az Atyának, és Fiúnak. Mely kötésből, minémü hiuságokkal akar ki-feselni *Junius*, feltalálod *Gretserus*-nál, *Tomo 2. Defens. Bellarm. fol. 34*.[3707]

III. Azt írja *Calvinus*; hogy Christus-nak, nem csak Emberi, hanem Isteni természetit illeti, valami a' Közben-járásnak tisztihez tartozik: ″[3708] *Sit igitur nobis haec recta intelligendi clavis, neque de natura divina, neque de humana simpliciter dici, quae ad Mediatoris officium spectant*. Ha a' Christus közben-járásának tisztihez illik, hogy imádkozot, szenvedet, szent halálával áldozot érettünk: következik, hogy ezek a' Christus Isteni természetit illetik. Igy az Atyánál alacsomb Isteni természet vólt Christusban, mely imádkozhatot, és szenvedhetet.

IV. Az-is *Calvinus* tanitása; hogy Christus, nem csak Emberi természete-, hanem Istensége-szerént-is, Szolgája Istennek; Meg-alázta magát; Bűnök bocsanattyára hatalmat vet az Atyától.[3709] Minek-utánna elő-számlálta vólna *Calvinus*, a' Christus Emberségének állapattyát, tudni illik, hogy Szolgának neveztetik; hogy Bőlcseségben nevekedet; hogy az Itílet napját nem tudta; ezt veti utánna: *[3710] *Neque tamen haec Humanae tantum suae naturae seorsim adscribit, sed in seipsum recipit, quasi Mediatoris personae conveniant. Propter duplicis naturae unionem, alteri dabat quod erat alterius*. Ismét: †[3711] *De tota CHRISTI persona hoc praedicari. Neque enim aut secundum Humanitatem solam, aut secundum solam Divinitatem humiliavit seipsum*. Má-{460:}sut: "[3712] *Nec DEItatis singulare, nec Humanitatis fuit, sed utriusque simul, quod legitur potestatem accepisse a Patre remittendi peccata, suscitandi quos velit*. A' hol azon-egy Isteni természet, egy méltóság, egy hatalom vagyon, lehetetlen

[3707] Contra: Ioan. 5. v. 18. Philip. 2. v. 6. Christus est aequalis Deo.
[3708] ″ Cal. li. 2. c. 14. num. 3. Similia Lutherani, Supr. f. 449.
[3709] Vide Gretser. to. 2. Defensio. Bellarm. f. 39.
[3710] * Calv. lib. 2. c. 14. n. 2.
[3711] † Cal. ad Philip. 2. v. 10.
[3712] " Calv. li. 2. c. 14. n. 3.

hodogeus_j.indd 781 2025. 07. 21. 11:26:42

hogy ot eggyik alázatos szolgája lehessen a' másiknak. Tehát, a' *Calvinus* itíleti-szerént, kisseb és alacsomb Istensége vagyon a' Fiúnak; és így, Két Istenséggel-eggyüt, két Isten vagyon. Mely dologrúl lásd Bellarminust, *lib. 1. de Christo. c. 14.* Gretsérust, *in Defensione ejus Capitis*. Meg-mutatók ennek-
5 elötte, hogy a' *Lutheristák* sem esnek ez-aránt meszsze a' *Calvinisták*-túl: ″[3713] mivel ők-is azt taníttyák; hogy Christus, Istensége-szerént-is Közben-járo, és enged az Atyának.

V. El akarja hitetni *Calvinus*, hogy Christus, a' böcsülletben, birodalomban, hatalomban, második garádicson ül az Atya-után; ugy-mint oly
10 *Vicarius*-sa, Hely-tartója az Atyának, ki semmit maga erejével nem cselekedett: "[3714] *Sessio ad dexteram, Metaphorice accipitur pro secundo vel proximo gradu, quem DEI Vicarius obtinet.* ‡[3715] *CHRISTUS, quasi secundam a Patre honoris et imperii sedem obtinet: sedet ad dexteram Patris, quia ejus est VICARIUS.* *[3716] *Perinde est, ac si vocetur DEI VICARIUS, qui*
15 *ejus personam sustinet. Quare locum aliquem imaginari non convenit, cum Metaphorice Dextera, secundam a DEO potestatem significet.* ••[3717] *Dicit se CHRISTUS servasse eos, Patris nomine: quia se Ministrum duntaxat statuit, qui nihil nisi DEI virtute gesserit.* †[3718] *CHRISTUS, est secunda vitae causa*. Ha ugyan azon Istensége vagyon Christusnak az Atyával,
20 ezek az *Inaequalitások*, nem egy-arányu tulajdonságok, köztök nem találtatnak. Bezzeg, ha *Calvinus* Christusrúl nem ily *absolute*, általlyában szóllana, hanem Emberi természetire határozná szavát, vólna mentsége: de ezt nem cselekeszi. söt fondamentomúl veti, hogy, a' mit a' Közben-járo tisztirűl mond, azt a' Christus Istenségérűl-is kel érteni. Es ugyan
25 dorgállya a' régi ″[3719] *Doctorokat*; hogy, midőn Urunk az Atyát nagyobnak mongya magánál, azt csak az Emberi természetre vonszák: *Ariani, ut Christum probarent secundarium esse DEUM, objiciebant, minorem esse*

[3713] ″ Supr. f. 449. num. 2.
[3714] " Calv. Matt. 22. v. 44.
[3715] ‡ Matt. 26. v. 64.
[3716] * Marc. 16. v. 19
[3717] •• Ioan. 17. v. 12.
[3718] † Calv. in Ioan. 6. v. 57.
[3719] ″ Calvin. Ioan. 14. v. 28.

hodogeus_j.indd 782 2025. 07. 21. 11:26:42

Patre. Patres Orthodoxi, ut calumniae ansam praeciderent, dicebant, hoc debere ad naturam Humanam referri. Atqui nec recta, nec consona fuit Patrum solutio. *[3720] *Nulla erat causa, cur se tam anxie torquerent Veteres, in repellenda Arii calumnia. Filium Patri aequalem non esse, nebulo ille jactabat, quia nihil posset a seipso.*

Ezekből künyű meg-értenünk, hogy *Calvinus* nagy útat irtot a' mostani *Arianusok*-nak, kik CHRISTUSnak alacsomb renden-valo Istenséget engednek, hogy-sem az Atyának.

¶. 3. A' Szent Háromságot, alattomban el-rontya Calvinus.

Bőlcsek mondása; hogy, Senki hirtelen leg-gonoszb nem lészen: hanem, az esetben garádicsok vannak. Az Ördög sem támasztá mí üdőnkben mingyárt elsöben a' Szent Háromság-tagadókat: hanem, *Calvinust* elől-bocsátá, hogy alattomban útat készítene a' Sz. Háromság-tagadásra. Es oly dolgokat taníttata vélle, mellyekből nyilván, és erőssen ki-hozhatni a' Sz. Háromság-tagadást. Azért mondá *Schlüsselburgius Lutherista Superattendens*; *[3721] hogy a' *Calvinisták* szívében vagyon fészke az *Arianus*-ság-{461:}nak: és, hogy senki mí üdőnkben *Arianus* nem let, a' ki először *Calvinista* nem let vólna.

I. *Luther* írta; hogy az *Arianusok* jól mivelték, a' Sz. Irás-kivűl-valo szót, a' *Homousiont*, meg-vetvén: †[3722] *Quod si odit anima mea vocem,* Homoúsion, *et nolim ea uti; non ero haereticus. Ariani optime exegerunt, ne vocem profanam, et novam, in Regulis Fidei statui liceret.* Azért *Calvinus* ezt halván, nem csak meg-vallya, "[3723] hogy a' Régiek, Uj szókat találtak, *Trinitas*, *Persona*, *Homoúsion*; de utánna veti: Isten adta vólna, hogy ezek a' szók el-temettettek vólna; ″[3724] *Utinam quidem sepulta essent nomina*. Nem jó látat *Calvinus*-ban, hogy örömest el-temetné azokat

[3720] * Calv. Ioan. 5. v. 30.
[3721] * Supr. f. 107. 108.
[3722] † Luth. to. 2. Lat. Vittemb. an. 1546 per Lufft, Li. cont. Latomum, fol. 252.
[3723] " Calv. l. 1. c. 13. num. 3. 4.
[3724] ″ Ibid. n. 5.

hodogeus_j.indd 783 2025. 07. 21. 11:26:42

a' szókat, mellyek a' Sz. Háromságot jelentik. Másut imigyen ír: ‡[3725] *Precatio vulgo trita,* Sancta Trinitas unus Deus, miserere nostri; *mihi non placet, et Barbariem omnino sapit*. Talám abból vet erre-is bátorságot; mert látta hogy *Luther* ki-hadta a' *Német* Imádságos könyvben, ezt a' Szent Háromság segitségűl-hivását a' *Litaniá*-ból. *Musculus* pedig illyen-képpen beszél: *[3726] *Nollem coram Ethnicis, Patrem, Filium, et Spiritum Sanctum, dicere tres Personas, ne viderer dicere Tres Deos. Vocabulum hoc,* Persona, *non ita necessarium est ad fidem Christianam, ut sine illo nequeas esse Christianus, cum illud primi Christiani ignoraverint*. Melius Péter *Calvinista* Predikátor, mikor az Ifiu *János* Király-elöt vetekednék Váradon *Dávid Ferencz*-vel, ezen szókat mondá: ″[3727] *Mí, mind az Allatot, mind a Személyt, el-hadtuk: Ellene-mondottunk mí ezeknek*. Ha ezeknek ellene-mondottak a' *Calvinisták*, szabadon kezet foghatnak a' *Törökök*-kel. Es talám efféle dolgokért mongyák a' *Lutheristák* †[3728]; hogy, a' ki igazán *Calvinista*, annak a' szíve *Török*-kel béllet.

II. AEgidius *Hunnius*, nevezetes *Lutherista* Doctor, egy könyvet íra, illyen *Titulus*-sal: Calvinus Judaizans; *hoc est, Judaicae glossae, et corruptelae, quibus Joannes Calvinus, illustrissima Scripturae Sacrae loca, et testimonia de gloriosa Trinitate, Deitate Christi, et Spiritus Sancti, detestandum in modum corrumpere non exhorruit*. Ebben az egész Könyvben, világos példákkal bizonyíttya; hogy, Valamely helyeken a' Szent Irás, a' Sz. Háromságnak egyenlö Istenségét jelenti, azokat *Calvinus* addig facsarja, Sidó *glossák*kal addig csávállya, hogy tellyességgel erőtlenekké tészi a' Sz. Háromság bizonyitására. Azt írja Sz. *János*; hogy Hárman vannak, kik bizonyságot tésznek az Égben, Atya, Fiu, Szent Lélek; és ez a' három, Egy. *Calvinus* ezt így magyarázza: *Quod dicit, Tres esse Unum; ad essentiam non refertur, sed ad consensum*.[3729] Mit mondhatna egyebet az *Arianus?* Christus azt mongya: En, és az Atya, eggyek vagyunk. Itt-ís így beszél Calvinus: †[3730]

[3725] ‡ Calv. epi. ad Polonos, scripta An. 1563. Vide Bellarm. Praefat. lib. de Christo.
[3726] * Muscul. in 1. AntiCochlaeo.
[3727] ″ Disputat. Varad. an. 1569. Die primo. Connexionem vide, li. 6. c. 2. ¶. 3. in 4. exemplo.
[3728] † Vide supra, fol. 107. 108. Infra, li. 5. c. 10.
[3729] Calv. et Marlorat. 1.Ioan. 5. v. 7.
[3730] † Iidem, Ioan. 10. v. 30. Similia supr. f. 460.

hodogeus_j.indd 784 2025. 07. 21. 11:26:42

Abusi sunt hoc loco Veteres, ut probarent Christum esse Patri Homousion. Neque enim Christus de Unitate substantiae disputat, sed de consensu. Nem jó látat *Calvinus*-ban, hogy ily szorgalmatos azoknak a' bizonyságoknak erőtlenítésében, mellyekkel a' Régi Szentek erőssítették a' Sz. Háromságot. Azért *Hunnius*, a' nevezet Könyvben így szól a' dologhoz: *Quis non videt, Diabolum, per acutum hoc suum instrumentum, tales voluisse producere strophas, quibus Anti-Trinitarii propugnacula Christianorum, non solum hostiliter attentare, sed etiam diruere valeant?*

III. Azt állattya *Calvínus*; hogy, az Istenségben-lévö Személyek, csak emberi elmélkedéssel gondolt tulajdonságok: *Personas vocarunt, dis-* {462:}*cretas in DEO proprietates, quae se mentibus nostris conspiciendas offerunt*.[3731] Ha a' Személy nem egyéb, a' mí elménkel meg-választot tulajdonságnál, annyi Személy lészen az Isteni természetben, menyi tulajdonságot el-választhat egy-mástúl értelmünk. De bizony, ez a' *Calvinus* tanitása, tisztán a' *Sabellius* vallása; ki a' Személyt, gondolatunkal meg-választot külömbözö tulajdonságnak itílte; és így, a' Sz. Háromságot tellyességgel tagadta.

IV. Egy mondásával *Calvinus*, mind az Atya mind a' Fiu Isten személyét el-rontya. Mert a' ki Atya, szükség hogy magához hasonló természetet közöllyön Fiának. Azért Christus azt mongya maga-felől: *Ego scio eum, quia ab ipso sum, et ipse me misit*.[3732] "[3733] *Ego a DEO exivi*. Calvinus pedig azt vítattya, hogy a' Fiu, Isteni természetit nem vette az Atyától: †[3734] *Quomodo Creator non erit ex seipso, sed essentiam aliunde mutuabitur? Nam quisquis essentiatum a Patre Filium esse dicit, a seipso negat esse*. De bizonyos, hogy Fiu nem lehet, a' ki mástúl nem vészi természetit. Noha azért a' Fiú természete, nem származot az Atya természetitűl; mivel azon-egy természet vagyon az Atyában és Fiúban: de a' Fiu, ezt a' természetet az Atyától vette, örökké-valo születés-által. *Calvinust* pedig, abban csalta-meg tudatlansága; 1. Mert nem vette eszébe, hogy mikor a' Fiút, Istentűl-valo Istennek mongyuk:

[3731] Calv. Ioan. 1. v. 1. sub finem.
[3732] Ioan. 7. v. 29.
[3733] " Ioan. 16. v. 27.
[3734] † Cal. li. 1. c. 13. nu. 23. et 19.

hodogeus_j.indd 785 2025. 07. 21. 11:26:42

nem azt jelentyük, hogy Istenség származik Istenségtűl; hanem, hogy a' Fiu Isten személye, Atyától származik. Mert, *Concretum, Deus, accipitur pro supposito. Et de supposito Filii, verum est quod a Patre procedit*.[3735] 2. Mert nem értette, minémü értelemmel mondatik, hogy Isten, *Est ens a se*, Magától, és nem mástúl-valo. Ezt úgy értyük és mongyuk, hogy az Isten nincs úgy mástúl, mint alkotmány alkotójától: *Non est ab alio, tamquam effectus a causa*.[3736] Es az Isteni természet, nem származik mástúl. Ezzel egybe-fér, hogy az Isteni Személy mástúl származik: *Quod ab alio, tamquam a causa procedit, ita accipit Entitatem et Essentiam ab alio, ut tota ejus essentia, et quidquid identificatur illi Entitati, accipiat esse ab alio. Cum igitur Essentia Divina, quae identificatur personae Filii, non accipiat esse ab alio: nec Filius accipit esse ab alio tamquam Effectus a Causa. Atque ita; eo sensu est Ens a se, quod non est ab alio ut a Causa*.[3737]

V. Más-képpen-is rontya *Calvinus* a' Fiu Istennek örökké-valo Születését, és ezzel tagadgya a' Sz. Háromságot. Mert azt írja; hogy, bolondság azt gondolni, hogy az Atya, mindenkor szűli az ö Fiát: *Quid attinet disputare, an semper generet Pater? quando stulte fingitur continuus actus generandi*.[3738] Ha ez így vagyon: következik, hogy soha az Atya nem szűlte Fiát. Mert, az Isteni személy születése, nem *Actio transiens*, magán-kivűl-valo cselekedete Istennek, mely a' külsö állatok változásával szokot lenni: hanem *Actio immanens*, Istenben marad. Mint-hogy pedig az Isten Változhatatlan: *[3739] következik, hogy valami most Istenben nincsen, soha ö-benne nem vólt. Azért, ha most a' Fiu nemzése nincs Istenben, soha sem vólt az-elött-is. A' mí Magyar *Calvinistá*-ink, eszekbe vévék ezt a' balgatagságot; és abban a' *Confessió*-ban, mellyet a' *Bejthe* István Zászlója-alat csatázo *Predikátorok* nyomtatának *Német-Ujvár*-ban, meg-vallyák; hogy a' Szent Lélek, mind örökké származik az Atyától, és Fiútúl.[3740]

[3735] Arrubal. 1. parte, Disp. 95. c. 3. 4.
[3736] Genitus non factus.
[3737] Arrub. ibid.
[3738] Calv. li. 3. c. 13. num. 29. 23.
[3739] * Lásd oda fel, fol. 34.
[3740] Edit. Typis Manlianis, an. 1597. art. 1.

hodogeus_j.indd 786 2025. 07. 21. 11:26:42

{463:} §. 4. Calvinus tagadgya az igaz Istent, midön Bünök Okává tészi.

Seneca írja; hogy mind egy, akár tagadgyad, akár gyalázzad az Istent: *Quid interest, utrum Deos neges, an infames?*[3741] mert, a' kit gyalázatba kevertél, le-vetetted azt Isteni méltoságból. Mivel azért *Calvinus* oly dolgokat tanít Istenről, mellyek nem Igaz Istenhez, hanem Pokol-béli Ördöghöz illendők: nem ok-nélkül sok fö Túdós Emberek írják, hogy *Calvinus* az Ördögöt tartotta Istenének. De hogy a' *Calvinus* tévelygése világosban meg-tessék, illyen kötés Bizonyságot formálok.[3742]

Valaki azt taníttya, hogy Isten Akarattyából, parancsolattyából, izgatásából, taszitásából lésznek a' Bünök: hogy Isten cselekeszi a' Bünt, mint ennek Autora, oka, alkotója: nem az igaz Istent, hanem a' Pokol-béli ördögöt tartya Istenének.

De Calvínus azt taníttya, hogy Isten Akarattyából, parancsolattyából, etc. lésznek a' Bünök.

Tehát Calvinus, nem igaz Istent, hanem Pokol-béli ördögöt tart Istenének.

N°. 1. A' ki az Istent Bünök Okává tészi, ördögöt vall Istennek.

A' Bizonyság Elsö Része, *Major Propositio*, bizonyodik; I. *Calvinus*-ból: ki azt írja; hogy, a' ki Istent Bűnök okának nevezi, Istent Ördöggé változtattya: *DEUM, AUTOREM omnium, etiam malorum, faciunt Libertini; ideoque nullum, inter DEUM et Diabolum, discrimen faciunt. Ita revera DEUS, quem nobis fabricant, idolum est, Diabolis ipsis deterius. Cum enim DEO nihil sit magis proprium, quam sua Bonitas, ipsum a se abnegari oportet, et in Diabolum transformari, ut malum efficiat, quod ei ab illis tribuitur.*[3743] II. Miképpen Sz. *Pál* azt írja, hogy a' Részegesnek, hasa; a' Fösvénynek, tarsolya, Istene, *Ephes. 5. v. 5. Philip. 3. v. 19.* mivel ezekben vetik bóldogságokat, életek czéllyát, határát; és így, a' mi Istent illetné, azt másnak adgyák: Azon-képpen

[3741] Seneca.

[3742] Vide Libri istius Caput Decimum.

[3743] Cal. Instruct. cont. Libertin. c. 13. 14.

hodogeus_j.indd 787 2025. 07. 21. 11:26:42

mondhattyuk; hogy, a' ki meg-fosztya Istent az ö méltoságos Tulajdonságitúl, és a' *Satán*-nak tulajdonságiba őltözteti; nyilván meg-tagadgya az igaz Istent, és a' *Sátant* tiszteli helyében. Ezt cselekeszi pedig, a' ki Istent akarja a' Bűnök *Autorá*-vá, okává tenni.

Mert az igaz Istenrűl, a' Sz. Irásban ezeket olvassuk: 1. Hogy Isten a' Bűnt nem akarja, hanem, annyira gyűlőli, hogy reája sem nézhet: *Non DEUS volens iniquitatem tu es; Psal. 44. v. 8. Similiter odio sunt Deo, impius, et impietas ejus; Sap. 14. v. 9. Malum ne cogitetis in cordibus vestris, et juramentum mendax ne diligatis: omnia enim haec sunt, quae odit Dominus; Zach. 8. v. 17. Faciebatis malum, et quae nolui elegistis; Isai. 65. v. 12. Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, et respicere ad iniquitatem non poteris; Abac. 1. v. 13.* Ugyan ezent jelentik azok az Irások, mellyekben olvassuk, hogy Isten nem akarja senkinek veszedelmét; hanem üdvözíteni akar mindeneket. Mert ezek úgy nincsenek, ha Isten azt akarná hogy az Emberek vétkezzenek: mivel a' vétekből következik az ember Lelkének veszedelme. 2. Hogy Isten a' Bűnt nem parancsollya: hanem a' Tíz parancsolatban, mellyet *Exod. 20. Deuter. 5.* ki-íratot, minden Vétket tíltot: *Nemini mandavit impie agere, et nemini dedit spatium peccandi; Eccli. 15. v. 21. Dereliquerunt me, aedificaverunt excelsa, quae non praecepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum; Jerem. 19. v. 5. Et cap. 32. v. 35.* 3. Hogy Isten a' Bűnre senkit nem kísért, sem vonszon; hanem, erős bűntetéssel fenyegeti, és idegeníti az Embereket minden Vétkektűl: *Non dixeris, Per Deum abest. Non dicas, Ille me im-*{464:}*plantavit: non enim necessarii sunt ei homines impii; Eccli. 15. v. 11. 12.*[3744] *Nemo cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est. ipse autem neminem tentat; Jac. 1. v. 13.* 4. Hogy a' ki Bűnt cselekeszik, Isten-ellen tusakodik, és ezt Isten nagy tűréssel szenvedi. Mert az ö akarattya az, hogy szentűl éllyenek: *Dura cervice, vos semper Spiritui Sancto resistitis; Actor. 7. v. 51. Deus sustinet in multa patientia vasa irae; Rom. 9. v. 22.* †[3745] *Haec est voluntas DEI, sanctificatio vestra.*

Az Ördögrűl a' Sz. Irás, ellenkezö dolgokat tanít: 1. Hogy az Ördög akarja a' Bűnt, és az ö akarattya-szerént cselekesznek a' Gonoszak: *[3746] *Resipiscant*

[3744] Deut. 28. etc.
[3745] † 1.Thes. 4. v. 3.
[3746] * 2.Tim. 2. v. 26.

hodogeus_j.indd 788 2025. 07. 21. 11:26:42

a laqueis Diaboli, a quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem. ‡[3747] *Vos ex patre Diabolo estis; et desideria patris vestri vultis facere. ille homicida erat ab initio. Mendax est, et Pater ejus.* 2. Hogy az Ördög nem tíltya a' Bűnöket, söt, ö-általa árad a' Bűn e' világra. Sz. *Pál* "[3748] mongya; hogy Bűn-által jöt e' világra a' Halál. A' Bőlcs pedig azt írja; hogy Ördög irígysége hozta a' Halált közinkbe; †[3749] *Invidia Diaboli, mors introivit in orbem terrarum.* Ezzel jelentvén, hogy a' Bűnt-is Ördög hozta e' világra. Azért Christus, ″[3750] Gonoszok Attyának, Hazugság Attyának nevezte az Ördögöt, mivel ö nemzi a' gonoszságot. Sz. *János* pedig, ördögi cselekedetnek híja a' Vétket; Ördögtűl-valóknak nevezi a' Bűnösöket: *[3751] *Qui facit peccatum, ex Diabolo est: quoniam ab initio Diabolus peccat. In hoc apparuit Filius DEI, ut dissolvat opera Diaboli.* 3. Hogy az Ördög kisérti Embert minden gonoszra; mellyért, *Tentator*-nak, Kísértőnek neveztetik: ‡[3752] *Accedens Tentator.* ∴[3753] *Ne forte tentaverit vos is qui tentat.* †[3754] *Ne tentet vos Satanas.* "[3755] *Anania, cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri Spiritui Sancto?* 4. Hogy az Ördög sugallását, és akarattyát követi, a' ki bűnt cselekeszik: *[3756] *Cum Diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas.*

Ezekből ki-tetczik, a' mit *Calvinus*-túl hallánk; hogy, Valaki azt taníttya, hogy Isten Akarattyából, parancsolattyából, izgatasából, taszitásából lésznek a' Bűnök; Ördöggé változtattya Istent. és, noha nyilván ki nem meri fejezni, de alattomban az ö eleitűl-ismért Istent meg-veti, és a' *Maozim* Istent böcsülli.[3757]

[3747] ‡ Ioan. 8. v. 44.
[3748] " Rom. 5. v. 12.
[3749] † Sap. 2. v. 24.
[3750] ″ Ioan. 8. v. 44.
[3751] * 1.Ioan. 3. v. 38
[3752] ‡ Matt. 4. v. 3.
[3753] ∴ 1.Thes. 3. v. 5.
[3754] † 1.Cor. 7. v. 5.
[3755] " Actor. 5. v. 3.
[3756] * Ioan. 13. v. 2. Idem, habent loca, in 1. Puncto citata.
[3757] Daniel. 11. v. 38

hodogeus_j.indd 789 2025. 07. 21. 11:26:43

N°. 2. Calvinus, és a' Lutheristák, az Istent Bünök okává tészik.

A' Bizonyság Masodik Része, *Minor Propositio*, nyilván és világoson meg-tetczik a' *Calvinus* tanitásiból.[3758] Mellyet, hogy világosban ércsünk, Négy *Articulus*-ban foglalom mondásit:

I. Noha a' Sz. Irás, Elsö Atyánk esetirűl szolván, azt mongya, hogy Isten őtet igazán teremtette; és maga keverődzött végetlen gáncsba: *Fecit DEUS Hominem rectum; et ipse se infinitis miscuit quaestionibus.*[3759] †[3760] *DEUS ab initio constituit Hominem, et reliquit illum in manu consilii sui. Apposuit aquam et ignem*. De *Calvinus* azt írja; hogy Istennek végezet Akarattyából let Elsö Atyánk eseti: *[3761] *Negant DECRETUM fuisse a DEO, ut sua defectione periret Adam. DECRETUM quidem horribile, fateor: inficiari tamen nemo poterit, quin praesciverit Deus, quem exitum esset habiturus homo; et ideo praesciverit, quia DECRETO suo ita ordinarat*. Ismét: *Fateor, in hanc, qua alligati sumus, conditionis miseriam, DEI VOLUNTATE decidisse filios Adam*.[3762] A' töb Emberek vétkeirűl azt írja; hogy ezeket, nem csak el-szenvedi Is-{465:}ten, hanem ugyan akarattyából lésznek: mely Akarat, kételeníti a' Gonoszakat, hogy egyebet se cselekedhessenek: *Tergiversando effugiunt, DEI tantum PERMISSU, non etiam VOLUNTATE hoc fieri. Ipse vero, palam SE FACERE pronuntiat. Nihil efficiunt homines, nisi arcano DEI nutu; nec quidquam deliberando agitant, nisi quod ipse jam apud se DECREVERIT.*[3763] "[3764] *Nec Furta, nec Adulteria, nec Homicidia perpetrantur, quin DEI voluntas intercedat*. *[3765] *Voluntas DEI, est rerum NECESSITAS; atque ita NECESSARIo futurum est, quod ipse voluerit*. ∴[3766] *DEUS non alia*

[3758] DAEMONOLATRIAE CALVINIANAE.
[3759] Eccles. 7. v. 30.
[3760] † Eccli. 15. v. 14.
[3761] * Calv. li. 3. Instit. c. 23. n. 7.
[3762] Ibid. n. 4.
[3763] Lib. 1. c. 18. n. 1.
[3764] " Ibid. n. 5.
[3765] * Ibid. n. 8.
[3766] ∴ Cal. li. 3. c. 23. n. 6. in fine.

hodogeus_j.indd 790 2025. 07. 21. 11:26:43

ratione, quae futura sunt, praevidet; nisi quia ita, ut fierent, DECREVIT. †[3767] *Reprobi evadere nequeunt peccandi NECESSITATEM, praesertim cum ex DEI ordinatione sibi injiciatur hujusmodi NECESSITAS.*[3768]

II. Noha Christus mongya; hogy az Ördög mikor hazud, tulajdon sajáttyából szól; *Mendacium ex proprio loquitur, Joan. 8. v. 44*: De *Calvinus* azt írja; hogy Isten parancsollya néki, hogy Hazug lélek légyen. Es mind az Ördög, mind a' Gonosz emberek, csak szolgák és eszközök a' dologban; de Isten a' kormányos; ö parancsollya mit mivellyenek: *Satan, qui intus efficaciter agit, ita est ejus MINISTER, ut non nisi ejus IMPERIO agat.*[3769] *[3770] *Quidquid agitent homines, vel Satan, DEUS clavum tenet. Satan mittitur cum certo MANDATO, ut sit Spiritus mendax in ore Prophetarum. Nudae Permissionis figmentum evanescit: quia ridiculum est, Judicem tantum permittere, non etiam DECERNERE quid fieri velit, et MANDARE executionem Ministris. Cujus Satan, et scelesti latrones MINISTRI fuerunt, DEUM fuisse AUTOREM.* †[3771] *DEI IMPULSU Satan ipse suas partes agit. A DEO manat efficacia Erroris. DEUS projicere dicitur in foedas cupiditates, quia justae vindictae praecipuus est AUTOR; Satan vero tantum MINISTER.* ‡[3772] *Dicitur et DEUS agere in Reprobis, quod Satan ipse* (*INSTRUMENTUM quum sit irae DEI,*) *pro ejus NUTU ac IMPERIO huc illuc se inflectit.* ″[3773] *Spiritus impurus, DEI Spiritus vocatur; quia ad ejus NUTUM potentiamque respondet: INSTRUMENTUM magis ipsius in agendo, quam a seipso autor.* *[3774] *Per MINISTRUM irae suae Satanam, voluntates EXCITAT, conatus firmat.* ••[3775] *Quaedam testimonia ostendunt indurare DEUM, deserendo: alia, ultra procedunt. Indurat quidem non emolliendo; verum plus aliquid fecit, quod obstinatione pectus ejus obfirmandum Satanae MANDAVIT.* ∴[3776] *Diabolos,*

[3767] † Ibid. n. 9.
[3768] *Artic. I.*
[3769] Calv. Rom. 9. v. 18.
[3770] * Calv. lib. 1. c. 18. n. 1.
[3771] † Ibid. n. 2.
[3772] ‡ Lib. 2. ca. 4. num. 2.
[3773] ″ Ibid. n. 5.
[3774] * Ibid. n. 3.
[3775] •• Ibid. n. 4.
[3776] ∴ Lib. 1. c. 17. num. 11.

hodogeus_j.indd 791 2025. 07. 21. 11:26:43

et sceleratos homines, nec corripere, nec moliri adversus nos maleficium ullum, nisi quantum ille permiserit, imo nisi quantum MANDAVERIT. Ezek ha így vannak, nem csak társa Ördögnek Isten a' gonoszban; de nagyob oka Isten, az Ördög és lator Emberek cselekedetinek, hogy-sem ö-magok. mert, a' *Filosofusok* igaz mondása-szerént, *Effectus, magis est causae principalis, quam instrumenti*.[3777]

III. Azt beszélli *Calvinus*; hogy Isten, titkos erejével indíttya, izgattya, taszíttya, titkos gond-viselésével hajtya Embert a' gonoszra: *Impios FLEXURUS est ad exequenda sua judicia. Unde apparet, certa destinatione DEI fuisse IMPULSOS. Ejus IMPULSU, Satan ipse suas partes agit: a DEO ipso manat efficacia Erroris.*[3778] †[3779] *Justo DEI IMPULSU agit homo, quod sibi non licet.* "[3780] *Efficacia agendi, penes DEUM est; reprobi, MINISTERIUM duntaxat praebent.*[3781]

IV. Azt taníttya *Calvinus*; hogy, valami Gonoszt az Ember csele-{466:}keszik, Isten cselekeszi; és sokkal inkáb cselekeszi, hogy-sem az Ember: mivel az Ember, csak eszköze Istennek; az Isten pedig, Autora, Oka, szerzője, alkotója a' Bűnöknek: *Concedo, Fures, Homicidas, et alios maleficos, Divinae esse providentiae INSTRUMENTA, quibus ad exequenda, quae apud se CONSTITUIT, judicia, utitur.*[3782] *[3783] *Absolon, incesto coitu Patris torum polluens, detestabile scelus perpetrat: DEUS, hoc OPUS SUUM esse pronuntiat.* Hogy pedig valaki arrúl ne gondolkodnék, hogy *Calvinus*, csak az Istennek minden teremtet-állatival-valo *generalis concursussá*-rúl szól; ö-maga ezt ki-rekeszti, így szólván: *Omitto hic universalem DEI motionem: de illa tantum speciali actione loquor, quae in unoquoque facinore apparet. Idem ergo facinus, DEO, Satanae, Homini assignari, videmus*

[3777] *Artic. II.*
[3778] Cal lib. 1. c. 18. num. 2.
[3779] † Ibid. n. 4.
[3780] " Lib. 2. c. 4. n. 4. 5.
[3781] *Artic. III.*
[3782] *Artic. IV.* Calv. li. 1. c. 17. num. 5.
[3783] * Cap. 18. n. 1.

hodogeus_j.indd 792 2025. 07. 21. 11:26:43

non esse absurdum.[3784] *[3785] *Absconditum DEI consilium, obdurationis est CAUSA*. "[3786] *Caecitatis CAUSAM non assignat, extra arcanum DEI consilium*. Az-elöt az Ördögöt, mint MINISTERT; most, egyedűl Istent tészi okká, és alkotóvá a' gonoszságban. Mely dolgot így magyaráz: †[3787] *Jam satis aperte ostendi, DEUM vocari eorum omnium AUTOREM, quae isti volunt otioso tantum ejus permissu contingere*. ∴[3788] *Cujus Satan, et scelesti latrones MINISTRI fuerunt, DEUS AUTOR fuit*. *[3789] *DEUS projicere dicitur in foedas cupiditates, quia justae suae vindictae praecipuus est AUTOR: Satan vero tantum MINISTER*. ••[3790] *Centies DEUM esse AUTOREM confitear, quod verissimum est*. Nyilván-is következik, az eléb fel-vetet fondamentomokból, hogy Isten Oka az ember Bűnének. mert, a' ki mást izgat, taszít, kételenít valamely cselekedetre, Oka annak a' mire vonsza. Azon-képpen, a' ki valamely eszköz-által valamit mivel, Oka és Alkotója annak a' mit csinál. Ha azért Isten parancsolattyából, izgatásából, kételenítéséből cselekeszi az Ember, és Ördög, ugy-mint eszközök, a' gonoszságot: tagadhatatlan, hogy Isten fö Oka minden Bűnöknek. Mert, sem az Ördög, sem senki egyéb, külömben Oka nem lehet a' más Ember vétkének, hanem hogy őtet ingerli, izgattya, parancsolattyával erőlteti, mint egy eszközit kételeníti felebaráttyát, a' Törvény-ellen-valo cselekedetre.

Ezeket *Calvinus*-sal egyetemben *Beza*, *Petrus Martyr*, és a' töb *Calvinista Doctorok*, egy nyomban tanították; mint *Schlüsselburgius Lutherista Superattendens*, a' magok irásiból meg-mutattya, imillyen mondásokat elöhozván: †[3791] *Herodes et Pilatus, necessario CHRISTUM condemnarunt:* ″[3792] *Adamus inevitabili DEI decreto lapsus est. DEUS incitat ad mentiendum Daemonem*.

[3784] Calv. li. 2. c. 4. num. 2.
[3785] * Lib. 3. cap. 23. num. 1.
[3786] " Calv. Matt. 13. v. 13.
[3787] † Libr. 1. c. 18. num. 3.
[3788] ∴ Ibid. n. 1.
[3789] * Ibid. n. 2.
[3790] •• Libr. 3. c. 23. num. 3.
[3791] † Schlüsselb. l. 1. Theol. Calv. art. 8. f. 30.
[3792] ″ Libr. 2. art. 6. fol. 43.

hodogeus_j.indd 793 2025. 07. 21. 11:26:43

Luther, és *Melanchton*, sem ellenkeznek e' dologban. Mert így ír *Luther* egy könyvében: *[3793] *Et mala opera in impiis, DEUS operatur. Quis audet negare, se etiam in Malis operibus, saepius coactum aliud facere quam cogitarit? Adeo non est homo in manu sua, etiam Mala operans*. Melanchton abban a' könyvben, mellyet ‡[3794] *Luther* felette dícsír, így beszél: ″[3795] *Juxta praedestinationem DEI omnia necessario eveniunt in creaturis. Ridiculum ergo commentum est, Liberum arbitrium: voluntas enim nostra adeo non est libera, ut eo solum feratur, quo a DEO impellitur. DEUS ergo proprie operatur Omnia. Et, quemadmodum propria DEI operatio fuit Pauli vocatio, ita est Davidis adulterium. Tam proprium ejus opus est Judae proditio, ac Pauli vocatio. Non est ergo cur frigidum glossema recipiam, ut DEUM Mala Permittere, non etiam FACERE dicamus.*

Ezek a' rút káromlo mondások, el-rontatnak a' Szent Irásokkal, {467:} mellyeket nem régen az Isteni tulajdonságokrúl elő-hozánk: I. Mert, ha a' *Contradictoriumok*, egy-mással ellenkező mondások, egyszer 's mind igazak nem lehetnek: az-is lehetetlen, hogy, a' mit Isten gyűlől, azt akarja; a' mit tílt, azt parancsollya; a' mitűl idegenít fenyítékkel, arra kisztessen; a' mi akarattya-ellen vagyon, annak cselekedője légyen. II. Vagy ellenkezö akarat vagyon Istenben, ha azt tíltya tőllünk, a' mit akar hogy cselekedgyünk: A' vagy csak kép-mutatásból tíltya, a' mire maga viszen. Ennek eggyike sem fér az Istenséghez. III. A' ki azt cselekeszi a' mit Isten akar, abban nem vétkezik. Mert, a' mint *Calvinus* igazán írja, *Quidquid DEUS vult, eo ipso quod vult, Justum habendum*.[3796] *[3797] *Haec sit modestiae lex, acquiescere DEI imperio, ut ejus voluntas nobis sit unica Justitiae regula*. Annakokáért, a' *Calvinus* tanitasából, sokan arra jutottak, hogy, Semmi cselekedetben, semmi bűnt nem ismérnek. mivel abban vétek nem lehet, a' mit Isten akar. Mely dologrúl, így szól maga Calvinus: *Quidquid jam accidit, DEI providentiae deputant. Occidit sicarius probum civem? Exsecutus est,*

[3793] * Luth. in Assertion. ar. 36. edit. 1521. Vit. in quarto. Nam in posterioribus edit. deleta haec a Lutheranis.

[3794] ‡ Supra, f. 388.

[3795] ″ Ph. Melanch. in c. 6. ad Roman. in fine, edit. an. 1524. fol. 52.

[3796] Calv. li. 3. c. 23. num. 2.

[3797] * Idem, li 1. c. 17. n. 2.

hodogeus_j.indd 794 2025. 07. 21. 11:26:43

inquiunt, consilium DEI. Furatus, aut scortatus? Fecit, quod provisum erat a Domino, MINISTER ejus providentiae. Ita flagitia omnia virtutes vocant, quia DEI ordinationi obsequantur.[3798] IV. Minden kegyetlen *Tirannus*-nál meg-fedhetőb vólna Isten, ha azt bűntetné bennünk, a' mit maga rendeléséből, akarattyából, kételenitéséből cselekeszünk. Halhadsza mit írnak a' Régiek erről: *Pessimus omnium est, qui a Creatore universi, alios ad Adulteria, alios ad Rapinas impelli arbitratur. Unde sequitur, aut haec peccata non esse, aut peccandi causam in Creatorem referri.*[3799] "[3800] *Excusabitur omne delictum, si dixerimus, Nihil fieri a nobis sine DEI voluntate: quomodo enim, vel quae non vult, de sua voluntate producit; vel quae vult, prohibet?*

Calvinus, mikor eszére tér, nyilván viszsza-mongya a' miket Isten-ellen kérődöt. Mert azt írja: 1. Hogy, Ha akarta vólna *Adám*, meg-maradot vólna az Igazságban: *quando non nisi propria voluntate cecidit: Calv. lib. 1. c. 15. n. 8.* mivel csak maga szabad-akarattyából esett. 2. Hogy, *Flagitiorum causa, extra humanam voluntatem quaerenda non est; Lib. 2. cap. 4. n. 1.* Az Ember akarattyánál egyéb Oka nincs a' Bűnöknek. 3. Hogy, *Non a Deo est perditio nostra, sed a carnis nostrae culpa; Lib. 2. cap. 1. n. 10.* Nem Istentűl, hanem a' mí vétkűnktűl vagyon a' mí veszedelmünk. Es általlyában, abból vagyon minden gonoszság, hogy az Ember, *Propria malitia, quam acceperat a Deo puram naturam, corrupit; Lib. 3. cap. 23. n. 8. 9.* maga gonoszságával meg-rontotta azt a' tisztaságot, mellyet Istentűl vett.

N°. 3. Mint mentegetik ez-aránt Calvínust.

Meg-ütközik maga *Calvinus* abban; hogy, ha Isten Oka, és Alkotója a' Gonoszak cselekedetinek: következik, hogy Oka a' Bűnnek. Azért, erre csak száraz beszéddel azt mongya; hogy, noha azon *Facinust*, Latorságot, cselekeszi Isten, mellyet az Ember: de Isten, jó végre cselekeszi: azért, nem

[3798] Ibid. n. 3.
[3799] Euseb. lib. 6. de Praepar. c. 5.
[3800] " Tertull. Exhort. ad Castitatem, c. 2.

hodogeus_j.indd 795 2025. 07. 21. 11:26:43

vétkezik ebben a' cselekedetben: *Idem ergo Facinus, DEO, Satanae, Homini assignari videmus: sed varietas in fine et modo facit, ut illic inculpata DEI Justitia reluceat*.[3801]

Ez a' mentség nem szolgál. Mert, Egy az; hogy ezzel, Isteni tulajdonságitúl meg-fosztya *Calvinus* az Istent, és ördögi tulajdonságokba ől-{468:}tözteti. mert helyén hadgya, hogy Isten akarja, és cselekeszi a' Bűnt, noha jó végre. Más az; hogy, *[3802] Jó végre sem szabad gonoszt cselekedni. Azért, mint az Ember meg nem menekednék a' bűntűl, ha azért lopna ökröt, hogy bőrét alamisnában adná: úgy, ha lehetséges vólna, hogy Isten jó végre hazudna, meg nem menekednék a' vétektűl. Annak-felette, a' *Calvinus* tanitása-szerént, az Ember cselekedetinek, mind módgya, mind vége Istentűl vagyon. Mert azt írja; hogy az Isten akarattya, Oka mindennek: *DEI Voluntas, rerum omnium dicitur causa*.[3803] Tehát; az Ember cselekedetinek módgyát, és végét-is, Isten cselekeszi, mivel ezek-is valamik.

A' *Calvinus* Tanitványi, egy kevessé mélyebben szóllanak a' dologhoz, és azt mongyák; hogy *Calvinus*, az Istent nem tészi Bűnök Okává, a' menyiből bűn és gonoszság vagyon a' cselekedetben; hanem a' menyire külsö cselekedetek.

De szaladás ez: I. Mert, *Calvinus* azt mongya; *[3804] hogy a' Gyilkosok, Lopók, söt maga a' *Sátan*, csak eszközi Istennek, mikor gonoszt cselekesznek: úgy hogy, *Idem facinus, DEO, Homini, Satanae assignetur*, azon Gonoszság, Istennek, Embernek, Ördögnek tulajdoníttassék. Ha az Ördög, *Ministere*, *Instrumentoma* Istennek a' gonoszban: valamiért az Ördög Okának mondatik a' bűnnek, ugyan-azon, és sokkal nagyob okért, Isten oka a' Bűnnek. Mert, a' ki fejszével mást agyon vág, gyilkosnak mondatik, noha eszköz-által cselekedett. Azért, midőn a' *Calvinisták* azt mongyák, hogy Isten taszíttya, viszi, kételeníti Embert a' gonoszra, de ugyan nem oka a' bűnnek; annyi, mint-ha †[3805] valakit Paráznának, Gyilkosnak, Lúdas embernek mondanál; és e' mellet igen *protestál*-nál, hogy nem akarod meg-sérteni tisztességét. II. Szent *Davidot*,

[3801] Calv. li. 2. c. 4. num. 2. Vide Dörhoff, Apodixi 1. c. 4. f. 42. c. 6. f. 71.

[3802] * Rom. 3. v. 8.

[3803] Cal. li. 1. c. 18. num. 2.

[3804] * Cal. li. 2. c. 4. num. 2.

[3805] † Vide infra, hoc libro, in fine c. 5.

hodogeus_j.indd 796 2025. 07. 21. 11:26:43

az Irás Gyilkosnak nevezi, "[3806] mivel akarta hogy *Urias* meg-ölessék, és parancsolta hogy el-hagyassék. A' *Calvinus* vallása-szerént, Isten akarja a' gyilkosságot, és parancsollya a' *Satán*-nak. Tehát, a' Gyilkosság, és egyéb gonoszság, Istenre háramlik. III. A' ki tanácsával, vagy kisztetéssel, valakit lopásra, gyilkosságra, *etc*. ingerel; minden kétség-nélkül Oka a' bűnnek, noha csak külsö beszéddel ád tanácsot. Tehát Isten, sokkal inkáb Oka a' bűnnek, ha az ö hatalmas erejével, az Ember akarattyát izgattya, taszíttya, söt erőlteti, és kételeníti a' gonoszra. IV. Isten Oka az emberek Jó cselekedetinek, mivel ö serkenti és izgattya akaratunkat a' Jóra. Tehát a' Gyilkosságnak, és Fajtalanságnak-is Oka, ha ezekre ö izgat. V. Hogy, a' *Calvinus* tanitása-szerént, a' Bűnök gonoszságának Oka Isten; ki-tetczik ezekből: 1. Mert, mikor *Calvinus* azt vetette vólna maga-ellen, hogy, ha Isten akarja az Ember esetit; ha taszíttya mint eszközit * a' gonoszra: következik, hogy azt akarja a' mit tíltot; Es két ellenkezö Akarat vagyon benne. Erre csak azt feleli; hogy, mí nem érthettyük miképpen lehessen, hogy akarja-is, ne-is akarja Isten ugyan-azont: *Pro mentis nostrae imbecillitate, quomodo idem diverso modo nolit fieri, et velit, non capimus. Non capimus, quomodo fieri velit, quod facere vetat*.[3807] Ha Isten akarja a' mit tílt, kétség-nélkül a' Bűnt akarja, mert ezt tíltotta. 2. Azt írja; hogy Isten annak Oka, a' mirűl azt mongyák a' *Catholicusok*, hogy El-szenvedi, noha nem akarja; "[3808] *Tergiversando effugiunt, DEI tantum Permissu, non etiam Voluntate hoc fieri. Ipse vero plane* {469:} *se facere pronuntians, effugium istud repudiat; nudae Permissionis figmentum evanescit.* †[3809] *Aperte ostendi DEUM vocari eorum omnium AUTOREM, quae isti volunt otioso tantum ejus permissu contingere.* *[3810] *Quod de Permissione afferunt, dilutius est quam ut subsistat*. Azt-is e' mellé veti; hogy, a' mit Isten el-szenved, azért szenvedi-el, mert ezt akarja: *Hic ad distinctionem Voluntatis et Permissionis recurritur. sed cur Permittere dicimus, nisi quia ita vult?*[3811] A' *Catholicusok* pedig, csak a' Bűnrűl mongyák, hogy ezt el-szenvedi Isten. Tehát, a' *Calvinus*

[3806] " 2.Reg. 12. v. 9.
[3807] Calv. li. 1. c. 18. n. 3. Caperemus facile, si, quod Catholici dicunt, doceres.
[3808] " Calv. ibi. n. 1.
[3809] † num. 3.
[3810] * Li. 2. c. 4. n. 3.
[3811] Lib. 3. c. 23. n. 8.

hodogeus_j.indd 797 2025. 07. 21. 11:26:43

értelme-szerént, a' Bűnnek Oka Isten. 3. A' mint hallók, azt írja *Calvinus*; hogy, azért látta Isten az *Adám* esetit, mert el-végezte vólt hogy meg-essék; *Decretum a DEO, ut defectione periret Adam. Decretum quidem horribile: inficiari tamen nemo poterit, quin praesciverit DEUS, quem exitum esset habiturus Homo; et ideo praesciverit, quia decreto suo sic ordinarat.*[3812] Ha azért láttya Isten az Ember esetit, mert ö végezte és akarta hogy el-essék: mivel a' Bűnt-is láttya minek-elötte lenne, következik, hogy a' Bűnt-is Isten akarta.

N°. 4. Mivel állattya Calvinus, hogy Isten Oka az Ember bünének.[3813]

Nincs fondamentoma a' Sz. Irásban, ennek a' rút vélekedésnek, hanem csak vakmerö tudatlanságon éppíttetik.

Először: Azt forgattya *Calvinus*; hogy Isten vakíttya-meg az Ember értelmét: Isten keményíti akarattyát; *Isai. 6. v. 10. Joan. 12. v. 40. Cujus vult, miseretur: quem vult, indurat; Rom. 9. v. 18.*[3814]

De nem vészi eszébe, hogy Isten azért mondatik keményíteni; mert, igaz itíleti-szerént, meg-vonsza Malasztyát, mellyel meg-lágyúlna ember: *[3815] ostorozásit halasztya, mellyek idegenítenék a' bűntűl: oly dolgokat cselekeszik Ember-körűl, mellyekből a' gonoszság okot vészen a' vétekre. Azért mongya a' Bőlcs, *Sapient. 14. v. 11.* hogy az Isten teremtet-állati, kelepczék, és egérfogók a' balgatagoknak. Meg-keményíté tehát Isten *Faraót*; mert meg nem lágyítá. Sőt oly csudákat cselekedék elötte, mellyekből tudta hogy okot vészen a' vakmeröségre, nem akarván meg-győzötnek látczani. Miképpen a' mely Atya, kedvén neveli Fiát, vagy Szolgáját; azt mongyuk, hogy ö vesztette, ö tette gonoszszá: nem azért, hogy izgatta vásotságra, mert ettűl lágyannemmen tíltotta; de azért, hogy meg nem bűntette: kincsét kezébe bízta; melyből a' tékozlo Fiu alkalmatosságot vet a' gonoszságra. Igy magyarázza

[3812] Ibid. n. 7.
[3813] CALVINUS *Ellen-vetési.*
[3814] I.
[3815] * Eccls. 8. v. 11. Iob. 24. v. 23. Rom. 2. v. 4.

hodogeus_j.indd 798 2025. 07. 21. 11:26:43

a' Szívek keményitését Sz. Agoston: †[3816] *Non obdurat DEUS impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam*. "[3817] *Obstinationem DEUS cum facere dicitur, non instigando et inspirando, sed deserendo facit*. Mert egyéb-képpen a' Sz. Irás mongya; hogy Ember, maga keményíti-meg szívét; *Psal. 94. v. 8. Hebr. 3. v. 8. Exod. 5. v. 15. Cap. 8. v. 15.*

Másodszor: Azt veti-elő *Calvinus*; hogy, *[3818] Isten egy Bűnt más bűnnel szokot verni. A' Bűntetést pedig, a' Bíró, nem csak el-szenvedi, de meg-is parancsollya. Tehát Isten parancsollya a' Bűnt.[3819]

Künyű erre-is a' Válasz. Mert bizonyos, hogy a' Bűn magában, nem lehet bűntetése a' gonoszságnak: mivel senki maga boszszuságát, újab boszszúval nem szokta bűntetni. Két-képpen mondatik tehát Bűnnel ostoroztatni Ember: 1. Mert az elébbi vétkekkel azt érdemlette, hogy "[3820] Isten {470:} őtet szájára bocsássa, és a' bűntűl meg ne tartóztassa Malasztyával. 2. Mert a' Bűnből következö gyalázatot, kárt, veszedelmet, ostorúl vagy tanuságúl, és orvosságúl ereszti Isten Emberre; mint Sz. *Agoston* írja: *Tu, Domine, ad usus tuos contorquens profunda torrentis, fluxum saeculorum ordinans turbulentum, etiam de alterius animae insania, sanas alteram*.[3821]

Harmadszor: Forgattya azt-is *Calvinus*, Hogy Isten rendeléséből árúltatot-el Jósef, *Genes. 45. v. 8.* és a' mí Meg-váltónk, *Actor. 2. v. 23. cap. 4. v. 28.* Hogy nincs oly Gonosz, mellyet ö nem cselekednék, *Amos, 3. v. 6. Isai. 45. v. 7.* Ö parancsolta *Semei*-nek, hogy szidalmazza *Dávidot*, *2.Reg. 16. v. 10.* Ö indította *Dávidot*, hogy a' népet meg-számlállya; *2.Reg. 24. v. 1.* Az *Absolon* fajtalanságát, Isten cselekedetinek mongya a' Szent Irás, *2.Reg. 12. v. 12*.[3822]

Ezekre így felelnek a' *Doctorok*. *[3823] Mikor *Amos* azt mongya, hogy Isten cselekeszik gonoszt a' Várasban; nem a' Bűnről érti, hanem a' csapásokrúl, Ehségrűl, Hadakrúl, Dög-halálrúl. Mikor Istennek tanácsából, és akarattyából

[3816] † Aug. ep. 105.
[3817] " Aug. in. Psal. 77. Immissiones per Angelos malos.
[3818] * Rom. 1. v. 24. 26. August. 5. contra Iulian. cap. 3.
[3819] II.
[3820] " Psal. 80. v. 13 Act. 14. v. 15.
[3821] Aug. 9. Confess. c. 8.
[3822] III.
[3823] * Vide Tertul. li. 2. cont. Marcion. c. 14. n. 83.

hodogeus_j.indd 799 2025. 07. 21. 11:26:43

mondatnak lenni a' Gonoszságok: Először, azért mondatnak; Mert az Isten bőlcsesége, öröktűl-fogva látta, mit cselekedik szabad-akarattyából Ember, ha reá-bocsáttya, és szent Malasztyával meg nem tartóztattya. Mikor azért, igaz itíleti-szerént, a' Gonoszaktúl Szent Lelkét meg-vonsza, és az Ördögöt fel-szabadíttya, hogy, a' kik nem akartak helyt adni az Igazságnak, szolgállyanak az úndokságnak: Ezért a' fel-szabaditásért, és Isteni malasztnak meg-vonásaért, Isten tanácsából, és akarattyából mondatnak cselekedni. mert, Isten gond-viselésétűl zabolán hordoztatik Ember a' gonosz cselekedetben: és csak addig mehet-elö, míg Isten-bocsáttya. Másodzor; Mert Isten, a' méregből-is orvosságot túd csinálni: Azért, oly bűnre nem bocsáttya Embert, melyből valami jót ki nem hozna. Mikor azért a' Bűnre ereszt valakit, nem nézi csak hívolkodva; hanem, az Emberek gonoszságát, vagy Híveinek próbajára, vagy a' Gonoszaknak ostorozására igazgattya. Igy a' *Josef* Báttyainak árúltatását, *Josef*-nek magasztalására fordítá. A' *Semei* szitkát, *David*-nak ostorozására térité. *Absolont*, nem izgatta a' latorságra, hanem reá-bocsátotta, és *Dávid*-nak bűntetésére fordította gonoszságát.[3824]

¶. 5. A' Calvinus Istene, Mostoha Atya, söt Irgalmasság-nélkül-valo kegyetlen Tirannus.

N°. 1. Sok-képpen Tirannus, a' Calvínus Istene.

Az igaz Istent, kegyes Atyánknak vallyuk a' *Credó*-ban: mivel, hozzánk-valo szerelme, kegyelmessége, gond-viselése, sokkal meg-előzi a' világi Atyák kegyességét. Azért, a' *Mi-Atyánk* elsö szavában, Atyai kegyelmességrűl emlekezünk. *Calvinus* az ö Istenét, kegyetlen *Tirannus*-sá, sőt Hohérrá változtattya sok-képpen.

[3824] Ita Aug. Enchir. c. 100. Libro 22. Civit. c. 1.

hodogeus_j.indd 800 2025. 07. 21. 11:26:43

I. Azt mongya; hogy az ö Istene, lehetetlen dolgokra kötelez, örök halál, és kárhozat büntetése-alat; mint eléb "[3825] maga szavaiból hallók. Nem lehet nagyob *Tirannus*, mint a' ki életünk vesztésével kötelez a' lehetetlen dologra; ugy-mint, hogy röpűllyünk, vagy a' *Dunát* egy italban el-nyellyük.[3826]

{471:} II. A' *Calvinus* Istene, kételeníti Embert a' Törvény-ellen-valo cselekedetekre; *Reprobi evadere nequeunt peccandi necessitatem, quum ex DEI ordinatione sibi injiciatur hujusmodi necessitas*. "[3827] *Necessario peccat homo.* *[3828] *Voluntas DEI est rerum necessitas: ideo necessario futurum, quod ille voluerit*. Mindazáltal, örök kárhozattal bűnteti, valaki azt miveli, a' mit kételenségből cselekedtet emberrel. Nem régen hallók, hogy Isten taszitásából, izgatásából, akarattyából, parancsolattyából cselekeszi Ember a' miért kárhozatra vettetik. Hová lehet ennél nagyob *Tirannus*, mint a' ki azért bűntet, a' mit maga cselekedtet velünk?[3829]

III. A' *Calvinus* Istene, egy hívolkodo gondolatért, leg-kisseb hiuságos beszédért, örök kárhozattal bűnteti Szolgait. Ha szánt-szándék-nélkül, ha akarattyok-ellen, gonosz indúlat gerjed bennek, ottan Pokol helyek, örök veszedelem fizetések; mint a' *Calvinus* szavából eléb *[3830] hallók. *Nerot*, *Domitianust*, egyebeket, *Tirannusok*-nak itíltek az okos emberek, mivel apró vétkekért meg-ölették az embereket. Tehát, a' *Calvinus* Istene sem Atya, hanem kegyetlen *Tirannus*.

IV. Nagyob *Tirannust* nem gondolhatunk, mint a' ki, haragosságát ismértetni akarván, az alatta-valókat halálra *Sententiáz*-za, csak maga jó kedvéből, semmit nem nézvén a' veszendő Ember érdemére. Es, minek-utánna el-végezte hogy valakit meg-öllyön, ne láttassék tellyességgel mód-nélkül cselekedni, úgy erőlteti a' Törvény-ellen-valo dolgokra, hogy el ne kerűlhesse a' kelepczét, hogy Törvény-ellen ne cselekedgyék. A' *Calvinus* Istene, pontrúl

[3825] " Fol. 226. 227.
[3826] *Articul. I.*
[3827] " Calv. li. 2. c. 4. n. 1.
[3828] * Lib. 3. ca. 23. n. 6. et 8.
[3829] *Artic. II.* Calv. li. 3. c. 23. num. 9.
[3830] *Artic. III.* * Supr. fol. 233. et 378. n. 10.

hodogeus_j.indd 801 2025. 07. 21. 11:26:43

pontra ezt cselekeszi az Emberekkel. Tehát nem Atya, hanem *Busirides*-nél, *Mezentius*-nál, *Falaris*-nál kegyetlemb *Tirannus*. Ezt hogy nyilván ércsük, meg kel magyaráznunk, a' mit *Calvinus* tanít az Istennek örök Választásárul.[3831]

Nº. 2. A' Calvinus káromló tanitása az Isten Rendelésérül, a' Praedestinatiórúl.[3832]

Calvinus, az Istennek örök Rendelésérűl, és *Praedestinatiojá*-rúl, Két dolgot tanít, mellyel az ö Istenének, az Emberi nemzethez-valo kegyetlenségét meg-ismérteti.

Először: Hogy Isten, öröktűl-fogva, csak maga jó kedvéből, semmit nem nézvén Embernek Cselekedetire, némellyeket örök kárhozatra rendelt, némellyeket bóldogságra. Ezt pedig, csak azért cselekedte, hogy a' kárhozandók bűntetése-által, az ö neve dücsöíttessék: *Interrogant, quo jure suis Creaturis irascatur Dominus, a quibus nulla ante offensione provocatus fuerit? Nam exitio devovere, quos placuerit, Tyranno convenit. Est igitur, cur cum DEO expostulent homines, si nudo ejus arbitrio, citra proprium meritum, in aeternam mortem praedestinantur.*[3833]

Ezeket mikor *Calvinus* maga-ellen vetette vólna, mint tanitásából következö dolgokat: Azt feleli reá; hogy az Isten Akarattya, minden Igazság *regulá*-ja: Elég az, hogy ö így akarta; nem kel ennek más okát vadászni: *Ubi ergo quaeritur, Cur ita fecerit Dominus? Respondendum est; Quia voluit. Quod si pergas rogando, Cur voluerit? Majus aliquid quaeris DEI voluntate, quod inveniri non potest*. Mely feleletben, helyén hadgya, hogy nincs egyéb oka, miért rendel Isten valakit kárhozatra, hanem csak az ö Akarattya. Igyenesen-is következik a' *Calvinista* tudományból, hogy Is-{472:}ten, semmit a' veszendők bűnére nem nézett, mikor őket halálra rendelte. Mert azt mondotta vala az-elöt *Calvinus*; hogy, Nincs semmi egyéb oka, miért akarta ezeket el-veszteni Isten, hanem csak a' maga jó kedve: *Reprobat DEUS, non*

[3831] *Artic. IV.*
[3832] DE PRAEDESTIN.
[3833] *Artic I.* Calv. li. 3. c. 23. num. 2.

hodogeus_j.indd 802 2025. 07. 21. 11:26:43

alia de causa, nisi quod ab hereditate, quam filiis praedestinavit, illos vult excludere: Minime consentaneum est, praeparationem ad interitum alio transferre, quam ad arcanum DEI consilium.[3834] ⁎[3835] *Quosdam in exitium ituros praescivit: idque ita factum, quia sic voluit*. Noha azért (ugy-mond) minden üdőben, Fő túdós Emberek tanították, hogy Isten senkit kárhozatra nem rendelt, hanem gonoszságaért: de ez-ellen, azt kel tartani, hogy semmi tekínteti nem vólt Istennek az Emberek cselekedetire, mikor kárhozatra rendelte őket: *Ubicumque regnat hoc DEI Placitum, Nulla in considerationem veniunt Opera*.[3836] ″[3837] *Rationem aliam non habemus in reprobandis, quam ejus Voluntatem. Cum dicitur Deus indurare, eo admonentur homines, nihil causae quaerere extra ejus Voluntatem*. ∴[3838] *Nullo humanae dignitatis respectu, quos damnationi addicit, his vitae aditum praecludit*. Azért, a' kárhozandókat a' végre teremti Isten, hogy el-veszszenek, és veszedelmekkel Istent dücsöítcsék: *Impii destinato creantur, ut pereant*.[3839] †[3840] *Deus nutu suo ita ordinat, ut inter homines nascantur certae morti devoti, qui suo exitio, ipsius nomen glorificent*. ‘‘[3841] *Non pari conditione creantur omnes: in alterutrum finem quisque conditus est, vel ad vitam, vel ad mortem*.

Ez-ellen, azt mongya Sz. *Agoston*; hogy Isten, senkit azért nem teremtet, hogy el-veszszen: ″[3842] *Nemo ideo creatus est ab illo, ut pereat*. Mert az Irás sok helyen hirdeti, hogy Isten mindeneket akar üdvözíteni: *Deus omnes homines vult salvos fieri; 1.Timoth. 2. v. 4. Nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reverti; 2.Pet. 3. v. 9. Non enim delectaris in perditionibus nostris; Tob. 3. v. 22. Numquid voluntas mea est mors impii, dicit Dominus Deus; et non ut convertatur a viis suis, et vivat? Ezech. 18. v. 23. Vivo ego, dicit Dominus, Nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, et*

[3834] Calv. li. 3. c. 23. num. 1.
[3835] ⁎ Ibid. n. 5.
[3836] Calv. li. 3. c. 22. num. 3.
[3837] ″ Ibid. n. 11.
[3838] ∴ Li. 3. c. 21. n. 7.
[3839] Calvin. Rom. 9. v. 18.
[3840] † Lib. 3. c. 23. num. 6.
[3841] ‘‘ Lib. 3. c. 21. num. 5.
[3842] ″ Aug. to. 7. ad Articulos falso sibi impositos, Artic. 3.

hodogeus_j.indd 803 2025. 07. 21. 11:26:43

vivat; Ezech. 33. v. 11. Azt-is melléje adgya; hogy az Ember veszedelme, önnen-magától vagyon: *Perditio, tua Israël: tantummodo in me auxilium tuum; Oseae 13. v. 9. Fecit Deus hominem rectum, et ipse se infinitis miscuit quaestionibus; Eccles. 7. v. 30. Fracti sunt rami, propter incredulitatem; Rom. 11. v. 20.*

Ezt másut *Calvinus*-is vallya: *A nostra culpa, non a Deo, est perditio nostra. Homini tantum, suum exitium adscribendum apparet.*[3843] ∴[3844] *Utcumque mortem nobis adsciverimus, ipse tamen nos ad vitam condiderat.* *[3845] *Minime consentaneum est Deum fieri Mortis autorem*. Végezetre, azt mongya Isten; hogy a' Halál, és veszedelem, Ördög incselkedéséből, Bűn-által hozatot e' Világra, *Sapient. 1. v. 13. cap. 2. v. 23. Rom. 5. v. 12.* Ezekből ki-tetczik, hogy Isten a' végre teremtette, és sok ajándékival ékesitette az Embert, hogy minnyájan üdvözűllyünk: De a' Bűnből származik, hogy némellyek el-vesznek. Itílet napján-is, azért veti Pokolra a' Gonoszakat Christus, mert éhezet, és nem táplálták őtet. *etc.*

Másodszor, azt taníttya *Calvinus*: Hogy, minek-utánna Isten, Érdemre-valo tekíntet-nélkül, el-végezte, hogy valakit Pokolra vessen: véghez akarván vinni szándékát, sok gonoszra taszíttya, és ugyan kételeníti Embert; az Ördögöt reá-kiszteti, és parancsolattyával izgattya, {473:} hogy őtet meg-ejcse. Azért nincs, ugy-mond, egyéb oka a' Veszendők gonoszságának, hanem hogy Istentűl veszedelemre rendeltettek.[3846] Ezeket illyen szókkal taníttya: *Quos in Mortis exitium creavit, ut severitatis suae exempla forent, eos, ut in finem suum perveniant, praedicatione magis excaecat, et obstupefacit.*[3847] *[3848] *Ideo reprobi in cordis pravitatem addicuntur, quia justo DEI judicio suscitati sunt, ad gloriam ejus sua damnatione illustrandam.* †[3849] *Defectionis causa non potest alia adduci, quam Reprobatio.* "[3850] *Multis ver-*

[3843] Calvin. li. 2. c. 1. n. 10.
[3844] ∴ Lib. 2. v. 16. num. 3.
[3845] * Lib. 2. c. 1. num. 6.
[3846] *Artic. II.* Verba habes supra, f. 464. 465.
[3847] Calv. l. 3. c. 24. num. 12.
[3848] * Calv. lib. 3. c. 24. n. 14.
[3849] † Lib. 3. c. 23. num. 4.
[3850] " Lib. 3. c. 24. num. 13.

hodogeus_j.indd 804 2025. 07. 21. 11:26:44

bum mittit, quorum caecitatem magis VELIT aggravari. Ecce vocem ad eos dirigit, sed ut magis obsurdescant; lucem accendit, sed ut reddantur caeciores; remedium adhibet, sed ne sanentur. Es minek-utánna azt mondotta vólna, hogy, nem csak el-szenvedi, de Akarja Isten az Emberek veszedelmét: utánna veti; hogy erre a' veszedelemre, ugyan kételeníti Isten az Embert: *Non dubitabo cum Augustino fateri, Voluntatem Dei esse rerum necessitatem: atque id NECESSARIO futurum esse, quod ille voluerit.*[3851] Es ismét: "[3852] *Dei ordinatione injicitur reprobis peccandi NECESSITAS.* Holot Sz. *Agostont* húzza maga-mellé, noha semmit nem mond ollyant Sz. *Agoston*: hanem azt mongya, *Tom. 3. l. 6. de Genesi ad litteram, c. 15.* hogy, nem állot az Ember akarattyán, hogy teremtetnék Istentűl. A' Sz. Irás azt mongya; hogy senki azzal ne mossa száját, †[3853] hogy őtet Isten ejtette-meg: mert nem szükségesek Istennek a' Gonoszak. Es, a' mint eléb mondám, nem hogy Isten valakit gonoszra kételenítene, de söt tartóztat mindeneket, sok fenyítékivel, és malasztyával.

Ez azért a' *Calvinus* tanitása, nem csak kegyetlen *Tirannus*-sá változtattya Istent, de ugyan kétségbe-esésre viszi, és minden jóra meg-túnyíttya az Embert. Mert, ha Isten csak jó kedvéből Pokolra rendelte az Embert, és az ö rendelése kételeníti a' veszedelemre: haszontalan tehát minden jó igyekezet, mert el nem kerűlhetni az el-végezet veszedelmet. Mi szükség tehát Istennel tusakodni, és az el-kerűlhetetlen veszedelemnek távoztatására igyekezni? Töb hasonló gondolkodások ütköznek ember szívébe a' *Calvinus* tanitásából, *[3854] mint maga meg-vallya: Mert, az ö Vallása-szerént, fejthetetlen ama' kétségbe-ejtö *Argumentom*, mellyet a' Tudatlanok nyelveken hordoznak, így okoskodván: Ha Isten engem Bóldogságra választot, cselekedetemre-valo tekíntet-nélkül: tehát, akár jól, akár gonoszúl éllyek, üdvözűlök. Ha pedig semmit nem nézvén erkőlcsömre, és életem rendire, Kárhozatra itílt: így-is, akár-mint igyekezzem a' jámborságra, el kel vesznem; mert fel nem bonthatom az Isten rendelését. Azért, békét hagyok egyéb gondolatimnak, és kedvemre élek: mert mind egy,

[3851] Calv. li. 3. c. 23. num. 8.
[3852] " Ibid. n. 9. Supr. f. 464. 465.
[3853] † Eccli. 15. v. 12.
[3854] * Calv. lib. 3. c. 23. n. 12.

hodogeus_j.indd 805 2025. 07. 21. 11:26:44

akár medgyek.[3855] holot, a' *Calvinus*, itíleti-szerént, *In hoc DEI Placito, nulla in considerationem veniunt Opera*.[3856] †[3857] *Nullo dignitatis respectu, his Vitae aditus praecluditur*, Semmi tekíntet nincs it, az Emberek Cselekedetire.

Ez az eszeskedés, oly igen meg-csábíta egy szegény Barátot Sz. *Agoston*-idét, *[3858] hogy a' Szerzetből, régi okádasára tére. Sokan a' *Calvinus* Iskolajából-is, ezen dologból kétségbe esvén, †[3859] minden gonoszra hanyathomlok mennek. mert, ha semmi tekíntet nincs az Emberek erkőlcsére, nem tudom, miért kel törődni a' Jámborságban.

{474:} N°. 3. Az Isten Választásárul, és Meg-vetésérül, igaz Tanuság.[3860]

Az Anyaszentegyház, követvén a' Sz. Irás folyását, sokkal külömbet taníte' dologrúl: I. Azt hiszi; hogy Isten az egész Emberi nemzetet a' végre teremtette, hogy, ha szabad-akarattyával Istenétűl el nem szakad; engedetlenségével pártot nem üt; ha abban az épségben, és Isteni hasonlatosságban marad, melyben teremteték: örök bóldogságban részesüllyön. Mivel Isten senkinek veszedelmét nem kivánnya, hanem veszedelmünk magunktúl vagyon; mí adunk okot hogy bűntetésre itíltessünk.[3861] II. Látván Isten, hogy az Elsö Ember, szánt-szándékkal meg-szegi az Isten Törvényét; és hogy ezért, mind maga, mind maradéka, az Eredendö igazságtúl meg-fosztatik, és Isten haragjába esik: mivel minnyájan Bíró kegyelmén maradtunk, és örök Halál fiai lettünk; Az el-veszet Emberi természetből, nagy irgalmassága-szerént elővén, és ki-választa némellyeket, hogy dücsösséges Edények légyenek: egyebeket azon rútságban hagya melyben valának; és a' bennek-uralkodó Bűnért, örök kárhozatra itíli.[3862] Ezt pedig, minden hamisság- és személy-válogatás-

[3855] NB.
[3856] Calv. li. 3. c. 22. num. 3.
[3857] † Calv. lib. 3. c. 21. n. 7.
[3858] * Aug. de Bono Perseverant. c. 15.
[3859] † Eph. 4. v. 19.
[3860] DE PRAEDESTIN. FIDES ECCLESIAE.
[3861] I.
[3862] II. Ita Augu. epi. 105. circa medium: explicans Isai. c. 7.

hodogeus_j.indd 806 2025. 07. 21. 11:26:44

nélkül cselekedte, ugy-mond Sz. *Pál*: mert nem tartozot senkit ki-venni abból a' veszedelmes állapatból, melybe minnyájan estünk *Adám*-ban: hanem, csak kegyelmességén, és jó akarattyán állot.[3863] Azért, az *Adám*-ban-valo esetünkmiat, minnyájan Harag fiai lettünk: Igazság-szerént mindeneket kárhozatra vethetet Isten. Hogy pedig némellyeket magának választa, kiket ébresztő, és vastagíto Malasztyával vezérelvén, dücsösségre vinne: nem érdemünkből, hanem csak kedves akarattyából indíttatot erre. Azért mongya Sz. *Pál*; hogy ez a' Választás, nem az Ember akarattyán, vagy futásán állot, hanem csak Isten irgalmán.[3864] De azért, a' kiket magának választa, nem úgy választá, hogy, akár-mint éllyenek, bóldogságra jussanak: hanem úgy, hogy (ha kisded-korokban a' Keresztség-után meg nem halnak,) az ö Malasztyának segitségéből, szentűl és jámborúl éllyenek. mert az Itílet-napján, azért adgya Országát a' Híveknek, "[3865] hogy Éhezőket tápláltak, Mezíteleneket ruháztak. Ezt jelenti Sz. *Péter*, midőn ínt; †[3866] hogy az Isten hivását, és választását, bizonyossá tegyük Jó élettel. Sz. *Pál* pedig, ∴[3867] Meg-készítette, ugy-mond, Isten azokat a' Jó cselekedeteket, mellyekben kel járni a' Választottaknak. Hasonló-képpen, a' kiket kárhozatra rendelt, nem egyébért, hanem Bűnért rendelte veszedelemre. Mert, ha külömben vólna, nem mondaná a' Sz. Irás, hogy csak magunktúl vagyon veszedelmünk; és, hogy a' Bűn-által Ördög hozta e' Világra a' Halált. Igy bezzeg, nem csak *Tirannus*-sá nem tétetik Isten, de ama' kétségbe-ejtő okoskodás-is, melyről emlekezénk, meg-fejtetik.

Ha valaki így okoskodnék: Heában észel iszol: mert, ha Isten el-végezte hogy é'hel ne haly, bár ne egyél sem halsz-meg é'hel. Heába fútsz az égö házból: mert, ha Isten el-végezte hogy tűz-miá nem lészen véged, meg-tart, mint a' Három Ifiat a' *Babilonia* kemenczéjében. Heában szántasz, kapálsz: mert, ha Isten Bort búzát bévén rendelt ez esztendőre, meg nem fogyatkozol. Heába orvosoltatod magadat: mert, ha Isten úgy végezte hogy ebből a' nyavalyából ki-gyógyúly, orvosság-nélkül-is ment Ember vagy. Ha, mondok, valaki e' szerént eszeskednék, minnyájan {475:} kábának tartanók. Mert, mikor

[3863] Rom. 9. v. 14. 15.
[3864] Rom. 9. v. 16.
[3865] " Matt. 25. v. 35.
[3866] † 2.Petr. 1. v. 10.
[3867] ∴ Eph. 2. v. 10.

hodogeus_j.indd 807 2025. 07. 21. 11:26:44

Isten valamit el-végez, azt-is rendeli, minémü eszközök-által mennyen végh-hez rendelése.[3868] A' Jó esztendőben sok Búzát ád; de úgy, ha szántasz, vetsz: mert, ha egybe-kócsolod kezedet a' vetés idején, üressen marad Szuszékod. Hasonló-képpen, Ha téged Isten örök életre rendelt; bizonyos eszközök-által akarta hogy az ö végezése bé-tellyesedgyék, mely eszközöket ki-jelentette a' Sz. Irásban: és, úgy rendelt téged örök életre, hogy az ö akarattya-szerént szabjad erkőlcsödet. Ha kárhozatra rendelt, nem egyébért rendelt, hanem engedetlenségedért: és, úgy rendelte veszedelmedet, ha ki nem térsz gonoszságidból. Noha pedig, az Istennek sokra-nézö és meszsze-láto szemei, azt-is örökt̃ól-fogva látták, ha te gonoszúl akarsz-e élni, vagy jámborúl: de az ö látása, nem erőltet senkit gonoszra. miképpen ha én látom, hogy valaki oly helyre mégyen, a' hol el-merűl a' vízben, nem az én látásom öli azt vízben.

Ez a' felelet, nem-hogy kétségbe ejtené Embert, de inkáb izgattya a' jóra; ébreszti hogy ki-térjen gonoszságából: mert eszünkbe jutattya, hogy senkit Isten kárhozatra nem itíl, hanem csak, a' ki gonoszságában marad: dücsösséget sem rendelt senkinek, hanem a' ki, bűneiből ki tisztúlván a' *Sacramentomok*-által, az ö Ura parancsolatinak meg-szegését el-távoztattya. Mikor pedig az ütközik valakinek szívébe, hogy meg-visgállya, ha őtet Isten örök életre választotta-e, vagy meg-vetette?[3869] Mindgyárt eszébe jusson a' mit Isten parancsol, hogy, nem szükség nékünk ezen törődnünk; hanem a' mí dolgunk az, hogy abban járjunk a' mit Isten parancsolt; és, a' mint Sz. *Péter*-tűl hallók, *[3870] Választásunkat bizonyossá tegyük, jó Cselekedetek-által. Mert bizonyos, hogy, ha végig az Ur hivségében maradunk, részesek lészünk dücsösségében: ha pedig kivánságink-után indúlunk, el-veszünk. Kövessed azért a' Sz. *Agoston* tanácsát, ki így szól: *Quare illum trahit, et illum non trahit? Noli velle judicare, si non vis errare*.[3871]

De, mivel a' *Roma*-béliekhez írt Levélnek kilenczedik részében csalatkozot-meg *Calvinus*, rövideden magyarázzuk-meg a' Sz. *Pál* mondását.[3872] Eszébe vévé Sz. *Pál*, hogy sokan meg-botránkoztak a' Pogányok meg-térésén,

[3868] Ita hoc ipse Calvinus explicat, lib. 1. c. 17. n. 4.
[3869] Eccls. 3. v. 22. Deut. 29. v. 29. Prov. 25. v. 27.
[3870] * 2.Pet. 1. v. 10.
[3871] August. tract. 26. in Ioan.
[3872] Rom. 9.

hodogeus_j.indd 808 2025. 07. 21. 11:26:44

és a' Sidók meg-vetésén; és azt kérdették: Mint lehet Christus a' Sidóknak igért *Messiás*, holot ö-benne ily kevesen hisznek a' Sidók; a' Pogányok pedig többen folyamnak hozzá? Ezt a' botránkozást meg akarván fojtani Sz. *Pál*; Elsöben; Esküvéssel mongya, hogy semmit a' Sidók meg-vetéséről boszszúból nem mond, hanem nagy bánatból. mert őket úgy szereti, hogy, miképpen Christus Átokká let érettünk, mikor az átkozottak kínnyát szenvedte: úgy ö kész vólna, hogy Christus őtet halálra adná, mint átkot, a' Sidókért; kikért az-elöt, mikor a' Keresztyéneket üldözte, kész vólt Christustúl el-szakadni. Az-után, a' Sidók méltoságát elő-számlálván, azt mongya; hogy, nem azért bánkodik, mint-ha az Isten igéreti földre estek vólna: mert ezek, *[3873] nem mind azokat illetik, kik Test-szerént Sidók, hanem, a' kik Lélek-szerént, igaz Hit-által *Abrahám* fiai. Ezt, két példával bizonyíttya: 1. Mert, az *Abrahám*-nak tet igéretek, †[3874] csak *Isaák*-ra néztek, nem a' töb Testi fiakra. 2. Mert, *Jákob*, és *Esau*, "[3875] egy Atyá-{476:}túl Anyától, egy üdőben fogantattak, és születtek: mindazáltal, minek-elötte jót vagy gonoszt cselekednének, nem a' természet folyása-szerént-valo születésből, hanem az Isten jó kedvéből, ••[3876] az öregbik, szolgája lén a' kissebbiknek. mert *Malachias*-által azt mongya az Ur; ‡[3877] hogy *Jákobot* szerette, *Esaut* gyűlőlte. Meg-magyarázza pedig *Malachias*, hogy Isten, csak a' Világi jókra nézve mongya, hogy *Esaut* gyűlőlte, és szerette *Jákobot*: mert azzal bizonyíttya beszédét, hogy *Esau*-nak, sovány és puszta földet adot lakó-helyűl. Szent *Pál*, mind ezekkel akarja bizonyítani; hogy, nem új dolog, ha az *Abrahám* magva-közzűl sokan meg-vettetnek, noha *Abrahám*-nak, és az ö magvának adattak az ígéretek: és, a' mit bötű-szerént, a' *Chanaán*-földének ígéretirűl tanúlunk az O *Testamentom*-búl, Lelki értelemmel azt Sz. *Pál* az Örök életre-valo választásra fordíttya; mint majd meg-értyük.

[3873] * vers. 6.
[3874] † vers. 7.
[3875] " vers. 10.
[3876] •• Gen. 25. v. 23.
[3877] ‡ Malach. 1. v. 2. 3.

hodogeus_j.indd 809 2025. 07. 21. 11:26:44

Ezekből illyen Ellen-vetést támaszt Sz. *Pál*: *[3878] Tehát személy-válogato, és hamis az Isten: mivel semmit nem nézvén az Ember érdemére, emezt el-választya, amazt el-veti.

Erre azt feleli; hogy, Nincs Istennél hamisság: mert a' kinek meg-kegyelmez, Irgalmasságból kegyelmez; miképpen maga mondá *Mojses*-nek. Azért, nem az Emberek jó akarattyát és igyekezetit nézi Isten, és ezért könyörűl (mivel a' Jó igyekezet-is Isten Irgalmasságának gyümőlcse;) hanem, a' mivel senkinek nem adós, azt csak kedves kegyelmességből osztogattya. †[3879] A' kiket pedig meg-vét (el-eset állapattyokban hagyván, és az ö szent Malasztyát, melylyel meg-jobbúlnának, meg-vonván tőllök,) azokat, igaz és szent akarattya-szerént veti-meg. miképpen *Faraót*-is, azért emelte Királyságra (noha látta kemény nyakát,) hogy érdeme-szerént meg-mutatná rajta igazságát. Továb; hogy ezt az Isten itíletit, senki méltán nem fedheti, azzal bizonyíttya; "[3880] Mert minnyájan, a' Bűn-miat ollyanok valánk mint a' rút sár. Ha azért nem zúgolódhatik a' sár a' Fazekas-ellen, noha azon egy rakás sárból, tiszta és tisztátalan edényt csinál: mí-is, kik minnyájan az Eredendö bűn-miat ocsmányok valánk mint a' sár, nem panaszolkodhatunk. mert Isten *[3881] azokat, kik (magok bűnökért) Haragnak edényi, el-szenvedi nagy tűréssel: és az ö gonoszságokat, mellyekkel veszedelemre készítették magokat, Isteni Igazságnak ki-nyilatkoztatására igazíttya. Végezetre, a' mit közönségesen mondot vala az Isten Választasárúl, tudni illik, hogy némellyeket magának választ, megvét némellyeket: azt a' Sidók és Pogányok igyéhez szabja; és a' *Profeták*-ból bizonyíttya, ∴[3882] hogy a' Pogányok-közzűl sokan meg-térnek, a' Sidók-közzűl kevesen. Ennek okát adgya: mert a' Sidók, a' Törvénynek cselekedetiben bízván, a' Christus Hitit és Malasztyát nem keresik, mellyet a' Pogányok két kézzel kapnak.

Ez a' Sz. *Pál* tanitása. Holot, szól az Eredendö bűn-miat meg-veszet Emberi állapatrúl, melyben mindeneket, mint a' rút sárt, egy-aránt meg-vethetet Isten. Hogy pedig némellyeken könyörűlvén, tiszta Edénnyé tette őket, némellyeket

[3878] * Rom. 9. v. 14.
[3879] † vers. 17.
[3880] " vers. 20.
[3881] * vers. 22.
[3882] ∴ vers. 24.

hodogeus_j.indd 810 2025. 07. 21. 11:26:44

rútságokban hagyot; az Istennek kegyelmességéből, vagy igaz itíletiből származot. Azért, a' kiket meg-vetet Isten, azokat vagy Eredendö bűnért, vagy az-után, szabad-akaratból származot go-{477:}noszságért vetette-meg. A' kiken könyörűlt, jó-vóltából könyörűlt, és szent Malasztyát adta nékik, hogy ezzel eggyüt-munkálkodván, dücsösség koronájára emeltessenek.

Mind ezekből ki-tetczik, nem csak, hogy a' Sz. Irással ellenkeznek a' *Calvinus* rút vélekedési; de az-is, hogy sokkal külömb a' *Calvinus* Istene, az igaz Keresztyének Istenénél: Mert a' mí Istenünk, †[3883] lehetetlen dolgokat nem parancsol: bűnre senkit nem taszigál: senkit csak jó kedvéből nem kárhoztat.

¶. 6. Calvinus az Istennek Mindenhato erejét tagadgya.

Az Istennek mindenhato Ereje, sok dolgokra terjed, mellyeket mí csak meg sem tudunk gondolni: *Demus DEUM aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse*.[3884] és, a' mint Sz. *Pál* szól, *Potens est omnia facere superabundanter quam intelligimus; Ephes. 3. v. 20.* Mely dologrúl ennek-elötte *[3885] bévebben szóllánk. De mivel *Calvinus* csak a' maga értelmével akarja fontolni az Isteni dolgokat, sok-képpen meg-határozza az Isten Hatalmasságát; mint *Schlüsselburgius* "[3886], és *Feuardentius* †[3887] meg-mutattyák.

Először, azt taníttya; hogy, Nem kel az Istenben oly Hatalmasságot gondolni, minémüt a' Pápisták álmodnak, és *Absoluta Potentiá*-nak, oly hatalomnak nevezik, mely a' természet határához nem köteleztetet, mivel természetfelet-valo szokatlan dolgokat véghez vihet: *Neque commentum ingerimus Absolutae Potentiae: quod, sicut profanum est, ita merito detestabile nobis esse debet; Calv. lib. 3. c. 23. n. 2.* *[3888] *Nihil magis praeposterum, quam*

[3883] † 1.Ioan. 5. v. 5. Deut. 30. v. 11. Matt. 11. v. 30. Philip. 4. v. 11.
[3884] August. epi. 3.
[3885] * Supra, f. 28. 29. 32.
[3886] " Theol. Calv. art. 3. f. 11. art. 31. f. 163.
[3887] † Feuard. 1. Theomach. Et in Iren. l. 5. c. 5. n. 6.
[3888] * Calv. in Psal. 37. v. 4. apud Calvin. est Ps. 38. v. 4.

hodogeus_j.indd 811 2025. 07. 21. 11:26:44

imaginari nudam, et absolutam (ut loquuntur,) DEI Potentiam. Ebből a' szép tudományból satúllya-ki, 1. Hogy Isten egy Testet, egyszer 's mind két vagy három helyre nem tehet. 2. Hogy egy nagy Testet, kicsiny helyre nem rekeszthet: *Ne quid corpori affingatur, humanae naturae minus consentaneum, quod sit, dum in pluribus simul locis ponitur; Calvin. lib. 4. cap. 17. n. 19. "*[3889] *Carnem igitur, carnem esse oportet. ea vero est Carnis conditio, ut uno certoque loco, ut sua dimensione, ut sua forma constet*. 3. Hogy ajtó bé-téve, a' Testet azon által nem viheti Isten; *Calvin. lib. 4. c. 17. n. 29.*

Másodszor, azt írja; hogy, Lehetetlen az, valami eddig nem vólt, és ez-után sem lészen: *Impossibile appello, quod nec fuit unquam, et, ne in posterum sit, DEI ordinatione impeditur. Fieri non potest, quod non futurum Scripturae pronuntiant*.[3890] Ebből következik, a' mit *Calvinus* másut ki-fejez; hogy Nincs Istennek hatalma arra, valamit az ö gond-viselése nem igazgat; az-az, valamit ekkorig nem alkotot, és ez-után sem alkot: *Voluntas DEI, causa est rerum omnium. Non illa quidem Absoluta Voluntas, de qua garriunt Sophistae, impio profanoque dissidio separantes ejus Justitiam a Potentia, sed illa moderatrix rerum omnium Providentia*.[3891] Azért a' *Calvinus* Istene, *[3892] kövekből Fiakat nem teremthet: "[3893] Urunk óltalmára sem adhatot tizen-két sereg Angyalt; mivel sem eggyikét, sem másikát nem cselekedte.

Harmadszor, azt itíli *Calvinus*; hogy az Isten Hatalmassága, csak arra terjed, a' mit, *actu facit*, vólta-képpen cselekeszik; úgy hogy, semmit Isten azonkivűl nem cselekedhetik, a' mit most, és minden üdőben nem cselekednék. Hallyad szavait: *Et sane Omnipotentiam sibi vendicat; non qualem Sophistae fingunt, inanem, otiosam, et fere sopitam, sed vigilem, efficacem*, {478:} *operosam, et quae in continuo actu versetur. Ideo enim censetur Omnipotens, non quod possit quidem facere, cesset tamen*.[3894] Im hallod, mely csekély, fogyatkozot, és meg-határoztatot a' *Calvinus* Istenének hatalmassága. A' mí

[3889] " Calv. lib. 4. c. 17. n. 24.
[3890] Calv. li. 2. c. 7. num. 5.
[3891] Calv. li. 1. c. 17. num. 2.
[3892] * Matt. 3. v. 9.
[3893] " Matt. 26. v. 53.
[3894] Calv. li. 1. c. 16. num. 3.

hodogeus_j.indd 812 2025. 07. 21. 11:26:44

igaz Istenünkről pedig, ennek-elötte "[3895] meg-mutatók, hogy a' természet folyása- és ereje-felett, söt szabot törvénye-ellen, sokat cselekedhetik: és azokban, a' mit cselekedhetnék, sokat nem cselekeszik.

HARMADIK RESZE.

A' CREDONAK MASODIK AGAZATTYAT
Calvinus fel-bontya.

Es Iesus Christus-ban, ö egy Fiában, mí Urunkban.[3896]

MIkor az el-veszet Embert, kegyelmébe végezé hogy vegye az Atya Isten, ezt az ö tanácsát véghez akarván vinni határozot üdőben, az ö Eggyetlen-egy, örök Istenségü Szent Fiát, az Emberi nemzetnek igéré; és abban végezé-el nagy igyekezetit, az Embernek meg-éppitéséről. Erről, a' régen meg-igért, sok *Profeciák*-, és homályok-által jövendőltetet és példáztatot Üdvözitőről, tészünk vallást a' Hitnek Második Agazattyában: és a' Szent Háromságnak második személyében úgy hiszünk, mint az Atyában: mivel egyenlő Istensége vagyon az Atyával. Három dolgot vallunk pedig erről a' Fiúrúl: I. Hogy ez a' Fiu, Jesus, az-az, Üdvözitö, ki az Emberi nemzetet megváltotta bűneitűl. II. Hogy ez a' Jesus, *Messiás*, vagy Christus, az-az, Megkenetet, *Profetálas*-ra, Lelki Királyságra, Papi-fejedelemségre. mert ezeket a' három rend-béli személyeket, szokták meg-kenni az O Törvényben. III. Hogy ez a' *Messias*, Eggyetlen-egy Fia az Atya Istennek; az-az, nem Fogadot fia, mint a' töb Emberek, hanem természet-szerént-valo Fia. kit mí, nem csak azért mondunk Urunknak, mert Istensége-szerént teremtet minket; de azért-is, mert drága kincsen váltot-meg minket, a' Bűn, Ördög, Halál rabságából.

Calvinus, rövid sommában foglallya Nyájának vélekedését Christusrúl; és azt írja: *Nos Christum non aspicimus nisi carneis oculis: Ita fit, ut nihil in illo* Nobis *magnificum appareat: Vitioso enim* Nostro *sensu, quidquid in*

[3895] " Supr. fol. 32.

[3896] Ezt az Agazatot, hamissan így mongyák a' Calvinisták: *Eö Fiában, mí egy Urunkban*.

hodogeus_j.indd 813 2025. 07. 21. 11:26:44

ipso est, ejusque doctrina, Pervertimus, *adeo sinistri* Sumus *interpretes. Deinde; eo non contenti, multa falsa* Arripimus, *quae Evangelii contemtum pariunt.*[3897] Ertyük sommáját Christusrúl-való tanitásodnak: Meny továb; magyarázd nyilvábban dögleletességedet.

¶. 1. Calvinus nem hiszi, hogy IESUS üdvözítö légyen.

Luther sok illetlen dolgokat tanít az Urunk Testesüléséről. Mert azt meri írnyia; hogy, nem csuda ha Istennek Emberré-létét tagadgyák a' Törökök: mert, oly hihetetlen hogy Isten Ember, mint-ha azt mondanók, hogy az Ember Szamár: *In Theologia verum est, Verbum caro factum est in Philosophia, simpliciter impossibile, et absurdum. Nec minus, imo magis disparata est praedicatio, DEUS est Homo; quam si dicas, Homo est Asinus. Ideo nihil mirum, si Arius, Judaei, Mahomet, et totus mundus, neget Christum esse* {479:} *DEUM.*[3898] **[3899] *In Incarnatione, facta est proportio finiti ad infinitum; quod est impossibile*. Nem akara azért hátra maradni *Calvinus* ez-aránt, hanem versent futa: és, jól el-rugaszkodván, meg-is előzé *Luthert* a' Második Agazatnak fel-forgatásában.

Angyali mondás; hogy, azért nevezteték a' mí Urunk Jesus-nak, mert ö szabadíttya és váltya-meg a' Népet bűneitűl, az egész Világért eleget tévén Istennek. Ezektűl a' szép böcsülletes tisztektűl, meg-fosztya *Calvinus* Christust.[3900]

Először: Azt taníttya; hogy Christus senkit bűnből ki nem tisztítot. söt az ö Népe, minden Cselekedetiben, és akarattya-ellen támadot Indúlatiban, vétkezik; örök kárhozatra mélto gonoszságba esik. Ezt eléb a' *Calvinus* irásiból *[3901] béven meg-hallók. Ha a' Bűntűl-való szabadúlás és tisztúlás,

[3897] Calvin. Ioan. 6. v. 41.
[3898] Luth. tom. 2. Lat. Vittem. an. 1546. Disput. de Deo, Thesi 18.
[3899] * Disputat 2. Thesi 18. 19.
[3900] Matt. 1. v. 21.
[3901] * Supr. f. 232.

hodogeus_j.indd 814 2025. 07. 21. 11:26:44

abban ál, hogy Ember soha semmit ne cselekedgyék egyebet örök kárhozatra mélto bűnnél: minden kétség-nélkül, a' *Calvinus* Christusa meg-szabadít a' bűntűl.

Másodszor: Azt vítattya; hogy az Ember soha meg nem tisztúl, sem meg nem szabadúl a' Bűnöktűl: hanem, mindenkor benne marad a' Bűn; de Isten, bé-fedezgeti, és bé-pólállya, hogy szemei-elöt el-rejtve légyenek. Erre nézö szavait *Calvinus*-nak, majd elő-hozzuk. Ha ez így vagyon; bizonyos, hogy csak egy Bűntűl sem szabadít-meg Christus: és nem mondhattyuk, hogy ö ama' Bárány, mely el-vészi a' Világ bűnét.[3902]

Harmadszor: Azt beszélli; hogy az ö Christusa, nem azért jöt e' Világra, hogy üdvözűllyön e' Világ általa; hogy meg-világositcson minden Embert; hogy magához hija a' kik meg-terheltettek. Nem ezen szókkal, de kerűlö beszéddel ezt taníttya *Calvinus*. Mert eggyüt azt írja; hogy az Atya Isten, csak a' Választottakat bízta Christus-ra: *Si omnes vellet salvos, custodem illis praeficeret Filium, et omnes in ejus corpus sacro Fidei vinculo insereret. Nunc constat, Fidem singulare esse paterni amoris pignus, Filiis quos adoptavit, reconditum*.[3903] Másut azt taníttya; hogy, a' kikért Christus vérét öntötte, azoknak bűnöket-is el-fedezte: *Hic effectus est fusi Sanguinis, ut non imputentur nobis peccata*.[3904] Egyéb helyeken azt hirdeti; hogy, csak a' Választottakban vagyon Hit; csak azok születnek újonnan; *In Fidem non illuminantur, nec ejusdem regenerationis participes sunt, nisi qui praeordinati sunt ad salutem*.[3905] Ebből következik; hogy csak a' Választottakért hólt-meg a' *Calvinus* Jesus-sa. Maga a' mí Jesusunk-rúl a' Sz. Irás azt mongya; hogy mind e' Világért meg-hólt; *1.Joan. 2. v. 2. Roman. 11. v. 15. 2.Cor. 5. v. 19. 1.Tim. 2. v. 6. 2.Pet. 3. v. 9.*

[3902] Lásd e' Könyvnek, cap. 8. ¶. 2. n. 2.
[3903] Calv. li. 3. c. 22. num. 10.
[3904] Calv. li. 2. c. 17. num. 4.
[3905] Calv. li. 3. c. 2. n. 11. Et c. 21. num. 7.

hodogeus_j.indd 815 2025. 07. 21. 11:26:44

¶. 2. A' Calvinus Christusa, maga Bünös, nem hogy mást szabadítana büntül.

Mikor Urunkat, Christus-nak, *Messiás*-nak mongyuk: akkor Isteni bőlcseséggel tellyes *Profetá*-nak, *Isai. 11. v. 2.* Szentek Szentének, *Dan. 9. v. 24.* Melchisedek rendin-valo Papi Fejedelemnek, Végetlen-országu Királynak, nevezzük. De *Calvinus*, *[3906] eggyenként alattomban mind fel-forgattya ezeket a' Christus méltoságit.

Luther-tűl tanúlta vala; hogy, minden *Profeták* bizonyságot tésznek, hogy Christus leg-nagyob gyilkos, lopó, fertelmes: "[3907] *Omnes Prophetae viderunt hoc in spiritu, quod CHRISTUS, futurus esset omnium maximus* {480:}*latro, homicida, adulter, fur, sacrilegus, blasphemus, et quod nullus major unquam in mundo fuerit.* †[3908] *Non debemus ergo fingere CHRISTUM innocentem. Tibi enim donatus est, qui exuta innocentia, et sanctimonia sua, portaret Peccatum.* Eszébe vévé *Calvinus*, hogy, az ö Vallása-szerént sem mondhat külömbet az okos Ember: azért, azt írja; hogy, szinte mint az Irás minket Isten-elöt Igazaknak mond: úgy Christust (meg-bocsásson az én kegyes Üdvözítőm hogy a' káromlást ki kel mondanom) Világ Latrának nevezhettyük. Mert, ha minket az Irás, igazán és méltán, Igazaknak és Szenteknek nevez, mivel a' Christus Igazságát nékünk tulajdoníttya Isten; Christus Urunknak azon formán tulajdonította a' mí Bűneinket: *Quomodo Justi coram DEO sumus? qualiter scilicet CHRISTUS fuit Peccator. Personam enim nostram suscepit, ut tamquam Peccator judicaretur. Ita nos Justi sumus, quoniam censemur CHRISTI justitia; Calv. 2.Cor. 5. v. 21.* "[3909] *CHRISTUS, Maledictio vocatur; quod significat, omnium maledictionem in ipso fuisse inclusam. Quod personam nostram suscepit, ideo Peccator erat, et maledictionis reus; non tam in se, quam in nobis.* †[3910] *A reatu peccatorum nos absolvit CHRISTUS, quum ea sibi imputari voluerit, ac si sua essent.* Ebből

[3906] * In sanctitate, pares se faciunt Christo. Supr. fol. 389. 390.
[3907] " Luth. to. 4. Lat. Vit. 1554. per Lufft. cuso, in ca. 3. ad Galat. posterio. Comment. fol. 348.
[3908] † Ibi. f. 351.
[3909] " Calv. Galat. 3. v. 13.
[3910] † Calv. lib. 4. c. 17. n. 2.

hodogeus_j.indd 816 2025. 07. 21. 11:26:44

hozza-ki osztán, *[3911] hogy Christus az ö Attya-elöt, *Reus stetit*; úgy állot, mint a' mely Gonosz-tévőt meg-érnek vétkében.

Ezek a' bolond vélekedések, tudatlanságból szállottak a' *Calvinus* agyába. Mert, Egy az; hogy az *Imputatio*, sem igazzá, sem gonoszszá nem tészen senkit, ha magában nincs jámborság, vagy latorság. Más az; hogy Isten mindeneket úgy lát, mint magokban vannak; és oly itíletet tészen mindenekről, a' minéműk magokban. Azért, senkinek azt nem *imputál*-hattya a' mi benne nincsen. Mikor azért az Irás azt mongya, hogy Bűnné let érettünk Christus; úgy kel azt érteni, mint az *Oséas* mondását, *cap. 4. v. 8.* ki a' Bűnökért-valo Aldozatot, mellyet a' Papok meg-ettek, Bűnnek nevezi. Mikor pedig †[3912] Átoknak nevezi Christust az Irás, csak azt jelenti, hogy az átkozottak kínnyát szenvedte.

Továb; a' mint ezennel *[3913] meg-mondom, azt vítattya *Calvinus*; hogy Christus, néha meg-botlot szavában: kétségbe-esésnek szavait ejtette gondolatlanságából: kételkedet az Istennek jó akarattyában: Attya-ellen zúgolódo indúlatit meg kellet czáfolni: viszsza kellet szavait mondani. Ezek, bűn-nélkül nem lehettek; mint majd meg-hallyuk.

Bezzeg a' Sz. Irás nem így szól Christus-rúl: hanem azt mongya; hogy, *Sanctus Sanctorum, Dan. 9. v. 24. Sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus; Hebr. 7. v. 26. Agnus immaculatus, incontaminatus, 1.Pet. 1. v. 19. Hebr. 9. v. 14.*[3914] Azért, oly tiszta, szent, és fedhetetlen vólt Christus, hogy bátran mondhatta: *Quis ex vobis arguet me de peccato? Joan. 8. v. 46.* Mellyet, ha most mondana Christus, elö-szóllana *Calvinus*, és talám az Atya Isten szava-ellen (hogy a' *Protestans* nevet el ne veszesse) *protestálna*. Mert, ha bűnös vólt Christus, nem mondhatta az Atya, *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui; Matth. 17. v. 5.*

[3911] * Calv. Matt. 27. v. 46. Et lib. 2. c. 16. num. 12. Vide hoc libro, c. 5. ¶. 3.
[3912] † Galat. 3. v. 13.
[3913] * Lásd ide aláb, cap. 5. ¶. 2.
[3914] Vide c. 5. ¶. 2.

hodogeus_j.indd 817 2025. 07. 21. 11:26:44

¶. 3. A' Calvinus Christusa, Tudatlan Proféta.

Azt taníttya *Calvinus*; hogy Christus, elein tudatlan vólt, és lassan tanúlgatot, mint egyéb gyermekek szoktak okoskodni: *Ter et quater* {481:} *insanus foret, qui se gravatim Ignorantiae subjiceret: quam, ne ipse quidem DEI Filius nostra causa subire abnuit. Palam est, CHRISTO communem cum Angelis Ignorantiam tribui*.[3915] *[3916] *Sicut adolescere corpore, ita secundum Animam, nostra causa proficere voluit. Anima ejus, subjecta fuit Ignorantiae. Hoc solum discrimen est inter nos et illum, quod infirmitates, quae nos necessitate constringunt, sponte suscepit*.

Hogy ne tessék csak kordéra mondani ezeket, példákkal bizonyíttya a' Christus Tudatlanságát; és csak nem Iskolába viszi lapoczka-alá: I. Azt mongya; hogy, azért nyilatkozot-meg az Ég, mikor Urunkat meg-keresztelék, hogy bizonyossá tétetnék Christus az ö tisztirűl, és Hivatallyárúl: *Non repugno, quin CHRISTUS, etiam quatenus Homo erat, redditus sit suae vocationis certior*.[3917] Sőt, a' mint ezennel meg-mondom, azt beszélli; hogy Christus néha el-feletkezet az Isten akarattyárúl, és azért vonogatta magát elötte: néha pedig, oly temérdek vélekedésbe esett, hogy Attyától meg-vetetnek alította magát, és azon félt hogy el ne kárhozzék. II. Azt írja; hogy, mikor a' Füge-fát meg-átkozta, gyümőlcsöt nem találván rajta (mert ideje sem vólt a' fügének, a' mint olvassuk *Marc. 11. v. 13*.) nem tudta micsoda Fa: †[3918] *Nihil absurdi est, si dicamus, secundum Hominem, speciem arboris fuisse illi incognitam*. Maga a' Füge-fa, Sidó-országban oly köz, mint nállunk a' Fűz-fa. Másut azt írja; hogy, *[3919] *Nescivit diem Judicii*, nem tudta mikor lészen az Itílet napja. III. *Grammaticá*-ra taníttya Urunkat; és gyakran orczázza, hogy nem jól szóllot: kemény, és illetlen hasonlatosságokat állatot: jobban és alkalmatosban ejthette vólna mondásit: "[3920] *Est igitur in verbis CHRISTI,*

[3915] Cal. Matt. 24. v. 36.
[3916] * Calv. in Luc. 2. v. 40.
[3917] Calv. Matt. 3. v. 16. Infra, li. 5. c. 5. ¶. 2.
[3918] † Calv. Matt. 21. v. 18.
[3919] * Calv. lib. 2. c. 14. n. 2.
[3920] " Calv. Ioan. 17. v. 12.

hodogeus_j.indd 818 2025. 07. 21. 11:26:44

quoad Grammaticam, impropria exceptio. ″[3921] *Dura, et longe petita videtur similitudo.* ••[3922] *Paulo durior est CHRISTI Metaphora, dum Salem nominat quidquid salsum est.* †[3923] *Non omni ex parte proprie quadrat similitudo Cribrandi.* *[3924] *Improprie loquitur CHRISTUS.* ‘‘[3925] *Plenior fuisset locutio: Venit DEUS, Justitiae viam Joannis ore demonstrans.* IV. A’ *Dialecticá*-hoz keveset tudot a’ *Calvinus* Christusa: mert ö-idét, a’ *Lossius Dialecticá*-ja még ki nem kőlt vala. Azért feddi Christust *Calvinus*, hogy illetlenűl hoz-ki egy dolgot másból, és erőtlenűl bizonyít: *Omne regnum in se divisum, desolabitur. Calumniam sibi objectam, Proverbiali sententia refutat: Videtur tamen parum solida esse refutatio. Memoria tenendum est, vulgo receptis Proverbiis ita usum esse Christum, ut tantum essent probabiles conjecturae, non solide probarent*; Calvin. *Matt. 12. v. 25. Omnia ergo, quae vultis ut faciant. supervacua est illatio; quemadmodum saepe in concisis sententiis, particulae istae abundant;* Calvin. *Matth. 7. v. 12. Adverbium causale, supervacuum est; Ibid. v. 16.* ‡[3926] *Videtur CHRISTUS parum solide ratiocinari: Sed in promtu solutio est, quod Christus ad eorum captum sermonem accommodet.* ‘‘[3927] *Videtur hoc praeter rationem additum: quia officium Panis, non est sitim restinguere.* Végezetre, sokszor írja *Calvinus*; hogy *[3928] Christus sok hirtelen szókat ejtet, mellyeket viszsza kellet vonni. Es, jóllehet mind a’ Görög, Deák, és Syriai *Bibliák*-ban fel-találllyuk Szent *Máté*-nál ama’ szókat; Sokan vannak hivatalossak, kevesen választottak: de ezt *Calvinus* illetlen dolognak nevezi: *Minime quadrat, quae a quibusdam inseritur sententia, Multi sunt vocati, pauci electi.*[3929]

{482:} A’ Sz. Irás külömben szól Christus-rúl: Mert azt mongya; hogy, *Requiescet super eum Spiritus Sapientiae et Intellectus, Spiritus Scientiae;*

[3921] ″ Calv. Luc. 16. v. 1.
[3922] •• Marc. 9. v. 49
[3923] † Luc. 22. v. 31.
[3924] * Matth. 12. v. 33. et v. 5. c. 15. v. 19. c. 20. v. 26
[3925] ‘‘ Mat. 21. v. 32.
[3926] ‡ Calv. Matt. 9. v. 5.
[3927] ‘‘ Ioan. 6. v. 35.
[3928] * Infra, lib. 5. cap. 5. ¶. 2.
[3929] Cal. Matt. 20. v. 16.

hodogeus_j.indd 819 2025. 07. 21. 11:26:45

Isai. 11. v. 1. In quo sunt omnes thesauri Sapientiae et Scientiae absconditi, Coloss. 2. v. 3. Plenus gratia et veritate, Joan. 1. v. 14. 16. Non ad mensuram dat DEUS spiritum. Pater omnia dedit in manu ejus; Joan. 3. v. 34. Ha azért Christus Igazság Napja, *Malach. 4. v. 2.* ha ö világosít minden Embert, *Joan. 1. v. 9.* csak az taníthattya Christust, a' ki a' Nap-fényhez világosságot adhat.

¶. 4. A' Calvinus Christusa Gonosz Törvény-adó, és nyomorúlt Király.

Nem csak †[3930] *Legislator*-nak, Törvény-szerzö Fejedelemnek nevezi Christust a' Sz. Irás; hanem Erős, Bőlcs, és Nagy-birodalmu Királynak: De *Calvinus*, az ö Christúsát, mind ezektűl meg-fosztya.

Nem igaz, és nem bőlcs Törvény-szerzö; hanem kegyetlen *Tirannus*, a' ki az alatta-valóktúl, halálnak bűntetésével azt kívánnya, a' mit túd hogy lehetetlen. *Calvinus* illyen Törvény-adónak vallya Christust, mikor az Isten parancsolattyát mindenben lehetetlennek mongya.[3931]

A' Christus Királyságát, így gyalázza. Először: Azt taníttya; hogy Christus egyebeket magához nem térithetet, hanem csak a' Nép söprejét; melyből igen gyalázatos let az ö tudománya: *Hoc quidem primo aspectu, Evangelii gloriam valde obscurat, imo deformat, quod Discipulos CHRISTUS, non nisi ex fece populi, et quisquiliis, sibi colligere POTUIT.*[3932] Sem *Lucianus*, sem *Mahomet*, nem beszélhetet ennél gyalázatosban Christus-rúl. De hazud *Calvinus*, hogy Christus *Non potuit*, nem szedhetet Világi Bőlcseket melléje; mert, szinte úgy bírt a' Bőlcsek szívével, mint a' Halászokéval: hanem, a' mint eléb mondám, azért választa egy-ügyűket, hogy ne dicsekednék a' Test; hanem, a' Világ meg-téreséből, minden dücsösség egyedűl Istennek adatnék.[3933]

Másodszor: A' Szent Irás, Négy dolgot tanít a' *Messias* Országárúl: tudni illik; *[3934] hogy a' *Messias* el-rontya a' Bálványozást: hogy Birodalma ″[3935]

[3930] † Isai. 33. v. 22. Prov. 8. v. 15.
[3931] Supra, f. 227.
[3932] Calv. Lucae 7. v. 29.
[3933] Supr. f. 48. 49.
[3934] * Vide infra, lib. 15. c. 1. ¶. 3.
[3935] ″ Isai. 11. v. 10. Dan. 2. v. 44. Lucae 1. v. 32.

hodogeus_j.indd 820 2025. 07. 21. 11:26:45

ki-terjed minden Nemzetségekre: hogy örökké meg-marad, és semmi erő el nem ronthattya: hogy ö, †[3936] igen Bőlcs lészen országlasában.

Ezektűl a' böcsülletes szép czimerektűl, meg-fosztya *Calvinus* a' Christus Országát, és birodalmát: Mert, 1. Azt írja ‡[3937]; hogy ö-elötte a' *Pápistaság*-ban, nagyob és ocsmányab bálványozás vólt, hogy-sem a' Sidók-között *Jeróboam*-idét. 2. Azt mongya; *[3938] hogy ö-elötte, az egész világon a' *Pápista* setétség regnált mindenüt. Tehát, vagy a' *Papistaság* vólt a' Christus Országa; mellyet *Calvinus* meg nem enged: vagy nem vólt akkor Országa Christusnak e' Világon.[3939] 3. Azt hirdeti; hogy Ezer esztendőtűl-fogva, úgy el-fogyot a' Christus országa, hogy, mindenek fenékkel fel-forgatva lévén, a' Sz. Irás tiszta hirdetése meg-szűnt: Hanem, ö kezdette újonnan fel-állatni a' Christus Országát: ″[3940] *Volumus, everso Regno AntiChristi, verum Christi Regnum, ITERUM ERIGERE*. Ezt-is mellé adgya; hogy a' Christus országlása és Királysága, nem tart örökké; mert ennek vége lészen az Itílet-kor: †[3941] *Ultimum Judicium, proprie censeri potest extremus Regni ejus actus.* "[3942] *Peracto Judicio, redditurus est Regnum Patri. Quorsum data est ei potestas, nisi ut per ejus manum Pater nos gubernet? quo etiam sensu, dicitur ad Patris dexteram sedere. Hoc vero temporale est, donec praesenti divini-*{483:}*tatis aspectu fruamur. Regnabit CHRISTUS, donec prodierit mundi Judex. Ubi consortes caelestis gloriae DEUM videbimus, desinet caput Christi esse DEUS: quia Christi ipsius Deitas, ex seipsa fulgebit, cum adhuc velo quodam sit obtecta*. Látod, mely nyomorúlt Istenséget tulajdonít Christus-nak, mellyet a' homály bé-foghat. 4. Oly módotlan, és oktalan-birodalmú Királynak itíli *Calvinus* Christust, hogy soha képtelemb, és alkalmatlamb országlás az övénél nem találtatot. Mert a' Királyok, mikor jól akarják rendelni birodalmokat, Két dologra néznek: Először, hogy állando, és sokkáig-maradó légyen.

[3936] † Ierem. 23. v. 5.
[3937] ‡ Supr. f. 454.
[3938] * Supra, f. 155. 156.
[3939] Supr. fol. 156. 157.
[3940] ″ Calv. li. 4. c. 11. n. 5.
[3941] † Calv. lib. 2. c. 15. n. 5. Infra, li. 5. c. 7. ¶. 2. n. 4.
[3942] " Calv. lib. 2. c. 14. n. 3. Vide Dörhoff, Apodixi 2. c. 4. f. 171.

hodogeus_j.indd 821 2025. 07. 21. 11:26:45

Másodszor, hogy az Ország tagjai, békeségben és csendeszségben éllyenek. Mely két dolog, az örök Békeség-szerzö Királyhoz, a' *Messiás*-hoz, leginkáb illik. A' *Calvinus* itíleti-szerént pedig, Christus az ö Országában, útat nem mutatot ••[3943] a' viszszálkodások le-csendeszitésében, és békeséges eggyesség meg-tartásában. söt okot adot, hogy naponként újob versengések, és gyűlölséges perlekedések támadgyanak. Mert oly Törvényt adot, melynek külömbözö értelmi lehetnek: Bírát pedig nem adot, mely az ö értelmérűl indíttatot veszekedést el-igazíthassa. Es, mivel egy Ország sem maradhat-meg, ha az ö tagjai egy-mást rágják, mardossák; nem lehet állandó a' Christus Országa.

¶. 5. A' Messiás Papi-fejedelemségét, meg-gyalázza Calvinus.

A' *Messiás* Papságát, *Calvinus* sok-képpen le-csöpűlli. Mert, noha őtet az Irás *[3944], *Melchisedek* rendin-valo Papnak nevezi: de *Calvinus* †[3945] nem akarja hinni, hogy Kenyérrel és Borral áldozot, mint *Melchisedek*.

A' Kereszt-fán-valo Véres Aldozatrúl, azt mongya az Irás; hogy, *Livore ejus sanati sumus; Isai. 53. v. 5.* ez-által tisztíttattunk-meg: és a' Christus Vére-húllásának tulajdoníttya szabadulásunkat, *Hebr. 9. v. 12. 1.Pet. 1. v. 19. 1.Joan. 1. v. 7. Ephes. 1.v. 7. Calvinus* pedig azt mongya; hogy a' Christus Testi halála semmit nem használna, ha az ö Lelke, kárhozot latrok kínnyát nem érzette vólna: *Nihil actum erat, si Corporea tantum morte defunctus fuisset CHRISTUS: Aliud majus pretium fuit; quod diros in Anima cruciatus, damnati ac perditi homninis pertulit.*[3946] Maga, az ostoba ember, a' nyilván-valo Sz. Irástúl meg-győzetvén, másut meg-vallya; hogy a' Christus Vére-húllása, békéltetet-meg minket Istennel: *Si hic effectus est fusi Sanguinis, ut non Imputentur peccata: sequitur, eo pretio satisfactum esse judicio DEI.*[3947]

[3943] •• Deducitur ex dictis supra, f. 102.
[3944] * Psa. 109. v. 4. Hebr. 5. v. 6.
[3945] † Calv. 4. Instit. c. 18. n. 2.
[3946] Calv. li. 2. c. 16. num. 10.
[3947] Calv. li. 2. c. 17. num. 4.

hodogeus_j.indd 822 2025. 07. 21. 11:26:45

Ismét: *[3948] *Qui potest foedius profanari Sanguis Christi, quam dum negatur sufficere ad peccatorum remissionem?*

Mélyebben gázol *Calvinus*, és általlyában mongya; hogy Christus, semmit nem érdemlet Istentűl: mert ö-benne nem vólt oly méltoság, hogy érdemelhetet vólna: *Fateor, si quis simpliciter, et per se, CHRISTUM opponere vellet judicio DEI, non fore Merito locum: Quia non reperitur in Homine dignitas, quae possit DEUM promereri.*[3949] Ezt kellet bezzeg tanítani *Calvinus*-nak, ha maga nyomán akart járni. Mert, *[3950] vala-minémű bizonyságokkal erőssíti hogy Erdeme nincs a' mí Jó cselekedetinknek, csak nem mind azon bizonyságok rontyák a' Christus érdemét. Maga a' Sz. Irás azt mongya; hogy nagy árron, és bévséges váltságon vet, és szabadított Christus minket; *1.Pet. 1. v. 18. Tit. 2. v. 14. Coloss. 2. v. 14. 1.Corinth. 1. v. 20. Psal. 129. v. 7. Rom. 5. v. 20.* Azért mongya Isaiás; *Ecce Salvator tuus, ecce mer-*{484:}*ces ejus cum eo.*[3951] Sőt maga *Calvinus*, meg-eszmélvén magát, így ír: *Quod autem vere Christus sua obedientia, nobis gratiam apud Patrem promeritus sit, ex pluribus Scripturae locis, certo et solide colligitur.*[3952]

¶. 6. Calvinus, Fiú Istennek nem hiszi,
sem úgy nem tiszteli Christust, mint Urát.

Eléb hallók, hogy a' *Calvinus* tetczése-szerént, a' Fiú Isten, Attyától nem vette Isteni természetit. Ebből igyenesen következik; hogy az Atyának természet-szerént-valo Fia nem lehet: mert, a' ki mástúl nem vészi természetit, annak Fia nem lehet.[3953]

Ismét; a' Fiú Istent, Attyával egyenlő méltoságban nem helyhezteti: hanem, a' mint ••[3954] hallók, Isteni természeti-szerént-is Attyának hatalma-

[3948] * Calv. li. 3. c. 5. num. 2.
[3949] Calv. li. 2. c. 17. num. 1. Vide infr. c. 5. ¶. 1.
[3950] * Vide contra Baldvin. c. 12. ¶. 4. n. 10.
[3951] Isai. 62. v. 11.
[3952] Calv. li. 1. c. 17. n. 3.
[3953] Lásd fellyeb, f. 461. 462.
[3954] •• Supra, f. 459. 460.

hodogeus_j.indd 823 2025. 07. 21. 11:26:45

alá veti. Sőt, mint nem régen “[3955] említők, és bévebben meg-mutattya ″[3956] *Hunnius*, ∴[3957] *Schlüsselburgius*, *[3958] *Feuardentius*, †[3959] *Calvino-Turcismus*, inkáb mind másra forgattya *Calvinus* azokat a’ Sz. Irás szavait, mellyek bizonyságot tésznek a’ Christus Istenségéről. Ezeknek azért most békét hagyván;

Először: Azt jelengeti *Calvinus*; hogy a’ mí Urunkban, két Személy vagyon: és így, jó következés-szerént, a’ *Nestorius* tévelygésére hajolván, azt kel mondani, hogy a’ Bóldog Aszony fia, külömb az Isten Fiánál. Minek-utánna Calvinus, *Lib. 1. Institut. c. 13. n. 8.* sokat szóllot vólna az Öröktűl-fogva-valo Igéről; utánna veti, *num. 9: Mediatoris personam nondum attingo*: mint-ha a’ Közben-járónak személye, külömb vólna a’ Fiú személyénél. Az-után világosban szól, *num. 23: DEI filius, Sermo est a Patre ante saecula genitus. nondum enim de Mediatoris persona nobis sermo est*. Ha a’ Közben-járó személyéről akkor nem szól *Calvinus*, mikor a’ Fiu Istenről emlekezik: nyilván következik, hogy, nem egy a’ Fiu Isten személye, a’ Közben-járó személyével. Ismét, azt írja; hogy, az Öröktűl-fogva-valo Ige, fel-vette magára a’ Közben-járó személyét: *Filius DEI vocatur, non tantum quatenus ante saecula genitus ex Patre fuit Sermo, sed quia Mediatoris suscepit personam*.[3960] †[3961] *Mediatoris induit personam*. “[3962] *Suscepta a Christo Mediatoris persona*. Más Személy vólt tehát a’ Közben-járónak személye, az Ige személyétűl: mert azon-egy Személy, magát fel nem vehette, magába nem őltözhetet.

Másodszor: Azt-is feszegeti *Calvinus*, a’ mit *Eutiches* tanítot; hogy Urunkban nem maradot éppen, mind az Isteni mind az Emberi természet; úgy hogy, a’ mi tulajdona eggyiknek, az ne tulajdoníttassék másiknak. noha mind a’ két Természetnek tulajdonsági, azon-egy Személynek méltán tulajdoníttatnak. Azért azt beszélli; hogy a’ Testesülés-által, az Emberi természet

[3955] “ Supra, f. 461.
[3956] ″ Hunnii Calvinus Iudaizans.
[3957] ∴ Schlüsselb. l. 2. Theol. Cal. art. 6. f. 38.
[3958] * Feuarden. in epist. ad Philemon.
[3959] † Calvino-Turcis. l. 3. c. 3.
[3960] Calv. li. 1. c. 13. num. 24.
[3961] † Lib. 2. c. 15. num. 5.
[3962] “ Matt. 27. v. 46. Vide Bellar. li. 3. de Christo, cap. 1. 5.

hodogeus_j.indd 824 2025. 07. 21. 11:26:45

tulajdonsági, Isteni természetnek tulajdoníttatnak: Viszontag, az Isteni természet tulajdonsági, Emberi természetnek adatnak: *Quod unius Naturae proprium est in Christo, ad alteram transfertur.*[3963] ‘‘[3964] *Quae in Humana ejus natura peracta sunt, ad Divinitatem, improprie, licet non sine ratione, transferuntur. Humanitatis proprietates, cum altera Natura communicantur. Propter duplicis Naturae unionem, alteri datur, quod erat alterius*. De nem igaz, hogy eggyik Természet tulajdonsága, a’ másik természetről mondatik: hanem, azon-egy Személyről mondatnak mind a’ két Természet tulajdonsági. Az sem igaz, a’ mit, *Lib. 2. c. 14. n. 1.* mond *Calvinus*; hogy a’ Lélek tulajdonsági a’ Testnek adatnak: Mert maga írja, {485:} *Lib. 1. c. 15. n. 3.* hogy a’ Lélek nem mondatik Halandónak, sem a’ Test Érzőnek.

Harmadszor: Kegyelmes Urunknak vallyuk Christust, kinek minden tisztességgel, és szolgálattal tartozunk: De, a’ mint ez-elöt †[3965] hallók, *Calvinus* őtet sok-képpen kegyetlen *Tirannus*-sá változtatá.

Noha a’ Jesus nevére ••[3966] minden térd meg-hajol; noha az Ördögök-is, ennek a’ névnek említésére az Emberekből ki-mentek; *Marc. 9. v. 38. Actor. 16. v. 18. Lucae 10. v. 17.* De *Calvinus*, csúfos babonásságnak mongya, ha ki a’ Jesus nevére meg-hajtya térdét; *Plus quam ridiculi sunt Sorbonici Sophistae, qui ex praesenti loco colligunt, Genu flectendum esse, quoties nomen JESU pronuntiatur. quasi vox esset Magica, quae totam in sono vim haberet inclusam*.[3967] Térdet hajt *Calvinus* egy Fő embernek: de a’ ki a’ Jesus nevét halván, térdet hajt, Babonás.

Gretserus, *Tomo 2. Defensionis Bellarm. fol. 938. Volfius*-nak Tizenhatodik *Centuria* irásából említi; hogy, mikor a’ Predikaczión, egy Művesslegény térdet hajtot vólna a’ Jesus nevére: a’ *Calvinista* Predikátor meg-feddé, és a’ Birákkal három nap tartatá tömlöczben érette. De *Povellus* Angliai *Calvinista*, azzal dorgállya a’ Jesus nevét nem-tisztelő Predikatorokat; hogy, ha ki őket elő-talállya, és nem emelíti süvegét, neheztelik. sőt azt mongya; hogy az Ördögnél gonoszabbak: mert Historiákban olvassuk, hogy az Ördög

[3963] Calv. in Ioan. 3. v. 13.
[3964] ‘‘ Calv. lib. 2. c. 14. n. 2.
[3965] † Supra, fol. 470. et seq.
[3966] •• Philip. 2. v. 10.
[3967] Calv. ad Phil. 2. v. 9.

hodogeus_j.indd 825 2025. 07. 21. 11:26:45

arczúl csapot egy szemtelen Embert, mivel a' Jesus nevére sem térdet nem hajtot, sem süveget nem emelített.

Ezekből ki-tetczik; hogy, ha az Elsö Ágazatban számlált tévelygésekért, *Calvinust Atheus*-nak meri nevezni a' *Lutherista Superattendens* ••[3968] *Schlüsselburgius*: mí-is, a' Második Agazat rútitásaért, méltán *AntiChristus*-nak nevezhettyük. Mert, a' mi rajta ál, földre tapodgya Christust, Természetiben, Tisztiben, Tudományában, és egyéb hivatallyában.

NEGYEDIK RESZE.

A' CREDONAK HARMADIK AGAZATTYAT CALvinus meg-mocskollya.

Ki fogantaték Szent Lélektül, születék Szüz *Mariá*-túl.

AZ örök Istennek el-végezet jó akarattyárúl, tészünk vallást ebben az Agazatban. Mert, könyörűlvén az el-eset Emberi nemzeten, a' Fiu Isten, fel-őltözöt természetünkbe a' Szűz méhében, Szent Lélek cselekedetiből. Azért, a' Harmadik Ágazatban, I. Azt vallyuk; hogy a' Fiú Isten, nem úgy fogantatot mint egyéb Emberek, *[3969] férfiúi magból, Testi gyönyörüségekkel, és az Elsö Emberrűl reánk szállot átokkal: hanem a' Szent Léleknek, minden szentség, és tisztaság kút-fejének ereje, meg-környékezte a' tiszta Szűzet, hogy szűzen, és minden Testi indúlat-nélkül fogadná Szent Fiát. II. Hiszszük, hogy az ö Szent Annya, szűzen szűlte Urunkat. Es, mivel valoságos születésáltal jöt e' Világra; arrúl-is vallást tészünk, hogy, nem csak tettetes, szemfény-vesztö testben, hanem {486:} valóságos Test-szerént születet Bóldog Aszonytúl. Mert igaz születése nem lehetet, ha igaz Teste nem vólt.

[3968] •• Schlüsselb. l. 1. Theol. Calv. art. 7. f. 145. Vide infra, in 5. artic.

[3969] * Iob. 14. v. 4. Sap. 7. v. 2. Psal. 50. v. 7. Eph. 2. v. 3.

hodogeus_j.indd 826 2025. 07. 21. 11:26:45

Ebben az Agazatban, nem egyszer botlik *Calvinus*:

Először, mint nem régen †[3970] mondám, Azzal mossa nyelvét; hogy az Isten Fiának, külömb Személye vólt, a' Közben-járo Christus személyénél. Ki ha úgy vagyon, nem mondhattyuk hogy Isten Fia születet Bóldog Aszontúl: hanem, más személy vólt az Isten Fia; más a' Szűz *Maria* fia. Ezent jelengeti *Calvinus*, midőn másut azt mongya; "[3971] hogy azok, a' mellyek Christus Urunk Emberi természetiben lettek, nem mondatnak tulajdon értelemben Istenről, *Improprie transferuntur.* Mellyet nyilvábban ki-fejez *Béza*, mikor azt írja; hogy éppen Christusrúl nem mondhattyuk, hogy születet, kínzatot; hanem csak egy részérűl, tudni illik, Emberi természetirűl: *Hoc fortassis non minus commode per Synecdochen explicaretur: quae quidem modo simplex est, modo duplex. Simplex; quum duntaxat subjecto toti tribuitur, quod ad eum, alterius tantum naturae respectu, proprie spectat: ut si dicas, CHRISTUM passum esse. Duplex altera; quum et in subjecto, pars pro toto ponitur; et in attributo, tribuitur toti Personae in concreto, quod unius, et quidem alterius naturae proprium est: ut cum dicitur, Dominus gloriae crucifixus.*[3972] Ha csak *per Synecdochen* mondatik, hogy fogantatot, születtetet, kínzatot Christus: annyi, mint-ha azt mondanók; hogy az ö Emberi természete fogantatot, és születet. Ez pedig nem jól esik: mert, nem az Emberi temészet, hanem, Ez az Ember, a' Christus, születet, a' ki igaz Isten-is. Ez-okon, Szűz *Maria* igazán mondatik Isten Annyának.

De csak tudatlanságból jutottak erre a' rút vélekedésre a' Pártosok. Mert, noha Christus, csak Emberi természete-szerént fogantatot, születet, és szenvedet: de mivel az Emberi természet, az Isteni személyhez úgy kötetet, hogy egy Személy, az Emberi és Isteni természet személye: ez-okon, *per Communicationem Idiomatum*, minden tulajdonsággal azt mondhattyuk, hogy az Isten Fia fogantatot. Ugy vagyon, hogy, sem az Isteni természet tulajdonsági az Emberi természetnek, sem az Emberi természete az Isteni természetnek nem tulajdoníttatnak: de azért, azon-egy Személyrűl mondatnak mind a' két Természet tulajdonsági. Miképpen (hogy paraszt

[3970] † Supr. f. 484.

[3971] " Supr. f. 484. Ex Instit. li. 2. c. 14. n. 2.

[3972] Beza, Ioan. 3. v. 13. in postrem. edit.

hodogeus_j.indd 827 2025. 07. 21. 11:26:45

példával éllyek,) ha azon egy Személy, jó Szabó, jó Orvos, jó Énekes; noha nem mondhattyuk, hogy a' Szabo mesterség, orvos Doctorság: mindazáltal igazán mondhattyuk, hogy ez a' Szabo, jó Énekes, jó Doctor. és ebben a' mondásban, semmi *Synecdoche* nincsen. De efféle dolgokat, bottal-is nehéz vólna bé-verni a' *Calvinista Predikatorok*-ba. mert, ki látta, hogy Botból beretvát csinállyanak?[3973]

Másodszor: Hallók †[3974] nem régen, hogy, a' *Calvinus* itíleti-szerént, Christus, mint egyéb gyermekek, Tudatlan vólt; és a' töb gyermekek módgyára okoskodot üdő-jártában. Maga Sz. *Pál* azt írja; *[3975] hogy, mihent Christus e' Világra jöt a' Testesülés-által, ottan bé-mutatta magát kedves áldozatúl Szent Attyának.

Harmadszor: Az Urunk Születésérűl, *Vithakerus*-sal egyetemben, "[3976] úgy gondolkodik *Calvinus*, mint a' közönséges születésrűl. Azért írja; {487:} hogy várakozot Urunk, és addig *Egyiptom*-ba nem futot, míg az ö Annya a' szűlésből annyira ki nem gyógyúlt, hogy útra indúlhatna: *Quot dies intercesserint a discessu Magorum, usquedum Joseph in Aegyptum fugere jussus est, nescitur: nisi quod probabile est, Dominum Mariae pepercisse, donec ex puerperio convaluit, ut iter facere posset.*[3977] Arrúl pedig a' kérdésrűl, Ha Bóldog Aszony mindenkor szűzen maradott-e, így szól Calvinus: ″[3978] *Certe nemo unquam hac de re quaestionem movebit, nisi curiosus: nemo vero pertinaciter insistet, nisi contentiosus rixator.* Halhadsza, mely távúl jár ettűl Sz. Agoston: †[3979] *Si vel per Christum nascentem corrumperetur Mariae integritas, falso illum de Virgine natum, tota confiteretur Ecclesia*. Béza sem meszsze eset *Calvinus*-túl. Aproléknak tartya, ha azt mongyuk, hogy Bóldog Aszony szűzen nem maradot: *[3980]

[3973] Vide Csepregi Szégyen-vallás, c. 4. ¶. 1.
[3974] † Vide supra, fol. 480. 481. Calv. Luc. 2. v. 40.
[3975] * Hebr. 10. v. 5.
[3976] " Vide supra, fol. 295.
[3977] Calv. Matt. 2. v. 13. Ibid. Marlorat.
[3978] ″ Calv. Matt. 1. v. 25.
[3979] † Aug. tom. 3. Ench. cap. 34. Ambr. epi. 81. et De Instit. Virgin. c. 7.
[3980] * Praefat. Novi Testam. ad Condaeum.

hodogeus_j.indd 828 2025. 07. 21. 11:26:45

Perpetuam ipsius usque ad mortem Virginitatem, ••[3981] *etsi pie, et libenter credo: tamen nihil hoc ad nostrae salutis mysterium pertinet*. Es, ha testszerént szűz let vólna-is Bóldog Aszony; de szűből, és akarattal Szűznek nem itíli őtet *Calvinus*, hanem, ugyan ollyan szándékkal alíttya hogy Jegyest fogadot, minéművel egyebek: ″[3982] *Si votum Virginitatis perpetuae conceptum habuisset, perfide passa fuisset se Marito collocari; sanctumque conjugii foedus, non sine ludibrio sprevisset*. A' *Lutheristák*, Bóldog Aszonyrúl jobban szóllanak. Mert Henricus Ekhardi, *in Fasciculo Controv. c. 7. qu. 1.* azzal bizonyíttya, ennek a' *Calvinus* vélekedésének hamisságát; mert Isaiás, *cap. 9. v. 14*. Szűznek mongya Bóldog Aszszonyt, mind fogantatásban, mind szűlésben. Es Ezechiel, *cap. 34. v. 2.* mindenkor bé-téve mongya hogy marad a' kapu, mellyen a' Fejedelem bé-jöt.

Negyedszer: Noha Sz. *Agoston* azt mongya; ‘‘[3983] hogy Urunk böcsülletiért, a' Bűnösökrűl szólván, nem kel emlekezetet tenni *Mariá*-rúl; söt, *Mahomet*-is vallya, †[3984] hogy soha semmi bűnt nem cselekedet *Maria*: Mindazáltal *Calvinus*, ö-benne sok rút eseteket, szarvas bűnöket, és gyalázatos vétkeket álmod: *[3985] *Virgo, non minus MALIGNE videtur restringere DEI potentiam, quam Zacharias. Quod enim praeter communem naturae ordinem est, impossibile esse colligit. Nec vero magnopere laborandum est, ut eam purgemus ab omni VITIO. Fide enim transcendere debuit ad immensam DEI virtutem*. Ismét: ″[3986] *Non dubium, quin his verbis CARPATUR Mariae IMPORTUNITAS. Et certe, praepostere cursum doctrinae Christi abrumpere tentabat*. Másut: ‡[3987] *In eo PECCAVIT Maria, quod fines suos excessit, se ingerendo. Christi gloriam obscurare poterat*. Viszontag: ••[3988] *Quod expostulat* (cum Christo,) *ac si injuste laesa fuerit; hinc apparet, quam propensi natura simus ad jus nostrum tuendum, posthabito etiam DEI respectu. Mori quidem centies maluisset*

[3981] •• Pie Creditur, quod scriptum non est.
[3982] ″ Calv. Luc. 1. v. 34. Respondet ad hoc Aug. to. 6. de Sancta Virgin. c. 4.
[3983] ‘‘ Augu. to. 7. de Natur. et Grat. c. 36.
[3984] † Azoar. 75. in fine.
[3985] * Calv. Luc. 1. v. 34. Ibid. Marlorat.
[3986] ″ Calv. Matt. 12. v. 48.
[3987] ‡ Calv. Ioan. 2. v. 3.
[3988] •• Calv. Luc. 2. v. 48.

hodogeus_j.indd 829 2025. 07. 21. 11:26:45

Virgo, quam ex certo animi proposito se DEO praeferre: sed, dum materno dolori indulget, per incogitantiam eo delabitur. Et sane hoc exemplo monemur, quantopere cavendum sit, ne juris nostri tenaces, ultra quam par est, DEUM honore suo fraudemus. Végezetre: *Impulit carnalis affectus vehementia, ut plus justo satagerent, Maria, et qui sanctam Matrem comitati sunt.*[3989] Mivel azért, a' *Calvinus* tanitása-szerént; *[3990] az Akarat-ellen támadot gonosz Indúlatok-is, örök halálra mélto vétkek: kétség-nélkül, nem Isten Malasztyával, hanem sok Vétkekkel tellyes vólt Bóldog Aszony; ki (a' *Calvinus* itíleti-szerént) hirtelenségből Istent hátra vetette; haragos, feddődö vólt; zúgolódot Chris-{488:}tus-ellen, mint-ha hamissat cselekedet vólna; az ö tanitását félben akarta szegetni, és töb illetlen dolgokba avatta magát.

ÖTÖDIK RESZE.

A' CREDONAK NEGYEDIK AGAZATTYAT, Calvinus sok hamisséggal elegyíti.

Kinzaték *Pontius Pilatus*-alat; meg-feszítteték; meg-hala; és el-temetteték.

A' Negyedik Ágazatban hiszszük; hogy az Isten Fia, minek-utánna fel-őltözöt az Emberi természetbe, hogy abban meg-halhasson, és a' halált meg-fizethesse (mert halálnak, halál az árra,) *Pontius Pilatus*-alat, meg-feszíttetet, meg-hólt, és el-temettetet. Ezekben az egy-nehány szókban, Négy dologrúl tészünk vallást: I. Hogy, *Pontius Pilatus*-nak idejében let az Urunk halála: az-az, mikor immár bé-tellyesedet a' *Jákob profetiája*, és a' birodalom el-vétetvén *Judá*-túl, Pogány népnek adatot vólt.[3991] II. Hogy a' mí Meg-váltónk, keserves és gyalázatos halált szenvedet érettünk. mert a' Feszitésnél, sem szörnyeb, sem gyalázatosb halál nem vólt.[3992] III. Hogy a' Christus halála,

[3989] Calv. Luc. 8. v. 19.
[3990] * Supra, f. 233.
[3991] Gen. 49. v. 10.
[3992] Hebr. 9. v. 14.

hodogeus_j.indd 830 2025. 07. 21. 11:26:45

igaz Aldozat, mely ki-tisztította az Emberi nemzet bűneit; és Isten haragját meg-engesztelvén, örök üdvösségnek oka let mindeneknek, *[3993] valakik az ö parancsolattyának engednek. IV. Hogy, noha halála-után el-temettetet, ugy-mint valóban és igazán meg-hólt Ember: de az Isteni személy, akkor sem vált-el a' Testtűl. mert, ha el-vált vólna, nem mondhatnók hogy az Isten Fia el-temettetet. Hasonló-képpen, ha az Isteni személy a' mí Urunk lelkétűl elvált vólna, nem mondhatnók hogy az Isten Fia poklokra szállot: *Cum credimus DEI Filium qui sepultus est, profecto Filium DEI dicimus et Carnem quae sepulta est*.[3994]

¶. 1. Calvinus, sok gyalázatos dolgokat tanít a' Christus Halálárul.

Sok rút káromlo gyalázatokba keveri *Calvinus* a' mí Urunk Halálát, és Vére-hullását.

I. Azt beszélli; hogy, Semmi vígasztalást és bátorságot nem talál Hitünk, a' Christus Halálában, és szent Sebeiben: hanem, tellyességgel csak kétségbe-esést, és gyarloságot lát lelkünk a' Christus Keresztiben. Halhadsza maga szavát: *In quo spectaculo* (Christi in Cruce pendentis) *NIHIL, quam extremae desperationis materia erat*.[3995] Másut: *[3996] *Certe, quum in ejus Cruce, tantum appareat carnis infirmitas, donec ad resurrectionem ventum fuerit, non reperit Fides nostra quo se erigat, vel sustentet*. Viszontag: "[3997] *In Christi morte, spectaculum desperationis plenum occurrit, quod etiam viriles animos frangere posset*. Itíllye-meg a' Keresztyén Ember, ha *Calvinus*-nak kel inkáb hinni, hogy-sem Sz. *Pál*-nak: ki azt írja, *ad Galat. 6. v. 14*: hogy egyébben nem dicsekedik, hanem a' Christus keresztiben. Mert noha, ugy-mond, *1.Cor. 1. v. 23*. az Urunk Kereszti, botránkozás a' Sidóknak, bolondság a' Pogányoknak: de nékünk Isteni bőlcseség, és hatalom.

[3993] * Hebr. 5. v. 9.
[3994] Aug. tract. 78. in Ioan.
[3995] Calv. Ioan. 14. v. 1. Marlor. ibid.
[3996] * Matt. 16. v. 21. Marlor. ib.
[3997] " Matt. 27. v. 57. Marlor. ib.

hodogeus_j.indd 831 2025. 07. 21. 11:26:45

Calvinus-is másut, viszsza-hazudgya szavát; és azt írja, hogy Urunk haláláben vagyon {489:} üdvösségünk tellyessége: *In Christi morte, totum salutis nostrae complementum continetur.*[3998]

II. A' mí Urunk Halálának hasznárúl, csuda menyi sok kábaságot kérődik.

Először: Azt taníttya, a' mint eléb "[3999] hallók, és bévebben meg-mutattya *Conradus Schlüsselburgius* †[4000] *Lutherista Superattendens*; hogy, Christus nem hólt-meg az egész Világért, hanem csak a' Választottakért. Noha, a' mint fel-jegyzők, az Irás nyilván mongya, hogy az egész Világ váltsagára jöt a' mí Üdvözítőnk.

Másodszor: A' Sz. Irás a' mí Váltságunkat, ″[4001] a' Christus Vére húllásának tulajdoníttya. Azt-is melléje adgya; hogy, semmi el nem maradot adósságunkban, mellyért bévségesen eleget nem tet vólna. nem Arannyal pedig, sem Ezüsttel, hanem drága szent Vérével. *Calvinus* ezekben tétováz, mint ez-elöt ••[4002] hallók. Mert azt mongya; hogy, a' Christus Vére húllása, és halála, semmit nem használt vólna, ha az ö Lelke a' kárhozottak kínnyát nem érzette vólna.

Harmadszor: Azt írja *Calvinus*; hogy, *[4003] nem vólt Christusban annyi méltoság, hogy nékünk valamit érdemlet vólna. és ezt, nagy álnakúl Sz. *Agoston*-nal támogattya. Maga, a' mely helyeket említ, csak egy szót sem tészen azokban Sz. *Agoston*, errűl az úndok káromlásrúl: hanem csak azt mongya; hogy "[4004] Christus, magának nem érdemlette az Isteni személlyelvalo eggyesülést, noha nékünk elégségesen érdemlette a' szabadúlást.

Negyedszer: Mikor derék-képpen akarja *Calvinus* magyarázni az Üdvözítőnk halálának gyümőlcsét, csuda a' mint meg-határozza ezt; és csak nem tellyességgel meg-üressíti. Mert, akár-mint kiálcsa az Irás, hogy Urunk halálával nyerte Sz. Testének dücsösségét, és nevének fel-magasztaltatását; *Philip. 2. v. 9. Hebr. 2. v. 9. Psal. 109. v. 7. Psal. 44. v. 8.* De *Calvinus*

[3998] Calv. Ioan. 19. v. 30.
[3999] " Oda fel, fol. 479.
[4000] † Schlüsselb. l. 1. Theol. Calv. art. 6. f. 25. Li. 2. art. 6. f. 4.
[4001] ″ Hebr. 9. v. 12. 1.Pet. 1. v. 19. 1.Ioan. 1. v. 7. Eph. 1. v. 7.
[4002] •• Oda fel, fol. 483.
[4003] * Calv. li. 2. c. 17. num. 1. Vide supra, fol. 483. 484.
[4004] " Aug. tom. 7. de Praedestin. SS. c. 15. De Bono Persever. c. 24.

hodogeus_j.indd 832 2025. 07. 21. 11:26:45

bé-falattya ezt Sz. *Pál*-lal: és azt írja; hogy Christus semmit magának nem érdemlet Halálával: *Quaerere, an sibi meruerit CHRISTUS* (*quod faciunt Scholastici*,) *non minus stulta est curiositas, quam temeraria definitio, ubi hoc idem asserunt. Colligimus, rationem sui non habuisse Christum*.[4005] Es ismét: †[4006] *Propter passionem mortis, tantumdem valet, ac si dictum esset; Christum obita morte, ad hanc gloriam, quam adeptus est, evectum. non quod sibi quidquam privatim acquisiverit CHRISTUS, sicut fingunt Sophistae*. Másut, az álhatatlan Ember azt írja; hogy, Halálával érdemlette Christus, hogy az ö neve fel-magasztaltassék: *[4007] *Mortem pro salute nostra obeundo, dominium sibi acquisivit. Morte igitur, et Resurrectione promeritus est, ut tam in morte, quam in vita, gloriae nominis sui serviamus*.

Ötödször: Ha tudni akarod *Calvinus*-túl, Mit használt nékünk a' Christus Halála? Igen meg-vékonyíttya ezt a' hasznot, és kicsinyben hogy hiuságossá nem tészi. Mert, *Res ex effectu cognoscitur*; a' Fának haszna, gyümölcsén tetczik-meg. Ha azért a' Christus halálának gyümölcse férges; ha egy *Ens rationis*; az-az, nem valóság, hanem csak gondolt gyümölcs: következik, hogy a' mí Urunk halálának, kevés böcsüllete és méltosága vagyon. A' *Calvinus* agyaskodása-szerént pedig, a' mí Igazulásunk, {490:} és bűnünk bocsánattya, mellyet nyert Christus, igen férges gyümölcs; söt, csak egy *Ens rationis*. Mert, ••[4008] ha *Calvinus*-nak hiszünk, a' mí Igazulásunk el nem vészi rútságinkat, hanem ollyan fertelmes bűnben hágy, mint az-elöt. noha Isten bé-fedi gondolattyával ocsmányságunkat, és azt gondollya, hogy szép tiszták vagyunk. Ennek-felette, csak arra sem elégséges a' Christus halála, hogy ennek erejével egy jó gyümölcs nevekedgyék bennünk: hanem, *[4009] minden cselekedeti a' *Calvinista* igazságnak, örök halálra méltó úndokság.

Hatodszor: A' *Calvinus* elmélkedése-szerént, nincs egyéb hasznunk a' Christus halálában, "[4010] hanem, hogy Isten reánk fogja, és nem valóságosképpen, hanem csak gondolattal, reánk keni a' Christus igazságát; úgy hogy,

[4005] Calv. l. 2. c. 17. num. 6.
[4006] † Cal. ad Heb. 2. v. 9. Marlor. ibid. Idem, ad Philip. 2. v. 9.
[4007] * Ad Rom. 14. v. 9. Supr. f. 280.
[4008] •• Lásd az 10. Agazatot.
[4009] * Supr. fo. 230.
[4010] " Lásd az 10. Agazatot.

hodogeus_j.indd 833 2025. 07. 21. 11:26:45

mí szinte ollyan rútan maradunk, mint-ha soha Christus meg nem hólt vólna érettünk: de azért Isten úgy tart, mint-ha igen tiszták vólnánk. Ez pedig semmi nem egyéb, hanem gondolat alkotmánya. mert, a' ki Lator, akár-mint tarcsad őtet Jámbornak, de egyéb haszna nincs itíletednek, hanem hogy magad meg-csalatol, és a' Latrot egy derék *Ens rationis*-sal fel-ékesíted. De mivel azt-is ezek-mellé veti *Calvinus*; hogy, a' Christus érdemére nézvén, Isten bűnűl nem tulajdoníttya a' Hívek cselekedetit, noha magokban kárhozatot érdemlenek: világoson ki-tetczik, †[4011] hogy a' Christus halála, nem arra szolgált hogy a' Bűnt el-rontaná, hanem hogy a' Bűnnek óltalmát fel-venné, és a' Bűnöket kedvessé tenné Isten-elöt. melynél nagyob káromlás nem lehet.

¶. 2. A' Calvinus Christusa, Szenvedése-kor vétkezet sok-képpen.

Nem említem újonnan ama' balgatag káromlást, mellyet eléb *Calvinus*-túl hallánk, "[4012] hogy Christus, mikor meg-feszíttetett, Bűnös vólt; és nyilvánvalo Gonosz-tévőnek tartotta az Atya őtet, mivel a' mí rútságinkat néki tulajdonította. Ezen-kivűl-is oly illetlen káromlásokkal sürgeti Urunkat *Calvinus*, hogy, ha *Lucianus*, vagy *Julianus* vólna-is, azzal érné-meg.

Azt beszélli ez, az Isten-gyalázo vakmerö féreg; hogy Christus, mikor a' magas Kereszt-fán Sz. Attyához bocsátotta könyörgését, hirtelenségből ollyat mondot, mellyet maga meg-czáfolt. El-feletkezet vólt, mi végre jöt e' világra. A' kisértetek-között, tétova habozot, a' sok külömbözö kivánságokmiat. Gondolatlan kivánságit, maga meg-ostorozta, meg-zabolázta, viszszamondotta. mert, nem látszik az ö kivánságiban ama' csendesz mértékletesség; és, a' mi ö-rajta állot, örömest a' Közben-járónak tisztit félben hadta vólna; örömest el-kerűlte vólna a' halált, ha módgyát ejthette vólna. Ezeket, és hasonló rútságokat, illyen szókkal okádozza Calvinus: *Christus metu perculsus, inter violentos tentationum fluctus, alternis votis quasi VACILLAVIT. Haec ratio est, cur mortem deprecatus, mox sibi FRENUM injiciat, votum subito ELAPSUM CASTIGET, ac REVOCET. Non fuit igitur*

[4011] † Vide Valent. 1. 2. Disput. 8. quae. 1. punct. 5. ¶. 3. Verum.
[4012] " Supr. f. 479. 480.

hodogeus_j.indd 834 2025. 07. 21. 11:26:45

haec MEDITATA Christi oratio; sed vis et impetus doloris, subitam ei vocem EXTORSIT, cui statim addita fuit CORRECTIO. Eadem vehementia, praesentem caelestis decreti memoriam illi abstulit, ut non reputaret in ipso momento, se hac lege missum esse humani generis Redemtorem. Christus statim ab ipsis carceribus affectum suum COHIBET, seque ipsum mature {491:} *COGIT in ordinem.*[4013] *Seipsum CORRIGIT: sic enim affectum suum subigit in obsequium DEI, quasi MODUM excesserit. Certe in primo Voto, non apparet placida illa MODERATIO, quia Mediatoris officio defungi, quantum in se est, RENUIT, et DETRECTAVIT.* Ismét: *In ipso articulo, cum Carnis infirmitate durum illi certamen fuit; ut libenter se a Morte subduceret, si modo licitum fuisset.*[4014] ⁕[4015] *Votum, quod agnoscit VOCATIONI suae ADVERSUM, RETRACTAT: sed videtur hoc parum decere Filium DEI, quod Votum illi INCONSIDERATE effluit, cui statim RENUNTIANDUM est. Fateor certe, hanc esse Crucis stultitiam.*

Ezekből a' *Calvinus* rút nyelveskedésiből, el-kerűlhetetlenűl ki-jő; hogy a' mí Urunk, nagyot vétkezet. Mert, ha meg kellet *Castigalni*, *Frenálni*, *Corrigálni*, *Cohibeálni*, *Revocálni*, *Renuntiálni*, *Retractálni*; ostorozni, zabolázni, jobbítani, tartóztatni, viszsza-czáfolni, *Extortam*, *Elapsam*, *Non meditatam*, *Non moderatam vocem*, az ö illetlen, gondolatlan, és megfedhetö kivánságit; ha örömest el-kerűlte vólna a' halált: szinte úgy vétkezet, mint vétkezet vólna *Abrahám*, ha az ö Fia áldozasárúl adot parancsolat-elöt tétovázot vólna.

Bezzeg a' Szent Irás nem így szól Urunkrúl; kit mindenüt, †[4016] Tisztának, és Vétek-nélkül-valónak nevez: *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus; 1.Petr. 2. v. 22. Isai. 53. v. 9. Peccatum in eo non est; 1.Joan. 3. v. 5. Oblatus est, quia voluit. sicut Agnus sine voce; Isai. 53. v. 7. Act. 8. v. 32. Factus obediens usque ad mortem; Philip. 2. v. 8. Posuit animam. Nemo tollit eam: sed ego pono eam a meipso; 1.Joan. 3. v. 16. Joan. 10. v. 15. 18.*

[4013] Calvin. Matt. 26. v. 39. Marlor. ibid. Supr. f. 481.
[4014] Calv. Mat. 26. v. 46.
[4015] * Ioan. 12. v. 27 Marlor. ibid.
[4016] † Vide supra, fol. 480.

hodogeus_j.indd 835 2025. 07. 21. 11:26:46

Továb; *Calvinus* eléb “[4017] azt tanítá; hogy, Akaratunk-ellen indúlt vágyodások-is, örök kárhozatra mélto Bűnök. Ha azért Christusban efféle hirtelen Indúlatok vóltak, mellyek Isten akarattyával, és a’ Közben-járó tisztivel, viaskodtak, mellyeket meg kellet másolni: tagadhatatlan, hogy, a’ *Calvinus* hiti-szerént, ok-nélkül nevezi Christust a’ Szent Irás, *[4018] Minden bűntűl távúl-lévö Papi-fejedelemnek. Es, ha *Calvinus* jelen let vólna midőn azt kérdé Urunk, Kicsoda feddi-meg őtet a’ bűnrűl? hamar válasza let vólna, a’ *Liliom*-mal sütöt-hátu nyalkátúl. Mert, a’ mint hallók, egy-nehányszor írja; hogy Christus, hívatallyával ellenkezö Vágyodásoktúl el-ragadtatot, mellyeket meg kellet czáfolni.

Es, noha utánna veti mind ezeknek *Calvinus*; hogy semmit az illyen mód-nélkül-válo Indúlatokban nem vétkezet Christus: De ez annyi, mint-ha azt mondanám, hogy *Calvinus* tudva nem igazat mondot, de nem hazudot. Mert, ha az Isten Törvénye-ellen-valo Indúlatok bűnök, nem lehetet bűn-nélkül Christus. holot, a’ *Calvinus* itíleti-szerént, ö-benne, hivatallyával-, Isten akarattyával-ellenkezö, és meg-fedhetö Indúlatok vóltak.[4019]

¶. 3. A’ Calvinus Christusa, Szenvedésekor, Lelke kárhozattyátúl félt, és kétségbe eset.

Fellyeb táttya száját a’ *Genevai AntiChristus*, és azt mongya; hogy a’ Kereszt-fán, Istennek a’ Bűn-ellen-valo rettenetes haragját látván Christus, és annak súllyát testében érezvén: nagy gyötrődési-közöt, fel-háborodot elméje; félt hogy Lelke üdvösségét el ne veszesse: Azért, mint Bűnös, és Istentűl idegenűlt, kétségbe-eset üdvösségérűl. Es, mikor Véres-{492:}verítékkel izzadot, ha csak Testi halál félelméből történt ez rajta, a’ Köz Emberhez illendő gyarlóságot-is meg-előzte az ö félékenysége: *Se quodammodo ALIENATUM a Patre sensit. Neque enim Corpus solum, in pretium nostrae cum DEO reconciliationis obtulit, sed in Anima etiam pertulit debitas nobis poenas. Ut pro nobis*

[4017] “ Supr. f. 233.

[4018] * Heb. 7. v. 26. Isai. 53. v. 9. 1.Pet. 2. v. 22. 1.Ioan. 3. v. 5.

[4019] Vide supra, f. 468. in re simili, de DEO.

hodogeus_j.indd 836 2025. 07. 21. 11:26:46

satisfaceret Christus, REUM ad DEI tribunal sisti oportuit.[4020] *Ergo cum species tentationis Christo objecta est, quasi DEO adverso jam esset EXITIO DEVOTUS, horrore correptus est, quo centies cuncti mortales fuissent absorpti. Sed absurdum videtur, Christo elapsam esse DESPERATIONIS vocem. Solutio facilis est: quamquam sensus Carnis exitium apprehenderit; fixam tamen stetisse Fidem in ejus corde. Quare, nihil obstat, quo minus DEI ALIENATIONEM mente conceperit Christus, prout sensus communis dictabat; et simul Fide retinuerit, DEUM sibi esse propitium. Certamen illi fuit cum Mortis doloribus, quasi irato DEO in labyrinthum malorum projectus foret.*[4021] *[4022] *Sic vidimus Christum omni ex parte fuisse vexatum, ut DESPERATIONE obrutus, ab invocando DEO absisteret; quod erat, Saluti renuntiare*. Vagyon-e, a' kinek haja-szála fel nem állana ezeket halván? Másut így beszél: *Quia nihil erat SPEI, ut in rebus deploratis fieri solet; sequitur, gravioris mali timore, ad deprecandam Mortem fuisse adactum: nempe, quum iram DEI sibi propositam videret, quatenus ad ejus tribunal totius mundi Peccatis oneratus se sistebat; necesse illi fuit profundam Mortis abyssum exhorrescere: Respondere mihi velim, quemnam fuisse metum putent, qui guttas sanguineas Christo expressit? Si cui hoc contingat Mortis timore; pusillo, et muliebri animo esse dicemus. Ergo qui Christum negant precatum esse, ut eum Pater a Mortis gurgite eriperet, mollitiem illi affingunt vel plebejo homine indignam.*[4023] Végezetre, így fejezi-bé káromlásit: *Oportuit illum cum aeternae Mortis horrore luctari: Diros in Anima cruciatus, damnati hominis pertulit.*[4024] †[4025] *Nulla fingi potest magis formidabilis abyssus, quam sentire te a DEO derelictum, et ALIENATUM, perinde ac si in tuam perniciem ipse conspirasset. Eo Christum videmus dejectum*. Mind ezek-után, szörnyen szidogattya azokat, kik a' valót, bizonynak itílik; és *Calvinus*-rúl azt beszéllik, hogy Christust üdvösségérül kétesnek mondotta: *Clamitant nebulones, me atrocem facere Christo injuriam; quia minime consentaneum fuerit, eum de ANIMAE SALUTE TIMERE.*

[4020] Calvin. Matt. 27. v. 46. Marlor. ibid.
[4021] Gretser. tom. 2. Defens. Bellarm. lib. 4. de Christo. ca. 8. fol. 276. Iunii nugas refellit.
[4022] * Calv. eod. c. 27. Mat. v. 47.
[4023] Matt. 26. v. 39. Marlorat. ibi.
[4024] Calv. li. 2. c. 16. num. 10.
[4025] † Cal. li. 2. c. 16. num. 11.

hodogeus_j.indd 837 2025. 07. 21. 11:26:46

De metu pavoreque Christi, controversia ab his improbe movetur. Ad aliud cavillum transeunt: Quamvis Mortem timuerit Christus; Maledictionem, et iram DEI, a qua se tutum esse noverat, non timuisse. Sed expendant pii lectores, quam honorificum hoc sit Christo, molliorem fuisse, quam plerosque gregarios homines! Quam pudenda fuisset haec mollities, eo usque torqueri ob communis Mortis formidinem, ut sanguineo sudore diffl ueret! Diros et horribiles cruciatus perpessus, quum se ad tribunal DEI REUM stare cognosceret nostra causa.[4026] Egy szóval, azt vítattya *Calvinus*, hogy Christus nem Testi haláltúl félt, hanem Lelki kárhozattúl. Ugyan ezen pórázon fút *Beza*: mert azt írja; hogy Christusban vólt *Consternationis affectus, quo metuit, ne malis obrutus succumberet. Vox ista; DEUS DEUS meus, cur dereliquisti me? hominis est, in ipso jam gurgite sese periisse vociferantis. Quum petit liberari ab hac hora, sciamus animum loqui in illa cogitatione ita occupatum, ut in unam partem totus vergens, paene sibi persuadeat de se actum esse, nec fieri posse ut tantum pondus sustineat.*[4027] Es, {493:} minek-utánna azt mondotta vólna, hogy szégyen, ha Christus csak a' Testi haláltúl így retteget, mellyet a' *Mártirok*, és e' Világi roszszak-is, sokszor bátrabban vártak; ezt veti utánna: *Ergo aliud est quod illum urget tantopere; Nempe horrendum illud, et plus quam infinitis modis terrificum Patris Judicium intuetur.*

Ez a' dögleletes *Blasfemia*, melynek úndokságát azok-is meg-érthetik, kik küszöbrűl sem köszöntek az Iskoláknak; Először: Otromba tudatlanság-alá veti Urúnkat: mint-ha azt sem tudta vólna, hogy, ö lévén az Atyának, egyenlö Istenségben, természet-szerént-valo Fia, kiben néki bé-tőlt minden kedve, őtet az Atya nem gyűlőlheti; reá nem haraghatik; kárhozatra és bűnre nem ereszt-heti. Vallyon, nem nyilván tudta-e Christus, hogy ö-benne *macula* nem vólt? Vagy nem értette-e, hogy Isten a' bűntelent, noha testi sanyarusággal ostorozza, de haragjával, és kárhozattal nem terhelheti?[4028] Másodszor: Bűnössé tészi Christust. Mert, a' mint eléb mondám a' *Calvinus* vallása fondamentomából, Hitetlen az, valaki bizonyoson, minden félelem-nélkül azt nem itíli, hogy ö

[4026] Ibid. n. 12.
[4027] Beza, Hebrae. 5. v. 7.
[4028] Supra, f. 480.

hodogeus_j.indd 838 2025. 07. 21. 11:26:46

Istennek kedves, és örök életre választot, szerelmes fia. Tehát, nem vólt híve Istennek az ö eggyetlen-egy Fia, mivel félt az örök kárhozattúl.[4029]

Tudom, hogy *Calvinus* azzal akarja bé-baronálni rutságát; hogy ebben a' rettegésben, Christus nem vétkezet, hanem az ö Hiti éppen maradot. De ez, annyit tészen, mint-ha azt mondanám; hogy *Calvinus*, szabad úttyában meg-leset egy Jámbort, azt meg-fosztotta, meg-ölte; és utánna vetném, hogy, én senkit kerékre-valo Tolvajnak nem mondok. *Calvinus*-is, a' Bűnös indúlatokat, Urunknak tulajdoníttya; és azzal mosdik-ki, hogy Bűnössé nem tészi Christust.[4030] Ennek-felette; a' *Calvinus* itíletiből, †[4031] nem egyéb az igaz Hit, hanem Istennek hozzánk-valo jó akarattyának, erős, és bizonyos értelme. Tehát, nem fér egybe, hogy kételkedet; de a' mellet, kétség-nélkül tudta Christus, hogy Isten őtet szereti. mert a' Kételkedés, ellenkezik a' kétség-nélkül-valo tudománnyal.

HATODIK RESZE.

A' CREDONAK ÖTÖDIK AGAZATTYAT, CALVINUS meg-homályosittya.

Szálla Poklokra, harmad napon halottaiból fel-támada.

URunknak keserves kínnya- és halála-után, a' Poklon és Halálon-valo gyözedelmes Uraságát, említtyük az Ötödik Ágazatban.[4032] Es somma-szerént, Két dologrúl tészünk vallást: Először; Hogy, a' míg Koporsóban nyugodot a' Christus Teste, az ö Lelke (mely az Isteni személytűl el nem szakadot, a' mint nem régen hallók †[4033]) alá-szállot Pokolra, és ki-szabadította a' régi Szentek Lelkét: úgy hogy, a' Sz. *Agoston* mondása-szerént, *[4034]

[4029] Supra, f. 240. Calv. l. 4. c. 17. num. 2.
[4030] Ita Cal. Matt. 27. v. 39. in fin. 2. Instit. ca. 16. num, 12. Vide supr. fol. 466. 468.
[4031] † Supra, fol. 240. et 453.
[4032] Supra, fo. 283. 446.
[4033] † Supr. f. 488.
[4034] * Aug. epi. 57. initio.

hodogeus_j.indd 839 2025. 07. 21. 11:26:46

Eo die secundum Animam in Inferno fuit; in Sepulchro, secundum Carnem. Igy magyarázzák a' Sz. Atyák a' Sz. *Pál Apostol* mondását; midőn azt írja, hogy ••[4035] Christus a' Földnek also részeire szállot: *In Inferiores partes terrae: Inferiora terrae*, ugy-mond Sz. Jerónymus, *Infernus accipitur, ad quem Sal-*{494:}*vator noster descendit, ut Sanctorum animas, quae ibi tenebantur inclusae, secum ad caelos victor abducat*. Ezen formán magyarázzák Sz. *Ambrús*, *Chrysostomus*, *Theofilactus*, *Anselmus*, a' Szent *Pál* szavát. Azt-is e' mellé veti Sz. *Péter*; hogy Christus, Lélek-szerént, azokhoz a' Lelkekhez menvén, mellyek Tömlöczben tartattak, predikállot, mellyek hitetlenek vóltak *Noë* idejében: *His qui in Carcere erant Spiritibus, veniens praedicavit*.[4036] Mely predikállás abban állot, hogy, a' Kárhozottaknak szemekre hányván hitetlenségeket, veszedelemben hadta őket; az Igazakat pedig meg-vigasztalván, ki-hozta. Másodszor, azt vallyuk; Hogy a' halálban *[4037] nem maradhatot Christus: mert ö-benne Éltetö élet vólt, és ezzel az élettel meg-győzte a' Halált. és, a' mint Sz. *János* írja, tulajdon erejével támadot-fel: *Solvite Templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. Potestatem habeo ponendi eam; et potestatem habeo, iterum sumendi*.[4038] Harmad napra támadot-fel, hogy mindeneknél nyilván lenne valoságos halála. Ebben az Ágazatban, mint haboznak a' *Lutheristák*, ez-elöt meg-értők.[4039]

¶. 1. Calvinus nem hiszi, hogy Urunk Pokolra alá-szállot.

Ezt az Ágazatot, mint egy-féle állat a' gyömbért, turkállya, úndokíttya, és rútúl tapodgya a' Franczúz *Harpyia*. Es, hogy jó feneket kerekítcsen tanitásának,

I. Azt beszélli; hogy ez a' Pokolra-való szállás, nem az *Apostolok* műhelyében kőlt, hanem sokkal az *Apostolok*-után, vetették a' Hit Ágazati-közzé: *Apparet, particulam hanc Symboli, non adeo fuisse olim in Ecclesiis usitatam*.

[4035] •• Ephes. 4. v. 9. Cornelius, in eum locum.
[4036] 1.Pet. 3. v. 19. Act. 2. v. 24. 27 Eccli. 24. v. 45
[4037] * Supr. f. 441.
[4038] Ioan. 2. v. 19. cap. 10. v. 18.
[4039] Supra, f. 441.

hodogeus_j.indd 840 2025. 07. 21. 11:26:46

Unde conjicere licet, post aliquantum temporis insertam; non protinus, sed sensim in Ecclesiis insuevisse.[4040] Mint ez-elöt ••[4041] mondám, hogy *Calvinus*, az egész *Credo* hitelét fel akarván bontani, azt veté fondamentomúl; hogy ö nem tudgya, ha a' *Credo* az *Apostolok* vinnyéjéből kőlt: úgy ebben az Ágazatban, bátrabban akarván habozni, azt írja; hogy ezt eleinten a' *Credo*-ba nem foglalták. Hozzá tólgya e'hez *Calvinus*; hogy a' Hívek közönséges vallásából vétetet ez a' czikkely; mivel a' Régi Atyák, egy nyomon emlekeznek erről: *Extra controversiam est, ex communi piorum omnium sensu fuisse desumtam; quando nemo est Patrum, qui non in suis scriptis, Descensum Christi ad inferos, commemoret*.[4042] De, a' kinél a' Régi Atyák értelme, és az *Ecclesia* egyenlö vallása nem böcsülletes, künyű által-érteni mit akar, mikor valamit csak *Páterek*-tűl adot *Tradició*-nak nevez.

II. Nem csak a' régi *Doctorok*-kal, de a' Sz. Irással-is üstökbe esik *Cálvinus*: és azt írja; hogy csak szó-fia beszéd, és agnő rege a' mit sokan beszélnek: hogy, Urunk halála-elöt, a' Hívek lelkei Meny-országba nem mentek; hanem a' föld-alat, egy setét tömlöcznek *Limbus*-nevü barlangjában, rekesztve tartattak; és, hogy ezekhez alá-szálván Christus, őket meg-szabadította: *Nescio qui factum sit, ut posteritas locum putaret esse subterraneum, cui affinxit nomen Limbi. Sed haec fabula, tametsi magnos Autores habet, nihil tamen est quam fabula. Nam concludere in carcere Mortuorum Animas, puerile est. CHRISTI autem Animam illuc descendere, ut eas manu-mitteret, quid opus fuit?*[4043] ***[4044] *Patres sub Lege, in caelestis vitae hereditatem mortui recepti sunt*. It vegyük eszünkbe, menyit tulajdonít *Calvinus* a' *Doctorok*-nak, kiknek egyenlö vallásából hallók nem régen, hogy a' Keresztyénség-{495:}nek közönséges értelmét visgálá. Mert, a' mely egyenlö értelemmel taníttyák a' *Páterek*, hogy Poklokra szállot Christus: azon álhatatossággal hirdetik, hogy a' Szentek Lelkei, föld-alat Tömlöczben vóltak, Urunk el-jöveteléig. De lásd a' tétovázo ember habozásit! Ki, meg-győzetvén az igazságtúl, megvallya; hogy, a' Sz. *Péter* tanitása-szerént, Christus meg-vígasztalta a' régen

[4040] Calv. li. 2. c. 16. num. 8.
[4041] •• Supr. f. 453.
[4042] Calv. ibid.
[4043] Calv. li. 2. c. 16. num. 9.
[4044] * Cal. Luc. 16. v. 22.

hodogeus_j.indd 841 2025. 07. 21. 11:26:46

meg-hólt Szentek Lelkeit: *Libenter fateor, Christum ipsis* (mortuorum Animabus) *illuxisse virtute sui Spiritus, ut gratiam, quam spe gestaverant, tunc exhibitam agnoscerent. Et huc aptari potest Petri locus. Piae Animae, ejus visitationis, quam sollicite expectaverant, praesenti aspectu sunt potitae: Contra reprobis, clarius patuit se excludi ab omni salute*.[4045]

¶. 2. Az O Testamentom-béli Szentek Lelke, Limbusban vólt a' CHRISTUS halála-elöt.

Az Ó *Testamentom*-béli Atyák állapattyárúl, Három dolgot tanítnak a' *Doctorok*.

Elsöt: Hogy Urunk halála-elöt, senki közzűllök Meny-országba nem ment. Ezt Sz. *Pál* homály-nélkül taníttya. Eggyüt így ír: *[4046] A' Szent Lélek meg-jelentette, hogy meg nem nyilatkozot a' Szentek úttya, mivel az elsö Sátor még helyén ál: *Nondum propalatam esse Sanctorum viam, adhuc priore Tabernaculo habente statum*. Ebből ki-tetczik; hogy, valamíg az O *Testamentom* fenn állot, nem nyílt-meg a' Meny-ország kapuja. Felettébbis meg-nyílt pedig, ha ennyi sokan mentek Meny-országba az O *Testamentom* vége-elöt. A' Szent *Pál* mondását magyarázván *Calvinus*, viszsza-hazudgya eléb̈bi tanitását; és így ír: *Hinc colligit, stante illo Tabernaculo, Sanctuarium adhuc fuisse clausum; nec aliter, quam illo everso, viam nobis in Regnum DEI apertam fuisse*.[4047] Ugyan ezent jelenti másut Szent *Pál*, *[4048] midőn Urunkat Elől-járónak nevezi, ki bé-ment elöttünk a' leg-belsöb titkos helyre. Ha valaki Christus-elöt Meny-országba ment, ö nem vólt *Praecursor*. Ennél-is nyilvábban szól, azt írván; "[4049] hogy Reménségünk légyen, az Isten házába menetelrűl, a' CHRISTUS Vére-által, az Uj úton, mellyet ö kezdet nékünk Teste-által. Ha Christus kezdette ezt az Uj útat: nem vólt ö-elötte ez az Út, mellyen

[4045] Calv. li. 2. c. 16. num. 9. 1.Petr. 3. v. 19. Vide Gretser. to. 2. Defens. Bellar. in li. 3. de Christo. c. 11. fol. 313.

[4046] * Hebr. 9. v. 8.

[4047] Calv. Heb. 9. v. 6.

[4048] * Heb. 6. v. 20.

[4049] " Heb. 10. v. 19

hodogeus_j.indd 842 2025. 07. 21. 11:26:46

bé-mehettek az Isten Házába. Azért mongya Sz. *Jerónimus*; hogy, az Urunk Vére, vólt a' Meny-ország kúlcsa: *Sanguis Christi, clavis Paradysi. Terram viventium, ante adventum Domini Salvatoris, nec Abraham, nec Prophetae, nec alii Justi consecuti sunt.*[4050] A' *Te DEUM laudamus*-ban-is azt mongya Sz. *Ambrús*, és Sz. *Agoston*; hogy, CHRISTUS nyitotta-meg a' Híveknek Meny-országot, a' halál fulákját meg-győzvén. Sőt ö-maga *Calvinus* így ír: *Dominus suo in caelum ascensu, aditum Regni caelestis, qui per Adam praeclusus fuerat, aperuit.*[4051] De mit keresünk más bizonyságot? Christus ö-maga, halála-elöt azt mondá; "[4052] hogy, Senki Meny-országba nem ment, hanem az Ember Fia, a' ki Meny-országban vagyon. It Christus az el-múlt üdőrűl szól; mint meg-jelenti a' *Görög* bötű, ANABEBHKEN, *Verbum praeteritum*: és azt mongya; hogy, Senki Meny-országba nem ment, hanem az Ember fia; ki, Isteni személye-szerént, Menyben vagyon; noha a' Testesűlés-által mondatik Menyből alá-szállani: Emberi természete-szerént pedig, fel-ment az Égbe. Nincs-is a' tellyes Szent Irásban egy íge, mely azt jelentené, hogy a' régi Szentek Meny-országba {496:} vitettek Christus-elöt: hanem *Enoch*-rúl mongya †[4053] az Irás, hogy Paradicsomba vitetet; *Illyés*-rűl, *[4054] hogy az Égbe ragadtatot. De it mí, csak a' meg-hólt Szentekrűl szóllunk; nem azokrúl, kiket Isten elevenen fel-ragadot a' Levegö-égbe. mert, hogy ezek sem vitettek Meny-országba, a' Sz. Irásnak elő-hozot mondásiból ki-tetczik. Hová vitte pedig őket Isten, mí nem tudgyuk. mint szinte hogy azt sem tudgyuk ••[4055] Hol temettetet *Moyses*. Jóllehet készek lészünk meg-mondani, Hol légyen most *Illyés Proféta*: csak eléb a' *Calvinista Predikátorok* mongyák-meg, Hol kőlt az a' Levél, mellyet olvasunk *[4056] hogy *Illyés*-tűl hozának *Joram*-nak, a' *Jósafat* Király fiának, el-ragadtatása-után. Mert a' Sz. Irásból ki-tetczik, †[4057] hogy az *Illyés* el-ragadása-után jó üdővel, élt *Jósafat*; és az ö

[4050] Hierony. epi. ad Dardanum.
[4051] Calv. li. 2. c. 16. num. 16.
[4052] " Ioan. 3. v. 13.
[4053] † Eccli. 44. v. 16.
[4054] * 4.Reg. 2. v. 11.
[4055] •• Deut. 34. v. 6
[4056] * 2.Par. 21. v. 12
[4057] † 4.Reg. 3. v. 6. 7.

hodogeus_j.indd 843 2025. 07. 21. 11:26:46

halála-után ″[4058] let Királlyá *Jóram* az ö fia, kinek *Illyés* Levelet kűlde; és szemére veté, hogy Attya nyomdokát nem követi.

Második dolgot azt taníttyák a' Régi Szentekről a' Túdósok: Hogy, noha az Égen-kivűl-is részes lehet valaki a' bóldogságban; mint az Örzö Angyalok, kik a' földön körűllünk lévén, láttyák világoson az Isten színét, és bóldogok: mindazáltal, *[4059] Urunk haláláig, senki meg nem dücsöíttetet a' Régi Szentek-közzűl. Ezt-is Sz. *Pál* nyilván jelenti. Mert Két dolgot tanít: Eggyiket; hogy a' Régiek, igaz Hitben ki-múlván, az Igéreteket el nem vették, hanem csak meszszünnen nézték: †[4060] *Juxta Fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed a longe eas aspicientes, et salutantes*. Másikat; hogy az Igéreteket azért nem vették-el, mert Isten mi-felőllünk jobbat végezet, hogy nállunk-nélkül meg ne tekélletesednének: *Testimonio Fidei probati, non acceperunt repromissionem, DEO pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur*.[4061] Megmagyarázza, mi-némü Igéretről szól; *[4062] tudni illik, a' Mennyei Hazának (mellyet kivántak a' Széntek) igéretirűl. Arrúl az Igéretről, melyről az-elöt illyen szóval emlekezet vala: "[4063] Azért let Christus Közben-járo, hogy az ö halála-által, az örökké-valo örökség igéretit vennék. Noha azért a' Régi Szentek el-vették a' Világi igéreteket, a' mint maga †[4064] Szent *Pál* mongya: de a' dücsösségről let igéretek, Christusra hallasztattak. Ha el nem vették az Igéretet; és ha az Uj *Testamentom*-béli Szentek-elöt meg nem bóldogúltak: nem vóltak tehát a' dücsösségben, hanem bé-tellyesedet a' munkások példája. és, noha késön jöttek az *Apostolok*, de nállok-nélkül, meg nem adatot fizetések a' Reggeli munkásoknak. Ugyan-ezen dolgot jelenti a' Sz. Irás, mikor Fogságban mongya hogy vóltak a' Szentek.[4065] Egy bötű sincs pedig a' Szent

[4058] ″ 2.Paral. 21. v. 12.
[4059] * D. Thom. 3. parte, qu. 49. artic. 5. qu. 52. art. 5.
[4060] † Hebr. 11. v. 13.
[4061] Hebr. 11. v. 39.
[4062] * vers. 16. Vide contra Farkas, l. 2. c. 5. ¶. 5. in fine.
[4063] " Heb. 9. v. 15.
[4064] † Hebr. 11. v. 33.
[4065] Matth. 20. v. 9.

hodogeus_j.indd 844 2025. 07. 21. 11:26:46

Irásban, mely külömbet tanítana. Mert, noha azt olvassuk, “[4066] hogy halála napján, meg-fizethet Isten mindeneknek, úttyok-szerént: de ebből nem következik, hogy mingyárt a’ bóldogságba kel vitetni az Igazaknak.

Harmadik dolgot az O *Testamentom*-béli Szentekről, azt taníttyák a’ *Doctorok*: Hogy az ö Lelkek, Urunk halála-elöt, föld-alat tartattak; mellyet az Irás, néha Pokolnak, néha Tömlöcznek nevez.[4067] *Jakob* azt mongya; †[4068] hogy az ö fiához *Josef*-hez (kit nem koporsóba tétetetnek, hanem vadaktúl emésztetetnek alítot) sírva szál alá pokolra. Sz. *Péter* azt írja; ✻[4069] hogy a’ Tömlöczben-lévö Lelkeknek predikállot Christus. *Zacharias*; ″[4070] hogy a’ Foglyokat meg-szabadította, a’ Víz-nélkül-valo barlangból. Sz. *Pál* azt {497:} hirdeti; ‡[4071] hogy Christus, a’ meg-szabadíttatot Foglyokat felvívé Meny-országba. Ezt a’ helyt, *Limbus*-nak nevezik a’ *Doctorok*; és erre szállot-alá Christus. mellyet Sz. *Pál*, ″[4072] néha Föld-gyomrának nevez, néha *Abyssus*-nak, Mélységes helynek, *Rom. 10. v. 7.* Szent *Máthe*, Föld szívének; az-az, Föld közepinek nevezi, *Math. 12. v. 40.* miképpen Szent *David*, a’ Tenger mélységét, Tenger szívének mongya, *Psal. 45. v. 3.* Jesus Syrach, “[4073] *Inferiores partes terrae*, a’ Földnek also részének hija. Végezetre, Sz. *Lukács*, Pokolnak hija, *Act. 2. v. 28.* Azért, mikor *Samuel* jövendölle *Achab*nak, föld-alól jöve-fel az ö Lelke; *1.Reg. 28. v. 13. Eccli. 46. v. 23.*

De ezek a’ derék Sz. Irásból vet igazságok, csak regék, és álom hüvelyezések *Calvinus*-nak. Maga ez-után ••[4074] meg-mutatom; hogy az Uj *Testamentom*-béli Szentekről sem hiszi *Calvinus*, hogy Itílet-elöt Meny-országba mennek.

[4066] “ Eccli. 11. v. 28

[4067] LIMBUS.

[4068] † Gen. 37. v. 35

[4069] ✻ 1.Pet. 3. v. 19. Supr. fol. 494.

[4070] ″ Zach. 9. v. 11.

[4071] ‡ Ephes. 4. v. 8. Patres vide ap. Valentiam, 3. part. disput. 2. qu. 4. punct. 2. 3.

[4072] ″ Ephes. 4. v. 9.

[4073] “ Eccli. 24. v. 45.

[4074] •• Lásd az 12. Agazatot.

hodogeus_j.indd 845 2025. 07. 21. 11:26:46

¶. 3. Calvinus, Kárhozotnak, és Kárhozottak kínnyában részesnek mongya CHRISTUST.[4075]

Mivel *Calvinus* a' Poklon, nem akar Pokolt érteni: törődik azon, hogy megmagyarázza, Mit kel azon érteni, hogy Christus Pokolra ment?

Azért, Először; Fondamentomúl veti, hogy a' *Credót* it félre kel tenni, és bizonyosbat kel annál mondani; ″[4076] *De Christi descensu ad Inferos, seposita ratione Symboli, certior expositio quaerenda est*. Jó a' kezdeti: meny továb; lássuk hová fakad-ki eszességed.

Másodszor: Név-nélkül a' *Beza* magyarázattyát így említi *Calvinus*: Azt vítattyák némellyek, hogy a' Pokol, nem egyéb a' Koporsónál.[4077] ⁎[4078] De ennek helye nem lehet. Mert, Egy az; hogy a' *Credo*, rövid sommája Hitűnknek, melyben mentűl rövidebben a' Hit ágai előnkbe adatnak. Nem hihetö tehát, hogy azon-egy dolgot, kétszer említcsenek ebben. Más az; hogy fonákúl esnék, ha, a' mit egyszer nyilván mondunk a' *Credó*-ban, azt az-után másodszor homályos igékkel jelentenők: mert a' kétszer-mondás, akkor tűrhető, mikor a' homályoson ejtet dolgot, világosb szókkal ki-fejezzük. Ha azért immár világos igékkel meg-mondatot vala az El-temetés, Miért kellet azon dolgot, a' Pokolra-valo szállásnak homályos árnyékába takarni? Azt-is ezek az *Argumentomok*-mellé vethettyük; hogy az Urunk Teste, nem maga ment, hanem mástúl vitetet koporsóba. Ha azért a' Pokolra-valo szállás, csak a' Koporsóba-tételt jegyzi, nem mondhatni hogy Pokolra szállot.

Harmadszor: Két dolgot említ *Calvinus*, melyben ál a' Christus Pokolra-szállása: Elsöt; A' nagy rettegést, habozást, Lélek kárhozattúl-valo félelmet, kétségbe-esést, mellyet a' Negyedik Ágazatban hallánk hogy Christus szenvedet.[4079] Ezt sok szóval állattya, *Libr. 2. Instit. c. 16. num. 11. 12.* mellyeket elő-is számlálánk a' Negyedik Agazatban. Másikat azt; Hogy, nem csak efféle rettegésben, és kétségbe-esésben kínlódot Christus: hanem, az el-veszet Latrok, és kárhozottak kínnyát, az örök kárhozat súllyát viselte.

[4075] De hoc Descensu Christi, Gretser. to. 2. Defens. Bellarm. lib. 4. De Christo, c. 8. 9. 12.
[4076] ″ Calv. l. 2. c. 16. num. 10.
[4077] Beza, Actor. 2. v. 27.
[4078] ⁎ Ita Calv. li. 2. c. 16. n. 8.
[4079] Supra, f. 492. 493.

hodogeus_j.indd 846 2025. 07. 21. 11:26:46

Es csak abban külömbözöt a' Kárhozottaktúl; hogy a' Christus kínnya, nem vólt örökké-tartó és végetlen, mint a' kárhozottaké: †[4080] *Nihil actum erat, si Corporea tantum morte defunctus fuisset Christus. oportuit eum cum aeternae mortis horrore luctari. Non modo Corpus Christi in pretium redem-*{498:}*tionis fuit traditum, sed aliud majus et excellentius pretium fuit, quod diros in Anima cruciatus, Damnati ac perditi hominis pertulit. In locum ergo Sceleratorum, instar Rei submissus, qui dependeret omnes, quae ab illis expetendae erant, poenas: UNO hoc duntaxat excepto, quod doloribus Mortis non poterat detineri.* Ugyan-ezent jelentette, midőn azt írta; hogy a' Christus Lelke, a' mí-tőllünk érdemlet bűntetést szenvedte: *[4081] *Anima enim pertulit debitas nobis poenas.*

Kegyelmes Isten! ki hinné, ha a' *Calvinus* könyvében nem olvasná, hogy illyen káromkodások juthatnak eszébe embernek? A' Kárhozottak kínnya az, hogy az Ördögök bírnak véllek mint rabokkal: ö-beléjek, kétségbe-esést, meg-dühűlt haragot, ördögi vakmeröséget fújnak. Ha Christus a' Kárhozottak kínnyát viselte, és egyébben nem külömbözöt a' kárhozottaktúl, hanem hogy az ö kínnya nem vólt végetlen: Tehát a' *Calvinus* Christusa, ideig hasonló vólt az Ördögökhöz. De távúl légyen, hogy efféle káromlások szívünkben ütközzenek; mellyeknek fondamentoma nincs az Irásban: sőt *Beza*-is, *Actor. 2. v. 27.* tévelygésnek nevezi ezt a' vélekedést.

¶. 4. A' Christus Fel-támadásának módgyában, gáncsot talál Calvinus.

A' Christus Fel-támadásárul, azt írja *Calvinus*; hogy a' Koporsóból nem úgy jöt-ki, hogy a' Koporso fedelét helyén hadta vólna; hanem el-fordította a' követ a' Koporsórúl, és ismét viszsza-tette: *Probabilius est, ejus imperio amotum fuisse lapidem; et mox, transitu dato, in suum locum rediisse. Nec Januis clausis intrare tantum valet, ac penetare per solidam materiam,*

[4080] † Calv. l. 2. c. 16. n. 10. Idem alii Calvinistae, ap. Henric. Ekhardi, in Fasciculo Contr. c. 7. qu. 2. f. 185.

[4081] * Calv. Matt. 27. v. 46. Supr. fol. 492. 493.

hodogeus_j.indd 847 2025. 07. 21. 11:26:46

sed sibi aditum patefacere Divina virtute.[4082] Egy Henricus *Ekhardi*-nevü *Lutherista* tanító, *In Fasciculo Controversiarum Theologicarum, cap. 7. f. 188.* sok-képpen bizonyíttya, a' Régi Atyák irásából, az *Evangelisták* szava-folyásából; hogy csak *Calvinista* álmodás, hogy a' Koporso köve, le-fordíttatot mikor Urunk fel-támadot: és, hogy ezt csak azért gondolta *Calvinus*, hogy az Urnak Szent Testét a' *Sacramentom*-ból ki-rekeszthesse, mint-ha a' Kenyér színével eggyüt nem lehetne.

¶. 5. Problema: Valóban hiszi-e Calvinus a' Poklot?

Vévé eszébe *Calvinus*, hogy nagy szabadságot adhat gyengyén-tartot és kedvekre-nőt követőinek, ha, a' kiket meg-szabadított a' *Purgatorium* ijesztésétűl, azokat a' Pokol félelmétűl-is ki-feseltetné:

Et metus ille foras praeceps Acherontis agendus,
Funditus humanam vitam qui turbat ab imo,
Omnia suffundens mortis terrore, nec ullam
Esse voluptatem liquidam puramque relinquit.[4083]

Azért, Két-képpen foga a' dologhoz: Először; El-hiteté fiaival, hogy Nincs Pokol a' *Calvinisták*-ért. Mert, abban helyhezteté Hiti fondamentomát, hogy minden *Calvinista*, úgy hiszi hogy ö Istennek Választot fia, mint hiszi hogy Christus meg-hólt érettünk. Ha azért, nincsen Pokol a' Választottakért, kötelesek *Calvinista* hittel azt vallani az ö fiai, hogy a' *Calvinisták*-ért Isten Pokolt nem készített. De, mivel a' Sz. Irás nem emlekezik erről a' *Calvinisták* egyebek-felet-valo menedékéről; ha a' Pokol helyén marad, félö hogy úta vétvén, bé ne szállana, hívatlan vendég módgyára, valamely *Calvinista* a' *Luciper* gazdálkodására. Azért, Masodszor; Noha {499:} ki nem meré

[4082] Calv. l. 4. c. 17. n. 29.
[4083] Lucretius.

hodogeus_j.indd 848 2025. 07. 21. 11:26:46

nyilván fakasztani, hogy a' Pokol, csak mint ijesztö vász, és Emberi találmány: de oly dolgokat feszegetet, a' *Luther* nyomdokiba lépvén, hogy az okos *Calvinista*, künnyen végére mehet szándekának.

Luther írja; hogy esztelenűl vélekednek, a' kik el-hiszik, hogy a' Kárhozottak Lelkét iszonyú helyre rekesztik, ot kínozzák, mint a' *Predikátorok* álmodozzák: mert a' Lelkek Itílet-napig csak alusznak, semmit nem érezvén: *Quid sit Infernus, ante Novissimum diem non admodum sum certus. Nam quod certus locus sit, ubi Damnatorum Animae inclusae torqueantur, quemadmodum Pictores fingunt, et contendunt Concionatores, non ausim affirmare. nam Diaboli nondum sunt in Inferno.*[4084] Ismét: *[4085] *Animae non egrediuntur ex corporibus in cruciatum et poenam Inferni, sed paratum est eis Cubiculum, in quo dormiant in pace. Sancti dormiunt, et nesciunt quid agatur. Anima enim post mortem intrat suum Cubiculum, et dormiens non sentit suum somnum*. †[4086] *Salomon sentire videtur, Mortuos sic dormire, ut prorsus nihil sciant. Et plane credo, non esse in Scriptura locum fortiorem pro Mortuis dormientibus. Quod vero Hieronymus cavillatur, Mortuos nihil scire quae aguntur in mundo, tamen alia scire quae fiunt in caelo; error est, ac stultitia. Salomon describit Mortuos, quasi insensata cadavera. Alter locus, quod Mortui nihil sentiant: Nulla enim est ibi cogitatio, ars, cognitio. Sensit ergo Salomon, Mortuos omnino dormire, et nihil prorsus sentire. Jacent ibi Mortui, non numerant dies: sed excitati, videbuntur sibi vix momentum dormivisse*. Egy szóval, azt vítattya *Luther*, "[4087] hogy, mint a' Gyermek, Annya méhében, mint a' kit kórság vér, és a' ki aluszik, nem tudgyák hol vannak: azon-képpen a' Halottak Lelke sem túd semmit.

Calvinus sem akará Juhait meg-fosztani ettűl a' vígasztalástúl: hanem, hogy bátrabban élhessenek, és kedvek-szerént félelem-nélkül lakozhassanak, oly dolgokat taníta, mellyekből *Conradus Schlüsselburgius Lutherista Attendens*, illyen *Conclusiót* fejez-ki: *[4088] *Athei Calvinistae, Infernum negant*;

[4084] Luth. tom. 4. Lat. Vit. edit. anno 1552. fol. 554. in cap. 2. Ionae.

[4085] * In c. 25. Genes. fol. 254. edit. Norimb. ap. Ioan. Mont. Anno 1550. Vide Gretser. l. 3. de Funere Christiano. in fine.

[4086] † Illo To. 4. in c. 9. Eccli. v. 5. et seqq.

[4087] " Luth. in cap. 49. Genes. in fine.

[4088] * Schlüsselb. l. 1. Theol. Cal. art. 27. f. 145.

hodogeus_j.indd 849 2025. 07. 21. 11:26:46

az Istentelen *Calvinisták*, ugy-mond, tagadgyák a' Poklot. Mely dolgot *Feuardentius*, "[4089] ugyan ezen *Schlüsselburgius*-sal egyetemben, a' *Zvinglius* irásiból, az *Heidelbergai Catechismus*-ból; söt a' *Beza*, *Oecolampadius*, és egyebek irásiból, bévebben meg-mutat.

De hogy csak *Calvinus*-mellet maradgyunk; tapogatva, és leptében jár ez-aránt *Calvinus:* I. Nagy távúl kezdvén dolgához, azt írja; hogy Bolondság arrúl tudakozni, Hol vannak a' Halottak Lelkei: *Valde se torquent multi, disputando, Quem locum occupent* (Animae?) *et An caelesti gloria jam nunc fruantur, nec ne? Atqui stultum, et temerarium est, de rebus incognitis altius inquirere, quam DEUS scire permittat. De Loco, non minus inepta et futilis est quaestio.*[4090] II. Továb lépik, és azt írja; hogy, Gyermeki esztelenség azt vélni, hogy a' Halottak Lelke fogságra vettetik: *Concludere in carcerem Mortuorum Animas, puerile est.*[4091] Az Ördögökrúl, ugyan ezent írja: *Nobis fingendus non est locus, quo inclusi sint Diaboli*.[4092] Ama' Gazdagtúl, a' ki Pokolba vetteték; és, maga nem mehetvén Attyafiaihoz, *Lázárt* akarja vala küldetni, meg-tanúlhatta *Calvinus* a' Kárhozottak állapattyát, Hol vannak, és mely szabad menedékek vagyon. III. Azt taníttya; hogy, Itíletig hallad az Emberek és Ördögök kínnya: *Interea in magnum diem* {500:} *extremum, eorum* (Diabolorum) *supplicium differtur.*[4093] ∗[4094] *Reprobis eamdem esse sortem, dubium non est, quam Judas Diabolis assignat; Vinctos catenis teneri, donec ad supplicium, cui addicti sunt, trahantur.* Nem-is csuda, hogy *Calvinus* a' Kárhozottakrúl ezt írja: mert a' Tizen-kettődik Ágazatban meg-hallyuk, hogy a' Szentek üdvösségét-is világ végére hallasztya. De bár *Calvinus* attúl tanúlna, a' ki ezt kiáltya; †[4095] *Crucior in hac flamma*: és, a' kirúl Christus nyilván mongya, hogy Pokolban temettetet mikor meghólt. IV. Látván, hogy folyása vagyon dolgának, eléb rugaszkodik: és azt mongya *Calvinus*; hogy, Csak elme-mutogato patvarosok találták, hogy oly

[4089] " Feuarden. in Iren. li. 5. c. 31. num. 8.
[4090] Calv. li. 3. c. 25. num. 6. Vide infra, l. 5. c. 9. ¶. 2.
[4091] Calv. l. 2. c. 16. num. 9.
[4092] Calvin. Iudae v. 6.
[4093] Cal. Iudae v. 6.
[4094] * Calv. lib. 3. c. 25. n. 6.
[4095] † Luc. 16. v. 24

hodogeus_j.indd 850 2025. 07. 21. 11:26:47

Pokol vagyon, melyben az Emberek tűzzel kínoztatnak. mert a' Sz. Irás ezt nem taníttya. Azért, mikor Tüzet említ, nem kel a' Tűzön tüzet érteni: hanem *Metaforá*-val kel azt venni: *Ignis nomine, Metaphorice adumbratur poenae atrocitas. Quare, supervacuum est subtilius cum Sophistis inquirere de hujus Ignis materia, et forma*.[4096] Ismét: †[4097] *De Igne aeterno, argute a multis disputatum scio. Atqui Methaphorica est locutio.* V. Azt mongya *Calvinus*; hogy Mí-bennünk vagyon a' Pokol: mely csak az, mikor Ember magában el-hiszi, hogy Isten ö-reá haragszik. Azért szállot tehát Christus Poklokra: mert azt gondolta, hogy az Atya őtet el-hadta: *In nobis Infernum semper reperiemus*.[4098] Es, minek-utánna azt mondotta vólna, hogy a' Tűz, Fog-csikorgatás, és hasonló dolgok, csak példák, mellyekkel, *figurantur*, árnyékoztatnak, a' Kárhozottak kínnyai: magyarázván Mi légyen valósággal a' Pokol kínnya, azt mongya; hogy a' Tűz, az Isten haragja; mely akkor gyötör, midőn Istent ellenségünknek véllyük. *Impiorum miseria est, Majestatem DEI ita sentire sibi adversam, ut effugere nequeas quin ab ipsa urgearis. Nam ejus indignatio, instar ignis est violentissimi, cujus attactu omnia devorentur.*[4099] Urúnknak Pokolra-valo szállását, abban helyhezteti, "[4100] hogy Istennek tőlle-valo idegenűlését, elméjébe foglalta.

Ezekből mit hozhasson-ki ember a' *Calvinus* Poklárúl, az értelmes Olvaso meg-gondolhattya. En a' dolgot közben hagyom: ki-ki szája ízi-szerént tégyen itíletet felőlle.

[4096] Cal. Matt. 25. v. 41. Marlor. ibid.
[4097] † Matt. 3. v. 12.
[4098] Calv. 1.Ioan. 3. v. 2.
[4099] Calv. li. 3. c. 25. num. 12.
[4100] " Supr. f. 492.

hodogeus_j.indd 851 2025. 07. 21. 11:26:47

HETEDIK RESZE.

A' CREDONAK VI. VII. VIII. AGAZATIT SEM hadgya tisztán Calvinus.

¶. 1. A' Hatodik Agazatrúl.

5 Méne Mennyekbe, ül a' mindenhato Atya Istennek jobjára.

A' Hatodik Ágazatban, Két dologrúl tészünk vallást: Először; Hogy, nem más erejével vitetet, hanem maga ment Christus Meny-országba: és, a' mint Sz. *Pal* írja, †[4101] Fellyeb magasztaltatot az Egeknél; mert az Egeket mind el-haladta. Mikor a' Fel-menés módgyát magyarázza Szent *Pál*, azt írja; *[4102]
10 hogy, *Penetravit caelos*, szakadás-nélkül által-hatotta az Egeket. Másodszor, azt hiszszük; Hogy a' mí Urunk, Isteni természete-szerént egyenlö lévén az Atyával, Emberi természete-szerént magasztaltatot az Atya Isten jobjára.

{501:} Mely Ágazatban, Két Metafora, példa, és árnyék vagyon: Eggyik az; hogy Urunkat Ülni mongyuk. Másik; hogy az Atyának Job kezét említtyük.
15 Mert Christus sem ül mindenkor, mint a' Szent Irásból †[4103] tudgyuk; Az Atyának sincs testi tagja. De, mivel a' Királyok, Székben szoktak ülni mikor Királlyá választatnak; a' Birák, veszteg ülnek, mikor itílni akarnak: akarván Christusnak országlását, és uralkodását jelenteni, azt mongyuk; hogy Le-ült. Azon-képpen, a' kiket meg akarunk böcsülleni, Job kéz-felől
20 ültettyük; ″[4104] mint ám Salomon az ö Annyát. Azért, jelenteni akarván, mely nagy böcsülletre emelte Urunkat az ö Szent Attya, azt mongyuk; hogy Jobjára ültette. mely annyit tészen, a' Sz. Pál magyarázattya-ként, *[4105] hogy, minden Fejedelemségek-, Hatalmak-, Erők, Uralkodások-felibe emelte.

[4101] † Ephes. 4. v. 10. Hebr. 7. v. 26.
[4102] * Hebr. 4. v. 14
[4103] † Act. 7. v. 55. Apocal. 2. v. 1.
[4104] ″ 3.Reg. 2. v. 19. Psal. 44. v. 10.
[4105] * Ephes. 1. v. 21.

hodogeus_j.indd 852 2025. 07. 21. 11:26:47

Mikor azért Urunkat az Atyának Jobján mongyuk ülni, annyit tészen, mint-ha azt mondanók; †[4106] hogy Embersége-szerént-is, Isteni természet-után, elsö, és leg-böcsülletesb helyt foglal: mindeneket fellyűl múlt tisztes-séges méltósággal, és hatalommal. Mert, mikor az Irás azt mongya, ‘‘[4107] hogy az Isteni Erőnek Jobjára ült Christus, annyit tészen, mint-ha azt mondaná; hogy Embersége-szerént-is, az ö Ereje minden hatalmat meg-halad, az Isteni hatalomtúl meg-válva. Azért ment tehát Christus Meny-országba, *[4108] hogy bé-tőltene mindeneket erejével, és hatalmasságával, az-az, hogy min-denüvé el-hatna az ö Ereje.

Calvinus, ebben az Agazatban sem hadgya-el szokását: hanem, sok rút *Glossák*-kal bé-mázollya az Igazságot; és, a’ mint eléb tagadá Christusnak Pokolra-szállását, úgy az ö Menybe-menetét-is kétessé tészi.

I. Gyakran pofázza és üstöközi *Calvinus* az *Ubiquestá*-kat, kik az Urunk Testét mindenüt jelen mongyák lenni, mint-hogy az Isten Jobja mindenüt vagyon: de azért, néha ő-is hozzájok hajt, és azt írja; hogy az Isten Jobja, mindenüt jelen vagyon. azért, esztelenűl bizonyíttyák némellyek, az Atyának Job kezére ülésből, hogy Christus az Égen-kivűl nem vólna: *Quum Dextera DEI, caelum et terram impleat; sequitur, Regnum Christi ubique diffusum esse, atque etiam Virtutem. Unde perperam faciunt, qui ex Sessione ad Dexteram DEI, conantur probare, Christum non nisi in caelo esse. Nam quod sequitur* [in caelestibus,] *non eo tendit, ut DEI Dexteram caelo includat*.[4109] Ugyan azon czélra lövőldöz másut, midőn azt mongya; hogy, Ne itíllyük, Christust az Égben bizonyos helyen lenni, és bóldog nyugodalomban üldögelni, távúl tőllünk: *Locum aliquem imaginari non convenit: cum Metaphorice Dextera, secundam a DEO potestatem significet. Consulto autem hoc addit Marcus; ut sciremus, non receptum fuisse Christum in caelum, ut beatam quietem procul a nobis colat*.[4110] Másut ez-ellen azt írja; hogy, mikor Christust Menyben lenni vallyuk, ″[4111] *Caelum illic significat, locum Sphaeris omnibus superiorem*.

[4106] † Ita Aug. de Fide et Symb. cap. 7.
[4107] ‘‘ Matt. 26. v. 64. Mar. 14. v. 62.
[4108] * Eph. 4. v. 10. Vide li. 11. c. 3. ¶. 3. ad 4.
[4109] Cal. Eph. 1. v. 20. Marlor. ib.
[4110] Calvin. Marci 16. v. 19.
[4111] ″ Calv. Ephes. 4. v. 10. Marlorat. ibid.

hodogeus_j.indd 853 2025. 07. 21. 11:26:47

II. Nyilván nem meri, de alattomban tagadgya *Calvinus*, Urunk Menybe-menetelét; az-az, hogy Emberi természetiben fel-ment az Égbe. Mert, a' mint hallók, azt írja; hogy, Nem kel valami helyrűl gondolkodnunk, mikor az Urunk meg-dücsöűlésérűl szóllunk. Maga bizony, ha ezekbe a' testi Egekbe ment vólna, gondolkodhatnánk a' Helyrűl melybe ment. {502:} Ennek-felette, ez-elöt *[4112] hallók, hogy, mikor magyarázza, Mint ült Christus az Atyának Jobjára Menybe-menése-által, azt írja; hogy ez, annyit tészen, mint-ha azt mondanók, hogy Istennek *Vicárius*-sa, Hely-tartója let.

III. Hallók ez-elöt ••[4113] a' *Calvinus* szavait, midőn azt beszéllé; hogy Urunk, az ö Attyának Jobján, csak ideig ül, tudni illik, az Itílet-napig; az-után meg-szűnik Birodalma. Szent *Pál* ez-ellen azt mongya; hogy, *[4114] *In sempiternum sedet in Dextera DEI*, Örökké az Atyának Jobján ül. Es mivel, a' *Calvinus* magyarázattya-szerént, mikor azt mongyuk, hogy Christus az Atyának Jobján ül: annyi mint-ha azt mondanók, hogy ö az Egek, és Főld Ura; *Sedere ad Dexteram Patris, significat, Ipsum caeli et terrae dominium obtinere, plenumque rerum omnium arbitrium, ac moderationem*.[4115] Ha csak ideig tart, az Atyának Jobján-valo ülés: következik, hogy végre Christus nem lészen az Ég és Főld Ura. Tehát akkor Isten sem lészen.

¶. 2. A' Hetedik Agazatrúl.

Onnan lészen el-jövendö, itílni eleveneket, és hóltakat.

A' Hetedik Ágazatban, vallyuk; hogy Christus, a' ki Szolgai ábrázatba őltözve jöt vala váltságunkra, fényes és dücsösséges felhőben el-jő viszontag, az Emberi nemzet itílésére, és érdemek-szerént-valo jutalom osztásra.[4116] Azért

[4112] * Supr. f. 460.
[4113] •• Supr. f. 482. fin.
[4114] * Heb. 10. v. 12. Eph. 1. v. 21.
[4115] Calv. Rom. 8. v. 34.
[4116] Matth. 26. v. 64. Hebr. 2. v. 7.

hodogeus_j.indd 854 2025. 07. 21. 11:26:47

mondatik pedig Eleveneket és Hóltakat itílni: mert, mind Jókat Gonoszakat meg-itíl; mind azokat, kik régen meg-hóltak, mind a' kiket az Itílet napja elevenen talál, elő-szóllíttya a' szám-adásra.

Calvinus ezekben gáncsot talál, el-általkodot agyaskodásival:

I. Mivel sok vigaságok el-múlnék a' *Calvinista* Atyafiaknak, ha fülökben gyakran harsogna ama' Trombita szó, *Surgite mortui, venite ad Judicium*, Kellyetek-fel halottak, állyatok-elö az Itíletre: Azon mesterkedék *Calvinus*, hogy ettűl a' szörnyü rettegéstűl, nem csak az üdvösség bizonyos-vóltával, de egyéb úton-is meg-mencse gyenge magzatit. Látván azért, hogy *Luther* nyilván merte írni, hogy Pokol-béli Ördöggé változnék Christus, ha életünkrűl számot venne; *Si Christus specie irati Judicis appareat, qui exigat rationem transactae vitae, certo sciamus eum furiosum esse Diabolum*:[4117] szívet vén *Calvinus*, és azt kezdé tanítani, hogy, bolondság ha azt itíllyük, hogy törvényre viszik Bíró-eleibe Vétkeinket, mellyekért Christus ily drága kincsel eleget tet: '‘[4118] *Uberrima fiduciae materia nobis proponitur. neque enim timendum est, ut in DEI Judicium amplius veniant Peccata nostra, a quibus tam pretiosa mercede nos absolvit DEI Filius*. Másut: †[4119] *Opera in Judicii Divini quaestionem non veniunt*. Ismét: *[4120] *Legis regula Opera non examinantur. n. 6*. Bezzeg a' Gonosz-tévö azt akarná, hogy se Tömlöcz, se Pokol ne vólna. De nem így szól a' Sz. Irás, hanem azt mongya; ••[4121] *Filius hominis venturus est in gloria Patris: tunc reddet unicuique secundum Opera sua*.

II. Személy-válogato Biróvá tészi *Calvinus* Urunkat. Mert (eléb '‘[4122] mondók, és majd a' Tizedik Ágazatban nyilván meg-hallyuk,) azt taníttya *Calvinus*; hogy, Senki a' Bűnből ki nem tisztíttatik: hanem minden rútság benne marad; és minden Cselekedetiben vétkezik ember. A' Vétkek pedig annyiból egy-arányúk, hogy egyenlő-képpen örök kárhozatot érdemelnek.

[4117] Luth. tom. 5. Lat. Vitt. An. 1554. in c. 5. ad Galat. f. 403.
[4118] ‘‘ Cal. Mat. 27. v. 26.
[4119] † Cal. li. 3. c. 17. num. 8.
[4120] * Calv. l. 3. c. 19. num. 6.
[4121] •• Mat. 16. v. 27. Rom. 3. v. 6.
[4122] ‘‘ Supra, f. 237. 238.

hodogeus_j.indd 855 2025. 07. 21. 11:26:47

Mindazáltal, egy-némelyben, el-rejtegeti, bé-fedezgeti, meg {503:} nem pírongattya az ocsmányságot Christus: némellyekben pedig, azon vétkeket kárhoztat.

III. Jóllehet az Angyal azt mondá az *Apostolok*-nak, hogy úgy jő-viszsza Christus, a' mint fel-ment Mennyégbe; Az *Evangelisták* pedig nyilvan taníttyák, hogy az ö szent Sebei helyei, mellyekbe újját bocsátá *Tamás*, meg-maradtak. melyből a' Sz. *Doctorok* azt hozzák-ki, hogy most-is ezen Seb-helyeket meg-tartya, és Sz. Attya-elöt érettünk mutogattya: De *Calvinus*, ezeket csak bolondúl kőltöt beszédeknek, és álmos gondolkodásoknak tartya: *Stultum et anile delirium fuit, plagis adhuc confossum imaginari, cum adveniet mundi Judex*.[4123]

IV. Noha a' Sz. Irás azt hirdeti, *[4124] hogy a' Christus Országának vége nem lészen: de, a' mint eléb "[4125] a' *Calvinus* beszédiből értők, az Itílet lészen utólso cselekedeti a' Christus Birodalmának; az-után, Attyára bíz minden dolgot. Es, hogy ne láttassék esz-nélkül tíbolyogni, az ö rút mondását Sz. *Pál*-ra keni. Maga Sz. *Pál* csak azt taníttya; †[4126] hogy még most, sok kemény-nyakú emberek nem akarnak hóldolni Istennek, hanem ö-ellene tusakodnak: de osztán az Itíletkor, Christus e' világi birodalmoknak és hatalmasságoknak nyakát szakasztya; a' *Sátant*, tagjaival-egyetemben le-tapodgya; és akkor nyilván mindenek-elöt ki-nyilatkozik az Isten hatalmassága. Christus pedig, mint-hogy most-is, Emberi természete-szerént, Isten birtokában vagyon: akkor ezt az ö *subjectió*-ját, Isteni birodalom-alat-valo létét, ki-nyilatkoztattya.

[4123] Calv. Luc. 24. v. 39.
[4124] * Luc. 1. v. 33. Dan. 7. v. 14. Mich. 4. v. 7.
[4125] " Calv. supra, fol. 482. 483.
[4126] † 1.Cor. 15. v. 24. 28.

hodogeus_j.indd 856 2025. 07. 21. 11:26:47

¶. 3. A' Nyólczadik Agazatrúl.

Hiszek Szent Lélekben.

A' Nyólczadik Agazatban, a' Szent Háromság harmadik személyérűl, a' Szent Lélek Istenrűl tészünk vallást. Vallyuk őtet, az Atyával és Fiúval egyenlö örök Istennek, és a' mí Örökségünk zálogának, kinek erejével újonnan születünk élö reménségre, és Istennek Fogadot fiai-közzé számláltatunk. Kirűl, a' *Nicaea*-béli Gyölekezet vallása azt adgya előnkbe; hogy Atyától és Fiútúl származot; ö vezérlette a' *Profetákat*, és *Apostolokat* Írásokban, hogy a' hamisság szelétűl el ne ragadtassanak.

Ezekben-is akadoz *Calvinus*, nem egy-képpen:

I. A' *Sabellius* Eretneksége-mellé szít; és úgy tetczik, nem hiszi a' Szent Lelket Isteni természetben igaz Személynek lenni. Mert azt mongya; hogy a' Szent Lélek, Isten természetihez illendö hatalmasság: *Spiritus, est essentialis DEI virtus*.[4127] Bizonyos; hogy, valami Istenben *Essentiale*, Isteni természetnek tellyes-vóltához tartozik, az nem lehet Személy, hanem egyenlőképpen köz mindenik Személynek. Es, ha külömben vólna, az-az, ha valamely Személyben oly *Essentialis virtus*, természet tellyességéhez tartozó hatalmasság, vagy méltoság találtatnék, mely más Személyben nem vólna: meg nem maradhatna az Isteni természet Egysége. Ha azért a' Szent Lélek, *Essentialis DEI virtus*, az Isteni természethez illendö hatalmasság, nem lehet külömbözö személy az Atyától és Fiutúl.

II. Noha Christus azt mongya, hogy a' Sz. Lélek, az Atyától származik:[4128] de *Calvinus* ez-ellen azt kiáltya; hogy, szörnyü káromlás azt mondani, {504:} hogy az Atya közli ö-vélle az Istenséget származás-által. Mert, a' mint eléb hallók, *Calvinus* lehetetlennek itíli, hogy a' ki igaz Isten, mástúl vegye közlés-által Isteni természetit. Meg-mutatám ez-elöt, hogy ezzel tellyességgel el-rontya a' Fiu születését, és a' Szent Lélek származását.[4129]

[4127] Calv. li. 1. c. 13. 11. 22.

[4128] Ioan. 15. v. 26.

[4129] Supra, f. 462. Calv. li. 1. c. 13. n. 29. et 23.

hodogeus_j.indd 857 2025. 07. 21. 11:26:47

III. Ugy tetczik, mint-ha ki-rekesztené *Calvinus* a' Szent Lelket a' Hit Ágazatitúl. Mert azt mongya; hogy Egyedűl Christus az, a' kiben tellyes Hitünk meg-nyugodgyék, és a' kire csak egyedűl igazíttassék: *Non mirum est, CHRISTUM SOLUM proponi, ad quem se tota Fides nostra applicet, et in quo consistat*.[4130]

IV. Szent *Péter* azt írja; *[4131] hogy a' Szent Lélek tiszti, a' *Profeták*, *Apostolok*, és *Evangelisták* igazgatása. Mert tanitások bátorságos nem vólna, ha csalatkozhatatlan Istentűl nem vezettetnének. *Calvinus* sok helyen alattomban dorgállya a' Szent Lelket, hogy tisztiben meg-fogyatkozot: mivel sokszor helyetlenűl, és illetlenűl szóllot a' Sz. Irásban, mind Christus, mind az *Apostolok*. Sz. *János*, bálványozo vólt; Sz. *Pál*, vakmerö. Eggyüt, hogy nagy halat foghasson, nagy vízbe veti hálóját *Calvinus*; és pírongattya Sz. *Pált*, hogy el-vált *Barnabás*-túl: melynek, úgy-mond, semmi úton nem kellet vólna lenni. Ezek mind a' Szent Lélek gyalázattyára-valók, mint-ha nem jól és helyesen igazgatta vólna az *Apostolokat*.[4132]

NYOLCZADIK RESZE.

A' CREDONAK IX. ES X. AGAZATI-ELLEN
káromkodik Calvinus.

¶. 1. A' Kilenczedik Agazatrúl.

Közönséges Anyaszentegyházat, Szenteknek eggyességét.

A' Kilenczedik Ágazatban azt vallyuk; hogy Istennek, e' Földön, bizonyos Gyölekezete, Nyája, Lelki várasa vagyon. Ez, Szentnek neveztetik: mert csak ö-benne nyerhetni az igaz Szentséget. Közönségesnek mondatik: mert nem köteleztetet csak egy Nemzetséghez, mint a' *Synagóga*; sem valami bizonyos

[4130] Calv. Rom. 11. v. 3. Marlorat. ibid.
[4131] * 2.Pet. 1. v. 21.
[4132] De Christo, supr. fol. 480. 490. 491. De Apostolis, supr. f. 381. 382.

hodogeus_j.indd 858 2025. 07. 21. 11:26:47

üdőre nem határoztatot, mint az Ó Törvény, mely csak a' *Messiás*-ig tartot: hanem, nyitva vagyon minden Nemzetségnek: és, minek-utánna egyszer felállapodot, világ végéig soha le nem omol, ki sem gyomláltatik. Mivel pedig ennek a' Gyölekezetnek "[4133] egy Feje vagyon, a' CHRISTUS: valakik e'hez a' Várashoz tartoznak, *[4134] azon-egy Test tagjai. Annak-okáért, miképpen azon-egy Testnek külömbözö tagjai egy-mást segétik, és közlik egy-mással munkájokat, úgy, hogy a' szem, az egész Testnek lát; a' gyomor, az egész Testnek profont-háza, melyből ki-adatik kóstya és abraka minden részeknek: Azon-képpen, ennek az Anyaszentegyháznak Tagjai-közöt oly szövetség vagyon, ••[4135] hogy egy-más terhét hordozzák; egy-más fájdalmit sajnállyák, egy-mást segítik; Imádságok, és egyéb Jó cselekedetek haszna egy-másra háramlik. Mert, mint az Anyaszentegyház sengéjében, †[4136] pénzeket és jószágokat köz kézre bízták a' Hívek, és egyenlő-képpen tápláltattak ezekből: azon formán, {505:} a' Lelki jószág, köz annyiból, hogy, a' Sz. *Dávid* mondásaszerént, *[4137] részek vagyon, mint Osztály atyafiaknak, az egy-más javaiban.

Ezeket *Calvinus* üti-véti; és alattomban vermet ás a' Christus Házának, sok rút vélekedésivel. Nem szóllok arrúl, hogy a' *Calvinisták* el-hadgyák a' *Credó*-ban, a' Közönséges *Catholica* emlekezetit, hanem, Keresztyén Anyaszentegyházat említnek: mivel ez ö-magában nyilván-valo czigányság, és a' *Credó*-nak vesztegetése. Mert *Cypriánus*, *Tertulliánus*, és a' töb Atyák, *Catholicá*-nak nevezik az *Ecclesiat*. Nem-is *Synónimum* ez a' két szó: Mert a' *Cathólica*, nyilván jegyzi *Universalitatem temporis et loci*, mellyet nyilván nem jegyez a' Keresztyén név.[4138] Más az; hogy az Isten szavát, úgy sem szabad változtatni, hogy más hasonló-jegyzésü szót tegyünk helyébe. Mert, ha az szabad vólna, az egész Sz. Irást mind el-változtathatnók azzal a' színnel, hogy *Synónimum*-szót tennénk helyébe.

[4133] " Ephes. 1. v. 23 Coloss. 1. v. 18.
[4134] * Rom. 12. v. 5. 1.Cor. 10. v. 17.
[4135] •• Ephes. 4. v. 2. 1.Cor. 12. v. 12. 15.
[4136] † Act. 4. v. 34.
[4137] * Ps. 118. v. 63.
[4138] Cyprian. epi. 41. 42. 43. etc. Tertullian. de Praescript. ca. 26. etc.

hodogeus_j.indd 859 2025. 07. 21. 11:26:47

I. A' Sz. Irás azt taníttya; hogy ez, a' Közönséges Gyölekezet, úgy meg-erőssíttetet, "[4139] hogy a' Pokol Kapuja le nem nyomhattya, az Igazságot belőlle ki nem gyomlálhattya. Mert *[4140] ez az Igazság Oszlopa, melyben világ végéig marad az Igazság Lelke; minden Igazságra vezérli őtet; és szűnetlen rendel ••[4141] Tanitókat, kik igazgassák. *Calvinus*, ezekkel a' világos igazságokkal semmit nem gondol: hanem, a' mint ennek-elötte †[4142] maga szavaiból értők, azt hirdeti; hogy az Isten *Ecclesiá*-ja, egy-nehány száz esztendőtűl-fogva ledőlt; el-tapodtatot; *foedissimo Adulterii genere inquinata est*, szörnyü házasság-töréssel meg-ferteztetet; sohúlt egy igaz Pásztora sem maradot. Ezek mind *Calvinus* kérödési, mellyekkel tellyességgel Ördög bordéllyává tészi az Anyaszentegyházat.

II. Az Anyaszentegyház Szentségét fel-forgattya: Mert azt hirdeti, hogy ö-benne az Emberek soha egyebet nem cselekednek, örök kárhozatramélto bűnöknél; mint nem régen, Irásiból fel-jegyzők. Azt-is e' mellé veti, mint meg-értyük a' Tizedik Ágazatban; hogy, soha az Anyaszentegyházban, egy Bűn sem bocsáttatik-meg: hanem, a' ki egyszer vétkezet, mind éltig bűnösön marad. Ha ez, az Anyaszentegyház szentsége, nem tudom micsoda a' szentségtelenség.[4143]

III. Azért nevezzük Anyánknak ezt a' CHRISTUS Jegyesét: mert az ö dajkálkodása-által neveltetünk, gond-viselésével tartatunk: és tartozunk engedelmességgel néki, ha Isten Fiai akarunk lenni. mert annak nincs Attya Meny-országban, a' kinek nem Annya e' földön a' Christus Jegyese. De *Calvinus* ki-kőlt immár a' gyermek-korból, téj-nélkül nem szűkölködik: és az Anyaszentegyház dajkálkodását, noha egy-felől tetteti hogy vészi, de más-felől tellyességesen meg-veti. Mert az *Ecclesiá*-rúl, ezeket nyilván taníttya: 1. Hogy az *Ecclesiá*-ban, csak a' Választottak vannak: *Soli DEO permittenda est cognitio suae Ecclesiae; cujus fundamentum est, arcana*

[4139] " Mat. 16. v. 18.
[4140] * 1.Tim. 3. v. 15. Ioan. 14. v. 16. cap. 16. v. 13.
[4141] •• Eph. 4. v. 12.
[4142] † Supra, f. 155. 156.
[4143] Supr. fol. 231. 232. Lutheri exposit. vide supr. fol. 236. 237.

hodogeus_j.indd 860 2025. 07. 21. 11:26:47

ejus Electio.[4144] *[4145] *In eam Ecclesiam, quae revera est coram DEO, nulli recipiuntur, nisi qui adoptionis gratia Filii DEI sunt, et vera CHRISTI membra*. 2. Hogy az *Ecclesiát*, az egy Istennél egyéb senki meg nem ismérheti: Azért mondá; hogy, *Soli DEO permittenda est cognitio suae Ecclesiae*.[4146] és utánna véti: *Necesse est credere, nobis Invisibilem, solius DEI oculis conspicuam Ecclesiam*. Mint futhassunk tehát emléjéhez? mint halhassuk oktatását, ha meg nem {506:} ismérhettyük? 3. Hogy az *Ecclesia* el-tévelyedhetik: *Quo minus ferenda est Cleri Papalis improbitas, dum sacrilegae suae tyrannidi hunc colorem inducunt: Negant Ecclesiam errare posse, quae a Christo regitur*.[4147] 4. Hogy az *Ecclesia* el-fogyhat, és ugyan valóban sok Száz esztendö folyásában el-is fogyot. Ezekre-nézö szavait *Calvinus*-nak, ennek-elötte †[4148] elö-hozók. 5. Hogy az *Ecclesia* nem kötelezheti parancsolatival a' Híveket; mely dologrúl ennek-utánna "[4149] szóllunk.

IV. A' Szentek Eggyességét, rútúl fel-forgattya *Calvinus*. Mert nem akarja, hogy a' dücsösségben uralkodó Szentek, az ö szarándok tagjairúl gondolkodgyanak, és szorgalmatoskodgyanak. E' világon-is, hogy egy Tag, részes lehessen a' másik Jó cselekedetiben, és sanyarúságinak gyümőlcsében, nem fér fogára *Calvinus*-nak.

¶. 2. A' Tizedik Agazatrúl.

Bünöknek bocsánattyát.

A' Tizedik Ágazatban hiszszük; hogy a' Bűn-általl, az Isten malasztyát el-vesztvén, a' Szent Lélek-általl újonnan teremtetünk, igazúlunk, bűneink bocsánattyát nyerjük, a' Christus érdeme-általl. Noha azért sok az Emberi gyarloságnak naponként-valo vétke, de nagyob az Isten irgalma. és nincs

[4144] Calv. li. 4. c. 1. num. 2.
[4145] * num. 7.
[4146] Ibid. n. 7.
[4147] Cal. Matt. 28. v. 20. Et lib. 4. ca. 8. 9. 10.
[4148] † Supra, f. 156.
[4149] " Infra, li. 6. c. 3. ¶. 1.

hodogeus_j.indd 861 2025. 07. 21. 11:26:47

oly sok úndok fertelmesség, mellyet Isten meg nem bocsát, ha igazán megtér a' Bűnös ember: az-az, mint az Isten magyarázza; Ha a' természetnek velünk születet gyarloságából vétkezünk-is, csak az igaz *Penitencia*-által Istenünkhöz térjünk; és elébbi vétkeinket meg-siratván, Isten parancsolattya-
5 szerént rendellyük életünket: meg-tisztít újonnan a' Szent Lélek, és Isten kedvébe jutat.[4150]

It, mint egy herjóka fenn akar röpűlni *Calvinus*; és ollyakat beszél, hogy a' józan Embernek, álmos szemmel sem kellene efféléket mondani.

I. A' Bűn bocsánattyára, nincs *Calvinus*-nak szüksége: Mert azt mongya;
10 hogy Mí (az-az, *Calvinisták*,) semmi bűnbe nem eshetünk. Tudva vagyon pedig, hogy a' kinek Bűne nincsen, bocsánat-nélkül nem szűkös: *Nostra libertas est, non posse peccare*.[4151] Azt akarta értésünkre adni, a' mit "[4152] eléb a' *Lutheristák*-kal eggyüt-taníta; hogy, Akár-mit cselekedgyenek a' *Calvinisták*, nem vétkes bennek: mert Isten nékik nem tulajdoníttya latorságokat. Mely tudomány-
15 nak következését, eléb †[4153] bév beszéddel ki-fejezők. El nem halgathatom it a' *Calvinus* álnakságát *[4154]. Szent *Agoston*-ra keni az ö rút mondását; mintha azt írná a' Sz. *Doctor*, hogy mí immár nem vétkezhetünk. Maga csak azt írja Sz. *Agoston*; hogy, a' Bóldogságban lészen az, hogy Ember nem vétkezhetik: *Novissima erit libertas, non posse peccare, non posse mori*. De *Calvinus*,
20 a' *Novissima*-helyett, *Nostrá*-t írt: az *Erit*-helyébe, *Est*-et.[4155]

II. Az Ember Bűne bocsatását, nem hiheti *Calvinus*. Mert azt mongya; hogy Isten, Bárány-bőrbe öltözteti kivűl a' büdös Kosokat, de az ö bak-bűzöket el nem vészi; az-az, ki nem tisztíttya bűnökből; meg nem újíttya: hanem csak bé-fedezi, el-palástollya rútságokat. Es (mint-ha az Isten szemei
25 homályosok vólnának, mint az *Isaáké*, ••[4156] ki a' külsö öltözetért, *Jákobot*, *Esau*-nak itílte,) a' Christus szentségére nézvén, *Imputallya*, reá-{507:} fogja az úndok Bűnösre, hogy kedves Fia. Egy szóval; czégérét hadgya

[4150] Ezech. 18. v. 21. c. 33. v. 12.
[4151] Calv. lib. 2. c. 3. num. 13.
[4152] " Supr. f. 236. 237. et seq.
[4153] † Loco citat.
[4154] * Ita Calv. illo lib. 2. c. 3. n. 13.
[4155] Aug. tom. 7. De Correpț. et Grat. ca. 11. in fin.
[4156] •• Gen. 27. v. 22 Vide supr. fol. 240. 241.

hodogeus_j.indd 862 2025. 07. 21. 11:26:47

az Igazságnak, de annak valoságát ne keresd Emberben. Ezekről hallyuk a' maga szavait: *Jam aliquoties monui: Non justificari homines, quia reipsa tales sint, sed Imputatione.*[4157] ‘[4158] *Nos Christi intercessione justificat DEUS: non propriae innocentiae approbatione, sed Justitiae Imputatione absolvit, ut pro Justis in Christo censeamur, qui in nobis non sumus.* *[4159] *Homo non in seipso Justus est, sed Christi Justitia, Imputatione cum illo communicatur. Evanescit ergo nugamentum illud: Ideo justificari hominem fide, quoniam illi Spiritus DEI participat, quo Justus redditur. Vides, non in nobis, sed in Christo esse Justitiam nostram. Ita nos sub Christi, primogeniti nostri fratris, pretiosa puritate delitescere.* ••[4160] *Hic est effectus fusi Sanguinis Christi, ut non Imputentur Peccata.* †[4161] *Docemus ergo, in Sanctis, donec mortali corpore exuantur, semper esse Peccatum.* *[4162] *Christi puritate velatae nostrae sordes, et imperfectionum immunditiae, non Imputantur, sed velut sepultae conteguntur.* Ez-elöt ″[4163] azt-is hallók *Calvinus*-túl: hogy az Eredendő bűnnek úndoksagából, ki nem tisztíttatunk a' Keresztség-által.

Ezekkel *Calvinus*, Először; az Istent gyalázza: mint-ha ö-rólla nem igazán mondaná Sz. *Pál*, †[4164] hogy az ö itíleti, igazság. Mert, a' *Calvinus* tanitásaszerént, Isten a' Bűnöst, bűntelennek tartya. Másodszor; Gyalázza Christust: mint-ha nem ö vólna a' Bárány, *[4165] mely el-vészi a' Világ vétkét; vagy az ö Vére ••[4166] ki nem tisztítot vólna minden bűnökből. Harmadszor; Emberi okossággal tusakodo káromlást fog Istenre: mint-ha az Isten szeme-elöt, el-fedezhetö vólna a' gonoszság; vagy, mint-ha a' ki bűnös, arra Isten reá-foghatná hogy bűntelen, és az ö-benne-valo bűnért nem gyűlölné a' Bűnös embert. Negyedszer; A' Sz. Irással szembe szökik: mert az Irás mongya; hogy gyűlöli Isten a' Bűnt, és a' bűnös embert, *Sap. 14. v. 9.* le-törli a' Bűnt,

[4157] Calv. Rom. 3. v. 25.
[4158] ‘‘ Calv. l. 3. c. 11. num. 3.
[4159] * Ibi. num. 23. Másut tartyák a' Iámborságot.
[4160] •• Lib. 2. ca. 17. num. 4.
[4161] † Lib. 3. cap. 3. num. 10.
[4162] * Ibi. c. 14. n. 12
[4163] ″ Sup. fol. 312.
[4164] † Rom. 2. v. 2.
[4165] * Ioan. 1. v. 29.
[4166] •• 1.Ioan. 1. v. 7.

hodogeus_j.indd 863 2025. 07. 21. 11:26:47

Actor. 3. v. 19. Isai. 44. v. 22. el-rontya a' Gonoszságot, *Rom. 6. v. 6.* meg-öli az Istennel-valo ellenkezést, *Ephes. 2. v. 16.* meg-tisztít minket, *Ad Tit. 2. v. 14. Hebr. 9. v. 13.*[4167] Szent Lelket ád a' Bűnös ember lelkébe, hogy meg-tisztúllyon, *Rom. 5. v. 5. Ephes. 1. v. 13.* oly ajándékot ád, mely-által Isteni természetnek tisztaságában részesűlünk, a' menyire szarándok Emberhez férhet.[4168] Végezetre, a' mint ez-elöt *[4169] hallók; ebből a' *Calvinus* tanitásából, jó rendel következik, hogy Minnyájan ollyan Szentek vagyunk, mint önnönmaga Christus.

III. A' Bűn bocsánattyának eszközérűl-is, roszszúl beszél *Calvinus*. Mert, noha Sz. *Jakab* azt írja; hogy, "[4170] nem csak Hit-által lészen az Igazúlás; és Sz. *Pál*-lal-eggyüt, ezen Sz. *Jakab* azt taníttya, ••[4171] hogy haszontalan, és hólt Hit, a' mely Jó cselekedet-nélkül vagyon. Mászor-is mongya az Irás; †[4172] hogy Isteni félelem-nélkül, meg nem igazúlunk, *[4173] sem a' *Penitenczia*-tartás-nélkül. sőt, mikor a' Hitnek tulajdoníttya az Igazúlást, meg-magyarázza minémü Hitről szól; tudni illik, nem arrúl, mely *Sola*, magán, egyedűl, udvarnépe-nélkül vagyon; hanem arrúl, †[4174] mely az igaz Szeretet-által, fáradhatatlan munkálkodik. De mind ezekkel semmit nem kófitál *Calvinus*: hanem azt pengeti; hogy, Csak egyedűl maga a' Hit eszköze Igazulásunknak, és bűneink bocsátasának; a' mint az ö irásiból ••[4175] sok bizonyságokkal meg-mutatók ennek-elötte.

{508:} IV. Végezetre; Hamissan magyarázza *Calvinus*, ezt a' Bűnök bocsánattyárúl-valo Ágazatot: mint-ha arra köteles vólna minden Ember, hogy Isteni hittel úgy hidgye magárúl, hogy Isten néki meg-bocsátotta Bűnét, mint hiszi hogy meg-hólt Christus érette. Ezt ez-elöt *[4176] a' *Calvinus* szavaiból hallók. De csak kábaság ez. Mert ebben az Agazatban, sem te-róllad, sem

[4167] Vide infr. l. 12.
[4168] 2.Petr. 1. v. 4.
[4169] * Supr. f. 389.
[4170] " Iac. 2. v. 24.
[4171] •• 1.Cor. 13. v. 2. Iac. 2. v. 17. et 26.
[4172] † Eccls. 1. v. 28.
[4173] * Luc. 3. v. 3.
[4174] † Galat. 5. v. 6.
[4175] •• Supr. fo. 229. 230.
[4176] * Supr. f. 240. Calv. l. 4. c. 17. num. 2.

hodogeus_j.indd 864 2025. 07. 21. 11:26:47

én-róllam nincs töb emlekezet, mint akár-mely *Török*-rűl, Pogányrúl. Azonképpen, sem a' te Bűnödre, sem az enyímre nem határoztatot ez az Ágazat: hanem közönségesen, minden Embert, és minden Bűnt magában kapcsol; és egy-aránt mindenekrűl hiszszük, hogy Bűnöket meg-bocsáttya Isten, ha igazán ö-hozzá térnek; és, az ö akarattya-szerént rendelvén életeket, azokkal az eszközökkel élnek, mellyeket Isten rendelt a' Bűnök bocsánattyára.

KILENCZEDIK RESZE.

A' CREDONAK XI. ES XII. AGAZATIT SEM hadgya helyén Calvinus.

¶. 1. A' Tizen-eggyedik Agazatrúl.

Testnek fel-támadását.

HA csak e' Világon vólna reménségünk, nyomorúltabbak vólnánk minden állatoknál. De nem it vagyon czéllya és határa életünknek: hanem azt hiszszük; hogy ez, a' mí gyarló és rothadandó Testünk, a' Halál kóstolása-után, Istennek mindenhato erejével viszontag meg-újúl, meg-elevenedik, és minden Emberek talpra állanak a' Christus Itílö széki-elöt; hogy a' meg-igért Örök élet jutalmát el-vegyék, vagy az Ördögökkel örök kínokra vettessenek.[4177]

Altallyában, nem meri tagadni *Calvinus* a' Test fel-támadását: de gyanu perrel, hozzá felelhetünk a' gonosz bordában szőt emberhez.

I. Mert, a' mint nem régen hallók, oly dolgokat feszeget néha *Calvinus*, mellyek nagy jelenséget adnak, hogy eggyet sem hitt a' *Credo* Ágazatiban.[4178]

II. Mert azt beszélli; hogy az Isten haragja, nem csak a' Bűnösöket, de éppen az egész Emberi nemzetet semmivé tészi: *Indignatio DEI, instar ignis est violentissimi, cujus attactu omnia devorentur et absorbeantur. Cunctos*

[4177] Supra, fol. 5. 6.
[4178] Supr. fol. 453.

hodogeus_j.indd 865 2025. 07. 21. 11:26:47

mortales solo aspectu dissipat, ac in nihilum redigit, etc.[4179] Ha semmivé lészen Lelkünk, nem szükség a' Fel-támadásrúl gondolkodnunk. Es talám azért nevezi másut *Calvinu*s a' meg-döcsöült Szenteket, Arnyékoknak, és Ál-orczáknak: mert talám ő-is (mint *Luther* *[4180]) a' Lelkek halhatatlanság tudományát, Pápa kamora-székin tojot vélekedésnek alította: *Nugantur in suis UMBRIS, nescio quid de fulgore Divini vultus ipsos irradiante*.[4181] ‘[4182] *Georgius, et Hippolytus, aut similes LARVAE*.

III. Noha a' Sz. Irás mindenüt azt hirdeti; hogy, meg kel minden Embernek halni, és az-után lészen a' Fel-támadás; *Hebr. 9. v. 27. Rom. 5. v. 12. Psalm. 88. v. 49.* Mindazáltal *Calvinus* azt vítattya; hogy, ••[4183] Nem halunk-{509:}meg minnyájan, hanem sokan az utólso napon, a' Léleknek testtűl el-válása-nélkül, az-az, halál-nélkül, el-változnak. Bizony, a' mely Test meg nem hal, fel sem támadhat: mert a' Halál-miat el-dőlés-után, kel a' Fel-támadásnak lenni.

IV. A' *Calvinus* Levelei-közöt, *Epist. 78.* egy *Farellus*-nevü *Predikátor* társa, ír *Calvinus*-nak illyen szókkal: *Quod res tibi incredibilis videtur hujus Carnis Resurrectio, nihil mirum*. Melyből ki-tetczik, mit itílt *Calvinus* a' Testnek fel-támadásárúl.

¶. 2. A' Tizen-kettödik Agazatrúl.

Es az Örök életet. Amen.

Az Örök Bóldogságrúl, mellyet reménlünk, és a' melyrűl vallást tészünk a' Tizen-kettődik Ágazatban, sok díb-dáb agyaskodásokat híntegetet *Calvinus* az ö Irásiban.

[4179] Calv. li. 3. c. 25. num. 12.
[4180] * Vide supra, fol. 306.
[4181] Calv. l. 3. c. 20. num. 24.
[4182] “ Ibid. n. 27.
[4183] •• Calvin. in. 1.Cor. 15. v. 51. Vide Staplet. in Antidoto ejus Capitis. De Elia, vide infra, lib. 10. c. 2. ¶. 2. n. 8.

hodogeus_j.indd 866 2025. 07. 21. 11:26:48

I. Mint eléb “[4184] hallók *Calvinus*-túl, hogy, a’ Kárhozot Lelkek helyérűl, vagy kínnyárúl, bolondság tudakozni; mert az Itílet-napjára halasztatot az ö kínnyok: azon formán, azt beszélli a’ gonosz bőlcsőben belyegetet bélyeges *Profeta*; hogy, Szabad vélekedni a’ Szentek Lelkérűl, ha Itíletig Menyben légyenek-e, vagy nem; *Calv. l. 4. c. 1. n. 12*. Az-után, a’ maga vélekedését előhozván, azt írja; hogy, Senki a’ Szentek-közzűl, Mennyei bóldogságba nem juthat Itílet-nap-elöt, hanem, távúl, egy Pitvarban várják az Itíletet.[4185] Noha, ugy-mond, közeleb vannak most a’ Bóldogsághoz (de meg nem mongya hany mért-földel,) hogy-sem az Ó Törvényben: †[4186] *Pii mortui, propius* (in Lege Nova) *ad Caelestis vitae fruitionem accesserunt. Interea tenendum est, Immortalitatis gloriam usque ad diem ultimum Redemtionis differri.* *[4187] *Dormitio* (Virginum,) *de Morte accipitur, quae fideles occupat ante Christi adventum: neque enim nunc tantum expectanda nobis est salus, sed ubi vita defuncti in Christo quiescemus.* ″[4188] *Neque enim DEUS pronuntiat, Animas a morte esse superstites, quasi jam praesenti gloria, et sua beatitudine fruantur; sed earum spem, in ultimum usque diem suspendit.* “[4189] *Tunc videbimus facie ad faciem. Adverbium, TUNC, potius Extremum diem notat, quam tempus statim a morte proximum. Tametsi autem differtur ad Diem Christi plena visio: incipiet tamen statim a morte propinquior DEI visio.* *[4190] *An caelesti gloria jam fruantur Animae, nec ne, STULTUM et TEMERARIUM est inquirere. De Loco, non minus inepta et futilis est quaestio. Scriptura ubique jubet pendere ab expectatione adventus Christi, et gloriae Coronam eousque differt. Contenti simus his finibus; Animas piorum, militiae labore perfunctas, in beatam quietem concedere, ubi cum felici laetitia fruitionem promissae gloriae expectant: atque ita, omnia teneri suspensa, donec Christus appareat Redemtor.* †[4191] *Qui ex corpore mortali sunt liberati, nihil absurdi*

[4184] “ Sup. f. 499.
[4185] Luther azt mondá f. 499. hogy Alusznak.
[4186] † Calv. Lucae 16. v. 22.
[4187] * Calv. Matt. 25. v. 5.
[4188] ″ Calv. Matt. 22. v. 23.
[4189] “ Calv. 1.Cor. 13. v. 12.
[4190] * Cal. l. 3. c. 25. num. 6.
[4191] † Ad Philip. 1. v. 6.

hodogeus_j.indd 867 2025. 07. 21. 11:26:48

est si dicantur esse in profectu; quia nondum potiuntur felicitate et gloria, quam speraverunt. etc.

Hiszem eszétűl üressedet, balgatag ember ez! Egy-felől, Bolondságnak itíli, azon tudakozni, Ha a' Lelkek Itílet-ig dücsösségben vannak-e? Más-felől, maga írja, hogy Nincsenek dücsősségben: Sőt, a' mint ez-után *[4192] meg-hallyuk, azt vítattya; hogy a' Szentek Lelkei, Meny-országon-kivűl, egy Pitvarban vannak. Az-is oktalanság *Calvinus*-túl; hogy, noha egy-{510:}felől annyira vítattya, hogy Itílet-elöt a' Mennyei dicsösségre nem jutnak a' Szentek: De más-felől, nem csak az Ó *Testamentom*-béli Szentek Lelkérűl ••[4193] világoson írja, hogy Meny-országba mentek, nem *Limbus*-ba; hanem, az idétlen és kereszteletlen hólt apró Gyermekekrűl-is az írta, hogy, "[4194] *ad contemplandam Dei faciem recipiuntur*, Isten színe-látására vitetnek. Sőt, meg-győzetvén a' világos Sz. Irásoktúl, nyilván írja; hogy az Igazak Lelke, halál-után meg-dücsöűl, és Itílet napjáig nem hallad bóldogsága: *Quisquis vera fide custodiam Animae suae moriens Christo committit, non extrahetur in longum tempus, ut suspensus langueat; sed ejus voto, eadem qua erga Latronem usus est benignitate, Christus occurrit*.[4195] Ismét: *Valet hic locus ad refellendum eorum deliramentum, qui Animas a corporibus divisas, dormire somniant. Nam Paulus aperte testatur, nos frui CHRISTI praesentia quum dissolvimur*.[4196] Ezt a' Sz. Irás nyilván taníttya. Sz. *Pál*, azért kivánkozot hamar el-válni, és el-oszolni, hogy Christussal eggyüt lenne: *Coarctor e duobus; desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo, multo magis melius: permanere autem in carne, necessarium propter vos*.[4197] Christussal akar lenni: Christus pedig Meny-országban vagyon. Es, ha Itílet napig Christussal nem lehetet Sz. *Pál:* miért kivánta halálát, a' Christussal létélhez-képest? Másut így ír: *Bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, et praesentes esse ad Dominum*.[4198] Urunk-is azt mongya; "[4199] hogy,

[4192] * Infra, lib. 14. cap. 2.
[4193] •• Calv. in Luc. 16. v. 22. Supr. fol. 494. 495.
[4194] " Calv. li. 4. c. 16. n. 19.
[4195] Calv. Luc. 23. v. 43.
[4196] Calv. Philip. 1. v. 23. Similia, 2.Cor. 5. v. 8.
[4197] Philip. 1. v. 23.
[4198] 2.Cor. 5. v. 5.
[4199] " Ioan. 14. v. 3. et, c. 17. v. 24.

hodogeus_j.indd 868 2025. 07. 21. 11:26:48

mikor minket magához vészen, ot lészünk a' hol ö vagyon. és parancsollya, †[4200] hogy Jó-akarókat szerezzünk, hogy, midőn it el-fogyunk, bé-fogadgyanak az örök Sátorokba: *[4201] *Non dixit Dominus, Postquam resurrexeritis: sed, quum defeceritis. Deinde, Recipiendi verbo, significat, aliquos eo praecessisse, a quibus isti sunt recipiendi, idque in aeterna tabernacula*. Noha azért a' Sz. Irás, az Utólso napon mongya hogy meg-dücsöíttetünk, *2.Cor. 5. v. 10. 1.Tim. 1. v. 18. Cap. 4. v. 8. 1.Pet. 1. v. 5.* miképpen a' Kárhozatot-is akkorra halasztya, *2.Petr. 2. v. 9.* mivel a' tellyes dücsösség, az-az, Testünk Lelkünk bóldogsága, akkor lészen: De a' kik arra méltók, mingyárt halálok orájan bóldogságra vitetnek; mint amaz, a' kinek Urunk azt ígéré, hogy ma vélle lészen Paradicsomban.[4202]

II. Christus azt hirdeti; hogy Bóldogok a' lelki szegények, mert övék a Meny-ország; és az Igazak kincsét, Menyégben mongya lenni. *Calvinus* azt taníttya; hogy Bolondság arrúl tudakozni, hol légyenek a' Szentek lelkei. Sőt azt írja; hogy, nem kel valami bizonyos helyt gondolni, melyben a' Szentek légyenek: *De intermedio Animarum statu curiosius inquirere, neque fas est, neque expedit. Torquent se multi, Quem locum occupent? et An caelesti gloria jam fruantur, nec ne? Atqui stultum est et temerarium, de rebus incognitis altius inquirere. De Loco, non minus inepta est et futilis quaestio.*[4203] †[4204] *De loco Paradysi, curiose et argute disputandum non est.* *[4205] *Defuncti, in beatam quietem sese recipiunt. Nec vero certum locum imaginari necesse est*. Isten nem tudom hová tegye azt a' Hitet, melyben nem szabad tudakozni a' Más világon-valo állapatrúl, és a' melynek bóldogsága bizonyos helyen nincsen. Mert, ha a' Lélek semmivé nem lészen, bizonyos helyen kel lenni: *Quod enim nusquam est, non est*, ugy-mond Sz. *Agoston*.[4206] Bezzeg Sz. *Pál Apostol* külömb itíletben vólt, midőn a' Híveket így vígasztalta: *[4207] *Scimus,*

[4200] † Luc. 16. v. 9.
[4201] * Beza, epi. 83. Theolog.
[4202] Luc. 23. v. 43.
[4203] Calv. li. 3. c. 25. num. 6.
[4204] † Cal. Luc. 23. v. 43.
[4205] * Cal. Luc. 16. v. 22.
[4206] August. ep. 57. post medium.
[4207] * 2.Cor. 5. v. 1.

hodogeus_j.indd 869 2025. 07. 21. 11:26:48

quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod aedificationem ex DEO ha-{511:}*bemus, Domum non manufactam, aeternam in caelis*. Es Sz. János, *Apocal. 7. v. 14. Qui venerunt ex tribulatione. sunt ante thronum DEI, et serviunt ei in Templo ejus*.

III. A' *Calvinista* bóldogságban, el-rontatik az igaz Szeretet, és Itílet napig nincs semmi Szeretet a' *Calvinus* Meny-országában. Mert, ha meg-maradna bennek a' Szeretet, félö vólna, hogy imádkozni fognának a' vitézkedö Hívekért: *Charitatis perpetuitatem, cujus hic meminit Apostolus, post diem extremum fore, nihil pertinere ad tempus intermedium*.[4208] *[4209] *Nullum nobis Dominus cum Sanctis mortuis reliquit commercium, ac ne illis quidem nobiscum, quantum assequi licet conjecturis*. Jó, hogy maga-is Gyanakodasnak vallya a' maga Hitit.

IV. A' minémű Két nagy Vétkét említők *Calvinus*-nak a' Bűnnek bocsánattyárúl, it ugyan-azokat meg-újíttya. Mert azt mongya; †[4210] hogy, oly bizonnyal kel hinnünk hogy Meny-országba megyünk, mely bizonnyal hiszszük hogy Christus az ö Attyának dücsösségében vagyon. Maga ebben az Ágazatban (mint szinte a' Bűnnek bocsánattyárúl mondók) csak azt hiszszük, hogy Isten, örök dücsösséget készítet Híveinek, mellyel mind engemet 's mind egyebeket kész meg-koronázni, ha végig híven szolgálunk néki. Azt-is e' mellé veti *Calvinus*; hogy az Üdvösség meg-nyerésére, csak egy eszközt, *[4211] a' Hitet, rendelte Isten. Egyéb helyeken pedig, a' maga-feledet Ember azt írja; hogy az Örök élet, Isten parancsolati meg-tartásának bére: és, a' Jó cselekedetek-által vitetünk Meny-országba; mellyeknek, nem csak e' Világon, de a' másikon-is jutalma vagyon: *Caelorum hereditatem, non aliis promittit DEUS, nisi qui Bonis Operibus ad palmam supernae vocationis contendunt*.[4212] †[4213] *Mercedem vitae aeternae, DEUS, Legis suae observatoribus promisit*. "[4214] *Quos DEUS aeternae vitae hereditati destinavit, eos ordinaria*

[4208] Calv. 1.Cor. 13. v. 8.
[4209] * Lib. 3. ca. 20. num. 24.
[4210] † Supr. f. 240. Calv. l. 4. c. 17. num. 2.
[4211] * Supr. f. 230.
[4212] Calv. Mat. 25. v. 34.
[4213] † Mat. 19. v. 17.
[4214] " Calv. lib. 3. c. 14. n. 21. Vide supr. fol. 415. 445. n. 8.

hodogeus_j.indd 870 2025. 07. 21. 11:26:48

sua dispensatione, per Bona Opera inducit in ejus possessionem. *[4215] *Opera nostra infinitis beneficiis remunerari, tum praesentis vitae, tum futurae. Non enim recipio distinctionem, a Doctis alioqui positam, Meritoria esse Bona Opera eorum, quae in hac vita conferuntur gratiarum: solius Fidei praemium esse aeternam salutem. Mercedem enim laborum, et certaminis coronam, DEUS in caelo locat.*

V. A' Helveciai *Tigurína Confessio* azt taníttya; hogy a' Pogányok-is, ugy-mint *Sócrates*, *Numa*, és egyebek, Meny-országba mentek; és egy *Lutherista Superattendens*, kinek *Conradus* ••[4216] *Schlüsselburg* neve, sok bizonyságok-kal meg-mutattya, hogy ez, közönséges tanitása a' *Calvinisták*-nak. Csuda, ha *Luther Marton*-nal, Ebecskéket és Macskákat nem visznek magokkal Meny-országba. Mert, a' mint ezennel meg-hallyuk †[4217], Meny-országban-is eggyüt akar *Luther* az Ebekkel lenni.

¶. 3. Mit felelnek ezekre az Ellenkezök.

Calvinus-kivűl, egyéb Tanítók irásirúl szánt-szándékkal nem emlekezem, noha ezek Könyvökben, töb, és szörnyeb dolgok találtatnak. Es akár-ki meg-itílheti; hogy, ha ily zavaros a' Kút-fö, a' belőlle folyó Patakok menyivel ocsmánybak?

Ezekre, Két-képpen felelnek az Ujitók: Először, Azt mongyák; hogy csak mí fogtuk ezeket *Calvinus*-ra; mí írtuk ö nevére azokat a' Könyve-{512:}ket, mellyeket emlegetünk. De, a' ki fejünk-felet ál, tudgya, hogy én semmit *Calvinus*-ra hamissan nem kőltöttem; hanem, a' mit magam két szememmel, az ö tulajdon könyveiben olvastam, azt írtam. Ezt a' ki nem hiszi, kérje-elő valamely *Calvinista Predikátor*-túl a' *Calvinus* könyveit; és az én-tőllem nevezet helyeket, szemesen, és ébren-lévö elmével olvassa-meg, eszébe vészi az igazságot.

[4215] * Calv. lib. 3. ca. 15. n. 4. Similia, Mat. 22. v. 23.

[4216] •• Libr. 3. Theolog. Calv. ar. 7. f. 54. 56.

[4217] † Infra, in Appendice, li. 5. de Mahometismo. ¶. 3. fig. 1.

hodogeus_j.indd 871 2025. 07. 21. 11:26:48

Masodszor: Azt mongyák; hogy a' *Calvinus* könyveiben, sokszor külömbet olvastak ők annál, a' mit én elő-hozok. Es, ha mind ezek így vólnának-is, egy ember vólt *Calvinus*, az ö rútságit nem illik imádni. Erre először azt mondom; hogy *Calvinus*-ban, én-is sokszor külömbet olvastam: mert ö, mind hevet hideget fújt azon szájjal; és meg-mutatta, hogy ö-benne fel-találtatik a' Tévelygőkre sütöt bélyeg; hogy, *Proprio judicio subversus*, maga tetczését maga fel-forgatta; mint ez-elöt-meg-mutatám.[4218] Es jóllehet, némely mondásokat imígy amúgy bé-baronálhatnánk erőltetet magyarázatokkal, de nem szükség azon fárasztani elménket. Es, ha szinte másut annál külömbet mondott-is, a' mit néha böfögöt: egyebet abból nem kel ki-satúlni, hanem hogy álhatatlan vólt, és maga-ellen gyakran fel-támadot *Calvinus*.[4219]

Jóllehet pedig okossan cselekesznek a' *Calvinisták*, hogy ezekben az úndok vélekedésekben, nem akarnak vélle czimborálni: De kérem a' nagy Istenért, hogy velem-egyetemben, ezt a' Két dolgot jól meg-gondollyák:

I. Mit kel az Okos embernek itílni arrúl az egész *Sectá*-rúl és Vallásrúl, melynek fö *Profetá*-ja, Attya, gyarapítója, ily szörnyü, és Isten-káromlo vélekedésekre jutot? Hihetetlen, hogy a' Szent Lélek az ö Juhainak igaz Pásztorát, efféle káromlásokra bocsátotta vólna. Es, noha hímeznek hámoznak a' Község-elöt a' *Predikátorok*: de job részre, minnyájan abban az itíletben vannak *Calvinus*-rúl, a' melyben hallók hogy vólt *Beza*; tudni illik, hogy szemen válogatot, konkoly-nélkül-valo tiszta Búza, és fínom Arany vólt a' *Calvinus* tanitása.[4220]

II. Hánnya-meg az Okos ember magában azt-is; hogy *Calvinus* hóltig azt kiáltotta, a' mit a' töb Kiáltók; hogy ö az Irás-mellől el nem mégyen; e' mellet él hal; e'hez támaszkodik: Mindazáltal, el-szakadván az Anyaszentegyház, és a' régi Szentek értelmétűl, a' maga feje tetczéséből fejtegetvén a' Sz. Irást, ily rút káromlásokat faragot. Mint lehet, hogy egy fél-szerü ember, ugyanezen úton el-indúlván, azt igérhesse magának, hogy ö meg nem botlik? Vallyon, imillyen amollyan kákom-bákom *Predikátor*, nem járhat-e úgy mint *Calvinus?* nem csalatkozhatik-e meg az Irás feszegetésében? Es, ha *Calvinus*,

[4218] Ad Titum 3. v. 11. Supra, f. 279. 280.
[4219] Supr. fol. 318.
[4220] Supr. f. 379.

hodogeus_j.indd 872 2025. 07. 21. 11:26:48

el-szakadván a' régi Sz. *Doctorok*-túl, igen fenn akarván heazni, ily rútakat botorkázot ily nyilván-valo dolgokban: mint hihessük, hogy a' mélyeb, és szemünktűl meszszeb vetet Titkokban igazat tanítot? Nékem elég, hogy a' Pásztort bot-alá fogtam. mert tudom, hogy a' Nyáj künnyen el-szélled, mikor a' Feje meg-tántoríttatik.

Jóllehet, a' kik ezzel a' fogással mentik magokat, nem tudom ha gyomorból szóllanak. Mert látom, hogy azokhoz a' Gyölekezetekhez tartanak, mellyet Calvinus *Deformált*, vagy, az ö tetczések-szerént, *Reformált*.[4221] {513:} Az ö Könyveit olvassák, böcsüllik; az ö Tanitványit, Pásztoroknak tartyák. Ha pedig ki-vonszák magokat a' *Calvinista* Gyölekezettűl; és e' mellet, a' *Lutherista*, és *Catholica* Hitet sem követik, hanem csak magoknak vannak, mint egy özvegy ürgék: meg-mutattyák, hogy nem az igaz Anyaszentegyház tagjai. mert, a' hol sokaknak eggyezö Vallása nincsen, ot *Ecclesia* sincsen.[4222]

¶. 4. A' Romai Ecclesia, semmiben a' Credót nem bontogattya.

Hogy a' *Calvinisták* reánk kenhessék magok szennyét, azt beszéllik; hogy a' *Romai Ecclesia*, fel-bontya minden Ágazattyát a' *Credo*-nak. Ezt, *Caniculá*-ra-való bolond okoskodásokkal támogattyák. De, mivel valamit e' dologrúl írt *Povellus*, azt rendel mind meg-hamissította Gretserus, *Tomo 2. Defensionis Bellarm. libro 3. de Pontifice. cap. 14. a folio 936*. és a' *Csepregi* Szégyen-vallásnak Elsö részében errűl mí-is szóllottunk: nem szükség az Ellenkezők hiuságának torkolásával újobban papirossat tőltenünk.

[4221] Nemo audet Fidem suam alteri conjungere. Supr. f. 284.

[4222] Ecclesia nulla apud Novatores. Vide capite sequenti. ¶. 2. Et lib. 9. cap. 1.

hodogeus_j.indd 873 2025. 07. 21. 11:26:48

TIZEDIK RESZE.

MINEMÜ ITILETET TESZNEK A' TUDÓS EMBEREK a' Calvinista Vallásrúl.

Mikor *Assvérus* Király halálára szándékoztak-, és fejére esküdtek vólna a' Komornyikok; *Mardochaeus* nagy titkon meg-sajdítván árúltatásokat, meg-jelenté a' Királynak véletlen veszedelmét. Ezt a' gonosz szándék nyilatkoztatását, oly hálá-adással vévé a' Király, hogy, Királyi ruhába őltöztetvén, rendi-felet-valo böcsülletes méltósággal illeté *Mardochaeust*. Ha most-is azon üdőben vólnánk, nem kétlem, hogy, a' ki a' *Calvinus* édes beszédivel meg-trággyázot veszedelmes mérgét, és Lélek-vesztö káromlásit, szem-eleibe hozná, böcsülletes köszönetet, és tisztességes jutalmat venne a' *Calvinisták*-túl. Mert, a' mint egyéb dolgokban szokot történni, hogy a' más Ember szemetén szemessek az Emberek, de nem láttyák a' hátokon-valo iszákot; *Solemus mala domus nostrae scire novissimi, ac Liberorum et Conjugum vitia, vicinis canentibus ignorare*:[4223] it sincs külömben a' dolog. mivel a' *Calvinista* község, hírrel sem hallotta a' *Calvinus* rút káromlásit, mellyeket egyebek Énekben-is szerzettek. De el-múlt az üdő, melyben az Igazságnak árra vólt. Es a' ki, tisztinek 's hivatallyának hivsége-szerént, ki-fejtegeti, és meg-fojtya a' *Calvinus* veszedelmes mirígyét, úgy jár mint *Daniel*: ki, midőn egy Sárkányt, a' torkába vetet golyóbissal el-szaggatot vólna; reá támadának érette, a' kik károkkal, és költségekkel táplálták a' Sárkányt, és az Oroszlányok barlangjába veték érette. noha végre a' magok nyaka szakada, a' *Daniel*-nek ásot verembe.[4224]

Az üdőhöz szabván azért magamat, nem akarom hogy én-tőllem ércse senki, minémü itíletet kel a' fellyűl említet *Calvinista* vélekedésekért tenni a' *Calvangelista* Tudományrúl: hanem, hallyuk minnyájan a' sok Jámbor szavát, és *sententiá*-ját.

[4223] Hierony. epi. 48. c. 5.
[4224] Daniel. 14.

hodogeus_j.indd 874 2025. 07. 21. 11:26:48

{514:} ¶. 1. A' Lutheristák itíleti.

A' fellyűl elő-számlált rút káromlásokból, oly törvényt tészen *Luther Márton*, az ö Tanítványival-egyetemben, a' *Sacramentariusok*-rúl, vagy *Calvinisták*-rúl; hogy ők, egy czikkelyt sem hisznek igazán a' Keresztyén Hit Ágazatiban. és, ha külömbet mondnak sem kel hinni, mert temérdeken hazudnak. Mivel ők, az Ördögöt tartyák Isteneknek: szívökben a' Sz. Háromságtagado Eretnekséget, söt a' *Török* Pogányságot rejtegetik, mellyet üdővel, hadd érjenek-meg csak, ki-is kőltnek. Hallyuk a' magok szavát.

Luther-nek, magok a' *Sacramentariusok* illyen bizonyságot adnak: *Lutherus nos, ne uni quidem Christianae Fidei Articulo, vere et ex animo credere, ait: nec fidem nobis habendam scribit, etiamsi nos eum, qui de CHRISTI Persona est, Articulum, amplecti, et illi credere fateamur. Nos enim mentiri, quidquid tandem de his pronuntiemus.*[4225] †[4226] *Lutherus Sacramentarios, Ecclesiae turbatores esse, ac Diabolum loco DEI habere, docet.*

Severinus *Scultetus* Bártfai *Predikátor*, "[4227] egy könyvet írt, melynek elein, a' *Luther* itíletit illyen formán hozza-elö, az ö könyveiből: *Nihil mirum, Sacramentarios hoc et similibus, in CHRISTUM, et Coenam ejus, uti convitiis: quum experientia comprobet, multos illorum prorsus nihil credere, nec de CHRISTO, nec de Sacramentis, nec de aliis rebus Divinis. Qua de re, exstant passim gravissimae querelae Lutheri: Mei, inquit, Fanatici, faciunt hac sua nausea parasceven, ad negandum DEUM, et omnia simul: quemadmodum jam aliqui ex parte incipiunt nihil prorsus credere. Sed objiciunt: Credimus, quod Potentia DEI sit ubique. Respondeo: Credo ego, quod in recessu et latebris cordium vestrorum, nihil quidquam, nec de DEO, nec de Potentia ejus credatis; de quo etiam certus sum. Zvingliani plurimum gloriantur, quod Articulum de Persona Christi credant: tamen, noli verbis eorum fidem adhibere; revera enim omnia mentiuntur, quaecumque de his*

[4225] Confessio Tigurina, Anno 1545. edita Tiguri, per Frosch: Tract. 2. f. 58.
[4226] † Ibi. Tract. 1. fol. 38.
[4227] " Lib. Erotemata de Communica. Idiom. edit. Bartfae. Epist. Dedic.

hodogeus_j.indd 875 2025. 07. 21. 11:26:48

rebus effutiunt. Ore quidem confitentur, sicut et Satan; cor autem eorum longe est ab eo.

Filippus *Nicolai*, egy egész Könyvben azt akarja meg-mutatni, hogy a' *Calvinista*-ság, lassan-lassan *Török*ökké tészi az embereket. Mely Irásnak, annál nagyob méltosága vagyon, hogy a' *Tubingai Academia*, szép dicsírettel, Elől-járo Levelet írt melléje.[4228] A' Könyvnek illyen *Titulusa* vagyon: *Fundamentorum Calvinianae sectae, cum veteribus Arianis et Nestorianis communium, detectio; qua demonstratur, Neminem Calvinianis adhaerere posse, quin una Arianismi, et Nestorianismi suscipiat defensionem. Adhaec, quemadmodum ab Arianis, et Nestorianis, procreatus est Mahometismus: ita eundem a Sacramentariis foveri, et sensim in Montes Israël attrahi*.[4229] Az-után így szól felőllök: *Zvingliani, promotores Turcismi, et organa ad impediendam Veritatem Orco excita, exiguo temporis spatio Germaniam circumfuderunt, et sordidarum opinionum cloaca in miseris Helvetiis deposita, Ariano nunc, et Turcico prorsus spiritu gloriantur de multitudine*.[4230] Es ismét: *Ab irruptione Turcarum nobis metuimus, et hostem in futuro collocamus, cujus praesentium prodromorum rationem habemus nullam; neque Zvinglianos Doctores, Mahomedico spiritu de Impanato DEO Turcica dicteria, Turcis viam praeparantia,animadvertimus. Excitere tandem Germania; recognosce, quibus nebulis Zvingliani Theo-*{515:}*logi, Turcico Christo, Turcica Infantium sine Baptismo justificatione, Turcico caelo et zelo, Turcica Templorum, Imaginum, altarium demolitione, Turcica suae Religionis propagatione, Israëlitarum Montes, proterve satis, Turcice satis, affligant! etc*.[4231]

Graverus *Albert*, Kassai Iskola-mester, egy Könyvet írt, mellyet *Bocatius*, és *Scultetus*, fel-czapragoztak Versekkel. Azt írja ebben; hogy *Calvinus*, Halálos bajnakja Christusnak; és a' *Sacramentariusok*, egy pórázra köttettek *Nestorius*-sal, úgy vitetnek Pokolra: *[4232] *Bellum JESU Christi et Joannis Calvini; hoc est, Antithesis Doctrinae Calvinianorum et CHRISTI; in qua,*

[4228] Editus Hamburgi, 1609. Froben.
[4229] Titulus libri.
[4230] Cap. 17. f. 64.
[4231] Cap. ultimo. fol. 71.
[4232] * Titulus Libri.

hodogeus_j.indd 876 2025. 07. 21. 11:26:48

horrendissimae blasphemiae Calvinianorum monstrantur. “[4233] *Calvinistae contumeliis afficere CHRISTUM non desinunt: contra eos gemamus, ac saepe dicamus: Increpet te DEUS, Satan; et sint omnes Sacramentarii, Nestoriani, et Eutychiani, tecum in perditionem*. A’ több *Lutheristák*-nak sok hasonló itíleteket, elő-hozók ennek-elötte *Schlüsselburgius*-ból, és egyéb nevezetes *Lutheristák* irásiból: kik sok úton bizonyíttyák, hogy *Calvinus*, *Sidó*-val és *Török*-kel béllet vólt; és hogy a’ *Calvinisták*, csak eggyet sem hisznek igazán a’ Hit ágaiban.[4234] En az ajtó-közzé nem tészem újomat; közbe sem vetem magamat: igazítcsák-el magok-között egyenetlenségeket.

De mi szükség ebben idegen Birákat keresni? Maga *Calvinus* ki-mongya a’ törvényt, maga és követői fejére; és tetétűl-fogva talpig, a’ *Calvinistasag* mi-vóltát, irásban ki-fejtegeti. Azért, ha Vezetőit, és Ut-mutatóit megtekíntyük a’ *Calvinistaság*-nak, ezekről azt írja; *[4235] hogy kész tűköri, és eleven példái, minden feslet Tekélletlenségnek. Azért, *Calvinista* Csudákközzé számlálhato dolognak mongya, hogy tőzeggel, vagy lágy tehén-írral bé nem mázollyák az úczán-jáczodozo gyermekek, a’ *Calvinus* maszlagában zabállot *Predikatorokat*. Ha ezeknek Tanitásokat akarod érteni, azt hirdeti *Calvinus*; hogy Semmi böcsülletes dolgot nem hisznek Christus-rúl: †[4236] hanem, valami jó vagyon ö-benne, és az ö Tudományában, azt mind viszszaforgattyák, és hamisságra tekerik, csigázzák. Sőt azt-is melléje veti; *[4237] hogy, Nincs e’ vílágon semmi hihetetlemb dolog annál, a’ mit ö tanítot, és a’ szegény községgel el-hitetet. Végezetre, ha a’ *Calvinus* maradéki mi-vóltát akarod érteni, azt beszélli *Calvinus*; “[4238] hogy, Ha feslettek és vásottak vóltak a’ *Calvinistaság* elsö Kezdői, sokkal éktelembek lésznek az ö nyomdokánjáro unokák és maradékok.

[4233] “ Praefatio Libri.

[4234] Supr. fol. 107. 286. 287.

[4235] * A’ Calvinus szavait, lásd oda fellyeb, fol. 243. in fin.

[4236] † Verba Calvini, vide sup. fol. 402.

[4237] * Calv. 4. Instit. c. 17. n. 24. Verba vide infra, li. 11. c. 1. ¶. 2. n. 4

[4238] “ Supr. f. 243. 244.

hodogeus_j.indd 877 2025. 07. 21. 11:26:48

¶. 2. A' Catholicusok itíleti.

Gulielmus *Reginaldus*, Angliai túdós ember, egy nagy Könyvet írt: *Calvino-Turcismus, id est, Calvinisticae perfidiae cum Mahometana collatio, Quatuor libris explicata*. Melyben sok-féle bizonyságokkal vítattya, †[4239] hogy az Istenről, Christus-rúl, és az egész *Religió*-nak állapattyárúl, nem kisseb tévelygésben vagyon *Calvinus*, hogy-sem a' *Mahomet* népe.

Feuardentius *Ferencz*, ‘‘[4240] Francziai bőlcs ember, illyen könyvet írt: *Theomachiae Calvinianae Libri 14. quibus Mille quadringenti errores Calvinistarum referuntur, et refelluntur.* Ebben azt bizonyíttya, és *Calvinus*-nak Ezer négy-száz tévelygésiben meg-mutattya; hogy, ha *Calvinus* bajra hítta vólna-is Istent, nyilvábban, és szörnyebben nem ellenkezhetnék vélle, mint most ellenkezik.

Agricola Ferencz, *[4241] Német fö ember, *Coloniá*-ban nyomtata egy {516:} Könyvet*; De aeterno et vero DEO, nec non indubitato Christo; contra Novum et falsum Deum, ac PseudoChristum Novatorum hujus saeculi, Libri tres*. Melyben azt mutattya-meg, hogy a' *Calvinus* Istenének, és Christusának, nem ollyan tulajdonsági, méltosági, és cselekedeti vannak, mint a' Keresztyének igaz Istenének, és Christusának.

Bernardus *Dörhoff*, Monasteriumban bocsáta-ki egy könyvet; *Apodixes, sive Demonstrationes Tres, horrendarum blasphemiarum Ecclesiae a Calvino reformatae, circa tres primos Symboli Articulos. Apodixis prima: Calvinistarum Deum, esse Diabolum. Apodixis secunda: JESUM Calvinistarum, non esse Salvatorem; nec DEI Filium; laborasse ignorantia. Apodixis tertia: Matrem Christi Calvinistici, non esse Virginem*. Sommája könyvének az; A' *Calvinus* irásiból meg-mutattya, hogy *Calvinus* az Istenre keni azokat a' rút festékeket, mellyekkel a' Sz. Irás az Ördögöt le-írta: Christus Urunkat, tudatlanná tészi: az ö Sz. Annyát, tisztaságától meg-fosztya. Melyből azt hozza-ki végtére; hogy a' *Calvinus* Istene, nem egyéb a' Pokol-béli Ördögnél.

[4239] † Libr. 3. c. 17. probat, DEUM Calvini, esse Diabolum.
[4240] ‘‘ Idem, in Iren. li. 1. c. 12. n. 14. Alium Deum, et Christum, habere Calvinistas, probat.
[4241] * Epist. Dedic. Ex ipso Calvino, et Castalione probat, Deum Calvini esse Diabolum.

hodogeus_j.indd 878 2025. 07. 21. 11:26:48

Martinus *Becanus*, Moguntiában egy könyvet nyomtata: *De Duplici Praedestinatione; et, An DEUS sit autor Peccati*. Melyben, minek-utánna említette vólna azokat a' *Calvinus* vélekedésit, mellyekrűl nem régen szóllánk; tudni illik, hogy az Isten izgattya, furdallya, taszigállya, kételeníti Embert a' bűnre; és, hogy semmit az Ember érdemére nem nézvén, csak jó kedvéből veti Pokolra az embereket: Az-után, Négy Kérdést tészen: Először; Ha ebből a' Tudományból igazán következik-e, hogy külömb a' *Calvinus* Istene, a' Keresztyének Istenénél?[4242] Es azt sok-képpen megmutattya, hogy igen-is külömb. mert, a' minémü méltoságot és tekélletességet túlajdonít a' Sz. Irás Istennek, azokkal ellenkezö tulajdonságokba őltözteti *Calvinus* az ö Istenét. Másodszor, azt kérdi; Ha a' *Calvinus* Tudományából igaz következéssel ki-hozhatni-e, hogy a' *Calvinisták* Istene a' *Sátan?* Azt feleli; hogy jól, és igyenesen ki-jő a' *Cálvinus* vallásából, hogy Ördög az ö Istene, mivel Ördögi tulajdonságokba keveri az ö Istenét. Harmadszor, azt kérdi; Ha a' *Calvinus* tanitásából ki-fakad-e, hogy soha senki oly káromlo vélekedésben nem vólt az Istenről, mint *Calvinus?* It-is azt írja; hogy, vessék fontba akár-mely rút tévelygéssel a' *Calvinus* mondásit, mellyeket ez-elöt említénk, az Isten Választásáról, Bűnre-valo taszitásáról, Hatalmasságának fogyatkozásáról, *etc*. és ki-tetczik, hogy senki soha úndokab káromlással nem gyalázta Istent *Calvinus*-nál. Negyedszer, azt kérdi; Ha jobb-e *Atheus*-sá lenni, és általlyában Istent nem hinni, hogy-sem ollyan Istent vallani minéműt *Calvinus?* Azt feleli; hogy, noha mind a' kettö útálatos balgatagság: de mégis, esztelemb, a' ki ollyan Istent hiszen mint *Calvinus*, hogy-sem a' ki semmit sem hiszen. Mind ezeket pedig, rend-szerént, sok-képpen meg-bízonyíttya.

Ugyan-ezen *Becánus*, más Könyvecskéjében, ezt az itíletet tészi *Calvinus*-rúl, és az ö Juhairúl;[4243]

Először: Hogy méltatlan, és orczátlanúl nevezik *Evangelicusok*-nak magokat a' *Calvinisták* (hanem-ha úgy neveznők őket *Evangelicusok*-nak, mint *Sacramentariusok*-nak, *Trinitariusok*-nak, szoktuk nevezni a' *Sacra*-{517:} *mentom*-, és Szent Háromság-tagadókat.) I. Mert, ha meg-engedgyük-is, hogy az Uj Hitnek, Uj Nevet kel találni, mely soha az-elöt nem hallatot

[4242] Disput. posteriori, ca. 14. 15. 16. 17.

[4243] Becanus, Qu. Miscellanea, de fide Haereticis servanda. edit. Mogunt. 1609.

hodogeus_j.indd 879 2025. 07. 21. 11:26:48

a' Keresztyénségben: mindazáltal, eléb meg kellene alkodni a' *Lutheristák*-kal e' dologrúl. Mert ők-is, noha az O *Testamentom*-ban említet *Protestans* nevet nem utállyák: de azért, az *Evangelicusságot* sem akarják másnak engedni.[4244] Lehetetlen pedig, hogy mind a' két párt *Evangelicus* lehessen, mivel eggyik a' másik-ellen tusakodik. Ha azért két éllenkezö *Evangeliom* nincsen: lehetetlen, hogy azon egy *Evangeliom*-túl, mind ketten *Evangelicusok*-nak hívassanak. Azért, talám job vólna, ha a' Calvinisták *Epistolicusok*-nak, vagy *Apostaticusok*-nak neveznék magokat. Vagy, ha újítást nem akarnak a' Nevezetben, vennék a' régen kárhoztatot *[4245] *Apostolicus* nevet magokra.[4246] II. *Calvinus*, és az ö Nyája, sem Tudományában, sem Maga-viselésében, nem *Evangelicus*. Mert, derék Tudományi, az *Evangeliom*-mal viaskodnak: ugy-mint, midőn azt taníttya; Hogy Isten taszíttya embert Bűnre: Hogy a' Keresztség nem szükséges az üdvösségre: Hogy az Embernek minden Jó cselekedete Vétek: Hogy, csak meg-emlekezzünk a' Keresztségről, ottan meg-bocsáttatik bűnünk. Ennek-felette, mellyik *Evangeliom*-ban olvasta *Calvinus*, hogy az Isten Törvénye lehetetlen? Hogy Christus, üdvössége-felől kételkedet? Hogy, nem mind e' Világért, hanem csak a' Választottakért hóltmeg? Ha ezeket, és számlálhatatlan töb dolgokat, mellyekrűl emlekezénk, az *Evangeliom*-ban fel-találla *Calvinus*: ám bár meg-bérmállya őtet *Beza*, és új Néven, *Evangelicus*-nak nevezze. Erkőlcsök, oly távúl jár az *Evangeliom*-túl, mint az Ég a' földtűl. Mert, a' maga itíleti-szerént-is, minden Erkőlcse a' *Calvinisták*-nak, csupa úndok rútság, és örök halálra mélto latorság.[4247]

Ennek-felette; Tekélletlen hazugságokkal, iszonyu, és hajunk szálát fel-borzasztó káromkodásokkal, szitkokkal, gazságokkal, rakvák a' *Calvinus* könyvei, mint eléb meg-bizonyítottuk.[4248] Ha azért, sem Tudománya, sem Erkőlcse és maga-viselése *Calvinus*-nak, és az ö Nyájának, nem jár az *Evangeliomi* kerék-vágásban: nem látom mint híjhassuk őket *Evangelicusok*-nak, hanem-ha per *Antífrasim*, viszsza-értvén; mi-képpen a' Hadat *Bellum*-nak mongyuk, *eo quod minime bellum: Lucum a lucendo, eo quod minime*

[4244] 2.Paral. 24. v. 19.
[4245] * Vide supra, fol. 302. Vide infr. Appendicem, li. 15. c. 2. initio. num. IV.
[4246] EVANGELICI.
[4247] Supr. fol. 243. 244.
[4248] Supr. fol. 254. 255. et seqq.

hodogeus_j.indd 880 2025. 07. 21. 11:26:49

luceat. Vagy, ha *Antifrasis*-nélkül nevezzük *Evangelicusok*-nak: az ollyan büdös *Evangelisták*-túl nevezzük, minéműk *Luther* és *Calvinus*, kik magokat *Evangelisták*-nak ••[4249] nevezik: és az ollyan Uj *Evangeliom*-túl, mellyet *Erasmus*-túl hallánk *[4250], hogy e' Világra hozának az Ördög czinkosi.

Másodszor: Azt írja *Becánus*; hogy *Calvinus* oly nyilván Hittűl-szakadot, az-az, Magyarúl mondván, Eretnek, mely nyilván a' Nap fénylik délben. Ezt, Négy Bizonysággal erőssíti: I. Mert, valaki a' Christus igaz *Ecclesia*-jában nincsen, azt Eretnek számban kel írnyia; mint maga sem tagadgya Calvinus: "[4251] *Pro transfuga, et desertore Religionis habetur, qui se ab Ecclesiae communione alienaverit*. Calvinus, az ö követőivel, az *Ecclesiá*-ban nincsen. Mert az Anyaszentegyház, sok Tagok eggyességéből ál. Azért, ot ne keresd az *Ecclesiát*, †[4252] a' hol sok Tagoknak azon-egy Hitben, egyenlö értelmét, és Lelki eggyességét nem látod. Nincs pedig ez az Eggyesség a' *Calvinisták*-közöt. Mert senki közzűllök, ha valóban reá fogják, nem {518:} nevezhet ollyat, kirűl azt merné mondani, "[4253] hogy azzal mindenben eggyez: Hanem, miképpen a' *Conciliomok*-rúl, és a' Régi *Ecclesiá*-rúl, azt mongyák, hogy, nem mindenestűl, de csak annyiból vészik ezeket, a' menyiből eggyet-értnek az Irással: azon-képpen *Bezá*-rúl, *Vithakerus*-rúl, és egyebekrűl, azt beszéllik; hogy csak annyiban adnak helyt nékik, a' menyiben eggyeznek az Irással, az-az, a' Sz. Irásnak magok szája ízi-szerént-való értelmével. Es, a' mit *Irenaeus* a' régi Tévelygőkrűl monda †[4254], méltán a' mostaniakrúl-is azont mondhattyuk; *Cum sint duo vel tres, de eisdem non eadem dicunt*. Mivel azért a' Sz. Irás értelmében, senkihez nem kötelezik magokat, hanem azt, tetczése-szerént magyarázza akár-ki; senkire pedig külömben semmi tekíntet nincs nállok, hanem-ha (az ö itíletek-szerént) egy nyomban jár az Irással: nyilván következik, hogy, Hitinek fondamentoma-szerént, senki csak egy élö Embermellé sem kötheti úgy magát, hogy ezzel egy Hitben légyen, *exceptio*-nélkül azzal eggyet ércsen. Valahol pedig Hitben-valo eggyesség a' külömbözö

[4249] •• Supr. fo. 388. 389.
[4250] * Supr. f. 106. fin. et 368.
[4251] " Calv. li. 4. c. 1. n. 10.
[4252] † 1.Cor. 12. v. 12. 27. Supr. fol. 512.
[4253] " Supr. f. 104. 144. 284.
[4254] † Supr. f. 270. 284.

hodogeus_j.indd 881 2025. 07. 21. 11:26:49

tagok-közöt nincsen, a' Sz. *Pál* tanitása-szerént, ot a' CHRISTUS *Ecclesiá*-ja sincsen. II. Eretnek az, valaki el-szakad a' tiszta igaz Isteni tudománytúl. Ettűl *Calvinus* el-szakadot.[4255] Mert maga írja, hogy Urunk halála-után, közel Öt-száz esztendeig, tisztán meg-maradot a' Keresztyénségben az igaz Vallás. Azt-is nyilván vallya csigázás-nélkül; hogy ö, sok dologban el-szakadot attúl a' Tudománytúl, mellyet a' Keresztyénségben hittek Urunk Születése-után Öt-száz esztendeig. azért írja, hogy a' Régiek minnyájan, valakik Irása kezünkbe jutot, el-tévelyedtek, az-az, külömbet tanítottak a' *Calvinus* álmánál.[4256] III. Atok-alá veti Sz. *Pál* azokat, a' kik az Apostoli tanitás-ellen újítanak:[4257] *Calvinus*, az ö *Predikátor* czenkeivel-egyetemben, sok dolgot hirdet az *Apostoli* tanitás-ellen.[4258] Mert az *Apostolok* azt taníttyák; hogy az Isten, senkinek kárhozattyát nem kivánnya; a' gonoszra senkit nem izgat: *Calvinus* ez-ellen azt beszélli; hogy az Isten, Erdemre-valo tekíntet-nélkül, rendeli az Embert kárhozatra; és osztán ingerli, taszigállya, söt kételeníti a' gonoszra. Az *Apostolok*, kedves-illatu jó Aldozatoknak, és bűntűl tisztáknak nevezik a' Hívek Jó cselekedetit: *Calvinus*, ezeket Ocsmányságos rútságoknak mongya.[4259] Az *Apostolok*, künyűnek írják az Isten Törvényét: *Calvinus*, elviselhetetlen terhnek nevezi. Az *Apostolok*, CHRISTUST minden bőlcseséggel tellyesnek, tisztának, fedhetetlennek nevezik: *Calvinus*, sok tudatlanságit hánnya szemére Christusnak; és azt mongya, hogy üdvösségérűl kételkedet, Isten akarattyával tusakodot. Töb hasonló dolgokat említénk ez-elöt. Ezekből ki-fakad; hogy, a' Nagy Sz. *Pál* mondása-szerént, Átok-alá vettetet *Calvinus*, az ö csemetéivel-egyetemben. IV. Ugy hadakozhatunk mí *Calvinus*-ellen, mint Sz. *Agoston*, *Julianus*-ellen; Sz. *Jerónimus*, a' *Luciferianusok*-ellen. Mert, mivel *Calvinus* a' *Romai* Anyaszentegyházban kereszteltetet: bizonyos, hogy a' *Pápista* Anyaszentegyház szűlte őtet Christusnak.[4260] Ha azért ez az ö Annya, szent, és tiszta Jegyese vólt CHRISTUS-nak: következik, hogy *Calvinus*

[4255] Supr. fol. 186.
[4256] Supra, fol. 157. 158.
[4257] Galat. 1. v. 9.
[4258] Supra, f. 472. 473.
[4259] Supra, f. 232. 233.
[4260] August. to. 7. li. 3. cont. Iulian. c. 17. Hierony. in fine, contr. Luciferianos. Vide infr. li. 9. c. 2. ¶. 4. n. 2.

hodogeus_j.indd 882 2025. 07. 21. 11:26:49

hittűl-szakat Eretnekké let, midőn ettűl el-hanyatlot. Ha parázna vólt, és a' Christus Házasságát meg-szegte ez a' *Calvinus* Annya: Fattyú vólt tehát *Calvinus*, és nem igaz fia Istennek. Ezeket írja {519:} somma-szerént *Becánus*. noha, nagyob értelem okáért, némely dolgokat egy kevessé béveb beszéddel említénk.

Vannak sok töb Fő emberek, kiknek itíleteket elő-hozhatnám; Lengyel-országból, *Jurgevicius* Andrást, *Libro, Professores Quinti Evangelii celeberrimi, Nullus et Nemo*. Spanyól-országból, *Maldonátus* Jánost, és egyebeket: De rövidségért, ezeket el-hagyván, egyrűl emlekezem.[4261]

Gaspar *Scoppius*, az *AntiChristus*-rúl írt könyve-mellé, egy rövid Irást vete: *Viri doctissimi Judicium de Calvinistis*. Melyben azt mutattya-meg:

I. Hogy, valamenyi tévelygés eleitűl-fogva támadot a' Keresztyénségben, mind azoknál dögleletesb, éktelemb, káromlób, veszedelmesb a' *Calvinista* tudomány: Először; mert az Isteni természetrűl, és Szent Háromságrúl, éktelenűl beszél, és az *Arianusok*-nak tágas kaput nyit. Másodszor; Mert az Istent, minden Bűnök okává tészi. Harmadszor; Mert az Embert, meg-fosztya a' Szabad akarattúl; az Istent, hamis Biróvá tészi, mivel az el-kerűlhetetlen dologért kárhoztattya embert. Negyedszer; Mert az Ördögöt fogadgya Istenűl: midőn azt hirdeti, hogy az ö Istene izgattya, és kételeníti Embert a' gonoszra. Ötödször; Mert félelem-nélkül, minden latorságra szabadít: mivel, a' mire Isten taszít és vezet, abban minden szemérem-nélkül engednünk kel néki. Hatodszor; Christust sok-képpen káromlya, Kétségbe-eset, Bűnös, Tudatlan embernek nevezvén.

II. Hogy soha sem vólt, nem hogy a' Keresztyének-közöt, de még a' *Törökök*-, és Pogányok-között-is, ily sovány, és minden jó rend-tartás-nélkül-valo *Secta*, mint a' *Calvinista*. Minden aítatosság, minden Isteni szolgálat a' *Calvinisták*-közöt, csak abban ál, hogy Vasárnap, egy vagy két Éneket el-kintornállyanak; és a' *Predikátor*-túl, a' Keresztyének gyűlőltetésére gondolt mérges gyalázatokat hallyanak az ö Pajtájokban. Ez a' többi minden *Devotiójok*-nak. Még a' Pogány *Török*-között-is Bőjt-napok vannak, Testi sanyargatások vannak, Alamisnák vannak, Szerzetesek vannak, Házasság-nélkül tiszta élet-viselők vannak. A' *Calvinisták*-nál, sohúlt semmi az egy

[4261] Maldonat. Matt. 4. v. 1.

hodogeus_j.indd 883 2025. 07. 21. 11:26:49

Szabadságnál egyéb nincsen: Szentegyházok (ha történetből el nem rontották) ollyan mint a' Barom-állás: Oltári szentségek, nem egyéb egy darab kenyérnél, egy ital bornál: Keresztségek, ollyan mint a' czégér, mely csak jegyzi az Igazságot: Jó Cselekedetek, nyilván-valo ocsmányságnál; Jámborságok (mint *Bejthe* Istvántúl hallók,) tekélletlenségnél, nem egyéb.[4262]

Efféle itíleteket tettek a' Túdós emberek a' *Calvinus* tudományárúl. és a' kinek feje nem koszos, eszébe veheti, *Calvinus*-nak a' fellyűl elö-számlált sok botor vélekedésiből, a' mely igazak mind ezek az Itíletek.

TIZEN-EGGYEDIK RESZE.

A' HELVECIAI CONFESSIORUL.

*HElveciá*ban, két nevezetes *Confessiót* írtak a' *Calvangelicusok:* Eggyiket, mikor Ezer öt-száz negyven-ötben írnának, *Luther* halála-elöt esztendővel. és ezt, *Tigurína Confessió*-nak neve-alat, *Tigur*-ban nyomtatá-ki *Frosch Kristóf*, ugyan azon esztendőben; mint a' könyvnek karejára vetet {520:} *Titulus*-kivűl-is, bizonyságot tészen erről Surius, *Commentario Rerum in Orbe gestar. Anno 1545.* Cochlaeus, *in Actis Lutheri, Anno 1545.* Más *Helveciai Confessio* vagyon, mellyet *1566.* esztendőben szerzének; és, a' mint fel vagyon jegyezve a' Könyv-elein, a' Fel-földi *Calvinisták Debreczem*-ben, *1567.* esztendőben, bé-vévék, és Nevek alája-irásával meg-erőssíték ezt a' kellemés *Confessiót*. Mind a' két *Confessió*-rúl szóllyunk rövideden.

¶. 1. A' TIGURINA Confessió-rúl.[4263]

Három részre osztatot ez a' *Confessio*: Először; Azt mutattya-meg, hogy a' *Zvingliánusok*, sem a' *Marpurgi* Beszélgetésben, sem az-után, soha nem czimboráltak *Luther*-rel, és az ö követőivel, a' Hit dolgaiban. Másodszor;

[4262] Supra, f. 232. 233.
[4263] Confessio Tigurina, Anno 1545.

hodogeus_j.indd 884 2025. 07. 21. 11:26:49

Az Ur-vacsorárúl-valo tudományt, sok kerengő, és Emberek-szédítő beszéddel elő-hozza. Harmadszor; Azt bizonyíttya, hogy hamissan nevezi *Luther* a' *Zvinglianusokat* Kárhozot Eretnekeknek, és Lélek-lopó Farkasoknak. Ha pedig rövid sommában akarod foglalni ezt a' jeles *Confessiót*, Három dolgot találsz benne: 1. *Luther*-nek, és követőinek útálatos gyalázattyát. 2. Temérdek tévelygéseket. 3. Valami kevés igazságot: de ollyat, mely el-rontya, és hiuságossá tészi a' *Helveciai* Vallás fondamentomát. Egy-nehány Példákat mutassunk ezekről.

Először azért; *Luthert*, oly gyalázatos kissebségekkel rútíttya a' *Tiguri Confessio*, hogy, csuda mint tudta ezeket fel-találni az Emberi elme, Ördög segitsége-nélkül. Hogy pedig ne láttassanak ok-nélkül cselekedni, elő-számlállyák, mely tiszteletlen szókkal illeti őket Luther: *Lutherus docet,* Sacramentarios *Diabolum loco DEI habere*.[4264] †[4265] *Nos, ne uni quidem Christianae fidei Articulo, vere et ex animo credere; nosque mentiri, etiamsi credere fateamur.* "[4266] *Nos, Animarum Latrones vocat, et devoratores: Haereticos, ad tartara deducendos; pro quibus ipse non orat, sed contra nos.* ⁕[4267] *Nos, et omnes Doctrinae nostrae sectatores damnat, ac infami Haereseos crimine infamare studet.* ″[4268] *Tales nos fingit, ut qui* Judaeis*,* Turcis*, immo ipsis Diabolis deteriores simus.* ‡[4269] *Quam admirabilem se* Lutherus *cum suis Diabolis praebet! Sic enim ait: Invisus ille Diabolus in ipsis agit, et nunc, et in posterum: blasphemum enim cor, et os mendax habent, in quo, super quod, et per quod Diabolus diffusus est, et regnat.* ••[4270] *Centies se laniari, et igne comburi velle, ait* Lutherus*, quam in* Zvinglii *Doctrinam consentire.* ∴[4271] Lutherus *Coenam nostram, ait, non nisi communem quandam et quotidianam commessationem esse, in qua Panis et Vinum adhiberi solet:*

[4264] Confessio Tigur. f. 38.
[4265] † Fol. 68.
[4266] " Fol. 129. 130.
[4267] ⁕ Fol. 105.
[4268] ″ Fol. 106.
[4269] ‡ Fol. 127.
[4270] •• Fol. 30. 35.
[4271] ∴ Fol. 111.

hodogeus_j.indd 885 2025. 07. 21. 11:26:49

et, quod Christus eximie stultus fuerit, qui peculiarem Coenam instituerit, cum Coenarum hujusmodi totus Mundus alioqui sit plenus.

Ezeken fel-duzzasztyák orrokat a' *Helveciák:* Azért, Apostoli szelídségek, és józan beszédek jelenségét akarván adni, illyen szókkal csiklangyák a' *Luther* fülét: *Neminem unquam mortalium* Luthero*, vel foedius, vel incivilius, vel inhonestius, idque praeter omnes Christianae modestiae et sobrietatis terminos, in negotiis illibatae Religionis nostrae, scripsisse, luce clarius constat, nec a quoquam negari potest.*[4272] †[4273] Luthero*, Satan suggerit convitia, quae aliis impingit.* "[4274] Lutherus *hoc a nullo Bono Spiritu hausit; sed illius instinctu, qui tunc Disputationem cum illo instituit: et, quantum ex hoc ejus facinore judicare licet, Disputando ipsum superavit.* *[4275] Lutherus*, statim initio mordere, furere, bacchari coepit. Libros suos, diris et horrendis Diabolorum, Sectariorum, Fanaticorum no-*{521:}*minibus implevit: et quidquid in buccam venit, immaniter exspuit. Adhaec, nunquam veris et solidis Argumentis usus est. Tantum iniquae, infidae, impudentis, et vanae loquacitatis profert, ut non immerito quis mirari possit, qui fiat, ut tam parum salis, plurimum vero vanitatis et nugarum, in viro tam grandaevo esse queat.* ″[4276] *Incautam illam, et plus satis effrenem ad quidvis dicendum* Lutheri *linguam, satis mirari non possumus.* †[4277] Lutherus, *omnibus hominibus nuce perforata hactenus illudere voluit.* ••[4278] *Proprii capitis figmenta, in tantum* Luthero *arrident, ut quicumque illa non pro eximiis, et certis DEI Revelationibus et Oraculis, citra omnem controversiam, magna cum animorum gratitudine et laudibus receperint, mox Stupidi, Bardi, Asini dicantur.* *[4279] Lutherus, *affectuum intemperie nimium abripitur: in dicendo, incivilis admodum: et in nonnullis Articulis, pertinacior est quam solidior.* "[4280] Lutherus, *sua quaerit, pertinax est, insolentia*

[4272] Fol. 10.
[4273] † Fol. 37.
[4274] " Fol. 28.
[4275] * Fol. 108.
[4276] ″Confess. Tigur. fol. 112.
[4277] † Fol. 115.
[4278] •• Fol. 116.
[4279] * Fol. 121.
[4280] " Fol. 123.

hodogeus_j.indd 886 2025. 07. 21. 11:26:49

nimia effertur. †[4281] Lutherus, *tam DEI, quam honoris sui, omnisque juris immemor.* ••[4282] Lutherus, *se Germaniae Prophetam, et Apostolum gloriatur; qui a nemine quidquam, omnes autem ab ipso didicerint. Nemo item quidquam novit, nisi quod ex* Luthero *habet. Nemo quidquam fecit*; Lutherus *fecit omnia: et quod ab ipso factum non est, infectum sit oportet. Quod ipse dixerit, ratum esto; nec quisquam illi contradixerit. etc.* *[4283] Lutherus, *praecipiti suo judicio, nimium audax et temerarius est: cujus judicio ad mortem peccat, qui pertinaci* Luthero, *et vanis ipsius Scripturae Sacrae interpretationibus sese opponunt.* Ím hallod, mely iszonyu gyalázatokkal mázollyák a' *Luther* orczáját a' *Helveciák*. De soha annyi kígyót békát nem kiálthatnak *Luther*-re, melynél többet nem érdemlene.

Masodszor: Otromba hamisságokat foglal magában a' *Tiguri Confessio:* I. Azt írja; hogy *Numa*, *Sócrates*, *Aristídes*, a' Pogányságban üdvözűltek: *Confessio fatetur, salvos fuisse* Numam*, quia Idolum nullum fabricavit in Templis, teste Plutarcho; et pacificus fuit:* Socratem*, quia unum DEUM docuit*: Aristídem*, quia multa de honesta vita illius praedicantur.*[4284] Es sok bizonyságokkal erőssíti egy *Lutherista Superattendens*, "[4285] hogy ez ugyan közönséges vallás a' *Calvinisták*-nál. II. Azt mongya; hogy, a' kinek igaz Hiti vagyon, annak minden Cselekedeti jó, és így tellyesen bé-tőlti az Isten Törvényét: *[4286] *Qui Justus est (quemadmodum nos Fides Justos reddit,) idem etiam juste vivit, et juste agit omnia. Praeterea, qui salutare illud Redemtionis negotium, per Fidem probe intelligit, is DEUM quoque et Proximum revera diligit. Charitas autem, Legis est perfectio.* Jól vagyon dolgok a' *Helveciák*-nak, ha mind jó, valamit cselekesznek. III. Azt taníttya; hogy, Senki egyéb Szó-szóllónk nincs Isten-elöt, hanem Christus: *Solus Christus, est unicus Fidelium coram DEO Mediator et Intercessor.*[4287] Igy, nem szabad kérnünk Felebarátunkat, hogy Istennek könyörögjön érettűnk. IV. Vítattya azt-is; hogy az Igazulásban,

[4281] † Fol. 126.
[4282] •• Fol. 127.
[4283] * Fol. 129.
[4284] Fol. 15. 16.
[4285] " Schlüsselb. l. 3. Theol. Calvin. artic. 7. f. 54. 56. Lib. 1. art. 14. f. 46.
[4286] * Confess. Tigur. 47.
[4287] Fol. 45.

hodogeus_j.indd 887 2025. 07. 21. 11:26:49

semmi egyéb eszköz nincsen, hanem csak a' Hit: *Christi mortem palam annihilaturi essemus, si Justificationem, salutem, et justitiam nostram, ullis aliis mediis, praeterquam unicae Christi Passioni, et Redemtioni ipsius, per Fidem, acceptam ferremus*.[4288] Ebből ki-tetczik, hogy a' Keresztség, Penitenczia, *etc*. csak hiuságok a' *Helveciák*-nál. V. Mivel csak Hit-által adatik az Üdvösség; azt beszéllik, hogy az Ur-vacsora nem szükséges a' Keresztyén embernek: *Scriptura Hominem Sola* {522:} *Fide justificari docet: quare, corporalem Carnis Christi manducationem necessariam clamare, pugnat cum doctrina Christi*.[4289] *[4290] *Edere igitur Corpus Christi, idem est quod Credere; et Bibere, quod Fidere*. VI. Egyedűl Hit-által, mongya hogy üdvözűlnek az Emberek; mint-ha mind hiuságosok vólnának az egyéb Jóságokrúl adatot parancsolatok: *Per Fidem Solam, salutis efficimur participes*.[4291] †[4292] *Unica Fides est, quae nos Justos, et bonorum Christi participes facit*. VII. A' Sz. Irás, ••[4293] nyilván *Sacramentom*-nak nevezi a' Házasságot: de a' *Helveciák*, nem akarnak a' Keresztségnél, és Ur-vacsoránál egyéb *Sacramentomot* hallani: *Duo sunt Sacramenta, Baptismus, et Coena*.[4294] IIX. Az Ur-vacsorában, azt mongya; hogy, csak Gondolatunk-által vagyon Christus: *Sola imaginatione praesens est in Coena*.[4295] IX. *Marcion* Eretnek álmának mongya *[4296], hogy Christus a' bé-szegezet ajtókon által-ment: hanem, ugy-mond, az Angyal meg-nyitotta néki az Ajtókat, és ismét bé-szegezte. Sok töb kábaságokat beszél, mellyek hamisságit rövid sommában nem foglalhattyuk.

Harmadszor: Kottyant el-vélte igazat-is a' *Confessio:* de ezzel fel-forgattya a' maga saját Tudományát: I. Azt írja; hogy az *Efésomi*, *Chalcédoni*, *Costanczinápolyi*, *Tolétomi* Gyölekezeteket bé-vészi: a' *Dámasus*, és *Athanasius* Vallását-is két kézzel fogadgya: *Synodum*

[4288] Fol. 44.
[4289] Fol. 74.
[4290] * Fol. 67.
[4291] Fol. 34.
[4292] † Fol. 68.
[4293] •• Eph. 5. v. 32.
[4294] Fol. 48.
[4295] Fol. 66.
[4296] * Fol. 84.

hodogeus_j.indd 888 2025. 07. 21. 11:26:49

Ephesinam, Chalcedonensem; Symbola item Constantinopolitani Concilii, 5. et 6. Toletani, 1. 4. et 6. recipimus.[4297] †[4298] *Symbola* Athanasii*, et* Damasi*, recipimus: duo enim isti, celebres, et eximii Christi atque Ecclesiae Ministri, suo saeculo extiterunt.* Ha ezeket bé-vészi, fenékkel fel-forgattya a' *Calvinista* Tudományt, a' mint ez-elött *[4299] meg-értettük. II. A' Szent Irás könyvei Laistromát, illyen szókkal jegyzi-fel: "[4300] *Veteris Testamenti libri sunt: Moysis Pentateuchus, liber Josuae, Judicum, Ruth; libri duo Samuelis, totidem Regum; duo etiam libri Chronicorum, totidem Esdrae, et Nehemiae; Liber Esther. His et librum Job, Psalterium; Tres libros Salomonis, Proverbia nimirum, Ecclesiasten, et Cantica adnumeramus. Quatuor item Prophetas Majores, Minores duodecim. Quotquot extra hunc Canonem numerantur, quales sunt, Tobias, Judith, etc. nequaquam pari autoritate cum prioribus censemus: interim eosdem, nec damnamus, nec rejicimus. Novi Testamenti Libros, hos numeramus: Evangelium Matthaei, Marci, Lucae, et Acta Apostolorum ab eodem composita, et Joannis Evangelium. Quatuordecim item Pauli, et Septem aliorum Apostolorum Epistolas, una cum Apocalypsi.* Ezzel, fel-dőjti ama' híres neves fondamentomot, hogy, Semmit nem kel hinni, a' mi a' Sz. Irásban nincsen: *Traditiones omnes, quae Scripturarum autoritate non nituntur, rejicimus.*[4301] *[4302] *Scriptura omne illud comprehendit, quod ad veram Fidem, verum DEI Cultum, necessario requiritur.* Mutassa-meg a' Sz. Irásból, hogy az *Esther* könyve Sz. Irás; a' *Judité*, csak paraszt historia? Azt-is keresse-fel, hogy Sz. *Pál* írta a' *Roma*-béliekhez szóllo Levelet, nem más valaki ö nevével? *etc.* Vagy, ha ezt meg nem mutathattya a' Sz. Irásból, hazudgya-viszsza a' mit utólban monda; tudni illik, hogy, Valamit hinni kel, azt mind fel-találljuk a' Sz. Irásban. III. Szent *Agostont*, és *Jerónimust*, Christusnak Szent és hív Szolgainak nevezi: *Duo Sanctissimorum, Christi simul et Ecclesiae Ministrorum testimonia, attexere instituimus. Divus* Hieronymus *suam, id est, veram ac Christianam*

[4297] Fol. 53. 54.
[4298] † Fol. 55:
[4299] * Supra, 523. 524. 186. 120.
[4300] " Fol. 41. Supra, f. 339. 340.
[4301] Fol. 41.
[4302] * Fol. 40.

hodogeus_j.indd 889 2025. 07. 21. 11:26:49

Fidem, fatetur hoc modo: etc. {523:} *Divus Aurelius* Augustinus*, etc. Sanctus Christi et Ecclesiae Minister,* Leo *Papa, ad Flavianum, et Leonem Augustum scribens, etc*.[4303] ⁕[4304] Augustinus*, ceu Corona quaedam, et verae doctrinae Orthodoxae, et incorruptae sententiae quasi Princeps, et eximium decus, apud omnes Fideles semper est habitus*. Ha *Jerónimus*, *Agoston*, *Leo*, Szentek és hívek vóltak: füstbe kel menni a' *Calvinista*-ságnak. Mert, a' mint ez-elöt meg-mutatók sok helyen, szembe viaskodtak ezek a' Szentek, az Ujonnan fakadot hamisságokkal. IV. A' *Confessio* nem mér arra kötelezni senkit, hogy szinte az-szerént szolgáltassa az Ur-vacsorát, mint Urunk elsöben ki-adta: *Ecclesia, propter Primam Coenae institutionem, nequaquam adstricta est eidem tempori et loco; ut nimirum, non nisi Vespertino tempore, et in Coenaculo aliquo privato, Coenam necessario celebrare debeat, eo quod Prima Coena in hunc modum celebrata sit*.[4305] Ezzel erőtlenné tészi azt a' Bizonyságot, mellyel az Urunk Cselekedeti példajából vítattyák, hogy mí-is Két Szín-alat osztogassuk az Ur-vacsorát. Többet-is nevezhetnék effélét: de most meg-elégszem ezekkel.

¶. 2. A' HELVETICA Confessiórúl.

Erről a' nevezetes *Helvecziai Confessió*-rúl, mellyet meg-kívántak a' *Magyar*-országi *Calvinisták*, rövídeden meg-mutatom; hogy, ha csak az Emberi Okoskodást tanácsba híjuk-is, szem-látomást ki-tetczik hamissága.[4306] Azért, illyen kötésbe foglalom bizonyításomat:

Nem lehetséges, hogy Istentül eredet Igazság légyen az, mely magával ellenkezö rút Hazugságokat kapcsol-egybe.

Az Helveciai Confessio, terhes a' maga-ellen meg-hasonlot hamisságokkal.

Tehát nem lehetséges, hogy Istentül eredet Igazság légyen.

[4303] Fol. 61.
[4304] * Fol. 79.
[4305] Fol. 64.
[4306] Confessio Helvetica, Anni 1566.

hodogeus_j.indd 890 2025. 07. 21. 11:26:49

A' Bizonyság Elsö Részét, *Majorem Propositionem*, ez-elöt nem egy helyen, meg-bizonyítók.[4307] Es az Emberi Okosság-is arra mutat; hogy ot Istentűl kőlt Igazság nincsen, a' hol ellenkezés vagyon. Mert, valahol meghasonlot egyenetlenség találtatik, ot hazugságnak kel lenni; mint-hogy, az egy-mással-viaskodo mondások-közzűl, eggyik mindenkor hamis. Azért, szinte mely bizonnyal tudgyuk, hogy Isten hamissat nem mondhat: oly kétségnélkül értyük, hogy nincs ot Isteni Tudomány, a' hol ellenkezés és hazugság vagyon. úgy annyira, hogy, a' mint ez-elöt Sz. *Agoston*-túl értők, ha csak egy Hazugság vólna a' Sz. Irásban, fel-bómlanék minden böcsülleti, és méltosága az Isten Igejének-is.[4308]

Masodik Részét a' Bizonyságnak, *Minorem Propositionem*, a' *Confessió*-búl elő-hozot sok példákkal meg-mutathatnám: de, hogy egyszer ki-fesellyünk az Uj Tudományok szemetiből, és tér-mezőre érkezhessünk, a' hol derék harczal meg-ütközzünk; rövideden csak egy-nehányat említek a' *Helveciák* habozásiban.

I. Büdös bornak szép czégért szoktak tenni. Azért a' *Helveciák*, leg-elől függesztik a' *Theodosius* Csaszár Végezését: melyben azt írja; Hogy, a' minémü Hitet Sz. *Péter* adot a' *Romaiak*-nak, mely ez-ideig meg-is maradot, azont követi a' *Romai Dámasus* Pápa. Azért, annál egyebet az ö Birodalmában senki ne kövessen: *Significavit, velle se, ut cuncti subditi eam Religionem retinerent, quam vertex Apostolorum Petrus, Romanis initio tradidisset, ac Damasus Romanus Episcopus custodiret.*[4309] Ezt a' *Theodosius* Végezését, {524:} két kézzel kapják a' *Helveciák*, és Dámasust, *Beatus*-nak, Bóldognak nevezik. De, noha igen fel-adgyák a' jó lévvel a' büdös húst: mindazáltal más-felől, arczúl verik mondásokat.

Abban a' *Dámasus Confessiojá*-ban, mellyet magok elő-hoznak, írva vagyon; hogy reménleni kel a' mí Jó Erdemünk jutalmát: *Habemus spem, nos consequuturos praemium Boni Meriti*. A' *Helveciák* pedig azt taníttyák; hogy, Nem ád Isten semmit embernek Jó érdeméért, hanem csak jó kedvéből: mert,

[4307] Supr. fol. 270. 271. 273. 274.

[4308] Supra, f. 381. 382.

[4309] I. Sozom. l. 7. c. 4. Theod. l. 1. 5. c. 2. Niceph. li. 12. c. 6. Simile Decretum Gratiani, apud Niceph. li. 12. c. 4.

hodogeus_j.indd 891 2025. 07. 21. 11:26:49

az Igaz Emberek cselekedeti, mind rútságok, és semmit nem érdemelnek: *Mercedem quam DEUS dat, referimus, non ad meritum Hominis accipientis, sed ad liberalitatem DEI. In Operibus enim etiam Sanctorum, sunt imperfecta plurima, indigna DEO.*[4310]

Ennek felette, *Theodosius* azt mongya; hogy, a' mint Sz. *Péter* az *Apostolok* Feje a' *Romaia*-kat tanította, úgy őrizi-meg *Dámasus* az Igazságot.[4311] és, nem csak egy, vagy két dologra határozza ezt *Theodosius*, hanem közönségesen szól: Mindazáltal, sok dolgokban el-szakad a' *Helveciai Confessio*, a' *Dámasus* vallásától: Mert, I. *Damasus* azt mongya; hogy őtet Isten a' Közönséges Anyaszentegyház gond-viselöjévé tette; és a' *Romai* Pápa, *Péter* helyében, minden Püspökök Feje: *Damasus, Servus servorum DEI, etc. Nos, qui supra Domum DEI, hoc est, Universalem Ecclesiam Catholicam, Episcopale suscepimus ministerium, etc. Scitis Apostolicam Sedem, omnium Episcoporum, et Ecclesiarum constitutam esse Verticem. Tu es, inquit, Petrus; Tu membrorum meorum existis ut Princeps, et Doctor immaculatae Fidei, cujus vice hodie, gratia DEI, Legatione pro Christo fungimur; et omnes hujus Sanctae Sedis Praesules, ejus vicem gesserunt, gerunt, et gerent.*[4312] Azért, a' Nap-keleti Püspököknek azt írja; hogy ők a' *Romai* Pápa fiai: mert ö-reá, ugy-mint Kormányosra, bízatot az Anyaszentegyház gond-viselése: *Quod debitam reverentiam Apostolicae Sedi Vestra habet Charitas, vobis, Filii charissimi, praestatis ipsi plurimum. In sancta Ecclesia, ubi Sanctus Apostolus sedens docuit, nobis Clavi, quem tenendum accepimus, officium incumbit.*[4313] II. *Damasus* azt mongya; hogy, Minden Püspöknek szabad a' *Romai* Pápához *Appellálni*: és, az ö akarattya-nélkül valaki *Sinatot* győjt, nem igaz Keresztyén: *Damnare Episcopos absque hujus Sanctae Sedis autoritate, minime licet; quam omnes Appellare si necesse fuerit, oportet. Nam (ut nostis) Synodum sine ejus autoritate fieri, non est Catholicum.*[4314] Annak-okáért írja; hogy, noha sokkal töb Püspök vólt az *Ariminum*-béli Gyölekezetben, hogy-sem *Nicaeá*-ban, de ugyan nincs ereje annak a' *Sinat*-nak: mert a' *Romai* Pápát kellet

[4310] Confess. Helvet. artic. 16. fol. 35.

[4311] Theodosii Legem, vide infra, li. 9. c. 2. ¶. 2. n. 2.

[4312] Epistol. 3. Damasi ad Stephanum. Et Concil. Africanum, Tom. 1. Concil.

[4313] Theodor. li. 5. cap. 9. Niceph. li. 12. cap. 17.

[4314] Damasus, epi. citat. Vide supra, f. 190.

hodogeus_j.indd 892 2025. 07. 21. 11:26:49

vólna elsöben meg-találni; mellyet nem cselekedtek: *Praejudicium numeri Ariminensis Conventus, nullum esse potest; quando ita est habitus, ut neque Romani Episcopi, cujus ante omnia sententiam cognoscere debuerant, neque Vincentii, etc. consensus illis accesserit.*[4315] III. *Damasus* azt mongya; hogy, Régi szokás-szerént, a' *Romai* Pápa-eleibe kel vinni a' Tudományrúl-valo egyenetlenséget: *Cuncta, quae possunt aliquam dubitationem recipere, ad Nos, quasi ad CAPUT, ut semper fuit consuetudo, deferre non desinatis: ut inde capiatis Responsa, unde accepistis institutionem. non quod vobis scientiae Ecclesiasticae Regulae aliquid desit, sed ut autoritate Sedis Apostolicae fulti, in nullo ab ejus devietis Regula.*[4316] Ugyan-is azt írja *Jerónimus*, Sz. *Damasus* Pápának; *[4317] hogy, Csak az lehet igaz Keresz-{525:}tyén, a' ki eggyet ért a' *Romai* Pápával. IV. *Dámasus* azt írja; hogy a' kit Püspökök fel nem szentelnek, azt Püspöknek nem kel tartani: és, sem Papot, sem *Diaconust*, sem *Subdiaconust* nem rendelhet, sem Oltárt és Templomot nem szentelhet, sem nem Bérmálhat. mert ezek, csak a' Püspököt illetik: *Quod Episcopi non sint, qui minus quam a tribus sunt ordinati Episcopis, omnibus patet. Non licet ergo eis Sacerdotes consecrare, nec Diaconos, nec Subdiaconos, nec Virgines; nec Altare ungere; nec Ecclesias dedicare, nec Chrisma conficere, nec Chrismate Baptizatorum frontes signare. quae omnia, solis Pontificibus deberi, ex Patrum Constitutionibus, et sacris Canonibus edocti sumus.*[4318] Ezeket, és töb hasonló dolgokat, mellyeket olvassuk hogy hitt, és tanított *Damasus*, ha a' *Helveciák* javallyák, és helyén hadgyák; mí Atyánkfiai: Ha pedig ezekkel szemben viaskodik *Confessiójok*, magok-ellen szóllanak mikor *Dámasust* Bóldognak nevezik; és a' *Theodosius Decrétoma*-szerént azt végezik, hogy az *Apostoli* tanitással, mellyet *Dámasus* tisztán meg-tartot, egy lineán és egy nyomban nem járhat, valaki el-szakad *Damasus*-túl.

Erre talám azt felelik; hogy *Damasus*-nak, csak a' Szent Háromságrúl-valo tanitását javallyák, *Theodosius*-sal egyetemben. De nem elégséges felelet ez. Mert, ha az egy dologban *Dámasus* igazat értvén, egyéb sok derék

[4315] Theodor. li. 2. Histor. c. 33.

[4316] Damas. epi. 4. ad Episcopos Numidiae.

[4317] * Hieron. epi. 57. 58. Verba infra, li. 9. c. 2. ¶. 2. n. 2.

[4318] Damasus, ibi. Supra, fol. 119. 120. 190. Logi alog. c. 2. ¶. 2.

hodogeus_j.indd 893 2025. 07. 21. 11:26:49

tanitásiban el-tévelyedet: azt nem mondhatta *Theodosius*, hogy *Dámasus* azt a' *Religiót* követi, mellyet Sz. *Péter* adot a' *Romaiak*-nak. A' *Debreczeni Synedrium*, a' Szent Háromságrúl, szóval eggyet ért a' Pápával: Vallyon ezért, az egy dolog eggyességéért, azt meri-e mondani, hogy csak azt kel igaz Keresztyénnek mondani, a' ki abban a' Hitben marad, mellyet a' *Romai* Pápa Sz. *Péter*-tűl vet?[4319] Ennek-felette; csak az egy Ágazatnak igaz vallása, Bóldoggá nem tette *Dámasust*, ha egyéb sok dolgokban bálványozo vakságban hevert. Tehát, mikor őtet a' *Helveciák* Meg-bóldogúltnak nevezik, minden hamis Eretnekségek rutságától meg-mentik. Végezetre; a' ki igazat hiszen a' Szent Háromságrúl, ha egyéb dolgokban tévelyeg, nem igazán neveztetik *Catholicus*-nak. *Theodosius* pedig, és a' *Helveciák*, meg-vallyák; hogy azokat igaz *Catholicusok*-nak kel tartani, a' kik ezt a' *Theodosius* Törvényét követik. Tehát ki-tetczik, hogy ez a' Törvény, nem csak arra kötelez, hogy a' Szent Háromságrúl igazat hidgyünk: hanem arra-is, hogy mindenben a' *Romai* Pápa tanitását kövessük.

II. Egy helyen[4320] azt beszélli a' *Confessio*; hogy a' Jó Cselekedeteket, ők sem roszszaknak nem tartyák, sem nem kárhoztattyák: *Non tamen vilipendimus, aut condemnamus Opera bona*.[4321] Más-felől azt írja, mint ez-elöt *[4322] hallók, hogy Ocsmányság, rút fogyatkozás, minden cselekedete a' Szent Embernek.

III. Azt írja[4323] ez a' jeles *Confessio*; hogy ö semmi-képpen nem javallya, hogy a' Jó Cselekedetek szükségesek üdvösségünkre; és, hogy ezek-nélkül senki nem üdvözűl. Ezt a' maga tulajdon szavából "[4324] ez-elöt hallók. Maga, egy-nehány szó-után eszére jövén, és meg-józanodván, szükségesnek mongya, hogy a' Jó Hitnek, Jó Cselekedeti légyenek: *Opera necessario ex Fide progignuntur*.[4325] Mely mondásból, így okoskodhatunk: Az igaz Hit szük-

[4319] Duo habet Lex Theodosii: 1. Ut cum Damaso sentiant. 2. In specie de Trinitate, Fidem Damasi explicat. Vide infra, li. 9. c. 2. ¶. 2. n. 2.

[4320] II.

[4321] Art. 16. f. 34. a.

[4322] * Supr. fol. 231. 232.

[4323] III.

[4324] " Supr. f. 230. 231.

[4325] Articul. 16. f. 34. b.

hodogeus_j.indd 894 2025. 07. 21. 11:26:50

séges az üdvösségre: Az igaz Hithez szükséges a' Jó Cselekedet: Tehát a' Jó Cselekedet szükséges az üdvösségre. Továbbá; Csak azt mondhattyuk szükségesnek valamely dologhoz, a' mi-nélkül az meg nem lehet. {526:} Tehát, a' *Confessio* tanitása-szerént, Jó Cselekedet-nélkül nem üdvözűlhetünk. Azért, a' nagy bőlcs *Confusió*-nak tetczése-szerént, szükséges és nem szükséges a' Jó Cselekedet: üdvözűlhetünk, és nem üdvözűlhetünk, ezek-nélkül.

IV. Egyszer[4326], nem örömest, dicsíri a' Négy Közönséges Gyölekezeteket; Az ö *Symbolumi*-nak, és egyéb *Sententiái*-nak, böcsüllettel helyt ád: *Comprehensa Symbolis, ac Sententiis, Quatuor primarum, et praestantissimarum Synodorum, celebratarum Nicaeae, Constantinopoli, Ephesi, et Chalcedone, credimus corde sincero.*[4327] Menny továb ezen, a' tiszta szűvel meg-vallot mesgyén, és kérgyed a' *Helveciák*-túl; Hiszik-e, hogy a' *Romai* Pápa, Feje és Fejedelme minden Egyházi embereknek? Javallyák-e, hogy a' Papság után senkinek nem szabad meg-házasodni? Kedvellik-e, hogy az Apáczák Átokba essenek, ha bagzani kivánkozván nőszni akarnak? Helyén hadgyák-e a' töb hasonló dolgokat, mellyeket ez-elöt bévségesen elő-hozánk a' Négy elsö Gyölekezetekből?[4328] Bátran mongyák, hogy ők ezeket mind Babonának, Ördögi találmánynak, *AntiChristus* fel-emelésének tartyák.

V. A' mint hallók[4329], azt mongya a' *Confessio*; hogy, sok rútság, és fogyatkozás vagyon a' Szentek Jó cselekedetiben; és minden Igazsága Embernek, oly tiszta, mint a' havas Aszony véres ruhája.[4330] De mint-hogy, ez helyén maradván, azt mondhattya vala egy okos ember a' *Calvinista Predikator*-nak; hogy ö nem ád okot a' bűnre Tanítójának: azért nem akar bért fizetni fáratságáért; mert ennek el-vételében-is bűnt vallana, a' kinek minden igazsága, okádtato rútság. Hogy ezt a' lyukat bé-fóltozzák, hoszszú köhögés- és szakál-simogatás-után, viszsza-hazudgyák Irásokat: és azt beszéllik; hogy ebben az egyben, nem vétkeznek a' Tanítók, hogy, valami magoknak, és perepúttyoknak szükséges, azt mind el-vészik: *Ministri non peccant,*

[4326] IV.
[4327] Articul. 11. fol. 22. b. Vide supra, f. 186. 193.
[4328] Supra f. 190. 192.
[4329] V.
[4330] Articul. 16. fo. 35. b. Vide supr. fol. 231. 232.

hodogeus_j.indd 895 2025. 07. 21. 11:26:50

quando stipendium, omniaque interim necessaria pro se, et sua familia, accipiunt.[4331]

VI. Teli torokkal kiáltyák; hogy a' Természet-, és a' *Moyses* Törvényeáltal, Isten mindent, valami szükséges, bévségesen előnkbe adot: *Credimus, hac DEI Lege (Naturali, et Mosaica,) omnem DEI voluntatem, et omnia Praecepta necessaria ad omnem vitae partem, plenissime tradi. Alioquin non vetuisset DEUS, huic Legi nihil addi, vel adimi*.[4332] Más-felől, nem csak azt mongyák, hogy az Isteni tiszteletre, Vasárnapot, nem Szombatot, szentelik ők-is; *Diem Dominicam, ab ipsis Apostolorum temporibus consecratam videmus; quod etiam nunc recte, propter cultum, et charitatem custoditur*:[4333] De a' mi nagyob, az Uj *Testamentom* parancsolatit, a' Keresztségről, az Ur-vacsorárúl, és egyéb derék dolgokrúl, a' *Confessio* nagy béven állattya. Mint-ha ezzel meg-hazudtatná magát, hogy az-elöt, *Sidó* széltűl feje kócsagos lévén, az Uj *Testamentomot* haszontalannak mondotta vala. Mert, valaki azt vítattya, hogy a' Természet-, és *Moyses* Törvényének oly tellyessége vagyon, hogy minden szükséges dolgot magokban kapcsolnak: hiuságossá, és mindenestűl haszontalanná tészi az Uj *Testamentomot*.[4334]

VII. Csuda mely bátran beszélli a' *Confessio*; hogy Senki az Isten Törvényének eleget nem tehet. Azért, mikor ezt által-lépjük, sem Isten haragjába, sem kárhozatba nem esünk: mert által-jutottunk mí a' Törvény-{527:}nek keskeny palóján, és a' Kegyelemnek legeltetö szép tágas mezejére vitettünk: *Neque potuit, aut potest ulla caro Legi DEI satisfacere, et hanc adimplere. Hactenus itaque abrogata est Lex DEI, quatenus nos amplius non damnat, nec iram in nobis operatur: Sumus enim sub Gratia, non sub Lege*.[4335] Vévék eszekbe, hogy ló-bőr a' szekernye, ha ez így vagyon; és majd azt fogják mondani az Emberek, hogy bolondoskodnak a' *Predikátorok*, mikor Isten haragjával és kárhozattal fenyegetik a' községet: Azért, térítik lovok száját, hogy felszedgyék a' mit el-húllattak, és azt mongyák; hogy kárhoztattyák azokat kik így szóllanak: Künyű Istenhez jutni, mert Christus el-mosta minden Bűnünket;

[4331] Artic. 18. f. 50.
[4332] VI. Artic. 12. f. 23. Deute. 4. v. 12.
[4333] Art. 24. f. 63. b.
[4334] Vide infr. li. 6. c. 4. ¶. 2.
[4335] VII. Art. 12. f. 23. 24 Supr. fol. 227.

hodogeus_j.indd 896 2025. 07. 21. 11:26:50

mit árthat azért a' Bűn nékünk? *Damnamus impias quorumdam Evangelica praedicatione abutentium voces, et dicentium; Facilis est ad DEUM reditus: Christus expiavit omnia peccata. Facilis est peccatorum condonatio; Quid ergo peccare nocebit?*[4336] Bizony, semmit a' Bűn nem árt, ha az Isten haragját fel nem gerjeszti, a' Pokol kínnyát nem érdemli.

VIII. Noha[4337] azzal mossa száját a' *Helvéciai Ministerium*, hogy bévségesen fel-találtatik az Irásban, valami szükség a' tekélletes Hitre és Életre: *In Scriptura sacra, habet Ecclesia plenissime exposita, quaecumque pertinent cum ad salvificam Fidem, tum ad Vitam recte informandam*:[4338] De meg-öblítik szájokat, és csak hamar mást mondanak. Mert azt írják; hogy a' Keresztelésben, azokat a' szókat kel mondani, mellyekkel Christus kereszteltetet, és az *Apostolok* kereszteltek: *Credimus, perfectissimam esse baptizandi formam, qua Christus ipse baptizatus est, et qua baptizarunt Apostoli*.[4339] Kérd-meg tőllök, Hol vagyon az Irásban, minémü szókat mondot Keresztelö *János*, mikor Urunkat; és az *Apostolok*, mikor a' Keresztyéneket meg-keresztelték? Annak-is menny végére, Hol vagyon az Irásban, a' *Hypostasis*, *Ordo inter personas*;[4340] mellyekről, mint szükséges dolgokról, emlekezik a' *Confessio?* Eggyikét sem találjuk a' Sz. Irásban.

IX. Egyszer[4341] azt beszélli a' *Confessio*; hogy mindenkor vólt, és lészen Christus-nak *Ecclesiá*ja, mely az Istent igazán isméri, és igazán tiszteli: *Oportet omnino semper fuisse, nunc esse, et ad finem usque futuram esse Ecclesiam; eorum videlicet coetum, qui DEUM, per Verbum et Spiritum Sanctum vere cognoscunt, et rite colunt*.[4342] Meg-sajdítá, hogy ez így lévén, könnyen nyaka szakad az ö fortélyozásoknak: mert, mihent ezt a' csalatkozhatatlan *Ecclesiát* meg-ismérnők, nem kellene egyében versengeni, hanem csak az ö itíletit követni. Azért, fordítá a' levelet, és azt írá a' *Confessio*; hogy, nem csuda, ha néha az *Ecclesia* meg-botlik, midőn az Isten szava-mellől el-múlik:

[4336] Art. 14. f. 29. b.
[4337] VIII.
[4338] Artic. 1. fol. 1.
[4339] Artic. 20. f. 56.
[4340] Artic. 3. f. 5.
[4341] IX.
[4342] IX. Artic. 17. f. 36.

hodogeus_j.indd 897 2025. 07. 21. 11:26:50

Haec DEI Ecclesia, Columna, et Basis Veritatis, non errat, quamdiu innititur CHRISTO, et fundamento Prophetarum et Apostolorum. Nec mirum, si erret, quoties deserit illum qui est Veritas.[4343] Holot látod, csak annyi méltoságot ád az *Ecclesiá*-nak, mint *Mahomet*-nek, vagy az Ördögnek. Mert ezek sem mondnak addig hamissat, míg az *Apostolok* szavát beszéllik.[4344]

X. Erőssen biztattya Juhait a' *Confessio*, hogy Bizonyosok légyenek, az Örök életre-valo választásokban: *Pro indubitato habendum, si credis, Electum te esse. Satis perspicuum et firmum habemus testimonium, nos in Libro Vitae inscriptos esse, si in vera Fide Christus sit noster.*[4345] Eszébe juta, hogy a' Sz. {528:} Irás nem így szól; hanem, félelemmel és rettegéssel mongya hogy kel keresni az üdvösséget. Azért arczúl csapá beszédét, és azt veté utánna; hogy Jó ez a' biztatás; de a' kinek esze vagyon, félve és rettegve jár az üdvösség keresésében: *His confirmati, cum timore et tremore, juxta praeceptum Pauli, nostram salutem operari jubemur.*[4346] Megént agyába tűnék, hogy a' gyengén-nevelt, és kínnyen-tartot Fiaknak, fel-háborodik örömök, ha félni és rettegni kel az üdvösség keresésében: Azért, okádasára térvén, azt mongya; hogy, általlyában minnyájan, valakik meg-kereszteltettek, oly bizonnyal üdvözűlnek, mely bizonyos, hogy az Isten pecsétes Levelében hamisság nem lehet. Mert a' Keresztség, nem egyéb, az Örök életre-valo Választás pecséténél, és az Élők Könyvében-valo bé-iratásnál; *Baptismus, est perpetua obsignatio adoptionis nostrae. Etenim baptizari in nomine Christi, est inscribi, et recipi in foedus atque familiam, adeoque in hereditatem Filiorum DEI.*[4347] Mely vakmerö tudományt, nem szükség rontani: magán ki-tetczik farka.[4348]

Vannak töb gazságok, és Hazugságok, a' *Helveciai* Vallásban: de, minthogy szándékom-kivűl, az Uj Tudományok éktelenségi igen meg-nyújták, és vélekedésem-felet hoszszabbíták ezeket a' Könyveket, nem megyek továb:

[4343] Ibidem, f. 37. b.
[4344] Vide supra, f. 335.
[4345] Artic. 10. f. 17. 18.
[4346] Eodem fo. 18.
[4347] Artic. 20. f. 55. Vide supra, f. 313. 314.
[4348] X.

hodogeus_j.indd 898 2025. 07. 21. 11:26:50

Hanem, Istenhez emelem szemeimet; *Elisaeus Profetá*-val ezt kiáltom: *Domine, aperi oculos horum, ut videant*;[4349] Nyisd-meg, Uram, szemeket ezeknek, hogy lássanak.

Domine Miserere.

APPENDIX, A' MAHOMET VALLASARUL.

KÉt Okból indíttattam a' Mahomet hamis vélekedésének Istentelenségérűl-valo irásra: Először, abból; Mert, lelki ismeréti-ellen *Luther* azt böfögi; hogy a' *Török*- és *Pápista*-között, nem kel semmi külömbözést és választást tenni.[4350] Mely káromlásnak merígyes szidalmazásaért, érzi most az Ördögök társasagában, az Isten haragjának súllyát. Hogy azért ennek, a' képtelen és szenvedhetetlen szidalmazásnak hamissága, ennél-is jobban Nap-fényre hozassék, fel akarám jegyezni a' *Mahomet* álmainak csufságit, mellyek a' mí igaz Keresztyéni Tudományunk-mellé semmi-képpen nem férnek. Másodszor, abból; Mert, a' mint eléb említém, nem kevesen találtatnak az Ujságok-után lázzadtak-közzűl, kik azt rebesgetik, hogy a' *Török* hitben-is meg-nyerheti Ember üdvösségét.[4351] Azért, a' *Lu*-{529:}*ther* és *Calvinus* habozásinak bizonytalan fondamentomin meg nem állapodhatván, sokszor sapkát cserélnek a' süvegen; söt, a' mint eléb meg-tanúlók, tágas útat irtottak, és nagy törést készítettek a' *Calvinista* vélekedések az *Alcorán*-nak.[4352] Azért, nem csak *Török*-kel bélletteknek nevezik a' *Lutherista Predikátorok*, ki-nyomtatot

[4349] 4.Reg. 6. v. 17.
[4350] Supra, f. 278. et ex Sleidano, f. 310.
[4351] Supra, fol. 85.
[4352] Supra, fo. 107. Supra, fo. 288. 514. 515.

hodogeus_j.indd 899 2025. 07. 21. 11:26:50

könyvökben, a' *Calvinistákat*: de az ö tanitásokat, elsö garádicsnak írják az *Alcorán*-ra. Azt-is meg-hallók, mely igen pártyát fogta *Luther* a' *Törökök*nek; és nem szenvedte, hogy hadakat visellyenek ellene a' Keresztyének.[4353]

Hogy azért ennél-is inkáb el-fajúllyanak, és vadúllyanak ettűl a' dögletes Pogányságtúl az Emberek; és, ha valaha az én Irásom a' *Mahomet Deliái*közzűl valakinek kezébe akadhat, gondolkodhassék Hitinek állapattyárúl: rövid irásban foglalám, nem minden czikkelyét, hanem csak egy-nehány számos részeit a' *Mahomet* tétovazásinak.

A' *Török* Birodalomnak pedig terjedését, és a' Keresztyén országokon el-hatalmazot uralkodásának eredetit, és folyását, a' végre említem; Mert, a' mely úton a' töb Keresztyén Országok Pogány kézbe estenek, azon nyomon indúlt-el a' mí Nemzetünk: úgy annyira, hogy mikor, az erejében megfogyatkozot, és veszö-félbe-jutot *Görög*-ország *historia*-ját olvasom, úgy tetczik, mint-ha az *Erdélyi* és *Magyar*-országi dolgokat olvasnám, mellyek most szemünk-elöt forognak. Azért, talám az Ur Isten, a' mí Üdvözítőnk érdemeért, és a' szeplőtelen Szűz *Mariá*-nak, Isten-után nékünk Szent *István*túl *Testamentom*-ban hagyatot *Patrónánk* esedezése-által, veszedelemreindúlt Országunkat meg-tartóztattya, ha az Emberek, a' régi dolgok-mellé vetvén állapattyokat, tanúlni fognak a' Szomszéd háza üszögén.

Magamtúl semmit nem mondok; hanem, ezek a' laistromban jegyzet Emberek nyomdokit követem. Elöször: Meg-olvastam a' *Mahomet Alcorán*nyát, mellyet Theodórus Bibliander, *Libro de Mahometis Vita et moribus, in Tres Tomos digesto*, ki-bocsátot. E' mellet, a' *Mahomet* Születésérül írt könyvet, és a' *Saracenusok Kroniká*-ját által-forgattam. Az-után *Cedrénust*, ki a' Görög Csaszárok *historiá*-ját, *1059.* esztendeig, *Constantinus Monomachus*-ig írta: *Zónarast*, ki ugyan-ezen historiát, *1084.* esztendőre, *Alexius Comnénus* Csaszársagára vitte: *Nicetas Choniátest Logothétat*, ki az *Alexius* halála-után, *Kalo-János* Császáron kezdi irását. Ismég; *Nicéforus Grégorast*, *Laonícus Chalcocondilást*, *Jacobus Boissardust*, *Honningert*, és egyéb nevezetes *Historicusokat*, kik a' *Török* Birodalomrúl emlekeznek. Végezetre, azokat-is meg-tekíntettem, kik a' *Török* Vallás hamisságárul irást hadtak; ugy-mint, Ludovicus Vivest, *Censura de Mahomete et Alcorano*;

[4353] Supra, fo. 309.

hodogeus_j.indd 900 2025. 07. 21. 11:26:50

Nicolaus de Cusat Cardinálist, *Cribratione Alcorani:* hogy semmit ne emlekezzem *Cuspinianus*-rúl, *Postellus*-rúl, *Munsterus*-rúl, *Crusius*-rúl, *Lonicerus*-rúl, *Lazarus Sorancius*-rúl. De mind ezek-közzűl, alig olvastam a' *Mahomet* dolgaiban túdósbat egy *Joannes Andreas*-nál, a' ki Spanyól nyelven írt illyen Könyvet: *Confusio Sectae Mahometanae*. Ez annak-elötte, a' *Maurusok Alfacqui*-ja, az-után Keresztyén Pap vólt.

¶. 1. MAHOMET-rül, és az ö követöirül.

Heraclius Monothelíta Eretnek Császár birodalmának Huszon-eggye-{530:}dik esztendejében, az-az, Urunk születése-után, Hat-száz harmincz esztendőben, írja *Baronius* ••[4354] hogy a' *Mahomet* halála történt; és a' *Mahomet* esztendejét, a' *Hegirát*, az ö Halálán kezdik-el a' *Törökök*; a' *Szerecsenek* pedig, Születésén. Jóllehet *Joannes Andreas* azt írja; hogy *Mahomet*, *620.* esztendőben születet *Mechá*-ban. Huszon-hat esztendős-korában házasodot-meg. Negyven esztendős-korában kezdette magát *Profetá*-nak nevezni: és Hatvan-három esztendős-korban, *683.* esztendőben hólt-meg.

Születéséről, sok csúfos dolgokat beszéllenek a' *Saracenusok:* többiközöt azt; †[4355] hogy, mikor az ö Attya *Abdalla*, *Eymina*-névü Aszonyt vet vólna: ez Péntek-nap (mely a' *Török*-nél Illő-innep) mehében fogadá *MAHOMET*et; de sem szülésében, sem hordozásában terhét nem érzette. A' mely esztendőben születtetet *Mahomet*, abban sem Ember, sem Ördög nem szült, hogy böcsülletesb lenne a' Nagy *Profeta* nemzése. Hetfőn születet e' Világra; és az ö születése oráján, az egész Világon minden Királyok Széki le-dőltenek. Sok álmokat beszélgetnek gyermekségéről-is.

A' Fejedelemséget, ugy-mond "[4356] *Zónaras*, nemes nemzetsége-után nem nyerte: hanem, egy *Cadiga*, vagy, a' mint *Joannes Andreas* nevezi, *Gadisa*-nevü gazdag Aszonynak béres szolgája lévén, Aszonyát *Praestigiis*, Ördögi

[4354] •• Baron. tom. 8. An. 630.

[4355] † Apud Bibliandr. l. de Generation. Mahomet.

[4356] " Zonaras, to. 3. in Heraclio. Similia Damascen. in fine Libror. de Haeresibus. Theophan. ap. Baron. loco cit.

hodogeus_j.indd 901 2025. 07. 21. 11:26:50

mesterséggel szerelmére gerjeszté, és el-vévé. Mivel pedig a' kórság szokta vala törni, és gyakran el-dőlvén tajtékozot, mint illyen betegségben szokot lenni: bánnya és szégyenli vala ezt Aszony-hőlgye. Azért, egy *Arianus* lator *Sergius* Barát, azt hazudtatá *Mahomet*-tel, hogy ö-hozzá *Gabriel* Angyal szokot járni, és titkos tanitással az Isteni dolgokra oktatni: de mint-hogy el nem szenvedheti az Emberi gyarlóság ennek fényességét, kételen el kel ájúlni mikor vélle szembe lészen. Ezt meg-jelentvén *Mahomet* a' Feleségének, az Aszony (nem tudván *Sergius*-nak *Mahomet*-tel-való értelmét) titkon meg-mondá *Sergius*-nak, a' ki fondálta vala a' *Fabulát*. Azért *Sergius*, tellyességgel belé beszéllé a' szegény Aszonba, hogy igazat mond *Mahomet*. söt el-hiteté vélle, hogy az ö Ura, nagy *Profetája* az Istennek.

Még akkor *Mahomet* vékony Uraságban vala a' *Bóldog Arabiá*-nak egy szegeletiben: De, mikor *Heraclius* Császár, a' *Persiai* győzedelem-után, azon viszsza-jőne, eleibe méne *Mahomet*; győzedelmén örvendeze; és egy kis Tartományt nyere a' Csaszártúl. Birodalma nevekedvén, ki kezde terjedni az Emberek-közöt az ö *Profeta*-ságának híre; és a' Baráttal-eggyüt, Két Mesterséget találának, mellyel a' tudatlan népet, künnyen és lágyan magokhoz csatlák.[4357]

Elsőt azt: Hogy az Emberi gyarlóságnak, és Testi kivánságoknak, kedves dolgokat beszéllettek, és minden-felé vetették a' cselt, hogy mindeneket tőrbe vinnének.[4358] Annak-okáért, annyi Feleséget engede *Mahomet*, a' ki menyit tarthat. söt Paradicsomban-is, has-hizlalo Jó-lakásokat, és szép Aszonyokkal-valo nyájasságokat gondola. Ennek-felette; hogy a' Sidók idegenek ne lennének kellemés tanitásától, a' Környűl-metélést jóvá hágyá, a' Disznó-hústmeg-tílta. Az *Arianusokat* és *Nestorianusokat* melléje akarván fogni, Christus Urunkat csak pusztán Embernek ta-{531:}nítá.[4359] Hogy a' *Manichaeusok* el ne fajúlnának, azt beszéllé; hogy, nem Christust, hanem mást feszítettek-fel ö helyébe a' Sidók. Hogy a' Keresztyénekkel meg ne utáltatná magát, Christus Urunkrúl, és az ö szűzen szűlö Sz. Annyárúl,

[4357] Baron. illo an. 630. ex Theophane, Cedreno.

[4358] Lásd aláb, ¶. 3. az 1. Ielenséget.

[4359] Azoar. 11. init.

hodogeus_j.indd 902 2025. 07. 21. 11:26:50

nagy böcsülletesen beszéllet. Igy azért mindenekhez hozzá szabta magát, hogy mindeneket meg-csalna.[4360]

Második mesterségét azt olvasom: Hogy hamis Csudákkal édesgette a' tudatlanokat. Egy szép fejér Galambot úgy meg-szelidített, hogy külömben ne ennék, hanem, vállára szálván, füléből szedegetne. Egy Bikát-is arra szoktatot vala, hogy kezéből falatozná a' szénát. Egykor azért, midőn *Mahomet* a' sokaság-elöt beszéllene, nagy véletlen elő-röpűlle a' Galamb, arany bötűvel íratot Czédulát hoza nyaka-körűl; és, a' *Mahomet* vállára szálván, a' fülében motoz vala orrával. El-végezvén beszédét, meg-fogá *Mahomet* a' Galambot; a' Czédulát meg-olvastatá a' Baráttal: melyben az vala írva, hogy Fejedelemnek tartcsák azt, valaki egy Bika nyakába jármot vethet. Azon-közben ki-bocsáták sok éheztetés-után a' *Mahomet* Bikáját, melynek szarva-közibe mesterségesen kötözték vala az *Alcorán* könyvet. Es, mikor sokakat el-tapodván, *Mahomet*-hez jutot vólna, a' Könyvet szarvaközzűl el-vévé *Mahomet*; az igát nyakába veté. A' *Fabulá*-nak vége az lőn, hogy az *Alcorant*, Menyből adatot Könyvnek; *Mahometet*, és a' Barátot, *Profetá*-nak kiálták. és, a' kiket szép szóval *Mahomet*-hez nem édesíthetének, azokat erőszakkal és fégyverrel hozzá hóldoltaták.

Mahomet halála-után, Eububezer, vagy *Eubogares*, vagy *Ubezar* (a' mint *Joannes Anderas* nevezi,) lén Fejedelem. Ezt *Cedrenus*, *Abubacar*-nak nevezvén, azt mongya felőlle; hogy *Heraclius*-nak *24.* esztendejében hólt-meg, midőn (a' *Baronius* szám-vetése-szerént) Harmad-fél esztendeig regnált vólna.[4361]

Eububezer székibe üle Umar. Kit némellyek *Emerus*-nak, *Omarus*-nak, *Homan*-nak, *Haumarus*-nak, vagy *Aomar*-nak hínak. Erről *Cedrénus* azt írja; hogy, Fejedelemségének Elsö esztendejében, *Theodórust*, a' *Heraclius* Csaszár öcsét meg-győzé: és annyira el-hatalmazék *Syriá*-ban, hogy *Heraclius*, erejéhez nem bízván, *Jerusalem*-ből az Urunk Sz. Keresztit el-vitetvén, pusztán hagyná *Syriát*. Második esztendőben, ismét Negyven-ezer emberét *Heraclius*-nak meg-veré; *Damascust*, *Foeniciat*, *Egyiptust*, el-foglalá. Harmadik esztendőben, *Jerusalemet* meg-vévé; egész *Syriát* el-foglalá.[4362] Mivel pedig

[4360] Lásd oda aláb, ¶. 3. az 5. Ielenséget.

[4361] Baron. an. 633.

[4362] Cedr. Baron. loco citato.

hodogeus_j.indd 903 2025. 07. 21. 11:26:50

az *Arabiá*-ban vígyázo Vitézeknek meg nem fizetet vala a' Császár, ezek-is mind *Umar*-mellé állának.[4363] és végre, *Heraclius*-nak Huszon-nyólczadik esztendejében, az egész Nap-keleti Birodalomnak székit, *Antiochiát*, megvévé. Huszon-kilenczedikben, *Edessát*, és *Mesopotamiát*. Végre, *Heraclius*-nak Harminczadik esztendejében, *Persiát*, az-az, *Kazul*-országot, mellyet soha a' *Romaiak* tellyességesen le nem csöpűlhettek vala, pálczája-alá hajtá; *Hormisdát*, az ö utólso Királyát Székiből ki-vetvén. Igy bűnteté Isten a' *Monotheliták* tévelygésére hajlot *Heracliust:* kit oly kegyelmesen óltalmazot és vezérlet vala, míg az igaz Hitben maradot, hogy a' *Persiai* Királlyal-is fejet hajtatna néki.[4364]

Umar-utan, Omen (némellyek *Ottomen*-nek, *Attumán*-nak, *Hut*-{532:}*man*-nak, *Azoman*-nak, vagy *Hozmen*-nek írják) emelteték a' Fejedelemségre.[4365] Kit mikor a' maga Vitézi meg-öltek vólna, Halit, a' *Mahomet* Leanyátúl-valo unokáját állaták helyébe. Ezt-is, minek-utánna ellene-támadot *Moaviá*-val sokat veszekedet vólna, a' Templomban meg-ölék, és az ö fia Alhetem lén Fejedelemmé; ki maga kínnyén *Moaviá*-nak engedé az Uraságot, hogy ezért vér ne ontatnék.

Moavia azért, vagy, a' mint *Zónaras* nevezi, *Maevia*, *Constantinus Pogonatus* Császár idejében, kezde uralkodni a' *Mahometanusok*-on, vagy *Agarenusok*-on; kik magokat nevezik *Saracenusok*-nak, mint-ha *Abrahám* és *Sara* neméből származtak vólna.[4366] Ez oly bátorságot vén, ugy-mond *Zónaras*, hogy a' Tengeren által-kelvén, *Costanczinápolyt*-is meg-szállá: De ot igen meg-kotorák mestert. Az-után, nem egy ízben, Hadát meg-loholák. Végre, Harmincz esztendőre frígyet nyere a' Csaszártúl; illyen okkal, hogy esztendőnként Három-ezer Aranyat, és Nyólcz fő Lovat adna a' Csaszárnak.[4367] *Pogonátus* halála-után, az ö fia *Justinianus* fel-bontá a' frígyet véllek, noha emezek igen esedeznének hogy ne mivelné. Midőn harczra kőltek vólna az *Agarenusok*, Zászlo-gyanánt kopiára emelék a' Császár Frígy-levelét. Erős harczal meg-verék *Justinianust*: kinek ismét újob glétet kelle vetni véllek.

[4363] Insolutus miles.
[4364] Baron. an. 639.
[4365] Chronica Saracenor. Zonar.
[4366] Zonaras, to. 3. in Pogonato. An. 670.
[4367] Zonaras, to. 3.

hodogeus_j.indd 904 2025. 07. 21. 11:26:50

Ez üdő-alat, a' Keresztyének esz-veszése, üdőt és alkalmatosságot ada a' *Saracenusok*-nak, hogy Birodalmok határát killyeb vetnék.[4368] Mert *Justinianus*-ellen, pártot üte *Leontius*, és le-veté őtet Urasagából. Az-után, hadát *Leontius* Császár *Africá*-ba küldé a' *Saracenusok*-ellen, és szerencséssen viszsza-nyeré *Africát*. De a' fizetetlenség-miat, *Africá*-ban meg-búsulának az ö Vitézi; magok-közzűl *Tiberiust* emelék Csaszárságra; és *Africát* pusztán hagyván, *Costanczinápoly*-ba térének; *Leontius*-nak orrát el-metczék, hogy *Tiberius* bátorságosban uralkodhatnék.[4369] *Justinianus* pedig, mint kígyo farka-vágasárúl emlekezvén, *Bolgár*-ország segitségével *Costanczinápoly*-ra méne, és mind *Leontiust*, mind *Tiberiust* konczrúl konczra vagdaltatá. végre meg-ölé őtet-is *Filippicus*.

Míg ezek egy-mást veszték sillyeszték, *Moavia Africát* viszsza-vévé: és, a' mint *Thuanus* írja, †[4370] Urunk Születése-után, *720*. esztendőben; a' mint pedig *Baronius* számlállya, *713*-ban,[4371] egy *Spanyól Julianus Grof*, kinek leányán *Roderícus* Király gyalázatot tet vala, addig úntatá a' *Saracenusokat*, hogy *Spanyól*-országba kőltözteté őket *Africá*-ból. Két esztendő-alat, Hét-száz-ezer embernél töb vesze a' *Spanyólok*- és *Saracenusok*-közzűl. Végre, *Filippicus* idejében, *Granátát* meg-vévék a' *Saracenusok*; mellyet egész Hét-száz hetven-négy esztendeig bírtak: és, *1492*. esztendőben, *Ferdinandus Aragonius*-túl ki-űzetének *Spanyól*-országból, azon esztendőben, melyben *Christophorus Columbus* az Uj *Indiákat* fel-találta.[4372] Midőn azért *Filippicus*, *Anastasius*, és *Theodosius* Csaszárok idejében, a' Keresztyének veszekedése füsti-alat, nagyob erőt vettek vólna a' *Mahometánusok*: végre, *Leo Isaurus*, Kép-rontó Csaszár idejében, *Umar*-nevü Fejedelmek, egész *Syriát*, erővel hatalommal, a *Mahomet* Vallására hajtá;[4373] és, a' mint *Zónaras* *[4374] írja, oly bátorságot vének a' *Muszulmánok*, hogy *Thraciá*-ba rohanván, *Costanczinápolyt*-is meg mernék ostromlani. *Hispaniá*-ból pedig,

[4368] Zonaras, to. 3.
[4369] Insolutus miles.
[4370] † Thuan. lib. 1. Histor.
[4371] Baron. tom. 8. An. 713.
[4372] Hispania capta.
[4373] Cedrenus.
[4374] * Zonaras, to. 3. An. 720.

hodogeus_j.indd 905 2025. 07. 21. 11:26:50

Galliá-ra, nem csatával, {533:} hanem Országos haddal menének: De *Carolus Martellus*, “[4375] *Turón* Várasánál, *375.* ezert vága-le bennek; holot a’ maga hadából, más-fél-ezer embernél többet nem vesztet vólna. *Leo Isaurus*-után, *Constantínus Coprónimus* Csaszár következék: ki-idejében, *744.* esztendő-
5 táján, †[4376] a’ Hét Kapitán zászlója-alat, a’ *Magyar* nemzetség bé-szálla *Magyar*-országba.

Ez vólt rövideden a’ *Mahometanusok* Birodalmok, és Tudományok terjesztésének úttya és folyása. Kiknek, midőn Birodalmok meszsze terjedet vólna, ők-is sok-felé oszlának. és, miképpen a’ Keresztyének-közöt, sok
10 Királyok és Szabad Fejedelmek vannak, úgy ö-közöttök-is egy-nehány részre szakada a’ Birodalom. Hitek és Vallások-is meg-hasada: mert, az *Alcorán* magyarázasában, a’ *Persia*-béli Kazulok, *Halit*; a’ Törökök, *Homert* követik. Es, noha minnyájan *Muszulmánok*-nak, az-az, Igaz-hitűeknek nevezik magokat: de, a’ mint *Joannes Andreas*, “[4377] *Belloforestus*, és egyebek írják, Négy
15 *Secta* vagyon közöttök, mely Négy fö *Doctor*-túl vet eredetet; és mosódásban, bőjtölésben, és egyéb dolgokban, igen külömböznek egy-mástúl: 1. *Melich*, mellyet az *Africanusok* követnek. 2. *Asaf*, mellyet *Mecha*-táján egész *Bóldog Arabia*, és *Damascus* javal. 3. *Alambeli*, mellyet *Armenia*, és *Persia* bé-vet. 4. *Buhanifi*, kit *Alexandria*, és *Syria* kedvel. Az Egyházi gond-viselést a’ mi
20 illeti, mint-hogy Barát íntézte minden dolgokat, mint a’ majmok ábrázni akarják a’ Keresztyéni Szer-tartást. Azért, a’ mint *Boissardus* írja, *[4378] leg-föb a’ gond-viselésben *Califa*, az-után *Serif*, *Mufti*, *Chadilescher*, *Cadi*, *Hogya*, *Talasmani*. kik ollyanok nállok, mint mí-közöttünk a’ Pápa, az ö-utánna-valo Hely-tartó, a’ Patriárcha, Ersek, Püspök, Pap, Diáconus. Ezeken-kivűl, sok
25 *Dervisek*, és Szerzetesek vannak, *Calenderes*, *Huggyemales*, *Torlaces*: kik a’ község-elöt, sanyarú szent életet mutatnak; csak nem mezítelen járnak; bőjtölnek; nap-estig vizet hordnak ingyen a’ szűkölködőknek: de e’ mellet,

[4375] “ Sigebert. Rhegino, etc.

[4376] † Bonfin. Decad. 1. l. 9.

[4377] “ Belloforest. Cosmogr. to. 2. lib. 6. Calvino-Turcis. li. 3. c. 20.

[4378] * Boissard. Iconibus Sultanorum, ex Turcicis Annalibus, quos Hieron: ab Ek, misit Ferdinando Caesari.

hodogeus_j.indd 906 2025. 07. 21. 11:26:51

Ördögi mesterségekkel, babonás varáslásokkal, sok latorságokkal tellyesek; mint a' közöttök-lakot ••[4379] *Septemcastrensis* béven meg-írja.

¶. 2. A' Török Birodalom terjedésérül.

Mikor a' *Mahometanusok* Birodalma sok-felé szakadozot vólna, *Zónaras* írja, †[4380] hogy, *Constantínus Porfyrogenitus* Csaszár idejében, az-az, *1010.* esztendő-tájban, a' *Persiai*, és *Mediai Mahomet* Fejedelem, hadat viselvén az *Indiai* és *Babyloniai* nemzetekkel, a' Törököket, *Trangolipix* Hadnagyokkal hívá segitségűl a' *Caucasus* hegy-mellől: *Turci, gens Hunnica, populosissima, et libera, Caucasiorum montium latus Septemtrionale accolens*. Ezeket pedig, *Törökök*-nek azért nevezék, ugy-mond *Laonícus*, mert Parasztok, és temérdek erkőlcsüek vóltak: *[4381] *Etymon Turci, Agrestem hominem designat*. Es jóllehet, a' sok viaskodások-után, a' *Törökök* csak három ezeren maradtak vala, ugy-mond *Zonaras*: de eggyet értvén, és erős helyekbe szálván, ugyan-azon *Persiai Mahomet* Országába fészket verének erővel hatalommal: és sok praedálásból annyira nevekedének, hogy, *1040.* esztendő-tájban, *Mahomet*-tel szembe meg-vína, és ellene diadalmat venne *Trangolipix*; *Arabiát*, *Mediát*, *Babyloniát*, magához hajtaná. Végre úgy meg-szaporodának, és el-hatalmazának, hogy *Romanus Diógenes* Csaszárt, *Axan*-nevü *Török* Fejedelem meg-győzé; meg-fogá; lábával meg-tapodá: de végre {534:} tisztességgel haza bocsátá.[4382] Míg *Diógenes* rabságban hevert, *Michaël Ducas* a' Csaszárságba kapa. Azért *Diógenes*, a' Töröktűl kére segitséget, Országának viszsza-vételére. Örömest kapá a' *Török* ezt az alkalmatosságot, és ada segítséget; de csak arra-valót, hogy *Diógenest* Hazája-ellen biztatná, nem hogy diadalmassá tenné. Azért *Diógenes*, a' harczon rabságba esék, és szeme ki-tolyaték. A' *Török*, hogy-már igaz baráttyának halálát akarná torlani, nagy rablásokat tén a' Keresztyénségben.[4383]

[4379] •• In Opere Bibliandri, to. 2. Septemcastrensis captus. Anno 1426.

[4380] † Zonaras, tom. 3.

[4381] * Laonic. li. 1. Guiliel. Tyrius, de Bello sacro. l. 1. c. 7.

[4382] Anno 1071. Zonaras.

[4383] NOTA.

hodogeus_j.indd 907 2025. 07. 21. 11:26:51

Ez üdő-tájban, felette jó módgya adaték a' *Török*-nek, hogy Birodalmát terjesztené.[4384] Mert *Michaël Ducas*-ellen, fel-támada egy *Rogerius*-nevü *Franczúz* hadnagya. Ennek-felette, a' Csaszárságon nem osztozhatván a' Görögök, *Alexius Comnenus Porfyrogenitust* meg-ölé *Andronícus Comnenus*.[4385] Ezt viszontag, *Isaacius Angelus*, gyalázatos halállal ki-végezé e' világból. Ezt-is, az öcse *Alexius Comnenus*, meg-vakítá. *Alexiust*, a' *Velenczések* segitségével, ismét ki-kergeté a' világtalan *Isaacius*.[4386] Végre, a' *Velenczések*, és *Franczúzok*, meg-vévék *Costanczinápolyt*; és *Baldvinust Flandriai* Grófot, tévék Csaszárrá.[4387] Más-felől *Bullionius* Herczeg, a' *Franczúzok*-kal, *Palaestiná*-ba méne, és meg-vévé *Jerusalemet* a' *Saracénusok*-túl. Ezek a' szomszéd Országok-emésztö hadak-alat, a' *Török* sem mulatá dolgát: hanem, a' mint *Zónaras* írja, *Alexius Comnenus* viszszavonyásakor, *Chiust*, *Lesbust*, *Sámust*, egyéb Tartományokkal-egyetemben, kezéhez koporítá.[4388]

Sokat veszekedének a' *Görög* Császárok (kik az el-vesztet *Costanczinápoly*-búl *Nicaeá*-ba futottak vala,) nem csak egy-mással, a' mezítelen csonton, és a' meg-fosztatot Csaszárságon, de a' *Costanczinápoly*-ban uralkodó *Franczúzok*-kal-is.[4389] Es, ha Isten *Scythiá*-ból nem támaszt vala ellenséget a' *Török*-re, ugyan akkor vége let vólna a' Nap-keleti Császárságnak.[4390] De a' *Tatárok*, *Arabiát*, és *Syriát* rabolván, a' *Törököket* ki-kergeték fészkekből, úgy hogy az ö Fejedelmek *Szultán Azatines*, kételeníttetnék *Michaël Palaeólogus* Csaszárhoz futni segitségért. *Palaeólogus* akkor, *Costanczinapoly*-nak viszsza-vételére készűl vala, és segitséget nem adhata néki. Viszsza-is vévé *Palaeólogus* nagy vér-ontással *Costanczinápolyt*. *Azatines*, haragjában a' *Tatárok*-hoz adá magát, és egész *Thraciá*-ig mindent

[4384] Zonaras.
[4385] Nicétas Choniat.
[4386] Externa auxilia.
[4387] Circa Annum 1099.
[4388] Zonaras, to. 3.
[4389] Gregoras, li. 1. 2. 3.
[4390] Idem, li. 4:

hodogeus_j.indd 908 2025. 07. 21. 11:26:51

el-égete rabla. *Azatines* halála-után, az ö Fiát meg-ölék a' *Törökök*. Sok pártra szakadának, és *Asiát* apró Uraságokra oszták egy-más-közöt.[4391]

Palaeólogus Mihály halála-után, az ö fia *Andronícus*, reménlvén, hogy most vólna módgya a' *Törökök* ki-gyomlálasában, a' *Massageták*-túl segítséget kére: nagy haddal a' *Török*-ellen indúla.[4392] De, mivel hadát minden szabadságra és Istentelenségre bocsátá, meg-szégyeníté Isten, és megrontá: *Exercitus enim, quem injuria antecedit, plerumque cladem et interitum ominatur: et priusquam hostes irruant, ipsi sua timiditate evertuntur, ipsique sibi hostes fiunt. Nec rem bene gerere eos probabile est, qui lacrymas et execrationes secum pro viatico abstulerunt.*[4393] A' Csaszár hadát meg-vervén a' *Török*, a' Tengeren-túl-valo Nap-keleti Birodalmot el-foglalá. Es, hogy egymás-közöt ne veszekednének, egy-nehány részre oszták nyereségeket: *Frygia*, *Caramán*-nak juta; *Otmán*-nak, *Bithynia*; a' többinek egyéb Tartományok. Ez amaz *Ottomán*, a' vagy *Atmán*, a' kitűl származtak az-után-következö *Török* Csaszárok; miképpen a' mí kegyelmes Fejedelmink, az *Austriai* {535:} Csaszárok és Királyok, az Elsö *Rudolfus*-túl.[4394] kit az Ur Isten, akkor-tájban emele Császárságra, mikor az *Ottomán* nemzet fel-emelkedék; hogy az Elsö *Rudolfus* ágyekából származando hatalmas Fejedelmek-által, zabolán tartatnék az *Ottomán* maradéka.[4395]

Ottoman azért, *1300*. esztendőben, *Bithyniá*-nak *Prusa* várasában, kezde uralkodni.[4396] *[4397] *Andronícus*, hogy a' *Török*-ellen szerencsét próbálna, egy *Rogerius*-nevü *Spanyólt*, ki a' Tengeren praedál vala, melléje híva, és az ö segitségével szerencsésen meg-víva a' *Török*-kel. De, mikor *Rogerius*-nak sólgyát meg nem adná a' Császár, pártot üte, és kardot köte Ura-ellen. Es, noha ö-maga *Rogérius* a' harczon vesze: mindazáltal a' *Catalanusok*, Törököt hívának magok-mellé, és a' Király Fia hadát meg-vervén, *Thraciát*, *Macedoniát*, *Thessaliát*, el-rablák. A' *Török*, viszsza akar vala *Asiá*-ba menni,

[4391] Idem, li. 5.
[4392] Idem, li. 6. An. 1300.
[4393] Gregoras, l. 7.
[4394] Ita Gregoras, lib. 7.
[4395] Anno 1273. Coronatus Aquisgrani.
[4396] Laonicus, li. 1. de Rebus Turcicis.
[4397] * Gregor. li. 7.

hodogeus_j.indd 909 2025. 07. 21. 11:26:51

és a' Császárral végezet vala-is, hogy békeséggel járhasson: de a' praedának örűlvén a' *Görögök*, reájok ütének. A' *Törökök*, erős helyekre csatlák magokat, és *Asiá*-ba kűldének segitségért: *In iis expugnandis, non parva mora intercessit, nescio qua Romanorum Principum consuetudine, res, quae festinationem postulant, segniter administrandi*.[4398] El-érkezvén a' segítség, egy-nehányszor igen meg-paskolák a' *Görögöket*, és a' Csaszári Koronát, mellyet *Gregoras*, *Kaliptá*-nak nevez, el-nyerék. Ez üdő-alat meg-hala †[4399] *Ottoman*, *1330*. esztendőben.

Orchan, az *Ottomán* fia, lén Csaszárrá. Kinek jó módgya adaték dolgai elő-vitelében. Mert "[4400] Olasz-országban, a' *Gvelfusok* és *Gibellinusok*, rút zúr-zavarban valának. A' *Görög* Csaszárok sem nyughattak, meg-únták vala *Andronícus*-nak sok esztendőkig-valo uralkodását: *Nullo enim modo fieri potest, quin longo tempore rerum potitus, fastidio sit iis qui parent. Nihil enim DEUS in vita stabile facit: unde fit, ut omnia terrena mutationibus gaudere videamus*.[4401] Azért az ö Unokája, az Ifiu *Andronícus*, le-veté Nagy Attyát Királyi méltoságából. *Orchanes* sem hagyá magát, hanem a' zavaros vízben halásza; és *Nicaeát*, sok Tartományokkal-egyetemben, el-kapá. *Andronícus* ellene támada: de *Bithynia* várasánál, szem-látomást meg-rontá Isten őtet, a' sok nyilván-valo hamisságokért: *Ut enim morbi, qui a malo corporis habitu oriuntur, paucos invadunt; aëre vero infecto, omnes caeli gravitatem sentiunt: eadem ratio singulorum delictorum est, si cum publicis judiciis conferantur.*[4402] Ez-után *[4403] *Andronícus*, a' tizen-két esztendős Fiának, *Kalo-János*-nak, Tútorúl hagyá *Cantacuzénust*. *Cantacuzénus*, Leányát feleségűl *Orchanes*-nek adá: és egybe szűrvén a' levet vélle, a' Csaszárságot magának koporítá. *Orchanes*-is, mikor *22*. esztendőt regnált vólna, meg-hala.

Amurat lén *Orchan* halála-után Csaszárrá. Jóllehet erről nem egy nyomban írnak a' *Historicusok*: Mert *Boissardus*, a' Török *Kroniká*-ból azt vítattya; hogy Amurat-chan ült Attya helyébe. *Laonícus*, Szolimant *Amurat*-eleibe

[4398] Arany hidat csinály a fútó Ellenségnek. Gregoras.
[4399] † Laonic. li. 1.
[4400] " Gregor. li. 8.
[4401] Gregor. lib. 9.
[4402] Gregoras.
[4403] * Laonic. li. 1.

hodogeus_j.indd 910 2025. 07. 21. 11:26:51

veti: és azt írja; †[4404] hogy ez a' *Szolimán* jöt *Europá*-ba derék erővel; és a' *Bolgárok*-kal sokat hadakozván, végre *Orestidát*, az-az, *Drinápolyt*, meg-is vette. *Bonfinius* pedig, úgy tetczik hogy *Boissardus*-sal tartya: Mert *Mahomet*-rűl, a' ki *Costanczinápolyt* meg-vévé, azt írja; *[4405] hogy ö, az *Ottoman* nemzetségéből hetedik Császár vólt. Másut azt mongya †[4406]; hogy *Amurat* vólt, a' ki elsöben Ország-bíro erős hadakkal által-kőltözöt *Thra*-{536:}*ciá*-ba. Es azt *Laonícus* sem tagadgya, hogy *Amurat*, *1350*. esztendőben, úgy kőltözöt *Drinápoly*-ba, hogy ezt választaná lakó-helyűl magának, és innen csipdesné *Macedoniát*, és az *Oláh*-országokat. En semmi bizonyost nem tudok e' dologban végezni: kevés kárunk-is benne, ha nem tudgyuk mint vólt a' dolog. Fel-nevekedék ez üdő-alat *Kalo-János Palaeólogus*, és az ö Tutorát *Cantacuzénust*, a' *Török* segitségével le-veté Birodalmából. A' *Török* hada-is, ugy-mond *Laonícus*, ez üdő-tájban a' Keresztyének segitségével vólt gyözedelmes. Mert, a' *Ráczok* és *Oláhok* seregivel hadakozot a' *Görögök*-ellen *Amurat*: viszontag, *Kalo-János* meg-békélvén *Amurat*-tal, Fiát szép seregivel *Amurat* segitségére bocsátotta.[4407] és addig szedének a' Keresztyének eperjet a' más ember kebelébe, addig húzák vonyák egy-mást, hogy, mikor minnyájan meg-erőtlenedtek vólna, csak el-lepé őket a' *Török*. Mert ez ö-néki szokot mestersége, hogy, valamely Ország igen társúl adgya néki magát, azt, ha szerét teheti, öszve-veszti a' szomszéd Fejedelmekkel, és segitséggel naggyal biztattya: de mikor reá kél, először oly segitséget ád, mellyel meszsze ne mehessen senki. és, mikor a' sok biztatás ürügyével galibába keveri, és el-fogyattya szomszédgyát, akkor osztán annyi segitséget ád, mely el-foglalhassa Országát frígyes társának. Igy bánék *Görög*-országgal, *Bolgár*-országgal, és végre a' *János Kiraly* fiával. Azért, a' kit Isten okossággal szeretett, tanúlhat ezekből; és azt mondhattya, a' mit az Oroszlánnak a' Róka: *Me vestigia terrent, omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum*:[4408] Sok nyomot látok feléd, de viszsza eggyet sem látok. Mert nagyob bolondság annál nem lehet, mint ha valaki azt

[4404] † Laonic. li. 1.
[4405] * Decad. 3. li. 8.
[4406] † Decad. 3. li. 2.
[4407] Laonicus. NOTA.
[4408] Horat. lib. 1. Epist. 1.

hodogeus_j.indd 911 2025. 07. 21. 11:26:51

itíli, hogy a' *Török* nem magának halász, hanem annak javát keresi, a' kinek tetteti barátságát.

Bajazetet ülteték Attya székibe, minek-utánna a' harczon veszet vólna *Amurat*. Ez, a' *Serviai Lázár Deszpotot*, a' Görögök segitségével, *Graecis armatis sequentibus, quocumque duxisset*,[4409] meg-győzé, és ízről ízre vagdaltatá. A' *Görögök*, magok veszedelmére okot adának. Mert *Kalo Janos*, az öregbik fiában *Andronicus*-ban árultatást sajdítván, forró eczetet öntete szemébe, hogy meg-vakítaná. De ki-gyógyúla az Ifiu ebből; *Bajazet*-hez szökék; és ö-tőlle hadakat nyervén, ki-űzé az Attyát birodalmából. Az Attya viszontag, a' második fiával *Emmanuel*-lel-eggyüt, *Bajazet*-hez szalada, nagy Adót igére néki; és azt-is fogadá, hogy ellenséginek ellensége lészen, és minden hadaival *Bajazet*-mellet forgódik, csak vígye-bé Uraságába. A' *Török* azért, le-veté *Andronícust* székiből, és *Emmanuelt* emelé Csaszárságra. Ez-után, az *Emmanuel* hadával Ö*rmény*-országot meg-vévé; az *Asiai* Fejedelmecskéket meg-hóldoltatá. Viszsza-térvén, *Thessaliat*, és *Filadelfiat* el-voná a' Görögöktűl. *Nikápoly*-nál, *Sigmond* Királyt a' *Magyarok*-kal-eggyüt, igen meg-piricskelé. Es, mivel a' *Portára* nem akar vala személy-szerént udvarlani menni a' *Görög* Császár: ennek a' fogásnak színe-alat, *Costanczinápolyt* reája szállá.[4410] Meg-is vette vólna; mert az-elöt, a' *Görögök*-nek minden hadait el-vesztette vala, maga szolgálattyában: De jó szerencsére, ezen-közben *Tamerlán* (vagy *Themir-Chan*) Ménes-pásztorból hatalmas Fejedelem, és *Tátar Cham* let vala. *[4411] ki midőn, az *Asia*-ból ki-kergetet apró Fejedelmek kisztetéséből, †[4412] *Bajazet*-ellen támadot vólna, {537:} *Engurim*-, vagy *Ancyra*-mellet, *1397*. esztendőben, meg-paskolá hadát *Bajazet*-nek; magát rabbá tévé. De tisztességesben bánék vélle, hogy-sem *Sapor* a' *Persiai* Király, *Valerianus* Csaszárral: mert *Sapor*, csak arra tartotta a' Császárt, hogy, mikor lóra ült, a' *Valerianus* hátárul hágot lovára: *Tamerlán* pedig, Arany-kalitkába rekeszteté *Bajazetet*; ki bánattyában ot meg-hala, *1403*. esztendőben.

[4409] Laonic. l. 2.

[4410] An. 1393. Bonfin. Deca. 3. l. 2.

[4411] *Soranc. in Ottoman. c. 66. Tamerlan, Dominus ferri.

[4412] † Boissardus. Laon. l. 2. 3.

hodogeus_j.indd 912 2025. 07. 21. 11:26:51

A' *Bajazet* négy Fiai meg-hasonlának: Musa, vagy, a' mint *Laonícus* nevezi, *Muszulmenes*, meg-ölé a' báttyát *Isam*-ot, kit *Josuá*-nak nevez *Laonícus*. *Szoliman*, *Musa*-ellen támada, *Drinápolyba* szálla: az *Olah*-országi *Marko Vajda* segitségével, *Szolimant* meg-öleté *Musa*, *1411*. esztendőben. Viszontag *Mehmet*, a' vagy *Mahomet*, negyedik Fia *Bajazet*-nek, a' *Görög* Császár erejével, meg-ölé *Musat*, *1414*. esztendőben.[4413]

Azért, Mehmet-re szálla éppen az Uraság. Es jóllehet *Emmanuelt*, a' *Görög* Császárt, nem háborgatá: de Birodalmát meszsze terjeszté Nap-keletre, *Kármány*-országot el-nyervén. A' *Velenczesek*-kel-is "[4414] eleget veszekedék; és, *12*. esztendei Uralkodása-után, meg-hala.

II. Amurat, a' meg-hólt *Mehmet* fia, kapá a' Birodalmot: De, míg ö *Prusá*-ban múlata, *Musztafa*, a' ki magát *Bajazet* fiának tetteti vala, a' *Görögök* segitségével *Europá*-ban Csaszárrá tévé magát. *Amurat* ezt értvén, †[4415] egy *Genuai* öreg Hajót talála a' *Hellespontuson*; és, minden személyért két Aranyat adván a' Hajósnak, nagy hamarsággal *Europá*-ba hozá hadait. *Musztafát* fel-akasztá: *Thessalonicat* a' Görögöktűl el-vévé: *Rácz*-országban *Szenderőt*, *1437*. esztendőben, meg-vévé. "[4416] *Erdélyt*-is, annak-elötte *1426*. esztendőben, az *Olah Vajda* segitségével, iszonyú-képpen meg-rablá. *Vladislaust*, *[4417] a' Magyar-országi Királyt, *Varná*-nál meg-veré. *Skander*-Bék-ellen, sok hadakat visele; és, a' mint *Bonfinius* írja, †[4418] *1450*. esztendőben, *Krója*-várasát vítatván, meg-hala.

II. Mehmet, az ö fia, lén Császár. ″[4419] Ki véghez-vívé, a' minek ágyat vetettek vala az ö Elei; és *Costanczinápolyt*, *1453*. esztendőben, *29. Maji*. Pünkösd-keddin meg-vévé. Mert addig veszték-sillyeszték, addig húzák-vonyák egy-mást a' Birodalom-felet a' *Görögök*, míg a' *Török*, meg-osztván közöttök a' sóldot, *Inter duos litigantes tertius gavisus est*, a' két peresközöt harmadik lén nyertes. Tűkörid, és példáid ezek te-néked, kedves

[4413] Iidem Autores.
[4414] " Laonic. li. 5. Anno 1422.
[4415] † Boissard. Laonic. lib. 5. c. 7. Bonfinius, Decad. 3. l. 6.
[4416] " Ita Septemcastrensis, eo Anno captus.
[4417] * Anno 1444. 10. Novemb.
[4418] † Bonfin. Decad. 3. l. 8.
[4419] ″ Laonic. l. 8.

hodogeus_j.indd 913 2025. 07. 21. 11:26:51

Hazám, meg-romlot *Magyar*-ország. Mert, noha fazekadban főt dolgokból-is tanúlhatnál: de, ha a' magad seb-helyeit orczádon nem látod, ám csak szomszédodra fordítcsad szemeidet. Es abban bizonyos légy, hogy a' ki Ördögnek szolgál, kínnal fizet néki: és, ha ki ellenségével czimborál, forrót öntnek alája, ha eszén nem jár. Eszedbe veheted, hogy eleitűl-fogva, a' Keresztyének erejével vet erőt a' *Török* a' Keresztyénségen, midőn barátság színe-, és segítség reménsége-alat, egybe-bocsátván a' Keresztyéneket, addig fogyatta és erőtlenítette őket, hogy végre el-lepte. Azért, úgy tarcsad a' *Török*-kel frígyedet, hogy semmi kisztetésére kardot ne köss a' Keresztyénségre. Mert, ha külömben cselekeszel, sem nemesseb, sem gazdagb, sem okossab, sem egyéb Isteni és Emberi jókkal bévelkedőb nem vagy *Görög*-országnál; igába ejted ennél-is inkáb nyakadat. Hazája-gyűlölö, {538:} csak maga tisztességevadászo Fiadnak tarcsad, valaki arra akar vinni, hogy a' mely úton *Budád* oda vagyon, most-is azon sétály, és a' *Török* paíssa-alól lövőldözzed a' Keresztyénséget.

Costanczinápoly meg-vétele-után, *Trapezontomot*, *Corinthust*, *Athénast*, *Spartát*, *Euboeat*, kézhez vévé *Mehmet*. *Usum-cassant* a' *Persiai Chamot*, meg-veré. *Bosznát*, *1463*. esztendőben, rabságba ejté.[4420] *[4421] *Nandor-Fejérvárat* meg-szállá: de Isteni csudákkal, *Hunyadi* és *Capistranus* János emberségével, még ez egy úttal meg-óltalmaztaték.

II. Bajazet, *1481*. esztendőben kapá a' Birodalmot. Az öcse *Gemes*, félvén hogy meg ne fojtatná a' báttya, először *Rhodus*-ba, az-után *Romá*-ba futa. *Karmániát*, mely ellene rúgóldoz vala, újonnan meg-zabolázá.[4422]

Szelim, a' Bajazet fia, meg-éteté az Attyát, *1512*. esztendőben: öcseit, báttyait, minden maradékival egyetemben, kardra hányatá. Fejedelemsége kezdetin, a' *Kazul* (kit mi *Persá*-nak nevezünk) *Ismaël Sofit*, erős harczal meg-veré, *1514*. esztendőben. Es mivel a' *Syriai*, és *Egyiptomi Szultá*nok (*Mahometánusok* vóltak ezek-is, mint a' *Kazulok*, de Török birodalom-alat nem vóltak,) segítették vala *Ismaëlt* ö-ellene: ezekre fordítá fegyverét, és, *1516*. esztendőben, egész *Syriát*, *Egyiptomot*, *Palestínát*, Birodalmához fogá.

[4420] Laonicus, l. 8.

[4421] * Bonfin. Decad. 3. li. 8.

[4422] Sequentia ex Boissardi Annalibus Turcorum: Honningero, de Bellis Solymanni, etc.

hodogeus_j.indd 914 2025. 07. 21. 11:26:51

A' *Mamalucusokat*, ezeknek a' Tartományoknak Urait, egy lábig le-vágá. a *Mamalucusok* pedig (kiket Törökűl *Zercasok*-nak neveztek) a' mint *Sorancius* írja, †[4423] Cserkeszek vóltak.

Szoliman üle a' Császári székbe, Attya halála-után, *1520.* esztendőben. Leg-először *Nandor Fejér-várat* meg-vévé, *1521.* esztendőben; és eggyik ágát le-töré a' *Magyar* Koronának, ily erős Vég-háznak meg-vételével. Másod esztendőben, szörnyü vér-ontással, *Rhodust*, a' *Maltai* Vitézektűl el-nyeré. Végre, *Magyar*-országra térítvén erejét, *Lajos* Királlyal szembe szálla, *1526.* esztendőben "[4424] *Mohács*-nál. és midőn, a' Tanács Urak akarattya-ellen, a' köz legények vakmerősége, csak nem erővel reá doblotta és kénszerítette vólna a' Királyt, hogy Huszon-öt-ezered magával, Három-száz-ezer emberrel szembe víjna, mind Királyunk, mind Országunk egy harczon vesze, és a' Nemesség színe farkas-kaszára vetteték. Igy indúllyanak-el az Urak, a' kevésre-nézö, és csak az egy vakmerőségre vetemedet tudatlan Katonák szaván és biztatásán. Az ártatlan ifiu Király veszése-után, *Szoliman* mind *Budát*, mind a' töb fő helyeket, vér-ontás-nélkül kezéhez vévé, és megfosztá. De nem akará hirtelen ily meszsze vetni a' határt, hogy maga-ellen ne nódítaná az egész Keresztyénséget; hanem, ezeket pusztán hagyá. A' *Magyar* Királyságon kezde veszekedni *Zapolyai Janos*, *Ferdinand* Császárral; és, hogy a' *Német*-ellen erősseb lenne, a' *Görögök* veszedelmének nyomdokiba lépék, és a' *Török*-mellé csatlá magát. *Szoliman* vette vala eszébe, hogy *Magyar*-ország, vér-ontás-nélkül övé lehet, csak a' *Német*-nek vethessen zabolát szájába. Azért *Zapolyá*-nak barátságával élvén, igyenesen által *Magyar*-országon *Bécs*-re méne, *1529.* esztendőben. Es, noha *Bécs*-nek akkor csak régi módra vékony keritési vóltak, nem oly hatalmas bástyái mint most: de harmincz napig-valo szállással, semmit nem tehete néki, és viszsza kelle pironkodni sok kár-vallásal.[4425] *János* Király, látván hogy benne sült practikája, végeze *Ferdinand*-dal; és egy-{539:}ideig meg-pihene a' szegény *Magyar*-ország. *Szolimán*-is, *1535.* esztendőben, *Mesopotamiát*, *Assyriát*, *Babyloniát*, mivel az igát ki akarták nyakokból rázni, igen meg-nyomorítá.

[4423] † Lazarus Sorant. in Ottoman. ca. 32.

[4424] " 29. August.

[4425] Obsidio Viennen. coepit, 22. Septemb.

hodogeus_j.indd 915 2025. 07. 21. 11:26:51

Ez üdő-alat, meg-hala *Janos* Király, és *Ferdinand* bé-szálla *Magyar*-országba. A' *Zapolya* kisded Fiának gond-viselői, *Szoliman*-hoz futának: sok Istenkedéssel fel-indíták, hogy, kötése-szerént, meg-óltalmazná az Országot *Ferdinand*-ellen; az-az, Farkasra bízák a' bárányt. Azért *Szoliman*, *1541.* esztendőben, *Buda*-mellé szálla; szép szóval a' Király Fiát, és a' Fő Urakat ki-beszéllé táborába. Es, minek-utánna eleikbe rakogatta vólna, hogy ö sem győz minden esztendőben ki-fáradni; és a' *Magyarok* sem elégségesek, hogy a' *Német*-ellen Országot óltalmazhassanak: azt akará, hogy kezében hadgyák *Budát*, ö meg-őrizi; mint-hogy az-óltátúl-fogva erőssen őrizi: a' Király Fiát pedig *Erdély*-be igazítá. Igy vesztők, mint-ha Fa-pénz let vólna, nagy mód-nélkül szép Országunkat.[4426] Az-után, *1543.* esztendőben, *Esztergomot* meg-vévé, a' *Ferdinand* Csaszártúl benne hagyot Spanyóloktúl. Ismét, *1551.* esztendőben, *Tömös-várat*, és *Szólnokot* el-csípé. *Egret*-is meg-szállá hada, de meg nem veheté.[4427]

Maximilian választaték a' *Magyar* Királyságra; és az *Ifiu János* Királytúl, *Tokájt*, és *Szakmárt* el-nyeré. *János*, *Szolimán*-hoz esék: és ö, hogy-már *János*-nak kűld segitséget, *Basai*-val *Gyulát* meg-véteté, *1566.* esztendőben. Mely erős Vég-házat, *Bebék György* practikájából, azért ada *Török* kézbe a' Sógora, *Kerecseni*; mert *Bebék*-kel el-hitették vala, hogy *János* Királynak kezébe bocsáttya *Szoliman*, valamit el-vehet *Maximilián*-túl.[4428] Ugyan-azon esztendőben, *Szoliman*, *Szigetet* meg-szállá. és, mikor a' Vitéz *Zrínyi Miklós*, a' régi igaz Hitért, és szép Hazájaért, emberűl vitézkednék, boszszúban meg-fortyana, és meg-dermede *Szoliman*, látván hogy meg-csökönt szerencséje: mindazáltal, halála-után harmad-nappal, meg-vévék az erős Házat a' *Törökök*.[4429]

II. Szelim a' *Szoliman* fia, lén ez-után Császár: és *1570.* esztendőben, *Cyprust* a' *Velenczések*-tűl el-nyeré. Az-után-valo esztendőben, *Joannes Austriacus* a' Töröknek Tengeri erejét meg-veré: 5000. elevent foga: 25000. vága-le: 15000. rabot szabadíta: 117. *Török* Hajót nyere: nyólczvant el-meríte.

[4426] 30. Augusti.
[4427] 10. Augusti.
[4428] 2. Iulii.
[4429] 4. Septemb.

hodogeus_j.indd 916 2025. 07. 21. 11:26:51

Ezer öt-száz hetven-negyedik esztendőben, *Szelim*, *Szinan Basát*, *Golettá*-ra és *Tunes*-re kűldé *Africá*-ban, mellyet az Ötödik *Károly* Csaszár, minden emberi okosságtúl meg-gondolhato erősséggel, úgy tetczet hogy győzhetetlenné tet vala: de ezt-is, sok köröm-szakadással, és vér patakokkal, ugyan meg-vévé *Szinan*.

III. Amurat kezde uralkodni, *1574*. esztendőben. Es mivel mí-velünk tűrhetö békeségben vala; *1578*. esztendőben a' *Kazul*-ellen hadat indíta. Ezzel meg-bekéllék, *1593*. esztendőben, és mingyárt mí-belénk kapa. A' szerencse, egy elsöben csudálatos jó színnel mutatá néki magát: mert, *1594*. esztendőben, *[4430] *Szinán Basa* meg-vévé *Győrt*; mellyet az Ur Istennek jó-vólta, *1598*. esztendőben, †[4431] nem emberi erővel, hanem csak Isteni kegyelmességével, egy *Pettárda*-által ismét kezünkbe ada. *Győr* vesztésén, az egész Keresztyénség úgy meg-réműlt vala, hogy sokan *Magyar*-országból, söt *Bécs*-ből, és távúlban-valo helyekrűl-is hordozkodnának. Es, ha Isten, a' Felséges *Báthori Sigmondot*, *Szinán Basa*-ellen, mint {540:} *Davidot Goliad*-ellen nem támasztya vala, készen vala romlot *Magyar*-országnak utólso veszedelme. De *Szinán*, hátúl nem akarván ellenséget hagyni, Havas-alföldére üte, *1595*. esztendőben. Es, midőn ezt az Országot meg-vette vólna: *Bathori Sigmond*, eléb a' *Tömösvári Basát* meg-vereté *Barbély Görgy*-által a' Vaskapunál: az-után, *Szinán*-eleibe személyében méne; sok *Törököt* veszte; *Dunán*-által kergeté *Szinánt*; Havas-alföldét meg-szabadítá; *Szinánt* gyalázatos búsulásokkal e' Világból ki-végezé. egy szóval, meg-mutatá, hogy, nem oly szörnyű a' *Török* a' mint írják; és az egész Keresztyénségnek szívet ada. Mely cselekedetért, a' mí Nemzetségünk, söt az egész Keresztyénség, örök hálá-adással tartozik néki.

III. Mahomet, az Attya-után, *1595*. esztendőben, kezde uralkodni. Személye-szerént meg-szállá *Egret*, *1596*. esztendőben, és †[4432] hamar megvévé. Az-után egy-nehány nappal, oda érkezvén *Cassa*-rúl a' Felséges *Maximilian* Herczeg, *Erdély*-ből a' Felséges *Báthori Sigmond*, a' *Keresztes* mezején, *26. Octob.* erős harczot tartának. most-is kétséges, kié vólt

[4430] * 29. Septem.
[4431] † 29. Martii.
[4432] † 13. Octobr.

hodogeus_j.indd 917 2025. 07. 21. 11:26:51

a' diadalom. Annak-utánna *1600*. esztendőben, *[4433] *Kanisát* vesztők-el. Végre, a' *Bocskai* támadása-miat, *Pestet*, *Esztergomot*, *Hatvant*, sok töb erős Házakkal-egyetemben, *Török* torkába ejtők.

Achmat lén *Mahomet*-után Fejedelemmé. Az-után Musztafa: kit, mind bolondot, le-vetének Székéből: és Oszmant tévék helyébe. kit, minek-utánna Isten meg-szégyeníte a' *Lengyelek*-által, magok a' *Törökök* meg-ölék *Costanczinápoly*-ban, *18. Maji*, *1622*-ben. Ismét Musztafat emelék-fel: de, mint bolondot, másodszor-is le-veték; és, *1623*. esztendőben, *10. Septembris*, Amuratot, az Oszman öcsét, kezdék uralni: a' ki most-is *regnál*.

Ezekből künnyen meg-érti, a' kinek nem tök az agya, mint, és mi-miat nevekedet ennyire a' Török Birodalom a' Keresztyén Országokon.

¶. 3. A' MAHOMET hamis Tévelygésének Tíz jelensége.

Oly balgatagságok, és marczona kábaságok vannak a' *Mahomet* tanitásában; hogy, ha Isten ostorúl nem eresztette vólna az Embereket ily temérdek vakságra, mélto nem vólna ezek képtelenségeinek bizonyitásában, egy órát-is vesztegetni. De, mivel szolgálnunk kel, az eszeseknek és a' gorombáknak-is, egy-nehány Jelenségit az *Alcoran* hamisságának sommában foglalom:

> ELSÖ Ielenség: Valamely Tudományban, az Emberek természetibe óltatot okossággal-ellenkezö dolgok foglaltatnak, nem lehet abban Isteni igazság.[4434]
>
> Ilyen sok vagyon az Alcoranban. Ergo, etc.

A' Bizonyság Elsö Részét, ez-elöt "[4435] meg-bizonyítók.

Második Részének Példáit, sok vólna mind elő-számlálni. Egy-nehánnyal meg-elégszem: I. Azt írja; hogy, †[4436] Nem csak az Angyalok, de az Isten-is imádkozik *Mahomet*-ért. mint-ha vólna valaki nagyob Istennél, kinek

[4433] * 21. Octobr.
[4434] Rom. 1. v. 14.
[4435] " Supr. f. 306.
[4436] † Azoar. 43. circa fin.

hodogeus_j.indd 918 2025. 07. 21. 11:26:51

könyörögne, és kitűl várna ö Szent Felsége. II. Az Égbe mongya hogy egyszer ragadtatot, *[4437] és oly közel vólt az Istenhez, hogy kézíjból, kétszer szinte az Istenig lőhetet vólna. Azt-is e' mellé véti; ••[4438] hogy az Isten Hat nap teremté az Eget és Földet, az-után osztán fel-méne az Égbe. maga az okosság arra tanít, *[4439] hogy az Isten egy helyrűl másuvá nem mehet, mert {541:} mindenüt jelen vagyon. III. Azt írja eggyüt; †[4440] hogy az Isten ö-néki menedéket adot, hogy minden Aszonnyal tartóztatás-nékül, szabadgyában bagozhasson, még a' maga saját Attya, Annya, Nénnye leányival-is. IV. Nem elégszik azzal, hogy e' földön szabadossá tészi az Embert, ‘[4441] hogy annyi Aszonnyal éllyen menyit el-tarthat; és, ha valamellyikét meg-únnya, cserében másnak tukmállya, vagy ″[4442] csak el-vesse-magától: hanem, a' fertelmes ember, bordélyt akar csinálni Meny-országból. Mert a' Mennyei Bóldogságrúl imigyen beszél: *[4443] Ot, ugy-mond, szép Kertek, és hűvös Folyó-vizek lésznek: †[4444] Pésma-szagu jó Borokat iddogalván, pihes Ágyakban, bársony paplanok-közöt heverünk: ‘[4445] Bársony őltözetben, szép öreg fekete-szemü szeműldökü Leányokkal sétálunk: ″[4446] Bársonyos szép vetet Ágyakba dőlünk mikor kedvünknek tetczik, és a' Fák árnyékában nyugszunk: Ot a' szép fák le-hajolván, jó Gyümőlcsel kedveskednek: Ékes Gyermekek, tiszta Kristaly- és Ezüst-pohárokban, a' *Zelzebil* kút-főből oly gyönyörüséges italt adnak, mint a' gyömbér; sőt ••[4447] Madár-hússal, és sok kedves Gyümőlcsökkel-is gyönyörködtetnek. E' mellet, tisztes Menyecskék készen lésznek; *[4448] kik ollyanok

[4437] * Azoar. 63. initio.
[4438] •• Azoar. 20. initio.
[4439] * Supra, f. 34. 35.
[4440] † Azoar. 43. initio.
[4441] ‘ Azoar. 8.
[4442] ″ Azoar. 76. *Caelum Mahometanum.*
[4443] * Azoar. 54.
[4444] † Azoar. 93.
[4445] ‘ Azoa. 54. fin.
[4446] ″ Azoar. 86. 65. et 66.
[4447] •• Azoar. 66.
[4448] * Azoar. 65.

hodogeus_j.indd 919 2025. 07. 21. 11:26:52

mint a' gyöngy és *Hyacinthus*: †[4449] szép kisded csecsecskéjek nékik: ″[4450] szemek pedig nagyok, mint egy-egy tyukmonyak. Csuda hogy azt oda nem írta, a' mit *Luther Márton* illyen szókkal fel-jegyzet: [*Meny-országban, szép Fák és Virágok lésznek: a' Mezők fénylenek mint a' Smaragdok: a' Palaczkák, Egerek, és egyéb büdös állatok, drága gyönyörüséges illatúk lésznek: kellemés Ebecsk*ék és Macskák lésznek, kiknek szőrök ollyan mint a' fejér gyöngy. Ezekkel, mikor kedvünk tartya, kedvesen játczodozunk.][4451] Ezek a' *Luther* szavai. De a' barátom, bár magának, és *Mahomet*-nek tarcsa azt a' Meny-országot, melyben az Ebekkel játczanak. Mert, a' Pogány *Aristoteles*-is által-értette, *[4452] hogy a' Testi gyönyörüségben, mely az Oktalan állatoknak-is köz, nem lehet a' mí Bóldogságunk. V. Az Angyalokat, halandóknak mongya: és azért írja eggyüt, ••[4453] hogy ők-is fel-támadnak itílet napján. VI. Az Ember Lelkérűl, vak paraszt kábaságot tanít, azt beszélvén; hogy †[4454] a' mí Lelkünk, az Istenségnek egy része. mint-ha az Isteni természetet fel-konczolhatnák, és részre osztogathatnák. VII. Az Istenről azt beszélli; ‘[4455] hogy, mikor ö-vélle beszéllet, az Ördögre, és a' Szelekre meg-esküt néki Isten. mint-ha az Ördögök tanu-bizonysága-nélkül, az Isten szava hihetséges nem lehetne. VIII. Arra taníttya az ö *Deliáit*; hogy, ••[4456] soha külömben a' Hitetlenekkel (így nevezi a' hamis *Proféta* a' Keresztyéneket) frígyet és társaságot ne vessenek, hanem-ha a' szükség kivánnya, és a' félelem kénszeríti. Es, ‡[4457] ha történetből társúl kell-is egy-ideig őket fogadni: mihent mód adatik a' dologban, ottan arczúl fordúllyanak ellenek; és módgyát ejthetvén, meg-öllyék őket. mert *[4458] világ végéig, soha ezekkel nem kel békével lakni. Mind ezek, és töb szám-nélkül-valo hasonlatos dolgok, a' Pogány Bőlcseknek emberi okosság-ból vet tanitásokkal, és a' közönséges tekélletesség *regulajá*-val, ellenkeznek.

[4449] † Azoar. 88.
[4450] ″ Azoar. 47.
[4451] Luth. in Colloqu. Mensal. Germ. Isleb. per Gaubisch. c. 50. De Morte, f. 503. 504.
[4452] * Aristot. 1. Ethicor.
[4453] •• Azoar. 88. in fine.
[4454] † Azoar. 25. ante med.
[4455] ‘ Azoar. 87. initio.
[4456] •• Azoar. 5.
[4457] ‡ Azoar. 10. initio.
[4458] * Azoar. 12. sub finem.

hodogeus_j.indd 920 2025. 07. 21. 11:26:52

MASODIK Ielenség: A' mely vélekedésben, magával-ellenkezö Tudományok foglaltatnak, nem kel abban Igazságot, és Isteni bölcseséget vadászni.

Az Alcoránban, sok ellen-mondások találtatnak. Ergo, etc.

{542:} Elsö Czikkelyét a' Bizonyságnak, nem régen ••[4459] meg-erössítők. és csak e' Világi Per-patvarban sem adunk helyt annak, a' ki magával ellenkezö dolgokat forgat.

Második Részét Kötésünknek, világos Példákkal meg-mutattyuk: I. Eggyüt, a' CHRISTUS *Evangeliomá*-nak engedelmére ínti az Embereket: †[4460] és azt hirdeti; hogy őtet Isten a' végre küldötte, hogy meg-erössítcse a' Christus Törvényét. Egyébüt pedig, a' Keresztyén Hitet "[4461] szörnyen gyalázza: és azt beszélli; *[4462] hogy mind tévelyegnek, valakik az *Alcorán*-nak nem hisznek. Es, noha *Azoar. 3.* azt mongya; hogy, mind örök tűzre vettetnek, a' kik nem követik a' *Mahomet* hitit: de az-után ezt meg-hökköli; és *Azoar. 52.* azt írja; hogy talám Isten meg-kegyelmez a' Hitetleneknek, és a' *Mahomet* követőivel eggyüvé viszi őket. II. Néhult azt hirdeti; ••[4463] hogy, soha a' Kárhozottak Pokolból ki nem menekednek. Gondollya magát, és ezt viszsza-mongya; ‡[4464] még az Ördögökről-is azt hirdetvén, hogy az *Alcorán*-által meg-térnek, és üdvözűlnek. III. Bátran írja eggyüt; †[4465] hogy Ötvenezer esztendő-múlva lészen az Itílet. Mászor, meg-gondollya magát, és azt mongya; ″[4466] hogy, Csak az egy élö Isten tudgya, mikor lészen az Utólso nap. IV. Azt vítattya nehányszor, "[4467] hogy csak az egy Istenre szabad esküdni: Maga, midőn ezt el-felejti, *[4468] esküszik a' Szélre, és Ördögökre: másut, †[4469]

[4459] •• Supr. fo. 273. 274.
[4460] † Azoar. 12. medio.
[4461] " Azoar. 12. fine. et 13. in fin.
[4462] * Azoa. 10. sub finem. 55. init.
[4463] •• Azoar. 24. fine.
[4464] ‡ Azoa. 65. fin.
[4465] † Azoar. 80.
[4466] ″ Azoar. 77. 82. in fine.
[4467] " Azoar. 12. initio.
[4468] * Azoar. 61. 63.
[4469] † Azoar. 78. initio.

hodogeus_j.indd 921 2025. 07. 21. 11:26:52

esküszik a' maga *Pennájá*-ra. V. Hol azt mongya ‡[4470]; hogy, a' ki egyszer Hitetlenné let, soha többé azt kedvébe nem fogadgya Isten: Hol pedig azzal biztat; ••[4471] hogy az el-hanyatlot, és meg-csalatot Emberek-is, az ö tanitása után, Isten kedvébe juthatnak. VI. Néha azt tanácsollya; ″[4472] hogy, Senki ne imádkozzék a' Gonoszakért: Meg-gondollya magát, és azt írja ez-ellen; *[4473] hogy a' Sidókért, és kétségbe esettekért-is mélto könyörögnünk. VII. Nem egy helyen írja; †[4474] hogy őtet Isten nem azért küldötte, hogy valakit Hitért háborgasson, és erővel erre hajcson: ″[4475] *Tu doctor es, non coactor.* és azzal bizonyíttya, hogy senkit nem kel Hitiben bolygatni, és az ö tanítására erőltetni: mert, ∴[4476] ha az Isten akarná, mind e' Világ hinne: ha pedig ö nem akarja, heában-valo a' te erőltetésed. mert senki sem hiszen Isten akarattya-nélkül. Maga, a' *linea*-mellől el-menvén, másut azt beszélli; ‡[4477] hogy, Valaki az ö tanitására nem akar hajlani, mind tehetséggel, mind álnakséggal azon légyenek, hogy el-veszessék. Csak ezekből-is ki-nyilatkozik, mely erős bizonyság légyen, a' mellyel *Mahomet* hitelt akar szerezni az *Alcorán*-nak; midőn azt írja, *[4478] hogy, ha Isten nem szerzette vólna az *Alcorántt*, sok egy-mással ellenkezö dolgoknak kellene benne találtatni.

HARMADIK Ielenség: Isteni Tudomány az nem lehet, mely magában világos és által-láthato Hazugságokat kapcsol.

Illyen az Alcorán. Ergo, etc:

A' Bizonyság Elsö Része, ez-elöt ••[4479] meg-bizonyodék elégségesen.

[4470] ‡ Azoar. 5. fin.
[4471] •• Azoa. 3. init.
[4472] ″ Azoar. 10. med. 19. in fin.
[4473] * Azoar. 12. et 55. init.
[4474] † Azoar. 15. in fine. 60. fin. 52.
[4475] ″ Azoar. 98.
[4476] ∴ Azoa. 20. fin.
[4477] ‡ Azoa. 19. fin.
[4478] * Azoar. 9. fin.
[4479] •• Supr. fo. 252. 253.

hodogeus_j.indd 922 2025. 07. 21. 11:26:52

Második Részét, künyü sok Jelenségekből meg-mutatni: I. Azt írja; *[4480] hogy, ha az *Alcorántot* egy Hegyre tészed, Isteni félelem-miat, a' Hegy mingyárt el-olvad. Ezt a' ki nem hiszi, próbállya-meg, és szem-látomást hazugságban kapja a' hamis *Profetát*. II. Minek-utánna azt írta vólna, ••[4481] hogy a' Christus *Evangelioma*, igaz Út az üdvösségre: utánna veti; {543:} hogy az *Alcorán* meg-erőssíti a' Christus tanitását. Igaznak mondom én-is ezt, ha eléb valaki el-hitetheti velem, hogy a' tüzet fel-lobbantya a' sebes folyó-víz; és, hogy a' hamisságtúl erőt vehessen a' tiszta Igazság. III. Christus-rúl azt írja; †[4482] hogy ö a' Sidóktúl meg nem feszíttetet, hanem mást, nem tudom kit, kaptak-elő helyébe: Christust pedig Isten el-ragadta. IV. Dicsekedik azzal *Mahomet*, "[4483] hogy ö-rólla Christus illyen böcsülletes bizonyságot adot: Sidók, ím én tanítlak títeket, de én-utánnam nagy Követ jő, kinek *Mahomet* neve. Ezeket *Mahomet* csak ujából szopta, és álnakúl gondolta. V. Azt írja, *[4484] hogy Keresztelö *János*-elöt, nem vólt senkinek *János* neve. Maga a' *Machabaeusok* és az *Esdrás* könyvéből, söt csak a' Sidó *Jósef* irásiból-is, ki-tetczik ennek a' hazugságnak éktelensége. VI. Az Egekrűl azt beszélli; "[4485] hogy ezek régen nyakunkba szakadtak vólna, ha az Angyalok imádsága nem tartaná fejünk-felet. Azt-is e' mellé veti; †[4486] hogy Hét Égnél töb nincsen. VII. Az *Egyiptomi* szabadúlás *historiáját*, csuda menyi *Fabulák*kal elegyíti. Töb dolgok-közöt, azt írja; *[4487] hogy, mikor a' Sidók Bálványt imádának, *Aaront* üstökénél fogva jól meg-czibálá *Moyses*. Efféle *Fabulák*kal, és hiuságos Hazugságokkal, tetézve tellyes az *Alcorán*: még-is azzal mér dicsekedni *Mahomet*, ″[4488] hogy az ö Könyvében nincs semmi Hazugság, sem a' régi *Profeták*-kal ellenkezö tudomány.

[4480] * Azoa. 69. fin.
[4481] •• Azoar. 12. medio.
[4482] † Azoar. 11. initio.
[4483] " Azoar. 71.
[4484] * Azoar. 29. initio.
[4485] " Azoar. 52. initio.
[4486] † Azoar. 51. initio.
[4487] * Azoar. 17. post med.
[4488] ″ Azoar. 51. sub finem.

hodogeus_j.indd 923 2025. 07. 21. 11:26:52

NEGYEDIK Ielenség: A' mely Tudomány sok balgatag beszédekkel, és hiuságos álmokkal meg-rakodot, nem kel azt az Igazság-szeretö Istentül áradot tekélletes Vallásnak itílni.

A' Mahomet tanitása illyen, nagy részre. Ergo, etc.

A' Kötésnek Elsö Részét, a' Természet oktatása, és az Isteni Tudománynak méltoságárúl-való itíleti, ki-jelenti.

Második Részét, ezekből az egy-nehány Peldákból meg-tanúlhattyuk: I. Azt beszélli; †[4489] hogy az Angyalok-közzűl, némelynek két Szárnya vagyon, némelynek három, és négy. Kárt vallottunk, hogy, mikor az Angyalokkal nyájaskodot *Mahomet*, egy tollat ki nem szakasztot szárnyokból; láttuk vólna színét az Angyalok tollának. II. El akarja hitetni, *[4490] hogy *Beelzebubot* azért veté Pokolra Isten, hogy imádni nem akarta *Adámot*, kit Isten sárból csinált vala, de *Beelzebubot* tűzből. III. Csuda dolgot ír hogy történt egyszer; de talám álmában: ″[4491] Mert, ugy-mond, a' Hóld le-esék a' földre, és a' nagy esetben két-felé törék: Kapám ezt hamarsággal, és szépen öszve-forrasztván, fel-tém helyére. Kár hogy meg nem írja *Mahomet*, minémü vinnyében, és kovács műhelyben forrasztotta ily hamar egybe a' Hóldat; és hol vette a' lajtorját, mellyen fel-hágot az Égbe: talám ez-után-is lenne szükségünk erre a' mesterségre, ha újonnan alá esnék a' Hóld. Mert Isteni csudából ez nem lehetet; mivel ••[4492] magátul értyük, hogy ö soha semmi Csudát nem cselekedett. IV. *Salamon*-rúl azt írja; †[4493] hogy, minden Madarak szavát értvén, szolgáltak néki a' madarak. Es, egyszer az Ördögökkel és Madarakkal eggyüt-menvén, egy Hangya nagyon kezdé mondani társainak, hogy lyukokba szaladgyanak, mert, ha kinn érik, el-tapodgyák őket. Ezen *Salamon* nagyon kaczaga. A' Büdös-babukkot nem látván seregében, meg-haraguvék ellene: de midőn elő-kerűlt vólna, azzal menté magát, hogy egy hatalmas Királyné aszonynál {544:} *Sabá*-ban vólt. *Salamon* mingyárt egy Ördöggel magához hozatá a' Királynét. Mikor a' *Salamon* palotájába jutot vólna a' Királyné, jól fel-emelé szoknyáját,

[4489] † Azoar. 45. initio.
[4490] * Azoar. 25. et 48. fin.
[4491] ″ Azoar. 64. initio.
[4492] •• Az 7. Ielenségben.
[4493] † Azoar. 37.

hodogeus_j.indd 924 2025. 07. 21. 11:26:52

azt alítván, hogy vízen kel által-menni: maga csak az üveg padimontomon jár vala, *etc*. Efféle gyermekségekkel gyönyörködteti a' bábákat *Mahomet*. V. Christus-rúl azt igazán vallya, *[4494] hogy Férfiu-nélkül fogantatot: de az egy igazság-mellé, számtalan *Fabulá*kat fóltoz; tudni illik, Mit mondot Christus, mingyárt születése oráján, az Annyának; és miképpen mentette Bóldog Aszonyt az ö Attyafiaitúl, kik őtet rágalmazták, hogy házasság-kivűl szűlt vólna. Es, az ugyan szokása *Mahomet*-nek; hogy, valamikor a' Sz. Irás könyveiből említ valamit, úgy öszve-zavarja a' külömbözö *historiá*-kat, úgy bé-keveri hazugságiba, hogy tisztán csak *Fabulát* csinál belőlle. A' *Saul* és *Gedeon* historiájat, rútúl egybe-keveri, *Azoar. 3.* A' *Moyses* dolgairúl, kész nevetség a' miket beszél, *Azoar. 30. 36.* VI. A' Kárhozottakrúl azt írja, †[4495] hogy az *Ezecum*-fa gyümőlcsével élnek; mely szinte oly rút, mint az Ördög feje. VII. Az *Alcorán*-után egy Könyvecske vagyon, melyben *Mahomet* a' Sidókkal beszélget: Ebben okát adván, Miért nem kel meg-enni a' Disznó-húst?[4496] Azt mongya; hogy, mikor Christust kérdenék, Mint vólt a' Víz-özön? Sárból egy Emberkét csinála; ezt a' földre vetvén, egy Ember lén belőlle, ki magát *Jafet*-nek mondá. Ez, egyéb dolgok-közöt azt beszéllette; hogy, midőn a' *Noë* Bárkajában az ember-ganéjnak bűzi-miat nem maradhatnának, Isten parancsolattyából az Elefant viteték a' ganéj rakáshoz; és mihent ö-is a' rakásba iprikálék, ottan egy Disznó lén belőlle, mely az-után tisztán tartotta a' Bárkát. és ezért nem szabad meg-enni az ocsmány állatot. A' Bort pedig, illyen okból mongya hogy nem szabad innya:[4497] Mert Isten egyszer két Angyalt kűldöt vólt Törvény szolgáltatni e' Világra, *Arót*, és *Marótot*, meg-parancsolván nékik hogy Bort ne igyanak, és Igazat szolgáltassanak. Üdő-folytában, egy tisztes Aszonynak lén törvénye elöttök: és, hogy kedvet találna az Aszony, ebédre hívá az Angyalokat; sok édes beszéddel addig kéré őket, hogy Bort ivának. Mikor meg-melegedtek vólna, kezdék a' Menyecskét szorgalmaztatni: de mind addig sem engede nékik, míg őtet-is meg nem taníták, mint kel az Égbe fel-menni. Meg-taníták, és az Aszony menten méne az Égbe.

[4494] * Azoar. 29. initio.
[4495] † Azoar. 47. medio.
[4496] SUILLA.
[4497] VINUM.

hodogeus_j.indd 925 2025. 07. 21. 11:26:52

Isten őtet nagy kedvel fogadá, és egy fényes Csillaggá tévé: az Angyalokat pedig, láboknál-fogva fel-akasztá. Végezetre, sok töb gazságok-közöt azt beszélli; hogy Itílet napján, a' Kárhozottak, *Moyses*-hez, és *Christus*-hoz folyamnak segitségért; és mindenik vonyogatni fogja magát. Végre, *Mahomet*-
5 hez fordúlnak; ö mindeneknek kegyelmet nyér Istentűl. A' Halál pedig akkor, egy öreg Kossá változik. Ezek, és töb hasonló kábaságok, szinte *Profetá*-hoz illendö históriák.

EöTöDIK Ielenség: Nem igaz Tudomány, a' mely maga fejére sulykot csinál, és tanitásával rontya magát.

10 Illyen az Alcorán tanitása. Ergo, etc.

Elsö Része a' Bizonyságnak, ez-elöt ••[4498] világoson meg-bizonyodék.

Második Részét azzal állatom: Mert *Mahomet* vallya, hogy a' Keresztyének Feje, a' Christus, Istennek igaz *Profetá*-ja, Lelke, és Igéje {545:} vólt.[4499] Az ö tanitását, Isteni, és üdvösséges Tudománynak
15 mongya. Egy szóval, azt hirdeti; hogy üdvözűlnek a' kik követik a' Christus tanitását. Ennek-felette; azt sem tagadgya, hogy Christus számtalan Csudákat cselekedett: Szűztűl születet: az ö Szent Annya soha semmi bűnbe nem keverödzöt. Ezeket illyen szókkal írja az *Alcorán*: †[4500] Jesus, a' *Maria* fia, Isten Követe, Lelke, és Igéje. ‘‘[4501] Christus-nak, az Isten lelke és ereje
20 adatot, mindenek-felett. *[4502] Christus-nak, a' *Maria* fiának, adta Isten az *Evangeliomot*, mely Világosság, igaz Ut az Istenhez. Minnyájan tehát az ö parancsolattyát kövessétek. mellyet ha nem cselekesztek, gonoszak lésztek. Utánna veti; hogy az Isten őtet azért kűldötte, hogy meg-erössítcse a' Christus tanitását. ″[4503] A' ki Christus-nak nem hiszen, meg-ostoroztatik
25 Istentűl. †[4504] Mert Isten, azért adta Christusnak az *Evangeliom*ot, hogy ez-

[4498] •• Supra, f. 182.
[4499] DE CHRISTO, ET B. VIRGINE.
[4500] † Azoa. 11. sub finem. et 12. in fin.
[4501] ‘‘ Azoar. 14. initio.
[4502] * Azoar. 12. medio.
[4503] ″ Azoar. 53. sub finem.
[4504] † Azoar. 67. in fine.

hodogeus_j.indd 926 2025. 07. 21. 11:26:52

által Isten kedvébe juthassunk. Sok ••[4505] Csudákat cselekedet a' Jesus: Mert, sárból-csinált Madarakra lehellet, és el-röpítette őket; Halottakat támasztot; Vakokat gyógyított. *[4506] Az ö Annya, férfiu-nélkül fogadta őtet méhében. ∴[4507] Soha semmi gonoszt nem cselekedet Maria. Nem csak Christus-rúl, de Bóldog Aszonyrúl-is azt írja, †[4508] hogy Csudákat cselekedett.

Ezekből a' *Mahomet* tanitásiból, nyilván meg-rontatik az ö Tudománya. Mert, ha Christus Isten Lelke: Tehát, miképpen az Ember lélek-nélkül nem élhet, úgy nem lehetet öröktűl-fogva Isten az ö Lelke-nélkül. Es, miképpen a' Lélek az Emberben vagyon, azon-képpen Christusnak Istenben kel lenni; és így, igaz Istennek kel lenni. mert Istenben semmi nincs, a' mi Isten nem vólna. Ennek-felette; ha Christus, Igéje az Istennek: bolondúl mongya *Mahomet*, ••[4509] hogy Istennek azért nincs Fia, mert Felesége és *[4510] Leányi sincsenék. holot az Ige, Feleség-nélkül származik, még az Emberekben-is.

Ennek-felette; Ha Istennek nem hiszen, a' ki az *Evangeliom*-nak nem hiszen: világoson következik, hogy a' *Mahomet* követői nem hisznek Istennek, mivel nem hisznek az *Evangeliom*-nak. Végezetre, Ha Christus Igaz-mondó, Szent vólt; ha az ö tanitását Isteni Csudákkal meg-erőssítette: Tehát igazat mondot, midőn magát Isten Fiának, söt Istennek hirdette. Mert, ha Fia nem vólt Istennek, és Isten Fiának nevezte magát, nem csak Szent és tekélletes nem vólt, de (bocsássa-meg ö Szent Felsége hogy így kel szólnom) soha e' világon ö-nállánál fel-fuvalkodottab, álnakab, Istentelemb ember nem találkozot vólna: mivel, alacsomb rendel meg nem elégedvén, Isten székibe akart ülni.

Meg-felel erre *Mahomet*, Es azt mongya; hogy, mikor ezen dolgot Isten egykor szemére vetette vólna Christus-nak; azt kérdvén, Mi okból indíttatot, ••[4511] hogy magát Istennek nevezte? Azt felelte Christus; hogy ezt ö soha nem

[4505] •• Azoar. 13. et 5.
[4506] * Azoar. 29. et 5.
[4507] ∴ Azoar. 70. fine.
[4508] † Azoar. 33. medio.
[4509] •• Azoar. 82. initio.
[4510] * Azoar. 47. fine.
[4511] •• Azoar. 13. fine.

hodogeus_j.indd 927 2025. 07. 21. 11:26:52

mondotta: †[4512] Azért hazudnak, a' kik ö-reá akarják kenni hogy magát Istenné tette. Ezért írja másut; "[4513] hogy a' Keresztyének meg-hamissították az *Evangeliom* könyveit.[4514] De ez nem felelet, hanem *Mahomet*-tűl gondolt hiuságos hazugság. Es, ha azt akarja, hogy helyt adgyunk ennek: mongya-
5 meg, Mi üdőben; mely helyen; kik-elöt, *examinálta* Isten Christust? Azt-is fejcse-meg, Ha Isten azért tudakozott-é il-{546:}lyen módon, mert az-elöt nem tudta mit tanítot Christus? Végezetre; *Mahomet* az *Evangelisták*-után Hat-száz esztendővel születet: miképpen tudhatta tehát, hogy hamissat írtak az *Evangelisták*? hiszem, azoknak kellet errűl a' hamisságrúl vala-
10 mit sajdítani, kik eggyüt éltek az *Evangelisták*-kal. Es, mivel *Mahomet* azt mondá, hogy a' Christus *Evangelioma*, igaz Út, és Világosság: ha azok az *Evangeliomok* meg-hamissíttattak, mellyekkel mí élünk, mutassa-elő azt a' Christus *Evangeliomát*, mellyet ö ennyire magasztal. Adgya okát annak-is, Miért nem vette senki az egész világon eszébe az *Evangelisták* esetit, mellyet
15 *Mahomet* álmodoz? Vallyon mit mondanának a' *Törökök*, ha ki most nékik azt kezdené beszélleni, hogy ezt az *Alcorán*, mely most nállok vagyon, nem írta *Mahomet*; hanem mást, a' mellyet soha senki nem látot? A' mit ők erre mondanának, azon felelettel kel bé-dugni a' *Mahomet* torkát.

HATODIK Ielenség: Nem hihetséges, hogy Isten oly Ember-által akarta
20 ki-jelenteni, és terjeszteni az ö Igazságát, kinek erkölcsében, állapattyában, és Hitinek terjesztésében semmi Ióság, és hitel-szerzö Tekélletesség nem találtatot.

Illyen vólt Mahomet. Ergo, etc.

Elsö Része a' Jelenségnek, meg vagyon bizonyítva *[4515] oda fellyeb.

A' Második Része, ezekből ki-tetczik: Mert oly rút Fajtalan-életü ember
25 vólt *Mahomet*, hogy, a' mint hallók, †[4516] maga-is dicsekedik hogy szabad néki minden Aszonyt meg-hágni. Sőt még a' Mennyei bóldogságot-is, Menyecskék és szép Gyermekek nyájasságában helyhezteti. Es a' *Magdeburgi*

[4512] † Azoar. 11.
[4513] " Azoar. 5. sub finem.
[4514] DE EVANGELISTIS.
[4515] * Libro 3. c. 13. fol. 385. 386.
[4516] † Az Elsö Ielenségben, fo. 541.

hodogeus_j.indd 928 2025. 07. 21. 11:26:52

Centuriatorok azt írják felőlle; “[4517] hogy ö egyedűl, Negyven Férfiak bujaságát meg-győzte. Ennek-felette; oly tudatlan vak paraszt vólt, hogy egy ígét nem tudot írnyia, vagy olvasni; mint meg-vallya maga, *Azoar. 17. fine*: hanem az *Alcorántt* más szedte egybe, és, 124. *Azoará*-ba osztotta. Végezetre; néki meg-parancsoltnak írja, *[4518] hogy senkit ne háborgasson a’ Hitért: mindazáltal, az ö életének folyásából, és *Kroniká*-ban íratot historiáiból meg-tetczik, hogy Vér-szopó, és Ember halálban telhetetlen *Tirannus* vólt *Mahomet*; ki, a’ ragadománynak, és a’ gaz tudományok terjesztésének szomjuságától hordoztatván, gyilkos fegyverét mindenüt vérben ferteztette. Ha azért egy okos Fejedelem, derék dolog véghez vitelére, éktelen-erkőlcsü személyt nem választana, tudván hogy a’ gonosz Erkőlcs a’ tisztességes követséget-is meggyalázza: nem illik abban kétesnek lennünk, hogy Isten sem bízta *Mahomet*-re az ö Igazságának fel-állatását.

HETEDIK Ielenség: Nincs semmi színe, mely hihetségessé tehesse azt a’ Tudományt, mely a’ Régi meg-gyarapodot Vallások-ellen úgy kezdetik, hogy Isteni jelenségekkel ne erössíttessék.

Illyen a’ Mahomet Tudománya. Ergo, etc.

A’ Bizonyságnak Elsö Részét, ennek-elötte fel-állatók.[4519] Mert nem elég az okossan-valo hitelre, †[4520] hogy valaki erőssen mongya hogy őtet az Angyalok taníttyák, és Istentűl vette a’ mit hirdet: hanem, Isteni erőtűl származot Jelenségit, és Mennyei pecsétekkel erőssíttetet bizonyságit kel annak mutatni; miképpen meg-hallók “[4521] *Mahomet*-tűl, hogy Christus, Isteni Csuda-tételekkel nyert hitelt tanitásának.

Második Része Kötésünknek, ki-tetczik abból; hogy, nem egyszer két-szer, sem homályos szókkal, hanem gyakran, és nyilván írja, *[4522] hogy ö {547:} semmi Csudát nem cselekedett tanitásának erősségére: sajnállya-is,

[4517] “ Centur. 7. cap. 15. Calvino-Turcism. li. 4. c. 14.
[4518] * A’ Második Ielenségben, fol. 542.
[4519] Supr. fol. 129. 130.
[4520] † Supra, f. 87.
[4521] “ Az 5. Ielenségben, f. 545.
[4522] * Azoa. 17. fin. 14. 15. init. 23. med. et 7.

hodogeus_j.indd 929 2025. 07. 21. 11:26:52

hogy Csudák-nélkül, csak barom módra nem akartak néki hinni. Mivel pedig azzal kérkedet, “[4523] hogy őtet Isten Égbe ragadta, és mint Iskolában ot tanította: kezdék azt kívánni az Emberek, hogy most-is hágjon az Égbe, ha hitelt akar nyerni. Erre, sok csavargások-után azt mondá, †[4524] hogy eléb fel szokot vólt járni az Égbe: de nem tudgya mi okból, most bé-zárlották kapuját: és fényes Csillagot érdemel, valaki ez-után oda röpűl. De nem kel egyéb Jelt várnunk, hanem próbállyuk csak azt, ha igazán mondotta-e, *[4525] hogy el-olvad a’ Hegy, melyre tészik az *Alcorántot*. Az ö tanitásának hirtelen-valo terjedését sem kel Csudának tartanunk; mint ki-tetczik azokból az Okokból, mellyeket a’ *Lutherista* Tudomány ″[4526] folyásárúl elő-számlálánk. Mert, a’ kiket először meg-csalt *Mahomet*, vak paraszt, tudatlan, goromba Nemzetség vólt: mely, semmi Tudományokban és okoskodásokban nem forgolódván, barom modra csak az ételre italra vetemedet, és a’ bujaságba merűlt vólt. Azért, ezeknek szabad menedéket adván, künnyen magához kapcsolta. Nem-is szenvedte, hogy senki *disputació*-ba bocsássa az ö tanitását, hanem fegyverrel bizonyíta. Bezzeg, ha a’ *Romaiak*-vagy *Görögök*-közöt terjesztette vólna tanitását, a’ hol sok fö Túdós emberek vóltak; ha meg hadta vólna rostálni, és kardal nem hajtotta vólna a’ községet: lehetne valami csudálkozás az ö tanitásának terjedésében.

NYOLCZADIK Ielenség: Hihetetlen, hogy Isten, az ö Igazsága terjesztésének módgyát, és szokot folyását el-változtatta, a’ Mahomet vélekedésinek gyarapitásában.

Nyilván vagyon pediglen, hogy, nem úgy gyökerezet a’ Mahomet vélekedése, mint szokot az Isten Igazsága terjedni. Ergo, etc.

A’ Bizonyság Második Része, künnyen meg-tetczik, ha eszünkben forgattyuk, Mi módon, és minémü eszközök-által terjesztette Isten az *Evangeliomot*. Mert, nem fegyverrel, hanem Mártiromságok szenvedésével, Tanitással, Csuda-tételekkel, Szent élettel, Jó példa-adással hajtot Isten

[4523] “ Azoar. 27. initio. Ibi. versus finem.
[4524] † Azoar. 82. initio.
[4525] * Az 3. Ielenségben, f. 542. finem.
[4526] ″ Supra, f. 138. 139.

hodogeus_j.indd 930 2025. 07. 21. 11:26:52

minket az Igazságra.[4527] Ugyan-is, az Isteni bőlcseség és hatalmasság nyilatkoztatására, alkalmatosb vólt, hogy senkit üstökénél fogva ne vonna magához. Vessük ezek-mellé a' *Mahomet* tanitását, és *historiáját*.[4528] Először: Nem akarja *Mahomet*, hogy valaki értekezzék, vagy vetekedgyék tanításának igazságárúl; hanem, azt parancsollya, ‘“[4529] hogy, a' ki akar *disputálni*, annak csak azt felellye az ö *Deliá*-ja; hogy Isten az utólso napon, minden viszszavonyásnak végét veti, és nyakát szakasztya. Es azt-is hozzá adgya; *[4530] hogy, ha fegyverrel nem óltalmazzák az ö Hitit, csak hamar pusztán maradnak a' *Mecsetek*. Sőt azt mongya; hogy, nem csak az őtet-követőknek, de még tulajdon önnön-magának-is †[4531] meg-parancsolta Isten, hogy senkivel tanitásárúl ne versengjen, és ne kötődgyék: hanem Istenre *appellállyon* minden pántolodásban. Tudta a' hamis *Proféta*, hogy, ha szóra ereszkedik, veszni kel kábaságinak; és azért kerűli a' forrót. A' Tanitástúl azért, és értelmes tudakozástúl el-fogván Halgatóit, azt-is meg-tíltá, ‘“[4532] hogy, senki ö-tőlle Csudákat ne kívánnyon; az-az, se Emberi okossággal, se Isteni bizonyságokkal ne hajollyon, hanem barom módra hajtassék esztrengára. Sommában, egyéb úttya nem lén Tévelygésinek terjesz-{548:}tésében, hanem az egy erő hatalom. mert, a' kiket test-szerént Rabokká tet vala, azokat, és azoknak ártatlan gyermekit, Lélek-szerént Ördög foglyaivá tévé. Es, noha azt beszélli; ″[4533] hogy Isten, el-tíltotta őtet Tudományának erőszakkal-valo terjesztésétűl: de látván, hogy így hamar ki-gyomláltatnék az ö gazza, azt kezdé beszélleni; hogy ‘“[4534] Isten néki azt parancsolta, hogy a' Hitetleneket tűzzel vassal veszesse, praedállya, rettegtesse. mert †[4535] őtet Isten ostorúl bocsátotta az Emberekre. Maradékinak-is azt parancsolá; *[4536] hogy, Soha békével ne légyenek a' külömb Hiten-valókkal.

[4527] Lásd oda fellyeb, f. 48. 49.
[4528] DISPUTARE VETAT.
[4529] “ Azoa. 32. sub finem.
[4530] * Ibid. med.
[4531] † Azoa. 5. paulo post initium.
[4532] “ Lásd az 7. Ielenséget, f. 547.
[4533] ″ A' Második jelenségben, fol. 542.
[4534] “ Azoar. 76.
[4535] † Azoar. 48. in fine.
[4536] * Lásd az 2. Ielenséget, f. 542.

hodogeus_j.indd 931 2025. 07. 21. 11:26:52

KILENCZEDIK Ielenség: Nem kel abban a' vélekedésben igazságot keresni, mely azokat az Eretnekségeket meg-újíttya, mellyeket az Apostoli Csudákkal tündöklö, Világ-térítö, és Pogányság ki-gyomlálo gyölekezet, ki-átkozot.

Illyen a' Mahomet vélekedése. Ergo, etc.

Elsö Része Bizonságunknak, eléggé meg-bizonyodék ennek-elötte.[4537]

Második Része abból ki-tetczik; Mert, ha jól meg-rostállyuk minden titkait a' *Mahomet* Vallásának, fel-találluk, hogy ez nem egyéb, a' Sidoságból, és kárhozot Eretnekségekből egybe-veretet mosléknál; mellyet, hogy job ízi légyen, néhúlt Igazsággal bé-trággyáztak. Es, hogy a' Sidó *Talmud*-ból lopogatot *Fabulák*-rúl ne szóllyak; a' *Nicolaiták*-túl vette, hogy, Christus nem lehet természet-szerént-valo Fia az Atya Istennek: *Manichaeus*-túl kapta; hogy, Nem feszítették a' magas Keresztfára Urunkat: *Origenes*-tűl lopta; hogy, Az Ördögök-is, el-végre üdvözűlnek: *Cherinthus*-túl tanúlta; hogy, Az Emberi Bóldogság, az *Epicurus* disznaihoz illendö Testi gyönyörüségekben helyheztetet: A' *Severianusokat* követte abban, hogy a' Bor-italt meg-tíltotta. A' töb tudatlanságit, egyéb rend-béli Csavargóktúl kapta. De, hogy tettetes lenne dolga, az Alamisnára, Imádkozásra, Isteni félelemre, és egyéb Keresztyéni Jóságokra-is, ínti követőit; bé akarván a' szép íntéssel mázolni rútságit.

TIZEDIK Ielenség: Képtelen dolog, hogy az Isteni igaz Tudománynak, jó Gyümölcse ne légyen az ö-hozzá Halgatókban, hanem közönségesen minden éktelenség regnállyon közöttök.

A' Mahomet találmányinak követöiben, közönségesen minden oktalan gonoszság zászlót emelt, és országol. Ergo, etc.

A' Bizonyság Elsö Részét, meg-erőssítők eléb.[4538] Mert a' jó Fának, jó Gyümőlcsi vannak; és a' Lelki essö, nem öntözi haszontalanúl az Emberek szívét.

[4537] Sup. f. 292. 293.

[4538] Supr. fol. 224. 225.

hodogeus_j.indd 932 2025. 07. 21. 11:26:52

Második Része, tagadhatatlan: Mert a' *Törökök*-között, csudálatosképpen el-áradtak minden Fajtalan fertelmességek, még a' természet-ellen-valo néma vétkek is. Fogadásokban, nincs semmi tekélleteségek; mint a' *Buda* meg-vételéből, és *Magyar*-országnak *János* Király Fiától-valo el-foglalásából ki-tetczik. Sőt *Mahomet*-is azt taníttya; *[4539] hogy, Csak addig tarcson a' barátság, míg a' szükség kívánnya. A' Rabokon-valo sok kegyetlenségeket, ki tudná elő-számlálni? Tudatlanság pedig, és az Isteni dolgokban-valo tompaság, hihetetlen mely temérdek közöttök. Egy szóval; Semmi Bőlcseség, semmi Jó tudomány, semmi Tekélletesség nincs közönségesen nállok. Es, ha valami tettetes Irgalmasság cselekedetit mutogattyák-is: e' mellet, a' Hóldoltságon annyi kegyetlenséget, satczolta-{549:}tást, hamisságot cselekesznek, hogy szörnyűség elő-számlálni.

De könyörgéssel fejezzük-bé ezt-is az Irást: és kérjük azon a' mi kegyelmes Istenünket, elégedgyék-meg haragja, eddig-valo csapásival; és, ne a' Pogány-által, hanem inkáb Atyai kezeivel önnön-maga ostorozzon minket: *Quousque, Domine, hereditatem tuam diripi, praedae et ludibrio esse, populo te non cognoscenti, pateris? quamdiu a nobis avertis faciem tuam, nec ploratus nostros audis, cum celeriter afflictis succurrere soleas? nec poenas sumes, cum sis vindex? quamdiu Ancillae liberi, nobis Ingenuis dominabuntur? Intuere tandem, clementissime Domine, captivorum aerumnas. Sanguis Famulorum tuorum, nunc quoque, ut olim Abelis, te misericordem Dominum inclamat. Exsurge Domine, arripe arma et scutum; confirmatoque Viro, qui tibi placeat, redde septuplum in sinum eorum, qui hereditatem tuam vastaverunt. Amen*.[4540]

[4539] * Lásd az 1. Ielenség végit, fol. 541.

[4540] 2.Reg. 24. v. 14 Nicetas Choniates, libr. 3. Annal.

hodogeus_j.indd 933 2025. 07. 21. 11:26:52

HATODIK KÖNYV.

TARTOZUNK VALAMIT HINNI, ES AZ ISTENI SZOLgálatban Cselekedni, Istennek nyilván-valo parancsolattya-nélkül.

HArpaste-nevü bolond Aszonyrúl írja *Seneca*; hogy hirtelen szeme-fénye meg-homályosodék. és eszébe nem vévén vakságát; nagyon kezdé kérni gond-viselőjét, hogy őtet a' setét házból, világosb helyre kőltöztetné.[4541] Hasonló-képpen vagyon dolgok sokaknak, a' mí nyomorúlt esze-veszet üdőnkben; kiknek, az elő-számlált, és sok-képpen meg-rontatot Tudományok hályoga, bé-kötötte, és meg-homályositotta Lelki szemeket: ők pedig azt vélik, hogy a' Régi tős gyökeres *Romai* Gyölekezet setét köde-miá, nem nézhetik az Isteni Tudománynak világoskodását. Miképpen azért, a' kinn el-hatalmazot a' sárgaság, a' tiszta fejért-is sárgának alíttya: úgy ezek, a' magok szemére ragadot setétséget, a' *Romai* Gyölekezetre kenik. Mert ez, ugyan tulajdona a' Vakságnak, *Ut, qui non vident quae sunt, videre videantur quae non sunt*;[4542] hogy, a' ki nem láttya a' valót, úgy tetczik néki, mint-ha azt látná, a' mi nincsen; és a' Világosságot, setétségnek itíli.

Ezeket, tehetségünk-szerént észre igyekezvén hozni, nem elég hogy ez-elöt meg-mutatók, mely nagy vakságra, és temérdek tévelygésre jutottak minnyájan, valakik el-hajlottak a' Régi Igazságrúl: hanem kívántatik, hogy győzhetetlen Erősségekkel azt-is meg-bizonyítcsuk; hogy az Isten Házában, a' régi *Romai Ecclesiá*-ban, nincs semmi setétség; hanem, Isteni fényességgel tűndöklő Igazságnak égö Fáklyája világoskodik benne. Noha pedig azokban a' közbe-vetet *Articulusok*-ban, mellyeket leg-{550:}inkáb mardosnak az Uj *Predikátorok*, rész-szerént-is meg-mutattyuk ez-után, hogy nincs semmi fogyatkozás Vallásunkban: De most, Először; Bizonyos útat mutatunk, mellyen az Igazságnak tekélletes isméretire, és a' viszszavonyások le-szállitására juthassunk. Az-után osztán; Világos Bizonyságokkal erőssíttyük, a' *Romai* Gyölekezet igazságát. Adgya a' Felséges Isten, hogy az Ujítók minnyájan úgy szóllyanak magoknak, a' mint Szent Agoston:

[4541] Seneca, Epist. 50. Lipsian.

[4542] Tertullianus, Apolog. Isai. 5. v. 20.

hodogeus_j.indd 934 2025. 07. 21. 11:26:52

Pereant omnia, et dimittamus haec vana et inania: conferamus nos ad solam inquisitionem Veritatis. Vita haec misera est, mors incerta: Si subito obrepat, quo hinc exibimus? Et ubi nobis discenda sunt quae hic negleximus? An non potius hujus negligentiae poena luenda?[4543] El-hittem, hogy, a' ki illyen indúlattal kezd ennek a' Könyvnek olvasásához, nem sokkára azt fogja mondani, a' mit ezen Sz. *Agoston* monda: *[4544] *Non docet Catholica fides, quod putabamus, et vani accusabamus.* †[4545] *Ecce jam non sunt absurda in libris Ecclesiasticis, quae absurda videbantur.*

ELSÖ RESZE.

MIBEN VAGYON GYÖKERE ES FONDAMENTOMA a' Keresztyénségben támadot Egyenetlenségeknek?

DArius Királynak egy *Zópyrus*-nevü vitéz Hadnagyárúl írja *Plutarchus*; hogy, mikor *Babyloniát* ostrommal meg nem vehetné, fülét orrát el-metczeté, agyba-főbe, nyakon-szirton, rút vereségekkel tagoltatá magát; az-után bé-szökék a' Várasba: és, mint-ha *Darius* akarattyából mészárlották vólna ily rútúl, méltatlan szenvedet nyavalyáit *Darius* rágalmazásával meg-beszélvén, el-áltatá a' *Bábylon*-bélieket; és hitelt nyervén, végre el-árulá a' Várast.[4546] Majd ezen formán bánnak az Uj Tanítók a' szegény Községgel, hogy künnyebben veremre vihessék. Mert, vakmerö szemtelenséggel, és hazugsággal, azt kákogják ellenünk a' szeles *Predikátorok*; hogy a' *Catholicusok*, az Isten Igéjét meg-csonkíttyák; rútúl rongállyák és tapodgyák; fogyatkozot Irásnak nevezik: sőt, mint-ha Átokba eset Könyv vólna a' *Bíblia*, meg-tíltyák, hogy ezt a' népek ne olvassák: Őket pedig azért nevezik Eretnekeknek, mert a' szemenszedet tiszta szent Irást hirdetik, és az Emberi Találmányok moslékával egybe nem elegyítik. Végezetre; el-hitetik a' Sokasággal; hogy a' *Catholicusok*-kal,

[4543] Aug. l. 6. Confess. c 11.
[4544] * Ibidem.
[4545] † Ibid. c. 5.
[4546] Plutarch. Apophthegm. initio.

hodogeus_j.indd 935 2025. 07. 21. 11:26:53

minden vetekedések és viszszálkodások gyökere abban vagyon, hogy ők a' tiszta Sz. Irást óltalmazzák: a' *Pápisták* pedig, hát-megé vetvén a' *Bibliát*, az Emberi Találmányokat vítattyák.[4547]

Ezekkel a' tettetes magok ajánlásával, nem csak felette el-idegenítik tőllünk, de úgy el-ámíttyák, és magokhoz csatollyák a' községet; hogy, szembé-kötve reájok bízván Lelkeket, csak visgálás-képpen sem akarnak semmit hallani a' *Romai Ecclesia* szövetségéről. Ezt kel azért az Ál-orczát le-vonni, a' *Sátan* hivségére esküdt *Zopyrusok*-rúl; és a' Keresztyénségben el-áradot sok Egyenetlenségek gyökerét, igazán fel kel keresnünk: hogy egyszer véget érhessünk, a' meg-hasonlot szíveknek keserves hadakozással egybe-bocsátot baj-vívásokban.

{551:} ¶. 1. Miben eggyezzünk minnyájan, a' kik Keresztyén nevet viselünk.

Egy-nehány rend-béli dolgokat látok, mellyekben, ha értelemmel nemis, de szóval, minden közbe-vetés-nélkül Eggyet értnek minnyájan, valakik Keresztyén nevet viselnek:

Először: Egy-aránt meg-nyugszunk azon; hogy az igaz Hit, nem Emberi vélekedésen, és találmányon fondáltatik: hanem, egyedűl a' Felséges Isten szaván, és tanu-bizonyság-tételén. Semmit azért nem tartozik ember Keresztyén hittel bé-venni; sőt, semmit nem-is hihet Keresztyén hittel, hanem csak a' mit ki-jelentet, és előnkbe adot a' meg-csalatkozhatatlan igaz Isten. Ezt elégségesen meg-bizonyítók ••[4548] ennek-elötte.

Masodszor: A' Sz. Irás böcsülletes Méltoságárul, Hasznárúl, és Szentségéről sincs egyenetlenség közöttünk. Mert, noha némely Irásokrúl vagyon közbe-vetés, †[4549] ha Isten könyvei-közzé kellyen-e azokat szám-

[4547] Falsitas hujus, constat supr. f. 360. 361.
[4548] •• Supr. f. 91. 92.
[4549] † Supra, fol. 330. 340.

hodogeus_j.indd 936 2025. 07. 21. 11:26:53

lálni, vagy abból ki-rekeszteni: de azt egy-aránt hiszszük, hogy, valami a' Sz. Irásban vagyon, azt úgy kel, mint tulajdon Isten szavát, böcsűlnünk, és követnünk.

Harmadszor: Abban sem külömbözünk; hogy, Valamely Vallás és *Religio*, "[4550] csak egy dologban ellenkezik-is a' Sz. Irással, lehetetlen hogy igaz, és Istentűl eredet lehessen. Mert az igaz *Religió*-hoz nem elég, hogy sok dologban igazat tanítcson: mivel nincs, és nem vólt soha oly Ördögtojta Tévelygés, melyben dícsíretes dolgok-is nem találtatnának; szinte mint oly gazos Kert sincsen, melyben hasznos füvecske nem vólna. Az igaz Hithez azért, kívántatik, *[4551] hogy tellyesen szép, tiszta, mocsok- és makula-nélkülvalo légyen. mivel az igaz Hit, Isten szaván éppíttetik; Isten pedig, sem magával nem ellenkezhetik, sem a' ki-jelentet Igazsággal ellenkezö hamisságra nem viheti a' Híveket.

Negyedszer: Abban-is eggyet értünk; hogy, Nem elég csak a' Sz. Irást emlegetni, és merészen hánni vetni: hanem, ennek igaz Értelmét kel venni, és az-szerént követni az Isten szavát. Mert, a' mint eléb meg-értők,[4552] a' Keresztyén Név palástya-alat, soha oly úndok Eretnekség nem találtatot, mely Szent Irással nem hímezte vólna rútságát: de, mivel az ajakán hordozot Irást, idegen értelemben vette, és hamis magyarázatra tekerte; nem Isten szavát, hanem maga agyának hiuságos gondolattyát követte. Ugyan-is, a' mint ez-elöt *[4553] hallók, az Értelemben vagyon az Eretnekség, nem a' bötűben. és, a' Sz. *Jerónimus* szava-ként, nem a' Bötű, hanem a' Bötűnek béli és igaz értelme, a' Szent Irás: "[4554] *Nec putemus in verbis Scripturarum esse Evangelium, sed in sensu: non in superficie, sed in medulla: non in sermonum foliis, sed in radice rationis. Basilides, et ceterae Haereticorum pestes, non habent DEI Evangelium, quia non habent Spiritum Sanctum; sine quo, humanum fit Evangelium quod docetur.* Azért, nem kel csak arra néznünk, hogy valaki igen emlegeti az Irást, és az ö fenéjét enyegeti az Isten szavaival; mert pusztán csak ebből, végére nem mehetünk dolgának: Hanem arra kel

[4550] " Supr. f. 319. Vide supra, f. 443. 444.

[4551] * Supr. fol. 91.

[4552] Supra, fo. 97. 322. 323.

[4553] * Supr. fo. 366. 367.

[4554] " S. Hierony. Galat. 1. Similia supr. fol. 152. Vide supra, fol. 368.

hodogeus_j.indd 937 2025. 07. 21. 11:26:53

tekíntenünk, ha a' Bötűnek, igaz és tulajdon magyarázattyát követi-e; vagy inkáb agya-fúrt találmányira nem csak lágyan hajtya, hanem ugyan satúllya és csigán vonsza a' Bötűt.

Ezekben azért egy nyomban járunk; egy-más-ellen nem tusako-{552:}dunk. Es, valaki ennél külömbet akar a' *Romai Ecclesiá*-ra kenni, azon mesterkedik, hogy, a' kit Igazsággal meg nem nyomhat, azt Hazugsággal bűzbe keverje, és gyülőlségessé tégye; kiért az igaz-itílö Isten széki-elöt, siralmas számot kelletik adni, és érette kínnal fizetni.

¶. 2. Hol vagyon Gyökere minden viszsza-vonyásnak.[4555]

Nem érkezik az egy-ügyü Község, hogy eggyenként mind meg-rostállya, és a' Szent Irás próba-kövére vigye, a' mí veszet, és sok *disputaciók*-ban sillyedet üdőnkben támadot vélekedéseket, mellyeket még a' Túdós emberek-is nehezen tudnak számba foglalni. Annak-okáért, a' ki a' sok kerengö versengésből rövídeden ki akar feselni, és kevés munkával véget érni az Igazság isméretiben, az okos Erdős embert kövesse: ki, mikor egy állo-fát akar irtani mezejéből, nem kopácsol ág-bogain, hanem a' gyökerét rombollya, és azon egy munkával ágait-is le-dőjti. Azon-képpen it, elsőben annak kel végére menni, Hol vagyon Fészke és fondamentoma a' Hitben támadot Versengéseknek? és ot kel mind addig kopácsolni, míg, a' Szent Lélek segitsége-által, véget nem érünk a' dologban. Az én itíletem-szerént, Két Kérdésen fordúl-meg minden közbe-vetés, mely a' Keresztyénségben támadhat: mellyekben, ha meg-eggyesedhetnénk, vége lenne az egyenetlenségeknek.

Elsö Kérdés az: Ha Isten, csak Sz. Irás-által jelentette-é ki, a' Hiendö, és Cselekedendö dolgokat, úgy hogy, semmit egyebet nem mondot, semmit egyebet nem akart hogy hidgyünk, és cselekedgyünk, hanem csak a' mit írva adot előnkbe a' *Bibliá*-ban? Vagy inkáb, mint minek-elötte *Moyses* Irásban foglalná az Isteni dolgokat; vagy Urunk halála-után, mikor sem *Evangelisták*, sem *Apostolok* nem írtak vala, sok dolgokat hittek, Istennek Irás-nélkül-valo szava- és mondása-után; úgy most-is, Istennek némely mondásit és hagyásit,

[4555] Vide supra, fol. 100.

hodogeus_j.indd 938 2025. 07. 21. 11:26:53

hinnünk és cselekednünk kel, noha ezeket nyilván, és igérűl igére világoson bé nem íratta az ö Könyvébe, hanem, az igaz Anyaszentegyháznak (akármely légyen az, mert most arrúl nem szóllunk,) kézrül-kézre vet tanitásából, adta a' Hívek-eleibe?[4556]

Második Kérdés imillyen: Gyakorta hamis értelmekkel, idegen, és Isten-ellen-való magyarázatokkal, meg-vesztegetik a' Sz. Irást; és soha nem vólt, nem-is lehet a' Keresztyén névnek árnyéka-alat oly Tévelygés, mely a' maga értelme-szerént magyarázot Szent Irásnak fényes tollával nem ékesgetné magát.[4557] Az tehát a' kérdés, Honnan mennyünk végére, ki érti igazán a' Szent Irás bötűjét?[4558] mert, a' Keresztyénségben támadot vetekedéseknek, addig végét nem érhettyük, míg bizonyos útat nem találunk a' Szent Irás igaz magyarázasára. Szemben állanak a' *Lutheristák* és *Calvinisták* egy-mással: mindenik fél az Isten Igéjét emlegeti; ama' szókat elő-hozza, és böcsüllettel vészi, Ez az en Testem: de, a' mint eggyik ezt magyarázza és fejtegeti, külömb értelemben vészi a' másik; és azon, végetlenűl versengenek, mint kel ezt a' mondást magyarázni. Azért, minden Ellenkezésnek Gyökere, a' Sz. Irásnak külömbözö magyarazásából árad. Azt kel tehát mindenek-elött meg-visgálni, Honnan, és mi módon mehessünk végére, a' *Biblia* bötűjének igaz Ertelmének? Mihent ezen e' szoros úton által-megyünk, ottan sík mezőre, és künyü útakra jutunk. {553:} De valamíg ezt el-kerűllyük, és másut akarunk nyargalni, semmiben véget nem érünk, hanem sok múnka- és fáratság-után, végre-is erre kel viszsza-térnünk, és ezen kel el-kezdenünk.[4559]

[4556] An sit aliquod Verbum Dei Non-scriptum, sed per Ecclesiam Traditum?
[4557] 2.Petr. 3. v. 16.
[4558] Supra, fol. 97. 322. 323.
[4559] Supra, f. 408.

hodogeus_j.indd 939 2025. 07. 21. 11:26:53

MASODIK RESZE.

TARTOZUNK SOK DOLGOKAT HINNI, ES CSELEKEDNI, mellyekrül magán világos tanuság nincs a' Sz. Irásban.

HOgy jó módgyával eredgyünk-el a' dologban; és az okos Emberek eszekbe vegyék, hogy, nem szó-váltásra, hanem az Igazságnak tekélletes isméretire rendeltük irásunkat: meg-magyarázom, Először; Miben eggyezűnk, és miben vagyon közbe-vetés a' *Tradiciók*-rúl-valo kérdésben. Az-után; A' *Romai* Vallást, minden-féle Bizonyságokkal meg-erőssítem. Végezetre; Az el-szakadot Atyafiak Ellen-vetésit, és szaladásra gondolt fogásit, meg-rostálom, és el-rontom.

¶. 1. Miben vagyon az Egyenetlenség.

Először: Nincs abban közbe-vetés, hogy, miképpen az Isten, világ kezdetitűl-fogva *Moyses*-ig, az-az, többig Két-ezer esztendőnél, Irás-nélkül, kézrűl kézre adot Tudomány-által, vezérlette és tanította Híveit: azon-képpen, világ végé-ig, Irás-nélkül, *Tradiciók*-, és egy emberrűl másra szállot eleven tanítás-által, valami szükség üdvösségünkre, azt mind véghez vihette vólna.[4560] Mely dologban, semmi gáncsot nem találhat, valaki tudgya az Isteni erőnek és bőlcseségnek mélységét. Ezt azzal állattyuk: Mert, az Uj *Testamentom* kezdetin, először élö nyelvel tanították az *Evangelisták*, a' mit Urunktúl hallottak; és, a' Predikállás-által meg-térítvén sokakat, az-után nagy későn írtanak: *Certe prior est Anima, quam litera; et prior Sermo, quam liber; et prior sensus, quam stylus*.[4561] Erről bizonságot tészen *Irenaeus Martir*, midőn azt mongya; hogy, elsö Sz. *Máthe* vólt, a' ki *Sidó*-úl írta az *Evangeliomot*, akkor, mikor immár Sz. *Péter* és *Pál Romá*-ban predikállottak: *Matthaeus Hebraeis, ipsorum lingua Scripturam edidit Evangelii, cum Petrus et Paulus Romae Evangelizarent, et fundarent Ecclesiam. Post Marcus, discipulus et interpres*

[4560] Ita Calvinista Gulielmus Perkinsus, Catholicae Reform. Controv. 7. c. 1. conclus. 1.
[4561] Tertull. lib. de Testimonio Animae.

hodogeus_j.indd 940 2025. 07. 21. 11:26:53

Petri; et ipse, quae a Petro annuntiata erant, per scripta nobis tradidit. Lucas sectator Pauli, quod ab illo praedicabatur Evangelium, in Libro condidit. Postea et Joannes.[4562] Sőt azt írja *Irenaeus*; hogy, mind az ö idejéig, sok Nemzetségek, Irás-nélkül, az *Apostoli* Tudomány igazságát meg-tartották: *Quid si neque Apostoli Scripturas reliquissent, nonne oportebat ordinem sequi Traditionis, quam tradiderunt iis, quibus commiserunt Ecclesias? Cui ordinationi assentiuntur multae gentes Barbarorum, quae in Christum credunt sine charta et atramento, scriptam habentes per Spiritum in cordibus salutem, et veterem Traditionem diligenter custodientes*.[4563] Azért, a' *Chronologusok* azt írják; hogy Sz. *Máte*, Urunk születése-után, *42*. esztendő-tájban; Szent *Márk*, Negyven-öt-tájban; Szent *Lukács*, *58*-tájban; Szent *János*, kilenczven-két esztendő-felé, írták az *Evangeliomot*. Akkor-is szükségtűl kételeníttetvén, adták irásra magokat. Mert, miképpen *Eusebius* írja; *Virtute CHRISTI, quae miracula per ipsos perficiebat, usi, Scientiam Regni caelorum toti orbi annuntiaverunt, parum de conscribendis Commentariis solliciti*.[4564] Es, minek-utánna azt {554:} mondotta vólna, hogy kevesen írtak az *Apostolok*-közzűl, utánna veti: *Et hos, necessitate ad scribendum esse adactos ferunt. Matthaeus enim, cum primum Hebraeis praedicasset, et ad alios transiturus esset, Evangelium patrio sermone literis tradidit; et quod subracta praesentia sua desiderabatur, illis, a quibus discedebat, per literas implevit. Joannes, qui toto Evangelici cursus tempore, praedicatione sine literis usus fuerat, ad scribendum hac de causa permotus: Cum enim Evangelistarum scripta ad ipsum pervenissent, probasse quidem ajunt, ac veritatis illius dedisse testimonium; sed in horum scriptis ea desiderasse, quae initio praedicationis gesta a Christo. Rogatum ergo tradidisse, quod a prioribus Evangelistis silentio praeteritum*. Noha azért, nagyob alkalmatosságnak, és haszonnak okáért, úgy rendelte Isten, hogy az ö szavait írva-is előnkbe adnák: de azért, oly künnyen világ végéig, az ö Híveit meg-taníthatta vólna kézről kézre adot Tudomány-által; mint az O Törvényben, és az *Evangeliom* hirdetése-után, sok ideig meg-tartotta. Mert, miképpen az Anyaszentegyháznak Istentűl vezérlet

[4562] Iren. lib. 3. c. 1. n. 4. Euseb. li. 5. c. 8.

[4563] Iren. li. 3. c. 4.

[4564] Euseb. 3. hist. c. 24. al. 18.

hodogeus_j.indd 941 2025. 07. 21. 11:26:53

gond-viselése, az igaz *Evangeliom* könyveit, ennyi veszedelmek- és üldözések-közöt, tisztán meg-tartotta: azon formán a' Szent Lélek, meg-őrizhette éppen az igaz Tudományt, Irás-nélkül, mint a' *Hiszek-egy-Istent* meg-őrzötte.

Miképpen azért, Istennek Atyai gond-viselése meg nem fogyatkozot, mikor minden Irás-nélkül tanította az *Ecclesiát*, vagy mikor csak egy része vólt írva az Isten szavának; úgy-mint, mikor csak a' *Moyses* könyvei, a' Próféták irási-nélkül; és csak a' Sz. *Máte* irása, a' több *Evangeliomok*-nélkül, ki-kőltek: azon-képpen, ha a' *Bibliá*-ban nem foglalt vólna-is minden szükséges dolgokat, abból ki nem hozhatnók, hogy az Isten-bőlcsesége, vagy gond-viselése fogyatkozot vólna. Mert az ö gond-viselö bőlcsesége, más úton-is végbe viheti Híveihez-valo kedves akarattyát. Mikor csak a' *Moyses* Öt könyvei vóltak írva, ha azt mondotta vólna valaki, hogy Isten, ezekben nem foglalván minden szükséges Tudományt, irígy vólt, vagy tudatlan; ezt kész bolondnak itíltük vólna: azon-formán, most sem kel eszesnek tartani, a' ki Isten-ellen hasonló káromkodást mondana, ha szinte valamely szükséges tudományt, világos szókkal irásban nem foglalt vólna-is.

Masodszor: Mivel, az eléb fel-vetet fondamentom-szerént, Istennek igaz-mondásán fondáltatik Hitünk:[4565] abban sincs külömbözés közöttünk, hogy, Valamit Isten meg-jelentet, ha szinte Irásban nem vólna-is foglalva, úgy kel azt hinni, mint-ha írva vólna. Mert az Isten szavának, nem a' téntától és papirostúl vagyon ereje, hanem tulajdon attúl, hogy Isten szava. Azért, a' Christus mondásának, és a' Sz. *Pál* tanitásának, minek-elötte irásban foglaltatnának, annyi méltosága vólt, mint minek-utánna meg-írattak. Mert a' világi Fejedelmek-is, akár írva, akár szóval parancsollyanak valamit, egyenlö engedelmességet kívánnak.

Ebből az jő-ki; hogy, Valamely Tudománrúl oly bizonyos úton tudhattyuk hogy *Apostolok*-túl származot, mely bizonyos eszközök-által tudgyuk hogy ezek a' Sz. Irások valósággal ö-tőllök eredtek: annak, ha szinte Irásban nincs-is kapcsolva, oly bizonnyal, és minden ok-vetetlen helyt kel adni, mint-ha Irásban vólna foglalva.[4566]

[4565] Supra, fol. 91. 182.
[4566] AXIOMA.

hodogeus_j.indd 942 2025. 07. 21. 11:26:53

Harmadszor: Azon-is meg-alkoszunk; hogy, Ha a' Sz. Irásban {555:} minden szükséges dolgok, *Explicite, Immediate, Specifice, Formaliter*; igyenessen, nyilván, világoson, tulajdon neme- és nevezete-szerént, fel nem találtatnak-is: de *Implicite, Mediate, In genere*, más dologban takarva, homályban, és némely közönséges mondások erejében, mindenek a' mik szükségesek, fel-találtatnak, és ki-hozatnak a' Sz. Irásból.[4567] Mivel a' Szent Irás, állattya az Anyaszentegyház és a' *Tradiciók* erejét és méltoságát. Ezeken fondáltatik pedig hitele a' töb Igazságoknak, mellyeket Irás-nélkül hiszünk. Annakokáért, a' ki helyt ád a' *Bibliá*-nak, jó következéssel formált Bizonyságokkal ki-hozhat minden szükséges dolgot a' *Bibliá*-ból: I. Mert, miképpen *Moyses*-által, Isten a' Papi-fejedelemhez igazítá az ö Népét, a' Törvényről támadot akadozásban: azon-képpen az Uj *Testamentom*-ban, az igaz Lelki Pásztorokra, a' Hívek eggyességére, az Anyaszentegyházra, igazíta mindeneket. Es meghagyá; hogy, *[4568] Valaki nem enged, a' Szent Lélektűl minden igazságra vezérlet Anyaszentegyháznak, úgy tarcsuk mint Pogányt. Ebből a' közönséges mondásból, igyenessen következik; hogy Isten parancsollya, és a' Sz. Irásban előnkbe adgya mind azokat, valamellyekre az Anyaszentegyház kötelez. Azért, valamint Christus mongya, hogy a' Szeretetről-valo törvényben foglaltatik az egész Törvény, és a' *Profeták*:[4569] úgy mondhattyuk, hogy, valamiket hinnünk és cselekednünk kel, írva és parancsolva vagyon, a' hol Isten, az Anyaszentegyház engedelmességére kötelezvén, bizonyossá tészen hogy ez el nem tévelyedhetik. Es, valamint az Atya Isten mind megparancsolta valamit Christus tanítot, midőn azt mondotta, *Ipsum audite: Matth. 17. v. 5.* úgy Christus mindeneket előnkbe adot, mikor azt parancsolta, *Matth. 18. v. 17.* hogy az *Ecclesiat* halgassuk.[4570] II. Mert, Istennek íratot Törvénye, arra viszen, hogy a' *Tradiciókat*, az *Apostolok*-túl irás-nélkűl hirdetet Tudományokat, meg-tarcsuk; mellyekről sokszor nyilván emlekezik a' Sz. Irás, ugy-mint, *2.Thessal. 2. v. 14. 1.Cor. 15. v. 1. Galat. 1. v. 8. 1.Petr. 1. v. ultimo*. Mivel azért a' Sz. Irás, *Generale Principium*, közönséges

[4567] Ita Bellar. lib. 4. de Verbo Dei, c. 10. ad 1. et 2.

[4568] * Matt. 18. v. 17

[4569] Matt. 22. v. 40.

[4570] Luc. 10. v. 16. Qui vos audit, me audit.

hodogeus_j.indd 943 2025. 07. 21. 11:26:53

fondamentomot ollyat vét, melynek erejében foglaltatik valamit kel hinnünk: ez-okon szokták a' Sz. *Doctorok* igazán mondani, hogy a' Szent Irásban minden szükséges dolgot fel-találunk. Ugyan-is, a' Sz. *Pál* tanitásából tudgyuk; hogy, a' mit a' Sz. Irás, *Implicite*, közönséges mondásokban foglal, igazán Isten szava. Mert azt mongya Sz. *Pál*; hogy, *Nihil extra dicens, quam quae Prophetae locuti sunt futura esse, et Moyses*,[4571] Semmit azon-kivűl nem tanít, hanem a' mit a' Profeták jövendöllöttek, *Moyses*-sel egyetemben. Es mingyárt azt hirdeti; hogy Christus, *Primus ex resurrectione*, Elsö a' halhatatlan életre fel-támadtak-között. Azt-is hirdeti; hogy Christus-által igazodik minden Ember.[4572] Ezeket, bötű-szerént a' Próféták irásiban nem olvassuk: de, mivel a' közönséges mondásokban takarva találtatnak, igazán mondotta Sz. *Pál* ezeket, Próféták tanitásinak.

Innen következik; hogy, sem csonka-bonkának, sem elégtelennek és fogyatkozotnak, nem kel a' Sz. Irást nevezni. Miképpen, mikor csak a' *Moyses* könyvei, vagy az Uj *Testamentom* elsö Könyvei vóltak írva, akkor sem nevezhették illyen böcsülletlen nevekkel az Irást: Nem csak azért, mert bizonyos Vezért és Tanítót mutatot, kitűl minden Igazságot meg-{556:} tanúlhattak a' Hívek; de azért-is, mert, *Perfectum est, cui nihil deest*;[4573] tekélletes az, a' miben fogyatkozás nincsen, természetihez illendö dolgokban. Azért, noha a' Lóban fogyatkozás, ha négy lába nincsen, mert természeteszerént, négy-lábú szokot lenni: de az Embert, fogyatkozotnak, és bénnának nem mondhattyuk hogy négy lába nincsen; mert ezt nem kívánnya az ö természete. A' Sz. Irás természetihez, csak az kívántatik; hogy Isten szavát, és Szent Lélek vezérléséből írot dolgot foglallyon magában. Hogy pedig minden szükséges dolgot nevezet-szerént ki-fejezzen, nem mongya sohúlt a' Sz. Irás szükségesnek a' maga tekélletességére.

Negyedszer: Abban sem egyenetlenkedünk; hogy, †[4574] Minden *Tradiciók*, találmányok, rendelések, valamellyek az Isten igéjével, a' Sz. Irással ellenkeznek, meg-vetendők, és Lélek-vesztö hiuságok. Mert, a' mint nem régen

[4571] Act. 26. v. 22.
[4572] Actor. 13. v. 38.
[4573] Arist. 3. Physi. text. 63. 64. 5. Metaphysi. tex. 31.
[4574] † Matt. 15. v. 9. Marci 7. v. 9. Coloss. 2. v. 8. Titum. 1. v. 14. Isai. 29. v. 13.

hodogeus_j.indd 944 2025. 07. 21. 11:26:53

mondám, Nem lehet hogy ot Igazság lehessen, a' hol az Isten szavával ellenkezés vagyon.

Ezek így lévén; a' Kérdés csak abban vagyon: Ha a' *Bibliá*-ban, az Ó és Uj *Testamentom* könyveiben, nyilván, világoson, tulajdon neme- és nevezete-szerént, mindenek írva találtatnak-e, valamellyeket hinnünk kel, és az Isteni szolgálatban cselekednünk? úgy hogy ezekben a' dolgokban, semmit az Anyaszentegyháznak eleven tanitására, és *Tradició*-jára nem bízot Isten; hanem, valamit az ö szava- és tanitása-gyanánt akart az Emberekkel böcsültetni, azt mind a' *Bibliá*-ba foglaltatta.

¶. 2. Az Ujitók vélekedése errül a' Kérdésrül.

Közönségesen a' Viszszálkodók azt vítattyák; hogy, Nem kel semmit Isten szavának és tanitásának hinni és tartani, valamit a' *Bibliá*-ban írva nem találunk. Halhadsza Calvinust: *Verbum Domini unica est via, quae ad investigandum, quidquid de eo teneri fas est, nos deducat. Ubi primum Verbi fines excesserimus, extra viam, et in tenebris esse cursum; in quo errare, labi identidem necesse est.*[4575] †[4576] *Scriptura, est schola Spiritus Sancti, in qua, ut nihil praetermissum est, scitu NECESSARIUM, et UTILE, sic nihil docetur, nisi quod conducat.* "[4577] *Esto hoc firmum Axioma; Non aliud habendum esse DEI Verbum, cui detur in Ecclesia locus, quam quod Lege primum, et Prophetis, deinde Scripturis Apostolicis continetur.* *[4578] *Dominus totam verae Justitiae summam, et Omnes cultus Numinis sui partes, et quidquid ad salutem necessarium erat, sacris suis Oraculis, tum fideliter complexus est, tum PERSPICUE enarravit. In his, solus Magister est audiendus*. Másut, nem csak azt írja; hogy, *In tota Religionis doctrina, aliud nec loquamur, nec sentiamus, quam quod DEI Verbo fuerit nobis traditum*:[4579] hanem azt-is hozzá

[4575] Calv. li. 3. c. 21. num. 2.
[4576] † num. 3.
[4577] " Lib. 4. c. 8. num. 8.
[4578] * Lib. 4. ca. 10. num. 30.
[4579] Calv. lib. 1. c. 14. n. 4.

hodogeus_j.indd 945 2025. 07. 21. 11:26:53

adgya; ″[4580] *Justitiae regula, ex SOLA Scriptura petenda*. Beza-nak ezekhez hasonló mondását hallók “[4581] ennek-elötte. Az Augustai *Confessió*-is, szörnyű véteknek itíli, ha az Isteni dolgokban valamit bé-veszünk, a’ mirűl írot Törvény nincsen; mint a’ maga szavaiból †[4582] hallók. A’ Helveciai *Confessió*-
5 nak-is, hasonló mondásit elő-hozók *[4583] az Ötödik Könyvben. Mely tudományban, az Arianusok igen örömest eggyeznek az ••[4584] Ujítókkal.

¶. 3. Tizen-hat tekíntetes Példákból meg-bizonyodik, hogy a’ Sz. Irás-kivül, sok dolgokat kel hinnünk.

Elébbis mondám; hogy, Valami szükséges üdvösségünkre, azt a’ Sz. {557:}
10 Irás mind magában kapcsollya, midőn az Anyaszentegyház halgatására, a’ Keresztyéni eggyesseg meg-tartására, az igaz Lelki Pásztorok engedelmességére, az *Apostoli Tradiciók* meg-tartására, kötelez bennűnket: De e’ mellet azt hiszi, és taníttya a’ *Romai Ecclesia*; hogy, Sok dolgokat kel hinnünk, és Isteni Tudomány-gyanánt bé-vennünk, mellyek a’ Sz. Irásban,
15 tulajdon nemek-szerént írva nem találtatnak. sőt, külömben a’ Sz. Irásból ki sem hozathatnak jó következésekkel, hanem az *Ecclesia*- és *Tradiciók* méltoságának közben-vetése-által: Azért ezeket, csak az *Ecclesiá*-nak eleitűlfogva kézről kézre adatot *Tradiciojá*-ból, kel meg-tanúlnunk. Mely mondásból, az jő-ki; hogy az Isteni tudomány, az Isten Igéje, nem foglaltatot csak
20 a’ Sz. Irás könyveiben, hanem, az *Ecclesiá*-nak irás-kivűl-valo tanitásában, és *Tradiciojá*-ban-is.[4585]

Nem kellene annál töb példa, a’ *Tradiciók* hasznos, szükséges, bátorságos hitelének erőssitésére, a’ mit nem régen *[4586] hallánk *Irenaeus Mártir*-túl: ki azt írja; hogy az ö idejéig, az-az, Urunk születése-után Száz ötven esztendeig, sok

[4580] ″ Libro 3. c. 17. num. 8.
[4581] “ Supra, f. 93.
[4582] † Supr. f. 427. fine.
[4583] * Supr. f. 527.
[4584] •• Vide supra, f. 107. 108. 300.
[4585] Apostolicae et Ecclesiasticae Traditionis differentiam, vide contra Baldvinum, cap. 6. ¶. 1.
[4586] * Supr. fo. 553.

hodogeus_j.indd 946 2025. 07. 21. 11:26:53

Nemzetségek, Irás-nélkül, csak *Tradicio*-által, híven szolgáltak Christusnak. Sőt, a' mint hallók, †[4587] az *Apostolok*-nak Christus arrúl parancsolatot nem adot hogy Könyveket írjanak, hanem hogy Predikállyanak; az-után írtanak, minek-utánna a' Christus Tudományát meszsze terjesztették és gyökereztették: Mindazáltal, hogy a' *Tradiciók* szükséges-vóltát az Ellenkezőkkel meg-ismértessük, hozzunk oly Példákat, mellyekben az *Ecclesia Tradició*-ját, a' Viszsza-vonyók-is bé-vészik, és tisztelettel követik.

I. Példa: Minnyájan tartozúnk hinni, hogy bizonyos száma, laistroma, *Cánona* vagyon, az Ó és Uj *Testamentom* Könyveinek, mellyeket Isten Igéjegyanánt kel vennünk: mert e' nélkül, nem tudnók meg-választani a' Szent Könyveket az *Apocryfusok*-túl. Azért, Elsö és fö *Principium*-ja, fondamentoma, a' Keresztyénségnek abban ál; hogy ezek a' Könyvek, mellyek a' *Bibliá*-ban foglaltatnak, nem Emberi gondolatból, hanem Isteni tanitásból származot Irások; Szent Irások: Azoktúl a' *Profeták*-túl, *Apostolok*-túl, *Evangelisták*-túl írattak, kiknek neveket elöttök viselik. Ezeket pedig, nem Emberi vélekedésből, és csalatkozhato bizonyságból kel hinnünk; hanem oly bizonyoson, mely bizonyoson hiszszük a' Sz. Irásban foglalt igazságokat; az-az; Isteni hittel. Mert gyökere és fondamentoma, miért hiszszük a' Sz. Irásban foglalt Tudományokat, az; hogy ezekben a' Könyvekben Isten szavát hiszszük foglaltatni. Tehát, erősseb hittel nem hihettyük a' Sz. Irásban talált igazságokat, hogysem a' mellyel ezeket az Irásokat Isten szavainak hiszszük. Bizonyos pedig, hogy a' Sz. Irásból nem tudgyuk Hányak, és Mellyek a' Sz. Irás könyvei; mert ezt sohúlt a' Sz. Irás fel nem jegyzi. Es, ha a' *Bibliá*-ban világos szókkal vólna írva, hogy a' *Biblia* Isten igéje; vagy, hogy a' *Roma*-béliekhez írt Levél, Sz. *Pál* írása: errűl a' bizonyság-tételrűl meg-újúlna az a' Kérdés, Miért hiszszük, és Honnan tudgyuk, hogy ez a' bizonyság Isten szava; Isten igazgatasából íratot? Tehát ezt, a' Keresztyén Hitnek fondamentomát (hogy ezek a' Szent könyvek,) Isteni hittel hiszszük; noha errűl, Irásban-adot bizonyság-tételét Istennek nem láttuk. Tehát, vagyon oly Isten Igéje, mely {558:} Irásban nem foglaltatot, hanem *Tradició*-ból vétetet. Mert eléb †[4588] béven meg-bizonyítók, hogy egyébünnen nem tudgyuk, hogy valoságoson Sz. *Pál* írási, a' *Bibliá*-ban

[4587] † Sup. fo. 554.

[4588] † Supr. fo. 330. 331. 333. 334. 335.

hodogeus_j.indd 947 2025. 07. 21. 11:26:53

foglalt Levelek, hanem az Anyaszentegyház *TRADICIO*-jából. “[4589] Azért, noha az Ujítók igen ellenzik sokszor az *Apostoli Tradició*-kat: de az Ó *Testamentom* könyveirűl, a’ Sidók *Tradició*-ját böcsülletel vészik.

Csak ez a’ Példa elégséges a’ külömbözők meg-győzésére, és az Anyaszentegyház *Tradicióí*-nak erőssitésére. Mert, azt kérdem a’ Pártosoktúl; Lehetséges-e, hogy a’ közönséges Anyaszentegyháznak kézről kézre adot *Tradicióí*-ban hamisság légyen? vagy inkáb lehetetlen, hogy ezekben merö Igazságnál egyéb találtassék? Ha azt mondod; hogy hamisság nem lehet az *Ecclesiá*-nak közönséges *Tradicióí*-ban: világoson következik, hogy, szinte mint a’ Sz. Irást, úgy a’ töb kézről kézre adot Tudományit az Anyaszentegyháznak, böcsüllettel kel fogadnunk. Ha azt feleled; hogy hamisság lehet a’ Keresztyénség *Tradicióí*-ban: mingyárt kétessé tészed a’ Sz. Irás könyveirűl-valo *Tradiciót*; és gyanakodhatol, hogy talám szinte ez az eggyik tanitása az *Ecclesiá*-nak, melyben az Igazság-mellől el-lépett. Ennek-felette; ha illyen nagy derék dologban, mely az egész Keresztyénség gyökerét és fondamentomát illeti, tudni illik, a’ Sz. Irásrúl-valo bizonyságtételben, bé-vészszük az *Ecclesiá*-nak tanu-bizonyságát: miért kel egyébben meg-vetni? Ez a’ Bizonyság, oly hathatósnak tetczet Szent *Agoston*-nak, hogy, a’ mint maga szavából értők *[4590], künnyebben meg-tagadná tellyességgel a’ Keresztyénséget, és semmit nem hinne, hogy-sem mint azt az *Ecclesiát*, hamisságba keverődzöt gyölekezetnek alítaná, melytűl vette és tanúlta a’ Sz. Irást. Azt-is melléje veti; hogy ••[4591] kész balgatagság azon akadozni, és abban gáncsot keresni, a’ mit az egész *Ecclesia* egyszer jóvá hagyot.

II. Példa: Nem lehet böcsülleti a’ Szent Könyveknek, ha bizonnyal nem hiszszük, hogy, mind ennyi Eretnekségek- és üldözések-közöt, éppen, tisztán, vesztegetés-nélkül úgy maradtak a’ Sz. Könyvek, a’ mint az Isten Emberitűl írattanak. Ezt pedig egyébünnen nem tudhattyuk, hanem az *Ecclesiá*-nak kézről kézre adatot *Tradiciojá*-ból. Mert sohúlt a’ *Profeták* és *Apostolok* azt nem írták, hogy az ö Írásokat soha senki meg nem vesztegeti. Sőt ez-elöt “[4592]

[4589] “ Supr. f. 340. 331.
[4590] * Supr. fol. 94. 95.
[4591] •• Supr. fo. 108. fine.
[4592] “ Supr. f. 344. 350. 351.

hodogeus_j.indd 948 2025. 07. 21. 11:26:53

meg-bizonyítók, hogy a' *Sidók*, és az Eretnekek, sok helyen meg-mocskolták az Isten szavait, noha az *Ecclesia* afféle szennyet soha nem javallot.

III. Példa: Az Isten Igéje, az igaz Értelemben ál inkáb, hogy-sem a' Bötűben: tartozunk-is azzal, hogy a' Sz. Irást, csak az ö igaz magyarázattya- és értelme-szerént vegyük.[4593] Mellyik légyen pedig a' Sz. Irásnak igaz értelme; és a' külömböző, söt, egy-mással ellenkezö értelmek-közzűl, mellyiken kellyen meg-állani, előnkbe nem adgya a' Sz. Irás; fel sem jegyzi, meg sem magyarázza, ha az ö szavait tulajdon jegyzése-szerént kell-e venni, vagy *figurate*: †[4594] hanem, az *Ecclesia* tanitása- és *TRADICIO*ja-által kel ezeket meg-tanúlnunk.

IV. Példa: Hiszszük, hogy az Isten, Három személyében, Egy állattyában. Ezt illyen szókkal, sohúlt a' Sz. Irásban nem olvassuk. Sőt a' Személyről, és Állatrúl, nem tudom hogy a' Sz. Irás sohúlt emlekeznék oly {559:} értelemmel, a' minéművel ezekkel a' szókkal élünk a' Sz. Háromságrúl szólván. Azért, a' Sz. Háromság-tagadók, a' *Lutheristák* és *Calvinisták* fondamentomán éppítvén, azzal ostromollyák a' Sz. Háromságrúl-valo igaz tanítást; hogy, *Trinitas, Persona, Relatio, etc*. az Irásban nem találtatnak.[4595] Sőt, mikor a' *Váradi Disputació*-ban *Melius Pétert* szorongatnák az Erdélyi *Arianusok*, nyilván meg-vallák a' *Calvinisták*; hogy ők, régen ellene-mondottak a' Személynek, és Állatnak.[4596] Egyebet sem cselekedhettek, tanitások fondamentomában maradván; mivel az Isteni dolgokban semmit bé nem vésznek, a' mirűl Irást nem mutathatni. Jóllehet, a' mint hallók, a' *Helvetica* Confessio, †[4597] a' *Hypostasist*; Calvinus, *lib. 1. c. 13. n. 2.* a' *Trinitast*, és *Personát*, böcsüllettel említi; és feddi azokat, *n. 2. et 4.* kik a' *Persona* és *Homousion* nevet gyülőlségesen meg-vetik.

V. Példa: Hogy a' *Credó*-rúl ne szóllyak,[4598] mellyet *Tradició*-által, Irásnélkül vettünk az *Apostolok*-túl; a' Tíz Parancsolatot, az Isten maga újaival írá, ugy-mond a' Sz. Irás: Ebben azt parancsolta; hogy a' Hetedik napot,

[4593] Supr. fol. 366.
[4594] † Sup. fol. 109
[4595] Vide supra, fol. 108.
[4596] Vide supra, fol. 461.
[4597] † Supr. f. 537. num. 8.
[4598] Verba Calvini, vide infr. lib. 11. c. 4. ¶. 2. initio.

hodogeus_j.indd 949 2025. 07. 21. 11:26:53

mellyen a' világi állatok teremtésétűl meg-szűnék és meg-nyugodék; mellyet Christus, és az *Apostolok* illettek; mellyet most-is meg-szentelnek a' *Sidók*, tudni illik, a' Szombatot, az ö szent Nevének tisztességére meg-illyük, és meg-szentellyük. Ezt az Istennek erős Parancsolattyát el-hadgyuk, és más napot illünk. Ezt pedig, nem gyanokodó vélekedésből, vagy Emberek szaváért cselekeszük; mivel ezekért, nem vólna szabad az Isten hagyása-mellől el-menni: hanem, Isten rendeléséből. Mert, noha a' Sz. Irásban fel nem találjuk; de az Anyaszentegyház *Tradiciojá*ból tudgyuk, hogy Isten ö-maga változtatta-el a' hagyot Napot; és úgy rendelte, hogy a' Szombat-helyében, Vasárnapot innepellyünk. A' kik semmit Sz. Irás-nélkül nem akarnak hinni, mutassák-meg e' két dolgot az Irásban: I. Hogy, noha a' Tíz Parancsolatnak minden egyéb részei, a' Keresztyéneket-is illetik; de ebben az egy Szombat dolgában, nem kötelezi őket, hanem csak ideig-valo vólt, és a' Sidókat illette. II. Hogy a' Szombat-helyében, Vasárnapot kel szentelni a' Keresztyéneknek. En ezeknek eggyikét sem olvastam az Irásban: és, a' ki fel akarja ezeket a' *Bibliá*-ban találni, bár jó két-szeres *Oculárt* vonnyon orrára. Említi Sz. *János* Titkos-látasában az Ur Napját:[4599] de azt nem mongya, hogy Szombat-helyett ezt kel illeni; mint mikor a' Szombatot említi, sem tészi ezt Inneppé. Ez-elöt hallók *Tertullianus*-túl, hogy a' régi Keresztyének *[4600] Vasárnapot illették. Sz. *Agoston* pedig, nem csak azt írja, hogy *Apostoli Tradició*-búl származot ennek a' Napnak szentelése: de arra-is meg-tanít, mint kel ezt illeni; tudni illik, hogy Senki akkor ne múnkálkodgyék: nyulászást, és részegséget ne űzzön; hanem minnyájan *Misét* halgassanak, Mennyei dolgokrúl elmélkedgyenek. Ennek-felette; Sok szép Méltoságit említi ennek a' Napnak, mellyekért, illendő vólt hogy Innepűl rendeltetnék: Mert, ugymond, ezen a' Napon vólt kezdeti a' Világnak: ezen támadot-fel Christus: ezen szállot-alá a' Sz. Lélek az *Apostolok*-ra: ezen eset először *Manna* a' Pusztában: az utólso Fel-támadás-is ezen a' napon lészen: *Dominicum diem, Apostoli, et Apostolici viri, religiosa solemnitate habendum censuerunt. Eo die, nullus se a sacra Missarum celebratione separet, etc.*[4601] Noha pedig

[4599] Apocal. 1. v. 10. Supr. fol. 251. 355.

[4600] * Diem Solis.

[4601] Augu. tom. 9. Serm. 251. De Tempore.

hodogeus_j.indd 950 2025. 07. 21. 11:26:53

bolondúl {560:} cselekedék *Carolostadius*, ki minden Keresztyént a' *Sidó* Szombatra köteleze, imígyen írván; *Non Hominibus solum, sed et Angelis mandatum est, ut diem Sabbati sanctificent; Diem vero Dominicam, parum tute sanctificari, quia ab hominibus est instituta*:[4602] de annyiból okosban viselé magát, hogy az egyszer fel-állatot hamisságtúl meszsze nem méne, és a' sinór-mellet marada, nem akarván azt követni a' mirűl Irás nincsen. De a' *Lutheristák* és *Calvinisták*, nagy gondolatlanúl haboznak. Mert, egyfelől semmit nem akarnak hinni, a' mirűl Irások nincsen: más-felől, a' Tíz Parancsolatnak világos bötűje-mellől el-menvén, a' Szombatozásra senkit nem köteleznek. Sőt, a' *Corpus Doctrinae*-ban helyheztetet *Augustai Confessio*, "[4603] az *Apostolok*-túl származot dolognak nevezi a' Vasárnapillést. Ugyan ezent taníttya a' *Helveciai Confessio*; mint ez-elöt *[4604] hallók. Azért Hunnius, a' *Ratisponai Colloquium*-ban †[4605] azt mondá; hogy, *Schismaticus* vólna, valaki a' Vasárnapot meg nem szentelné. Calvinus pedig, csudálatos mely rútúl haboz e' dologban. Noha nincs a' Sz. Irásban, hogy a' Szombat illése el-rontatot: de azért meg-vallya, hogy, "[4606] *In Adventu Christi, cum reliquis figuris abolitum fuit*. A' Vasárnaprúl azt írja; hogy azt nem úgy kel illeni, mint-ha kötelesek volnánk reá; sem kárhoztatni nem kel, ha ki más Napot szentel: †[4607] *Diem Dominicum, non ut Caerimoniam arctissima religione celebramus; sed suscipimus ut remedium, retinendo in Ecclesia ordini necessarium*. *[4608] *Neque sic tamen Septenarium diem moror, ut ejus sanctitati Ecclesiam adstringam: neque enim Ecclesias damnavero, quae alios Conventibus suis solemnes dies habent*. Azért, azt írja a' *Calvinus* életében *Laingaeus*; hogy igyekezett *Calvinus* azon, hogy a' Vasárnaphelyet, a' Pénteket szerezné Illő-innepnek. Azt hiszem, ezzel a' *Törököket* akarta magához vonni; kikrűl hallók eléb, hogy a' Penteket illik.[4609]

[4602] Ap. Schlüss. li. 1. Theol. Calv. artic. 10. f. 36.
[4603] " Supra, fol. 429. n. 11.
[4604] * Supr. f. 526.
[4605] † Colloq. Ratispon. edit. Laving. f. 307.
[4606] " Calv. li. 2. c. 8. 11. 28.
[4607] † Ibid. n. 33.
[4608] * num. 34.
[4609] Supr. fol. 530.

hodogeus_j.indd 951 2025. 07. 21. 11:26:54

A' mit mondék a' Vasárnaprúl, azont mondom az Húsvét, Pünkösd, és Aldozo napjárúl. Mert ezeket az Ujítók-is meg illik. és, ha ki ezeken a' Szent napokon kaszálna, sütne, vagy egyéb kézi-munkát mivelne, sokkal inkáb pöknék és szidalmaznák, hogy-sem azokat, kik ezeken a' napokon meg-részegednek a' *Predikátorok* korcsomáján: *Nos Vittembergae, solis Dominicis, et Festis Domini Sabbatizare quaerimus, omnium Sanctorum Festa prorsus abrogando.*[4610] Maga sohúlt az Uj *Testamentom*-ban nincs parancsolatunk, és tanuságunk arrúl, hogy ezeket a' napokat meg kel szentelni: nem-is akkor illyük az Húsvétot és Pünkösdöt, mikor *Moyses*-által Isten parancsolta. Ezeket pedig az Innep-szenteléseket honnan vettük, meg-mongya Sz. *Agoston* illyen szókkal: *Illa, quae non scripta, sed tradita custodimus, quae quidem toto terrarum orbe observantur; dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima autoritas, commendata retineri. Sicut, quod Domini Passio, et Resurrectio, et Ascensio, et Adventus de caelo Sancti Spiritus, anniversaria solemnitate celebrantur.*[4611]

VI. Példa: Noha az egész *Apostoli* Tanács azt végezé, söt szükségesnek mondá, és háromszor négyszer-is parancsolá a' *Bibli*á-ban, hogy a' Hívek meg ne egyék a' Vért, és a' Fojtottat:[4612] mindazáltal, fel-szabadíttatnak most az Emberek, hogy ezeket meg-ehessék. Két dolgot kel itt eszünkbe vennünk: I. Hogy, nem csak az *Apostolok* idejében, de az-után sok esz-{561:}tendők folyásában, úgy meg-tartották ezt a' Végezést a' Keresztyének, hogy, mikor az üldözők meg akarták ismérni a' Keresztyén embert, Vérest adtak eleibe. Mert a' Hívek, inkáb akartak halált szenvedni, hogy-sem ezt megkóstolni: *Suffocatis, et morticinis abstinemus, ne Sanguine contaminemur. Et inter tormenta Christianorum, botulos etiam cruore distentos admovetis; certissimi scilicet, illicitum esse penes illos, per quod exorbitare eos vultis.*[4613] Azért *Bíblides*, *Eusebius*-nál, azt mondá a' Pogányok-elöt; hogy, Nem szabad a' Keresztyéneknek Vért enni: *Quomodo infantes ederent illi, quibus ne*

[4610] Luth. tom. 2. Lat. Vit. 1546. f. 413. in formula Missae, pro Vittemb.
[4611] Aug. ep. 118. c. 1. Similia epi. 119. c. 15.
[4612] Act. 15. v. 20. 28. 29. 41. c. 16. v. 4. c. 21. v. 25.
[4613] Tertull. Apol. c. 9. n. 138.

hodogeus_j.indd 952 2025. 07. 21. 11:26:54

irrationalium quidem pecudum Sanguine vesci fas est?[4614] Minutius *Felix*, e' képpen ád errűl tanu-bizonyságot: *Tantum ab humano sanguine cavemus, ut nec edulium pecorum in cibis, Sanguinem noverimus*.[4615] Sőt, a' mint hallók ennek-elötte †[4616] *Jeremias Patriarchá*-túl, mostan-is a' *Görögök*, az *Apostolok* rendelését követik, és Fojtottat nem észnek. II. Hogy, noha a' Sz. Irásban sohúlt nem olvassuk, hogy ez az *Apostolok* parancsolattya, csak bizonyos üdőre szolgált: de a' közönséges Anyaszentegyház *Tradiciojá*-ból, és szokásából vettük, hogy csak addig tartot ennek a' parancsolatnak ereje, míg hasznos vólt a' Sidókbúl és a' Pogányságból egybe-óltatot Keresztyének gyarapodására. Mert az *Apostolok*, az igaz Szeglet-kövön, CHRISTUSON, egybe akarván foglalni a' Két kő-falt, úgy cselekedtek mint a' Kő-művesek: kik, egy kő-falt a' másikkal egybe akarván foglalni, egyenetlenűl hadgyák a' ragasztás helyeit, hogy a' killyeb eresztet téglával, künnyebben és erősebben egybe-foglaltassék a' két fal. Azért, egy-ideig, az *[4617] *Apostolok*-is, valami darabos *Sidó* szokásokat el-szenvedtek, hogy jobban egybe-forradna, és, mint az ag tőkébe óltatot fiatal, meg-foganodnék a' Keresztyénség. Az-után, csak Sz. *Agoston* idejében-is, nevetséges dolognak tetczet, ha ki a' Véres állattúl iszonyodot: *Hoc tunc Apostoli praeceperunt, ut ab animalium Sanguine abstinerent; ne Praefocatis carnibus vescerentur. elegisse videntur rem facilem, in qua cum Israëlitis, etiam Gentes, propter angularem lapidem, aliquid communiter observarent. Ubi Ecclesia talis effecta est, ut in ea nullus Israëlita carnalis appareat: quis jam hoc Christianus observat, ut turdos, vel minutiores aviculas non attingat, nisi quarum sanguis effusus est? aut leporem non edat, si nullo cruento vulnere occisus est? Et, si qui forte pauci adhuc tangere ista formidant, a ceteris irridentur*.[4618]

Ezek így lévén; a' kik semmit nem akarnak hinni, azon-kivűl a' mit Irásban olvasnak: vagy tarcsák-meg ezt az *Apostoli* parancsolatot; vagy mutassák-meg ennek a' Két dolognak eggyikét az Irásban: I. Hogy ez a' Parancsolat csak ideig-valo vólt, míg a' *Sidók* hozzá-szoknának az *Evangeliom*-hoz.

[4614] Euseb. li. 5. c. 1.
[4615] Minutius, in Octavio.
[4616] † Supr. f. 168.
[4617] * Vide Act. 16. v. 3. c. 21. v. 23. c. 18. v. 18.
[4618] Aug. 32. cont. Faust. c. 13.

hodogeus_j.indd 953 2025. 07. 21. 11:26:54

II. Hogy ezt a' Parancsolatot, valamely utólban írt Levélben fel-szabadították az *Apostolok*. De ezeknek eggyikét sem talállyák a' Sz. Irásban. Es, ha valamely helyen írva vólna, hogy szabad ezeket meg-enni: mivel magán a' Sz. Irásból nem tudhattyuk, mellyik Levelet mely esztendőben írtak, és mellyik kőlt eléb, vagy utólban; azt sem tudhattyuk, ha az Engedelem vólt-e eléb, és utólban a' Parancsolat; vagy inkáb a' parancsolatot fel-szabadította utólban az engedelem. Es bizonyára, mélto csudálkozásra, hogy az Ujítók, a' világos Sz. Irás bötűjét el-hadgyák a' *Tradició*-ért; a' Vér és Fojtot állatok ételében, a' Szombat inneplés-{562:}ben, és a' Pénteknek Hús-nélkül-valo szenvedésében, nem akarják a' *Tradiciót* követni. maga, a' botránkozásnak el-távoztatásaért, ugyan tartoznának ezzel; a' mint eléb "[4619] *Calvinus*-túl hallók.

VII. Példa (mely Tíz Példát foglal magában,) a' *Sacramentomok*-rúl vagyon. Mert, ha semmit nem kel hinni, a' mit nem mutathatni a' Szent Irásban: mutassák-meg az Ellenkedők a' Sz. Irásban, 1. Micsoda a' *Sacramentom*? vagy azt a' *Sacramentom definicio*-ját, mellyet az Apologia *Confess. August. art. 13.* és Calvinus, *l. 4. c. 14. nu. 1.* elő-állatnak,[4620] keressék-fel a' Szent könyvben. 2. Szám-szerént, Hány *Sacramentom* légyen, adgyák előnkbe a' Sz. Irásból? 3. *In Specie*, nevezet-szerént, hogy a' Keresztség, vagy az Ur-vacsora, *Sacramentom* légyen, hol olvasták a' *Bibliá*-ban? 4. Hogy az Ur-vacsorát éhomra kel venni, és nem úgy, mint Urunk adta, Vacsora- és Láb-mosás-után; akkor-is csak Férfiakat részeltetvén? Valamint Christus az Ur-vacsora osztogatása-után azt mondotta, *Hoc facite:* azon-képpen a' Láb-mosás-után azt mondá, *Et vos faciatis, Et vos debetis alter alterius pedes lavare*. Azért, ha az Anyaszentegyház *Praxissá*-nak, és szokásának hitele nincsen: mutassák-meg az Ujítók, Honnan tudgyák, hogy az Ur-vacsora vételére köteleznek az Urunk szavai, a' Láb-mosásra nem köteleznek? 5. Hogy a' Keresztséget egyszernél többször nem szabad fel-venni, noha az Ur-vacsorát sokszor gyakorolhattyuk? 6. Mellyik *Apostol* Irásában találták, hogy az Uj Törvényben töb Feleséget egynél nem vehet Ember, mint tudgyuk hogy *Abraham*, *David*, és az Ó *Testamentom*-béli

[4619] " Supra, f. 373. 374.

[4620] Calv. l. 4. c. 19. num. 15. dicit, Definitionem Sacramenti ab ipso allatam, non admitti ab aliis.

hodogeus_j.indd 954 2025. 07. 21. 11:26:54

Szentek, többet vettek?[4621] *Bernardinus Ochínus*, egész könyvében el akarta hitetni, hogy a' Keresztyén embernek, szabad annyi Feleséget tartani, menyit akar. Ki-ellen *Beza* más könyvet írt, *De Polygamia*. holot, a' többi-között, így szól: *Alterum Ochini argumentum est, quod nulla expressa Lege Polygamia prohibeatur. Ego vero respondeo, Non esse scriptas Leges de rebus omnibus*. 7. Sz. *Pál Apostol*, hányadik Levelében írta, hogy meg-esküdgyél Feleségeddel? hogy Pap adgyon-egybe; és minémü szókkal kel egybe-adni? 8. Hol olvastad, hogy, midőn a' Gyermeket meg-kereszteled, ezeket a' számos igéket kel mondanod: *En tégedet keresztellek, Atyának, Fiúnak, és Szent Lélek Istennek nevében, Amen?*[4622] Olvasom azt, hogy Atyának, Fiúnak, Szent Léleknek nevében kel keresztelni: de hogy ezeket a' szókat kel mondani, sohúlt nem olvasom. Mert Sz. *Pál*-is azt mongya; hogy, Mindent Christus nevében mivellyünk:[4623] mellyel, nem kötelez, hogy minden szónk-, és cselekedetünk-elöt azt mongyuk, hogy, Ezt Christus nevében cselekeszszük. Azért, *Luther*-tűl hallók ez-elöt ••[4624], hogy ezek a' szóknélkül meg lehet a' Keresztség. és a' *Görögök* illyen formán Keresztelnek: *Baptizetur servus CHRISTI, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*. 9. Mutassanak egy Irást arrúl, hogy, a' kiket valamely Eretnek meg-keresztelt, azokat nem kel újonnan keresztelni? Mert Sz. *Cyprianus* Mártyr, sokkáig *[4625] azt vítatta, hogy az Eretnekek Keresztsége-által, nem adatik Szent Lélek; mivel a' Szent Lelket, Isten csak az Anyaszentegyháznak adta. Ez-ellen, sohúlt nyilván-valo Irást nem találunk, †[4626] ugy-mond Sz. *Agoston*; hanem, az Anyaszentegyháznak *Tradiciojá*-val nyomatot-le ez az újság: "[4627] *Nolite nobis objicere Cyprianum. Nondum erat dili-*{563:}*genter illa Baptismi quaestio tractata: sed tamen saluberrimam consuetudinem tenebat Ecclesia; quam consuetudinem, credo ex Apostolica Traditione venientem, sicut multa non inveniuntur in Literis eorum, neque in Conciliis*

[4621] Vide supra, fol. 317.
[4622] Matt. 28. v. 19.
[4623] Coloss. 3. v. 17.
[4624] •• Supr. f. 314.
[4625] * Cypr. epist. 70. 71. 72.
[4626] † Tom. 7. li. 1. cont. Crescon. c. 31. 32. et 33.
[4627] " Aug. tom. 7. li. 2. de Baptismo, contra Donat. cap. 7. Et li. 4. cap. 6. Lib. 8. c. 23.

hodogeus_j.indd 955 2025. 07. 21. 11:26:54

posterorum: et tamen, quia custodiuntur per Universam Ecclesiam, non nisi ab ipsis Tradita, et commendata creduntur. 10. Ugyan-ezen Sz. *Agoston*, azt mongya; hogy a' kisded Gyermecskék keresztelését, *Apostoli Traditió*-búl vette az Ecclesia: *[4628] *Consuetudo matris Ecclesiae, in Baptizandis parvulis, nequaquam spernenda est; neque ullo modo superflua deputanda; nec omnino credenda, nisi Apostolica esset Traditio.* Mert, jóllehet ama' szókat, "[4629] *Ha ki újonnan nem születik Vízből és Szent Lélektűl, Meny-országba nem mégyen*, egy igyenes lineán úgy magyarázván, mint a' régi Szentek értették; világoson meg-bizonyodik belőllök, hogy a' Kisdedeknek szükséges a' Keresztség: De, a' mint eléb hallók, *Calvinus* †[4630] a' Vízen, nem akar Vizet érteni, hanem Szent Lelket. sőt, azt sem akarja meg-engedni, hogy ot Christus a' Keresztségrűl szól. Ha pedig Keresztségrűl értyük-is a' Christus mondását; és valaki csavarogni akarván, azt mondaná; hogy, miképpen az Ur-vacsora vételérűl adot parancsolatot, csak azokrúl kel érteni kik magokat meg-probálhattyák; mivel Sz. *Pál* azt hadgya, hogy az Ember magát megprobállya, és úgy egyék abból a' Kenyérből: azon-formán, a' Keresztségrűl adot parancsolatot-is azokrúl érthetni, kiket eléb taníthatunk, kikben hallás-által Hit nevekedett. mivel Urunk azt akarta, *[4631] hogy az *Evangeliom* predikáltassék, és úgy kereszteltessenek a' Hívek. Ha ki (mondok) így kezdene maga eszéből agyaskodni, nem látom mint győzetnék-meg csak a' csupa Sz. Irásból. Mert, hogy az *Apostolok* †[4632] egész Ház-népet meg-kereszteltek, el nem hiteti hogy Gyermekek-is vóltak a' Ház-nép-közöt: mert sok cseléd vagyon melyben gyermekek nincsenek.

Vannak töb efféle Példák, mellyeket a' Viszsza-vonyók egy-aránt hisznek velünk, noha azokrúl világos mondások nem találtatnak a' Sz. Irásban. De a' kinek ezek nem elégségesek, annak el-általkodot vakmerőségét, semmi példák meg nem győzik.

[4628] * Aug. tom. 3. de Genesi ad liter. l. 10. c. 23. Et Ser. 14. de Verbis Apost. Et 4. de Bapt. contr. Donat. cap. 24. citato supr. f. 108. fin.

[4629] " Ioan. 3. v. 5.

[4630] † Calv. supr. fol. 368.

[4631] * Mar. 16. v. 15.

[4632] † Act. 16. v. 15. 1.Cor. 1. v. 16.

hodogeus_j.indd 956 2025. 07. 21. 11:26:54

¶. 4. A' régi Synagogának Példája, erössíti ezen Igazságot.

Emlekezetbe sem kel hozni ama' *Tradiciókat*, mellyekért Christus feddi a' Farisaeusokat, *Matth. 15. v. 3.* mivel ezek Isten parancsolattyával ellenkeztek. Azokrúl sem kel szólnunk a' *Tradiciók*-rúl, mellyeket Szent *Pál*, "[4633] Emberi *Tradiciók*-nak nevez, mivel csak Emberi lélektűl vóltak rendeltetve. és azokra nem terjed a' Keresztyén Hit, mely tisztán csak az igaz Isten szaván fondáltatik. Arrúl sem emlekezem, hogy az Irot Törvény-elöt, *Adám*-túl-fogva *Moyses*-ig, Két-ezer esztendő-felet, Irás-nélkül, *Tradicio*-által hittek a' Sidók. erre-nézve írja *Calvinus*; hogy, a' mit *Moyses* Irásba foglalt, *Longa temporum serie a Patribus, quasi per manus TRADITUM accepit*;[4634] az Atyáktúl kézrűl kézre adatot *Tradició*-ból vette. Mert, a' mint *Abrahám*-rúl írja *Moyses*, †[4635] hogy az ö Fiait, Isten úttyára tanította, eleven szóval: úgy a' töb Szentek-is ezent cselekedték. Az Irot Törvény után a' Christus Jöveteléig, Két-ezer esztendő-alat, sokan a' Pogány Nemzetek-közöt, Irás-nélkül szolgáltak Istennek, "[4636] ugy-mond Sz. *Agoston*: ez, Szent *Jób*-nak, és Barátinak példajából megtetczik. A' Sidók-is, {564:} noha írot Törvények vala, de az Isteni dolgokat, nagy részre, eleven tanitásból, és Atyai *Tradició*-búl tartották; kivált-képpen azokban az üdőkben, mellyekben a' Szent Könyveket nehezen kaphattyák vala; mint ki-tetczik, *4.Reg. 22. v. 8. et 13.* De ezeknek békét hagyván, szóllyunk csak azokrúl a' Sidók *Tradiciói*-rúl, mellyeket, tagadhatatlan hogy a' Sidók bé-vettek; és, vagy Christus Urunk, az *Apostolok*, és *Próféták* említnek, vagy a' régi Sz. Atyák elő-hoznak.

I. Kétség-kivűl vettetet, hogy a' *Sidók* sem tudhatták csak magán a' Sz. Irásból, hogy amaz Öt könyvek, a' *Pentateuchus*, Moysestűl írattak; és hogy oly tisztán és éppen, vesztegetés-nélkül maradtak, mint elsőben Isten íratta. Azt sem tudták csak a' Szent könyvekből, mint kel az Irásnak homályos szavait érteni. Mert, miképpen ezeket mí az Anyaszentegyház *Tradiciojá*-ból

[4633] " Coloss. 2. v.
[4634] Calv. lib. 1. c. 8. num. 3.
[4635] † Gen. 18. v. 19.
[4636] " Li. 2. de Peccat. Origin. c. 24. Lib. 1. de Praedestin. SS. c. 9. Lib. 18. Civit. c. 47.

hodogeus_j.indd 957 2025. 07. 21. 11:26:54

tanúllyuk: azon-képpen a' *Synagóga*, kézrűl kézre adot *Tradiciók*-ból vette ezeket. Sőt, a' mint ennek-elötte †[4637] mondám, még a' Sidó bötűnek igaz olvasását sem tudhatták külömben, hanem *Tradició*-búl.

II. Az *Evangeliom*-ból ki-tetczik, *Matth. 12. v. 27. Actor. 18. v. 13.* hogy a' Sidóknál, Ördög-űzö *Exorcisták* vóltak; noha az Írot Törvényben, efféle hivatalnak és tisztnek rendeléséről, emlekezet nincsen, hanem csak *Tradició*-ból vétetet vala. Mely dologrúl így szól Calvinus: *Non habebant quidem Judaei Exorcistas ex Legis praescripto: verum, scimus DEUM, suam inter eos praesentiam, variis miraculis subinde testatum esse. Ita fieri potuit, ut invocato DEI nomine, Daemones fugarent.*[4638]

III. Az Ur Szekrénye-eleibe, minden Szombaton Tizen-két meleg Kenyeret tettek. A' mely Kenyereket el-szedtek onnan, azokrúl oly parancsolat vólt, hogy ••[4639] a' Papok egyék-meg, a' Szent Helyen, és onnan ki ne vigyék: Mindazáltal, *Tradició*-búl vet dolog vólt; hogy, mikor valaki meg-szűkült, és nem vólt egyéb táplalása, hozzá nyúlhatot ezekhez, mint *David* †[4640] hozzá nyúla. Ebből a' *Tradició*-búl, támaszt bizonyságot "[4641] Christus a' Sidók-ellen.

IV. Meg-tíltotta vala Isten, hogy Szombaton semmi munkát ne tégyenek: De *Tradició*-búl, és régi szokásból, úgy magyarázták az Isten Törvényét, a' mint Urunk mongya, *[4642] hogy a' Papoknak, Szabad vólt mészárlani az Aldozatokat: szabad vólt ••[4643] Környűl-metélni: szabad vólt Kútba eset marhájokat ki-vonni: szabad vólt "[4644] Ellenségekkel hadakozni.

V. *Tradició*-búl tudták azt-is, a' mit Sz. *Lukács* említ, †[4645] hogy Szombaton, bizonyos meszszére-valo Útat szabad vólt menni a' Sidóknak; noha Isten azt parancsolta vólt, hogy vesztég légyenek, és nyugodgyanak Szombaton.

[4637] † Supr. f. 345. et seqq.
[4638] Calv. Matt. 12. v. 27.
[4639] •• Lev. 24. v. 8. 9. 1.Reg. 21. v. 6
[4640] † 1.Reg. 21. v. 4.
[4641] " Matt. 12. v. 4.
[4642] * Matt. 12. v. 5. et 11.
[4643] •• Ioan. 7. v. 22.
[4644] " 1.Mach. 4. v. 59.
[4645] † Act. 1. v. 12.

hodogeus_j.indd 958 2025. 07. 21. 11:26:54

VI. Azok-is a' két dolgok, mellyekről Sz. *Pál* emlekezik, nem az Ó *Testamentom* könyveiből, hanem csak *Tradició*-búl vóltak tudva; *[4646] hogy *Jannes*- és *Mambres*-nevü Ördöngösök, *Moyses*-ellen sokat tusakodtak: Es, hogy *Moyses* a' *Sinai* hegyen azt mondotta, ″[4647] hogy ö meg-réműlt, és reszketet féltében. Mely szókat, sohúlt az Ó *Testamentom*-ban nem olvasúnk.

VII. *Judás Apostol* azt írja; †[4648] hogy a' *Moyses* Testén, versenget Sz. *Mihály* Angyal az Ördöggel: és fel-jegyzi, minémü szókkal dorgálta az Ördögöt. {565:} Maga az egész Ó *Testamentom*-ban, errűl emlekezet nincsen.

VIII. A' Halottakért, *[4649] csak *Tradició*-búl szoktak vala Aldozatokat szolgáltatni; noha errűl Írot Törvényt nem olvasunk. A' ••[4650] *Rechabiták*-is, Irás-nélkül, díchíretes *Tradició*-kat követtek.

IX. Azt parancsolta vala Isten; "[4651] hogy Minden Férfiu, esztendőben háromszor, fel-mennyen az Urtúl választot helyre: Mindazáltal, a' régi *Tradició*-búl vet szokás-szerént, csak azok köteleztettek ezzel a' parancsolattal, a' kik közel-nemmen laktak *Jerusalem*-hez. mert a' távúl-lakók, egész esztendő-által útban lévén sem tehettek vólna eleget ennek a' parancsolatnak.

X. Isten, a' Husvét illésérűl bizonyos Törvényt szabot, *Num. 9. v. 3.* De azért, jó okokból szabad vólt el-hallasztani más hólnapra az inneplést; mint meg-láthatod, *2.Paral. 30. v. 2.*

XI. Az *Enoch profeciá*-ját, melyrűl emlekezet vagyon a' Sz. *Judás* Levelében, *v. 14.* Irás-nélkül, csak *Tradicio*-által tudták a' Sidók.

XII. A' Királyi könyvben csak azt találluk; hogy *Illyés Proféta*-idét, Három esztendeig nem vólt essö, *3.Reg. 17. v. 1.* De *Tradició*-búl vétetet vala, hogy a' Három esztendő-felet, hat hólnap múlt, melyben essö nem esett; *Jacobi 5. v. 17. Lucae 4. v. 25.*

[4646] * 2.Tim. 3. v. 8.
[4647] ″ Heb. 12. v. 21.
[4648] † Iudas, v. 9.
[4649] * 2.Mach. 12. v. 43.
[4650] •• Ier. 35. v. 6.
[4651] " Deut. 16. v. 16.

hodogeus_j.indd 959 2025. 07. 21. 11:26:54

XIII. A' Sidók *Synagogajá*-nak, bizonyos hólnapokban, szabot Bőjtölési vóltak; mellyeket nem egyébünnen, hanem *Tradició*-ból tudtak a' Sidók. Negyedik hólnapban, mely nékünk *Junius*, a' Törvény Tábláinak el-töréseért bőjtöltek; mely fel-íratot, *Exod. 32. v. 19.* Ötödik hólnapban, bőjtöltek, mezít-láb jártak, és a' *Jeremias* siralmit éneklették, a' Templomnak *Nabuchodonozor*-túl eset romlásaért; melyről emlekezik *Jeremias, c. 52*. Hetedik hólnapnak harmadik napján, bőjtöltek a' *Godolias* halálának emlekezetiért; mellyet olvasunk *Jerem. 41.* Tizedik hólnapban, mely mí-nállunk *December*, a' Sz. Város pusztúlásaért bőjtöltek; mivel *Nabuchodonozor*, ennek a' Hónak tizedik napján szállotta-meg a' Várast. Ezeket a' Bőjtöket említi *Zachariás* Proféta, *cap. 8. v. 19.* úgy mint szokot dolgokat; noha sohúlt ezekről a' Törvényben Irás nem találtatot.

XIV. Sz. *Agoston* azt írja; hogy az Irot Törvény-elöt, bizonyos orvossága vólt a' Kisdedeknek, Eredendő bűnből ki-tisztúlásokra: Azon-képpen tehát, a' Környűl-metélésnek rendelése-után-is, mind a' Leányoknak, mind a' Férfiaknak, kik Környűl-metélés-, az-az, kilenczed nap-elöt meg-hóltak, az Eredendő bűn-ellen eszközöknek kellet lenni; noha errűl sincs a' Sz. Irásban emlekezet.[4652]

¶. 5. Az Ellenkezök tulajdon vallásából, erössödnek a' Tradiciók.

A' mint egyéb dolgokban haboznak, és tétovázva, magok vélekedésit ellenkezö mondásokkal fel-forgattyák az Uj Tanitók;[4653] magokra tellyesítvén a' Sz. *Pál* mondását, *Proprio judicio condemnatus*:[4654] úgy ebben-is a' *Tradiciók* dolgában, magok itíleti-szerént sem igaz a' mit tanítnak. Mert, noha igen vítattyák, a' mint hallók, hogy, Semmit nem kel hinni, a' mit Sz. Irásból meg nem mutathatni: de más-felől, meg-győzetvén az Igazságtúl, meg-vallyák, hogy ők-is sokat hisznek, a' mit Sz. Irásban meg nem mutathatnak. Ha azért a' *Scorpió*-nak marása-ellen, job orvosság nem {566:} lehet, mint

[4652] Aug. 5. contr. Iulian. c. 9.
[4653] Supr. fol. 270. 271.
[4654] Tit. 3. v. 11.

hodogeus_j.indd 960 2025. 07. 21. 11:26:54

maga a' *Scorpio*; és a' *Vipera*-nak mardosását jobban nem orvosolhattyuk, mint a' *Viperá*-ból csinált terjékkel: mélto hogy az Ellenkezők bizonyságával roncsuk az ö Tévelygéseket.

Először azért; Sok tétovázo csavargások-után, mellyeket ez-elött le-csöpűllénk, Minnyájan az Ujítók meg-vallyák; hogy, magán a' Sz. Irásból végére nem mehetünk, hanem *Tradició*-ból kel meg-tanúlnunk, mellyek a' Sz. Könyvek; és hogy valoságoson azok írták a' Sz. Könyveket, kiknek neveket viselik; sem ezek-után senkitűl meg nem vesztegettettek. Ezt, a' *Calvinus*, *Kemnitius*, *Hunnius*, *Melanchton* szavaiból, ennek-elötte elégségesen meg-bizonyítók. Kiknek mondásokat, nem szükség újonnan le-írnunk.[4655]

Másodszor: Azt-is vallyák az Ujítók; hogy a' Sz. Irás értelmét és magyarázattyát, maga az Irás ki nem jelenti: Mert, ha az Irás maga meg-magyarázná szavait, nem kellene senkinek ezt fejtegetni. A' külömbözö magyarázatok-közöt sem tészen választást a' Sz. Irás, mellyikét kel követni. Ha azért a' Sz. Irás magyarázattyát hinnünk kel, és ez a' Sz. Irásban nem találtatik: nyilván-valo, hogy oly dolgot kel hinnünk, mely a' Sz. Irásban nincs ki-írva. Hallyad mint szól *Calvinus* e' dologrúl: *Si verbum exoticum appellant, quod totidem syllallis compositum in Scriptura ostendi non possit, iniquam Legem nobis imponunt, qua damnatur omnis INTERPRETATIO, quae Scripturae contextu non consarcinatur. Quid vetat, quo minus, quae CAPTUI NOSTRO PERPLEXA in Scripturis et IMPEDITA sunt, ea verbis planioribus explicemus?*[4656]

Harmadszor: A' mit a' Sz. Irás szavaiból, okoskodással, *Consequenciák*-kal, és *argumentálás*-sal ki-hoznak az Ujítók, azt sem találllyák a' Sz. Irásban.[4657] Valamit pedig mí-ellenünk hisznek és tanítnak, azok-ban semmi sincs a' Sz. Irás bötűjében: hanem csak elmés okoskodásokkal, értelmes következésekkel, *Argumentalás*-sal, *Consequenciák*-kal, akarják ki-facsarni a' Szent Irás szavaiból. Mert az egész Sz. Irásban sohúlt nem találllyuk, hogy csak Két *Sacramentom* vagyon; nem szabad a' Szenteket segitségűl hínunk, vagy a' Halottakért imádkoznunk: hanem ezeket,

[4655] Supr. fol. 334.

[4656] Calv. li. 1. c. 13. num. 3.

[4657] Vide supra, fol. 96. et 374. 375.

hodogeus_j.indd 961 2025. 07. 21. 11:26:54

magoktúl csinálgatot *Consequenciák*-kal erőssítik.[4658] Tehát arra mennek, hogy a' Sz. Irásban, nincsenek minden szükséges dolgok nyilván meg-írva: és ollyat-is hisznek, mellyet a' Sz. Irásban meg nem mutathatnak. Mert, a' mit csak *Consequenciák*-által akarnak ki-hozni a' Sz. Irásból, nincs az ki-fejezve a' Sz. Irásban: mivel, ha ki-fejezve vólna, nem kívántatnék annak ki-hozására semmi *Consequencia*. Miképpen azért ama' mondásból, *Ez az én Fiam, őtet halgassátok*,[4659] jó *Consequenciá*-val meg-erőssíttetik, valamit Christus tanítot; de azért senki azt nem mondhattya, hogy abban az egynehány szóban, nyilván ki-jelentetet minden tanitása Christusnak: azonképpen, a' mit következések-által ki-hozunk a' Sz. Irásból, csak *implicite*, bé-takarva, mondhattyuk hogy a' Sz. Irásban vagyon; a' mint ez-elöt mondók, hogy a' Sz. Irásban minden szükséges dolgok meg-találtatnak, *implicite*, némely közönséges mondásoknak erejében.[4660] Válaszszanak azért e' kettőben az Ujítók: Ha hinni nem akarják, a' mit fel nem találnak a' Sz. Irásban; Tehát semmit abban ne hidgyünk, a' mit mí-ellenünk hisznek. Ha pedig oly {567:} dolgokat hisznek, mellyek a' Sz. Irásban nincsenek, hanem okoskodással hozatnak-ki abból: Tehát ennek-utánna ne kiálcsák, hogy semmit nem kel hinni, a' mit Sz. Irásban nem olvasnak. A' *Romai Ecclesiát* se vádollyák, mint-ha a' Sz. Irást fogyatkozotnak, csonka-bonkának tanítaná, midőn oly dolgokat hiszen, mellyek az Isten Könyvében ki-íratva nem találtatnak. mivel ők sem találllyák a' Sz. Irásban minden tanitásokat *expresse*, *explicite*: azt pedig a' *Romai Ecclesia*-is vallya, hogy *implicite*, *mediate*, *virtute*, minden szükséges tudomány a' Sz. Irásban vagyon, és abból ki-hozathatik az Anyaszentegyház-, az igaz Lelki Pásztorok, a' *Tradiciók* méltoságának állatásával. mert ezek-nélkül, a' Sz. Irásból csinált *Consequenciák*, igen bizonytalanok; és sokszor veszedelmesek, mint ennek-elötte †[4661] meg-bizonyítók.

Negyedszer: A' mint ennek-elötte ••[4662] hallók, a' *Helveciai Confessio*, *Calvinus*, és egyebek, a' *Nicaenum*, *Constantinopolitanum*, *Ephesinum*,

[4658] *Nullum dogma Novatorum est in Scriptura.*
[4659] Matt. 17. v. 5.
[4660] Supra, f. 555.
[4661] † Supr. f. 375.
[4662] •• Supr, f. 185. 186.

hodogeus_j.indd 962 2025. 07. 21. 11:26:54

Chalcedonense, Gyölekezetek Végezésit és tanitásit, bé-vészik: sőt azt-is, a' mit a' Christus születése-után Öt-száz esztendeig, vallottak és hittek a' *Páterek*. Tagadhatatlan pedig, hogy a' Négy szent Gyölekezetben, sok afféle Végezések vannak, mellyekről a' Sz. Irásban nyilván-valo emlekezet nem találtatik; mint ez-elöt *[4663] hallók, és *Calvinus* "[4664] sem tagad.

Ötödször: Hogy azokat a' Példákat újobban elő ne hozzuk, mellyeket mondám hogy Sz. Irásnak világos tanitása-nélkül, velünk eggyüt hisznek és tartanak az Ujítók; *Calvinus* Isteni *Tradició*-nak írja, hogy Térdre-esve imádkozzunk, mikor egybe-győlünk az Isteni szolgálatra: *De Geniculatione, quae fit dum Solemnes habentur Precationes, quaeritur, Sitne humana TRADITIO, quam repudiare, vel negligere cuivis liceat? Dico, sic esse humanam, ut simul sit Divina*.[4665] Azt-is meg-vallya; hogy az *Ecclesiá*-nak, szent, és hasznos Rendelési vannak, mellyeket igen javal: *Nobis certamen non est contra sanctas, et utiles Ecclesiae Constitutiones, quae vel ad disciplinam, vel honestatem, vel pacem conservandam faciunt*.[4666] Ezek-mellé veti; hogy szabad, söt szükséges, hogy az *Ecclesia* bizonyos Törvényeket és Rendeléseket szabjon az Isteni szolgálatban: *Si Ecclesiae incolumitati bene prospectum volumus, diligenter curandum est quod Paulus jubet, ut decenter omnia et secundum ordinem fiant. At quum in hominum moribus tanta insit diversitas; neque Politia ulla satis firma est, nisi certis Legibus constituta, nec sine stata quadam forma servari Ritus quispiam potest: Huc ergo quae conducunt Leges, tantum abest ut damnemus, ut his ablatis, dissolvi suis nervis Ecclesias, totasque deformari et dissipari contendamus*.[4667] Efféle Egyházi Törvényekről pedig azt írja; hogy Isteni Parancsolat ereje-által, kötelezik az Emberek lelki-isméretit: *Etsi Leges singulae conscientiam non attingant*; *[4668] *generali tamen DEI praecepto tenemur, quod Magistratuum autoritatem nobis commendat*.[4669] Mind ezekből, világoson következik; hogy,

[4663] * Supr. f. 153. 154. 192.
[4664] " Sup. f. 97. 98.
[4665] Calv. l. 4. c. 10. num. 30.
[4666] Calv. l. 4. c. 10. num. 1.
[4667] Ibid num. 27. 1.Cor. 4. v. 40.
[4668] * Libr. 4. c. 10. num. 5.
[4669] Rom. 13. v. 1.

hodogeus_j.indd 963 2025. 07. 21. 11:26:54

az Ellenkezők itíleti-szerént-is, sok dolgokat az *Ecclesia* tanitásából kel vennünk, és követnünk, mellyek Sz. Irásban nyilván nem találtatnak.

¶. 6. Igaz Okoskodással meg-gyözetik az Ellenkezök vélekedése.

Az Emberi Okosság vezérléséből, Két erős Bizonyságot támaszthatunk, mellyekből gyözedelmesen ki-tetczik, az Uj Vallásnak hamissága.

{568:} Elsö: Ha a' Szent Irás magán, elégséges az egész üdvösséges Tudományra; azt kérdem: A' tellyes Sz. Irásnak minden könyveiben *conjunctim* találtatik-e a' *Perfecta Doctrina*, tekélletes és Elégséges Tudomány; vagy csak némely bizonyos Könyveiben és részeiben? Ha a' tellyes Sz. Irásban *conjunctim*, és nem csak valamely könyveiben, és részeiben találtatik az ép és elégséges Tudomány: nyilván következik, hogy a' Keresztyénségben nincs elégséges *Regulá*-ja és tanitása az igaz Hitnek. mert maga a' Sz. Irás, sokszor oly Könyvekre mutat, mellyek el-vesztek. Es, nevezet-szerént, Az Ó *Testamentom*-ban, leg-aláb Huszon-három Könyvről tészen emlekezetet a' Sz. Irás, mellyek el-vesztek:[4670] Liber Bellorum, *Num. 21. v. 14*. Liber Justorum, *Josuae 10. v. 13. 2.Reg. 1. v. 18*. Liber Verborum dierum Salomonis, *3.Reg. 11. v. 41.* Liber Verborum Regum Israël, *3.Reg. 14. v. 19.* Liber Verborum dierum Regum Juda, *3.Reg. 14. v. 29.* Liber Samuelis Videntis: Liber Nathan: Volumen Gad Videntis, *1.Paral. 29. v. 29.* Liber Ahiae Silonítis: Visio Addo, *2.Paral. 9. v. 29.* Liber Jehu filii Hanani, *2.Paral. 20. v. 34.* Historia Oziae, conscripta per Isaiam Prophetam, *2.Paral. 26. v. 22*. Sermones Hozai de Rebus Manassis, *2.Paralip. 33. v. 19.* Lamentatio Jeremiae, in funere Josiae, *2.Paralip. 35. v. 25.* Volumen Jeremiae de Eversione Urbis, *Jerem. 36. v. 6.* Liber Jeremiae de Vastatione Babylonis, *Jerem. 51. v. 60.* Salomonis Tria millia Parabolarum, Quinque millia Carmina, De Herbis, Jumentis, Volucribus, Reptilibus, Piscibus, *3.Reg. 4. v. 32. 33.* Prophetia Enoch, *Judae, v. 14.* Epistola Eliae, *2.Paral. 21. v. 12.* Descriptiones Jeremiae, *2.Machab. 2. v. 1.* Liber dierum Sacerdotii Joannis, *1.Machab. 16. v. 24.* Jeremiásban sem találtatik, a' mit Szent Máte, *Cap. 27. v. 9.* említ az ö Irasából: mert el-veszet az a' része

[4670] Vide Serarium, Prolegom. Biblic. cap. 8. qu. 14. 15.

hodogeus_j.indd 964 2025. 07. 21. 11:26:54

a' *Jeremias* Irásának. Az Uj *Testamentom*-ban, Szent *Pál*-nak, a' *Laodicaea*-béliekhez írot Levele el-veszet; noha ebben oly szükséges dolgok vóltak, hogy Sz. *Pál* ugyan meg-parancsolá a' *Colossa*-bélieknek, hogy azt a' Levelet el-olvasnák. Es meg-vallya *Beza*, hogy *Epifanius* bizonyságot-is támaszt *Marcion*-ellen, abból a' Levélből.[4671]

Ha pedig azt mongyák az Ellenkezők, hogy az ép, és elégséges Tudomány, *Perfectio Doctrinae*, nem az egész Szent Könyvekben *conjunctim*, hanem azoknak valamely bizonyos részeiben foglaltatik: ki-feselhetetlen *Labyrinthus*-ba akadnak. Mert meg kel, *determinate*, nevezet-szerént mutatni, Mely részében találtatik a' Sz. Irásnak, az Elégséges és szükséges Tudomány? Bizonyos okát, és fondamentomát kel adni, Honnan, és mi módon tudgyák, mellyik része elégséges a' Sz. Irásnak? Es, nem csak a' Könyvekről kel itíletet tenni, hogyha ezek a' Tudománynak tellyességéhez szükségesek-e; ugy-mint a' *Filémon*-hoz írt Levél; a' Sz. *János* Második és Harmadik levele: hanem, a' Könyvek részében, és *versé*-ben-is meg-kel mutatni, mellyek szükségesek a' Tudomány épségéhez, és mellyek-nélkül maradhat éppen az Üdvösséges tudomány. Ezt pedig soha véghez nem vihetik. Tehát meg kel vallani, hogy az *Ecclesia* tanitása- és *Tradiciója*-nélkül, éppen az Üdvösséges Tudományt, csak magán a' Sz. Irásból nem vehettyük.

Masodik: A' kik az Anyaszentegyház *Tradició*-it meg-vetik, {569:} Keresztyén hittel nem hihetnek semmit azokban, a' mellyek hitele szükséges a' Keresztyénséghez: tudni illik, hogy ha Vóltak-e az *Apostolok*-után Szent *Doctorok*, és *Conciliomok?* Végeztek-e valamit az Eretnekek-ellen? Ezek, és hasonló dolgok, mellyek az *Apostolok* halála-után lettek, nincsenek a' Sz. Irásban. Az *Historiák* pedig, az *Ecclesia Tradicio*-nélkül, csak Emberi hitelt szerezhetnek, és gyakran meg-csalhatnak. Es, szinte mint az Ujítók, a' Régi *Historicusok* bizonysági-ellen azt vítattyák, hogy Sz. *Péter Romá*-ban nem vólt; ugyan-azon nyomon, a' töb dolgokban-is, kétessé tehetik a' *Historicusok* irásit. Azért, valaki a' *Tradició*-kat félre tészi, a' Keresztyénségnek minden állapattyát bizonytalanná tészi.

[4671] Ad Coloss. 4. v. 17. Beza ibid.

hodogeus_j.indd 965 2025. 07. 21. 11:26:55

¶. 7. CHRISTUS Urunk erössítette a' Tradiciókat, midön az Ecclesia tanitásához kötelezett.

A' *Tradiciók* és Egyházi Rendelések fondamentomát, maga éppítette Christus, midőn határozás-nélkül azt parancsolta, hogy az *Ecclesiát* halgassuk; és, a' ki ezt nem halgattya, Pogánynak tarcsák, *[4672] *Sit tibi sicut Ethnicus*. Azon-képpen, mikor arra kötelezet, hogy a' Lelki Pásztoroknak engedgyünk, tanitásokat kövessük és tarcsuk: †[4673] *Omnia quae dixerint vobis, servate et facite*. ‘[4674] *Obedite Praepositis vestris, et subjacete eis: Ipsi enim pervigilant, quasi rationem reddituri pro animabus vestris*; az ö tanitásoknak, és rendeléseknek erősséget adot. Hogy pedig senki szívébe ne ütköznék, hogy ezek tanitásával meg-csalatik: azt fogadgya, hogy ö igazgattya, vezérli, és oktattya az *Ecclesiát*, és annak Pásztorit: *[4675] *Ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem saeculi*. ‘[4676] *Qui vos audit, me audit*. †[4677] *Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis*. Annakokáért, valamely bizonyoson, és bátorságoson hiszünk magának Christusnak, oly bizonyoson hihettyük az *Ecclesia Tradicóit*.

¶. 8. Szent Pál Irásából meg-erössíttetnek a' Tradiciók.

Tagadhatatlan, hogy, mind maga Christus, mind az *Apostolok*, sokat tanítottak, mellyek Irásban nem kapcsoltattak. Sz. *János* írja *[4678]; hogy e' Világ bé nem fogná, a' menyi könyvet kellene írnyia, ha Christusnak minden cselekedeti meg-íratnának: mivel maga-is Christus azt mondá Tanitványinak ″[4679]; hogy, Sokat kellene nékik mondani, mellyeket el nem

[4672] * Mat. 18. v. 17.
[4673] † Matt. 23. v. 2.
[4674] ‘ Heb. 13. v. 17.
[4675] * Mat. 28. v. 20.
[4676] ‘ Luc. 10. v. 16.
[4677] † Mat. 10. v. 20.
[4678] * Ioan. 21. v. 25.
[4679] ″ Ioan. 16. v. 12.

hodogeus_j.indd 966 2025. 07. 21. 11:26:55

viselhettek akkor. Szent *Lukács* írja; †[4680] hogy Christus, fel-támadása-után, Negyven napig predikállot az Isten Országárul; mely *Predikaciókat* senki írva nem hadta. Sz. *János*, az ö Második és Harmadik Levele végében, írja; hogy, Sokat kellene írnyia, de szóval akarja azt a' Hívek-eleibe adni: *Plura habens vobis scribere, nolui per chartam et atramentum: Spero enim me futurum apud vos, et os ad os loqui*.[4681] Szent *Pál*-is, mind ••[4682] az *AntiChristus*-rúl, mind az *[4683] Oltári-Szentség szolgáltatásárúl, tanítot oly dolgokat, mellyeket Irásba nem foglalt; a' mint ezennel meg-hallyuk. Az-is nyilván-valo, hogy, ha a' Keresztyén Hitnek gyarapodása, és meg-tartása, Irás-nélkül nem lehetet; ha a' Keresztyének kötelesek, hogy csak az Iráshoz ragaszkodgyanak: mint meg-parancsolá Christus az *Apostolok*-nak hogy predikállyanak, úgy, és sokkal inkáb meg-parancsolta vólna, hogy Könyveket írjanak; söt maga-is Christus, Könyveket írt vólna. Sz. *Pál* {570:} *Apostol*-is, a' Hit fondamentomárúl szólván, nem mondaná, hogy a' Hit, hallásból, hanem, hogy írásból vagyon.

De, hogy ezeket halgatással mulassuk, a' Sz. *Pál Apostol* Irásiból, Három Bizonyságot támasztok:

Elsö Bizonyság: Sz. *Pál* arra kötelezi a' Híveket; hogy a' *Tradiciókat* vastagon tarcsák, mellyeket, vagy Levél-által, vagy Eleven szó-által vettek: *Itaque fratres, state, et tenete Traditiones, quas didicistis, sive per Sermonem, sive per Epistolam nostram*.[4684] Hiszem nyilván-valo ígék ezek, mellyekkel Sz. *Pál Apostol*, egy-aránt kötelezi a' Levélben foglalt, és a' Levél-kivűl eleven szóval hirdetet Tudományra a' Híveket. Ez, oly kedvek-ellen-valo mondás az Ujítóknak, hogy az Ördög sem fút inkáb a' Kereszt-elöt, mint ők szaladnak, mikor ezt az Isteni tanításnak fényességét szemek-közzé vettyük. Holot Sz. *Pál*, nem szól csak valami aprólék külsö Rend-tartásrúl, a' mint *Calvinus* és *Beza* meg-vallyák: *Quod nonnulli ad praecepta externa Politiae restringunt, mihi non placet: modum enim Standi indicat. Atqui ad inflexibile robur instrui,*

[4680] † Act. 1. v. 3.
[4681] Ioan. epist. 2. v. 12. Epist. 3. v. 13.
[4682] •• 2.Thess. 2. v. 6.
[4683] * 1.Cor. 11. v. 2. 23. 34.
[4684] 2.Thes. 2. v. 14.

hodogeus_j.indd 967 2025. 07. 21. 11:26:55

res longe altior est externa disciplina. Quare totam Doctrinam hoc nomine complectitur.[4685]

Hogy tellyességgel hátat ne adgyanak, azt Felelik erre némellyek; *[4686] hogy, mikor Sz. *Pál* ezt a' Levelet írta, még akkor sok részei a' Sz. Irásnak nem vóltak írva: ez-okon, szükség vólt sok dolgokat Irás-nélkül hinni. Az-után, éppen ki-kele a' Sz. Irás, melyben mindenek fel-íratának, mellyeket az-elöt, csak eleven tanitásnak *Tradiciojá*-ból tudtak a' Hívek, és akkor nyaka szakadot a' *Tradiciók*-nak.

De ez-ellen, oly gyözedelmes erősségeket támaszthatunk, hogy, ha szemeket bé nem akarják kötni, magok-is meg-tapasztallyák helytelenségét mondásoknak:

I. Azt kérdem;[4687] Ha ezt a' feleletet, Sz. Irásból vették-e, vagy csak magok gondolták hogy útat veszthessenek? Ha az Isten igéjéből vették: mutassákmeg világos igékkel, Mely esztendőben írta Sz. *Pál* ezt a' Levelet? A' töb *Apostoli* Levelek-is, mely esztendőben kőltek? Mert, a' míg ezeknek végére nem megyünk, nem tudhattyuk, hogy a' *Thessalonika*-béliekhez írt Levél-után, írtak valamit az *Apostolok*. Tudom pedig, hogy gyertya-világnál sem találnak erre bizonyságot a' Sz. Irásban. Arra-is támaszszanak nyilván-valo szókat az Isten Könyvéből; hogy, mind azokat a' meg nem íratot *Tradiciókat*, mellyekrűl Sz. *Pál* emlekezik, az-után valamely könyvekben fel-jegyzették az *Apostolok*. Ha ezeket a' Sz. Irásban meg nem mutathattyák, mivel semmit a' Hithez tartozó dolgokban nem akarnak hinni Sz. Irás-nélkül: magok sem hiszik, úgy alítom, hogy helyes légyen feleletek. Ha pedig ezt a' feleletet, és az említet Két dolgot, Irás-nélkül hiszik: mit kötődnek tehát velünk, hogy mí-is hiszünk oly dolgokat, mellyekrűl Irás nincsen? Tudom, hogy az Anyaszentegyház *Historiái*-ból, alkalmas Jelenségeket szedegethetünk, mellyekből meg-ércsük, mely Levelet mely esztendőben írtak az *Apostolok*: de az Ujítók, Sz. Irás-nélkül nem akarnak semmit hinni. A' Sz. Irásból pedig, ezt soha ki nem fejtegethetik.[4688]

[4685] Calv. in illum locum.

[4686] * Ita Hunnius, Colloq. Ratispon. Laving. fol. 329. Vithaker, Iunius, etc.

[4687] I.

[4688] De Evangelior. scriptione, sup. f. 553. 554. De ordine ep. Pauli, Serrar. Thesi 64. de Paulo.

hodogeus_j.indd 968 2025. 07. 21. 11:26:55

II. Elmémbe nem foghatom,[4689] mi-képpen foglalhatták írásba az *Apos*-{571:}*tolok* mind azokat, valamellyeket az *Apostoli Tradició*-búl, és az Anyaszentegyház tanitásából vettek a' Hívek. Mert, ha a' Sz. *Máte Evangelioma*-eleiben, nagy bötűkkel azt írták vólna-is, hogy, Ez az *Evangeliom*, Sz. Irás: de *Tradicio*-nélkül, ugyan nem tudhatták vólna közönségesen a' Hívek, hogy ez az Elől-járo Irás igaz, és nem csak hamissan kőltöt czifrázás vólna. mert Szent *Pál* jelenti, *2.Thessal. 2. v. 2.* hogy az ö nevére, mások-is írtak Leveleket. Azon-képpen, ha valamely homályos mondást az Irásban meg-magyarázot vólna-is a' Sz. Lélek; szinte ollyan versengést indíthatot a' Tevelygö, ez-ellen a' magyarázat-ellen, mint most a' Bötű-ellen.[4690]

III. Mikor Sz. *Pál* a' *Thessalonika*-bélieknek írá ezt a' Levelet,[4691] szabad vólt akkor a' Sz. Irás-kivűl-valo *Tradiciókat* hinni, és tartani; mint az Ujítók sem tagadhattyák, Sz. *Pál*-nak világos mondásától meg-győzetvén. Es mind addig, valamíg az Uj *Testamentom*-nak utólso könyve ki nem kőlt, söt valamíg el nem terjedet mindenüvé az *Apostoli* Irás, csak *Tradició*-búl tudták a' Hívek az Igazságot.[4692]

Ebből Három dolgot hozok-ki: 1. Hogy, a' mely Tudomány-nélkül el-lehettek a' Hívek az *Apostolok* idejében, söt, a' mely Tudomány hamis vólt akkor, mikor Sz. *Pál* írt *Thessaloniká*-ba, a' nélkül most sem szűkölködnek a' Hívek. Nem hitték pedig akkor a' Hívek, hogy semmit nem kel hinni, valami nincs meg-írva: söt az egész Uj *Testamentom* Titkait, Christus idejében, és az *Apostolok* irása-elöt, csak Eleven tanitásból tudták, és vallották. Tehát, most-is el-lehetünk az illyen Tudomány-nélkül.[4693] 2. Hogy mind erőtlenek azok a' Bizonyságok, mellyekkel az O *Testamentom*-ból, és az *Evangeliom*-ból akarják bizonyítani az Ellenkezők, hogy Irás-nélkül semmit nem kel hinni. Mert, az *Apostoli* Levelek írása-elöt, Irás-nélkül hitték a' Hívek az *Apostoli* tanitást. Azért, ha az Ó *Testamentom*-ban, vagy az *Evangeliom*-ban meg-tíltotta vólna Isten, hogy semmit Irás-nélkül ne hidgyünk: azokat a' tíltó parancsolatokat, a' Keresztyének-ellen, söt Sz. *Pál*-ellen forgathatták vólna, mikor azt kíványa

[4689] II.
[4690] NOTA.
[4691] III.
[4692] Vide Irenaeum, supra, fol. 553.
[4693] 1.

hodogeus_j.indd 969 2025. 07. 21. 11:26:55

Sz. *Pál*, hogy az Irás-nélkül adot *Tradiciók*-ban erőssen állyanak. Ha pedig akkor, semmit az Ó *Testamentom*-ból, és az *Evangeliom*-ból nem bizonyíthattak Sz. *Pál*-ellen: mí-ellenünk sem bizonyíthatnak. és, a' mit felelt vólna Sz. *Pál*, ha ö-ellene térítették vólna azokat a' nyilakat, mellyekkel mí-reánk lövőldöznek az Ó *Testamentom*-ból: mí-is ugyan-azont felelhettyük.[4694]

3. Azt hozom-ki ebből; hogy, Soha külömben a' Sz. Irásból ki nem satúlhatni, hogy az Irás-kivűl-valo *Tradiciókat* meg kel vetni; hanem-ha, Vagy végére megyünk a' Sz. Irásból, mellyik Könyv íratot leg-utólszor; és abban azt feltalállyuk, hogy, noha annak a' Könyvnek írása-elöt hihettek Irás-nélkül-valo dolgokat, de az-után semmit nem szabad hinni világos Ige-nélkül: Vagy, az utólso könyv-elöt-valo Irásokban, ezeket, vagy ezekhez hasonló szókat találunk: *Minek-utánna éppen ki-kelnek az Apostoli Irások, az-után osztán, nem lészen szabad a' Sz. Irás-kivűl valamit hinni*. Valamíg ezeket, illyen formán ki nem fejezed a' Sz. Irásból, mind addig sem bizonyítasz a' *Tradiciók*-ellen. mert Sz. *Pál*-ból meg-tanúlók, hogy, sok üdővel az *Apostoli* tanitás zengése-után, szabad vólt Irás-nélkül-valo *Tradiciókat* tartani.[4695]

IV. Nem igazán mongyák az Ellenkezők;[4696] hogy, Valamit az *Aposto*-{572:}*lok* tanítottak Irás-kivűl, azt az-után mind Irásban foglalták. Mert Szent *Pál*, ugyan-azon helyen, a' hol azt parancsolá hogy az Irás-nélkül-valo *Tradiciókat* meg-tarcsuk, azt írja; *[4697] hogy ö, mikor *Thessaloniká*-ban vólt, az *AntiChristus*-rúl sokat szóllot: és utánna veti; hogy tudgyák, micsoda tartóztassa az ö el-jövetelit. Ezt azért, a' mit tudtak az *Apostoli* nyelvnek eleven tanitásából a' *Thessalonika*-béliek, tudni illik, Micsoda tartóztassa az *AntiChristus* el-jövetelit, sohúlt a' Sz. Irás előnkbe nem adgya; a' mint Sz. *Agoston* †[4698] fel-jegyzette.

Masodik Bizonyság: Szent *Pál* a' *Corintus*-bélieknek, az Imádság és Oltári-Szentség szolgáltatásának módgyárul, sok szép Tanuságokat adván, Először dicsíri őket, hogy, a' mint ö-tőlle vették a' Parancsolatokat, az-szerént tartották: *Laudo vos, quod, sicut TRADIDI vobis praecepta*

[4694] 2.
[4695] 3.
[4696] IV.
[4697] * 2.Thess. 2. v. 6.
[4698] † Aug. 20. Civit. c. 19.

hodogeus_j.indd 970 2025. 07. 21. 11:26:55

mea, tenetis.[4699] *[4700] *Ego enim accepi a Domino, quod et TRADIDI vobis*. Levél-által, semmit a' *Corintus*-bélieknek az-elöt nem *Trádált* vólt: mert ezt, az ö-hozzájok íratot Elsö Levélben mongya. A' sok szép Tanuságok-után, végre így fejezi-bé írását: *Cetera, cum venero, disponam*;[4701] egyéb dolgokat, mikor oda megyek, el-rendelek. Ezeket, az Oltári-Szentség, és egyéb †[4702] Egyházi szolgálatok rendirűl-valo tanításokat, mellyekre Sz. *Pál* igazíttya a' Híveket, sohúlt Leveleiben írva nem találályuk. Tehát, a' Sz. *Pál* tanitása-szerént, miképpen a' *Corintus*-béliekhez írt Levél-elöt, Irás-nélkül vet tudománnyal éltek a' *Corintus*-béliek: azon-képpen, az ö Leveleinek ki-terjesztése-után, az *Apostoli* Rendeléseket, mellyek Irásban nem foglaltattak, Irás-nélkül követték, és tartották. Es, noha Sz. *Pál* meg nem jelenti, micsodák azok a' *Ceterák*, Egyéb dolgok: de méltán alíthattyuk, hogy a' *Sacramentomok* szolgáltatásához íllendö szókat; az Ur-Vacsorájának tisztességes rendit; Étel-elöt-valo vételét; és hasonló dolgokat, adot a' Hívek-eleibe.

Az Ujítók, it sem hajtnak fejet az *Apostoli* tanításnak; hanem, csavarognak: Elöször, azt felelik, a' mit az Elsö Bizonyságra; tudni illik, hogy elein, míg éppen egy Könyvbe nem köttetet az Isten Igéjének épsége, szükség vólt Irás-kivűl sokat hinni: de most immár, nincs a' *Tradició*-ra szükségünk. Ezt a' patvarkodo *Exceptiót*, ez-elöt ki-ütők éliből, tompa, rosz fegyvernek mutatók. Es, ha ki bízik elmésségéhez, mutassa-meg, Hol vannak fel-írva azok az Egyéb dolgok, mellyeket Sz. *Pál* el-rendelt a' *Corintus*-béliek-közöt? Másodszor, azt felelik; hogy Sz. *Pál*, csak Aprólék külsö *Ceremoniák*-rúl és Rend-tartásokrúl szól, midőn azt mongya, hogy az Egyéb dolgokban rendet szab. Ez immár bezzeg alkalmas felelet vólna, ha az Ellenkezők, kik semmit Irás-nélkül nem akarnak hinni, meg-mutathatnák a' Sz. Irásban, hogy ama' szó, *Cetera*, annyit tégyen, mint Aprólék külsö *Ceremónia:* Vagy, ha feltalálnák az Isten könyvében, hogy csak a' külsö szokásokrúl, és nem egyéb derék dolgokrúl, szabot rendet Sz. *Pál Corintus*-ban. Ezeket valamíg fel nem találhattyák, tudom, hogy magok sem hiszik feleletek igaz-vóltát: mivel nem

[4699] 1.Cor. 11. v. 2.
[4700] * vers. 23.
[4701] Ibid. v. 34.
[4702] † Vide infra, ¶. 9. Verba Aug. ex epist. 118.

hodogeus_j.indd 971 2025. 07. 21. 11:26:55

hisznek semmit azokban, mellyekről Irást nem mutathatnak. Azt-is fel kellene a' Szent Irásból jegyzeni, hogy a' *Corintus*-béliek, az Isteni szolgálatban, Irás-nélkül-valo Rend-tartásokban, nem vétkeztek ama' parancsolatellen, mel-{573:}lyet úntalan vítatnak az Ujítók: *Hoc tantum fac*, Csak ezt cselekedgyed, a' mit én parancsolok.

De, hogy világosban ki-tessék a' Sz. *Pál* mondásából a' *Tradiciók* szükséges-vólta, azt kel eszünkbe vennünk; hogy ebben az Elsö Levélben, Két dolgot tanít Sz. *Pál*, hogy a' *Corintus*-béli *Ecclesiá*-ban fénylet, minekelötte ö-hozzájok Levelet küldöt vólna: Eggyiket; hogy mindenekben az ö parancsolatinak *Tradiciója*-szerént jártak.[4703] Másikat; hogy az Isten igéjével, és a' Mennyei tudománnyal úgy meg-gazdagúltak, hogy semmi heával nem valának: *In omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, et in omni scientia; ita ut nihil vobis desit in ulla gratia*.[4704] Mely két mondásból, ki-tetczik, hogy, nem csak a' *Ceremoniákat*, hanem, a' Parancsolat-alá vettetet dolgokat-is, *Tradicióból* vették vólt a' *Corintus*-béliek: és, valami szükséges vólt üdvösségekre, azt, még minek-elötte ő-hozzájok Irás küldetet vólna, mind meg-nyerték vala. Ebből szépen következik; hogy, a' Szent *Pál* tanítása-szerént, az egész Keresztyéni Tekélletességre szükséges tudományt, Irás-nélkül meg-tanúlhatták a' Hívek: és így, nem kötelezte Sz. *Pál*, csak csupán a' Sz. Iráshoz az Igazság isméretit, mint-ha e' kivűl semmi Igazságnak végére nem mehetnénk.

Harmadik Bizonyság: Azt parancsollya a' *Thessalonika*-bélieknek ugyanezen Sz. *Pál*; hogy, Valaki az ö *Tradiciója*-szerént nem jár, azt el-távoztassuk: *Subtrahatis vos ab omni fratre, ambulante non secundum TRADITIONEM, quam acceperunt a nobis*.[4705] Hogy pedig Sz. *Pál*, csak azokrúl a' *Tradiciók*rúl szól, mellyeket immár Irásban foglalt vala, sohúlt az Irásban jelenségét nem találjuk. Nem-is hihetséges, hogy csak azokat rekesztené-ki a' Hívek-közzűl, kik a' *Thessalonika*-béliekhez írt Elsö Levélben foglalt tanitást meg-vetnék; kivált-képpen ha helyén hadgyuk, a' mit *Baronius* nem ok-nélkül tanít: tudni illik, hogy Sz. *Pál*, leg-elöször-is a' *Thessalonika*-béliekhez írt; és, az Elsö

[4703] 1.Cor. 11. v. 2.
[4704] 1.Cor. 1. v. 5. 7.
[4705] 2.Thess. 3. v. 6.

hodogeus_j.indd 972 2025. 07. 21. 11:26:55

Levelet, Urunk születése-után Ötven-két esztendőben; a' Másodikat, Ötven-háromban írta.[4706] Ennek-felette; ha egybe-horgyuk Sz. *Pál*-nak egyébüt-valo szavait, nyilván ki-tetczik, hogy az Irás-kivűl-valo *Tradiciók*-rúl-is szól. Mert *Timóteus*-nak azt írja; †[4707] hogy, a' minémü igaz Szóllások formáját hallotta ö-tőlle, azt meg-tarcsa, mint nálla le-tétetet, és lelkére bízatot zálogot és kincset: *Formam habe sanorum verborum, quae a me audisti. Bonum depositum custodi*. Holot Sz. *Pál*, a' hallot, és nem az íratot kincset említi. Sohúlt pedig az Irás elő nem mutattya, minéműk azok az üdvösséges Szóllás formái, mellyeket Szent *Pál* így ajánla *Timóteus*-nak.

¶. 9. A' régi Doctorok értelme a' Tradiciókrúl.

A' Régi Szentek tanu-bizonysági, a' *Tradiciók* böcsülletit állattyák. Mivel pedig végetlen vólna mind elő-számlálni, menyi sok szép dolgokat tanítottak a' régi Szentek, a' *Tradiciók* böcsülletes-vóltárúl; rövideden csak egy-nehány Szentek Irásirúl emlekezem.

Irenaeus Martir, ki *Policarpust* az *Apostolok* Tanitványát ismérte, azt írja; hogy az ö idejében regnálo Tévelygők, a' Sz. Irást semminek tartották, hanem, valami titkos *Tradició*-kat emlegettek.[4708] Ha pedig azokat a' *Tradició*-kat eleikbe vetették, mellyeket az *Apostolok* idejétűl-fogva a' Sz. {574:} Püspökök kézrűl kézre adtak: pökték, és félre tették azokat; azzal dicsekedvén, hogy ö-reájok nagyob Titkai bízattak az *Apostoli* Tudománnak, hogy-sem a' töb Egyházi Pásztorokra. Ezek-ellen *Irenaeus* azt mongya; hogy, Senki jobban az *Apostoli Tradiciókat* nem tudhattya, mint az *Apostolok* idejétűl-fogva egy-más-után következö Püspökök. Mert, ha valami Titokra meg-tanítottak valakit az *Apostolok*, bizony azokat tanitották, a' kikre bízták a' Lelkeket, és az *Ecclesia* gond-viselését: *Cum ex Scripturis arguuntur, in accusationem vertuntur ipsarum Scripturarum, quasi non recte habeant; et quia non possit ex his inveniri Veritas ab iis, qui nesciant Traditionem: non enim per literas*

[4706] Vide Serarium, ubi supra.
[4707] † 2.Tim. 1. v. 13. 14.
[4708] Similia Tertullianus, Praescript. c. 23.

hodogeus_j.indd 973 2025. 07. 21. 11:26:55

traditam illam, sed per vivam vocem. Ob quam causam Paulum dixisse; Sapientiam loquimur inter perfectos. Cum ad eam iterum Traditionem, quae est ab Apostolis, quae per successiones Presbyterorum in Ecclesiis custoditur, provocamus eos; adversantur Traditionibus.[4709] ✱[4710] *Traditionem Apostolorum in toto mundo manifestatam, in Ecclesia promtum est perspicere omnibus, qui vera velint audire; et habemus annumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi, in Ecclesiis, et Successores eorum usque ad nos, qui nihil tale docuerunt, quale isti delirant. Etenim, si recondita mysteria scissent Apostoli, quae Perfectos docerent, his vel maxime traderent ea, quibus etiam ipsas Ecclesias committebant*. Holot *Irenaeus*, feddi azokat, kik oly titkos *Tradiciók*-kal akarták állatni Tévelygéseket, mellyeket az Anyaszentegyház hírrel sem hallot.[4711] De azt-is melléje írja; hogy az Eretnekek-ellen, azokkal az Irás-kivűl-valo *Tradiciók*-kal harczolt, mellyeket kézről kézre vettek az igaz Pásztorok. Es azt veti utánna, a' mit nem régen elő-hozánk; hogy, ha Irás nem vólna-is, az Egy-más-után következö Pásztorok *Tradiciojá*-ból, meg-tanúlhatnók az Igazságot.[4712]

Cyprianus Martir, Irás-kivűl-valo *Tradició*-val bizonyíttya, hogy az Ur-vacsorában, Vizet kel a' Borhoz elegyíteni: *In Calice offerendo, Dominica Traditio servetur; ut Calix, qui in commemorationem ejus offertur, mixtus Vino offeratur.*[4713]

Szent Agoston, gyakran és nyilván taníttya; hogy, Valamit az egész *Ecclesia* követ, ha sem Irásban nincsen, sem *Conciliomok*-túl nem rendeltetet, *Apostolok*-túl származot *Tradició*-nak kel tartani: és, merő bolondságnak mongya, ha ki az-ellen rúgóldoz, a' mit az egész *Ecclesia* javallot; mint a' maga szavaiból eléb "[4714] meg-hallók. Es somma-szerént, Kilencz dolgot olvastam a' Sz. *Agoston* irásiban, mellyet, Sz. Irással nem bizonyíthatván, az Anyaszentegyház *Tradiciojá*-val támogat: I. Hogy valósággal

[4709] Irenaeus, lib. 3. cap. 2.
[4710] ✱ Cap. 3.
[4711] Supr. f. 303.
[4712] Sup. f. 553. 554.
[4713] Cyprian. epi. 63. alias, lib. 2. epist. 3.
[4714] " Supra, f. 108. 559. 560. 561.

hodogeus_j.indd 974 2025. 07. 21. 11:26:55

Szent *Máte* írta †[4715] ezt az *Evangeliomot*, mely most kezünkben vagyon. Ugyan-ezent mongya az *Apostoli* Cselekedetről, és a' töb Szent könyvekről. II. Hogy az Eretnekektől vet Keresztség "[4716], erős és hasznos. III. Hogy a' Kisdedeket *[4717] meg kel keresztelni. IV. Hogy Húsvétot, Karácsont, Pünkösdöt ••[4718] meg kel illeni. V. Hogy az Ur-vacsorát, nem étel-után, hanem Ehomra kel venni, noha az *Apostolok* estve vették: *Nec praecepit Dominus, quo ordine deinceps sumeretur; ut Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, servaret hunc locum. Placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti, in os Christiani prius Dominicum Corpus intraret, quam ceteri cibi. Nam ideo per universum orbem, mos iste servatur.*[4719] VI. A' Keresztségben, sok Rend-tartásokat követ az *Ecclesia*, mellyekről Irás nincsen; ugy-mint, {575:} *Exorcizálást*, lehellést, Ördögnek ellene-mondást, *etc.* "[4720] *In veritate igitur * potestas Diabolica exorcizatur in Parvulis; eique renuntiant, qui per sua non possunt, per corda et ora gestantium.* *[4721] *Ecclesia tota, Filios Fidelium nec exorcizaret, nec exsufflaret, si non eos de potestate tenebrarum erueret.* †[4722] *In Baptismo implenda, serie Traditionis scimus, quae tacuit Scriptura.* ••[4723] *Antiquissima Ecclesiae Traditione, exorcizantur, et exsufflantur Parvuli, ut in Regnum CHRISTI, a potestate tenebrarum transferantur.* VII. Ha *[4724] egy szó nem vólna-is a' Sz. Irásban a' Halottakért-valo imádságrúl, az Anyaszentegyház szokása elég vólna ennek bizonyságára, ugy-mond Sz. *Agoston*. VIII. Hogy Bóldog Aszony, Szent Fiának szülése-után, szűzen maradot; *De Eccles. Dogmatib. cap. 69.* IX. Hogy, nem Szombatot, hanem Vasárnapot kel szentelni, *Apostoli* Végezésnek nevezi Sz. *Agoston*; mint "[4725] nem régen hallók. maga erről nincs Irás.

[4715] † Supr. f. 329. 336. 337.
[4716] " Supr. f. 562. 563.
[4717] * Ibidem.
[4718] •• Fol. 560.
[4719] Aug. epist. 118. cap. 6.
[4720] " Aug. to. 7. li. 1. de Nuptiis, cap. 20.
[4721] * Libr. 6. cont. Iulian. c. 2.
[4722] † Aug. tom. 4. de Fide et Operib. c. 9.
[4723] •• Aug. tom. 7. l. 2. de Nupt. et. Concupisc. c. 29.
[4724] * Tom. 4. de Cura, pro Mort cap. 1.
[4725] " Supra, f. 559. 560.

hodogeus_j.indd 975 2025. 07. 21. 11:26:55

Arany-szaju Sz. János, a' *Thessalonika*-béliekhez írt Második Levelet magyarázván, azt írja; hogy, Nem csak írva, de irás-kivűl-is hadtak az *Apostolok* tanuságokat. és, mihent a' *Tradició*-nak végére mehetünk, nem kel továb tudakoznunk. Efféle *Tradició*-nak mongya, hogy az Oltárnál a' Pap imádkozzék a' Halottakért: *Hinc patet, quod non omnia per Epistolam tradiderunt, sed multa etiam sine literis. Eadem vero fide digna sunt, tam illa, quam ista. Itaque Traditionem quoque Ecclesiae, fide dignam putamus. Traditio est; nihil quaeras amplius.*[4726] ‘‘[4727] *Non frustra ab Apostolis sancitum est, ut in celebratione Venerandorum Mysteriorum, memoria fiat eorum qui hinc discesserunt: Noverunt illis multum hinc emolumenti esse, multum utilitatis, etc.*

Sz. Basilius azt írja; hogy, Ha meg-vettyük az Anyaszentegyház *Tradicióit*, az *Evangeliomot*-is meg-üressíttyük. Es, hogy Keresztet vetünk, ugy-mond, a' Keresztelés-kor; hogy a' Vizet, és Olajt, meg-szentellyük; hogy az Ördögnek ellene-mondunk, *etc.* *[4728] *Tradició*-búl vettük: *Dogmata quae in Ecclesia praedicantur, quaedam habemus ex doctrina scripto prodita, quaedam ex Apostolorum traditione: quorum utraque parem vim habent ad pietatem. Si aggredimur non scripto proditas Traditiones, velut non magnam vim habentes, rejicere; etiam ipsam Evangelii praedicationem ad nudum nomen contrahemus.*

Tertullianus hasonló formán beszél: és nevezet-szerént; Hogy az Ördögnek, és az ö Pompáinak ellene-mondunk az Ujonnan-születés-kor; hogy a' Halottakért áldozunk; hogy minden cselekedetünk-elöt magunkra Keresztet vetünk, azt mongya, hogy ezek, csak *Tradició*-búl szállottak reánk: *Quaeramus, an et Traditio non scripta non debet recipi? Plane negabimus recipiendam, si nulla exempla praejudicent aliarum observationum, quas sine ullius Scripturae instrumento, solius Traditionis titulo vindicamus. Aquam adituri, contestamur nos renuntiare Diabolo, et pompae ejus. Oblationes pro Defunctis, pro Natalitiis, annua die facimus. Ad omnem progressum, atque promotum; ad omnem aditum, et exitum; ad vestitum, et*

[4726] Chrysostom. hom. 4. in 2. ad Thessal.
[4727] ‘‘ Homil. 3. in c. 1. ad Philip. in Moral.
[4728] * Basil. li. 1. de Spiritu Sancto. cap. 27.

hodogeus_j.indd 976 2025. 07. 21. 11:26:55

calceatum; ad lavacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, frontem Crucis signaculo terimus. Calicis, aut Panis nostri aliquid, decuti in terram anxie patimur, etc. Harum, et aliarum hujusmodi disciplinarum, si legem expostulas Scripturarum, nul-{576:}*lam invenies: Traditio tibi praetenditur auctrix; Consuetudo, confirmatrix; Fides, observatrix*.[4729]

Ezeknek a' fö *Doctorok*-nak bizonyságival, meg-elégszem. Mert, a' kinek kemény értelmét meg nem hóldoltattya ezeknek eggyessége, ha béveb Bizonyságokat támasztanánk sem fogna rajtok.

¶. 10. Honnan, és mint kel az igaz Tradiciókat meg-ismérnünk.

Noha az Ellenkedők azt beszéllik; hogy, ha helyt adunk a' *Tradiciók*-nak, akár-mely tévelygést *Tradicio*-gyanánt bé-hozhatni az *Ecclesiá*-ba; bizonyos módgya nem lévén, mint kel választást tenni az igaz és hamissan kőltöt *Tradiciók*-közöt. De a' dolog külömben vagyon: Mert, oly bizonyos módunk vagyon az igaz *Tradiciók* meg-választásában, mint az igaz Sz. Irásnak meg-ismerésében. Miképpen azért az Eretnekek, sok Könyveket kőltöttek az *Apostolok* nevére *[4730], és azokat Sz. Irás-gyanánt akarták árúlni; de soha szerit nem tehették, hogy a' Szent Lélek Istentűl vezetet *Ecclesia* azokat bé-venné: Azon-képpen, *Apostoli Tradiciók*-kal-is dicsekedtek, a' mint *Irenaeus*-tól hallók; de soha azoknak bé-vételével meg nem csalhatták a' Christus Jegyesét. Azért, miképpen az Anyaszentegyház tanu-bizonysága adgya előnkbe az *Apostoli* Irásokat: azon-képpen, az igaz *Tradiciókat*-is ö-tőlle kel venni. és, mint egy igaz mértékre, arra kel nézni, a' mit égynehányszor monda Sz. *Agoston*; †[4731] hogy, Valamit az egész Keresztyénség valamely üdőben bé-vet, követet, és gyakorlot, ha sem a' Sz. Irásból, sem a' Gyölekezetek rendelésiből ki nem tetczik eredeti, minden kétség-nélkül *Apostoli Tradició*-nak kel azt itílni. Es lehetetlen, hogy effélékben, az Igazság

[4729] Tertullian. de Corona Milit. c. 3. Similia Ierony. cont. Luciferian. c. 4. Euseb. libr. 1. Demonst. Evang. c. 8. Epiphan. haeres. 61. Vide consilium Sisinnii, supr. f. 152. 153.

[4730] * Supra, f. 328. 329.

[4731] † Verba habes sup. f. 108. 109. 559. 560. 563. Vide infr. li. 7 c. 7. ¶. 3. n. 4.

hodogeus_j.indd 977 2025. 07. 21. 11:26:55

Oszlopát meg-hajthassa, vagy le-dőjthesse a' Pokol erőssége. Akár-ki mint mongya tehát, hogy ez, vagy amaz, *Apostoli Tradicio*; de, ha ezt soha bé nem vette a' Közönséges Anyaszentegyház, nem kel *Apostoli* Tudománynak tartani. Igy hallók, hogy *Irenaeus* meg-veté a' *Valentinianus* titkos *Tradicióit*, mert ezeket az *Apostoli Ecclesiák* bé nem vették. *Eusebius* azt írja; "[4732] hogy, noha *Papias*, Apostoli *Tradició*-nak mondotta, hogy Itílet nap-után, ezen a' földön Ezer esztendeig fogunk lakni; de az *Ecclesia*, ezt bé nem vette.

Három Út vagyon pedig, mellyen bizonyoson végére mehetünk, hogy valoságoson bé-vet a' Keresztyénség valamely *Tradiciót*: Elsö,[4733] Ha valamely közönséges Gyölekezet, mely az *Ecclesiát repraesentállya*, vagy Végezést, vagy bizonyságot tészen arrúl. Masik, [4734] Ha a' Híveknek közönséges *Praxissá*-ból, meg-rögzöt szokásából, és rend-tartásából, meg-ismértetik, hogy minnyájan, valakik Keresztyén nevet viseltek, mind most, mind ez-elöt, azt követték és cselekedték: bátorságosok lehetünk, hogy ez igaz *Tradicio*. Annak-okáért, hogy a' Sz. *Pál* Leveleit Isten íratta, bizonyoson tudgyuk: mivel a' Hívek eggyessége ebben meg-nyugodot. Es, noha némellyek, egy-ideig kételkedtek a' Sidókhoz írt Levélrűl: de azért, ki-terjedvén ennek-is böcsülleti, *Luther*-elöt az egész Keresztyénség ezt Sz. Irásnak tartotta. Hasonló bizonyságunk vagyon, a' kis Gyermekek Kereszteléséről, az Ur-vacsorának éhomra vételérűl, *etc*. Harmadik Út,[4735] a' Sz. Atyák irásiból vétetik. Mert, noha minden *Doctorok* irásit, minnyájan el nem olvashattyuk; és vélte találunk egy oly dolgot, melyrűl {577:} minnyájan, valakik írtak, emlekezetet tettek vólna: de, ha egy-nehány Szent és túdós Atyák, irásokban valamely dologrúl úgy emlekeztek, mint ö idejekben a' Hívek-közöt, minden versengés- és ellenzésnélkül bé-vet Tudományrúl; kétség-kivűl vettetet, hogy az vólt az *Ecclesiá*nak igyenes értelme.

[4732] " Euseb. lib. 3. c. 39.

[4733] Ita Aug. citatus supra, fo. 108. 109. 560. 563.

[4734] Infra, li. 7. c. 6. ¶. 4. et 6. in fine.

[4735] Vide supra, f. 179. 180.

hodogeus_j.indd 978 2025. 07. 21. 11:26:55

HARMADIK RESZE.

PARANCSOLAT-NELKÜL, MAGUNKTUL-VALASZTOT
Tiszteletek, kedvesek-e Isten-elöt?

¶. 1. Magunktúl-választot tisztelettel, szabad kedveskednünk Istennek.

A' Kinek feje nem kócsagos, meg-értheti az elő-hozot Bizonságokból, hogy Irásban nem foglalt, hanem, az *Ecclesia* szokásából, és eleven tanitásából reánk-szállot Tudományt-is, böcsüllettel kel fogadnunk. De az a' Kérdés, Ha szabad-e magunk választásából valamivel Istennek kedveskednünk? Erre a' Kérdésre, az Uj Hit-faragók azt felelik; hogy Isten-elöt nem kedves, söt gyűlölséges, valamit Ember parancsolat-nélkül cselekeszik Isten tisztességére, és nékie-való kedveskedésre. Ezt az *Augustai Confessio* szavaiból ennek-elötte *[4736] meg-értők. *Calvinus*-túl-is nem régen hallók; hogy, Valamivel Istent tisztelni kel, †[4737] *Omnes cultus Numinis sui partes*; Valami hasznos, és szükséges, Sz. Írásban foglaltatta Isten; "[4738] *Quod ad perfectam bene vivendi Regulam pertinebat, totum sic complexus est Dominus Lege sua, ut NIHIL hominibus reliquerit quod adderent.* "[4739] *Respuere mihi et omnibus piis fas est, quidquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines.* Sőt, *Lib. 1. cap. 4. n. 3.* Balványozásnak nevez minden Isteni tiszteletet, mellyet ember Parancsolat-nélkül, maga javallásából cselekeszik.

Mí pedig azt mongyuk; hogy, Isten parancsolati-kivűl, sok dolgokban kedveskedhetik ember Istenének. Ezt így bizonyíttyuk:

I.[4740] Isten nem kötölezi Embert, hogy Fogadásokat fogadgyon: azért, ha ki nem akar Fogadást tenni, nem vétkezik: De, ha ki jó akaratból valamire köti Istennek magat, bűnt val ha meg nem tellyesíti. Ezt olvassuk *Deuter. 23. v. 21. 22.* Melyből nyilván ki-tetczik; hogy, a' mire Isten embert nem kötelezte, azt Ember fel-veheti: és, nem csak meg nem bántya Istenét ezzel,

[4736] * Supr. f. 427.
[4737] † Supr. f. 556. ¶. 2.
[4738] " Calv. li. 4. c. 10. n. 7.
[4739] " Lib. 4. c. 15. n. 19.
[4740] I.

hodogeus_j.indd 979 2025. 07. 21. 11:26:55

de söt meg-bántaná, és vétkeznék, ha maga jó akarattyából választot dologban el nem járna. Egyébütt-is sokszor azt mongya az Ur; hogy, meg-kívánnya a' mit néki igérünk; *Isa. 19. v. 21. Psal. 75. v. 12. Eccles. 5. v. 3. Proverb. 15. v. 8.* Es nevezet-szerént, a' Bor-nem-iszszaságrúl-valo fogadásra, nem kötelez Isten senkit: de, ha ki erre vészi magát jó akaratból, azt kivánnya, hogy bé-tellyesítcse ígéretit.[4741] Ez oly világos Igazság, hogy *Calvinus* sem tagadgya efféle Fogadások böcsűlletit. Azért írja; hogy a' Torkos ember, fel-fogadhattya hogy a' tobzódást el-hadgya; és efféle Fogadásokkal, ugymond, Istenhez-valo hálá-adásunkat jelentyük, vagy Istennek haragját engesztellyük: *Si quis in aliquod flagitium gulae vitio prolapsus sit, nihil obstat, quo minus ad castigandam intemperiem, lautitiis omnibus possit ad aliquod tempus renuntiare; idque facere Voto adhibito, quo arctiore vinculo se ad-*{578:}*stringat. Votis, nostram erga DEUM gratitudinem testamur, vel, ad iram ejus deprecandam, ipsi a nobis poenam ob admissa delicta exigimus. Vota hodie quoque nobis in usu esse possunt, quoties nos Dominus vel a clade aliqua, vel a morbo eripuit.*[4742] Es errűl példánk vagyon Sz. *Pál*-ban: kirűl olvassuk, *Actor. 18. v. 18. Cap. 21. v. 24.* hogy, *Habebat Votum*, Istennek tet Fogadásból, fel-nyírette haját, a' *Nazaraeusok* törvénye-szerént; melyrűl emlekezik a' Sz. Irás, *Numeror. 6. v. 18*. A' többi-közöt pedig, *[4743] a' Boritaltúl-is meg kellet tartóztatni magát, a' ki illyen fogadással köteleztetet. Efféle szabad akaratunk-szerént választot Fogadásokrúl pedig, az Irás azt mongya; hogy tiszteltetik Isten ezekkel, *Isai. 19. v. 2.* és meg-engeszteltetik haragja véllek, *Proverb. 15. vers. 18*.

II.[4744] Sz. *Pál* mongya; hogy az Ur parancsolatot nem adot a' Szűzességrűl: de ö-benne Szent Lélek vagyon; és tanácsot ád, hogy szűzességben maradgyon a' Szűz. Mert, noha nem vétkezik, söt, *Bene facit*, Jól cselekeszi a' ki Leányát házasságra adgya: de, *Melius facit*, Jobban cselekeszik, és bóldogb, a' ki Házasság-nélkül tisztaságban tartya.[4745] Ládd-e, hogy a' Házasságnál, Jobnak mongya a' tanácslot Szűzességet? Azon-képpen Urunk, a' Gazdag

[4741] Num. 6. v. 2.
[4742] Calv. li. 4. c. 13. n. 4.
[4743] * Num. 6. v. 2. 3. 4.
[4744] II.
[4745] 1.Cor. 7. v. 25. 38. 40.

hodogeus_j.indd 980 2025. 07. 21. 11:26:55

Ifiúnak azt mondá; *[4746] Ha üdvözűlni akar, tarcsa-meg az Isten parancsolatit. és midőn azt felelte vólna az Ifiu, hogy ezeket gyermekségétűl-fogva meg-tartotta: reá tekínte Urunk; meg-szereté őtet, és azt mondá néki; †[4747] hogy, Ha Tekélletes akar lenni, adgya-el mindenét, kövesse őtet, és nagy kincse lészen Meny-országban. Utánna veti; hogy, Valaki ö-érette, Attyát, Annyát, Házas-társát el-hadgya, örök életet nyér. Mely mondásokban, megmutattya Christus, hogy a' Parancsolat-kivűl-valo munkáinkat, Mennyei *Coronával* fizeti. mellyet nem mivelne, ha kedvesek nem vólnának elötte. Efféle Tekélletes cselekedeteket, mellyekre az Isten parancsolattya senkit nem kötelez, *Opera supererogationis*, Adósság-felet-valo cselekedeteknek, neveznek a' Szent *Doctorok*: "[4748] *Neque enim, sicut, Non moechaberis, Non occides, ita dici potest, Non nubes: illa exiguntur; ista offeruntur: in illis, Dominus DEBITUM imperat vobis; in his autem, si quid amplius SUPEREROGAVERITIS, in redeundo reddet vobis*. Szent *Paulínus*, és Sz. *Fulgentius*, hasonló-képpen szólnak: és azt mongyák; hogy, A' mit Urunk monda ama' Vendég-fogadónak, ••[4749] *Quodcumque supererogaveris, reddam tibi*, a' Szűzességről, és egyéb szabad választásunkból fel-vet Tekélletes élet rendirűl kel érteni: ″[4750] *Beatae Virginitati innumeras Coronas redditurus, quia hoc consilium praecepto adjiciens, de suo supererogavit*. Es, a' mint Sz. *Agoston* szól; ‡[4751] *Virgines, quod licebat, noluerunt; ut plus placerent ei, cui se donaverunt: quasi dicant, Amando te, plus facimus quam jubes*.

III.[4752] Sok Példánk vagyon a' Sz. Irásban e' dologrúl. Mert a' Régi Szentek, gyakran sok dolgokat cselekedtek Isten tisztességére, mellyekrűl parancsolattyok nem vólt. *Jácob*-nak, senki nem parancsolta vala, hogy minden Jószágának Tizedét Istennek igérje; *Genes. 28. v. 20. Mardochaeus*, és a' *Machabaeusok*, az Isteni Jó-tételnek emlekezetire, és hálá-adással-valo tiszteletire, Új Innepet rendelének, *Esther 9. v. 29. 1.Mach. 4. v. 59.*

[4746] * Mat. 19. v. 16.
[4747] † Marc. 10. v. 21.
[4748] " Aug. tom. 6. De Sancta Virginit. c. 30.
[4749] •• Luc. 10. v. 35.
[4750] ″ Paulin. ep. 4. sub initium. Fulgent. Praefat. li. ad Monimum.
[4751] ‡ Aug. Ser. 18. de Verbis Apostoli.
[4752] III.

hodogeus_j.indd 981 2025. 07. 21. 11:26:56

2.Mach. 10. v. 8. és *[4753] Urunk-is meg-illé a' *Machabaeus*-tól rendelt Egy-{579:}ház-napját. A' *Ninive*-bélieknek, senki nem parancsolta hogy Hamvat híncsenek fejekre, és az Oktalan-állatokat koplaltassák. Szent *Pál*-nak †[4754] ki parancsolta, hogy fogadásból *Jerusalem*-be mennyen, és haját fel-nyíresse? Sz. *David*-nak, "[4755] hogy az Isten tisztességére Szentegyházat akarjon éppíteni; Enekeseket, Orgonásokat, Czimbalmosokat rendellyen, kik szép *Musicá*-val dicsírjék Istent? A' Keresztyénség sengéjét ••[4756] ki kötelezte arra, hogy El-adgya Jószágát, és az *Apostolok* lábához vigye árrát? Hogy az *[4757] *Apostolok* Arnyékára ki-tegyék Betegeket, és †[4758] Térd-kötőjöket böcsüllettel kapják? A' Vér-kórságos Aszony, Urunk ruhájának prémét meg-illeté; *Matth. 9. v. 20.* A' Sidók, az Urunk Szamárának lába-alá teríték ruhájokat: ″[4759] *Judith*, szűntelen *Ciliciomot* hordoza: *Maria Magdolna*, drága kenetet önte az Urunk fejére; hajával törlé a' Christus lábait. Ezer efféle dolgokat találunk, mellyekről, noha parancsolat nem vólt, de azért kedvesek vóltak Isten-elöt, és dicsíretet érdemlettek. Bizony, nem olvassuk, hogy "[4760] Keresztelö *Jánost*, vagy *Anna* aszonyt, parancsolattal kötelezte vólna Isten a' nagy sanyarú életre, mellyet bőjtölésekkel viseltek: Sz. *Pál*-nak sem vólt parancsolattya, hogy kézi-munkával keresse kenyerét, és ne tartassa magát azokkal a' kiknek predikállot, *1.Corinth. 9. v. 4. 12. 2.Thessal. 3. v. 8. 9.* De ezekért, nem szidalmaztatnak a' Sz. Irásban, hanem dícsírtetnek. Végezetre;[4761] magok a' Balra-hajlottak, az Isteni tiszteletben nem kevés dolgokat cselekednek, mellyekről nincs az Irásban parancsolat; mint ezennel a' magok *Agendái*-ból meg-mutatom. En, bizony, soha még oly vad-természetü Fejedelmet nem hallottam, kinek csak az ollyan szolgálat esett vólna kedve-szerént, mellyet fejevesztében parancsolt vólna: Azt sem láttam, hogy valaki meg-ölette vólna

[4753] * Ioan. 10. v. 22.
[4754] † Act. 18. v. 18. c. 21. v. 24.
[4755] " 1.Par. 17. v. 6. 1.Par. 15. v. 16.
[4756] •• Act. 4. v. 34.
[4757] * Act. 5. v. 15.
[4758] † Act. 19. v. 12.
[4759] ″ Iudith. 8. v. 5. c. 9. v. 1.
[4760] " Luc. 2. v. 36.
[4761] NOTA.

hodogeus_j.indd 982 2025. 07. 21. 11:26:56

kedves szolgáját, csak ez-okon, hogy *Instructió*-ja-kivűl igyekezet Urának kedveskedni. Bezzeg Szent *Agoston* nem az Ujítók sinóra-után járt, mikor így írt: *Multa sunt facienda non jubente Lege, sed libera charitate: Et ea sunt in nostris officiis gratiora, quae cum liceret nobis non impendere, tamen causa dilectionis impendimus.*[4762] Es, minek-utánna példákkal mutatta vólna a' Szent Irásból, hogy sok dolgokat cselekedtek az Isten szolgai, mellyekkel nem tartoztak; azt veti utánna: *Haec sunt, quae amplius erogantur saucio, qui Samaritani illius misericordia, ad stabulum perductus est. Tanto gratiora, quanto magis ostenduntur indebita*.

¶. 2. Az Anyaszentegyház Parancsolati, kötelezik Embert.

Nagy pert támasztottak az Uj Tanitók arrúl, Ha az *Ecclesiá*-nak vagyon-e hatalma, hogy Törvényeket szabjon, mellyek kötelezzék a' Híveket, Isteni szolgálatnak rendire és cselekedetire? Mert ez-elöt †[4763] hallók, mint kárhoztattya *Luther* a' *Nicaenum Conciliomot*, azért, hogy Törvényeket szabot: és nyilván írja, *[4764] hogy Senkitűl, semmi Törvény nem adathatik a' Keresztyén embernek. Azon-képpen *Calvinus*, nem csak azt taníttya; hogy, "[4765] Valamit hinnünk kel, és cselekednünk, azt Isten mind bé-íratta a' Sz. Irásba: de azt-is melléje veti; hogy, Senki az egy Isten-kivűl, Törvényt nem szabhat az Embernek, mellyel lelki-ismeretét kötelezze. Erre-nézö szavait *Calvinus*-nak, elő-hozók *[4766] ennek-elötte. Azért, így fejezi-bé az Egyházi Parancsolatokrúl tanitását: †[4767] *Hominum Constitutiones, Verbo* {580:} *Domini contrariae sunt omnes, quae ad verum DEI cultum finguntur pertinere, et quibus servandis conscientiae obligantur, quasi observatu necessariae essent. Habemus ergo, Impias esse omnes Constitutiones, in quarum observatione cultus DEI*

[4762] August. to. 6. li. 1. De Adulterin. Conjug. cap. 14.
[4763] † Supr. fol. 98.
[4764] * Supr. f. 237.
[4765] " Supr. f. 556.
[4766] * Calv. supr. f. 374. 377.
[4767] † Calv. lib. 4. c. 10. n. 8.

hodogeus_j.indd 983 2025. 07. 21. 11:26:56

situs esse fingitur. ••[4768] *Fideles conscientiae, nullis observationum laqueis implicantur in iis rebus, in quibus eas Deus liberas esse voluit. Omnium hominum potestate exemtas constituimus fideles conscientias.*

Mí pedig azt hiszszük, és taníttyuk; hogy az Anyaszentegyház, az Isteni szolgálatban, és tisztességes Szer-tartásban, módot szabhat, és a' Szent Irás-kivűl-valo dolgokra-is kötelezheti parancsolattyával Fiait, az üdőnek, helynek, és alkalmatosságnak mi-vólta-szerént. Ezt pedig csak úgy kel érteni, mint ez-elöt mondám hogy magyarázzák magok a' *Romai* Pápák; tudni illik, hogy azokrúl a' dolgokrúl szabhat Uj Törvényt az *Ecclesia*, mellyekrűl a' Sz. Irásban nem találunk Végezést. Azok-ellen pedig, mellyeket maga elrendelt Isten, nem szabad semmit újítani, vagy végezni. Hogy azért Sz. Irás-kivűl, de nem Sz. Irás-ellen-valo dolgokrúl, Törvényt szabhat az *Ecclesia*; és a' Keresztyéni szabadság, a' Fiúi engedelmességet fel nem bontya, sokképpen meg-bizonyíthattyuk.[4769]

I. A' Szent Irásból. Mert azt parancsollya Christus; hogy, Valaki az *Ecclesiá*nak nem enged, úgy tarcsuk, mint Pogányt:[4770] †[4771] *Subjecti igitur estote omni humanae Creaturae, propter DEUM; quia sic est voluntas DEI.* Es, Miképpen meg-parancsolta Isten, hogy e' Világi Fejedelmeknek engedgyünk; *[4772] nem csak bűntetéstűl-valo félelemért, hanem Lelki-isméretünkért-is, hogy ez meg ne sérüdgyék. mivel a' Hatalom Istentűl vagyon: azért, Isten-ellen tusakodik, és kárhozatot keres, valaki ez-ellen rúgóldoz: *Omnis anima, Potestatibus sublimioribus subdita sit. non est enim potestas, nisi a DEO. Qui resistit potestati, DEI ordinationi resistit. Ideo necessitate subditi estote; non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam*: Ugy azt-is meg-parancsolta, "[4773] hogy az Egyház Pásztorinak engedgyünk, mint Lelkűnkre gond-viselö szám-adóknak. sőt azt mongya; *[4774] hogy, a' ki ezeknek szavát meg-veti, Istent veti-meg. Ennek-felette; Sz. *Pál* azt mongya, és a' Természet okossága-is

[4768] •• Calv. l. 3. c. 19. n. 14.
[4769] Supra, fo. 257.
[4770] Matt. 18. v. 17.
[4771] † 1.Pet. 2. v. 13. 15. Coloss. 3. v. 22.
[4772] * Rom. 13. v. 1. 5.
[4773] " Heb. 13. v. 17.
[4774] * Luc. 10. v. 16.

hodogeus_j.indd 984 2025. 07. 21. 11:26:56

azt mutattya, hogy Isten-ellen tusakodik, a' ki Istentűl rendelt Gond-viselők- és Pásztorok-ellen cselekeszik.[4775] ugyan-is, haszontalan vólna a' Gond-viselö tiszti, ha nem parancsolhatna az Alatta-valóknak, és meg nem bűntethetné őket szó-fogadatlanságokért. Az-is nyilván vagyon a' Sz. Irásban; "[4776] hogy Isten, Gond-viselőkké, Ör-állókká, és a' Nyáj-körűl vigyázo Pásztorokká tette az Anyaszentegyház Vezérit. Végezetre; az Ó Törvényben kötelesek vóltak minnyájan, †[4777] hogy a' Papi-fejedelemnek, és Tanitóknak, engedelmességgel lennének: és ugyan halálra itíltetet, valaki szót nem fogadot. Urunk-is azt hagyá; *[4778] hogy, Valamit a' *Moyses* székiben ülő Tanítók parancsolnak, az tévők légyünk. Végezetre; Sz. *Pál* "[4779] sok Egyházi Rendeléseket tészen, mellyek parancsolat-nélkül, *Adiaforák*, szabadosok vóltak: de az Egyházi parancsolat-után, azt írja, *1.Corinth. 14. v. 37.* hogy ezek, *Domini sunt mandata*, Isten parancsolati, a' ki az Egyházi *Magistratus* engedelmére kötelezte a' Híveket. Másut, nem egyszer ••[4780] olvassuk, hogy Sz. *Pál*, erős parancsolat-{581:}tal kötelezte a' Híveket, hogy engedgyenek a' Vének rendelésinek, és Vérest, Fojtottat ne egyenek.

Ezektűl a' Sz. Irás világos mondásitúl meg-győzetvén *Calvinus*, viszszamongya elébbi tanitását: és meg-vallya; hogy, †[4781] *Generali DEI praecepto tenemur*, Isten parancsolattyával köteleztetünk, az Egyházi Törvények meg-tartására. Mely dologrúl *Beza* így szól: *Quatenus vel Magistratus judicat interesse Reipublicae, ut quidpiam, alioqui per se licitum, non fiat; vel Ecclesia, ordinis et decori, adeoque aedificationis rationem habens, Leges aliquas de rebus mediis rite condit: Ejusmodi Leges, piis omnino sunt servandae. Et eatenus conscientias ligant, ut nemo sciens et prudens, rebellandi animo possit absque peccato vel facere quae prohibentur, vel omittere quae praecipiuntur.*[4782] Az *Augustai Confessió*-ból-is meg-hallyuk

[4775] 1.Reg. 8. v. 7.
[4776] " Act. 20. v. 28.
[4777] † Deut. 17. v. 10.
[4778] * Matt. 23. v. 2.
[4779] " 1.Cor. 14.
[4780] •• Actor. 15. v. 41. c. 16. v. 4.
[4781] † Verba lege supra, f. 567.
[4782] Beza, ep. 24. Theologica.

hodogeus_j.indd 985 2025. 07. 21. 11:26:56

ez-után, *[4783] hogy, a' miben bűn-nelkül engedhetünk, tartozunk engedni a' Gond-viselőknek.

II. Bizonyos Példákkal, ezen Igazságot erőssíthettyük. A' *Rechabíták*, ö Attyok parancsolattyát tartván, sem Bort nem ittak, sem Házban nem laktak, sem Szántottak vetettek; a' mint olvassuk *Jerem. 35.* Ez az Engedelmesség, kedves vólt Isten-elöt: mert, *vers. 18.* fel-jegyzi *Jeremias*, Jutalmát Engedelmességeknek. Vallyon, böcsülletesb vólt-e *Jónadab* a' *Rechabíták* Attya, hogy-sem az *Ecclesia*? Vagy, ha a' *Jónadab* parancsolatinak meg-tartása kedves vólt Istennél, nem lészen-e kedves, ha az *Ecclesia* Parancsolatit meg-tartyuk? Ennek-felette; Eléb hallók, hogy az Ó Törvényben az *Ecclesia* Innep-napokat rendelt, és azok meg-tartására mindeneket kötelezett. Az *Apostolok*-is, †[4784] ideig-valo Törvényt szerzének, a' Fojtot és Véres állatok tilalmárúl: és ezekre, mint szükséges dolgokra, kötelezték a' Híveket. Sz. *Pál*, minek-utánna az Ur parancsolattyát a' Házasságrúl elő-hozta vólna, ••[4785] *Praecipio non ego, sed Dominus*: utánna veti; hogy ő-is parancsol valamit, a' mit nem az Ur parancsolt, *[4786] *Ceteris ego dico, non Dominus*. Az-után, minden *Conciliomok*-ban szokot dolog vólt, hogy bizonyos Törvényeket szabtak. A' *Nicaenum Conciliom*-nak, a' Húsvét innepérűl, és egyéb dolgokrúl-valo rendelését, ez-elöt "[4787] hallók. A' töb Gyölekezetekben, álhatatos *Praxissa* és szokása vólt mindenkor az Anyaszentegyháznak, hogy Átok-alat sok Rendeléseket szabot. és, a' mint meg-értők ez-elöt, †[4788] *Aëriust* ugyan Eretnekek-közzé számlálták, hogy az Anyaszentegyháztúl rendelt Bőjtöket, és Innepeket meg nem tartotta.

III. A' Szent *Doctorok* ezent taníttyák. Mert Sz. *Agoston*-túl értők; "[4789] hogy Törvény-gyanánt kel tartani, a' mit szokásúl vet az *Ecclesia*. Es, balgatagság az-ellen tusakodni, a' mit javal a' Híveknek közönséges eggyessége. Hogy pedig egyéb dologrúl ne emlekezzem, egyenlö értelemmel taníttyák

[4783] * Infra, l. 9. c. 1. ¶. 2. n. 3.
[4784] † Act. 15. v. 20. 29. c. 16. v. 4. c. 21. v. 25.
[4785] •• 1.Cor. 7. v. 10
[4786] * vers. 12.
[4787] " Supra, f. 190.
[4788] † Supr. f. 294.
[4789] " Supra, f. 108. 560.

hodogeus_j.indd 986 2025. 07. 21. 11:26:56

a' Sz. *Doctorok*; hogy, a' Negyven-napi Bőjtről ki-adot parancsolattyát az *Ecclesiá*-nak, bűn-nélkül meg nem szeghettyük: *[4790] *Aliis diebus jejunare, remedium est, aut praemium: in Quadragesima non jejunare, peccatum est. Alio tempore qui jejunat, accipit Indulgentiam: in Quadragesima qui non jejunat, sentit Poenam.* ″[4791] *Nos unam Quadragesimam, secundum Traditionem Apostolorum, toto anno, tempore nobis congruo, jejunamus.* †[4792] *Est omni* {582:} *tempore Jejunium utile; nunc vero multo amplius: omnes aequaliter et praeceptum audiunt, et cum gaudio suscipiunt. Vide, ne propter parvam eduliorum voluptatem, damnum incurras, et teipsum criminis Desertoris reum statuas.*

IV. Magok ••[4793] az Uj Hit-csáválók eszekbe vévék, hogy, ha a' Közönséges Gyölekezet némely dolgokrúl Törvényeket nem szabhat, rút zúr-zavar, és fársánghoz illendö esz-veszés következik. Azért, ők-is sok Rendeléseket tettek. Calvinus, *lib. 4. c. 15. n. 19.* el-íntézi, Mi móddal és szer-tartással Keresztellyenek: mint könyörögjenek, és hálákat adgyanak. Az Ur-vacsora szolgáltatásrúl, *lib. 4. c. 17. n. 43.* módot szab, mint énekellyenek, könyörögjenek, predikállyanak. A' Bőjtölést-is törvénybe szabja: és azt írja, *lib. 4. c. 12. n. 18.* hogy Három dologban ál: Elsö; hogy addig ne egyenek, míg az Imádkozás el nem végeződik. Másik; hogy paraszt étkeket egyenek. Harmadik; hogy szükség-felett ne egyenek. A' töb Ujítók-is, minden Országokban, *Agendá*-kat írtak. De, hogy Idegenekrűl ne szóllyak: lássuk, a' *Magyar*-országi *Calvinisták* és *Lutheristák*, minémü Parancsolatokat rendeltek az Egyházi dolgokrúl.[4794]

Elöször: A' *Magyar Calvinisták*, *1567.* esztendőben, illyen Könyvetskét nyomtatának Debreczemben: *[4795] *Articuli ex Verbo DEI, et Lege Naturae compositi, ad conservandam Politiam Ecclesiasticam, et conformandam vitam Christianam, in omnibus ordinibus necessariam.* Az-után, *1591.* esztendőben, a' *Varadi Synat*-ban, ezen Könyvet meg-erőssíték: és ki-szedegetvén

[4790] * Aug. Ser. 62. de Tempore.
[4791] ″ Hierony. to. 2. epi. ad Marcel. cont. Mont. qu. 54. Infr. l. 9. c. 1. ¶. 2. n. 3. art. 3.
[4792] † Basil. Conc. 2. de Iejunio.
[4793] •• Vide supra, f. 427. et 567.
[4794] *Jejunium Calvinisticum.*
[4795] * Artic. 62. fatentur primo editum librum, 1567.

hodogeus_j.indd 987 2025. 07. 21. 11:26:56

ebből az Egyházi Rend-tartásra-nézö dolgokat, magán ki-nyomtaták. Azért, 1. Azt írják; †[4796] hogy őket ez-ideig, vad *Barbarusok*-nak, Törvénytelen *Cyclopsok*-nak tartották, mert semmi jó Rend-tartásra-nézö Törvények nem vólt. 2. Intik a' *Predikátorokat*, hogy innen-tova, magok fejétűl újítást ne szerezzenek, mert ebben a' község meg-botránkozik: hanem, ha az ö tanitásokat más kaptára kel vonni, légyen köz akarattal: *Si quid innovandum, vel corrigendum erit in consueta Doctrina et Ritibus, cum totius Ecclesiae consensu fiat*.[4797] melyből meg-értheti, a' kinek feje nem koszos, hogy magok sem itílik állandó tudománynak az ö Hiteket, melyben ujítást, és igazítást engednek. 3. Azt parancsollyák; hogy, ••[4798] A' mely *Predikátor*-nak *Bibliá*-ja nincsen, le-vettessék tisztiből. De, mivel sok két-lábu Szamárok vannak közöttök, haszontalan vólna ha minnyájan Deák *Bibli*át szerzenének, hanem, "[4799] csak a' Túdósoknak parancsollyák hogy Deák *Bibliá*jok légyen; a' Tudatlanának, elég ha, *Magyar* irásnál egyebet nem tudván, Magyar *Bibliát* tart. 4. Erőssen tíltyák; hogy ••[4800] Szombaton, és Vasárnap, senki Menyegzőt ne tarcson, mert a' Harmadik parancsolat-ellen vétkezik: és az Innepet meg nem szenteli, valaki Szombaton, vagy Vasárnap, Házasságot szolgáltat. 5. A' Házasság idején, azt akarják, "[4801] hogy megesküdgyenek egy-másnak az egybe-adot személyek. 6. A' kinek jegyben Mátkája, ha eggyikét el-fogják, *[4802] várja Négy esztendeig Jegyesét, az-után mással házasodhatik: ha pedig ugyan Felesége vólt, Hat esztendőt várakozzék: és, ha semmit nem hal Társárúl, keressen más Társot: ha pedig féltében, gonosz-tételért el-futot a' Férfiu, fel-szabadúlt a' Házasság, és máshoz mehet Aszonyom. 7. Atkozatra, és Tiszti vesztésére itílik a' *Predikátort*, "[4803] mely az Ifiu embereket, Tizen-három eszten-{583:}dő-alat egybe-adná: vagy Üdős

[4796] † Articul. 1.
[4797] Artic. 5. et de Discipli art. 5. Vide supra, f. 106. 283. 284. Infr. lib. 9. c. 1. ¶. 1.
[4798] •• De Discipli. artic. 6.
[4799] " Artic. 42.
[4800] •• De Discipli. artic. 13. et Artic. 22. fusior.
[4801] " De Discipli. artic. 13. Fusior, art. 22.
[4802] * Artic. 25.
[4803] " Artic. 26.

hodogeus_j.indd 988 2025. 07. 21. 11:26:56

embernek, Tizen-öt esztendő-alat-lévő Ifiat jegyzene. 8. Erőssen tíltyák, †[4804] hogy a' *Czigányok* fiait, Keresztségre ne bocsássák, és a' Házasság-által egybe ne adgyák őket. Sok töb efféle Rendeléseket szabnak, mellyek-közzűl semmit a' Sz. Irásban nem olvasnak: mindazáltal, Átok-alat kötelezik ezekre, az esze-veszet Gyölekezetek Tanitóit.

Masodszor: Ezt a' Törvény-szabás méltoságát, meg-irígylék a' *Luther* Katonái: Ök-is azért, *1598*. esztendőben, *Keresztúrat*, *Manlius*-által, egy illyen Könyvet irának: Agenda, az-az, *Szent Egyházi Cselekedeteknek, a' vagy Szentségeknek, és egyéb Egyházi szolgálatok ki-szolgáltatásának módgya*.

Ennek Elől-járó levelében, a' *Seniorok* kötelezik a' Tanítókat, hogy egy köröm-hegynyire se távozzanak-el e' Könyvnek renditűl: *Nostri erit officii, ab hac Formula ne quidem ad latum recedere unguem; sed, singulis verbis et apicibus retentis, eam ceu Regulam infallibilem sequi*. Ennek-utánna, I. A' Keresztségrűl szólnak: és el-rendelik, Minémü Imádságot mongyon térden-álva a' *Predikátor*: minémü *Evangeliomot* olvasson a' Keresztség-elöt. A' Komákkal mint fogadtassa-fel, hogy a' Gyermek, ellene-ál az Ördögnek, és e' Világnak. A' Gyermektűl, mint kérgye rend-szerént, ha hiszi-e a' *Credó*-nak Ágazatit; és mint felellyenek ö képében a' Komák. II. A' Gyermek-ágyból fel-kelö Aszonynak, a' Keresztyén Gyölekezetbe-valo ajanlásárúl végeznek: és sok szóval meg-írják, mit mongyon, mit imádkozzék a' *Predikátor*, mikor Avatni akar. Azt-is külön taníttyák, mint kel pirongatni a' szegény Aszonyt, ha Gyermeket vesztet, vagy Avatása-elöt meg-hólt az ö szülötte. III. A' Házasságrúl szóllanak. Szájába rágják a' *Predikátor*-nak, mint predikállyon: térdre álván mint könyörögjön: mint kérdezze, ha ugyan egymáshoz akarják-e adni magokat? minémü hittel kötelezze őket. Az-után megírják, mint kel az el-hálás-után a' Meny-aszonyt bé-ajánlani a' Gyölekezetbe. IV. A' Gyonásrúl, és az Ur-vacsorárúl emlekeznek. Ittis, először, hoszszú Predikacziót írnak: az-után, parancsollyák, hogy térdre állyon a' Gyonó személyekkel eggyüt a' Taníto; és egy rövid Imádság-után, kérdezze tőllök, ha Bűnössé hadgyák-e magokat? Igyekeznek-e életek jobbitására? Es végre, minémü szókkal hirdesse a' Bűnnek bocsánattyát. Az Ur-vacsora osztogatásárúl, hasonló formán szab Régulát az *Agenda*. V. A' Beteg ember

[4804] † Artic. 44.

hodogeus_j.indd 989 2025. 07. 21. 11:26:56

Vígasztalásárúl, és *Communicáltatásá*-nak módgyárúl szól. Itt-is sok Rendtartásokat szabogat.

Ezek, és töb számtalan dolgok vannak az Ujitóknál, a' Halottak temetésében, a' Predikállás-elöt-valo éneklésekben, a' Tanítók rendelésében; mellyek sohúlt a' Sz. Irásban nincsenek, hanem, magok szabják és varják *Articulusok*-ba, Egyházi Törvényekbe. Igy azért, cselekedetekkel bizonságot tésznek, hogy szabad az igaz Anyaszentegyháznak Rendeléseket szerzeni, és ezekre az ö engedelmes Fiait kötelezni. Mert, mint a' Majom követi az Embert, noha nincs emberi ábrázat benne: úgy a' Tévelygők, az igaz *Ecclesiát* igyekezik cselekedetekkel ki-ábrázni: *Novatianus, simiarum more, quae, cum homines non sint, Homines tamen imitantur, vult Ecclesiae Catholicae autoritatem sibi vindicare*.[4805]

{584:}

NEGYEDIK RESZE.

AZ EL-FAIULT ATYAFIAK ELLEN-VETÉSI meg-fejtetnek.

MIvel, a' *Tertullianus* mondása-szerént, a' Tévelygők, az Igazság felforgatására, Igazságtúl akarnak bizonyságot kúldúlni: A' mí rágalmazo Szomszédink-is, a' Szent Irásnak mozdíthatatlan erősségével fel-állatot Igazságot, Szent Irással akarják ostromlani. De, mint egyéb igyekben, úgy itt-is, egy férges mogyorót nem ér, a' mivel, azt alíttyák hogy az Eget-is magoknak foglallyák.[4806]

¶. 1. Közönséges Felelet, az Ujitók bizonyságira.

A' minémü Bizonyságokkal akarják az Ujítók Sz. Irásból erőssíteni, hogy Semmit nem kel hinni, és az Isten tiszteletire, 's nékie-valo kedveskedésre

[4805] Cyprian. ep. 73. initio.
[4806] Supra, fo. 323.

hodogeus_j.indd 990 2025. 07. 21. 11:26:56

cselekedni, a' Sz. Irás világos tanitásában foglalt dolgokon-kivűl: azokra, Három közönséges Feleletet adhatunk; mellyek el-vágják inait, és minden erősségit el-rontyák bizonyitásoknak.

Először: Viszsza-fordíthattyuk mind azokat az Ujítókra: és azt mondhattyuk; hogy, ha csak azt kel hinni és cselekedni, a' mit Irásban parancsol Isten: Tehát nem kel hinni, hogy a' Szombat-illésre kötelesek nem vagyunk. Sőt, nem lészen szabad, *Vasárnapot*, *Karácsont*, *etc.* meg-illeni; mert ezekrűl, nevezetszerént nincs az Irásban parancsolat. Töb dolgokat-is említénk,[4807] mellyeket az Ellenkezők velünk egyetemben vallanak, és cselekesznek; noha *specifice*, nemek-szerént, meg nem parancsoltattak. Tartoznak tehát ők-is, magok mentségére úgy enyegetni a' Sz. Irást, és a' Sz. *Doctorok* szavait, hogy tellyességgel tilalmasnak ne hadgyák lenni a' magok dolgát. Es, a' mivel ők magokat mentik, azon mentséggel minket-is ki-tisztítnak minden galyibából.

Másodszor: Elébbis mondám,[4808] hogy Mindenek a' Sz. Irásban vannak foglalva: de abban vagyon a' kérdés, Mi módon vagyon a' Sz. Irásban minden üdvösséges Tudomány? *Explicite*, *Immediate*, *Specifice*, *Formaliter*, maga-tulajdon neme-, nevezeti-, és világoson ki-fejezet természeti-szerént-e? vagy *Implicite*, *Mediate*, *Generatim*, közönséges mondások erejében; és oly tanitásokban, mellyekből végére mehetünk, honnan kel azokat-is tanúlnunk, mellyek nyilván írva nincsenek? Azért, meg-engedgyük, hogy, a' Sz. Irásban vagyon foglalva minden szükséges Tudomány, *Implicite*, *Mediate*, *Generatim*;[4809] nem a' maga neme-szerént, hanem ama' Két közönséges parancsolatokban, tudni illik: Hogy az Irás-kivűl-valo *[4810] *Traditiókat* meg-tarcsuk: Es, hogy az Anyaszentegyház tanitását engedelmesen vegyük. Miképpen azért Sz. *Agoston* írja; hogy, Akkor tartyuk igazán a' Sz. Irást, midőn azt cselekedgyük a' mit az egész *Ecclesia* javal, mivel az *Ecclesia* böcsülletire, a' Sz. Irás kötelez: *Scripturarum a nobis tenetur veritas, cum hoc facimus quod universae jam placuit Ecclesiae, quam ipsarum Scripturarum commendat autoritas: ut quoniam Sacra Scriptura fallere non potest, quisquis*

[4807] Supr. fol. 562.
[4808] Supr. fol. 555.
[4809] Vide su. f. 555.
[4810] * 2.Thessal. 2. v. 15.

hodogeus_j.indd 991 2025. 07. 21. 11:26:56

falli metuit obscuritate quaestionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate sancta Scriptura demonstrat.[4811] Azon-képpen mond-{585:}hattyuk; hogy, Akkor cselekeszünk az Irás-szerént, midőn azt mivellyük a' mit a' *Tradició*-búl tanúlunk: mert az Irás-nélkül-valo *Tradició*-kat, Sz. Irás kötelezéséből vészszük. Hogy azért az Irás-kivűl-valo *Tradiciókat* el-ronthassák az Ujítók, nem elég meg-mutatni, hogy a' Sz. Irás elégséges, és magában foglal minden szükséges Tudományt: hanem, ennek-felette azt kel állatni, hogy tulajdon neme- és nevezeti-szerént, foglaltatnak mindenek az Irásban. Az Ujítók bizonyitási-közzűl pedig, egy sem néz erre: hanem, csak azt bizonyíttyák, hogy, ha nem *Explicite*, nevezet-szerént-is, de *Implicite*, valamely közönséges tanuság ereje-által, mindent meg-tanúlhatunk az Irásból.

Harmadszor: Ez-elöt "[4812] hallók, hogy az Ó *Testamentom*-ból elő-hozot Bizonyságokkal, úgy hadakoznak az Ujítók Sz. *Pál*-ellen, mint mí-ellenünk. és, valamint Sz. *Pál* mentségére meg-fejtegethetik ők ezeket a' Sz. Irás mondásit, úgy kel a' mí óltalmunkra-is meg-fejtegetni. De, mivel ezt a' Feleletet, ez-elöt béveb beszéddel említők, arra igazítom az okos Olvasót, a' mit nem régen mondottunk. Hogy pedig igyenessen mindeneken által-mennyünk, rend-szerént künyű meg-felelni az Ellenkezö bizonyitásokra.

¶. 2. A' Szent Irásból vet Bizonyitások igaz fejtegetése.

Légyen hála a' jó Istennek, rész-szerént-is elégendö Feleletet adhatunk az Ellenkedők bizonyságira; mellyekből, mind Isten 's mind Világ-elöt nyilván lészen, mely mód-nélkül facsarják a' Sz. Irás mondásit az ö veszedelmes tetczésekre.

I. Bizonyság. Sok helyen tíltotta Isten; hogy, Se hozzá ne adgyunk, se el ne vegyünk az ö szavaiból; ugy-mint, *Deut. 4. v. 2. Cap. 5. v. 32. Cap. 12. v. 32. Prov. 30. v. 6. Ezechiel. 20. v. 18. Apocal. 22. v. 18.* Tehát, az Irás-kivűl-valo *Tradició*-kat, nem szabad az Iráshoz fóltozni.

[4811] Aug. li. 1. cont. Crescon. c. 33. Supr. fol. 108. 109.
[4812] " Supra, f. 571. Corollar. 2.

hodogeus_j.indd 992 2025. 07. 21. 11:26:56

Felelet. Az elő-hozot Sz. Irásokra azt mondom, 1.[4813] Hogy az Ellenkezőknek-is meg kel azokra felelni: Mert ők-is hiszik, hogy a' *Roma*-béliekhez írt Levél, éppen úgy maradot mint Sz. *Pál* írta; maga ezt a' Sz. Irásban sohúlt fel nem talállyák. 2.[4814] Azt mondom; hogy ezekben a' Sz. Irás mondásiban, tíltya Isten, hogy az ö Parancsolatihoz semmit ne tóldozzunk; semmit el ne lopjunk; semmit ebben le ne töröllyünk. mert, miképpen fejével játczik, a' ki, vagy el-vakar, vagy el-cserél valamit a' Király Levelében: azon-képpen, valaki az Isten Levelébe valamit ír, és a' maga irását, Isten parancsolattya-gyanánt elő-toszsza, ha szinte gonoszat nem ír-is, bűnös. Noha azért, nem csak a' tellyes Sz. Iráshoz, de csak a' *Filémon*-hoz írt Levélhez sem szabad semmit újonnan írnyia, vagy el-venni belőlle: Mindazáltal ebből nem következik, hogy a' *Filémon*-hoz írt Levélben, minden Szükséges tudomány nevezet-szerént foglaltatik. Mí semmit Sz. Irás-közzé nem írunk, söt Isten szava-gyanánt sem árúlunk semmit azon-kivűl, a' mit vagy Irásban, vagy Irás-kivűl Isten tanítot. 3.[4815] Rend-szerént, a' Sz. Irásnak ellenünk facsart mondásira, künyű meg-felelnünk.

Moyses, és Salamon, egy szóval sem emlekeznek az Irásrúl; hanem azt parancsollyák, hogy az Isten szavához nem kel semmit adni: {586:} *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor.*[4816] †[4817] *Ne addas quidquam verbis illius*. Nem mongya Moyses: *Verbum quod vobis scribo*; hanem, *Verbum quod vobis loquor*. Azt kellene az Ujítóknak meg-bizonyítani, hogy a' Sz. Irás-kivűl, nem kel hinni és cselekedni semmit: Ök ezen által-ugordnak, és nem azt bizonyíttyák; mivel az elő-hozot mondásokban, emlekezet sincs az Irásrúl, hanem csak az Isten szavárúl; mely nem csak Irásban, hanem Irás-kivűl-is, eleven tanitás-által ki-terjedhet. Meg-engedem azért, hogy "[4818] Semmit igaz hittel nem tartozunk hinni, az Isten mondása-kivűl: de azt soha a' Sz. Irás nem jelentette, hogy Mind Irásban vagyon foglalva, valamit Isten mondot, és meg-jelentett. De, hogy szem-látomást meg-győzzük az Ujítók általkodot

[4813] 1.
[4814] 2.
[4815] 3.
[4816] Deut. 4. v. 2.
[4817] † Prov. 30. v. 6
[4818] " Ennek bizonyságát, Lásd oda fellyeb, f. 551.

hodogeus_j.indd 993 2025. 07. 21. 11:26:56

vakmeröségét, azt ved eszedbe; hogy ezeket, a' *Moyses* és *Salamon* mondásit, Két-képpen érthettyük:

Először, úgy; hogy *Moyses* és *Salamon*, csak az Irásban foglalt Isten szavairúl szólnak: és azt tíltyák; hogy, Senki a' meg-írt dolgok-kivűl, semmit ne hidgyen, se többet azok-mellé ne adgyon. Ez az értelem, hamis tévelygö értelem: mert így, meg-tíltatot vólna, *[4819] hogy a' *Profeták* és *Apostolok* semmit ne írnának; és hogy az Emberek se hinnének semmit egyebet annál, a' mi akkor írva vala, mikor *Moyses*, és *Salamon* írtak. Bizonyos dolog azért, hogy Szabad vólt Isteni indúlatból újob könyveket írnyia, és, a' *Moyses* mondása-után, sok töb tanitásokat Sz. Irásba foglalni. sőt, Sz. *Pál* idejében, Irásnélkül-valo *Tradició*-kat-is tartoztak a' Hívek bé-venni; mint a' maga szavaiból hallók.[4820] Miképpen azért a' *Moyses* irása azt meg nem tíltotta, hogy Istennek sok egyéb szavait írva ki ne adgyák az *Apostolok*: azon-képpen azt sem tíltotta, hogy *Tradició*-ból vet szavait Istenünknek bé ne vegyük.

Erre *Hunnius* azt mongya; hogy a' *Moyses* könyvei-után, nem adatot Új Tudomány, hanem csak az ö Irásának, és árnyékinak magyarázattya.[4821] Es, ha valami hozzá-adatot vólna-is a' *Moyses* könyveihez, Istentűl adatot, nem Emberektűl. Istennek pedig szabad a' Sz. Iráshoz adni. mert a' tilalom, hogy semmit az Iráshoz ne adgyunk, csak az Emberekre szolgál. De ez annyi, mint-ha valaki azt mondaná; hogy, Senki semmit ABC-kivűl nem írt, és nem tanítot; mert minden könyvek ebből állanak, és csak ennek magyarázattya. Vagy, mint-ha valaki azt mondaná; hogy, A' magon nőt álló-fa, nem egyéb a' magnál, melynek erejében vólt a' nagy Fa. Továb; örömest érteném, Mellyik részét magyarázza a' *Moyses* könyvének Sz. *János* az ö Titkos Látasában, vagy Sz. *Pál* a' *Filémon*-hoz írt Levelében? Es, a' mely színnel mongya *Hunnius*, hogy, a' *Moyses* Könyvei-után íratot Isten Igéje, csak magyarázattya a' *Moyses* Arnyékinak: azon-formán mondhattyuk a' *Tradiciók*-rúl, hogy ezek csak fejtegetési azoknak a' Parancsolatoknak, mellyekben köteleztetünk az Irás-nélkül adatot *Tradiciók*-ra, és az Anyaszentegyház engedelmére. Végezetre, miképpen a' *Moyses* könyvei-után-valo *Apostoli* Irásokat, Isten

[4819] * Ita concedit Conf. Helvetica, sup. f. 526. num. 6.

[4820] 2.Thessal. 2. v. 15.

[4821] Colloq. Ratispon. edit. Laving. f. 38. 131.

hodogeus_j.indd 994 2025. 07. 21. 11:26:56

adta az eléb̄i Könyvekhez: úgy a' *Tradició*-kat, az *Apostolok*- és *Ecclesia*-által, Isten adatta a' Sz. Iráshoz. Ezt pedig ugyan onnan tudgyuk, a' honnan végére mentünk, hogy a' Sz. *Pál* nevére ki-adatot Leveleket, Sz. *Pál* írta; tudni illik, az Anyaszentegyház tanu-bizonyságából.[4822]

{587:} Másodszor; Úgy magyarázhattyuk a' *Moyses* és *Salamon* mondásit; hogy, sem Irásban, sem Irás-kivűl, Isten szavához semmit ne tegyünk, hanem, a' mit ö mondot, Csak azt hidgyük Isteni hittel, akár írva adgya előnkbe, akár Irás-kivűl. Ez az igaz értelme az Isten szavainak, mellyekben *in specie*, az írva adot szókrúl, nincs emlekezet, hanem, *in genere*, közönségesen az Isten mondásirúl. Két dolgot tílt azért a' Sz. Irás: I. Hogy Isten szavaigyanánt azt ne hirdessük, a' mit Isten nem mondot; mint a' hamis *Próféták*, kikrűl így szól az Isten: *Visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini*.[4823] Ebben vétkeztek, nem csak a' Régi Tévelygők, sok hamissan-kőltöt Könyveket az *Apostolok* nevére írván; de az Uj Tévelygők-is, az ö *Bibliá*-jok fordításában, mint eléb meg-mondók. II. Hogy semmit az Isten szavaival ellenkezőt ne hirdessünk.[4824]

Utóllyára: *Moyses* nem csak azt mongya, hogy a'hoz ne adgyunk, hanem, hogy el se vegyünk abban a' mit Isten parancsolt; *Deuter. 4. v. 2. Cap. 12. v. 32.* Azért, akarom érteni az Ujitóktúl, Mit mondanának, ha ki ebből azt állatná, hogy a' Környűl-metélést, és a' Tulkok áldozattyát meg kel tartani? A' mit felelnek az El-vételrűl, azt felellyék magoknak a' Hozzá-adásrúl.

Ezechiel *Próféta*, semmit az Irásrúl nem szól: hanem azt tíltya, hogy a' Régi Elei bálványozása-után ne indúllyon a' Sidóság.

Sz. Janos, kétszer mongya, hogy ennek az ö Könyvének profetálasárul szól, *Verba Prophetiae libri hujus*,[4825] midőn Átkot vét arra, valaki e'hez ád, vagy el-vészen benne. Ha azért ennek a' mondásnak oly ereje vagyon, hogy semmit nem kel hinni azon-kivűl, a' mi ebben a' Könyvben foglaltatot: vessék mind el a' töb böcsülletes Könyveket az Ujítók. De távúl légyen ez a' goromba értelem. Sz. *János* csak azt tíltya; hogy, se hozzá ne írjunk, se abban le ne töröllyünk,

[4822] Supra, f. 576.
[4823] Ierem. 23. v. 16. 21.
[4824] Supra, f. 350. 351. et seqq.
[4825] Apocal. 22. v. 18. 19.

hodogeus_j.indd 995 2025. 07. 21. 11:26:57

a' mit ö íra. Ebből pedig, semmi színnel nem következik, hogy mindenek írva vannak a' Szent *János* Látasában. Mert, a' *Filémon*-hoz írt Levélből sem szabad semmit ki-vakarni, vagy hozzá fóltozni: de azért ebből, ki nem jő, hogy a' *Filémon*-hoz írt Levél, mindent magában foglal.

II. Bizonyság. Az Isten azokat, a' kik igazat akarnak érteni, a' Törvényhez igazíttya, *Isai. 8. v. 20. Abrahám*, a' kárhozot Gazdag attyafiait, *Moyses*-hez, és a' *Proféták*-hoz küldi. *Lucae 16. v. 26.* Es az O *Testamentom*-ban, valamikor az igaz Tudományt, és Isteni tiszteletet helyére akarták vinni, az Irásból mentek ennek végére; mint példánk vagyon erről, a' Sz. *[4826] *Dávid*, †[4827] *Jósafat*, ‘‘[4828] *Ezechias*, ″[4829] *Josias*, ••[4830] *Esdras* cselekedetiben. Tehát nékünk sem kel másut vadásznunk az Igazságot.

Felelet. *Isaias* ‡[4831], a' Törvényre igazít; *Abrahám*, *Moyses*-re. De, I. Azt kérdem; Ha ebből azt akarják-e ki-hozni az Ujítók, hogy csak az *Isaias*-túl jegyeztetet Törvényre, és *Abrahám*-túl mutatot tanitásra kel néznünk? Ha ezt akarják: tehát, az *Evangelisták* és *Apostolok* irásit töröllyék-le: mert ezek nem vóltak *Isaias* sem *Lázár* idejében; azért nem mutathattak ezekre. Ha pedig csak a' Sidókat mutatta *Isaias* a' Törvényre, de mí-nékünk továb kel néznünk: miért akarják az Uj Törvény-alat-lévö Hívekre fordítani, a' mi csak a' Sidókat illette? II. Azt kérdem; Ha jó követ-{588:}kezés vagyon-e ebben az okoskodásban: *Isaias* és *Abrahám*, *Moyses*-re és a' *Profeták*-ra igazították a' Sidókat; Tehát heába-valók a' *Tradiciók?* Ha ez jó következés: ezen nyomon meg-bizonyíthattyuk, hogy heába-valók a' *Moyses* és *Próféták* irási. Mert a' Sz. Irás, egyéb helyeken, az Anyaszentegyházhoz, és a' Lelki Pásztorokhoz igazít; ugy-mint, *Deuter. 17. v. 8. Malach. 2. v. 7. Aggaei 2. v. 12. Matth. 18. v. 16. cap. 13. v. 2.* másut, a' Régi Eleink nyomdokira mutat, és abban parancsollya hogy meg-maradgyunk; *Deuter. 32. v. 7. Jerem. 6. v. 16. Proverb. 22. v. 28. cap. 1. v. 8.* Ezekből, csak az esze-fordúlt ember hozhattya azt ki, hogy meg kel vetni a' Sz. Irást. Miképpen azért mí-is, a' *Calvinistákat* az *Evangeliom*

[4826] * 1.Paral. 16. v. 40.
[4827] † 2.Par. 17. v. 9.
[4828] ‘‘ 2.Par. 30. v. 5. c. 31. v. 20.
[4829] ″ 2.Par. 34. v. 21.
[4830] •• 2.Esdr. 8. v. 2.
[4831] ‡ Isai. 8. v. 20. Lucae 16. v. 26.

hodogeus_j.indd 996 2025. 07. 21. 11:26:57

szavára igazíttyuk, mikor az Ur-vacsorárúl szóllunk véllek; de azért ezzel, a' *Tradiciókat* ki nem rekesztyük: azon-képpen a' *Profeták*, az Irot Törvényre mutatván, ki nem rekesztették a' *Tradiciót*. III. Mind *Isaias*, mind *Abraham*, *generaliter*, közönségesen szól a' Törvényrűl, és a' *Moyses* tanitásárúl; az-az, nem említik az Irot tanítást, vagy Törvényt: hanem csak a' Törvényt, és a' *Moyses* tanitását. Hogy pedig minden Törvény, és *Moyses*-nek minden tanitása írva légyen, sohúlt a' Sz. Irásban nem találllyuk. IV. Azt mondom; hogy, ha nevezet-szerént az Irot Törvényre mutatna-is a' *Proféta*, azon-egy úttal, a' *Tradiciók*-ra, és az Anyaszentegyházra mutatna: mert, a' *Moyses* könyvei mellyek? egyébünnen nem tudhatták a' Sidók-is, hanem az *Ecclesia Tradiciói*-ból. Es, a' mint-eléb mondám, mivel a' Sz. Irás a' *Tradiciókat* javallya, és az Anyaszentegyház szavának engedelmességét parancsollya: következik, hogy, mikor a' Sz. Irásra igazíttatunk, a' *Tradiciók*-ra, és az Anyaszentegyház szavára igazíttatunk.[4832]

Hogy pedig a' Sz. Királyok, csak az Irot Törvényre néztek mikor az Isten Népét oktatták, sohúlt nem olvasom az Irásban. Sőt azt olvasom, hogy a' Papok tanitására néztek*; 2.Paral. 30. v. 2. cap. 17. v. 9. 2.Esdrae 8. v. 9.* mint meg vala parancsolva, *Deuter. 17. v. 8.* Vallyon mellyik Irot Törvényre nézett *Ezechias*, mikor azt végezte, hogy a' Húsvétot szabad légyen a' Második Hólnapban illeni? Mellyik Törvényben olvasta vala *Machabaeus*, hogy Szombaton, a' Hadakozásban-valo múnka, szabados?[4833] Noha azért a' Törvényre néztek a' Sz. Királyok, mikor a' Törvény-ellen-valo dolgokban el akarták igazítani a' Sidóságot: de sohúlt azt nem olvassuk, hogy csak arra néztek, és a' Papok tanitását, vagy a' *Tradiciót* ki-rekesztették. mert *Tradició*-nélkül, nem-is tudhatták mellyik az Isten Törvénye. Végezetre; Ha csak az Irásra néztek vólna-is, azok a' dolgok jobbításában, mellyekrűl világos Törvények adattak vala; nem következnék, hogy minden dolgokban csak ezen a' nyomon kel járnunk.

III. Bizonyság.[4834] Az Isten világos igékkel meg-hagyá; hogy Csak azt cselekedgyük, *Hoc tantum facito*, a' mit ö meg-parancsolt, *Deuter. 12. v. 32.* Tehát nem kel ennél az ö ki-jelentet akarattyánál továb mennünk. Ebben úgy

[4832] Supra, f. 555. 569. 570.
[4833] Vide supra, fol. 565.
[4834] HOC TANTUM.

hodogeus_j.indd 997 2025. 07. 21. 11:26:57

triumfál-nak az Ujítók, mint-ha rabbá estünk vólna, és nyelvünk belíncsben vólna. Azt-is melléje vetik; hogy, *Isaias*-által ••[4835] szemekre veti Isten az Embereknek, hogy ollyat cselekedtek, a' mit ö nem kívánt: *Qui alio modo DEUM colere vult, quam se colendum ipse dixerit; non utique DEUM colit, sed quod ipse finxit*.[4836]

{589:} Felelet. Azt mondom, 1.[4837] Hogy a' *Moyses* könyvében, sem a' *Görög*, sem a' *Sidó*, és *Chaldaea* nyelven, nincsen ama' szó (*Tantum*,) Csak azt cselekedgyed. 2.[4838] Helyén maradván ez az íge, nem bizonyít semmit ellenünk, mert emlekezetet sem tészen az Irásrúl *Moyses*: hanem csak azt hadgya, hogy az tévők légyünk, a' mit Isten parancsol, akár írva, 's akár úgy, mint Christus e' földön jártában, és az Isten *Abrahám*-nak parancsolt régenten, irás-nélkül. Bezzeg, ha *Moyses* azt mondaná, hogy, Csak azt cselekedgyük, a' mit írva parancsolt az Isten, nagyob színe vólna a' Bizonyságnak. 3.[4839] Igy sem ártana a' mí tanitásunknak: Mert az-is eggyik az Irás parancsolati-közöt, hogy meg-tarcsuk az Irás-nélkül reánk szállot *Traditiókat*; Es, hogy a' Törvényben támadot egyenetlenségben, az *Ecclesia* szaván meg-állyunk.[4840] Igy azért, midőn az Anyaszentegyház eleven tanitása-által reánk szállot Parancsolatokat követtyük, azt mivellyük akkor-is, a' mit írva-adot Törvénye-által meg-hagyot Isten. 4.[4841] *Moyses* nem az Hiendö, hanem Cselekedendö dolgokrúl szól az említet helyen. és az ö mondásának, Két értelmét adhattyuk: Elsöt, az Ujitók tetczése-szerént; mint-ha *Moyses* általlyában semmit nem szenvedne, hogy Parancsolat-kivűl Isten tisztességére cselekedgyünk. Es ez az értelem, helyes nem lehet. Mert sok Bizonyságokkal meg-mutatók, hogy szabad vólt mindenkor az Isteni tisztességre Fogadásokat tenni; Innepeket rendelni: és magok-is az Ujítók megvallyák, hogy az *Ecclesia*, †[4842] Rend-tartásokat szabhat, mellyekrűl az Irás

[4835] •• Isai. 1. v. 12.
[4836] August. li. 1. de Consens. Evangelistar. c. 18.
[4837] 1.
[4838] 2.
[4839] 3.
[4840] 2.Thessal. 2. v. 15.
[4841] 4.
[4842] † Supra, f. 567. 580. 581.

hodogeus_j.indd 998 2025. 07. 21. 11:26:57

nem parancsol. Második értelme az; hogy, Semmit az Isten parancsolatival ellenkezőt ne cselekedgyünk: semmit úgy, mint kötelességből szükséges dolgot, fel ne vállallyunk, valamire Isten nem kötelezet bennünket, vagy Irásáltal, vagy Eleven szóval. Ez az igaz értelem; mely nem tusakodik a' mí Vallásunkal. 5.[4843] A' Sz. Irás szokása-szerént, ama' szó (*Tantum*, Csak,) nem rekeszt-ki általlyában mindeneket, hanem csak azokra-nézőket, a' miről szó vólt: mint, mikor *Jákob* azt mongya, hogy ö Csak az *Esau* †[4844] jó akarattyanélkül szűkölködik: vagy, mikor *Apolló*-rúl azt mongya az Irás, hogy ••[4845] Csak a' *János* Keresztségét tudta. Azért, mikor *Moyses* azt mongya, hogy Csak azt cselekedgyük a' mit ö parancsolt, nem kívánnya hogy a' *Messias* el-jövetelekor meg ne Keresztelkedgyünk, Ur-vacsorával ne éllyünk, *etc*. mivel ezeket *Moyses* nem parancsolta; hanem, szól csak az Aldozatok rendirűl, mellyekrűl ot emlekezet vala. Es, minek-utánna azt mondotta vólna, hogy a' Pogányok szokása-szerént ne cselekedgyenek; Fiokat, Leányokat meg ne áldozzák; úgy veti utánna*, in subjecta materia*, hogy a' mi illeti az Aldozatok rendit, abban egyebet ne cselekedgyenek, hanem csak a' mit *Moyses* parancsolt nékik.[4846] 6.[4847] Azt kérdem az Ujitóktúl, Ha ugyan valóban el-hitték-e, hogy őket-is illeti, és kötelezi ez a' *Moyses* parancsolattya, *Quod praecipio tibi, Hoc Tantum fac, nec addas quidquam, nec minuas*?[4848] Ha őket illeti: Tehát nem igaz a' Sz. *Pál* mondása, *[4849] hogy Christus minket a' Törvény igájától meg-mentett; hanem most-is meg kel tartani a' *Moyses* Törvényét, mindenben; ugy-mint, a' Környűl-metélésben, Aldozatokban, *etc*. Azért, Két-képpen vétkeznek az Ujítók a' *Moyses* parancsolattya-ellen: Mert, azt sem cselekeszik a' mit *Moyses* parancsolt; és azon-kivűl-is sokat mivelnek, mellyeket *Moyses* {590:} nem parancsolt: Mert, Meg-keresztelkednek, Ur-vacsorát szolgáltatnak, *etc*. Ha pedig ez a' *Moyses* parancsolattya, *Legale*, az Ó Törvényhez-valo, csak a' Sidókat illette; Két-képpen tévelyegnek az Ujítók, a' *Moyses* szavainak

[4843] 5.
[4844] † Gen. 33. v. 16. Ergo non eget aëre, aqua?
[4845] •• Act. 18. v. 25.
[4846] Deut. 12. v. 30. 31. 32.
[4847] 6.
[4848] Deut. 12. v. 32.
[4849] * Colos. 3. v. 13.

hodogeus_j.indd 999 2025. 07. 21. 11:26:57

elő-állatásában: Mert ezeket hamissan magyarázzák, és hamissan szabják mí-hozzánk; kötelezni akarván minket azzal, a' mivel Isten csak a' Sidókat kötelezte.

Isaiás Proféta a' Sidókat feddi;[4850] Aldozattyokat, és Istentűl rendelt Innepeket kelletleneknek mongya: nem azért, hogy ezek magokban tilalmasok vólnának; hanem, hogy, a' külsö *Ceremoniá*-val meg-elégedvén a' Sidók, belsö Tisztaságot, melyre inkáb néz Isten, nem kerestek. Azért mongya, hogy efféle Inneplést, és Tulkok áldozattyát, nem kiván Isten. Sz. *Agoston* igazán mongya; hogy Úgy kel az Istent tisztelni, a' mint ö kívánnya; és előnkbe adgya, vagy Irás-által, vagy a' Szent Lélektűl vezérlet Anyaszentegyház *Tradicióí*-, és Parancsolati-által. Méltó-is meg-vetni azokat, az Isteni tiszteletre-valo babonákat, mellyeket, az Anyaszentegyház közönséges méltosága-nélkül, csak magok kínnyén úgy követnek az Emberek, mint-ha ezekre kötelesek vólnának; mellyekről, panaszolkodva szól imigyen Sz. Agoston: *Multa hodie observantur, quae, quamvis contra Fidem non sint, ipsam tamen Religionem servilibus oneribus premunt: ut tolerabilior sit Judaeorum conditio, qui Legalibus sarcinis, non Humanis praesumtionibus subjiciebantur.*[4851] Mindazáltal, ezekkel Sz. *Agoston* az Anyaszentegyház méltoságát, és hatalmát meg nem határozza: mert, a' mint eléb mondám, ugyan-azon Levélben azt írja; hogy az Anyaszentegyház Szokásit, és a' *Conciliomok* Rendelésit, meg kel tartani.[4852]

IV. Bizonyság. Szent *Pál* azt mongya; hogy, Minden Sz. Irás, hasznos a' Tanitásra, a' Bűnösök és tévelygők feddésére, és minden Igazságra-valo vezérlésre, hogy az Isten embere tekélletes légyen. Ha azért a' Tekélletesség, és minden Igazság ismereti meg-lehet a' Sz. Irásból; mit kel egyebet keresnünk?[4853]

Felelet. Meg-engedem, hogy a' Sz. Irás hasznos a' Tanitásra, feddésre, tekélletességre; de ebből ki nem jő, hogy semmit azon-kivűl nem kel hinni, a' mit nyilván, nevezet-szerént magában foglal az Irás.[4854] Mert, igazán

[4850] Isai. 1. v. 11. 12. 13.
[4851] Aug. ep. 119. c. 19.
[4852] Illo cap. 19. et cap. 15.
[4853] 2.Tim. 3. v. 16.
[4854] 2.Tim. 3. v. 16. De loco isto, latissime Stapleton. Relectio. Controv. 4. qu. 1. art. 3. ad 9.

hodogeus_j.indd 1000 2025. 07. 21. 11:26:57

mondhatod, hogy az Étel ital, hasznos az egésségre, erősségre, hoszszú életre; a' Pénz, vagy a' jó Had-nagy, hasznos az ellenség győzedelmére; a' jó Kő-műves, hasznos a' szép éppűletre; a' *Predikátor*, hasznos az igaz Hitre; az Ur-vacsora, hasznos az üdvösségre: De vallyon 's ezekből azt vítatod-e, hogy a' Betegnek nem szükséges az Orvosság? a' Had-viselőnek nem kellenek a' Vitézek? a' Predikátor, *juxta Legem DEI jam ordinatam*, Isten igéjenélkül, meg-tarthattya halgatóiban az igaz Hitet? az Ur-vacsora, Keresztség-, és *Penitencia*-tartás-nélkül, elégséges az üdvösségre? Sz. *Pál*, a' kegyes Aítatosságot mindenre hasznosnak mongya: nem itílem, hogy ebből valaki azt akarja ki-satólni, hogy a' Sz. Irás nem szükséges.[4855] Mi az oka tehát, hogy a' Sz. Irás hasznos-vóltából, a' *Tradició*-kat akarják rontani? Végezetre; Sz. *Pál*, nem csak a' tellyes Sz. Irásrúl, hanem a' Sz. Irásnak minden részeirűl mongya, hogy hasznos a' tanitásra: azért, nem mongya, *Tota Scriptura utilis est*; hanem, *Omnis Scriptura utilis est*.[4856] Es {591:} azt-is másut hozzá-adgya; *Quaecumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt*; Valami írva vagyon, tanitásunkra vagyon írva. A' tanuság pedig, hasznos a' hamisság rontására, és a' tekélletességre: Tehát, az Irásnak minden részeirűl igazán mongya Sz. *Pál*, hogy hasznos a' mí tekélletességünkre. Ebből, vallyon következik-e, hogy a' Sz. Irásnak akár-mely kicsin része, ugymint a' *Filémon*-hoz írt Levél, oly elégséges tanuságunkra, hogy ezen-kivűl semmit nem kel hinni? Ha azt irnája Sz. *Pál*, hogy a' tellyes Irás nem csak hasznos, hanem tellyesen elégséges minden jó tanuságra; még sem ártana a' mí Vallásunknak. Mert, a' mint eléb mondám, elégséges a' Sz. Irás, mivel sok szükséges dolgokat nyilván ki-fejez: e' felett, bizonyos útat mutat, mellyen a' töb dolgoknak végére mehessünk, tudni illik, az Irás-nélkül adot *Tradició*-kat, és az Anyaszentegyházat.[4857]

V. Bizonyság. Christus azt parancsollya *[4858], hogy azt tanítcsuk, a' mit ö mondot. Sz. *Pál* melléje veti kétszer-is; †[4859] hogy Átok, valaki a' kivűl

[4855] 1.Tim. 4. v. 8.
[4856] Rom. 15. v. 4.
[4857] 2.Thessal. 2. v. 15.
[4858] * Matt. 28. v. 20.
[4859] † Gal. 1. v. 8. 9.

hodogeus_j.indd 1001 2025. 07. 21. 11:26:57

tanít, a' mit az *Apostolok* tanítottak. Es, Heában-valo tiszteletnek "[4860] nevezi Üdvözítőnk, az Emberi tudományból származot dolgokat.

Felelet. Azt kel tanítani, a' mit Urunk parancsolt. De az Ujítóknak azt kellene meg-bizonyítani; hogy, Csak azt kel tanítani, a' mit írva hagyot ••[4861] Christus; és hogy, Valamit ö parancsolt, azt mind fel-íratta nevezet-szerént. Urunk egy szóval sem emlekezik az írva-adot parancsolatrúl, hanem említi a' Parancsolatot, akár írva, akár irás-nélkül légyen.

Szent *Pál* nem említi az Irást, hanem az *Apostolok*-túl vet és hirdettetet Tudományt. Nem mongya Sz. *P*ál, hogy Átok, a' ki valamit predikál az írva-adot Tudomány-kivűl, hanem a' hirdetet tudományt említi.[4862] Szem-látomást ki-tetczik pedig, hogy Sz. *Pál* nem szól az írva-adot Tudományrúl: mert azt mongya; hogy Átok, valaki a' kivűl tanít, a' mit a' *Galata*-bélieknek hirdetet vala, *Praeter quam quod Evangelizavimus VOBIS*. Ha azért Sz. *Pál*, Irásban-adot tanításrúl szól: mutassák-meg az Ellenkedők, hogy ez-elöt, a' *Galata*-béliekhez írt Levél-elöt, írva adta Sz. *Pál* minden tanitását a' *Galata*-bélieknek; Vagy, hitessék-el velünk, hogy ebben a' Levélben, minden szükséges dolgokat meg-írt a' *Galata*-béliekhez. Mert, ha ezeket meg nem mutathattyák, kékételen meg kel engedniek, hogy Sz. *Pál* nem szól az Irás-által hirdetet tudományrúl. Végezetre, Sz. *Agoston* úgy magyarázza ezt a' mondást; hogy, Csak azt veti Átok-alá Sz. *Pál*, a' ki valamit ellenkezőt tanit az ö tanitásával: *Non ait, plus quam accepistis; sed, praeter quod accepistis. Nam si illud diceret, sibi ipsi praejudicaret, qui cupiebat venire ad Thessalonicenses, ut suppleret, quae illorum Fidei defuerunt. Sed qui supplet quod minus erat, addit; non, quod inerat, tollit*.[4863] Mert, mind a' Görög szó, *Para*; mind a' Deák, *Praeter*, sok helyen annyit tészen, mint *Contra*. Azért, mind *Beza*, mind *Calvinus*, *Actor. 18. v. 13. Rom. 1. v. 20. Rom. 4. v. 18. Rom. 16. v. 17. a' Para*-helyet, Deákúl *Contrá*-t írnak.[4864] Nem-is kárhoztathatta Szent *Pál* azokat, a' kik valamit azon-kivűl tanítottak, a' mi írva vagyon a' *Galata*-béliek Levelében: mert, sok szükséges dolgok nincsenek abban a' Levélben.

[4860] " Matt. 15. v. 9. Idem, Isai. 29. v. 13. Mar. 7. v. 6. Coloss. 2. v. 8. 22.

[4861] •• Matt. 28. v. 20.

[4862] Gal. 1. v. 8. 9.

[4863] Augu. tom. 9. Tractat. 98. in Ioan.

[4864] Praeter, id est, Contra.

hodogeus_j.indd 1002 2025. 07. 21. 11:26:57

Urunk Sz. *Máte*-nál, azokrúl az Emberi Találmányokrúl szól, mel-{592:}lyekért az Isten Törvénye meg-vettetik; mint maga meg-magyarazza.[4865] Annak-okáért, azokrúl a' Tiszteletekrűl nem szól, mellyek az Istentűl erőssíttetet Anyaszentegyháznak kézrűl kézre adot tanitásából, vagy parancsolattyából, származnak: mert ezek, nem Emberi gondolatok, hanem a' Szent Lélek vezérléséből származot tanuságok. Es, a' mely Isten kötelezet az *Ecclesia* engedelmességere, azon Isten-ellen tusakodik a' ki ezek-ellen rúgóldoz.

Szent *Pál*, a' *Colossa*-bélieknek, az el-óltatot Sidó *Ceremoniák*-rúl szól: Azokrúl-is, mellyekre, az *Ecclesiá*-nak rend-szerént-valo hatalma-nélkül, akarták némellyek kötelezni a' Híveket.

VI. Bizonyság. Soha a' Sz. Irás senkit egyebet bűneért meg nem fed, hanem csak azt, a' ki meg-szegte az Isten Irot Törvényét: vagy a' ki oly dolgot cselekedett, melyrűl Parancsolat nem vólt; mint meg-tetczik, *Levit. 10. v. 1.* az *Aaron* Fiainak cselekedetiből. Ebből ki-nyilatkozik; hogy, Isten meg-elégszik azzal, ha az ö Törvényének bötű-szerént-valo tanitásán meg-maradunk.

Felelet. Az Isten sokakat meg-bűntetet, kik Irás-nélkül-valo Törvény-ellen vétkeztek; mint, a' kik a' *Moyses* Törvényének ki-adása-elöt gonoszt miveltek. Az-után, Irás-nélkül-valo parancsolat meg-szegéseért, öletémeg az Isten ama' *Profetát*, a' ki *Samaria* tartományában élt vala;[4866] *Ezechiást*, *[4867] a' ki tár-házát meg mutogatta vala a' Pogányoknak; *Davidot*, a' ki népét meg-számláltatá.[4868] Noha azért gyakran olvassuk az Irásban, hogy meg-verte Isten azokat, kik által-hágták az Irva-adot Törvént: de azt soha nem olvassuk, hogy senkit egyébért meg nem bűntet, hanem csak az Irásban foglalt parancsolatok-ellen-valo bűnökért. Es, ha szinte azt olvasnójók-is, ellenünk nem vólna. Mert, a' ki meg-veti az Anyaszentegyház Törvényit, és *Tradicióit*, Isten Törvényit veti-meg. mivel világoson parancsolva vagyon, hogy az Anyaszentegyháztúl halgassunk, és az Irás-nélkül adot *Tradició*-kat meg-tarcsuk.[4869]

[4865] Matt. 15. v. 3. Marc. 7. v. 8.
[4866] 3.Reg. 13. v. 21.
[4867] * Isai. 39. v. 5.
[4868] 2.Reg. 24. v. 12
[4869] 2.Thessal. 2. v. 15.

hodogeus_j.indd 1003 2025. 07. 21. 11:26:57

Az *Aaron* Fiai abban vétkeztek, ugy-mond Sz. *Agoston*; mert nem szabad vólt egyéb Tüzet vinni az Aldozatra, hanem azt, a' melynek szűnetlen égni kellet a' Templomban, *Levit. 6. v. 12*.[4870] Miképpen azért egyéb helyeken a' Sz. Irásban, a' mi tilalmas, arrúl azt mongya Isten, †[4871] hogy azt nem parancsolta: azon-képpen mongya, hogy ö nem parancsolta az Idegen tűzzel-valo áldozatot.

¶. 3. A' Sz. Atyák mondásiból vet Bizonyságok, meg-óldatnak.

Mikor igazán végére akarunk menni a' Sz. Atyák itíletinek, nem kel az ö homályos mondásokból magyarázni, a' mit világoson egyébüt fel-jegyzettek; hanem inkáb, a' setétes mondásokat kel a' fényes tanitáshoz igazítani. mert, nem szokot a' setétség fényességet adni a' Nap-világnak, hanem a' Nap-világ fényesíti a' setétséget. Mivel azért a' Szent *Doctorok*, oly nyilván, fedezgetés- és hálolás-nélkül írják, hogy az Anyaszentegyház *Traditicióit*, mellyeket írva nem találunk, böcsüllettel kel vennünk: nem mód az, hogy egy homályos mondásért, az ö itíleteket kétessé tegyük: hanem inkáb, az igyenes fényességből kel értelmét venni a' setétes szóknak.[4872]

{593:} Az Uj Tanítók, Két rend-béli Bizonságot támasztnak ellenünk a' Sz. Atyák irásiból: I. Mert, a' Sz. Atyák azt taníttyák; hogy, Tellyes a' Sz. Irás: és magában foglallya, valami szükséges az üdvösségre. kit nem mondanának, ha az Irás-kivűl hinni és cselekedni kellene valamit. *Athanasius* így szól: *Per se sufficientes sunt Sanctae Scripturae, ad Veritatis indicationem*.[4873] Irenaeus: "[4874] *Scripturae perfectae sunt*. Cyrillus: *[4875] *Non omnia quae Dominus fecit, conscripta sunt; sed quae Scribentes, tam ad mores, quam ad dogmata putarunt sufficere*. Sz. Agoston: ••[4876] *Et si non omnia scripta*

[4870] Aug. tom. 4. quaest. 31. in Levitic.
[4871] † Ierem. 19. v. 5. Deuter. 18. v. 20.
[4872] Citati supra, f. 574. 575.
[4873] Athanas. cont. Gentiles, Exordio.
[4874] " Iren. l. 2. c. 47.
[4875] * Cyril. lib. 12. in Ioan. c. 68.
[4876] •• Aug. tractat. 49. in Ioan.

hodogeus_j.indd 1004 2025. 07. 21. 11:26:57

sunt, tamen electa sunt quae scriberentur, quae saluti credentium sufficere videbantur. ∴[4877] *In iis quae aperte in Scriptura posita sunt, inveniuntur illa omnia, quae continent Fidem, Moresque vivendi*. Az Elsö Kelemen Pápa: ‡[4878] *Ex divinis Scripturis, integram quis et firmam Regulam veritatis susceperit.* II. Az-is a' Sz. *Doctorok* szava; hogy, Valamit a' Sz. Irásból meg nem bizonyíthatunk, annak helyt nem kel adni. Jerónimus: ‘‘[4879] *Hoc, quia de Scripturis non habet autoritatem, eadem facilitate contemnitur, qua probatur.* †[4880] *Gladius Verbi DEI percutit omnia, quae absque autoritate et testimoniis Scripturarum, quasi Traditione Apostolica, confingunt*. Tertullianus: ••[4881] *Aufer Haereticis quae Ethnici sapiunt, ut de Scripturis solis quaestiones suas sistant; et stare non poterunt.* ″[4882] *Adoro Scripturae plenitudinem. Scriptum esse doceat Hermogenis officina: si non scriptum, timeat Vae illud, adjicientibus aut detrahentibus destinatum*: Sz. Agoston: ‡[4883] *Constituit Montes Israël, autoritas divinarum Scripturarum. ibi pascite, et secure pascitis. quidquid inde auditis, hoc vobis bene sapiat; quidquid extra est, respuite*.

Ezekre künyű meg-felelni. Mert, A' *Páterek* mongyák; hogy a' Sz. Irás elégséges az Igazság tanitására: de nem úgy, mint-ha, vagy nevezet-szerént mindent magában foglalna, vagy világossan a' *Tradiciók*-, és az Anyaszentegyház-nélkül mindeneket ki-hozhatnánk belőlle; hanem úgy, mint eléb mondók, hogy *Mediate*, *Remote*, mindeneket magában foglal. mert a' mellyeket, nemeszerént, nevezetben elő nem hoz, azoknak isméretiben útat és kalaúzt mutat. Mivel, az Anyaszentegyház és a' *Tradiciók* hiteles méltoságát fel-állatván, künyű ezek-által minden Igazságot meg-tanúlni.[4884]

Azt-is taníttyák az Atyák; hogy Tellyes, és tekélletes a' Szent Irás: de az a' Kérdés, Ha ezzel azt jelentik-e, hogy ö-benne foglaltatnak nevezetszerént, és ö-belőlle ki-hozatnak mindenek, ha szinte félre tészszük-is

[4877] ∴ Li. 2. de Doctr. Christian. cap. 9.
[4878] ‡ Clemens, dist. 37. cap. 14. relatus.
[4879] ‘‘ Hierony. in c. 23. Matth.
[4880] † In Aggaei c. 1.
[4881] •• Tertull. de Resur. carnis.
[4882] ″ Contra Hermogenem.
[4883] ‡ Tom. 9. de Pastorib. c. 11.
[4884] Vide supra, f. 555. 584. 585.

hodogeus_j.indd 1005 2025. 07. 21. 11:26:57

az Anyaszentegyház méltoságát? Vagy inkáb, csak azt akarják, hogy semmi hiba, semmi makula, semmi fogyatkozás ö-benne nincsen, semmi szükséges dolgokban meg nem fogyatkozik; hanem elégséges tudományt ád az üdvösségre, sok dolgokat nyilván ki-fejezvén; e' mellet meg-mutatván, honnan kel egyéb dolgoknak végére menni? Mindenekre meg-tanít azért a' Szent Irás, vagy magának világos mondási-által, vagy az Anyaszentegyház-által; melynek Engedelmességére kötelez minket, és bizonyossá tészen, hogy tanitásában meg nem csalhat.[4885]

Irják azt-is a' *Páterek*; hogy azokban, a' mit világossan tanít a' Szent Irás, fel-találályuk az Üdvösségre szükséges dolgokat. Mert, Hitünk derék fondamentomi, elég világossan vannak írva, ha vakmerőűl nem akar valaki ellenek tusakodni. Ezekből pedig, az Anyaszentegyház böcsülle-{594:}tes tanitása-által, a' töb dolgokat-is meg-érthettyük.

Az Eretnekektűl gondolt *Tradició*-kat, sokszor kárhoztattyák a' Szent Atyák. Mert ezeknek, nincs az Irásban semmi fondamentomok, mivel ezeket, bé nem vészi a' Szent Irástúl meg-erőssíttetet Anyaszentegyház. Azoknak pedig a' *Tradiciók*-nak *Autoritása* és méltosága, Sz. Iráson fondáltatik, a' mellyeket böcsüllettel fogad az *Ecclesia*.

Azt-is hirdetik; hogy, nem mélto annak a' Tudománnak helyt adni, mely a' Sz. Iráson nem fondáltatik: de e' mellé kel vetni, hogy igen-is az Iráson éppűlt az ollyan Tudomány, mellyet az Anyaszentegyház, ugyan-azon hihetséges méltossággal ád előnkbe, mellyel a' Szent Irás könyveit meg-ismérteti.

Azt sem tagadgyák a' Szent *Doctorok*, hogy, ha a' Szent Irást igazán értyük, abból minden Igazságot meg-tanúlhatunk, minden versengésnek végét érjük: De azért, eléb az *Ecclesia Tradiciói*-ból kel végére menni, mellyek az igaz Sz. Irások; és az Anyaszentegyház gyertya-tartójába, nem a' magunk agyaskodásának vékája-alá kel tenni az Irást; az-az, ennek Értelmét, az *Ecclesia Tradiciojá*-ból, és tanitásából kel vennünk.[4886] Annakokáért mondám †[4887] ez-elöt, hogy a' *Nicaenum Conciliom*-ban, az Irás-elöt-

[4885] Manca non est Scriptura, supra, f. 555.
[4886] Vide Constantini dictum, ap. Theodor. li. 1. c. 7.
[4887] † Supr. fo. 153. ex Theodor. li. 1. c. 8.

hodogeus_j.indd 1006 2025. 07. 21. 11:26:57

valo csavargást, a' Szent Atyáktúl vet, és Irás-kivűl meg-tartatot Igazsággal, kárhoztaták *Arius*-ban.

Végezetre; Némely dologban úgy bíznak a' Sz. *Doctorok* a' Sz. Irásnak világos tanitásához, hogy abban a' dologban, nem akarnak semmi egyéb bizonysággal élni, hanem a' Szent Irás fényes tanitását forgattyák; de úgy, ha ezt igazán, az *Ecclesia* tanitása-szerént fejtegetik.

Ezekből, mind szépen meg-fejtegethetni a' Sz. Atyák mondásit: mivel semmit ezeken-kivűl ők nem tanítanak. Nevezet-szerént pedig, *Tertullianus* ••[4888] a' *Tradició*-kat böcsülli; és azt taníttya, †[4889] hogy az Eretnekek feletteb fitogattyák a' Sz. Irást: de nem kel őket a' Sz. Irásból-valo vetekedésre ereszteni. Azért, mikor azt mongya, hogy az Eretnekeket csak a' Sz. Irásból-valo bizonyitásra kel szorítani; azokrúl szól, kik, valami vékony okoskodásokért, tagadták a' Test Fel-támadását. *Hermogenes*-nek pedig, azért kiált Jajt; mert az Irás-ellen hirdette, hogy Isten nem teremtette semmiből e' Világot, hanem valami eléb-valo *materiá*-ból.

¶. 4. Az Okosságból vet Erösségek, el-rontatnak.

Az Emberi Okosságból támasztot Bizonyságokkal-is, állattyák dolgokat az Ellenkezők.

I. Bizonyság. Isten kissebségére esnék, ha az ö Könyvét fogyatkozotnak, csonka-bonkának mondanók. Mert, ha igen meg-gyaláznók azt az Embert, a' ki valamely dologrúl nagy Könyvet írna, melyben, sok szükséges derék dolgokat el-hagyván, némely aprólékot únalmason elő-forgatna: vallyon a' Szent Lélek nem gyaláztatik-e, ha a' mí üdvösségünkrűl írt könyvben, sok szükséges tanuságok el-hagyattak? Ezt a' Bizonyságot, nagyob erősség okáért, így vastagíttyák: Ha a' Szent Irásban minden szükséges dolgot bé-foglalhattak az *Apostolok*, irígység vólt ha bé nem foglaltak. Ha nem vólt értekek reá hogy mindent fel-jegyzettek vólna, tudatlan vólt a' ki őket igazgatta, a' Szent Lélek.

[4888] •• Supr. fo. 575.

[4889] † Supr. fol. 90. 91. 323.

hodogeus_j.indd 1007 2025. 07. 21. 11:26:57

{595:} Felelet. Csonka-bonkának mí a' Sz. Irást nem mongyuk. Mert, noha mindent, nyilván, és nevezet-szerént, magában nem foglal; de elég, ha bizonyos Tanitót mutat, mely jó útba igazít. Miképpen azért a' Világi Törvények, söt a' *Moyses* Törvénye-is, fogyatkozot nem vólt, noha Bírókat rendelt, és Papi Fejedelmet, kinek tanitásából le-szállanának az egyenetlenségek: úgy az egész Sz. Irást sem mondhattyuk csonkának, noha az Anyaszentegyházra mutat, mely az Igazat előnkbe adgya.[4890] Annak-felette: mikor az Ó *Testamentom*-ban, csak a' *Moyses* Öt könyvei valának írva; az Uj *Testamentom*-ban-is, mikor csak egy *Evangelista* írt vólt a' többi-elöt, sem irígy, sem tudatlan nem vólt a' Szent Lélek, noha mindenek Irásban nem vóltak foglalva. Mert ö, szinte oly künnyen taníthattya Irás-nélkül a' Híveket, mint Irás-által; miképpen hogy *Moyses*-ig, Irás-nélkül tanította; és Üdvözítőnk, 's az *Apostolok*, egyideig nem írtak, hanem eleven szóval tanítottak. Mivel azért az Ember, nem taníthattya mind azokat Irás-nélkül, a' kiket irásával oktathat: mélto feddésre, a' ki közölni akarván Tudományát egyebekkel, el-halgattya a' mit szükségesnek lát a' derék tanitásra. De Isten, az ö-tőlle vezérlet Anyaszentegyház-által, Irás-nélkül-is, mindeneket véghez vihet; és így, nem szükség hogy mindeneket írva adgyon. Sőt, a' mint ez-elöt mondám, az én vékony elmémmel fel nem érem, mint foglaltathatnék mind Irásban a' mit az *Apostoli Tradició*-búl hinni kel embernek.[4891] Hogy-ha azért, sem tudatlanságnak, sem irígységnek nem itíllyük, hogy *Moyses*-elöt Irás nem vólt; és, hogy az Isten úgy nem íratta a' Sz. Irást, hogy minden Tévelygéseknek eleit-vette vólna, és úttyát 's fogását bé-árkolta vólna; hanem oly módon ejtette szavait, hogy külömb értelmekre csigázhatnák: abban sem mélto nékünk az ö bőlcseségét gyaláznunk, hogy, sem többet, sem kevesbet ennél nem akart íratni, mert tanácsában nem ültünk Istenünknek.[4892] Erre pedig az Ellen-vetésre, magoknak-is meg kel felelni az Ellenkezőknek. Mert, a' mint mondám, ők-is sokat hisznek Irás-nélkül. söt, valamit mí-ellenünk hisznek, és vítatnak, azt a' Sz. Irásban nem találllyák, hanem *Consequenciák*-kal akarják a' Sz. Irásból ki-satólni.[4893]

[4890] An Scriptura Manca: supr. f. 555. 584. 585.
[4891] Supra, f. 571. initio.
[4892] Rom. 11. v. 33.
[4893] Supr. fol. 565. 566.

hodogeus_j.indd 1008 2025. 07. 21. 11:26:57

II. Bizonyság. Ha az Irás-kivűl *Tradició*-kat kel tartanunk, nem lészen szükséges a' Sz. Irás: mert e' nélkül, csak a' *Tradiciók*-kal-is bé-érnők minden Lelki szükségünket.

Felelet. Mint *Moyses*-elöt, az Ó *Testamentom*-nélkül; Christus idejében, söt az ö halála-után sokkáig, az Uj *Testamentom*-ban, Irás-nélkül vezérlette Isten a' Híveket: úgy az-után-is, minden Igazságban meg-tarthatta vólna Irásnélkül. Azért, nem vólt általlyában szükséges a' Sz. Irás az üdvösségre; noha az Isteni tanácsnak bőlcsesége azt végezte, hogy bizonyos üdőben, írva-is ki-jelencse akarattyát; és csak azokat írassa-fel, a' mellyeket kedvesen javallot, és alkalmatosoknak itílt.

III. Bizonyság. Ha *Tradició*-kat kellene hinnünk, soha az Igazságrúl nem lehetnénk bizonyosok. Mert akár-mely hiuságos találmányt-is, *Tradicio*-gyanánt elő-toszhatnának; mint hallók hogy cselekedék *Papias*.[4894] Es, mivel a' régi Sz. *Doctorok* szava, nem oly bizonyos mint a' Sz. Irás; söt, a' Sz. Atyák-is gyakran meg-botlottak: nem tudhattyuk bizonnyal, ha {596:} igazat mondanak-e, midőn valamely Szokást, *Apostoli Tradició*-nak neveznek.

Felelet. Azon Anyaszentegyház, mely a' Szent Lélek vezérléséből a' Sz. Irást, tisztán, elegyítés-nélkül meg-tartotta; a' *Tradiciókat*-is tisztán őrizi. Es, szinte oly bizonyosok vagyunk, hogy meg nem vesztegették az ö *Tradicióit*, mely bátorsággal hiszszük, hogy meg nem mocskolták az ö kezéből vet Isten Leveleit. Es miként régen, sok hamis irásokat akartak a' Sz. Irás-közzé taszítani, mellyeket meg-vetet az *Ecclesia*; úgy hamis *Tradiciókat* költöttek az Emberek: de soha ezeknek helyt és hitelt nem adot az Anyaszentegyház. A' mely formán pedig *Adám*-túl-fogva *Moyses*-ig, megtartatot, és tisztaságának virágában maradot az Igaz Tudomány, az Isten Várasában, a' Hívek Gyölekezetiben: azon úton most-is, az *Ecclesia* tisztán tarthattya az igaz *Tradiciókat*. mivel, az élö Isten fogadással kötötte magát arra, hogy a' Pokol ereje meg nem győzi, az ö tanítása-által fel-állatot, és minden Ördögi dühösségek-ellen meg-erőssíttetet *Ecclesiát*.

[4894] Supr. fol. 576.

hodogeus_j.indd 1009 2025. 07. 21. 11:26:58

HETEDIK KÖNYV.
HONNAN KEL VENNI A' SZ. IRAS IGAZ ERTELmét; Es a' Vetekedések magva-szakasztását?

A' Vitéz Fejedelem, kinek bölcsesége vagyon a' had-viselésben, elsöben martalékot, és csatát rendel: annak-utánna, a' Tábor terheit, és félelmes Sákmányosit, félre szállítván, az ütközetre bátorságos Vitézekből, Dandárt és derék Sereget rendel, mellyeken az egész viadalnak szerencséje megfordúllyon. En-is, a' mostan-országlo, és Lelkek rablásával mindeneket bé-futó, Ujságok-ellen viaskodni akarván, nem csak a' derék Sz. Irásból (melyhez úgy támaszkodunk, mint erős, győzhetetlen aczél-falhoz,) rendeltem erős Bajnakokat, és Dandárokat: de, a' *Martinista* és *Calvinista* Tanítók lézzegö tanitásiból-is, sok Csatákat bocsátottam, ez Irásomnak Harmadik, Negyedik, Ötödik könyvében: mellyekkel, a' jó Isten segitségével, tehetségemszerént, földhöz verteknek mutattam a' mostan fakadozot viszszálkodásokat. Az én itíletem-szerént pedig, az imént el-végezet, és a' mostan el-kezdetet Könyvben, szinte a' Dandárra jutottunk; és a' Farkas-száju Tanitóknak, minden rongyos patvarokat, csak ezekkel az Állo-seregekkel-is le-csöpűlhettyük. Mert, miképpen a' *Tradiciók*-rúl-valo igaz Tudomány Kő-sziklája-mellől, kímélletlen lövőldözhettyük az Ujságok vert seregit: úgy, a' Sz. Irás igaz értelmének Próba-kövét ki-mutatván, künyű az Igazság-ellen hajtot Sánczokat fel-{597:} forgatni, minden szakadozo párt-ütésnek végét érni, minden perlekedést le-szállítani. Azért, segítségűl híván a' Szent Lélek Istent, szóllyunk a' Sz. Irás igaz értelmének isméretirűl.

hodogeus_j.indd 1010 2025. 07. 21. 11:26:58

ELSÖ RESZE.

VAGYON-E BIZONYOS MOD A' SZ. IRAS IGAZ Értelmének ismerésében?

ENnek-elötte két helyen szóllottunk a' Szent Irás igaz Értelmérűl: de it lévén tulajdon helye, szükség hogy errűl bévségesben szóllyunk.[4895]

¶. 1. A' Sz. Irás Bötüje, igaz Ertelem-nélkül, veszedelmes.

Azt írja Szent *Pál*, hogy a' *Moyses* Törvénye, szent, igaz, jó: de a' gonoszság, okot és alkalmatosságot vévén a' Parancsolatból, meg-csalá, és meg-ölé az-által az Embert: *Peccatum, occasione accepta per Mandatum, seduxit me, et per illud occidit. Lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum*.[4896] A' mit Sz. *Pál* a' Törvényről írt, azont mondhattyuk a' Sz. Irás bötűjéről, ha igaz Értelemtűl meg-fosztatik. Mert, a' mint elébb-is †[4897] mondám, a' Sz. Irás bötűje, csak igaz értelme-szerént, Isten szava; hamis értelem-szerént pedig, nem Isten igéje, hanem Ördög szava. A' Bötű azért, igaz magyarázat-nélkül, halált és veszedelmet szerez azokban, kik azt idegen értelemben vészik.

Bizonyítom ezt, I. Szent *Pál*-ból: ki nyilván írja; hogy, *Litera occidit, Spiritus autem vivificat*; a' *Moyses* Törvényének (mert errűl szól,) Bötűje, meg-öl; a' Lélek pedig, meg-elevenít.[4898] Mely mondást, úgy magyaráz Sz. *Agoston*; hogy, a' Bötű, ollyan mint a' Test; annak igaz Értelme, ollyan mint az elevenítö Lélek: *Non hoc tantum attendere debemus, quod ex Litera cognoscimus; sed, remoto velamine literae, vivificantem Spiritum fideliter requiramus. Sic enim dicit Apostolus: Litera occidit, spiritus autem vivificat. Infelices Judaei, et plus infelices Haeretici, qui dum solum Literae sonum aspiciunt, quasi*

[4895] Supra, fol. 97. et 366. 367.
[4896] Rom. 7. v. 11. 12. et v. 8.
[4897] † Supr. fo. 366. 367.
[4898] 2.Cor. 3. v. 6.

hodogeus_j.indd 1011 2025. 07. 21. 11:26:58

Corpus sine anima, ita sine vivificante spiritu mortui remanserunt.[4899] Ugyan ottan, a' Sz. Irás bötűjét nevezi Sz. Pál, *Ministratio mortis, literis Deformatá*-nak; *Ministratio Damnationis*-nak.[4900] Mellyel azt jelenti; hogy, ha a' Bötűt magán vészik, igaz értelem-nélkül, meg-öl, és el-kárhoztat. Mely dologrúl, Calvinus, *Lib. 4. cap. 17. n. 25.* e'-képpen ír a' *Lutheristák*-ellen: *Excipiunt; Se Verbum habere: nempe si illis conceditur, donum Interpretationis ex Ecclesia profligare, quod lucem Verbo afferat. Fateor illos habere Verbum; sed quale olim* Anthropomorphitae, *qui Deum corporeum facerent: quale* Marcion, *et* Manichaei, *qui fingerent Christi Corpus vel caeleste, vel phantasticum*; Szent Irással bizonyítnak (ugy-mond,) de ki rekesztvén az *Ecclesiá*-nak világositó magyarázattyát: úgy bizonyítnak, mint, a' kik Istent Testesnek vítatták lenni, mivel a' Sz. Irás, kezét, lábát, fejét, szemét említi. Vagy, mint a' kik Sz. †[4901] *Pál*-lal bizonyítottak, hogy Christusnak Mennyei Teste vólt; vagy csak *habitu*, külsö színnel mutatot Testet. Ez-elöt bévebben meg-mondám, mely sok hamisságot vastagítottak a' Sz. Irás {598:} Bötűjével a' Tévelygők.[4902] Melyből meg-tetczik, hogy a' Sz. Irás bötűje, igaz értelem-nélkül, veszedelmet szerez.

II. Szent *Péter* azt írta; hogy, Sok nehéz dolgok vannak a' Sz. Irásban, mellyeket a' tudatlanok, és álhatatlanok, magok veszedelmére csigáznak: *In Omnibus Epistolis Pauli, sunt quaedam difficilia intellectu, quae indocti et instabiles depravant, sicut et ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem*.[4903] Tehát a' Sz. Irás bötűje, ha igazán nem magyaráztatik, veszedelmet hoz emberekre.

III. A' Régi Sz. Atyák, egyenlö értelemmel hirdetik; hogy, Nem vólt, és nem lehet a' Keresztyénség színe-alat egy Eretnekség-is, mely a' Sz. Irással nem szépegette vólna merígyes tanitását. Sőt az Eretnekség, ugyan ••[4904] nem egyébünnen támad, hanem a' Sz. Irás Bötűjének hamis értelméből;

[4899] Augu. Ser. 70. de Tempore.
[4900] 2.Cor. 3. v. 7. et 9.
[4901] † 1.Cor. 15. v. 47. Phil. 2. v. 7.
[4902] Supr. fol. 377. 378.
[4903] 2.Petr. 3. v. 15. 16.
[4904] •• Supra, f. 97. 322. 323. 324.

hodogeus_j.indd 1012 2025. 07. 21. 11:26:58

mely hamis értelmet, Sz. Irás-gyanánt követnek a' Tévelygők: †[4905] *Omnes Haeretici, Scripturas sibi videntur sectari, cum suos potius sectentur errores: ac per hoc, non quod eas contemnant, sed quod eas non intelligant, Haeretici sunt*. ‘‘[4906] *Neque enim natae sunt Haereses, et quaedam dogmata perversitatis, illaqueantia animas, et in profundum praecipitantia, nisi dum Scripturae bonae, intelliguntur non bene.* ″[4907] *Omnia Divina eloquia, salubria sunt bene intelligentibus; periculosa vero his, qui ea volunt ad sui cordis perversitatem detorquere potius, quam suum cor ad eorum rectitudinem corrigere.* ••[4908] *Ne putemus in Verbis Scripturarum esse Evangelium, sed in Sensu; non in superficie, sed in medulla; non in sermonum foliis, sed in radice rationis. Alioqui et ipse Diabolus, qui loquitur de Scripturis, et omnes Haereses, secundum Ezechielem* *,[4909] *inde sibi consuunt cervicalia, quae ponunt sub cubito universae aetatis.*

IV. Tapasztalhato Példák, ezent bizonyíttyák. Mert, vallyon a' Sidók miért maradnak vakságban? Nem egyébért, hanem hogy az ö szemek-elött ∴[4910] födél vagyon mikor *Moysest* olvassák; és csak a' Bötűt nézvén, test-szerént értik, valamit a' *Messias* Birodalmárúl, és országlásárul írtak a' *Profeták*. Sabellius, az Atyát, Fiút, és Szent Lelket, Egy személynek itílte; ama' mondásnak, †[4911] *Ego et Pater unum sumus*, bötűjét nézvén. Arius, ama' Bötűért, ‘‘[4912] *Pater major me est*, a' Christus Istenségét tagadgya. Pelagius, az Eredendö bűnt nem akarja ismérni; ama' Bötű erejéből: *Filius* *[4913] *non portabit iniquitatem Patris*; *Ezechiel. 18. v. 20.* Novatianus azt hirdette; hogy, A' ki egyszer el-esik, bocsánatot nem nyerhet: mert Sz. *Pál* azt írta; *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, et prolapsi sunt, rursum renovari ad poenitentiam*; *Hebr. 6. v. 4.* Tertulliánus írja, ••[4914] hogy némely

[4905] † Aug. ep. 222. ad Consentium.
[4906] ‘‘ Tract. 18. in Ioan.
[4907] ″ In Psalm. 48. Conc. 1.
[4908] •• Hierony. in cap. 1. ad Galat. v. 11.
[4909] * Ezech. 13. v. 18.
[4910] ∴ 2.Cor. 3. v. 15. Ioan. 5. v. 39.
[4911] † Ioan. 10. v. 30.
[4912] ‘‘ Ioan. 14. v. 28.
[4913] * Qui scilicet non est particeps peccati Patris.
[4914] •• Tertull. de Resurr. c. 37.

hodogeus_j.indd 1013 2025. 07. 21. 11:26:58

Eretnekek, tagadták a' Test Fel-támadását; mivel Christus azt mongya: *Caro non prodest quidquam*; *Joan. 6. v. 64*. Némely Tévelygőkrűl azt olvasom, hogy a' Halottakért meg-kereszteltettek; itílvén, hogy hóltok-után-is megszabadíttya azokat a' Keresztség: azzal állatták kábaságokat, mert Sz. *Pál* írja; †[4915] *Quid facient qui baptizantur pro mortuis? Si Mortui non resurgunt, ut quid et baptizantur pro illis?* Ismértem oly Embert, ki az Emberek Lelkét, csak párának és szélnek alította; *Ezechiel Proféta* szavain erőssítvén balgatagságát: ″[4916] *A quatuor ventis veni spiritus, insuffla super interfectos, et reviviscant. Et ingressus est in ea spiritus, et vixerunt*. Ezen-formán a' több Régi és mostani Tévelygők, Sz. Irás bötűjeből csinálnak gúst tor-{599:}kokra. és, noha Isten szava a' Bötű, mellyel bizonyítnak; de Ördög szava az Értelem, mellyet követnek.

Ezekből ki-tetczik, I. Mely szükséges, a' Sz. Irás igaz Értelmét bizonyoson tudni: mivel e' nélkül, hasznunk nem lehet a' Sz. Irás bötűjéből; söt ebben, mint valami tőrben, nyakunk szakad. Azért mongya Szent *Péter*; hogy a' ki e' Világi homályos állapatban, úgy akar az Isten Törvényének fényességeután járni, hogy az Örök életnek világos Napjára jusson: mindenek-elöt ércse, hogy a' Sz. Irás *Profeciái*-közzűl, egy sem magyaráztatik (Embernek) maga tulajdon értelmével: *Habemus firmiorem Propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucernae lucenti in caliginoso loco, donec dies illucescat. hoc PRIMUM intelligentes, quod Omnis Prophetia Scripturae, propria interpretatione non fit*.[4917] Elsö dolognak nevezi Sz. *Péter*, mellyet tudnunk kel, Mint kel a' Sz. Irás igaz értelmét meg-ismérnünk.

II. Ki-tetczik ezekből, hogy a' Sz. Irás igaz Értelme, nem kisseb része a' Sz. Irásnak, a' Bötűnél. Ebből következik; hogy, a' ki a' Sz. Irás értelmét meg-veti, mellyet követet a' Közönséges *Ecclesia*, és ezzel ellenkezö értelmet tóld-hozzá; annyi, mint-ha azt a' Bötűt meg-vetné, mellyel élt az *Ecclesia*, és új bötűt írna magától helyébe. Mert, a' *Tertullianus* mondása-szerént, *Tantum Veritati obstrepit adulter sensus, quantum et corruptor stylus*.[4918]

[4915] † 1.Cor. 15. v. 29.
[4916] ″ Ezech. 37. v. 9
[4917] 2.Pet. 1. v. 19. 20.
[4918] Tertull. Praescript. c. 17.

hodogeus_j.indd 1014 2025. 07. 21. 11:26:58

Ezért mondá *Erasmus*, †[4919] hogy a' *Lutheristák* új *Evangeliomot* szerzettek, mikor a' régi bötűhöz új értelmet faragtak.

¶. 2. Bizonyos mód vagyon, a' Sz. Irás igaz Ertelmének isméretiben.

Noha az igaz, és közönséges üdvözítö Keresztyén Hitnek meg-itilésében, a' Sz. Irást, Proba-kő-, igazito sineg-, és Szegeletes mertek-gyanánt kel vennünk: de külömben el nem igazodhatunk az ö tanitásán, hanem-ha eléb *Excepcio*-nélkül-válo bizonyos Utat találunk, igaz Értelmének ismerésében. Azért, a' ki valamely dologrúl sokat *disputál*, a' Sz. Irás szép szavainak elő-állatásával, de eléb jól meg nem köti csomóját az igaz magyarázatnak; szinte annyi haszna fáratságának, mint-ha tele-tőltené sákját, de meg nem kötné száját. Hogy azért hiuságos ne légyen munkánk, it kel jó ágyat vetni, és állando feneket kerekíteni minden tanitásunknak.

Azt mondom azért; hogy az Isten, bizonyos Módot hagyot, a' Szent Irás igaz Ertelmének isméretiben: úgy hogy, nem csak a' Bötűt adta előnkbe, de ennek kétségtelen magyarázasában-is tekélletes útat mutatot. Ezt sok-képpen bizonyíthattyuk:

I. Azt kivánnya Isten tőllünk; hogy a' Hitnek eggyességében, egy szűvel lélekkel maradgyunk, és az Eggyesség kötelét el ne szakaszszuk; mint ennek-elötte ••[4920] Sz. Irás mondásival meg-erőssítém: †[4921] *Obsecro vos fratres, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata*. ‘‘[4922] *Solliciti servare Unitatem spiritus, in vinculo pacis. Unum corpus, et Unus spiritus.* *[4923] *Doctrinis variis et peregrinis nolite abduci*. Ez az Eggyesség meg nem maradhat, ha a' Sz. Irásnak tekélletes Értelmét bizonyoson nem tudhattyuk. Mert, ha csak kardéra, kinek-kinek maga tetczése- és vélekedése-szerént, fejtegettetik az Isten szava; ki egy- ki más-felé tekeri; ki egy- ki más-képpen érti,

[4919] † Supr. f. 368.
[4920] •• Supra, f. 84. et seqq.
[4921] † 1.Cor. 1. v. 10.
[4922] ‘‘ Ephes. 4. v. 3.
[4923] * Heb. 13. v. 9.

hodogeus_j.indd 1015 2025. 07. 21. 11:26:58

agyaskodása-szerént, a' Sz. Könyvnek bötűjét: valamennyi Eretnekséget akar ember, annyit kalapálhat tévelyedet elméjének értelme-szerént-valo ma-{600:} gyarázásból, mint csak most hallók hogy cselekedtek a' Régi Tévelygők.[4924]

II. A' Sz. Irás, csak az ő igaz magyarázattyában Isten szava. Azért, ha ki más értelemben vészi az Isten mondását, hogy-sem a' mint kellene: a' hamissan csigázot értelem-szerént vétetet bötű, a' veszedelmes magyarázat-szerént, nem Isten szava.[4925] Tehát, ha bizonyoson végére nem mehet ember, mellyik tulajdon Értelme az Isten szavának: Egy az, hogy haszontalan a' Sz. Irás kiadása; mint szinte a' Polgári társaságban, heába-valo Törvény vólna, a' melynek értelmét senki nem tudhatná. Más az, hogy bizonytalan a' mi Hitünk, mely az Isten szaván éppíttetik. Mert, ha a' Sz. Irás nem külömben Isten szava, hanem csak az Istentűl adot értelem-szerént: bizonytalanok lészünk mind addig Hitűnkről, valamíg az Isten Igéjének igaz értelmét bizonyoson nem tudgyuk.[4926]

III. Isten parancsollya; hogy a' Hamisság-híntegetőket el-kerűllyük, és ójuk ezektűl magunkat.[4927] Ebből meg-tetczik, hogy bizonyos Utunk vagyon az Eretnekségek ismerésében. mivel, ha ezeket meg nem ismérhetnők, nem tudnánk őrizkedni tőllök. Ha pedig bizonyos mód nem vólna a' Sz. Irás igaz értelmében, semmi-képpen meg nem választhatnók az Eretnekeket. Mert *Pelagius*, *Arius*, és egyebek, a' Sz. Irást helyén hadták; és ezeket, oly formán fejtegették, értették, hogy a' Bötű helyén maradot. Azont cselekeszik az Ujítók fejenként. Azért, ha bizonyosok nem lehetünk az igaz Értelemről, az Eretnekségek ismeretiben sem lehet tekélletés útunk.[4928]

IV. Istennek Atyai gond-viseléséhez szükséges, ugy-mond Szent *Agoston*, hogy az őtet-szomjúhozó, és Lelkek üdvösségét-kereső Embereket, úgy el ne hadgya, hogy az Igazság isméretire ne juthassanak.[4929] El-hadná pedig, ha az ö szavának tekélletes értelmétűl, csak valami bizonytalan vélekedésekkel őket meszsze vetné.

[4924] Vide supra, fol. 97.
[4925] Supra, f. 366.
[4926] Vide Hieron. supra, f. 551.
[4927] Vide supra, f. 84. 85.
[4928] Exempla vide, f. 598.
[4929] Verba Augustin, supr. f. 41.

hodogeus_j.indd 1016 2025. 07. 21. 11:26:58

V. Hihetetlen, hogy az Isten a' Sidó *Synagogá*-ban, bizonyos módot mutatot az ö Törvényének tekélletes magyarázasában, mellyen mindeneknek meg kellet állani: az ö Sz. Fiának dajkálkodásával éppítet *Ecclesiá*-ban pedig, semmi módot nem hagyot vólna; hanem, mint fejetlen lábakat, csak lézzegésre, és bizonytalanságra eresztette vólna az Uj *Testamentom* Fiait. Nyilván vagyon pedig, hogy a' *Sidók*-nak tanuságot hagyot, mint mehessenek végére a' Törvény magyarázattyának.[4930] Mert azt parancsolta; hogy, A' kik a' Törvényen meg nem eggyesedhetnek, a' Papi-fejedelem-eleibe vigyék pereket; és valamit ez mond, életek vesztése-alat azon meg-állyanak. ö Szent Felsége-is arra köti magat; és *assecurállya* Népét, hogy, *Judicabunt judicii veritatem*,[4931] igaz itíletet tésznek a' Papok.

VI. Mikor Isten az Anyaszentegyház engedelmességére köteleze mindeneket, és oly bizonyságot tén felőlle, hogy soha a' Szent Lélek az Anyaszentegyháztúl el nem távozik, sem az Ördög erejétűl le nem dőjtetik; hanem azon, mint erős Kő-szálon, és igyenes Oszlopon, az Igazság megerőssíttetik: elégséges jelenségét adta, nem csak annak hogy bizonyosok lehetünk az ö szavainak tekélletes értelmében, hanem annak-is, honnan kel várnunk ezt az Értelmet.

{601:} ¶. 3. Istentül kel az Isten szavának bizonyos Ertelmét tanúlni.

Nem Emberi okoskodás erejéből, hanem Istennek minden hitelre mélto oktatásából, kel a' Sz. Irás igaz Értelmét vennünk. Ennek fényes Igazsága ki-tetczik, 1. Mert a' mí Hitünk, Isten szaván éppíttetik; †[4932] mint béven meg-bizonyodot ennek-elötte. Azt-is fondamentomúl *[4933] vetők, hogy a' Keresztyén hitnek, bizonyosnak, és minden kételkedések szele ki-rekesztö álhatatos Vallásnak kel lenni. Ha azért a' Sz. Irás igaz értelmére tartozunk igazítani, és ennek fontyában mérni Hitünket: kétség-nélkül,

[4930] Deut. 17. v. 8.
[4931] vers. 9. Vide August. sup. f. 109. 110.
[4932] † Sup. f. 87. 88. et 91. 92.
[4933] * Fol. 92.

hodogeus_j.indd 1017 2025. 07. 21. 11:26:58

a' meg-csalatkozható Emberi méltoságon, bőlcseségen, eszeskedésen, nem fondáltatik a' Sz. Irás igaz magyarázása; hanem az igaz Isten bizonyos tanításán. Mert a' Sz. Irás igaz értelmében, külömben bizonyosok nem lehetünk, hanem ha csalatkozhatatlan, és tévelyedhetetlen tanu-bizonyságunk lészen a' tekélletes magyarázatrúl. 2. Ezt Sz. *Péter* világossan erőssíti, midőn azt mongya; hogy, a' Sz. Irás *Profeciái*, nem magyaráztatnak Embernek tulajdon értelmével.[4934] mint-ha azt mondaná, hogy, ki-ki mind magyarázója a' maga szavának: *Optimus interpres verborum est quisque suorum*. Azért, az Isten szavát, Istennek kel magyarázni, nem az Emberi gyarló okoskodásnak.

MASODIK RESZE.

AZ ELLENKEZŐK ITILETI-SZERENT, HONNAN KEL a' Szent Irás értelmét venni?

¶. 1. A' tudatlan Községre bízzák az Ujítók, a' Sz. Irásnak bátorságos magyarázattyát.

KÉtség-kivűl vettetet, hogy igaz Értelmét az Isten szavának, Istentűl kel venni. De a' Kérdés abban vagyon; Mi módon, és Ki-által adgya előnkbe Isten, az ö szavainak igaz magyarázattyát? Mert az tudva vagyon, hogy most Isten magán nem ád ollyan válaszokat, mint *Moyses*-nek szokot vala adni a' Frígy Szekrénye-elöt: sem úgy nem beszél velünk, mint az *Apostolok*-kal Christus, ki meg-magyarázta a' titkos Példa-beszédeket. Bezzeg, ha Christus, vagy az ö *Apostoli*, szem-látomást velünk laknának, künyű vólna hozzájok menni, és magoktúl végére menni szavok értelmének: de, mivel ez nem lehetséges, azt kel meg-visgálnunk, Ki-által, és Mi módon taníttya most a' Szent Lélek az ö Híveit, az Isten Igéjének bizonyos értelmére?

Valakik újonnan el-szakadtak a' *Romai* Gyölekezet eggyességétűl, abban, mint a' *Samson* Rókái, egybe kötöztettek, és egy nyomon járnak;

[4934] 2.Petr. 1. v. 20.

hodogeus_j.indd 1018 2025. 07. 21. 11:26:58

hogy az Irásnak, igaz és bátorságos fejtegetésében, nem kel a' Híveknek senkitűl e' földön semmit várni; hanem, minden Keresztyén maga meg-itílheti, mellyik igaz vagy hamis Ertelme az Isten Igéjének; és így, Törvényt tehet, *Sententiát* adhat a' Hit dolgairúl. Azért nem kel, sem Gyölekezetekhez, sem Lelki Pásztorokhoz, sem *Ecclesiá*-hoz, sem Sz. *Páterek*-hez kötelezni a' Christus Juhait, a' Szent Irás értelmének fejtegetésében; hanem, magok Bírók, mint kel érteni és magyarázni az Isten szavait. {602:} Ez lén Elsö maszlag, mellyel *Luther*, az ö *Tragoediá*-ja kezdetin, meg-részegíté a' Községet, és fel-fuvalkodtatá a' véletlen Bíroságnak méltoságával az Embereket.

Luther-nek tulajdon szavait fel-jegyzők, *[4935] mellyekkel azt kérődi; hogy, sem *Conciliom*-nak, sem *Pap*-nak, sem *Doctor*-nak nincs a'hoz közi, hogy ők szabják a' község-eleibe az igaz Tudományt: hanem, Minden paraszt *Corydon*-ra egy-aránt hagyatot ennek itíleti. Másut, minek-utánna azt fecsegte vólna, †[4936] hogy, Minnyájan igaz Papok, és a' Papi tisztekben egy-aránt részesek vagyunk: Hetedik és utólso tisztit a' Község Papságának azt nevezi; hogy, minden Tudományrúl, és Lélekrűl itíletet tehet: *Oves meae vocem meam audiunt. Attendite a falsis Prophetis. His, et similibus locis, quid aliud docemur, quam ut QUISQUE, Judex liberrimus sit Omnium qui docent eum, intus a DEO solo doctus? Unus est Magister vester CHRISTUS; vos autem Fratres estis: Ideo PRORSUS ejusdem juris sumus Omnes.*

Ezt a' nagy tágas Szabadság *Privilegiomát*, hogy, *Per non-usum*, vélle nem-éléssel, el ne vesztenék a' *Lutheristák*, sok dolgokat kezdének *Luther*-ben meg-itílni. *Carolostadius* tanácsából, egyéb újitások-közöt, a' Képeket *Vittembergá*-ban öszve-ronták, és hamuvá tévék. Midőn ezért a' cselekedetért rongálná és pirongatná őket *Luther*, semmit nem gondolának vélle: hanem, a' nékik adot tisztben el-járván, azt akarák, hogy, Lenne a' lónál *Luther*, és a'hoz tartaná magát a' mit az ö Bírói mondanának. Eléggé mondá *Luther*, hogy *Carolostadius* nem jó Törvényt tészen, mert nincs Szent Lélek benne: de, mivel ezt az ö mondását meg kel vala itílni a' Bíróknak, úgy találák; hogy, nem a' Peres dolga hogy meg-itíllye Bíróját: azért, tarcsa határában magát *Luther*, és ne tegye Bíróinak Bírojává magát.

[4935] * Oda fellyeb, fol. 97. 98.

[4936] † Loco citato, sup. f. 124. 377.

hodogeus_j.indd 1019 2025. 07. 21. 11:26:58

Látván azért, ebből a' Szabad Uraságból menyi gazság következik: mesterkedtek az utólban születet *Predikátorok* azon, hogy le-törjék szarvát a' Községnek. Azért, *[4937] mikor csak magok-között szóllanak, erőssen vítattyák a' *Ministerium*-nak, és a' Gyölekezetnek méltoságát; kötelezvén mindeneket, még a' közöttök-lévö túdósb *Ministereket*-is, †[4938] hogy meg-állyanak a' *Superpendens* Uram *dictálásán*. De viszontag, midőn velünk szóllanak, fordíttyák kaszájokat, és mind másut jár eszek és nyelvek. Mert, azt kérgyük tőllök; Ha a' *Superattendens*, és a' Gyölekezetek, meg-csalatkozhatnak-e? a' Szent Irás-mellől, hamis értelemmel el-mehetnek-e? Vagy inkáb, a' ki *Superattendensség*-re juthat, Istenes ember az, mert többé immár meg nem botlik; és, a' ki *Sinat*-ba hívatik, Istennek tanácsában ül, és hamissat nem itílhet? Ha meg-eshetik, és az Irástúl el-mehet, mind a' *Synedrium*, 's mind az ö Vigyázói, és Ör-állói: bolond a' ki azt kívánnya, hogy válogatás-nélkül azon meg-állyunk valamit ők mondanak. söt annak sincs esze, a' ki válogatás-nélkül Sz. Irásnak tartya, valamit ezek Sz. Irásnak mondanak; hanem, mint a' Medve válogat a' vad-körtvélyben, úgy kel a' *Lutherista* és *Calvinista Predikátorok* tanitását válogatni a' községnek; és meg-itílni, ha eggyez-e az Irással, vagy külömböz tőlle. Ha pedig *Attendens* Uram, az ö *Sinattyá*-val, soha a' tárgy közepit el nem vétheti, ám bátor őtet tegyük Biróvá: csak hogy eléb mongyák-viszsza, valamit az igaz Anyaszentegyháznak el-tévelyedéséről ezideig hirdettek: és {603:} mutassanak *Credentionális* Levelet, mellyet Istentűl vettek; hogy, noha egyebek a' Sz. Irást gonoszúl érthetik, de ők, a' Hamisság nyilainak határi-kivűl vettettek, és hamis értelmet az Iráshoz nem tehetnek. Ha azt vítatod, hogy addig el nem tántorodhatik, és meg nem eshetik a' *Sinat*, míg a' Sz. Irást követi: Ládd-e hogy kerengőben jársz. Mert, az a' kérdés, Honnan tudhassuk, mellyik igaz Értelme az Irásnak; hogy ebből osztán meg-itílhessük, ha vólta-képpen az Irás-után jár-e a' *Sinat*, vagy inkáb ezt az ö hamis Ertelmére illetlenűl csigázza? Igaz tehát, hogy addig, és annyiban kel a' Tanitók-után járni, míg az Isten szavai-ellen meg nem hasonlanak:

[4937] * Vide supra, f. 108. 180. 181. 187. 582. 583.

[4938] † Példa ebben a' Váradi Predikátor Ujfalvi Imre: kit csak nem agyon vertek, hogy ki merte fakasztani a' mi gyomrát marta.

hodogeus_j.indd 1020 2025. 07. 21. 11:26:58

de, hogy ennyiből ö-utánnok bátorsággal járhassunk, eléb meg kel tudnunk, Honnan kel az Isten szavának igaz Értelmét vennünk?[4939]

¶. 2. Három Módot mutatnak az Ujitók, az Irás értelmében.

Három Utat és módot mutatnak a' Pártosok, mellyen mongyák hogy meg-
5 ismérhetni a' Sz. Irás igaz értelmét: I. A' Szent Irásnak nyilván-valo fényességét. II. A' Szent Léleknek belsö tanitását. III. A' Sz. Irás Bötűjének szorgalmatos visgálását.

Először azért; Biztattyák a' tudatlan Községet, hogy meg ne ijedgyen, mikor a' Sz. Irás magyarázása ö-reá bízatik, mint-ha tudatlansága-miat erre
10 nem érkeznék: Mert a' Sz. Irás oly fényes, oly világos, hogy abban semmi *Obscuritas*, homály, és nehéz értelem nincsen; hanem, maga fényességénél úgy meg-ismértetik az ö értelme, mint a' Nap-fény. Azért, miképpen a' Napvilág látására nem kel gyertyát gyújtani; hanem, a' kinek szeme vagyon, annak, maga fényességével világoskodik: azon-képpen, nem kel más fáklya
15 a' Sz. Irás-mellé; maga ki-mutattya mi-vóltát. *Luther*, minek-utánna azt írta vólna, hogy a' Sz. Irás igen Világos, ezt veti utánna: *[4940] *De tota Scriptura dico: Nullam ejus partem volo obscuram dici*. Es ismét: †[4941] *Scriptura ipsa per se est facillima, apertissima, sui ipsius interpres*. Ugyan-is, a' minémü bizonyságokkal a' Sz. Irásnak nyilván-valo világos Értelmét állattyák a' Pártosok,
20 az egész Sz. Irásra, és annak minden részeire egy-aránt szolgálnak. Ebből azt hozza-ki *Luther* "[4942]; hogy Minnyájan értyük az egész Sz. Irást: *Prophetae sumus Omnes, quia TOTAM Scripturam intelligimus*. Calvinus sem külömbet tanít: ″[4943] *Non obscuriorem veritatis suae SENSUM ultro Scriptura prae se fert, quam coloris sui, res albae et nigrae; saporis, suaves et amarae*. Es ismét:
25 ‡[4944] *Dominus TOTAM verae Justitiae summam, et Omnes cultus numinis*

[4939] NOTA. Impii in Circuitu ambulant. Vide supra, fol. 332. 333.
[4940] * Luth. lib. de Servo Arbitrio.
[4941] † Luth. Praefat. Assertionis Articulor. a Leone X. damnatorum.
[4942] " Relatus sup. fol. 277.
[4943] ″ Calv. li. 1. c. 7. n. 2.
[4944] ‡ Lib. 4. c. 10. n. 30.

hodogeus_j.indd 1021 2025. 07. 21. 11:26:58

sui partes, et quidquid ad salutem necessarium erat, sacris suis oraculis PERSPICUE enarravit: In his, solus Magister est audiendus.

Másodszor; Azt mongyák, hogy a' Szent Léleknek belsö oktatása, bé-pecsétli az igaz Hitet; és, mind az igaz Tudománynak meg-itílésére, mind a' Sz. Irás igaz értelmére, csalatkozhatatlanúl vezérli az Embert. Mely dologrúl így szól Calvinus: *Veram fidem, Spiritus DEI cordibus nostris obsignat. Promittit enim Isaias, omnes renovatae Ecclesiae filios, DEI fore Discipulos.*[4945] Másut azt jelenti; hogy, Ki-ki mind oly bátorságos hogy meg nem csalatkozhatik, mely bátorságosok vóltak az *Apostolok*. mivel, a' minémü Igéreteket Christus tett az *Apostolok*-nak, és az *Ecclesiá*-nak, hogy minden Igazságra vezettetnék, azon Igéretek minket-is egy-aránt illetnek: *Promissiones, non minus Fidelibus singulis, quam toti Eccle-*{604:}*siae datae sunt. Nam tametsi duodecim Apostolis loquitur Dominus, Ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi; Item, Rogabo Patrem, alium Paracletum dabit vobis, Spiritum veritatis: non tantum numero Duodenario id promisit, sed aliis similiter Discipulis, vel quos jam assumserat, vel qui accessuri erant.*[4946] Azért, minden kócsagos *Calvinistá*-nak agya-veleje, Igazság tárháza, Isteni titkok szekrénye, ha igaz a' *Calvinus* szava; és, a' mit mí-bennünk kárhoztatnak, hogy az *Ecclesiá*-nak, vagy a' Pápának tulajdonítunk, azt ők közölnek mindenekkel.[4947] Ez pedig a' vélekedés, csak arra-valo, a' mit nem régen ••[4948] hallánk Sz. *Agoston*-túl, *Ut suus cuique animus autor sit, quid in unaquaque Scriptura probet, quid improbet*; hogy ki-ki mind a' maga tetczésén járhasson, és senki magyarázattyához ne kötelezteссék.

Harmadszor; A' mostani *Predikátorok*,[4949] tanúltak valamit az Elöttök-járók botlásiból; és eszekbe vévén, hogy a' *Luther* és Calvinus tanitásában sok akadék vagyon: azt mongyák; hogy az Irásnak igaz Értelme, nem röpűl, mint sült galamb, szájunkba; hanem, a' bőlcs Embernek, Meg kel a' *Deák*, *Sidó*, *Görög* bötű tulajdonságát, erejét, és jegyzését visgálni: Fáradhatatlan tanusággal, eszébe kel venni a' Sz. Irás szava-járását, *Frásesét*, *stylusát:*

[4945] Calv. li. 1. c. 7. n. 5. Isai. 54. v. 13.
[4946] Calv. li. 4. c. 8. n. 11.
[4947] Vide sup. f. 339 ¶. Negyedszer.
[4948] •• Supra, f. 98.
[4949] Vithaker, et. alii.

hodogeus_j.indd 1022 2025. 07. 21. 11:26:58

Egy helyt másikkal egy-más-mellé kel vetni, hogy a' világosb mondásból, ki-tessék értelme a' homályos igének: Jól meg kel tekínteni, *Antecedentia et Consequentia*, az elől-járo és következö mondásokat. Végezetre, buzgó könyörgéssel kel Istenhez járúlni, és ö-tőlle világosíto Szent Lelket kérni, az Irás magyarázására.

Ezek az Uj Tanítók elmélkedési: mellyeket rend-szerént meg kel rostálnunk; hogy ki-tessék, mely bizonytalan útakon jár az el-szakatt Nyáj. Jóllehet magok-is eléggé meg-ismérik ezeknek bizonytalan-vóltát: mert, sem a' Régi Sz. Atyák-közzűl, sem a' magok *Doctori*-közzűl, senkit nem neveznek, a' ki, vagy el nem vétette, vagy el nem véthette az Irásnak igaz magyarázattyát: és így, kétséges, bizonytalan ö-nállok a' Sz. Irás értelme.

HARMADIK RESZE.

A' SZENT IRAS BÖTÜIE, SOK HELYEN HOMALYOS, és maga fényességével ki nem mutattya igaz Ertelmét.

HA a' Szent Irás, maga fényességével úgy tűndöklenék mint a' Pártosok hirdetik: bizonyos, hogy a' Régi Sz. Atyák, ezt akár-mely köz embernél jobban eszekbe vették vólna. Mert ö-bennek, mind Elmésség, mind Tudomány, mind szorgalmatos visgálás nagyob vólt, hogy-sem akár-mely köz emberben: és, a' mi nagyob, a' Sz. Léleknek bévségesb Malasztya vólt bennek; mellyel oly Szentségre jutottak, hogy Csuda-tételekkel-is meg-erőssíttetnék Isten-elött kedves-vóltok. Azért, bár világos vólna-is a' Sz. Irás, ugyan bátorságosban hihetnénk a' Sz. Atyáknak, és az *Ecclesiá*-nak, hogy-sem egy esze-veszet *Predikátor*-nak; vagy, hogy-sem magának hihet egy Katona, egy Lovász, egy Műves-ember. De bizonyára, a' Sz. Irás bötűje nem oly künyű, mint az Ellenkezőknek tetczik.

Midőn azt mongyuk, hogy a' Sz. Irás bötűjében, sok nehéz, és homá-{605:}lyos mondások vannak; nem gyalázzuk ezzel a' Sz. Irást; nem jelentyük valami fogyatkozását és vétkét: hanem inkáb, az ö csudálatos felségét, és a' mí elménk fogyatkozását (a' mint illik) meg-vallyuk. Mert, még a' Pogány Bőlcs-is azt írja; hogy az Isteni dolgok értéséhez, ollyan

hodogeus_j.indd 1023 2025. 07. 21. 11:26:58

a' mí okosságunk és értelmünk, mint a' Bagoly, Púpenevér vagy denevér szeme, a' fényes Nap-világ súgárihoz.[4950] Es, ha egy *Mathematicus*, mikor az ö Tudományának mélységes dolgairúl beszél; ugy-mint, *de Excentricis*, *Epicyclis*, *Retrogradationibus*, *Proportionibus*, noha jól érti a' *Grammaticus* a' szókat, de meg nem foghattya mit mond, a' dolgoknak nehéz vólta-miat: mit csudálkozunk, ha a' Felséges Isten szavaival előnkbe adatot Titkokat, tellyességesen által nem láthattyuk?

Azért, a' *Romai Ecclesia* azt taníttya; hogy, ha a' Sz. Irás bötűjét csak magán, bizonyos magyarázó-nélkül szemléllyük, sok titkos, mély, és magában homályos dolgok foglaltatnak benne, mellyeket sokan Lelki veszedelmekre csigáznak, és az igen Bőlcs túdós Emberek-is nehezen érthetnek. Ezt sok-képpen meg-mutathattyuk.

¶. 1. A' Szent Irás taníttya, hogy az ö Bötüjének értelme nem künyü.

Szent *Péter* írja; hogy, A' Sz. *Pál* Leveleiben, és a' töb Irásokban, sok nehéz-értelmü dolgok vannak, mellyeket a' tudatlanok, és álhatatlanok, magok veszedelmére hamissan csavarnak: *Frater noster Paulus, in OMNIBUS Epistolis, loquens de his, in quibus sunt quaedam DIFFICILIA INTELLECTU, quae indocti et instabiles depravant, sicut et ceteras Scripturas, in suam ipsorum perditionem*.[4951] Ihon, nyilván írja; hogy, Minden Levelében Sz. *Pál*-nak, nehéz-értelmü dolgok vannak. De, ha oly künyü vólna a' Sz. Irás értelmét meg-ismérni, mely künyü a' feírt meg-választani a' feketétűl, nehézség nem vólna benne. *Ergo, etc*. It Sz. *Péter*, oly dolgokrúl szól, mellyek az üdvösségre szükségesek: mivel azt írja; hogy, a' kik ezeket jól nem értik, veszedelembe esnek: melybe bizony nem esnének, ha csak valami oly dolgot értenének hamissan, mely az üdvösségre szükséges nem vólna.

Egyéb helyeken-is, a' Sz. Irás Példákkal mutattya ezen igazságot. Mert az Urunk Tanitványi, *Sidóúl* jól értettek; vakmerők nem vóltak: de azért,

[4950] Aristot. 2. Metaphys. text. 1.
[4951] 2.Petr. 3. v. 15. 16.

hodogeus_j.indd 1024 2025. 07. 21. 11:26:59

ugyan *[4952] nem értették a' *Moyses* könyvében, a' *Profeták*-ban, és *Soltárok*-ban az Urunk Halálárúl, és Fel-támadásárúl-valo igazságokat; hanem Christusnak kelleték ezeket meg-magyarázni. Másut, a' Szent Irás így szól az *Apostolok*-rúl: †[4953] *Et ipsi nihil horum intellexerunt; et erat verbum istud absconditum ab eis*. Magok-is gyakran meg-vallyák az *Apostolok*; hogy, nem értik mint mond Urunk; maga Istennek Fiai, és kedves Tanitványi valának: "[4954] *Quid est hoc quod dicit nobis, Modicum? nescimus quid loquitur. Exiit sermo, quod Discipulus ille non moritur: Et non dixit Jesus, Non moritur.* Azért Christus így szól nékik: ″[4955] *Quare non intelligitis, quia non de Pane dixi vobis?* Ennekfelette, a' Szerecsen-országi Királyné szolgája, noha Istennek úgy kedveskedet, hogy idegen Országból, az ö nevének tisztességére *Jerusalem*-be ment; noha az Isten Igéjében úgy gyönyörködöt, hogy az úton, szekerében sem akart ennél egyebet olvasni: de azért a' szükséges dolgot, ugy-mint a' Urunk Halálát, nem érthette az *Isaias* mondásiban.[4956] sőt vallást tet, hogy ezt ma-{606:}gán meg nem értheti, ha meg nem magyarázza valaki néki. Mert, midőn *Filep* azt kérdené tőlle, *Putas intelligis quae legis?* azt felelé; *Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi?* A' Sidók pedig, most sem értik azt az *Isaiás* mondását, *[4957] mellyet a' Szerecsen olvas vala: mert éppen csak *Isaiás*-rúl magyarázzák, és nem Urunkrúl. Azért írja Sz. *Pál*; †[4958] hogy fedél vagyon a' *Sidók* szemeelöt, és nem értik az Isten szavát. Sőt *Isaias*, oly titkosnak jelenti az Irásban foglalt dolgot, "[4959] hogy, Bé-pecsétlet Levélnek merte azt nevezni. Mí-róllunk-is azt írja Sz. *Pál* *[4960]; hogy, *Videmus per speculum in aenigmate*, Tűkör-által, homályoson láttyuk a' Sz. Irásban foglalt dolgokat.

[4952] * Luc. 24. v. 27. et 44.
[4953] † Luc. 18. v. 34.
[4954] " Ioan. 16. v. 18. cap. 21. v. 23.
[4955] ″ Matt. 16. v. 11.
[4956] Actor. 8. v. 30.
[4957] * Isai. 53.
[4958] † 2.Cor. 3. v. 14.
[4959] " Isai. 29. v. 11. Apoc. 5. v. 1.
[4960] * 1.Cor. 13. v. 12

hodogeus_j.indd 1025 2025. 07. 21. 11:26:59

¶. 2. A' Sz. Irásban foglalt dolgok mélysége, és a' Szóllásnak mi-vólta, magával hozza sok helyen a' nehéz Értelmet.[4961]

Egyéb sem lehet benne, hanem, a' Sz. Irásban sokat igen nehéz meg-érteni. Mert a' Sz. Irás, a' Keresztyén Hitnek derék fondamentomirúl emlekezik; ugy-mint, A' Szent Háromságrúl, Az Isteni személynek Testesüléséről, Az Istennek örök Választásárúl, vagy Meg-vetéséről, A' *Sacramentomok* erejéről, A' Halottak fel-támadásárul, Az örök Bóldogságrúl, *etc*. Ezek oly dolgok, mellyek az Emberi értelmet tellyességgel meg-haladgyák; mint maga a' Sz. Irás előnkbe adgya: *Plurima super sensum Hominum ostensa sunt tibi*.[4962] *[4963] *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor Hominis ascendit, quae praeparavit DEUS iis qui diligunt illum, nobis autem revelavit DEUS per Spiritum suum*. Efféle dolgokat, "[4964] *Per speculum in aenigmate*, homályoson, tűkörben; vagy, a' mint Sz. *Pál* szól, †[4965] *Ex parte cognoscimus*; csak részszerént, és nem éppen érthetünk. Azért mondatik a' Hit, ••[4966] *Argumentum non apparentium*, Láthatatlan dolgok erősségének. Mert, fogva kel okosságunkat tartanunk az Isteni dolgok értelmében: és, ha el nem hiszszük, soha meg nem értyük a' Keresztyénség fondamentomit.

Mivel azért a' Sz. Irás, efféle nehéz és foghatatlan dolgokat ád előnkbe; lehetetlen hogy oly künyű-értelmü légyen, mint-ha csak kert-béli veteményrűl, vagy minden-napi szokot dolgainkrúl beszéllene; holot e' Világi Tudományokban-is, egy Bőlcs ollyakat mondhat az ö Tudományának mélyeb czikkelyirűl, hogy a' jó Deák ember sem tudgya mit beszél.

A' Szent Irás szóllásinak mi-vólta-is azt hozza magával, hogy homályos légyen sok helyen az ö mondása. Mert, I. A' meg-gondolhatatlan, és ki-mondhatatlan Istent, és Isteni dolgokat, mí szavainkal adgya előnkbe. Azért lehetetlen, hogy homály ne légyen az illyen dolgokrúl-valo szóllásban. II. A' mí szónkat, nem csak egy Értelemben szokták venni; hanem, *vel proprie, vel*

[4961] *Unde pendet difficultas Scripturae.*
[4962] Eccli. 3. v. 25.
[4963] * 1.Cor. 2. v. 9.
[4964] " 1.Cor. 13. v. 12.
[4965] † 1.Cor. 13. v. 9. 12.
[4966] •• Vide supr. f. 42. 43. 92.

hodogeus_j.indd 1026 2025. 07. 21. 11:26:59

figurate, néha tulajdon erejében hagyatik, néha idegen értelemre fordíttatik. Mivel azért a' Sz. Irásban nincs fel-jegyezve, micsoda Ertelemben kel a' szókat venni; egyéb nem lehet benne, hanem a' Sz. Irás szavainak magyarázasában, sok akadékok találtatnak. Innen vagyon, hogy e' mái napig sem tudnak meg-
5 alkodni a' *Lutheristák* és *Calvinisták*, ha ama' mondásban, *Ez az én Testem*, vagyon-e, vagy nincsen *Figura?* Es ha vagyon, minémü az a' *Figura?* Azért, ez egy-nehány szócska, ezer versengésnek bányája. III. A' Sz. Irás mondásinak, külömbözö, és sokszor ellenkezö értelme lehet. Melyből az jő-ki; hogy, nehéz az igaz Értelmet meg-ismérni, és meg-választani a' hamistúl.

10 {607:} ¶. 3. A' Sz. Irás szavainak színes, noha nem valoságos Ellenkezési, nehéz Ertelmét mutattyák a' Sz. Irásnak.

N°. 1. Egy-nehány Példák a' színes Ellenkedésrül.

Noha az Isten szavaiban, igaz értelem-szerént, ellenkezés nincsen: de néha oly tettetes színe vagyon az Ellenkezésnek, hogy ezek egybe-békéltetési,
15 a' Túdós emberek elméjét-is alkalmason fárasztyák. Végy példát ezekből.

1. *Moyses*, és Sz. *István*, azt mongyák; hogy az *Israël* fiai, *Egyiptom*-ban Négy-száz esztendeig vóltak, *Genes. 15. v. 13. Actor. 7. v. 6.* Moyses, *Exod. 12. v. 40.* és Sz. Pál, *Galat. 3. v. 17.* azt írják; hogy Négy-száz harmincz esztendeig vóltak.

20 2. *Moyses* azt írja, *Genes. 46. v. 27.* hogy minnyájan, a' kik *Jákób*-bal *Egyiptom*-ba mentek, Hetvenen vóltak. Szent István, *Actor. 7. v. 14.* azt beszélli, hogy Hetven-öten vóltak.

3. Azt olvassuk Eggyüt; hogy *David*, Ötven Ezüst *Sicluson* vette *Arcuna*-vagy *Ornan*-névü embertűl az ökröket, és az áldozó helyt; *2.Reg. 24. vers. 24.*
25 Másut; hogy Hat-száz Arany *Sicluson* vette; *1.Paral. 21. v. 25.*

4. *Saul*-rúl olvassuk; hogy Egy esztendős vólt mikor Királlyá let, és két esztendeig királykodot; *1.Reg. 13. v. 1.* Ugyan-azon Sz. Irás, Öreg legénynek írja hogy vólt *Saul*, mikor Királlyá választaték; *1.Reg. 10. v. 21.* és Sz. *Pal*, Negyven esztendőt nevez, melyben országlot, *Actor. 13. v. 21.*

hodogeus_j.indd 1027 2025. 07. 21. 11:26:59

5. Azt mongya eggyüt a' Sz. Irás; hogy *Amri*, az *Israël* Királya, regnált, a' *Juda* Királyának, *Asá*-nak, Harmincz-eggyedik esztendejében; *3.Reg. 16. v. 23.* és meg-hólt, *Asá*-nak Harmincz-nyólczadik esztendejében, *vers. 28. 29.* Ebből meg-tetczik, hogy csak Hat, vagy Hét esztendeig vólt Király; tudni illik, az *Asa* Királyságának *31.* esztendejétűl-fogva, harmincz-nyólczadik esztendeig. Maga ugyan-azon Sz. Irás, *3.Reg. 16. v. 23.* azt írja, hogy *Amri*, *12*. esztendeig királykodot.

6. Azt mongya Isten, *Exod. 20. v. 5.* hogy az Atyák gonoszságát, harmad és negyed ízig, meg-bűnteti a' Fiakban. *Ezechiel* pedig, *cap. 18. v. 20.* azt írja, hogy a' Fiu nem viseli az Attya vétkét.

7. Azt parancsollya Isten, *Deuter. 6. v. 13.* hogy Istenre esküdgyünk. Urunk pedig, *Matth. 5. v. 34.* azt hadgya, hogy semmi-képpen ne esküdgyünk.

8. Azt Isten mongya; hogy, bánnya hogy teremtette az Embert, és hogy *Sault* Királlyá választotta; *Gen. 6. v. 7. 1.Reg. 15. v. 11.* Szent *Pál* pedig azt írja, *Rom. 11. v. 29.* hogy meg nem bánnya Isten az ö ajándékozásit.

9. Eggyüt azt olvassuk; hogy a' *Moyses* Szekrényében, egyéb nem vólt a' Két kő Táblánál, *3.Reg. 8. v. 9.* Másut az vagyon írva; hogy az *Aaron* Veszszeje, és egy kosár *Manna* volt a' Táblákkal-eggyüt; *Hebr. 9. v. 4.*

10. Eggyüt tíltya Isten a' Hólnapi naprúl-valo szorgalmatosságot, *Matt. 6. v. 34.* Másut, a' Hangyától hadgya hogy tanúllyunk, ki Télre-valót győjt; *Prov. 6. v. 6.*

11. Eggyüt parancsolat adatik; hogy Atyáinktúl vettetet czélt és határt, által ne hágjuk, *Prov. 22. v. 28.* Másut tíltatik, hogy Atyáink nyomdokin ne járjunk, *Ezechiel. 20. v. 18.*

{608:} 12. Egyszer, tíltya Isten; hogy a' Bolondnak bolondsága-szerént ne felellyünk, *Prov. 26. v. 4.* Meg azt veti utánna, *vers. 5.* hogy a' Bolondnak bolondsága-szerént felellyünk.

13. Azt mongya a' Bőlcs, *Sapient. 1. v. 13.* hogy Isten a' Halált nem szerzette. Másut, *Eccli. 11. v. 14.* Istentűl mongya hogy vagyon a' Halál.

14. Eggyüt parancsoltatik, hogy az Istenteleneknek ne adgyunk; *Eccli 12. v. 6.* Másut, *Luc. 6. v. 30.* hogy, Valaki kér, mindennek adgyunk.

15. Azt mongya Christus; hogy Ingyen adgyuk a' mit ingyen vettünk, *Matth. 10. v. 8.* Másut, a' Múnkást méltónak mongya jutalomra, *Luc. 10. v. 7.*

hodogeus_j.indd 1028 2025. 07. 21. 11:26:59

16. Egy helyen, parancsollya Christus az *Apostolok*-nak; hogy Mindeneknek predikállyák az Evangeliomot, *Marc. 16. v. 15.* Másut tíltya, hogy a' Pogányokhoz, és *Samaritánusok*-hoz ne mennyenek, hanem az *Israël* Juhaihoz; *Matth. 10. v. 5.*

17. Halála-elöt, azt mongya Christus Tanítványinak; hogy Minnyájan meg-botránkoznak ö-benne, *Matth. 26. v. 31.* Másut, azt mongya felőllök; hogy, meg-maradtak ö-vélle az ö kísértetiben; *Lucae 22. v. 28.*

18. Egy helyen azt mongya; hogy, ha Bizonyságot tészen magárúl, nem igaz az ö bizonyság-tétele; *Joan. 5. v. 31.* Másut azt mongya; hogy, ha ö Bizonyságot tészen magárúl, igaz az ö bizonyság-tétele; *Joan. 8. v. 14.*

19. Egyszer azt mongya Christus; hogy ö, nem vészen magának Bizonyságot Emberektűl, *Joan. 5. v. 34.* Másut azt parancsollya; hogy az *Apostolok* bizonyságot tégyenek ö-rólla, *Joan. 15. v. 27.*

20. Eggyüt azt mongya Christus; hogy, Valamit az ö Attyától hallot, meg-mondotta Tanítványinak; *Joan. 15. v. 15.* Másut azt mongya; Még sokat nem mondot-meg nékik, *Joan. 16. v. 12.*

21. Sokszor azt parancsollya Christus; hogy az *Apostolok*, Veszszőt, Erszényt, ne hordozzanak, *Matth. 10. v. 10. Lucae 9. v. 3. Cap. 10. v. 4.* Maga, *Marci 6. v. 8.* meg-parancsolta; hogy Veszszőt hordozzanak kezekben. *Lucae 22. v. 36.* azt hadgya, hogy Erszényt, és Kardot visellyenek.

22. Azt írja Sz. Márk, *cap. 15. v. 25.* hogy Urunk, Három óra-kor feszítteték Kereszt-fára. Sz. János, *cap. 19. v. 14.* azt írja, hogy Hat óra-kor.

23. Egy helyen azt olvassuk; hogy, Sz. *Pál* fordúlása-kor, az ö Úti-társai szót hallottak, de senkit nem láttak; *Actor. 9. v. 7.* Másut azt találljuk; hogy Világosságot láttak, de szót nem hallottak; *Actor. 22. v. 9.*

24. Sz. *Lukács* írja; hogy *Arfaxat* nemzette *Cainánt*, és *Cainan* nemzette *Salét*, *Luc. 3. v. 36.* Moyses pedig azt írja; *Gen. 10. v. 24.* hogy *Arfaxat* nemzette *Salét*.

25. Szent *Máte* azt írja; hogy *Jóram* nemzette Oziást, *Matth. 1. v. 8.* Maga a' Királyi könyvben azt olvassuk; hogy, *Jóram* fia vólt Ochozias, *4.Reg. 8. v. 25.* Ochozias fia vólt Jóas, *4.Reg. 11. v. 2.* Jóas fia vólt Amazías, *4.Reg. 12. v. 21.* Amazias fia vólt Oziás, *2.Paral. 26. v. 1.* a' kit Sz. *Máte* Jóram fiának monda.

hodogeus_j.indd 1029 2025. 07. 21. 11:26:59

26. Szent *János* írja, *cap. 20. v. 1.* hogy Setétben méne *Maria Magdolna* az Urunk koporsójához. Szent *Márk* azt mongya, hogy immár fel-kőlt vólt a' Nap; *Marci 16. v. 2.*

{609:} 27. Eggyüt azt írja Sz. Pál, *Rom. 2. v. 25.* hogy a' Környűl-metélkedés használ, ha a' Törvényt meg-tartod. Másut, *Galat. 5. v. 2.* azt mongya; hogy Christus annak semmit nem használ, a' ki környűl-metélkezik.

28. Szent *Pál* írja; hogy, Hit-által, Jó cselekedet-nélkül igazúlunk, *Roman. 3. v. 28.* Sz. *Jakab* azt mongya, hogy Cselekedetből igazúlunk; *Jacobi 2. v. 24.*

29. Szent *Pál* írja; hogy Senki ellene nem álhat az Isten akarattyának, *Rom. 9. v. 19.* Sz. *István* azt mongya a' Sidóknak, *Actor. 7. v. 51.* hogy ezek mindenkor ellene-állottak Istennek.

30. Azt mongya Sz. *Pál*; hogy, Ha Embereknek kedves vólna, Christus szolgája nem vólna, *Galat. 1. v. 10.* Másut azt írja; hogy Mindenekben mindennek kedves, *1.Corinth. 10. v. 33.*

31. *Jákób* azt mongya; hogy az Istent színről színre látta, *Genes. 32. v. 30.* Az Isten azt mongya; hogy, Nem él, a' ki őtet láttya; *Exod. 33. v. 20.*

32. Szent *Pál* parancsollya; hogy Eggyikünk a' másink terhét visellye, *Galat. 6. v. 2.* Maga, *vers. 5.* azt írja; hogy Ki-ki maga terhét viseli.

33. Azt parancsollya Isten, *Deuter. 6. v. 13.* hogy Egyedűl csak néki szolgállyunk. Sz. Pál, *Coloss. 3. v. 22.* azt hadgya; hogy a' Testi Uraknak szolgállyunk mindenekben.

34. *Moyses* azt írja; hogy az Isten mindent Jót teremtett, *Genes. 1. v. 31.* Isaiás azt mongya, *cap. 45. v. 7.* hogy Isten teremti a' Gonoszt.

35. Azt parancsollya Isten, *Num. 36. v. 7.* hogy Minden Férfiu az ö Nemzetségéből vegyen Feleséget; és az Aszony, a' maga rokonsági-közzűl-valóhoz mennyen. Másut azt olvassuk; hogy a' Rab-leányt el-vehette a' Férfiu, *Deuter. 21. v. 11.* David, a' *Saul* Király leányát vette; *1.Reg. 18. v. 27.* noha Saul, *Benjamin* nemzetségéből vólt. Azon-képpen, a' *Juda* Királyának leánya, a' Papi Fejedelemhez ment, *2.Paralip. 22. v. 11.*

36. Szent István, *Actor. 7. v. 15. 16.* kettőt mond: Eggyiket; hogy *Jákób* meg-hólt, és az Atyák, és *Sichem*-be temettettek. Másikat; hogy abba a' Koporsóba tétettek, mellyet *Abrahám* Ezüstön vet Temető-helynek a' *Hemor* fiaitúl, ki a' *Sichem* fia vólt. *Moyses* pedig azt mongya, *1.Gen. 25. v. 9. Cap. 23. v. 19.* hogy *Abrahám*, *Chanaán* földében *Hebron*-ban temettetet. Es, *Cap. 50. v. 13.*

hodogeus_j.indd 1030 2025. 07. 21. 11:26:59

ugyan-ot temettetet *Jákób*-is. 2. Noha Jákób, *Genes. 33. v. 19.* Száz Bárányon vet a' *Hemor* fiaitúl (mely *Hemor*, a' *Sichem* fia vólt,) egy darab mezőt, melyben Oltárt csinált: De *Abrahám*, Temető-helyt, és Ezüst pénzen vet, *Genes. 23. v. 16. 8. Efron*-túl a' *Seor* fiátúl. Azért, úgy tetczik, két-képpen ellenkezik az Apostoli Cselekedet, a' Teremtésrűl írt könyvel.

37. Azt olvassuk, *3.Reg. 22. v. 44.* hogy *Jósafat* a' Magas helyeket, *Excelsa*, el-rontotta. *2.Paralip. 17. v. 6.* írva vagyon, hogy el nem rontotta.

38. Christus azt mongya a' Sidóknak; hogy tudgyák őtet, és azt-is honnan jöt, *Joan. 7. v. 28.* Másut, *Joan. 8. v. 19.* azt mongya; hogy, sem őtet, sem az ö Attyát nem tudgyák.

Ezeket, és töb hasonló mondásokat, az Anyaszentegyház tanitásából, és az Irás egybe-vetéséből, meg-fejtegetnek, és egybe-békéltetnek az Engedelmes Fiak; minden viszszálkodástúl meg-mentvén az Isten szavát: de {610:} azért, nem oly künyű ezeket Ellenkedéstűl meg-menteni, mely künyűnek mongyák az Ujítók az Irás értelmét; mint meg-tapasztalhattya a' ki ezeket egybe kezdi rakogatni. Maga az üdvösségre, söt az egész Keresztyénség fenn-állasára, szükséges azt hinni, hogy a' Sz. Irásban nincs semmi ellenkezés.

N°. 2. Rövid Fejtegetése ezeknek a' színes Ellenkezéseknek.

Hogy az egy-ügyü tudatlan, meg ne botránkozzék ezekben a' tettetes Ellenkezésekben; söt eszébe vegye, mind az Isteni tanitásnak igyenes eggyezését, mind a' Sz. Irás értelmének nehezségét: Rövídeden meg-fejtem ezeket a' színes Ellenkezéseket.

1. *Abrahám*-nak let Igérettűl-fogva, 430. esztendö folyt, az *Israël* Fiainak *Egyiptomi* lakásokban: De *Moyses*, csak a' Száz esztendö számokat akarta fel-jegyzeni: Azért említet Négy-száz esztendőt; mivel a' Harmincz esztendő, a' Százak számára nem érkezet.[4967]

2. Az *Israël* Fiai, kik *Egyiptom*-ba mentek, Feleségek-nélkül, Hatvan-hatan vóltak, *Genes. 46. v. 26.* Ezekhez szamlálván magát *Jákobot*, *Jósefet*, és az ö

[4967] Cornelius, ad Galat. 3.

hodogeus_j.indd 1031 2025. 07. 21. 11:26:59

két fiát, azt olvassuk *Genes. 46. v. 27.* hogy Hetvenen vóltak.[4968] Ha ezekhez számlállyuk a' *Jósef* †[4969] Unokáit, mellyek *Jósef* éltében születtek, Hetvenöten találtatnak.

3. Az Ökröket és Szekeret, Ötven *Sicluson* vette *David*; A' Pajtát pedig, Hat-száz *Sicluson*.[4970] Vagy: Talám Ötven *Siclus* vólt igaz árra mind ezeknek: de *Dávid* Hat-százat adot érette; mivel azon a' helyen akarta éppíteni az Isten Templomát, *2.Paralip. 3. v. 1.*[4971]

4. Oly ártatlan vólt *Saul* mikor Királlyá választatot, mint az Esztendős gyermek.[4972] Két esztendeig maradot abban a' jóságban. Akkor Istentűl megvettetet, és *Dávid* kenetett királyságra. Az üdőtűl-fogva, nem vólt *Saul* igaz Király, hanem, erővel és hamissan királykodot Negyven esztendeig. Jóllehet ezt a' Negyven esztendőt, *Samuel*-re és *Saul*-ra osztyák némellyek.

5. *Amrit*, a' Hadak Királlyá választák,[4973] *Asa* királysagának 27. esztendejében: de †[4974] *Zambri*- és *[4975] *Thebni*-vel hadakozván a' Királyságon, békeséges kiralyságra *Asa* királyságának 31. esztendejében jutot: és Nyólcz esztendeig regnálván, *Asa* Királysagának 38. esztendejében hólt-meg.

6. *Moyses*, azokrúl a' Fiakrúl szól, kik Attyok gonoszságát követik; *Ezechiel*, azokrúl, kik Attyok-után nem indúlnak. Vagy: *Moyses* a' külsö csapásokrúl szól; *Ezechiel* a' Bűnök gonoszsagárúl, és Lelki romlásirúl.

7. Christus, a' szükség-nélkül-való Esküvést tíltya: De, mikor a' kételenség hozza hogy esküdgyünk, parancsollya hogy Istenre esküdgyünk.[4976]

8. Csak *figurate*, hasonlatossággal mondatik Isten Bánni valamit, mikor azt cselekeszi a' mit az Emberek szoktak cselekedni mikor valamit bánnak.

9. Bizonyos, hogy a' Sátorban, a' Szekrénnyel, eggyüt vólt a' *Manna*, és a' Veszszö, *Exodi 16. v. 34. Numer. 17. v. 10.* Es, noha a' Királyok idejében,

[4968] Cornel. Gen. 46. v. 26.
[4969] † Machir, Genes. 50. v. 22. Sutalâ, Num. 26. v. 35. etc.
[4970] Sanctius.
[4971] Pineda.
[4972] Sanctius.
[4973] Sanctius.
[4974] † 3.Reg. 16. v. 9
[4975] * v. 21.
[4976] Vide infra, li. 15. c. 2. ¶. 1.

hodogeus_j.indd 1032 2025. 07. 21. 11:26:59

csak a' Táblákat tartották a' Szekrényben: De, mivel a' Szekrény-mellet vólt a' *Manna*, és a' Veszszö, azt mondhatta Sz. *Pál*, hogy a' Szekrényben vólt. miképpen mongyuk, hogy Christus *Jerusalem*-ben hólt-meg; mert {611:} közel mellette vólt a' *Calvaria*. Vagy; Talám más üdőre nézett Sz. *Pal*, melyben, míg a' Szekrény Sátor-alat vólt, a' Szekrényben tartatot a' *Manna* és Veszszö: noha a' Templom éppűlete-után, más tisztességes helyen tartattak.

10. Christus tíltya azt a' Szorgalmatosságot, mely akadékot szerez, hogy elsőben ne keressük az Isten Országát; és Istenben-való bizodalom fogyatkozasából vagyon: De az okos gond-viselést, nem tíltya.

11. Az Örökségek osztállyában fel-hánt Határokat, tíltya Isten hogy által ne hágják, *Deuter. 19. v. 14. Cap. 27. v. 17. Proverb. 23. v. 20.* Ezechiel, az Atyák gonoszsága követését kárhoztattya.

12. Bolondúl nem kel felelni a' Bolondnak: De azért, úgy kel felelni, a' mint bolondsága érdemli.

13. A' Bűnért jöt e' világra a' Halál: mellyel Isten igazán bűnteti az érdemeseket.

14. Ha tudgyuk, hogy valaki az Alamisnával részegségre, bujaságra él, tíltatik hogy annak ne adgyunk gonoszságra segítö értéket. Egyébaránt, személy-válogatás-nélkül tartozunk segíteni a' szegényeket, tehetségűnk-szerént.[4977]

15. A' *Simoniat*, Szentségek pénzen-adását, tíltya Isten: A' Lelki dologban fáradozók tisztességes táplalását, nem tíltya.

16. Fel-támadása-után, mindenekre akarta Christus hogy terjedgyen a' Predikállás: Halála-elöt, csak a' Sidóságnak hadta hogy predikállyanak.

17. Az előbbi üdőkről szól Christus, mikor azt mongya, hogy Vélle-eggyüt tűrtek az Apostolok: De, hogy jövendőben, halála-kor, meg-botránkoznak, azt-is meg-jövendőllötte.

18. Ha Christus csak maga tenne magárúl Bizonyságot, nem vólna helyes: De, mivel két bizonyság hiteles, *Joan. 8. v. 17. 18.* vélle-eggyüt pedig az Atya bizonyít: méltó helyt adni az ö Bizonyság-tételének, mellyet az Atya, Csudákkal erőssítet.

[4977] Maldonatus, Matt. 5. v. 42.

hodogeus_j.indd 1033 2025. 07. 21. 11:26:59

19. Christus, nem szűkölködöt magáért senki Bizonyság-tétele-nélkül: Hanem, mí-érettünk, és a' mí hasznunkért, akarta hogy az Apostolok bizonyságot tegyenek elöttünk.

20. Mindeneket meg-jelentet Christus az Apostoloknak, valamiket akkor el-viselhettek: A' többire, az-után meg-tanította őket a' Sz. Lélek.

21. Botot viselni fegyver-gyanánt, tíltotta Christus: De, hogy úton-járások segitségére pálcza légyen az Apostoloknál, nem tíltotta. A' Kard- és Erszény-viselést-is meg-engedte Christus, mikor a' szükség kívánta.

22. A' Sidóknál, Nap-kelettűl Nap-nyúgotig, Tizen-két óra volt, *Joan. 11. v. 9.* Azokat az Orákat, Négy részre osztották: minden Negyed részben Három óra volt. Es ezeket a' Fertályokat, *Prima*, *Tertia*, *Sexta*, *Nona* nevekkel nevezték. A' Harmadik órában, foglaltatot a' négy, öt, hat óra. Illyen fertályos szamlálás-szerént, írja Sz. *Mark*, hogy Három óra-kor feszítették Urúnkat. Szent *János* pedig, a' Tizen-két óra számra nézett, mikor azt írta hogy Hat óra-kor feszítették Urunkat.

23. A' Sz. *Pál* Úti-társai, hallották a' szóllás hangoskodását: de nem hallották igén-ként, hogy érthették vólna mit mondottak Sz. *Pál*-nak.

{612:} 24. A' Sidó bötűben, *Genes. 10. v. 24.* fogyatkozás vagyon: mert kieset belőlle az *Arfaxad* neve; mint eléb hallók.[4978]

25. *Achab* gyalázattyára, nem akarta Isten hogy a' Christus *Genealogiájá*ban, három ízig nevezetben légyen az *Achab* maradéka. *Joram* pedig, azért mondatik *Oziast* nemzeni: mert, a' közbe-vetet személyek-által, igazság-szerént, ö nemzette.

26. Setét vólt, mikor a' *Mariák*, a' Christus koporsojához indúltak: Fel-kőlt a' Nap, mikor oda érkeztek.

27. *Romá*-ba írván Szent *Pál*, úgy szól a' Környűl-metélésről, mint a' Sidóknak használt: A' *Galata*-bélieknek, az *Evangeliom* ki-terjedése-után-való állapatrúl emlekezik.

28. Erről szóllyunk ez-után, *Libro 12. c. 1. v. 5.*

29. A' mit Isten magán, általlyában akar, annak meg kel lenni: A' mit akar hogy mí cselekedgyünk, abban sokszor ö Felségének kedvét nem tőlti a' mí gonoszságunk.

[4978] Supra, f. 345. 346.

hodogeus_j.indd 1034 2025. 07. 21. 11:26:59

30. Szent *Pál*, az *Evangeliom* hirdetésében Emberi kedveskedésre nem nézett: Egyéb dolgokban, örömest kedvet kereset.

31. Az Isten színét, testi szemmel senki nem láthattya: *Jákob* az Angyalt, a' ki Isten képében szóllot, Levegő-égből csinált testi ábrázatban látta.

32. Erről, lásd *Lib. 14. cap. 3. §. 3.*

33. Erről, lásd *Libr. 13. cap. 2. §. 2.*

34. A' Világi csapások, Istentől vannak; nem a' Bűnök.

35. Csak ollyan Aszonyoknak nem vólt szabad más Nemzettel házasodni, kiknek örökségek vólt.[4979]

36. Szent *István*, nem *Jákóbot*, hanem a' *Jákob* fiait, a' *Patriarchákat*, írja hogy *Sichem*-be temettették: De, a' mint Sidó *Jósef* írja*, Lib. 2. Antiquit. cap. 4.* onnan *Hebron*-ba vitettek (*Jósef*-től meg-válva;) mert az *Abrahám* Temető-helye *Hebron*-ban vólt, *Genes. 25. v. 9. Cap. 23. v. 19.* nem *Sichem*-ben. A' más dolgot a' mi illeti; A' Szent Irásban, †[4980] azon Embernek töb Nevei vannak. A' kit *Moyses Seor*-nak nevez, annak más neve *Hemor* vólt: Annak Attyát, *Sichem*-nek hítták; noha külömb, és üdősb *Sichem* vólt annál, a' kitől *Jákob* vette a' mezőt. Ennek a' *Hemor*-nak (vagy *Seor*-nak) fiaitól vette *Abrahám* a' Temető-helyt. Es, mivel az Atyafiak-közöt, üdősseb vólt *Efron*, ö adta a' töb Atyafiak nevével a' Temető-helyt *Abrahám*-nak. Es így, minden ellenkedés-nélkül helyén marad a' Sz. *István* szava.[4981]

37. *Jósafát* el-rontotta a' Magas-helyeket, mellyeken a' Bálványoknak áldoztak: De el nem rontotta, a' mellyeken Istennek áldoztak. Melyben vétke-zet: *[4982] mert a' Templomon-kivűl, nem vólt szabad áldozni.

38. Tudták a' Sidók, Kicsoda és Honnan-való Christus, Emberi természete-szerént: Istensége-szerént, nem tudták eredetit.

[4979] Cornel. Numer. 36. v. 7.

[4980] Cornel. Act. 7. v. 16.

[4981] † Confer initium lib. Paralipom. cum Genesi.

[4982] * Deut. 12. v. 6. 13. c. 16. v. 2. Iosuae 22. v. 10. 19.

hodogeus_j.indd 1035 2025. 07. 21. 11:26:59

¶. 4. A' Pártosok Experienciája, magában tapasztalt ismèreti, bizonyságot tészen a' Sz. Irás értelmének Nehéz-vóltárúl.

A' ki nem tisztán jövevény a' Sz. Irásban, ha más-elöt tagadgya-is, de magától el nem titkolhattya, hogy a' *Profeták* Irásiban, a' Sz. *Pál* Leveleiben, a' *Sóltár*-ban, a' Sz. *János* Látásában, és egyéb Irásokban, sok el-rejtet, nehéz, mély dolgokat talál, mellyeket által nem lát.

{613:} Luther szavait hallók nem régen, *[4983] hogy a' Sz. *Péter* szavait, *1.Pet. 3. v. 19.* mí nem érthettyük. Sőt, mikor szinte Pokolba készűl vala, halála-elöt egy nappal, azt írta; †[4984] hogy a' Sz. Irásnak csak egy szavát meg nem magyarázhattyuk elégségesen; és hogy Sz. *Péter*, *Pál*, *Moyses*, és a' töb Szentek, az Isten Igéjében, csak egy czikkelyt sem értettek tekélletesen. ö pedig, ha csak egy részecskéjét a' *Mi-atyánk*-nak jól meg-érthetné, azt tudná ottan, hogy övé az egész Világ, és hogy *Ráfaël* Angyal csak kocsissa néki. Végezetre, azt bátran írja *Luther* *[4985]; hogy, *Impudenter temerarius est, qui audeat profiteri, unum Scripturae librum, a se in omnibus partibus intellectum*.

Calvinus sem külömböz ebben: Mert nyilván írja; hogy, *Quaedam in Scripturis, captui nostro Perplexa et impedita sunt*.[4986] Másut imigyen szól: "[4987] *Equidem non inficior (qua sumus ignorantia circumsepti) quin plurima nobis Implicita nunc sint, et etiam sunt futura; donec deposita carnis mole, propius ad DEI praesentiam accesserimus. In quibus ipsis, nihil magis expedit, quam judicium suspendere; animum autem obfirmare, ad tenendam cum Ecclesia unitatem*. Ismét: *Experientia docet, donec carne simus exuti, minus nos assequi quam optandum esset; ac quotidie legendo, in multos OBSCUROS locos incidimus, qui nos ignorantiae coarguunt. Atque hoc fraeno, in modestia nos DEUS retinet, ut optimus etiam quisque Doctor, ad discendum paratus sit*.[4988]

[4983] * Supr. fo. 381.
[4984] † Verba habes supr. fol. 277.
[4985] * Luth. Praef. in Psalmos.
[4986] Calv. li. 1. c. 13. num. 3.
[4987] " Libr. 3. c. 2. num. 3.
[4988] Ibid. n. 4.

hodogeus_j.indd 1036 2025. 07. 21. 11:26:59

Beza sem különbet tanít: *Quidquid in Scripturis est, aut AMBIGUUM aut OCCULTUM; id partim nostrae caecitati tribuamus, partim ad acuendam nostram diligentiam, id esse a DEO factum, agnoscamus*.[4989] Másut, magyarázván a' Sz. *Péter* szavait, így ír: *[4990] *Non alius locus in Novo Testamento OBSCURIOR habetur. Dicam et ipse, quid mihi videatur; ita tamen, ut si quis rectiora docuerit, non invitus de sententia mea sim discessurus.*

Hunnius így szól a' *Ratisbonai* Colloquiumban: *Fatemur multa in libris sacris esse OBSCURA: Sed status quaestionis in hoc cardine versatur; An ea sit in tradendis Articulis, ad salutem scitu necessariis, obscuritas Scripturarum sacrarum, ut ad sui explicationem, ipsa sibi nativo suo lumine non sufficiat?*[4991]

De vallyon hová kel erre több bizonyság, a' Sz. Irás magyarázattyárúl írt számtalan Könyveknél? Ha oly világos az Irás értelme: mi szükség vólt, hogy a' Régi és mostani Túdós emberek, ily számtalan Könyveket irnának az ö értelmérűl? *[4992] *Pantaenus*, és *Mélito*, a' Sz. *János* Látására, és egyéb könyvekre, magyarázatot írtak. †[4993] *Heraclius*, a' Sz. *Pál* Leveleit; *Appion*, és *Candidus*, a' Teremtésrűl írt könyvet, írásokkal meg-világositották; mint szinte ••[4994] *Alexandriai Kelemen*-is. Ha azért az *Apostolok* idejétől-fogva szokot dolog vólt, hogy magyarázó Irásokkal fejtegetnék a' Túdósok a' Sz. Irás Titkait; ha az El-szakadtak-is ezent cselekeszik, és sok szamár-terhni *Glossá*-kat írtak: mint hihessük, hogy oly nagy künyűség vagyon az Irás értelmében? Ha oly fényes és világos magában a' Sz. Irás, mint az Ujitók vítattyák: szinte annyi, a' Sz. Irást praedikállo szóval, vagy irással magyarázni, mint-ha fényes Dél színben, a' Nap súgárit, egy kis métcsel akarnád világosbá tenni.

Végezetre; ha ugyan ily világos a' Sz. Irás: magyarázza-meg egy Paraszt ember azokat a' Sz. *Péter* szavait, mellyeket hallók hogy, sem *Luther*, sem *Beza* nem értettek; *1.Petr. 3. v. 19.* Fejcse-meg, mi légyen †[4995] *Sabbatum*

[4989] Beza, Act. 10. Digressione, de Dono Linguarum.
[4990] * Beza, 1.Pet. 3. v. 19.
[4991] Fol. 469. Lavingan. edit.
[4992] * Hierony. in Catalogo Virorum Illustrium.
[4993] † Euseb. lib. 5. cap. 27.
[4994] •• Euseb. lib. 6. cap. 13.
[4995] † Luc. 6. v. 1.

hodogeus_j.indd 1037 2025. 07. 21. 11:26:59

{614:} *secundo-primum*; melyrűl emlekezik Szent *Lukács*; és Sz. *Jerónimus*, akarta *Nazianzénus*-túl érteni, mi légyen?[4996] Mongya-meg azt-is, Mi légyen *Peccatum ad Mortem*, mellyért Sz. *János* tíltya az imádságot, *1.Joan. 5. v. 16?* Mint kel érteni, a' mit Sz. *Pál* mond, *Hebr. 6. v. 4.* hogy, a' ki égyszer el-esett, lehetetlen annak meg-újúlni a' penitenciára? Mi légyen a' Halottakért-valo keresztelkedés, *1.Cor. 15. v. 29*? Mi légyen az a' Szőlö-tő nemzése, melyből Christus Attya Országában iszik. *Marc. 14. v. 25*? Mi légyen a' Széna, pozdorja, fa, kő, arany, mellyet ír Sz. *Pál* hogy éppítnek Christuson, *1.Cor. 3. v. 11*? Mint kel érteni; hogy, *Melior est iniquitas Viri, quam Mulier bene faciens*;[4997] Job a' Férfiak hamissága, hogy-sem az Aszonyok jó cselekűvése? Mint mondotta Sz. *David*, hogy Isten, *Homines et Jumenta salvat*,[4998] az Embereket és barmokat üdvözíti? Hol kezdetik, hol végeződik a' *Daniel*-tűl jövendőllöt hetven Hét? A' Sz. *János* Látásának titkai, mit jelentnek? Ezeket, és ezer efféle dolgokat, a' Sz. Irásból magyarázzon-meg egy Deáktalan paraszt Ember, ha oly világos a' Sz. Irás.

Ha azt mondod, hogy az illyen homályos mondások, nem szükségesek az üdvösségre: helyén nem marad feleleted, hanem ha ezeket a' Sz. Irásból meg-fejtegeted: I. Hol vagyon laistromban írva, mellyik Tudomány szükséges az üdvösségre, és mellyik haszontalan? II. Ugyan-azon Sz. Irásból mutasd-meg, hogy ezekben a' homályos Irásokban, nincs semmi szükséges dolog? III. Honnan tudgyuk, hogy az Isten, haszontalan dolgokat íratot az ö Könyvében? holot Sz. *Pál*, minden Irást hasznosnak nevez, *2.Tim. 3. v. 16. Omnis Scriptura utilis est*. Ezeknek, valamíg a' Sz. Irásból (mivel ezenkivűl nem akarsz semmit hinni) végére nem mégy, csácsogás valamit beszélgetsz.[4999] Ennek-felette, noha arra nem köteles minden egy-ügyü Keresztyén, hogy bizonyoson által-értse Titkait a' Sz. Irásnak: de azzal minden ember, üdvössége vesztése-alat tartozik, hogy Semmit ne hidgyen az-ellen, a' mi a' Sz. Irásból eleibe adatik; akár nyilván, akár homályoson légyen az írva. Arra-is köteles; hogy Semmiben kétessé ne tegye, se ne tagadgya azokat,

[4996] Hieronymus ad Nepotian. de Vita Cleric.
[4997] Eccli. 42. v. 14.
[4998] Psal. 35. v. 7.
[4999] Supr. f. 86. 87.

hodogeus_j.indd 1038 2025. 07. 21. 11:26:59

mellyek az Isten könyvéből Hiti-eleibe vettetnek. Végezetre, a' minémü Bizonyságokkal a' Pártosok állatni akarják, hogy a' Sz. Irás igen világos, azok mind egy-aránt az egész Sz. Irásra, és annak minden részeire szolgálnak. Es, ha egy részére nem szolgálnak, a' többire sem szolgálhatnak. Azért, vagy azt kel vallani, a' mit *Luther* monda; hogy, az egész Sz. Irás világos: vagy azokat a' bizonyságokat hátra kel vetni, mellyekkel a' Sz. Irás fényessége bizonyíttatik.

¶. 5. Ugyan-ezen igazságnak, Két világos Ielensége.

Hogy a' Sz. Irás, sok helyeken homályos, *a Posteriori*, Két Jelenségből ki-tetczik:

Elsö Jelenség:[5000] A' Keresztyénségben támadot sok Eretnekségekből vétetik. Mert, kérlek, ha a' szükséges dolgokban oly világos a' Sz. Irás, mint a' Verő-fény: miképpen léhetet ennyi egyenetlenség a' Hitnek fő-fö ágairúl? vagy, miképpen lehetnek mostan-is? Az Irást fejtegetik, és azzal támogattyák igyeket az *Arianusok*, *Eunomianusok*, *Pelagianusok*, *Calvinisták*, *Lutheristák:* úgy tetczik mindeniknek, hogy néki kedvez az Irás.[5001] Azt mongya eggyik a' másiknak, hogy nincs az Isten Lelke benne, és azért {615:} nem érti az Isten szavait; azért facsarja tétova a' Sz. Irás mondásit. Ezt pedig, eggyik szintén csak úgy rakja másikra, mint a' másik ö-reája. Ebből azért a' sok egyenetlenségből, ki-nyilatkozik, hogy a' Sz. Irás, mikor a' szükséges dolgokat taníttya-is, nem oly világos csak magán, hogy nehézség ne találtassék értelmében.

Második Jelenség:[5002] A' Régi fö Túdós emberek ítíletiből vétetik: kik az Isten Igéjérűl azt tanították; hogy, Sok titkos, és nehéz dolgokat kapcsol magában. Sz. *Agoston* azt meri mondani; hogy, Töb vagyon a' mit ö nem ért a' Sz. Irásban, hogy-sem a' mit értene. Azok-is pedig, a' kik igen vakmerők a' Sz. Irás fejtegetésben, néha oly mély dologra jutnak, hogy még hamissat sem

[5000] 1.

[5001] Vide fabulam, supr. f. 99.

[5002] 2.

hodogeus_j.indd 1039 2025. 07. 21. 11:26:59

tudnak gyanú-képpen mondani az értelmérűl: mellyel Isten, kevélységünket akarta meg-fojtani, restségünket serkegetni, az ö szavainak elmélkedésére: *Multis, et multiplicibus OBSCURITATIBUS, et ambiguitatibus decipiuntur, qui temere legunt* (Scripturas,) *aliud pro alio sentientes. Quibusdam autem locis, quid vel falso suspicentur, non inveniunt, ita OBSCURE quaedam dicta, densissimam caliginem obducunt. Quod totum provisum divinitus esse non dubito, ad edomandam labore superbiam, et intellectum a fastidio revocandum; cui facillime investigata, plerumque vilescunt.*[5003] †[5004] *Nulla imbutus Poëtica disciplina, Terentianum Maurum sine magistro attingere non audet. Asper, Cornutus, Donatus, alii innumerabiles requiruntur, ut Poëta possit intelligi, cujus carmina, et theatri plausus videntur capere. Tu in Libros Divinarum rerum plenos, sine duce irruis, et de his sine Praeceptore audes ferre sententiam? "*[5005] *Tanta est profunditas Christianarum literarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia, usque ad decrepitam senectutem, maximo otio, summo studio, meliore ingenio, conarer addiscere. non quod ad ea, quae necessaria sunt saluti, "*[5006] *tanta in eis perveniatur difficultate: sed, cum quisque ibi fidem tenuerit, tam multa, tamque multiplicibus mysteriorum umbraculis OPACA intelligenda restant; tantaque non solum in verbis, quibus ista dicta sunt, verum etiam in rebus, quae intelligendae sunt, latet altitudo sapientiae; ut annosissimis, acutissimis, flagrantissimis cupiditate discendi, hoc contingat, quod eadem Scriptura quodam loco habet: Cum consummaverit homo, tunc incipit.* *[5007] *In ipsis Sanctis Scripturis, multo nescio plura, quam sciam*. Nem külömben szóllanak a' töb †[5008] Szent *Doctorok*. Ha ezek, bévelkedvén Isteni és Világi bőlcseségekkel; ha éjjel-nappal az Isteni dolgokban foglalván magokat, ezt merték mondani: vallyon minémü orczával dicsekedhetik egy tudatlan Bába, hogy a' *Luther* szelétűl fel-fújt tök-agyába foglalta a' Sz. Irás titkait? Ha Szent

[5003] Aug. tom. 3. li. 2. de Doctrina Christian. c. 6.
[5004] † Tomo 6. De Utilit. Credendi, c. 6.
[5005] " Epist. 3. ad Volusianum, initio.
[5006] " Si non tanta: Ergo certe aliqua, etiam in necessariis. Vide Aug. 12. Confess. c. 14. Lib. 18. Civit. cap. 32. etc.
[5007] * Aug. epi. 119. cap. 21.
[5008] † Iren. l. 2. c. 47. num. 3. etc.

hodogeus_j.indd 1040 2025. 07. 21. 11:27:00

Agoston, kinek nem csak szentsége, de tudománya, éles elméje, fáradhatatlan tanulása, csudára indította a' Világot, maga-felől azt mongya; hogy, Többet nem ért az Irásban, hogy-sem értene; és, ha sok ideiglen élne, ha soha egyebet tanulásnál nem mivelne, még-is többet tanúlhatna hólta napjáig a' Sz. Irásban; ha mondok, ezeket érzette magában, és írva hadta Sz. *Agoston:* mit mongyunk az aláb-valo rendekről?

¶. 6. Miért akarta Isten, hogy a' Szent Irás sok helyen Homályos légyen.

Sem tudatlanságból, sem irígységből nem cselekedte Isten, hogy az ö Irási homályosok lennének. Sőt, mivel valamit íratot, tanuságunkra és hasznúnkra íratta; *Quaecumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt*.[5009] {616:} *Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum*:[5010] kivántatik, hogy ezeket meg-érthessük; noha nem a' Bötűnek csak magán-valo fényességéből, hanem az *Ecclesiá*-nak, és az ö Pásztorinak magyarázattyából. Mert, a'miképpen *Calvinus* meg-vallya, a' Szent Léleknek kivált-képpen-valo ajándéka adatot a' Hívek-közzé, az Irás magyarázására: *Tametsi omnium Pastorum est docere, peculiare tamen est donum Interpretandi Scripturas, ut dogmatum sanitas retineatur*.[5011] Azért, az *Apostolok* idejében-is, külön *[5012] hívatallyok, és ajándékok vólt az *Interpresek*-nek, Isten szavai Magyarázóknak; és a'mély mondásokat, meg-magyarázta az *Interpres*. Azért, a' Nyelveken-szóllóktúl, tíltya Sz. *Pál* a' szóllást, mikor *Interpresek* nincsen.

It azért az a'Kérdés; Mi az oka, hogy a' Sz. Irás, mely csak az ö-benne foglalt mélységes dolgokért elég nehéz, az Irás módgya- és formája-miat, annál-is homályosbá tétetet? Miért nem akarta Isten, hogy nyilván íratnának az Isteni dolgok? Ennek okát azt hallók *Calvinus*-túl; "[5013] hogy az Isten minket, alázatosságra tanít; tudatlanságunkat meg-ismérteti; oktat, hogy bőlcseségünkben

[5009] Rom. 15. v. 4.
[5010] 2.Tim. 3. v. 16.
[5011] Calv. Ephes. 4. v. 11.
[5012] * 1.Cor. 12. v. 11. 30. ca. 14. v. 5. 27.
[5013] " Sup. hoc capite, ¶. 4. fol. 613.

hodogeus_j.indd 1041 2025. 07. 21. 11:27:00

úgy fel ne fualkodnánk, hogy tanítványok ne legyünk. *Beza* †[5014] azt adá okúl; hogy, a' mí serénységünket serkegesse Isten, az Irásnak nehéz-vóltával. Sz. *Pál* azt mongya; hogy, Isten rendet szabot az *Ecclesiá*-ban, hogy ne lennének minnyájan *Doctorok*, Pásztorok, és Irás-magyarázók;[5015] *1.Corinth. 12. v. 30: Numquid omnes Doctores? numquid omnes Interpretantur?* Es ismét, *vers. 10: Alii datur Sermo sapientiae, alii Interpretatio sermonis*. Mivel azért, *Quae a DEO sunt, ordinatae sunt*;[5016] kívántatot a' Jó rendhez, hogy némellyek tanitanának, tanúlnának némellyek. Ez a' Rend el-romolna, ha a' Sz. Irás oly világos vólna, hogy ezt minnyájan értenék, és magyaráznák. Azt-is a' mellé vetik a' Túdósok; hogy az Isten, meg akarván böcsültetni az ö Igéjét, annak Értelmét el-rejtette. Mert, miképpen a' drága Gyöngyök, tenger fenekén teremnek; az Aranyat, és Ezüstöt, nem a' föld színén, hanem a' földnek mély gyomrában szedik; mí-is házunknak drága kincsét, nem függesztyük szem-eleibe, hanem erős bóltokban tartyuk; titkos tanácsinkat sem közöllyük mindenekkel, hanem leg-híveb, és meg-hit belsö barátinkal: Ugy az Isten, a' Mennyei kincset, és drága gyöngyöt, nem vetette a' Sertés-marhák válujába, hanem el-rejtette az Igéknek szekrényébe; hogy, a' ki e'hez akar jutni, keresse és kérje; meg-találván pedig, nagyra böcsüllye.

¶. 7. Az Ellenkezök Bizonysági meg-fejtetnek.

N°. 1. Közönséges Felelet az Ujítók Bizonyságira.

Künyű az Ujítók Bizonyságit ezekkel a' Négy Feleletekkel erőtlenné tenni: I. Viszsza-fordíthattyuk a' Pártosokra minden bizonyitásokat. Mert, ha valamit bizonyítnak *Argumentomi*, többet bizonyítnak, hogy-sem ők akarnak; és magok-ellen-is bizonyítnak. Meg-engedik ők-is, hogy némely helyen nehéz, és homályos titok vagyon a' Sz. Irásban. Ez így lévén, meg kel nékik-is magyarázniok, miképpen fér e' két dolog egybe: tudni illik, hogy az Isten

[5014] † Eodem, ¶. 4. fol. 613.
[5015] Ephes. 4. v. 11.
[5016] Rom. 13. v. 1.

hodogeus_j.indd 1042 2025. 07. 21. 11:27:00

szava fényesség; nem haladgya-meg fejünket; hasznos a' tanitásra: mindazáltal, sok dologban setét, homályos, nehezen érthetni mit foglal magában? Valamint ők ezt egybe-szerkez-{617:}tetik némely részeiben az Irásnak, úgy egybe-állathattyuk mí-is a' maradékában. Bezzeg, ha a' Sz. Irás nem szóllana közönségesen az Isten Igéjéről, hanem válogatást tenne, és csak némely derék dolgokrúl mondaná, hogy azokban világosság, és égö lámpás az Isten szava: tetteti és színe lehetne a' mí-ellenünk-valo bizonyitásnak. De a' Sz. Irás, választás-nélkül mongya az Isten Igéjéről, hogy ez, Világosság. nem-is jegyzi-fel, mellyek világosok, és mellyek homályosok az Isten szavai-közzűl. II. Ha a' Szent Irásban csak a' Bötűt nézzük: kétség-nélkül sok helyen homályos, és, a' mint Sz. *Pál* mongya, Meg-öli az embert, és el-kárhoztattya. De ha a' Szent Irást éppen, az ö igaz értelmével eggyüt- (a' mint hogy csak e'-képpen Isten szava,) vészszük, mely értelmet az *Ecclesia* ád előnkbe: így bezzeg nem homályos, hanem igen nyilván-valo, mind azokban, valamellyeket szükség tudnunk üdvösségünk meg-nyerésére. Es illyen értelemben mongya Sz. *Agoston*, és egyebek, hogy a' Sz. Irásban nyilván vannak minden szükséges dolgok. III. A' Sz. Irás, homályos a' Kevélyeknek, kik a' Sz. *Doctorok*, és az *Ecclesia* tanitását, és egyenlö értelmét meg-vetik. De a' Kisdedeknek és alázatosoknak, kik az *Ecclesia* tanitását vészik, nem homályos. Mert Christus Urunk szavai amazok: *Abscondisti haec a sapientibus, et revelasti ea parvulis*.[5017] IV. Homályos a' Sz. Irás értelme azoknak, kiknek Hitek nincsen, hanem Emberi gyanoságokon fondállyák a' Szent Irás magyarázattyát: De azoknak, a' kik az Anyaszentegyház Hitiben, és eggyességében maradnak, és a' Szent Lélektűl vezéreltetnek, világos. Ezekre-nézve, mondatik a' Sz. Irás világosnak.

N°. 2. Rész-szerént, az Ellenkezök Bizonyitási meg-rontatnak.

Hogy a' Szent Irás, maga fényességével meg-magyarázza magát, sokképpen erőssítik az Ellenkezők.

[5017] Matt. 11. v. 25.

hodogeus_j.indd 1043 2025. 07. 21. 11:27:00

I. Bizonyságot, azokból a' Sz. Irás mondásiból vésznek, mellyek az Isten Igéjét Világosnak, Lámpásnak, Fényességnek nevezik; *2.Pet. 1. v. 19. Psal. 18. v. 9. Psal. 118. v. 105. 130. Proverb. 6. v. 23.* Es csak azoknak mongya Sz. *Pál*, hogy el-rejtetet az *Evangeliom*, a' kik el-vesznek.[5018]

Felelet. Eppen az egész Sz. Irásrúl, nem csak valamely darabjárúl, mongya Isten, hogy ez, Fényesség, és világosság, melyben nincsen semmi hamisság-, tudatlanság-, éktelenség homálya és setétsége; nincs-is oly része, melyből az Ember, Hitinek, vagy Reménségének, vagy Szeretetinek gerjesztö fáklyáit ne találhassa. Nem azért mondatik tehát a' Sz. Irás Világosságnak, hogy az ö értelme künyű; vagy hogy, Istentűl rendeltetet bizonyos Taníto-nélkül, minden embereknek nyitva az ö értelme: hanem azért, mert, ha ki igazán érti az Irást, Fényesség annak, és meg-világosíttya őtet. Nem-is mongya Isten, hogy csak a' puszta Bötű, tekélletes Magyarázás-nélkül, fényességet hoz az Embernek. Sőt Sz. *David*, ugyan-ottan, a' hol Égö Lámpásnak nevezé az Irást, meg-magyarázza, mi modon világosittya az embert: *Declaratio sermonum tuorum illuminat, et intellectum dat*;[5019] A' te Igéd magyarázattya, meg-világosít, ugymond, és okosságot ád. Mint-ha azt mondaná: Az Isten szava csak magán, meg nem világosít, hanem mikor az ö értelme előnkbe adatik; mint a' *Szerecsen* Királyné Komornyikját, a' Bötű meg nem világositá kü-{618:}lömben, hanem mikor a' bötű-mellé vetteték az igaz Magyarázat. Miképpen azért a' Nap, elégséges a' világositásra; de ha a' föld-alat vagyon, nem vészszük az ö fényességét, hanem szükség hogy fel-kellyen; A' Gyertya-is, a' házat meg-világosithattya, de nem kel véka-alá dugni, hanem Gyertya-tartóba kel helyheztetni, ha látni akarunk világánál: Azon-képpen, a' Sz. Irás Világosság, és meg-világosít; de úgy, ha az Anyaszentegyház magyarázattyának gyertya-tartójába helyheztetik.[5020] Ha pedig ezt a' magunk agyának vékája-alá rejtyük, nincs oly fényes mondás a' tellyes Sz. Irásban, mellyet hamisra nem fordíthatunk. Hová lehet világosb mondás, mint amaz; *Keresztellyetek Atyának, Fiúnak, és Szent Léleknek nevében?* mindazáltal, errűl azt mongya Sz. *Agoston*

[5018] 2.Cor. 4. v. 3.

[5019] Psal. 118. v. 130.

[5020] Omne quod manifestat, lumen est: Ephes. 5. v. 13. Ergo et Philosophia: quae tamen non ad stivam lucet, nec sine Magistro.

hodogeus_j.indd 1044 2025. 07. 21. 11:27:00

*[5021], hogy annyi vélekedés lehet, menyi ember vagyon. Es közönséges szokásnak írja, hogy az Eretnekek, az igen világos mondásokat-is másuvá facsarják; †[5022] *Non est mirum, si Pelagiani dicta nostra, in sensus, quos volunt, detorquere conantur; quando de Scripturis sanctis, non ubi obscure aliquid dictum est, sed ubi clara et aperta sunt testimonia, id facere consueverunt, more quidem Haereticorum etiam ceterorum*. Mivel ugyan nincs oly világos mondás az Irásban, mellyet tétova nem csigázhat, az *Ecclesia* itíletit megútálo, és maga eszességében fel-fuvalkodot Ember. Azt-is igen jól mongya Sz. *Pál*; hogy, csak az el-veszendőktűl titkoltatot-el az *Evangeliom*. Mert a' Hívek, az Anyaszentegyház magyarázattyából meg-tanúlhattyák, a' mit szükség tudniok. Azért, ha el-rejtetet az Igazság, az Anyaszentegyház igaz magyarázasának világos Fáklyája-után; azoktúl rejtetet-el, kik el-veszendők; és a' kik, az Anyaszentegyházat nem halgatván, méltán ollyanoknak tartatnak mint a' Pogányok. Nem tagadom azért, hogy a' Hívek értik az Irást, annyíra, a' menyire szükség: de az Anyaszentegyház tanitása-által, nem csak a' magok agyaskodásából.

II. Bizonyság: Isten mongya *Moyses*-által; hogy az ö Törvénye nincs felettünk, sem távúl tőllünk, hogy fel nem érhetnők.[5023]

Felelet. *Moyses* nem szól a' tellyes Sz. Irásrúl, mely ö idejében ki nem kőlt minden részeiben. Ennek-felette, az Ujitók sem magyarázhattyák ezt az egész Sz. Irásra; mivel sok nehéz dolgokat vallanak ők-is a' *Bibliá*-ban lenni. Azért, *Moyses*-által Isten szól a' Tíz parancsolatrúl: melyrűl azt mongya; hogy ezt künyű meg-érteni, és Isten malasztyával ••[5024] künyű meg-tartani. Jóllehet, ha mélyen, minden hozzá-tartozó dolgokkal egybe-vetvén, meg akarnók visgálni a' Tíz parancsolatot, ebben-is sok nehéz dolgokat találnánk. Azért itt-is, az Irás-magyarázo Anyaszentegyház tanitásához kel folyamnunk. Ha ezt halgattyuk, künyű az Igazat meg-értenünk. Hogy pedig ezt így kel érteni, meg-jelenti Isten; mingyárt utánna vetvén, hogy, *[5025] Egybe-győllyön

[5021] * Aug. tom. 7. li. 3. De Baptis. contr. Donat. cap. 15.
[5022] † Aug. tom. 7. l. 2. De Nuptiis et Concupiscent. c. 31.
[5023] Deut. 30. v. 11. Rom. 10. v. 6.
[5024] •• 1.Ioan. 5. v. 3.
[5025] * Deut. 31. v. 10 Deut. 17. v. 9.

hodogeus_j.indd 1045 2025. 07. 21. 11:27:00

Hetedik esztendőben az egész *Sidó* nép, és a' Papok meg-olvassák a' Nép-elöt ezeket a' Parancsolatokat: az Egyenetlenségek el-igazítását-is ezekre bízá.

III. Bizonyság: Minden Irást hasznosnak mond Sz. *Pál*, "[5026] a' Tanitásra, a' Bűnösök dorgálására: mellyekre haszna nem lehetne, az el-rejtet-értelmü setét tanitásnak. Es bizonyára, a' Szent Lélek a' végre íratta könyvbe az ö szavait, hogy ezeket ércsék és olvassák az Emberek: *Quare enim* {619:} *dicta sunt, nisi ut sciantur? quare sonuerunt, nisi ut audiantur? quare audita sunt, nisi ut intelligantur? neque enim vellet dicere, quod nollet intelligi*.[5027] Tehát, akarattyával el nem födözöt, sem el nem rejtet semmit; hanem nyilván, Verö-fény súgárival íratta a' nékünk-szóllo Levelet.

Felelet. Az Irás igen hasznos: a' végre-is adta ezt Isten, hogy ércsük. De meg-is mutatta, Kitűl kel vennünk az ö magyarazását; hogy úgy ne járjunk, mint a' kikrűl Sz. *Péter* írja, hogy kárhozattyokra fordították az Isten Igéjét. Azt akarja azért Isten, hogy ércsük a' Sz. Irást, de az Anyaszentegyház tanitásából. Honnan légyen pedig, hogy a' Szent Lélek szavaiban homályos setétségek vannak, ez-elöt meg magyarázám. Az Ujitók-is, mivel némely mondásokrúl, nem tagadhattyák, hogy nem szinte künyű értelmek vagyon, úgy kötelesek menteni Istent, mind az irígységtűl, mind a' tudatlanságtúl, mint mí meg-mentettük.[5028]

IV. Bizonyság: A' Szent *Doctorok* mondásit, erre forgattyák: *Nihil fere de illis obscuritatibus eruitur* (ex Scripturis,) *quod non alibi planissime dictum reperiatur.*[5029] †[5030] *In iis, quae aperte in Scriptura posita sunt, inveniuntur illa omnia, quae continent Fidem, Moresque vivendi, Spem scilicet, et Charitatem*. *[5031] *Num Deus, mentis, linguae, et vocis artifex, diserte loqui non potest? Imo vero summa providentia, carere fuco voluit ea, quae Divina sunt; ut omnes intelligerent, quae ipse omnibus loquebatur.* Hasonló szókat említnek Aranyszáju Sz. Jánosból, *Tom. 2. Hom. 3. de Lazaro*. Epifaniusból, *Tom. 2. lib. 3. contra Aëtium*, és töb régi *Doctorok*-ból.

[5026] " 1.Tim. 3. v. 16
[5027] Aug. tract. 21. in Ioan. versus finem.
[5028] Hoc Capite, ¶. 2.
[5029] August. l. 2. de Doctr. Christ. cap. 6.
[5030] † Ibid. c. 9. Similia, to. 3. de Opere Monach. c. 9.
[5031] * Lactant. li. 6. Divinar. Institut. c. 21.

hodogeus_j.indd 1046 2025. 07. 21. 11:27:00

Felelet. A' Szent Atyák, gyakran künyűnek mondották a' Szent Irás értelmét: mert azoknak szóllottak, kik az Anyaszentegyház tanitásához halgattak. Ezeknek, bezzeg künyű a' Sz. Irás: mert, ha valamiben akadék támad, künyű végére menni mit tanít errűl az *Ecclesia*. De nem az a' Kérdés, Ha az *Ecclesia* magyarázattyából, és az ö értelmének ki-jelentése-után, világos-e a' Sz. Irás? hanem, abban forog a' Közbe-vetés sarka, Ha a' Szent Irás, csak magán,világos-e nékünk? Ennek-felette, igazán írja Sz. *Agoston*; hogy, a' szükséges dolgok, világoson fel-találtatnak az Irásban: de úgy, ha az-szerént értetnek, mint az Anyaszentegyház előnkbe adgya. mert ezennel meg-hallod, hogy Sz. *Agoston* ki nem rekeszti a' Sz. Irás igaz értelmétűl, az Anyaszentegyház dajkálkodását.

NEGYEDIK RESZE.

MAGAN KI-KI, BELSÖ SUGALLASBOL, BIZONYOSON nem magyarázhattya a' Szent Irást.

Nº. 1. A' Romai Ecclesia tanitása.

A' *Romai Ecclesiá*-nak e' dologrúl-valo tanitása, Két Ponctban foglaltatik:

Elsö; Hogy az igaz Hit, külömben sem el nem kezdetik, sem meg nem marad az értelmes Emberben, hanem-ha eléb okos itílet-szerént azt találllya, hogy mélto ezt az Igazságot követni, és ebben meg-nyúgodni. Mert, noha a' Hitnek Titkait, emberi okossággal fel nem érjük: de azért, {620:} nem kel a' Hitben oktalanúl botorkázni senkinek, hanem erős okok vezérléséből kel hajolni.[5032] Azért, nem tíltyuk az egy-ügyü Híveket, hogy ők-is, az ö módgyok-szerént, itíletet ne tégyenek a' Hit dolgairúl: De a' Kérdés abban vagyon, Minéműnek kel lenni ennek az Itíletnek? Czikkelyenként*, in specie*, minden mély dolgait a' Sz. Irásnak, meg kell-e visgálni és rostálni? vagy inkáb a' Községnek elég, ha a' nehéz dolgokat az Anyaszentegyház Próba-kövére viszi, az ö fontyára veti; és a' mi ezzel egybe-fér, azt mint

[5032] Vide supra, f. 42. 43. 87.

hodogeus_j.indd 1047 2025. 07. 21. 11:27:00

fínom aranyat meg-tartya; a' mi pedig el-válik ettűl, és az igaz mértéket nem üti, azt meg-veti? Ha pedig kételkedik felőlle, és nem tudhattya mit tart ebben az Anyaszentegyház; ö sem hajol egy-felé-is, hanem mind addig függőben tartya itíletit, míg az ö Annya tanitását nem érti. Ennek-felette, az a' Kérdés; Ha a' Sz. Irás igaz értelmének bizonyos isméretire, és a' Hitben támadot egyenetlenségek itilésére, elégséges-e kinek-kinek az ö tetczése; úgy hogy ezen bátorsággal meg-álhasson? vagy inkáb, ennél bízonyosb Itílö-birót kel keresnünk, †[5033] kinek engedelmesen fejet hajcsunk, és *Sentenciá*-ján meg-állyunk?

Masodik az: Hogy, a' Sz. Irás értelmének fel-bonthatatlan igazságát, nem veheti bátorságoson Ember, csak a' maga Lelkének tetczéséből. Ezt az Igazságot, erőssítik azok a' Bizonyságok, mellyekkel ezennel megmutatom, hogy Isten, az Anyaszentegyházban oly csalatkozhatatlan fejtegetőjét hadta az ö Igazságának, kinek szaván és tanitásán tartozunk minnyájan meg-állani. Most rövídeden, ezt így bizonyítom:

I. Az Isten, *Doctorokat* és Pásztorokat a' végre rendelt, ugy-mond Sz. *Pál*, hogy a' Tévelygések szelétűl meg-óltalmazzák a' Híveket.[5034] Ez az Isten rendelése heában-valo, ha minden Ember a' maga Lelkétűl úgy viseltetik, hogy az Igazságra bizonyos kalaúza lehet magának.

II. Szent *Pál*, nyilván és világoson írja; hogy Istennek külömbözö ajándéki vannak: és nevezet-szerént azt mongya; hogy, *Alii Interpretes. Numquid omnes interpretantur?*[5035] nem adatik mindennek az Isten Igéjének magyarázásáravalo értek. Azért *Calvinus*, magyarázván a' Sz. *Pál* szavát, *Ephes. 4.* nyilván írja; *[5036] hogy még a' *Doctorok* és Pásztorok sem minnyájan ékessíttetnek a' Sz. Irás magyarázasának ajándekával. Es utánna veti; hogy Eszelősök, kevélyek, a' kik magok agyából akarják a' Sz. Irást magyarázni: *Fanatici, arcanas Spiritus revelationes sibi fingunt. Superbi, privatam Scripturae lectionem sufficere sibi putant.*[5037]

[5033] † Illyennek kel lenni az Irás magyarázo Birónak. Sup. fol. 600. 601.
[5034] Eph. 4. v. 14.
[5035] 1.Cor. 12. v. 10. 30.
[5036] * Verba habes c. 3. ¶. 6. f. 616.
[5037] Calv. Eph. 4. v. 11.

hodogeus_j.indd 1048 2025. 07. 21. 11:27:00

III. Arra kötelezi Isten az ö Juhait; hogy “[5038] Engedgyenek a’ gond-viselö Pásztoroknak: és az Anyaszentegyháztúl úgy halgassanak, hogy, ha ki ezellen rúgóldoz, Pogánynak tarcsák. Ki akarván pedig minden bizonytalanságot rekeszteni szívűnkből, Fogadással köti arra magát; hogy †[5039] El nem hadgya tántorodni az Igazság Oszlopát és Erősségét, az ö-tőlle éppíttetet Anyaszentegyházat. Ezek, mind hiuságos ajánlások, és haszontalan gond-viselések, ha minden Ember, csak a’ maga saját Lelkének vezérléséből azt véghez viheti, a’ mit a’ Pásztortúl és *Ecclesiá*-túl kellene várnunk: *DEUS, et Natura, nihil frustra faciunt. Et: Quod potest fieri per pauciora, frustra fit per plura*.

IV. Valamely Léleknek Próba-kőre kel vettetni; és méltán meg-vis-{621:}gáltatik, ha Istentűl vagyon-e vagy mástúl: arra nem hagyhattyuk bátorságos magyarazását az Isten szavának; és azt Birónak sem mondhattyuk, mivel az ö itíletirűl-is szükség hogy itíletet tegyünk. Az-is bizonyos; hogy, “[5040] Nem kel minden Léleknek hinni, hanem meg kel próbálni ha Istentűl vagyon-e? mivel sok hamis †[5041] *Profeták* dicsekednek Szent Lélekkel, noha Ördög szól belőllök, ki gyakran Angyallá szokot tűnni; *2.Corinth. 11. v. 14.* Ha azért a’ *Sanctuariom* Serpenyöjében kel fontolni, és az Anyaszentegyház tanitásának Singéhez kel vetni, mind a’ magunk, mind az egyebek itíletit: kétség-nélkül, a’ magunk saját tetczésénél bizonyosb Magyarázót kel keresnünk, a’ kinek itíletin bátorságoson meg-állapodhassunk. A’ *Helcesaiták* lelke azt javallotta; hogy *[5042] egy sincs igaz a’ Szent *Pál* irásában; a’ töb Eretnekek lelke, egyéb Irásokban akadozot: Honnan tudgyam, hogy ezeknek Lelke hamissat mutatot? Ha pedig te meg-itílheted a’ Lelkeket, miért nem itílhetném meg az *Ecclesia?* Mint kel a’ Lelkeket meg-itílni, fel-jegyzettük ••[5043] oda-fel.

V.[5044] A’ ki azt beszélli, hogy őtet Szent Lélek taníttya; azt kérdem: Kitűl, miképpen, minémü Jelenségekből tudhassuk, hogy igazat mond, és hogy őtet Isten vezérli erre a’ Sz. Irás értelmére? Semmi bizonyos útat ebben

[5038] “ Hebr. 13. v. 17. Matt. 18. v. 17.
[5039] † Matt. 16. v. 18.
[5040] “ 1.Ioan. 4. v. 1.
[5041] † Ezech. 13. v. 3. 3.Reg. 22. v. 23. Sedecias. 2.Paral. 18. v. 21.
[5042] * Euseb. lib. 6. cap. 38. Supr. fol. 325. 326.
[5043] •• Supr. f. 130.
[5044] NB.

hodogeus_j.indd 1049 2025. 07. 21. 11:27:00

nem mutathatni. Sőt, ha Isten taníttya a' *Lutheristákat*, a' *Calvinistákat* nem taníthattya; mert ellenkezö dolgot az Igaz-mondó Isten nem taníthat. Honnan tudhassuk azért, mellyik mond igazat azok-közzűl, kik egy-aránt dicsekednek az Isten tanitásával? *Calvinus*-túl hallók ••[5045]; Próbált dolog, hogy az Istentűl el-szakadtak úgy meg-csalatkoznak tetczésekben, hogy gyakran Sz. Lélek sugallásának alíttyák a' magok álmát. Miképpen láttyuk hogy a' *Calvinisták*, *Lutheristák*, *Arianusok*, noha egy-mással kötődnek, de azért Szent Lélek vezérlésének alíttya minden párt az ö gondolattyát. Azért, hogy meg ne csalatkozzunk, kivántatik, hogy bizonyos Jelenségink légyenek, mellyekből, magunkban-is, másban-is, el-tévelyedhetetlenűl meg-tapasztalhassuk, hogy igaz Lélek vezérlési, és nem a' szédítö Lélek csalogatási azok a' tetczések, mellyeket Sz. Irás magyarázattyának tartunk. Soha pedig csak egy *Novangelicus* sem mutathat a' tellyes Sz. Irásban erre-nézö Jelenséget, ha az *Ecclesia* Próbakövétűl el-távozunk.[5046]

VI. Szent *Péter* azt mongya; hogy az Irás magyarázása, magunk fejtegetésiből nem lehet.[5047] Ezzel jelenti; hogy bizonytalan, söt veszedelmes, mikor Ember csak maga saját itíletihez bizakodik e' dologban. Mert, a' *Proféta* mondása-szerént, a' ki csak a' maga Lelkét akarja követni, semmi bizonyost nem lát: és, a' mint Sz. *Agoston* írja; Valaki magának akarja tulajdonítani az Igazságot, mellyet Isten közönséggel az *Ecclesiá*-nak hagyot, hamisságba kötelődzik.[5048] Azért, ha fel-forgattyuk a' régen történt dolgokat, azt találllyuk; hogy minden Eretnekségek kezdeti abból vólt, hogy a' magok itíletit követték az Irás magyarázásban. Erről elébb-is †[5049] emlekezénk: de, nevezet-szerént *Origenes*-ről, és egyebekről, mit mongyanak a' Régiek, halhadsza: "[5050] *Origenes, plus se cunctis sapere praesumens, Ecclesiasticas Traditiones, et Veterum magisteria contemnens, quaedam Scripturarum capitula novo more interpretatur.* *[5051] Severianus, *suo more sacrarum Scripturarum no-*{622:}

[5045] •• Supra, f. 279.
[5046] Vide supr. fol. 332. 333. et seqq.
[5047] 2.Pet. 1. v. 20.
[5048] Ezech. 13. v. 3. Aug. 12. Confess. c. 25.
[5049] † Sup. fol. 101. 108. 109. 386. 387.
[5050] " Lyrin. c. 23.
[5051] * Euseb. 4. Histor. c. ultimo.

hodogeus_j.indd 1050 2025. 07. 21. 11:27:00

mina exponens. ••[5052] Pelagiani, *Scripturas secundum suum sensum legunt*. †[5053] Priscillianistae, *in suos sensus allegorizando vertunt, quidquid in Sacris Libris eorum evertit errores*.

VII. A' kinek itíletet kel tenni valamirűl, szükség hogy jól ércse, és elmé-
5 jébe foglallya a' dolog állapattyát, az ellenkezö Peresek bizonyságit, feleletit, óltalmazásit. Az pedig tudva vagyon, hogy a' Sz. Irás értelmérűl, oly sok ág-bogú, mély vetekedések vannak, nem csak mí-közöttünk, és a' *Luther* maradéki-közöt, de magok az *Augustai Confessionisták*-között-is, hogy ezeknek csak *Terminusit*, közbe-vetet kérdésit, sem künnyen értheti-meg a' köz-
10 ség.[5054] Fondamentomit pedig a' Kérdéseknek, nehéz meg-visgálni magoknak-is a' *Predikatorok*-nak. bolondság-is vólna, mind ezek visgálasára kötelezni a' községet. Tehát közönségesen a' Hívek, nem tehetnek a' Sz. Irásból támadot közbe-vetésekrűl oly itíletet, mely csak magán, az Anyaszentegyház tanitásának Oszlopa-nélkül, elégséges lehessen.

15 VIII. Ha egy Tudatlan köz embert, az Isten Szent Lelke meg-tanít a' Sz. Irás értelmére: mentűl inkáb meg-taníttya az *Ecclesiát*, melynek erős fogadásával kötelezte magát Christus, hogy az Ördögtűl meg nem hadgya győzetni. Ennek a' Bizonyságnak erejérűl, ez-elöt †[5055] bévebben szóllottunk; és ezennel meg-értyük *Calvinus*-túl, mit kel ennek tulajdonítani.

20 N°. 2. Az Ujítók Bizonysági el-rontatnak.

Miképpen a' Sz. Irás meg-ismerésében, egyéb modot nem talált *Calvinus*, kinek-kinek a' Lélektűl eredet bélsö sugallásnál:[5056] azon-képpen a' Sz. Irás igaz értelmére, csak magán a' Sz. Irást nem alíttya elégségesnek; hanem a' Léleknek belsö, és igen titkos tanitásából, írja, hogy kinek-kinek meg-kel ismérni ennek
25 igaz magyarázattyát. Azért, követvén a' régen ki-átkozot Eretnekek szokását, a' Sz. *Doctorok* nyomdokit, az Anyaszentegyház tanitásit, bé nem vészi

[5052] •• Augu. tom. 7. De Gratia Christ. c. 42.
[5053] † Tom. 6. haeres. 70.
[5054] Sup. f. 281. 282.
[5055] † Sup. fol. 333. 334.
[5056] Supr. fol. 332.

hodogeus_j.indd 1051 2025. 07. 21. 11:27:00

e' dologban:[5057] hanem azt akarja, hogy, ki-ki maga mólnára gátollya a' folyamot, és maga légyen Biro, a' Sz. Irás értelmérűl támadot viszsza-vonyásban: *In Scriptura, sensum amplectimur quem Spiritus Dei SUGGERIT; quo Freti, despicimus ex alto, quidquid terrenae sapientiae contra opponitur.*[5058] Ezen, úgy tetczik, meg-állanak a' töb Uj Tanitók-is. Mert, egy értelemmel vítattyák; hogy a' Hit dolgaiban, nem kel egyéb Itílö Mestertűl várnunk, hanem, minden hív ember Bíro ebben. Mint-hogy pedig, az eléb fel-állatot fondamentomszerént, a' Keresztyének-közöt majd minden viszszálkodások gyökere, a' Sz. Irás értelmérűl vagyon mind egy, akár a' Hit dolgairúl, akar a' Szent Irás igaz magyarázattyárúl mongyák, hogy kinek-kinek magán kel *Sententiát* adni.[5059] Ez a' vélekedés csak arra-valo, a' mit Sz. *Agoston*-túl hallánk ez-elöt,[5060] hogy kinek-kinek, maga tetczése légyen Isten Igéje.

De lássuk, minémü Bizonyságokkal támogattyák mondásokat.

I. Bizonyság: Isten gyakorta igéri, "[5061] hogy Híveit önnön-maga taníttya, és Törvényét szívökbe óltya; úgy hogy, a' Szent Lélek †[5062] kenetitűl megtaníttatván, mindeneket tudgyanak, és Taníto-nélkül ne szűkölködgyenek. Urunk pedig azt mongya ••[5063]; hogy az ö Juhai, az ö szavát halgattyák, nem az idegenét. Tehát, meg-választhattyák a' Juhok az Irásnak hamis magyarázattyát; mely nem egyéb, idegen szónál. Ez pedig a' Vá-{623:}lasztás, külömben nem lehet, hanem, ha az Irásnak igaz magyarázasában meg-itíli Tanitóját.

Felelet. Taníttya Isten az ö Híveit, de emberek-által, Lelki Pásztorok-által, az *Ecclesia*-által. Mert, miképpen Urunk mondá; hogy, nem az *Apostolok* szóllanak, hanem az ö Attyának lelke:[5064] azon-képpen mondhattyuk, hogy a' Szent Lélek taníttya azokat, kiket az Anyaszentegyház tanít. Ennekfelette; mivel a' Hit, Isten ajándéka; és a' külsö Predikállás nem elég erre, belsö

[5057] Supr. fol. 101.
[5058] Calv. l. 4. c. 17. n. 25.
[5059] Supr. f. 97. 98. Calvini verba, sup. f. 603.
[5060] Supra, fol. 98.
[5061] " Isai. 54. v. 13. Ier. 31. v. 33.
[5062] † 1.Ioan. 2. v. 20. 27.
[5063] •• Ioan. 10. v. 4. 5.
[5064] Matt. 10. v. 20.

hodogeus_j.indd 1052 2025. 07. 21. 11:27:00

malaszt-nélkül; méltán mondatik Isten tanítani az Emberek szívét, mikor az igaz Hit beléjek óltatik; noha a' külsö tanitásnak elől kel járni. Ezt ha külömben értik az Ujítók, és a' Juhokat Pásztorok-felibe, a' Tanítványokat Mesterek fejére ültetik: mi az oka, hogy meg nem elégesznek a' Szent Léleknek belsö tanitásával, hanem *Predikátorokat* és Tanitókat tartanak?

A' Christus Juhai, az ö szavát hallyák, nem az idegenét, mikor az Anyaszentegyház tanitását vészik. Azért, igen-is kötelesek arra, hogy itíletet tégyenek a' Tudományokrúl: de nem úgy, hogy, *in specie*, czikkelyenként minden Titkokat által-értsenek; hanem, *generatim*, ama' közönséges itílettel, mellyet a' Sz. Irás előnkbe ád; tudni illik, hogy, a' ki Uj Tudományt tanít az Anyaszentegyház tetczése-ellen, azt meg-vessék. Azért, a' Farkasoknak távoztatására, nem szükség hogy a' Juh fellyeb lásson a' Pásztornál, és nékik Birájók légyen: hanem, igaz elég, ha az *Ecclesia* tanitásától el nem szakad.[5065]

II. Bizonyság. Egyenlő-képpen parancsollya Isten mindeneknek, *[5066] hogy a' Lelkeket meg-probállyák. söt, ••[5067] hogy mindeneket eléb Próba-kőre vigyenek, és az-után tégyenek választást a' Jóban.

Felelet.[5068] Meg-engedem, hogy mindennek meg kel probálni a' tanitásokat: De a' Község elégségesen meg-próbállya, mikor annak végére mégyen, ha eggyez-e, vagy nem, az Anyaszentegyház itíletivel. Es ha eggyez, bé-vészi; ha nem eggyez, meg-veti: ha kétes a' dolog, egy-felé sem hajól. Ezzel a' Község szintén bé-éri, és fellyeb sem érkezik. Az Anyaszentegyház dolga az, hogy *exacte*, gyökeréből, mindeneket meg-visgállyon. Az Anyaszentegyház itíletit pedig, nem szükség hogy a' község újonnan meg-itíllye: mert, csak a' bizonytalan és kétes tanitást, szükség Próba-kőre vetni.[5069]

III. Bizonyság. Szent *Pál Apostol*, a' Lelki emberről azt írja; "[5070] hogy Mindeneket meg-itíl. Azt-is mongya; *[5071] hogy a' Szent Lélek ád némely Híveknek, az igaz magyarázásra tanuságot.

[5065] Supr. fol. 150. 151.
[5066] * 1.Ioan. 4. v. 1.
[5067] •• 1.Thess. 5. v. 21.
[5068] NB.
[5069] Vide Tertull. supra, f. 404.
[5070] " 1.Cor. 2. v. 15.
[5071] * 1.Cor. 12. v. 10.

hodogeus_j.indd 1053 2025. 07. 21. 11:27:00

Felelet. Először, azt kívánom, hogy bizonyos Jelenségit mutassák az Ujítók, mellyekből meg-ismérjük, Kicsoda igazán Lelki ember, kinek itíletin bátorságoson meg-álhassunk? Annak-utánna, azt vegyék eszekbe, hogy magoknak-is meg kel fejtegetni ezt a' Bizonyságot: mert ők sem esze-
5 sedtek úgy meg, hogy egy viszsza-aggot *Lutherista* Bábát, a' *Predikátorok* tanitása-, dorgálása-, és itíleti-kivűl helyheztessenek. Azért, Sz. *Pál* csak azt taníttya; hogy, a' kit Sz. Lélek vezet, mind Földi, mind Mennyei dologrúl itíletet tehet, annyiból, a' menyire szükséges hogy a' gonoszt el-távoztassa, és a' jót kövesse. Meg-próbállya azért, és meg-itíli {624:} a' Tanitást-is a' Lelki ember:
10 de úgy, a' mint ez-elöt †[5072] magyarázók, tudni illik, az Anyaszentegyház tanitásával egybe-vetvén.

IV. Bizonyság. A' *Beroea*-béliek példája-is erre mutat: kikrűl, dicsírettel írja Sz. *Lukács*, hogy minden-nap visgálták a' Sz. Irást, ha úgy légyenek-e azok, a' miket Sz. *Pál* tanított.[5073]

15 Felelet. A' *Beroea* lakosi, méltán visgálták és rostálták a' Sz. *Pál* tanitását, mind addig, míg annak Igazságát meg nem értették. Mert, a' mint nem egy helyen meg-bizonyítók, nem kel a' Hitben, csak gorombáúl botorkázni, hanem okossan meg kel eléb fontolni annak hiteles-vóltát.[5074] De, mivel *[5075] ottan meg-szűnik a' kétséges visgálás, mihent hinni kezdünk: a' *Beroea*-béliek sem
20 úgy fontolták a' Szent *Pál* tanitásit, meg-térések-után, mint-ha ők akarnának Törvényt tenni Sz. *Pál*-ra: hanem úgy, mint mí visgállyuk a' *Profeták*-ban azokat; mellyekkel az *Evangelisták* bizonyíttyák Irásokat.[5076] Mellyet nem a' végre mivelünk, hogy az *Evangelistákat* Iskolába vigyük, Székbe idézzük, és, ha valamit szájunk ízi-szerént nem találunk, őket kárhoztassuk: hanem
25 inkáb, az Isteni tanitásnak szépen egybe-csatoltatot igyenes eggyességével, öregbíttyük Hitünkét †[5077]. Mí sem tíltyuk azért, hogy a' Hívek ne olvassák Keresztyéni józansággal az Irást; és egybe-vetvén az ö mondásit, Hiteket ne nevellyék: de azt sem engedgyük, hogy az egész Anyaszentegyháznál

[5072] † Supr. f. 339.
[5073] Actor. 17. v. 11.
[5074] Supra, fol. 42. 43. 87.
[5075] * Supr. fo. 399. 400. 404.
[5076] Exempla sup. f. 58. 59.
[5077] † Verba Aug. supr. f. 381. 382.

hodogeus_j.indd 1054 2025. 07. 21. 11:27:00

nagyobbat tulajdonítcson magának egy Szekér-vezetö, és Biróvá tégye magát az Isteni dolgok titkaiban, egy Ser-főzö.

ÖTÖDIK RESZE.

EMBERI BÖLCSESEG OKOSKODASABOL, BIZONYOS Magyarázattyát nem vehettyük az Isten Igéjének.

A' *Sidó* és *Görög* Nyelvnek tudománya; a' Sz. Irás *Stylussa*, és szavainak egybe-hordása; és akár-mely egyéb, emberi bőlcseségen és okosságon fondáltatot út sem elégséges, az Isten szavainak bizonyos magyarázattyára. Mert, jóllehet Embert a' gyakor imádkozás, olvasás, elmélkedés, hozzá készíti az Igazság isméretihez; noha a' Nyelvek értelme, az Irás mondásinak egybe-hordása, és a' töb hasonló eszközök, nagy segétséggel vannak az Irás értelmére: mindazáltal ezek, csak magokban, nem elégségesek az el-tévelyedhetetlen magyarázásra:

I. Mert ezek az eszközök, minden Eretnekség-híntegetőknek közök: mivel ezek egy-aránt az Irást olvassák, egy-máshoz hasonlíttyák, Nyelveket tanúlnak, az Igazság isméretiért Istenhez fohászkodnak: mindazáltal ugyan nem értik igazán a' Sz. Irást: és azért Eretnekek, *quod Scripturas non recte intelligunt*,[5078] mert az Irást hamissan értik. Tehát, nem oly bizonyos módok ezek a' Sz. Irás értelmében, hogy meg ne csalhassanak.

II. Szent *Péter*, ezeket az Emberi okoskodásokat, a' Sz. Irás bizonyos magyarázattya-mellől el akarván vetni, azt írja: *Hoc primum intelligentes*;[5079] Elsöben-is azt kel tudni, hogy az Irás *Profeciái*-közzűl, egy sem magyaráztatik (Embernek) maga tulajdon értelmével. Okát utánna veti: mert, nem Emberi akaratból, hanem Szent Lélek tanitásából íratot a' Sz. Irás. {625:} Melyből következik; hogy, nem-is kel azt Emberi okoskodásból, hanem Szent Lélek oktatásából magyarázni.

[5078] August. supr. fol. 97.
[5079] 2.Petr. 1. v. 19.

hodogeus_j.indd 1055 2025. 07. 21. 11:27:00

III. Ha Egy akár-mely Túdós embernek hitele lehet, a' Sz. Irás szavainak egy-máshoz hordásában, a' *Görög* szók meg-visgálásában, az Irás magyarázásában: sokkal nagyob hitelt érdemel az egész *Ecclesia*, a' Hiveknek közönséges Eggyessége. Mert, a' mint ez-elöt *Bezá*-túl hallók; Senki Egy ember nem elégséges, csak arra-is, hogy a' Sz. Irás szavait igazán meg-fordítcsa.[5080] *Calvinus* pedig, csak nem régen, fel-fuvalkodotnak nevezte, a' ki maga Tudományát elégségesnek itéli a' Sz. Irás értelmére.[5081] Sőt másutt, ennek a' Bizonyságnak erejét így állattya: *Non nego, quin tota Fidelium societas, multiplici donorum varietate instructa, longe ampliori et uberiori caelestis sapientiae thesauro praedita sit, quam seorsim singuli*.[5082] *[5083] *Non est spernendus Ecclesiae consensus, quae nunquam, nisi in Veritatem Verbi DEI consentit*. †[5084] *Multo plus ponderis habet ejusmodi definitio, in quam communiter Ecclesiarum Pastores consenserint, quam si quisque seorsim domi conceptam, Populo tradat*. Azt-is e'hez veti *Calvinus*; hogy, noha a' Lelki Pásztorok, minnyájan taníthatnak, de ö-közöttök sincs mindennek ajándéka az Irás értelmére: mert, a' mint eléb "[5085] mondók, erre kiváltképpen-valo ajándék kívántatik.

IV. A' Sz. Irás magyarázattyának, oly bizonyosnak kel lenni, mely bizonyos önnen-maga a' Sz. Irás. Mert, ha külömben vólna, semmi tekélletes állandóság nem találtatnék a' Keresztyén hitben, mely az Irásnak, igaz Értelem-szerént-valo magyarázattyán éppíttetik. Bizonyos pedig, hogy, sem az éles elmének mély tudományából, sem az Irásnak egy-más-mellé vetéséből, oly okoskodás és mesterség nem lehet, mely az Isteni tanu-bizonyság méltoságával el-érkezhessék, és a' Keresztyén hitnek fondamentoma lehessen. Annak-okáért, ez-elött-is mondám, hogy az Irásnak bizonyos Értelme, nem Emberi bőlcseségből és igyekezetből, hanem tulajdon az Isten tanitásából származhatik.[5086]

[5080] Supr. fol. 344:
[5081] Sup. f. 620. n. 2
[5082] Calv. li. 4. c. 8. n. 11.
[5083] * num. 15.
[5084] † Lib. 4. c. 9. n. 13.
[5085] " Supr. f. 346. 347.
[5086] Supr. f. 600. 601.

hodogeus_j.indd 1056 2025. 07. 21. 11:27:01

V. A' Sz. Irás igaz értelme, nem csak az igen Túdós embereknek, hanem az egy-ügyü tudatlanoknak-is szükséges: mivel, a' mint meg-bizonyítók, a' Hitnek igazságát az Irásnak tekélletes értelméből kel venni. Lehetetlen pedig, hogy az elő-számlált eszközökkel élhessenek a' tudatlanok, kik csak olvasni sem tudnak.[5087]

VI. Rész-szerént-is, az elő-számlált eszközök elégtelenségét, künyű megmutatni. A' mi illeti a' *Sidó* és *Görög* írás olvasását, noha ez világosságot ád az igaz magyarázatra; de csak magán, nem bizonyos. Mert Szent *Jerónimus*, igen túdós vólt a' *Sidó* és *Görög* nyelvben; *Nazianzénus*, *Chrysostomus*, *Basilius*, és többen, a' *Görög*-ben: de azért, meg-vetik sok dologban ezek értelmét az Ujítók; sőt, magok-között-is számtalan viszsza-vonyás vagyon az Irás értelmérűl: maga tudnak ö-közöttök-is némellyek a' Nyelvekhez. Az-is bizonyos; hogy egy *Sidó* Bötűnek, sok külömbözö jegyzése és értelme lehet, kivált-képpen ha †[5088] *Pontok*-nélkül olvassuk, és külömb-féle *Pontokat* (mellyek *Vocálesek* a' *Sidók*-nál) vetünk a' Bötűk-mellé. Tudva vagyon az-is, a' mit ez-elöt mondánk; hogy a' *Sidók*, sokat meg-mocskoltak a' Sz. Irásban. Végezetre, mind *Görögűl*, *Sidóúl*, künyű annyit tudni, hogy ama' számos igét [*Ez az én Testem*] meg-érthessük ezeken a' Nyelveken: {626:} de azért ezzel, ugyan nem szakad vége az ö Értelmérűl-valo igyenetlenségnek. Es, mikor te a' *Sidó Grammaticá*-val akarsz bizonyítani, Ki tégyen engem bizonyossá, hogy te ennek minden rejtek-helyeit, titkait, *Excepcióit* által-értetted; úgy hogy meg ne csalatkozhassál a' *Grammaticá*-ban? Vallyon méltó-e efféle *Grammaticáláson* fondálni Hitünket, és üdvösségünk reménségét? Bezzeg én, e' Világ *Grammaticajá*-ra sem vetném, csak a' kissebbik újomat-is, nem hogy Lelkem üdvösségét.

Azért, ily nagy dolgot, melyből füg az igaz Hit, és az Örök élet, tudni illik, a' Sz. Irás igaz Értelmét, nem mélto valami gyarló és bizonytalan gyanuságon éppíteni: és így, mind addig sem fondálhattyuk Hitünket, senkinek *Sidó* vagy *Görög* Nyelv-tudásán, valamíg hittel bizonyosok nem lészünk, hogy Ez az Ember, meg nem csalatkozhatik a' *Sidó* és *Görög* nyelvnek

[5087] Vide sup. f. 97. 366. 599.

[5088] † Affinitas Literarum, et Punctorum diversitas, varios sensus parit: Vide supra, f. 346.

hodogeus_j.indd 1057 2025. 07. 21. 11:27:01

tulajdon értelmében. Ezt pedig senkirűl, semmi úton, senki nem tudhattya, Isteni jelenés-nélkül.

Ennek-felette, ha csak az Idegen nyelvekben forgottaknak áll az Irás igaz értelme: medgyenek, a' kik ezeket a' Nyelveket nem értik? nem tudhattyák-e ők az Irás igaz Értelmét? Talám azt mondod, hogy néked hidgyenek, a' ki *Görögűl*, *Sidóúl* jól tudsz? Hallom, és az Istennek kemény itéletit tapasztalom a' Pártosokon; kik, nem akarván az *Ecclesiá*-nak bizonyos tanitásán megnyugodni, arra jutottak, hogy egy Ember *Grammaticá*-ján, *Sidó* vagy *Görög* nyelv-tudásán, éppítcsék Hiteket. De viszontag azt kérdem; Mint hidgyen inkáb a' *Calvinista*, hogy-sem a' *Lutherista Predikátor*-nak az egy-ügyü község? Honnan tudhassa, mellyik tudgyon jobban *Görögűl* vagy *Sidóúl*? Mint mennyen végére, ha valamellyik annyit túd-e ezekhez a' Nyelvekhez, menyi szükséges ily nagy dologhoz? Bátorságos-e egy Ember tudományán fondálni az igaz Hitet, az örök Üdvösséget?[5089]

A' Sz. Irás olvasása, és *Stylussá*-nak, vagy szava-járasának meg-vétele, sem bizonyos nyom.[5090] Mert, Egy az; hogy, nem mind egy *Stylussa*, és formája vagyon a' Szent Könyveknek: Az *Isaias* és *Amos Profeciái*-, a' Sz. *Pál* és Sz. *Péter* Levelei-között, nagy külömbség vagyon a' *Stylus*-ban.[5091] Más az; hogy, akár-mely szorgalmatoson figyelmezzünk az Irás szava-járásira, nehéz közönséges *Regulát* szabni minden mondásokra, egy vagy két szó-járásból; és igen künyű meg-csalatkozni ebben a' dologban.

Egy Irásnak a' másikkal-valo egybe-vitele, sem tehet bizonyossá az Igazságban: hanem-ha oly-által lenne ez az Egybe-hordás, kirűl bizonyosok vólnánk, hogy meg nem csalatkozhatik. Es, ha egy Túdós embernek hitele lehet a' Sz. Irás szavainak egy-máshoz hordásában: sokkal nagyob hitelt érdemel az *Ecclesia*, és a' Híveknek közönsége. Ennek-felette; gyakorta nem találhatni ugyan-azon dologrúl †[5092] világosb mondást, mely-mellé vethessék a' homályos bötűt. Hogy pedig valamely mondást mással egybevethess; 1. Tudni kell, hogy ugyan-azon dologrúl vagyon szó mind a' két

[5089] NOTA.

[5090] Vide supra, f. 330. 331.

[5091] Vide Staplet. contr. 6. qu. 7.

[5092] † Quid est Lex Peccati? Lex membrorum? Corpus Peccati? Crucifigi cum Christo? Baptizari pro mortuis? etc.

hodogeus_j.indd 1058 2025. 07. 21. 11:27:01

helyen. 2. Meg kel ismérni, mellyik világosb mondás a' másiknál. 3. Végére kel menni, hogy annak a' mondásnak, mellyet világosbnak alítunk, ollyan értelme vagyon, a' minéműt mí javallunk. 4. Mint-hogy csak a' homályos mondást kel a' világos Irással magyarázni, bizonyos útunknak kel lenni, mellyen végére mehessünk, mellyik mondás {627:} légyen kétes és homályos. mert talám, a' mit én homályosnak alítok, más igen fényes mondásnak itéli azt lenni. Valamíg ezeket bizonyoson nem tudgyuk, soha az Irásnak öszvevetése, és egy-máshoz mérése, bizonyossá nem tehet az igaz magyarázatban. Továb; csak nem régen hallók Sz. *Agoston*-túl; hogy, az Irásban nincs oly világos mondás, mellyet a' Tévelygők hamisra nem fordítnak, és tévelygések mentségére nem csigáznak.[5093] Ha azért mindenkor a' közbe-vetet mondásnak igaz értelmét, más hasonlo Irással kel magyarázni, soha vég nem lészen az Irásnak egy-máshoz vetésében; a' mint más hasonlo dologban-is mongyuk vala ennek-elötte.[5094] Végezetre; mind a' Régi, mind a' Mostani Tévelygők, egy-máshoz vetették a' Sz. Irás mondásit, és eggyiket másikból akarván magyarázni, sok Tévelygéseket találtak. *ARIUS*, hogy Christusnak Attyával-valo egyenlö Istenségét el-rontaná, ama' szókat, *En, és az én Atyám, eggyek vagyunk*,[5095] eme' mondás-mellé veté; *Kérlek Atyám, hogy minnyájan eggyek légyenek, mint te Atya én-bennem, és én te-benned*.[5096] *PELAGIUS*, tagadta az Eredendő bűnt, és ama' mondását Sz. *Pál*-nak, *[5097] *Kiben minnyájan vétkeztünk*, egybe-veté eme' szóval; †[5098] *El-futa Moyses ebben a' szóban*, az-az, ezért a' szóért. A' Mostaniak, ama' szókat, *Ez az én Testem*, egybe-vetik a' töb mondásokkal. *LUTHER*, hogy a' Kenyeret meg-tartsa az Ur vacsorájában, ama' szókhoz tészi; *Az Ige testté lén*. Es azt akarja, hogy, miképpen Christusban mind a' Test, mind az Ige meg-maradott; úgy a' *Sacramentom*-ban, a' Kenyér és Test eggyüt-légyenek. Ugyan-azon szókat, *CAROLOSTADIUS* ama' mondáshoz veti; *A' Kö-szikla Christus vala: CALVINUS*, ama'hoz; *A' Szent Lélek alá-szálla mint Galamb*. Ki-ki mind szája

[5093] Supra, f. 618.
[5094] Sup. f. 331. 332.
[5095] Ioan. 10. v. 30.
[5096] Ioan. 17. v. 11. 21.
[5097] * Rom. 5. v. 12.
[5098] † Act. 7. v. 29. Ex August. li. 6. contr. Iulian. c. 12.

hodogeus_j.indd 1059 2025. 07. 21. 11:27:01

ízi-szerént választ mondásokat, mellyek-mellé tegye az egy-nehány szót. Es mindenik azt vítattya, hogy ö horgya helyesen egybe az Isten szavait; és ezt, csak a' mérész mondással bizonyíttya. mert, félre tévén az Anyaszentegyház tanu-bizonyságát, soha senki közzűllök meg nem mutathattya, hogy eggyik a' másiknál igazábban veti-egybe az Irást; vagy, hogy ezzel az egybe-vetéssel, az Irásnak igaz Értelmét fel-találllya. Sőt, ha ki nem okossan veti-egybe a' Sz. Irás mondásit, gyakran meg-botránkozhatik, és ellenkezést itélhet a' Sz. Irásban; mint ki-tetczik a' fellyűl említet helyeknek egy-más-mellé vetéséből.

Hogy azért bé-fejezzük mondásunkat: Nem tagadom ezeknek az elő-számlált eszközöknek hasznos-vóltát, ha az Anyaszentegyház *Regulája*-mellet járnak; ha az ö Sinórával eggyeznek: De, ha ettűl el-szakadnak, és csak magán vétetnek; ha az Anyaszentegyház tanitásával ellenkedö dologra visznek, nem kel semmi helyt adni nékik. Sőt, ebből bizonyoson meg-ismérszik, hogy nincs Hitek azoknak, a' kik efféle gyarló gyanuságokon éppítik a' Sz. Irás magyarázattyát, az igaz Hitnek erejét. Mert az igaz Hit, Isten szaván éppíttetik: A' *Lutheristák*, és *Calvinisták* hiti pedig, a' *Luther*, vagy hozzá-hasonlónak tanitásán; és a' Sz. Irásnak, magok itéletin és tetczésén, fondáltatik magyarázásán. Sőt, mivel magok vallyák, hogy, mind ők, mind *Luther*, és *Calvinus*, el-tévelyedhetnek: következik, hogy az ö Hitek, el-tévelyedhetö és csalatkozható bizonyságra rakatik, nem az Isten igazságára.[5099]

{628:} HATODIK RESZE.

A' SZENT IRAS ERTELMÉT AZ ANYASZENT-egyháztúl kel venni.

¶. 1. A' fellyül meg-magyarázot dolgokból, ki-nyilatkozik ez az Igazság.

SZent *Pál* Apostol, útat mutatván mint kel az Isten Igéjét magyarázni, azt mongya; hogy, *Prophetiam secundum analogiam Fidei*,[5100] a' Sz. Irás tit-

[5099] NB.

[5100] Rom. 12. v. 6. Idem Calvinus, li. 4. c. 16. n. 4. c. 17. n. 32.

hodogeus_j.indd 1060 2025. 07. 21. 11:27:01

kait, a' bé-vett, és meg-erőssödöt Hitnek folyása-szerént kel érteni. Azért, valamely Értelem, ellenkezik az Apostoloktúl eredett Anyaszentegyház értelmével, azt nem kel bé-venni. Tehát, a' ki meg nem akar csalatni a' Sz. Irás magyarázattyában, elsőben értse Mit tanít az Anyaszentegyház, és annak rámajára igazítcsa a' magyarázást: bizonnyal tudván, hogy gonosztúl vagyon minden Uj magyarázat, mely ellenkezik a' Keresztyénség régi Vallásával.

Mind ebből, mind az eléb meg-bizonyodot Igazságokból, ki-tetczik, hogy az Irásnak bizonyos magyarázattyát, az *Ecclesiá*túl kel várni. I. Mert, ki-rekesztvén az Ellenkedőktűl gondolt útakat az Irásnak bizonyos értelmében, más módunk a' tekélletes magyarázásban nem lehet, hanem csak az Anyaszentegyház tanitása. II. Ha az Anyaszentegyház oktatását böcsülletesnek ítéltük abban, hogy ö-tőlle vegyük, mellyik az Isten Könyve; Ha a' Sz. Könyveknek a' hamis Irásoktúl meg-választasában, el-tévelyedhetetlennek hiszszük az *Ecclesiát:* Abban-is tőlle kel halgatnunk, minémü Értelemben kel az Isten szavait követnünk. Mert, ha eggyikben bizonytalan, és meg-vethetö az ö tanitása, a' másikban sem lehet bátorságos. Azért, inkáb a' Sz. Irást éppen meg-tagadná Sz. *Agoston*, hogy-sem mástúl venné az ö magyarázattyát, és nem attúl a' ki eleibe adta a' Sz. Könyveket.[5101] Bizonyos pedig, hogy egyébünnen nem tudhattyuk az igaz Sz. Irásokat, hanem az Anyaszentegyház tanitásából; mint meg-bizonyítók nem régen. Es, a' mely Könyveket ki-rekesztnek az Irás-közzűl a' Hívek, azért rekesztik-ki, mert az Anyaszentegyháznak eleitűl-fogva-valo Tanítói azokat bé nem vették; mint †[5102] *Eusebius*, és Sz. *Agoston* sokszor fel-jegyzették. III. A' Sz. Irás magyarázattyát, nem kel az Emberi vélekedésnek bizonytalanságára bízni, hanem ugyan-azon Szent Lélek tanitásából kel fejtegetni, a' melytűl vagyon eredeti. Azért, csak attúl kel az Irásnak bizonyos Értelmét vennünk, a' kirűl Isten bizonyossá tet igaz igéretivel, hogy a' Szent Lélek vezérléséből, minden Igazságra viszen, és meg nem csalhat tanitásában. Isten pedig, ezt az ajándékot, az ö Jegyesének, az Igazság Oszlopának, az *Ecclesiá*-nak igérte. Tehát ettűl kel az igaz Értelmet várnunk, és vennünk. IV. Az Ujítók, minden

[5101] Verba Augu. supra, f. 94. 95.

[5102] † Eusebius, et August. citati, f. 336. 337. 340. 341.

hodogeus_j.indd 1061 2025. 07. 21. 11:27:01

hívő Emberre merik bízni a' Szent Irásnak bátorságos magyarazását:[5103] Tehát sokkal inkáb reá kel bízni az Anyaszentegyházra. mert a' Christus Jegyesének, az Anyaszentegyháznak, igértetet a' Szent Lélek. és nem mélto többet tulajdonítani egy Kóczi-pórnak, hogy-sem az Anyaszentegyháznak; kivált-képpen azt értvén, a' mit *Calvinus*-túl eléb hallánk,[5104] hogy az Ember, gyakran úgy meg-csala-{629:}tik a' maga tetczésében, hogy Isteni indúlatnak alíttya a' maga vélekedését.

Ezek a' Bizonyságok, úgy tetczik, elégségesek vólnának: de, nagyob világosságért, bévebben kel ezt erőssítenünk.

¶. 2. Az O Testamentom példajából, ezen Igazság erössödik.

Először, az Ó *Testamentom* példajából illyen Bizonyságot állatok:

> Képtelen, és hihetetlen, hogy Isten az O Testamentomban, a' Sz. Irásrúl támadot egyenetlenségek el-igazitását, az Irás igaz értelmének ki-fejezését, a' Synagogára, és az ö Vezérire bízta légyen: az Uj Testamentomban fondált Ecclesiának pedig, hasonlo méltoságot nem adot vólna. Mert, Egy az, hogy böcsülletesb a' Christustúl fondált Anyaszentegyház, hogy-sem a' Synagóga, mely csak árnyéka vala az Ecclesiának. Más az, hogy, Valami-némü okokból illet a' Synagógának illyen méltoságot adni, mind azok meg-találtatnak az Ecclesiában. mert a' Békeség és eggyesség meg-tartása, a' perlödések le-szállitása, a' háboruság-szerzök büntetése, most-is ollyan szükséges mint régenten.
>
> Bizonyos pedig, hogy az O Testamentomban, a' Sz. Irásnak bizonyos magyarázattyát, a' Synagógára, és az ö Fö Pásztorira bízta Isten.
>
> Tehát, az Uj Testamentomban-is az Ecclesiától, és az ö Pásztoritúl kel az Irásnak tekélletes értelmét vennünk.

A' Bizonyság Második Részét, illyen szókkal állattya Calvinus: *Sicut olim non contentus fuit (Deus) sola Lege, sed Sacerdotes addidit Interpretes, ex*

[5103] Calvin. citatus, f. 625.
[5104] Supra, f. 280.

hodogeus_j.indd 1062 2025. 07. 21. 11:27:01

quorum labiis Populus inquireret verum illius sensum: ita hodie, non tantum vult nos lectioni attentos, sed Magistros etiam praeficit, quorum opera adjuvemur.[5105]

Ezen-kivűl, így bizonyítom ezt a' Szent Irásból: Azt parancsolta Isten az Ó Törvényben; hogy, Ha valami Nehéz és kétes dolog támad, mellyen meg nem igyenesedhetnek; mennyenek arra a' helyre, mellyet Isten választ, a' *Lévi* Nemzetségéből-valo Papokhoz, és Papi-fejedelemhez: és, valamit ezek mondanak, a'hoz tartsák magokat. Ha ki pedig engedni nem akarna, meg-ölessék.[5106] Mely mondásban, Két dolgot kel eszünkbe vennünk: I. Hogy, nem csak oly Egyenetlenségrűl vagyon szó, mely az Isten Törvényének magyarázattya-nélkül meg-itíltethetnék; hanem oly veszekedésekrűl-is szól Isten, mely a' Törvénynek igaz értelméből fűg. Ezt jelenti *Moyses*, mikor azt mongya; hogy, A' mit a' Törvény-szerént tanítnak, azt cselekedgyék.[5107] Nem emlekezik, sem Tanu-bizonyságokrúl, sem egyéb Polgári törvénykezésekben szokot jelenségekrűl: hanem csak a' Törvényrűl, mely-szerént, az-az, melynek igaz értelme-szerént, tettek itíletet. Ennek-felette; közönségesen minden igyeket bé-foglal a' Parancsolatban Moyses: *Inter causam et causam*. Es akárminémü igyben támadgyon veszekedés, a' Pásztorokhoz igazít; és kötelez, hogy minden igyben engedgyenek az Pásztoroknak: *Facies, quodcumque dixerint*. Tehát, a' Törvény értelmérűl támadot viszszálkodást-is, bé-foglallya. Es külömben sem lehetet. Mert a' Sidóknak, nem vólt egyéb Polgári törvények az Isten Törvényénél, melynek igaz értelméből kellet itíletet tenni. Ha azért a' Papi Fejedelmek-eleibe kellet vinni a' Perlekedéseket, a' Törvény értelmét-is ö-tőllök illet várni. II. Az Isten igéretet tészen, hogy Igazat itílnek, és törvény-szerént-valo *Sententiát* adnak a' *Synagóga* Vezéri: *Qui judicabunt tibi judicii veritatem*.[5108] Ez-okon parancsollya; hogy mindenek a'hoz tartsák magokat, a' mit ők mondanak: *Facies quodcumque dixerint, qui praesunt loco quem elegerit Dominus*.[5109] és valaki engedni nem akar, meg-ölessék. Mely bűntetésnek helye nem lehetne, ha Istennek oly gond-viselése

[5105] Calv. li. 4. c. 1. n. 15.
[5106] Deut. 17. v. 8.
[5107] Deut. 17. v. 11.
[5108] Ibid. v. 9.
[5109] Ibid. v. 10. Ibid. v. 12.

hodogeus_j.indd 1063 2025. 07. 21. 11:27:01

{630:} nem vezérlette vólna a' Pásztorokat, hogy a' *Sentencia* ki-adásában el nem tévelyedhettek. Mikor azért ily tekélletes engedelmességre kötelez Isten, alattomban magát arra ajánlya, hogy meg nem hadgya csalatkozni a' Pásztorok tanitását.

Mondaná valaki: Isten, csak abban parancsollya hogy kövessék a' Pásztorokat, a' mit Törvény-szerént tanítnak: *Facies quodcumque docuerint te, juxta legem*.[5110] Tehát, *Condicio*-, és bizonyos ok-alat adatot az Engedelmességrűl parancsolat; tudni illik, ha a' Törvény-szerént adatik *Sentencia*.

De külömben vagyon a' dolog: Mert ezek az igék-elöt, általlyában, minden határozás-nélkül, fogadá Isten, hogy Igazat itílnek a' Pásztorok, *Judicabunt judicii veritatem*. Ha azért ezt a' fogadást, fel nem bontya Isten utólso szavaival, azt nem mondhattyuk, hogy, néha tartoztak engedni a' Papoknak, mert Törvény-szerént itíltek; néha pedig az ö itíleteket félre kellet tenni, mert a' Törvénytűl el-szakadtak. Azon-képpen, általlyában parancsollya Isten; hogy, Valaki meg nem áll *Sentenciá*-jokon, meg-ölessék: és nem engedi, hogy először meg-*disputállyák*, ha törvény-szerént adtak-e *Sentenciát*, vagy külömben. Maga, ha oly *Condicio*- és Ok-alat vólt a' kötelesség, hogy csak akkor engedgyenek, mikor Törvény-szerént itílnek: mivel ez a' *Condicio*, és Ok, fondamentomúl veti, hogy néha hamissat itílhettek; meg nem ölethetett vólna a' ki engedni nem akart, hanem-ha eléb meg-bizonyodot vólna, hogy a' Pásztorok törvény-szerént itíltek. Isten pedig, általlyában meg-öleti az Engedetlent, akár-mint kiálcsa hogy nem jól itíltek a' Pásztorok. Továb; Tellyességgel csúfos, és haszontalan vólna az Isten rendelése, ha illyen *Condicio*-, Ok-alat vétetnék, hogy csak úgy engedgyenek a' Pásztorok tanitásának, ha Törvény-szerént itílnek: Mert így, semmi versengésnek vége nem szakadna: hanem, a' Bíro *Sentencia*-járúl támadna vetekedés, Ha törvény-szerént vagyon-e, vagy külömben? és a' Peresek, a' Bírák Bírái lennének. mivel a' ki-adot *Sentenciát*, ők vinnék Próba-kőre; ők visgálnák, ha Törvény-szerént vagyon-e vagy nem? az-az; soha semmi ellenkezésnek vége nem lenne; soha a' Bíró *Sentenciá*-ja nem kötelezne: mert mindenkor *disputació*-ba hozhatnák az ö Végezését. Végezetre; Isten, oly Nehéz, és kétes

[5110] Vers. 10. 11.

hodogeus_j.indd 1064 2025. 07. 21. 11:27:01

kérdések itíletirűl szól *Moyses*-általl, mellyeket, a' Papi-fejedelmek feleleti-nélkül, meg nem fejthettek egyéb emberek. Ha azért meg kellet azoknak, a' kik tudakoztak, itílni a' Pásztorok *Sentenciá*-ját, ha Törvény-szerént vagyon-e vagy nem: szinte oly bizonytalanságban maradtak a' Papok tanitása-után, mint annak-elötte.

Nem *Condiciót*, és Okot vét tehát az Engedelmességnek Isten, midőn azt mondotta, hogy Mindenben engedgyenek, a' miket törvény-szerént eleikbe adnak a' Pásztorok: hanem jelenti, minémü dolgokban bizonyos a' Papi-fejedelem feleleti; tudni illik azokban, mellyeket a' Törvény magyarázásából előnkbe adnak.[5111] mert arra igértetet a' Pásztoroknak Isteni vezérlés, hogy a' Törvényt igazán magyarázzák: és abban Igazat itílnek, és meg sem csalatkozhatnak, a' mit Törvény-szerént szükségesnek mondanak. Miképpen azért, midőn azt mondom, hogy Azt cseleked, a' mit Sz. *Pál* a' Christus jelentéséből tanít: nem azt akarom, hogy ne hidgy min-{631:}denkor Sz. *Pál*-nak, és csak oly ok-alat vegyed tanitását, ha a' Christus jelentését hirdeti; hanem azt mondom, hogy Mindenben hidgy néki, mert egyebet nem tanít Isteni jelentésnél: Azon-képpen kel a' *Moyses* mondását venni.

Töb helyeken-is, az Ó *Testamentom* Pásztorinak méltóságát jelenti a' Sz. Irás. Mert a' Papokat, *[5112] Isten Követinek nevezi; kiknek ajaki meg-őrizik az Igazságot, és az ö szájokból kérdik a' Törvényt. Másut, †[5113] a' Papokra igazít, hogy ö-tőllök értsék a' Törvényt. *Josafát* idejében-is, "[5114] a' Király tisztihez illendő dolgok, *Zabadias*-ra bízatának: a' Törvényről-, *Ceremoniák*-rúl-, Parancsolatokrúl-valo kérdések meg-fejtése, a' Lelki Pásztorokra. Végezetre; *Salamon* azt mongya, hogy annál továb nem kel mennünk, a' mit az egy Fő Pásztor a' Tanítók tanácsából előnkbe ád.[5115] Ezt az O *Testamentom* Pásztori méltóságát jelenti Christus, mikor azt mongya; hogy, a' *Moyses* Székiben ülők, valamit parancsolnak, meg-tartsuk.[5116] Holot, nem kel mind azokat érteni a' *Moyses* Székiben ülőkön, kik olvasták és tanították a' *Moyses* Könyveit,

[5111] NOTA.
[5112] * Malach. 2. v. 7.
[5113] † Aggaei 2. v. 12
[5114] " 2.Paral. 19. v. 10. 11.
[5115] Eccles. 12. v. 11.
[5116] Matt. 23. v. 2. Infra, li. 8. c. 3. ¶. 3. ad 2. sub finem.

hodogeus_j.indd 1065 2025. 07. 21. 11:27:01

mert így te-is a' *Moyses* Székiben ülőnek neveztethetnél: hanem azokat, kik Tisztek-szerént a' Törvényt magyarázták, és a' Versengésekben *Sententiát* mondottak, az Isten rendelése-szerént. Azt parancsollya azért Urunk; hogy, mikor a' Székből tanítnak, az-az, mikor hívatallyok-szerént *Sententiát* adnak, és köteleznek valamire, akár-minémü rosz-életűk légyenek-is, engedgyünk nékik: mert, noha egyéb-képpen meg-csalatkozhatnak, de midőn ez-szerént tanítnak, az Isten őket hamisra nem ereszti.

¶. 3. Az Anyaszentegyházrúl-valo Igéretek és Parancsolatok, ugyan-ezen Igazságot bizonyíttyák.

Masodszor: Az Uj *Testamentom*-ból így bizonyítok:

> Nem csak bátorságoson követhettyük, de kötelesség-szerént-is tartozunk annak tanitására, a' kirül Isten bizonyossá tet hogy az Eördögtül meg nem csalattatik, Es a' kinek Engedelmességére kötelez minnyájunkat.
>
> De az Ecclesiárul, bizonyossá tet Christus, hogy az Eördögtül meg nem csalatik, és annak Engedelmességére kötelez minnyájunkat.
>
> Tehát, nem csak bátorságoson vehettyük, de ugyan kötelesek-is vagyunk, hogy az Anyaszentegyháztúl vegyük az Igazságot. Az Igazság pedig, nagyob részre a' Sz. Irásnak tekélletes magyarázattyából adatik elönkbe.

A' Bizonyság Elsö Része,[5117] magán világos. Második Részét,[5118] ez-után bévebben meg-bizonyítcsuk. Most rövídeden, jusson eszünkbe az Urunk igéreti, hogy a' Kő-sziklán éppített *Ecclesiát*, soha meg nem győzheti a' Pokol kapuján ki-rohant hamisság. Sz. *Pál*-is, az Anyaszentegyházat, Igazság Oszlopának, és Erősségének nevezi.[5119] Mely mondással azt jelenti; hogy az Anyaszentegyház, fondamentoma az igaz Vallásnak; és ö-rajta, mint erős Oszlopon éppíttetik, hogy le ne omollyon. Külömben pedig ez nem lehet,

[5117] 1. Matt. 16. v. 18.
[5118] 2.
[5119] 1.Tim. 3. v. 15. Infra, li. 8. c. 2. ¶. 1. n. 2. Et, c. 3. ¶. 2. n. 4.

hodogeus_j.indd 1066 2025. 07. 21. 11:27:01

hanem, ha az Anyaszentegyháznak csalatkozhatatlan méltosága vagyon, az Igazság ki-nyilatkoztatására. Ennek-felette,[5120] azt fogadá Urunk; hogy, Igazság Lelkét adgya nékünk, mely velünk marad világ végéig.[5121] Holot oly ajándékot igér, mely nem csak az *Apostolok* idejében tartson, hanem, halálok-
5 után-is, minden üdőben, meg-maradgyon a' következendö *Ecclesiá*-ban. Ezt pedig Igazság Lelkének nevezi; az-az, Igaz-{632:}ság-ismérö, és óltalmazo Léleknek. Szükség tehát, hogy az *Ecclesiá*-ban mindenkor meg-maradgyon ez a' Lélek, mely az Igazságot bizonyoson ki-nyilatkoztassa. Azon-képpen,[5122] mikor azt parancsolta vólna Urunk, hogy tanítcsanak, és keresztellyenek
10 az *Apostolok*; utánna veti: Imé én veletek vagyok, mind világ végéig.[5123] Holot az Igazság tanitásában, álhatatos, és világ végéig maradandó ajándék igértetik az *Ecclesiá*-nak, mely mindenkor meg-marad az *Apostolok* hólta-után-is. Továb:[5124] Urunk azt mondá Sz. *Péter*-nek; hogy Néki adgya a' Meny-ország kúlcsát.[5125] A' Kúlcsnak neve-alat, *Péter*-nek igéré;
15 és annak-utánna meg-is adá, valami szükséges arra, hogy a' Híveknek meg-nyittassék Meny-ország. Egy pedig szükségesb nincsen az üdvösségre, mint, hogy a' Sz. Irás, tekélletes és bizonyos magyarázattal meg-fejtegettessék, és a' Hitben támadot Egyenetlenség le-szállíttassék. Tehát ezt-is a' hatalmat, az Anyaszentegyházra bízta Sz. *Péter*-ben Christus. Mert Sz. *Péter*,
20 az Anyaszentegyház képét viselte e' dologban, ugy-mond Sz. Agoston: *Petrus, propter Apostolatus sui PRIMATUM, gerebat personam Ecclesiae. Quando ei dictum est: Tibi dabo Claves; universam significabat Ecclesiam*.[5126] Ugyan-is, Christus nem csak Huszon-öt esztendeig, az-az, míg Sz. *Péter* élt, hanem világ végéig akarta gongyát viselni az ö Híveinek. annak-okáért
25 nem akarta, hogy a' Sz. *Péter* halálával, a' Meny-ország Kúlcsa ki-vétetnék az *Ecclesiá*-ból: hanem, Miképpen ö-reá bízá Juhait, és mindenekkel meg-ajándékozá, valamik szükségesek a' Christus Juhainak igaz legeltetésére;

[5120] 3.
[5121] Ioan. 14. v. 16.
[5122] 4.
[5123] Matt. 28. v. 20.
[5124] 5.
[5125] Matt. 16. v. 19.
[5126] Aug. to. 9. trac. 121. in Ioan.

hodogeus_j.indd 1067 2025. 07. 21. 11:27:01

de azért ö-utánna-is oly Pásztorokat rendele, kik Igaz tudománnyal legeltetnék a' Juhokat, és minden vélekedések szelétűl ne hadnák tétova ragadtatni: Azon-képpen a' Meny-ország kúlcsát-is, Sz. *Péter* halála-után meg-tartotta az *Ecclesiá*-ban.[5127] Végezetre,[5128] miképpen az Ó Törvényben, a' Papi-
5 fejedelemhez igazítá Isten azokat, kik egy-más-közöt meg nem alkodhattak, és az Egyházi Pásztorok itíletinek engedelmességére köteleze mindeneket:[5129] azon formán az Uj *Testamentom*-ban azt hagyá, hogy, ha valamiben vét ellenünk a' mí Atyánkfia, és egyéb-képpen meg nem tér, az Anyaszentegyház-
eleibe vigyük a' dolgot.[5130] Ha az *Ecclesiát* nem halgattya, és annak nem
10 enged, úgy tartsuk mint Pogányt. Mely mondásban azt kel eszünkbe vennünk, hogy Urunk meg nem határozza egy-féle vétekre a' mí Atyánkfia vétkét: hanem, akár a' Hitben támadot egyenetlenséggel, melyből számtalan botránkozások, veszekedések, és veszedelmek áradnak; akár egyéb-képpen vétcsen ellenünk, az Anyaszentegyház engedelmességére köteleztetik. Es
15 bizonyára, ha *Privata injuria*, a' magunk személye-ellen-valo vétek, és két Ember-közöt támadot veszekedés, az Anyaszentegyház itíletire bízatik: mivel sokkal veszedelmesb a' közönséges viszszálkodás, mely a' Hitet illeti; sokkal méltáb ezt az Anyaszentegyház-eleibe vetni.[5131] Hanem-ha azt mondanád, hogy Istennek Atyai gond-viselése, e' Világi aprólék egyenet-
20 lenségek le-szállitására gondot viselt, a' Lelkek veszedelmére gerjedet hitetlenségek háboruságinak le-csendeszitéséről el-feletkezett. Ki-tetczik azért az Urunk szavából; hogy, Ha valaki a' Keresztyéni eggyességet fel-zavarja, az Anyaszentegyház-eleibe kel őtet vinni, az ö itíletit kel várni. Ez pedig a' Hit dolgaiban-valo itílet, külöm-{633:}ben nem lehet, hanem az Irás igaz
25 értelmének ki-nyilatkoztatása-által; mivel az Eretnekségek-is, az Irásnak hamis értelméből támadnak. *Ergo, etc*.

[5127] Ioan. 21. v. 17. Ierem. 3. v. 15. Eph. 4. v. 12.
[5128] 6.
[5129] Deut. 17.
[5130] Matt. 18. v. v. 17.
[5131] Vide infr. li. 8. c. 3. ¶. 2. n. 2.

hodogeus_j.indd 1068 2025. 07. 21. 11:27:01

¶. 4. Az Hívek Praxissa, Régi Szokása, ugyan-azon Igazságra viszen.

Harmadszor: Bizonyítom ezen Igazságot, a' Híveknek eleitűl-fogva-valo Szokásával:

> Az Apostolok idejétül-fogva, mikor valami Egyenetlenség támadot a' Hit dolgaiban, az Anyaszentegyház eleibe vitték, és az ö Pásztorinak közönséges tudományából igazították-el a' közbe-vetet dolgot: arra-is kötelezték mindeneket, hogy az Irást az-szerént fejtegessék, a' mint az Anyaszentegyházban értették a' Hívek.
>
> Tehát, ha valami homály vólna-is a' Bizonyságokban, mellyekkel a' Sz. Irás ki-fejezi e' dologban az Anyaszentegyház méltóságát: az Apostolok idejétül-fogva-valo Szokás meg-mutatná, mint kel ezeket érteni, és menyit kel tulajdonítani az Anyaszentegyház méltóságának, az Irás magyarázásban.

Az *Apostolok* idejében,[5132] versengés támada a' Sidoságból meg-tért Keresztyének-között, ha Környűl kell-e metélni a' Pogányságból ki-térteket? Nem itélék a' Keresztyének, hogy ezt ki-ki magán el-végezhesse: hanem *Jerusalem*-be győlének, és, a' Sz. Irásnak igaz magyarázattyát egyenlö értelemből ki-adván, el-végezék; hogy a' Pogányok meg ne mettessenek. Ezt pedig az ö Végezéseket, Szent Lélek tetczésének nevezik. Bizony, mint egyéb mély dolgokat, úgy ezt-is, akár-mely *Apostol*-által előnkbe adhatta vólna Isten: de látván, hogy a' következendö üdőkben nagy szüksége lészen a' Híveknek arra, hogy meg-ismérjék Kitűl, és Mint kel az Irásnak igaz Ertelmét venni, az Anyaszentegyház Gyölekezetinek méltóságát akarta ezzel a' példával fel-állatni.

Sz. *Pál*,[5133] bizonyos vala tanitásának igazságában: *[5134] de, mivel ebben némellyek kételkedtek, nem igazítá az embereket a' Léleknek belsö sugallására, vagy csak magára a' Sz. Irásra; hanem, hogy a' Szent Lélek megismértetné, Mi módon kel a' kételkedéseknek eleit-venni, †[5135] Istennek tulaj-

[5132] *Exemplum I.* Actor 15.
[5133] *II.*
[5134] * Vide supra, fol. 130.
[5135] † Galat. 2. v. 2.

hodogeus_j.indd 1069 2025. 07. 21. 11:27:01

don jelenéséből, *Jerusalem*-be méne Sz. *Péter*-hez, és a' töb *Apostolok*-hoz; hogy az ö Vallásának tekélletességét meg-erőssítenék. mert, a' mint ö-maga jelenti, és Szent *Agoston* "[5136] nyilván írja, külömben nem hittek vólna Sz. *Pál*-nak a' Hívek.

Következendö üdőkben,[5137] a' *Nicaea*-, *Efesom*-, *Chalcedon*-béli Sz. Gyölekezetekben, az Anyaszentegyház Vezérinek vallása-szerént magyarázván a' Sz. Irást, kárhoztatták az Eretnekségeket, noha ezek-is az Irást feszegették. mely dolgot, †[5138] ennek-elötte elégséges Bizonyságokkal meg-erőssíténk.

Annak-utánna-is,[5139] valamit az Anyaszentegyház el-végezett a' közönséges Gyölekezetekben, azt úgy vették a' Hívek, mint Isten Végezését; mint nem régen "[5140] értők.

Eretnekek tulajdonságának tartották a' Hívek,[5141] ha valaki az Anyaszentegyház Pásztori értelmét meg-vetvén, tulajdon eszeskedéséhez bízott az Irások fejtegetésében; miként csak nem régen *[5142] hallók.

Valakik pedig az Igazságban álhatatoson maradtak,[5143] azt követték, a' mit ez-elöt "[5144] Szent *Kelemen*-tűl tanúlánk; tudni illik, hogy az Isten szavát, nem a' magok saját okoskodása-szerént magyarázták; hanem azok értelméből, kik a' Régi Szentektűl vették az Isten szavának értelmét. Hal-{334:}hadsza mit ír Sz. *Basilius*-rúl, és *Nazianzi Gergely*-rűl az Egyházi historia: *In Monasterio, solis Divinae Scripturae voluminibus operam dabant; earumque intelligentiam, non ex propria praesumtione, sed ex Majorum scriptis et autoritate sequebantur; quos et ipsos, ex Apostolica successione intelligendi regulam suscepisse, constabat*.[5145]

[5136] " Aug. 28. cont. Faust. c. 4.
[5137] *III.* SISINNII consilium, vide supr. f. 152. 153.
[5138] † Supra, f. 152. 153. 154.
[5139] *IV.*
[5140] " Supra, f. 187.
[5141] *V.*
[5142] * Supr. f. 100. 101. et 621. 622
[5143] *VI.*
[5144] " Supra, f. 109. 110.
[5145] Ruffin. lib. 2. cap. 9. Vide supr. fol. 108. 109.

hodogeus_j.indd 1070 2025. 07. 21. 11:27:01

Mikor pedig a' Sz. *Doctorok* valamely Tévelygés-ellen viaskodtak,[5146] az Anyaszentegyház Pásztorinak értelmét, és az *Ecclesia* Szokását állatták a' Pártosok-ellen; miképpen eléb ••[5147] említők. Es, noha Sz. *Cyprianus*, az ö vélekedésének óltalmazására sok Irásokat állatna; Sz. *Agoston* pedig, nyilvánvalo Irással meg nem hamissíthatná az ö tetczését: meg-elégedék azzal, †[5148] hogy az Anyaszentegyház ennél külömbet tanítot: "[5149] *Et Stephanus, nihil, praeter Traditionem ex antiquo obtinentem, innovandum putavit.* Mert, a' mint ezen Sz. *Agoston* írja; *[5150] Akkor követtyük igazán a' Sz. Irást, mikor azt mivellyük a' mit javallot az *Ecclesia*; ••[5151] melynek tanitását kel vennünk, minden homályos dolgok meg-fejtésében. Ugyan-ezent írja Irenaeus, *lib. 3. c. 4.* és Sz. *Ambrús*, illyen szókkal: †[5152] *Quis te, nisi sancta Ecclesia doceat, quomodo CHRISTUM teneas?* Mind ezeket, így-fejezi-bé *Vincentius Lirinensis*, a' ki Sz. *Agoston* idejében tűndöklött az Anyaszentegyházban: *[5153] *Cum sit perfectus Scripturarum Canon, sibique ad omnia satis superque sufficiat; quid opus est, ut ei Ecclesiasticae intelligentiae jungatur autoritas? Quia videlicet Scripturam sacram, pro ipsa sua altitudine, non uno eodemque sensu universi capiunt. Aliter illam Novatianus, aliter Photinus, aliter Sabellius, aliter Eunomius, Arius, aliter Jovinianus, Pelagius, aliter postremo Nestorius exponit. Atque idcirco multum necesse est, propter tantos, tam varii erroris anfractus, ut Propheticae, et Apostolicae interpretationis linea, secundum Ecclesiastici, et Catholici sensus normam dirigatur.*

[5146] *VII.*
[5147] •• Supr. fo. 153. 154.
[5148] † Supr. f. 562. 563.
[5149] " Euseb. li. 7. hist. c. 3.
[5150] * Supr. f. 584. et 108. 109.
[5151] •• Supr. f. 109. 110.
[5152] † Ambr. to. 1. li. 3. de Virginib. versus finem.
[5153] * Lirin. cont. Profanas Novitat. c. 2.

hodogeus_j.indd 1071 2025. 07. 21. 11:27:01

¶. 5. Az Ellenkezök-is, az Anyaszentegyház tanitásához futnak, tétovázások-után.

Addig ütik vétik a' dolgot, addig hánnyák ide 's tova a' kalafintát a' pártos Tanítók, hogy végre, ugyan arra térnek; hogy, A' ki meg nem akar csalatkozni, az Anyaszentegyház Oszlopához ragaszkodgyék. *Calvinus*-túl nem régen hallók; hogy, Valameddig e' világon élünk, sok dolgok homályosok, és bé-takarva vannak elöttünk. nincs pedig effélében üdvösségesb tanács, *[5154] *quam animum obfirmare, ad tenendum cum Ecclesia*. Ennek-felette, azt-is ••[5155] hallók Calvinustúl: *Non est spernendus Ecclesiae consensus; quae nunquam, nisi in Veritatem Verbi DEI consentit*. Melléje vetvén, hogy az *Ecclesiá*-nak sokkal béveb kincse adatot, hogy-sem akár-kinek magán. Végezetre, azt vallya *Calvinus*; †[5156] hogy a' Versengések el-igazitásában, job mód nem lehet, mint az *Ecclesia* itéleti. Azért, ugy-mond *[5157], Mindeneket kötelez Isten, hogy az ö tejével nevekedgyenek.

Luther, noha földhöz veri az *Ecclesia* méltoságát, mikor azzal sarkallyák őtet: de, mikor Versengés-kivűl vagyon, ugyan igazán meg-vallya, hogy Sohúlt egyébüt bátorságot nem találnak, hanem-ha az *Ecclesiá*-hoz szaladnak, mint a' *Noë* Galambja a' Bárkához. Szavait ennek-utánna ••[5158] fel-jegyezzük.

{635:} ¶. 6. A' Pártosok Ellen-vetési meg-fejtetnek.

A' meg-bizonyodot Igazság-ellen, így okoskodnak a' Pártosok: I. Csalatkozhatatlannak kel lenni a' Sz. Irás magyarázónak: mert, ha ez meg-csalatnék, és hamissat taníthatna, nem vólna bátorságos vezérlése. Az *Ecclesia* meg-csalathatik, mert Emberekből ál, és minden Ember hazug, ugy-mond Sz. Pál, *Rom. 3. v. 4.*

[5154] * Calv. 3. Instit. c. 3. n. 3. Supr. fo. 613.
[5155] •• Supr. f. 625.
[5156] † Supr. f. 193. Et inf. hoc li. c. 7. ¶. 5. n. 1.
[5157] * Supr. f. 110.
[5158] •• Vide, l. 8. c. 3. ¶. 1.

hodogeus_j.indd 1072 2025. 07. 21. 11:27:01

Felelet. Ezen bizonysággal a' *Profeták*, *Apostolok*, *Evangelisták* tanitását fel-forgathatni, mert ezek-is Emberek vóltak.[5159] De távúl légyen hogy ezt mongyuk. Azért az Embereket, ha csak úgy gondollyuk mint *Adam* fiait, meg-csalatkozhatnak, hazudhatnak: Ha pedig az Emberekrűl úgy szóllunk, mint a' kiket a' Szent Lélek vezet minden Igazságra, így immár meg-csalatkozhatatlan az ö tanitások. Illyen vólt *Moyses* az ö tanácsával, *Num. 11. v. 17.* Illyenek vóltak az utánna-valo Papi-fejedelmek, *Deuter. 17. v. 9. Aggaei 2. v. 12. Malach. 2. v. 7.* Illyenek vóltak a' Proféták, *Jerem. 1. v. 7.* Illyenek vóltak az *Apostolok*. Illyen az *Ecclesia*-is; melynek azt igérte Christus, hogy a' Pokoltúl meg nem győzetik; és, Igazság Oszlopa lévén, a' hamisságtúl le nem dőjtetik: hanem, a' Szent Lélek Istentűl minden Igazságra vezettetik. Ez pedig az Igazságra vezérlö Szent Lélek, úgy adatik az *Ecclesiá*-nak, hogy abban ••[5160] mindenik tagja részesűl, valamíg el nem szakad az *Ecclesiá*-tól; miképpen az Elevenség, és élet, minden tagokkal közöltetik, valamíg az egész Testtel egybe-kapcsoltatik. De, mihent el-szakad keze, vagy úja az Embernek, ottan meg-hal: mert ezeknek élete, a' fő tagokkal-valo egybe-kapcsolástúl fűg.

II. A' Szent Atyák, és az *Ecclesia*, tanitásokat Sz. Irással bizonyíttyák. A' Bizonyság pedig, világosb, és nyilvábban-valo, hogy-sem a' mit meg kel bizonyítani. Tehát a' Szent Irás, világosb az Anyaszentegyház tanitásánál.

Felelet. Ezt viszsza-fordíthattyuk az Ujitókra. Mert ők-is, mikor valamely Irást fejtegetnek, azon vannak, hogy Irással bizonyítcsák magyarázásokat. Ha ebből következik, hogy világosb az Irás, hogy-sem a' Magyarázat, heábavalók a' Sz. Irás értelmérűl íratott sok Könyvek. Azt mondom azért; hogy, sokszor az Atyák, és az *Ecclesia*, Irással bizonyíttyák magyarázattyokat: de nem bizonyíttyák azon mondással, a' mellyet fejtegetnek; hanem, ha találnak, más mondást hoznak-elö, mellyel, ugy-mint nyilvábban-valóval, erőssítik magyarázattyát a' közbe-vetet *Sentenciá*-nak. Mikor pedig efféle világosb mondást nem találnak, és az elől-járo, vagy következő igékkel nem bizonyíthatnak: a' Híveknek régi Szokását, és Vallását, minden bizonyságokhelyett vészik.

[5159] Vide supra, fol. 339.

[5160] •• Dependenter ab Ecclesia.

hodogeus_j.indd 1073 2025. 07. 21. 11:27:02

III. Sz. *Pál* nem azt írja, hogy a' mí Hitünk, az *Ecclesián* éppíttetik, hanem, hogy az *Apostolok* és *Profeták* fondamentomára rakatot.[5161] Maga, ha oly méltosága vólna az Anyaszentegyháznak, hogy ö-tőlle kellene várni az Igazságot: sokkal méltóban ö-rajta mondatnék éppűlni a' mí Hitünk.

FELELET. A' mí Hitünk Christuson éppíttetik; mint a' ki eredeti és kút-feje Hitünknek: éppíttetik az *Apostolokon*;[5162] mint azokon, a' kiknek először megjelentettek Hitünknek ágazati és titkai: éppíttetik az Anyaszentegyházon; mint azon, a' ki bizonyoson előnkbe adgya, az *Apostolok*-nak és {636:} *Profeták*-nak jelentetett Igazságokat. Ez-okon Sz. *Pál*, az *Ecclesiát*, Igazság Oszlopának és Erősségének nevezi, az-az, Fondamentomnak, az ö rendiben és tisztiben.

IV. Szinte oly nehéz annak végére menni, mit tanított a' Régi *Ecclesia*, és a' Szent Atyák, valamely Irás magyarázattyáról, mely nehéz az Irásnak magán-valo értelme.

FELELET. Mi-módon hallók eléb, hogy az igaz *Tradiciók*-nak végére méhetünk;[5163] azon formán meg-tanúlhattyuk az Anyaszentegyház itéletit. Azért, a' mit Közönséges Gyölekezetben el-végezett; a' mit Szokásúl vett, és mindenüt hirdetett; a' mirűl a' Sz. *Doctorok* úgy emlekeznek, mint ellenzésnélkül bé-vett Tudományrúl: bizonyoson tudgyuk, hogy az Anyaszentegyház tanitásából vagyon annak eredete. Töb Ellen-vetéseket-is támasztnak az Ujítók: de ezekrűl majd továb szóllunk, *Libro 8. cap. 2. §. 3.*

[5161] Ephes. 2. v. 20.
[5162] 1.Cor. 3. v. 11.
[5163] Supr. fol. 576.

hodogeus_j.indd 1074 2025. 07. 21. 11:27:02

HETEDIK RESZE.

KICSODA ITÉLÖ-BIRO A' HITBEN-TAMA-dott vetekedésekben.

¶. 1. Bizonyos Itélö-Birónak kel lenni, mely itt e' Világon, meg-itéllye a' Hitben-támadot perlödéseket.

AZ Emberek-között támadott egyenetlenségnek, perlekedésnek, és viszsza-vonyásnak lecsendeszitésére, és a' Világi békeséges Eggyességnek meg-tartására, Két dolog kivántatik: Elsö; hogy szabott Törvények, és bizonyos rendelt Végezések légyenek, mellyekre, mint †[5164] Igazgato sinórokra, vagy Szegeletes mértékekre, vagy Próba-kövekre nézvén, a' Törvény-ellen rúgóldozók igyenetlensége, és esz-veszés-szerző nyughatatlansága meg-zaboláztassék; a' Törvénynek igaz úttyára hozassék, és fel-vetett határában meg-tartassék. Masodik; hogy oly-hatalmú és méltoságu Bíro légyen, mely a' viszszálkodóknak Igazat tégyen: és úgy mongyon *Sententciát*, hogy, az ö utólso Itéletin mindenek meg-álván, továb-valo egyenetlenségekben, tellyességgel vég szakadgyon. E' Két dolog-nélkül, semmi Polgári társaság, és Országos birodalom, csendességben nem maradhat. Mert, ha a' Törvények igazgatása-nélkül, csak maga fejétűl adna *Sententciát* a' Bíro, mint a' *Török Kadia* cselekeszik: számtalan hamisságok, és alkalmatlanságok történnének. Viszontag; Ha nem tudom menyi jó Törvények vólnának-is, Bíro-nélkül semmi viszsza-vonyást el nem igazítanának; a' mint minden-napi példákból láttyuk. Hogy pedig jó rendel szóllyunk ez-aránt, egy-nehány Igazságot fondamentomúl vetünk.

Elöször: A' Keresztyén hitnek, és Mennyei bóldogságra vívö üdvösséges Tudománynak csalatkozhatatlan Mértéke, Igazgato sinóra, vezérlö *Regulá*-ja, *Normá*-ja, az Isten szava és Igéje; akár ez írva, akár *Tradicio*-által adassék a' Hívek-eleibe.[5165] Ez azzal bizonyodik: mert a' Keresztyén vallás, és üdvös-

[5164] † Norma, Regula, Amussis, Gnomon.
[5165] Supra, f. 599.

hodogeus_j.indd 1075 2025. 07. 21. 11:27:02

séges Hit, nem Emberi okoskodáson, vagy tanu-bizonyságon éppíttetik, hanem az Élö Isten szaván és tanitásán fondáltatik: és, a' mint Sz. *Pál* szól, *Fides ex auditu, auditus autem per Verbum DEI.*

{637:} Masodszor: Minden-napi Példák el-hitetik velünk, hogy az Isten Igéjét, és a' Hitnek czikkelyit, †[5166] sok idegen, és tévelygö hamis értelemre csigázzák az Emberek. Mert, akár a' Sz. Irásban foglalt mély dolgoknak homályosságából, akár az Emberi elmének tompaságából, vagy nyughatatlan habozásából, és vakságából származzék: de bizonyos, a' mit siralmas szemmel naponként látunk, hogy sok viszsza-vonyások, egyenetlenségek, perlekedések, gyülölséges versengések támadnak az Isten Törvényének értelmérül, a' Hit dolgairúl. Azért, kétség-nélkül kel hinnünk, hogy Isten, bizonyos Itélö-mestert, és Igazság-mutató Bírót rendelt az *Ecclesiá*-ban; mely, igaz *Sententiajá*-val, az únalmas perlekedéseket le-szállítcsa, és az Igazságot bizonyoson ki-jelentse.

Ezt egy ollyan formán erössíthettyük, mint nem régen bizonyítók,[5167] hogy a' Christus *Ecclesiajá*-ban, bizonyos módgya vagyon a' Sz. Irás igaz magyarázattyának: I. Isten az Ó *Testamentom*-ban, Népének csendesz állapattyára, bizonyos Itélö-birókat rendelt, kik a' Törvényrül támadott versengéseket, és nehéz dolgokat, el-igazítanának: *Si difficile et ambiguum apud te judicium esse perspexeris, et Judicum intra portas tuas videris verba variari: Venies ad Sacerdotes, et ad Judicem, qui fuerit illo tempore, qui judicabunt tibi Judicii veritatem. Et facies quodcumque dixerint, et docuerint te juxta Legem ejus, sequerisque sententiam eorum. Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, et Decreto Judicis; morte morietur.*[5168] Ha azért a' Christus *Ecclesiá*-ja, aláb-valo állapattal nem rendeltetett a' *Synagogá*-nál: kétség-nélkül az *Ecclesiá*-ban-is kivántatik a' Bíro. II. A' mí édes Üdvözítőnk, az ö Sz. Vére húllasával éppíttetett Országban, vagy Várasban, az *Ecclesiá*-ban, a' Hit és Tudomány dolgában, oly eggyességet, békeséget, csendességet kiván, mely minden egyenetlenséget, és viszsza-vonyást ki-rekeszszen; mint meg-tetczik, *Joan. 17. v. 11. Rom. 15. v. 6. Cap. 16. v. 17. 1.Corinth. 1. v. 10. Cap. 10. v. 17.*

[5166] † 1.Pet. 3. v. 16.

[5167] Hoc. li. 7. sup. fol. 599. 600.

[5168] Deut. 17. v. 8. Exo. 18. v. 21. Num. 11. v. 16.

hodogeus_j.indd 1076 2025. 07. 21. 11:27:02

Cap. 14. v. 33. Gal. 3. v. 28. Eph. 4. v. 4. Phil. 2. v. 2. Cap. 3. v. 16. 1.Timoth. 6. v. 20. 2.Timoth. 2. v. 16. Ad Tit. 3. v. 10. Hebr. 13. v. 9. Act. 4. v. 32. Cap. 5. v. 12. 2.Joan. v. 10. Kivántatik tehát, hogy ennek a' szép Eggyességnek megtartásában, az esz-veszésnek, és Tudományból származott igyenetlenségnek le-szállításában, bizonyos Bíro légyen, ki az ö *Sentenciajá*-val véget vessen a' perlekedésekben, és az Igazságot bizonyoson ki-jelentse. Mert, sem a' csendesz Egyesség, mellyet Christus kíván, meg nem maradhatna; sem a' Tévelygések meg nem ismértetnének, ha az *Ecclesiá*-ban senki itéletet nem tehetne a' viszsza-vonyásokrúl. III. A' Keresztyénség *Praxissa* és Szokása, ezent jelenti. Mert, valamikor Versengések támadtak a' Hit dolgában, és Eretnekségek fakadtak, ottan Törvény szolgáltatott: és, a' minémü *Sentenciát* mondottak a' Törvényben, helyén maradott; és, a' Sz. Irás mondása-szerént, *Judicium determinavit Causam*,[5169] vége szakadott a' Törvény-által a' versengésnek. Nem régen hallók, hogy az *Apostolok* ezt cseleküvék, mikor a' *Moyses* Törvényének meg-tartásárúl támadott vólna kérdés.[5170] Az-után a' közönséges Gyölekezetekben, ugyan-azon példát követvén, valakit Eretnekségre kárhoztattak, azt az egész Keresztyénség, Eretnek számba írta. IV. Soha egy jól rendelt Emberi Tár-{638:}saság, egy Váras, egy Ország nem találtatott, melyben a' Perlekedések le-szállítására Bíro nem rendeltetett vólna: mert e' nélkül, esz-veszéssel, egyenetlenséggel, egy-más-ellen-valo boszszúval, és kár-tétellel, meg-telnék az Ország, vagy Váras. Azért, a' Sz. Irás sokszor mongya; hogy, a' hol hamis, vagy túnya Bírók vannak, az Országnak el kel veszni; *Jerem. 5. v. 28. Michae. 3. v. 11. 12.* De az *Ecclesia*, jól rendeltetett sokaság, Isten Országa, és Várasa; mint ennek-utánna meg-hallyuk. Tehát ebben-is Birónak kel lenni: és annyival inkáb, menyivel nehezeb a' Hitnek homályos és mélységes titkaiban el-igazodni, hogy-sem e' Világi dolgokban; és, a' menyivel veszedelmesb az Üdvösségben-járo perlekedés, az essö-csepegésrűl-, vagy egy maroknyi földrűl-való törvénykedésnél. Azért, most-is azt mondom, a' mit ennek-elötte †[5171] nem egyszer; hogy egy Polgári Társaságban sem vólt soha oly esze-veszett gazság, mint a' Christus Országában, ha ebben, naponként sok veszekedések

[5169] Prov. 26. v. 10.

[5170] Supr. fol. 633.

[5171] † Supr. fo. 103. 482. 483. Infra, li. 8. c. 6. ¶. 2.

hodogeus_j.indd 1077 2025. 07. 21. 11:27:02

támadván, Itélö-birája nem vólna, a' ki le-szállíthatná az egyenetlenséget. söt alkalmatlamb, és fogyatkozottab vólna a' Christus Országa, minden Világi Birodalmoknál.

Harmadszor: Ennek a' Bírónak, és az ö Itéletinek, itt e' földön kel lenni. Vallom azt, hogy a' Más világon Isten ö-maga tészen itéletet arrúl, kinek vólt igaz Hiti, és ki tévelygett: de késö lészen akkor az úta-vesztetteknek tévelygéseket meg-ismérni, mikor idejek nem lészen az Isten ösvényére-valo térésre. Azért, e' Földön hagyott Isten oly Itélö-birót, ki bizonyos itéletet tégyen a' Hit dolgaiban viszszálkodo Pereseknek: úgy hogy, a' Peresek a' Biróhoz mehessenek, tölle *Sententiát* vehessenek, ennek itéletit meg-érthessék. Ezt erössítik, a' második mondásban elő-hozott Bizonyságok: I. Mert itt vannak a' viszsza-vonyások, nem a' más világon. Tehát, ha a' Viszszálkodások el-igazitására kivántatik a' Bíro, itt kel Birónak lenni. II. Arra rendeltetett, és azért kivántatik a' Bíro, hogy, az ö *Sententiá*-ját halván, meg-térhessen a' ki tévelyeg. De csak e' világon vagyon helye a' meg-térésnek, nem a' más világon. *Ergo, etc.* Erre néz az Urunk parancsolattya, midőn azt hadgya, hogy az úton eggyezzünk-meg Peresünkel, ne adassunk a' Hohér kezébe.[5172]

Negyedszer: A' Hitben támadott Perlekedések le-szállíto Birónak, vagy Itélö-mestérnek, olynak kel lenni, kinek engedelmességére minnyájan kötelesek legyünk, és a' kinek itéletin tartozzunk meg-állani. Ezt, Először, az Ó *Testamentomi* példa meg-mutattya. Mert, a' mint hallók, Isten, erős parancsolattal köteleze mindeneket a' Birónak engedelmességére; és azt hagyá, hogy meg-öllyék az engedetlent. Másodszor; Mert, ha ennek a' Birónak Végezésit fel-bonthatnók, és mellőlle el-múlhatnánk, sem az Eggyesség kötele meg nem maradna, sem a' Tévelygéseknek nyaka nem szakadna, sem Hitünknek bizonyos állandósága nem lehetne. Sőt, ha ettúl a' Birótúl *provocál*-hatnánk, *appellál*-hatnánk, tellyességgel haszontalan és hiuságos vólna az ö Birosága: mint e' Világ-szerént, ha oly Bíro nem vólna, a' ki-elől senki nem *appellál*-hat, haszna nem vólna az alacsomb Biráknak; és soha semmi Pernek vége nem szakadna.

[5172] Matt. 5. v. 25.

hodogeus_j.indd 1078 2025. 07. 21. 11:27:02

Ötödször: Azt mondom; hogy Senki egyéb nem lehet a' Hit {639:} dolgaiban *Summus Judex*, fö Itélö-bíró, hanem a' Szent Lélek Isten. *[5173] mert az Isteni dolgokat egyéb nem tudgya, hanem Isten ö-maga, és a' kinek ö meg-jelenti. Nem-is lehet tekélletes bátorság a' Keresztyéni Igazságban, ha mástúl kel ennek erőssítését várnunk. Ha azért, *Optimus Interpres verborum est quisque suorum*, ki-ki az ö szavának bizonyos magyarázója; és a' Keresztyénségben, majd minden Vetekedés az Isten szavának Ertelmérűl vagyon, mint eléb †[5174] mondám: kétség-nélkül, csak Isten ö-maga lehet Fő Bíro az ö szavainak magyarázásában. Ezt a' Sz. Irás nyilván előnkbe adgya, imigyen szólván: *Dominus Judex noster, Dominus legifer noster*.[5175] "[5176] *Judex omnium Deus*. Ismét: *[5177] *Unus est Legislator, et Judex, qui potest perdere, et liberare*. Christus Urunkról pedig így szól Isaias: ″[5178] *De Sion exibit Lex, et Verbum Domini de Jerusalem: et judicabit gentes, et arguet populos multos*. Ezekben, úgy tetczik, talám a' pártos Tanitók sem viszszálkodnak.

A' Kérdés azért abban vagyon, Hol találtatik ez a' Szent Lélek? Hol vagyon Törvény-szék helye, a' hová mehessünk, hogy Itéletit meg-értsük? Ki-által, és mi módon tészen törvényt a' Szent Lélek? Csak a' *Privatus* Emberek-által-e, ugy-mint belsö tanitásával, oktatván mindeneket? Csak a' Sz. Irás-által-e, *prout loquitur in Scripturis, vel per Scripturas*; vagy az *Ecclesia*-által? Mert itt, csak azt a' Bírót visgállyuk, mely-által a' Szent Lélek itéletet tészen, és Törvényt mond a' Vetekedőknek.

¶. 2. Magán ki-ki, nem lehet Itélö-bíro a' Hit dolgaiban.

Bizonyos, hogy minden Keresztyén embernek itéletet kel tenni az igaz Hitről: mert, ha azt nem itélné, hogy az ö Vallása mélto hitelre, és Igazságot

[5173] * 1.Cor. 2. v. 11. Vide supr. fol. 600. 601.
[5174] † Supr. f. 552.
[5175] Isai. 33. v. 22.
[5176] " Heb. 12. v. 23.
[5177] * Iac. 4. v. 12.
[5178] ″ Isai. 2. v. 3.

hodogeus_j.indd 1079 2025. 07. 21. 11:27:02

foglal magában, nem követhetné ezt jó lelki-ismérettel.[5179] Annak-okáért Sz. *Pál* Apostol, mikor a' Bálványozást meg-tíltotta vólna, azt veti utánna: *Vos ipsi judicate, quod dico*;[5180] magatok tegyetek itéletet, ugy-mond, arrúl a' mit mondok. Hallók ••[5181] ez-elött, hogy a' *Beroea*-béliek visgálták a' Sz. *Pál* tanitását; hogy a' Lelki ember "[5182] meg-itél mindeneket; hogy a' Pásztor szavát meg kel a' Christus Juhának választani a' Farkas ordítástúl. Tehát itéletet kel tenni a' Tudományrúl. De ennek az Itéletnek, nem oly szabadosnak kel lenni, hogy az Anyaszentegyháztúl ne függjön: hanem, a' mint eléb †[5183] mondám, Isten arra kötelezi a' Híveket, hogy engedgyenek az Elöttök-járóknak; kiket Isten a' végre rendelt, *[5184] hogy minden Tudományoktúl tétova ne ragadtassanak. meg-is parancsollya; hogy, ••[5185] a' ki az Anyaszentegyháznak nem enged, Pogánynak tartsuk.

Hogy pedig, az Anyaszentegyház tanitása- és vezérlése-nélkül, nem lehet ki-ki magán Itélö-bíro az Irás értelmében, és az Igazságnak ki-nyilatkoztatásában, világoson bizonyíttyuk: I. Mert oly Bíro kivántatik a' Hit dolgainak el-igazitásában, a' ki meg ne csalatkozhassék itéletiben. Mert, ha megcsalatkozhatnék, bizonytalan vólna ennek itéleti; és mindenkor retteghetnénk, hogy talám meg-csalatott. Azért, nem kötelezteténk az ö Itéletihez. Sőt ezt bátorságoson nem-is követhetnők, mint-hogy meg-csalhatna, és hamisra vezethetne. Az-is bizonyos (a' mint magok sem tagadgyák a' Pártosok;) hogy, Nincs oly *Privatus* ember, a' ki meg nem csalatkozhatnék. merö bolondság-is vólna azt mondani, hogy Senki a' *Privatus* emberek-közzűl nem tévelyeghet. *Ergo, etc*. II. Ha {640:} minden Ember Bíro a' Hit dolgaiban: következik, hogy minden Ember Birója az egész *Ecclesiá*-nak. Mely ha úgy vólna, iszonyú bódúlás és rendetlenség következnék az *Ecclesiá*-ban. III. Ha minden hív Ember, Bíro a' Hit dolgaiban: Tehát a' Régi Sz. Atyákat Biróllyák-meg a' Pártosok. mivel azok, Istennek Hívei, és kedves Szolgai vóltak. Mint-hogy pedig ezeknek itéletit

[5179] Vide supr. fol. 42. 43. 87. 88. 339.
[5180] 1.Cor. 10. v. 15.
[5181] •• Supr. fo. 339. 624.
[5182] " Supr. fo. 339. et 635.
[5183] † Supr. f. 623. 624.
[5184] * Heb. 13. v. 17.
[5185] •• Mat. 18. v. 17

hodogeus_j.indd 1080 2025. 07. 21. 11:27:02

nem vészik: minémü kábaság, hogy magoknak tulajdoníttyák azt a' Bíróságot, mellyet a' régi Sz. Atyák eggyességének nem engednek? IV. Ha egy akár-ki a' Hívek-közzűl, Bíro lehet: mentűl inkáb az egész *Ecclesia*? V. Ezen Igazságot bizonyíttyák azok az Erősségek, mellyekkel ennek-elötte gyözedelmesen megmutatók; hogy, sem a' Sz. Irás könyvei, sem a' Sz. Irás magyarázattya, kinekkinek magán-valo sugallásából meg nem ismértetik; mellyeket nem szükség újonnan elő-számlálni.[5186]

¶. 3. A' Sz. Irás magán, Itélö-biró nem lehet a' Hitben támadott versengésekben.

Ezt az Igazságot, sok-képpen bizonyíttyák ••[5187] a' *Catholicus* Doctorok. Rövideden, Tíz Bizonyságot állatok ennek erőssítésére.

Elsö Bizonyság: Az Ellenkezők mindenkor azt vítattyák; hogy, Nem kel hinni, a' mit a' Sz. Irásban nem olvasunk. Szent Irásban azt nem olvassuk, hogy a' Hitben támadott egyenetlenségekben a' Sz. Irás Bíro: hanem inkáb, a' Sz. Irás neveztetik, 1. Tanúnak: †[5188] *Scrutamini Scripturas; illae sunt, quae Testimonium perhibent de me*. "[5189] *Ad Legem magis, et ad Testimonium*. A' Száz tizen-nyólczadik Sóltárban, sokszor neveztetik *Testimonium*-nak. 2. Neveztetik Vádolónak: *[5190] *Est qui accusat vos, Moyses*. A' Tanú pedig, és a' Vádoló, nem lehet Bíro. 3. Neveztetik Szegeletes mértéknek. Mert a' *Sidók*, így fordíttyák Sz. *Pál*-ellen a' Tizen-nyólczadik Sóltárt: *In omnem terram exivit amussis eorum*. 4. Neveztetik *Judicium*-nak. nem azért, mintha ebben minden Versengésekről nyilván foglaltatnék az Isten *Sententiá*-ja; hanem azért, hogy erre kel nézni a' Perlekedések itélésében, mint bizonyos Mértékre, és *Regulá*-ra. Mert, miképpen a' Más világon a' Törvényből

[5186] Supra, fo. 332. 333. 619. 620.

[5187] •• Vide Valentiam, 2. 2. Disp. 1. qu. 3. Colloquium Ratisponem. Grets. pro Bellarmin. li. 3. de Verbo Dei, c. 3.

[5188] † Ioan. 5. v. 39.

[5189] " Isaiae 8. v. 20.

[5190] * Ioan. 5. v. 45.

hodogeus_j.indd 1081 2025. 07. 21. 11:27:02

itéltetnek az Emberek; *Qui in Lege peccaverunt, per Legem judicabuntur.*[5191] †[5192] *Judicati sunt mortui ex his, quae scripta erant in Libris:* Azon-képpen e' Földön támadott viszsza-vonyásokat-is, az Isten Igéjéből kel meg-itélni; *[5193] *declarál*-ván, mellyik az Isten Igéje: mint kel azt érteni: mit kel abból ki-hozni. Ha azért, sem a' Mérték, és Írott Törvény, mely-szerént adatik a' *Sentencia*, nem Bíro; ha soha a' *Bibliá*-ban Birónak nem neveztetik a' Sz. Irás: következik, hogy, az Ellenkezők tulajdon vallása-szerént, Birónak nem mondhattyák a' Sz. Irást. Bezzeg az Itélet napján, a' Christus szavainak meg-vetése, lészen oka a' Gonoszszak kárhozattyának: és azért mongya Urunk; *Verbum quod locutus sum vobis, judicabit vos in novissimo die.*[5194] Mert, noha Christus lészen Bíro, ki azt mongya; *Ite maledicti:* de az ö Parancsolatinak meg-szegése, lészen oka ennek az Itéletnek; és így, *per modum causae*, az ö szava ítél. De most, a' Más világon itélö Birórúl nincs szó, hanem oly Bírót keresünk, ki e' Világon tégyen Törvényt a' Hit dolgairúl perlekedőknek; Es azt mongyuk, hogy a' Sz. Irás, soha magát illyen Birónak nem nevezi.

{641:} Masodik Bizonyság: Ha a' Sz. Irás vólna Bíro az Egyenetlenségekben, nem kötelezne minket Isten arra, hogy az *Ecclesiát* halgassuk mikor magunk-között meg nem alkodhatunk, és hogy a' Lelki-pásztoroknak engedgyünk. Mert, Egy az; hogy szükségünk nem vólna ezeknek tanitására, ha a' Sz. Irás minden versengésben *Sentenciát* mondana. Más az; hogy, ha fogunkra nem férne ezek tanitása, künyű vólna meg-vetni, azzal a' színnel, hogy az Itélö-bíro külömbet tanít. Az Isten pedig azt parancsollya; hogy az *Ecclesiát* halgassuk, mikor egy-más-között meg nem alkhatunk; és, hogy engedgyünk a' mí Lelkünkrűl szám-adó Pásztoroknak. *Ergo, etc.*[5195]

Harmadik Bizonyság: Ha a' Sz. Irás minden viszsza-vonyásokban, mellyek a' Tudományrúl támadnak, világos *Sentenciát* adna: nem vólnának szükségesek a' Lelki-pásztorok arra, hogy az Idegen Tudományok szelétűl el ne ragadtassunk. mert a' Szent Irás *Sentenciá*-ja, elégséges óltalmunk vólna a' Tévelygéstűl. De Sz. *Pál* világoson írja; hogy az Anyaszentegyház *Doctori*,

[5191] Rom. 2. v. 12.
[5192] † Apoc. 20. v. 12.
[5193] * Vide f. 194.
[5194] Ioan. 12. v. 48.
[5195] Loca vide supra, f. 631. 632.

hodogeus_j.indd 1082 2025. 07. 21. 11:27:02

és Pásztori, arra-valók, hogy ne szenvedgyék az Idegen Tudományok szelétűl el-ragadtatni a' Híveket.[5196] Tehát a' Sz. Irás, minden viszsza-vonyásokban, mellyek a' Tudományrúl támadnak, világos *Sentenciát* nem ád. Azért, bár helyén hadgyuk, hogy némely dolgokban úgy meg-győzhetni a' Tévelygőket, magán a' Sz. Irásból, hogy meg ne felelhessenek; mint ám Sz. *István* meggyőzé a'Sidókat, *Qui non poterant resistere sapientiae et Spiritui; Actor. 6. v. 9.* és Christus Urunk bé-dugá szájokat a' *Sadducaeusok*-nak, *Matt. 22. v. 34.* De hogy minden Viszsza-vonyásban ily nyilván-valo *Sentenciát* adna a' Sz. Irás, nem vélem hogy senki vítathassa.

Negyedik Bizonyság: Olynak kel lenni a' Viszsza-vonyások le-szállító Bírónak, ki minden Perlekedéseknek, és egyenetlenségeknek végét szakaszthassa. Mert külömben, nem vólna elégséges az Eggyesség és békeség meg-tartására, sem a' Tévelygések el-távoztatására. Bizonyos pedig, hogy a' Sz. Irás magán, végét nem szakaszthattya minden perlekedésnek. Mert oly vetekedések támadhatnak a' *Religió*-ban, mellyekrűl, vagy emlekezet nincs a' *Bibliá*-ban; vagy, ha vagyon-is, nem oly nyilván, hogy csak magán a' Sz. Irás szavaiból ez el-igazodhatnék. Ihon egy-nehány Példa: 1. Ha a' Sz. Irás könyveinek egész *Cánoná*-rúl, és számárúl; ha csak némely Könyvekrűl, ugy-mint a' Sz. *János* Látásárúl, a' *Machabaeusok* könyveirűl; az Eretnekektűl ••[5197] íratot hamis *Evangeliomok*-rúl; ha bizonyos Könyveknek némely részeirűl támad versengés, Sohúlt a' Sz. Irás *Sentenciát* nem mond ezekrűl: Mint szállíttatik tehát le ez a' Versengés, csak a' Sz. Irásból? 2. Ha a' *Bibliá*-nak igaz Fordítasárúl támad kérdés, Ki fordította igazán az ö bötűjét? Sohúlt errűl sem olvassuk a' Sz. Irás itéletit. 3. Mikor a' Sz. Irás igaz értelmén nem alkhatunk, csak magán a' Sz. Irás meg nem mongya, mellyikünk magyarázza ezt igazábban. Es, mivel a' Keresztyénségben minden Versengés, vagy az Irás Értelmérűl vagyon, vagy ezen fondáltatik: ha a' Sz. Irás értelmérűlvalo perben *Sentenciát* nem mond a' Sz. Irás, bizonyos, hogy csak egy Pernek sem szakaszthattya végét. 4. Midőn arrúl támad kérdés, Ha az *Ecclesia Tradiciojá*-ért, el kell-e a' Tíz parancsolat bötűje-mellől mennünk a' Szombat szentelésében? Ha az Anyaszentegy-{642:}ház tanitásaért, félre kell-e

[5196] Eph. 4. v. 14.

[5197] •• Supra, f. 328. 329.

hodogeus_j.indd 1083 2025. 07. 21. 11:27:02

tennünk az *Apostoli* parancsolatot, †[5198] a' Véres és Fojtot állatok nem ételérűl? Ha az *Ecclesia* szokásaért, a' Húsvét napjának illésében, el kell-e hadnunk a' mit Isten "[5199] nyilván meg-parancsolt? Ezekrűl, és ama' Tizen-hat nevezetes dolgokrúl, mellyeket ez-elöt *[5200] mondók hogy a' Sz. Irás tanitása-nélkül hiszünk, a' Sz. Irásnak semmi *Sentenciáját* és itéletit nem olvassuk.

Ötödik Bizonyság: Minden Törvényben, a' Birónak olynak kel lenni; 1. A' ki meg-halgathassa a' Perlekedőket, és azoknak igyét és bizonyságit megérthesse, meg-fontolhassa, meg-visgálhassa. 2. A' ki oly *Sentenciát* mongyon, hogy a' Peresek, nyilván és bizonyoson értsék, ki nyerte, és ki vesztette a' Pert ez-elött a' Bíro-elött: az-az, mellyik félnek igyét hadta fenn, és mellyikét súllyosította a' Bíro. A' kiben ez a' két dolog nem találtatik, tellyességgel hiuságos, haszontalan, és semmire-kellő Bíro, ki soha semmi Pert le nem szállíthat. Azért, alakozó, csúfos, játékos Ember vólna, nem Bíro, a' ki oly homályos, vagy kettős-értelmü *Sentenciát* mondana a' Pereseknek, hogy az ö Itéletiből eggyik fél sem tudná, ki nyerte: mindenik Peres azzal dicsekednék, hogy néki vólt jó Törvénye, ö nyerte: mindenik a' Bíróra *appellálna*, ö-vélle bizonyítaná nyertes-vóltát.[5201] Mert, jóllehet a' Törvény soha oly világos nem lehet minden részeiben, hogy minden *Particularis Causá*-ban *Sentenciát* mongyon; és azért, a' közönséges Igazságnak meg-tartására, a' *Legislator*-nak, Birót kel rendelni a' Törvényhez, mely a' Versengéseket meg-itéllye: de a' Birónak, tiszti-szerént, véget kel vetni a' Perekben.[5202] Azért, hívatallyának meg nem felel, ha úgy mond *Sentenciát*, hogy eggyik fél sem érti, kinek itélte a' *Causát;* a' mint olvassuk hogy cselekedett *Claudius* Császár, ki illyen *Sentenciát* mondott: *Secundum eos se sentire, qui vera proposuerunt*.[5203]

Mindeneknél nyilván vagyon pedig, hogy ez a' Két dolog, a' Szent Irásban nem találtatik. Mert a' *Biblia*, semmit nem hall: senki Bizonyságit nem érti: semmit a' Peresek kérdésére nem szól: oly *Sentenciát* sem mond, a' minémü

[5198] † Act. 15. v. 28. 29.
[5199] " Exo. 12. v. 18.
[5200] * Supra, f. 556. 557. et seqq. Et fol. 576.
[5201] Supra, fo. 102. 103.
[5202] Prov. 26. v. 10. Iudicium determinat causam.
[5203] Suetonius, in Claudio. c. 15.

hodogeus_j.indd 1084 2025. 07. 21. 11:27:02

a' Birósághoz kívántatik. Mely dolgot így bizonyítok: I. A' *Lutheristák* és *Calvinisták*, perlekednek amaz igéken; *Hoc est Corpus meum:* A' Christus személyérűl: A' *Praedestinatió*-rúl: és egyéb nagy dolgokrúl.[5204] Ha a' Sz. Irás, Bíro ebben a' Perben: mutassák-meg a' *Bibliá*-ban, Hol vagyon világoson meg-írva, mellyik félnek vagyon vesztő pere; úgy hogy eggyik, vagy másik, világoson tudhassa ennek a' Birónak *Sententiajá*-ból, hogy ez-elöt a' Bíro-elött el-vesztette perit? Ha ezt meg nem mutathattyák, Biroságot nem adhatunk a' Sz. Irásnak. II. Mind a' *Lutheristák*, mind a' *Calvinisták*, a' Sz. Irást mongyák Birónak: mind a' két fél a' Sz. Irásra mutat: azzal dicsekedik, hogy az Irás-szerént ö nyertes. Tehát bizonyos, hogy az ö igyekben, a' Sz. Irás oly *Sententiát* nem mond, melyből világoson tudná mindenik Peres, ki vesztette. Mert, ha illyen Itéletet tenne, noha talám a' Bíro-ellen *excipiál*-na; *Sententiáját* rágalmazná; venni nem akarná; másuvá *appellál*-na: de senki oly szemtelen nem lehetne, a' ki azzal merne dicsekedni hogy ö nyertes: arra a' Biróra sem *appellál*-na, melytűl tudná nyilván hogy kárhoztatot. Mind ezekből tehát jól következik, hogy a' Sz. Irás nem lehet Bíro, a' Hitről támadot egyenetlenségben.

{643:} Hatodik Bizonyság: Egy jól rendelt Emberi Társaságban, Országban, vagy Várasban sem találtatik, hogy az Írott Törvény vólna Bíro: hanem, az Itélö-bíro arra-valo, hogy az Irott Törvényre nézzen, mint Igazgató sinórra; az-szerént itéllyen; mint maga az Isten jelenti eme' szókkal: *Venies ad Judicem, qui judicabit judicii veritatem: et facies, quodcumque docuerit te juxta Legem*.[5205] Ugyan-is, mire-valo egyébre a' Törvény, hanem hogy a' Bíro ez-szerént tégyen Itéletet? az-az, hogy a' Törvénynek igaz értelmét ki-adgya: ennek rámajára vonnya a' Pereket: a' Törvénynek erejéből kihozatott Igazságokat meg-ismértesse. Mert, ha szabad vólna a' Pereseknek, magok itéletiből, a' Törvényhez vetni igyeket, soha semmi Perben vég nem lenne; mivel ki-ki maga fazeka-mellé szítaná az Irot Törvényeket. Hogy ennek a' Bizonyságnak erejét jobban meg-értsük; gondollyunk elménkben oly Polgári Társaságot, melyben elég Törvény légyen; de Bíro senki ne légyen, a' ki, vagy meg-magyarázza, vagy a' Polgárok-között támadot

[5204] Supra, fo. 102. 103.

[5205] Deut. 17. v. 9. 11. In Artificialibus, Norma non est artifex.

hodogeus_j.indd 1085 2025. 07. 21. 11:27:02

veszekedésekhez szabja a' Törvényeket: kétség-nélkül, nem lehetne ebben a' Társaságban semmi csendesség; a' Perpatvarok-is soha végbe nem mehetnének.[5206] Ha azért a' Christus Várasa, nem aláb-valo formán rendeltetett a' Világi Birodalmoknál; ha ebben nagyob eggyességnek, és az egyenetlenségek nyaka-szakasztásban job módnak kel lenni; mint-hogy nagyobban-is jár a' dolog, hogy-sem a' Világi perek: következik, hogy az *Ecclesiá*-ban-is, az Irott Törvény-kivűl, másnak kel Birónak lenni.

Hetedik Bizonyság: Az Ó *Testamentom* Rend-tartásából, Szokásából, *Praxissá*-ból, ki-tetczik; hogy a' viszszálkodások le-szállitásában, nem csak az Irot Törvény vólt Bíro, hanem ezen-kivűl-is rendeltettek Bírák, a' Perlekedések el-igazitására.[5207] Mert Isten nyilván parancsolta, *Deuter. 17. v. 8. 9. 12.* hogy, ha min nem alkodhatnak a' Sidók, mennyenek a' Papi-fejedelem- és a' Bíro-eleibe, mellyet Isten rendelt. Es igéretet tészen Isten, hogy, *Judicabunt judicii veritatem*, úgy vezérli ezeket, hogy Igaznál egyebet ne itéllyenek. Parancsolatot-is ád, hogy minnyájan meg-nyugodgyanak az ö itéletin: meg-öllyék pedig, a' ki nem akar annak Itéletin meg-állani. Másutt feljegyzi az Irás, *Exodi 18. v. 21. 24. Num. 11. v. 16.* mint rendelt *Moyses* Birákat. Es mikor *Jósafat* Király, az Isten szolgálattyára hozta vólna a' Sidóságot, megújitá a' Bírákat: kiknek hivatallyok vólt, hogy Itéletet tégyenek, *Ubicumque quaestio est de Lege, de Mandato, de Caerimoniis, de Justificationibus*.[5208] Mivel azért, nem keveseb szüksége vagyon az *Ecclesiá*-nak, hogy a' Törvényről támadott viszszálkodások el-igazíttassanak, mint a' *Synagogá*-nak; Istennek gond-viselö kegyelmessége-is, alacsomb és csekélyeb nem vólt az *Ecclesiá*-hoz, mint a' *Synagogá*-hoz: nyilván el kel hinnünk, hogy a' Sz. Irásból támadott versengések Itéletire, a' Sz. Irás-mellé, Birót-is rendelt Isten.

Nyólczadik Bizonyság: A' *Primitiva Ecclesia* Szokása, és *Praxis*-sa, ugyan-ezen Igazságra viszen. Mert az *Apostolok* idejében, mikor Vetekedés támadot vólna, Ha meg kell-e metszeni azokat, kik a' Pogányságból megtérnek? Egybe-győlének az *Apostolok*, és az *Ecclesiá*-nak Vénei, *Actor. 15. v. 23.* ők itélék-meg ezt a' Pert. Es jóllehet, a' Pogány népek hivatallyá-{644:}

[5206] Supra, fo. 102.
[5207] Vide supr. fol. 600. 629. 630.
[5208] 2.Paral. 19. v. 10.

hodogeus_j.indd 1086 2025. 07. 21. 11:27:02

rúl, *Amos* Proféta mondását elő-hozák; de a' Környűl-metélkedésrűl semmi *Sentenciát* nem említének a' Sz. Irásból: hanem az egész *Conciliom* tén itéletet; és Végezé, hogy, Nem kel környűl-metélkedni a' Nemzetségeknek. Az *Apostolok*-után, valamenyi Eretnek támadott, mind a' Sz. Irást mutogatta, és annak *Sentenciái*-val dicsekedett: de az *Ecclesia* meg-itélte, és kárhoztatta őket. Es azt nyilván fel-jegyzik a' Régiek, hogy a' Sz. Irás-elött csavargottak a' Tévelygők: azért, *Ariani, ex non-scriptis vocibus damnati sunt, a Patribus petentes testimonia Episcopi*; oly dolgokból, mellyek a' Sz. Irásban nem találtatnak, a' Régiek egyenlö értelméből kárhoztatta a' Tévelygőket az *Ecclesia*.[5209] noha sokszor a' Sz. Irásból-is, úgy-mint bizonyos Törvényből, *Regulá*-ból, *Normá*-ból, adott *Sentenciát* reájok.[5210] Melyből meg-tetczik; hogy, miképpen e' Világi itéletben, az Irott Törvény nem Bíro, noha a' Bíro Irott Törvényből mond *Sentenciát:* úgy, a' Sz. Irás sem lehet Bíro, noha az *Ecclesia* a' Sz. Irás-szerént adgya-ki az Eretnekek kárhoztatását.

Kilenczedik Bizonyság: Ha a' Sz. Irásnál egyéb Bíro nem vólna, semmi Perlekedésnek vége nem szakadhatna a' Keresztyénségben. Mert a' Sz. Irás, senkinek azt nem mongya; Te roszszúl érted az Isten szavát: te nem jól hozod ezt ki az Isten Igéjéből: te nem igazat mondász, *etc*. Azért a' Pártosok, csak azért tészik Biróvá a' Sz. Irást, hogy soha ne láttassanak nyilván győzetteknek; és, hogy az *Ecclesiá*-nak Itéletirűl, mely őket kárhoztattya, másuvá mutathassanak; tudni illik, a' Sz. Irásra. erre-is pedig úgy, ha a' magok tetczése-szerént magyaráztatik.

Tizedik Bizonyság: A' Pártosok semmi Bizonyságot és jelenséget nem adhatnak, vagy az Emberi Okosságból, vagy az Isten Igéjéből; mely azt mutatná, hogy a' Sz. Irás Bíro a' Hitben támadot egyenetlenségben.

¶. 4. Az Ellenkezök Bizonysági meg-rostáltatnak.

I. Bizonyság: Az *Ecclesiá*-rúl-valo viszsza-vonyás, Szent Irásból igazodik-el. Mert Sz. Irással bizonyíttyuk, hogy az *Ecclesia* láthato: hogy el nem

[5209] Supra, f. 153. et seq.
[5210] Supra, f. 633. 634.

hodogeus_j.indd 1087 2025. 07. 21. 11:27:02

fogyhat: hogy nem tévelyeghet, *etc*. Nem-is lehet az *Ecclesia* Bíro, a' maga-ellen támasztot Perben. Tehát, a' Sz. Irásé az utólso Itélet a' viszsza-vonyásokban.

Felelet. Irásban, vagy *Tradicio*-által vett Isten szavából, mint bizonyos Törvényből, *Regulá*-ból, *Normá*-ból igazodik-el, az *Ecclesiá*-rúl támadott vetekedés: De ebből ki nem jő, hogy a' Sz. Irás Bíro. Mert az Irott Törvényből, és régi *Consuetudók*-ból, szakasztyák e' Világi Birák-is, végét a' Pereknek: de azért a' Törvény, és *Consuetudo*, nem Bíro. Az sem igaz, hogy az *Ecclesia* nem lehet Biró a' maga Perében; mint ezennel *[5211] bévségesen meg-mondom.

II. Bizonyság: Isten a' Sz. Irásnak tulajdoníttya az Itélö-bíro tisztit, és cselekedetit. Mert ezt, Isten Itéletinek nevezi, *Judicia Domini, Psal. 18. v. 10. Psal. 88. v. 15. Exodi 24. v. 3.* Azt parancsollya; hogy az ö Igéjéből vegyük és tanúllyuk az Igazságot. A' Sz. Irás-szerént tettek Itéletet a' Régiek az Isteni dolgokrúl: Azzal bizonyítottak a' *Conciliomok*, és *Páterek*. Sőt, ö-maga †[5212] Christus, Sz. Irásból fejtette-meg ama' Nyólcz Kérdést: tudni illik, ••[5213] Ha az ö Tanítványi meg-szegték-e a' Szombatot, búzát dör-{645:}sölvén? *[5214] Ha szabad Embernek Feleségét akár-mely okért el-bocsátani? "[5215] Mit mivelvén mehetünk Menyégbe? ″[5216] Szabad vólt-e néki a' *Publicanusok*-kal társalkodni? †[5217] Ha méltán űzte-e ki a' Templomból az Árosokat? ••[5218] Vétkeztek-e, a' kik néki *Hosannát* kiáltottak? ‡[5219] Mellyik a' leg-nagyob Parancsolat? *[5220] Ha Christus, csak *David* fia-e?

Felelet. A' Sz. Irás, Istennek ki-adott Törvénye, és Itéleti. De külömb az Itélet, és a' Bíro. E' Világi Törvények, a' *Legislator* Itéleti és *Sententciái:* de azért, nem a' Törvény a' Bíro. Jóllehet "[5221] mondhattyuk azt-is; hogy a' Törvény itéli és kárhoztattya Embert; mivel az Irott, vagy szokásból

[5211] * Hoc Capite ¶. 5. n. 2. ad 1.
[5212] † Matt. 4. v. 4.
[5213] •• Matt. 12. init. Mar. 2. v. 23.
[5214] * Matt. 19. v. 4.
[5215] " Luc. 10. v. 25.
[5216] ″ Matt. 9. v. 13.
[5217] † Mat. 21. v. 12.
[5218] •• Mat. 21. v. 15.
[5219] ‡ Mat. 22. v. 36.
[5220] * Mat. 22. v. 42
[5221] " Lex judicat, damnat, per modum Normae, et Causae: Magistratus, per modum Iudicis.

hodogeus_j.indd 1088 2025. 07. 21. 11:27:02

vett Törvény, az ö módgya-szerént, immár meg-itélt és *sententiázott* minden Gonosz embert, *quo ad reatum, et obligationem:* de azért, *quo ad executionem*, a' Birónak kel utólso *Sententiát* adni. Nem tagadgyuk azért, söt bizonyoson hiszszük, hogy a' Sz. Irásra, mint bizonyos Törvényre, *Normá*-ra, *Regulá*-ra kel néznünk; abból kel bizonyítanunk: De azt állattyuk, hogy ebből ki nem hozhatni, hogy a' Sz. Irás Bíro.

¶. 5. Az Ecclesia Itélö-biro, mely a' Hitben támadott szakadásokban Törvényt mond e' világon.

N°. 1. A' Romai Ecclesiának tanitása meg-bizonyíttatik.

A' Szent Lélek, ugyan-azon Anyaszentegyház-által tészen Törvényt és itéletet e' világon, a' Hit dolgairúl támadot Perekben, mely-által a' Sz. Irás igaz értelmét, és a' Sz. Könyvek laistromát előnkbe adgya. Azért, az Anyaszentegyházhoz kel mennünk; annak Itéletit várnunk; az ö *Sententiá*-ján meg-nyugodnunk.

Itt szánt-szándékkal nem akarám említeni egyedűl a' *Romai* Pápát, hanem közönségesen az Anyaszentegyházat: Mert nem kevesen a' *Catholicus Doctorok*-közzűl, merészszen taníttyák; hogy a' *Romai* Pápa magán, Közönséges Gyölekezet-nélkül, meg-eshetik, és hamissat taníthat. Mely, ha úgy vólna, nem lehetne csak a' maga itéleti elégséges a' Hit erősségére.[5222] Halhadsza mit ír *Almainus* Párisi Doctor: *Ecclesia Universalis errare non potest in Fide, nec Concilia Generalia: Romanus Pontifex errare potest. Nec est necessario credendum determinatis per Romanum Pontificem: nam multae sunt* †[5223] *Decretales haereticae, sicut dicit Ocham; et hoc firmiter credo. Quando ergo quaestio est de Fide, deferenda est ad Summum Pontificem; non ut ferat sententiam, sed ut Concilium congreget, et Concilium indefectibiliter*

[5222] *De Papa.*

[5223] Almainus, 3. Sentent. Dist. 24. q. 1. dub. 6

hodogeus_j.indd 1089 2025. 07. 21. 11:27:03

determinet.[5224] Nem sokkal külömben beszél Alfonsus à Castro: "[5225] *Patres asserunt, Sedem Apostolicam nunquam a recta Fidei regula deviasse. Verum adverte, nomen Sedis Apostolicae, non pro solo Summo Pontifice accipi, cum hic in Fide errare possit: sed Sedes Apostolica, quae nunquam erravit, comprehendit Collegium, cujus Concilio juvatur Pontifex, et ipsum Pontificem*. Többeket említ ••[5226] *Bellarminus*, kik ezent vítattyák: és azt írja; hogy még eddig az Anyaszentegyház nem kárhoztatta ezt a' mondást, hanem, *toleravit*, el-szenvedte. Azért, *non est de Fide*, nem Hit ágazat, hogy a' Pápa el nem tévelyedhetik. En ezt, a' Pápárúl-valo vélekedést, most nem visgálom, mert ez-után lészen erről szónk: de mindazáltal, nem akartam ide oly dolgot elegyíteni, melyről a' *Catholicusok*-között kérdés vagyon: Ez-okon akarék az Anyaszentegyházrúl, nem magán a' *Romai* Pápárúl emlekezni.

{646:} Hogy azért az *Ecclesia* Bíro, és Itélö-mester, melly-által Isten itt e' világon a' Tudományból támadott egyenetlenségekről Törvényt tészen;

Bizonyítom, I. Mert az *Ecclesiá*-ban, találtatnak minden tulajdonsági a' tekélletes Birónak. Ö-benne, elégséges Tudomány vagyon: mivel Christus igérte, hogy a' Szent Lélek meg-tanítttya minden Igazságra; *Docebit vos omnem Veritatem*.[5227] Senki őtet könyörgéssel, vagy ajándékkal meg nem tántoríthattya, mert Igazság Oszlopa: *Columna et firmamentum Veritatis*.[5228] Tartozunk az ö Itéletin meg-állani: *Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus*.[5229] Meghalgathattya, meg-visgálhattya a' Peresek szavait, és tanu-bizonyságit; a' mint *experienciá*-ból tudgyuk. Nem szabad az ö Itéletirúl másuvá *appellálni:* mert Pogánynak kel tartani, valaki néki nem enged. *Ergo, etc*.

II. Sz. *Pál* Apostol nyilván írja; hogy, öszve-győlvén az *Ecclesia*, megitéli azokat, kik nem jó úton járnak: *In nomine Domini nostri JESU Christi, congregatis vobis, tradite hujusmodi Satanae*.[5230] Es egy kevessé az-után: *Nonne*

[5224] † Bellarm. 4. de Pontifi. c. 14. In Decretalib. non semper Decreta, sed opiniones Pontificum. Stapleton. Relect. Controv. 3. qu. 4.
[5225] " Li. 1. adversus Haereses, cap. 8.
[5226] •• Bellar. lib. 4. c. 2. et 4.
[5227] Ioan. 16. v. 13.
[5228] 1.Tim. 3. v. 15.
[5229] Matt. 18. v. 17.
[5230] 1.Cor. 5.v. 4.

hodogeus_j.indd 1090 2025. 07. 21. 11:27:03

de his, qui Intus sunt, vos JUDICATIS?[5231] Tehát, a' Sz. *Pál* tanitása-szerént, az *Ecclesia* itéli meg a' Keresztyének-közöt-valo viszszálkodást.

III. *Isaiás* Proféta, az *Ecclesiá*-rúl szólván, világoson írja, hogy ö Itélöbíro, minden Ellenkezőkön: *Omnem linguam resistentem tibi, in Judicio judicabis*.[5232]

IV. Christus meg-tanított, Kihez kel menni mikor meg nem alkodhatunk, és Kitűl kel utólso *Sententiát* várnunk.[5233] Mert azt parancsolta; hogy, ha egyéb-képpen meg nem alkodhatunk, *Dic Ecclesiae*, az *Ecclesiá*-hoz mennyünk, néki mongyuk-meg dolgunkat. Es, a' ki ennek Itéletin meg nem áll, Pogánynak tartsuk. Ugy vagyon, az Anyaszentegyháznak, Isten Törvénye-szerént kel itélni; és a' nékie ígért Igazság Lelkétűl úgy-is viseltetik, hogy nem itélhet az-ellen: de azért, senkinek Isten oly szabadságot nem adott, hogy Itélö-mestere légyen az Anyaszentegyháznak; és annak ürügyével, hogy az ö tetczése-szerént, nem fér az Anyaszentegyház itéleti az Irás *lineajá*-hoz, meg-vesse az *Ecclesia* Végezését: hanem, általlyában Pogánynak mongya, a' ki annak szavát nem fogadgya. Haszontalan-is vólna a' Viszsza-vonyások le-szállitásában az Anyaszentegyházra igazítani, ha az ö Itéletit meg kellene ismét fontolni és itélni a' Pereseknek. Mert, ha *Arius*nak szabad, a' *Nicaea*-béli Gyölekezet Végezését, az ö elméje-szerént, Irás-mellé vetni: azt találllya rajta, hogy igen távúl jár az Isten igéjétűl a' *Conciliom*; és igy, vakmeröség-nélkül maradhatna *Arius* az ö tévelygésében, a' Gyölekezet-után-is.

V. Az Ó és Uj *Testamentom*-ban, tekélletes Szokás és *Praxis* vólt, mint nem régen *[5234] hallók; hogy, midőn Per támadott; az *Ecclesia* Pásztori és Vezéri egybe-győltek: a' mit ezek végeztek, Szent Lélek Végezésének tartatott. Es, hogy mint Bírák úgy végeztek, meg-mutattya az *Apostoli Conciliom* példája. Mert, a' Végezést, Itélt dolognak nevezi a' Sz. Irás, *Actor. 21. v. 25: Scripsimus JUDICANTES, ut abstineant a Sanguine, et Suffocato.*

[5231] vers. 4.
[5232] Isai. 54. v. 17.
[5233] Matt. 18. v. 17. Vide supra, fol. 632.
[5234] * Supra, f. 633. et 638.

hodogeus_j.indd 1091 2025. 07. 21. 11:27:03

VI. A' minémü Bizonyságokkal ez-elött állatók, hogy a' Sz. Irás igaz Magyarázattyát az *Ecclesiá*-túl kel venni; ugyan-azokkal meg-bizonyodik, hogy a' Hitben támadott Viszszálkodásokban, ö-tőlle kel Itéletet várni. Mert a' Keresztyénségben, minden Viszsza-vonyás, végtére a' Sz. Irás igaz {647:} értelmének isméretin fordúl-meg, és azon végeztetik. Tehát, a' ki az Isten Igéjének igaz értelmét, tévelyedhetetlenűl előnkbe adgya, az Bíro minden vetekedésben.

VII. Ha az *Ecclesia* nem Bíro a' Hitről támadott vérsengésekben, senki sem lészen Itélö-bíro e' világon a' Hit-béli egyenetlenségben. mert meg-hallók, hogy a' Sz. Irás, Bíro nem lehet. Noha az Istennek Atyai gond-viselése, Bíro-nélkül nem hadta az *Ecclesiát*. *Ergo, etc*.

VIII. A' Pártosok kerűlik, a' míg lehet, hogy ezt a' Biróságot ••[5235] az *Ecclesiá*-nak ne adgyák: de mikor egyéb nem lehet benne, ha nem mindenestűl-is, valami részből az ö Biroságát meg-vallyák. Mert, a' mint ez-elött ″[5236] mondám, az Anyaszentegyház Gyölekezetinek sokszor nagyot tulajdonítnak. A' Sz. Irás könyveinek laistromát-is, egyébünnen nem vehetik, †[5237] hanem az Anyaszentegyház bizonyságából. és, a' mely Könyveket ki-rekesztnek a' Sz. Irás-közzűl, nem egyébért tészik félre, "[5238] hanem, hogy a' régi *Ecclésia* meg-vetette, vagy kétessé tette ezeket. Igy azért, az Anyaszentegyház Itéletit ők-is bé-vészik, akarattyok-ellen. *Calvinus*-túl *[5239] azt hallók; hogy, Job és bizonyosb mód nincsen a' Vetekedések le-szállitásában, mint ha az *Ecclesia* Pásztori egybe-győlnek, és a' dolgot el-igazíttyák.

Nº. 2. Az Ujítók Ellen-vetési el-rontatnak.

Lássuk, minémü Ellen-vetésekkel akarják rontani a' Pártosok az Anyaszentegyház Birósságát.

[5235] •• Supr. fol. 98.
[5236] ″ Supr. fol. 193. 186. 527.
[5237] † Sup. f. 87. 88. 343. 344.
[5238] " Supr. f. 342. ut et Patres relati, fol. 628.
[5239] * Supr. fo. 193.

hodogeus_j.indd 1092 2025. 07. 21. 11:27:03

I. A' Birónak olynak kel lenni, a' ki Peres fél ne légyen. De az *Ecclesia*, sok viszsza-vonyásokban Peres fél; úgy-mint, midőn az ö Tulajdonságirúl, és Jeleirűl támad egyenetlenség. *Ergo, etc*. Erőssítik ezt: Mert, ha a' Sidóellen *disputálsz*, mivel ö bé nem vészi az *Ecclesia* itéletit, nem viheted őtet más Itélö-bíro-eleibe, hanem csak a' Sz. Irás törvényére. Tehát az *Ecclesia* nem lehet közönséges Bíro minden igyekben.

Felelet. Erre meg kel felelni a' Pártosoknak-is: mert ugyan-azon Bizonyságot, a' Sz. Irás-ellen, vagy inkáb az Irás-által szóllo Szent Lélekellen fordíthattyák; mivel errűl-is támadhat viszsza-vonyás: és Kérdés lehet, Ha a' Sz. Irás Bíro a' Hitrűl-valo perben? Ha a' Sz. *János* Látása, Isten szava? *etc*. Azt mondom azért, hogy a' *Supremus Judex*, leg-felsöb Bíro, itéletet tehet a' maga méltoságárúl támasztott Törvényben. Azért, ha valamely Pártos tagadgya a' Fejedelem méltoságát, Törvény-szerént *Sententciát* mondhat a' Fejedelem, hogy ö az igaz *Magistratus*; emez pedig Ország-áruló, és pártos, a' ki őtet méltoságából ki akarja rekeszteni. Az Isten-is, nevezet-szerént arrúl az *Ecclesiá*-rúl szólván, †[5240] mely az egész Világ határit bé-fogja, azt mongya; hogy meg-itéli, valakik ellene támadnak: *[5241] *Omnem linguam resistentem tibi, in Judicio judicabis*. Az Erőssítö okoskodásra azt felelem; hogy, hasonló eszeskedéssel meg-mutathatni, hogy a' Sz. Irás sem lehet Bíro. Mert a' Pogány-ellen, nem bizonyíthatunk a' Sz. Irásból, mellyet ö bé nem vészen. Miképpen azért e' Világi Fejedelem, Törvényt tehet arra a' Pártosra, a' ki őtet *Tirannus*-nak, és nem igaz Fejedelemnek mongya: azon-képpen az *Ecclesia*, Törvényt tehet mindenekrűl, ha szinte őtet nem akarják-is ismérni. Es, miképpen egy {648:} Gonosz-tévö sem bűntetődnék-meg e' Világon, ha szabad vólna, a' Birónak itéletre-valo méltoságát tagadni, a' Birót peressé tenni, és ezzel *Excipiálni contra Forum:* Azon-képpen a' Pártos fiaknak, hasonló fogása sem lehet helyes az *Ecclesia*-ellen.

II. Urunk azt mongya; hogy az ö szava itéli azokat, a' kik nem hisznek.[5242]

[5240] † Isai. 54. v. 2.
[5241] * Vers. 17.
[5242] Ioan. 12. v. 48.

hodogeus_j.indd 1093 2025. 07. 21. 11:27:03

Felelet. Urunk meg-magyarázza, hogy arrúl az Itéletrűl szól, mellyel az utólso napon meg-itéltetnek az emberek, a' Christus szava-szerént; mint eléb ••[5243] meg-mondók.

III. Az Anyaszentegyház, Emberekből ál. Az Emberek pedig meg-csalatkozhatnak. Tehát nem lehet az Anyaszentegyház itéleti bátorságos.

Felelet. Erre immár *[5244] meg-feleltünk. Igaz, hogy Ember magában meg-csalatkozhatik: de az Isten gond-viselése, melyre igéretivel kötelezte magát, meg-óltalmazza az *Ecclesiát*, hogy az Ördögtűl meg ne győzessék.

Mind ezeket, a' meg-magyarázott Igazságokat, Sz. *Irenaeus* Mártir *Sentenciajá*-val bé-fejezem: *Non oportet quaerere apud alios Veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere: cum Apostoli, quasi in depositorium dives, plenissime in eam contulerint omnia quae sunt Veritatis; uti omnis, quicumque velit, sumat ex ea potum vitae. haec est enim Vitae introitus. Propter quod oportet, quae sunt Ecclesiae, cum summa diligentia diligere, et apprehendere Veritatis Traditionem. Quid enim? Etsi de aliqua modica Quaestione disceptatio esset, nonne oporteret in Antiquissimas recurrere Ecclesias, in quibus Apostoli conversati sunt, et ab eis de praesenti Quaestione sumere, quod certum et re liquidum est?*[5245]

¶. 6. Az Hatodik és Hetedik Könyvnek bé-fejezése.

Ezekből a' Két könyvben meg-magyarázott Igazságokból, azt eszedbe veheted Keresztyén Olvaso, a' mit ennek-elötte mondánk;[5246] hogy, noha az Ellenkedők tettetik, hogy a' Sz. Irást böcsülléttel fogadgyák: de, a' mit Sz. *Agoston* monda közönségesen minden Tévelygőkrűl, azt az Ujítókra igazán térithettyük; hogy az Irásnak minden böcsülletit fel-forgattyák, és, csak a' magok tetczése az ö Sz. Irások. Mert semmit hinni nem akarnak, a' mi nincs meg-írva. Irva pedig nincsen, hogy ezt az *Evangeliomot*, mellyet

[5243] •• Vide supra, fol. 640.
[5244] * Supr. fo. 635.
[5245] Irenaeus, lib. 3. cap. 4.
[5246] Supr. fol. 98.

hodogeus_j.indd 1094 2025. 07. 21. 11:27:03

Sz. *Máte* neve-alatt olvasunk, Sz. *Máte* írta: hogy Szent Lélek vezérléséből írta: hogy éppen, és tisztán úgy vagyon a' mint írta, *etc.*[5247] Es, a' mit erről az *Evangeliom*-rúl mondok, azont kel értenünk a' töb Könyvekről. Ennekfelette; A' Sz. Irás nem külömben Isten szava, *[5248] hanem az ö igaz értelmében. Az Irásnak pedig igaz Értelme, nem egyéb az el-szakadott Pártosoknál, hanem a' magok tulajdon elméjek fejtegetése és magyarázása. Tehát ö-nállok az Isten igéje, nem egyéb a' magok tetczésénél. Es így csallyák-meg a' szegény Községet; Isten Igéjének fényes czégére-alatt, †[5249] kócsagos fejek álmát osztogatván. Mí pedig az Isten szavát, ollyan értelemben vészszük, minéműben eleitűl-fogva az egész Keresztyénség vette; és a' mellyet szent Életekkel, Csuda-tételekkel, Testek-szakadásával, és Vérek ontásával bé-pecsétlettek, és meg-erőssítettek az Istennek kedves Szolgai.

{649:}

NYOLCZADIK KÖNYV.
AZ ANYASZENTEGYHAZRUL.

ELSÖ RESZE.

MICSODA AZ ANYASZENTEGYHAZ?

¶. 1. Az ECCLESIA-nak böcsülletes nevezeti, Istenre-nézve.

BIzonyos, hogy Istennek e' földön ki-választott Nyája vagyon, mellyet Törvényével igazgat, Szentségivel és tanitásával legeltet. Ezt, az Isteni kegyelmességnek ingyen-valo †[5250] hivatallyáért, *Görög* szóval Ecclesianak, az-az, Hívatotnak nevezi az Evangeliom, *Matth. 16. v. 18. Cap. 18. v. 17.* miképpen a' *Sidó* Hívek sokaságát, a' Gyölekezetért, *Synagogá*-nak, az-az, Öszve-győjtetetnek hítták. Jóllehet pedig az Ecclesia neve, néha csak

[5247] Vide supr. fol. 93. 325. 326.

[5248] * Supr. fo. 552. 600.

[5249] † Supr. fo. 101. 104. 322. 323. 367. 368.

[5250] † 1.Pet. 2. v. 9. Rom. 1. v. 6. Cur Ecclesia non sit dicta Synagoga: Aug. to. 8. init. Psal. 81. Tom. 4. init. Epist. ad Roman.

hodogeus_j.indd 1095 2025. 07. 21. 11:27:03

valamely Várasban, vagy Házban-valo Hívekre értetik. *1.Corinth. 1. v. 2. Cap. 16. v. 19.* de gyakrabban, a' Hívek közönséges Gyölekezetit jegyzi.

Az Ecclesiat (mellyet Sz. Pál, *Heb. 10. v. 25. Collectió*-nak, mí Anyaszentegyháznak hívunk,) a' Sz. Irás, Christus Jegyese-nek nevezi;[5251] és a' jámbor Házasoknak tükörül adgya, Christusnak az *Ecclesiá*-val-valo kötelességét; *Ephes. 5. v. 24. 25. 32. Joan. 3. v. 29. Matth. 9. v. 15. Apocal. 19. v. 9. Cap. 21. v. 2. 9. Cap. 22. v. 17. Oseae 2. v. 19. 20. 2.Cor. 11. v. 2.* Mely nevezettel, nem csak azt jelenti, hogy mint Jegyesét szereti; szép ajándékival ékesgeti; és a' Bárány Menyegzőjének napján, Meny-ország uraságába viszi az *Ecclesiát:* de azt-is előnkbe adgya, hogy özvegyen nem marad a' mí Vő-legényünk; el sem válik Mátkajától. mert ez a' jámbor Házasság, fel nem bomolhat semmi-képpen. Sz. *Agoston* szépen írja; hogy, miképpen az el-alutt *Adám* öldalából formáltatott az ö Jegyese, úgy a' Christus öldalából nevekedett az Ecclesia: †[5252] *Cum dormit Adam, costa illi detracta est, et Eva facta est: Cum Dominus dormiret in Cruce, latus ejus lancea percussum est, et Sacramenta effluxerunt, unde facta est Ecclesia*. Azért, a' Christus Vérérűl, mellyet a' Kereszt-fán ontott, méltán azt mondhattyuk, a' mit *Tertullianus*-túl hallánk "[5253] a' Mártirok vérérűl; hogy, *Semen est Christianorum*, Tenyészö mag vólt, melyből nevekedtek a' Keresztyének. Másutt azt írja Sz. *Agoston*; hogy az *Ecclesia*, annyiból hasonló a' Christus Annyához, hogy mindenkor szűzen marad, és Fiakat szűl: *[5254] *CHRISTUS Ecclesiae concessit in Spiritu, quod Mater ejus habet in corpore, ut Mater et Virgo sit.*

Másutt az *Ecclesia*, Christus Teste-nek neveztetik,[5255] *Eph. 1. v. 22. Cap. 4. v. 15. 16. Cap. 5. v. 23. 30. Coloss. 1. v. 18. 24. Cap. 2. v. 19. Rom. 12. v. 5. 1.Cor. 10. v. 17. Cap. 12. v. 27.* Ebből értenünk adatik, hogy Christus-túl el nem szakadhat az ö Teste; hanem ö-tőlle (mint a' tagok a' főtűl) szűnetlen ve-{650:}zéreltetik, és Mennyei ajándékok nedvességével öntöztetik.

[5251] 1.

[5252] † Aug. in Psal. 126. Lib. 2. de Symbolo, ad Catechum. c. 2. Lib. 22. Civit. c. 17.

[5253] " Supr. fo. 57.

[5254] * Aug. Serm. 50. de Verbo Domini. Id. Serm. 119. de Tempore.

[5255] 2.

hodogeus_j.indd 1096 2025. 07. 21. 11:27:03

Neveztetik Isten Haza-nak;[5256] *1.Tim. 3. v. 15. Hebr. 10. v. 21.* Isten Varasa-nak,[5257] *Hebr. 12. v. 22. Apocal. 21. v. 2. 10. 14. 15. Matth. 5. v. 14.* Isten Temploma-nak,[5258] *Ephes. 2. v. 21. 1.Corinth. 3. v. 17. 2.Cor. 6. v. 16.* Isten Orszaga-nak,[5259] *Daniel. 7. v. 14. Lucae 1. v. 33. cap. 16. v. 16.* Isten Akla-nak,[5260] *Joan. 10. v. 16.* Igazság Oszlopa-nak,[5261] *1.Tim. 3. v. 15.* Ezekkel, és több sok böcsülletes Nevezetekkel, jelenti az Isten, hogy állando, és az Ördög erejével le nem dőlendö éppűlet az *Ecclesia*. mivel, a' ki ezt a' Házat, ezt a' Várast, ezt a' Templomot, és Aklot éppítette, fövenyen nem szokott éppíteni, mint ••[5262] az *Evangeliom*-ban gyaláztatott balgatag: hanem, *[5263] *Super Petram aedificabo Ecclesiam meam*; Kő-sziklára rakta *Ecclesiá*-ját.

¶. 2. Az ECCLESIA, Mi-reánk-nézve, Anyának mondatik, mely-kivül nem üdvözülhetünk.

Hogy az Anyaszentegyháznak reánk-valo gond-viselése meg-ismértessék, nevezi őtet a' Sz. Irás, Anyank-nak:[5264] *Quae *[5265] sursum est Jerusalem, libera est, quae est Mater nostra. Scriptum est enim; Laetare sterilis quae non paris: quia multi filii desertae, magis quam ejus quae habet virum*. Mert, miképpen az Anya-méhében foganodik elsöben ember; az-után születik; tápláltatik; és gond-viseléssel óltalmaztatik minden-féle veszedelemtűl: azon-képpen az Anyaszentegyház mind ezeket cselekeszi Fiaival, míg arra a' Tekélletes állapatra nem jutnak, melyben Christus-eleibe mehessenek; *Ephes. 4. v. 13.* Elsöben azért, Istennek "[5266] magva-által, az Igének

[5256] 3.
[5257] 4.
[5258] 5.
[5259] 6.
[5260] 7.
[5261] 8.
[5262] •• Matt. 7. v. 26.
[5263] * Mat. 16. v. 18.
[5264] Galat. 4. v. 26.
[5265] * Caelestis, quae ad caelum ducit, unde ortum habet.
[5266] " Semen est Verbum Dei, Luc. 8. v. 11. 1.Pet. 1. v. 23. 1.Cor. 4. v. 15.

hodogeus_j.indd 1097 2025. 07. 21. 11:27:03

predikállása-által, fogantatunk. Az-után, a' Szentségek szolgáltatásával, és kiváltképpen a' Keresztséggel születtetünk; *Per lavacrum Regenerationis; Tit. 3. v. 5. Joan. 3. v. 5.* A' kiket szűlt, azokat Lelki eledelekkel táplállya; nem csak Ur-vacsorával, *Joan. 6. v. 57. 58.* hanem szép, és alkalmatos tanitásokkal; a' kisdedeknek *[5267] tejet adván, a' vastagoknak erős eledelt. Végezetre, gond-viselésével vezérli, és óltalmazza Fiait, az Ördög incselkedésitűl, és a' ragadozó Farkasoktúl a' Sz. Doktorok- és gond-viselö Pásztorok-által, *Actor. 20. v. 28.*

Ebből az Anyai névnek erejéből, világoson következik; hogy, Senki az *Ecclesián*-kivűl nem üdvözűlhet. Mert, ha az ember Anya-nélkül világra nem születik; és születése-után, Anyai dajkálkodás-nélkül nem élhet: kétség-nélkül mí sem reménlhettyük Lelki életünket, ha a' mí Anyánktúl el-válunk.

Hasonló-képpen, az eléb fel-jegyzett böcsülletes Nevei az *Ecclesiá*-nak, azt jelentik; hogy, Valaki az Anyaszentegyházban nincsen, nem lehet Isten Cseléde, Tagja, és Jegyese; nem lehet Országához tartozó Híve; nem lehet Fia.

A' Sz. Atyák-is azt írják; hogy, CHRISTUS-nak egy Jegyesénél töb nincsen, kitűl Fiakat szűl, kivel Fiakat neveltet. Azért, valakinek nem Annya az Anyaszentegyház, annak nem Attya az Isten: *Adulterari non potest Sponsa CHRISTI: incorrupta est, et pudica. Non pervenit ad Christi praemia, qui relinquit Ecclesiam Christi. alienus est, profanus est, hostis est. Habere jam non potest DEUM Patrem, qui Ecclesiam non habet Matrem.*[5268] *[5269] *Non habebit DEUM Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere Matrem.* Annak-okáért a' Sz. *Doctorok*, követvén Sz. *Pétert*, *1.Petri 3. v. 20. 21.* hasonlíttyák az Anya-{651:}szentegyházat a' *Noë* Bárkajához, mely-kivűl senki meg nem szabadúlhatott: "[5270] *Si potuit evadere quisquam, qui extra Arcam Noë fuit: et qui extra Ecclesiam foris fuerit, evadet.* Azt-is mongyák; hogy, Ha az el-mettszett tagokban elevenség nem maradhat; ha a' tört ágak megasznak; ha a' forrástúl el-szakasztott patakok ki-száradnak: kétség-nélkül annak-is el kel veszni, valaki az Anyaszentegyház Eggyességétűl el-válik: †[5271]

[5267] * 1.Cor. 3. v. 2. Hebr. 5. v. 12. 14.

[5268] Cypr. de Unit. Eccles. n. 20.

[5269] * Aug. to. 9. l. 4 de Symb. cap. 10. 13.

[5270] " Cypr. loco citat. Similia Aug. to. 7. li. 5. de Baptis. ca. ult. De Unit. Eccles. c. 5.

[5271] † Cypr. ibid. num. 72.

hodogeus_j.indd 1098 2025. 07. 21. 11:27:03

Corpus unum, discidio compaginis separari, divulsis laceratione visceribus, in frusta discerpi non potest. Quidquid a Matrice discesserit, seorsim vivere et spirare non poterit, substantiam salutis amittit. ••[5272] *Avelle radium Solis a corpore, divisionem lucis unitas non capit; ab Arbore frange ramum, fractus germinare non poterit; a Fonte praecide rivum, praecisus arescit: Sic et Ecclesia, Domini luce perfusa, per Orbem radios porrigit. quisquis ab Ecclesia segregatur, a promissis Ecclesiae separatur.* *[5273] *Ad ipsam salutem, et vitam aeternam nemo pervenit, nisi quis habeat Caput Christum. Habere autem Caput Christum nemo poterit, nisi qui in ejus Corpore fuerit, quod est Ecclesia*. Ezent jelenti *Isaias* Proféta, imigyen szólván az *Ecclesiá*-rúl: *"*[5274] *Gens et regnum, quod non servierit tibi, peribit*.

Azzal fejezik-bé mondásokat a' Sz. *Doctorok*; hogy, Akár-ki menyi jót cselekedgyék, bár halált szenvedgyen-is Christusért; de az Anyaszentegyházkivűl, üdvösségre nem juthat: *Extra Ecclesiam Catholicam totum potest, praeter salutem. Potest habere Honorem; potest habere Sacramentum; potest cantare Alleluja; potest respondere Amen; potest Evangelium tenere; potest in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti fidem habere, et praedicare: sed nusquam, nisi in Ecclesia Catholica, salutem potest invenire. Plus dico: Si foris patitur; dicat ei inimicus Christi, Pone thus Idolis, adora Deos meos; et non adorans occidatur ab inimico Christi: Sanguinem fundere potest, Coronam accipere non potest.*[5275] *"*[5276] *Qui extra Ecclesiam Christi colligunt, etiamsi occisi in Confessione Nominis fuerint, macula ista nec Sanguine abluitur. Esse Martyr non potest, qui in Ecclesia non est.* *[5277] *Cum DEO manere non possunt, qui esse in Ecclesia DEI unanimes noluerunt. Ardeant licet flammis et ignibus traditi, vel objecti bestiis animas suas ponant: non erit illa Fidei corona, sed poena perfidiae. occidi talis potest, coronari non potest.* †[5278] *Quantum quisque amat Ecclesiam, tantum habet Spiritum*

[5272] •• Ibid. nu. 19. et refert Aug. to. 7. li. 2. cont. Crescon. c. 33. Et Serm. 1. in Vigil. Pentec.
[5273] * Aug. de Unitat. Eccl. c. 19.
[5274] " Isai. 60. v. 12.
[5275] Augu. tom. 7. Serm. de Gestis cum Emerito. post medium.
[5276] " Cypr. de Unit. Eccl. n. 43.
[5277] * Ibid. n. 46.
[5278] † Aug. to. 9. tr. 32. in Ioan.

hodogeus_j.indd 1099 2025. 07. 21. 11:27:03

Sanctum. ••[5279] *Ecclesia Catholica sola Corpus est Christi: extra hoc Corpus, neminem vivificat Spiritus Sanctus.* ″[5280] *Quisquis ergo ab Ecclesia Catholica fuerit separatus; quantumlibet laudabiliter se vivere existimet; hoc solo scelere, quod a Christi Unitate disjunctus est, non habebit vitam, sed ira DEI manet super eum*. Szent *Fulgentius* szavait ez-elött “[5281] hallók ezen dologrúl, mellyeket nem szükség mászszor le-írnunk.

Végezetre, azt meri mondani Sz. *Agoston*; hogy, Nem Keresztyén, valaki az Anyaszentegyházban nincsen: *[5282] *Quisquis ille est, et qualiscumque ille est; Christianus non est, qui in CHRISTI Ecclesia non est*. A’ töb Sz. *Doctorok* ugyan ezent vítattyák, midőn az Anyaszentegyház eggyességétűl el-szakadott Tévelygőt, nem akarják Keresztyénnek hínyia; mint másutt †[5283] béven elő-hozzuk. Sőt Sz. *Agoston*, AntiChristusnak nevezi, a’ ki az Anyaszentegyházból ki-ment: ″[5284] *Omnes certe, qui exeunt de Ecclesia, et a veritate Ecclesiae praeciduntur, AntiChristi sunt*. Nem csak a’ Sz. *Doctorok* pedig, de magok-is az Ujítók meg-vallyák; hogy, veszni kel annak, a’ ki az igaz {652:} *Ecclesiá*-ban nincsen: *Verum, quia nunc de Visibili Ecclesia disserere propositum est, discamus vel uno Matris elogio, quam utilis, imo necessaria sit nobis ejus cognitio: quando non alius est in vitam ingressus, nisi nos ipsa concipiat in utero, nisi pariat, nisi nos alat suis uberibus, denique sub custodia sua nos teneat. Adde, quod extra ejus gremium, nulla est speranda peccatorum remissio, nec ulla salus.*[5285] “[5286] *Quibus DEUS est Pater, iis Ecclesia debet esse Mater.* †[5287] *Negamus eos coram DEO vivere posse, qui cum una DEI Ecclesia non communicant, sed ab ea se separant. Nam ut extra Arcam Noë non erat ulla salus: ita, etc.*

[5279] •• Aug. epi. 50. in fine.
[5280] ″ Aug. epi. 152. ante med.
[5281] “ Supr. fol. 83.
[5282] * Aug. tom. 10. Serm. 1. in Vigil. Pentec. ca. 12. Est Serm. 181. de Temp.
[5283] † Infr. li. 15. c. 1. ¶. 6. n. 1.
[5284] ″ Aug. to. 8. tr. 3. in epi. Ioan.
[5285] Calv. Instit. li. 4. c. 1. n. 4.
[5286] “ Phil. in Locis, tit. de Baptis. Parvul.
[5287] † Confess. Helvet. c. 17. f. 40.

hodogeus_j.indd 1100 2025. 07. 21. 11:27:03

¶. 3. Mely szükséges az ECCLESIA-nak isméreti.

Ezekből ki-tetczik, mely szükséges az igaz *Ecclesiát* ismérnünk; mivel ebben forog üdvösségünk sarka. Mert, ha ezt meg-ismérhettyük, nem szükség egyéb versengéseken akadoznunk: hanem, Sz. *Jerónimust* követvén, az *Ecclesia* itéletivel, minden hamisságok folyamit meg-szárazthattyuk: *Poteram omnes propositionum rivulos, uno Ecclesiae Sole siccare*.[5288] mivel, az *Irenaeus* mondása-szerént, †[5289] az *Apostolok*-túl le-tett Igazságok gazdag Tár-háza, az *Ecclesia*. Ha pedig fel nem találluk az igaz *Ecclesiát*, nincs semmi reménség a' Hit-béli eggyességrűl: *[5290] *Nulla est securitas unitatis, nisi Dei Ecclesia declarata*. mert, a' Sz. *Agoston* mondása-ként, ••[5291] sem az *Evangeliom*-nak nem hihet Ember, az Anyaszentegyház bizonysága-nélkül; sem az Irás igaz Értelmét, mástúl ö-kivűle nem veheti. Annak-okáért, szorgalmatoson íntnek a' régi *Doctorok*; hogy minden tehetségünket az Anyaszentegyház ismerésére fordítcsuk: *Cum Novatiani, aut Valentiniani, seu quilibet alii nominantur, Christiani esse desierunt; qui Christi nomine amisso, humana et externa vocabula induerunt. Sola igitur Catholica Ecclesia est, quae verum cultum retinet. Hic est fons Veritatis; hoc est domicilium Fidei; hoc Templum Dei: quo si quis non intraverit, vel a quo si quis exiverit, a spe vitae, ac salutis aeternae alienus est. Neminem igitur sibi oportet pertinaci contentione blandiri. Agitur enim de vita et salute: cui nisi caute ac diligenter consulatur, amissa erit.*[5292] *[5293] *Ecclesiam ignorare nulli licet.* Es annyival szorgalmatosban kell e' dologban vigyáznunk, menyivel inkáb mesterkedik minden Tévelygö gyölekezet, hogy magát igaz *Ecclesiá*-nak tettesse: †[5294] *Novatianus, simiarum more, quae cum homines non sint, homines tamen imitantur, vult Ecclesiae Catholicae autoritatem sibi vindicare, quando*

[5288] Hierony. cont. Lucifer. in fin.
[5289] † Iren. supra, fol. 648.
[5290] * Aug. li. 3. cont. Parmen. ca. 5.
[5291] •• Supr. fol. 95.
[5292] Lactant. li. 4. Divinar. Instit. c. 30.
[5293] * Aug. ep. 170.
[5294] † Cypr. ep. 73. ad Iubajanum, num. 9.

hodogeus_j.indd 1101 2025. 07. 21. 11:27:03

ipse in Ecclesia non sit. “[5295] *Et Haeretici congregationes suas, Ecclesias vocant.* ••[5296] *Faciunt favos et vespae, faciunt Ecclesias et Marcionitae.*

¶. 4. Honnan kel vennünk az ECCLESIA isméretit?

Ennek-elötte ‡[5297] meg-magyarázók, hogy, mikor a’ Christus *Ecclesiája* újonnan fel-állattatott, nem a’ Sz. Irásból, hanem Isteni Csudákból, és egyéb Jelenségekből ismértetett az *Ecclesia*. Most-is, midőn Pogány népek-között hirdettetik Christus, mivel ezek a’ Sz. Irásnak helyt nem adnak, más módgyai vannak Istennek az *Ecclesia* ismértetésében. Mikor pedig azokkal szóllunk, kik immár hittek az *Evangeliom*-nak, Sz. Irásból mutattyuk nékik az *Ecclesiát*; abból ismértettyük véllek: mivel, a’ Sz. *Agoston* mondásaszerént, világosban szóllottak a’ *Profeták* az *Ecclesiá*-rúl, hogy-sem önnenmagárúl Christus-rúl: *[5298] *Quaestio est, Ubi sit Ecclesia? In verbis Capitis sui eam quaerere debemus, qui optime novit Corpus suum.* {653:} †[5299] *Sunt libri Dominici, quorum autoritati utrique consentimus, utrique credimus, utrique servimus; ibi quaeramus Ecclesiam.* “[5300] *In Scripturis sacris, Ecclesia manifeste cognoscitur.* "[5301] *Obscurius dixerunt Prophetae de Christo, quam de Ecclesia; propterea, quia videbant in spiritu, homines de Christo non tantam litem habituros, de Ecclesia magnas contentiones excitaturos.* *[5302] *Qui ergo falli metuit obscuritate quaestionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate sancta Scriptura demonstrat.* Holott azért mind útunk vagyon, mellyen az *Ecclesia* visgálasában el-indúlhatunk; mind az ö fel-keresésének szükséges-vóltát értyük: Isten segétségével jer fáradgyunk mí-is az Anyaszentegyház ismerésében.

[5295] “ Augu. tom. 3. De Fide et Symb. c. 10.
[5296] •• Tertull. l. 4. cont. Marcionem, c. 5.
[5297] ‡ Supr. f. 339.
[5298] * Aug. to. 7. de Unit. Eccles. cap. 2.
[5299] † Cap. 3.
[5300] “ Cap. 16.
[5301] " Tom. 8. in Ps. 30. Conc. 2.
[5302] * Tom. 7. lib. 1. cont. Crescon. c. 33. Idem, ep. 166.

hodogeus_j.indd 1102 2025. 07. 21. 11:27:03

¶. 5. Micsoda az Anyaszentegyház?

Az Anyaszentegyház, ••[5303] azoknak Gyölekezete, kik az igaz Hit vallásával, és külsö *Sacramentomok* szolgáltatásával egybe-foglaltatnak. Mert, a' mint †[5304] Sz. *Agoston* szól, miképpen mí-bennünk, belsö és láthatatlan éltetö Lélek vagyon; e' mellett, külsö Test vagyon; és minden tagok a' Lélektűl eleveníttetnek, egy-más-között pedig a' tagok, láthatatlan-képpen egybe vannak foglalva: azon-képpen a' Christus Testében, az Anyaszentegyházban, igaz Hitnek kel lenni, mely az Embereket láthatatlanúl eggyé tegye; de külsö jelekkel, Isteni szolgálatok formája-által, láthato-képpen-is, egybe kel kötöztetniök: *In nullum enim nomen Religionis, seu verum seu falsum, coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, seu Sacramentorum visibilium consortio colligentur.*[5305] mert e' nélkül, Eggyesség és szövetség nem lehet a' külömbözö Tagok-között. Nem sokkal külömben magyarázza *Calvinus* az Anyaszentegyház mi-vóltát, imigyen szólván: *Ecclesia Universalis, est collecta ex quibuscumque Gentibus multitudo, quae intervallis locorum dissita et dispersa, in unam tamen Divinae Doctrinae Veritatem consentit, et ejusdem Religionis vinculo colligata est.*[5306]

Ebből következik, hogy az Eretnekek, mivel Keresztyén nevet sem érdemlenek, az *Ecclesiá*-ban nincsenek; úgy annyira, hogy a' titkon-lappangó Eretnekek-is, noha külsö-képpen az Anyaszentegyház társaságában vannak; mindazáltal, igaz Hit nem lévén bennek, ••[5307] szökött szolgai, árulói, kémjei az *Ecclesiá*-nak, nem igaz Tagjai: †[5308] *Haeretici, non ideo putandi sunt esse in Christi corpore, quod est Ecclesia, quia Sacramentorum ejus corporaliter participes fiunt.* "[5309] *Haereticus, non pertinet ad Ecclesiam*

[5303] •• Definitio haec, omni tempore, etiam Sede vacante, etc. convenit Ecclesiae. Ideo, mentio Pontificis in ea non fit.

[5304] † Aug. tom. 7. Collat. 3. diei, cap. 10.

[5305] Aug. 19. cont. Faust. cap. 11. Damasc. 4. de Fide, c. 13.

[5306] Calv. li. 4. c. 1. n. 9.

[5307] •• Ita Aug. to. 6. Conc. ad Catechum. c. 20.

[5308] † Aug. tom. 7. lib. 3. cont. lit. Petilia. c. 108.

[5309] " To. 3. de Fide et Symb. cap. 10.

hodogeus_j.indd 1103 2025. 07. 21. 11:27:04

Catholicam. *[5310] *Tunc quisque infructuosus, et nondum a radice praecisus est, cum mala cupiditate agit quidem illa opera, de quibus dictum est, Qui talia agunt, Regnum Dei non possidebunt: Sed, cum pro ipsis operibus, etiam Veritati resistere coeperit, tunc praeciditur. Et multi tales sunt in Sacramentorum communione cum Ecclesia, et tamen jam non sunt in Ecclesia*. A' Sz. Irás, szólván az Eretnekekről, azt mongya, hogy ezek el-váltak a' Hívektűl; *Judae v. 19.* ki-mentek közzűllünk, *1.Joan. 2. v. 19.* az Isten Hálóját el-szaggatták, *Luc. 5. v. 6.* a' Hit Hajóját el-rontották, *1.Tim. 1. v. 19.* Tehát nincsenek a' Christus Hajójában, és Nyájában. Ennek-felette, tartozunk az Eretnek embertűl futni, és az ö szövetségét távoztatni, *Tit. 3. v. 10. Joan. epist. 2. v. 10. Rom. 16. v. 17.* őket Pogányoknak kel tartani, ••[5311] mert nem engednek az *Ecclesiá*-nak. maga, ha azon-egy Test tagjai vólnának, takargatni és táplálni kellene őket; mint {654:} Sz. *Pál* jelenti, *Eph. 5. v. 29.* Azt-is meg-mutatók †[5312] ennek-elötte; hogy a' fondamentomot fel-bontya minden Tévelygés, mely az Anyaszentegyház tanitása-ellen vakmerőűl tusakodik: és, a' ki csak egy dologban el-szakasztya-is a' Hitnek eggyességét, az üdvösségtűl ki-rekesztetik. Annak-okáért Üdvözítőnk, mikor azt mongya, "[5313] hogy a' Konkoly egy mezőben nevekedik a' Jó maggal: nem az *Ecclesiát*, hanem e' Világot magyarázza a' Mezőn.

¶. 6. Csak Választottak vannak-é az Ecclesiában?

N°. 1. A' Pártosok tanitása meg-rostáltatik.

Azt vítattyák az Uj Tanítók; hogy az igaz *Ecclesia*, csak azok gyölekezete, kik Meg-igazúltak, és öröktűl-fogva üdvösségre Választattak. Ezt tanította

[5310] * Tom. 7. de Unit. Eccles. in fine.
[5311] •• Mat. 18. v. 16.
[5312] † Supr. fol. 88. 286. 287.
[5313] " Mat. 13. v. 38. Augu. tom. 3. Collat. 3. diei, ca. 4. Tom. 4. qu. 11. in Matt.

hodogeus_j.indd 1104 2025. 07. 21. 11:27:04

nagy részre ••[5314] *Pelagius*, és “[5315] a’ *Donatisták*; mint eléb †[5316] említők. Az *Augustai Confessio* így szóll: *[5317] *Est autem Ecclesia congregatio Sanctorum, in qua Evangelium recte docetur, et recte administrantur Sacramenta*. ″[5318] *Ecclesia proprie est congregatio Sanctorum, et vere credentium*. Calvinus imígyen ír: ‡[5319] *Ecclesia vera coram Deo est, in quam nulli recipiuntur, nisi qui et adoptionis gratia filii Dei sunt, et Spiritus sanctificatione vera Christi membra*. ••[5320] *Ecclesiae fundamentum, est arcana Dei Electio.* Hasonló dolgot rebesget a’ *Helveciai Confessio*, mikor azt mongya; hogy, “[5321] *Ecclesia est collectio Sanctorum, qui omnibus bonis per Christum oblatis, Fide participant*. Ennél külömbet nem-is taníthatnak a’ *Calvinisták*, Vallások fondamentoma-szerént. Mert azt vítattyák; †[5322] hogy, Senki nem lehet részes az igaz Hitben, hanem csak a’ kit Isten örök életre választott. A’ kibe pedig egyszer a’ Hit szikrája esik, többé az el nem aluszik. Ezek így lévén, ha igaz Hit szükséges az *Ecclesiá*-ban-valo lételre: következik, hogy Senki az *Ecclesiá*-ban nem lehet, hanem csak a’ ki el-választatott.

Ez hiuságos vélekedés. Mert, hogy a’ bűnbe-esett, és végre el-veszendö Emberek, míg az igaz Hitet meg-tartyák, Anyaszentegyház tagjai légyenek, azzal bizonyíttya Sz. *Agoston*; Mert, *[5323] Urunk az ö Hálójában, mind jó, mind gonosz Halakat fog; és a’ Parton, az-az, Világ végén, lészen ezeknek el-választása. ″[5324] A’ Menyegzős Házban, nem csak azok találtatnak, kiknek Menyegzős ruhájok vagyon, hanem a’ ki susnya köntösben őltözik-is. A’ Christus ‡[5325] Aklában, nem csak Bárányok, hanem Bakok-is rekesztet-

[5314] •• Aug. tom. 6. haeres. 88.
[5315] “ Haeres. 69.
[5316] † Supr. f. 297.
[5317] * Confess. Aug. art. 7.
[5318] ″ Articul. 8.
[5319] ‡ Calv. li. 4. c. 1. n. 7. Supra, f. 505.
[5320] •• Calv. l. 4. c. 1. n. 2.
[5321] “ Confess. Helvet. art. 17.
[5322] † Supr. f. 239.
[5323] * Aug. tom. 7. de Unit. Eccl. c. 13. Matt. 13. v. 47.
[5324] ″ Mat. 22. v. 12.
[5325] ‡ Mat. 25. v. 32.

hodogeus_j.indd 1105 2025. 07. 21. 11:27:04

nek. Az Ur Csűriben, ••[5326] nem csak tiszta szem, hanem polyva-is vagyon. söt, töb a' Polyva, ugy-mond Sz. *Agoston*, "[5327] hogy-sem a' Búza. Ezen Igazságot erőssíti Sz. *Cyprianus*, Sz. *Pál* irásából; ki az *Ecclesiat*, ••[5328] Isten Házának nevezi: és azt mongya; hogy a' Nagy Házban, nem csak Arany és Ezüst edé-
5 nyek vannak, †[5329] hanem gyalázatos edények-is. Másutt, nem a' külsőkrűl, hanem a' benn-valókrúl szólván Sz. *Pál*, "[5330] azt írja; hogy az Atyafiak-között, azon Anyaszentegyház Fiai-között, Paráznák, Ragadozók, Részegesek vannak. Azzal-is erőssíti ezt *[5331] Sz. *Agoston*; Mert a' mí Jegyesünk, az ö Leányi-közzűl némellyeket Tövisseknek nevez: *Spinas appellat, propter malignitatem*
10 *morum: Filias, propter communionem Sacramentorum*. Másutt azt mongya Urunk, ••[5332] hogy, sok Szőlő-veszszők nem gyümőlcsözvén Christusban, eltöretnek, és tűzre vettetnek. Ennek-felette; az *Ecclesia* tagjai-közzűl, találtatnak Engedetlenek: kiket úgy kel tartani, mint {655:} a' Pogányokat, *Matth. 18. v. 17.* ö-belőlle sokan ki-mennek, és meg-csallyák a' Tanitványokat, *1.Joan.*
15 *2. v. 19. Act. 20. v. 30. 2.Petr. 2. v. 1.* a' Hivatalosok-közzűl-is, csak kevesen vannak Választottak, *Matth. 20. v. 16.* Továb; Ha a' Bűnösök ki-rekesztetnének az *Ecclesiá*-ból, *Penitencia* sem vólna az *Ecclesiá*-ban: bűnnek bocsánattyáért sem könyöröghetne a' Keresztyén gyölekezet. Végezetre; Ha csak a' Választottak, és Szentek vólnának az *Ecclesiá*-ban: mint-hogy senki nem
20 tudhattya ki légyen el-választva Istentűl, nem tudhatnók mellyik légyen az igaz Anyaszentegyház; és így, ö-tőlle sem tanúlhatnánk, az-az, sem a' Sz. Irásrúl, sem ennek tekélletes Magyarázattyárúl, bizonyságot nem adhatna.

Ennek a' hamis vélekedésnek fondamentomában pedig, nagyot botlanak a' *Calvinisták*. Mert, magán az Isten választása, nem tészen senkit
25 *Ecclesia* tagjává: mivel, a' ki Istennek választotta, egy-ideig el-szakadhat

[5326] •• Matt. 3. v. 12.
[5327] " Aug tom. 8. in Psa. 47. Suscepimus Deus, etc.
[5328] •• Cypr. ep. 52. n. 78. 1.Tim. 3. v. 15.
[5329] † 2.Tim. 2. v. 20. Rom. 9. v. 21.
[5330] " 1.Cor. 5. v. 1. 11. 12.
[5331] * Aug. illo c. 13. de Unit. Eccl. Cant. 2. v. 2.
[5332] •• Ioan. 15. v. 2. 6.

hodogeus_j.indd 1106 2025. 07. 21. 11:27:04

az *Ecclesiá*-túl; mint meg-láthatod Sz. Pálnál, *Ephes. 2. v. 1. 2. 12. Cap. 5. v. 8. Galat. 1. v. 13.* Nem-is igaz, hogy a' ki egyszer hiszen, és meg-igazúl, többé el nem eshetik; mint ennek-utánna *[5333] bévségesen meg-mutattyuk.

N°. 2. Az Ellenkezök bizonyságira, Felelet.

A' meg-magyarázott Igazság-ellen, így okoskodnak az Ujítók.[5334]

I. Bizonyság: Az Anyaszentegyház Christus Teste lévén, szükség hogy az ö tagjai Christus tagjai légyenek, és ö-tőlle el ne szakadgyanak. Nem lehetnek pedig Christus tagjai a' bűnben-heverők, kik el-szakadtak Christustúl, és Ördög tagjai lettek; a' mint olvassuk, *Joan. 8. v. 44. 1.Joan. 3. v. 8.*

Felelet. Christus Tagja lehet ember, az igaz Hit-által: de az ö gonosz életének rútságával, Ördög tagjai-közzé-is számláltathatik. miképpen e' Világszerént, azon-egy Ember, két ellenkezö Ország tagja lehet. Christus-nak azért, Három rend-béli Tagjai vannak e' világon: Némellyek, csak magán a' Hittel foglaltattak ö-hozzá: Némellyek, Hittel, és Szeretettel: Némellyek pedig, az örök dücsősségre-valo Választással-is. Az utólso rend-béli Tagokrúl szól Sz. *Agoston*, midőn azt írja, hogy Christusnak nincsenek kárhozott tagjai.[5335]

II. Bizonyság: A' Christus Jegyese, mindenestűl *[5336] Szépnek, †[5337] Makula- és töpörödés-nélkül-valónak neveztetik.

Felelet. Az *Ecclesia*, Tisztának, és Szentnek mondatik: nem azért, hogy az ö tagjaiban semmi vétek nem vólna; hanem, 1. Tudományának tisztaságáért. 2. *Per Synecdochen*, a' mi egy részét illeti, éppen az Anyaszentegyháznak tulajdoníttatik. Miképpen, Rakás búzának nevezed, a' melyben polyva és konkoly-is vagyon; Hordó bornak nevezed, a' melyben söprű-is vagyon: hasonló-képpen, az *Ecclesia* Szentnek neveztetik,

[5333] * Infr. l. 12. c. 3.
[5334] Vithaker, et alii.
[5335] Aug. to. 7. li. 2. cont. Cresconium, c. 21.
[5336] * Cant. 4. v. 7.
[5337] † Eph. 5. v. 27.

hodogeus_j.indd 1107 2025. 07. 21. 11:27:04

a' böcsülletesb Tagoktúl, noha vannak gonoszak-is benne. 3. Sz. *Agoston* nem egy helyen írja; "[5338] hogy az Anyaszentegyház, Tisztának, és makula-nélkülvalónak azért mondatik, mert Meny-országban illyen lészen.

III. Bizonyság: Az Anyaszentegyháznak nevekedni kel szűnetlen; *Ephes. 2. v. 2. Coloss. 2. v. 19.* A' hólt tagók pedig nem nevekedhetnek.

Felelet. Nevekedik az Anyaszentegyház, mind az utólso napiglan: mert a' Keresztség-által, Fiakat szűl Istennek: az ö eleven tagjai szent-{656:}sége-is öregbedik. Vannak e' mellett ••[5339] Hólt Tagok, mellyek, noha a' Bűn-miatt ki-estek Isten kedvéből, és a' Szeretet nem eleveníti cselekedeteket: mindazáltal, igaz Hitekkel Christushoz kötöztettek. kik gyakran, nem hogy nevekednének a' tekélletes életben, de inkáb a' gonoszságba mélyebben merűlnek. De nem ezekre néz az Irás, mikor nevekedni mongya az *Ecclesiát*, hanem a' böcsülletesb tagokra.

IV. Bizonyság: Urunk azt mongya, hogy az ö Juhai el nem vesznek, hanem üdvözűlnek, *Joan. 10. v. 9. 28.* Tehát csak a' Választottak az ö Juhai. Sz. *János*-is, a' Ki-menőkrűl, azt írja; hogy, nem vóltak közzűllünk-valók.

Felelet. Erre Két-képpen felelhetünk: I. Urunk Sz. *János*-nál, szól azokrúl a' Juhokrúl, mellyeket nem csak itt e' világon Aklába fogadott, de örök életre-is választott. miképpen másutt olvassuk, hogy a' Juhok nevén, *[5340] csak a' Választottakat érti a' Sz. Irás. II. Ezt az igéretet csak úgy kel venni, mint sok egyéb fogadásokat: ugy-mint, mikor azt mongya az Irás, hogy, Valaki az Ur Nevét segétségűl hija, üdvözűl, *Rom. 10. v. 13.* valaki meg-alázza magát, fel-emeltetik, *Matt. 23. v. 12. etc*. Ertelme ennek az; hogy, ha egyébünnen akadék nem támad; ha egyéb szükséges dolgok az Imádsághoz járúlnak, üdvözűl a' ki segétségűl hija az Urat. Azokon pedig, kik ki-mentek, mert közzűllünk-valók nem vóltak, †[5341] Sz. *Agoston* érti a' titkos Eretnekeket: kik, mivel szűvel velünk nem vóltak, külsö-képpen-is el-szakadnak tőllünk. Másutt, *[5342] úgy magyarázza Sz. *Agoston* a' Sz. *János* mondását; hogy, A' kik

[5338] " Aug. 2. Retract. ca. 18. Li. 4. cont. duas Epistolas Pelag. c. 7.

[5339] •• Mortua membra carent vitali operatione, quae aeternam vitam mereatur: non carent omni operatione Spiritus, membra Ecclesiae conjungentis, quia Fidem habent.

[5340] * Mat. 25. v. 33.

[5341] † Tractat. 61. in Ioan. li. 3. de Bapt. c. 18.

[5342] * De Bono Perseveran. c. 8. De Correp. et grat. c. 9.

hodogeus_j.indd 1108 2025. 07. 21. 11:27:04

nem választattak az örök életre, noha ideig Isten Fiai ők-is, de végre nem maradnak a' Választottakkal.

V. Bizonyság: Sz. *Agoston*-nal bizonyítnak: "[5343] *Qui solis verbis, non factis, saeculo renuntiant, quomodo pertinent ad Arcae Noë mysterium?* †[5344] *Ecclesia incorrupta, casta, et pudica est; et ideo non ad eam pertinent avari, raptores, foeneratores.* "[5345] *Malos non pertinere ad sanctam Ecclesiam DEI, quamvis intus esse videantur, ex hoc apertissime apparet; quia isti, sunt avari, raptores, foeneratores: illa autem, Columba unica, casta, sine macula et ruga, etc.*

Felelet. Maga meg-felel Sz. *Agoston*, és azt írja; hogy, midőn az *Ecclesiát* Vétek-nélkül-valónak nevezte, nem úgy értette, hogy immár illyen; hanem, hogy a' Bóldogságban illyen lészen: *Ubicumque commemoravit Ecclesiam non habentem maculam; non sic accipiendum est, quasi jam sit, sed quae praeparatur ut sit, quando apparebit etiam gloriosa.*[5346]

MASODIK RESZE.

AZ ANYASZENTEGYHAZ VILAG VÉGIG meg-marad.

¶. 1. El nem fogy az igaz Ecclesia világ végig.

A' Pártosok, csuda mely álhatatlanúl beszéllenek e' dologrúl. Mert, a' mint ennek-elötte az *Augustai Confessio* és a' *Calvinus* szavaiból hallók,[5347] gyakran azt mongyák; hogy az Anyaszentegyház, melyben igazán taníttatik az Isten Igéje, és igazán szolgáltatnak a' *Sacramentomok*, soha el nem fogy; hanem Világ végig meg-marad. A' *Helvéciai Confessio* így szól {657:} e' dologrúl:

[5343] " Aug. tom. 7. li. 5. de Baptis. ca. ultimo.
[5344] † Lib. 4. c. 2.
[5345] ″ Lib. 6. c. 3.
[5346] Aug. to. l. 1. 2. Retract. c. 18. Idem, To. 7. post Collat. c. 7.
[5347] Supr. fol. 114. 151.

hodogeus_j.indd 1109 2025. 07. 21. 11:27:04

†[5348] *Oportet omnino semper fuisse, nunc esse, et ad finem usque saeculi futuram esse Ecclesiam*. Ezt szép bizonyságokkal erőssíti Calvinus, *4. Instit. cap. 1. n. 17.* Eszekbe vévék az-után, hogy ez így lévén, az ö *Ecclesiájok* hamissága szem-eleibe kerűl; mivel az ö Vallásoknak, Ezer esztendőtűl fogva, híre sem vólt, a' mint magok szavaival eléb *[5349] meg-bizonyítók. Azért, fordítván szavokat, azt vítattyák; hogy Ezer esztendőtűl-fogva, tellyességgel le-omlott, és el-hanyatlott az *Ecclesia* "[5350]: hanem *Luther*, egyes-egyedűl kezdette ismét fel-állatni az Isten Házát. Ezeket, a' magok szavaiból ez-elött fel-jegyzettük.

A' Régi *Doctorok*, és a' Keresztyén Anyaszentegyház, azt taníttyák; hogy az erős Kő-sziklán éppíttetett *Ecclesiat*, úgy meg-erőssítette az ö Jegyese, az Ur Christus, hogy Világ végéig le nem omol; el nem fogy: hanem, a' Pogányok fegyvere-, és az Eretnekek rágalmazo nyelve-között, meg-marad. Miképpen azért a' Sidókat, ••[5351] mentűl inkáb fogyatták, sanyargatták, annál inkáb szaporodtak: azon-képpen az Anyaszentegyház el nem fogyott, sőt nevekedett az üldözésekkel; mint ennek-elötte *Tertullianus*, *Lactantius*, és Sz. *Ambrús* irásából értők,[5352] kik az Anyaszentegyház Fiai Vérét, mellyet a' Pogányok szomjúhoztak, vetni-való Magnak nevezik: *Semen est sanguis Christianorum*.[5353] *[5354] *Tunc magis aedificari scias, cum caedi videtur.* A' Szőlő-veszszö, metszéssel lészen gyümőlcsösb; az Anyaszentegyház-is annál szebben virágzik, mennél töb ellenségektűl mardostatik: †[5355] *Civitas Christi, quamvis haberet tam magnorum agmina populorum, nunquam adversus persecutores suos pro temporali salute pugnavit; sed potius, ut obtineret aeternam, non repugnavit. Ligabantur, includebantur, caedebantur, torquebantur, urebantur, laniabantur, trucidabantur; et multiplicabantur*, ••[5356] *haud secus, quam si quis vitem putatione provocet ad ubertatem*. "[5357]

[5348] † Confess. Helvet. ar. 17. init. Idem, Magdeb. Cent. 1. l. 1. c. 4. et li. 2. c. 4.
[5349] * Supr. fol. 155.
[5350] " Supr. fo. 155. 156. 482. 483.
[5351] •• Exod. 1. v. 12.
[5352] Supra, f. 52. 53. 56. 57.
[5353] Tertull. supr. f. 57. 58. Leo, Serm. 1. de SS. Pet. Paulo.
[5354] * Tertull. ad Scapul. fin.
[5355] † Aug. 22. Civit. c. 6.
[5356] •• Iustinus, Dialog. cum Triphone.
[5357] " Ambr. to. 5. l. 9. in Luc. c. 20

hodogeus_j.indd 1110 2025. 07. 21. 11:27:04

Ut Vinea, dum ligatur, erigitur; et recisa, non minuitur, sed augetur: ita sancta Plebs, cum ligatur, exuitur; dum humiliatur, attollitur; dum reciditur, coronatur. A' Noë Bárkáját el nem meríté, "[5358] hanem fel-emelé a' Víz-özön; a' Csipke-bokrot, melyben az Ur vala, meg-gyújtá, de meg nem emészté, hanem fényessé tévé a' Tűz: Azon-képpen, az egész Világ, és Pokol dühössége, le nem nyomhattya a' Christus *Ecclesiaját*, hanem inkáb fel-emeli, és meg-fényesíti: *[5359] *Hanc solam totius mundi oppugnatio non potest subvertere, perpetuo victricem seditiosae impietatis alienorum dogmatum.* †[5360] *Ecclesia enim Catholica, omnibus errantibus utitur ad profectus suos: utitur Gentibus, ad materiam operationis suae; Haereticis, ad probationem doctrinae suae; Schismaticis, ad documentum stabilitatis suae.* A' Pálma-fa gerendárúl írja *Plinius*; hogy, mikor nagy terhet tésznek reá, alá nem horgad, hanem fel-emelkedik; ••[5361] *Palmea tigna, pondere imposito, in diversum curvantur:* azon-képpen vagyon az *Ecclesia* dolga; mely annál inkáb fel-emelkedik, mennél súllyosban le-nyomattatik: ″[5362] *Tunc vincit, cum laeditur; tum intelligit, cum arguitur; tum obtinet, cum deseritur.* Mert, a' *Gamaliel* szava-ként, *Actor. 5. v. 39.* az Istentűl eredett Igazságot, Emberi erő el nem rekkentheti: hanem, "[5363] a' ki az Égre hagyigál, fejét bé-rontya; és a' ki erre az erős Kő-éppűletre dőlend, meg-rontatik, *Matth. 21. v. 44.* miképpen ez-elött *[5364] hallók, hogy meg-rontattak, valakik az Anyaszentegyház-ellen dühösködtek.

{658:} Sz. *Agoston* azzal dicsekedik; hogy az *Ecclesiá*-nak, mind a' Pogányok dühössége, mind az Eretnekek tévelygése, hasznára vagyon: *Inimici Ecclesiae, quolibet errore caecentur, vel malitia depraventur: si accipiunt potestatem corporaliter affligendi, exercent ejus patientiam: si*

[5358] " Utitur hoc simili, Augu. Serm. 1. in Vigil. Pentecost. cap. 12.
[5359] * Theod. 1. histor. ca. 4. sub finem.
[5360] † Aug. tom. 1. de Vera Relig. c. 6. Iren. li. 4. c. 64.
[5361] •• Plin. lib. 16. c. 42.
[5362] ″ Hilar. 7. de Trinit. initio.
[5363] " Eccli. 27. v. 28.
[5364] * Supra, f. 75. 76. 214. 215.

hodogeus_j.indd 1111 2025. 07. 21. 11:27:04

tantummodo male sentiendo adversantur, exercent ejus sapientiam.[5365] †[5366] *Multa quippe ad Fidem Catholicam pertinentia, dum Haereticorum callida inquietudine agitantur: ut adversus eos defendi possint; et considerantur diligentius, et intelliguntur clarius, et instantius praedicantur; et ab Adversario mota Quaestio, discendi existit occasio.* ••[5367] *Plurimum igitur prosunt Haeretici, non Verum docendo, quod nesciunt; sed ad Verum quaerendum carnales, et ad Verum aperiendum spiritales Catholicos excitando.Utamur igitur etiam Haereticis: non ut eorum approbemus errores, sed ut Catholicam disciplinam adversus eorum insidias asserentes, vigilantiores et cautiores simus, etiamsi eos ad salutem revocare non possumus*. Ugy jártak azért minnyájan, valakik az Anyaszentegyház romlására igyekeztek, mint *Milo Crotoniáta:* ki midőn, erejéhez bizakodván, kezével akarna egy öreg töly-fát két-felé hasítani, a' fa hasadása-közzé csiptetődék karja, és a' vadaktúl ugyan-ott el-szaggattaték; mint írva hadta Gellius, *lib. 15. Noctium Atticarum, cap. 16.* Az *Ecclesiát*-is, noha feszegették a' Tévelygők, de annak erejétűl meg-győzetvén, el-vesztek.

Ezt az Anyaszentegyháznak örökös-vóltát, és győzhetetelen álhatatosságát, a' Szent Irás számtalan helyen jelenti.

I. Azt fogadá Christus, *Matth. 16. v. 18.* hogy a' Pokol kapuja, gyözedelmet nem vehet az *Ecclesián*. a' Pokol Kapuján értetik a' *Satán*-nak minden ereje, mely a' Pokol kapuján ki-rohanhat. Ha el-fogyhatna, és e' világból ki-veszhetne az *Ecclesia*, igen meg-győzetnék a' *Satán*-túl. *Ergo, etc.*

II. Azt mongya Szent Pál, *Ephes. 4. v. 12:* hogy Isten, Pásztorokat, és *Doctorokat* rendelt a' Christus Testének éppűletire; mind addig, míg minnyájan Christus-eleibe nem megyünk, hogy a' Pásztorok-által óltalmaztassunk a' hamis Tudományok szelétűl. Ez igaz nem lehet, ha valamely üdőben az *Ecclesia* el-fogy, és meg-szűnik e' világon. Erőssíti Sz. *Pál* ezen Igazságot; mikor az *Ecclesiát*, Igazság Oszlopának, és Erősségének nevezi, *1.Tim. 3. v. 15.* Mert, ha "[5368] az Igazság erősseb mindeneknél,

[5365] Aug. 18. Civit. cap. 51.
[5366] † Ibid. l. 16. c. 2.
[5367] •• Aug. to. 1. de Vera relig. c. 8. Similia, Aug. ep. 105. in fine. Et Euseb. l. 4. Histor. c. 7.
[5368] " 3.Esdrae 4. v. 35.

hodogeus_j.indd 1112 2025. 07. 21. 11:27:04

és győzhetetlemb, le nem ronthattya az Igazság Oszlopát és erősségét semmi hatalmasság.

III. Urunk azt ígérte; hogy Világ végéig meg-marad a' Hívekkel, *Matth. 28. v. 20.* és oly Szent Lelket hágy, mely minden Igazságra vezérli őket, *Joan. 14. v. 16.* Mely fogadás, nem csak az *Apostolok*-ra nézett, mint ennek-elötte ••[5369] mondám, hanem az utánnok következö Hívekre-is. Ezek sem vólnának tekélletes igéretek, ha az *Ecclesia* valaha el-fogyhatna. Mert, a' fellyűl *[5370] meg-bizonyított Igazság-szerént, Valaki az Anyaszentegyházban nincsen, abban Szent Lélek sincsen.

IV. Sz. *Agoston* ezt azzal bizonyíttya: †[5371] mert a' Jó magnak nevekedni kel mind Világ végéig. Külömben pedig nem nevekedhetik, hanem az Anyaszentegyház dajkálkodása-által. mivel, a' ki az *Ecclesiá*-ban nincsen, a' Christus tagjai-közzé nem számláltatik, sem üdvösségre nem nevekedhetik.

{659:} V. A' *Profeták*-által, a' *Messias* Országárúl Isten azt fogadgya, hogy állando, és örökös Ország lészen, mely a' töb Birodalmokat meg-hóldoltattya, és semmi erőszakkal földhöz nem veretik: *Potestas ejus, potestas aeterna, quae non auferetur: et Regnum ejus, quod non corrumpetur; Daniel. 7. v. 14. 27. cap. 2. v. 44. Regni ejus non erit finis; Lucae 1. v. 33. Mich. 4. v. 7. Isai. 9. v. 7.* "[5372] *Dabo Sanctificationem in medio eorum in perpetuum.* ••[5373] *Spiritus meus, et verba mea, non recedent de ore tuo, et de ore seminis tui in sempiternum. DEUS fundavit eam in aeternum; Psalm. 47. v. 9. Non auferentur clavi ejus in sempiternum, et omnes funes ejus non rumpentur, quia solummodo ibi magnificus est Dominus noster; Isai. 33. v. 20. Non vocaberis amplius Derelicta: sed vocaberis Voluntas mea in ea; Isai. 62. v. 4. Omne vas, quod fictum est contra te, non dirigetur; Isai. 54. v. 17.* Ezek, helyén nem maradnak, ha a' Christus Országa, az Anyaszentegyház, el-fogy világ végéig.

[5369] •• Supr. fo. 631. 632.

[5370] * Supr. fo. 651.

[5371] † August. vide supr. fol. 152. Matt. 13. v. 30. Coloss. 1. v. 6.

[5372] " Ezech. 37. v. 26. Isai. 61. v. 8. explicatum Luc. 4. v. 18.

[5373] •• Isai. 59. v. 21. sermo est de iisdem, de quib. cap. 60. 61. ibi vero, Christo explicante, de Ecclesia.

hodogeus_j.indd 1113 2025. 07. 21. 11:27:04

VI. A' Sz. Irás arra int, hogy az Ujságokat, és szokatlan Tudományokat *[5374] el-távoztassuk; *Rom. 16. v. 17. 1.Timoth. 6. v. 20. Hebr. 13. v. 9. 2.Joan. v. 6. 10.* és, a' ki külömbet hirdet annál, a' mit eleitűl-fogva tanúltunk, azt hamis Tanitónak tartsuk. Ezek külömben helyesek nem lehetnek, hanem-ha minden üdőben meg-marad az *Ecclesia*, és ö-benne hangoskodik az igaz Pásztorok tanitása. Mert, ha el-fogyhat az *Ecclesia*, és ismég újonnan kel fel-éppűlni, nem maradhatnánk abban a' mit eléb vallottunk: hanem az újonnan éppült *Ecclesiá*-nak, szokatlan, és régi el-omlás-után, újobban fel-eppült tanításához kellene állanunk.

VII. A' minémü Tulajdonságit hallók az *Ecclesiá*-nak, azok mind ezt bizonyíttyák. Mert az *Ecclesia*, Christus Jegyese; melyrűl Isten azt mongya: *Sponsabo te mihi in sempiternum, Oseae 2. v. 19.* Az *Ecclesia*, Christus Országa; mely Országnak soha vége nem lészen, ugy-mond az Angyal; *Luc. 1. v. 33.* Az *Ecclesia*, Christus Háza; mellyet nem fövenyen, hanem Kő-sziklán éppített. Az *Ecclesia*, Christus Tagja; mely ö-tőlle el nem szakadhat.

VIII. A' Keresztyénségnek egyenlö értelmével bizonyíthattyuk ezt az igazságot. Mert, a' mint eléb †[5375] mondók, mihent valamely szakadás újonnan fakadott, mely annak-elötte nem vólt, hanem egy vagy két Tanitónak pártolkodásából kezdetett; ottan azzal kárhoztatták ezt a' Hívek, hogy új lévén, igaz nem lehet: mert a' Christus Nyája soha el nem fogyhat, hogy ezt újonnan kellyen fondálni. Ennek-felette; Valamely Gyölekezet tudománya, az élemetes Régi Sz. Atyák tanitásával, és az elébbi Anyaszentegyház vallásával nem eggyezett, Eretnekségek-közzé szamlálták, mint ez-elött meg-ertők.[5376] Végezetre, hihetetlennek hirdették, hogy Isten, minden Nemzetségek-közzűl ki-hadta vólna gyomlálni az Igazságot. Ezek, és töb hasonló *Praescripciók*, mind azon fondáltatnak, hogy a' Christus *Ecclesiája* soha el nem fogyhat, és le nem omolhat. De halhadsza a' Régi Szentek szavait e' dologrúl: *[5377] *Firma est Ecclesia Christi; nec cadere, nec disrumpi unquam potest.* †[5378] *Ecclesia tempora sua habet, Persecutionis, et Pacis. Nam videtur sicut Luna deficere,*

[5374] * Vide supra, fol. 151.
[5375] † Supra, f. 152.
[5376] Supra, fol. 153. 154.
[5377] * D. Martialis, ep. ad Burdegalem. c. 11. to. 3. Biblioth. PP.
[5378] † Amb. 4. Hexamer. c. 2. et loco cit. supr. f. 174.

hodogeus_j.indd 1114 2025. 07. 21. 11:27:04

sed non deficit: obumbrari potest, deficere non potest. nam et Luna, luminis imminutionem habet, non corporis. “[5379] *DEUS fundavit eam in aeternum; quid times ne cadat firmamentum?* *[5380] *Sed Ecclesia jam periit. Hoc dicunt illi, qui in illa non sunt. o impudentem vocem! Illa non est,* {660:} *quia tu in illa non es?* ••[5381] *Ecclesia aliquando obscuratur, et tamquam obnubilatur multitudine scandalorum: sed etiamtum in suis firmissimis eminet.* ″[5382] *Ne quis existimet, eo ipso parvo tempore, quo solvetur Diabolus, in hac terra Ecclesiam non futuram: nam tribus annis, et sex mensibus, quibus totis viribus saeviturus legitur, tales erunt, cum quibus ei belligerandum est, ut vinci tanto ejus impetu insidiisque non possint*. Ugyan-ezen formán szóllanak a’ töb Sz. *Doctorok*.

Ez-elöt meg-mutatók; hogy, Senki az *Ecclesián*-kivűl nem üdvözűlhet. Azt-is meg-tanúlók; hogy az Egyenetlenségekben, és a’ Hitről támadott versengésekben, az *Ecclesiá*-hoz kel halgatnunk. Tehát, ha az Anyaszentegyház valamely üdőben el-fogyott, akkor senki nem üdvözűlhetett, sem a’ tekélletes Igazság isméretire nem juthatott. Maga, a’ mint eléb †[5383] meg-mutatók, Istennek Atyai gond-viseléséhez szükséges, hogy minden üdők forgásában, bizonyos módgyok légyen az Embereknek az üdvösség meg-nyerésében; és Világ végéig, “[5384] nyitva kellett az *Ecclesia* Ajtajának lenni, hogy bé-mehessenek mindenek ö-beléje. Ha egy Fejedelem azt parancsolná, hogy meg-ölessenek, valakik az ö-tőlle nevezet Városban nem találtatnak; oly Várast nevezne pedig, mely régen el-pusztúlt, és senki nem tudgya fel-találni: minden kétség-nélkül *Tirannus* vólna, nem igaz Fejedelem. Tehát, ha az Isten arra kötelez üdvösségünk vesztése-alatt, hogy az *Ecclesiá*-ban legyünk, mely régen el-rontatott, és e’ Világon nem találtatik; nem lészen kegyes Atyánk, hanem kegyetlen üldözőnk.

[5379] “ Aug. to. 8. in Psal. 47.
[5380] * In Psal. 101. Conc. 2.
[5381] •• Aug. epi. 48. post medium. Supr. fol. 173. 174.
[5382] ″ 20. Civit. c. 8. Similia Beza, citatus supra, fol. 174.
[5383] † Supr. fo. 599.
[5384] “ Isai. 60. v. 11. Infra, hujus li. c. 4. ¶. 3. arg. 1. Et lib. 9. c. 2. ¶. 4. n. 1. arg. 1.

hodogeus_j.indd 1115 2025. 07. 21. 11:27:04

¶. 2. A' Láthato ECCLESIA-rúl kel ezt a' fogyhatatlanságot érteni.

Hogy valami színnel ezeket fejtegessék a' Pártosok, azt mongyák; hogy, noha a' Választottak *Ecclesiá*-ja, mellyet csak Isten maga ismér, soha le nem omol, és el nem fogy: de a' Láthato *Ecclesia*, melynek Gyölekezeti, Pásztori, és tanitási, külsö-képpen szem-elött forognak, el-dőlhet, és el-fogyhat; úgy hogy, mind Ördög Iskolái légyenek a' Láthato gyölekezetek.

Ez csak tétovázo csavargás, és út-veszteni-valo fogás. Mert, Először:[5385] Az *Ecclesiá*-nak természetit, és *Definició*-ját, abban helyheztetik a' Pártosok; hogy ebben igazán hirdettetik az Isten Igéje, és a' Szentségek tisztán szolgáltatnak.[5386] Melyből következik; hogy a' Választottak *Ecclesiá*-ja, sem lehet Isten Igéjének hirdetése-, és Szentségek szolgáltatása-nélkül. Ennekfelette; az igaz *Ecclesia* nem lehet ••[5387] Lelki Pásztorok-nélkül, kiknek legeltetések-, és tanitások-által, gyökerezik az igaz Tudomány. és azért mondá "[5388] Sz. *Cyprianus*, és *Jerónimus*; hogy, Nem *Ecclesia* az, valamelynek Papja nincsen. Ha azért a' Választottak gyölekezetinek, külsö szövetsége, Pásztori, tanitási nincsenek: következik, hogy az ö Nyájok nem Christus *Ecclesiá*-ja. Sőt, abban igaz Hit sem lehet: mert az igaz Hit, hallásból; a´hallás, predikállásból vagyon, ugy-mond Sz. Pál.[5389] *Chimaera* tehát az, és nem Christus *Ecclesiá*-ja, valamelynek Pásztori, *Doctori*, Tanitói nincsenek, kik az Isten Igéjét hirdessék. Másodszor:[5390] A' kik abba a' Választottak *Ecclesiajá*-ba szorúltak, külsö, és ismérhetö Gyölekezetbe adgyák-e magokat; vagy, ki-ki magán marad; és sem Keresztségben, sem egyéb Isteni szolgálatban senkivel nincs semmi közök?[5391] Ha az el-tévelyedett sokasághoz adgyák magokat, és azzal egy nyomon járnak az Isteni szolgálatban: szinte {661:} oly Hit-árulók, mint a' ki mostan a' *Török*-höz, vagy *Sidó*-hoz adná magát, és az ö módgyok-szerént rendelné Isteni szolgálattyát. Ha pedig

[5385] I.
[5386] Supra, f. 654.
[5387] •• Su. f. 113. 114.
[5388] " Supr. fo. 114. 119. 120.
[5389] Rom. 10. v. 15.
[5390] II.
[5391] Supr. fol. 174. 175. Vide infr. li. 9. ca. 2. ¶. 2. n. 4.

hodogeus_j.indd 1116 2025. 07. 21. 11:27:05

a' Választott *Ecclesiá*-nak Tagja, ki-ki magán vólt, és senkivel külsö társaságot nem tartott az Isteni tiszteletben: Egy az; hogy, ha valaha effélék találtattak vólna a' Keresztyénségben, *[5392] ezekrűl valahol emlekezet vólna az Egyházi *Historiák*-ban. Más az; hogy Szentségek-nélkül, Tanitók-nélkül, Isten Igéjének hirdetése-nélkül, vólna az illyen *Ecclesia*. söt nem lehetne *Ecclesia*; mely sok külömböző Tagok eggyességéből állapodik, mint †[5393] eléb hallók. Harmadszor:[5394] Azok a' Bizonyságok, mellyek az *Ecclesiát* Győzhetetlennek nevezik, arrúl az Anyaszentegyházrúl szóllanak, melynek külsö Gyölekezete, Pásztora, tanitása vagyon. Mert, 1. Arrúl az *Ecclesiá*-rúl mongya Urunk, hogy diadalmas lészen az Ördög-ellen, mely a' Sz. *Péter* Vallásán, és gond-viselésén fondáltatott; melynek igazgatására, Sz. *Péter*-nek adatott a' Meny-ország kúlcsa. Ez pedig nem lehet oly *Ecclesia*, mellyet senki ne ismérjen. Mert, haszontalan vólna másra bízni annak gond-viselését, a' kit ingyen meg sem ismérhet a' Gond-viselö: Az egy ••[5395] Istenkivűl pedig, senki a' Választottakat nem isméri. 2. Sz. *Pál*, oly *Ecclesiá*-rúl írja, hogy Christus el-jöveteléig meg-marad, †[5396] melyben *Doctorok*, és Pásztorok őrzik a' Christus tagjait. Ugyan-azon Anyaszentegyházat, Igazság Oszlopának nevezi: és fel-jegyzi, "[5397] mint kel abban magát viselni *Timóteus*-nak. 3. Christus annak az *Ecclesiá*-nak igéré, hogy *[5398] végig vélle marad, melyben a' Keresztség szolgáltatik, és az Isten Igéje hirdettetik. 4. A' *Profeták*, Országnak nevezik az *Ecclesiát*, és az Isten Igéjének szűntelen zengését igérik néki. A' hol pedig Igazság-szolgáltato *Magistratus*, Tiszt-viselö rendek, és Polgári társaságok nincsenek, Ország ott nem lehet. 5. Az *Ecclesia* oktatására heában igazítana; engedelmességére hiuságoson kötelezne minket Isten, ha ö-hozzá nem járúlhatnánk, és tanuságot tőlle nem vehetnénk. 6. A' Sz. Atyák oly *Ecclesiá*-rúl szóllanak, mely e' Világi dühösködésekkel harczol és viaskodik.

[5392] * Ut in simili dixi, supr. fol. 174. 175. 337.
[5393] † Supr. fo. 124. 125. 512. 517.
[5394] III.
[5395] •• 2.Tim. 2. v. 19.
[5396] † Ephes. 4. v. 12.
[5397] " 1.Tim. 3. v. 15
[5398] * Matt. 28. v. 20.

hodogeus_j.indd 1117 2025. 07. 21. 11:27:05

¶. 3. A' Viszsza-vonyók Ellen-vetési meg-fejtetnek.

Nem akarván tellyességgel győzetteknek láttszani az Ujság-szeretők, Ezek-ellen azt vetik: I. Az utólso üdőkről azt mongya Sz. *János*; hogy akkor, minden Nemzetségek az *AntiChristust* imádgyák.[5399] Urunk-is imigyen szól: "[5400] Mikor el-jövend az Ember Fia, alítod-e hogy Hitet talál e' világban? Mely mondással azt jelenti, a' mit Sz. *Pál* mondott; hogy *[5401] Szakadásnak kel lenni a' Christus el-jövetele-elött.

Felelet. Erre azt mondom, a' mit imént Sz. *Agoston* ••[5402] szavaiból hallánk; hogy az *AntiChristus* idejében-is, mint szinte a' Pogány Császárok üldözése-alatt, meg-marad az Anyaszentegyház; és az erős Tagjaiban, bajt áll a' Christus ellenséginek. noha igen aláb szál az ö Fiainak száma, és külsö dücsössége. Ezt ö-maga Christus jelenti, mikor, *Matt. 24. v. 22.* azt mongya; hogy, meg-rövidíttetik a' nagy üldözés ideje, a' Választottakért. Tehát akkor-is lésznek oly Választottak, kik meg nem esnek. Mikor azért Sz. *János* azt mongya, hogy minden Nemzetek imádni fogják a' *Bestiát:* azoknak sokaságát jelenti, kik meg-csalatnak. mert, az Irás szokása-szerént, †[5403] a' miben sokan részesek, az mindeneknek közönsé-{662:}gesen tulajdoníttatik. *Ezechiel* Profetánál azt mongya Isten; hogy "[5404] mind az egész *Israël*, kemény-szívü, és nem akarja halgatni az Istent. maga egy kevés szók után, azt veti; hogy, *[5405] sokan sírtak az el-áradott Istentelenségen. Ebből ki-tetczik; hogy, noha vóltak Isten-félők az *Israël* fiai-között, de a' sokaság vétkét, közönségesen az Egész *Israël* Házának tulajdoníttya az Irás. Hasonlóképpen, a' *Galata*-bélieket, válogatás-nélkül, †[5406] Igazságtúl-szakadott bolondoknak nevezi Sz. *Pál*. maga ugyan ottan azt mongya; hogy ••[5407] sok

[5399] Apoc. 13. v. 3. 4
[5400] " Luc. 18. v. 8.
[5401] * 2.Thess. 2. v. 3.
[5402] •• Lib. 20. Civit. c. 8.
[5403] † Vide supra, fol. 234.
[5404] " Ezech. 3. v. 7.
[5405] * Ezech. 9. v. 4.
[5406] † Galat. 3. v. 1.
[5407] •• cap. 6. v. 1.

hodogeus_j.indd 1118 2025. 07. 21. 11:27:05

Lelki férfiak vannak ö-közöttök. A' Teremtésről írt könyvben azt olvassuk; hogy "[5408] Minden test meg-ferteztette úttyát. maga ugyan ott, *[5409] *Noët* az ö nemzetségiben, Szent, és Igaz férfiúnak nevezi. *Jeremias* azt mongya; ″[5410] hogy a' Pásztorok, és *Profeták* el-tévelyedtek. maga *Josias* Király idejében írta ezt *Jeremias*, mikor leg-inkáb tűndöklött *Sidoság*-ban az igaz Tudomány, *4.Reg. 23.* Azért Sz. *Agoston*, magyarázván Christus Urunknak elő-hozott szavait, *Filius hominis putas inveniet Fidem*; imigyen szól: †[5411] *Hoc dictum, propter iniquorum abundantiam, et paucitatem bonorum. Propterea enim, tamquam dubitans Dominus hoc dixit. neque enim dixit; Veniens Filius hominis, non inveniet fidem: sed, Putas inveniet fidem?* Szent *Pál* azt mongya; hogy Nagy szakadás lészen az *AntiChristus* idétt, nem csak a' *Romai* Birodalomnak világi országlasában, de a' Hitben-is. Azt pedig nem mongya, hogy tellyességgel el-fogy az *Ecclesia*; söt, ha Szakadás lészen, meg-maradnak sokan, sokan el-válnak az *Ecclesiá*-tól.

II. Ellen-vetés. Nincs oly Tagja és része az *Ecclesiá*-nak, mely a' hitetlenség-által le nem omolhat. Tehát éppen az egész *Ecclesia* el-dőlhet. Ugyanezen dolognak erőssitésére forgattyák azokat-is a' Bizonyságokat, mellyekkel vítattyák, hogy az *Ecclesia* el-tévelyedhetik.[5412]

Felelet. Nem igérte Isten, hogy imez, vagy amaz tagja az *Ecclesiá*-nak, el nem eshetik; hanem csak azt fogadta, hogy az egész *Ecclesiát*, az Ördög kapuja le nem dőjti. Ez az Istennek igaz ajánlása, bátorságossá tészen minket az *Ecclesiá*-nak állandó erősségéről.

[5408] " Gen. 6. v. 12.
[5409] * vers. 9.
[5410] ″ Ier. 2. v. 8. Ier. 1. v. 2.
[5411] † Aug. tom. 7. de Unit. Eccles. c. 13. Vide infra, l. 8. c. 3. ¶. 3. n. 3. in fine.
[5412] Vide infra, l. 8. c. 4. ¶. 4. f. 681.

hodogeus_j.indd 1119 2025. 07. 21. 11:27:05

HARMADIK RESZE.

NEM TEVELYEGHET AZ IGAZ ECCLESIA.

¶. 1. Az Ujitók álhatatlanok e' dologban.

MIkor az *Arianusok*-kal, *Anabaptisták*-kal, és egyéb Tévelygőkkel viaskodnak az Uj Hit-farago *Doctorok*, csuda mely igen magasztallyák, és böcsüllik az Anyaszentegyház méltoságát; Erőssen kárhoztatván, valaki ennek Eggyességétűl el-szakad, külömbözö tanitásokkal. Hallók, *[5413] mely erőssen szabodik az *Augustai Confessio*, hogy ö a' Régi *Ecclesiá*-túl fél-nyommá sem mégyen. Fel-jegyzők, †[5414] mint kötelez *Calvinus* mindeneket, hogy az ö Annyoknak, az Anyaszentegyháznak, dajkálkodasától el ne vállyanak.

Luther, midőn a' *Calvinisták*-ellen, az Ur Vacsorájárúl agyarkodik, imigyen szól: *Testimonium totius sanctae Ecclesiae, tametsi aliud nihil haberemus, solum nobis sufficere deberet ad rejiciendos fanaticos spiritus. nam periculosum, et horrendum est, quidquam audire, vel credere, contra Unanimem te-*{663:}*stificationem, et Doctrinam totius sanctae Ecclesiae. Qui enim de eo dubitat, quod ab initio consentienter creditum est, idem facit, ac si Christianam Ecclesiam non crederet; damnatque istam Ecclesiam, tamquam haereticam; imo et ipsum Christum, et Apostolos, qui Articulum Fidei nostrae* (Credo sanctam Ecclesiam Catholicam) *condiderunt.*[5415] *[5416] *Apud Christianos, haec consideratio fortissima est: Cum Christiana Ecclesia baptizet, certo sequi, hunc Articulum de Baptismo, verum esse. fieri enim non potest, tot eximios Christianos, stultos et amentes fuisse.*

Calvinust hallyuk: "[5417] *Ecclesiae autoritatem spernere, vel monita respuere, vel consiliis refragari, vel castigationes ludere, nemini impune licet: multo minus ab ea deficere, ac ejus abrumpere Unitatem. Sic ejus autoritatem*

[5413] * Supr. fo. 423.

[5414] † Supr. fo. 110. 151. 152. 637. 652.

[5415] Luth. epist. ad Albert. Brandeburg. Prussiae Ducem, 1532. Vide Rescii Ministromac. Pistorii Analysin, de Eccl.

[5416] * Luth. tom 5. Lat. Vit. 1554. in 1.Cor. 15. f. 162.

[5417] " Calv. li. 4. c. 1. n. 10.

hodogeus_j.indd 1120 2025. 07. 21. 11:27:05

commendat Dominus, ut dum illa violatur, suam ipsius imminutam censeat. Neque enim parvi momenti est, quod vocatur Columna, et firmamentum Veritatis, et Domus Dei. quibus verbis significat Paulus, ne intercidat Veritas Dei in mundo, Ecclesiam esse fidam ejus custodem; quia ejus ministerio voluit Deus puram Verbi sui praedicationem conservari, et se nobis ostendere Patremfamilias. Ismét: *Nullam fore Fidem constat, nisi sit praedicatio, Rom. 10. v. 17. Itaque hominum respectu, sustinet Ecclesia Veritatem; quia eam praeconio suo celebrat: quia puram et sinceram retinet: quia transmittit ad posteros, etc*.[5418] Töb hasonló szavait hallók *Calvinus*-nak ennek-elötte *[5419], és nevezet-szerént amazt: *Non est spernendus Ecclesiae consensus, quae nunquam, nisi in Veritatem Verbi DEI consentit; Libr. 4. Instit. cap. 8. n. 15. Si vera Ecclesia Columna est, et firmamentum Veritatis: certum est, non esse Ecclesiam, ubi Regnum occupavit mendacium et falsitas; Libr. 4. cap. 2. num. 1.*

Melanchton valami *Theseseket* íra, mellyekről azt mongya *Luther*, hogy, "[5420] *Breviarium, et fasciculus sunt eorum, quae docuit ipse per annos Viginti*; ezekben vagyon somma-szerént, a' mit ö Húsz esztendeig tanított. Azokban azért, imigyen ír: †[5421] *Catholica Ecclesia, significat consensum Sanctorum de Doctrina, omnibus temporibus. Qui ab hoc consensu discedit, discedit ab Ecclesia. Quare prudenter videndum est, quid consensus Doctorum, et piorum, in Ministerio probarit omnibus temporibus, ne novas, et Ecclesiae ignotas opiniones recipiamus. Recte enim dicitur, Ecclesiam non errare.* Beza-is ezen pórázon fút, míg eszébe nem vészi magát; mint ez-elött ••[5422] hallók.

Végezetre, minnyájan az Ujítók azt hirdetik; hogy az igaz *Ecclesia*, igazán hirdeti az Isten Igéjét: *[5423] igazán szolgáltattya a' *Sacramentomokat:* és, a' mint ez-után meg-hallyuk, ezt mongyák az *Ecclesiá*-nak ismértetö jelének. Mely, ha úgy vagyon: tellyességgel lehetetlen, hogy az *Ecclesia* igazán ne hirdesse az Isten igéjét. A' ki pedig igazán hirdeti az Isten Igéjét, nem tévelyeg. *Ergo, etc.*

[5418] Calv. 1.Tim. 3. v. 15.
[5419] * Supr. fol. 110. 151. 152. 625. 652.
[5420] " Luth. tom. 1. Lat. Vit. 1545. edit. a Lufft, fol. 419.
[5421] † Ibid. fo. 441. Thesibus de Obedient. et Consensu Ecclesiae.
[5422] •• Supr. fo. 187.
[5423] * Supr. fo. 110. 114. 115.

hodogeus_j.indd 1121 2025. 07. 21. 11:27:05

Ezeket beszéllik a' Pártosok, midőn, a' tőllök el-szakadott Pribékek zabolázására, szükséges az *Ecclesia* méltosága. Ha ezek helyén maradnak, a' *Romai Ecclesiá*-nak igaznak kel lenni, mint *[5424] *David Ferencz* szavából hallók: I. Mert magok a' Pártosok sem tagadgyák, hogy, Urunk születése-
5 után Öt-száz esztendeig ••[5425], igaz *Ecclesia* vólt a' *Romai*. Azért, ha el nem fogyhat, és nem tévelyeghet az *Ecclesia*, most-is Igaznak kel annak lenni. II. Mert nem tagadhattyák az Ellenkezők, hogy *Luther*-elött egy-nehány száz esztendővel, csak a' *Romai Ecclesia* vólt a' Christus Láthato *Eccle*-{664:} *siá*-ja †[5426]. Ha azért azt-is meg-engedik, hogy a' Láthato *Ecclesia* hamissat
10 nem taníthat: világoson következik, hogy a' *Romai Ecclesia* a' Christus *Ecclesiá*-ja. Azért, hogy ezt el-kerűllyék az Ujítók, viszsza-mongyák a' mit hallánk hogy tanítanak, és felette böcsülletlenűl szólnak az *Ecclesia*-rúl. *Luther* azt beszélli; ″[5427] hogy semmit nem gondol vélle, ha ezer *Ecclesia* viaskodik ellene. *Calvinus* azt írja; ‘‘[5428] hogy egy-nehány száz esztendő-
15 ben, *Destructa, prostituta, foedissimo Adulterii genere inquinata, dissipata fuit Ecclesia*; az-az, Híres kurva vólt a' Christus Jegyese; Házasság-törő vólt; el-romlott, el-szaggattatott vólt. Másutt *[5429] azt írja; hogy a' Pápa-alatt meg-maradott az *Ecclesia:* de, *Exitialibus doctrinis, ceu venenatis poculis, corrupta*. hogy csak akkor hihetnek bátorságoson az *Ecclesiá*-nak, mikor
20 Sz. Irásból szól: *Ecclesiae autoritatem, Verbo annexam volumus. In quibus Verbo Dei nititur, nulla diffidentia vacillabit.*[5430] Azért, csak annyi hitelt, böcsűlletet, és méltoságot tulajdonítnak a' Tévelygők az *Ecclesiá*-nak, *[5431] menyit vagy *Mahomet*-nek, vagy a' pokolbéli Ördögnek: mivel ezekrűl-is azt hiszik, a' mit az *Ecclesiá*-rúl; tudni illik, hogy, valamikor a' Sz. Irást
25 taníttyák, bátorságos az ö tanitások.

[5424] * Supr. fol. 108.
[5425] •• Supr. fo. 185. 186. 293.
[5426] † Luth. supr. fol. 182.
[5427] ″ Supr. fol. 98.
[5428] ‘‘ Supr. fo. 155. 156.
[5429] * Calv. l. 4. c. 2. n. 12.
[5430] Calv. li. 4. c. 8. n. 13.
[5431] * Supr. fo. 334. 335.

hodogeus_j.indd 1122 2025. 07. 21. 11:27:05

¶. 2. Az igaz Ecclesia, tévelygésbe nem eshetik.

Senki a' *Catholicusok*-közzűl azt nem hiszi, sem taníttya, a' mit *Calvinus* hamissan reánk fog; tudni illik, "[5432] hogy az *Ecclesia*, szabadgyában, Isten Igéje-ellen mindent végezhet, és új Hit Ágazatokat csinálhat. Ezt ennek-elötte ••[5433] nyilván-valo *Calumniá*-nak mondók.

Azt hiszszük azért; hogy az *Ecclesia*, új *Revelació*-kat, és ″[5434] Hit Ágazatit nem ád a' Hívek-eleibe: hanem, az Isten Igéjét meg-ismérteti mellyik: ennek igaz értelmét előnkbe adgya: meg-itéli, mit hozhatni-ki ebből, mit nem hozhatni. Ebben pedig a' Három dologban, úgy igazgattatik a' Sz. Lélektűl, hogy ezekben meg nem csalatkozhatik. Azért, az *Ecclesia* úgy megerőssíttetett az igaz Hitben, (mely *[5435] örökös Házasságának Jegy-gyűrűje) hogy, noha az ö tagjai-közzűl sokan el-húllanak, de az *Ecclesia*, "[5436] lába-alá tapodván a' Hóldat, (mely jelenti az álhatatlanság habozását,) semmi tévelygést és Eretnekséget nem taníthat; Fiai-eleibe hamissat nem adhat: hanem, a' mint régen az *Apostolokat* és *Profetá*-kat, a' Sz. Lélek minden Igazságra vezérlette, az *Ecclesiát*-is világ végéig oktattya, és igéreti-szerént Igazságra vezérli; hogy el ne tántorodgyék, hitetlenségbe ne essék, hamis tudományt a' Hívek-eleibe ne adgyon.

Ezt ugyan-azon Bizonyságokkal erőssíthettyük, mellyekből az *Ecclesiá*nak végig meg-maradását ki-hozók. Mert tudni-valo, hogy akkor le-dőlne, és el-veszne az *Ecclesia*, mikor hitetlenségbe esvén, el-szakadna az Istentűl.

Ugyan-ezent mutattyák az Anyaszentegyház tulajdonsági, mellyeket ennek-elötte fel-jegyzénk. Mert, ha az *Ecclesia* meg-fosztatnék az igaz Hittűl, és tévelygésbe esnék: sem Christus Jegyese, sem Tagja, sem Országa, sem Várasa, és Temploma nem vólna, sem Istennek fiakat nem szűlne.

De nagyob értelemért, világos Bizonyságokkal erőssíttsük ezt.

[5432] " Calv. l. 4. c. 8. n. 10. 13.
[5433] •• Supr. fo. 194.
[5434] ″ Supr. fo. 194.
[5435] * Oseae 2. v. 19. 20.
[5436] " Apoc. 12. v. 1.

hodogeus_j.indd 1123 2025. 07. 21. 11:27:05

I. Arrúl a' Láthato *Ecclesia*-rúl, melynek gond-viselését *Péter*-re bízá Christus, néki adván a' Meny-ország kúlcsát,[5437] azt fogadá, hogy ezt Kő-szik-{665:}lán éppíti, és a' Pokol kapuja győzedelmet nem vészen rajta. Mely mondásban, néze Christus ama' Példa-beszédre; hogy az Eszes ember, nem fövenyen, hanem kő-sziklán éppít. A' Pokol kapuján pedig, a' Szent Irás *Stylus*sa-szerént, *Genes. 22. v. 18. Judic. 5. vers. 8. Ezech. 26. v. 2. etc.* érti minden erejét a' Pokolnak, mely az ö kapuján ki-rohanhat. Ebből illyen bizonyság támad: Ha az *Ecclesia* el-tévelyedhetik, és hamisságba eshetik; fövenyen éppített Christus, és igéretiben meg-csalatkozott, meg hagyván az Ördögtűl győzetni *Ecclesia*-ját. mert egyéb győzedelme nem lehet az Ördögnek az *Ecclesián*, hanem ha ezt, vagy kegyetlen üldözésivel tellyességgel ki-gyomlállya; vagy meg-csallya, és tévelygésre viszi. Tehát Christus eleget nem tett fogadásának, a' Poklok erején diadalmat nem adván az *Ecclesiá*-nak.[5438]

Nemellyek azt felelik erre; hogy ez az Igéret, nem *absoluta*, általlyában-valo, hanem *condicionata*, ok-alatt, és határozva tétetett; tudni illik, ha az *Ecclesia* el nem mégyen a' Szent Irás-mellől. Ezt pedig azért rebesgetik, hogy a' magok Itélö-széki-eleibe vívén az *Ecclesiát*, ők tégyenek itéletet, ha a' Szent Irás-szerént tanít, vagy az-ellen. De ez hiuság, és hamisság. Mert, Egy az hogy, ha Christus valami határral, és *condició*-val akarta vólna kerí-teni szavait, maga meg-jelentette vólna. nem vetett pedig Urunk az ö szavai-hoz semmi *condiciót*, hanem általlyában tette az igéretet. Más az; hogy a' Régi *Doctorok*, az Anyaszentegyház tanitásának tekélletes-vóltát, ezzel állatták az Urunk szavával. Harmad az; hogy, ha a' Christus Igéretit, mellyeket önnen-maga meg nem határoz, szabad nékünk *condició*-val értenünk: minden egyéb igéretit, és szavait meg-határozhattyuk: így az egész Keresztyén Hitet fel-forgathattyuk; és mind a' fel-támadásrúl, örök bóldogságrúl, és hasonló dolgokrúl-valo igéreteket, úgy *condicióz*hattyuk, mint kedvünk tartya. Végezetre; az Ujitók fö *Doctori*, ezt az Urunk mondását, az ö *Chimaerájok*-rúl, az *Invisibilis Ecclesiá*-rúl, általlyában, *absolute* értik.

[5437] Matt. 16. v. 18. Matt. 7. v. 26.

[5438] Ita explicat Augustin. li. 1. de Symbolo, ad Catechum. cap. 6.

hodogeus_j.indd 1124 2025. 07. 21. 11:27:05

II. Nem valami tűndér és szem-fény-vesztö *Ecclesiá*-rúl, hanem arrúl, a' melyhez folyamhatunk, és igyünket eleibe vethettyük, mongya Christus; hogy, A' ki ennek szavát nem fogadgya, úgy tartsuk mint Pogányt.[5439] Ha csak *Privata controversiák*-rúl, két három ember-között támadott egyenetlenségrűl szóllana-is ez-aránt Christus; künyű vólna ebből meg-értenünk, *a minori ad majus*, hogy sokkal inkáb az *Ecclesiá*-hoz kel halgatni az Isteni dolgokban, ha minden-napi egyenetlenségek le-szállitásában, ily nagy méltósággal kötéleztetünk az *Ecclesiá*-hoz. De, a' mint eléb mondám,[5440] Urunk az ö mondását nem határozza *ad Privatas causas*, kevés emberek-közöt támadott vérsengésekre; hanem általlyában, minden dologban, valamelyben valaki meg-bántatik, az *Ecclesia* engedelmességéhez kötelez. Sokan igen meg-bántatnak pedig, mikor a' Hitnek eggyessége fel-bontatik, és az igaz Szeretet fel-zavartatik.

Ebből azért az Urunk parancsolattyából következik, hogy az *Ecclesia* hamissat nem taníthat. Mert, ha az Anyaszentegyház meg-csalatkozhatik, és minket meg-csalhat: Tehát, mikor általlyában ennek engedelmességére kötelez Christus, az *Ecclesiá*-túl taníttatott Eretnekségre kötelezne. {666:} Ha az *Ecclesia* hamissat taníthatna, nem azt parancsolta vólna Christus, hogy általlyában őtet halgassuk; hanem azt mondotta vólna, hogy ne engedgyünk mindenekben néki: eléb az ö itéletit meg-itéllyük; és, ha helyesen parancsol, úgy kövessük. Erőssíthettyük ezt a' Bizonyságot, az Ó *Testamentom*-béli *Ecclesia* példajával. Mert, a' mint mondók, az ö Pásztorinak tartoztak minden tétovázás-nélkül engedni, a' Törvényrűl támadott egyenetlenségben: fel-is fogadta Isten, hogy Igaz itéletet tésznek. Nem illett tehát, hogy alacsomb renden lenne az *Ecclesia* dolga, és keveseb ajándékkal gazdagíttatnék az ö Vő-legényétűl.

III. Szent *Pál*, arrúl a' Láthato *Ecclesiá*-rúl szólván, mely Lelki-pásztoroktúl legeltetik, azt mongya; hogy Isten a' végre rendelt *Doctorokat*, és Pásztorokat az Anyaszentegyházban, mind valamíg Christus-eleibe megyünk, hogy az Igazságban meg-tartassék, és minden Tudományok

[5439] Matt. 18. v. 17.
[5440] Supra, fo. 632. 646.

hodogeus_j.indd 1125 2025. 07. 21. 11:27:05

szelétűl el ne ragadtassék.[5441] Ha az egész Anyaszentegyház, vagy minnyájan az ö Vezéri, és Pásztori hamisságba esnének, az Igazság-mellől el-hajolnának: nem vólnának *Doctorok*, és Pásztorok, kik a' Christus tagjait hamisság szelétűl óltalmaznák, a' Christus Házát éppítenék; hanem hamis tanitásokkal, Ördög barlangját éppítenék.

IV. Ugyan-ezen Sz. *Pál*, azt a' Láthato *Ecclesiát*, melyben, mint kellyen magát viselni *Timoteus*-nak, fel-jegyzi; Igazság Oszlopának, és Erősségének nevezi.[5442] Mely *Metaforá*-val, Három dolgot ád előnkbe: 1. Oszlopnak nevezvén, állandoságát jelenti. Mert, miképpen Sz. *János* azt, a' ki bé-vitetik Meny-országba, *[5443] Oszlopnak mongya, mivel mozdíthatatlanúl marad a' dücsösségben, és meg nem hajol a' bűnre: azon-képpen Sz. *Pál*, Oszlopnak nevezi az *Ecclesiát*, mert hamisságra nem hajolhat. Azért, bátran hozzá támaszkodhatunk: mert le nem dől, mint az ingadozó nád. és akkor lészen állando a' mí Hitünk, mikor e'hez az erős Kő-szálhoz köttyük Hitünk Hajóját. 2. Igazság Oszlopának mongya. Mert, miképpen az Igazság le nem dől, és meg nem győzetik, akár-mint ostromoltassék; mivel, a' mint *Esdrás*-nál olvassuk, erősseb mindeneknél:[5444] azon-képpen az *Ecclesia* le nem dőlhet; mivel, az Igazságot tartván, vélle-eggyütt kel az Igazságnak vagy le-dőlni, vagy fenn-állani. 3. Nem csak Igazság Oszlopának, de Erősségének nevezvén az *Ecclesiat*, azt jelenti; hogy ina szakad, és erőtlen az Igazság, ha az *Ecclesian* nem áll, ha ö-tőlle nem tartatik. mert, még az *Evangelimot* sem hinnők, ha az *Ecclesia* nem tanítana, mint Szent *Agoston*-túl †[5445] hallók. Es, ha semmi hatalmasb, erősseb, és állandób nincs az Igazságnál: künyű meg-gondolnunk az *Ecclesia* vastagságát, mely az Igazság erőssége. Ezek mind füstbe mennek, ha az *Ecclesia* hamisságot adhat előnkbe. Es az Igazság maga-is le-dőlhet, ha meg-hanyatlik az Oszlop, mellyen éppíttetett az Igazság. Ennek a' Bizonyságnak erejétől meg-győzetvén *Calvinus*, *[5446]

[5441] Ephes. 4. v. 12.
[5442] 1.Tim. 3. v. 15. Vide supr. fol. 631.
[5443] * Apoc. 3. v. 12.
[5444] 3.Esdr. 4. v. 38.
[5445] † Supra, f. 94. 95.
[5446] * Initio hujus capitis, ¶. 1.

hodogeus_j.indd 1126 2025. 07. 21. 11:27:05

nem régen elő-hozott szókkal nyilván vallá, hogy a' Christus Országában, a' hamisság nem regnálhat.

Azt felelik itt némellyek; hogy, azért Oszlop az *Ecclesia*, mert a' Szent Irást meg-őrzötte, melyben az Igazság találtatik.

De ez nem elégséges. Mert Sz. *Pál*, emlekezetet sem tészen a' Sz. Irásrúl, hanem közönségesen az Igazságrúl. Ennek-felette; †[5447] az Anyaszent-{667:} egyház, még minek-elötte az *Apostolok*, és *Evangelisták* írtanak vólna, Igazság Oszlopa vólt, noha akkor nem őrzötte az Uj *Testamentomot*. Továb; ha Igazság Oszlopának, és Erősségének mondatik minden *Ecclesia*, mely a' *Bibliat* őrzi: Tehát a' *Sidók*, *Arianusok*, és *Anabaptisták* gyölekezete, Igazság Oszlopa és erőssége lészen, csak jó vasas ládában tartsa a' *Bibliat*; ha szinte azt hamis magyarázattal, †[5448] Ördög gyölekezetinek óltalmára facsarja-is. Végezetre; ez-elött *[5449] meg-mutatám, hogy, ha a' Sz. Irásnak igaz őrizetiben meg nem tántorodhatott az *Ecclesia*: az ö értelmében, és közönségesen a' Hit dolgaiban sem tehettyük kétessé tanitását.

V. Sok helyen arra kötelez fejenként a' Sz. Irás, hogy a' mí-elöttünk járo Pásztoroknak engedgyünk.[5450] mert, valaki ezeknek nem enged, Istennek nem enged. Okát azt adgya: †[5451] mert ezeket a' Sz. Lélek helyheztette az *Ecclesiá*-nak igazgatására. Ha az Anyaszentegyház Pásztori, közönségesen el-tévelyedhetnek, és a' Híveket Isten-ellen tusakodo hamisságra vihetik: nem kötelesek a' Christus Juhai, hogy általlyában engedgyenek azoknak, a' kik veremre vihetnék.

VI. Az Anyaszentegyház, az ö Tudományának tisztaságáért, "[5452] Mindenestűl szépnek, ••[5453] Mocsok-nélkül-valónak nevezetik. Maga-is Christus azt igéri; ″[5454] hogy Világ végig vélle marad: ‡[5455] oly Szent Lelket

[5447] † Prior est Ecclesia Scripturis: supr. f. 553. et seq. Et infra, hoc libro, cap. 6. ¶. 1.
[5448] † Apoc. 2. v. 9.
[5449] * Sup. ex Aug. fol. 94. 95. latius, f. 339.
[5450] Hebr. 13. v. 17. Luc. 10. v. 16.
[5451] † Act. 20. v. 28.
[5452] " Cant. 4. v. 7.
[5453] •• Eph. 5. v. 27.
[5454] ″ Mat. 28. v. 20.
[5455] ‡ Ioan. 14. v. 16.

hodogeus_j.indd 1127 2025. 07. 21. 11:27:05

ád, mely örökké nálla lészen, ∴[5456] és minden igazságra taníttya: oly ajándékot ígér, mely az *Apostolok*-után sem szűnik-meg, hanem az utólso napig velünk marad. Melyből ki-tetczik, hogy az *Apostolok* halála-után, azon bizonyos Vezérlője vagyon az *Ecclesiá*-nak, mely az *Apostolokat* igazgatta. Ezt az ajándékot nem ígérte Christus, emez, amaz Egy Embernek, ki meg-csalatkozhatik, és Világ végéig nem marad: hanem, az egész *Ecclesiá*-nak; mint szépen magyarázza Sz. Agoston: *Hoc universiae Ecclesiae promissum, quae aliis morientibus, aliis nascentibus, hic usque in saeculi consummationem futura est.*[5457] Az Igazság Lelke, nem egyébre szükséges, hanem hogy a' hamisságtúl őrizze az *Ecclesiat.* mert, ha hitetlenségbe esnék, és így el-fogyna, nyilván-valo, hogy-vélle nem maradna a' Szent Lélek mind örökké.

VII. Szent *Pál*, Házasságnak nevezi, Christus-nak az *Ecclesiá*-val-valo szövetségét; és azt kivánnya, hogy példa légyen a' jó Házasok-elött, Christusnak az *Ecclesiá*-hoz-való kötelessége.[5458] Ha azért az Emberek-között meg-erőssödött Házasság kötelét, egyéb a' halálnál félbe nem szakaszthattya: kétség-nélkül, ez-is az *Ecclesia*-val-valo Házasság, örökös. Mely dologrúl szólván Isten *Oseas*-által, azt mongya; *[5459] hogy örökös Jegyesül fogadgya az *Ecclesiat:* és el-jegyzésének Gyűrűjét, az igaz Hitet mongya lenni. Ha azért nem csak örökös, de az igaz Hiten éppíttetik ez a' Házasság: minden kétség-nélkül, meg kel örökké maradni az *Ecclesiá*-ban az igaz Hitnek. Azon-képpen, a' Christus Jegyesét, az *Ecclesiát*, példájúl adgya Szent *Pál*; és azt kivánnya, hogy oly igaz légyen az Aszony Férjéhez, mely igaz az *Ecclesia* Christushoz: *Sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita et Mulieres Viris suis subditae sint*. Bezzeg, ha csak ideig vólna hív az *Ecclesia*, az-után az Ördöggel bagzana; nem jó példa adatnék Sz. *Pál*-túl a' Házasság-béli Aszonyoknak.

VIII. Nyilván igéri az Isten *Isaiás*-által, hogy örökké állando frí-{668:}gyet, és szövetséget vét az *Ecclesiá*-val.[5460] söt azt-is melléje veti; hogy, soha az ö szent Igéje, el nem távozik tőlle: *Hoc foedus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus qui in te est, et verba mea quae posui in ore tuo,*

[5456] ∴ Ioan. 16. v. 13.
[5457] Aug. epist. 80. sub finem.
[5458] Ephes. 5. v. 24. 25. 32. Vide Logi Alogi, c. 5. ¶. 5.
[5459] * Oseae 2. v. 19. 20.
[5460] Isai 61. v. 9. c. 59. v. 21. Luc. 4. v. 18. Plura vide supra, f. 659.

hodogeus_j.indd 1128 2025. 07. 21. 11:27:05

non recedent de ore tuo, et de ore seminis tui, et de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, a modo, et usque in sempiternum. Ezek meg-hamissodnak, ha az *Ecclesia* tévelygésbe esik.

IX. Az egész Keresztyénség, és a' Sz. *Doctorok* egyenlö Ertelméből, Szokásából, *Praxissá*-ból, bizonyodik tanitásunk. Először: A' Régi Szentek, és nevezet-szerént Sz. *Agoston*, sok helyen taníttya; †[5461] hogy, Bolondság az-ellen versengeni, a' mit az Anyaszentegyház jóvá hagyott: és, a' ki meg nem akar csalatni, az *Ecclesia* tanitását kövesse, mert ennek Isten ád bizonyságot. Másodszor: Mikor valami Egyenetlenség támadott az *Ecclesiá*-ban, öszve győjtötték a' Pásztorokat, kik, az egész, *Ecclesia* képében (mint az Ország Győlésében a' választott Fő népek, Ország nevével végeznek) meg-mutatták, mit kel tartani a' közbe-vetett dologrúl.[5462] Es, noha az ellenkedők Irást mutogattak: de, a' mit el-végezett az *Ecclesia* a' közönséges Gyölekezetben, azt úgy tartották a' Hívek *[5463] mint az *Evangeliomot*. Ennek pedig, a' Gyölekezetekben-valo Végezéseknek példaját, az *Apostolok*-túl vették, mint ez-elött ••[5464] meg-mutatók. Ily bátran az *Ecclesia* tanitására nem támaszkodtak vólna a' Hívek, ha bizonnyal nem hitték vólna, hogy meg nem tántorodhatik, és tévelygésbe nem eshetik tanitásában. Harmadszor: Világos szókkal taníttyák a' Sz. *Doctorok*; hogy az *Ecclesia*, soha el nem omlott, és semmi tévelygésbe nem esett. Halhadsza *Cyprianus* Mártirt: *Adulterari non potest Sponsa CHRISTI; incorrupta est, et pudica: Unam domum novit; Unius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit*.[5465] Ugyan ezent írja Sz. Agoston, *Tom. 8. in Psalm. 103. Conc. 1. et 2. in illud: Fundavit terram, etc.* *[5466]. Annak-okáért, mihelyt bizonyosok vóltak a' Hívek, hogy az *Ecclesia* valamit tanít, azt nagy bátran, ok-vetetlen követték. Végy példát Sz. *Agoston*-rúl: 1. Azt mongya; hogy, a' Négy *Evangeliomot* azért böcsülli, és hiszi, mert ezt az *Ecclesia* bé-vette; *Lib. contra Epist. Fundam. cap. 5*. 2. Ha a' Halottakért-valo imádkozásrúl, sohúlt nem emlekeznék-is

[5461] † Locis citatis supr. f. 108. 109. 584. 647. 648.
[5462] Vide supr. fol. 152. 153. 633.
[5463] * Supr. fo. 109. 110. et 187.
[5464] •• Supr. fo. 633.
[5465] Cyprianus, de Unitate Eccl. n. 20.
[5466] * Alios, vide supra, fol, 657. 658. et seq.

hodogeus_j.indd 1129 2025. 07. 21. 11:27:05

a' Sz. Irás; azt mongya Sz. *Agoston*, hogy elég vólna az *Ecclesia* Szokása; *De Cura pro Mortuis, cap. 1.* 3. Hogy a' Kisdedeket meg kel keresztelni, az *Ecclesia* méltoságával, és szokásával erőssíti; *Epist. 28. et Libr. 10. de Genesi, ad literam, c. 23.* 4. Hogy az Eretnekektűl kereszteltelteket nem kel viszsza-keresztelni, noha az Irásban nem olvassuk: de azt írja Sz. *Agoston*; hogy, a' Sz. Irást akkor követtyük igazán, mikor azt mivellyük a' mi tetczett az *Ecclesiá*-nak; *Libr. 1. contra Crescon. cap. 33.* 5. A' Sz. Irás Könyveinek *Cánonát*, az *Ecclesia* tanitásával erőssíti, *Serm. 191. de Tempore*. Azzal fejezi-bé mondásit, *Epist. 118. cap. 5.* hogy, Valamit az *Ecclesia* cselekeszik, az-ellen *disputálni*, balgatagság.

X. A' *Credó*-ban, ezen Igazságrúl tészünk vallást. Mert az *Ecclesiat*, Szentnek hiszszük lenni. A' mit Hitnek Ágazattyájúl vallunk, hamis nem lehet. Tehát mindenkor meg kel maradni a' Sz. *Ecclesiá*-nak. De, ha tévelygésbe esnék, hamisságba keverődzenék: ki-esnék a' Szentségből, mely Hitnélkül nem lehet. Sőt tellyességgel el-fogyna: mivel, nem fogyhat-el kü-{669:}lömben az *Ecclesia*, hanem-ha, vagy üldözés-miatt mind eggyig meg-öletnek a' Hívek, vagy az Igazságtúl el-szakad. Azért, valamely igaz a' mi Hitünk Ágazattya; oly igaz, hogy az Anyaszentegyház tévelygésbe nem eshetik, és mindenkor meg-marad.

XI. Ha az egész *Ecclesia* tévelygésbe eshetik, soha senki a' maga *Religio*jában bátorságos hittel meg nem nyughatik, a' mint elébb-is †[5467] mondám. Mert, ha az igaz *Ecclesia* úgy eshetik tévelygésbe, hogy, mikor leg-job úton itéli hogy jár, akkor igen tévelyeg: Tehát én-is, te-is, harmad-is, így járhatunk; holott senki nékem, és néked, nem adott bátorságosb állapatot, hogysem az *Ecclesiá*-nak. E' felett; a' mely *Ecclesiá*-ban vagyok, azon-is megtörténhetik, hogy, mikor leg-inkáb nem véli, akkor leg-inkáb tévelyeg. Honnan lehetek tehát bizonyos, hogy immár-is meg nem történt? Mivel pedig, az igaz *Ecclesia*-kivűl senki nem üdvözűlhet: ha el-tévelyedhetik az *Ecclesia*, senki üdvösséget nem reménlhet.

XII. Ha az *Ecclesia* el-tévelyedhetik: a' Hitben-valo Eggyesség, mellyet a' Sz. Irás sokszor parancsol, semmi-képpen meg nem maradhat

[5467] † Vide supra, fol. 104.

hodogeus_j.indd 1130 2025. 07. 21. 11:27:06

a' Keresztyénségben;[5468] mint csak nem régen "[5469] Sz. *Agoston*-túl értők, és †[5470] ennek-elötte meg-is bizonyítók. mert, semmi mód nincsen a' Hitbéli Versengések le-szállitásában, ha az Anyaszentegyház tanitását kétessé tészszük. Annak-felette, azt sem tudhattyuk, ••[5471] mellyek a' Sz. Irás könyvei, és *[5472] mi-némü értelemben kel az Isten Igéjét venni, ha bizonytalan, és tévelygésre-vihetö az Anyaszentegyház tanitása. Ha pedig ezeket bizonyoson nem tudhattyuk: csak habozás, és kételkedéssel tellyes vélekedés az egész Keresztyén Vallás; mint ez-elött "[5473] nem egyszer hallók.

XIII. Az Ujítók, egy *Privatus* Keresztyénnek annyit tulajdonítnak, hogy őtet belsö oktatással, minden Igazságra vezérli az Isten, úgy hogy el ne tévelyedgyék: Mi az oka tehát, hogy ettűl a' *Privilegiom*-túl az egész *Ecclesiat* meg-fosztyák, mellyet egy köz Embernek engednek? De, mivel ezt a' Bizonyságot elébb-is ••[5474] említők, nem szükség erről szót szaporítani.

Ebből a' meg-bizonyodott Igazságból, következik; hogy, sem a' közönséges Gyölekezetek Végezése, sem az Anyaszentegyház *Doctori*-nak és Pásztorinak egyenlö értelme, sem az egész Keresztyénségnek közönséges Szokása, hamis nem lehet: mivel, ha ezekben tévelygés lehetne, az egész Anyaszentegyház el-tévelyedhetnék. Mert Isten, a' végre hadta a' Pásztorokat az *Ecclesiá*-ban, hogy a' hamis Tudományok szelétűl el ne ragadtassanak a' Hívek. el-ragadtatnának pedig ö-felőllök, ha minnyájan el-tévelyednének a' Pásztorok. Annak-felette, azt parancsollya Isten; hogy Engedelmesek légyenek az ö Hívei az *Ecclesia* Pásztorinak. Ebből következik; hogy bátorságoson követhetik a' Hívek, a' mit a' Pásztorok közönséges értelemmel tanítnak. nem lehetne pedig semmi bátorság az ö-utánnok indúlásban, ha ők-is megcsalatkozhatnának. Ollyanok azért a' *Doctorok* az *Ecclesiá*-ban, mint a' Szem a' Testben. Es miképpen, midőn a' Test, szemmel lát, az egész test mondatik

[5468] Philip. 2. v. 2. c. 3. v. 16. 1.Cor. 1. v. 10. etc.
[5469] " Supr. f. 650. 651. 652.
[5470] † Supr. fo. 101. 102. 289.
[5471] •• Supr. fo. 330. 331. et seq.
[5472] * Supr. fo. 603.
[5473] " Supr. fo. 601. et seqq.
[5474] •• Supr. f. 601. 619. 620. et seqq.

hodogeus_j.indd 1131 2025. 07. 21. 11:27:06

látni a' mit a' Szem lát: azon-képpen az egész *Ecclesiá*-nak itéleti az, valamit közönségesen az ö Vezéri javallanak.

{670:} ¶. 3. Az Uj Hit-faragók Ellen-vetési meg-fejtetnek.

Egy pórázon futnak, és egy hajóban eveznek a' mostani Tévelygők *Nestorius*-sal: ki magának azt tulajdonította, hogy ö kezdette igazán érteni a' Sz. Irást; ö-elötte az egész *Ecclesia* tévelygett.[5475] Mesterkednek azért, hogy az *Ecclesiá*-nak méltoságát el-rontsák. Vallyák magok-is, hogy a' *Romai Ecclesia*, elsö Öt-száz esztendőben, igaz *Ecclesia* vólt. Ebből nyilván következik, a' mint elébb-is mondám; hogy, most-is igaz *Ecclesia* a' *Romai*, ha az *Ecclesia* el nem tévelyedhetik. Hogy azért ezt el-kerűllyék; igen vítattyák, hogy az *Ecclesia* tévelygésbe juthat, és meg-csalatkozhatik. Ezt illyen formán bizonyíttyák:

I. Bizonyság: Közönségesen minden Emberről mongya a' Sz. Irás; hogy hazugság-alá vettetik, és meg-csalatkozhatik.[5476] Ha azért *Cyprianus*, *Tertullianus*, *Origenes*, *etc*. meg-botlottak: nincs oly túdós Szent Ember, a' ki meg nem csalatkozhatik. Ha a' *Jerusalemi*, *Alexandriai*, *Galata*-béli, *etc*. *Ecclesia* el-eshetett: nincs oly Gyölekezet, mely a' tántorodástúl nem félhet. Mivel azért nem egyéb a' Közönséges Gyölekezet, hanem ezek a' *Particularis*, rész-szerént-valo Gyölekezetek: a' tellyes *Ecclesia*-is el-tévelyedhetik, holott ennek minden tagjai el-eshetnek.

Felelet. Ezen bizonysággal állassák azt-is, hogy az *Apostolok*-nak sem bátorságos hinnünk; mert ők-is Emberek vóltak.[5477] Noha azért az Emberi gyarlóság, magán, nem állandó az Igazságban, hanem igen künnyen meg-csalattatik: †[5478] de, mikor az Isten azt fogadgya, hogy valakit el nem hágy, hanem meg-őriz hamisságtúl, nem kel félnünk, hogy el-tévelyedgyék az Isten igéretivel meg-erőssíttetett ember. Mivel azért az *Ecclesiat*, szinte mint

[5475] Lirin. supr. fo. 102.
[5476] Rom. 3. v. 4. Psal. 115. v. 2.
[5477] Vide supr. fol. 635. 648.
[5478] † Verba Augustini, supr. f. 109. 110.

hodogeus_j.indd 1132 2025. 07. 21. 11:27:06

az *Apostolokat*, illyen igéretivel fel-tisztelte Isten, ne féllyünk hogy veremre vigyen az *Ecclesia*. Nem tagadom azért, hogy akár-mely Nemes, bőlcs, túdós *Doctor* meg-csalatkozhatik, ha azt miveli, a' mit hallók *[5479] hogy *Origenes*, és a' töb Tévelygők cselekedtek, magok eszeskedése-után indúlván. De abból, hogy magán mindenik tagja és része az *Ecclesiá*-nak el-tévelyedhetik, ki nem jő, hogy egyszer 's mind az egész *Ecclesia* meg-csalatkozik. szinte mint, akár-mely Ember meg-halhat Itélet-elött; de hogy minnyájan meg-hallyanak az Utólso nap-elött, nem lehetséges, mert az Isten fogadása külömbet tart. Ennek-felette, azt sem hadgyák helyén a' Sz. *Doctorok*, hogy a' Közönséges Anyaszentegyháznak minden része el-tévelyedhetik: mert ezennel meg-hallod, hogy a' *Romai Ecclesiat*, rész-szerént-is Győzhetetlennek mongyák.[5480]

II. Bizonyság: Ha az Ó Törvény-béli *Ecclesia* el-tévelyedhetett: kétség-nélkül most-is meg-csalatkozhatik az Anyaszentegyház. Mert, Sz. *Pál* mongya; "[5481] hogy, ha a' *Sidókat* ki-vágta Isten, kik természet-szerént-valo ágak vóltak, a' Pogányságból szedett óltoványokat-is ki-mettszi, ha jól nem gyümőlcsöznek. Noha, szinte mint az *Ecclesiá*-nak, †[5482] úgy a' *Synagogá*-nak, igéretet tett vala, hogy örökké vélle marad. Az Igéretek erejével, azt vélték a' *Sidók*, hogy meg nem csalatkozhatnak; *[5483] *Non peribit lex a Sacerdote*. és erőssen bizakodtak, †[5484] hogy az Isten *Temploma* ö-nállok vagyon. fejénis maraszták *Jeremiást*, "[5485] hogy pusztúlásokrúl *profetála*. Bizonyos dolog pedig, hogy sokszor, az egész *Synagóga* el-hanyatlott. Tehát az *Ec*-{671:} *clesia*-is tévelygésre juthat. A' Bizonyság Második részét, azzal mutattyák: Mert a' Pusztában, *Aaront* ••[5486] fő Papi-fejedelmet követvén, bálványozásba esék az egész *Synagóga*. Az-után, ″[5487] *Urias* Papi-Fejedelem, el-tántorodék. Végezetre, Christusrúl azt végezék a' Papok, †[5488] hogy halált érdemel.

[5479] * Supr. fo. 621. et 101.
[5480] A Divisis ad collecta, non valet argumentum.
[5481] " Rom. 11. v. 21.
[5482] † Ps. 104. v. 10. Isai. 49. v. 15.
[5483] * Ier. 18. v. 18.
[5484] † Ier. 7. v. 4.
[5485] " Ier. 26. v. 9.
[5486] •• Exo. 32. v. 4.
[5487] ″ 4.Reg. 16. v. 10.
[5488] † Ioan. 11. v. 48. c. 18. v. 30. 35. Matt. 26. v. 66.

hodogeus_j.indd 1133 2025. 07. 21. 11:27:06

Az Irás-is gyakran mongya a' *Synagogá*-nak Vezérirűl, hogy minnyájan vakok; *Isaiae 56. v. 10. Jerem. 2. v. 8. Cap. 8. v. 8. Cap. 6. v. 13. Cap. 5. v. 30. Cap. 10. v. 21. Cap. 26. v. 11.* Sok hamis vélekedésit feddi Urunk-is a' *Synagogá*-nak; *Matth. 15. v. 5. Cap. 23. v. 16.*

Felelet. Először azt mondom; hogy, Sokkal külömb állapattya vagyon az *Ecclesiá*-nak, hogy-sem a' *Synagogá*-nak. Azért, nem következik, hogy a' mi meg-esett a' *Synagogán*, az *Ecclesián*-is meg-történhetik. Mert Sz. *Pál* azt mongya; hogy, a' menyível job vólt a' ki-által az Uj Törvény adatott; és a' menyível böcsülletesb az Uj Törvény: annyival job igéretet tett Isten az *Ecclesiá*-nak: *Melioribus repromissionibus sancitum est.*[5489] Es bizonyíttya a' *Jeremias* mondásával; hogy, nem ollyan *Testamentom* az *Ecclesiáé*, mint a' *Synagogáé*, hanem sokkal böcsülletesb. Azért, *Isaias*-által ••[5490] az *Ecclesiá*-rúl szólván Isten (a' mint magyarázza Sz. Pál, *Galat. 4. v. 27.*) nem csak azt mongya, †[5491] hogy több Fiai lésznek az *Ecclesiá*-nak, és sokkal meszszeb terjed; de arra esküszik, *[5492] hogy soha meg nem szégyenűl; és, a' mint *Noë*-nak ígéretet tett, hogy Víz-özönnel nem veszti a' Világot, úgy igéri, hogy el nem veti az *Ecclesiát.* sőt, hogy el-vész, valaki ennek nem enged. Ennek-felette, Sz. *Pál* azt írja, *Galat. 4. v. 31.* hogy a' *Synagóga*, Szolgálo vólt; az *Ecclesia*, Aszszony. amazt, *Agar* jegyzette, mellyet *Abrahám* meg-vete; az *Ecclesiát*, *Sára*, mely örökös Házas-társ marada. *Nihil ad perfectum adduxit lex; Hebr. 7. v. 19.* Végezetre, nem csak azt igéri Isten az *Ecclesiá*-nak, hogy ö-maga lészen Tűz-bástyája; és a' ki ártani akar néki, az ö szeme-fényét bántya; *Zach. 2. v. 5. 8.* de azt-is, hogy, *Portae Inferi non praevalebunt adversus eam.*[5493] A' *Synagogá*-rúl pedig, sokszor meg-jövendőlli, hogy el-óltatik; el-fogy. Ugyan-is a' *Synagóga*, †[5494] árnyéka vala a' jövendö *Ecclesiá*-nak. Tehát meg kellett *[5495] üressedni; végének kellett lenni. Annak-okáért, mikor az Isten azt igéri, hogy soha el nem hadgya az *Israël* népét: azt mongya Sz. *Agoston*,

[5489] Hebr. 8. v. 6. 8. Ier. 31. v. 32.
[5490] •• Isai. 54.
[5491] † vers. 1. 2.
[5492] * vers. 4. 9. 10. 17.
[5493] Matt. 16. v. 18.
[5494] † 2.Cor. 3. v. 11. Hebr. 3. v. 1.
[5495] * 2.Cor. 3. v. 7. 1.Cor. 13. v. 11.

hodogeus_j.indd 1134 2025. 07. 21. 11:27:06

hogy akkor-is az *Ecclesiá*-nak örökös maradását igéri: *Aeternitas, non umbrae ac figurae, sed quod per ipsam adumbrabatur, figurabaturque, promissa fuit; Augustin. 17. Civit. c. 6*. mert az Árnyék, és példa, mikor bé-tellyesedik, nem mondatik ″[5496] el-veszni, hanem bé-tőltetni.

Masodszor: Rend-szerént, az elő-hozott Bizonyságokra, künyű meg-felelnünk. *Jeremias* feddi a' *Sidók* vakmeröségét, hogy az ö predikállása-ellen, némely Papok-mellé csatlották magokat. mint-ha minden Papot, csak magán, vagy némely esze-veszett Pártosokkal-eggyütt, illetné az Isten igéreti. Azt pedig sohúlt *Jeremias* nem mongya, hogy minnyájan a' *Sidók* ö-ellene tusakodtak. söt azt írja, hogy sokan a' Vének-közzűl, mellette ki-állottak, és az esz-vesztő Papok-ellen meg-óltalmazták őtet.[5497] Továb; Noha a' *Synagóga* tagjai sokszor el-estek, de mindenestűl a' *Synagóga* addig el nem tévelyedett, meddig tartottak az Istentűl nékie tett fogadások. Mert a' *Synagogá*-nak, azt nem igérte Isten a' mit az *Eccle*-{672:}*siá*-nak, hogy Világ végig, minden Igazságra vitetik, és soha az Ördög erejétűl le nem dőjtetik: hanem inkáb, a' *Messias* el-jövetele-után el-hanyatlását meg-jövendőltette. Es nem csak az Egész *Sidóság*-ra, vakságot mond *Jeremias* hogy száll a' Christus Jövetele-után; hanem *Ezechiel* azt írja, hogy, *Lex peribit a Sacerdote, et consilium a Senioribus*.[5498] Végezetre; A' *Synagóga* tanitásának bizonyos-vóltát, a' Törvény magyarázattyához határozta Isten, mint eléb jelentők. Azért, az Igéretek-szerént, a' tellyes *Synagóga* sem taníthatott tévelygést, addig az üdőig, és azokban a' dolgokban, mellyekre szolgált az Isten fogadása.

Az *Aaron* cselekedetit a' mi illeti, azt mongya Sz. *Agoston*; hogy *Aaron* nem tanította, nem-is itélte, hogy az Arany-borjút imádni kel; noha a' félelem reá-vitte, hogy meg-öntette a' Borjút: *Erranti populo ad Idolum faciendum, non consensit inductus, sed cessit obstrictus*.[5499] Ennek-felette; nem az egész *Synagóga* tévelygett akkor: mert *Moyses* vólt Papi-fejedelme a' Sidóknak, mikor ez a' botránkozás történt: *Aaron* akkor Papi-fejedelemségre nem

[5496] ″ Matt 5. v. 17.
[5497] Ier. 26. v. 17.
[5498] Ezech. 7. v. 26. Supr. fol. 630.
[5499] Augu. 14. Civit. c. 11.

hodogeus_j.indd 1135 2025. 07. 21. 11:27:06

emeltetett vólt; mint ki-tetczik a' Sz. Irásból. Mert, az Isten Sátorának fel-állatása-után, szentelteték *Aaron* Papi-fejedelemségre, *Exod. 40. v. 12. Levit. 8. v. 12. Exod. 29. v. 4.* Az Isten Sátora pedig, az *Egyiptom*-ból ki-jövés-után esztendővel emelteték-fel, *Exod. 40. v. 1. et 15.* A' Bálványozás, sokkal ez-elött vólt, akkor mikor Isten a' Törvényt ki-adta; az-az, három hólnappal a' szabadúlás-után, *Exod. 19. v. 1.* Noha azért *Aaron*, Pap vólt annak-elötte, a' mint olvassuk, *Exod. 28. v. 1. 4*. de Papi-fejedelem nem vólt. *Moysest* pedig, a' Sz. Irás *[5500] Papnak nevezi, *Psal. 98. v. 6.* és Papi tisztinek, Aldozatokban-valo szolgálattyát említi, *Exod. 29. v. 10. 13. 18. Levit. 8. v. 12. 14. 18. 22.* Az *Aaron* halála-után-is, *Eleazart*, *Moyses* szentelte, *Exod. 29. v. 29. Num. 20. v. 25.* Nem csak *Moyses*, de a' *Leviták*-is tiszták vóltak a' Bálványozástúl. Mert, mikor *Moyses* azt mondotta vólna, hogy, a' ki az Uré, ö-melléje menynyen; a' *Leviták* mind hozzá-állának, és Harmincz-három ezeret vágának-le a' Bálványozókban; *Exod. 32. v. 26. 28.*

Urias vétkezett, Oltárt csináltatván az Isten Házában; és nem ollyan Oltáron áldozván, minéműt Isten rendelt vala: †[5501] de, hogy Bálványt imádott vólna, vagy a' *Synagogát* tévelygésre vitte vólna, az Irás nem mongya. Vétkezett azért Uriás, *in facto*, cselekedetiben, a' Királynak kedveskedvén: de hogy, *Judicio legali*, mint Bíro, hamissat tanított vólna, és az egész *Synagogát* tévelygésre vitte vólna, a' Sz. Irásban nem olvasom.

Az *Annas* cselekedetire, Két-képpen felelnek a' *Doctorok:* Először; A' *Synagogá*-nak nem külömben, hanem bizonyos határ- és mód-alatt igértetett, hogy meg nem csalatkozik, tudni illik, midőn a' Sz. Irás értelmét magyarázza; mint ennek-elötte a' *Moyses* szavaiból bizonyítók.[5502] Azért igen-is vétkezett a' *Synagóga*, mikor Urunkat halálra itélte: de ez a' csalatkozás oly dologban vólt, melyrűl Isten fogadást nem tett, hogy el nem hadgya tévelyedni a' *Synagogát*, mint fogadást tett hogy az Irás magyarázatban meg-őrizi őtet. Másodszor, azt felelik némellyek; *[5503] hogy az Isten

[5500] * Ita Aug. Hieronymus, Leo, Nazianz. ap. Bellarm. lib. 5. de Pontific. c. 9. Valentia, 3. Parte, Disput. 9. qu. 3. p. 1.

[5501] † 4.Reg. 16. v. 11. 12. 2.Paral. 28. v. 22. 23.

[5502] Supr. fol. 630. Aliam responsionem, vide supr. f. 195.

[5503] * Staplet Relect. Controv. 1. qu. 4. art. 2. ad 7. Bellar. 2. de Concil. c. 8. Lib. 3. de Eccles. c. 17. Gretser. Defens. Bellarm. lib. 3. ca. 4. de Verbo Dei, f. 1245.

hodogeus_j.indd 1136 2025. 07. 21. 11:27:06

igéretit nem kel meg határozni, mikor önnen-maga meg nem határozza. A' *Synagogá*-nak tett igéretit pedig, Isten ö-maga határozta a' Christus jövetelére: és meg-jövendőltette, hogy, a' *Messias* el-jövése-után, *Peribit lex* {673:} *a Sacerdote, Ezech. 7. v. 26.* el-vétetik az igaz itélet a' Papoktúl. Akkor, ••[5504] *Deficiet Hostia et Sacrificium; Erit in Templo abominatio desolationis; usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio.* †[5505] *Non erit ejus populus qui eum negaturus est*. Akkor tellyesedik-bé, a' mit *Isaias* mondott; hogy a' Sidók, a' mit látnak és hallanak, nem fogják érteni; meg-vakúl szívök: meg-keményűl fülök; bé-tétetik szemök, hogy ne lássanak, meg ne térjenek, meg ne gyógyúllyanak; *Isai. 6. v. 9. 10*. Es hogy Christus nékik Ütközet-kő, és botránkozás Kő-sziklája, *Isai. 8. v. 14*. Efféle jövendőlléseket, Christus, az ö predikállása idejérűl magyaráz, *Matth. 13. v. 14. Marci 4. v. 12. Lucae 8. v. 10. Joan. 12. v. 40*.

Mi üdőben lett vége a' *Synagóga* erőssítö Isteni igéreteknek, nem egyaránt magyarázzák. Némellyek az Uj *Testamentom* elsö rendelése-korra hallasztyák, †[5506] midőn a' Vég-vacsorán illyen szókkal szerzé Christus az Uj Testamentomot; *Hic Calix novum Testamentum:* Ez a' Pohár új Testamentom; mely *Testamentomot*, az-után "[5507] halálával meg-erőssíte. Bizonyíthatni ezt a' Sz. *Pál* tanitásával: ki azt mongya; ″[5508] hogy eléb meg kellett az Ó *Testamentom*-nak vettetni, és az-után kellett Ujat rendelni. Tehát, a' Vég-vacsora rendelése-után, mikor a' Sidók Urunk-ellen tanácsot tartának, és őtet halálra itélék, el-vétetett vala tőllök az igaz Tanitás kúlcsa. Némellyek azt itélik, ••[5509] hogy ottan hamar, mihent Christus predikállani kezdett, haszontalanná lett, és meg-szűnt a' Sidó Papi-fejedelmek tanitásának méltosága, és hitele.

[5504] •• Dan. 9. v. 27
[5505] † v. 26.
[5506] † Ita Maldonat. in Matt. 26. v. 27.
[5507] " Heb. 9. v. 16.
[5508] ″ Hebr. 7. v. 18. 19. c. 10. v. 9.
[5509] •• Grets. loco citat. Serar. Tri-haeres. l. 2. cap. 6.

hodogeus_j.indd 1137 2025. 07. 21. 11:27:06

Ez ellen, azt vethetné valaki: hogy Christus Urunk, az-után a' Predikáció-után, melyben azt mondá, *Matth. 23. v. 2.* †[5510] hogy, Valamit parancsolnak a' *Moyses* Székiben ülő túdósok, azt cselekedgyék; azt mondá, *Matth. 26. v. 2.* hogy Két nap-múlva őtet meg-ölik. Tehát, szinte a' Christus halála-elöt-valo napig tartott az engedelemre-valo kötelesség. mert, ha akkor immár el-vétetett vólna tőllök az igaz Tanitás kincse, nem kötelezte vólna Üdvözítőnk engedelmére az Embereket. Erőssíti ezt Sz. *Agoston:* ki sok helyen, magyarázván az Urunk parancsolattyát, azt írja; hogy bátorságossá tett ezzel a' parancsolattal Christus, a' gonosz Pásztoroknak igaz tanitásárúl: *[5511] *Caelestis Magister, etiam de Praepositis malis plebem securam fecit; ne propter illos, Doctrinae salutaris Cathedra deseratur, in qua coguntur etiam mali bona dicere. Neque enim sua sunt quae dicunt, sed DEI, qui in Cathedra Unitatis, doctrinam posuit Veritatis.*

Erre azt felelhetni; hogy, a' mint Sz. *Jerónimus* jelengeti, ez a' Christus parancsolattya, mint az ••[5512] O *Testamentom*-nak egyéb parancsolati, meghatároztatott; és csak akkor kötelezett, mikor a' Törvényt magyarázták az Irás-túdók: †[5513] *Super Cathedram Moysis sederunt Scribae. per Cathedram, Doctrinam Legis ostendit.* Ez-szerént érthetni a' Sz. *Agoston* szavát. Másképpen felelnek erre "[5514] némellyek: és azt mongyák; hogy Urunk nem azért mondotta hogy engedgyenek az Irás-túdók tanitásának, mint-ha akkor helyén lett vólna a' *Synagóga* tanitásának méltosága: hanem azért, hogy ne láttatnék ellenkedni a' Törvénytűl rendeltetett Pásztorokkal. Félö sem vala, hogy valaki, ebből a' hamisság követésére okot venne: {674:} mert Christus, tanitásával, és csuda-tételével meg-mutatta, hogy néki, és nem a' Sidóknak kel hinni.

Mikor *Isaias* azt mongya, hogy Minnyájan el-tévelyedtek, az-szerént szól, mint ennek-elötte ••[5515] hallók, hogy közönségesen mindeneknek tulajdonít-

[5510] † Vide supr. f. 631.

[5511] * Aug. tom. 3. li. 4. de Doctr. Christ. c. 27. Tom. 6. lib. 16. cont. Faust. c. 29. Et in Psal. 36. Conc. 3. sub fin. Epist. 166. in fine.

[5512] •• Supr. f. 630. 631.

[5513] † Hieron. li. 4. in Matt. c. 23. initio.

[5514] " Grets. et Serarius, citati. Cypr. epi. 55. n. 23. Epi. 69. n. 9. Christus semper honoravit Sacerdotes.

[5515] •• Supr. f. 234. et 661. 662. Philip. 2. v. 21.

hodogeus_j.indd 1138 2025. 07. 21. 11:27:06

tatik a' mi sokakban találtatik. *Calvinus*, és *Beza*, magyarázván Sz. *Pál*-nak ama' mondását, *Omnes quae sua sunt quaerunt*; így szólnak: *Omnibus tribuitur, quod passim erat vulgare*. Ismét: "[5516] *Particulam Universalem, pro Indefinita positam, observavimus singulis fere paginis.*

A' *Farisaeusok* hamis *Tradicióit*, mellyeket Urunk kárhoztat, nem kel közönségesen az egész *Synagógá*-nak tulajdonítani.

NEGYEDIK RESZE.

AZ IGAZ ECCLESIA LATHATO.

¶. 1. Minémü értelemmel mondatik az Ecclesia Láthatónak.

JÓl kel érteni, mirűl vagyon Kérdés, mikor azon tudakozunk, Ha az igaz *Ecclesia*, Látható-e, vagy láthatatlan? Először azért; Azt nem kérgyük, Ha az Embereket, kik az *Ecclesiá*-ban vannak, szemünkel láthattyuk-e? mert tudva vagyon, hogy ezeket, és az ö társaságok külsö jelenségit, meg-láthattya a' ki nem vak. Másodszor; Azt sem *disputállyuk*, Ha szemünkel láthattyuk-e, vagy Emberi okossággal meg-ismérhettyük-e, Kicsodák az örök életre Választottak, és kikben vagyon igaz Hit? mert Isten az, a' ki tudgya kik övéi, és kik nem.[5517] Harmadszor; Azon sem tudakozunk, Ha testi szemeinkel láthattyuk-e, vagy azt, hogy Istennek e' Földön igaz *Ecclesiá*-ja vagyon; vagy azt, minémü természete és tulajdonsága vagyon a' Christus *Ecclesiájá*-nak; vagy azt, hogy ezeknek az Embereknek gyölekezete, igaz *Ecclesia?* mert nem külsö látásból, hanem hitből tudgyuk, hogy vagyon Istennek oly Nyája e' földön, mely a' Sz. Lélektűl igaz Isteni tiszteletre, és tekélletes Tudományra igazgattatik.[5518] Azt-is, hogy emez, vagy amaz Gyölekezet társasága, igaz *Ecclesia*; testi látással, vagy természet okoskodásával meg nem ismérhettyük. Mert, ha szeműnkel láthatnók, Mellyik az igaz *Ecclesia*, és Hol találtatik

[5516] " Beza, 1. ad Tim. 2. v. 1. et 4.
[5517] 2.Tim. 2. v. 19.
[5518] Vide contra Baldvin. ca. 8. ¶. 5.

hodogeus_j.indd 1139 2025. 07. 21. 11:27:06

az igaz Tudomány: úgy nem lehetne viszsza-vonyás az *Ecclesiá*-rúl, mint a' szemmel-látott dolgok igazságárúl nem versengenek az eszes emberek.

A' Kérdés azért Kettőrűl lehet: I. Arrúl; Ha az igaz *Ecclesia*, minek-utánna Christus Urunktúl fondáltatott, és fel-állapodott, világ végéig, minden üdőben úgy meg-marad-e, hogy ö-benne szűnet-nélkül, külsö és Láthato Gyölekezet, Isten Igéjének hirdetése, Szentségek szolgáltatása, Lelki-Pásztorok és Tanítók lésznek? Ez a' Kérdés, egy azzal; Ha az *Ecclesia* fogyhatatlanúl, mindenkor meg-marad? II. Arrúl; Ha a' Christus Híveinek gyölekezetiben, mindenkor vóltak, és lésznek, oly Látható tulajdonságok és Jelek, mellyekből bizonyoson meg-ismértetik, és az Eretnek Gyölekezetektűl meg-választatik? úgy hogy, noha testi szemmel az Anyaszentegyház Igaz-vóltát nem láthattyuk; de oly külsö Jeleket találunk és látunk benne, mellyekből bizonyoson meg-ismérhettyük, hogy ez az igaz *Ecclesia*. Miképpen, Noha az ember Lelkét nem láttyuk, de oly {675:} cselekedetit láttyuk, mellyekből bizonyoson ismérjük, hogy elevenítö Lélek vagyon valakiben. A' láthatatlan Istent, †[5519] *attrectant*, meg-tapasztallyák az Emberek, cselekedetiből. Christus Urunk-is, mind a' Keresztelö *János* követinek, mind a' Sidóknak, *[5520] azt mondotta; hogy a' szemmel-látott, és füllel-hallott cselekedetekből, meg-ismérhetik hogy ö a' *Messias*.

Mikor azért az Anyaszentegyházat Láthatónak mongyuk, Két dolgot mondunk: Eggyiket; hogy, mivel az Ördög soha e' világból ki nem gyökerezhette a' Christus *Ecclesiáját:* annak mindenkor olynak kellett lenni, melyben az Isten Igéje tisztán predikáltatott; a' *Sacramentomok* tisztán szolgáltattak; az Egyházi Pásztorok gond-viselési szűnetlen serénykedtenek. Mert †[5521] Isten Igéjének hirdetése-nélkül, igaz Hit nem lehet: Keresztség-nélkül, Keresztyénség nem lehet: Egyházi Pásztorok-nélkül, Predikállás nem lehet. Másikat, azt mongyuk; hogy a' Christus *Ecclesiajá*-nak, oly bizonyos láthato Jelei és Jelenségi vannak, mellyekből azt meg-ismérhettyük, és minden egyéb hamis Gyölekezettűl meg-választhattyuk.

Nem azért mongyuk tehát az *Ecclesiát* Láthatónak, hogy az Igaz *Ecclesia* mi-vóltát, természetit, igazságát, testi szemmel nézhettyük; vagy, hogy csak

[5519] † Act. 17. v. 27. Rom. 1. v. 20. Matt. 11. v. 4.
[5520] * 1.Ioan. 10. v. 38.
[5521] † Rom. 10. v. 17. 14.

hodogeus_j.indd 1140 2025. 07. 21. 11:27:06

külsö látásból meg-ismértessék, mellyik az igaz *Ecclesia:* Hanem azért, hogy Istentűl oly Jelenségi adattak az Igaz *Ecclesiá*-nak, mellyeket szemünkel-látott dolgokból, vagy szemes Tanúk *Historiái*-ból, meg-tapasztalhatunk valamely Gyölekezetben. és így, végére mehetünk, hogy ez az igaz *Ecclesia*, mellyet hittel vallunk lenni e' földön. Nem-is azért mongyuk az *Ecclesiat* Láthatónak, mint-ha éppen minden részeit szem-eleibe hozhatnók. mert, miképpen a' Folyó-víznek eleit utóllyát nem látod, sem a' *Magyar* Koronának minden Várasit egyszer 's mind nem szemlélheted; de azért ugyan láthatónak mondod a' Folyó-vizet, és az Országot: azon-képpen, noha az *Ecclesiá*-nak minden részeit nem láttyuk; de azért Láthatónak mondhattyuk, ha egy része szemünk-elött forog.

Sommában foglalván azért mind ezeket, az a' Kérdés: Ha mutathatni-e oly Gyölekezetet, melyrűl igaz hittel tartozunk vallani, hogy ez az Ecclesia, mivel az Istentűl adott Jelek és *Privilegiomok* ebben találtatnak?

¶. 2. Mi okon akarják az Ujitók Láthatatlanná tenni az Ecclesiát?

A' Pártosok azt vítattyák, hogy az Igaz *Ecclesia* Láthatatlan. Ezt taníttya a' *Helvetica* Confusio: *Invisibilis appellatur Ecclesia, non quod homines sint invisibiles ex quibus colligitur: sed quod oculis nostris absconsa, DEO autem soli nota, judicium humanum saepe subterfugiat.*[5522] Ugyan ezt kel mondani azoknak, kik ••[5523] csak Választottakat, és Szenteket vésznek az *Ecclesiá*-ba: mivel senki nem tudhattya, kik légyenek Szentek, és Választottak. Azért szól imigyen Calvinus: *Soli DEO permittenda est cognitio suae Ecclesiae, cujus fundamentum est arcana illius electio. Eam Deus quasi in LATEBRIS servat.*[5524] *[5525] *Necesse est credere, nobis Invisibilem, solius Dei oculis conspicuam Ecclesiam.*

[5522] Confess. Helv. art. 17. f. 41.
[5523] •• Supr. f. 654.
[5524] Calv. li. 4. c. 1. n. 2. Sup. f. 505.
[5525] * num. 7.

hodogeus_j.indd 1141 2025. 07. 21. 11:27:06

Erre Két Okból vitetnek: I. Mert, midőn az Ujságot forralák, azt kérdék a' *Catholicusok*; hogy, Mutassák-meg, hol vólt ö-elöttök az *Ecclesia*, {676:} ha azoknál nem találtatott, kiktűl ők újontan el-szakadtak? Ebből az únalmas kérdésből, külömben ki nem feselhetének; hanem azt felelék, hogy ők azt meg nem mutathattyák, mert az igaz *Ecclesia* Láthatatlan; és ö-elöttök, az egész világon-lévö *Ecclesiák Apostatál*-tak, el-hajlottak. II. Mert, ha útat mutatnának, mellyen az igaz *Ecclesiát* meg-választhatnók a' hamis Gyölekezettűl: az Ujítók hamissága mingyárt szem-eleibe kerűlne. Azért, hogy a' csalatott Község, az Uj Tanítók lelki mészár-székiben kötve tartatnék, el-hiteték véllek, hogy meg nem ismérheti Ember e' földön, mellyik az igaz *Ecclesia*. En pedig jó lelki-ismérettel mondom; hogy, ha *Lutherista*, vagy *Calvinista* vólnék, csak ez egy tanitások úgy el-idegenítene tőllök, hogy soha semmi társaságokban nem avatnám magamat.[5526] mivel, e' világon nagyob *Atheismus*, Hitben-valo habozás, bizonytalanság, kétségbe-esés nem lehet, mint ha el-hiszi Ember, hogy semmi bizonyos úta nincsen az igaz *Ecclesia* ismerésében. Mert, ha bizonyoson meg nem ismérheted az igaz *Ecclesiát:* Egy az; hogy az igaz Hitet sem tudod mellyik, mivel igaz Hit nincs az *Ecclesián*-kivűl. Más az; hogy, lelked vesztése-alatt köteles vagy, hogy a' Christus *Ecclesia*-jának eggyességében maradgy. Ha azért nem tudhatod mellyik ez az igaz *Ecclesia*, hanem csak szerencsére adod magadat valamely Gyölekezethez, bizonytalan minden dolgod. Sőt, ha az *Ecclesia* láthatatlan; bizonyos vagy abban, hogy nem a' Christus *Ecclesiajá*-ban, hanem az Ördög Iskolájában vagy, mivel Láthato Gyölekezetben vagy. mert nem tagadhatod, hogy a' *Lutheristák* vagy *Calvinisták* gyölekezete, noha az-elött, mikor nem vólt, Láthato sem vólt; †[5527] de most immár, igen-is szem-elött forog.

¶. 3. Az Anyaszentegyház Láthato minden üdöben.

Ez-ellen a' kétségbe-ejtő hamisság-ellen, mí azt mongyuk; hogy a' Christus *Ecclesiá*-ja e' földön, mind világ végig, Tanitásával,

[5526] NB.

[5527] † Adná Isten, lenne ismég Láthatatlan.

hodogeus_j.indd 1142 2025. 07. 21. 11:27:06

Szentségek szolgáltatásával, a' hitetlenek-ellen-valo viaskodásával, fénylik: Es ezt az Emberek, bizonyos Jelekből meg-ismérhetik; úgy hogy, a' ki akarja, bé-mehet ennek társaságába. Ez oly szükséges, és bizonyos Tudomány, hogy a' tőllünk el-szakadtak-is, hoszszú tétovazás-után, erre térnek. Hallyad mit ír *Melanchton* ama' drága könyvben, mellyet *Luther* ••[5528] csak nem a' Sz. Irás-közzé számlála: *[5529] *Quoties de Ecclesia cogitamus, intueamur Coetum Vocatorum, quae est Ecclesia Visibilis: nec alibi Electorum ullos somniemus, nisi in hoc ipso Coetu Visibili. nam neque invocari, neque agnosci DEUS vult, nisi in Ecclesia Visibili. Nec aliam fingamus Ecclesiam Invisibilem, et mutam: sed sciamus, Ministerium Evangelii publicum, publicas Congregationes esse, ut dicitur ad Ephes. 4. Ad hunc Coetum nos adjungamus. Scripturae enim loci, non de Idaea Platonica, sed de Visibili Ecclesia loquuntur, in qua sonat vox Evangelii, et Ministerium conspicitur.* Nem sokkal külömben szól Calvinus: †[5530] *In Symbolo, ubi profitemur nos credere Ecclesiam, id non solum ad Visibilem, de qua nunc agimus, refertur, sed ad omnes quoque electos.* *[5531] *Articulus Symboli, ad externam quoque Ecclesiam aliquatenus pertinet: ut se quisque in fraterno consensu contineat; Ecclesiae deferat; ita se, ut ovis ex grege, gerat.* "[5532] *Quia nunc de Visibili Ecclesia disserere propositum, discamus vel uno Matris elogio, quam utilis sit nobis ejus cognitio, imo necessaria: quando non alius est in vitam ingressus, nisi nos concipiat. extra* {677:} *ejus gremium, nulla est speranda peccatorum remissio.* *[5533] *Ecclesia universalis, est collecta ex quibuscunque Gentibus multitudo, quae in intervallis locorum dissita, in Unam Divinae doctrinae Veritatem consentit, et ejusdem Religionis vinculo colligata est*. Az *Augustana*, és *Helvetica Confessio*, azt mondá ••[5534] nem régen; hogy az igaz *Ecclesiá*ban, Isten igéjének zengése, és *Sacramentomok* szolgáltatása, meg nem szűnik. Mely mondásból, illyen Bizonyság

[5528] •• Supr. fo. 237.
[5529] * Phil. in Locis, An. 1556. Basil. Tit. de Eccles. f. 339.
[5530] † Calv. l. 4. c. 1. n. 2.
[5531] * Ibid. num. 3.
[5532] " Ibid. nu. 4. Vide supr. fol. 652.
[5533] * Ibid. n. 9.
[5534] •• Supr. fo. 114. 151. 152.

hodogeus_j.indd 1143 2025. 07. 21. 11:27:06

kerekedik: A' mely Gyölekezetben Lelki-pásztorok vannak, kik a' Nyájat tanítással oktattyák, dorgálással zabolázzák, *Sacramentomok*-kal legeltetik; Viszontag, A' mely Gyölekezetben, a' Község Lelki-pásztorát isméri, tanitását böcsülli, *Sacramentomit* vészi: annak szükség Láthatónak lenni. Illyen a' Christus igaz *Ecclesiá*-ja, a' mint a' Sz. Irás nyilván mongya; azt parancsolván a' Pásztoroknak, hogy gondot visellyenek Nyájokra, *Actor. 20. v. 28*. a' Községnek, hogy engedgyen Pásztorinak, *Hebr. 13. v. 17. Ergo, etc*.

Hogy pedig, a' meg-magyarázott értelem-szerént, az igaz *Ecclesiát* minden üdőben Láthatónak mutassuk; Két dolgot kel meg-bizonyítanunk:

Elsöt azt;[5535] hogy, Soha úgy le nem csöpültetik, és az Ördög erejétül el nem temettetik a' Christus *Ecclesiá*-ja, hogy külsö Gyölekezeti, Pásztori, Tanitási, Szentségek szolgáltatási ne légyenek. Mert az igaz *Ecclesia*, nem lehet igaz Hit-nélkül: Az igaz Hit, nem lehet Isten Igéjének hirdetése-nélkül: Ez a' hirdetés sem lehet Istentől küldött Tanító-nélkül.[5536] Ennek-felette; Keresztség-nélkül, nem lehet Keresztyénség: Az Ur-vacsora szolgáltatása, meg-marad; †[5537] *donec veniat*, valamíg el nem jő Christus. Tehát mindenkor meg-marad az *Ecclesiá*-ban a' Predikállás, Keresztelés, Ur-vacsora szolgáltatás. Tehát nincs, és nem lehet Christusnak el-réjtett *Ecclesiá*-ja e' földön. Mely Igazságot, eléb "[5538] bévségesen meg-bizonyítánk. Azért, igazán mondotta *Melanchton*; hogy ••[5539] nincs oly Híve Istennek, ki külsö Gyölekezet társaságában nem vólna. Nincs oly *Ecclesiá*-ja Christusnak, melynek *Doctori* és Pásztori nem vólnának; melyben Keresztség nem szolgáltatnék; melyben *Evangeliom* nem hirdettetnék.[5540] Tehát a' Választottaknak-is Láthato Gyölekezetben kel lenni, és meg-halni. Nem olyban pedig, melyben a' Hamis vélekedés regnál: mert, a' ki illyen *Ecclesia* tagja; vagy tévelygö Eretnek, vagy Hiti-tagadó, és kép-mutató. Szükség azért, hogy, ha Istennek minden üdőben vannak kedves Hívei, és Választott fiai; oly *Ecclesiá*-ja légyen, melynek külsö

[5535] I.
[5536] Rom. 10. v. 15. 17.
[5537] † 1.Cor. 11. v. 26.
[5538] " Supr. f. 660. 661.
[5539] •• Supr. f. 676.
[5540] Supr. fol. 113. 114.

hodogeus_j.indd 1144 2025. 07. 21. 11:27:06

Társaságában légyenek: Szentségével szenteltessenek: Tanitók légeltetésével Igazságra vitessenek.

Másikat azért,[5541] most csak azt kel meg-mutatnunk; hogy ezt, az igaz Isteni Tudományban meg-erőssíttetett *Ecclesiát*, bizonyoson meg-ismérhettyük.

I. Bizonyság,[5542] az Ó *Testamentom*-ban adott szép Igéretekből vétetik. Isten azt igéri az *Ecclesiá*-nak; hogy az ö Kapuja mindenkor nyitva lészen, és ö-belé mehetnek minden Nemzetségek: *Aperientur portae tuae jugiter; die ac nocte non claudentur: ut afferatur ad te fortitudo Gentium, et Reges earum adducantur. Gens, et Regnum, quod non servierit tibi, peribit.*[5543] Meg nem tudom gondolni, mint lehessen mindenkor nyitva az *Ecclesia* Kapuja, mellyen a' Népek bé-mehessenek, ha bizonyoson meg nem ismérhetni hol légyen a' {678:} Christus Várasa? Azt sem értem, mire-valo ama' szörnyű fenyíték, hogy el-vész, a' ki nem szolgál néki; ha meg nem ismérhettyük kinek kel szolgálni? Mert, †[5544] *Tirannus* vólna az Isten, ha üdvösségünk vesztése-alatt parancsolná hogy abba a' Várasba mennyünk, mellyet nem tudhatnánk hol vagyon. Ennek-felette;[5545] minek-utánna *Isaias* ama' szókat mondotta vólna, mellyeket Christus magára magyaráz; *Az Isten Lelke vagyon én-rajtam:*[5546] utánna veti; hogy, Az örök pusztaságok meg-éppűlnek; és Papok lésznek, kik a' Pogány nemzetségnek szépségében dicsekednek: és az ö magvok, és szép nevekedö jövések, oly nyilván lészen, hogy, valaki őket láttya, meg-isméri hogy ezek az Urtúl meg-áldott magvak: *Scietur in Gentibus semen eorum: omnes qui viderint eos, cognoscent illos; quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.*[5547] Ládd-e, hogy csak az nem ismérheti-meg a' Christus magvát, a' ki látni nem akar; a' ki bé-húnnya, vagy el-fordíttya szemét? A' Sóltár azt mongya a' *Messias*-rúl;[5548] hogy, *In sole posuit Tabernaculum*

[5541] II.
[5542] 1.
[5543] Isa. 60. v. 11.
[5544] † Supr. f. 660. Infra, li. 9. c. 2. ¶. 4. n. 1.
[5545] 2.
[5546] Luc. 4. v. 18.
[5547] Isai. 61. v. 9.
[5548] 3.

hodogeus_j.indd 1145 2025. 07. 21. 11:27:07

suum.[5549] Es ismét: *[5550] *Semel juravi in Sancto meo, si David mentiar: Semen ejus in aeternum manebit. Et Thronus ejus sicut Sol, et sicut Luna perfecta in aeternum*. Ezt úgy magyarázza Sz. *Agoston*; hogy Isten, a' Christus *Ecclesiá*-ját oly fényeskedővé tette, mint a' Nap-világot: "[5551] *In Sole posuit Tabernaculum; in manifestatione Ecclesiam: non in occulto; non quae lateat; non velut operta. Quid tu, Haeretice, fugis in tenebras? quid erras? quid per angulos fugis? quid latitare conaris? In Sole posuit Tabernaculum suum*. Másutt,[5552] a' *Messias* jövetelérűl szólván *Isaias* (mint Urunk ••[5553] magyarázza, azt mongya; hogy az Ur Uttya, oly nyilván-valo és ismérhetö lészen, hogy a' bolond sem véti-el: †[5554] *Erit ibi Via sancta, et haec erit vobis directa via, ita ut stulti non errent per eam*. Az Anyaszentegyház-által kell Isten Országába jutnunk: és, a' ki ö-benne nincsen, meszsze jár az üdvösségnek úttyától. Ha azért az üdvösség úttyát meg-ismérhettyük, az *Ecclesiát*-is meg kel ismérhetnünk. Továb;[5555] minek-utánna azt jövendőllötte vólna *Isaias*, hogy a' Pogányok meg-ismérik Christust, és egy Ország éppíttetik: utánna veti; hogy Örzőket rendel az *Ecclesiá*-nak bástyáira, kik soha meg ne szűnnyenek a' kiáltástúl: *Super muros tuos, Jerusalem, constitui Custodes; tota die, et tota nocte in perpetuum non tacebunt*.[5556] Jeremias *Proféta*-által-is azt igéri, hogy "[5557] Soha szűneti nem lészen a' Papoknak. Haszontalan az Örző, ha meg nem ismérheti kit kel őrizni. Végezetre;[5558] *Isaias*;″[5559] és †[5560] *Michaeas*, az Isten Házának Hegyét oly magasnak nevezik, hogy minden Hegyeket fellyűl-halad. *Daniel*, a' Christus Országát oly ••[5561] Hegynek híja,

[5549] Psal. 18. v. 8.
[5550] * Psal. 88. v. 36.
[5551] " Aug. in Psa. 18. Expos. 2. Et 2. cont. Petil. c. 32.
[5552] 4.
[5553] •• Luc. 7. v. 22.
[5554] † Isa. 35. v. 8.
[5555] 5.
[5556] Isa. 62. v. 6.
[5557] " Ier. 33. v. 18. 21.
[5558] 6.
[5559] ″ Isa. 2. v. 2.
[5560] † Mich. 4. v. 1.
[5561] •• Dan. 2. v. 35. et 44.

hodogeus_j.indd 1146 2025. 07. 21. 11:27:07

mely az egész Világot bé-tőlti. Ezzel a' Hegynek *Metaforajá*-val jelentvén, hogy el nem rejtetik, hanem igen Láthato lészen az *Ecclesia*.

II. Bizonyság, az Uj *Testamentom* világos mondásiból áll: Mert, I.[5562] Azt parancsollya Christus; hogy, *[5563] Ha vét ellenünk Atyánkfia, bé-vádollyuk az *Ecclesia*-elött: ha ennek sem enged, Pogánynak tartsuk. Holott, arrúl az *Ecclesiá*-rúl szól, melynek engedelmességgel tartozunk: az-az, nem az Ördög Házárúl, a' Tévelygések fészkérűl, az Eretnekségek barlangjárúl. mivel az Eretnekségre vívö Gyölekezetnek engedelmességére, nem kötelezteténk a' Christus Juhai; kik "[5564] az Idegen szavát nem halgattyák, ″[5565] sem a' Hitetlenekkel egy igát nem vonsznak. Sőt, meg vagyon {679:} Parancsolva nékik, †[5566] hogy Ki-mennyenek a' Tévelygők-közzűl; El-távoztassák ••[5567] a' Viszszálkodókat, *Rom. 16. v. 17.* Csak ne-is "[5568] köszönnyenek nékik. Nem a' csalárd, és tévelygö *Ecclesiá*-rúl szól tehát Christus, hanem az ö Jegyesérűl. Ezt az igaz *Ecclesiat*, olynak mongya, melyhez hozzá-mehetünk; tanitását vehettyük; és az ö itéletiből végére mehetünk, kiket kel úgy tartanunk mint Pogányt. II.[5569] Sz. Irás mondása; *[5570] hogy Isten *Doctorokat* és Pásztorokat rendelt, kik az ö Testét, az *Ecclesiat*, világ végig éppíttsék, és a' hamis Tudományok szelétűl őrizzék; †[5571] az Anyaszentegyházat igazgassák; ″[5572] nyitva tartsák az ö ajtaját mindeneknek, kik bé akarnak menni. Itt-is arrúl az *Ecclesiá*-rúl szól, mely, Christus tagja lévén, óltalmaztatik a' hamis Tudományok szelétűl. Ha azért a' *Doctorok*-nak erre gondot kel viselni, megis kell az *Ecclesiat* ismérni. mert, senki arra gondot nem viselhet, sem azt nem őrizheti, vagy éppítheti, a' kit nem ismér. Vallyon nem csúfos dolog vólna-e, ha egy Juh-pásztor, bottyát kezében viselvén, a' mezőn járna; szóval

[5562] 1.
[5563] * Mat. 18. v. 16.
[5564] " Ioan. 10. v. 6. 8.
[5565] ″ 2.Cor. 6. v. 14
[5566] † Ibid. v. 17.
[5567] •• Sup. f. 84. 85.
[5568] " Ep. 2. Ioan. v. 10.
[5569] 2.
[5570] * Eph. 4. v. 12.
[5571] † Act. 20. v. 28.
[5572] ″ Isa. 60. v. 11.

hodogeus_j.indd 1147 2025. 07. 21. 11:27:07

és süvöltéssel, a' Juhokat izgatná, de elötte semmit nem látna? III.[5573] Christus hasonlíttya az ö Nyáját, Hegy-tetőn éppített Várashoz, mely el nem rejtethetik: Gyertyához, mellyet nem a' végre gyújtanak, hogy véka-alá tegyék, hanem, hogy a' gyertya-tartóból fényeskedgyék a' Házban-lévőknek.[5574] Ha az Anyaszentegyház *Doctori* és Pásztori el nem rejtezhetnek, hanem mindenkor meg-ismértetnek: kétség-nélkül az ö Tanitványok, és a' Házban-lévö Juhok-is, a' kiknek világosságot adnak, el-rejtve nem lehetnek. Azért, méltán szól imigyen Sz. Agoston: *Quid amplius dicturus sum, quam caecos, qui tam magnum Montem non vident; qui contra Lucernam in candelabro positam, oculos claudunt?*[5575] Erőssíthettyük ezt a' Sz. *Pál* mondásával; ki az igaz Hitet, nem külömben írja ••[5576] hogy nevekedik, hanem, igaz Pásztorok predikállásaáltal. Ha azért az igaz Hit soha el nem fogyhat, az igaz Pásztoroknak-is meg kel maradni. Meg-ismérheti a' község, ki légyen az *Ecclesia* igaz Pásztora, 's ki nem: mert, ha ezt meg nem ismérheti, nem hihet bizonyoson a' Pásztoroknak: és így, haszontalanok lésznek a' Pásztorok; mert az ö tanitások-által, a' Hit nem gyarapodhatik. Ha pedig az Anyaszentegyház Pásztorit meg-ismérhetni, bizonyos, hogy az igaz *Ecclesiát*-is meg-ismérhetni. IV.[5577] Sz. *Pál*, arrúl az *Ecclesiá*-rúl, mely az Igazság Oszlopa, nem az el-tévelyedett Gyölekezetről, írja; hogy a' végre oktattya *Timoteust*, minémü Embereket kel Püspökségre, és *Diaconus*-ságra választani, hogy meg-tanúllya, mint kel magát viselni az *Ecclesiá*-ban.[5578] Azt az *Ecclesiat* nevezi Igazság Oszlopának, melyben forgódott, és Pásztorokat rendelt *Timóteus*. Tehát Láthato, és ismérhetö Gyölekezetnek kellett ennek lenni. Töb Bizonyságokat számlálánk ennekelötte, mellyeket most újobban nem szükség említenünk.[5579]

Igy foglalom azért mind ezeket a' Bizonyságokat egy csomóban: Annak az *Ecclesiá*-nak Láthatónak kel lenni, mellyet *Doctorok* és Pásztorok tanítnak; melyben Szentségeket szolgáltatnak, dorgálnak, ki-átkoznak; melyben

[5573] 3.
[5574] Matt. 5. v. 15.
[5575] Aug. tom. 9. in 1. Epist. Ioan. tract. 2.
[5576] •• Rom. 10. 15.
[5577] 4.
[5578] 1.Tim. 3. v. 15.
[5579] Supr. fol. 660. 661.

hodogeus_j.indd 1148 2025. 07. 21. 11:27:07

a' Hívek tartoznak Pásztorokat ismérni, tőllök halgatni, *Sacramentomokat* venni. De a' Christus igaz *Ecclesiajá*-ban, mind ezek meg-találtatnak. Tehát a' Christus igaz *Ecclesiá*-ja, Láthato.

{680:} III. Bizonyságot, a' Hit fondamentomin éppített Okoskodásból támasztom: I.[5580] Tartozunk minnyájan az *Ecclesiá*-ban lenni; *[5581] úgy hogy, senki Isten kedvébe, és Országába nem juthat, a' ki az *Ecclesiá*-nak Anyai dajkálkodásával nem nevekedik. Nem elég pedig, hogy akár-mely *Ecclesiá*-ba bé-tántorodgyunk, és annak tagjai-közzé számláltassunk: hanem, az Igaz, és minden Eretnekségtűl tiszta *Ecclesiá*-ban kel lennünk, ha üdvözűlni akarunk. Ebbe nem mehetünk, ha meg nem ismértethetik az igaz *Ecclesia:* és, ha történetből belé ütköznénk-is, nem tudhatnók bizonyoson ha jó úton járunk-e, vagy bolyongunk. II.[5582] A' Szent *Agoston* mondása-szerént, külömben nem tudhattyuk, mellyek az *Apostolok* Irási, az Isten Könyvei, hanem az Anyaszentegyház bizonyság-tételéből.[5583] Ezt pedig, bizonyoson meg nem tanúlhattyuk akár-mely tévelygö Gyölekezettűl; mert ennek bizonysága bizonytalan. Tehát, a' Christus igaz Jegyesétűl, kel a' Sz. Irás Könyveinek laistromát vennünk. Es a' mely bizonnyal hiszszük, hogy ez Isten Könyve: oly bizonnyal kel tudnunk, hogy igaz *Ecclesia* a' mely előnkbe adgya ezt a' Könyvet. Ha az *Ecclesia* ismérhetetlen vólna, nem vehetnők tőlle a' Sz. Könyveket. III.[5584] A' Sz. Irás bizonyos magyarázattyának, és a' Keresztyénségben támadott Viszsza-vonyások le-szállításának szükséges-vóltából, így bizonyíthatunk: Nincs egyéb bizonyos út, a' Sz. Irás igaz értelmében, †[5585] hanem a' Szent Lélektűl vezéreltetett *Ecclesia* tanitása. Annak-felette; ha az Isten vezérli e' Világot, *[5586] ugy-mond Sz. *Agoston*, bizonyos módunk vagyon az Igazság isméretiben, és a' Viszszavonyások le-szállításában. †[5587] mert, e' Világi Birodalmoknál roszszabban

[5580] 1.
[5581] * Supr. f. 650. et seqq.
[5582] 2.
[5583] Supr. f. 94. 95. 326. 327. et seq.
[5584] 3.
[5585] † Supr. fo. 628.
[5586] * Supr. fol. 41. et 109. 110.
[5587] † Sup. fol. 643.

hodogeus_j.indd 1149 2025. 07. 21. 11:27:07

vólna rendelve a' Christus Országa, ha vége nem lehetne az ö-benne támadott veszekedéseknek. Soha pedig külömben le nem szállíttatnak a' villongások, hanem az igaz Anyaszentegyház itéletivel; mint ••[5588] Példákkal, és bizonyos "[5589] Okokkal meg-bizonyítók. Tehát szükség, hogy meg-ismérhessük az igaz *Ecclesiát*. Mert, ha ezt meg nem ismérjük, semmi Eggyesség nem lehet közöttünk: †[5590] *Nulla est securitas Unitatis, nisi ex promissis DEI Ecclesia declarata, quae super Montem constituta, abscondi non potest. Et ideo necesse est, ut omnibus terrarum partibus nota sit.* IV.[5591] Mikor Christus, és az *Apostolok* e' földön vóltak, bizonyoson meg-ismérhették az Emberek a' Christus gyölekezetit. mellyet ha nem ismérhettek vólna, meg-fedhetők sem lettek vólna, kik ••[5592] a' Jesus Társaságába, és az *Apostolok* Gyölekezetibe nem állottak. mivel senki nem köteles, hogy abba az *Ecclesiá*-ba adgya magát, melynek Igazságát bizonyoson nem isméri. Az pedig túdó dolog, hogy "[5593] menthetetlenek vóltak a' *Sidók*, hogy az *Apostolok* Gyölekezetibe nem mentenek. Tehát, akkor meg-ismérhetö vólt a' Christus *Ecclesiá*-ja. mely nem tűndér, vagy tátos, hogy természetit most el-változtatván, láthatatlanná fordúlt vólna. V.[5594] Ha a' Christus *Ecclesiá*-ja láthatatlan, és ismérhetetlen; következik, 1. Hogy a' *Luther* gyölekezete, nem Christus nyája: mivel ezt, a' kinek szeme vagyon, láthattya. 2. Hogy senki, jó Lelkiismérettel, a' *Lutherista* gyölekezetbe nem álhat. Mert, a' mely Gyölekezetrűl bizonyosok nem vagyunk hogy igaz *Ecclesia*, azzal nem czimborálhatunk külömben, hanem-ha koczkára, és szerencsére vettyük Lelkünket; mellyet, sem az Okosság, sem az Is-{681:}ten nem enged. 3. Hogy Lélek kárhozatnélkül, senki a' *Lutherista*, vagy *Calvinista* Gyölekezet eggyességében nem maradhat. Mert, ha a' Pártosok meg nem ismérhetik mellyik az igaz *Ecclesia*; azt sem tudhattyák, ha Christus *Ecclesiája*-e, vagy Ördög Akla

[5588] •• Supr. fo. 102.
[5589] " Supr. fo. 639. 640.
[5590] † Aug. tom. 7. li. 3. cont. Parmen. c. 5. Supr. fo. 652.
[5591] 4.
[5592] •• 1.Cor. 1. v. 9.
[5593] " Ioan. 15. v. 22. Act. 13. v. 46.
[5594] 5.

hodogeus_j.indd 1150 2025. 07. 21. 11:27:07

az a' Gyölekezet, melyben ők vannak. A' ki azért bizonyosb útat akar üdvösségére találni, ki kell a' *Luther*, és *Calvinus* Zászlója-alól mustrálni.

IV. Bizonyságot, a' Sz. Atyák tanitásából vehettyük. Mert, Először; Sz. *Agoston* sokszor írja, hogy ugyan ismértetö Jele az *Ecclesiá*-nak, hogy el nem rejtethetik; mint ezennel meg-hallyuk.[5595] Másodszor; a' Sz. *Doktorok* egyenlö értelemmel mongyák, *[5596] hogy az újonnan támadott Eretnekségek zavaros tócsáit, az *Ecclesia* tanitásának fényességével kel ki-száraztani. Azt-is melléje vetik; hogy az *Ecclesiá*-ból, †[5597] mint az Igazság tár-házából, kel venni az Igazságot. Efféle mondások, igazak nem lehetnek, ha ismérhetetlen az *Ecclesia*. Továb; világos igékkel taníttyák a' Sz. *Doktorok*; hogy, Soha az *Ecclesia* el nem rejtezhetik: "[5598] *Facilius est Solem extinguere, quam Ecclesiam occultari*. Sz. *Agoston*-nak két szép mondásit, nem régen hallók. Másutt imigyen szól: ″[5599] *Ecclesiam ignorare nulli licet: ideo, secundum verbum Domini, Abscondi non potest*. "[5600] *Haec est Civitas in Monte posita, quae Abscondi non potest: haec est Lucerna, quae sub modio non occultatur; omnibus nota, omnibus diffamata*. *[5601] *Vera Ecclesia neminem latet*.

¶. 4. Az Ujitók Bizonysági meg-fejtetnek.

Lássuk, minémü Bizonyságok árnyéka-alatt lappanganak a' Viszszálkodók:

I. Bizonyság: †[5602] A' mit hiszünk, azt szemmel nem láthattyuk; *Hebr. 11. v. 1.* De a' *Credó*-ban, hiszszük a' Közönséges Anyaszentegyházat. Tehát azt nem láthattyuk.

[5595] Vide infr. hoc libro, c. 6. ¶. 4.
[5596] * Hierony. supra, f. 652. alii fol. 633. et seq.
[5597] † Iren. sup. fo. 648.
[5598] " Chrysost. to. 1. Hom. 4. in illa Isaiae, c. 6. Vidi Dominum. initio.
[5599] ″ Aug. epi. 170.
[5600] " In Psal. 47. init. Et to. 7. de Unitat. Eccles. c. 14.
[5601] * Lib. 2. cont. Petil. c. 32.
[5602] † Ita Vithak. qu. 2. de Ecclesia, c. 2. et 3.

hodogeus_j.indd 1151 2025. 07. 21. 11:27:07

Felelet. Meg kel ezt fejteni, mind *Calvinus*-nak, mind *Melanchton*-nak: mivel imént ••[5603] azt mondák, hogy a' *Credó*-ban vallást tészünk a' Láthato *Ecclesiá*-rúl. Sőt, közönségesen minnyájoknak meg kel erre felelni, valakik azt mongyák hogy az ö *Ecclesiá*-jok igaz *Ecclesia:* mivel mí-üdőnkben, mind a' *Luther*, mind a' *Calvinista* Gyölekezet láthato, és ismérhetö. Rövideden, azont felelem, a' mit Sz. *Agoston*, magyarázván a' mit Urunk monda Sz. *Tamás*-nak, †[5604] [Mivel láttad, hittél:] *[5605] *Aliud vidit, aliud credidit; vidit Hominem, credidit Divinitatem:* Más vólt, ugy-mond, a' mit látott, más a' mit hitt; az Embert látta, az Istenséget hitte. Mí-is a' *Bibliát*, szemünkel láttyuk; de hogy Isten igéje légyen a' mi foglaltatik benne, Hittel vallyuk. A' Keresztségben, láttyuk a' vízzel-valo mosogatást, Hittel vallyuk a' Lelki újúlást, és bűnünk el-mosását. Az *Ecclesiá*-ban, láttyuk azokat a' külsö Jeleket, mellyek ismértetö bizonysági az igaz *Ecclesiá*-nak; Keresztyén hittel, és Isteni jelentésből hiszszük, hogy ez az igaz *Ecclesia*, melyben igaz Hit vagyon: mert Isten mondotta, hogy igaz *Ecclesia* az, melyben találtatnak azok a' Jelek, mellyek csak az ö *Ecclesajá*-hoz illenek. Miképpen azért a' Keresztelö *János* Tanítványi, mihent látták Christusban azokat a' Jeleket, mellyeket a' Próféták jövendőllöttek a' *Messias*-rúl, elégségesen meg-ismérték hogy Christus a' *Messias:* úgy mí, a' hol az igaz *Ecclesia* Jeleit láttyuk, hiszszük hogy ott vagyon az igaz *Ecclesia*.[5606] Es ez a' Hit, mí-{682:}bennünk úgy kezdetik, és úgy tartatik-meg, ha az igaz Anyaszentegyház bélyegit, és ismértetö Jegyeit, mellyeket a' Sz. Irás előnkbe-adott; a' *Historiák*-ból, régi Szokásokból, külsö Rend-tartásból, és *Religió*-nak formájából, meg-tapasztalunk az igaz *Ecclesiá*-ban. Mert így mehetünk végére, hogy ez az *Ecclesia*, mellyet Isten meg akart ismértetni az ö-tőlle adatott Jelenségekkel.[5607]

II. Bizonyság: Az *Ecclesia*, *[5608] Lelki Ház, és Christus Lelki tagja. Tehát, senki azt Testi szemmel nem láthattya.

[5603] •• Supr. f. 676.

[5604] †. Ioan. 20. v. 29.

[5605] * Aug. tr. 79. in Ioan. Greg. Homil. 26. in Evangel.

[5606] Matt. 11. v. 4.

[5607] Conclusio debiliorem partem sequitur: Ideo obscurum est, quod ex altera Propositione obscura deducitur.

[5608] * 1.Pet. 2. v. 5.

hodogeus_j.indd 1152 2025. 07. 21. 11:27:07

Felelet. Az *Ecclesia*, Lelki Ház; mely meg-ismértetik azokból a' külsö Jelenségekből, mellyek ö-benne találtatnak: miképpen †[5609] Isten, alkotmányiból; a' mí Lelkünk, külsö cselekedetekből, meg-ismértetik. Azért neveztetik pedig Lelki Háznak az *Ecclesia:* mert Lélek üdvösségre, és Lelki cselekedetekre rendeltetett; noha magában külsö-képpen ismérhetö. miképpen Feltámadás-után, a' mí Testünk, "[5610] Lelki Testnek; a' mí Jó cselekedetink, ••[5611] Lelki Áldozatoknak neveztetnek.

III. Bizonyság: Calvinus, *Lib. 4. cap. 1. n. 4. Et Praefat. Institut:* Illyés Proféta idejét forgattya, melyben Láthatatlan vólt az *Ecclesia:* mert a' *Proféta* mondotta,"[5612] hogy ö-nállánál töb Szolgája Istennek nem maradott. Az Uj *Testamentom*-ban-is, csak nem fenéktűl-fogva fel-forgattatott, csak nem magvaszakadtáig ki-gyomláltatott és el-temettetett az *Ecclesia*, mikor *Jerónimus* azt merte mondani: *Ingemiscens Orbis terrarum, Arianum se esse miratus est.*[5613] Constantínus Csaszár mondotta *Liberius* Papának; "[5614] hogy ö egyedűl óltalmazta *Athanasiust*, kit az egész Világ kárhoztatott. Az *AntiChristus* idejétis forgattyák; melyrűl ennek-elötte ••[5615] szóllánk.

Felelet. Hogy az *Illyés* Proféta idejérűl vólta-képpen szóllyunk: Emlekezzünk arrúl, hogy a' *Salamon* halála-után, két-felé szakada a' Sidóság; *[5616] A' *Juda* és *Benjamin* nemzetsége, *Jerusalem*-ben *Roboámot* tévé Királlyá: a' töb Nemzetsége az *Israël* fiainak, *Jeroboámot* választá, és *Samariá*-ban helyhezteté. Hogy a' *Jerusalemi* Templom szentsége, a' *Jeroboam* birodalmát meg ne kissebbítené: *Béthel*-ben, és *Dan*-ban, ″[5617] Két Arany-borjút emelének; és el-hiteték, hogy ezek az *Israël* Isteni. Ezt fondamentomúl vetvén, azt mondom; hogy, mikor *Achab* Király dühösködésének idejében panaszolkodott *Illyés*, hogy egyedűl maradott; akkor *Jerusalem*-ben igen virágzott az Isteni

[5609] † Rom. 1. v. 20
[5610] " 1.Cor. 15. v. 44.
[5611] •• 1.Pet. 2. v. 5.
[5612] " 3.Reg. 19. v. 10.
[5613] Hierony. cont. Lucifer. c. 7.
[5614] " Ap. Theodoret. 2. Hist. cap. 16.
[5615] •• Supr. fo. 661. 662.
[5616] * 3.Reg. 12. v. 21. v. 20.
[5617] ″ versu 28.

hodogeus_j.indd 1153 2025. 07. 21. 11:27:07

szolgálat, és az *Ecclesia*.[5618] Mert, mikor *Achab*, *Israël* Királlyá lett, akkor *Jerusalem*-ben *Asa* uralkodott, *3.Reg. 16. v. 29.* kirűl az Irás azt mongya; hogy oly híven szolgálta Istent, mint *David*; és semmi bálványozást nem szenvedett Népe-között, *3.Reg. 15. v. 11. 14. 2.Paralip. 14. v. 2*. Asa halála-után, az ö fia *Josafat* lett Királlyá, *2.Paral. 17. v. 1. 3.Reg. 15. v. 24.* mikor *Achab* negyedik esztendőt tőltene az *Israël* Királyságában, *3.Reg. 22. v. 41.* Jósafat pedig, huszon-öt esztendeig uralkodott, *Ibid. v. 42*. az-az, *Achab* halála-után nyólcz esztendeig; mint ki-tetczik ugyan-azon helyen, *vers. 52.* Jósafat idejében azért *Illyés*, a' bálványozo Királyok földén, *Israël*-országban lakott; mint most *Angliá*-ban és *Hollandiá*-ban sok jámbor Egyházi emberek: Akkor *Jerusalem*-ben, a' *Juda* országában, nyilván virágzott az igaz *Ecclesia*. mert *Jósafat* minden Bálványozást ki-gyomlála, *2.Paral. 17. v. 3. 6.* Fő Papi-fejedelem *Ama*-{683:}*riás* vólt, *2.Paralip. 19. v. 11.* Jósafat pedig, nem csak Papokat, és *Levitákat*, de böcsülletes Uri Embereket-is, Falukra, Városokra küldözött, hogy az Isten Igéjét hirdetnék; *2.Paral. 17. v. 7.* Ezért, Isten úgy meg-áldá őtet, ••[5619] hogy az idegen Királyok rettegnének tőlle: úgy meg-sokasitá Népét, hogy mezei hadában, Tizen-egyszer száz hatvan-ezer Vitézlő nép vala: *Exceptis iis qui positi erant in Urbibus*. Tehát, nagy dücsősségben fénylett *Illyés*-idétt az Isten *Ecclesiá*-ja *Jerusalem*-ben.

Ez így lévén; az *Illyés* Proféta panaszolkodásárúl, Először, Azt kel értenünk; hogy, nem panaszolkodott közönségesen a' Sidókrúl, és a' *Juda* Királyirúl: hanem, a' mint Sz. Pál, *Rom. 11. v. 2*. és a' Királyok historiája feljegyzi, *3.Reg. 19. v. 10. 14.* nevezet-szerént, csak az *Israël* Országárúl, mely *Jeróboam*-után indúlt vala. Isten-is, csak az *Israël* Népérűl vette az *Illyés* mondását; és azért szól így néki: *Derelinquam in Israël septem millia*.[5620] Nem panaszolkodik azért *Illyés* közönségesen az Isten Népérűl, hanem csak az *Israël* Királysága-alatt-valo állapatrúl. Másodszor, Azon panaszolkodik *Illyés*; hogy a' *Profeták*-közzűl, ö egyedűl maradott; *Prophetas tuos occiderunt gladio, et derelictus sum solus; 3.Reg. 19. v. 10. 14. Cap. 18. v. 22.* Ezt pedig csak azokrúl a' *Profeták*-rúl érti, kik az Isten tisztességét nyilván óltalmazták.

[5618] 3.Reg. 19. v. 10. 14.
[5619] •• 2.Paral. 17. v. 10. 14.
[5620] 3.Reg. 19. v. 18.

hodogeus_j.indd 1154 2025. 07. 21. 11:27:07

Mert egyéb *Profeták*-felől, az-elött *Illyés*-nek meg-jelentette vala *Abdias*, hogy *[5621] Százat rejtett-el a' *Profeták*-közzűl, kik *Achab*-eleibe nem kerűltek. Nem mongya azért *Illyés*, hogy az egész *Ecclesia* el-rejtetett: hanem, az *Israël* Tartományában-valo fogyatkozását említi a' *Profeták*-nak. Mikor pedig azt mongya, †[5622] hogy el-rontattak az Isten Oltári: "[5623] *Altarium nomine, quae nulla erant extra Jerusalem, aliquid Altaribus conferendum intelligit:* az Isteni Tiszteletet érti az Oltárok nevén. Jóllehet az Oltárokon, bötű-szerént, Oltárokat érthetünk: Mert, noha tíltva vólt, hogy Áldozatra-való Óltárt ne emellyenek a' Sidók, a' Szent Várason-kivűl, *Deuter. 12. v. 6. 13. Cap. 16. v. 2. Josuae 22. v. 10. 19.* De oly Oltárt, mellyen nem áldoztak, másutt-is szabad vólt csinálni, *Josuae 22. v. 13. 26. 28. 29.* "[5624] Ennek-felette; Az-is bizonyos, hogy a' szükség idején, Aldozatra-valo Oltárt-is csinált *Illyes* Proféta a' *Carmelus* hegyén; mint olvassuk, *3.Reg. 18. v. 19. 20. 30. 32.*

Ezekből meg-tettszik, hogy *Illyes* idejében, vólt Istennek Láthato *Ecclesiá*-ja. De ha nem lett vólna-is, nem kel a' *Synagogá*-ban esett fogyatkozást az *Ecclesiá*-ra hárítani: mert az Irás mongya; hogy az Uj *Testamentom* Gyölekezeti; ″[5625] job igéretekkel vagyon erőssítve, hogy-sem a' Synagóga, *Hebr. 8. v. 6. 8. Jerem. 31. v. 32.*

Arius idejében, sokan meg-tántorodtak: Azért, a' Sz. Irás *Stylussa*-szerént; *[5626] a' mi sokaknak köz vólt, azt mindeneknek tulajdoníttya *Jerónimus*. Azért mongya; hogy az egész Világ *Arianus*-sá lett. De azért, a' Sz. *Agoston* ••[5627] mondása-szerént, *Et tum in suis firmissimis eminebat*; akkor-is az ö erős tagjaiban meg-ismérszett, bajt állott, és hamar le-nyomta a' hamisságot. Azért, nem csak *Athanasius*, de a' *Romai* Pápa "[5628] *Liberius*-is, hozzá-halgato Püspökökkel egyetemben, számkivetést szenvedtek az Igazságért. *Spanyól*-országból, †[5629]

[5621] * 3.Reg. 18. v. 13
[5622] † 3.Reg. 19. v. 10.
[5623] " Alberic. Gentilis, Calvinista, Disput. ad l. 1.Mach. c. 10. fol. 79.
[5624] " Vide contra Farkas, li. 2. c. 1. ¶. 4.
[5625] ″ Vide supr. f. 671.
[5626] * Vide finem capitis 3. hujus lib. fo. 661. 662. 674.
[5627] •• Augu. supr. f. 659. 660.
[5628] " Theodor. li. 2. cap. 16.
[5629] † Socrat. li. 2. c. 20.

hodogeus_j.indd 1155 2025. 07. 21. 11:27:07

Osius Cordubai Püspök, a' több Szent Jámborokkal, ki-szállottak *Athanasius*-mellett; a' *Nicaea*-béli Gyölekezetért bajt víttak. és {684:} soha úgy le nem nyomatott az Igazság, sem a' hatalmas Császárok erejével, sem az *Ariminum*-ban és *Szerem*-ben öszve-győlt sok száz *Arianus* Püspökök méltoságával, hogy magvát szakaszthatták vólna a' Christus Bajnakinak.

IV. Bizonyság: Csak azok Gyölekezeti lehet igaz *Ecclesia*, kikben igaz Hit vagyon. Senki nem tudgya, kiben légyen igaz Hit: mert kép-mutatásból tettetheti Ember hogy hiszen valamit, noha szívből azt nem hiszi. *Ergo, etc.*

Felelet. Szívét senkinek nem láttyuk; azért nem-is tudgyuk bizonyoson, kiben légyen igaz Hit, kiben nem. De azt bizonnyal tudgyuk; hogy, a' mely Vallást a' Christus *Ecclesiá*-ja tanít, az hamis nem lehet. Azt-is tudgyuk; hogy azok-között, kik külsö-képpen azt vallyák a' mit tanít az *Ecclesia*, melyben Istentűl adott Jelenségek találtatnak, sokan belsö-képpen-is igazán hisznek. Mert, ha emez amaz Tag, kép-mutató lehet; de az *Ecclesiá*-nak egész Teste, kép-mutató ment lehet: mivel Isten igéreti tartya, hogy soha az Ördögtűl meg nem csalatik, meg nem győzetik az *Ecclesia*.

ÖTÖDIK RESZE.

ELEGTELEN JELEIT ADGYAK AZ UYITÓK az Ecclesiának.

NEm szolgála az Elsö igyekezet a' Hit Ujítóknak: mert szerét nem teheték, hogy az igaz *Ecclesiat*, melynek engedelmességéhez kötelezte-tünk, el-rekkentenék, és ismérhetetlenné tennék. Azért, titkon ásnak vermet, és más szín-alatt akarják el-rejteni az Anyaszentegyházat. Mert Jeleit adgyák az *Ecclesiá*-nak; de ollyakat, mellyeket szinte oly nehéz meg-ismérni, mint magát az *Ecclesiát*.

Azért, a' *Helveciai*, ••[5630] és *Augustai Confessio* †[5631], azt mongyák; hogy az *Ecclesiá*-nak ismértetö Jelensége nem egyéb, hanem az Isten

[5630] •• Helv. cap. 17. fol. 39.

[5631] † Augustan. art. 7.

hodogeus_j.indd 1156 2025. 07. 21. 11:27:07

Igéjének tisztán-valo hirdetése, és a' *Sacramentomok* igaz szolgáltatása. *Calvinus*-is ezen nyomon jár: "[5632] *Symbola Ecclesiae dignoscendae, Verbi praedicationem, Sacramentorumque observationem posuimus*.

Mí ez-ellen azt taníttyuk: I.[5633] Hogy az Anyaszentegyház, az Isten Igéjének igaz tanitásától soha meg nem fosztathatik: mert az igaz *Ecclesia*, hamisságot, és Isten Igéjével ellenkedö Eretnekséget, nem taníthat. E' mellett; soha Lelki-pásztorok- és Tanitók-nélkül sem lehet: hanem, ö-benne mindenkor zengeni kel a' Tanitók szavának: Predikállások-által éppűlni kel a' Christus tagjainak, világ végéig. Annak-okáért, nem lehet igaz *Ecclesia*, a' melyben az Isten Igéje tisztán nem hirdettetik, és a' Szentségek igazán nem szolgáltatnak. Ezeket világoson meg-bizonyítók ennek-elötte. II.[5634] Azt mongyuk; hogy itt, nem akár-minémü Ajándékit, és tulajdonságit visgállyuk az *Ecclesiá*-nak; hanem, oly bizonyos Jelenségit, mellyek-által, annak isméretire juthassunk. Annak-okáért, noha az igaz Tudományt az *Ecclesiá*-túl el nem szakasztyuk: mindaz-által, azt nem tartyuk oly Jelnek, melyből az igaz Anyaszentegyház isméretire juthassunk.

{685:} ELSÖ Bizonyság: Az Ecclesia ismértetö Ieleinek ollyaknak kell lenni, mellyek-által minden *5635 rend-béli Emberek meg-ismérhessék az Ecclesiát. Mivel mindenek hívatnak az Anyaszentegyházba: és kötelesek, hogy ennek társaságába mennyenek: vagy, ha immár benn vannak, hogy végig abban maradgyanak. Erre pedig kötelesek nem vólnának, ha elégséges jelenségek nem vólna, mellyek erejéböl meg-választhatnák az Ecclesiát az Eretnek gyölekezettül.

De bizonyos, hogy közönségesen mindenek abból meg nem ismérhetik az Ecclesiát, hogy az ö tanitása, minden czikkelyben a' Sz. Irás igyenes folyásán marad.

Tehát, a' Tudomány igyenessége, nem lehet az Ecclesiának ismértetö jele.

A' Bizonság Második Része, abból ki-tettszik; Mert, hogy valaki meg-itélhesse, ha az Irással eggyez-e, vagy ellenkezik valamely Gyölekezet tanitása,

[5632] temporis " Calv. 4. Instit. ca. 1. n: 10. et 9.
[5633] 1.
[5634] 2.
[5635] * Vide August. infra, c. 6. ¶. 4.

hodogeus_j.indd 1157 2025. 07. 21. 11:27:07

Két dolog szükséges: 1. Hogy a' Sz. Irásnak mélységes tanitását, és Titkait értse. 2. Hogy, a' mely Gyölekezet tudományát, a' Sz. Irás próba-kövére viszi, annak minden Erősségit, bizonyitásit, mentségit tudgya.[5636] Mert, ha e' Két dolognak valamellyikében meg-fogyatkozik, lehetetlen hogy meg-itélhesse a' Tudomány eggyességét, vagy külömbözését, a' Sz. Irással. Lehetetlen pedig, Emberi mód-szerént, hogy minden Emberben találtassék ez a' Két dolog, mely a' túdós *Doctorok*-ban-is vélte vagyon: Mert, a' Sz. Irásban, sok nehéz dolgok vannak. mellyeket meg-gondolván Sz. *Agoston*, azt mondotta; hogy ö, többet nem ért a' Sz. Irásban, hogy-sem értene.[5637] Az-is bizonyos; hogy a' Köz emberek, gyakran nem értik, miben vagyon az ö *Ecclesiájok*-nak a' több Gyölekezetekkel egyenetlensége. sőt, csak a' Kérdéseket sem tudgyák mirűl vannak, nem hogy az-ellenkedö pártok Bizonyságit, és magok óltalmazásit által-látnák. Mert, vallyon menyin vannak a' *Lutherista* és *Calvinista* községközzűl, kik tudgyák, Micsoda egyenetlenség vagyon a' mostani Uj Tanitók között, a' Fiu Isten Testesüléséről; az Isten Választásárúl; a' Bűnnek okárúl; az Eredendö vétekről; a' Christus Testének méltoságárúl; az Igazulásrúl; és egyéb mély dolgoknak kérdezkedéséről? Probállya meg magát, ama' Hitigazgató Kofa, vagy egy szurkos-orrú Műves-legény: és egy Túdós ember-elött fejtegesse-meg, csak ezeknek a' közbe-vetett Kérdéseknek értelmét. Ha pedig csak azt sem tudgya micsoda a' Kérdés, mit mérhet-öszve a' Sz. Irás igazságával? Hiszem †[5638] nem lehetnek minnyájan *Doctorok* az *Ecclesiá*-ban, hogy egyaránt el-érkezzenek az Irás visgálásra. Es, el nem titkolom gondolatomat; Ha én *Lutherista*, vagy *Calvinista* Fejedelem, vagy Ur, vagy Nemes-ember, vagy Műves, és Paraszt-ember vólnék; csak ebből, hogy az Anyaszentegyház ismerésére egyéb Jelenséget nem adnak az Uj Tanitók, a' Sz. Irással mindenben-eggyezö tanitásnál, eszembe vehetném hogy meg-csalnak. Mert magamban így okoskodnám:[5639] A' mint hallom, a' ki okossan, és bátorságoson akar valamely Gyölekezetben lenni, meg kell először tudni, hogy annak a' Gyölekezetnek, minden tanitása eggyez a' Sz. Irással. En pedig bizonyoson

[5636] Vide sup. f. 99. 100.
[5637] Supr. fol. 615.
[5638] † 1.Cor. 12. v. 12. 29. Rom. 12. v. 4. Ephes. 4. v. 11.
[5639] NOTA.

hodogeus_j.indd 1158 2025. 07. 21. 11:27:07

tudom, hogy elég ember nem vagyok, a' közbe-vetett dolgoknak oly derék értésére, hogy bátorságoson a' Sz. Irás-mellé vethessek minden Tudományt: mert nem tanúltam a' *Theologiát*; és sok dolgokban csak azt sem tudom, miben vagyon a' közbe-vetés. Tehát bizonyos vagyok abban-is, hogy nem okossan, és bátorságoson hajlottam a' *Luther*, vagy *Calvinus* Nyájához. Abban pedig bizonyos vagyok, hogy meg-csalnak engem az Uj Tanítók, mikor oly útat mutat-{686:}nak az *Ecclesia* isméretire, mellyen nem tudok járni.

MASODIK Bizonyság: A' mely Ielböl meg-ismérünk valamit, olynak kell lenni, hogy mí, künnyebben meg-ismérhessük a' jelt, hogy-sem azt, a' mit az-által akarunk visgálni.

Nyilván vagyon pedig, hogy nem künnyeb meg-ismérni, hogy ez a' Gyölekezet, minden Tudományában eggyez a' Szent Irással, mint azt, hogy ez a' Gyölekezet igaz Ecclesia.

Ergo, etc.

A' Bizonyság Elsö Része, abból ki-tettszik: Mert, haszontalan a' Jel, mely minket annak isméretire nem vihet, a' mit ö-általa keresünk. Ha pedig künnyebben meg nem ismérhetnők a' Jelt, hogy-sem a' mit az-által keresünk, nem vihetne annak isméretire a' mit fel akarnánk találni.

Második Része Bizonyitásunknak, *Minor propositio*, ki-tettszik, a' Tudomány és Sz. Irás egybe-vetésének nehezségéből, mellyet az Elsö Bizonyságban említénk. A' Harmadik Bizonyságból, világosb lészen ennek igazsága. Es, hogy meszsze ne mennyünk, magok az Ellenkezők, csak meggondolni sem tudgyák, mivel lehet künnyeb, a' Tudománynak a' Sz. Irással-valo eggyességét meg-ismérni, hogy-sem az *Ecclesiát*. Es, ha valamit gondolhatnának-is; soha a' Sz. Irásból, leg-kisseb bizonyságát sem adhatnák annak a' künnyebségnek. maga semmit nem akarnak hinni a' Sz Irás bizonysága-nélkül.

HARMADIK Bizonyság: Azt nem mondhattyuk ismértetö Iegynek, a' mit egyszer-'s mind azzal eggyütt keresünk, a' minek jegyéjül adatik. Miképpen, ha valaki azt kérdené, Mint találllya-fel a' Becsbe-vívö útat? Nem igaz jelt adnál, ha azt mondanád, hogy az a' jó út, mely igyenesen mégyen, és sohúlt el nem tér.

hodogeus_j.indd 1159 2025. 07. 21. 11:27:08

Ha ki azt kérdené, Mellyik Orvos leg-jobb Bécsben? Nem adnád ismértetö jelét, ha azt mondanád, hogy az a' leg-jobb Doctor, a' ki künnyebben, hamaréb, és bátorságosban gyógyít: mert mind a' két feleletben, Idem per idem, azt adnád jelül a' mit keresünk.

De bizonyos, hogy mikor Ielét keressük az igaz Ecclesiának, azt-is eggyütkeressük, Mint ismérhessük-meg, mellyik Gyölekezet jár egy nyomban a' Sz. Irással. Ergo, etc.

A' Bizonyság Második Részét, azzal bizonyítom:[5640] Mert, az Ujítók tulajdon ítéleti-szerént, nem egyéb az igaz *Ecclesia*, hanem az a' Gyölekezet, mely az Istentűl jelentett Igazságot tisztán taníttya, és az Istentűl szerzett *Sacramentomok*-kal jól él. Tehát, mikor azt kérgyük, Mellyik az igaz *Ecclesia?* nem egyebet kérdünk, hanem azt; Mellyik Gyölekezet az Isteni Tudománynak tisztán-hirdetője? Miképpen azért, a' ki azt mondaná az *Ecclesia* ismértetö Jelnek, hogy az a' Christus *Ecclesiá*-ja, mellyen-kivűl senki nem üdvözűl; nem adná elégséges jelét: mivel, mikor az *Ecclesia* Jelérűl tudakozunk, egyebet nem kérdünk, hanem azt, Mint ismérhessük-meg azt a' Gyölekezetet, melykivűl az üdvösségre nem juthatunk? Azon-képpen, mikor az *Ecclesiát* keressük, azt a' Gyölekezetet keressük, melynek Tudománya az Isteni tanitástúl el nem távozik. Es mind egy, akár azt kérgyed, Minémü Jelekből ismérhettyükmeg az *Ecclesiát?* akár azt, Micsoda Jele vagyon annak a' Gyölekezetnek, mely az Isteni tudományt igazán hirdeti?

NEGYEDIK Bizonyság: Az Anyaszentegyház tanitására nagy szüksége vagyon a' Híveknek: és a' Tévelygések ki-gyomlálására, nagy méltósága vagyon az ö tanitásának.

De, ha az Ecclesiának ismértetö jele vólna, az ö tanitásának az Isten Igéjével mindenben eggyessége: semmi szükségünk nem vólna az Anyaszentegyház tanitására: és az egyenetlenségek nyaka-szakasztására sem maradna semmi méltósága. Ergo, etc.

{687:} A' Bizonyság Elsö Részét, ennek-elötte †[5641] sok-képpen megbizonyítók. Mert, azért adott Christus *Doctorokat*, és Pásztorokat

[5640] Supr. fol. 653.

[5641] † Vide supr. li. 7. c. 6. fol. 628. 629. et seq.

hodogeus_j.indd 1160 2025. 07. 21. 11:27:08

az *Ecclesiá*-ban, hogy a' hamis Tudományok szelétűl el ne hadgyák ragadtatni a' Juhokat. Es úgy kötelez mindeneket ennek engedelmességéhez, hogy Pogánynak itéli, a' ki az *Ecclesiá*-túl nem halgat. Magok sem tagadgyák az Ellenkezők, ••[5642] hogy a' Tanitásban, és Tévelygések zabolázasában, nagy méltosága vagyon az *Ecclesiá*-nak. A' Sz. Atyák pedig, annyit tulajdonítnak az ö Tanitásának; hogy, valaki ebben akadoz, †[5643] azt általlyában Eretnek számban írják; valamit az *Ecclesia* el-végezett, "[5644] azt bizonyosnak mongyák: mert, sem az *Evangeliom* könyveirűl nem tudhatnók ••[5645] ha igaz könyvek-e; sem az ö értelmében *[5646] bizonyosok nem lehetnénk, az Anyaszentegyház tanitása-nélkül.

Második Része Bizonyságunknak az vala; hogy, Ha az *Ecclesiát* arrúl kel meg-ismérni, hogy minden tanitása eggyez az Isten Igéjével, tellyességgel haszontalan az *Ecclesia* tanitása. Ezt azzal bizonyítom: Mert, ha eléb másunnan tudom, hogy ezek a' Könyvek, az *Apostolok*-túl, Szent Lélek indításából írattak, és éppen meg-maradtak ez-ideig; ha annak-is végére mehetek, minémü értelemben kell ezeket venni; egy szóval, ha minden Tudományok igazságát által-láthatom, minek-elötte az *Ecclesiát* meg-ismérjem, és az-után kel osztán a' Tudomány igazságából fel-vadásznom az *Ecclesiat:* Vallyon, ha fel-találom, mit tanúllyak tőlle? mi hasznom az ö Pásztori oktatásában? Ennek-felette, az Eretnekek meg-győzésére-is, hiuságos lészen az *Ecclesia* itéleti. Mert, ha *David Ferencz*-eleibe, az *Ecclesia* méltoságát veted, †[5647] mingyárt azt feleli; hogy az *Ecclesiat*, az igaz Tudományból kell meg-itélni. és addig nem tudhattyuk, ha az a' Gyölekezet, mely *Ariust* kárhoztatta, igaz *Ecclesia*, valamíg ezt az ö kárhoztatását, és a' Fiu Isten-ellen-valo tanitását, igaznak nem ismérjük. Mint-hogy pedig ennek a' Tudománynak igazságárúl közbe-vetés vagyon, nem kel senkit terhelni az *Arius* kárhoztató *Ecclesia* átkával. A' mit ez egy Tévelygés példajában mondok, azont értsed akár-mely Ujonnan-gondolt gaz Tudományrúl.

[5642] •• Sup. fol. 193. 646. 647. 652. et latius, 662. 663. et seq.
[5643] † Supr. fo. 108. 109.
[5644] " Supr. f. 634. et locis ibi citatis.
[5645] •• Supr. fo. 94. 95. 328. 329. 336 337. et seq.
[5646] * Supr. li. 7. ca. 2. fol. 602. et seqq.
[5647] † Id faciunt Novatores, Sup. f. 108. 187.

hodogeus_j.indd 1161 2025. 07. 21. 11:27:08

EöTöDIK Bizonyság: Nem jól adatik ismértetö Ielül, a' mit addig meg nem ismérhetünk, míg nem ismérjük azt, a' mit a' Ielen fel akarunk keresni.

Azt pedig, hogy valamely Gyölekezetnek minden Tudománya eggyez az Isten Igéjével, addig meg nem ismérhettyük, míg az igaz Ecclesiát fel nem találllyuk. Ergo, etc.

Elsö Részét a' Bizonyságnak, az Emberi okosság taníttya. Mert ismértető Jel nem lehet, a' mi másnak isméretire nem viszen, hanem inkáb annak isméretit eléb meg-kívánnya, a' mit ö-általa kellene keresnünk.

Második Részét, azzal bizonyítom: Mert, az *Ecclesiá*-nak igaz Tudományi-közzűl, eggyik az; hogy ezek a' Könyvek, mellyeket Isten Igéje-gyanánt vészünk, éppen, tisztán az *Apostolok*-túl írattak, Szent Lélektűl *dictáltattak*; és nem ollyanok, mint a' †[5648] Szent *Pál*, *Barnabás*, *Péter*, *Tamás Apostol* nevére hamissan íratott hiuságok. Ezeket egyébünnen nem tudhattyuk, hanem az Anyaszentegyház *Tradiciojá*-ból.[5649] Nem-is vehettyük ezt valami útavesztett, és tévelyedett Eretnek *Ecclesiá*-túl, mert ennek bizonysága bizonytalan, és kétes. Tehát, meg kell eléb ismérnünk az igaz {688:} *Ecclesiat*. Ez pedig a' Sz. Irásrúl-valo igaz vallás, fondamentoma minden egyéb Tudománynak, mellyet a' Sz. Irás-mellé kel vetni. mert, hogy vihetünk valamit az Irás próbájára, ha eléb nem tudgyuk mellyik a' tiszta Szent Irás?

Azon-képpen, egyéb Ágazatoknak a' Sz. Irással egyenes folyását, honnan ismérjük, hanem az Anyaszentegyház ítéletiből? Halgassuk-el bár most a' mit eléb mondánk, hogy az Irás igaz Ertelmét, bátorságoson nem tudhattyuk külömben, hanem az igaz *Ecclesiá*-túl: Azt kérdem, Ki lészen abban Bíro, ha eggyez-e valamely nevezetes Tudomány az Irással, vagy el-távozik tőlle? A' magok itéleti-szerént, mind az *Arianusok*, mind a' *Lutheristák* és *Calvinisták*, az Irásnak igyenes *lineá*-ját követik, noha eggyik a' másikat kárhoztattya. Es akkor alkosznak-meg egy-mással, mikor Isten könyörűlnifog az Embereken, és viszsza-hozza őket a'hoz az *Ecclesiá*-hoz, melytűl el-szakadtak.

[5648] † Supr. f. 328.
[5649] NOTA.

hodogeus_j.indd 1162 2025. 07. 21. 11:27:08

HATODIK Bizonyság: Hihetetlen, és az Isten gond-viseléséhez illetlen, hogy csak oly Ielünk légyen az Ecclesia isméretiben, mellyet noha hamissan, de künnyen, és színesen magára vonhasson akár-mely Tévelygö gyölekezet.

Bizonyos pedig, hogy minden Eretnekség Sz. Irással hímezi tanitását: és azt maga óltalmára facsarván, dicsekedik azzal, hogy semmit az Irás-kivül nem tanít. Ergo, etc.

Elsö Része Bizonyságunknak, abból ki-tetczik:[5650] Mert, Istennek Atyai szeretete, és gond-viselése azt kivánnya, hogy ily derék dologban, melyből füg üdvösségünk, ugy-mint annak az *Ecclesiá*-nak isméretiben, mely-kivűl el kell vesznünk, oly bizonyos módot mutasson, mellyel a' hamis Tanítók meg ne csalhassák valami szín-alatt az egy-ügyü községet. Es az Emberek-között-is bolondság vólna, ha egy derék dologban, oly Jelt adnál valaminek isméretire, melyben szinte oly künnyen meg-csalatkozhatik ember, mint annak isméretiben a' mit kerestetsz vélle. Ki-tettszik pedig, a' sok Tévelygésre szakadozott emberek példajából, hogy oly künyű a' Sz. Irással eggyezö Tudomány isméretiben meg-botlani, mely künyű az *Ecclesiat* el-veszteni. Mert minnyájan azt tudgyák, hogy szinte erre a' Jelre akadtak, és az Irással-eggyezö Tudományban zabállottak. maga bizonyos, hogy az egy-mással-ellenkedö Tudományok, az Irással nem eggyezhetnek.

Második Részét a' Bizonyságnak,[5651] sok Példákkal erössítők ennek-elötte. Mert, mind a' Régi, mind a' Mostani Eretnekségek, a' Sz. Irás mézével édesitették mérgöket, azzal hímezték rút Vallásokat; és erössen dicsekedtek, hogy az Igaz-kivűl ők nem hágnak. maga semmit a' Szent Irással nem bizonyítnak, hanem csak, az agyokban-koholt *Consequenciák*-kal, és Irás-magyarázással.[5652] De elég, hogy dicsekednek, és oly tettetessen dicsekednek a' Sz. Irással, hogy sokakkal, nagy Lélek veszedelemmel el-is hitetik, hogy szemen-szedett tiszta Sz. Irást tanítnak. mert, nem csak a' sült Parasztok, de még a' kik tanúlgattak sem tudgyák meg-itélni, ha igazán horgyák-e tanitások óltalmára a' Sz. Irást, vagy idegen értelemre húzzák. A' mí Istenünknek pedig

[5650] Vide supr. fo. 599.
[5651] Supr. fol. 97. 322. 323.
[5652] Supr. f. 97. et 648.

hodogeus_j.indd 1163 2025. 07. 21. 11:27:08

Atyai szerelme azt kivánnya, hogy oly Jele adassék az *Ecclesiá*-nak, mellyen minnyájan meg-ismérhessék az Üdvösség Iskoláját.

{689:} A' minémü Bizonyságokat a' más Párt ez-ellen támaszt, azokat egy pihentéssel földhöz verhettyük.

I. Bizonyság: Urunk azt mongya *[5653]; hogy az ö Juhai, az ö szavát halgattyák. †[5654] Valaki Istentűl-valo, az ö Igéjét halgattya. Ennek-felette, a' Keresztség szolgáltatásával, és az Isten Igéjének hirdetésével, gyölekezik az Ecclesia; *Matth. 28. v. 19. Rom. 10. v. 14.* Az *Evangeliom*-által szűl Fiakat Istennek a' Taníto; *1.Cor. 4. v. 15.* Ez-által nevekedik, és terjed az Anyaszentegyház; *Actor. 16. v. 5.* Tehát az *Ecclesiát*, az Isten Igéjének igaz tanitásából kel meg-találni.

Felelet. Vallyuk, hogy az *Ecclesiá*-ban, az Isten Igéje igazán hirdettetik. De nem az a' kérdés: hanem, a' kik semmit Irás-nélkül nem akarnak hinni, azzal tartoznak, hogy a' Sz. Irás világos mondását mutassák, melyben nem csak az légyen, hogy az *Ecclesiá*-ban igazán hirdettetik az Isten szava; hanem, hogy ez az *Ecclesiá*-nak ismértetö Jele. Mert e' Két dolog-között, nagy külömbség vagyon. Szinte oly bizonyos, hogy az *Ecclesián*-kivűl senki nem üdvözűl; mely bizonyos, hogy mindenkor igazat tanít az Anyaszentegyház: de azért, nem mondhatod, hogy az *Ecclesia* ismértetö Jele az, hogy e' kivűl senki nem üdvözűlhet. Bizonyos dolog, hogy a' *Debreczeni* Superattendens, *Animal rationale*, okossággal-élö állat: de ha ki ezt adná jelűl, mellyen őtet meg-ismérjed, esze-fordúltnak tartanád.

II. Bizonyság: Az Anyaszentegyházat, a' Sz. Irásból kel meg-ismérni, a' mint Sz. *Agoston*-túl hallók. Tehát a' Sz. Irás, jele az *Ecclesiá*-nak.

Felelet. Sz. *Agoston*, a' *Donatisták*-ellen viaskodván, azt mongya; hogy, Nem kel az Emberek vélekedéséből keresni az *Ecclesiát*, hanem a' Sz. Irásban adott tulajdonságiból. Mert a' *Profeták*, nyilvábban szóllottak az *Ecclesiá*-rúl, hogy-sem magárúl Christusrúl.[5655] Ez-okon mí (kik immár a' Sz. Irásnak

[5653] * Ioan. 10. v. 27.

[5654] † Ioan. 8. v. 47.

[5655] August. supr. fol. 653.

hodogeus_j.indd 1164 2025. 07. 21. 11:27:08

hittünk) bizonyoson meg-mutathattyuk az *Ecclesiat*, azokból a' Jelekből, mellyeket a' Sz. Irás előnkbe-adott; mint ezennel világoson meg-érted.[5656]

HATODIK RESZE.

AZ ANYASZENTEGYHAZ IGAZ JELEIRŰL.

¶. 1. Az Anyaszentegyház ismeretire vívö Ielek tulajdonsági.

KÉt rend-béli Jeleket találunk a' Sz. Irásban, mellyekből az *Ecclesia* ismeretire juthatunk: Némellyek, fö-képpen arra az üdőre szolgáltak, mikor újonnan éppíttetett az Anyaszentegyház. Illyen Jelekről szól Christus, midőn azt mongya; hogy, ezek lésznek Jelei az ö Híveinek, hogy ö nevében Ördögöket űznek; nyelveken szóllanak:[5657] utánna veti az *Evangelista*, *[5658] hogy ezekkel a' Jelekkel, erőssítette Isten az Apostoli tanítást. Efféle Jel vala, a' Szent Lélek láthato Jövetele, és töb sok Csudák, mellyeket az *Apostolok*, árnyékok-, és térdkötőjök-által-is cselekedtek.[5659] Ugyan-azon Jelek, erőssítik és ismértetik a' mái *Ecclesiát*-is: mert a' szakadás-nélkül egybe-ragadott következéssel, *Per continuam successionem*, azon *Ecclesia* {690:} a' mái, és az Apostolok idejében-virágozó *Ecclesia*. Más rend-béli Jelek vannak; mellyek fö-képpen arra az üdőre szolgálnak, melyben immár az *Apostoli* írások tellyes hitelt nyertek; az *Ecclesia* Csuda-tételek-által meg-gyarapodott, el-terjedett. Mert Isten, a' Sz. Irásban bizonyos ajándékokat, és méltoságokat igért az *Ecclesiá*-nak: mellyek-közzűl némellyek, mingyárt az Anyaszentegyház elsö kezdetin, nem fénylettek oly nyilván: hanem akkor kellett ezekkel világoskodni, mikor immár ki-terjedett, és sok tusakodások-után győzhetetlenűl meg-maradott. Mert, az *Ecclesiá*-nak azt fogadta Isten; hogy, minden üdőkre, és Nemzetségekre terjed: mindenkor Vezéri és Pásztori lésznek: soha el nem rejtetik: *etc*. Ezek,

[5656] Vide supr. fol. 652. et seq.
[5657] Mar. 16. v. 17.
[5658] * versu 20.
[5659] Actor. 8. v. 18. Vide contra Balvin. c. 8. ¶. 7. initio. Contra Farkas, li. 2. c. 3. initio.

hodogeus_j.indd 1165 2025. 07. 21. 11:27:08

és töb hasonló Tulajdonságok, akkor az *Ecclesiá*-ban oly világoson nem tapasztaltattak, mikor újonnan kezdetett, hanem az-után-valo üdőkben. Viszontag, az igen fényes Csuda-tételek sem annyira tűndöklöttek az *Ecclesia* gyökerezése-után, mint annak-elötte: mert, noha az-után sem szűntek-meg a' Csuda-tételek, ugy-mond Sz. *Agoston*; de azért, oly gyakor, és híres Csudák nem fényeskedtek: *Licet et nunc fiant Miracula, per Sacramenta, vel Orationes, vel Memorias Sanctorum; sed non eadem claritate illustrantur, ut tanta, quanta illa, gloria diffamentur.*[5660]

Ennek-felette; Az Ellenkezőknek-is ezent kel mondani: mivel a' Sz. Irással eggyezö Tudományt mongyák az *Ecclesia* Jelének. Mert a' Sz. Irás on, nem csak az Ó *Testamentomot* értik, hanem fö-képpen az *Evangeliomot*, és az egész Uj *Testamentomot:* mivel ezzel, és nem csak az Ó *Testamentom*-mal-valo eggyesség kívántatik az *Ecclesia* Tudományában. Az *Evangeliom*-elött pedig, és az egész Uj *Testamentom* irása-elött, vólt az *Ecclesia:* mert az *Apostolok* sokkáig predikállottak, sokakat meg-térítettek, minek-elötte irásba foglalnák tanitásokat; az-az, minek-elötte a' *Lutheristák*-túl adatott Jelnek helye vólt az *Ecclesia* isméretiben.[5661]

Továb; hogy az *Ecclesiá*-nak valamely Tulajdonságát, ismértetö Jelnek mondhassuk, Két dolog kell hozzá: 1. Hogy künnyebben meg-ismérhessük azt a' mit Jelnek mondunk, hogy-sem a' mit ez-által akarunk ismérni. 2. Hogy a' Jelek, az-szerént, és ollyan formán, a' mint jelűl adatnak, senkihez egyébhez ne férjenek, senkinél ne találtassanak, hanem csak az *Ecclesiá*-nál. Ez a' Két dolog azért szükséges: Mert oly Jeleket keresünk, mellyek-által meg-ismérhessük azt az *Ecclesiát*, mely-kivűl nem üdvözűlhetünk. Ennek pedig isméretire, alkalmatlan az a' Jel, mely az Ördög Hajlékához-is illik. Es, ha csak oly Jelei vólnának az *Ecclesiá*-nak, mellyek a' hamis Gyölekezetekben-is találtatnának: az igaz *Ecclesiat* a' tévelygő Gyölekezettűl meg nem választhatnók; és így, az Isteni gond-viselésben meg-fogyatkoznánk, mivel útat nem mutatott vólna üdvösségünkre. Azon-képpen, ha oly nehéz vólna a' Jelt meg-ismérni mint az *Ecclesiát*, nem juthatnánk az-által az Anyaszentegyház isméretire. Azért, ha balgatagnak tartanók, a' ki jelt akarván adni, mellyen meg-ismérjék

[5660] Augu. 22. Civit. c. 8. initio. Supr. fol. 77.
[5661] Vide supra, fol. 339. 553.

hodogeus_j.indd 1166 2025. 07. 21. 11:27:08

a' *Budai Basát*, azt mondaná, hogy a' *Basa* az, a' kinek orra, szeme, szája vagyon; Ha a' Várasban Tűz támadna, és azt kérdenéd, hol ég? nem itélnők okosnak a' ki azt felelné, hogy ott ég, a' hol a' tűz meg-gyújtotta a' {691:} házat: Ugy a' ki oly Jelét adná az *Ecclesiá*-nak, mely másban-is találtatik, nem okoson cselekednék.

Nem ok-nélkül mondám pedig, hogy az *Ecclesia* Jele, az-szerént, és ollyan formán, a' mint Jelűl adatik, senkihez egyébhez nem illik, hanem csak az *Ecclesiá*-hoz. Mert, ha ezek a' Jelek-közzűl valamely, csak maga-szerént, egyéb Gyölekezethez illenék-is: de elég, ha eggyütt-vétetvén a' töb Jegyekkel, senkihez máshoz nem fér, hanem csak az *Ecclesiá*-hoz. Ezt jól eszünkben tartsuk, és ki ne rekeszszük az Anyaszentegyház Jelei-közzűl, a' mit látunk hogy csak magán, egyéb Gyölekezetekben-is találtatik. Mert igaz elég, ha a' Jelek-közzűl mindenik, magán, meg-választya az igaz *Ecclesiat* valamely hamis Gyölekezettűl: a' többivel-eggyütt pedig, vagy csak azoknak egynehányával egyetemben, sohúlt az Egy igaz *Ecclesián*-kivűl nem találtatik.[5662]

Hogy ez elég légyen a' Jelhez, meg-tetczik, Először;[5663] E' Világi dolgokbúl. Mert, midőn valamely Embernek Ismértetö jeleit akarjuk adni, igaz elég, ha azokat az *Accidenseket*, külsö és környűl-állo dolgokat elő-számlállyuk; mellyek, noha külön-külön máshoz-is férnek, de azért mindenik ezek-közzűl, meg-választya Embert valakitűl; és eggyüt-vétetvén, egyébhez nem illenek, hanem csak a'hoz, a' kit meg akarunk ismértetni. Meg akará Sz. *Pétert* ismértetni *Cornelius*-sal az Angyal: és azt mondá; hogy *Joppé*-ban, Szíj-gyárto *Simon*-nál, kinek háza a' Tenger parton vagyon, egy *Simon*-nevü ember szállott, kinek vezeték neve *Péter*.[5664] Ezek a' Jelek ollyak, hogy külön, eggyik magán, nem vihette Sz. *Péter* isméretire *Corneliust:* noha mindenik magán, meg-választotta, és külömbözűnek mutatta mástúl valakitűl. De, mint-hogy ezek-eggyütt, senkihez egyébhez Sz. *Péter*-nél nem illettek, ezekkel elég jelét adta az Angyal Sz. *Péter*-nek. Azért írja *Porfyrius*; *[5665] hogy, a' minémü Jelenségek, és *Accidensek*, egy Embert mástúl meg-választnak, noha mindenik külön

[5662] NOTA.

[5663] 1.

[5664] Actor. 10. v. 5. Eodem modo, Nomen, et cognomen simul, cognoscere faciunt Hominem.

[5665] * Cap. de Specie. in fine.

hodogeus_j.indd 1167 2025. 07. 21. 11:27:08

másban-is találtatik; de elég, ha minnyájan egyszer 's mind, másban senkiben nem találtatnak. Másodszor;[5666] Akárminek isméretit, külsö érzékenségekből vészszük: Ezek pedig, nem hatnak-által a' dolog természetihez és mi-vóltához, (mely senkiben másban nem találtatik,) hanem csak az *Accidenseket*, természet-
5 körűl-valo külsö tulajdonságokat érezhetik. Es, noha ezek-közzűl eggyenként, akár-mellyikhez hasonló lehet másban, de egy csomóban, és eggyüvé-fogva, meg-ismértetik a' mit keresünk. Miképpen, mikor a' Farkast meg akarjuk választani a' Komondortúl, vagy a' Bialt az Ökörtűl, nem visgállyuk az ö természetek tulajdon mi-vóltát, *Genus, Differentiam, Propriam definitionem*.
10 mert azt nehezeb fel-vadászni, hogy-sem ezeket egy-mástúl meg-választani: hanem a' külsö, és láthato termetet, erkőlcsöt, állapatot nézzük, és azokból választyuk-el egy-mástúl.

¶. 2. ELSÖ Iele az ECCLESIA-nak, hogy EGY.

Noha *Thomas Bozius*, Huszon-négy Jelét számlállya az *Ecclesiá*-nak:
15 De én, ama' nevezetes Négy Jellel meg-elégszem,[5667] mellyet a' *Nicénum*, és *Constantinopolitanum Conciliom*, abban a' Hit Vallásában helyheztetett, mellyet az Ellenkezők-is bé-vésznek; mint ennek-elötte ••[5668] fel-jegyzettük.

Először azért, a' *Nicaea*-béli Gyölekezet Vallása, mint bizonyos bé-{692:} lyegét említi az *Ecclesiá*-nak, hogy, Eggy. A' Sz. Irás ezt jelenti, mikor
20 az *Ecclesiá*-ban-lévö Híveket, Egy Testnek nevezi, *1.Cor. 10. v. 17. Ephes. 4. v. 4*. Az *Ecclesiat* pedig, Egy Akolnak, *Joan. 10. v. 16*. és Egy Galambnak, *Cant. 6. v. 8*. mongya. Magyarázván az Irás, †[5669] miben áll ez az Egység, azt mongya; hogy az *Ecclesiá*-ban, külömböző Tagok vannak, *1.Corinth. 12. v. 28. Ephes. 4. v. 11. Actor. 20. v. 28*. mivel ez, "[5670] Isten Háza, Isten Várasa, Isten Országa,
25 Isten Akla. Azért, az ö Tagjai sokan vannak; meszsze el-szélledtek az egész világon: Mindazáltal minden Tagjai, a' Hit vallásában és Tudományban, oly

[5666] 2.
[5667] Ego Symbola Ecclesiae, pompae aptiora quam pugnae, mitto.
[5668] •• Supr. fo. 185. 186.
[5669] † Ita explicat Aug. trac. 6. in Ioan.
[5670] " Supr. f. 650. Cyprian. de Unita. Eccles. n. 14. Vide sup. f. 84. 289. 290.

hodogeus_j.indd 1168 2025. 07. 21. 11:27:08

Egységgel egybe-kötöztettek, *Professione Fidei*, a' Vallásnak, Tanitásnak, és *Sacramentomok* szolgáltatásának, igyenes folyásában, mint-ha csak Egy Ember vólna. Egy szívök, eggy lelkek vagyon, *Actor. 4. v. 32*. Eggyet értenek minnyájan, *Philip. 2. v. 2*. Eggyező Hit vagyon bennek, *Ephes. 4. v. 4.* Nyelvek-is Egy, mert Minnyájan azont mongyák, *1.Cor. 1. v. 10. Unanimes, uno ore, Rom. 15. v. 6.* Végezetre; *Omnes unum in Christo*, magok-is Eggyek, *Gal. 3. v. 28. Joan. 17. v. 11.* Eggyek minnyájan a' Christus tanitásában: úgy hogy, *Omnis multitudo quasi unus*,[5671] a' számtalan sokaság, ollyan mint Egy. Mert, ha Isten ostora a' Nyelvek szakadása, *Psal. 54. v. 10*. Es a' *Bábylon* éppítőire átokúl bocsáttatott, hogy, az-elött egy Nyelv lévén a' Világon, úgy el-szakadoza, hogy nem érthette eggyik a' másik szavát, *Genes. 11. v. 1. 6. 7.* Isten áldása az *Ecclesiá*-ban, hogy, a' Profetától lett *[5672] ígéret-szerént, †[5673] Pünkösd napján, minden Nyelvek úgy egybe-kapcsoltattak, hogy, *Audiret unusquisque linguam suam*, ki-ki, a' maga nyelvét hallaná: Minnyájan azon-egy Hitet és Tudományt, azon Imádságokat, a' *Sacramentomok* szolgáltatásában azon rend-tartásokat, azon Egyházi Törvényeket, követnének.

E'hez az Egységhez, Három dolog kivántatik:

I. Hogy az *Ecclesiá*-nak külömböző tagjai, Hitek Vallásában szakadozottak ne légyenek, úgy hogy eggyik eggyet mongyon, más külömbet: hanem, Eggyet értsenek és taníttsanak; eggyet hidgyenek és vallyanak; *Unus DEUS, una Fides: Occurramus omnes in Unitatem fidei*;[5674] úgy, hogy e' Világnak minden Nemzetségi azt mondhassák, a' mit Pünkösd napján mondának az idegen Országokból öszve-győlt Nemzetségek; *Audivimus unusquisque linguam nostram*:[5675] Mí nyelvűnkön szóllanak, valahol kik vannak: értyük egy-mást: eggyet tartunk: nincs a' *Babyloniai* nyelvek esz-veszése közöttünk.

II. Hogy az *Ecclesia* ne tétovázzon Vallásában: hanem, "[5676] *Idem semper de iisdem rebus dicat:* †[5677] *Ita crescat, ut vere profectus sit ille Fidei, non*

[5671] 1.Esdr. 2. v. 64.
[5672] * Sophon. 3. v. 9.
[5673] † Act. 2. v. 6.
[5674] Ephes. 4. v. 5. et 13.
[5675] Actor. 2. v. 8.
[5676] " Irenaeus, supra, f. 289.
[5677] † Lirin ca 28. cont. Profan. Novitates. Vide supra, f. 288. 289.

hodogeus_j.indd 1169 2025. 07. 21. 11:27:08

permutatio. Crescat igitur Ecclesiae scientia, sed in suo duntaxat genere, in eodem dogmate, eodem sensu: azon dologrúl, mindenkor azont taníttsa: egy nyomban lépjék; magától meg ne hasonlyék. Mert, a' Világi Bőlcsek mondása-szerént, *Unum est indivisum in se*; Egy az, a' mi magában meg nem oszlott. Ennek az Eggyességnek fondamentoma az, hogy az Anyaszentegyház tudománya, Isten ••[5678] tanitásán, nem Emberi vélekedésen éppíttetik. Annakokáért, mint az Isten, *[5679] szavát meg nem másolhattya, *Hebr. 6. v. 18.* úgy az Anyaszentegyház Tudománya sem álhatatlankodik. Azért, Eretnekség bélyege az, hogy "[5680] magával éllel-áll egybe.

{693:} III. Az Anyaszentegyház Eggyességéhez szükséges, hogy bizonyos módgya légyen, az ö Tagjai-között-valo Eggyességnek meg-őrzésében, és minden Viszszálkodásnak ki-gyomlálasában. Mert, kevés haszna vólna az ideig-valo Eggyezésnek, ha mód nem vólna ennek meg-tartásában. Es, a' mint eléb ••[5681] mondám, az Isten Országa, és Várasa (mert ennek nevezi a' Sz. Irás †[5682] az *Ecclesiát*,) alkalmatlamb vólna akár-mely Polgári társaságnál, melyben a' Törvények-, és *Magistratusok*-által, minden veszekedések nyaka-szakadásában, bizonyos mód vagyon. Mivel azért csendesz eggyességet kiván Isten az ö Országában: "[5683] szükség, hogy bizonyos módot-is hagyott légyen ennek meg-szerzésében, és meg-tartásában.

Ebből következik; hogy az Anyaszentegyház Egységéhez, szükség képpen kívántatik, hogy oly Felsö hatalom légyen benne, melynek tartozzanak engedni a' Hívek, akár Egy emberben, akár *Conciliom*-ban légyen ez a' hatalom. Mert, miképpen az Országban, vagy Hadban, jó rend-tartás, és eggyesség nem lehet, ha Feje nincsen: úgy az *Ecclesiá*-ban, a' Hitben-való eggyezés meg nem tartatnék; a' Püspökök Viszsza-vonási le nem csendeszednének; az Eretnekségek nem kárhoztatnának, ha oly Fő és Vezér nem vólna benne, mely a' Híveket engedelmességre kötelezhetné. Ezt jelenti Christus, mikor

[5678] •• Supra, f. 86. 87. 90. 91. 399. 400. 456. 551.
[5679] * Supr. fo. 273. 274.
[5680] " Supr. f. 270. et seq.
[5681] •• Supr. f. 482. 483. 638.
[5682] † Supr. f. 650.
[5683] " Supr. fo. 636. 637. et seq.

hodogeus_j.indd 1170 2025. 07. 21. 11:27:08

azt ígéri *[5684] a' Nemzetségekből gyölekezett Híveknek; hogy Egy Akol lévén, *Fiet Unus Pastor*, Egy Pásztor-is lészen. Christus akkor ö-maga vólt Pásztor: de jövendőre igéri, hogy Egy Pásztor lészen.

Ezt az Egységet, a' Régi ••[5685] Tévelygők, és a' *Calvinisták*, félre tészik: mert azt akarják, hogy az egy-mással ellenkezők, *[5686] csak meg-tartsák a' fondamentomot, és Christust hidgyék, mind egy Akolba férnek. Azt-is e'-mellé vetik; hogy az *Ecclesiá*-nak nem árt, †[5687] ha hamis tévelygések találtatnak-is benne. Melyből nyilván következik, hogy az ö *Ecclesiájok*-ban ollyan Eggyesség vagyon, mint az Igazság- és Hamis tévelygés-között; az-az, mint az Isten- és Ördög-között.

Hogy ez az Egység, Jele az *Ecclesiá*-nak; így bizonyítom.

Először: Urunk, abból mongya, *Joan. 13. v. 35.* hogy az ö Tanítványi meg-ismértetnek, ha Szeretet lészen közöttök. A' Szeretetnek jele pedig, a' Viszsza-vonyások- és egyenetlenségek-nélkül-valo Egység. Ismét: mikor a' Sz. Irás, az *Apostoli Ecclesia* Fiait akarja jegyezni, mint bizonyos bélyegét adgya az Eggyességet, és ez-által ismérteti őket: *Erat credentium cor Unum, et anima Una, Actor. 4. v. 32. Erant Unanimiter omnes in porticu, etc. Actor. 5. v. 12.*

Másodszor: Sz. *Agoston* ••[5688] írja; hogy őtet az Anyaszentegyházban, egyéb dolgok-között, tartóztattya a' sok külömbözö Nemzetségek egyenlö értelme. Mert, a' *Tertullianus* szava-ként, *[5689] a' kik egybe nem szóllottak; egy-mást sem ismérték; söt igen meszsze-földön, és külömb üdőkben éltek; nem lehet, hogy a' hamisban, egy vágásban, és egy értelemben maradhattak vólna. A' töb Sz. *Doctorok*-is gyakran mongyák; hogy, †[5690] Soha Eggyesség nem lehet azok-között, kik az Anyaszentegyház csendességét felbontyák: hanem, mint a' Bújdoso csillagok, tétováznak; egy-mást mardossák; és magok-ellen viaskodnak. Ezt pedig, egy-képpen, Isten {694:} ereszti

[5684] * Ioan. 10. v. 16.
[5685] •• Supr. fol. 84. 85.
[5686] * Supr. fo. 285. 286.
[5687] † Supr. f. 455. 456. 457.
[5688] •• Supr. f. 289. Infr. hoc cap. ¶. 3. n. 3.
[5689] * Sup. fol. 178.
[5690] † Sup. citat. f. 270. 271. 272.

hodogeus_j.indd 1171 2025. 07. 21. 11:27:08

bűntetésűl közikbe: más-képpen, az Emberi vélekedések bizonytalanságából származik. Mert, *[5691] Valaki az Anyaszentegyháztúl el-szakad, el-veszti az Isteni Hitet. azért, ollyannak kell azt tartani, mint a' Pogányt; *Matth. 18. v. 17.* A' Pogány, ha mit igazat hiszen-is, Emberi okoskodásért, és vélekedésből hiszi. Az-is tehát, a' ki az Anyaszentegyház méltoságát fel-bontya, és ettűl engedetlenséggel el-szakad, a' mi jót hiszen-is, csak Emberi vélekedésből hiszi; mint ennek-elötte "[5692] meg-magyarázók. Mivel azért az Emberi Vélekedés, gyarló és fogyatkozott: szükség, hogy az álhatatlanságot, és egyenetlenséget magával visellye.

Harmadszor: Az Okosság viszen erre. Mert meg-mutatám, mind a' Sz. Irásból, mind a' Keresztyén Hitnek, és Emberi vélekedésnek mi-vóltából, hogy, †[5693] *Nulla est securitas Unitatis, nisi Ecclesia DEI declarata*; nem lehet semmi bátorság a' Tudomány eggyességében, az *Ecclesián*-kivűl. Es miképpen az Emberi Okosság mutattya, hogy az Isten, ellenkezö Tudományokat nem taníthat: azon-képpen azt-is előnkbe adgya, hogy az Emberi Vélekedések nem lehetnek eggyesek. mert, *Quot capita, tot sunt sensus*. Tehát, az állando Eggyesség meg-tartásának bizonyos módgya, és változás-nélkül-valo megmaradása, el-választya a' Christus *Ecclesiá*-ját az Idegen Gyölekezetektűl. Ezt azzal-is erössíthettyük: Mert, sem ••[5694] a' Pogányok-között, sem †[5695] az Eretnekségek-között, soha ez-ideig, tekélletes Eggyesség nem maradhatott; hihetséges azért, hogy ez-után sem maradhat: "[5696] *Haeretici, Errantes Oves sunt super omnem faciem terrae. Non omnes Haeretici per totam faciem terrae; alii hic, alii ibi: nusquam tamen desunt. Ipsi se non noverunt. Alia secta in Africa, alia haeresis in Oriente, alia in Aegypto. Diversis locis sunt diversae, sed una Mater Superbia omnes genuit: sicut Una Mater nostra Catholica, omnes Christianos toto orbe diffusos*. Végezetre; valamit az ismértetö Jelhez szükségesnek mondhatsz, azokat mind fel-találod a' meg-magyarázott módszerént-valo Eggyességben.

[5691] * Vide supr. f. 86. 87. 88.
[5692] " Sup. f. 88. 89.
[5693] † Aug. citatus, sup. f. 652. 680.
[5694] •• Vide Augu. supr f. 44. 399.
[5695] † Supr. f. 270. 371. 400. 401.
[5696] " Aug. tom. 9. li. de Pastorib. c. 8. ex Ezech. 4. v. 5. Supr. f. 102. 273. 386.

hodogeus_j.indd 1172 2025. 07. 21. 11:27:08

Ezek pedig, nyilván-valo, Láthato, és tapasztalható Jelek: Mert a' Hitben-, vallásban-, és Isteni szolgálatokban-való egyenlőség, minden embertűl meg-ismértetik, mint szinte a' veszekedések le-szállitásának módgya-is.

¶. 3. MASODIK jele az Ecclesiának, hogy, SZENT.

A' *Hiszek-egy-Istenben*, és a' *Nicaea*-béli Gyölekezet vallás-tételében, az Anyaszentegyház, Szent-nek neveztetik. A' Sz. Irás-is ezent taníttya: *[5697] *Templum DEI Sanctum est, quod estis vos*. Azt-is e'hez adgya; hogy a' Christus Jegyese, "[5698] Tellyesen szép; †[5699] Nem mocskos, sem töpörödött. Sz. *Péter*, az Anyaszentegyház Papi Királysága-alat-lévőket, ••[5700] Szent Nemzetségnek nevezi. és közönséges szokása a' Sz. Irásnak, hogy az *Ecclesia* Fiait, vezeték néven, Szenteknek mongya, *Rom. 1. v. 7. cap. 8. v. 28. cap. 12. v. 13. cap. 15. v. 25. cap. 16. v. 15. 16. 1.Corinth. 1. v. 2. cap. 6. v. 1. cap. 16. v. 1. 2.Corinth. 1. v. 1. cap. 13. v. 12. Ephes. 1. v. 1. Philip. 1. v. 1. Coloss. 1. v. 2. 1.Tim. 5. v. 10. etc.* Az Ó *Testamentom*-ban-is, midőn Isten igéretet tészen az *Ecclesiá*-rúl, azt mongya; hogy ez, *[5701] Szent Utnak, és "[5702] Szent Hegynek neveztetik.

Nem azért mondatik az *Ecclesia* Szentnek, és Tisztának, hogy mind Szentek, a' kik benne vannak. mert eléb meg-mutatók, ••[5703] hogy, a' míg e' {695:} földön viaskodik az *Ecclesia*, sok polyva vagyon a' Búza-között; és majd töb a' húlladék a' tiszta szemnél: Hanem, Három igen nyilván tapasztalható dolog vagyon az *Ecclesiá*-ban, melyből az ö Szentsége fénlik, és meg-ismértetik.

Először: Ha Erkőlcsére nézünk; Az igaz *Ecclesiá*-ban, †[5704] Szent-életü, Tekélletes-erkőlcsü Emberek vóltak, és lésznek minden üdőben: ö-kivűlle

[5697] * 1.Cor. 3. v. 17.
[5698] " Cant. 4. v. 7.
[5699] † Eph. 5. v. 27.
[5700] •• 1.Pet. 2. v. 9.
[5701] * Isai. 35. v. 8.
[5702] " Ioël, 3. v. 17.
[5703] •• Supr. fo. 653. 654. et seq.
[5704] † Vide supr. f. 655.

hodogeus_j.indd 1173 2025. 07. 21. 11:27:08

pedig, sohúlt nem találtatik igaz Szentség. mivel, *[5705] *Sine Fide, impossibile est placere Deo.* Ezt bizonyíthattyuk az eléb fel-vetett fondamentomból: Mert Isten-elött, és az ö Fiai-elött, Pogányhoz hasonló a' ki az *Ecclesiá*-túl el-szakad; *Matth. 18. v. 17.* és senki Isten Fiává nem lehet, az Anyaszentegyház eggyessége-kivűl.[5706] Annak-okáért, a' mely *Ecclesia* Vallásában, bizonyoson tudgyuk, hogy Szent, és Isten-elött kedves, és böcsülletes Emberek virágzottak: bizonyosok lehetünk annak az *Ecclesiá*-nak igazságárúl.[5707] Mert Istennek kedves Fia senki nem lehet, a' ki az igaz *Ecclesia* kebelében nem találtatik. Es, jóllehet nehéz az Emberek Szentségérűl itéletet tenni, mivel csak Isten láttya a' szíveket: de azért a' jó Fát, gyümőlcséből megismérhettyük. és, a' mint Christus mongya, fénlik az Igazságnak világossága az Emberek-elött, hogy ebből Isten dicsöíttessék. Azért, ha Isten Csudák-által ki-nyilatkoztatta valakinek Szentségét; ha az egész Keresztyén Világ, valamely *Mártir*-rúl, vagy meg-fedhetetlen-erkőlcsü, és sanyarú-élet-viselö Emberrűl, kételkedés-nélkül el-hitte hogy Szent Ember vólt; és úgy böcsülli őtet hólta-után, mint Isten Szentit: kétség-nélkül Szentnek ítélhettyük az ollyan Embert. Errűl a' Szentségrűl szól Sz. *Agoston*, midőn azt mongya; hogy őtet az Anyaszentegyházban tartóztatta, egyéb dolgok-között, az ö méltosága, mely a' Csudák-által kezdetett, Reménséggel nevekedett, Isteni Szeretettel öregbedett.[5708]

Masodszor: Ha a' Tudományra nézünk; Szent az *Ecclesia*: mert az Isteni dolgokrúl, hamissat nem tanít. Az Emberek Erkőlcsérűl-is, szent és tiszta tudományt hirdet: úgy hogy, tulajdon ereje- és természete-szerént, szentségre, és Tekélletességre viszi embert. Azért, Két dologban all fő-képpen az ö Tudományának szentsége: I. Hogy hamissággal, vagy régen ki-átkozott Eretnekségek moslékával, meg nem mocskoltatik; sem ellenkezésekkel, vagy az Isteni Tudománynak tekélletességéhez illetlen hamisságokkal, hazugságokkal, szemtelenségekkel, és éktelenségekkel nem elegyíttetik, tanitása. Mert, a' mint *[5709] Sz. *Jakab* írja; az Anyaszentegyháznak Mennyei

[5705] * Hebr. 11. v. 5. Supr. fol. 2.
[5706] Supr. fol. 650. 651.
[5707] Sup. f. 183. 184.
[5708] Vide infra, in fine hujus ¶. 3. n. 3. dist. 3.
[5709] * Iac. 3. v. 17.

hodogeus_j.indd 1174 2025. 07. 21. 11:27:08

Tudománya, szemérmetes, békeséges, tisztességes, hihetséges; a' Jókkal eggyez; tellyes Irgalmassággal, és jó gyümőlcsökkel. Azt-is bévségesen meg-mutatók ennek-elötte; hogy, Valamely Tudomány, ••[5710] vagy meg-újíttya a' régen ki-átkozott Tévelygéseket; †[5711] vagy Hazugsággal, és álhatatlansággal terhes; "[5712] vagy szemtelen, és Emberi okossággal tusakodó dolgokat tanít: Isteni Tudománynak azt nem nevezhettyük. II. Az *Ecclesia* Tudományának Szentsége abban áll; hogy, természete- és tulajdonsága-szerént, Szentségre, tekélletes életre, Isteni félelemre vigyen; meg-jobbíttsa az Embereket; és, a' Sz. *Jakab* szava-ként, tellyes légyen jó gyümőlcsökkel. Ezt taníttya Sz. *David*, mikor az Isten ••[5713] Törvényét Tisztának azért mongya, mert az ember Lelkét meg-téríti. Az Okosság-{696:}is "[5714] erre mutat. Mert a' *Religio*, és az Isteni tiszteletre 's szolgálatra rendelt Gyölekezet, arra-valo, hogy ebben Istennek szolgállyunk, és kedveskedgyünk. Tehát, az ö Tudománya nem szabadíthat feslett életre; hanem inkáb, a' gonoszságot meg-zabolázván, minden Tekélletességre vezérli Fiait.

Hogy pedig ez, a' Tudomány szentsége, ismértetö Jele az *Ecclesiá*-nak: Először; Maga jelenti Christus, midőn azt mongya; hogy, ha gyapjúba öltöznek a' Farkasok, és Pásztoroknak tettetik magokat, †[5715] Gyümőlcsökből ismérjük-meg őket. Holott, fö-képpen a' Tudománynak tulajdon erejéből származott Gyümőlcsrűl szóll, a' mint ••[5716] eléb mondám; mivel életekben, és magok-viselésében, feslettek lehetnek sokan, az Anyaszentegyház Pásztori-közzűl. Másodszor; Bizonyságink ebben a' Régi *Doctorok*, kik azzal erőssítik az *Ecclesia* Igazságát; *[5717] mert az ö tanitása, Szentté tészi az Embereket. Harmadszor; Az Anyaszentegyház, és a' tévelyedett Gyölekezetek tudományának egybe-vetéséből, ki-tettszik; hogy csak az *Ecclesia* tanitása, lehet az igaz Tekélletesség úttya. Mert az *Ecclesia*

[5710] •• Supr. fo. 292. 293.
[5711] † Supr. fo. 252. 253. 254. etc. 399. 400.
[5712] " Supr. fo. 305. 306.
[5713] •• Psal. 18. v. 8.
[5714] " Supr. f. 224.
[5715] † Matt. 7. v. 17.
[5716] •• Supr. fo. 223. 224. et seq.
[5717] * Tertull. sup. fol. 71. 250. Aug. supr. fol. 250. et 70.

hodogeus_j.indd 1175 2025. 07. 21. 11:27:09

Tudománya, Istentűl származott; mint ••[5718] immár meg-mutattuk. Minthogy azért azt kívánnya Isten, hogy ö-néki híven szolgállyunk: nem illett az ö bőlcseségéhez, és hozzánk-valo gond-viseléséhez, hogy oly Tudományt adna, mely az ö tulajdon erejéből gonoszságra vinné embert. Viszontag; az *Ecclesiá*-túl el-szakadott Gyölekezeteket az éppítette, a' ki az Isten "[5719] tiszta Búzája-közzé konkolyt híntett; a' ki eleitűl-fogva gyilkos, és hazug. Ennek pedig, minden incselkedése azon vagyon, hogy az Embert tőrbe ejcse, és a' Vétkek-által el-veszesse. Annak-okáért, fel-jegyzették azt †[5720] a' Sz. *Doctorok*; hogy az Ördögi Tudomány, az Isteni tisztelet színe-alatt, latorságra ingerlette az Embereket. Miképpen azért, az Anyaszentegyháztúl el-szakadott Emberrűl írja Sz. *Agoston*; hogy, "[5721] sok vétek- és fogyatkozás-nélkül nem élhet: azon-képpen az sem lehetséges, hogy a' hamis Gyölekezet tanitása, szabadságra ne vigye; és a' szabadság-által, gonoszságra ne szabadíttsa embert. Ezt hogy oly példával mutassam, mely minden Tévelygéshez egy-aránt illik: Jusson eszünkbe, hogy a' Kevélység, *[5722] Annya minden Szakadásnak. mivel, valaki el-áll az *Ecclesia*-mellől, nagyobbat tulajdonít ••[5723] magának, hogy-sem az egész Keresztyénségnek, és a' Sz. *Doctorok*-nak. Meg-vetvén pedig ezek értelmét: az egész Keresztyénség Tudományát, még a' Sz. Könyvekrűl-valo bizonyos Vallását-is kétessé tészi; mint sok-képpen †[5724] meg-bizonyítottuk. Ezzel pedig, az Isten Törvényében-valo serénységnek, minden igyekezete meg-hűl: söt meg-hal, és el-temettetik. Ki-tettszik azért, hogy a' Tudománynak meg-magyarázott Szentsége, nem illik egyébhez, hanem csak az Anyaszentegyházhoz. Végezetre; Valamit az *Ecclesiá*-nak ismértetö Jelenségében tudnál kívánni, azt fel-találod ebben az említett Jelenségben. *Ergo, etc*.

[5718] •• Supr fol. 87. 399. 400. 551.
[5719] " Mat. 13. v. 25. Ioan. 8. v. 44.
[5720] † Supr. fol. 70.
[5721] " Aug. sup. fo. 385.
[5722] * Sup fol 102. 386.
[5723] •• Supr. fol. 101. 620. 621. et seq.
[5724] † Supr. f. 668. 669.

hodogeus_j.indd 1176 2025. 07. 21. 11:27:09

Harmadszor: Szent, és Szentnek mutattatik az *Ecclesia*, az Isteni Csudák fényességével. Es, mivel a' Csudákrúl sok nehéz Kérdések vannak: Jer szóllyunk ezekrűl bévebben.

{697:} AZ ISTENI CSUDAKRUL.

N°. 1. Mit kell Isteni igaz CSUDA-nak tartani?

Közönséges szó-járásban, Csudának nevezik az emberek; a' mit, vagy a' Természet folyásában, vagy a' Mester-emberek alkotmányiban, vagy az Ördögi szem-fény-vesztések csalárdságiban, vagy az Isteni cselekedetekben, szokatlant, véletlent, és közönséges értelem-felett-valót látnak.

Természet Csudájának tartyák, a' miket ír Séneca, *Lib. 3. Naturalium Quaest. cap. 25.* Plinius-után, ••[5725] némely Vizekrűl; mellyeket, ha fekete Juhok iszszák, feírekké lésznek; ha feírek, meg-feketednek. Vannak oly Vizek, mellyekben a' Tégla fenn-úsz: az égő Szövétnek el-aluszik; meg-gyulad, ha el-óltva belé tészik. A' Kövekben, csudának nevezik a' *Magnes* erejét, mely a' Vasat magához vonsza, és a' Vasnak hozzá-köszörűlt végét az Észak-csillagra fordíttya.[5726] Az Oktalan-állatok-között, csudának mondatik, hogy, a' *Remora*-halatska, *[5727] egy öreg Hajót meg-tartóztat: a' *Salamandra*, tűzben élhet. Az Emberek-között csudások, a' kiket *Ophyógenes*, Kígyók fiainak neveznek, mivel a' Kígyókat sérelem-nélkül forgattyák. Ezek, és töb hasonló cselekedeti a' Természetnek, noha csudálkozást érdemelnek, de igaz Csudáknak nem mondatnak: mivel a' Természet titkos erejével naponként lésznek.

Mesterség Csudáinak tarthattyuk, a' miket ír Séneca, *Lib. 1. Controversiarum*, némely Emberekrűl; kik emlekezéseket, bizonyos mesterséggel arra szoktatták, hogy egy-nehány száz külömböző szókat, vagy neveket, egy hallásból, elméjekbe kapcsoltak; és azon renddel, a' mellyel eleikbe adták, mingyárt elő-mondották. Az *Archítas* röpűllő Galambja; Azok a' Vas-képek,

[5725] •• Plin. lib. 2. c. 103.
[5726] Siderites ideo Plinio.
[5727] * Lásd fellyeb, fol. 18.

hodogeus_j.indd 1177 2025. 07. 21. 11:27:09

mellyeket naponként látunk hogy az asztalon sokkáig sétálnak, lantot, vagy dobot vernek, *etc;* Azok az Orgonák, vagy Madarak, mellyek csak Víz erejével musikálnak: Mesterség csudái-közzé számláltatnak. noha ezek sem igaz Csudák, hanem csak Mesterségek, mint az Alakosok gyorsaságos cselekedetinek-is nagy része.

Ördögi Csudáknak neveztetnek azok a' játzottatások, mellyekkel az Ördög csalogattya az Embereket. Mert ezek ollyak, mellyeket, noha az Ördögnek hatalmas ereje, és mesterséges tudománya végbe-vihet: de az Emberi erő és tudomány, végbe nem vihetne. Illyenek, a' mirűl Szent *Agoston* emlekezik; hogy *Claudia*, övénél fogva vonta a' *Tiberis* vize-ellen a' nagy Hajót, mellyet sok száz embernek kellett vólna mozdítani: Hogy *Tucia*, rostába vizet merített: Hogy egy-valaki, beretvával ketté mettszette a' Köszörű-követ: Hogy az Ördög hirtelen meg-gyógyíttya szemét, vagy egyéb részét, annak a' kit eléb maga meg-sértett.[5728] Egy szóval; valami csudálkoztató dolgot cselekeszik az Ördög, semmi abban nincsen a' mi fellyűl-haladná az ö természete és mestersége erejét: De azok, csudálatosoknak láttszanak, Vagy azért, hogy nem láttyuk az Ördögöt, kinek hatalma múnkálkodott *Claudiá*-val, a' Hajó-vonásban; és a' *Magusok*-kal, *Faraó*-elött, mikor a' Békákat másunnan elő-hozta; *Apollonius*-sal, mikor őtet *Domitianus*-elől hirtelen el-ragadta: Vagy azért, hogy, nem csak láthatatlanúl, hanem, oly hamar és hathatóson, *applicat activa passivis*, egybe-viszi, a' {698:} miből, és a' mivel, kell valamit meg-szerzeni, hogy egy szem-pillantásban, a' betegség-szerző nedvességeket Emberbe önti, és, meg oly hamar el-vészi: üdő-hallogatás-nélkül, Békát, Szúnyogot, alkothat a' sárból, vagy szem-fény-vesztéssel csalárdkodik: és úgy eszét veszti az Ember szeme-fénye nedvességinek; hogy, mint a' Részegnek, mindenek kerengeni láttszanak; a' Sárgaságban-, és Hagymázban-valóknak, külömben tettszenek a' mire néznek: úgy a' csalatott Embereknek, ollyak tettszenek a' mik nincsenek, mint mikor úgy tettszik, hogy Ember egy szekér-szénát el-nyél; vagy a' kő-fal földbe sillyed. Mert, a' mint *Tertullianus*, és Sz. *Agoston* írják; nagy része az Ördögi hamis Csudáknak, ezekben

[5728] Augu. 10. Civ. cap. 16. Vide sup. f. 66.

hodogeus_j.indd 1178 2025. 07. 21. 11:27:09

áll: *Laedunt primo: postquam desinunt laedere, curasse creduntur.*[5729] †[5730] *Immundi Daemones, sua disposita facta praenuntiant*; *[5731] *vel phantasiam Hominis, sopitis et oppressis corporis sensibus, ad aliorum figuram corporum, nescio quo ineffabili modo perducunt, ut jumenta appareant qui homines sunt; vel subtractis quibusdam rebus, alias supponunt; ut Cervam* Iphigeniae; *sociis* Diomedis, *Aves. etc*. De mind ezek, nem Isteni csudák, hanem Ördögi játzottatások, és Természet erejének, vagy Mesterségének cselekedeti: és, a' mint Sz. *Agoston* írja: *Levia, minuta, ludicra sunt, comparatione eorum quae facta a Christianis*;[5732] Játékok, és csufságok az Ördög cselekedeti, az Isteni csudákhoz-képest.

Isteni igaz Csudáknak azért, azokat kell tartani, mellyekben ez a' Két dolog találtatik: Először; hogy szokatlan, és ritka. mert, *Si solita essent, mira non essent*;[5733] a' szokott, és minden-napi dolog, nem csuda. Másodszor; hogy a' Csudát, Isteni hatalom cselekedgye, természet ereje-felett.

Egyedűl Isten ö-maga, a' ki, *Facit mirabilia magna solus*;[5734] mint elsö és fö ok, a' hol akarja, és a' mint akarja, Csudákat cselekeszik: Mindazáltal, néha Angyalok-, néha Emberek-által, viszi végbe csuda-tételét. Mert a' Sz. Irás mongya; hogy ••[5735] Sz. *István*, és "[5736] *Eliseus*, nagy csudákat cselekedtek: az-az, Isten ö-általok cselekedte a' Csudákat, mikor, és a' mint akarta. Sz. *Agoston*-is azt írja; *[5737] hogy annak mí végére nem mehetünk, ha csak imádkozásokkal nyerik-e a' Sz. *Mártirok*, vagy Isten ö-általok cselekeszi, a' Csudákat, mellyek a' Tetemeknél lésznek. Azt-is igazán e'hez adgyák az Irás-túdók; hogy, nem csak Szent, hanem Vétkes Emberek-által-is, †[5738] Csudákat cselekedik Isten, az Igaz tanitások vastagítására; miképpen a' *Sacramentomokat*, vétkes emberek-által-is szolgáltattya.

[5729] Tertull. Apolog. c. 22.
[5730] † Aug. 10. Civit. c. 32.
[5731] * Lib. 18. Civ. c. 18.
[5732] Augu. 10. Civ. c. 16. post medium.
[5733] Aug. 1. Retractat. c. 14.
[5734] Psal. 71. v. 18. Ps. 135. v. 4.
[5735] •• Act. 6. v. 8.
[5736] " Eccli. 48. v. 15. 4.
[5737] * Aug. 22. Civit. c. 9. initio.
[5738] † Donum Miraculorum, est gratia gratis data, non gratum faciens.

hodogeus_j.indd 1179 2025. 07. 21. 11:27:09

Igy olvassuk Sz. *Lukács*-nál; hogy a' Christus nevében Ördögöt űzött, a' ki Christust nem követte; *Luc. 4. v. 49*. Es a' Kárhozandók-közzűl, ••[5739] sokan azt kiáltyák; hogy a' Christus nevében Ördögöket űztek, profetáltak, sok Csudákat cselekedtek: de ugyan el-kárhoznak. Illyen Csudák vóltak, mellyekkel írják, Socrates, *Lib. 7. Histor. cap. 17.* Sozómenus, *Lib. 1. cap. 12*. hogy a' *Novatiánusok* erőssítették, nem a' magok tévelygését, hanem azt, a' miben Igazat vallottak, és eggyeztek a' *Romai* Ecclesiával; tudni illik, a' Keresztség Szentségét.

Ennek-felette; Noha Isten a' Csudákat, akarattyával, és parancsolattyával cselekeszi, és azokat minden *Ceremoniák*-nélkül végbe-viheti; de azért, mind mikor *Illyés* Profeta "[5740] fel-támasztá a' *Sareptai* Aszony fiát; mind mikor *Eliseus* ••[5741] meg-eleveníté a' *Sunamítis* halottyát; mind mikor {699:} Christus, †[5742] nyállal és sárral bé-kené a' Vak ember szemét: külsö *Ceremoniák*-kal készűltek a' Csuda-tételhez.

Az Isteni Csudákhoz azért, kivántatik; hogy, nem szokott, és minden-napi, hanem, vagy mi-vóltában, vagy alkotásának és meg-szerzésének módgyában, szokatlan, és ritka légyen. Annak-felette, hogy természet ereje-felett, vagy ereje-kivűl, Isteni hatalommal mennyen végbe, vagy módgya, vagy mi-vólta, a' Csuda dolognak.

Mert az Isteni Csudák, Három-félék: I. Némellyek, az egész teremtett erő-hatalmat fellyűl-haladgyák, természetek és mi-vóltok nagyságával. Azért ezekre, sem Emberi, sem Ördögi erő nem érkezik. Illyen, a' Halottak fel-támasztása; a' Szeme-fénye vesztett, és nem csak hártyával bé-fedetett, Vakok gyógyulása; *[5743] a' Napnak tíz garádittsal viszsza-vonyása, vagy veszteg-állása; a' Hóldnak teli-létekor a' Nap *Ecclipsisse*, minémü vólt Urunk Szenvedésében. II. Némely Csudálatos dolgoknak, noha, *quoad substantiam*, természetes mi-vóltára, el-érkezik a' Természet és a' Tudomány: de, *quoad modum*, végbe-vitelének bizonyos módgyára, nem érkezhetik. Ha Ember oly betegségbe esik, mely nem halálos, Természet és orvoslás erejéből, lassan,

[5739] •• Mat. 7. v. 22. Mat. 24. v. 24. Pseudoprophetae Signa magna dabunt.
[5740] " 3.Reg. 17. v. 19. 21. 22.
[5741] •• 4.Reg. 4. v. 35.
[5742] † Ioan. 9. v. 6.
[5743] * 4.Reg. 20. v. 11. Ios. 10. v. 12.

hodogeus_j.indd 1180 2025. 07. 21. 11:27:09

és sok üdőre, meg-tér egéssége. Hogy pedig parancsolattal, vagy imádkozással, vagy egy szent Ereklye illetéssel, mingyárt meg-gyógyúl valaki: az, a' gyógyúlás módgyára nézve, Csudák-közzé számláltatik; mivel illyen móddal, Emberi erő és tudomány senkit meg nem gyógyít. III. Vannak oly Isteni Csudák, mellyeknek, sem természete, sem módgya, az Ördögi erőt fellyűl nem haladgya: de bizonyos jelenségekből meg-ismérszik, hogy itt és most, ezek nem Ördögtűl, hanem Istentűl vannak. Mert, ha mászor, és másutt, affélét cselekedhet az Ördög: de itt és most, nem cselekedheti. mivel, Isten gond-viseléséhez kívántatik, hogy az ö Népét oly tettetes színnel, sok, és üdvösségre-nézö nagy dolgokban, meg ne hadgya csalni.

A' Sz. Irásban említett Isteni Csudák, nagy részre, a' Harmadik rendbevalók: mindazáltal, bátorságos hitelt szerzettek az okos Emberekben. Hogy a' *Moyses*-tűl látott Csipke-bokor égett, és meg nem égett, oly dolog, mely az Ördög erejét fellyűl nem haladgya. Szeműnkel láttyuk, hogy valami nedvességgel meg-kenik kezöket az Emberek; és az olvasztott Onnal, úgy mosdanak mint-ha víz vólna: Egett-borral kent ingeket égni láttunk, kárnélkül, és az Ember testének sérelme-nélkül. Mentűl inkáb módot találhat az Ördög, ha Isten reá bocsáttya, hogy lángot vessen, de meg ne égjen valami? *Illyés* Proféta-által,[5744] Égből tüzet bocsáta Isten az Aldozatok égetésére, és azzal térítette-meg az el-fajúlt *Sidókat:* Vallyon az Ördög nem bocsátott-e tüzet az égből, ••[5745] hogy a' *Jób* Szolgait és barmait meg-égetné? hogy "[5746] az *AntiChristus*-által a' Híveket meg-csalná? A' miket *Moyses Farao*-elött cseleküvék, hogy azokkal Isteni küldését el-hitetné: Az Ördög Katonái, †[5747] *Similiter fecerunt*, hasonlókat cselekedtek, sok dolgokban. Hogy a' Szamár szózatot adgyon; hogy a' Víz hátán maradgyon a' Vas; hogy az Oroszlányok szája meg-köttessék, és ne bánthassanak valakit; ezeket az Ördög künnyen meg-cselekedheti: Mindazáltal, igaz Isteni Csudák vóltak ezek a' Profetákban; és az Isten Népe, mint {700:} Isteni Csudáknak, kételkedés-nélkül hitelt adott ezeknek. mivel, a' körűl-állo dolgok erejéből,

[5744] 3.Reg. 18. v. 23.
[5745] •• Iob, 1. v. 16.
[5746] " Apoc. 13. v. 13
[5747] † Exo. 7. v. 11. 22. c. 8. v. 7.

hodogeus_j.indd 1181 2025. 07. 21. 11:27:09

itt és most, okossan, bátran, és minden kételkedés-nélkül, meg-nyugodtak azon, hogy ezek a' Csudák Istentűl vóltak.

Mit mongyak azokrúl a' Csudákrúl, mellyekkel Christus el-hitette, mind a' Keresztelő *János* Tanítványival, hogy ö az igért *Messías*;[5748] mind a' *Sidók*-
5 kal, ••[5749] hogy ö az Atyától küldetett? Hogy Christus a' Menyegzőben, Borrá változtatta a' vizet: mely künyű az Ördögnek láthatatlanúl, és hamarsággal a' Vizet el-vinni, és Bort tőlteni helyébe? A' Vak-ember szeme hályogát, el-szakaszthattya láthatatlanúl; A' Betegség-szerző vétkes nedvességet, ki-veheti Emberből; Erős orvosságok erejével, inait meg-erőssítheti:
10 Mindazáltal, ezek a' cselekedetek, *Testimonium dant de ipso*,[5750] Igaz, és hihető bizonyságot tettek Christusrúl. Mert, ha egyébkor hasonlót cselekedhetett-is az Ördög: de az Isten gond-viselése nem szenvedhette, hogy ily nagy csalatkozásnak oka lehetne az Ördög. Ugyan-ezent mondom az *Apostoli* Csudákrúl, mellyekkel az Evangeliomot, és a' Keresztyén Tudomány szent-
15 ségét, erőssítették.[5751]

Ezekből meg-tettszik; hogy, bolondság azt vítatni, hogy az Igaz Hitet, és Isteni Tudományt, nem erőssíthetni oly Csudákkal, mellyekhez hasonlót cselekedhetik, vagy talám valaha cselekedett, az Ördög.

N°. 2. Mint kell az Igaz és Hamis Csudákat meg-választani?

20 Miképpen *Faraó*-elött az Ördög, sok hasonlót cselekűvék az Isteni Csudákhoz:[5752] úgy az *AntiChristus*, hamis Profétáival, ••[5753] *Dabunt Signa magna, et prodigia*. "[5754] *Signa, et prodigia mendacia*. †[5755] *Decipient in Miraculis*; Nagy színes, de hazug, és csalatkozásra-valo tettetes Csudákat

[5748] Matt. 11. v. 4.
[5749] •• Ioan. 10. v. 38.
[5750] Ioan. 5. v. 36.
[5751] Act. 3. v. 2.
[5752] Exod. 7. v. 11. 22. c. 8. v. 7.
[5753] •• Matt. 24. v. 24.
[5754] " 2.Thess. 2. v. 9.
[5755] † Ier. 23. v. 32. Vide Aug. to. 1. li. cont. Academ. cap. 6. de Albicerio.

hodogeus_j.indd 1182 2025. 07. 21. 11:27:09

cselekesznek. Nem kell azért akár-mely tettetes szem-fény-vesztést, vagy véletlen történetet, Igaz Csudának tartani: de azért, kétessé sem szabad minden Csudát tenni, csak arra-nézve, hogy az Ördög hasonlót cselekedhetik.

Hogy azért meg ne csalassunk a' Csudákban;

Elsőben:[5756] Jegyeséhez-, és választott Híveihez-valo Atyai bőlcs gond-viselése Istennek, azt kívánnya; hogy semmi-féle Hamis Ördögi Tudományt, ne engedgyen oly külsö csudálatos Jelekkel erőssíteni, mellyekről az igen okos, túdós Emberek se gyanakodhassanak: söt, igaz okosság-szerént tartozzanak azt itélni, hogy ez Isten dolga, Isten bizonyítása. Mert, Istennek igaz fogadása tartya; hogy, *Non patitur nos tentari supra id quod possumus*,[5757] Erőnk-felett-valo kísértetet nem bocsát reánk: Hanem, mint mikor *Jób*-ra ••[5758] szabadította az Ördögöt, oly zabolában hordozta, hogy a' *Jób* lelke veszedelmét el-távoztatná: úgy, ha valami tettetes Csudákra bocsáttya az Ördögöt, mindenkor útat hágy, mellyen meg-ismértetik a' csalárdság, vagy mesterség. és az okos Emberekben, meg nem gyökerezik az Ördögi incselkedések hitele. *Faraó*-elött az Ördög, sokban egyenlőzé az Isten csudáit: de a' Kullancsokban, nem követheté *Moysest*. Azért, meg-vallák az Ördög czinkosi; hogy, *Digitus DEI*,[5759] Isten úja vagyon *Moyses*-sel. *Simon Mágust*, fel-emelé az Ördög, mintha Menybe röpűlne: de várj egy keveset; nézzed mint jár. Le-esék, és nyaka szakada. Az *Albigensis* "[5760] Eretnekeket, úgy segétette az Ördög, hogy Víz hátán {701:} jártak. De, mikor nagy bátran, seregestűl járnának a' Vízen, egyszer 's mind el-sillyedének.[5761]

Mikor azért valamely Tudománynak, vagy aítatos Szokásnak erőssítésére, oly sok és világos Csudák lésznek, hogy, jó okosság-szerént, még az igen túdós Emberek sem gyanakodnak igazságokrúl; hanem azt itélik, hogy ezek Isteni cselekedetek: bizonyosnak kell tartani, hogy azok Isteni Csudák. mert a' Hívek üdvösségére gond-viselő Isten, soha annyira nem bocsáttya

[5756] I.
[5757] 1.Cor. 10. v. 13.
[5758] •• Iob, 1. v. 12. cap. 2. v. 6.
[5759] Exo. 8. v. 18. 19.
[5760] " Caesarius, li. 9. de Miraculis, cap. 12.
[5761] Delrio, Disquis. Magic. li. 6. c. 2. sect. 3.

hodogeus_j.indd 1183 2025. 07. 21. 11:27:09

az Ördögöt, hogy igaz okossággal, eleit, utóllyát, módgyát meg-tekíntvén cselekedetinek, ki ne tudódgyék álnaksága.

Ezt, az élő Istennek Atyai gond-viselését, ismértetik azok a' Példák, mellyekkel ez-elött meg-mutatók; hogy, noha sok Új és Régi Tévelygők, igyekeztek és mesterkedtek, hogy Tettetes Csudákkal erőssítenék tanitásokat: de Isten reá nem bocsátotta, hanem ki-nyilatkoztatta álnakságokat.[5762]

Másodszor:[5763] A' Hamis Csudák isméretire, azt eszűnkben tartsuk; hogy, akár-ki minémü tettetes dolgot cselekedgyék: de, ha ellenkezőt tanít azzal, a' mit ennyi Száz esztendők Csudái erőssítettek; nyilván és bizonyoson tudgyuk hogy Ördögi mesterségek, nem Isteni Csudák, a' miket mutogat. Ezt taníttyák, Elsőben, a' Régi Sz. Atyák. Mert ekképpen ír Sz. *Ignatius* Mártir: *[5764] *Quisquis dixerit, praeter ea quae statuta sunt, etiamsi fide dignus sit; etiamsi jejunet; etiamsi Virginitatem servet; etiamsi SIGNA faciat: Lupus tibi censeatur, sub Ovis pelle*. Szent *Agoston* pedig, így ír a' *Manichaeusok*-nak: †[5765] *Signa non facitis. quae si faceretis, etiam ipsa in vobis caveremus, per instruentem nos, et dicentem; Surgent Pseudoprophetae, et Signa facient*. ‘‘[5766] *Fac illum montes transferentem: si divisit Unitatem, nihil est. praeter Unitatem, et qui facit Miracula, nihil est*. Mert efféle *Mirabiliariusok*-rúl írja Sz. *Agoston*; hogy, ••[5767] *Vel falluntur, vel fallunt*, Meg-csalnak, vagy meg-csalatnak. Es ezt sokkáig nem titkolhattyák; hanem ki-tettszik csalárdságok, és magok fel-forgattyák magokat. Másodszor; Erre tanít Isten ö-maga, Két csudálatos mondással: 1. Hogy, ha az Apostolok, vagy Mennyei Angyalok, az-ellen tanítanak, a' mit eleitűl-fogva hittünk, és tanúltunk: azokat se halgassuk: söt átkozzuk, és kárhoztassuk.[5768] 2. Hogy, ha valamely Proféta Jövendőt mondott az-elött, mely bé-is tellyesedett;[5769] mivel még akkor

[5762] Vide supr. fol. 136.
[5763] II.
[5764] * Sup. fol. 145.
[5765] † Aug. l. 13. cont. Faustum. c. 5.
[5766] ‘‘ Tom. 9. tra. 13. in Ioan. sub finem.
[5767] •• August. ibid sub finem.
[5768] Galat. 1. v. 8. 9.
[5769] Deut. 13. v. 1. 2. 5.

hodogeus_j.indd 1184 2025. 07. 21. 11:27:09

az Isten Lelke vólt benne, melytűl vannak ••[5770] az igaz, és nem csak gyanúságból eredett Jövendőllések: Mihent arra kezdi az-után ínteni és hitegetni a' Népet, hogy, el-hagyván a' Régi Elejektűl vett Tudományt, új Istennek szolgállyon; kísértőnek tartsák, és agyon verjék azt a' *Profetát*. Azért, okoson írja Szent *Agoston*; hogy, ha az Eretnekek Csudákkal dicsekednek; azok vagy Hazug emberek kőltési, vagy Csalárd ördögök játzottatási.[5771] De ha ugyan Csudák volnának-is, módgyára-nézve, nem kell Isteni bizonyitásoknak alítani; mert Isten nem lehet Hamisság bizonysága: hanem, eszünkben kell tartanunk, hogy a' meg-erőssíttetett Igazságot, semmi Színes Csudákért nem kell hátra vetni.

Harmadszor: A' mely Csudát, vagy nyilván-valo Végezéssel, vagy Cselekedettel, és halgato javallással, igaznak tartott valamely üdőben a' Keresztyén világ, és az Anyaszentegyház: bizonnyal kell hinni, hogy az, {702:} igaz Csuda. Mert, a' Sz. *Agoston* mondása-szerént ••[5772], Az-ellen tusakodni, a' mit jóvá-hagyott az egész Keresztyénség, balgatagság. Es, ha egy dologban kétessé tészszük az egész Keresztyén világ itéletit: sem a' Sz. Könyvek Laistromárúl, sem egyéb dolgokrúl, bizonyost nem tanúlhatunk tőlle.[5773]

Negyedszer: Meg kell tekínteni a' Személyeket, mellyek, vagy cselekedték, vagy irásban hadták, a' Csudákat. Mert, ha az egész Világ itélete megnyugott ö-bennek, hogy Szent, Isten-félö, Túdós, Bőlcs emberek vóltak; Ha az ö-tőllök említett Csudákat, soha senki nem ellenzette, és kétessé nem tette; söt, mivel, *Taciturnitas confessionem imitatur*,[5774] a' Halgatás, és nemellenzés, javallást jelent, alattomban minnyájan jóvá hadták; végezetre, ha a' kik írták a' Csudákat, ••[5775] Világi dücsösségen és hasznon nem kaptak; "[5776] szemessen vigyázók vóltak; ellenségek-között írták, kik orczájokra térítették vólna, ha a' lett dolgot vóltánál külömben írták vólna: Hinni kell,

[5770] •• Isai. 41. v. 23. Supra, fol. 58.
[5771] Aug. de Unit. Eccles. c. 19.
[5772] •• Supr. fo. 108.
[5773] Vide supr. fo. 557. 558.
[5774] Cic. 1. de Invent.
[5775] •• Vide Lactant. Supr. f. 24. 25. 50. 51.
[5776] " Supr. fo. 46. 47.

hodogeus_j.indd 1185 2025. 07. 21. 11:27:09

hogy ezek meg-csalni nem akartak, sem magokat nem hadták játzottatni. Ezt hogy Peldából értsed: Sz. *Agoston*, sok Csudákat említ Irásiban; és azt mongya, hogy szemével látottat ír. Vallyon, szabad-e azt mondani egy-valakinek Ezer esztendő-után, hogy meg-csalatott, meg-játzottatott Szent *Agoston*? Ki hidgye, hogy illy hoszszú üdő-után, okosb, és igazb itéletet tehet a' dologrúl egy nyomorúlt *Predikátor*, hogy-sem a' Nagy-elméjü, Szent, és Bőlcs *Agoston*, a' ki szemmel-látott dolgot ír? Szemesbek-e, vagy okosbak a' paraszt *Sóczék* Sz. *Agoston*-nál.

Ötödször: Nem csak a' Csudák mi-vóltát, hanem azoknak végét-is, meg kell tekínteni. Mert, ha magában kicsiny aprólék a' dolog, melly szem-fény-vesztésben forog: nem kell nagyra böcsülleni. Ennek-felette; mivel Isten hiuságos játékokat, és haszontalan Csudákat, nem szokott cselekedni: hanem, Igazság erőssítésére; Isteni tiszteletnek öregbűlésére; az Emberek szent életének gyarapodására, igazíttya a' Csudákat. *Quae mirifice fieri dicuntur, nec tamen ad unius DEI cultum referuntur: malignorum Daemonum seductoria ludibria intelligantur*;[5777] Valamely Csuda erre nem igazíttatik, Ördög játzottatása.

N°. 3. A' Csudák, ismértetö Ielei az Igaz Ecclesiának.

Az Anyaszentegyház tanítása, Emberi okosság-felett-valo dolgokat ád előnkbe, mellyeket, e' Világi bőlcseségek okoskodásival, és elmélkedésivel, bizonyoson meg nem visgálhatunk. Annak-okáért, hogy bátorságoson, okoson és értelmesen, nem vak-merőűl és barom-módra, vegyük az *Ecclesia* tanitását: szükség vólt, hogy, természet ereje-felett, Isteni hatalmasságból származott Csudákkal, bizonyossá, és böcsülletes hitelre méltóvá, tenné az igaz *Ecclesia* szentségét. Azért, miképpen *Moyses*-nek, ••[5778] senki nem hitt vólna Csudák-nélkül, akár-mint dicsekedett vólna Isten követségével; az Urúnk tanítását-is "[5779] félre tehették vólna a' Sidók, ha Isteni Csudákkal nem erőssíttetett

[5777] Augu. 10. Civ. c. 11.
[5778] •• Exod. 4. v. 1.
[5779] " Ioan. 15. v. 24. c. 10. v. 37. 38.

hodogeus_j.indd 1186 2025. 07. 21. 11:27:09

vólna: azon-képpen, az *Ecclesia* tanitását sem tartoznék venni Ember, ha Isteni Jelenségekkel, és pecsétes Bizonyságokkal, méltoságot nem nyert vólna magának. Ez-okon mongya Sz. *Agoston*; hogy az *Ecclesia*, Csudákkal nyert hitelt: *[5780] *Miraculis conciliavit autoritatem, autoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, mul-*{703:}*titudine obtinuit vetustatem, vetustate roboravit Religionem; quam, nec Haereticorum ineptissima novitas fraudibus agens, nec Gentium veternosus error violenter adversans, aliqua ex parte convelleret.* Másutt azt írja; hogy e' Világ meg-térésére, és az *Ecclesia* fel-állatására, ••[5781] szükségesek vóltak az Isteni Csudák.

Hogy azért az *Ecclesia* Szentségének és Igazságának, bizonyos Jelei az Isteni Csudák, mellyekkel böcsülletessé és hitelessé tétetnek az ö Tanitási; bizonyítom,

I. Isten Csudákkal nem erőssítheti, hanem csak az igaz *Ecclesia* vallásit és tanitásit. Tehát, a' mely *Ecclesia* vallásit és tanitásit Isteni Csudák erőssítik, igaz *Ecclesia* az. Elsö Részet, azzal bizonyítom: Mert a' Csuda-tétel, Istennek cselekedettel-valo bizonysága; mellyel erőssíti azt, a' mi mellett Csudát tészen. Ezt jelenti a' Sz. Irás, midőn Isteni erőssítésnek, "[5782] *Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis*; Isten tanú-bizonyságának, nevezi a' Csudákat, ••[5783] *Contestante DEO, signis et portentis, et variis virtutibus, et Spiritus Sancti distributionibus*. Sz. *Pál*, azzal bizonyíttya tanítasának Igazságát: †[5784] Mert ezt sok Csudákkal erőssítette Isten. Mely bizonyság nem helyes, ha Isteni Csudákkal tiszteltethetik a' Tévelygő *Ecclesia* tanitása. Végezetre, azt írja ezen Sz. *Pál*; "[5785] hogy Isten dolga az, a' mit ö, nem csak szóval tanított, hanem Csudákkal-is bizonyított: és, ••[5786] *Apostolsága* jeléjűl adgya a' Csudákat. *Calvinus*-is, *[5787] a' Csudákat, Isten Pecsétinek, és Kéz-irásának nevezi, mellyekkel bizonyossá tészi a' mit Csudákkal erőssít. Ha azért, hazug

[5780] * Aug. to. 6. de Utilitat. Creden. c. 14. fin. Supr. fol. 133. 134. 339.
[5781] •• Supr. fol. 132.
[5782] " Marc. 16. v. 20.
[5783] •• Hebr. 2. v. 4.
[5784] † 1.Cor. 2. v. 4.
[5785] " Rom. 15. v. 19.
[5786] •• 2.Cor. 12. v. 12.
[5787] * Supr. fol. 133.

hodogeus_j.indd 1187 2025. 07. 21. 11:27:09

és hamis Tanú nem lehet Isten, mint a' Sz. Irás nyilván hirdeti, *Num. 23. v. 19. Deut. 32. v. 4. Hebr. 6. v. 17. 2.Tim. 2. v. 13. Ad Tit. 1. v. 2. Rom. 3. v. 4. Joan. 3. v. 33.* bizonyos, hogy Isteni Csudákkal nem ékesíttetik a' Tévelygö *Ecclesia* tanitása. Tehát, Igaz *Ecclesia*, a' melynek tanitását Isten Csudákkal bizonyíttya. Tehát, az igaz Csudákból, meg-ismérhetni az Igaz *Ecclesiát.*

II. Hogy a' Csudák ismértető Jelei az *Ecclesiá*-nak, nyilván taníttya a' Sz. Irás. Mert Christus, az ö Nyájának Jeléjűl adta a' Csudákat: †[5788] Illyen Jelek követik, ugy-mond, azokat a' kik hisznek. Sz. Pál "[5789], *Apostolsága* Jeleinek mondotta a' Csudákat. Ennek-felette, a' mint eléb mondám; mikor Urunk predikállott; és ö-utánna, minek-elötte az *Evangelisták* és *Apostolok* írtak, a' Csuda-tételeknél nagyob és bizonyosb Jel nem vólt, melyből az Igazság-isméretire, és a' Christus *Ecclesiajá*-ba menetelre, hajolnának az Emberek. Mert, a' mint Sz. *Agoston*-túl hallók, Csudákkal nyert az *Ecclesia* hitelt. Es a' *Sidókat*, azért feddi Urunk, ••[5790] hogy az ö Csudáiból meg-ismérhették, de ismérni nem akarták őtet. Mikor először a' Christus Aklába kezdének állani az Emberek, és *[5791] egy nap Három-ezeren kereszteltetének, a' Szent Lélek jövetelekor történt Csudákkal indíttattak a' meg-térésre. Tehát a' Csudák alkalmatos Jelenségek, mellyek-által, igaznak ismérjük a' mit ezek erőssítenek.

III. A' Sz. *Doctorok* tanitása-is erre viszen. Mert, hogy egyebekről ne szóllyak, Sz. *Agoston* azokat a' Jelenségeket említvén, mellyek erejével az igaz *Ecclesiá*-ban tartatik, fö helyen a' Csudákat említi, mellyekkel hitelt nyert az Ecclesia: *Multa sunt, quae in Ecclesiae Catholicae gremio me justissime teneant: Tenet Consensio Populorum atque gentium; tenet auctoritas MI-*{704:}*RACULIS INCHOATA, Spe nutrita, Charitate aucta, Vetustate firmata; tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas Oves suas Dominus commendavit, usque ad praesentem Episcopatum, successio Sacerdotum*.[5792]

[5788] † Marc. 16. v. 17. Ioan. 14. v. 12.

[5789] " 2.Cor. 12. v. 12.

[5790] •• Ioan. 15. v. 24. c. 10. v. 37. 38.

[5791] * Act. 2. v. 41. 12.

[5792] Augu. tom. 6. cont. Epi. Fundamenti. c. 4. Similia, de Utilit. credendi, c. 16. 17. Vide supr. fol. 289.

hodogeus_j.indd 1188 2025. 07. 21. 11:27:09

IV. Valamit igaz Okossággal szükségesnek itélhet ember, az *Ecclesia* Jelének mi-vóltához, mind azokat meg-találályuk az *Ecclesia* Hitinek bizonyítására lett Csudákban. *Ergo, etc.*

Noha azért Uj Csudákat ••[5793] nem kell várni, minek-utánna egyszer meg-erőssíttetett az *Ecclesia* Szentsége, és Igaz tanitása; mivel a' Christus és az Apostolok Csudái, mind annak az *Ecclesiá*-nak Igazságát bizonyították, mely, szakadás-nélkül, *per continuam Successionem*, egy az *Apostoli* Ecclesiával; Azokat-is méltán feddi Christus "[5794], kik, elégséges Jeleket látván, még-is Ujab Csudákat kívántak: Mindazáltal, bizonyos; hogy, Valamely Gyölekezet szentségét, és tanitását, Isten Csudákkal bé-pecsétlette, abban kell az Igazságnak találtatni.

Ez-ellen az Ujítók, Három Bizonyságot támasztnak:

Elsö illyen: Az ismértetö Jelnek, mindenütt és mindenkor eggyütt kell lenni azzal a' mit ismértet. De a' Csudák, nincsenek mindenütt és mindenkor az *Ecclesiá*-val. *Ergo, etc.* De ez tudatlanság: Mert,[5795] Ismértető Jele lehet az *Ecclesiá*-nak a' mi-nélkül meg-maradhat az *Ecclesia*, csak az a' Jel senkiben másban ne lehessen, hanem csak az igaz *Ecclesiá*-ban. A' Vak, nem láttya az Embert: de, ha Emberi nevetést, és szóllást hall, meg-isméri azon az Embert, noha a' szóllás és nevetés nincs mindenkor az Emberben. Mikor a' Meny-dörgést hallyuk, bizonyos jelből tudgyuk, hogy a' Levegö-égben öszve-győlt párák vannak; noha, nincs mindenkor Meny-dörges, mikor a' párák meg-győltek. A' Czégér, jele a' Bornak; noha nincs mindenkor és mindenütt a' Borral-eggyütt a' czégér.

Második Bizonyságot, Sz. *Agoston*-túl vészik:[5796] ki azt írja; hogy, Addig vóltak szükségesek a' Csudák, míg nem hitt a' Világ: a' ki pedig most kíván Csudákat a' Keresztyén Igazság bizonyitására, ö-maga Csuda a' ki nem hiszen. E' mellé adgya Sz. *Agoston*; hogy, *Quae in Catholica fiunt, ideo sunt approbanda, quia in Catholica fiunt: non ideo ipsa manifestatur Catholica, quia haec in ea fiunt*;[5797] az Igaz Csudákat abból kell ismérni, hogy az igaz

[5793] •• Aug. supr. fo. 132.

[5794] " Ioan. 4. v. 48. Luc. 11. v. 29. Supr. fol. 43.

[5795] *Respon*.

[5796] Aug. 22. Civit. c. 8. Supr. f. 132.

[5797] Aug. de Unit. Eccles. c. 19.

hodogeus_j.indd 1189 2025. 07. 21. 11:27:09

Ecclesiá-ban lésznek: és, nem az mutattya az *Ecclesiát*, hogy ezek a' Csudák lésznek. Erre sem nehéz a' felelet. Mert,[5798] igaz; hogy most nem úgy szükségesek a' Csudák, mint mikor újonnan plantáltatott az *Ecclesia*, és a' Keresztyén Tudomány: De e' mellett az-is igaz; hogy, ha Igaz Csudákkal erőssíttetik most-is valamely Gyölekezet, meg-mutattyák a' Csudák, hogy az, igaz *Ecclesia*. Annak-felette, igaz; hogy, ha eléb az *Ecclesiát* meg-ismértük; az ö méltoságos tanitásából ismérhettyük az Igaz Csudákat, *tamquam Effectum per Causam:* De az-is igaz; hogy, A' hol igaz Csudákat látunk, tudván hogy ezek csak az igaz Ecclesia *Effectusi*, gyümőlcsi: azokból, *Tanquam per Effectum Causam*, meg-ismérhettyük az *Ecclesiát*. Es így, igazán írta Sz. *Agoston*, mind, hogy a' Csudákból meg-ismérhetni az *Ecclesiát:* mind, hogy az *Ecclesia* méltoságából isméri az Igaz Csudákat.[5799]

Harmadik Bizonyság: A' mi Jele az *Ecclesiá*-nak, csak az *Ecclesiá*-ban kell annak találtatni: mert, ha másban-is vólna, mást-is ismértetne. De {705:} a' Csudák, a' Christus *Ecclesiáján*-kivűl, egyebekben-is találtatnak; ugymint az *AntiChristus*-ban, az ördöngös Bájosokban, *etc. Ergo*. Erre azt mondom;[5800] hogy, Ördögi mesterséget cselekedhetnek a' *Mágusok*, hamisságok hitelezésére: de Isteni Csudát senki nem cselekedhetik, hanem Isten ö-maga, az Anyaszentegyház Igazságának erőssítésére; mint a' Sz. Irásból, és az igaz Okosságból, világoson meg-bizonyítók: Arra-is meg-tanítván, Mint kell az Isteni Csudát, az Ördögi mesterségektűl meg-választani.

¶. 4. HARMADIK Iele az Ecclesiának, hogy KÖZÖNSEGES.

Az *Apostoli*, és a' *Nicaea*-béli *Credo*-ban, Catholica-nak neveztetik az Anyaszentegyház. Mely *Görög* szó, annyit tészen, mint [*Közönséges*.] Igy *Quintilianus*, "[5801] a' Közönséges, és mindenkor-állando *Regulá*-kat, *Catholica praecepta*, Közönséges rendeléseknek írja. *Eusebius*, az Apostoli Leveleket,

[5798] *Respon*.

[5799] Dupliciter res cognoscimus: A priori, per Causam: A posteriori, per Effectum. Causa per Effectum, Effectus per Causam nosci potest.

[5800] *Respon*.

[5801] " Quintil. li. 2. cap. 13.

hodogeus_j.indd 1190 2025. 07. 21. 11:27:10

••[5802] mellyeket, nem egy valamely Gyölekezetnek, hanem közönségesen az egész *Ecclesiá*-nak írtak, *Epistolas Catholicas*, Catholica Leveleknek nevezi. A' mint eléb mondók *[5803], a' *Lutheristák* és *Calvinisták* örömest ki-hadgyák ezt a' szót a' *Credó*-búl, és Keresztyén Anyaszentegyházat mondanak, a' Közönséges Anyaszentegyház-helyett. Nem csak azért mondatik az *Ecclesia* Közönségesnek, hogy minden Nemzeteket bé-vészen; és nem köteleztetett egy Néphez, mint a' *Synagóga*; mivel Christus azt parancsolta Apostolinak, *Marc. 16. v. 15.* hogy az egész világon, Minden nemzeteknek predikállyanak; Sem csak azért, a' mit a' *Donatisták* mondottak, †[5804] hogy Istennek minden Parancsolatit, és Szentségit bé-vészi, és minden szükséges Tudományt magában foglal: hanem ennek-felette, Három Okért mondatik *Catholicá*-nak:

Elősz̈ör: Mert Közönséges minden üdőben: Az-az, nem csak egy-ideig, és bizonyos-számu esztendeig tart az *Ecclesia*; hanem, attúl-fogva hogy egyszer fondáltatott, világ végéig, minden üdők folyásában meg-marad:[5805] *[5806] *Sequere viam Catholicae disciplinae, quae ap ipso Christo, per Apostolos, ad nos usque manavit, et ab hinc ad posteros manatura est.* ‡[5807] *Quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est, hoc est vere, et proprie Catholicum; quod ipsa vis nominis, ratioque declarat.*

Ezen az Anyaszentegyház Tulajdonságán, fondáltatik a' Régi Sz. Atyák bizonysága, mellyel az ö idejekben támadott Hittűl-szakadtakat sebesitették. Mert, ha az *Apostolok* idejétűl-fogva-való meg-maradás, *Perpetuitas*, igaz Jele az *Ecclesiá*-nak: Tehát, valamely Gyölekezet, és Vallás, az *Apostolok*-után újonnan támadott, nem lehet igaz *Ecclesia*. Ennek a' Bizonyságnak Sz. Iráson fondáltatott erősségét, ••[5808] a' Sz. *Doctorok* egyenlö értelmével, a' Keresztyénség szokott *Praxissá*-val, a' Gyölekezetek példajával, a' Sz. Irások világos mondásival, ez-elött bévségesen meg-mutatám. De hogy itt meg ne

[5802] •• Euseb. li. 5. cap. 17.
[5803] * Vide supra, fol. 505.
[5804] † Aug. epi. 48. medio.
[5805] *Universalitas Temporis, seu Perpetuitas.* Vide supr. fol. 658.
[5806] * Aug. to. 6. de Utilit. creden. cap. 8.
[5807] ‡ Lirin. cont. Profan. novitat. c. 3.
[5808] •• Supr. fol. 151. 152. 658. 659.

hodogeus_j.indd 1191 2025. 07. 21. 11:27:10

akadgy, azt jól eszedben tartsad, hogy az Óság és Régiség, csak magán, nem elégséges Jele az igaz *Ecclesiá*-nak:[5809] mert tudgyuk, hogy a' Pogányok-is Régiséggel óltalmazták balgatagságokat; *[5810] *Per traducem Antiquitatis, commendatur fallacia, et excusatur turpis inventio.* A' Sidók-is dicsekedtek a' Régiséggel; Urunkat, és az *Apostolokat* azzal kárhoztatván, hogy Ujságot tanítottak; *Marci 1. v. 27. Actor. 17. v. 19.* {706:} Ezért mongya *Tertullianus*, és *Cyprianus*; hogy a' Régiség, Igázság-nélkül, semmi: †[5811] *Consuetudo sine Veritate, vetustas erroris est.* "[5812] *Veritati nemo praescribere potest, non spatium temporis, non patrocinia personarum, non privilegia regionum. Haereses, non tam novitas, quam Veritas revincit. Quodcumque adversus Veritatem sapit; hoc erit Haeresis, etiam vetus consuetudo.* Ez, noha mind így vagyon; és azok az Eretnekségek, mellyek az *Apostolok* idejében kezdettek; és, a' mint *Tertullianus* szól, ••[5813] *Quae audent se inserere aetati Apostolicae*, csak az Ujságból meg nem győzethettek: Mindazáltal, azokat a' Gyölekezeteket, mellyek az *Apostolok*-után, valamely üdőben nem vóltak, hanem újonnan fakadtak, az Ujság meg-választya az igaz *Ecclesiá*-túl: és meg-mutattya, hogy Ördög *Synagogá*-ja, a' melyben az *Apostolok* idejétűl-fogva-valo Régiség nem találtatik.[5814] Az eléb fel-vetett fondamentom-szerént pedig, elég ez, hogy a' Régiség, ismértetö Jele légyen az *Ecclesiá*-nak.[5815] Mert, noha csak magán ki nem mutathattya az Igaz *Ecclesiat*, de csak magán-is meg-választya sok hamis Gyölekezettűl: és, ha azzal öszve-vettetik, hogy az *Apostolok* idejétűl-fogva, úgy maradott Tudományában, mint az *Apostolok*-túl vették, és következendö üdőkben tartották a' Hívek: nem csak el-választya a' hamis Gyölekezetektűl, de ugyan bizonyoson meg-is ismérteti az Anyaszentegyházat.

Masodszor, azért mondatik az *Ecclesia* Közönségesnek: Mert köz minden Nemzeteknek: Az egész Világra ki-terjed: mindenütt hirdettetik.[5816] Ezt,

[5809] NOTA.
[5810] * Aug. to. 4. li. Quaest. Vet. et Novi Testam. qu. 114.
[5811] † Cypr. ep. 79. n. 33. Similia, Ep. 63. n. 41.
[5812] " Tertull. de Velandis Virgin. initio.
[5813] •• Tertul. Praescript. c. 32.
[5814] Ita Tertull. et alii, supr. f. 151. 152.
[5815] Supr. fol. 691.
[5816] *Universalitas Loci, seu Amplitudo.*

hodogeus_j.indd 1192 2025. 07. 21. 11:27:10

Sz. *Agoston* sok Bizonyságokkal erőssíti: fö-képpen, *Tom. 7. libr. de Unitate Ecclesiae, a cap. 6.* A' Sz. Irás pedig, nyilván ki-fejezte az *Ecclesia* terjedését; melyről így szóll: "[5817] *Dilata locum Tentorii tui, pelles Tabernaculorum extende; ne parcas: longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida. Ad dextram enim, et ad laevam penetrabis, et semen tuum Gentes hereditabit. Redemtor tuus Sanctus Israël, DEUS omnis Terrae vocabitur.* †[5818] *Erit Mons domus Domini, in Vertice montium, et fluent ad eum omnes Gentes.* *[5819] *Annuntiabunt gloriam meam Gentibus.* ″[5820] *Ambulabunt Gentes in lumine tuo.* ••[5821] *Erunt Reges nutritii tui, et Reginae nutrices tuae.* ‡[5822] *Gens, et Regnum, quod non servierit tibi, peribit.* Azt-is számtalanszor fogadgya Isten; hogy a' Christus Királysága és Országa, a' Világ határira árad; *Psal. 2. v. 8. Psal. 71. v. 8. 11. Psal. 21. v. 28. Zachar. 9. v. 10.* Mert, a' kéz-nélkül "[5823] el-szakasztott Kövecskének, az egész Világot bé kellett fogni: *[5824] a' *Messias* szolgálattyára, minden Népeknek meg kellett hóldolni. Azért, minek-utánna Christus azt mondotta vólna, *Matth. 24. v. 14. Praedicabitur hoc Evangelium regni in universo Orbe:* mingyárt utánna veti; hogy, Ha ki imitt-amott, rejtekben, szegletben mutogattya lenni Christust, ne hidgyük. Annak-okáért, azt írja Sz. Pál, *Rom. 1. v. 8.* hogy a' *Romai Ecclesia* hiti, *Annuntiatur in universo mundo.* Es, hogy az *Apostoli* predikállás, *[5825] *In omnem terram exivit*, Minden földre el-terjed; *per Enallagem, praeterita verba, pro futuris accipiendo.* Az *Evangeliom*-rúl, így szóll a' *Colossa*-bélieknek Sz. *Pál* Apostol: *Pervenit ad vos, sicut et in universo Mundo est; et fructificat, et crescit; Colos. 1. v. 6.*[5826] Ezek a' Bizonyságok erejére tekíntvén Sz. *Agoston*, azzal bizonyíttya hogy a' *Donatisták* nem igaz tagjai az *Ecclesiá*-nak; mert az ö Hitek csak *Africát* dögleli, {707:} a' Világnak egyéb részeire nem hatott. maga a' Christus

[5817] " Isai. 54. v. 2.
[5818] † Isai. 2. v. 2. Mich. 4. v. 7.
[5819] * Isai. 66. v. 20.
[5820] ″ Isai. 60. v. 3.
[5821] •• Isai. 49. v. 23.
[5822] ‡ Isai. 60. v. 12.
[5823] " Dan. 2. v. 35.
[5824] * Dan. 7. v. 14. Ezech. 47. v. 10.
[5825] * Rom. 10. v. 18.
[5826] Quomodo haec intelligenda, Vide Gretserum, to. 2. Defens: Bellarm. a fol. 851.

hodogeus_j.indd 1193 2025. 07. 21. 11:27:10

Ecclesiajá-nak, ki kellett szélledni minden Nemzetségekre: “[5827] *Catholica, Graece appellatur, quod per totum Orbem terrarum diffunditur.* †[5828] *Ecclesia, Totum possidet: quaecumque Congregatio cujuslibet Haeresis, in angulis sedet; concubina est, non matrona.* *[5829] *Singulae haereses, in multis Gentibus, ubi ista* (Christi Ecclesia) *est, non inveniuntur: Haec autem, quae ubique est, etiam ubi illae sunt, invenitur.* Másutt, illyen szókkal jelenti, minémü gyalázattal illetik Christust, a’ kik azt merik mondani, hogy az ö Országa kicsiny szegletbe szorúlt: ″[5830] *CHRISTO maledicunt, qui dicunt, quia periit Ecclesia de toto orbe, et remansit in sola Africa. Si diceres illi, Perdes Villam tuam; forte non a te temperaret manum: et dicis, Christum perdidisse hereditatem suam, redemtam sanguine suo? Quam autem faciant injuriam, videte Fratres. Scriptura dicit,* “[5831] *In lata gente gloria Regis, in diminutione populi contritio Principis. Ergo homo injuriam facis Christo, ut dicas, Populum ejus ad illam exiguitatem diminutum. Ideo Christianum te dicis, ut invideas gloriae Christi?* Optatus pedig imigyen szólll: †[5832] *Quid contra Salvatoris merita militatis? Permittite Filium possidere concessa; permittite Patri complere promissa. Cur ponitis metas? Cur figitis limites, quum a DEO Tota terra sit promissa Salvatori? Vos eum in hereditate, sibi a Patre promissa, fraudare laboratis, dum partem ei conceditis, et Totum terrarum Orbem negatis.* Noha azért nem szükség, hogy egyszer ’s mind az egész Világnak minden Nemzetségit el-fogja az *Ecclesia*, mert most-is vannak, kik Christust nem hallották: de kívántatik, hogy üdő-jártában ki-terjedgyen mindenüvé. Ebből következik; hogy, csak azoknak Gyölekezete lehet igaz *Ecclesia*, kik a’ Hitben eggyet értenek azokkal, kiknek Vallása eleitűl-fogva ki-terjeddegelt minden Nemzetségekre, mellyek a’ Christus isméretire hozattanak.[5833]

[5827] “ Epist. 107. et To. 7. l. 3. cont. Gaudent. c. 1.
[5828] † To. 9. li. 4. de Symbolo, ca. 10.
[5829] * To. 7. de Unitate Eccles. c. 3. Vide supr. fol. 694.
[5830] ″ Aug. in Ps. 85.
[5831] “ Prov. 14. v. 28.
[5832] † Optat. Milevit. li. 2.
[5833] NOTA.

hodogeus_j.indd 1194 2025. 07. 21. 11:27:10

Ebből az Anyaszentegyháznak hatható terjedéséből, a' Régi *Doctorok* Két dolgot hoznak-ki, mellyekkel a' hamis Gyölekezeteket meg-választhatni az *Ecclesiá*-túl:

Elsö az:[5834] Hogy, ••[5835] ha minden Nemzetségekre ki kellett terjedni az *Ecclesiá*-nak, és nevekedni kellett aratásig: nyilván következik, hogy minden üdőben nyitva kellett Ajtajának állani: és, valaki bé akart az *Ecclesiá*-ba menni, meg-találhatta úttyát *[5836]. Azért Sz. *Agoston*, az Igaz *Ecclesia* Jelének mongya, hogy, soha el nem rejtezik, hanem mindenkor Ismérhetö: †[5837] *Quo SIGNO manifesto, adhuc parvulus, et nondum valens liquidam discernere a tot erroribus Veritatem, tenebit Ecclesiam Christi? Propheta docet, Ecclesiam Christi ipsam esse, quae omnibus eminet, et apparet; et quae Civitas supra montem posita, Abscondi non potest*. "[5838] *Ecclesia, Civitas est supra montem posita, quae certum hoc SIGNUM habet, quod Abscondi non potest. Nota est ergo omnibus Gentibus: pars autem Donati, ignota est pluribus Gentibus: Non est ergo ipsa*. Okát ennek, értők Sz. *Agoston*-túl *[5839]. Mert, ha mindenek tartoznak az igaz *Ecclesia* társaságába állani, szükség, hogy senkitűl el-rejtve ne légyen, hanem mindenektűl meg-ismértethessék. Azért, valamely *Ecclesiá*-rúl meg-bizonyodik, hogy vólt oly üdő, melyben meg nem ismértetett az Emberektűl: bizonyosok légyünk, hogy távúl esett a' Christus *Ecclesiajá*-túl.

Második az:[5840] Hogy ••[5841] a' Jó Magnak, eléb kellett bé-vettetni, és azután {708:} híntegettetett a' Tévelygések Konkolya közibe. Azért, a' Christus Nevét, soha csak egy Eretnek gyölekezet sem terjesztette a' Pogányságra: hanem eléb az igaz *Ecclesia* rontotta-meg a' paraszt Bálványozást; az-után, a' hamis Gyölekezetek konkolyát, a' bé-vetett földbe híntegette a' *Sátan*.

[5834] 1.
[5835] •• Mat. 13. v. 30.
[5836] * Isai. 60. v. 11. c. 35. v. 8.
[5837] † Aug. 13. cont. Faust. c. 13.
[5838] " Lib. 2. contr. Liter. Petil. c. 104. in fine.
[5839] * Aug. 2. cont. Liter. Petil. c. 32. Epi. 107. ut supr. f. 681.
[5840] 2.
[5841] •• Mat. 13. v. 30. Vide Aug. sup. fol. 152.

hodogeus_j.indd 1195 2025. 07. 21. 11:27:10

Ezt ez-elött, “[5842] *Tertullianus* szavaiból értők: *Hoc illis negotium est, non Ethnicos convertendi, sed nostros evertendi: Stantibus ruinam, non jacentibus elevationem operantur: Ruinas operantur stantium aedificiorum, non exstructiones jacentium ruinarum*. Es, mind ••[5843] Sz. *Agoston*, mind *Tertullianus*, és *Jerónimus*, azzal rontyák a’ hamis Gyölekezeteket, hogy, minek-elötte ezek kezdetnének, a’ Világ Keresztyén vólt. Es a’ Tévelygésekrűl magyarázzák, *[5844] a’ mit Jeremias, *cap. 17. v. 11.* mondott: *Perdix fovit, quae non peperit; fecit divitias, et non in judicio.*

Négy Oka vagyon pedig, mellyért méltán hihettyük, hogy a’ Pogányságból a’ Christus isméretire, nem Tévelygö gyölevésztűl, hanem csak az *Ecclesiá*-túl kell hozatni az Embereknek: I. Az; Hogy, a’ mint “[5845] eléb mondám, a’ Pogányságból a’ Christus isméretire-valo térésben, oly sok nehéz, és a’ romlott természettel tusakodó dolgok vannak, hogy ezeket, emberi okossággal és bőlcseséggel, soha senki által nem gázolhattya: hanem csak az Ember szívén uralkodó Isten dolga lehet, a’ Pogány nemzeteknek Christushoz-valo hóldoltatása. II. Az; Hogy, csak egy Nemzet sem tér külömben Christushoz, hanem Csuda-tételekkel meg-győzetvén; hogy, a’ mit Emberi okossággal fel nem érnek, azt Isten tanitásából hidgyék; mint ennek-elötte “[5846] sok példákkal bizonyítók. III. Az; Hogy, Istennek Atyai gond-viseléséhez nem illett, hogy a’ setét Pogányságból, a’ Christus Zászlója-alá hóldoltatott Népeket, egy setétségből másba vinné, a’ Christus neve-alatt. IV. Az; Hogy ezt az Isten ö-maga meg-példázta, †[5847] Búzájának a’ Konkoly-elöt-valo bé-vetésével: Es az Isten Házának igérte, *[5848] hogy a’ Nemzetségek ö-hozzája folyamnak. Az-után kellett tehát az Eretnekségek Konkolyának bé-vettetni, mikor az Emberek háláadatlansága azt érdemlette, hogy a’ kik, ha szinte az *Ecclesiá*-ban maradtak vólna-is, gonosz életek-miatt el-vesztek vólna, Eretnekségek-által el-szakadnának, mint rühes Juhok, a’ Hívek társaságából, hogy az ártatlanokat

[5842] “ Supr. fo. 139.
[5843] •• Supr. fo. 152. 154. 155.
[5844] * Aug. de Pastorib. cap. 12. Et l. 13. contra Faust. c. 12. Vide supr. fol. 285. 286.
[5845] “ Supr. fo. 48. 49.
[5846] “ Supr fo. 64. 65.
[5847] † Mat. 13. v. 30.
[5848] * Supr. f. 706.

hodogeus_j.indd 1196 2025. 07. 21. 11:27:10

meg ne dögleltetnék: *Ex iis hominibus Haeretici fiunt, qui, etiamsi essent in Ecclesia, nihilominus errarent.*[5849] “[5850] *Diabolus videns Idola derelicta, cogitavit novam fraudem: ut sub ipso Christiani nominis titulo fallat incautos, Haereses invenit.* *[5851] *Gratulandum est, cum tales de Ecclesia separantur: ne Columbas, ne Oves Christi, venenata contagione praedentur. Nemo existimet, Bonos de Ecclesia posse discedere. Triticum non rapit ventus; nec Arborem, solida radice fundatam, procella subvertit: Inanes paleae, tempestate jactantur; invalidae arbores, turbinis incursione evertuntur. Hoc execratur, et percutit Joannes, dicens; Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis.*[5852]

Harmadszor: A’ Tudományért, mondatik az *Ecclesia* Közönségesnek: mivel, a’ Sz. *Pál* mondása-szerént, †[5853] *Communis Fides*, az ö Hiti és tanitása, közönséges: 1. Mert minden üdőben, minden Hívek ezt követték. 2. Mert, nem kinek-kinek magán-való itéletin, és Irás magyarázattyán fondáltatik: hanem a’ Híveknek közönséges eggyezésén. 3. Mert {709:} mindeneket tanitásában foglal, valamik szükségesek az üdvösségre; *Ita ut nihil nobis desit*, úgy hogy, semmiben meg nem fogyatkozván, minden Igazságot meg-tanúlhatunk az *Ecclesiá*-túl.[5854]

¶. 5. NEGYEDIK Iele az Ecclesiának, hogy, APOSTOLI.

A’ *Nicaea*-béli Credo, *Apostoli* Gyölekezetnek nevezi az *Ecclesiat*, Három Okból:

I. Mert *Apostolok* tanitása-által kezdetett: az ö Predikállások- és Irások-által gyarapodott; egész világra terjedett: és, a’ mint Sz. *Pál* mongya; *Superaedificati super fundamentum Apostolorum; Ephes. 2. v. 20. In omnem terram exivit sonus eorum; Rom. 10. v. 18. Coloss. 1. v. 6. Rom. 1. v. 8.* az Apostolok fondamentomán éppíttetett. Miképpen azért, *Moyses*

[5849] Aug. to. 1. li. de Vera Relig. c. 8.
[5850] “ Cypr. de Unit. Eccl. n. 6.
[5851] * Ibi. n. 30.
[5852] 1.Ioan. 2. v. 19.
[5853] † Tit. 1. v. 4.
[5854] 1.Cor. 1. v. 7.

hodogeus_j.indd 1197 2025. 07. 21. 11:27:10

Törvényének mongyuk az Isten Törvényét, mely *Moyses*-által ki-adatott: úgy *Apostoli Ecclesiá*-nak mongyuk azt az *Ecclesiát*, "[5855] mely Christuson éppíttetett; úgy-mint, a' ki, ••[5856] *Auctor Fidei, et consummator*, Kezdője, és tellyessitője a' mí Hitűnknek. mert az Apostolok-, ugy-mint elsö hirdetők-által, éppítette Christus az *Ecclesiát*.

II. Mert az *Apostolok* idejében fel-állatott Régi *Ecclesiá*-val, igaz Pásztorok *Successió*-ja-, Egy-más-után következése-által, egybe-foglaltatott: úgy hogy, mint egy Országnak és Városnak mongyuk, a' melyben szűnetlen egy-más-után következnek az Emberek: azon-formán, *Moraliter*, egy *Ecclesia* a' mái Gyölekezet, az *Apostolok* idejében virágozo *Ecclesiá*-val. A' Szűnetlen következés-nélkül pedig, Egy nem lehet az Apostoli *Ecclesiá*-val semmi Gyölekezet. Ennek fondamentoma, az eléb meg-magyarázott két Igazságon éppíttetett:[5857] Először; hogy, Soha az igaz Hit ki nem gyomláltatik e' világból, sem az igaz *Ecclesia* el nem fogy. Másodszor; hogy az igaz Hit, külömben meg nem marad, se nem terjed, hanem Lelki-pásztorok tanitása-által; *Rom. 10. v. 15.* mely tanitással, őriztetnek a' Hívek a' hamis Tudományoktúl; *Ephes. 4. v. 12.* Azért ennek-elötte meg-bizonyítók,[5858] hogy az *Apostolok* idejétűl-fogva, világ végéig, minden üdő-jártában, egy-más-után kovetkezö *Doctorok*, és Pásztorok lésznek az *Ecclesiá*-ban; mint-hogy ezt nyilván igérte Isten, *Isai. 62. v. 6. Jerem. 33. v. 18. 21. Zachar. 9. v. 8. etc.*

Hogy az *Apostolok* idejétűl-fogva, a' Pásztorok egy-más-után következő rendi, az *Ecclesiá*-nak ismértetö Jele, meg-hallók a' "[5859] Sz. *Jerónimus*, és *Tertulliánus* szavaiból. Szent *Agoston*-is azt írta; hogy őtet az *Ecclesiá*-ban tartóztatta, †[5860] *Successio Episcoporum*, az *Apostolok* idejétűl-fogva, egy-más-után következése a' Püspököknek. *Epifanius*, és *Irenaeus*, minek-utánna elő-számlálták vólna, Sz. *Péter*-tűl-fogva az ö idejek-ig, a' *Romai* Pápákat: azzal fejezik-bé Irásokat; hogy ez-által a' *Successio*-által, ismértetik az Igazság: *A Gloriosissimis Apostolis Petro et Paulo fundatae Ecclesiae,*

[5855] " Eph. 2. v. 21
[5856] •• Hebr. 12. v. 2.
[5857] Vide supra, fo. 113. 114. 150. 151. 152.
[5858] Vide supr. fol. 678. et seq.
[5859] " Supr. fo. 152.
[5860] † Supr. f. 703. 704.

hodogeus_j.indd 1198 2025. 07. 21. 11:27:10

eam, quam HABET ab Apostolis traditionem, per Successionem Episcoporum, pervenientium usque ad nos, indicantes, confundimus omnes, qui aliter, quam oportet, colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam, propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam; hoc est, eos, qui sunt undique Fideles; in qua SEMPER CONSERVATA est ea, quae est ab Apostolis, Traditio. Beati Apostoli, Lino *Episcopatum tradidere, etc. Nunc duodecimo loco Episcopatum ab Apostolis habet* Eleutherius. *Hac or-*{710:} *dinatione, et Successione, ea quae est ab Apostolis in Ecclesia Traditio, et Veritatis praeconiatio, pervenit usque ad nos.*[5861] *Et est plenissima haec ostensio, Unam et EANDEM vivificatricem Fidem esse, quae in Ecclesia ab Apostolis USQUE NUNC sit CONSERVATA.* *[5862] *Ne quis miretur, quod singula tamexacte recenseamus: per haec enim semper id, quod manifestum est in Fide, ostenditur.* "[5863] *In Urbe Roma, primo sedit omnium Apostolorum CAPUT* Petrus, *in qua una Cathedra, Unitas ab OMNIBUS servatur. Petro successit* Linus, *etc.* Damaso Siricius *hodie; qui noster est socius, CUM QUO nobis TOTUS ORBIS, commercio formatarum, in una communionis societate concordat. Vestrae Cathedrae vos originem reddite, qui vultis vobis Sanctam Ecclesiam vendicare.* †[5864] *Ab ipso* Petro *ordinem Episcoporum numeramus; Petro successit* Linus, *etc.* Siricio Anastasius. *In hoc ordine Successionis, nullus Donatista Episcopus invenitur.* Szent *Agoston*, *[5865] ugyan ezen *Successió*-ból, a' Püspökök renddel-következéséből, mongya hogy meg-ismérszik a' Sz. Irás, és mind az Ó, mind az Uj *Testamentom* Könyvei, böcsülletessé lésznek az Embereknél. Sz. *Irenaeus* Mártir, ezen *Successió*-ból, írja ••[5866] hogy az *Apostoli Traditiók*-nak végére mehetünk. Végezetre; mind *Irenaeus*, mind Sz. *Agoston*, és *Cyprianus*, azt vítattyák; hogy, abban az *Ecclesiá*-ban maradgyon a' ki üdvözűlni akar, melyben az *Apostolok* idejétűl-fogva, egymás-után következö Pásztorok vóltak: *Ubi Charismata Domini posita sunt, ibi discere oportet Veritatem; apud quos est ea, quae est ab Apostolis, Ecclesiae*

[5861] Iren. li. 3. c. 3.
[5862] * Epiph. haeres. 27.
[5863] " Optat. lib. 2. cont. Donat.
[5864] † Aug. epi. 165.
[5865] * Supr. fo. 336. 337.
[5866] •• Supr. f. 574.

hodogeus_j.indd 1199 2025. 07. 21. 11:27:10

successio.[5867] “[5868] *Eis, qui in Ecclesia sunt Presbyteris, obedire oportet, his qui Successionem habent ab Apostolis, qui cum Episcopatus successione, Charisma Veritatis acceperunt. Reliquos vero, qui abstinent a principali Successione, suspectos habere, vel quasi Haereticos, vel quasi Scindentes.* *[5869] *Dubitabimus nos in ejus Ecclesiae condere gremio, quae ab Apostolica Sede, per Successiones Episcoporum, frustra Haereticis circumlatrantibus; et partim plebis ipsius judicio, partim Conciliorum gravitate, partim Miraculorum majestate damnatis, culmen auctoritatis obtinuit? Cui nolle primas dare, vel summae profecto impietatis est, vel praecipitis ignorantiae.* ••[5870] *Novatianus in Ecclesia non est; nec Episcopus computari potest, qui Evangelica, et Apostolica traditione contemta, nemini Succedens, a seipso ortus est.* †[5871] *Pastor haberi quomodo potest, qui, manente Vero Pastore, et in Ecclesia DEI ordinatione succedanea praesidente, nemini succedens, et a seipso incipiens, alienus fit?*

Itt-is eszünkben kell tartanunk, a’ mit eléb “[5872] mondánk; hogy, ha csak magán ez a’ Jelenség ki nem mutatná-is az igaz *Ecclesiát*, elég hogy ki-mutattya sok Gyölekezetek hamisságát, és azoktúl meg-választya az Igaz *Ecclesiát*. Mert, a’ Sz. Irás világos bizonysági-szerént, hamis az a’ Gyölekezet, melynek valamely üdőben, az *Apostolok*-után, Pásztori nem vóltak. Ha pedig azt hozzá-adgyuk, a’ Tanítók egy-más-után következéséhez, a’ mint ennek-elötte ••[5873] szükségesnek mutatánk az Igaz Pásztorsághoz; és *Irenaeus*-túl nem régen hallánk; tudni illik, hogy a’ Pásztorok meg-maradtak abban az értelemben, mellyet az *Apostolok*-túl vettek; az-az, hivatallyok-kivűl nem hágtak, hanem az-szerént jártak-el követségekben, a’ mint eleitűl-fogva szoktak járni, a’ kik-által őket Isten kűldötte: így immár, bizonyoson meg-ismérteti az igaz *Ecclesiát* ez a’ Jelenség; el-is választya minden egyéb Gyölekezettűl. Azért, ha a’ Görög *Ecclesiá*-ban {711:} meg-maradtak vólna-is

[5867] Iren. li. 4. c. 45. initio.
[5868] “ Idem, lib. 4. cap. 43.
[5869] * Aug. tom. 6. de Util. Creden. c. 17.
[5870] •• Cypr. ep. 76. n. 12. alias li. 1. epi. 6.
[5871] † Ibid. n. 16.
[5872] “ Supr. f. 705. et seq. Vide Bellar. l. 4. de Eccles. cap. 8.
[5873] •• Supr. fol. 119. n. 6.

hodogeus_j.indd 1200 2025. 07. 21. 11:27:10

a' Püspökök: de, mivel el-hágták az Atyáktúl vetett határt; el-ugrották Követségek czéllyát mihent Uj szakadást kezdettek; és ki-léptek abból a' Tudományból, mellyet a' Régi Szentektűl vettek vólt: nem következnék, hogy igaz *Ecclesia* az ö Gyölekezetek; hanem, csak azt hozhatnók-ki ebből, hogy a' *Successio*, magán, némely hamis Társaságtúl meg-választhattya az *Ecclesiát*, de nem minden Tévelygőtűl.[5874]

III. Azért neveztetik az igaz *Ecclesia*, *Apostoli* Gyölekezetnek: Mert az *Apostoli* Tudományban meg-maradott: Az *Apostoli* üdőktűl-fogva, Egyházi gond-viselesinek, és rend-tartásinak formáját meg-tartotta.

Hogy valamely *Ecclesia*, az *Apostoli* Tudományok tisztaságával dicsekedhessék, nem elég hogy az *Apostolok* irását Isten Könyvének tartsa, és böcsüllettel vegye; mert, az Eretnek Gyölekezetben-is, ha külömben nem, színnel, böcsülleti vagyon az *Apostoli* Irásoknak: de ennek értelmében, és hamis magyarázásában vagyon az Eretnekség. Azért, hogy *Apostoli Ecclesiá*-nak mondhassunk valamely Gyölekezetet, Három dolog szükséges hozzá: I. Hogy az *Apostolokat*, mint Istennek Követit tisztellye, böcsüllye. II. Hogy az ö tanitásokat és Irásokat, úgy tartsa mint Isten szavait. III. Hogy az *Apostoli* Irások magyarázásit, az-szerént fejtegesse, és vegye, a' minémü értelemmel mondották az *Apostolok*, és egyebekre terjesztették az *Apostolok*-túl éppített *Ecclesiák*, és ezekben fényeskedö Tanítók. Mert külömben végére nem mehetünk, †[5875] mit írtanak, és minémü értelemben írtanak az *Apostolok*, hanem azoktúl, kik ö-tőllök vették, és maradékokra szállították az *Apostoli* tanitások bötűjét, és igaz értelmét. Azért, az Ujítók tanitásánál, egybe-vetés-nélkül, böcsülletesbnek kell mí-elöttünk lenni, az *Apostoli* tanitás értelmérűl, azok tanu-bizonyságinak, kik, az *Apostoli* Tudomány erejével, a' Pogányságnak hoszszú ideiglen-valo homályosságát és setétségét (mely az igaz Isteni tiszteletet le-nyomta, söt meg-fojtotta vala,) a' Lélek-elevenítő Hitnek világosíto fáklyájával meg-tisztították, és, mint a' szél a' füstöt, úgy el-oszoltatták. Ezt pedig, nem erőszakkal, vagy Világi böcsülletek és tekíntetek erejével: hanem, mint *Dagon*, az Isten Szekrénye jelen-létével; *Jericho* Falai, a' Kűrtök zengésével, le-dőjtetének;

[5874] Urget hoc Calv. li. 4. c. 2. n. 2. Vide infra, li. 9. c. 2. ¶. 5. n. 2.

[5875] † Supr. fol. 94. 95. et 647. 648.

hodogeus_j.indd 1201 2025. 07. 21. 11:27:10

a' *Madianiták*, Föld-palaczkok egybe-verésével, meg-győzetének:[5876] azon-képpen, az *Apostolok* Tudománya zengésével, és Testek szakadásával, terjesztették az *Apostoli Ecclesiák*-ra azt a' Tudományt, mellyet *[5877] (az *Irenaeus* mondása-szerént,) mint gazdag tár-házban, az *Apostolok*-túl fondalt *Ecclesiá*-ban hadtak.

De halhadsza, mely szépen mind ezeket fel-jegyzette Tertulliánus: †[5878] *Apostoli Ecclesias apud unamquamque Civitatem condiderunt, a quibus traducem Fidei, et semina doctrinae, ceterae exinde Ecclesiae mutuatae sunt, et quotidie mutuantur, ut Ecclesiae fiant: ac per hoc, et ipsae Apostolicae deputantur, ut soboles Apostolicarum Ecclesiarum. Sic omnes Apostolicae sunt, dum Unam omnes probant Unitatem.* *[5879] *Quid Apostoli praedicaverint, et hic praescribam, non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis praedicando, tam viva (quod ajunt) voce, quam per Epistolas postea. Si haec ita sunt; constat proinde, omnem illam Doctrinam, quae cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus, et originalibus Fide conspiret, Veritati deputandam: idque sine du-*{712:} *bio tenendum, quod Ecclesiae ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a DEO suscepit.* Azt kívánnya *Tertullianus*; hogy, a' mely Gyölekezet igazán akarja viselni az *Ecclesia* nevét, az *Apostolok*-túl fondált *Ecclesiák* Anyaméhéből származzék: azt a' Tudományt kövesse, mellyet az *Apostolok*-túl fondáltatott *Ecclesiák* tartottak. mivel, nem tudhattyuk külömben mit tanítottak az *Apostolok,* hanem az ö-tőllök éppíttetett *Ecclesiák* bizonyságából. Azt pedig bizonnyal tudgyuk, hogy, Valamit közönségesen az *Ecclesia* követ, ha Irás nincs-is rólla, az *Apostolok*-túl szállott reá; mint Sz. *Agoston*-túl ez-elött értők.[5880]

[5876] Vide supr. fol. 48. 49.
[5877] * Supr. f. 648.
[5878] † Tertul. Praescript. c. 20.
[5879] * Cap. 21.
[5880] Supr. fol. 108. 559. 562. 563.

hodogeus_j.indd 1202 2025. 07. 21. 11:27:10

KILENCZEDIK KÖNYV. CSAK A' ROMAI GYÖLEKEZET IGAZ Anyaszentegyház.

ELSÖ RESZE.

HUSZON-HET BIZONYSAGGAL MEG-MUTATOM, HOGY az Uj Szakadások nem igaz Ecclesiák.

Hogy ama' sok részre szaggattatott, és Bárány gyapjúba őltözött Farkasoktúl vezéreltetett Uj Gyölekezetek, nem Isten Házai és *Ecclesiái*; hanem az egy, élö, és örökké-országlo Christus Jesus Vő-legénységétűl, és Házasságától elszakadott Nyájak: győzhetetlen fondamentomokon vetett Jelenségekkel megbizonyítottuk, a' Harmadik, Negyedik, és Ötödik Könyvben. Mindazáltal, nem lészen alkalmatlan, ha itt rövideden meg-mutattyuk, hogy Semmi jele a' Christus *Ecclesiajá*-nak, nem illik az Uj Szakadásokhoz. Mely dologból világoson ki-tettszik; hogy, annyi külömbség vagyon a' Christus serege-, és az újonnan futamodott Gyölevészek-között, menyi az Ég és Főld-között. Nem kell pedig ebben, vagy sok irással magamat, vagy sok olvasással egyebeket fárasztanom: mivel igaz elég, ha az eléb meg-bizonyított Igazságokat, újjal mutatván, a' jelen-való Kérdéshez szabom, és a' Keresztyén Olvasónak eszébe jutatom.

Azért, somma-szerént, Huszon-hét Bizonyságot állatok, mellyekkel, szemlátomást meg-mutatom, a' Sz. Irás fondamentoma-szerént, hogy, a' *Luther*, *Calvinus*, *Arianus*, és egyéb akár-minémü szóval nevezett Társaságok gyölekezeti, nem Christus *Ecclesiái.*

hodogeus_j.indd 1203 2025. 07. 21. 11:27:10

¶. 1. Az Anyaszentegyház ELSÖ Ieléböl, Három Bizonysággal rontatnak az Ellenkezö Gyölekezetek.[5881]

Az *Ecclesiá*-nak Elsö Jelét mondók, hogy Eggy: meg-is magyará-{713:}zók, mint kell ezt érteni. Ebből azért a' Jelből, Három Bizonyságot támasztok a' Pártos Gyölekezetek-ellen.

I. BIZONYSAG: Lehetetlen, hogy igaz Ecclesia légyen, mely annyira el-szakadozott, és magában meg-oszlott, hogy az ö Doctori, nem csak egy-más-között, de tulajdon magok magokkal, és közönséges Vallások magával ellenkezik: Söt, a' mi nagyob, úgy el-szakadozott, és esze-veszett, hogy kettöt nem találhatsz Tagjai-közzül, kik egy-aránt vonnyák az igát, és azon-egy vágásban álhatatoson maradgyanak.

Illyen a' Luther és Calvinus gyölekezete. Ergo, etc.

Ennek az Anyaszentegyház Egységén fondált Bizonyságnak Elsö Részét, sok-képpen meg-erössítök ennek-elötte, †[5882] nem egy helyen.

Második Része, ki-tettszik, 1. Azokból a' sok esze-veszett Szakadásokból, mellyeket ez-elött ••[5883] bévségesen elö-számlálánk: meg-mutatván, hogy sem egy-mással, sem önnön-magokkal meg nem alkodhatnak az Uj Hit-faragók; hanem a' mint *Beza* írja *Dudicius* András nevével: "[5884] *Nostri quales sunt? Palantes, omni vento doctrinae agitati, et in altum sublati; modo ad hanc, modo ad illam partem deferuntur. Horum quae sit hodie de Religione sententia, scire fortasse possis: sed quae cras de eadem futura sit opinio, neque illi, neque tu certo affirmare queas: Et in quo tandem Religionis capite congruunt inter se Ecclesiae, quae Romano Pontifici bellum indixerunt?* Tudhatod talám, mit vallanak ma; hólnap, hol állapodgyanak, magok sem tudhattyák. Ugyan-ezent hallók a' *Lutheristák*-rúl ennek-elötte *[5885]. 2. Az *Augustai Confessio*, a' *Concordia*, a' *Helvetica Confessio* álhatatlansága, és magával ellenkezö tanitása, ugyan-ezen dolgot bizonyíttya.

[5881] UNA.
[5882] † Supr. f. 270. 282. 283. 284.
[5883] •• Supra f. 276. 277.
[5884] " Beza, epi. 1. Theolog. Vide supr. f. 105. 106. 277. 582. et seq.
[5885] * Supr. f. 276. 277. 278.

hodogeus_j.indd 1204 2025. 07. 21. 11:27:11

Mellyekről, mint-hogy ••[5886] eléb sokat szóllottunk, künyű fordítani a' levelet, és ott olvasni, a' mint mászor kellene most le-írnunk. 3. Meg-mutatók "[5887] azt-is; hogy, kettőt nem találsz, a' *Luther* és *Calvinista* Gyölekezetben, kik azt merjék mondani, hogy szinte ugyan-azont hiszik, a' mit más valamely fö tagja az ö Társaságoknak: Hanem, akár-mely Bába, és mocskos Varga, azt meri mondani; hogy, mind a' Szent Atyákat, és *Conciliomokat*, mind *Luthert*, és a' töb *Predikátorokat*, csak annyiból javallya és követi, a' menyiben eggyez a' Sz. Irással. Mivel pedig ennek az Eggyezésnek itélésében, senkihez nem köti magát: csak szintén abban eggyez mással, a' mi néki tettszik. A' tettszés pedig, mint a' száj íz, annyi, menyi az Ember.[5888] Es így, egy *Lutheristát*, vagy *Calvinistát* nem találsz, ki azt merje mondani, hogy ő-is hiszi, valamit *Luther*, vagy *Béza* hitt, és tanított: hanem, annak ürügyével hogy ezek-is Emberek vóltak, és botorkázhattak, guggolva el-múlnak mellőlök. Ugyanezen szín-alatt, minden *Predikátor*-túl, söt önnön-magoktúl-is, gyakorta el-szakadnak, és nem hisznek magoknak-is: mert ők-is csak Emberek, mint *Luther* vólt. Annak-okáért, mí azt mondhattyuk a' mostani Pártosokrúl, a' mit *Tertullianus* közönségesen a' Tévelygőkrűl:[5889] *Ceterum, nec suis, Praesidibus reverentiam noverunt. Et hoc est, quod Schismata apud Haereticos non sunt; quia cum sint, non parent Schismata. Est enim Unitas ipsa. Mentior, si non etiam a Regulis suis variant,* *[5890] *etc.*

II. BIZONYSAG: Nem igaz Ecclesia az, melynek tanitása ellenkezik azzal, a' mit régen az igaz Ecclesia tanított: vagy a' melynek Publica Confessiója magával ellenkezik.

A' Lutherista és Calvinista gyölekezet tanítása, ellenkezik azzal a' mit régen az igaz Ecclesia tanított: Es a' magok Publica Confessiója ellenkezik magával. Ergo, etc.

{714:} Elsö Része a' Bizonyságnak, az Isteni tudománynak tekélletes Eggyességén, és álhatatosságán fondáltatik.

[5886] •• Supr. f. 427. 428. 437. 523.
[5887] " Supr. fol. 513. 514. 517. 551.
[5888] NB.
[5889] Tertull. Praescript. c. 42.
[5890] * Supr. fo. 270. 271. 272.

hodogeus_j.indd 1205 2025. 07. 21. 11:27:11

Második Része, abból ki-tettszik, a' mit ennek-elötte ••[5891] mondánk, az *Augustai* és *Helveciai* Confessiók *confusiojá*-rúl; és ez-után meg-mutattyuk, hogy a' *Primitiva Ecclesia* tanitásától, oly távúl estek a' mostani Ujságok, mint az Ég a' Földtűl. *Calvinus* meg-vallya; hogy, Urunk születése-után Öt-száz esztendeig †[5892], a' Christustúl vett Tudományban, változás és csorba nem esett. A' mellett azt-is igazán fel-jegyzi "[5893]; hogy, akkor az *Ecclesia Doctori* külömbet tanítottak, és ellenkeztek a' *Lutherista* és *Calvinista* Vallásokkal. Es így, *Habemus reos confitentes*, magok adnak bizonyságot magok-ellen.

III. BIZONYSAG: Nem kell abban a' Gyölekezetben keresni az Ecclesiat, melynek semmi bizonyos módgya nincs az Istentül parancsolt Eggyesség meg-tartásában, és a' Hitben támadott Egyenetlenségek le-csendeszítésében.

A' Luther, és Calvinus gyölekezetinek, nincs ezekben semmi módgya. Ergo, etc.

Elsö Részét, meg-bizonyítottuk ••[5894] egy-nehányszor. Mert, csak e' világi Okosság-szerént viseltetett *Respublica* és birodalom-is, gyalázatos vólna, ha módot nem mutatna, a' naponként támadott Per-patvarok csendeszitésében, és a' békeséges Eggyesség meg-tartásában. Az Isten sem kivánhatná az *Ecclesia* tagjaitúl hogy Eggyet értsenek, ha bizonyos módot nem mutatott vólna a' külömböző Tagok le-ültetésében.

Második Részét, meg-mutattuk "[5895] ez-elött. Mert, ha ki meg-veti valamely Könyvét a' *Bibliá*-nak, nincs módgyok az Ellenkezőknek, hogy annak méltoságát meg-tudgyák óltalmazni.[5896] Mivel, ha a' Régi *Ecclesia* tanúbizonyságát forgattyák, azt felelheti az Irás-tagadó, a' mit ••[5897] hallók hogy felele *David Ferencz* más dologban: tudni illik, hogy, mint a' *Bibliát* bé-vette a' Régi *Ecclesia*, úgy a' Szenteknek-valo könyörgést, *Purgatoriomot*,

[5891] •• Supr. f. 437. 438. 519. 520. et seqq. Infra, lib. 9. c. 2. ¶. 2.
[5892] † Supr. fo. 186.
[5893] " Supr. fo. 156. 157.
[5894] •• Supr. f. 91. 93. 399. 400. 597. 598. 638. 691. 692. et seqq.
[5895] " Supra, a fol. 97. Et toto l. 6. et 7.
[5896] l.
[5897] •• Supr. fo. 108.

hodogeus_j.indd 1206 2025. 07. 21. 11:27:11

és hasonló Agazatokat-is tanított. Ha azért ezekben szabad el-távozni Sz. *Agoston*-túl, *Cyprianus*-túl, az *Ecclesiá*-túl, mivel el-tévelyedhetett az *Ecclesia*: miért nem vólna szabad az Irásrúl tett bizonyságát-is félre tenni? Ki tehet bizonyossá, hogy eggyikben meg-csalatkozván, másikban nem tétovázhatott? Ennek-felette; a' Sz. Irás bizonyos magyarázattyának isméretiben sincs módgyok a' Pártosoknak;[5898] nem-is akarnak senkit Itélő-bíró-gyanánt venni, mikor a' Sz. Iras magyarázattyában Egyenetlenség támad. Miképpen azért, ha az Országban, ki-ki magának tenne törvényt, soha semmi csendeszség, és eggyesség nem lehetne: úgy az Ujítók-között sincs semmi mód, a' békeséges Eggyesség meg-szerzésében, vagy meg-tartásában, ha az ö-tőllök fel-vetett fondamentomok helyén maradnak.

Ezekből ki-tettszik, hogy, a' Pártosok szakadozott Egyenetlensége, nem csak *per accidens,* az Emberek Fogyatkozásából vagyon; hanem, Vallások tulajdon saját fondamentomi erejéből, és tulajdonságából. Mert, a' hol minden ember, maga Bíro, minden Vallások itéletiben, lehetetlen hogy ott Eggyesség találtassék.

¶. 2. Az Anyaszentegyház MASODIK Ieléből, Tizen-öt Bizonysággal mutattatik-meg, az el-szakadott Gyölekezetek hamissága.[5899]

Második Jelét az *Ecclesiá*-nak, a' Szentséget mondók. Ennek a' Jel-{715:}nek igaz értelmét-is, béven ki-fejezők. Ebből azért, Tizen-öt Bizonyságot támaszthatunk, az Uj vallások Gyölekezetinek rontására.

No. 1. Egy Szent sem vólt az Ujítók gyölekezetiben.

I. BIZONYSAG: Lehetetlen, hogy SZENT Ecclesia légyen, a' melynek Társaságát és Tudományát, senki azok-közzül nem követte, kiket az egész Keresztyén világ,

[5898] 2.
[5899] SANCTA.

hodogeus_j.indd 1207 2025. 07. 21. 11:27:11

az Apostolok halála-után, dücsöült Szenteknek tartott, és életeknek tekélletes-vólta Isteni Csudákkal meg-erössíttetett.

Nyilván vagyon pedig, hogy ezek-közzül egy sem vólt, a' ki azt hitte, és tanitotta vólna, a' mit a' Lutherista vagy Calvinista gyölekezet. Ergo, etc.

Elsö Része, ki-tettszik abból, a' mit meg-bizonyítánk, az Anyaszentegyház Harmadik Jelérűl szólván. Mert az igaz *Ecclesián*-kivűl, *[5900] nem juthat senki Isten kedvébe, és igaz Szentségre. Melyből világoson következik; hogy, nem igaz *Ecclesia*, a' melynek társasága-, és tudománya-kivűl, az Ember szentté lehet.

Második Része, erössíttetik abból; hogy, soha senki azok-közzűl, kiket az egész Keresztyénség Szenteknek tartott, azt nem tanította, hogy a' dücsöűlt Szenteknek, könyörgésekkel-valo segétségét nem szabad kérni: hogy a' Halottakért nem szabad imádkozni: hogy Szűzességet nem szabad Istennek fogadni, *etc.* Sőt, a' mint eléb ••[5901] meg-mutatám, az egész Keresztyén világ, Eretnekek-közzé számlálta, valaki ezeket tanította. Ennek-felette a' Pártosok tulajdon Irásiból "[5902] hallók, hogy minnyájan, valakiknek Irása nállunk vagyon, külömbet hittenek az ö Vallásoknál. azért írják, †[5903] hogy minnyájan a' Régiek el-tévelyedtek: söt ••[5904] a' Közönséges Gyölekezeteket-is, mivel távúl járnak az ö Ujságoktúl, mind szemétre hánnyák.

De, hogy ezen sokat ne mulassunk; Nevezzenek az *Apostolok* halálátúl-fogva, csak Eggyet azok-közzűl, kiknek tekélletes magok-viselése, sanyarú tiszta élete, Isteni csudákkal pecsételtetet szent erkőlcse, az egész Keresztyén világ itéletiből meg-érdemlette, hogy Szenteknek neveztessenek; Ezek-közzűl, mondok, Eggyet nevezzenek, kinek Irásából ki-tessék, hogy a' *Luther* vagy *Calvinista* gyölekezet Tudományát javallotta. Mert én, akár Sz. *Cyprianus* Mártirt, akár Sz. *Agostont*, *Ambrúst*, *Bernárdot*, *etc.* nevezzék, meg-mutathatom ezek Irásiból, hogy imádkoztak a' Halottakért; a' Szenteket

[5900] * Supr. f. 650. 651.
[5901] •• Supr. fo. 293. 294.
[5902] " Supr. fo. 155. 156. et seq.
[5903] † Sup. fo. 387. 388. 389.
[5904] •• Sup. f. 97. 98.

hodogeus_j.indd 1208 2025. 07. 21. 11:27:11

segétségűl-hítták; és egyéb dolgokban oly távúl jártak a' *Lutheristák*-túl, mint az Ég a' Földtűl.[5905] En-elöttem, ennek a' Bizonyságnak oly ereje vagyon; hogy, ha ennél töb Jelét nem találnám az Uj Gyölekezetek hamisságának, csak ezzel-is meg-elégedném. Mert így gondolkodom magamban:[5906] Ha *Bécsbe* indúlnék, de az útat nem tudnám; és akarnám érteni, melyre kell mennem? Bizony, ha ki oly útat mutatna, mellyen, soha senki nem említené hogy valaki *Bécsbe* ment: merö balgatagság vólna, ha a' járt-útat el-hadnám, és afféle bizonytalan nyomot vennék előmbe. Tehát, micsoda eszességgel indúlhatok Meny-ország-felé oly úton, mellyen csak egy sem járt azok-közzűl, kik, az egész Keresztyén világ itélete-szerént, Meny-országba jutottak? Sz. *Agoston*, a' Halottakért imádkozott, és Aldozott; Bóldog Aszszonynak könyörgött: mindazáltal Szent vólt, és üdvözűlt; a' mint magok sem tagadhattyák az Ujítók. Miért féllyek én, hogy, ugyan-azon Vallásban járván, Meny-országba nem juthatok? A' kik pedig ezeket, és hasonló dolgokat tagadtanak,[5907] nem hogy {716:} üdvözűlteknek, de átkozott Eretnekeknek tartattak az egész Keresztyénségtűl: és én még-is ezek-után indúllyak? Oh vakság! vakság!

N°. 2. Kétségbe-ejtök, és Testi szabadságra-vivök az Uj Szakadások:

II. BIZONYSAG: Az nem lehet Szent Ecclesia, mely az igaz Hitet és tudományt el-vesztheti, és hamisságra taníthat.

A' Lutherista és Calvinista gyölekezet el-vesztheti, és hamisságra taníthat. Ergo, etc.

Elsö Része, nyilván-valo. Mert, a' Hamis tévelygésben heverö Gyölekezet, igaz Hit-nélkül lévén, Szent, és Isten-elött kedves nem lehet: mivel igaz Hit-nélkül, kellemetes nem lehet senki Istennél.[5908]

Második Részét, Elsöben, azzal bizonyítom,[5909] a' mit *Calvinus*-túl hallánk; hogy az ö Hitek, sok kételkedésekkel, és tévelygésekkel

[5905] Hoc vide fusius sup. f. 184. 185.
[5906] NOTA.
[5907] Vide fol. 294. 295. etc.
[5908] Hebr. 11. v. 6.
[5909] Vide supr. fol. 455. 456.

hodogeus_j.indd 1209 2025. 07. 21. 11:27:11

elegyíttetett. Másodszor, azzal; Mert magok taníttyák, hogy az igaz *Ecclesia* el-tévelyedhetik: és, hogy a' *Romai Ecclesia*, noha az *Apostolok*-idett igaz *Ecclesia* vólt, de annak-utánna, lassan-lassan, temérdek hamisságokra vitetett, úgy hogy az Emberek eszekbe sem vennék változását. Ha az igaz *Ecclesián* ez történhetik: Tehát ezen verembe eshetik a' *Lutherista* és *Calvinista Ecclesia*-is, és alattomban hamisságra vitethetik, úgy hogy senki eszébe se vegye.[5910] Mert, nem látom, mi okon nem férne az ö Gyölekezetekhez, a' mi hozzá fért a' Christus *Ecclesiajá*-hoz. Annak-okáért, ha úgy tévelyeghet az ö *Ecclesiá*-jok, hogy azt az Emberek eszekbe sem vehetik: ki tudgya, ha most immár nem úgy tévelyeg? Ebből, nem csak el-romol az ö Gyölekezetek Szentsége; de méltán kételkedhetnek magok-is, *Ecclesiá*-jok és Hitek igazságárúl.

III. BIZONYSAG: Nem kell hinni, hogy az a' Gyölekezet Christus SZENT Ecclesiája légyen, melynek tanitása, tulajdon erejéböl, és természetinek mi-vóltából, minden Testi szabadságra viszen, és minden jóra-valo igyekezetet meg-fojt Emberben: az-az, ugyan effectu, et re ipsa, vólta-képpen gonoszabbakká, feslettebbekké, Istentelembekké tészi az Embereket.

Illyenek az Ujonnan egybe-csoportozott Gyölekezetek. Ergo, etc.

Bizonyságunk Elsö Részét, †[5911] meg-bizonyítók ennek-elötte. Mert az Isteni tudomány, nem viszen Lélek veszedelemre: hanem, a' Sz. *David* mondása-szerént, *[5912] *Lex Domini immaculata, convertens animas*; Lélek-térítö törvény az Isten Törvénye. Nem-is vét az Isten senkinek tőrt, hogy megessék, mert gonoszszak-nélkül nem szűkölködik. Azért, oly Törvényt sem adhat, melynek tulajdon erejéből gonoszságra vitessünk.

Második Részét, sok erős Jelenségekkel meg-bizonyítók †[5913] ennek-elötte. Mert közönségesen azt taníttyák az Uj Gyölekezetek; hogy, Embernek minden Jó cselekedete úndokság, és vétek: hogy mí, az Isten Törvényében semmit

[5910] Vide supr. fol. 669. n. xj. Item, fol. 104. Labyr. 2.
[5911] † Supr. f. 224. 225. et 695. 696.
[5912] * Psal. 18. v. 8.
[5913] † Sup. fol. 225. 226. etc.

hodogeus_j.indd 1210 2025. 07. 21. 11:27:11

meg nem tarthatunk: sőt, ha a' *Luther* vagy *Calvinus* mételyében kaphatunk, tellyességgel délczegbe bocsáttatunk, és semmi Törvénnyel nem köteleztetünk az Isteni szolgálatra. Végezetre, a' Jó Cselekedeteket haszontalannak mongyák az üdvösségre, mely, csak az egy Hitet kívánnya.

Efféle veszedelmes tanitások, természet-szerént el-idegenítnek minden Tekélletes erkőlcstűl. Mert, vallyon mint igyekezhetem az Istenes életre, ha el-hitetem magammal, hogy Lehetetlen, és Haszontalan dologban töröm fejemet? Ha Bűn az Embernek minden Jó cselekedeti, és {717:} ezzel Isten meg-bántódik:[5914] miért serénykedgyem a' Jó cselekedetek gyakorlásában? Ha Isten én-tőllem nem kivánnya a' Jó cselekedetet; ha Isten-elött ezeknek semmi érdemek nincsen; ha ezek ugyan haszontalanok az üdvössége: majd ám heába-valo terhet vészek vólt vállamra, és Isten nevében osztogatom vólt Javaimat, hogy újob vétkekkel terhellyem lelkemet, *etc.* Ha szabados vagyok minden Törvénytűl; ha ezeknek meg-tartása lehetetlen; ha el nem eshetem, minek-utánna egyszer hittem; ha csak egyedűl a' Hitetlenség kárhoztat: mettszek a' Törvény-tartásnak szorgalmatoskodásával? Ezeket, és töb hasonló gondolkodásokat nemzenek természet-szerént az Uj Tudományok: és így, minden Istenes Élet gyökerét meg-sértik, és ki-gyomlállyák; mint ezeknek a' Tudományoknak mérges gyümőlcsiből meg-is mutatók ezt bévségesen †[5915] ennek-elötte. Más úton-is el-óltyák az Uj tanitások a' Szent élet indúlatit. Mert, a' mint az *Ecclesiá*-nak Harmadik Jelét magyarázván feljegyzém, és bévebben *[5916] meg-mondám a' Harmadik könyvnek Második részében, az egész Keresztyén Tudományt bizonytalanná, és kétessé tészi minden Ujítás, †[5917] mihent annak a' Gyölekezetnek tanitásától el-szakad, mely a' Sz. Irást előnkbe-adta. Oka ennek az; hogy, ha egy dologban bizonytalannak mongyuk annak az *Ecclesiá*-nak tanitását, mely a' Sz. Irást előnkbe-adta, soha egyéb tanitásában sem lehetünk bátorságosok. Azért, sem azt nem tudhattyuk, ha abban nem botlik-e, mikor a' Sz. Irás könyveit előnkbe-adgya; sem a' Sz. Irás értelmérűl-valo tanitását bátorságoson nem vehettyük. Ebből

[5914] Vide supr. fol. 230. 231. Effugium Lutheranorum.
[5915] † Supr. f. 242.
[5916] * Supra fo. 93.
[5917] † Vide supr. f. 668. et seqq.

hodogeus_j.indd 1211 2025. 07. 21. 11:27:11

pedig, a' kétségbe-esésre vívö habozásból, csudálatos mely nagy restség, és únalmas késedelem következik, minden Jó Erkőlcsökre.

Hogy pedig az Uj Tudományok meg-vesztegették, és gonoszabbá tették az Embereket, az Ujítók Fő Vezérinek tulajdon vallásokból, és szavakból meg-hallók ennek-elötte.[5918]

IV. BIZONYSAG: Az a' Gyölekezet nem lehet Christusnak SZENT Nyája, melynek tanitása, az Isteni félelmet, az az, a' bünre hajlandó természetnek tartóztato zaboláját, tellyességgel ki-vészi az Emberek szívéböl.

Illyenek eggyül-eggyig az Uj Gyölekezetek. Ergo, etc.

Elsö Része, ki-tettszik az Anyaszentegyház Szentségéből. Mert a' Szentséghez, itt e' földön, szükséges az Isteni félelem, mely a' bűntűl megvonszon. Azért a' Sz. Irás, †[5919] az Isteni Bőlcseség elsö garádicsának nevezi az Isteni félelmet, mely-nélkül senki nem igazúlhat.

Második Részét, meg-bizonyítók ••[5920] ennek-elötte. Mert, hogy töbrűl most ne emlekezzünk, Két dolgot tanítnak közönségesen az Uj Gyölekezetek: Elsöt; hogy, ki-ki magárúl tartozik el-hinni, hogy Istennek választott kedves Fia. Másodikat; hogy azoknak, a' kik ezt el-hitetik magokkal, semmit a' Bűn nem árt: mert Isten, nékik sem tulajdoníttya, látni sem akarja vétkeket. Ebből azt hozzák-ki; "[5921] hogy, ha szintén akarná sem vesztheti-el üdvösségét az Ember egyéb módon, hanem-ha hinni nem akarja hogy ö Isten fia. Ha pedig ezt el-hiheti, és ezzel a' hittel-eggyütt, felebaráttyának ágyas-házát megrútíttya, se féllyen Isten haragjától. Ezeket a' ki el-hiszi, nem tudom mint félhet Istentűl, és a' kárhozattúl. Mert, ha oly bizonyoson hiszi valaki, hogy őtet Isten Fiává fogadta, és üdvös-{718:}ségre választotta, mely bizonyos abban hogy Christus ö-érette meg-hólt: kérlek, mint félhet, hogy meg ne másollya Isten az ö Választását, és ki ne rekeszsze Meny-országból? En igaz Lelki-ismérettel mondom, ha *Lutherista* vólnék, és el-hihetném, hogy oly bizonyos

[5918] Supr. fol. 242. 243.
[5919] † Prov. 1. v. 7. cap. 9. v. 10. Eccli. 1. v. 16. 28
[5920] •• Supr. f. 240. 241.
[5921] " Supr. fo. 239. 240.

hodogeus_j.indd 1212 2025. 07. 21. 11:27:11

hittel tartozom vallani hogy Isten engem színe-elől el nem vét, és Bűneimet szememre nem hánnya, mely bizonnyal hiszem hogy Christus meg-hólt érettem: szinte úgy hallanám a' *Luther Predikátort*, mikor Pokollal, vagy Isten haragjával fenyegetne, mint a' ki azt akarná kétségessé tenni, hogy Christus meg-hólt érettünk.

Azért, rövid sommába foglalván, a' mit sok szóval kellene elő-hozni, ugyan-azont mondom, a' mit †[5922] ennek-elötte bévebben meg-bizonyítánk: tudni illik, hogy az Uj Gyölekezetek tanitása, mind el-óltya azokat a' jó szikrákat, mellyek az Aítatosságban-valo buzgóságot, az Isteni félelmet, a' Bűntűlvalo idegenséget gerjeszthetnék bennünk. e' mellett, oly Tudományokat forral, mellyek felette tartóztattyák, vagy el-is idegenítik Embert minden Jó cselekedetektűl. Mert, a' ki el-hiszi hogy őtet nem illeti a' Tíz-parancsolat, mivel tellyességgel lehetetlenek az Isten Parancsolati; hogy az Isten semmit ö-benne Véteknek nem tart; hogy ö-reá semmiért meg nem haragszik, sem ki nem rekeszti Országából; hogy a' Jó Cselekedet haszontalan, söt Isten-ellenvalo rútságokkal ferteztetett; hogy az Isten *[5923] viszi, és taszíttya Embert minden bűnre, *etc.* a' ki, mondok, ezeket el-hiheti: oly szabadgyában élhet, mint-ha Isten sem vólna a' ki meg-bűntetné az Embereket.

Kilencz Bizonyságát ezen dolognak, illyen-képpen foglalom egy sommában:

> SZENT-nek, és Istentül éppített Ecclesiának azt nem tarthattyuk, I. A' mely ugyan-azon hamis Tudományokat híntegeti, mellyeket az egész Keresztyén világ, és azon Ecclesia, melytül a' Sz. Irást vettük, ki-átkozott, és régen el-temetett. II. A' mely sok Hamis találmányokkal, és szem-látomást-valo tekélletlen Hazugságokkal, terhelte az ö-ellene tusakodó Gyölekezetet, mind tanitásában, mind az ö Pásztorirúl költött hamis hír-hordozásiban. mert a' mint ennek-elötte Sz. Agostontúl értök, *5924 még a' Sz. Irást-is meg-vethetnök, ha csak egy hazugságot találnánk-is tanitásában. III. A' melynek Elsö Kezdöi, vagy Reformálói, Eördögtül vették és tanúlták, a' mit el-hitettek az egész Gyölekezettel. IV. A' melynek leg-föb és böcsülletesb Fejeiben,

[5922] † Supr. f. 241. 242.
[5923] * Sup. fo. 464. 465. et seqq.
[5924] * Supr. fo. 252. 253. 472. 551. 670.

hodogeus_j.indd 1213 2025. 07. 21. 11:27:11

azok a' czégéres gonoszságok, és feslett erkölcsök fénylettek, mellyeket a' Hamis tudomány híntegetök bélyegének nevez a' Sz. Irás. V. A' melynek Fö Vezéri, temérdek hamis Tudományokat nyilván hirdettek. VI. A' melyben az Isten szava, a' Sz. Irás, sok-képpen, rútúl meg-romboltatik: mocskos fejtegetésekkel, és Sz. Irás böcsülleti fel-bontó vélekedésivel, meg-gyaláztatik. VII. A' mellyet Elsö gyarapitói, Lelki-isméret-ellen követtek. VIII. A' melyben-valo maradásnak, sem Isten-elött, sem Emberek-elött, elégséges okát nem adhattyák. IX. Végezetre, a' mellyet, még az ö-maga Hitinek tulajdon fondamentoma-szerént-is, egyébnek nem mondhatunk, el-hanyatlott, és az Igazságtúl meszsze-esett Gyölekezetnél.

Illyenek, mind a' Luther, mind a' Calvinus szakadási. Ergo, etc.

Ennek a' Kilencz Bizonyságnak, mindenik Részét meg-bizonyítók bévségesen, a' Harmadik, Negyedik, és Ötödik könyvben. Az Elsörűl, szóllánk oda-fellyebb, *Fol. 292. 293.* A' Másodikrúl, *Fol. 250. 251. 411. 441. 442. 520.* A' Harmadikrúl, *Fol. 197.* és, *Logi alogi, cap. 3. §. 4.* A' Negyedikrűl, *Fol. 384.* Az Ötödikrűl, *Fol. 303. 304.* A' Hatodikrúl, *Fol. 319.* A' Hetedikrűl, *Fol. 399. 400.* A' Nyolczadikrúl, *Fol. 104. 105.* A' Kilencze-{719:}dikrűl, *Fol. 181.* Itt azért, nem szükség ezeket hoszszú irással vastagítani: hanem, a' ki bizonyos tanuságot akar venni, a' fel-jegyzett helyeket tekíntse-meg.

N°. 3. Külsö cselekedeti a' Szentségnek, nem találtatnak a' mostoha Atyafiaknál.

XIV. BIZONYSAG: Hihetetlen, hogy ott légyen a' Szent Ecclesia, a' hol azok a' külsö cselekedetek meg-szüntek, mellyekben, tudgyuk hogy gyakorlották magokat, a' kik Isten-elött kedvesek vóltak.[5925]

Meg-szüntek pedig ezek, a' mostani Uj Gyölekezetekben. Ergo, etc.

A' Bizonyság Elsö Része, abból ki-tettszik: Mert, az Urunk mondásaszerént; A' ki belől jó, a' belsö jó tár-házból jót hoz-ki: és, a' mivel †[5926] tellyes

[5925] Vide supr. fol. 519. n. 2.

[5926] † Mat. 12. v. 35. Luc. 6. v. 46.

hodogeus_j.indd 1214 2025. 07. 21. 11:27:11

embernek szíve, nyelvére és külsö cselekedetire-is ki-terjed, és meg-mutattya magát. A' hol tüzet gyújtnak, füsti mégyen. Es, a' mint Sz. *Gergely* írja, *Probatio Charitatis, est exhibitio Operis*; a' kiben ég az Isteni szeretet, meg-ismérszik cselekedetin: mert fényeskedik ennek világossága, *[5927] hogy az Emberek, látván a' külsö Jó cselekedetet, dücsöíttsék Istent. A' hol azért nem fénylenek azok a' külsö Cselekedetek, mellyekkel bévelkedtek az Isten kedvesi: vakmeröség, söt kábaság, azt itélni, hogy ott vagyon az a' szentség, mely az Isten Szolgaiban találtatott.

Második Részét, künyű meg-bizonyítani. Mert, tekíntsük-meg-azokat a' Szent életek külsö Cselekedetit, mellyekkel az Isten Szenti bévelkedtek; és vessük a' mostani Hit-faragók maga-viselése-mellé, amazok erkölcsét: meg-tapasztallyuk, hogy oly távúl estek egy-mástúl, mint az Ég a' Földtűl.

A' Régi Szentekről, és Istenhez-térő Bűnösökről, azt olvassuk, I.[5928] Hogy Testöket, *Cilicium*-mal, és egyéb külsö ostorozásokkal öldöklötték, magok sanyargatásával Istent engesztelvén.[5929] *David* Király egy-nehányszor mongya; hogy, mikor háborúságban vólt, *Cilicium*-ba, Szőr-ümegbe őltözött, *Psal. 34. v. 13. Psal. 68. v. 12.* Mikor a' Dög-halál távoztatásaért könyörge, minden népével-egyetemben *Cilicium*-ba őltözék, *1.Paral. 21. v. 16.* Sőt *Achab*-is, noha gonosz vólt, de az Isten ostorát akarván távoztatni, *Ciliciomot* vett magára; *3.Reg. 21. v. 27.* Nem csak Ruhájokon-fellyűl vették pedig a' Szőr-ingeket; hanem úgy hordozták mezítelen testökön, hogy ezzel sanyargattatnék a' Test; mint meg-tettszik a' *Joram*, és *Judit*-Aszszony cselekedetiből, *4.Reg. 6. v. 30. Judit. 8. v. 5.* A' *Machabaeusok* könyvében-is, hasonló példákat olvasunk, *2.Machab. 3. v. 19. cap. 10. v. 25.* Urunk-is, a' *Cilicium*-ban-valo *Penitencia*-tartást, böcsüllettel említi, *Matt. 11. v. 21. Lucae 10. v. 13.* Es a' Szentek élete, tellyes *Cilicium*-viselések példajával.[5930]

II.[5931] Mivel a' Sz. Irás sokszor parancsollya, hogy Testünket öldököllyük, és meg-feszíttsük, *Coloss. 3. v. 5. Galat. 5. v. 24. Rom. 8. v. 13.* magok a' Hívek verték, ostorozták, veszszőzték magok Testét. Példánk erről Szent *Pál;* ki

[5927] * Matt. 5. v. 16.
[5928] 1. *Cilicia.*
[5929] Cyprian. sup. fol. 415.
[5930] Vide tom. 8. Biblioth. S S. Patrum, f. 1096. Notas Iureti ad Vitam S. Martini.
[5931] 2. *Flagellatio.*

hodogeus_j.indd 1215 2025. 07. 21. 11:27:11

azt írja, *1.Corinth. 9. v. 27.* hogy, maga veri Testét, és szolgálat-alá fogja. holott oly verésrűl szóll, mellyel meg-kékítette testét. mert a' Görög szó, *Hypopiázo*, annyit tészen, mint *Lividum facio*, meg-kékítem. így-is fordíttya ezt a' Sz. *Pál* mondását "[5932] *Paulínus.* Béza illyen formán ír e' dologrúl: †[5933] *Hypopiázin, proprie dicuntur pugiles, cum pugnis, aut caestibus anta-* {720:}*gonistam contundunt. unde, Hypópia, dicuntur vulnera ex contusione accepta, livida nimirum, ex collecto ad cutim sanguine.* Követték a' Sz. *Pál* példaját, a' Régi Szentek: "[5934] Sz. *Benedek*, tövissek-között szaggatta mezítelen Testét. *[5935] Sz. *Ferencz*, hideg vízbe, és rakás havakba fekütt, hogy Testét meg-szelídítené. A' töb Szentek életében, sok egyéb Tésti sanyargatásokat olvasunk, mellyekkel magok-ellen viaskodtak. *Vide Hieronymum*, *epist. 22. in Vita S. Hilarionis.*

III.[5936] A' Bőjtölés, közönséges dolog vólt a' Sz. Jámboroknál. Szent *Jakab*-rúl írja Eusebius, *lib. 2. c. 38.* és Jerónymus, *De Viris Illustribus*; hogy tellyes életében, Húst nem ett. Mihelyt Isten teremté az Embert, ottan tilalmat tén az ételben; meg-parancsolván, hogy egy Fa gyümőlcsét meg ne kóstolná, *Genes. 2. v. 17.* Mikor Paradicsomból ki-űzé, szabadságot ada, hogy minden gyümőlcsöt, és kerti veteményt meg-ehessen, *Genes. 1. v. 29.* A' Hús-ételre pedig, a' Víz-özön-után szabadítá, *Genes. 9. v. 34.* de akkor-is meg-tíltá a' Vérest. Az-után, a' *Moyses* Törvényében, menyi Eledel vólt tilalmas, minnyájan tudgyuk. Az *Apostolok*-is, a' Véres, és fojtott állatot, erőssen meg-tílták a' Hívektűl, *Actor. 15. v. 19.* Es a' Keresztyénségben, eleitűl-fogva mindenkor vóltak szabott Tartóztatások, és Testi sanyargatások, a' Test zabolázására.

A' Negyven-napi Bőjtön, Húst nem ettenek: "[5937] *Catholici, edomandi Corporis causa, non quod illa immunda esse credant, non solum a Carnibus, verum a quibusdam etiam terrae frugibus abstinent: vel semper, sicut pauci;*

[5932] " Ap. Aug. epi. 58. sub fin.
[5933] † Beza, Lucae 18. v. 5.
[5934] " Greg. l. 2. Dialog. c. 2.
[5935] * Bonavent. in Vita Sancti Francisci.
[5936] 3. *Jejunia.* Votum Iejunii Calv. supr. 577. fin.
[5937] " Aug. tom. 6. 30. cont. Faust. cap. 5. Similia habet, to. 10. Serm. 64. et 65. de Temp. in Domin. 1. Quadrag.

hodogeus_j.indd 1216 2025. 07. 21. 11:27:11

vel certis diebus ac temporibus, sicut per Quadragesimam fere omnes. Sőt, annyira távúl vóltak a' Hús-ételtűl, hogy, a' mint Sz. *Agoston* fel-jegyzette, abban az edényben sem főztek, melyben az-elött Húst szoktak készíteni: †[5938] *Sunt quidam observatores Quadragesimae, delitiosi magis, quam religiosi: vasa, in quibus coctae sunt carnes, tamquam immunda formidant; et in carne sua, ventris et gutturis luxuriam non formidant.* *[5939] *Justinianus* Császár-idétt, igen szűk és drága üdőben, Húst vágatának a' Negyven-napi Bőjtkor: de kicsintűl-fogva nagyig, inkáb akarának koplalni a' *Costanczinápolyi* Hívek, hogy-sem a' Húst meg-kóstolni. Végezetre; Eretnekek-közibe számállya ••[5940] Sz. *Agoston Jovinianust;* hogy haszontalannak mondotta, Bizonyos eledelektűl magunk tartóztatását; és a' Hús-ételnek el-hagyását, Isten-elött érdemesnek nem vallotta: *Amore castigandi Corporis, abstinentibus a vino vel carnibus, nihil credere meriti accrescere; non hoc Christiani, sed Joviniani est*; *Augustin. tom. 3. de Ecclesiastic. dogmat. cap. 68.* Arany-száju Sz. *János* sem egy helyen írja, hogy a' Negyven-napi Bőjtben, Húst nem vágtanak: †[5941] *Pecudum mactationes, e medio tolluntur.* *[5942] *Nusquam hodie Carnium concisiones.*

Vólt valami külömbözés a' Bőjtölés módgyában: Mert, "[5943] némellyek, csak szárazt ettenek: némellyek meg-ették a' halat, de húst nem kóstoltak: találkoztak, a' kik tyukmonyat ettek. Azon-képpen, az Urunk Negyven-napi bőjtölése emlekezetire rendeltetett napokban, külömböző szokások vóltak: †[5944] Mert Húsvét-elött, Kik csak három hetet bőjtöltek; kik hatot: mindazáltal, ugyan *Quadragesimá*-nak, "[5945] Negyven-napi Bőjtnek nevezték, mivel az Urunk Negyven-napi bőjtinek emlekezetire ren-{721:}delték. ••[5946] Az Étel módgya sem egy-aránt vólt rendelve: Sokan, nap-nyugat-elött egy órával;

[5938] † Aug. to. 10. Serm. 157. de Temp. qui est Serm. 1. in Octava Paschae.
[5939] * Niceph. l. 17. c. 32.
[5940] •• Supr. fo. 295.
[5941] † Chrys. hom. 1. in Genes.
[5942] * Homil. 2.
[5943] " Socrat. li. 5. cap. 22. Niceph. li. 12. cap. 34.
[5944] † Socrat. Niceph. locis cit.
[5945] " Sozom. l. 7. cap. 19. Tripart. lib. 9. cap. 39.
[5946] •• Niceph. loc. cit. Et lib. 4. c. 39.

hodogeus_j.indd 1217 2025. 07. 21. 11:27:11

némellyek nap-nyúgatkor; egyebek két napban egyszer, ettenek: ollyak-is vóltak, kik három vagy négy nap sem ettek. Noha azért így külömbözött a' Bőjt rendi: mindazáltal, vóltak mindenkor az *Ecclesiá*-nak szabott Bőjti, mellyekben Hús-ételtűl meg-tartóztatták magokat a' Keresztyének. Mely dologrúl így szóll Tertulliánus:[5947] *Praedamnat Apostolus Haereticos, perpetuam Abstinentiam praecepturos, ad despicienda opera Creatoris. Quantula est apud nos interdictio Ciborum? Duas in anno hebdomadas Xerophagiarum offerimus DEO; abstinentes ab eis, quae non rejicimus, sed differimus.* Sz. *Agoston* azt írja;[5948] hogy parancsolat vagyon a' Bőjtrűl; de annak bizonyos napja, és módgya, írva nem adatott: *In Novo Testamento, video praeceptum esse Jejunium: Quibus autem diebus oporteat jejunare, praecepto Domini, vel Apostolorum, non invenio definitum.* Azért, efféle dologban, a' hol vagyunk, annak a' helynek szokását kövessük: †[5949] *Quod me consulis, Utrum liceat Sabbato jejunare? In his rebus, de quibus nihil statuit Scriptura Divina, Mos populi DEI, vel instituta Majorum, pro Lege tenenda sunt.* Erasmus szépen írja; hogy, nem csuda ha az *Apostolok* nem szabtak bizonyos Bőjtöket: de ha ily restek lettek vólna akkor-is az Emberek a' testi sanyargatásban, mint most, sokkal keményb szenvedéseket rendeltek vólna: †[5950] *Cur, inquiunt, sibi sumit Pontifex, quod non sumsere Apostoli* (in injungendis Jejuniis?) *Quia tunc ultro jejunabant, et precabantur: Nostrae segnitiei, stimulis opus fuit. Et probabile est, si tali saeculo vixissent Apostoli, duriores etiam Constitutiones nostris moribus imposituros.*

Hogy pedig az Egyházi *Historiák* példáinak sokaságával ne fáraszszam a' Keresztyén Olvasót, hallyuk mit ír *Eusebius*, és Sz. *Agoston*, a' Szerzetes emberek Bőjtirűl: *Praesertim circa salutaris Passionis festum diem, in jejuniis, et vigiliis nocturnis exerceri consueverunt: praedictis diebus, humi in stragulis jacentes, vinum, et de animantibus, ne gustant quidem.*[5951] *[5952]

[5947] Tertul. de Iejunio, contra Psychicos, c. 9.
[5948] Aug. epist. 86. sub fin.
[5949] † Eadem epi. initio. Similia ex consilio S. Ambr. repetit Augustinus, ep. 118. cap. 2.
[5950] † Erasm. epist. ad Fratres Infer. Germ.
[5951] Euseb. 2. hist. c. 17. Sozom. l. 1. c. 12.
[5952] * Aug. to. 1. De Morib. Eccles. li. 1. c. 31.

hodogeus_j.indd 1218 2025. 07. 21. 11:27:11

A carnibus, et vino, abstinent. ••[5953] *Jejunia prorsus incredibilia, multos exercere didici: non quotidie sub noctem reficiendo corpus, quod est usquequaque usitatissimum; sed continuum triduum, sine cibo ac potu, ducere, etc.*

Noha azért szabad vólt kinek-kinek, maga aítatosságából bizonyos Bőjtökkel sanyargatni magát: de vóltak rendelt napjai az *Ecclesiá*-nak, mellyeken kötelesség-alatt tartoztak a' Hívek bőjtölni. Es, a' mint ••[5954] eléb mondám, *Aëriust* kárhoztatták, hogy Keresztyéni szabadsággal ellenkezőnek mondotta, a' bizonyos napokon-valo Bőjtölések kötelességét. Hallók †[5955] a' Sz. *Agoston*, *Jerónimus*, és *Basilius* tanitását-is e' dologrúl. Hallyad Sz. Ambrúst: "[5956] *Non enim leve Peccatum est, Fidelibus indictam Quadragesimam a Domino, et Jejunia consecrata, ventris voracitate dissolvere.* *[5957] *Atque ideo, qui constitutum numerum una die manducando praeterit, non ut unius diei violator accusatur, sed ut totius Quadragesimae transgressor arguitur.*

Két Oka vagyon pedig, mellyért tartozunk az *Ecclesia* Bőjtét megszenvedni: I. A' Botránkozásnak távoztatása. Mert Szent *Pál* mongya, *1.Corinth. 8. v. 13.* hogy, Job soha Húst nem enni, hogy-sem valakit étellel meg-botránkoztatni. Es erőssen tíltya, *Rom. 14. v. 19. 21.* hogy a' Hús-étellel kárt ne szerezzünk felebarátunkban: mert, job Hús-nélkül lenni, {722:} hogy-sem az Embert meg-botránkoztatni. Nagy botránkozást szerez pedig a' Hívek-között, mikor az Anyaszentegyház Régi jó Szokása fel-forgattatik; és így, az ö tanitása egyéb dolgokban-is kétessé tétetik. Annak-okáért, sokszor, mint egy erős bástyát, úgy óltalmazza azt Sz. *Agoston*, "[5958] hogy Törvény-, és Isten parancsolattya-gyanánt kell azt venni, a' mit az egész Keresztyénség követ. Sőt, a' mint eléb †[5959] fel-jegyzők, *Calvinus* bűnnek tartya, ha a' *Pápisták*-között-lakó *Predikátorok*, a' Pénteki Hús-ételre szabadíttyák

[5953] •• Cap. 33.
[5954] •• Supr. f. 294.
[5955] † Supr. fo. 581. 582.
[5956] " Ambr. Ser. 25. de Quadrages.
[5957] * Serm. 36.
[5958] " Supr. f. 108. 109. 560.
[5959] † Vide supr. f. 373. n. 14.

hodogeus_j.indd 1219 2025. 07. 21. 11:27:12

az embereket. Azt-is javallya, *[5960] ha ki fogadásból Húst nem észik. II. Mert †[5961] az Anyaszentegyház, kötelezheti az ö Fiait oly dolgokra, mellyekrűl Isten törvényt nem szabott. Miképpen azért, meg-tílthatta az *Apostoli* Ecclesia, *Actor. 15. v. 28.* a' Vérest, és Fojtottat; El-tílthatta *Jonadab* az ö fiait a' Boritaltúl, *Jerem. 35. v. 18.* és Isten kedvellette a' *Rechabíták* engedelmességét; Az *Angliai* Király, ••[5962] hogy a' Halászok nagyob sommát fizethessenek, meg-tílthatta bizonyos napokban a' Hús-ételt; Sőt, az Ellenkezők-is megengedik, hogy, a' *Niniviták* példája-szerént, *[5963] akár-mely Tanító Bőjtöt hirdethet Juhainak, mikor Istent akarja engesztelni: Szinte azon-képpen tehát, az *Ecclesia* eszébe vévén, hogy, ha minden Ember kínnyére hadgyák a' Bőjtölést, sokan esztendeig sem találnának oly napot, mellyen a' Bőjthöz kezgyenek; bizonyos napokat rendelt a' Közönséges szenvedésre. Mivel pedig ‘‘[5964] az Anyaszentegyház Vezérinek engedelmességére, erős parancsolattal kötelezi Isten a' Juhokat: nyilván következik, hogy Isten parancsolattya-ellen viaskodik, a' ki által-hágja az *Ecclesia* Végezését. Es, ha e' Világi Fejedelmek parancsolattyának, lelki-isméretünk-szerént, tartozunk engedni, mint ez-elött †[5965] Szent *Pál*-túl hallók: miért nem kötelezheti az *Ecclesia* az ö Fiait? Nem de nem azt mongya-e az *Augustai Confessio*,[5966] hogy, kékételen engedni kell az Elöttünk-valóknak? *Necessario debent Christiani obedire Magistratibus suis, et Legibus; nisi cum jubent peccata.* Ha, a' Keresztyéni szabadság sérelme-nélkül, a' *Magistratus* Törvényének tartozunk engedni: mit enyelegnek tehát az Egyházi *Magistratus* parancsolati-ellen?

IV.[5967] A' Szűzesség, és Házasság-nélkül-valo Tiszta élet, felette dícséretes dolog vólt a' régi Anyaszentegyház tekíntetes Szenti-között. Mert Sz. *Ambrús*, *Agoston*, *Jerónimus*, *Nazianzénus*, *Basilius*, *Athanasius*,

[5960] * Sup. fol. 577. 578.
[5961] † Supr. fo. 579. 580. et seq. De Iejunio Quat. Temporum, Feriae sext. etc. vide Decretum S. Stephani, l. 2. c. 9. 10. S. Ladislai, lib. 1. c. 25. 37.
[5962] •• Supr. fo. 283. Perkinsus, Catholici reformati, Controv. 12.
[5963] * Calv. li. 4. c. 12. n. 14. 17.
[5964] ‘‘ Supr. f. 580. 581.
[5965] † Ibidem.
[5966] Confess. Augustan. art. 16.
[5967] 4. *Virginitas.* Vide Aug. to. 3. li. 4. de Doctr. Christ. ca. 21. ex Cypriano, Laudes Virginitatis.

hodogeus_j.indd 1220 2025. 07. 21. 11:27:12

Cyrillus, és szám-nélkül többen, Házasság-nélkül éltek. Sőt, csak nem mindenik a' nevezetes *Doctorok*-közzűl, a' Szűzesség dicséretirűl írott Könyvet hagyott, és Angyali életnek meri mondani a' Szűzek állapatyát. Annyin-is vóltak, kik Férjet nem akartak, hogy, a' mint eléb ••[5968] hallók, *Manichaeus* haraggal panaszolkodott, hogy majd többen vannak kik Szűzen élnek, hogysem a' kik Férjhez mennek.

V.[5969] Az Alamisnálkodás, mely bévségesen vólt az Anyaszentegyház-Szenti-között, †[5970] az Ispitályok és Egyházak éppítéséből, és jövedelmökből, meg-ismérszik.

Ezek-közzűl, a' Viszszálkodók, kit nem javallanak, kit nem gyakorlanak: hanem a' Keresztyéni szabadság színe-alatt, szabad menedéket adnak minden sanyargatástúl Testöknek. Azt forgattyák; "[5971] *Quod intrat in os, non coinquinat*; Es, hogy *[5972] senki magát nem gyűlőli: azért, takargatni, {723:} nem ostorozni kell a' gyarló testet; mellyet, hogy meg ne sértsünk, ••[5973] Isten tíltya. Es, mind a' *Flagellansokat*, kik ostorozták testöket; mind *Montánust*, ki, †[5974] *Leges Jejuniorum praescripsit*, Törvényt szabott a' Bőjtölésrűl, ki-átkozta az *Ecclesia*.

De ezek, Testi szabadság fedezgetési. Mert *Adám*-nak az Alma, a' Részegesnek a' Bor, száján mégyen-bé; és, ha ki szánt-szándékkal mérget innék, száján menne-bé a' méreg: de ugyan meg-rútíttatik Ember ezekkel. Azon-képpen, "[5975] a' ki Fiát szereti, nem kímélli az ostort tőlle: ″[5976] sanyargattya Isten-is a' kiket szeret. Tehát, akkor szerettyük igazán Testűnket, mikor zabolán tartyuk, szájára nem bocsáttyuk. mert a' ki lágyan és gyengén szereti Testét, ‡[5977] el-veszti mind testét lelkét. Az Isten tíltya, hogy halottunkon-valo keserüségünkben, testünket ne metéllyük beretvával; de a' képes sanyargatást

[5968] •• Supr. fo. 299.
[5969] 5. *Eleemosynae.*
[5970] † Vide sup. fo. 68. n. iij.
[5971] " Matt. 15. v. 11.
[5972] * Eph. 5. v. 29.
[5973] •• Lev. 19. v. 28. Deut. 14. v. 1. 3.Reg. 18. v. 28.
[5974] † Euseb. lib. 5. cap. 18.
[5975] " Prov. 3. v. 12.
[5976] ″ Hebr. 12. v. 6.
[5977] ‡ Ioan. 12. v. 25.

hodogeus_j.indd 1221 2025. 07. 21. 11:27:12

nem tíltya. Es ugyan-azon helyeken, a' hol a' test-metélését nem szenvedi, sok egyéb dolgokat tílt, mellyekre (mivel csak a' *Moyses* Törvényének rend-tartási vóltak) az Ellenkezők sem kötelezik magokat; ugy-mint, hogy *[5978] a' Szakált ne beretváltassák: Két-féléből szőtt ruhát ne visellyenek, *etc.* A' *Flagellansokat*, nem azért kárhoztatta az *Ecclesia*, hogy magokat ostorozták, hanem †[5979] egyéb sok rút Eretnekségekért; mellyek-között eggyik vala, hogy a' Víz-általvalo Keresztség nem hasznos, hanem Vérben kell keresztelkednünk, ostorozások-által. *Montánust* (mint ennek-elötte ••[5980] mondám,) azért kárhoztatta az *Ecclesia*, mert új formát szabott a' Bőjtölésben. A' menyire pedig fel-visgálhattam, Két dologban vólt az Ujítás: I. Mert *Montánus*, Háromszor tartotta esztendő-által a' Negyven-napi Bőjtöt, három Meg-váltónak tisztességére. Sz. *Jerónimus* írja e' dolgot: ki, minek-utánna "[5981] azt mondotta vólna, hogy mí, egyszer bőjtöllyük esztendőben a' Negyven-napot, a' *Montanisták*rúl ezt veti utánna: *[5982] *Illi tres in anno faciunt Quadragesimas, quasi tres passi sint Salvatores.* II. Mert, az *Ecclesia* szokása-ellen, csak két hétig tartott az ö *Quadragesimá*-ja; a' mint fel-jegyzi Sozómenus, *Lib. 7. c. 19.* és nem régen hallók *Tertullianus*-túl.

A' Szűzesség állapattya, micsoda böcsülletben lehet azoknál, kikkel el-hitette a' Szökött Barát, hogy, †[5983] Oly szükség együtt-lenni a' Férfiúnak és Aszszonynak, mely szükség az étel ital, és ezek-után-valo tisztúlás?

Az Alamisna, és Isteni szolgálatra fordított adakozás, abban áll a' Viszszálkodóknál, hogy hében-hóban egy falat kenyeret, vagy egy rosz fillyért vessenek a' szegénynek torkába.

Es mikoron magamban jól el-gondolom a' mostan támadott Gyölekezetek állapattyát, csak el-álmélkodom dolgokon.[5984] Mert, mind *Török*-nek, *Sidó*nak, *Görögök*-nek, *Abassinusok*-nak, és akár-minémü Pogánynak, vagyon valami Testi sanyargatása, Bőjti, szabott Imádkozása, Alamisnálkodása:

[5978] * Lev. 19. v. 32. et 19.
[5979] † Vide Prateolum, Verbo, Flagellantes. Alphon. a Castro, lib. 3. de Haeresi.
[5980] •• Supr. fo. 301.
[5981] " Vide supr. f. 181. 582.
[5982] * Hieron. epi. 54. ad Marcellam, cont. Montan. Vide sup f. 720. 721.
[5983] † Supr. f. 307. fin. Logi alogi, c. 5. ¶. 5.
[5984] Supr. fo. 447.

hodogeus_j.indd 1222 2025. 07. 21. 11:27:12

de ezeknél a' mí Pártosinknál, minden szentség csak abban vagyon, hogy egy hétben egyszer kétszer a' Templomba, vagy pajtába győllyenek; egy éneket el-kintornállyanak; a' *Predikátor*-túl egy-nehány szitkot hallyanak a' Keresztyének-ellen. Ez a' többi a' közönséges aítatosságnak.

XV. BIZONYSAG: Igaz Ecclesiának nem mondhattyuk azt, melynek éppülésére, {724:} Tudományának fel-állatására és erössitésére, soha semmi Isteni Csudák nem adattak.

Az Uj Gyölekezetek éppülésére és erössitésére, semmi Csudák nem adattanak. Ergo, etc.

Elsö Részét, eléb ••[5985] vastagon meg-bizonyítók.

Második Részét, azon-képpen ez-elött "[5986] meg-erőssítők, és az Ellenkezők fogásit meg-előzők.

¶. 3. Az Anyaszentegyház HARMADIK Ieléböl, Négy Bizonysággal hasmissíttatnak az idegen Gyölekezetek.[5987]

I. BIZONYSAG: Az igaz Ecclesia, sem a' szelektül le nem döjtetik, sem a' haboktúl el nem ragadtatik, sem a' háboruságoktúl földre nem csöpültetik, sem a' Pokol kapuja erejétül meg nem gyözetik: hanem annak, minden baj-vívásokban gyözedelmesnek kell lenni, minden üdöben meg kell álhatatoson maradni.

Nyilván vagyon pedig, hogy csak egy sincs a' mostani Uj tanitások-között, mely minden üdöben meg-maradott vólna. Ergo, etc.

A' Bizonyság Elsö Részét, gyözedelmes Bizonyságokkal fel-állatók ••[5988] ennek-elötte. és az El-szakadtak tanu-bizonyságival-is meg-erőssítők.

[5985] •• Supr. f. 669. fin. Et, 702. 703. et seq.
[5986] " Supr. fol. 131. 132.
[5987] CATHOLICA.
[5988] •• Supr. fo. 151. 152. 656. 657. 705. et seq.

hodogeus_j.indd 1223 2025. 07. 21. 11:27:12

Második Részét, világoson bizonyítók minden-féle Tanúkkal, “[5989] a’ Harmadik Könyvben. Es ezt, magok sem tagadgyák az Ujítók: Mert azt vítattyák; hogy, Ezer esztendőnél többig vólt a’ Pokol-béli hatalmasságok-által el-nyomatva az ő *Ecclesiá*-jok; és az utólso üdőkben, Egyedűl *Luther* kezdette fel-éppíteni az Istennek el-omlott Házát. Ennek-felette; Mikor azt vítattyák, hogy az *Ecclesia* el-dőlhet, el-fogyhat, tévelygésre juthat; mikor ezt Láthatatlanná, és meg-ismérhetetlenné akarják tenni: nem egyébben mester-kednek, hanem, hogy mentséget keressenek az ö Szakadásoknak, mely igen el-hanyatlott, el-dölt, le-tapodtatott vólt (ha le-dőlhetett, mely annak-elötte nem vólt,) mikor senki ennek semmi jelenségét, vagy nyomdokát nem találhatta, mellyen isméretire igazodhatnék. Es, ha vólt valaha *Luther*-elött illyen *Ecclesia*, mint most az Ujítók-között; az Egyházi, vagy Világi *Historiák*-ban mutassanak Egy Várast, vagy Falut, melyben öszve-győlt, tanított, és Szentségeket szolgáltatott az ö *Ecclesiá*-jok. Nevezzenek Egy *Mártirt*, a’ ki bajt víjt; Egy Túdós embert, a’ ki irásival óltalmazta ezt a’ Gyölekezetet. Nem tehetik ennek szerét. Azért, †[5990] csak valami titkos, és *Scatulá*-ban gyapott-között jól el-rejtezett *Ecclesiá*-val álmodoznak, mikor ugyan bőlcsen akarnak eszeskedni. Itéllye-meg pedig akár-ki, mint kell ennek helyt adni, ha soha senki a’ Régiek-közzűl, irásában nem emlekezett efféle szurdékban lappangó *Lutheristák*-rúl? maga, hiszem a’ Régiek irásából kellene a’ Régi dolgokrúl szóllani. Es csak ebből-is a’ magok Vallásából, meg-tettszik az ö *Ecclesiá*-jok hamissága. Mert a’ Christus *Ecclesiá*-ja, minek-utánna egyszer fel-éppűlt, soha úgy el nem rejtezett, hogy szájjal, és irással vallást nem tett vólna az igaz Hitről: hanem, a’ mint az Egyházi *Historiák*-ból meg-tettszik, még ama’ szörnyű üldözésekben-is, mellyekről *[5991] eléb emlekezénk, ki-állott, és bajt víjt az ö Urának tisztessége-mellett. Akkor, vallyon micsoda ürge-lyukba rekeszkedett vólt a’ meg-némúlt *Luther Ecclesia*? Bizony, minden esze-veszett Eretnek gyölvésznél aláb-valo vólt a’ Christus *Ecclesiá*-ja, ha úgy le-nyomatott, hogy senki az ö Fiai-közzűl, szájját sem merte tátani az Igaz-mellett. Mert, mind *Arius*, mind *Nestorius*, *Eutiches*, és a’ töb

[5989] “ Supr. fo. 155.
[5990] † Supr. fo. 171. 172.
[5991] * Supr. fol. 52. 53.

hodogeus_j.indd 1224 2025. 07. 21. 11:27:12

Tévelygők, tanítani {725:} mertek; Templomokat foglaltak, vagy éppítettek; az ö módgyok-szerént Isteni szolgálatot gyakorlottak; írtak; viaskodtak: és csak egyedűl a' Christus *Ecclesiá*-ja halgatott? De, mivel e' dologrúl bévségesen szóllottunk, nem akarok szót szaporítani; hanem, a' fel-jegyzett helyre igazítom a' Keresztyén Olvasókat. Kik azt-is meg-gondollyák; hogy, az utólso üdőkben kezdetett Gyölekezetek-felől, semmi jót nem mond a' Sz. Irás; mint ez-elött †[5992] fel-jegyzettük.

II. BIZONYSAG: Az igaz Ecclesiának mindenkor nyitva kell állani: ismérhetönek kell lenni, hogy ebbe bé-mehessen, valaki Isten Fia akar lenni.

Tudva vagyon pedig, hogy nincs eggy-is az Uj Gyölekezetek-közzül, mely minden üdöben ismérhetö lett vólna. Ergo, etc.

Elsö Részét, elégségesen meg-mutatók *[5993] ennek-elötte. Mert, ha valamely üdöben el-rejtetett az *Ecclesia,* senki akkor az igaz Hitre nem tanított: senki abban nem óltalmazott senkit: a' Szentségek szolgáltatása-is meg-szűnt.

Második Részét, magok sem tagadgyák a' Viszsza-vonyók. Sőt, minthogy az ö Nyájok, láthatatlan vólt a' *Luther* szeleskedéséig, azt akarják (mint a' farka-vágott Róka,) hogy az igaz *Ecclesia* *[5994] Láthatatlan légyen; és nem tudom micsoda szurdékban lappangó, és szem-eleibe nem kerűlö *Supertranscendens Ecclesiát*, koholnak az ö fejeknek vinnyéjében. Mert, lelki-isméretekben meg-győzetvén, tudgyák, hogy, ha *Diogenes*-sel eggyütt, gyertya világnál keresik, sem találnak csak egy Istállót-is, melyben a' *Luther* hitinek Gyölekezete kintornált vólna, ez-elött Száz huszon-egy esztendővel. Ennek bévségesb bizonyságát, az említett helyeken keresse, a' ki minden Róka-lyukokból ki akarja szorítani az Uj Tanitókat.

III. BIZONYSAG: Nem lehet igaz Ecclesia, valamely ki nem terjedett minden Nemzetségekre: az-az, nem eggyez tanitásában azzal a' Gyölekezettel, melynek Hiti és tanitása a' Világon el-áradott.

[5992] † Supr. fo. 125 126.
[5993] * Supr. f. 677. 678. 707.
[5994] * Supr. fo. 172. Supertranscendentia sunt, Cogitabile, Opinabile, etc.

hodogeus_j.indd 1225 2025. 07. 21. 11:27:12

Bizonyos pedig, hogy a' mostani Uj Tanitások-után szedegetett Gyölekezetek nem illyenek. Ergo, etc.

IV. BIZONYSAG: Valamely Gyölekezethez, soha csak egy Pogány nemzet sem térült, mikor a' Christus Zászlója-alá adta magát, hanem szakadás-által azokból kezdetett, és nevekedett, kik az-elött, Christust, és a' Sz. Irást böcsüllettel fogadták: az a' Gyölekezet nem lehet Christus Ecclesiája.

Soha pedig csak egy Pogány nemzet sem tért a' Christus isméretire, a' Luther, vagy Calvinus Zászlója-alatt: hanem, valamely Nemzetségek az ö szelektül megtántoríttattak, Christustt, és az ö Evangeliomát hitték annak-elötte. Ergo, etc.

Ezt a' Két Bizonyságot egy-más mellé vetém, mert öszve vagyon eggyik a' másikkal lánczolva. Mind a' Két Bizonyság Elsö Részét, meg-bizonyítám ••[5995] az *Ecclesiá*-nak Harmadik Jelében. Mert Istennek igaz fogadása tartya, hogy az ö *Ecclesiá*-ja, minden-felé el-terjed, minden Nemzetségeket meghóldoltat. Es eléb a' jó Búza vettetik a' fel-tört gyepbe, hogy-sem konkolyt híntegessen az Ellenség.

Második Része, nap fénynél világosb. Mert, soha semmi üdő folyásában, a' Nap-keleti Országokra nem hatottak az Uj Tudományok; mint a' *Costanczinápolyi Patriarcha* irásából ennek-elötte "[5996] hallók. Azért, *Görög*-ország, *Asia*, *Africa* nemzetségi, *Örmények*, *Abassinusok*, *Szerecsenek*, soha nem czimboráltak az Uj vélekedésekkel. Ennek-felette; soha *Jerusa*-{726:}*lem*-ben, és egész *Palaestiná*-ban, soha *Spanyól*- és *Olasz*-országban, soha a' Nap-keleti és Nap-nyugati *Indiák*-ban, *Perú*-ban, *Brasiliá*-ban, *Chiná*-ban, *Japoniá*-ban, soha *Moszkva*-országban, Gyölekezete nem vólt az Uj Vallásoknak. Azon-képpen, soha egy Pogány nemzetség sem hajlott az Uj Vallásra: hanem, valamely Országot meg-tántorítottak, azt annak-elötte Christushoz hóldoltatta a' *Romai Ecclesia*; a' mint ezennel *[5997] meg-hallod. Méltán azt mondhattyuk azért az Ujitóknak, a' mit Sz. *Agoston* a' *Donatisták*-nak: "[5998] *In semine tuo benedicentur, Omnes Tribus terrae.*

[5995] •• Supr. f. 707.
[5996] " Supr. fo. 168.
[5997] * Infra, hoc li. c. 2. ¶. 4. n. 2.
[5998] " Aug. to. 7. de Unit. Eccles. cap. 6.

hodogeus_j.indd 1226 2025. 07. 21. 11:27:12

Date mihi hanc Ecclesiam, si apud vos est: ostendite vos communicare cum omnibus Gentibus, quas jam videmus in hoc semine benedici: Date hanc; aut, furore doposito, accipite; non a me, sed ab illo, in quo benedicentur Omnes Gentes.

¶. 4. Az Ecclesiának NEGYEDIK Ieléböl,
öt Bizonysággal meg-gyözetnek az Uj gyölevészek.[5999]

I. BIZONYSAG: Nem Apostoli Ecclesia az, mely az Apostolok munkálkodása-által nem terjedett az egész Világra.

A' mostani Uj Gyölekezetek, az Apostoli munkálkodás-által nem terjedtek az egész Világra. Ergo, etc.

Elsö Része, a' Sz. *Pál* szavaiból meg-bizonyodék ••[6000] ennek-elötte. Második Részét, magok sem tagadgyák a' Pártosok. Mert, Egy az; hogy, soha az ö Gyölekezetek az egész Világra nem terjedett. Más az; hogy, *Luther* sem tagadgya, "[6001] hogy ö vólt egyedűl, a' ki ezt az Uj Szakadást kezdette. Nem-is az *Apostolok*-által, hanem a' *Luther* Tanitványi-által, terjesztetett *Európá*-nak egy-nehány Országira, noha *Európán*-kivűl nem vitetett.

II. BIZONYSAG: Lehetetlen, hogy az légyen Apostoli Ecclesia, melynek az Apostolok idejétül-fogva, minden üdök folyásiban, egy-más-után következö Lelki Pásztori, Tanitói, Vezéri nem vóltak, kik, a' Farkasok-ellen táborba szálván, igaz tanitással, és Szentségek szolgáltatásával, legeltették vólna a' Christus Iuhait.

De a' Luther, Calvinus, Arius Gyölekezetiben, illyen Pásztorok nem vóltak mindenkor. Ergo, etc.

A' Bizonyság Elsö Részét, a' Sz. Irás szavaiból; az igaz Hitnek terjedéséből, és meg-tartásából; az Isten gond-viselésének bölcs vezérléséből;

[5999] APOSTOLICA.
[6000] •• Supr. f. 706.
[6001] " Supr. fo. 155. 156.

hodogeus_j.indd 1227 2025. 07. 21. 11:27:12

a' Sz. *Doctorok* értelméből; söt az Uj Tanítók tulajdon vallásából, ez-elött ••[6002] bévségesen meg-bizonyitám. Mert a' Christus †[6003] jó Magvának, világ végéig kell nevekedni. Ez pedig, tanitás-nélkül nem gyökerezik: mert a' Hit, "[6004] hallásból vagyon. Szükség tehát, hogy a' Sz. *Pál* mondása-szerént, mind addig Pásztori légyenek az *Ecclesiá*-nak, *[6005] míg Christus-eleibe nem jutúnk fejenként. Annak-okáért írja *Cypriánus* ••[6006], és *Jerónimus*; hogy, Nem *Ecclesia* az, melynek Papja és Lelki-Pásztora nincsen.

Második Részét, magok sem tagadgyák az El-szakadtak. Mert a' Régi *Doctorok*-rúl azt hirdetik, †[6007] hogy Minnyájan tévelygésben vóltak. Az ö *Ecclesiajokat*, láthatatlannak; az ö Pásztorokat, némáknak, és isméretleneknek nevezik: és, a' mint eléb "[6008] meg-mutatám, csak egy Tanítót, söt egy Bábát sem nevezhettek ez-ideig, és világ végéig sem nevezhetnek, ki az *Apostolok* halála-után, az ö Hiteket, nem hogy óltalmazza, de csak titkon vallotta vólna-is *Luther*-elött. Azért, a' Magyar-országi *Superattendensek* minap, erre a' bökkenőre jutván, igazán meg-vallák; *[6009] hogy az ö Gyölekezetekben, meg nem mutathatni a' Lelki-pásztoroknak egymás-után-{727:}való rendit: söt, csak Egy Embert sem nevezhetnek, ki azokat, a' Tudománynak egészszen egybe-foglalt *Articulusit*, hitte, és tanította vólna, mellyeket ők most hintegetnek, és nagy epeséggel vítatnak.

III. BIZONYSAG: Nem csak akár-minémü Pásztoroknak, hanem Istentül küldetett Pásztoroknak, kell lenni az Apostoli Ecclesiában.

A' Luther és Calvinista Ecclesia-elött járókat, nem Isten küldötte, hanem magoktúl, mosdatlan kaptak a' tisztbe. Ergo, etc.

[6002] •• Supr. fol. 113. 114. 155. 156.
[6003] † Mat. 13. v. 30.
[6004] " Rom. 10. v. 14.
[6005] * Ephes. 4. v. 12
[6006] •• Supr. fo. 114. fin.
[6007] † Supr. fo. 155. 156. 388. 389.
[6008] " Supr. f. 722. fin.
[6009] * Vide Logi alogi, c. 3. ¶. 2.

hodogeus_j.indd 1228 2025. 07. 21. 11:27:12

Ennek a' Bizonyságnak mindenik Részét, bévségesen meg-bizonyítám a' Harmadik könyvnek ••[6010] Harmadik részében. Bé-is árkolám szaladásra nyitott réseket az Ellenkezőknek. Azért, hogy kétszer ne fáradgyunk, a' ki ezeknek bévséges Bizonyságit kivánnya, a' fel-jegyzett Könyvet ne restellye meg-tekínteni.

IV. BIZONYSAG: Apostoli Ecclesia nem lehet, a' melynek tanitása sok dolgokban ellenkezik az Apostoli tudománnyal.

A' Lutherista és Calvinista gyölekezet tanitása, sok dolgokban ellenkezik az Apostoli Tudománnyal. Ergo, etc.

Elsö Részét a' Bizonyságnak, a' Pártosok sem tagadgyák. Második Részét, ennek-elötte "[6011] sok Példákkal meg-bizonyítók, mellyeket a' Keresztyén olvaso meg-tekínthet.

V. BIZONYSAG: Nem Apostoli Ecclesia az, valamely az Apostolok szavait külömben vészi és érti, hogy-sem az Apostolok.

Az Uj Gyölekezetek ezt cselekeszik. Ergo, etc.

Második Részét a' Bizonyságnak, sok helyen ennek-elötte meg-bizonyítók. Mert, a' kikről az *Apostoli* Irásnak igaz Bötűje reánk szállott, ugyanazoktúl tanúltuk azt-is, minémü értelemmel kell az *Apostoli* Irást venni; tudni illik a' *Primitiva Ecclesiá*-túl: a' Régi Sz. Atyáktúl: a' közönséges Gyölekezetektűl. De a' mí Ellenkezőink, mind ezeket meg-vetvén, magok agyaskodásából új értelmét faragják az *Apostoli* szóknak.

De, hogy ennek a' Két utólso Bizonyságnak ereje jobban ki-tessék, ezeket kell meg-tekínteni: I. Hogy az *Apostolok* irásában foglalt Igazságot, azok követik, kik azt cselekeszik, a' mit az egész Keresztyénség jóvá hágy, és követ; a' mint ez-elött "[6012] Sz. *Agoston*-túl hallók. és abból ki-

[6010] •• Supr. fol. 111. 112.

[6011] " Supr. lib. 3. c. 12. ¶. 8. fol. 371. 372. et seq.

[6012] " Supr. fo. 108. 109. 584.

hodogeus_j.indd 1229 2025. 07. 21. 11:27:12

tettszik, hogy ••[6013] csak azt sem tudnók hogy valamit írtak az *Apostolok*, ha a' Keresztyénségnek egyenlö értelme, bizonyossá nem tehetne az *Apostoli* Tudományrúl. Az pedig nyilván vagyon; hogy, mikor a' *Luther* és *Calvinus* Gyölekezete csirázék, annál külömbet kezde tanítani, a' mit az egész Keresztyénség akkor javallott. Ez-okon írja *Luther*; hogy, "[6014] Egyes-egyedűl vólt maga, mikor ezt a' Szakadást elöször kezdette. II. Nem eggyez az *Apostoli* tanitással az a' Gyölekezet, melynek derék Tudományit kárhoztatta az egész Keresztyén világ; és akkor kárhoztatta, mikor az *Apostoli* Tudomány éppen, és tisztán vólt. Nyilván meg-mutatók pedig, *[6015] hogy a' Régi Eretnekekben, ki-átkozta az *Ecclesia,* a' *Luther* és *Calvinus* tudományának derék Ágazatit; és akkor átkozta, mikor, az Ujítók itéleti-szerént, virágzott az *Apostoli* Tudomány. mert, többig Négy-száz esztendőnél, mongyák hogy változás nem vólt a' Tudományban. III. A' fellyűl elő-számlált Bizonyságokat, ide forgattyuk. Mert az *Apostoli* Tudomány, minden {728:} üdőben igaz Tanitókkal fénylett: ki-hatott minden Nemzetségekre: egyenetlenségekre, és feslett erkőlcsre útat nem nyitott, *etc.* Ezekben semmi nem illik az Uj Gyölekezetekhez. IV. *Apostoli* Tudomány ott nem lehet, a' hol a' Sz. Irás böcsülleti, noha szóval meg-tartatik, de vólta-képpen földre tapodtatik. Az Uj Gyölekezetek, noha egy-felől térdet hajtnak az Irásnak, mint a' *Sidók* Christusnak, de más-felől arczúl verik; mint ennek-elötte "[6016] sok-képpen, és világoson meg-mutatók. V. Ha a' mostani csoport Gyölekezetek, *Apostoli Ecclesiák* vólnának, mind azok az éktelen és káromló dolgok következnének, mellyeket ennek-elötte ••[6017] béven elő-számlálánk: tudni illik, hogy minnyájan, valakiknek Irási nállunk vannak; valakik vérek húllásával, és tanitásokkal terjesztették a' Nemzetségek-közzé az *Ecclesiát*; valakik szent Életekkel, és Csuda-tételekkel fényeskedtek, az *Apostoli Ecclesia*-túl el-szakadtak, tévelygettek, söt el-kárhoztak: mivel az Anyaszentegyház-kivűl nem üdvözűlhettek. Mert bizonyos, hogy csak egy ezek-közzűl nem találkozott, ki azon Vallásban lett vólna, melyben a' mostani Gyölekezetek.

[6013] •• Supr. fo. 94. 95. 336. et seq.
[6014] " Supr. fo. 155.
[6015] * Supr. fo. 293. 294. et seq.
[6016] " Supr. fo. 325. et seqq.
[6017] •• Supr. fo. 153. 154.

hodogeus_j.indd 1230 2025. 07. 21. 11:27:12

Ennek elég bizonysága csak az-is, hogy eggyig, a' Régi "[6018] *Doctorokat*, és ••[6019] Gyölekezeteket, meg-vetik az Ujitók; mivel ö-véllek egy igában nem járnak. Es, a' mint *Jurgevitius* mongya, †[6020] ha minnyájan meg-esküdnénk-is, hogy ottan *Lutheristák* lészünk, mihent csak egy Régi Sz. *Doctort* mutatnak, a' ki véllek egy *lineán* járjon, soha csak azt sem cselekedhetnék. Mert, bár csak fel-nyissa ember a' Régiek könyvét, hamar oly dologra akad, mely az Uj tanitásokkal egybe nem férhet.

Sokkal töb Bizonyságit támaszthatnám az Uj Gyölekezetek hamisságának: de, mivel ennek-elötte *[6021], a' Második Könyvben fel-állatott Bizonyságokat, mellyekkel a' Keresztyén Vallás meg-erőssítteték, mind viszsza-forgatám az Uj Tudományok romlására, ezekkel most meg-elégszem. Es én-elöttem, csudának csudája, még pedig annak-is a' naggya, hogy ha ki, mind ezeket csendesz elmével meg-rostálván, az Uj Társaságokat követheti![6022] Mert, ím hallád, menyi sok erős Okok idegenítik ezektűl az okos Embert: holott e' mellett, semmi egyéb édesgetö, és magához-vonyó eszköze nincs ezeknek; hanem csak az, hogy tellyes pofával, és nagy kevély dicsekedéssel kiáltyák a' *Calvinista*, *Lutherista*, *Arianista*, *Anabaptista* Predikátorok, hogy ők Isten Követi; Egyebet nem mondanak az egy tiszta Igazságnál. E' mellett, nagy gyűlölségesen nyegtetik, hogy a' *Romai* Hiten-valók, mind külömbet tanítnak a' Sz. Irásnál. Ezeket bizonyíttyák bátorságos kiáltással, hogy ez így vagyon; nincs külömben; és, vak a' ki nem láttya. Hidgy nékik, ha veszni akarsz.

[6018] " Vide supra, f. 155. 156. 387. 388.
[6019] •• Fol. 97. 98.
[6020] † Andr. Iurgevit. li. Professores Quinti Evangelii, Nullus et Nemo, c. 12.
[6021] * Supr. f. 446. 447.
[6022] Miraculum Lutheranum.

hodogeus_j.indd 1231 2025. 07. 21. 11:27:12

MASODIK RESZE.

TIZEN-NYOLCZ BIZONYSAGGAL MEG-MUTATOM, HOGY egyedűl a' Romai Ecclesia, Christus Iegyese, és igaz Anyaszentegyháza.

¶. 1. Keresztyéni szokásból, mondatik Romai Ecclesiának az igaz Ecclesia.

Ha más útunk nem vólna a' *Romai Ecclesia* igazságának bizonyitásában, {729:} elég vólna a' mit eddig meg-mutatánk; tudni illik, hogy, a' *Romai* Gyölekezet eggyességétűl el-szakadott Nyájak-közzűl, egy sem lehet igaz *Ecclesia.* Mert ebből világoson következik; vagy, hogy a' *Romai* Gyölekezet igaz *Ecclesia*; vagy, hogy Christus Ezer esztendőtűl-fogva, Ország-nélkül, örökség-nélkül, Test-nélkül, Jegyes-nélkül, *Ecclesia*-nélkül maradott, és senki nem üdvözűlt ily sok üdők folyásában: mivel az igaz *Ecclesián*-kivűl, senkinek üdvösség nem adatik. Azért, vagy mutassanak az Ellenkezők más *Ecclesiat,* melyben Ezer esztendőtűl-fogva, Isten Igéje hirdettetett, *Sacramentomok* szolgáltattak, *Doctorok* és Pásztorok-által a' Juhok legeltettek: vagy, ha mást nem mutathatnak, hidgyék-el, hogy a' *Romai Ecclesia* igaz Anyaszentegyház. Ezzel meg-győzetvén *Luther*, és *Calvinus*, meg-vallyák, *[6023] hogy a' *Romai Pápa*-alatt, vólt az *Ecclesia* ö-elöttök: †[6024] *Apud Papistas, Ecclesias esse non inficiamur. Sub Papae tyrannide Ecclesiae manent.*

De ennek békét hagyván, minek-elötte továb mennyünk; eszünkbe kell vennünk, hogy a' *Romai Ecclesia* nevének két jegyzése lévén, Kettőt érthetünk rajta: I. A' *Roma*-városában lévö *Particularis Ecclesiat*, Fő-pásztorával egyetemben: az-az, mind azokat a' Híveket, kik a' *Roma*-városának Püspökségében laknak. Es illyen értelmben szóllanak a' *Romai Ecclesiá*-rúl, azok a' Sz. *Doctorok*, kik azt írják; hogy a' *Romai Ecclesia*, Annya, Mestere, Feje a' töb *Ecclesiák*-nak; mivel annak a' *Particularis Ecclesiá*-nak Fő-pásztora, Feje, Apja, és Pásztora az egész *Ecclesiá*-nak. Ugyan-ezen értelemben szóllanak, a' kik azt írják; hogy minden egyéb *Ecclesiá*-nak, a' Romai *Ecclesiá*-túl kell halgatni; annak Hitit kell követni; és parancsolatinak

[6023] * Luth: citatus sup. f. 182.

[6024] † Calv. li. 4. c. 2. n. 12.

hodogeus_j.indd 1232 2025. 07. 21. 11:27:12

engedni: mert az, soha tévelygésekre nem hajlott. II. A' *Romai Ecclesián*, érthettyük, mindenestűl azoknak a' Híveknek sokaságát, kik a' *Romai* Pápát, Fejeknek és Pásztoroknak ismérik. Es illyen értelemben vészszük a' *Romai Ecclesia* nevét, mikor azt mongyuk; hogy Minnyájan a' *Romai Ecclesia* tagjai vagyunk: és, hogy a' *Romai Ecclesia*, Közönséges *Ecclesia.* Miképpen azért *Apostoli Ecclesiá*-nak nevezi *Tertullianus,* akár-mely Váras Gyölekezetét, mely az *Apostolok*-túl eredett, és véllek eggyez: úgy *Romai Ecclesiá*-nak nevezzük az egész Világon el-terjedett sokaságot, mely a' *Roma*-várasa Püspökével és Gyölekezetivel, egy Hitben, egyenlő Vallásban vagyon, és a' *Romai* *[6025] Pápa engedelmességéből magát ki nem vonsza.

Nem új szokás pedig, hogy *Romai* Hiten-valóknak neveztessenek az igaz Keresztyének: mert ezer esztendő-elött, *Romaiak*-nak hítták azokat, kik, az *Apostolok*-túl *Romá*-ban gyarapíttatott Tudományt, igazán meg-tartották. Hallyad mit ír Sz. Agoston:[6026] *Sentitis, in tam nefandi erroris autores, Apostolicam sedem, universamque Romanam Ecclesiam, rectissime fuisse commotam?* Sz. *Ambrús* írja, †[6027] mint-ismérte-meg *Sátirus*, ha valaki a' Közönséges *Ecclesia* tagja: *Percunctatus est ab Episcopo, An cum Episcopis Catholicis, hoc est, Romana Ecclesia, conveniret?* Az *Efesinum Conciliom*, eggyütt így szóll: "[6028] *Probate vos veros Romanae Ecclesiae Sacerdotes.* Az *Arianusok,* az igaz Keresztyén Papot, *Romai*-nak hítták; mint fel-jegyzette *Gregor. Turonensis, lib. 1. de Gloria Martyr. c. 25. 30. 79.* Sőt, a' mint *Victor Uticensis* írja, azért nem akarták az *Arianusok*, hogy valaki meg-ölessék az igaz Hitért, *[6029] *Quia* {730:} *incipient eum Romani Martyrem dicere.* Sz. Jerónimus illyen-képpen szóll: "[6030] *Fidem suam quam vocat? eamne, qua Romana pollet Ecclesia? Si Romanam responderit: Ergo Catholici sumus.* Mind egy vólt azért a' Régi Jámboroknál, a' *Romai Ecclesia*, és a' Közönséges Anyaszentegyház; mint meg-tettszik *Cyprianus*-nak imillyen szavaiból: †[6031]

[6025] * Tertull. sup. fol. 711. fin.
[6026] Aug. to. 7. lib. 2. de Gratia Christi, c. 17.
[6027] † Ambros. in Obitum Satyri. sub finem.
[6028] " Concilium Ephesinum, Peltani, to. 5. c. 10.
[6029] * Victor, l. 1. de Persec. Vandalor.
[6030] " Hierony. Apolog. 1. cont. Ruffin.
[6031] † Cypr. ep. 52. alias li. 4. ep. 2. initio.

hodogeus_j.indd 1233 2025. 07. 21. 11:27:12

Scripsi ad Cornelium, ut sciret te, secum, hoc est, cum Catholica Ecclesia, communicare. *[6032] *Nos Cornelium, Episcopum sanctissimae Catholicae Ecclesiae, electum a DEO scimus.* Azért mí-is, ebben az Anyaszentegyházrúlvalo *Disputació*-ban, a' *Romai Ecclesián*, mind azt a' sokaságot értyük, mely, *a' Roma*-városában-valo *Ecclesiá*-val, eggyez a' Hitben, és Tudományban.[6033]

Minek-elötte az *Ecclesiá*-nak Jeleit a' *Romai* Anyaszentegyházban meg-mutassuk; értenünk kell, hogy, noha a' *Romai Ecclesia* igazságának bizonyitására rendelt Erősségek-közzűl, vannak ollyak, mellyeket imígy amúgy el-kerűlnek a' Pogányok, söt a' *Görögök*-is: de azok, a' kikkel nékünk leg-inkáb bajunk és viaskodásunk vagyon, tudni illik, a' *Lutheristák* és *Calvinisták*, semmi szaladással ki nem feselhetnek belőllök. mivel, az ö-tőllök jóvá-hagyott dolgokból, győzhetelen Bizonyságok ereje arra viszen, hogy az igaz *Ecclesia*, nem egyéb a' *Romai* Gyölekezetnél. Noha azért a' Pogányoknál, nincs ereje azoknak a' Bizonyságoknak, mellyek fondamentomúl vetik, a' Sz. Irásból meg-magyarázott Jeleit az Anyaszentegyháznak; és ö-ellenek más-képpen kell viaskodni, mint eléb *[6034] meg-magyarázók: De azok-ellen, kik bé-vészik a' Sz. Irást, erős bizonyitásokat támaszthatunk azokból a' Jélekből. Azonképpen, a' kik a' *Görög Ecclesiát* tévelygőnek nem ismérik, tétovázhatnak sok Bizonyságok-elött; mert ennek Régiségét, Papjainak *Successió*-ját, és egyéb dolgait forgathattyák: de, a' kik a' *Görög Ecclesiá*-nak Hittűl-szakadását, az-az, előbbi Hitinek változtatását, és újitását, Papjainak követségek-, és hivatallyokkivűl hágását és pártolkodását, az-az, követségek meg-szűnését el-hitték, semmi *Excepciót* és fogást nem találnak, mellyel erőtlenné tehessék a' mí Bizonyságinkat. A' *Luther* és *Calvinus* fiai, vallyák, hogy a' *Görög Ecclesia* el-tévelyedett. Mert, a' mint eléb †[6035] mondók, Négy, vagy Öt *Articuluson*-kivűl, a' *Görög Ecclesia* nem külömböz tőllünk. Sőt azokban mind eggyez velünk, mellyeket a' mí Vallásunkban nem javallanak a' *Lutheristák.* Azokban pedig, mellyekben mí-tőllünk külömböznek a' *Görögök*, az Ujítók-is kárhoztattyák őket.[6036] Nevezet-szerént, hogy a' Szent Lélek nem csak az Atyától származik,

[6032] * Cypr. ep. 46. n. 16. alias li. 3. epi. 11. Et epi. 45. n. 8.
[6033] Vide supr. fol. 733.
[6034] * Supr. fol. 43.
[6035] † Supr. fo. 167.
[6036] Vide supr. fol. 168.

hodogeus_j.indd 1234 2025. 07. 21. 11:27:13

mint a' *Görögök* mongyák, hanem egyenlő-képpen az Atyától és Fiútúl, megvallya az *Augustai Confessio*, mikor a' *Nicaeai* Gyölekezet, és az *Athanasius Confessió*-ját bé-vészi. A' †[6037] *Helvéciai Confessió*-is, a' Szent Léleknek Fiútúlvalo származását, nyilván taníttya.

Ezeket meg-értvén, Istent segétségűl híván, kezgyünk a' Bizonyságokhoz.

¶. 2. Az ANYASZENTEGYHAZ-nak Elsö Ieléböl, Három Bizonysággal erössittetik a' Romai Ecclesia igazsága.[6038]

ELSÖ, és MASODIK Bizonyság: Csak az lehet EGGY igaz Ecclesiája, és Istennek jó gond-viselésével öriztetett Várasa, 1. Melyben nagy Eggyesség, és csendesség találtatik. 2. Melyben jó mód vagyon az Eggyesség meg-tartásában, és az egyenetlenségek le-szállitásában.

{731:} Ez csak a' Romai Gyölekezetben találtatik. Ergo, etc.

Elsö Részét bévségesen meg-erössítők ennek-elötte ✻[6039].

Második Részét-is eléggé vastagítók; meg-mutatván, 1. Hogy semmi Eggyesség nincs az Uj Tanítók-között: módgyok sincs, hogy valóban meg-eggyesedhessenek †[6040], és a' naponként fakadozó sok esz-veszéseket megfojthassák. A' minémü "[6041] Bizonyságokkal ezt az Ujítókra rakók, ugyanazon formán a' *Görögök*-re, és akár-mely Gyölekezetre-is rakhattyuk. 2. A' *Romai Ecclesiá*-nak ••[6042] Eggyességét, és a' békeséges csendesség meg-tartásában, jó módgyát, ez-elött "[6043] meg-mutatók. Es, mivel kétszeres munkától örömest óltalmazom magamat, kérlek tekíntsd-meg a' Könyv szélire jegyzett helyeket.

[6037] † Confess. Helvet. art. 3. f. 5.
[6038] UNA.
[6039] ✻ Supr. f. 270. 691. 692. 713. et seqq.
[6040] † Supr. fo. 102. 288. 289. 714.
[6041] " Supr. f. 714.
[6042] •• Supr. fo. 289. 290.
[6043] " Supr. fo. 108. 109.

hodogeus_j.indd 1235 2025. 07. 21. 11:27:13

HARMADIK Bizonyság: Abban az Ecclesiában találtatik az Anyaszentegyház Iele, az EGYSEG, mely az Apostoloktúl vett Tudományt, álhatatoson, változás-nélkül meg-tartotta, és mind ez-ideig abban maradott.

De a' Romai Ecclesia, az Apostoloktúl vett Tudományt, álhatatoson meg-tartotta, etc.

Ergo, etc.

Elsö Része, ki-tettszik az eléb meg-magyarázott igazságból.[6044] mert a' tekélletes Egységhez fö-képpen kívántatik, *Indivisio in se*, hogy magában meg ne oszollyon; hanem, úgy maradgyon a' mint vólt.

Második Része a' Bizonyságnak, Két dologból áll: Elsö; hogy a' *Romai Ecclesia*, az *Apostolok*-túl igaz Tudományt vett; és *Apostoli* Tudományon éppíttetett igaz *Ecclesia* vólt. Második; hogy, a' mely Tudományt az *Apostolok*-túl vett a' *Romai Ecclesia*, azt el nem változtatta, hanem abban meg-maradott álhatatoson.

Ezeket rend-szerént, világoson így bizonyítom:

N°. 1. Az Apostolok idejében, Igaz Ecclesia vólt a' ROMAI ECCLESIA.

Hogy az *Apostolok*-túl igaz Tudományt vett a' *Romai* Gyölekezet, és akkor igaz *Ecclesia* vólt, ki-tettszik, I.[6045] A' Szent Irásból. Mert Szent *Pál* azt írja; hogy az ö Hiti, a' *Romaiak* hiti: *[6046] *Per eam quae invicem est, Fidem vestram atque meam.* és ••[6047] hálát ád Istennek, hogy a' *Romaiak* hiti, az egész Világra terjedett. Mert, a' mint Arany-száju Sz. *János* írja, "[6048] noha sok dolog volt *Romá*-ban, mely a' Christus alázatos, és Emberek-elött meg-vetett tanitásától idegeníthette a' *Romaiakat*; ugy-mint a' Világi pompa, birodalom, gazdagság, dücsösség, Pogány Császárok dühösködése, *etc*: de oly erőssen meg-gyökerezett vólt bennek az igaz Hit,

[6044] Supra, fo. 691. 692.
[6045] 1.
[6046] * Rom. 1. v. 12.
[6047] •• Rom. 1. v. 8.
[6048] " Chrysost. ibid.

hodogeus_j.indd 1236 2025. 07. 21. 11:27:13

hogy vigasztalására, és éppűletire vólt Sz. *Pál*-nak.[6049] Az igaz Hitmellé veti Sz. *Pál*; hogy a' *Romai Ecclesia*, †[6050] tellyes Isteni Szeretettel, és bőlcseséggel. söt, minek-utánna azt parancsolta vólna, hogy, Valaki Ujságot tanít, és külömbet annál a' mit immár tanúltak, azt el-kerűllyék: utánna-veti; "[6051] hogy az ö Engedelmességek híre, az egész Világot el-futotta. Christus Urunk, meg-jelenvén Sz. *Pál*-nak, azt parancsolá; hogy ••[6052] ki-mennyen *Jerusalem*-ből, mert ott nem vészik az ö tanitását; hanem a' meszsze-valo Nemzetségekhez követségben kell menni: csak hamar az-után, magyarázván hová kell menni, azt mondá Urunk, hogy *[6053] *Romá*-ban kell ö-rólla bizonyságot tenni. Holott azt jelenté Christus; hogy ha *Jerusalem*-ben nem vették az ö {732:} tanitását; a' Pogányok, és nevezet-szerént *Roma,* bé-vészik. II.[6054] A' Régi *Doctorok* ezent bizonyíttyák. Mert, a' mint eléb "[6055] hallók, azt taníttyák; hogy a' Sz. *Péter* predikállasával, nevekedett *Romá*-ban a' Christus *Ecclesiá*-ja. Az utánna következö Püspökök rendit-is †[6056] előhozzák, és azok vallásából ismértetik az *Apostoli* Tudományt. Végezetre; hogy egyebekről ne szóllyak, hallyad mit ír Tertullianus: *[6057] *Si Italiae adjaces, habes Romam, unde nobis quoque autoritas praesto est. Statu felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt: ubi Petrus passioni Dominicae adaequatur, etc.* III.[6058] Az Ellenkezők gyakran írják; †[6059] hogy, közel Öt-száz esztendeig, tisztán maradott a' *Romai* Pápákmellett az igaz Hit. *Calvinus* írja; hogy a' Régiek, igen böcsüllötték a' *Romai Ecclesiát,* mert az egyszer vett Tudomány-őrzésében, álhatatosb vólt egyebeknél: *[6060] *Magnum Romanae Ecclesiae honorem ubique deferunt Veteres,*

[6049] vers. 9.
[6050] † Rom. 15. v. 14.
[6051] " Rom. 16. v. 17. 19.
[6052] •• Actor. 22. v. 18. 21.
[6053] * Act. 23. v. 11.
[6054] 2.
[6055] " Supr. fo. 258. 259.
[6056] † Supr. f. 709. et seq.
[6057] * Tertul. Praescript. c. 36.
[6058] 3.
[6059] † Vide supra, 185. 286.
[6060] * Calv. li. 4. c. 6. n. 16.

hodogeus_j.indd 1237 2025. 07. 21. 11:27:13

reverenterque de ea loquuntur. In Occidente, Sedes Apostolica, honoris caussa vocabatur. Hoc Romanae Ecclesiae plurimum addidit autoritatis, quod Doctrinae semel traditae, fuit aliis OMNIBUS tenacior. "[6061] *Fuerit sane olim Romana, omnium Ecclesiarum Mater.*

Nº. 2. ELSÖ Ielenség, hogy változás-nélkül maradott az Apostoli Tudomány, a' Romai Ecclesiában.

Hogy a' *Romai Ecclesia,* változtatás-nélkül meg-tartotta azt a' Tudományt, mellyet az *Apostolok*-túl vett, csak abból-is meg-tettszik, a' mit Sz. *Pál* Istentűl kér és kíván a' *Romai Ecclesiá*-nak; hogy Isten hamarsággal meg-rontsa a' *Sátant* lába-alatt: *[6062] *DEUS conterat Satanam sub pedibus vestris velociter; Rom. 16. v. 20.* Ennek-felette; Két győzhetetlen Jelenségből bizonyítom, hogy, Soha a' *Romai Ecclesia* változást nem tett az *Apostoli* Tudományban.

ELSÖ Ielenség: Kétség-kivül vettetett, hogy az Apostolok idejétül-fogva, Eöt vagy Hat-száz esztendeig, változtatást nem tett a' Romai Gyölekezet abban a' Tudományban, mellyet az Apostoloktúl vett.

Az-is nyilván vagyon, hogy mind azokat, valamellyeket most a' Romai Ecclesia vallásában rágalmaznak az Ujítók, ugyan-azon formán mint most, akkor-is hitte, követte, hirdette, és gyakorlotta a' Romai Ecclesia.

Tehát, azon Tudományban és Vallásban maradott a' Romai Ecclesia, mellyet az Apostoloktúl vett eleinten.

Ennek a' Jelenségnek Elsö Részét, állatom Három Bizonysággal:

I.[6063] Azokkal a' Szent Atyákkal, kik Urunk születése-után Öt-száz esztendő-alatt éltek. Ezek-közzűl némellyek, oly távúl vetik a' *Romai Ecclesiat* a' változtatástúl, hogy tellyességgel lehetetlennek mongyák el-szakadását,

[6061] " Calv. lib. 4. c. 7. n. 24.

[6062] * De hoc loco Pauli, vide Gordonum, Contro. 2. de Eccles. c. 21.

[6063] *I.*

hodogeus_j.indd 1238 2025. 07. 21. 11:27:13

és tévelygésre-jutását. Ezt taníttya *Cypriánus* Mártir:[6064] *Navigare audent Pseudo-Episcopi ad Petri Cathedram, atque ad Ecclesiam Principalem, unde Unitas Sacerdotalis exorta est, a Schismaticis literas ferre: nec cogitare eos esse Romanos, ad quos perfidia habere NON POSSIT accessum.* Ezt taníttya Jerónimus:[6065] *Scito Romanam fidem, Apostolica voce laudatam, hujusmodi praestigias non recipere. Etiamsi Angelus aliter annuntiet, quam semel praedicatum est; Pauli autoritate munitam, NON POSSE mutari.* Ezt taníttya Sz. Agoston: "[6066] *Numerate Sacerdotes, vel ab ipsa Petri Sede; et in ordine illo Patrum, quis cui successit, videte. Ipsa est Petra, quam NON VINCUNT superbae Inferorum portae.* Ezek-után, noha későbben, Sz. Bernárd: †[6067] *Dignum* {733:} *est, ibi potissimum resarciri damna Fidei, ubi Fides NON POSSIT sentire defectum: haec quippe hujus praerogativa Sedis est.*

Vannak más rend-béli Atyák, kik azt taníttyák; hogy ö-idejek-ig, semmi Ujítást, és változtatást nem tett a' *Romai Ecclesia*; mellyel, az egész Keresztyénség mind eggyet értett. Sz. Irenaeus, "[6068] a' ki *Policarpust*, a' Sz. *János Apostol* Tanitványát látta, azt írja; hogy ••[6069] a' *Romai Ecclesiá*-hoz, ugy-mint minden *Ecclesiák* Fejéhez, tartnak, valakik Keresztyének: és abban meg-tartatott tisztán az *Apostolok*-túl vett Tudomány, mellyet kézről kézre adtak a' rend-szerént következö Pásztorok: *Ad hanc Ecclesiam, propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam; hoc est, eos qui sunt undique Fideles: In qua SEMPER conservata est ea, quae est ab Apostolis, Traditio.* Tertullianus, majd egy üdőben élt *Irenaeus*-sal. Ettűl-is csak imént hallók,[6070] hogy ö-idejében, bóldog állapattya vólt a' *Romai Ecclesiá*-nak, mert az *Apostolok* vérével öntöztetett Tudományt tartotta. Cyprianus, ki Urunk Születése-után Két-száz esztendővel élt, azt írja (a' mint hallók;) hogy el nem tévelyedhetik a' *Romai* Gyölekezet. *Cornelius Pápá*-nak írja, hogy ö-vélle Egy *Ecclesiá*-ban, Egyenlö értelemben vagyon:

[6064] Cypr. epi. 55. n. 90. alias l. 1. epi. 3.
[6065] Hierony. Apolog. 3. cont. Ruff. c. 4.
[6066] " Aug. tom. 7. Psal. cont. partem Donati: fine.
[6067] † Bern: ep. 190. init. alias 191.
[6068] " Testatur l. 3. c. 3. n. 10.
[6069] •• Verba habes supra, f. 709.
[6070] Tertull. Praescript. c. 36.

hodogeus_j.indd 1239 2025. 07. 21. 11:27:13

Mert, csak az lehet tagja az *Ecclesiá*-nak, a' ki eggyet-ért ö-vélle. Valaki pedig a' Sz. *Péter* Székitűl el-szakad, nem lehet az Anyaszentegyházban: *[6071] *Nobis Ecclesia Una est, et individua concordia.* "[6072] *Te universi Collegae nostri, et communicationem tuam, id est, Catholicae Ecclesiae Unitatem pariter et Charitatem probant.* †[6073] *Qui Cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit; in Ecclesia se esse confidit?* Optatus *Milevitánus*, és *Epifanius*, ezek-után éltek; kiktűl azt ••[6074] hallók, hogy eggyezett az egész Keresztyén világ a' *Romai* Pápákkal: vagy, a' mint Sz. *Agoston* szólll; *[6075] *Illi nos in Catholica Ecclesia connectimur.*

Athanasius, *Basilius*, *Nazienzénus*, *Dámasus*, csak nem egy üdőben éltek, Urunk Születése-után Három-száz esztendő-tájban. Ezek-is, nevezet-szerént a' *Romai* Gyölekezetről, azt mongyák; hogy Semmiben ö-idejek-ig, a' Közönséges Eggyességtűl el nem szakadott; az-az, meg-nem csáválta, hamisággal nem elegyítette az *Apostoli* Tudományt: *Domino Sancto, Apostolici culminis Marco, Sanctae Romanae et Apostolicae universalis Ecclesiae Papae. Quia Septuaginta Nicaeni Concilii Capitula, ab Arianis sunt igne combusta, optamus a Vestrae Sanctae Sedis Ecclesiae autoritate, quae est Mater, et CAPUT OMNIUM Ecclesiarum, ea percipere per praesentes Legatos.*[6076] "[6077] *Nos nunquam ad rerum innovationem consensimus. Fides apud nos, NON ALIA Seleuciae, alia Constantinopoli, et alia ROMAE.* †[6078] *Fides* (Romae) *recta ERAT jam autiquitus, et recta PERSTAT NUNC ETIAM, nexu pio, quodcumque labens Sol videt, devinciens, ut universi PRAESIDEM mundi decet, Totam colit quae Numinis concordiam.*

Theodosius, *Gratianus*, és *Valentinianus* Császár *Decretomit*, az Egyházi *Historiá*-ból ez-előtt ••[6079] hallók: mellyekben mongyák; hogy, a' mely Hitet

[6071] * Cypr. ep. 57. init. alias, li. 1. epi. 1.
[6072] " Epi. 45. n. 8. alias li. 4. ep. 8. Idem, Epi. 52. supr. citat.
[6073] † De Unitat. Eccles. n. 15.
[6074] •• Supr. fo. 709.
[6075] * Aug. l. 2. contra Liter. Petil. c. 51.
[6076] Athanas. et Episcopi Aegypti, ad Marcum Papam, to. 2. edit. Comeli.
[6077] " Basil. epi. 72.
[6078] † Nazianzen. Carm. de sua Vita, n. 38. Damasi Verba habes supra, f. 524. 525.
[6079] •• Supr. fo. 523. 524. et seq.

hodogeus_j.indd 1240 2025. 07. 21. 11:27:13

Sz. *Péter Romá*-ban hagyott, meg-tartotta azt *Roma, Dámasus* Püspök-ig: *[6080] *Cunctos populos, quos Clementiae nostrae regit imperium, in tali volumus Religione versari, quam Divum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, Religio usque adhuc ab ipso insinuata declarat, quamque Pontificem Damasum* **5** *SE QUI* {734:} *claret.* E'hez hozzá-vetik; hogy, Valamikor Eretnekségek támadtak a' Nap-keleti Országokban, "[6081] a' *Romai Pápa*, Feje lévén minden Papoknak, igaz itéletivel ki-gyomlálta azokat.

Szent Ambrús, *Jerónymus*, és Sz. *Agoston*, Urunk Születése-után Négyszáz esztendőben éltek. Ezek-is bizonyságink, hogy ö-idejek-ig, tiszta vólt **10** a' *Romai Ecclesia*; és ők-is ennek társaságát követték: †[6082] *Ecclesia Romana hanc consuetudinem non habet, cujus typum et formam IN OMNIBUS sequitur.* ″[6083] *Ego Beatitudini tuae, id est, Cathedrae Petri, Communione socior: super illam Petram, Ecclesiam aedificatam scio: Quicumque extra hanc Domum Agnum comedit, profanus est. Apud VOS SOLOS incorrupta Patrum servatur* **15** *hereditas: ibi cespite terra foecundo, Dominici seminis puritatem centeno fructu refert.* *[6084] *Est ibi Sancta Ecclesia: sunt trophaea Apostolorum: est Christi vera Confessio: est Apostolorum praedicata Fides.* ••[6085] *In Romana Ecclesia, SEMPER Apostolicae Cathedrae viguit Principatus.* Annak-okáért Sz. *Agoston*, *Pelagius*-ellen írván, *Bonifacius* Pápának kűldi Könyvét, **20** hogy, a' mit nem javall benne, le-töröllye: †[6086] *Beatissime, atque venerande Papa Bonifaci: In Episcopatus officio praeeminens celsiore fastigio, hac ad Tuam dirigere Sanctictatem, non tam discenda, quam examinanda, et, ubi forsitan aliquid displicuerit, emendanda, constitui.* Másutt, "[6087] *Melchiadest*, Keresztyénség Attyának nevezi: *Sózimust*, *[6088] Böcsülletes Pápának,

[6080] * Cod. l. 1. Tit. 1. ca. 1. Sup. fo. 523. 524.
[6081] " Infra, Logi Alogi, c. 3. ¶. 2. circa fin.
[6082] † Ambr. l. 3. de Sacram. c. 1.
[6083] ″ Hierony. ep. 57. alias 56.
[6084] * Hierony. ep. 18.
[6085] •• Aug. ep. 162.
[6086] † Aug. to. 7. li. 1. contr. Duas Epi. Pelag. c. 1.
[6087] " Aug. ep. 162.
[6088] * Epi. 157. Vide supr. f. 196.

hodogeus_j.indd 1241 2025. 07. 21. 11:27:13

és az *Apostoli* Székben-ülő Püspöknek hija. Es azt meri mondani; hogy ••[6089] őtet, az *Ecclesiá*-ban, tartóztattya a' *Romai* Püspökök *Successió*-ja.

Ezek-után nem sokkal, *Victor Uticensis*, azt írja;[6090] hogy ö-idejében, a' *Romai* Hitnek eggyességében maradott az egész Világ. Azért, mikor *Hunerícus* azt akarná, hogy az *Africá*-ban lakó Püspökök meg-*disputalná*-nak az *Arianusok*-kal: azt felelé *Eugenius*, *Kartágo*-béli Püspök: hogy eléb a' *Romai Ecclesiá*-nak tudtára adgya; mert ez, Feje minden Ecclesiának: *Sine Universitatis assensu, nos non debemus asserendae Fidei nostrae causas assumere: Scribam Fratribus, praecipue Romanae Ecclesiae, quae CAPUT est omnium Ecclesiarum*. Azon üdőben virágzó *Romai* Pápák, *Lucius I. Sixtus II.* és *Eusebius I.* azt írják; hogy †[6091] Soha a' *Romai* Gyölekezet, az *Apostolok*-túl vett Tudományt, hamisággal nem elegyítette. A' Hatodik közönséges Gyölekezetben, Urunk Születése-után, *680.* esztendővel, *Agathó* imigyen ír *Heraclius* Császárnak: "[6092] *Haec Apostolica DEI Ecclesia, NUNQUAM a via Veritatis, in qualibet erroris parte deflexa est.*

II.[6093] Ezen Jelenségnek Elsö Részét, a' Közönséges Gyölekezetek bizonyságából erössíthettyük. Mert, hogy a' *[6094] Hetedik közönséges Gyölekezetről ne emlekezzem, mivel ezt az Ujitók nem akarják bé-venni; Hat nevezetes Gyölekezete vólt a' Régi *Ecclesiá*-nak: Elsö, Nicaea-ban, *Sylvester* Pápa idejében, *Arius*-ellen, "[6095] *325.* esztendőben. ebben, *318.* Püspök győlt-egybe. Második, *381.* esztendőben, *Dámasus* Pápa idejében, Costanczinapoly-ban, *Macedonius*-ellen. melyben, *150.* Püspök vólt. Harmadik, *431.* esztendőben, *Caelestinus* Pápa idejében, *Nestorius*-ellen, Efesom-ban. ebben-is, közel Három-száz Püspök vólt. Negyedik, *451.* esztendőben, *Leo* Pápa-idétt, Chalcedon-ban. ebbe-is, közel Hat-százan győltek a' Püspökök, *Dióscorus*- és *Eutiches*-ellen.[6096] Ötödik, *553.* esz-{735:}tendő-tájban,

[6089] •• Supr. f. 702. 703.
[6090] Victor, lib. 2.
[6091] † Causa 24. quaest. 1. Can. A recta. et duobus seqq.
[6092] In Sexta Synodo, Actione 4. Et approbatur, Action. 6.
[6093] *II.*
[6094] * Nicaen. 2. sub Adriano. cont. Iconomach.
[6095] " Baron. illis Annis, quos annotavi.
[6096] Ex Epistol. S. Greg. liquet, Orbis Ecclesias cum Romana communicasse.

hodogeus_j.indd 1242 2025. 07. 21. 11:27:13

Agapetus, *Sylverius*, *Vigilius* Pápák idejében, *160.* Püspöktűl tartatott Costanczinapoly-ban, ama' sok viszsza-vonyás-szerző Három *Capitulum* igazitására. Hatodik, kezdetett *680.* esztendőben, †[6097] Costanczinapoly-ban, *Agatho* Pápa idejében, a' *Monotelíták*-ellen. mely-alatt, *166.* Egyházi személyeknek nevét, és kéz-irását láttyuk.

Mind ezek a' Hat Közönséges Gyölekezetek, a' *Romai* Pápákkal, egy Hitben, és egy Vallásban vóltak. Mert, noha magok a' Pápák, személyek-szerént nem mentek a' Gyölekezetekbe, de Követöket oda kűldötték; és, a' mint másutt ••[6098] mondám, először-is a' *Romai Papa* Követi írták nevöket a' *Conciliomok* Végezése-alá. Bizony, ha a' *Romai Ecclesia* meg-vesztegette, és el-változtatta vólna az *Apostoli* Tudományt; ha Bálványozásra, és temérdek tévelygésre jutott vólna: soha a' Keresztyén Világ Gyölekezeti, az ö Követit társaságokba nem fogadták vólna. De nem csak bé-fogadták, hanem, a' mint eléb ‟[6099] mondám, a' *Nicaeai,* és *Chalcédoni* Gyölekezet, ugyan kérve kérte a' Pápát, hogy, Feje lévén a' *Conciliom*-nak, meg-erőssíttse az ö Végezéseket. Ennek-felette, azt rendelték; hogy †[6100] Semmi ereje ne légyen annak az Egyházi Végezésnek, mellyet a' *Romai Pápa* meg nem erőssít. Ugyan-ezen Gyölekezetek végezték azt-is, ugy-mond *[6101] *Justinianus* Császár; hogy a' *Romai Pápa,* Elsö, és Főb minden Papok-között. Itéllye-meg akár-ki, ha illyen böcsüllettel tisztelték vólna a' Pápát ezek a' Szent Gyölekezetek, ha az *Apostoli* Tanitástúl, és a' Keresztyén világnak Közönséges Vallásátúl, akkor immár el-szakadott vólna a' *Romai* Gyölekezet.

III.[6102] A' Pártosok itéleti, bizonyságunk ezen dologban. Mert, ez-elött magoktúl hallók, hogy †[6103] Öt-száz esztendeig, meg-maradott tisztán az *Apostoli* tudomány. és, csak imént mondá *Calvinus*; hogy a' *Romai Ecclesia,* mindeneknél keményebben óltalmazta azt a' Hitet, mellyet egyszer az *Apostoli* tanitásból vett vólt.

[6097] † In Trullo: hoc est, ut Baron. to. 8. Sub Cuppula sacri Palatii.

[6098] •• Logi alogi, c. 1. ¶. 6. fin.

[6099] Supr. fo. 190. 192.

[6100] † Supr. fo. 190. Logi Alog. c. 5. ¶. 1. init.

[6101] * Supr. fo. 190. Logi Alog. c. 3. ¶. 2.

[6102] *III.*

[6103] † Supr. fo. 185. 186.

hodogeus_j.indd 1243 2025. 07. 21. 11:27:13

N°. 3. A' mostan közbe-vetett Articulusokrúl, azt hitte Sz. Agoston idejében az Ecclesia, a' mit most.

Masodik Részét az Elsö Jelenségnek, tapasztalható Bizonyságokkal megmutathattyuk. Es bár békét hadgyunk az Ellenkezők tulajdon vallásának: kik, eszekbe vévén, hogy velünk eggyet-értettek a' Régi Sz. Atyák; azt vítattyák, *[6104] hogy Ezek, eggyűl-eggyig tévelyegtek; †[6105] a' Szent Gyölekezetek, meg-csalatkoztak. Annak-okáért, csak nem ugyan-azon szókkal élnek, melylyel Eutyches: "[6106] *Patrum, qui in Nicaeno, et Ephesino Concilio congregati sunt, expositioni consentimus. Si vero contingeret eos alicubi errare, hoc non suscipimus. Solas autem Scripturas inquirimus, Patrum expositionibus firmiores.*

Arrúl se szóllyunk bátor, hogy nevezet-szerént, sok dolgok vannak ••[6107] a' Régi Gyölekezetek Végezésiben, mellyekért minket káromlanak az Ujítók: Hanem, mivel a' Pártosok-is, egyéb Sz. *Doctorok*-felett böcsüllik Sz. *Agostont*; és azt írják, hogy ″[6108] az ö idejéig, tisztán, és változás-nélkül maradott az *Apostoli* Tudomány: A' Régi Szentek-is, a' Sz. *Agoston* életét, és Isteni bölcseségét, oly nagyra viszik, *[6109] hogy őtet Sz. *Jerónimus*, a' régi Hit erős Bajnakjának; Sz. *Bernárd*, Eretnekek pőrölyének; *Paulinus*, az *Ecclesia* Gyertya-tartójában fényeskedö Fáklyának nevezik. Sőt azt írja Szent {736:} Gergely, *Lib. 8. c. 37.* hogy az ö Irási, ollyak az Sz. *Agoston* könyveihez, mint a' korpa a' szép tiszta liszthez. Tekíntsük-meg azért, egy-nehány dologban, Mit vallott Sz. *Agoston* idejében a' Keresztyénség? és nem valami homályos árnyékokból, hanem a' maga irásából mennyünk ennek végére.

A' Szenteknek, úgy könyörgött Sz. *Agoston*, és az ö idejében virágzó *Ecclesia*, mint mí:[6110] †[6111] *Sanctus Cyprianus, jam corpore non aggravante*

[6104] * Supr. fo. 156. 157. 388. 389.
[6105] † Sup. f. 97. 98.
[6106] " Concil. Chalcedon. Acti. 1.
[6107] •• Supr. fo. 191.
[6108] ″ Supr. fol. 156. 157. 186.
[6109] * Hier. epi. 26. inter Augustini. Bern. Ser. 80. in Cant. Paulin. epi. 31. inter August.
[6110] *Sanctorum Invocatio.*
[6111] † Tom. 7. li. 7. de Bapt. cont. Donat. c. 1.

hodogeus_j.indd 1244 2025. 07. 21. 11:27:13

animam, serenius perspicit Veritatem: adjuvet itaque nos Orationibus suis, ut donante Domino, bona ejus imitemur. *[6112] *Orationibus Cypriani adjutus, discam per ejus literas. Jam ipse luce Veritatis perfusus, ex illa ubertate, haec nostra quae videntur eloquia, tamquam rudimenta deridet.* ••[6113] *Frequentatur ore Christiano, cum se cuique Sanctorum humilis commendat, et dicit; Memor mei esto.* †[6114] *Palladia ad S. Martyrem Stephanum orare perrexit.* ‘‘[6115] *Populus Christianus, memorias Martyrum religiosa solemnitate concelebrat: et ad excitandam imitationem, et ut Meritis eorum consocietur, atque Orationibus adjuvetur.* *[6116] *Injuria est pro Martyre orare, cui nos debemus Orationibus commendari. Tom. 10. Serm. 18. de Sanctis; qui est 2. de Annuntiatione: Sancta Maria, succurre miseris, juva pusillanimes, etc.* A’ mint Sz. *Agoston*, úgy a’ töb Régiek, könyörgöttek a’ Szenteknek. Cypriánus, *De Stella et Magis, n. 8. De Mortalitate, n. 49. Epist. 57. n. 14.* Sz. Ambrús, *Tom. 1. lib. de Viduis. Tom. 3. Serm. 93. in SS. Nazar. et Celso. Tom. 4. Orat. 2. Praeparat. ad Missam, etc.* Ennek-felette, a’ Szentek teteméhezvalo Szarándokságot, javallya Sz. Agoston, *Epist. 137.* söt csudákat számlál; nem csak ott, de, *Lib. 22. Civ. DEI, cap. 8.* mellyek a’ Szentek Teteminél lésznek.

A’ Halottakért imádkoztak közönségesen a’ Hívek, Sz. *Agoston*-idétt:[6117] *[6118] *Orationibus Sanctae Ecclesiae, et Sacrificio salutari, et Eleemosynis, quae pro eorum Spiritibus erogantur, non est dubitandum Mortuos adjuvari.* †[6119] *Neque negandum est, Defunctorum animas, pietate suorum viventium relevari, cum pro illis Sacrificium Mediatoris offertur, vel Eleemosynae in Ecclesia fiunt. Sed eis haec prosunt, qui, cum viverent, ut haec sibi prodessent, meruerunt. Est enim quidam vivendi modus, nec tam bonus, ut non requirat ista post mortem; nec tam malus, ut ei non prosint ista post mortem. Est vero talis in bono, ut*

[6112] * Ibid. l. 5. c. 17.
[6113] •• Li. 21. Civit. c. 27. sub fin.
[6114] † Aug. 22. Civit. c. 8.
[6115] ‘‘ Tom. 6. l. 20. cont. Faust. c. 21
[6116] * Tomo 10. Serm. 17. de Verbis Apost. Simile Tract. 84. in Ioan.
[6117] *Purgatorium.*
[6118] * Tom. 10. Serm. 32. de Verbis Apost. Repetit Serm. 17.
[6119] † Tom. 3. Enchirid. c. 110.

hodogeus_j.indd 1245 2025. 07. 21. 11:27:13

ista non requirat: et est rursum talis in malo, ut nec his valeat, cum haec vita transierit, adjuvari. “[6120] *Genere vitae, quod gessit quisque per corpus, efficitur, ut prosint, vel non prosint, quaecumque pie pro illo fiunt, cum reliquerit corpus. In Machabaeorum libris legimus, oblatum pro Mortuis sacrificium: Sed etsi nusquam in Scripturis veteribus omnino legeretur, non parva tamen est universae Ecclesiae, quae in hac consuetudine claret, autoritas. In precibus Sacerdotis, quae Domino DEO ad ejus Altare funduntur, locum suum habet etiam Commendatio Mortuorum.* *[6121] *Pro Defunctis quibusdam, vel ipsius Ecclesiae, vel quorumdam piorum, exauditur oratio: sed pro his, quorum in Christo regeneratorum, nec usque adeo vita in corpore male gesta est, ut tali misericordia judicentur digni non esse; nec usque adeo bene, ut talem misericordiam reperiantur necessariam non habere.* “[6122] *Oblationes pro Spiritibus Dormientium, quas vere aliquid adjuvare credendum est, ne sint sumtuosae.* †[6123] *Martyres ad ipsam Mensam non sic commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus; sed magis, ut Orent ipsi pro nobis.* Egy szóval; *Aëriust* Eretnek embernek tartotta Sz. *Agoston*, ••[6124] mivel a’ Halottakért-valo könyörgést haszontalannak itélte. Azt-is írja; hogy, *[6125] mikor az ö {737:} Annya halálán vólt, csak azon kérte őtet, hogy az Oltárnál ö-rólla emlekezet légyen. Ezek-mellé veti; hogy, *Purgatorium* tüzére kell menni azoknak a’ fogyatkozásoknak, mellyekért itt nem lakoltunk: †[6126] *Qui agrum suum non coluit, et spinis opprimi permisit: post hanc vitam habebit, vel Ignem Purgationis, vel Poenam aeternam.* “[6127] *Hi, qui temporalibus poenis digna gesserunt, per fluvium igneum, et vada ferventibus globis horrenda, transibunt. Quanta fuerit peccati materia, tanta et perseverandi mora.* Nem csak Sz. *Agoston* javallotta a’ Halottakért-valo imádságot: de Sz. Ambrús-is, *Tom. 3. Orat. Funebri, in Obitum Fratris Satyri,*

[6120] “ Tom. 4. de Cura pro Mortuis, c. 1.
[6121] * 21. Civ. c. 24.
[6122] “ Epist. 65. alias 64.
[6123] † Tom. 9. tra. 84. In Ioan.
[6124] •• Supr. f. 294.
[6125] * Aug. tom. 1. lib. 9. Confess. c. 12. et 13.
[6126] † Tom. 1. li. 2. de Genesi, cont. Manich. c. 20.
[6127] “ Tom. 10. l. 50. Homil. Hom. 16.

hodogeus_j.indd 1246 2025. 07. 21. 11:27:13

et de Exitu Theodosii. Tom. 4. Orat. 1. Praeperat. ad Missam. Chrysóstomus, *Homilia 69. ad Populum Antioch.* Cypriánus, *Epist. 66. num. 13.* Tertulliánus, *de Monogamia, cap. 10. n. 77. De Corona Militis, cap. 3. num. 36. Exhortat. ad Castitatem, cap. 11. n. 56.* Noha azért Sz. *Agoston*, a' Tisztúlásnak, és a' *Purgatorium*-ban-valo kínoknak módgyárúl, bizonyost nem mér mondani: de, hogy sokan hóltok-után kínok-által tisztogattatnak, és ezeket segéthetik a' Hívek, soha kétessé nem tette. *Vide August. Tom. 3. in Enchirid. cap. 69. Et lib. 21. Civit. cap. 26.*

A' *Romai Ecclesiát*, és *Romai Pápát*, mely böcsülletben tarotta Sz. *Agoston*, és az ö idejében-valo *Ecclesia*, csak nem régen hallók, és a' Tizen-ötödik Könyvben bévségesben meg-értyük.[6128]

A' Szent Képekrűl ••[6129] mit írjon Sz. *Agoston*, ez-után meg-érted.[6130]

A' Jó Cselekedeteket, Isten-elött, érdemeseknek vallotta Sz. Agoston:[6131] *[6132] *Vita bona nostra, nihil aliud est quam* Dei *Gratia. Sine dubio et Vita aeterna, quae bonae vitae redditur,* Dei *Gratia est: et ipsa enim gratis datur, quia gratis data est illa, cui datur. Sed illa cui datur, tantummodo Gratia est: haec autem quae illi datur, quoniam praemium ejus est, gratia est pro gratia, tamquam merces pro justitia.* †[6133] *Vita aeterna, Meritis praecedentibus redditur: tamen, quia eadem Merita, quibus redditur, non a nobis parata sunt per nostram sufficientiam, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsa Gratia nuncupatur, non ob aliud, nisi quia gratis datur; nec ideo quia Meritis non datur, sed quia data sunt et ipsa Merita, quibus datur.*

Hogy Ember, a' míg él, nem bizonyos a' maga üdvösségérűl: Azért jó reménségben kell élni, de nem kell félelem-nélkül bizakodni; sok helyen nyilván vallya Sz. Agoston:[6134] ″[6135] *Asserimus, donum* Dei *esse Perseverantiam, qua usque in finem perseveratur in Christo. Utrum quisque hoc munus*

[6128] *Romana Ecclesia.*
[6129] •• Vide lib. 15. c. 1. ¶. 4. n. 3. 4.
[6130] *Imagines.*
[6131] *Merita.*
[6132] * Tom. 7. de Gratia et Lib. arbitr. c. 8.
[6133] † Epi. 105. ante med.
[6134] *Incertitudo Salutis.*
[6135] ″ Tom. 7. de Bono Perseverantiae, c. 1.

hodogeus_j.indd 1247 2025. 07. 21. 11:27:14

Perseverantiae acceperit, quamdiu hanc vitam ducit, incertum est. †[6136] *De Vita aeterna, quam filiis promissionis promisit* Deus, *nemo potest esse securus, nisi cum consummata fuerit ista vita:* *[6137] *Quis ex numero Fidelium, quamdiu in hac mortalitate vivitur, in numero Praedestinatorum se esse praesumat? Utile hoc secretum, ne forte quis extollatur: sed omnes, etiam qui bene currunt, timeant, dum occultum est quo perveniant, etc. Lib. 11. de Civitat. Dei, cap. 12. Quis hominum se in actione, profectuque justitiae perseveraturum usque ad finem sciat, nisi aliqua revelatione ab illo fiat certus, qui de hoc non omnes instruit?* “[6138] *Lucernae sunt omnes homines, quia accendi possunt, et extingui.*

Azt-is nagy bizonnyal írja Sz. *Agoston*; hogy az Ember Igazulása, csak magán Hit-által nem történik:[6139] †[6140] *Ipsam Fidem non facit utilem, nisi Charitas. Sine Charitate quippe, Fides potest quidem esse, sed non et prodesse.* ••[6141] *Jam de Amore quid dicam? sine quo Fides nihil prodest. Tom. 4. de Fide et Operib. c. 14.* {738:} *Epistolae Petri, Joannis, Jacobi, Judae, contra eam maxime diriguntur intentionem, ut vehementer adstruant, Fidem sine Operibus NIHIL prodesse: sicut etiam ipse Paulus, non quamlibet fidem, qua in DEUM creditur, sed eam salubrem definit, cujus Opera ex dilectione procedunt.*

Szent *Agoston*, Hét *Sacramentomot* vallott.[6142] Mert, a’ Keresztségről, és Ur-vacsorárúl, emlekezik, *Epist. 118. cap. 1. Libr. 3. de Doctrina Christiana, cap. 9. Tractat. 9. in Joann. Lib. 2. de Symbolo, cap. 6.*

A’ Szent Olajjal-valo Bérmálásrul, így szól: *[6143] *In hoc Unguento, Sacramentum Chrismatis vult Petilianus interpretari; quod quidem, in genere visibilium Signaculorum, Sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus.*

[6136] † Ibi. c. 22.

[6137] * Eodem to. de Correp. et Gratia, c. 13.

[6138] “ Tracta. 23. in Ioan. initio.

[6139] *Sola Fides.*

[6140] † Tom. 3. li. 15. Trinit. c. 18.

[6141] •• Tom. 3. Enchir. c. 8.

[6142] *Sacramenta.*

[6143] * Tom. 7. li. 2. cont. lit. Petilia. c. 104. Insinuat idem li. 5. de Bapt. ca. 20. Li. 15. Trinit. c. 26.

hodogeus_j.indd 1248 2025. 07. 21. 11:27:14

A' Papi-Oldozást a' Keresztség-mellé veti: és azt mongya; hogy, ha hirtelen betegségben meg-némúl, a' ki annak-elötte meg akart keresztelkedni; bár ne szólhasson-is, meg kell keresztelni: vagy, ha eléb meg-keresztelkedett, meg kell óldozni: *Quae autem Baptismatis, eadem Reconciliationis est causa, si forte poenitentem finiendae vitae periculum praeoccupaverit*; *Tom. 6. l. 1. de Adulter. Conjugiis, c. 28.* Azt-is e'hez adgya; hogy a' Papnak, tellyességgel minden rejtekét lelki-isméretünknek meg kell mondani: †[6144] *Ad te venire roges Sacerdotem, et facias ipsum conscientiarum tuarum participem.* *[6145] *Antequam confiteretur, occultus erat; cum confitetur, procedit de tenebris ad lucem.* ••[6146] *Conscientia saniem colligit? Confitere; exeat in Confessione.* Végezetre, azt írja; hogy az Egyházi szolga, Biróvá tétetett Istentűl a' Bűn bocsánattyában, *20. Civit. c. 9. ante medium.*

A' Papi-Szentelést, a' Keresztség-mellé veti: "[6147] *Utrumque Sacramentum est, et quadam consecratione utrumque datur: illud, cum Baptizatur; istud, cum Ordinatur. ideoque in Catholica, utrumque non licet iterari.* †[6148] *Sicut redeuntes, qui, prius quam recedunt, Baptizati sunt, non rebaptizantur; ita redeuntes, qui prius quam recedunt, Ordinati sunt, non utique rursus Ordinantur: sed, aut administrant, quod adminisitrabant, si hoc Ecclesiae utilitas postulat; aut, si non administrant, Sacramentum Ordinationis suae tamen gerunt.* ••[6149] *Si fiat Ordinatio Cleri, ad plebem congregandam; etiamsi plebis congregatio non sequatur, manet tamen in illis Ordinatis, Sacramentum Ordinationis.*

A' Házasságot, *Sacramentom*-nak mongya Sz. Agoston: *Bonum Nuptiarum, per omnes gentes in causa generandi est, et in fide castitatis. Quod autem ad populum DEI pertinet, etiam in sanctitate Sacramenti: per quam, nefas est, etiam repudio intercedente, alteri nubere, dum vir ejus vivit; Tom. 6. de Bono Conjugal. c. 24. Similia habet Tom. 7. lib. 1. De Nuptiis, cap. 10.*

[6144] † Tom. 9. li. 2. De Visit. Infirm. c. 4.
[6145] * Tom. 9. tra. 22. in Ioan.
[6146] •• Tom. 8. in Psal. 66. in illud: Laetentur, et exultent.
[6147] " Aug. tom. 7. li. 2. cont. Epist. Parmen. c. 13.
[6148] † Tom. 7. de Baptis. cont. Donat. l. 1. c. 1. Vide Logi Alogi, c. 3. ¶. 3.
[6149] •• Tom. 6. de Bono Conjug. c. 24.

hodogeus_j.indd 1249 2025. 07. 21. 11:27:14

Végezetre; az Utólso Kenet Szentségét, a' Sz. *Jakab* Leveléből bizonyíttya, *Tom. 9. lib. 2. de Visitat. Infirmor. cap. 4. Tom. 10. Sermon. 215. de Tempore.*

Az Ur-vacsorárúl, azont hitte és tanította Sz. *Agoston* idejében az egész Keresztyénség, a' mit most mí tanítunk:[6150] I. Hogy a' Pohárban Vizet kell elegyíteni a' Borhoz: †[6151] *In Eucharistia, non debet sola Aqua offerri, sed Vinum cum Aqua mixtum.* Ugyan-ezent írják, Cyprianus, *Epist. 64. ad Caecilium, n. 7.* Irenaeus, *lib. 4. cap. 57. n. 2. et quos in eum locum citat Feuardentius, Ambros. Hieronym. Justinus, Clemens, etc.* II. Hogy az Urunk Testét, nem csak Lélekkel, hanem Szájjal-is vészszük az Ur-vacsorában: "[6152] *Christum JESUM, Carnem suam nobis manducandam, bibendumque Sanguinem dantem, fideli Corde,* {739:} *atque ORE suscipimus. quamvis horribilius videatur, humanam Carnem manducare, quam perimere.* III. Hogy, minek-elötte Ember magához vészi az Ur-vacsorát, jelen vagyon az Ur Teste: Azért, imádni kell eléb, és úgy kell venni: †[6153] *Carnem nobis manducandam ad salutem dedit. nemo autem illam Carnem manducat, nisi prius ADORAVERIT. Non solum non peccamus Adorando, sed peccamus Non-adorando.* *[6154] *Manibus suis ferebatur. Hoc quomodo possit fieri in hominibus, quis intelligat? quis enim portatur manibus suis? Quomodo intelligatur in ipso David, secundum literam non invenimus; in Christo autem, invenimus: Ferebatur enim Christus in manibus suis, quando commendans Corpus suum, ait: Hoc est corpus meum. ferebat enim illud Corpus in manibus suis.* Ugyan-ezen szókat, másutt illyen formán hozza-elő; ••[6155] *Quodammodo ferebatur manibus suis:* jelentvén, hogy, noha igazán, és valóban hordozta magát kezében Christus, de nem szokott módszerént, testi és látható-képpen. IV. Hogy a' Christus Testét, a' Gonoszak-is vészik, noha nem üdvösségekre: †[6156] *Carnem Christi, et Sanguinem Christi, non edamus tantum in Sacramento, quod et multi mali; sed usque ad spiritus participationem manducemus, et bibamus. Multi nobiscum manducant et*

[6150] *De Coena Domini.*
[6151] † Tom. 3. de Eccl. Dogm. c. 75. Lib. 4. de Doctr. Christ. cap. 21.
[6152] " Tom. 6. li. 2. cont. Adversar. Legis, c. 9.
[6153] † Tom. 8. in Psal. 98. in illud: Adorate scabellum. Idem, in Psal. 21. v. 30.
[6154] * In Psal. 33. Conc. 1. fine.
[6155] •• Concio. 2. in eumd. Psalm.
[6156] † Tom. 9. tra. 27. in Ioan. sub finem.

hodogeus_j.indd 1250 2025. 07. 21. 11:27:14

bibunt Sacramenta, qui habebunt in fine aeterna tormenta. *[6157] *Adducti ad Mensam Christi, accipiunt de Corpore et Sanguine ejus: sed ADORANT tantum, non etiam saturantur, quia non imitantur. Manducantes enim pauperem, dedignantur esse pauperes.* "[6158] *Ut Judas, sic quisque indigne sumens Dominicum Sacramentum, non efficit, ut quia ipse malus est, malum sit; aut, quia non ad salutem accipit, nihil acceperit: Corpus enim Domini, et Sanguis Domini, nihilominus erat etiam illis, quibus dicebat Apostolus; Qui manducat indigne, judicium sibi manducat.* V. *Fabulá*-nak itéli Sz. *Agoston* azt mondani,[6159] hogy a' Christus Teste mindenütt jelen vagyon: *Noster Panis et Calix, certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Vobis per fabulam vestram, in escis omnibus Christus ligatus apponitur.* †[6160] *Secundum hanc formam, non est putandus ubique diffusus Christus: Non est enim consequens, ut quod in DEO est, ita sit ubique ut DEUS. Nam et de nobis Scriptura dicit, quod in illo vivimus, movemur, et sumus: nec tamen, sicut ille, ubique sumus. Una ergo persona, DEUS et Homo est; et utrumque, est unus Christus JESUS: ubique, per id quod DEUS est; in caelo autem, per id quod Homo.* VI. A' Kenyér változásárúl, így szóll Sz. Agoston:[6161] *Ante verba Christi quod offertur, Panis dicitur: ubi Christi verba depromta fuerint, jam non Panis dicitur, sed Corpus apellatur.* *[6162] *Nos autem, in specie Panis et Vini, quam videmus, res invisibiles, id est, Carnem et Sanguinem honoramus: cum fideliter fateamur, ante consecrationem Panem esse et Vinum, quod natura formavit; post consecrationem vero, Carnem Christi et Sanguinem, quod benedictio consecravit.*

A' mint ezekben az egy-nehány derék *Articulusok*-ban meg-mutatók, Sz. *Agoston*-nak, és az ö idejében-valo *Ecclesiá*-nak velünk-eggyességét: azon formán, egyéb Ágazatokban-is, künyű azt meg-mutatni. Es ugyanezen formán, a' Nagy Sz. *Gergely*-nek, *Cyprianus*-nak, *Ambrús*-nak, *Jerónimus*-nak, és egyéb Szenteknek irásiban, a' mí Tudományunk fondamentomit

[6157] * Ep. 120. c. 27.
[6158] " Tom. 7. li. 5. de Baptismo, cont. Donat. cap. 8.
[6159] Tom. 6. li. 20. cont. Faust. c. 13.
[6160] † Epist 57. ad Dardanum.
[6161] Tom. 10. Sermon. 28. de Verbis Dom.
[6162] * Refert Prosper, lib. Sententiar. ex Aug. Et habetur, de Consecr. distin. 2. Can. Nos autem.

hodogeus_j.indd 1251 2025. 07. 21. 11:27:14

fel-találllyuk. De ettűl a' munkától, nagy részre meg-mentettek minket *Illiricus Flaccus,* és az ö Társai, a' *Magdeburgi Centuriák*-ban. Mert, Urunk Születésétűl-fogva, *1300.* esztendeig, minden Száz esztendőben, {740:} fel-jegyzették a' mí Tudományunk, és Szer-tartásunk meg-maradását. Ezt meg-láthatod minden *Centuriá*-ban; *Cap. 4. de Doctrina. Cap. 5. de Haeresibus. Cap. 6. de Caerimoniis. Cap. 7. de Gubernatione Eccles. Cap. 10. de Doctotribus.*

Ezekből ki-tettszik, hogy azon Tudomány vagyon most a' *Romai* Gyölekezetben, mellyet az *Apostolok*-túl vett, és az elsö Öt-száz esztendeig tisztán tartott. Mert, e' Világi dologban-is, ha valamely Örökségrűl meg akarnád bizonyítani, hogy tiéd, és nagy öseidrűl szállott reád; erősseb bizonyságot erre nem találnál, mint ha meg-mutatnád azok vallásából, kik mí-elöttünk éltek, hogy ez a' Jószág a' te Atyádra Nagy-atyádrúl szállott; erre pedig az ö Attyárúl; és mind a' Jószág keresőig fel-vinnéd Nemzetségedben maradott uraságát.

N^o^. 4. MASODIK Ielenség,
hogy a' Romai Ecclesia meg nem változtatta az Apostoli Tudományt.

Az igaz Tudomány változtatása, és kivált-képpen afféle útálatos állapatra-valo forditása, mint szörnyítik az Ujitók a' Romai gyölekezet Tudományát, oly titkon nem lehetett, hogy a' Hívek-közzül senki eszébe ne vegye, senki ellene ne állyon, senki a' változtatás kezdetit, módgyát, futamattyát, gyarapodását, fel ne jegyezze.

Bizonyos pedig, hogy a' Régi Iámborok-közzül, senki a' Romai Ecclesiában Ujítást, és Hittül-szakadást nem említett: nincs oly Ember, a' ki a' régi Historiákban csak gyanuságát-is találhassa, a' Romai Ecclesiában lett változásnak. Ergo, etc.

A' Kötésnek Elsö Része, ki-tettszik, I.[6163] Abból; Mert az Eretnekségeket, és a Hitben-valo pártolásokat, azért szenvedi Isten, hogy meg-próbáltassanak, és meg-ismértessenek a' Hívek. Ez pedig külömben nem lehet, hanem-ha a' Szakadások- és Ujitások-ellen támadnak és tusakodnak, a' kik az igaz

[6163] 1. 1.Cor. 11. v. 19.

hodogeus_j.indd 1252 2025. 07. 21. 11:27:14

Vallásban álhatatoson maradnak. II.[6164] A' mely Tudomány sokakra terjedett, és Régi szokásból meg-gyökerezett: lehetetlen, hogy közönségesen mindenütt meg-változtassék, és senki eszébe ne vegye, se ne sajnállya, se emlekezetre fel ne jegyezze, Ki-által, Mi üdőben, Mely helyen, Mi módon, minémü dolgokban történt az Ujítás; kivált-képpen, ha igen nagy a' változás. Példából, ezt jobban meg-érthettyük: Ha most, valamely Ország el-állana a' Keresztyén Hitről, és, vagy *Törökké* lenne, vagy Pogányok módgyára Tulkokkal áldoznék a' Bálványoknak; kissebbet mondok, Ha most egy *Luther* hiten-valo Váras, Sz. Háromság-tagadóvá lenne, vagy a' Régi Igazságra viszsza-térne: vallyon ez oly titkon lehetne-e, hogy senki eszébe se venné, Ki tanitásából, Minémü renddel és móddal, ment véghez ily nagy dolog? Ha azért a' *Mise*-mondás, a' Szentek tiszteleti, *etc.* oly Bálványozás, mint a' Pogány vakság: ki hiheti, hogy az egész Világ, az *Apostoli* Tudományok tisztasága-mellől, erre a' nagy változásra úgy ment, hogy senki ne tudgya, Mely üdőben, Mellyik Pápától vólt ennek eredeti? Hiszem,[6165] először predikállani, és tanitani kellett: meg kellett szép szóval babonázni és bámítani a' sokaságot, hogy el-álván a' Régi szokás-mellől, Uj formát kezdene. A' tanitás pedig, oly titkon nem lehet, hogy azt senki eszébe nem vehetné. III.[6166] A' ki meg-gondollya a' Régi *Doctorok* vigyázását, és a' Tévelygések-ellen-valo szorgalmatos viaskodását: el nem hitetheti magával, az igaz Tudománynak oly alattomban-valo változását, hogy senki azt csak vélekedéssel, és homály-által se sajdítaná. Mert, oly Bőlcs, túdós, Fő Emberek vóltak a' Keresz-{741:}tyénségben, kivált-képpen Urunk Születése-után, Négy-száz, Öt-száz, Hatszáz esztendő-tájban, hogy künnyen akár-mely kicsiny szakadást-is eszekbe vehettek vólna. Ezek pedig, oly bátrak vóltak az Igazság óltalmazásában, hogy, senkinek nem nézvén személyét, vagy hatalmasságát, szembe mertek vólna állani a' Pápával; mint-hogy a' hatalmas és dühös Császárokkal, kik *Arius*-túl meg-csalattak, igen-is szembe-állottak. Oly vigyázók voltak; hogy, †[6167] ha csak egy Faluban vólt-is valamely Tévelygés, mingyárt fel-

[6164] 2. Supr. fol. 172. 173.

[6165] Supr. fol. 174. 175. 660. 661.

[6166] 3.

[6167] † Aug. tom. 6. Haeresi 87.

hodogeus_j.indd 1253 2025. 07. 21. 11:27:14

jegyzették. Mint hihessem azért, hogy *Filástrius, Epifánius*, *Theodorétus*, *Eusébius*, Sz. *Agoston*, és egyebek, akár-mely kicsiny dologrúl, söt, a' mint eléb *[6168] hallók, csak egy Szórúl támadott pártolkodást-is fel-jegyzettek; és, a' *Romai Ecclesiá*-nak ily nagy temérdek Hit-változtatásában, némákká lettek? Vallyon, oly rejtek-hely vólt-e *Roma*, hogy, a' mi ott történt, senkinek fülébe nem akadhatott? Vagy, oly el-vetett Ember vólt-e a' *Romai Pápa*, hogy csak tekínteni sem kellett cselekedetire? Vagy, oly kicsiny dolgok vóltak-e, a' mellyekben változást tett (ha tett valamiben,) mellyek a' Bőlcs Emberek szeme-fényе-elött el-rejtezhettek? El-hiszszük-e, hogy a' teg-nap-született Vakondakok, és Baglyok, meg-láthatták a' *Romai Ecclesia* mocskait, mellyeket ama' Nagy-elméjü, fö Túdós Emberek (kiknek vizet sem adhatnának, valamenyin ez-ideig vóltak, a' *Lutherista* és *Calvinista* Kiáltók,) meg nem láthattak? Vagy, ha látták, hogy el-titkolták? Urokat el-árúlták, az ö tisztessége-mellett mezőre nem szálván, bajt nem víjván?[6169] A' ki olvassa az *Ecclesia Historiá*-ját,[6170] és azt a' nagy vigyázást, mely az Anyaszentegyházban vólt az Ujitásokra, el nem hiheti, hogy senki ily temérdek változást eszébe nem vett vólna. IV.[6171] Bizonyságink ebben, a' Régi *Doctorok:* kik azt mongyák;[6172] hogy az Eretnekség soha külömben nem támadhat, hanem-ha valaki, bizonyos helyen, és bizonyos üdőben, el-szakadván az eléb meg-gyökerezett Vallástúl, pártolkodást szerez: *Quae unquam Haeresis, nisi sub certo nomine, certo loco, certo tempore ebulliit? Quis unquam Haereses instituit, nisi qui se prius ab Ecclesiae, Universitatis, et Antiquitatis consensione discrevit?* †[6173] *Ecquid versimile est, ut tot, ac tanti in unam Fidem erraverint? Nullus inter multos eventus, est unus exitus: variasse debuerat error doctrinae Ecclesiarum. Ceterum, quod apud multos unum invenitur, non est erratum, sed traditum.* Mutassák-meg azért az Ujítók, Kicsoda? Hol? Mi üdőben, zavarta-fel a' *Romai Ecclesia* tiszta igaz Tudományát? Nem tudgyák-e? Mit kötődnek tehát mód-nélkül?

[6168] * Supr. fol. 84.

[6169] NOTA.

[6170] De sola Paschae celebratione, vide Euseb. li. 5. ca. 26.

[6171] 4.

[6172] Lirin. contra Profan. Novitat. c. 34.

[6173] † Tertul. Praescript. c. 28.

hodogeus_j.indd 1254 2025. 07. 21. 11:27:14

Nº. 5. Senkit nem nevezhetnek a' Pártosok,
a' ki változást tett vólna a' Romai Ecclesia Vallásában.

Az *Efesomi* nevezetes nagy Templomot, egy alá-való ember meg-gyújtá; csak azért, hogy az ö neve minden Historiákban írva maradna. Azért a' Bírák, erős bűntetés-alatt meg-parancsolák, hogy soha senki ne említené az Égetö nevét, hanem örök feledékenségben maradna. De, mivel oly szokatlan nagy latorságot cselekedett vólt, véghez nem viheték hogy neve el-rejtetnék: mert *Strábo*, és *Valerius*, írva hadták,[6174] hogy *Heróstratus*-nak hítták. Sokkal inkáb, titkon nem maradhatott neve annak, a' ki az *Apostolok*-túl éppíttetett Lelki Templomot *Romá*-ban meg-{742:}égette;[6175] ha igaz hogy ott az *Ecclesia* el-rontatott. Hogy azért, Bizonyságunk Másik Részét világoson meg-mutassuk,

Fondamentomúl vetem; hogy akár-mely dologban, ha ki Vádol valakit, arra köteles, hogy Helyét, és Idejét adgya, mikor cselekedte a' vétkes, a' mirűl vádoltatik: Emberét mutassa, Ki látta, hallotta, mondotta, a' mivel őtet terheli? Ha ezekben tétováz a' Vádolo, mint a' kik *Susannát* vádollyák vala,[6176] minden patvarának nyaka szakad, és gyalázatos pironsággal búvát láttya hazugságának. Ezt, a' közönséges Igazság *Regulá*-ját, akarjuk mí-is követni. Az Ellenkezők, erőssen vádollyák a' *Romai Ecclesiát*; hogy, noha régen a' Christus Jegyese vólt; az igaz Tudomány Jegy-gyűrűje, kezébe bízatott vólt: de Hitirűl el-feletkezvén, *AntiChristus* Latrává tette magát, és az ö Vő-legényétűl reá-bízatott drága kincseket el-tékozlotta. Gyalázatos, és terhes vádolás ez: mélto örök tűzre, a' kire ez reá-bizonyodik. Azért a' *Romai Ecclesia*, noha bátorságos abban, hogy az ö Jegyese külömbet itél ö-rólla: mindazáltal, tisztességét keresi a' hamis Vádolókon; és azt akarja, hogy mutassák-meg, Mely helyen? mely üdőben? kivel vétkezett, Jegyesének adott hiti-ellen? Az-az, Mely üdőben? Ki által? Micsoda dologban változtatta Tudományát a' *Romai Ecclesia*? Példájúl: Ha a' *Misét*; ha a' dücsöűlt Szenteknek-valo könyörgést, nem *Apostoli* tanitásból vette a' *Romai Ecclesia*,

[6174] Strabo, li. 14. Valer. Max. li. 8. c. 14.
[6175] Vide supr. fol. 175.
[6176] Dan. 13. v. 58.

hodogeus_j.indd 1255 2025. 07. 21. 11:27:14

hanem *AntiChristus* tojta üdő-jártában kebelébe: mutassák-meg, Mely üdőben, és mi módon kezdetett ez a' Tudomány? Kik vóltak elsö *Predikátori*, kik ezeket élö nyelvökkel, vagy irásokkal, a' község-eleibe vetették? Kik vették, és kezdették követni elsöben? Miképpen terjedett? Kik állottak-ellene? Kiken lett valami erőszak, hogy venni nem akarták? Bizonyos, hogy predikállásnélkül, azon-egy üdőben, az egész Keresztyén Világ ezek-mellé nem álhatott, ha annak-elötte külömbet vallott: hanem, vagy Egy Embernek, vagy Egy Gyölekezetnek, kellett először ezt javallani, és apránként tanítás-által kellett terjedni. mert így szokott, mind az igaz Tudomány, mind az Eretnekség el-hatalmazni. Nevezzenek azért a' mi vádlóink Egy Tanút, az egész Régi Irásokból, ki valaha azt írta, vagy csak vékonyon jelentette vólna, hogy a' *Romai Ecclesia*, újonnan kezdette a' *Misét,* és a' Szenteknek-valo könyörgést? Azok-közzűl, a' kik laistromban írták az Uj *Testamentom*-alatt szakadozott Eretnekségeket, csak Eggyet mutassanak, a' ki valaha a' *Romai Ecclesiá*-rúl mondotta vólna, hogy el-hanyatlott, és Eretnekséget kezdett? Csak Egy élemetes Túdós embert említtsenek, a' ki egész Hat-száz esztendeig, Urunk Születésétűl-fogva, tévelygésnek mondotta a' Szenteknek-valo könyörgést, és a' *Misét.* Hallók ennek-elötte, hogy Sz. *Agoston* és *Cyprianus* idejében, a' Szenteknek-valo könyörgés, oly szokott dolog vólt mint most? Ugyan-ezent mondom az Oltári Szentség áldozattyárúl, mellyet *Misé*-nek nevezünk; melyrűl így ír Sz. Agoston:[6177] *Unde jam Christiani, peracti ejus Sacrificii memoriam, celebrant sacrosancta OBLATIONE, et participatione Corporis et Sanguinis Christi.* Ennek-elötte ezen Sz. *Agoston*-túl hallók, *[6178] hogy az Ördögtűl háborgattatott Házban, *Obtulit Presbyter sacrificium Corporis Christi*; Áldozék a' Pap, és meg-szűnék az incselkedés. Szent *Cypriánust* hallyad:[6179] *Christus sacrificium* {743:} *Patri seipsum primus obtulit, et hoc fieri in sui commemorationem praecepit. Ille Sacerdos, vice Christi vere fungitur, qui id, quod Christus fecit, imitatur: et Sacrificium verum, et plenum tunc offert DEO Patri, si sic incipiat offerre, secundum quod ipsum CHRISTUM videt obtulisse.*

[6177] Tom. 6. li. 20. contra Faust. c. 18.

[6178] * Supr. f. 418.

[6179] Cypr. epi. 63. num. 44. alias l. 2. ep. 3.

hodogeus_j.indd 1256 2025. 07. 21. 11:27:14

Az *Apostolok* idejétűl-fogva, annyi Bőlcs, Szent Emberek nem vóltak, mint Urunk Születése-után Négy-száz esztendő-tájban. Mert, *360.* és *460.* esztendő-alatt virágzottak, *Athanásius*, *Hilárius*, *Optátus*, *Cyrillus Jerosolymitánus*, *Efrem*, *Basilius*, *Nazianzénus*, *Dámasus*, *Epifánius*, *Nissénus*, *Ambrús*, *Jerónimus*, *Chrysostomus*, *Augustínus*, *Paulínus*, *Orósius*, *Cyrillus Alexandrínus*, *Cassiánus*, *Lirinensis*, *Prosper*, *Leo* Pápa, és sokan többen. Hogy ezek mind eggyig, a' nagy temérdek álom-miatt, eszekbe sem vették honnan támadott a' Bálványozás tüze, mely az egész Világból ki-perselte az *Apostoli* Tudományt; söt, hogy, senkitűl semmi erőszakkal nem kénszeríttetvén, magok-is vagy Bálványozókká lettek, vagy ellene nem állottak a' Bálványozásnak (mellyet a' *Misé*-ben, és Szenteknek-valo könyörgésben, csipás szemével látott *Luther*,) hidgye-el, a' ki magát esze-fordúltnak akarja jelenteni.

De, hogy ennek a' Bizonyságnak ereje, ennél-is jobban ki-nyilatkozzék, Két dolgot vegyünk eszűnkbe: Először; Ennek-elötte nem egy helyen mondám,[6180] hogy *Apostoli Tradiciók*-nak nevezik a' Sz. Atyák mind azokat, mellyeket nem valamely *Conciliom* rendelt, hanem, meg-gyökerezett Szokásból az egész *Ecclesia* bé-vett. Ez így lévén; bizonyos, hogy a' Szenteknek-valo könyörgés, a' *Mise, etc.* nem kezdetett az *Apostolok*-után: mert ezeket, az egész *Ecclesia* gyakorlotta Sz. *Agoston* idejében: és nincs oly *Conciliom,* melyre vihetnők ezek eredetit. Másodszor; Ha ki azt kezdené mondani,[6181] hogy a' *Romai Ecclesia*, éppen mind meg-vesztegette az Uj *Testamentom* könyveit; és semmit azokban nem írtak az *Apostolok*, valamik az Uj *Testamentom*-ban vannak: Vallyon ez-ellen, nem azt mondaná-e minden okos Ember, a' mit *Hunnius*-tól ez-elött †[6182] hallánk; tudni illik, hogy az *Apostolok* írták az Uj *Testamentom* könyveit: Atyáinktúl vettük; ezek Ösöktűl; és rendrűl rendre azoktúl szállott reánk, kik az *Apostolok* kezéből vették. Es, ha a' mí Eleink az *Apostolok*-túl nem vették vólna ezeket az Irásokat, valami emlekezet vólna az *Historiák*-ban rólla, Ki kőltötte? Mikor? Mely helyen? mi módon hitette-el az Emberekkel, hogy ezek *Apostoli* Irások? Mert ennél kisseb dolgot-is fel-jegyzettek a' *Kronikák*-ban.

[6180] Supr. fol. 108. 109. 560. 561. et seqq. Et, 575. 576.

[6181] Ita Mahomet supra, fo. 546.

[6182] † Supr. fo. 337. 338.

hodogeus_j.indd 1257 2025. 07. 21. 11:27:14

A' mit *Hunnius* a' Sz. Irás könyveirűl mond: ugyan-azont, hasonló formán mondom a' *Misé*-rűl; a' Szenteknek-valo Könyörgésrűl; a' töb hasonló Tudományokrúl. Es, miképpen senkinek, a' ki Keresztyén nevet visel, nem szabad az *Evangeliomi* Irásokat kétessé tenni, mivel ezeket az Atyáink úgy vették az ö Ösöktűl, és úgy-is böcsüllötték, ez-elött Ezer esztendővel, mint *Apostoli* Tudományt: azon-képpen, ugyan-azok, a' kik az Irást mí kezünkbe adták, bé-vették, és gyakorlották a' Szenteknek-valo könyörgést, a' *Misét*, *etc.* és soha senki, idejét, helyét, módgyát nem adhattya, melyben a' *Romai Ecclesia* ezeket a' Tudományokat újonnan kezdette vólna. Tehát ezeket-is böcsüllyük.

Ez azért a' bökkenő. Mí meg-mutathattyuk, hogy *Luther Vittembergá*-ban, *1517.* esztendőben, kezdette az Ujságot. Es, noha annak-elöt-{744:}te a' Hívek külömben nem nevezték magokat, hanem, vagy Keresztyéneknek, vagy *Catholicusok*-nak, az-az, Közönséges Hitűeknek; mivel a' *Keresztyén* név, a' Sidóktúl, és Pogányoktúl; a' *Catholicus* név, az Eretnekektűl, megválaszthatta őket;[6183] *Christianus mihi nomen est, Catholicus vero cognomen*: De, hogy Névvel-is Ujaknak, és az *Apostoli* örökségtűl el-szakadtaknak mutatná *Luther* az ö követőit, Uj névvel *Evangelicusok*-nak, és *Protestansok*-nak nevezé őket. Hasonló formán azért, mutassák-meg a' Tévelygők, Mely üdőben? Holott? Ki-által? mi módon változtatta-el a' *Romai Ecclesia* azt a' Tudományt, mellyet az *Apostolok*-túl vett vala?

N°. 6. Mi üdöben mongyák az Ujitók, hogy a' Romai Ecclesia el-hanyatlott?

Ugy járnak az Ujítók ezzel a' kérdéssel, mint a' kik *Susannát* vádollyák vala, a' *Daniel* kérdésével. Azért, Néha azt mongyák;[6184] hogy mingyárt Urunk halála-után, Száz esztendő-alatt, el-kezdett hajolni az Igazságrúl e' Világ: *Statim intra Centesimum Christi annum, magnorum Articulorum obscurationes acciderunt: quia Justificatorum operibus nimium tribuebatur;*

[6183] Pacianus, Ep. ad Semproniam, tom. 3. Bibliothecae SS. Patrum. Vide Cyril. et Aug. infra, li. 9. c. 2. ¶. 4. n. 3. in fine.

[6184] Illyricus, Praef. Centu. 2. Magdeburg.

hodogeus_j.indd 1258 2025. 07. 21. 11:27:14

ex errore, de necessitate Operum ad salutem. Néha, Két-száz esztendőre hallasztyák a' Tévelyedést: *[6185] *Lucem verae doctrinae amisere Doctores, post Ducentesimum Christi annum, inculcantes Operum necessitatem.* Aláb hadgyák végre; és Öt-száz esztendő-után, írják hogy történt az El-hajlás: "[6186] *Quingentis circiter annis floruit Religio, et sincerior Doctrina vigebat.* †[6187] *Extra controversiam erat, Nihil a principio usque ad illam aetatem* (Irenaei, Tertulliani, Origenis, Augustini,) *mutatum fuisse in doctrina.* ••[6188] *Ecclesia, quae Quingentis annis post Christum fuit, vera Ecclesia fuit.* Ennél-is közeleb jőnek, és egész Hat-száz esztendeig, az *Ecclesiát* fenn-tartyák: *[6189] *Ad Sexcentesimum annum, perniciosis erroribus non laboravit Ecclesia.* Es, sok tétovázás-után, végre azon maradnak; hogy, minek-utánna a' Nagy *Gergely Pápa* meg-hólt, *606* esztendőben, a' Harmadik *Bonifacius* nyerte *Fócas* Császártúl, hogy *Oecumenicus*-nak, Közönséges Püspöknek neveztessék; és akkor változott a' *Romai* Püspök *AntiChristussá*, és Pápává: "[6190] *Gregorius, nomine et re Magnus, multis magnisque Divinae gratiae donis exornatus, ultimus Episcopus.* †[6191] *Gregorius, quem ultimum Romae Episcopum fuisse, jure dicere possis.* Noha az álhatatlan *Calvinus*, eggyütt, *Lib. 4. cap. 7. n. 22.* Szentnek nevezvén *Gergely* Pápát; másutt, azt írja; hogy ö-idejében, rútúl mocskoltatott vólt az *Ecclesia.* "[6192] *Gregorii tempore, Ecclesia jam fere collapsa erat: certe multum ab antiqua puritate degeneraverat.* Azért, mint a' Christus-ellen-valo Tanúk, *Non erant convenientia,* nem eggyezhettek: úgy az ö Jegyese vádlói sem eggyezhetnek.

De a' mi illeti a' *Fócas* dolgát, szónk lészen erről a' Tizedik Könyvben. Ott meg-mutatom,[6193] hogy *Fócas*-elött, a' *Romai* Pápát *Oecumenicus*-nak hítták, és a' töb Püspökök Fejének. Azért, semmit a' *Romai* Pápának nem

[6185] * Idem, Centur. 3. c. 4.
[6186] " Calv. l. 1. c. 11. n. 13.
[6187] † Calv. li. 4. c. 2. n. 3.
[6188] •• Vithak. Qu. 5. de Eccl. c. 7.
[6189] * Illyricus, Praefat. Catalogi Testium Veritatis.
[6190] " Laur. Humfred. cont. Rationes Campiani, f. 917.
[6191] † Calv. 4. Instit. c. 17. n. 49.
[6192] " Calv. lib. 4. c. 17. n. 49.
[6193] Vide Baron. An. 606. n. 2.

hodogeus_j.indd 1259 2025. 07. 21. 11:27:14

adott *Fócas,* hanem a' *Costanczinápolyi Patriarcha* kevélységét megzabolázta; és nem akarta, hogy a' *Romai* Pápa Főbségét magának tulajdoníttsa a' *Patriárcha.* Ennek-felette, bizonyos, hogy akkor az *Apostoli* Tudomány meg nem változtatott. Mert, Egy az; hogy a' *Historiák* semmi egyéb változásrúl nem emlekeznek: hanem csak azt írják, hogy *Fócas*, a' *Romai* Pápát minden *Ecclesiák* Fejének vallotta. Más az; hogy sokkal ez-elött, Sz. *Agoston*, és a' töb Sz. Atyák idejében, azt hitte és vallotta a' Keresztyén {745:} Világ, a' Szenteknek-valo könyörgésrűl, és egyéb hasonló dolgokrúl, a' mit most tanít ••[6194] a' *Romai Ecclesia.*

N°. 7. Három Fogása a' Pártosoknak, bé-árkoltatik.

Csavargásra vészik a' dolgot a' Pártosok. Elsöben, Azt mongyák; hogy heában dicsekedünk, a' *Romai* Tudománynak a' Régi *Ecclesiá*-val-valo eggyességével: Mert, a' *Romai Ecclesia* Vallásának sok czikkelyirűl, és rendtartásirúl, nincs semmi emlekezet a' Régi *Doctorok* könyveiben.

Ez merö csavargás. Mert, ha úgy vólna-is (maga "[6195] talám keresve sem találnál oly dolgot, melynek derék mi-vólta a' Régiek könyvében nem találtatnék, noha nem szinte ollyan szókkal, minéművel most az Iskolákban szoktak élni:) ebből nem következnék, hogy el-változtatta a' *Romai Ecclesia* Régi Tudományát. Sőt, az sem következnék, hogy, a' mit fel nem találunk valamely Sz. *Doctor* könyvében, azt ez nem hitte. Mert, nem minnyájan hadták azt írva, Hogy a' Szent Lélek, Atyától és Fiútúl származik; Vagy, hogy Bóldog Aszszony szűzen maradott mindenkor, *etc.* De vallyon, hogy-ím ezt írva nem hadta valaki, következik-e hogy nem hitte? Elég nékünk, ha meg-mutattyuk; hogy, mikor az *Apostolok*-túl vett Tudományt el nem változtatta a' *Romai Ecclesia*, akkor az ö-vélle eggyezö Tagok, a' Szenteket segétségűl hítták: az Ur-vacsora szentelését, Áldozatnak tartották: a' Halottakért imádkoztak, *etc.* és ezeket, *[6196] mint ellenzés-nélkül az *Ecclesiá*-ban szokott dolgokat,

[6194] •• Supr. fo. 157. 158. et 735. 736.
[6195] " Vide Logi alogi, c. 3. ¶. 2. Opus operatum, etc.
[6196] * Vide supr. f. 177. 178. 179.

hodogeus_j.indd 1260 2025. 07. 21. 11:27:14

úgy említették. Mert, ezt meg-mutatván, bizonyosok lehetünk, hogy a' töb Sz. *Doctorok*-is ezent hitték,[6197] noha Irásokban emlekezetet nem tettek felőlle; mivel, Irások alkalmatossága nem hozta hogy ezekről szóllanának.

Másodszor; Sok dolgokat számlálnak a' Pártosok, mellyeket a' *Romai Ecclesia* Találmányinak mondanak: fel-is jegyzik, mellyik *Pápa* kezdette először ezeket.

De efféle jegyzésben, nagyokat hazudnak; mint ••[6198] ez-elött említém. és sok példákkal meg-mutattya Bellarminus, †[6199] *libr. 4. de Verbo DEI, cap. 3.* Hogy azért valamit kaphassanak rajtunk az Ellenkezők, nem elég, a' külsö Rend-tartásban, *Ceremoniák*-ban, Egyházi Törvényekben, valami újságot mutatni; mert ezeket, az üdőnek, helynek alkalmatosságához, és a' Hívek éppűletihez szabhattya az *Ecclesia*: hanem, a' Hit Tudományában kell megmutatni; hogy, nem csak világosban meg-magyarázta a' *Romai Ecclesia*, a' mit annak-elötte homályosban tartott; hanem, ugyan el-hagyván, és kárhoztatván elébbi Vallását, újat, és Régi tanitásával ellenkedőt kezdett követni. Ennek-felette; mikor valamely dologrúl, vagy a' Pápák *Decretomá*-ban, vagy a' közönséges Gyölekezetek Végezésiben emlekezet vagyon:[6200] azt nem kell alítani, hogy akkor kezdette azt hinni az *Ecclesia*, mikor az a' *Decrétom* ki-adatott. mert a' Szent Léleknek, Atyával és Fiúval egyenlö Istenségét, annak-elötte-is hitte az *Ecclesia*, minek-elötte *Macedonius*-ellen Végezésben kellett írnyia ezt az Igazságot. A' Christus Istenségét-is vallotta; noha errúl a' *Nicaeai* Gyölekezetben világosban végezett *Arius*-ellen. Mert, a' minthallók *Lirinensis*-tűl,[6201] efféle Végezések-által Irásban foglaltatott, a' mit az-elött Irás-nélkül vallott az *Ecclesia.* Ezt a' ki jól eszébe {746:} vészi, sok csavargásoknak eleit veheti, mellyekkel újítani akarják az Ujítók, a' Régi tősgyökeres Igazságot.

Harmadszor, Azt mongyák; hogy, abban ők nem törik fejöket, mint 's hogy lett a' *Romai Ecclesia* hanyatlása: elég, hogy ők a' Sz. Irásból világoson

[6197] Vide supra, f. 576. 577.
[6198] •• Supr. fo. 254. 255.
[6199] † Gretser. in ejus loci Defensione, fol. 1542.
[6200] NB.
[6201] Supr. fol. 292.

hodogeus_j.indd 1261 2025. 07. 21. 11:27:15

meg-mutathattyák, hogy hamisságok azok, a' mellyeket a' *Romai* Gyölekezet Vallásában férgeseknek mondanak.

Ez-is, csak szó-fia beszéd. Mert ők, †[6202] egy leg-kisseb pontot sem bizonyíthatnak mí-ellenünk a' Sz. Irásból: hanem, az önnön agyok álmából koholt magyarázatokat forgattyák ellenünk: és azt akarják, hogy ezt mí Sz. Irásgyanánt vegyük. Ennek-felette; ha oly világoson kárhoztattya a' Sz. Irás, a' mit nem javallanak a' *Lutheristák*: mutassanak egy világos Irást arrúl, hogy a' Meg-hóltak Lelkeért nem szabad könyörgeni: hogy a' Meg-dücsöűlt Szenteket nem szabad Isten-után segétségűl híjni. Egy szóval; akár-mit, azokközzűl, a' miben tőllünk külömböznek, nyilván, világos szóval, mutassanakmeg a' Sz. Irásban; és nyertesek. Semmi ezekben nincs az Isten Könyvében: hanem, valami rosz okoskodásból eredett Következések-által, akarják ezt az Irásból ki-satúlni. Mí pedig, böcsüllyük az Irást: de a' kócsagos-fejü *Predikátorok* agyaskodásit, párának tartyuk: és inkáb akarunk az *Apostoli Ecclesia* tanitásától függeni, hogy-sem, az Irás színe-alatt, a' Lélek-vesztők okoskodása-után indúlni.

¶. 3.[6203] Az ECCLESIA-nak Második Ieléből, Hét Bizonyággal erössíttetik, hogy igaz Ecclesia a' Romai Gyölekezet.

I. II. III. IV. V. Bizonyság: Csak azt kell SZENT, és Igaz Ecclesiának tartani, 1. Melyben Szent, és Isten-elött kedves Emberek találtatnak. 2. Mely hamisságra nem hajthat. 3. Melynek tanitása, tulajdon neme-, ereje-, természete-szerént, minden vétkektül el-tíltya az embert. 4. Mely Isteni félelemre, és Tekélletes erkölcsre viszi az embert. 5. Mely, régen kárhoztatott Tévelygést, vagy egyéb éktelenséget, nem tanít.

Ilyen egyedül a' Romai Ecclesia. Ergo, etc.

Elsö Részét, bévségesen erőssítők ••[6204] az *Ecclesia* Második Jelének állatásában. Mert, az igaz *Ecclesia*-kivűl, senki Isten kedvébe nem juthat.

[6202] † Supr. f. 95. 96. Et, 374. 375. et seq.
[6203] SANCTA.
[6204] •• Supr. f. 694. 695. 716.

hodogeus_j.indd 1262 2025. 07. 21. 11:27:15

Az-is tudva vagyon; hogy az Emberek Szentelésére, és az Isten tiszteletinek terjedésére, éppíttetett az Anyaszentegyház. Szükség tehát, hogy az ö tanítása igaz légyen; Szentségre, és nem csintalan szabadságra vigye az embert:[6205] *Non enim vocavit nos DEUS in immunditiam, sed in sanctificationem.* Mely dologrúl imigyen ír Lactantius: †[6206] *Singuli quisque coetus Haereticorum, suam esse Catholicam Ecclesiam putant. Sciendum est, illam esse veram, in qua est Confessio,* *[6207] *Poenitentia; quae peccata, quibus subjecta est imbecillitas carnis, salubriter curat.*

Második Részét, világoson meg-bizonyíthattyuk. Mert, Először: Hogy a' *Romai Ecclesia* tagjai-közzűl, sok Szent-életü, és Keresztyéni Szeretet buzgóságával gerjedezö Jámborok vóltak, ki-tettszik, I. A' Mostoha Atyafiak vallásából, kik "[6208] Sz. *Bernárdot*, Sz. *Domonkost*, és †[6209] Sz. *Ferenczet*, Szentnek nevezik. Ugyan-is, derék szemtelenség vólna, ha azok Szentségét, kiket a' Csuda-tételek, és szokatlan Jó erkőlcsök oly böcsülettessé tettek, hogy egy-nehány száz esztendőtűl-fogva, minnyájan a' kik Keresztyén nevet viseltek, Isten Szentinek, és dücsöűlteknek tartottak; most el-későre, valamely agya-fúrt ember, kétessé akarná tenni. Mert, ha ki ebben {747:} fel-bontya a' Keresztyén Világ itéletit, vallyon mint mégyen végére, hogy Sz. *Péter*, vagy Sz. *Pál*, hóltok napjáig Szentek vóltak? Hallók ez-elött ••[6210] a' Pártosok káromlásit, hogy Sz. *Péter*, *Pál*, *Jakab*, hamis tévelységbe estek: ki tészi azért bizonyossá őket, hogy ki-tértek ebből az esetből; igazat tanítottak; üdvözűltek, *[6211] ha fel-bonthattyuk a' Keresztyén Világ ítéletit? II. A' kik az el-múlt Ezer esztendő forgásában, a' *Romai Pápák* vezérlése-alatt éltenek, azok minnyájan kárhoztak-e; vagy sokan közzűllök üdvözűltek? Az Ellenkezők sem merik ezeket mind kárhoztatni. Ha pedig némellyek üdvözűltek: Tehát Szentek vóltak, és az igaz *Ecclesiá*-ban éltenek. mert senki az *Ecclesián*-kivűl, és Szentség-nélkül, nem üdvözűl.

[6205] 1.Thess. 4. v. 7.
[6206] † Lactant. l. 4. Divin. Instit. cap. 30.
[6207] * Vide supr. f. 719. et seqq.
[6208] " Supr. f. 165.
[6209] † Supr. fo. 183.
[6210] •• Supr. fol. 381. 382. et seqq. 504.
[6211] * Vide infra, hoc Capite, ¶. 5. n. 1. circa fin.

hodogeus_j.indd 1263 2025. 07. 21. 11:27:15

III. Bizonyos dolog, hogy “[6212] Sz. *Agoston*, *Basilius*, *Benedek*, *Antal*, és többen szám-nélkül, ezekhez hasonlók, Isten Szolgai vóltak. Mert, a’ ki ennél külömbet vítatna, annyit tenne, mint-ha a’ Régieket mind nyakra-före hánná Pokolba; és mind azokat, a’ sok éktelen káromlásokat fenn hadná, mellyeket, hallók[6213] hogy a’ Régi *Doctorok*, az ő-idejekben támadott hamisságok-ellen forgattanak. Ezek pedig, a’ *Romai* Gyölekezet Tagjai vóltak, Barátok vóltak. söt mindenik, bizonyos Barát-szerzet kezdője vólt, és *Regulákat* írt a’ Barátok Rendirűl; mint-hogy ezt Sz. *Agoston* magárúl †[6214] meg-vallya, és most-is könyvei-között vannak a’ *Regulák*, mellyeket az Apáczáknak írt, *Tom. 1. Regula 3.* Azt-is meg-mutatám ez-elött; hogy Sz. *Agoston*, és az ö-elötte-, és ö-idejében-valo igaz *Ecclesia* tagjai, Tudományokban, és Vallásokban, eggyet értettek a’ mostani *Romai Ecclesiá*-val.[6215] Ha azért Sz. *Agoston* a’ Szenteket segétségűl hítta; Imádkozott a’ Halottakért; A’ Jó Cselekedetek érdemét, Az üdvösség el-vesztésérűl-valo félelmet, és töb hasonló dolgokat, úgy hitte, és tanította, mint ma taníttya a’ *Romai Ecclesia*; mindazáltal Szent vólt, Isten Fia, Anyaszentegyház Pásztora vólt: Ne kételkedgyél, hogy te-is Szent lehetsz, ezen Vallásban: üdvösségre juthatsz, ezen *Ecclesiá*-ban: söt bizonyos lehetsz, hogy Christus Jegyese az a’ Gyölekezet, mely az ö Vő-legényének illyen szép Fiakat nevelt.

Másodszor: Hogy a’ *Romai Ecclesia* hamis Tévelygésre nem hajolhat, elégségesen meg-mutatók *[6216] nem régen, a’ Szent *Doctorok* Irásiból.

Harmadszor: Ez-elött meg-bizonyítók, †[6217] hogy a’ Bűnök tartóztatására, és minden tekélletes élet gerjesztésére, oly alkalmatos eszközök vannak a’ *Romai Ecclesiá*-ban, hogy az Emberi elme, igaz okosság-szerént, nem túd semmit a’ szent életre alkalmatost gondolni, a’ mit fel nem találna a’ *Romai* Gyölekezetben.[6218] Az Uj Szakadások pedig, nem csak testi szabadságra-vívö éktelen Tudományokkal; Isteni félelem ki-szaggató vélekedésekkel; és minden

[6212] “ Augustini laudes, sup. f. 735. 736.
[6213] Supr. fol. 153. 154.
[6214] † Tom. 7. li. 3. contra Literas Petilia. c. 40.
[6215] Coccius, to. 1. li. 8. art. 11. ostendit, Semper fuisse Sanctos in Ecclesia Romana.
[6216] * Supr. fo. 732. 733.
[6217] † Supr. f. 248. 249. 719. et seq.
[6218] Supr. fol. 239. 240. 307. 719.

hodogeus_j.indd 1264 2025. 07. 21. 11:27:15

Testi sanyargatást meg-útáltató agyaskodásokkal: de az ö Tanítói-között uralkodó *[6219] feslett Erkőlcsökkel-is, úgy tettszik, minden tehetségekkel azon vannak, hogy az Istenes életnek szikráját se szenvedgyék az Emberek szívében. Ezeket, a' Könyv karejára fel-jegyzett helyeken, ez-elött béven megbizonyítók: Azért nem szükség ebben most akadozni.

A' *Görögök*, minémü nagy szabadságot adnak a' Házasság fel-bontásra, †[6220] ez-elött meg-hallók. Más úton-is, nagy szabadság adatik ö-tőllök az {748:} Istentelenségre; mint nem régen fel-jegyzők.[6221]

VI. Bizonyság: Azt kell igaz Ecclesiának ismérnünk, melyben a' Szentségnek külsö cselekedeti fénylenek: ugy-mint a' Tekélletes erkölcsök, és Test-sanyargato Istenes cselekedetek.

Nyilván vagyon pedig, hogy illyen a' Romai Ecclesia. Ergo, etc.

A' Bizonyság Elsö Részét, eléb *[6222] meg-bizonyítók. Második Részét, tudni illik, hogy a' *Romai Ecclesiá*-ban, Tekélletes erkőlcsök, és Test-sanyargato Istenes cselekedetek fénylenek: egy-nehány helyen meg-mutatók. Mert, valamit †[6223] a' Keresztyén Hit Szentségérűl, és jó Erkőlcsökre-valo izgatásárúl mondánk; valamit a' Testi szabadságok zabolázásárúl ••[6224] elő-hozánk; valamit a' Testi ostorozásrúl, és egyéb sanyargatásokrúl †[6225] említénk: mind azok, csak a' *Romai Ecclesiá*-ban találtatnak.

VII. Bizonyság: A' mely Gyölekezet Vallását és Tanitását, Isten eleitül-fogva, Csudákkal erössítette, bizonyos hogy az, Igaz Ecclesia.

De a' Romai Ecclesia Vallását, Isten eleitül-fogva, sok Csudákkal erössítette.

Tehát a' Romai Ecclesia, Igaz Ecclesia.

[6219] * Sup. fo. 242. 243. 386. 387.
[6220] † Supr. fo. 168.
[6221] Supra, f. 696. 717. et seq.
[6222] * Supr. f. 224. 225.
[6223] † Supr. fol. 69. 70.
[6224] •• Supr. f. 248. 249.
[6225] † Supr. fo. 719. 720.

hodogeus_j.indd 1265 2025. 07. 21. 11:27:15

A' Bizonyság Elsö Részét, bévségesen meg-erőssítők ennek-elötte †[6226]. Azért, nem szükség arrúl szót szaporítani.

Második Részét, minek-elötte meg-bizonyíttsuk, ezt a' Két dolgot kell eszűnkben tartanunk:

I. Hogy a' mái *Ecclesiá*-nak Szentségét és Igazságát, Három-féle Csudákkal állathattyuk:

Először; A' Keresztyénség kezdetin, és gyarapodásának futamattyán lett Csudákkal. Mert, a' Sz. *Agoston* mondása-szerént;[6227] *Autoritas Ecclesiae, Miraculis INCHOATA;* az *Ecclesia* hiteles méltósága, Csudák-által kezdetett: Terjedése és gyarapodása a' Keresztyén Hitnek, Csudákkal öntöztetett; mint eléb *[6228] bévségesen fel-jegyzők. Mert, mikor Isten újonnan a' Keresztyén Hitre, az Anyaszentegyház kebelébe akart hozni valamely Pogány népet: sok, és világos Csudák-által ébresztette, a' setétségben-heverők szívét. ••[6229] Mikor a' *Mártirok* szenvedését böcsülletessé akarta tenni, hogy az ö Vérek, magva lenne a' Keresztyénség sokasodásának: látható nagy Csudákkal ékesitette kedves Bajnakinak Vér-húllatását. †[6230] Mikor a' Sz. Gyölekezetek Végezésit erőssíteni akarta: tagadhatatlan erős Csudákkal szerzett hitelt azoknak: ″[6231] *Ut partim Conciliorum gravitate, partim Miraculorum Majestate, damnarentur Haeretici.* Ezek a' Csudák, mind annak az *Ecclesiá*-nak Szentségét mutattyák, mely, *per continuam Successionem*, Egymás-után következéssel, szakadás-nélkül, egybe-köttetett, és Eggyé-lett, a' Régi *Eccesiá*-val. Azért írja Sz. *Agoston*;[6232] hogy az Anyaszentegyház kezdetin, szükség-képpen kívántattak a' Csudák: de, minek-utánna elégséges hitelt szerzett az *Ecclesia*, Csudának ••[6233] kell azt tartani, a' ki újob Csudákat kíván a' Hit erőssítésére.

Másodszor; A' Keresztyénség gyökerezése- és állapodása-után, a' hol az Isteni bőlcseség, alkalmatosnak, hasznosnak, vagy szükségesnek találta,

[6226] † Supr. f. 702. 703.
[6227] Augu. tom. 6. cont. Ep. Fundam. c. 4.
[6228] * Supr. fol. 64. et seq.
[6229] •• Supr. fol. 57. 58.
[6230] † Supr. fo. 187.
[6231] ″ Aug. de Utilit. Credendi. c. 17.
[6232] August. 22. de Civit. c. 8.
[6233] •• Supr. fo. 132.

hodogeus_j.indd 1266 2025. 07. 21. 11:27:15

sok és nagy Csudák lettek. Igy, írja Sz. *Agoston*; hogy, †[6234] *Etiam nunc*, ö-idejében, sok Csudák láttszottak: és, *[6235] *Tam multa Miracula, etiam istis temporibus fiunt, ut nec omnia cognoscere; nec quae cognoscimus, enumerare possimus*; annyik, hogy azokat elő nem számlálhatni. Azok pedig, ••[6236] *Huic Fidei atte-*{749:}*stantur*, az Anyaszentegyház igaz Hitit erőssítik. Es én itt, fö-képpen ezekről a' Csudákrúl szóllok: mivel oly üdőkben lettek, mellyekben, az Uj Tanítók sem tagadgyák hogy az *Apostoli* Tudománynak igazsága tűndöklött.

Harmadszor; Az Utólso üdőkben, szinte Világ végéig marad az *Ecclesiá*-ban a' Csudák jelensége. Mert Christus, nem csak a' Régi és *Apostoli* üdőkben virágzó *Ecclesiá*-nak; nem-is minden Igaz-hitű Embernek, ígérte a' Csuda-tételeket: hanem annak a' Közönségnek, vagy *Ecclesiá*-nak, melyben igaz Hit vagyon. Azért, nem mongya Christus;[6237] *Signa sequentur primitivam Ecclesiam, Omnes et singulos credentes*; hogy csak az Anyaszentegyház kez-deti, vagy Minden hívő Ember, Csudákat cselekeszik: hanem, *Signa eos, qui crediderint*, azok Sokaságát, a' kik hisznek, Csudák követik. Innen vagyon, hogy Sz. *János*, az *AntiChristus* utólso idejében, írja,[6238] hogy oly *Próféták* lésznek, kik Tüzet bocsátnak szájokból, és meg-ölik ellenségöket: bé-tészik az Egeket: a' Vizet vérré változtattyák: a' Földet sok csapásokkal ostorozzák.

Noha azért most a' Keresztyénségnek, sem oly nagy, sem oly közönséges, sem oly meszsze terjedett szüksége nincs a' Csudákra, mint mikor elsö meg-térése vólt: de azért, most-is vannak, és Világ végéig lésznek oly hasznai az Uj Csudáknak, mellyekért, a' Christus igéreti-szerént, illendő és alkalmatos, ha tellyességgel nem szükséges-is, a' Csudák fényessége: 1. Hogy, a' Hitben támadott sok botránkoztató viszsza-vonyások-között, erőssítessenek Csudákkal az Emberek. 2. Hogy, Ennyi sok szabados fesletségek-között, a' Csudák-által Aítatosságra, Isteni félelemre, Igaz Penitencziára, indíttassanak minden Rendek. 3. Hogy a' Gyógyúlások-, és egyéb Isteni áldomások-által,

[6234] † Aug. 22. Civit. c. 8.
[6235] * Augu. 1. Retract. c. 13.
[6236] •• Aug. 22. Civit. c. 9.
[6237] Marc. 16. v. 16.
[6238] Apoc. 11. v. 4.

hodogeus_j.indd 1267 2025. 07. 21. 11:27:15

nevekedgyék az Isteni Szerelem, és Hálá-adás, azokban, kik Istennek csudálatos jó-vóltát érzették a' Csudák-által.

Efféle minden-napi sok Csudákrúl, egész Könyveket írhatnánk: de most ezekrűl nem emlekezem. Mert a' két elsö Rend-béli Csudák, elégségesek az Anyaszentegyház Szentségének és Igazságának ísmértetésére.

II. Hogy, Elég bátran, és vakmerőjűl kiáltották a' *Sidók*,[6239] hogy Christus, a' *Beelzebub* erejével űz Ördögöt; *Julianus Apostata*, és az ö csinkosi, elég szemtelenűl tagadták a' Christus Csuda-tételit; azt állatván, hogy az *Evangelisták*, csak kőltött dolgokat írták: De ezzel a' bolond zajgással, el nem hitették, sem azt, hogy a' Christus csudái Ördögi mesterségek vóltak; sem azt, hogy az *Evangelisták* kőltött dolgokat írtak. Sőt, bolondnak itélte a' Keresztyén Világ *Juliánust*,[6240] hogy, a' mit ennyi szemes Tanúk írtak; a' mit senki soha kétessé nem tett; a' mit az egész Világ el-hitt: azt ö kétségbe vette, csak azért, hogy így tettszett néki.

Azon-képpen, a' mostani Ujítók, minden bizonyság- és jelenség-nélkül, merő oktalanúl, kiáltyák; hogy, Nem igazak a' miket írtak a' Régiek, vagy Mostaniak, a' sok *Pápista* Csudákrúl; hanem azok hamissan-kőltött, és hazugúl-beszéllett dolgok: vagy, ha mi vólt-is, Ördögi csalárdság és játzottatás vólt. Ennek semmi jelenségét, vagy okát nem adgyák. Mert az, ugyan meg-gyökerezett bennek; hogy, ha a' Régi, túdós, Szent Emberek ollyat írnak, a' mi kedvez a' *Romai Ecclesiá*-nak, mingyárt bátran ki-{750:}áltyák hogy Hamis kőltés: Ha pedig, akár-mely alá-valo rosz könyvben ollyat találnak, mellyel a' *Pápa*, vagy Papok, vagy a' *Romai* Vallás gyaláztatik; azt csókollyák: égig dícsérik: csak nem imádgyák.

Erre csak azt kell felelni, a' mit *Scaurus* felelt a' Bírák-elött *Varius*-nak:[6241] *Varius Scaurum mercede corruptum, Imperium populi Romani prodidisse, ait: Scaurus negat. Utri creditis?* Szent *Agoston*, Sz. *Gergely*, Sz. *Ambrús*, szemökkel-látott Csudákat, irásokban hadtak: Imez amaz goromba *Praedikátor*, Ezer esztendő-után, azt kiáltya, hogy azokban semmi nem vólt,

[6239] Luc. 11. v. 15.

[6240] Iisdem argumentis convincendi Novatores, quibus ipsi uterentur contra Iulianum.

[6241] Valerius, li. 3. cap. 7.

hodogeus_j.indd 1268 2025. 07. 21. 11:27:15

vagy csak Ördögi babona vólt. Ha eszünk vagyon, kinek kell hinnünk? Nem hiszem hogy egész-eszű, a' ki ezeket, csak egybe-vesse-is amazokkal.

Nem szenvedgyük azért (mint-hogy eszesen nem-is szenvedhettyük,) hogy azokat a' Csudákat, mellyekkel, írják sok tekíntetes Régi túdós Emberek, hogy erőssítette Isten a' *Romai Ecclesia* Vallását, és régi Szokását, valaki kőltött dolgoknak mongya: [6242]Mert, oly Emberek írták, és szemökkel-latott dolgokat írtak, kiknek méltán hitelek vagyon. Es, ha ezek bizonyságit kétségessé tészszük, minden egyéb Régi dolgokat bizonytalanná tehetünk. Mivel, nem nagyob színnel kételkednek ezekről az Ujitók, mint ha valaki arrúl kételkednék, Ha vólt-e valaha *Corvínus Mátyás* Király, vagy *Julius* Császár, vagy *Annibal*? Végezetre; ha a' Sz. Atyáktúl számlált Csudák, kőltött hamisságok vólnának: nem hihető, 1. Hogy ennyi sok, bőlcs, Szent Emberek, külömb üdőkben, és Országokban élvén, ily álhatatoson egy nyomban járnának, a' dücsőült Szentek segétségűl-hívókra terjedett csudás jó-tételek fel-jegyzésében. 2. Hogy senki ezért őket meg nem szóllította vólna; söt, az egész *Ecclesia,* ezek Irását halgatással javallotta vólna. mivel a' mint mondám,[6243] *Taciturnitas confessionem imitatur.*

Azt sem veheti gondolkodásba a' kinek esze vagyon, hogy azok Ördögi játzottatások vóltak. Mert, nem oly csipás-szemű vólt Sz. *Agoston*, Sz. *Ambrús*, Sz. *Gergely*, és a' töb nevezetes Régiek, hogy annyi itéletet nem tehettek vólna a' szemmel-látott dologkrúl, menyit Ezer esztendő-után egy paraszt *Predikátor.* Es, a' mint eléb mondám; Istennek Atyai gond-viselése nem szenvedhette, hogy ennyi Száz esztendők folytában, ennyi sok Tettetes Csudákat cselekednék az Ördög, a' Hamisság erőssítésére, mellyeket, illyen túdós Nagy Emberek, söt véllek-egyetemben az egész Keresztyénség, ellenzés-nélkül, Isteni Csudáknak tartott; és azok-által, okoson és méltán hitte, hogy Jó a' dücsőült Szenteket segétségűl hínyia. Egy szóval; mind azok a' Jelek, mellyekkel, mondám hogy meg-választhatni az Igaz és Hamis Csudákat, bizonyíttyák, a' Sz. Atyáktúl írva hagyott Csudák igazságát. Az Ellenkezők tagadásának pedig, semmi egyéb erőssége nincsen, az el-általkodott vakmerőségnél.

[6242] Ita August. 10. Civit. c. 18.

[6243] Cic. 1. de Invent. Supr. f. 702.

hodogeus_j.indd 1269 2025. 07. 21. 11:27:15

Ezek így lévén; Bizonyságunk Második Részét világoson meg-mutatom, ha eléb ezt a' Két dolgot fondamentomúl vettyük: Először; hogy, a' minémü Isteni Csudákat elő-hozunk, nem azokat a' Hit és Vallás ágait erőssítették, mellyekben velünk eggyeznek az Ujítók: hanem oly dolgokat, mellyeket ők a' *Romai Ecclesiá*-ban kárhoztatnak: ugy-mint, hogy a' dücsöűlt Szentek Templomihoz, és Tetemihez, szarándokságban megyünk: hogy tisztellyük, és aítatoson illettyük *Reliquiájokat*: hogy a' dü-{751:}csöűlt Szenteket kérjük, Isten-elött-valo segétségünkre: hogy Szent *Misét* szolgáltatunk, *etc.* Másodszor; hogy, mikor Isten az illyen cselekedetekre, szem-látomást-való Gyógyúlásokat, vagy Halottak támadását, és oly egyéb szokatlan jókat cselekedett, mellyek a' természet erejét meg-haladták: akkor nyilván és világoson meg-erőssítette; elötte kedvesnek és böcsülletesnek mutatta; és velünk ismértette, az illyen cselekedeteket. mert ezeket, illyen áldomásokkal nem ékesítette vólna, ha roszszak, és Isten-elött gyűlőlségesek vólnának.

Hogy pedig Isten ezeket illyen Csudákkal erőssítette; rövidségért, csak egy-nehány Tanúkkal, *Omni exceptione majoribus*, bizonyítom: kik, nem füllel-hallott, hanem szemmel-látott dologrúl tésznek bizonyságot.

Elsö Tanú, Sz. *Agoston*: ki, magyarázván a' maga szavait, mellyeket írt vólt, *Lib. de Vera Religione, cap. 25.* azt mongya:[6244] *Tam multa nostris temporibus fiunt Miracula; ut, nec omnia cognoscere; nec ea quae cognoscimus, enumerare possimus*; hogy annyi Csudák lettek ö-idejében, hogy azokat elő sem számlálhattya. Es, nem akár-minémü Csudák: hanem,[6245] *Antiquis similia Divinarum signa virtutum, etiam nostris temporibus frequentari*; a' Régi Csudákhoz hasonlóknak nevezi, az ö-idejében lett Csudákat: mellyeket, *[6246] *Huic Fidei attestantur ista Miracula*; azon Régi Hit erősségének mongya. Azt adgya hozzá; hogy, sok Könyveket kellene írnyia, ha csak a' Sz. *István*-által lett Csudákat fel-jegyzené-is: †[6247] *Si Miracula sanitatum ea tantummodo velim scribere, quae per gloriosissimum Martyrem Stephanum facta sunt, in Colonia Calamensi et Nostra, plurimi conficiendi sint libri.* Mert két

[6244] August. 1. Retract. c. 13.
[6245] August. 22. de Civit. c. 8. sub initium.
[6246] * Ibid. c. 9. init.
[6247] † Ibid. c. 8.

hodogeus_j.indd 1270 2025. 07. 21. 11:27:15

esztendő-alatt, *Hippon*-várasában, Hetven efféle Csudát említ: *Calamá*-ban pedig, *Incredibili multitudine superat*, sokkal többet.

Egy külömbséget tészen Sz. *Agoston*, a' Régi és Uj Csudák-között;[6248] hogy az Uj Csudák, nem foglaltattak oly méltóságos Irásokba, sem annyira ki nem terjedtek: *Canon quippe Sacrarum literarum, quem diffamatum esse oportebat, illa* (prisca) *facit ubique recitari, et memoriae cunctorum inhaerere populorum: haec autem* (nova) *ubicunque fiunt, etc.* Mert a' Régiek, Sz. Irásban vannak, és a' Sz. Irással-eggyütt, híresek az egész világon. Mely két dolog, nem találtatik az Ujakban: és arra-nézve, nincs-is ezeknek mindenütt oly hitelek, mint a' Régieknek.

Ezeket fondamentomúl vetvén, azt írja Sz. *Agoston*, †[6249] hogy jelen vólt *Mediolánum*-ban, mikor a' Sz. *Gervásius* és *Protásius* Testét, tisztességesb helyre vitte Sz. *Ambrús.* Akkor, egy Vak-ember, meg-illetvén kezkenőjével a' Koporsót, és szemét azzal meg-törölvén, mingyárt meg-gyógyúlt. Az-után *[6250]; Köszvényes, Kólikás, Fene-ette embereket számlál, kik a' Sz. *István* Tetemét, vagy magok illették; vagy annak illetésével, szentelt virágot, ruhát, és egyéb akár-mit, fájdalmas helyekre tettek, és mingyárt meg-gyógyúltak. Ugyan-ezen Sz. *István* Teteme illetésével, nem csak egy Apácza, hanem az *Eucharius*, ez *Eleusius*, a' *Bassus* gyermeki, Halottaiból fel-támadtak. A' *Hesperius* Háza, mikor Ördögi gonoszsággal háborgattatnék, Sz. *Agoston* egy Papot kűlde oda; ki, Obtulit *ibi* Sacrificium *Corporis Christi*; Ott *Misét* mondván, meg-szabadítá a' Házat. *Florens*-nevű szegény ember *Hippon*-várasában, a' Negyven *Mártirok* koporsójához menvén, fel-szóval {752:} kérte őket, hogy segéttsék szegénységét. Es, noha ezt némellyek megneveték: de meg-halgaták a' Sz. *Mártirok*. Es mikor a' Tengerhez ment vólna *Florens*, oly Halat találá a' parton, melynek gyomrában drága Gyűrü vólt; és annak árrával segétette magát.

Ezek mind Sz. *Agoston* irási: mellyekben, csak a' *Pápista* Szokások és Vallások erőssíttetnek Isteni Csudákkal; ugy-mint, a' Szentek segéttségűl-hívása:

[6248] Aug. 22. Civit. cap. 8.
[6249] † Aug. 9. Confess. c. 7. Lib. 22. Civit. c. 8.
[6250] * Aug. 22. Civit. c. 8.

hodogeus_j.indd 1271 2025. 07. 21. 11:27:15

a' *Mise* áldozattya: a' Sz. Tetemek böcsüllete: a' Szent Helyekre-valo Szarándokságok.

Láttam, a' ki erre Kettőt felelt: Eggyiket; hogy, Sz. *Agoston* ezeket, nem maga javallásából, hanem a' Község vélekedéséből írta. Másikat; hogy, azokat mind más írta a' Sz. *Agoston* könyvébe. De ezek kábaságok. Mert Sz. *Agoston*, egy szóval sem jelenti, hogy más valaki beszédit írja; hanem, látott és tapasztalt dolgokat mongya hogy ír. Ha ezek, csak a' Köz-népek csalogatási vóltak, és Sz. *Agoston*-elött hitelek nem vólt: siketségre nem vehette, hanem, Pásztori kötelessége-szerént, tartozott ezeknek hamissítására fordítani nyelvét és pennáját. Azt-is, ki hidgye, hogy más valaki tóldozta ezeket a' Sz. *Agoston* Irásához? Ezer esztendő forgásában, soha senki ezt csak gyanuság-képpen sem említette: sohúlt egy Könyv nem találtatott, melyben mind ezek, a' Sz. *Agoston* Irásiban nem vólnának. Ha mindent szabad a' Sz. Atyák Irásiból ki-hadni, és le-törleni, valamit nem javallanak az Ujítók: senki semmit a' Sz. Atyákból nem bizonyíthat az Ujítók-ellen. mert künyű nékik azt mondani, hogy ezeket más valaki írta a' Szentek könyvébe.

Második Tanú, Sz. *Ambrús*: ki, nem csak annak a' Vak-embernek gyógyítását említi, mellyet, hallók hogy Sz. *Agoston* látott:[6251] hanem, a' Sz. *Gervásius* és *Protásius* Testénél lett Csudákrúl, így emlekezik:[6252] *Vidistis ipsi, multos Daemoniis purgatos: plurimos, ubi Vestem Sanctorum contigerunt, iis quibus laborabant, debilitatibus absolutos: Umbra quadam Sanctorum Corporum, plerosque sanatos cernitis. Quanta Oraria jactantur! quanta Indumenta, super Reliquias sanctissimas! et tactu suo, medicabilia reposcuntur. Gaudent omnes extrema linea contingere; et qui contigerit, salvus erit.*

Harmadik Tanu, Nagy Sz. *Gergely*: ki, Négy öreg Könyvet írt, azokrúl a' Csudákrúl, mellyek ö-idejében lettek *Olasz*-országban.[6253] Es, nem valami gaz híreket írt: hanem, *[6254] *Quae, bonis ac fidelibus viris attestantibus, agnovi, vel per memet ipsum didici*; a' mit, vagy maga látott, vagy igazmondó hív tanúktúl értett. Ezekben pedig, csak ollyan Csudák vannak,

[6251] Ambr. Serm. 91.
[6252] Ambr. epi. 85.
[6253] Libros Quatuor Dialogorum.
[6254] * Initio lib. 1.

hodogeus_j.indd 1272 2025. 07. 21. 11:27:15

mellyek, vagy a' *Romai* Vallás részeit, vagy a' *Romai* Hiten-valo Emberek szentségét erőssítik.

Negyedik Tanú, *Turonensis Gergely*: ki, *Libris de Gloria Martyrum; Et, de Gloria Confessorum*, egész Könyvekben, egy-nehány Száz Csudát említ, mellyekkel Isten a' *Romai* Hitet erőssítette.

Ötödik Tanú, *Theodorétus*: ki, minek-utánna azt mondotta vólna, hogy a' *Mártirok* Templomi nagyok; sok ékességgel tekíntetesek; és, hogy ezekben minden-nap dicsérik Istent; ezeket írja:[6255] *Qui homines prospera sunt valetudine, conservari eam sibi a Martyribus petunt: qui vero aegritudinem aliquam patiuntur, sanitatem exposcunt: qui peregre proficiscuntur, pe-*{753:}*tunt Martyres sibi comites esse in via, vel potius Itineris duces. Non qui se ad Deos accedere arbitrentur, sed qui* Orent *DEI Martyres, tamquam divinos homines,* Intercessores*que sibi eos apud Deum advocent. Pie vero fideliterque precatos, ea maxime consequi quae desiderant, testantur illa, quae* Votorum *Dona persolvunt, manifesta adeptae sanitatis indicia. Nam alii quidem Oculorum, alii Pedum, alii porro Manuum simulachra suspendunt, ex Argento, Auroque confecta. Haec omnium spectaculo exposita, testantur morborum depulsionem; cujus ipsa, certissima signa sunt, a sanitatem-consecutis allata.* Vak a' ki nem láttya, hogy efféle számtalan Csudák, a' *Romai Ecclesia* Hitit és vallását erőssítik.

Nincs szándékom, hogy az Ujítók kérődésit meg-rostállyam, mellyekkel csúfollyák és gyalázzák az Anyaszentegyház Csudáit: De, valaki ezt a' Két dolgot meg-gondollya, künyű minden nyálaskodásokat füstbe bocsátani: I. Nem tagadgyuk; hogy, künnyen és lágyan nem kell hinni, mikor valamit csudáltattak: mert találtattak sok hamisság-kőltők: Es a' Régi Irásokban-is, bizonytalan Csudákat említnek némellyek. De, Egy az; hogy soha effélének, helyt és hitelt nem adott az Anyaszentegyház. Abból pedig, hogy némellyek hamis Csudákat kőltöttek, bolondság minden Csudákat kétségessé tenni; vagy azoknak hamisságával, a' *Romai Ecclesiát* terhelni.[6256] A' ki hamissat írt: pírúllyon és bűnhödgyék érette. Mert, hogy valaki Hamis Csudákat írt, nem következik hogy Minden Csudák hamissak. Es, ha az *Ecclesia* a' Hamis

[6255] Theodoret. li. 8. de Curandis Graecorum Affect. sub fin.

[6256] Si inter Praedicantes unus Fur est: non sequitur Omnes esse tales.

hodogeus_j.indd 1273 2025. 07. 21. 11:27:15

Csudát *Decretomá*-val nem javallotta, nem-is gyalázódik ezzel. II. Noha a' Szentek Csudái-közzűl, némellyek apróléknak tettszenek, és nevetséget szereznek a' *Predikatorok*-elött: de eszekbe jusson, hogy, a' mint ők csúfollyák az ollyan Csudákat, *Lucianus* hasonló-képpen csúfolhatta, vagy a' *Bálaam* Szamára szóllását; vagy a' *Rafaël* Halát, és Ördög kötözését; vagy az *Illyés* Proféta Hollóját; vagy a' mely Csudát Urunk cselekedett, mikor a' Füge-fát meg-átkozta, és meg-száraztotta. Es, valamit a' *Predikátorok* felelnének *Lucianus*-nak ezekről a' Csudákról, azont felellyék magoknak a' Szentek Csudáirúl.

¶. 4. Az ANYASZENTEGYHAZ-nak Harmadik Ieléböl, Négy Bizonysággal mutatom-meg, hogy igaz Ecclesia a' Romai.[6257]

N°. 1. A' Romai Ecclesiánál egyéb Gyölekezet nem vólt, melybe mehettek Száz esztendö-elött, a' kik üdvözülni akartak.

I. Bizonyság: Csak az lehet Közönséges Anyaszentegyház, melybe bé-mehettek, söt tartoztak bé-menni, ez-elött Száz, Két-száz, Három-száz, Ezer esztendövel, valakik akartak üdvözülni.

A' Romai Ecclesiánál egyéb Gyölekezet nem vólt, melyhez ez-elött Száz, Két-száz, Három-száz, Ezer esztendövel, tartoztak vólna menni, a' kik üdvösségeket keresték.

Tehát, a' Romai Ecclesiánál egyéb Gyölekezet nem lehetett Közönséges Ecclesia.

A' Bizonyság Elsö Részét, ez elött ••[6258] meg-bizonyítók; és világoson ki-tettszik a' fel-állatott "[6259] Két Fondamentomból: I. Hogy, Senki nem üdvözűlhet, az igaz *Ecclesia* társasága-kivűl. Azért, senki nem köteles, hogy a' Christus Házasságától el-szakadott *Ecclesiá*-ba, vagy inkáb, az *AntiChristus* Iskolájába mennyen, és annak társaságában maradgyon: hanem, a'hoz kell folyamni, a' mely, Christus Jegyese lévén, Fiakat szűl néki.

[6257] CATHOLICA.
[6258] •• Supr. f. 707.
[6259] " Supr. f. 660. et seq.

hodogeus_j.indd 1274 2025. 07. 21. 11:27:15

II. Hogy, az *Isaias* mondása-szerént,[6260] mindenkor nyitva kell az *Ecclesia* Ajtajá-{754:}nak állani, hogy bé-mehessen a' Christus Aklába, valaki az ö Tagjai-közzé akarja magát adni.

Eléb fel-jegyzett "[6261] Bizonyságit ennek az Igazságnak, újonnan nem említem: csak az jusson eszünkbe, a' mit nem régen ••[6262] mondánk; hogy, Ha minden üdő-folytában oly *Ecclesia* nem vólt, mellyet meg-ismérhettek a' *Sidók*, Pogányok, Eretnekek; és tartoztak, hogy ennek Társaságába állyanak: nyilván következik,[6263] hogy az Isten úgy bánt az Emberekkel, mint ha egy *Tirannus* azt parancsolná; hogy Minnyájan az ö-tőlle nevezett Várasba mennyenek; mert a' ki ezen-kivűl találtatik, fejét, jószágát el-veszti. oly Várast nevezne pedig, mely régen porrá lett; vagy, ha fenn-ál, nem tudhattya hol vagyon, és mint kell abba menni. Vallyon igaz, és Hívei-szerető Fejedelem nevet érdemlene-e az illyen *Tirannus*? Isten Törvényt szabott, hogy az *Ecclesia*-kivűl mindennek el kell veszni; üdvösség vesztés-alatt kötelezett mindeneket, hogy ennek dajkálkodása-alá adgyák magokat. Tehát, ha a' mí Kegyelmes Urunknak, Emberekhez-való kegyességét meg nem akarjuk gyalázni, mód vólt mindenkor az *Ecclesiá*-ba menésben. Mert, ha Istennek a' barmokra oly gond-viselése vagyon, hogy szükséges dolgokban fogyatkozások ne légyen: inkáb gongya vólt arra, hogy, a' mi szükséges a' Lélek üdvösségre, abban meg ne fogyatkozzunk. Azért, azt mondhattyuk itt, a' mit Sz. *Cyprianus* nem sokkal külömböző dologban:[6264] *Hoc est DEUM non credere; hoc est rebellem adversus Christum, et adversus Evangelium ejus existere: ut, cum ille dicat, Nonne duo passeres veneunt, neuter eorum cadit in terram sine Patris voluntate; et probet, sine conscientia, et permissu DEI, etiam minora non fieri: tu existimas, Sacerdotes DEI sine conscientia ejus in Ecclesia Ordinari?*

Második Része az Erősségnek, ki-tettszik: I. A' Mostoha Atyafiak vallásából. Kik nem egyébért vítattyák, hogy el-fogyhat, és el-rejtethetik az *Ecclesia*; hanem azért, mert magok tudgyák, hogy *Luther*-elött Ezer esztendeig, nem találnak Gyölekezetet, melynek társaságába mehetett a' *Sidó*, vagy Pogány,

[6260] Supr. fol. 677. 678. Isai. 60. v. 11. ca. 35. v. 8.
[6261] " Supra f. 677. 678.
[6262] •• Supr. fo. 659. 660. 677. 678.
[6263] Supr. fol. 678.
[6264] Cypr. epi. 69. alias lib. 4. ep. 10.

hodogeus_j.indd 1275 2025. 07. 21. 11:27:15

vagy Eretnek: hanem csak a' *Romai Ecclesiát,* vagy azokat a' Gyölekezeteket, mellyeket magok-is a' Pártosok Tévelygőknek tartanak; tudni illik, a' *Görögöket*, és *Huszitákat.* II. Ha vólt más *Ecclesia* a' *Romain*-kivűl, melyhez tartoztak járúlni az Uta-vesztettek, hogy attúl *Sacramentomokat*, és tiszta Tanítást vegyenek: mongyák-meg, mellyik vólt? Es hogy ezt jobban szoríttsuk: Ha valaki a' *Sidók*, vagy *Törökök*-közzűl, ez-elött Három-, Négy-, Öt-, Hat-, Hét-, Nyólcz-száz esztendővel, Keresztyénné akart lenni; ha a' *Görögök*-közzűl, igaz útra igyekezett valaki térni: micsoda *Ecclesiá*-ba kellett menni, Keresztség-, és igaz Tudomány-vételért? Titkos, és láthatatlan Gyölekezetbe nem tartoztak menni: mert az illyen Gyölekezetet, senki fel nem találhattya. Christus Urunk-is, oly *Ecclesia* Társaságára kötelez, melynek Pásztori, Tanitói vannak, kik a' *Sacramentomokat* igazán szolgáltattyák, a' Sz. Irást tisztán taníttyák. Nem-is gyarapodhatott külömben az igaz Hit, hanem Predikállás-által;[6265] a' predikállás külömben nem lehetett, hanem Istentűl küldetett Tanítók-által. Tehát a' *Sidó*, *Török*, és egyéb Tévelygő, oly *Ecclesiá*-ba tartozott menni, mely gyapot-között *Scatulá*-ban el-rejtezve nem lehetett. Azt {755:} kívánnyuk azért, hogy meg-mutassák,[6266] Mellyik vólt ez az *Ecclesia*, ha a' *Romai* nem vólt?[6267] Hol vólt? Mint neveztetett? Mely szegletiben vólt e' Világnak? Kik vóltak Pásztori, Püspöki, *Doctori*, *Mártiromi*? Minémü Eretnekségekkel hadakozott? Micsoda *Templomokat*, vagy *Academiákat* éppített? Mely Nemzetséget térített Christushoz? Bizonyos, hogy a' *Romai* Gyölekezetnél egyebet nem nevezhetnek. Mert, ha minden Keresztyén nemzetek Törvényét, Szokását, Egyházi rendit, *Templomi* éppűletit, és *Historiáit* meg-tekíntyük: egyéb Hitet nem találunk, ez-elött Két-, Három-, Négy-, Öt-száz esztendő-elött, hanem a' *Romait,* és †[6268] két fóltos Szakadásokat, mellyeket, mind a' Régi Jámborok, mind az Idegen Atyafiak, Hittűl-szakadtaknak tartottak.

Azért, nem tagadhattyák az Ellenkezők, hogy, a' mely *Sido*, vagy Pogány, Christushoz akart térni a' meg-nevezett üdőkben, a' *Romai Ecclesiá*-hoz

[6265] Rom. 10. v. 17.
[6266] *Quis? Ubi? Quando?*
[6267] NOTA.
[6268] † Graecos, Hussitas.

hodogeus_j.indd 1276 2025. 07. 21. 11:27:15

kellett magát adni, hogy a' Keresztség-, és az Isten igéjének hirdetése-által, bé-óltatnék Christusba.[6269] Ez elégséges Jel, hogy a' *Romai* Gyölekezet igaz *Ecclesia.* Mert, Senki nem tartozik azzal, hogy a' hamis Tanitóktúl tanúllyon, és azok engedelmessége-alá vesse magát; az-az, hogy a' Christustúl el-hanyatlott *Ecclesia* tagja légyen. Sőt, minden Ember arra köteles; hogy, ha az Ördög *Synagógajá*-ban, és az *AntiChristus* országában vagyon, ki-mennyen belőlle; a' mint hogy ezt erőssen parancsollya Isten Sz. *János*-által.[6270]

N°. 2. A' Pogány Nemzeteket, a' Romai Ecclesia szülte Christusnak.

Mondám ennek-elötte, hogy az *Ecclesia*, Christus Jegyesének nevezteti: mely, nem magtalan, hanem Fiakat szűl Istennek. Azért, ebből illyen Bizonyság támad:

II. Bizonyság: Azt kell, és nem egyebet, Christus Iegyesének, és közönséges Ecclesiának tartani, mely ö-néki a' Pogányságból Fiakat szül.

Csak egyedül a' Romai Ecclesia szülte a' Pogány nemzeteket Christusnak, midön öket a' Bálványozásból a' Christus ismeretire hozta. Ergo, etc.

Elsö Részét a' Bizonyságnak, Négy Jelenséggel, és Régi fö *Doctorok* tanitásával erőssítők ••[6271] ennek-elötte. Mert, nem egyéb Gyölekezetnek, hanem a' Christus *Ecclesiajá*-nak igértetett; †[6272] hogy a' Pogány Nemzeteket Christus igájába fogja; vad-erkőlcsöket meg-szelídíti; és csudálatos változással Mennyei Emberekké tészi azokat, kik annak-elötte tellyességgel földhöz és testhez ragaszkodtak vólt. Ezt a' nagy változást, Istennél egyéb senki nem cselekedhette; mint ez-elött "[6273] Sz. *Agoston*-túl értők. Az Istennek kegyes gond-viseléséhez sem illett, hogy ennyi esztendőtűl-fogva, mind azokat, valakik Christushoz akartak térni, és tellyes szüvből igyekeztek Istennek

[6269] Ita Rülichius, in Bonis Novis. NOTA
[6270] Apoc. 18. v. 4.
[6271] •• Supr. f. 708.
[6272] † Supr. f. 706.
[6273] " Supr. f. 51. 52.

hodogeus_j.indd 1277 2025. 07. 21. 11:27:16

kedveskedni, veremre, és veszedelemre vitte légyen. mint-hogy arra vitte vólna, ha az igaz *Ecclesia*-kivűl győjtötte vólna egybe őket. Végezetre; a' mint eléb *[6274] mondám, és minden Nemzetségek meg-téresének *historiajá*-ból ki-tettszik; †[6275] Csuda-tételekkel, fedhetetlen Szent élettel, *Mártiromság*-szenvedéssel, térítették a' Sz. Emberek a' Pogány népeket Christushoz. Ezekhez pedig, Istennek kivált-képpen-valo segétsége és munkálkodása kívántatott. Ha azért Isten, segétő társ nem lehet a' Hamisság terjesztésében: nem kell hinni, hogy Tévelygö {756:} Gyölekezetek társaságába, vitettek a' Pogány népek, midőn az *Evangeliom* fényességére hozattak. Ugyan-is, Istennek igaz átka-szerént, ••[6276] Száraz Emléjek, magtalan Anya-méhek vagyon az Eretnek Gyölekezeteknek: *Da eis Vulvam sine liberis, et Ubera arentia.* Azért, soha nem olvassuk, hogy csak egy Pogány nép-is, elsöben Eretnekségre tért vólna. Mert, noha *Ulsilas*, a' *Gothusokat* meg-csalá, és *Arianusok*-ká tévé: de eléb ezek-is igaz Hitre vitettek vala;[6277] *Antea radiis Divinae cognitionis illustrati, pascebantur dogmatis Apostolicis.*

Második Része a' Bizonyságnak, sok-képpen erőssíttetik a' *Historiák*-ból. Mert, vegye-elő Ember akár-mely Nemzet *Kroniká*-ját; keresse-fel, Mi üdőben? Ki-által? Mi-módon? és Mely Hitre jöttek a' Pogányságból a' Nemzetségek? mingyárt eszébe vészi, hogy a' *Romai* Hiten-valo Püspökök, Papok, Barátok predikállása-által, terjedett az *Evangeliom* a' Pogányság-között. Tekíncsd-meg †[6278] *Illíricust*, a' Hatodik, Hetedik, és következö *Centuriák* Második részében; fel-jegyzi a' Nemzetségek meg-térését: de egy Pogány Országot nem nevezhet, mellyet a' *Romai* Hiten-valo Pásztorok nem hoztanak vólna Christushoz. Ennek-felette, a' sok Ersekségek, Püspökségek, Klastromok, Templomok, Oltárok, Segrestyék, Barátok, Búlcsu-járások, és töb hasonló Rendek, Szokások, Szer-tartások, mellyek közönségesek vóltak a' *Luther* támadásáig, minden Keresztyén Nemzetségeknél; nem egyebet mutatnak, hanem hogy a' Pogányságból, abba a' Gyölekezetbe vitettek, melyben efféle dolgoknak helye, és böcsülleti vólt.

[6274] * Sup. f. 64. 95.

[6275] † Miracula in Conversione Gentium, vide apud Sozom. lib. 2. c. 5. 6. 7.

[6276] •• Oseae 9. v. 14.

[6277] Theodo. li. 4. c. ult. Sozom. l. 6. c. 37.

[6278] † Illyricus, Centur. 5. 6. 7. 8. 9. cap. 2.

hodogeus_j.indd 1278 2025. 07. 21. 11:27:16

De rövídeden, a' *Historiák*-ból mutassuk-meg mondásunk igazságát.

Először:[6279] Nem szükség arrúl szóllanunk, hogy ez utólso Két-száz esztendő-alatt, a' Pogány Nemzetségek nem egyéb Hitre tértek a' *Romai*-nál. Mert mindeneknél tudva vagyon, hogy Nap-keleti *Indiá*-ban, *Jápon*-ban, *Chiná*-ban; Nap-nyúgati *Perú*-ban, *Mexicum*-ban, és töb sok Országokban, annyira el-áradott a' Pogányság-között a' Christus ismèreti, hogy, csak az eggyik *Indiá*-ban is, *[6280] Hetven-ezer *Templom*-nál többet éppítettek e' Két-száz esztendő-alatt. Csak a' *Jesuiták*-nak, Kilenczven-hét helyen vagyon Lakó-helyek ezekben az Országokban. Egész *Európa, Asiá*-val-eggyütt, sem tészen annyit, a' menyi helyre terjedett Két-száz esztendő-forgásában, a' Christus Zászlója, a' Pogány népek-között. Ezek pedig, a' nagy hatalmas Tartományok, a' *Romai* Hitre hozattak, a' Barátok, *Jesuiták*, és egyéb Rend-béli Papok predikállásával; nem fegyverrel, sem vér-ontással. Mert, noha a' Világi uraságot, a' *Lusitanusok*, és *Spanyólok*, fegyverrel nyerék: de a' Hitet, Predikállással, szent élettel, Csudákkal terjeszték az Egyházi emberek. Kik jól tudták, a' mit igazán tanít a' *Tridentomi Conciliom*;[6281] hogy azokon, kik a' Keresztség-által az *Ecclesia* birtokába nem adták magokat, nincs az *Ecclesiá*-nak hatalma hogy őket a' Hitre kénszeríthesse. Azért, mind Sz. Gergely, *Lib. 1. epist. 45.* mind a' töb Pápák, *Cap. Majores. De Bapstismo. Distinct. 45. Cap. de Judaeis.* világoson taníttyák; hogy, Nem szabad a' Hitre erőltetni azokat, kik meg nem keresztelkedtek. Tudták ezeket a' Végezéseket, a' kik *Indiá*-ban predikállottak: azért, a' Hitet, nem erő-{757:}szakkal, hanem Könyörgéssel, Bőjtöléssel, Jó példával, Tanitással, Csuda-tételekkel gyarapították.

Másodszor:[6282] Azt sem szükség sok szóval bizonyítani, hogy, a' kik az *Apostolok*-túl, és az ö Tanitványoktúl, Urunk Születésétűl-fogva, Öt-, vagy Hat-száz esztendeig meg-tértek, a' *Romai* Gyölekezet Vallására hozattak a' Pogányságból: Mert, a' mint eléb ••[6283] hallók, az Ujítók-is vallyák, hogy Sz. *Gergely* Pápáig, meg-maradott a' *Romai Ecclesiá*-ban az *Apostoli*

[6279] *I.*

[6280] * Vide supr. f. 137.

[6281] Trident. Sess. 14. cap. 2. Ex 1.Cor. 5. v. 12.

[6282] *II.*

[6283] •• Supr. f. 744.

hodogeus_j.indd 1279 2025. 07. 21. 11:27:16

Tudomány. Melyből következik; hogy, Valakik az üdő-alatt az *Apostolok*-túl, vagy az ö Tanitványoktúl, és Keresztyén Fejedelmektűl, az *Apostoli* Hitre hozattak, azok a' *Romai Ecclesia* társaságába vitettek. Azért, Mikor Sz. *Athanasius*, *Frumentínust Indiá*-ba küldvén, *[6284] *Factis per eum multis, et stupendis curationibus,* sok Csudák-által terjeszté az *Evangeliomot*; Mikor †[6285] *Moyses* Barát, a' *Saracenusokat* Christushoz hajtá; Mikor "[6286] egy *Galliai* Püspök, *Burgundiát* meg-térité; Végezetre, ″[6287] mikor egy jámbor Sz. Pap, Misét mondván egy Házban, melyben az Ördögök-miatt nem lakhattak, meg-tisztítá a' Házat; és a' *Persiai* Királyt, sok Népekkel-eggyütt, Keresztyénné tévé: Ezek, és a' töb Jámborok, a' *Romai* Gyölekezet eggyességére hozták Csuda-tételek-által a' Pogányokat. Mert, a' mint mondám, Sz. *Athanasius* idejében, az egész Keresztyén világ eggyezett a' *Romai Ecclesiá*-val. Kiket küldött pedig Sz. *Péter Olasz*-országba, *Galliá*-ba, *Német*-országba, hogy predikállyák az *Evangeliomot*, hoszszú laistromban fel-írta *Baronius*.[6288] Sőt *Munsterus*, *Német*-országrúl így emlekezik: *[6289] *Petrus Apostolorum Princeps, misit ad Ripam Rheni, Maternum, Eucharium, Valerium, ut Germanis annuntiarent Christum.*

Ezek így lévén; csak azt kell meg-mutatnunk, hogy, Urunk Születése-után Hat-száz esztendőtűl-fogva, valamely Pogány Népek meg-tértek, a' *Romai* Hiten-valo Tanítók- és Fejdelemek-által jutottak a' Christus isméretire. Hogy pedig nagyob hitele légyen bizonyításunknak, békét hagyok a' *Catholicusok*-túl íratott ••[6290] *Historiák*-nak: hanem, csak *Munstérus*, *Lutherista* ember szavaiból, akarom ezt az Igazságot bizonyítani. Ki, noha örömest mardossa a' *Romai* Vallást: de, a' sok *Historiák* igazságától meg-győzetvén, meg-vallya, hogy a' *Romai* Gyölekezet Fiai-által, terjedett a' Christus Országa a' Pogányokra.

[6284] * Anno 340. Sozom. lib. 2. c. 24. Socrat. li. 1. c. 19.

[6285] † Sozom. li. 6. c. 38. Ruffin. l. 2. c. 6. Theod. l. 4. c. 23.

[6286] " Socrat. li. 7. c. 30. Niceph. li. 14. c. 40.

[6287] ″ Theodor. Lector, citatus supr. f. 418.

[6288] Baron. tom. 1. Anno 46.

[6289] * Sebast. Munst. Cosmogr. li. 3. fol. 324.

[6290] •• Staplet. Admirand. Urb. li. 2. c. 5. Petr. Cudsem. Hyperaspi. pro Desperata causa Calvini, c. 24. fol. 312.

hodogeus_j.indd 1280 2025. 07. 21. 11:27:16

Azért, Hat-száz és Hét-száz esztendő-tájban, Sz. *Gergely Pápa*-által, írja hogy Anglia,[6291] Keresztyénné lett: †[6292] *Sub Imperatore M. Antonio Vero,* Angli, *Lucio ipsorum Rege id per Epistolas ab Eleutherio Papa postulante, conversi sunt primo ad Fidem Christianam. Saxonibus irruentibus, extincta est* **5** *Fides Christi in Anglia, usque ad tempora Sancti Gregorii, etc.* Bavaria-ban,[6293] ″[6294] a' Sz. *Pál* Tanitványi predikállottak, az *Apostoli* üdőkben: de az-után ismét el-áradott a' Pogányság. Azért újonnan, Sz. *Rupertus* predikállasával térítették az igaz Hitre: ‡[6295] *Anno Christi, 612. Rupertus Epsicopus Vormatiensis, Theodorum Ducem* Bavariae *cum multitudine populi, ad fidem Christi* **10** *induxit: qui Dux, deinde fundavit Episcopatum Salczburgensem.* Herbipolis Tartományában,[6296] *Cónon* Pápa, ezen Hat-száz esztendö-folyásában, küldé Sz. *Kiliánust*; ki sok lelkeket téríte Christushoz: *[6297] *Divus Kilianus, a Conone Romano Pontifice in* Germaniam *missus, ad praedicandum Verbum Christi apud* {758:} Herbipolenses: *ubi verbo, et exemplo, multos ad Fidem convertit.* **15** *tandem, una cum Sociis, pro Veritate occubuit.*

Hét- és Nyólcz-száz esztendő-között, Sz. *Bonifaciust* a' *Romai* Pápa, Nemet-országba küldé;[6298] ki-által, annyan térének Christushoz a' Pogányságból, hogy *Német*-országi *Apostol*-nak neveztetnék Bonifacius:[6299] *Circa Annum Christi 730. cum Gregorius Tertius Romanam Sedem occupa-* **20** *ret,* Germani *pro bona parte, praesertim* Thuringi,[6300] Franci,[6301] et Suevi,[6302] *conversi sunt per Sanctum Episcopum Bonifacium ad Fidem CHRISTI. Fuit Bonifacius natione Anglus, vocatusque fuit Vunfridus: sed Romae a Pontifice Romano, fuit alio appellatus nomine, atque destinatus in* Germaniam; *ubi*

[6291] *Anglia.*
[6292] † Munst. lib. 2. fol. 50. Vide Gregor. lib. 7. ep. 112.
[6293] *Bavaria.*
[6294] ″ Munst. lib. 3. fol. 629.
[6295] ‡ Munst. lib. 3. fol. 323.
[6296] *Herbipolis.*
[6297] * Munst. lib. 3. fol. 686.
[6298] *Germania.*
[6299] Munst. li. 3. fo. 323. 705. Naucl. etc.
[6300] *Thuringia.*
[6301] *Franconia.*
[6302] *Suevia.*

hodogeus_j.indd 1281 2025. 07. 21. 11:27:16

36. annis, sine cessatione Christum annuntiavit. In Frisia *deinde praedicans Christum, Martyrii coronam est adeptus.* Ezen-üdő-alatt, a' Nagy *Károly* Császár meg-győzé a' Saxoniai Népeket,[6303] és az igaz Hitre hozá:[6304] *Anno Christi 785. domita est tota* Saxonia *a Carolo Magno, atque Fidei Catholicae subdita, quae antea saepe a suscepta Fide desciverat.* Ugyan akkor, "[6305] *Villebrordus*, és *Volfrámus*, Frisiát a' Christus isméretire hozták:[6306] †[6307] *Occubuit apud* Frisios *pro fide Christi, Divus Bonifacius Germaniae APOSTOLUS. Missus est autem Volfrámus Episcopus Senonensis, vir pius, et religiosus, qui Gentem illam convertit ad Christum.*

Nyólcz- és Kilencz-száz esztendő-között, Sz. *Metódius* és *Cyrillus* Barátok, Morva-országot Keresztyénné tették:[6308] *[6309] *Imperante Graecis Michaële, Cyrillus Apostolus Slavorum, una cum Methodio, posuerunt fundamentum Christianae fidei in* Moravia: *erexerunt Ecclesiam Episcopalem in Oppidio Veligradensi.* Bolgar-Ország-is e' korban tére Christushoz;[6310] és az ö Elsö Királya, Baráttá lett: *"[6311] *Circa annum Christi 868. pestis Regionem invasit. Rex suasu sororis, Christum invocat; sedataque est pestis. Primus Christianus Rex in* Bulgaris, *Trebellius vocatus; is Monasticam secutus vitam, Regnum filio reliquit.*

Kilencz-száz és Ezer esztendő-között, az Elsö *Henrícus* Császár segétségével, a' Brandeburgi Margroffság ki-tére a' Pogányságból:[6312] †[6313] *Anno Christi 920. per Henricum Primum,* Marca Brandeburgensis, *Christianae Religioni adjuncta.* Dania-nak nagy része-is akkor lén Keresztyénné:[6314] "[6315]

[6303] *Saxonia.*
[6304] " Munst. f. 323.
[6305] Munst. fo. 323. Sigebertus, Aemil. etc.
[6306] *Frisia.*
[6307] † Munst. lib. 3. fol. 753.
[6308] *Moravia.*
[6309] * Munst. lib. 4. f. 893. l. 3. f. 810. Aeneas Silvius, etc.
[6310] *Bulgaria.*
[6311] " Munst. lib. 4. fol. 917.
[6312] *Brandenburg.*
[6313] † Munst. lib. 3. f. 323. et 766.
[6314] *Dania.*
[6315] " Munst. lib. 4. fol. 814.

hodogeus_j.indd 1282 2025. 07. 21. 11:27:16

Otto Primus, interiora Daniae *invitavit ad Christi cognitionem.* A' Prágai Sz. *Adalbert* Püspök, a' Magyarokat,[6316] és Lengyeleket,[6317] a' Pogányságból Keresztyénségre hozta: kik a' *Romai* Pápától, nem csak Püspököket, és Szerzetes Jámborokat, de Királyi Koronát-is nyerének.

5 *[6318] Godefrídus *Bulliónius* Hadnagysága-alatt, Hat-száz-ezer gyalog, száz ezer lovas méne Palaestina-ba, *1096.* esztendőben: és, meg-vévén *Jerusalemet*, a' Nap-keleti Országokban újonnan fel-állaták a' Keresztyén Hit böcsülletit. Egyéb *Historiák*, ezen-üdőben írják hogy Észak-felé Norvegiát,[6319] és Gotlandiát,[6320] Sz. *Adelvaldus*, *Bruno*, és egyebek, **10** a' Keresztyén Hitre hozták.

Ezer száz és két-száz esztendő-között, Sz. *Meinhardus*, Livoniát a' Keresztyén Hitnek igaz világosságával bé-tőlté:[6321] †[6322] *Meinhardus vir religiosus, paulo ante annum 1200. a Christo nato, linguam Gentis magno labore didicit, paulatim instruxit* (Livones) *Divina Religione: factus* **15** *Episcopus. Successit illi Bertholdus, Cisterciensis Abbas. Rigensis Episcopus, ordinatione Ro-*{759:}*mani Pontificis, factus est ArchiEpiscopus.* ••[6323] *Anno Christi 1186. vir religiosus Meinhardus, in* Livonia *coepit praedicare Christum, etc.* Ugyan-ezen üdő-alatt, †[6324] Finlandia,[6325] a' *Suetiai Erícus* Király idejében, Christushoz tére, az *Upsaliai* Püspök tanitásából. A' Pomeranusok,[6326] **20** és Vandalusok,[6327] akkor lének Keresztyénekké, a' *Bambergai* Püspök predikállásából: "[6328] *Viro sancto Ottone Bambergensi Episopo, sponte sibi Praedicationis officium in* Vandalos *adsciscente, Vratislaus Princeps cum*

[6316] *Hungaria.*
[6317] *Polonia.*
[6318] * Munst. lib. 5. f. 1006. Cudsem. loc. cit. f. 322. ex variis.
[6319] *Norvegia.*
[6320] *Gothia.*
[6321] *Livonia.*
[6322] † Munst. lib. 3. fol. 786.
[6323] •• Munst. f. 323.
[6324] *Finlandia..*
[6325] † Munst. li. 4. fol. 846.
[6326] *Pomerania.*
[6327] *Vandalia.*
[6328] " Munst. lib. 3. fo. 768. 770.

hodogeus_j.indd 1283 2025. 07. 21. 11:27:16

Proceribus, Fidem Christi accepit. *[6329] *Anno Christi 1124. Otto Episcopus Bambergensis, profectus in* Pomeraniam, *convertit ad Christi Fidem.* Ugy vagyon, ••[6330] hogy annak-elötte, az Elsö *Otto* Császár idejében, meg-tértek vala a' *Pomeranusok,* de ismét el-hajlottak vala.

Ezer két- és három-száz esztendő-közben, †[6331] a' Második *Fridrik* Császár idejében, *Palestiná*-ból ki-űzetének a' Keresztyének. Azért, a' *Teutonicus* Vitézek-közzűl, a' kik meg-maradtak vala, kérék *Fridriket*, hogy az ö engedelméből, a' Prussia-ban-lakó Pogányságot (kik sok rablásokat tésznek vala a' szomszéd Országokban,) birodalmok-alá vethetnék.[6332] Meg-engedé a' Császár. Azért, elsöben meg-vévék, és annak-utánna Keresztyénné tévék egész *Prussiát.*

Ezer három- és négy-száz esztendő-közben, *Jagello Litvániai* Herczeg, a' Lengyel Királysággal egyetemben, fel-vévé a' Keresztyén Hitet: magát *Vladislaus*-nak kereszteltelteté; Litva-országot,[6333] és Samogiciát[6334] az igaz Hitre hozá:[6335] *Anno Domini 1386. Jagello Magnus Dux Lithvaniae, venit Graccoviam: baptizatus, Vladislaus dictus: sumsit secum multos Viros Religiosos atque Episcopos, et abduxit* Lithvaniam *ab errore Idololatriae.* Samogitios *etiam, ad Christi fidem ductos, baptizari fecit.*

Bévebben emlekezhettünk vólna a' Pogány Nemzetek meg-téreséről, ha egyéb *Historiák*-ból, és nem a' *Lutheristák* tulajdon vallásokból, akartam vólna ezt fel-jegyzeni. Emlekezik *Paulus Aemilius*, *Vincentius Bellovacensis*, és egyebek, mint tanította Sz. *Columbanus* Burgundiát, és Sueviat: Sz. *Lupus*, Lotaringiát. *Genebrardus*, Szent *Amandus*-ról mongya, hogy Artesiát meg-térítette. *Valefrédus Strabo* meg-írja, mint hozta Sz. *Gál*, Helveciát az Igazságra. *Sigebertus*, a' Sz. *Eligius*, *Romaculus*, és *Rodoaldus* munkálkodását Flandria-ban, és Treveris Tartományban, emlekezetre meg-írta, *etc.* De, a' mint mondám, meg-elégszem a' *Munsterus* tanu-bizonyságával.

[6329] * Idem, fo. 323.
[6330] •• Munst. f. 666.
[6331] † Verba Munst. li. 3. f. 777.
[6332] *Prussia.*
[6333] *Lithvania.*
[6334] *Samogitia.*
[6335] Munst. lib. 4. fo. 902.

hodogeus_j.indd 1284 2025. 07. 21. 11:27:16

Ezek-közzűl pedig, kik-által a' Pogány setétségből ki-tisztíttattak ennyi Nemzetségek, és Világ-szerte nagy elő-menetellel terjedett a' Christus dücsössége: senki nem vólt, ki a' *Romai Pápá*-hoz nem halgatott vólna; és azt a' Hitet nem erőssítette vólna Tanitásával, szent Életével, Csudákkal, vagy ugyan Vérének pecsétivel-is, mellyet most a' közönséges *Romai Ecclesia* követ. Mert senkinél titkon nem lehet, valaki csak küszöbről köszönt-is a' *Historiák*-nak, hogy egyéb Hiten-valo Keresztyének akkor nem vóltak, hanem csak a' *Romaiak*; mint ki-tettszik, a' Püspökségek rendeléséből, a' Templomok éppületiből, és a' Christus isméretire téréstűl-fogva *Luther* támadasáig, meg-tartatott szokásokból.

Ha azért Christus-nak igérte az Atya, hogy uralkodik Tengertűl-{760:] fogva Tengerig, és az egész Földnek minden határáig; ha az igaz Isteni Tudomány Aczél-pörölyének erejével kellett a' rettenetes homályból, és tapasztalhato setétségből ki-tisztíttatni e' Világnak; ha Christusnak gongya vagyon az ö tisztességére, és Országának terjesztésére; Végezetre, ha igazán írták a' *Profeták*, *[6336] hogy a' Pogányság Bálványozása, a' Christus tanitása-által földre tapodtatik: nem kell kételkednünk, hogy a' Pogányság-ellen *Triumfálo Romai* Gyölekezet, Christus Országa, és *Ecclesiá*-ja. Nem ollyan inatlanok azért, a' vagy erejekben meg-fogyatkozottak a' *Romai Ecclesia* éppítői, mint az Uj Hit-faragók: kik csak a' Keresztyénségben plántáltatott, és gyökerezett Tudományt szaggattyák, soha egy Pogány nemzetség nyakába sem adgyák a' Christus igáját. Miképpen pedig e' koráig, a' Pogányságon semmi erőt nem vettek az Uj tanitások, úgy ez-után se várjuk, hogy ébben törjék fejeket a' *Predikátorok*: I. Mert *Katus* Aszszony-mellől, a' meleg ágyból, nehéz ki-tollázkodni.[6337] Mivel azért a' *Predikátorság*-hoz szükséges a' Menyetske, nehezen vészik arra magokat az Uraim, hogy Sz. *Péter*-rel azt mongyák; *Ecce nos reliquimus omnia.* Ugyan-is, ki-szakállában motozna a' Gyermek, ha othon nem laknék *Predikator* Uram? Ha azért a' nyűgbevetett ló meszsze nem nyargal: ne féltsük, hogy *Apostoli* módra e' Világon által-fussanak a' Szomszédok. II. Mert, a' magok Hitinek fondamentomiszerént, hívatallyok-ellen cselekednének a' *Predikátorok*, ha a' Pogányokat

[6336] * Infra, lib. 15. c. 1. ¶. 3. initio.

[6337] 1.Mach. 5. v. 62 Non sunt de semine virorum, per quos Salus fit.

hodogeus_j.indd 1285 2025. 07. 21. 11:27:16

tanítanák:[6338] mivel az Egyházi Szolgáknak rend-szerént-valo hivatallyát, attúl a' községtűl mongyák hogy kell venni, a' mellyet tanítnak. A' Pogányok pedig, soha őket nem híják. Azért, ha egy Váras, más Várasnak nem rendelhet Pásztort, hanem csak magának; nem látom, mint rendelhessen *Vittemberga*, *Calecút*-nak Lelki-Pásztorokat.

Ezekből meg-érthettyük, mely méltán böcsüllötték, mint Annyokat, minden *Ecclesiák* a' *Romai* Gyölekezetet. *Irenaeus*-túl és *Optatus*-tól nem régen ••[6339] hallók; hogy, Valakik Christus Hívei akarnak lenni, a' *Romai Ecclesiá*-hoz kell győlni. *Athanasius*, "[6340] Minden *Ecclesiák* Annyának; *Cyprianus*, Minden *Ecclesiák* Gyökerének, és Anya-méhének nevezi a' *Romai* Gyölekezetet: †[6341] *Hortati sumus, ut Ecclesiae Catholicae Radicem, et Matricem tenerent.* A' *Galliai* Püspökök, *Leo* Pápának írván, a' *Romai Ecclesiat* nevezik, ″[6342] *Fontem et originem Religionis suae.*

Meg-értvén mind ezeket, itéld-meg, ha *[6343] nem méltán úgy szólhat-e a' *Romai Ecclesia* Magyar-országnak, és a' körűl-valo Tartományoknak, a' mint Sz. *Agoston*- és *Jerónimus*-által, a' *Pelagianusok*-nak és *Luciferianusok*-nak szóllott: †[6344] *Si per Sanctos Antistites, Irenaeum, Cyprianum, Ambrosium, Hieronymum, Innocentium, constuprata est Ecclesia; dic mihi, Juliane, quae te peperit? utrum te Casta, an vero Meretrix in lucem, quam deseruisti, per uterum Gratiae spiritualis enixa est? an, ut dogmata Pelagiana* [Lutherana, Calviniana,] *defendas, Conjugis Christi, et Matris tuae viscera, instinctu nefario, non erroris, sed furoris, infamas? etc.* ••[6345] *Si te Angelus aliquis, aut Apostolus Rebaptizavit: non infringo quod sequeris. Si vero in sinu meo natus, si uberum meorum lacte nutritus, adversum me gladium levas: redde quod dedi; et esto, si potes, aliter Christianus. Meretrix sum? sed tamen Mater*

[6338] Vide supr. fol. 122. et seq.
[6339] •• Irenaeus, Optat. supr. fol. 709. 710.
[6340] " Athanas. supra, fo. 733.
[6341] † Cypr. ep. 45. alias li. 4. ep. 8. Supr. fol. 730.
[6342] ″ Ap. Leonem Magnum, post epi. 51.
[6343] * Vide sup. fo. 518.
[6344] † Aug. tom. 7. l. 3. cont. Iulian. c. 17. Sup. f. 518.
[6345] •• Hieron. cont. Lucifer. in fin.

hodogeus_j.indd 1286 2025. 07. 21. 11:27:16

tua sum; Ad-meg (ugy-{761:}mond)[6346] a' mit tőllem vettél, az *Evangeliomot,* és Keresztséget; és lássuk osztán, mint lehetsz Keresztyén. Nem tagadhatod, hogy szűltelek a' Keresztség-által, tejemmel neveltelek. ha Kurva az Anyád, nem vagy igaz gyermek, *etc.*

5 N°. 3. Minden üdöre, és minden helyre terjedett a' Romai Ecclesia.

III. és IV. Bizonyság: A' Keresztyénségben támadott Gyölekezeteket egy-más-mellé vetvén, azt kell ezek-közzül Közönséges Anyaszentegyháznak itélni: 1. A' mely ki-terjedett minden Nemzetségekre, mellyek-között az Evangeliom zengett. 2. Mellyet az Eördög dühössége soha el nem fogyathatott, az-az, mely eleitül-fogva minden üdök
10 folyásában álhatatoson meg-maradott.

Bizonyos pedig, hogy csak egyedül a' Romai Ecclesia illyen. Ergo, etc.

A' Bizonyság Elsö Részét a' mi illeti; Hogy e' Világra-valo ki-terjedésből erős Bizonyságot vehessünk, jusson eszünkbe, a' mit eléb ••[6347] mondánk; hogy, noha Isten igérte az igaz *Ecclesiá*-nak ki-terjedését az egész Világra:
15 de nem úgy kell ezt érteni, hogy egyszer 's mind a' Föld kerekségét el-fogja, és bé-tőltse. Mert, Egy az; hogy lassan-lassan kellett terjedni az *Evangeliom*-nak; a' mint Sz. *Jerónimus* fel-jegyzette: *[6348] *Per hoc ostendit, non statim omnes Gentes esse credituras, sed, paulatim, et per partes.* Azért, Sz. *Agoston*-idétt, sok Pogány Nemzetek-közzé nem hatott vólt az Evangeliom: "[6349] *Non*
20 *desunt adhuc ultimae Gentes, quibus nondum est praedicatum.* †[6350] *Sunt adhuc nonnullae Gentes, in quibus nondum est Evangelium praedicatum.* Más az; hogy, noha az egész *Ecclesia* soha ki nem szaggattatik: de azért rész-szerént, némely Tartományban, a' Pogányság, vagy egyéb Tévelygés, meg-fojthattya, és el-fogyathattya az Igazságot. Mert Isten az *Ecclesiá*-nak igérte, hogy Világ
25 végéig meg-marad: de azt nem igérte, hogy minden Várasban, és Tartományban,

[6346] NOTA.

[6347] •• Supr. f. 707.

[6348] * Hieron. in c. 45. Isaiae, sub finem.

[6349] " To. 7. de Natura et Grat. c. 2. Sicut et tempore Irenaei erant. supr. fol. 553.

[6350] † To. 7. de Unit. Eccl. c. 14. fine.

hodogeus_j.indd 1287 2025. 07. 21. 11:27:16

melybe egyszer bé-plántáltatik az Igazság, örökké meg-marad. Továb; Arrúl-is emlekezzünk, a' mit ••[6351] ez-elött meg-bizonyítánk, hogy az *Ecclesiá*-nak egész Világra terjedését, úgy kell érteni; hogy, mikor a' Christus Neve terjed a' Pogányságra, eléb a' Jó Mag vettessék, és a' Tévelygések Konkolyát az-után hínte-
5 gesse az Ellenség: eléb Christusnak éppíttsenek Szentegyházat, és úgy kezgyen az Ördög Kápolnát csinálni mellette.

Ezekből világoson következik; hogy, Csak az lehet igaz *Ecclesia*, mely az *Apostolok* idejétűl-fogva, lassan-lassan ki-terjedett minden Nemzetségekre: és azokban az Országokban, mellyek az *Evangeliom*-alá hóldoltak, gyökeret
10 vert valamely üdő-forgásában. Mert ugyan-is, ha a' Pogányságból az igaz *Ecclesia* dajkálkodásával kellett ki-hozatni a' Nemzetségeknek: szükséges vólt, hogy, valahol az *Evangeliom* gyarapodott, ott találtanék valamely üdő-folyásában az igaz Anyaszentegyház. Ez-szerént kell érteni a' Régi *Doctorok* bizonyságit: †[6352] kik, mikor oly *Ecclesiát* láttak, melynek ki-terjedése-elött
15 immár az Emberek hittek Christusban; ottan tudták, hogy ez nem Christus Nyája. mert eléb kellett a' Búzának bé-vettetni, hogy-sem a' Konkolynak; és az igaz *Ecclesiá*-nak, ki kellett terjedni mindenüvé, valahol az *Evangeliom* gyümőlcsözik a' Pogány népek-között.

A' mi illeti az *Ecclesiá*-nak Régi, állandó Győzhetetlenségét, elégsé-{762:}
20 gesen ••[6353] meg-bizonyítók ennek-elötte, hogy az igaz *Ecclesia* ezek-nélkül nem lehet.

A' Bizonyság Második Részét, szem-látomást meg-bizonyíthattyuk. A' mi illeti a' Világra ki-terjedést; bizonyos, hogy eggyetlen-egy Gyölekezet sincs, a' *Romai*-túl meg-válva, mely az egész Keresztyén világra valaha el-terjedett
25 vólna. Mert noha, a' ki csak vakúl akar itéletet tenni, azt gondolhatná, hogy igen meszsze futamodtak ezek a' *Luther* és *Calvinus* Ujsági: de, a' ki vólta-képpen a' dolgot meg-tekínti, igen keskeny határát találllya mind a' két Szakadásnak. Es, hogy *Asiá*-rúl, *Africá*-rúl, és a' Nagy *Indiák*-rúl semmit ne szóllyak; *Olasz*-, *Spanyól*-, *Görög*-, *Örmény*-, *Moszqua*-ország, *Portugallia*, *Sicilia*, csak hírrel
30 hallyák, és meszszünnen pökik ezeket az Ujságokat, mellyek soha *Persiá*-ba,

[6351] •• Supr. f. 706. et seq.
[6352] † Aug. Hieron. Tertul. citati, Supr. fol. 139. 151. 152. 154.
[6353] •• Supr. fo. 657. 705. 706.

hodogeus_j.indd 1288 2025. 07. 21. 11:27:16

Siriá-ba, *Numidiá*-ba, és az *Abissinusok*-hoz nem hatottak. Es jóllehet, soha Világ kezdetitől-fogva semmi Birodalom nem vólt, és most sincsen, mely annyira terjedett vólna mint a' *Spanyól* Király birodalma: de, Istennek szent neve légyen áldott, nincs sohúlt az ö Birodalmában helye az Uj Tudományoknak: és csak egy *Subditusa* sincsen semmi Országában, a' ki magát *Lutheristá*-nak, vagy *Calvinistá*-nak vallaná. Ennek-felette, *Angliá*-ban, *Scotiá*-ban, *Galliá*-ban, *Helveciá*-ban, *Hollandiá*-ban, és sok Szabad-várasiban *Német*-országnak, semmi helye nincs a' *Luther* Vallásnak; hanem csak a' *Calvinisták*-nak adnak szállást. A' *Calvinistákat* viszontag, nem szenvedik *Saxoniá*-ban, és egy-nehány Városokban. söt, az illyen tiszta *Calvinistákat*, mint *Genevá*-ban, és *Magyar*-országban vannak, és az-elött *Heidelbergá*-ban vóltak, az *Angliai* és *Scotiai* Calvinisták, *Puritanusok*-nak nevezik; és úgy gyűlőlik, mint akármely Eretnekséget. mert azok a' Szigetek, magoknak külön Hitet faragtak, a' mint ••[6354] ez-elött említém. Vesd ezek-mellé; hogy egész *Tiról*-ban, *Bavariá*-ban, *Styriá*-ban, *Carinthiá*-ban, *Carnioliá*-ban, *Goriciá*-ban; A' *Salczburgi, Bambergai, Herbipoli, Constanciai* Püspökök és Fejedelmek uraságában; A' *Fuldai* Fejedelemségben, A' *Helveciai* Hét *Canton*-ban, és töb sok fö helyekben, nincs gyökeres fészkek, és *Exerciciomok* az Uj Tudományoknak. Ezeket ha jól meg-gondolod; eszedbe vészed, mely rövid határa légyen magán akármely Szakadásnak: kivált-képpen ha az-is e'hez járúl, a' mit ez-elött †[6355] nem egyszer mondánk, hogy annyi-felé oszlottak, és úgy meg-szakadoztak, mint az el-széllett Nyájak, a' mostoha Atyafiak: kik-között, nehezen találhatsz kettőt hármat egy értelemben: nincs-is semmi módgyok a' Tudomány-béli Eggyesség meg-tartásában.

A' *Görög* Vallást, soha *Olasz*-, *Spanyól*-, *Franczúz*-, *Német*-ország nem követte. A' *Romai Ecclesia* pedig, mind ezeket az Országokat magához kapcsolta, eléb, hogy-sem az újonnan-vetett Konkolyok ki-csiráznának. Mert, meg-mutatók az élemetes Régi Szent Emberek tanu-bizonyságából *[6356] hogy, nem csak *Görög*-ország, de az egész Világnak minden Nemzetségi, mellyek

[6354] •• Sup. fol. 283. 284.
[6355] † Supr. f. 144. 145. 517. et seq. Et 713.
[6356] * Supr. fo. 732. 733. et seq.

hodogeus_j.indd 1289 2025. 07. 21. 11:27:16

Keresztyén nevet viseltek, a' *Romai* Gyölekezettel egy értelemben és Hitben vóltanak: söt, a' Pogányságból arra a' Hitre tértenek, mellyet *Roma* tanított.

Azért mongya Sz. *Leo Pápa*, és *Prosper*; hogy, sokkal töb Nemzetségek halgattanak a' *Romai Pápá*-hoz, hogy-sem e' Világon-uralkodó régi {763:] Császárokhoz:[6357] *Sedes Roma Petri, quae Pastoralis honoris Facta CAPUT Mundo; quidquid non possidet armis, Relligione tenet.* †[6358] *Per sacram B. Petri Sedem, CAPUT Orbis effecta, latius praesides religione Divina, quam dominatione terrena. Minus est quod tibi bellicus labor subdidit, quam quod pax Christiana subjecit.* Sőt *Calvinus,* illyen káromlo szókkal tészen erről bizonyságot: "[6359] *Congredior cum ea Doctrina, qua Romanus AntiChristus, et ejus Prophetae, TOTUM ORBEM imbuerunt.* De a' ki derék-képpen meg akarja ismérni, mely meszsze terjedett a' *Romai Ecclesia* Eggyessége, tekíntse-meg a' Nagy Sz. *Gergely* Pápa Leveleit, mellyeket *Africá*-ban-, *Asiá*-ban-, *Europá*-ban-lakó Püspököknek írt; vagy ama' Könyvetskét, *Practica Cancellariae Apostolicae*: melyben, Száz harmincz Ersekség, Ezer és tizen-hét Püspökség vagyon fel-jegyezve. Es, hogy meszsze ne mennyek; bizonyos, hogy, valahol most a' *Luther* és *Calvinus* Tudománya fészket vert, ott annak-elötte a' *Romai Ecclesia* tanítása virágzott. Légyen áldott pedig az Ur neve, soha még eddig, Egy *Romai* Császár, Egy *Spanyól*, *Franczúz*, *Lengyel*, és *Magyar*-országi Király; Egy *Austriai*, *Bavariai*, *Lotaringiai*, *Cliviai* Herczeg, a' *Luther*, vagy *Calvinus* mételyében nem zabállott. *Angliá*-nak, mitűl-fogva ••[6360] Keresztyénné lett, közel Ezer esztendeig, Nyólczvan Királya vólt: ezek mind eggyig a' *Romai Ecclesia* Fiai vóltak. Végre, a' Nyólczadik *Henrícus*, egy rosz Aszszony szerelmeért, ki-töré a' Járom-szeget, és a' Christus igájából ki-ugrék: a' kedves Aszszonyt, latorságáért meg-öleté: magának, gyökerestűl magva szakada. *Scotiá*-ban, "[6361] az Elsö Keresztyén Királytúl-fogva, közel Ezer három-száz esztendeig, Kilenczven Királyok, mind fottig a' *Romai Ecclesia* Tagjai vóltak, szinte a' *Luther* pártolkodásá-ig. *Daniá*-ban, †[6362]

[6357] Prosper, li. de Ingratis, c. 2.
[6358] † Leo, Ser. 1. de SS. Petro et Paulo.
[6359] " Calv. li. 4. c. 18. n. 1. Supr. fol. 156. 157. et seq.
[6360] •• Ethelbertus, primus Rex Christianus, an. 590. sub S. Gregorio.
[6361] " Donaldus, primus Rex Christianus, an. 197. sub Victore Papa.
[6362] † Circa Annum, 949.

hodogeus_j.indd 1290 2025. 07. 21. 11:27:16

a' Harmadik *Erícus* Keresztyén Királytúl-fogva, közel Öt-száz esztendeig, Harmincz Király vólt, kik mind eggyig a' *Romai* Hitet követték. Hanem *Christiernus*, és az Elsö *Fridrik*, vívé-bé a' *Luther* kovászát. Hasonlóképpen *Suetia*, *Norvégia*, *Saxonia*, Atyáink idejében hajlának az Ujságokra: az-elött, mind igaz Hívei vóltak a' *Romai Ecclesiá*-nak. Meg-tettszik tehát, hogy az egész Világon szerte-szerént, mindenüvé, valahol a' Christus szava hangoskodott, el-terjedett a' *Romai Ecclesia.*

A' mi illeti a' Régi győzhetetlen Erősséget: bizonyos, hogy ezt, egy Gyölekezetben sem találod, hanem csak a' *Romai*-ban. Mert, leg-először, a' *Lutherista*, és *Calvinista Ecclesia*, úgy meg-győzetett és le-nyomatott, hogy †[6363] ez-elött, Száz, Két-száz, Három-száz, Ezer esztendővel, sohúlt az egész világon, egy *Temploma,* egy *Doctora* nem vólt: söt, senki ezeket nem látta, és hírrel sem hallotta. Most, úgy vagyon, hogy elég nagy zajjal vannak: de, a' mint ez-elött Sz. *Agoston*-túl *[6364] hallók, úgy szoktak az Ujságok nevekedni, mint a' zápor-essőből áradott Patakok; mellyek hamar el-folynak és fogynak. Ezek-is azért, mint a' töb Régi Szakadások, †[6365] állandók nem lésznek.

A' *Görög Ecclesia*, sokszor esett Eretnekségekbe; és a' mostani Szakadásból, ki-tettszik az ö álhatatlan gyarlósága: mivel az-elött, külömbet tanított a' *Romai* Pápa Főbségérűl, hogy-sem mostan. Sokszor Szakadásából ki-tért, és eggyesült a' *Romai* Gyölekezettel: de ismét okádasára fordúlt. Mely dologból meg-láttszik: hogy, vagy most, mikor el-szaka-{764:}dott a' *Romai* Anyaszentegyház Eggyességétűl: vagy az-elött, míg a' *Romai Ecclesiá*-val tartotta, meg-győzetett, és láb-alá tapodtatott a' *Satán*-túl.

A *Romai Ecclesiá*-nak pedig, noha számlálhatatlan viaskodása vólt: de azért, minden üdőben, *Doctori*, Pásztori, Gyölekezeti vóltanak: talpon állott: a' Pogánysággal, és Eretnekséggel viaskodott: tanított: keresztelt. Soha magok az Ujítók sem adhattyák idejét, és módgyát a' *Romai Ecclesia* hanyatlásának, vagy Hit újításának. Sok baj-vívási vóltanak a' Pogány és Keresztyén vér-szopó *Tirannusok*-kal, mikor ezeknek kegyetlensége-miatt, a' *Romai*

[6363] † Supr. fo. 155. 156. 724. et seq.
[6364] * Supr. fol. 138. initio.
[6365] † Vide supr. f. 137. 138.

hodogeus_j.indd 1291 2025. 07. 21. 11:27:17

Pápák vérében, Három-száz esztendeig úszott a' *Roma* piacza; és egy-más-után, *33. Romai Pápa* fel-mészároltatott: mind-azáltal, gyarapodott inkáb, ••[6366] hogy-sem fogyatkozott a' kegyetlenségek-között a' *Romai* Hit. Tűrhetőb vala az ismért Ellenséggel viaskodni, hogy-sem a' barátság színe-alatt incselkedö Eretnekek ravaszsága. De ezek-ellen-is gyözedelmessé tette Isten a' *Romai Ecclesiat.* Sőt (a' mint "[6367] *Justinianus* Császár *Decretomá*-ban íratta,) valamikor Eretnekségek támadtak, szinte Nap-keletben-is, a' *Romai Pápa Sentenciajá*-val verettek földhöz. Mert, a' mint ez-után *[6368] meg-mondom, a' *Nicaenum Conciliom* Végezése-szerént, egy Közönséges Gyölekezetet sem vólt szabad hirdetni az Eretnekségek kárhoztatására, a' *Romai Pápa* akarattya- és rendelése-nélkül. Es, szinte mint Sz. *Agoston* írja, †[6369] hogy a' *Romai* Pápának Itéletivel kárhoztatott a' *Pelagius* hamissága: azon-képpen, "[6370] az Egyházi *Historiák*-ból meg-mutathattyuk, hogy, a' töb Tévelygéseknek ki-irtatásában-is, elsö rész vólt a' *Romai Ecclesiáé.* Végezetre; ennyi sok *Siszmák*, Szakadások, és pártolkodások; ennyi sok feslett-életü Pápák botránkoztató példái, és veszedelmes erkőlcsi, soha szerét nem tehették, hogy le-omollyon az erős Kő-szálon éppíttetett Anyaszentegyház: *[6371] *Ipsa est Petra, quam non vincunt superbae Inferorum portae.* A' mint pedig e' koráig, az Isten gond-viselése meg-őrizte a' *Romai Ecclesiát*: bizonyoson hiszszük, hogy ez-után-is meg-tartya. Mert, ha valamely Vitéz, egy fegyver-derekat szakállos lövéssel meg-próbál, bátorságos az-után, hogy a' puska nem árthat néki: Mí-is, látván, hogy ama' hatalmas Fejedelmek, és tettetes Eretnekségek, le nem nyomták, ••[6372] hanem fel-emelték; nem fogyatták, hanem szaporítot-ták, a' *Romai Ecclesiát*; és, szinte mikor szája-tátva el akarták nyelni a' Világi Hatalmasok, ugy-mint *Attila*, és egyebek, az Isten karikát vert *[6373] orrokra, és viszsza-hökköltette, hogy szándékjokat elő ne vihessék: meg-nyugottunk

[6366] •• Supr. fol. 57. 657. 658.
[6367] " Vide Logi alogi, c. 3. ¶. 2. circa fin.
[6368] * Infr. li. 10. c. 1. ¶. 4.
[6369] † Infr. hoc ca. ¶. 5. n. 3.
[6370] " Vide Staple. Relect. Controv. 1. qu. 5. art. 3. Argum. 12.
[6371] * Aug. sup. fol. 732. fin.
[6372] •• Exemplum Diluvii, supr. fol. 657.
[6373] * 4.Reg. 19. v. 28.

hodogeus_j.indd 1292 2025. 07. 21. 11:27:17

a' mí Istenünk Atyai óltalmában: és el-hittük, hogy ez-után sem vészen erőt ö-rajta semmi hatalmasság. Az-is az Eggyesség, mely akár-minémü kisded igyekezetnek elő-menetelt igér, biztat, hogy állando lészen a' *Romai Ecclesia. Scilúrus* Király †[6374], hogy az Eggyesség erejét meg-mutatná, mindenik Fiának egy-egy Nyilat ada. és mikor az Attyok parancsolattyára ki-ki mind el-törte vólna nyilát: az-után LXXX. Nyilat köttete egybe (mert ennyin valának a' Király fiak,) és mindenik próbálá, de eggyik sem törheté kettő a' kötés nyilakat. Ezzel tanítá Fiait az okos Király, hogy, ha győzhetetlenek akarnak lenni, Eggyességben éllyenek. Mivel azért a' *Romai Ecclesia* Tagjai-között, csudálatos Eggyesség vagyon a' Hit dolgaiban, nem félö hogy el-dőllyön. {765:} mert, a' természet-szerént-valo állatokban sincs helye az el-romlásnak, a' hol *Contrarietas*, egy-más-ellen tusakodás nincsen.

Az Uj Tudományok pedig, állandók nem lehetnek; a' mint ennek-elötte *Prognosticálók*:[6375] 1. Mert a' sok Szakadozások, és egyenetlenségek, mellyek ••[6376] naponként nevekednek közöttök, semmi állandoságot nem igérnek. 2. Isten azzal szokta bűntetni az Embereket, a' miben vétkeznek; †[6377] és a' Szakadást, Szakadásokkal ostorozza, 3. A' mostani Pártolkodásoknál, sokkal gyökeresb, hatalmasb, meszszeb terjedett, és négy-ennyi ideig fenn-állott Tévelygések vóltak régen, fö-képpen az *Arius* Tévelygése: de ugyan el-oszlottak, és füstbe mentek. A' mostani Ujságoknak sem lészen jobban dolgok. 4. Bizonyos, hogy eggyért Isten hamaréb a' Birodalmokat el nem fogyattya, "[6378] mint a' hamis Ragadományért: és, a' ki máson ••[6379] praedál, praedára jút maga; mint meg-ismére, noha későn, ama' veszett Király, a' ki imigyen szólla: *[6380] *Sicut feci, ita reddidit mihi DEUS.* A' mostoha Atyafiak dolgában pedig, és Hitek terjesztésében, szám-nélkül vannak a' hatalmas-kodások. Mert az Egyházi Jövedelmeket, a' Régi Jámborok adománya-, *Testamentoma*-, és átka-ellen, kapsira vetik, és kardra osztyák. A' *Templomok*

[6374] † Supr. fo. 138.
[6375] *Prognosticon.*
[6376] •• Supr. fo. 137. fin. Et, 287. 288.
[6377] † Supr. fo. 271. 272.
[6378] " Eccli. 10. v. 8.
[6379] •• Isaiae 33. v. 1.
[6380] * Iudic. 1. v. 7.

hodogeus_j.indd 1293 2025. 07. 21. 11:27:17

gazdagságit, és ékességit, magokra czifrázzák, torkokra tékozollyák. A' Régi Törvényeket, és Szabadságokat fel-forgattyák. Mezítelen kardal ••[6381] írnak a' Hitről *Articulusokat*: mellyeket a' ki helyén nem hágy, akár Fejedelem, akár-ki légyen, Hadat várjon fejére. *etc.* 5. A' ki Attyát annyát "[6382] nem tiszteli, hoszszú-életü nem lehet. Az Idegen Atyafiak, a' *Romai Pápát* (ki méltán azt mondhattya, a' mit Sz. *Pál*, †[6383] hogy a' Pogányságból ö szűlte *Magyar*-országot, *Saxoniát*, *etc.*) tisztesség-okáért, *AntiChristus*-nak nevezik: a' *Romai Ecclesiat*, melyben meg-keresztelkedett *Luther* az Ujságoknak attya, *Babilóniai* Kurvának keresztelik a' hálá-adatlan fiak és unokák. Mellyért, Isten nem tészi nyomossá őket.

Ki-tettszik ezekből, mely méltán nevezzük a' *Romai* Gyölekezetet *Catholicá*-nak, Közönségesnek; mivel, minden Üdőkre, és minden Nemzetekre terjedett. Azért, magok a' sovány Atyafiak, magokat Új névvel, *Evangelicusok*-nak híják, minket *Catholicusok*-nak; a' mint eleinten-is szoktak vala cselekedni a' Tévelygők:[6384] *Quod si veneris in Civitates, non simpliciter quaeras, Ubi est Ecclesia? sed, Ubi CATHOLICA Ecclesia? Hoc enim proprium nomen est sanctae hujus Matris omnium nostrum.* *[6385] *Tenet me in Ecclesia, ipsum CATHOLICAE nomen, quod non sine causa inter tam multas Haereses, sic ista Ecclesia sola obtinuit; ut cum omnes Haeretici, Catholici dici velint; quaerenti tamen peregrino alicui, Ubi ad Catholicam conveniatur? nullus Haereticorum Basilicam suam audet ostendere.*

[6381] •• Supr. fol. 139. 140.
[6382] " Exo. 20. v. 12.
[6383] † 1.Cor. 4. v. 15.
[6384] Cyril. Ierosol. Catechesi 18.
[6385] * Aug. tom. 6. contr. Epist. Fundam. c. 4. Vide Pacianum, sup. f. 744.

hodogeus_j.indd 1294 2025. 07. 21. 11:27:17

¶. 5. Az ECCLESIA-nak Negyedik Ieléből, Négy Bizonysággal erössítem a' Romai Ecclesia igazságát.

No. 1. Az Apostoloktúl éppíttetett, és Apostoli Tudományban maradott a' Romai Ecclesia.[6386]

I. és II. Bizonyság: Azt kell Apostoli Ecclesiának vallani, 1. Mely az Apostolok Tanitásából kezdetett, és gyarapodott. 2. Mely az Apostoloktúl vett Tudományban meg-maradott.

Illyen a' Romai Ecclesia. Ergo, etc.

{766:} Elsö Részét ez-elött ••[6387] meg-bizonyítók. Második Része-is, bévségesen ki-tettszik azokból a' Jelenségekből, mellyekkel ennek-elötte "[6388] vastagon állatók, hogy változtatás-nélkül, azon-egy Vallásban, és tanitásban maradott a' *Romai Ecclesia*, mellyet az *Apostolok*-túl vett. Azért, nem szükség, ennek a' Bizonyságnak béveb magyarázattyában, újonnan fáradnunk.

III. Bizonyság: A' mely Ecclesiának tanu-bizonyságából a' Keresztyén Világ vette, és el-hitte az Apostoli irásokat, azt kell igaz Ecclesiának tartanunk.

Bizonyos pedig, hogy mind mí, mind a' Luther, Calvinus, Arius Gyölekezeti, a' Romai Ecclesia bizonyságából vettük, és el-hittük az Apostoli Irásokat. Ergo, etc.

Elsö Része hogy meg-bizonyodgyék, Két dolgot kell fondamentomúl vetni: I. Az egész Keresztyéni Tudománynak gyökere, és széki abban vagyon,[6389] hogy a' *Bibliá*-ban foglalt Könyveket, *Apostoli* könyveknek, Szent Lélek vezérléséből írattatott Igazságnak, hidgyük. Mert, ha ebben valami bizonytalanság marad; és csak gyanusággal, vagy kétes bizonyság-által vallyuk, hogy az *Apostolok,* Szent Lélek tanitásából írták ezeket: füstbe mégyen, és bátortalan lészen az egész Keresztyéni Tudomány. II. Mí, a' kik az *Apostolok*

[6386] APOSTOLICA.
[6387] •• Supr. f. 709. 710.
[6388] " Supr. fo. 731.
[6389] Probavimus, sup. f. 557. 558.

hodogeus_j.indd 1295 2025. 07. 21. 11:27:17

idejében nem éltünk, egyéb-képpen végére nem mehetünk, hogy írtak valamit az *Apostolok*; és hogy ezt, nem egyebet írtak, hanem (a' mint "[6390] Sz. *Agoston*-túl értők, és az Idegen Atyafiak vallásából hallók,) az *Ecclesiá*-nak kézről-kézre adott tanitásából, és tanu-bizonyságából. Ez a' Két dolog helyén maradván, győzhetetlenül meg-mutathattyuk, hogy az, igaz *Apostoli Ecclesia*, melytűl vettük az *Apostoli* könyveket. Mert, oly *Ecclesiá*-nak kell az Irást előnkbe adni, mely tanitásában meg ne csalatkozhassék. mivel, †[6391] ha valami hiba eshetnék tanitásában, minden kételkedést ki nem vehetne szívünkből; hanem mindenkor retteghetnénk, hogy talám szinte abban csalatott-meg, hogy ezeket Isten Könyveinek tartya. Hogy azért bizonytalanság ne maradgyon bennünk a' Sz. Könyvekről: kivántatik, hogy *Excepcio* ne lehessen annak az *Ecclesiá*-nak igaz-mondása-felől, mely előnkbe adgya a' Sz. Irást. Tudva vagyon pedig, hogy csak szinte az igaz *Apostoli Ecclesiá*-nak adta Isten ezt a' *Pivilegiomot,* hogy tanitásában hamissat ne elegyíthessen. Tehát az-is bizonyos, hogy igaz *Apostoli Ecclesiá*-nak kell annak lenni, melynek tanu-bizonyságából vészszük az *Apostoli* Irásokat.

Második Részét a' Bizonyságnak, vallya *Luther.* Mert azt írja; †[6392] hogy a' Pápa-alat-valo Gyölekezetről, szállott ö-reájok a' Sz. Irás. Nem-is mondhatott külömbet. mert, ha *Luther*-elött nem hitte vólna a' Keresztyénség, hogy Sz. *Pál* írta a' *Romaiak*-hoz szóllo Levelet; senki ezt, a' *Luther* szavára-képest, nem-is fityőltötte vólna. Szinte mint, ha most valaki oly Könyvet tosznaelő, mellyet a' Keresztyénség nem tartott *Apostoli* Irásnak; el nem hitethetné velünk, hogy vólta-képpen *Apostoli* Tudomány légyen abban. Mikor azért *Luther* el-szakada, akkor egyéb Gyölekezet nem vólt a' Keresztyénségben, a' *Romai Ecclesián*-kivűl; hanem, a' *Husziták*, és a' *Görögök* Szakadása. Ezek-közzűl, eggyiknek sem vólt arra elégséges méltósága, hogy az ö tanubizonysága kétséges ne lehetne. Mert, a' mint nem régen ••[6393] mondám, a' *Görögöket*, a' *Lutheristák* és *Calvini*-{767:}*ták*, Tévelygőknek tartyák: a' *Huszitákat* azon-képpen; mint ki-tettszik az eléb †[6394] meg-bizonyodott

[6390] " Sup. f. 94. fin. 334. 335. 336. 337. et seq.
[6391] † Vide supra, f. 557. 558. et seq.
[6392] † Verba habes supr. fol. 182.
[6393] •• Supr. f. 730. et 167.
[6394] † Supr. fo. 170.

hodogeus_j.indd 1296 2025. 07. 21. 11:27:17

dolgokból. Tehát, más *Ecclesia* nem vólt, melytűl mind *Luther*, mind *Calvinus*, bátorságoson vehette a' Sz. Irást, hanem a' *Romai* Anyaszentegyház kezéből kellett ennek ki-kelni. Ha azt mondod; hogy a' Régi, és nem a' Mostani elhanyatlott *Romai Ecclesiá*-túl vette *Luther* a' Sz. Irást:[6395] künyű ennek eleit venni. Mert a' Hit, hallásból vagyon, ugy-mond Sz. *Pál*.[6396] *Luther* pedig, a' Régi *Romai Ecclesiat*, nem látta, nem hallotta; hanem csak azt, mely az ö idejében vólt. Tehát, a' Sz. Irásrúl-valo Hitet, annak a' *Romai Ecclesiá*-nak oktatásából kellett venni, mely akkor tanított mikor *Luther* e' világra született. Szinte oly bizonyos tehát, hogy a' *Romai Ecclesia* igaz *Ecclesia*; mely bizonyos, hogy a' *Biblia* Sz. Irás: mivel, nem egyébünnen tudgyuk hogy Sz. Irás légyen akár-mely Könyv és Levél, hanem a' *Romai Ecclesia* méltoságából, és tanu-bizonyságából.

N°. 2. Az Apostolok idejétül-fogva, Continua Successio találtatik a' Romai Ecclesiában.

IV. Bizonyság: Csak az lehet igaz Ecclesia, melynek az Apostoli üdöktül-fogva, mindenkor Egy-más-után következö Pásztori vóltak, kik hivatallyok-mellöl el nem mentek.

Nyilván vagyon pedig, hogy e' Világon nincs egy Gyölekezet-is, a' Romaitúl megválva, melyben ez a' Successio találtatnék.

Tehát, egyedül csak a' Romai Gyölekezet igaz Ecclesia.

A' Bizonyság Elsö Részét, mind a' Sz. Irás világos tanitásival, mind a' Sz. Atyák közönséges értelmével, ennek-elötte meg-erőssítők. Mert, miképpen a' Sz. Irás könyvei igazságát, "[6397] az Egyházi Pásztorok *Successiojá*-val bizonyíttya Sz. *Agoston*: azon-képpen, az Igaz-tudományu *Ecclesiát*, mint valami bizonyos Jelenségen, a' Pásztorok *Successió*-ján, akarják ••[6398]

[6395] Vide supr. fol. 335.
[6396] Rom. 10. v. 17.
[6397] " Supr. fo. 337. Ex li. 11. cont. Faust. c. 2.
[6398] •• Supr. f. 709. 710.

hodogeus_j.indd 1297 2025. 07. 21. 11:27:17

a' Sz. *Doctorok* hogy ismérjük. Es, a' mely Gyölekezetben, az *Apostolok* idejétűl-fogva, rend-szerént meg-maradtak az igaz Pásztorok, "[6399] kik abból a' Követség rendiből ki nem léptek, melyben őket el-bocsátották: bizonyos, hogy ott vagyon a' Közönséges *Apostoli Ecclesia.* Mert, ha az igaz Hitnek mindenkor meg kellett maradni e' Világon; és az a' Hit, Istentűl kűldetett Pásztorok tanitása-nélkül nem lehetett, a' mint †[6400] Sz. *Pál* írja: kétség-nélkül, soha az *Ecclesia* Egy-más-után következö Pásztorok-nélkül nem maradhatott.

Második Részét a' Bizonyságnak, künnyen meg-mutathattyuk. Mert, Először, tudva-valo, hogy ezt a' *Successiót*, Pásztorok egy más-után következő Rendit, a' *Luther* és *Calvinista* Gyölekezetben nem mutathatni. Sőt, csak Egy Embert sem nevezhetnek, a' ki *Luther*-elött az ö Vallások Hop-mestere lett vólna, ••[6401] mint eléb mondók. A' *Görögök*-nél, vóltak mindenkor Tanítók: de, mivel ezek, †[6402] által-hágták hívatallyok czéllyát, Uj Tévelygést kezdettek a' Szent Lélek Isten származásárúl, és egyéb dolgokrúl; nem dicsekedhetnek a' *Legitima Successió*-ban, törvény-szerént-valo Hivatal rendiben.

A' *Romai Ecclesiá*-nak pedig, mindenkor *Doctori*, és Pásztori vóltak, kik el nem csereberélték azt a' Tudományt, mellyet az *Apostolok*-túl vettek: az-az, Hívatallyok-kivűl nem ugrottak; mint ennek-elötte "[6403] meg-bizonyítók. Es jóllehet, szinte mint a' *Magyar*-országi Érsekeknek, és {768:} Püspököknek rendit, Sz. *István* Királytúl-fogva, fel-jegyzették a' *Magyar Decretom* végében: azon-képpen, künyű vólna ••[6404] hasonló Laistromot írnyia az egész *Europá*-ban-való Püspökökrűl. De, a' mint eléb "[6405] mondám, *Irenaeus*, *Epifanius*, *Optátus*, Sz. *Agoston*, és többen, mikor az Anyaszentegyház Pásztori *Successió*-ját akarták bizonyítani, meg-elégedtek azzal, hogy a' fö *Ecclesiá*-ban, melynek ők Tagjai vóltak, ezt a' *Successiót* fel-jegyzették: Azért, csak a' *Romai* Pápákat számlálták rend-szerént. Azon-képpen én-is, elégségesnek

[6399] " Supr. fo. 113. 114. 709. et seq.
[6400] † Rom. 10. v. 17.
[6401] •• Supr. fo. 161. 724.
[6402] † Vide supra, fo. 118. 710. fin.
[6403] " Supr. fo. 732. 733.
[6404] •• Fecit Antonius Democharis, li. 2. de Missa.
[6405] " Supr. f. 709. 710.

hodogeus_j.indd 1298 2025. 07. 21. 11:27:17

alítom, ha rövid Laistromban jegyzem, a' Régi Sz. *Doctorok*, és *Historiák* irásiszerént, a' *Romai* Anyaszentegyház Fő-Pásztori rendit.

De, minek-elötte szemed-eleibe vessem ezt a' Laistromot, Három dolgot végy eszedbe.

Először: Noha a' Sz. *Péter*-után következö Négy elsö *Pápák* rendiben, vagyon valami külömbözés a' Régiek irásában: de abban minnyájan eggyeznek, hogy akár-mellyik vólt eléb, de azért *Roma*, Püspök-nélkül nem maradott. Sz. *PETER*-után, †[6406] *Irenaeus*, *Epifanius*, *Optátus*, Sz. *Agoston*, *LINUS-t* helyheztetik második Püspököt a' *Romai* Székben; mint szinte Eusebius, *Lib. 3. c. 2. et 4. Lib. 5. c. 6.* Egyebek azt írják, hogy Sz. *Péter*-után, *KELEMEN* vólt Püspök. Ezt a' külömbséget, abból mongyák a' *[6407] Túdósok hogy történt: Mert, noha Sz. *Péter* rendelte, hogy halála-után *Kelemen* légyen Püspök; de, mivel gyakorta ••[6408] másuvá kellett Sz. *Péter*-nek menni, és maga mindenekre el sem érkezett, *LINUST*, és *CLETUST* maga-mellé választotta, hogy *Romá*-ban vélle-egyetemben munkálkodnának. Es, mivel ezek, a' gond-viselésben vóltak Sz. *Péter*-idétt, nem avatá semmibe magát Sz. *Kelemen,* míg ezek éltenek. Azon-képpen *Linus*-után, *Irenaeus*, és *Eusebius*, *ANACLETUST* helyheztetik: †[6409] *Linus, Romanae Ecclesiae ministerium, cum in eo duodecim annos praefuisset, Anacleto tradidit.* Anaclétus-után *[6410] *Kelement*, ez-után *Evaristust.* Sz. *Agoston* pedig "[6411], *Optátus*, és egyebek, *LINUS*-után *KELEMENT*, ö-utánna *ANACLETUST*, ezek-után helyheztetik *EVARISTUS-t.* De, akár-honnan és mint esett a' külömbözés; elég, ha a' Mostoha Atyafiak sem tagadgyák, hogy ezek-idétt meg nem fogyatkozott *Romá*-ban az igaz Pásztorok *Successió*-ja: Az-után-valóknak fel-jegyzésében pedig, nincs illyen külömbözés.

Másodszor: Vóltak gyakran veszekedések a' *Romai* Pápák választásában, és Huszon-hat vagy Huszon-hét *Siszma*, Hasonlás, és Szakadás vólt, eleitűlfogva: de ez, fel nem bontya a' *Romai* Püspökök rendit és következésit.

[6406] † Supr. citati, fo. 709. 710.
[6407] * Feuar. in Iren. li. 3. c. 3. Baronius, an. 69.
[6408] •• Vide supra, fo. 259. 260.
[6409] † Euseb. li. 1. c. 13. l. 5. c. 6.
[6410] * Euseb. li. 3. c. 4. li. 5. c. 6.
[6411] " Loc. cit. sup. fo. 709. 710.

hodogeus_j.indd 1299 2025. 07. 21. 11:27:17

Mert a' *Siszmá*-ban, csak eggyik vólt igaz *Pápa*, a' mellyikét szokott rend-, és törvény-szerént választották. noha egy-ideig bizonytalan vólt sokaknál, mellyik választásnak kell helyén maradni.

Harmadszor: Porczogóson nevetik az Ujítók, hogy, Urunk Születése- után, *853.* esztendő-tájban, a' Negyedik *Leo*-után, *Jancsi* Aszszony vólt Pápa. Ha ez így vólna-is; egyebet nem satúlhatnál-ki belőlle, hanem, hogy Két esztendő-alatt nem vólt *Romai* Püspök. mivel, a' kit Férfiúnak alítván választottak, †[6412] alkalmatlan vólt az Egyházi tisztre. *[6413] De csak *Fabula*, kőltött dolog, valamit errűl az Aszszonyrúl kákognak a' tudatlan *Pre*-{769:}*dikátorok*: I.[6414] Mert, sok Túdós emberek vóltak, és írtak *853.* esztendő-tájban, kik meg-nevezik a' *Romai* Pápákat, mellyek ö-idéttek éltek; ugy-mint *Anastasius Bibliothecarius*, a' ki szemével látta Negyedik *Leó*-t, és az ö-utánna következö *Benedek* Pápát: *Lupus Ferrarius* Apátur: *Hinkmárus Rhemensis* Püspök, és egyebek. Mind ezek, egy nyomban írják, hogy *Leo*-után, *Benedek* Pápa következett. Es, a' ki leg-először emlekezik errűl a' *Papissá*-rúl, †[6415] *Marianus Scotus* vólt, *1060.* esztendő-tájban: Ö-utánna, *30.* esztendővel, *Sigebertus.* Itéld-meg, kinek kell hinni? azoknak-e a' kik jelen vóltak, és szemmel-látott dolgot írtak; vagy annak, a' ki Két-száz esztendő-múlva szóll a' dologhoz? II.[6416] *858.* esztendőben, *Fócius,* herélyt lévén, a' Császár erejével a' *Costanczinápolyi Patriárkaság*-ra emeltetett. Ellene-állának vakmeröségének a' *Romai* Pápák; és szemére veték, hogy, mettszett lévén, az *Ecclesia* Törvénye-szerént nem lehet Püspök. Haragjában, *Fócius* azt a' nagy Szakadást szerzé, melyben vannak most-is a' *Görögök.* és valamit meg tudott gondolni, mind ö, mind a' töb *Siszmaticusok,* mindeneket ki-okádtak a' *Romai* Pápák-ellen. Ezt pedig, az Aszszony-Pápát, kinek emlekezetivel szépegethette vólna dolgát, és gyalázhatta vólna *Romát,* soha, sem *Fócius,* sem egyéb *[6417] a' *Görögök*-közzűl, nem említette. III.[6418] Urunk-

[6412] † 1.Tim. 2. v. 12. Vide supr. fo. 297. 298.
[6413] * Vide Baron. to. 10. an. 853.
[6414] I.
[6415] † In Chroni. an. 853. Marianus vixit annis 400. post Leonem IV.
[6416] II.
[6417] * Laconicus, li. 6. Turcic. habet in Latino: qua Clauserus, qui transtulit, addidit.
[6418] III.

hodogeus_j.indd 1300 2025. 07. 21. 11:27:17

ellen sok Tanúkat hozának a' Sidók; de ezek egyenetlensége, †[6419] bizonysága lén a' Christus ártatlanságának. Itt-is,[6420] a' kik ezt az Aszszony Pápát említik, Nevét, ki *Gilbertá*-nak, ki *Agnes*-nek, ki *Margit*-nak, ki *Dorottyá*-nak mongya: Nemzetségéről, ki *Német*-nek, ki *Angliai*-nak nevezi: Pápaságában, ki Hetedik, ki Nyólczadik, ki pedig Kilenczedik *János*-nak írja. Az Esztendőt, melyben Pápaságra jutott, ki *853.* ki *857.* ki *904.* ki mind ezeknél külömben jegyzi. Némellyek, Esztendeig, némellyek Kettőig, Harmad-félig, Négyig, beszéllik hogy Pápálkodott; az-az, magokat meg-*sententiázzák* hogy nem igazat mondanak. Honnan vett pedig eredetet, hogy Aszszony Pápának hítták a' Nyólczadik *János* Pápát, ezennel †[6421] meg-mondom.

CATALOGUS SUMMORUM PONTIFICUM.

Ordo.	Anno Chri.	Nomina Pontificum.	Ordo.	Anno Chri.	Nomina Pontificum.	Ordo.	Anno Chri.	Nomina Pontificum.
1	44	*PETRUS Apostolus, Martyr.*	13	175	*Soter, M.*	26	261	*Dionysius, M.*
			14	179	*Eleutherius, M.*	27	273	*Felix, M.*
2	69	*Linus, Martyr.*	15	194	*Victor, M.*	28	275	*Eutychianus, M.*
3	81	*Cletus, M.*	16	203	*Zepherinus, M.*	29	283	*Cajus, M.*
4	92	*Clemens, M.*	17	221	*Calixtus, M.*	30	296	*Marcellinus, M.*
5	103	*Anacletus, M.*	18	227	*Urbanus, M.*	31	304	*Marcellus, M.*
6	112	*Evaristus, M.*	19	233	*Pontianus, M.*	32	309	*Eusebius, M.*
7	121	*Alexander, M.*	20	238	*Anterus, M.*	33	311	*Melchiades, M.*
8	132	*Sixtus, M.*	21	239	*Fabianus, M.*	34	314	*SYLVESTER.*
9	142	*Telesphorus, M.*	22	254	*Cornelius, M.*	35	336	*Marcus.*
10	154	*Hyginus, M.*	23	255	*Lucius, M.*	36	337	*Julius.*
11	158	*Pius, M.*	24	257	*Stephanus, M.*	37	352	*Liberius.*
12	167	*Anicetus, M.*	25	260	*Sixtus II. M.*	38	367	*Damasus.*

[6419] † Marc. 14. v. 56.

[6420] Vide Gretser. Defensio: Bellarm. to. 2. li. 3. de Pontif. c. 24.

[6421] † In Appendice, ad finem li. 10. de Graecis, ¶. 2. post med.

hodogeus_j.indd 1301 2025. 07. 21. 11:27:17

	{770:} Ordo.	Anno Chri.	Nomina Pontificum.	Ordo.	Anno Chri.	Nomina Pontificum.	Ordo.	Anno Chri.	Nomina Pontificum.
	39	385	*Syricius.*	83	685	*Joannes V.*	127	929	*Stephanus VIII.*
	40	398	*Anastasius.*	84	687	*Conon.*	128	931	*Joannes XI.*
5	41	402	*Innocentius.*	85	688	*Sergius.*	129	936	*Leo VII.*
	42	417	*Zosimus.*	86	702	*Joannes VI.*	130	940	*Stephanus IX.*
	43	419	*Bonifacius.*	87	705	*Joannes VII.*	131	943	*Martinus III. vel Marinus II.*
	44	424	*Caelestinus.*	88	708	*Sisinnius.*			
	45	432	*Sixtus III.*	89	709	*Constantinus.*	132	946	*Agapetus II.*
10	46	440	*LEO Magnus.*	90	714	*Gregorius II.*	133	956	*Joannes XII.*
	47	461	*Hilarius.*	91	731	*Gregorius III.*	134	965	*Benedic. V. l. Leo 8.*
	48	468	*Simplicius.*	92	742	*Zacharias.*	135	966	*Joannes XIII.*
	49	483	*Felix II.*	93	752	*Stephanus II.*	136	972	*Domnio II.*
	50	492	*Gelasius.*	94	752	*Stephanus III.*	137	973	*Benedictus VI.*
15	51	496	*Anastasius II.*	95	757	*Paulus.*	138	974	*Bonifacius VII.*
	52	498	*Symmachus.*	96	768	*Stephanus IV.*	139	975	*Benedictus VII.*
	53	514	*Hormisda.*	97	772	*Adrianus.*	140	984	*Joannes XIV.*
	54	523	*Joannes.*	98	796	*Leo III.*	141	985	*Joannes XV.*
	55	526	*Felix III.*	99	816	*Stephanus V.*	142	995	*Joannes XVI.*
20	56	530	*Bonifacius II.*	100	817	*Paschalis.*	143	996	*Gregorius V.*
	57	532	*Joannes II.*	101	824	*Eugenius II.*	144	999	*Sylvester II.*
	58	534	*Agapetus.*	102	827	*Valentinus.*	145	1003	*Joannes XVII.*
	59	536	*Sylverius.*	103	827	*Gregorius IV.*	146	1003	*Joannes XVIII.*
	60	540	*Vigilius.*	104	844	*Sergius II.*	147	1009	*Sergius IV.*
	61	556	*Pelagius.*	105	847	*Leo IV.*	148	1012	*Benedictus VIII.*
25	62	560	*Joannes III.*	106	855	*Benedictus III.*	149	1024	*Joannes XIX.*
	63	573	*Benedictus.*	107	858	*Nicolaus Magnus.*	150	1033	*Benedictus IX.*
	64	578	*Pelagius II.*	108	867	*Adriánus II.*	151	1044	*Gregorius VI.*
	65	590	Gregorius *Magn.*	109	872	*Joannes VIII.*	152	1047	*Clemens II.*
	66	605	*Sabinianus.*	110	882	*Martin II. Marin.*	153	1048	*Dámasus II.*
30	67	606	*Bonifacius III.*	111	884	*Adrianus III.*	154	1049	*Leo IX.*

hodogeus_j.indd 1302 2025. 07. 21. 11:27:18

	68	607	*Bonifacius IV.*	112	885	*Stephanus VI.*	155	1055	*Victor II.*
	69	615	*Deódatus.*	113	891	*Formosus.*	156	1058	*Stephanus X.*
	70	618	*Bonifacius V.*	114	897	*Bonifacius VI.*	157	1059	*Nicolaus II.*
	71	626	*Honorius.*	115	897	*Stephanus VIII.*	158	1061	*Alexander II.*
5	72	639	*Severinus.*	116	900	*Romanus.*	159	1073	*Gregorius VII.*
	73	640	*Joannes IV.*	117	901	*Theodórus II.*	160	1086	*Victor III.*
	74	642	*Theodórus.*	118	901	*Joannes IX.*	161	1088	*Urbanus II.*
	75	649	*Martinus.*	119	905	*Benedictus IV.*	162	1099	*Paschalis II.*
	76	655	*Eugenius.*	120	907	*Leo V.*	163	1118	*Gelasius II.*
10	77	657	*Vitalianus.*	121	908	*Christophorus.*	164	1119	*Calixtus II.*
	78	669	*Adeódatus.*	122	908	*Sergius III.*	165	1125	*Honorius II.*
	79	676	*Domnio.*	123	910	*Anastasius III.*	166	1130	*Innocentius II.*
	80	678	*Ágatho.*	124	912	*Lando.*	167	1144	*Caelestinus II.*
	81	683	*Leo II.*	125	912	*Joannes X.*	168	1144	*Lutius II.*
15	82	684	*Benedictus II.*	126	928	*Leo VI.*	169	1145	*Eugenius III.*

{771:} Ordo.	Anno Chri.	Nomina Pontificum.	Ordo.	Anno Chri.	Nomina Pontificum.	Ordo.	Anno Chri.	Nomina Pontificum.
170	1154	*Anastasius IV.*	194	1294	*Caelestinus V.*	218	1492	*Alexander VI.*
171	1154	*Adrianus IV.*	195	1295	*Bonifacius VIII.*	219	1503	*Pius III.*
20 172	1159	*Alexander III.*	196	1303	*Benedictus IX.*	220	1503	*Julius II.*
173	1181	*Lucius III.*	197	1305	*Clemens V.*	221	1513	*Leo X.*
174	1185	*Urbanus III.*	198	1316	*Joannes XXI.*	222	1522	*Adrianus VI.*
175	1187	*Gregorius VIII.*	199	1334	*Benedictus X.*	223	1523	*Clemens VII.*
176	1188	*Clemens III.*	200	1342	*Clemens VI.*	224	1534	*Paulus III.*
25 177	1191	*Caelestinus III.*	201	1352	*Innocentius VI.*	225	1550	*Julius III.*
178	1198	*Innocentius III.*	202	1362	*Urbanus V.*	226	1555	*Marcellus II.*
179	1216	*Honorius III.*	203	1371	*Gregorius XI.*	227	1555	*Paulus IV.*
180	1227	*Gregorius IX.*	204	1378	*Urbanus VI.*	228	1560	*Pius IV.*
181	1241	*Caelestinus IV.*	205	1389	*Bonifacius IX.*	229	1566	*Pius V.*
30 182	1243	*Innocentius IV.*	206	1404	*Innocentius VII.*	230	1572	*Gregorius XIII.*
183	1254	*Alexander IV.*	207	1406	*Gregorius XII.*	231	1585	*Sixtus V.*
184	1261	*Urbanus IV.*	208	1409	*Alexander V.*	232	1590	*Urbanus VII.*
185	1265	*Clemens IV.*	209	1410	*Joannes XXII.*	233	1590	*Gregorius XIV.*
186	1271	*Gregorius X.*	210	1417	*Martinus V.*	234	1591	*Innocentius IX.*

hodogeus_j.indd 1303 2025. 07. 21. 11:27:18

187	1276	*Innocentius V.*	211	1431	*Eugenius IV.*	235	1592	*Celemens VIII.*
188	1276	*Adrianus V.*	212	1447	*Nicolaus V.*	236	1605	*Leo XI.*
189	1276	*Joannes XX.*	213	1455	*Calixtus III.*	237	1605	*Paulus V.*
190	1277	*Nicolaus III.*	214	1458	*Pius II.*	238	1621	*Gregorius XV.*
191	1281	*Martinus IV.*	215	1464	*Paulus II.*	239	1623	*Urbanus VIII.*
192	1285	*Honorius IV.*	216	1471	*Sixtus IV.*			*Qui nunc feliciter praeest.*
193	1288	*Nicolaus IV.*	217	1484	*Innocentius VIII.*			

Ihon látod, mint viszi az *Apostolok*-ra *Genealogiá*-ját a' *Romai Ecclesia*. Szerezzenek e'hez hasonló Laistromot a' *Luther* maradéki, és ám dicsekedgyenek Nemzetességekkel. De ennek szerét nem tehetik: mert ö-hozzájok illik, a' mit a' Régi *Doctorok* szemekre vetettek sok Tévelygőknek; hogy ••[6422] Magoktúl születtek; sem Attyok nem vólt, sem Annyok: †[6423] *A seipsis orti.* "[6424] *Ultro se Praepositos, sine ulla Ordinationis lege, constituerunt. Nemine Episcopatum dante, Episcopi sibi nomen assumunt.* *[6425] *Sequentes sine antecedente: Inquilini sine Domino.* ″[6426] *Ipsi de se nasci voluerunt: nos in Radice cum toto Orbe manemus.* Effélékrűl pedig azt mongya Sz. *Irenaeus*; hogy, Nem kell őket igaz járat-bélieknek itélni; az Irás magyarázattyát ö-tőllök nem kell venni: †[6427] *Eos, qui absistunt a principali Successione, suspectos habere oportet, vel quasi Haereticos, vel quasi Scindentes.* ••[6428] *Apud quos est ea, quae ab Apostolis, Ecclesiae Successio; et id, quod est sanum et inadulteratum, constat: hi enim, sine periculo Scripturas nobis exponunt.* Azért, úgy kell véllek bánni, mint *Esdras*, és *Ptolomaeus*, bánának azokkal, "[6429] kik *Genealogiájokat* fel nem vihették a' Gyökérre.

[6422] •• Ut in Naturalibus, quaedam ex putri materia.
[6423] † Cypr. supr. fol. 710.
[6424] " Idem, de Unit. Eccl. n. 34.
[6425] * Optat. lib. 2.
[6426] ″ Idem, li. 1.
[6427] † Iren. l. 3. c. 43.
[6428] •• Lib. 4. c. 45.
[6429] " Supr. fo. 145. 150. 160.

hodogeus_j.indd 1304 2025. 07. 21. 11:27:18

Nº. 3. A' Romai Gyölekezet, Apostoli Széknek méltán neveztetik.

Ezekből ki-tettszik, mely méltán szokták a' Régi Jámborok, *Apostolica Sedes*-nek nevezni a' *Romai* Gyölekezetet. Mert, noha sok egyéb Vá-{772:} rasokban vóltak, és tanítottak az *Apostolok*; de közönséges szó-járásban, csak a' *Romai Ecclesiát* szokták *Apostoli* Széknek nevezni: mivel, az *Apostoli* Tudomány tanitása ö-benne meg-maradván, soha dögleletes Székké nem változott. Imént ••[6430] hallók errűl-valo bizonyságát *Calvinus*-nak. Es, hogy egyebekrűl ne emlekezzem, Sz. *Agoston* szám-nélkül nevezi a' *Romai Ecclesiát*, *Apostoli* Széknek:[6431] *Ista pestilentia* (Pelagii,) *manifestissime Sedis Apostolicae judicio damnata est.* †[6432] *Hoc, Frater sancte, Charitati Tuae intimandum duximus, ut Statutis nostrae mediocritatis, Apostolicae Sedis adhibeatur autoritas.* *[6433] *Quia te Dominus in Sede Apostolica collocavit.* ″[6434] *Jam hac de causa, duo Concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam: inde etiam rescripta sunt. causa finita est.* ••[6435] *Si omnes per totum orbem tales sunt, quales vanissime criminaris; Cathedra tibi quid fecit Ecclesiae Romanae, in qua Petrus sedit, et in qua hodie Anastasius sedet? vel Ecclesia Hierosolymitana, in qua Jacobus sedit, et in qua hodie Joannes sedet?* †[6436] *Quibus NOS Catholica Ecclesia CONNECTIMUR. Quare appellas Cathedram Pestilentiae, Cathedram Apostolicam?* *[6437] *Quid potuit vir ille Sanctus* (Innocentius Papa) *respondere Conciliis Africae, nisi quod antiquitus, Apostolica Sedes, et Romana, cum CETERIS tenuit PERSEVERANTER, Ecclesia?* "[6438] *Contra Pelagianos, ex Apostolicae Sedis autoritate defendimus.* Töb hasonló mondásit Sz. *Agoston*-nak, említők ″[6439] ennek-elötte. Ugyan-ezen

[6430] •• Supr. fo. 732.
[6431] Aug. epi. 104. in fin.
[6432] † Epist. 90. ad Innocent. Papam.
[6433] * Epist. 92. ad eund.
[6434] ″ To. 10. Ser. 2. de Verb. Apos.
[6435] •• Aug. tom. 7. li. 2. cont. Liter. Petil. c. 51.
[6436] † Optatus, supra, fo. 710.
[6437] * Tom. 2. lib. 1. cont. Iualian. init.
[6438] " Tom. 2. ad Articulos falso impositos, initio.
[6439] ″ Supr. fo. 710. 729. fin. 734.

hodogeus_j.indd 1305 2025. 07. 21. 11:27:18

formán szóll Jerónimus, *Initio Libri contra Vigilantium.* Lirinensis, *Contra Profanas vocum Novitates, cap. 9.* és egyebek.

N°. 4. Az egész Könyvnek bé-fejezése.

Ideje immár, hogy ezt a' Könyvet bé-fejezzük. Semmivel pedig bé nem rekeszthetem alkalmatosban, mint azon mondással, mellyet a' Második Könyv végében *Richardus*-túl hallánk: tudni illik, hogy, Oly lehetetlen a' *Romai Ecclesiá*-nak, ennyi sok Jelenségekkel bizonyíttatott igazságában meg-csalatkozni, mely lehetetlen hogy Isten meg-csallyon bennünket: mivel, Isteni hatalomból származott Jelekkel, és minden teremtett okosság vezérlése-felet-valo gond-viseléssel, tette Isten hitelessé a' *Romai Ecclesia* igazságát. Es oly erős Okoktúl viseltetünk, mikor ennek Társasagában maradunk; hogy, a' ki szem-látomást el nem akar veszni, nem adhattya más Gyölekezetbe magát.

Ezt hogy nyilvábban értsed, végy illyen példát: Ha egy okos, értelmes Pogány ember, Isten malasztyából fel-indíttatván, azokat a' Bizonyságokat jól meg-értené, mellyekkel a' Második Könyvben bizonyítók a' Keresztyén Hit méltoságát; és el-tekéllené magában, hogy Keresztyénné lészen: Nem akarván pedig a' parton el-merűlni, és egy setétségből másba menni, elő-hújna egy *Catholicust*, egy *Lutheristát*, egy *Calvinistát*, és akarná érteni, mellyik mondana igazat? A' *Catholicus*, leg-először, mind azokkal a' Bizonyságokkal, mellyeket a' Harmadik, Negyedik, és Ötödik Könyvben elő-hozánk, megmutatná; hogy, Nem hihetséges eggyik-is, az El-szakadott Tudományokközzűl. Annak-utánna, ebben a' Könyvben elő-számlált Okokkal, erőssítené a' *Romai Ecclesia* igazságát. A' *Lutherista*, és *Calvinista*, elő-álván, azt kezdené mondani; hogy, Egynehány Száz esztendőtűl-fogva, el-temettetett vólt az Igazság: mely most-is föld-alatt poshadna, ha *Luther*, koporsója fedelét meg nem nyitotta {773:} vólna, fel nem támasztotta vólna. Most azért ők, a' Sz. Irást igazán hirdetik, és semmi egyéb bizonyságot nem kivánnak, nemis adhatnak az ö tanitások-mellé, hanem csak az Egy élő Isten Könyvében foglalt igazságot. Ezeket, ha barom-módra nem akarná hinni a' Pogány ember; továb menne, és azt kérdené: Mint mennyen ö annak végére,

hodogeus_j.indd 1306 2025. 07. 21. 11:27:18

hogy a' *Calvinista*, vagy *Lutherista* Hit foglaltatik az Irásban? Mindenik erre azt felelné; Világos dolog, hogy a' Sz. Irás, az ö tanitását hadgya helyén, nem a' más pártot. Vallyon, ha esze vólna a' Pogánynak, nem azt mondaná-e: Eszesek! ha oly Világos mindenitek tanitása, mint a' Verőfény; miért nem tudtok meg-alkodni? miért versengetek? Ha eggyitek csak úgy bizonyíttya, hogy ö-nálla maradott az *Apostoli* Igazság, mint mástok: nincs nagyob okom, hogy eggyitekhez hajollyak inkáb, hogy-sem mástokhoz; az-az, eszessen, eggyitek-mellé sem álhatok.

TIZEDIK KÖNYV.

A' ROMAI PAPA, NEM ANTICHRISTUS.

ELSÖ RESZE.

MINEMÜ BÖCSÜLLETTEL ILLETTÉK A' RE-giek a' Romai Pápát.

SZökött Szolga, jót nem mond Urárúl; és a' ki pártot ütött Fejedelme-ellen, gyalázatos névvel *Tirannus*-nak hija őtet: Nem csuda tehát, ha a' *Romai* Pápa-ellen, kígyót békát okádnak a' Szakadás-szerző Tanítók. De, hogy ezeknek szájokat bé-tapaszszuk, tekíntsük, mint böcsüllötték régen a' *Romai* Pápát. Igazán írja ••[6440] *Calvinus*, hogy a' Régiek, nagy tisztességet tettek a' *Romai Ecclesiá*-nak: Mert ezt, minden hamisság-ellen diadalmas Gyölekezetnek tartották: Bátran hirdették, hogy soha az egy Isten igaza-mellől el nem mehet. A' *Romai* †[6441] és a' Közönséges *Ecclesián*, mind eggyet értettek. Azért, azt merték mondani; hogy, A' ki a' *Romai* Pápának társaságát tartya, a' Keresztyén *Ecclesiá*-val tartya. Végezetre; "[6442] a' *Romai* Pápa Székit, *Apostoli* Széknek nevezték: *[6443] A' *Romai Ecclesiát*, Közönséges Anyának tartották: A' *Romai*

[6440] •• Supr. fo. 732.
[6441] † Sup. fo. 730.
[6442] " Sup. fo. 772.
[6443] * Supr. f. 760.

hodogeus_j.indd 1307 2025. 07. 21. 11:27:18

Püspököt, ″[6444] *Sanctissimus*, *Beatissimus* Pápának hítták. Es, ha Sz. *Agoston*-nal, egy Régi Doktor, *Veteris et Novi Test. Quaest. 127. in fine.* minden Papot Christus Vicariusa-nak mondott; Sz. Ambrús, *Lib. 10. in Lucam, cap. 24.* Szent *Pétert*, Christus Vicariusa-nak; Sz. Cypriánus, *Epist. 55. n. 27.* az Egy fö Papi-fejedelmet, *JUDICEM Vice Christi*, Christus Hely-tartó Birónak nevezte: Sz. Agoston, *Epist. 165.* Bernardus, *Lib. 3. de Consideratione*, ‡[6445] Az *Efesomi* Közönséges *Conciliom*-mal egyetemben, a' *Pápát*, Szent *Péter* Successo-{774:}ra-nak hítták. Ebből meg-tettszik, mely hamissan írta *Calvinus*, ••[6446] hogy mí Christust meg-fosztyuk tisztességétűl; mivel a' *Romai* Pápát, Christus Successora-nak híjuk. Mert senki közzűlünk, Christus *Successorá*-nak nem mongya a' Pápát: mivel Christus meg nem halhat hogy *Successora* lehessen. Mely dologrúl, ez-után "[6447] szóllunk.

De hogy világosban értsük a' *Pápa* méltoságát; Mivel *[6448] *Calvinus* sem tagadgya, hogy Urunk Születésétűl-fogva Öt-száz esztendeig, virágzott az igaz Tudomány: lássuk mit hittek, és hirdettek akkor a' Pápárúl, a' Keresztyének.

¶. 1. A' PAPA, Feje az Ecclesiának.

Eleitűl-fogva a' Keresztyénség, Fejének tartotta, és nevezte a' Papat. *A' Nicaenum Conciliom*, illyen-képpen végezett: ″[6449] *Qui tenet Sedem Romae, CAPUT est, et PRINCEPS Patriarcharum.* A' *Chalcédoni* Gyölekezet, *Leo* Pápának így ír: ‡[6450] *Nos convenimus; quibus tu, sicut membris CAPUT praeeras, in his, qui tuum tenebant ordinem: Imperatores vero, ad ornandum, decentissime praesidebant. Rogamus igitur, ut tuis Decretis, nostrum honora judicium: et sicut nos CAPITI adjecimus consonantiam, sic SUMMITAS tua,*

[6444] ″ Supr. fo. 196. Et hoc lib. c. 2. in fine.
[6445] ‡ Verba vide infra, l. 10. c. 2. in fine.
[6446] •• Calv. li. 4. c. 18. n. 2.
[6447] " Vide infra, lib. 11. c. 6. ¶. 2. init. ¶. 4. ad 1.
[6448] * Verba Calvini, supr. fo. 744.
[6449] ″ Concil. Nicaean. Can. 39. ex Arabico a Pisano reddito.
[6450] ‡ Actio. 3. sub finem, in Relatione Concilii ad Pontificem, fo. 137. Vide supra, fol. 192.

hodogeus_j.indd 1308 2025. 07. 21. 11:27:18

Filiis, quod decet, adimpleat. Ugyan-ezen *Chalcédoni* Gyölekezetben, olvassuk ezeket: †[6451] *BEATISSIMI, atque Apostolici viri, Papae Urbis Romae, quae est CAPUT Omnium Ecclesiarum, praecepta habemus.* Justinianus Császár így szóll: *[6452] *Custodiamus Constitutionem unionis Sanctissimarum Ecclesiarum, cum SANCTISSIMO Papa Senioris Romae, ad quem et his similia scripsimus.* ‘‘[6453] *Neque enim sustinemus quidquam eorum, quae ad Ecclesiasticum statum spectant, non referri etiam ad ejus BEATITUDINEM, utpote, quae CAPUT est Omnium piissimorum DEI Sacerdotum: et quia, quotiescumque in hisce partibus Haeretici repullularunt, sententia, et recto judicio illius Venerabilis Sedis coërciti sunt.* Ismét, *János* Pápának ezt írja: ••[6454] *Reddentes honorem Apostolicae Sedi, et Vestrae SANCTITATI; et ut decet, PATREM honorantes Vestram Beatitudinem. Omnes Sacerdotes, universi Orientalis tractus, et SUBJICERE, et unire Sedi Vestrae SANCTITATIS properavimus. Non patimur quidquam, quod ad Ecclesiasticum statum pertinet, ut non Vestrae innotescat SANCTITATI, quae CAPUT est OMNIUM Sanctarum Ecclesiarum. ″*[6455] Szent *Leo***,** és *Prosper*, *[6456] *Athanasius*, ‘‘[6457] *Dámasus*, ‡[6458] és *Victor* irásiból, hasonlót hallánk nem régen. Ebből ki-tettszik, hogy újat nem végezett *Fócas*,[6459] mikor, a’ *Costanczinápolyi Cyriak Patriarchá*-nak dagállyát le akarván ültetni, azt írá; hogy a’ *Romai* Pápa, és nem a’ *Costanczinápolyi* Patriarcha, az *Ecclesia* Feje: *Phocas, rogante Papa Bonifacio, statuit Sedem Romanae et Apostolicae Ecclesiae, PRIMAM esse; Paulus Diaconus, lib. 4. de Longobard. CAPUT esse omnium Ecclesiarum, cum prius Constantinopolitana se priorem omnium scriberet; Anastasius, Baron. to. 8. an. 606.* Azért, *Fócas,* az Uj kevélységellen, csak meg-újította a’ Keresztyénségnek régi itéletit; mint elébb-is †[6460] mondók.

[6451] † Action. 1. init.
[6452] * Cod. l. 1. Tit. 1. de Summa Trinit. L. 7.
[6453] ‘‘ Damasus, supra, fo. 524. se vocat Caput.
[6454] •• Ibid. Leg. 8.
[6455] ″ Supr. fo. 762. in fin.
[6456] * Supr. fo. 733.
[6457] ‘‘ Sup. fo. 524. ex epist. 4.
[6458] ‡ Supr. f. 734.
[6459] PHOCAS.
[6460] † Supr. f. 744. in fin. Infr. li. 10. c. 2. ¶. 2. qu. 1.

hodogeus_j.indd 1309 2025. 07. 21. 11:27:18

¶. 2. A' Pápa, ELSÖ minden Egyházi rendek-között.

A' *Romai* Pápát, minden Egyházi személyek-között, Elsönek, és Fejedelemnek tartotta eleitűl-fogva a' Keresztyénség. Hallyad mit ír *Theodosius* Császárnak *Valentinianus* és *Eudoxia*, a' *Chalcédoni* Gyölekezetből: {775:} *[6461] *Debemus dignitatem propriae venerationis, B. Petro Apostolo intemeratam servare, quatenus BEATISSIMO Romanae Civitatis Episcopo, cui PRINCIPATUM Sacerdotii SUPER omnes, Antiquitas contulit, habeat de Fide, et Sacerdotibus JUDICARE.* Leo Pápának, *Valentinianus* így ír: "[6462] *Tuam Sanctitatem, PRINCIPATUM in Episcopatu Divinae Fidei possidentem, in principio dignum credimus alloquendum.* Justinianus imigyen szóll, *Novella 131. Lege I:* "[6463] *Sancimus, vicem Legum obtinere Ecclesiasticas Regulas, quae a Sanctis Quatuor Conciliis, Nicaena, Constantinopolitana, Ephesina, Chalcedonensi, firmatae sunt. Praedictarum enim Quatuor Synodorum dogmata, sicut sanctas Scripturas accipimus; et Regulas, sicut Leges observamus. Lege II: Ideoque sancimus, secundum earum definitionem, SANCTISSIMUM Senioris Romae Papam, PRIMUM esse omnium Sacerdotum: BEATISSIMUM Archiepiscopum Constantinopolitanum, secundum habere locum post Sanctam Apostolicam Senioris Romae Sedem.* A' *Chalcédoni* Gyölekezet világoson írja; hogy Elsö a' *Romai* Pápa; ö-utánna Második a' *Costanczinápolyi*: †[6464] *Confirmamus Patrum Regulam, ut POST Vestram SANCTISSIMAM et Apostolicam Sedem, honorem habeat Constantinopolitana, quae SECUNDA est ordinata.* Emlekeznek *[6465] *Sócrates*, *Sozómenus*, *Evagrius*, *Nicéforus*, és egyebek, ugyanezen Végezésről. *János* Pápa, felelvén *Justinianus* Császárnak arra a' Levélre, melyről imént emlekezénk; így ír: ••[6466] *DEUS longaevis dignetur vos custodire temporibus, in hac vera Religione, et unitate, et veneratione Apostolicae Sedis, cujus PRINCIPATUM, ut Christianissimi conservatis.* Ez-elött hallók,

[6461] * In Concilii Chalcedon. Actis habetur.

[6462] " Valentinianus ad Leonem.

[6463] " Vide supra, fol. 187.

[6464] † Concil. Chalcedo. Act. 3. in Relatione ad Leonem.

[6465] * Socrat. lib. 5. ca. 8. Sozom. l. 7. c. 9. Evagr. li. 2. c. 4. in fin. cap. 17. in fin. Niceph. li. 12. ca. 13. li. 15. c. 7.

[6466] •• Cod. l. 1. Titul. 1. de Summa Trinit. in fine.

hodogeus_j.indd 1310 2025. 07. 21. 11:27:18

hogy "[6467] *Nazianzénus* a' *Romai* Pápát, *Praeses mundi*, Világ igazgatójának nevezte. ″[6468] *Irenaeus*, a' *Romai Ecclesiá*-nak hatalmas Fejedelemségét említi, mellyért ö-hozzá kell tartani mindennek, a' ki híve Istennek. Sz. *Agoston*-túl értők, hogy, †[6469] *In Episcopali officio praeeminet celsiore fastigio*, a' Püspöki Székben, mindenek-felett ül; és a' ki ennek nem adgya az Elsöbséget, ‡[6470] vagy tellyességgel Istentelen, vagy a' tudatlanság fenekére nyakra-főre esett. ••[6471] Azért, Egyházi *Principatus*-nak, Fejedelemségnek, nevezi a' *Romai* Pápa állapattyát. Ugyan-ezent írja Prosper,[6472] *Lib. 2. de Vocatione Gentium, cap. 16: Roma multos populorum, sceptro Crucis subjecit, quos armis suis non domavit. Per Apostolici Sacerdotii PRINCIPATUM, amplior facta est Arce Religionis, quam solio Potestatis.*

¶. 3. A' Romai Pápa mint mondatik Universalis Püspöknek.

A' *Romai* Pápát, *Oecumenicus*, Közönséges Püspöknek nevezték a' Régiek, mivel közönségesen mindenek gond-viselése ö-reá néz. Ezt illyen szókkal jelenti Sozómenus: *[6473] *Romanorum Episcopus, quoniam propter Sedis dignitatem, Omnium ad ipsum CURA pertinebat, unicuique* (Athanasio, Alexandriae; Paulo, Constantinopolis) *suam Ecclesiam restituit.* "[6474] *Julius Romanus Antistes, pro amplitudine Sedis suae, ex Veteri* ••[6475] *privilegio et praerogativa, persuasum habens, OMNIUM ubique Episcoporum CURAM et JUDICIUM ad se pertinere, suas eis Ecclesias restituit.* Sz. Ambrús, *Lib. 10. ep. 81.* a' töb Püspökökkel egyetemben, *Syricius* Pápárul azt mongya, hogy, ö a' Christus Juhainak Pásztora: *Pia sollicitudine, Christi ovile custodis; dignus,*

[6467] " Supr. fo. 733.
[6468] ″ Iren. supr. fo. 709.
[6469] † Sup. fo. 734.
[6470] ‡ Supr. f. 710.
[6471] •• Sup. fo. 734.
[6472] Vide supr. fo. 762. fine.
[6473] * Sozom. li. 3. cap. 8.
[6474] " Niceph. li. 9. cap. 8.
[6475] •• Tempore Iulii vetus Privilegium hoc fuit.

hodogeus_j.indd 1311 2025. 07. 21. 11:27:18

quem Oves Domini audiant, et sequantur. Ez-elött †[6476], a' *Chalcédoni* közönséges Gyölekezet szavaiból értők, hogy *Universalis* Püspök a' *Romai* Pápa. {776:} Ugyan-azon Gyölekezetben, *Athanasius*, és egyebek, írván a' *Romai* Pápának, így kezdik Levelöket: *[6477] *SANCTISSIMO ac BEATISSIMO, Universali Archiepiscopo Leoni, et Sanctissimo Concilio.* Szent *Gergely* Pápa-is, egy-nehány helyen írja, hogy a' *Chalcedoni* Gyölekezet, Közönséges Püspöknek nevezte a' *Romai* Pápát. De hogy az eléb ″[6478] fel-jegyzett helyeket halgatásban hadgyuk, így ír Sz. Gergely, *Lib. 4. Indict. 13. epi. 76. alias 32. Certe pro Beati Apostolorum Principis honore, per venerandam Chalcedonensem Synodum, Romano Pontifici* (nomen illud) *oblatum est. Sed nullus eorum unquam hoc singularitatis vocabulum assumsit, nec uti consuevit.* A' Cyprianus szavait, ez-elött hallók; ki a' *Romai* Pápát, *[6479] *Catholicae Ecclesiae Episcopum*, Közönséges *Ecclesia* Püspökének nevezte. Szent *Dámasus* hasonló-képpen szóll, mint eléb "[6480] fel-jegyzők. *Athanasius* pediglen, az *Egyiptus* Tartományában-lako Püspökökkel egyetemben, ••[6481] Közönséges *Ecclesia* Pápajának nevezi *Márkos* Pápát, abban a' Levelében, †[6482] melyről emlekezetet tészen *Marianus* Scotus, *in Chronico Anni 331.* Ivo Carnotensis, *4. parte Decretorum, c. 108. 109.* Gratianus, *Dist. 16. cap. Septuaginta.* A' Florenciai Gyölekezet, *Sess. 20.*

Itt eszünkbe kell vennünk, hogy külömb, valakit *Universalem Episcopum*, Közönséges Püspöknek; és *Universalis Ecclesiae Episcopum*, Közönséges *Ecclesia* Püspökének hínyia. A' ki magát Közönséges Püspöknek nevezi, úgy tettszik, azt jelenti, hogy csak ö egyedűl Püspök; a' többi, *Vicariusi*, Helytartói lehetnek, de Püspökök nem lehetnek. A' ki pedig magát Közönséges *Ecclesia* Püspökének nevezi, nem azt jelenti hogy csak ö egyedűl Pásztor: hanem, hogy közönségesen az egész Keresztyénségre terjed az ö gond-viselése

[6476] † Supr. fo. 192.
[6477] * Concilium Chalcedonen. Act. 3.
[6478] ″ Supr. fo. 192.
[6479] * Suo. fo. 730.
[6480] " Supr. f. 523. 524. etc.
[6481] •• Supr. fo. 733.
[6482] † Vide Alphonsum Pisanum, De Concil. Nicaeno.

hodogeus_j.indd 1312 2025. 07. 21. 11:27:19

és Pásztorsága: noha a' töb Püspököknek a' magok Nyáján-való Pásztorsága helyén marad.

A' *Romai* Pápák nem írják soha magokat *Universalis* Püspököknek: hanem Közönséges *Ecclesia* Püspökének.

Ennek-felette: Két-képpen viselheti valaki az *Universalis* nevet:[6483] Először úgy; hogy ezzel jelentse, hogy ö egyedűl Püspök: a' többi, nem Püspökök, hanem *Vicariusok*, a' Közönséges Püspök Hely-tartói. Illyen értelemmel, senkinek nem szabad magát Közönséges Püspöknek nevezni. Es, mivel illyen értelmet jelent az *Universalis Episcopi* nevezete, senki a' *Romai* Pápák-közzűl magát *Universalis Episcopus*-nak nem hítta, hogy ezzel botránkozást ne szerezne, mint-ha egyedűl akarna Püspök lenni, meg-fosztván a' töb Püspököket méltoságoktúl. Mely dologrúl Sz. *Gergely* így ír:[6484] *Si unus Patriarcha Universalis dicitur, Patriarcharum nomen ceteris derogatur.* †[6485] *Nullus* (hujus Apostolicae Sedis Antistitum) *hoc temerarium nomen arripuit: ne, si sibi in Pontificatus gradu gloriam Singularitatis arriperet, hanc omnibus Fratribus derogasse videretur.* "[6486] *Si Unus Universalis est; restat, ut vos Episcopi non sitis.* Azért, *AntiChristus* Elől-járójának nevezi, valaki illyen formán magát Közönséges Püspöknek hívattya: *[6487] *In hac ejus* (Joannis Constantinopolitani) *superbia, quid aliud, nisi propinqua AntiChristi tempora designantur? quia illum imitatur, qui spretis in sociali gaudio Angelorum legionibus, ad culmen Singularitatis conatus est erumpere.* Másodszor: Közönségesnek úgy nevezheti valaki magát, hogy helyén hadgya a' töb Püspö-{777:}kök rendit, tisztit, Pásztorságát; és csak azt jelentse, hogy ö gondot visel a' töb Püspökökre, mint a' kire a' Nagy Cselédes-ember, Szolga-társait bízta. Illyen formán nevezte a' *Chalcédoni* Gyölekezet Közönségesnek a' *Romai* Pápát. Mert, fel-jegyzett szavaiból ••[6488] ki-tettszik, hogy, *Universalis Ecclesiae Papam*, Közönséges *Ecclesia* Pásztorának, nevezte a' Pápát. Ha ki csak illyen értelemben, *Universalis Episcopus*-nak nevezné a' Pápát, és ebből botránkozás

[6483] Vide Baron. To. 8. An. 595.

[6484] Lib. 4. Indict. 13. ep. 80. alias 36.

[6485] † Idem, ep. 82. alias 38.

[6486] " Lib. 7. ep. 70.

[6487] * Lib. 4. Indict. 13. epi. 78. alias 34. Idem, lib. 6. epist. 30. 28. etc.

[6488] •• Supr. fo. 192.

hodogeus_j.indd 1313 2025. 07. 21. 11:27:19

nem következnék: semmit nem vétene. De, mivel meg-botránkozhattak akkor ebben a' Névben: †[6489] a' *Romai* Pápák, *Universalis* Püspöknek nem hívatták magokat. söt, Sz. *Péter* sem nevezte magát *Universalis Apostol*-nak, noha az egész Anyszaszentegyház gond-viselése reá bízatott;[6490] *Cura ei totius Ecclesiae et Principatus committitur; et tamen Universalis Apostolus non vocatur.* Mindazáltal, a' Közönséges *Ecclesia* Püspökének neveztettek gyakran a' *Pápák*. Nagy *Leo* Pápa, sok Leveleit így kezdi-el: "[6491] *Leo, Episcopus Romanae, et Universalis Ecclesiae. Leo, Romanae, et Universalis, Catholicae Ecclesiae Episcopus.*

¶. 4. Közönséges Gyölekezet nem szolgáltathatik, Romai Papa-nélkül.

Bévségesen meg-mutatók ez-elött *[6492], Az Apostoli cselekedetek példajából; a' Keresztyénség igyenes szokásából; a' Régi Sz. Attyák tanitásából; az Anyaszentegyház közönséges szokásából; az Uj Tévelygők vallásából, hogy, sem bátorságosb, sem hasznosb mód nincs, az Egyházi dolgokrúl támadott versengések el-igazításában, és a' tekélletes Igazság isméretiben, mint a' Közönséges Gyölekezetek Végezése. Mert, noha a' *Conciliom*-nak nem szabad ••[6493] Uj Hitet faragni: de a' Szent Lélek vezérléséből, a' Sz. Irás igaz értelmét előnkbe adgya; és meg-itéli, mit hozhatni-, 's mit nem hozhatni-ki a' Sz. Irásból.

Formáját és módgyát, mint kell szolgáltatni a' Közönséges Gyölekezeteket: az elsö *Apostoli* Conciliom, *Actor. 15.* és a' Négy elsö Közönséges Gyölekezetek meg-mutattyák.[6494] Hanem, ezek-felett, ezt a' Négy dolgot kell értenünk a' Közönséges Gyölekezetekrűl:

I. Nem kívántatik, hogy a' Közönséges Gyölekezetben minnyájan egybegyöllyenek a' Hívek: Mert az *Apostolok*, és régi *Conciliomok* példája mást

[6489] † Ita Gregor. ep. 76. cit.
[6490] Gregor. lib. 4. Indict. 13. epi. 32. alias 76.
[6491] " Leo, epi. 57. et 97. Vide Baron. loc. citato.
[6492] * Supr. fo. 193. 633. 646.
[6493] •• Supr. fo. 153. 194. 292. 664.
[6494] Vide supr. fo. 193. et seqq.

hodogeus_j.indd 1314 2025. 07. 21. 11:27:19

mutat. Es, nem csak lehetetlen, hogy az egész Világrúl minden Hívek egybegyölekezzenek; de haszontalan, és artalmas vólna az illyen Gyölekezet. Mert a' tudatlan Művesek, és Aszszonyok, mit mivelnének; holott, sem az *Ecclesia Traditióit*, sem a' Sz. Atyák magyarázatit, sem a' mély dolgok titkait, nem tudgyák? Ezek-nélkül pedig, senki itéletet nem tehet a' Hit dolgairúl.

II. Egyházi személyeken-kivűl, Világi ember jelen-léte nem kívántatik a' Gyölekezethez. Mert az Ó *Testamentom*-ban meg-jelentette Isten, hogy a' Lelki-Pásztorok dolga, hogy, *Pascant scientia et doctrina*, a' Mennyei tudományok bőlcseségére taníttsák a' Híveket; *Jerem. 3. v. 15. Ezech. 44. v. 15. 23. 24. Aggaei 2. v. 12. Malach. 2. v. 7. Deuteron. 17. v. 8. 9.* Az Uj *Testamentom*-ban azt olvassuk; hogy Lelki-Pásztorokat és Doctorokat azért rendelt Isten, hogy a' Tévelygések szelétűl óltalmazzák, és igaz Tudománnyal legeltessék a' sokaságot; *Ephes. 4. v. 12. 1.Petr. 5. v. 2. 1.Corinth. 12. v. 28. Actor. 20. v. 28.* Az *Apostoli Conciliom*-is erre tanít; mely-{778:}be csak az *Apostolok* és *Presbyterek* gyölekeztek; *Actor. 15. v. 6.* A' Négy elsö Közönséges Gyölekezetekben-is, †[6495] csak Püspökök végeztek. Es, a' mint ez-után ••[6496] meg-mutatom, a' Császárt, vagy Hely-tartóját, azért bocsátották a' Gyölekezetbe; hogy az Emberek-elött, nagyob tekíntete lenne Végezésöknek; és *Consentientes subscriberent,* Nevök alá-irásával kötelezteténének a' *Conciliom* Végezésinek meg-tartására. Mert egyéb-aránt, bizonyos a' mit a' *Chalcédoni* Gyölekezet mondott; hogy, *Synodus Episcoporum est, non Clericorum*: és, a' mit ugyan-ott, egy *Archimandríta* kiáltott; *Non est meum subscribere, sed Episcoporum*; hogy, Püspökök tiszti, a' Közönséges Gyölekezetben végezni, és a' Végezést kéz-irással erőssíteni: mert őket rendelte Isten, ″[6497] *Episcopos regere Ecclesiam.* Mely dologrúl így szóll Beza:[6498] *Principes Synodo intersint, non ut regnent, sed ut serviant; non ut Leges condant, sed ut ex DEI Verbo, per os Ministrorum ipsis explicatas, sibi et aliis observandas proponant.*

[6495] † De Constantino, vide supra, fo. 188.
[6496] •• Infra, li. 15. c. 2. ¶. 3.
[6497] ″ Act. 20. v. 28.
[6498] Beza, in Confess. c. 5. ¶. 15.

hodogeus_j.indd 1315 2025. 07. 21. 11:27:19

III. Szinte mint mikor valamely Országnak, job és tekíntetesb Eleje egybegyől, egész Ország nevével végez; mivel ezek igazgattyák az egész Országot: Ugy, mikor a' Püspökök egybe-győlnek, mivel ezek Pásztori és Fejei a' Keresztyéneknek, az egész Ecclesiát *repraesentállyák*; és, a' mit végeznek, egész Világ Végezésének mondatik. Azért, Sz. *Agoston,*[6499] a' Conciliom rendelését, *Totius Ecclesiae consensum*, az Egész Ecclesia értelmének nevezi. Sz. *Athanásius* azt írja; †[6500] hogy az egész Világ *Nicaeá*-ban vólt a' Közönséges Gyölekezetben; noha ott csak *318.* Püspök vólt. A' Sz. Irás-is hasonló szóllással él *[6501]: Mert, a' mit a' Nép Eleinek és Véneinek mondottak, azt mongya, hogy az Egész Sokaságnak mondották. Nem-is szükség, hogy minden Püspök jelen légyen a' Közönséges Gyölekezetben; mint az Elsö Gyölekezetek példája meg-mutattya: Mert, nem azért mondatik a' Gyölekezet Közönségesnek, hogy valósággal Minnyájan egybe-győllyenek: hanem, *repraesentatione et autoritate*; hogy a' kik eggyütt vannak, az Egész Anyaszentegyház nevével és hatalmával vannak. Mert, mivel minden Püspök szabadon a' Gyölekezetbe mehet; a' ki el nem mégyen, *Ipso facto* azokra bízza, hogy ö nevével-is végezhessenek, a' kik jelen lésznek.

IV. Az Anyaszentegyház gyökeres Szokása, *Praxissa*, és Végezése, azt tartya; hogy Senkinek közönséges *Conciliomot*, Gyölekezetet, nem szabad győjteni, a' *Romai Pápa*-nélkül. Errűl másutt ••[6502] emlekezénk a' régi *Historiák*-ból; ugy-mint, *Sozómenus*, *Theodorétus*, *Sócrates*, *Nicéforus* irásából, és a' *Tripartíta Historiá*-ból. Ezek egyenlö értelemmel írják; hogy *Ecclesiasticus Canon*, Egyházi Törvény tartya, hogy a' *Romai* Pápa *Sentenciája*-nélkül, nem szabad *Conciliomot* tartani.[6503] *Sozómenus* pedig, *Lib. 3. c. 8. et 10.* nevezet-szerént, a' *Nicaea*-béli *Conciliom* Végezésének írja ezt lennie. A' *Chalcédoni* Gyölekezet *[6504], és Sz. *Dámasus,* ugyan-ezent mongyák. Noha azért a' *Conciliomok*-ban, a' töb *Patriarkák* jelen-léte kívántatott: de soha azt az *Ecclesia* nem rendelte, hogy nállok-nélkül ne

[6499] Aug. l. 1. de Baptis. cont. Donat. c. 18.
[6500] † Athanas. de Gestis Synodi Ariminen.
[6501] * Exod. 19. v. 3. 7. 8. 3.Reg. 8. v. 1. 14. 55.
[6502] •• Supr. fo. 189. 190.
[6503] Vide Damasum, Supr. fo. 524. 525.
[6504] * Vide Logi alogi, in ca. 5. Penic. ¶. 1.

hodogeus_j.indd 1316 2025. 07. 21. 11:27:19

lehessen Közönséges Gyölekezet. Sőt *Efesom*-ba, †[6505] a' *Nestorius* kárhoztatása-után, két nappal, érkezett az *Antiochiai Patriarka*, húsz Püspökkel; pántolódott-is *Cyrillus*-sal, hogy ö-nálla-nélkül végeződött a' dolog: de átokalatt, halgatni kel-{779:}lett. Fel-jegyzi *Sócrates*, "[6506] hogy az *Antiochiai* Gyölekezetben, a' *Jerusalemi* Püspök, és *Julius* Pápa, nem vóltak; kiért méltán meg-vettetett az a' *Synat.* De csak a' *Romai* Pápárúl mongya, hogy, az Egyházi Törvény-szerént, nálla-nélkül nem kellett Gyölekezetet tartani. Azon-képpen *Theodoretus*, és *Sozómenus*, fogyatkozotnak írják hogy vólt az *Arímini* Gyölekezet, mert a' *Romai* Pápa ezt meg nem erőssítette. maga elsöben-is az ö tettszését kellett vólna venni:[6507] *Praejudicium numeri Ariminensis Conventus, nullum esse potest; quando ita est habitus, ut neque Romani Episcopi, cujus ante omnia sententiam cognoscere debuerant; neque Vincentii, neque aliorum consensus illi accesserit.* †[6508] *Neque per Romanum Episcopum confirmatus est, cujus Sententia prae omnibus expectanda erat; neque per Vincentium.*

¶. 5. A' Romai Pápa, Itélö-birája vólt minden Keresztyéneknek.

A' Gyölekezetek, és Sz. *Doctorok*, a' *Romai* Pápához kűldötték Irásokat, hogy az ö itéletiből venne erősséget. Hallók "[6509] nem régen a' *Chalcédoni* Gyölekezet szavából; hogy a' *Romai* Pápa, mint Fő, úgy igazgattya a' *Conciliomot*: azért kéri, hogy az ö itéletivel böcsülletessé tegye, a' mit végezett vala a' *Conciliom.* A' *Kartágo*-béli Synat, a' Pápának könyörög, hogy Végezését meg-erőssíttse:[6510] *Statutis nostrae mediocritatis, Apostolicae Sedis adhibeatur autoritas.* Mely kérésre így felelt *Innocentius* Pápa: "[6511] *In requirendis de his rebus, quas decet a justo et Catholico tractari Concilio,*

[6505] † Niceph. l. 14. cap. 35.
[6506] " Socrat. li. 5. cap. 8.
[6507] Theod. li. 2. c. 22.
[6508] † Sozom. li. 6. cap. 23.
[6509] " Supra, fol. 165. 190. 192. 524. 525. 774. et seq.
[6510] Ap. Aug. epist. 90.
[6511] " Ap. Aug. epi. 91.

hodogeus_j.indd 1317 2025. 07. 21. 11:27:19

antiquae Traditionis exempla servantes, vestrae Religionis vigorem approbastis. Patres, non humana, sed Divina decrevere sententia; ut, quidquid de disjunctis, remotisque Provinciis ageretur, non prius ducerent finiendum, nisi ad hujus Sedis notitiam perveniret, ubi tota autoritate, justa quae fuerit pronuntiatio, firmaretur, indeque sumerent ceterae Ecclesiae, velut de natali suo FONTE. A' Milevitanum *Conciliom* Levelére, ugyanezen formán felelt:[6512] *Diligenter, et congrue Apostolico consulitis honori: honori, inquam, illius, quem sollicitudo manet Omnium Ecclesiarum, super anxiis rebus, quae sit tenenda Sententia* (consulentes:) *antiquae Regulae formam sequuti, quam toto semper ab Orbe nostis esse servatam.* Ezekről a' Feleletekről, Sz. *Agoston* azt írja; hogy mindenben úgy felelt *Innocentius,* a' mint illendő vólt:[6513] *Missae sunt ex duobus Conciliis, Carthaginensi, et Milevitano, relationes ad Apostolicam Sedem. Innocentius ad omnia nobis rescripsit eodem modo, quo fas erat, atque oportebat Apostolicae Sedis Antistitem.* Szent *Agoston*-is, a' Pápához kűldé könyveit, *[6514] hogy, ha valami nem tettszik ezekben, szabadon le-töröllye. Ezent cselekedte ••[6515] Sz. *Bernard.*

Végezetre: Az egész Világ Püspökit meg-itélte a' *Romai* Pápa: és mikor érdemlették, meg-bűntette. Halhadsza Sz. *Gergely*-nek errűl-valo bizonyságát, *Lib. 7. Indict. 2. epist. 64: Si qua culpa in Episcopis invenitur, nescio quis Episcopus Sedi Apostolicae subjectus non sit.* Nicéforus írja, *Libr. 14. cap. 34.* hogy *Cyrillust*, Világ Birájának tartották, mivel a' *Romai* Pápa őtet Követté tette vala: *Caelestínus Romae Episcopus, ad Cyrillum Alexandrinum, ut locum suum ibi* (in Epiphania Synodo) *obtineret, scripsit. Ex quo tempore fama est, Papae appellationem illum, atque ut ORBIS Universi JUDEX appellaretur, accepisse.* Szabad vólt azért a' Püspököknek *Appellálni* a' Pápa-eleibe: és a' mit ö el-végezett, *[6516] annak vége szakadott. Ezt eléb †[6517] Sz. *Damasus* irásából hallók. *Athanasius*, és a' *Costanczinápolyi Patriarka*, a' *Ro*-{780:}*mai*

[6512] Ap. Aug. epist. 93.
[6513] Augu. epi. 106. Idem repetit, tom. 7. l. 1. cont. Iulian. relat. supr. fo. 634.
[6514] * Praef. ad Lectorem, initio hujus Operis.
[6515] •• Supr. fo. 109. fin.
[6516] * Aug. sup. fo. 634.
[6517] † Supr. f. 524. 525.

hodogeus_j.indd 1318 2025. 07. 21. 11:27:19

Pápa-eleibe *appellálá*-nak; és, az ö *Sentenciája*-után, Székekbe vitetének: “[6518] *Julius, Ecclesiasticam secutus Legem, ipsos* (Athanasii hostes) *Romae adesse jussit, et diem dixit Divo Athanasio.* ″[6519] *Propter Romanae Ecclesiae praerogativam, communivit illum minacibus Literis, et ad Orientem scripsit, ac suum cuique locum restituit.* *[6520] *Quoniam propter Sedis dignitatem, Omnium ad ipsum cura pertinebat, unicuique suam Ecclesiam restituit.* Szent *Athanasius* idejében, *Sardicaeá*-ban egy Közönséges Gyölekezet lén; melyben, azt írja Sócrates, *Lib. 2. c. 20.* hogy, közel Három-száz Püspök vólt: Theodorétus, *Lib. 2. c. 7.* Más-fél-százat említ. Ennek a’ Közönséges Gyölekezetnek, egyéb Végezési-között, az vagyon; hogy, “[6521] Minden Püspöknek szabad, a’ *Romai* Pápa-eleibe vinni törvényét. Ugyan ezent végezte a’ *Nicaenum Conciliom*; a’ mint erről bizonyságunk, *Julius* és *Zósimus* Pápa. Az *Athanasius* ellenségi, *Antiochiá*-ban Gyölekezetet szerzének, *Constantínus* halála-után ötödik esztendőben, és *Athanasiust* ki-átkozák; a’ mint írják, Tripartit. *lib. 4. c. 19.* Theodorétus, *lib. 2. c. 4.* Sozómenus, *lib. 3. c. 10.* Sócrates, *lib. 2. c. 8. et 17.* Nicéforus, *lib. 9. c. 8. et 10.* Ezt *Julius* Pápa meg-értvén, Levelében meg-feddé őket, hogy a’ *Nicaenum Conciliom* Végezése-ellen, a’ *Romai* Pápa akarattya-nélkül Gyölekezetet szerzettek. Emlekeznek erről a’ Levélről a’ meg-nevezett *Historicusok*; a’ Levél-is írva vagyon, †[6522] *Tom. 1. Conciliorum.* Mikor látná *Julius*, hogy az *Athanasius* kárhoztatását vakmerőjűl vítatnák, “[6523] más Levelet íra: melyben szemekre veté, hogy, a’ *Nicaeá*-ban el-végezett Törvény-ellen, *Synatot* győjtöttek az ö akarattya-nélkül: és *Romá*-ba idézé őket. Hogy pedig ne láttatnék törvénytelenűl cselekedni, a’ *Nicaea*-béli Gyölekezetnek illyen Végezését hozza-elö: *[6524] Nem illik a’ *Romai* Pápa akarattya-nélkül Gyölekezetet tartani. ••[6525] A’ Püspököknek, szabad a’ *Romai* Pápa-eleibe *appellálni.* Ugyan-

[6518] “ Theod. li. 2. cap. 4.
[6519] ″ Socrat. lib. 2. cap. 15.
[6520] * Sozomen. Li. 3. c. 8.
[6521] “ Refert. Causa 7. qu. 4. ca. Osius Episcopus. Et Caus. 2. quaest. 6. ca. Si quis Episcopus.
[6522] † Edit. Colon. an. 1567. f. 386.
[6523] “ Habetur to. 1. Concil. f. 390.
[6524] * Ap. Pisanum, Can. 1. Iulii.
[6525] •• Canon. 2.

hodogeus_j.indd 1319 2025. 07. 21. 11:27:19

ezen Két *Cánont* említi *Athanasius*, az *Egyiptom*-béli Püspökökkel egyetemben, ″[6526] írván a' Második *Felix* Pápának.

Itt nagy panaszt támasztnak a' *Romai* Pápa-ellen a' Versengők, mint-ha csak szél-szó, és csalárd találmány vólna, a' mit *Julius* ír a' *Pápa*-eleibe-valo *Appellálás*-rúl. Mert †[6527] *Zósimus* Pápa-is, ugyan-ezent írta vala a' *Kartágo*-béli Hatodik Gyölekezetnek. De *Alipius*, végére akarván ennek menni, a' *Costanczinápolyi Atticus* Patriarkától kéreté a' *Nicaea*-béli Végezéseket. ki mikor Húsz *Cánont* kűldött vólna, mellyekben emlekezet sem vólt a' *Pápa*-eleibe-valo *Appellació*-rúl; viszsza-irának *Romá*-ba az *Africa*-béli Püspökök, és szemére veték a' Pápának hamisságát.

Künyű erre a' válasz. ‡[6528] A' *Nicaea*-béli Végezések, nem jutottak éppen *Africá*-ba: mert, a' mint magok írják az *Africa*-béli Püspökök, csak Húsz *Cánont* kűldöttek nékik *Görög*-országból. maga *Nicaeá*-ban, *[6529] Hetven *Cánont* szerzettek vala. Ruffinus, *Lib. 1. c. 6.* nem Húszat, hanem Huszonkettőt számlál-elö; de sokkal külömbeket azoknál, a' mellyeket *Alipius* elő-számlált. Ennek-felette; Az *Arius* kárhoztatásárúl, és a' Húsvét napja illésérűl, semmi emlekezet nincs az *Alipius*-nak kűldött Végezésekben. noha ″[6530] fö-képpen e' Két dologrúl végeztek *Nicaeá*-ban. ‘‘[6531] A' *Melecianusok*-ellen-valo *Sentenciá*-rúl, és ••[6532] a' *Paulinianusok* Ujonnan-kereszteléséről, sincs emlekezet az *Africai Cánonok*-ban. *Nicaeá*-ban végezték, úgy-mond {781:} Sz. Agoston, *Epist. 110.* hogy egy helynek, két Püspöke ne légyen egyszer-'s mind. *Nicaeá*-ban végezték, ugy-mond Sozómenus, *Lib. 3. c. 10*; hogy, a' *Romai* Pápa akarattya-nélkül, *Conciliomot* ne győjtsenek. Ezekről, és töb Végezésekről *[6533], egy szó sincs az *Alipius*-túl elő-hozott Canonokban. Melyből meg-tettszik, hogy csonka-bonkán jutott *Africá*-ba, a' *Nicaea*-béli Gyölekezet Végezése. Más-felől pedig, nem csak *Zósimus,* hanem *Julius*

[6526] ″ Habetur to. 1. Concil. fol. 441.
[6527] † Habetur to. 1. Concil. fol. 565. 589.
[6528] ‡ Vide Baron. to. 5. an. 419. Pisanum, in Concilio Nicaeno.
[6529] * Athanas. ep. ad Marcum.
[6530] ″ Supr. fo. 189. 190.
[6531] ‘‘ Vide Sozom. li. 1. c. 24.
[6532] •• Aug. tom. 6. haer. 44. De Pauliniam. Ruffin. lib. 1. ca. 6. Canon. 21.
[6533] * Supr. fo. 189. 190.

hodogeus_j.indd 1320 2025. 07. 21. 11:27:19

Pápa, és *Athanasius* az *Egyiptom*-ban-lakó Püspökökkel, bizonyoson írják; hogy, a' *Romai* Pápa-eleibe szabad vólt *appellálni.* Ugyan-is, ha ö Feje, Gond-viselője, és Fejedelme az Egyházi rendnek: ki tílthattya, hogy gongya ne légyen azokra kik ö-reá bízattak?

Ezekben, a' *Romai* Pápák böcsülletes Tisztinek fel-jegyzésiben, Két dolgot kell eszünkben tartanunk:

Elsőt; Hogy a' Keresztyén világnak Fő *Conciliomi*, és Pásztori, akkor tanították, hogy a' *Romai* Pápa, Christus-után, Feje, és Gond-viselője az egész Anyaszentegyháznak, mikor, †[6534] az elfajúlt Atyafiak tulajdon vallása-szerént, meg nem csáválta vala a' *Romai Ecclesia* az *Apostoli* Tudományt, és az egész Keresztyén Világ eggyet-értett *Romá*-val az igaz tanitásban.

Masodikat; Hogy, Nem kardéra, és fondamentom-nélkül mondották ezeket a' Sz. *Doctorok*: hanem, Két erős Oszlopra éppítették igaz tanitásokat: I. Hogy Christus Sz. *Pétert*, az egész Anyaszentegyház Gond-viselö Pásztorának rendelte. II. Hogy a' Sz. *Péter* tiszti, és méltosága, nem temettetett-el vélle: hanem, a' következö igaz Pásztorokra szállott.

Ezeket, ha derék fondamentomból meg akarnók erőssíteni, egész Könyv kellene a' Bizonyságok elő-állatására. Rövídeden, meg-mutatom a' Kút-fejeket, mellyekből eredeti vagyon ezeknek a' szükséges Tudományoknak.

¶. 6. Sz. PETER-re bízta Christus az egész Vitézkedö Ecclesia gond-viselését.

Az a' Kérdés; Ha a' *Romai Pápa*, Vezérlő, igazgató, gond-viselö Pásztora a' Vitézkedö *Ecclesiá*-nak? Bizonyos, hogy, ha a' *Pápá*-nak illyen hatalma vagyon: nem egyéb úton, hanem Sz. *Péter*-után-valo *Successió*-ból szállott reá. Azért, Három dolgot kell meg-visgálnunk: Elsőt;[6535] Ha Christus úgy rendelte-e a' Vitézkedö *Ecclesiát*, hogy Egy az *Apostolok*-közzűl, ugy-mint *Péter,* Feje, és közönséges Pásztora lenne az egész Hívek sokaságának? Másikat;[6536] Ha azt

[6534] † Supr. f. 744.
[6535] 1.
[6536] 2.

hodogeus_j.indd 1321 2025. 07. 21. 11:27:19

a' Méltoságot, csak úgy adta-e Sz. *Péter*-nek, hogy ö-rólla másra ne szállyon; hanem, magával végeződgyék? Vagy inkáb, hogy, a' ki a' Püspökségben utánna következik, a' Tisztbe és gond-viselésbe szállyon? Harmadikat;[6537] Ha másra kellett szállani a' Sz. *Péter* Gond-viselésének: Honnan, és mint tudgyuk bizonyoson, hogy, nem egyébre, hanem a' *Romai Pápára* szállott?

Hogy az Elsö Kérdésre meg-felellyünk, Kettőt kell fondamentomúl vetnűnk: Elsöt; hogy Christus az ö *Ecclesiájá*-ban, oly Lelki hatalmot és birodalmot hagyott, mellyel a' Híveket, a' Lélek üdvösségre nézendő dolgokban igazgassa, fenyítékkel kénszeríttse, és bűntesse. Mert, Egy az; hogy, a' mint eléb ••[6538] mondám, az Anyaszentegyház Egysége, il-{782:}lyen Hatalom- és birodalom-nélkül, meg nem tartathatik. Más az; hogy a' Lelki-Pásztoroknak parancsolta Isten, hogy, †[6539] *Scientia et Doctrina pascant*, Legeltessék a' Juhokat: *[6540] Igazgassák és bírják a' sokaságot: Meg-ódgyák és kössék a' vétkeseket. ‘‘[6541] mert minden Hatalmat hagyott Christus az *Ecclesiá*-ban, valamely szükséges az ö éppűletire. Ebben minnyájan eggyeznek a' *Catholicusok*: noha sokan ezt a' Hatalmat, nem engedik magán a' Pápának, hanem a' Közönséges Gyölekezettel-együtt. Másikat; Azt-is minnyájan vallyuk; hogy, a' mi illeti a' Püspökség Rendit és szentelését, *Ordinem et Consecrationem*, ••[6542] abban egyenlők vóltak az Apostolok, és egyenlők most-is minnyájan a' Püspökök: Hanem a' Kérdés, csak a' *Jurisdictió*-rúl, a' Gond-viselésrűl, igazgatásrúl, birodalomrúl vagyon.

Hogy azért Christus Sz. *Péter*-re bízta az egész *Ecclesia* gond-viselését, és Fő-pásztorságát, így bizonyíttyuk:

I. Christus az ö Sz. Attyához Menybe akarván menni, és láthato ábrázattal el-válni a' Földön vitézkedő *Ecclesiá*-túl: Elsőben;[6543] Nem egyszer kétszer, hanem háromszor kérdé *Pétert*, Ha szereti őtet? Es, ha inkáb szereti-e hogysem a' többi? Ezzel akarván jelenteni, nem csak hogy igen nagy és kedves

[6537] 3.
[6538] •• Supra, f. 693. 694.
[6539] † Ierem. 3. v. 15.
[6540] * Act. 20. v. 28.
[6541] ‘‘ 2.Cor. 10. v. 8.
[6542] •• Hieron. ep. 85.
[6543] Ioan. 21. v. 15.

hodogeus_j.indd 1322 2025. 07. 21. 11:27:19

kincsét akarja reá bíznyia, mellyet ö annyira szeretett, hogy életét adta érette: hanem hogy a' Lelki birodalom, mellyet reá bíz, Szereteten fondáltatik. Annak-utánna; Kétszer mondá *Péter*-nek: *Pasce Agnos meos*; Legeltesd az én Bárányimat. Harmadszor, azt mondá: *Pasce Oves meas*; Legeltesd az én Juhaimat. Itt, Kettőt kell meg-gondolni: Eggyiket; hogy, azért kíván Christus nagyob Szeretetet Sz. *Péter*-ben, hogy-sem a' töb *Apostolok*-ban: mert valamit nagyobbat bízott reá, hogy-sem a' többire. Másikat; hogy Christus, nem csak a' szopó Bárányokat bízta *Péter*-re, hanem a' Juhokat-is, kiktűl szopnak a' Bárányok: az-az, a' Lelki-Pásztorokat. mert ezek, mint a' község Annyai,[6544] *Pascunt scientia et doctrina*, Tudományok tejével szoptattyák őket, mint a' Juhok Bárányokot. Senkit ki nem választ Christus: általlyában, valakik ö Bárányi, vagy Juhai, *Péter*-re bízza; és, a' mint Sz. *Ambrús* írja,[6545] *Velut* VICARIUM *Amoris sui nobis reliquit*, a' maga Szeretetinek Hely-tartójává tette *Pétert.* Azért, ha a' töb Püspököknek Isten azt parancsollya; "[6546] *Pascite qui in vobis est Gregem;* ••[6547] *Attendite Gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos*; hogy legeltessék a' mellettek-való Nyájat, mellyek-eleibe rendeltettek: *Péter*-re bízatnak közönségesen, valakik a' Christus Juhai, vagy Bárányi.

De miképpen bízatnak reá? *Pasce*, Örizzed, ugy-mond; Legeltessed: Semmit hátra ne hadgy, valami táplálásokra, óltalmokra, igazgatásokra, fenyítékökre szükséges. Mert mikor azt mondom: *Pasce*; Pásztorrá tészlek minden Juhaimon. Valamit a' Pásztorság tiszti kíván, mind azok reád bízattak. Miképpen azért, mikor Isten *Dávid*-ra bízá a' Világi királyságot, azt mondá;[6548] *Tu pasces populum meum*, hogy ö legelteti az Isten népét; és ez annyit tett (mint a' Sz. Irás magyarázza;) *Tu eris Dux super Israël*, Te lészsz Feje és Vezére népemnek: Ugy *Péter*-re, Lelki Birodalmot és Főséget bízott Christus, mikor azt mondotta, *Pasce:* Légy Pásztora, válogatás-nélkül, mind azoknak kik én Juhaim, A' Pásztor tiszti, Hogy ••[6549] eledellel {783:} táplállya,

[6544] Ierem. 3. v. 15.
[6545] Ambr. lib. 10. in Luc. c. 24.
[6546] " 1.Pet. 5. v. 2.
[6547] •• Act. 20. v. 28.
[6548] 2.Reg. 5. v. 2. Et, Cap. 7. v. 7. 8.
[6549] •• Ezech. 34. v. 2.

hodogeus_j.indd 1323 2025. 07. 21. 11:27:19

szép fűre hajtsa, Juhait: Hogy gyógyíttsa, takargassa, fel-keresse, óltalmazza Farkasoktúl, a' Juhokat: Hogy bírja, igazgassa, meg-ütögesse.[6550] Mind ezeket hadgya Christus, hogy cselekedgye *Péter* az Isten Juhaival. *Ergo, etc.*

II. Azt igérte vala Christus *Simon*-nak, hogy El-változtattya nevét, és "[6551] *Cefás*-nak (mely Sidóul, Kő-sziklát tészen) neveztetik. Mikor el-jöve az üdő, melyben ezt az igéretet meg akará tellyesíteni: Elsöben, meg-kérdé a' Tanítványokat, Mit mondanak ö-fellőle az Emberek? Es, minek-utánna a' Köz-nép szavait meg-hallotta vólna: azt kérdé az *Apostolok*-túl; Tí hát, kinek mondotok engem lenni? Sz. *Péter* azt mondá:[6552] Te vagy a' *Messias*, Isten Fia. Ezt a' tekélletes nagy Vallást, jutalmazni akarván Christus, azt mondá *Péter*-nek: En-is azt mondom néked; Te *Cefas* vagy, az-az, Kő-szikla; és ezen a' *Cefán*, Kő-sziklán, éppítem az én *Ecclesiámat*; Es a' Pokol kapui, azon gyözedelmet nem vésznek: Es néked adom a' Meny-ország kúlcsait: Es valamit meg-óldozsz és kötözsz a' Főldön, óldva és kötve lészen Mennyekben.

A' Christus szavában, Kettőt kell meg-gondolni: Először, Kinek szólt? Másodszor, Mit ígér? Bizonyos,[6553] hogy Christus, világoson *Simon*-nak a' *Jónas* fiának szólt; a' mint maga ki-mongya. Es háromszor említi ama' mutató igét, *Tibi,* Te-néked, adom a' Meny-ország kúlcsát. Es, jól-lehet a' Sz. Atyák nyilván írják; hogy ez a' Hatalom, mellyet Christus adott *Péter*-nek, nem csak az ö személyére adatott, hanem, hogy ö-utánna meg-maradgyon az *Ecclesiá*-ban; és így, *Péter*-ben, az *Ecclesiá*-nak adatott a' Hatalom: de azért, senki azt nem jelentette, hogy a' *Péter* személyének nem adta vólna Christus azt a' Hatalmat, melyről annyíszor mongya; *Tibi, Tibi, Tibi*; hogy ö-néki adgya.

Három méltoságos Tisztet adott Christus Sz. *Péter*-nek ezekkel a' szókkal: Eggyik,[6554] A' töb *Apostolok*-kal köz: mert azoknak-is hatalmat adott; hogy, a' mit meg-óldanak, vagy meg-kötnek, óldva vagy kötve légyen Meny-országban. A' kiknek meg-bocsáttyák bűnöket, bocsátva lésznek: a' kiknek

[6550] Ezech. 34. v. 4. 5.
[6551] " Ioan. 1. v. 42. Calvinus ibi, Vaticinium vocat bis.
[6552] Matt. 16. v. 18.
[6553] Matt. 16. v. 17.
[6554] 1. Matt. 18. v. 18. Ioan. 20. v. 23.

hodogeus_j.indd 1324 2025. 07. 21. 11:27:19

meg-tartyák, tartva lésznek. Másikát,[6555] Senkinek a' töb *Apostolok*-közzűl nem olvassuk hogy adta vólna Christus, hanem csak *Péter*-nek. Es ez a' Meny-ország kúlcsa. A' Kúlcs-adás, Hatalmat és birodalmot jelent azon, a' minek Kúlcsát adgyák. Ezt mutattya a' mindennapi szokás: Mert a' Váras, vagy Vár, vagy Pincze kúlcsát, annak adgyák, a' kinek hatalma- és birtoka-alá adatik a' hely. A' Világi Törvényesek azt mongyák:[6556] *Clavibus traditis, possessionem tradi*; hogy, Ha mit el-adsz; a' Kúlcs-adással, annak tellyes birását adod. A' Sz. Irás ezent jelenti;[6557] Mert, minek-utánna azt mondotta vólna Isten, hogy *Eliacim*-nak hatalmat ád, *Potestatem tuam dabo in manu ejus*: utánna veti; *Dabo Clavem domus David super humerum ejus: et aperiet, et non erit qui claudat; et claudet, et non erit qui aperiat*; hogy a' *Dávid* Háza kúlcsát adgya kezébe, hogy ö bírjon a' *Dávid* Házával. Azon-képpen a' Christus hatalmát akarván Sz. *János* ismértetni, azt mongya;[6558] hogy, Kezében a' *Dávid* kúlcsa: *Qui habet Clavem David: qui aperit, et nemo claudit; claudit, et nemo aperit.* Es mind a' két helyen, meg-magyarázza a' Szent Lélek, mire-való a' Kúlcs-adás: tud-{784:}ni illik, hogy a' kinek Kúlcs adatik, annak tiszti és hatalma az, hogy bé-tegye, vagy meg-nyissa; az-az, hogy bírjon azzal a' minek kúlcsát viseli. Tehát, mikor Christus az *Apostolok*-közzűl *Péter*-nek adta a' Kúlcsot, birodalmot és hatalmot adott néki. De micsodán vallyon? A' Meny-országon: az Anyaszentegyházon. Mert ez az Istennek e' Főldön Lelki országa, mely a' Mennyei bóldogságra viszen, és annak úttyán vagyon. Harmadikat,[6559] Csak Sz. *Péter*-nek mondá Christus, hogy más Neve lészen ez-után: és, ha eléb *Simon*-nak hívatott; ez-után *Cefas*, az-az, *Petra*, Erős Kő-szikla, lészen neve. mert ezen a' *Cefán*, Kő-sziklán, éppíti az Anyaszentegyházat, mellyet az Ördög meg nem győzhet. Mikor Isten Új Nevet ád valakinek, Uj ajándékot és méltóságot ád vélle; mint az *Abrahám*, *Sára*, *Jácob*, nevezeti meg-mutattyák. Azért, mikor *Simon*, *Cefás*-nak, Kő-sziklának nevezteték, oly állandó erőssége adaték Hitinek, mellyet, sem a' Tengeri habok, sem az Égi háborúk el nem dőjthetének. Es azt adgya okúl Christus, Miért nevezte

[6555] 2.

[6556] Digest. de Contract. Emtion. L. 74.

[6557] Isai. 22. v. 21.

[6558] Apoc. 3. v. 7.

[6559] 3. Hinc ortum, ut initio Pontificatus, mutentur Nomina Paparum.

hodogeus_j.indd 1325 2025. 07. 21. 11:27:20

Simont Cefás-nak, Erős kő-sziklának: Mert az ö *Ecclesia*-ját, ezen a' *Cefan*, a' Hitben meg-erőssíttetett kő-sziklán, éppíti. Magán, és csak szinte maga erejével, egyedűl Christus fondamentoma az *Ecclésiá*-nak: de ö-utánna, és ö-általa, *Péteren* éppíttetett az *Ecclesia.* Igy magyarázzák a' Régi Sz. Atyák a' Christus szavát:[6560] *Petrum primum Dominus elegit, super quem aedificavit Ecclesiam.* ••[6561][6562] *Petrus, pro soliditate devotionis, Ecclesiarum Petra dicitur. Sicut ait Dominus: Tu es Petrus. eo quod tamquam Saxum immobile, totius oneris Christiani compagem, molemque contineat.* †[6563] *Petrus audivit, Petra es. Etiamsi autem Petra est, non ut Christus petra est, sed ut Petrus petra. Christus enim, revera Petra inconcussa est: Petrus autem, propter Petram. Largitur enim JESUS suas dignitates, et non evacuatur, sed habens dat. Lux est; Vos estis, inquit, Lux mundi: Sacerdos est; et facit Sacerdotes: Petra est; et Petram fecit.* Es, hogy egyebekről ne emlekezzem, a' *Chalcédoni* Közönséges Gyölekezet így szóll:[6564] *Sanctissimus atque Beatissimus Leo, Veteris Romae Episcopus, per nos, ac una cum Gloriosissimo Apostolo Petro, qui Petra et basis est Catholicae Ecclesiae, et Fundamentum Orthodoxae Fidei, Episcopali dignitate privat Dioscorum.* Szent *Agoston*, ugyan-erre néz, midőn Sz. *Pétert* nevezi az *Apostolok*-között Főbnek, és *Ecclesia* fondamentomának:[6565] *Quis nesciat, Primum Apostolorum, esse Beatissimum Petrum?* *[6566] *In Apostolo Petro, PRIMATUS Apostolorum tam excellenti gradu praeeminet. Quis nescit, illum Apostolatus Primatum cuilibet Episcopatui praeferendum?* †[6567] *Petrus Apostolorum CAPUT, Caeli Janitor, Ecclesiae fundamentum.* Noha azért Christusrúl magyarázta Sz. *Agoston* ama' szókat, *Ezen a' Kő-sziklán éppítem Ecclesiámat*: de szabadon hágy mindent, "[6568] hogy Sz. *Ambrúst* kövesse, és Sz. *Péter*-rűl értse. mint-hogy az Urunk szavának folyásából meg-is tettszik,

[6560] Cypr. epi. 71. n. 19.
[6561] Epist. 55. num. 35.
[6562] •• Ambr. Ser. 47. de Fide Petri.
[6563] † Basil. Conc. 28. quae est de Poenitentia.
[6564] Evagr. l. 2. c. 4.
[6565] Tractat. 56. in Ioan.
[6566] * Li. 2. de Baptis. cont. Donat. c. 1.
[6567] † Epist. 86.
[6568] " Augu. 1. Retract. c. 21.

hodogeus_j.indd 1326 2025. 07. 21. 11:27:20

hogy ö-rólla kell érteni. Mert, mint férne egybe, hogy, Sz. *Péter*-rűl nagy *Emfasis*-sal kezdvén Urunk szóllani, mint-ha őtet az igaz Vallásért, illendö tisztességgel akarná illetni, véletlenűl magára fordítaná szavát? Christus azért, Fő fondamentom, *1.Corinth. 3. v. 11:* ö-utánna Sz. *Péter*: Sz. *Péter*-után, ••[6569] a' töb *Apostolok. Calvinus*, meg-győzetvén a' nyilván-valo igazságtúl, meg-vallya,[6570] hogy Sz. *Péter*, böcsülletesb felsöbséggel mondatik az Isten Házának fondamentomának, hogy-{785:}sem a' töb Hívek:[6571] *Pios quidem omnes, Petros esse convenit, qui in Christo fundati, ad exstruendum Templum DEI aptentur: sed hic Unus, propter singularem excellentiam, ita vocatur.*

Nem tagadgyuk azért, hogy a' *Péter* Hiti, és erős vallása, oka és eredete annak, hogy *Péteren* éppíttetett az *Ecclesia*: de ugyan *Péteren*, Hitivel-eggyütt éppíttetett.

Ezzel a' *Metaforá*-val, világoson jelenti Christus, hogy *Péter* bírja, tartya, őrizi az *Ecclesiát*, hogy a' Hitre, és Jó erkőlcsökre néző Tudományokban, meg ne csalassék az Ördögtűl. Mert közönségesen azt szoktuk mondani; hogy Ez a' Váras, Ez a' Mezei had, Ez az Ország, illyen Emberen éppíttetett; mikor jelenteni akarjuk, hogy az igazgattya, őrizi, és vezérli a' Várast, a' Hadat, az Országot.

III. A' Sz. *Péter* Főbségét, bizonyítom azzal: Mert, midőn a' Tanítványok azon vetekednének, Kicsoda nagyob közöttök? Christus, pásittyában meg akarván fojtani a' kevélységet, azt mondá:[6572] A' ki nagyob tí-közöttetek, ollyan légyen mint a' leg-kisseb; és az Elől-járo, ollyan légyen mint a' szolga. Az-után, *Péter*-hez fordúlván, monda néki:[6573] *Simon*, az Ördög meg-rostál títeket, mint a' búzát: En pedig könyörgöttem éretted, hogy a' te Hited el ne fodgyon; és te valamikor meg-térvén, erőssíttsed a' te Atyádfiait. Itt Christus nem mongya, hogy senki az *Apostolok*-között Nagyob, és Elől-járo nem lészen; söt világoson *supponit*, helyén hadgya, hogy annak meg kell lenni: hanem, módot szab, mint visellye magát a' ki Nagyob és Elsö; miképpen Sz. *Péter*, hasonló formán

[6569] •• Apoc. 21. v. 14.
[6570] Ephes. 2. v. 20.
[6571] Calv. in Ioan. 1. v. 42.
[6572] Luc. 22. v. 26.
[6573] v. 31.

hodogeus_j.indd 1327 2025. 07. 21. 11:27:20

módot rendel,[6574] miképpen viselyék magokat a' Lelki-pásztorok: de azzal nem tagadgya, hogy a' Pásztor Elötte-járója a' Juhoknak.

Ennek-felette; meg-mutatta Christus, Kicsoda Elől-járo és Fő az *Apostolok*-között: Mikor, Elsőben, bizonyossá tén, hogy *Péter* a' Hitben meg nem fogyatkozik. Másodszor, Tisztit magyarázza, és ö hívatallyának mongya hogy Erőssíttse a' töb Atyafiakat: az-az, mint Pásztor, taníttsa, vezérellye őket. Mert, a' Sz. Irás folyása-szerént, a' Pásztorok mondatnak ••[6575] *Confirmálni*, Erőssíteni azokat, a' kiket tanítnak, és gond-viseléssel igazgatnak. Halhadsza mit ír egy Régi *Doctor*, az Elsö *Leo* Pápával egyetemben: *[6576] *Pro Petro rogabat, et pro Jacobo et Joanne non rogabat? Rogans pro Petro, pro omnibus rogasse dignoscitur: Semper enim in Praeposito, populus aut corripitur, aut laudatur.* "[6577] *Specialis a Domino Petri cura suscipitur, et pro Fide Petri supplicatur; tamquam aliorum status certior sit futurus, si mens* Principis *victa non fuerit.* Az *Efesomi* Conciliom szavait ezen dologrúl, majd meg-hallyuk.

IV. Sz. *Agoston*-nál olvassuk; hogy azzal-is jelentetett *Péter*-nek a' töb *Apostolok*-felett-valo Tiszti és méltosága, hogy Christus magáért, és Sz. *Péter*-ért, egyenlő Adót fizetett; *Matth. 17. v. 27.* Ebből vettek okot a' töb *Apostolok,* hogy kérdeznék, Ki nagyob közöttök? Ennek-felette, Sz. *Máte*, *Pétert* mongya Elsőnek az *Apostolok*-között:[6578] *Primus Simon, qui dicitur Petrus.* Es, noha *Beza*, fondamentom-nélkül, gyanuságra-valo ok-nélkül, azt írja; †[6579] hogy talám attúl íratott ama' szó, *Primus*, a' Sz. *Máte* Evangeliomához, a' ki állatni akarta a' *Péter* Főbségét: De azért, noha {786:} *Marci 3. v. 16.* a' *Vulgata Editio,* és sok *Görög* könyvek, ama' szókat nem olvassák, *Primum Simonem*: mindazáltal, azt vítattya *Beza*, hogy azt oda kell olvasni. Üdőre-nézve sem mondatik Elsőnek *Péter*: mert üdő-szerént eléb követte *András* Urunkat:[6580] *Prior secutum est Andreas Salvatorem: et tamen* Primatum,

[6574] 1.Pet. 5. v. 2. 3.
[6575] •• Act. 15. v. 41. 1.Thess. 3. v. 2.
[6576] * Aug. tom. 4. li. Quaest. Vet. et Novi Testam. qu. 75. ex Nov. Test.
[6577] " Leo, Serm. 3. de Anniver. Et Serm. 2. de SS. Petro et Paulo.
[6578] Matt. 10. v. 2.
[6579] † Beza, Matt. 10. v. 2.
[6580] Ambr. 2.Cor. 12.

hodogeus_j.indd 1328 2025. 07. 21. 11:27:20

non Andreas, sed Petrum accipit. Tehát, Tiszttel és méltósággal, Elsö *Péter* az *Apostolok*-között.

V. A' Régi Szentek, egyenlö értelemmel, bizonyságink a' Sz. *Péter* Méltóságárúl. Hallyad Sz. *Cyprianust*,[6581] és Jerónimust: *Loquitur Dominus ad Petrum: Tu es Petrus; Tibi dabo Claves; et illi pascendas mandat Oves suas. Et quamvis post Resurrectionem, Apostolis parem potestatem tribuat, et dicat; Sicut misit me Pater, et ego mitto vos: tamen, ut Unitatem manifestaret, Unam Cathedram constituit, et Unitatis ejusdem originem ab uno incipientem, sua autoritate disponit. Hoc erant utique, et ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio praediti, et honoris, et potestatis* (tudnia illik, minek elötte Christus *Péter*-re bízná minden Juhait:) *sed exordium ab Unitate proficiscitur, PRIMATUS Petro datur.* †[6582] *Super Petrum fundatur Ecclesia. Et licet idipsum in alio loco super Apostolos fiat, et cuncti Claves Regni caelorum accipiant, et ex aequo super eos Ecclesiae fortitudo solidetur: tamen propterea inter doudecim Unus eligitur, ut CAPITE constituto, Schismatis tollatur occasio.*[6583] Mindenik e' két Sz. *Doctor*-közzűl, Hármat mond: Elsöt; hogy, az *Apostol*-ságot a' mi illeti, abban egyenlő vólt Sz. *Péter* a' töb *Apostolok*-kal. Másodikat;[6584] hogy az *Apostolság*-kivűl, Sz. *Péter*-nek más tiszti vólt; az-az, Fő vólt, Elsö vólt, a' töb *Apostolok*-között. Harmadikat; miért kellett Egy Főnek lenni az *Apostolok*-között; tudni illik, hogy az Eggyesség meg-tartatnék. Annak-okáért, miképpen Sz. *Jerónimus*, a' Püspökökrűl szólván, igazán írja; hogy, a' mi illeti a' Püspöki méltoságot, abban egyenlö, akár *Romá*-ban, akár *Eugubium*-ban visellyen ember Püspökséget; noha az Eggyességnek meg-tartásaért, Egynek kellett Főnek lenni:[6585] *Ubicumque fuerit Episcopus, sive Romae, sive Eugubii, ejusdem meriti, ejusdem est et Sacerdotii. Quod Unus electus est qui ceteris praeponeretur, in Schismatis remedium factum est.* Szinte azonképpen, az *Apostoli* Méltoság rendiben, egyenlők vóltak az *Apostolok:* de, hogy az Eggyesség meg-maradna, és a' következendö üdőkre példa adatnék

[6581] Cypr. de Unitat. Eccl. n. 9.

[6582] † Hieron. li. 1. contr. Iovin. circa med.

[6583] ″ Supr. f. 734.

[6584] Vide Calv. li. 4. ca. 6. nu. 16. Et, c. 7. n. 11.

[6585] Hieron. epi. 86. ad Evagrium.

hodogeus_j.indd 1329 2025. 07. 21. 11:27:20

az *Ecclesia* csendesz gond-viselésében, azt akarta Christus, hogy Egy Fejök lenne az *Apostolok*-nak. Mert, a' mint eléb ••[6586] hallók, nem lehet Eggyesség és csendeszség a' fejetlen lábok-között: *[6587] *Neque enim Haereses aliunde obortae sunt, aut nata Schismata, quam inde, quod Sacerdoti DEI non obtemperatur; nec Unus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, et ad tempus JUDEX VICE Christi, cogitatur. Cui, si secundum magisteria Divina obtemperaret Fraternitas universa; nemo adversum Sacerdotum Collegium quidquam moveret: nemo Judicem se, jam non Episcopi, sed DEI faceret.*

Ezekből ki-tettszik: hogy, ha valami homály vólna-is az Urunk szavaiban, és csak magán ezekből nyilván ki nem nyilatkoznék a' Sz. *Péter* méltosága: mindazáltal, azoknak közönséges értelme, kik akkor éltek, mikor tiszta virágában tartatott az *Apostoli* Tudomány, meg-tanítana a' Christus szavainak igaz magyarázattyára. Mert ezek-elött, el-titkolva nem lehetett az Urunk szavainak értelme; kivált-képpen ily derék dolog-{787:}ban, mely az Egyházi Rend-tartást, és minden-napi Szokást illette. Annak-okáért, az Ujonnan gondolt csavargó magyarázatok-ellen, mellyeket naponként kovácsolnak a' Versengők, elég a' Régi *Ecclesia* itéleti.

A' Külömbözőknek, semmi fondamentomok nincs az ellenkedésben.[6588] Hogy Sz. *Pétert* a' töb Apostolok *Samariá*-ba küldötték;[6589] és hogy Sz. *Pál* meg-feddette őtet:[6590] semmit ellenünk nem bizonyít. Mert a' Szent Lelket, Christus küldötte az *Apostolok*-ra: de ebből nem következik, a' Szent Léleknek kisseb-vólta Christusnál. *Fíneest,* ••[6591] a' Sidók követségben küldék, noha †[6592] Fejök vólt a' Papoknak. Azon-képpen a' Fejedelmet, mikor botránkozást szerez, meg-dorgálhattya az ö birodalma-alat-lévö ember. Mely dologrúl így ír Calvinus: "[6593] *Fateor, summos ab infimis jure reprehendi: Itaque non sequitur, eos, qui quempiam reprehendunt, protinus esse pares. nam libertas*

[6586] •• Supr. fo. 109. 110. et 693. 694.
[6587] * Cypr. epi. 55. n. 27. alias, l. 1. ep. 3.
[6588] OBIECTIONES.
[6589] Act. 8. v. 14.
[6590] Gal. 2. v. 11.
[6591] •• Iosuae 22. v. 13.
[6592] † 1.Paral. 9. v. 20.
[6593] " Calv. Gal. 2. v. 11.

hodogeus_j.indd 1330 2025. 07. 21. 11:27:20

haec, minoribus erga majores permittitur a Deo. A' Sz. *Péter* cselekedetiben pedig mit feddett Sz. *Pál*, ez-elött ••[6594] meg-magyarázók.

¶. 7. A' Sz. PETER Tiszti, Successorira szállott.

Hogy az a' Tiszt és *Jurisdictio*, Gond-viselésre-való Hatalom, mellyet Christus *Péter*-nek adott, el nem fogyott a' *Péter* halálával, hanem az *Ecclesiá*-ban maradott, és marad Világ végéig;[6595] Igy bizonyítom:

I. A' mint Christus rendelte és hadta az Anyaszentegyház gond-viselésének és Igazgatásának formáját, úgy kell maradni mindenben, valamit ö-maga el nem változtatott. Mert, a' mit Christus rendelt, azt senki el nem változtathattya, hanem csak ö-maga.[6596] Ugyan-is, fogyatkozott és elégtelen vólna a' Christus rendelése, ha annak el kellett vólna változtatni. Bizonyos pedig (a' mint meg-mutatók,) hogy Christus úgy rendelte az Anyaszentegyház igazgatását és Gond-viselését, hogy Egy Feje és Fő Pásztora lenne, kitűl halgatnának minnyájan, valakik a' Christus Juhai és Bárányi. Ezt a' Rendelést, sem nem olvassuk, sem leg-kisseb gyanuságravalo okból nem gondolhattyuk, hogy el-változtatta Christus. Tehát, most-is Egy Fő Pásztor hatalmával igazgattatik az *Ecclesia.* Mert Urunk, az *Ecclesia* Gond-viselésének módgyát, nem csak egy-nehány esztendőre rendelte: hanem példájával-is tanított, mint kell az ö vezérlésének folyását rendelni, hogy, a' mint kezdetett, úgy végeződgyék. mivel Christusban nem vólt az a' fogyatkozás, mely egyebekben, kik gyakran jóbbíttyák rendelésöket: mert utólban ollyat találnak, a' mit eléb nem tudtanak.

II. Valaminémü Okok, Szükségek, Hasznok vóltak az *Apostoli Ecclesiá*-ban, mellyekért Christus azt akarta, hogy Egy Fő gond-viselö Pásztora légyen minden Juhoknak és Bárányoknak: most, az *Apostolok* halálaután, a' Keresztyénségnek ennyi külömböző Nemzetekre terjedésében, mind azok az Okok, Szükségek, Hasznok, sokkal inkáb találtatnak,

[6594] •• Supr. fo. 382. 383.

[6595] PETRUS PRIMATUS, ad Successores transit.

[6596] Inferior Potestas mutare non potest, quod superior instituit.

hodogeus_j.indd 1331 2025. 07. 21. 11:27:20

hogy-sem az *Apostolok* éltében. Tehát, az Isten Bőlcsesége és gond-viselése azt kívánnya, hogy mindenkor ollyan Fő Pásztora légyen az *Ecclesiá*-nak. Leg-nagyob Oka, Szüksége, és Haszna az Egy Fő Pásztornak az; hogy az ö legeltetése-, és Atyafiak erőssítése-által, az Eggyesség meg-tartassék a' Hívek-között: úgy, hogy minnyájan azon Igazságot, eggy-aránt hidgyék, értsék, és vallás-tétellel erőssíttsék. Ne külömbözzenek, ne habozzanak, ne ellenkezzenek a' Hit dolgaiban. söt az Imádkozásban, Egyházi Rend-{788:} tartásban, *Sacramentomok* szolgáltatásában, egy formát tartsanak. Ez, ennyi sokaság-között, külömben nem mehet végbe, hanem ha egy Fő Pásztor lészen; ki, mikor szükséges, *Conciliomokat*, Közönséges Gyölekezeteket hirdethessen: a' Versengők-között, Törvényt tehessen; *Sententziát* mondhasson: az Engedetleneket, fenyítékkel zabolázhassa. Azért láttyuk, hogy az Eretnekek-között, soha Eggyesség nem lehetett: hanem, mint a' széllyedett Nyáj, el-szakadoztak. Es csak ott maradott az Eggyesség, a' hol Egy Fő Pásztor találtatott.

Eszekbe vévék az Ujítók, hogy esze-veszett Nyáj az ö Gyölekezetek, ha Feje, és közönséges Gond-viselője nem lészen: Azért, *Superattendenseket* választának, kik Fejei, igazgatói, bűntetői, a' töb Predikátoroknak. Es egy sincs közzűllök,[6597] a' ki azzal mentené magát a' *Superattendens*-ségtűl, hogy az *Apostolok* mind egyenlő-hatalmúk vóltak; azért, nem kell valakinek nagyob hatalmat adni, hanem minnyájan egy-arányúk légyenek. Azt sem vészik eszekbe;[6598] hogy, valaminémü okokat meg túd gondolni az emberi elme, mellyekért Fejének kell lenni az Egy öreg Megyében-, vagy Tartományban-lakó Pásztoroknak, mind azon okokat fel-találljuk, miért kell ezeknek-is a' határos-birodalmú Fejeknek, Egy Közönséges Fejöknek, és Gond-viselőjöknek lenni, ki ezeket a' Megyés Fejeket, Egybe-győjthesse, Igazgathassa, Törvényszerént bűntethesse, Eggyességben tarthassa. Mert Sz. *Cyprianus*-tól hallók eléb;[6599] hogy az Eggyesség meg nem maradhat, ha Egy Fejet és Pásztort nem ismérünk az *Ecclesiá*-ban.

[6597] NB.

[6598] *Nota.*

[6599] Cypr. supra, fol. 110.

hodogeus_j.indd 1332 2025. 07. 21. 11:27:20

III. Nem csak Sz. *Agoston* írja, de az igaz Okosság-is meg-mutattya; hogy, *Pastor fit propter Ecclesiam, non Ecclesia propter Pastorem*; az Anyaszentegyház Pásztori, nem a' magok böcsülletiért, hanem az Anyaszentegyház javáért lésznek Pásztorrá. Azért, mikor Christus Sz. *Péter*-nek adta a' Fő Pásztorságot, és gond-viselést: nem csak magáért, és maga személyére adta, hanem az *Ecclesiá*-ért. Tehát,[6600] *Ecclesia Claves Regni caelorum accepit in Petro*; Sz. *Péter*-ben, az *Ecclesia* vette a' Meny-ország kúlcsát. *[6601] Tehát, *Permanet quod in Petro Christus instituit*; meg-marad az *Ecclesiá*-ban, a' mit Christus rendelt Sz. *Péter*-ben.

Es, a' Sz. Irás világoson jelenti, hogy ez a' Pásztorság állando: Mert, 1. Sz. *Pál* írja;[6602] hogy a' Christustúl rendelt Pásztorok és *Doctorok*, mind addig maradnak, míg a' Vitézkedö *Ecclesia* marad. 2. Christus minden Juhait és Bárányit *Péter*-re bízta: Tehát, nem csak azokat kik akkor éltek, és immár a' Christus Aklában vóltak; hanem, valakik Világ végéig élnek, és a' Christus Aklába mennek. mivel Christus nem határozta szavát, sem bizonyos üdőben-, sem bizonyos helyben-élö Juhaira: *Péter* pedig, személyében halandó lévén, maga személyében nem legeltethetett minden Juhokat. Tehát szükség, hogy *Successori*-, Utánna-következö Pásztorok-által legeltesse; nem csak minden helyeken-, hanem minden üdőkben-lévö Juhokat. Tehát, a' néki ada-tott Hatalom, *Successori*-ra szállott. 3. Ha csak *Péter* életéig tartott vólna a' Fő Pásztorság, nem viselt vólna Christus ollyan gondot a' *Péter* halála-után-élö Juhokra, mint az elébbiekre. maga, a' *Péter* halála-után, nem kevesb szükség-gek vólt a' Juhoknak a' Pásztor-{789:}ra, mint annak-elötte. 4. a' Sz. *Péteren* éppíttetett *Ecclesia*, Világ végéig meg-marad. Tehát a' Sz. *Péter* Tiszti-is meg-marad. noha nem maga személyében, de *Successori*-ban.

IV. Ha a' Christus *Ecclesiá*-ja, Gond-viselö Pásztor-nélkül vólna; nem csak a' Sidó *Synagogá*-nál, de akár-mely galyiba Országnál aláb-való állapatban vólna. Mert a' *Sidók*-nál, †[6603] Egy Papi-Fejedelem vólt, kinek tar-toztak engedni fejenként a' Törvény dolgában. Ország sincs, melynek Feje

[6600] Augu. tr. 124. in Ioan.
[6601] * Leo, Serm. 2. de Assumtione sua.
[6602] Eph. 4. v. 11.
[6603] † Deut. 17. v. 8.

hodogeus_j.indd 1333 2025. 07. 21. 11:27:20

nem vólna. Ha azért az *Ecclesia*, Ország, Váras, Akol, és sok tagokból éppűlt Test, a' mint eléb ••[6604] mondók: szükség, hogy Fejedelme, Birája, Pásztora, Feje légyen.

Mondaná valaki: A' töb *Apostolok*, csak magok személyére vették Christus Urunktúl az Apostolságot; Ennek méltoságos *Privilegiomit*, nem terjesztették az utánnok következö Püspökökre. Tehát Sz. *Péter*-rűl sem szállott *Successori*-ra az ö méltosága.

Felelet: Az *Apostolok*-ban Két dolog vólt; Elsö, A' Püspöki Szentelés és Rendelés. Es ez, a' *Successorok*-ra szállott. Második, Az Apostolságnak magános *Privilegiomi*; ugy-mint: Hogy, nem Emberek-által, hanem magától Christus Urunktúl, kűldettek a' Predikállásra: Hogy a' Hitben, és Igazságban meg-erősíttettek a' Szent Lélek vételével; úgy hogy, meg sem csalathattak, meg sem csalhattak: Hogy minden Nyelveken szóllottak: Hogy minden Irások Isten szava: Hogy mindenik Apostol *Jurisdictiót*, Hatalmat vett Christustúl, hogy ••[6605] a' széles Világon mindenütt predikálhatott. Es ebben, sem a' Sz. *Péter*-, sem a' töb *Apostolok*-után-valo Püspökök, nem *succedáltak*, nem részesültek:[6606] mert ezek, *Personalia*, személyre adattak. Ezen a' Két dolgon-kivűl, Sz. *Péter*-nek magán-valo Tisztet adott Christus; hogy, mint Fő Pásztor, minden helyen-, és minden üdőben-lévő Juhait, bírja Pásztorságával. Es, mivel Sz. *Péter* ebben hasonló nem vólt a' töb *Apostolok*-hoz, a' töb *Apostolok* hasonlatosságából semmit nem bizonyíthatni Sz. *Péter*-ellen.

¶. 8. Hogy a' Romai Pápa a' Successor, a' kire szállott a' Péter Fö Pásztorsága.

A' *Catholicusok* minnyájan vallyák; hogy Christus e' földön oly látható Fejet és gond-viselőt rendelt az *Ecclesiá*-ban, mely Igazgassa, Eggyességben tartsa, Tévelygésektűl óltalmazza az ö Nyáját.

[6604] •• Sup. fo. 649. et seq.
[6605] •• Mat. 28. v. 19.
[6606] 2.Cor. 11. v. 28.

hodogeus_j.indd 1334 2025. 07. 21. 11:27:20

Azt-is Keresztyén hittel vallyák; hogy illyen Hatalom vagyon a' közönséges *Ecclesiá*-ban. Mert, a' mely Szent Irások mondásiból világoson meg-mutatók, hogy a' Christus *Ecclesiá*-ja mindenkor úgy marad, hogy Tévelygésekbe nem eshetik; Es hogy, tartozunk az ö tanitását követni ha Pogányok nem akarunk lenni: meg-bizonyíttyák azt-is, hogy Isten az *Ecclesiá*-ra bízta a' Lelki gond-viselést. Azért, valamit az *Ecclesia* közönséges *Conciliom*-ban végez, valamit Eggyező tanitásában követ, annak engedelmességére minden Juhok kötelesek.

Ez a' Két dolog, igaz elég a' Tévelygők meg-győzésére. Azért, ezek helyén maradván: A' *Catholicusok*-között, kérdésben, és még eddig, szabad vélekedésben vagyon, Ha az a' *Jurisdictio* és Hatalom, mellyet *Péter*-ben vett az *Ecclesia,* magán a' *Romai* Püspök személyére szállott; vagy, {790:} közönségesen az *Ecclesiá*-ra, mellyet jelent, és képez a' *Generale Concilium*, eggyütt a' *Romai* Pápával?

Némellyek azt állattyák:[6607] hogy, noha a' *Romai* Pápának az Anyaszentegyház rendelési, sok és nagy Hatalmat adtak, A' *Conciliomok* öszve-hívására; a' Püspökök pereinek le-szállítására; az Engedetlenek bűntetésére: De azt nem akarják Isten Törvényének és rendelésének vallani, hogy a' *Péte*r Tiszti és *Jurisdictió*-ja, a' *Romai* Püspökségben-ülő személyhez köteleztetett: hanem, ezt a' *Jurisdictiót*, a' Közönséges *Conciliom*-ban mongyák lenni, melyben a' *Romai* Pápa, a' töb Pásztorokkal-eggyütt, erőssíti, legelteti, őrzi a' Christus Juhait. Ez a' Vélekedés, fö-képpen Három dolgon éppíttetik: 1. Hogy, sohúlt az Isten Igéjében jelensége nincs, hogy a' *Roma*-várasa Püspökségéhez köttetett a' Sz. Péter *Privilegioma.* Maga, ha *Juris Divini* vólna, Isten Törvényében kellene ennek találtatni. 2. Mert tagadhatatlan; hogy az Egyházi Pásztorság, Elsőség, Főbség, és Közönséges gond-viselés, elválható a' *Romai* Váras Püspökségétűl: Mert, minek-elötte *Péter Antiochiá*-ba menne, nem bírt egy-valamely Várasi Püspökséget. *Antiochiá*-ban, Hét esztendeig lévén, *Roma*-várasához nem vólt kötve az Egyházi Főbség: Tehát, a' *Péter* méltoságának, és Fő Pásztorságának, *accidentale*, nem mi-vóltához tartozó, hogy ebben, vagy ama' Várasban légyen. Mely, úgy nem vólna, ha, mikor Christus *Péter*-nek adta a' Gond-viselést, a' *Romai* Püspökséghez

[6607] Vide supra, f. 645. 646.

hodogeus_j.indd 1335 2025. 07. 21. 11:27:20

kötötte vólna ezt a' Tisztet. Ha pedig Christus oda nem kötötte; más az-után, *Jure divino*, Isteni Törvénnyel, oda nem köthette: mivel, csak Isten szerezhet Isteni Törvényt. Azért, akár-mint légyenek *Decreta Juris Ecclesiastici*, a' Pápa méltoságárúl rendelt Egyházi Törvények: de Isten Törvényével nem kötte-
5 tett *Romá*-hoz a' *Péter* tiszti. 3. Tagadhatatlan, hogy a' *Romai* Pápák-közzűl, némellyeket mint Eretnekeket, kárhoztattak a' Közönséges Gyölekezetek.[6608] mellyet nem cselekedhettek, ha azt hitték, hogy a' *Romai* Pápák kárhoztatásra mélto Eretnekségbe nem eshetnek. Tehát, kárhoztatásokkal meg-mutatták, hogy a' *Romai* Pápákat, Eretnekségbe-eshetőknek hitték. Tehát a' Sz. Péter
10 *Privilegiomit*, csak magán a' Pápában nem ismérték: Mert az Eretnek ember, sem fondamentoma, sem tagja nem lehet az igaz *Ecclesiá*-nak: sem Attyafiait nem vastagíthattya az igaz Hitben: sem a' Farkas nem legeltetheti a' Juhokat.

Ez-ellen, velem-egyetemben, sokan, azt taníttyák; hogy a' *Roma*-váras Püspökére szállott a' Péter *Jurisdictiója.* Mert jóllehet, minek-elötte *Péter*
15 *Romá*-ba ment, az ö Tiszti nem vólt kötelezve *Roma*-várasa Püspökségéhez: de, minek-utánna abban a' Várasban Püspökséget viselt, és ott *Mártiromságot* szenvedett; a' ki abban a' Püspökségben utánna következett, arra szállott Pásztori tiszti. Azért, mihent valakit a' *Cardinálok Romai* Püspökké választnak, Christus ö-maga annak adgya az Egyházi Fő Pásztorságot; nem
20 új és most kezdett rendelésből: hanem annak az elsö Engedelemnek erejéből, mellyet *Péter*-nek adott. mivel akkor azt végezte; hogy, a' kit Törvényszerént a' *Péter* halála-után választnak helyébe, annak hatalma légyen az egész *Ecclesia* igazgatására.

Meg-engedgyük azt-is; hogy, a' Sz. Irásban, nincs világoson írva hogy {791:}
25 illyen Rendelést tett Christus; hanem ezt, a' Sz. Irás magyarázásából, *Traditio*-által tudgyuk. Azért, ennek az értelemnek Két Fondamentoma vagyon: I. Ha a' Közönséges *Conciliom*-ban, és nem a' *Péter*-után következö Személyben, maradott a' *Péter* tiszti: El-változtatott tehát a' Christus rendelése. mert Christus egy Személynek, *Péter*-nek, adta a' Hatalmat,
30 nem a' Közönséges Gyölekezetnek. Azért, nem a' Christus rendelésének *Successió*-ja maradott az *Ecclesiá*-ban: hanem Uj *Magistratus*, és külömbözö Birodalom formája emeltetett a' *Péter* halála-után, ha Egy Emberben nem

[6608] Honorium ut Monothelitam, damnat Sexta Synodus.

hodogeus_j.indd 1336 2025. 07. 21. 11:27:21

maradott a' Fő Pásztorság. Hogy pedig Christus illyen változást rendelt vólna, semmi jelensége nincsen a' Sz. Irásban, vagy *Traditió*-ban. II. Ennek erős bizonysága, az Anyaszentegyház *Traditió*-ja. Isten Igéjéből tudgyuk, hogy Christus oly Egyházi Főbséget adott *Péter*-nek, mely az *Ecclesiá*-ban mind addig marad, míg az *Ecclesia* éppűlete, és a' Juhok legeltetése marad. nem a' Sz. *Péter* személyében marad pedig, hanem a' *Successorok*-ban. Ennek az Isten Igéjének igaz értelmét, az Anyaszentegyház *Evidens Traditiojá*-ból, és Szokásából, *Continuus Ususa*-ból vészszük. Es az Irásnak *Tradició*-ból vett igaz magyarázattyával bizonyíttyuk; hogy a' *Péter* Főbsége, és Egyházi *Jurisdictió*-ja, azokra szállott, kik a' *Péter* halála-után a' *Romai* Váras Püspökségében, rend- és törvény-szerént következnek.

Az Anyaszentegyház *Tradicio*-ját, és *Continuus Ususát,* meg-mutattyák, nem csak a' *Romai* Pápák Irási, mellyeket, *Tomo. 1. Conciliorum* olvasunk; ugy-mint, *Anaclétus*, *Evaristus*, *Alexander I. Sixtus I. Anicétus*, *Eleutérius*, *Zepherínus*, *Cornelius*; hanem azok-után, *Dámasus*, *Leo Magnus*, *Sz. Gregorius*, és töb Sz. Atyák, Császár, és Közönséges Gyölekezetek tanitási, mellyekről emlekezénk ••[6609] nem régen. Mert ezek, eleitűl-fogva azt hirdették, és követték, hogy a' Sz. *Péter* Főbsége a' *Romai* Pápára szállott. Azért, külömben ezt kétessé nem tehettyük,[6610] hanem-ha az Anyaszentegyház közönséges *Traditió*-ját és Szokását bizonytalanná tészszük; és azt állattyuk, hogy a' Sz. Irás értelmét nem a' *Traditió*-ból, és az egész Keresztyénség vallásának *Analogiájá*-ból kell venni, hanem a' mí agyaskodásunkból.

Nem-is helyes, a' minémü Két Fogást emlegetnek az Ujítók; Tudni illik: Hogy a' *Romai* Pápák, magok igyében Tanúk nem lehettek: és hogy, *Tirannice*, erő-hatalommal nyerték a' Pápák a' nagy dicséretes Méltoságokat. Mert a' Pápák, nem magok igyében, hanem, az egész Anyaszentegyház dolgában tésznek bizonyságot: Es oly Pápák, kiknek Bőlcsesége, Szentsége, és *Mártiromsága*, hitelessé tészi szavokat: és meg-ismérteti, hogy, nem kevélységből, vagy rendetlen Tisztesség-kívánásból írtak. mert, ha abból esett vólna Irások, ellenzették vólna a' töb Sz. Püspökök. De nem ellenzették: söt engedelmesen vették parancsolattyokat.

[6609] •• Supra, a fol. 774.

[6610] *Nota bene.*

hodogeus_j.indd 1337 2025. 07. 21. 11:27:21

Nem-is erővel nyerték Méltoságokat a' Pápák: mert semmi hadakat ezért nem viseltek: semmi kegyetlen Vér-ontásokat nem tettek; mint a' Világi *Tirannusok* Birodalma terjesztésében szokott lenni. Sőt a' *Conciliomok*, és a' hatalmas Császárok, nem tudatlanságból, sem erőltetésből, vagy kisztetésből; hanem tudva és akarva, ismérték, és vallották a' *Romai* Pápa Méltoságát. Maga ezek, leg-inkáb ellene-álhattak vólna, és ellene-is állottak vólna a' Pápáknak, ha valamit Isten rendelése-ellen, magoknak akar-{792:}tak vólna tulajdonítani. Azért, valamely igaz a' Sz. *Agoston* mondása; hogy, "[6611] *Apostoli Traditio* a' mit az egész *Ecclesia* követ, és *Conciliomok*-túl nem végeztetett: oly igaz, hogy a' *Romai* Pápák Elsőségét *Apostoli Traditió*-ból hozták-ki, a' Christus szavaiból.

Ezekből, meg vagyon felelve az Elsö Vélekedésnek Kételsö Fondamentomára. A' Harmadikra, azt mondom: Bár úgy légyen, hogy a' *Pápa,* maga személyében el-tévelyedhetik, és Eretnekségbe eshetik: de az *Ecclesiát* nem kötelezheti hamisságra. Mert az Isten gond-viselése, mely a' Fő Pásztor engedelmességére kötelez, nem szenvedheti hogy az minket hamisságra kötelezzen. mivel, a' Sz. *Agoston* mondása-szerént;[6612] *In Cathedra, coguntur etiam mali, bona docere.* Es, ha magában Eretnek a' *Pápa*; noha meg-fosztatván az igaz Hittűl, mely-által lészünk az Anyaszentegyház tagjai, nem valóságos tagja az *Ecclesiá*-nak: de Tiszti-szerént, Gond-viselője, és, *Moraliter Caput*, és Feje lehet, melytűl őriztetik. Mert nem elsö és felsö Fő a' Pápa; nem-is maga erejével igazgattya és bírja az *Ecclesiát*: hanem csak eszköz, és Hely-tartója az Elsö Főnek, mely az ö Tagjaiba, elevenséget adhat a' tévelygö Fő-által-is.

MASODIK RESZE.

A' ROMAI PAPA NEM ANTICHRISTUS.

AZt tudgyák a' mí Szomszédink, hogy néma barmokra találtak, kik, vagy okosságtalanságokból eszekbe ne vehessék; vagy meg-kötött nyelvök

[6611] " Aug. li. 4. de Baptis. c. 2.
[6612] Aug. ep. 166.

hodogeus_j.indd 1338 2025. 07. 21. 11:27:21

fogyatkozásából, meg ne fedhessék az ö trágár patvarokat, és káromló szidalmazásokat: De, légyen áldott az Ur neve, sem eszt, sem nyelvet kőlcsön nem kérünk tőllök. Azért, meg-hidgyék, hogy rajtunk sem hadgyuk az ö dohos kérödéseket: hanem bévségesen, és né-talám nyilvábban, hogy-sem kivánták vólna, meg-lészen válasz-tételek.

Közönségesen az Uj Tanítók, fel-törlött homlokkal, s nagyon fel-emelt szeműldökkel, mint egy erős kő-fal-alatt, úgy állanak ama' temérdek Rágalmazás paíssa-alatt; hogy a' *Romai* Pápa, ama' Veszedelem Fia, a' Nagy *Antichristus.* kiben, nem csak a' mostan-élö, de a' régen meg-hólt Keresztyén Fejedelmeket, és Sz. Jámborokat, kik a' *Romai* Pápát Fejöknek tartották, csuda nagy gyalázattal illetik. Hogy pedig fondamentomból, szegesen, megmagyarázhassuk a' dolgot: lássuk elsöben, Mit kell az *Antichristus* nevén értenünk.

¶. 1. Az Antichristus Nevérül: és Honnan kell isméretit venni.

Az *Antichristus* neve, annyit tészen, mint Christussal-ellenkedö. Es, miképpen Christussal nem egy-képpen ellenkeznek az Emberek; az *Antichristus* neve sem egy-képpen vétetik: Mert, Először; Mind azokat jegyzi, kik, a' Christus Igazságától el-szakadván, hamis Tévelygéseket, és Eretnek Vallásokat híntegetnek; mint ••[6613] *Cyprianus*, †[6614] *Tertullianus*, ‘‘[6615] *Jerónimus*, és *[6616] Sz. *Agoston* fel-jegyzették: ″[6617] *Qui sub nomine Christi, Christianum se videri volens, extollitur contra Christum; ostendit se Antichristum: non illum majorem ceteris, sed ex his aliquem, de quibus dixit Joannes, Nunc Antichristi mul-*{793:}*ti facti sunt. eos enim dicebat Haereticos, qui temporibus Apostolorum esse jam coeperant.* Miképpen azért Christus, Keresztelő *Jánost*,

[6613] •• Cypr. ep. 70. n. 25. Epi. 74. v. 8.
[6614] † Tertull. cont. Psychicos, in fine.
[6615] ‘‘ Hier. in. Ps. 5.
[6616] * Aug. su. f. 652
[6617] ″ Tom. 6. li. 2. contr. Adversar. Legis, c. 12.

hodogeus_j.indd 1339 2025. 07. 21. 11:27:21

‡[6618] *Illyés*-nek nevezte; mert, az Angyal mondása-szerént, ••[6619] *Illyés* lelkével bévelkedett: azon-képpen a' hamis Tanítók, *AntiChristus*-nak mondatnak; mert azon Lélektűl hordoztatnak, melytűl az *Antichristus.* Másodszor; Az *Antichristus* nevén, ama' Veszedelem Fiát értyük, ki leg-fö-képpen ellenkezik Christussal. A' Sz. Irásban, egyébütt az *Antichristus* nevét nem olvassuk, hanem Sz. *János*-nál, "[6620] négyszer. Ö pedig mind a' Két értelemben szóll az *Antichristus*-rúl; a' jövendő nevezetes *Antichristust* meg-választván azoktúl, kik immár ö-idejében *Antichristusok*-nak mondattak.

Nékünk most, csak ama' nevezetes *Antichristus*-rúl vagyon közbe-vetésünk: melynek neve a' Sz. Irásban, ″[6621] *Homo Peccati: Filius perditionis: Qui adversatur: Ille iniquus.* Errűl, †[6622] az *Apostolok*, keveset, és homályoson szóllottak Irásokban; fö-képpen azért, a' mit Arany-száju Sz. *János* *[6623] fel-jegyzett: mert, ha erről nyilvábban szóllottak vólna, a' *Romai* Birodalom romlásárúl ollyat kellett vólna mondani, melyből galyibájok következett vólna. Annak-okáért Sz. *Pál*, ••[6624] nagy kerűlö beszéddel emlekezvén errűl, azt mongya; hogy, Tudgyák a' Hívek, minémü akadék légyen a' dologban, hogy még most ki nem jelenik: és ínti őket, hogy, nem csak az írva adott dolgokat, hanem a' mit szóval vettek-is, meg-tartsák. Ebből meg-tettszik; hogy az *Apostolok*-túl, oly dolgokat tudtak a' Hívek a' Nagy *Antichristus*-rúl, mellyek a' Sz. Irásban nincsenek ki-fejezve, hanem csak szóval adattak azok eleibe, "[6625] kikre az *Ecclesia* gond-viselése bízatott. mert ezeknek, meg-magyarázták az *Apostolok* a' Sz. Irás mondásit, mellyek az *Antichristust* árnyékban jelengették. Azért, mint egyéb nehéz dolgokban, a' Sz. *Doctorok* közönséges értelmét, mint *Apostoli* tanitásból származott Igazságot, bé-vészszük: úgy itt, a' miket egy nyomban tanítnak az Anyaszentegyház Régi fö Vezéri a' Nagy *Antichristus*-rúl, ha szinte oly nyilván a' Sz. Irásban

[6618] ‡ Mat. 11. v. 14.
[6619] •• Luc. 1. v. 17.
[6620] " 1.Ioan. 2. v. 18. 22. c. 4. v. 3. 2.Ioan. v. 7.
[6621] ″ 2.Thess. 2. v. 3. 8.
[6622] † Supr. f. 572. initio.
[6623] * Chrysostom. hom. 4. in 2.Thess. 2.
[6624] •• 2.Thess. 2. v. 3. 4. et 6.
[6625] " Vide supr. f. 573. et seq.

hodogeus_j.indd 1340 2025. 07. 21. 11:27:21

ki nem vólnának-is fejezve, el kellene hinnünk hogy ezeket *Apostoli Traditió*-búl vették a' Régi Szentek, mint a' Sz. Irás könyveit. Mert, a' kik elégséges bizonyságok arra, hogy valamely Könyvek Sz. Irás-közibe vétessenek; úgy, hogy senki a' Sz. Könyvek-közzűl ki ne merje rekeszteni, a' mit ezek tanubizonysága meg-erőssít: miért nem vólnának elégséges Tanúk egyéb dolgokra? Ennek-felette, derék, és igen szükséges dolog az *Antichristus* ismerése. Mivel azért a' szükséges dolgokrúl, világos tanitást mondanak az Ellenkezők lenni a' Sz. Irásban: nem hihetséges, hogy csak a' Régi Sz. *Doctorok* nem látták vólna délben a' Nap-világot: és Ezer esztendőtűl-fogva, álmokba se ötlöttek vólna azok a' nyilván-valo dolgok, mellyeket most a' *Predikátorok* lábokkal taszíthatnak. Azt mongyák némellyek; hogy az *Antichristus*-rúl-valo Irásokat nem értették, míg ki nem jelent az *Antichristus*: most pedig, hogy kinn vagyon farka, künnyeb értelme vagyon az Irásoknak. De, ki nem láttya, hogy ez csavargás, *Petitio Principii*? melyben azt vetik fondamentomúl, a' mit meg kellene bizonyítani; tudni illik, hogy Immár eljött az *Antichristus.*

{794:} ¶. 2. Nyólcz Bizonyság, hogy a' Pápa nem AntiChristus.

Elsö Bizonyság: Kétség-kivűl vettetett, hogy a' *Romai* Püspökök, az *Apostolok* idejében, és az-után sokkáig, *Antichristusok* nem vóltak; mint ez-elött †[6626] meg-bizonyítám, és a' Viszsza-vonyók sem tagadgyák. mert világ-elött tudva vagyon, hogy a' *Romai* Püspökök, Három-száz esztendeig, minnyájan *Mártiromságot* szenvedtek Christusért. Ha azért annak-utánna *Antichristussá* változtak, Három a' Kérdés:

I.[6627] Mi üdőben, és Ki-által lett az a' változás? az-az, Ki vólt elsö, a' ki az igaz Pásztorságból ki-állott, és *Antichristussá* változott?[6628] Mert alattomban, és titkon nem lehetett ez a' nagy változás: mivel a' Christus, és az *Antichristus* Országa-között, Tanitási-, Erkőlcsi-, Szer-tartási-között,

[6626] † Supr. fo. 732. et seqq.
[6627] *I. Kérdés.*
[6628] Vide supr. fo. 740. 743.

hodogeus_j.indd 1341 2025. 07. 21. 11:27:21

temérdek, és tapasztalható külömbözés, söt ellenkezés vagyon. Lehetetlen azért, hogy senki a' nagy változást eszébe nem vette vólna; nem ellenzette vólna; a' dolgot írva nem hadta vólna. Vallyon, a' mely *Romai* Pápa elsöben *Antichristus* kezdett lenni; ö-közötte, és az ö-elötte-valo igaz Pásztor-között, nem iszonyú külömbözésnek kellett-e lenni? Mint lehetséges tehát, hogy ezt senki meg ne jegyzette vólna? hogy egy szem-pillantásban, ellenzés-nélkül, az egész Keresztyén világ az *Antichristus*-mellé hajlott vólna? Akár-mely kisded Szakadás kezdetit, fel-jegyzették az Egyházi *Historiák*-ban: mint múlhatott, csak ez a' Nagy változás halgatásban? mint lehetett oly sovány a' Christus Igazsága, hogy e' mellett senki az *Antichristus*-sal fel nem mert tenni; bajt nem mert víjni? Soha pedig nem nevezhetik, sem Idejét, sem Emberét, a' *Romai* Pápa tanitása, és igaz Pásztorsága változásának; mint eléb *[6629] meg-mutatók.

A' Harmadik *Bonifaciust* emlegetik; mivel őtet *Fócas*, *Universalis* Püspöknek nevezé; és ezt akarják a' Sz. *Gergely* szavaival *Antichristussá* tenni. De Hazugság, hogy Sz. Gergely *Antichristus*-nak nevezné, a' ki *Universalis* Püspöknek hívattatik: Mert, †[6630] maga szavaiból hallók; hogy, *Antichristus* Hopmesterének, nem *Antichristus*-nak nevezi, a' ki oly értelemmel *Universalis*-nak hívattya magát, a' minéműt meg-magyaráz. Hazugság, hogy *Fócas* nevezte a' *Romai* Pápát *Universalis*-nak: Mert *Historiák*-ból értők, *[6631] hogy Főnek, és Elsőnek mondotta, *Oecumenicus*-nak nem nevezte. Hazugság, hogy *Bonifacius* idejében, valami változás lett a' Pápák böcsülletiben: Mert ö-elötte, az egész Keresztyénség, Főnek, és Elsönek tartotta a' *Romai* Pápát; mint ••[6632] meg-bizonyítók.

II.[6633] Ha a' *Romai* Pápa, az egész *Romai Ecclesiá*-val egyetemben, *Antichristussá* lett a' Harmadik *Bonifacius*-idétt, Urunk Születése-után *606.* esztendőben: következik, hogy a' Christus *Ecclesiá*-ja, mellyet a' Sz. Irás, Örökké-való Országnak nevez, Ezer esztendő forgása-alatt el-hagyatott Christustúl: Az egész Világ az *AntiChristust* követte: Az Igazság Oszlopa és erőssége, az *Ecclesia*, melyről Christus azt igéri, hogy a' Pokol kapuja

[6629] * Supr. fo. 741. et seqq.
[6630] † Supr. f. 775. 776.
[6631] * Supr. f. 774.
[6632] •• Supr. f. 774. et seqq.
[6633] *II. Kérdés.*

hodogeus_j.indd 1342 2025. 07. 21. 11:27:21

őtet meg nem győzi, iszonyú rút tévelygésben, és bálványozásokban hevert. Végezetre; Ha a' *Romai Ecclesia* ily rútúl el-hanyatlott: mongyák-meg az Ujítók, ez-elött Két-, Három-, Négy-száz esztendővel, Hol vólt, és Mellyik vólt a' Christus *Ecclesiá*-ja, melyben tartoztak menni a' kik üdvözűlni akartak?[6634] Ha meg-fakadnak, sem nevezhetnek más Gyölekeze-{795:}tet, a' *Romai* Pápához halgató *Ecclesián*-kivűl, melybe mehetett vólna, ez-elött Két-, Három-, Négy-száz esztendővel, a' ki Keresztyén akart lenni.

III.[6635] Mivel a' Tanitásnak sok czikkelyében vagyon közbe-vetés: mutassák-meg az El-fajúltak, ezek-közzűl, mellyik változtatta *Antichristussá* a' *Romai* Pápát? Ezt külömben meg nem nevezhetik, hanem-ha Először a' Sz. Irásból meg-mutattyák, hogy mingyárt *Antichristussá* lészen, valaki azt az *Articulust* taníttya; Az-után fel-jegyzik, ki hozta ezt az *Articulust* először az *Ecclesiá*-ba? Azért, oly dolgot nem kell nevezni, mellyet az egész Keresztyén Világ vallott, minek-elötte a' Pápa *Antichristussá* lenne; "[6636] ugy-mint, a' *Purgatoriomot*, a' Szenteknek-valo könyörgést, és ezekhez hasonlókat: hanem, oly Ujságot kell nevezni, mellyet először az a' Pápa kezdett tanítani, ki nagy *Metamorfosis*-sal *Antichristussá* változott. Ha semmit ezekben meg nem mutathatnak, fallyák bellyeb a' sípot, és továb ne döglellyék káromlo szidalmokkal az Egeket.

Masodik Bizonyság: Az *Apostolok* idejétűl-fogva Sz. *Agoston*-ig, és a' Hat Közönséges Gyölekezetig, az egész Keresztyén Világ a' *Romai* Pápával egy Vallásban maradott; †[6637] mint eléb meg-bizonyítám. Akkor immár, "[6638] mind a' Pápák Főbségét, mind ••[6639] a' Szenteknek-valo könyörgést, és egyéb hasonló dolgokat, mellyeken rágódnak, és tördelik fogokat a' Pártosok, úgy hitte a' Keresztyén Világ, mint mostan. Azon-képpen, *[6640] az Ellenkezők saját tanu-bizonysága-szerént, Ezer esztendőtűl-fogva, a' *Romai* Pápa tanítása uralkodott az egész Keresztyén Világon. Mert, noha a' *Görögök* külömböztek:

[6634] Vide supr. fo. 754. 755.
[6635] *III. Kérdés.*
[6636] " Supr. fo. 735. et seq.
[6637] † Supr. fo. 732. 733. 735. 736.
[6638] " Supr. f. 773. 774.
[6639] •• Supr. fo. 736.
[6640] * Supr. fo. 155. fine. 387. 388.

hodogeus_j.indd 1343 2025. 07. 21. 11:27:21

de, a' mint eléb mondám, ″[6641] oly dolgokban vólt az egyenetlenség, mellyekben az Ujítók sem hadgyák helyén a' *Görögök* vélekedését.

Ezek így lévén; Ha a' *Romai* Pápa *Antichristus* vólt: következik, I. Hogy †[6642] a' Pokol kapuja, gyözedelmes vólt a' Christus *Ecclesiá*-ján, melynek Ezer esztendőtűl-fogva, Egy igaz Pásztora, egy Bajnakja, nem találkozott. söt, egy köz Embert nem nevezhetni, a' ki az *Antichristus* szekere farkán nem ült vólna; Szer-tartásiban, és Tanitásában nem részesült vólna. II. Mivel "[6643] veszni kell azoknak, a' kik az *Antichristus*-után indúlnak: következik, hogy a' Régi Sz. *Martirok*, *Doctorok*, és, egy szóval, az egész Világ, mind Pokolra hányatott Ezer esztendőtűl-fogva: A' mí jámbor Szűléink, a' mí Sz. Királyink, ennyi sok Csudákkal-, és tekélletes Erkőlcsökkel-virágzó Istenes emberek, mind Ördög rabjai vóltak: A' Pogányságból, hogy-már a' Christus Zászlója-alá esküdvén, a' *Sátan* hívségére köteleztettek. Azért, heában zengett az Isten Igéje; A' Keresztség, és egyéb Szentségek haszontalanok vóltak; Magtalan vólt a' Christus Jegyese, az Anyaszentegyház. A' mí kegyelmes Istenűnk-is, úgy el-feletkezett vólt Juhairúl, hogy mind eggyig Farkas torkába vesznének.

Harmadik Bizonyság: Sokak az *Antichristusok*, ha mind *Antichristusok* a' *Romai* Pápák. Az Irás pedig, és az egész Keresztyén Világ, ama' Nagy *Antichristust*, Egy személynek isméri. Mert Sz. *Pál,* noha *Mysterium Iniquitatis*, annak a' Hamisnak jegyzö és ábrázo Elől-járóját, immár akkor mongya hogy vólt: de magát a' Veszedelem Fiát, Egy embernek ismérteti. Mert, nem akár-mint említi: hanem Négyszer, *cum Articulo Graeco* {796:} *demonstrativo*, a' Görög bötűben, Egy embert-mutató szóval nevezi őtet; így szólván:[6644] *Míg el nem jő ama' Nagy Szakadás, és ki nem nyilatkozik ama' Bűnnek Embere, ama' Veszedelem Fia, amaz Ellenkezö, ama' Hamis.* Ládd-e, hogy mindenütt, *demonstrando*, mutatva, csak Egy-számban, csak Egy Emberrűl szóll az *Apostol*? Egy Személyt, nyilváb és világosb szóllással nem jelenthetett Sz. *Pál.* Ha pedig Egynél töb vólna ama' Nagy *Antichristus,*

[6641] ″ Supr. fo. 167.
[6642] † De his absurdis, verba Patrum vide supr. fo. 154.
[6643] " Apoc. 13. v. 8. ca. 14. v. 11.
[6644] 2.Thess. 2. v. 3.

hodogeus_j.indd 1344 2025. 07. 21. 11:27:21

nem illett szánt-szándékkal okot adni, hogy az emberek a' Sz. *Pál* szavából külömbet alíthattak vólna; hanem, töb számban kellett vólna nevezni az Embereket, és a' Veszedelem Fiait.

Christus Urunk az *Antichristus*-rúl így szóll:[6645] *Én, az én Atyám nevében jöttem, és nem fogadtatok engemet: ha más jövend maga nevében, azt bé-fogadgyátok.* Itt-is csak Egyrűl vagyon a' szó: *Alius: in nomine suo.* A' Sidókhoz, maga nevével, Egynél töb nem jő, a' kit *Messias*-gyanánt fogadnak: mert, a' töb Hamis *Profeták,* nem magok nevében jőnek, hanem Istentűlvalo követségöket tettetik.

Sz. *János* azt írja; †[6646] hogy ö-idejében sok *Antichristusok* vannak: de el-jő az *Antichristus.* Holott az *Antichristus* Elől-járóit, és képezőit, sokaknak mongya: azt a' ki el-jő, Egynek nevezi. Azon-képpen, a' Sz. *János* Látasában, és a' *Daniel* könyvében sincs egy bötű, mely az *Antichristust* Egynél töbnek jelentené. Azért Sz. *Jerónimus*, így ír e' dologrúl: *[6647] *Dicimus, quod OMNES Scriptores Ecclesiastici tradiderunt; In consummatione mundi, quando Regnum destruendum est Romanorum, Decem futuros Reges, qui Orbem Romanum inter se dividunt, et Undecimum surrecturum esse Regnum parvulum, etc. Quasi oculi hominis erant in cornu, ait Daniel: nec eum putemus Daemonem, sed UNUM de Hominibus, in quo totus Satanas habitaturus sit corporaliter.*

Negyedik Bizonyság: Az *Antichristus* jövetelinek módgyából vétetik. Melyrűl, Három dolgot olvasunk: I. Hogy Szakadással, és hasonlással lészen ki-jelenése: †[6648] *Nisi venerit discessio primum: donec de medio fiat.* Ezen a' Szakadáson, némellyek értik az eléb meg-gyökerezett *Apostoli* igaz Tanitástúl-való el-hanyatlást: mely akkor oly nagy lészen, hogy soha az-elött, semmi üldözésekben oly nagy nem vólt. mert kegyetlenséggel, ígérettel, hamis csudákkal, sokakat meg-csal az *Antichristus.* Es, noha ez úgy lészen: De azért, a' Régi Sz. Atyák, ″[6649] minnyájan (mint csak most hallók *Jerónimus*-tól)

[6645] Ioan. 5. v. 43.

[6646] † 1.Ioan. 2. v. 18.

[6647] * Hieron. in c. 7. Danielis.

[6648] † 2.Thess. 2. v. 3.

[6649] ″ Iren. l. 5. c. 25. Chrysost. homil. 4. in 2.Thessal. 2. Cyrill. Catech. 15. Ambros. 2.Thessal. 2.

hodogeus_j.indd 1345 2025. 07. 21. 11:27:21

értik ezen a' Szakadáson, a' *Romai* Birodalomnak Tíz Királyra oszlását; kik, mind nevét, mind böcsülletit a' *Romai* Birodalomnak, el-temetik. Es ezeket, a' Szakadozással erőtlenedett Birodalmokat, az *Antichristus* künnyebben meg-győzi. Ezt jelenti *[6650] *Dániel*, és Sz. *János* "[6651] az ö Látasában: Mert Tíz-szarvú állaton, írja hogy ült amaz Aszszony, mely a' Hét Hegyen ••[6652] éppített Várast jegyzi. Melléje-veti; †[6653] hogy a' Tíz Király, meg-fosztya, és hamuvá tészi a' Várast. Azért írja Sz. *Pál*; hogy az Ur napja el nem jő addig, míg vége nem lészen, tudni illik, a' *Romai* Birodalomnak; és, míg az *Antichristus* el nem jövend. II. Urunk azt mongya; "[6654] hogy ezt, a' maga nevében jövendö *Antichristust*, kedvesen fogadgyák a' *Sidók.* Ugyan-ezent írják, Sz. *Pál*-után, Sz. Agoston, *Tract. 29. in Joan.* Sz. Ambrús, *2.Thessal. 2.* Cyrillus*, Catechesi 15.* Szent Gergely, {797:} *Lib. 11. epist. 3.* Azért Sz. *Ambrús*, innen bizonyittya, hogy Környűl-metéltnek kell az *Antichristus*-nak lenni, mert a' *Sidók* őtet külömben nem kedvellenék. III. Az *Antichristus,* meg-tagadván Christust (a' mint nyilván írja Sz. János, *1.Joan. 2. v. 22. Cap. 4. v. 3. 2.Joan. v. 7.*) †[6655] maga nevében jő. Es magát Istennek nevezi: *[6656] *Qui adversatur, extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur: ita ut in Templo Dei sedeat, ostendes se, tamquam sit Deus.* Nem mongya Sz. *Pál*, hogy az *Antichristus* a' szolgák-között, magát Főbnek nevezi: hanem hogy, mind igaz, mind hamis Isteneknél nagyobnak mutattya magát. Es, a' mint *Dániel* írja;[6657] *Elevabitur adversus omnem Deum; Et adversus Deum Deorum: Nec quemquam Deorum curabit*; Senkivel semmit nem gondol, valaki Istennek neveztetik: hanem, mind azoknál nagyobnak mutattya magát az Emberek-elött. Noha (a' mint *Daniel* írja)[6658] titkos helyeken, *Maozim*-nevü Ördögnek szolgál. Azért, nem Isten Követségével színesíti dolgát

[6650] * Dan. 7. v. 7. 8. 24.
[6651] " Apoc. 17. v. 12.
[6652] •• Apoc. 17. v. 9. 18.
[6653] † v. 16.
[6654] " Ioan. 5. v. 43. 2.Thess. 2. v. 10.
[6655] † Ioan. 5. v. 43.
[6656] * 2.Thess. 2. v. 4.
[6657] Dan. 11. v. 36. 37.
[6658] Dan. 11. v. 38.

hodogeus_j.indd 1346 2025. 07. 21. 11:27:21

az *Antichristus*; hanem, magát mutogattya Istennek, és *Messiás*-nak. Mely dologrúl, hallyad mit ír Sz. *Agoston*, és *Cyrillus*: *[6659] *Qui a semetipso loquitur. Hic erit ille, qui vocatur Antichristus, extollens se, sicut Apostolus ait, supra omne quod dicitur DEUS. Hunc suscipietis: Significavit, eos Antichristum suscepturos:* †[6660] *Falso Christum seipsum vocantem: ac per hanc Christi appellationem, Judaeos decipientem.*

Ezekből ki-tettszik, hogy a' Pápa nem *Antichristus.* Mert, Először; A' mi illeti a' Szakadást; a' *Romai* Pápák el nem szakadtak attúl a' Hittűl; mellyet az *Apostolok*-túl vettek; mint eléb ••[6661] meg-mutatám. Nem-is adhattya senki Idejét, Személyét, Módgyát, ennek az el-szakadásnak. A' *Romai* Birodalomnak-is, ollyan formán-valo változása még e' koráig nem vólt, a' minéműt *Daniel* és Sz. *János* jelent. Másodszor; A' *Pápák*-közzűl, senki környűl-metéltetett *Sidó* nem vólt. Nem-is fogadták a' Pápát a' *Sidók*, hogy ö-hozzá halgattak vólna. Harmadszor: Soha csak egy *Pápa* sem tettette magát *Messiás*-nak, vagy Istennek: hanem, *[6662] Christus Szolgai Szolgajának írták magokat. Nem-is vólt soha senki oly bolond a' Keresztyénségben, ki a' *Pápát* Istennek nevezte vólna, annál külömb értelemben, melyben a' Szent Irás Isteneknek híja a' Gond-viselőket.

Ötödik Bizonyság: Az *Antichristus* Birodalmának Idejéből vétetik. Melyrűl, Két dolgot olvasunk: I. Hogy az *Antichristus*, Világ végén, csak Ítélet-elött lészen. Ezt jelenti Christus:[6663] mert az *Antichristus* üldözéséről szóll: és erről mongya, hogy oly lészen, minémü sem vólt, sem lészen azon-kivűl. Utánna veti:[6664] *Statim post tribulationem, parebit Signum Filii Hominis: videbunt Filium hominis, venientem in nubibus, cum virtute, etc.* hogy mingyárt az üldözés-után, el-jő az Ember Fia az Itéletre. Tehát, az *Antichristus* jövetele-után, hamar kell az Itéletnek lenni. Sz. *Pál* sem egyebet jelent, mikor azt írja; hogy ••[6665] az Utólsó nap közel-létét nem kell hinni,

[6659] * Aug. tra. 29. in Ioan.
[6660] † Cyril. Catechesi 15.
[6661] •• Supra, f. 732. et seq.
[6662] * Supr. fo. 196. Infra, l. 15. c. 1. ¶. 2.
[6663] Matt. 24. v. 21.
[6664] v. 29. 30.
[6665] •• 2.Thess. 2. v. 3.

hodogeus_j.indd 1347 2025. 07. 21. 11:27:21

mert még az *Antichristus* ki nem jelentetett. Tehát, az Ur Napját akkor kell várni, mikor meg-jelenik az *Antichristus*; a' mint hogy ezt a' Sz. *Doctorok* nyilván taníttyák:[6666] *Cum vastaverit Antichristus omnia, regnans annis tribus, et mensibus sex, et sederit in templo Jerosolymis: tunc veniet Dominus de caelis in nubibus, in gloria Patris.* "[6667] *Circa Judicium, has res didicimus esse futuras: Eliam Thesbitem, Fidem Judaeorum, Antichristum per-*{798:}*secuturum.* †[6668] *Tribus autem annis, et sex mensibus talia audens, a secundo glorioso adventu filii DEI, deprimetur.* II. Hogy az *Antichristus* Birodalma rövid ideig tart. Mert,[6669] *Abbreviabuntur dies, propter Electos*; a' Választottakért meg-rövidíttetnek a' Napok; és,[6670] *Modicum habet tempus*, kevés ideje lészen az Ördög dühösködésének. Fel nem jegyzi a' Sz. Irás, Hány esztendeig tusakodik az *Antichristus*, míg elő-viszi dolgát, és Birodalmát fel-állattya: De azt világos szókkal mongya *Daniel*; †[6671] hogy az ö hatalmassága, Ideig, Időkig, és Időnek feléig tart. Mit kell érteni az Időn, ö-maga *Daniel* meg-magyarázza; mikor, *Cap. 4. v. 22. 29.* Hét esztendőt, Hét Időnek nevez: Azért, Negyed-fél esztendeig tart az *Antichristus* birodalma. Sz. *János*-is, a' Fájdalommal-Szűlő Aszszonyban, az *Ecclesiát* jelentvén, azt írja;[6672] hogy Ideig, Időkig, és Időnek feléig lészen a' Pusztában: az-az, †[6673] *1260.* napig. Ismét, *Daniel* *[6674], az üdőtűl-fogva hogy el-fogy az Áldozat, és a' Pusztaságnak iszonyusága lészen, Ezer két-száz kilenczven napot számlál. Sz. *János*-is, †[6675] Negyven-két Hólnapig, írja hogy tapodtatik a' Sz. Váras a' Tisztátalanoktúl. Mert Hólnap számra, nincs több Negyven-két Hólnapnál az Ezer két-száz kilenczven napban. mivel, noha Tizen-egy, vagy Tizen-két nappal több vagyon az *1290.* napban, hogy-sem a' *42.* Hólnapban: de a' *11.* vagy *12.* nap, nem öregbíti a' Hólnap számokat.

[6666] Iren. li. 5. c. 30.
[6667] " Aug. 20. Civit. c. ult.
[6668] † Cyrillus, Catech. 15.
[6669] Mat. 24. v. 22.
[6670] Apoc. 12. v. 12. cap. 20. v. 3.
[6671] † Dan. 7. v. 25. cap. 12. v. 7.
[6672] Apoc. 12. v. 14.
[6673] † Ibid. v. 6.
[6674] * Dan. 12. v. 11.
[6675] † Apoc. 11. v. 2. cap. 13. v. 5.

hodogeus_j.indd 1348 2025. 07. 21. 11:27:21

Mind ezek, rövid, és kevés napra határozott Birodalmát jelentik az *Antichristus*-nak. Mert, a' mint Sz. *Agoston* írja;[6676] *Antichristi Regnum, exiguo temporis spatio sustinendum, qui vel dormitans haec legerit, dubitare non sinitur. Tempus quippe, et Tempora, et dimidium temporis, Annum unum esse, et duos, et dimidium; ac per hoc, Tres annos et semissem, etiam numero dierum posterius posito, dilucescit.* Azt sem mondhatni: hogy *Daniel*-nél, és Sz. *János*-nál, *Numerus certus pro incerto ponitur,* a' nevezetes-számú napok, bizonytalan üdőért vétetnek: Mert, Egy az; hogy Ezer öt-száz esztendeig, senkinek a' Régiek-közzűl, kétség-képpen sem jutott eszébe ez a' magyarázat. Nem-is szabad a' Sz. Irás szavainak bötű-szerént-való értelmét el-hadni, csak magunk tettszéséből. Mert, ha szabad vólna akár-mely bizonyos számot, bizonytalan számért venni: soha semmi bizonyost nem tudhatnánk a' Sz. Irásban említett számokrúl. Más az; hogy, noha, mikor valami nagy számot akarunk jelenteni, Ezert, vagy Hat-százat nevezünk: de, merö bolondság vólna, ha tudnád hogy Ezer esztendeig tartott valamely Ország, és azt mondanád felőlle, hogy Negyed-fél esztendőt, vagy Ezer két-száz kilenczven napot tartott. Végezetre; mikor valamely nevezetes számot bizonytalan sokaságért vészünk, nem szokás, hogy fél számokat említtsünk; ugy-mint, más-felet, vagy harmadfelet: hanem, egész számokat nevezünk, Ezert, vagy Hat-százat, *etc.* Azonkivűl, *Improportionatum numerum*, egy-mástúl igen távúl-járo számokat sem szoktunk illyen-képpen ejteni: mert, ha egy Sereget látunk, melyben közel Ezer Kopjás vagyon; nem mongyuk, hogy vannak tízen a' Kopjások. Tehát, a' Sz. Irás sem nevezne ily rövid Nap- és Hólnap-számot az *Antichristus* Uraságában, ha nagy sok ideig *regnál*-na.

Ezekből ki-tettszik; hogy a' Pápák nem lehetnek *Antichristusok.* Mert *Bonifacius*-után, Ezer esztendőnél töb, hogy a' Pápák illyen renddel kö-{799:}vetkeztek egy-más-után, mint most. A' mí *Calendariumunk* pedig, Ezer esztendőt rövid üdőnek nem mutat. Ha az Ujítók ••[6677] *Almanák*-ja külömbet tart, és "[6678] Ezer esztendő csak ollyan nállok mint a' tegnapi nap, ám bár szegezgessenek a' Pápákon.

[6676] Augu. 10. Civit. cap. 23.
[6677] •• Calendarium.
[6678] " Psal. 89. v. 4.

hodogeus_j.indd 1349 2025. 07. 21. 11:27:21

Hatodik Bizonyság: Az *Antichristus* Birodalmának terjesztéséből vétetik. Errűl Három dolgot olvasunk: I. Hogy az Isten Népe-ellen nagy üldözést támaszt; úgy hogy, az Urunk mondása-szerént, *[6679] Soha nem vólt oly szörnyű nyomorúság e' világon, mint akkor lészen. Mert, a' mint Sz. *János* mongya, †[6680] az Ördög, a' ki most, úgy tettszik hogy kötve vagyon, akkor fel-szabadúl, hogy hadakozzék a' Szentekkel: "[6681] *Datum est illi, bellum facere cum Sanctis, et vincere eos: Et data est illi potestas in omnem Tribum, et Linguam, et Gentem.* *[6682] *Faciet, ut quicumque non adoraverint imaginem Bestiae, occidantur.* ″[6683] Libyát, *Egyiptust*, *Ethiopiát* meg-győzi. Töb kegyetlenkedésiközött, ••[6684] bizonyos Jelt ád, mellyet, kicsintűl-fogva nagyig minnyájan, homlokokon, vagy job-karjokon visellyenek. Valaki ezt fel nem vészi, nem lészen szabad semmit venni, vagy el-adni. II. Hogy külsö Birodalmát terjeszsze, nagy Hadakat visel, és ezekkel meg-hóldoltattya a' Világnak job részét. Azért írja Sz. *János*; hogy, "[6685] a' Világnak négy szegeletiből öszve-győjtött hada, annyi lészen, mint a' Tenger fövenye; és az egész Világot el-futtya. Azért, *[6686] minden Nemzeteken fog-uralkodni, és a' *Romai* Birodalmot tellyességgel el-temeti; mint a' Harmadik Bizonyságban meg-mutatók. III. Tettetes, de Hazug Csudákkal, †[6687] bizonyítani fogja méltoságát. Nevezet-szerént; ″[6688] A' ki hóltnak láttszott, meg-gyógyíttya: Tüzet szállít az Égből: és a' Nagy *Bestia* képével szót adat. Ezeket, Hazug Csudáknak nevezi Sz. *Pál;* nem csak azért, hogy hazugság bizonyságára lésznek: de azért-is, hogy hazugúl tetteti hogy ö cselekeszi ezeket; maga alattomban az Ördög munkálkodik. és, vagy szem-fény-vesztések lésznek, ugy-mint a' Halottak támasztása; vagy oly dolgok, mellyeket az Ördög meg-cselekedhetik, ki az Égből tüzet szállíthat, és a' Képből szót adhat.

[6679] * Matt. 24. v. 21.
[6680] † Apoc. 20. v. 3
[6681] " Apoc. 13. v. 7.
[6682] * v. 15.
[6683] ″ Dan. 11. v. 42. cap. 8. v. 24.
[6684] •• Apoc. 13. v. 16
[6685] " Apoc. 20. v. 7
[6686] * Apoc. 13. v. 7.
[6687] † 2.Thess. 2. v. 9. Mat. 24. v. 24. Apoc. 13. v. 13.
[6688] ″ Apoc. 13. v. 3. 13. 15.

hodogeus_j.indd 1350 2025. 07. 21. 11:27:21

Ezekben, semmi sem illik a' *Romai* Pápához. A' *Pápa*, Ezer esztendőtűl-fogva, soha oly szörnyű üldözést nem indított, mint *Nero*, *Domitianus*, *Diocletianus*, és a' töb Pogány Császárok. Es, ha valaha ily kegyetlenséget kezdett vólna, feledékenségben nem hadták vólna a' régi *Historiák*; hanem fel-írták vólna, minémü vér-ontással, mely erős harczokkal hóldoltatta a' *Magyarokat*, *Németeket*, *Lengyeleket*, birodalmához. Számlállyák-elő azért a' régi *Kronikák*-ból, Kiket? Hol? Minémü kínokkal sanyargatott a' Pápa? Hány Országot raboltatott, perseltetett, roppant seregivel? Bizony, egy esztendőben, †[6689] *Angliá*-ban, és *Galliá*-ban, sokszor többen ölettek-meg az el-szakadott Versengőktűl, a' *Romai Ecclesia* Vallásaért, hogy-sem Ezer esztendőtűl-fogva az *Inquisitorok*-túl. Azon-képpen, a' *Romai* Pápa nem viseltet senkivel oly Bélyeget, mely-nélkül vásárlani, és árúlni szabad nem vólna. *Romá*-ban sok *Sidó* vagyon; jövő-járo *Lutherista* vagyon: de sem ott, sem sohúlt egyébütt, a' *Catholicusok* ö-tőllök homlokokra mettszett jelt nem kérnek, midőn vásárlani akarnak. Nem-is nevezhetnek oly Czímert a' Pártosok, mellyet efféle Bélyegnek mond-{800:}hatnánk. Némellyek a' Bérmálást, vagy a' Papi-kenetet emlegetik. De ezek, Sz. *Agoston* idejében ••[6690] szokott dolgok vóltak, noha akkor *Antichristus* nem vólt a' Pápa. Ennek-felette, oly Bélyeget emleget Sz. *János*, mely mind kicsinnek nagynak egyenlő-képpen köz: és karján, vagy homlokán meg-mutathattya, a' ki vásárlani akar. A' Papi-kenet pedig, kevesekben vagyon: A' Bérmálást, sem vészik a' job-karjokra: és, a' mi nagyob, soha ez-ideig a' Pápa semmi Jelt nem szabott, mellyet elő kellett vólna mutatni minden vásárlásban; hanem, szinte mint mí-nállunk, senki sem kér egyéb Jelt attúl a' ki vásárlani akar, hanem pénzt: úgy *Romá*-ban, csak valaki Aranyat mutasson, mindent vehet. Nem-is látom, mint mutathassa-meg ember, homlokán, vagy karján a' Kenetet, vagy a' Pápával-valo eggyességet.

Azon-képpen, a' mi illeti a' Csudákat; Vallyon mellyik Pápa szállított tüzet az Égből; vagy a' Képeket mellyik beszéltette, hogy ezzel magát dücsőítené? Ezer esztendőtűl-fogva, hány, és mellyik Pápa dicsekedett azzal,

[6689] † Vide supra, fol. 140.

[6690] •• Vide supr. f. 738. et 774. 775.

hodogeus_j.indd 1351 2025. 07. 21. 11:27:21

hogy ö Halottakat támasztott? Azt mongyák ••[6691] némellyek; hogy Sz. *János*, a' Tűzön, érti a' Pápák átkát. De gorombaság ez: Mert, midőn Sz. *János* emlekezik a' Tűznek alá-hozásárúl, ezt nagy Csudának jelenti lenni: "[6692] *Et fecit Signa magna, ut etiam Ignem faceret de caelo descendere.* Abban pedig semmi csuda nincsen, hogy *Excommunicatió*-val ki-átkoz valakit a' Pápa. Es, nem csak az utólso üdőkben, hanem eleinten-is, a' Sz. *Pál* †[6693] példája-után, ki szokták az Engedetleneket átkozni az *Ecclesiá*-ban; mely Átokrúl azt írja Sz. *Agoston*, *[6694] hogy a' Halálnál rettenetesb dolog.

Hetedik Bizonyság: Az *Antichristus* Lakó-helyéből vétetik: mely, nem *Roma*, hanem *Jerusalem* lészen; a' mint nem régen *Irenaeus*-tól hallók. Mert a' Sz. Irásban azt olvassuk; †[6695] hogy ama' Két nevezetes Bajnakit Christusnak, ott öleti-meg az *Antichristus,* a' hol meg-feszíttetett az ö Urok; ama' ••[6696] Lelki *Sodomá*-ban. *Daniel* Proféta azt írja; ″[6697] hogy, minek-utánna *Egyiptust*, *Libyát*, *Ethiopiát*, meg-győzi, Sátorit *Apadnó*-ban helyhezteti, a' két Tenger-között, a' Szent Hegyen. Mely helyet magyarázván Sz. *Jerónimus*, azt írja; hogy *Apadno*, csak *Emaus*-mellet-valo helyetske:[6698] *Apadno, juxta Nicopolim, quae prius Emaus vocabatur, ubi incipiunt Judaeae provinciae montana consurgere. Hoc est ergo quod Scriptura dicit: Cum fixerit tabernaculum in Montanae provinciae radicibus, inter Mare, quod nunc apellatur Mortuum, ab Oriente; et Mare Magnum, in cujus littore est Joppe; tunc veniet ad verticem montis Oliveti.* Ennek-felette, ez-elött ••[6699] hallók, hogy az *Anrichristust* örömmel fogadgyák a' *Sidók*: Szükség tehát, hogy *Sidó*-országban, és a' Szent Helyen lakjék; mert külömben a' *Sidók* őtet *Messias*-nak nem tartanák. Mely dologrúl, *Cyrillus* imigyen ír:[6700] *Antichristus in Templo DEI sedet. Quale*

[6691] •• Povellus Calvinista, Baldvinus Lutheranus.
[6692] " Apoc. 13. v. 13.
[6693] † 1.Cor. 5. v. 5.
[6694] * Aug. to. 6. l. 1. cont. Adversar. Legis, c. 17.
[6695] † Apoc. 11. v. 7.
[6696] •• Isai. 1. v. 10.
[6697] ″ Dan. 11. v. 42. et seqq.
[6698] Hieron. in illum locum Danielis.
[6699] •• In 4. Argum. fo. 796. fin.
[6700] Cyrillus, Catech. 15.

hodogeus_j.indd 1352 2025. 07. 21. 11:27:22

autem hoc Templum dicit? In Templo, quod relictum est, Judaeorum. Absit enim, ut in hoc id fiat, in quo sumus. Si enim tamquam Christus, ad Judaeos veniet, studiosissimum se esse ostendet illius Templi.

Ebből azért világoson ki-tettszik, hogy a' *Romai Pápa* nem lehet *Antichristus,* mivel ez-ideig senki közzűllök *Jerusalem*-ben nem uralkodott. A' minémü Bizonyságokkal *Romát* akarják *Antichristus* lakó-helyévé tenni a' Versengők, azokat-is majd meg-fejtegessük.

{801:} Nyólczadik Bizonyság: Az *Antichristus* utólso veszedelméből vétetik. melyrűl Két dolgot olvasunk: I. Két erős Bajnakot ••[6701] támaszt Isten, kik Sákba őltözve predikállanak, Ezer két-száz hatvan napig. Ezek, a' Vizeket vérré változtattyák: az Egeket bé-szegezhetik. Ezeket meg-öleti az *Antichristus*, és negyed-fél nap hagyatik testök annak a' Várasnak útzáin, melyben az ö Urok meg-öletett. Az-után fel-támadnak, és mindenek-láttára Égbe vitetnek. Azon órában nagy Főld-indúlás lészen, és a' Várasnak tized része le-dől, sok ember halállal. Ezeket írja somma-szerént Sz. *János.* A' Két Bajnakon, a' Régi Atyák, *Illyést*, és *Enokot* magyarázzák. Hallyad mit ír Sz. *Agoston*, a' *Malachias* profetálasát ″[6702] fejtegetvén: *[6703] *Ecce ego mitto vobis Eliam Thesbitem. Per Eliam, ultimo tempore ante diem judicii, Judaeos in Christum credituros, celeberrimum est in sermonibus cordibusque fidelium. qui etiam nunc vivere, non immerito creditur.* Másutt: ‘‘[6704] *Elias, et Enoch, creduntur redituri ad hanc vitam, ut debitum mortis solvant.* Hasonló-képpen szóll Sz. Ambrús, *in illud, 1.Corin. 4. Puto enim quod DEUS nos.* Sz. Gergely, *lib. 9. Moral. cap. 3.* Sz. Cyprianus, *lib. de Sion et Sina. n. 28.* Irenaeus pedig-len, az *Apostolok* Tanítványitúl vett dolognak írja ezt: †[6705] *Enoch translatus est; Elias assumtus est. Quapropter dicunt Presbyteri, qui sunt Apostolorum discipuli, Eos illuc translatos, ubi Primus Homo positus fuerat; et ibi manere eos usque ad consummationem.* Ugyan-ezent jelenti a' Sz. Irás. Mert *Illyés* Profetárúl azt mongya; hogy, az Urnak ama' rettenetes napja-elött, el-jő, és megtérít sokakat, *Malach. 4. v. 5. Eccli. 48. v. 10. Matth. 17. v. 11.* Hasonló-képpen

[6701] •• Apoc. 11. v. 3
[6702] ″ Malach. 4. v. 5.
[6703] * Aug. 20. Civit. ca. 29. Similia, cap. 30. verbis supra recitatis.
[6704] ‘‘ Aug. l. 9. de Genes. ad liter. c. 6.
[6705] † Iren. li. 5. c. 5. n. 3.

hodogeus_j.indd 1353 2025. 07. 21. 11:27:22

Enok-rúl azt olvassuk; hogy azért ragadtatott-el, hogy a' halált meg ne kóstolná, hanem az Emberekhez *Penitenciát* hozna: *[6706] *Henoch translatus est, ne videret mortem.* Ezek lésznek azért, a' kikről írja *Tertullianus,* hogy megöletnek az *Antichristus*-által: "[6707] *Translati Enoch, et Elias, nec mors eorum reperta est, dilata scilicet. Ceterum morituri reservantur, ut Antichristum sanguine suo extinguant.* II. Az *Antichristus* veszedelmérűl azt mongya az Irás; †[6708] hogy az ö Két fö Hadnaggya, *Gog* és *Magog*, mind seregestűl meg-emésztetnek, menyből bocsátott tűztűl: magát pedig az *Antichristust,* ″[6709] Christus, el-jövetelinek fényességével meg-rontya, és mind *Profetás*-túl ••[6710] kénköves Tűz-közzé veti.

Ezek mind azt bizonyíttyák, hogy a' Pápa nem *Antichristus.* Mert ennyi Száz esztendőtűl-fogva, miólta a' Pápák méltosága fenn-ál, semmi ezekben az *Antichristus* veszedelmének jelenségiben, nem láttszott a' *Romai* Pápákban: Az *Illyés* Proféta Teste sem vettetett az útzára.

Azt felelik az Ellenkezők; hogy azokon a' Két Bizonyságokon, nem egyebet kell érteni, hanem, az Ó és Uj *Testamentomot.* A' *Malachias* szavát pedig, Christus, Keresztelö Sz. *János*-rúl magyarázza; őtet nevezi *Illyés*-nek.

Ím hallod, mely jó módgyok vagyon mindenben az Ujítóknak. Azt akarják, hogy az Irás magyarázattyában, egy babot ne adgyunk a' Sz. Atyákon, mert Emberek vóltak, és meg-csalatkozhattak: Más-felől, azon vannak, hogy az ö-tőllök gondolt új magyarázatokat, szem-bé-húnyva kövessük, noha semmi színt nem adhatnak értelmöknek. Mí pedig (há-{802:}lá Istennek) meg nem bolondúltunk, hogy Fa-pénzt vegyünk Arány-gyanánt. De erről másutt szóllánk. Most csak azt mondom; hogy ezeken a' Két Bajnakokon, a' Sz. Irás könyveit nem érthetni. Mert Sz. *János* oly Bajnakokrúl szóll, kik Csudákat cselekedhetnek; meg-ölethetnek; sákba őltözhetnek. Ennekfelette; az *Antichristus* el-jövetele-után támad ez a' Két Tanú; Ezer kétszáz hatvan napig predikál. Ezeknek hólt Testök, csak Negyed-fél nap fekszik annak a' Városnak piaczán, melyben az ö Urok meg-öletett: az-után

[6706] * Heb. 11. v. 5. Eccli. 44. v. 16
[6707] " Tertull. de Anima, c. 28.
[6708] † Apoc. 19. v. 20. Et c. 20. v. 9. Ezech. 39. v. 6.
[6709] ″ 2.Thess. 2. v. 8
[6710] •• Apoc. 19. v. 20.

hodogeus_j.indd 1354 2025. 07. 21. 11:27:22

fel-támadnak, mindenek-láttára Égbe vitetnek: és akkor le-dől tized része a' Várasnak. Mind ezek-közzűl, semmi sem illik a' Két *Testamentom* könyveihez. E' felett; a' Pápa soha a' Két *Testamentomot* nem üldözte: hanem, minek-elötte a' *Luther* újsága támadott, a' mely *Evangeliomot* Vasárnap és Innep-nap olvasunk most, azont olvasták akkor. Azért, nem Ezer két-száz hatvan napig, hanem *1600.* esztendeig, zengett az *Evangeliom* e' világon. Továb; ha a' Pápa meg-ölte ezt a' Két *Testamentomot*: nem csak Negyedfél napig, hanem, Ezer esztendeig, halva fekütt a' Két *Testamentom*. A' mit pedig az Ujítók beszélnek, hogy a' *Pápa* meg-tíltya a' Sz. Irást; Emberi találmányoknál kissebre böcsülli; csonka-bonkának tartya, *etc*: temérdek Hazugságok; mint bévséggel meg-mutattuk *[6711] ennek-elötte. Az sem igaz, hogy Urunk, mind Keresztelö *János*-ra magyarázta, a' mit *Malachias* mondott. Mert *Malachias*, harmadik részében, az Urunk Elsö Jövetelirűl emlekezvén, azt mongya;[6712] hogy elől-kűldi Angyalát, ki meg-készíttse úttyát. Ezt Christus, Keresztelö *János*-rúl magyarázza. Az-után, szóll *Malachias* a' Második szörnyű Jövetelrűl;[6713] és ez-elött mongya hogy *Illyés* meg-jelenik. A' *Sidók*, errűl az *Illyés*-rűl kérdezkedtek, és a' *Moyses*-tűl említett Nagy *Profetá*-rúl,[6714] mikor Sz. *János*-rúl tudakoztak, Ha ö amaz *Illyés*, vagy ama' *Proféta*? De Sz. *János* nyilván mondotta,[6715] hogy nem ö. Urunk-is †[6716] meg-választya az el-jövendő *Illyést*, attúl, a' ki immár el-jött az *Illyés* lelkével, és erejével.

Ezekből meg-tettszik, mely nagy haragot kell Istentűl fejökre várni az el-szakadott Tanitóknak, kik szörnyű nagy szitokkal, *Antichristus*-nak nevezik a' *Romai* Pápát. Mert, ha kárhozatot érdemel a' ki Bolondnak mongya felebaráttyát; ha *Datan* és *Abíron*, elevenen Pokolra vetteténk, hogy *Moyses*-ellen zúgolódtak: mit kell azoknak várni, kik a' Keresztyénség Fő Pásztorát ily rút gyalázattal illetik? Bizony, a' ki valamely böcsülletes Embert, Lopónak, Paráznának, Árúlónak mond, fejével játtszik. maga mind ezek csak

[6711] * Supr. fo. 360. 361. 551.
[6712] Malach. 3. v. 1.
[6713] Malach. 4. v. 5.
[6714] Deut. 18. v. 15.
[6715] Ioan. 1. v. 21.
[6716] † Mat. 11. v. 14. Luc. 1. v. 17.

hodogeus_j.indd 1355 2025. 07. 21. 11:27:22

semmik az *Antichristus* nevéhez-képest: Mit érdemelnek tehát, a' kik a' Pápát, *Antichristus*-nak; az ö engedelmességéhez halgató Császárokat, Királyokat, Fejedelmeket, *Antichristus* Szarvainak nevezik? De maradgyon ez ebben: Lássuk mely hegyesek az Ellenkedö vélekedések fegyveri.

¶. 3. Meg-rontatnak az ellenkezö Bizonyságok.

Nem hogy ennyi Embernek, de csak egy Gyermeknek sem kellene azokban a' bizonyitásokban meg-akadni, mellyekkel a' mostani Tanítók *Antichristussá* akarják tűntetni a' Pápát. De úgy kell annak lenni:[6717] a' kiken Isten átka vagyon, hiuságos Hazugságokkal kell azoknak meg-csalatni.

{803:} Nagy munkával készíttetett Bizonyságokkal, akarnak az Ujítók valami fóltos berhét tóldozni fóltozni az ö képtelenségeknek, hogy ki ne tessék rútsága. Es, hogy a' Pápa légyen *Antichristus*, így bizonyíttyák.

I. Bizonyság: Sz. *János* mongya;[6718] hogy a' Hét Hegyen ül amaz Aszszony; az-az, *Roma:* mely *Bábylon*-nak neveztetik. A' *Bestiá*-nak neve-is, mellyet Sz. *János* ••[6719] említ, *666.* a' *Romai* Pápához illik. mert, az *Irenaeus* mondásaszerént "[6720], ebben a' *Görög* szóban, *Lateinos*, fel-találtatik ez a' szám.

Felelet. Ha nyilván mondaná az Irás, hogy *Romá*-ban lészen lakóhelye az *Antichristus*-nak, semmit ebből nem bizonyíthatnának a' Pártosok. Mert az *Apostolok* idejében, és az-után hoszszú ideig, a' *Romai* Püspökök *Antichristusok* nem vóltak: Szent *Martirok* vóltak, noha *Romá*-ban laktak, és *Lateinus* Püspökök vóltak. Ennek-felette: Sz. *János*, az *Antichristust*, a' Hét Hegyen éppített Várasban nem helyhezteti. Mert, az ö Látásának tizen-hetedik részében, az Aszszonyon, mely a' Hét-fejü *Bestián* ül, nem az *Antichristust*, hanem *Roma*-várasát érti; a' mint maga ••[6721] Sz. *János* megmagyarázza. Sőt, azt veti melléje; "[6722] hogy az *Antichristus* Birodalmában,

[6717] 2.Thess. 2. v. 11.
[6718] Apoc. 17. v. 5. 9.
[6719] •• Apoc. 13. v. 18
[6720] " Iren. li. 5. ca. 30. n. 10.
[6721] •• Apoc. 17. v. 18.
[6722] " v. 16.

hodogeus_j.indd 1356 2025. 07. 21. 11:27:22

el-pusztíttyák, és meg-égetik *Roma*-várasát. *Bábylon*-nak nevezi Sz. *János*, †[6723] nem a' Keresztyén *Romát*, hanem azt, mely eleinten a' Szentek vérében úszott a' Pogány Császárok idejében; mint a' régi *Doctorok* magyarázzák. *[6724] *Babylon apud Joannem, Romanae Urbis figura est, Sanctorum debellatricis.* ″[6725] *Ut ad te loquar, quae scriptam in fronte blasphemiam, Christi confessione delevisti, Urbs potens, Urbs Domina, Urbs Apostolico ore laudata.*

A' Név számát a' mi illeti, Sz. *János* írja, hogy *666.* szám lészen az ö nevében. Melyből ki-tettszik, hogy a' Pápa nem *Antichristus*: mert, egy Pápát sem nevezhettek, kinek nevében ez a' szám találtatnék. Sz. *Irenaeus* pedig azt nem írja, hogy az *Antichristus* neve *Lateinus* lészen: hanem, elő-ször azt mongya,[6726] hogy sok névben találtatik ez a' szám; azért, nem tudhattyuk bizonyoson nevét az *Antichristus*-nak: *Certius, et sine periculo est, sustinere adimpletionem prophetiae; quam suspicari, et divinare nomina quaelibet, quando multa nomina inveniri possunt, habentia praedictum numerum.* Az-után példájúl nevezi ezeket a' szókat, *Eiantas*, *Lateinos*, *Teitan.* mely neveknek bötűi, a' *Görögök*-nél (kik számot az *Abc* bötűivel szoktak jegyzeni) Hat-száz hatvan-hat számot tésznek. *Feuardentius* *[6727], a' régi *Doctorok* irásából, Tizen-két *Görög* neveket említ, mellyekben ezt a' számot fel-találluk. A' *Mahomet* nevének *Görög* bötűi, ugyan-ezen nevezetes szá-mot vetik; kiért őtet *Feuardentius*, *Antichristus*-nak mongya. De ha szinte *Irenaeus* bizonnyal mondaná-is, hogy *Lateinos* lészen az ö neve; mit ártana? A' *Pápák*-nak nincs illyen nevök. Hogy pedig Olasz-országnak *Látium*-nevü Tartományában laknak a' *Pápák*, azzal nem lésznek *Antichristusok.* mert így, Sz. *Péter*-nek, és az ö-utánna-valo Sz. *Martirok*-nak-is, *Antichristussá* kellene lenni, mivel ők-is *Romá*-ban viseltek Püspökséget.

II. Bizonyság: *Daniel* Proféta, a' minémü Bélyegit adgya az *Antichristus*-nak, azok eggyig a' *Romai Pápá*-hoz illenek. Azt mongya; *[6728] hogy az *Antichristus*, mindent kedve-szerént fog-cselekedni. A' *Romai Pápa*,

[6723] † Et Petrus, teste Euseb. 2. Hist. c. 15.
[6724] * Tertull. li. 3. cont. Marcion. ca. 13.
[6725] ″ Hieron. li. 2. cont. Iovin. in fine.
[6726] Iren. li. 5. c. 30. n. 10.
[6727] * Feuardent. in illum locum Irenaei.
[6728] * Dan. 11. v. 16. 36.

hodogeus_j.indd 1357 2025. 07. 21. 11:27:22

{804:} ha ezer Lelkeket pokolra viszen, sem akarja ••[6729] hogy őtet meg-szóllíttsák. Az *Antichristus*, Isten-felibe emeli magát. A' *Pápa* sem elégszik azzal, hogy az ö *Tradicióit*, mint Isten szavait mutogattya; és Törvényeket szab, mellyekkel a' lelki-ismèreteket, örök kárhozat-alatt kötelezi: hanem, azt akarja el-hitetni, hogy, az *Evangeliom*- és *Apostolok*-ellen, Végezést szerezhet.

Felelet. Ez a' Bizonyság, Hazugságból tataroztatott. Mert *Bonifacius*, a' ki *Német*-országnak job részét Pogányságból ki-hozta Isten-után, csak azt mongya, *Can. Si Papa.* hogy "[6730] a' *Romai Pápát*, ugy-mint az Egyházi rendnek fö *Magistratusát*, egyébért, az Eretnekségen-kivűl, senki meg nem itélheti, ha szinte gonosz példajával sok Lelkeket meg-botránkoztat-is. Istenhez hasonlóvá sem tészi magát a' *Papa*;[6731] hanem, az ö-rendiben marad, és a' Christus Háza gond-viselőjének isméri magát. Azért, magok tanítnak arra a' *Pápák*; †[6732] hogy Semmit Isten Törvénye-ellen nem parancsolhatnak. Ennek-felette; nem a' maga álmát, hanem az *Apostoli Tradició*-kat, akarja a' *Pápa* hogy Isteni tanításnak tartsuk; mint ennek-elötte ••[6733] meg-bizonyí-tók. Ha pedig Sz. *Pal* Istenné nem tette e' Világi Fejedelmeket, mikor azt *[6734] mondotta, hogy Lelki-isméretünkért tartozunk engedni nékik: a' *Pápa* sem lészen azzal Istenné, ha az ö Urától néki adott hatalommal, parancsol a' Christus cselédinek.

III. Bizonyság: Sz. *Pál* Apostol, az *Antichristus*-rúl írja; "[6735] hogy az Isten Templomában ül, mutogatván magát, mint-ha Isten vólna, és sok tettetes csudákban dicsekedik. Ezek mind a' *Papá*-hoz illenek: mert ö, az *Ecclesiá*-ban ülvén, ebben, mint-ha Christus Hely-tartója vólna, nagyon púposkodik, és mustráltattya sok hamis Csudáit.

Felelet. A' Sz. *Doctorok* irásából hallók, hogy az úndokságos *Antichristus*, nem ül a' Christus *Ecclesiájá*-ban; hanem a' *Sidók* Templomit foglallya

[6729] •• Distinct. 40. ca. Si Papa.
[6730] " Vide infra, Logi alog. c. 4. ¶. 1. n. 3.
[6731] Deus non creditur Papa: supr. fo. 258. Logi alog. c. 3. Peniculi, ¶. 2. in fine.
[6732] † Supr. f. 257.
[6733] •• Supr. fo. 552. et seqq.
[6734] * Supr. fo. 580. 581.
[6735] " 2.Thess. 2. v. 4.

hodogeus_j.indd 1358 2025. 07. 21. 11:27:22

magának. Mert †[6736] a' Christus *Ecclesiá*-ja, helyt nem ád az *Antichristus*-nak, hanem az ö erős Vitézi-által ellene tusakodik. Jóllehet, nem tagadgyuk, hogy az *Antichristus* a' Keresztyének Templomit-is el-foglallya, mint most a' Törökök. Ha az Isten Templomán az *Ecclesiát* értyük: az *Antichristus* ülését csak úgy kell magyarázni, hogy azok-között ül, a' kik Christus Juhai vóltak, minek-elötte az *Antichristus*-túl meg-csalatnának.

IV. Bizonyság: Sz. Gergely, *Antichristus* Elől-járójának nevezi, valaki magát Közönséges Püspöknek mongya. Ezt miveli a' *Romai Pápa.* Sz. *Bernárd*-is panaszolkodik, hogy a' *Romai* pompában, az *Antichristus* jelengeti magát. Ez a' dandár, mellyel a' Patvarkodók viaskodnak.

Felelet. Eléggé meg-magyarázók, mint kell a' Sz. *Gergely* szavait érteni. Sz. *Bernárd* feddi gyakorta a' *Romai* Udvar pompáit, és alázatosságra taníttya *Eugenius* pápát:[6737] *Factum te Superiorem, dissimulare non possumus: sed enim ad quid, omnimodis attendendum. non enim ad dominandum, opinor. Esto, ut alia quacumque ratione haec tibi vendices, sed non Apostolico jure. nec enim ille tibi dare potuit, quod non habuit. Quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem super Ecclesias. I ergo tu, et tibi usurpare aude, aut dominans Apostolatum, aut Apostolicus Dominatum. plane ab alterutro prohiberis. si utrumque simul habere voles, perdes utrumque.* *[6738] *Petrus nescitur aliquando processisse, vel* {805:} *gemmis ornatus, vel sericis: non tectus auro, non vectus equo albo. In his successisti, non Petro, sed Constantino. Consulo, toleranda pro tempore, non affectanda pro debito.* Töb hasonló dolgokat ír Sz. *Bernárd.* De azt-is ezek-mellé veti;[6739] hogy a' *Romai Pápa*, fö Pásztora minden Pásztoroknak: *Quis es? Sacerdos Magnus, Summus Pontifex: Tu Princeps Episcoporum; Tu heres Apostolorum: Tu Primatu Abel, gubernatu Noë, Patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, autoritate Moyses, Judicatu Samuel, Potestate Petrus, Unctione Christus. Tu es, cui Claves traditae, cui Oves creditae sunt. Sunt quidem et alii Caeli Janitores, et Gregum Pastores: sed Tu tanto gloriosius, quanto et*

[6736] † Supr. f. 659. 660. Et, f. 800.
[6737] Bernard. li. 2. de Consideratione.
[6738] * Libr. 4.
[6739] Bernard. li. 2. ad Eugenium.

hodogeus_j.indd 1359 2025. 07. 21. 11:27:22

differentius; prae ceteris Nomen hereditasti. Habent illae assignatos Greges, singuli singulos: Tibi UNIVERSI crediti, UNI OMNES. Nec modo Ovium, sed et PASTORUM Tu UNUS OMNIUM es Pastor. Unde id probem, quaeris? Ex Verbo Domini. Cui enim Apostolorum, sic absolute, et indiscrete, totae commissae sunt Oves; Pasce Oves meas? Quas? Illius, vel illius Populos Civitatis, aut Regionis, aut Regni? Oves, inquit, meas. Cui non planum, non designasse aliquas, sed assignasse Omnes? Nihil excipitur, ubi distinguitur nihil. A' Pápát, *Summus Pontifex*-nek nevezi, *Epist. 160. 190.* Sz. *Péter SUCCESSORÁ*-nak, *Epist. 110. 114. Beatissimus Páter*-nek, *Epist. 112.* Es azt írja; hogy, Minden *Ecclesiá*-nak gond-viselése ö-reá bízatott: "[6740] *Plenitudo potestatis super Universas Ecclesias, singulari praerogativa, Apostolicae Sedi donata est.* Ö-hozzá az egész Világrúl *Appellál*-nak: †[6741] *Tu Summus Pontifex, Summus plane inter Ministros, non comparatione meritorum, sed Ministerii. SUCCESSISTI Apostolis in hereditatem: ita tu Heres, et Orbis hereditas. Dispensatio tibi super eum credita est, non possessio. Appellatur de Toto Mundo ad te, idque in testimonium singularis Primatus tui.* De nem szükség Sz. *Bernárd*-rúl többet szóllanunk: hanem, mind ezeket sommában foglalom, és bé-fejezem azokkal a' szókkal, mellyeket az *Efesomi* Közönséges Gyölekezetben mondanak a' Pápa Követi:[6742] *Nulli dubium est, imo saeculis omnibus notum est, Sanctum, Beatissimumque Petrum, Apostolorum Principem; et Caput, Fideique Columnam, Ecclesiae Catholicae Fundamentum, a Domino JESU Christo Salvatore nostro, humanique generis Redemtore, caelestis regni Claves accepisse: Solvendique atque Ligandi potestate, quam acceperat, usum fuisse: necnon per SUCCESSORES suos hucusque vivere, causasque decernere, semperque victurum esse. Hujus itaque Ordinarius SUCCESSOR, et VICARIUS, Sanctus Beatissimusque Papa et Episcopus noster Caelestinus, nos, suos quasi Vicarios, ad hanc Synodum misit.*

[6740] " Epist. 132.

[6741] † Lib. 4. de Consideratione.

[6742] Acta Synod. Ephesinae, Peltanae editionis, to. 2. c. 16. Baron. tom. 5. an. 431.

hodogeus_j.indd 1360 2025. 07. 21. 11:27:22

HARMADIK RESZE.

ANTICHRISTUS HOPMESTERI, LUther, és Calvinus.

A' *Váradi* Calvinista *Predikátor*, Ujfalvi *Imre*, nem csak a' Predikálló-székből nyilván kiáltotta, de egy-nehány *Synát*-ban erőssen vítatta; hogy a' *Debreczem*-ben lakó *Calvinista Superattendens, Antichristus.* Ezért, Halálos *Sentenciá*-ja-után, sok ideig sanyarú fogságban gyötrődék. Tanitását (úgy értettem) egyéb bizonyságok-között, azzal erőssítette; {806:} hogy az *Apostolok* Egyenlők vóltak hatalmokban; eggyiknek; Felsöbsége és birodalma nem vólt másikon. Ha azért *Luther* a' Pápát *Antichristus*-nak nevezte, mivel magának fellyeb-való hatalmat, bíróságot, és uralkodást tulajdonított: a' *Debreczeni Attendenst*, ugyan-ezen okból *Antichristus*-nak mondhattyuk. mert, az ö Szolga-társainak nyakára akar ülni; azokat fogsággal, és egyéb hatalmaskodásokkal sanyargattya.

Ez, midőn fülembe esett vólna, kezdék gondolkodni a' dolog-felől. és úgy találám magamban, hogy Okai nagyok lehettek *Ujfalvi*-nak, mellyekért elsöben *Luthert* és *Calvinust*, az-után az ö ivásokból posdúlt *Predikátorokat,* noha nem ama' nagy *Antichristus*-nak, de annak Elől-járó Hopmesterinek, és martalékinak nevezhette. Azt most nem vítatom; hogy ollyan értelemben, a' minéműben ez-elött ••[6743] hallók, hogy Sz. *János*, és a' Régi *Doctorok*, minden Eretnek Tanítót *Antichristus*-nak mondottak; a' *Lutherista* és *Calvinista Predikátorokat,* ugy-mint "[6744] Hittűl-szakadtakat, igazán *Antichristusok*-nak mondhattyuk: hanem, csak azt jegyzem-fel, Mi-némü okokból vitettem arra, hogy *Antichristus* Elől-járóinak itélém az Uj Tanitókat. Illyen Kötésben foglalom azért Bízonyitásomat:

> Azokat igazán mondhattyuk Antichristus Elöl-járóinak, kik útat csinálnak néki, az Embereket készítgetvén bé-fogadására. Mert Keresztelö Iánost, azért nevezi az Irás, Christus Elöl-járójának, mert az Embereket tanításával, és sanyarú életének

[6743] •• Supr. f. 793.

[6744] " Vide l. 15. c. 1. ¶. 6. n. 3.

hodogeus_j.indd 1361 2025. 07. 21. 11:27:22

példajával Penitenciára hozta: Isteni félelemre, és aitatosságra izgatta: mellyek-által, alkalmatosbak lének a' Messias tanitására.

Luther és Calvinus, az ö nyomdokokban-lépö Pásztorokkal-egyetemben, el-kezdették immár, a' mit az Antichristusnak véghez kell vinni:[6745] és mind Tanításban, mind Erkölcsben, erössen készítik az Embereket az Antichristus Iskolájához.

Tehát méltán, és igazán mondhattyuk öket Antichristus Hopmesterinek.

A' Bizonyság Elsö Részének magán-valo fényessége, bizonyítás-nélkül nem szűkölködik.

Második Része pedig, világoson meg-bizonyodik, az *Antichristus* Tudományának, Cselekedetinek; és a *Luther*, 's *Calvinus* tanitásának, és cselekedetinek, egybe-vetéséből.

I. Az *Antichristus*, el-szakasztya az Embereket Christustúl; az-az, el-hiteti, hogy Christusnak nem kell hinni. Erre tágas, és törött útat csinálnak a' Mostoha Atyafiak; mint magok tulajdon vallásából meg-értők ez-elött.[6746] Gyökere e' dolognak abban áll: Mert el-hitetik az Emberekkel, hogy az egész Láthato *Ecclesia*, Ezer esztendőnél többig, rútúl tévelygett, és temérdek bolondságokat tanított. Mivel azért a' Sz. Irás Könyveit sem egyébünnen vettük, hanem a' Láthato *Ecclesiá*-nak kézről kézre adott bizonyságából: ha kétes, bizonytalan, és hamis lehet az ö tanu-bizonysága; bizonytalan vélekedésből alíthattyuk, de bátorsággal nem tudhattyuk, hogy igazán, és nem árulójúl jutatta kezünkbe az Isten Könyveit. Ezért mongya vala Sz. *Agoston*; †[6747] hogy, Inkáb sem Christusnak, sem a' Sz. Irásnak nem hinne, hogy-sem valamiben kétessé tenné annak az *Ecclesiá*-nak tanitását, melytűl a Sz. Irást vettük. Ennek-felette; A' mint eléb *[6748] meg-mutatám, az Ujítók semmi módot nem mutatnak, a' Sz. Irásnak tekélletes magyarázásában, és az egyenetlenségek le-csendeszitésében: látván az Emberek, hogy el nem tudnak igazodni a' Bölcs emberek, kétségbe esnek az Igaz{807:}-ság isméretitűl; és mind egynek tartyák, akár-ki mit hidgyen: az-az, ollyannak itélik a' Keresztyén Hitet,

[6745] Vide supr. fo. 463. 484. 485.
[6746] Supr. fol. 105. 106.
[6747] † Aug. supr. f. 94. 95.
[6748] * Supr. fo. 97. 102.

hodogeus_j.indd 1362 2025. 07. 21. 11:27:22

mint a' *Filosofusok* vélekedésit. Ezt, mint magokban sok-képpen meg-tapasztalt dolgot, az Ujítók ••[6749] sem tagadhattyák; söt azt beszéllik, hogy lassan-lassan semmit nem kezdenek hinni az Emberek. Mit kivánhatsz ennél többet az *Antichristus* Elől-járo Hopmesteritűl?

II. Az *Antichristust*, †[6750] Bűn-emberének nevezi a' Sz. Irás. Mert, maga-is minden tekélletes Erkőlcsöktűl idegen lészen: követőinek-is nagy szabadságot ád a' gonoszságra, és minden Jóságos élet szikráját el-óltya bennek. Bizony, soha az *Antichristus* sem találhat erősseb eszközt a' Jó igyekezetek el-fogyatására, mint ha azt taníttya a' mit a' Versengők; tudni illik, "[6751] hogy, A' mí Jó Cselekedetink, ollyanok Isten-elött mint a' tetves ködmen; az-az, úndokságok, bűnök, kárhozatra-mélto latorságok: hogy, azokért semmit nem kell Istentűl várni: hogy, nem szükségesek az üdvösségre. Ennek-felette; micsoda adhat nagyob bátorságot minden latorságra, mint ha el-hiszi ember, hogy semmit az Isten ö-benne nem tulajdonít bűnnek? Ha ez így vagyon, nem kell Embernek félni hogy Isten el-kárhoztassa; hanem vastagon kell hinni, hogy miénk immár Meny-ország: benn vagyon eggyik lábunk; azt el nem veszthettyük. Igy azért, mikor a' Jutalom reménségét el-óltyák, és a' Jóravalo serénység útát bé-vagdallyák; mikor a' bűntetés félelmét ki-tiporják; amaz erős zabolát-is, mely a' gonoszságra hajlott vágyodást tartóztathatná, a' Félelmet mondom, el-vagdallyák; mikor az Isten Parancsolatinak meg-tartását lehetetlennek mongyák; söt, ugyan semmi Parancsolatra nem szenvedik hogy köteles légyen, a' kinek juthat az ö kovászokban: oly szabad menedéket mutatnak minden fesletségre, melynél nagyobbat nem adhat az *Antichristus*: és oly tágas útat nyitnak minden latorságra, melynél tágasbat nem nyithat az *Antichristus.* Meg-is hallók ••[6752] az Ujítók tulajdon Irásiból, menyire előment e' Világ minden latorságban, miólta ennek az *Antichristus* tanitásának szesze, meg-üté az Emberek fejét.

III. Az *Antichristus*, el-fogyattya ama' Szűnetlen Aldozatot; az ö Szentelésének helyét el-pusztíttya: "[6753] *Tollet Juge Sacrificium, et destruet locum*

[6749] •• Vide supr. f. 105. 106.
[6750] † 2.Thess. 2. v. 3.
[6751] " Vide supr. f. 231. 232. etc.
[6752] •• Supr. f. 241. 242. et seq.
[6753] " Dan. 8. v. 11. c. 9. v. 27. c. 11. v. 31. c. 12. v. 11.

hodogeus_j.indd 1363 2025. 07. 21. 11:27:22

Sanctificationis ejus: az-az, nem szenvedi, †[6754] hogy nyilván meg-tartassék a' Szűnetlen Aldozat. söt a' Szent Helyeket-is el-pusztíttya, mellyekben ez szolgáltatott. Külsö, és látható Aldozatrúl szóll *Dániel*, mellyet meg-tílthat az *Antichristus*: mert, a' belsö aítatosságot, és a' Lelki áldozatokat, meg nem tílthattya a' Christus Vitézitűl, kik ••[6755] akkor-is az *Ecclesiat* fenn-tartyák. Az Ujítók, amaz Aldozatot, mely a' *Melchísedech* rendin-valo Fő Paptúl reánk-szállott, tehetségek-szerént fogyattyák: mert a' *Misét*, iszonyu Bálványozásnak nevezik: a' Templomok, Oltárok, és Kelyhek rontásában, serényen vitézkednek az *Antichristus*-nak.

IV. Az *Antichristus*, igen "[6756] Kaczér és Fajtalan lészen. Azért hihetséges, hogy, nem csak példajával, de tanitásával-is, nagy szabadságot ád a' Fajtalanságra. Az *Antichristus Evangelistái*, *Luther*, *Calvinus*, *Beza*, *etc.* mely buják vóltak, ez-elött ••[6757] fel-jegyzém. A' ki Feleségét hamar nem éri, azt Szolgálojához bocsáttya *[6758] *Luther.* Mert, ha néki hiszünk, †[6759] szinte {808:} úgy nem lehet a' Férfiu Aszszony-nélkül, mint étel-ital nélkül. Sőt, ha meg-erőtlenedik a' Férfiu, ••[6760] azt tanácsollya *Luther*, hogy alattomban mással közöllye dolgát Aszszonyom. Szép tanitások! Böcsülletes helyek lészen ezeknek az *Antichristus* Iskolájában.

V. Fel-fuvalkodott lészen az *Antichristus*, és Ördögi kevélységével, az Istent-is fellyűl akarja haladni. *Luther*, és *Calvinus*, készíteni kezdették jó idein ennek ösvényét. Mert, a' mint ez-elött †[6761] magok szavaiból hallók, nem elégesznek azzal, hogy az Anyaszentegyház Régi Sz. *Doctorit* semmiknek tartyák; "[6762] a' Sz. *Conciliomokat* lábok-alá tapodgyák: hanem, az *Apostolokat*-is ••[6763] gyakran Iskolába viszik, és pirongattyák, el-hanyat-

[6754] † Tollet, quo ad publicum usum.
[6755] •• Supr. fo. 659. 660.
[6756] " Dan. 11. v. 37.
[6757] •• Supr. f. 394. 395. 396.
[6758] * Logi alogi, ad c. 5. Penic. ¶. 5. Su. f. 307.
[6759] † Supr. fo. 308.
[6760] •• Supr. fo. 317.
[6761] † Supr. fo. 387. 388.
[6762] " Supr. fo. 97. 98.
[6763] •• Supr. fo. 381. 389. 504.

hodogeus_j.indd 1364 2025. 07. 21. 11:27:22

lott hamisságokért. Mely dologgal, ″[6764] önnön-magát a' Szent Lélek Istent gyalázzák, kinek vezérlésével hordoztattak az *Apostolok.* Ezzel meg nem elégszik *Luther*: hanem, az Isten Levelét, a' Szent Irást, meg-csávállya, és *[6765] maga keze szennyével meg-mocskollya: nem csak meg-vetvén némely Könyveket, mint férgeseket; de azokat-is, a' mellyeket helyén hágy, meg-csonkítván, vagy meg-tóldozván. mint-ha ö jobban tudná az Istennél, minek hogy kell lenni. *Calvinus* pedig, ••[6766] a' Christus szavaiban, sok alkalmatlanságokat talál; és tanítgattya Urunkat, mint kellett vólna beszélleni.

VI. Az *Antichristus*, szörnyü Káromlásokkal fogja gyalázni Istent; a' mint "[6767] *Daniel* Proféta, és †[6768] Sz. *János* magyarázzák. Nem tudom minéműk lésznek az *Antichristus* káromkodási; de itélem, hogy az Ujítók *Blasfemiáit* meg nem előzik: I. Nagy Isten káromlás, a' mit *Luther*-tűl, és *Calvinus*-túl *[6769] hallánk; hogy, Isten cselekeszik Ember-által, Minden Látorságot: Isten izgattya, taszíttya, kételeníti akarattya-ellen-is Embert, a' gyilkosságra, bujaságra. Mely mondás, elég ha nem annyit tészen, mintha magyarán mondanád; hogy, az Isten, nem egyéb a' Pokol-béli Ördögnél. II. Azzal-is minden *Tirannus*-nál kegyetlembé tészik Istent, mikor azzal káromkodnak; hogy, †[6770] Semmit Isten nem néz az Emberek maga-viselésére; hanem, csak maga jó kedvéből, egy-általlyában, emezt Pokolra rendeli, amazt Meny-országra. III. Christus-felől, iszonyú Isteni káromlással azt mongyák; hogy ••[6771] Mindeneknél latrab vólt: Es, a' mint *Calvinus* beszéll, ″[6772] Kétségbe-esésnek szavait ejtette halála oráján: kételkedett üdvösségéről: ollyakat mondott "[6773] gondolatlanságából, mellyeket viszsza kellett mondani. IV. A' Christus Istenségét, alacsomb renden-valónak mongyák, az Atya

[6764] ″ Supr. f. 504.
[6765] * Supr. fo. 330. 351. et seqq.
[6766] •• Supr. f. 480. 481. 482.
[6767] " Dan. 7. v. 25. c. 11. v. 36.
[6768] † Apoc. 13. v. 5. 6.
[6769] * Supr. f. 464. et seqq.
[6770] † Supr. f. 473.
[6771] •• Supr. f. 479. 480.
[6772] ″ Supra, f. 491. 492. et seq.
[6773] " Supr. f. 490. 491.

hodogeus_j.indd 1365 2025. 07. 21. 11:27:23

Istenségénél. Mert, a' *Lutheristák* vallása-szerént, †[6774] a' Christus Istensége, engedelmességgel tartozik az Atyának, és egy helyrűl másuvá vitethetik: A' *Calvinus* szava-ként pedig, Sokkal nagyob ••[6775] méltossággal tulajdoníttatik az Isteni név az Atyának, hogy-sem Christusnak. Töb káromlásit hozók-elő *Calvinus*-nak, mellyekkel Christust tiszteletlenűl gyalázza; ugymint, midőn őtet Tudatlanságáért dorgállya: az ö Vére-húllását, "[6776] és testi Halálát, csak semminek tartya, ha az Ördög kínnyát meg nem kóstolta vólna, *etc.* A' Fejedelmek-, és Nemzetségek-ellen, mely úndok káromkodásokat kérődnek az Uj Tanítók, fel-jegyzők ennek-elötte *[6777].

VII. Az *Antichristus*, Csalárd mesterséggel, Hazugsággal, Kép-muta-{809:}tással plántállya, és neveli hatalmasságát:[6778] †[6779] *Veniet clam, et obtinebit Regnum in fraudulentia. Dux foederis faciet dolum.* Ennek a' mesterségnek, nagy fondamentomát vetették az Ujítók. Mert Tudományok terjesztése, csak tisztán csalárdság vólt. Elsöben, hogy meg-gyűlőltetnék az Igazságot, lelkiismeretek-ellen, rút temérdek Hazugságokat kenének a' *Romai Ecclesiá*-ra, mint-ha azt tanítaná, a' miben sem híre, sem tanácsa; mint ezt sok példákkal ••[6780] ez-elött meg-mutatók. Annak-utánna; eszekbe vévén, hogy, ha hevenyében fognák a' dolgot, és egy-előben mingyárt az egész *Romai Ecclesiát* kezdenék szidalmazni, nem lenne foganatos tanitások: el-hiteték a' községgel, "[6781] hogy ők, a' Hit dolgában semmit nem újítnak; csak az *Ecclesia* Végezésiellen kezdett Rend-tartásokat akarják jobbítani: és, a' mint *Erasmus*-túl hallók †[6782], magok dicsekednek azzal, hogy egy-előben, sokat el-titkoltak; mert az *Evangeliomot* csalárdsággal kell gyarapítani. Végezetre; noha minden tanításokat a' Sz. Irással mázollyák; és úgy tettetik, hogy e' kivűl egy lépést sem mennek: de ez-alatt a' szép czégér-alatt, csak a' magok vélekedésének

[6774] † Supr. f. 449. 459. 483. 484.
[6775] •• Supr. f. 459.
[6776] " Supr. f. 483. 497. fin.
[6777] * Supr. fo. 392.
[6778] Supr. fol. 303. 304.
[6779] † Dan. 11. v. 21. 22. 2.Thessal. 2. v. 10.
[6780] •• Supr. f. 254. 255. et 413.
[6781] " Supr. f. 416. 422. 423. 424.
[6782] † Supr. f. 305.

hodogeus_j.indd 1366 2025. 07. 21. 11:27:23

büdös Borát osztogattyák. Mert, semmi bizonyos módot nem mutatnak, a' Sz. Irásnak igaz magyarázasában: hanem azt akarják, hogy az légyen igaz értelme az Isten szavainak, a' mit ők jóvá hagynak. Ez pedig nem egyéb (mint immár sokszor meg-bizonyítottuk "[6783],) hanem az ö tettszéseket, Isten Igéjegyanánt akarják böcsűltetni.

IIX. Az *Antichristus*, mondhatatlan kegyetlenűl fogja kergetni, és üldözni az Anyaszentegyházat; mint ez-elött fek-jegyzők a' Sz. Irásból. Ez az üldözés, nagy kegyetlenséggel el-kezdetett immár. Mert, nem régen †[6784] feljegyzők, menyi Ezer Szentegyházakat pusztítottak; menyi Vért ontottak az El-szakadtak, az Uj Tudományok terjesztésében. Ennek-felette; a' hol lábat kaptak az Ujságok, mint *Angliá*-ban, erős bűntetések-alatt meg-tíltották, hogy senki Papot házához ne fogadgyon; *Misét* ne halgasson: ha Papot foghatnak, mentség-nélkül, mint valami gonosz-tévőt, Hóhér kezébe adgyák.

IX. Hamis Csudákkal tettetesnek mutattya az *Antichristus* az ö tanitását. Az Ujítók, igyekeztek †[6785] sok csalárdsággal, hogy Csudákat mutathassanak. Mindenek-felett azzal dicsekednek, hogy egy *Sinon*, az erős *Trojá*t fel-gyújthatta; egy rosz Barát, ily nagy zúr-zavart indíthatott. Nem vészik eszekbe, hogy, Egy bolond oly követ vethet a' kútba, mellyet tíz okos ember-is nehezen vonszon-fel. Azt sem gondollyák, hogy ezzel a' Csudával, sokkal inkáb dicsekedhetik *Arius*, és *Mahomet*; kik hamaréb, és szélyessebben ki-terjesztették hamisságokat. Es, jóllehet ez-elött meg-mutatám, hogy a' Test-tartó, és Hás-hizlaló lágy Hitnek terjesztésében, nincs igaz csuda: mindazáltal, mikor elmémben meg-hányom, menyi sok gazságok vannak az Uj Tudományokban, és mely vékony fondamentomon éppíttetett ez a' nagy *Babylonia*; nem tagadom, hogy igen-is csudálkozom rajta,[6786] mint mehettek az Okossággal-élö emberek ezekre a' temérdek vélekedésekre. Azért, ha ki ezt Ördögi babonának, az-az, csalárd, és szem-fény-vesztö Csudának akarja tartani, nem állok keresztűl benne.

[6783] " Vide supr. f. 368. 648.
[6784] † Sup. fo. 140.
[6785] † Supr. fo. 135. 136.
[6786] Supr. fol. 139. et 253. 254.

hodogeus_j.indd 1367 2025. 07. 21. 11:27:23

Ez eddig elég. A' kegyes Atya mindenhato Istent kérem; hogy, {810:} vegye-el a' fedelet és hályogot azoknak Lelki szemeirűl, kik az Anyaszentegyház Aklakivűl bújdosnak: hozza-viszsza őket, hogy légyenek minnyájan Egy Akolban, Egy Pásztorság gond-viselése-alatt. Amen.

DOMINE MISERERE.

APPENDIX.
A' GÖRÖGÖK SZAKADASARUL.

A' Nap-keleti *Ecclesia*, a' Keresztyénségnek nemes fö tagja, veszedelmes Szakadással meg-hasonlott, és, a' szép Eggyesség kötelét el-szakasztván, pártot ütött a' *Romai Ecclesia*-ellen. mellyért, minnyájunk Lelki fájdalmával, világ-szerént-is keserves rabsággal, és Pogány nemzet súllyos igájával ostoroztatik. Mivel azért, nem csak Országunk szomszédságában, hanem belsö szegeletiben-is sokan vannak, mind *Oroszok*, és *Ráczok*, mind *Romai* vérből származott *Oláhok*, kikre ennek a' Szakadásnak ereje terjedett: helyetlen múnka nem lészen, ha rövideden ennek eredetit, futamattyát, és alkalmatlanságát fel-jegyzem.

¶. 1. Mely nagy vétek a' Szakadás.

Semmit Isten gyakrabban, és erősseb parancsolattal Juhai-eleibe nem adott, mint hogy ••[6787] szorgalmatoson meg-tartsák az Eggyességet a' Szeretet kötele-alatt, hogy †[6788] *Siszmák*, Szakadások, ne légyenek közöttünk. Es bélyegűl adgya Juhainak, melyből ismértessenek hogy Eggyességben élnek; Egy szívök, Egy értelmök, Egy nyelvök vagyon. mert "[6789] az Isten,

[6787] •• Eph. 4. v. 3.
[6788] † 1.Cor. 1. v. 10. ca. 12. v. 25.
[6789] " 1.Cor. 14. v. 33.

hodogeus_j.indd 1368 2025. 07. 21. 11:27:23

nem viszszálkodások, hanem csendesz békeség Istene. Ezt az Eggyességet magyarázván Sz. *Pál*, azt írja; *[6790] hogy, mint az Emberi Testben sok tagok vannak, de eggyik másikkal egybe-kötöztetett; és nem mongya eggyik a' másiknak, hogy ö-néki nem szükséges; söt egy-másnak segétenek, és szolgálnak:[6791] azon-képpen az *Ecclesiá*-ban, az Eggyesség és Szeretet enyve-által, öszve kell foglaltatni minden tagoknak, hogy eggyik ne boszszonkodgyék a' másik-ellen. A' ki azért Szakadást szerez az Eggyességben, ezeket az erős parancsolatokat által-hágván, nagyot vétkezik.

Annak-okáért, Sz. *Cyprianus* azt írja; "[6792] hogy a' Keresztyéni Eggyesség fel-zavarója, el-metéli a' Christusnak varrás-nélkül-valo Ruháját, mellyet a' Hohérok sem mertek fel-darabolni. Sz. *Irenaeus* azt mongya; †[6793] hogy az Eretnekek ollyanok, mint *Nádab* és *Abiu*, kik másunnan hozott Tüzet vittek az Isten Sátorába: a' kik pedig az *Ecclesia* Eggyességét fel-bontyák, oly bűntetést érdemelnek, mint *Jeróboam*, vagy *Dátan* és *Abiron.* Továb mégyen Sz. *Agoston*: A' *Dátan* és *Abiron* bűntetéséből azt hozza-ki; hogy Isten, nagyob csapással ostorozta a' Szakadást, hogy-sem a' Bálvány-imá{811:}-dást, a' pusztában. Ebből meg-tettszik, mellyiket gyűlőli inkáb: *[6794] *Quis dubitaverit hoc esse sceleratius, quod est gravius vindicatum?* Arany-száju Sz. *János* pedig, az Eretnekséggel egyenlővé tészi a' Siszmát: †[6795] *Dico, et obtestor, Ecclesiam scindere, non minus esse peccatum, quam in Haeresin incidere.* Az Eretnekség- és Szakadás-között, Sz. *Jerónimus* oly külömbséget tészen; hogy az Eretnekségben, Hamis vallás találtatik; a' Szakadásban, Püspökségben támadott hasadás, és egybe-veszés. noha (ugy-mond)[6796] hogy színt adgyanak a' Szakadásnak, Eretnekséget-is szoktak támasztani a' kik el-hasonlanak: *Inter Haeresin, et Schisma, hoc interesse arbitramur: quod Haeresis, perversum dogma habeat; Schisma, propter Episcopalem dissensionem ab Ecclesia separetur. Quod quidem in principio, aliqua ex*

[6790] * Rom. 12. v. 4. 1.Cor. 12. v. 12. 16.
[6791] Eph. 4. v. 16.
[6792] " Cypr. de Unit. Eccl. n. 21.
[6793] † Iren. li. 4. ca. 43. in fine.
[6794] * August. li. 2. de Baptis. c. 6.
[6795] † Chrys. hom. 11. ad Ephes. sub finem.
[6796] Hieron. in ca. 3. ad Titum.

hodogeus_j.indd 1369 2025. 07. 21. 11:27:23

parte intelligi potest. Ceterum, nullum Schisma non sibi aliquam confingit Haeresin, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur.

¶. 2. Kezdeti, és futamattya a' Görögök Szakadásának.

A' *Nicaea*-béli közönséges Gyölekezet, minek-utánna azt mondotta vólna, hogy, *[6797] *Ecclesia Romana semper habuit Primatum*; a' *Romai Ecclesia* mindenkor Elsö vólt: a' Második helyt, az *Alexandriai Patriarká*-nak rendelte, ki *Egyiptus*-ban Fő vólt: Ezek-után, az *Antiochiai* Széket helyheztette. melléje adván; *Et in ceteris Provinciis, Primatus habeant Ecclesiae Civitatum ampliorum*, hogy egyéb Tartományokban-is, az légyen Elsö, a' ki nagyob Város Püspöke. A' *Costanczinápolyi* Püspökrűl ("[6798] ki annak-elötte az *Heráclea* Ersek birtoka-alatt vala,) nevezet-szerént nem emlekezett a' *Nicaeai* Gyölekezet: de, mivel *Costanczinápolyt* Uj *Romá*-nak nevezé *Constantínus*, és *Roma*-után minden Városok-felett böcsülletesbé tévé; a' *Nicaenum Conciliom* Végezését, magok kedve-szerént magyarázván a' *Görögök*, azt kezdék rebesgetni; hogy a' *Romai Pápa*-után, Második helyt kell a' *Costanczinápolyi Patriarká*-nak adni. Annak-okáért †[6799] *Justinianus* bátran írja; hogy a' *Nicaeai* Gyölekezet, a' *Romai Pápa*-után, leg-főbnek nevezte a' *Costanczinápolyi* Püspököt.

Annak-utánna, a' *Costanczinápolyi* Elsö Gyölekezetben, ezt ugyan Törvénybe írák; a' mint "[6800] *Sócrates*, *[6801] *Sozómenus*, ″[6802] *Nicéforus*, fel-jegyzették.

Végezetre, a' *Chalcédoni* Gyölekezetben, ezen Végezést meg-újíták, ‡[6803] ugy-mond *Evágrius.* De, mivel a' *Nicaea*-béli *Conciliom*, sem-

[6797] * Concilij Nicaeni, canon 6. mutilatus ap. Ruffin. l. 1. c. 6. ut ostendit Baron. to. 3. Anno 325.

[6798] " Vide Theodorum Balsamonem, et Baron. to. 4. Anno 381.

[6799] † Verba habes supra, fo. 775.

[6800] " Socr. l. 5. c. 8.

[6801] * Sozom. li. 7. ca. 9.

[6802] ″ Niceph. li. 12. ca. 13.

[6803] ‡ Evagr. l. 2. c. 4. et 17. in fin. Et Niceph. li. 15. c. 7.

hodogeus_j.indd 1370 2025. 07. 21. 11:27:23

mit nevezet-szerént nem mondott a' *Costanczinápolyi* Püspökrűl; söt, a' *Romai* Püspök-után helyhezette az *Alexandriai*, és *Antiochiai* Püspököket: a' *Romai* Pápa, a' *Nicaeai* Végezéshez tartván magát, nem szenvedé, hogy az *Alexandriai,* és *Antiochiai Patriarkák*-eleibe üllyön a' *Costanczinápolyi* Püspök. Azért, a' *Chalcédoni* Gyölekezetben, ••[6804] a' *Leo* Pápa követi, ellene-mondának annak, a' *Costanczinápolyi* Püspökrűl alattomban-, és ö hírek-nélkül lett Végezésnek. *Leo* Pápa, mind a' *Costanczinápolyi* Püspöknek, mind a' Császárnak írván e' dologrúl, erőssen vítatta;[6805] hogy, el nem kell a' *Nicaeai* Végezés-mellől menni: hanem, az *Alexandriai* Széknek, melyben Sz. *Márk* ült, és az *Antiochiai Ecclesiá*-nak, mellyet Sz. *Péter* bírt, régi méltoságát meg kell őrizni.

Itt nem lén vége a' *Costanczinápolyi* Püspökök kevélységének: hanem, *[6806] üdő-jártára, a' *Romai Pápa*-felett akarának úszni. Azért, a' *Costanczinápolyi* {812:} *János* Püspök, *Oecuménicus*-nak, Közönséges Püspöknek kezdé magát nevezgetni; mely dologrúl, Sz. *Gergely* Pápa írásit ez-elött †[6807] fel-jegyzők. Es, noha mind szép szóval, mind fenyítékkel tílták ezt a' képtelen kevélységet a' *Romai* Pápák; de keveset használának. *Fócas* Császár, "[6808] annyiból meg-zabolázá a' *Costanczinápolyi* Püspököt, hogy a' *Romai* Pápák régi méltosága-ellen, nem hagyá rúgóldozni. Annak-utánna, közel Két-száz esztendeig, sokan a' *Costanczinápolyi* Püspökök, *Monotelíták*, és *Iconomachusok* Eretnekségével, kezdék döglelni az *Ecclesiát.* Mikor ezeket-is, a' Hatodik, és Hetedik Közönséges Gyölekezet, földhöz verte vólna: az Ördög illyen okot és módot talála a' Szakadásban. *Mihály* Császár idejében, *Bardas*, ki *Theodórá*-val a' Császár annyával egy vala, meg-úná, és el-hagyá Feleségét; mást vőn helyébe: A' *Costanczinápolyi Ignatius* Püspök, *[6809] sok intések-után, ezért, a' nyilván-valo latorságért, ki-rekeszté *Bardast* a' Szentegyházból. Ezen meg-búsúlván *Bardas*, addig mesterkedék, hogy Sz. *Ignatiust* ki-túrá Püspökségéből, és ö-helyébe *Fóciust* emelé, ki csak Világi ember vala.

[6804] •• Session. 13. Baron. to. 6. Anno 415.
[6805] Leo, epist. 53. 54. 55.
[6806] * Circa an. 595. Baron. to. 8.
[6807] † Sup. fo. 776. fin. 777.
[6808] " Sup. fo. 774. ante fin.
[6809] * Baron. to. 10. An. 858.

hodogeus_j.indd 1371 2025. 07. 21. 11:27:23

De hamar *Patriarka*-ságra szentelteték: mert, “[6810] elsö nap, *Baráttá* lén; másikon, *Anagnostes*; harmadikon, *Subdiaconus*; negyediken, *Diaconus*; ötödiken, *Pap*; hatodikon, *Patriarka.* Ezt az Istentelen latorságot, siketségre nem vévé az Elsö *Miklós*, Romai *Pápa*; hanem, az *Ignatiuson* esett törvénytelenségekért, ki-szálla; és mind addig törekedék, hogy *Costanczinápoly*-ban Gyölekezetet szerze, melyben *Fóciust*, mint tolvajt, ki-veték Székiből.

A’ Veszekedés füsti-alatt, †[6811] *Fócius*, gyűlőltetni akarván a’ *Romai Ecclesiát*, a’ békélhetetlen Szakadás kút-fejét meg-nyitá: és azt kezdé vítatni; hogy a’ *Romai Ecclesia*, meg-változtatta a’ *Nicaeai* Gyölekezet Vallását; hozzá adván a’ Szent Lélek személyéről, hogy a’ Fiútúl származik. Üdőjártára, *Basilius* Császár kérésére, ″[6812] ismét a’ *Costanczinápolyi* Székbe ülteté *Fóciust* a’ Nyólczadik *János Pápa*: kiért őtet ••[6813] gyalázatos csufságból, nem *Pápá*-nak, hanem *Papissá*-nak, és Aszszonynak nevezék; mivel félelmességből meg-hagyá magát győzetni a’ Herélt *Fócius*-túl; kinek latorsága, nem Püspökséget, hanem utólso veszedelmet érdemlett.

Mint mikor valamely Ház meg-gyúlad, először lassan füstölög a’ hová a’ tűz akad, későre osztán lángot vét: úgy ez-is a’ *Fócius* szikrája, nem lobbana-fel hirtelen, hanem, közel Száz esztendő-múlva, *[6814] *Constantinus Monómachus* Császárságában, *Mihály*-nevü Costanczinápolyi *Patriarka*, az egész *Görög Ecclesiát* el-szakasztá a’ *Romai Ecclesiá*-túl; söt, ki-átkozá a’ *Pápát.* A’ Kilenczedik †[6815] *Leo Pápa*, hoszszú irással, megfeddé vakmeröségét *Mihály Patriarká*-nak. Az-után, ••[6816] *Joannes Becus* Costanczinápolyi *Patriarka*, söt ö-maga a’ Császár *Palaeólogus Mihály*, a’ *Romai Ecclesiá*-val meg-eggyesedvén, igyekeztek azon, hogy egybehozzák a’ Nap-keleti, és Nap-nyúgati *Ecclesiát*: de forgódásoknak, kevés haszna lehete. A’ következendö üdőkben-is, “[6817] a’ két *Andronícus* Császár

[6810] “ Nicetas, ap. Baron. tom. 8. An. 858.
[6811] † Baron. to. 8. An. 867.
[6812] ″ Baron. ibi. An. 879.
[6813] •• Supr. f. 768. fin.
[6814] * Ex Chronico Sigeberti An. 1054. Gabriel. Vasquez, 1. parte, to. 2. Disput. 146.
[6815] † Leo IX. ep. ad Michaëlem, c. 5. Habetur to. 3. Concilior.
[6816] •• Niceph. Gregor. li. 4. 5. 6. 7. Staplet l. 2. de Magnitudin. Rom. ca. 7.
[6817] “ Gregoras, l. 7. et 10.

hodogeus_j.indd 1372 2025. 07. 21. 11:27:23

idejében, eléggé futá a' nevezett *Joannes Becus* (kit ezért Székiből ki-vetének,) és egyebek, a' Békeséget: de véghez nem viheték. El-végre, *1438.* esztendőben, *Florencziá*-ban *Eugenius Pápa*-idétt, Közönséges Gyölekezet tartaték: melyben a' *Romai* Pápa, *Palaeólogus János* Császár, és a' *Costanczinápolyi Patriarka*, sok töb Püspökökkel, személyek-szerént jelen vóltak: és mindeneken meg-egyene{813:}-sedvén, a' régtűl-fogva kivánatos Szeretetet megújíták. Egyedűl az *Efesomi Márkos* Püspök, álla keresztűl a' dologban: ki el-lopá magát *Florencziá*-ból, és *Görög*-országba evezvén, a' községet fellázzasztá, a' szent Békeségnek el-végezett Eggyessége-ellen.

¶. 3. Nincs mélto oka a' Görögök Szakadásának.

A' mint eléb "[6818] mondám, a' *Jeremias Patriarka* Irásából, Egy-nehány dolgok vannak, mellyekben a' *Görögök* külömböznek a' *Romai Ecclesiá*-tól: de Szakadások fö Oka, ezeken a' dolgokon fordúl-meg:

Először: †[6819] A' *Costanczinápolyi Patriarka*, magát akarja Elsőbnek ismértetni az egész *Ecclesiá*-ban. De errűl nem szükség újonnan szóllanunk: mert ez-elött "[6820] meg-bizonyítók, hogy a' Közönséges Gyölekezetek Végezése, és a' Keresztyénség egyenlö értelme, az *Apostolok* idejétűl-fogva, Főnek, és Elsönek tartotta az Egyházi rend-között, a' *Romai* Pápát. Azért, szemben viaskodnak a' Sz. Gyölekezetek Végezésével, valakik a' *Romai* Pápának nem akarják engedni azt a' Méltoságot, mellyet a' *Conciliomok* néki tulajdonítottak.

Masodszor: A' *Florencziai* Gyölekezetben, fö-képpen azt vítaták a' *Görögök*; hogy az *Efesomi* Közönséges Gyölekezet, minek-utánna a' *Nicaeai,* és *Costanczinápolyi Symbolumot* elő-hozta vólna, meg-parancsolá, hogy ennél külömb Vallást az igaz Hitről senki ne írjon: A' *Romai Ecclesia* pedig, ezzel nem gondolván, a' Szent Lélek Istenről-valo igaz vallást, mellyet *Nicaeá*-ban, és *Costanczinápoly*-ban gyölekezett Atyák meg-erőssítettek,

[6818] " Supr. fo. 168.
[6819] † Supr. fo. 168.
[6820] " Sup. fo. 773. 774. et seq.

hodogeus_j.indd 1373 2025. 07. 21. 11:27:23

másba üttette; hozzája tóldozván, hogy az FIUTÚL-is származik a' Szent Lélek. Azt vítaták azért a' *Florenczíai* Gyölekezetben a' *Görögök*; hogy, ha igaz vólna-is a' *Romai Ecclesia* vallása e' dologban, nem kellett vólna a' *Conciliomok* tilalma-ellen, a' *Nicaenum Symbolum*-közzé írnyia ama' czikkelyt, *Filioque.*

Ez igen tompa és erőtlen fegyver: Mert a' *Nicaeai* Gyölekezet *Symbolum*-ja, és Vallás-tétele, noha bévségesen ki-fejezi a' Fiú Istenről-valo igaz tudományt: de a' Szent Lélekről egyebet nem mond, hanem csak ezt; *Et in Spiritum Sanctum*, Hiszek a' Szent Lélekben. és ezzel végezi *Symbolumját*: Az *Ecclesiá*-rúl; Test támadásrúl; Örök életről; émlekezetet nem tészen; mint meg-láthatod Socratesnél, *lib. 1. c. 8.* Ruffinusnál, *lib. 1. c. 6.* Theodoretusnál, *lib. 1. c. 12.* Nicéforusnál, *lib. 8. c. 17.* Basiliusnál, *epist. 60.* kik szórúl szóra egy-aránt írva hadták a' *Nicaeai* Gyölekezet Vallását. Hanem, az-után-való *Conciliomok* adták ezeket a' *Nicaenum Symbolum*-hoz: mindazáltal, nagyob méltoságért, *Nicaenum Symbolum*-nak neveztetik az egész *Symbolum.* mert, ugyan-azon Szent Lélek vezérléséből, magyaráztattak bévebben a' Hit ágazati az utólbi *Conciliomok*-túl, mely a' *Nicaeai* Gyölekezetet vezérlette. Hogy pedig bévebben nem szóllottak a' Szent Lélekről a' *Nicaeanum Conciliom*-ban: oka vólt, ugy-mond *Basilius*;[6821] *Propterea, quod tunc nondum comparuerant Pneumatomachi*; mert akkor nem támadtak vólt a' Szent Lélek-ellen viaskodók. Az-után, a' *Costanczinápolyi*, és *Chalcédoni* Gyölekezetekben, meg-hoszszabbíták a' *Nicaea*-béli *Symbolumot.* Es nevezet-szerént, a' Szent Lélekről illyen vallást tének:[6822] *Et in Spiritum Sanctum, Dominum, et vivificantem; ex Patre proceden*{814:}*-tem; cum Patre et Filio adorandum, et conglorificandum; qui locutus est per Prophetas. Et unam Catholicam, etc.*

Nem kárhoztattyák a' *Görögök* ezeket az utólso Gyölekezeteket, noha nyilvábban meg-magyarázták a' Szent Lélek személyéről-valo igazságot; és a' *Nicaeai Symbolum*-hoz, nagyob értelemért, sokat hozzá-írtak. *Tharasiust*, a' Costanczinápolyi *Patriarkat* sem átkozzák, noha a' Hetedik Gyölekezetben, hozzá-adá a' Szent Lélek származásához; hogy, "[6823] *Per Filium*, a' Fiú-által,

[6821] Basil. epist. 60. ad Eccles. Antioch. in fine.

[6822] Concil. Chalc. Acti. 2. Baron. to. 4. An. 381.

[6823] " Tharasius, Sept. Synod. Act. 3. Vide Vasquez, loco cit.

hodogeus_j.indd 1374 2025. 07. 21. 11:27:23

származik az Atyától. Ezeket semmi okon nem szidalmazhattyák a' *Görögök*: Mert, noha az utólbi *Conciliomok*, bévebben szóllottak a' Szent Lélekről; de Ujságot, vagy külömb Vallást nem szerzettek: hanem, nyilvábban ki-fejezték azt a' tekélletes tudományt, mellyet a' Sz. Irás magyarázattyából, és a' Sz. *Doctorok* tanitásából vettek. Azért, az *Efesomi* Gyölekezet, soha nem tíltotta, és (mivel a' Közönséges Gyölekezeteknek egyenlő hatalma vagyon,)[6824] nem-is tílthatta, hogy az Anyaszentegyház bévebben, és nyilvábban magyarázza, és ki ne fejtegesse az igaz Tudományt. Mert, ha a' *Costanczinápolyi* Gyölekezetnek szabad vólt, *[6825] *Spiritus Sancti gloriam, Sancto Nicaenae Fidei Symbolo adjicere*, a' *Nicaeá*-ban szerzett *Hiszek-egy-Isten*-hez, valamit adni: az-után sem rövidült-meg az Anyaszentegyház méltosága, és hatalma. Azért, szinte csak úgy kell az *Efesomi Conciliom* Végezését érteni, mint ez-elött ••[6826] a' Sz. *Pál* szavát magyarázók; midőn azt mongya, hogy Átok, a' ki azon-kivűl mást tanít, a' mit hirdetett *Galatá*-ban. Az illyen mondások, azokat vetik Átok-alá, kik ellenkedö tudományokkal akarják szaporítani az igaz Vallást.

Hogy pedig Fiútúl-is származik a' Szent Lélek, elég fényessen taníttya a' Sz. Irás.[6827] Mert, Sz. *János*-nál nem egyszer mongya Urunk; hogy, Valamie vagyon az Atyának, azok mind övéi: †[6828] *Quae habet Pater, mea sunt: Omnia tua, mea sunt.* Valami azért az Atyához illik (a' Személy külömbözésétűl meg-válva, mellyet Urunk ö-maga említ,) annak egyenlő-képpen a' Fiúban kell találtatni. Az Atyában pedig "[6829] oly Erő vagyon, hogy a' Szent Lélek ö-tőlle származik. Szükség tehát, hogy a' Fiúban-is ezen Erő légyen. Ennekfelette, azt mongya Christus; hogy, *[6830] Valamit a' Sz. Lélek tanít, azt a' Christuséból vészi; és a' mit hall, csak azt mongya. Ezt úgy nem magyarázhatni, mint-ha a' Szent Lélek, külsö hallásból, és tanitásból venne valamit. Szükség tehát, hogy Isteni természetnek vétele-által hallotta, és örökké vegye

[6824] NB.
[6825] * Niceph. li. 12. c. 13. in fine.
[6826] •• Vide supra, fo. 591. et seq.
[6827] Idem Novatores, sup. fo. 730. fin.
[6828] † Ioan. 16. v. 15. Ioan. 10. v. 10.
[6829] " Per hanc vim, Pater non opponitur relative Filio.
[6830] * Ioan. 16. v. 13. 14.

hodogeus_j.indd 1375 2025. 07. 21. 11:27:23

Isteni bőlcseségét a' Szent Lélek.[6831] Mely dologrúl, így szóll Sz. Agoston, *Tom. 9. Tract. 99. in Joan: Non loquetur a semetipso, quia non est a semetipso; sed quae audiet, loquetur. Ab illo audiet, a quo procedit. Audire illi, scire est; scire vero, esse. Quia ergo non est a semetipso, sed ab illo, a quo procedit; a quo illi est essentia, ab illo scientia, ab illo igitur audientia. quod nihil est aliud, quam scientia. Nec moveat, quod verbum Futuri temporis positum est: illa quippe audientia, sempiterna est. In eo autem quod sempiternum est, cujuslibet temporis verbum ponatur, sive Praeteriti, sive Futuri, non mendaciter ponitur.* E'hez hasonló-képpen ír Sz. Ambrús:[6832] *Omnia accepit a Patre Filius: et quae accepit ipse per unitatem naturae, ex ipso per eandem unitatem accepit et Spiritus; sicut ipse Dominus JESUS declarat de Spiritu suo, dicens: De meo accipiet.* †[6833] *Spiritus Sanctus cum procedit a Patre, et Filio, non separatur a Patre, et Filio.* {815:} Végezetre, azt mongya Christus, *Joan. 15. v. 26. Cap. 16. v. 7.* hogy ö kűldi a' Szent Lelket az *Apostolok*-ra. Ez a' Kűldés, ugy-mond Sz. *Agoston*, világoson jelenti,[6834] hogy a' Fiútúl-is származik a' Szent Lélek. Mert az Isteni Személyek-között, egyebet a' Kűldésen nem érthetni, hanem annak ismértetését, hogy a' Kűldött személy attúl-valo, a' kitűl kűldetik: *Sicut natum esse Filio, est a Patre esse: ita mitti est Filio, cognosci quod ab illo sit. Et sicut Spiritui Sancto donum DEI esse, est a Patre esse: ita mitti est, cognosci quod ab illo procedat. Nec possumus dicere, quod Spiritus Sanctus et a Filio non procedat. Neque frustra idem Spiritus, et Patris, et "*[6835] *Filii Spiritus dicitur. Nec video, quid aliud significare voluerit, cum sufflans in faciem Discipulorum, ait: **[6836] *Accipite Spiritum Sanctum: neque enim flatus ille corporeus, substantia Spiritus Sancti fuit, sed demonstratio per congruam significationem, non tantum a Patre, sed et a Filio procedere Spiritum Sanctum.* Ez az oka, ugy-mond Sz. Agoston, *Lib. 2. de Trinit. c. 5.* hogy, soha az Atya nem mondatik kűldetni más személytűl.

[6831] Productiones ad intra, aeternae sunt: ut supr. f. 462.
[6832] Ambr. li. 2. de Spiritu Sancto, c. 12.
[6833] † Ibid. l. 1. c. 10.
[6834] August. 4. de Trinit. c. 20.
[6835] " Rom. 8. v. 9. Galat. 4. v. 6.
[6836] * Ioan. 20. v. 22.

hodogeus_j.indd 1376 2025. 07. 21. 11:27:23

A' Fiút, az Atya; a' Szent Lelket, egyenlő-képpen az Atya és Fiu küldi. noha ••[6837] Emberi természete-szerént, Urunkat-is Szent Lélek küldi.

A' Sz. *Doctorok* egyenlő értelemmel taníttyák, hogy az Atyától, és Fiútúl származik a' Sz. Lélek. Ez-elött hallók, a' Sz. *Agoston* és Sz. *Ambrús* szavait. A' *Görög Ecclesiá*-nak nevezetes *Doctori*-közzűl, Két böcsülletes Tanúval meg-elégszem: Eggyik, Sz. Athanasius; ki, midőn az *Arianusok*-ellen, a' Sz. Háromság Eggy igaz Istenségét vítattya, nem egyszer mongya; hogy a' Szent Lélek, a' Fiu Istentűl-is származik. Azért először, Hasonlatossággal magyarázza a' két személy származását.[6838] Mert, miként a' Nap magában fényességet foglal; a' Naptól pedig, és az ö fényességétől származik a' külsö világosság: úgy az Isteni Személyek eredetiben, valamit hasonlót kell gondolnunk: *Non enim tria principia introducimus, cum non tres Soles ad comparationem adducamus, sed unicum Solem, ejusque splendorem, unicamque ex AMBOBUS lucem.* Es ugyan ott világosban szólván, azt írja; hogy a' Szent Lélek Fiútúl vette, valami ö-benne vagyon: *[6839] *Filius non accipit Spiritum, sed potius Spiritum omnibus largitur. Neque Spiritus Filium Patri coaptat, sed Spiritus potius id a Verbo accipit.* ••[6840] *Ipse Spiritum largitur: et quaecumque habet Spiritus, ea a Verbo accipit.* Másutt így szóll: †[6841] *Unam oportet esse sanctificatricem et illuminatricem Vitam, et Donationem, quae a Patre dicitur procedere: quoniam a Verbo Patris desumit, et mittitur, et donatur. maxime, quia Filius a Patre mittitur, Filius porro Spiritum mittit. Igitur istiusmodi ordinem, et naturam habet Spiritus ad Filium, qualem Filius habet ad Patrem.* Végezetre; az ö Hiti vallásában, ezt az igazságot világos szókkal ki-fejezi Sz. Athanasius, *in Symbolo: Spiritus Sanctus a Patre et Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.* Második Tanú, Sz. Basilius; ki *Eunomius*-nak így szóll, *Lib. 3. contra Evnomium, initio: Quemadmodum Filius, ordine quidem a Patre secundus est, quoniam ab illo est; et dignitate, quoniam origo atque caussa Essendi Pater ipsi est; natura vero, nullo modo secundus, quoniam in utroque una*

[6837] •• Isai. 61. v. 1.

[6838] Athanasius, Serm. 4. cont. Arianos. longe ante medium.

[6839] * Ibid. paulo ante medium.

[6840] •• Ibid. paulo post.

[6841] † Athanas. ad Serapionem: Spiritum Sanctum non esse creaturam. longe post medium.

hodogeus_j.indd 1377 2025. 07. 21. 11:27:23

Deitas est: ita videlicet et Spiritus Sanctus, etsi dignitate, et ordine secundus a Filio est, non tamen alienae ipsum esse naturae inde consequetur.

{816:} A' ki bévebben akarja a' *Görög* Atyák tanitását látni, a' *Florencziai* Gyölekezetet olvassa, vagy a' *Gennadius Scholarius* ••[6842] irásit, ki szinte akkor bírta a' *Costanczinápolyi Patriarka*-ságot, midőn Costanczinápolyt a' *Török* meg-vette. Ez a' Jámbor, látván, hogy *Palaeólogus János* Császár halála-után, az öcse *Constantinus Dragases*, *Efesomi Márkos*-túl meg-csalatván, a' *Florencziá*-ban véghez-ment Eggyességet fel-zavarta; mellyért Isten, mind magát, mind birodalmát a' Pogány torkába veté: egy szép Levelet íra, melyben a' *Görög* Szakadás Okait, csak kerengö fogásoknak mutattya lennie. Nevezet-szerént, "[6843] Harmincz-három Tanút állat, a' Nap-keleti *Ecclesia Doctori*-közzűl, kik világos vallást tésznek a' Szent Lélek Istennek Fiútúl származásárúl. Annak-utánna, †[6844] Sz. *Leo*, Sz. *Dámasus*, Sz. *Gergely*, Sz. *Ambrús*, és Sz. *Agoston* irásival, bizonyíttya ezen dolgot. Meg-mutattya végtére, *[6845] hogy ezeknek bizonyság-tételében, *Exceptiót* nem találhatnak a' *Görögök*: mivel a' Hatodik, és Hetedik Közönséges Gyölekezet, a' Sz. *Athanasius*, *Basilius*, *Leo*, Sz. *Ambrús*, Sz. *Agoston* tanitását a' Hit dolgaiban, böcsülletessé tette szép dicséretivel.

A' *Görögök*, semmit egyebet nem forgatnak a' magok igyében, hanem, hogy az ••[6846] Irás, és a' *Costanczinápolyi* Gyölekezet Vallás-tétele tartya, hogy a' Szent Lélek Atyától származik. De ez, nem ellenkezik mí-velünk. Mert, a' ki azt mongya hogy a' Szent Lélek Atyától származik, azzal nem tagadgya a' Fiútúl-valo származását. Sz. *Péter*-nek azt mondá Urunk; hogy, Nem a' test és vér jelentette néki az Isteni dolgokat, hanem az ö Attya: Ebből nem szabad ki-kerekíteni, hogy a' Fiúnak, és Szent Léleknek, része nem vólt a' Sz. *Péter* tanításában. Azon formán, noha Atyától származik a' Szent Lélek, de ezzel ki nem rekeszthetni a' Fiútúl-valo származást. Sz. *Agoston* e' dologrúl szólván, azt mongya; hogy, Azért mondatik a' Szent Lélek Atyától

[6842] •• Gennad. in Expositione pro Concilio Florentino. Habetur to. 4. Bibliothecae SS. Patrum. fo. 1351.

[6843] " Capitis 1. Sectio. 2. 3. 4. 5. 6. Et initio Sect. 7.

[6844] † Sect. 7.

[6845] * Sect. 8.

[6846] •• Ioan. 15. v. 16.

hodogeus_j.indd 1378 2025. 07. 21. 11:27:23

származni: mert az Atya, kút-feje az ö származásának; mivel oly Fiat szült, melytűl származhatik a' Szent Lélek: "[6847] *Ideo ait, De Patre procedit; quoniam Pater, processionis ejus est autor, qui talem Filium genuit; et gignendo ei dedit, ut etiam de ipso procedat Spiritus Sanctus.*

HARMADSZOR: Patvarkodnak abban-is a' *Görögök*, hogy az Ur-vacsorát, Kovászos kenyérrel akarják szolgáltatni. Ebben ellent ••[6848] nem tart a' *Romai Ecclesia*: csak hogy a' Kovásztalan kenyeret-is elégségesnek hidgyék. Ugyan-is; a' Sz. Irásból ki-tettszik, hogy Christus, Kovásztalan kenyérben szolgáltatta az Utólso Vacsorát: Mert azt írják az *Evangelisták*; †[6849] hogy a' Kovásztalan kenyér ételére rendelt üdőnek elsö napján, lett az Utólso Vacsora. Akkor pedig, senkinek szabad nem vólt "[6850] Kovászost enni: és, a' ki házában Kovászt találtak, meg kellett halni; *Exod. 12. v. 14. Deuter. 16. v. 3.* Mivel azért Urunk a' Törvényt bé-tellyesítette ″[6851]; és a' Vendég-fogado sem adhatott akkor Kovászost az asztalra; következik, hogy Urunk kovásztalan kenyérnél egyébben nem áldozhatott. módgyok-is lett vólna a' *Sidók*-nak a' Christus vádolásában, ha a' Törvényt ebben meg-szegte vólna.

A' *Görögök*, azt mongyák; hogy, Nem kenyér a' sovány Pogácsa. Es, Sz. *János*-sal bizonyíttyák, hogy Urunk Kovászos kenyérrel áldozott a' Vég-Vacsorán. mert azt írja Sz. *János*, *[6852] hogy Húsvét innepe napja-elött vólt az {817:} Ur-vacsora. A' Törvény-szerént pedig, Húsvét napján kezdettek a' *Sidók* kovásztalant enni. Továb: Urunk halála-után ették a' *Sidók* a' Húsvéti Bárányt: mert Sz. *János*, "[6853] *Parascévé*-nek, a' következö Innephez készűlö napnak, söt világos szóval, †[6854] *Parasceve Paschae*, Húsvéti készűletnek, nevezi az Urunk Szenvedése napját: és azt írja; hogy ••[6855] *Pilátus*-hoz bé nem mentek a' *Sidók*, hogy tisztán ehetnék az' Husvétot. Melyből ki-tettszik,

[6847] " Aug. tom. 6. li. 4. cont. Maximum, c. 14.
[6848] •• Vide supra, fo. 168.
[6849] † Matt. 26. v. 17. 18. Marc. 14. v. 12. Luc. 22. v. 7.
[6850] " Exo. 12. v. 15. 19. Lev. 23. v. 7. Nu. 28. v. 17.
[6851] ″ Matt. 5. v. 17.
[6852] * Ioan. 13. v. 1.
[6853] " Ioan. 19. v. 31.
[6854] † Ioan. 19. v. 14.
[6855] •• Ioan. 18. v. 28

hodogeus_j.indd 1379 2025. 07. 21. 11:27:23

hogy Husvét Innepe-elöt-valo nap lett az Urunk Halála; az-az, annak-elötte, minek-elötte a' *Sidók* el-hadták a' Kovászos kenyér ételt. Ugyan-is, ha akkor lett vólna a' Vacsora, mikor el-kezdették a' Kovásztalan ételt, az-az, Húsvét estinek setét éj-korában: következnék, hogy Húsvét napján ölték vólna meg Urunkat. maga parancsolva vólt, ‡[6856] hogy azon a' napon semmi munkát ne tegyenek a' Sidók.

Ezekre, bizonyos feleletink vannak. A' Kovásztalan kenyeret, általlyában Kenyérnek nevezi a' Sz. Irás. Mert, mikor *Emaus*-ban Urunk Tanítványival bé-tért, Fel-támadása napján, nem egyszer mongya Sz. *Lukács*, *[6857] hogy a' Kenyér-szegésben ismérték-meg őtet. maga akkor Kovászos kenyeret nem ettek a' *Sidók.* Sz. *János*, a' töb *Evangelisták*-kal nem ellenkezik: kik nyilván írják; hogy, a' mely nap kellett enni a' Húsvéti Bárányt, azon a' napon szolgáltatta Urunk a' Vég-vacsorát. A' Bárány ételnek pedig, ••[6858] Kovásztalan kenyérrel kellett lenni. Midőn azért Sz. *János*, a' Húsvét innepe napja-elött mongya hogy lett a' Láb-mosás, és Vég-vacsora: a' Húsvét napján, nem érti az egész Innepet, mely, †[6859] a' *Sidók* Törvénye-szerént, estve kezdetett, a' Bárány ételekor; hanem, az Innep-napot az Éjtűl meg-választya, és virrattátúl-fogva estvéig-való üdőre érti. Nagy Pénteket, mely a' *Sidók* Húsvét napja vólt, *Parascevé*-nek nevezi Sz. *János*: mert akkor kellett Eledelt készíteni, mellyel Szombaton élnének. mivel Isten meg-engedte, hogy Húsvét napján Bárányt és Pogácsát süssenek; *Exod. 12. v. 8.* de Szombaton, nem vólt szabad semmi Eledelt készíteni, vagy csak tüzet-is rakni, *Exod. 35. v. 3. cap. 16. v. 23.* Azt-is írja Sz. *János* a' *Sidók*-rúl; hogy a' *Pilátus* házába nem mentek; mert tisztán akarták a' Húsvétot enni. De a' Húsvéton, nem a' Húsvéti Bárányt kell érteni, hanem azokat az Aldozatokat, mellyekkel a' Szent Napon bévelkedtek. mert a' Sz. Irás *[6860], ezeket az Aldozatokat-is Húsvétnak szokta nevezni. Hogy pedig Húsvét innepén lett Urunk halála, nem

[6856] ‡ Num. 28. v. 18. Exod. 12. v. 16. Levit. 23. v. 7.

[6857] * Luc. 24. v. 13. 30.

[6858] •• Exo. 12. v. 8.

[6859] † Lev. 23. v. 32. Dies festus Legalis, ab occasu ad occasum extenditur: dies Artificialis, ab ortu ad occasum.

[6860] * Deut. 16. v. 2. 2.Paral. 35. v. 7. 9.

hodogeus_j.indd 1380 2025. 07. 21. 11:27:24

csuda, mert †[6861] a' Sátorok innepe-napján akarták az-elött-is Urunkat megfogni; és az "[6862] Egyház-innepén, készek valának kövezésére. Talám azzal-is hálólták dolgokat, hogy *Romaiak*, nem *Sidók* vóltak, a' kik Urunkat megölték. Es midőn a' Sz. *Doctorok* ••[6863] okát adgyák, Miért mondották a' *Sidók* *Pilátus*-elött, ″[6864] hogy nékik nem szabad senkit meg-ölni: azt mongyák, hogy az Innep-napért szóllottak e'képpen. mert egyéb üdőben, szabad vólt nékik itélni, és meg-ölni az Embereket; mint meg-tettszik a' Sz. *István* ‡[6865], és Sz. *Pál* *[6866] *historiajá*-ból.

A' *Purgatoriom*-rúl, és a' Házasság fel-szabadításárúl, mondám †[6867] ez-elött, hogy vagyon valami fortély a' *Görögök*-ben: De ezekrűl ennekutánna szóllunk. A' ki pedig mind ezekrűl bévebben akar értekezni, a' *Costanczinápolyi Patriarka Gennadius* irását meg-tekíntheti. Ki, minekutánna {818:} minden ága-bogát a' *Görögök* veszekedésének meg-rostálta vólna, azt veti-utánna; hogy, a *Görögök* veszedelmének oka, nem egyéb ennél a' Szakadásnál: "[6868] *Nicolaus V. Pontifex Maximus, prophetizavit excidium Graecorum; Tres, inquit, annos exspectabimus, si vos forte a Separatione converteritis. Si vero non; exscindemini, ne terram inutilem reddatis. Anno 1451. hanc Epistolam conscripsit; et 1453. capta est Constantinopolis.* ″[6869] *In memoriam igitur revocate, Fratres, qualisnam, et quanta extiterit nostra Natio. Fuit enim quondam sapiens, clara, generosa, prudens, fortis, et quae omnem terram suo subjecerit Imperio. Praeterea, Virtutis studio, et Sanctitate, omnes gentes est supergressa; Jejuniis, vigiliis, orationibus, eleemosynis; et, ut verbo dicam, velut spongia, hausit omnem Virtutem. At in praesentia (proh dolor!) omnia interciderunt. Constantinopolis capta est. Qua Vrbe expugnata, Arae sunt profanatae, Templum conculcatum, pollutae Moniales, Virgines*

[6861] † Ioan. 7. v. 2. 44. 45.
[6862] " Ioan. 10. v. 22. 31.
[6863] •• Ita Aug. tr. 114. In Ioan. et alii.
[6864] ″ Ioan. 18. v. 31.
[6865] ‡ Act. 7. v. 57.
[6866] * Act. 24. v. 6.
[6867] † Supr. fo. 168. De Matrimonio, Logi alogi, ad c. 5. Penic. ¶. 5.
[6868] " Gennad. c. 5. sect. 14.
[6869] ″ Sect. 15.

hodogeus_j.indd 1381 2025. 07. 21. 11:27:24

corruptae, sacra vasa confracta, imagines ornatissimae conculcatae sunt, ac sputis conspurcatae, etc. Si dixeritis, Ob nostra delicta haec evenisse: Non ita se res habet. quoniam non magis nos, quam ceterae Christianorum gentes, nostris criminibus DEUM irritamus. Sunt enim et aliae Nationes, magnis sceleribus obnoxiae: quomodo non affliguntur, ut nostra infelicissima et miseranda Natio? etc. Causam ego calamitatum aliam invenire non possum, nisi Schisma, et quod se subtraxerit ab Obedientia Romanae Ecclesiae.

TIZEN-EGGYEDIK KÖNYV.
AZ OLTARI SZENTSEGRÜL.

AZzal gyűlőltették nagy irégységesen a' Christus Híveit a' régi Pogányok, hogy a' községnek nagyob része nem tudgya mit hiszen.[6870] söt, a' kik Vezéri a' Nyájnak †[6871], csak ütik-vétik az Isteni Tudomány igazságát. Alég, ha most-is, ezen méltatlanságot nem újíttyák az El-szakadtak. Mert azzal terhelnek bennűnket; hogy, miképpen az Ördög egy Szén-égetőtűl egyebet nem vehetett, hanem, hogy ö azt hiszi, a' mit az *Ecclesia*; az *Ecclesia* pedig azt taníttya, a' mit ö hiszen: azon-képpen, ha minket egyszer a' csecstűl el-szakaszthatnak, és az *Ecclesia* árnyékából sík mezőre vihetnek, csak verdődünk, mint a' hál a' harasztban: *[6872] *Veram Religionem facile ignorare, negligere, despicere permittunt, modo implicita Fide suam mentem Ecclesiae judicio submittant.* Ismét, azt írja *Calvinus*; hogy, †[6873] a' mí itéletünk-szerént, abban áll a' Hit; *In sua inscitia torpere, et Ecclesiae autoritati de rebus incognitis assentiri*; hogy tudatlan tompasággal, hidgyük a' mit nem tudúnk, az *Ecclesia* szaváért.

{819:} De légyen áldott az Isten, nem csak az Anyaszentegyház méltoságárúl támadott egyenetlenségben vehetünk gyözedelmet a' Pártosokon; hanem részszerént-is, akár-mely közbe-vetés fejtegetésében, oly erősségeket állathatunk

[6870] August. l. 6. de Civit. Dei, c. 11.
[6871] † Supr. f. 366.
[6872] * Calv. Praefat. Instit. ad Regem Gall. ante medium.
[6873] † Calv. l. 3. c. 2. n. 3.

hodogeus_j.indd 1382 2025. 07. 21. 11:27:24

az Isten igéjéből; hogy, a' ki ezeket vakmerőűl, emberi agyaskodások találmányára nem akarja csigázni, künnyen eszébe veheti, mely távúl estek az Igazságtúl, a' kik el-hasonlottak a' *Romai Ecclesia* Eggyességétűl.

Mikor azért a' Sz. Irásból-valo versengésre "[6874] nem akarjuk elsöben ereszteni az El-szakadtakat, mivel az Anyaszentegyház fényessége el-oszoltathattya őket: ezt nem a' végre cselekeszszük, mint-ha a' Sz. Irásban erős Bizonysági nem vólnának igaz igyűnknek; hanem, azt akarjuk, hogy fondamentomból, és renddel szóllyunk minden dologrúl.[6875] Mert, az én itéletem-szerént, a' ki értelmesen akar az Ujság-követőkkel szóllani a' Hit dolgárúl: Elsőben,[6876] Azt kell kívánni tőllök; hogy, Ha semmit nem tartozunk hinni, a' mit nyilván, és világoson Irásban nem találunk: mutassák-meg az Irásban, hogy, Nem szabad a' dücsőűlt Szenteket segétségűl híjni: Nincs *Purgatorium*: A' Halottakért sem szükség könyörgeni, *etc.*[6877] Ha ezeket, és ezekhez hasonló dolgokat az Irásban fel-találnak, továb ezekellen nem tusakodunk. Ha pedig ezek a' Sz. Irásban nincsenek, hanem okoskodással, vagy az Irásnak magok fejéből csinálgatott magyarázattyával, akarják ezeket állatni: nem tartozunk helyt adni nékik; mint ez-elött *[6878] bévebben meg-magyarázók. Másodszor,[6879] Azt kell tőllök kívánni; hogy, magából a' Sz. Irásból, megmutassák azt a' magyarázatot, mellyet az Iráshoz tóldoznak: az-az, világos szavait állassák az Irásnak, mellyek ki-mutassák, hogy ollyan értelemmel kell venni az Isten szavát, a' minéművel ők vészik; és azt, 's az-szerént kell az Isten szavaiból ki-hozni, a' mint ők magok tettszését ki akarják csigázni. Harmadszor,[6880] Annak kell végére menni; Honnan, és mi módon tudhassuk a' Sz. Irás igaz magyarázattyát? Mert e' nélkül, hiuságos minden vetekedés. mivel, az eléb felvetett fondamentom-szerént, a' Keresztyénségben, majd nincs egyébrűl a' Hitbéli egyenetlenség, hanem a' Sz. Irás igaz értelmérűl.[6881] Azért, csak szó szaporítás a' Hitrűl-valo beszélgetés, ha eléb végére nem megyünk, Kitűl, és mint kell

[6874] " Tertul. supr. fo. 90. fin. Supr. fo. 652.
[6875] De modo agendi cum Novatoribus: latius, supr. fo. 406. 407.
[6876] I.
[6877] Plura supra, fo. 93. 96. 374. 407. 408.
[6878] * Supr. fo. 96. et 374.
[6879] II.
[6880] III.
[6881] Supr. fol. 551. 552.

hodogeus_j.indd 1383 2025. 07. 21. 11:27:24

a' Sz. Irás igaz magyarázását bizonyoson meg-tanúlnunk? Ha pedig ennek végét érhettyük: szent a' békeség: le-száll minden egyenetlenség közöttünk.

Jóllehet azért, elégséges vólna az Igazság ismeretire, a' mit e' koráig megbizonyítottunk: de, hogy ne itéllye senki igyünk fogyatkozásának halgatásunkat, szóllyunk rész-szerént-is egy-nehány közbe-vetett dolgokrúl. Ezekben pedig, elégséges, ha csak azt meg-mutattyuk-is; hogy, Semmit a' Sz. Irás nem tanít, a' mí Régi vallásunk-ellen. Mert Világ-szerént-is, annak vagyon jobban dolga, a' ki eléb vólt uraságában a' peres marhának.[6882] és annak mentségére, a' kire panaszt tésznek, elég, ha semmit reá nem rakhatnak: *Actore enim non probante, Reus absolvitur.* De ezzel meg nem elégszünk: hanem, továb lépvén, azt-is erős Jelenségekkel meg-mutattyuk; hogy a' mí Vallásunknak, fényes bizonysági vannak a' Sz. Irásban; úgy hogy, a' ki az Isten szavát az-szerént magyarázza, mint {820:} a' Régi Eleink, kikrűl a' Sz. Irás, és a' Keresztyén név reánk szállott, nem csavaroghat ezek-elött. Sőt igazságunkhoz bízván, ennél-is eléb megyünk: és arra felelünk, hogy, ha félre tétetik-is a' Régiek egyenlő értelme; csak magán a' Sz. Irás mondási, oly világoson szolgálnak a' mí Vallásunkra; hogy, valaki versengést nem űz, és szánt-szándékkal szemét el nem fordíttya, vagy bé nem dugja, és el-általkodott vakmeröségre nem bocsátkozik, megelégedhetik az Irásnak mellettünk-valo bizonyitásival.

Mint-hogy pedig végetlen vólna, ha minden czikkelyét, a' mostani versengések magyarázasának fel akarnók vállalni: nem terjesztem igen irásomat; hanem csak, mentűl rövidebben lehet, egy-nehány dologban meg-mutatom Igazságunkat.

ELSÖ RESZE.

VALOSAGGAL JELEN A' CHRISTUS TESTE az Oltári Sacramentom-ban.

A' Keresztyéni Tudományok mélységes Ágazati-között, fö-képpen Három dolog vagyon, melyben az Emberi elmélkedés tellyességgel meg-előztetik;

[6882] *Nota.*

hodogeus_j.indd 1384 2025. 07. 21. 11:27:24

tudni illik: A' Szent Háromság: a' Fiu Istennek Emberré-léte: az Oltári Szentség. Ezekrűl, valaki csak az Emberi okoskodást akarja követni, soha ki nem hatolhat, és igazságra nem juthat. söt, a' kik a' Sz. Irásnak helyt adtak-is, magok elmélkedését követvén, igen meg-ütköztek ezekben, és csak nem azon nyomon tévelyegtek, azon formán hadakoztak, mind a' Három Igazság-ellen.

Három drága szép mondás vagyon a' Sz. Irásban, mellyen fondáltatik az említett Három Igazság: Elsö amaz*; En, és az én Atyám, eggyek vagyunk.* Ezt, igen Bötű-szerént akarván érteni *Sabellius*, azt mondotta; hogy az Atya, és Fiú, nem csak Természetben, hanem Személyben-is Eggyek, és csak névvel külömböznek. *Arius*, tellyességgel csak Lelki értelemben vette ezeket a' szókat; és azt tanította, hogy, sem Személyben, sem Természetben nem Egy az Atya a' Fiúval, hanem csak Akaratban. Az *Ecclesia*, közép úton járván,[6883] az Atyának és Fiúnak, Isteni Természetben Eggyességét, Személyekben külömbségét, értette azokon az igéken. Második mondás amaz: *Az Ige Testté lén.* Ezt némellyek igen temérdeken értvén, azt vítatták; hogy az Ige azért lett Testté, mert az Istenség Emberséggé változott. *Marcion*, lelki értelemre csigázván a' Sz. *János* szavát, nem valósággal, hanem színnel, tettetéssel, hasonlatossággal, mondotta hogy Testté lett az Ige; miképpen az Angyalok, férfiu ábrázatban meg-jelenvén, Férfiaknak neveztetnek. Az *Ecclesia* itt-is, a' két szél-hámos Eretnekséget meg-vetvén, azt taníttya; hogy az Isteni Személy, az Emberi természetet fel-vette, és Istenségének változása-nélkül, igaz Emberi természetet foglalt Isteni Személyéhez. Harmadik mondás amaz: *Ez az én Testem.* Ezt némellyek úgy értik, hogy a' Christus Teste, az Isteni Személynek eggyesülése-által, mindenütt jelen lévén, a' Kenyérben mondatik lenni. *Calvinus*, Lelki értelemre fordítván ezt, el akarja hitetni, hogy {821:} a' Christus Testét, csak hit-által kell venni, noha jelen nincsen. Az *Ecclesia*, egy-felé sem térvén az igaz útrúl, a' két csavargás-között igyenesen jár; és noha nem mindenütt, de a' *Sacramentom*-ban, valoságoson jelen lenni mongya a' Christus Testét.

Továb; Mind a' Három Igazság-ellen, hasonló bizonyitásokkal élnek a' Tévelygők. Mert, Emberi okoskodással, világi *Filosofiá*-ból, és Természet folyásából, színes ellenkezéseket, vagy éktelenségeket keresgetvén,

[6883] Christus, két Lator-között feszíttetett: Az Igazság, két szélsö hamisság-között fénylik.

hodogeus_j.indd 1385 2025. 07. 21. 11:27:24

igyekeznek az Igazság fel-forgatására.[6884] Es, noha a' Régi Tévelygők, az Elsö, és Második Ágazat-ellen, találtak valami tettetes mondásokat az Isten szavában, mellyekkel támogatták hamisságokat; ugy-mint amazokat: *[6885] *Pater major me est;* †[6886] *Misit DEUS Filium suum in similitudinem carnis, In similitudinem hominum:* de az egész Sz. Irásban, csak egy tettetes mondás sincsen, mellyel a' *Sacramentariusok* támogathatnák hamis vélekedésöket: hanem, minden fondamentoma tanitásoknak, Emberi elmélkedésen, és a' Természet folyásának *regulá*-ján éppíttetik; mint az ellenkezö Bizonyságok elő-állatásából majd meg-tettszik. Mely dologból, künyű eszébe venni akár-kinek, mely hiuságos dicsekedéssel kelletik a' község-elött magokat az Ujítók, midőn azzal kérkednek, hogy ők a' Sz. Irásnak világos bötűjekivűl semmit nem tanítanak.

¶. 1. Zvinglius vélekedése a' Sacramentomrúl.

Noha a' mostani Uj Tanítok, mint a' *Bábylon* éppítők, sok dologban viszszálkodnak az Oltári Szentségrűl: de abban eggyeznek, hogy a' Keresztyénség üdvösséges Kenyerét, ki akarják a' Hívek torkából vonni, hogy az ö sovány kenyeröket elő-kelővé tehessék. Tudgya azt a' *Sátan*, hogy ez *[6887] a' vastagíto Kenyér, †[6888] Angyalok kenyere; erőt ád a' Híveknek, hogy gyözedelmet vehessenek ö-rajta. Azért, miképpen élését fogják-el a' Várnak, mellyet meg akarnak venni: úgy ö, el akarja a' Keresztyénség lelki táplálását lopni, hogy az el-erőtlenűlt, és meg-szakaszkodott Embereket, künnyebben meggyőzhesse. mihent azért Christus emlekezetet tén errűl a' *Sacramentom*-ról, ottan fel-indítá a' *Sátan* "[6889] *Judast*, hogy ne hinne: mellyért őtet Christus ••[6890] Ördögnek nevezé. Ugyan-azon Ördög tanítá *Luthert*, és *Zvingliust*, az Oltári

[6884] Vide Maldonat. Matt. 26. v. 22. in illud: Hoc est Corpus meum.
[6885] * Ioan. 14. v. 28.
[6886] † Rom. 8. v. 3. Philip. 2. v. 7.
[6887] * Psa. 103. v. 15.
[6888] † Psa. 77. v. 25.
[6889] " Ioan. 6. v. 65.
[6890] •• vers. 71.

hodogeus_j.indd 1386 2025. 07. 21. 11:27:24

Sacramentom-ellen-valo tévelygésre; mint ez-elött *[6891] meg-bizonyítók, magok nyelve vallásából.

Zvinglius azért, *Carolostadius*, *Oecolampadius*, *Bullingerus*, *Ochinus*, *Martyr,* és egyebek, azt taníttyák; hogy a' *Sacramentom*-ban, nem a' Christus Testét Vérét, hanem ezeknek Jelét, csak Kenyeret és Bort vészen ember: noha ezekkel-eggyütt, hit-által, a' Christus Testének Vérének haszna közöltetik. Azért, midőn Christus azt mongya, *Ez az én Testem*: annyit tészen, mint-ha azt mondaná; Ez az én Testemnek jele; Ez jegyzi az én Testemet.

Ezt a' vélekedést, *Calvinus* igen ostromollya; és hogy, nem csak a' Christus testének Jelét, hanem valóba a' Christus Testét észik a' Hivek, vastagon állattya: Először azzal; Mert Christus nyilván mongya, hogy a' Hívek, †[6892] az ö Testét észik, Vérét iszszák: *[6893] *Sunt, qui manducare Christi carnem, et bibere ejus sanguinem, uno verbo definiunt, nihil esse aliud, quam in Christum ipsum credere. Sed mihi, expressius quiddam ac sublimius videtur voluisse* {822:} *docere Christus: nempe vera sui participatione nos vivificari. quam Manducandi et Bibendi verbis ideo designavit, ne, quam ab ipso vitam percipimus, simplici COGITATIONE percipi quispiam putaret. Quemadmodum enim, non aspectus, sed esus panis, corpori alimentum sufficit; ita VERE, et penitus participem Christi animam fieri convenit.* ••[6894] *Quasi vero illa de nihilo dicta forent, Carnem ejus vere esse cibum; Sanguinem ejus vere esse potum: non habere vitam, nisi qui carnem illam manducaverit, et sanguinem biberit.* Másodszor, azzal: Mert Christus világos igékkel mongya; Ez az én Testem, mely ti-érettetek adatik: †[6895] *Corpus ergo, quod oblatum est semel in salutem nostram, jubentur accipere, et comedere.* A' mely szókat *Beza* mélyebben fontolván, így ír:[6896] *Verba illa, Quod pro vobis traditur; Qui pro vobis effunditur: necessario huc te adigunt, ut de ipsa Corporis et Sanguinis substantia hoc intelligere cogaris. Quod ut planissime intelligas; age, pro his vocibus, Corpus et Sanguis, substituamus tuam interpretationem; et dicamus: Hoc est efficacia*

[6891] * Supr. fo. 203. 204. Et, 218. 219.
[6892] † Ioan. 6.
[6893] * Calv. li. 4. c. 17. n. 5.
[6894] •• Calv. li. 4. c. 17. n. 7.
[6895] † Ibid. n. 1.
[6896] Beza, epist. 5. Theolog. ad Alemannum.

hodogeus_j.indd 1387 2025. 07. 21. 11:27:24

mortis meae, quae pro vobis traditur. Quid ineptius est hac oratione? Quod si idipsum sumi jubet Dominus, quod tradidit, et effudit pro nobis: necesse est fatearis, credentes fieri ipsiusmet participes. Harmadszor; A' Sz. *Pál* szavait hozza-elő *Calvinus*: Mert, a' mely Kenyeret meg-szegünk, Christus testének; a' mely Pohárt meg-áldunk, Christus vérének nevezi Sz. *Pál.* Tehát,[6897] *Symboli exhibitione, res ipsa exhibetur. Ist haec tenenda piis regula: Quoties vident symbola, illic rei signatae veritatem ADESSE, certo sibi persuadeant.*

Ezeket a' Bizonyságokat, ezennel, *Calvinus*-ellen forgatván, meg-magyarázzuk; és a' *Zvinglius* Ellen-vetésit meg-fejtegessük: Most elég értenünk, mint harczol *Calvinus* a' több *Sacramentariusok*-ellen.

¶. 2. Calvinus vélekedése az Oltári Sacramentomrúl.

Igazán írja *Irenaeus* az Eretnekekrűl:[6898] *Similia nobis loquuntur, dissimilia sentiunt*; A' szavok, *Jákob* szava; a' kezök, *Esau* keze: mert szavok, hasonló hozzánk, de értelmök külömbözö. Azért, hogy *Calvinus* a' *Catholicusokat* és a' *Lutheristákat* meg-csalná, és magához hitegetné; úgy rendelte tanitását, hogy, noha vólta-képpen *Zvinglius*-tól nem külömböz: de ékes szókkal, bé ál-orczázván, és fel-kendőztetvén tanitását, azt tetteti; hogy a' Christus Testének vételérűl, semmi külömbözés nincs ö-közötte és mí-köztünk, hanem csak a' Vétel módgyárúl. Azért, Tanitását ezekben a' czikkelyekben állattya:

I. Böcsülletes szókkal magasztallya és csudáltattya felséges méltoságát, és el-rejtett nagy titkát az Oltári Szentségnek: és meg-vallya, hogy Emberi elme nem érkezik ennek értelmére: †[6899] *Verbis complecti tantum mysterium non licet: Quod ne animo quidem satis me comprehendere video; ne quis ejus sublimitatem, infantiae meae modulo metiatur.* *[6900] *Fateri non pudebit, sublimius esse arcanum, quam ut vel meo ingenio comprehendi, vel enarrari verbis queat. atque ut apertius dicam, experior magis quam intelligam.*

[6897] Calv. ibi. n. 10.
[6898] Iren. li. 1. Praefat. n. 12.
[6899] † Calv. l. 4. ca. 17. n. 7.
[6900] * nu. 32.

hodogeus_j.indd 1388 2025. 07. 21. 11:27:24

Mely dologban, Két-képpen czigánykodik: Mert, Először; noha oly bolondságot gondolt, mellyet maga sem ért: még-is azt kivánnya, hogy azt egyebek, lelkek veszedelmével-is el-hidgyék. Másodszor; Csudáltattya a' mit ö tanít a' *Sacramentom*-rúl, csak hogy el-ámíttsa az Embereket: maga abban semmi csuda nincsen. mivel ö csak azt taníttya, hogy Testi {823:} szájjal, csak kenyeret észik a' Vacsorában, de Hittel Meny-országba mégyen. Mely dologban, semmi nincs nehéz-értelmü csuda.

II. Azt írja; hogy Christus, a' Kenyérrel-eggyütt, az ö Testét adgya: mí-is azt vészszük: és a' külsö Jelekkel, jelen vagyon a' jegyzett dolog. Azért, nem csak gondolkodással vészszük a' Christus Testét; nem-is annyit tészen a' Christus Testének étele, mint a' Hitel: hanem vólta-képpen részesűlünk a' Christus Testében:[6901] *Christus visibile signum nobis porrigendo, UNA dat etiam nobis suum Corpus: Proinde extra controversiam est, Veritatem hic cum suo Signo CONIUNCTAM esse. Concludo: REALITER, ut vulgo loquuntur, hoc est, VERE nobis in Coena dari Corpus Christi.* *[6902] *A Symboli exhibitione, rem ipsam exhiberi, rite colligimus. Quoties pii vident Symbola, Illic rei signatae Veritatem ADESSE certo sibi persuadeant.* ″[6903] *Dum Panis in Mysterio porrigitur, annexa est exhibitio Corporis: quia inseparabilis est a Signo suo, Veritas.* ‘‘[6904] *Itaque non IMAGINATIONE duntaxat, aut mentis INTELLIGENTIA percipitur, sed RE IPSA.* †[6905] *Non simplici COGITATIONE percipimus. Sunt, qui Manducare Christi carnem, definiunt, nihil aliud esse, quam in Christum CREDERE: sed mihi sublimius quiddam videtur voluisse Christus; nempe, VERA sui participatione, nos vivificari.* ‘‘[6906] *Nos Christum FIDE complectimur, non EMINUS apparentem, sed se nobis UNIENTEM.*

III. Azt taníttya *Calvinus*; hogy a' Christus Teste, oly meszsze vagyon a' *Sacramentom*-túl, mint az Ég a' földtűl: nem-is jő mí-belénk, mikor a' Szentséget vészszük. Azért, mikor Christus azt mongya, *Ez az én Testem*, nem kell azt érteni rajta hogy ott vagyon a' Christus Teste; hanem, per

[6901] Calvin. 1.Corint. 11. v. 24.
[6902] * Libr. 4. c. 17. n. 10.
[6903] ″ num. 16.
[6904] ‘‘ nu. 19.
[6905] † num. 5.
[6906] ‘‘ num. 6.

hodogeus_j.indd 1389 2025. 07. 21. 11:27:24

Metonymiam, a' jegyzett dolog neve, tulajdoníttatik a' Jelnek: és annyi, mintha azt mondaná; Ez a' Kenyér, jegyzi az én Testemet: †[6907] *Substantia corporis Christi pascimur, quamvis LONGE a nobis DISTET.* *[6908] *Res toto caeli et terrae spatio DISSITAS, in tanta locorum DISTANTIA CONIUNGI et UNIRI.* ″[6909] *Vitam in animas nostras spirat, quamvis in nos non INGREDIATUR ipsa Christi Caro.* ‡[6910] *Christum qui caelo continetur, sub haec corruptibilia elementa retrahere, nefas dicimus.* ••[6911] *Panem, Christus vocat Carnem suam: Tenendum est, figuratam esse loquutionem. METONYMIA est; nomenque Corporis, Pani tribuitur: quia ejus signum sit, aut symbolum.* Beza így ír ezen dologrúl: "[6912] *A loco, in quo Coena Domini celebratur, tam PROCUL nunc ABEST Corpus Christi, quam abest caelum a terra.*

IV. Magyarázván *Calvinus*, mint légyen az, hogy valoságoson észszük a' Christus Testét, mely jelen nincsen; fondamentomúl veti, hogy semmi hihetetlemb annál nem lehet, a' mit ö tanít. Az-után, azt írja; hogy a' távúllévö Test-étele, csak Hit-által-valo étel. a' Hitnek pedig oly ereje vagyon, hogy a' meszsze-vetett dolgokat egybe foglallya:[6913] *Dicimus Christum, tam externo symbolo, quam spiritu suo ad nos DESCENDERE, ut VERE substantia Carnis suae animas nostras vivificet. In his verbis, qui non sentit multa subesse miracula, plus quam stupidus est; quando NIHIL SIT MAGIS INCREDIBILE, quam res toto CAELI et TERRAE spatio DISSITAS, in tanta locorum distantia, non solum conjungi, sed UNIRI.* †[6914] *Etsi INCREDIBILE videatur, in tanta locorum distantia, PENE-*{824:}*TRARE AD NOS Christi Carnem: tamen Spiritus vere UNIT, quae locis DISIUNCTA sunt.* "[6915] *Nos FIDE eum recipimus: hanc, non aliam, quam FIDEI manducationem fatemur; ut nulla alia fingi potest.* *[6916] *Manducatio ista, FIDEI est, non ORIS.* Azért,

[6907] † Calv. 1.Cor. 11. v. 24.
[6908] * 4. Instit. c. 17 nu. 24.
[6909] ″ Ibid. n. 32.
[6910] ‡ Lib. 4. c. 17. nu. 12.
[6911] •• 1.Cor. 11. v. 24. Et 4. Instit. c. 17. n. 21.
[6912] " Beza, epi. 5. Theolog.
[6913] Calv. l. 4. c. 17. nu. 24.
[6914] † Ibid. n. 10.
[6915] " Ibid. n. 5.
[6916] * num. 6.

hodogeus_j.indd 1390 2025. 07. 21. 11:27:24

a' *Calvinus* itéleti-szerént, mikor a' Kenyeret vészik a' *Calvinisták*, Christus ö-hozzájok, egy Csatornán alá-száll:[6917] *Unum corpore et anima cum Christo fimus: quia Spiritus, Christi velut CANALIS est, per quem, quidquid Christus ipse est et habet, ad nos derivatur.* Vagy egy künyü kocsin ragadgya őket Isten Meny-országba:[6918] *Saepius inculco, nos commodis VEHICULIS sursum ad se tollit.* De úgy jő hozzájok Csatornakon Christus, hogy Meny-országból alá nem száll: *[6919] *Nam Corpus Christi, in corruptibilia Elementa retrahere, nefas est.* Ugy mennek kocsin Meny-ország-felé a' *Calvinisták*, hogy a' földön maradnak. Egy szóval; csak úgy akarja *Calvinus*, hogy észik a' Keresztyének a' Christus Testét, a' mint ••[6920] az Ó Testamentomi Atyák ették. Azok pedig csak Hit-által ették azt a' Testet, mely akkor nem-is vólt a' világon.

Ezekben a' *Calvinus* elmélkedésiben, Két dolgot kell eszünkbe vennünk:

Elsőt; Hogy éllel állanak egybe, és magokkal ellenkeznek mondási. Mert, I. Eggyütt azt írja; hogy, Christus alá-száll mí-hozzánk; "[6921] *DESCENDIT, PENETRAT ad nos.* Egy kevés vártatva azt taníttya; hogy Nem száll-alá Christus, hanem, mí emeltetünk-fel ö-hozzá: †[6922] *CHRISTUS praesens illis non videtur, nisi ad nos DESCENDAT: quasi vero, si ad se nos EVEHAT, non aeque potiamur ejus praesentia.* E'hez hasonló formán *Béza*-is így szóll:[6923] *Neque ut Christi participes fiamus, ejus Corpus oportet realiter in terris adesse; sed nos potius Spiritus Sancti virtute, et fide, in caelum ascendere, et illic eum amplecti.* II. Eggyütt azt írja; ••[6924] hogy, Nem csak Hittel, elménk értelmével vészszük a' Christus testét: Másutt azt vítattya; ″[6925] hogy, Csak Hit-által, és nem külömben, részesülünk a' Christus Testében. III. Egyszer azt mongya; hogy, *[6926] *ADEST*, Jelen vagyon; *NON EMINUS*, nem távúl vagyon a' Christus Teste a' *Sacramentom*-túl: Mászor azt állattya; hogy oly távúl

[6917] Calv. l. 4. c. 17. nu. 12.
[6918] Calv. l. 4. c. 17. n. 5. Ibid. c. 1. n. 5. in fine.
[6919] * Calv. li. 4. c. 17. n. 12.
[6920] •• Lib. 4. ca. 14. n. 23. Et, li. 2. c. 10. n. 5.
[6921] " Lib. 4. c. 17. nu. 10. et 24.
[6922] † Ibid. n. 31.
[6923] Beza, Mat. 26. v. 26.
[6924] •• Ibid. n. 19.
[6925] ″ Ibi. n. 5. et 6.
[6926] * Ibi. n. 10. et 6.

hodogeus_j.indd 1391 2025. 07. 21. 11:27:24

vagyon, mint az Ég a' földtűl. IV. Sok helyen azt beszélli; hogy mí, a' CHRISTUS Testét észszük; azzal tápláltatunk; azzal egybe-foglaltatunk; eggyesedünk: Egyéb helyeken azt írja; hogy a' CHRISTUS Teste meszsze vagyon tőllünk. Mely dolgot, maga *Calvinus*, minden hihetetlen dolognál hihetetlembnek mond lenni: akarván jelenteni, hogy, a' ki ezt el-hiszi, nincs oly balgatagság, mellyet el nem hihet. V. Azt akarja *Calvinus*, hogy a' Vég-vacsorán mondott igékben, a' Test, nem testet, hanem, *per Metonymiam*, Kenyeret jegyez. Mely ha úgy vagyon, semmi úton a' CHRISTUS szavaiból ki nem jő a' mit *Calvinus* állat; tudni illik, hogy a' *Sacramentom*-ban, nem csak Kenyeret vészünk, hanem Testet; a' mint ennek-utánna †[6927] bévebben meg-mutatom.

MASODIKAT, azt kell eszünkbe vennünk; Hogy csak azt taníttya *Calvinus* a' *Sacramentom*-rúl, a' mit ö-elötte *Zvinglius* tanított: tudni illik, hogy a' Christus Teste, Vére, nincs jelen a' *Sacramentom*-ban; és így, Kenyérnél egyebet abban nem észünk, hanem csak Hit-által vészszük {825:} a' CHRISTUS Testét. Azért, csak csalárd szókkal-valo színesítés; homályos igékkel-valo csel-hányás, valamit ezen-kivűl beszéll *Calvinus*, *[6928] *Ambulans in astutia, adulterans Verbum Dei*: tudni illik, †[6929] hogy, a' mi tőllünk meszsze vagyon, azt a' Hit velünk eggyesíti: és azt cselekeszi, hogy ••[6930] *Adsit*, ott légyen, a' hol nincsen a' Christus Teste: és, noha tőllünk távúl vagyon, de azért "[6931] vólta-képpen, nem csak gondolattal, észszük. Ezek hiuságos álmodozások, mellyekről a' Sz. Irásban emlekezet nincsen: sőt, az Emberi okossággal-is nyilván ellenkeznek: Mert, I. Ha, a' mit hiszünk, azt vólta-képpen észszük: Tehát a' Sz. Háromságot, a' Christus halálát, Kín-szenvedését, Érdemét, Fel-támadását, észszük iszszuk. Azon-képpen, az Ó *Testamentom*-béli Szentek, a' Christus Testét ették, nem csak gondolattal, hanem ugyan vólta-képpen. Es, mivel akkor a' Christus Teste nem vólt, hanem csak léjendő vólt: következik, hogy, a' mi nincsen, *[6932] azt-is meg-ehetik a' *Calvinisták.* II. Ha, a' mit hiszünk, azt a' Hit elő-hozza, és azt

[6927] † Infr. hoc capite ¶. 2. n. 1. in fine.
[6928] * 2.Cor. 4. v. 2. cap. 2. v. 17.
[6929] † Calv. li. 4. c. 17. n. 24.
[6930] •• Ibid. n. 10.
[6931] " Ibid. n. 5. et 19.
[6932] * Efféle étket kóstollyanak a' Calvinista Predikátorok.

hodogeus_j.indd 1392 2025. 07. 21. 11:27:24

cselekeszi hogy jelen légyen: Tehát a' Fel-támadás, az Itélet, a' Bóldogság, immár jelen vagyon. Sőt, az Ó *Testamentom*-idétt, a' Christus Születése, Halála, jelen vólt, mivel az Ó *Testamentom*-béli Szentek, ezeket igazán hitték. III. Az egész *Filosofia* azt taníttya, és minden *Experiencia* azt erőssíti; hogy a' mí elménk cselekedete, magunk-kivűl-valo állatokat el nem változtathat. Tehát a' Christus Testét, velünk egybe nem kötheti hitünk; mely, a' Sz. *Pál* tanitása-szerént,[6933] elménknek értelmes gondolattya. Annakokáért, nem azért vagyon úgy a' mit hiszünk, mint-ha a' mi hitelünk szerzené ennek így-létét: hanem inkáb, azért igaz a' mí hitünk, mert úgy vagyon magában a' dolog, a' mint hiszszük. Es így, ha a' Christus Teste jelen vagyon, és vólta-képpen vészszük azt: nem azért vészszük, hogy mí ezt hiszszük; hanem inkáb, azért igaz a' mí hitünk, mert jelen vagyon a' Christus teste. Ha pedig a' *Calvinisták* hitinek oly ereje vagyon, hogy azt valósággal észik a' mit hisznek: akkor éheznek, hidgyék erőssen hogy teli torkok borza-túróval, és egyéb eledelt ne kivánnyanak.

¶. 3. A' CHRISTUS Teste, valósággal jelen a' Sacramentomban.

Négy-képpen mondhatunk valamit Jelen-lenni: 1. Az ö Képében, jelében, vagy képe-béli Emberében. 2. Gondolat- és elmélkedés-által. 3. *Effectusa*-, vagy, cselekedete-által. 4. Igazán, nem csak jel-által; Valóban, nem csak gondolkodással; Természete-szerént, nem csak cselekedetivel. Az Ó *Testamentom* Áldozatiban, jelen vólt Christus, a' három elsö mód-szerént, mivel az Aldozatok Christust jegyzették: a' *Sidók*-is, Christusban-valo hit-által szolgáltatták az Áldozatokat, és a' Christus érdeme-által vóltak üdvösségesek az Áldozatok. Az Oltari Szentségben, *Vere, realiter, substantialiter*; igazán, valóságoson, természete-szerént, jelen vagyon a' Christus Teste; noha nem Testi és látható-képpen, hanem, lelki mód-szerént, és láthatatlanúl. Azért, valaki a' külsö Jeleket vészi, ezekkel-eggyütt a' Christus Testét Vérét vészi. Ebben, a' *Romai Ecclesia*-nak nyomdokát követi az *Augustai* Confessio, *Artic. 10.*

[6933] Hebr. 11. v. 3. Fide intelliguntur aptata saecula.

hodogeus_j.indd 1393 2025. 07. 21. 11:27:25

Ezt az Igazságot, Emberi Okosság szám-vetéséből, természet folyásából, nem bizonyíthattyuk; hanem csak Isten tanú-bizonyságában va-{826:}gyon ennek fondamentoma. Meg-mutathattyuk Emberi Okoskodásból, hogy ebben oly dolog nem kapcsoltatik, mely magában lehetetlen vólna, és az Istennek mindenható erejével véghez nem mehetne. Azt-is igaz elmélkedéssel fel-érjük; hogy, miképpen az Isten Fiának testesülése, alkalmatos vólt Váltságunkra, és tanuságunkra; noha úgy tettszett a' Világ fiainak, hogy az Isteni méltósághoz nem illett vólna a' Szolgai ábrázat: azon-képpen, az Oltári Szentségben-valo léte Christusnak, noha nagy alázatosságot mutat; de Istenhez igen illett, és a' mi gyarlóságunk vastagitására igen alkalmatos vólt. Mert a' *Sacramentom*-banvalo jelen-létével, meg-ismérteti Christus, 1. Szeretetit: mivel más dajkára nem bízza, hanem maga Testével Vérével neveli fiait. nem cselekeszi, a' mit egyéb Pásztorok, kik a' Juhok tejével táplállyák magokat: hanem a' Juhokat maga Testével tartya. Mely dologrúl, így szóll a' Nagy Sz. Gergely: *Bonus Pastor pro Ovibus suis animam suam posuit, ut in Sacramento nostro corpus suum et sanguinem verteret; et Oves, quas redemerat, Carnis suae alimento satiaret.*[6934] 2. Mindenhato Erősségét ki-nyilatkoztattya; midőn oly eledelt ád, mellyet a' Sz. Irás, †[6935] Csudálatos cselekedetek emlekezetinek nevez. Ugyan-is, Mi lehet csudálatosb, mint, hogy azon egy Test, egyszer 's mind, Menyben, és e' Földön sok helyen, vagyon? hogy a' nagy Test, egy morsa Kenyér színe-alatt éppen marad? hogy jelen-lévén, nem láttszik? hogy azokközzűl, kik ezt észik, Egy, annyit vészen, menyit minnyájan? hogy minnyájan élvén ezzel, sem el nem fogyattyák, sem meg nem emésztik. 3. Bőlcseségét, és Igazságát, meg-ismérteti Isten ebben a' Szentségben: mert az Embert, kit Étel-által csala-meg a' kígyó, Mennyei eledellel akará meg-újítani. és mivel, az Isten szava-ellen, érzékensége-után indúla *Eva*, az alma szépségét látván; azt akará Isten, hogy, érzékenség vezérlése-ellen, az Isten szaván megnyugodgyunk; és el-hidgyük a' mit nem látunk, nem értünk.

Ezekkel, és töb hasonló Okokkal, künyű meg-mutatni; hogy, sem dísztelen, sem illetlen nem vólt, a' Kenyér szine-alá helyheztetni azt a' Testet, mely a' szeplőtelen Szűz méhében, kilencz hólnapig hordoztatott, és Kereszt-fára

[6934] Gregor. hom.14. in Evang. in Breviario, Dominica 2. post Pascha.
[6935] † Psal. 110. v. 4.

hodogeus_j.indd 1394 2025. 07. 21. 11:27:25

függesztetett: Mindazáltal, csak magán az Emberi okosság, bizonyoson meg nem mutathattya, hogy a' Christus Teste jelen légyen az Oltári Szentségben; hanem ennek, Isten szavából kell meg-bizonyodni.

Nº 1. ELSÖ Bizonyság, ama' mondásból, EZ AZ EN TESTEM.[6936]

Fondamentomúl vettyük; hogy, a' mint CHRISTUS szerzette és rendelte a' Vég-vacsorán ezt a' *Sacramentomot*, az-szerént vagyon most-is a' Christus Teste a' *Sacramentom*-ban. Mert Christus Urunk azt parancsolta; hogy az *Apostolok* azt cselekedgyék, a' mit ö cselekedett az Utólso Vacsorán; *Hoc facite*.[6937] Azért, ha a' Christus Teste valoságoson jelen vólt, és az *Apostolok*-nak adatott a' Vég-vacsorán: következik, hogy most-is a' *Sacramentom* szolgáltatásában, valoságoson osztogattatik.

Hogy azért Christus az *Apostolok*-nak vólta-képpen Sz. Testét adta, bizonyíttyuk a' Christus szavaiból. Mert, mikor le-telepedett vólna, vévé a' Kenyeret, meg-áldá, meg-szegé; és arrúl, a' mit kezében tartott, {827:} a' mit az *Apostolok*-nak adott, azt mondá: *Ez az én Testem, mely tí-érettetek adatik*.[6938]

Ezek az Urunk szavai, oly világosok, hogy meg sem tudgyuk gondolni, minémü szókkal taníthatta vólna rövidebben, és nyilvábban, Teste jelenlétét. Miképpen azért, ha *Cána Galilaeá*-ban a' Vizet borrá változtatván, így szóllott vólna; Igyatok, Bor ez; senki egyebet nem érthetett vólna mondásán, hanem, hogy Bort kell innya: azon-képpen a' Vég-vacsorán, maga Testének mondván a' mit enniek ada az *Apostolok*-nak, minden kételkedést ki-rekesztett, az ö Testének jelen-létérűl.

De igaz a' Sz. *Agoston* mondása: *Cujus animam praeoccupavit erroris alicujus opinio, quidquid aliter asserit Scriptura, figuratum arbitratur*;[6939] A' ki valamely hamisságot el-tekéllett magában, akár-mit mongyon a' Sz.

[6936] *I. Probatio, Ex Institutione Sacramenti.*
[6937] Luc. 22. v. 19.
[6938] Matt. 26. v. 26. Marc. 14. v. 22. Luc. 22. v. 19. 1.Cor. 11. v. 24.
[6939] Aug. 3. de Doctr. Christian. cap. 16.

hodogeus_j.indd 1395 2025. 07. 21. 11:27:25

Irás, ö azt mind ••[6940] másra magyarázza. Példánk lehet ebben *Abrahám*, kinek Isten "[6941] Fiú magot igére. Meg-gondolván *Abrahám*, Felesége magtalan korosvóltát, lelki értelemre akará vonni az Isten igéretit: és úgy kezdé magyarázni, †[6942] mint-ha ezt az ö Fogadott fiárúl *Eliezer*-rűl kellene érteni. Hogy ezt a' kételkedést ki-rekesztené Isten, világoson meg-mondá; ″[6943] hogy oly Fiúrúl tészen fogadást, mely az ö ágyékából származik. El-hívé ezt *Abrahám:* de, a' természetre nézvén, és a' *Sára* magtalanságát meg-gondolván, még sem úgy érté az Isten igéretit a' mint kell vala; hanem *[6944] Szolgálo leányat, *Agart*, fogá-melléje; ö-tőlle Fiú magzatot fogadván, erre magyarázá az Isten igéretit. El-végre, az Isten nyilván mondá, ••[6945] hogy ugyan *Sárá*-túl lészen örököse. Akkor-is, "[6946] mosolygás-nélkül nem tűrheté az emberi okosság az Isteni fogadást. Ládd-e, menyi kerűlö csavargásokban szokott habozni az Emberi vélekedés, mikor a' Természetnek erejéhez akarja szabni az Isten szavait?

Ezen formán járának az Ujítók, a' Christus szavai magyarázásában. Mert, a' mint ez-elött †[6947] mondám, ama' rövid szónak; *Ez az én Testem*, az Uj Tanitók irásiból, Nyólczvan-négy magyarázását említi *Claudius Sanctes*. *Rasperger Christof*, szinte Két-százat. Noha pedig ennyi részre oszlottak, ezek az igék magyarázattyában a' *Sacramentariusok:* de abban eggyet értnek, hogy nem kell a' Christus mondását, a' szóknak tulajdon ereje-szerént venni, mint-ha a' Christus Teste valósággal a' *Sacramentom*-ban vólna. Azért, ha ezek tettszését jóvá hadgyuk, úgy cselekedett Christus, mint, ha valaki Borral kínálná baráttyát, de innya nem adna; hanem, egy czégért mutogatna, melytűl száz mért-földnyire távúl valahol Bor vólna.

Hogy azért minden csavargásokat ki-rekeszszünk: mutassuk-meg, hogy ezeket az Urunk szavait, saját tulajdon jegyzésében kell venni. Ezt bizonyítom:

[6940] •• Exempla hujus, vide Num. 11. v. 22. Psal. 77. v. 20.
[6941] " Gen. 12. v. 3.
[6942] † Gen. 15. v. 2.
[6943] ″ Gen. 15. v. 4.
[6944] * Gen. 16. v. 2.
[6945] •• Gen. 17. v. 19.
[6946] " Gen. 18. v. 10.
[6947] † Supr. fo. 316.

hodogeus_j.indd 1396 2025. 07. 21. 11:27:25

I. A' Sz. Irás világos szavainak tulajdon értelme-mellől, nem szabad el-távoznunk, hanem-ha a' Keresztyén Hitnek nyilván-való tanitása, ellenkezik a' szóknak tulajdon értelmével.[6948] Mert, ha akaratunk-szerént, a' Sz. Irás szavait szabad idegen értelemre satúlni; nyilván-valo mondásiban *Figurát* álmodni, és a' szóknak tulajdon jegyzése-ellen idegen dolgokra facsarni: semmit a' Sz. Irás szavaiból bizonyoson nem erőssíthetünk: Sőt, bizonytalan lészen, valamit a' Sz. Irásban olvasunk. mivel, akár-{828:}mit, künnyen, idegen és ellenkezö értelemre vonhatunk, új *Figúrák* színével. Azért, valamely künnyen *Calvinus*, a' Testen, test jelét érti, oly künnyen meg-játzodtathattya *Arius*, vagy *Nestorius*, azokat a' bizonyságokat, mellyekkel az ö tévelygésekellen hadakoztak a' Sz. *Doctorok*.

Ennek a' Bizonyságnak erejét, szokott módgya-szerént, illyen játékos példával állattya *Luther*: *[6949] A' *Sacramentariusok*, ugy-mond, úgy cselekesznek, mint ha valaki így magyarázná a' Sz. *János* irását: *Verbum*, az-az, a' horgas bot; *Caro factum est*, az-az, Kányává lett: Vagy, a' *Moyses* könyve kezdetit így fejtegetné: *DEUS*, az-az, a' Kakuk; *Creavit*, az-az, meg-ette; *Caelum et terram*, az-az, a' kis madárkát tollastúl.

Hogy azért efféle balgatag magyarázatokat ki-rekeszszünk, elménkben kell ezt az erős fondamentomot tartanunk; hogy, Soha a' világos szóknak, homályos, idegen, *figurata* értelmét bé ne vegyük: hanem-ha, a' Sz. Irásnak nyilván-valo tanitása, a' Keresztyén hitnek *Analogiá*-ja, mást mutat. Meg-bizonyítom pedig az ellenkezö fondamentomok fejtegetésében, hogy a' Sz. Irásnak semmi tanitása nem kénszerít arra, hogy a' Christus mondását, idegen értelemben, *figurate*, kell venni. *Ergo, etc.*[6950]

II. A' Keresztyén Hitnek bizonyos-vólta, a' Sz. Irás szavainak igaz értelméből füg. Senki pedig meg nem választhattya, az Irásnak igaz, vagy hamis értelmét, hanem-ha bizonyoson tudgya, hogy szóll a' Sz. Irás, *figurate, vel proprie*, a' szóknak tulajdon, vagy idegen jegyzése-szerént. Mert, a' Sz. *Agoston* szava-ként, igen meg-csalatik, a' ki, vagy tulajdon értelemben vészi, a' mit *figurate* kellene magyarázni; vagy ott álmod *Figurát*, a' hol

[6948] Analogia Fidei.

[6949] *Luth. to. 7. Vittemb. An. 1557. in Defensione Verborum Coenae, fol. 380.

[6950] Qui Figuram excogitat, is tenetur probare Figurae necessitatem.

hodogeus_j.indd 1397 2025. 07. 21. 11:27:25

ennek helye nincsen.[6951] Mivel-azért, senki *privatus* ember, bizonyoson ki nem nyilatkoztathattya, mellyik mondását kell a' Sz. Irásnak, tulajdon, vagy idegen értelemben venni: következik, hogy az *Ecclesiá*-túl kell annak végére menni. Az *Ecclesia* pedig, az Ujítók születése-elött, a' Vég-vacsorán mondott szókat, tulajdon jegyzésében vette, és a' Christus Testét valósággal jelen lenni tanította a' *Sacramentom*-ban; mint a' Sz. *Doctorok*, és *Conciliomok* értelméből ezennel meg-hallyuk. *Ergo, etc.*

III. Ha az Oltári *Sacramentom*-nak elsö rendelésekor, Christus tulajdon és világos szókkal nem élt, semmi bizonyost nem tudhatunk a' Sz. Irásból, ennek a' *Sacramentom*-nak természetiről, és mi-vóltárúl. Mert az idegen-értelmü, és *figurata* szóllásból, külömben semmit nem állathatunk; hanem-ha másutt a' Sz. Irás, világos szókkal meg-magyarázza efféle árnyékos mondásokat. Ez-okon írja Sz. *Agoston*, és *Irenaeus*; hogy a' *Figurák*-ból, és *Allegoriák*-ból, nem vehetünk bizonyos tanuságot a' Hit dolgainak erössítésére; hanem-ha más helyen az Irás meg-magyarázza az árnyékot, és példát.[6952] Ha azért az Urunk szavai, mellyekkel az Oltári Szentséget elsöben rendelte, *Figurata* szóllások: nem vehetünk ezekből Hitünk bizonyitására erős tanuságot. mivel ezt a' *Figurát*, és árnyékot, nyilvábban-valo magyarázattal, meg nem világositotta másutt a' Sz. Irás. Tehát, vagy az Urunk szavait tulajdon értelemben kell venni; vagy az Ur Vacsorája-felől, semmi bizonyost nem hihetünk.

IV. Az Uj, és eléb nem hallott dolgot, világos szókkal kell tanítani; mert külömben senki azt meg nem értené: Azon-képpen a' szükséges {829:} dolgokat, mellyekben üdvösségünk vesztése-nélkül nem tébolyoghatunk, tulajdon és nyilván-valo szókkal kell elő-állatni. mert, ha külömben lenne, az Emberek veszedelmére ok adatnék. Tehát, a' mí édes Üdvözítőnk, ezekben meg nem fogyatkozott, hanem, a' *Sacramentom*-rúl-valo új, és szükséges Tudományt, világos szókkal adta előnkbe.

V. A' Christus szavainak tulajdon ereje, és folyása, erre viszen. Mert, mikor Urunk a' Kenyeret meg-áldá, nem csak azt mondá, *Ez az én Testem:* hanem, hogy meg-értenéd, minémü Testrűl szóll, utánna veté; *Mely*

[6951] Augu. lib. 3. de Doctr. Christian. c. 10.
[6952] Augu. epi. 48. Iren. l. 2. c. 46.

hodogeus_j.indd 1398 2025. 07. 21. 11:27:25

tí-érettetek adatik. Ama' szó, Mely, *Pronomen HOC*, a' Testre néz, *refert Corpus*. Tehát, a' mit Urunk a' Test nevén értett, az adatott mí-érettünk. Bizonyos pedig, hogy nem a' Kenyér, és a' Christus Testének Jele adatott mí-érettünk, a' mí-váltságunkért, hanem azon igaz Test, mely a' Szűztől született. Tehát Urunk, nem az ö Testének jelérűl szóllott, midőn azt mondotta, *Ez az én Testem*.

VI. A' körűl-álló dolgok szokták ki-nyilatkoztatni, mint kell magyarázni az Irást: †[6953] *Solet circumstantia Scripturae illuminare sententiam, cum ea, quae circa Scripturam sunt, praesentem quaestionem contingentia, diligenti discussione tractantur.* Ha azért meg-tekíntyük, Kiknek, Minémü dologrúl, Mely üdőben, Mely helyen szóllott Christus, midőn azt mondotta, Ez az en Testem: künnyen eszűnkbe vehettyük, hogy homály-nélkül, fényessen, nyilván, és *Figúra*-nélkül ejtette beszédét. Mert, az *Apostolok*-elött szóllott, *[6954] kiknek világoson szokott beszélgetni: és, a' mit homályban mondott a' község-elött, nyilván meg-magyarázta nékik. Ennek-felette, †[6955] Christus, mint kegyes Atya, halála-elött *Testamentomot* szerzett az utólso Vacsorán, és az Emberi nemzetséggel új frígyet, és szövetséget vetett. Tudva vagyon pedig, hogy az okos Atya, az ö fiai-között-valo békeségre gondot viselvén, a' *Testamentomot*, mint szinte a' Frígy-levelet, künyű, tulajdon, és világos szókkal írja. Azért, ha valaki *Testamentom*-ban, egy kő-házat, vagy egy hordó-bort hadna baráttyának; akár-mint vítatná a' meg-hólt ember patvaros fia, hogy az ö attya, csak egy Kő-ház le-íratott képét hadta *Testamentom*-ban; és a' hordó-bornak ki-függesztet czégérét nevezte hordó-bornak; vagy, hogy elméjében formált és *imaginált* házat és bort hagyott néki: de senki ezeknek a' fogásoknak hely nem adna. mert, az okos emberrűl nem itélhetni, hogy *Testamentom*-ban gyermeki módon jádzott, és homályos szókkal álnakúl meg-csalt. Hasonló formán azért, Christus-rúl sem gondolhattyuk, hogy *Testamentomá*-ban az ö Fiainak szánt-szándékkal esz-veszést hagyott; söt, szem-látomást tőrt vetett a' Bálványozásra. Mert, ha nem a' maga Testét, hanem annak jelét akarta nállunk hadni, egy szavával minden botránkozásnak eleit-vehette vólna,

[6953] † Aug. tom. 4. li. 83. qu. 69.
[6954] * Mat. 13. v. 36. ca. 15. v. 16.
[6955] † Matt. 26. v. 28. 1.Cor. 11. v. 25. Sup. f. 218. fin.

hodogeus_j.indd 1399 2025. 07. 21. 11:27:25

világos szókkal meg-mondván, hogy az, az ö Testének jele; *Hic Panis, est figura Corporis mei*. Az Ó *Testamentom*-ban, árnyék és homály vólt minden Rend-tartás: még-is a' Környűl-metélésrűl-, az Aldozatokrúl-adott Törvényeket, senki meg sem gondolta hogy *Figurá*-val kell érteni; A' Húsvéti Bárányon, vagy Környűl-metélésen, senki egyebet nem magyarázott, hanem azt, a' mit a' szók világoson jegyeznek: Mint lehetséges tehát, hogy az Uj *Testamentom* fényessé-{830:}gét, setéteb igékkel homályositotta vólna Christus Urunk? Szép dolog vólna, ha ki néked Száz Aranyat igérne, és az Arany-forintok képét adná; ha vadászattyában fogott szép nyúl-húsra híjna, és az asztalra nyúl-hús képet tenne: köszönhetnéd a' jó tartást.

VII. Ha az Urunk szavainak tulajdon jegyzése-mellől el-megyünk: bizonyosok nem lehetünk, minémü *Figurát* kell ezekben helyheztetni; hanem, ki-ki maga tök feje tettszése-szerént, gondolhat szája ízi-szerént-valo *Figurát*, és azzal alakoskodhatik. Azért, soha az Urunk szavainak bizonyos értelmére nem juthatnak az Ujítók. mert ki nem láttyák mondani, sem emberi, sem Isteni bizonyságokkal nem tudgyák állatni, minémü *Figúra* vagyon az Urunk szavaiban.

Calvinus csúfollya azt, a' mire †[6956] az Ördög tanította *Zvingliust*; hogy, *Est, pro Significat sumitur.* Mert ••[6957] soha a' Deák nyelvben, ama' szó, *Est*; sem példa-beszédekben, sem egyéb dolgokban, *pro Significat*, jegyzésért, nem vétetik. nem-is találkozott ez-ideig oly paraszt *Grammaticus*, ki a' *Metaforá*-kat, *per verbum Significat*, magyarázta vólna. Mikor azért a' Deákok, *Herculest* Oroszlánnak nevezik, vagy Christust Báránynak; senki azt úgy nem érti, hogy *Hercules* Oroszlányt, Christus Bárányt jegyezne; hanem hogy *Hercules*, Oroszlány, erőre-nézve; Urunk, Bárány, egy-ügyü ártatlansággal. Azért, némely okos *Calvinisták* a' Bibliát fordítván, az Urunk szavaiból ki-hagyák ama' szót, *Est:* és így fordíták a' Christus mondását, *Hoc significat Corpus meum*.

Luther, *Synecdochét* gondolt a' Christus szavaiban; mint-ha egy része a' *Sacramentom*-nak, úgy-mint a' Test, mely (az ö álma-szerént) a' kenyérrel

[6956] † Supr. fo. 218

[6957] •• Calv. li. 4. c. 17. n. 22. Idem Sanctes, Repet. 3. c. 3. Maldon. Matt. 26. v. 26. Bellar. li. 1. de Euchar. c. 10. 11.

hodogeus_j.indd 1400 2025. 07. 21. 11:27:25

eggyütt vagyon, az egész *Sacramentom*-ért vétetnék. Ezt igen guggollya "[6958] *Sadeel*. mert a' Christus Teste és vére, nem lehet a' Kenyérnek és bornak része: nem-is vétetik a' Test neve, mind a' Kenyérért, mind a' Testért.

Calvinus, *[6959] *Metonymiát* rebesget; és azt akarja, hogy, mint a' Királyi koronán, Királyságot értünk, mivel ennek jelensége a' Korona: úgy a' Kenyeret, maga Testének mongya Urunk, mivel az ö Testét jegyzi. Ez-is tétovázás. Mert, Egy az; hogy a' *Metonymiá*-ban, a' Jegyet szoktuk a' jegyeztetett dologért venni, de a' jegyeztetett dolgot a' jegyért nem vehettyük. Azért, ha a' Kenyér jegyzené a' Christus Testét, noha a' kenyéren Testet érthetnénk, de a' testet Kenyér-helyett nem nevezhetnők. Más az; hogy a' *Metonymiá*-nak törvénye-, és ereje-szerént, a' Jegy, a' jegyzett dologért oly formán nem vétetik, hogy egy egész *sententiá*-ban, a' jegyzett dolgot Jegynek mondhassuk. Azért, a' Boton, birodalmat; a' Koronán, királyságot érthetünk: de nem szabad azt mondani, hogy a' korona Királyság.[6960] Azon-képpen tehát, a' Test jelét sem mondhattyuk Testnek, semmi formán-valo *Metonymiá*-val.

Látván *Sadeel*, hogy mind csavargások, a' mit ö-elötte a' Pártosok gondoltak, azt beszélli; hogy az Urunk szavában, egy szokatlan, és nevezetlen *Figura Sacramentalis* vagyon.[6961] Ezzel ki-mutattya farkát hamisságának. mert ezen úton, akár-mely hamisságot meg-óltalmazhatunk, szokatlan, és nevezetlen *Figúra* színe-alatt. Az Emberi okosság, és a' *Rheto*-{831:}*rok* tanitása azt mutattya; hogy, *Nova, communiter; communia, novo genere locutionis efferantur:* mikor szokatlan, új, nehéz dolgokrúl szóllunk, és azt akarjuk hogy értsék mit mondunk, mentűl világosb igéket találunk, azokkal éllyünk: midőn pedig köz dologrúl vagyon szó, akkor czifrázzuk *Figurák*-kal beszédünket. Igy láttyuk, hogy az *Evangeliom*-ban, sok parancsolatok adatnak Példa-beszéd-által; de oly dolgokrúl, mellyek másutt világos igékkel fel-jegyeztettek, és egyéb-képpen-is künyü értelmekkel világoskodnak. Ugyan-is, ha valami új, és mély dolgot, szokatlan és nevezetlen *Figurák*-kal bé-takarunk, *AEnigmát*, és mesét szerzünk belőlle. Ha azért az Isten Igéje, a' szóllás törvényét tudta,

[6958] " Sadeel, de Sacramentali manduc. c. 4.

[6959] * Calv. li. 4. c. 17. n. 21.

[6960] Ut Togam, pro Pace: Fasces, pro Magistratu: Lauream, pro Triumpho: Coronam, pro Rege.

[6961] Sadeel, de Manduc. Spirituali, c. 4.

hodogeus_j.indd 1401 2025. 07. 21. 11:27:25

és szem-látomást veszedelmes kelepczét nem akart csinálni a' Bálványozásra, bizonyosok lehetünk az ö szavainak tulajdon értelmérűl.

IIX. *Calvinus* és *Luther* azt vallyák; hogy a' *Sacramentom*-ban, nem csak Teste Jelét, hanem valoságoson a' Christus Testét vészszük. Ezt semmi színnel a' Christus mondásából nem állathattyák, ha az ö szavait tulajdon értelemben nem vészszük, és a' Testen Testet nem értünk. Mert, ha a' Testen, nem kell Testet érteni, hanem *figurate*, Test jelét; semmi színnel a' Christus szaván nem éppíthettyük, hogy Testet vészünk a' *Sacramentom*-ban: 1. Mert Christus azt adta Tanítványinak, a' mit mondott hogy ád: Tehát csak Teste jelét adta, ha az ö mondásában, a' Test, csak Test jelét jegyzi. 2. Mert a' Jellel-eggyütt, nem adatik mindenkor a' jegyzett dolog. Az Ó Törvényben, sok jeleit adta Isten a' *Messias*-nak; mert a' régi Áldozatok, és *Ceremoniák*, mind Christust jegyezték, *1.Cor. 10. v. 11. Coloss. 2. v. 17:* de azért akkor, a' *Messias* nem adatott a' Jelekkel-eggyütt. Te-is, a' kinek a' Császár képét adod, a' Császárt vélle-eggyütt nem adod. Tehát nem következik, a' mit *Calvinus* ••[6962] vítat; *A Symboli exhibitione, rem ipsam exhiberi rite colligimus*; hogy, ha Christus Teste jelét adta, a' jegyzett Testet-is eggyütt-nyújtotta; †[6963] *Quia inseparabilis est a signo suo veritas.* (scilicet.)

N° 2. MASODIK Bizonyság, a' Pohárrúl-valo igékböl.[6964]

A' Christus Szent Vérének valoságos jelen-létét a' *Sacramentom*-ban, bizonyíttyuk azokkal a' szókkal, mellyeket mondott Christus a' Pohár osztogatásában. *Calvinus*, hamissan, és lelki-ismèreti-ellen, hozza-elő a' Pohárrúl-valo szókat. Mert azt írja: †[6965] *De Calice ita Matthaeus et Marcus: Hic calix est Sanguis novi testamenti:* *[6966] *Calicem vocat Sanguinem Christus*; hogy a' Pohárt, Christus Vérének nevezik az Evangelisták. De hazud *Calvinus*; mert eggyik Evangelista sem írta, *Hic Calix est Sanguis*;

[6962] •• Calv. li. 4. c. 17. n. 10.
[6963] † n. 16.
[6964] *II. Probatio, ex Institutione Sacramenti.*
[6965] † Calv. li. 4. c. 17. n. 20.
[6966] * n. 47.

hodogeus_j.indd 1402 2025. 07. 21. 11:27:25

hogy a' Pohár, Vér: hanem, az Urunk szavait Sz. *Lukács* így hozza-elő: "[6967] *Hic est Calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Sz. Pál imigyen: *[6968] *Hic Calix novum testamentum est in meo sanguine*. Szent Máte így: †[6969] *Bibite ex hoc omnes, hic est enim Sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur, in remissionem peccatorum*. Szent *Márk* illyen-képpen: ‡[6970] *Hic est Sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.* Ezekből az Isten szavaiból, Három dolgot tanúlunk a' Vég-vacsorán adatott Pohárrúl: Hogy ez, Pohár Vér; Hogy Uj *Testamentom*; Hogy a' Pohár öntetik-ki mí-érettünk, az-az, bűnünk bocsánattyáért. Mely három do-{832:}logból, világoson bizonyodik, hogy e' Pohárban, valoságoson a' Christus Vére vólt, nem csak a' Vér jele.

I. Azért, a' Sz. Irás, a' Vég-vacsorán adatott pohárt, Pohár Vérnek nevezi; és a' Pohár nevével, jegyzi a' Christus Vérét: De sem a' Pohárt nem mondhatná Pohár vérnek, sem a' Pohár nevével nem jegyezhetné a' Christus Vérét, ha a' Pohárban a' Christus Vére nem vólna. *Ergo, etc.*

A' Bizonyság Elsö Része, *Major*, hogy világoson ki-tessék, Két dolgot kell eszűnkben tartanunk: Elsöt; hogy, noha szóval külömböznek, de értelemmel eggyeznek ama' mondások: *Hic est Calix novum testamentum in sanguine meo. Hic est Sanguis meus novi testamenti*. Mert ezekkel az Igékkel, Christusnak, ugyan-azon egy mondása adatik előnkbe, mellyet a' Vég-vacsorán mondott. Tehát, noha a' szóllás folyása külömböz, de az értelem nem külömböz: mivel Christusnak azon-egy mondásában külömbözés nem lehetett. Másodikat azt; hogy ama' mondást, *Hic est Calix novum testamentum in sanguine meo*, Némellyek úgy magyarázzák; *[6971] hogy a' Pohár nevében, semmi *Figura* nincs: mert, a' *Sidók* szava-járása-szerént, *Calix in sanguine meo*, annyit tészen, mint, †[6972] *Calix sanguinis mei*. Azért, szinte mint, a' szóknak tulajdon értelme-szerént, minden *Figúra*-nélkül, Pohár bornak, Pohár víznek mongyuk, a' mely Pohárban bor, vagy víz vagyon: úgy,

[6967] " Luc. 22. v. 20.
[6968] * 1.Cor. 11. v. 25.
[6969] † Matt. 26. v. 28.
[6970] ‡ Marc. 14. v. 24.
[6971] * Maldon. in Matt. 26. v. 26.
[6972] † Ita explicatur in Canone Missae.

hodogeus_j.indd 1403 2025. 07. 21. 11:27:25

minden *Figúra*-nélkül, Pohár vérnek mondotta Christus, a' hol az ö Vére vólt. Némellyek azt alíttyák, hogy a' Pohár nevében *Figúra* vagyon; és, *per Synechdochen*, a' benne-való Christus Véreért vétetik. Ezt pedig a' *Figurát*, nem magok fejétűl gondollyák (mint az Ujítók azokat a' *Figurá*-kat, mellyekkel a' *Sacramentom*-ból ki-rekesztik a' Christus Testét vérét:) hanem a' Sz. Irás tanitásából vészik: 1. Mert, a' mit Sz. *Lukács*, és Sz. *Pál*, Pohárnak nevez; azt Sz. *Máte*, és Sz. *Márk*, Vérnek mongya. Tehát meg-magyarázza a' Sz. Irás, mit kell a' Poháron érteni; tudni illik, a' benne-valo Vért. 2. Mert, noha a' Pohár neve csak magán, mind edényt, mind az edényben-valo italt jegyezheti: de, mikor azt mongyuk valakinek, hogy meg-igya a' Pohárt; nyilván meg-magyaráztatik, hogy a' Poháron, a' benne-valót kell érteni. Mivel azért Christus, annak a' Pohárnak italával kínálá az *Apostolokat*, önnön-maga meg-magyarázta, hogy a' Poháron, a' benne-valót kell érteni. 3. A' Szent Irás szavaiban, akkor kell *Figurát* engedni, mikor a' szóknak tulajdon jegyzése, ellenkezik a' Keresztyénség bizonyos vallásával: De, ha a' Pohárt, csak Edényért vennők a' Christus mondásában, és nem a' benne-valóért, ellenkeznék a' Keresztyén tudománnyal a' mit Sz. *Lukács* írt. mert nem az edény öntetett-ki mí-érettünk, az-az, bűnünk bocsánattyára, hanem a' benne-valo Vér.

Ez a' két magyarázat, értelemben nem külömböz; söt mind a' kettö, külömb szóval, azont jelenti: mind a' két magyarázat-szerént, annyit tészen, *Hic est Calix novum testamentum in sanguine meo*; menyit, *Hic est Sanguis meus novi testamenti*. és, mind a' két magyarázat-szerént, a' Christus Vérének jelen-léte világoson taníttatik.[6973]

II. A' Vég-vacsorán adatott Pohárt, Szent *Lukács*, és Sz. *Pál*, Uj *Testamentom*-nak nevezi; noha Sz. *Máte*, és Sz. *Márk*, a' Christus Vérét mon-{833:}gyák Uj *Testamentom*-nak. De a' Pohár, külömben nem neveztethetik Uj *Testamentom*-nak, hanem-ha a' Christus Vére vólt benne: 1. Mert Sz. *Pál* nyilván írja, "[6974] hogy a' *Testamentom*, Vér-nélkül nem lehet. 2. Mert minnyájan tudgyuk, hogy az Uj *Testamentom*, nem borral, hanem vérrel állapodott-fel. 3. Mert, noha külömb igékkel, de ugyan-azon szavát hozza-elő

[6973] Sensus est: Contentum hoc Calice, quod pro vobis effunditur, est dedicatio seu obsignatio Novi Testamenti, quod per meum Sanguinem sancitur.

[6974] " Hebr. 9. v. 18. 22.

hodogeus_j.indd 1404 2025. 07. 21. 11:27:25

Christusnak, Szent *Lukács* és Sz. *Pál*, mellyet Sz. *Máte* és Sz. *Márk*. Tehát azon értelem vagyon mind a' két mondásban. külömben pedig egy értelem nem lehet abban, hogy a' Pohár *Testamentom*, és hogy a' Vér *Testamentom*, hanem-ha a' Pohárban Vér vólt. *Ergo, etc*.

Itt arrúl meg kell emlekeznünk, hogy a' *Testamentom*, néha jegyzi a' *Testamentom*-tévőnek rendelését, mellyel ki-jelenti, kinek mit hágy: néha azt az eszközt, mely-által meg-erőssíttetik a' *Testamentom*; tudni illik, az írott és pecsételt levelet, vagy egyéb eszközt, melynek erejével részesűlünk a' *Testamentom*-ban hagyott jókban. Igy a' *Bibliát*, †[6975] a' Környűl-metélést, *Testamentom*-nak nevezzük. Azért, a' mint ezennel meg-mondom, *[6976] a' mit Christus nékünk hagyott *Testamentom*-ban, az a' bűnnek bocsánattya. ezt, nem papirosra, hanem szívünkbe írta; Szent Vérének osztogatásával bé-pecsétlette; halálával meg-erőssítette.

III. Az öntetett-ki mí-érettünk (az-az, bűnünk bocsánattyáért, a' mint magyarázza Sz. *Máte* "[6977],) a' mi a' Pohárban vólt. De mí-érettünk, nem bor öntetett-ki, hanem a' Christus Vére; a' mint olvassuk, *Heb. 9. v. 14. 1.Petr. 1. v. 18. 19.* Tehát, a' Pohárban nem bor vólt, hanem a' Christus Vére.

Elsö Részét a' Bizonyságnak, Sz. *Lukács* nyilván írja: mert *Görögűl* írván, így szóll: ••[6978] *Tuto to Poterion, he kaene diatheke en to Haemati mu, to hyper hymon ekchynomenon*; Ez a' Pohár, Uj *Testamentom* az én Véremben, mely (″[6979] *Pohár*) ti-érettetek ki-öntendö. Ihon, a' Pohárt mongya Sz. *Lukács*, hogy ki-öntetik érettünk, az-az, bűnünk bocsánattyáért: mert ama' szó, *Ki-öntendö*, a' Görög nyelv folyásában, nem a' Vért, hanem a' Pohárt illeti. mivel nem írja Sz. Lukács, *Ekchynomeno, in Dativo, ut pertineat ad substantivum Dativi casus Haemati*; hanem, *Ekchynomenon, in casu Nominativo: ut articulus* τὸ, *et Participium adjectivum Ekchynomenon, (quod utrumque est Nominativi casus,) necessario referantur ad substantivum Nominativi casus, Poterion, et non ad Haemati, substantivum Dativi casus.*

[6975] † Eccli. 44. v. 21.
[6976] * Cap. 6. ¶. 3. n. 1.
[6977] " Matt. 26. v. 28.
[6978] •• Luc. 22. v. 20.
[6979] ″ Nominativum To, ad Poterion Nominativum, non ad Dativum Haemati, referre debemus.

hodogeus_j.indd 1405 2025. 07. 21. 11:27:25

Tehát a' Sz. *Lukács* szavából, világoson ki-tettszik, hogy az öntetett-ki mí-érettünk, a' mi a' Pohárban vólt.

Eszébe vévé *Beza*, ennek a' Bizonyságnak erejét; és, a' mely csomót meg nem óldhata, el akará mettszeni. Azért azt írja; hogy, a' *Görög* bötű-szerént, Szent *Lukács* azt mongya, hogy a' Pohár öntetik-ki érettünk. De, mivel ez, a' *Beza* tanitásával nem eggyez, azt beszélli; hogy, noha a' *Syriai*, és *Görög* nyelven-valo *Evangeliomi* könyvekben, mindenütt egy-arányt találtatnak ezek a' szók Sz. *Lukács*-nál; de azért azt kell mondani, hogy ezek nem Sz. *Lukács* szavai, hanem valaki más tóldozta az *Evangeliom*-hoz: †[6980] *Qui pro vobis fundetur: Quum haec verba, si constructionem spectemus, necessario, non ad Sanguinem, sed ad Poculum pertineant, neque tamen de Vino intelligi possint: aut manifestum est Soloecophanes, aut ex margine in con-*{834:} *textum irrepserunt. Hoc tamen legitur etiam apud Syrum interpretem,* *[6981] *et in OMNIBUS, quos inspeximus, Graecis codicibus.* Lehet-é ennél szemtelemb vakmeröség? Meg-vallya, hogy minden régi könyvekben egy-aránt találtatnak ezek az igék: még-is azt akarja, hogy csak fóltos tóldaléknak tartsuk, mivel az ö szája ízihez nem szolgál. Ugyan-ezen formán, akár-mely részét az Isten szavának, ki-hasogathattya *Beza* a' *Bibliá*-ból. Ha igyenes értelemben akarjuk venni a' Szent *Lukács* szavait, minden *Soloecismus*-nélkül helyesek: de, hogy *Beza* meg ne bántódgyék, Szent *Lukácsot* kell iskolába vinni, és lapoczka-alatt a' *Grammaticá*-ra tanítani. Kezdgyünk csak így bánni az *Evangelisták*-kal, hamar Pogányság kerekedik a' Keresztyénségből. mert, a' mely merészséggel egy részt, vagy el-vagdal, vagy más rámára vonszon *Beza*, azon úton más-is meg-csonkíthattya az Isten szavait.

Továb; Azt sem kell itt halgatásban mulatnunk, hogy *Calvinus* és *Beza*, az ö tévelygések állatására, meg-vesztegetvén, így fordíttyák Deákúl a' Szent *Lukács* mondását: *Hoc Poculum, est novum foedus per meum sanguinem, QUI pro vobis effunditur.* maga így kellett vólna fordítani; *Quod pro vobis effunditur*; a' mint a' *Görög* bötü folyásából meg-bizonyítók.[6982]

[6980] † Beza, Lucae 22. v. 20.

[6981] * Eodem c. ad v. 17. contrarium mentitur Beza. ait enim, in quodam vetusto Codice non legi versum 20. Lucae.

[6982] Ut illud QUI ad sanguinem referatur.

hodogeus_j.indd 1406 2025. 07. 21. 11:27:25

Nº 3. HARMADIK Bizonyság, Szent Iános hatodik részéböl.[6983]

Öt ezer embert, öt árpa kenyérrel meg-elégítvén Christus a' pusztában, ••[6984] húlladékival tizen-két kosárt meg-tőltete; az-után, víz hátán száraz lábbal jára: Ezekkel a' csudákkal készítgetvén az embereket, hogy künnyebben el-hinnék, a' mit a' maga Húsárul eleikbe akar vala adni. Az-után, megmagyarázá, mely szükséges az ö-benne-valo Hit; †[6985] *Hoc est opus DEI, ut credatis*. A' Sidók azt felelék, hogy mutasson jélt, "[6986] melyből tudhassák, hogy néki kell hinni, miképpen Isten jelt adott a' pusztában, *Manná*-val tartván az ö Attyokat. Christus innen okot vévén, azt kezdé *[6987] magyarázni, hogy ö az igaz Kenyér, és hogy a' *Manná*-nál böcsülletesb és üdvösségesb eledelt ád ö, tudni illik, a' maga saját Húsát: ‡[6988] *Panis quem ego dabo, Caro mea est, pro mundi Vita*. ••[6989] *Nisi manducaveritis Carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. ″[6990] *Qui manducat meam Carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam*. †[6991] *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus: qui manducat meam carnem, in me manet, et ego in illo*. "[6992] *Qui manducat me, vivet propter me*. *[6993] *Hic est panis qui de caelo descendit, non sicut manducaverunt Patres vestri manna, in deserto.*

Ezekből a' Christus szavaiból ki-tettszik, hogy nem csak teste Jelét, hanem valoságoson Sz. Testét Vérét adta nékünk eledelül. I. Mert ezt oly világos igékkel adgya előnkbe, hogy gondolva sem tudnánk oly szóllások *formá*-ját találni, mellyekkel nyilvábban ki-magyaráztathatnék a' Christus Testének valóságos nékünk adása. II. Mert oly módon-valo ételét igéri Christus az ö

[6983] *III. Probatio, Ex promissione facta de Sacramento.*
[6984] •• Ioan. 6. v. 9. 10. 13. 19.
[6985] † v. 29.
[6986] " v. 30.
[6987] * v. 48.
[6988] ‡ v. 52.
[6989] •• v. 54.
[6990] ″ v. 55.
[6991] † v. 56. 57.
[6992] " v. 58.
[6993] * v. 59.

hodogeus_j.indd 1407 2025. 07. 21. 11:27:25

Testének, mely nem találtatott azokban, kik a' *Mannát* ették, †[6994] *Non sicut manducaverunt Patres vestri manna*. Hit-által pedig, külsö jelek- és árnyékok-által, a' Régiek-is ittak a' lelki kő-szálból, Christusból. *Ergo, etc*. III. Mert mind a' *Sidók*, mind a' Tanítványok, azt értették a' Christus szaván, hogy valoságoson a' Christus testét kell enniek; és azért, *[6995] *Litigabant Judaei, dicentes: Quomodo potest hic nobis Car-*{835:}*nem suam dare ad manducandum?* "[6996] *Multi audientes ex Discipulis, dixerunt; Durus est hic sermo, et quis potest eum audire?* †[6997] *Ex hoc, multi Discipulorum abierunt retro, et jam non cum Jesu ambulabant*. Ha Christus csak azt akarta mondani, hogy köz Kenyeret ád, mely az ö Testének jele: csak oly künyű dolog vólt a' mit mondott, mely künyű egy czégért bornak jelévé tenni: egy szóval ki-vehetett vólna minden botránkozást a' *Sidók* és Tanítványok szivéből. Kivántatott-is Atyai szeretetihez, hogy, ha az ö szavának szokatlan homályossága adott okot a' nagy botránkozásra, meg-magyarázván mondását, ki-venné a' botránkozást. Mert, ha Sz. *Pál*, el nem szenvedheté a' Sz. *Péter* cselekedetiből támadott botránkozást: sokkal inkáb, a' ki Vérével meg-váltott minket, az ö szavaiból származott botránkozást el nem szenvedte vólna.[6998] De, mint hogy a' Christus szavai világosok valának, és nem az Urunk szavainak homályossága, hanem a' halgatók hitetlensége vólt oka a' botránkozásnak; a' mit eléb mondott vala Christus, ugyan-azont, a' *Sidók* botránkozása-után, béveb szóval állatta, v. *54. 55. 56. 57. 58. 59.* A' Tanitványok botránkozása-után pedig, azt mondá nékik: *Ez botránkoztat-meg títeket? Hát mikor látandgyátok az Ember fiát fel-menni a' hol eléb vólt?*[6999] az-az, ha ezt ily nehéznek itélitek mostan, mentűl nehezebben hihetitek, Menybe menetelem-után, hogy itt e' földön, az én Testemet kell ennetek? Vagy, a' mint egyebek magyarázzák; Akkor sem fogjátok-e hinni, hogy én abban módot találok, mint ehessétek az én Testemet, midőn Menybe menetelemet látván, Istenségemről bizonyosok lehettök? Mindenik magyarázat-szerént erőssíti Christus a' Tanitványok

[6994] † v. 59.
[6995] * v. 53.
[6996] " v. 61.
[6997] † v. 67.
[6998] Vide supra, fo. 382.
[6999] v. 62. Toletus ibi, Annot. 32.

hodogeus_j.indd 1408 2025. 07. 21. 11:27:26

értelmét, melyből botránkoznak vala. Mellyet nem cselekedett vólna, ha ezek, a' Christus szavait idegen értelemre vonták vólna. IV. Ez-elött-is mondók, hogy a' Sz. Irás szavait, *Figurá*-ra nem kell vonni, hanem-ha a' Hitnek világos tanitása arra kénszerít. Más az; hogy a' Sz. Irásban, sohúlt példánk nincsen, hogy a' Christus Teste Vére, *figurate*, csak a' Test és Vér jelét jegyzené. Tehát, az egész Sz. Irás folyása-ellen, nem szabad a' Testnek, húsnak, Vérnek nevét, Uj, és szokatlan jegyzésben venni. Harmad az; hogy, ha a' Christus szavát *figurate* kell érteni, úgy hogy az étel, ital, csak Hitelt jegyezzen; a' Christus szavának értelme illyen lészen: *Valaki hiszi az én Testemet véremet, üdvözül*.[7000] Maga, ha Christus csak a' Hitelről akart szóllani, nem kellett vólna Testének Vérének hitelére határozni mondását; mivel a' *Török*, *Sidó*, *Arianus*, hiszi hogy Christusnak teste vére vólt, de ezzel nem üdvözűl, mert az üdvösséges Hithez töb kívántatik. Végezetre; a' Régi Atyák egyenlö értelemmel taníttyák, hogy Szent *János* hatodik részében, nem csak a' hitről, hanem a' Christus Testének, a' *Sacramentom*-ban-való vételéről vagyon szó; mint béven meg-bizonyíttya Bellarminus, *Lib. 1. de Eucharist. cap. 5.* Tolétus, *Joan. 6. v. 25. 33.* Maldonátus, *v. 53.* Annak-okáért, Sz. *Agoston* azt mongya, hogy Sz. *János*, a' Láb-mosás-után, emlekezetet nem tett a' *Sacramentom*-rúl, mert annak-elötte, az igaz-mondó Christusnak, errűl-valo igéretit bévségesen elő-hozta vólt.[7001]

Az Ujítók, ezek-ellen így okoskodnak. Ha Sz. *János*-nál az Ur-vacsorárúl szóll Christus: következik, 1. Hogy senki nem kárhozik azok-{836:}közzűl, kik részesűlnek az Ur-vacsorában. mivel Urunk mongya, †[7002] hogy örökké él, a' ki az ö Testét észi. 2. Hogy a' kisded Gyermekek sem üdvözűlhetnek *Sacramentom*-nélkül: mert az-is Urunk szava, hogy abban élet nem lehet, a' ki az ö Testét nem észi.

Künyű ezekre felelni: Midőn Urunk azt mongya, hogy, A' ki az ö Testét észi, örökké él; úgy kell azt érteni, mint, mikor az Irásban olvassuk, hogy, ••[7003] Valaki az Ur nevét segétségűl hija, üdvözűl. Ez illyen igéretek, *Tacitam*

[7000] Ioan. 6. v. 55.

[7001] Aug. to. 4. li. 3. de Consensu Evangelist. c. 1. Et lib. 1. de Peccator. merit. c. 20.

[7002] † Ioan. 6. v. 50. 52.

[7003] •• Ioël. 2. v. 32. Act. 2. v. 21. Rom. 10. v. 13.

hodogeus_j.indd 1409 2025. 07. 21. 11:27:26

conditionem involvunt, oly okkal adatnak, ha másunnan egyéb akadékot nem vét az emberi gonoszság az üdvösségre. Mert egyéb-képpen, az-is Sz. Irás szava: †[7004] *Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret eos; ad Dominum, nec exaudivit eos*. Ismét: "[7005] *Tunc invocabunt me, et non exaudiam*. A' mit az Ur Vacsorája szükséges-vóltáról mond Christus, meg-magyarázza Sz. *Pál* *[7006] kikrűl kell érteni; tudni illik, a' kik magokat meg-próbálhattyák. mint szintén, midőn Urunk azt mongya, hogy, ••[7007] Ha *penitenciát* nem tartunk, minnyájan eggyütt el-veszünk; azokrúl szóll, kik Emberi okossággal élhetnek.

Nº 4. NEGYEDIK, és EöTÖDIK Bizonyság, a' Sz. Pál szavaiból.[7008]

A' *Corinthus*-béliekhez írván Sz. *Pál*, Két Jelenségét adgya, hogy a' Christus szent Teste, valósággal a' *Sacramentom*-ban vagyon:

I. A' meg-szentelt Kenyér és Pohár vételét, Christus Testének vérének *[7009] *Communicacio*-jának, velünk közlésének, abban-való részesülésnek nevezi. Ha a' Christus Teste jelen nincsen, hanem csak annak Jelét vészszük; ha csak hit-által fogjuk-meg a' Christus testét: Tehát magához veheti ember a' szentelt Kenyeret és Pohárt, a' Chritus testében-való részesülés-nélkül; és így, a' Sz. *Pál* szava helyes nem lészen, hogy a' szentelt Kenyér és Pohár vétele, Christus Testében vérében-való részesűlés. Sőt, ha valósággal jelen nincs a' Christus Teste vére, hanem csak ezek Jelét vészszük; oly csúfoson bánik velünk Sz. *Pál*, mikor a' Christus Teste vére részesülését említi, mint a' ki egy madárra híjna ebédre, és a' madár képét tenné az asztalra. Azért, hogy Sz. *Pált* csalárdnak ne mongyuk, szükség, a' Régi Sz. Atyák ••[7010] csapásán és nyomdokán járván, azt mondanunk; hogy valósággal a' Christus Testét Vérét vészszük az Ur-vacsorában.

[7004] † Psa. 17. v. 42.
[7005] " Prov. 1. v. 28.
[7006] * 1.Cor. 11. v. 28.
[7007] •• Lucae 13. v. 3. 5.
[7008] *IV. Probatio, Ex Usu Sacramenti.*
[7009] * 1. ad Cor. 10. v. 16.
[7010] •• Patres vide apud Cornelium, in illum locum.

hodogeus_j.indd 1410 2025. 07. 21. 11:27:26

II. Két dolgot mond Sz. *Pál* arrúl, a' ki méltatlan vészi a' *Sacramentomot:* Eggyiket; †[7011] hogy oly vétkes, mint a' Christus Testének árulója, öldöklője, vér-ontója, gyilkosa, *Reus erit corporis et sanguinis Domini*. Másikat; *[7012] hogy, a' ki méltatlan vészi, itéletet észik magának, meg nem böcsülvén a' Christus Testét. Ezekből, illyen Bizonyság kerekedik: A' ki csak csupa kenyeret és bort, készületlen, vagy méltatlan vészen; sem a' Christus Teste Vére árulója nem lészen, sem ítéletet és kárhozatot nem hoz lelkére. De a' ki készületlen, és méltatlan vészi a' *Sacramentomot*, árulója a' Christus Testének, és kárhozatot érdemel. Tehát, a' ki méltatlan vészi a' *Sacramentomot*, nem csupa kenyeret és bort vészen. Tehát, a' *Sacramentom* nem csak kenyér és bor.[7013]

Az Ujítók erre Két-képpen felelnek:

Először; Hogy, a' ki méltatlan részesül a' *Sacramentom*-ban, azért vétkezik, mert a' Christus Testének jelét, a' kenyeret és bórt, méltatlan vészi. {837:} De ez hiuság: 1. Mert a' Christus Teste jelét, és hasonlatosságát, ugy-mint a' szent Képeket, a' *Calvinisták* gyakran meg-tapodgyák, és ezzel nem itélik magokat *Reos Corporis Christi*, a' Christus teste gyilkosinak. 2. Mert Sz. *Pál* nem azt mongya, hogy, *Reus est signorum Corporis Christi*, hanem, *Reus est Corporis Christi*; oly vétkes, a' ki méltatlan részesül a' *Sacramentom*-ban, mint ha a' Christus Testét meg-ölné, Vérét ki-ontaná. mely mondással, nyilván jelenti, hogy, nem csak a' Jelek-ellen, hanem a' Christus Teste-ellen vétkezik, a' ki méltatlan vészi a' *Sacramentomot*. 3. A' ki valakinek Képét el-vagdalta, nem mondhattyuk felőlle, hogy *Reus est homicidii:* Azon-képpen, a' ki egy szép Ház képét el-lopta, nem mondhattyuk, hogy *Reus est furti domus:* A' ki a' Christus képét böcstelenséggel illeti, noha vétkezik, de, *Non est reus Corporis Christi*. Az Ó *Testamentom*-ban-is, a' ki a' Húsvéti Bárányt, vagy a' *Mannát* méltatlan ette, nem mondatik oly vétkesnek, mint ha a' Christus Testét meg-ölte vólna, noha ezek-is Christust jegyzették. 4. Sz. *Pál*, okát adgya, miért vétkezik a' ki méltatlan vészi a' *Sacramentomot*: mert, *Non*

[7011] † 1.Cor. 11. v. 27.

[7012] * v. 29.

[7013] Vide August. supra, fo. 739.

hodogeus_j.indd 1411 2025. 07. 21. 11:27:26

dijudicat Corpus Domini, az Ur Testét, ••[7014] meg nem választya a' közönséges ételtűl. Tehát, nem a' Jelnek, hanem a' Christus Testének böcstelensége tészi vétkessé a' méltatlanokat.

Másodszor, azt feleli *Calvinus*; Hogy, nem csak a' Jeleket, hanem a' Christus Testét illeti gyalázattal, a' ki méltatlan vészi a' *Sacramentomot:* nem azért, hogy a' Christus Testét vészi, hanem azért, hogy ezt meg-veti, és nem vészi. Azért, Elsöben, azt mongya *Calvinus*; hogy a' méltatlannak, szinte úgy adatik a' Christus teste, mint a' jónak: †[7015] *Carnem et sanguinem Christi, non minus vere dari indignis, quam electis Dei fidelibus*. "[7016] *Fateor diserte, non minus malis, quam bonis offerri Christi corpus*. Másodszor, azt mongya; hogy a' méltatlanok nem vészik a' Christus Testét, és azért vétkesek, hogy midőn nékik adatik, ők el nem vészik: *[7017] *Nusquam legimus, Christum indigne recipiendo, mortem sibi accersere homines, sed potius respuendo. Non igitur ideo damnantur, quod comederint*. Béza-is ugyanezent írja: "[7018] *Idcirco rei sunt, quod oblatum contemserunt. Christus enim perceptus, necessario vivificat; repudiatus, judicat*. De ez, Sz. Irás vesztegetö csavargás: 1. Mert Sz. *Pál*, a' méltatlan ételt italt adgya okúl, hogy az ember itéletet érdemel, és úgy vétkezik, mint-ha Christust öldöklené. A' *Calvinus* okoskodása-szerént pedig, nem a' méltatlan étel ital, hanem, a' nem-étel, és nem-ital, vólna oka vétkének. 2. A' *Calvinus* szelessége-szerént, a' Sz. *Pál* mondásában, az Ételen, nem ételt; az Italon, nem italt kell magyarázni; illyen formán: *Quicumque manducat*, Valaki nem észi; *vel bibit*, vagy nem iszsza. Ha így szabad az Irást magyarázni, nincs semmi bizonyos az Isten igéjében. Azért, a' nyilván-valo igazságtúl meg-győzetvén *Calvinus*, el-végre meg-vallya, hogy a' méltatlanok-is igazán vészik a' Christus Testét: *Fateor quosdam esse, qui vere simul in Coena, et tamen indigne Christum recipiant, quales sunt multi infirmi*.[7019]

[7014] •• Ita Calvinus, et Beza, 1. ad Cor. 11. v. 29.
[7015] † Cal. l. 4. c. 17. n. 33.
[7016] " 1.Cor. 11. v. 27.
[7017] * Calv. illo n. 33.
[7018] " Beza, 1.Cor. 11. v. 27.
[7019] Calv. 1.Cor. 11. v. 27.

hodogeus_j.indd 1412 2025. 07. 21. 11:27:26

Nº 5. A' Sz. Iráson éppíttetett Okoskodással, ezen igazság erössittetik.

I. Isten azt fogadta, hogy, midőn el-jő a' *Messias*, meg-szűnik a' Bálványozás, azok-között kik őtet hiszik: *Et erit in die illa, dicit Dominus, disperdam nomina Idolorum de terra, et non memorabuntur ultra*.[7020] Isaias *Profe*-{838:}*ta*-is azt jövendőlli; *[7021] hogy, *Idola penitus conterentur*, a' Bálványok tellyességgel el-rontatnak. Azért írja *Galatínus*; †[7022] hogy a' régi *Sidók*, bizonyos dolognak hirdették, hogy, mikor el-jő a' *Messias*, ki-gyomlállya, és el-fogyattya a' bálványozást. De, ha a' *Sacramentom*-ban valósággal jelen nem vólna, a' Bálványozást el nem fogyatta vólna Christus. mivel az egész Keresztyén világ, *Calvinus*-elött, mint ö-magát Christust, úgy imádta a' *Sacramentomot*. most-is, nem csak a' *Catholicusok*, de a' *Görögök*, *Ráczok*, *Bolgárok*, *Eörmények*, *Abassínusok*, *Ethiopia*-béliek, azon-képpen imádgyák. Mely dologban, nyilván-valo bálványozás vagyon, ha a' Christus szent Teste Vére valósággal jelen nincs a' *Sacramentom*-ban.

II. Ha jelen nincsen a' Christus Teste a' *Sacramentom*-ban: következik, hogy meg-fogyatkozott Christus az ö igéretiben, és eleget nem tett szavának: Mert azt fogadta, *[7023] hogy a' Pokol ereje gyözedelmet nem vészen az ö-tőlle éppíttett *Ecclesián*. Nagy gyözedelmet vett vólna pedig az Ördög, ha el-hitette-vólna az egész Keresztyén világgal, hogy a' merö csupa csak kenyeret, Christus Testének tartaná, és Isteni tisztelettel illetné. Mert, mikor *Luther* támada, akkor az egész világon minnyájan, valakik ••[7024] Keresztyén nevet viseltek, Christus Testének hitték a' *Sacramentomot*.

III. Christus-nak Isteni bőlcseségéhez, Atyai szeretetihez, kegyes gondviseléséhez nem illett, hogy utólsó szavaival, el-kerűlhetetlen okot adott vólna a' temérdek Bálványozásra; Es, hogy ennyi Száz esztendőtűl-fogva, el-feletkezett vólna az ö Jegyesérűl, az Emberek üdvösségérűl. Méltán írja azért *Erasmus* ezeket a' szókat: *Nunquam mihi persuaderi potuit,*

[7020] Zachar. 13. v. 2.
[7021] * Isai 2. v. 18. 20. ca. 31. v. 7.
[7022] † Galatin. l. 4. de Arcanis Cathol. Verit. c. ultimo.
[7023] * Mat. 16. v. 18.
[7024] •• Etiam Hussitae.

hodogeus_j.indd 1413 2025. 07. 21. 11:27:26

CHRISTUM, qui Veritas est, et Charitas, tamdiu passurum fuisse, dilectam Sponsam suam haerere in errore tam abominando, ut Crustulum farinaceum pro ipso adoraret.[7025]

Nº 6. A' Régi Ecclesia tanu-bizonysága, erössíti ezen Igazságot.

Végetlen dolog vólna, mind le-írnyia a' Régi Szentek mondásit, kik a' Christus Testének valoságos jelen-létét a' *Sacramentom*-ban, tanították. Azért, egy-nehány számos Bizonyságok elő-állatásával meg-elégszem.

Elsöben; rend-kivűl említem a' *Nicaea*-béli Elsö Gyölekezetet, mert ezt az Ujítók-is *[7026] böcsüllettel említik. Igy szóll azért: "[7027] *In Divina mensa, non abjecte intenti simus ad propositum Panem et Poculum: sed cogitatione sursum erecta, fide intelligamus, in sacra illa Mensa situm esse Agnum, qui tollit peccata mundi, incruente a Sacerdote immolatum*. Hallod-e, mely nyilván mongya, hogy az Ur Asztalán, ugyan-azon ártatlan Bárány vagyon, és vér-ontás-nélkül áldozatik, mely a' Világ bűnét el-vészi? Ha jelen nincs a' Christus Teste; ha csak hittel, és lelki szájjal kell azt venni: nem jól mongya a' *Nicaeai* Gyölekezet, hogy az Asztalon vagyon Christus; és hogy a' Paptúl vér-nélkül áldoztatik. Mivel pedig a' *Nicaea*-béli *Conciliom* tanitását meg-erőssítették, valamenyi Gyölekezetek annak-utánna vóltanak; nem szükség a' töb *Conciliomok*-rúl emlekezni, hanem, csak azt kell eszünkben tartanunk, a' mit a' Hetedik közönséges Gyölekezet fel-jegyzett: *Lege quoscumque voles, nunquam invenies, neque Dominum, neque Apostolos, neque Patres, incruentum illud Sacrificium, quod a Sacerdote offertur, Figuram et imaginem dixisse; verum, ipsum Corpus, ipsum Sanguinem:* [7028]Soha, ugy-mond, senki {839:} azt a' vér-nélkül-valo Aldozatot, mellyet a' Pap bé-mutat, csak árnyéknak, és jegynek nem nevezte, hanem valoságos Testnek. Mert, a' mint ezennel

[7025] Erasmus, ep. ad Ludovicum Berum.

[7026] * Supr. fo. 185. fin. et 186.

[7027] " Concil. Nicaen. in edit. Pisani, lib. 3. fo. 117. Calv. l. 4. c. 17. n. 36. mutilat ista fraudulenter.

[7028] Septima Synodus, Act. 6. to. 3. Concil. f. 153. edition. Colon. anno. 1567.

hodogeus_j.indd 1414 2025. 07. 21. 11:27:26

meg-érted, noha a' Sz. *Doctorok* néha Jelnek mongyák; de senki azt nem taníttya, hogy csak Jele a' Christus Testének.

A' Régi Atyák, sok-képpen vallást tettek arrúl, hogy a' Christus Teste, jelen vagyon az Oltári szentségben:

I. Azt mongyák; hogy kezünkbe, és szájunkba vészszük a' Christus Testét. Sz. *Cyrillus* így szóll: *Aquam aliquando mutavit in vinum, sola voluntate; et non erit dignus cui credatur, quod Vinum in sanguinem transmutasset? Omni cum certitudine, Corpus et Sanguinem CHRISTI sumamus: nam sub SPECIE panis, datur tibi Corpus; sub SPECIE vini, datur Sanguis. Sic Christophori erimus, hoc est, Christum ferentes, cum ejus Corpus et sanguinem, in MEMBRA nostra receperimus. Ne ergo consideres tamquam panem nudum, et vinum nudum; Corpus enim est, et Sanguis Christi. Quamvis sensus hoc tibi suggerit, tamen fides te confirmet, ne ex gustu judices.*[7029] Másutt ekképpen ír: †[7030] *Gustantes; non Panem, aut Vinum ut gustent jubentur, sed quod sub SPECIE est panis et vini, Corpus et Sanguinem CHRISTI. Accedens ad Communionem, sinistram velut sedem quandam subjicias dextrae, quae tantum Regem susceptura est, et concava MANU suscipe Corpus Christi. Cave autem, ne quid inde excidat tibi. quod enim amittes, tamquam ex proprio membro amiseris.* Mikor Sz. *Ambrús* feddé *Theodosiust*, azt mondá néki; hogy az Ur Testét kezébe nem veheti, Vérét szájához nem viheti, annyi ártatlan vért ontván: "[7031] *Quomodo Domini Corpus MANU excipies? quomodo Sanguinem pretiosum AD OS afferes, per quod tantum fudisti sanguinem?* A' Nagy *Leo Pápa* sem külömben szóll: *[7032] *Sic sacrae mensae communicare debetis, ut nihil de veritate Corporis et Sanguinis Christi dubitetis. Hoc enim ORE sumitur, quod fide creditur.* "[7033] *CHRISTUS a nobis spiritu et CARNE gustatur.* Szent *Gergelyt* hallyad: ‡[7034] *Quid sit Sanguis Agni, non audiendo, sed bibendo didicistis. Qui sanguis, super utrumque postem ponitur, quando non solum ORE corporis, sed etiam Ore cordis hauritur. Quid enim prodest, Corpus et Sanguinem illius ORE*

[7029] Cyrillus Hierosoly. Cateches. 4. Mystagogica.
[7030] † Cateches. 5. Mystag. in fin.
[7031] " Theodor. l. 5. c. 18. Niceph. li. 12. ca. 41.
[7032] * Leo, Ser. 6. de Iejunio septimi mensis.
[7033] " Serm. 14. de Passione. fin.
[7034] ‡ Greg. hom. 22. in Evang.

hodogeus_j.indd 1415 2025. 07. 21. 11:27:26

percipere, et ei perversis moribus contraire? Ezekkel eggyez Arany-száju Sz. János: †[7035] *Carnem ejus, LINGUA attingere dignatus es*. Es ismét: “[7036] *Qua fronte teipsum sistes ad Christi tribunal, qui impuris MANIBUS, ac LABIIS, ipsius Corpus ausus sis attingere?* Szent *Ambrús* írja, hogy Sz. *Agnes* imigyen szóllott a’ Pogány Ifiúnak: *[7037] *Ab alio amatore praeventa sum, jam Corpus ejus CORPORI meo sociatum est*. Szent *Agoston*-túl hallók ez-elött: ″[7038] *Carnem Christi, Corde et ORE sumimus*. Tertullianus e’ képpen ír: †[7039] *CARO corpore et sanguine Christi vescitur, ut Anima DEO saginetur.* Ha a’ Christus Teste jelen nincs a’ Kenyér színe-alatt; ha csak lelki szájjal kell abban részesűlnünk: nem mondhatni, hogy Testi szájjal és kézzel vészszük az Ur Testét. Ugyan-ezen igazság erőssítésére néz, a’ mit *Optátus* írva hagyott: tudni illik; hogy az Oltárok, a’ Christus Teste lakó-helyei: ‡[7040] *Quid aliud est Altare, quam SEDES Corporis et Sanguinis Christi? quid vos offendit Christus, cujus ibi per certa momenta Corpus et Sanguis habitavit? Fregistis calices, Sanguinis Christi PORTATRICES*. Szent *Jerónymus*, *Exuperius* Püspökről azt beszélli, hogy a’ Christus {840:} Testét kosárban hordozta: *[7041] *Corpus Christi, in canistro vimineo; Sanguinem, portavit in vitro*. mely dolgot elő-hoz Calvinus, *lib. 4. cap. 4. n. 8*.

II. A’ Régi *Doctorok*, Isteni hatalmasságnak csudálatos erejével, írják hogy bé kell embernek kötni szemét, midőn az Ur-vacsorárúl gondolkodik. Mert annak meg-szerzésére, sok csudák folynak egybe: nevezet-szerént; hogy a’ Test, jelen-lévén, nem láttszik: hogy menyből alá nem száll Christus, még-is sok helyen jelen vagyon: hogy a’ Vég-vacsorán, önnön-magát kezében hordozta Christus. Ha a’ *Sacramentom* csak Jele a’ Christus Testének, az Isteni mindenhatoságnak semmi csudás cselekedeti nem fényeskedik a’ *Sacramentom* dolgában. mert, hogy a’ Kenyeret, az ö Teste Jegyévé rendelte Christus, ez csak oly csuda, mint hogy a’ zőld ágat czégérré tészik

[7035] † Chrys. hom. 27. in 1.Corin. sub finem.
[7036] “ Chrys. hom. 3. in cap. 1. ad Ephes.
[7037] * Ambr. to. 3. Serm. 90. init.
[7038] ″ Supr. fo. 739.
[7039] † Tertull. de Resurr. Carnis c. 8. Similia, n. 76. Iren. l. 4. c. 34. n. 22. Li. 5. c. 2. n. 14. 16.
[7040] ‡ Optat. lib. 6. cont. Donat.
[7041] * Hieron. epi. ad Rusticum, De Formula vivendi. in fin.

hodogeus_j.indd 1416 2025. 07. 21. 11:27:26

az emberek. De hallyuk a' Sz. *Doctorok* szavait. Arany-száju Sz. *János* így szóll: *Idipsum semper offerimus; nec nunc alium Agnum, crastina alium, sed semper eumdem. Proinde unum est hoc Sacrificium hac ratione. Alioquin, quoniam in multis locis offertur, multi Christi sunt? Nequaquam, sed unus ubique est Christus, et hic plenus, et illic plenus*.[7042] Es ismét: †[7043] *O miraculum! qui cum Patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo omnium MANIBUS pertractatur!* Sz. *Agoston* szavait hallók "[7044] ez-elött; ki azt csudáltattya, hogy Urunk a' Vég-vacsorán, magát kezében viselte. Ezt pedig szokatlan dolognak nevezi; és nem lelki értelem-szerént, hanem, *secundum literam*, bötű-szerént, írja hogy történt. Azt feleli erre *Calvinus*; *[7045] hogy Sz. *Agoston* ki-jelenti, mint kell ezt érteni; utánna vetvén: *Quodammodo ferebatur*, hogy neminémü-képpen viseli vala magát. De Sz. *Agoston*, ezt a' *Quodammodót*, nem említi azon a' helyen, mellyet ••[7046] most forgatunk, hanem más helyen, ugy-mint, *Conc. 2. in Psal. 33.* Ezzel pedig csak azt jelenti; hogy Christus nem úgy viselte magát kezében, a' mint mí szoktuk a' terheket kezünkben viselni, tudni illik, látható színben, terhét érezvén, és munkás fáratságát. E' mellett azért Sz. *Agoston* azt-is taníttya; hogy oly csudálatos hordozás vólt az, mellyet emberi erő véghez nem vihetett. maga mí sem vagyunk oly fogyott erővel, hogy a' magunk képét és jelét kezünkben ne hordozhassuk. Sz. *Ambrús*, illyen-képpen szóll a' *Sacramentom*-nak csudálatos-vóltárúl: †[7047] *Forte dicas, Aliud video; quomodo tu mihi asseris, quod Christi Corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc superest ut probemus. Quantis igitur utimur exemplis, ut probemus, NON HOC ESSE, quod natura formavit, sed quod benedictio consecravit, etc. Sacramentum istud quod accipis, Christi sermone conficitur. Quod si tantum valuit sermo Eliae, ut ignem de caelo deponeret: non valebit Christi sermo, ut species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti,*

[7042] Chrysost. homil. 17. ad Hebraeos.

[7043] † Idem, l. 3. de Sacerdotio. c. 4.

[7044] " Supr. fo. 739.

[7045] * Calv. li. 4. c. 17. n. 28.

[7046] •• Conc. 1. in Psal. 33. relata supr. fo. 739. Vide infr. fo. 846. Qua ratione sumat Augustinus hanc particulam: Quodammodo.

[7047] † Ambros. de iis, qui initiantur Mysteriis, ca. 9. Et repetit l. 5. de Sacram. c. 4.

hodogeus_j.indd 1417 2025. 07. 21. 11:27:26

IPSE DIXIT, et facta sunt: Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quae sunt, in id mutare quod non erant? Non enim minus est, novas rebus dare, quam mutare, naturas. Annak-utánna, a' *Moyses* Veszszejének kigyóvá-létéből, a' Kő-sziklák vízzé változásából, hihetségesnek mutattya a' Kenyér változását. Sz. *Cyprianus* sem külömb formán ír: *[7048] *Panis iste, quem Dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed NATURA MUTATUS, omnipotentia Verbi FACTUS est CARO. Sicut et in persona Christi, Humanitas videbatur, et latebat Divinitas: ita Sacramento visi-*{841:}*bili, ineffabiliter Divina se infundit essentia*. Sz. *Damascénus*, minek-utánna azt írta vólna, hogy a' Christus Teste, alá nem száll Menyből, hanem, a' Kenyér és bor változik Testté vérré: utánna veti; hogy, a' ki annak módgyát akarja érteni, a' Szent Lélek erejével bé-kösse szemeit: *Hoc est, inquit, Corpus meum: NON FIGURA corporis, non figura sanguinis, sed Sanguis. Si quaeras, Quomodo fit istud? Respondeo et ego tibi: Spiritus Sanctus obumbrat, et haec operatur supra sensum et intelligentiam*.[7049] Arany-száju Sz. *János*, ugyan-ezen dologrúl nagy béven szóll: *Credamus ubique DEO, nec repugnemus ei, etiamsi sensui et cogitationi nostrae absurdum esse videatur quod dicit. Superet et sensum, et rationem nostram, quaeso, ipsius verbum: nam verbis ejus defraudari non possumus; sensus vero noster, deceptui facillimus est. Quoniam ergo ille dixit, Hoc est Corpus meum; nulla teneamur ambiguitate. Non enim sufficit ipsum hominem fieri, sed nos secum in unam (ut ita dicam) massam reducit; NEQUE FIDE SOLUM, sed REIPSA, nos Corpus suum efficit. Qua igitur re non mundiorem esse oportet eum, qui hoc Sacrificio participaturus est? quos radios solares non debet excedere manus illa, quae hanc Coronam pertractat? os, quod Igne impletur spirituali? lingua, quae cruentatur hoc admirabili Sanguine? Multae matres, post partum aliis nutricibus infantes dederunt: id Christus facere noluit, sed proprio Corpore nos alit, etc*.[7050] Végezetre: *Calvinus* sem tagadgya, hogy ebben a' *Sacramentom*-ban oly csuda dolog vagyon, mellyet sem értelműnkel, sem nyelvűnkel fel nem érhetünk: *In ejus*

[7048] * Cypr. Serm. de Coena Domini, n. 2.

[7049] Damascen. li. 4. de Fide. ca. 14.

[7050] Chrysost. to. 2. Hom. 83. in Matth. versus finem.

hodogeus_j.indd 1418 2025. 07. 21. 11:27:26

mysterii admirationem prorumpam, cui nec mens plane cogitando, nec lingua explicando par esse potest.[7051] Ha Kenyérnél és Bornál egyéb nincs az Ur-vacsorában, künnyen meg-érthettyük, és ki mondhattyuk ennek titkát. mert, hogy a' testi kenyeret, hit-által-valo táplálás jegyévé tette Christus, nem igen mély dolog.

III. Az *Ecclesia* Régi szokása tartotta, hogy imádással tisztelték ezt a' *Sacramentomot*, minek-elötte magokhoz vették a' Hivek. maga a' töb *Sacramentomokat*, senki nem imádta mikor fel-vette. Ezt *Jodocus* Coccius, *Tom. 2. Thesauri, lib. 6. art 7.* a' régi Szentek szavaival bizonyíttya. Ugyanottan, *Art. 8.* sok csudákat említ, mellyekkel Isten ezt az imádást tisztelte. Végezetre, *Artic. 16.* meg-mutattya; hogy Régi szokás vólt a' *Sacramentom Elevació*-ja. Említők ez-elött ••[7052] a' Sz. *Agoston* szavait, hogy Senki az Ur Testét nem vészi, a' ki eléb azt nem imádná. Sz. *Ambrús* imigyen szóll: "[7053] *Carnem Christi, hodie quoque in mysteriis ADORAMUS.* Sz. *Basilius* azzal bizonyíttya, hogy Irás-kivűl-is cselekednünk kell valamit az Isteni szolgálatban: mert azt az imádságot, mellyel a' *Sacramentomot* imádgyuk, midőn a' Paptúl meg-mutattatik, Irás-nélkül vettük: †[7054] *Invocationis verba, cum ostenditur Panis Eucharistiae, et Poculum benedictionis, quis Sanctorum in scripto nobis reliquit?* Areopagíta *Dienes*, *[7055] kirűl a' Sz. Irásban emlekezet vagyon, imigyen szóll az Oltari Szentséghez: ″[7056] *O Divinum penitus, sanctumque mysterium, spirituales nostros oculos, singulari et aperto tuae lucis fulgore imple*. Arany-száju Sz. *János* pedig azt mongya; hogy, ha a' *Magusok* az Istállóban imádták Christust, képes hogy mí őtet az Oltáron imádgyuk: †[7057] *Hoc Corpus, in praesepi reveriti sunt Magi, et barbari cum timore et tremore adoraverunt. Imitemur igitur saltem barbaros, nos qui caelorum cives sumus.* {842:} *Illi, cum praesepe viderent, summa accesserunt reverentia: Tu vero, non in praesepi id, sed in Altari; non mulierem, quae ulnis teneat, sed*

[7051] Calv. l. 4. c. 17. nu. 7. in fine. Plura vide supr. fo. 822.
[7052] •• Supr. fo. 739.
[7053] " Ambr. l. 3. de Spir. Sancto. cap. 12.
[7054] † Basil. de Spiritu Sancto. cap. 27.
[7055] * Act. 17. v. 34.
[7056] ″ Diony. Eccl. Hierarch. c. 3. part. 3.
[7057] † Chrysost in 1.Corint. homil. 24. sub finem.

hodogeus_j.indd 1419 2025. 07. 21. 11:27:26

Sacerdotem praesentem vides. Másutt ••[7058] azt írja, hogy egy Szent embernek Isten meg-jelentette, mely nagy böcsüllettel állanak az Angyalok az Oltár-körűl az Aldozat idején, szinte mint az Udvar-népe szokott Királya-elött udvarlani: *Mensa Regia apparata est tibi: Mensae isti, Angeli administrant: denique ipse Rex adest.*[7059] A' Nagy Sz. *Gergely*, e'hez hasonló-képpen ír: †[7060] *In hoc mysterio Sacrae Oblationis, ejus Corpus sumitur; ejus Sanguis, non jam in manus infidelium, sed in ORA fidelium funditur. Quis fidelium habere dubium possit, in ipsa Immolationis hora, ad Sacerdotis vocem, caelos aperiri; in illo JESU Christi mysterio, Angelorum choros adesse; summis ima sociari; terrena caelestibus jungi?* Végezetre, minden régi *Liturgiák*-ból, ezen Igazság meg-tettszik. Esztelenség pedig, a' mit ez-aránt forgatnak az Ujítók, hogy Christus nem parancsolta a' *Sacramentom* imádását: Mert parancsolta, hogy Istenünket imádgyuk. Azért, valahol Christus vagyon, ott kell imádni őtet. Mikor e' földön járt Christus, nem parancsolta hogy őtet imádgyák; hanem elég vólt azt el-hitetni, hogy ö igaz Isten. Nem azért fekütt Christus Jászolban, nem azért feszíttetett Keresztre, hogy ott imádtassék: De azért, jól cselekedtek a' kik imádták ott-is az ö Istenségét.

IV. A' Régi *Doctorok* azt taníttyák; hogy az Urunk Testét nem csak az Igazak, hanem az Istentelenek-is vészik. Ha csak hit-által részesűlnénk, nem lehetne ebben részök a' hitetleneknek. Sz. *Agoston*-nak errűl világos mondásit, ez-elött "[7061] fel-jegyzők. Künyű vólna töb Bizonságokat támasztani a' Sz. Atyák irásiból: de a' kiknek ezek nem elegek, heában ostromollyuk őket töb tanúkkal.

¶. 4. A' Calvinisták Bizonysági meg-fejtetnek.

Három-féle Bizonysággal támogattyák vélekedésöket a' *Calvinisták*; mellyekre rend-szerént meg-felellyünk.

[7058] •• Chrys. li. de Sacerdotio. vers. finem.
[7059] Chrysost. c. 1. ad Eph. hom. 3. sub fin.
[7060] † Greg. 4. Dialog. c. 58.
[7061] " Supr. f. 739.

hodogeus_j.indd 1420 2025. 07. 21. 11:27:26

Nº 1. A' Szent Irásból, erötlenül bizonyítnak a' Calvinisták.

I. Bizonyság: Christus-nak Menyben kell lenni itéletig *[7062]. Bé kell az ö mondásának tellyesedni, hogy el-hadgya e' világot †[7063]: és, hogy ö nem mindenkor lészen velünk, mint a' szegények "[7064]. Azért, ínt, hogy ne hidgyünk azoknak, kik őtet imitt-amott mutogattyák, *Matth. 24. v. 23.* De ha az Oltári Szentségben jelen vagyon Christus, el nem hagyott minket, hanem most-is velünk vagyon imitt-amott.

Felelet. Christus, Emberi természete-szerént, Menyben marad itéletig: akkor, kevés ideig az Eget el-hagyván, alá-jő, hogy a' Világot láthato ábrázatban itéllye. Ezt a' Sz. Irás taníttya. De hogy Christus, az Égben lévén, egyszer 's mind földön nem lehet, sohúlt az Irás nem mongya; hanem ezt a' *Calvinisták*, emberi okoskodásból akarják állatni: mely Okoskodásnak gyarloságát, ezennel meg-mutassuk. Azért, *Calvinus* maga írja, mint eléb *[7065] fel-jegyzők, hogy, nem jól mivelik, a' kik, Christusnak Attya jobján üléséből, azt hozzák-ki, hogy Égen-kivűl nincsen. Az-is igaz, hogy Christus el-hadta e' Világot; úgy hogy, szokott mód-szerént, láthato ábrázatban velünk nem maradott, noha más módon velünk maradott; a' mint ezekkel a' szókkal nyilván taníttya: *Ecce ego vo-*{843:}*biscum sum omnibus diebus*.[7066] Meg kell azért választani a' Jelen-lételt, a' jelen-létel módgyától; és, a' mit bizonyos móddal-valo jelen-létélről mond a' Sz. Irás, azt általlyában, a' Jelen-lételre nem kell vonni. Nincs azért úgy velünk Christus, mint mikor e' földön járt, halandó, és táplálás-nélkül szűkölködö testben: mert illyen-képpen nem vólt az *Apostolok*-kal, akkor-is, mikor Fel-támadása-után így szóllott: *Haec locutus sum vobis, dum adhuc apud vos essem*.[7067] Mikor azt mongya Christus; hogy, a' kik imitt-amott mutogattyák Christust, ne hidgyünk nékik: azok a' Hitetők-ellen ád tanuságot, ••[7068] kik magokat *Messiás*-nak mondották. mert az egész Nap-keleti országok-

[7062] * Act. 3. v. 21.
[7063] † Ioan. 16. v. 28.
[7064] " Mat. 26. v. 11.
[7065] * Supr. fo. 501. 502.
[7066] Matt. 28. v. 20. Ubi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, etc. Matt. 18. v. 20.
[7067] Luc. 24. v. 44.
[7068] •• Act. 5. v. 36.

hodogeus_j.indd 1421 2025. 07. 21. 11:27:26

ban el-hirhedett vólt, †[7069] hogy akkor-tájban, Világ Ura támad *Sidoság*-ból; kire-nézve, sok hamis *Prófeták* támadtak. Christus Urunk azért azt mongya; hogy ö-utánna más *Messiást* ne várjunk; és senkinek ne hidgyünk, valaki ö-utánna magát *Messiás*-nak hirdeti.

II. Bizonyság: Christus azt mongya; hogy A' Lélek elevenít, a' Test semmit nem használ.[7070]

Felelet. Erre *Beza* így felel *Alemannus*-nak: *Certe, si simpliciter, et sine distinctione existimas Carnem Christi nihil prodesse, convelleris ipsius Christi testimonio, qui Carnis et sanguinis sui perceptionem, toties eodem loco inculcat. Et alioqui, cur inutilem carnem Filius DEI assumserit? Caro igitur non prodest, carnaliter videlicet comesa, quod Capernaitae somniabant.*[7071] Béza-elött, Sz. *Agoston* erről így szóll: *Caro non prodest quidquam, sed quomodo illi intellexerunt. Carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur.* Ismét: *Si Caro nihil prodesset, Verbum caro non fieret.*[7072] Egy szóval, A' Christus Testéről azt nem mondhattyuk, hogy nem használ: mert Sz. *Pál* nyilván írja; *[7073] hogy Christus, Teste Húsával békéltetett-meg: Teste bé-mutatásával ••[7074] szentelt minket. Sz. *Péter* azt írja; †[7075] hogy Christus, az ö Testével vette-el bűnünket. Christus azt mongya, "[7076] hogy az ö Teste adatik mí-érettünk. Mikor azért Urunk azt mongya, *[7077] hogy a' Test semmit nem használ; a' Sz. Irás szokása-szerént, a' Testen, Testi értelmet kell érteni; mint mikor Szent *Pál* így szóll: ″[7078] *Caro et sanguis, regnum DEI non possidebunt.* ••[7079] *Continuo non acquievi carni et sanguini*. Miképpen azért Sz. *Péter*-nek azt mondá Christus, †[7080] hogy nem

[7069] † Ita Tacitus, Suetonius.
[7070] Ioan. 6. v. 64.
[7071] Beza, epist. 5. Theologica.
[7072] Aug. trat. 27. in Ioan.
[7073] * Colos. 1. v. 22
[7074] •• Heb. 10. v. 10. 20.
[7075] † 1.Pet. 2. v. 24
[7076] " Luc. 22. v. 19.
[7077] * Ioan. 6. v. 64.
[7078] ″ 1.Cor. 15. v. 50.
[7079] •• Gal. 1. v. 16.
[7080] † Mat. 16. v. 17.

hodogeus_j.indd 1422 2025. 07. 21. 11:27:27

a' Test és vér, jelentette néki az Istenségét; úgy a' *Sacramentom*-rúl szólván, azt mongya, hogy a' Test semmit nem használ; az-az, a' Testi fül, testi értelem, testi okoskodás, ennek értelmére nem hasznos. és a' ki az ö szavát testi módon érti, mint-ha fel-darabolva, és el-szaggatva kellene a' Christus Testét venni, haszontalanúl vélekedik.

III. Bizonyság: Sz. *Pál* azt írja; hogy a' pusztában bújdosó *Sidók*, azon Lelki éledelt ették mellyet mí:[7081] *[7082] *Apostolus docet, Patres eamdem nobiscum Spiritualem escam manducasse*. De a' *Sidók*, csak árnyékban, és jelben ették a' Christus testét, hit-által. Tehát, mí-is csak úgy észszük.

Felelet. Bár azt mondaná-is Sz. *Pál*, hogy, azon Lelki éledelt ették a' *Sidók* mellyet mí; nem következnék, hogy azon formán és módon ették mint mí.[7083] Azért, ha ők csak Hittel, árnyékban, és reménségben, *in spe*, ették: abból ki nem jő, hogy mí-is csak úgy észszük; mert az ö árnyékok, valósággá váltak nékünk.[7084] De Sz. *Pál* nem mongya, *[7085] hogy mí-ve-{844:}lünk egy éledelt ettek a' *Sidók*, hanem, hogy a' pusztában bújdoso *Sidók*, minnyájan azon Lelki éledelt ették: †[7086] *A' mí Atyáink, ugy-mond, minnyájan Felhö-alatt vóltak; minnyájan a' Tengeren által-mentek; minnyájan Moysesben megkeresztelkedtek, a' felhöben, és a' tengerben; minnyájan azon Lelki éledelt ették*. Ihon hallod, hogy Sz. *Pál*, az Atyákrúl szóll, nem mí-róllunk. Négyszer mongya; *Omnes*, Minnyájan: de csak azokrúl, kik Felhő-alatt vóltak, a' Tengeren által-mentek, és nem mí-róllunk. Az-után kezd róllunk szóllani: "[7087] *Haec in figura facta sunt nostri. haec omnia in figura contingebant illis.* Holott nyilván magyarázza Sz. *Pál*, hogy, a' miket elő-számlált, azok a' *Sidók*-között lettek; és azt jegyzették, a' mi nállunk valósággal találtatik.[7088] Ették azért minnyájan a' *Sidók* a' *Mannát*, mellyet Sz. *Pál*, Lelki eledelnek nevez, mert természet folyása-felett szereztetett: *Manna, et aquam quae de petra*

[7081] 1.Cor. 10. v. 3.
[7082] * Calv. 4. Instit. c. 14. n. 23. Et l. 2. c. 10. n. 5
[7083] 1.
[7084] 2.
[7085] * Vide supra, fol. 354.
[7086] † 1.Cor. 10. v. 1. 2. 3.
[7087] " v. 6.
[7088] v. 11.

hodogeus_j.indd 1423 2025. 07. 21. 11:27:27

fluxit, Spiritualia dicit, quia non mundi lege parata sunt, sed DEI virtute, sine elementorum commixtione.[7089] Végezetre,[7090] Sz. *Pál* nem szóll a' Christusnak Hit-által ételérűl, hanem a' Testi ételrűl italrúl. Ezt *Beza* azzal bizonyíttya; mert csak a' Hívek vehetik Christust hit-által: a' *Sidók*-közzűl pedig, sokan nem vóltak hívek; a' mint Sz. Pál, *v. 5. 6. 7.* írja. Tehát azok, nem ehették Christust Hit-által: *Falso dici, Omnes ex Christo bibisse; quum Christus, non nisi fide, ac proinde a solis fidelibus potuerit percipi*.[7091] Válaszszanak azért a' *Calvinisták* e' kettőben: Ha Sz. *Pál*, a' Hit-által-valo Lelki ételrűl szóll; Tehát, nem ettek a' *Sidók* minnyájan egy ételt, mert sokan közzűllök nem vóltak kedvesek Istennél. Ha a' Testi eledelrűl szóll; nem tagadhattyák a' *Calvinisták*, hogy más eledelt ettek a' *Sidók*, hogy-sem mí: és így, sem egy-képpen, sem más-képpen nem mondhatni, hogy minnyájan a' *Sidók*, mí-velünk egy Kenyeret ettek.

IV. Bizonyság: Nem mind tulajdon erejében és jegyzésében kell vennünk a' Sz. Irás mondásit, hanem, sokszor *figurate*; ugy-mint, mikor Istenben, kezet, újat, szemet, említ az Irás. Ama' szó-is, *Est*, nem mindenkor vétetik tulajdon erejében, hanem *figurate*; ugy-mint, mikor †[7092] a' Hét ösztövér, és hét kövér ökör, hét esztendőnek mondatik: mikor Christus, *[7093] Kő-szálnak; mikor a' Húsvéti Bárány, "[7094] Husvétnak neveztetik: Tehát, az Ur-vacsorában-is, *figurate* kell érteni ama' szókat, *Hoc est Corpus meum*; mint-hogy, ugyan-azon Vég-vacsora szavaiban a' Pohár, *figurate* vétetik.

Felelet. Nem vagyunk oly tudatlanok, hogy a' Sz. Irásban, *Figuratas locutiones* nem ismérnénk: De, nem következik, hogy, ha másutt *Figurá*-val él a' Sz. Irás, itt-is a' Vég-vacsora igéiben, *Figurát* kellyen keresni. Bezzeg illyen *Argumentom*-mal bizonyították a' *Manichaeusok*, hogy Christusnak igaz Teste nem vólt: Mert az Angyalok, †[7095] Férfiaknak neveztetnek, a' külsö tettetes színért. Tehát Christus Urunk-is, tettetes színnel vólt Ember. Az *Arianusok*-is

[7089] Ambr. 1.Cor. 10.
[7090] 3.
[7091] Beza, 1.Cor. 10. v. 4.
[7092] † Genes. 41. v. 26.
[7093] * 1.Cor. 10. v. 4.
[7094] " Exo. 12. v. 11.
[7095] † Gen. 18. v. 2.

hodogeus_j.indd 1424 2025. 07. 21. 11:27:27

így okoskodtak: A' Sz. Irás, Isteneknek nevezi ••[7096] az Embereket: Tehát Christus Urunk-is, csak ezen formán mondatik Istennek. Méltán írja tehát *Luther*, *[7097] hogy, a' *Calvinisták* okoskodásának formáját követvén, azt-is meg-bizonyíthattyuk, hogy *Pilátus*, Apostol vólt; mert egy Ember, ugy-mint Sz. *Péter*, Apostol vólt: Tehát *Pilatus*-is az vólt. Es jóllehet ez-elött meg-mutatók, hogy ama' szóban, {845:} *Est*, nem lehet *Figura*; Es meg-magyarázók, †[7098] mint mondatik Christus Báránynak, mint ••[7099] neveztetik a' Húsvéti Bárány Húsvétnak: De ha úgy vólna-is, hogy néhult, *Est, pro Significat* vétetnék: sokkal töb helyen a' Sz. Irásban, tulajdon erejében és jegyzésében marad. Azért így-is, ha mit *concludál Argumentum a Simili*, miénk a' nyereség. A' Pohár nevében, vagy *Figura* nincsen; vagy azt a' Sz. Irás maga meg-ismérteti, a' mint ennek-elötte "[7100] meg-magyarázók.

V. Bizonyság: Christus mongya, hogy, A' hol ö vagyon, az ö Szolgája-is ott vagyon. De a' Christus Szolgája nincs a' *Sacramentom*-ban. Tehát Christus sincsen.

Felelet. Bolondság ez, nem bizonyság. A' Kereszt-fán, két lator-között, nincsenek a' Christus Szolgai: Tehát Christus sem vólt ott? Christus, magyarázván szavait, ••[7101] azt mongya, hogy Isten színe látasában, vélle-eggyütt lésznek az ö Szolgai.

N° 2. A' Régi Páterek irásiban, semmi jelensége nincs a' Calvinista értelemnek.

A' Viszszálkodók, fö-képpen a' Sz. *Agoston* szavait emlegetik; ki nyilván írja, hogy a' Christus Testének jelét vészszük a' *Sacramentom*-ban. Hallyad mondásit: †[7102] *Non hoc Corpus, quod videtis, manducaturi estis; et bibituri*

[7096] •• Psal. 81. v. 6. Exod. 7. v. 1. c. 21. v. 6. c. 22. v. 8. 9.
[7097] * Luth. to. 7. Lat. Vitt. An. 1557. fol. 386. in Defensione Verbor. Coenae.
[7098] † Supr. f. 830.
[7099] •• Supr. fo. 221. n. 6.
[7100] " Supr. fo. 832. 833. Ioan. 12. v. 26.
[7101] •• Ioan. 17. v. 24.
[7102] † Aug. in Psal. 98. in illud, Adorate scabellum.

hodogeus_j.indd 1425 2025. 07. 21. 11:27:27

illum Sanguinem, quem fusuri sunt qui me crucifigent. Sacramentum vobis commendavi; spiritualiter intellectum, vivificabit vos. “[7103] *Sicut secundum quemdam modum, Sacramentum corporis Christi, Corpus Christi est: ita Sacramentum fidei, Fides est.* *[7104] *Nisi manducaveritis carnem Filii Hominis: facinus, vel flagitium videtur jubere. figura est ergo.* ″[7105] *Nec dubitavit dicere, Hoc est corpus meum, cum signum daret corporis sui.* Végezetre; Sz. *Agoston* nem csak azt mongya, “[7106] hogy a’ Christus Testét, senki egyéb nem eheti, hanem csak a’ ki ö tagja: de magyarázván, mint vészi ember a’ Christus Testét, azt írja; †[7107] hogy e’hez, fogat és hasat nem kell készíteni. mert a’ ki hiszi, az észi: *Quid paras ventrem et dentem? Crede, et manducasti.*

Felelet. Hogy a’ *Páterek* mondásit igazán fejtegessük, Két dolgot kell eszünkben tartanunk: Elsöt;[7108] hogy, mikor a’ Régiek, Jelnek, *Figurá*-nak, Emlekezetnek nevezik a’ *Sacramentomot*, ezzel ki nem rekesztik a’ Christus Testének valoságos vételét; a’ mint *Sadeel* meg-vallya: †[7109] *Veteres sacra Symbola in Coena proposita, appellant Signa, sed non nuda signa: ille enim simul nobis offertur, cujus mors et passio communicatur.* Azért, a’ láthato szín, Jele a’ Christus Testének Vérének: de nem üres és puszta Jel, vagy emlekezet, hanem oly Jel, melyben jelen vagyon a’ jegyeztetett Testnek igazsága. Miképpen a’ tüzes Nyelvek, *Actor. 2. v. 3.* és a’ Galamb, *Matth. 3. v. 16.* jelei valának az el-küldetett Sz. Léleknek; Az Ember Fiának jele, mely Itélet-elött meg-láttszik, *Matth. 24. v. 30.* a’ jelen-lévö Bírót fogja jegyezni; A’ *Messias* Születésének isméretire, a’ jászolban helyheztetett Gyermeket adá jelűl ••[7110] az Angyal. A’ mely *Mannát* *[7111] *Moyses* a’ Frígy Szekrényében meg-tarta, emlekezeti vala a’ pusztában-adott *Manná*-nak; Végezetre, Christust, az Atyai

[7103] “ Epi. 23. sub. finem.
[7104] * Tom. 3. li. 3. de Doctrina Christ. c. 16.
[7105] ″ Tom. 6. lib. contr. Adimant. c. 12.
[7106] “ Lib. 21. Civit. c. 25. in fin.
[7107] † Tract. 25. in Ioan. post med.
[7108] I.
[7109] † Sadeel, de Manducat. spirituali, c. 5. f. 125. et 127. Idem coguntur dicere Calvinistae, qui realiter sumi docent corpus Christi, licet non ore carnis.
[7110] •• Luc. 2. v. 12.
[7111] * Exo. 16. v. 32.

hodogeus_j.indd 1426 2025. 07. 21. 11:27:27

természet *Figurá*-jának "[7112] nevezi Sz. *Pál*. maga ö-benne, azon Isteni természet találtatik, mely az Atyában: Hasonló-képpen tehát, midőn a' Christus Teste Emlekezetinek, vagy Jelének, neveztetik a' *Sacramentom*, azzal ki nem rekesztetik az Urunk Teste a' Szent-{846:}ségből: Mert mind jele, mind emlekeztetője lehet az-is, a' kiben jelen vagyon a' mi jegyeztetik. Ezen dologrúl, így ír Calvinus: *Quod colligunt nonnulli, abesse Christum a Coena, quoniam Memoria non nisi rei absentis sit, promta est responsio: Secundum hanc rationem, qua Coena est recordatio, Christum ab illa abesse. neque enim adest Christus visibiliter, neque oculis cernitur.*[7113] Másodikat,[7114] azt kell eszünkbe vennünk; hogy, sokszor valamirűl ollyat mond a' Sz. Irás, mely egyéb-aránt nem fér, és nem illik hozzá, hanem csak bizonyos határozott mód-szerént. Ezt Sz. *Agoston* bizonyíttya: Mert, midőn Sz. *Pál* azt mongya, hogy a' Test és Vér, Isten Országát nem bírja, és, hogy Lelki test lészen a' fel-támadásban; nem szóll a' Testrűl, állattya- és természeti-szerént, hanem a' Testnek halandó és fogyatkozott állapattyárúl:[7115] *Caro secundum substantiam, possidebit regnum DEI; secundum corruptionem, non possidebit.*[7116] Másutt, magyarázván Sz. *Agoston*, mint mondotta Christus, hogy az Atya senkit nem itél, azt írja; †[7117] hogy, nem az itéletrűl, hanem az itélet módgyárúl kell azt érteni; úgy hogy az Atya, látható ábrázatban nem ítél, mint Christus. Ezen formán kell a' Sz. *Agoston* mondásit magyarázni, midőn azt írja, hogy Nem azt a' Testet észszük, mellyet szemökkel láttak az *Apostolok*, mert abban valami éktelenség vólna: ezt általlyában a' Testrűl nem kell magyarázni; hanem, a' Testnek ollyan módon és formán-valo ételérűl, minéműt gondoltak a' *Capernaíták: Putabant, quod praecisurus esset Dominus particulas quasdam de corpore suo, et daturus illis:*[7118] mint-ha fel kellene rombolni, meg kellene rágni, testünkké kellene változtatni az Ur Testét. Ezt *Calvinus* maga-is ezen formán magyarázza: Mert, minek-utánna elő-hozta vólna a' Sz. *Agoston* szavait; *Non hoc Corpus quod*

[7112] " Hebr. 1. v. 3. Colos. 1. v. 15. Imago Dei.
[7113] Calvin. 1.Cor. 11. v. 24. fin.
[7114] 2.
[7115] 1.Cor. 15. v. 44. et 50.
[7116] Aug. epi. 156. qu. 1. Et 11. cont. Faust. c. 7. Ioan. 5. v. 22.
[7117] † Tract. 19. in Ioan.
[7118] Aug. in Ps. 98.

hodogeus_j.indd 1427 2025. 07. 21. 11:27:27

videtis, manducaturi estis; ezt írja utánna: * *Negare noluit idem Corpus, quod in Sacrificium obtulit, in Coena porrigi; sed manducationis modum notavit*.[7119]

Továb; midőn Sz. *Agoston* azt mongya, hogy az Oltári szentség, neminémüképpen Urunk Teste, ki nem rekeszti az Urunk testének jelen-létét. Mert, szinte mint, midőn másutt azt írja, hogy az Ember lelke neminémü-képpen halhatatlan; *Anima hominis immortalis est, secundum quendam modum suum. non enim omnimodo sicut DEUS, de quo dictum est, Solus habet immortalitatem*;[7120] ezzel a' Lelket halandóvá nem tészi: Azon-képpen, mikor azt írja, hogy neminémüképpen Christus Teste a' *Sacramentom*, ki nem rekeszti az Urunk Testének jelen-letét; hanem csak azt akarja, hogy, nem oly formáju ez a' Jelen-létel, minémü szokott lenni egyéb Testekben.

Végezetre; Noha sok helyen taníttya Sz. *Agoston*, hogy *[7121] a' Gonoszak vészik az Ur Testét: de, a' gyümőlcsös, üdvösséges, és lelki vételre-nézve, igazán írja, hogy a' Gonoszak az Ur Testét hasznoson nem vészik. Azt-is melléje-veti; hogy e'hez az ételhez, nem kell fogat köszörűlni, hanem igaz hitet, és tiszta szívet készíteni. mert ez, Lelki eledel, az-az, nem Test táplálni-, hanem Lélek vigasztalni-valo. és, a' kiben igaz Hit vagyon, mely a' Szeretet-által munkálkodik, az észi hasznoson a' Christus Testét. Ollyan azért ez a' Sz. *Agoston* szava, mint, mikor Christus azt mongya, *Misericordiam volo, et non sacrificium*; mert, noha jó vólt az Aldozat-is, de az Ir-{847:}galmasság kedvesb vólt: Ugy az Ur-vacsorának csak Testi étele nem hasznos, ha Lelki étel nincs eggyütt vélle.

N^o^ 3. Az Erzékenségböl, és Emberi Okoskodásból, erötlenül bizonyítnak a' Calvinisták.

Mint az *Arianusok*, a' Sz. Háromság- és a' Christus Istensége-ellen, legszínesben viaskodnak az Emberi elmélkedésekkel: úgy a' *Calvinisták*, leginkáb Emberi Okoskodásokkal tántoríttyák az eggy-ügyü községet.

[7119] Calv. l. 4. c. 17. v. 34. sub finem.
[7120] Aug. epist. 28. initio.
[7121] * Vide supra, fo. 739.

hodogeus_j.indd 1428 2025. 07. 21. 11:27:27

Hogy az Emberi Erzékenység, ebben a' *Sacramentom*-ban haboz, nem csuda: mert, a' mí Hitünknek sok egyeb dolgaiban-is, künnyen meg-csalatik. A' ki Christust csak testi szemmel nézte, a' jászolban, vagy a' Kereszt-fán, egyebet felőlle nem hihetett, hanem, hogy ollyan Ember mint mí: hogy pedig egyenlö Istensége légyen az Atyával; hogy öröktűl-fogva légyen, az Erzékenségek vezérléséből senki nem tudhattya. mert, miképpen mí-bennünk a' Lelket, úgy Christusban az Istenséget, testi szemmel senki nem láttya. A' Keresztségben-valo mosogatásrúl sem nagyot alít, a' ki csak az Erzékenséget követi; mely gyakorta, e' Világi dolgokban-is ••[7122] meg-csalatik, nem hogy az Isteni dolgokat által-látna. De lássuk a' nagy okos emberek Okoskodásit.

I. Bizonyság: Ha a' *Sacramentom*-ban vagyon a' Christus Teste Vére, sok éktelen, és illetlen dolgok következnek: tudni illik, hogy a' Christus Teste vére, gyakran földön hever: az oktalan állatok meg-észik iszszák, *etc*.

Felelet. I. Ezen formán bizonyították a' Pogányok, hogy Christus nem Isten: mert méltatlan, és illetlen dolognak láttszott, *[7123] hogy Isten, Aszszonytúl szülessék, és meg-ölessék. Ezek, emberi mód-szerént, sokkal illetlenbek, hogy-sem a' mit a' *Sacramentom*-rúl emlegetnek. Mert a' *Sacramentom*-ban, semmit nem szenved Christus, mikor a' Kenyér és bor színét, tűzbe vetik, vagy meg-tapodgyák a' *Calvinisták:* Nem csak azért, hogy most immár a' Christus Teste, dücsösséges, halhatatlan, és terh-nélkül-valo; mely tulajdonságokért, a' dücsöűlt Testet Sz. *Pál*, †[7124] Lelki testnek nevezi: de azért-is, hogy a' Christus teste, *Modo indivisibili, impossibili, et spirituali*, vagyon a' *Sacramentom*-ban. Azért, igazán ír e' képpen Erasmus: *DEUS, juxta naturam, non minus est in cloacis, quam in caelis; laedi tamen, et inquinari non potest: ita nec Corpus Domini glorificatum*.[7125] II. Valamit méltatlannak itélnek a' *Calvinisták* a' *Sacramentom*-ban, azt Christus e' földön-létében, mind el-szenvedte érettünk; és, nem úgy mint a' *Sacramentom*-ban, hanem fájdalommal, és kín-szenvedéssel. Vérét, a' Hóhérok ki-öntötték a' földre, mikor ostorozták, és meg-feszítették: az ö szent Testére, úgy reá szállott

[7122] •• Ut cum Solem judicat bipedalem, etc.

[7123] * Vide Hierony. epi. 61.

[7124] † 1.Cor. 15. v. 43.

[7125] Eras. praef. in Librum Algeri. ap. Cornelium, in 1.Cor. 11. v. 24.

hodogeus_j.indd 1429 2025. 07. 21. 11:27:27

a' légy, a' szúnyog, a' balha, mint a' miénkre, és ki-szítták szent vérét. mert a' bűntűl meg-válva, mindenben hasonló vólt hozzánk. Mit csudálod tehát, ha most, fájdalom- és szenvedés-nélkül, azt mí-érettünk el-tűri, a' mit ez-elött fájdalommal szenvedett? III. Efféle dolgokat, mellyeket az Emberi szelesség illetleneknek itél, a' Régi Szentek, Isteni szeretetre gerjesztö eszteneknek tartottak: †[7126] *Inde contra DEUM homo scandalum sumsit, unde ei amplius debitor fieri debuit. Nam tanto DEUS ab hominibus dignius honorandus est, quanto pro hominibus et indigna suscepit.* "[7127] *Si DEO indigna, hominibus necessaria; ita jam DEO* {848:} *digna. quia nihil tam dignum DEO, quam salus hominis.* Sz. Jerónimus: ‡[7128] *Quanto sunt humiliora quae pro me passus est Christus, tanto plus illi debeo.*

II. Bizonyság: Nem lehetséges, hogy azon egy Test sok helyen légyen: "[7129] *In pluribus locis simul poni Corpus, absurdum est.* †[7130] *Unumquodque esse oportet, qua a DEO lege et conditione creatum est. Ea vero est Carnis conditio, ut uno certoque loco constet.*

Felelet. Mongyák ezt a' *Calvinisták*, de *Theologice* semmivel nem bizonyíthattyák. E' világi *Filosofiá*-val pedig, nem szabad az Isten hatalmasságát mérni. mert a' természet okoskodása, magán, arrúl tehet itéletet, a' mit a' természet alkothat; nem a' természet-felett-valo dolgokrúl. Az Ujitók azért, semmi színnel nem bizonyíthattyák, hogy Istennek mindenhato ereje, egy Testet sok helyre nem tehet egyszer 's mind: mert Isten, ennél nagyob és nehezeb dolgokat cselekedett a' természet folyása-ellen; mint ennek-elötte †[7131] sok példákkal meg-mutatók.

Azt igen mélto eszűnkbe vennünk; hogy, valaminémü okoskodással bizonyíttyák a' *Calvinisták*, hogy egy Test töb helyen nem lehet: ugyan-azon bizonyságok, ha helyesek, azt-is meg-mutattyák, hogy az Isten mindenütt jelen nem lehet. erre-nézve, *Conradus Vorstius* nyilván vítattya, hogy az Isten Egy, és ez-okon Egy helynél többön nem lehet: Azért, csak az Égben vagyon.

[7126] † Greg. Hom. 6. in Evang.
[7127] " Tertull. 2. contra Marcionem, c. 27.
[7128] ‡ Hieron. cont. Helvid. sub finem.
[7129] " Calv. li. 4. c. 17. n. 19.
[7130] † Ibid. n. 24.
[7131] † Supr. f. 32. 33.

hodogeus_j.indd 1430 2025. 07. 21. 11:27:27

Mí, azt sok Jelenségekkel állathattyuk, hogy az Isten ereje, egy Testet, egyszer 's mind sok helyekre tehet:[7132] I. Christus Menybe ment, "[7133] és ott marad Világ végéig: mindazáltal azt olvassuk; hogy, Menybe-menete-után, a' földön látta őtet Sz. *Pál*. mert, nem csak azt mongya a' Sz. Irás, hogy *Pál*-mellé állott Urunk, †[7134] *Assistens ei Dominus:* de azt-is, hogy, *Apparuit ei in VIA, Actor. 9. v. 17. et 27* *[7135]. az Úton jelent-meg néki: és oly közel, hogy, ‡[7136] *Vidit Justum; audivit vocem ex ore ejus*; szemével látta, és szájából-való szavát hallotta. Ennek-felette; Ha Sz. *Pál* az Égben látta Urunkat, miért kellett kérdezni, ″[7137] Ki légyen? De azért kérdette, Kicsoda? mert az úton oly közel vólt Christus, a' honnan *Pál*-nak szeme világát el-vehette Teste fényessége, és a' honnan meg-halhatta az Urunk szóllását. Ebből ki-tettszik, hogy Christus egyszer 's mind Menyben és Földön vólt. Hasonló jelenésről emlekezik Sz. *Ambrús* "[7138], és *Egesippus*, mikor Urunk Sz. *Péter*-eleibe méne *Román*-kivűl, és azt mondá néki, hogy *Romá*-ba mégyen ismét fel-feszíttetni. II. Arany-száju †[7139] Sz. *János*, Sz. *Ambrús* *[7140], *Theodorétus*, *Theofilactus*, *Oecoménius*, *Haymo*, *Primasius*, és *Remigius*, azt írják; hogy azon Christus, éppen, és tellyesen jelen vagyon mindenütt, valahol a' szent Aldozat szolgáltatik. Cyrillus, *lib. 12. in Joan. c. 32.* Nissénus, *Oratione Catechetica, c. 37.* a' több régi Atyákkal egyetemben, ugyan-ezent erőssítik. III. A' Keresztyén hitnek ennél nehezeb Ágazati vannak: mindazáltal meg-fogjuk, és köttyük az Emberi eszeskedések csavargásit effélékben. Mert nehezeb meg-érteni, miképpen lehessen Egy természet Három személyben; vagy Két természet Egy személyben, hogy-sem Egy Testnek sok helyeken-valo Jelen-létét. Ha azért a' súllyosb dologban nem hadgyuk piszkálni okoskodásunkat: mi az oka, hogy az Isteni hatalmasságot meg akarjuk határozni, ebben

[7132] Res una in pluribus locis esse potest.
[7133] " Acto. 3. v. 21.
[7134] † Act. 23. v. 11.
[7135] * In Via vidit Dominum.
[7136] ‡ Act. 22. v. 14.
[7137] ″ Act. 9. v. 5.
[7138] " Ambr. Orati: de Traden. Basilicis. Egesip. li. 3. de Excid. Ierosol.
[7139] † Relatus supra, fo. 840.
[7140] * Initio, c. 10. ad Hebr.

hodogeus_j.indd 1431 2025. 07. 21. 11:27:27

a' kis-{849:}sebb dologban? IV. Valami akadályt talál az Emberi okosság az Egy Testnek sok helyen-valo állatásában, mind azok sem elégségesek arra, hogy az Istennek Mindenhato hatalmasságát e' dologban fogyatkozotnak itélhessük. Mert, miképpen a' tellyes Istenség, jelen vagyon az egész Világnak minden részeiben, de azzal az ö Egysége fel nem bontatik: azonképpen, a' Test Egysége sem füg a' helynek egységétűl. Ennek-felette, az Ember Lelke el-darabolhatatlan; és minden tagokat, valamellyeknek elevenséget ád, éppen *informállya*, jelen-létével éleszti; a' mint a' Világi Bőlcsek sem tagadgyák: *Anima singulis sui corporis partibus tota praesto est; cum tota sentit in singulis. nec minor est pars ejus in digito, et major in brachio, sicut ipse digitus brachio minor est; sed ubique tanta, quia ubique tota est.*[7141] Ha azért a' természet folyásában egy Lélek, sok külömbözö, és egy-mástúl távúl-lévő tagokban lehet: ki tart ellent benne, hogy az Isten ereje, természetfelett a' Testet egyszer 's mind sok helyre ne vihesse? Vallyon, az Istennek oly hatalma nincs-e, †[7142] hogy a' természet erejét és tehetségét meg-haladgya?

III. Bizonyság: A' Testnek bizonyos helyt kell foglalni. Azért mongya Sz. Agoston; *Spatia tolle corporibus, et non erunt.*[7143] Tehát, egy morsányi kenyér színben, éppen és tellyesen a' Christus Teste nem lehet.

Felelet. Hogy a' nagy Testet kicsiny helyre ne tehesse Isten, *Theologice* senki meg nem bizonyíthattya. Az Emberi okosságból sincs ennek erőssége. Christus szava; hogy, Embereknél lehetetlen, Istentűl lehetséges, a' nagy Tevének, tő-fokon által-menése. Tudom, hogy *Calvinus*, a' Tevén, Hajókötelet, és nem ama' goromba oktalan-állatot érti: *Cameli nomine, Funem nauticum potius, quam Belluam notari arbitror.*[7144] De *Beza* igazán írja, hogy amaz otromba barmot kell a' Tevén érteni: "[7145] *Camelum significare Rudentem, seu Funem nauticum, non reperio ulla Scriptoris idonei autoritate confirmatum. sed et Syrus interpres, de Camelo animali interpretatur.* Másutt azt írja *Beza*; hogy Istentűl meg-lehet, hogy a' nagy Teve, oly kicsiny légyen,

[7141] Augu. tom. 6. contra Epist. Fundam. c. 16.

[7142] † Vide supra, fo. 32. 33.

[7143] Aug. epi. 57.

[7144] Calv. Matt. 19. v. 24.

[7145] " Beza, ibid. Quidquid intelligas per Camelum, Christus loquitur de re apud homines impossibili.

hodogeus_j.indd 1432 2025. 07. 21. 11:27:27

hogy egy tő-fokon által mennyen: *Ex Camelo majore, minorem efficere DEUS extra ordinem potest, ut tumore deposito, per acus foramen facillime pertranseat*; Beza, *in Luc. c. 10. v. 27.* Az Emberi okosság-is arra viszen; hogy, ha a' természet erejéből, azon-egy állat, néha nagyob, néha kisseb helyt foglalhat, az Isten ereje ezt künnyebben véghez viheti. Egy darab Jeget tégy a' fazék fenekére; noha csak félig sem tőlti a' fazekat, de ha meg-olvad, és fel-forr, úgy meg-tőlti, hogy sok ki-forr belőlle: ismét meg-hidegedvén a' víz, félig sem marad a' fazék. Egy darabcsa Temjén, ha tűzre tétetik, az egész házat bé-tőlti füstivel. A' Tűkörnek akár-mely apró töredéke, éppen az egész embert ki-ábrázza, nem külömben mint az egész tűkör. Mit csudálod tehát, ha a' kis *Ostiáts*-ka, magában foglallya éppen a' Christus Testét?

Sz. *Agoston*, az elő-hozott szókkal †[7146] csak azt mongya; hogy, a' mely Test sohúlt nincsen, az ugyan nincsen. Mí pedig azt nem mongyuk, hogy a' Christus Teste sohult nem vólna.

IV. Bizonyság: Ama' szók, *Ez az én Testem*, *Sacramentalis* igék.[7147] Tehát *figurate* kell azokat érteni, és nem tulajdon jegyzésökben.

{850:} Felelet. Semmi színe, és tettetes erőssége nincs ennek a' *Consequentiá*-nak. Mert ezen formán, azt-is állathatnák az Ujítók, hogy a' Keresztségben, a' Vízen, és a' mosáson, mást kell valamit érteni: Az Ó Testamentomi *Sacramentomo*-kat-is, ugy-mint, a' Környűl-metélést, és Húsvéti Bárányt, ezen formán, *Figurák* rámájára vonhatnók.

Végezetre: A' Christus Testének jelen-létéből, semmi éktelenség nem következik. Mert, fel nem *[7148] daraboltatik a' halhatatlan, és immár szenvedhetetlen Test, mikor a' Kenyér színe el-töretik; hanem éppen marad a' Kenyér szinének minden részeiben. Meg sem emésztetik, hogy fél-felé vetődnék; hanem, miképpen az Ember újának külsö részetskéjében jelen-lévén a' Lélek, ha valaki azt az ízetskét el-mettszi, sem el nem romlik, sem hátra nem mász a' Lélek, hogy kétszeres légyen a' más ízben, hanem csak meg-szűnik az el-mettszett ízben lenni: Azon-képpen a' Christus Teste, csak addig vagyon a' Kenyér

[7146] † Vide supra, fo. 510. 627. et seq.

[7147] Calv. l. 4. c. 17. v. 20.

[7148] * Per Synecdochen, dicitur Corpus Christi frangi, teri, quia species franguntur. Valentia, 3. par. disp. 6. quaest. 4. punct. 3. Vide infr. hoc li. c. 6. ¶. 3. n. 1. arg. 2.

hodogeus_j.indd 1433 2025. 07. 21. 11:27:27

színe-alatt, míg a' külsö jelek derék-képpen el nem változnak: az-után megszűnik ott lenni, ide 's tova-valo mozdúlás-nélkül; miképpen mondám hogy a' Lélek meg-szűnik az el-mettszett részben.

Az-is gorombaság, a' mit némely paraszt *Calvinisták* rebesgetnek; hogy, Ez-ideig el-kőlt vólna a' Christus Teste, ha oly nagy lett vólna-is, mint a' Fátra. Mert, Egy az; hogy a' Christus Teste, meg nem emésztetik, mint a' Testi éledel. Más az; hogy, a' mely Isten, "[7149] Öt-ezer embert meg-elégítvén, tizen-két kosár morsalékot marasztott az öt kenyeretskéből; és a' pusztában, úgy meg-elégítette a' kik keveset szedtek a' *Manná*-ban, mint a' kik sokat győjtöttek; végezetre, a' ki ″[7150] az Özvegy-aszszony lisztit, és olajotskáját fogyatkozás-nélkül meg-tartotta: künnyen az Urunk Szent Testét éppen megtarthatya. Mind ezekből meg-érthettyük, mely mód-nélkül cselekesznek a' *Calvinisták*, midőn az Urunk Teste árnyékán és jelén kapdosván, annak valoságát el-vesztik: és, mint *Michol*, *[7151] *David*-helyett, egy tőke képet vete a' *Sidók*-eleibe; úgy ezek, a' Christus Teste és Vére-helyett, darab kenyérrel, és pohár borral akarják tőlteni torkát az eggy-ügyü községnek.

Nem említem némely *Calvinisták* marczonaságit, ugy-mint, mikor *Perkinsus* azt forgattya, ••[7152] hogy, ha a' Christus Teste jelen vólna, gyilkosok, és Ember-öldöklők lennének a' kik ezt meg-ennék. Más eszes azt beszélli; †[7153] hogy Bőjtben nem vólna szabad áldozni: mert a' Hús étellel fel-bontatnék a' Bőjt. Ezekre nem mélto felelni, mivel nem harczra rendelt Bizonyságok, hanem kaczagásra gondolt trágárságok.

[7149] " Matt. 14. v. 9. Exod. 16. v. 18.
[7150] ″ 3.Reg. 17. v. 14. 16.
[7151] * 1.Reg. 19. v. 13.
[7152] •• Catholici Reformati, Controv. 10.
[7153] † Anonymus, cont. Machiavellum.

hodogeus_j.indd 1434 2025. 07. 21. 11:27:27

MASODIK RESZE.

A' CHRISTUS TESTE, EXTRA USUM, JELEN vagyon a' Sacramentom-*ban.*

NOha a' *Lutheristák* velünk-eggyütt, a' *Calvinisták*-ellen azt taníttyák; hogy a' Christus Teste, vólta-képpen jelen vagyon a' *Sacramentom*-ban: mind-azáltal, a' Jelen-létel módgyában, nem csak velünk ellenkeznek, de magok-között-is meg-hasonlottak.

{851:} Némellyek közzűllök azt vítattyák; hogy a' Christus Teste, csak akkor vagyon a' *Sacramentom*-ban, mikor Ember magához vészi, és él vélle. Mely dologrúl, imigyen emlekezik Schlüsselburgius: *Durabilem praesentiam Corporis Christi, extra usum in elementis, damnamus*.[7154] Ezt azért gondolák, hogy a' *Romai* Anyaszentegyházat színesben gyalázhassák Bálványozással, mint-ha Kenyeret imádna, midőn a' *Sacramentomot* böcsülli. Ennek a' vélekedésnek fondamentoma csak az, hogy, Azok szükségesek az Ur Vacsorájához, mellyeket Urunk parancsolt szent Igéjével, midőn ezt a' *Sacramentomot* szerzette. Urunk pedig azt-is parancsolta, hogy vegyük, együk; az-az, éllyünk az ö-tőlle készíttetett éledellel. Tehát, ez-is szükséges a' *Sacramentom* tellyességéhez. Ugyan-is, nem egyéb végre készíttetett ez a' Nagy Vacsora, hanem hogy éllyünk vélle. Miképpen azért a' Keresztség, és a' több *Sacramentomok*, csak akkor viselnek *Sacramentom* nevet, midőn élünk véllek: azon-képpen kell az Ur Vacsorája-felől elmélkedni.

A' *Romai* Anyaszentegyház azt taníttya; hogy az Urunk Testét, nem a' *Sacramentom*-mal élö Ember torkának ereje, hanem a' Christus Igéjének hathatossága állattya a' Szentségben. Azért, mihent a' Christus igéje reá-mondatik a' Kenyérre, ottan jelen vagyon a' Christus Teste, akár éllyen valaki azzal, akár ne. Bízonyíttyuk ezt,

I. A' Christus rendeléséből.[7155] Minek-elötte az *Apostolok* ennének, vagy a' Pohárból innának, az-elött mondá Christus, *Ez az én Testem, Ez az én Vérem*. Ezek a' Christus szavai, igazak vóltak mikor ki-mondattak, az-az,

[7154] Schlüsselb. l. 1. Theol. Calv. art. 28. f. 158.

[7155] Concilium Tridentin. Session. 13. Can. 4.

hodogeus_j.indd 1435 2025. 07. 21. 11:27:27

minek-elötte az *Apostolok* élnének a' *Sacramentom*-mal. Tehát, akkor immár az ö Teste jelen vólt; noha az-után éltek az *Apostolok* a' meg-készített éledellel.

A' Bizonyság ereje hogy jobban ki-tessék, Két dolgot kell eszűnkbe vennünk: Elsöt; hogy ezekkel a' szókkal, Ez az en Testem, nem valami jövendő üdőre-nézö igéretet, vagy bizonyos ok-alat-valo fogadást tett Christus; *Non erat promissio, sed assertio.* Mert az igéretek, *per verba Futuri, non Praesentis temporis, fiunt*, jövendőre-nézö szókkal tétetnek; mivel az igéret-is, jövendö adományrúl szokott lenni. Nem mongya azért Christus; Ez lészen én Testem, ha éltek vélle: hanem, jelen-valo üdőre-nézö szókkal mongya; Ez az en Testem. Következik tehát, az Urunk szavainak igazságából, hogy akkor, a' mikor ezt mondotta, az-az, minek-elötte az *Apostolok* ennének, és egy-más-után azon egy Pohárból innának, jelen vólt a' Christus Teste Vére. Másodikat; hogy a' *Lutheristák*, a' Christus testének jelen-létét, ezekből a' szókból bizonyíttyák, Ez az en Testem. Ha azért ezek igazságára kivántatik, hogy jelen légyen a' Christus Teste: minden bizonnyal akkor kell jelen lenni, mikor ezek a' szók ki-mondatnak. Mert, ha akkor jelen nem vólt a' Christus Teste, midőn Urunk el-végezte az ö szent igéjét: ezekből a' szókból ki nem hozhatni, hogy az-után üdő-jártában jelen kellett lenni. Örömest-is érteném, ki adta a' *Lutheristák* szájának azt a' hatalmat, hogy, a' mit véghez nem vihet az Urunk szava, azt meg-szerezze az ö torkok?

II. Az Uj *Testamentom Sarcamentomi*-nak mi-vóltával ellenkezik az Ujítók vallása. Mert a' *Sacramentomot*, Christus szavai szerzik, mint ki-tet-{852:}tszik ama' közönséges mondásból, mellyet az Ellenkezők-is javallanak; *Accedit verbum ad Elementum, et fit Sacramentum*.[7156] Ennek-felette, a' Christus Papi-fejedelemségének cselekedete a' *Sacramentom*-rendelés, mely-által meg-szenteli az ö Juhait. Azért, nem az szerzi, vagy cselekeszi a' Keresztséget, a' kit meg-keresztelnek; hanem Christus, az Egyházi Szolga-által. De ha az étel szerzené a' *Sacramentomot*; nem Christus, hanem az évö Ember szerzené. *Ergo, etc.*

[7156] Aug. Tractat. 80. in Ioan.

hodogeus_j.indd 1436 2025. 07. 21. 11:27:27

III. A' Régi Szentek azt taníttyák; *[7157] hogy az Ur Testét kezekbe vészik, Oltárra tészik; és, a' mint Sz. *Jerónymus* szóll, ″[7158] kosárotskában hordozzák az emberek. Azt-is írják; ‡[7159] hogy ezt a' *Sacramentomot*, először imádgya a' ki venni akarja. Ennek-felette, Sz. *Ambrús* "[7160] szavait hallók, mellyekben azt mongya, hogy a' Christus Igéjének áldasával, szereztetik ez a' *Sacramentom*. Ugyan-ezent írja *Irenaeus*, és Jerónimus: *[7161] *Quando mixtus Calix, et fractus Panis percipit verbum DEI, fit Eucharistia Corporis et sanguinis Christi*. "[7162] *De his* (Clericis,) *absit ut quidquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes, Christi Corpus sacro ore conficiunt*. Sz. *Agoston*-túl-is azt hallók, †[7163] hogy a' mí Kenyerünk, *Certa consecratione mysticus fit*. Továb: *Calvinus* sem tagadgya, ••[7164] hogy a' Régiek az Oltári szentséget, böcsülletes helyen mászorra tartották, hogy szükség idején Betegekhez vihetnék; mint meg-tettszik a' *Nicaeai* ″[7165] elsö Gyölekezetből, és a' *Serápion historia*-jából. Ki, midőn halálán vólna, egykor eszére jővén, noha éjjel vala, a' Paphoz küldé ‡[7166], hogy hozzája jőne. De, mivel a' Pap hozzá nem mehete betegsége-miatt, *Puero exiguam partem Eucharistiae dedit, praecipiens, ut eam madefactam, in os Senis infunderet*. Ezt Eusebius, az *Alexandriai Dienes* Püspök irásából hozza-elö. Az-is Régi szokás vólt az *Ecclesiá*-ban; hogy, a' mely Püspökök eggyet értettek, egy-másnak küldötték az *Eucharistiát*; miképpen Eusebius, *lib. 5. c. 24.* a' Sz. *Irenaeus* Leveléből elő-hozza: *Anicétus, Pius, Hygínus, Telesforus, Sixtus, Episcopis Eucharistiam miserunt*. Szent *Ambrús* írja; *[7167] hogy *Sátirus* egy drága edényben nyakára függesztette a' *Sacramentomot*, melynek ereje, a' tengeri Hajó-törés-után, meg-szabadította őtet. Végezetre;

[7157] * Supr. fo. 839.
[7158] ″ Supr. f. 840. initio.
[7159] ‡ Supr. fo. 839. n. 3. 841. n. 3.
[7160] " Supr. f. 840.
[7161] * Iren. li. 5. c. 2. n. 11.
[7162] " Hieron. epi. 1. ad. Helidor. cap. 7. Vide epist. 85. ad Evagrium.
[7163] † Supr. fo. 739. ex li. 20. cont. Faustum. Et ex Serm. 28. de Verb. Domini.
[7164] •• Supr. fo. 159.
[7165] ″ Can. 18. inter Arabicos Pisani. Refertur dist. 93. c. 14.
[7166] ‡ Euseb. li. 6. c. 44. alias 36. Niceph. lib. 6. c. 6.
[7167] * Ambr. to. 3. in obitum Satyri. circa med.

hodogeus_j.indd 1437 2025. 07. 21. 11:27:28

nem csak *Cyrillus*, kit ez-elött ••[7168] említénk, de *Tertullianus*-is azt írja; hogy az Ur-vacsorának egy morsáját sem hadgyák el-húllani a' Hívek: "[7169] *Eucharistiae Sacramentum, etiam antelucanis coetibus sumimus: Calicis, aut Panis nostri aliquid decuti in terram, anxie patimur.* Annak-okáért, midőn valami meg-maradott a' községtűl a' *Sacramentom*-ban, régi szokás vólt a' *Costanczinápolyi Ecclesiá*-ban, hogy apró Gyermekeknek osztogatták. Fel-is jegyzi Evágrius, *Libr. 4. c. 35.* Nicéforus, *Lib. 17. c. 25.* minémü csuda történt, midőn egy *Sidó* gyermek, a' Keresztyén gyermekekkel-eggyütt a' *Sacramentom*-ban részesűlt. Ezek a' *Primitiva Ecclesia* szokási, merő babonák, hiuságok, bálványozások vóltak, ha az Ur-vacsora vétele-elött, puszta Kenyér vagyon a' *Sacramentom*-ban.

Meddig marad a' Christus Teste a' Kenyér színe-alatt, künyü megmagyarázni. Mert, mint mikor az Isten, vagy Angyal, külsö láthato jelenéssel a' *Profeták*-nak, és *Patriarkák*-nak, meg-jelent; midőn a' Galamb, és tüzes Nyelvek hasonlatosságában láttszott a' Szent Lélek, mind addig ki-{853:}váltképpen-valo móddal jelen vólt az Isten, és őtet abban a' Jelben imádták, valamíg a' külsö jel, és láthato ábrázat tartott: Azon-képpen, valamíg tart a' Kenyér és Bor színe, addig jelen vagyon a' Christus Teste.[7170] Mert, minek-utánna Christus, a' Kenyér és Bor szinét, jelen-lévö Testének Vérének jelévé tette; meg-csalna, ha, a' színek helyén maradván, az ö Teste ott nem vólna. Azért, itt vagyon helye annak a' mit *Calvinus* monda: *Nisi quis fallacem vocare DEUM velit, inane ab ipso symbolum proponi, nunquam dicere audeat.*[7171]

Az Ellenkedők fondamentomát, künyű fel-forgatni. Urunk a' Keresztségrűl szólván, azt parancsolá az *Apostolok*-nak; *[7172] hogy az egész Világra mennyenek, és keresztellyenek. Ha ki ebből, a' Keresztséghez szükségesnek vítatná, hogy e' Világot bé-fussa a' ki keresztelni akar; mint-ha nem igazán keresztelne, a' ki soha nem ment honnyából; Vagy, ha ki azt mondaná, hogy Tizen-kettőnél, sem töbnek, sem kevésbnek nem szabad azoknak lenni, kiknek az Ur-vacsora osztogattassék; mivel Urunk azt hagyá,

[7168] •• Supr. fo. 839.

[7169] " Tertull. de Corona militis, c. 6.

[7170] Quando definit esse sub speciebus Christi Corpus.

[7171] Calv. l. 4. c. 17. n. 10.

[7172] * Mar. 16. v. 13.

hodogeus_j.indd 1438 2025. 07. 21. 11:27:28

hogy azt mivellyük a' mit ö cselekedett, ö pedig csak tizen-kettőnek osztogatta a' *Sacramentomot:* Ez illyen agya-fúrtságokat, vallyon jóvá hadnák-e az Ellenkezők? Vallyon nem azt felelnék-e ezekre; hogy, nem tartoznak mind azok a' *Sacramentom* természetihez és mí-vóltához, a' mellyekről az ö elsö rendelésekben emlekezet vagyon? Ugyan-ezent felellyék magoknak mí képünkben, és fejtve marad patvarkodások. Nem tagadom azért, hogy a' végre rendelte Urunk a' Vég-vacsorát, hogy éllyünk vélle; de, miképpen mí-közöttünk, a' végre készítnek ebédet hogy együnk benne, mindazáltal, az étel-elött el-készítik az étket: azon-képpen, ez a' Lelki éledel, megkészűl eléb a' Christus igéje-által, és az-után részesűlünk benne. A' töb *Sacramentomok*-hoz a' minémü "[7173] igék rendeltettek, meg-mutattyák, hogy azok csak *Actió*-ban, emberi cselekedetekben állanak, és afféle cselekedetek-nélkül nem lehetnek: De az Oltári szentséget a' minémü igék ••[7174] szerzik, nem jegyzik az Ur Teste vételét, hanem csak az ö jelen-létét: Azért, a' *Sacramentomok*-rúl, nem egy-máshoz-való hasonlatosságból, hanem a' szerző Igék erejéből, és a' *Sacramentom* mi-vóltából kell itéletet tenni.

HARMADIK RESZE.

A' CHRISTUS TESTE, MINDENÜTT JELEN nincsen.

¶. 1. Az UBIQUISTAK vallása mi légyen.

A' Mely *Lutheristák*, a' *Liber Concordiae*-ra esküdtek, más útra indúlnak. Azt beszéllik; hogy Christus, azért adhattya igaz Testét a' *Sacramentom*-ban, mert az Isteni személlyel-valo eggyesűlés-által, oly méltoságra, vagy *Majestás*-ra emeltetett Emberi természete, hogy Mindenható, Minden-túdó, és Mindenütt jelen-lévö: mert ezek az Isteni tulajdonságok, az Isteni személlyel-együtt, közöltettek a' Christus Emberségével. Azért, nem a' Vég-vacsorán

[7173] " Ego te Baptizo, Absolvo, Ungo, etc.

[7174] •• Hoc est Corpus meum.

hodogeus_j.indd 1439 2025. 07. 21. 11:27:28

mondatott Igék szerzik a' Christus Testének jelen-létét, hanem ez a' méltóság. E' mellé, Két dolgot vetnek: Elsöt; {854:} hogy, noha mindenütt jelen vagyon a' Christus Teste; de azért, csak ott neveztetik *Sacramentom*-nak, a' hol a' Christus rendelése-szerént élnek vélle. Másodikat; hogy, noha a' Christus Teste, fogantatáskor vette ezeket az Isteni méltoságokat; de nem úgy vette, mint az Istenségben vannak: mert az Istenséghez, természet-szerént illenek; az Emberi természethez, csak közöltetésből. Annak-okáért, Christus mikor akarta, ezeket az Isteni méltoságokat az ö Emberségében meg-üressítette. Mind ezeket taníttya a' *Liber Concordiae*, illyen szókkal: *Praesentiam Corporis et Sanguinis Christi in Coena, non efficit ullius hominis vel verbum, vel opus, sive pronuntiatio Ministri, sive manducatio.*[7175] †[7176] *In persona Christi, duae sunt distinctae naturae, Divina et Humana: et hae nunquam separantur, vel confunduntur. unius enim proprietates essentiales, nunquam alterius naturae proprietates essentiales efficiuntur.* "[7177] *Assumta humana natura, non tantum proprietates suas essentiales retinet, sed per unionem personalem exaltata est ad dexteram Majestatis et potentiae.* *[7178] *Hanc Majestatem, Christus tum accepit, cum in utero matris conciperetur.* ‡[7179] *In statu tamen humiliationis, eam secreto habuit; neque semper, sed quoties ipsi visum, usurpavit. Jam vero, postquam caelos ascendit; UBIQUE, non tantum ut DEUS, verum etiam ut Homo, praesens dominatur.* ••[7180] *Inde adeo, et quidem facilime, Corpus suum et Sanguinem in sacra Coena praesens distribuere potest.* †[7181] *Nihil tamen habet rationem Sacramenti, extra usum a Christo institutum.* Ebből ki-tettszik; hogy, a' *Concordisták* vallása-szerént, a' *Sacramentom* arra nem szükséges, hogy a' Christus Teste jelen légyen, és vétethessék. Mert, ha a' *Sacramentom*-elött, szinte úgy jelen vólt a' Christus Teste a' kenyérben, mint minek-utánna *Sacramentom*-má lészen a' kenyér: Tehát a' *Sacramentom*, sem szerző, sem szükséges a' Christus Testének jelen-létére.

[7175] Solida Repet. art. 7. f. 712. Et Epitome, Art. controv. art. 7. f. 571.
[7176] † Fol. 726.
[7177] " Fol. 727.
[7178] * Fol. 728.
[7179] ‡ Fol. 731. et 579. art. 11.
[7180] •• Fo. 580. ar. 12.
[7181] † Fol. 715.

hodogeus_j.indd 1440 2025. 07. 21. 11:27:28

Azért, a' *Sacramentom* erejével, semmi egyéb nem szereztetik a' Kenyérben, hanem csak az, hogy, *Sit signum*, Jele légyen a' Christus Testének. Es így, a' *Lutheristák* eggyet értenek *Zvinglius*-sal abban, hogy a' *Sacramentom* csak azt szerzi a' Kenyérben, hogy Jel légyen.

¶. 2. A' Romai Ecclesia tanitása meg-bizonyíttatik.

Ezt az *Ubiquitást*, csuda mely gyalázatossan csúfollyák a' *Calvinisták*; és nyilván írják, hogy sokkal tűrhetőb ennél a' *Pápisták* vallása: *Papistarum tolerabilior, vel saltem magis verecunda est doctrina, quam qui dicunt; Ubicumque est divinitas Christi, illic esse et Carnem, quae ab illa separari nequit*.[7182] Béza továb mégyen, és e' képpen ír: *Ubiquitatis dogma, quod ad Christi naturas attinet, prorsus Nestorianum; quod ad eorumdem Idiomata spectat, penitus Eutychianum est*.[7183] Másutt, az *Ubiquista* Tanitókrúl így szóll: *Haec hominum monstra, diutius feret Germania? Nam haec una, pro Papistici Cleri Tyrannide, qui tamen aliquam saltem antiquitatis et dignitatis speciem habuit, istorum indignissimorum hominum jugum, ultro subire non recusat*.[7184]

Ez-ellen, az újonnan gondolt vélekedés-ellen, Három rend-béli Bizonyságot támasztok:

Elsö Bizonyság: Azért gondolták a' *Lutheristák* ezt az Ujságot, hogy a' *Calvinisták*-ellen, színesben óltalmazhassák a' Christus Testének valóságos jelen-létét a' *Sacramentom*-ban. Maga, ha helyén marad az ö elmélkedések, nem csak el-rontatik a' *Sacramentom* természeti, de a' Chris-{855:}tus Testének ételétűl-is meg-fosztatunk. Mert, ha az Ige testesülése-által, mindenütt jelen vagyon a' Christus Teste, és azért részesűlünk ebben: következik, I. Hogy, nem csak a' Kenyér és Bor színe-alatt, hanem minden eledelben szinte úgy észszük a' Christus Testét, mint az Ur-vacsorában;

[7182] Calv. l. 4. c. 17. nu. 30.
[7183] Beza, epist. 1. Theolog.
[7184] Idem, epi. 70. Theol.

hodogeus_j.indd 1441 2025. 07. 21. 11:27:28

és a' *Manichaeus fabulá*-ja-szerént, †[7185] *In escis omnibus Christus apponitur.* Mire-való tehát a' *Sacramentom*, és az Egyházi Személy szolgálattya? Mire-való a' Christus *Institució*-ja, és Igéje, ha ezek-nélkül, minden káposztás-húsban úgy jelen vagyon a' Christus Teste; és úgy észed azt, mint a' *Sacramentom*-ban? II. Hogy, nem csak a' Pogányok, de minden oktalan barmok, úgy észik a' Christus Testét, mint a' *Lutheristák*, a' *Sacramentom*-ban. mert, az *Ubiquitas* erejével, a' Barmok eledelében, szinte úgy jelen vagyon a' Christus Teste, mint a' *Lutheristák Sacramentomá*-ban. III. Hogy, ha Christus a' Vég-vacsorát nem rendelte vólna-is a' Kenyér és Bor színe-alatt, szinte úgy ennők innók a' Christus Testét Vérét, mint most; mivel a' Testesűlés ereje-által, szinte úgy jelen vólna a' Christus Teste Vére, mint most. IV. Az *Ubiquitás*-ból, nem hogy a' Christus Testének valoságos étele következnék; de söt nyilván következik, hogy az Ur-vacsorában, nem észszük a' Christus Testét; Mert, a' mit meg-észünk, annak az Asztalrúl kezűnkbe, kezűnkből szánkba, szájunkból gyomrúnkba kell menni. De, ha a' Christus Teste Mindenütt vagyon, lehetetlen hogy egy helyből másba mennyen. Es ebből bizonyíttyuk, hogy Isten egy helyrűl, másra nem mozdúlhat; noha mozognak, és egy helyrűl másba mennek a' Teremtett-állatok, mellyekben jelen vagyon az Istenség. Ha azért, *Motus localis*, egy helyrűl másba-való mozdúlás kivántatik az igaz ételhez: bizonyos hogy, miképpen az Isteni természetet meg nem ehettyük, noha jelen vagyon a' kenyérben mellyet észünk: úgy a' Christus Testét senki nem észi, ha ez mindenütt vagyon. mert sohová nem mehet, a' ki mindenütt jelen vagyon. V. El-hitték az *Ubiquisták*, hogy az ö Kenyerekben vagyon Christus: mindazáltal, nem akarják, hogy őtet imádgyuk a' *Sacramentom*-ban. söt Bálványozóknak nevezik, a' kik Christust imádgyák a' *Sacramentom*-ban. maga hiszem parancsolatunk vagyon arrúl, hogy Urunkat Istenünket imádgyuk. Ha azért a' Kenyér színe-alatt vagyon a' mí Urunk, ott-is imádhattyuk őtet.[7186] miképpen a' *Magusok* a' Jászolban; a' meg-igazúlt Tolvaj a' Kereszt-fán, imádták Christust. senki nem orczázá pedig ezeket; noha Christus nem a' végre feszíttetett a' Keresztre, hogy ott imádtassék, hanem hogy mí-érettünk eleget tégyen. VI. Noha azt vítattyák

[7185] † Aug. 20. cont. Faustum, c. 13. Supr. fo. 739.

[7186] Non Panis, aut ejus accidentia, sed Christus adoratur.

hodogeus_j.indd 1442 2025. 07. 21. 11:27:28

az *Ubiquisták*, hogy Christus, Embersége-szerént mindenütt vagyon: de aztis melléje vetik sokan, hogy az Ur Vacsorájában, *Extra usum*, a' vélle-való élésnek-elötte, nem találtatik az Ur Teste.[7187] Mely két mondások, egybe nem illenek: Mert, lehetetlen, hogy, a' ki mindenütt jelen vagyon, az Oltáron-lévö Kenyér színében jelen ne légyen.

Masodik Bizonyság: Nyilván-valo, hogy a' Christus Emberi természete, mindenütt jelen nincsen az Isteni személlyel-valo eggyesülésnek erejével: I. Mert Christus azt mondotta; hogy, *[7188] nem vólt ott, mikor meg-hólt Lázár; *Non eram ibi*. Az Angyal-is azt mondotta Christusrúl; †[7189] *Surrexit, non est hic*. Ö-maga Christus azt mondotta Tanítványi-{856:}nak: *Surgite, eamus hinc; Joan. 14. v. 31.* Mennyünk-el innen. A' ki valahonnan el-mégyen, ott nem marad a' honnan el-mégyen: A' ki valami módon valahol jelen vagyon, igazán azt nem mondhatni felőlle általlyában hogy ott nincsen. Azért, noha Isten nincs itt, *Localiter circumscriptive*, láthatójúl, és helytűl környékezve: de azért igazán nem mondhatni, hogy Isten itt nincsen. Azon-képpen, noha, a' *Lutheristák* vallása-szerént a' Christus Teste nincs a' *Sacramentom*-ban, *localiter, more corporum*, a' töb Testek helyezése-szerént: de azért, nem merik általlyában mondani, hogy a' Christus Teste nincs a' *Sacramentom*-ban. Mert, a' *Dialecticusok* mondása-szerént, a' Tagadó íge, ha meg nem határoztatik a' mondásban, minden-képpen tagadgya a' mit tagad. Ebből következik; hogy, ha a' Christus Embersége mindenütt jelen vagyon, a' hol az Isteni Személy vagyon: szinte mint az Isteni személyrűl, és az Istenségrűl azt nem mondhattyuk, hogy itt, vagy amott nincsen; úgy a' Christus Emberségérűl sem mondhatnók, hogy itt, vagy amott nincsen, vagy nem vólt. II. A' ki mindenütt jelen vagyon, arrúl nem mondhattyuk, hogy imide, vagy amoda mégyen; mint az Istenség példája nyilván meg-taníttya. mely, noha mí-bennünk vagyon; de, mikor mí mozdúlunk, és egy helyből másba megyünk, meg nem mozdúl, helyt nem változtat, másuvá nem mégyen, †[7190] mert mindenütt jelen vagyon. és senki oda nem mégyen, a' hol vagyon; sem onnan el nem mégyen, a' hol

[7187] Ita Schlüsselburg. relatus, fol. 851.

[7188] * Ioan. 11. v. 15.

[7189] † Mar. 16. v. 6. Simile, Ioan. 6. v. 24. Qui non est Hic, et Ibi, non est ubique.

[7190] † Metaphorice dicit: Deus descendere, Gen. 18. v. 20.

hodogeus_j.indd 1443 2025. 07. 21. 11:27:28

marad. Mivel azért a' Sz. Irásban számtalanszor olvassuk, hogy Christus imide ment, vagy amoda: világoson ki-tettszik, hogy Embersége-szerént mindenütt nem vólt. III. Ha Emberi természete Christusnak, mindenütt vólt, az Igével-valo eggyesűlés-által: következik, hogy a' *Credo* Ágazati, mellyek Christus Urunkrúl vannak, csak nem mind meg-hamissíttatnak. Mert, ha az Igével-valo eggyesűlés-által, mindenütt vólt a' Christus Embersége: Tehát Születése-elött, a' Szűz méhe-kivűl vólt; és Születése-után, a' Szűz méhében maradott: Koporsóban maradott Fel-támadása-után, söt, Halála-elött-is ott vólt: Menybe-menvén, főldön maradott; és Menyben vólt, minek-elötte oda menne: azon-képpen Pokolban vólt, minek-elötte oda menne. Es így, nem Született igazán a' Szűztől; nem szállott Poklokra; nem ment Meny-országba: hanem, mind Születése, Keresztre-függesztése, Menybe-menetele, csak szín-mutatás vólt. mert az igaz Születés, hely változtatás-nélkül nem lehet: helyt pedig nem változtathat, a' ki mindenütt jelen vagyon.

Harmadik Bizonyság:[7191] Az Isteni személynek Emberi természettel-valo eggyesűléséből, nem következik, hogy az Emberi természethez illenek az Isteni tulajdonságok; és ezek, az Emberi természetrűl igazán mondathassanak: I. Mert, ha az Isteni személlyel-eggyütt, Emberi természetnek közöltetnék a' Mindenhatóság, vagy Mindenüt-valóság; úgy, hogy az Emberi természet, mindenüt-való lenne: Tehát, azon formán, a' töb Isteni tulajdonságok, ugy-mint, az Örökké-valóság, Halhatatlanság, Véghetetlenség, Részből-állatlanság; egy szóval, az Istenség, úgy közöltetnék az Emberi természettel, hogy a' Christus Emberi természete, Öröktűl-fogva-való, Halhatatlan, söt Isten vólna. melynél e' Világon {857:} éktelenb hamisság nem lehet.[7192] Ha pedig ezek az Isteni tulajdonságok, így nem közöltetnek az Emberi természettel, a' Testesűlés-által: következik, hogy a' töb Isteni méltoságok sem közöltetnek ekképpen. Vagy, mutassák módgyát az *Ubiquisták*, mint közöl az Íge, egy vagy két méltoságot az Emberi természettel, a' töb Isteni tulajdonságok-nélkül? II. Meg-vallyák az *Ubiquisták* (mint a' *Concordia* szavából hallók,) hogy a' Christus Teste nem vólt mindenütt, mikor Christus e' földön járt. Ebből nyilván következik, hogy az Isteni személynek eggyesülése, nem adta

[7191] Vide supra, fo. 484.

[7192] Humanitas, non est Deus: sed Hic Homo Christus, est verus Deus.

hodogeus_j.indd 1444 2025. 07. 21. 11:27:28

az Emberi természetnek a' Mindenütt-lételt. Mert, ha néki adta vólna, mihent meg-lett az Isteni személlyel-valo eggyesűlés, a' Mindenüt-valoságnak-is az Emberi természetben kellett találtatni.

Hogy azért a' dolgot fondamentomból meg-magyarázzuk, az *Ubiquisták* vélekedése, egy temérdek tudatlanságon éppíttetett: Mert eszekbe nem vészik, hogy a' Testesülésből következö *Idiomatum Communicatio*,[7193] Isteni és Emberi tulajdonságok közlése, nem abban áll, hogy az eggyik Természet tulajdon méltosági, magán, a' másik természetnek adassanak. Annak-okáért, miképpen az Isteni természet, a' Testesűlés-által, nem lett halandó, vagy változható: azon-képpen az Emberi természet sem lett halhatatlan, és mindenütt-lévö. Azért, a' Testesülésben, Két dolgot kell szemünk-elött viselni: I. Hogy az Emberi természettel, Személy-szerént, csak a' Fiú eggyesűlt, nem a' töb Isteni személyek. Melyből ki-tettszik, hogy az Emberi természet, közbe-vetés-nélkül csak azzal eggyesűlt, a' mi tulajdona a' Fiúnak; tudni illik, *Hypostasissá*-val, Személy-szerént-való tulajdonságával. Ez pedig az Eggyesűlés, nem úgy lett, hogy az Emberség, Isteni személlyé változnék; hanem úgy, hogy az Emberi természet, a' Fiu Istennek személy-szerént-valo tulajdonságát venné, és azzal egyetemben Egy Személyt szerzene. De, mivel a' Fiú személye, Isteni természetitűl, és tulajdonságitúl válhatatlan, söt vólta-képpen Egy ezekkel: innen vagyon, hogy az Isteni személlyel egyetemben, a' töb tulajdonságok-is, a' Személy-által közöltettek az Emberi természettel: nem úgy, hogy ezek-által, az Emberi természet, Mindenüt-lévö, Halhatatlan, Örökké-való lenne; hanem hogy, a' menyíben ezek eggyeznek a' Fiúnak tulajdonságával, Egy Személyt szerezzenek, *mediante Hypostasi*, az Emberi természettel.[7194] II. Azt kell meg-értenünk; hogy, minek-utánna az Isteni és Emberi természet, a' Fiú személyében, Személy-szerént eggyesűltek, egybe-foglaltattak, Egy Személlyé lettek: a' minémü móddal egybe-köttetett és foglaltatott a' két Természet egy-mással, az-szerént közlik egy-másnak

[7193] Ferrum, non essentialiter habet calorem; nec murus albedinem, nec Christi humanitas Ubiquitatem: Et tamen dicuntur Calida, Alba, Ubique. Ergo similiter dicetur, Humanitas est Deus, si formaliter habet Divinam perfectionem.

[7194] Sicut communicatur Hypostasis, non ut Humana natura fiat Hypostasis, sed ut per illam subsistat: ita communicatur AEternitas: non ut per illam Natura humana fiat aeterna; sed ut per illam, quatenus identificatur Hypostasi, mediate subsistat.

hodogeus_j.indd 1445 2025. 07. 21. 11:27:28

tulajdonságokat, és nevöket. Mint-hogy azért a' két Természet, *non immediate, sed in persona Verbi uniuntur*, nem köttetnek külömben egybe, hanem csak a' Fiú személy-szerént-valo tulajdonságában: innen vagyon, hogy az eggyik Természet tulajdonsági, nem külömben illenek, és mondatnak a' másikrúl, hanem csak, a' menyíre a' másik természetnek *Hypostasissá*-hoz, Személyéhez férnek.[7195] Annak-okáért, az eggyik Természetrűl, nem mondatnak a' másik természet nevei: mert nem igaz, hogy az Emberség Örökkévalo; vagy hogy, az Istenség újonnan született, *etc:* hanem, azon-egy Személyrűl mondatnak mind a' két Természet tulajdon-{858:}ságí; mivel azon-egy Személy, mind a' két természettel eggyesűlt.[7196] Miképpen azért, midőn azon Emberben külömböző mesterségek vannak, igazán mondhatod; hogy Ez az Orvos, jó Szabó; ez a' Csiszár, jó Bodnár, *etc*; de nem mondhatod, hogy az Orvosság, Szabó mesterség: Hasonló-képpen, itt sem mondhatod, hogy az Istenség meg-hólt, az Emberség öröktűl-fogva vólt; de igazán mondhatod, hogy, Ez az Ember, igaz Isten; öröktűl-fogva-valo, *etc*. Azt-is mondhatod, hogy a' Fiú Isten, meg-hólt, született, *etc*. mert ezekkel nem azt jelented, hogy az Istenség hólt-meg, vagy hogy az Emberség öröktűl-fogva vólt; hanem, hogy azon-egy Személy, Istensége-szerént örökké vólt, Embersége-szerént üdőben született. Igy azért, a' Testesűléshez nem szükséges, hogy az Isteni természet méltoságos tulajdonsági, Emberi természetnek tulajdoníttassanak. Mely dologrúl így ír Sz. Agoston: *[7197] *Execramur illorum blasphemiam, qui novo sensu asserere conantur; a tempore acceptae Carnis, omnia quae erant Divinitatis, in Hominem demigrasse*.

A' Régi Sz. Atyák bizonyságával, nem szükség az *Ubiquitást* rontani; mert ez-elött ••[7198] hallók, mely nyilván írja Sz. *Agoston*, hogy az Urunk Teste mindenüvé nem terjedett. Az-is a' Sz. *Doctorok* szava; hogy, "[7199] az Urunk igéje szerzi a' *Sacramentomot*. Végezetre, azt-is gyakran írják; hogy Urunk

[7195] Vide supr. fo. 486. post medium.

[7196] Idiomata Naturarum, non communicantur Naturis*:* sed eidem Personae, seu naturis in concreto.

[7197] * Augu. to. 10. Serm. 191. de Tempore.

[7198] •• Aug. supra, fo. 739.

[7199] " Supr. f. 852.

hodogeus_j.indd 1446 2025. 07. 21. 11:27:28

el-távozott tőllünk Embersége-szerént, midőn Égbe ment: †[7200] *Sed a quibus Homo abscedebat, DEUS non recedebat.* "[7201] *Non enim quia nunc non adest in carne, ex eo putes, quod spiritu medio non adsit.*

¶. 3. Az Ubiquisták Bizonysági meg-fejtetnek.

I. Bizonyság: Christus az Atya Isten jobján vagyon, *Rom. 8. v. 34. Coloss. 3. v. 1. Hebr. 1. v. 13.* Az Atya Jobja *[7202] mindenütt vagyon. Tehát Christus mindenütt vagyon.

Felelet. Az Isten Jobjára-valo ülésen, Kettőt érthetünk:

Először: ••[7203] Urunknak Attyával egyenlö Istenségét; úgy hogy, midőn azt mongyuk, hogy Christus az Attya jobjára ült, annyit tégyen mint-ha azt mondanók, hogy az Isteni méltoságban, az Atyával egyenlő-képpen részes. Ezt a' †[7204] Méltoságot, az Emberi természettel közölte a' fel-vétel-által az Isteni személy: nem úgy, hogy magán az Emberség ezt a' méltóságot bírná; hanem, hogy ebben a' méltoságban-lévö Személynek természetivé lenne. Miképpen, midőn Istenről azt mongya Sz. *Pál*, hogy "[7205] Meg-üressítette magát, Szolgai ábrázatot vévén, és engedelmességet mutatván; nem azt akarja, hogy az Isteni személy, magában, engedelem-alá vettetett; hanem csak azt jelenti, hogy Szolgai természetbe öltözvén, ebben a' természetben engedett: Azon-képpen, mikor azt mongyuk, hogy Christus Ember, az Atya jobjára, az-az, Isteni méltoságra emeltetett; nem egyebet mondunk, hanem, hogy a' Christus Embersége, Isteni méltoságra emeltetett az ö személyében: úgy hogy, noha nem az Emberség, de ez az Ember, az ö személyében Igaz Isten, és az Atyával egyenlő Székben uralkodik. Es jóllehet ez a' Christus Ember méltosága, Fogantatáskor közöltetett a' Testesülésben: de, mivel akkor világosban ki-nyilatkozott, és meg-ismértetett, mikor Égbe

[7200] † Aug. tra. 78. in Ioan. init.
[7201] " Cyrill. Hierosol. Catech. 14. Illuminatorum. in fine.
[7202] * Li. Concord. fo. 572. 717. Schlüsselb. l. 1. Theol. Calvi. art. 5. f. 24.
[7203] •• Ita multi Pattes, relati a Soario, 3. part. to. 2. disput. 51. Sect. 2.
[7204] † Data haec dignitas naturae Humanae; non in se, sed in supposito Verbi.
[7205] " Phil. 2. v. 7.

hodogeus_j.indd 1447 2025. 07. 21. 11:27:28

ment; erre-való-képest {859:} mondhattyuk, hogy akkor ült az Atya jobjára, mikor fel-ment Test-szerént Menyégbe.

Másodszor; Érthettyük az Isten Jobján, az Urunk Emberi természetének, az Istenség-után, minden állatok-felett-valo Méltoságát, Dücsösségét, Királyságát, Bíroságát; melyről emlekezik Sz. *Pál*, ••[7206] a' mint elébb-is †[7207] mondók. Akár-mellyik magyarázatot kövessük, nincs semmi színe a' *Lutheristák Consequentiajá*-nak. Mert ollyan az ö Bizonyságok, mint ha így okoskodnánk: Mi minnyájan "[7208] Istenben vagyunk: Isten mindenütt vagyon: Tehát mí-is mindenütt vagyunk. Vagy így: A' Kis újom kissebbik íziben vagyon az egész okos Lélek: Ezen okos Lélek, a' fejemben-is vagyon: Tehát a' Kis újom ízi a' fejemben vagyon. Igaz azért; hogy a' Christus Emberi természete, az Ige személyétűl, *Indistanter*, távúl-létel-nélkül, egybe-köttetett; és ott vagyon az Emberség, a' hol az Ige jelen vagyon: de az Emberség, nincs *adaequate* úgy eggyütt az Igével, hogy mindenütt légyen a' hol az Ige vagyon; mint az Istenség, és az Ember Lelke hasonlatosságából meg-mutatók. Az-is igaz; hogy, Valahol az Ige vagyon, mindenütt Ember: nem azért, hogy az Emberség mindenütt jelen; hanem azért, hogy az Ige mindenütt azon Ige, mely az Emberi természetet magára vette.

II. Bizonyság: Ha az Ige *[7209] valahol vagyon az Emberi természet-nélkül; következik, hogy az Igének tellyes személye, Emberség-nélkül vagyon. mivelhogy darab, és rész nincs az Isteni személyben, hogy egy része az Emberséggel maradna, más része e' kivűl vólna. Ha pedig a' tellyes Személy el-vált az Emberségtűl, helyén nem marad az eggyesűlés.

Felelet. Ezen formán meg-bízonyíthattya *Hunnius* Sz. *Pál*-ellen, hogy az Isten mí-bennünk jelen nincsen, mivel éppen mí-kivűlünk-is vagyon *Indiá*-ban. Meg-mutathattya azt-is, hogy az *Ubiquisták* fejében nincs okos Lélek, mivel az ö fejek-kivűl, szívökben-is jelen a' Lélek. Azt mondom azért, hogy az Isteni személy nem csak ott vagyon, a' hol a' fel-vett Emberség vagyon, hanem másutt-is, a' hol az Emberség nincsen. miképpen, a' *Concordia*

[7206] •• Philip. 2. v. 9. Hebr. 2. v. 9.
[7207] † Supr. fo. 501. 502.
[7208] " Act. 17. v. 28.
[7209] * Hunnius, li. de Persona Christi.

hodogeus_j.indd 1448 2025. 07. 21. 11:27:28

tanitása-szerént, noha Christus alázatosságának állapattyában, mindenütt nem vólt az Emberség; de az Isteni személy, akkor-is mindenütt vólt.

III. Bizonyság: Az Ige, ••[7210] valoságoson közölte az Isteni személyt az Emberséggel. Ez pedig a' Személy, nem egyéb az Isteni Mindenhatóságnál, Bőlcseségnél, és Mindenüt-valoságnál. Tehát, ezeket-is a' Tulajdonságokat közölte az Emberséggel.

Felelet. Noha az Istenségben, nem igaz, hogy mindent azzal közölni kell, a' kinek közöltetik a' mi egy vélle. mert az Atya, közli a' Fiúval Istenségét, mely egy az Atyasággal; de nem közli az Atyaságot: Mindazáltal meg-engedem, hogy a' Fiú személyével-eggyütt, a' töb Isteni tulajdonságok közöltettek az Emberi termeszettel: nem úgy, hogy az Isteni Halhatatlanság, halhatatlanná; Örökké-valoság, öröktűl-fogva-valóvá tenné az Emberi természetet; hanem csak úgy, mint meg-magyarázám, hogy az Isteni személynek közbe-vetése-által, Egy Személy lenne az Emberi és Isteni természetből. miképpen az Ember halhatatlan Lelke, {860:} a' Testnek adatik; de nem úgy, hogy ö-általa a' Test halhatatlan, és Lelki állat légyen, hanem hogy ö-tőlle eleveníttessék.

IV. Bizonyság: A' Sz. Irásból, így okoskodnak: Urunk azt mongya; †[7211] hogy néki adatott minden hatalom, az Égen, és földön. Tehát, Emberségének adatott ez a' Mindenhatóság. Az-is Christus szava; "[7212] hogy, A' hol ketten hárman, az ö nevében egybe-győlnek, közöttök vagyon. Sz. *Pál* azt írja; *[7213] hogy, Christusban lakozik az Istenségnek tellyessége, és az Isteni bőlcseségnek minden kincse. Es, ″[7214] hogy ö mindeneket bé-tőltött. Tehát mindenütt jelen vagyon. *etc*.

Felelet. Ezekben a' Sz. Irás mondásiban, nincs szó a' Christus Emberségérűl, hanem Christusrúl. Minden hatalom adatott Christusnak: I. Mert az Isteni Mindenhatóság adatott néki az Isteni személyben, mellyel nem az Emberség, hanem Christus, Isteni személye-szerént, minden-haló vólt. 2. Mert a' Christus Emberi természetinek-is, minden hatalom adatott, valamely teremtett-állathoz férhetett: azért Király, Pap, Bíro mindenek-felett.

[7210] •• Hunnius, Labyrint. 1. Papistico, Proposit. 61.
[7211] † Mat. 28. v. 18.
[7212] " Matt. 18. v. 20
[7213] * Coloss. 2. v. 3. 9.
[7214] ″ Eph. 4. v. 10.

hodogeus_j.indd 1449 2025. 07. 21. 11:27:28

Azért, Christus Urunknak, Embersége-szerént, minden hatalom, és bőlcseség adatott, mely teremtett természethez férhet: Istensége-szerént pedig, az Atyától vette az Isteni természettel-eggyütt, az Isteni Mindenhatóságot, és Bőlcseséget. Ennek-felette; Christus jelen vagyon, Isteni természete-szerént, és Atyai gond-viselésével, a' hol az ö nevében gyölekeznek. Miképpen azért, mikor Christus azt mondotta; hogy, minek-elötte *Abrahám* lenne, ••[7215] ö vagyon; Vagy, hogy az Ember Fia Meny-országban vagyon †[7216]; abból ki nem hozhattyuk, hogy Emberi természete-szerént örökké vólt, vagy Menybe-menetele-elött Égben vólt: úgy, mikor Christus mondatik jelen-lenni; nem következik, hogy ezt, Emberi természetirűl kellyen érteni. Sz. *Pál* mongya, hogy, Pokolra szállott, és Menybe ment Urunk, hogy bé-tőltene mindeneket: az-az, I. Hogy az ö-felőlle meg-írt *Profecziá*-kat bé-tellyesitené.[7217] 2. Hogy Mennyei ajándékokkal bé-tőltené a' Világot, a' Szent Lélek Isten küldésével. 3. A' Christus Uralkodásárúl, Birodalmárúl, Gond-viseléséről, magyarázhattyuk ezt a' Bé-tőltést; mellyel, Emberi természete-szerént-is, az Eget, Főldet, Poklot bé-tőlté. Azt mongya tehát Sz. *Pál*; hogy Christus azért szállott Pokolra, azért ment az Egek-felibe, hogy mindeneket bé-tőltene; tudni illik, Hatalmasságával, Győzedelmével, Uralkodásával.

V. Bizonyság: A' Sz. Atyák ezent jelentik. Mert Sz. *Ambrús* †[7218], *Cyrillus* *[7219], és Arany-száju Sz. *János* ″[7220], azt írják; hogy Mindenütt azon-egy Christus Teste vagyon. Sz. *Jerónimus* pedig, ‘‘[7221] azzal bizonyíttya hogy a' Szentek mindenütt jelen vannak, mert eggyütt vannak a' Báránnyal, ki mindenütt vagyon.

Felelet. A' Sz. Atyák, nem czimborálnak az *Ubiquisták*-kal: Mert ők csak azt mongyák, hogy mindenütt jelen vagyon a' Christus Teste, valahol az Aldozat szolgáltatik; mint világoson meg-tettszik szavokból, és a' dolog folyásából, melyről beszéllenek. Sz. *Jerónimus*, midőn azt mongya,

[7215] •• Ioan. 8. v. 58.
[7216] † Ioan. 3. v. 13.
[7217] Vide supr. fo. 501. 502.
[7218] † Ambr. Hebraeos 10.
[7219] * Cyrill. li. 12. in Ioan. c. 32.
[7220] ″ Chrys. hom. 17. ad Hebr.
[7221] ‘‘ Hieron. cont. Vigilant. c. 2.

hodogeus_j.indd 1450 2025. 07. 21. 11:27:28

hogy Christussal egyetemben, a' Szentek mindenütt vannak; az Erő-, Ertelem-, és Hatalom-által-valo jelen-lételrűl szóll. mert az Ujítók sem hiszik, hogy a' Szentek természete jelen légyen mindenütt. A' Bá-{861:}rány azért mindenütt vagyon, Tudással, és Értelemmel; mert mindeneket túd és lát. A' bóldog Szentek-is, eggyütt-lévén Christussal, tudnak mindent, valamit, az Isteni bőlcseség-szerént, mélto tudniok.

NEGYEDIK RESZE.

A' KENYER ES BOR, MEG NEM MARAD
a' Sacramentom-*ban.*

¶. 1. Miben vagyon a' Közbe-vetés.

NOha a' *Lutheristák* velünk-eggyütt vallyák, hogy a' *Sacramentom*-ban valósággal jelen a' Christus Teste: de abban ellenkeznek, hogy a' Kenyér és Bor természetit nem itélik el-változni, hanem éppen maradni.

A' *Romai Ecclesia* azt hiszi; hogy a' külsö és láthato Szín-alatt, kenyér és bor nincsen; hanem, a' mint *Cana Galilaeá*-ban Christus a' vizet borrá változtatta, úgy itt, a' kenyeret és bort, hatalmas Igéje erejével, Szent Testévé Vérévé változtattya, a' külsö színek és *accidensek* meg-maradván.

A' *Calvinisták*, noha azt vítattyák, hogy meg-marad a' kenyér és bor természeti; de azt-is e' mellé vetik, hogy, ha azt helyén hadgyuk a' mit a' *Lutheristák* tanítnak, tudni illik, hogy amaz igéket, Ez az en Testem, tulajdon, és *figura*-nélkül-valo értelemben kell venni: azt-is helyén kell hadni, hogy a' Kenyér és Bor el-változik; mint illyen szókkal taníttya *Beza*, írván *Vestfalus*-ellen: *Saepe diximus, quod nunc repetam, retineri reipsa non posse* tò rethòn *in CHRISTI verbis, Hoc est Corpus meum, quin Transsubstantiatio Papistica statuatur.*[7222] Azért, igazán azt mondhattyuk ez-aránt a' mostani Tévelygőknek, a' mit Sz. *Agoston* monda *[7223] az egy-más-között meg-hason-

[7222] Beza, tom. 1. Tract. Theolog. tr. 6. li. de Coena, contra Vestphalum.

[7223] * Aug. lib. 1. de Peccat. meritis, c. 34. Simile ap. Hilarium, eleganter. sup. f. 272.

hodogeus_j.indd 1451 2025. 07. 21. 11:27:28

lott *Pelagiánusok*-nak; hogy, Ha egy-mással meg-eggyeznek abban, a' mit mindenik igazán tanít egy-más-ellen; mí-velünk-is ottan meg-eggyeznek. Mert a' *Lutheristák* igazán hiszik, és jól bizonyíttyák, hogy a' Christus Teste, jelen vagyon a' külsö színek-alatt; és ama' szókat, *Ez az én Testem*, tulajdon erejében és jegyzésében kell venni. A' *Calvinisták*-is igazán bizonyíttyák, hogy, ha azok a' szók, *Figura*-nélkül, saját értelmekben maradnak, következik a' Kenyér és Bor el-változása. Mindenik igazat mond: és, ha magok-között meg-alkodván, mind a' Két igazat helyén hadgyák, mí-velünk eggyet értenek; és, az ö itéletek-szerént-is *[7224], mí lészünk nyertesek.

¶. 2. A' TRANSSUBSTANCIATIO nevén, ok-nélkül akadoznak az Ujítok.

A' küszöbön meg-ütköznek az Ujítók, és azt sajnállyák, hogy a' *Sacramentom*-ról-való tudományban, Uj szót, úgy-mint, *Transsubstanciatiót* említünk, mely szórúl a' Sz. Irás nem emlekezett. Mí erre csak azt mongyuk, a' mit Sz. *Agoston* hasonló dologban: *Non ait Apostolus, Vocum Novitates devita; sed addit, Prophanas. Sunt enim et doctrinae Religionis congruentes verborum novitates; et Xenodochia, atque Monasteria, postea sunt appellata novis nominibus: res tamen ipsae, et ante nomina sua erant. Adversus quoque impietatem Arianorum, novum nomen Patres Homoúsion condiderunt;* {862:} *sed non rem novam tali nomine signaverunt. hoc enim vocatur Homoúsion, quod dicitur, Ego et Pater unum sumus.*[7225] Summában: Ha az Uj szókkal, nem újonnan gondolt hamisságot, hanem régi Igazságot világosban jelentünk, nem árt a' szónak újsága. Azért, valamit felelnek a' *Lutheristák*, midőn a' Szent Háromság-tagadók, *Trinitást*, *Personát*, *Essenciát*, *Suppositomot*, *Relaciót*, †[7226] *Homoúsiont*, *Hypóstasist*, Uj szóknak mongyák, azont felellyék mí-képünkben magoknak. Mely dologrúl így szóll Calvinus: *Si verbum exoticum appellant, quod totidem syllabis compositum in Scriptura ostendi non possit, iniquam sane legem nobis imponunt. Ubi Ecclesiam summa necessitate*

[7224] * Deut. 32. v. 21. Inimici nostri sunt Iudices.
[7225] Aug. tract. 97. in Ioan. Vide infr. l. 14. init.
[7226] † Consubstantialis.

hodogeus_j.indd 1452 2025. 07. 21. 11:27:28

urgeri, ad usurpandas Trinitatis et Personarum voces comprobatum fuerit; si quis verborum novitatem tum reprehendat, nonne merito judicatur lucem Veritatis indigne ferre? ut qui tantum hoc reprehendat, Veritatem planam ac dilucidam reddi.[7227]

Kettő azért a' felelet: I. A' Keresztyénségben, nem kell a' szórúl vetekedni; Akár-minémü szóval magyaráztassék az Igazság, arra nem kell nézni: hanem arra kell figyelmezni, hogy, vagy Ó, vagy Uj szóval, Istentűl adatott Igazság taníttassék. II. Némely dolgokat, a' Sz. Irásban nyilván olvasunk; némellyeket, az Isten igéjéből hoz-ki az *Ecclesia*. Ezeket, noha szórúl szóra nincsenek az Irásban, bizonyoson kell hinnünk. Írva vagyon, hogy Hárman vannak Menyégben, Atya, Fiú, Szent Lélek; Azt-is olvassuk, hogy az Ige Testté lett: Ezekből az *Ecclesia* ki-hozza, hogy az Atyának, Fiúnak, Szent Léleknek, egy Természete, három Személye vagyon: Es hogy Christusban, két Természet, és egy Személy vagyon. A' Természet és Személy szava, nincs a' Sz. Irásban, de azért tartozunk ezeket-is hinni. Hasonló-képpen, világos szóval olvassuk a' Sz. Irásban a' *Sacramentom*-rúl, hogy, Ez a' Christus Teste: a' Kenyér és Bor természeti változását, az-az, a' *Transsubstanciatiót*, erős következéssel ki-hozza ebből az *Ecclesia*. Mikor azért azt kérdik az Ujítók, Hol vagyon a' Sz. Irásban a' *Transsubstanciatio?* Azt kell felelni; hogy, A' hol fel-találllyák, hogy az Ur-vacsora *Sacramentom*; a' hol ama' szókat olvassák, *Essentia*, *Persona*, *Trinitas:* ugyan azon levélen, mingyárt utánna, fel-találllyák a' *Transsubstanciatiót*. Jóllehet, nem oly új ez a' szó, a' mint az Ujítóknak tettszik: Mert, 1215. esztendőben, a' *Lateránomi Conciliom*-ban, *Cap. Firmiter. de Summa Trinitate*, a' *Transsubstanciatio*, mint szokott szó említtetik. A' Régi Atyák-is oly szókkal élnek, mely ezzel eggyez, tudni illik, *Transmutatio*, *Transformatio*, *Transelementatio*, *Permutatio*, *etc.*

¶. 3. A' Sz. Irásból meg-bizonyodik, a' Kenyér és Bor változása.

Hogy a' *Sacramentom*-ban a' Kenyér és Bor, Christus Testévé Vérévé változik, világoson ki-hozhattyuk a' Sz. Irásból; ha fondamentomúl vettyük,

[7227] Calv. li. 1. c. 13. nu. 3.

hodogeus_j.indd 1453 2025. 07. 21. 11:27:29

a' mit ennek-elötte vastagon meg-bizonyítánk, a' *Lutheristák* javallásából-is: hogy ama' mondást, Ez az en Testem, a' szók tulajdon erejében, bötű-szerént, *Figura*-nélkül kell venni. Mert ezekből a' Christus szavaiból, így bizonyítunk:

I. Christus világoson mongya, hogy, a' mit *Apostoli*-nak a' Vég-vacsorán adott, az, ö Teste. Tehát, az nem kenyér. Ez a' Bizonyság, *a Disparatis*, szinte oly Világos, oly erős, mint ha így okoskodnál: Ez a' *Luthe*-{863:} *rista* Predikátor, ember: Tehát nem Ördög, nem barom. Ez, a' mi kezemben vagyon, alma: Tehát nem ökör. Egy szóval, nyilváb dolog annál nem lehet, mint-hogy, *Disparatum de disparato, vere et proprie dici non potest*, Az egy-mástúl természetben külömböző dolgokrúl, igaz és tulajdon értelemmel nem mondhatni, hogy ez, amaz. Mert, ha ez így nem vólna, soha oly hamisságot nem gondolhatnál, melly igaz nem vólna. Azért, *Calvinus*-rúl azt mondhatnád, hogy *Judas*; *Luther*-rűl, hogy *Pilatus*; *Gabriel* Angyalrúl, hogy Ördög; az Ördögrűl, hogy Isten. Nincs-is, sem a' természet folyásában, sem a' természet-felet-való dolgokban, csak egy példa, melyben igazán mondassék *Disparatum de disparato, proprie, et non figurate*. Mert, mikor Christusrúl szólván, azt mongyuk; hogy, Ez az Ember, Isten; *Non praedicatur Disparatum de disparato*, a' mint bolondúl itéli *Luther:* hanem, csak azt mongyuk, hogy, a' mely személy Ember, azon személy Isten; *Persona habens Humanitatem, est persona habens Divinitatem*.[7228] Ha azért a' Christus szavait tulajdon jegyzésben vészszük, és a' Kenyér-, és Christus teste-között, *[7229] *Unio hypostatica*, Személy-szerént-való eggyesűlés nincsen: e' kettő-közzűl eggyik következik; vagy, hogy a' Kenyér meg nem marad, hanem Christus Testévé változik; vagy, hogy a' Christus mondása nem igaz. mellyet, távul légyen csak meg-is gondolnunk.

II. Ha a' Christus testével eggyütt-marad a' Kenyér, igazán mondhatta Christus, hogy a' Kenyérben, a' kenyér-alatt, a' kenyérrel eggyütt vagyon az ö Teste. De semmi-képpen azt, a' mit kezében tartott, tudni illik, a' Kenyeret, maga Testének nem mondhatta. Mert arrúl, a' mi másban, mással, más-alatt vagyon, igazán és tulajdonúl nem mondhattyuk, hogy az, a' miben, a' mivel,

[7228] Vide supr. fol. 478. fin.

[7229] * Si talis Unio esset, posset quidem Panis dici, Corpus Christi, id est, pertinens ad Christum: Non posset tamen dici Corpus humanum, quod pro nobis tradetur.

hodogeus_j.indd 1454 2025. 07. 21. 11:27:29

a' mi-alatt vagyon; mint sok példákkal Világoson meg-mutathattyuk: I. Az Isten, minden állatokban vagyon; a' Szent Lélek, az igaz Emberben vagyon; az Ember Lelke, a' Testben vagyon: De azért, ha egy darab tőkét, vagy egy jámbor embert mutatnál, nem igazán mondanád, hogy, Ez, Isten; Ez, Szent Lélek; mint-hogy a' Testről sem mondhatod, hogy, Ez Lélek. II. A' ki egy Almába Arany-forintot tolna, és arany-gyanánt adná valamely világtalannak, azt mondván néki, hogy, Ez Arany; A' ki egy Embert mutatna, mely csak akkor ivott bort, és gyomrában bor vagyon, és azt mondaná, hogy, Ez Bor; A' ki egy Házat mutatna, melyben ember vagyon, és azt mondaná, Ez Ember: senki egyebet nem itélne, hanem, vagy hogy tréfál és jádzik, vagy hogy hazud a' ki így szóll. Szinte e' képpen szóllot Christus, ha a' Kenyér meg-marad, és, erre mutatván, azt mondotta, Ez az én Testem. Tehát a' Christus szavainak igazságára, szükséges, hogy, nem a' Kenyérrel-eggyütt, hanem a' kenyér-helyett, az ö Sz. Teste légyen a' *Sacramentom*-ban. III. Midőn valamely Emberi csinálmány arra-valo, hogy látható és tapasztalható-képpen valamit tartsanak benne; úgy-mint, Erszény, láda, hordó, palaczk, *etc:* szokott móddal, és igazán mutathattyuk ezeket, és így szólhatunk; Ez Arany, Ez Bor, ha Arany, vagy Bor vagyon bennek. De ezen-kivűl, egyéb állatokban, hasonló szóllásnak helye nincsen, mint az elő-számlált példákból ki-tettszik; kiváltképpen, mikor láthatatlanúl vagyon valami más állatban.

III. Ha meg-marad a' Kenyér a' *Sacramentom*-ban, ama' Mutató íge, {864:} *Pronomen Demonstrativum, HOC*, Ez, kenyeret mutat. Oka az; mert maga-szerént, a' teremtett-állatok természetit, *substanciá*-ját, mi-vóltát, nem láttyuk. Azért, a' külsö színek-, és látható tulajdonságok-által szoktuk ezeket mutatni. Midőn pedig ezek-által, és ezek-alatt valamit mutatunk, azt kell mutatnunk, *[7230] ha jelen vagyon, a' mihez természet-szerént illenek, és ragasztatnak a' külsö érzékenség-alá vettetett jelek. Ez az oka, hogy, egy darab Kenyeret mutatván, nem mondhattyuk, hogy, Ez Isten, noha az Istenség

[7230] * Quando sub Accidentibus sensibilibus, per quae fit Demonstratio; naturaliter continetur aliqua Substantia, quae in se habet illa Accidentia: per particulam Demonstrativam, necessario illa Substantia designatur, quamvis in illa sit alia substantia intime praesens, modo insensibili. Si enim ita non est, per demonstrationem accidentium alicujus Corporis, posset designari Deus*:* et de omni Creatura recte diceretur, Hic est Deus, Haec est substantia Divina, etc.

hodogeus_j.indd 1455 2025. 07. 21. 11:27:29

jelen vagyon a' kenyérben. Tehát, ha meg-marad a' Kenyér a' Szentségben, szükség, hogy ama' mutató íge, *EZ*, a' Kenyeret mutassa. Nem mutatá pedig Urunk a' Kenyeret, a' Vég-vacsora-szerző igében: Mert, ha Kenyeret mutatott vólna, következnék, hogy, midőn azt mondotta, *EZ AZ EN TESTEM, mely ti-érettetek adatik*; egyebet nem mondott vólna, hanem, hogy Ez a' Kenyér mely a' Sütőtűl kemenczében süttetett, ama' Test, mellyel mí meg-váltattunk. Ez pedig nyilván hamis. mert tudva vagyon, hogy nem a' Sütőtűl dagasztatott Kenyér, hanem a' szeplőtelen Szűz méhében fogantatott Test, adatott a' mí váltságunkért. Ha azért igaz az Urunk mondása, mint-hogy igen-is igaz: következik; hogy a' Kenyeret nem mutatta Urunk, midőn a' Mutató ígét mondotta. Meg kell tehát vallanunk, hogy a' Kenyér meg nem maradott a' láthato színek-alatt. mert, a' mint mondám, ha ott maradott vólna, ezt kellett vólna Urunknak mutatni, midőn azt mondotta, *Ez az én Testem*.

IV. Ha Üdvözítőnk *Cana Galilaeá*-ban, a' Vizet borrá változtatván, egy Pohár vizet merített vólna, és a' Násznagynak adván, azt mondotta vólna, Ez Bor: vallyon nem szükség lett vólna-e, az ö szava igazságára, hogy, ha az-elött Bor nem vólt-is, az ö mondása erejével borrá lett vólna a' víz? Vagy, a' ki el-hitte, hogy a' mí Urunk nem hazudhat, ezeken a' szókon érthetett vólna-e egyebet, hanem hogy, a' ki az Esső-vizet a' szőlö-tőke erejével Borrá változtattya; mondásával, a' Pohárban merített vizet-is Borrá tette? Mivel azért a' Vég-vacsorán nyilván mondotta Christus, hogy, Ez az ö Teste: mi szükség abban gáncsot keresni? Vallyon, ha a' *Luther Predikátor* kezében-lévö kenyeret, Isten szem-látomást Testté változtatná; rövideden, annál világosb igékkel ki-mondhatná-e a' *Predikátor* ezt a' változást, mint ha azt mondaná, hogy, Ez Test? Künyű lett vólna Urunknak azt mondani, hogy Ebben, Ezzel, Ez-alatt vagyon az ö Teste, ha azt akarta vólna velünk el-hitetni: de nem mondotta ezeket; hanem általlyában, Testének nevezte a' mit osztogatott. Ki-tettszik azért mind ezekből; hogy, ha a' Christus szavait ••[7231] tulajdon értelemben vészszük, és csavargásra gondolt *Figurák*-kal nem mocskollyuk; külömben igazak nem lehetnek, hanem-ha a' Kenyér el-változik, és a' külsö Jelek-alá, Urunk Teste helyheztetik.

[7231] •• Ut fieri debere probatum, supra, fo. 832. et seqq.

hodogeus_j.indd 1456 2025. 07. 21. 11:27:29

¶. 4. A' Szent Atyák, és az igaz Okoskodás, erössítik a' mí Vallásunkat.

Ha a' Christus szavaiban valami homály vólna, és Nap-fénynél világosban ki nem hozhatnók az Irásból, ezt a' Kenyér változását: vallyon, a' Keresztyéni józanság nem azt kivánná-e tőllünk, hogy azoknak értelme-szerént †[7232] vegyük a' CHRISTUS szavait, kik-által reánk szállott a' Sz. Irás?

Noha pedig a' Régi Atyák irásiban, a' *Lateranomi Conciliom*-elött, {865:} a' *Transsubstanciatio* nevét nem olvassuk, de más "[7233] hasonló-, és egyenlő-erejű szókat olvasunk; mellyekkel nyilván taníttyák, hogy a' Kenyér meg-nem marad a' Szentelés-után, hanem Christus Testévé változik.

Ezt taníttya a' *LATERANOMI* *[7234] *Conciliom*, mely a' Harmadik *Innocentius* Pápa idejében vólt. A' *Constancziai* "[7235], *Florenczíai* †[7236], és ••[7237] *Tridentomi* Gyölekezetben, ugyan-ezent olvassuk. A' Régi *Doctorok*, közönséges értelemmel vallást tésznek ezen dologrúl. Mert, a' mint ez-elött ″[7238] hallók, Sz. AGOSTON azt írja; hogy, minek-utánna a' Christus szavaival megszenteltetik a' Kenyér, nem mondatik az-után kenyérnek. CYRILLUS, midőn azt írta vólna, ‡[7239] hogy, a' ki a' Vizet borrá változtatta, a' Bort-is vérré fordíthattya: utánna veti, hogy szeműnknek, szájúnknak ne hidgyünk; hanem bizonyosok legyünk benne, hogy, a' mit az Ur-vacsorában vészünk, Test az, nem kenyér: *[7240] *Pro certissimo habe, Panem hunc qui videtur a nobis, non esse Panem, etiamsi gustus panem esse sentiat; sed Corpus Christi. Et Vinum, quod a nobis conspicitur, non esse Vinum, tametsi gustui vinum videatur; sed Sanguinem Christi. In specie Panis, dat nobis Corpus; et in specie Vini, dat nobis Sanguinem. Quamobrem, non sic haec attendas, tamquam sint nudus et simplex panis, nudum et simplex vinum; Corpus enim sunt, et Sanguis Christi.*

[7232] † Vide supra, fo. 94. 95. 628.
[7233] " Fit, mutatur, transmutatur, etc.
[7234] * Cap. Firmiter. De Summa Trinitate.
[7235] " Constant. Sess. 8. et 15.
[7236] † Florent. in Decreto Eugenii.
[7237] •• Trident. Sess. 13. c. 4. et Can. 2.
[7238] ″ Supr. fo. 739.
[7239] ‡ Verba vide supr. fo. 839.
[7240] * Cyrillus Hierosol. Catech. 4. mystagog.

hodogeus_j.indd 1457 2025. 07. 21. 11:27:29

Nam etsi sensus illud tibi renuntiat, fides tamen te confirmet. Ne judices rem ex gustu. Cyprianus-túl hallók, †[7241] hogy a' Kenyér, noha külsö színében el nem változik, de természetiben el-változik, és Testté lészen, *Non effigie, sed natura MUTATUS*. Azon-képpen, Sz. Ambrús azt mondá; "[7242] hogy a' *Sacramentom*-
5 ban, nem az vagyon a' mit a' természet szerzett; mert, ha az Isten szava semmiből mindent teremthetett, künyű el-változtatni, és másra fordítani a' teremtett állatot: *Ante consecrationem, Panis est, et Vinum: ubi Verba Christi accesserint, FIT Corpus Christi*.[7243] Ezekkel egy értelemben vagyon Damascenus: *[7244] *Panis et Vinum, supernaturaliter TRANSMUTANTUR in Corpus et Sanguinem*
10 *Christi*. Es Sz. Bernard: ″[7245] *Hostia quam vides, jam non est Panis, sed Caro. Similiter, Liquor iste quem vides, jam non est Vinum, sed Sanguis*. Melyből meg-tettszik, mely hamissan írja *Calvinus*, hogy Sz. *Bernárd* idejében, nem tudták a' *Transsubstanciatiót:* "[7246] *Bernardi aetate, Transsubstantiatio nondum agnita erat*. Az pedig ennél-is nagyob hazugság, a' mit másutt ír Calvinus: *[7247]
15 *Nemo est Veterum, qui sacra Coenae symbola, non fateatur disertis verbis, Panem et Vinum esse*.

Az Emberi okoskodás erejéből, meg nem bizonyíthatni, hogy a' kenyér, Christus Testévé változik: de azt világoson meg-mutathatni, hogy Isten, Egy teremtett-állatot, mássá változtathat. kit az Ördög-is meg-valla, mikor
20 azzal kiváná hogy Istenségét mutassa Christus, hogy a' követ Kenyérré változtassa. Ebből meg-tettszik, hogy az Ördögnél keveseb hitűek, a' kik ezt a' változtatást lehetetlennek itélik.[7248] A' Sz. Atyák-is, szép hasonlatosságokkal erőssítik ennek a' változásnak lehetséges-vóltát. *Nyssenus*, és *Damascenus*, azt mongyák; hogy Christus, földön jártában, a' mely Kenyeret meg-ett,
25 a' mely Bort meg-itt, természet erejével, maga testévé vérévé változtatta:[7249]

[7241] † Supr. f. 840. fin.
[7242] " Supr. f. 840.
[7243] Ambr. li. 4. de Sacram. ca. 4. Lib. 5. c. 4.
[7244] * Damasc. l. 4. de Fide, c. 14.
[7245] ″ Bern. Serm. de Coena Domini.
[7246] " Calv. li. 4. c. 17. n. 15.
[7247] * Calv. li. 4. c. 17. n. 14.
[7248] Matt. 4. v. 3.
[7249] Nyssen. Orat. magna Catechetica, c. 34. Damascen. 4. de Fide, c. 14.

hodogeus_j.indd 1458 2025. 07. 21. 11:27:29

mit csudállyuk tehát, ha az Isten mindenható ereje, és hatalmas igéje azt cselekeszi, a' mit minden-nap cselekedett a' termé-{866:}szet? *Cyrillus*, a' Víznek borrá változását hozza-elő. Sz. *Ambrús*, említi a' *Moyses* Veszszejének kigyóvá fordúlását; az *Egyiptom* Vizeinek vérré változását; a' Kő-sziklák "[7250] vízzé-létét. Némellyek, emlekeztetnek az elsö Teremtésre, melyben, földből Emberi testet, *Adam* csontyából *Evat*, éppített Isten. Az-után, a' *Loth* Feleségét kővé változtatta. Mind ezekkel bizonyíttyák, hogy Istennél lehetséges a' Kenyérnek Testté változtatása.

¶. 5. Az Ellenkezö Bizonyságok meg-rontatnak.

I. Bizonyság: A' Sz. Irás, †[7251] a' Szentelés-után-is, Kenyérnek, és Szőlö-termésnek, nevezi a' *Sacramentomot*. mellyet annak nem nevezhetne, ha ott kenyér és bor nem vólna: Es, ha a' Keresztségben meg-marad a' víz természeti; oka nincsen, miért ne maradna-meg a' Kenyér az Ur-vacsorában.

Felelet. I. A' Sz. Irásnak szokott folyása-szerént, midőn valamely állat mássá változtatik, meg-tartya az elébbi nevét. Igy olvassuk, hogy *Evat*, *[7252] Csontnak nevezi az Irás, mert csontból lett; *Adámot*, †[7253] Pornak, mert porból teremtetett; a' *Moyses* veszszejéből lett Kigyót, "[7254] Veszszőnek hija; a' vízből lett Bort, ‡[7255] Víznek: Hasonló formán tehát, a' *Sacramentomot*, Kenyérnek mondhatni, mert kenyérből lett. Ugy kell azért efféle mondásokat érteni, mint mikor az *Evangeliom*-ban azt olvassuk, *[7256] hogy a' Vakok látnak; az-az, a' kik az-elött vakok vóltak. II. A' Sz. Irás, ••[7257] Kenyérnek szokott nevezni minden éledelt; mint ki-tettszik a' *Mi-atyánk*-ból; Es abból,

[7250] " Psal. 110. v. 8. Qui convertit Petram in fontes aquarum.
[7251] † 1.Cor. 10. v. 16. ca. 11. v. 26. 27. 28.
[7252] * Gen. 2. v. 23.
[7253] † Cap. 3. v. 9.
[7254] " Exo. 7. v. 12.
[7255] ‡ Ioan. 2. v. 9.
[7256] * Matt. 11. v. 5.
[7257] •• Ita Beza, Act. 2. v. 46.

hodogeus_j.indd 1459 2025. 07. 21. 11:27:29

hogy *Saul* meg-átkozá, a' ki estvéig kenyeret észik. és, noha *Jonathas* "[7258] csak mézet évék, de azért Atyai átokba esék, mert a' Kenyéren, *Saul* minden-féle éledelt értett. A' *Manna*-is, sokszor Kenyérnek neveztetik, *Psal. 77. v. 25. Sap. 16. v. 20. Joan. 6. v. 31.* mert táplálo eledel vólt, noha valósággal Kenyér nem vólt. Mert, a' mint *Moyses* mongya, Azért adott Isten *Mannát* a' Sidóknak, hogy meg-tanúlnák, †[7259] *Quod non in solo pane vivit homo*, hogy, nem csak kenyérrel él ember: Illyen-képpen azért, a' *Sacramentomot* Kenyérnek nevezi a' Sz. Irás, mivel lelki táplálás. III. A' Sz. Irás, annak szokott akár-mit nevezni, a' minek külsö színét viseli: az ••[7260] Angyalokat, mikor férfiu ábrázatban meg-jelentek, Férfiaknak hija. *Beza* azt írja; "[7261] hogy az Angyal, *Macedoniai* Embernek hívatik; mert annak ábrázattyát viselte: Mit csudállyuk tehát, ha Kenyérnek neveztetik a' *Sacramentom*, mivel külsö-képpen Kenyér színt visel?

Midőn Christus a' Szőlő-termést említi, azt mongyák az Ujítók-is; †[7262] hogy, nem a' *Sacramentom*-rúl, hanem a' Húsvéti Bárány étele-után adott italrúl szóll. Ha a' *Sacramentom*-rúl szóllana-is, nem nevezi Bornak, hanem Szőlő-tő termésének. mely szó, hozzá illik a' Bor színéhez, mert ez-is Szőlő-tő termés, noha nem Bor. De bár ugyan Bornak neveztetnék-is a' *Sacramentom*, úgy kellene érteni, mint a' kenyérrűl magyarázók.[7263]

A' Keresztségben, nem szükség hogy a' Víz el-változzék: mert, midőn az Istentűl adatott szókkal keresztelünk, nem mongyuk, hogy ez, a' mivel meg-mossuk a' Gyermeket, Christus Vére.

II. Bizonyság: Ha el-rontatik a' Kenyér természeti, és csak külsö láthato színe marad: következik, hogy szem-fény-vesztés, érzékenség {867:} játzottatás az Ur-vacsora, melyben Kenyérnek tettszik, a' mi nem kenyér E' felett, Három alkalmatlanság jő-ki ebből: I. Hogy a' Jegynek, és jegyzett dolognak, semmi *Analogiá*-ja, illendő hasonlatossága nincsen. Mert, Lelki táplalásnak jele, a' Testi táplálás; mint a' Keresztségben, a' külsö mosás, jele a' belsö

[7258] " 1.Reg. 14. v. 24. 27. 28. 43.
[7259] † Deut. 8. v. 3.
[7260] •• Act. 1. v. 10. cap. 16. v. 9. Gen. 18. v. 2.
[7261] " Beza, Act. 16. v. 9.
[7262] † Calv. Matt. 26. v. 26. Beza, Luc. 22. v. 17.
[7263] Duo Pocula distinguit Lucas.

hodogeus_j.indd 1460 2025. 07. 21. 11:27:29

tisztúlásnak: Testi táplálás pedig, a' kenyérnek jelen-léte-nélkül nem lehet. mert nem kenyér színnel, és *accidens*-sel, hanem, igaz Kenyérrel tapláltatik a' mí testünk.[7264] 2. Hogy az *Accidensek*, külsö és láthato színek, magán maradnak, és semmi állandó természettűl, *Substantiá*-túl, nem tartatnak. Ennél-is nagyob az, hogy *Accidensek*-kel, külsö színekkel tápláltatik a' test: mert éhhel meg nem halna, a' ki egyebet Szenteltnél nem ennék; csak abban annyit venne magához, menyit a' köz kenyérben. 3. Hogy Christusnak két-féle Teste vagyon; eggyik *Mariá*-túl született, másik Kenyérből lett.

Felelet. A' *Sacramentom*-ban szinte úgy nincs szem-fény-vesztés, mint csalárdság nem vólt, mikor az Angyalok, Férfiú ábrázatban; a' Szent Lélek, Galamb és tüzes Nyelv-képében, meg-jelentek; noha valoságos Emberi, vagy Galamb természet ott nem vólt: vagy, midőn a' *Manná*-ban, minden Ember ollyan ízt érzett a' minéműt kívánt.[7265] Azért a' *Sacramentom*-ban, meg nem csalatik az érzékenség az ö tulajdon *objectumá*-ban, érzése-alá vettetett dologban: mert az Erzékenség, egyebet a' külsö színeknél, és *accidensek*-nél, meg nem foghat. Hogy pedig az ember értelme meg ne csalatkozzék, és a' Kenyér színe-alatt, kenyeret ne itéllyen lenni; az Isten eleit-vette, ki-jelentetett Igazságával. Ha ki ennek helyt nem ád, és csak az Erzékenységeket követvén, Kenyérnek itéli a' *Sacramentomot:* maga hitetlenségére vessen hogy meg-csalatik.

Az elő-hozott alkalmatlanságok, sem szereznek akadékot. Az Elsö, azért;[7266] Mert, miképpen Pünkösd napján, noha igaz Nyelvek nem valának az *Apostolok* feje-felett; de, mint-hogy külsö színnel Nyelvet mutattak, meg-jelenthették az *Apostolok* nyelve erejét: azon-képpen, a' *Sacramentom* Lelki táplálást jegyezhet, mivel a' test-táplálo kenyérnek színét viseli; mely külsö Színek, jegyzik a' Lelki táplálást.[7267] Ugyan-is, a' Kenyérnek *substantiá*-ja, állattya, természeti, mi-vólta, Jel nem lehet, mivel semmi érzékenségtűl meg nem ismértetik: hanem, a' *Sacramentom*-hoz elégségesek, a' Kenyér és Bor színei, és látható jelei. A' Második alkalmatlanság sem helyes:[7268] Mert, noha

[7264] Sadeel, c. 3. de Manduc. spirituali.

[7265] Sap. 18. v. 20. 21. Licet naturaliter unius saporis esset Manna, Num. 11. v. 8.

[7266] 1.

[7267] Act. 10. v. 11. Animantia vera non erant, quae Petrus vidit: tamen recte signific

[7268] 2.

hodogeus_j.indd 1461 2025. 07. 21. 11:27:29

a' külsö Színek, ugy-mint, a' kerekség, fejérség, íz, szag, magán-álló természet tartása-nélkül, nem lehetnek természet erejéből: de az Isteni erö, a' nélkül-is meg-tarthattya ezeket. Mert, ha a' Christus Emberi természete, teremtett, és természet-szerént-valo *Hypóstasis*, személy-nélkül meg-maradhatott: a' külsö Színek, és *accidensek*, künnyen meg-tartathatnak, természet-szerént-való fondamentom-nélkül. Nem-is mélto, hogy az Isten erejét, a' természet folyásának mértékébe vessük, és csak azzal fontollyuk. Ennek-felette; miképpen a' Testesülésben, az Emberi személy-helyett, sokkal böcsülletesb Isteni személy vagyon, mely mind azokat, fogyatkozás-nélkül bé-tellyesíti, valamire a' teremtett személy szükséges; noha a' Christus személyéhez, nem ragasztatnak semmi *Accidensek*, mint más Emberi személyhez:[7269] Ugy itt, {868:} a' Kenyér-helyett, sokkal böcsülletesb *Substantia* vagyon, tudni illik, a' Christus Teste; mely, künnyen mind azokat meg-cselekedheti (ki-választván a' Christus Testének halhatatlanságával, és böcsülletes állapattyával ellenkezö fogyatkozásokat,) valamit a' Kenyér cselekednék, ha jelen vólna. Ezt külömben senki nem tagadhattya, hanem-ha tagadgya, hogy a' Christus Teste, erősb, és hathatósb a' kenyérnél. Mint tápláltassék pedig ember a' *Sacramentom*-mal, így magyarázzák:[7270] Miképpen az Ember nemzésében, midőn a' természet cselekedetiből a' Gyermek tagjai fel-éppűlnek, és az okos Lélek vételére el-készíttetnek; hogy végbe mehessen a' születés, melyre rendeltetnek az előljáro változások, önnön-maga a' természet Ura, teremti az okos Lelket: Ugy, mikor a' Kenyér színe, a' gyomor erejével úgy el-változik, hogy, ha a' kenyér ott vólna, el kellene változni; akkor a' természet Ura, teremt oly *materiát*, melyáltal a' táplálás véghez mehessen. A' Harmadik alkalmatlanság sem erős:[7271] Mert, ugyan azon-egy Test vagyon a' *Sacramentom*-ban, mely *Mariá*-túl született, és meg-feszíttetett; *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur.*

III. Bizonyság: Mikor Urunk ama' Szentelö igéket mondá, Ez az en Testem; és elsöben ama' mutató igét, †[7272] *EZ*, ki-mondá; akkor valami jelen-valót mutatott. De akkor nem mutathatta az ö Testét: mert ez, akkor

[7269] NOTA.

[7270] S. Thom. 3. parte, qu. 77. art. 5.

[7271] 3.

[7272] † Pronomen demonstrativum, HOC.

hodogeus_j.indd 1462 2025. 07. 21. 11:27:29

a' kenyér színe-alatt nem vólt, mikor csak ezt a' mutató igét ki-mondotta. Tehát a' Kenyeret mutatta. Arrúl mondotta pedig, hogy ö Teste a' mit mutatott: Tehát, a' Kenyérrűl mondotta hogy ö Teste. Igy, a' Kenyérnek meg kell maradni: mert a' mi nincs, azt nem mutathatni.

Felelet. Ama' Mutató igével, EZ, *[7273] nem mutatá Christus a' Kenyeret, a' mint ennek-elötte meg-bizonyítók; hanem, *Adjectivum* (Hoc) *demonstrabat suum Substantivum, cum quo, genere, numero, casu concordat; scilicet, Corpus*; "[7274] a' Christus Testét mutatta, mely, noha akkor nem vólt a' Kenyér színe-alatt, mikor Christus ki-mondotta az elsö igét, *Hoc*; de az ö szava erejével, mondása végén, jelen kellett lenni. Ennek értelmére, Két dolgot kell eszűnkbe vennünk: Elsö az; hogy, mikor ama' Mutató ige, EZ, oly szó-mellé vettetik, mely jelen-valo üdőt jegyez; nem kell azt itélni, hogy mindenkor oly dolgot mutat, mely akkor jelen vagyon mikor ki-mondatik. mert sokszor oly dolgot jegyez, mely az-után lészen. Mikor Isten *Abrahám*-nak a' Környűl-metélésrűl szólla, azt mondá: ″[7275] *Hoc est pactum meum*; Ez az én szövetségem: a' Környűl-metélést mutatta; mely akkor nem vólt, hanem az-után hamar következett. Mikor *Moyses*-nek azt mondá, "[7276] *Haec est Religio Phase*. †[7277] *Haec est oblatio Aaron:* oly *Ceremoniát* mutatott, melynek az-után kellett lenni. Mí-közöttünk-is szokás, hogy, midőn mutatni akarjuk a' mit akkor csinálunk, a' Mutató ígével azt jegyezzük, a' mi még készen nincsen. Egy Képet, vagy Levelet írunk: egy-nehány vonyás-után, azt mongyuk; Ez egy kép, Ez egy levél: Azon-képpen, a' Kenyér színe-alatt, *[7278] nem vólt akkor az Urunk Teste, mikor ki-mondatott a' Mutató ige; de azért, azt a' Testet mutatta, mely a' Szentelö igék végin, a' kenyér színe-alatt vólt, azon igék erejeáltal. Második dolog az; hogy, noha a' Mutató ige, a' Christus Testét jegyzi; de azért, hiuságos szó-szaporítás, *Tautologia*, nincs a' Christus szavában,

[7273] * Vide Cornelium, 1.Cor. 11. n. 153.

[7274] " In omni Enuntiatione affirmativa vera, idem significat Subjectum, quod Praedicatum: licet diverso modo. alias non recte diceretur, Hoc esse illud.

[7275] ″ Gen. 17. v. 10.

[7276] " Exo. 12. v. 43

[7277] † Lev. 6. v. 20.

[7278] * Pronomen Hoc, demonstrat non Accidentia sed substantiam, sub accidentibus in ultimo instanti prolationis contentam.

hodogeus_j.indd 1463 2025. 07. 21. 11:27:29

mint szinte {869:} a' töb hasonló mondásokban, *quando Praedicatum et Subjectum, idem significant diverso modo; ut, quum Definitio praedicatur de Definito*. ••[7279] mert, külömbözö formán jegyzi a' Christus Testét ama' szó, *Hoc*, hogy-sem a' *Corpus*. Ebből ki tettszik, mely hamissan írta *Calvinus, lib. 4. c. 17. n. 20*. hogy a' Mutato igével, *Hoc*, a' Kenyér színét mongyuk mutattatni. mert nem úgy vagyon: hanem az a' szó, mutattya a' Christus Testét, mely a' szók végén a' Kenyér színe-alatt vagyon.

IV. Bizonyság: Christus, Kenyérnek, Utnak, Ajtónak, nevezi magát: Ebből nem következik, hogy Christusnak kenyérré kell változni. Tehát a' Kenyérnek sem szükség Testté változni.

Felelet. Meg-mutatók ez-elött, mint kell az Urunk szavából a' Kenyér változását ki-hozni. Mikor pedig Mennyei Kenyérnek, vagy Ajtónak nevezi magát Christus, nem szükség, hogy Kenyérré, vagy Ajtóvá légyen. mert efféle mondásokban, szokott *Metáfora* vagyon, és a' Kenyérrel-, vagy Uttal-valo hasonlatossága, jelentetik Christusnak. A' Vég-vacsorának igéjéből pedig, kirekesztők ez-elött a' *Figurá*-kat.

V. Bizonyság: Sz. *Agoston* azt írja; hogy az Ur-Vacsorája kettőből áll; Látható dologból, és Christusnak láthatatlan Testéből: ‡[7280] *Sacrificium Ecclesiae duobus constat; Visibili Elementorum specie, et Invisibili Christi Carne et sanguine*. Theodorétus pedig, *Dialogo 1. et 2*. így szóll: *Signa quae videntur, apellatione Corporis honoravit; non naturam quidem mutans, sed naturae gratiam adjiciens*. Végezetre, azt írja *Calvinus*; hogy *Gelasius* Pápa a' *Romai Conciliom*-ban, azt tanította, hogy a' Kenyér és Bor természete, el nem vész a' *Sacramentom*-ban; *Praefat. Instit. ad Regem Gallorum, in margine*.

Felelet. Sz. *Agoston*, az *Elementomok* színét, *Speciem*, írja hogy megmarad, nem a' Kenyeret. *Theodorétus*, a' külsö jegyekről szóll, mellyeket érzékenséggel meg-foghatunk, *Signa quae videntur:* és azt mongya; hogy ezeknek természetit el nem változtattya Christus, hanem áldomásával fel-tiszteli.

[7279] •• In Praedicato, significatur Corpus Christi absolute, sine aliqua restrictione. Per Particulam HOC, demonstratur Corpus Christi, quatenus, absoluta tota Enuntiatione, praesens est sub speciebus panis.

[7280] ‡ Aug. relatus De Consecrat. Dist. 2. Can. Hoc est.

hodogeus_j.indd 1464 2025. 07. 21. 11:27:29

mert a' Kenyér színe, ízi, kereksége, az áldomás-után, nem a' Kenyeret, hanem az Urunk Testét jegyzi. Csak azt mongya tehát *Theodorétus* igazán a' külsö színekrűl, a' mit *Beza* hamissan mondott a' kenyérrűl és borrúl; *[7281] *Qualitate mutantur, quum fiant Corporis et Sanguinis Domini symbola*. A' Gelasius könyvében, †[7282] *De Duabus Christi naturis*, homályos mondás vagyon e' dologrúl. De, Először; nem igaz, hogy az a' *Gelasius*, a' ki azt a' könyvet írta, *Romai* Pápa vólt: Mert Baronius, *Anno 496*. Bellarminus, *Lib. 2. de Eucharistia, cap. 27.* Valentia, *3. parte, Disput. 6. quaest. 3. p. 2.* és sokan egyebek, bizonyoson meg-mutattyák, hogy azt a' könyvet, nem *Gelasius* Pápa, hanem *Gelasius Caesariensis Episcopus* írta. Másodszor; az sem igaz, hogy a' *Romai Conciliom*-ban tanította *Gelasius*, a' mit *Libro de Duabus Christi naturis* olvasunk; mert azt soha semmi jelenséggel nem erőssítheti *Calvinus*. Harmadszor; a' Túdós emberek, a' *Gelasius* szavát úgy magyarázzák, hogy semmit az igazsággal ne ellenkezzék. De abban nem kell törni fejűnket: Mert, bár úgy vólna-is, hogy *Gelasius Caesariensis*, valamit alkalmatlanúl tanított e' dologban: egy fecske, tavaszt nem szerez: és, annyi sok fö *Doctorok*-ellen, {870:} kik a' Kenyér változásrúl vallást tésznek, semmi ereje nem vólna az ö tanitásának.[7283]

ÖTÖDIK RESZE.

AZ UR-VACSORANAK EGY SZIN-ALATT vételérűl.

¶. 1. Miben vagyon gyökere a' közbe-vetésnek.

A' Mí Szomszédink, kiknek nyughatatlan elméjek, Hitrűl hitre, Vallásrúl vallásra, Vélekedésrűl vélekedésre változtanak, változnak; és, míg bennek csak egy tart, változandók lésznek; a' töb görcsös kérdések-, és egybe-békélhetetlen

[7281] * Beza, Matt. 26. v. 26.
[7282] † Extat to. 4. Biblioth. SS. Patrum.
[7283] Vide supr. fo. 177.

hodogeus_j.indd 1465 2025. 07. 21. 11:27:29

gyűlőlséges versengések-között, mellyeket naponként támasztanak, mint valami fejthetetlen csomót, és Tudományok tettetesb gyámolyát, únalmason forgattyák az Ur-vacsorának Két szín-alatt vételét. Mert, miólta pert indíta *Viklef*, és *Husz*, a' mí üdvösségünk zálogárúl, melynek a' Hívek-között, Eggyesség kötelének kellene lenni; attúl-fogva (az *Isaias* mondása-szerént) szűnetlen kiáltások vóltak a' Bor-miatt: *Clamor erit super Vino in plateis*.[7284] †[7285] *Cum cantico non bibent Vinum; amara erit potio bibentibus illam*. Allyunk-meg azért mí-is ez-aránt, és Isten segétségével mutassuk-meg; hogy, Nem kötelesek fejenként a' Hívek, az Ur-vacsorának két szín-alatt vételére. Hogy pedig az Egyenetlenség fondamentomát, és gyökerét meg-értsed;

Elsöben: Nincs arrúl vetekedés, ha meg kell-e fosztani a' Világi embereket a' Christus Vérétűl, úgy hogy ebben, ne részesűllyön egyéb a' Papoknál. Hiszszük, és taníttyuk; hogy, Valakik a' Christus Testét vészik, azok a' Christus Vérét-is vészik. holott a' *Tridentinum Conciliom* nyilván taníttya; hogy a' Kenyér színe-alatt, éppen, és tellyesen, jelen vagyon az egész Christus, Vérével, és Lelkével egyetemben.[7286] Ezt pedig a' Sz. Irásból tanúllyuk: I. Mert Christus a' Vég-vacsorán, azt a' Testet adta *Apostoli*-nak, mely mí-érettünk adatott; a' mint olvassuk, *Lucae 22. v. 19. 1.Cor. 11. v. 24.* Az pedig, eleven, és vérrel bévelkedö Test vala. II. Sz. *János* írja; hogy, Valaki el-szaggattya Christust, nem Istentűl-valo: *Omnis spiritus, qui solvit JESUM, ex DEO non est, et hic est Antichristus*.[7287] Mert *[7288], *Divisus non est Christus*. El-szaggattya pedig, valaki az ö Testét, Vérétűl, és Lelkétűl meg-fosztya. III. Christus szava; hogy, †[7289] Eleven kenyeret ád nékünk. A' Sz. Irás pedig azt mongya, hogy a' Húsnak elevensége, Vérben áll: "[7290] *Anima omnis carnis, in sanguine est*; az-az, élete nincs a' húsnak, mikor vére nincsen. Tehát, valaki a' Christus Testét, Vérétűl meg-fosztya; meg-öli. mert, ha Vér-nélkül vagyon a' Christus teste, Lélek-nélkül vagyon; a' Lélek-nélkül-valo

[7284] Isai. 24. v. 11.
[7285] † v. 9.
[7286] Concil. Trid. Sess. 13. c. 3. et Can. 3.
[7287] 1.Ioan. 4. v. 3.
[7288] * 1.Cor. 1. v. 13.
[7289] † Ioan. 6. v. 51.
[7290] " Lev. 17. v. 14.

hodogeus_j.indd 1466 2025. 07. 21. 11:27:29

test pedig, eleven nem lehet. IV. Sz. *Pál* írja; hogy Christus, fel-támadasa után, immár meg nem hal.[7291] Tehát a' *Sacramentom*-ban, éppen, egészen, elevenen vagyon, testestűl, lelkestűl, vérestűl. Azért mongya Sz. Ambrús: *Ubi Corpus Christi, ibi Christus est.*[7292] Miképpen azért a' Sz. Háromságban, Három külömböző Személy vagyon, és az Atya nem Fiu, nem Szent Lélek; mindazáltal, *Vi naturalis concomitantiae*, a' természet eggyességének erejéből, a' hol a' Fiú vagyon, az Atya és {871:} Szent Lélek-is ott vagyon: Ugy itt, a' Christus Teste és Vére egybe-foglalása, és halhatatlansága, azt kívánnya, hogy, a' hol eggyik vagyon, jelen légyen a' másik-is. Ezek így lévén, az Ellenkezőkkel nincs viszszálkodásunk a' Christus Vérének vételérűl: mert hiszszük, és vallyuk, hogy a' *Sacramentom*-ban, minnyájan részesűlünk a' Christus Vérében. Es szinte mint, a' ki nagyob, vagy töb darabot vészen a' Szenteltben, vagy többet iszik a' Pohárból, nem vészen másnál többet, a' Christus Testében Vérében: úgy, a' ki Két szín-alatt vészi, csak azt vészi, a' mit más Egy szín-alatt. Meg-tettszik tehát ebből, hogy minden közbe-vetés, csak a' külsö Jelrűl, a' Bor szinérűl, a' *Sacramentom* árnyékárúl vagyon. Mivel azért, nem a' Pohártúl, vagy a' Bor szinétűl, hanem a' Christus Testétűl vérétűl, kell a' Lelki áldomásokat várnunk: nem kellene ily nagy *Kyriét* indítani a' Pártosoknak, ebben a' dologban.

Másodszor: Abban-is eggyezünk; hogy Christus a' Vég-vacsorán, Két szín-alatt adta *Apostoli*-nak a' *Sacramentomot*; és meg nem tíltotta, hogy következendő üdőben, két szín-alatt ne vegyük. Ez-okon, †[7293] az *Ecclesiá*-nak sengéjében, gyakorta Két szín-alatt adatott a' községnek-is.

Közbe-vetés tehát csak abban vagyon; Ha Christus, példajával, vagy parancsolattyával, kötelezte-e a' Híveket közönségesen, hogy az ö Testét Vérét, külömben ne vegyék, hanem Két szín-alatt? Mert, ha erről Christus törvényt szabott: Szentség-rontók, a' kik Egy szín-alatt osztyák, vagy vészik az Urat. Ha pedig a' mí Istenünk, illyen kötelesség-alá nem vetett minket, vétek-nélkül adhattyuk, és vehettyük Egy szín-alatt a' *Sacramentomot.*[7294] mert mindenek-

[7291] Rom. 6. v. 9.

[7292] Ambr. in Psa. 118. v. 68.

[7293] † Concil. Trident. Sess. 21. cap. 2. *Status controversiae.*

[7294] Rom. 4. v. 15.

hodogeus_j.indd 1467 2025. 07. 21. 11:27:30

nél nyilván vagyon, hogy, A' hol törvény nincsen, ott törvény-szegés, az-az, vétek nem lehet: és, hogy *in Adiáforis*, azokban, mellyeket a' *Sacramentomok* szolgáltatásában Christus szabadoson hagyott, az *Ecclesia* oly rendelést tehet, a' minéműt alkalmatosbnak itél. Nem-is mélto, hogy, a' mire Christus nem kötelez, arra kötelezzen minket az Ellenkedők vélekedése.

¶. 2. Az Ujítók vélekedése, a' közbe-vetett dologrúl.

Nem egy nyomon járnak e' dologban az Ujítók:

Luther *[7295], a' *Babyloniai* Fogságrúl írt könyvében, azt mongya; hogy az *Ecclesiá*-ra bízta Isten, ha Egy szín-alatt adgya-e, vagy kettő-alatt, a' *Sacramentomot:* azért, ö nem kárhoztattya az Egy szín-vételt. Brentius-is azt állattya; †[7296] hogy a' Bor-nem-iszszák, Egy szín-alatt elégségesen vacsorálnak.

Az Augustai *Confessio*, *Articulo 21.* és *Calvinus*, mindeneket kötelez a' Két szín-vételre: "[7297] *Edictum aeterni DEI est, ut Omnes bibant.*

Csúfos emberek! Minek-utánna követőjöktűl el-lopák az Ur-vacsorát, az Anyaszentegyházat kezdék vádolni, hogy a' Christus Testét Véret, Egy szín-alatt osztogattya. Meg-mutatók ennek-elötte, hogy az Ujítóknál, nincsenek Istentűl kűldetett igaz Lelki Pásztorok, kik a' Hívek legeltetésére, tanitásra, *Sacramentomok* szolgáltatásra, rend-szerént vólnának hívatalosok: Azért, sem Egy, sem Két szín-alatt nem osztogathattyák az Ur Testét vérét. mivel, csak az Istentűl hívatott Lelki-pásztoroknak engedte Christus, hogy azt cselekedgyék, a' mit ö cseleküvék a' Vég-{872:}vacsorán. Errenézve, a *Lateranense Conciliom*, *Anno 1215.* így szóll: *Hoc Sacramentum nemo potest conficere, nisi Sacerdos, qui fuerit rite ordinatus, secundum claves Ecclesiae.*[7298] Azért magok-is az Ujítók, csak azoknak engedik a' Vacsora szolgáltatást, kik (hogy már) Egyházi személyek közöttök. Mivel

[7295] * Verba vide supra, fo. 278.

[7296] † Apol. Conf. Vit. ap. Petrum Michaëlem, De Utraque specie.

[7297] " Calv. li. 4. c. 17. n. 47. 48.

[7298] Cap. Firmiter. de Summa Trinitate.

hodogeus_j.indd 1468 2025. 07. 21. 11:27:30

azért *Aërius*-ellen, *[7299] az egész *Ecclesia* azt hitte mindenkor, és az *Apostoli* példa-is arra mutat, hogy a' Papot, csak Püspök szentelheti; Püspököket pedig, a' mint a' *Nicaenum Conciliom*-ból †[7300] hallók, csak Püspökök rendelhetnek: Nyilván következik, hogy az Uj Tanítók, fel-szentelt Papok nem lévén, sem Egy, sem Két szín-alatt nem adhattyák az Urat. Hogy pedig fel-szentelt Papnak kell lenni, a' ki az Oltári Szentséget meg-álgya, oly bizonyoson tudgyuk az *Ecclesia praxissá*-ból, mely bizonyoson tudgyuk, hogy ezt az *Evangeliomot* Sz. *Máte* írta.

Az-is csudálkozásra mélto, hogy az *Ubiquisták*, és *Calvinisták*, azon panaszolkodnak ellenünk, hogy Bort nem adunk: maga az Ur Teste vétele után, mindennek, valaki akarja, bort adunk *ablutió*-ra. Ez pedig a' mí *Ablutiónk*, az *Ubiquisták*, és *Calvinisták* hiti-szerént, szinte annyi, mint az ö *Sacramentomok*. Mert, a' *Calvinisták* vallása-szerént, a' Kenyér-után, ők csak Bort adnak, mint mí az *Ablutió*-ra. Az *Ubiquisták* pedig, mindenütt egyaránt hiszik jelen lenni a' Christus Testét Vérét: szinte úgy vagyon tehát a' mí *Ablutiónk*-ban a' Christus Vére, mint az ö *Sacramentomok*-ban. Méltatlan vádolnak tehát minket, mint-ha ö-nálloknál, valamivel kevesebbet adnánk a' községnek az Ur-vacsorában.

A' Romai *Ecclesia*, az Ujítók-ellen azt taníttya; *[7301] hogy minnyájan a' Híveket, nem kötelezte Chritus, hogy Két szín-alatt vegyék a' *Sacramentomot*. Ezt hogy fondamentomból meg-bizonyíttsuk, azt kell meg-mutatnunk, hogy Christus, sem példájával, sem parancsolattyával nem kötelezett a' Két színre.

¶. 3. A' Christus Példája, nem kötelez mindeneket Két színre.

Christus, Két szín-alatt osztogatta a' *Sacramentomot* az Utólso Vacsorán: De *Emaus*-ban csak Egy szín-alatt adta, mint majd meg-mutassuk. Azért,

[7299] * Vide supra, fo. 120. 295.
[7300] † Supr. f. 170.
[7301] * Concil. Trident. Session. 21. c. 2.

hodogeus_j.indd 1469 2025. 07. 21. 11:27:30

ha csak a' Christus példáját és cselekedetit nézzük, mind a' két-képpen-valo szolgáltatásra útat mutatott.

Ennek-felette, magán a' Christus *Institutió*-ja, rendelése, példája, kötelességet nem hoz a' Hívekre. Mert a' Házasságot, az Egyházi rend és Lelki Pásztorság hívatallyát, a' Predikállásnak és *Sacramentomok* szolgáltatásának tisztit, Christus szerzette és rendelte: mindazáltal, azt írja Sz. *Pál* †[7302]; hogy, nem köteles minden ember a' Házasságra; sem arra, hogy minnyájan Papok, és Egyházi szolgák légyenek.

Továb; Ha a' Christus példája és cselekedete, kötelességet hoz hogy minnyájan azt kövessük: Tehát minnyájan harmincz esztendőt várjunk, és a' *Jordán* vizéhez mennyünk keresztelkedni; mert Christus, harmincz esztendős-korában kereszteltetett a' *Jordán*-ban: Minnyájan Házasság-nélkül éllyenek; mivel így élt Christus. Es, hogy csak az Ur-vacsorárúl szóllyunk, Christus tellyes életében, csak Egyszer szolgáltatta a' *Sacramentomot*; akkor-is csak Férfiaknak; "[7303] csak Tizen-két *Apostol*-nak; setét Étszakának idején; Vacsora-után; Láb mosás-után: Ezekből az Urunk pél-{873:}dáiból, azt fondállyuk-e, *[7304] hogy pontrúl pontra ezeket kell cselekednünk? Alkalmas eszesség vólna, ha ki azt vítatná; hogy a' Papoknak, tellyes életekben csak egyszer szabad *Sacramentomot* szolgáltatni; akkor-is csak Férfiaknak, és nem Aszszonyoknak; csak Papoknak, nem Világi személyeknek; csak Vacsora-, és Láb-mosás-után; csak Estve; csak Vendég-fogadóban, nem Templomban; csak *Jerusalem*-ben; csak Húsvétban; csak Kovásztalan kenyérben; mivel az Urunk példája ezekre mutat. Mongyuk azt tehát; hogy, nem igazán *Communikál*, a' ki láb mosás-nélkül jár a' Vacsorához: mert Christus Sz. *Péter*-nek azt mondotta, †[7305] hogy része nem lészen vélle, ha meg nem mosattya lábát.

Akár-mely dologban-is azért, meg kell választani a' Szerzést, a' Parancsolattúl. Ha Christus valamit szerzett-, és gyakorlott-is, de e' mellé parancsolatot nem vetett: az ö Szerzése, és példája, bűnössé nem tészi a' ki

[7302] † 1.Cor. 7.

[7303] " Matt. 26. v. 20. Mar. 14. v. 17. Luc. 22. v. 14.

[7304] * Si uti velimus iis, quae Christus instituit, tenemur Substantialia servare, non Accidentia, et circumstantias.

[7305] † Ioan. 13. v. 8. 14.

hodogeus_j.indd 1470 2025. 07. 21. 11:27:30

külömbet cselekeszik. Mert Sz. *Pál* írja; hogy, a' mirűl Törvény nem adatott, abban vétek nincsen:[7306] mivel ••[7307] a' Bűn, Törvény-szegés. Az Ellenkezők sem adhattyák a' Sz. Irásból okát, Miért kell csak a' Két szín-vételben követnünk a' Christus példáját, és nem a' töb dolgokban? Jóllehet abban nem követik a' Christus példáját, hogy a' községnek Két színt adnak: mert Christus, csak az *Apostolok*-nak adott Két színt; azoknak pedig, a' kik Papok nem vóltak, *Emaus*-ban Egy színt adott.

¶. 4. Ama' szókkal, EZT CSELEKEDGYETEK, nem köteleztetünk a' Két színre.[7308]

Hogy Christus, törvénnyel és Parancsolattal sem kötelezett mindeneket a' Két színre, künyű meg-mutatnunk, rend-szerént elő-hozván azokat a' Négy Mondásokat, mellyekben, úgy tetszhetnék, hogy parancsolat adatott a' Két színrűl.

Elsö Mondás, *Ezt cselekedgyétek:* mellyel, hogy a' Két szín-vételre nem köteleztetünk, Két világos Jelenségből ki-tettszik:

Elsö Jelenség: Az *Evangelisták*-közzűl, egyedűl Sz. *Lukács* ••[7309] emlekezik ezekrűl a' szókrúl: ö pedig, csak a' Kenyér szín osztogatása-után írja, hogy ezeket mondotta Christus: a' Pohár-után, senki az *Evangelisták*-közzűl, ezekrűl a' szókrúl nem emlekezik. Melyből nyilván ki-tettszik, hogy ezekkel a' szókkal, nem kötelezett Christus a' Pohár osztogatásra. Sz. *Pál*, a' Kenyér szentelés-után, ugyan-azon formán hozza-elő †[7310] ezeket a' szókat, mint Sz. Lukács, *Hoc facite:* de mikor a' Pohárrúl szóll, csak illyen parancsolatot említ; *Ezt cselekedgyétek*, "[7311] *Valamenyíszer iszszátok, az én emlekezetemre*; az-az, nem kötelez az Italra, hanem csak azt parancsollya, mi módon kell innya,

[7306] Rom. 14. v. 15.
[7307] •• 1.Ioan. 3. v. 4.
[7308] HOC FACITE.
[7309] •• Luc. 22. v. 19.
[7310] † 1.Cor. 11. v. 24. 25.
[7311] " Praecepta ex suppositione facti, non praecipiunt factum.

hodogeus_j.indd 1471 2025. 07. 21. 11:27:30

mikor innya akarunk. Mikor Isten azt parancsollya; *[7312] hogy, mikor Fogadást tészünk, bé-tellyesíttsük; nem kötelez a' Fogadás-tételre. söt melléje veti; hogy, "[7313] ha ki Fogadást nem akar tenni, nem vétkezik: Azon-képpen, mikor valakinek így szóllunk: Valamikor vétkezel, tarts *penitenciát*; Valamikor bort iszol, mértékletesen igyál; Valamikor házasodni akarsz, magadhoz hasonlót keress: Efféle mondásokkal, nem parancsollyuk, hogy az Ember vétkezzék, bort igyék, meg-házasodgyék; hanem, módgyát mutattyuk; mint kell viselni magát, a' ki vétkezik, bort iszik, házasodik. Mivel azért, az *Evangelisták* {874:} irása-szerént, Urunk, a' Pohár osztogatása-után, nem mondotta ama' szókat, *Hoc facite*; Sz. *Pál*-is, külömb formán, és kötelezés-nélkül említi azt a' mondást: eszünkbe vehettyük, hogy ezekkel az igékkel nem kötelezteténk a' Két szín-vételre. Sőt, igazán *Goliad* Pallosának mondhattyuk ezt az Ellenkezők bizonyitását: mert ezzel szakad nyaka az ö igyeknek; mint ezennel nyilvábban meg-mutassuk.

Második Jelenség: Ha Christus a' Pohár adás-után mondotta vólna-is, hogy azt mivellyük, nem illetne mindeneket ez a' parancsolat. Mert ezekkel a' szókkal, az *Apostolok*-nak azt parancsolta Christus, hogy azt cselekedgyék a' mit ö cselekedett. Tehát arra kötelezte azokat, a' kiknek mondotta *Hoc facite*, hogy meg-álgyák, szolgáltassák, osztogassák a' *Sacramentomot*. Mert, ha ezek a' szók-által, nem adatott hatalom és parancsolat az *Apostolok*-nak, hogy szolgáltassák a' *Sacramentomot*: mutasson valaki más helyt az egész Sz. Irásban, melyben parancsolat adatott e' dologrúl. Noha pedig, ezeknek az Urunk szavainak hamis értelmétűl viseltetvén *Luther*, azt akarja, hogy, minnyájan egyaránt Papok vagyunk: de bizonyos, hogy, nem parancsolta minden embernek Christus, hogy azt cselekedgye a' mit ö cselekedett, mikor meg-áldotta, és szolgáltatta a' *Sacramentomot*.[7314] mert Sz. *Pál*, nem csak azt írja, ″[7315] hogy az Aszszonynak nem szabad Egyházi szolgálatba ártani magát: de azt-is világoson taníttya, †[7316] hogy nem vagyunk minnyájan Lelki pásztorok; hanem az *Ecclesiá*-ban, különbözö tagok, és Hivatalok vannak.

[7312] * Deut. 23. v. 22.
[7313] " v. 22.
[7314] Vide supr. fo. 124.
[7315] ″ 1.Cor. 14. v. 34. 1.Tim. 2. v. 12.
[7316] † 1.Cor. 12. v. 12. 29. Rom. 12. v. 4. Eph. 4. v. 11. BIBITE EX HOC OMNES.

hodogeus_j.indd 1472 2025. 07. 21. 11:27:30

¶. 5. Ama' mondással, IGYATOK EBBÖL MINNYAIAN,
nem köteleztetünk a' Két színre.

Ezeket a' szókat, az *Evangelisták*-közzül, csak egyedűl Sz. *Máte* említi; mellyekkel, a' Pohár vétele nem parancsoltatik mindeneknek. Mert, bár megengedgyük (kivel nem tartoznánk) hogy ez Parancsolat, és nem csak Kinálás; vagy ollyan Ajánlás, mint mikor azt mondá Christus; *[7317] *Accipite Spiritum Sanctum:* de azért bizonyos Jelenségekből meg-mutathatni, hogy ez a' parancsolat, csak a' le-telepedteket illette, kik csak "[7318] a' Tizen-két *Apostolok* vóltak.

Elsö Jelenség: Sz. *Mark* meg-magyarázza, kiket kell az *Omnes*-eken érteni: és azt írja; hogy, ‡[7319] *Biberunt ex eo omnes*, Ivának abból minnyájan. A' Sz. *Mark* mondásából, senki azt nem állattya, hogy *Tiberius* Császár, *Pontius Pilatus*, az egész *Romai* tanáttsal-eggyütt, abból a' Pohárból ittak: hanem, hogy az *Apostolok*, kik jelen vóltak, és kiknek Urunk hadta hogy minnyájan igyanak, minnyájan ittak. Meg-magyarázza tehát Sz. *Márk*, kiket kell a' Minnyájakon érteni.

Második Jelenség: Nem csak azt mondotta Christus, hogy Minnyájan igyanak, hanem, a' Pohárt-is meg-mutatta, melyből parancsolá hogy igyanak, *Ex Hoc*. mert, Azon-egy pohárból akará hogy minnyájan igyanak, a' jelen-lévö *Apostolok*. Túdó dolog pedig, hogy minket arra nem kötelezett, hogy azon Pohárból igyunk mellyet akkor mutatott, és Tanítványinak adott. Tehát csak azoknak szóllott, és azoknak mondotta hogy Igyanak minnyájan abból, a' kik jelen vóltak akkor.

Harmadik Jelenség: Azoknak mondá Christus, hogy a' Pohárból {875:} igyanak, kiknek mondá, hogy azt cselekedgyék a' mit ö cselekedett. Bizonyos pedig, hogy csak az *Apostolok*-nak, és az ö rendeken-valo Egyházi személyeknek mondotta Christus, hogy azt cselekedgyék a' mit ö cselekedett; tudni illik, Vegyék, meg-álgyák, osztogassák. Tehát, a' Pohárból-valo italt-is, csak azoknak hadta. Ugyan-is, a' Papok kötelesek, hogy, mikor áldoznak, a' Pohárt-is vegyék; noha az Aldozat-kivűl, ők-is Egy szín-alatt vészik az Urat.

[7317] * Ioan. 20. v. 22.
[7318] " Matt. 26. v. 20. Mar. 14. v. 17. Luc. 22. v. 24.
[7319] ‡ Marci 14. v. 24.

hodogeus_j.indd 1473 2025. 07. 21. 11:27:30

Negyedik Jelenség: Két dologban vetik itt bizodalmokat az Ujítók; Eggyikben, hogy ama' szó, *Omnes*, senkit ki nem választ. Másikban, hogy, noha Urunk az *Apostolok*-nak szóllott a' Vég-vacsorán; de másutt meg-mondotta, "[7320] hogy, a' mit nékik mondott, mindeneknek mondotta. De ezek, gyarló és erőtlen fondamentomok. Mert, ha mindenekre terjesztik ama' szót, *Omnes:* Mi az oka, hogy a' bőlcsö-béli Gyermekeknek nem adnak innya a' *Predikatorok?* Hiszem, ha mindeneket bé-foglal az *Omnes*, ezeket sem rekeszti-ki. Azon-képpen, ha Urunk válogatás-nélkül mindennek parancsolta, a' mit az *Apostolok*-nak parancsolt: Tehát mindennek parancsolta, hogy ••[7321] a' széles világra mennyenek, keresztellyenek, predikállyanak, Ur-vacsorát szolgáltassanak, bűnt óldozzanak. Azért Christus, azokrúl szóll minnyájokrúl, a' kikkel eggyütt le-telepedett vala. Meg-is magyarázza, minémü dologban mongya azt Mindennek, a' mit az *Apostolok*-nak mondott; tudni illik abban, *[7322] hogy vígyázzanak, és a' haláltúl készületlen ne találtassanak. Azért, lelki isméret-ellen-valo Sz. Irás marczongás, midőn az Italra csigázzák a' *Predikátorok*, a' mit Christus a' vígyázásrúl mondott.

Ötödik Jelenség, a' Sz. *Pál* tanitásából vétetik. Mert, mikor az Urunk szavait a' Hívek *Ususá*-ra szabja, nem úgy említi a' Christus mondását mint Sz. *Máte*; hanem, el-hagyván ezeket a' szókat, *Bibite ex hoc omnes*, magyarázván, mint kell a' községhez szabni a' mit Urunk az *Apostolok*-nak mondott, imigyen szóll: †[7323] *Ezt cselekedgyétek, valamenyiszer iszszátok, az én emlekezetemre.* Ennek a' mondásnak folyása-szerént, nem parancsoltatik közönségesen a' Híveknek hogy Igyanak; hanem, módgya adatik, mint kell innya, mikor isznak. Ha úgy illetné fejenként a' Híveket az Urunk parancsolattya, mint az *Apostolokat*; mi szükség vólt Sz. *Pál*-nak így magyarázni az Urunk mondását, midőn a' Hívek-eleibe adgya, mint kell élni a' *Sacramentom*-mal?

Hatodik Jelenség: Minémü értelme légyen a' Christus mondásának, kitettszik, nem csak az Emberek szava-járasából, hanem a' Sz. *Lukács*-túl

[7320] " Mar. 13. v. 37.
[7321] •• Mat. 28. v. 19.
[7322] * Mar. 13. v. 37.
[7323] † 1.Cor. 11. v. 25.

hodogeus_j.indd 1474 2025. 07. 21. 11:27:30

említett mondásból-is. Mert, mikor valamely Cselédes-ember, háza-népével le-telepedik, és egy kis pohárka malosát ád fiainak, ezt mondván; Igyatok ebből minnyájan: egyebet nem mond, hanem, hogy mindenik keveset igyék, hogy jusson minnyájoknak. Urunk, nem ada egy öreg darab Kenyeret az *Apostolok*-nak; és azért nem mondá, hogy minnyájan egyenek abban; hanem, a' Kenyeret darabokra tördelvén, mindenik *Apostol*-nak külön falatot ada.[7324] De mivel a' Pohárban-lévö *Sacramentomot* így el nem oszthatá, azt parancsolá, hogy abból minnyájan igyanak; az-az, hogy ketten, vagy hárman, mind meg ne igyák, hanem jusson mindenik-{876:}nek. Mint-ha nyilvábban így szóllott vólna: Ne úgy igyatok ebből a' Pohárból, mint szoktak szomjúság óltani innya; tudni illik, hogy szükségtekhez-képest, ketten, vagy hárman mind meg-igyátok: hanem, úgy igyatok, hogy jusson mindeniteknek benne. Ezt a' magyarázatot, Sz. *Lukács*-nál jelenté Christus más mondásával, midőn így szóll: *Accipite, et dividite inter vos*;[7325] Vegyétek, és oszszátok-el magatok-között.

¶. 6. A' Két Szinnek szükséges-vólta, meg nem bizonyodik a' Sz. Iános Hatodik részéböl.[7326]

Igazán írja *Calvinus*, hogy a' Sz. *János Evangeliomá*-ból, a' Két színnek szükséges-vólta meg nem bizonyodik: *[7327] *Nec vero recte Bohemi, hoc testimonio probant usum Calicis promiscuum esse debere.* Mert, a' többiközött, Christus, Négy dolgot mond Sz. *János* hatodik részében; mellyekkel nyilván jelenti, hogy az Egy szín-vétel, elégséges üdvösségünkre: 1.[7328] Ez, a' Menyből alá-szállott Kenyér, hogy a' ki ebből észik, meg ne hallyon. 2. ″[7329] A' ki ebből a' Kenyérből észik, örökké él. 3. †[7330] A' ki Engemet észen, él

[7324] Ita quisque; bibat, ut singulis sufficiat.
[7325] Luc. 22. v. 17.
[7326] NISI MANDUCAVERITIS.
[7327] * Calv. Ioan. 6. v. 53.
[7328] v. 50.
[7329] ″ Ioan. 6. v. 52.
[7330] † v. 58.

hodogeus_j.indd 1475 2025. 07. 21. 11:27:30

én-érettem. 4. “[7331] A’ ki ezt a’ Kenyeret észi, örökké él. Ezek mind hamissak, ha az étel nem elégséges, hanem ital-is kivántatik hozzá. Ki-tettszik tehát, hogy a’ Négy nyilván-valo mondások-ellen, a’ Két színnek szükséges-vóltát, nem tanította Christus ama’ mondásban, *Nisi manducaveritis, et biberitis*. Ugyan-is, ha azt tanította vólna; a’ természet-szerént-való Bornemiszszák-elött bé vólna gátolva a’ Meny-ország úttya: mert ők azt nem mivelhetik, a’ mire örök élet vesztése-alatt köteleztetnének.

Mikor azért Christus így szóllott; *Ha nem észitek az Ember fia Húsát, és az ö Vérét nem iszszátok, nem lészen életetek:*[7332] Ezt a’ mondást, a’ Túdósok egy-nehány-képpen úgy magyarázzák, hogy kötelezést nem foglal a’ Két szín-vételről. Mert, a’ Sz. *Agoston* tanácsa-szerént, jól cselekesznek, a’ kik azon-egy Irást, sok-képpen magyaráznak, hogy a’ tévelygéseknek színnel se kedvezzenek: *Non uno tantum, sed quotquot reperiri poterunt, intellectu Scripturarum utamur. Tanto enim fortius convincuntur haeretici, quanto plures exitus patent ad eorum laqueos evitandos*.[7333]

Először: Azt mongyák némellyek; hogy a’ Christus Testét észi, Vérét iszsza, a’ ki Egy szín-alatt vészi a’ *Sacramentomot*: mivel, mind Teste Vére ott vagyon Christusnak. Ennek értelmére, azt kell eszünkbe vennünk, hogy a’ Sz. Irás folyása-, és a’ régi Sz. Atyák szava-járása-szerént, gyakran azon-egy testi, vagy lelki táplálás, Ételnek és italnak mondatik. Sz. *Pál*, a’ Tejet, *[7334] eggyütt Ételnek, másutt Italnak nevezi. A’ Bőlcseség részesülését, Ételnek és Italnak nevezi ••[7335] a’ Sz. Irás. Christus Urunk-is, “[7336] az Igazság szeretetit, Éhezésnek és szomjúhozásnak mongya. A’ külsö testi táplálásra nézve-is, a’ ki téjben, vagy borban ázott kenyeret észik, söt a’ ki híg tyukmonyat iszik-is, mind enni mind innya mondatik. Mivel azért a’ *Sacramentom*-ban, Egy szín-alatt-is, eggyütt vészszük a’ Christus Testét vérét: ez a’ tellyes táplálás, méltán ételnek és italnak mondatik. Innen vagyon, hogy a’ Sz. Atyák azt mongyák; hogy a’ *Sacramentom*-ban, a’ Christus

[7331] “ v. 59.
[7332] Ioan. 6. v. 53. 54.
[7333] Augu. lib. 1. de Trinit. ca. ult. Et, 3. de Doct. Christ. ca. 27. in fine.
[7334] * 1.Cor. 3. v. 2. ca. 9. v. 7.
[7335] •• Eccli. 24. v. 29.
[7336] “ Matt. 5. v. 6.

hodogeus_j.indd 1476 2025. 07. 21. 11:27:30

Testét iszszuk, Vérét észszük. mert így szóll Sz. Cyprianus: *Manducaverunt, et biberunt de eodem Pane. Dixerat Magister, quod, Nisi manducaremus, et biberemus ejus Sanguinem, non haberemus vitam in nobis.*[7337] Sz. *Agos-*{877:}*ton*-is így ír: "[7338] *Carnem Christi et sanguinem, non edamus tantum in Sacramento, quod et multi mali; sed usque ad Spiritus participationem manducemus, et bibamus.*

Másodszor: Sokan azt írják; hogy a' Christus mondásában ama' szó, Et, *és*; annyit tészen mint, Vel, *vagy*. Mert az *ET*, nem mindenkor egybe-foglallya a' mit melléje vetnek, hanem néha el-választya. Erről így ír Tremellius: †[7339] *Usitatissimum est, Conjunctionem, disjunctive accipi, ut Exodi 21. v. 15.* Példánk erről, a' mit a' *Sidó* bötű-szerént mondott *Moyses:* *[7340] Ha ki, úgymond, Attyát és Annyát meg-üti, meg-hallyon: nem kivántatott, hogy mind a' kettőt meg-üsse; elég vólt a' bűntetésre, ha eggyikét meg-ütötte. Azonképpen, mikor Sz. *János* így szóll: ″[7341] Bóldog, a' ki olvassa, és hallya ennek a' Könyvnek szavait. Ebben a' mondásban, mint ••[7342] sok egyéb helyeken-is, *Et, pro VEL*, vétetik. Sőt Sz. *Pál*, akarván ismértetni, hogy a' *Sacramentom*-rúl-valo tanitásban, az Et, annyit tészen, mint Vel, egyszer így szólla: †[7343] A' ki méltatlan észi és iszsza, itéletet észik és iszik. Ugyan-azon helyen mászor így ír: *[7344] Valaki ezt a' Kenyeret észi, vagy a' Pohárt iszsza méltatlanúl, *etc*. Ugyan-is, miképpen nem csak az vétkes, a' ki mind Attyát Annyát meg-veri, hanem az-is, a' ki csak Attyát vagy Annyát meg-üti: úgy itt, nem csak az vétkes, a' ki mind a' Két színt méltatlan vészi, hanem az-is, a' ki a' Kenyér színt mélto készűlettel venné; de, minek-elötte a' Pohárt fel-hajtaná, hitetlenségbe, vagy egyéb gonosz szándékba esnék, és a' Pohárt méltatlan venné. Mely dolog

[7337] Cyprian. Sermon. de Coena Domini.
[7338] " Augu. Tractat. 27. in Ioannem.
[7339] † Tremell. in Gen. 2. v. 6.
[7340] * Exo. 21. v. 15.
[7341] ″ Apoc. 1. v. 3.
[7342] •• Lev. 20. v. 15. c. 22. v. 4. 5. etc.
[7343] † 1.Cor. 11. v. 29.
[7344] * v. 27.

hodogeus_j.indd 1477 2025. 07. 21. 11:27:30

meg-történhetik; mivel alkalmas üdő foly, a' Kenyér színe vétele-után, az italig, mikor sokan részesűlnek a' *Sacramentom*-ban.[7345]

Harmadszor: Azt mongyák némellyek; hogy, Ha az ételt és italt, tulajdonúl értyük; és amaz igét, Et, saját jegyzésében hadgyuk: úgy kell a' Christus parancsolattyát értenünk, a' mint sok egyéb helyeken; tudni illik, hogy az *Ecclesiá*-nak közönségesen, parancsolat adatott a' Két szín vételérűl: nem úgy, hogy minnyájan tartozzunk két szín-alatt venni, hanem hogy, az *Ecclesiá*-túl arra rendeltetett személyek-által, a' Két szín vétele meg-tartassék az *Ecclesiá*-ban; mint-hogy meg-is tartatik a' Papoktúl, midőn áldoznak. Az *Abrahám* maradékinak azt parancsolá Isten, hogy ••[7346] Környűlmetéllyék testöket; *Moyses*-által, azt hagyá a' *Sidók*-nak, hogy "[7347] az egész sokaság öllye-meg a' Húsvéti Bárányt: Mely parancsolatok, nem úgy kötelezték, hogy ki-ki tartozott valakit környűl-metélni, vagy valamely Bárányt megölni; hanem, csak arra köteleztetett az Isten népe, hogy ö-közötte, bizonyos rendelt személyek-által, ezek végbe vitessenek. Az Uj *Testamentom*-ban-is, *[7348] *Non omnia praecipiuntur omnibus*. Christus parancsolta az Apostoloknak, hogy az egész világra mennyenek, és mindeneket taníttsanak: de ez a' parancsolat, magán minden *Apostolt* nem kötelezett; mert egy sem vólt, a' ki minden Nemzetet tanított vólna. A' Vég-vacsorán, azt hagyá Christus, hogy azt cselekedgyék az *Ecclesiá*-ban, a' mit ö cselekedett; tudni illik, vegyék a' Kenyeret, meg-álgyák, osztogassák: Ez a' parancsolat, nem arra kötelezi az *Ecclesiát*, hogy minnyájan osztogassák a' *Sacramentomot*; hanem hogy, arra rendelt személyek-által, ezt végbe vigye az *Ecclesia*.

{878:} Ezek a' magyarázatok-közzűl, mindenik elégséges annak ismerésére, hogy a' Két színre nem köteleztetnek mindenek az elő-hozott mondással. A' mint pedig eléb mondám, mikor a' Sz. Irás értelmérűl vagyon kérdés, tartozunk nagyob hitelt adni az *Ecclesiá*-nak, hogy-sem akár-kinek másnak.

[7345] Particula pure disjunctiva, insinuat alterutrum, non utrumque, fieri debere. At cum alterutrum ita sufficit, ut tamen utrumque; non excludatur, recte conjunctivo (Et) utimur, ut illo Exodi 21. v. 15.

[7346] •• Gen. 17. v. 11.

[7347] " Exo. 12. v. 6.

[7348] * Vide Augu. li. 3. de Doctr. Christ. c. 17.

hodogeus_j.indd 1478 2025. 07. 21. 11:27:30

¶. 7. Szent Pál, a' Két színnek szükséges-vóltát nem jelenti.[7349]

Azt írja Sz. *Pál*; *[7350] hogy, a' mint ö vette az Urtúl, úgy adta a' *Corintus*-bélieknek az Ur Vacsorája tudományát: Az-után elő-számlállya, mint adta Urunk a' *Sacramentomot*. Ezekből, ki nem hozhatni a' Két színnek szükséges-vóltát;

Először: Mert Sz. *Pál*, semmit újat nem tanít; hanem, a' mint vette a' Végvacsora elsö rendelését, mellyet az *Evangelisták* fel-írtak, úgy tanította. Nem mongya Sz. *Pál*, hogy ö valamit újat hágy; hanem, hogy úgy adgya a' Hívekeleibe, a' mint ö tanúlta az Urtúl. Meg-mutatók pedig, hogy a' *Sacramentom* elsö rendelésében, nem kötelezett Christus mindeneket a' Két szín-vételre. Tehát, Sz. *Pál* sem igyekezett az Italra erőltetni mindeneket.

Másodszor: Noha Sz. *Pál* az ö Levelében, közönségesen írt az *Ecclesiá*-nak: mindazáltal, nem szükség, hogy az Ur-vacsorárúl adott parancsolatnak minden részei, egy-aránt illessenek minden Rendeket, és Személyeket; mint szinte ama' parancsolat-is, *Hoc facite*, nem illet mindeneket.[7351] Azért, ha Sz. *Pál* parancsolná-is az *Ecclesiá*-nak a' Két szín-vételt, nem következnék, hogy minden Rendeket illet az a' kötelesség; hanem elég; ha az *Ecclesiá*-ban oly Személyek találtatnának, kik a' Két szín vételére köteleztetnek; ugymint a' Papok, mikor áldoznak.

Harmadszor: Elébb-is említém, és ezennel ismét elő-hozom, hogy Sz. *Pál*, a' Pohár vételére nem kötelez közönségesen mindeneket: mert a' Pohár adás-után, sem azt nem írja, hogy Igyanak ebből minnyájan; sem, hogy ezt cselekedgyék: hanem csak módgyát adgya, mint kell magunkat viselnünk, midőn élni akarunk a' Pohárral.

Ezekből meg-tettszik; hogy, nincs az Isten igéjében mindenekre-nézö kötelezés, a' Két szín-vételről. Ezzel mí meg-elégszünk. nem-is szenvedgyük, hogy az Ellenkezők szabjanak törvént nékünk azokban, a' mellyekről Christus parancsolatot nem adott.

[7349] EGO ENIM ACCEPI a DOMINO, etc.

[7350] * 1.Cor. 11. v. 23.

[7351] Ecclesia per Ministros.

hodogeus_j.indd 1479 2025. 07. 21. 11:27:30

¶. 8. Elégségesnek mutattatik az EGY szín-vétel.

Mutassuk-meg immár, hogy, a' Sz. Irás fondamentomi- és tanitási-szerént, Elégséges az Egy szín-vétel.

I. Mind az igaz Okosság, mind a' Sz. Irás azt taníttya; hogy Isten, senkit lehetetlen dologra nem kötelez, örök kárhozat-alatt. De sokan vannak, kiktűl, a' természet iszonyodása-miatt, lehetetlen hogy a' Bor színt vegyék: mert ismértünk ollyakat, kik csak edényből sem ihatnak, ha bor vólt benne, és az eczetes étket sem kóstolhattyák. Tehát, nem adott Isten oly parancsolatot, mely mindeneket közönségesen kötelezne a' Két szín-vételre. Igen akadoznak az Ujítók a' Két szín-vételen; maga ők, ••[7352] a' Bor-helyett, készek Vizet, vagy Sert osztogatni a' *Sacramentom*-{879:}ban; meg nem gondolván, mely nyilván fel-forgattyák ezzel a' Christus rendelését.

II. Egy szín-alatt, annyit vészünk mint Két szín-alatt, mint eléb †[7353] megmutatók; az-az, Christusnak, nem csak Testében, hanem Szent Vérében-is részesűl, a' ki Egy szín-alatt vészi. Holott azért, nem a' külsö Színektűl, hanem, a' mí Urunk Testétűl vérétűl várjuk Lelki jónkat, semmi fogyatkozása nincs annak, a' ki Egy szín-alatt vészi. Mert, miképpen a' *Manná*-rúl olvassuk; "[7354] hogy, a' ki többet szedett benne, nem bévelkedett; a' ki kevesebbet szedett, sem érzett fogyatkozást: azon-képpen, Két szín-alatt sem vészen Ember többet, Egy szín-alatt sem vészen kevésbet; mint, a' ki két Ostyát, vagy egy nagy szeletet vészen a' *Sacramentom*-ban, nagyob haszna nincsen, mint ha egy kis morsát venne.

III. A' mint eléb hallók; Christus, Sz. *János* hatodik részében, szólván a' *Sacramentom*-rúl, Négyszer ••[7355] igér életet annak, a' ki észi az ö Testét. Mely igéret nem helyes, ha kötelesek vagyunk a' két színre. Mert, ha a' Christus parancsolattya, örök kárhozat-alatt kötelez az Italra: Tehát nem igaz, hogy örökké él, a' ki ebben a' Kenyérben észik. mivel, a' ki a' Kenyér színét vészi, noha észi a' Christus Testét, de ugyan el-kárhozik az Ujítók vélekedése-szerént, ha nem

[7352] •• Vide supra, fo. 316.
[7353] † Supr. ¶. 1. fo. 870 et seqq.
[7354] " Exo. 16. v. 18. 2.Cor. 8. v. 15.
[7355] •• Ioan. 6. v. 50. 52. 58. 59.

hodogeus_j.indd 1480 2025. 07. 21. 11:27:30

iszik. Ha pedig igazak a' Christus mondási, mint hogy igen-is igazak; következik: 1. Hogy annyi haszna vagyon az Egy szín-vételnek, mint a' kettőnek. 2. Hogy az Egy szín-vétel, elégséges az üdvösségre. mert Christus szava az; hogy, A' ki az ö Testét észi, örökké él. Bizonyos pedig, hogy, a' ki Egy szín-alatt vészi a' *Sacramentomot*, az Ur Testét észi. Tehát üdvözűl. 3. Hogy a' Két szín-vételre, nem vagyunk kötelesek: mivel Christus, annyi hasznot tulajdonít magán az ételnek, menyit másutt az ételnek és italnak; midőn azt mongya, †[7356] hogy, A' ki észi az ö Testét, és iszsza az ö Vérét, örökké él.

IV. Sz. *Pál* azt mongya; "[7357] hogy Minnyájan egy Tagok vagyunk, valakik azon-egy kenyérben részesűlünk: Tehát elég a' Kenyér szín vétele, hogy Christus tagjai légyünk.

V. A' Vég-vacsorán, a' Kenyér áldás-után, azt parancsolá Christus az *Apostolok*-nak, *[7358] hogy ők-is azt mivellyék; az-az, meg-álgyák, és osztogassák. A' Pohár áldás-után, eggyik *Evangelista* sem említi, hogy afféle parancsolattal kötelezte vólna az *Apostolokat*. Sőt Sz. *Pál*, "[7359] a' Pohár áldás-után, oly formán említi ezeket a' szókat, mely kötelességet nem jelent; hanem, csak módgyát szabja, mint kell azzal élni, mikor élünk vélle. Heában, és oknélkül külömböztetné szava-járását Sz. *Pál*; az *Evangelisták*-is alkalmatlanúl múlatnák halgatásban a' Pohár-után ezeket a' szókat, ha egy-aránt kötelezteténk a' Bor színére.

VI. Sz. *Pál* szép jelenségét adgya, hogy a' Pohár-nélkül el-lehetünk. Mert, noha Christus a' Vég-vacsorán, *Apostoli*-nak szólván, azt parancsolta, †[7360] hogy Minnyájan igyanak abból a' Pohárból: de, midőn Sz. *Pál*, ezt az Urunk parancsolattyát, a' Hívek szokásához szabja, nem mongya hogy minnyájan igyanak; hanem csak azt hadgya, *[7361] hogy, Valamenyíszer isznak, az Ur emlekezetire cselekedgyék. mely szókkal, az Italt nem parancsollya, hanem módot szab, mellyet kell tartani mikor a' Pohárban {880:} részesűlünk. Hogy azért Sz. *Pál*, a' közönséges Hívekhez szabván azokat a' szókat, mellyeket

[7356] † Ioan. 6. v. 55. 57.
[7357] " 1.Cor. 10. v. 17.
[7358] * Luc. 22. v. 19.
[7359] " 1.Cor. 11. v. 24.
[7360] † Matt. 26. v. 27.
[7361] * 1.Cor. 11. v. 25.

hodogeus_j.indd 1481 2025. 07. 21. 11:27:30

Christus az *Apostolok*-nak mondott, úgy magyarázza, hogy a' Pohárból-valo italra ne kötelezne; egyéb okból ezt nem mivelte, hanem, hogy a' második színnek el-hagyására szabadságot mutatna.

VII. Christus *Emaus*-ban, "[7362] Egy szín-alatt adta a' *Sacramentomot:* Tehát példájával meg-mutatta, hogy szabad Egy szín-alatt adni az Urat.

Két dolgot kell itt meg-mutatnunk: 1. Hogy *Emaus*-ban Christus, nem köz kenyeret, hanem *Sacramentomot* osztogatott. 2. Hogy Egy szín-alatt osztogatta.

Az Elsö dolgot bizonyíttyuk, I. A' Sz. *Agoston* ″[7363], és töb Atyák tanitásából; kikről így ír Calvinus: †[7364] *Augustinus, et cum eo plerique alii, senserunt, Panem non in edulium a Christo porrectum esse, sed in sacrum Corporis sui symbolum*. Tehát, a' *Calvinus* vallása-szerént, Sz. *Agoston*, és a' töb Régiek, Christus cselekedetivel meg-erössíttetett tudománynak itélték, az Egy szín osztogatását. Es, mivel *Calvinus* bizonyosnak írja, "[7365] hogy Sz. *Agoston* idejéig, az *Apostoli* Tudományban változás nem esett; el kell hini, hogy az Egy szín osztogatás szabadsága, *Apostoli* igazság. II. Azzal bizonyíttya Sz. *Agoston* ezt az igazságot: Mert, az *Emaus*-ban osztogatott éledelnek, oly Lelki haszna vólt, hogy ennek erejével, meg-nyílt szeme a' Tanitványoknak; és meg-ismérték Christust, kit hoszszú beszélgetéséből az-elött meg nem ismértek: *[7366] *Continuo aperti sunt oculi eorum, et cognoverunt eum*. Nem vólt tehát csak köz kenyér, melynek ily lelki haszna vólt. III. A' Christus cselekedetinek minden czikkelye, és körül-álló része, ezent mutattya. Mert, Elsőben; hogy készületlen ne járnának a' Tanítványok e'hez az éledelhez, hitetlenségöket a' *Profeták* irásival ki-gyomlálá: és, mivel meg-magyarázá nékik mind azokat, valamellyek *Moyses*- és a' *Profeták*-által írva valának ö-rólla; minden kétség-nélkül, a' *Melchisedech* Aldozattyának, a' Húsvéti Báránynak, a' *Manná*-nak árnyékát-is eleikbe adván, a' Vég-vacsorán rendelt Aldozatrúl-is tanuságot adott. Másodszor; a' minémü igékkel említik az *Evangelisták* a' Vég-vacsorakor-valo cselekedetit Christusnak; azon formán írja Sz. *Lukács*, hogy *Emaus*-ban cselekedett: *[7367] *Accepit Panem,*

[7362] " Luc. 24. v. 32.
[7363] ″ Aug. epist. 59. qu. 8. Lib. 3. de Consens. Evang. cap. 25.
[7364] † Calv. Lucae ult. v. 30.
[7365] " Calv. li. 4. c. 2. n. 3.
[7366] * Luc. 24. v. 31.
[7367] * Luc. 24. v. 30

hodogeus_j.indd 1482 2025. 07. 21. 11:27:30

benedixit, fregit, et porrigebat eis. Mikor Sz. *Pál*, "[7368] a' meg-áldott Pohárt, és Kenyér-törést; Sz. *Lukács*, †[7369] csak magán a' Kenyér-szegést említi; az Ujítók ezeken, az Ur-vacsorát értik. Tehát, annál inkáb az Ur-vacsorárúl kell értenünk, a' mit Sz. *Lukács* az *Emaus*-ban lett dologrúl írt; mivel mind az áldást, mind a' törést, egyszer 's mind említi. IV. Az *Augustai Confessio Apologiá*-ja meg-vallya, hogy *Emaus*-ban Christus, *Sacramentomot* osztogatott; csak hogy a' Kenyéren, Bort-is akar érteni. mert *Saxoniá*-ban, sovány a' Vacsora pohár-nélkül: *Allegant locos, quibus fit mentio Panis, ut quod in fractione Panis cognoverunt Christum discipuli. Citant et alios locos, de fractione Panis. Quamquam autem non valde repugnamus, quo minus aliqui de Sacramento accipiantur; tamen Panis appellatione, reliquum significatur.*[7370]

A' Második dolgot, tudni illik, hogy *Emaus*-ban Egy szín-alatt osztogatta Christus a' *Sacramentomot*, bizonyíttyuk, I. Sz. *Lukács*, világos igékkel írja; hogy, mihent Urunk a' Kenyeret adá Tanítványinak, mingyárt {881:} el-enyészék: *Accepit Panem, benedixit, fregit, et porrigebat eis; et CONTINUO aperti sunt oculi eorum, et cognoverunt eum, et ipse evanuit.*[7371] II. Az Ellenkezők tanitása-szerént, valamit a' Sz. Irásban nem találunk az Isteni dolgokrúl, azt nem kell hinnünk: Mutassák-meg tehát, Hol vagyon írva, hogy a' Kenyér neve-alatt, Bort-is kell érteni? és ám bár meg-engedgyük, hogy *Emaus*-ban, nem csak Egy szín-alatt adatott a' *Sacramentom*. III. Oly színesen mongya az *Augustai Apologia*, hogy a' Kenyéren, Bort-is kell érteni, mint ha valaki azt mondaná, hogy, mikor Christus az Árpa kenyerekkel meg-elégíté a' sokaságot, a' Folyó-vizet-is borrá változtatta, és innyok-is ada. IV. Ennek-elötte világoson meg-bizonyítám, hogy a' Sz. Irás szavaiban, nem kell csak kardéra *Figurá*-kat álmodni. mert, ha szabad, akárhól, akár-kinek, akár-minémü *Figúrát* gondolni, csak egy pont bizonyos nem lészen a' Sz. Irásban. Azért, ha *Calvinus*, vagy más, *Synechdochét* gondol a' Sz. *Lukács* irásában, tartozik bizonyos, erős, szükséges okokkal el-hitetni gondolattyát; külömben senki nem hihet okossan néki.

[7368] " 1.Cor. 10. v. 26.

[7369] † Act. 2. v. 42. ca. 20. v. 7.

[7370] Apolog. tit. de Utraq. specie. In Libr. Concordiae, f. 210.

[7371] Luc. 24. v. 30.

hodogeus_j.indd 1483 2025. 07. 21. 11:27:31

VIII. Az *Apostolok* példája, ugyan-ezent taníttya. Mert Sz. *Lukács*, egy-nehány helyen említi, a' Keresztyének sengéjének Isteni szolgálatban-valo foglalatosságit. A' töb dolgok-között pedig, az Ur-vacsora gyakorlását fel-jegyezvén, mindenkor csak a' Kenyér színrűl emlekezik: *A' meg-keresztelkedtek*, ugy-mond, *álhatatosok valának az Apostoli tudományban, a' Kenyér-szegés részesülésében, és az imádságban*.[7372] Ismét: †[7373] *Mindennap egyenlö akarattal a' Templomban sokkáig késvén, és a' Házakban meg-szegvén a' Kenyeret*. Itt, nem köz kenyér-szegésrűl vagyon emlekezet, a' mint az *Augustai Apologiá*-ból hallók, és vallya "[7374] *Calvinus:* Mert, Egy az; hogy a' *Syriai* bötű, a' Kenyér-helyett, *Eucharistiát* említ, illyen formán: *[7375] *Communicabant in precibus, et fractione Eucharistiae*. Ugyan-ezen *Syriai* bötű-szerént, fordítá *Tremellius* az ö *Bibliajá*-ban ezt a' mondást. söt ö-maga Sz. *Pál*, ••[7376] a' Keresztyének Kenyér-szegését, az Ur Teste részesülésének mongya. Más az; hogy az *Apostoli* tanítás-, és könyörgés-mellé vettetik ez a' Kenyér-szegés, mint szent dolog, szent dolgok-mellé. Nem-is vólt oka Sz. *Lukács*-nak, miért számlálná a' Keresztyének dicséreti-közzé, mint valami böcsülletes, és emlekezetre-méltó dolgot, a' minden-napi kenyér-ételt, holott egyebek-is kenyérrel szoktak élni; és abban, nem dícséret, hanem gyalázat vólna, ha szűntelen a' köz kenyér ételben *perseveráltak*, foglalták vólna magokat a' Hívek. Más helyen, így szóll ezen Sz. Lukács: "[7377] *Szombatnak eggyikén, mikor egybe-gyöltek-vólna a' Kenyér-szegésre, Pál éjfél-korig nyújtá beszédét*. Itt, az Ur-vacsorárúl vagyon emlekezet, †[7378] mint Sz. *Agoston*-után *Calvinus* vallya; és szép bizonyságokkal erőssíti, hogy egyébre sem magyarázhatni a' Sz. *Lukács* szavait: *[7379] *Fractio Panis, hoc loco de sacra Coena, propter duas rationes intelligi, et exponi debet. Nam, quum ex sequentibus colligere promtum sit, non parvam hominum multitudinem illic fuisse collectam,*

[7372] Actor. 2. v. 42.
[7373] † v. 46.
[7374] " Calv. li. 4. c. 17. n. 35.
[7375] * Beza, Act. 2. v. 42.
[7376] •• 1.Cor. 10. v. 16.
[7377] Act. 20. v. 7.
[7378] † Aug. epi. 86.
[7379] * Calv. Act. 20 v. 7. ap. Marlorat.

hodogeus_j.indd 1484 2025. 07. 21. 11:27:31

Coenam privata in domo potuisse instrui, consentaneum non est. ••[7380] *Deinde, narrabit postea Lucas, Paulum non Coenae tempore, sed post mediam demum noctem, Panem sumsisse. Huc accedit, quod non vescendi causa cibum dicit coepisse, sed tantum ut gustaret.* Im látod, hogy, midőn {882:} a' Hiveknek osztogattatott a' *Sacramentom*, csak Kenyér színrűl tészen az Irás emlekezetet. maga, ha nem eggyütt-is, de ennyi mondások-között, valahol emlekezni kellett vólna a' Pohárrúl, ha az ott forgott vólna. Mert, hogy a' Kenyéren Bort-is kell érteni, nem Sz. Irás; hanem ollyan álom, mint ha azt vítatnók, hogy az Öt árpa kenyér-mellé, öt hordó bort vonatott Christus a' pusztába.

IX. A' Sz. Irásból tudgyuk, hogy a' *Nazaraeusok* Fogadást tévén,[7381] azokon a' napokon, mellyekre kötelezték magokat, *[7382] sem szőlőt nem ettek, sem szőlőből facsartat nem kóstoltak. Azt-is nyilván írja Sz. *Lukács*, ″[7383] hogy a' Keresztyének-között, sokan vóltak efféle Fogadással kötelesek, és a' többi-között ••[7384] Sz. *Pál*-is. Ennek-felette, azt-is olvassuk, hogy, a' kik a' *Sidóság*-ból hittek, erőssen meg-tartottak efféle szokásokat; "[7385] *Quot millia sunt in Judaeis, qui crediderunt, omnes aemulatores sunt Legis:* Mindazáltal, azt hallók Szent *Lukács*-túl, hogy a' Hívek, minden-nap részesűltek az *Eucharistiá*-ban. Tehát nem hihetséges, hogy a' *Nazaraeusok*, mindenek láttára, minden-nap, Bor színe-alatt vették az Urat; hanem, csak Egy szín-alatt *communicáltak*; mint ezennel a' *Romai* Aszszonyoktúl, hasonló jelenséget hallunk.

¶. 9. Egy-nehány Kérdéssel, meg-óltatik a' Két-színesek Pohár szomjúhozása.

I. Kérdés: *Luther*, abban a' könyvben, mellyet a' *Babyloniai* Fogságrúl írt, azt mongya; hogy, ••[7386] nem kárhoztattya az Egy szín-vételt; és nem vétkeznek, a' kik Egy szín-alatt vészik. mert Christus nem vetette

[7380] Ibid. v. 11.
[7381] Vide supr. fo. 577. 578.
[7382] * Num. 6. v. 3. 4.
[7383] ″ Act. 21. v. 23.
[7384] •• Act. 18. v. 18.
[7385] " Act. 21. v. 20.
[7386] •• Verba habes supr. fo. 278.

hodogeus_j.indd 1485 2025. 07. 21. 11:27:31

parancsolat-alá, hanem szabadossá hadta, a' két, vagy egy szín-vételt: Mi az oka tehát, hogy az Uj Tudományok kezdője- és *Profetája*-ellen, ennyire vítattyák most a' Két szín-vételt? Ha meg-botlott, söt tevelygett ebben *Luther:* "[7387] mint lehet bizonyos a' *Lutherista*, hogy ö meg nem botlik, mikor *Profetájá*-val ellenkezik? Mert, mint a' *Lutherista* kiáltya, hogy ö, Isten szavát követi; úgy kiáltotta *Luther*, hogy ö semmit Isten igéje-kivűl nem tanít. Azt-is gondold-meg, Ha bátorságos-e a'hoz a' Valláshoz ragaszkodni, melynek Kezdője tévelygett? vagy hihető-e, hogy az Isteni dolgok visgálásában, szemesb vagy te *Luther*-nél?

II. Kérdés: Az Uj Vallások-szerént, †[7388] a' Keresztség- és egyéb *Sacramentomok*-nélkül, Hit-által üdvözűlhet ember. Ihon a' *Luther* szavai: *[7389] *Christus dixit, Unum esse necessarium, videlicet DEI Verbum; idcirco ceteris Sacramentis carere possumus.* ••[7390] *Baptismus neminem justificat, nec ulli prodest, sed Fides: Fides ergo, etiam sine Sacramento servare potest.* Ha *Sacramentomok*-nélkül üdvözűlhet ember: mi az oka, hogy a' Két szín-vételt ily igen vítattyák? Vallyon, szükségesb-e a' Keresztségnél a' Két szín-vétel?

III. Kérdés: Azt vítattyák minnyájan az Uj Tanítók; †[7391] hogy Egyedűl a' Hit igazíttya, és tészi kedvessé Isten-elött az Embert. Ha ez így vagyon: miért köteleznek oly erőssen mindeneket a' Két színre; holott e'-nélkül, Isten kedvébe juthat ember, csak hidgyen?

IV. Kérdés: Egyenlö értelemmel taníttyák az Ujítók; *[7392] hogy az Isten parancsolati meg-tartása, lehetetlen; Es hogy ezeknek tellyesitésére, nem köteles a' Keresztyén: Mi az oka tehát, hogy csak a' Két színrűl-{883:}való parancsolat (még ha parancsolat) meg-tartására ••[7393] köteleznek ily igen mindeneket? Hiszem, ha az Isten parancsolati nem kötelezik a' Híveket: bár parancsolat vólna-is a' Két színrűl, nem köteleztetnénk ezzel.

[7387] " Vide supra, fo. 318. 512.
[7388] † Vide sup: f. 312. 427. 428.
[7389] * De Ministris ad Bohemos.
[7390] •• De Captiv. Babylon.
[7391] † Supr. f. 229. 230.
[7392] * Supr. fo. 235. 236.
[7393] •• Culicem colant, camelum glutiunt: Matthaei 23. v. 24. Supra, fo. 312.

hodogeus_j.indd 1486 2025. 07. 21. 11:27:31

V. Kérdés: Mind a' *Lutheristák*, mind a' *Calvinisták* azt taníttyák; hogy a' *Sacramentomok*, nem külömben szolgálnak az Ember igazúlására; hanem, a' Hitet fel-ébresztik; mely Hit-által, kedvesek lészünk Isten-elött. Ha ez így vagyon: mivel az Egy szín fel-ébresztheti hitűnket; eszűnkbe jutathattya a' Christus halálát: annyi haszna vagyon az Egy szín-vételnek, mint a' kettőnek. Metszünk tehát a' Két színnel?

VI. Kérdés: A' Bortúl kenyértűl várják-e az Ujítók Lelki táplálásokat, vagy a' Christus Testétűl vérétűl? Ha a' Kenyértűl bortúl várják: Bálványozók. Ha a' Christus Testétűl vérétűl várják Lelki javokat: mivel Christust éppen, és nem részre, vagy darabra osztva vészik Egy szín-alatt, mit versengenek a' külsö jeleken?

VII. Kérdés: Miért vítattyák ily igen a' Christus követését a' Pohár-adásban, holott a' Christus és *Apostolok* példáján, egyéb dolgokban nem kapnak ily igen? Az *Apostoli* Cselekedetben azt olvassuk, hogy az elsö Keresztyének, el-adták jószágokat, az *Apostolok* lábaihoz vitték árrát:[7394] Ebben, és egyéb számtalan dolgokban, miért nem *sollicitállyák* az *Apostoli* követést, hanem csak a' Pohárban?

IIX. Kérdés: Ha szabad így okoskodni; Christus Két szín-alatt adta a' Vacsorát; Tehát nékünk-is úgy kell adnunk: Miért nem okoskodnak e' képpen: Christus, tellyes életében csak egyszer osztogatta a' Vacsorát; csak Férfiaknak adta, nem Aszszonyoknak; csak Egyházi személyeknek, tudni illik, *Apostoli*-nak? csak Húsvétban, Láb-mosás-, Vacsora-, és Húsvéti Bárány étel-után adta: Tehát nékünk-is ezeket kell követnünk? Miért vészik csak a' Pohárt ily örömmel a' Christus példájából, el-hagyván a' töb dolgokat?

IX. Kérdés: Ha a' Két színnek osztogatása szükséges: Mi az oka, hogy Urunk a' Pohár-után nem mondotta, *Hoc facite*, hanem, csak a' Kenyér színe-után; a' mint fel-jegyzi Sz. *Lukács*, a' ki csak egyedűl említi ezeket a' szókat az *Evangelisták*-közzűl?[7395]

X. Kérdés: Ha ez a' szó, *Hoc facite*, közönségesen mindeneket illeti, nem csak a' Papokat: Mi az oka, hogy az Aszszonyok, és a' köz emberek, azt nem cselekeszik a' mit Urunk cseleküvék; vévén, meg-áldván, és osztogatván

[7394] Act. 2. v. 44.

[7395] Luc. 22. v. 19.

hodogeus_j.indd 1487 2025. 07. 21. 11:27:31

a' Szent Vacsorát? Vagy, talám ezek-is mind egy-aránt szolgáltathattyák a' *Sacramentomot?*

XI. Kérdés: Ha ama' szók, *Bibite ex hoc omnes*, közönségesen minden embert illetnek, és nem csak az *Apostolokat*, kik jelen vóltak: mint lehet igaz a' Sz. *Márk* mondása, hogy abból Minnyájan ittanak?[7396]

XII. Kérdés: Ha a' Két szín-vétel szükséges: Mi az oka, hogy Christus, nem csak a' Két színben részesülőknek, hanem az Egy szín-vévőknek-is négyszer igér †[7397] Sz. *János*-nál üdvösséget?

XIII. Kérdés: Mi az oka, hogy a' Kenyér és Bor-helyében, akárminémü ételt és italt adhatnak az Ujítók a' *Sacramentom*-ban, mint magok vallásából hallók; és csak a' Két szín meg-tartásában mutatnak ily gyenge lelki-isméretet?[7398]

{884:} Ezekre az egy-nehány Kérdésekre, ha meg-felelnek a' Két-színesek, töb Kérdéseket támaszszunk.

¶. 10. A' Régi Ecclesiában, helye vólt az Egy szín-vételnek.

Nem tagadgyuk, hogy régen, *[7399] szabad vólt az Urat két szín-alatt venni, és gyakran úgy vették a' Hívek: De ez nem kötelez, hogy minnyájan Két szín-alatt részesűllyünk a' *Sacramentom*-ban: I. Mert, a' mint nem régen mondám, Parancsolat-nélkül a' példa, nem hoz kötelességet. Azért, noha az *Apostoli Ecclesia* sengéjében, †[7400] Vérest, és fojtottat nem ettek; noha "[7401] Jószágokat el-adták a' Hívek, és az *Apostolok* lábához hordották az arrát: de ezek a' példák, nem köteleznek hogy azont cselekedgyük. II. Mert azon régi *Ecclesia* példája, az Egy szín-vételt-is jóvá-hadgya, mint ezennel meghallyuk.[7402] Nincs-is senki a' régi Sz. Atyák-közzűl, ki általlyában szükséges-

[7396] Mar. 14. v. 24.
[7397] † Ioan. 6. v. 50. 52. 58. 59.
[7398] Supr. fol. 316.
[7399] * Concil. Trident. Sess. 21. cap. 2.
[7400] † Act. 15. v. 29.
[7401] " Act. 2. v. 44.
[7402] NOTA.

hodogeus_j.indd 1488 2025. 07. 21. 11:27:31

nek mondaná a' Két szín-vételt; vagy azt tanítaná, hogy Christus hagyása-, és rendelése-ellen vólna az Egy szín-vétel. Mert, noha *Cyprianus* azt írja, *[7403] hogy az Ó *Testamentom*-ban, tíltva vólt a' Vér-étel; nékünk pedig parancsolva vagyon: de nem mongya, hogy külön szín-alatt kell a' Vért, és Testet venni.

Calvinus, "[7404] emlegeti *Jerónimust*, és *Chrysostomust*. De ezek-közzűl eggyik sem mongya, hogy a' Két szín-vétel szükséges, vagy, hogy az Egy szín-vétel tilalmas: hanem csak azt irják, hogy ö idejekben Két szín-alatt adták a' *Sacramentomot*; mellyet senki sem tagad. Elő-hozza *Calvinus* †[7405], a' *Gelasius* Pápa szavát: ki azt írja; hogy, A' ki az Ur Testét vészi, és a' Pohárból nem iszik, szentség-törö: De, mint-hogy a' *Gelasius* könyve meg-nincsen, hanem, *[7406] *Gratianus*-nál olvasta *Calvinus*, a' *Gelasius* szavait; igaz értelmét-is a' *Gelasius* szavainak, *Gratianus*-tól kell venni, ki a' *Gelasius* könyvét olvasta; és *Calvinus*-nál jobban tudta, mit, és mi végre írt *Gelasius*. Nyilván írja pedig *Gratianus*, az elő-hozott *Cánon Titulussá*-ban; hogy ott, a' Papokrúl vagyon szó, kik az Aldozatban, tartoznak Két szín-alatt részesűlni. De, ha közönségesen mindenekrűl szóllott vólna-is *Gelasius*, nézett arra a' parancsolatra, mellyel ö-elötte kevés üdővel, a' Nagy *Leo* Pápa, a' *Manichaeus* Eretneksége ki-gyomlálásaért, meg-tíltotta, hogy senki Egy szín-alatt ne vegye az Urat.[7407] Valamíg ez a' tilalom fenn vólt, méltatlan vette az Urat a' ki Egy szín-alatt vette; és így Szentség-törő vólt.

Hogy a' *Primitiva Ecclesia*, gyakran Egy szín-alatt osztogatta az Urat, meg-tettszik ezekből:

I. A' Régi *Ecclesiá*-ban, ritkán, és titkon győlhettek-egybe a' Hívek, a' Pogányok félelme-miatt. Mivel pedig naponként a' *Mártirom*-ságra készen kellett lenni: hogy a' Szentség erejével vastagíttatnának a' baj-vívásra, megengedé az Anyaszentegyház, hogy házokhoz vigyék az Urat; és othon, minden reggel, a' *Sacramentom*-ban részesűllyenek. Bizonyságunk ebben *Cyprianus*,

[7403] * Cypr. Serm. de Coena Domini.
[7404] " Calv. li. 4. c. 17. n. 48.
[7405] † Ibid. n. 49.
[7406] * De Consecr. Distin. 2. Can. Comperimus.
[7407] Vide Baron. An. 496.

hodogeus_j.indd 1489 2025. 07. 21. 11:27:31

Tertullianus, és többen a' Régiek: *[7408] *Cum quaedam arcam suam, in qua Domini Sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere.* †[7409] *Latebisne, cum lectulum, cum corpusculum tuum signas? Nesciet maritus, quid secreto ante omnem cibum gustes? Et, si sciverit, Panem non illum credet esse?* Hogy pedig házoknál, {885:} csak Egy szín-alatt vették az Urat, tudgyuk abból: mert szabad nem vólt a' Pohárt haza vinni, vagy a' Papoknál és *[7410] Diaconusoknál egyébtűl venni. Hallyad Sz. *Athanasiust*, és Chrysóstomust: †[7411] *Mysticum Poculum, nusquam nisi apud legitimos Ecclesiae Praesides invenies: hic enim unus est Calicis. Quomodo homo privatus, et privatas aeliis inhabitans, Poculum mysticum sibi creditum habuit?* "[7412] *Nonne vides, quia soli Sacerdoti fas est Sanguinem hujus Calicis tibi tradere?* Nem-is említek régi *Historiák*-ban emlekezetet arrúl, hogy valaki a' Hívek-közzűl, haza vitte vólna a' Pohárt. Sőt, Christus Születése-után, 518. esztendőben, *Concilium Caesar- Augustanum, Can. 3.* átok-alá veté azt-is, a' ki ennek-utánna a' Templomban meg nem észi, hanem haza viszi az *Eucharistiát*.

II. Nagy *Leo* Pápa idejében, a' *Manichaeusok*, hogy inkáb titkolnák magokat, a' Keresztyének gyölekezetibe menéltek, a' *Sacramentom*-ban részesűltek; de úgy, hogy a' Kenyér színét vévén, a' Pohárból nem ittak: "[7413] *Cum ad tegendam infidelitatem suam, nostris audeant interesse mysteriis; ita in Sacramentorum communione se temperant, ut interdum tutius lateant: ore indigno Christi Corpus accipiunt, Sanguinem autem redemtionis nostrae haurire omnino declinant. Quod ideo vestram volumus scire Sanctitatem, ut vobis hujusmodi homines, his manifestentur indiciis; ut, quorum fuerit sacrilega simulatio, notati, et proditi, a Sanctorum societate pellantur.* Oka, miért kerűlték a' Pohárt, az vólt; mert *Manichaeus* a' Bort, Ördög epéjének tartotta: "[7414] *Vinum non bibunt, dicentes Fel esse Principum tenebrarum*.

[7408] * Cypr. Serm. de Lapsis.
[7409] † Tertul. li. 2. ad Uxorem, c. 5. Et de Orat. Dominic. ca. ult. in fine.
[7410] * Vide Ambr. l. 1. de Officiis. cap. 41.
[7411] † Athanas. Apolog. 2. cont. Arian. in epi. Synodi Alexandrin.
[7412] " Chrys. to. 2. hom. 46. in c. 13. Matthaei.
[7413] " Leo, Ser. 4. in Quadrages.
[7414] " Aug. tom 6. Haeres. 46.

hodogeus_j.indd 1490 2025. 07. 21. 11:27:31

Ha akkor minnyájan kötelesek vóltak a' Két színre, es némellyek Egy szín-alatt nem *Communicáltak*; nem titkolták, hanem ki-mutatták vólna magokat a' *Manichaeusok*, az Egy szín-vétellel: de, mivel Sz. *Leo* idejében szabad vólt, Egy, vagy Két szín-alatt venni, senki azokra nem gyanakodott a' kik Egy szín-alatt vették; valamíg ki nem tudódott, hogy a' *Manichaeusok*, az Egy szín vételével titkolták hitetlenségöket, és tíltva nem vólt az Anyaszentegyház Fő Pásztorától, az Egy szín-vétel.

III. Arany-száju Sz. *János*-idétt, egy Fő ember Felesége, kedveskedni akarván Férjének, tetteté, hogy ö ki-tért a' *Macedonius* Eretnekségéből: és, hogy hitele lenne kép-mutatásának, az Ur-vacsorához járúla, oly szándékkal, hogy tettetné, de magához ne venné az Urat. †[7415] Midőn azért vette vólna a' Kenyér színt, le-sütvén fejét, gyorsan el-dugá a' Szentséget, és a' helyett egy falat kenyeret kezde rágni: A' Kenyér, kővé lén szájában. Meg-réműlvén az Aszszony, bűnét meg-vallá, és igazán meg-tére. Ha minnyájan tartoztak a' Pohárból innya, nem lett vólna módgya ennek az Aszszonynak a' kép-mutatásban. mert, ha félre tehette a' Kenyér színt, az Italt el nem kerűlhette.

IV. Ez-elött *[7416] hallók, hogy, Régi szokás-szerént, a' *Sacramentomot* készen tartották mindenkor a' Betegek szükségére. Ezt maga sem tagadgya ‡[7417] *Calvinus:* és meg-tettszik a' *Serapion* ••[7418] *historiajá*-ból; kinek egy Gyermek-által kűldé a' *Sacramentomot* a' beteg Pap. A' *Nicaea*-béli szent Gyölekezet, azt végezi †[7419]; hogy, midőn Pap jelen nincsen, *Diaconus* osztogassa az Ur-vacsorát. Ebből ki-tettszik, hogy a' *Sacramentomot* készen tartották. mivel, ezen *Nicaeai* *[7420] Gyölekezet tanitásából tudgyuk, hogy a' *Dia*-{886:}*conus* meg nem szentelhette a' *Sacramentomot*. Sohúlt pedig az Egyházi *Historiák*-ban emlekezet arrúl nincsen, hogy a' Bor színét meg-tartották, és halálhoz közelgetö embernek adták. Sőt, Sz. *Paulinus* világoson írja, hogy Sz. *Ambrús*-nak halála-oráján, *Honoratus Vercellai* Püspök, Egy szín-alatt adta az Urat: *Obtulit sanctum Domini Corpus: quod*

[7415] † Sozom. li. 8. c. 5. Niceph. li. 13. c. 7. Baron. to. 5. an. 400.
[7416] * Supr. fo. 852.
[7417] ‡ Verba Calv. supr. fo. 159.
[7418] •• Supr. fo. 852. De Lutheranis, supra fo. 316. 317.
[7419] † Ap. Ruffin. li. 10. c. 6.
[7420] * Verba Concilii, sup. f. 191.

hodogeus_j.indd 1491 2025. 07. 21. 11:27:31

ubi accepit, emisit spiritum; bonum viaticum secum ferens, ut in virtute Escae anima refectior, Angelorum consortio laetetur.[7421] Nem-is vólt alkalmatos, hogy a' Bor-színt meg-tartanák; mert ennek hamar ki-mégyen szesze, és meg-vész a' Pohárban. Sőt, Sz. *Athanasius*, és *Chrysostomus* irásából, nem régen hallók, hogy a' Kelyhet, magok a' Papok osztogatták, és házakhoz, *privatas in aedes*, nem vitték.

V. Hogy a' természet-szerént-valo Bornemiszszákrúl ne szóllyunk; kiknek mind el kell kárhozni, ha üdvösségünk vesztése-alatt, minnyájan kötelezteténk Isten parancsolattyával a' Két szín-vételre:[7422] A' *Romai* Aszszonyok, tilalmaztattak a' Bor-italtúl; és, mint a' Paráznaságért, úgy meg-bűntették őket a' Bor-italért; mint ••[7423] *Aelianus*, *Gellius*, *Valerius*, *Plinius*, és egyebek írják. Annak-okáért, *Metellus* meg-öleté Feleségét, hogy Bor-italon kapá. A' Leányok pedig, meg sem kóstolhatták a' Bort, valamíg Férjnek nem adattak. Nem hihetséges tehát, hogy, mikor minden-nap *Communikáltak* a' Keresztyének, az Aszszonyok részesűltek vólna a' Bor-színben. Mert a' Bor szagót meg-érezvén a' Pogány Férjek, mint gyalázatot, szemekre vetették vólna ezt-is a' Híveknek. Meg-tettszik azért ezekből, hogy az Egy szín-vételnek helye vólt a' Régi *Ecclesiá*-ban.

¶. 11. Mélto Okok vannak az Egy szín osztogatásra.

Szent *Pál*, a' Keresztyénség kezdetiben, "[7424] *Timótheust* környűl-metélteté. üdö-jártára, látván hogy az ö cselekedetiből, szükségesnek kezdték sokan itélni a' Metélést: ezek-ellen bátran tanítá, †[7425] hogy, a' ki környűl-metélkedik, annak nem használ Christus. Azon-képpen, Urunk nyilván mondá; hogy "[7426] Mindent meg-egyenek, valamit a' mészár-székben árúlnak. de, mivel ebből

[7421] Paulinus, in Vita S. Ambrosii.

[7422] De Nazaraeis, supr. fo. 882.

[7423] •• AElian. lib. 2. Variae Hist. in fin. Gell. l. 10. Valer. l. 6. Lactant. l. 1. c. 22. Plin. l. 14. c. 13.

[7424] " Act. 16. v. 3.

[7425] † Gal. 5. v. 2.

[7426] " Luc. 10. v. 8.

hodogeus_j.indd 1492 2025. 07. 21. 11:27:31

a' szabadságból botránkozások kezdének támadni, az *Apostolok* meg-parancsolák, *[7427] hogy Vérest, és fojtottat ne egyenek a' Keresztyének. Ezen formán cselekeszik az Anyaszentegyház. Mert, jóllehet ••[7428] a' *Sacramentomok* természetihez tartozó dolgok változtatását, az *Ecclesiá*-nak nem engedte Christus: de azt reá bízta, hogy a' *Sacramentomok* szolgáltatásának módgyában rendet szabjon. Annak-okáért, elein szabadon hadta a' Híveket, hogy akarattyok-szerént, Egy, vagy Két szín-alatt *Communikállyanak*. Annak-utánna, hogy a' *Manichaeus* Eretneksége meg-fojtatnék, azt parancsolá *Leo* Pápa, †[7429] hogy Két szín-alatt vegyék az Urat. Üdő-jártára, támada *Husz*, ki a' Két szín részesülését szükségesnek kezdé mondani; és azokat, kik Egy szín-alatt szolgálnak, Szentség-lopóknak nevezé. Azért, a' *Constancziai* Gyölekezet azt végezé; "[7430] hogy Törvény-gyanánt tartassék a' Régi szokás: és az Anyaszentegyház engedelme-nélkül, senkinek szabad ne légyen Két szín-alatt osztogatni az Urat. Mely Végezést, a' *Tridentomi* Gyölekezet jóvá hagya: *Consuetudinem sub altera specie communicandi, pro Lege habendam decrevit, quam, sine Ecclesiae autoritate, pro libitu mutare non liceat.*[7431]

{887:} Hogy pedig az Anyaszentegyház cselekedetinek igazsága ki-tessék, Két dolgot kell meg-mutatnunk:

Eggyiket; hogy, a' mely Anyaszentegyház meg-tílthatta régen, hogy Egy szín-alatt ne adgyák az Urat; azt-is meg-parancsolhatta, hogy csak Egy szín-alatt szolgáltassák. Ki-tettszik ez, egyéb hasonló dolgokból, mellyekről, mivel Isten parancsolatot nem adott, sem tilalmat nem tett, az Anyaszentegyház szabadon végezhetett: ugy-mint arrúl; hogy, A' ki halálra nem beteg, éhomra vegye az Urat; hogy Húsvétot, és egyéb Innepeket, bizonyos napokon szentellyen, *etc*. Mivel azért a' Sz. Irásban nincs parancsolat arrúl, hogy csak Egy színben, vagy, hogy ne külömben hanem Két színben vegyük az Urat, szabadon rendelhetett errúl az *Ecclesia*. Mert, ha a' Fejedelmek, és Országok, söt a' Cselédes emberek, házok-népe-között, meg-tílthatnak sok dolgokat, mellyeket Isten nem tíltott; mint sok Törvényekből meg-tettszik:

[7427] * Act. 15. v. 29.
[7428] •• Concil. Trid. Sess. 21. c. 2.
[7429] † Leo, loco supra-citato. fo. 885.
[7430] " Concil. Constant. Sess. 13.
[7431] Trident. Sess. 21. c. 2.

hodogeus_j.indd 1493 2025. 07. 21. 11:27:31

miért nem vólna az *Ecclesiá*-nak oly hatalma, hogy, az ö Fiai hasznára-nézve, †[7432] Törvényt szabhasson azokrúl, a' miket Isten sem tílt, sem parancsol? Mikor pedig Isten arra kötötte magát, hogy az Ördög ereje meg nem győzi az *Ecclesiát*; mikor minket arra kötelezett, hogy Engedelmes fiai legyünk az ö Jegyesének: bátorságossá tett az Anyaszentegyház parancsolatinak tekélletességérűl.

Másodikat, azt kell meg-mutatnunk; hogy igaz, és terhes Okai vóltak az Anyaszentegyháznak, mellyekért Egy színre szabta a' *Sacramentom* osztogatását:

Elsö, és leg-föb Ok az; Hogy, ne csak tanitásával, hanem cselekedetivel-is ellene-állana a' Tévelygéseknek. Sz. *Agoston* idejében a' *Manichaeusok*, kötelezni kezdék az embereket a' Vasárnapi bőjtölésre: Az Anyaszentegyház, meg akarván ismértetni hogy távúl jár az Eretnekségtűl, meg-tíltá a' Vasárnapi bőjtölést: *[7433] *Die Dominico jejunare, scandalum est; maxime postquam innotuit detestabilis haeresis Manichaeorum, qui suis auditoribus ad jejunandum, istum constituerunt legitimum diem: per quod factum est, ut jejunium diei Dominici, horribilius haberetur.* Mi üdőnkben az Ujítók, kötelezni akarák a' községet a' Két-színre: Azért, hogy ezekkel ne láttatnék czimborálni az *Ecclesia*, el-fogá fiait a' Két szín vételétűl. Jóllehet ebben-is meg-mutatá Anyai dajkálkodását. Mert, minek-utánna a' *Tridentomi Conciliom*, †[7434] a' *Romai* Pápára bízá, hogy meg-fontolván mindeneket, lássa, ha meg kell engedni a' Pohárt valamely Országban: A' Pápa azt alítván, hogy, ha meg-engedtetik az Északi országokban a' Pohár, a' *Lutheristák* meg-szelídűlnek, és a' Régi Eggyességre hajolnak: Hogy ne láttatnék az igaz Anyai szeretetben meg-fogyatkozni; sok tanácskozás-után, Fiainak meg-nyeréseért, szabadságot ada az Északiaknak, hogy Két szín-alatt vennék a' *Sacramentomot.* de ennek a' szabadságnak bizonyos határt, és számos esztendőt hagya; a' végre, hogy a' közben látnák, ha valami haszna lenne az Engedelemnek. De nem hogy ezzel viszsza-hozattak vólna az el-fajúltak, hanem inkáb meg-keményűlének, és az eggyügyűk szivébe

[7432] † Vide supra, fo. 578.
[7433] * Aug. tom. 2. epist. 86.
[7434] † Concil. Trident. Sess. 22. in fine.

hodogeus_j.indd 1494 2025. 07. 21. 11:27:31

konkolyt kezdének híntegetni az *Utraquista* Két színesek; el-hitetvén sokakkal, hogy kötelesek minnyájan a' Két szín-vételre. Sőt, miképpen *Leo* Pápa idejében, a' *Manichaeusok* eggyütt *Communicaltak* a' Hívekkel: azon-{888:}képpen, mí üdőnkben, a' merő sült *Lutheristák*, örömest el-vették a' *Catholicus* Paptúl a' két színt; melyből sok kép-mutatások, szentség-törések, csalatkozások, és botránkozások történtek. Mert azokat, a' kik velünk-eggyütt két színnel éltenek, *Catholicusok*-nak tartották az Egyházi emberek: azért kebelekben kigyót neveltek: kik belől férgesek lévén, külsö színnel atyafiságot mutattak, és alattomban tévelygéseket csepegettek az együgyűk szívébe.[7435] Annak-felette, ezzel a' Pápa Engedelmével, nem úgy éltek a' mint kellett vólna. Mert, meg nem engedte, meg sem engedhette a' Pápa, hogy valaki Két színnel éllyen külömben, hanem, ha ama' Két dologrúl igazán vallást tészen: 1. Hogy †[7436] közönségesen a' Hívek, nem kötelesek a' Két szín-alatt *Communikálás*-ra. 2. Hogy annyit vészen, a' ki Egy színt vészen, mint a' ki kettőt; és annyi haszna vagyon az Egy szín-, mint a' két szín-vételének. A' ki ezeknek valamellyikét nem hiszi, annak, ugy-mint Hittűl-szakadott, és ki-átkozott tévelygőnek, soha meg nem engedte, meg sem engedhette a' Pápa, hogy Két színnel éllyen. Azok-közzűl pedig, kik mí üdőnkben a' Két színt kivánnyák, egy sincs, a' ki ezt a' Két dolgot igazán hinné. Ugyan-is, merő sült bolondság a' Két szín-kérés, ha az elő-hozott két Igazság helyén marad. Azért, a' Pápa sem akarta továb nyújtani a' Két szín-vétel szabadságát. Ez az oka, hogy most, a' *Romai Ecclesia* Pásztori, Két szín-alatt nem osztogattyák az Urat: hanem-ha ott, a' hol még nem tudgyák, hogy el-folytanak az Engedelemre határozott esztendő-számok; vagy, a' hol a' Fő Pásztortúl magán-való engedelem adatott.

Második Ok az; Mert igen illett, hogy az Eggyesség *Sacramentoma*, egyképpen adatnék a' Híveknek. Nem lehetséges pedig, hogy minnyájan Két szín-alatt vegyék; mert sokan iszonyodnak a' Bortúl. A' Betegek szükségére-is, minden üdőben készen nem tarthatni a' Bor színt; mely csak hamar megveteredik, el-változik, és vész: télben meg-fagy: és mikor Betegekhez vitetnék, egy csuszamással földre öntődnék.

[7435] Hostes domestici, Lupi ovilla pelle tecti.

[7436] † Ita Concil. Triden. Sess. 21. c. 1. et 3.

hodogeus_j.indd 1495 2025. 07. 21. 11:27:31

Harmadik Ok az; Hogy nagyob böcsüllettel szolgáltassék a' *Sacramentom*. Mert felette nehéz, mikor sokan járúlnak a' *Sacramentom*-hoz, hogy a' Bor színe-alatt, *[7437] el ne öntöztessék, és valami tiszteletlenséggel ne illettessék az Ur Vére. Nem-is tagadhattya senki, hogy, ha Christus két színre nem kötelezett bennünket, sokkal alkalmatosb az Egy szín-vétel.

Hogy azért mind ezeket bé-rekeszszem; meg nem tudom gondolni, Mi hasznok, vagy alkalmatosságok vólna a' Papoknak, mellyért el kellene a' községet fogni a' Két színtűl, ha errűl Isten valamit parancsolt vólna. Mí, bizony, magunkban meg-mutattyuk, hogy semmiben a' községet meg nem csallyuk, és magunknak nagyobbat nem tulajdonítunk: Mert, mind *Pápa*, *Cardinál*, Ersek, Püspök, Pap, Barát, halála oráján, az Ur Testében Vérében részesülvén, ezt külömben Egy színnél nem vészi.[7438] Azért, mikor az Isten Itélö-széki-eleibe készűlünk, akkor magunkban meg-pecsételyük, hogy a' községet meg nem csaltuk, Egy színt osztogatván nékik. Ezen-kivűl, az egész *Ecclesiá*-ban, Nagy Pénteken, senki a' Papok-közzűl külömben nem vészí az Urat, hanem Egy szín-alatt. Egy-szóval, valamikor a' Pap, bénnasága-, vagy betegsége-miatt, maga nem {889:} szentel, akkor Egy színnél többet nem vészen. En bizony nagyob esztelenséget nem tartok, mint mikor valaki magát *Catholicus*-nak tartya, és azon enyeleg, hogy ö-néki Két színt adgyanak. Mert, ha el-hiszi, hogy nem köteles a' Két színre; és, hogy egyenlő haszonnal, annyit vészen Egy színben, mint kettőben: merö balgatagság a' Két színért nyughatatlankodni. Ezeket ha nem hiszi, tompa elméje vagyon, ha magát *Catholicus*-nak tartya. mert átkozott Eretnekségben részeseknek mongya azokat a' *Tridentomi Conciliom*, kik az említett két dolog vallásában csavarognak. Azért, a' Két szín-vítatók-, és a' töb Tévelygők-között, annyi külömbség vagyon, mint azok-között, kik egy halálos sebben, vagy térdig-valo vízben halnak; és a' kik sok vagdalással, vagy mély víz örvényében szakasztyák nyakokat.

[7437] * Vide supr. f. 852.

[7438] *PRAXIS Ecclesiae.*

hodogeus_j.indd 1496 2025. 07. 21. 11:27:31

HATODIK RESZE.

A' MISE, IGAZ ALDOZAT.

¶. 1. Micsoda az Aldozat?

HOgy jól meg-értsük az Aldozat mi-vóltát, ezeket kell eszünkbe vennünk:
I. A' Szent Irásban, Két-képpen vétetik az ALDOZAT neve: Először: *[7439] Lelki áldozatokért; az-az, vagy belsö aítatos indúlatokért, vagy külsö jó cselekedetekért, mellyekkel Istent tisztellyük. Illyen Aldozat, az Igaz Hit; *Philip. 2. v. 17.* az Imádság, *Psal. 140. v. 2.* a' Töredelmes szüv, *Psal. 50. v. 19.* az Igazság, *Psal. 4. v. 6.* az Alamisna, *Hebr. 13. v. 16. Philip. 4. v. 18.* a' Testi sanyargatás, *Rom. 12. v. 1.* az Isteni dicséret, mellyet Ajakink tulkának nevez az Irás, *Oseae 14. v. 3. Psal. 49. v. 14. 23.* Egy szóval: "[7440] *Sacrificium, est omne opus quod agitur, ut sancta societate inhaereamus Deo.* Másodszor: Az Aldozat neve, a' töb aítatos Jószágoktúl külömböző Isteni tiszteletet jegyez. Illyen Aldozatrúl szóll Isten, midőn azt mongya; †[7441] hogy Irgalmasságot kíván inkáb, hogy-sem áldozatot. *Samuel*-is, ••[7442] az Engedelmességet, jobnak mongya az Aldozatnál. Efféle Aldozatrúl emlekezik Sz. *Pál*, azt írván; hogy a' Papok arra választatnak, hogy Aldozatokat mutassanak: *[7443] *Omnis Pontifex constituitur, ut offerat Dona, et Sacrificia pro peccatis.*

II. Az Aldozat oly tisztelet, ″[7444] mely Istennél egyebet senkit nem illet. Azért írja Sz. *Agoston*; hogy a' *Mártirok* emlekezetire, áldozhatunk Istennek; de a' *Mártirok*-nak nem áldozhatunk: "[7445] *Populus Christianus, memorias Martyrum religiosa solemnitate concelebrat, et ad excitandam imitationem, et ut meritis eorum consocietur, atque orationibus adjuvetur: ita tamen, ut nulli Martyrum, sed ipsi DEO Martyrum, quamvis in memorias Martyrum,*

[7439] * 1.Petr. 2. v. 5.
[7440] " Aug. 10. Civ. ca. 6.
[7441] † Ose. 6. v. 6. Matt. 9. v. 13. Psal. 50. v. 18.
[7442] •• 1.Reg. 15. v. 22.
[7443] * Hebr. 5. v. 1. ca. 8. v. 3.
[7444] ″ Exo. 22. v. 20.
[7445] " Aug. 20. cont. Faustum, c. 21.

hodogeus_j.indd 1497 2025. 07. 21. 11:27:31

constituamus Altaria. Quis enim Antistitum, in locis Sanctorum corporum assistens Altari, aliquando dixit; Offerimus tibi Petre, Paule, Cypriane? sed quod offertur, offertur DEO, qui Martyres coronavit. *[7446] *Non constituimus Sacerdotes, nec offerimus Sacrificia Martyribus, quia uni DEO tantummodo debita*. Másutt, azt írja Sz. *Agoston*; hogy, Soha oly Ember nem vólt, ki {890:} annak áldozott vólna a' kit Istennek nem tartott: *Sacrificium, nullus hominum est, qui audeat dicere, deberi nisi DEO soli*.[7447] Azért, midőn Sz. *Pál*-nak áldozni akartak, illyen szókkal jelenti, hogy az Aldozat, nem Embert, hanem Istent illet: "[7448] *Quid facitis? Et nos mortales sumus, similes vobis homines.*

III. Igazán írja *Calvinus*, hogy alkalmatlanúl vélekednek, a' kik az Aldozaton, akár-minémü *Ceremoniát*, és aítatos cselekedetet értenek: *[7449] *Qui Sacrificii vocabulum ad sacras omnes caerimonias, et religiosas actiones extendunt: qua ratione id faciant, non video.* Ezzel *Melanchton* sarkaltatik; ki az *Augustai Confessio Apologiajá*-ban imigyen szóll: *Sacrificium est caerimonia, vel opus, quod nos DEO reddimus, ut eum honore afficiamus.* A' Sz. Irást hallók, hogy választást tészen, az Aldozat-, és egyéb Jó cselekedet-között. Nem-is hallotta senki, hogy, mikor Isten tisztességére süveget vetünk, vagy térdet hajtunk, akkor áldozunk: mert efféle tisztelet, Emberekhez-is illik.

Calvinus azért azt mongya; hogy mind Aldozat az, valamit Istennek bé-mutatunk: *Sacrificium generaliter acceptum, complectitur quidquid omnino DEO offertur.*[7450] De nem úgy vagyon: mert az Ó *Testamentom*-ban, sok ajándékot mutattak Istennek; ugy-mint ••[7451] Aranyat, Ezüstöt, *etc*. mellyek nem vóltak Aldozatok; és a' *Sidók*-nál, *Tarumá*, vagy *Terumá* vólt nevök. Illyen vólt az Özvegy-aszszony Fillyére ″[7452]; az Elsö szülöttek, és az Elsö gyümölcsök bé-mutatása ‡[7453]. Azért, Sz. *Pál*, és Sz. *David*, válasz-

[7446] * Lib. 8. de Civit. c. 27. et li. 22. c. 10.
[7447] Lib. 10. de Civit. c. 4.
[7448] " Act. 14. v. 14.
[7449] * Calv. li. 4. c. 18. n. 13.
[7450] Calvin. ibid.
[7451] •• Exo. 25. v. 3. c. 35. v. 5.
[7452] ″ Luc. 21. v. 2.
[7453] ‡ Deut. 12. v. 17 c. 26. v. 2. Lev. 2. v. 12.

hodogeus_j.indd 1498 2025. 07. 21. 11:27:32

tást tésznek az Aldozat- és Ajándék-között: *[7454] *Omnis Pontifex constituitur, ut offerat Dona et Sacrificia*. “[7455] *Sacrificium, et Oblationem noluisti*. Mert, *Omne Sacrificium est oblatio, sed non omnis Oblatio sacrificium*.

IV. Az Aldozat mi-vóltát, a’ Sz. Irásban fel-jegyeztetett régi Aldozatok rendiből, és állapattyából, kell meg-tanúlnunk. Azért a’ Természet Törvénye idején, elsö Aldozatot azt olvassuk, melyben *Abel*, †[7456] Barmokat; *Cain*, Gyümőlcsöt mutata-bé Istennek: *Noë*, Éppen-égö áldozattal engesztelé Istent ••[7457] az Özön-víz-után. *Melchisedek*, ″[7458] Kenyeret és Bort mutata. *Abrahám*, Oktalan-állatokkal áldozék, *Genes. 15. v. 9. 17.* Jákob, Olajt önte-ki az Isten tisztességére, *Genes. 35. v. 14*. Job, fiaiért Éppen-égö áldozatokat szolgáltata, *Job, 1. v. 5.*

Az Irott Törvényben, Sok-féle Aldozatokat rendelt Isten: I. Minden-napi áldozat vólt, *[7459] melyben egy Bárányt, Olajjal meg-öntetett Lisztet, és Bort áldoztak. II. Három jeles Innep vólt, mellyen tartoztak a’ Férfiak *Jerusalem*-be menni; †[7460] tudni illik, *Húsvét*, mely az *Egyiptomi* szabadúlás emlekezetire rendeltetett: *Pünkösd*, mellyet az Irás, Hetek innepének nevez, mert Húsvét-után két héttel esett; ebben a’ Törvény ki-adásárúl emlekeztek: *Scenopegía*, vagy Sátoros innep; mely a’ Pusztában bújdosókra-valo gond-viselést eszekbe jutatta. Ezekre az Innepekre, sok külömbözö Aldozatok vóltak rendelve: Húsvétra, ••[7461] Borjak, Bárányok, Olajos liszt; Pünkösdre, “[7462] Kenyér, Bárány, *etc*; A’ Sátoros innepre, *[7463] Olajos liszt, Borjak, *etc*. III. Minden Szombatra bizonyos Aldozatok rendeltettek, ‡[7464] ugy-mint, két Bárány, Olajos liszt. IV. Minden Ujságokon, Borral, Liszttel, Bárányokkal kellett áldozni, *Num. 28. v. 11*. V. Vala egy *Trombitás* innep; melyben, egyéb Áldozatok-között, Ola-{891:}

[7454] * Hebr. 5. v. 1. c. 8. v. 3.
[7455] “ Psal. 39. v. 7.
[7456] † Gen. 4. v. 2. Hebr. 11. v. 4.
[7457] •• Gen. 8. v. 20.
[7458] ″ Gen. 14. v. 18.
[7459] * Exo. 29. v. 38. Num. 28. v. 3.
[7460] † Deut. 16. v. 16.
[7461] •• Num. 28. v. 16.
[7462] “ Lev. 23. v. 15.
[7463] * Num. 29. v. 13.
[7464] ‡ Num. 28. v. 9.

hodogeus_j.indd 1499 2025. 07. 21. 11:27:32

jos lisztnek kellett találtatni, *Num. 29. v. 1.* A' *[7465] *Tisztúlás* Innepén, *Num. 29. v. 7. Lev. 23. v. 7.* A' †[7466] *Collecta* Innepén, *Num. 29. v. 35. Lev. 23. v. 36.* sok külömbözö Áldozatok vóltak.

Az Aldozatok-között pedig, illyen külömbség vólt: *1. Ratione materiae*; Mikor Lábas-marhával áldoztak, azt, *vel a Vita rei oblatae, vel a Victis hostibus*, *Victimá*-nak, vagy *Hostiá*-nak, vagy *Immolatió*-nak, nevezték: mikor Folyó és nedves állattal, ugy-mint Borral, Olajjal, *Libamentum*-nak. *2. Ratione Finis*; *Latreuticum* Aldozat vólt: mely arra rendeltetett, hogy Istennek rajtunk-valo Uraságárúl, vallás tétetnék: *Eucharisticum*; mellyel Isteni Jó-téteményekért hálák adattak: *Propitiatorium*; mely Isten haragjának engesztelésére rendeltetett: *Impetratorium*; mely Isten ajándékának meg-nyerésére igazíttatott. 3. *Ratione modi*; Némely áldozat, *Holocaustum* vólt: és azt éppen meg-égették, ″[7467] csak a' bőre vólt a' Papé. Némely, csak rész-szerént vettetett tűzbe; a' töb részét meg-ették.

Ezeket értvén,[7468] künyü az Aldozat mi-vóltát meg-tudni. Mivel azért az Aldozat oly tisztelet, mely csak Istent illet: következik, hogy ennek tulajdon mi-vólta, nem áll csak külsö Barom-ölésben; vagy Kenyér, Bor, Olaj, Liszt ki-öntésben, vagy el-rontásban; hanem ennek, belsö aitatosságból kell származni: és arra kell az Aldozatban nézni, hogy a' külsö állat bé-mutatásával, és változásával, Istennek, életűnkön-, és halálunkon-való Uraságát vallyuk. Azért írja Sz. *Agoston*; hogy, *Sacrificium visibile, est invisibilis Sacrificii sacrum signum*;[7469] A' külsö Aldozat, a' belsö áldozat jele. Annak-felette,[7470] az Irott Törvényben Isten úgy rendelte, hogy a' Papok mutassanak áldozatot; mint a' *Moyses* könyveiből ki-tettszik, és Sz. *Pál* ••[7471] nyilván taníttya. melléje vetvén, "[7472] hogy a' Papság változásával, változni kell

[7465] * In memoriam liberati Isaac.
[7466] † In memoriam dimissi peccati adorantium Vitulum.
[7467] ″ Lev. 7. v. 8.
[7468] 1.
[7469] Augu. 10. Civ. ca. 5. 6.
[7470] 2.
[7471] •• Hebr. 5. v. 1. c. 8. v. 3.
[7472] " Hebr. 7. v. 12.

hodogeus_j.indd 1500 2025. 07. 21. 11:27:32

a' Törvénynek-is. Végezetre;[7473] noha az Aldozathoz nem szükség a' Vérontás, vagy eleven állat meg-ölése; mert, Liszttel, Borral, Olajjal-is áldoztak az emberek: de, mint-hogy csak a' Bé-mutatás nem elég az Áldozathoz, kivántatik, hogy minden Aldozatban, vagy meg-ölessék, vagy egyéb-képpen el-rontassék, és el-változtassék valami. Azért, nem vólt Aldozat az el-bocsátott Veréb, és Bak; mellyekrűl emlekezet vagyon *Levit. 14. v. 6. Cap. 16. v. 10.* mivel ezek meg nem ölettek. Mikor azért Eleven állatot áldoztak, meg kellett azt ölni: mikor *Minchát*, az-az, vér-nélkül-valo Aldozatot szolgáltattak; ha száraz állat vólt, meg-törték, meg-ették, vagy meg-égették; ha nedves állat vólt, ki öntötték az Oltárra; mint olvassuk, *Lev. 2. v. 2. 6. 14. Num. 28. v. 7. etc*. Ez pedig, a' meg-áldozott állat el-rontása, azt jegyzette, hogy, a' kinek áldozunk, annak hatalma vagyon életűnkön.

Summában azért; az Aldozat oly Isteni tisztelet, melyben a' Pap-által, valamely állat Istennek bé-mutattatik; úgy, hogy ennek változásával, Istenűnknek életünkön-valo Urasága jelentessék.[7474]

¶. 2. Miben vagyon, a' MISérül-valo közbe-vetésnek fondamentoma?

Ennek-elötte hallók, hogy *Manichaeus* *[7475] a' Keresztyének Aldozattyát tagadta. A' *Lutheristák* †[7476] *Concordiája*-is, noha szépíti dolgát, és a' *Misét*, szokott *Ceremoniái*-val, jóvá hadgya: de fordítván lova száját, azt mongya; ••[7477] hogy a' *Mise*, szörnyű gyűlölségre mélto.

{892:} *Calvinus*, szokása-szerént, sok káromlo Hazugságokat kérődik: I. Azt írja; hogy a' mí Papjaink azzal dicsekednek, hogy ők Christus Hohéri: *Sacrilegi illi, se jactant Christi carnifices*.[7478] Hazugság ez: mert Christus immár meg nem hal, és a' Véretlen aldozathoz Hóhér nem kell. II. Azt írja; hogy mí a' Papokat, Christus *Successori*-nak mongyuk; így magát Christust

[7473] 3.
[7474] *Definitio Sacrificii.*
[7475] * Supr. fo. 299.
[7476] † Sup. fo. 416. 438.
[7477] •• Supr. fo. 438. fine.
[7478] Calv. l. 4. c. 18. nu. 14.

hodogeus_j.indd 1501 2025. 07. 21. 11:27:32

Papságától meg-fosztyuk: *Sacerdotes, Christo velut Successores subrogant; qua subrogatione, Christo Sacerdoti praerogativam rapiunt*.[7479] Ez-is hazugság: Christusnak *Successora* nem lehet, mert meg nem halhat: *Vicariusi*, Helytartói, vannak Christusnak; a' Tanitásban, *Sacramentomok* szolgáltatásában, és egyéb Egyházi tisztek hívataliban. mert Christus, Emberek-által akarta szolgáltatni, az Emberek üdvössége eszközit. III. Azt írja; hogy Minnyájan a' Régiek, ellenkeznek velünk a' *Mise* áldozattyárúl: *Certo certius est, totam Antiquitatem ispsis adversari*.[7480] Noha másutt azt írja, hogy a' Régiek ••[7481] e' dologban ö-tőlle külömböznek; *Lib. 4. c. 18. n. 11*. Es iszonyú káromlással szidalmazza a' Misét, *Lib. 4. c. 18. n. 18*.

Luther, *[7482] az Ördögnek éjjeli beszélgetéséből azt tanúlá, és hirdeté, hogy a' *Mise*, nem igaz áldozat. Es jóllehet, Iskola-mesterének emlitésével, el-idegenedhettek vólna az emberek ettűl a' vélekedéstűl: de, mivel az Ördög leczkéje sokaknál foganatos, szóllyunk fondamentomból a' dologhoz.

Először azért, Nem kell azon akadozni az Ujítóknak, hogy a' *Mise* nevét Sz. Irásban nem találllyák: Mert, a' mint eléb "[7483] mondám, a' *Trinitas*, *Persona*, *Incarnatio*, és töb hasonló szók sem találtatnak a' *Bibliá*-ban, de ugyan helyesek a' Keresztyének-között. A' *Mise* neve pedig mely régi légyen, Sz. *Ambrús* szavaiból †[7484] hallók. *Calvinus*-is vallya, *[7485] hogy a' *Kartágo*-béli második *Conciliom* (mely Urunk Születése-után, *396*. esztendőben vólt) a' *Misé*-rűl emlekezik. Sőt a' Sz. Irásban-is, a' hol a' *Deák* bötű, ••[7486] *Oblationes voluntarias* említ, a' *Sidó* bötűben *Missa* vagyon írva. Es a' *Misét*, nevén nevezi Jerónimus, *Proverb. 11.* Concilium *Milevitanum, cap. 21.* Szent Agoston, *Serm. 91. initio. et 251. "*[7487] *de Tempore*.

[7479] Calv. l. 4. c. 18. nu. 2.
[7480] Calv. l. 4. c. 18. nu. 9.
[7481] •• Vide supra, fo. 159. n. 20.
[7482] * Vide supra, fo. 202. et seq.
[7483] " Sup. fo. 862.
[7484] † Supr. f. 418.
[7485] * Calv. li. 4. c. 19. n. 14.
[7486] •• Deut. 16. n. 10.
[7487] " Cogunt Presbyterum, ut abbreviet Missam.

hodogeus_j.indd 1502 2025. 07. 21. 11:27:32

Másodszor, Választást kell tenni, a' *Mise Ceremoniái*-, és Természeti mi-vólta-között. Mert, a' Papi-őltözetek formája, az Oltárok ékessége, az Edények fényessége, az Imádságok, és Kereszt-vetések rendi, noha nem új találmányok, mint másutt †[7488] meg-mutattam: de a' *Mise* állattya nem ezekben vagyon. Azért, Természeti és mi-vólta-szerént, a' *Mise* azokban a' cselekedetekben áll, mellyeket Urunk a' Vég vacsorán, nem csak példájával mutatott, de parancsolattyával-is hagyott, midőn azt mondá; *Hoc facite*, Ezt mivellyétek: az-az, Vegyétek a' Kenyeret, meg-álgyátok, meg-szegjétek; és azoknak, a' kik venni akarják, osztogassátok, mint én cselekedtem. Miképpen azért, mikor egy Urnak ebédét el-viszik, noha abrosz- és tányér-nélkül-is jó-ízü a' jó étek; mindazáltal, meg-kivánnya az Ur, hogy Asztalát fel-csinyosíttsák, és süveg-vetve, térd-hajtásokkal forgódgyanak szolgai. maga nem ebben áll az ebéd *substantiá*-ja: Azon-képpen, midőn a' Nagy Isten Vacsoráján szolgál az Egyházi személy, meg-emlekezik a' †[7489] Sz. *Pál* mondásárúl, és mindenekben díszesen igyekezik magát viselni; hogy a' belsö aítatosságot, külsö rendtartással ékesíttse, {893:} és meg-mutassa. Mert, ha az Ó *Testamentom*-béli Áldozatok szolgáltatásában, más-féle köntösbe őltöztek az *Aaron* Papjai: senki meg nem botránkozhatik, ha külömb Ruhát visel a' Pap, és aítatos *Ceremoniák*-ban foglalatos, az Ur Vacsorája szentelésében. noha ezek-nélkül, az Aldozat természeti helyén maradhatna; mint az *Apostolok* idejében helyén maradott, midőn, a' *Mi-atyánkat* el-mondván, egyéb külsö *Ceremoniák*-nélkül áldoztak, mint Sz. *Gergely* írja: *Orationem Dominicam dicimus; quia mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo Orationem, oblationis Hostiam consecrarent*.[7490] Erre azért a' *Mise* Mi-vóltára, és nem csak a' *Ceremoniákra* tekíntvén, tagadhatatlan, hogy Elsö *Misét*, †[7491] Urunk ö-maga mondott; az-után az *Apostolok:* De a' Kérdés abban vagyon, Ha a' Vég-vacsora idején szerzett cselekedet, tudni illik, a' Kenyér meg-áldása, meg-szegése, vétele, Aldozat-e?

Harmadszor; Nincs abban kétség, hogy, a' mely formán a' töb Jószágos cselekedetek Aldozatoknak mondatnak: azon-képpen, az Ur-vacsorában-való

[7488] † A' Magyar Imádságos Könyvben.
[7489] † 1.Cor. 14. v. 40.
[7490] Gregor. lib. 7. epist. 63.
[7491] † Christus Misét mondott.

hodogeus_j.indd 1503 2025. 07. 21. 11:27:32

Isteni szolgálatot, Aldozatnak nevezhettyük. mert nem tagadhattyák az Ellenkezők, hogy, midőn a' *Sacramentom* aítatoson szolgáltatik, sok efféle Lelki áldozatok, és kegyes indúlatok kívántatnak.

Abban vagyon tehát az egyenetlenség, Ha az Ur Vacsorája szolgálattyában, tulajdon és igaz Aldozat vagyon-e?

Itt az idegen Atyafiak-közzűl sokan ollyanok, mint a' kiket pírongat az Irás, hogy Nem tudgyák mirűl beszélnek, és bátran káromkodnak; *Quae ignorant, blasphemantes*.[7492] mert, sokan azt sem tudgyák, állat-e, vagy történet az Aldozat; mindazáltal, teli torokkal kérődnek a' *Mise*-ellen. Hogy azért meg ne csalatkozzunk, úgy kell az Aldozatrúl-valo kérdésben magunkat viselnünk, mint midőn azon tudakozunk, Ha a' Keresztség, és Ur-vacsora, igaz *Sacramentom*-e? Mert, noha a' Sz. Irásban fel nem találluk *Definició*-ját, mi-vóltát, és Természetit a' *Sacramentom*-nak; sem azt nem olvassuk, hogy, midőn Urunk szerzé a' Keresztséget, azt mondotta vólna, hogy *Sacramentomot* szerez: de azért, fel-keresvén elsöben, minémü természete vagyon a' *Sacramentom*-nak; az-után, meg-mutatván, hogy valami szükséges a' *Sacramentom*-hoz, meg-találtatik a' Keresztségben, és az Ur-vacsorában: bizonyoson tudgyuk, hogy ezek igaz *Sacramentomok*.[7493] Hasonló-képpen, noha a' Sz. Irásban nem olvassuk az Aldozat *Definició*-ját: de egybe-szedvén, az Isten tisztességére rendeltetett Aldozatok tulajdonságit, végére mehetünk, mit kell igaz Aldozatnak tartani; mint-hogy ezt immár megis magyarázók. Tehát, csak azt mutassuk-meg; hogy, Valami az Aldozathoz kívántatik, azt az Ur-vacsora szolgáltatásában találluk. Ebből bizonyoson ki-hozhattyuk az *Ecclesiá*-val; hogy igaz Aldozat az Urunk Teste Vére szolgáltatása; mint a' *Romai Ecclesia* taníttya.

¶. 3. A' MISE, igaz Aldozat.

Nagy böcsüllettel szóll az *Augustai Confessio* az Misérűl. Mert az írja: *Falso accusantur Ecclesiae nostrae, quod Missam aboleant; Retinetur enim*

[7492] 1.Tim. 1. v. 7. 2.Petr. 2. v. 12.
[7493] NOTA.

hodogeus_j.indd 1504 2025. 07. 21. 11:27:32

Missa apud nos, et summa reverentia celebratur. Servantur etiam usitatae Cerimoniae Fere *omnes: praeter*Quam *quod Latinis cantionibus admiscentur alicubi Germanicae, ad docendum populum*.[7494] Egy kevessé továb: *Non videntur apud* {894:} *adversarios Missae majori religione fieri, quam apud nos*. Vége-felé: *Postquam Missa apud nos habet exemplum Ecclesiae, ex* Scriptura*, et Patribus, confidimus improbari eam non posse; maxime, cum publicae Ceremoniae* Magna *ex parte similes usitatis serventur:* Tantum *numerus Missarum est dissimilis.* Az *Apologia* ezt-is hozzá adgya: *Iterum praefandum est; Nos non abolere Missam, sed Religiose retinere ac defendere. Et servantur usitatae Cerimoniae publicae; ordo Lectionum, Orationum; Vestitus, et alia similia. Non ignoramus, Missam a Patribus appellari Sacrificium. Nos quidem facile patimur Missam intelligi Juge Sacrificium; modo ut tota Missa intelligatur.*[7495]

A' *Romai Ecclesia* azt taníttya;[7496] hogy a' Mise oly Isten-engesztelö Aldozat, mely, nem csak eszűnkbe jutattya a' Kereszt-fán lett Véres áldozatot; hanem annak erejét, bűnünk bocsánattyára, *applicat*, hozzánk kapcsollya. Ez pedig a' Bűn-bocsánat, nem úgy adatik, mint-ha annak a' kiért Misét mondnak, minden jó indúlattya- és meg-térése-nélkül, meg-bocsáttatnék bűne: hanem úgy, a' mint a' *Tridentomi Conciliom* magyarázza: *Hac Oblatione placatus Dominus, gratiam et donum poenitentiae concedens, crimina dimittit*.[7497] vagy, a' mint egyebek írják: †[7498] *Deus hoc Sacrificio placatus, bonum motum inspirat*; Hogy Isten ezzel az Aldozattal engeszteltetvén, Ébresztő malasztyával *Penitentiára*-valo jó indúlatot ád a' Bűnösöknek, hogy megtérvén, Igazúllyanak. Az érdemlett bűntetéseket meg-engedi, és minden szükséginkben kegyelmes segedelmet ád, ha gonoszságunkal akadékot nem tészünk az Isten kegyelmének. Mivel azért attól-is füg annak az Aldozatnak haszna, a' kiért szolgáltatik: innen vagyon, hogy, *Non est infallibilis effectus Sacrificii Justificatio, vel Sublevatio temporalium necessitatum*, Nem mindenkor nyerjük-meg, a' miért áldozik az Egyházi szolga; oka a' mí méltatlanságunk.

[7494] Confess. August. art. 21. ¶. de Missa.
[7495] Apologia Confess. August. Vide supr. fo. 416. 438.
[7496] Concil. Trident. Sess. 22. cap. 1.
[7497] Ibid. ca. 2.
[7498] † Bellar. lib. 2. de Missa, c. 27. S. Thomas, 3. parte, qu. 74. art. ad 2.

hodogeus_j.indd 1505 2025. 07. 21. 11:27:32

Nº 1. A' Sacramentom elsö rendeléséböl, ki-tettszik, hogy a' MISE igaz Aldozat.

Ha Christus a' Vég-vacsorán Aldozott: bizonyos, hogy az Apostolok, és ö-utánnok, a' Papok-is Aldoznak. Mert, a' Christus parancsolattya-szerént, *Hoc facite*,[7499] azt cselekeszik a' Papok, a' mit Christus mivelt. Hogy azért Christus a' Vég-vacsorán, igaz és Engesztelö Aldozatot szolgáltatott, így bizonyítom:

I. Bizonyság: Az Ur-vacsora rendelésében, nem nevezte Christus Aldozatnak a' Vacsorát, miképpen hogy *Sacramentom*-nak sem nevezte: mindazáltal, az Ellenkezők-is *Sacramentom*-nak vallyák az Ur-vacsorát; mivel abban találtatik, valami szükséges a' *Sacramentom*-hoz: Tehát hasonló formán, Aldozatnak kell azt vallani, mivel ö-benne találtatik valami szükségés az Aldozathoz. Mert, A' hol a' Pap bizonyos rendelt *Ceremoniá*-val, bé-mutat Isten tiszteletire külsö teremtett-állatot, annak természeti változásával, ott igaz Aldozat vagyon. De az Utólso Vacsorán, a' *Melchisedech* Rendin-valo Pap, a' Kenyeret és Bort, bizonyos igék-által, Szent Testévé Vérévé változtatta, Isten tiszteletire. Tehát az Utólso Vacsorában igaz Aldozat vólt: Tehát, mikor mí azt cselekeszszük a' mit Christus, mí-is Aldozunk. Erössítem ezt azzal; hogy, ha az Ur-vacsora nem igaz Áldozat, nevezzen valaki valamit ollyat az Áldozathoz szükségest, a' mi ebben az Urunk cselekedetiben nem találtatnék. Ha {895:} pedig az Ellenkezők meg nem tudgyák gondolni, mi hea légyen itt az Áldozatnak: fallyák bellyebb a' sipot, és szűnnyenek-meg a' sok módnélkül-valo káromkodástúl.

II. Bizonyság: A' hol a' Christus Teste adatik, és Vére ontatik Bűnünk bocsánattyáért, ott Engesztelö áldozat vagyon. Ez lett a' Vég-vacsorán. *Ergo, etc*.

Elsö Része, az Engesztelö Aldozat mivóltából bizonyodik. Másik Része hogy ki-tessék, azt kell eszűnkbe vennünk; hogy Szent Testérül szólván Christus a' Vég-vacsorán, azt mondotta: Ez az én Testem, mely tí-érettetek, •• *datur*, most adatik. Mind a' *Deák*, mind a' *Görög* bötűben, min-

[7499] Luc. 22. v. 19.

[7500] •• Luc. 22. v. 12.

hodogeus_j.indd 1506 2025. 07. 21. 11:27:32

den könyvekben mellyeket én láttam, Sz. *Lukács*-nál, *Praesentis temporis verbum habent*, Jelen-valo üdőt jelentö szó vagyon. Sz. *Pál*-nál-is, a' *Beza* és *Tremellius* Deák fordítása-, és a' *Görög* bötű-szerént, Jelen-valo üdőrenézö szóval mondotta Christus, *[7501] *Quod pro vobis traditur*, vagy, *frangitur*; hogy az ö Teste most, *in praesenti*, a' Vég-vacsorán, érettünk adatik. Mikor Sz. Vérérűl emlekezett, a' *Görög* bötű-, a' *Béza* és *Tremellius* fordítása-szerént, *Verbis praesentis temporis*, Jelen-való üdőt jegyzö szóval élt: Ez, ugy-mond, a' Pohár, mely tí-érettetek, "[7502] *effunditur*, most öntetik-ki. Ez az én Vérem, mely tí-érettetek, †[7503] *effunditur*, most ki-öntetik. Azt-is eszünkbe kell jutatnunk; hogy Christus, nem azt mondotta az Apostoloknak, hogy, *Vobis datur, effunditur*, Tí-néktek, az-az, a' tí szájatokba adatik: hanem, *Pro vobis*, Tí-érettetek, kik jelen vattok; ••[7504] *Et pro multis*, és Sokakért, kik jelen nincsenek, adatik az én Testem Vérem, most a' Vég-vacsorában. Mit tégyen pedig a' Mí-érettünk-valo adás; meg-tettszik, Először abból; hogy, valamikor Christus mí-érettünk adatni mondatik a' Sz. Irásban, azt jegyzi, hogy Bűnünk bocsánattyáért adatik; mint meg-láthatod a' Sz. Irásban *[7505]. Másodszor, abból; hogy Sz. *Máte* világos szókkal magyarázza, "[7506] *Qui pro multis effunditur, in remissionem peccatorum*; Bűnünk bocsánattyáért ontatik. Ezekből világoson ki-jő, hogy a' Vég-vacsorakor, bűnünk bocsánattyáért adatott a' Christus Teste Vére. Hogy pedig a' *Vulgatus Interpres*, a' Görög szóból Sz. *Lukács*-nál *Praesens*-et, egyébütt *Futurum*-ot fordított: azért mivelte, hogy értenünk adná, ennek az Aldozatnak jövendő üdőben-valo meg-maradását, mind addig, *donec veniat*, míg az Itéletre el-jő Christus.[7507]

Erőssítem ezt a' Bizonyitást, azzal; hogy Sz. *Lukács*, a' Görög bötű folyása-szerént, világos szókkol mongya, hogy a' Pohár öntetett-ki mí-érettünk;[7508] mint eléb *Bezátul*-is hallók. A' Pohár nem öntetett érettünk a' Kereszt-fán,

[7501] * 1.Cor. 11. v. 24.
[7502] " Luc. 22. v. 20
[7503] † Matt. 26. v. 28. Mar. 14. v. 24.
[7504] •• Matt. 26. v. 28. Mar. 14. v. 24.
[7505] * Gal. 1. v. 4. 1.Tim. 2. v. 6. Tit. 2. v. 4.
[7506] " Matt. 26. v. 28.
[7507] 1.Cor. 11. v. 26.
[7508] Luc. 22. v. 20.

hodogeus_j.indd 1507 2025. 07. 21. 11:27:32

hanem csak a' Vég-vacsorán. Tehát a' Vég-vacsorán bűnünk bocsánattyáért adatott a' Christus Vére a' Pohár ki-öntésben.

Ezek oly nyilván-valo Bizonyságok, hogy az Ellenkezők nem tudnak külömben felelni:[7509] hanem, vagy a' Sz. *Lukács* szavait hamis tóldaléknak vítattyák, mint *Bezá*-túl hallók; vagy *Figúrát* gondolnak; és, a' Christus szavainak tulajdon értelmét hátra tévén, idegen magyarázatokat álmodnak: mert azt irják, *[7510] hogy, *per Enallagen temporis*, a' mi léjendő vólt, arrúl úgy szóllott Christus, mint-ha akkor lett vólna. De eszünkben kell tartanunk a' mit eléb mondánk, hogy a' Christus *Testamentomá*-ban, nem {896:} kell az ígék tulajdonsága-mellől el-távoznunk: söt egyébütt-is, a' Sz. Irás szavait, *Figurák*-ra nem kell vonni; hanem ha erős, és világos ok kénszerít. Mert, ha szabad akár-hol *Figúrát* gondolni a' Sz. Irásban, semmi bizonyos nem lészen az Isten ígéjében. mivel nincs oly világos mondás, mellyet hamisra nem forgathatni, ha szabad a' szóknak tulajdon értelmét félre tenni, és a' bötűt idegen értelmekre facsarni. Elég azért nékünk; hogy, ha a' Sz. Irás szavainak tulajdon értelme-mellett maradunk, és *Figurákat* azokban nem álmodunk: meg kell engednünk, hogy Christus a' Vég-vacsorán Engesztelö áldozatot szerzett, melyben a' Christus Teste Vére mi-érettünk adatik; az-az, áldozatúl bé-mutattatik; érettünk meg-töretik, tudni illik, a' Kenyér színe-alatt.[7511] Mert, egyéb *substantia* nem lévén a' külső színek-alatt a' Christus Testénél, mikor a' külsö színek meg-töretnek, foggal meg-rágatnak, el-nyeletnek: a' Christus Teste mondatik meg-rágatni, el-nyeletni, noha magában éppen marad. Továb; Az *Enallagé*-nak helye nem lehet a' Sz. *Lukács* írásában: mert, (a' mint eléb meg-mutatók) Sz. *Lukács*, a' Pohár Vért írja hogy ki-öntetett értünk. Tudni-valo pedig, hogy nem a' Kereszt-fán, hanem, a' Vég-vacsorán öntetett-ki a' Pohár, mikor az *Apostolok* ebből ittanak.

III. Bizonyság: A' hol Uj *Testamentom* rendeltetett, Aldozatnak kellett ott lenni. A' Vég-vacsorán Uj *Testamentom* rendeltetett. *Ergo*, etc.

[7509] Sup. f. 833. fin.

[7510] * Beza, Matt. 26. v. 28.

[7511] Vide supr. fo. 850.

hodogeus_j.indd 1508 2025. 07. 21. 11:27:32

Elsö Részét Sz. *Pál* taníttya: *Translato Sacerdotio, necesse est ut et Legis translatio fiat.*[7512] Együtt jár az Uj Törvény az Uj Papsággal: Tehát ott Uj Papság vagyon, a' hol Uj Törvény vagyon. A' hol pedig Papság vagyon, ott Áldozat vagyon. Mert Sz. *Pál* írja; hogy minden Pap arra rendeltetik, hogy áldozzék a' bűnökért: †[7513] *Omnis Pontifex constituitur, ut offerat Sacrificia pro peccatis*. *[7514] *Omnis Pontifex ad offerendum Hostias constituitur; unde necesse est habere aliquid quod offerat*. Tehát, a' hol Uj Testamentom rendeltetett, ott Uj Aldozatnak kellett lenni.

Második Része a' Bizonyságnak ki-tettszik, I. Abból: Mert, noha halállal erőssíttetik a' *Testamentom*, de halál-elött szokott lenni.[7515] Tehát Christus, a' Kereszt-fán-valo ki-múlása-elött szerzett *Testamentomot*. II. Christus a' Vég-vacsorán mondá, hogy az a' Pohár, *[7516] Uj *Testamentom*, az ö Véreáltal. Ha a' Pohár, a' benne-való Vér-által, Uj *Testamentom* vólt: Tehát, immár akkor meg-vólt az Uj *Testamentom*. mert a' Pohár Vér, az nem lehetett, a' mi nem vólt. III. Valami a' *Testamentom*-hoz kívántatik, meg-vólt a' Végvacsorában: mert, meg-mondá Christus mit hágy *testamentom*-ban; tudni illik, a' Bűnök bocsánattyát: †[7517] *Hic est Sanguis meus Novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Ugyan-is, a' Sz. *Pál* irásaszerént, ••[7518] meg-jövendőlte *Jeremias*, hogy az Uj *Testamentom* az lészen, hogy az Emberek bűne el-töröltetik. Ezt az Uj *Testamentomot*, nem papirosra, "[7519] hanem az *Apostolok* szívébe írá Christus. Ezt az Irást, bé-pecsétlé Szent Vére adásával; és azt mondá: *Hic est Calix novum Testamentum* *[7520] *in meo sanguine*; Ez a' Pohár, az én Vérem-által, szerzi, erőssíti, meg-pecsétli az Uj *Testamentomot*. mert, a' mint Sz. *Pál* írja, ″[7521] sem a' Bűnök bocsánattya, sem a' *Testamentom*, Vér-nélkül nem lehet. Azért, méltán így

[7512] Hebr. 7. v. 12.
[7513] † Hebr. 5. v. 1.
[7514] * Cap. 8. v. 3.
[7515] Hebr. 9. v. 17.
[7516] * 1.Cor. 11. v. 25 Luc. 22. v. 20.
[7517] † Matt. 26. v. 28.
[7518] •• Hebr. 8. v. 8. et seqq. Cap. 10. v. 17.
[7519] " 2.Cor. 3. v. 6. Hebr. 8. v. 10. ca. 10. v. 16.
[7520] * Id est, per meum Sanguinem.
[7521] ″ Hebr. 9. v. 18. 22.

hodogeus_j.indd 1509 2025. 07. 21. 11:27:32

szóll *Tertullianus* e' dologrúl: †[7522] *Christus in Calicis men-*{897:}*tione, Testamentum constituit, Sanguine suo obsignatum*. Arany-száju Sz. *János* pedig, *Hom. 16. in c. 9. ad Hebr.* a' *Testamentom*-hoz szükséges dolgoknak elő-számlálásával, erőssíti ezen igazságot.

N°. 2. A' Melchisedek Papsága hasonlatosságából ki-tettszik, hogy a' MISE Aldozat.

Igazán írja Sz. *Agoston*; hogy a' Keresztyének áldozattyárúl, nem csak az *Evangelisták* tésznek bizonyságot, hanem a' *Profeták*-is: *Sacrificium, quod jam nos Christiani offerimus, non solum Evangelicis, verum et Propheticis literis demonstratur.*[7523] De, minek-elötte továb mennyünk, a' fel-vetett fondamentomot, itt-is eszünkben kell tartanúnk; tudni illik, hogy, ha Christus áldozott a' Vég-vacsorán: következik, hogy mí-is az Ur-vacsora szolgálattyában, igazán áldozunk. mivel Christus, azt hadta hogy cselekedgyük, a' mit ö mivele. Hogy pedig akkor Christus igazán áldozott, így bizonyíttyuk a' *Melchisedek* hasonlatosságából.

A' *Sóltár* jövendőllése-szerént, a' Christus Papságához szükséges vólt, hogy Kenyérrel és Borral áldozzék. Ezt, a' Vég-vacsorán-kivűl, nem cselekedte; a' mint mindeneknél nyilván vagyon. Tehát, a' Vég-vacsorán áldozott Borral Kenyérrel.

Elsö Része a' Bizonyságnak, abból ki-tettszik: Mert a' *Soltár*, egyszer; Sz. *Pál*, sokszor nevezi Christust, *Melchisedek* Rendin-való Papnak: *[7524] *Tu es Sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech*. vagy, a' mint Szent *Pál* szóll, ••[7525] *Secundum similitudinem Mechisedech*. Azt-is e'hez adgya Sz. *Pál*; hogy, Christus nem vólt *Aaron* Rendin-való Pap, †[7526] *Non secundum ordinem Aaron*. Mivel azért, *[7527] minden Pap arra rendel-

[7522] † Tert. 4. cont. Marcion. c. 40.
[7523] Aug. epist. 49. ad Deograt. qu. 3.
[7524] * Psa. 109. v. 4. Hebr. 5. v. 6. et 10. ca. 6. v. 20. c. 7. v. 11. 15. 17. 21.
[7525] •• Hebr. 7. v. 15.
[7526] † Hebr. 7. v. 11. et 13.
[7527] * Hebr. 5. v. 1. c. 8. v. 3.

hodogeus_j.indd 1510 2025. 07. 21. 11:27:32

tetik, hogy Áldozatokat szolgáltasson Istennek: következik, hogy Christus, *Melchísedek* Rendin-valo Aldozatot; vagy, *Melchisedek*-hez hasonló áldozatot szolgáltatott. Sohúlt egyébütt, hasonlatosságot a' *Melchísedek* Áldozattyához nem találunk, hanem a' Vég-vacsorán. Vagy, mutassák-meg az Ellenkezők, Hol, és Mikor járt-el Christus ennek a' Papságnak tisztiben? Mikor áldozott a' *Melchisedek* Papságához illendö Aldozattal, ha az Utólso vacsorán nem áldozott?

Melchisedek-rűl azt olvassuk, ••[7528] hogy, Pap vólt; és, az ö Papsága, külömbözö vólt "[7529] az *Aaron* Papságánál. Melyből következik, hogy Aldozattya-is külömbözö vólt az *Aaron* Áldozatitúl. Minémü vólt az ö Aldozattya, meg-jelenti *Moyses*, midőn azt írja; *[7530] hogy Kenyeret és Bort hoza, mivel a' Felséges Isten Papja vólt. Mely mondásból, a' Régi Atyák egyenlö értelemmel azt hozzák-ki; †[7531] hogy *Melchisedek*, Kenyérrel és Borral áldozott. söt, a' Régi *Sidók*-is ezent tanították; a' mint ″[7532] *Galatínus*, *Genebrardus*, és egyebek fel-jegyzik. Es, noha *Beza* azt írja; ••[7533] hogy ezt csak gondolták az Atyák; *Patres hoc per se excogitarunt:* de az okos embernél, nagyob hitelének kell lenni efféle dologban a' Régi Szentek egyenlö értelmének, hogy-sem *Bezá*-nak. Hogy pedig *Moyses*, a' Kenyér és Bor emlekezetivel, a' *Melchisedek* Aldozattyát akarta jegyezni, ki-tettszik; I. Mert, mikor azt mondotta vólna, hogy Kenyeret és Bort hoza, mingyárt utánna-veti: "[7534] Mert a' Felséges Isten Papja vala. Mire-valo a' Papság emlekezeti, ha nem arra, hogy okát adgya annak a' cselekedetnek mellyet mivele? Mint-hogy azért a' Papnak, tulajdon tiszti az Aldozat: azért említi *Moyses* {898:} a' Papságot, hogy az Áldozatot jelentse. II. A' Kenyeret és Bort, csak testi táplálásra nem hozta *Melchísedek:* mert a' Sz. Irás, nyilván mongya; *[7535] hogy min-

[7528] •• Gen. 14. v. 18. Psal. 109. v. 4. Hebr. 7. v. 1.
[7529] " Hebr. 7. v. 11.
[7530] * Gen. 14. v. 18.
[7531] † Ap. Bellarm. li. 1. de Missa, cap. 6.
[7532] ″ Ap. Cornel. Gen. 14. v. 18.
[7533] •• Beza, ad Hebrae. 7. v. 1.
[7534] " Vau, Et: Saepe ap. Hebraeos sumitur per Quia, Enim: ut Gen. 20. v. 3. Isai. 64. v. 5. Psal. 147. v. 7. Psal. 117. v. 13. etc.
[7535] * Gen. 14. v. 11.

hodogeus_j.indd 1511 2025. 07. 21. 11:27:32

den eledelét az Ellenségnek el-nyerték-vala; és ‡[7536] a' prédált marhából ettek az *Abrahám* Ifiai. Tehát, Aldozatra hozta. III. Christus-nak, *Melchisedek* rendin-, és hasonlatosságán-valo Papsága vólt. Tehát, hogy a' *Typus*, és valóság eggyezése meg-ismértetnék, szükség vólt tudnunk, minémü Aldozattya vólt *Melchísedek*-nek. mert e' nélkül nem tudhatnók, miben légyen Christusnak *Melchisedek* rendin-valo Papsága. Sohúlt pedig az ö Aldozattyárúl egyéb emlekezet nincsen, hanem csak, a' hol *Moyses* azt írja, hogy, Pap lévén, Kenyeret és Bort hozott elő. Tehát, az ö Aldozattyát jegyzi *Moyses* abban a' mondásban. mely Aldozat, tellyességgel külömbözött az *Aaron* rendin-valo Papok áldozattyától. mert sohúlt nem olvassuk, hogy tellyes áldozatúl, csak magán Kenyeret és Bort áldoztak vólna az *Aaron* Papjai; hanem, a' Kenyeret és Bort, csak úgy mutatták Istennek, mint az egész Aldozatnak egy részét; mint meg-tettszik, *Exod. 29. v. 23. 40. Num. 15. v. 4. 5. 7. Cap. 28. v. 5. 7. 14. etc*.[7537] Annak-felette; néha, mikor az *Aaron* Papjai Kenyérrel áldoztak, Bor nem vólt az áldozatban, *Lev. 23. v. 17.* A' Kenyeret-is, inkáb mindenkor meg-öntözték olajjal, *Exod. 29. v. 40. Num. 28. v. 5. etc*. De a' *Melchisedek* Aldozattyában, csak Kenyér és Bor vólt az egész Aldozat *materiá*-ja.

Ezekből, a' Régi Szentek egyenlö értelemmel azt hozzák-ki; hogy a' Végvacsorakor, *Melchisedek* Papságának rendi-szerént áldozott Urunk. Erről így emlekezik Cyprianus: *In Sacerdote Melchisedech, Sacrificii Dominici Sacramentum praefiguratum videmus. Quod autem Melchisedech typum Christi portaret, declarat Spiritus Sanctus: Tu es Sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech. Nam quis magis Sacerdos DEI summi, quam Dominus noster JESus Christus, qui Sacrificium DEO Patri obtulit? et obtulit hoc idem, quod Melchisedech obtulerat, id est, Panem et Vinum, suum scilicet Corpus et Sanguinem*.[7538] Sz. Agostont hallyad: *Ibi* (in Melchisedech) *apparuit Sacrificium, quod nunc a Christianis offertur toto orbe terrarum; impleturque quod ad Christum dicitur: Tu es Sacerdos in aeternum*.[7539] †[7540] *Quod adjungitur; Tu es Sacerdos in aeternum, secundum ordinem*

[7536] ‡ v. 24.

[7537] Non ut integrum Sacrificium, sed ut annexam partem Sacrificii.

[7538] Cypr. l. 2. ep. 3.

[7539] Aug. 16. Civit. cap. 22.

[7540] † Li. 17. Civit. c. 17. et 20.

hodogeus_j.indd 1512 2025. 07. 21. 11:27:33

Melchisedech: Ex eo, quod jam nusquam est Sacrificium secundum ordinem Aaron, et ubique offertur sub Sacerdote Christo, quod protulit Melchisedech, quis ambigere permittitur de quo ista dicantur?

Ez-ellen *Calvinus* azt mongya; hogy Sz. Pál, *Hebr: 7.* Urunknak *Melchisedek*-kel-valo hasonlatosságit elő-számlálván, emlekezetet sem tészen arrúl, hogy, *Melchisedek*, a' Kenyér és Bor áldozásával, *Figurá*-ja és példája lett vólna a' Christus hasonló Aldozattyának.[7541]

Meg-felel erre Sz. *Pál*; és mihent *Melchisedek*-rűl kezd szóllani, azt mongya; hogy *Melchisedek*-rűl néki mély szavai vólnának, mellyeket a' *Sidók* gyengesége meg nem foghat, mivel a' Keresztyénségnek, csak elsö *Elementomit* sem értik; *De quo nobis grandis sermo, et interpretabilis ad dicendum, quoniam imbecilles facti estis ad audiendum*.[7542] Mely mondással, nyilván jelenti Sz. *Pál*, hogy ki-mondhatatlan nagy Titok vagyon a' *Melchisedek* cselekedetiben, mellyet a' *Sidók*-nak ki nem fejezett. Az Oltári Szentség titkánál pedig, egyéb mélységes dolgot nem találhatni a' *Melchísedek* {899:} cselekedetiben. Azért a' Régiek, kiket említ Sz. *Jerónimus*, *[7543] az Oltári *Sacramentom*-rúl értik azt a' nagy Titkot, melyről Sz. *Pál* nem akart szóllani a' *Sidók*-elött. Mert a' Régiek, oly titkon tartották a' *Sacramentom* dolgát, hogy még az újonnan meg-tért Keresztyéneknek sem adták értésekre. Azért mongya Szent Agoston: *Nesciunt Catechumeni, quid accipiunt Christiani*.[7544] Szent *Pál*-nak azért szándéka nem vólt, hogy Christus- és *Melchisedek*-között, minden hasonlatosságot fel-jegyezzen; hanem, meg akarván fojtani a' *Sidók* kevélységét, kik az *Aaron* Papsága pompájában dicsekedtek, azt bizonyíttya; hogy, Böcsülletesb vólt a' Christus Papsága, hogy-sem az *Áaroné*. Mert Urunk, *Melchísedech* Rendin-való Pap. Böcsülletesb vólt pedig *Melchísedek*, *Áaron*-nál: Mert *Melchísedek*, meg-áldotta *Abrahámot*, kinek ágyékában vólt *Aaron:* Dézmát vett *Abrahám*-túl: Békeséges, igaz Király vólt *Melchísedek:* és, örökké-valo Papsága jelentésére, sem Attya sem Annya; sem kezdeti sem vége; sem *Successora*, utánna következője, nem említtetik a' Sz. Irásban.

[7541] Calv. l. 4. c. 18. nu. 2.
[7542] Heb. 5. v. 11. 12.
[7543] * Epist. 126. ad Evagrium.
[7544] Aug. tra. 11. in Evang. Ioan.

hodogeus_j.indd 1513 2025. 07. 21. 11:27:33

Ezekből elégségesen meg-mutatta Sz. *Pál*, hogy a' *Melchisedek* Papsága, böcsülletesb az *Aaron* Rendinél. A' Kenyérrel és Borral-valo áldozatot, nem említette, mert az ö igyekezetire nem szolgált. mivel ebből, meg nem mutathatta a' *Melchisedek* méltoságosb felsöbségét, az *Aaron* Papságánál; mely, Tulkokkal, és egyéb Eleven állatokkal áldozott.

N° 3. Malachias, a' töb Profetákkal egyetemben, bizonyíttya az Uj Testamentom Aldozattyát.

A' Keresztyének-között, igaz és tulajdon Aldozatnak kell lenni, mellyel Isten tiszteltessék. Egyéb pedig semmi nincs a' Keresztyénségben, a' mirűl csak gyanúsággal-is gondolhatnók hogy Aldozat vólna, az Ur vacsora szentelésénél. Tehát ez az Uj *Testamentom* Aldozattya.

A' Bizonyság Második Részében, tagadást nem tésznek az Ujítók.

Elsö Részét, sok-képpen meg-mutathattyuk:

I. Isten meg-jövendőltette; hogy, a' *Sidók* meg-vetése-után, az Uj *Testamentom*-ban oly Aldozat lészen, mellyel őtet az egész Világon mindenütt tisztelik. Mert, minek-utánna meg-feddette vólna *Malachiás*-által a' Papokat, hogy, nem igazán szolgálnak, imigyen szóll: *Nincs kedvem hozzátok, ugy-mond a' Seregek Ura*: *Ajandékot* (Minchát) *nem vészek kezetekböl, Nap-kelettül fogva Nap-nyugatig, nagy az én nevem a' Nemzetségek-között, és minden helyeken áldoztatik, és tiszta Ajándék* (Mincha) *mutattatik az én nevemnek*.[7545] Ezt a' *Malachias* szavát, a' *Liber Concordiae* †[7546] magyarázta a' *Misé*-rűl; mint ez-elött hallók. Es méltán: mert a' Proféták szóllásának formájából, *Qui ob certitudinem eventus, de futuris tamquam de praesentibus loquuntur*, oly bizonnyal jövendőlli *Malachias*, mint-ha immár meg-lett vólna, hogy a' *Sidó* Papok Aldozati meg-szűnnek; és a' Pogány nemzetek, kedves Aldozatokkal tisztelik Istent mindenütt e' széles Világon. A' Nemzetségek meg-térése-utánvalo Aldozatokrúl szóll a' *Proféta:* nem amaz Aldozatrúl, mely csak egyszer,

[7545] Malach. 1. v. 10 Ita August. 18. Civit. c. 35.

[7546] † Supr. f. 438. circa fin.

hodogeus_j.indd 1514 2025. 07. 21. 11:27:33

és egy helyen vólt, midőn a' Kaponyák hegyén, a' Pogányok meg-térése-elött, a' Kereszt-fán áldoztatott Christus.

Lelki áldozatokrúl, az-az, közönségesen akár-mely Jó cselekedet-{900:}rűl, sem magyarázhattyuk ezt a' jövendőllést: I. Mert tiszta Aldozatrúl szóll *Malachias*. Az Ujítók pedig, tisztátalannak, és fogyatkozotnak itélik az emberek Jó cselekedetit; mint *[7547] eléb meg-bizonyítók. II. Oly Aldozatrúl szóll a' *Proféta*, mely az Ó *Testamentom*-béli Aldozatok helyébe rendeltetik. mert azt mongya, hogy a' *Sidók Minchá*-ja meg-vettetik; azok helyébe, más *Mincha* rendeltetik. A' Lelki Aldozatokat pedig, mellyekrűl az Ó *Testamentom*-ban-is parancsolat vólt, és a' mellyekben gyakorlották a' Hívek magokat, újonnan nem rendelte Isten. III. A' *Mincha*, Vér-nélkül-valo igaz Aldozatot jegyez a' Sz. Irásban, nem csak akár-mely Jó Cselekedetet. Es, mint-hogy a' *Malachias* mondásának elsö czikkelyében, valoságos Aldozatot jegyez a' *Mincha*, mellyet Isten meg-vetett; a' Mondásnak Második részében-is, valoságos Aldozatot kell jegyezni.

A' Pogány népek meg-térését, akarják némely Uj Tanítók ezen az Áldozaton magyarázni: de fondamentom-nélkül. ••[7548] Mert, Egy az; hogy a' *Sidók* idejében-is, a' Pogányok-közzűl meg-tértenek, a' mint Urunk jelenti. Tehát, midőn oly Aldozatrúl emlekezik *Malachias*, mely a' *Sidók* Aldozattya-helyébe következik, nem szóll a' Pogányok meg-térésérűl. Más az; hogy oly Aldozatrúl vagyon a' szó, mely az egész Világnak minden részeiben egy-féle lészen. Tehát ott-is helyének kell lenni a' *Malachias Profetá*-túl említett Aldozatnak, a' hol immár nincsenek Pogányok kik meg-térhessenek. Azért a' Régi Atyák, ugymint *Clemens Romanus*, *Justinus*, *Irenaeus*, *Tertullianus*, *Cyprianus*, *Eusebius*, *Chrysostomus*, *Cyrillus*, *Augustinus*, és egyebek, egyenlö értelemmel, ezt a' *Malachias* mondását, az Oltári Szentség áldozattyárúl értik; mint ezek tulajdon szavát elő-hozván, meg-mutattya *Bellarminus* *[7549], és *Coccius*.

II. Sokszor írja †[7550] *Daniel Proféta*; hogy az *Antichristus* idejében, el-fogy a' Szűnetlen áldozat. Nincs szó a' Lelki aítatosságok áldozattyárúl, mellyet

[7547] * Supr. fo. 231. 232.

[7548] •• Mat. 23. v. 15.

[7549] * Bellarm. li. 1. de Missa, c. 10. Cocc. to. 2. li. 6. art. 6.

[7550] † Dan. 8. v. 11. ca. 9. v. 27. c. 11. v. 31. c. 12. v. 11.

hodogeus_j.indd 1515 2025. 07. 21. 11:27:33

az *Antichristus* el nem fogyathat, mint eléb "[7551] mondám: és maga jelenti *Daniel*, midőn azt írja; ″[7552] hogy, sokan az *Antichristus* üldözésével megtisztíttatnak, mint az arany a' tűzben: hanem, a' külsö és láthato Aldozatrúl vagyon szó, mellyet meg-tílthat az *Antichristus*; és annyiból el-fogyathat, hogy nyilván ne szolgáltassék. Sokkal inkáb nem érthetni a' Szűnetlen Aldozaton, a' Kereszt-fán lett Véres áldozatot; Mert az nem minden-napi és szűnetlen Aldozat: hanem egyszer meg-lett, és azt az *Antichristus* el nem fogyattya. Ha azért az *Antichristus* el-jöveteléig, igaz külsö Aldozat lészen: következik, hogy az Uj *Testamentom*-ban vagyon egy minden-napi Szűnetlen Aldozat.

III. *Isaias Proféta* eggyütt azt írja; *[7553] hogy, midőn *Egyiptom*-ban az Ur meg-ismértetik, Áldozatokkal, Ajándékokkal, és Igéret-tétellel fogják az Urat tisztelni. Másutt azt igéri; †[7554] hogy a' Pogány nemzetségből Fiakat fogad, és az ö Aldozattyokat kedvesen fogadgya, mellyeket az Isten Oltárán bé-mutatnak. Oly Aldozatokrúl szóll *Isaias*, mellyek az egyéb Ajándékoktúl, és Igéret-tételek tiszteletitűl külömböznek, és Oltáron szolgáltatnak. Tehát, tulajdon Aldozatrúl kell érteni ezeket a' fogadásokat.

{901:} No 4. Az Uj Testamentomban, Papok, és Oltárok-lévén, igaz Aldozatnak kell lenni.

Azt írja *Calvinus*; hogy Asztalt, nem Oltárt; *Ministert*, nem Papot, rendelt Christus a' *Sacramentom*-hoz.[7555] Nem-is akarják a' *Calvinisták*, †[7556] hogy Papoknak hívassanak a' *Predikátorok*. De ezeknek békét hagyván, illyen Bizonyságot támasztunk:

I. A' hol Pap vagyon, ott igaz Aldozatnak kell lenni. Mert a' Papok a' végre választatnak, hogy Aldozatokat szolgáltassanak Istennek: *Unde necesse est,*

[7551] " Supr. f. 807.
[7552] ″ Dan. 12. v. 10.
[7553] * Isa. 19. v. 21.
[7554] † Isa. 56. v. 7.
[7555] Calv. l. 4. c. 18. nu. 12.
[7556] † Supr. fo. 149.

hodogeus_j.indd 1516 2025. 07. 21. 11:27:33

hunc habere aliquid quod offerat.[7557] Bizonyos pedig, hogy az Uj *Testamentom*béli Hívek-közzűl, némellyek Papságra választatnak. Szükség tehát, hogy oly Aldozat találtassék a' Keresztyénségben, melyre Papokat kellyen választani.

Második Része a' Bizonyságnak, *Isaias*-nál találtatik. Mert, minek-utánna azt mondotta vólna Isten, hogy ••[7558] Fel-éppíti a' Nemzetségek romlotságát; utánna-veti, hogy Isten Papjainak, és Szolgainak neveztetnek. De, hogy ezt a' Papságot, közönségesen minden Keresztyénekhez illendö méltoságnak ne alítanók, melléje veti; †[7559] hogy a' Pogányok-közzé Követeket küld, ezek Istenhez hoznak sokakat a' Pogányságból: *Et assumam ex eis Sacerdotes, et Levitas*; Es ezek-közzűl választok, ugy-mond, Papokat, és *Levitá*-kat. Nem minnyájan Papok lésznek, hanem, közzűlök választva emeltetnek némellyek Papságra.

Ugyan-ezent jelenti Sz. *Péter*, midőn a' Keresztyénséget, *[7560] Királyi Papságnak nevezi. *Moyses*-tűl vette ezt a' szóllást Sz. *Péter*; mert ő-is, ezen szókkal magasztallya a' *Sidók* állapattyát. Mellyekkel nem azt taníttya, hogy mind eggyig Papok a' *Sidók*; hanem azt jelenti, hogy a' *Sidók*-nak, Áldozatra rendelt Papjok vagyon. Tehát, Sz. *Péter*-is ezen szókkal, csak ugyan-ezent jelentette. Hasonló-képpen magyarázhattyuk a' Sz. *János* Látását: melyben, ha Sz. *János*, nem csak az Egyházi Pásztorok képében, hanem közönségesen a' Hívek nevével mongya, "[7561] hogy Isten, Királyokká, és Papokká tett minket; nem kell ezt arra magyarázni, hogy minnyájan Papok a' Hívek: hanem, hogy a' Hívek gyölekezete, és a' Christus Országa, Papokkal-is ékessíttetett. Sőt, a' mint ennek-elötte ••[7562] hallók, Sz. *Jerónimus*, és *Cyprianus*, azt mongyák; hogy, A' hol Pap nincsen, ott *Ecclesia* sem lehet. és a' töb Atyák, †[7563] száma-nélkül, *Sacerdotes*, Papoknak híják az Egyházi Szolgákat.

[7557] Heb. 5. v. 1. c. 8. v. 3.
[7558] •• Isai. 61. v. 4. et 6.
[7559] † Isai. 66. v. 21. Similia Ieren. 33. v. 18.
[7560] * 1.Pet. 2. v. 9. Exo. 19. v. 6.
[7561] " Apoc. 1. v. 6. ca. 5. v. 10.
[7562] •• Supr. fo. 114. in fin.
[7563] † Vide supr. f. 154. 525. etc.

hodogeus_j.indd 1517 2025. 07. 21. 11:27:33

Sz. *Pál*, nem csak Papnak nevezi Christust, *[7564] hanem *Archiereus*-nek, *Melchisedek* Rendin Papi fejedelemnek. Nem mondhatná Christust, *Melchisedek* rendin-valo Papi fejedelemnek, ha ugyan-azon Renden-való Papok nem vólnának alatta. mivel, senkit nem mondhatunk Fejedelemnek, ha alattavalók nincsenek. Miképpen azért Christus, *Princeps Pastorum*; Zachaeus, *Princeps Publicanorum*; Caifas, *Princeps Sacerdotum legalium*, azért mondatnak; mert egyebek-is vóltak, kikre-nézve azt a' Fejedelmi nevet viselték: Ugy, mikor Christus, *Melchisedek* rendin-valo Papi fejedelemnek neveztetik, előnkbe adatik, hogy többen-is vannak azon Renden-valo Papok.[7565]

II. Az Oltár, nem egyébre éppíttetik, hanem Aldozatokért: Azért {902:} a' Görögök, "[7566] *Thysiastériom*-nak, az-az, *Sacrificatorium*-nak, Aldozatra rendeltetnek, nevezik az Oltárt. Az Uj *Testamentom*-ban pedig, Oltároknak kellett lenni, az *Isaias profeciája*-szerént: †[7567] Istennek, ugy-mond, Oltára lészen *Egyiptus*-ban; és az *Egyiptus*-béliek, tisztelik Istent, *in Hostiis*, Áldozatokkal. Sz. *Pál* imigyen szóll: ″[7568] Oly *Thysiastériom*-unk, Oltárunk vagyon, ugymond, nékünk, melyből nem ehetnek a' kik szolgálnak a' Sátornak. Holott Sz. *Pál*; nem szóll a' Kereszt-fa Oltárárúl; hanem oly Oltárrúl, melyrűl ehettek az emberek, és a' mely nállunk vagyon: *Habemus Altare, de quo edere non habent potestatem qui Tabernaculo deserviunt*. Végezetre; †[7569] Az egész Keresztyénségben, eleitűl-fogva Oltárok vóltak; és a' Régi *Templomok*-ban, Ezer esztendő-elött éppített Oltárok találtatnak most-is.

Ha azért a' Keresztyénségben, Papok, és Oltárok vannak: szükség, hogy Aldozat-is légyen. mert ezek eggyütt-járnak. Nincs pedig semmi egyéb, a' mit csak gyanusággal-is Aldozatnak mondhatnánk, az Ur-vacsora-kivűl.

[7564] * Heb. 5. v. 10. ca. 6. v. ult.
[7565] 1.Petr. 5. v. 4. Luc. 19. v. 2. Ioan. 11. v. 49.
[7566] " Luc. 1. v. 11.
[7567] † Isai. 19. 21. ca. 56. v. 7.
[7568] ″ Heb. 13. v. 10.
[7569] † Vide Augu. supra, fol. 418. 737. init. Optatum, fo. 297. et 839. Augu. fol. 889.

hodogeus_j.indd 1518 2025. 07. 21. 11:27:33

Nº 5. Az igaz Okosság, és a' Régi Atyák, a' MISE-ben-valo Aldozatot erössítik.

Mikor tanitásunkat világoson ki-hozzuk, az igaz Hitnek valamely bizonyos, és mindenektűl bé-vett Tudományából, akkor mondatunk bizonyítani *ex Analogia fidei*, a' Hitnek igyenes *Regulájá*-ból. Azért, hogy a' *Mise* igaz Aldozat, *Ex Analogia Fidei* Két-képpen bizonyítom:[7570]

I. Minden Keresztyén embernél bizonyos; hogy Christus nem azért jött e' Világra, hogy az Isteni tisztelet apadna, és meg-fosztatnék Isten az ö-hozzá illendő szolgálattúl: hanem inkáb, hogy terjedne, és öregbednék az Isten tiszteleti. De ha Christus, el-rontván az Ó *Testamentom*-nak Aldozatit, semmi Uj Aldozatot nem rendelt: a' Christus El-jövetele-által oly Tisztelettűl fosztatott-meg Isten, mely csak egyedűl Istent illet; és a' mellyel, a' Természet Törvényeidétt-is tiszteltetett. mert, a' Kereszt-fán-valo Aldozat egy nap meg-lévén, azután soha semmi Aldozattal nem tiszteltetnék az Isten. Ezt a' Bizonyságot, bévebben terjeszti Sz. *Agoston*, *Manichaeus*-ellen, *Lib. 20. contra Faustum, c. 18. Lib. 22. cap. 17. Lib. 10. de Civitat. DEI, c. 19. 20.*

II. A' mit a' Régi Atyák egyenlö értelemmel tanítottak, azt kell követnünk, ha szinte arrúl valami homály vólna-is a' Sz. Irásban. Hogy pedig az Ur Vacsorája szolgáltatásában igaz Aldozat vagyon, egyenlö értelemmel tanították a' Szent Atyák. Mert ennek-elötte *[7571] hallók, hogy az *Efesom*-béli Gyölekezet, az Anyaszentegyház Vér-nélkül-valo Aldozattyában, Urunk Testét és Vérét mondotta lenni. Ugyan-ezent mondotta ••[7572] a' Hetedik közönséges Gyölekezet. Sz. *Agoston*-nak sok szép mondásit †[7573] elő-hozók; mellyekben, nem csak az Alamisnát, és Imádságot, de az Oltáron-lett Aldozatot-is, hasznosnak mongya a' Halottakért. Arany-száju Sz. *János*-túl azt tanúlók; "[7574] hogy, ugyan-azon Test vagyon ebben az Anyaszentegyház Aldozattyában, mely a' Kereszt-fán függött. Sok töb Régi *Doctorok* szavait,

[7570] Rom. 12. v. 6. Supr. fo. 628.
[7571] * Supr. fo. 192. Concil. Nicaenum, supr. fo. 190. fin.
[7572] •• Supr. fo. 838. fin.
[7573] † Sup. fo. 737. initio.
[7574] " Sup. fo. 840.

hodogeus_j.indd 1519 2025. 07. 21. 11:27:33

ez-elött *[7575] két helyen-is, más alkalmatossággal fel-jegyzettük, mellyeket mélto meg-tekínteni. Itt azért, csak a' *Cyrillus* mondását vegyed: ″[7576] *Cum hoc Sacrificium offerimus, facimus mentionem eorum* {903:} *qui ante nos obdormiverunt, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum: ut DEUS Orationibus illorum et deprecationibus, suscipiat preces nostras. Deinde, pro Defunctis oramus; maximum esse credentes Animarum juvamen, pro quibus offertur obsecratio, sancti illius ac tremendi, quod in Altari positum est, Sacrificii*. A' Sz. *Basilius* és *Chrysostomus Mise*-mondó Könyvei, mellyekrűl ez-elött †[7577] emlekezénk; a' Sz. ••[7578] *Péter*, *Jakab*, *Máte*, *Apostolok Mise*-mondó könyvei, ezen igazságrúl bizonyságot tésznek. Azért *Calvinus*, maga vallya, *lib. 4. c. 18. n. 11.* hogy a' Régiek, az Ur-vacsorában Aldozatot tanítottak. Ebből világoson következik, 1. Hogy, a' Christus igéreti-ellen, győzedelmet vett az Ördög az *Ecclesián*. 2. Hogy a' Próféták jövendőllési meg nem tellyesedtek, mellyek azt állattyák, hogy a' Keresztyénségben nem lészen bálványozás. 3. Hogy a' Régi Sz. Atyák mind el-kárhoztak: Mivel az egész Keresztyénség, a' *Misét* Aldozatnak tartotta, és böcsüllötte, *Luther*-, és *Calvinus*-elött.

Ezekből a' Sz. *Doctorok* irásiból, az-is ki-tettszik; hogy ez az Aldozat, hasznos azoknak a' kikért szolgáltatik, akár hóltak, akár elevenek légyenek. söt, a' mint hallók "[7579] Sz. *Agoston*-túl, az Ördögtűl meg-szállott Házat-is meg-szabadítá ennek az Aldozatnak ereje. Ha azért *[7580] egyéb rendbéli Jó Cselekedetekkel, Isten haragja engeszteltetik; ha a' *Jób* Aldozattya, fiainak tisztúlást; *Ezechias*, ″[7581] a' bűnös községnek bocsánatot nyert: ne kételkedgyünk, hogy, a' mely Isten †[7582] a' végre rendelt Papokat, hogy bűnökért áldozzanak, kegyelmesen fogadgya az ö szolgálattyokat a' szent *Mise*-ben.

[7575] * Supr. fo. 418. et 742. in fin.
[7576] ″ Cyrill. Hierosol. Catech. 5. Mystagogica.
[7577] † Supr. fo. 167.
[7578] •• Vide Coccium, to. 2. li. 6. art. 1. Gualterium in Chronologia, Saec. 1. Verit. 1.
[7579] " Supr. f. 410. init.
[7580] * Eleemosyna peccata redimit: Dan. 4. v. 24.
[7581] " 2.Paral. 30. v. 20.
[7582] † Hebr. 6. v. 1.

hodogeus_j.indd 1520 2025. 07. 21. 11:27:33

¶. 4. ELLEN-VETESEK.

Sok mély Kérdéseket támaszthatnánk az Uj *Testamentom* Vérnélkül-valo Aldozattyárúl: de, mivel ezek visgálása fellyűl-haladgya a' Község elmélkedését, és nem oly szükségesek mellyeket minnyájunknak tudni kellyen, hadgyuk az Iskolákra ezeket; és lássuk, minémű tompa fegyverrel hadakoznak az Ujítók ellenünk.

I. Ellen-vetés: Sz. *Pál* azt írja; hogy Urunk, *[7583] *Az egyszer meg-lett Véres Aldozattal, örök váltságot nyert nékünk:* †[7584] *Egyszer áldozott bűnünk bocsánattyáért; nem sokszor, mint a' Törvénynek Papjai.* Azt-is e' mellé veti; "[7585] hogy, *Csak egy Aldozattal, elégséges váltságot szerzett Christus minden bűneinknek.* ••[7586] *Egy Aldozattal, tekélletesekké tette a' meg-szenteltetket.* Azzal fejezi-bé; ″[7587] hogy, *A' hol a' Bűnök bocsánattya meg vagyon nyerve, ott nem szükség a' bűnért-valo Aldozat.* Ezekből a' Sz. *Pál* szavaiból, ki-tettszik, hogy csak Egyszer, és csak egy Aldozattal áldozott Christus. Okát-is adgya Sz. *Pál*, miért nem kell töb Aldozat az Uj *Testamentom*-ban, mint a' *Moyses* Törvényében: mert, elégséges az Urunk áldozattya minden bűnök bocsánattyára. Azért, a' Sz. *Pál* tanitása-szerént, elégtelenné tészi a' Christus Véres áldozattyát, valaki ezen-kivűl minden-napi Aldozatot akar rendelni a' Bűnök bocsánattyára. mert, azzal bizonyíttya †[7588] Sz. *Pál*, a' *Sidók* Aldozatinak elégtelenségét, hogy annyiszor kellett ezeket újítani. Erőssítik a' Bizonyságot: Mert *[7589] azért vóltak többen a' *Sidók* Papjai, mivel senki közzűllök örökké nem élt. Christus pedig örökké meg-marad. Tehát *Successor*-nélkül nem szűkölködik.

Felelet. Először; A' Sz. Atyák azt mongyák; ••[7590] hogy Egy Aldozatnál töb nincsen a' Keresztyénségben, tudni illik, a' Christus Testénél {904:}

[7583] * Hebr. 9. v. 12.
[7584] † v. 26. 28.
[7585] " Hebr. 10. v. 10. 12.
[7586] •• vers. 14.
[7587] ″ Ibid. v. 18.
[7588] † Heb. 9. v. 25. c. 10. v. 1.
[7589] * Heb. 7. v. 23. 24.
[7590] •• Vide Chrysost. supra, fo. 840.

hodogeus_j.indd 1521 2025. 07. 21. 11:27:33

Vérénél, mely a' Kereszt-fán Véres áldozatúl, most pedig Vér-ontás-nélkül, bé-mutattatik Istennek. Másodszor, Azt mondom; hogy Sz. *Pál*, az elő-számlált helyeken, csak azt állattya, hogy Christus, a' Kereszt-fán bé-mutatott Véres áldozat-által, bévséges váltságot szerzett az Emberi nemzetnek, le-törölvén Vére-húllásával minden vétkét. Ebből azt hozza-ki; hogy, nem szükséges ezen-kivűl más Véres Aldozat, mellyel újonnan fizettessék adósságunk. Ezeket mind helyén hadgyuk: Mert az Urunk halála, béven megfizette minden adósságunkat; elégségesen érdemlette Bűnünk bocsánattyát; és Választottinak készített bóldogságot. Azért nem szükséges, hogy a' mí Váltságunkért, vagy ö-maga Christus, vagy egyéb valaki mászor Véresen áldoztassék. Mí sem mongyuk, hogy a' *Mise* oly Aldozat, mely a' Véres áldozatnak váltságunkra-valo élégtelenségét bé-tőltse, vagy öregbíttse, vagy érettünk új váltságot szerezzen: hanem, csak a' Véres áldozatra emlekeztetö, és az ö gyümőlcsének reánk-szállíto Aldozat a' *Mise*. Az Isten igéjének hirdetése, a' Hit, a' Keresztség, és töb Jó cselekedetek, a' Christus érdemének hozzánk kapcsolási, *applicatziói*. De ezzel meg nem sértetik az egy Véres Áldozat méltósága. Tehát azzal sem gyaláztatik a' Christus Váltsága, ha annak hasznát az Oltári áldozattal foglallyuk magunkhoz. Miképpen azért nem jól okoskodnék, a' ki abból, hogy egy Aldozat elégséges Váltságunkra, azt akarná bizonyítani, hogy a' Keresztség, az Ur-vacsora, a' Hit, a' Predikállás, haszontalanok: Ugy az Urunk Véres áldozattyának elégséges váltságából, nem következik, hogy ennek emlekezetire, és hasznának velünk közlésére rendeltetett Aldozat nem lehet. Egy szóval: csak Egy ollyan Aldozat, a' minéműrűl Sz. *Pál* emlekezik, tudni illik, mely az Emberi nemzet díját és satczát meg-fizette: mert az Egyedűl, a' Kereszt-fára feszített Christus Testének Véres áldozattya. Senki a' *Misét* illyen Aldozatnak nem mongya. Es, ha elégtelenné nem tészi a' Christus áldozattyát, a' ki azt hiszi, hogy a' Keresztség, és Hit, szükséges az üdvösségre: mí sem illettyük gyalázattal a' mí Urunknak bévséges Váltságát, mikor azt taníttyuk, hogy ennek hasznát, egyéb eszközökkel egyetemben, az Ur-vacsora szolgáltatásával hozzánk kapcsolhattyuk.

A' Bizonyság erőssitése, nem ide-való: Mert, nagy külömbség vagyon, a' *Successor*-, és *Minister*, vagy *Vicarius*-között. A' ki másnak valamely hívatalban *Successora*, Helyébe következője, annyi hatalmának kell lenni mint az Elötte-valónak: ettűl pedig a' hatalomtúl meg kell fosztatni annak,

hodogeus_j.indd 1522 2025. 07. 21. 11:27:33

a' ki helyébe ül a' *Successor?* Miképpen azért a' Királynak *Successora* nincsen, míg bírja Uraságát, noha *[7591] Hely-tartói vannak: azon-képpen, Christusnak a' Papi-fejedelemségben senki nem *Succédál*; mert örökké él, és Papi méltosága máshoz nem férhet; de azért Szolgai, és Hely-tartói vannak.

II. Ellen-vetés: Lehetetlen, hogy azon-egy dolog, mind Aldozat, mind *Sacramentom* lehessen. Mert az Aldozat, mí-tőllünk adatik Istennek; a' *Sacramentomot* pedig, Isten adgya nékünk: *Quantum interest inter Dare et Accipere; tantum, a Sacramento Sacrificium differt*.[7592]

Felelet. Azon-egy dolog, Istentűl nékünk adott Ajándék lehet, {905:} és tőllünk Istennek bé-mutatott Tisztelet lehet. Mert a' Régi Áldozatokat, bé-mutatták Istennek: de azért "[7593] meg-ették az-után a' Papok. Szent *David*-is azt mongya; †[7594] hogy, a' mit Isten kezéből vett, azt adgya Istennek.

III. Ellen-vetés: Meg nem magyarázhatni, mivel áldoznak a' Papok a' *Misé*-ben: Mert a' *Tridentomi Conciliom* azt végezi, "[7595] hogy ugyan-azon Christus áldoztatik vér-nélkül, mely a' Kereszt-fán véresen áldoztatott. Ezent taníttya ‡[7596] *Chrysostomus*. De ennek helye nem lehet, 1. Mert, a' mi meg-áldoztatik, annak el kell rontatni. Az Urunk Teste pedig, el nem romolhat. 2. A' mivel áldozunk, jelen kell annak lenni az áldozás-elött. Az Urunk Teste pedig, az áldozás-elött jelen nincsen, a' *Pápisták* itélete-szerént.

Felelet. Miképpen az Urunk Véres áldozattyában, oly dolog találtatik, mely egyéb Áldozatokhoz nem fér; tudni illik, hogy ugyan-azon Christus vólt a' Pap, és az Aldozat: azon-képpen ebben, a' Vér-nélkül-valo Áldozatban, vannak oly dolgok, mellyek egyéb áldozatban nem találtattak. A' többi-között az; hogy egyéb Aldozatokban, érzékenység-alá vettetett változás vólt: ugy-mint, mikor meg-ölték a' Bárányt, meg-nyúzták, meg-égették, és úgy ették. A' mí Aldozatunkban, a' Kenyér változását, magában, meg nem foghattya az érzékenység. noha, a' menyiből †[7597] külsö szók-által szereztetik ez a' vál-

[7591] * Vicarii, Ministri, Locum tenentes.
[7592] Ita Calv. li. 4. c. 18. n. 7.
[7593] " 1.Cor. 10. v. 18.
[7594] † 1.Paral. 29. v. 14.
[7595] " Trident. Sess. 22. c. 2.
[7596] ‡ Supr. f. 840.
[7597] † Hoc est Corpus meum.

hodogeus_j.indd 1523 2025. 07. 21. 11:27:33

tozás, *[7598] érzékenység-alá vettetett. Annak-okáért, ebben az Áldozatban, Két-féle dolog mutattatik-bé: Eggyik, a' Kenyér és Bor, mely az Aldozat-elött vólt, és az áldozatban el-rontatik. Másik, az Urunk Teste Vére, mely az áldozás-, az-az, Szentelö igék-által, jelen lészen. azért, ebben az Áldozatban, a' Kenyér és Bor, ••[7599] *Tamquam materia praesupposita transiens*, az Urunk Teste Vére, *non per se, sed ut existens sub speciebus, est res oblata per modum termini*, áldozatik. Elég azért, hogy e' kettőnek eggyike, eléb vólt, és el-változott. Mivel pedig ez a' változás, az Urunk Testének Vérének jelenlétére rendeltetett: ez-okon mondatik itt az Urunk Teste Vére áldoztatni; nem azért, hogy az Urunk Testének kell el-rontatni. Es jóllehet az Aldozathoz szükséges, hogy az Aldozat-elött jelen légyen annak *Materiá*-ja: de nem szükség, hogy az Aldozat-elött jelen légyen *Terminus*-sa; mint meg-tettszik a' Régi Aldozatok példáiból. Mert, az Éppen-égö Aldozatban, az eleven Bárány, a' meg-ölés-által el-változott természetiben; és ebben a' meg-ölésben, és az éppen-égetésben, állott az Aldozat.

IV. Ellen-vetés: Azt forgattyák az Uj Tanítók; hogy a' *Misé*-ben, sok alkalmatlanság vagyon: 1. Az Ur Teste áldásában, meg-szaporíttatnak az Urunk szavai. Mert ama' szó, *Enim*, az *Evangelisták* irásában nem találtatik. A' Kelyh szentelésében sincsenek amaz igék; *Novi et aeterni testamenti, mysterium fidei*.[7600] 2. Mert a' meg-szentelés-után, Isteni káromlással, azon kéri Istent a' Pap, hogy Christust meg-szentellye, kedvébe vegye; és az Angyalok keze-által, színe-eleibe vitesse. 3. Mert Urunk azt parancsollya, hogy, a' mit ö cselekedett, mí-is azt mivellyük az Ur-vacsora szolgáltatásban. Urunk pedig, egyebeknek-is osztogatta a' Szentséget. Tehát, a' *Misé*-zö Papnak-is ezt kellene cselekedni.

Felelet. Az Ujítok, midőn Keresztelnek, imigyen szólnak; *En* {906:} *tégedet keresztellek, etc*. örömest érteném, Hol olvasták az Irásban, hogy ezeket a' szókat kell mondani mikor keresztelnek? Ha azért az egész Keresztyénség javallását ezekben a' szókban meg-böcsüllik: mit

[7598] * Ut Contritio, sensibilis dicitur, quatenus annexam habet Confessionem.

[7599] •• Occiso Vitulo, non remansit eadem substantia Vituli quae fuit, sed substantialiter mutatus est: et tamen Vitulus dicitur oblatus.

[7600] In Canone Missae.

hodogeus_j.indd 1524 2025. 07. 21. 11:27:33

enyelegnek a' Vacsora-szerzö igéken? Ennek-felette; amaz *Enim*, nem úgy, mint a' Szentelésre szükséges ige, hanem csak az eléb̈i szóknak egybekötéseért adatott az Urunk szavaihoz. A' Pohár áldásában, Sz. *Pál*, és Sz. *Lukács*, illyen szókat vetnek: *Hic Calix novum testamentum est in meo sanguine*. Sz. Máte: *Hic est enim sanguis meus novi testamenti*.[7601] Sz. Márk, az *ENIM*-et el-hadgya. Ezek a' külömbözések, semmit nem ártnak, mert a' derék értelem mindenik mondásban meg-tartatik. Szinte így tehát, az *Ecclesia Traditiojá*-ból vett ígék, el nem változtattyák az Urunk *Testamentomát*; noha valamit, világosb értelemért, ki-magyaráznak. Másodszor: Mí az Istent azon nem kérjük, hogy Christust kedvébe fogadgya, es Égbe vitesse; hanem, a' magunk szolgálattyát, igyekezetünket, cselekedetünket, áldozásunkat, kérjük hogy Isten kedvesen fogadgya. Miképpen azért, midőn a' *Mi-atyánk*-ban azon kérjük Istent, hogy Szenteltessék az ö neve; †[7602] *Non petimus, ut nobis orantibus sanctificetur, quod per se Sanctum est; sed ut, quod per naturam sui Sanctum est, sanctificetur in nobis*; nem azt kérjük hogy Szent légyen az Isten, hanem, hogy mélto tisztelettel illessék mí-tőllünk; Azon-képpen, azt sem kérjük, hogy Christust kedvébe vegye Isten, hanem, hogy a' mí-általunk bé-mutatása kellemetes légyen. Harmadszor: Parancsollya bezzeg Urunk, hogy azt mivellyük a' mit ö: de ebből meg nem bizonyodik, hogy csak Tizen-kettőnek, csak Férfiaknak, és Tanítványoknak, Láb mosás-után, osztogassuk az Urat, noha Christus ezt cselekedte. Mit erőltetnek tehát, hogy mindenkor sokaknak osztogassuk? Meg-parancsolta Isten, hogy Alamisnát adgyunk: de ezzel nem kötelez, hogy mindenkor keressünk szegényeket, kikkel jól tegyünk; hanem elég, ha adakozunk mikor vagyon kinek. Azon-képpen, arra-is kötelesek vagyunk, hogy osztogassuk az Urat: de úgy, ha találkoznak a' kik venni akarják.[7603]

[7601] 1.Cor. 11. v. 25. Luc. 22. v. 20. Matt. 26. v. 28. Mar. 14. v. 24.

[7602] † Ieron. epi. 135. ad Sumiam et Fretellam. Cypr. in Oration. Dominicam.

[7603] Ratio est, qua Praecepta affirmativa, non obligant pro omni tempore.

hodogeus_j.indd 1525 2025. 07. 21. 11:27:33

TIZEN-KETTÖDIK KÖNYV.
AZ EMBER IGAZULASARUL.

DIcsekednek a' mí Szomszédink, hogy, az Igazulásrúl el-temettetett *Apostoli* Tudományt, ők hozták újonnan verő-fényre. De a' szép czégér-
5 alatt, büdös bort árúlnak; és az ékes ének-mellé, lélek-fogó lépet hánnak. Mert, szokások-szerént, az *Apostoli* Tudományt itt-is újab kaptára ütötték: és úgy meg-különödtek az Irástúl, mint az {907:} esetben *Lucifer* távúl esett Istentűl. Hogy azért ennek a' derék dolognak magyarázattyában, jó rendet kövessünk, Négy dologrúl szóllyunk: I. Az Igazuláshoz-valo készűletrűl.
10 II. Az Igazúlás mi-vóltárúl. III. Az Igazúlás tulajdonságirúl, mellyekből jobban meg-ismérszik ennek mi-vólta. IV. Az Igazulás-után-valo Jó Cselekedetek Érdemes gyümőlcsérűl.

ELSÖ RESZE.

AZ IGAZULASHOZ-VALO KÉSZÜLETRÜL.

15 ¶. 1. Embernek Szabad-akarattya vagyon.

CHristus Urunkat, két lator-közzé feszítették.[7604] Az ö igaz Tanitása-is két szél-hámos Tévelygések-között szorongattatik: *Pelagius*, igen sokat tulajdonított a' Szabad-akaratnak; A' mostani *Lutherista* és *Calvinista* Tanítók, semmi helyt nem adnak annak. Mert noha, †[7605] *Libertatem Christianam*,
20 a' Keresztyéni szabadságot, erőssen állattyák: de, a' mint hallók, nagy részre azt Három dologban helyheztetik: 1. Hogy semmi Törvénnyel és parancsolattal nem kötéleztetik a' Keresztyén Ember: hanem, mind Isten, mind Ember törvénye kötelezésétűl *Liber Báro*.[7606] 2. Hogy a' Keresztyén, ••[7607] *Non potest*

[7604] Vide supr. fo. 820. in marg.
[7605] † Vide supra, fo. 465. 473.
[7606] Supra, fo. 236. et seqq.
[7607] •• Calv. supra, fo. 506.

hodogeus_j.indd 1526 2025. 07. 21. 11:27:33

peccare, Semmiben bűnt nem cselekedhetik. 3. *[7608] Hogy akár-mit mivellyen, semmiben semmitűl nem kell tartani. Azért írja Calvinus; "[7609] *DEI donis, Nullo conscientiae scrupulo utendum*; hogy lelki-isméret furdalás-nélkül, mindennel éllyenek a' mint tettszik.

Illyen tágas szabadságot adván minden gonoszságra, A' Szabad-akaratrúl azt írja *Luther*; hogy ez Hiuságos gondolat: mert mindenek kételenségből lésznek: ″[7610] *Liberum arbitrium est figmentum in rebus, seu titulus sine re. Omnia de necessitate absoluta eveniunt.* Mesterét követvén *Melanchton*, Csúfos gondolatnak nevezi a' Szabad-akaratot: †[7611] *Ridiculum commentum est Liberum arbitrium*.

Calvinus sajnállya, hogy a' Szabad-akarat neve tellyességgel el nem óltatott, és tíltya hogy ezzel ne éllyünk: ‡[7612] *Quorsum attinebat, rem tantulam, adeo superbo titulo insignire? Religiose censeo, cavendas voces, quae absurdum aliquid sonant.* Mert, ••[7613] *Homo privatus est liberate*, az Ember megfosztatott a' Szabadságtúl; Es, *[7614] *Humani arbitrii servitus*, az Ember akarattyának Szolgasága maradott. Ezt így magyarázza: Minek-elötte bűnbe esnék Ember, Szabad-akarat vólt benne; mert e' nélkül, okossággal élő állat nem lehetne: "[7615] *In integritate, Libero arbitrio pollebat homo. Potuit igitur Adam stare, si vellet. Philosophi principium illud tenebant; Non fore hominem Animal rationale, nisi inesset libera boni et mali electio. Probe quidem hactenus.* A' Bűnbe-esés-után, el-veszett a' Szabad-akarat: ″[7616] *Qui in Homine perdito, liberum arbitrium adhuc quaerunt, plane desipiunt.* Azért, sok helyen †[7617] azt írja; hogy Kételenségből vagyon embernek minden cselekedete.

A' *Romai Ecclesia* közép úton, igyenesen jár: kárhoztattya *Pelagiust:* de az Embert sem tészi barommá mint *Calvinus*; kitűl hallók, hogy az Ember

[7608] * Supr. fo. 235. 236. 237. 506.
[7609] " Calv. li. 3. c. 19. n. 8.
[7610] ″ Vide supra, fo. 241. Vide supra, fo. 445. n. 9.
[7611] † Supr. f. 466.
[7612] ‡ Calv. l. 2. c. 2. nu. 7.
[7613] •• Calv. li. 2. c. 2. n. 1.
[7614] * Li. 2. c. 5. n. 1.
[7615] " Calv. li. 1. ca. 15. n. 8.
[7616] ″ Ibid.
[7617] † Loca vide, supr. fol. 471. 473.

hodogeus_j.indd 1527 2025. 07. 21. 11:27:34

okos állat nem lehet, ha szabadsága nincsen. Azért, a' Sz. Irás ta-{908:} nitásából, álhatatoson vallya, hogy az eset-után-is Szabad akarattya vagyon Embernek; úgy hogy, sem erőszakkal, sem kételenséggel nem vitetik jóra, vagy gonoszra, hanem szabad választásából. Ama' hegyes-elméjü bőlcs *Scotus*, azt írja; hogy pálcza-alá kell fogni a' ki ezt tagadgya; és mind addig verni, míg azt nem mongya hogy, ha akarjuk meg-szűnhetünk a' veréstűl. Es, ha panaszolkodik, mentségünk lehet elötte; mert egyebet nem mivelhetünk.

Az Uj *Testamentom*-ban,[7618] Négy helyen tészen erről bizonyságot Sz. *Pál:* I. A' Szűzességet, és Házasságot dicsérvén, így szóll: *[7619] *Qui statuit in corde suo, non habens necessitatem, potestatem autem habens suae voluntatis, servare virginem suam; bene facit*. Ezeknél világosb szókkal, a' Szabad-akaratot ki nem magyarázhatta Sz. *Pál:* mert, a' Kételenséget ki-rekesztvén, akaratunk hatalmában mongya lenni a' Jó-cselekedetet. Ebben áll pedig a' Szabad-akarat mi-vólta. II. Az Alamisnárúl (mely Isten-elött ••[7620] kedves áldozat) azt írja Sz. *Pál*; hogy ezt nem kételenségből, hanem, el-rendelt akaratból adgyák a' Hívek: "[7621] *Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut necessitate*. III. *Filemont* kéri Sz. *Pál*, hogy szökött szolgája vétkét meg-bocsássa; és így ír néki: †[7622] *Sine consilio tuo nihil volui facere, ne velut ex Necessitate bonum tuum esset, sed Voluntarium*. Ihon Sz. *Pál*, ki-rekeszti a' *Necessitast*, Kételenséget, és Akaratunkban mongya lenni hogy Irgalmasságot cselekedgyünk. Ugyan-ezen Akaratunk hatalmát jelenti az Irás, midőn azt mongya; ″[7623] hogy Hatalom adatott nékünk, hogy Isten fiai legyünk; és mikor akarunk, ‡[7624] a' Szegényekkel jót cselekedhetünk. IV. Sz. *Pál*, a' maga Szabad-akarattyát, illyen szókkal adgya előnkbe: *[7625] *Non sum liber? Numquid non habemus potestatem manducandi et bibendi? Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi?*

[7618] *Probatio ex Novo Testamento.*
[7619] * 1.Cor. 7. v. 37.
[7620] •• Philip. 4. v. 18. Hebr. 13. v. 16.
[7621] " 2.Cor. 9. v. 7.
[7622] † Philem. v. 14.
[7623] ″ Ioan. 1. v. 12.
[7624] ‡ Mar. 14. v. 7.
[7625] * 1.Cor. 9. v. 1. 4.

hodogeus_j.indd 1528 2025. 07. 21. 11:27:34

Az Ó *Testamentom*,[7626] számtalan bizonysággal erőssíti ezen igazságot. I. Isten sokszor Szabad választást hágy az Embernek, hogy jót, vagy gonoszt cselekedgyék: "[7627] *Proposui hodie vitam, et mortem; benedictionem, et maledictionem: Elige ergo vitam.* ••[7628] *Eligite hodie quod placet, cui servire debeatis, utrum Diis Amorrhaeorum.* †[7629] *Trium tibi datur optio; elige unum, quod volueris ex his.* ‡[7630] *DEUS reliquit Hominem in manu consilii sui; adjecit mandata: si volueris mandata servare, conservabunt te. Apposuit tibi aquam, et ignem; ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita et mors, bonum et malum; quod placuerit, dabitur illi.* Ezeknél mí sem taníttyuk világosban az Ember Szabad-akarattyát: mely nem egyéb, hanem, a' kételenségkivűl vettetett tehetség, mellyel ember Isten segétségével azt választhattya a' mit akar, oda hajolhat a' hová akarja. II. Sz. Irás mondása; hogy Ember azt nem miveli sokszor, a' mit mivelhetne. Ama' ritka madárrúl, a' Jámbor Gazdagrúl, így szóll: *[7631] *Potuit transgredi, et non est transgressus; facere malum, et non fecit.* Salamont dícséri Isten, •[7632]• hogy gazdagságot, hoszszú életet, és egyéb testi Jókat, mellyet kérhetett vólna, nem kért Istentűl, hanem bőlcseséget. III. A' Sz. Irás sokszor mongya; hogy, a' mit Isten akar, azt nem akarja az Ember; söt, azt miveli a' mit Isten nem akar: "[7633] *Quae nolui, elegistis.* "[7634] *Quoties volui congregare, et noluisti.* †[7635] *Vos semper Spiritui Sancto restitistis.* Isten ö-maga sokszor panaszolkodik, hogy, ki-{909:}terjesztett öllel kérte az Embereket, de ezek csak választ sem adtak; *Prov. 1. v. 24. Jerem. 7. v. 13. Ezech. 7. v. 26. Rom. 10. v. 21.*

A' Régi Sz. Atyákrúl, azt hallók ••[7636] *Calvinus*-túl, hogy minnyájan (Sz. *Agostont* ki-választván,) szabadoson szóllottak a' Szabad-akaratrúl.

[7626] *Probatio ex Veteri Testamento.*
[7627] " Deut. 30. v. 19.
[7628] •• Iosu. 24. v. 15
[7629] † 2.Reg. 24. v. 12.
[7630] ‡ Eccli. 15. v. 14. 17.
[7631] * Eccli. 31. v. 10
[7632] •• 3.Reg. 3. v. 11.
[7633] " Isai. 65. v. 12. c. 66. v. 4.
[7634] " Mat. 23. v. 37.
[7635] † Act. 7. v. 51.
[7636] •• Supr. fo. 157.

hodogeus_j.indd 1529 2025. 07. 21. 11:27:34

De nyilván-valo, hogy Sz. *Agoston*, oly erőssen állatta a' Szabad-akaratot mint mí; és Két szép bizonyságot támaszt ennek erőssitésére: I. Ha az Ember nem szabad cselekedetiben, bolondság őtet valamire ínteni; valamit néki parancsolni; fogyatkozásaért dorgálni; tekíntetes cselekedetiért magasztalni: *Si non voluntate male facimus, nemo objurgandus est omnino, aut monendus. quibus sublatis, Christiana lex, et disciplina omnis Religionis auferatur necesse est*.[7637] Mely bizonyság erejét, így értsük: Merő bolond, a' ki másnál abban törekedik dorgálásával, intésével, tanitásával, fenyítékkel, a' mit tudva túd hogy ama' nem cselekedhetik: mint, ha a' Vakot kisztetnéd, fenyegetnéd, hogy lásson; a' Sántát, hogy ne tepeczkellyen; a' Bolondot, hogy eszével éllyen. Ha vaslánczal kötözött, vagy tömlöczbe rekesztett Embert íntenél, hogy jőjön hozzád: bolond vólnál, ha halállal fenyegetnéd nem jövéseért; *Tyrannus* vólnál. Ha azért nincs arra Szabad akaratunk hogy jámborúl éllyünk: temérdek kábaság a' *Predikátorok*-ban, hogy könyvekkel, és beszédekkel, Halgatójokat Istenes életre íntik. II. Ha Szabad-akaratunk nincsen, semmi bűnt nem cselekedhetünk. mivel abban senki nem vétkezik, a' mit szabad akarat-szerént nem cselekeszik: *[7638] *Usque adeo Peccatum, voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non est voluntarium. Et quoniam peccari dubium non est, nec hoc quidem dubitandum video, habere Animas liberum voluntatis arbitrium*. †[7639] *Quis peccat in eo, quod caveri non potest*? Ereje ennek a' Bizonyságnak, így jobban ki-tettszik: A' ki hagymázban fekszik, vagy meg-bolondúl, vagy álmában fenn-jár, nem vétkezik; és a' Birótúl meg nem bűntetődik, bár ollyat mivellyen-is, a' mit más bűn-nélkül nem mivelne; úgy-mint, ha Annyát arczúl veri, vagy meg-öl valakit. Tehát, ha csak annyi szabad választásunk vagyon nékünk, mint ezeknek, mí sem vétkezünk semmi dolgainkban. Más példát végy erről: Ha kinek kezét fognák, és erővel, akarattya-ellen hamissat írnának, vagy mást által-veretnének vélle: senki ezért meg nem bűntetné azt, a' kinek kezét más erővel mozgatta.

[7637] Augu. to. 1. de Vera Relig. c. 14. Idem, ep. 46. Et To. 7. de Gratia et Lib. arb. c. 1.

[7638] * August. loco citato, de Vera Relig. Et to 6. li. contr. Fortunat. disput. 2. To. 1. de Lib. arb. li. 1. ca. 1. Supr. fo. 234.

[7639] † Augu. 1. Retract. c. 9.

hodogeus_j.indd 1530 2025. 07. 21. 11:27:34

Ellen-vetesek. Az Ellenünk-tusakodók, semmi ollyas Bizonysággal nem erőssítik tanitásokat: mert sohúlt egy bötű nincs a' Sz. Irásban, mely azt jelentené, hogy mí-bennünk Szabad-akarat nem vólna. Mindazáltal, hogy igyefogyottaknak ne láttassanak;

I. Azokat a' Sz. Irásokat forgattyák, mellyek, elégtelennek mondanak minket a' Jóra, ha Istentűl nem segéttetünk.

Felelet. Nem úgy állattyuk a' Szabad-akaratot, mint-ha ez magán elégséges vólna az üdvösséges Jókra, Isten segétsége-nélkül: hanem úgy, hogy Isten segétségével, mely mindenkor kész, ha akarja, jót mivel; ha akarja, meg-veti, és gonoszra vetemedik, mint ezennel *[7640] bévebben meg-magyarázom.

II. *Calvinus* azt állattya, hogy, Isten akarattya- és túdása-nélkül, semmi nem lehet: A' mit pedig Isten akar, és lát, kételen meg kell annak lenni: {910:} *Voluntas DEI est rerum necessitas; ideo necessario futurum, quod ipse voluerit.*[7641] *[7642] *Nego, peccatum ideo minus debere imputari, quod necessarium est.*

Felelet. *Calvinus*-nak-is meg kell ezt fejteni: Mert az Eset-elött, *Adám*-ban Szabad-akaratot enged, noha Isten látta az *Adam* esetit, és reá-is akarta szabadítani a' gonoszra. Azt mondom azért, hogy az Isten látása, és akarattya, kételenséget nem hoz Akaratunkra, mely sokszor Isten akarattya-ellen cselekeszik, mint nem régen hallók. Ez pedig, nem az Isten erőtlenségéből vagyon; hanem abból, hogy, a' mely teremtet-állatnak Szabad-akaratot adott, nem akarja azt erőszakkal kételeníteni, hanem szabadoson akarja hogy hajollyon. Es noha láttya Isten, ki mit mivel: de ez az ö látása, úgy nem hoz kételenséget az Ember akarattyára, mint az én látásom nem viszi erőszakkal embert arra, a' mit látok hogy mivel. Mely dolgot, illyen szókkal magyaráz Szent Agoston: †[7643] *Neque enim ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum praescivit: Imo ideo non dubitatur ipsum peccare cum peccat, quia ille, cujus praescientia falli non potest, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse praescivit: qui si nolit, omnino*

[7640] * Infr. fo. 911.

[7641] Calv. lib. 3. ca. 23. n. 8. Vide fol. 471.

[7642] * Calv. li. 2. ca. 5. n. 1.

[7643] † Aug. lib. 5. de Civit. c. 10.

hodogeus_j.indd 1531 2025. 07. 21. 11:27:34

non peccat. Sed si peccare noluerit, etiam hoc ille praescivit. Calvinus, Iskolai szókkal így ír ezen dologrúl: "[7644] *Non temere in Scholis inventae Distinctiones, de Necessitate secundum quid, et absoluta: Item consequentis et consequentiae. Itaque quod statuit DEUS, sic necesse est evenire, ut tamen neque praecise, neque suapte natura necessarium sit.*

III. Azokat az Irásokat emlegetik, mellyekben azt olvassuk, hogy Isten cselekeszik mí-bennünk mindent; *Isaiae 26. v. 12. 1.Cor. 12. v. 6. etc.*

Felelet. Ez-elött ••[7645] hallók, hogy Isten, Minden cselekedetűnkben velünk munkálkodik. Majd azt-is meg-mutattyuk, hogy a' Jó cselekedeteket (mellyekrűl szóll *Isaias*, és Sz. *Pál*,) Isten cselekeszi mí-bennűnk, és mí-velünk.

IV. Az Irás mongya, hogy, Nincs ember tehetségében az ö úttya; *Jerem. 10. v. 23. Proverb. 16. v. 9.*

Felelet. A' Sz. Irás meg-magyarázza, mint kell ezt érteni, midőn azt mongya; hogy az Ember rendeli dolgát: de annak, a' mit el-íntézett, végbe vitele, Isten gond-viselésétűl füg: *Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere gressus ejus*.[7646] Ez, a' mit *Magyarúl* szoktunk mondani: Szegény ember szándékát, bóldog Isten vezérli.

V. Szent *Agoston* azt írja; *[7647] hogy az Ember, gonoszúl élvén Szabad-akarattyával, ezt el-vesztette.

Felelet. Meg-magyarázza Sz. *Agoston* tanitását; és azt írja, †[7648] hogy tellyességgel nem veszett-el a' Szabad-akarat: hanem, az Eredendő Igazságot Ember el-vesztvén, a' Segétö malaszttúl meg-fosztatott, mellyel üdvösséges Jókat cselekedhetett. és immár, azokat a' Jókat nem cselekedheti, a' Christus malasztya-nélkül.

[7644] " Calv. lib. 1. c. 16. n. 9.
[7645] •• Supr. fo. 32. initio.
[7646] Prov. 16. v. 9.
[7647] * Enchir. c. 30.
[7648] † Lib. 1. contr. duas Epistol. Pelag. c. 2.

hodogeus_j.indd 1532 2025. 07. 21. 11:27:34

¶. 2. Az Ember Szabad-akarattya, Isteni malaszt- és segétség-nélkül, nem elégséges az Igazuláshoz-való készületre.

Ugy kell az Ember Szabad-akarattyát állatni, hogy az Isten *Gratiá*-ja és malasztya böcsülletit meg ne sértsük. Azért, Három dolgot kell ez-aránt hinnünk: 1. Hogy, magán a' Szabad-akarat nem elégséges az üd-{911:} vösséges Jó cselekedetre, hanem, Istennek serkegetö, izgató, esztenezö, segétö Malasztya és *Gratiá*-ja kivántatik hozzá. 2. Hogy a' Segétö malaszt, mindenkor készen lévén, semmi azon el nem múlik dolgunkban, csak akarjuk. 3. Hogy a' Gonosz, és a' Jó, szabad-akaratunk cselekedetiből vagyon.

Elöször azért: Hiszszük, hogy, noha Emberben Szabad-akarat vagyon, de ez, magán elégtelen, az Isten Törvényének bé-tellyesitésére, és az Igazuláshoz-valo készűletre: hanem, a' Christus érdemeért adatott malaszt, és segétség, szükséges minden üdvösséges jóra. Ezt végezte *Pelagius*-ellen az *Arausicánum* és *Milevitanum Conciliom.* Ezt tanítták a' *Theologusok*, Sz. *Tamás*-sal egyetemben, *Prima Secundae, Quaest. 109. artic. 4. 5. 6. 7. 8.* Ezt illyen szókkal magyarázza a' *Tridentomi* Gyölekezet: *Si quis dixerit, Hominem suis Operibus, quae vel per humanae naturae, vel per Legis doctrinam fiant, absque divina per JESUM CHRISTUM gratia posse justificari coram DEO: anathema sit. Si quis dixerit, Ad hoc solum Divinam gratiam per JESUM CHRISTUM dari, ut facilius homo juste vivere, ac vitam aeternam promereri possit, quasi per Liberum arbitrium, sine Gratia, utrumque possit, sed aegre ac difficulter: anathema sit. Si quis dixerit, Sine praeveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, Hominem credere, sperare, diligere, ac poenitere posse, sicut oportet, ut ei Justificationis gratia conferatur: anathema sit.*[7649] Ebből ki-tettszik, mely hazugúl fogják reánk a' *Lutheristák*, *[7650] hogy mí az Ember Szabad-akarattyát, magán, a' Christus malasztya-nélkül, elégségesnek mongyuk az Istenes cselekedetekre.

[7649] Trident. Sess. 6. Can. 1. 2. 3.

[7650] * Supr. f. 437. nu. 2. fol. 438. nu. 4.

hodogeus_j.indd 1533 2025. 07. 21. 11:27:34

Ezt az igazságot, Sz. *Pál* taníttya, midőn azt írja, “[7651] hogy magunktúl elégségesek nem vagyunk, csak a’ jó gondolatra-is; hanem, Istentűl vagyon elégségünk. Isten az, ugy-mond, †[7652] a’ ki bennűnk a’ Jó akaratot, és végh-hez-vitelt szerzi. Ö cselekeszik mindeneket mindenekben, *1.Cor. 12. v. 6.* Azzal fejezi-bé; hogy Emberben nincs oly jó, mellyet nem vett vólna, *1.Cor. 4. v. 7.* mivel ″[7653] nem maga az Ember, hanem az Isten malasztya, cselekeszik ö-vélle; ‡[7654] és a’ Szent Lélek segéti a’ mí gyarlóságunkat. mert mí csak azt sem tudnók, mit kell Istentűl kívánnunk. Christus azt mongya; *[7655] hogy ö-hozzá senki nem jő, külömben, hanem-ha az Atyától vonyatik. és, miképpen “[7656] a’ Szőlö-veszszö jó gyümőlcsöt nem teremthet, ha a’ tőkén nem marad: úgy az Emberek sem mivelhetnek semmi jót, ha ö-benne nem maradnak, és ö-tőlle erőt nem vésznek. mert én-nállam-nélkül, ugy-mond, semmit nem cselekedhettek. Mely mondást magyarázván Sz. *Agoston*, imigyen szóll: †[7657] Nem mongya, hogy én-nállam-nélkül keveset, vagy nehezen cselekedhettek: hanem, Semmit nem cselekedhettek; úgy hogy, *[7658] Jesust sem említhetünk Szent Lélek-nélkül. Egyéb helyeken a’ Sz. Irás mongya; hogy ‡[7659] Istentűl vagyon minden jó ajándék: “[7660] ö kezdi, és végezi bennünk a’ Jót: Isten, a’ ki ••[7661] meg-téríti az embert. Azért a’ Sz. Irás, Embert csak magán, a’ nedvesség-nélkül-valo földhöz hasonlíttya; †[7662] mely, ha égi harmattal nem öntöztetik, gyümőlcstelen marad. A’ Bűnbe merűlt embert, Hóltnak nevezi, *Luc. 15. v. 32. Ephes. 2. v. 1.* mert az Igazulásra magán nem mozdúlhat. Azért, a’ ki e’ dologban meg nem akar csalatni, el nem kell ezt a’ Két dolgot egy-{912:}mástúl szakasztani: tudni illik, hogy, az Emberben

[7651] “ 2.Cor. 3. v. 5.
[7652] † Philip. 2. v. 13
[7653] ″ 1.Cor. 15. v. 10
[7654] ‡ Rom. 8. v. 26
[7655] * Ioan. 6. v. 44. 46.
[7656] “ Ioan. 15. v. 5.
[7657] † Aug. to. 7. li. 1. de Gratia Christi, c. 29.
[7658] * 1.Cor. 12. v. 3.
[7659] ‡ Iac. 1. v. 17.
[7660] “ Philip. 1. v. 6.
[7661] •• Psal. 84. v. 5. Thren. 5. v. 21. etc.
[7662] † Psa. 142. v. 6.

hodogeus_j.indd 1534 2025. 07. 21. 11:27:34

Szabad-akarat vagyon; de azért, az Isten Malasztya-nélkül, nincs annyira-valo ereje Szabad-akarattyának, hogy üdvösséges Jókat mivelhessen. Mely dologrúl így szóll Sz. Agoston: *[7663] *Fides Catholica, neque Liberum arbitrium negat, sive in vitam malam, sive in vitam bonam: neque tantum ei tribuit, ut sine Gratia DEI valeat aliquid, sive ut ex malo convertatur, sive ut in bono perseveranter proficiat.*

Masodszor:[7664] Azt taníttyuk; hogy ollyan a' mí Szabad-akaratunk, mint a' mely ember hoszszú betegségben úgy el-sindett, és szakaszkodott, hogy magán le-dőlhet, de fel nem kelhet; sem nem járhat, külömben, hanem-ha valaki segéti, fel-emeli, és vezeti. Miképpen az illyen vajutt ember, ha készen vagyon segétője, melytűl fel-emeltessék; szabad akarattya-szerént, vagy fel-kél, vagy ágyában poshad. mert, noha maga erejével fel nem emelkedhetik, de vagyon kinek fel-emelni, ha maga nem restelkedik: Azonképpen, a' mí Szabad-akaratunk, ••[7665] magától esik bűnbe és veszedelembe; maga akarattya, hogy Istentűl készített menyegzőbe *[7666] nem menvén, üressen marad; maga erejével pedig fel nem kelhet, és az Isten Törvényének ösvényin elő nem mehet: Mindazáltal, szabadságunkban vagyon hogy Jót cselekedgyünk; mivel a' Kegyelmes Isten, az ö szent Malasztyával, mindenkor kész segétségünkre.[7667] Ezt maga jelenti Isten, midőn azt mongya; hogy, Keze ki-terjesztve nap-estig, hí minket, *Isaiae 65. v. 2. Rom. 10. v. 21. Prov. 1. v. 24. Jerem. 7. v. 13. Ezech. 7. v. 26.* Ajtónkon áll, és zörget, *Apoc. 3. v. 20.* Mindeneket akar üdvözíteni, *1.Timoth. 2. v. 4. 2.Pet. 3. v. 9. Tob. 3. v. 22. Ezech. 18. v. 23. cap. 33. v. 11.* Senki arra ne vessen (ugy-mond a' Sz. Irás †[7668],) hogy Istenen múlt-el dolga: mert, ha magúnkon el nem múlik, "[7669] *Manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua*; az Isten keze tartani-fog, és viszen minket. Az-is Szent Irás mondása; hogy *[7670] Nincs a' kinek Isten nem

[7663] * Aug. epi. 47.
[7664] NB.
[7665] •• Supr. f. 469.
[7666] * Matt. 22. v. 3.
[7667] Auxilia sufficientia dantur a Deo.
[7668] † Eccli. 15. v. 11.
[7669] " Psa. 138. v. 10.
[7670] * Iob. 25. v. 3. Ioan. 1. v. 9.

hodogeus_j.indd 1535 2025. 07. 21. 11:27:34

nyújtaná világosságát, mellyel a' Bűnök setétségéből ki-vezesse. Ugyan-is, ha minden üdőben készen nem vólna az Isten segétsége (mely-nélkül hallók hogy Jót nem cselekedhetűnk,) lehetetlen vólna meg-térésünk, és Istenes életünk; és így, a' meg-térésről-valo parancsolatok, heába-valók vólnának.

Harmadszor: Noha *Calvinus* azt írja; hogy, ••[7671] *Passive agunt fideles*, a' Hívek csak szenvedik a' Jó cselekedetet, mellyet Isten ö-bennek szerez; ″[7672] *Fides est res mere passiva*; A' *Lutheristák*-túl-is azt hallók, ‡[7673] hogy, *Non cooperatur*, Istennel-eggyütt nem munkálkodik a' Jóban, az Ember akarattya: De mí azt vallyuk; hogy Isten úgy akarja segéteni gyarlóságunkat, hogy üstökünk fogva nem erőltet. Azért, Szabad-akaratunkon áll, ha megvettyük, vagy foganatoson vészszük, az Istentűl nyújtott Malasztot. Mert, a' mint hallók, Szabad-akaratúnk tusakodik az Isten akarattyával, mikor gonoszt cselekeszik: a' Jóban pedig, Szabad akarat-szerént munkálkodik ember az Isten malasztyával; mint a' Sz. Irás nyilván jelenti: 1. Mikor ínt, ‘‘[7674] hogy Istenhez térjünk; †[7675] szívűnket meg-újíttsuk; *[7676] a' Régi Emberből ki-őltözzünk. 2. Mikor Sz. *Pál* azt írja, hogy, Nem ö-maga cselekeszi a' Jót, hanem Isten malasztya ö-vélle egyetemben: ″[7677] *Gratia DEI mecum*. Mely mondást, így magyaráz Sz. Agoston: ‡[7678] *Id est, non* {913:} *solus, sed Gratia DEI mecum. ac per hoc, nec Gratia DEI sola, nec ipse solus, sed Gratia cum illo*. 3. Mikor a' Sz. Irás azt mongya, hogy Isten segét minket a' jóban, *Rom. 8. v. 26. Psal. 26. v. 9. Psal. 69. v. 1.* Az Isten Lelke velünk munkálkodik, *Sap. 9. v. 10.* Mí, Isten segétői vagyunk, *1.Corinth. 3. v. 9. DEI adjutores sumus.* Munkások, *Matth. 20. v. 8.* Éppítők, és Plantálók vagyunk, *1.Cor. 3. v. 6. 10.* Ezek mind viszsza-esnének, ha a' mí Szabad-akaratunk semmit a' Jóban nem munkálkodnék. mert, a' ki semmit nem mivel, mást nem segét, őtet sem segéti más. Mely dologrúl, így szóll Szent Agoston: *Adjuvari non potest, nisi*

[7671] •• Calv. l. 2. c. 5. nu. 11.
[7672] ″ Calv. l. 3. c. 13. nu. 5.
[7673] ‡ Supr. fo. 282. n. 2. Et f. 440 Hac de re vide latius, Lib. contra Baldv.
[7674] ‘‘ Zach. 1. v. 3. 4.
[7675] † Ezech. 18. v. 31.
[7676] * Colos. 3. v. 9.
[7677] ″ 1.Cor. 15. v. 10
[7678] ‡ Aug. to. 7. de Grat. et Lib. arb. c. 5.

hodogeus_j.indd 1536 2025. 07. 21. 11:27:34

qui sponte aliquid conatur. quia, non sicut in lapidibus insensatis, aut in eis, in quorum natura voluntatem rationemque non condidit, salutem nostram DEUS operatur in nobis.[7679] Balgatagság azért azt mondani, hogy az Ember Akarattya, semmit nem munkálkodik Istennel-eggyütt a' Jóban. Mert, mint mikor az erőtlen embert kézen-fogva viszik, nem szinte úgy vonszák mint a' dögöt, hanem maga-is munkálkodik: azon-képpen, a' Jó Cselekedetre, nem úgy vonyatik ember mint egy tőke; hanem, Isten malasztyával-eggyütt, ö-is munkálkodik.[7680]

¶. 3. Isten Malasztyával meg-tarthattya Ember a' Törvényt.

Méltán panaszolkodik *Seneca*; hogy az Emberek lehetetlenséggel mentegetik gonoszságokat; és, a' mit nem akarnak, reá fogják hogy lehetetlen: *Vitia nostra malumus excusare, quam excutere. Nolle in causa est: non posse praetenditur.*[7681] Az Ujítók-is, hogy az Isten parancsolatinak kötelességét le-rázzák, általkodva vítattyák, "[7682] hogy az Isten Törvényének tellyesitése lehetetlen; és, hogy az eléb említett mondásokat ne említtsük, hallyad Calvinust: †[7683] *Lex jubendo nihil prodest; quia nemo est qui impleat, ex perfectissimis quibusque.* ″[7684] *Impossibile nobis est praestare, quod Lex jubet.* ⁎[7685] *Non modo arduum, sed prorsus supra vires, extraque omnem nostram facultatem est, Legem implere.* Azt-is e' mellé vetik; hogy az Igazaknak Minden Cselekedeti, örök kárhozatra mélto Bűnök; a' mint ez-elött ••[7686] tulajdon Irásokból fel-jegyzők. mivel, a' *Calvinus* mondása-szerént, ‡[7687] *Nihil ex nobis prodit, nisi vitiosum.* "[7688] *Quidquid in homine est, ab intellectu ad*

[7679] Aug. to. 7. li. 2. de Pecc. merit. c. 5.
[7680] Active cooperamur Gratiae, non mere passive nos habemus.
[7681] Seneca.
[7682] " Sup. fo. 227. initio. Et fo. 428. n. 6. 440.
[7683] † Calv. l. 3. c. 11. nu. 17.
[7684] ″ Harmon. Lucae 10. v. 26. Matt 22. v. 37.
[7685] ⁎ Calv. l. 3. c. 2. nu. 1.
[7686] •• Supr. fo. 232. 233. 234.
[7687] ‡ Calv. li. 3. c. 20. n. 43.
[7688] " Li. 2. c. 1. n. 8.

hodogeus_j.indd 1537 2025. 07. 21. 11:27:34

voluntatem, ab anima ad carnem usque, Inquinatum est. Melyből nyilván kitettszik, hogy Ember semmit az Isten Törvényében meg nem tarthat. Noha pedig ezt ily nyilván vítattyák az Ujitók: de mindazáltal, a' *Lutheristák* közönséges vallásából, ez-elött meg-mutatók, hogy az Isten Törvényét ember meg-
5 tarthattya. mert ö szavok amaz: †[7689] *Quum fide accipimus Spiritum Sanctum, necessario sequitur Legis impletio*. Calvinusis e' képpen ír másutt: ″[7690] *DEUS ubi jussit quod rectum est, gratis dat implendi facultatem Electis*. *[7691] *Per DEI gratiam, Praecepta ipsa adimplentur*. ••[7692] *Omnibus DEI praeceptis adimplendis, et necessaria est gratia Legislatoris, et nobis promissa*. De nem
10 újság az Ujítóknál, hogy magok szavát meg-másollyák.

A' *Romai Ecclesia* azt taníttya; *[7693] hogy a' Christus érdeméből adatott segétség-nélkül, elégtelenek vagyunk az Isten Törvényének meg-tartására: de az Isten malasztyával, úgy bé-tellyesíthettyük a' Parancsolatokat, hogy ezek-ellen ollyat ne véttsünk, mellyel az Isteni szeretetet el-veszessük,
15 és kárhozatra vettessünk.

Bizonyíttyuk ezt: 1. Mert a' Sz. Irás nyilván mongya; hogy, Vala-{914:}kiben Szeretet vagyon, meg-tartya a' Törvényt: "[7694] *Qui diligit, Legem implevit. Plenitudo legis, est dilectio*. †[7695] *Si diligitis me, mandata mea servate. Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me*. ″[7696] *Haec*
20 *est Charitas DEI, ut mandata ejus custodiamus*. Másutt azt olvassuk; hogy, Valakiben Szeretet nincs, halálban vagyon, és Istent nem isméri: *[7697] *Qui non diligit, manet in morte*. ••[7698] *Qui non diligit, non novit DEUM*. †[7699] *Si quis non amat Dominum, sit Anathema*. Azért a' Sz. Irás, igen gyakran, az Isteni Szeretetet, és a' Parancsolatok meg-tartását, egybe-foglallya, *Deuter. 10. v. 12.*

[7689] † Sup. fo. 429. n. 7. 440.
[7690] ″ Calv. li. 2. c. 5. nu. 4.
[7691] * nu. 8.
[7692] •• nu. 9.
[7693] * Vide sup. fo. 911. Concilium Trid. Sess. 6. c. 11. et Can. 8.
[7694] " Rom. 13. v. 8. 10.
[7695] † Ioan. 14. v. 15. 21. 23.
[7696] ″ 1.Ioan. 5. v. 3.
[7697] * 1.Ioan. 3. v. 15.
[7698] •• Cap. 4. v. 8.
[7699] † 1.Cor. 16. v. 22.

hodogeus_j.indd 1538 2025. 07. 21. 11:27:34

Cap. ult. v. 1. Josu. 22. v. 5. Joan. 15. v. 10. Ebből illyen Bizonyságot támasztok: Vagyon-e valaki az élő Emberek-között, ki Istent szereti, vagy nincsen? Ha vagyon: Tehát találtatik, a' ki meg-tartya az Isten Törvényét. mert eggyütt jár a' Szeretet, a' Parancsolatok meg-tartásával. ha senki sincs a'ki szereti Istent: Tehát minnyájan veszedelem fiai az élö emberek, és az Istent nem ismérik.

II. Sz. *Pál* írja; hogy Azok igazúlnak, kik a' Törvényt cselekeszik; *Factores Legis justificabuntur:*[7700] Azért, vagy senki nem igazúl, vagy az Isten Parancsolattyát cselekedhetik, és cselekeszik valakik. Azon-képpen, Christus azt mongya; hogy, Ha örök életre akarunk jutni, *Serva mandata*,[7701] meg-tartsuk a' Parancsolatokat. Tehát, vagy senki nem jút örök életre, vagy az Isten Parancsolatit meg-tartyák némellyek.

III. A' ki azt mongya, hogy isméri az Istent, *[7702] és az ö Parancsolatit meg nem tartya, hazug, és igazság nincs benne. Ha azért senki a' *Lutheristák*-közzűl meg nem tartya az Isten Törvényét: következik, hogy hazugok, és igazság nincs bennek. Tehát, a' kinek esze vagyon, azok-után nem indúl, a' kikben tudgya hogy nincs Igazság.

IV. Sz. *János* mongya; hogy az Isten parancsolati nem nehezek.[7703] Urunk, az ö *[7704] Igáját és terhét, Künyűnek nevezi. Vallyon, mint lehet künyű, és nem nehéz, ha el-viselhetetlen somma? Mint légyen pedig, hogy az Iga künnyen viseltessék, meg-magyarázza Isten: és azt mongya; hogy, noha a' mí nyakunkban az iga, de ö viseli: *Ero eis, quasi exaltans jugum super maxillas eorum*.[7705] Azért mondgya Sz. Pál: †[7706] *Omnia possum in eo, qui me confortat*. *[7707] *Non ego, sed Gratia DEI mecum*.

V. A' *Sidók*-nak adatott Törvényről, azt mongya Isten; hogy Nincs az ember-felett. mert, minek-utánna, *Deut. 30. v. 2. 6.* a' tekélletes Isteni

[7700] Rom. 2. v. 13.
[7701] Matt. 19. v. 17.
[7702] * 1.Ioan. 2. v. 4.
[7703] Ioan. 5. v. 3.
[7704] * Mat. 11. v. 30.
[7705] Ose. 11. v. 4.
[7706] † Phil. 4. v. 13.
[7707] * 1.Cor. 15. v. 10.

hodogeus_j.indd 1539 2025. 07. 21. 11:27:34

Szeretetet parancsolta vólna, utánna veti: ″[7708] *Mandatum, quod ego praecipio tibi hodie, non est supra te*. Igen-is felettünk vólna, ha Isten segétségével sem érkeznénk ennek meg-tartására. Nem szalad ez-elött *Calvinus*, mikor így szóll: †[7709] *Facilitatem non in Hominis virtute, sed in ope et praesidio Spiritus Sancti posuit, qui opus suum potenter in nostra infirmitate peragit*. mert egyebet mí sem tanítunk.

VI. Sz. *Pál*, válogatás-nélkül mongya; hogy Mindeneket meg-cselekedhetik, annak erejével a' ki őtet vastagíttya: “[7710] *Omnia possum in eo, qui me confortat*.

VII. *Ab actu ad potentiam, evidens est argumentum:* A' mit meg-cselekedtek az Emberek, bizonyos hogy azt meg-cselekedhették. A' Sz. Irás pedig sokakrúl írja, hogy az Isten Törvényét meg-tartották, és Parancso-{915:}latit bé-tőltötték. Josué-rúl: †[7711] *Sicut praeceperat DEUS Moysi, ita praecepit Moyses Josuae; et ille UNIVERSA complevit. non praeteriit de UNIVERSIS mandatis, ne UNUM quidem Verbum*. Zacharias-rúl, és Feleségérűl: ″[7712] *Erant Justi ante DEUM, incedentes in OMNIBUS mandatis et Justificationibus Domini, sine querela*. Sz. David-rúl: *[7713] *Inveni David, virum secundum cor meum, qui faciet OMNES voluntates meas*. ••[7714] *Non declinavit ab OMNIBUS quae praecepit ei, cunctis diebus vitae suae; excepto sermone Uriae Hethaei*. “[7715] *David custodivit mandata mea, et sequutus est me in TOTO CORDE*. Josias-rúl: ‡[7716] *Non fuit similis, qui reverteretur ad Dominum OMNI CORDE suo, in TOTA Anima sua, et in UNIVERSA virtute sua*. Abel-rűl olvassuk; hogy az ö cselekedeti Igazak vóltak, *1.Joan. 3. v. 12.* Noe-rúl azt mongya Isten; hogy, †[7717] *Justus et*

[7708] ″ Deut. 30. v. 11
[7709] † Calv. l. 2. c. 5. nu. 12.
[7710] “ Philip. 4. v. 13.
[7711] † Iosu. 11. v. 15.
[7712] ″ Luc. 1. v. 6.
[7713] * 1.Reg. 13. v. 14. Act. 13. v. 22.
[7714] •• 3.Reg. 15. v. 5
[7715] “ 3.Reg. 14. v. 8. Eccli. 47. v. 10.
[7716] ‡ 4.Reg. 23. v. 25.
[7717] † Gen. 6. v. 9.

hodogeus_j.indd 1540 2025. 07. 21. 11:27:34

perfectus, Igaz és tekélletes vólt. Abraham-rúl; hogy, *[7718] *Conservavit Legem Excelsi*, meg-tartotta az Isten törvényét. Jób-rúl; hogy, *Viam Dei custodivit, et non declinavit ab ea. A mandatis non recessit; Job, 23. v. 11. 12.* az Isten úttyából ki nem tért, és Parancsolati-mellől el nem távozott. A' Levitak-rúl; hogy, *Custodierunt eloquium DEI; pactum servaverunt; Deuter. 33. v. 9.* meg-őrizték az Isten szavát, és szövetségét.

Ennek-felette; a' Szent Emberek azt mongyák magokrúl; hogy meg-tartották az Isten Törvényét. Sz. *Dávid* így szóll: ″[7719] *Servavi mandata tua, et testimonia tua. Ab Omni via mala prohibui pedes meos.* Ismét: ‘‘[7720] *Custodivi vias Domini; nec impie gessi.* Az Apostolok-rúl, nem csak Christus mongya, hogy az Isten parancsolatit meg-tartották, ••[7721] *Sermonem tuum servaverunt:* hanem, ö-magok-is így szólnak; †[7722] *Mandata ejus custodimus.*

Ezek-közzé számlálhatni amaz Ifiat, kinek Christus azt mondá; hogy, Ha üdvözűlni akar, tartsa-meg az Isten Törvényét; *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*.[7723] Mikor az Ifiu azt felelte vólna; *Omnia haec custodivi a juventute mea*, hogy ezeket mind meg-tartotta: †[7724] Jesus, *intuitus eum, dilexit eum*, reá tekínte, és szereté őtet; és azt mondá: *[7725] *Si vis perfectus esse; Vade, vende quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo; et veni sequere me*; Ha tekélletes akarsz lenni; Menny-el; ádd-el mindenedet; osztogasd a' szegényeknek, és kincsed lészen Meny-országban; és kövess engem. Ebből ki-tettszik, 1. Hogy az Isten Törvényit meg-tarthatni. 2. Hogy a' Jó cselekedet, és az Isten Törvényének meg-tartása, szükséges az üdvösségre. 3. Hogy vannak oly Tanácsok, mellyek nem köteleznek; de nagyob tekélletességre emelnek. 4. Hogy, a' ki mindenét el-hadgya, és szegénységet választ Istenért, kincset győjt Meny-országba. 5. Hogy Szabad-akaratunk vagyon: Mert, a' kinek

[7718] * Eccli. 44. v. 20.
[7719] ″ Ps. 118. v. 168. 101.
[7720] ‘‘ Psal. 17. v. 21.
[7721] ••Ioan. 17. v. 6.
[7722] † 1.Ioan. 3. v. 22.
[7723] Matt. 19. v. 17.
[7724] † Mar. 10. v. 21.
[7725] * Mat. 19. v. 21.

hodogeus_j.indd 1541 2025. 07. 21. 11:27:35

nincs tehetségében és szabadságában valami, egy okos ember sem mongya annak; *Si vis*, Ha akarod, miveld ezt.

Erre *Calvinus*, Kettőt mond: 1. Hogy, mikor a' Szentek dicsekednek szent életökkel; *Non divinae perfectionis respectu, sed improborum ad scelestorum comparatione Justitiam sibi arrogant*;[7726] az Istentelen lator emberek-mellé vetik életöket, és úgy kevélykednek igazságokban. 2. Hogy hazudott, és hiuságoson dicsekedett Christus-elött, az Ifiu: *Juvenis vana confidentia tumidus, respondit. Certo certius est, immenso spatio procul ab eo fuisse, quo se pervenisse jactabat*.[7727]

{916:} Nézd hová viszi Embert a' bolondság! Vakmerőség a' Szenteket, *Arrogantes*, Rendetlen kevélyeknek mondani: Istentelenség a' Szent Lelket hazuttolni. Mert, nem csak a' Szentek, hanem Isten ö-maga Tanu-bizonyságot tészen a' Sz. Irásban sok Szentekről, hogy Mindenekben az ö Parancsolatit követték és tellyesitették. Nincs-is a' fel-jegyzett helyeken emlekezet arrúl, hogy a' Latrokkal egybe-vetve, láttszanak a' Szentek tisztáknak: hanem az ö életöket és erkőlcsöket Isten Törvénye-mellé veti a' Sz. Irás, és azzal eggyezni mongya. Mert, vagy a' Parancsolatok végével ellenkező bűnöket nem cselekedték, és a' minden-napi Bocsánando vétkeket, minden-napi vígyázással mosogatták; vagy, ha meg-estek, siralmas penitentziával ki-tisztúltak bűnökből.[7728]

Az Ifiat-is hamissan vádollya Christus: Mert, 1. Ha hazudott, és hiuságos bizakodással kevélykedett: nem szerette-, hanem gyűlőlte-vólna Christus a' hazug kevélységért: mert gyűlőli Isten a' hazugot, és kevélyt. Ezt pedig az Ifiat, †[7729] szerette Jesus mondásaért. 2. Azt mondá Christus az Ifiúnak; hogy még egy heával vagyon, ha tekélletes akar lenni. Ha az Ifiu hazudott, és kevélykedett; ha az Isten Törvényit meg nem tartotta: nem egy heával vólt, hanem sok és nagy fogyatkozások találtattak benne. De szemesb Christusnál *Calvinus*; és ollyat talál az Ifiúban, a' mit Christus nem látott, sem az Ifiúban, sem azokban kik a' Christus hagyásából igazán mongyák: *Quod debuimus facere, fecimus*,[7730] hogy mindent meg-cselekedtek, valamivel tartoztak.

[7726] Calv. li. 3. c. 17. nu. 14.
[7727] Calv. l. 4. c. 13. nu. 13.
[7728] Quomodo Sancti implent Mandata.
[7729] † Marci 10. v. 21.
[7730] Lucae 17. v. 10.

hodogeus_j.indd 1542 2025. 07. 21. 11:27:35

VIII. Isten azt igérte, hogy Szent Lelkét adgya nékünk; és azt cselekeszi, hogy az ö Törvénye-szerént járjunk: "[7731] *Spiritum meum ponam in medio vestri, et faciam ut in praeceptis meis ambuletis*. Nem tellyesíti-bé igéretit, ha senki nem jár az ö Parancsolattya-szerént.

IX. Az igaz Okosság viszen erre: Mert azt kérdem, Ha az Isten, vagyon-e oly bőlcs, kegyes, igaz gond-viselö mí-hozzánk, mint a' Világi Atyák, vagy Fejedelmek, Fiokhoz, és Alattok-valókhoz, vagy nincsen? Ha vagyon: Tehát, a' mint bolond, kegyetlen, hamis Atya, a' ki Fiának, élete vesztése-alatt oly dolgot parancsol, mellyet tudva túd hogy ereje-felett vagyon; úgy Isten sem parancsolhat ••[7732] üdvösségünk vesztése-alatt oly dolgot, melyre elégtelenek vagyunk. Ha a' *Calvinus* Istenében nincs oly bőlcseség, kegyesség, igazság Fiaihoz, mint az Emberben; lássa kit tart Istenének. Calvinus, *lib. 3. cap. 4. n. 18.* vítattya; hogy a' Gyonásrúl-valo parancsolat tellyesitése, lehetetlen. Ebből azt hozza-ki: *Itaque non nisi perdere, damnare, confundere, in desperationem projicere potest*; hogy veszedelem, kárhozat, kétségbe-ejtő parancsolat. Tehát azon nyomon, ha lehetetlenek az Isten Törvényi, kétségbe-ejtő, és kárhozat-szerző Törvények.

X. A' Sz. Atyák világoson taníttyák; hogy Isten nem parancsolt lehetetlen dolgot. Hallyad Sz. Agostont: "[7733] *His, atque hujusmodi aliis innumerabilibus testimoniis, dubitare non possum, nec DEUM aliquid impossibile homini praecepisse; nec DEO ad opitulandum et adjuvandum, quo fiat quod jubet, impossibile aliquid esse.* †[7734] *Nec impossibile aliquid potuit imperare, qui Justus est; nec damnaturus est hominem pro eo, quod non potuit vitare, qui Pius est.* *[7735] *Quis peccat in eo, quod caveri nullo modo potest?* ″[7736] *Execramur eorum blasphemiam,* {917:} *qui dicunt, Impossibile aliquid homini a DEO esse praeceptum*.

[7731] " Ezech. 36. v. 27.

[7732] •• Ita praecipit Mandatorum observationem: 1.Cor. 6. v. 10. Gal. 5. v. 21. Eph. 5. v. 5. Vide supr. fo. 470.

[7733] " Aug. tom. 7. li. 2. de Peccator. meritis, cap. 6.

[7734] † Tom. 10. Sermone 61. de Tempore.

[7735] * Tom. 7. de Natura et Grat. ca. 67.

[7736] ″ Serm. 197. de Tempore.

hodogeus_j.indd 1543 2025. 07. 21. 11:27:35

XI. Akarnám érteni az Ujitóktúl, Mellyik parancsolatot nem tarthattyák-meg? Azt-e, hogy hamissan ne esküdgyenek? hogy ne paráználkodgyanak? Lássák hol marad tisztességek, ha fejekre azt kiáltyák, hogy ők Feleségestűl, gyermekestűl, ezt meg nem tarthattyák. Ha csak némely Parancsolatok lehetetlenek; ugy-mint, a' Vágyodásrúl, és kivánásrúl adott tilalom: mutassák-meg, Hol taníttya a' Sz. Irás, hogy Két-féle Törvények vannak; Lehetetlenek, és Lehetségesek? Hol választya-meg az Irás, mellyik Törvény lehetséges, mellyik nem? Azt-is fejtsék-meg, Mint kell meg-fojtani amaz *Atheista* szabadságra-vívö gondolkodásokat, mellyeket mondék ez-elött ‡[7737] hogy fakadoznak természet-szerént a' Törvényben álmodott lehetetlenségből?

Végezetre; mikor azt mongyák az Ellenkezők, hogy Embernek minden Cselekedete bűn, csuda hogy nem félnek ama' Jajtúl, mellyet *Isaias* kiált azokra, kik a' Jót gonosznak, a' Gonoszt jónak mongyák: *Vae, qui dicitis bonum malum, lucem tenebras, dulce amarum*.[7738] Es, hogy azokrúl a' Sz. Irás szavairúl most ne emlekezzem, mellyekkel eléb †[7739] hamissítók ezt a' rút vélekedést: ezennel meg-mutatom, hogy az Igazuláshoz, Jó cselekedetekkel készíttetik a' Bűnös ember. senki pedig, Gonosz cselekedet-által, Isten kedvébe nem juthat. Mert, a' mint *Calvinus* maga mongya; *Nihil est acceptum DEO, nisi innocentia, et puritas*.[7740] *[7741] *Deus iniquitatem amare non potest*. E' felett; ha Minden cselekedetünk Bűn: Tehát, mikor Hiszünk, mikor a' *Mi-atyánk*-ban bűnűnk bocsánattyát kérjük, vétkezünk. Ha azért Hit-által igazúlunk; ha könyörgésünkel bűnünk bocsánattyát nyerjük: következik, hogy Bűn-által igazúlunk. mely dolog, oly képtelen, mint-ha azt mondanád, hogy a' feketeség fejérít; a' hidegség melegít; a' setétség világosít. Azt-is örömest érteném, Mint felelnek a' *Calvinisták* emez *[7742] *Argumentom*-ra: †[7743] *Nulla mala sunt facienda. Omnia opera bona sunt mala. Ergo nulla opera bona sunt facienda?* Eszébe vévé *Calvinus*, ennek a' rút tanitásnak alkalmatlanságát: Azért, másutt

[7737] ‡ Supr. fo. 228.
[7738] Isai. 5. v. 20.
[7739] † Supr. fo. 235.
[7740] Calv. l. 4. c. 15. nu. 10.
[7741] * Lib. 2. ca. 16. nu. 3.
[7742] * Est in Celarent.
[7743] † Psa. 36. v. 27.

hodogeus_j.indd 1544 2025. 07. 21. 11:27:35

így szóll: “[7744] *Operibus detrahitur Justificatio; non ut bona esse negentur, sed ne illis fidamus.* ••[7745] *Votum, cum a Scriptura testimonium habeat, imo a Filiis DEI exigatur; quin sanctum sit, et salutare, dubitari non debet.*

Ellen-vetesek. I. ″[7746] Nincs oly Igaz ember, ki sokban nem vétkezik: mert az Igaz, ‡[7747] Hétszer botlik napjában. Es, ha azt mongyuk, hogy Bűnünk nincsen, hazudunk, *1.Joan. 1. v. 8.* Urunk azt parancsollya; *[7748] hogy, Ha mindeneket meg-cselekeszünk, azt mongyuk, hogy haszontalan szolgák vagyunk. Végezetre; Sz. *Péter* írta, “[7749] hogy a’ Törvény igáját, sem Atyáink, sem mí el nem bírjuk. azért, ••[7750] Ha itéletbe mégyen Isten velünk, senki ö-elötte nem igazúl.

Felelet. Senki Bűn-nélkül nincsen. De abból egyéb nem következik, hanem hogy, az Emberek, a’ mit meg-tarthatnak, meg nem tartyák. Igazán írja Sz. *Agoston*; hogy, ″[7751] Külömb kérdés, Ha meg-tarthattya-e ember a’ Törvényt; és, ha meg-tartya-e? Abból, hogy meg nem tartya ember a’ Törvényt, nem következik hogy meg nem tarthattya. Továb: Vannak oly Bocsánando bűnök, mellyeket a’ Sz. Irás, ‡[7752] Szálkának, {918:} *[7753] Csöpűnek, “[7754] Szúnyognak nevez: ugy-mint, Hívolkodó beszédek, és gondolatok; hirtelen indúlatok, mellyek valami részből meg-előzik az Ember okosságát; csufságban ejtett hazugságok, *etc.* Az egy Bóldog Aszszonyt ki-választván, ••[7755] Nincs senki, a’ ki effélébe valamikor ne ütközzék. Mert, noha nincs oly Bocsánando vétek, mellyet magán, söt eggyütt a’ töb Bűnökkel-is, bizonyos üdő folyásában, el nem távoztathatnánk: De az emberi gyarlóság, oly vigyázásban nem marad, hogy tellyes életünk folytában, vagy annak nagy részében, minden

[7744] “ Calv. li. 3. c. 17. n. 1.
[7745] •• Lib. 4. c. 13. n. 6.
[7746] ″ Eccles. 7. v. 21. Iac. 3. v. 2. Psal. 31. v. 6.
[7747] ‡ Prov. 24. v. 16.
[7748] * Luc. 17. v. 10.
[7749] “ Act. 15. v. 10.
[7750] •• Psa. 142. v. 2.
[7751] ″ Aug. to. 7. li. 2. de Peccat. meritis, c. 6.
[7752] ‡ Luc. 6. v. 41.
[7753] * 1.Cor. 3. v. 12.
[7754] “ Mat. 23. v. 24
[7755] •• Aug. to. 7. de Natu. et Gratia, c. 36.

hodogeus_j.indd 1545 2025. 07. 21. 11:27:35

Bocsánando bűnöktűl meg-óltalmazzuk magunkat. Ezzel pedig, nem az Isten Törvényének lehetetlenségét állattyuk, hanem a' mí gyarloságunkat alázatoson vallyuk. Haszontalan Szolgának akkor kell magunkat mondanunk, *Cum feceritis omnia*, midőn meg-cselekeszünk mindeneket, valamivel tartozunk. Tehát, nem azért mondatunk haszontalanoknak, hogy valamit meg nem cselekedhetnénk: hanem, hogy az Isten tőllünk semmi hasznot nem vészen, mint mí a' szolgáktúl. Sz. *Péter*, lehetetlennek mongya a' Törvény meg-tartását: de meg-magyarázza, mi módon, tudni illik, a' Christus malasztyanélkül. Jóllehet úgy-is érthettyük a' Törvénynek viselhetetlenségét; a' mint †[7756] némely Bűnök bocsáthatatlanok, mert igen nehezen nyernek bocsánatot. A' Sz. *David* mondását, ezennel *[7757] meg-magyarázzuk.

II. Ama' parancsolatot, *Non concupisces*, senki meg nem tarthattya.

Felelet. Hogy Vágyodások ne indúllyanak Emberben, lehetetlen: de a' mit Isten parancsol, tudni illik, hogy szabad-akaratunkal helyt ne adgyunk az indúlatoknak, az lehetséges; a' mint olvassuk, *Sap. 8. v. 1.* Megmagyarázza a' Sz. Irás, mint kell érteni a' Vágyodásrúl adott parancsolatot: tudni illik; hogy ••[7758] ne kövessük a' vágyodást: "[7759] a' Vágyodás-után ne mennyünk: ″[7760] a' Vágyodásnak ne engedgyünk: mert a' Vágyodás, akkor szerez bűnt, *[7761] mikor ezt bé-fogadgyuk. Ezt így értette Sz. *Agoston*; †[7762] mint maga szavaiból, és a' *Calvinus* "[7763] tanitásából hallók ennek-elötte.

III. Hogy az Istent tellyes szűvel, tellyes lélekkel szeressük, lehetetlen; Calvinus, *lib. 2. cap. 7. n. 5. Neminem Sanctorum extitisse dico, qui ex toto corde DEUM amaret, qui non Concupiscentia laboraret.*

Felelet. A' Sz. Irás külömbet mond: *Dávid*-rúl így szóll: "[7764] *De omni corde suo dilexit DEUM. Josias*-rúl-is ••[7765] ezent mongya. Mert az Isten nem

[7756] † Mat. 12. v. 32.
[7757] * Infra, ca. 2. ¶. 1 Respon. 1.
[7758] •• Eccli. 5. v. 2.
[7759] " Eccli. 18. v. 30
[7760] ″ Rom. 6. v. 12.
[7761] * Iac. 1. v. 14. 15.
[7762] † Supr. f. 234.
[7763] " Supr. f. 157.
[7764] Eccli. 47. v. 10.
[7765] •• Supr. f. 915.

hodogeus_j.indd 1546 2025. 07. 21. 11:27:35

azt parancsollya, hogy őtet úgy szeressük hogy semmit ö-vélle ne szeressünk; mivel arra kötelez másutt, hogy felebarátunkat szeressük, mint magunkat: hanem csak azt parancsollya, hogy Istent mindenek-felett szeressük, úgy hogy, semmi el ne szakaszszon az ö szeretetitűl; mint Szent *Pál* *[7766], és ö-maga Christus †[7767] magyarázza.

¶. 4. Az Ember nem érdemelheti Igazulását, semmi cselekedettel.

Semmivel gyakrabban, és gyűlőlségesben nem terhelnek az Ujítók minket, mint azzal, hogy mí, Christust ki-rekesztvén, magunk Cselekedeti érdeméből akarunk igazúlni, és Bűn-bocsánatot nyerni.[7768] De, a' mint eléb mondám, és végre ••[7769] az Ellenkezők-is meg-vallyák, homályos jelenség sincs erről a' mí tanitásunkban, hanem, újokból szopták; és, ha nem {919:} a' tudatlanság, bizony a' Tekélletlenség mű-helyében, koholták ezt a' Pártosok.

Azért, a' *Romai Ecclesia* tanitása, Két dologban áll:

Először: Noha Christus, vére-húllásával érdemlette Igazulásunkat; és így, ö-reá-nézve, nem ingyen, hanem nagy árron adatik az Igazúlás: de mí-reánk tekíntve, Ingyen, Isten kegyelméből adatik a' Bűn-bocsánat: úgy hogy, semmi cselekedettel Istentűl nem érdemellyük, hogy minket kedvébe fogadgyon; hanem csak az ö ajándekából, és a' Christus érdeméből, várjuk Igazulásunkat. Ezeket taníttya pontrúl pontra a' *Tridentomi Conciliom*; kinek tulajdon szavait ez-elött "[7770] fel-jegyzettük. *Luther*-elött, közel Háromszáz esztendővel, Sz. *Tamás* Doctor, *Prima Secundae, Quaest. 114. art. 5.* a' töb *Theologusok*-kal egyetemben, ugyan-ezent mondotta. Mert Sz. *Pál* nyilván írja; hogy az Ember, Ingyen igazúl, Isten ajándéka-által, Christus váltsagából: *Justificati Gratis per gratiam ipsius, per redemtionem quae est*

[7766] * Rom. 8. v. 39.
[7767] † Mat. 10. v. 37.
[7768] Supr. fol. 413. 424. num. 16. 438. nu. 4.
[7769] •• Supr. f. 438. n. 3. 4.
[7770] " Supr. f. 414. ex Trid. Sess. 6. ca. 8. 9.

hodogeus_j.indd 1547 2025. 07. 21. 11:27:35

in Christo JESU.[7771] Tanitását azzal bizonyíttya: †[7772] Mert a' Kegyelem, nem vólna kegyelem, ha cselekedetünkért adatnék. Ez annyit tészen, mint-ha azt mondaná: Ha Kegyelemből vagyon, tehát nem Erdemből. mert a' Kegyelem, és tiszta ajándék, ki-rekeszt minden adósságot. A' mit pedig Ember jutalomúl, érdemből vészen, azt nem ajándékon vészi, hanem úgy mint adósságot. azért, egybe nem elegyíthetni, sem egybe nem forraszthatni az Ajándékot, és az Adósságot. Másutt így szóll Sz. Pál: *Gratia estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis, DEI enim donum est: non ex operibus, ne quis glorietur*;[7773] Isten ajándéka, ugy-mond, szabadulásunk. Ismét: †[7774] Nem a' mí Jó cselekedetünkből, hanem, az ö nagy irgalmassága-szerént, meg-szabadított minket Christus-által, hogy az ö kegyelméből meg-igazíttatván, örökösi lennénk a' bóldogságnak. Végezetre, azzal fejezi-bé: "[7775] Ha Törvény-által lehet Igazúlás, nem szükség a' Christus váltsága. Azért, *[7776] Christustúl el-idegenűl, Isten kegyelméből ki-esik, valaki a' Törvény cselekedeti-által akar igazúlni. Ezt Sz. *Agoston* bizonyíttya a' *David* mondásából: "[7777] *Pro nihilo salvos facies illos*; Semmiért szabadítod-meg őket. *Isaias* Proféta így szóll: †[7778] *Gratis venumdati estis, sine argento redimemini*. Másutt, emlekezvén ama' Vízről, mely (a' Sz. *János* *[7779] magyarázattya-szerént) a' Híveknek adatott Malasztot jegyzi, azt mongya; hogy ″[7780] Ingyen, csere-nélkül jutunk e'hez: *Venite, emite absque argento, et absque ulla commutatione*. Mert, ‡[7781] noha veszedelmünk magunktúl vagyon, de segétségünk csak az Urtúl; az-az, künyű magunk erejével veszedelem torkába esnünk, vagy az Átok örvényébe ugranunk: de, ha az Isten kegyelmessége ki nem vonszon, magunk ki nem verdődünk

[7771] Rom. 3. v. 24.
[7772] † Rom. 11. v. 6.
[7773] Ephes. 2. v. 8. 2.Tim. 1. v. 9.
[7774] † Tit. 3. v. 5.
[7775] " Gal. 2. v. 21.
[7776] * Gal. 5. v. 4.
[7777] " Psal. 55. v. 8.
[7778] † Isai. 52. v. 3.
[7779] * Ioan. 4. v. 14 ca. 7. v. 38.
[7780] ″ Isai. 55. v. 1.
[7781] ‡ Ose. 13. v. 9.

hodogeus_j.indd 1548 2025. 07. 21. 11:27:35

a' veszedelemből. Sz. *Agoston* így szóll a' dologhoz: *[7782] *Gratia praecessit Meritum tuum; non gratia ex merito, sed meritum ex gratia. Nam si Gratia ex merito; emisti, non gratis accepisti. Quid est, Pro nihilo salvos facies? Nihil in eis invenis unde salves, et tamen salvas. Gratis das, gratis salvas.* Azért, miképpen Isten az Ó *Testamentom*-ban, nem akarta hogy az *Israël* fiai, magok erejének, és Igazságok érdemének tulajdonítanák, hogy Isten őket az Igéret földébe vitte: †[7783] *Ne dicas, Fortitudo mea, et robur manus meae, haec mihi praestiterunt.* "[7784] *Ne dicas, Propter justitiam meam, introduxit me Dominus in* {920:} *terram*. Azon-képpen, az Igazúlást nem akarja Isten, hogy magunk érdemével légyen. Es Sz. *Pál*, a' *Roma*-béliekhez írt Levelében, nagyob részre azt bizonyíttya; hogy, sem a' *Sidók*, a' *Moyses* Törvénye-által; sem a' Pogányok, az Okosság vezérlésével, Igazúlást nem érdemlettek. Erre néznek ama' mondások: *[7785] *Ex operibus Legis, non justificabitur omnis caro.* ••[7786] *Arbitramur justificari hominem per fidem, sine operibus Legis.* "[7787] *Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum*. Ezent jelenti *Moyses*, midőn azt mongya; †[7788] hogy Senki Isten-elött vétek-nélkül nincsen, ö-magától; *Nullus apud te, per se innocens est.* Es mikor Sz. *Dávid* azt mongya, ‡[7789] *Non dabit DEO placationem, et pretium redemtionis animae.*

Calvinus meg-vallya, hogy ez a' mí tanításunk: ″[7790] *Culpam remitti fatentur Dei misericordia.* *[7791] *Nihil inter Nos, et saniores Scholasticos pugnae est, quin Peccator gratuito a damnatione liberatus, Justitiam obtineat.*

Masodszor: Azt taníttya a' *Romai Ecclesia*; hogy, a' Bűn-miá meg-hólt, és az Istenben-valo élettűl el-szakadott Ember, nem csak meg nem eleveníteti magát, de egy Halálos bűnért, vagy a' Bűnnel érdemlett örök

[7782] * Aug. to. 10. Sermon. 15. de Verb. Apost.
[7783] † Deut. 8. v. 17. Iudic. 7. v. 2.
[7784] " Deut. 9. v. 4. 6.
[7785] * Rom. 3. v. 20. Eph. 2. v. 8. 9. Gal. 2. v. 16. c. 3. v. 2. 11.
[7786] •• Rom. 3. v. 28.
[7787] " Rom. 4. v. 4.
[7788] † Exo. 34. v. 7.
[7789] ‡ Ps. 48. v. 8. 9.
[7790] ″ Calv. l. 3. c. 4. n. 29.
[7791] * Lib. 3. ca. 14. nu. 11.

hodogeus_j.indd 1549 2025. 07. 21. 11:27:35

kárhozat kínnyáért sem tehet eleget: hanem, egyedűl amaz ártatlan Bárány, a' Christus, a' kire vettetett a' mí Bűnünk dorgálása, ö-viselte, és meg-fizette a' mí álnakságinkat. Azért, ö a' mí Váltságunk, és üdvösségünk: ö Kezesünk, Közbe-járónk, Engesztelőnk, tellyes Fizetésünk: ki-kivűl, Isten-elött nincs a' Világnak üdvössége, váltsága, elégendö fizetése.

Itt-is hamissan fogják reánk az Ujítók; hogy magunk Elég-tételéből várjuk kárhozattúl-valo szabadúlásunkat. Mert, a' *Tridentomi* Gyölekezet szavaiból meg-mutatám *[7792], hogy ezzel soha nem álmodtunk. mert a' Hívek cselekedetiben, egyébre-valo Elég-tételt nem ismérünk, az üdő-szerént-való ostorozások enyhitésénél, és el-távoztatásánál; kiben az Ujítók sem vonsznak viszszát, mint †[7793] magok szavaiból hallók.

Azért, hogy Christus mí-érettünk bévséges váltságot adott, a' Sz. Irás taníttya; midőn nem csak úgy emlekezik az Emberi nemzetről, mint a' Világ Fejedelmének, "[7794] a' Pokol-béli Ördögnek, és ••[7795] Bűnnek rabjárúl: de azt-is e'hez adgya, hogy meg-váltattunk, és meg-szabadíttattunk Christus-által, *Rom. 3. v. 24. Coloss. 1. v. 14. etc*. A' Váltságot pedig, bévségesbnek mongya Sz. *Pál*, az Adósságnál, *Rom. 5. v. 15. 17. 20.* mivel, nem Arany Ezüst vólt sattzunk, hanem az ártatlan Bárány drága Vére, *1.Pet. 1. v. 18. 1.Cor. 6. v. 20.* Mely Vér, oly böcsülletes az Isteni személy méltoságaért, *[7796] hogy eggyik cseppetskéje, elégséges a' Világ váltságára. Annak-okáért, az Urunk váltsága, Bévségesnek neveztetik, *Psal. 129. v. 7.* és, Igazság-szerént-valo szabaditásnak, *Isaiae 1. v. 27. et Rom. 3. v. 25.* úgy hogy, Urunkrúl mondhattyuk, a' mit *Isaias* fel-jegyzett, *Cap. 43. v. 2.* hogy Két-annyit adott minden bűnökért: mert sokkal többet szenvedett, hogy-sem érdemlett gonoszságunk, *Job, 6. v. 2*.

Noha pedig Christus érettünk eleget tett: de ebből nem következik, hogy nékünk egybe kell kezűnket kólcsolnunk, és az ö Váltsága hasznát hívolkodva várnunk. mert ki-jelentette Isten, hogy csak azokra akarja az ö Elég-tételének gyümőlcsét szállítani, a' kik engednek néki, *Heb. 5. v. 9.*

[7792] * Supr. f. 424. nu. 16.

[7793] † Supr. f. 415. 445. nu. 8. 511. nu. 4.

[7794] " Ioan. 12. v. 31. ca. 14. v. 30. ca. 16. v. 11.

[7795] •• Ioan. 8. v. 34. Rom. 6. v. 16. 2.Petr. 2. v. 19.

[7796] * Ita Nazianz. Orat. 42. quae est 2. Paschat. nu. 161. Clemens, in Extravag. Unigenitus: De Poenit. et Remiss.

hodogeus_j.indd 1550 2025. 07. 21. 11:27:35

{921:} Azt-is világoson taníttya a' Sz. Irás; hogy, Senki egyéb, az egy Közben-járo Christusnál, eleget nem tehetett a' Bűnért. Mert Sz. *Pál* azt mongya; †[7797] hogy azért kellett testbe öltözni az Isten Fiának, mert lehetetlen vólt, hogy egyéb áldozattal a' Bűn el-vétetnék. Es, *[7798] ha oly Törvényt adatott, melynek meg-tartása-által szabadságunk lehet, heában hólt-meg Christus. Ezeket azzal fejezi-bé; ″[7799] hogy, a' mi a' Törvénytűl lehetetlen, azt véghez vitte Isten, midőn az ö Sz. Fiát, Bűnünk rontására küldötte. Mert, a' Sz. *David* mondása-szerént, †[7800] *Homo non dabit DEO placationem, et pretium redemtionis animae suae*; az Ember nem adhat elégséges váltságot lelkeért: hanem, ha ••[7801] Ingyen adattunk fogságba, fizetés-nélkül váltatunk-meg; az-az, ‡[7802] *Pro nihilo*, a' mí részűnkrűl, semmiért szabadíttattunk-fel. Erre néznek azok az Irások, mellyekben olvassuk, hogy Isten minket, Ingyen, maga kegyelmességéből igazít. mert, ha Ember eleget tehetne bűneiért, nem esnék ingyen szabadúlása. A' Sz. *Doctorok*-is azt mongyák; hogy Istennek kellett lenni, a' ki minket meg-válthatott: *Nisi esset DEUS, non adferret remedium: nisi esset Homo, non praeberet exemplum*.[7803] *[7804] *Neque per ipsum Christum liberaremur, nisi esset DEUS*. “[7805] *Primi Hominis vulnere sauciata posteritas, corruit: nec ulla Sanctorum merita, conditionem poterant illatae mortis evincere*. Az Emberi Okosság, úgy tettszik, ezent bizonyíttya: Mert, mentűl böcsülletesb Személy-ellen vétünk, annál súllyossabban vagyon dolgunk. Azért, a' ki arczúl csapná a' Fejedelmet, nem csapást, hanem halált érdemlene, ugy-mond ••[7806] *Aristoteles*. Azon-képpen, mentűl aláb-valo renden vagyon a' ki boszszusággal illet, annál nagyob bűntetésre mélto; a' mint *Ulpianus* írja: †[7807] *Quaedam injuriae a liberis factae, leves videntur;*

[7797] † Heb. 10. v. 4.
[7798] * Gal. 2. v. 21. ca. 3. v. 21.
[7799] ″ Rom. 8. v. 3.
[7800] † Psal. 48. v. 8.
[7801] •• Isai. 52. v. 3.
[7802] ‡ Psal. 55. v. 8.
[7803] Leo, Serm. 1. de Nativit.
[7804] * Aug. Enchir. ca. 108.
[7805] “ Leo, Serm. 12. de Passione.
[7806] •• Aristo. 5. Ethic. ca. 5. Et Sect. 19. Problem. 14.
[7807] † Ulp. ff. Novo de Injuriis, L. 17.

hodogeus_j.indd 1551 2025. 07. 21. 11:27:35

a servis graves: crescit enim contumelia, ex persona ejus qui fecit. Mivel azért Ember a' Bűnnel, Istent bántya-meg; kihez-képest, ollyan az Ember mint egy férgetske, melynek számlálhatatlan kötelessége vagyon az Isteni tiszteletre: innen vagyon, hogy, mikor az Isten tisztességében practikál, ellene vétkezvén, a' Bűnök gonoszsága felette meg-súllyosittatik. Más-felől, az Emberi Okosság-szerént-is, annyival keveseb böcsülletre mélto az Elégtétel, és meg-követés, menyivel kisseb renden vagyon a' ki eleget akar tenni. Mint-hogy azért, Istenhez-képest, kisseb állapatban vagyunk mí, hogy-sem egy Konyha-szemete Királyhoz-képest: következik, hogy az Isten-ellen-valo boszszuságért, eleget nem tehetünk.

Ezt a' Két Igazságot, az Ujítók sem tagadgyák: de kétesek hozzánk, hogy mí ezeket csak nyelvel, nem szűvel vallyuk. mert az ö fülökbe, más külömbet rágtak a' szem-fény-vésztö Tanítók; és láttyák, hogy a' mí rágalmazásunkban módgyok nem lehet, ha magunktúl értik Vallásunkat. De az ö gyanakodásokat meg-itéli a' szívek visgálója; győzzék csak várni.

¶. 5. Az Igazuláshoz, Ió Cselekedetekkel készül Ember.

Noha Hitünkel, és egyéb Jó Cselekedetűnkel "[7808] nem érdemellyük az Igazúlást, mely a' Christus érdeméből, mí-reánk nézve, Ingyen adatik: de azért ••[7809] az okossággal-élö Ember, külömben nem igazúl, hanem, ha Istentűl rendelt, és Sz. Irásban ki-jelentetett eszközök-által, Isten Malasz-{922:}tyával magát az Igazuláshoz készíti, és alkalmatossá tészi. Ezt, a' Sz. Irás világos mondásival bizonyíttyuk.

I. Azt olvassuk; hogy azok igazíttatnak Isten-elött, kik az Isten parancsolattya-szerént cselekesznek: *Non auditores Legis justi sunt apud DEUM, sed factores Legis justificabuntur.*[7810] †[7811] *Ex Operibus justificatur*

[7808] " Trident. sup. fo. 416. fin.
[7809] •• De Infantib. baptizatis, alia est ratio.
[7810] Rom. 2. v. 13.
[7811] † Iac. 2. v. 24.

hodogeus_j.indd 1552 2025. 07. 21. 11:27:35

homo. *[7812] *Qui facit justitiam, Justus est.* Másutt, írva vagyon; hogy "[7813] az Isten félelme, ki-kergeti a' Bűnt. *Nabuchodonozor*-nak tanácsollya *Daniel*, hogy Alamisnával váltsa bűneit: ‡[7814] *Peccata tua Eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum*. Az-is Isten szava; hogy az Alamisna, meg-szabadíttya Embert a' haláltúl, meg-tisztíttya a' bűntűl: ″[7815] *Eleemosyna a morte liberat; et ipsa est, quae purgat peccata*. ••[7816] *Eleemosyna ab omni peccato, et a morte liberat, et non patietur animam ire tenebras*. Mert, ha †[7817] a' tüzet víz óltya-el, az Alamisna ellene-áll a' Bűnöknek. Annak-okáért, mikor Isten *[7818] *Corneliust* a' Pogányságból ki akará hozni, az ö Imádságit, és Alamisnáit mongya hogy fel-hatottak eleibe. Ezek külömben öszve nem férnek, a' Bűnnek ingyen lett engedelmével, és az Igazulásnak érdemünk-nélkül-valo ajándékozásával: hanem csak úgy, ha, az Ingyen reánk-szállott Adomány-elött, a' mí készűletünk-is kívántatik.

Ebből az Igazságból, szépen egybe békéltethettyük a' Sz. *Pál* mondásival, a' Sz. *Jakab* tanitását.[7819] Sz. *Pál* azt írja; hogy, Senki nem igazúl cselekedetből; *Rom. 11. v. 6.* Szent *Jakab* azt mongya; hogy Ember Cselekedetből igazúl; *Jac. 2. v. 21. 24.* Ez mind a' kettő igaz: 1.[7820] Mert Cselekedet érdeméből senki nem igazúl: De, cselekedettel készíttetik Ember az Igazuláshoz; és Cselekedetből igazúl, mint készűletből. 2.[7821] Sz. *Pál*, az Elsö Igazulásrúl mongya, hogy érdem-nélkül Ingyen adatik: Sz. *Jakab*, az Igazság nevekedéséről mongya, hogy jó Cselekedetekből lészen. 3.[7822] Az Igazuláshoz-való készűlet, nincs a' Törvény és Természet erejéből-valo cselekedetekből: De Isten malasztyából, Hit-által lett Cselekedetekből vagyon, mint készűletből.

[7812] * 1.Ioan. 3. v. 7.
[7813] " Eccli. 1. v. 27.
[7814] ‡ Dan. 4. v. 24.
[7815] ″ Tob. 12. v. 9.
[7816] •• Cap. 4. v. 11.
[7817] † Eccli. 3. v. 33.
[7818] * Act. 10. v. 4.
[7819] S. Pauli, et Iacobi concordia.
[7820] 1. Non ex operibus ut Merito; Ex Operibus, ut dispositionibus.
[7821] 2. Paulus loquitur de Prima gratia; Iacobus de Augmento gratiae.
[7822] 3. Dispositio ad gratiam, non fit ex operibus Naturae; Fit ex operibus Gratiae.

hodogeus_j.indd 1553 2025. 07. 21. 11:27:35

II. A' Sz. Irás, sok Jóságos cselekedeteket számlál: mellyekről azt mongya; hogy ezek-nélkül Ember nem igazúlhat: *[7823] *Qui sine timore est, non potest justificari*. †[7824] *Si poenitentiam non egeritis, omnes simul peribitis*. "[7825] *Qui non diligit, manet in morte*. ••[7826] *Si Charitatem non habeam, nihil sum*. Ezek, és hasonló mondások, szükség-képpen kívánnak némely Jó Cselekedetet azoktúl, kik Igazúlni igyekeznek.

III. Isten szava; hogy, Ember meg-eleveníti lelkét *Penitentia*-által: ″[7827] *Cum averterit se iniquus ab iniquitate, et fecerit justitiam, vivificabit animam suam*. A' Reménséggel, Hittel, Irgalmassággal, meg-szenteli magát: ‡[7828] *Omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se*. *[7829] *Per misericordiam et fidem, purgantur peccata*. Ezek jelentik, hogy a' Jó Cselekedetek, alkalmatos eszközi az Igazulásra-valo készűletnek.

IV. Világos igékkel parancsollya a' Sz. Irás; hogy Ember lelkét az Urnak el-készíttse: †[7830] *Praeparate corda vestra Domino*. "[7831] *Hominis est animam praeparare*. ••[7832] *Qui timent Dominum, praeparabunt corda sua*. Az-is Isten parancsolattya; hogy ö-hozzá térjünk, és ö hozzánk fordúl: ″[7833] *Convertimini ad me, in toto corde vestro, in jejunio, et fletu, et planctu; et convertimini* {923:} *ad DEUM, quia benignus et misericors est. quis scit, si convertatur, et ignoscat?* Ezek semmire nem szolgálnak, ha a' Bűnös ember csak mosdatlan kézzel, minden készűlet-nélkül, az Igazságban kaphat. A' Régi *Doctorok*-nak egyenlő értelme sem tanít ennél külömbet. Sz. *Agostont* hallyad: *[7834] *Qui fecit te sine te, non te justificat sine te. Ergo fecit nescientem, justificat volentem*.

[7823] * Eccli. 1. v. 28.
[7824] † Luc. 13. v. 5.
[7825] " 1.Ioan. 3. v. 15.
[7826] •• 1.Cor. 13. v. 2.
[7827] ″ Ezech. 18. v. 27.
[7828] ‡ 1.Ioan. 3. v. 3.
[7829] * Prov. 15. v. 27. ca. 16. v. 6.
[7830] † 1.Reg. 7. v. 3.
[7831] " Prov. 16. v. 1.
[7832] •• Eccli. 2. v. 20.
[7833] ″ Ioël. 2. v. 12. Isa. 45. v. 22. Zach. 1. v. 9.
[7834] * Aug. to. 10. Serm. 15. de Verb. Apost.

hodogeus_j.indd 1554 2025. 07. 21. 11:27:35

Calvinus-is azt írja, *Lib. 3. c. 14. n. 21*: hogy, *Dominus Opera, tamquam causas inferiores amplectitur.*

Ellen-vetesek. Ily világos Bizonyságok-ellen, az Uj Tanítók így viaskodnak: I. Az Embernek ‡[7835] minden Jó cselekedete, de kivált-képpen, a' mely az Igazulás-elött jár, Vétek, és ocsmányság. Tehát nem készít az Igazuláshoz, hanem akadékot szerez. Elsö Részét mint bizonyíttyák, ez-elött ••[7836] hallók. Fő-képpen azt forgattya Calvinus, *Lib. 3. c. 15. n. 6:* hogy Sz. *Pál* "[7837], Bűnnek nevezi, valami Hitből nincsen. II. †[7838] Ha az Ember igazulása, Cselekedetektűl, és Isten Törvénye meg-tartásától füg, bizonyosok nem lehetünk Igazulásunkról. III. A' mely Tolvajt Urunkal fel-feszítének, készítö Jó cselekedeteket nem bocsátott elől-járóban.

Feleletek.

Az Elsőre. Nem igaz, hogy Embernek minden cselekedete bűn; mint eléb ″[7839] meg-tanúlók, és az Ellenkezők Bizonyságit meg-fejtők. *Cornelius* Pogány vólt, mikor Alamisnái, és Könyörgési, Isten-eleibe hatottak. *Nabuchodónozor* Bálványozo vólt, mikor azt mondotta néki *Dániel*, hogy Alamisnával váltsa bűneit.

Sz. *Pál* szava; hogy Bűn a' mi Hitből nincsen: De *Calvinus* abban vétkezik, a' mit egyebekben feddett: *Quum vocabulum Fidei plura significet; diversitate non observata, perinde pugnant, ac si eadem ubique foret acceptio*;[7840] A' Hit szava, külömbözö jegyzésekben vétetik: és nagyot esnek, a' kik mindenütt azon-egy értelemben magyarázzák a' Hit nevét. Sz. Pál, *Rom. 14. v. 23.* a' Hit nevén, a' Lelki-isméret itéletit érti: mellyel Ember azt véli és itéli, hogy szabad, vagy nem szabad, cselekedni valamit. Nem mongya azért Sz. *Pál*, hogy Minden cselekedet bűn, valamellyel igaz Hit nincsen: hanem azt mongya, a' mit, *1.Cor.*

[7835] ‡ Supr. fo. 231. 232.
[7836] •• Sup. fo. 234. 235.
[7837] " Rom. 14. v. 23.
[7838] † Ita relati supra, fol. 239. 240. 442. 443.
[7839] ″ Supr. fo. 235. 236.
[7840] Calv. li. 3. c. 2. nu. 9.

hodogeus_j.indd 1555 2025. 07. 21. 11:27:35

8. v. 7. világosban meg-magyaráz; hogy, A' mit Ember lelki-ismèreti hitele-ellen cselekedik, bűn az. Es így, ha semmi vétek nincs a' dologban, de én kételkedem, vagy azt itélem hogy ebben bűn vagyon, és ugyan meg-cselekedem: vétkezem, mert hitelem-ellen cselekeszem. Igy magyarázza *Calvinus* a' Sz. *Pál* szavát. és nem egy helyen magyarázza: *In rebus etiam minutissimis, ut in cibo et potu, quidquid dubia conscientia aggredimur, Paulus Rom. 14. v. 23. aperte clamat esse peccatum*.[7841] Hogy azért ki-tessék a' Sz. *Pál* szavai értelme: azt kell tudni; hogy a' *Sidoság*-ból ki-tért Keresztyének-közzűl, sokan azt vítatták, hogy a' Törvényben tíltatott Eledeleket nem kell meg-enni. Némellyek, az Uj Törvény szabadságával akartak élni. Sz. *Pál*, ennek a' szakadásnak eleit akarván venni, azt mongya; hogy eggyik fél ne kárhoztassa másikát: mert, akár ember meg-egye a' tíltottat, akár ne, ezzel Isten meg nem bántatik.[7842] Utánnaveti; hogy, Két dologra kell nézni: Eggyikre; a' gyengék botránkozására: mert, hogy-sem mint valaki botránkozást szerezzen ételével, †[7843] job örökké Hús-nélkül lenni. Másikra; {924:} hogy senki lelki ismèreti-ellen ne cselekedgyék: mert, ••[7844] a' ki tisztátalannak itél valamit, tisztátalan az néki. *[7845] A' ki azért magát meg-itéli abban a' mit cselekeszik, és válogatást tévén, észik, kárhozatot érdemel, mert nem Hitből cselekeszik. valami pedig Hitből nincs, bűn az. Ebből, a' Sz. *Pál* szavai folyásából, ki-tettszik, hogy a' Hiten, egyebet nem ért az embernek itéletinél, és javallásánál. Annyit tészen azért a' Sz. *Pál* mondása, mint ha világosban így szóllana: Valamit ember lelki isméreti-ellen cselekeszik, abban vétkezik. Igy magyarázza ezt Sz. *Ambrús*, *Chrysostomus*, és sok töb Doctorok: *Qui discernit quod ederit, damnatus est: quia, qui judicat non edendum, et edit, ipse se damnat; quando id, quod sibi inutile asserit, facit. Quia non ex Fide: non utique ex fide edit, qui edendum negat, et edit. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est. Recte Peccatum appellatur, quod aliter fit quam probatum est. Non ergo obest non edere, aut prodest erga DEUM edere: quod tamen cum scrupulo ederunt, deliquerunt*.[7846]

[7841] Calv. l. 4. c. 15. nu. 22. Similia, lib. 3. c. 5. n. 10.
[7842] Rom. 14. v. 3. v. 6.
[7843] † Rom. 14. v. 21. 1.Cor. 8. v. 13.
[7844] •• Rom. 14. v. 14.
[7845] * v. 22. 23.
[7846] Ambr. in c. 12. ad Rom. Idem Chrysost. Hom. 27. ad Rom.

hodogeus_j.indd 1556 2025. 07. 21. 11:27:35

A' Masodikra. Ezennel meg-mutattyuk, hogy senki a' maga Igazulásárúl bizonyos nem lehet, hanem-ha Istentűl magán-való jelenés adatik errűl.

A' Harmadikra, azt mondom; hogy a' Kereszt-fára függesztett Tolvajban, sok szép készűletek vóltak:[7847] Mert, Felebaráttyát meg-dorgálta károm-
5 kodásáért: maga bűnét meg-vallotta: ki-szállott az Urunk ártatlanságának óltalmazása-mellett: bátorságos vallást tett Christusrúl: aítatoson könyörgött néki: és, mikor Tanitványitúl el-hagyatott vólna Christus, az ö Királyságát vallotta és meg-böcsüllötte a' Tolvaj. Ha ezek nem vóltak Jó cselekedetek, itéllye-meg az Ujitók bőlcs elméje. A' mint pedig ezennel †[7848] meg-hallyuk
10 a' *Tridentomi* Gyölekezetből, az Igazúláshoz nem kívántatnak mindenkor külsö Jó cselekedetek: elégségesek a' lelki és belsö jó indúlatok.

¶. 6. Egyedül a' Hit, nem elég az Igazuláshoz.

Az Uj Tévelygők közönségesen taníttyák; hogy Egyedűl Hit-által igazúl ember, és a' Jó cselekedetek nem szükségesek az Igazúláshoz. Erre nézö
15 szavokat, eléb ••[7849] fel-jegyzők. Azt-is hallók, hogy ennek állatására, *Luther* a' Sz. *Pál* szavai-közzé írta "[7850] ama' szót, *Sola*, hogy színesben meg-csalhassa a' szegény községet. *Calvinus*, ezen *Sola*-t, a' Sz. *Péter* szavaihoz varrotta, illyen-képpen: †[7851] *SOLAM Fidem esse, qua corda hominum purificentur, Spiritus Sanctus per os Petri asseruit*. maga Sz. *Péter* ″[7852], a' *Calvinus*-túl
20 jegyzett helyen, ezt a' *Sola*-t nem említi. Ezt kell pedig kételen mondani az Ujítóknak, ha helyén marad ama' Két Fondamentom: tudni illik, ‡[7853] hogy az Isten Törvényét meg nem tarthattyuk; és hogy *[7854], Minden Jó csele-

[7847] De Latrone Crucifixo.
[7848] † Infr. fo. 925.
[7849] •• Sup. fo. 229. 230.
[7850] " Supr. fo. 352.
[7851] † Calv. lib. 3. c. 14. n. 8.
[7852] ″ Act. 15. v. 6.
[7853] ‡ Supr. f. 227.
[7854] * Supr. fo. 231. 232.

hodogeus_j.indd 1557 2025. 07. 21. 11:27:36

kedet, útálatos vétek. Mert bűnökkel nem készíttetünk az Igazuláshoz, hanem gerjesztyük haragját Istenünknek.

Eszekbe vévék az Ujitók, hogy a' Sz. Irás, sok helyen taníttya a' Jó cselekedetek szükséges-vóltát; és, ha az Emberek el-hiszik, hogy a' Jó cselekedetek nem szükségesek, semmit nem fognak gondolni az Isten parancsolatival: Azért, meg-engedik némellyek, ••[7855] hogy az Igazúlás, nem lehet Jó Cselekedet-nélkül: de azt vítattyák, hogy a' Hittel eggyütt-lévö {925:} Jó cselekedetek, gyümőlcsi, nem eszközi az Igazulásnak: *Non enim somniamus, aut fidem bonis operibus vacuam, aut justificationem quae sine iis constet; quum Fidem et Bona opera, necessario inter se cohaerere fateamur.*[7856] "[7857] *Fateamur cum Paulo, non aliam Fidem justificare, quam illam Charitate efficacem.* *[7858] *Neque Fides, vel Charitatem, vel aliud Bonum opus excludit, quando omnia in se continet*. Némellyek, látván hogy ez helyén nem maradhat, ha minden Jó cselekedetünk vétkes: általlyában azt vítattyák, †[7859] hogy a' Jó Cselekedetek ártalmasok az Igazuláshoz: azért átkozzák, "[7860] a' kik azt taníttyák, hogy Nem igazít a' Hit, jó Cselekedetek jelen-léte-nélkül. Mert, ••[7861] ha Embernek Minden cselekedete bűn, és az Isten Törvényében semmit meg nem tarthatunk: nem igaz, ″[7862] hogy a' Hit eggyütt-jár a' Szeretettel, és Jó cselekedetekkel. mert, ‡[7863] a' hol a' Szeretet vagyon, ott az Isten Törvényének bé-tellyesitése vagyon.

Mí Két dolgot tanítunk: Elsőt; Hogy a' Bűnös ember Igazulására, és üdvösségére, nem csak Hit kivántatik, hanem Jó cselekedetek is. Ezt a' *Tridentomi Conciliom* így magyarázza: *[7864] Az okossággal-élő Ember igazúlása, Isten hivatallyán és serkegetésén kezdetik, mellyel embert érdeme-nélkül, maga

[7855] •• Supr. fo. 282. nu. 3.
[7856] Calv. li. 3. c. 16. nu. 1.
[7857] " Cap. 11. n. 20.
[7858] * Calv. Ioan. 6. v. 29.
[7859] † Ita Lutherani relati, fo. 282.
[7860] " Liber Concord. supr. fo. 229. 282.
[7861] •• Citati, f. 230. 231.
[7862] ″ Vide fo. 226. 227. 439. 440.
[7863] ‡ Rom. 13. v. 8. Vide supr. fo. 230. 231.
[7864] * Sess. 6. c. 5.

hodogeus_j.indd 1558 2025. 07. 21. 11:27:36

kegyelmességéből hija. †[7865] Az Igazuláshoz pedig, így készül: Fel-indíttatván Isten malasztyától, Hiszi, hogy a' Christus váltságáért adatik az Igazúlás: az-után, Isteni Félelem-, Reménség-, és Szeretet-által, bűneit meg-szánnya, és el-tekélli életének jobbítását.

Ezek a' *Conciliom* szavai, mellyekkel, nem külsö jó Cselekedeteket számlál; mivel ezekre, sokszor embernek alkalmatossága nincsen, és ezek-nélkül végbe mehet az Igazúlás: hanem, Lelki, és belsö Jó cselekedeteket említ; mellyek Isten malasztyával, tehetségünkben vannak, és akaratúnkon állanak; és az Igazuláshoz, általlyában kívántatnak. Elsö helyen, a' Hitet kívánnya: mert "[7866] lehetetlen, hogy Hit-nélkül, Isten kedvébe jussunk: *[7867] *Arbitramur justificari hominem per fidem. Justificati ergo ex Fide*. Hogy pedig a' Hit nem elégséges, hanem e' mellé töb Jó Cselekedet kivántatik; a' Sz. Irás világos szókkal taníttya: I. Azt mongya; hogy az Ember, Cselekedetből igazúl, és nem csak Hitből: †[7868] *Videtis, quoniam ex Operibus justificatur homo, et non ex Fide tantum*. Ez igyenesen ellenkezik azzal, a' mit az Ujitók tanítanak; kiért, az *Evangeliomi* szabadság-mellett, igen rongállyák Sz. *Jakabot*, mint ez-elött ••[7869] hallók. De künyű meg-itélni, ha az Ujitóknak kell-e hinni, hogy Csak Hitből igazúlunk; vagy Sz. *Jakab*-nak, ki ellenben azt írja, hogy, Nem Csak Hitből igazúlunk. E'hez hasonló, a' mit Sz. *Pál* monda: *[7870] *Factores Legis justificabuntur*. II. Azt írja Sz. *Pál*; hogy a' Hit, jó Cselekedetnélkül haszontalan: †[7871] *Si habuero OMNEM fidem, Charitatem autem non habuero, nihil sum*. Minden Hitet egybe-foglal, és elégtelennek mond Szeretet-nélkül. Ugyan-ezent írja Sz. *Jakab*; erőssen állatván, hogy heában dicsekedünk a' Hittel, ha Jó cselekedetünk nincsen: mert a' Hit, nem üdvözit, jó Cselekedet-nélkül; söt, ollyan mint a' Test, lélek-nélkül: *Quid proderit, si Fidem quis dicat se habere, Opera autem non habeat? Numquid poterit*

[7865] † Cap. 6.
[7866] " Hebr. 11. v. 6. Vide supra, fo. 82.
[7867] * Rom. 3. v. 28. c. 5. v. 1.
[7868] † Iac. 2. v. 24.
[7869] •• Supr. fo. 383.
[7870] * Rom. 2. v. 13.
[7871] † 1.Cor. 13. v. 2.

hodogeus_j.indd 1559 2025. 07. 21. 11:27:36

fides salvare eum?[7872] *[7873] *Fides sine Operibus mortua est*. Bezzeg a' *Luther* Iskolája külömbet tanít: †[7874] *Fides, nisi sit sine OMNIBUS Operibus, non justificat*. Maga Sz. *Pál*, azt a' Hitet mon-{926:}gya hasznosnak, "[7875] *Quae per Dilectionem operatur*. III. A' Sz. Irás, sok Jó Cselekedeteket oly szükségesnek mond, hogy ezek-nélkül, Isten haragjában maradunk: A' Szeretetet; *Qui non diligit, manet in morte*.[7876] Az Isteni félelmet; †[7877] *Qui sine Timore est, non poterit justificari*. A' Penitentia-tartást; "[7878] *Si poenitentiam non egeritis, simul omnes peribitis*. Az Irgalmasságot; *[7879] *Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra*. Az Isten parancsolatinak megtartását; ″[7880] *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*.

Masodikat, azt taníttyuk; Hogy, Isten segétségéből származott Jó cselekedetek-által, igazúlnak a' Bűnösök. Melyből meg-tettszik, hogy a' Jó Cselekedet, eszköz, és készűlet az Igazuláshoz. Ezt-is a' Sz. Irásból vészszük; I. Sz. *Jakab* írja; hogy Cselekedetből igazúl ember: ‡[7881] *Ex Operibus justificatur homo, et non ex Fide tantum*. †[7882] *Abraham ex Operibus justificatus est*. *[7883] *Fides cooperabatur operibus, et ex Operibus fides consummata est*. II. A' Sz. Irás, sok Jó cselekedeteket nevezet-szerént említ: mellyekről azt mongya, hogy ezek-által Bűnünk tisztúl, és Isten engeszteltetik: A' Reménségről; ••[7884] *Spe salvi facti estis*. "[7885] *Qui habet hanc Spem, sanctificat se*. Az Isteni félelemről; ″[7886] *Timor Domini expellit peccatum*. A' Szeretetről; ‡[7887] *Charitas operit*

[7872] Iac. 2. v. 14.
[7873] * Ibi. v. 17. 20. 26.
[7874] † Sup. fo. 229.
[7875] " Gal. 5. v. 6.
[7876] 1.Ioan. 3. v. 15.
[7877] † Eccli. 1. v. 27.
[7878] " Luc. 13. v. 5.
[7879] * Matt. 6. v. 14.
[7880] ″ Mat. 19. v. 17.
[7881] ‡ Iac. 2. v. 24.
[7882] † v. 21.
[7883] * v. 22.
[7884] •• Rom. 8. v. 24
[7885] " 1.Ioan. 3. v. 3.
[7886] ″ Eccli. 1. v. 27.
[7887] ‡ 1.Pet. 4. v. 8.

hodogeus_j.indd 1560 2025. 07. 21. 11:27:36

multitudinem peccatorum. †[7888] *Translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus.* *[7889] *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit.* Az Alamisnárúl; ••[7890] *Peccata Eleemosynis redime. Eleemosyna a morte liberat.* A' bűnökértvalo szomoruságrúl; "[7891] *Quae secundum DEUM tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur.* Több hasonló mondásit a' Sz. Irásnak, ‡[7892] nem régen hallók. Azért *Calvinus*, ezektűl a' világos igéktűl meg-győzetvén, igazán vallya, hogy a' Jó cselekedetek-is, okai az Igazulásnak: †[7893] *Nihil obstat, quo minus Dominus Opera, tamquam causas inferiores, amplectatur.*

A' Szent Atyák, egyenlö értelemmel, nyelvel, és irással, hirdetik, hogy a' Hit egyedűl nem elégséges: *[7894] *Magna res est Fides, et salutaris; et sine hac, non est salvari possibile: sed SOLA FIDES non sufficit; Operari Fidem per dilectionem, necessarium est.* ••[7895] *Ne fideles SOLA se Fide salvari posse confidant, de poena malorum disserit.* "[7896] *Ipsam Fidem non facit utilem, nisi Charitas. Sine Charitate quippe, Fides potest quidem esse, sed non et prodesse.* A' több Atyákrúl nem szükség emlekeznünk: mert az Ellenkezők sem tagadgyák, hogy az Igazulásrúl-valo tudományban, velünk eggyet értettek a' Régiek, mellyért őket igen gyalázzák: ″[7897] *Admiratione simul et deploratione dignum est, quod tam cito magnae obscurationes magnorum Articulorum Fidei inciderint. Nam Operibus justificatorum, plus quam debebant adscribebant: quod forte ex errore Pseudo-Apostolorum, de Necessitate Operum ad salutem, manavit.* ‡[7898] *Locum doctrinae de Justificatione, Doctores hujus saeculi amiserunt.*

Ellen-vetesek. Hogy az Ujítók Ellen-vetésit fondamentomból meg-fejtsük, Három dolgot kell eszűnkben tartanunk: I. Az Igazúlás, Isten kegyelméből

[7888] † 1.Ioan. 3. v. 14.
[7889] * Luc. 7. v. 47.
[7890] •• Dan. 4. v. 24. Tob. 4. et 12.
[7891] " 2.Cor. 7. v. 10.
[7892] ‡ Supr. fo. 222. et seq. ¶. 5.
[7893] † Calv. li. 3. c. 14. n. 21.
[7894] * Ambr. ad c. 4. ad Hebr.
[7895] •• Chrys. hom. 70. in Matth.
[7896] "Aug. to. 3. li. 15. de Trinit. ca. 18.
[7897] ″ Magd. Centur. 2. Praefat.
[7898] ‡ Centur. 3. c. 4. fo. 53. 80. 81.

hodogeus_j.indd 1561 2025. 07. 21. 11:27:36

adatik, nem a' mí Cselekedetünk érdeméből. II. Hogy külömbség vagyon eme' Két mondás-között: Hit-által igazúlunk; Es, Csak Hit-által igazúlunk. Mert, mikor azt mongyuk, hogy Hit-által igazúlunk; jelentyük, hogy Igazulásunkra szükséges a' Hit, mint az erős fondamentom egy örökös éppűlethez:[7899] De mikor azt mongyuk, Csak Hit-által igazúlunk, ki-rekesztünk minden egyéb eszközt, az Igazúlás {927:} meg-nyerésétűl. A' Sz. Irás azért sokszor mongya; hogy Igazulásunkra szükséges a' Hit: de azt nem mongya, hogy a' Hit csak magán, elégséges. söt világoson mongya; hogy, nem csak egyedűl Hit-által igazúlunk. III. Mikor valaminek véghez-vitelére sok eszközök kívántatnak, mindenikről igazán mondhattyuk, hogy, Ez-által mégyen véghez a' dolog. Jól mongyuk tehát, hogy a' Széket kézzel csinállyák: de ebből nem következik, hogy fejsze, gyalu, fúru, vésö nem kell hozzá. Egy szegény ember, kerte-béli asztagárúl azt mongya; hogy ezt ö véres veritékével szerzette: de ezzel ki nem rekeszti az Isten áldását, mely munkáját szaporította. Azon-képpen tehát, mikor a' Sz. Irás azt mongya, hogy Hitből igazúlunk, ki nem rekeszti a' töb Jó Cselekedeteket; mint-hogy a' Hitet sem tészi félre, midőn azt mongya, hogy, *[7900] Valaki az Ur nevét segétségűl hija, üdvözűl: †[7901] Valaki magát meg-alázza, fel-magasztaltatik: Az Alamisna, meg-szabadít: a' Reménség, üdvözít: az Isteni félelem, meg-tisztít. mert, a' mint "[7902] hallók, efféle mondásokat, oly okkal, és *Conditió*-val kell venni, ha a' töb szükséges dolgokban fogyatkozás nem lészen.

Immár azért, rend-szerént lássuk az Ellenkezők Bizonyságit.

I. Bizonyság: Sz. *Pál* írja; hogy Ember, Hit-által igazúl, cselekedet-nélkül: *[7903] *Arbitramur hominem justificari per fidem, sine operibus.* "[7904] *Si gratia salvamur, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non esset gratia.* †[7905]

[7899] Vide supr. fo. 82.
[7900] * Rom. 10. v. 13. Act. 2. v. 21. Ioël. 2. v. 32.
[7901] † Mat. 23. v. 12.
[7902] " Supr. fo. 836. initio.
[7903] * Rom. 3. v. 28.
[7904] " Cap. 11. v. 6.
[7905] † Eph. 2. v. 8.

hodogeus_j.indd 1562 2025. 07. 21. 11:27:36

Gratia salvati estis ex fide, et non ex operibus. ••[7906] *Non justificatur homo ex operibus Legis, nisi per fidem JESU Christi.*

Felelet. Két-képpen felelnek ezekre a' Túdósok; mindenik felelet elégségesen meg-mutattya, hogy nem oda nézett Sz. *Pál*, a' hová csigázzák szavait az Ujítók: I. Azt mongyák; hogy Sz. *Pál* magával nem ellenkezik, ki másutt azt mondá: *Factores Legis justificabuntur.*[7907] Azért a' Hitet említvén (a' mint *Calvinus*-túl nem régen hallók,) ki nem rekeszti a' Szeretetet, és annak cselekedetit: hanem, arrúl a' Hitrűl szóll, *Quae per dilectionem operatur.*[7908] azért, azokat a' Cselekedeteket rekeszti-ki az Igazúlás-szerzésétűl, mellyeket csak a' Törvény izgatásából, és a' Természet erejéből cselekeszünk, nem a' Christus érdeméből adatott Malasztból. Mert, a' mint nem régen "[7909] hallók, a' Christus érdeméből adatott Szent Lélek malasztya-nélkül, nem készűlhet ember az Igazuláshoz. Sz. *Agoston* magyarázattya ez, ki imígy szóll: *Homines autem, non intelligentes quod ait Apostolus, Arbitramur hominem justificari ex Fide, sine Operibus Legis; putaverunt eum dicere, Sufficere Fidem, etiamsi male vivant, et Bona opera non habeant. Quod absit, ut sentiret Vas Electionis. qui cum dixisset; Nec Circumcisio aliquid valet, neque praeputium: mox addit; Sed Fides, quae per dilectionem operatur. Ipsa est Fides, quae fideles DEI separat ab immundis Daemonibus.*[7910] *nam et ipsi* ••[7911] *credunt, et contremiscunt; sed non bene operantur.* *[7912] *Quomodo ergo non ex Operibus? Audi, et intellige: Non ex Operibus dictum, tamquam tuis, ex teipso tibi existentibus.* Ugyan efféle Cselekedetekrűl szóll Sz. *Pál*, mikor azt írja; hogy, Ha "[7913] *Abrahám* Hit-nélkül jól élt, dícséretet nyerhetett ezzel Emberek-elött, de nem Isten-elött: mivel az örök élet nyerésére, haszontalan a' Christus malasztya-nélkül-valo cselekedet. II. Sz. *Pál*, az Elsö Igazulástúl, csak az Érdemes cselekedeteket rekeszti-ki; nem az Igazuláshoz készítő cseleke-{928:}detet. Azért, mikor azt mongya, hogy,

[7906] •• Gal. 2. v. 16.
[7907] Rom. 2. v. 13.
[7908] Gal. 5. v. 6.
[7909] " Supr. fo. 911.
[7910] Aug. to. 7. l. de Gratia et Lib. arbitr. c. 7.
[7911] •• Iac. 2. v. 19.
[7912] * Aug. ibi. c. 8.
[7913] " Rom. 4. v. 2.

hodogeus_j.indd 1563 2025. 07. 21. 11:27:36

Nem igazúlunk cselekedetből, annyi mint-ha azt mondaná; Cselekedetünkel nem érdemellyük az igazúlást.[7914] Ezt Sz. *Pál* maga magyarázza, midőn azt mongya Cselekedetből adott jónak, a' mit nem ingyen, hanem érdeműnkért, adósság-szerént adnak: *[7915] *Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum*. mint-ha azt mondaná: A' ki másnak munkálkodik, mint a' kit Szőlő-munkára fogadtak; annak jutalma nem ingyen adatik, hanem adósság-képpen: a' ki pedig nem munkálkodik, a' meg-nevezett módon, hanem hiszen; a' Hit, Igazságára tulajdoníttatik. Annyit tészen azért mikor Sz. *Pál* azt mongya, hogy Hit- és nem Cselekedet-által igazúlunk, mint mikor így szóll: †[7916] *Gratia salvi facti estis per fidem; et hoc non ex vobis, DEI enim donum est*.

II. Bizonyság: A' Sz. Irás mongya; hogy, Valaki Christusban hiszen, üdvözűl; *Joan. 3. v. 16. 1.Joan. 5. v. 1. Marci. 16. v. 16.* Maga-is Christus, azzal bátoríta sokakat; hogy ••[7917] az ö Hitek, meg-szabadíttya őket.

Felelet. Midőn a' Sz. Irás azt mongya, hogy, A' ki hiszen, üdvözűl: ki nem rékeszti a' töb szükséges dolgokat: szinte mint, a' Hitet ki nem rekeszti, mikor azt mongya, hogy az Isteni Félelem, a' Szeretet, az Alamisna, el-óltya a' bűnt. Es a' Sz. Irásból tudgyuk, ″[7918] hogy amaz Ördöngös *Simon*, hitt, és meg-keresztelkedett; de, el-veszett. Ennek-felette; Eleven, és Szeretet-által munkálkodó Hitről szóll az Irás, midőn azt mongya, hogy Üdvözűl a' ki hiszen. Mert, a' mely Hit, jó Cselekedet-nélkül vagyon, "[7919] hóltnak, és haszontalannak nevezi azt a' Sz. Irás: söt azt mongya, hogy, meg-tagadgya a' Hitet, a' ki gonoszt cselekeszik: *[7920] *Si quis suorum curam non habet, Fidem negavit.* ••[7921] *Confitentur se nosse DEUM, factis negant*. †[7922] *Qui dicit se nosse eum, et mandata ejus non custodit, mendax est*. Ezt nem azért mongya az Irás, mint-ha

[7914] Operibus universe, non potuit opponere Fidem, cum et ipsa Fides sit opus Dei: Ioan. 6. v. 29. Excludit ergo, non Opera, ut Opera, sed, ut Meritoria.

[7915] * Rom. 4. v. 4.

[7916] † Eph. 2. v. 8.

[7917] •• Matt. 9. v. 22. Luc. 8. v. 48. 50.

[7918] ″ Act. 8. v. 13. Ioan. 12. v. 42.

[7919] " Iac. 2. v. 14. 17. 26. Et, 1.Cor. 13. v. 2.

[7920] * 1.Tim. 5. v. 8.

[7921] •• Tit. 1. v. 16.

[7922] † 1.Ioan. 2. v. 4.

hodogeus_j.indd 1564 2025. 07. 21. 11:27:36

hitetlenné lenne ember, mihent vétkezik; hanem azért, hogy eleven Hit nincs abban, a' ki Halálos bűnt cselekeszik: mivel, a' Christusban-valo Hitet megtartván, Isten akarattya-ellen vétkezik.

III. Bizonyság: Christus ki-rekeszt minden egyéb eszközt, midőn így szólt: *Crede tantum, et salva erit.*[7923] "[7924] *Tantummodo crede.*

Felelet. Nem szólt Christus a' Bűnnek bocsánattyárúl, hanem a' meghólt Leány fel-támadásárúl. Nem-is attúl kiváná a' Hitet a' kit fel-támaszta, hanem az Attyátúl, ki Leányaért könyörög vala.

A' Régi Atyákat emlegetik az Ellenkezők. De ezek-is, midőn Hitnek tulajdoníttyák Igazúlásunkat, Eleven hitrűl szóllanak: és csak azokat tartyák Igazán-hívőknek, kik erkőlcsöket az igaz Hit régulája-szerént rendelik; mint *Irenaeus*, és Sz. *Gergely*, illyen szókkal jelenti: *Credere DEO, est facere ejus voluntatem.*[7925] †[7926] *Fortasse quis apud semetipsum dicat: Ego jam credidi; salvus ero. Verum dicit, si fidem Operibus tenet. Vera etenim Fides est, quae in hoc, quod verbis dicit, moribus non contradicit.* Végezetre, midőn azt mongyák, hogy Csak Hitből üdvözűlünk; a' Törvény *Ceremoniáit*, a' Szabadakarat tehetségéből származott cselekedeteket rekesztik félre, nem a' Hithez illendö Jó cselekedeteket; mint illyen szókkal előnkbe {929:} adgya Eusebius: *Ebion, Legis Mosaicae observatione opus esse ait: perinde ac si Fide SOLA in Christum, et vitae ratione quae cum illa cohaeret, neutiquam salvi esse possemus.*[7927]

MASODIK RESZE.

AZ IGAZULAS MI-VOLTARUL.

A' *Tridentomi Conciliom*, illyen szókkal magyarázza az Igazúlás mi-vóltát: *Justificatio impii, non est sola peccatorum remissio; sed et sanctificatio,*

[7923] Luc. 8. v. 50.
[7924] " Mar. 5. v. 36.
[7925] Iren. l. 4. c. 14. nu. 5.
[7926] † Greg. hom. 29. in Evang.
[7927] Euseb. l. 3. Histor. Ecclesi. ca. 1.

hodogeus_j.indd 1565 2025. 07. 21. 11:27:36

et renovatio interioris Hominis, per voluntariam susceptionem gratiae et donorum.[7928] Mely mondásban, Két dolgot kíván az Igazuláshoz: Bűnbocsánatot, és Lelki újúlást, vagy Isten Malasztya vétele-által-való Szentséget. Mely Két dologrúl, rend-szerént szóllyunk.

¶. 1. Az Igazulásban, az Ember Bünei el-töröltetnek.

Az Ujítók közönségesen azt taníttyák; hogy Soha az Ember Bűne le nem töröltetik, hanem csak bé-fedezi ezeket Isten; és bennünk hagyván, nékünk nem tulajdoníttya. Erre-nézö szavokat az Ellenkezőknek, igérűl igére fel-jegyzők ••[7929] ennek-elötte. Hallyad Calvínust: "[7930] *Pravitatem, quae cupiditates nobis generat, asserimus esse Peccatum. Docemus itaque, in Sanctis semper esse peccatum, quia in eorum carne residet illa concupiscendi pravitas*. Sőt, nem csak az Eredendő bűnrűl, írja †[7931] hogy soha meg nem bocsáttatik; ″[7932] *Haec perversitas* (Originalis peccati) *nunquam in nobis cessat:* hanem, azt taníttya; ‡[7933] hogy az igen Szent embereknek, minden cselekedetök Halálos vétek: *[7934] *Nemo est certe, qui non infinita colluvie obruatur.* Ezekből azt hozza-ki; hogy, mikor az Igazulásrúl szóllunk, nem azt kell visgálni mint légyünk Igazak, hanem azt, hogy, hamissak lévén, mint itéltetünk Igazaknak: "[7935] *Non enim quaeritur quomodo justi simus: sed quomodo, injusti licet et indigni, pro Justis habeamur.* ••[7936] *Quum justificamur, pro Justis in Christo censemur, qui in nobis non sumus*. Azért, sokszor írja *Calvinus*; hogy a' mí Igazságunk, nincs mí-bennünk, hanem kivűl vagyon: "[7937] *In CHRISTO,*

[7928] Concilium Trident. Sess. 6. ca. 7.
[7929] •• Sup. fo. 507. 240. 241. 441.
[7930] " Calv. l. 3. c. 3. nu. 10.
[7931] † Locis citatis, supr. f. 312. 313.
[7932] ″ Calv. li. 2. c. 1. nu. 8.
[7933] ‡ Locis relatis, f. 232. 233.
[7934] * Calv. l. 3. c. 13. nu. 3.
[7935] " Calv. li. 3. ca. 19. n. 2.
[7936] •• Calv. li. 3. ca. 11. n. 3.
[7937] " Ibid. n. 4.

hodogeus_j.indd 1566 2025. 07. 21. 11:27:36

ET EXTRA NOS, Justi reputamur. és Csudálatos ″[7938] Igazúlásnak nevezi, hogy az Emberek, magok-kivűl Igazak.

Ez-ellen, a' *Romai Ecclesia* azt hiszi; †[7939] hogy, midőn a' Bűnös ember meg-igazúl, nem marad ö-benne a' Bűn, hanem attúl meg-tisztíttatik. Ezt bizonyíttyuk:

I. A' Sz. Irásban olvassuk; hogy, le-töröltetik a' Bűn: ‡[7940] *Poenitemini, ut deleantur peccata vestra.* *[7941] *Delevi ut nubem iniquitates tuas.* ‘‘[7942] *Dele iniquitatem meam.* El-vétetik Bűnünk, úgy hogy keresve sem találtatik bennűnk: ″[7943] *Ecce qui tollit peccata mundi.* ••[7944] *Quaeretur peccatum Juda, et non invenietur.* †[7945] *Deponet iniquitates nostras, et projiciet in profundum maris omnia peccata nostra.* *[7946] *Quantum distat ortus ab occasu, longe fecit a nobis iniquitates nostras.* A' Christus váltsága hasznát azt mongya az Irás, hogy El-vétetik a' Bűn; meg-szabadúlunk a' bűntűl: *Iste est omnis fructus, ut auferatur Peccatum.*[7947] †[7948] *Dedit semetipsum, ut nos redimeret ab omni iniquitate.* ‘‘[7949] *Interficiens inimicitas.* Végezetre; sok helyen mongya az Irás, hogy a' Bűnös {930:} embert, Isten meg-mossa, meg-tisztíttya: *[7950] *Haec quidem fuistis, sed abluti estis.* ″[7951] *Lavabis me, et super nivem dealbabor.* ‡[7952] *Mundabimini ab omnibus inquinamentis.* ••[7953] *Sanguis Christi emundat*

[7938] ″ Ibid. n. 11. et 23.
[7939] † Concil. Trident. loc. cit. et Sess. 5. Can. 5.
[7940] ‡ Act. 13. v. 19.
[7941] * Isa. 44. v. 22.
[7942] ‘‘ Psal. 50. v. 3.
[7943] ″ Ioan. 1. v. 29.
[7944] •• Ier. 50. v. 20.
[7945] † Mich. 7. v. 19.
[7946] * Ps. 102. v. 12.
[7947] Isa. 27. v. 9.
[7948] † Tit. 2. v. 14.
[7949] ‘‘ Eph. 2. v. 16.
[7950] * 1.Cor. 6. v. 11.
[7951] ″ Psal. 50. v. 9.
[7952] ‡ Ezech. 36. v. 25.
[7953] •• 1.Ioan. 1. v. 7.

hodogeus_j.indd 1567 2025. 07. 21. 11:27:36

nos ab omni peccato. †[7954] *Lavit nos in Sanguine suo a Peccatis nostris.* “[7955] *Sanguis Christi emundabit conscientiam nostram.* *[7956] *Nihil ergo damnationis est iis, qui sunt in Christo JESU.*

Ezekből, illyen Bizonyságot támasztunk: A' mi le-töröltetik, el-vétetik, bennünk nem találtatik, le-mosattatik; ″[7957] az, bennünk nem marad. De az Igazakban, a' Bűn le-töröltetik, *etc.* Tehát, bennek nem marad. Ugyan-is, ha az Igazakban marad a' Bűn rútsága, senki közzűllök Isten Országába nem mehet. mert, ‡[7958] *Non intrabit in eam aliquid coinquinatum.* Nincs-is egyéb úttyok az Ellenkezőknek, hogy ezek az Irások-elött el-szaladgyanak, hanem ha új *Calepinust* szereznek; melyben, *Tolli*, *Delere*, *Projici*, annyit tégyen mint *Tegi*, *Occultari*, *Non imputari*. Ezt hogy világosban értsük, eszűnkben kell tartanunk; hogy a' Bűnök rútságát, és veszedelmes-vóltát, a' Sz. Irás külsö és láthato fogyatkozások jeleivel adgya előnkbe. Néha ezt, Mocsoknak, vagy *Maculá*-nak nevezi, *Josuae 22. v. 17. Jerem. 2. v. 22. Apoc. 22. v. 11. Matt. 15. v. 11.* Néha Kötélnek, mellyel Lelkünk kötöztetik, *Prov. 5. v. 22. Psal. 115. v. 7.* Néha Betegségnek, Vereségnek, Sebnek, *Isai. 1. v. 6. Cap. 30. v. 26. Michaeae 1. v. 9.* Néha Halálnak, *Sap. 1. v. 11. 1.Joan. 3. v. 14.* Előnkbe akarván azért adni Isten, hogy a' Bűnt el-vészi, és nem csak bé-fedi: azt mongya, a' mint hallók; hogy Meg-mosatunk: Meg-tisztíttatunk: Kötelünk el-szaggattatik, mí meg-szabadúlunk, *Psal. 115. v. 6. Psal. 123. v. 7.* Rabságból ki-menekedünk, *Rom. 6. v. 22. Coloss. 1. v. 13.* Christus Vérével sattzunk meg-fizettetik, *1.Cor. 6. v. 20. 1.Pet. 1. v. 18. Apocal. 5. v. 9.* Azt-is e'hez veti; hogy a' Jó *Samaritanus*, nem csak Bort és Olajt tőlt sebeinkbe, hanem *Purgaciót*-is ád, hogy meg-újúllyunk, *Hebr. 1. v. 3.* Végezetre; hogy fel-támaszt új életre; *Rom. 6. v. 4. 6. 11.* Ha azért mocsok abban nem marad, a' ki meg-mosatik; kötözve nem marad, a' kinek kötele el-szaggattatik; fogva nincs, a' ki meg-szabadúlt; nem beteg, a' ki meg-gyógyúlt; nem hólt, a' ki eleven: következik, hogy Bűn abban nem marad, a' ki meg-igazúl.

[7954] † Apoc. 1. v. 5.
[7955] “ Heb. 9. v. 14.
[7956] * Rom. 8. v. 1.
[7957] ″ Vide fo. 507.
[7958] ‡ Apoc. 21. v. 27.

hodogeus_j.indd 1568 2025. 07. 21. 11:27:36

II. A' Sz. Atyák, ezent taníttyák. Noha Sz. *Agoston*-ra akarják kenni *[7959] az Ujítók, hamis tanitásokat: de elő-állatván a' Sz. *Agoston* mondásit, megmutatók, hogy velünk egy értelemben vólt. Azért így szóll Sz. Agoston: †[7960] *Dicimus, Baptisma dare omnium indulgentiam Peccatorum; et auferre crimina, non radere.* ••[7961] *Quidquid Peccati ex humana infirmitate subrepserit, pietate ipsius fidei continuo deletur.* Arany-száju Sz. *János* azt írja; hogy e' Világi Királyok, mikor valakinek vétkét meg-bocsáttyák, Lelkét meg nem tisztíttyák: de Isten, úgy meg-változtattya az Embert, hogy a' Verö-fénynél tiszták lészen Lelke: †[7962] *Reges, etiamsi homicidas, adulteros absolvant: Peccati supplicio liberant, peccato absolvere non possunt, etiamsi in Imperium evehant. DEUS in isto regenerationis lavacro, mentem gratia tangit, hinc radicale Peccatum evellit. Itaque qui crimine, Regis beneficio absolutus est, inquinatum animum servat: quem abluit Baptisma, non item; sed Solis radiis puriorem mentem habet.* E'hez hasonló-képpen szóll *Constantinus* Csaszárnak Sylvester: *Haec Aqua, sicut extra corpus abluit, ita animam intra,* {931:} *a sorde et inquinatione omni mundificans, splendidiorem radiis solaribus efficit.*[7963]

III. Az Emberi Okosság arra viszen; hogy, ha a' Bűn meg-marad bennűnk, Isten minket bűntűl-menteknek, és igazaknak nem tarthat. Mert Isten mindeneket úgy lát, mint magokban vannak; és, a' Sz. *Pál* szava-ként, †[7964] *Judicium DEI est secundum veritatem*; *[7965] az ö szemei-elött, mindenek nyilván vannak. Azért Isten, a' rútat rútnak, a' szépet szépnek itéli: mert, ha külömben cselekednék, ama' Jajban részes vólna, mellyet *Isaias*-nál olvasunk: "[7966] *Vae qui dicitis malum bonum, ponentes tenebras lucem, et lucem tenebras.* sőt amaz Átokba esnék, mellyet maga ki-adott; ″[7967] *Qui justificat impium, et qui condemnat justum, abominabilis est.*

[7959] * Sup. fo. 442. nu. 4.
[7960] † Aug. tom. 7. li. 1. cont. Duas Epist. Pelag. c. 13.
[7961] •• Ibid. l. 13. c. 5.
[7962] † Chrys. hom. 40. in 1.Cor.
[7963] Niceph. lib. 7. cap. 33.
[7964] † Rom. 2. v. 2.
[7965] * Heb. 4. v. 13.
[7966] " Isai. 5. v. 20.
[7967] ″ Prov. 17. v. 15.

hodogeus_j.indd 1569 2025. 07. 21. 11:27:36

Ennek-felette; Sz. Irás szava az, hogy Isten egy-aránt gyűlöli, a' gonosz Embert, és az ö gonoszságát: ‡[7968] *Similiter odio sunt DEO, impius, et impietas ejus*. Es, a' mint *Calvinus* szóll: †[7969] *Justitiam DEUS naturaliter amat, injustitiam aversatur.* Azért, ha Emberben marad a' hamisság: lehetetlen hogy Isten ne gyűlőllye, akár-mint palástoltassék. Mivel azért a' *Credó*-ban, Bűnök bocsánattyát hiszszük; a' Mi-atyánkban, Bűnök bocsánattyát kérjük: bizonyos, hogy nem csak bé-fedi, hanem meg-is bocsáttya Isten bűnünket, mikor meg-igazít.

Ellen-vetesek. I. Sz. *David* azokat mongya ••[7970] Bóldogoknak, kiknek vétkét Isten bé-fedte, és nékik nem tulajdoníttya.

Felelet. Meg-magyarázza szavát Sz. David: *Beati quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata*. Ládd-e, hogy a' Bűnök bocsánattyát híja El-fedésnek. Igy magyarázza ezt Sz. Agoston: *[7971] *Non sic intelligas, quod dixit Peccata cooperta, quasi ibi sint, et vivant: Cooperta sunt peccata, tecta sunt, abolita sunt*. Ugyan-is, Isten-elött egyéb el-rejtve nem lehet, hanem a' mi nincsen. Azért, a' mi Emberben nincsen, azt Isten sem láttya emberben. De ha Emberben vólna a' Bűn, lehetetlen hogy az Isten emberben ne látná: mert, a' Sz. *Pál*, és Sz. *Dávid* mondása-szerént, "[7972] *Omnia nuda et aperta sunt oculis ejus*. ‡[7973] *Delicta mea a te non sunt abscondita*.

II. Sz. *David* írja; *[7974] hogy senki Isten-elött nem igaz. Ugyan-ezent olvassuk Szent *Job*-nál †[7975].

Felelet. Ha kegyelmességgel meg nem előzi Isten az ö itéletit, senki Igaznak nem találtatik, ••[7976] mert az Isten irgalmassága bocsáttya-meg bűneinket. Azért, a' Sz. Irás csak azt taníttya; hogy senki magától, és maga erejével, Isten-elött nem Igaz.

[7968] ‡ Sap. 14. v. 9.
[7969] † Calv. lib. 3. c. 23. n. 4.
[7970] •• Psal. 31. v. 1. Rom. 4. v. 7.
[7971] * Aug. in Psal. 31. Enarrat. 2. initio.
[7972] " Heb. 4. v. 13.
[7973] ‡ Psal. 68. v. 6.
[7974] * Psal. 142. v. 2.
[7975] † Iob 9. v. 2. c. 25. v. 4.
[7976] •• Ita Augu. in Psa. 142.

hodogeus_j.indd 1570 2025. 07. 21. 11:27:37

III. Szent *Pál* írja; “[7977] hogy ö-benne lakozik a’ Bűn, mely gonoszra izgattya őtet.

Felelet. A’ Vágyodást, vagy *Concupiscenciát*, Sz. *Pál* Bűnnek nevezi; †[7978] ollyan értelemmel, a’ miném̃ével Nyelvnek és Kéznek nevezzük, a’ mi nyelv- és kéz-által lészen. Igy a’ *Görög* szót, *Görög* nyelvnek híjuk; a’ szép Kéz-irást, Jó kéznek.

¶. 2. Az Igazulásban, az Ember lelke Isteni ajándékokkal szenteltetik.

Az eléb fel-vetett fondamentomnak sinóra-után járván az Ellenkezők, azt taníttyák; hogy, az Igazúlt emberek Vétkei, és belsö rútsági meg-maradván, semmi Igazság és szentség nincs bennek: *[7979] hanem, az ö Igazságok magok-kivűl vagyon; és rútak-lévén, Istentűl szépeknek itéltetnek: {932:} †[7980] *Injusti licet, et indigni, pro justis habemur.* “[7981] *Homo non in seipso justus est, sed quia Christi justitia, imputatione cum illo communicatur. Vides, non in nobis, sed in Christo esse justitiam nostram.* ••[7982] *Justi sunt, imputatione duntaxat; quia pro Justis, et innocentibus eos Dominus habet.* ″[7983] *Justificatur, qui Christi justitiam per Fidem apprehendit; qua vestitus, in DEI conspectu tamquam Justus apparet.* ‡[7984] *Gratiam non aliam esse respondeo, quam quod Pater innocentia Christi nos induit; hujus puritate velatae nostrae sordes et immunditiae, non imputantur.* Másutt ezt bévebben így fejtegeti: *[7985] *Ideo Justi apparemus coram DEO, quia ejus innocentia conteguntur nostrae iniquitates: Sic Opera nostra justa sunt; quia quidquid alias vitii in ipsis est, Christi puritate sepultum non imputatur. Ita merito dicere possumus;*

[7977] “ Rom. 7. v. 17
[7978] † Ita Aug. li. 1. contr. duas Epist. Pelagii, cap. 13. Li. 14. contr. Faustum, cap. 3.
[7979] * Vide supra, fol. 507.
[7980] † Calv. lib. 3. c. 19. n. 2.
[7981] “ Idem, ca. 11. n. 23.
[7982] •• Lib. 4. ca. 15. n. 10.
[7983] ″ Libr. 3. ca. 11. n. 2.
[7984] ‡ Ibi. c. 14. n. 12 Sepulchra dealbata sunt, plena ossibus intus, foris, tecta.
[7985] * Calv. lib. 3. c. 17. n. 10.

hodogeus_j.indd 1571 2025. 07. 21. 11:27:37

Sola Fide non tantum nos, sed Opera etiam nostra justificari. Es, a' mint nem régen hallók, sokszor mongya *Calvinus*; hogy, *EXTRA NOS*, magunkkivűl, vagyon igazságunk. Azért a' *Calvinisták*, másutt tartyák jámborságokat; és csak úgy Igazak a' Christus ártatlansága-alatt, mint a' *Szerecsen* fejér, mikor fejér ruhával bé-fedetik. Hihető, hogy, a' mint Igazak a' Christus igazságával, úgy lésznek Bóldogok a' Christus bóldogságával: az-az, másutt lészen az ö bóldogságok, nem ott a' hol ők kínlódnak.

A' *Romai Ecclesia* e' dologban azt taníttya;

Először: Hogy, mikor, vagy a' kisdedek Keresztség-által, vagy az öregek *Penitentia*-által, Christus érdeméből meg-igazúlnak: nem ••[7986] csak bűnök bocsánattyát vészik, de a' Szent Lélek Istennek szentelö Malasztyával, Hittel, Reménséggel, Szeretettel, fel-ékesíttetnek: mely ajándékok, mind addig Emberben maradnak, míg újob vétekkel lelkét meg nem rútíttya. Ezt a' Szent Irás nyilván taníttya: I. Sz. *Pál* írja; *[7987] hogy Szent Lélek adatik nékünk, és az Isten Szereteti öntetik szívűnkbe; *Charitas DEI diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum Sanctum qui datus est nobis*. Oly Szeretetről szóll az *Apostol*, mely Ember szívébe öntetik mikor meg-igazúl; a' mint illyen szóval magyarázza Sz. Agoston: *Charitas DEI dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos; sicut Justitia DEI, qua Justi ejus munere efficimur*.[7988] II. Sz. *Pál* azt mongya; hogy *[7989] Fel-öltöznek az Igazak Uj Emberbe, igazságba, és valóságos szentségbe: *Induite novum hominem; in Justitia, et Sanctitate veritatis*. III. Ennél-is világosban, azt mongya; hogy Isten, bizonyos Bélyeggel megjegyzi az Igazakat; és az ö szívökben, a' Szent Léleknek, és az örök életnek, nállok le-tett zálogát hadgya: *Unxit nos DEUS; signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*.[7990] *[7991] *Signati estis Spiritu promissionis Sancto, qui est pignus hereditatis nostrae*. Tehát az Igazulásban, Uj Ajándékokat ád Isten, mellyek zálogi a' bóldogságnak. IV. Sz. *Péter* azt írja; hogy Isten

[7986] •• Concilium Trid. Sess. 6. c. 7. et Canon. 11.
[7987] * Rom. 5. v. 5.
[7988] Augu. to. 3. de Spiritu et litera, c. 32.
[7989] * Eph. 4. v. 24.
[7990] 2.Cor. 1. v. 22.
[7991] * Eph. 1. v. 13.

hodogeus_j.indd 1572 2025. 07. 21. 11:27:37

nékünk böcsülletes Ajándékokat adott, mellyek-által részesülünk az Isteni természetben: *Maxima et pretiosa nobis promissa donavit, ut per haec efficiamini divinae consortes naturae*.[7992] V. Ugyan-ezent jelenti az Irás, midőn azt mongya; hogy az Igazulásban, nem csak el-mosatik embernek Vétke, de meg-fejéredik: nem csak a' setétségből ki-vétetik, de világossággal-is fel-ékesíttetik: *Lavabis me, et super nivem dealbabor*.[7993] †[7994] *Quasi nix dealbabuntur*. "[7995] *Eratis tenebrae, nunc lux*. Ezekből azt hozza-{933:}ki Sz. *Agoston*; hogy, a' kit Isten meg-igazít, Igazságba őltözteti: *[7996] *Justitia DEI, inquit Apostolus, manifesta est; non qua DEUS justus est, sed qua induit hominem cum justificat impium*. ••[7997] *Justitia in ipso homine scribitur, ut eum intrinsecus justificet*. Es, a' mint eléb †[7998] hallók, *Calvinus* sem tagadgya, hogy Sz. *Agoston* e' dologban mí-velünk tartotta. VI. Arany-száju Sz. *János*-túl hallók: A' ki másnak haragjában vagyon, hogy újonnan kedvébe juthasson, változásnak kell lenni; vagy annak akarattyában a' ki el-idegenűlt; vagy abban a' kire harag vólt. Az Emberek-között, mikor egy Ur valakit kedvébe fogad, maga akarattyát változtattya, és a' gyűlőlséget szeretetre fordíttya; noha akarattya változásával, semmi újúlást nem szerez másban. Isten pedig, mint-hogy változhatatlan, maga változásával kedvébe nem fogadhattya, a' kire eléb haragutt. Szükség tehát, hogy az Emberben légyen változás; és, a' ki eléb gyűlőlséget érdemlett bűnei-miatt, meg-tisztíttassék, és belsö szépséggel fel-ékesíttessék. Mert, Sz. *Tamás* igazán írja; *[7999] hogy az Isteni, és az Emberi szeretet-között, eggyik külömbség az: hogy az Emberi szeretet, jóvá, széppé, hasznossá, és alkalmatossá nem tészi a' mit szeret; hanem inkáb, az ö-benne talált Jóságot kedvelli: Az Isteni szeretet pedig, nem illyen sovány és üres; hanem, valami jóval ajándékozza a' kit illet.

[7992] 2.Pet. 1. v. 4.
[7993] Psal. 50. v. 9.
[7994] † Isa. 1. v. 18.
[7995] " Eph. 5. v. 8.
[7996] * Aug. to. 3. de Spiritu et lit. ca. 9.
[7997] •• Ibid. c. 7.
[7998] † Supr. fo. 158. nu. 7.
[7999] * S. Thom. 1. part. quae. 20. art. 2. Et 1. 2. qu. 110. art. 4. Omnis Actus liber DEI, effectum ad extra habet, qui sine tali actu libero esse non potest: ut nec Actus liber sine tali effectu.

hodogeus_j.indd 1573 2025. 07. 21. 11:27:37

Masodszor: Azt tanítttyuk; hogy, Csupán a' Christusban-lévö Igazságnak reánk fogásával, vagy nékünk tulajdonitásával, Igazak nem lehetünk. Bizonyíttyuk ezt: I. Valamely lehetetlen †[8000], hogy fejér légyen a' kiben fejérség nincsen; meleg légyen, túdós légyen, a' kiben melegség, és tudomány nincsen: oly lehetetlen, hogy Igaz légyen, a' kiben Igazság nincsen. II. Az Ember úgy mondatik Igaznak, mint Józannak, Mértékletesnek, Tisztának: De a' Keresztyének-közzűl, senki Józannak, Mértékletesnek, vagy Tisztának nem mondatik, a' Christus Józansága-, és Mértékletessége-által, ha magában részeges, tobzódo, és fajtalan. III. Isten nem itélhet senkit Tisztának, a' ki magában tisztátalan és mocskos. Mert a' Sz. Irás tanitásából hallók, hogy Isten úgy itéli a' dolgokat, a' mint magokban vannak; és gonoszt jónak nem itél. Tehát az Embert sem itélheti Igaznak, ha magában útálatos. Azért, mint a' *Szerecsent*, köntöse fejérségeért, fejérnek nem tartya: úgy a' Christus igazságáért, senkit Igaznak nem itél, ha magában ocsmány az ember. Tehát helytelen, a' mit ez-aránt forgat *Calvinus*; "[8001] hogy *Jákob* módgyára, a' mí mennyei Atyánktúl mi-is Áldást nyerünk, mikor a' mí öregbik Bátyánk ruhájába öltözünk: mert mí az Istent úgy meg nem csalhattyuk, mint *Isaak* ••[8002] meg-csalaték, *Esau*-nak itélvén *Jákobot*. IV. Ha a' Christusban-lévö Igazságnak nékünk tulajdonitásával vagyunk Igazak, Négy igen nagy alkalmatlanság következik: I. Hogy minnyájan oly Szentek vagyunk, mint maga Christus; mivel azon-egy szentséggel vagyunk Igazak, mellyel Christus. Nem lehet pedig, azon-egy Szentség, magánál nagyob és kisseb.[8003] II. Hogy az Emberek igazsága nem nevekedhetik, mivel a' Christus igazsága nem öregbűlhet. III. Hogy ••[8004] a' mí Igazulásunk, és a' Christus halála jutalma, csak egy *Ens rationis*, gondolkodásunk alkotmánya. Mert csak abban áll a' *Calvinista* Igazúlás, hogy gondolkodással nékünk tulajdoníttatik, {934:} a' mi bennűnk nincsen. IV. Hogy mí csak úgy vagyunk Igazak Isten-elött, †[8005] mint Christus bűnös vólt: az-az, miképpen Christusban semmi bűn nincsen, és vétkesnek sem mondathatik,

[8000] † Nemo dicitur Qualis, a qualitate quam non habet.
[8001] " Calv. lib. 3. c. 11. n. 23.
[8002] •• Gen. 27. v. 22
[8003] Fatentur hoc Novatores, supr. fol. 389. 390. 507.
[8004] •• Sup. fo. 490. initio.
[8005] † Sup. fo. 480.

hodogeus_j.indd 1574 2025. 07. 21. 11:27:37

noha bűneinkért kezes lévén, úgy ostoroztatott mint-ha adós lett vólna: azonképpen, mí-bennünk sincs semmi Igazság, és Igazaknak sem mondathatunk. Bezzeg Sz. *Pál* azt nem így érti: hanem azt mongya, "[8006] hogy úgy igazít minket a' Christus engedelmessége, mint az *Adam* engedetlensége bűnössé tett. *Adam* pedig azért tette vétkessé az Emberi nemzetet, mert bűnével érdemlette hogy az Eredendö Igazságtúl meg-fosztassék maradéka. Tehát, a' Christus-által adatott Igazságrúl-is, hasonló formán kell gondolkodnunk.

Ellen-vetes. A' Sz. Irás, *[8007] Christust nevezi mí Igazságunknak, és Szentségünknek.

Felelet. Istenrűl, azt mongya a' Sz. Irás: †[8008] *Ipse est vita tua*; hogy ö a' mí Eletünk; ″[8009] Ö a' mí Erősségünk; ‡[8010] Ö a' mí békeségünk: De ebből nem következik, hogy magunkban tulajdon élet és erősség nincsen. mert Isten, életünk és erősségünk, *Causaliter*, *Efficienter*; mivel ö ád életet és erőt. Azon-képpen, Christus a' mí Igazságunk, *Meritorie*, *Effective*, *Exemplariter:* mert ö nyert és érdemlett Igazúlást nékünk. Miképpen azért Christus, †[8011] Mí Bőlcseségünknek, és *[8012] Fel-támadásunknak neveztetik; mert tanitója és meg-szerzője Mennyei bőlcseségünknek, és fel-támadásunknak: úgy neveztetik Igazságunknak; mert ö szerzi Erdemével a' mí Igazúlásunkat.

¶. 3. Calvinus habozási az Igazulásrúl.

A' *Calvinisták*-közzűl a' kik túdósbak, ugy-mint az ••[8013] *Arministák*, a' *Concilium Tridentinum* nyomdokit követik az Igazúlás mi-vóltárúl.

[8006] " Rom. 5. v. 19. 1.Cor. 5. v. 22.
[8007] * 1.Cor. 1. v. 30
[8008] † Deut. 30. v. 20.
[8009] ″ Psal. 15. v. 7.
[8010] ‡ Psal. 70. v. 5.
[8011] † 1.Cor. 1. v. 30
[8012] * Ioan. 11. v. 25.
[8013] •• Vide supra, fo. 284.

hodogeus_j.indd 1575 2025. 07. 21. 11:27:37

A' *Lutheristák*-nak Két balgatag vélekedését hallók †[8014] az Igazulásrúl: Némellyek azt mondották; hogy az Emberben, Isten Új lelket teremt az Igazúláskor, semmivé tévén az elébbi Lelket. Némellyek azt vítatták; hogy a' Bűnből, csak a' bóldog fel-támadáskor menekedik-meg ember.

A' töb Ujítók azt állattyák; *[8015] hogy az Ember, *Sola Fide*, csak Hit-által igazúl. De ebben, annyi habozás, oly álhatatlan tétovázás vagyon közöttök, hogy magok sem értik, és az igen Túdós embernek-is nehéz végére menni mit akarnak. Hallyuk *Calvinust*, a' ki, mélyebben akarván szóllani a' dologhoz, nagyob örvényekben haboz. Minek-utánna azt hazudta vólna; "[8016] hogy a' *Pápisták*, Hit-nélkül igérik az Igazúlást, *Calv. l. 4. c. 14. n. 14.* Es, hogy az Isten Irgalmát, és Christust el-hagyván, Szeretetnek tulajdoníttyák az Igazúlást, *Calv. l. 3. c. 18. n. 8.*

I. Azt mongya; hogy Egyedűl Hit-által igazúlunk. mint ezt †[8017] maga szavaival fel-jegyzők, és gyarló ••[8018] bizonyitásit meg-rostálók.

II. Igazság-szerzö Hitnek azt itéli *Calvinus*, ″[8019] a' *Lutheristák*-kal egyetemben, mellyel Ember bizonyoson hiszi üdvösségét: *[8020] *Fidelis non est, nisi qui solida persuasione DEUM sibi propitium persuasus est.* ‡[8021] *Nec regnum caelorum, quo jam ingressus est Christus, posse magis nobis excidere, quam ipsi.* †[8022] *Justae Fidei definitio constabit, si dicamus, Esse Divinae erga nos benevolentiae firmam certamque cognitionem.* "[8023] *Fides est cognitio, qua DEUM agnoscimus nobis esse propitium.*

{935:} III. *Excepciót* tészen ebben, és ellenzi, hogy csak Hit-által igazúlnánk: mert a' Keresztyének Gyermeki, Hit-nélkül igazúlnak: ″[8024]

[8014] † Sup. fo. 282.
[8015] * Ita, quos citavi supr. fo. 229. 230. Nosse haereses, refutasse est: Sup. f. 304.
[8016] " Vide sup. fo. 413. fin. Et, fo. 417.
[8017] † Supr. f. 229. 230.
[8018] •• Hoc lib. c. 1. fo. 927.
[8019] ″ Vide supra, fo. 240.
[8020] * Calv. l. 3. c. 2. nu. 16.
[8021] ‡ Lib. 4. ca. 17. nu. 2.
[8022] † Li. 3. c. 2. n. 7.
[8023] " Li. 2. c. 3. n. 2.
[8024] ″ Calv. lib. 4. c. 16. n. 24. Similia, n. 6. 15. etc. Et supr. fol. 313.

hodogeus_j.indd 1576 2025. 07. 21. 11:27:37

Infantes, hereditario jure, a matris utero in foedere continentur. ••[8025] *Non quod eadem esse Fide praeditos temere affirmare velim, quam in nobis experimur, aut omnino habere notitiam Fidei similem*.

IV. Erről a' Hitről azt írja; hogy maga mi-vóltával, szerző oka az Igazulásnak: "[8026] *In constituenda salute nostra, Causam formalem, quam esse dicemus, nisi Fidem?*

V. Igen ellenzi másutt, hogy a' Hit, maga mí-vóltával szerzi az Igazságot. Mert Először, azt írja; hogy ez a' Hit, mely az Igazúlás *Formalis Causá*-ja, nem úgy tészi Embert igazzá, mint a' fejér fejérré; hanem, *relative*, *[8027] másra-nézve: "[8028] *Verbum* (Justificare) *accipi relative, non autem ut qualitatem aliquam denotet*. Es ezt a' *Relatiot*, sokszor elő-hozza. Másodszor, azt taníttya; †[8029] hogy, mint a' töb Cselekedetek, úgy a' Hit-is ocsmányság: és nem külömben igazít, mint a' rút Fazék gazdagít, melyben Arany vagyon: ″[8030] *Fides, etiamsi nullius per se dignitatis vel pretii sit, nos justificat, Christum afferendo; sicut Olla pecuniis referta, hominem locupletat*. Harmadszor, azt írja; hogy a' Hit az Igazulásban, *passive se habet*, csak szenvedi a' mit Isten mivel: ‡[8031] *Quoad Justificationem, Fides est res mere passiva, nihil adferens nostrum*. ••[8032] *Passive agunt fideles*.

VI. Fél attúl *Calvinus*, hogy, ha Hit-által igazúlunk, Cselekedet-által igazúlunk; mivel a' Hit, lelkünk belsö cselekedete: Azért azt mongya; hogy a' Hit, nem igazít mint cselekedet, hanem mint eszköz, mellyel megragadgyuk a' Christus igazságát: *[8033] *Fides, Causa instrumentalis est, qua Christi Justitia nobis applicatur.* "[8034] *Vim justificandi, non inesse ex se Fidei,*

[8025] •• Calv. li. 4. c. 16. n. 19.
[8026] " Calv. li. 3. ca. 14. n. 17.
[8027] * Fides, id est, Correlativum Fidei, seu objectum.
[8028] " Calv. lib. 3. c. 11. n. 3.
[8029] † Supr. fo. 232.
[8030] ″ Calv. l. 3. c. 11. nu. 7.
[8031] ‡ Calv. li. 3. ca. 13. n. 5.
[8032] •• Lib. 2. cap. 5. nu. 11.
[8033] * Calv. lib. 3. c. 14. n. 17.
[8034] " Cap. 11. n. 7.

hodogeus_j.indd 1577 2025. 07. 21. 11:27:37

sed quatenus Christum recipit, quasi Vas. †[8035] *Fidem justificare dicimus, quia Instrumentum est, quo Christi Justitiam obtinemus.*

VIII. Azt végezi *Calvinus*; hogy a' mí Igazulásunk, mellyet Hittel nyerünk, Egyedűl csak a' Christus szentsége: *Hominem non in seipso justum esse, sed SOLA intercessione Justitiae Christi. quia Justitia Christi, imputatione cum ipso communicatur.*[8036] Másutt, ez-ellen azt írja; hogy a' mí Igazúlásunk, Egyedűl csak az Isten igéreti, és Christus érdeme: ‡[8037] *SOLA DEI misericordia, et merito Christi, constat nostra Justificatio; quam dum Fides apprehendit, justificare dicitur.*

Ezeket a' végre hozám-elő, hogy értsük, mely hiuságos habozásokban, és ellenkezö vélekedésekben fárasztyák elméjeket, a' kik az Anyaszentegyház Eggyességétűl el-szakadtak: és hogy meg-tanúllyuk, mely hamissan dicsekednek az Ujítók, hogy ••[8038] Sz. Irás-kivűl semmit nem tanítnak. mert mind ezekben, valamiket *Calvinus*-túl hallánk, egy bötű nincs a' Sz. Irásban. Keressékfel a' *Calvinisták* a' Sz. Könyvben; hogy, *Fides est Causa formalis salutis. Fides, Relative, justificat, non ut qualitas. Fides est Olla: est Vas. Fides est causa instrumentalis. Fides est res mere passiva*. Semmit ezek-közzűl a' Sz. Irás nem mond. Azért azt mondhattyuk a' *Calvinisták*-nak, a' mit Sz. *Pál* a' *Filosofusok*-rúl; *[8039] *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt*. Arrúl sincs a' Sz. Irásban leg-kisseb jelenség-is, †[8040] hogy csak az légyen Igazság-szerző Hit, mellyel ember hiszi hogy ö iga-{936:}zúlt. söt Sz. *Pál*, arrúl a' Hitrűl szólván, mellyel Isten-elött kedvet találunk, és üdvözűlünk, azt írja; hogy hinnünk kell, ••[8041] hogy Isten vagyon, és meg-fizet Szolgainak: és "[8042] hogy Christus fel-támadott. Másutt ‡[8043], magyarázván minémü Hittel igazúlt *Abrahám*; Abban, írja hogy hitt Istennek, hogy sok Nemzetségek Attya lészen: noha

[8035] † Lib. 3. ca. 18. nu. 8.
[8036] Calv. li. 3. c. 11. nu. 23. Plura loca, vide Supra, fo. 932.
[8037] ‡ Calv. lib. 3. c. 18. n. 8.
[8038] •• Calv. li. 1. ca. 14. n. 4.
[8039] * Rom. 1. v. 22.
[8040] † Vide supra, fo. 457. 458.
[8041] •• Hebr. 11. v. 6.
[8042] " Rom. 10. v. 9 1.Cor. 15. v. 4.
[8043] ‡ Rom. 4. v. 18 Hebr. 11. v. 18.

hodogeus_j.indd 1578 2025. 07. 21. 11:27:37

mind ö, 's mind felesége magtalan vólt. Szent *János*-is, *[8044] üdvösségünkre azt a' Hitet kivánnya, mellyel Christust Isten Fiának vallyuk.

HARMADIK RESZE.

AZ IGAZULAS TULAYDONSAGIRUL.

AZ Igazulásnak bizonyos Tulajdonsági vannak, mellyekből világosban ismérszik természeti. Mint-hogy azért ezekben-is viszszát vonszanak az Ujítók, rövideden Három Tulajdonságit lássuk: Elsöt; Hogy e' világon éltünkben, nevekedhetik az Igazság bennünk. Másikat; hogy az egyszer megnyert Igazulást, bűnünkel el-veszthettyük. Harmadikat; hogy, Istennek kiváltképpen-valo jelentése-nélkül, senki e' földön Keresztyén hittel nem hiheti, hogy ö meg-igazúlt.

¶. 1. Az Igazságban nevekedhetünk.

Ez-elött hallók az Ujítók tanitásából,[8045] hogy minnyájan a' Hívek, oly Igazak mint az *Apostolok*, és Bóldog Aszszony. söt, hogy Christusnál nem alacsomb renden kedvesek Isten-elött. Nem-is látom, mint mondhassanak külömbet, a' kik azt vítattyák, hogy a' mí Igazságunk †[8046] nem egyéb a' Christus igazságánál, mellyet Hit-által magunkhoz kapcsolunk. Mert, ez így lévén, az Igazúlás nagyob- vagy kisseb-vólta, nem lehet a' Christus igazságától; mivel ez egy, és nem nevekedik. A' Hitnek külömbsége pedig, az Igazúlás öregbülését nem szerezheti: mert, a' *Calvinus* tanitása-szerént, a' Hit, *Nullius per se dignitatis est et pretii: Res est mere passiva Fides, nihil afferens ad conciliandum DEUM*.[8047] Egy szóval, ollyan a' Hit az Igazuláshoz, mint a' Fazék a' kincshez

[8044] * 1.Ioan. 5. v. 1.
[8045] Supra, fo. 389.
[8046] † Ita Calv. l. 3. c. 11. nu. 23. et aliis locis citatis, c. 2. f. 932.
[8047] Ita Calv. relatus, ca. 2. ¶. 3. n. 5. f. 935.

hodogeus_j.indd 1579 2025. 07. 21. 11:27:37

mely benne vagyon. Tudva vagyon pedig, hogy a' Fazék nagy-vólta, nem tészi nagyobbá a' benne-valo kincset.

A' *Romai Ecclesia* azt taníttya; hogy az Igazság nem egy-arányu mindenekben, hanem az Emberek, tekélletes életekkel, nevekednek az Igazságban. Bizonyíttyuk ezt, I. Mert a' Szent Irás, világos szókkal taníttya; hogy, A' ki igaz, annál-is igazab lehet, és nevekedik ember az Igazságban: *Qui justus est, justificetur adhuc; et sanctus, sanctificetur adhuc*.[8048] Ismét: *[8049] *Justorum semita quasi lux splendens; procedit, et crescit usque ad perfectum diem*. Viszontag: "[8050] *Fratres, crescite in gratia, et in cognitione Domini nostri JESU Christi*. ″[8051] *Crescatis in salutem*. ••[8052] *Potens est autem DEUS, omnem gratiam abundare facere in vobis. Augebit incrementa frugum justitiae vestrae*. Ezent jelenti Szent *Pál*, és *Salamon*, mikor arra íntnek, hogy igazúllyunk mind hóltig: †[8053] *Ne verearis usque ad mortem justificari*. *[8054] *Mundemus nos ab omni inquinamento, perficientes sanctificationem*. II. Hogy az *Apostolok*-ban bé-tellyesednék, a' mit Sz. *David* mondott, ‡[8055] *Ibunt de virtute in virtutem:* {937:} Azt írja Szent *Pál*, hogy a' czélt el nem érte; hanem eléb mégyen: *Ego me non arbitror comprehendisse, ad ea quae sunt priora me extendens*.[8056] Ha a' Szentségben, és Igazulásban nem nevekedhetünk: tehát el-értük a' czélt, mikor meg-igazúltunk. III. A' Mennyei dücsöségben, oly külömbség lészen a' Szentek-között, mint az Égi csillagok fényessége-között, *1.Corinth. 15. v. 41.* Tehát az Igazságban-is külömbözés vagyon. mivel †[8057] a' Mennyei bóldogság, Igazság koronája. IV. *Calvinus*, meg-győzetvén az igazságtúl, azt írja, hogy a' Szenteket, Isten nem egyenlö ajándékokkal látogattya: *DEUS varie sua dona Sanctis in hoc mundo distribuens, eos inaequaliter irradiat. DEUS Corporis sui gloriam inchoat in mundo, et amplificat per suos*

[8048] Apoc. 22. v. 11.
[8049] * Prov. 4. v. 18.
[8050] " 2.Pet. 3. v. 18.
[8051] ″ 1.Pet. 2. v. 2.
[8052] •• 2.Cor. 9. v. 8. 10.
[8053] † Eccli. 18. v. 22
[8054] * 2.Cor. 7. v. 1.
[8055] ‡ Psal. 83. v. 8.
[8056] Philip. 3. v. 13.
[8057] † 2.Tim. 4. v. 8.

hodogeus_j.indd 1580 2025. 07. 21. 11:27:37

gradus.[8058] *[8059] *Ter-miseri Christiani, si nihil proficiendo senes fimus; quorum fides, per omnes aetatum gradus progredi debet, donec adolescat in virum perfectum*. Végezetre, így szóll: *[8060] *Aliquid assidue in via DEI proficiamus; Perpetuo conatu in hoc incumbentes, ut meliores nobis ipsis evadamus.*

¶. 2. Az Igazságot, ember el-veszheti büneivel.

A' *Lutheristák* tanitását hallók, †[8061] hogy a' Hitet, és az Igazságot, el-veszti ember Halálos vétekkel. Az-is ö szavok, *[8062] hogy Minden cselekedetek, halálos vétkek. Mely Két mondásból nyilván következik, hogy ö-bennek Hit nincsen.

Calvinus, követőivel, azt taníttya; hogy, valakinek egyszer Hit adatik, azt soha el nem vesztheti. Erre-nézö szavait ez-elött ″[8063] hallók. Derék fondamentoma *Calvinus*-nak az: Mert bizonyos nem lehet ember üdvösségéről, ha el-veszthetí a' Hitet: "[8064] *Egregia vero salutis fiducia in nobis relinquetur, si ad praesens nos esse in gratia aestimamus; quid in crastinum sit futurum, nescimus.*

A' Romai Ecclesia, Két dolgot tanít:

Elsőt; Hogy, a' kiben igaz Hit vagyon, azt el-veszthetí. Bizonyíttyuk, I. Nyilván-valo példákkal. Simon *Mágus*-rúl azt olvassuk, hogy hitt, és meg-keresztelkedett: *Simon credidit, et cum baptizatus esset, adhaesit Philippo*.[8065] De végre azt hallá *Péter*-tűl: *[8066] *Pecunia tua tecum sit in perditionem*. Hymenaeus-rúl, és társairúl: ″[8067] *Bonam conscientiam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt; in quibus est Hymenaeus*

[8058] Calv. li. 3. c. 25. nu. 10.
[8059] * Libr. 4. c. 14. n. 8.
[8060] * Calv. li. 3. c. 6. nu. 5.
[8061] † Supr. f. 439. nu. 9. 428. n. 6.
[8062] * Supr. fo. 232. 233. 440.
[8063] ″ Supr. fo. 239. et 457. 458.
[8064] " Calv. li. 3. c. 2. n. 40.
[8065] Actor. 8. v. 13.
[8066] * v. 20.
[8067] ″ 1.Tim. 1. v. 19.

hodogeus_j.indd 1581 2025. 07. 21. 11:27:37

et Alexander, quos tradidi Satanae. ‡[8068] *Hymenaeus et Philetus, a veritate exciderunt*. Egyebekről, Christus, és Sz. *Pál*, így szóllanak: ••[8069] *Hi sunt, qui ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt*. “[8070] *Currebatis bene: quis vos impedivit, veritati non obedire?* †[8071] *Discedent quidam a fide*. *[8072] *Radix malorum cupiditas; quam quidam appetentes, erraverunt a fide*. ″[8073] *Semel illuminati, rursus prolapsi sunt*. II. Sz. *Pál* írja; hogy annak, a’ ki igaz Hitben áll, félni kell hogy ki ne vágassék: ‡[8074] *Fide stas? noli altum sapere: sed time, ne forte nec tibi parcat. alioqui et tu exscideris*. Szent *Pál* arrúl szóll, a’ kiben hit vagyon; †[8075] a’ ki az igaz Olaj-fá gyökerén áll, és annak kövérségében részes. Ennek parancsollya, hogy féllyen, hogy el ne essék, ki ne vágassék. Ha el nem vesztheti Hitit a’ ki egyszer hitt, heában félteti: mert csak ott lehet a’ félelem, a’ hol nincs bizonyos bátorság. A’ hol pedig változhatatlanúl bátorságos az állandóság, mint a’ Mennyei Szentekben, nem okosság ott félelmet kivánni.[8076] Azért, a’ Sz. *Pál* szavából illyen Bizonyságot tá-{938:}masztok: A’ hol félelem vagyon, hogy a’ Hit el ne vesztessék, ott nem lehet tekélletes bátorság a’ Hitnek örökös-vóltárúl. De azokban, a’ kik Hitben állanak, félelem vagyon, hogy el ne veszessék a’ Hitet. *Ergo, etc.* III. A’ Sz. Atyák, ezent taníttyák. Hallyad Sz. Agostont: *DEUS quibusdam filiis suis, quos regeneravit in Christo, quibus fidem, spem, dilectionem dedit, non dat perseverantiam*.[8077] Calvinus-is azt írja; †[8078] hogy ideig azokban-is Hit vagyon, a’ kik az-után el-hagyatnak. Másutt így szóll: “[8079] *Neque inficior, quasdam interdum interruptiones Fidei contingere: caligine tentationum suffocatur ejus lumen*.

[8068] ‡ 2.Tim. 2. v. 17.
[8069] •• Luc. 8. v. 13.
[8070] “ Gal. 5. v. 4. 7.
[8071] † 1.Tim. 4. v. 1.
[8072] * 1.Tim. 6. v. 10.
[8073] ″ Hebr. 6. v. 4. 5.
[8074] ‡ Rom. 11. v. 20. 22.
[8075] † v. 17.
[8076] Qui timet casum, non est certus de perseverantia.
[8077] Aug. de Correpт. et Grat. ca. 8.
[8078] † Calv. lib. 3. c. 24. n. 8. verbis mox recitandis.
[8079] “ Lib. 3. ca. 2. n. 24.

hodogeus_j.indd 1582 2025. 07. 21. 11:27:37

Masodikat, azt taníttya az *Ecclesia*; Hogy az Igazságból ki-eshetik, és ki-esik gyakran Ember a' Bűn-által, és el-kárhozik. Ezt bizonyíttyuk, I. A' Sz. Irás nem egyszer mongya; hogy, *[8080] Ha az Igaz, el-fordúlván az Igazságtúl, hamissat cselekeszik: *In peccato suo morietur*, Bűnében meghal. Csúfság, és hiuság, ••[8081] a' lehetetlen okért-valo igéret, vagy fenyegetés. Tehát a' Sz. Irás, örök halállal fenyegetvén az Igazat ha el-esik, azt állattya hogy el-eshetik, és el-veszhet. II. A' kik meg-világosíttattak, meg-kóstolták a' Mennyei ajándékokat, részesűltek a' Szent Lélekben, azok Igazak. De ezek úgy el-eshetnek, hogy soha fel nem kelnek. *Ergo, etc.* Hallyad a' Sz. Irást: †[8082] *Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, gustaverunt donum caeleste, et participes facti sunt Spiritus Sancti, et prolapsi sunt, rursum renovari ad poenitentiam*. *[8083] *Quanto putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium DEI conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo SANCTIFICATUS est?* "[8084] *Si refugientes coinquinationes mundi, his rursus implicati superantur; facta sunt eis posteriora, deteriora prioribus. Melius enim erat illis, non cognoscere viam justitiae, quam post agnitionem retrorsum converti*. III. Ha, a' kik egyszer meg-igazúltak, el nem eshetnek; heában ínti őket a' Sz. Irás, hogy el ne essenek: "[8085] *Qui se existimat stare, videat ne cadat*. *[8086] *Noli altum sapere; sed time, ne FORTE nec tibi parcat: alioqui et tu exscideris*. Heában félt Sz. *Pál*, hogy talám ő-is meg-vettetik: †[8087] *Ne FORTE ipse reprobus efficiar.* IV. A' Sz. Irás, világos példákkal ezent bizonyíttya. A' Hét *Diaconusok*-rúl azt olvassuk; "[8088] hogy tellyesek vóltak Szent Lélekkel: és, hogy Ezek-közzűl, egy vólt *Nicolaus*, kinek fesletségét, Isten-elött gyűlőlségesnek olvassuk, *Apoc. 2. v. 6. 15.* A' *Galata*-bélieknek azt

[8080] * Ezech. 18. v. 24. et 26.
[8081] •• Thren. 4. v. 5. Enutriti in croceis, amplexati sunt stercora.
[8082] † Hebr. 6. v. 4.
[8083] * Hebr. 10. v. 29.
[8084] " 2.Pet. 2. v. 20. 21.
[8085] " 1.Cor. 10. v. 12.
[8086] * Rom. 11. v. 20. 21. 22.
[8087] † 1.Cor. 9. v. 27.
[8088] " Act. 6. v. 3.

hodogeus_j.indd 1583 2025. 07. 21. 11:27:37

írja Sz. *Pál:* ″[8089] *A Gratia excidistis.* ••[8090] *Currebatis bene; quis vos impedivit non obedire veritati?* Christus Urunk azt mongya †[8091] hogy minden adósságát meg-bocsátotta vólt az álnak Szolgának, kit az-után kárhoztata. Sz. *János*-nál, *[8092] az *Efesomi* Püspöknek azt mongya Isten; hogy Előbbi szeretetit el-hadta: Azért, eszébe jusson honnan esett-ki, és *penitentiát* tartson. *Simon Magus*-rúl azt olvassuk; hogy hitt, és meg-keresztelkedett, az-után el-veszett. *Saul*-rúl azt olvassuk; hogy, ‘‘[8093] *Erat electus, et bonus: non erat de filiis Israël melior illo.* és azért nevezi őtet a’ Sz. Irás, Esztendős Gyermeknek, ártatlanságában: mindazáltal, meg-vetteték Istentűl, és magát meg-ölé. V. Ha, a’ ki egyszer meg-igazúlt, az Igazságot és üdvösséget el nem veszthetné: nem igazán mondaná az Irás, ‡[8094] hogy a’ Paráznák, gyilkosok, ragadozók, részegesek, Isten országába nem mennek. mert a’ *Calvinista* igazak, ha efféle latorságban részesűlnek, sem vesznek-el. VI. A’ kik meg-kereszteltetnek, ••[8095] Christusba őltöznek; egy testté lésznek a’ töb tagokkal: {939:} mindazáltal, számtalanon azok-közzűl, kik meg-kereszteltetnek, vagy *Törökké* lésznek, vagy egyéb rút tévelygésekben, és vétkekben élnek hóltig. VII. *Calvinus*, meg-győzetvén a’ nyilván-valo igazságtúl, azt taníttya; †[8096] hogy *Adám* Igazságban teremtetett, és azt ‘‘[8097] el-vesztette az-után. Mely dologból, *Calvinus* illyen bizonyságot támaszt: *[8098] *Sicut primi Hominis defectione, deleri potuit ex ejus anima imago DEI: ita mirum non est, si quibusdam Gratiae suae radiis, reprobis illuceat, quos postea extingui patitur.* Másutt így szóll: ″[8099] *Praesenti Gratiae suae sensu, qui postea evanescit, DEUS aliquos illustrat.* †[8100] *Est alia specialis vocatio, qua UT PLURIMUM, DEUS solos Fideles dignatur; dum interiori*

[8089] ″ Gal. 5. v. 4.
[8090] •• ver. 7.
[8091] † Mat. 18. v. 32.
[8092] * Apoc. 2. v. 4. 5.
[8093] ‘‘ 1.Reg. 9. v. 2.
[8094] ‡ 1.Cor. 6. v. 9. 10. Gal. 5. v. 21.
[8095] •• Gal. 3. v. 27. 1.Cor. 12. v. 13.
[8096] † Calv. lib. 1. c. 15. n. 8.
[8097] ‘‘ Li. 2. c. 1. n. 4.
[8098] * Li. 3. c. 2. n. 12.
[8099] ″ Li. 3. c. 2. n. 11.
[8100] † Lib. 3. c. 24. nu. 8. Vide su. f. 458.

hodogeus_j.indd 1584 2025. 07. 21. 11:27:37

Spiritus illuminatione efficit, ut Verbum, eorum cordibus insideat. Interdum tamen, eos facit participes, quos ad tempus duntaxat illuminat, deinde suae ingratudinis merito deserit.

Ellen-vetes. I. Az Isten Ajándéki, *[8101] bánás-nélkül-valók: Tehát, a' mit egyszer ád Isten, soha azt el nem vészi tőllünk.

Felelet. Isten meg nem bánnya a' mit adott: de sokszor el-vészi a' hál'adatlanoktúl Ajándékit. a' *Sido* Nemzetségben, *Judás*-ban, és egyebekben, elég példa vagyon erről.

II. Senki bizonyos nem lehet üdvösségéről, ha el-vesztheti az egyszer adatott Igazságot: mert, a' mirűl igéret nincs a' Sz. Irásban, arrúl ember bizonyos nem lehet. Sohúlt pedig arrúl igéret nincs, hogy, valaki Isten kedvéből kiesett, és ellenséggé lett, az ismét meg-igazúl. *Ergo, etc.*

Felelet. Igaz ez; és a' *Lutheristák* ••[8102] *Pleroforia*-ját, Üdvösségökrűlvalo bizonyos-lételét, helyesen ostromollya.

¶. 3. Igazságárúl, és Eüdvösségérül,
senki bizonyos nem lehet, Isteni jelentés-nélkül.

N° 1. Az Ujítók vélekedése e' dologban.

Oly fondamentomokat vetettek tanitásokban az Ujítók, mellyeknek tulajdon erejéből, iszonyú kétségbe-esésre vitetnek az Emberek. Mert el-hitetik †[8103]; hogy Semmit az Isten parancsolatiban meg nem tarthatunk; és, *[8104] hogy Minden Jó cselekedet, örök kárhozatra mélto bűn. Ezekből jó *Consequentiá*-val ki-hozhattyák, hogy ők minnyájan, bizonyosok örök kárhozattyokrúl; illyen formán: *Omnes qui talia agunt, qualia DEUS Lege sua prohibet, Regno DEI excluduntur.*[8105]

Omnes Calvinistae, et Lutherani, talia agunt, etc.

[8101] * Rom. 11. v. 29.
[8102] •• Plena persuasio.
[8103] † Sup. fo. 226. 227.
[8104] * Fol. 231. 232. 233.
[8105] In Barbara.

hodogeus_j.indd 1585 2025. 07. 21. 11:27:38

Ergo omnes Calvinistae, et Lutherani, Regno DEI excluduntur.

Az Elsö mondást, Sz. *Pál* írja, *Galat. 5. v. 21. 1.Corinth. 6. v. 10. Ephes. 5. v. 5.* A' Másodikat, az Ujítók taníttyák.

Igy-is okoskodhatunk: *Qui non diligit DEUM, manet in morte.*

Lutherani, et Calvinistae, non diligunt DEUM: qui enim diligit, Legem implevit.

Ergo Lutherani, et Calvinistae, manent in morte.[8106]

A' *Calvinus* tulajdon szavaiból, illyen csomót köthetünk:

Universis ira DEI incumbit, quamdiu peccatores esse perseverant; Calvinus, *lib. 3. c. 11. n. 21.*

Sancti (Calvinistae) *semper sunt peccatores;* Calv. *lib. 3. c. 3. n. 10. Ergo, etc.*[8107]

{940:} Ezek igen jól folynak. De, hogy az Uj Tanítók vakargassák ••[8108] az Emberek fülét, és azoknak kedveskedgyenek, kik csak vigasztalásokat "[8109] kívánnak: puha vánkoskákat rakogatnak a' szegény eggyügyü község feje- és könyöke-alá; és erőssen bátoríttyák, hogy bizonyosok légyenek magok üdvösségérűl, és Isten-elött-valo kedves-létekrűl; hogy reájok tellyesedgyék a' mit az Irás monda: *[8110] *Sunt impii, qui ita securi sunt, quasi Justorum facta habeant.*

Calvinus azért, csuda habozással, és magával ellenkezö tanítással, Néha ••[8111] Égbe emeli az Embert, és nagy bátorságra viszi: Néha iszonyú kételkedésbe, és bizonytalanságba ejti.

I. Hitetlennek nevezi, valaki oly bizonnyal nem hiszi hogy övé a' Meny-ország, mely bizonnyal hiszi hogy Christus Meny-országból le nem vet-tetik: "[8112] *Fidei definitio constabit, si dicamus, Esse divinae erga nos benevolentiae, firmam certamque cognitionem.* †[8113] *Vere Fidelis non est,*

[8106] Vide supr fo. 913. 914. 918.

[8107] Vide supra, f. 231. 232. Et fo. 929.

[8108] •• 2.Tim. 4. v. 3 Magistri prurientes aurib.

[8109] " Isai. 30. v. 10. Loquimini nobis placentia. Ezech. 13. v. 18.

[8110] * Eccli. 8. v. 14.

[8111] •• Calvinus similis illis, qui in se confidebant tamquam justi: Luc. 18. v. 9.

[8112] " Calv. l. 3. c. 2. nu. 7. et 12.

[8113] † num. 16.

hodogeus_j.indd 1586 2025. 07. 21. 11:27:38

nisi qui solida persuasione DEUM sibi propitium, benevolumque Patrem persuasus, indubitatae salutis expectationem praesumit. Fidelis (*inquam*) *non est, nisi qui suae salutis SECURITATI innixus, Diabolo et morti confidenter insultet.* *[8114] *Nobis secure spondemus, Vitam aeternam nostram esse: nec Regnum caelorum, qui jam Christus ingressus est, posse magis nobis excidere, quam ipsi.*

II. Eszébe vévé, hogy sokszor, a' kik illyen bizokodással dicsekednek, el-hadgyák a' *Calvinista* Hitet, és néha *Törökökké* lésznek: Azért, azt mongya; hogy, A' kik nem Választottak, csak valami rothadandó, és közönséges Hittel vallyák üdvösségöket, nem a' Választottak hitivel: "[8115] *Fide CADUCA ad tempus donantur.* †[8116] *Communem fidem, appello Temporalem. Constat quosdam non simulare fidem, qui tamen vera Fide carent.* Ha azt kérded, Mint tudhatod, ha te-benned, nem csak ollyan rothadandó Hit vagyon, mint azokban a' kik el-estek? Azt feleli *Calvinus*; hogy ebben ember szintén akkor csalatik-meg, mikor nem vélné: *Fallaci simulatione suis ipsorum animis imponunt. Tot vanitatis recessus habet cor nostrum, ut seipsum saepe fallat.*[8117] †[8118] *Experientia saepe ostendit, Reprobos interdum SIMILI fere sensu affici, atque Electos, ut ne suo quidem judicio quidquam ad Electis differant.*

III. Erről a' *Calvinisták* bizonyos vallásáról, mellyel üdvösségöket hiszik, azt írja *Calvinus:* I. Hogy ez az ö Hitek, tévelygésekkel, és csalatkozásokkal elegyíttetett: *[8119] *ERRORES, saepe Fidei permixtos esse*. II. Hogy ez az ö Hitek, hitetlenséggel elegyes: †[8120] *In cunctis semper mista est Fidei INCREDULITAS.* III. Hogy ez az ö bátorságos Hitek, kételkedéssel, félelemmel, hihetetlenséggel, habozással tellyes: mivel, ••[8121] *Impius quasi mare fervens, quod quiescere non potest*. Hallyad a' *Calvinus* szavait: *[8122] *Tam alte et radicitus haeret in cordibus*

[8114] * Lib. 4. ca. 17. n. 2. Plura vide supr. f. 239. 456.
[8115] " Calv. li. 3. c. 2. n. 11.
[8116] † Li. 3. c. 2. n. 12.
[8117] Cal. li. 3. c. 2. nu. 10.
[8118] † num. 11.
[8119] * Loca vide supra, fo. 456. fine.
[8120] † Locis citatis, sup. f. 455. 456.
[8121] •• Isa. 57. v. 20.
[8122] * Calv. li. 3. ca. 2. n. 15.

hodogeus_j.indd 1587 2025. 07. 21. 11:27:38

nostris INCREDULITAS, ut, quod ore fatentur omnes, DEUM esse Fidelem, non absque arduo certamine quisquam sibi persuadeat. Praesertim ubi ad rem ventum est, omnium VACILLATIO detegit vitium quod latebat. “[8123] *Dum Fidem docemus esse debere certam et securam, non Certitudinem aliquam imaginamur quae nulla tangatur DUBITATIONE: Quin potius dicimus, perpetuum esse Fidelibus certamen cum sua ipsorum DIFFIDENTIA.* †[8124] *Nunquam in praesenti vita, omni DIFFIDENTIÆ morbo curamur. In fideli mente, Certitudo permixta est DUBITATIONE. Sen-*{941:}*tit ergo in se divisionem pium pectus, quod partim in Evangelii promissionem recumbit, partim suae iniquitatis testimonio TREPIDAT.* “[8125] *In talibus ignorantiae involucris, plurimum simul DUBITATIONIS, et TREPIDATIONIS implicari necesse est.* *[8126] *Assidua docet experientia, Fidem variis DUBITATIONIBUS impelli, ut raro sedatae sint Piorum mentes.* IV. Ezekből *Calvinus* ki-hozza, és okot ád, hogy mí-is bizonyos következéssel ki-hozhassuk, hogy a’ *Calvinisták*-ban, nincs az a’ Hit, mellyel dicsekednek. Mert, Először, azt írja; hogy Ö-bennek, néha Hit nincsen: *Neque inficior, quasdam interdum INTERRUPTIONES fidei contingere: SUFFOCATUR ejus lumen.*[8127] Másodszor, azt írja; hogy Nincs ott Hit, a’ hol kételkedés vagyon: †[8128] *Excludenda est DUBITATIONE mista intelligentia, quae ipsa secum DISCEPTET.* *[8129] *Fidei nihil est magis adversum, quam quidpiam DUBITATIONI affine.* “[8130] *Fidelis non est, nisi qui INDUBITATAM salutis expectationem praesumit.* ••[8131] *DUBIA opinione, non est contenta Fides.* Tehát, mivel mindenkor kételkedések-között haboz a’ *Calvinista* vélekedés, a’ mint-hallók: következik, hogy ö-bennek semmi Hit nincsen. Azért, szinte úgy járnak a’ *Calvinisták*, mint a’ kikről Isten azt mondá, *[8132] hogy, Égbe akarván röpűlni, Pokolra vettetnek. Mert, a’ nagy bátorságos

[8123] “ num. 17.
[8124] † num. 18.
[8125] “ nu. 20.
[8126] * nu. 37. Nota experientiam Calvinisticam.
[8127] Calv. li. 3. c. 2. nu. 24.
[8128] † Calv. l. 3. c. 2. nu. 7.
[8129] * nu. 38.
[8130] “ nu. 16.
[8131] •• nu. 15.
[8132] * Amos 9. v. 2. Abd. v. 4.

hodogeus_j.indd 1588 2025. 07. 21. 11:27:38

Hit-mellett, kétségbe-ejtő Hit-vesztésre jutnak: és rajtok tőlt, a' mit az Angyal mondott a' *Laodicaea*-béli Püspöknek: *Dicis, quod dives sum, et nullius egeo: Et nescis, quia miser es, et miserabilis, pauper, et nudus, et caecus*.[8133]

IV. Hogy a' *Calvinisták* csudásnak ne itéllyék, ha üdvösségek-felől kételkednek, söt kétségbe esnek, azzal biztattya őket *Calvinus*; hogy, nem csak ö-rajtok történt ez; hanem, Christus maga, *[8134] néha félelemben Vacillalt, ide 's tova habozott; Lelke üdvössége vesztését féltette; kétségbe-esések szavait eresztette. Sz. *David*-rúl hasonló-képpen ír: †[8135] *Consternatio illa, apertum DIFFIDENTIAE signum fuit, ac si destitui se a DEO putaret. Quasi DESPERATUS, seipsum exitio adjudicat: nec tantum DUBITATIONE se agitari fatetur, sed nihil sibi facit residuum:* *[8136] *Diceres hominem DESPERATUM.*

V. Mind ezekből azt hozza-ki *Calvinus*; hogy Istennél egyéb senki sem tudhattya, ki légyen Isten-elött kedves, és ki-üdvözűllyön: *Ex iis, qui palam DEI ferunt signum, ipsius UNIUS oculi vident, qui et sine fictione Sancti sint, et in finem usque perseveraturi*.[8137]

Ez a' *Calvinus* tanítása: Nem kétlem, hogy a' *Lutheristák*-is ezen hajóban eveznek. Mert, †[8138] noha igen vítattyák üdvösségekrűl-valo bizonyosságokat: de más-felől, *Luther*-tűl ••[8139] azt hallók, hogy, nem hiszi oly bizonnyal üdvösségét, a' mint tetteti. sőt Sz. *Pál*-felől-is azont itéli. A' töb *Lutheristák*-túl "[8140] hallók; hogy Egy sincs közzűllök, a' ki Istennek valóban hidgyen; a' ki gyakran ne kételkedgyék, ha vagyon-e Istennek gond-viselése e' Világra. *etc.*

Arminius, és a' tudósb *Calvinisták*, eszekbe vévén hogy csak habozás a' *Calvinus* dolga, el-állának e' dologban mellőlle; a' mint ez-elött ••[8141] fel-jegyzők.

[8133] Apoc. 3. v. 17.
[8134] * Verba relata supr. fo. 490. 491. 492.
[8135] † Calv. l. 3. c. 2. nu. 17.
[8136] * Libr. 3. c. 20. nu. 16.
[8137] Calv. li. 4. c. 1. nu. 8.
[8138] † Supr. fo. 239.
[8139] •• Supr. f. 400. 401.
[8140] " Supr. f. 440.
[8141] •• Supr. f. 284.

hodogeus_j.indd 1589 2025. 07. 21. 11:27:38

Nº 2. A' Romai Ecclesia tanitása.

Először: Hiszszük; †[8142] hogy Isten, igaz az ö igéretiben: azért, Va-{942:}lamit igért, bizonyos, hogy abban semmi hiba, semmi hamisság nem lehet. Mert a' Sz. Irás világos mondásival meg-erőssítők, "[8143] hogy Isten hamissat nem mondhat. Azt-is hallók, *[8144] hogy tanácsát, és akarattyát nem változtattya. Sz. *Pál*-is nyilván taníttya; ″[8145] hogy az Emberek hál'adatlanságaért, meg nem másollya Isten igéretit.

Masodszor: Hiszszük; hogy, Valaki igazán, és a' mint kivántatik, Istenhez tér, és *Penitentiát* tart, bűnei meg-bocsáttatnak: valaki végig meg-marad az Istenes életben, üdvözűl. De mivel az Igazulásrúl, és üdvösségrűl adatott igéretek, *Conditió*-val, bizonyos határozott okkal és móddal lettek: a' mí gyarlóságunkat, és változandó állapatunkat meg-gondolván, bizonyosok nem vagyunk, ha mind végig bé-tellyesíttyük azokat a' *Conditió*-kat, és okokat, mellyek-alatt lettek az igéretek. Azért, a' mí gyarlóságunk fogyatkozásából, nem az Isten igéretinek bizonytalanságából vagyon, hogy tekélletes bizonyosságunk nem lehet állapatunkrúl. Innen vagyon, hogy sok helyen a' Sz. Irás, *TALAM*-mal igéri a' *Penitentia*-tartó embernek a' bocsánatot: *Poenitentiam age, si FORTE remittatur tibi*.[8146] *[8147] *Convertatur vir a via sua mala, et ab iniquitate; Quis scit, si ignoscat DEUS?* †[8148] *Convertimini in toto corde vestro, in Jejunio, et fletu, et planctu; Quis scit, si convertatur et ignoscat?* ••[8149] *Peccata Eleemosynis redime; FORSITAN ignoscet DEUS*. Nem kétes, hanem bizonyos; hogy, az igazán meg-térö, és tekélletes *Penitentia*-tartó ember vétkét, Isten meg-bocsáttya, mert ezt sok helyen nyilván igérte: De, mivel a' mí részűnkrűl, fogyatkozás eshetik a' *Penitentia*-tartásban, nem oly tiszta, igaz,

[8142] † Concil. Trid. Sess. 6. c. 9.
[8143] " Supr. f. 412. 252. 253.
[8144] * Supr. fo. 34.
[8145] ″ Rom. 3. v. 3.
[8146] Act. 8. v. 22.
[8147] * Ion. 3. v. 8. 9.
[8148] † Ioël. 2. v. 12.
[8149] •• Dan. 4. v. 24.

hodogeus_j.indd 1590 2025. 07. 21. 11:27:38

*[8150] tellyes, tekélletes, és állando-lévén, a' minéműt Isten kíván; innen vagyon, hogy *TALAM*-ra veti az Irás a' *Penitentia*-tartók bűne bocsánattyát.

Hogy pedig az igéreteket, *Conditió*-val, bizonyos okkal és móddal adta Isten, ki-tettszik a' Sz. Irásból. Mert Sz. *Pál* írja; hogy az Isten örökségében, részünk lészen: *Si tamen compatimur; si sustinebimus*;[8151] Ha tűrünk szenvedűnk Christussal. Másutt azt írja; hogy úgy részesűlsz az Isten jó-vóltában, "[8152] *Si permanseris in bonitate; alioqui exscideris*; Ha megmaradsz a' jámborságban. Ismét; Christusban részesek lészünk, úgy-mond, ••[8153] *Si tamen initium substantiae ejus, usque ad finem firmum retinemus*; Ha erőssen, és végig tartyuk, a' Christussal-valo eggyességet. *Moyses* azt írja; hogy meg-találljuk az Istent, mikor keressük őtet: de úgy, *Si tamen toto corde quaesieris, et tota tribulatione animae*;[8154] Ha tellyes szűvel, és minden töredelmességgel keressük. Egy szóval, azoknak igéri Isten az örök életet, kik engednek néki, és végig meg-maradnak a' jóban: *Factus omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis aeternae*.[8155] †[8156] *Qui perseveraverit usque in finem, salvus erit*. Ez oly bizonyos dolog, hogy *Calvinus* sem tagadhattya, imígyen írván: *[8157] *Conditionalis est absolutio peccatorum, ut confidat peccator, sibi propitium esse DEUM; modo sincere expiationem quaerat*. Annak-okáért, a' hol a' Sz. Irás ki nem fejezi a' *Conditiot*, ottis hozzá kell érteni: mint csak abból-is ki-tettszik; hogy, noha Christus általlyában mongya, ••[8158] hogy, Valamit imádságunkban kérünk, el-hidgyük hogy meg-adatik: mindazáltal e'hez hozzá kell érteni azt a' *Conditiot*, hogy, ha jól kérjük. mert Sz. *Jakab* azt írja, †[8159] hogy Sokat kérünk, mellyek meg nem adatnak, mert nem jól kérjük.

[8150] * Apoc. 3. v. 2. Non inveni opera tua plena.
[8151] Rom. 8. v. 17. 2.Tim. 2. v. 12.
[8152] " Cap. 11. v. 22.
[8153] •• Hebr. 3. v. 14.
[8154] Deut. 4. v. 29.
[8155] Hebr. 5. v. 9.
[8156] † Mat. 24. v. 13.
[8157] * Calv. l. 3. c. 4. nu. 22.
[8158] •• Mat. 11. v. 24.
[8159] † Iac. 4. v. 3.

hodogeus_j.indd 1591 2025. 07. 21. 11:27:38

{943:} Harmadszor: Hiszszük; hogy üdvösségünk meg-nyeréséről, és Istennek hozzánk-való szerelmérűl, nem csak kétségbe nem kell esnünk; de söt, az Isteni szolgálatban serénykedvén, tekélletes Reménséggel, mint erős vás-macskával, meg kell szívünket bátorítanunk: és, ki-rekesztvén a' nyughatatlan habozásokat, az Isten Irgalmasságában, és Atyai jó-vóltában, fiúi bizodalommal, örvendetes szűvel kell nyugodnunk.

A' Reménséget Sz. *Pál*, Erős, bátorságos Vás-macskának, Örvendetes dicsekedésnek nevezi: *Spem, sicut Anchoram habemus animae tutam, et firmam.*[8160] †[8161] *Domino servientes, Spe gaudentes.* "[8162] *Gloriam in spe gloriae filiorum DEI.* Ezt pedig a' Reménséget, akkor nagyob bizodalommal érezzük, mikor Istennek híven szolgálunk. mert, mentűl szorgalmatosban forgódunk az Isteni szolgálatban, annál bátorságosb, és nagyob a' reménség bennünk: *Qui bene ministraverunt, gradum bonum sibi acquirent, et multam fiduciam.*[8163] Azért írja Sz. *Janos*, és Sz. *Job*; hogy, akkor vagyon Istenben bátorságos bizodalmunk, mikor a' mí szívünk nem dorgál minket: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, Fiduciam habemus ad DEUM.*[8164] *[8165] *Si iniquitatem abstuleris, tunc non timebis*. Kire-nézve, azt írja Sz. *Pál*; hogy a' mí dicsekedésünk, a' Jó lelki isméret bizonyság-tétele: †[8166] *Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae*.

Bezzeg, a' ki tudgya, hogy ama' vétkekben hever, mellyekről az Irás azt mongya, *[8167] hogy, a' ki ezeket cselekeszi, Isten országába nem mégyen, méltán retteg: mert nem lehet külömben reménsége üdvösségéről, hanemha bűneiből ki-tér. De a' ki a' Christus malasztyával, híven, és buzgó szűvel szolgál Istennek, és lelki isméretitűl nem vádoltatik: nagy bizodalommal, és fiúi bátorsággal itéli, hogy Isten ö-néki bűneit meg-bocsátotta Sz. Fiaért, és a' bóldogságban-is részesíti. Ez a' bizodalom, elégséges lelki

[8160] Hebr. 6. v. 19.
[8161] † Rom. 12. v. 12.
[8162] " Cap. 5. v. 2.
[8163] 1.Tim. 3. v. 13.
[8164] 1.Ioan. 3. v. 21.
[8165] * Iob. 11. v. 14. 15.
[8166] † 2.Cor. 1. v. 12
[8167] * 1.Cor. 6. v. 10. Gal. 5. v. 21.

hodogeus_j.indd 1592 2025. 07. 21. 11:27:38

csendességünkre, és a' nyughatatlan kételkedések vagy habozások ki-rekesztésére. Noha oly tekélletes bizonyosság nincs állapatunkrúl, mint a' Hit ágazatiban: mert ez a' bizodalom, gyarlóságunktúl-valo félelmünket fenn-hadgya. mivel az igen tekélletes ember-is, azt mondhattya a' mit Sz. *Pál:* †[8168] Itéletet nem tészek magamrúl; mert, noha semmiben nem vádol lelki-ismeretem, de, *non in hoc justificatus sum*, ezzel meg nem igazodtam. Es, a' mit Sz. *David* monda: *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me Domine*. Mert az ember szíve, *[8169] *Inscrutabile*, oly rejtek, mellyet csak egyedűl Isten visgálhat. Ezt jelenti *Calvinus*, mikor így ír: "[8170] *Tot vanitatis recessus habet, tot mendacii latebris scatet cor humanum, tam fraudulenta hypocrisi obtectum est, ut seipsum saepe fallat*. Azért, Ember künnyen úgy járhat, mint ama' dicsekedö †[8171] *Farisaeus*, vagy Sz. *Péter*; ki azt alította, hogy, ha mind e' Világ el-áll-is Christus-mellől, ö helyt áll: de azért meg-esék. Melyre-nézve, azt parancsollya Isten; hogy a' meg-bocsátott bűnökrúl se légyünk félelem-nélkül: *De propitiato peccato, noli esse sine metu*.[8172] Es, hogy ne dicsekedgyünk hólnaprúl: †[8173] *Ne glorieris in crastinum, ignorans quid superventura pariat dies*. mert, "[8174] *Via viri recta sibi videtur, appendit autem corda Dominus*.

Nº. 3. Erös Bizonysága a' mí tanításunknak.

Negyedszer: A' fel-vetett fondamentomok-szerént, azt hiszszük; {944:} †[8175] hogy, Senki e' földön maga üdvösségét, és igazulását, Keresztyén hittel, mint a' Hit Ágazatit, nem hiheti; hanem-ha Isten ezt valakinek magán meg-jelentené. Ezt bizonyíttyuk,

[8168] † 1.Cor. 4. v. 4. Psal. 18. v. 13.
[8169] * Ier. 17. v. 9.
[8170] " Cal. li. 3. c. 2. nu. 10.
[8171] † Luc. 18. v. 14.
[8172] Eccli. 5. v. 5. 6.
[8173] † Prov. 27. v. 1.
[8174] " Prov. 21. v. 2.
[8175] † Concil. Trid. Sess. 6. c. 9.

hodogeus_j.indd 1593 2025. 07. 21. 11:27:38

I. Valamit Keresztyén hittel vallunk, arrúl nem szabad *TALAM*-mal szóllanunk; a' mint eléb "[8176] meg-bizonyítók: Mert a' Keresztyén hit, Isten tanu-bizonyságán éppíttetik. Nem szabad pedig azt kétessé tenni, és *Talám*-mal venni, a' mit Isten mondott. De a' Sz. Irás, a' *Penitentiá*-tartó emberek Igazulásárúl, és a' Sz. Jámborok üdvösségérűl, *TALAM*-mal szóll, *Ergo, etc.*

Második Része a' Bizonyságnak, nyilván ki-tettszik, az imént ••[8177] fel-jegyzett Sz. Irásokból, mellyek a' *Penitentia*-tartók bűne bocsánattyát *TALAM*-mal igérik; és a' Sz. *Pál* szavaiból, ki mind a' maga, mind a' töb Igazak üdvösségérűl *TALAM*-mal szóll: En, ugy-mond *[8178], testemet vereséggel kékí-tem, és szolgálat-alá fogom, *Ne FORTE ipse reprobus efficiar*, hogy *TALAM* Istentűl el ne vettessem. Másutt, †[8179] Te fenn-állasz a' Hitben? Igen fenn ne eszeskedgyél; hanem fély, *ne FORTE nec tibi parcat*, hogy né-*TALAM* nékedis meg ne engedgyen. Ha oly bizonnyal kell hinnünk Igazulásunkat, és üdvösségünket, mint a' Hit Ágazatit: szinte mint nem mondhattyuk, hogy *Talám* meg-hólt érettünk Christus, *Talám* fel-támadunk; úgy nem szólhatunk *Talám*-mal üdvösségünkrűl.

II. A' mit ember Keresztyén hittel hiszen, abban oly bizonyos, hogy annál nagyob bizonyosság nem lehet, mint eléb *[8180] meg-bizonyítók. Tehát, ha Keresztyén hittel kell Igazulásunkat, és üdvösségünket hinnünk, oly bizonyoson kell azt hinni, valamely bizonyos hogy Isten hamissat nem mondhat. De ki-tettszik a' Sz. Irásból, hogy efféle nagy bizonyosság nem lehet bennünk Igazulásunkrúl, és üdvösségünkrűl. *Ergo, etc.*

Második Részét így bizonyítom: Azt parancsollya az Irás, hogy félve rettegve keressük üdvösségünket: †[8181] *Stas? Noli altum sapere; sed time, ne tibi non parcat.* *[8182] *Cum metu et tremore, vestram salutem operamini.*

[8176] " Supr. fo. 92.
[8177] •• Sup. fo. 942. Másodszor.
[8178] * 1.Cor. 9. v. 27
[8179] † Rom. 11. v. 20.
[8180] * Supr. fol. 92. et 455. 456.
[8181] † Rom. 11. v. 20.
[8182] * Phil. 2. v. 12.

hodogeus_j.indd 1594 2025. 07. 21. 11:27:38

••[8183] *In timore, incolatus vestri tempore conversamini*. "[8184] *Servite Domino in timore; ne quando irascatur, et pereatis de via justa*. Bolondság ott félni, a' hol bizonyosok vagyunk, hogy †[8185] lehetetlen a' mitűl félünk: nem okosság azzal fenyegetni, a' mit lehetetlennek ismérünk. Tehát Sz. *Pál*, és Sz. *Dávid*, nem okossan rettegtetnek a' veszedelemmel, ha bizonyosok vagyunk hogy el nem veszhetünk.

III. Ha Keresztyén hittel vallyuk magunkrúl, hogy üdvözűlünk: Tehát, a' kiben egyszer ez a' Hit vólt, el nem kárhozhatik; mivel *[8186] hamis nem lehet, a' mit Keresztyén hittel vallunk. De a' Sz. Irásból, világoson meg-bizonyítók †[8187], hogy Sokan, a' kik valaha Igazak vóltak, végre el-kárhoztak. A' mi pedig Egy emberen meg-történt, más-on-is meg-eshetik. Néked sem adott Isten *Privilegiomot*, mellyel, ki-vévén a' töb Emberek rendiből, bizonyossá tett vólna, hogy úgy nem járhatsz mint egyebek jártak.

IV. A' mirűl Ember bizonyos hogy meg-vagyon, és külömben sem lehet: azt hiuságoson, és csúfolva kérjük mástúl. Tehát, ha bizonyosok vagyunk *[8188] hogy Bűnünk meg-bocsáttatott, és Örök életre jutunk; hiuságoson és csufolással kérjük ezt Istentűl.

{945:} Elsö Részét Bizonyságunknak, *Calvinus* illyen szókkal taníttya: "[8189] *Frustra, et per ludibrium a DEO poscitur, quod domi apud nos est*. Vallyon, nem csufság, vagy bolondság vólna-e, ha ki most, vagy úgy könyörgene mint Moyses; †[8190] *Mitte, quem missurus es*; Ur Isten, kűld-el a' meg-igért *Messiást*? Vagy így imádkoznék; Ur Isten, ne vesd Pokol kínnyára Christust? Illyen eszesen cselekeszünk mí, ha tudgyuk hogy Bűnünk meg vagyon bocsátva, és Pokolba nem mehetünk; és azon könyörgünk Istennek hogy bűnünket meg-bocsássa, és Pokolra ne vessen.

[8183] •• 1.Pet. 1. v. 17.

[8184] " Psal. 2. v. 11. Si certi sunt de salute, stulte Auditores terrent Judicio Dei, et timore Inferni; Supra, fo. 240.

[8185] † Vide supra, fol. 937. ¶. 2. Concl. 1.

[8186] * Vide supra, fo. 252. 412.

[8187] † Supr. fo. 937.

[8188] * Psal. 50. v. 13. Ne projicias me a facie tua: et spiritum, etc.

[8189] " Calv. lib. 3. c. 20. n. 46.

[8190] † Exo. 4. v. 13.

hodogeus_j.indd 1595 2025. 07. 21. 11:27:38

V. Valamit Isten meg nem jelentett, azt nem hihettyük Keresztyén hittel: *[8191] mert a' Hit, Isten szaván éppíttetik. De Isten, te-róllad, én-róllam, sohúlt azt meg nem jelentette hogy Igazak vagyunk, és üdvözűlünk. Tehát ezt, Keresztyén hittel nem hihettyük.

Második Részét, azzal bizonyítom: Mert sohúlt az Isten Igéjében nem olvasom, hogy *Luther*, *Calvinus*, *Beza*, üdvözűl. olvasok közönséges igéreteket; de ezek, bizonyos *Conditiók*- és okok-alatt adattak, a' mint eléb hallók.[8192] Hogy pedig azokat a' *Conditiókat*, te, vagy én, végig bé-tőltyük, sohúlt nem olvasom. Maga, a' ki üdvösségérűl bizonyos, nem elég hogy értse a' közönséges igéreteket; hanem azt-is tudni kell, hogy, a' mi az ö részérűl kívántatik, abban fogyatkozás nincsen, és ez-után sem lészen: az-az, hogy Isten Törvénye-szerént úgy rendeli életét, a' mint kell, és a' Jámborságban végig marad. mivel Isten azoknak igéri az Igazságot, és üdvösséget, a' kik ezekben hívek találtatnak. Isteni Jelentés-nélkül, ezeket bizonyoson nem tudhatni.

VI. Az Uj Tanítók vallyák; "[8193] hogy, ha Igazulásunkra, és üdvösségünkre szükségesek a' Jó cselekedetek, és Isten parancsolatinak meg-tartása; Keresztyén hittel bizonyosok nem lehetünk Igazulásunkról, és üdvösségünkről. mivel *Assecuratoriánk* nincs Istentűl, hogy immár bé-tőltöttük, és végig meg-tartyuk, a' mit Isten tőllünk kíván. Bizonyos pedig, hogy az okossággal-élö Ember igazulására, és üdvösségére, Jó Cselekedetet, és Parancsolatokhozvalo engedelmességet kiván Isten; a' mint eléb ••[8194] meg-mutatók. és csak ama' két mondásból-is ki-tettszik: "[8195] *Apud DEUM, factores Legis justificabuntur.* †[8196] *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Ezt *Calvinus* sem tagadgya: mert azt írja; hogy az Igazulással, eggyütt kell lenni a' szent, és tellyes életünkben-valo tiszta életnek: *[8197] *Neque a gratuita Justitiae imputatione separatur REALIS vitae sanctitas*. ••[8198] *Poenitentiae fructus est, in TOTA vita*

[8191] * Vide supra, fo. 91. et 182.
[8192] Supra, f. 942.
[8193] " Sup. fo. 228. 229. 240. etc.
[8194] •• Supr. fo. 913. 914. et seqq. Fo. 925. et seq.
[8195] " Rom. 2. v. 13.
[8196] † Mat. 19. v. 17.
[8197] * Calv. l. 3. c. 3. n. 1.
[8198] •• num. 16.

hodogeus_j.indd 1596 2025. 07. 21. 11:27:38

sanctimonia, et puritas: "[8199] *In Poenitentiam TOTA vita incumbere, eam ad ultimum prosequi nos oportet, si in Christo consistere volumus*.

VII. Szent *Jób*-rúl olvassuk; hogy oly igaz, Isten-félö, magát gonosztúl tartóztató vólt, kihez hasonló nem találtatott e' Földön.[8200] maga-is azt mongya; "[8201] hogy tellyes életérűl, őtet szíve nem vádollya: Mindazáltal azt írja; hogy, ha eggyügyű-is, meg nem ismérheti; és nem tudhattya, ha hozzájő Isten, vagy el-mégyen tőlle: *Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Si venerit ad me, non videbo eum; si abierit, non intelligam*.[8202] Es azzal fejezi-bé: *[8203] *Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti*.

{946:} VIII. A' Bőlcs szavai amazok: †[8204] Vannak Igazak, és bőlcsek, kiknek cselekedeti Isten kezében: mindazáltal, nem tudgya ember, ha haragra-e mélto, vagy szeretetre; hanem, mindenek jövendőre tartatnak bizonytalanúl. Ez oly világos mondás, hogy külömben ki nem feselhetnek belőlle az Ujítók, hanem a' bötűnek sok rút változtatásával *[8205]. Itt *Salamon* az Igazakrúl szóll, nem a' nyilván Gonoszakrúl; kik, tudgyuk hogy gyűlőlségre méltók. Es nem csak azt mongya, hogy, a' jó és gonosz szerencse, köz lévén a' Jóknak és Gonoszaknak, ebből nem tudhattyuk, ha haragot érdemlünk-e, vagy szeretetet: de azt-is mellé adgya; hogy Mindenek jövendőre tartatnak el-rejtve. Ugyan-ezent erőssíti, mikor azt írja; hogy Senki magárúl nem mondhattya, hogy tiszta: *Quis potest dicere, Mundum est cor meum; purus sum a peccato?*[8206] Es mikor Sz. *David* így szóll: †[8207] *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me*. Sz. *János*-is erre néz, midőn így szóll: *[8208] *Nunc filii DEI sumus, et nondum apparuit quid erimus*. Bezzeg meg-jelent vólna mik lészünk, ha Isten meg-jelentette vólna hogy üdvözűlünk.

[8199] " num. 20.
[8200] Iob. 1. v. 8.
[8201] " Iob. 27. v. 6.
[8202] Iob 9. v. 11. 21.
[8203] * v. 28.
[8204] † Eccles. 9. v. 1.
[8205] * Vide supra, fo. 355. fin.
[8206] Prov. 20. v. 9.
[8207] † Psal. 18. v. 13.
[8208] * 1.Ioan. 3. v. 2. Vide August. supra, fo. 737. circ. fin.

hodogeus_j.indd 1597 2025. 07. 21. 11:27:38

Nº. 4. Az Ellenkezö Bizonyságok meg-rontatnak.

I. Christus így szólt: †[8209] A' ki hiszen, és meg-keresztelkedik, üdvözűl. ••[8210] Valamit kértök híven, meg-nyeritek. De én meg-keresztelkedtem; hiszek; és kérem Istent hogy üdvözíttsen. Tehát üdvözűlök.

Felelet. *Simon Magus*-rúl olvassuk, †[8211] hogy hitt; meg-keresztelkedett; és el-veszett. Sz. *Jakab* azt írja; "[8212] hogy sokan kérnek Istentűl valamit, és meg nem nyerik. Azt mondom azért, Először: Hogy az Eleven, és Szeretet-által munkálkodó Hitrűl kell érteni a' Christus szavát; és arrúl az Imádságrúl, mely ebből a' Hitből származik. A' Szeretet pedig, az Isten Törvényének tellyesitésével eggyütt jár; a' mint ••[8213] az Isten igéjéből hallók. Azért, ha illyen Hitet bizonyoson ismérnek magokban az Ujítók, ám bár el-hidgyék hogy üdvözűlnek. Másodszor: Efféle igéreteket, bizonyos ok-alatt kell érteni; tudni illik, *[8214] Ha mí-is azokban meg nem fogyatkozunk, mellyeket Isten mí-tőllünk kíván. Ha azért az Ujítók bizonyoson tudgyák, hogy, sem most, sem ez-után fogyatkozás bennek nem találtatik, azokban a' miket Isten ö-tőllök kíván, bizonyosok lehetnek üdvösségekrűl.

II. Sz. *Pál*, †[8215] bizonyosnak mongya, hogy őtet semmi el nem szakasztya Christustúl. Ismét, Sz. *János*-sal egyetemben azt írja; hogy a' Szent Lélek, *[8216] Tanu-bizonyságot tészen lelkünknek, hogy Isten Fiai vagyunk.

Felelet. Sz. *Pál*, a' harmadik Égbe ragadtatott, és oly dolgokat hallott, mellyeket nem szabad ki-mondani. Azért, ha ö bizonyossá tétetett üdvösségérűl, nem következik, hogy az Ujítók ebben hasonlók Sz. *Pál*-hoz. Továb; Sz. *Pál*-nál ama' szó, *Certus sum*, oly bizonyos-lételt jegyez, mellyet, emberi mód-szerént, külsö jelekből szoktunk venni; ugy-mint, mikor a' *Roma*-béliekrűl

[8209] † Mar. 16. v. 16.
[8210] •• Mat. 21. v. 22.
[8211] † Act. 8. v. 13. 20.
[8212] " Iacob. 4. v. 3.
[8213] •• Sup. fo. 914. et seq.
[8214] * Vide supra, fo. 836. 928.
[8215] † Rom. 8. v. 38.
[8216] * Ibid. v. 16. 1.Ioan. 5. v. 10. 11.

hodogeus_j.indd 1598 2025. 07. 21. 11:27:38

így szóll: *Certus sum de vobis, quoniam pleni estis dilectione*.[8217] A' Szent Lélek Tanu-bizonyságot tészen, hogy Isten Fiai vagyunk: de *Conditió*-val, bizonyos Ok-alatt; tudni illik, ha végig tekélletesen szolgálunk Istenűnknek. Nem-is kétes a' Szent Lélek bi-{947:}zonysága: de igen kétes ha a' mí gyarlóságunk meg-felel az Isten akarattyának.

III. Szent *János* így szóll: †[8218] Tudgyuk, hogy a' halálból ki-hozattunk; Istenben vagyunk; örök életre jutúnk.

Felelet. Vagy arrúl a' Fiúi bátorságrúl szóll Sz. *János*, mellyet, mondám, hogy a' jó Lelki-isméret szerez a' tekélletes Emberekben; mellyet igazán nevezhetünk, *Moralis certitudó*-nak: Vagy nem szóll az üdvösség megnyeréséről; hanem, hogy a' *Sacramentomok*, és egyéb Isteni Ajándékok-által, mellyek az *Ecclesiá*-ban vannak, Istennek szenteltettünk; melyre-nézve, másutt az Irás, ••[8219] Szenteknek nevezi közönségesen a' Híveket: Vagy úgy kell érteni a' Sz. *János* mondását, mint a' Christus Urunkét: hogy, a' kik Eleven hittel hisznek, és végig meg-maradnak, üdvözűlnek.

IV. A' *Credó*-ban, hiszszük Bűnünk bocsánattyát, és az Örök életet.

Felelet. A' mint eléb "[8220] mondám, A' *Credó*-ban vallást tészűnk, hogy az Isten meg-bocsáttya bűnét a' meg-térö Embernek, és örök életet ád Híveinek: De hogy néked, vagy nékem, nevezet-szerént, Isten meg-bocsátotta bűneinket, az bezzeg a' *Credó*-ban nincsen. Ugy kell azért a' *Credót* érteni, a' Sz. Irás folyása-, és a' Hitnek *Analogiá*-ja-szerént; hogy, az igazán meg-térö Embernek, Isten meg-bocsáttya bűneit; és, a' ki végig igazán szolgál, annak örök életet ád. Azt mongyák az Ujítók; hogy ezt, az Ördög-is hiszi. Nagyot árt. Azt-is hiszi az Ördög, †[8221] hogy Egy Isten vagyon; és hogy Christus szent halálával az Ördögöt meg-győzte: Mí tehát, ezeket ne hidgyük-e, hogy az Ördöggel ne láttassunk egy nyomban járni?

[8217] Rom. 15. v. 14.
[8218] † 1.Ioan. 3. v. 14. ca. 4. v. 13. c. 5. v. 13. 19.
[8219] •• Rom. 1. v. 7. etc.
[8220] " Supr. f. 508. 511.
[8221] † Iac. 2. v. 19.

hodogeus_j.indd 1599 2025. 07. 21. 11:27:39

NEGYEDIK RESZE.

A' JO CSELEKEDETEK ERDEMÉRÜL.

A' Szomszédok itt-is, mint egyéb viszsza-vonyásokban, ütik vétik a' dolgot; és, vagy csak enyelegni, és kötődni akarnak velünk; vagy nem értik mirűl beszélnek. Mert az Isteni böcsüllet buzgó óltalmazása, és az Emberi kevélység zabolázása színe-alatt, az Igazúlásnak érdemes gyümőlcsét ostromollyák: noha más-felől, ugyan ezent állattyák.

Calvinus, I. Az Érdem nevét, földig gyalázza: *Qui primus MERITI nomen operibus humanis aptavit, fidei synceritati pessime consuluit. Quorsum, obsecro, opus fuit invehi nomen Meriti? Usi sunt passim, Vetusti Ecclesiae Scriptores: Utinam voculae unius abusu, erroris materiam non praebuissent*.[8222] II. Azt mongya; hogy Akár-mely Szent Ember cselekedete, Isten-elött merő rútság, és Halálra mélto vétek. Azért, a' mí Jó cselekedetink, érdemesek, de örök kárhozatot érdemlenek. Erre-nézö szavait az Ujítóknak, ez-elött †[8223] béven előhozók. III. Azt vítattya; hogy Csak ott találtatik a' Keresztyéni Igazság, a' hol semmi érdemes cselekedetek nem találtatnak: *Tum fidei Justitiae locus est, ubi Nulla sunt Opera, quibus debeatur MERCES*.[8224] *[8225] *Nulla est fidei Justitia, nisi ubi Nulla sunt Opera, quibus debeatur MER-*{948:}*CES*. IV. Eszébe vévé *Calvinus*, hogy igen meg-eresztette a' ló száját, és a' Sz. Irással nyilván ellenkezik: Azért "[8226] másutt, világoson viszsza-mongya szavát; és a' Mennyei bóldogságot, *MERCES*-nek, Jutalomnak nevezi: *MERCEDEM laborum, et certaminis Coronam, DEUS in caelo locat*.[8227] Ismét: *[8228] *MERCEDEM vitae aeternae DEUS, Legis suae observatoribus promisit*. Itt sem állapodik-meg: hanem azt írja; hogy, a' mit Isten ád a' Jó cselekedetért, nem Érdemért

[8222] Calv. li. 3. c. 15. nu. 2. Vide supra, fol. 158. n. 9.
[8223] † Supr. fo. 231. 232.
[8224] Calv. li. 3. c. 11. nu. 18.
[8225] * nu. 20.
[8226] " Vide supra, fo. 511.
[8227] Calv. li. 3. c. 15. nu. 4.
[8228] * Calvinus in Matt. 19. v. 17.

hodogeus_j.indd 1600 2025. 07. 21. 11:27:39

adgya, hanem ajándékon: †[8229] *Placent DEO bona Opera, nec suis autoribus sunt infructuosa; quin amplissima DEI beneficia, REMUNERATIONIS loco referunt: non quia ita merentur, sed quia Divina benignitas, hoc illis ex seipsa PRETIUM statuit.*

Ezekből meg-tettszik, hogy *Calvinus* e' dologban, sok-képpen ellenkezik magával. De végre, a' hol valóban meg-mongya tettszését, noha a' *MERITUM* szaván akadoz, a' dolog székiben nem meszsze jár a' *Catholicusok*-túl.

A' *Lutheristák Concordiá*-ja, sok helyen azt taníttya a' Jó cselekedetek érdeméről, a' mit a' *Romai Ecclesia*; mint ki-tettszik tulajdon szavaiból †[8230], mellyeket ennek-elötte két helyen-is le-írtunk.

¶. 2. A' Romai Ecclesia tanítása meg-magyaráztatik.

Az Emberek Érdeméről, tanitásunkat Négy pontban foglallyuk.

Először: Azt taníttyuk; hogy Senki az egy Közben-járo Christus-kivűl, az Igazúlást, Bűn bocsánatot, és örök kárhozattúl szabadúlást, nem érdemelheti: Hanem, a' *Tridentomi Conciliom* tanitása-szerént (mellyet ez-elött, *[8231] szórúl szóra elő-hozánk,) Ingyen, ajándékon, Christus érdeméből, adatik Bűnünk bocsánattya, Igazulásunk, kárhozattúl szabadulásunk. Ezt az Igazságot, csak nem régen, †[8232] a' Sz. Irás mondásival nyilván megbizonyítók. Sőt, hogy a' Bűn bocsánattyát, és az Igazúlást, magunk érdemének nem tulajdonította a' *Romai Ecclesia*, az Ujítók szavából eléb *[8233] fel-jegyzők. noha, mikor kedveknek tettszik, más külömbet kennek reánk, "[8234] hogy inkáb gyűlőltethessenek.

Azt-is álhatatoson hiszszük; hogy, noha könyörgésével az Igaz Ember, sok jót nyerhet Istentűl egyebeknek: de nem vólt, és nem lészen senki, az egy Közben-járo Christus-kivűl, ki másnak méltán érdemelhetne, vagy Bűn

[8229] † Calv. lib. 3. c. 15. n. 3.
[8230] † Verba habes supra, fo. 415. et 445. nu. 8.
[8231] * Supr. f. 414. 424. n. 16.
[8232] † Vide supra, fo. 919. et seq.
[8233] * Supr. fo. 438. n. 3. 4.
[8234] " Vide supra, fo. 413. 438.

hodogeus_j.indd 1601 2025. 07. 21. 11:27:39

bocsánatot, vagy Bóldogságot. Ezt taníttya ••[8235] Sz. *Tamás*, *a' Theologusok*-kal. A' Régi Szentek ezent jelentik; midőn azt írják, hogy *[8236] Christus sem válthatott vólna meg, ha Isten nem lett vólna. Erre nézett Sz. *Pál*, mikor azt mondotta; †[8237] hogy Isten-elött, ki-ki maga munkája hasznát vészi: "[8238] *Referet unusquisque PROPRIA Corporis, prout gessit*. Ha másnak érdemelhetne valaki, nem csak tulajdon cselekedetünk-szerént, hanem, egyebek érdeme-szerént-is fizetnének. A' Hiten fondáltatott Okosság-is erre mutat: Mert, a' mely Cselekedetnek egyszer elégséges jutalmát adgyák, azzal ember másnak, külömb fizetést nem érdemel. meg-jelentette pedig Isten, hogy Kinek-kinek meg-fizet, maga cselekedeti-szerént. Tehát, másra semmit méltán nem *deputálhat* ember, maga érdeméből. Azért, mikor Sz. *Jerónimus* magyarázza az okos Szűzek mondását; *Talám nem elég magunknak, és ti-néktek*;[8239] imígyen szóll: *Unusquisque enim pro Operibus suis Mercedem recipiet. Neque possunt in die Judicii aliorum* {949:} *virtutes aliorum vitia sublevare*. Mikor azért a' Régi "[8240] *Doctorok* irásiban, vagy az Anyaszentegyház könyörgésiben olvassuk; hogy, a' Szent Ember érdemeért, Isten kegyelmes egyebekhez: úgy nevezik ezt Érdemnek, mint valamely nyomorúlt kúldúsrúl szoktuk mondani, hogy meg-érdemli az alamisnát; az-az, illendö és képes, hogy adgyanak néki. Illendő ugyan-is az Isten kegyelmességéhez; hogy, miképpen *Sodomát* tíz Igazért meg-tartotta vólna; és az Ina-szakadott embert, azok hitiért a' kik vitték, meg-gyógyítá; vagy, miképpen az *Abrahám* és *David* maradékával, sok jót cselekedett, Attyok szolgálattyáért, *Genesis 26. v. 5. Exod. 32. v. 13. 3.Reg. 15. v. 4. 5.* úgy most-is, kedves Szolgaira nézvén, egyebekkel jót tégyen. noha nem tartozik vélle; és az egyszer meg-fizetett múnka, sem mélto újob bérre.

Masodszor: Azt vallyuk; †[8241] hogy, Semmi cselekedetünknek Erdeme nincs Isten-elött, ha magunk Isten kedvében nem vagyunk; ha Christusba nem

[8235] •• S. Tho. 1. 2. qu. 114. ar. 6.
[8236] * Supr. fo. 921.
[8237] † Gal. 6. v. 5.
[8238] " 2.Cor. 5. v. 10.
[8239] Ieron. in c. 25. Matt.
[8240] " Aug. tom. 4. quaest. 149. in Exod. Ibidem, de Cura pro mortuis, c. 5. Lib. 20. cont. Faust. c. 21. Ambr. to. 5. li. 5. in ca. 7. Luc.
[8241] † S. Thom. 1. 2. qu. 117. ar. 2.

hodogeus_j.indd 1602 2025. 07. 21. 11:27:39

óltattunk; ha az ö Malasztyából nem származik fáratságunk. Ezt Christus, szép hasonlatossággal adgya előnkbe: *[8242] En vagyok, ugy-mond, a' Szőlő-tő; tí pedig Szőlő-veszszők vadtok. A' Veszső nem gyümőlcsözik, "[8243] ha a' Szőlőtőn nem marad: úgy tí sem gyümőlcsöztök, ha én-bennem nem maradtok. Mely mondásból, a' *Tridentomi* Gyölekezet, eme' szep Tanítást vészi: *Christus JESUS, tamquam Caput in membra, et tamquam Vitis in palmites, in ipsos Justificatos, jugiter virtutem influit: quae virtus, bona eorum Opera semper antecedit, et comitatur, et subsequitur; et sine qua, nullo pacto DEO grata, et meritoria esse possunt.*[8244] Szent *Pál*, ezen dolgot *[8245], az El-törött Ágatskának hasonlatosságával erőssíti: mely, ha bé nem óltatik a' tős-gyökeres fába, és annak kövérségével nem éleztetik, el-szárad gyümőlcstelenűl. Ezt erőssíti Sz. *Pál*, midőn azt írja; hogy, ha Szeretet nincs benne, semmit nem használ, bár minden joszágát szegények-közzé oszsza-is.[8246] Nem tagadgya Sz. *Pál*, a' mit eléb a' †[8247] *Cornelius*, és *Nabuchodónozor* példajából mutatánk; tudni illik, hogy, A' ki bűnben vagyon, Adakozás-által, Isten kegyelmességéhez készíttetik: hanem, azért nevezi haszontalannak a' Szeretet-nélkül-valo Adakozást, mert, ha Isten szerelmében nincs a' ki adakozik, a' bóldogságban jutalma és bére nincsen sáfárkodásának. Más helyen, azt mongya Sz. *Pál*; *[8248] hogy, ha Isten Fiai vagyunk, örökösi-is vagyunk; de úgy, hogy-ha vélle eggyütt tűrünk: mert a' Világi szenvedések, nem méltók a' következendö dücsösségre. mivel †[8249] kevés, és szem-pillantásig-valo a' szenvedés; nagy, és örökké-valo a' dücsösség. Ebből ki-tettszik; hogy magán, a' Világi szenvedésben, nincs elégendö méltoság a' bóldogságra. De minek-uánna Christusba óltatunk, nem csak magunk emeltetünk oly állapatra hogy Meny-országra méltókká lészünk, "[8250] *Digni Regno DEI:* hanem a' mí Cselekedetünk-is,

[8242] * Ioan. 15. v. 5.
[8243] " Vide Ezech. 15. v. 2.
[8244] Trident Sess. 6. c. 16.
[8245] * Rom. 11. v. 17.
[8246] 1.Cor. 13. v. 3.
[8247] † Supr. fo. 923. Respons. 1.
[8248] * Rom. 8. v. 18.
[8249] † 2.Cor. 4. v. 17.
[8250] " 2.Thess. 1. v. 5. Luc. 20. v. 35. Apoc. 3. v. 4.

hodogeus_j.indd 1603 2025. 07. 21. 11:27:39

méltóságot, és Erdemre-valo elégséget vészen Christus-által. Azért Isten, az őtet-szeretők szenvedésinek †[8251] igérte az élet Coronáját. Mely dologrúl, Sz. *Agostont* hallyad: *[8252] *Nullane igitur sunt Merita justorum? Sunt plane, quia justi sunt: sed ut justi fierent, merita non fuerunt*. Ebből ki-tettszik; hogy, ha Erdemeseknek vallyuk-is az Igazak cselekedetit, azzal a' Christus érdemét nem kissebbíttyük, söt magasztallyuk. Mert abból tettszik-meg az igaz {950:} Szőlő-tőnek ereje, hogy a' veszszőket nyersen tartya, és éltetö nedvességgel úgy táplállya, hogy gyümőlcsözzenek, "[8253] *Fructisicent DEO.*

Harmadszor: Azt mongyuk; hogy, Semmi cselekedettel, senki Istent adóssá nem teheti, hogy tartozzék fizetni néki: hanem-ha jó kedvéből, és merö kegyelmességéből, meg-szegődik Isten, és Jutalmat igér fáratságának. mert bezzeg így, adóssá tészi magát Isten, fogadásának igazságával.

Elsö Része, abból ki-tettszik: Mert, valami Jó vagyon Emberben, mind Istentűl vagyon, Istené, és Istennek tartozik vélle. Az Isten pedig, embertűl semmi hasznot nem vészen, mellyért, vagy hál'adással, vagy bérrel tartoznék. mert minnyájan azt mondhattyuk, akár-minémü munkánk-után: *Servi inutiles sumus*,[8254] Haszontalan szolgák vagyunk, és semmit Isten nem vészen tőlünk: †[8255] *Si juste egeris, quid donabis ei? aut quid de manu tua accipit?*

Második Részét, Sz. *Pál* taníttya; azt írván, ••[8256] hogy, Nem hamis az Isten, hogy el-feletkezzék munkánkrúl: és nem hazudhat, *[8257] hogy igéretit bé ne tőltse. Christus-is azt mongya, †[8258] hogy a' Szőlő-munkásokkal megszegődik Isten, *Conventione facta*.

Ezen az Isten szegődésén, és Jutalom igéretin, fondáltatik a' mí Érdemünk: Mert, a' hol Érdem vagyon, ott adósság vagyon; úgy hogy, a' kitűl érdemlűnk, az köteles a' Jutalom fizetésére. Ezt Sz. *Pál*, és Sz. *Agoston*, illyen szókkal

[8251] † Iac. 1. v. 12. c. 2. v. 5.
[8252] * Aug. epi. 105. sub init.
[8253] " Rom. 7. v. 4. Eccli. 1. v. 10.
[8254] Luc. 17. v. 10.
[8255] † Iob. 35. v. 7.
[8256] •• Heb. 6. v. 10.
[8257] * v. 18.
[8258] † Luc. 6. v. 38. Matt. 20. v. 2.

hodogeus_j.indd 1604 2025. 07. 21. 11:27:39

taníttyák: “[8259] *Merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum*. *[8260] *Meritis, tamquam ex debito, Merces convenit*; A’ kinek Erdemért fizetnek, nem ingyen, hanem adósságból adnak bért. Ezent taníttya az Okosság-is: Mert, a’ mit Szegődés-nélkül jó akaratunkból adunk, azt ingyen adgyuk: de, a’ kivel meg-szegődünk bizonyos munkáért, annak bezzeg adósok vagyunk. Mivel azért, sem adósságba, sem kötelességbe nem eshetik külömben Isten, hanem csak maga saját igéretivel: következik, hogy Embernek Érdeme nem lehet külömben Istennél, hanem-ha, maga kedves jó akarattyából, arra köti igaz igéretivel magát, hogy Jutalommal meg-elégíti, és fizeti az Ember munkálkodását. Mely dolgot, Sz. *Agoston* illyen szókkal tanít: *Donator est indulgentiae; Debitor coronae. Unde debitor? Accepit aliquid? Cui debet aliquid DEUS? Ecce videmus, quia tenet eum Debitorem Paulus? Reddet mihi justus Judex. Quid tibi reddet, nisi quod tibi debet? Unde tibi debet? quid ei dedisti? quis prior dedit illi, et retribuet ei? Debitorem Dominus ipse se fecit: non accipiendo, sed promittendo. Non ei dicitur, Redde quod accepisti: sed, Redde quod promisisti.*[8261] †[8262] *Debitor factus est nobis; non aliquid a nobis accipiendo, sed quod ei placuit promittendo. Illo ergo modo possumus exigere, ut dicamus: Redde quod promisisti, quia fecimus quod jussisti; et hoc tu fecisti, qui laborantes juvisti.*

Negyedszer, és Utólszor: Azt hiszszük; hogy az Igazúlt, és Isten kedvében ingyen fogadtatott Ember, a’ Christus érdeméből származott Jó Cselekedetekkel, a’ meg-igért Mennyei koronát, és Igazulásának öregbűlését érdemli. Azért, a’ Mennyei dücsösség, nem csak úgy adatik az Istenes Embernek mint Fiúi örökség; hanem úgy-is, mint jó Bajnak és Pállya-futó bére és jutalma. Ezt minek-elötte meg-bizonyíttsuk, jusson eszűnkbe a’ mit Sz. *Pál* mond; hogy, Mihent Isten valakit kedvébe fo-{951:}gad, és Fiává választ, annak “[8263] mingyárt közi és igazsága vagyon, mint Atyai örökséghez, a’ Bóldogsághoz. Es, miképpen a’ Keresztség-után meg-hólt Kisdedek, érdem-nélkül üdvözűlnek: azon-képpen, ha mingyárt halála történik az öreg

[8259] “ Rom. 4. v. 4.

[8260] * Aug. l. 2. cont. duas Epi. Pelag. c. 8.

[8261] Aug. tom. 8. in Psa. 83. sub fin. Vide supr. fo. 737.

[8262] † To. 10. Sermone 16. de Verb. Apost. initio.

[8263] “ Rom. 8. v. 17. Gal. 4. v. 7. 1.Pet. 1. v. 3.

hodogeus_j.indd 1605 2025. 07. 21. 11:27:39

Embernek, mihent meg-igazúl, bár semmit érdemest ne cselekednék-is, Meny-országba jutna. De mindazáltal, ha mi Jót cselekeszik az Igazúlás-után, azt Isten, fogadása-szerént, meg-fizeti.

¶. 3. A' Ió Cselekedetek Erdeme, meg-bizonyíttatik.

Elősz̈ör azért; Hogy az Igaz ember, Jó Cselekedetivel érdemli a' Mennyei bóldogságot, így bizonyíttyuk:

I. A' Sz. Irás sokszor mongya; hogy a' más világon azt arattyuk, a' mit most vetünk; és kinek-kinek, maga Cselekedeti mértéke-szerént, jóval vagy gonoszszal fizetnek: *[8264] *Tu reddes unicuique juxta Opera sua*. "[8265] *Filius hominis venturus est in gloria Patris: tunc reddet unicuique secundum Opera*. †[8266] *Unusquisque Propriam mercedem accipit, secundum suum laborem*. ••[8267] *Quae seminaverit homo, haec metet. Bonum autem facientes, non deficiamus, tempore enim suo metemus*. *[8268] *Ecce venio: merces mea mecum est, reddere unicuique secundum Opera sua*. Ha a' Bóldogság meg-nyerésében, semmi tekíntet nem vólna a' Jó cselekedetre: nem látom, miért kell Cselekedethez mérni a' fizetést. Hogy azért munkánk-szerént lehessen a' Fizetés; mint a' Gonosz cselekedettel a' Pokolt érdemlik a' veszendők, úgy a' Jó cselekedetek érdemesek a' Bóldogság meg-nyerésében. Azért biztattya Sz. *Pál* a' Híveket, hogy bévelkedgyenek minden Jóban, mert nem lészen haszontalan munkájok: *Abundantes in omni opere Domini semper; scientes, quod labor vester non est inanis in Domino:*[8269] hanem dücsösséget szereznek; *[8270] *Momentaneum tribulationis nostrae, aeternum gloriae pondus OPERATUR in nobis*.

[8264] * Psal. 61. v. 13.
[8265] " Matt. 16. v. 27. Rom. 2. v. 6.
[8266] † 1.Cor. 3. v. 8.
[8267] •• Gal. 6. v. 8.
[8268] * Apoc. 22. v. 12.
[8269] 1.Cor. 15. v. 58.
[8270] * 2.Cor. 4. v. 17.

hodogeus_j.indd 1606 2025. 07. 21. 11:27:39

A' Dücsösségben-valo külömbség-is, †[8271] egyébünnen nem származik, hanem abból, hogy "[8272] a' ki szűkön vét, keveset arat.

II. Az aítatos Kegyességnek, mind itt, mind a' más világon igéreti vagyon: *Pietas ad omnia utilis, promissionem habens vitae quae nunc est, et futurae*.[8273] Es nem csak azt olvassuk, hogy, *Usorá*-ra ád Istennek a' ki adakozik, *Prov. 19. v. 17:* hanem azt-is írja Sz. *Pál*; hogy az Istent, Irgalmassággal érdemellyük magunknak, †[8274] *Talibus enim hostiis promeretur DEUS*. és az Irgalmasság, helyt szerez mindennek, érdeme-szerént: "[8275] *Misericordia facit locum unicuique, secundum Meritum Operum suorum*.

III. A' Sz. Irás, Bajnakoknak, és Pállya-futóknak nevez minket: a' Dücsösséget pedig, igaz Birótúl igazság-szerént adatott Koronának: *[8276] *Bonum certamen certavi, cursum consummavi: reposita est mihi Corona justitiae, quam reddet mihi in illa die justus Judex*. "[8277] *Beatus vir qui suffert tentationem; accipiet Coronam vitae*. Es azzal biztat Sz. *Pál*, hogy az Isten nem hamis, hogy el-feletkezzék munkánkrúl: †[8278] *Non enim injustus DEUS, ut obliviscatur Operis vestri*. Ha Érdem-nélkül adatnék a' dücsösség, az Isten igazsága nem fénylenék a' fizetésben: hamissat sem tenne, ha, minden cselekedetinkrűl el-feletkezvén, azokra semmit nem adna.

IV. Az Örök élet, a' Sz. Irásban sok helyen, Bérnek, és Jutalomnak nevez-tetik: ″[8279] *Voca Operarios, redde illis Mercedem*. *[8280] *Qui potum dederit ca-*{952:}*licem aquae frigidae, non perdet mercedem suam*. †[8281] *Gaudete, et exultate, quoniam Merces vestra copiosa est in caelo.* ••[8282] *Confortamini: erit*

[8271] † 1.Cor. 15. v. 41.
[8272] " 2.Cor. 9. v. 6.
[8273] 1.Tim. 4. v. 8.
[8274] † Heb. 13. v. 16.
[8275] " Eccli. 16. v. 15 Corruptum non esse locum, Vide Bellarmin tom. 1. de Scriptura.
[8276] * 2.Tim. 4. v. 8
[8277] " Iac. 1. v. 12.
[8278] † Heb. 6. v. 10.
[8279] ″ Matt. 20. v. 8.
[8280] * Mat. 10. v. 42
[8281] † Matt. 5. v. 12.
[8282] •• 2.Par. 15. v. 7.

hodogeus_j.indd 1607 2025. 07. 21. 11:27:39

merces Operi vestro. “[8283] *Justi in perpetuum vivent, et apud Dominum merces eorum*. Ha ingyen, és Erdem-nélkül adatik a’ Meny-ország, mint az Igazúlás: színte mint a’ Bűnnek bocsánattyát, és az Igazúlást, nem mondhattyuk *Merces*-nek, Cselekedetünk bérének, és Jutalmának; azon-képpen, a’ Bóldogságot sem nevezhetnők Jutalomnak. mert, a’ Sz. *Pál* mondása-szerént, *[8284] a’ Jutalom, nem ajándék, hanem Adósság, és tartozásból fizettetik. Ha azért az Érdem neve, sohúlt a’ Sz. Irásban nem találtatnék-is (ki úgy nincs, mint eléb hallók:) elég, ha az ö *Correlativum*-ja, a’ Jutalom és Bér, ott vagyon. mert, *Unum Correlativum, infert alterum*.

V. Itélet napján, okát adgya Christus a’ Gonoszak kárhozattyának, és a’ Hívek üdvösségének: *Jöjetek én Atyámnak áldottai; Mert éheztem, és ennem adtatok*.[8285] Ezekből a’ szókból, ki-lopá *Calvinus* amaz igét, ••[8286] *Enim*. maga annak ott kell maradni *Calvinus* akarattya-ellen-is, mert Christus mondotta. Itt azért Christus, úgy adgya okát az üdvözűltek bóldogságának, mint a’ kárhozottak veszedelmének, midőn azt mongya: *Eredgyetek átkozottak az örök tüzre; Mert éheztem, és nem adtatok ennem*. Tehát, ha a’ gonosz cselekedetek érdemlik a’ Kárhozatot; az üdvösség-szerzö cselekedetek, érdemlik a’ Bóldogságot. mert egyéb-képpen, nem lehetnének okai üdvösségünknek: †[8287] *Sicut merito Peccati, tamquam stipendium redditur Mors: ita merito Justitiae, tamquam stipendium Vita aeterna*. Annak-okáért, maradgyunk a’ Sz. *Pál* mondása-mellett; hogy a’ mí munkánknak fizetése, a’ Mennyei örökség lészen: *Ex animo operamini, scientes, quod a Domino accipietis retributionem hereditatis*.[8288] Mert, miképpen Christus, örököse vólt a’ bóldogságnak, de halálával ••[8289] kellett nyerni az ö Teste dücsösségét: azon-képpen rendelte, hogy “[8290] mí-is az ö ábrázattyához hasonlók légyünk, és a’ dücsösséget fáratsággal nyerjük.

[8283] “ Sap. 5. v. 16.
[8284] * Rom. 4. v. 4.
[8285] Matt. 25. v. 34.
[8286] •• Calv. li. 3. ca. 18. n. 1.
[8287] † Aug. ep. 165. ad Sixtum.
[8288] Coloss. 3. v. 23.
[8289] •• Sup. fo. 489.
[8290] “ Rom. 8. v. 29

hodogeus_j.indd 1608 2025. 07. 21. 11:27:39

Masodszor: Hogy az Igazság öregbűlését *[8291] Cselekedettel nyerjük, abból ki-tettszik: Mert a' Sz. Irás, oly módon ínti az Igazakat az igazság örégbűlésére, hogy meg-ismértesse módgyát-is ennek a' nevekedésnek. mivel Jó cselekedetek-által jelenti, hogy ezt kell szerezni: *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis et sanguinis, perficientes Sanctificationem*.[8292] A' Bőlcs pedig azzal biztat, hogy mind hóltig nevekedgyünk az Igazságban, mert az Urtól adatott Jutalom meg-marad: *Ne verearis usque ad mortem justificari, quoniam Merces DEI manet in aeternum*.[8293] Sokan erre magyarázzák a' Sz. *Jakab* mondását; hogy "[8294] *Abrahám*, és egyebek, Cselekedetekből igazúltak. Mert, jóllehet ezt az Igazuláshoz-valo készűletről érthetni: de bötű-szerént, az Igazúlás nevekedéséről-is igazán magyarázhattyuk.

¶. 4. Az Ellenkezök Bizonysági el-rontatnak.

Ez-elött fel-jegyzők; "[8295] hogy az *Ariánusok* ugyan-azon bizonyságokkal erőssítik, hogy Christus semmit nékünk nem érdemlett, mellyekkel a' töb Ujítók állattyák, hogy az Igaz ember semmit nem érdemel Istentűl.

I. Ellen-vetes. A' Sz. Irás a' Bóldogságot, Isten kegyelmének, és {953:} Irgalmának nevezi: †[8296] *Gratia DEI, vita aeterna*. *[8297] *Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur.*

Felelet. Isten ajándékából vagyon a' mí Érdemes cselekedetünk: Mert *Gratiá*-ból, kegyelmes jó akaratból, ígért Jutalmat cselekedetünknek: *Gratiá*-ból lett, hogy Isten kedvébe fogadtattunk: *Gratiá*-ból vagyon, hogy Jót cselekedünk. E' nélkül, a' három rend-béli *Gratiá*-, kegyelem-, és irgalmasság-nélkül, semmi érdemünk nem lehet Isten-elött. Mivel azért Isten kegyelméből vagyon a' mí Érdemünk, méltán Erdemünk jutalma-is Isten kegyelmének

[8291] * Augeri Iustitiam, ostendi ca. 3. ¶. 1. fo. 936.
[8292] 2.Cor. 7. v. 1.
[8293] Eccli. 18. v. 22.
[8294] " Iac. 2. v. 21. 24.
[8295] " Supr. f. 483. 484.
[8296] † Rom. 6. v. 23
[8297] * Matt. 5. v. 7.

hodogeus_j.indd 1609 2025. 07. 21. 11:27:39

neveztetik; a' mint Sz. *Agoston* szavaiból ez-elött ••[8298] hallók. Azért, a' mí dolgunk úgy vagyon, mint mikor a' Kenyér-sütö egy Garast ád Isten nevében a' kúldúsnak, és a' Garason czipót vészen a' kúldús azon Sütőtűl: noha a' Czipót pénzen vészi, de, mivel a' pénz irgalmasságból adatott néki, igazán mondhattyuk, hogy a' kenyeret Irgalmasságból vette. Ezt Sz. *Agoston*, illyen szókkal adgya előnkbe: †[8299] *Quum DEUS coronat Merita nostra, nihil aliud coronat quam munera sua*.

II. A' Mennyei bóldogság, Fiúi örökség, *Rom. 8. v. 17. Jacob. 2. v. 5.* Tehát nem érdemmel nyeretik.

Felelet. Nem csak Fiúi Örökség, hanem Jutalom-is a' Meny-ország. Azért Sz. *Pál* meg-magyarázza, minémü Örökség a' Mennyei bóldogság; tudni illik oly, melyhez az okossággal-élö és munkálkodo Fiak, múnkával jutnak: *Quodcumque facitis, ex animo operamini; scientes, quod a Domino accipietis retributionem hereditatis*.[8300] Miképpen azért Christus, noha természet-szerént-valo Fia, és Örököse vólt Istennek; mindazáltal, munkával és szenvedéssel jutott Teste dücsösségéhez; *Humiliavit semetipsum; propter quod et DEUS exaltavit illum*:[8301] azon-képpen mí, csak Fogadott fiai lévén Istennek, munkával juthatunk örökségünkhöz.

III. Szent *Pál* szava; *[8302] hogy, Nem méltók e' világi szenvedések az örök bóldogságra.

Felelet. Másutt a' Sz. Irás azt mongya; hogy Méltók vagyunk az Isten országára; *Sap. 3. v. 5. 2.Thessal. 1. v. 5. Apoc. 3. v. 4. Lucae 20. v. 35.* Mivel azért a' Sz. Irás magával nem ellenkezik: úgy kell a' Sz. *Pál* szavát magyarázni, a' mint eléb hallók; tudni illik, hogy, ha a' mí Cselekedetünket magán, Isten igéreti-, malasztya-, és magunk Fiúi méltoságra-valo emelése-nélkül, szemléllyük, bezzeg nem méltók az örök életre.

IV. A' Christus érdemének kissebbítése, és gyalázattya következik, a' mí érdemünk állatásából: Mert ezzel alattomban azt vítattyuk, hogy a' Christus

[8298] •• Supr. fo. 737.
[8299] † Aug. ep. 105. ad Sixtum.
[8300] Coloss. 3. v. 23.
[8301] Philip. 2. v. 8.
[8302] * Rom. 8. v. 18.

hodogeus_j.indd 1610 2025. 07. 21. 11:27:39

érdeme elégséges nem vólt. mivel, ha elégséges vólna, miért kellene azt fóltozni magunk cselekedetivel?

Felelet. Erre, a' *Calvinus* szavaival felelek. Azt veté maga-ellen *Calvinus*; hogy, ha Christus nékünk érdemlett, az Isten irgalmassága, és ingyen-valo ajándékozása, meg-homályosittatik. Erre így felel: *Inscite opponitur Christi meritum misericordiae DEI. Quae subalterna sunt, non pugnant: ideo nihil obstat, quo minus gratuita sit hominum Justificatio, ex mera DEI misericordia, et simul interveniat Christi meritum, quod DEI misericordiae subjicitur.*[8303] En-is azért azt mondom; hogy a' Christus érdemével nem ellenkezik a' mí Érdemünk: mert ez, amabból árad. Es, valamint a' Szó-{954:}lő-tőt nem gyalázza, hanem böcsülletessé tészi a' gyümőlcsözö Veszszö: úgy a' Christus Érdemét magasztallya, hogy annak erejéből az erőtlen Veszszö gyümőlcsözik. Elégséges azért a' Christus érdeme, mert ebből ered a' mí Érdemünk.

TIZEN-HARMADIK KÖNYV.
A' DÜCSÖÜLT SZENTEK TISZTELETIRÜL, és Segétségűl-hivásárúl.

GYarmati Miklós-nak, a' Szentek tisztességében practikálo Irását ostorozván, egész Könyvel óltalmaztam a' Dücsösségben uralkodó Szentek tiszteletit. Azért, bévséges tanuságért, az elébbi Irásomra igazítván a' Keresztyén Olvasót, itt rövídeden sommában foglalom a' mí Vallásunk velejét, és erősségit.

Minek-elötte továb lépjünk, tudósítom a' Keresztyén Olvasót, hogy *1622*. esztendőben, egy Magyar Irásotskát nyomtatának *Bártfán*, a' Kalaúznak Tizen-harmadik Könyve-ellen: melynek Elől-járo Levelében azt olvasom; hogy *A' Magyar-országban-lévö Tanítók, a' Kalauzt feleletre el-osztották; és a' Szentek segétségérül-valo feleletet, Ungvár-megyére rendelték*.[8304] Ebben az Irásban, paraszt szitkoknál, hiuságos nyelveskedéseknél, tudatlan

[8303] Calv. li. 2. c. 17. nu. 1.

[8304] In Epist. Dedicatoria.

hodogeus_j.indd 1611 2025. 07. 21. 11:27:39

habozásoknál egyéb semmi nincsen: úgy, hogy olvasást sem érdemel, nem hogy feleletet. De, *Sapientibus et insipientibus debitor sum*,[8305] az Országos czimborával íratott Felelet fogásit, a' hol szükséges, Igazsággal meg-győzöm; noha nevezet-szerént, mindenütt nem említem az *Ung-vári* Irást.

ELSÖ RESZE.

AZ UYITOK TANITASA A' DÜCSÖSEGES
Szentekrül.

I. AZt vítattyák az Uj Tanítók, hogy a' Szentek Lelkei, itéletig Mennyei dücsöségbe nem mennek; hanem, annak reménségében várakoznak. Erre-
10 nézö szavait *Calvinus*-nak, ez-elött ••[8306] fel-jegyzők, és az Isten Igéjéből meg-győzők. Azért maga *Calvinus*, mászor "[8307] külömbet tanít: és, nevezet-szerént, az O *Testamentom*-béli Szentekrűl azt írta; †[8308] hogy még a' Törvény-alatt Mennyei bóldogságban vóltak. Hol légyenek pedig a' Szentek Lelkei itéletig, azt írja *Calvinus*; *[8309] hogy, Bolondság {955:} arrúl tudakozni. *Luther* sem
15 meszsze jár *Calvinus*-túl, a' mint ••[8310] hallók, és a' Tizen-negyedik könyvből bévebben meg-értyük.

II. Noha bátran nem meri állatni, de gyanusággal azt mongya *Calvinus*; hogy a' Szentek, semmi közöket nem ártyák mí-hozzánk: *Nullum nobis cum illis reliquit commercium, ac ne illis quidem nobiscum, quantum*
20 *assequi licet CONIECTURA*.[8311] Csak *Conjecturá*-val állattya tanítását ellenünk, noha mí-tőllünk mindenben világos irást kiván. Másutt ez-ellen azt írja; hogy a' dücsőült Szentekkel eggyesűlnünk kell, ha Christus tagjai akarunk lenni: *Apostolus tradit, nos sociari sanctis Patribus, qui etiam Mortui,*

[8305] Rom. 1. v. 14.
[8306] •• Supr. f. 509.
[8307] " Supr. fo. 510.
[8308] † Supr. f. 494. fin.
[8309] * Supr. fo. 509.
[8310] •• Supr. f. 499.
[8311] Calv. l. 3. c. 20. nu. 24. Supr. fo. 511.

hodogeus_j.indd 1612 2025. 07. 21. 11:27:39

eandem pietatem nobiscum colunt; ut non possimus esse Christi membra, nisi cum ipsis coalescamus.[8312] Bezátúl-is eléb †[8313] hallók; hogy a' Szentek Lelkei, szorgalmatosok a' mí üdvösségünkről: ″[8314] *Beatorum spiritus, fatemur, de laborantium fratrum salute, suo, nobis incomperto modo, esse sollicitos*.

III. Mivel Sz. *Pál* írja, *[8315] hogy Dücsösség, é, tisztesség illeti azokat, a' kik jót cselekesznek; és Urunk-is azt mongya ‘‘[8316], hogy, A' ki néki szolgál, *Honorificabit eum Pater:* az Ellenkezők szóval vallyák, hogy a' Szenteket mélto tisztelni, felőllök böcsüllettel szóllani, Istenes-vóltokat dícsérni, és követni; mivel Isten ö-véllek, dücsösségét, erejét, igazságát közli: söt, a' mint *Calvinus* szóll, †[8317] *Quod praestantius, quodammodo in UNUM cum ipsis coalescit*. Más-felől, rút gyalázatokkal illetik az Isten Szolgait: Bóldog Aszszonyt, sok dolgokban kárhoztattya *Calvinus*, mint eléb ••[8318] hallók: Sz. *Jánost*, ″[8319] Bálványozónak; Sz. *Márkot*, *Apostatá*-nak; Sz. *Pétert*, Sz. *Pált*, Tévelygőknek, nevezi: Az *Apostolok*-után-valo *Doctorokat*, †[8320] *Ignatiust*, *Gregoriust*, *Jerónymust*, rútúl kissebbíti: A' Régi Atyákat, *[8321] mind tévelygésekbe keveri: A' mely Szenteket a' *Catholicusok* segétségűl híjnak, azok *Calvinus*-nak, ‡[8322] *Colluvies*, ‘‘[8323] *Larvae*, ″[8324] *Umbrae*, ••[8325] *Sanctuli*; Moslékok, Vászok, Arnyékok, Szentetskék. Ha ezek tiszteletes böcsülletek a' *Calvinisták*-nál, magoknak tartsák tisztességöket. *Luther* sem külömben tiszteli a' Szenteket, a' mint eléb †[8326] hallók.

[8312] Calv. li. 3. c. 25. n. 6. cap. 20. n. 24.
[8313] † Supr. fo. 281.
[8314] ″ Beza, in 1.Ioan. 2. v. 1. Et Epist. 83. Theolog.
[8315] * Rom. 2. v. 10.
[8316] ‘‘ Ioan. 12. v. 26.
[8317] † Calv. li. 3. ca. 25. n. 10.
[8318] •• Supr. f. 487.
[8319] ″ Supr. fo. 383.
[8320] † Supr. fo. 390.
[8321] * Supr. fo. 157.
[8322] ‡ Calv. li. 3. ca. 20. n. 25.
[8323] ‘‘ num. 27. Vide supr. f. 508. fin.
[8324] ″ num. 24.
[8325] •• Lib. 4. ca. 10. nu. 10.
[8326] † Supr. fo. 98. 381. 388.

hodogeus_j.indd 1613 2025. 07. 21. 11:27:40

IV. Nem csak a' *Lutheristák* *[8327], de *Calvinus*-is azt taníttya; hogy a' Szentek, imádkoznak közönsegesen az Élőkért: "[8328] *Eorum charitatem, in Communione Corporis Christi non dubium est contineri. Jam vero, tametsi in hunc modum pro nobis orare concedam; non tamen idcirco a sua quiete discedunt*. Másutt, azt vítattya *Calvinus*; ‡[8329] hogy az itéletig, nincs a' Szentekben Szeretet, hanem-az-után lészen; és, hogy semmi közök nincs nékik mí-hozzánk. *Luther*-is azt beszélli; ••[8330] hogy a' Szentek, itéletig ollyanok mint a' Hólt test, mely semmit nem túd. Es így *Calvinus*, szeretettűl; *Luther*, értelemtűl, meg-fosztya a' Szenteket, hogy érettünk ne imádkozhassanak.

V. Azt írja *Calvinus*; hogy földig-érő fülöknek kell lenni a' Szenteknek, ha hallyák a' mí szavainkat: *Quis eousque longas illis esse aures revelavit, quae ad voces nostras porrigantur?*[8331] Másutt ezt meg-fejti, azt írván; hogy a' Sz. István szemeinek, oly erőt adott Isten, mely az Egeket által-hatná: *Servi sui oculis perspicaciam dare potuit, quae caelos penetraret*.[8332] Ha a' halandó ember szeme, az Egeken által-látott: vallyon miért nem érhet a' dicsöült Lelkek értelme e' földre?

{956:} VI. Azt vítattyák; hogy, ha a' Szentek e' Világi dolgokra vigyáznának, tétovázás-, és elme-háborodás-nélkül az nem lehetne: *Nequaquam probabile est, particularibus votis huc illuc circumferri*.[8333] Maga, a' mint hallád, *Calvinus* írja; hogy, *[8334] *Pro nobis orant, nec idcirco a sua quiete discedunt*. Mely dologrúl *Beza* így szóll: †[8335] *Si quiete caelesti frui, et humana curare, inter se pugnant: nec DEUS, nec Angeli, nec CHRISTUS ipse, censendi sunt humana curare*.

VII. Azt írja *Calvinus*; hogy a' Christus kegyelmességének kissebsége, a' Szentekhez-valo esedezés: *Qui Sanctorum intercessione oblectantur,*

[8327] * Supr. f. 444. nu. 3.
[8328] " Calv. li. 3. ca. 20. n. 24.
[8329] ‡ Verba habes, sup. f. 581.
[8330] •• Supr. f. 499.
[8331] Calv. l. 3. c. 20. nu. 24
[8332] Lib. 4. ca. 17. nu. 26.
[8333] Calv. l. 3. c. 20. nu. 24.
[8334] * Calv. li. 3. ca. 20. n. 24.
[8335] † Beza, epi. 83. Theolog. Vide supra, fo. 281.

hodogeus_j.indd 1614 2025. 07. 21. 11:27:40

anxietate laborant; perinde ac si Christus deficeret, aut nimium severus esset.[8336] Ezt maga meg-czáfollya *Calvinus*, midőn az élő Emberek egy-másért-valo könyörgését illyen-képpen menti: †[8337] *Suae Sanctis intercessiones relinquuntur; sed tales, quae ab unica illa dependeant, tantum abest ut delibent ex ea quidpiam*.

VIII. Noha ez-elött "[8338] *Luther*-tűl hallók, hogy, ö nem tíltya a' Szentek Segétségűl-hivását: de az Uj Tanítók közönségesen gyalázzák, kárhoztattyák, Bálványozásnak mongyák, a' bóldog Szentek Segétségűl-hivását.

MASODIK RESZE.

A' ROMAI GYÖLEKEZET VALLASA e' dologban.

¶. 1. Hamis költésekkel terhelik az Ujítók, a' Romai Gyölekezetet.

NEm új dolog, hogy az *Ecclesia* Vallását és tanitását, hamis vádolásokkal, és káromlásokkal terhelték az Ellenkezők. *Manichaeus* azt kiáltotta; †[8339] hogy a' *Martirokat*, Isten-gyanánt tisztelik a' Hívek. *Vigilantius* "[8340] azt mondotta; hogy a' Szentek Tetemi tiszteletiben, Pogány szokásokat-vett-bé az *Ecclesia*. A' *Sidók*, és Pogányok, azért nem akarták ••[8341] a' *Policarpus* Testét Keresztyének kezébe adni, hogy ezt Christus-helyett ne imádnák. A' mostani Tévelygők-is, sok e' féle kábaságokkal terhelik az *Ecclesiat*; mellyeket, Hazugok kőltöttek, és a' ravaszok beszéllik.

[8336] Calv. l. 3. c. 20. nu. 21.
[8337] † Ibi. nu. 19.
[8338] " Sup. fo. 278.
[8339] † Aug. supra, fo. 251. 299.
[8340] " Ierony. sup. fo. 252.
[8341] •• Euseb. li. 4. ca. 15.

hodogeus_j.indd 1615 2025. 07. 21. 11:27:40

I. Azt írják; *[8342] hogy, Senki a' Régiek-közzűl, Szent *Gergely*-elött, nem hítta segétségűl a' Szenteket. Mely mondás hamisságát, ez-elött hallók. majd bévebben meg-mutattyuk.

II. Azt mongya *Calvinus*; †[8343] hogy a' *Catholicusok Litaniá*-ja, *Hymnussa*, *Prosája*, csak nem-is említi Christust. Ennek a' czégéres hazugságnak hamissítására, csak szem kell, mellyel a' *Litaniá*-kat, és *Hymnusokat* valaki meg-tekíntse.

III. Azt beszéllik; hogy mi sokkal nagyob véteknek mongyuk, ha ki egy Szentetske napján, tisztességes munkát tészen, hogy-sem akár-minémü rút vétket mivellyen: *Immenso apud eos sceleratius est, manum, die Sanctulis nescio quibus consecrato, admovisse honesto operi, quam pessimis facinoribus membra omnia exercuisse.*[8344]

IV. Azt fogják reánk; hogy mí, a' Szenteknek Isteni tiszteletet adunk. Ezt az *Ungvár*-megyei rosz Irás, számtalanszor forgattya. *Cal*-{957:}*vinus* pedig így szólll: *[8345] *Martyribus divinos cultus assignant.* †[8346] *Aliquot retro saeculis, Sancti in DEI societatem evecti sunt, ut PRO ILLO colerentur, et invocarentur.* [8347]* *In DEI locum Sanctos in juramentis substituunt, sic divinitatis gloriam ad eos traducunt.* †[8348] *Quae solius Dei sunt et Christi, Angelis deferunt*. Ugyanezent hallók ••[8349] eléb a' *Lutheristák*-túl. Ez-is hamis káromlás, mint majd meghallyuk: mert mí, Istennek adgyuk a' mi Istené; e' mellett, a' Szenteknek-is meg-adgyuk a' mi hozzájok illik. De mit csudállyuk ha minket így vádol ″[8350] *Calvinus*, ki Sz. *János Evangelistát* hasonló vádolással Bálványozóvá tette?

V. Eszébe vévé *Calvinus*, mely nyilván hamis, hogy mí a' Szenteket Istenhelyett tisztelnők: azért viszsza-mongya szavát, és azt írja; hogy Istennek felsöb helyét meg-tartyuk; de ö-utánna, aprób Istenkéket rendelünk, mint

[8342] * Supr. f. 442. nu. 6.
[8343] † Calv. li. 3. ca. 20. n. 21. Supr. fol. 255.
[8344] Calv. li. 4. ca. 10. n. 10.
[8345] * Calv. Matt. 23. v. 29. Supr. fo. 255.
[8346] † Calv. li. 1. ca. 12. n. 1.
[8347] * Libr. 2. ca. 8. nu. 25.
[8348] † Calv. li. 1. ca. 14. n. 10.
[8349] •• Supr. f. 441. nu. 1.
[8350] ″ Vide supra, fol. 383.

hodogeus_j.indd 1616 2025. 07. 21. 11:27:40

a' régi Pogányok: *Neque enim ad alienos Deos sic desciscunt, ut videantur summum DEUM deserere, vel in aliorum ordinem redigere; sed, cum supremum locum illi concedunt, turbam minorum Deorum circumdant, inter quos officia partiuntur.*[8351] Es hoszszú panaszszal számlállya †[8352], mint osztyuk a' tiszteket a' Szentek-között; mint rendelünk Várasonként, Falunként, Istenkéket. Ez-is káromlás: Mert mí a' Szenteket, Isten-mellé társúl nem adgyuk: apró Istenkéknek őket nem vallyuk. *Calvinus*-túl ezennel "[8353] meghallyuk, hogy külön Országoknak, külömb Angyali vannak, kik *praesideál*nak: de ezzel az Angyalok, Istenné nem lésznek. Tehát, mí sem tészszük a' Szenteket Istenekké, midőn őket *Patronusok*-ká választyuk.

VI. Reánk fogják, hogy Christust elégtelennek, vagy a' Szenteknél Irgalmatlanbnak itéllyük, és azért esedezünk nékik. Ezt nem régen ••[8354] *Calvinus*-túl hallók. A' *Lutheristák* szavait ezen dologrúl, ennek-elötte "[8355] fel-jegyzők. Maga *Calvinus* mondása az; †[8356] hogy, mikor az élö Szentek könyörgését kivánnyuk, azzal a' Christus tisztességét meg nem sértyük.

VII. Panaszolkodik *Calvinus* azon-is, *[8357] hogy *Abrahámot* segétségűl nem híjuk. De ezzel jelenti, hogy nem jól olvasta a' mí könyveinket: Mert, *In Commendatione animae*, ezek a' szók vannak: *Sancte Abraham, ora pro eo.* Es minden *Misé*-ben, de fö-képpen *Pro Defunctis*, böcsülletes nevezeti vagyon *Abrahám*-nak.

VIII. Végezetre; gyalázatos szókkal rongálnak minket, *[8358] hogy Sz. *Györgyöt*, Sz. *Katalínt*, Sz. *Christófot* tisztellyük, kik soha *in rerum natura* nem vóltak. De, valamely bizonyos hogy Sz. *István* Király vólt *Magyar*-országban, oly bizonyos, hogy a' nevezett Szentek éltek, és *Martyrom*-ságot szenvedtek. mert a' Régi dolgokrúl, egyébünnen bizonyosok nem lehetünk, hanem a' Régi böcsülletes Emberek tanú-bizonyságából.

[8351] Calv. li. 1. c. 12. nu. 1.
[8352] † Libr. 3. c. 20. nu. 22.
[8353] " Infra, ca. 4. arg. 8. Probat. 8.
[8354] •• Supr. ca. 1. n. 7. fo. 956.
[8355] " Supr. f. 426. n. 21. 441. n. 1.
[8356] † Supr. ca. 1. n. 7. fo. 956.
[8357] * Calv. li. 3. ca. 20. nu. 25.
[8358] * Ung-váriák, pa. 58. De S. Catharina, vide Baron. An. 307.

hodogeus_j.indd 1617 2025. 07. 21. 11:27:40

Mivel azért a' *Görög* és *Deák Ecclesia* régi *Traditió*-ja, és számtalan sok Túdós Emberek irási, ezekről a' Szentekről emlekeznek: csak agya-fúrt kábaság, ebben akadozni. A' Régi Irásokat pedig, laistromban írta Nicolaus Serarius, *in Litaneuticis, lib. 2.*

¶. 2. A' Szentek Segétségül-hivásáról, mit tanít az Ecclesia?

Sem világosban, sem igazabban ki nem mondhatnám, a' Szentek tiszteletirűl-valo tanítását a' *Romai Ecclesiá*-nak, mint Sz. *Agoston* előnkbe adta, illyen szókkal: *Colimus Martyres, eo cultu dilectionis, et societatis, quo* {958:} *et in hac vita coluntur Sancti homines DEI; sed illos tanto devotius, quanto etiam fidentiore laude praedicamus, jam in vita feliciori victores, quam in ista adhuc pugnantes*.[8359] Azt hiszszük azért, hogy a' dücsőűlt Szentektűl, csak azt kérhettyük, a' mit e' földön velünk-vitézkedö Szolga-társainktúl. Mert a' Mennyei Szentektűl egyebet nem kérünk, hanem, hogy könyörögjenek Istennek *[8360] érettünk; és, a' mit magok erejéből nem adhatnak, imádságokkal, és alázatos esedezésekkel nyerjék-meg Istentűl. Csak azt kérhettyük tehát a' Szentektűl, a' mit Sz. *Pál* kért Szolga-társaitúl, midőn így írt nékik: *Orate pro nobis, ut sermo DEI currat*.[8361] †[8362] *Adjuvetis me, in Orationibus vestris pro me ad DEUM; ut liberer ab infidelibus, et obsequii mei oblatio accepta fiat*. "[8363] *Adjuvantibus et vobis in oratione pro nobis*. *[8364] *Orantes simul et pro nobis, ut DEUS aperiat nobis ostium sermonis*. ••[8365] *Fratres, orate pro nobis*. ‡[8366] *Obsecrate pro me, ut detur mihi sermo, in apertione oris cum fiducia:* Tudni illik, hogy érettünk esedezzenek, és imádságokkal nyerjék-meg Istentűl, a' mire szükségünk vagyon.

[8359] Aug. l. 20. cont. Faust. c. 21.
[8360] * Sancta Maria, ora pro nobis.
[8361] 2.Thess. 3. v. 1.
[8362] † Rom. 15. v. 30.
[8363] " 2.Cor. 1. v. 11.
[8364] * Coloss. 4. v. 3.
[8365] •• 1.Thess. 5. v. 25. 1.Tim. 2. v. 1. Heb. 13. v. 18.
[8366] ‡ Eph. 6. v. 17.

hodogeus_j.indd 1618 2025. 07. 21. 11:27:40

Azért, †[8367]akár-minémü szókkal és formával kérjük-is a' Szentek segétségét; azt nem kérjük, hogy magok erejével, hatalmával, tehetségével üdvösséget, szentséget, békeséget adgyanak: hanem, ö-tőllök-is, mint az élö Hívektűl, csak azt kívánnyuk, hogy az Ur Christus érdeme-által, nyerjenek könyörgésekkel Testi Lelki jókat. Annak-okáért, nem hogy Istenhez illendő tiszteletel, és könyörgéssel illetnők a' Szenteket: de oly formán-való kérést bocsátunk hozzájok, mely Istenhez semmi-képpen nem fér. Mert a' Szenteket, azon kérjük, hogy imádkozzanak érettünk; Istentűl ezt nem kérhettyük, mivel ö mástúl semmit nem vár, sem kér: hanem azon esedezünk Istenünknek, hogy ö lévén minden jóknak bévséges kút-feje, Irgalmassága-szerént, mindenható erejével, cselekedgyék minden jót velünk.

Hogy pedig senki abban meg ne botránkozzék, ha az egy-ügyü Jámborok néha oly formán könyörögnek a' Szenteknek, mint-ha Istenhez illendö cselekedetet és hatalmat tulajdonítanának nékik; ugy-mint, mikor Bűnnek bocsánattyát, és üdvösséget kérnek tőllök; mikor őket Reménségöknek, vagy Közben-járójoknak nevezik: azt vegyük eszünkbe, hogy, sok-féle Cselekedetrűl, Méltoságrúl, és Tulajdonságrúl, azt olvassuk a' Szent Irásban, hogy egyedűl magához Istenhez illenek. De azon Sz. Irás, más helyeken, azokat a' Cselekedeteket, és tulajdonságokat, egyebekkel-is közli, noha alacsonb renddel és méltósággal. Végy példát errűl: I. Sz. *Pál* azt mongya; hogy Egyedűl Istennek adassék tisztesség, és dücsösség, *1.Timoth. 1. v. 17. Psalm. 113. v. 9.* Másutt azt olvassuk; hogy Tisztesség, és dücsösség mindeneknek, valakik jót cselekednek, *[8368] *Rom. 2. v. 10. 1.Reg. 2. v. 30. Joan. 12. v. 26.* II. Christus mongya; hogy Egyedűl Isten Jó, *Lucae 18. v. 19.* Másutt, az Emberek Jóknak mondatnak: †[8369] *Bonus homo, de bono thesauro profert bona*. III. Sz. *János* írja; hogy Egyedűl Isten Kegyes: "[8370] *Solus pius es*. Másutt, az Emberek Kegyeseknek neveztetnek: ″[8371] *Novit Dominus, Pios de tentatione eripere*. IV. Azt olvassuk; hogy, Egyedűl Istennek kell szolgálni, *Matth. 4. v. 10. Deuteron. 6. v. 13.* Másutt, parancsoltatik, hogy ki-ki

[8367] † Ita Bellarm. l. 1. de Sanctis, ca. 17.
[8368] * De honore Parentum et Senum, Exo. 20. v. 12. Lev. 19. v. 22.
[8369] † Luc. 6. v. 45.
[8370] " Apoc. 5. v. 4.
[8371] ″ 2.Pet. 2. v. 9.

hodogeus_j.indd 1619 2025. 07. 21. 11:27:40

Urának híven szolgállyon, *1.Tim. 6. v. 2. Coloss. 3. v. 22.* V. Olvassuk, "[8372] hogy, Egynél töb Mesterünk, és Atyánk {959:} nincsen: De Sz. *Pál*, magát, *[8373] Nemzetségek *Doctorá*-nak, és Keresztyének Attyának nevezi, *1.Corinth. 4. v. 15.* VI. Sz. *Jakab* írja; †[8374] hogy minket Lelkünkben, Isten szűlt Igéje-által. Sz. *Pál*, azzal dicsekedik "[8375], hogy ö szűlte *Evangeliom*-által a' Híveket: ‡[8376] *Filioli mei, quos iterum parturio.* VII. Eggyütt azt olvassuk; hogy töb Fondamentom nincs az Egy Christusnál, *1.Cor. 3. v. 11.* Másutt, az *Apostolok* neveztetnek Fondamentomoknak, *1.Corinth. 3. v. 12. Apocal. 21. v. 14.* VIII. Sok helyen olvassuk; hogy, Egy az Isten: Másutt, a' Nép színét, Isteneknek nevezi az Irás, *Psal. 81. v. 6. Exod. 7. v. 1. Cap. 21. v. 6. Cap. 22. v. 8. 9. 28. Joan. 10. v. 35.* IX. Sz. *Pál* írja, hogy Egy a' Közben-járo, *1.Timoth. 2. v. 5.* Másutt, *Moysest* Közben-járónak nevezi, *Galat. 3. v. 19. Deuter. 5. v. 5.*[8377] X. Végezetre, *Moysest*, Meg-váltónak, *Redemtorem; Actor. 7. v. 35.*[8378] *Jósefet*, és *Othonielt*, Üdvözitőnek, *Salvatorem; Genes. 41. v. 45. Judic. 3. v. 9.* nevezi az Irás.[8379]

Efféle mondásokban ellenkezés nincsen; Teremtett-állatnak sem adatik Isteni Felség: mert, ollyan méltósággal, és az-szerént, mint Istenhez illik, a' Jóság, Kegyesség, Atyaság, *etc.* senkihez egyébhez nem illik. Külömb módon, aláb-valo renden és formán, a' Teremtett-állatokban-is ezek meg-találtatnak.

Miképpen azért efféle mondásokban, nem csak magán a' szókra, hanem azok értelmére nézünk: úgy a' Keresztyéni szeretet, és közönséges igazság, azt kívánnya; hogy, mikor a' Szentekhez-valo Imádságban oly szókat ejtünk, mellyek úgy tettszenek, a' szók járása-szerént, hogy Isteni erőt és hatalmat jelentenek a' Szentekben: ne tégyen ezekről senki egyéb ítéletet annál, a' mit tőllünk hall; tudni illik, hogy sokkal külömben, és alacsomb renden

[8372] " Matt. 23. v. 8. 9.
[8373] * 1.Tim. 2. v. 7. 2.Tim. 1. v. 11.
[8374] † Iac. 1. v. 18.
[8375] " 1.Cor. 4. v. 15.
[8376] ‡ Gal. 4. v. 19.
[8377] *Mediator.*
[8378] *Redemtor.*
[8379] *Salvator.*

hodogeus_j.indd 1620 2025. 07. 21. 11:27:40

szabjuk ezeket a' Szentekhez, hogy-sem a' mint Istenhez illenek. Mert, akár-mit kérjünk-is a' Szentektűl: csak úgy, és nem külömben kérjük tőllök, hogy könyörgésekkel nyerjék-meg azt Istentűl.

A' Szentektűl azért, Bűn-bocsánatot, és Bóldogságot, úgy nem kérünk, hogy ezeket ők adgyák; mert, az *Isaias* mondása-szerént, "[8380] Isten az, a' ki az Ember bűneit le-törli: Csak azt kérhettyük tehát a' Szentektűl; hogy, Christus érdeme-által, imádságokkal nyerjenek Istentűl oly Malasztot, hogy bűnünkből ki-térvén, bocsánatot vegyünk. A' Sz. Irás *Stylusa*-szerént, a' ki mást tanít, vagy jól rendeli életét: üdvözíti magát, és felebaráttyát: †[8381] *Attende Doctrinae: hoc enim faciens, et teipsum salvum facies, et eos qui te audiunt*. "[8382] *Si quo modo salvos faciam aliquos ex eis*. ‡[8383] *Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos*. *[8384] *Qui converti fecerit peccatorem, salvabit a morte animam ejus*. ••[8385] *Qui habet hanc spem, sanctificat se*. Ha ezt igazán mongyuk azokrúl, kiknek munkálkodása hasznos az Emberek üdvösségére: szabad nékünk-is az élö Hívektűl, vagy a' dücsöűlt Szentektűl kérnünk, hogy könyörgésekkel segéttsenek az Üdvösség nyeréséhez. Es, a' mint Urunk a' Szegényekrűl mongya, hogy bé-fogadnak minket Meny-országba; *Lucae 16. v. 9.* a' mint Sz. *Pál*, az *Apostolokat*, Isten Segétőinek nevezi; az Emberek üdvösségében, *Adjutores DEI; 1.Corinth. 3. v. 9.* Azon formán mondhattyuk; hogy, a' ki üdvösségünkért könyörög, helyt szerez nékünk a' dücsösségben.

Igen orrollyák az Ujítók, hogy Sz. Bonaventúra, *Psalterium Mariae*,[8386] {960:} Bóldog Aszszony Sóltárát írta; és azt hirdetik, hogy az egész Sóltárt *Mariá*-ra kentük.[8387] Maga, semmi sincs ebben: mert a' Sz. *Dávid* Sóltárát, éppen hadta *Bonaventúra:* ennek hasonlatosságára, más Sóltárt csinált Bóldog Aszszonynak: és, a' Sz. *David* Sóltárának szavai-közzűl, csak azokat szabta Bóldog Aszszonyhoz, mellyek teremtett-állathoz férhetnek. Es,

[8380] " Isai. 43. v. 25. Remissio peccatorum, quomodo petatur.
[8381] † 1.Tim. 4. v. 16.
[8382] " Rom. 11. v. 14.
[8383] ‡ 1.Cor. 9. v. 22.
[8384] * Iac. 5. v. 20.
[8385] •• 1.Ioan. 3. v. 3. Idem, Ezech. 18. v. 27. Eccli. 2. v. 20.
[8386] *Psalterium Mariae.*
[8387] Vide Gretser. Tom. 2. Defens. Bellarm. fo. 166. 168.

hodogeus_j.indd 1621 2025. 07. 21. 11:27:40

ha azokat a' szókat, mellyeket *Dávid* Istennek mondott, Bóldog Aszszonynak mondotta: nem ollyan felséges méltósággal értette Bóldog Aszszonyrúl, mint Istenrűl. A' Fejedelmeket, Uraknak, Erős hatalmasoknak mongyuk: de nem úgy mint Istent. Azért, mikor *Bonaventúra* ollyat mondott *Mariá*-ról a' mí Istent illethet: nem oly értelemmel mondotta *Mariá*-nak, minéművel Istenhez illik; hanem sokkal alacsomb renden; a' mint hallók, hogy a' Sz. Irás gyakran Teremtett-állatnak tulajdoníttya az Istenhez illendö neveket.

Azt sem tűrhetik a' Viszszálkodók, hogy, nem tudom micsoda Könyvben, azon kérik Bóldog Aszszonyt, hogy Fiának parancsollyon.[8388] Méltó-is vólna feddésre ez a' mondás, ha ki úgy értené, mint-ha *Maria*, Christus-nál nagyob vólna. de, miképpen a' Sz. Irásban sok mondások vannak, mellyeket nem vehetünk a' szók keménysége-, és tulajdon értelme-szerént, hanem a' *Metaforát* meg kell lágyítani; úgy-mint, midőn azt olvassuk, ••[8389] hogy Isten meg-bánta a' teremtést: †[8390] *Jákob* meg-győzé Istent: ‘‘[8391] *Josue* szavának engedett Isten: *[8392] *Moyses* el nem bocsátá Istent: ″[8393] El-fárasztya a' bűnös ember Istent, *etc*. Azon-képpen, ha ki a' Bóldog Aszszony könyörgésének foganatos-vóltát, *per Hyperbolen*, Parancsolatnak nevezi; mint az Irás, *Obedientiá*-nak, Engedelemnek, nevezi a' *Josue* kérésének bé-tőltését: bezzeg, illyen értelem-szerént, én sem kárhoztatnám ezt a' mondást. Jóllehet tanácsúl sem adnám, hogy valaki illyen kemény *Metaforák*-kal éllyen, mellyekből valami botránkozás történhetnék.

Dorgállyák azt-is az Ellenkezők, hogy Bóldog Aszszonyt, Reménségűnknek nevezzük.[8394] De csak ollyan, vagy a'hoz hasonló értelemmel nevezzük, mint Sz. *Pál*, és Sz. *David*, Reménségöknek nevezik az Embereket: *Quae est enim nostra Spes, aut gaudium, aut corona gloriae? nonne Vos?*[8395] *[8396] *Homo*

[8388] *Jure Matris impera*. Calv. l. 3. c. 20. nu. 22.
[8389] •• Gen. 6. v. 6.
[8390] † Gen. 32. v. 28
[8391] ‘‘ Iosuae 10. v. 14.
[8392] * Exo. 32. v. 10.
[8393] ″ Isai. 43. v. 24.
[8394] *Spes*.
[8395] 1.Thess. 2. v. 19.
[8396] * Psa. 40. v. 10.

hodogeus_j.indd 1622 2025. 07. 21. 11:27:40

pacis meae, in quo speravi. Csak Isten oly Reménségünk, kihez, mint Testi Lelki javaink elsö és fö meg-adójához, ragaszkodunk: de e' mellett, az élö, és dücsöűlt Szentekben-is bízhatunk, úgy, mint Könyörgésekkel segétö gyámolyinkhoz.

Végezetre, leg-inkáb kárhoztattyák a' Pártosok, hogy a' Szenteket Közben-járóknak nevezzük.[8397] De heában garázdálkodnak: mert mí, csak ollyan Közben-járóknak vallyuk a' Szenteket, minéműnek nevezi *Moyses* magát: *Ego Sequester et medius fui, inter Dominum et vos*.[8398] Sz. *Pál*-is, †[8399] *Moysest*, Köben-járónak mondá, a' mint *Beza* *[8400] szép bizonyságokkal meg-mutattya. Es ha Moysest, *Redemtor*-nak; Jósefet, *Salvátor*-nak nevezhették: nem látom, miért nem mondhatnák őket közben-járóknak? Bezzeg csak Egy, az ollyan Közben-járó, minéműrűl Sz. *Pál* emlekezik: "[8401] *Qui dedit Redemtionem semetipsum pro omnibus*; A' ki magát váltságúl adta mindenekért. De a' Szentek nem illyenek: hanem, könyörgés az ö Közben-járások tiszti, nem a' mí Váltságunkért-valo elég-tétel. Miképp{961:}en azért azzal nem kissebbedik az Urunk Közben-járása böcsülleti, hogy az élő Emberek imádságával, és az Angyalok őrzésével segéttetünk: azon-képpen, az Uralkodó Szentek közben-járása sincs Urunk sérelmére. söt dücsösségére vagyon: mert, valami érték, és hasznúnkra-valo tehetség vagyon a' Szőlő-veszszőkben, az igaz Szőlő-tő az Ur Christus érdeméből vagyon. Ha azért meg nem gyalázza, hanem magasztallya az Isten hatalmasságát, hogy a' Teremtett-állatok nemzenek, és munkálkodnak Istentűl adatott erővel: itt sem sértetik-meg az Urunk közben-járasának hathatósága. Azonképpen; ollyan *Advocatus*-unk, Szó-szóllónk, ki úgy, mint halálával nékünk érdemlett jutalmat, kérhesse a' Lelki jókat, töb nincs az egy Christusnál. Noha e' mellett Christus arra tanít, hogy mí-is egy-másért Szó-szóllók légyünk Isten-elött; és né csak magunknak, hanem egyebeknek-is kérjük

[8397] *Mediator.*
[8398] Deut. 5. v. 5.
[8399] † Gal. 3. v. 19.
[8400] * Beza, ad Galat. 3. v. 19.
[8401] "1.Tim. 2. v. 5.

hodogeus_j.indd 1623 2025. 07. 21. 11:27:40

a' Bűn-bocsátást. Azt-is igéri Sz. *János*-által; †[8402] hogy, némely Bűnök bocsánattyát nyerheti ember Felebaráttyának.

Ezekből világoson meg-tettszik, a' mit fondamentomúl veténk; hogy a' dücsöűlt Szentektűl egyebet nem kérünk, hanem csak a' mit egy bűnös Szarándoktúl: és hogy minden könyörgésünknek, mellyeket a' Szentekhez bocsátunk, csak az a' *sommá*-ja, és igaz értelme, hogy imádságokkal segéttsenek.

¶. 3. A' Szentek imádásárúl, mit hiszen az Ecclesia?

Hogy a' Szentek tiszteletit, a' Bálványozástúl (mellyel balgatagúl terhelnek minket az Ujítók) meg-válaszszuk, és a' szórúl-valo villongást el-távoztassuk:

I. Tudnunk kell; Hogy az Imádás, Jele a' belsö böcsüllésnek, és meg-ismért méltoságnak. Azért, az Imádáshoz kivántatik, 1. Hogy Értelmünkel meg-ismérjük annak felsöségét és méltoságát, a' kit imádnunk kell: Es, hogy mélto 's illendő hogy azt böcsüllyük. 2. Hogy Akaratunk Légyen annak tisztelésére, a' kiben felsöb méltoságot ismérünk. 3. Hogy külsö, vagy belsö cselekedetekkel, Jeleit adgyuk a' belsö itéletnek és akaratnak, térdet hajtván, süveget vetvén, le-borúlván az-elött a' kit imádunk. mert, az említett belsö Ertelem- és Akarat-nélkül, csufolás a' térd-hajtás; †[8403] mellyel a' Sidók tréfálták Urunkat.

II. Tudnunk kell; Hogy a' Méltóság és Felsöbség, melyre néz az Imádás, Három-féle: Elsö; Isteni végetlen Felség. Másik; Teremtett, és természet-szeránt-való Méltóság; úgy-mint Fejedelemség, Atyaság. Harmadik; Teremtett, de természet-felett-valo Méltóság; úgy-mint a' Szentség, és Mennyei bóldogság.

III. Tudnunk kell; Hogy, noha a' szónak elsö jegyzéséből, *Latría* és *Dulía*, Tiszteletet és Szolgálatot jegyez: de, a' Sz. Irásban forgott Doktorok szokásából, a' *Latrián* oly Tiszteletet értünk, mely egyedűl magát Istent illeti; a' *Dulián* ollyat, mely a' teremtett-állatokhoz fér. A' *Trinitas* neve, akár-mely háromságot

[8402] † 1.Ioan. 5. v. 16.
[8403] † Matth. 27. v. 19.

hodogeus_j.indd 1624 2025. 07. 21. 11:27:40

jegyzett a' szónak elsö erejéből: de most, a' Keresztyének Egyházi szokásából, csak az Isteni természetnek Három személyét jegyzi. A' *Sacramentom* neve, akár-mely titkos dolgot jegyzett maga erejéből: de most a' Keresztyénségben, csak meg-szentelö szent Jelt jegyez. Ugy azért, †[8404] mivel a' Sz. Irás fordí-
5 tásában ritkán, vagy talám {962:} soha sem neveztetik az Emberi tisztelet, *Latriá*-nak, és az Isteni tisztelet *Duliá*-nak: ebből a' szokásból, mí-is az Isten Imádását, *Latriá*-nak; az Emberek imádását, *Duliá*-nak nevezzük.

Azt mongyuk azért, Hogy az Imádás Három-féle: Elsö; Mellyel Ember Istennek végetlen Felségét, és mindeneken-való hatalmát jelenti, és tisz-
10 teli. Ez az Imádás, †[8405] Egyedűl csak Istent illet. Erről így ír Sz. Agoston: *[8406] *Illo cultu, qui Graece Latria dicitur, Latine uno verbo dici non potest, cum sit Divinitati debita servitus; nec colimus, nec colendum dicimus, nisi unum DEUM. Cum autem ad hunc cultum pertineat Oblatio Sacrificii, nullo modo tale quid offerimus, aut offerendum praecipimus cuiquam Martyri,*
15 *vel cuiquam Sanctae animae, vel Angelo. Sacrificare Martyribus, dixi; non dixi, Sacrificare DEO in memoriis Martyrum, quod frequentissime facimus.* Annak-okáért, a' hol Isten azt parancsollya, hogy Egyedűl néki szolgállyunk, a' Hetven-két *Sidó*, söt ö-maga Christus, a' *Görög* bötű-szerént, így olvassa: *[8407] *Illi soli Latria servies*. A' Bálványozót-is, ettűl a' szótúl nevezik
20 *Idololatrá*-nak: mivel a' Teremtett-állatot, *Latriá*-val tiszteli.

Minthogy azért az Aldozat, egyedűl Istent illeti, azt írja Sz. *Agoston*; hogy az Aldozatra rendelt Oltarokat, nem a' Szenteknek kell éppíteni, hanem Istennek, noha a' Szentek neve- és *Patrociniom*-ja-alatt: †[8408] *Nulli Martyrum, sed ipsi DEO Martyrum, quamvis in memorias Martyrum, constituimus*
25 *Altaria*. "[8409] *Non constituimus Sacerdotes, nec offerimus Sacrificia Martyribus.* A' *Tridentomi Conciliom*-is, így szóll ezen dologrúl: *[8410] *Quamvis in honorem et memoriam Sanctorum, interdum Missas Ecclesia celebrare consuevit: non*

[8404] † Aug. 10. Civit. ca. 1.
[8405] † Mat. 4. v. 10. Luc. 4. v. 8. Deut. 6. v. 13.
[8406] * Li. 20. contr. Faust. c. 21. Vide supr. fo. 303.
[8407] * Deut. 6. v. 13. Luc. 4. v. 8. Matt. 4. v. 10.
[8408] † Aug. lib. 20. contr. Faust. cap. 21.
[8409] " Libr. 8. de Civit. c. 27.
[8410] * Concil. Trident. Sess. 22. ca. 3.

hodogeus_j.indd 1625 2025. 07. 21. 11:27:40

tamen illis Sacrificium offerri docet; sed DEO soli, qui illos coronavit. Unde nec Sacerdos dicere solet; Offero tibi sacrificium Petre, Paule.

A' Templomokat-is, csak Istennek éppíttyük, hogy ezekben szent Aldozattal tiszteltessék; a' mint *Innocentius* Pápa, *lib. 3. de Mysteriis, cap. 11.* és ö-elötte Sz. Ambrús, *lib. 2. de Spiritu Sancto, c. 13.* Cyrillus, *lib. 13. Thesauri, c. 3.* Sz. Agoston, *libr. contr. Maxim. c. 11.* nyilván írják. Noha a' Templomokat, ••[8411] neveken meg akarván egy-mástúl választani, valamely Szentek nevérűl szoktuk nevezni; és annak a' Szentnek, kivált-képpen-valo tiszteletivel ékesíteni. Es, a' mint Sz. *Agoston* mondá, hogy, *Sacrificamus DEO in memoriis Martyrum:* úgy mondhattyuk, hogy, *Templa extruimus DEO in memoriis Martyrum.*

Masodik Imádás; A' Világi méltóságban-lévö személyeket illeti, melylyel tiszteltetik az ö felsőbségek. Ezt az Imádást, *Civilis cultus*-nak nevezik; melyrűl Sz. *Agoston* így szóll: *Homines dicuntur colendi, et venerandi; si autem eis multum additur, et Adorandi.*[8412] ‘‘[8413] *Si quis purpuram, aut diadema Regis jacens inveniat, numquid ea conabitur adorare? Cum vero ea Rex fuerit indutus; periculum mortis incurrit, si ea simul cum Rege quis adorare contemserit.* Efféle Imádás példáit, olvassuk a' Sz. Irásban. Abrahám, †[8414] *Adoravit populum terrae.* Jákób, imádá a' báttyát Esaut, *Gen. 33. v. 3.* Jósefet imádák a' báttyai, *Gen. 42. v. 6.* Moyses imádá Jetrót, *Exo. 18. v. 7.* Abigail, *1.Reg. 25. v. 25.* Bethsabee, *3.Reg. 1. v. 16.* imádák *Davidot*: Nathan Proféta-is, *3.Reg. 1. v. 23.*

Harmadik Imádás; Az Istentűl természet-felett ajándékoztatott méltóságot nézi, ugy-mint Szentségét, és Dücsösségét. E'hez kivánta-{963:}tik; hogy Elsöben, meg-ismérjük a' Szentek méltoságát, hogy ők Istennek kedves Szolgai, Fiai, és örökösi. Másodszor, hogy ezért a' méltóságért, őket tisztelni, böcsülni akarjuk: Es valósággal tisztellyük, térd-hajtással, segétségűlhívással, *etc.* Es, noha azon külsö cselekedettel tisztellyük a' Szenteket, mellyel Istent: de nem egyenlö méltoságért; nem azon végre tisztellyük.

[8411] •• Vide supra, fo. 752. Theodoretum.
[8412] Aug. 10. Civ. ca. 4.
[8413] ‘‘ Tomo 10. Serm. 58. de Verb. Domini. in fine.
[8414] † Gen. 23. v. 7.

hodogeus_j.indd 1626 2025. 07. 21. 11:27:41

Mert, mikor Istent imádgyuk, azt vallyuk és jelentyük, hogy ö Teremtőnk, és dücsösségünk Ura. A' Szenteket pedig, csak azért tisztellyük, mert Isten Fiai és Bóldogi.

Ezt az Imádást, *Duliá*-nak nevezzük: és errűl emlekezik a' Sz. Irás, mikor azt mongya; hogy *Abrahám* imádá a' három Angyalt, *Gen. 18. v. 2.* Loth imádá a' két Angyalt, *Gen. 19. v. 1.* Baalám imádá az Angyalt, *Num. 22. v. 31.* Jósue azon-képpen, *Josuae 5. v. 15.* Hásonló imádással tisztelék *Eliseust* a' Profeták fiai, *4.Reg. 2. v. 15.* Illyés Profetát *Abdias*, *3.Reg. 18. v. 7.* Saul Király, a' *Samuel* lelkét, *1.Reg. 28. v. 14.* Illyen imádásrúl szóll Sz. *Agoston*-is, midőn azt írja; hogy Sz. *Pétert* imádgyák minden Hívek: *Beatissimum Petrum, modo genibus provolutis adorat Gentium multitudo credentium.*[8415]

Azt mongyuk azért a' Szentek Imádásárúl; hogy, csak ollyan imádással szabad tisztelni a' Szenteket, miném̃úvel szabad e' Földön vitézkedö Istenes jámbor Embereket böcsülleni: az-az, nagyob vagy kisseb, de teremtett méltoságért, teremtett-állathoz illendö Imádást érdemlenek a' Szentek. Sz. *Pál* írja; *[8416] hogy, Dücsösség, és tisztesség annak, a' ki jót cselekedik. Christus fogadta; †[8417] hogy, A' ki néki szolgál, tiszteltetik. Es, ••[8418] A' ki Igazat, mint Igazat, bé-fogad, igaznak jutalmát vészi. Tehát, szabad az élő Emberekben az Isteni ajándékot böcsülleni és tisztelni. Mivel azért a' bóldog Szentek, nem kisseb renden-valók az Előknél: miért nem vólna szabad őket-is ezen tisztelettel illetni?

Ellen-vetesek. I. Isten parancsollya, "[8419] hogy őtet imádgyuk. Azért Sz. *Pál* †[8420] nem szenvedte, hogy imádtatnék a' *Lycaonia*-béliektűl.

Felelet. Istenhez illendö imádást, csak Istennek kell adni, mint meg-magyarázók. A' *Lycaonia*-béliekrűl azt írja Sz. *Lukács*, hogy azok a' Pogányok, Sz. *Pált*, *Jupiter* Istennek alították; és a' Papokat elő-állatván, áldozni akarának néki. Azért, látván Sz. *Pál*, hogy Isteni imádással akarják

[8415] Augu. Ser. 25. de Sanctis: qui est 1. de S. S. Petro et Paulo. Similia, ep. 42.
[8416] * Rom. 2. v. 10.
[8417] † Ioan. 12. v. 26.
[8418] •• Mat. 10. v. 41
[8419] " Deut. 6. v. 13. Matt. 4. v. 10.
[8420] † Act. 14. v. 12.

hodogeus_j.indd 1627 2025. 07. 21. 11:27:41

őtet tisztelni, méltán ellenzé: mert efféle Imádást, még az "[8421] Angyaloknak sem engedi Sz. *Pál* hogy adgyunk.

II. Az Angyal nem szenvedé, hogy őtet imádná †[8422] Szent *János*.

Felelet. *Calvinus* azt mongya, *[8423] hogy Sz. *János*, ostobáúl, az Angyalnak Isteni tiszteletet nyújtott: Azért ne csudállyuk, ha minket Bálványozóknak nevez, látván hogy a' Christus kedves Tanítványát-is így káromlya. De nem úgy vagyon a' dolog: Mert az *Apostolok*, a' Szent Lélek vétele-után, bálványozásba nem eshettek. Sz. *János* azért, tudta hogy Angyalt imádott: mert, minek-utánna egyszer ••[8424] őtet az Angyal tíltá az imádástúl, az-után-is †[8425] hozzá-illendö tisztelettel imádá őtet; ollyan formán, mint ez-elött hallók, hogy a' régi *Patriarkák* imádták az Angyalokat. Nem-is azért tíltotta az Angyal ezt az Imádást, mint-ha vétek lett vólna benne: hanem, alázatosságából, és az *Apostoli* és Keresztyéni méltoság böcsülletiből. Ezt jelenti ö-maga az Angyal: {964:} mert azt adgya okúl, miért nem akarja hogy őtet imádgya Sz. *János*; Mert, "[8426] *Testimonium JESU, est Spiritus Prophetiae*, Christus Profetiája, és tanu-bizonysága. Azt cselekedte azért mind Sz. *János*, mind az Angyal, a' mit írt Sz. Pál: *[8427] *Honore invicem praevenientes*. Mert, a' Sz. *Gergely* mondása-ként, ••[8428] az Emberi természetbe őltözött Igének böcsülletiért, az Emberektűl nem akarták az Angyalok fel-venni az imádást a' Testesülés-után, mint eléb fel szokták vala venni. Ugy cselekedék tehát az Angyal Sz. *János*-sal, mint Christus; ki meg-feddé, a' ki őtet Jónak mondá: †[8429] *Quid me dicis bonum? Nemo Bonus, nisi unus DEUS*. De vallyon, hogy-ím ezt a' nevet nem akará szenvedni Christus, nem igazán mondák-e őtet Jónak? Ugyan-ezen Keresztyéni alázatosságból, nem

[8421] " Coloss. 2. v. 19.
[8422] † Apoc. 19. v. 10. c. 22. v. 9.
[8423] * Supr. fo. 383.
[8424] •• Apoc. 19. v. 10.
[8425] † Ca. 22. v. 9.
[8426] " Apoc. 19. v. 10.
[8427] * Rom. 12. v. 10.
[8428] •• Greg. Hom. 8. in Evang.
[8429] † Mar. 10. v. 18.

hodogeus_j.indd 1628 2025. 07. 21. 11:27:41

akará Sz. *Péter*, "[8430] hogy őtet imádná *Cornélius*. Es Keresztelö *János* sem akarja vala Christust meg-keresztelni.

¶. 4. A' Szentek egyéb tiszteletit, mint érti az Ecclesia.

A' Szentekre szoktunk ésküdni; Tetemökhöz szarándokságban menni; Dücsöítésök napját innepleni; Erdemökért Istentűl jót kérni: Ezekben-is, oly böcsülletet nem tulajdonítunk a' Szenteknek, mely Teremtett-állathoz nem férne.

Az Esküvést a' mi illeti,[8431] Sz. *Pál* a' Sz. Angyalokra esküszik; *Testor coram DEO et Christo JESU, et electis Angelis:*[8432] de ezzel, Isteni tiszteletet nem ád az Angyaloknak, sem a' Törvény-ellen nem vétkezik, melyben parancsolva vagyon hogy Istenre esküdgyünk. Mi vétek vagyon tehát abban, ha úgy esküszünk a' Szentekre, mint Sz. *Pál* az Angyalokra? Ennek-felette, Christus meg-ment e' dologban minket: Mert azt mongya; †[8433] hogy, A' ki a' Templomra, vagy az Égre esküszik, nem csak a' Templomra, és Égre esküszik, hanem arra, a' ki a' Templomban, és az Égben lakik. Mely mondással, nem csak jóvá hadgya Christus efféle Esküvést; de meg-is magyarázza helyeslétének módgyát.[8434] Tehát azon formán, mivel a' Szentek Isten Templomi, a' ki a' Szentekre esküszik, Istenre esküszik. Azért, a' Keresztyénségnek elsö sengéjétűl-fogva, szokás vólt a' Híveknél, hogy a' Szentekre esküdnének. *Justinianus* Császár, illyen formán írja, hogy esküdtessék a' Tiszt-viselőket: "[8435] *Juro per DEUM Omnipotentem, et ejus Filium JESUM Christum, et Spiritum Sanctum; et per Sanctam et gloriosam DEI Genetricem et Semper-virginem Mariam, et per Quatuor Evangelia, quae manu teneo, et per Sanctos Angelos, etc*.

[8430] " Act. 10. v. 26.
[8431] *Juramentum*.
[8432] 1.Tim. 5. v. 21.
[8433] † Mat. 23. v. 21.
[8434] Latius, vide ista, contra Baldvinum.
[8435] " In Authentic. Collat. 2. Tit. 4. Novel. 8.

hodogeus_j.indd 1629 2025. 07. 21. 11:27:41

Ez-ellen, azt vetik az Ujítók: Isten parancsollya, hogy az ö Nevére esküdgyünk: †[8436] *Per Nomen illius jurabis*. “[8437] *Mihi curvabitur omne genu, et jurabit omnis lingua*.

Felelet. Ha Sz. *Pált* meg-mentik az Ujítók, mikor az Angyalokra esküvék: minket-is meg-mentnek. Es, ha Istenre esküszik, a' ki az ö Templomára esküszik: mí sem távozunk-el Istenünktűl, mikor az ö Szentire esküszünk. Végezetre; Azzal, hogy a' Térd-hajtást Isten magának tartya, nem tíltatik hogy senkinek térdet ne hajtsunk. maga egy-aránt mongya Isten, hogy a' Térd néki hajol-meg, és a' Nyelv ö-reá esküszik.

A' Szentek Tetemihez böcsüllettel-váló Szarándokságot a' mi illeti,[8438] ebben sincs oly tisztelet, mely teremtett-állathoz nem férne. Mert, Mi-{965:}képpen a' *Sido* Hívek az O *Testamentom*-ban, a' *Probatica* †[8439] Tóhoz mentek, ott várták gyógyúlásokat; és, noha errűl parancsolattyok nem vólt, de, mivel próbált dolog vólt, hogy sokaknak használt az ott-valo mosódás, sereggel futottak a' Tóhoz; Nem csak a' Vér-kórságos ••[8440] Aszszony, de azonkivűl-is sokan, a' Christus ruhája préminek böcsülletes illetésével, egésséget kerestek; A' Keresztyének, Sz. *Péter* “[8441] árnyékára vitték a' Betegeket; Sz. *Pál* kis Kezkenőjével, és Térd-kötőjével, *Sudario, et semicinctio*, illeték a' Kórokat, és Gonosztúl meg-szállottakat, mert *Experientiá*-ból tudták ezeknek hasznát. noha e' mellett, reménségöket, nem a' vízben, vagy árnyékban helyeztették: Azon-képpen mí-is, Istenben bízunk, mindent ö-tőlle várunk. De, sok bizonyos cselekedetekből meg-tapasztalván, hogy némely helyen, bizonyos Szentek-által, gyakrab, és nagyob jókkal szokta látogatni Isten az Embereket: azokat a' helyeket, Szent Helyeknek nevezzük; mint az Irás, †[8442] Szent Főldnek nevezi, a' hol *Moyses*-nek meg-jelenék Isten. Nem-is restellyük fáratságunkat az ollyan helyekre. Mert, miképpen a' *Sidók*

[8436] † Deut. 6. v. 13.
[8437] “ Isa. 45. v. 24.
[8438] *Peregrinatio.*
[8439] † Ioan. 5. v. 4.
[8440] •• Matt. 9. v. 20. ca. 14. v. 36.
[8441] “ Act. 5. v. 14. ca. 19. v. 12.
[8442] † Exo. 3. v. 5. Gen. 28. v. 17.

hodogeus_j.indd 1630 2025. 07. 21. 11:27:41

könyörgési, foganatosbak és hathatósbak vóltak a' *Jerusalemi* Templomban; *[8443] mint maga jelenti az Isten: azon-képpen, magunkon tőlt dolgokbúl tudgyuk, hogy a' Szent Helyeken hamaréb meg-nyerhetni, a' mit az-elött sokszor óhajtottunk. Es, miképpen a' Világi Szenteket, ••[8444] nem egyenlö ajándékokkal látogattya Isten: azon-képpen, az Isteni Csudákból, és cselekedetekből meg-tapasztaltuk, hogy a' bóldog Szentek-közzűl, némellyek-által, hamaréb, és gyakrabban nyerünk egy-féle ajándékot. Hogy pedig ezekrűl, igaz, és történt próbáink légyenek, nem csak a' mindennapi dolgok bizonyíttyák, de a' Régi Jámborok-is taníttyák. Sz. *Agoston* írja; hogy a' Hamis-esküvőkre, láthato ostorát bocsátotta Isten *Nólá*-ban, a' Sz. *Felix* teteménél. Azért ö-maga Sz. *Agoston*, próbáért oda kűldé azokat, a' kik egy-másra esküdtek vala: "[8445] *Ubique quidem est DEUS; verumtamen ad ista, quae hominibus visibiliter nota sunt, quis potest ejus consilium perscrutari, quare in aliis locis haec miracula fiant, in aliis non fiant?* Másutt, Sz. *Agoston*, ••[8446] sok Csudákrúl emlekezik, mellyek a' Szentek teteminél lettek. Sz. *Mihály* Templomában, ugy-mond Sozómenus, *lib. 2. c. 3.* betegek gyógyúltak. Sz. *Bábyla* csontya-mellett, semmi hatalma nem lehete az Ördögnek; *Theodoret. li. 3. c. 9. 10. Sozom. lib. 5. c. 19.* Szent *Jerónimus* írja; hogy *[8447] *Jerusalem*-ben, sokkal hatalmasban fénylik az Isten jó-vólta az Emberek segétségében, hogy-sem egyéb helyeken. Azért, ha *Vigilantius* †[8448] ördögi ravaszságnak itéli a' *Mártyrok* Teteminél történt csudákat, mennyen-bé a' Templomba, és ki-űzetik belőlle az Ördög, mely ezt mondattya vélle. Ha azért az *Israël* Fiaitúl, böcsüllettel hordoztatott Csontya "[8449] *Josef*-nek; és, a' mint szóll a' Sz. Irás, profétált *Jósef* halálaután; ha az ••[8450] *Elisaeus* hólt Teste profetált, és halottat támasztott: nékünk-is profetálnak a' Szentek tetemi a' Hívek dücsösségérűl, kiknek porokat-is ily nagy tisztességgel böcsülli Isten e' földön.

[8443] * Confer 3.Reg. 8. v. 30. cum c. 9. v. 3.
[8444] •• Rom. 12. v. 6. 1.Cor. 12. v. 11. Eph. 4. v. 7.
[8445] " Aug. epi. 137. Vide infr. l. 15. ca. 2. ¶. 1.
[8446] •• Vide supra, fo. 751. et seqq.
[8447] * Hieron. ep. 17. ca. 5.
[8448] † Contra Vigilant. cap. 4. Vide supr. fo. 297.
[8449] " Eccli. 49. v. 18. Exo. 13. v. 19
[8450] •• Eccli. 48. v. 14. 4.Reg. 13. v. 20.

hodogeus_j.indd 1631 2025. 07. 21. 11:27:41

Az Isten tisztességére meg-illyük azokat a' napokat,[8451] mellyeken a' Szentek dücsöíttettek. Mert, ha a' *Sidók*, †[8452] Isten parancsolattya-nélkül inneplették azt a' Napot, mellyen a' romlandó Templom éppűleti véghez viteték: mentűl inkáb meg-szentelhettyük az Isten élő Templominak dü-{966:}csöítését. Azért, a' *Primitiva Ecclesiá*-ban meg-illették a' Szentek napját, ugy-mint a' Policarpusét; *Eusebius, lib. 4. c. 16. vers. fin. Alia editione, c. 14.* Juventius és Maximusét; *Theodorétus, lib. 3. c. 15.* *[8453] Alexandriai Péterét, ••[8454] Hilarionét, "[8455] és a' Martyrokét.

Végezetre:[8456] A' Régi Sz. Atyák azt írják; hogy a' Szentek Érdemével segéttetünk: †[8457] *Populus Christianus memorias Martyrum, religiosa solemnitate concelebrat; et ad excitandam imitationem, et ut MERITIS eorum consocietur, atque orationibus adjuvetur.* *[8458] *Beati Petri nos MERITIS et Orationibus credimus adjuvandos*. De ezt nem úgy kell érteni, mint-ha a' Szentek élégségesen érdemlenék a' Bűn-bocsánatot: hanem úgy, ••[8459] mint az élö Szentek, könyörgések-által, fele-baráttyoknak kegyelmet nyernek. mert ez-elött "[8460] meg-bizonyítók; hogy, Christuson-kivűl, senki másnak nem érdemli a' Bűn-bocsátást.

[8451] *Dies Festi*.
[8452] † Supr. fo. 578. fin. Et, 579.
[8453] * Sozom. li. 2. ca. 17.
[8454] •• Id. li. 3. ca. 13.
[8455] " Aug. supr. f. 736. 889. et seq.
[8456] *Merita Sanctorum*.
[8457] † Aug. 20. cont. Faust. c. 21.
[8458] * Leo, Serm. 9. de Iejunio septimi mensis.
[8459] •• 1.Ioan. 5. v. 16.
[8460] " Supr. fo. 919. et seq.

hodogeus_j.indd 1632 2025. 07. 21. 11:27:41

HARMADIK RESZE.

A' BOLDOG SZENTEK IMADKOZNAK AZ
Élőkért, közönségesen.

A' Ki Christus-ban nem hiszen, *[8461] immár meg-itéltetett; †[8462] örök életre nem jút: hanem Isten haragja vagyon rajta, és "[8463] el-kárhozik. Azért, a' Hitetlenek hólta-után-valo állapattyárúl, nincs semmi kétség. A' kik pedig Christusban hisznek, és most ••[8464] Isten Fiainak neveztetnek, még ki nem tudódott mire jutnak: mert, "[8465] nem mind üdvözűlnek a' kik Christust vallyák. söt, az Itéletkor sokan dicsekednek, ‡[8466] hogy Christus nevében csudákat cselekedtek; mindazáltal kárhoztatnak, gonosz életök-szerént. Azokrúl azért, kik Christusban, az-az, a' Christus hitiben ki-múlnak e' világból; *[8467] *Dicuntur enim in Christo mori, qui ad extremum usque perseverant in fide*, Két dolgot tanít az igaz Hit:

I. Hogy, mihent el-válik a' Lélek, vagy ottan Pokolra esik, ha halálos bűne vagyon, mint ••[8468] a' Fösvény Gazdag lelke: vagy, ha valamirűl üdő-szerént †[8469] lakolni nem kell, a' Mennyei bóldogságban részesíttetik. Ezt nem csak *Calvinus*, de *Luther*-is tagadgya, a' mint magok szavából ez-elött feljegyzettük. "[8470] *Luther* azt álmodgya, hogy Itélet napig alusznak a' Lelkek; és semmit nem tudnak, sem Mennyei, sem Földi dolgokban. *Calvinus* azt írja; hogy a' Gonoszak, nem vettetnek Pokolra Ítélet-elött: a' Jók-is, ‡[8471] noha

[8461] * Ioan. 3. v. 18.
[8462] † v. 36.
[8463] " Mat. 16. v. 16.
[8464] •• 1.Ioan. 3. v. 2.
[8465] " Matt. 7. v. 21.
[8466] ‡ v. 22.
[8467] * Beza, 1. ad Thess. 4. v. 14. De hac Phrasi, (In Christo) vide Cornel. 2.Cor. 2. v. 10.
[8468] •• Luc. 16. v. 22.
[8469] † Ita Aug. sup. fo. 737.
[8470] " Luther, et Calv. sup. fo. 499.
[8471] ‡ Supr. f. 509.

hodogeus_j.indd 1633 2025. 07. 21. 11:27:41

közelb vannak a' dücsösséghez, de Isten színe-látásában nincs részök. Ezeket, meg-hamissítók ••[8472] ennek-elötte.

A' dücsöűlt Lelkek pedig, noha test-nélkül vannak, de nem ollyanok mint a' tőkék: hanem elevenek, és az Istent szűnetlen dicsérik. Ezt Christus taníttya. Ki, minek-utánna *Abrahámot* és *Isaákot* (*per Synechdochen*, *Abrahám*-nak nevezi az ö föb részét; miképpen, a' *Calvinus* magyarázattya-szerént, †[8473] *Lázár*-nak hívatik a' *Lázar* lelke,) Eleveneknek mondotta vólna, utánna-veti: *[8474] *Non est DEUS mortuorum, sed Vivorum; omnes enim vivunt ei*; hogy ezek élnek Istennek. A' Bőlcs, Bolondoknak hója, a' kik a' Szentek Lelkeit hóltaknak vélik: †[8475] *Justorum animae in manu DEI* {967:} *sunt, et non tanget illos tormentum mortis. Visi sunt oculis insipientium mori*. Annak-okáért Sz. *János*, Titkos Látasában sokszor írja; Nyugodalom-nélkül, szűnetlen dicsérik Istent a' Mennyei Szentek: "[8476] *Requiem non habebant, die ac nocte dicentia; Sanctus, Sanctus, Sanctus*. Mert, noha szájok nincs az Angyaloknak, és a' dücsöűlt Lelkeknek: de értelmök és akarattyok vagyon, mellyekkel e' földön éltünkben, ••[8477] Testi ajakunk mozgatása-nélkül-is, dícsérhettyük az Urat. Mert, a' Sz. *Ambrús* mondása-szerént, *[8478] *Non solos Dominus audit loquentes: Plus audit tacitas cogitationes suorum, quam voces omnium*. Azért, midőn semmit nem szóllott *Moyses*, †[8479] nagyon kiáltott: mivel az igaz imádók, lélekben imádgyák Istent. Tehát, azon formán az el-vált Lelkek, mivel értelem, és akarat marad bennek, akadék-nélkül dicsérhetik az Istent.

II. Azt taníttya az igaz Hit; Hogy a' dücsöűlt Szentekben, el nem óltatott ••[8480] Vitézkedö Szólga-társokhoz gerjedezö szeretetök: azért közönségesen az élőket, segétik könyörgésekkel. Ezt az Ellenkezők sem tagadgyák, mint

[8472] •• Supr. fo. 510.
[8473] † Ita Calvin. Luc. 16. v. 21.
[8474] * Luc. 20. v. 38.
[8475] † Sap. 3. v. 1.
[8476] " Apoc. 4. v. 9. cap. 7. v. 10. 15. cap. 15. v. 3.
[8477] •• 1.Cor. 14. v. 15. Eph. 5. v. 19.
[8478] * Ambr. 1. Offic. c. 41.
[8479] † Exo. 14. v. 15.
[8480] •• Supr. fo. 511.

hodogeus_j.indd 1634 2025. 07. 21. 11:27:41

éléb †[8481] fel-jegyzők. Az *Ung-vári* Felelet-is "[8482] ezent javallya, és a' Sz. *János* Látásából bizonyíttya.

Ezt a' Sz. Irásból vettük: I. A' *Machabaeusok* könyvében olvassuk, hogy *Jeremias* a' *Sidók*-ért sokat imádkozék: *[8483] *Hic est, qui multum orat pro populo, et universa sancta Civitate*. II. A' Sz. *János* Látasában találljuk, hogy a' *Martyrok* lelke, könyörög Istennek, hogy a' vér-szopó kegyetleneken boszszút állyon: *Vidi animas interfectorum propter Verbum DEI; et clamabant voce magna: Usquequo, Domine, non judicas, et non vindicas sanguinem nostrum, de iis qui habitant in terra*?[8484] A' ki boszszú-állást kér azok-ellen, kik a' Híveket üldözik, az Anyaszentegyház csendességét kéri. Ennek-felette, nem hihetö, hogy a' bóldog Szentek hajlandóbbak az üldözők-ellen-valo boszszú-állás, hogy-sem az irgalmasság kérésre. Mert, Egy az; hogy ö-bennek a' Szeretet tekélletesb. Más az; hogy az Isten hajlandób az irgalmasságra, hogy-sem a' boszszú-állásra. Sz. *János* pedig azt írja; hogy a' bóldog Szentek hasonlók Istenhez.[8485] III. Sz. *Jerónimus* †[8486], és *Nazianzénus* *[8487]; azzal bizonyíttyák ezt: Mert földön-éltökben, imádkoztak a' Szentek egyebekért: Tehát most, annál inkáb imádkoznak. Mely bizonyításnak ereje, azon fondáltatott, hogy a' Szentekben meg nem szűnt, söt tekélletesbé vált az igaz Szeretet. mert, Sz. *Pál* mondása; hogy ••[8488] a' Szeretet akkor-is meg-marad, mikor a' homály-által-nézö Hit meg-szűnik; *Charitas nunquam excidit*. Ugyan-is, †[8489] a' kiben Szeretet nincsen, halálban és setétségben vagyon. IV. Valakik bé-óltattunk Christusba, Egy Főtűl függünk, azon-egy Testnek tagjai vagyunk, *Rom. 12. v. 5. 1.Cor. 10. v. 5.* A' Meny-ország, Anyánk nékünk, *Galat. 4. v. 26.* mí a' Szentek Polgár-társai vagyunk, *Ephes. 2. v. 19.* Mennyei seregekközibe írattunk, *Hebr. 12. v. 23*. Ha azért a' Szeretet, arra indította életekben

[8481] † Supr. cap. 1. n. 4. fo. 955.
[8482] " Ung-vári Felelet, pag. 36.
[8483] * 2.Mach. 15. v. 14.
[8484] Apoc. 6. v. 10.
[8485] 1.Ioan. 3. v. 2.
[8486] † Ieron. cont. Vigilant. ca. 3.
[8487] * Nazianz. Orat. 12. in Obitu Patris.
[8488] •• 1.Cor. 13. v. 8.
[8489] † 1.Ioan. 3. v. 14.

hodogeus_j.indd 1635 2025. 07. 21. 11:27:41

a' Szenteket, hogy másért könyörögnének; Ha azon-egy Test tagjai, egy-mást segétik szükségekben, *[8490] *Pro invicem sollicita sunt membra; et si quid patitur unum membrum, compatiuntur cetera*; Ha az Anya, veszedelmektűl környékeztetett fiairúl szorgalmatos; Ha azon-egy Polgársághoz-, és Zászlóhoz-tartozók segétik egy-mást: nem kételkedhetünk a' Szenteknek ér-{968:}tünk-valo esedezésében. V. *A Minori ad majus*, Ha a' kárhozott Gazdag †[8491], nem Isteni szeretet buzgoságából (mely a' kárhozottakban nincsen,) hanem Emberi indúlatból, vagy maga kinnyának öregbűlését kerűlvén, gondot viselt élő Attyafiaira: Az Isten kedvesitűl tehát, nem kell-e böcsülletesb és foganatosb jó akaratot várnunk? VI. *Oecuménius* ••[8492] és egyebek, bizonyíttyák ezt a' Sz. *Péter* mondásával: "[8493] *Dabo autem operam, et frequenter, habere vost post obitum meum, ut horum memoriam faciatis*. Ugy tettszik, hogy itt, hólta-után-valo gond-viselést emleget Sz. *Péter*? VII. *Illyés*, az el-ragadtatás-után, gondot viselt a' földiekre: mert, sok esztendővel ragadása-után, Levelet hozának tőlle *Jórám*-nak: †[8494] *Allatae sunt literae ab Elia Propheta*. Illyés Proféta, *Josafat* *[8495] királyságában ragadtaték-el. *Josafat*-után, az ö fia *Jóram* lén Királlyá, és ennek szóllo Levelét hozák *Illyés*-nek; melyben szemére veti *Jóram*-nak cselekedetit: ″[8496] *Incessisti per iter Regum Israël: fratres tuos occidisti*. Ebből ki-tettszik; hogy, meg-lett dolgokat számlálván a' *Profeta*, az-után íratott a' Levél, minek-utánna *Illyés* el-ragadtatott. VIII. Azt igéri Isten; hogy, ••[8497] A' ki végig győzedelmes lészen, annak Országokat ád birodalma-alá, miképpen ö hatalmat vett Attyától: és †[8498] Királyi-székbe ülteti azt, miképpen őtet az Atya, Székbe ültette. Azért dicsekednek ö-magok a' Szentek, hogy Isten őket Királyokká tette, és uralkodnak a' földön: "[8499] *Fecisti nos DEO nostro Regnum, et regnabimus super terram*. Itélet-után, sem Országok nem lésznek, sem Földi Emberek, kiken

[8490] * 1.Cor. 12. v. 25. Eph. 5. v. 19.
[8491] † Luc. 16. v. 24
[8492] •• Vide Lorin. 2.Pet. 1.
[8493] " 2.Pet. 1. v. 15.
[8494] † 2.Par. 21. v. 12. Vide supr. fol. 496.
[8495] * Confer 4.Reg. 2. v. 11. cum c. 3. v. 1.
[8496] ″ 2.Par. 21. v. 13.
[8497] •• Apoc. 2. v. 26. Sap. 3. v. 8.
[8498] † Apoc. 3. v. 21.
[8499] " Apoc. 5. v. 10.

hodogeus_j.indd 1636 2025. 07. 21. 11:27:41

uralkodhassanak a' Szentek. Tehát, az Isten ígéreti-szerént, most uralkodnak, és Isten-elött-való Szó-szóllások-által, bírják és igazgattyák, az ö módgyok-szerént, e' Világ folyását. IX. A' Mennyei Angyalok imádkoznak a' Földiekért; mint *Zacharias* nyilván írja.[8500] Tehát a' Szentek Lelke-is imádkozik. mert azoknak velünk nagyob eggyessége vagyon, hogy-sem az Angyaloknak: mivel velünk egyenlő természetűk, és hasonlo nyavalyák- és veszedelmek-alá vóltak vettetve.

Ezekből meg-tettszik, mely ••[8501] balgatag fogás, mellyet a' tudatlanok forgatnak; hogy a' Szentek nem könyöröghetnek érettünk, mert meg-hóltak. Testök, bezzeg, nem eleven a' Szenteknek: de a' Lélek, melytűl vagyon elevensége a' Testnek, meg nem hólt, a' mí Hitünk-szerént; noha az Ujítók másal álmodnak, a' mint ez-elött *[8502] említők.

NEGYEDIK RESZE.

TUDGYAK, ES ERTIK A' SZENTEK A' VILAGI DOLGOKAT.

NIncs abban kétség, hogy, sem a' dücsőült Szentek Lelke, sem a' Mennyei Angyalok, természet erejéből nem tudhattyák minden Emberek szükségét, kivánságát, és könyörgését; mert, a' mint *Jeremiás*-nál ••[8503] olvassuk, Egyedűl Isten tudgya, és érti magától, az ember szívét, titkát, és igyekezetit: De e' mellett, az-is bizonyos, hogy Isten a' Szenteknek meg-jelentheti a' földi dolgokat. Ezt, *a Minori ad majus*, bizonyíthattyuk a' Földi emberek példájából. Mert, *Samuel*-nek, meg-jelenté Isten a' *Saul* gondolattyát: "[8504] *Omnia quae sunt in corde tuo, indicabo tibi*. Eliséus, a' *Gyézi* cselekedetit meg-isméré, noha test-szerént távúl vala tőlle: *[8505] *Nonne cor me-*{969:}*um praesens erat?* A' *Syriai* Királynak titkos tanácskozásit, meg-jelenté az *Israël* Királyának:

[8500] Zach. 1. v. 12.
[8501] •• Visi sunt oculis insipientium mori. Sap. 3. v. 1.
[8502] * Supr. fo. 306. 355. nu. 5. 508. nu. 2.
[8503] •• Ier. 17. v. 10. 3.Reg. 8. v. 39.
[8504] " 1.Reg. 9. v. 19.
[8505] * 4.Reg. 5. v. 26.

hodogeus_j.indd 1637 2025. 07. 21. 11:27:41

*[8506] *Eliseus indicat Regi Israël omnia verba, quaecumque locutus fueris in conclavi tuo.* †[8507] Daniel, a' *Nabuchodónozor* álmát; Sz. *Péter*, az *Ananias* titkos czigányságát, meg-ismeré. Es, jóllehet ezekből világoson ki-tettszik, hogy hiuságosok azok a' Bizonyságok, mellyekkel az Ujítók lehetetlennek vítattyák, hogy a' Szentek értsék a' Világi dolgokat: de, mivel *A posse ad esse, non valet argumentum*, továb kell mennünk, és azt kell állatnunk; hogy *Re ipsa*, vólta-képpen tudgyák a' Szentek, Isteni jelenésből, a' földi dolgokat. Ezt azért bizonyíttyuk;

I. *Moyses* ••[8508] régen meg-hólt vala, a' Christus születése-elött: mindaz-által, Urunk színe-változásakor, *Illyés*-sel-eggyütt meg-jelenék, és Chrisstussal jövendő dolgokrúl beszélle: *Et dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem*.[8509] Nem igaz tehát, hogy a' meg-hólt Szentek semmit nem tudnak halálok-után a' földi dolgokban. mert *Moyses*, hólta-után, tudta ebben a' Várásban, ennek a' Személynek jövendő állapattyát.

Az *Ung-vár*-megyei Lélek-vesztők azt mongyák; hogy "[8510] *Disputálhatni, ha valóban meg-jelent-e Moyses: de, ha valoságos vólt, rend-kivül lett, példáúl nem vehetni*. Az *Evangelisták*-kal *disputállyák*-meg, ha igazat írtak-e. Mí szegény egy-ügyü *Pápisták*, el-hiszszük az *Evangelisták* szavát, kik azt írják, †[8511] hogy meg-jelenék *Moyses* és *Illyés*. Hogy pedig a' nyilván-valo példából, példát ne vegyünk arra, a' mit nyilván olvasunk, (tudni-illik, hogy a' meg-hólt Szent, tudta, nevezet-szerént, ebben a' Várasban, mi történnyék ezen a' Személyen,) mesterség ha el-hitetik *Ung-vár*-ban. Nékünk ez egy példa eléggé meg-mutattya, hogy a' Bóldogság állapattyával, nem ellenkezik a' Világi dolgok tudása. Sőt, jó okoskodással, ki-hozhattyuk ez egy példából, hogy a' töb Szentek-is tudgyák a' Világi dolgokat. Mert nincs semmi okunk, és bizonyságunk, miért kell azt mondanunk, hogy némely Szentek túdósok a' Világi dolgokban, némellyek tudatlanságban maradnak. Sőt, mivel a' Bóldogság, embernek minden kivánságát meg-elégíti, a' Sz. *David*

[8506] * 4.Reg. 6. v. 9. 11. 12.
[8507] † Dan. 2. v. 30. Actor. 5. v. 3.
[8508] •• Deut. 34. v. 5.
[8509] Luc. 9. v. 30.
[8510] " Pag. 39.
[8511] † Matt. 17. v. 3. Mar. 9. v. 3. Luc. 9. v. 30.

hodogeus_j.indd 1638 2025. 07. 21. 11:27:41

mondása-szerént, *Satiabor cum apparuerit gloria tua*.[8512] ha némely Szentek túdósok e' Világi dolgokban, a' többi-is méltán kívánhattyák, hogy az ö kedvesek dolgait értsék.

Ugyan-ezen igazság erőssítésére szolgál, a' mit Christus mond †[8513] *Moyses*-rűl; hogy ö vádollya Isten-elött azokat a' *Sidókat*, kiknek Christus szóll vala. Mert, ha vádolta őket: tudta tehát hogy vannak; és vétköket-is látta, mellyekért vádolta.

II. A' *Lázár historiajá*-ból, Három dolgot tanúlunk: 1. Hogy *[8514] *Abrahám* tudta, mint vólt e' Világon dolga *Lázár*-nak, és a' Gazdagnak: azért mongya, hogy a' Gazdag el-vette javait e' földön, *Lázár*-is meg-szenvedte nyomoruságit. 2. Hogy *Abrahám* értette, a' Pokolban kínoztatott Ember könyörgését, és kivánságát, noha *Chaos magnum* vala közöttök. 3. Hogy Pokolban-is marad az élö Emberekrűl emlekezet. azért mongya a' Gazdag, hogy néki öt Attyafia vagyon, kikre, a' menyire érkezik, gondot visel.

Hogy ez nem Példa-beszéd, hanem valósággal történt dolog; Bizonyíttyuk, I. A' Régi böcsülletes Atyák méltoságával. Mert Arany-{970:}száju Sz. *János*, így szóll a' dologrúl: *[8515] *Historia de Divite et Lazaro, nihil aliud quam hoc declarat*. Ugyan-ezent írja *Tertullianus*, a' mint ezennel meg-hallyuk; söt ö-maga *Calvinus*-is. *Irenaeus*, "[8516] a' Keresztyén hitnek Öt Agazattyát bizonyíttya ebből: tudni illik; hogy a' Lélek halhatatlan: hogy egy testből másba nem mégyen: hogy egy-mást ismérik: hogy meg-emlekeznek a' Világi dolgokrúl: hogy itélet-elött jutalmát vészik erkőlcsöknek. Példából, Hit agazatot nem bizonyíthatni. Tehát ez nem *fabula*, hanem valóban lett dolog. II. A' Példa-beszédben, nem szokott Christus senkit nevén nevezni, hanem csak így szóll: Egy Embernek két fia vala; Egy ember nagy Vacsorát szerze; Egy ember mégyen vala *Jerichó*-ba; Egy embernek Majorja vala; Egy Bíro vala egy Várasban, *etc*. Ugyan-is, a' minémü történetet ember peldáúl beszél, ha azt egy bizonyos Emberre fogja, ottan nem példát mond, hanem

[8512] Psal. 16. v. 15.

[8513] † Ioan. 5. v. 45.

[8514] * Luc. 16. v. 24.

[8515] * Chrys. to. 2. hom. 1. de Lazaro. Ap. Barradium, to. 3. Concord. Evang. li. 4. c. 5. Irenaeus, Origen. Ambros. Cypr. August.

[8516] " Iren. l. 2. c. 63.

hodogeus_j.indd 1639 2025. 07. 21. 11:27:41

hamisságot; arra kenvén a' dolgot, a' kinek sem híre sem tanácsa benne. Tehát az Igazság Mestere, bizonyos Személyen történt dolognak azt nem mondhatta, a' mi azon soha sem történt. Ezzel a' bizonysággal él *Tertullianus*, Aranyszáju Sz. *János*, és *Calvinus:* *[8517] *Quid illic Lazari nomen, si non in veritate res est?* †[8518] *In Parabola, dicenda nomina non sunt.* "[8519] *Quia Lazari nomen expressum est, arbitror rei quae acciderit, esse narrationem.* III. Christus nem szokott Példát támasztani, a' Más világon történt dolgokból: hanem inkáb E' világi történetekből, ismérteti példa-beszédével a' Más-világi állapatot. Ugyan-is, a' Példa arra-valo, hogy az-által meg-tanúllyuk, a' mit magában oly könnyen nem érthetnénk. Szükség tehát, hogy a' Példa, szemünk-elött-forgó, szokott dolgokból vétessék. Azért fonákúl esnék, ha a' Más-világi dolgokat hoznók példa-beszéd̋ül, a' Földi közönséges dolgok jelentésére. IV. Oly igazán *historia* ez a' *Lázár* dolga, hogy (a' mint *Euthymius* írja) a' *Sidók traditió*-ja-szerént, a' Gazdagnak neve-is tudva vagyon, mert *Ninnensis*-nek nevezTetett.[8520] V. Egyéb jelenségét nem adhattyák az Ellenkezők, hogy ez Példa; hanem, hogy a' Léleknek, újját, száját, nyelvét említi. Ez pedig nem elég jel: mert a' Sz. Irás, a' Lelki dolgokrúl külömben nem szólhat, hanem a' mí szavúnk-járása-szerént; a' mint *Calvinus* az imént fel-jegyzett szók-után e' képpen magyarázza: *Et quamquam historiam recitat Christus: describit tamen res spirituales sub figuris, quas scit convenientes nostris sensibus:*[8521] Noha, ugy-mond, vizet, nyelvet, és újat említ, de ez, nem tészi Példa-beszéddé a' *Historiát:* mert a' Lelki dolgokrúl, külömben nem szólhatunk, hanem testi szókkal. Mivel azért a' Sz. Irás, Istennek kezét, szemét, lábát említi; az Angyaloknak, szárnyát: vallyon ebből azt hozod-e ki, hogy csak Példabeszédek a' miket Istenrűl tanít a' Sz. Irás? Ha ez bolondság vólna: ne csudáld, hogy a' kárhozottak kínnyát, szomjuságnak; a' kivánatos vígaztalást, csep víznek nevezi az Irás, mikor nem példát, hanem valoságos *historiát* beszél.

[8517] * Tertullia. de Anima, c. 7.
[8518] † Chrys. hom. 2. de Divite.
[8519] " Calvin. Luc. 16. v. 20. 23.
[8520] Euthymius, Luc. 16.
[8521] Calv. in Harmon. Luc. 16. v. 20. 23. De Angelis, Calv. li. 1. c. 14. n. 8. Vide Serar. lib. 2. De Rabbinis, Scrupul. 39.

hodogeus_j.indd 1640 2025. 07. 21. 11:27:41

III. IV. V. VI. VII. A' Sz. *János* Látásából, Öt Bizonyságot vehetünk ezen dologra: 1. Azt írja Sz. *János*; hogy a' *Martirok* lelkei tudták, hogy még élnek e' Földön, és Istentűl bűntetést nem vettek azok, a' kik üldözték őket; Es azon könyörögnek, hogy bűnhödgyenek: *Vidi Animas interfectorum propter Verbum DEI, et clamabant: Usquequo Domine non* {971:} *vindicas sanguinem nostrum, de iis qui habitant in terra?*[8522] 2. Mikor a' Földön, és föld-alat-lévők azt kiáltották; *Sedenti supra thronum, et Agno, benedictio, et honor, et gloria*:[8523] az Isten széki-elött-valo állatok, *Amen*-t kiáltának; és a' Huszon-négy Vének, imádák az örökké-élőt. Ha *Amen*-t kiáltottak: Tehát értették a' Földiek szavát. Mert, a' Sz. *Pál* mondása-szerént, senki igazán, és okossan *Amen*-t nem mondhat a' más szava-után, ha azt nem érti: *Quomodo dicet Amen, quoniam quid dicas nescit?*[8524] 3. Az Isten-elött-udvarló Huszon-négy Vének, *[8525] drága illat-gyanánt bé-mutattyák Isten-elött a' Szentek imádságát: Tudgyák tehát, és értik a' Szentek kérését. 4. Azt írja Sz. *János*; *[8526] hogy az Isten-elött állo Vének, tudták a' Földi emberek dühös haragjokat. 5. Azt igéri Isten; hogy, a' ki végig meg-tartya az ö parancsolatit, Országokon, és Nemzetségeken hatalmat ád néki, hogy bírja azokat: *Qui custodierit usque ad finem opera mea, dabo ei potestatem super Gentes, et reget eas in virga ferrea; sicut ego accepi a Patre meo.*[8527] A' Nemzetségek bírása, és igazgatása, külömben nem lehet, hanem-ha tudgyák, és értik azoknak dolgát.

VIII. A' Mennyei Angyalok, tudgyák a' Földön-élők cselekedetit: Tehát a' bóldog Szentek-is tudgyák.

Elsö Részét bizonyítom, 1. "[8528] Az Isten Angyali-elött, öröm vagyon Meny-országban, egy Bűnös meg-térésén. Tudtokra vagyon tehát Menyben az Angyaloknak, az Emberek belsö cselekedete, és szüv-béli meg-térése.

[8522] Apoc. 6. v. 9. 10.
[8523] Apoc. 5. v. 13. 14.
[8524] 1.Cor. 14. v. 16.
[8525] * Apoc. 5. v. 8.
[8526] * Apoc. 11. v. 15. 18.
[8527] Apoc. 2. v. 27. ca. 3. v. 21. c. 5. v. 10. Literae ab Elia allatae post raptum, Sup. fol. 968. 496.
[8528] " Luc. 15. v. 10.

hodogeus_j.indd 1641 2025. 07. 21. 11:27:42

mert azon senki nem örűlhet, a' mit nem túd. 2. †[8529] A' *Tobias* könyörgésit, Isten-eleibe Angyal vitte. A' Sz. *János* Látásában-is azt olvassuk, "[8530] hogy az Angyal, MINDEN Szentek imádságából, drága illatot vitt az Arany-óltárra. Mert, *[8531] noha Isten láttya mindenek imádságát; de mikor az Angyal, könyörgésével kíséri a' Hívek imádságát, hogy foganatosb légyen, akkor mondatik Isten-elött bé-mutatni. 3. Sz. *Mihály* Angyalrúl olvassuk, ••[8532] hogy az Isten népét segétette. *Zacharias* írja; †[8533] hogy az Angyal imádkozott *Jerusalem*-ért, és *Juda* Várasiért. 4. Sz. *Pál*, az Angyalokra esküszik, és őket híja bizonyságúl, *1.Tim. 5. v. 21.* Tehát tudgyák az Angyalok a' mí dolgainkat. Mert hiuság vólna azokat bizonyságúl hínyia, a' kik nem tudgyák dolgainkat. 5. Az Angyalok segétségét kérte "[8534] *Jákob Patriárka*, *[8535] *Tobias* és *Raguel*. Tehát értik az Angyalok a' mí kérésinket. 6. Sz. *Pál* azt írja; hogy a' Világ, és az Angyalok nézése-alá vettetett a' mí vitézkedésünk: ″[8536] *Spectaculum facti sumus mundo, et Angelis*. Sz. *David*-is azt írja; ‡[8537] hogy az Angyalok színe-elött, énekel Istennek. 7. Sz. *Jób*-rúl olvassuk; ••[8538] hogy, ha az ezer Angyalok-közzűl, egy könyörög Istennek az Emberért, meg-bocsát néki. 8. A' *Lutheristák* nyilván írják; †[8539] hogy az Angyalok imádkoznak érettünk. *Calvinus* vallya; "[8540] *Certos Angelos Regnis et Provinciis, quasi Praesides, destinari. Certos esse Angelos, quibus est commendata salus puerorum*. Es az *Apostoli* Cselekedetből állattya; hogy Minden Embernek Örzö Angyala vagyon. Másutt így szóll: ‡[8541] *Voluit DEUS Angelos curandae nostrae saluti*

[8529] † Tob. 12. v. 12. ca. 3. v. 25.
[8530] " Apoc. 8. v. 3.
[8531] * Vide Aug. epist. 120. c. 29. Et Ep. 121. c. 9.
[8532] •• Dan. 12. v. 1.
[8533] † Zach. 1. v. 12.
[8534] " Gen. 48. v. 16.
[8535] * Tob. 5. v. 21. cap. 10. v. 11.
[8536] ″ 1.Cor. 4. v. 9.
[8537] ‡ Ps. 137. v. 1. 2.
[8538] •• Iob, 33. v. 23
[8539] † Supr. f. 444. nu. 3.
[8540] " Calv. li. 1. ca. 14. n. 7.
[8541] ‡ Calv. li. 3. ca. 20. n. 25.

hodogeus_j.indd 1642 2025. 07. 21. 11:27:42

praeficere: Unde et Sacros coetus frequentant, et Ecclesia illis Theatrum est. Tehát tudgyák az Angyalok a' mí dolgunkat.

A' Bizonyság következését, azzal bizonyítom: Mert Christus azt {972:} mongya; ••[8542] hogy a' Mennyei Szentek, nem csak hasonlók, hanem *Isangeli, aequales*, egyenlők az Angyalokkal. Christus nem határozza szavát, csak arra az egyenlőségre, hogy Házasság-nélkül élnek; hanem inkáb, abból bizonyíttya Házasságtalanságokat: *Neque nubent, neque ducent Uxores: neque enim ultra mori poterunt, aequales enim Angelis sunt*;[8543] mert egyenlők az Angyalokhoz. Ha azért Christus, meg nem határozta ezt az egyenlőséget, mí sem szenvedgyük hogy más valaki sinórra vonnya; hanem csak annyiból, a' menyiből nyilván, és világoson a' Sz. Irás másutt meg-határozza. Ha azért az Angyalok tudgyák, az Emberek szíve titkát, belsö *Penitentia*-tartását, és meg-térését; nem látom miért kell tudatlanokká tenni a' Szenteket? Ugyan-is, a' Bóldogság nyugodalma azt kívánnya; hogy, valamit igaz okosság-szerént tudnak kívánni a' Szentek, abban meg ne fogyatkozzanak. Érteniek kell tehát az ö kedvesek dolgait, mellyeket mind a' természet indúlattyából, mind az igaz szeretetből, méltán kívánnak tudni.

IX. *Samuel*-rűl azt olvassuk; hogy a' Bájos-aszszony szavát meg-hallotta, és *Saul*-nak jövendö veszedelmét meg-jövendőlte.[8544] Hogy pedig *Samuel* vólt a' ki meg-jelent *Saul*-nak, a' Sz. Irás nyilván mongya, *[8545] a' *Samuel* dicséreti-közzé számlálván, hogy a' föld-alól meg-szóllalt, és a' Király halálát meg-jövendőllötte. Mivel azért a' Sz. Irás, ötször vagy hatszor nevezi *Samuel*-nek a' ki *Saul*-lal szóllott; soha pedig *Samuel* ál-orczájának nem híja: nem szabad nékünk csak jó kedvünkből, a' világos szók-mellől el-állanunk. Nem-is kell gondolni, hogy Ördög erejével hítta-elő *Samuelt* a' Bájos-aszszony: hanem Isten rendelése és cselekedete vólt, hogy magát *Samuelt* bocsátaná *Saul*-hoz; és, a' mit éltében jövendőlt néki, azt újobban hirdetné; tudni illik, hogy Isten őtet meg-vetette. Mikor pedig azt mondotta *Saul*-nak; hogy hólnap mind fiastúl ö-vélle lészen: annyit tészen, hogy a' halál-által, mely köz a' Jóknak

[8542] •• Luc. 20. v. 35. Matt. 22. v. 30.

[8543] Medium generale assumitur ad probandum, Quod non nubunt: Nec similes, sed aequales dicit.

[8544] 1.Reg. 28. v. 12. 15.

[8545] * Eccli. 46. v. 23. De hoc vide Grets. tom. 1. Defensi. Bellar. fo. 259.

hodogeus_j.indd 1643 2025. 07. 21. 11:27:42

és Gonoszaknak, egyenlő lészen vélle; és a' halál torkába esik, melybe *Samuel* elől ment vólt.[8546] De, a' ki ennek töb Bizonyságát, és az Ellen-vetések fejtegetését akarja látni, tekíntse-meg Bellarminust, *lib. 2. de Purgatorio, c. 6.*

Erőssíthettyük ezt azzal; hogy a' *Mágusok* szavát a' *Sátan* meg-hallya, és Pokolból elő-áll mikor hívatik. Tehát a' bóldog Szentek, sokkal inkáb halhattyák a' mí szavainkat.

X. *Onias*-rúl olvassuk; hogy hólta-után *Machabaeus*-nak meg-jelent. *Jeremias* Profeta-is, hólta-után kardot adott *Machabaeus*-nak, és őtet bátorította a' vitézségre.[8547] *Illyés Profetá*-rúl-is †[8548] nem régen hallók, hogy, ragadtatása-után, Levelet kűldött *Jorám*-nak, és feddette gyilkosságárúl. Sz. *Pál* azt mongya *Abel*-rűl; *[8549] hogy, *Defunctus, adhuc loquitur*, Hólta-után, most-is szóll. Christus, *Joan. 8. v. 56.* azt mongya; hogy *Abrahám* látta az ö napját.

XI. Valami tekélletességet találunk az élö Szentekben, mely a' dücsösség állapattyával nem ellenkezik; attúl a' bóldog Szenteket nem mélto megfosztanunk. Mert nem hihetö, hogy a' dücsösségben fogyatkozottab állapattyok légyen a' Szenteknek, hogy-sem e' földön: mivel az Isten, ott mutattya-meg Dücsősségének gazdagságát, *Rom. 9. v. 13.* ott lészen a' tekélletes Ertelem, mely itt igen fogyatkozott, *1.Cor. 13. v. 9. 10.* {973:} ott az Istenhez hasonlók lészünk, *1.Joan. 3. v. 2.* Ha azért e' földön, az Isten szolgai, meszsze-lévö, és sok üdők-után léjendö dolgokat láttak, a' mint sok példákkal bizonyítók: hihetetlen, hogy a' Mennyei Szentek efféle dolgokat nem látnának. Mely bizonyságot, Sz. *Agoston* így hoz-elö: *Si Propheta Elisaeus, puerum Giczi, absens corpore, vidit accipientem munera: quanto magis Sancti videbunt omnia, etiam unde sunt corpore absentes. Tunc enim erit Perfectum illud, de quo loquitur Apostolus; Cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.*[8550]

XII. Az igaz Barátsághoz, kivántatik, hogy Baráttyának meg-jelentse ember, a' mi őtet illeti. Azért, mikor *Sodomát* el akará veszteni Isten, el nem titkolá *Abrahám*-túl: *Numquid celare potero Abrahám, quae gesturus*

[8546] 1.Reg. 28. v. 19.
[8547] 2.Mach. 15. v. 12.
[8548] † Paral. 21. v. 12. Supr. fol. 968.
[8549] * Heb. 11. v. 4.
[8550] Aug. lib. 22. de Civ. ca. 29.

hodogeus_j.indd 1644 2025. 07. 21. 11:27:42

sum?[8551] Christus azt mongya *Apostoli*-nak, "[8552] hogy őket nem Szolgainak, hanem Barátinak tartya: mert mindeneket meg-jelentett nékik, mellyeket az Atyától hallott. Mivel azért a' Mennyei Szentek Isten Baráti; és sokkal inkáb eggyesűlnek vélle, hogy-sem e' földön éltökben: az igaz barátság törvénye kívánnya, hogy Isten nékik meg-jelentse azokat a' kéréseket, mellyeket ö-hozzájok bocsátnak.

XIII. A' Szentek Meny-országban, színről színre láttyák Istent; kiben, mint tűkörben, fénylenek minden állatok. Miképpen azért, a' ki a' Tűkört láttya, az ö-benne meg tettszett ábrázatokat-is láttya; úgy a' Szentek, Istenben láttyák a' teremtett-állatokat. Ezt Sz. *Gergely*, illyen-képpen állattya: *Quid est, quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt?*[8553] Beda imigyen: †[8554] *Qui Creatoris sui claritatem vident, nihil in creatura agitur, quod videre non possint.*

A' meg-magyarázott, és meg-bizonyodott Igazságot, az Ujítók illyen Bizonyságokkal ostromollyák:

I. "[8555] Ha mí-hozzánk-valo indúlat vólna a' Szentekben: Tehát bennek vólna a' szorgalmatosság, bánat, szomorúság; mely a' bóldog Szentekben nem lehet; *Apocal. 21. v. 4.*

Felelet. Ez-elött, ••[8556] a' *Calvinus* és *Beza* szavaiból hallók, hogy ez nem következik: Mert az Angyalok, söt ö-maga Christus, mí-reánk gondot viselnek, és a' mí dolgainkat értik; de semmi bánat és szomorúság őket nem sérti.

II. *Isaias* írja; hogy *Abrahám* nem ismér minket: *Abraham nescivit nos, et Israël ignoravit nos.*[8557] Ha ily nagy *Patriárka* nem ismérte maradékit; a' töb Szentek sem ismérnek minket.

Felelet. Szent *Jerónimus* azt írja; †[8558] hogy, úgy mondatik *Abrahám* nem-ismérni, miképpen Christus a' Gonoszaknak mongya, *[8559] *Nescio vos.*

[8551] Gen. 18. v. 17.
[8552] " Ioan. 15. v. 15.
[8553] Greg. 4. Dialog. c. 33.
[8554] † Beda, Lucae 16.
[8555] " Ung-vár megye, pagin. 44.
[8556] •• Supr. fo. 955. 956.
[8557] Isa. 63. v. 16.
[8558] † Ieron. in Isa. 63.
[8559] * Mat. 25. v. 12. ca. 7. v. 23.

hodogeus_j.indd 1645 2025. 07. 21. 11:27:42

Nunquam novi vos; az-az, nem szereti; Fiainak nem isméri, gonoszságokért. Ennek-felette; *Isaias* azt mongya, “[8560] *in praeterito*; Nem ismért: és azzal állattya, hogy Isten a’ mí Atyánk. mert, a’ *Machabaeusok* Annya szavaként, ••[8561] nem tudgyák a’ Szűlék, mint formáltatik ember Annya méhében. Azt-is e’hez kell adni; hogy, nem szabad az O Testamentomi Szentek példájából itéletet tenni a’ dücsösségben-lévö Szentekrűl: Mert *Abrahám*, és a’ töb Régi Szentek, a’ Christus halála-elött nem vóltak a’ Mennyei bóldogságban, és nem tudták dolgainkat, {974:} mint a’ Mennyei Szentek. Azért, noha ők-is imádkoztak az Élőkért: de az Élők, nem kérték őket hogy imádkozzanak érettök; hanem csak azt kérték Istentűl: *Audi orationem mortuorum Israël*;[8562] hogy halgassa-meg az *Israël* halotti könyörgését.

III. A’ Sz. Irásban sokszor olvassuk; hogy Ember, halála-után semmit nem túd: *[8563] *Exibit spiritus ejus: in illa die peribunt omnes cogitationes*. †[8564] *Mortui nihil noverunt amplius. Nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia est apud inferos*. “[8565] *Sive nobiles fuerint filii ejus, sive ignobiles, non intelliget*.

Felelet. Ezekre meg kell felelni az Ujítóknak-is. Mert, a’ mint †[8566] hallók, ők-is vallyák, hogy a’ Szentek könyörögnek a’ Vitézkedő *Ecclesiá*-ért közönségesen, és dicsérik Istent. Mikor azért azt mongya az Irás, hogy a’ Hóltak semmit nem tudnak: Vagy csak azt jelenti, hogy természet-szerént, a’ Világi dolgokat nem tudgyák: vagy, hogy nincs ö-bennek oly értelem és gondolat, mellyel magokat segéthetnék, ha itt el-mulattyák üdvösségök gond-viselését: vagy hogy , Világi mód-szerént, gond-viselések nincs a’ mí dolgainkra. Efféle Világi gond-viselésrűl, és segétségrűl szóll Sz. *Dávid*, mikor azt mongya, hogy Fejedelmekben ne helyheztessük reménségünket; mert azok meg-halnak, és ottan vége lészen róllunk-valo gond-viselö gondolattyoknak.

[8560] “ Ita legit Calvin. li. 3. ca. 20. n. 25.
[8561] •• 2.Mach. 7. v. 22.
[8562] Baruch. 3. v. 4.
[8563] * Psa. 145. v. 4.
[8564] † Eccles. 9. v. 5. 10.
[8565] “ Iob, 14. v. 21.
[8566] † Supr. fo. 955. 956.

hodogeus_j.indd 1646 2025. 07. 21. 11:27:42

Sz. *Agoston*-is *[8567] efféle gond-viselésrűl szóll, midőn Annyának ö-reá-valo gond-viselését tagadgya.

ÖTÖDIK RESZE.

SZABAD-E A' SZENTEKET SEGETSÉGÜL HÍNI?

HOgy a' Szentektűl, könyörgések segétségét hasznoson kérhettyük: bizonyíttyuk,

I. Ha a' dücsöűlt Szentek, értik e' Világi dolgokat; és, mint azon-egy Anya Fiai, azon-egy Test tagjai, szeretnek minket, és Isten-elött esedeznek érettünk: kétség-nélkül, az ö-hozzájok bocsátott kérésünknek foganattya vagyon nállok. Es, miképpen e' Világon éltökben, szűkölködö felebaráttyok kérését heában nem hadták, hanem Istenhez bocsátott Imádságokkal szűkölködő tagjokat segétették: azon-képpen cselekesznek mostan-is. De meg-mutatók, hogy a' Szeretet, és reánk-való gond-viselés, meg nem szűnt, meg sem fogyatkozott a' Szentekben; és, hogy e' Világi dolgok folyásiban túdósok.[8568] Tehát, kérésünket heában nem hadgyák. Annak-okáért, valamenyi bizonyságot állattunk e' koráig a' Szentek Szeretetirűl, reánk-való gond-viselésérűl, a' világi dolgok tudásárúl, annyi erőssége vagyon az Irásban a' Szentekhez-valo könyörgésnek. Erőssödik ez a' Bizonyság azzal, a' mit eléb †[8569] világoson meg-bizonyítánk; hogy, Valami tekélletesség találtatik az élö Szentekben, mely a' bóldogság állapattyával nem ellenkezik, áttúl meg nem kell fosztani a' bóldog Szenteket.

II. Sz. *János*, nem valami homályos Látást forgatván, hanem Irása kezdetin köszöntvén, és üdvözűlvén a' Híveket, így szóll: *Kegyelem ti-*{975:}*néktek, és békeség, attúl a' ki vagyon, a' ki vólt, és a' ki el-jövendö; és a' Hét Lelkektül, mellyek az ö széki-elött vannak*.[8570] Ládd-e, hogy ama' *Jehóvah* Isten-után,

[8567] * Aug. de Cura pro Mort. ca. 13.
[8568] Vide hujus li. c. 3. Probat. 4. fo. 967.
[8569] † Supr. c. 4. arg. 11. fo. 972. fin.
[8570] Apoc. 1. v. 4.

hodogeus_j.indd 1647 2025. 07. 21. 11:27:42

ki *Moyses*-nek azt mondá, hogy Ö, *a' ki vagyon*,[8571] az Isten széki-elöttvalo Lelkektűl, békeséget, és kegyelmet kér Sz. *János* a' Híveknek. A' Hét Lelkeken, a' Szent Lélek Istent nem érthettyük, mivel ez nem Hét, és nem Lelkek, hanem Egy Lélek. Nem-is mondhatni a' Szent Lelket, Isten széki-elött lenni: mert az Atyával egyenlö méltoságban űl; és nem az Isten széki-kivűl vagyon. Sokkal inkáb nem magyarázhatni a' Sz. *János* szavát, a' Szent Lélek Hét ajándékirúl: mert ezek az Ajándékok, nem eleven és értelmes állatok, hogy ö-tőllök kellene valami jót kérnünk. Tehát, azokrúl a' †[8572] Lelkekrűl szóll Sz. *János*, mellyek immár, Isten színe- és széki-elött állanak, a' Világi útnak és evezésnek járása-kelése-után. Ezektűl pedig úgy kér kegyelmet Sz. *János*, mint hallád Sz. *Pál*-túl, hogy ö üdvözít némellyeket, az-az, segéti őket az üdvösség meg-nyerésére.

III. Christus Urunk a' dücsöűlt Szenteket, *[8573] Egyenlőkké tészi az Angyalokhoz. meg sem határozza, egy, vagy két dologra, ezt az Egyenlőséget. Azért, minket sem szabadít arra, hogy egyéb dolgokban ezt cirkalomra vegyük, és határra vonnyuk: hanem csak azokban, mellyekben a' Sz. Irás fényessen meg-határozta, és köztök-való külömbségét előnkbe adta. Bizonyos pedig, hogy az Angyalokat kérhettyük, hogy mellettünk támadgyanak, és segéttsenek. Tehát, a' Szentektűl-is ugyan-ezent kérhettyük; mivel a' Sz. Irás e' dologban, külömbséget nem tészen az Angyalok- és Szentek-között.

A' Bizonyság Második Része, nyilván vagyon a' Sz. Irásban. Mert *Jákob* Patriárka, a' *Jósef* fiait meg-áldván, így szólla: *DEUS, in cujus conspectu ambulaverunt Patres mei; Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis:*[8574] Az Isten, ugy-mond, és az Angyal, a' ki engemet minden veszedelemből ki-szabadított, álgya-meg ezeket a' gyermekeket. Azon-képpen, *Tobias*, és *Raguel*, ifiu *Tobiás*-nak így szóllának: *Sit DEUS in itinere vestro, et Angelus ejus comitetur vobiscum*:[8575] Légyen Isten veletek, és az ö Angyala vezessen títeket. Sz. *Pál*-is, az Angyalokat "[8576] Tanu-bizonyságúl híja. Az igaz

[8571] Exod. 3. v. 4.

[8572] † Spiritus vocantur Animae hominum: Psal. 30. v. 6. Psal. 145. v. 4. Eccles. 1. v. 14.

[8573] * Luc. 20. v. 36. Vide supra, fo. 972. de Angelis.

[8574] Gen. 48. v. 16. supr. fo. 971.

[8575] Tob. 5. v. 21. c. 10. v. 11.

[8576] " 1.Tim. 5. v. 21.

hodogeus_j.indd 1648 2025. 07. 21. 11:27:42

Okosság-is ezt mutattya: 1. Mert ez-elött meg-mutatók, hogy az Angyalok tudgyák e' Világi dolgokat: Miért nem vólna tehát szabad őket azon kérni, a' min egy Bűnös Embert kérhetünk; tudni illik, hogy érettünk könyörögjenek? Az Ördöngösök, midőn csak suttogva birbitélnek, elő-veti magát a' *Sátan*, és segéti Vitézit a' gonoszra: Vallyon a' jó Angyalok, miért vólnának vagy siketebbek, vagy restebbek a' jóra?

IV. Valahol az Irás, az Anyaszentegyház engedelmességére kötelez; valahol az *Ecclesia* tanitásának tévelyedhetetlen Igazságárúl bizonyságot tészen: ugyan ottan, a' Szentekhez eresztett Könyörgést-is parancsollya, és erőssíti. mert bizonyos, hogy az egész Keresztyénségben meg-rögzött szokás vólt, a' Szenteknek-való könyörgés. Erről, a' ••[8577] *Chalcédoni* közönséges Gyölekezet vallását, és a' "[8578] Sz. *Agoston*, *Cypriánus*, *Ambrús*, †[8579] *Cyrillus*, *[8580] *Theodorétus* bizonyságit, ez-elött hallók. Sz. Jerónymus, *epi. 27. in Epitaph. Paulae, c. 14.* Nazianzénus, *Orat. 18. in fine. Orat. 20. circa* {976:} *med. Orat. 21. in fine*. Arany-száju Sz. János, *in. 2. ad Corinth. Homil. 26.* Theodosius Császár, *Theodoret. li. 5. Hist. c. 36. Sozom. l. 7. c. 24. Ruffin. lib. 2. cap. 33.* és egyebek, szinte úgy hítták segétségűl a' Szenteket, mint mí. Mely dologrúl, *Eusebius*-nak csak egy szavát hallyad: *Haec nos quotidie factitamus, qui verae pietatis milites, ut DEI amicos honorantes, ad monumenta illorum accedimus, VOTAQUE IPSIS facimus: quorum INTERCESSIONE ad DEUM, non parum juvari profitemur.*[8581]

Hogy ennek a' Bizonyságnak ereje ki-tessék: I. Azt kell meg-gondolni, hogy ezt, a' Szentekhez-valo esedezést, ugyan-azon *Ecclesia* hitte, és vallotta, mely a' Sz. Irást, és az Isten Könyve Laistromát meg-tartotta, és reánk szállította. Ha azért ez az *Ecclesia* el-tévelyedhetett, és bálványozásba eshetett a' Szentek tiszteletiben: ki tehet bizonyossá, hogy szinte úgy meg nem csuszamodott a' Könyvnek őrzésében? Ha eggyikben tévelygett, a' másikban sem lehetünk bátorságosok az ö bizonyság-tételérűl; és így, az egész Keresztyénség fondamentoma meg-mozdúl, és kétes lészen. II. *Luther*-elött,

[8577] •• Supr. fo. 192. init.
[8578] " Supr. f. 736.
[8579] † Su. f. 902. fin.
[8580] * Supr. fo. 752. 753.
[8581] Eusebius, 3. de Praepa. Evang. cap. 7. Vide supr. fo. 752.

hodogeus_j.indd 1649 2025. 07. 21. 11:27:42

Száz, Két-száz, és több esztendővel, söt az *Apostolok* idejétűl-fogva, minden üdőben, meg-maradott e' földön a' Christus *Ecclesiá*-ja, melyben az igaz Tanítás hangoskodott. Nem vólt pedig *Luther*-elött, *Ecclesia* nevet-érdemlö Gyölekezet, melyben közönséges szokásból, a' Szenteket segétségűl nem hítták vólna: mint csak abból-is ki-tettszik, hogy Sz. *Agostont*, és a' több Szenteket, kik nyilván könyörgöttek a' Szenteknek, meg-szóllította vólna az igaz *Ecclesia*, ha ebben ö-tőlle külömböztek vólna.[8582] Senki pedig egyéb meg nem szóllította, hanem a' *Manichaeusok:* kik, mint-hogy Ördög Rabjai vóltak, nem csuda ••[8583] ha a' Szentek tiszteletiben Bálványozással álmodtak. III. Sz. *Agoston* idejéig, *Apostoli* Igazság virágzott az *Ecclesiá*-ban; azt írja "[8584] nem csak *Calvinus*, hanem a' régi ″[8585] Szent *Doctorok*-is. Sz. *Agoston*, *Eusebius*, és *Cyprianus* idejében pedig, szinte mint most, közönséges dolog vólt a' Szentekhez-valo könyörgés; miképpen a' magok szavaiból ez-elött meg-tanúlók. Az-is hihetetlen, a' mint eléb ••[8586] mondám, hogy ennyi Száz esztendőkig, ily sok Szent *Martirok*, és *Doctorok*, illyen nagy dologban, vakságban, és veszedelmes Eretnekségben hagyatván, mind Pokolra hányattak vólna. Ha pedig Sz. *Agoston*, a' *Manichaeus* káromkodásával nem gondolván, a' Szenteket segétségűl hítta, és üdvözűlhetett: kétség-nélkül én-is üdvözűlhetek, a' Sz. *Agoston* nyomdokába lépvén. Ez az egész Bizonyság, én-nállam oly erős és gyözedelmes, hogy, ha semmi egyéb jelenségem nem vólna-is a' Szentek Segétségűl-hivásárúl, oly bátorságoson meg-nyugodnám rajta, mely bizonnyal hiszem hogy Sz. *Pál* írta a' *Romaiak*-hoz-szóllo Levelet.[8587]

V. Eléb "[8588] meg-mutatók, hogy a' Csuda-tételek, Isten tanu-bizonysági, mellyekkel el-hiteti annak igazságát, a' mit Csudával erőssít. Azért, mind azokrúl, valamellyek Isteni Csudákkal meg-bizonyíttattak, azt mondhattyuk,

[8582] Vide supr. fo. 902. 903.
[8583] •• Supr. f. 299.
[8584] " Supr. f. 186.
[8585] ″ Supr. fo. 732. 733. 734.
[8586] •• Supr. f. 154.
[8587] NB.
[8588] " Supr. fo. 133. 702. 703.

hodogeus_j.indd 1650 2025. 07. 21. 11:27:42

a' mit Urunk monda: *Si mihi non vultis credere, Operibus credite*;[8589] Ha nem hisztek tanitásunknak, hidgyetek a' Cselekedeteknek. Hogy pedig a' Szentekhez bocsátott Könyörgések kedves és foganatos-vólta, sok Isteni Csudákkal bizonyíttatott, oly tagadhatatlan, mint {977:} hogy *Julius* Császár *Romá*-ban uralkodott: mivel annyi sok Túdós, Isten-félö, Sz. Emberek tésznek erről bizonyságot: és nem hírrel hallott, hanem szemmel látott, kézzel tapasztalt dolgokat írnak; hogy merö bolondság ezeknek tanu-bizonyságokban kételkedni. A' Sz. *Agoston*, és töb hasonló Fő emberek agya-veleje sem vólt ugorka, hogy a' szemmel látott dologrúl oly ítéletet nem tudtak vólna tenni, mint valamely *Bikczis Kósta Predikátorka*, Ezer esztendővel a' lett dolog-után: sem oly gonosz lelki-isméretü nem vólt Sz. *Agoston*, hogy hamis Csudákat kőltene. mivel *[8590] az egész Világ meg-téréseért sem engedi, hogy csak egy-szer-is hazudgyunk. Egy szóval, "[8591] valaminémü jelenségekből, és bizonyságokból meg-választhattya ember az igaz Isteni Csudákat, a' szem-fény-vesztö ördögi czinkosoktúl: mind azokból ki-tettszik, hogy igazán csak Isteni erőből származott Csudák vóltak azok, mellyek a' Szentekhez-valo aítatosságot meg-pecsételték. A' *Nicaea*-béli *Conciliom* könyörgését a' meg-hólt Püspökökhöz, és csudával meg-jelentett foganattyát, ez-elött †[8592] említők. Sz. *Agoston*-túl, Sz. *Ambrús*-túl, *Theodoretus*-túl elő-számlált sok Csudákat-is, fel-jegyzénk *[8593] ennek-elötte, mellyeket a' Szentek-által cselekedett Isten. *Potamiena* ••[8594] Martyr, meg-jelenék *Basilides*-nek, ki az ö tisztaságát meg-óltalmazta vala; és tudtára adá, hogy Urunktúl kegyelmet nyert néki, mivel Szűzességét a' Pogányok-ellen meg-őrizte. Azért *Basilides*, nagy hamar, mindenek vélekedése-ellen, Keresztyénné, söt *Martyrrá* lén. *Theodosius* Császár, midőn *Eugenius*-ellen készűlt, a' Keresztelö Sz. *János* Templomában segétséget kért Sz. *János*-túl. Hasznát-is érzé: †[8595] mert az Ördög, szörnyű kiáltással meg-vallá,

[8589] Ioan. 10. v. 38.
[8590] * Supr. fo. 253. 254.
[8591] " Vide supra, f. 699. et seqq.
[8592] † Supr. fo. 188. 189.
[8593] * Sup. fo. 748. fin. 752. 753.
[8594] •• Euseb. lib. 6. cap. 5.
[8595] † Sozom. li. 7. c. 24. Niceph. li. 12. c. 39.

hodogeus_j.indd 1651 2025. 07. 21. 11:27:42

hogy ez a' nyaka-vágott veszti őtet. Az-után, "[8596] szem-látomást a' harczon forgódott Sz. *János Evangelista*, és Sz. *Filöp* Apostol. *Cosroës*-ellen, *Sergiópolist*, a' *Martyrok* óltalmazák ••[8597] láthato ábrázatban; mint Evágrius, *lib. 4. c. 28.* Nicéforus, *lib. 17. c. 17.* és egyebek írják.

De, hogy számlálhatatlan Csudákat halgatással mulassak, jusson eszünkbe, *[8598] mint jelenék-meg *Attilá*-nak, a' *Romai Leo Pápa*-mellett, Sz. *Péter* és Sz. *Pál*; kiknek fenyegetése, el-térité *Attilát* Olasz-országtúl. †[8599] Sz. *István* elsö *Martyr*, a' *Geysa* Feleségének, *Sárolta* Aszszonynak, meg-jelenék; és azt parancsolá, hogy Fiát *István*-nak kereszteltesse, kinek gongya-viselésére magát igéré. ″[8600] *Sigmond* Király idejében, mint tartotta Bóldog Aszszony elevenen, a' hólt tetemek-között, három egész esztendeig, az ö hív Szolgáját, hogy meggyónhatnék, *Bonfinius* meg-írta. "[8601] *Lajos* Király, *1346*. esztendő-tájban, Bóldog Aszszonytúl bátoríttatván, kevesed magával sok *Pogányságot* győzemeg. Jó-tétemény emlekezetire, *Czelben* egy nagy roppant Szentegyházat éppíte, melynek ajtója-felett, öreg Márvány-kőre ez vagyon írva: *Ludovicus Rex Hungariae, per Matrem Misericordiae, victoriam Turcicam gloriose obtinuit*. Laurétomban †[8602], láttam Bóldog Aszszonynak ezüstből öntött nagy öreg ábrázattyát: lábánál, fegyverében térdre-esve könyörög a' régi *Bátori István*, és illyen Irás vagyon alatta: *Magnificus Dominus, Comes Stephanus de Bathor, Vaivoda Transylvaniae, et Siculorum Comes, nec non Judex Curiae Serenissimi Principis, D. Matthiae, DEI gratia Regis Hungariae, Bohemiae, etc. in honorem DEI, et ejus Genitricis* {978:} *MARIAE, ob eam causam, quod ipse, per intercessionem ejusdem Virginis Gloriosae, a quodam maximo periculo liberatus fuit. Anno M.CCCC.LXXXIX. dicavit*. Künyű vólna sok töb Csudákat említenünk: de ezekkel meg-elégszem. Ezekre,

[8596] " Theodo. l. 5. c. 24. Niceph. loco citato.
[8597] •• Similia, 2.Mach. 10. v. 29 c. 11. v. 8.
[8598] * Bonfin. Decad. 1. li. 7.
[8599] † Deca. 2. li. 1.
[8600] ″ Dec. 3. li. 3.
[8601] " Ioan. de Turócz.
[8602] † Vide Horat. Tursellinum, Hist. Laur. li. 2. c. 6.

hodogeus_j.indd 1652 2025. 07. 21. 11:27:42

bizonyság- és okosság-nélkül, csak azt írják *Ung-vár*-megyéből, hogy Ördögi *practiká*-ból lettek. Ez mely hiuságos felelet; ez-elött bévségesen hallók.[8603]

Vannak egyéb-féle Bizonyságok-is, mellyekkel ugyan-ezen Igazságot erőssítik a' *Doctorok:* de, azok ereje, helyén és böcsülletben maradván, mostan meg-elégszem a' fel-jegyzett számos Bizonyságokkal.

HATODIK RESZE.

A' SZENTEK SEGETSÉGŰL-HIVASAT, HIUSAGgal ostromollyák az Ujítók.

¶. 1. Istennek, és az egy Közben-járónak,
gyalázattya nincsen a' Szentek segétségül-hívásában.

ELőször: Azt forgattyák; hogy a' Szentek segétségűl-hivása, az egy élö Istent gyalázza: ki azt parancsollya, *[8604] hogy őtet híjuk segétségűl szükségünkben: Es az ö-benne-valo tellyes bizodalmunk fogyatkozását jelenti. mint-ha Istenben nem vólna amaz igaz bizakodásunk, mellyet Sz. *Pál* †[8605] kíván a' Hívek imádságában. Ennek-felette, azt vítattyák; hogy a' Christus közben-járását elégtelenné tészi, "[8606] a' ki ö-kivűle más Közben-járót, vagy Szó-szóllót keres.

De ezek, fondamentom-nélkül-valo vádolások. Mert, miképpen az élö embereket, vagy az Angyalokat kérvén hogy érettünk imádkozzanak, sem Istenünket nem gyalázzuk, sem a' Christus közben-járását nem kissebbíttyük: úgy a' dücsöűlt Szenteket, hasonló tisztelettel illetvén, nem vétünk Istenellen.[8607] mert azt a' Segétségűl-hívást, és közben-járást, a' Szenteknek nem nyújtyuk, mely az Istenséget és Christust illeti. Mi-képpen azért Sz. *Pál*, az élö Embereket kérvén hogy érette imádkozzanak, Istenhez-valo

[8603] Supr. fo. 700. 701. 704. 705.
[8604] * Psal. 49. v. 15.
[8605] † Heb. 4. v. 16.
[8606] " 1.Tim. 2. v. 5.
[8607] Deus posset per se, absque Magistratu, absque Angelorum ministerio regere: Non vult.

hodogeus_j.indd 1653 2025. 07. 21. 11:27:42

bizodalomban meg nem fogyatkozott: úgy mí sem azért kérjük a' Szentek imádságát, hogy Istenben nem bíznánk; hanem azért, mert a' Sz. Irásban olvassuk, hogy az Isten úgy tiszteli az ö Szenteit, hogy ezek kérése-által akart bűnöket bocsátani. söt, néha parancsolta, hogy azok segétségét kérjék; ugy-mint, midőn a' Sz. *Jób* társainak így szólla: *Ite ad servum meum Job, et offerte holocaustum pro vobis. Job autem servus meus orabit pro vobis: faciem ejus suscipiam, ut non imputetur vobis stultitia*.[8608] Másutt, az *Abrahám* imádságaért, mongya *[8609] hogy meg-enged *Abimelek*-nek. Sz. *Job* pedig, "[8610] az Angyal imádságaért írja hogy irgalmaz Isten.

Három Oka vagyon; Miért akarja Isten, hogy az ö Szenti-által nyerjünk valamit: I. Az Isten dücsössége. Mert nagy böcsülletire vagyon Istennek, hogy oly hatalmas Szolgai vannak. Azért mongya Sz. *Pál*; hogy az Isten dücsöíttetik a' Szentekben: *Glorificari in Sanctis suis, et admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt*.[8611] Ha azért e' Világi Királyoknak dücsösséges, midőn hatalmas Szolgai vannak: méltán Isten tisztességét {979:} illeti, hogy az ö Szolgai *[8612] Királyok légyenek, és bírják e' Földet. II. A' Szentek tisztessége. Mert meg akarja Isten ismértetni, mely igen böcsülli a' Szenteket. Azokrúl így szóll: †[8613] *Faciam, ut adorent ante pedes tuos, et scient quod ego dilexi te*. Másutt azt mongya, "[8614] hogy az ö Szolgai akarattyát cselekeszi. III. A' mí hasznunk. Mert azt akarja Isten, hogy meg-alázván, és méltatlannak itélvén magunkat, Isten ajándékinak el-vételére, a' Szentek segétségét kérjük; miképpen olvassuk, *[8615] hogy *Salamon David*-ért, *Moyses Abrahám*-ért, kért Istentűl segétséget.

Balgatagság azért azt itélni, hogy Istenhez nem folyamunk, mikor a' Szenteket kérjük hogy érettünk esedezzenek: mert a' Szentek-által,

[8608] Iob. 42. v. 8.
[8609] * Gen. 20. v. 7.
[8610] " Iob. 33. v. 23. 24.
[8611] 2.Thess. 1. v. 10.
[8612] * Apoc. 5. v. 10.
[8613] † Apoc. 3. v. 9.
[8614] " Ps. 144. v. 19.
[8615] * 2.Par. 6. v. 16 Exod. 32. v. 13. Dan. 3. v. 35. 3.Reg. 11. v. 12. 34. c. 15. v. 4.

hodogeus_j.indd 1654 2025. 07. 21. 11:27:42

vagy inkáb a' Szentekkel-eggyütt, folyamunk akkor Istenünkhöz; mint a' Századosrúl írja Sz. *Máte*, †[8616] hogy Christushoz járúlt; noha Sz. *Lukács* azt írja, "[8617] hogy a' *Sidók* Vénei-közzűl kűldött Christushoz.

A' Közben-járást a' mi illeti, meg-magyarázók; hogy, oly Közben-járo, ki magát váltságúl adta mindenekért, töb nincs Christusnál. A' Bóldog Szenteket, csak oly Közben-járóknak tartyuk, minéműnek tartotta Sz. *Pál* a' Világon élö bűnös Embereket; kiktűl azont kérte, a' mit mí a' Szentektűl, tudni illik, hogy imádkozzanak érette. Hogy pedig ollyan Közben-járónk nincsen, minéműt Sz. *Pál* nevez, tudni illik, *Qui dedit Redemtionem semetipsum pro OMNIBUS*, ez-elött *[8618] meg-magyarázók.

¶. 2. Parancsolat-nélkül-is segétségül-híhattyuk a' Szenteket.

Masodszor: Azzal ostromollyák a' Szentek segétségűl-hivását, hogy errűl a' Sz. Irásban parancsolat nincsen.

De erre künnyen felelhetünk: Mert, I. Azt sem találluyk a' Sz. Irásban, hogy a' Szenteket nem szabad segétségűl hínunk: hanem ezt az Ujítók, okoskodásokkal akarják ki-facsarni az Irásból. II. Ezen bizonyságot támaszthattyák Sz. *Pál*-ellen, ki az élö Híveket, gyakran kérte hogy imádkozzanak érette. Mert, noha parancsolat vagyon arrúl, *[8619] hogy imádkozzunk egy-másért: de arrúl *Generalis* parancsolatot nem találunk, hogy másokat kérjünk az érettünk-valo imádkozásra. III. Sokat szabad cselekednünk, a' mirűl parancsolat nem adatott; mint eléb †[8620] meg-bizonyítók. Azért, szabad jó akaratból Fogadásokat tenni, Testi sanyargatásokrúl; a' mint *Calvinus* "[8621] taníttya: Szabad embernek magát Egyházi állapatra kötelezni: Szabad Szűzességben maradni. noha ezekre parancsolattal nem kötelezetünk. IV. A' Sz. Irás parancsolattyával, köteles arra minden ember,

[8616] † Matt. 8. v. 5.
[8617] " Luc. 3. v. 7.
[8618] * Sup. fo. 960.
[8619] * Iac. 5. v. 16. 1.Tim. 2. v. 3. Supr. fol. 555. Ex Scriptura deducuntur omnia dogmata.
[8620] † Sup. fo. 577.
[8621] " Calvi. supr. fo. 577.

hodogeus_j.indd 1655 2025. 07. 21. 11:27:43

hogy a' Szentekhez igazított könyörgést, tilalmasnak, vagy haszontalannak ne itéllye. Ha azt kérded, Hol parancsolta Isten, hogy a' Szentek segétségűl-hivását hasznosnak hidgyed? Azt mondom, †[8622] hogy azokon a' helyeken parancsolta, mellyeken az *Ecclesia* engedelmességére, a' *Traditiók* megtartására, az Ujságok távoztatására kötelezett. Végezetre; az elö-számlált Szent Irások igaz értelme-szerént, Bizonyságunk vagyon arrúl a' *Bibliá*-ban, hogy értik a' Bóldog Szentek szükséginket, és segétik kérésinket. V. Azt mondom; hogy, miképpen Sz. *Pál* köteles nem vólt arra, hogy a' *Roma*-béliektűl könyörgések-által segétséget kérjen: úgy a' Keresztyének sem kötéleztetnek "[8623] közönségesen arra, hogy a' Szenteknek esedezzenek. Mindazáltal, történhetik {980:} embernek oly nyavalyája, eseti, szűkölködése, melyben vétek-nélkül el nem mulathattya a' Szentek segétségűl-hivását. mert tudni-valo, hogy Isten-elött kedvesb, és foganatosb, sokaknak, hogy-sem egyedűl egy embernek könyörgése. Mivel azért derék, és lélek üdvösségben járo igyünkben, mentűl alkalmatosb segétséget találunk, a'hoz kell nyúlnunk: fedhetö gond-viseletlenség vólna, ha derék szükségünkben, egyebek segétségével nem akarnánk élni. Azért, Szinte mint a' ki tellyes életében, soha Felebaráttyát nem kéri hogy ö-érette imádkozzék, tévelygőnek nem itéltetik: de ha azt állatná, hogy nem szabad Felebarátunkat kérni hogy esedezzék érettünk, hitetlen vólna; Vagy, ha ki soha a' Királynak tisztességet nem tenne, Király árulója nem vólna; de ha azt vítatná, hogy nem kell a' Királyt tisztelni, árúlo lenne: Ugy, a' ki azt hiszi, hogy, nem szabad a' Szenteket segétségűl hínyia, tévelyeg; a' ki pedig restségből, feledékenségből, segétségűl nem híja őket, ezzel Eretnekké nem lészen.

¶. 3. Egyéb ellenkezö Bizonyságok meg-fejtetnek.

Harmadszor: Egyéb Bizonyságokkal-is viaskodnak az Uj Tanítók; mellyeket a' meg-magyarázott tanitásból, künyű meg-fejteni. Derekasban azt forgattyák; hogy, Azt kell segétségűl hínunk, a' kiben hiszünk: *Quomodo*

[8622] † Vide f. 409. Et hujus li. c. 5. argu. 4. fol. 975. fin. et seq.
[8623] " Communiter. Nam Sacerdotes, qui statas preces habent, tenentur.

hodogeus_j.indd 1656 2025. 07. 21. 11:27:43

invocabunt, in quem non crediderunt?[8624] Nem hiszünk a' Szentekben: Tehát őket nem híhattyuk segétségűl.

Erre künyű feleletünk vagyon: Mert, Először: Azt mongyuk, hogy mí a' bóldog Szenteket csak úgy híjuk segétségűl, mint Sz. *Pál* az Élőket, mikor azt mondotta nékik; *[8625] *Orate pro nobis*. Azért, ha az illyen segétségűl-hivás nem illet teremtet-állatot: akár hólt, akár eleven Emberhez bocsássuk ezt, egy-aránt vétkes. Azért, valamint Sz. *Pált* meg-mentik az Ujítók, úgy mentenek minket-is. Másodszor: A' mint az Imádás, és Közben-járás, nem egyféle; úgy a' Segétségűl-hívás, Két rend-béli: Eggyik, csak Istent illeti, mellyel őtet úgy híjuk segétségűl, mint minden Javaink kút-fejét, és maga erejével meg-adóját. Ezt a' Segétségűl-hívást, mongya Sz. *Pál*, hogy senkihez nem bocsáthattyuk, hanem csak Istenhez, a' kiben hiszünk. Másik, mellyel Felebarátunknak Isten elött-valo esedezését kérjük. és ez a' Segétségűl-hívás, nem férhet Istenünkhöz a' kiben hiszünk.

TIZEN-NEGYEDIK KÖNYV.

A' PURGATORIUMROL.

HAmissan bánnak velünk az úta-vesztett Tanítók, mikor azt akarják, hogy a' *Purgatoriumot*, ezen szóval mutassuk a' Sz. Irásban. Mert, I. Azt mondhattyuk, a' mit monda Sz. *Agoston* az *Arianusok*-nak, midőn nem akarnák hin-{981:}ni a' Sz. Háromságot, hanem-ha az Irásban megmutatnák a' *Trinitást*, *Persónát*: *[8626] *Nec Tres Personas alicubi Scripturam commemorare invenimus. Licuit loquendi necessitate, Tres Personas dicere; non quia Scriptura dicit, sed quia non contradicit:* a' Sz. Irás nem nevezi a' Személyt, de elég ha nem ellenzi. II. Mutassák-meg az Ellenkezők az Irásban, hogy nincs *Purgatorium?* és légyenek nyertesek. Ha meg nem mutathattyák, és csak magok agyaskodásából fondált *Consequentiák*-kal

[8624] Rom. 10. v. 14.

[8625] 1.Thess. 5. v. 25. etc.

[8626] * Aug. to. 3. li. 7. de Trinitat. ca. 4. Vide supr. f. 862. 566.

hodogeus_j.indd 1657 2025. 07. 21. 11:27:43

akarnak harczolni; hitessék-el velünk az Isten könyvéből, hogy helyesen, és jól következnek a' Sz. Irás mondásiból, valamit ők ebből ki-facsarnak: így-is nyertesen maradgyanak. De eggyikét sem érik-fel a' festékkel. Azért, fejökre fordíthattyuk sulykokat, és így bizonyíthatunk ellenek: Azt mongyátok, hogy Semmit nem kell hinni, a' mit a' *Bibliá*-ban nem olvasok.[8627] Sohúlt nem olvasom, hogy *Purgatorium* nem vólna. Tehát, nem kell hinni, hogy *Purgatorium* nincsen. Annak-okáért, ha az Ellenkezők kedveért meg-engedgyük-is, *Dato, sed non concesso*, hogy a' *Purgatorium*-ról nincs emlekezet az Irásban; ugyan árúlhatunk egy gyékényen véllek, és azt mondhattyuk, a' mit Sz. *Agoston* Petilianusnak; *[8628] *In Scripturis Canonicis, nec illi inveniunt, Haereticos ad Ecclesiam venientes, denuo baptizatos; nec nos invenimus, in eodem Baptismo, quem in Haeresi acceperant, susceptos. In hac re par nobis causa est, etc*. Ebben, úgy-mond, egyenlö a' mí igyünk: Az *Apostolok* irásiban tí sem talállyátok, hogy az Eretnekektűl kereszteltet, mászor kell keresztelni; mí sem olvassuk, hogy azonban kell hagyni. Tehát arra nézzünk, mit követett, és tartott e' dologban az Anyaszentegyház: mely, †[8629] *Consuetudinis robur opponebat, inducere volentibus novitatem*; a' Régi szokást vetette paísúl az Uj találmány-ellen. III. Meg-mutattyuk, hogy a' *Purgatorium*-nak, vannak a' Sz. Irásban oly világos jelenségi, mint sok egyéb dolgoknak, mellyeket az Ujítók böcsüllettel fogadnak; ugy-mint, hogy a' Kisdedeket meg kell keresztelni: hogy egy Feleségnél többet nem kell venni: hogy az Eretnekektűl kereszteltet, nem kell mászor keresztelni: *etc*.

[8627] NB. Vide supr. fo. 409. init.

[8628] * Aug. to. 7. li. contr. Petilian. de Unico Baptis. ca. 11.

[8629] † Aug. to. 7. li. 2. de Baptismo, cont. Donat. cap. 9.

hodogeus_j.indd 1658 2025. 07. 21. 11:27:43

ELSÖ RESZE.

A' PURGATORIUMROL, ES HALOTTAKERT-VALO imádságrúl, mit tanítnak az Ujítók?

MInt a' Párducz tarkaságát, úgy nem hagyhattyák álhatatlan habozásokat az Ujítók. *Luther* †[8630] igen bizonyos dolognak írja, hogy *Purgatorium* vagyon: mivel Ezer esztendő-elött, a' Sz. *Agoston* Annyáért Sz. *Ambrús* imádkozott. A' *Lutheristák Concordiá*-ja *[8631] hasonló-képpen írja, hogy az *Aërius* tévelygését nem javallya, ki a' Halottakért-valo könyörgést haszontalannak itélte. *Calvinus* "[8632] azt taníttya, hogy Urunk Születése-után, Öt-száz esztendeig, az igaz *Apostoli* tudomány tisztán maradott az *Ecclesiában*. melléje veti; hogy, ••[8633] Ezer három-száz esztendö-elött, *Usu receptum*, közönséges szokás vólt, a' Halottakért-valo könyörgés. Mely két mondásból következik, hogy *Calvinus* a' *Purgatoriumot* helyén hadgya. En-{982:}nek-felette, egy-nehányszor írja *Calvinus*; ″[8634] hogy Sz. *Agoston* igaz tanú, a' régi *Apostoli* tudománrúl; és, hogy az ö idejéig, igaz tudomány maradott az *Ecclesiá*-ban. Mindazáltal azt-is e' mellé írja; ‡[8635] hogy Sz. *Agoston*, az Annyáért imádkozott. E' két mondásból-is az jő-ki, hogy *Calvinus* a' *Purgatoriumot* nem tagadta.

Más-felől, a' *Lutherista Concordia* *[8636] azt taníttya; hogy a' *Purgatorium*, Ördög ál-orczája. *Calvinus* †[8637] imigyen szóll: *Purgatorium, exitiale est Satanae commentum, quod Christi Crucem evacuat, contumeliam DEI misericordiae irrogat. Purgatorium, horribilis est in Christum blasphemia*. A' Halottakért-valo imádságrúl pedig azt írja; "[8638] hogy, *Est male consulta sedulitas, anile votum, profanatio invocationis DEI, portentosa superstitio.*

[8630] † Verba habes supr. fo. 278.
[8631] * Verba supr. fo. 437.
[8632] " Supr. fo. 186.
[8633] •• Supr. fo. 157. fin.
[8634] ″ Locis sup. citatis, fo. 157. 186.
[8635] ‡ Calv. l. 3. c. 5. nu. 10.
[8636] * Verba vide supr. fo. 437.
[8637] † Calv. l. 3. c. 5. nu. 6.
[8638] " Ibid. nu. 10.

hodogeus_j.indd 1659 2025. 07. 21. 11:27:43

Ezekben az Uj Tanítók, *Aëriust* követik, kit a' *Primitiva Ecclesia*, egyéb dolgok-között, azért írt Eretnek számba, hogy a' Halottakért-való imádkozást tíltotta; mint Sz. *Agoston*, és *Epifanius* szavaiból ez-elött †[8639] hallók.

MASODIK RESZE.

A' CALVINISTAK ES LUTHERISTAK
Purgatoriumá-*rúl.*

NAgy vétek az emberekben, hogy magok hátán nem látván az iszákot, mást csúfolnak terhével. Ebben a' *Calvinisták* és *Lutheristák* meg-fedhetők: Mert, piszkállyák a' mí *Purgatoriumun*-kat; de nem vészik eszekbe, hogy *Calvinus*, és *Luther*, nékik oly *Purgatoriumot* készített, melyben nem esztendeig, kettőig, hanem itélet napig (köszönet ha nem továb) kelletik heverniek. Ezt, hogy kőltött dolognak ne itéllyed, magok tanitásából bizonyítom.

Calvinus, a' mint lehet, tíltya, hogy ember ne tudakozzék, hol lésznek a' Lelkek itélet-elött: *[8640] *De intermedio earum statu curiosius inquirere, neque fas est, neque expedit. Valde se torquent multi disputando, An caelesti gloria jam fruantur, nec ne? Atqui stultum, et temerarium est, de rebus incognitis altius inquirere, quam DEUS nobis scire permittat. De loco, non minus inepta et futilis est quaestio.* Mindazáltal, hogy valami reménséggel táplállya fiait;

Elsöben, Arrúl *assecurállya*; hogy Meny-országba nem mennek. Ezt sok helyen írja *Calvinus*, mint ennek-elötte *[8641] fel-jegyzettük. Többi-között így szóll: †[8642] *Qui ex corpore mortali sunt liberati, nihil erit absurdi, si dicantur esse in profectu, quia nondum potiuntur felicitate et gloria quam sperarunt.* Mivel azért azzal jól vannak a' *Calvinisták*, hogy szinte Meny-országba nem kell fáradniok: tudósítani akarván őket *Calvinus*, melyre tartsák a' ló száját,

[8639] † Supr. f. 294.
[8640] * Calv. li. 3. ca. 25. nu. 6. Vide supr. fo. 499. 509.
[8641] * Supr. fo. 509.
[8642] † Calv. ad Philippen. 1. v. 6.

hodogeus_j.indd 1660 2025. 07. 21. 11:27:43

Másodszor, Azt taníttya; hogy nagy meszsze Meny-országtúl, egy Pitvar vagyon, és oda vitetnek: *[8643] *Intelligimus CHRISTUM sic apparere coram facie DEI, ut Sanctuarium CÆLI ingressus, ad consummationem usque saeculorum, SOLUS, populi EMINUS in ATRIO residentis, vota ad DEUM deferat*. Kár hogy meg nem mérte, mely meszsze ez a' Pitvar Meny-{983:} országtúl: talám csak közel oda, a' hol a' "[8644] Gazdag meszsze vala *Lázár*-túl? Azt sem fejezi-ki, ha ebben a' Pitvarban, mosódnak, és tisztúlnak-e a' *Calvinisták?* De, a' menyíre irásából sajdíthattam, egyéb dolgok sincs, hanem purgáltatnak. Mert egy-felől, a' Sz. Irás taníttya; hogy az éktelen, rút, és hamis Ember, bé nem mehet Meny-országba, a' hová szép tisztán, mocsok-, és ránczos töpörődés-nélkül, kell menni: *Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, et mendacium*.[8645] "[8646] *Hi sunt, qui laverunt stolas suas, et dealbaverunt in sanguine Agni*. †[8647] *Exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, sed ut sit immaculata*. Más-felől, *Calvinus* azt hirdeti; hogy, valamíg a' *Calvinisták* e' Világon élnek, szinte utólso pihentésekig, ••[8648] torkig rakvák minden rútságokkal, és gonosz vétkekkel. Tehát, bizony, ily mosdatlanúl Menybe nem juthatnak, hanem a' *Calvinus* Pitvarában, szapullóba vettetnek eléb, hogy az erős lúgban jól ki-kellyen rútságok. Hogy pedig a' *Calvinisták*, mind hóltig rút ocsmány bűnökkel rakvák; barátságért nem hinnők, de magok erőltetnek hogy el-hidgyük: mert tőrrel paíssal vítattyák, hogy Minden cselekedetök, és gondolattyok, kárhozatra mélto latorság; mint magok szavaiból †[8649] hallók. Az-is ö hitök, hogy ••[8650] az Eredendő bűn, soha meg nem bocsáttatik. Az Eredendő bűn pedig, egy éktelen rútság, mely Isten bűntetését érdemli: *[8651] *Peccatum Originale, est hereditaria naturae nostrae*

[8643] * Calv. li. 3. ca. 20. n. 20.
[8644] " Luc. 16. v. 26
[8645] Apoc. 21. v. 27.
[8646] " Apoc. 7. v. 13. 14.
[8647] † Eph. 5. v. 27.
[8648] •• Vide supra, f. 231. 232. 507.
[8649] † Supr. fo. 232.
[8650] •• Supr. fo. 312.
[8651] * Calv. li. 2. ca. 1. n. 8.

hodogeus_j.indd 1661 2025. 07. 21. 11:27:43

lues, quae reos facit irae DEI; ob talem duntaxat corruptionem, damnati merito, convictique coram DEO tenemur. Ebből ki-tettszik; hogy, ha valaha üdvözűlni kell a' *Calvinisták*-nak, a' más világon *Purgatoriumok*-nak kell lenni, melyben tisztogattassanak: mert, míg itt élnek, addig mind mocskosok, és kormosok.

Azt mondod-e, hogy a' Halál tisztíttya-meg őket? Kérlek, Hol vagyon írva, hogy a' Halál ki-tisztíthat az Erdendő bűnből, melyből, a' *Calvinista* vallásszerént, a' Keresztség ki nem tisztíthatott?[8652] Ki adta ezt, a' Bűn tisztításáravalo erőt a' Halálnak: Es, ha a' Halálnak illyen hatalma vagyon a' Bűnökön, miért nem tisztít-meg mindeneket a' kik meg-halnak? Talám azt feleled, hogy nem a' Halál, hanem a' halálhoz közelgető ember Hiti, mosogattya-le a' Bűnöket? El-hiszem ezt, ha eléb Irást mutatsz arrúl, hogy csak a' Halál kapuján-lévö emberek Hitivel mosatik-le a' Vétek; és okát adod, Honnan vagyon, hogy az Egésséges ember hiti meg nem tisztíthattya a' Bűnt, a' Beteg ember hiti meg-tisztíthattya? Arrúl-is meg-taníts, Mint jár, a' kinek betegségében esze meg-bontakozik, és a' Hitről akkor nem gondolkodik?[8653]

Luther sem hadgya *Purgatorium*-nélkül Fiait. Mert, Először, azt taníttya; hogy Itélet napig, senki, az ö Fiai és Tanítványi-közzűl, Meny-országba nem mégyen: Hanem, ha a' *Calvinisták* Pitvarban sugorognak, a' *Lutheristák* (mint-hogy eléb születtek, meg-tartyák a' *praecedentiát*,) szép Ágyasházban lésznek, és ott aluddogalnak. Erre-nézö szavait *Luther*-nek, ez-elött ••[8654] fel-írók. most egy mondással meg-elégszem: †[8655] *Sancti dormiunt, et nesciunt quid agatur. Anima enim post mortem, intrat suum CUBICULUM, et DORMIENS non sentit.* Másodszor, azt taníttya *Luther*; hogy, Valamíg ember él, tetéig tellyes minden rút büdös {984:} Bűnökkel: "[8656] Minden cselekedetiben, örök kárhozatra méltó vétket vall: és, noha fedezgeti Isten ezeket a' rútságokat, de ••[8657] soha le nem törli róllok. Ezek így lévén, a' Sz. Irásnak elő-állatott Bizonysági-szerént, Meny-országba nem mehetnek, ha először

[8652] Vide supr. fo. 282. n. 1. Libr. Concordiae.
[8653] Vide infra, li. 14. ca. 4. ¶. 1.
[8654] •• Sup. fo. 499.
[8655] † Luth. in ca. 25. Genes.
[8656] " Supr. fo. 231. 232. 440.
[8657] •• Sup. fo. 282. 442. n. 4. 507.

hodogeus_j.indd 1662 2025. 07. 21. 11:27:43

meg nem tisztíttatnak. Azért, nyilván tisztúlnak a' *Lutheristák*-is, az ö Kamorájokban. csak hogy őket el-aluttyák először, hogy künnyebben szenvedhessék a' szapullót. Ládd-e mint jár, a' ki el-távozik az Igazságtúl? azt sem tudgya, hol fakad-ki bolyongása. De ők ám lássák dolgokat: Isten minket attúl a' Pitvartúl, és Kamorátúl meg-mentsen. talám ezeket, csak papiros választya-el a' Pokoltúl, és vesznek a' kik ott lésznek, ha a' Pokol tüze meggyújtya a' rekeszt.

HARMADIK RESZE.

A' PURGATORIUMROL, ES INDULGENTIAKRUL, mit hiszen a' Romai *Gyölekezet?*

SOk káromlók szája bé-dugatik, ha igazán, és vólta-képpen megmagyarázzuk, a' *Romai Ecclesia*-nak e' dologrúl-való tanitását. Ezt kell tehát gyökeréből ki-fejeznünk.

¶. 1. A' ki Halálos bünben meg-hal, mingyárt Pokolba vettetik.

Elsözör: Azt hiszszük; hogy, mikor ember Halálos bűnbe esik, mingyárt mélto az örök kárhozatra; mint Sz. *Pál* illyen szókkal taníttya: *Atyámfiai, magatokat meg ne csallyátok: sem a' Paráznák, sem a' Bálvanyozók, sem a' Házasság-rontók, sem a' Magokkal-rútolkodók, sem a' Férfiakkal fertelmeskedők, sem Lopók, sem Fösvények, sem Részegesek, sem Szitkosok, sem Ragadozók, Isten országát nem bírják.*[8658] söt, †[8659] *Qui talia agunt, digni sunt morte*; a' kik efféléket cselekesznek, méltók halálra. Azért, a' ki csak eggyel, efféle Vétkek-közzűl, terhes találtatik utólso oráján, az-az, valaki csak egy Halálos bűnt cselekedett-is, és halála-elött igaz *Penitentia*-tartással ebből

[8658] 1.Cor. 6. v. 9. Gal. 5. v. 21. Eph. 5. v. 5.
[8659] † Rom. 1. v. 32.

hodogeus_j.indd 1663 2025. 07. 21. 11:27:43

ki nem tisztúlt, Pokolban temettetik, mint ama' Gazdag; †[8660] és, a' mint Sz. *Jób* szóll, *[8661] *In puncto ad Inferna descendunt*, szem-pillantásban Pokolra vettetnek. Az-után pedig, nincs reménség hogy valaki őtet segéthesse; "[8662] *Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes*. Effélének azért, semmi *Purgatorium* nem kell. söt, az egész világ †[8663] Alamisnája, *Mise*-je, és Imádsága sem segétheti őtet, hogy Örök kárhozatban ne maradgyon. Ezt jelenti a' Szent Lélek, midőn arra ínt, hogy most munkálkodgyunk, mert az-után nem lészen üdőnk a' sáfárkodáshoz: hanem, a' mint viseltük magunkat, úgy vészszük hasznát: és, a' mely-felé dőlünk, az-az, vagy Isten kedvében, vagy átkában meg-halunk, örökké azonban maradunk. mert, ki sem eshetünk hóltunk-után a' kegyelemből; és, ha átokban vóltunk, kedvet sem találhatunk: *Quodcumque potest manus tua, instanter operetur; quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erit apud Inferos*.[8664] †[8665] *In quo loco ceciderit lignum, ibi erit*. *[8666] *Unusquisque referet, prout gessit in corpore*. ••[8667] *Tempus non erit amplius*. ‡[8668] *Venit nox, in qua nemo potest operari*. Most azért, míg az úton, a' harcz és pállya-futó helyen vagyunk, árthatunk, vagy használhatunk magunknak. De mikor azt kezdik mondani, *[8669] *Immár nem sáfárkodhatol:* {985:} akkor bezzeg, a' ki csak egy Halálos bűnben találtatik-is, örökké kárhozik. Errenézve Sz. *Gergely*, azt mongya; hogy, A' kinek esze vagyon, ne támaszkodgyék arra, hogy hólta-után sok jót cselekesznek Lelkeért, hanem, maga lásson dolgához: †[8670] *Tutior est via, ut bonum, quod quisque post mortem suam sperat agi per alios, agat ipse dum vivit, per se*.

[8660] † Luc. 16. v. 22.
[8661] * Iob, 21. v. 13.
[8662] " Prov. 11. v. 7.
[8663] † Vide supra, fo. 919. et seq.
[8664] Eccli. 9. v. 10.
[8665] † Eccls. 11. v. 3.
[8666] * 2.Cor. 5. v. 10
[8667] •• Apoc. 10. v. 6
[8668] ‡ Ioan. 9. v. 4.
[8669] * Luc. 16. v. 9.
[8670] † Greg. 4. Dialog. c. 58.

hodogeus_j.indd 1664 2025. 07. 21. 11:27:43

¶. 2. A' Bünök ostorozási, fen-maradnak sokszor a' Bün bocsánat-után.

Masodszor: Azt vallyuk; hogy, mikor az Ember Bűne meg-bocsáttatik, az örök kárhozat kötelessége-is fel-szabadúl; és meg-engedtetik, a' mí *Satisfactionk*-, Elég-tételünk-nélkül, csak szinte a' Christus érdemeért. Ezt ez-elött *[8671] meg-mutatók, a' *Tridentomi Conciliom* szavaiból, és a' Sz. Irás ••[8672] világos taniásából. Mert, hogy az eléb fel-állatott Bizonyságokrúl ne szóllyak, Sz. *Pál* mondása az; hogy, ″[8673] Mihent Isten minket Fiaivá fogad, ottan örökösi vagyunk a' dücsösségnek, és †[8674] nincs immár bennünk semmi kárhozatra mélto. Azért, szinte mint a' Bűnért, úgy az örök kárhozatért, sem itt e' Földön, sem a' *Purgatorium*-ban, sem *Indulgentiák*-által, sem egyéb formán, eleget nem tehet ember: hanem, a' mint "[8675] a' Bűn, érdemünk-nélkül, ingyen, csak Christusért bocsáttatik-meg; azon-képpen az örök Kárhozat kötelessége, a' Bűnnel egyetemben, Erdemünk-, és *Satisfactionk*-nélkül fel-szabadíttatik.

Mindazáltal, sokszor történik, *[8676] hogy Isten meg-bocsáttya a' Bűnt, és az örök kárhozatot; de fenn-marad a' Bűntetés, mellyel üdő-szerént ostoroztatik a' ki vétkezett: Az-az, Ugy cselekeszik Isten velünk, mint *David* ••[8677] *Absolon*-nal, és egyéb Fejedelmek a' Gonosz-tévőkkel: kiknek, néha a' Halált meg-engedik; de azért Veréssel, vagy Rabsággal, vagy Szám-kivetéssel, meg-ostorozzák: †[8678] *Veritatem dilexisti, id est, Impunita peccata, eorum etiam quibus ignoscis, non reliquisti. Ita servatur misericordia, et veritas: Misericordia, quia homo liberatur; Veritas, quia peccatum punitur.* Abban tettszik-ki, ugy-mond Sz. *Agoston*, az Isten Irgalmassága, és Igazsága; hogy a' Bűnt, irgalmason meg-bocsáttya, de azért meg-ostorozza. Mí-is, mikor valaki ellenünk vét, haragot, gyülölséget, boszszú-állást, Isten

[8671] * Sup. fo. 424. nu. 16.
[8672] •• Sup. fo. 920. 921.
[8673] ″ Rom. 8. v. 17. 30. Gal. 4. v. 7.
[8674] † Rom. 8. v. 1.
[8675] " Vide sup. fo. 919. et 438.
[8676] * Concil. Trident. Sess. 14. ca. 8.
[8677] •• 2.Reg. 14. v. 21. 32.
[8678] † Aug. to. 8. in Psal. 50. in illud: Ecce enim veritatem.

hodogeus_j.indd 1665 2025. 07. 21. 11:27:43

parancsolattya-szerént, le-tészünk: de Törvény-szerént ugyan meg-bűntethettyük, és kárunkért elég-tételre kötelezhettyük a' vétkes embert.

Erről az Irásban Tanuságunk vagyon: I. *Adám* vétkezett: magára, és maradékára halált hozott, *Rom. 5. v. 12. cap. 6. v. 23.* az-után *Penitentiát* tartott, *[8679] Istentűl bocsánatot nyert: de a' Halál sólgyát el nem törölheté: †[8680] *Primi homines, postea juste vivendo, merito creduntur per Domini Sanguinem ab extremo supplicio liberati: mortem corporis, propter hoc Peccatum DEUS hominibus inflixit; et post peccatorum remissionem, propter exercendam Justitiam, non ademit.* A' Keresztségben, meg-bocsáttatik az Eredendö vétek: mindazáltal, sok kisdedek meg-halnak, kik jobbítás okáért nem bűntethetnek. De hallyad mit beszél e' dologrúl Calvinus, *lib. 3. c. 4. n. 35. Impetrata gratia, tamen adhuc omnes perpetimur, quae in Peccati poenam Parenti nostro indictae fuerant, miserias.* Ismét*, lib. 2. cap. 1. n. 4. et 8. Species Peccati in lapsu Adae consideranda, quae horribilem DEI vindictam accendit in totum humanum genus. Ab Adam, non sola in nos Poena grassata est, sed instilla-*{986:}*ta ab ipso lues, cui jure poena debetur.* II. *Moyses*-nek, régi kételkedéseért, az Igért föld határán meg kelle halni: nem azért, hogy tanúlna mászorra ebből, hanem, hogy az ö eseti meg-ostoroztatnék; mint Isten nyilván jelenti: "[8681] *Ascende in montem istum, et morere ibi, sicut mortuus est Aaron, quia praevaricati estis contra me.* III. Az Isten meg-engede *Mariá*-nak, ‡[8682] a' *Moyses* húgának: de ugyan ki-rekeszté egy-ideig az *Israël* népe-közzűl. A' pusztában zúgolódo *Sidók* Bűnét ••[8683] meg-bocsátá; de egy lábig meg-ölé a' pusztában őket. IV. *David* nagyot esék; ki-tére bűnéből; és *Profetá*-ja-által meg-jelenté Isten néki, hogy Bűne meg-bocsáttatott: de, mivel vétkezett vala, Fiát el-vévé: †[8684] *Dominus quoque transtulit peccatum tuum; non morieris: Verumtamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini; propter verbum hoc, Filius qui natus est tibi, morte morietur.* Ládd-e, Isten mongya, miért

[8679] * Sap. 10. v. 2.

[8680] † Aug. tom. 7. l. 2. de Peccat. meritis, c. 34. Calv. li. 2. ca. 1. nu. 4. ait, Deum severe ulcisci horribili vindicta, peccatum Adami.

[8681] " Deut. 32. v. 48. Nu. 20. v. 12. 24. c. 27. v. 13.

[8682] ‡ Num. 12. v. 14.

[8683] •• Num. 14. v. 20. 22.

[8684] † 2.Reg. 12. v. 13. etc.

hodogeus_j.indd 1666 2025. 07. 21. 11:27:43

bűnteti *Davidot*; tudni illik, a' gonosz példaért. melléje veti, *[8685] hogy ezokon, *Quamobrem*, az ö házából ki nem szakad a' Kard, mivel kardal öletémeg az ártatlan embert: Feleségit meg-ferteztetik, ″[8686] mivel ő-is meg-gyalázta felebaráttya Házas-társát. Ez a' példa, úgy meg-győzé *Calvinust*, hogy egyebet nem mondhata reá; hanem, hogy ebből az egy cselekedetből nem kell példát venni, "[8687] *Quod nescio quid singulare continet*; mert ö nem tudgya, micsoda magános titok vagyon ebben. El-hidd *Calvine*, hogy mind addig sem tudhatod mi vagyon ebben, míg az Anyaszentegyház igazságát meg nem tanúlod. Es, noha Egy példa, elég arra hogy valami közönséges mondás hamisságát ki-mutassa: de mí, nem egy, hanem sok peldákkal erőssíttyük a' mit tanítunk. Másodszor; *David*, kevélyen dicsekedék, Nyólcz-száz-ezer vitézlö népe sokaságában. Eszébe vévé magát, Istenhez tére; *Percussit cor eum, et dixit ad Dominum: Peccavi valde in hoc facto; sed precor, Domine, transfer iniquitatem servi tui, quia stulte feci*.[8688] Isten ez-után ostorozá őtet, Dög-halált bocsátván Országára. V. A' Sz. Irásban azt találályuk; hogy, Kinek menyi gyönyörűsége vólt a' Vétekben, annyi kínnyát kell szenvedni: *[8689] *Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentorum et luctuum*. Es Isten szabta azt a' törvényt; hogy, a' Bűnök mértéke-szerént, kell a' bűntetésnek lenni: ‡[8690] *Pro mensura delicti erit et plagarum modus*. Azért, a' kik erőssek a' Bűnre, erőssen kínoztassanak: "[8691] *Potentes potenter tormenta patientur*. Ugyan-is, ha egy hideg ital víz jutalmát meg-Fizeti Isten: bizony, egy gonosz cselekedet bűntetését el nem felejti; hanem, mindeneknek cselekedeti-szerént fizet. Ezek bé nem tellyesednének, ha Isten némellyeket, meg-térések-után, üdőszerént bűntetne, egyebeket bűntetés-nélkül hadna. Azért, Istenben személyválogatás nem lévén: mint némellyekben meg-verte bocsánat-után a' vétkeket, úgy kell hinnűnk, hogy egyebekben-is el nem tűri. Es, a' mint Sz. *Agoston* szóll: *Productior est Poena, quam Culpa; ne parva putaretur Culpa, si cum*

[8685] * Ibid. v. 10.
[8686] ″ Absolon, 2.Reg. 16. v. 22. Ob adoratum Vitulum occisi, Exod. 32. v. 14. 28. 35.
[8687] " Calv. li. 3. ca. 4. n. 35.
[8688] 2.Reg. 24. v. 10.
[8689] * Apoc. 18. v. 7.
[8690] ‡ Deut. 25. v. 2.
[8691] " Sap. 6. v. 7.

hodogeus_j.indd 1667 2025. 07. 21. 11:27:43

illa finiretur et Poena. Temporaliter hominem detinet Poena, quem jam reum ad damnationem non detinet Culpa:[8692] Továb tart a' Bűntetés a' Bűnnél, hogy kicsiny gonosznak ne itéltessék a' Vétek. Ennek-felette; ha az Ó *Testamentom*-ban, helye vólt a' bocsánat-után a' Bűntetésnek: a' Sz. *Pál* szavaként, inkáb helye vagyon az Uj Törvényben. Mert, ha †[8693] akkor a' Bűn, ostort érdemlett: mentűl {987:} inkáb érdemel mostan, mikor Istennek nagyob irgalmasságát vettük az ö Sz. Fia jövetele-által. Végezetre; Erre érthettyük a' Bőlcs mondását; "[8694] hogy, A' meg-engedett Bűnökrűl se legyünk bátorságosok: hanem, a' *Jeremias* *[8695] irása-szerént, a' meg-térés-után-is *Penitentiát* tartsunk. Ezt cselekedte *Maria Magdolna*, és egyebek, a' meg-térés-után sanyaru életet viselvén: meg akarván ••[8696] magokat itélni, hogy Istentűl ne itéltetnének. Ezektűl az erős Bizonyságoktúl meg-győzetvén *Calvinus*, így szóll a' mí igaz tanitásunk-mellett: *Non solum infirmitatem nostram praevenire, sed praeterita etiam delicta saepe corrigere necesse habet Clementissimus Pater: proinde, quoties affligimur, subire protinus in mentem debet anteactae vitae recordatio. Ita proculdubio reperiemus, nos admisisse, quod DIGNUM ejusmodi castigatione esset.*[8697]

Ellen-vetesek. I. A' kinek Isten Bűnét meg-bocsáttya, soha arrúl meg nem emlekezik; *Ezech. 18. v. 22. Cap. 33. v. 12. Jerem. 31. v. 34.* Meg-emlekeznék pedig, ha a' bocsánat-után sanyargatna. Ennek-felette; Isten a' Bűnös embernek minden adósságát meg-bocsáttya, *[8698] *Omne debitum dimisi tibi*. Ki úgy nem vólna, ha fenn-maradna a' Bűntetés adóssága. Végezetre; úgy bocsáttya-meg Isten Bűnűnket, †[8699] miképpen mí-is meg-bocsátunk ellenünk-vétetteknek. Mí pedig tartozunk úgy meg-bocsátani, "[8700] hogy ne fojtogassuk Felebarátunkat adósságért, mint amaz álnok szolga.

[8692] Aug. Tracta. 124. in Ioannem.
[8693] † Hebr. 2. v. 2. ca. 10. v. 29.
[8694] " Eccli. 5. v. 51.
[8695] * Ier. 31. v. 19.
[8696] •• 1.Cor. 11. v. 3.
[8697] Calv. li. 3. c. 8. nu. 6. licet contradicat ca. 4. nu. 31.
[8698] * Mat. 18. v. 27.
[8699] † Luc. 6. v. 36.
[8700] " Mat. 18. v. 27.

hodogeus_j.indd 1668 2025. 07. 21. 11:27:43

Felelet. A' kinek Isten Bűneit meg-bocsáttya, azokrúl meg nem emlekezik a' végre, hogy őtet ezekért kárhoztassa. noha, a' mint hallók, ideig-valo ostorival meg szokta sanyargatni. Ennek-felette; *Ezechiel* Prófétaáltal úgy fogadgya Isten, *[8701] hogy meg nem emlekezik az ember Bűnérűl, Ha ki-tér gonoszságiból; minden Parancsolatokat meg-tart; Igazságot és itéletet cselekeszik; az-az, ha magát meg-iteli, hogy Istentűl ne itéltessék. Azon-képpen, mikor Isten meg-igazít minket, minden Adosságunkat megbocsáttya, mellyekkel az örök rabságot érdemlettük: de, a' Sz. Irás tanitásaszerént, fenn-hágy egyéb Bűntetéseket. Hogy pedig Isten úgy bocsáttya-meg Bűneinket, mint kivánnya hogy mí meg-bocsássuk, helyén hagyom. söt, ebből bizonyítom, hogy az Isten fenn-tarthattya a' Bűntetést, ha a' Vétket meg-bocsáttya-is. Mert, midőn valaki ellenünk vétkezik, tartozunk megbocsátani néki, úgy, hogy őtet ne gyűlőllyük; boszszút ne űzzünk, *etc:* de azért, Törvény-szerént, Elég-tételt, söt Bűntetést követhetünk ellene. Christus Urunk sem azért kárhoztatá amaz álnok szolgát, hogy adósságát kérte; hanem hogy, mikor illendö halladékot kért az adós, nem csak várni nem akarta, hanem, maga erejével, törvénytelenűl fojtogatta, és lehetetlen dologra kénszerítette.

II. Christus eleget tett bévségesen vétkeinkért; Nem szükség tehát az ö Elég-tételéhez fóltozni a' mí szenvedésinket.

Felelet. Bévségesen eleget tett Christus bűneinkért: de azt akarta, hogy az ö Váltságát, és Elég-tételét, bizonyos eszközök-által kapcsollyuk magunkhoz. mint-hogy ezt az Ujítók sem tagadgyák, kik a' Hitet oly szükségesnek itélik, hogy e' nélkül, a' Christus Váltságának, és Elég-tételének üdvösséges haszna, mí-bennünk nem lehet. Miképpen tehát {988:} ők ezt az Elég-tételt, a' Hitnek szükséges-vóltával meg nem sértik: úgy mí sem szállíttyuk aláb ennek erejét, ha az üdő-szerént-valo Bűntetésekért, Elégtételt kívánunk az Emberektűl. mert ez-is a' *Satisfactio*, a' Christus érdemén, és ö-általa adatott segétségén éppíttetik.

[8701] * Ezech. 18. v. 21.

hodogeus_j.indd 1669 2025. 07. 21. 11:27:43

¶. 3. Az Eüdö-szerént-valo Büntetést,
az Igazak magokban és egyebekben le-szállíthattyák.

Harmadszor: Azt taníttyuk; hogy a' Bűn-bocsánat-után fenn-maradott Bűntetéseket, az Igaz ember le-szállíthattya, a' Szent Lélek malasztyából származott Jó cselekedetekkel. Elsöben azért; Igazúlt Embernek kell lenni, a' ki ezeket le-szállíttsa. Mert Sz. *Pál* mongya, *[8702] hogy, Bár ember testét tűzre tegye-is, de ha Szeretet nincs benne, semmit nem használ. Azért, a' mit az Erdemről mondánk ez-elött †[8703], azont mongyuk az Elég-tételről; hogy egyébütt nem találtatik, hanem a' Christus-által meg-igazúlt Emberben. Es a' Christus érdeméből adatott segétségből, kell származni azoknak a' Cselekedeteknek, mellyek alkalmatosok az Elég-tételre. Ezt taníttya a' *Tridentomi* ••[8704] *Conciliom*. és ki-tettszik azokból a' Bizonyságokból, mellyekkel eléb megmutatók, hogy az Üdvösségre, haszna nincs azoknak a' Cselekedeteknek, mellyek a' Christus malasztyából nem származnak. Másodszor; Hogy a' mí Elég-tételink, csak a' Bűnnek bocsánattya-után fenn-maradott Bűntetésekre szolgállyanak, így taníttya a' *Tridentomi* Conciliom: *Recuperata Merito Christi amissa Gratia, Satisfactio facienda est per Jejunia, Eleemosynas, et Orationes: non quidem pro Poena aeterna, quae una cum Culpa remittitur, sed pro Poena temporali, quae non tota simul dimittitur.*[8705] Mely dologban az Ujítók viszszálkodnak, a' mint eléb hallók: mert ö szavok az, hogy, "[8706] *Boni fructus impetrant, ut mitigentur Poenae et calamitates, publicae et privatae*; Jó cselekedetinkel meg-lágyíttatnak az érdemlett Bűntetések. Ugyan-ezent írja Sz. Agoston: *De quotidianis, levibusque peccatis, sine quibus haec vita non ducitur, quotidiana Oratio Fidelium satisfacit. Delet et illa, a quibus vita fidelium, scelerate etiam gesta, sed poenitendo in melius mutata, discedit.*[8707] A' Sz. Irás példái ezent mutattyák. Mert a' *Ninivé*-ben lakók, Bőjttel, és alázatos Könyörgéssel, az érdemlett, és fenyegetés-képpen fejökre ki-adatott

[8702] * 1.Cor. 13. v. 3.
[8703] † Supr. f. 949. 949.
[8704] •• Trident. Session. 14. c. 8. Supr. fo. 949.
[8705] Concilium Trident. Sess. 6. cap. 14. Supr. fo. 424. nu. 16.
[8706] " Supr. f. 445. nu. 8.
[8707] Aug. to. 3. Enchir. c. 71.

hodogeus_j.indd 1670 2025. 07. 21. 11:27:44

Sententiát, el-téríték: *Vidit DEUS Opera eorum, et misertus est.*[8708] Achabra, iszonyú ostort jövendölle *Illyés:* de, mivel mezítelen testére *Ciliciomot* vőn, bőjtöle, és magát meg-alázá, Isten-is meg-engede néki: ″[8709] *Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus*. Sőt, Isten ugyan fogadást tett arrúl, hogy, †[8710] ha az ö ostori-között meg-térünk, és *Penitentiát* tartunk, el-vészi csapását róllunk. Ezent jelenti a' Sz. Irás, valahol tanácsollya hogy Bűnünket meg-váltsuk Alamisnával, *Dan. 4. v. 24. Tobiae 4. v. 11. cap. 12. v. 9. Eccli. 3. v. 33. cap. 26. v. 15. Prov. 15. v. 27. cap. 16. v. 6.* Mert, ha a' Bűn bocsánat-elött, hozzá-készít az Alamisna a' Kegyelemhez, sokkal inkáb fel-szabadíthattya az Igazúlt embert, üdő-szerént-valo bűntetésektűl. A' Sz. *Pál* mondását, ezekrűl a' Csapásokrúl magyarázza Sz. *Agoston*, midőn azt írja; "[8711] hogy, az Urtúl meg nem itéltetünk, ha meg-itéllyük magunkat.

Nem csak magunknak használhatunk az illyen Bűntetések fel-szabaditásában, hanem Felebarátunknak-is. Mert, noha az Üdvösség {989:} meg-nyerését a' mí illeti, abban ki-ki maga terhét viseli, és munkája-szerént vészi bérét; az-az; másnak nem érdemelhet, a' mint ez-elött ••[8712] mondám: de a' Bűntetések el-téritésében, "[8713] eggyik a' másik terhét viselheti. Ezt az Ellenkezők sem tagadhattyák; mert, a' mint hallók, meg-engedik, hogy az Igazak Jó cselekedeti, nem csak magokrúl, hanem közönségesen a' sokaságrúl, el-térítik az Isten ostorát; mint †[8714] *Moyses*, és *[8715] Sz. *David*, példánk ebben. Ennek-felette, nem tanított minket Urunk haszontalan könyörgésre, mikor nem csak magunkért hadta hogy ama' szókat mongyuk, *De szabadíts minket a' gonosztúl*. Haszontalanúl kérnők pedig, a' Bűnnek bocsánattya-után, egyéb gonosznak el-távoztatását Fele-barátunknak, ha azon-egy ••[8716] Testnek tagjai, egy-másnak nem szolgálhatnának Isten-

[8708] Ionae 3. v. 10.
[8709] ″ 3.Reg. 21. v. 29.
[8710] † 2.Paral. 7. v. 13. Ier. 18. v. 7.
[8711] " August. to. 3. Enchir. c. 66. 1.Cor. 11. v. 31. Vide Coloss. 1. v. 24. 2.Tim. 2. v. 10.
[8712] •• Supr. f. 948. et seq.
[8713] " Gal. 6. v. 2.
[8714] † Nu. 14. v. 20.
[8715] * 2.Reg. 24. v. 17.
[8716] •• Vide supr. f. 967. n. 4.

hodogeus_j.indd 1671 2025. 07. 21. 11:27:44

elött, a' fejekre szállando gonoszoknak el-távoztatására. Nem-is hihetséges, hogy Isten, Egy latorért †[8717] egész Országot meg-bűntessen, és az Igazakért semmit a' bűntetésben le ne szállíttson. söt bizonyos a' mit Isten *Abrahám*-nak monda, *[8718] hogy egy-nehány Igazért, sokaknak meg-kegyelmez.

¶. 4. Az INDULGENTIAK mire-valók.

Negyedszer: Az *Indulgentiák*, vagy Búlcsúk, nem arra-valók, hogy azok erejéből, embernek Bűne bocsáttassék; hanem, csak szinte azoknak a' Bűntetéseknek le-szállitására rendeltettek, mellyek fenn-maradnak az Igazúlás-után. Azért, valaki csak egy Halálos bűnben vagyon-is, az *Indulgentiá*-ban nem lehet része: hanem, a' ki immár ki-tért, és igaz *Penitentia*-által ki-tisztúlt Bűneiből, az vészi hasznát a' Búlcsúnak. Annakokáért, noha az *Indulgentiák* engedésében, gyakran úgy szólnak a' Pápák, hogy, *Bűneinek bocsánattyát nyeri*, a' ki ezt a' Szent Helyet látogattya, vagy bizonyos alamisnát ád: de ezt, nem kell arra magyarázni, hogy magán az *Indulgentia* a' Bűnt el-törölhesse. mert, az igaz *Penitentia*-tartás-nélkül, e' Világ *Indulgentiá*-ja sem tisztíthat-ki minket egy Bűnből-is: hanem, Vagy a' Bűnön, értetik a' Bűnnek jutalma, és bűntetése; mi-képpen mongya Sz. *Agoston*, *[8719] hogy a' Vágyodás, Bűnnek neveztetik, mert bűnből eredett: Vagy az *Indulgentiák*, nem csak magán vétetnek, hanem az ö-hozzá szükséges *Penitentiá*-val egyetemben. mert így bezzeg, tellyes bocsánatot szerez az *Indulgentia*, mind a' Bűntűl, mind a' *restantiá*-ban maradott Bűntetéstűl.

Mikor Száz, vagy Ezer Esztendőre-, és napra-valo *Indulgentiát* említ a' Pápa: az Anyaszentegyház Régi Törvényére ••[8720] néz; melyben, egy Halálos bűnért, Tíz, és Húsz esztendeig-valo sanyarú szenvedést rendeltek. De minthogy most, e' Világ söprején, meg-hűlt a' Szeretet, és a' gonoszság el-áradott: találtatnak oly emberek, kiknek, ha a' *Penitentialis Canon*-szerént kellene

[8717] † Iosu. 7. v. 12.
[8718] * Gen. 18. v. 23.
[8719] * Supr. fo. 931. circa fin.
[8720] •• Canones Poenitentiales extant.

hodogeus_j.indd 1672 2025. 07. 21. 11:27:44

szenvedni, Ezer esztendő sem vólna elégséges. azért, az illyen Esztendő számra szolgálnak ezek az *Indulgentiák*. Es, mikor azt mongya a' Pápa, hogy *Száz napra-valo Indulgentiát* ád; annyit tészen, mint-ha azt mondaná: A' ki igazán *Penitentiát* tart bűneirűl, és annyi Bűnei vóltak, hogy, az Egyházi Törvény-szerént, Száz napot kellett vólna szenvedni; azt a' szenvedést, mint Isten kincsének sáfára a' Christus érde-{990:}me-által, meg-engedem annak, a' ki e'hez a' Templomhoz fárad, és ott imádkozik, *etc*.

Hogy pedig erre az Engedelemre, hatalma vagyon az Anyaszentegyház Vezérinek, és fö-képpen a' Fő Pásztornak, másutt kell bévebben meg-bizonyítani. Meg-elégszem most azzal, hogy a' Bűnök bocsánattyára, Hatalmat adott Christus az Egyházi gond-viselőknek; a' mint eléb †[8721] meg-bizonyítók. Tehát, sokkal inkáb a' kisseb dolog sáfárságát bízta reájok. Ennek-felette, ez-előtt "[8722] meg-hallók, hogy Urunk a' Meny-ország Kúlcsát Sz. *Péter*-nek adta; és a' mit meg-óldoz, azt fogadá, hogy óldva lészen. Azt-is meg-bizonyítók, ••[8723] hogy a' Sz. *Péter*-nek adatott Hatalom, az ö-utánna következö Pásztorokra szállott. Tehát, ha ö-nállok vagyon a' Meny-ország Kúlcsa: valami akadéka lehet a' Meny-országba-valo menetelnek, mind azokat el-vehetik a' Christus érdemének erejével.[8724] Mivel azért, nem csak a' Bűn, hanem a' sanyarú szenvedésre-valo kötelesség-is, akadék a' Meny-országba-valo menetelben (mert bóldog nem lehet, a' kinek még szenvedni kell:) azt kell mondanunk; hogy, nem csak a' Bűnök bocsánattyára, hanem a' Bűntetésnek le-szállitására-is, Hatalom vagyon az *Ecclesiá*-ban.

¶. 5. A' PURGATORIUM-felöl-valo tanitásunk miben áll?

Ötödöször: Azt taníttyuk; hogy a' *Purgatorium*-ba csak azok vettetnek, kik, noha Bűnökből ki-tértek, és Isten kedvébe jutottak, de Bűnökért eleget nem tettek. Azért, "[8725] a' kik Halálos bűnben halnak-meg; vagy, a' kik

[8721] † Sup. fo. 146. 147.
[8722] " Supr. fo. 781. et seqq.
[8723] •• Supr. fo. 787. 788.
[8724] Vide 2.Cor. 2. v. 10.
[8725] " Aug. supra, fol. 736. 985.

hodogeus_j.indd 1673 2025. 07. 21. 11:27:44

életökben elégségesen fel-váltották a' mit érdemlettek, azok *Purgatorium*-ba nem mennek. Mert, a' ki Halálos bűnben találtatik, igyenesen Pokolban temettetik: a' ki pedig meg-lakolta tettét, tartóztatás-nélkül Bóldogságba vitetik. De, mint-hogy nem tudgyuk senkinek állapattyát, illik hogy minden Halottért imádkozzunk: ki-választván a' Mártirokat, és azokat a' kiknek kárhozattyát bizonyoson tudgyuk; ugy-mint, a' kik Pogányságban, vagy Eretnekségben vakmerőjűl meg-halnak: *Altaris, Orationum, Eleemosynarum sacrificia, non pro quibus fiunt, omnibus prosunt, sed iis tantum, quibus, dum viverent, comparatur ut prosint. Sed quia non discernimus qui sint, oportet ea pro Regeneratis omnibus facere, ut nullus eorum praetermittatur, ad quos haec beneficia possint et debeant pertinere. Melius enim supererunt ista eis, quibus nec obsunt, nec prosunt, quam eis deerunt quibus prosunt.*[8726]

Vannak ezen-kivűl sok Kérdések a' *Purgatorium*-ról, mellyekben szabad vélekedést hagyott az *Ecclesia:* Mert, *[8727] nem vagyunk bizonyosok, ha mindenkor a' föld gyomrában tisztíttatnak-e a' Lelkek; vagy néha azon helyen a' hol vétkeztek. Az sem Hit ágazattya, hogy †[8728] Tűzzel kínoztatnak, nem más külömb formán. Azért, a' *Florentiai* Gyölekezetben, "[8729] a' *Görögök*-tűl csak azt kivánák, hogy a' Lelkek tisztúlását meg-engedgyék, akár Tűzzel, *[8730] akár más-képpen tisztíttassanak. Végezetre, azt sem tudgyuk, ki menyi ideig marad a' *Purgatorium*-ban. noha abban bizonyosok vagyunk, hogy Itélet-után senki ott nem lészen; mint ki-tettszik az Itélet *Sententiajá*-ból, *Matth. 25. v. 34.* Sőt hihető, hogy ott az Emberek sokkáig nem maradnak: mivel, a' Sz. *Agoston* mondása-szerént, oly szörnyen kínoztatnak a' *Purgatorium*-ban, hogy e' Világnak minden nyavalyái sem {991:} érkeznek-el ezzel: ″[8731] *Quia dicitur, Salvus erit, sic tamen quasi per Ignem, contemnitur ille Ignis. Ita plane, quamvis salvi, per ignem: gravior tamen erit ille Ignis, quam quidquid potest homo pati in hac vita. Quae ergo hic*

[8726] Aug. to. 4. de Cura pro Mortuis, c. 18.

[8727] * Bellar. lib. 2. ca. 6. de Purgator. Soar. 3. par. to. 4. disp. 45. sect. 2. Feuard. 11. Theomachiae Calv. ca. 9.

[8728] † Bellar. ibid. cap. 11. Soar. disput. 46. sect. 2. Pistor, epi. 3. ad Pappum.

[8729] " Supr. fo. 168. nu. 4.

[8730] * Bellar. ibid. cap. 9. Soar disput. 46. sect. 4.

[8731] ″ Aug. to. 8. in Ps. 37. sub init.

hodogeus_j.indd 1674 2025. 07. 21. 11:27:44

sunt mala, multo faciliora sunt: et tamen ea homines, ne patiantur, quidquid jusseris faciunt. Quanto melius faciunt quod jubet DEUS, ne illa graviora patiantur. Hogy pedig némellyekért, egy-nehány Száz esztendeig imádkozik az Anyaszentegyház, nem abból vagyon, mint-ha azt itélné, hogy ennyi ideig kínoztatnak: hanem, †[8732] a' ki rendelte ezeket az Isteni szolgálatokat maga Lelkeért, azt akarta, hogy akkor-is meg-maradgyanak, és egyebeknek használlyanak, mikor ezekre néki szüksége nem lészen.

NEGYEDIK RESZE.

A' PURGATORIUM MEG-BIZONYITTATIK.

¶. 1. ELSÖ Bizonyság;
A' meg-bocsátott Bünök-után fenn-maradott Büntetésekböl.

EZ-elött meg-bizonyítók, hogy a' Bűn bocsánat-után, bizonyos ideig-valo Bűntetések kötelessége marad emberben: és a' menyi gyönyörüsége vólt a' gonoszságban, annyi kínnyát kell annak vallani. Ebből következik; hogy, midőn ember csak halála-elött tér-ki sok Bűneiből; és e' Világon ideje nincsen, hogy meg-fizesse az üdő-szerént-valo bűntetések Adósságát, a' más világon kell ezért lakolni. Pokolban pedig, és Meny-országban, nincs helye a' rövid ideig-valo szenvedésnek. Tehát más helynek kell lenni, a' hol egy-ideig szenvedgyen.

Ennek a' Bizonyságnak következését, helyesnek itéli, valaki meg-tekínti az Emberek restségét az Elég-tételre, noha a' Vétekre hanyat-homlok rohannak. Ez a' bizonyság, nem csak a' Sz. Iráson éppíttetik, hanem az Emberek természet-szerént-valo okosságán-is. Mert, Isten igazságához illik, hogy személy-válogatás-nélkül, mindeneket Erdemek-szerént bűntessen. Láttyuk pedig, hogy némellyeket, kik nem oly szemtelenül merűltek a' gonoszságba, sok csapásokkal, szerencsétlenségekkel, nyavalyákkal látogat: némellyek pedig, úsznak minden gonoszban, és szerencsések; noha utólso

[8732] † Vide Soar. illa disp. 46. sect. 4.

hodogeus_j.indd 1675 2025. 07. 21. 11:27:44

betegségekben meg-ismérik magokat, és Istenhez térnek. Ezeknek tehát, a' más világon kell még szenvedni, a' mit el-mulattak életökben.[8733] Azt sem mondhattyuk, hogy a' Halál, minden vétkeknek elégséges Sólgya: Mert, Egy az; hogy a' Halál, köz mindennek: a' Bűntetésben pedig, külömbségnek kell lenni, a' Bűnök terhes súllyához-képest. Más az; hogy a' Jó-erkőlcsü emberek halála, sokszor bajosb, és keservesb kínokkal rakva, hogy-sem a' kedvére élő gonoszaké. Ha azért Isten sohúlt a' Halálnak oly *Privilegiomot*, és Menedék-levelet nem adott, hogy Embert fel-szabadíthassa minden Bűntetéstűl; söt, ha a' Halál, magán, *[8734] az Eredendö bűn sólgya: a' magunk saját Vétkeért, más-féle Bűntetéssel kell fizetnünk. Ennek-felette; hogy az Emberek inkáb idegenednének a' Vétektűl, és, minden restelkedést hátra hagyván, serény-ben forgódnának a' Jó erkőlcsökben, illett az Isten gond-viseléséhez, hogy a' Bűntetés fenyítékével zabolán tartana bennűnket.

{992:} Ennek az Okoskodásnak, oly ereje vólt az Emberekben; hogy, a' mint *Calvinus* írja †[8735], *Apud cunctas Gentes, et saeculis omnibus, lustratas fuisse Mortuorum animas:* soha egy Nemzetség sem találtatott, mely a' Halottakért, Aldozatokat, vagy Imádságokat, vagy Alamisnákat nem szolgáltatott vólna. Ne szóllyunk bár a' Régi "[8736] *Romaiak*-rúl: A' *Japonia*, *China*, *Brasilia*, Pogány lakosi; a' *Persák*, *Törökök*, *Szerecsenek*, *Moszquák*, és egyéb Nemzetségek, Adakoznak, Aldoznak a' Halottakért. Ha azért *[8737] a' Nemzetségek egyenlö értelme, Természet törvénye; "[8738] *Multum enim dare solemus praesumtioni Omnium Hominum, magnumque est apud nos Veritatis argumentum, aliquid Omnibus videri:* ne kételkedgyünk, hogy a' Halottak tisztúlásárúl-valo tudományt, Isten óltotta az Emberekbe. Es miképpen Istent, azért meg nem tagadgyuk, hogy a' Pogányok-is Istent hittek: azon-képpen írja Sz. *Agoston*, †[8739] hogy egyéb dologban-is a' jót meg nem kell azért vetni, hogy ezt a' Pogányoknál fel-találljuk.

[8733] Vide supr. fo. 983. in med.
[8734] * Rom. 5. v. 12. c. 6. v. 23.
[8735] † Calv. l. 3. c. 5. nu. 10.
[8736] " Aug. 21. Civit. ca. 13. Virgil. 6. Aeneidos: pingit Purgatorium.
[8737] * Supr. fo. 4.
[8738] " Sene. ep. 117.
[8739] † Aug. 20. cont. Faust. c. 21.

hodogeus_j.indd 1676 2025. 07. 21. 11:27:44

¶. 2. MASODIK Bizonyság; A' Halottakért-valo Imádságnak, Alamisnának, Szenvedésnek, hasznos-vóltából.

A' Világon élö emberek, hasznoson Imádkoznak, Alamisnát adnak, és Sanyargattatnak a' meg-hóltakért. De ezt nem cselekedhetik azokért, kik Pokolban, vagy Meny-országban vannak. Tehát más hely vagyon, melyben segétséget vehetnek a' Hóltak tőllünk.

A Halottakért-valo imádkozásról, világos példánk vagyon a' *Judas Machabaeus* cselekedetiben. *[8740] Mert, mikor az ö Vitézi-közzűl sokan el-vesztek vólna egy harczon, sommát szede, és *Jerusalem*-be küldé, hogy a' Halottakért Aldozatokat szolgáltatnának. Mert, †[8741] noha némellyek a' meg-öletett Vitézek-közzűl vétkeztek, *Jamnia* Várasa praedájában el-dugogatván: de, mivel meg-bánhatták ezt a' vétket utólso órájokban a' harcz idején, *Machabaeus* azt itélte felőllök, hogy Isten-szerént vólt kimúlások: *Considerabat, quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam*;[8742] azért rendelé, hogy Aldozatokat szolgáltassanak érettek. Igy fejezi-bé ezt az Irás: *[8743] *Sancta, et salubris est cogitatio pro Defunctis exorare, ut a peccatis solvantur*; Szent, és üdvösséges gondolat a' Hóltakért imádkozni, hogy Bűnöktűl (az-az, Bűnökkel érdemlett szenvedésektűl) meg-óldoztassanak.

Azt mivelik itt az Ujítók, a' mit *Alexander*, a' *Gordius*-túl kötött csomóval: mellyet, mikor ki nem fejthetne, késsel nyúla-hozzá, és el-metélé: ők-is, ezért a' mondásért, nem akarják a' Sz. Irás-közzé fogadni a' *Machabaeus* könyveit. De ennek-elötte ••[8744] meg-mutatók, hogy azon úton tudgyuk, hogy a' *Machabaeusok* könyve Sz. Irás, mellyen a' töb Könyveket; tudni illik, az *Ecclesia Traditiojá*-ból. A' minémü dolgokkal akarják az Ujítók fel-forgatni hitelét a' *Machabaeus* könyveinek; *Alberícus Gentílis*, †[8745]

[8740] * 2.Macha. 12. v. 43.
[8741] † Ibid. v. 40.
[8742] Ibi. v. 45.
[8743] * Ibi. v. 46.
[8744] •• Supr. f. 340. 342.
[8745] † Alberic. Pro libris Macha. edit. Hanoviae, 1604.

hodogeus_j.indd 1677 2025. 07. 21. 11:27:44

Calvinista túdós ember, magán-valo könyvben, azokat mind szépen megfejti, és erőtleneknek mutattya. Hogy, a' ki a' *Machabaeusok* könyvét írta, meg-ismérte szóllásának nem oly fényesen folyását, *2.Machab. 15. v. 39.* nem csuda: mert az *Apostolok*, és *Profeták*, sokszor "[8746] nyelvök fogyatkozását meg-vallyák.

Más példánk-is vagyon a' Halottért-valo imádkozásrúl, *3.Reg. 2. v. 33.* {993:} holott *Salamon*, az ö meg-hólt Attyának *David*-nak, Istentűl békeséget kért: *David autem sit pax usque in aeternum a Domino.*

A' Halottakért-valo Alamisnárúl, tanuságunk vagyon a' *Tobias* könyvében: *[8747] *Panem tuum, et vinum, supra sepulturam Justi constitue: et noli ex eo manducare et bibere cum peccatoribus*; Az Igaz ember temetésén, ugymond, kenyeredet és borodat helyheztessed; és ne egyél igyál ebben a' bűnösökkel. Régi szokás vólt, hogy a' Halottak temetésére éledeleket vittek: "[8748] *Appositiones epularum circumpositae sepulchro.* Es, noha arra-is rendeltetett ez a' Tor, hogy a' testi táplalással-eggyütt, vígasztalást vennének a' siránkozók, *Jerem. 16. v. 7. Proverb. 31. v. 6:* de *Tobias*, nem nézett az élö emberek vigasztalására: azért, csak az Igaz ember temetésére parancsollya hogy éledelt rendellyünk. maga, ha csak a' Halottyokon keseredett emberek vigasztalására nézett vólna, mind az Igaz, mind a' Gonosz ember temetéséről egy-aránt kellett vólna szóllani; mivel egy-aránt szűkölködnek, az igaz és a' hamis ember maradéki, vígasztalás-nélkül. *Tobias* pedig, csak az Igazakrúl emlekezik, mert csak ezeknek használhat az Alamisna. Az Igazakat, és nem a' tudván Gonoszakat, akarja hogy erre a' Torra híjuk. mert noha, az Élők vigasztalására nézvén, efféle válogatásnak oka, és haszna nem vólna: de a' Halottaknak hasznosb az Igaz ember imádsága, mert foganatosb Isten-elött. Azért, a' régi Jámborok, Küldúsokat szoktak Torba hínyia, a' mint illyen szókkal jelenti Arany-száju Sz. János: *Cur post mortem tuorum, Pauperes convocas? Cur Presbyteros, ut pro eo velint orare, obsecras? Non ignoro, te responsurum; Ut Defunctus requiem adipiscatur, ut propitium Judicem inveniat.*[8749]

[8746] " 1.Cor. 2. v. 1. 2.Cor. 11. v. 6. Exo. 4. v. 10. Ier. 1. v. 6.

[8747] * Tob. 4. v. 18.

[8748] " Eccli. 30. 18.

[8749] Chrys. hom. 32. in Matt. 9. post med.

hodogeus_j.indd 1678 2025. 07. 21. 11:27:44

A' Halottakért-valo Szenvedésrűl emlekezik Sz. *Pál*, midőn, a' Fel-támadást bizonyítván, így szóll: *Alioquin quid facient qui baptizantur pro Mortuis, si omnino Mortui non resurgunt? Ut quid et baptizantur pro illis?*[8750] Ha fel nem támadnak, ugy-mond, a' Halottak, mit mivelnek a' kik keresztelkednek a' Halottakért? Miért kereszteltetnek ö-érettek? Holott, a' Keresztelkedés neve, Szenvedésért vétetik; mint mikor Urunk az ö keresztit, *[8751] Keresztségnek nevezi. Sz. *Pál* azért, nem csak a' Keresztyén Hitnek fondamentomiból bizonyíttya, hogy a' Lelkek meg nem halnak; és hogy fel-támad az Ember: hanem a' Keresztyéni szokásból-is. mert a' Halottakra gondot viseltek, magok alkalmatlanságával-is; ugy-mint, Bőjtöléssel, és egyéb Testi sanyargatással. Mivel azért Sz. *Pál*, jóvá hadgya a' Halottakért fel-vett Sanyargatást; jelenti, hogy ezekkel használhatunk nékik.

Ugyan-ezen dologra magyarázzák a' *Rabbinusok* †[8752], a' mit parancsol a' Bőlcs: *Mortuo non prohibeas gratiam*; a' Halottúl meg ne vonnyad az Irgalmasságot; az-az, könyörűletes légy hozzája. Azon-képpen, hogy *David*, és az ö népe, *Saul*-nak, *Jonathas*-nak, és a' sokaságnak halálát értvén, "[8753] Bőjtölésben foglalák magokat; azt-is sokan arra értik, hogy a' meg-hóltak Lelkeért bőjtöltek. mert, noha *Saul* az-elött sokban vétkezett; de reménlették, hogy veszedelmét látván, meg-bánta bűneit. Ezt az értelmet, azzal erőssíthettyük: mert, midőn egy szerelmes ártatlan Fiatskája *David*-nak halálán vólna, mind addig bőjtöle, síra, valamíg éle-{994:}tét reménlé: mihent meg-hala, ottan meg-mosdék, és a' bőjtöléstűl meg-szűnék; mert, ugy-mond, ennek immár nem használhatok. Tehát, a' Hadban el-esettek halálán bőjtölvén, értenünk adgya, hogy ezeknek használhatott tűrtetésével.[8754]

[8750] 1.Cor. 15. v. 29.
[8751] * Luc. 12. v. 50. Mar. 10. v. 38.
[8752] † Apud. Feuardent. 11. Theomach. c. 17. Eccli. 7. v. 37.
[8753] " 1.Reg. 31. v. 13 2.Reg. 1. v. 12.
[8754] 2.Reg. 12. v. 17. 20.

hodogeus_j.indd 1679 2025. 07. 21. 11:27:44

¶. 3. HARMADIK Bizonyság; A' Más világon, ideig-valo fogságból és szenvedésböl.

Fel-találljuk a' Sz. Irásban, hogy a' Más világon, ideig-valo fogságban és szenvedésben vannak némely Lelkek, mellyek annak-utánna megbóldogúlnak. Vagyon tehát *Purgatorium*.

A' Lelkek fogságát jelenti Sz. *János*, midőn azt írja; hogy az Égben, Földön, és Föld-alat-valók, illyen szókkal magasztalták Istent: Aldás, tisztesség, dücsösség, és hatalom a' Báránynak örökkön örökké.[8755] Sz. *Pál*-is azt mongya, *[8756] hogy a' Föld-alat-valók térde, meg-hajol a' Jesus nevére. Tehát vannak a' Föld-alatt ollyak, kik dicséreteket mondanak Istennek. Ezek pedig, nem Kárhozottak; kik, nem hogy dícsérnék, ••[8757] de káromlyák Istent. Tehát a' Pokol-kivűl, vagyon oly hely a' Föld-alatt, melyben az Isten nevét tisztelik, nem átkozzák. Ezt a' helyt nevezzük *Purgatorium*-nak.

A' Lelkeknek ideig-valo szenvedését, jelenti Sz. *Pál:* ki, minek-utánna, nem csak a' Tanitókat, hanem közönségesen mindeneket, Éppítőknek nevezett vólna; †[8758] *Unusquisque videat, quomodo aedificet*; és az Éppület fondamentomát meg-mutatta vólna, "[8759] mely nem egyéb Christus-nál: azt írja; *[8760] hogy, ezen a' Fondamentomon maradván, némellyek aranyat, ezüstöt, és drága köveket; némellyek fát, szénát, pozdorját éppítnek: de mindenek cselekedetit, az Ur napja meg-mutattya, és munkáját a' Tűz meg-próbállya. A' ki munkája meg-állya a' próbát, éppítése jutalmát vészi: a' kinek pedig éppületi meg-ég, kárt vall, de ö-maga üdvözűl, úgy mint Tűz-által. Itt Sz. *Pál* azokrúl szóll, kik Christuson fondáltattak; az-az, a' mint *[8761] másutt magyarázza, a' kik eleven hittel Chistusban gyökereztek. mert a' kik halálos bűnben vannak, azok Christuson nem éppítnek. Azért, a' mint ugyan-ottan írja Sz. *Pál*; *Disperdet illum Deus*, Isten azt el-rontya. Kettőt mond ezekrűl:

[8755] Apoc. 5. v. 13.
[8756] * Philip. 2. v. 10
[8757] •• Psal. 6. v. 6. Psal. 113. v. 17. Apoc. 13. v. 6. cap. 16. v. 11. 12.
[8758] † 1.Cor. 3. v. 10
[8759] " v. 11.
[8760] * v. 12.
[8761] * Eph. 3. v. 17. Coloss. 2. v. 7.

hodogeus_j.indd 1680 2025. 07. 21. 11:27:44

Eggyiket, hogy most setétben munkálkodunk †[8762], akár predikállás-, akár életünk erkőlcse-által: de, *Dies Domini*, az Ur napja, meg-mutattya minden Ember munkája micsodás. Az Ur napján, e' Világi látogatásokat és csapásokat nem érthettyük: mert nem minnyájan érzik ezek lángját, hanem sokan kedvökre élnek; "[8763] *Ducunt in bonis dies suos.* *[8764] *In labore hominum non sunt*. Meg sem mutattyák e' Világi háborúk, ki mit éppít: mert, a' Bőlcs mondása-szerént, ••[8765] *Eadem cunctis eveniunt*; mind jóknak gonoszaknak egy-aránt köz a' szerencsétlenség. Azért, az Ur napján, Sz. *Pál* érti a' mi utólso óránkat, melyben, mingyárt ki-múlásunk-után, az Isten itéleti megpróbállya munkánkat, mint a' tűz az aranyt. Es ezt a' Tüzet senki el nem kerűlheti, hanem ezen által kell menni: *Uniuscujusque opus ignis probabit*. Másodikat azt mongya Sz. *Pál*; hogy, a' ki fát, szénát, pozdorját éppít, az-az, a' ki meg-marad a' Fondamentomon, de mindennapi fogyatkozásokat rak, üdvözűl, de úgy mint Tűz-által. Itt immár Sz. *Pál*, nem arrúl a' Tűzről szóll, melyről {995:} eléb mondotta vala, hogy mindenek cselekedetit meg-próbállya; mivel oly Tűzről emlekezik, mellyen csak azok mennek-által, a' kik fát, szénát, pozdorját éppítettek: és nem az éppűletet mongya hogy a' tűz meg-próbállya, hanem ö-magát az Éppítőt. E' Világi csapásokra sem magyarázhattyuk ezt a' Tüzet: mert, oly Tüzet említ Sz. *Pál*, mely-által azok üdvözűlnek, kik fát, szénát, pozdorját, nem aranyat, és drága köveket éppítettek. a' Világi háborúban pedig, sokszor mélyebben úsznak a' kik szent életet viselnek, az-az, Aranyat éppítnek, hogy-sem egyebek. Nem-is üdvösséges mindeneknek e' Világi háboruság, mert ebben sokan el-vesznek: az pedig a' Tűz, melyről Sz. *Pál* emlekezik, üdvösségre viszi azokat, kik fát, és szénát éppítettek. Tehát, a' Sz. *Pál* tanitása-szerént, halálunk-után Istentűl meg-ítéltetvén, némellyek Tűzre vitetnek, hogy kárát vallyák haszontalan munkájoknak. Ne csudáld pedig, hogy Sz. *Pál* a' Tűz nevét, először az Isten itéletiért vészi, és mingyárt ismét más értelemre fordíttya: mert egyébütt-is hasonló formán cselekeszik; ugy-mint, midőn azt írja, †[8766] hogy, A' ki Bűnt

[8762] † Ibid. v. 17.
[8763] " Iob, 21. v. 13.
[8764] * Psal. 72. v. 5.
[8765] •• Eccles. 9. v. 3.
[8766] † 2.Cor. 5. v. 21. Rom. 8. v. 3.

hodogeus_j.indd 1681 2025. 07. 21. 11:27:44

nem tett, azt Isten érettünk Bűnné tette, az-az, bűneinkért-valo Aldozattá. Hogy pedig nem Tűznek, hanem, *Quasi*, úgy mint tűznek mongya Sz. *Pál* azt, a' min által kell menni az éppűletben meg-fogyatkozottaknak: azért cselekeszi, mert, a' mint eléb mondám, a' *Purgatorium* szenvedése, ha ugyan valoságos Tűz-által légyen-e, vagy egyéb sanyargatás-által, nem szintén tudgyuk. Jóllehet ama' szó, *Quasi*, nem csak hasonlatosság jele, hanem sokszor annak valoságát jelenti, a' mihez vettetik; ugy-mint, midőn Sz. *János* azt írja; hogy "[8767] Láttuk a' Christus dücsösségét, mint az Atyának eggyetlen-egy-szülötte dücsösségét.

Ezt a' Sz. *Pál* mondását, igyenesen a' *Purgatorium*-ról érti, és magyarázza †[8768] Sz. *Cyprianus*, *[8769] Sz. *Gergely*, és, a' mint nem régen ••[8770] hallók, Sz. Agoston: ‡[8771] *Qui temporalibus poenis digna gesserunt, de quibus Apostolus dicit, Si cujus opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem: per fluvium igneum, et vada ferventibus globis horrenda transibunt. Quanta fuerit peccati materia, tanta et pertranseundi mora*.

¶. 4. NEGYEDIK Bizonyság: Az Ecclesia vallásából.

Tagadhatatlan, hogy Sz. *Agoston* idejében, és ö-elötte az egész Keresztyén világban-lévö Anyaszentegyház, *Doctori*-val, és Lelki Pásztorival egyetemben, hitte, tanította, gyakorlotta, a' Meg-hóltakért-valo Könyörgést, Aldozatot, és Alamisnálkodást: kárhoztatta, mint nyilván-valo Eretneket, a' ki efféle Könyörgések hasznos-vóltát kétessé akarta tenni. Tehát, minden bizonnyal kell hinnünk, hogy, Meny-ország és Pokol-kivűl vagyon oly hely, melyben az élö Emberek könyörgése, segéthet a' Lelkeknek.

[8767] " Ioan. 1. v. 19.
[8768] † Cypr. ep. 52 nu. 59.
[8769] * Greg. 4 Dialog. c. 39.
[8770] •• Supr. fo. 990. fine.
[8771] ‡ Augu. to. 10. lib. 50. Homiliar. homil. 16.

hodogeus_j.indd 1682 2025. 07. 21. 11:27:44

Ennek a' Bizonyságnak ereje, Két dologban áll: Elsö; hogy, a' mit a' Közönséges Anyaszentegyház, és a' Hívek egyenlö értelme valamely üdőben bé-vett, és követett, abban hamisság nem lehet. Ezt bévségesen ••[8772] meg-bizonyítók ennek-elötte; és nem régen, †[8773] a' Szenteknek-valo könyörgésrűl szólván, ennek a' Bizonyságnak erejét meg-mutatók. Most azért, csak emlekeztetek mindeneket a' Sz. *Agoston* mondására; hogy, {996:} "[8774] Az-ellen *disputálni*, a' mit az egész Keresztyénség bé-vett, és tanított, nem egyéb szemtelen bolondságnál. Második; hogy az egész Keresztyén *Ecclesia*, imádkozni szokott a' Halottakért. Errűl, Sz. *Agoston*-nak világos bizonyságát fel-jegyzettük *[8775] ennek-elötte: Ha, ugy-mond, a' Halottakért-valo könyörgésrűl emlekezet nem vólna-is a' Sz. Irásban; elég, hogy, *Universae Ecclesiae in hac consuetudine claret autoritas*, az egész *Ecclesia* szokása fényeskedik e' dologban. Sz. *Cyrillus*-nak, "[8776] ezen dologra tartozó szavait eléb hallók. *Cyprianus* azt írja; hogy Bűntetésűl rendelték azt a' régi Jámborok, hogy a' ki Papot, külsö *Tutor*-ságban akar foglalni *Testamentomá*-val, annak Lelkeért ne imádkozzanak: *Antecessores nostri, religiose, et salubriter censuerunt, quod si quis excedens, Clericum nominasset ad Tutelam, non offerretur pro eo, nec Sacrificium pro dormitione ejus celebraretur. non enim ante Altare DEI meretur nominari in Sacerdotum prece, qui ab Altari Sacerdotem voluit avocare*.[8777] Tertullianus, az ö idejében-valo *Ecclesia* szokásárúl emlekezvén, azt mongya; hogy a' Halottakért, esztendő múlva-is imádkozni szoktak a' Hívek: *[8778] *Oblationes pro Defunctis, annua die facimus*. †[8779] *Soror, quae in pace praemisit virum suum, pro Anima ejus oret, et refrigerium interim adpostulet ei, et offerat Annuis diebus Dormitionis ejus*. Constantinusrúl írja *Eusebius*; hogy halála-elött,

[8772] •• Supr. f. 668.
[8773] † Supr. f. 976. et seq.
[8774] " Aug. supra, fo. 108. 109.
[8775] * Supr. fo. 736. ex lib. de Cura pro Mortuis, ca. 1.
[8776] " Supr. f. 902. fine.
[8777] Cypr. epi. 66. n. 13. Vide etiam epist. 52. nu. 59.
[8778] * Tertull. de Corona Milit. c. 13. n. 36.
[8779] † De Monogamia. longe post medium, c. 10. n. 76. Similia, Exhort. ad Castitat. sub fin. c. 11. n. 56.

hodogeus_j.indd 1683 2025. 07. 21. 11:27:44

az *Apostolok* neve-alatt egy szép Templomot éppíte Istennek, és abban akará hogy temettetnék: "[8780] *Futurum providens, ut post obitum etiam, precibus illis, quae eo loco ad honorem Apostolorum futurae essent, dignus haberetur*; azt reménlette, ugy-mond, hogy hólta-után-is része lészen azokban a' könyörgésekben, mellyeket ott Istenhez bocsátanak a' Hívek. Hólta-után, *[8781] *Populus una cum his qui DEO consecrati erant, multo cum fletu pro Anima Imperatoris preces ad DEUM destinabat:* nem csak a' Papok, de az egész község, a' Császár Lelkeért imádkozik vala. De hogy semmit ne szóllyak egyebekrűl, Arany-száju Sz. *János* így ír e' dologrul: ″[8782] *Prece, Supplicationibus, Eleemosynis, Oblationibus juvetur Mortuus. Non est temere hoc excogitatum, nec frustra memoriam Mortuorum inter sacra Mysteria celebramus, sed ut his consolatio aliqua hinc fiat, etc.* Végezetre, ez-előtt †[8783] értők *Epifanius* és Sz. *Agoston* irásából, hogy *Aëriust* Eretnekekközzé írta az egész Anyaszentegyház, mivel a' Halottakért-valo könyörgést haszontalannak mondotta. Azért méltán írja *Calvinus*, "[8784] hogy, ö-elötte Ezer három-száz esztendővel, közönséges szokás vólt a' Halottakért-valo könyörgés.

ÖTÖDIK RESZE.

AZ ELLENKEZŐK BIZONYSAGI meg-rontatnak.

A' *Purgatorium*-ellen azt forgattyák az Ellenkezők; I. Hogy az Irás csak Két helyt említ, melyben a' Lelkek lésznek, Pokolt, és Meny-országot: A' Hamissak, ugy-mond, örök kínra vitetnek; az Igazák, örök életre. A' melyfelé dől a' fa, ott marad.[8785]

[8780] " Euseb. li. 4. de Vita Constant. c. 60.
[8781] * Euseb. ibid. ca. 71.
[8782] ″ Chrysost. in 1.Cor. 15. homil. 41.
[8783] † Supr. f. 294. et seq.
[8784] " Verba vide supr. f. 157. fin.
[8785] Mat. 25. v. 46. Mar. 16. v. 16. Eccli. 11. v. 3.

hodogeus_j.indd 1684 2025. 07. 21. 11:27:44

Felelet. Az Irás, azokrúl a' helyekrűl szólván, mellyekben Itélet-után örökké maradnak azok, a' kik magok cselekedetivel Meny-or-{997:}ságot, vagy Pokolt, érdemlették: Ezekért, Pokolnál és Meny-országnál töb hely nem lészen itélet-után. De, miképpen Itélet-elött az emberek teste Pokol és Meny-ország-kivűl a' földben vagyon: azon-képpen, Itélet-elött az ö Lelkek, bizonyos ideig, Pokol- és Meny-orszag-kivűl lehet. Es, a' mint Christus Menybe-menete-elött, †[8786] Meny-országba nem juthattak az Igazak lelke, hanem másutt vóltak tartóztatva: úgy most, a' mely Lelkek elégségesen nem szenvedtek bűnök érdemeért, üdő-szerént *Purgatorium*-ra vettetnek. "[8787] noha csak kettő az a' hely, melyben örökké-valo lakások lészen. *Salamon*, Dőlésnek nevezi a' Halált; Északnak, a' Halálos bűn állapattyát, Délnek, az Üdvösség állapattyát, és Isten kegyelmében-lételt. Azt mongya tehát; hogy, a' mely állapatban valaki találtatik halálakor, örökké abban marad: De a' kik *Purgatorium*-ban vannak, azok Délre dőltek, Isten kegyelmében vannak, abból soha ki nem esnek. Ha pedig a' Délen és Eszakon, Meny-országot és Pokolt értyük, sem árt: mivel *Salamon* azt nem mongya, hogy minnyájan halálok óráján, vagy délre, vagy északra dőlnek; elég, ha arra dőltek, és arra jutnak.

II. Az Igazakrúl azt olvassuk; hogy halálok-után, mingyárt Meny-országba vitetnek, mint ám az Urunkal feszíttetett Tolvaj. Azért mongya Sz. *János*; hogy, Bóldogok a' kik Istenben meg-halnak; mostantúl-fogva nyugosznak munkájoktúl. Sz. *Pál*-is azt írja; hogy, mikor a' mí Földi Házunk el-omol, Mennyei éppűletünk lészen, mely örökké meg-marad. Azért, mikor Híveit el-nyúgottya Isten, az Ur öröksége meg-mutattatik: *Qui verbum meum audit, et credit ei qui misit me, habet vitam aeternam: et in Judicium non venit, sed transit a morte ad vitam*.[8788]

Felelet. Némely Igazak lelke, tiszúlás-nélkül igyenesen mégyen Meny-országba; mint Sz. *Agoston*-túl ez-elött ••[8789] hallók: Némellyek pedig, úgy mint Tűz-által jutnak a' dűcsősségbe. A' Tolvaj példajával, el nem ólthatni

[8786] † Vide supra, fo. 495. 496.

[8787] " Calvinus ac Lutherani, tertium locum temporarium admittunt, ut dixi supra, fo. 982. et seq.

[8788] Luc. 23. v. 43. Apoc. 14. v. 13. 2.Cor. 5. v. 1. Psa. 126. v. 3. Ioan. 5. v. 24.

[8789] •• Supr. fo. 736. 737.

hodogeus_j.indd 1685 2025. 07. 21. 11:27:45

a' *Purgatoriumot:* mert, a' mi egy Emberen történt, nem következik hogy mindeneken történik. Miképpen azért abból, hogy egy Tolvaj üdvözűlt, nem következik hogy a' Tolvajok minnyájan üdvözűlnek: azon-képpen abból, hogy az egy Tolvajt igyenesen Menybe vitte Christus, ki nem sül, hogy senkinek nem szükséges a' *Purgatorium*.[8790] sőt, a' Tolvaj példajából, tanúlhattyuk, hogy *Purgatorium* vagyon. †[8791] Mert, ha a' más világon helye nem vólna valamely bocsánatnak, nem könyörögne azon a' Tolvaj, hogy Országába jutván Christus, meg-emlekezzék ö-rólla.

Mikor Sz. *János* azt mongya; *A modo*, hogy Mostantúl-fogva nyugodnak az Igazak: *Anselmus* *[8792], és egyebek, azt mongyák; hogy a' *Mostan*, nem jegyzi az Igazak halála oráját: hanem a' közönséges Fel-támadást, melyrűl Sz. *János* szóllott. Ha pedig az *A modo*, az Igazak halála oráját jegyzi: vagy csak azokrúl az Igazakrúl kell érteni, kiknek tekélletessége tisztúlás-nélkül nem szűkölködik; és, nevezet-szerént, a' *Mártyrok*-rúl: vagy a' Világi üldözésektűl és szenvedésektűl-való nyugodalmat kell érteni, mellyek a' halállal megszűnnek; noha a' *Purgatorium*-ban meg-tisztúlnak, ha a' szükség kivánnya: vagy azt kell mondani, hogy a' *Purgatorium*-ban nyugodalmok vagyon az Igazaknak, a' bizonyos Remén-{998:}ség-által, mely vigasztallya, a' közelvalo Bóldogságnak bizonyos örömével.

Sz. *Pál* mongya, hogy a' Földi lakás-után, a' Mennyei éppűletbe vitetünk: de úgy, *Si vestiti, non nudi inveniamur*,[8793] ha szép ruháson találtatunk. Sz. *David*, arrúl az Álomrúl szóll, melyben a' Hívek hideg tetemi nyugosznak az utólso napig; és ez-után, az egész nyugodalom-után, Isten örökségébe vitetnek. Christus csak azt mongya; hogy, A' ki ö-hozzá eleven hittel mind végig ragaszkodik, annak immár, *in Spe, non in Re*, Reménségben, örök élete vagyon, és a' kárhoztató itéletre nem mégyen: azt pedig nem mongya, hogy ideig-valo sanyaruságot nem kóstol.

III. Sz. *Agoston* nem egyszer mongya; hogy nincs töb hely, Mennyországnál, és Pokolnál: *Nec est ulli ullus medius locus, ut possit esse,*

[8790] Virtutes magnas Latronis, vide supr. fol. 924. ad 3. argum.
[8791] † Aug. to. 7. li. 6. cont. Iulian. c. 5.
[8792] * In cap. 14. Apocal.
[8793] 2.Cor. 5. v. 2.

hodogeus_j.indd 1686 2025. 07. 21. 11:27:45

nisi cum Diabolo, qui non est cum Christo.[8794] “[8795] *Primum locum Fides Catholica, Regnum credit esse caelorum: Secundum, Gehennam: Tertium, penitus ignoramus; imo nec esse, in Scripturis invenimus.* Szent *Cyprianus* azt írja; hogy semmi Elég-tétel nem lehet a’ más világon: †[8796] *Quando isthinc excessum fuerit, nullus jam locus est Poenitentiae, nullus Satisfactionis effectus: hic vita, aut amittitur, aut tenetur: hic saluti aeternae, cultu DEI et fructu fidei providetur.*

Felelet. A’ mint eléb *[8797] hallók, noha Sz. *Agoston* abban tapogatva járt, mint kínlódnak a’ Lelkek pokolban, és mint jelennek az élőknek: de a’ *Purgatoriumot* bizonyoson vallotta. Igazán mongya pedig Sz. *Agoston*; hogy, a’ ki Christussal nincs, Ördöggel vagyon: De azok, a’ kik *Purgatorium*-ban találtatnak, Istennel vannak, az-az, ö kedvében, kegyelmében, szerelmében vannak, nem Ördög rabságában. Ennek-felette, Sz. *Agoston*, nyílván és világoson ki-fejezi, hogy ö a’ *Pelagianusok*-kal beszéll, kik a’ Keresztség-nélkül meg-hólt gyermekeknek, ••[8798] elsöben, Meny-országot; az-után, Pokol- és Meny-ország-között, nem tudom micsoda bóldogságot igértek: †[8799] *Dominus volens auferre istam nescio quam medietatem, quam conantur quidam Parvulis non baptizatis tribuere, ut quasi merito innocentiae sint in vita aeterna; sed quia non sunt baptizati, non sint cum Christo in regno ejus.* Azért, az ollyan harmadik helyt, nem akarja Sz. *Agoston* hallani, melyben örökké maradnak a’ Lelkek. noha másutt meg-engedi, hogy ideig-valo tisztúlásért, fogva tartatnak némely Lelkek. *Cyprianus*, és a’ töb Sz. *Doctorok*, igazán taníttyák; hogy Itt veszti, vagy nyeri Ember az Örök életet, és hólta-után nincs mód ennek meg-szerzésében; a’ mint-hogy ezt *[8800] eléb meg-bizonyítók.

[8794] Aug. to. 7. li. 1. de Pecc. merit. c. 28. Et li. 21. de Civit. Dei, c. 25.
[8795] “ Lib. 5. Hypognosticon.
[8796] † Cypr. contr. Demetr.
[8797] * Vide supra, fo. 736. 737.
[8798] •• Vide supra, fo. 300. n. 19.
[8799] † Aug. illo lib. 1. de Pecc. Merit. ca. 28. Vide supr. fo. 313.
[8800] * Sup. fo. 984. et seq.

hodogeus_j.indd 1687 2025. 07. 21. 11:27:45

{999:}

TIZEN-ÖTÖDIK KÖNYV.
AZ UJITOKNAK HAROM GYALAZATOS SZI-dalmazási meg-rontatnak.

MEltán panaszolkodik *Tertullianus* a' régi Pogányok-ellen,[8801] kik a' Keresztyéni igazságot érteni nem akarták, hogy bátrabban kárhoztathatnák; mellyet, ha értettek vólna, nem rágalmazhattak vólna. Ezen panaszolkodást támaszthattyuk az Ujítok-ellen-is, kik annál merészben szidalmazzák az Igazságot, mennél tudatlanbak a' mí dolgainkban.

A' töb sok gazság-között, Három dologgal szóllyák a' *Romai Ecclesiát*: 1. Bálványozással. 2. Hittel kötelezett Fogadások fel-bontásával. 3. Házasságnak tilalmazásával. De csak tudatlanságból, és temérdek vakságból származnak efféle büdös kérődések; mint meg-mutattyuk rend-szerént, Isten segétségével.

ELSÖ RESZE.

A' ROMAI ECCLESIA NEM BALVANYOZO.

¶. 1. Mely nagy vétek a' Bálványozás.

RÖvidebben, és nyilvábban előnkbe nem adhatta Isten a' Bálványozás undokságát, mint midőn azt mondotta; hogy Minden gonosznak kezdeti, oka, és vége a' Bálványozás:[8802] *Infandorum Idolorum cultura, omnis mali causa est, et initium, et finis.* Annak-okáért, az Isten újával két Kő-táblára íratott Tíz parancsolat-között, Elsö Táblában, leg-elől tíltatik a' Bálványozás. Ugyan-is, *directe*, igyenesen, Istent magát fosztya-meg tiszteletitűl; és, tehetsége-szerént, dücsössége székiből ki-taszítván ö Felségét, mást akar helyébe ültetni, kinek Isteni tiszteletet, és, a' menyire tőlle lehet, ugyan Istenséget tulajdonít. Annak-okáért, miképpen az Országban, *Crimen laesae Majestatis humanae*, Királyi

[8801] Tertull. citatus in Praefat: hujus Operis.
[8802] Sap. 14. v. 27.

hodogeus_j.indd 1688 2025. 07. 21. 11:27:45

személy- és tisztesség-ellen-valo vétek, mikor valaki az igaz Fejedelem-kivűl mást akar uralni: azon-képpen, a' Bálványozás nem egyéb, hanem, *Crimen laesae Majestatis Divinae*, Isteni méltoság-ellen-valo tusakodás. Azért, a' tellyes Szent Irás folyásában, semmi-vétket, sem gyakrabban nem tíltott, sem keményben nem ostorozott Isten, mint a' Bálványozást: mellyet, *[8803] *Abominatio*-nak, Lelki fajtalanságnak, Házasság-törésnek, Lopásnak nevez, mert minden vétkek egybe elegyíttetnek a' Bálványozásban; mint illyen szókkal írja Tertullianus:[8804] *Principale crimen generis humani, summus sae*{1000:}*-culi reatus, tota causa judicii Idololatria. Nam etsi suam speciem tenet unumquodque delictum; etsi suo quoque nomine judicio destinatur: in Idololatriae tamen crimine expungitur. Idololatra est? idem homicida est. Quaeris, quem occiderit? Non extraneum, nec inimicum, sed seipsum. Quibus insidiis? Erroris sui. Quo telo? Offensa DEI. Perinde Adulterium, et Stuprum, in eodem recognoscas. Nam qui falsis Deis deservit, sine dubio Adulter est Veritatis, sic et in stupro mergitur. Quis enim immundis Spiritibus operatus, non constupratus incedit? Atque adeo Scripturae sanctae, *[8805] Stupri vocabulo utuntur, in Idololatriae exprobratione. Fraudis conditio est ea, opinor, si quis alienum rapiat, aut alii debitum deneget: et utique erga hominem admissa fraus, maximi Criminis nomen est. Atenim Idololatria, DEO fraudem facit, honores illi suos denegans, et conferens aliis, ut fraudi etiam contumeliam conjungat. Post talia crimina, tam devorantia salutis, cetera quoque ad aliquem modum, in Idololatria conditionem suam repraesentant, etc.* Ezekért tehát a' festékekért, mellyekkel ki-ábrázza a' Sz. Irás a' Bálványozást, mélto iszonyodnúnk csak nevétűl-is.

¶. 2. Micsoda a' BALVANYOZAS?

A' Bálványozás neve, Két-képpen vétetik a' Szent Irásban: I. Közönségesen akár-mely vétekért, mellyel ember Istentűl el-szakad, és Teremtett-állathoz

[8803] * Deut. 29. v. 17.
[8804] Tertull. de Idololat. ca. 1. et 2.
[8805] * Ierem. 3. v. 1. Ezech. 6. v. 9. cap. 16. v. 15.

hodogeus_j.indd 1689 2025. 07. 21. 11:27:45

ragad. Azért Sz. *Pál*, eggyütt azt írja; †[8806] hogy, a' kik bóldogságokat hashizlalásban helyheztetik, Hasok Istene; a' kik *[8807] reménségöket gazdagságban vetik, Bálványozók. mivel, a' ki reménségét, és tellyes gyönyörüségét Teremtett-állatban veti, ennek adgya a' mivel Istennek tartoznék; és a' ki Teremtett-állatért el-hadgya Istent, és vétkezik; Isten-eleibe veti a' Teremtett-állatot. Közönségesen pedig a' gonoszakrúl azt mongya; "[8808] hogy Istent cselekedetekkel tagadgyák. *Samuel*, ••[8809] az Engedetlenséget, Bálványozásnak mongya. A' Régi Atyák-is hasonló-képpen szóllanak. Mert *Tertullianus* ezt írja: ‡[8810] *Si Diaboli pompam ejurasti, quidquid ex ea attigeris, id scias esse Idololatriam.* Sz. *Jeronymus* pedig így szóll: ″[8811] *Generaliter quod Diaboli est, Idololatria est, cui omnia Idola mancipantur.* Fő-képpen, a' Hitben-valo Tévelygést nevezik a' Sz. *Doctorok* Bálványozásnak. II. Oly magán-valo vétket jegyez a' Bálványozás, mely a' töb kárhoztato bűnöktűl külömböz. Illyen értelemben említi a' Sz. Irás a' Bálványozást, egyéb vétkektűl ezt meg-választván; *1.Corint. 6. v. 9. Galat. 5. v. 19. 20. Apocal. 21. v. 8. Cap. 22. v. 15. Jerem. 7. v. 9.* A' Kérdés azért az, Miben áll; és Micsoda ez a' Bálványozás?

N° 1. A' Bálványozás mi-vólta.

A' Régi Atyák, a' Szent Irással egyetemben, tulajdon Bálványozásnak azt híják; mikor az Isteni tisztelet, Teremtett-állatnak adatik: *[8812] *Idololatria, DEO honores suos denegans, et conferens aliis.* "[8813] *Tunc Idololatria committitur, cum divinus honor, DEO soli debitus, alteri datur.* †[8814] *Idololatria est, honoris Creatoris in creaturam tralatio.* ••[8815] *Idololatria, Dei honorificentiam usurpat,*

[8806] † Phil. 3. v. 19.
[8807] * Eph. 5. v. 5. Coloss. 3. v. 5. Rom. 16. v. 18.
[8808] " Tit. 1. v. 16.
[8809] •• 1.Reg. 15. v. 23.
[8810] ‡ Tertul. de Idololat. ca. 18. nu. 145.
[8811] ″ Hierony. de Laudib. Vitae Solitariae.
[8812] * Tertull. de Idololat. init.
[8813] " Cyprian. Exhortat. ad Martyr.
[8814] † Nazianz. Orat. in Christi Nativitat.
[8815] •• Ambr. in ca. 5. ad Ephes.

hodogeus_j.indd 1690 2025. 07. 21. 11:27:45

et vendicat creaturae. Végezetre, Sz. *Agoston* így szóll: "[8816] *Idololatrae sunt, ejusmodi servitutem exhibentes Idolis, quae debetur DEO.* Ezt a' Sz. *Doctorok*, a' Sz. Irás igyenes folyásából vették. Mert Sz. *Pál*, *[8817] abban helyhezteti a' Bálványozók bolondságát, hogy az Isten dücsösségét, Emberek és oktalan állatok hasonlatosságira fordították; és Teremtett-állatnak szol{1001:}-gáltak inkáb, hogy-sem a' Teremtőnek. *Salamon* azt mongya *[8818]; hogy a' megcsalatott emberek, az el-változhatatlan Nevet, teremtet-állatnak adták. Es, valahol a' Szent Irás emlekezik a' tulajdon Bálványozásrúl, azt jelenti, hogy a' Bálványozók, el-cserélik az Istent, hátat fordítnak néki, és az ö tisztaletivel teremtet-állatnak kedveskednek; mint meg-láthatod, *Jerem. 2. v. 11. 13. 27. 28. Cap. 11. v. 13. Psal. 105. v. 20. Isaiae 42. v. 17. Cap. 44. v. 17. Cap. 46. v. 6. Psal. 113. v. 8. 3.Reg. 12. v. 28.* Ezeken, és töb helyeken olvassuk, hogy, Isteneknek tartották a' Bálványozók az ö Bálványokat. A' *Sidók*-rúl azt mongya az Irás; hogy, nem Istennek, hanem Bálványnak áldoztak, *Deut. 32. v. 17. 18. 1.Corinth. 10. v. 20.* Azért, Arany, Ezüst Isteneknek nevezi a' Bálványokat, *Exod. 20. v. 23. Levit. 19. v. 4. 4.Reg. 19. v. 18. Dan. 5. v. 4. et 25. Judic. 18. v. 24.* Ebből következik, hogy a' Bálvány oly teremtet-állat, mellyet a' Bálványozó, Istennek itél, és Isten-gyanánt tisztel: Ez-okáért az Irás, †[8819] Semmi-nek nevezi a' Bálványt; *Sido*-úl Elil, Hiuság, Ember agya alkotmánya. mert, az emberi gondolat-kivűl, nincs teremtett-állat, mely Isten vólna.

Minémü vélekedésből, és miképpen imádták a' Pogányok a' Bálványokat, Két-képpen magyarázza Sz. Agoston, *Lib. 7. Civit. cap. 5. 6. et 9.* Először: *Marcus Varró*-val sokan azt vélték; hogy az Isten, *Anima mundi*, *[8820] Világnak éltető Lelke: úgy hogy, miképpen az ember, testből és lélekből éppűl; azon-képpen e' Világ részei, Isteni természet részesülése-által, Istenségbe őltöztek, kiért ezeknek Isteni tisztelettel kedveskedtek:[8821] *Haec, quae oculis apparent, Pagani tamquam Deos colunt, tamquam partes unius Magni DEI. Nam universum Mundum, quidam eorum putant Magnum DEUM.*

[8816] " Aug. to. 4. li. 1. Quae. qu. 61. Et 1. de Trinit. c. 6.
[8817] * Rom. 1. v. 23. 25.
[8818] * Sap. 14. v. 21.
[8819] † 1.Cor. 8. v. 4. ca. 10. v. 19. Isaiae 41. v. 24. Vide Delrio, l. de Magia, cap. 1.
[8820] Vide supra, fo. 32. 170.
[8821] Aug. 20. contr. Faust. c. 5.

hodogeus_j.indd 1691 2025. 07. 21. 11:27:45

Masodszor: *Mercurius Trismegistus* azt vélte, ••[8822] hogy a' Túdákosok (ördögi szövetségbe keverődzötteket kell ezeken érteni,) csuda mesterséggel ki-szóllítván az Ördögöt, Képbe rekesztik, hogy onnan adgyon választ; és jó, vagy gonosz szerencsékkel látogassa embert: *Pro Anima ergo, est Daemon; pro Corpore, Simulachrum.* Szent *Cyprianus* írja; hogy a' gonosz Ördög vólt a' Pogányok képe-alatt: ″[8823] *Hi ergo Spiritus, sub Statuis, atque Imaginibus consecratis, delitescunt.* Azért, így szólnak a' Pogányok *Arnobius*-nál: *[8824] *Neque nos auri, argentique materias, esse per se Deos decernimus; sed eos in his colimus, quos dedicatio infert sacra, et fabrilibus efficit inhabitare simulachris.* Sommában; a' Pogányokrúl Sz. *Agoston* azt mongya, ‡[8825] hogy ők, vagy a' kézzel csinált ábrázatot vélték Istennek; vagy, ha csak jelűl tartották-is, teremtett-állat tisztességére tartották. Noha azért a' Bálványozásnak az vólt elsö kezdete, "[8826] hogy, midőn valakinek szerelmesse meg-hólt, ábrázatot csináltatott emlekezetire, és ennek tisztességet tétetett háza-népével; Ennekfelette, a' †[8827] Napnak, és *Elementomok*-nak szépségét, és hasznát látván, böcsülleni kezdették, mint jó-tévőket: De mindazáltal, valamit a' Pogányok Isten-helyett imádtak, azoknak hasonlatosságokat csinálták; ezek pedig Ördöggel tellyesek vóltak. Azért méltán mongya az Irás; hogy, *[8828] nem Istennek, hanem Ördögnek áldoztak a' Pogányok: és hogy ••[8829] az ö Istenek Ördög vólt; kit ördöngösséggel nem külömben csatlottak a' Képekhez, mint hallom, hogy némellyek üvegben, vagy gyűrűben, hordozzák a' Lélek Hóhérát.

{1002:} Azzal pedig nem künnyebbedett a' Pogányok vétke, hogy ezeket a' Képekben-lakozó Ördögöket Istennek alították: mint nem vólna mentsége egy Országban annak, a' ki, *sine diligenti inquisitione*, szorgalmatos visgálás-nélkül, valamely Paraszt embert, a' ki magát Királlyá tészi, Királyi tisztelettel illetne.

[8822] •• Augu. 8. Civit. c. 23. 26.
[8823] ″ Cyprian. de Idolor. Vanitate, n. 55.
[8824] * Arnob. lib. 6. contra Gentiles.
[8825] ‡ Vide Augu. l. 3. de Doctrina Christian. cap. 7.
[8826] " Sapient. 14. et Aug. 22. contra Faust. c. 17.
[8827] † Sapient. 13. v. 2. etc.
[8828] * 1.Cor. 10. v. 20. Deut. 32. v. 17.
[8829] •• Psal. 95. v. 5.

hodogeus_j.indd 1692 2025. 07. 21. 11:27:45

Nº 2. Az Ujítók miben helyheztetik a' Bálványozást?

Vévé eszébe *Calvinus*, hogy, ha helyén marad a' Bálványozás mi-vólta, mellyet a' Sz. Irásból, és *Doctorok*-ból meg-magyarázánk, semmi színnel reánk nem mázolhattya a' Bálványozást. Azért, egyéb *Reformálása*-között, a' Bálványozás mi-vóltát-is *reformálá*: és minden bizonyság-nélkül azt írja; hogy, Bálványozás minden Isteni tisztelet, melyről parancsolat nincsen:[8830] *Sua deliria colunt et adorant, quicumque cultus DEO commentitios erigunt.* Másutt, azt írja; hogy ••[8831] azért mondatnak a' *Sidók* Ördögnek áldozni fiokkal, hogy új Isteni tiszteletet gondoltak. *Achaz*, azért mondatik Ördögnek áldozni, *[8832] hogy embertűl gondolt tisztelettel akart Istennek szolgálni. Végezetre; hogy a' mí Képeink tiszteletit gyűlölségessé tegye, azt írja; hogy a' *Sidók*, az igaz Istent imádták a' Borjúban; a' Pogányok-is Istent imádtak, nem a' fát, vagy követ: de, mivel ezt parancsolat-nélkül cselekedték, azért mondatnak Bálványozóknak:[8833] *Judaei non dubia significatione annuebant, velle se retinere DEUM liberatorem, modo praeeuntem in Vitulo conspicerent. Nec ita stupidi credendi sunt Ethnici, ut non intelligerent, DEUM alium esse quam Ligna. Omnes Idololatrae, sive ex Judaeis, sive ex Gentibus, non aliter fuerunt animati; DEUM sub talibus simulachris persuasi erant se colere.*

Ezeket *Calvinus*, sem a' Sz. Irásban, sem a' Régiek irásiban nem olvasta; sőt a' Sz. Irással nyilván ellenkezik mondása:

Először; Nem igaz, hogy Bálványozás minden Isteni tisztelet, melyről parancsolat nincsen: mert, sok példákból meg-mutatók "[8834] ennek hamisságát. Es, ha igaz a' *Calvinus* mondása, meg-bizonyodik, hogy a' *Lutheristák* és *Calvinisták* bálványozók: nem csak azért, mert sok dolgot hisznek, és cselekesznek az Isteni szolgálatban, mellyekről parancsolat nincsen; mint

[8830] Calv. li. 1. c. 4. nu. 3.
[8831] •• Calv. li. 4. c. 13. n. 17.
[8832] * Calv. li. 4. ca. 10. n. 23.
[8833] Calv. li. 1. c. 11. nu. 9. 10.
[8834] " Supr. f. 577. 578.

hodogeus_j.indd 1693 2025. 07. 21. 11:27:45

eléb ••[8835] sok példákkal bizonyítók: de azért-is, mert magok hirdetik, “[8836] hogy Minden Jó cselekedetök Bűn. Tehát Istentűl nem parancsoltatott: mivel Isten †[8837] nem adott parancsolatot senkinek a’ gonosz cselekedetrűl. Innen illyen Bizonyság kerekedik: *Nullus cultus vitiosus, est praeceptus a DEO. Omnis cultus, a Lutheranis et Calvinistis exhibitus, est cultus vitiosus. Ergo nullus cultus a Lutheranis et Calvinistis exhibitus, est praeceptus a Deo.*

Másodszor: Sz. Irással ellenkezö hamisság; hogy a’ *Sidók* a’ Borjúban igaz Istent imádtak: Mert *Moyses* és *Baruch* nyilván írják; hogy a’ *Sidók*, Ördögnek áldoztak, nem Istennek; el-hadták az Istent, és meg nem emlekeztek rólla:[8838] *Immolaverunt Daemoniis, et non DEO. DEUM, qui te genuit, dereliquisti: oblitus es Domini Creatoris tui.* Ugyan-ezent írja Sz. David: †[8839] *Fecerunt Vitulum in Horeb, adoraverunt sculptile: obliti sunt DEUM qui salvavit eos.* Ha az igaz Istent imádták vólna a’ *Sidók*, el nem felejtették vólna a’ Teremtö és szabadító Istent. A’ Sz. Irás pedig, a’ *Sidók* bálványo{1003:}-zásárúl emlekezvén, azt mongya; hogy el-felejtették, és meg-vetették az ö Attyok Istenét:[8840] *Dimiserunt Dominum DEUM Patrum suorum, et secuti sunt Deos alienos.* †[8841] *Obliti sunt Dei sui, servientes Baalim et Astaroth.* “[8842] *Opus manuum suarum adoraverunt.*

Hármadszor: Az-is Sz. Irás-ellen-valo hamisság; hogy a’ Pogányok, nem a’ Bálványt imádták, hanem Istent. Mert a’ Sz. Irás nyilván írja; hogy az Ember keze-munkáját, hitték Istennek: *[8843] *Appellarunt Deos, opera manum hominum, aurum et argentum.* “[8844] *Omnia Idola, Deos aestimarunt.* †[8845] *Adorabant Deo aureos, argenteos.* ‡[8846] *Servies Diis alienis, ligno, et lapidi.*

[8835] •• Supr. fo. 556. 557. 581. 582.
[8836] “ Supr. fo. 231. 232.
[8837] † Eccli. 15. v. 1.
[8838] Deut. 32. v. 17. 18. Baruch 4. v. 7.
[8839] † Psal. 105. v. 19. 21.
[8840] Iudic. 2. v. 12.
[8841] † Cap. 3. v. 7. Id. c. 10. v. 10. 13.
[8842] “ Isa. 2. v. 8.
[8843] * Sap. 13. v. 10.
[8844] “ Cap. 15. v. 15.
[8845] † Dan. 5. v. 4.
[8846] ‡ Deut. 28. v. 36.

hodogeus_j.indd 1694 2025. 07. 21. 11:27:45

Sz. *Pál* azt írja a' Pogányokrúl; hogy, ″[8847] *Ignorantes DEUM, iis, qui natura non sunt Dii, serviunt.* Ennél-is nyilvábban szóll az *Ecclesiasticus, Cap. 13. v. 10. 17. 18.* Azért, *Calvinus*-is, *Lib. 1. cap. 3. n. 1.* meg-vallya, hogy fát és követ imádtak a' Bálványozók. Az-is Sz. Irás, hogy a' Pogányok Istene, mellyet Aldozatokkal tiszteltek, az Ördög; *Psal. 95. v. 15. 1.Cor. 10. v. 20.*

¶. 3. Eöt Bizonyság, hogy a' Romai Ecclesia nem bálványozó.

Az Uj Tanitók, semmivel inkáb nem gyűlőltetik az eggyügyü községnél a' mí igaz Vallásunkat, mint a' Bálványozásnak gyalázatos rágalmazásával. Mert, miképpen az *Egyiptomi* fertelmes Aszszony, a' tiszta *Josef*-re; a' Vén latrok, az Isten-félö *Susanná*-ra akarák magok fertelmességét kenni, hogy bujaságokat födözgetnék: úgy az Ellenkezők, a' magok Tudományának úndokságit, söt (a' mint ez-után meg-mutatom) Bálványozását, szépíteni akarván, minket Bálványozással vádolnak. Azért *Calvinus*, a' ki Sz. *János Apostolt*-is Bálványozóvá tészi, mint ez-elött ••[8848] hallók, azt írja; hogy a' *Pápisták* *[8849] temérdekeb Bálványozásban vannak, hogy-sem *Jeróboam* idejében vóltak a' *Sidók.*

Ennek-utánna, rész-szerént meg-tekíntsuk, minémü dolgokban itélik az Ujítók hogy mí Bálványozók vagyunk. Most egy-nehány Bizonyságokkal meg-mutathattyuk, *generatim*, hogy Bálványozás nincs az *Ecclesia* Vallásiban.

I. A' Szent Lélek meg-jövendőltette *Profetái*-által, hogy a' *Meszias* el-jövése-után, azok-közzűl, kik a' Christus zászlója-alá hóldolnak, tellyességgel ki-gyomláltatik a' Bálványozás: †[8850] *Prophetae non solum superstitiones Idolorum everti praeceperunt, verum etiam Christianis temporibus hanc eversionem futuram praedixerunt.* *[8851] *Per Evangelium exterminata sculptilia, et conflatilia, id est, Idola Deorum falsorum; et oblivioni, tamquam sepulturae, tradita jam videmus, et prophetiam hac in re*

[8847] ″ Gal. 4. v. 8.
[8848] •• Supr. fo. 383.
[8849] * Calv. l. 4. c. 2. nu. 9. Verba habes supra, fo. 454. 156.
[8850] † Aug. to. 4. li. 1. de Consen. Evang. ca. 16. 28.
[8851] * Idem, lib. 18. Civ. c. 31.

hodogeus_j.indd 1695 2025. 07. 21. 11:27:45

completam cognoscimus. Hallyad a' Sz. Irás szavait: ″[8852] *Elevabitur Dominus solus, et Idola PENITUS CONTERENTUR. In die illa, projiciet homo Idola argenti sui, et Simulachra auri, quae fecerat ut adoraret.* ••[8853] *Effundam super vos Aquam mundam, et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, et ab UNIVERSIS IDOLIS vestris mundabo vos.* ‡[8854] *Disperdam Simulachra, et CESSARE faciam Idola.* *[8855] *In die illa erit Fons patens, in ablutionem peccatoris. In die illa, disperdam nomina Idolorum de terra, et non MEMORABUNTUR ultra.* ‘‘[8856] *Auferam nomina Baalim de ore ejus, et non RECORDABUNTUR ultra nominis eorum.* ″[8857] *Neque polluentur ULTRA in Idolis.* ‡[8858] *Non adorabis ULTRA opera manuum tuarum.* Im hallod, mely gyakran, mely nyilván jövendőllik a' *Profeták*, hogy a' Christus jövetele-után, Bál{1004:}-ványozás nem lészen. Meg-is mutatá Christus, hogy a' Bálványozást el-rontya. Mert, mihent születék, ••[8859] a' Bálványozo Királyokat, új Csillag-által magához hóldoltatá; és, a' mint eléb †[8860] hallók, meg-vallá *Apollo*, hogy egy *Sidó* Gyermek, bé-dugta száját, és választ nem adhat. Mikor Urunk *Egyiptom*-ba futa, az *Isaias* profetálása-szerént, ‘‘[8861] minden Bálványi *Egyiptom*-nak el-dőlének; a' mint *Zozómenus* *[8862], és *Niceforus* ••[8863] írják; nem külömben, mint *Dágon* ‡[8864] le-dőle az Isten Szekrénye-elött. Christust, ettűl a' Bálványokon-valo gyözedelemtűl megfosztyák; a' *Profetákat* hiuságos jövendőllőkké tészik, valakik azt vítattyák, hogy a' Képek tisztelete, a' Szentek Segétségűl-hivása bálványozás. mert ezt el nem rontotta Christus. söt, az ö Országa-közepett, sok Sz. *Doctorok*

[8852] ″ Isa. 2. v. 18. 20. ca. 31. v. 7.
[8853] •• Ezech. 36. v. 25.
[8854] ‡ Cap. 30. v. 13.
[8855] * Zach. 13. v. 1. 2. Vide c. 14. v. 9.
[8856] ‘‘ Ose. 2. v. 17.
[8857] ″ Ezech. 37. v. 23.
[8858] ‡ Mich. 5. v. 13.
[8859] •• Vide Maldon. Matt. 2.
[8860] † Supr. fo. 45.
[8861] ‘‘ Isa. 19. v. 1.
[8862] * Sozom. li. 5. ca. 21.
[8863] •• Niceph. l. 10. ca. 30.
[8864] ‡ 1.Reg. 5. v. 4.

hodogeus_j.indd 1696 2025. 07. 21. 11:27:45

autoritássá-val, sok külsö *Ceremoniák* pompájával, inkáb meg-erössödött, és tündöklött, hogy-sem a' Pogányság-között, a' Bálványozás. Bé-fejezvén azért ezt a' Bizonyságot, azt mondom; hogy, Ha azok-között, kikre ki-öntötte Christus az ö tanitásának és Keresztségének tiszta folyamit, meg-szünik minden Bálványozás: nem lehetett a' Keresztyénség-között ennyi száz esztendeig, ily nagy országlása a' Bálványozásnak. Viszontag, ha igaz, a' mit sokszor ••[8865] beszéll *Calvinus*, hogy Ezer esztendeig, az egész Keresztyénség Bálványozásban hevert;[8866] *Execrabili Idololatria, multis antehac saeculis vera Religio submersa, subversaque fuit*: nincs helye az elő-számlált szép jövendőlléseknek.

II. Tagadhatatlan, hogy *Luther*-elött egy-nehány száz esztendőkben, annyira el-hatalmazott, és el-terjedett az a' Tudomány, mellyet most Bálványozásnak keresztelnek az El-hajlottak; hogy, a' magok itéleti-szerént-is, †[8867] kicsintűl-fogva nagyig, minden Nemzetségek, közel Ezer esztendeig, ennél egyebet nem tudtak, nem követtek. Egyedűl *Luther* vólt elsö, ki Uj Szakadást kezdett, és versengést támasztott. Ez igy lévén, ha oly dögleletes Bálványozás vagyon a' mi Hitünkben, mint az Ujítók finnyás orra illatozza: az jő-ki belőlle, hogy, Valakik Ezer esztendö forgásában éltek *Luther*-elött, mind Pokolra hányattak. mert az Irás sokszor ••[8868] hirdeti, hogy Kárhozat jutalma a' Bálványozásnak. Soha pedig nem találkozott ez-ideig oly szemtelen orcza, mely azt merte vólna hirdetni, hogy minnyájan el-kárhoztak *Luther*-elött, az *Apostolok*-után, a' *Doctorok*, és *Martyrok*. Sőt, a' kinek esze vólt, †[8869] nyilván-valo éktelenségnek itélte, csak szót-is tenni ezeknek kárhoztatásokrúl: úgy annyira, hogy, a' Pártosok tulajdon nyelvök vallása-szerént-is, Sz. *Bernárd*, és sok töb Barátok, Szentek vóltak, mint eléb meg-értők.[8870]

III. Ha a' mí Vallásunk, minden fertelmes Bálványozással fel-tetéztetett: következik, hogy mind hamissak az Urunk szép fogadási, mellyekkel arra

[8865] •• Supr. fo. 156.
[8866] Calv. li. 1. c. 11. nu. 9.
[8867] † Supr. fo. 155. 156.
[8868] •• Gal. 5. v. 20. 1.Cor. 6. v. 9.
[8869] † Supr. fo. 154. 155.
[8870] Sup. f. 183. 165.

hodogeus_j.indd 1697 2025. 07. 21. 11:27:45

köti magát, *[8871] hogy az Ördög ereje, a' Kő-szálon éppített *Ecclesiát* le nem tapodgya, és diadalmat nem vészen ellene; hanem, mint †[8872] Igazság Oszlopa, helyt áll minden habok- és szél-vészek-között: El nem rejtetik; hanem, mint magas Hegy-tetőn éppített Város, szem-elött forog: ö-benne, az Igazság tanitása szűnetlen meg-marad: legeltetö Pásztori, Tanító *Doctori* lésznek mindenkor. Ezek, és töb hasonló igéretek, mind cserben maradnak, és mint a' füst el-enyésznek, ha a' Régi Vallást {1005:} Bálványozásnak mongyuk. Mert, a' mint imént *[8873] mondám, magok sem tagadgyák a' minap-kőlt *Predikátorok*, hogy, többig Ezer esztendőnél, úgy el-hatalmazott a' *Pápistaság*, hogy sohúlt hírrel sem hallatott a' *Novangelicusok* Tudományának zengése: Egy Lelki Taníto nem vólt, a' ki azt hirdette vólna a' mit az *Augustai Confessio*. Mert, sem *Illyricus, in Catalogo Testium*, sem senki egyéb, nem nevezett, nem-is nevezhet, az *Apostolok* idejétűl *Luther*-ig, csak Egy Embert-is, ki azt hitte és tanította vólna a' mit a' *Lutheristák*, vagy *Calvinisták*; az-az, a' ki ezt a' *Corpus Doctrinaet*, Tudomány épségét, a' Sz. Irásnak illyen értelmét és magyarázását hirdette vólna, minéműt most kotlottak. Ha azért a' *Pápistaság* Bálványozás, és ennek erejétűl úgy ki-tiportatott, úgy le-tapodtatott az Igazság, hogy híre sem maradott; Tanitója sem vólt; itéllyék-meg, a' kiknek eszek meg nem fordúlt, ha helyesek-e a' Christus fogadási?

IV. Ez-elött ••[8874] *Luther*-tűl azt hallók; hogy, minek-elötte az ö feje megkócsagosodott vólna, igaz *Ecclesia* vólt a' *Romai* Gyölekezet; és valami jó ö-nállok vagyon, azt mind ettűl kapták. Azon-képpen az *Augustai Confessio* sokszor mongya; †[8875] hogy, a' mi illeti a' Hit dolgát abban, nem külömböz tőllünk: csak valami Új Szokásokat kíván hogy el-hadgyon a' *Romai Ecclesia.* Ez így lévén: világoson következik, hogy mí nem vagyunk Bálványozók. Mert, ha azok vólnánk, derék Agazatokban vólna közben-vetésünk, és nem eredett vólna mí-tőllünk minden javok a' *Lutheristák*-nak. Ha pedig ebben csak hazudoz a' *Confessio*: ám itéllyék magok, ha igaz Hitnek kell azt vélni, melynek *Publica Confessió*-ja sem lehet hazugság-nélkül?

[8871] * Mat. 16. v. 18.
[8872] † 1.Tim. 3. v. 15. Matt. 5. v. 15. Isa. 59. v. 21. ca. 62. v. 6. Eph. 4. v. 12.
[8873] * Supr. fo. 155. 156. et seq.
[8874] •• Supr. fo. 182.
[8875] † Sup. fo. 423. nu. xi.

hodogeus_j.indd 1698 2025. 07. 21. 11:27:46

V. Kettőt tanít *Calvinus*; mellyek úgy lévén, lehetetlen hogy réánk ragadgyon valami bűzi a' Bálványozásnak: Eggyiket; "[8876] hogy, Urunk Születése-után Öt-száz esztendeig, szűz virágjában maradott az Igazság; és Sz. *Agoston* idejéig, nem esett semmi rosda az *Apostoli* tanitás fínom aranyába. Másikat; hogy, a' ki valót akar érteni a' Régi igaz Vallásrúl, †[8877] Sz. *Agoston*-nal tanácskozzék: ki híven bizonyságot tészen a' Régi Igazságrúl. Ezek így lévén: következik, hogy azt nem itélhettyük Bálványozásnak, a' mit Sz. *Agoston* idejében tanított és vallott a' Keresztyénség. Az-is pedig oly világos Igazság, mint a' fényes Verő-fény Dél színben; hogy Sz. *Agoston* idejében, a' Hívek, mind azokat hitték, és tanították, a' mit most bennünk rágalmaznak az Ujítók; mint ez-elött *[8878] hallók.

¶. 4. A' Szent Képek tiszteletiben, nem bálványoz a' Romai Ecclesia.

N^o^ 1. A' Szent Kép- és a' Bálvány-között, külömbség vagyon.

Miképpen az Irást, Szentnek nevezzük, azért, hogy Istennek szent szavát jegyzi; a' Földet, a' Papi-őltözetet, Szentnek nevezi Isten:[8879] a' Képet-is Szentnek nevezhettyük, mely Istent, és az ö Szentit jegyzi.

A' Képekrűl pedig, hogy jó fondamentommal szóllyunk, ne a' *Calvinista* Tanitók egy-más-után hazudott szemetirűl, hanem az Anyaszentegyház Tárházából vegyük, mit tanít a' *Romai* Gyölekezet a' Képekrűl.

Elsöben azért, azt vallyuk; hogy, Nem egy a' Kép, és a' Bálvány: hanem, csak az ollyan Kép mondatik Bálványnak, melynek Isteni tisztelet {1006:} adatik. Sz. *Pál* *[8880], Atya Isten képének nevezi Christust; kit senki Bálványnak nem mér mondani. Az Ember, Isten képére teremtetett, *Gen. 1. v. 27.* és Isten Képének neveztetik, *1.Cor. 11. v. 7*: de Bálványnak nem mondatik. Mikor Isten aranyból *Cherubim* képeket csináltata, *Exod. 25. v. 18.* és Szent Lelket ada

[8876] " Verba vide supr. fo. 186.
[8877] † Supr. fo. 157. nu. 4.
[8878] * Su. f. 156. 157. et seq.
[8879] Exo. 3. v. 5. ca. 28. v. 2.
[8880] * Colos. 1. v. 15. Hebr. 1. v. 3. Sap. 7. v. 26.

hodogeus_j.indd 1699 2025. 07. 21. 11:27:46

Beseleel-nek, hogy meg tudná ezeket csinálni, *Exod. 35. v. 31.* Mikor Ércz-kígyót öntete, *Num. 21. v. 8. Sap. 16. v. 6. Joan. 3. v. 14.* Mikor *Salamon* a' Templomban, ••[8881] Olaj-fából csináltata *Cherubimokat*; Mikor a' Falra, "[8882] *Cherubim* és egyéb Képeket írata, mint szintén †[8883] az Ajtókra-is; Mikor a' Menyezetre, nem csak *Cherubimokat*, ″[8884] de Oroszlány képeket-is ábráztata: senki azt nem meri mondani, hogy Isten Bálványokat csináltatott, ezeket csináltatván. Külömb tehát a' Kép a' Bálványnál. A' *Calvangelicusok* sem igen akadoznak ebben: mert Házok ékességeért, és emlekezetért, tartnak ők-is Képeket. Mely dologrúl, így ír Calvinus:[8885] *Neque ea superstitione teneor, ut nullas prorsus Imagines ferendas censeam: sed quia sculptura et pictura, DEI dona sunt, legitimum utriusque usum requiro.* Mely mondással, meg-hazuttollya azokat, ‡[8886] kik a' Képet és Bálványt, meg nem választyák. Végezetre; miképpen a' *Sidók*-nál pénzre verték a' Császár képét, *Matth. 22. v. 20*: úgy most, vagy a' Királyok képét, vagy Bóldog Aszszonyét, fel-ütik az Arany-forintra; de az új Kiáltók, el nem hánnyák, mint Bálványt, az Aranyat. Igazán írja tehát Sz. *Agoston*; hogy, "[8887] *Idolum, est cujusque DEI falsi et alieni simulachrum*; a' Bálvány, hamis Isten hasonlatossága. Azért, a' mely *Efodot Gedeon* csinála, *Judic. 8. v. 27.* Bálvány nem vólt, mert idegen Isten képe nem vólt: *[8888] *Fornicationem tamen Scriptura nominat, quod extra Tabernaculum, simile quid fieri nefas erat.*

N°. 2. Istent, és az Angyalokat, mint írhatni képben.

Nem szenvedheti *Calvinus*, hogy Istent, képben ki-ábrázzuk:[8889] *Tenendum est, corrumpi DEI gloriam, quoties ei forma ulla affingitur.* Mí pedig azt

[8881] •• 3.Reg. 6. v. 23
[8882] " Ibi. v. 29. Et, 2.Par. 3. v. 7.
[8883] † 3.Reg. 6. v. 32. 35.
[8884] ″ 3.Reg. 7. v. 36.
[8885] Calv. li. 1. c. 11. nu. 12.
[8886] ‡ Henric. Stephan. in Thesauro linguae Graecae: Verbo, Idolum.
[8887] " Tom. 4. l. 7. Quaest. qu. 41.
[8888] * Aug. ibid.
[8889] Calv. li. 1. c. 11. n. 1. 2. 5. 12. Ioan. 4. v. 24.

hodogeus_j.indd 1700 2025. 07. 21. 11:27:46

mongyuk; hogy az Istent nem azért írjuk ábrázatban, mint-ha őtet, vagy testi szemmel láthatnók, vagy festékkel vólta-képpen ki-ábrázhatnók: †[8890] *Doceatur populus, non propterea Divinitatem figurari, quasi corporis oculis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit.* Mert jól tudgyuk a' Sz. Irásból, *Actor. 17. v. 29. Isaiae 40. v. 18. Cap. 46. v. 5.* hogy Istennek nincs ki-írható ábrázattya. Sőt kárhoztatta az *Anthropomorfitákat* az *Ecclesia*; kik azt álmodták, hogy az Isten hasonlatos az Emberi abrázathoz. Azért, mí csak ollyan módra írattyuk Istent, mint ö-maga láthato jelenségekben mutatta magát: ugy-mint, mikor *[8891] *Michaeas*-nak Királyi székben mutatá magát: mikor ••[8892] *Isaias*-nak meg-jelenék: mikor *Daniel*-tűl, †[8893] böcsülletes Vén Ember képében láttaték: mikor a' *Jordán*-nál, Galamb képben; Pünkösd napján, Tüzes Nyelvekben meg-jelenék. A' Sz. Háromság pedig, ugy-mond Sz. *Agoston*, "[8894] Három Férfiak képében mutatá magát *Abrahám*-nak, kiknek mind ábrázattyok, mind termetek és hatalmok egyenlő vólt. Szabad elménkben, Galamb, vagy Tüzes Nyelvek hasonlatosságát gondolnunk; szabad ezt szókkal ki-ábráznunk; szabad bötűkkel ki-írnunk; szabad irásban látnunk, olvasnunk: miért nem szabad festékkel ki-jegyeznünk? Vallyon nem ugyan-azt jegyzi-e a' szó, {1007:} vagy írás, és gondolkodás, a' mit a' festékkel ábráztatott hasonlatosság? Vagy akarjuk, vagy nem, de a' mit hallunk, annak valami hasonlatosságát kapcsollyuk, és ábrázzuk elménkben:[8895] *Intelligentem enim, necesse est phantasmata speculari.* és a' Szent Lélek Istennek Pünkösdi jövetelét, úgy nem gondolhattyuk, hogy Tüzes Nyelveket ne formállyunk gondolatunkban. Azon-képpen, a' Sz. Irás, Istent szóval ki-jegyzi, mikor néki kezet, lábat, szemet, szájat tulajdonít: miért nem szabad nékünk-is úgy ki-írnunk Istent, mint maga ki-íratta magát a' Sz. Irásban? Isten ö-maga, Levegő-égből képet és ábrázatot csinála magának, melyben meg-jelent Profetáinak: miért nem szabad hasonlo képet csinálni fából, vagy festékkel írnyia? Az Angyal-is Lelki állat, Emberi tagai nincsenek:

[8890] † Concil. Trident. Sess. 25. initio.
[8891] * 3.Reg. 21. v. 19.
[8892] •• Isa. 6. v. 1.
[8893] † Dan. 7. v. 9. 13.
[8894] " Aug. tom. 3. li. 2. de Trinit. ca. 11.
[8895] Aristot. 3. de Anima, tex. 30. 39.

hodogeus_j.indd 1701 2025. 07. 21. 11:27:46

mind-az-által a' *Cherubimokat*, Isten képben csináltatá. Mely dologból ki-tettszik; 1. Hogy a' Lelki állatot, Testi hasonlatossággal ki-ábrázhatni. 2. Hogy az illyen képet Templomba tarthatni. Ezen dologrúl, *Calvinus* így ír:[8896] *Forma Spiritus carere certum est; et tamen Scriptura, pro ingenii nostri modulo, Angelos alatos pingit: ne dubitemus, incredibili celeritate semper ad auxilium nobis ferendum, praesentes esse.* Végezetre, az Ember, Isten képe. Azért, mikor az Embert ki-írják, az Isten képét írják. Tehát, az Emberek képét el-szenvedvén *Calvinus*, az Isten képét-is el-szenvedi.

Mikor Istent ki-jegyezzük, nincs szándékunk hogy vólta-képpen ki-ábrázzuk természetit; hanem, csak azt mutattyuk, minémü formán mutatta magát: és nem az ö mi-vóltát, hanem azt az ábrázatot írjuk, melyben látható Képben meg-jelent. Ebben nem cselekeszünk egyebet, hanem, a' mit cselekedett Isten, mikor maga képét, az Embert, alkotta; vagy íratott bötűkkel, és szókkal ki-ábráztatta magát, orczát, szívet, kezet, szemet, nevezvén magában. Mert, nem egyebek a' szók, hanem jelek: és mind egy, akár pennával, és bötűkkel, akár festékkel írjuk Istent. Ha azért le nem töröllyük a' Sz. Irásból azokat a' szókat, mellyek azt jegyzik, hogy Istennek tagjai vannak, hanem ezeket jó lelki értelemben vészszük: nem illik, hogy a' festékkel íratott ábrázatokat el-töröllyük: hanem inkáb, mint e' Világi láthato állatokbúl, írja Sz. *Pál* †[8897] hogy Isten meg-ismértetik; ezekből a láthato formákból-is, Isten szemlélésére emelkedgyünk. Bezzeg, a' ki Istennek a' végre csinálna ábrázatot, hogy ezzel vólta-képpen ismértetné természetit, nagyot vétene: "[8898] *Tale enim simulachrum, DEO, nefas est Christiano in Templo collocare.* De minket az Anyaszentegyház meg-tanít, hogy Istennek nincsenek tagjai; és hogy a' Képek, nem az ö mi-vóltát, hanem azt az ábrázatot hordozzák elöttünk, melyben meg-jelent az Embereknek: *[8899] *Nec te cogito, DEUS meus, in figura corporis humani; et gaudeo, hoc me reperisse in fide spiritualis Matris nostrae Catholicae tuae.*

[8896] Calv. l. 1. c. 14 nu. 8.

[8897] † Rom. 1. v. 19. 20. Sap. 3. v. 5.

[8898] " Aug. to. 3. de Fide et Symbol. c. 7. Simile Damasc. 4. de Fide, ca. 7.

[8899] * Aug. 7. Confess. ca. 1.

hodogeus_j.indd 1702 2025. 07. 21. 11:27:46

N° 3. Mi okon, és mi végre csinálunk Képeket?

Mikor Isten tíltotta a' Képek faragását, mellyet az-után maga javallott a' *Cherubimok* csináltatásában, mingyárt utánna veté, Mi végre ne csinállyunk képeket: *[8900] *Ut adores*, hogy azt imádgyuk. Mely dologrúl, szépen ír Tertullianus: †[8901] *Similitudinem vetans fieri, ostendit et causam, Idololatriae scilicet substantiam cohibens: subjicit enim; Non adorabis ea. Serpentis* {1008:} *autem aenei effigies, et Cherubim postea, non ad Idololatriae titulum pertinebat.* Azt hiszszük azért, hogy a' Képekben, semmi Isteni méltóság, semmi erö és tehetség nincsen: semmit azoktúl nem kell kérni és várni: "[8902] *Imaginibus debitum honorem impertiendum; non quod credatur inesse aliqua illis Divinitas, vel virtus, propter quam sint colendae, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in Imaginibus sit figenda.* *[8903] *Venerabiles Imagines, Christiani non Deos appellant, neque serviunt eis ut Diis, neque spem salutis ponunt in eis, neque ab eis exspectant futurum judicium: sed ad memoriam et recordationem venerantur eas, et adorant; sed non serviunt eis cultu Divino, nec alicui creaturae.* A' Képeket azért, tartyuk, I. Templomok ékességére. II. Emlekeztetésre; hogy ne csak füllel hallyuk, hanem, ha lehet, mindenütt szeműnkbe ütközzék, a' mí Urunk jó-tételményinek, és a' Szentek példáinak emlekezeti: †[8904] *Quod enim legentibus Scriptura, hoc idiotis Pictura praestat cernentibus.* ••[8905] *Idcirco enim Pictura in Ecclesiis adhibetur, ut hi, qui literas nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quae legere in Codicibus non valent.* mellyel szeretetre, hálá-adásra, és szent erkőlcsök követésére gerjedezzünk. III. Bizonyságúl; hogy ezzel meg-mutassuk szeretetünket azokhoz, a' kik Képeit tartyuk; és meg-ismértessük, hogy hiszszük mind azokat, mellyeket írva-is szemünk-elött viselünk. IV. Tiszteletért: Mert a' mint Sz. *Ambrús* mongya, a' Császárt tiszteli, a' ki az ö Képét

[8900] * Lev. 26. v. 1.
[8901] † Tert. 2. contr. Marcion. c. 22. nu. 139. Lib. 3. c. 18. n. 135. De Idolis, ca. 5. n. 22.
[8902] " Trid. Ses. 25.
[8903] * VI. Synodus, relata de Consecr. Distin. 3. Can. Venerabiles.
[8904] † Greg. l. 9. Indict. 4. epist. 9.
[8905] •• Li. 7. Indict. 2. epist. 109.

hodogeus_j.indd 1703 2025. 07. 21. 11:27:46

koszorúval ékesíti; mint, a' ki azt meg-pöki, a' Császárt illeti gyalázattal:[8906] *Qui coronat imaginem Imperatoris, utique illum honorat, cujus Imaginem coronavit: et qui Statuam contemserit Imperatoris, Imperatori utique fecisse videtur injuriam.* Telik a' Régi *Historiák*, mely szörnyen haragutt *Theodosius Antiochia*-várasra, hogy az ö Felesége †[8907] *Placilla* képét, a' község el-rontá. Ugyan-is, gyalázatból szokták a' *Tyrannusok* képét el-rontatni; mint Eusebius, *lib. 9. c. 11.* írja, hogy a' *Maximínus* képeit, kárhozott emlekezeti kissebségére, földhöz verték. Es senki jó néven nem venné, ha az ö Attya képét fel-akasztanák. Halhadsza, mint fejezi ezt ki *Bullingerus*; meg-akarván mutatni, hogy, ha szinte a' Christus Teste nincs-is az Oltári szentségben, ugyan Halált érdemel a' ki ezt meg-tapodgya: *[8908] *Calcat rebellis aliquis, Principis aut Magistratus sui Sigillum; Literas discerpit: hic, etsi ipsum Magistratum non attigit, accusatur; non laesi Sigilli, sed impingitur ei Crimen laesae Majestatis, et conculcati Principis.* Miképpen azért térdre esünk, süveget vetünk Isten tisztességére, mivel efféle jelekkel szokták az Emberek mutatni egyebekhez-valo böcsülletöket: azon-képpen, írja *Eusebius*, hogy azért kezdették a' Keresztyének ki-íratni a' Szent Képeket; mert látták, hogy a' kit böcsülleni akarnak az emberek, annak képét ki-ábráztattyák:[8909] *Petri et Pauli, et ipsius Christi, in Tabulis coloribus depictas imagines asservari videmus, quod veteres, ex Gentili consuetudine, eos, quos Servatores putarunt, ad hunc modum honorare soliti fuerint.* Ha ki azért a' Képek tiszteletiben ennél továb menne, úgy kellene a' botránkoztató Képpel bánni, *[8910] mint az Isten akarattyából csinált Ércz-kígyóval: mivel ennek, *adolebant incensum*, áldoznak vala a' *Sidók*, méltán egybe rontá ezt *Ezechias* Király. Azt-is Eretnek számba kellene írnyia, a' ki nagyobra böcsüllené a' Képet, hogy-sem kellene; miként hallók, †[8911] hogy *Carpócratest* Hittűl-szakatnak mondá Sz. {1009:} *Agoston*, a' Képek képtelen tiszteletiért. és egyéb Eretnekekről-is, imigyen

[8906] Ambr. Serm. 10. in Psa. 118.
[8907] † Tripar. l. 9. c. 32. Theodor. li. 5. Hist. c. 19. Chrysost. Homil. 2. et 3. ad Pop. Antioch.
[8908] * Ap. Schlüsselb. li. 1. Theolog. Calv. ar. 25. fo. 129.
[8909] Euseb. lib. 7. Hist. c. 18. alias 14. Niceph. li. 6. c. 16.
[8910] * 4.Reg. 18. v. 4. Vide Aug. o. Civ. c. 8. fin.
[8911] † Sup. fo. 302.

hodogeus_j.indd 1704 2025. 07. 21. 11:27:46

szólnak a' Sz. Doctorok:[8912] *Imagines Christi faciunt, et has coronant, et proponunt cum imaginibus Pythagorae, Platonis, Aristotelis; et reliquam observationem circa eas, similiter ut Gentes faciunt.* *[8913] *Has Imagines collocatas adorant, et Gentium mysteria perficiunt.*

5 Nº 4. Eleitül-fogva vóltak Szent Képek a' Keresztyéneknél.

Meg-engedi *Calvinus*,[8914] hogy Kilencz-száz esztendőtűl-fogva, közönségesen Képek vóltak a' Templomokban. De mí továb megyünk: és azt mongyuk, hogy miólta a' Keresztyénség kezdetett, mindenkor vóltak Sz. Képek az *Ecclesiá*-ban. Éltében Christusnak, Négy Képét olvasom **10** hogy ki-ábrázták: Elsöt,[8915] Christus, az *Edessa*-béli *Abagarus* Királynak küldé. Mert, mikor a' Király, hírét hallotta vólna Urunknak, nem csak Levelet íra néki, mint *Eusebius* "[8916] fel-jegyzi, hanem Követét bocsátá, ki az ö ábrázattyát le-íratná; és Urunk a' Vásznat orczájához nyomván, csudálatosképpen rajta hagyá hasonlatosságát. Ezt az *Edessa*-várasnak régi irásiból **15** hozza-elő *Evágrius* †[8917], *Damascénus* *[8918], *Nicéforus* ••[8919]. Ezeken-kivűl, *Theófanest*, *Constantinus Porfyrogenitust*, *Metafrastest*, *Adorján* Pápát, a' *Nicaeai* második Gyölekezetet, említi ennek bizonyitására Barónius, *Anno Christi 31.* sőt azt írja; hogy a' *Görögök*, erről a' Képről bizonyos napon emlekezetet tésznek esztendőnként. Isten pedig, Csuda-tételekkel **20** böcsülletessé tette ezt a' Képet: Mert mikor *Cosroës*, *Edessát* meg-szálván, az árkokat bé-tőltötte vólna, a' Váras-béliek a' fokra vívék a' Képet: mingyárt meg-gyulada, és meg-ége a' tőltés, hogy ostromnak ne mehetne *Cosroës*; mint fel-írja Evagrius, *lib. 4. cap. 27.* Procopius, és ö-utánna Nicéforus, *lib. 17.*

[8912] Iren. li. 1. c. 24. nu. 15.
[8913] * Epiph. Haeresi 27.
[8914] Vide Supr. fo.159. n. 22.
[8915] I.
[8916] " Euseb. lib. 1. ca. 13.
[8917] † Evagr. li. 4. ca. 27.
[8918] * Damasc. 4. de Fide, c. 17.
[8919] •• Niceph. li. 2. ca. 7.

hodogeus_j.indd 1705 2025. 07. 21. 11:27:46

c. 16. Második Képét,[8920] csináltatá ama' *Syrofoenissa* Aszszony, mellyet Urunk, Vér-betegségből ki-gyógyíta;[8921] miképpen fel-jegyzette Eusebius, *lib. 7. c. 18. alias 14.* Sozómenus, *lib. 5. c. 21.* Gregorius Turonensis, *lib. 1. Miraculorum, ca. 21.* Nicéforus, *li. 6. c. 15.* Ennek-is a' Képnek böcsülletes-
5 vóltát, sok-féle Csudákkal pecsétlette-bé Isten. Mert, azt írják a' nevezett *Historicusok*; hogy egy Füvetske nevekedett ez-alatt a' Réz-kép-alatt; mely, mihent annyira öregbedett, hogy a' Kép ruhája prémit illetné, erőt vett, mely minden-féle betegségből ki-gyógyította az embereket. Mikor pedig *Julianus Apostata*, ezt a' Képet le-rontatván, maga ábrázattyát emelte vólna helyébe:
10 *[8922] a' Keresztyének, az Urunk képét egybe szedegeték; Szentegyházokba vívék; *honoratiore loco positam, cultu convenienti prosecuti sunt*, ugy-mond *Nicéforus*; és akkor meg-szűnék a' csudálatos füvetskének jövése. A' *Julianus* képét pedig, Menyből alá-szállott tűz el-rontá.[8923] Harmadik Képét Urunknak,[8924] írta *Nicodemus*, mellyet *Gamaliel*-nek adott. Ezt a' *Jerusalem*
15 veszésekor, *Syriá*-nak *Berytus*-névü várasába vitte egy Keresztyén ember:[8925] és, mint jövevény, egy pincze-szabásu alacson szállást, bérbe fogada egy *Sidó*-túl; a' Képet fel-szegezé ágya-mellett a' falra. Változtatván szállását, feledékenségből ott hagyá a' Képet: mellyet, a' *Sidók* meg-pökdösvén, szegekkel Kereszthez függesztének, óldalát dárdával által-verék: és íme, nagy
20 bévséggel kezde vér és víz folyni a' szakadásból. Meg-réműlének a' *Sidók*; és azt találák, hogy ennek a' Vérnek erejét meg kell próbálni. Midőn azért sok Betegeket kentek vólna vélle, és fejen{1010:}-ként egésséget nyertek vólna: nagy félve a' Püspökhöz menének; lábához borúlának; mindeneket ki-mondának; Keresztyénekké lének. A' Püspök pedig, sok-felé részt tett a' Képből
25 folyt Vérben. Ezt mind ezen formán írja Sz. Athanasius, *lib. De Passione Imaginis*: és ugyan ezen könyvet, *[8926] a' *Nicaeai* Második Gyölekezet szórúl

[8920] II.
[8921] Hist. Tripart. alii.
[8922] * Sozom. li. 5. c. 21. Niceph. li. 10. c. 30.
[8923] Acta Artemii, ap. Baron. an. 362.
[8924] III.
[8925] Similem casum narrat Turonens. l. 1. Miraculor. c. 22. 23.
[8926] * 7. Synod. Action. 4.

hodogeus_j.indd 1706 2025. 07. 21. 11:27:46

szóra bé-írt Végezési-közzé. Negyedik Képe az vólt,[8927] mely a' Sz. *Vernyike* Aszszony kezkenőjén maradott, midőn Vérben-úszó orczáját Urunknak megtörlé; melyről *Methódius*-, *Tyrus*-várasa Püspöke-után, emlekezetet tészen *Constantinus Porfyrogenitus* Császár, †[8928] *Oratione de Christi Imagine.*

Ezeket, böcsülletes Tanúk írták, és méltán hitelt érdemlenek. Szégyen-is vólna, ha *Livius*-nak, vagy *Tacitus*-nak szavát bé-vévén a' *Romai historiák*-ban, a' Keresztyén *Historicusok* szavainak hely nem adatnék, midőn a' Keresztyének dolgairúl írnak.

Tertullianus kétszer-is mongya;[8929] hogy ö idejében, a' Kelyheken Urunkat, vállán Juhot-vívö Pásztor képében, szokták vólt írnyia. Az Urunk Feszűletit, *Constantinus* Császár, Palotáinak közepette drága kövekből ki-csináltatá; "[8930] *In Palatiis, ac Domo omnium excellentissima, maxima expansa tabula manifestum affixit salutaris Passionis symbolum, variis ac pretiosis lapidibus compositum, ac multo auro inclusum.* Sz. *Paulinus*, kit Égig magasztal Sz. *Agoston*, szép Verseket írt *Sevérus*-nak, *[8931] mellyeket a' Feszűlet-, és a' Sz. Háromság képe-alá íratna a' Templomban.

A' Bóldog Aszszony képét mongya Nicéforus, *lib. 2. c. 7.* hogy a' *Persiai* Király le-íratta éltében. Azon-képpen, *Lib. 2. c. 43. Lib. 6. c. 16.* azt írja; hogy Sz. *Lukács Evangelista*, az Urunk, Bóldog Aszszony, és *Apostolok* képeit, maga kezével ki-jegyzette. "[8932] Es *Pulchéria Augusta*, a' Bóldog Aszszony képét, mellyet Sz. *Lukács* írt, drága ajándék-gyanánt adta a' Szentegyháznak.

Szent *Pétert* és Sz. *Pált*, mongya Sz. *Agoston*, hogy Christus-mellé szokták írnyia: *[8933] *Credo, quod pluribus locis simul eos cum illo pictos viderent.* Másutt, azt írja; hogy ••[8934] sok helyen vólt írva az *Abrahám* képe, mikor Fiát meg akarta áldozni. Az *Adam* és *Eva* képeirűl emlekezik, *lib. 5. cont. Julian. c. 2.* A' halálos Betegségben lévö embert arra taníttya, hogy eleibe vitesse

[8927] IV.
[8928] † Ap. Lipoman. tom. 6.
[8929] Tertullian. de Pudicit. ca. 7. nu. 51. cap. 10. 11. 84.
[8930] " Euseb. 3. de Vita Constant. ca. 49.
[8931] * Paulin. epi. 12. ad Severum.
[8932] " Niceph. l. 14. c. 2. Li. 15. c. 14.
[8933] * Aug. to. 4. li. 1. de Consens. Evang. c. 10.
[8934] •• Lib. 22. cont. Faust. c. 73.

hodogeus_j.indd 1707 2025. 07. 21. 11:27:46

a' Feszűletet; azt meg-ölellye: †[8935] *Habent Christiana arcana Dominicae Crucis venerabile monimentum, quod Crucem nominamus, et ad recordationem Crucifixi veneramur. Adjicitur super Crucem, Hominis patientis imago, per quod salutifera Christi nobis renovatur Passio. Hanc complectere humiliter, venerare suppliciter; tamen haec ad memoriam tibi reduces:*

Nec Deus est, nec homo, praesens quam cerno figura:
Sed Deus est et homo, quem signat sacra figura, etc.

Anatolius-túl mint fordúla-el a' Bóldog Aszszony képe, meg-láthatod *Evagrius*-nál, *lib. 5. c. 18.* Areopagíta-béli Sz. *Dienes*, *[8936] nem csak bizonyságot tészen, hogy az *Apostolok* idejében az Angyalokat ki-ábrázták: de meg-is magyarázza, mi-okon írják őket szárnyas Ifiak képében; és mit akart Isten jelenteni, mikor a' Titkos Látásokban, néha Oroszlány, néha egyéb hasonlatosságban mutatta az Angyalokat. Sz. *Gergely*-is régi szokásnak írja, hogy a' Szent Helyeken, szent Képeket írnának:[8937] *In locis venerabilibus, Sanctorum depingi historias, non sine ratione VETUSTAS admisit.* Ezek {1011:} a' Tanúk, hazuttollyák *Calvinust*; ki azt merte írnyia, "[8938] hogy az elsö Öt-száz esztendőben, mikor virágzott az igaz Tudomány, nem vóltak képek a' Keresztyének Egyházában.

N° 5. A' mi Képeink tiszteletiben, nincs Bálványozás.

A' Képek tiszteletirűl-valo tanítás abban áll, a' mit a' *Tridentomi* Gyölekezet tanít:[8939] *Per Imagines, quas osculamur, et coram quibus caput aperimus, et procumbimus, Christum adoramus; et Sanctos, quorum illae similitudinem gerunt, veneramur.* Miképpen a' ki *Evangeliomot* halgatván, süveget vét, fenn-áll, és udvarol; a' ki ••[8940] a' Jesus Nevének emlekezetire

[8935] † To. 9. de Visit. Infirm. l. 2. cap. 3. Danielis imaginem erigit Constantinus, apud Euseb. l. 3. de Vita Constant. c. 49.
[8936] * Diony. cap. 15. de Caelesti Hierarchia.
[8937] Gregor. lib. 9. epist. 9.
[8938] " Calv. l. 1. c. 11. n. 13. 16.
[8939] Trid. Sess. 25.
[8940] •• Vide supr. f. 485.

hodogeus_j.indd 1708 2025. 07. 21. 11:27:46

térdet hajt: ezt a' tiszteletet, nem a' Levegő-égben hangoskodó szózatra, hanem arra téríti a' kitűl eredett, és a' kit jegyez a' szó. Miképpen az Isten Szekrénye-elött, *Moyses*; az Isteni Jelenések-elött, a' *Profeták*, le-borúltak; de ezt a' böcsülletet, nem a' Fának, vagy láthato ábrázatnak adták, hanem annak a' kit jelentett:[8941] Azon formán, valami böcsülletet a' Kép-elött tészünk, éppen arra fordíttyuk, és annak tészszük, a' kit jegyez a' Kép. Mely dolgot Sz. *Gergely* e' képpen magyaráz:[8942] *Scio quidem, quod Imaginem Salvatoris non ideo petis, ut quasi DEUM colas, sed ob recordationem Filii DEI, in ejus amore recalescas. Et nos quidem, non quasi ante Divinitatem, ante illam prosternimur; sed illum adoramus, quem per Imaginem, aut natum, aut passum recordamur.* Ennél egyebet nem tanít a' *Romai* Anyaszentegyház a' Képekrűl. Es, ha valaki tudatlanúl többet tulajdonít a' Képeknek (kit nem alítok,) azt írja Sz. *Gergely*, hogy ezeket tanítani kell; nem a' Képeket rontani. Mert Sz. *Pált* sem ölék-meg, ••[8943] mikor őtet a' *Melíta*-béliek Isten-gyanánt tisztelék; hanem a' tudatlanokat Igazságra taníták.[8944]

Hogy ebben Bálványozás nincsen, így bizonyítom: I.[8945] Bálványozó, a' ki Teremtett-állatban, Isteni erőt és méltoságot alítván, őtet oly tisztelettel böcsűlli, mely csak Istent illet. Mí pedig (kik jobban tudgyuk mit hiszünk, hogy-sem a' mí rágalmazóink,) semmi erőt, és Isteni méltoságot a' Képekben nem vallunk; reménségünket ezekben nem vettyük; semmit ö-tőllök nem várunk: hanem, ezek-elött, csak az Egy Istent tisztellyük, mint a' *Tridentomi* Végezésből hallók. Nem lehet tehát semmi Bálványozásnak színe ebben a' mí cselekedetünkben. II.[8946] A' Képek-elött, mí egyebet nem mivelünk, hanem, a' mit cselekedék *Isaias*, *Daniel*, *Abrahám*, *Moyses*, a' több *Profeták*,[8947] kiknek Isten külsö ábrázatban meg-jelenék. Mert ez-elött a' hasonlatosság-elött, le-borulának, és imádák az Istent, kit a' kép jegyzett.

[8941] Sapien. 16. v. 7 Non hoc quod videt. etc.

[8942] Greg. Magn. lib. 2. Indict. 2. epist. 53. fine. Greg. l. 9. ep. 9.

[8943] •• Act. 26. v. 6.

[8944] NB.

[8945] I.

[8946] II.

[8947] Isaiae 6. v. 1. Dan. 7. v. 13. Gen. 18. v. 2. cap. 19. v. 1. Num. 22. v. 31. Apoc. 19. v. 10. cap. 22. v. 9.

hodogeus_j.indd 1709 2025. 07. 21. 11:27:46

Ezek nem vóltak Bálványozók. Tehát mí sem vagyunk. Mert, akár a' Kép-író festékkel mázollya, akár Isten Levegö-égből alkossa a' képet, mind egy-aránt csak teremtett-állat, és nem mélto Isteni tiszteletre. III.[8948] A' Hivek régi jó szokásából, az *Evangeliom* olvasásra fenn-álva udvarlunk; a' Jesus nevét halván, ••[8949] süveget vetünk, térdet hajtunk; és, a' mint Sz. *Ambrús* †[8950] mongya, ezzel a' térd-hajtással Istennek kedveskedünk: mindazáltal, soha senki ezért Bálványozónak nem nevezte a' Keresztyénséget. mert a' vak-is láthattya, hogy nem a' szónak, hanem annak tészünk tisztességet, a' kit jegyez a' szó; mely nem egyéb, hanem csak egy Jel, mint szintén a' kép. Hasonló formán tehát, ha a' Képet látván, tisztességet tészünk annak a' kit ez jegyez, nem lészünk ezzel Bálvány-imádók. IV.[8951] {1012:} Mikor a' *Sidókon* gyözedelmet vett vólna az Ellenség, *Josue* a' Fő népekkel-eggyütt, az Isten Szekrénye-elött, a' *Chérubim* képek-elött, le-borúla, és könyörge: "[8952] *Josue pronus cecidit in terram coram Arca Domini, tam ipse, quam Senes Israël.* Azon-képpen, †[8953] a' Felhő-oszlop-elött, mely Istent jegyzette, az egész *Sidó* nép le-borúla, és Istent imádá. *[8954] A' *Salamon* Templomában, égből bocsátott Tűzben, az Isten dücsösségét imádák a' *Sidók.* Ezek Istent külsö jelben imádták; de nem bálványoztak: mert Istennek tettek tisztességet, néki könyörgöttek. Ha azért mí-is térden állunk a' Képek-elött, és Istennek könyörgünk, a' kit jegyez a' Kép, nem lészünk ezzel Bálványozók. V.[8955] A' Sz. *Péter* Árnyék képét úgy böcsüllék az elsö Keresztyének,[8956] hogy a' Betegeket ezzel kivánatoson illetnék: kiknek Isten-elött kedves aítatosságokat, csudálatos gyógyulások jelenték. Ha azért az Árnyék képhez-valo böcsülletes járásban, és illetésben, nincs Bálványozás: mivel gonoszszab az íratott ábrázat, hogy errűl reánk ragadgyon a' Bálványozás? VI.[8957] Az *Apostolok* idejétűl fogva virágzott *Ecclesia* példája,

[8948] III.
[8949] •• Phil. 2. v. 20.
[8950] † Ambr. 6. Hexam. c. 9. fine.
[8951] IV.
[8952] " Iosuae 7. v. 6.
[8953] † Exo. 33. v. 10.
[8954] * 2.Para. 7. v. 3.
[8955] V.
[8956] Act. 5. v. 15.
[8957] VI.

hodogeus_j.indd 1710 2025. 07. 21. 11:27:46

melyről béven szóllánk, meg-ment minden gyalázattúl minket. Erőssíthettyük ezen dolgot amaz Aszszony példájával: mely, egésséget akarván nyerni, “[8958] Urunk ruhája prémét illeté: nem a’ ruhában, hanem a’ ruha-viselőben veté reménségét, és az Istenért tisztelé a’ ruhát-is; melyben nem vétkezett. Tehát mí sem vagyunk ennél roszszab renden, az Urunk Képének böcsülletiben. Azon-képpen, ••[8959] a’ Sz. *Pál* Térd-kötőjét, és kis Kezkenőjét, úgy böcsüllötték a’ Hívek, hogy ez-által Istentűl gyógyitásokat várnának; *[8960] Sokan, az Isten Szolgainak lába-helyét imádták, és csókolgatták: Mi Isten csudája tehát, hogy, ha mí a’ Képeket böcsüllettel tartyuk, mingyárt Bálványozókká tűnünk? Végezetre, az Ércz-kígyó, a’ jövendő Christus Képe vólt; ennek nézése-által, várták a’ *Sidók* gyógyulásokat, minden bálványozás-nélkül: Miért nem szabad a’ meg-feszűlt Christus Képét aítatos tekíntettel böcsülleni?

N° 6. Az Ellenkezök nyilai el-rontatnak.

I. Isten tíltya, hogy faragott Képet ne csinállyunk; *Exodi 20. v. 4. Deuter. 17. v. 15.*

Felelet. A’ Sz. Irásból, Három dolgot tanúlunk a’ Képekrűl: Elsöt; hogy, Szabad Képeket csinálni: mert Isten ö-maga, *Cherubim* és Ércz-kígyó Képeket csináltata. Másikat; hogy, Szabad a’ Képeket Szentegyházban tartani: mert az Isten Templomában, nem csak a’ *Testamentom* Szekrényén vóltak *Cherubim* képek, *[8961] hanem *Salamon* a’ Templom falain, menyezetin, ajtóin, külömb-külömb Képeket helyheztete. *Tertullianus* †[8962], a’ Kelyheken; *Paulinus*, a’ Szentegyházakban, Képeket említnek. Harmadszor; hogy, a’ Képek-elött, tisztességet tehetünk annak, a’ kit jegyez az ábrázat. Mikor a’ Sz. Háromság, *Abrahám*-nak ••[8963] meg-jelenék Három ember képében, főldre borúla *Abrahám*, és imádá. Egyébütt-is olvassuk, hogy Emberi képben

[8958] “ Matt. 9. v. 21. cap. 14. v. 36. Isai. 49. v. 7.
[8959] •• Act. 19. v. 12.
[8960] * Isa. 49. v. 23. cap 60. v. 14. Num. 21. v. 8. Sap. 16. v. 6. Ioan. 3. v. 14.
[8961] * Sup. fo. 1006.
[8962] † Sup. f. 1010.
[8963] •• Gen. 18. v. 1. 2.

hodogeus_j.indd 1711 2025. 07. 21. 11:27:46

“[8964] meg-jelentenek az Angyalok, és ezeket imádták a’ Hívek. Azon-képpen, a’ Frígy Szekrénye, és az Ércz-kígyo, a’ Christus képei és árnyéki vóltak, kikelött Istent tisztelték a’ *Sidók*; mint eléb †[8965] hallók. A’ Jesus neve-is, csak Jel: de azért térdet hajtunk ennek emlekezetire.

{1013:} Ezek így lévén, az Ellen-vetésre azt mondom; hogy, Tíltya Isten a’ Faragott képeket, úgy, a’ mint maga magyarázza, “[8966] *Ut adores*, hogy ezeket Isteni tisztelettel, és szolgálattal illessük. mellyet mí nem cselekeszünk, hanem Istennek adgyuk az ö tiszteletit, a’ külsö képek-elött, és azok-által. Mert, mint mikor a’ Régi Szentek, a’ meg-jelent Istennek láthato ábrázattyaelött le-borúltak; mikor a’ *Sidók*, *[8967] az Isten lába sámolyát imádták; mikor a’ Betegek, ••[8968] a’ Christus ruhája prémét illették; mikor a’ Jesus Nevére térdet hajtottak, Istent tisztelték, noha külsö jelek-elött: Ugy mí, a’ Képek-elött, Istent, és az ö Szentit böcsüllyük.

II. *Ezechias* el-rontá az Ércz-kígyót.[8969] *Epifanius*,[8970] a’ Szentegyházban talált Képet el-töré. Az *Elibertinum Conciliom* meg-tíltá, hogy falra ne írják a’ Képeket.

Felelet. *Ezechias* méltán töré-el az Ércz-kigyót, mivel ezt a’ *Sidók* Bálvánnyá fordították vala; †[8971] *Siquidem filii Israël, adolebant ei incensum.* Epifanius, oly képet ronta-el, mely a’ Szentegyházhoz nem illett: kit illyen szókkal jelent; *[8972] *Habens imaginem quasi Christi.* utánna-veti; hogy, az elrontott Kép-helyébe, más képet igért. Ebből meg-tettszik; hogy *Epifanius* a’ Képeket nem kárhoztatta. Az *Elibertinum Conciliom* olykor vólt, mikor a’ Pogányok üldözése-miatt, lappangottak a’ Keresztyének. mivel azért a’ falra írott Képet el nem rejthették, meg-tílták a’ Sz. Püspökök, hogy falra ne írnának képeket. De ha szintén egy-ideig, minden Kép-írást meg-tíltottak

[8964] “ Gen. 19. v. 1. Num. 22. v. 31. Apoc. 19. v. 10. ca. 22. v. 9.
[8965] † Sup. f. 1011. et seqq.
[8966] “ Lev. 26. v. 1.
[8967] * Psal. 98. v. 5.
[8968] •• Matt. 9. v. 20. ca. 14. v. 36.
[8969] 4.Reg. 18. v. 4.
[8970] Epiph. epi. ad Ioan. Ierosolymit.
[8971] † 4.Reg. 18. v. 4.
[8972] * Vide Aug. 10. Civit. ca. 8. in fine.

hodogeus_j.indd 1712 2025. 07. 21. 11:27:47

vólna-is, az újonnan meg-tértek botránkozásának távoztatásáért (miképpen az *Apostolok*, a' Vérest, és Fojtottat meg-tílták,) csuda nem vólna.

III. Hogy a' Képek tiszteletiben bálványozás vagyon, azzal bizonyíttya *Calvinus*: Mert a' *Nicaeai* Második Gyölekezetben, *Constantinus*, *Cyprus*-béli Püspök szava-után, azt végezék; hogy a' Képeket úgy kell imádni, mint a' Szent Háromságot: *[8973] *Cultum honoris, qui vivificae Trinitati debetur, Imaginibus se exhibere profitetur: Quisquis id facere recusaverit, eum anathematizat. Assentiuntur reliqui. Additur clausula: Exultent, qui Christi habentes Imaginem, Sacrificium illi offerunt.* noha, ugy-mond †[8974], ennek a' *Nicaeai* Gyölekezetnek Végezését, a' *Carolus Magnus* nevére íratott Könyv meg-hamissíttya. Ezt azzal erőssítik, Mert a' Keresztnek így szólnak a' Catholicusok: *O Crux ave spes unica: Auge piis justitiam.*

Felelet. Sem *Constantinus*, sem a' *Nicaeai Conciliom* nem mondotta, hogy a' Sz. Háromság-Isten tiszteletit Képeknek adgyuk. sőt *Constantinus* Püspök így szóll:[8975] *Amplector venerandas Imagines: adorationem autem, quae fit secundum Latriam, tantummodo vivificae Trinitati conservo.* Ezent végezi az egész *Conciliom*, mellyet Három-száz ötven Püspök erőssített kézirással. Hazugság az-is; "[8976] hogy a' *Conciliom*, a' Képeknek-valo Áldozatot jóvá hadta: mert egyedűl Istent illet az Aldozat; mint ez-elött hallók. Abban-is hazud *Calvinus*; ••[8977] hogy mí a' Képek tiszteletit *Idolodúliá*-nak vallyuk, nem *Idololatriá*-nak. Mert, soha senki a' *Catholicusok*-közzűl ezt nem mondotta. Az-is hasonló hazugság *[8978]; hogy Sz. *Agoston* nem itéli, hogy Bálványozás veszedelme-nélkül, Templomban tarthassák a' Képeket.

{1014:} A' Sz. Keresztnek, csak úgy szóllunk mint *Moyses* az Isten Szekrényének: mellyet mikor fel-emeltek, így szóllott; †[8979] *Surge Domine, et dissipentur inimici tui*: Mikor le-tették, imígy; *Revertere Domine ad Israël.*

[8973] * Calv. li. 1. ca. 11. n. 16.
[8974] † Calv. li. 1. ca. 11. n. 14.
[8975] Concil. Nicaenum, Act. 3.
[8976] " Greg. Neocaesar. Act. 6. Concil. in fin. De Eucharistia quaedam verba habet, ex quibus Calvinus deceptus.
[8977] •• Calv. l. 1. c. 11. nu. 11.
[8978] * Calv. li. 4. ca. 9. nu. 9.
[8979] † Nu. 10. v. 35

hodogeus_j.indd 1713 2025. 07. 21. 11:27:47

Ezeket a' szókat a'hoz bocsátotta *Moyses*, a' kit a' Szekrény jegyzett, nem magához a' Szekrényhez. Mí-is a' Feszűlet képben, semmi erőt és hatalmat nem ismérünk; hanem, *per Metonymiam, Crucem continentem, pro Christo contento sumimus*; a' Kereszt-fán függö Christushoz igazíttyuk imádságunkat, nem a' Kereszt-fához.

¶. 5. A' Szentek tiszteleti, az Oltári Sacramentom imádás, a' Pápa böcsülleti, nem Bálványozás.

A' dücsöűlt Szentektűl semmit egyebet nem kérünk, hanem csak, a' mit akár-mely Világi bűnös Embertűl szabadon kérhetünk, tudni illik, hogy imádkozzék érettünk. Tisztességet sem tészűnk ollyat nékik, mellyet a' földön vitézkedö Szent Embereknek nem nyújthatnánk; mint a' Tizen-harmadik könyvben meg-magyarázók. és, a' ki külömbet fog reánk, magát csallya-meg. Ebből világoson következik; hogy a' Szentek tiszteletiben, Balványozást nem cselekeszünk. Mert, nem hogy Isteni tiszteletet adnánk nékik; de söt, a' mint őket kérjük, és nékik esedezünk, Isteni káromlás-nélkül úgy nem esedezhetünk Istennek: mert minden *Litaniák*-ban, csak így szóllunk a' Szenteknek; *Ora pro nobis.* Es, ha a' szóllás formája külömb-is, de értelme kérésünknek ugyan csak ez. Senki pedig Istennek így nem szólhat; *Ora pro nobis.* Tehát Istenhez illendö tiszteletet a' Szenteknek nem adunk; és így, Bálványozók sem lehetünk.

Az Oltári *Sacramentom*-ban, nem a' Kenyeret és Bort, vagy annak külsö színét, hanem, a' jelen-valo Christus Jesust imádgyuk.[8980] Mert, arrúl parancsolatunk lévén, hogy Urunkat Istenűnket imádgyuk: valahol Christus vagyon, akár Istállóban, akár Kereszt-fán, akár-hol, ott imádgyuk őtet. Es a' régi Atyák irásiból hallók ez-elött; hogy Senki a' *Sacramentomot* nem vette, a' ki eléb nem imádta. Ha az Ur Napját, és egyéb külsö pompákat késöbben rendeltek, azon nem mélto meg-botránkoznunk; mert az *Israël* népe-között-is, sok Száz esztendők-után kezdék az Istent szokatlan pompával

[8980] Calv. l. 4. c. 17. n. 13. 36. mentitur, Panem et Vinum pro Deo haberi.

hodogeus_j.indd 1714 2025. 07. 21. 11:27:47

tisztelni;[8981] mikor *David* annyi *Cántorokat* rendele, hogy csak a' töb Éneklők Tanitói és Vezéri-is, Két-száz nyólczvan-nyólczan vóltak.

Hogy mí a' *Pápát* Isten-gyanánt tisztellyük, bolondúl fogják reánk ••[8982] az Ujítók. Tudgyuk, hogy Isteneknek nevezi a' Sz. Irás, a' Papi és Világi Fejedelmeket; *Psal. 81. v. 6. Exod. 7. v. 1. Cap. 21. v. 6. Cap. 22. v. 8. 9. 28.* Azt-is olvassuk; hogy *Constantinus* Császár, a' *Nicaeai* Gyölekezetben, Isteneknek mondotta a' Püspököket:[8983] *Vos non potestis ab hominibus judicari; vos etenim a DEO nobis dati estis Dii: et conveniens non est, ut homo judicet Deos, sed ille solus, de quo scriptum est: DEUS stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat.* Ha ki más-képpen Istennek nevezné a' *Pápát*, szabados szóval azt mondhatnók néki, a' mit *Tertullianus*, a' *Romai* Császárokrúl szólván: "[8984] *Non ego DEUM* Pontificem *dicam; vel, quia mentiri nescio; vel, quia illum deridere non audeo; vel, quia nec ipse se DEUM volet dici, si homo est. satis habet appellari* Papa. *Grande et hoc nomen est, quod a* {1015:} *DEO traditur. Negat illum* Papam, *qui DEUM dicit: Nisi homo sit, non est* Papa.

¶. 6. Az Uj Tanítók, Bálványozók.

A' mint a' *Jósef* és *Susanna* vádlóirúl hallók; hogy magok szennyét és rútságát, másra akarták kenni: úgy kérődik mí-reánk az Uj Tanitók a' magok gyalázatit. Hogy azért magunkrúl le-rázzuk, és az Uj Tanitókra rakjuk, a' mivel ok-nélkül minket terhelnek, gonosz néven nem vehetik.

N° 1. Mely ártalmas, és gyalázatos az Eretnekség.

A' Hitnél drágáb kincse nincs a' Keresztyén embernek, mint a' Sz. Atyák tanitásából ••[8985] hallók: mivel ez fondamentoma, az üdvösségre nevekedendö

[8981] 1.Para. 25. v. 7.
[8982] •• Supr. fo. 258.
[8983] Ruffin. l. 1. c. 2. Niceph. li. 12. cap. 9. Acta Nicaeni, ap. Pisanum, li. 2.
[8984] " Tertull. Apologet. c. 33.
[8985] •• Supr. fo. 82. fine.

hodogeus_j.indd 1715 2025. 07. 21. 11:27:47

éppűletnek: "“[8986] *Domus enim DEI, credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur.* Ha azért, a' ki ennek a' Mennyei éppűletnek fedelét, a' Szeretetet, †[8987] el-veszti, minden egyéb fáratságát semmivé tészi: mentűl inkáb fel-fordúl minden éppitése, ha a' fondamentomot el-rontya? A' Régi Sz. Atyák egyenlö tanitása az; *[8988] hogy, Sem a' Keresztség, sem az adakozás, sem a' Christus neveért halál-szenvedés, nem-használ annak a' ki az *Ecclesián*-kivűl tévelyeg. Azért, Sz. *Jerónimus* azt írja; hogy egyéb gyalázatot, és szidalmat el-szenved; de ha ki Eretnek névvel illeti, azt el nem tűri: ″[8989] *Nolim in suspicione Haeresis quemquam esse patientem.* Másutt azt írja; hogy minden bűnnél nagyob az Eretnekség: ‡[8990] *Cunctis peccatis, et fornicationibus, pejor est doctrina Haereticorum; quae DEI filios, facit filios Daemonum, imo interficit eos.*

I. Azért, azt mongyák a' Régiek; hogy a' ki Eretnek, nem érdemli a' Keresztyén nevet: mivel Christus maga mondotta, ••[8991] hogy úgy tartsuk mint Pogányt, a' ki nem enged az *Ecclesiá*-nak. Noha azért, mint a' festett koporsók, külsö színnel Keresztyénséget mutat az Eretnek; de Keresztyén nem lehet: †[8992] *Si Haeretici sunt, Christiani esse non possunt.* *[8993] *Sed quemadmodum Diabolus Christum saepe mentitur, Christus tamen non est: ita nec Christianus videri potest, qui non permanet in Fidei veritate.* ″[8994] *Christianus non est, qui in Christi Ecclesia non est.* ‡[8995] *Nominetenus invenitur Christus apud Haereticos.* ••[8996] *Dealbati sunt nomine Christiano.* †[8997] *Omnes Haeretici, Christiani non sunt.* *[8998] *Cum Novatiani, aut Marcionitae,*

[8986] “ Aug. Ser. 20. de Verb. Apostoli.
[8987] † 1.Cor. 13. v. 2.
[8988] * Vide sup. fo. 651. Fulgent. supr. fo. 83.
[8989] ″ Hierony. ad Pammach. adversus errores Ioannis Ierosolym.
[8990] ‡ Hieron. li. 5. in Ezech. c. 16. v. 20.
[8991] •• Mat. 18. v. 17.
[8992] † Tertul. Praescr. c. 7. 14. 16. 37. Et de Carne Christi, cap. 2.
[8993] * Cypr. de Unit. Eccles. n. 48. et Epi. 52.
[8994] ″ Aug. supr. fo. 652.
[8995] ‡ Aug. Enchir. cap. 5.
[8996] •• Lib. 1. contr. Parmen. ca. 7.
[8997] † Hieron. cont. Lucif. initio.
[8998] * Lactant. citat. sup. f. 652. Et Athan. Orat. 2. cont. Arian. initio.

hodogeus_j.indd 1716 2025. 07. 21. 11:27:47

seu quilibet alii nominantur, Christiani esse desierunt, qui Christi nomine amisso, humana vocabula induerunt. Azért, mikor *Liberius*-nak az *Arianus* Császár Alamisnát nyújtana, ugy-mond Theodorétus, *lib. 2. c. 16. in fine*; így felele a' Pápa: *Quin tu abi, et Christianus prius efficere.*

II. Azt írja Sz. Ambrús, *lib. 3. de Fide, ad Gratian. c. 3.* hogy az Eretnek, gyalázatosb a' *Sidók*-nál, kik Urunkat meg-feszítették:[8999] *Tolerabiliora sunt tentamenta Diaboli, quam argumenta Arii. Detestandi Judaei, qui Carnem Domini crucifixerunt: detestabiliores tamen arbitror eos, qui Divinitatem Christi, cruci subditam crediderunt.* Aquinas *Tamás*-is bátran írja, *2. 2. Quaest. 10. art. 6.* hogy a' *Sidók* tévelygésénél, veszedelmesb az Eretnek hitetlenség.

III. A' Sz. *Doctorok*, az Eretneket, nem itélik jobnak a' Pogánynál: *Nihil refert, Haeretici sint, an Gentiles. De Haeretico sic loquendum, sicut de Gentili.* "[9000] *Intolerabile est, et a sana Fide devium, Haereticorum meliorem esse causam quam Paganorum.* Sőt a' meg-tisztított, és az-után hét gonoszszab Ördög{1016:}-től meg-szállott Ház példajából, bizonyíttya egy Régi túdós ember, hogy roszszab renden vagyon dolga az Eretnek embernek, hogy-sem a' Pogánynak: †[9001] *Haereticos, Gentibus esse pejores, dubitat nemo.* Nem csak annyiból vagyon pedig nehezebben dolga, hogy nagyob bűntetést kell fejére várni, *2.Pet. 2. v. 21. Matth. 10. v. 15*: de azért-is, mert, az Arany-száju Sz. *János* mondása-szerént, *Homil. 50. ad Popul. Antioch.* a' Pogányok Vallása, *quandam habet consequentiam*, egybe-szőtt és kötöztetett valamenyíre; eggyik a' másiktúl füg; és oly igen fel nem forgattya egy része a' többit: De az Eretnek Tudomány, ••[9002] magával sem fér egybe; hanem, a' mit egy-felől jóvá hágy, más-felől azt fel-zavarja. mivel az Eretnek ember, bé-vészi az Anyaszentegyház bizonyságát a' Sz. Irásrúl, meg-veti magyarázattyárúl. Azt meri azért mondani Sz. Tamás, *2. 2. Qu. 5. art. 3. ad. 1.* hogy, A' ki Eretnekségbe esik; "[9003] annak minden vallása csak Vélekedés: mert semmit úgy nem hiszen, mint a' Keresztyén embernek hinni kellene.

[8999] Hieron. cont. Lucif. init.

[9000] " Aug. 21. Civ. ca. 25.

[9001] † Autor. Operis imperfect. Hom. 30. in c. 12. Matth.

[9002] •• Vide Augu. supr. fo. 95.

[9003] " Supr. fo. 88. Et in summa ac ordine Libri totius.

hodogeus_j.indd 1717 2025. 07. 21. 11:27:47

IV. Mivel Sz. János írja, *2.Joan. v. 9.* hogy, Annak Istene nincsen, a' ki el-szakad az Igazságtúl: azt merik mondani a' Régi Szentek; hogy *Atheus*, Isten-nélkül vagyon, az Eretnek ember: ‡[9004] *Aëtius contentiosas nugas connexuit, ob quam etiam causam Atheus est dictus.*

V. Azt taníttyák; hogy minden Eretnek, Bálvány-imádó: mert, Isten Igéje-gyanánt böcsülli a' maga saját elmélkedését; és így, Isteni *autoritást*, és méltoságot böcsüll a' maga saját *Fantasiajá*-ban, mikor az önnön találmányát, Isten Igéjévé tészi: *[9005] *Manifestum tibi sit, nullum errorem in Religione esse potuisse, se anima pro DEO non coleret Animam, aut Corpus, aut Phantasmata sua.* ″[9006] *Omne dogma contrarium Veritati, adorat Opera manuum suarum.* †[9007] *In corde Credentium ponitur Idolum, quando novum dogma constituitur.* ••[9008] *Haeresum principes, simulachra dogmatum suorum artifici corde componunt, et venerantur ea, quae a se sciunt simulata.* ‘‘[9009] *Ab Idololatria non distant Haereses.* Ezekhez azt adgya Sz. *Agoston*, hogy a' Pogányok bálványozásánál, veszedelmesb az Eretnek bálványozás: mert amaz, tudatlan Vakságból származik; az Eretnekség, kevély Vakmeröségből. Mivel azért jobban vagyon annak dolga, ″[9010] a' ki soha nem ismérte az Igazságot, hogy-sem a' ki el-hadta; roszszab az Eretnekek állapattya. E' Világi mód-szerént-is inkáb vétkezik a' Király-ellen a' maga *Subditussa*, és fizetett Szolgája, ha az Ellenséghez szökik, és Országát égeti, pusztíttya. Nevekedik a' vétek, ha a' Királytúl hívségében vett Levéllel csalogattya, és meg-vészi az erős Városokat. Ezt miveli az Eretnek Taníto, ki a' Sz. Irással csallya Istentűl Hiveit; és arra viszi, hogy végre semmit ne hidgyenek:[9011] *Est deterior cultus Simulachrorum, quo Phantasmata sua col-*

[9004] ‡ Socr. l. 2. c. 35
[9005] * Aug. to. 1. de Vera Religio. ca. 10.
[9006] ″ Hieron. in Isai. 2. Repleta est terra.
[9007] † Ierem. 32. Et posuerunt.
[9008] •• Isa. 44. Idem Oseae 2. ibi, Et nunc revelabo. Oseae 4. Et comedent.
[9009] ‘‘ Tertul. Praescr. c. 18. Idem, Lirin. c. 15.
[9010] ″ 2.Pet. 2. v. 20. Matt. 10. v. 15.
[9011] Aug. de Vera Relig. c. 38.

hodogeus_j.indd 1718 2025. 07. 21. 11:27:47

unt, et quidquid animo errante, cum superbia vel tumore cogitando imaginati fuerint, Religionis nomine observant; donec fiat in anima, NIHIL omnino colendum esse.

VI. Az Eretnek embert, *AntiChristus*-nak nevezik a' Szentek; mint ennek-elötte ••[9012] fel-jegyzők: "[9013] *Est tertius AntiChristus, Arius, aut Sabellius. imo omnes sunt Antichristi, qui prava nos interpretatione seducunt.*

VII. Jerónymus, *contra Luciferian. initio*; Pokol-béli Ördögnek meri mondani az Eretneket: *Omnes Haeretici, Christiani non sunt; Diaboli sunt.* Annak-okáért, noha, a' mint Sz. *Agoston*-túl †[9014] hallók, egyedűl nem {1017:} járhat az Eretnekség, hanem csordával hordozza magával a' vétkeket: mind-azáltal, ha egyedűl maga találtatnék valakiben, bár egyéb Jóságokkal tellyes vólna-is, csak az egy Eretnekségért örökké el kellene kárhozni, ugy-mond Sz. Agoston:[9015] *Constituamus aliquem, castum, continentem, non avarum, non contentiosum, patientem, quietum, nulli invidentem, sobrium, frugalem, sed Haereticum: nulli utique dubium est, propter hoc solum, quod Haereticus est, Regnum DEI non possessurum.*

Mivel azért az Eretnek, ennyi sok rútsággal terhes, Isten-is ki-átkozta; és, mint rühes Juhot, el-szakasztotta Nyájától. †[9016] Azért parancsollya; hogy Pogánynak tartsuk, *Matth. 18. v. 17.* El-kerűllyük, *Rom. 16. v. 17. Tit. 3. v. 10.* Csak ne-is köszöntsük, *2.Joan. 1. v. 10.* mert az ö szava mint a' fene; hamar meg-dögleli az Embert, *2.Tim. 2. v. 17.* E'hez tartotta bezzeg Sz. *János Evangelista* magát: ki, a' Fördő-házba menvén, *Cherintust* ott látván, ki-futa, mint egy dögös helyről; *Iren. lib. 3. c. 3.* Az ö Tanítványa *Polycarpus*, *Marciont* elől-találván, Ördög Elsö-szülöttének köszönté; *Euseb. li. 4. c. 14.* Origenes, inkáb akarta irásával keresni kenyerét, hogy-sem egy Udvarban maradni *Samosaténus* Eretnekkel; *Euseb. lib. 6. c. 3.* Samosata Várasának *Valens* Császár, *Arianus* Püspököt ada: ki, midőn a' Hév-vízben förödnék, senki a' Keresztyének-közzűl nem akara vélle förödni; söt a' Vizet-is pervátába

[9012] •• Sup. fo. 792. 793.
[9013] " Ambr. li. 10. in Luc. c. 21.
[9014] † Supr. fo. 385.
[9015] Aug. to. 7. li. 4. de Bapt. contr. Donat. c. 18.
[9016] † Vide 2.Thessal. 3. v. 6. 1.Cor. 15. v. 33. Deut. 29. v. 18.

hodogeus_j.indd 1719 2025. 07. 21. 11:27:47

ereszték, mely az Eretnek Püspököt meg-mosta:[9017] *Haeretica abominatione Aquas etiam contactas rati, ipsas in cloacas emisere.* Az-után, az útzán játzodozó gyermekek laptája, történetből az *Arianus* Püspök öszvére lábát illeté: a' gyermekek, nagy kiáltással meg-égeték a' laptát, †[9018] *Contaminatam esse pilam arbitrantes.* Ugyan akkor, mezőre győltek a' Keresztyének, az *Arius* mirígyével meg-döglelt Városokban nem akarván lakni. *Heráclas* Pápárúl, írja Sz. *Dienes*, hogy ••[9019] Szentegyházba sem bocsátotta azokat, kik az Eretnek Tanitókkal beszélgettek: Mert, a' ki szurkot forgat, künnyen meg-mocskoltatik; *Eccli. 13. v. 1.*

N°. 2. Kik érdemlik méltán az Eretnek nevet?

Tertullianus-túl hallók, *[9020] hogy a' Választástúl, neveztetik *Görög* szóval Választónak, *Haereticus*-nak, valaki a' Hit dolgaiban meg-veti az *Ecclesia* tanitását, és maga választását követi. Nem elég azért az Eretnekséghez, hogy valaki hamissat hidgyen, mint ennek-elötte ••[9021] mondók: Mert, a' Sz. *Agoston* szava-ként, találkozik oly ember, ki azt hiszi egy-ügyüségből, és tudatlanságból, a' mit az Eretnekek; de ezzel nem Eretnek:[9022] *Constituamus aliquem id sentire de Christo, quod Photinus opinatus est, existimantem istam esse Catholicam fidem: Istum, nondum dico Haereticum, nisi, manifestata sibi doctrina Catholicae fidei, resistere maluerit.* A' ki azért nem általkodott vakmerőségből viszszálkodik, hanem abban marad a' mit Igaznak itél, mivel jobbat nem hallott, Sz. *Agoston* azt Eretnek embernek nem itéli: †[9023] *Qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam, nulla pertinaci animositate defendunt, praesertim quam non audacia praesumtionis suae pepererunt, sed a seductis Parentibus acceperunt; quaerunt autem cauta*

[9017] Theod. lib. 4. ca. 14.
[9018] † Theod. li. 4. ca. 15. Niceph. li. 11. c. 21.
[9019] •• Ap. Euseb. li. 7. c. 7.
[9020] * Supr. fo. 289.
[9021] •• Supr. fol. 86. 87. 291. 292.
[9022] Aug. to. 7. l. 4. de Bapt. contr. Donat. c. 16. Similia ib. de Anima, lib. 3. cap. ult.
[9023] † Aug. ep. 162. Similia to. 6. de Utilit. creden. c. 1.

hodogeus_j.indd 1720 2025. 07. 21. 11:27:47

sollicitudine Veritatem, corrigi parati, cum invenerint: nequaquam sunt inter Haereticos deputandi. Annak-okáért, magyarázván a' mit Urunk monda; hogy, Ha el nem jött {1018:} vólna, és a' *Sidók*-nak nem szóllott vólna, vétkesek nem vólnának: azt írja; "[9024] hogy, a' kinek nem vólt oly embere, kitűl halhatta az Igazat, nincs annak bűne a' hamis vélekedésben, és el sem kárhozik a' tévelygésért; noha más bűneivel magát el-vesztheti. A' kinek pedig módgya vólt a' Igazságrúl-való tudakozásban, és el-halgatta; bezzeg azt vétkesnek nevezi Sz. Agoston: *[9025] *Non enim, quod naturaliter nescit, et naturaliter non potest, hoc animae deputatur in reatum: sed quod scire non studuit, et quod dignam facultati comparandae operam non dedit.* Ezekre nézve *Salvianus*, régi Fő ember, azt írja; hogy Sokan vannak Eretnekségben, az eggyügyü Aszszonyok- és tudatlan Parasztság-közzűl, kiket Eretnek névvel nem illethetünk: ″[9026] *Errant, sed bono animo errant; non odio, sed affectu DEI, honorare se DEUM credentes.*

Annak-okáért, a' Sz. *Agoston* tanitása-szerént, csak az érdemli az Eretnek nevet, a' ki olly hamissághoz ragaszkodik, mellyet túd hogy ellenkezik annak az *Ecclesiá*-nak Hitivel és végezésével, melyben a' Régi Szentek vóltak, mely előnkbe adta a' Sz. Irást. Vagy rövidebben: Eretnek az, a' ki a' maga itéletit követi, az Anyaszentegyháznak közönséges vallása-ellen. Mert, †[9027] az egész Keresztyénséget fel-forgattya, a' ki csak egy dologban-is kétessé teszi annak az *Ecclesiá*-nak tanitását, melytűl az Isten Könyvét vettük.

Nº 3. Bálvány-imádók a' Lutherista és Calvinista Tanítók.

Senki szitoknak ne itéllye, hogy azt nyakokba rántyuk az Uj Tanítóknak, a' mivel minket terhelnek: mert igazat, és *Luther*-tűl tanúlt dolgot mondunk. ki, nem egy helyen írja; ••[9028] hogy Pogánynál aláb-valóvá, Disznóvá, söt Ördöggé változtak az ö Tanítványi, az Uj *Evangeliom*-alatt. Azt se várja

[9024] " Aug. tractat. 89. in Ioan. Et Epi. 105. Lib. Quaest. Vet. et Novi Testam. quaest. 69.
[9025] * Aug. to. 1. l. 3. de Lib. arbitr. ca. 22.
[9026] ″ Salvian. li. 5. de Providentia.
[9027] † Supr. fol. 86. 87. 95.
[9028] •• Vide Lutherum, supr. fo. 242. 243.

hodogeus_j.indd 1721 2025. 07. 21. 11:27:47

senki, hogy ollyan Bálványozást mutassunk az Ujitókban, minémü regnált a' Pogányságban: mert, a' *Profeták* mondási-szerént, a' Keresztyénségben illyen Bálványozás nem találtatik. Csak azt akarom tehát bizonyítani; hogy, az Uj Tudományok fondamentomi-szerént, neminémü-képpen részesek az Ellenkezők a' Bálványozásban. mellyet, úgy tettszik, *Calvinus* elég nyilván vall, midőn a' *Calvinisták* szívét, Bálványozás mű-helyének nevezi:[9029] *Unde colligere licet, hominis* [Calvinistae] *ingenium, perpetuam esse Idolorum fabricam.* Mondásomat így bizonyítom:

I. Valaki Istenben nem hiszen, söt ö-helyében idegen Istent tisztel, Bálványozó. A' *Lutherista* és *Calvinista* Tanítók, nem hisznek Istenben, söt ö-helyében idegen Istent tisztelnek. Tehát Bálványozók.

Elsö Részét, meg-bizonyítók nem régen. Második Részét, így erőssítem. Valaki az Isten Törvényében semmit meg nem tarthat, és meg sem tart: egy Istenben nem hiszen; idegen Istent tisztel. mivel az Isten Törvényi-közzűl eggyik az; †[9030] hogy, Egy Istent hidgyünk; idegen Istent ne tisztellyünk. Tehát, a' ki semmit a' Törvényben meg nem tarthat, ezt-is fel kell bontani. mert, ha ezt bé-tőltené, valamit meg-tarthatna az Isten Parancsolattyában. De a' *Lutherista* és *Calvinista* Tanitók azt hirdetik, "[9031] hogy az Isten Törvényében semmit meg nem tarthatnak; meg sem tartnak. *Ergo, etc.*

II. Valaki Isten szava-gyanánt böcsűlli a' maga saját elmélkedését, {1019:} Isteni *autoritast* és méltoságot tulajdonít annak a' mit nem illet, és bálványoz. Minden Tévelygők azt cselekeszik, a' mint eléb †[9032] hallók. Nevezetszerént, a' *Lutherista* és *Calvinista* Tanitók ebben részesek, mint egy-nehány *[9033] helyen meg-mutatók: mert ö-nállok, a' Sz. Irás igaz értelme (melyben áll a' Sz. Irás derék mi-vólta) a' magok saját tettszése.

III. Azt értők *Calvinus*-túl; ‡[9034] hogy, Valaki az Isteni tiszteletben, a' Sz. Irásban ki-adatott parancsolat-kivül lépik, bálványozó. Ez ha így vagyon, maga fejére csinált sulykot *Calvinus*, és Bálványozóvá tette

[9029] Calv. li. 1. c. 11. nu. 8.
[9030] † Exo. 20. v. 3.
[9031] " Supr. f. 226. 227.
[9032] † Supr. ¶. 6. n. 5. f. 1016. arg. 5.
[9033] * Supr. fol. 96. 98. 101. 366. 368.
[9034] ‡ Supr. f. 1002.

hodogeus_j.indd 1722 2025. 07. 21. 11:27:47

maradékát. Mert, hogy most egyébről ne szóllyak, “[9035] Vasárnapot, Húsvét-, Pünkösd-napját, a’ Sz. Irásban ki-adott parancsolat-nélkül, meg-illik; és azt hiszem, hogy, a’ Sz. *Pál* hagyása-szerént, †[9036] Isteni tiszteletre rendelik az Inneplést, nem tánczolásra.

IV. Valaki Isten-gyanánt tiszteli azt, a’ ki nem igaz Isten, Bálványozó. A’ *Lutheristák* és *Calvinisták*, ollyat tisztelnek Isten-gyanánt, mely nem Isten: mert ők azt tartyák Istennek, a’ ki Embert bűnre kiszteti, taszíttya, és ugyan erőszakkal vonsza; mint ezt a’ magok szavai jegyzésével *[9037] meg-bizonyítók. A’ ki pedig ezeket cselekeszi, igaz Isten nem lehet: söt, a’ *Calvinus* tanitása-szerént, ″[9038] Pokol-béli Ördög.

V. Valaki amaz egy Ur Christus-helyett, mást imád mint Christust, annak része vagyon a’ Bálványozásban. Ezt cselekeszi *Calvinus* és *Luther*: mert oly Christust imádnak, ki, †[9039] vagy Tudatlan, és Kétségbe-esett, vagy *[9040] minden rút Vétkekkel tellyes; mint eléb meg-mutattuk.

VI. Ha nem hazudnak az Uj Tanítók, ‡[9041] a’ *Mise* teli bálványozással. Azért, valaki ezt minden szokott rend-tartásival bé-vészi, nem lehet Bálványozás-nélkül. A’ *Lutheristák*, “[9042] *Confessio*-jokban írták nem egy helyen; hogy a’ *Misét*, minden régi Szer-tartásával, böcsüllettel fogadgyák. Tehát magokat Bálványozókká tészik.

VII. *Calvinus* írja; hogy az *Ecclesiá*-túl-valo el-szakadás, Isten-, és Christus-tagadása:[9043] *Sequitur, discessionem ab Ecclesia, DEI et Christi abnegationem esse.* Ezent jelenti Urunk, midőn azt parancsollya; hogy, A’ ki nem enged az *Ecclesiá*-nak, úgy tartsuk mint Pogányt, *Matth. 18. v. 17.* Bévségesen meg-bizonyítottuk pedig ennek-elötte, †[9044] hogy *Luther*, és *Calvinus*, el-szakadtak az igaz *Ecclesiá*-túl. Az-is *Calvinus* szava; hogy, Istent nem hiszi, valaki

[9035] “ Vide sup. fo. 559.
[9036] † 1.Cor. 10. v. 31. Coloss. 3. v. 17.
[9037] * Sup. fo. 464.
[9038] ″ Supr. fo. 463.
[9039] † Calv. sup. fo. 480. 481. 490. 491. et seqq.
[9040] * Luth. supra, fo. 479. 480.
[9041] ‡ Sup. fo. 439.
[9042] “ Sup. fo. 416. 438.
[9043] Calv. li. 4. c. 1. nu. 10.
[9044] † Supr. fo. 517. 712. et seqq.

hodogeus_j.indd 1723 2025. 07. 21. 11:27:47

az Isten itéletit nem rettegi: “[9045] *Quisquis, extincto caelestis judicii metu, secure sibi indulget, DEUM esse negat.* Ezt cselekeszik minnyájan az Uj Tanítók, ha Hitek fondamentomit követik, mint ez-elött *[9046] meg-bizonyítottuk. Tehát ők az igaz Istent meg-tagadták.

VIII. A’ Fösvénységet, és Tobzódást, Bálványozásnak nevezi Sz. Pál, *Ephes. 5. v. 5. Philip. 3. v. 19.* Tehát jó következéssel, Bálványozó tudománynak nevezhettyük azt, mely, saját tulajdon természete-szerént, azokra, és egyéb-féle vétkekre útat csinál, és szabad menedéket mutat. Ezt cselekeszik az Ujságok: mert el-hitetik ″[9047], hogy semmit az Isten Törvénye-szerént nem cselekedhetünk: és nem csak haszontalannak, de vétkesnek mongyák az emberek Jó cselekedetit. Ezek, és töb jó-sült tanitások, minden Istenes igyekezetet meg-fojtnak az Emberekben.

{1020:}

No 4. Meg-érdemlik-e a’ Lutherista és Calvinista Tanitók az Eretnek nevet?

Az Uj Tanítók, úgy meg-érdemlik az Eretnek nevet, mint a’ Szűz Leány a’ Rósa-koszorút; mely dologrúl ez-elött †[9048] szóllánk. Most rövideden így bizonyíttyuk:

I. Valaki a’ Christus *Ecclesiajá*-ban nincsen, Hittűl-szakadotnak, és (ha tudatlanság meg nem menti,) ‡[9049] Eretnek embernek mondhattyuk. Nincsenek pedig a’ Christus Aklában, a’ *Lutherista* és *Calvinista* Tanítók; mint bévségesen meg-bizonyítottuk *[9050] ennek-elötte. *Ergo, etc.*

II. A’ ki el-szakad az igaz Isteni Tudománytúl, Eretnekek-közzé számlálhattyuk. El-szakadtak attúl minnyájan az Uj Tanitók: mert magok-is beszéllik, ″[9051] hogy, Urunk Születése-után Öt-száz esztendeig, tisztán mar-

[9045] “ Calv. li. 1. ca. 4. n. 2.
[9046] * Supr. fo. 238. 239. et seq.
[9047] ″ Supr. fo. 226. 227. et seqq.
[9048] † Supr. fo. 518.
[9049] ‡ Sup. fo. 650. et seqq.
[9050] * Supr. fo. 517. et seq.
[9051] ″ Supr. fo. 185. fine. Et, 518.

hodogeus_j.indd 1724 2025. 07. 21. 11:27:47

adott a' Mennyei Tudomány; mindazáltal nem tagadhattyák, hogy ők sokkal külömben hisznek, hogy-sem a' mint ••[9052] akkor hittek.

III. Valaminémü Okokból Eretnek számba írták *Ariust*, *Nestóriust*, *Eunomiust*, és töb ki-átkozott Tévelygőket; azon Okokat találluk az Uj Tanitókban. Tehát őket-is igazán mondhattyuk Eretnekeknek.

Elől-járója a' Bizonyságnak, abból ki-tettszik: Mert az Eretnekséghez nem kívántatik, hogy maga az Eretnek meg-vallya, hogy ö a' Sz. Irástúl, és az Isten Igéjének igaz magyarázattyától el-hasonlott. sőt *[9053] minden Eretnekség, Irással-valo eggyességet tettet, és ezzel dicsekedik. Azzal sem lészen senki Eretnekké, hogy azok, a' kik külömbet hisznek, azt itélik, és bátran mongyák, hogy az ellenkezö Tudományt, ők nyilván meg-győzték a' Sz. Irás szavaival. Mert, ha ez elég vólna, akár-mely Igazságot Eretnekséggé tehetnénk: mivel mind *Arius*-nak, *Luther*-nek, *Calvinus*-nak úgy tettszik, hogy ö meg-győzi a' vélle-ellenkedőket. Azért, noha *Arius* erőssen, és, az ö itéleti-szerént, világoson bizonyított a' Sz. Irással, de ugyan Eretnek nevet viselt: mert az Irás értelmében, el-szakadott attúl az *Ecclesiá*-túl, mely az *Apostolok* idejétűl-fogva meg-gyökerezett; és a' Sz. Irásnak új formán magyarázott színe-alatt, pártot ütött. Ugyan-ezen igaz Ok, éppen és tellyesen az Ujítókhoz illik, mint eléb ••[9054] fel-jegyzők.

IV. Eretnek az, valaki azon Tudományt követi, mellyért az egész Keresztyén világ, tévelygö Eretnek nevet adott régen valakire. Illyenek a' *Lutherista* és *Calvinista* Predikatorok; mint eléb, †[9055] nem Tíz, vagy Húsz Ágazatban meg-mutattuk. *Ergo, etc.*

Elsö Részét a' Kötésnek, másutt "[9056] meg-bizonyítók; és abból meg-tettszik, hogy, a' *Calvinus* saját nyelve vallása-szerént, *[9057] igaz *Apostoli* Tudománynak tisztasága fényeskedett az *Ecclesiá*-ban, közel Öt-száz esztendeig. Azért, a' mit akkor Eretnekségnek tartottak, azt mí-is Eretnekségnek nevezhettyük.

[9052] •• Supr. fo. 152. 773. et seq.
[9053] * Supr. fol. 97. 323. init.
[9054] •• Vide sup. fo. 155. 156. etc.
[9055] † Supr. fo. 293.
[9056] " Fol. 292. 293.
[9057] * Fol. 186.

hodogeus_j.indd 1725 2025. 07. 21. 11:27:47

V. Eretnek az, valaki az *Apostoli* tanitással szembe szökik, és azzal igyenesen ellenkezik. Az Uj Tanítók azt cselekeszik; mint ez-elött “[9058] sok példákkal meg-mutatók. *Ergo, etc.*

VI. Noha a’ Sz. Irás, az Eretnekség mi-váltát meg nem határozta, a’ *Dialecticusok* módgya-szerént: de azért, künnyen végére mehetünk ki légyen Eretnek. Mert, Először; *Görög* szó az Eretnek: a’ mí nyel{1021:}-vűnkön, Választót jegyez; mint ez-elött †[9059] hallók *Tertullianus*-túl. és illyen szókkal írja Jerónymus: *[9060] *Haeresis, Graece ab Electione dicitur; quod scilicet unusquisque id sibi eligit, quod sibi melius esse videatur.* Az tehát Eretnek, a’ ki egyéb sinórra és czirkalomra nem veti Vallását; hanem a’ maga tettszésére: az-az, a’ kinek nincs egyéb bizonyos nyoma és *regulá*-ja, mellyen járhasson a’ Hitről támadott igyenetlenségben, hanem a’ maga esze. Másodszor; A’ Sz. Irás, mikor tulajdon festékivel ki akarja ábrázni az Eretnek embereket, azt mongya, hogy Szakadást szereznek; *[9061] *Segregant semetipsos; Introducunt sectas*; Mí-tőllünk el-válnak; ″[9062] *Ex nobis prodeunt.* annál külömbet tanítnak, a’ mit eleitűl-fogva vettünk, és tanúltunk; †[9063] *Dissensiones, praeter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt.* Ezek pontrúl pontra az Uj Tanitókhoz illenek: mert, a’ mint eléb ••[9064] mondám, a’ Sz. Irás magyarázásában, csak magok tettszését követik. Az-is csak magok választásából vagyon, hogy az *Ecclesia* bizonyság-tételét, bé-vészik a’ Sz. Irás Könyveirűl, de az Irás magyarázasárúl meg-vetik: Javallyák a’ Két *Sacramentomot*, a’ többit megvetik. Szakadást-is ők szerzettek: mert, egyes-egyedűl *Luther* lén elsö (a’ mint †[9065] maga sem tagadgya,) ki el-töré a’ Járom-szeget, és ki-ugrék közzűllünk. Végezetre, az ö tanitások azon-kivűl vagyon, a’ mit a’ Keresztyén Világ tartott,

[9058] “ Supr. fo. 372.
[9059] † Supr. fo. 289. 1017.
[9060] * Hierony. in ca. 3. ad Titum: ibi, Haereticum.
[9061] * Iudae, v. 19. 2.Petr. 2. v. 1.
[9062] ″ 1.Ioan. 2. v. 9.
[9063] † Rom. 16. v. 17.
[9064] •• Supr. fo. 97. 367.
[9065] † Supr. fo. 155.

hodogeus_j.indd 1726 2025. 07. 21. 11:27:47

és tanított az *Apostolok* idejétűl-fogva; mint hogy ezt ••[9066] magok sem fedezgethetik az Uj Tanítók. Ha azért az Eretnekség Bélyegét fel-találluk bennek, nem látom, miért nem kell Eretnekeknek itélni őket?

VII. A' *Lutheristák* és *Calvinisták*, egy-más-ellen bizonyságot tésznek az Eretnekségrűl; mint a' magok "[9067] szavaiból elégségesen hallottuk. Azért, hogy ne láttassunk minden szavokban keresztűl állani, ám egyszer légyen igaz mindenik pártnak a' másik-ellen támasztott vádolása.

MASODIK RESZE.

A' ROMAI ECCLESIA, HIT-SZEGÉST nem tanít.

GYalázatosb, és veszedelmesb dolog annál nem vólna, mint-ha a' Hittel-kötött Fogadások ereje fel-bomolna. Mert, ha annak helye és ereje nincsen, semmi bizonyos és bátorságos nincs az Emberi társaságban és végezésben. söt minden dolgok, gyanúsággal, bizonytalansággal, kételkedéssel, csalárdsággal tellyesek vólnának. melyből sok gyűlölségek, esz-veszések, és utólso veszedelmek következnének.

Ezzel a' gyalázattal terhelik az Ujítók a' *Romai Ecclesiat*, mint-ha azt tanítaná; hogy az Esküvéssel meg-erőssíttetett kötelességet, szabad fel-bontani. Ezt azzal állattyák:

I. Mert a' *Constantziai* Gyölekezetben el-végezték, hogy az Eretnekeknek, nem tartoznak meg-állani fogadásokat. Ugyan ottan, füstit veté ezt a' tisztes Végezés: mert, az ártatlan *Husz Jánost*, kit *Prágá*-ból Hit-levéllel ki-csaltak vólt, nyakon köték, és elevenen fel-perselvén, *Vulcanus*-nak szentelék.

II. A' szegény *Lengyel Lászlo*, Magyar-országi Király, állandó Frí-{1022:}gyet vete *Amurat Török* Császárral; Hit-levelet-is adának egy-másnak: *Eugenius* Pápa, *Julianus Caesarinus Cardinált*, követségben *Vladislaus* Királyhoz kűldé; sok mézes beszédekkel ki-üté szegényt éliből; fel-ülteté;

[9066] •• Supr. fo. 156. 157.

[9067] " Sup. fo. 286. 435. 513. 514.

hodogeus_j.indd 1727 2025. 07. 21. 11:27:48

Török-ellen vívé. *Amurat* a' harczon, Zászló-gyanánt emelé a' Király Hit-levelét. Es, mikor a' *Magyarok* meg-tolták vólna a' Pogányságot, *Amurat* fel-szóval kezde könyörgeni; hogy, ha igaz Isten a' Christus, állya-meg boszszúját, mert heában vették az ö nevét a' Keresztyének, fel-bontván Kötés-levelök végezését. Mihent a' könyörgésnek vége lén, meg-réműle, és el-futa a' *Magyarság.* Igy bűnteté Isten a' Pápa tanácsát.

III. A Gyonás arra-valo, hogy Esküvésektűl mentek légyenek a' *Pápisták.*

Ezt a' képtelen rágalmazást meg kell torkolnunk, szem-eleibe terjesztvén a' *Romai* Gyölekezetnek igaz tanitását.

¶. 1. Mely nagy vétek a' Hit-szegés.

Mikor Christus azt mongya, hogy ••[9068] Semmi-képpen ne esküdgyünk: általlyaban nem tíltya az Esküvést; mivel az *Apostolok* sokszor esküdtek, *Rom. 1. v. 9. 2.Corinth. 1. v. 23. Philip. 1. v. 8. 1.Tim. 5. v. 21. Hebr. 6. v. 16.* Hanem, a' szükség-nélkül-valo Esküvést tíltya; hogy, se Égre, se Földre, se a' Szent Várasra ne esküdgyünk, szükség-kivűl. Törvényt szabván az Esküvésrűl, azt parancsollya: †[9069] *Jurabis in veritate, et in judicio, et in justitia*; hogy Bizonyos valósággal, Okos itélettel, Bűn-nélkül-való Igazsággal esküdgyünk. Mert, 1. Tudnunk kell bizonnyal, hogy igaz a' mit hitünkel bizonyítunk. 2. Itélettel kell esküdnünk; az-az, nem hirtelenség, és vakmerőség, hanem, nagy dolog vigyen reá hogy meg-esküdgyünk; tudni illik, "[9070] mikor egyéb-képpen hitelt nem szerezhetünk: *[9071] *Magna necessitate compulsus juro. Cum videro non mihi credi, nisi faciam; et ei, qui mihi non credit, non expedire quod non credit: tunc cum magno timore dico; Testis est mihi DEUS. Et hoc quod amplius est, quam, Est, Non; a malo non est jurantis, sed non-credentis.* Azért, azt mongya Isten; hogy, Valaki gyakran

[9068] •• Matt. 5. v. 33. Iac. 5. v. 12. Illud, OMNINO, non significat, Nullo casu, et tempore: sed, Nulla forma.

[9069] † Ier. 4. v. 2.

[9070] " Heb. 6. v. 16.

[9071] * Augu. to 10. Serm. 28. de Verbis Apost.

hodogeus_j.indd 1728 2025. 07. 21. 11:27:48

esküszik, sok vétekbe esik: "[9072] *Jurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in ea. Nominatio DEI, non sit assidua in ore tuo.* †[9073] *Vir multum jurans; implebitur iniquitate.* 3. Jórűl kell az esküvésnek lenni: az-az, oly dolgot kell Esküvéssel erőssíteni, mellyel Isten és az Igazság meg ne bántassék. A' ki ennek a' Három dolognak valamellyikét által-hágja, vétkezik, és Istent gyalázattal illeti. Mert, mikor esküszik, azt kivánnya, hogy Isten bizonyságot és jelenséget adgyon, hogy úgy vagyon a' dolog a' mint ö mongya. mint-ha Isten, vagy tudatlan, és hamis vólna; vagy (a' mint Arany-száju Sz. *János* ••[9074] mongya) azt nem érdemlené tőllünk, a' mit az új köntös érdemel, hogy meg-böcsüllyük, és ritkán nyúllyunk hozzá.

A' Hamis-hitezés pedig, és az Esküvés fel-bontása, mely ellene légyen Istennek, ki-tettszik,

I. A' Parancsolatokból, mellyekkel tíltya, hogy Isten nevét heában ne vegyük:[9075] *Non usurpabis Nomen Domini DEI tui frustra: quia non erit impunitus, qui super re vana Nomen ejus assumserit.*

II. Azokból a' Bűntetésekből, mellyekkel a' Sz. Irás jelenti, hogy ostorozza Isten a' Hamissan-esküvőket. Arany-száju Sz. *János* szörnyíti, a' mit {1023:} mondott Zacharias: *[9076] *Az Átok ki-jö, ugy-mond, a' Lopónak és Hamissan-esküvönek házara, és a' Ház-közepett lészen lakása: meg-emészti a' Házat, mind fájával és köveivel egyetemben.* Két vétket nevez Isten, mely Embernek Házát fel-forgattya: a' Hamis esküvést, és a' Hamis keresményt. mert, a' mint más *Profetá*-nál olvasom, †[9077] A' kő-falból-is reá-kiáltnak a' kövek a' hamis emberre; az-az, Istentűl boszszú-állást kér ellene a' hamissan keresett marha. Másutt, Isten azt mongya; hogy ••[9078] a' Hamis-esküvők, az ö bizonyságát kérik. De csak győzzék várni, hamar bizonyságot ád nékik, de ostorral. Csudálatos példát hagyott Isten a' Hamis-esküvők bűntetésében. Meg-csalák

[9072] " Eccli. 23. v. 9.

[9073] † Vers. 12. Contra primum, est Perjurium: Contra secundum, Temerarium: Contra tertium, Injustum juramentum.

[9074] •• Chrys. hom. 9. ad Populum.

[9075] Exod. 20. v. 7. Deut. 5. v. 11.

[9076] * Zach. 5. v. 4. Vide Chryso. hom. 6. 7. 8. 9. ad Pop. Antiochen.

[9077] † Abac. 2. v. 11.

[9078] •• Malach. 3. v. 5.

hodogeus_j.indd 1729 2025. 07. 21. 11:27:48

*[9079] *Josuét* a' *Gabaoniták*; el-hiteték vélle, hogy ők az Igért földön-kivűl laknak: Frígyet vete véllek, és meg-esküvék *Jósue*, hogy nem lészen bántások. Az-után, Hat-száz esztendő-múlva, szörnyü †[9080] drágaság támada *Sidoság*-ban: és, mikor Istentűl okát kérdenék a' csapásnak, azt felelé; hogy *Saul*, a' *Gabaoniták*-nak adott hitét meg-szegte, és egy-nehányat meg-öletett bennek. Azért, szűnete nem lészen nyavalyájoknak, míg a' *Gabaonitákat* meg nem engesztelik. Követeket bocsáta azért *David* hozzájok: és engesztelni akarván őket, a' *Saul* maradékit kezekbe kelle adni. Mihent ezeket megfeszíték a' *Gabaoniták*, ottan meg-szűnék az Isten ostora. Példa ám ez minden Nemzetnek, mely az Isten haragját el-akarja kerűlni. Ezen-kivűl azt olvassuk, hogy *Sedechias* Király, Hit-szegéseért, szemétűl, és Országától megfosztaték, *2.Paralip. 36. v. 13. 4.Reg. 25. v. 6. 7.* Antiochus, hiti-ellen hadat indítván a' *Sidók*-ellen, maga-hadától meg-öleték, *1.Machab. 6. v. 62. Cap. 7. v. 4.* Alcimus, hasonló vétekért hirtelen meg-hala, *1.Machab. 7. v. 15. Cap. 9. v. 55.* Andronícus, azon helyen öleték-meg gyalázatoson, mellyen *Oniast* hiti-ellen meg-ölé, *2.Machab. 4. v. 34. 38.*

III. Azokból a' csudálatos csapásokból, mellyeket *Historiák*-ban olvasunk, a' Hamis-esküvökről. A' kik hamissan esküdtek a' Sz. *Processus* és *Martinianus* Testénél, azt mongya Sz. *Gergely*, hogy mingyárt megszállotta őket a' Gonosz:[9081] *Ad extincta eorum Corpora, aegri veniunt, et sanantur: perjuri veniunt, et a Daemone vexantur: daemoniaci veniunt, et liberantur.* Hasonló dolgot hallánk ennek-elötte ••[9082] Sz. *Agoston*-túl, hogy történni szokott *Nolá*-ban, a' Sz. *Felix* koporsójánál. Halhadsza mit mond *Gregorius Turonensis*, a' Sz. *Pancratius Martyr* Templomában Hamisan-esküvők büntetéséről:[9083] *Ad sepulchrum S. Pancratii, si cujusquam mens insana Juramentum inane proferre voluerit; statim aut arripitur a Daemone, aut cadens in pavimento amittit spiritum.* Bonfinius írja; hogy †[9084] *Váradon*, a' Sz. *László* koporsójára tettek egy Kupát, mellyet hamissan magáévá akart

[9079] * Iosuae 9.
[9080] † 2.Reg. 21. v. 1.
[9081] Gregor. hom. 32. in Evang.
[9082] •• Supr. f. 965.
[9083] Greg. Turon. li. 1. de Gloria Mart. c. 39. Similia, ca. 20.
[9084] † Bonfin. Dec. 2. li. 9.

hodogeus_j.indd 1730 2025. 07. 21. 11:27:48

tenni a' kinél csak zálogban vólt: és midőn a' hamis ember hozzá akarna nyúlni a' kupához, Isten keze lén rajta, és soha el nem veheté. Sőt, a' mi ezeknél nagyob, nem csak azokat ostorozta Isten, kik hamissan esküttek; hanem azokat-is, kik okai vóltak hogy hamissan esküdgyék valaki. Sz. *Agoston* írja; "[9085] hogy egy *Titus Lyménus* azt beszéllette néki; hogy, mikor egy Adóssa meg-tagadta vólna az adósságot, és hittel akarná magát menteni; ö-is hitire hagyá: Amaz meg-esküvék. Estvére-kelve, *Titus Lyménus* az Isten Itélö-széki-eleibe viteték: és, midőn azt kérdették vólna től-{1024:}le, Miért esküdtette-meg, a' kit tudta hogy hamissan esküszik? Azt felelé, hogy azért, mert el-tagadta az övét. Kinek viszontag Isten azt mondá: Nem job lett vólna-e marhádat el-vesztened, hogy-sem felebarátod lelkét? Es úgy meg-verék nyavalyást, hogy a' hátán jó ideig meg-láttszottak a' verés helyek. Azért, így fejezi-bé ezeket Sz. Agoston:[9086] *Ille, qui hominem provocat ad Jurandum, et scit eum falsum juraturum, vincit homicidam: quia homicida, corpus occisurus est; ille, animam. imo duas animas; et ejus animam, quem jurare provocavit, et suam.*

Nem tagadom, midőn meg-gondolom a' Hamis esküvés-ellen-való haragját Istennek, és látom mely künnyen áll a' mí Nemzetünk-között az Esküvés; szívem fáj. Mert, Ég kereksége-alatt, semmi-féle Nemzet-között, annyi, és oly formán-valo hitezés nincsen, mint mí-köztünk. Gyanúságba hoznak valakit: Negyven, ötven, század magával fejére esküsznek; vagy ennyi Ember hitivel kell tisztítani magát. A' *Conjurátorok* arra esküsznek; hogy ekkor, amott vólt; ezt, ezt, cselekedte; vagy, hogy ott nem vólt, és azt nem cselekedte. noha a' *Conjuratorok*, annyit tudtak a' dologban mint a' *Persiai* Király: hanem, egy-egy Forintot adnak szegényeknek; és, valamit mondatnak véllek, mindent reá-mondnak. Maga, a' ki oly dolgon esküszik, melyben semmit nem túd, ha történetből igaz-is a' min esküszik, heában vészi az Isten nevét: mivel szinte úgy hazud, a' ki bizonyosnak mongya a' mit nem túd, mint-ha igaznak mondaná a' mit túd hogy hamis: †[9087] *Nihil aliud est Errare, quam verum putare*

[9085] " Augu. to. 10. Sermon. 11. de Sanctis, qui est de Decollat. S. Ioan. Bapt. Habetur post Sermones ad Fratres in Eremo.

[9086] Aug. loco cit. Et refertur, 22. qu. 5. ca. Ille qui.

[9087] † Aug. tom. 3. Enchir. c. 17.

hodogeus_j.indd 1731 2025. 07. 21. 11:27:48

quod falsum est, falsumque quod verum est: vel certum habere pro incerto, incertumve pro certo, sive falsum, sive sit verum. Igazán mondom, hogy, mikor efféle Esküvéseknek csak hírét hallom-is, iszonyodom tőlle; és csak nem azt mondom, a' mit Chrysostomus:[9088] *Non ita deploro, quosdam in viis jugulatos audiens, sicut gemo, et lachrymis prosequor, et horresco, cum video quempiam prope Altare venientem, et Evangeliis jurantem attactis.* Bezzeg Törvényünk tartya, és a' Sz. Irás arra mutat, hogy ••[9089] Hittel mennyen véghez, a' mit egyébképpen el nem igazíthatnak; mikor pedig a' dolog kívánnya, többed-magával-is kell embernek menteni magát: De ennek módgyában vagyon a' fogyatkozás: mert az-szerént kellene azt rendelni, a' mint szokott lenni a' "[9090] *Canónica Purgatio.* Ebben pedig, a' kik más ember-mellett esküsznek, egyébre nem esküsznek; hanem, hogy ők el-hitték annak ártatlanságát, a' kit menteni akarnak: az-az, nem esküsznek a' *Compurgátorok* azon, a' min a' gyanuságba esett ember, tudni illik, hogy ártatlan; és abban, a' mivel őtet vádollyák, nincs része: hanem csak azon, a' mit bizonyoson tudhatnak; tudni illik, hogy ők azt itélik és hiszik, hogy ez a' Jámbor, igazán esküttt maga mentségében, és őtet ártatlannak tartyák. Nem-is kételkedem, hogy csak illyen módgya vólt a' mí Eleinknél a' maga mentségnek: mivel írott Törvényünk tartya; hogy a' *Jus Canonicum*-szerént kell érteni, és annak *regulája*-szerént igazítani, a' hol valami homályos dolog vagyon az Ország Törvényében. De térjünk az el-kezdett dologra.

¶. 2. Mit tanít a' Romai Ecclesia a' hittel-kötött Fogadásrúl?

Először: A' *Romai Ecclesia*, mint nyilván-valo Eretnekeket, kár-{1025:} hoztatta a' *Priscillianistákat*, kik szabadgyában hamissan esküttek; és, a' mint Sz. *Agoston* írja, †[9091] tanitások ez vólt: *Jura, perjura; secretum prodere noli.* Erős bűntetés-alatt meg-tíltatott a' Hit-szegés mí-nállunk. A' Papot, ha hitit meg-szegi, Papságától-valo meg-fosztásra méltónak mongyuk, *Cap. Cum*

[9088] Chryso. hom. 15. ad Popul.

[9089] •• Hebr. 6. v. 16.

[9090] " Non jurant de opere facto, vel infecto, quod saepe scire non possunt: sed de sua credulitate, quam certo scire possunt.

[9091] † Aug. tom. 6. Haeres. 70.

hodogeus_j.indd 1732 2025. 07. 21. 11:27:48

non ab homine. De Judiciis. Tisztessége-vesztetnek itélik a' *Pápa Decrétomi*, valaki hamissan esküt, *Cap. Infames, Causa 6. quaest. 1.* Másutt, illyen Végezés vagyon: "[9092] *Si quis pejerat, et alios sciens in perjurium duxerit, Quadraginta dies poeniteat in pane et aqua.* Végezetre; †[9093] Sz. *Tamás Doctor*, és a' több *Theologusok* azt mongyák; hogy, a' Bálványozás-után, nincs nagyob vétek a' Hamis-esküvésnél, mely a' Gyilkosságnál-is veszedelmesb. Ezt azzal bizonyíttyák:[9094] mert a' Tíz-parancsolatban, mingyárt a' Bálvány-imádás-után vagyon ennek tilalma. Ennek-felette, a' Gyilkosságrúl, és egyéb Bűnrűl-valo kétségben, *[9095] hittel kell embernek magát menteni. Mely mentség, hiuságos, ha nagyob Bűn a' Gyilkosság, hogy-sem a' Hamis-hitezés. mert, a' ki meg merte cselekedni a' nagyob vétket, hihetö, hogy a' kissebben inkáb által-mégyen.

Masodszor: Azt taníttya a' *Romai Ecclesia*, hogy, a' Hitnek kötelességében, nem kell azt nézni, Kinek, és Mi-okon fogad ember valamit esküvéssel: hanem, ha oly a' dolog, mellyet Ember bűn-nélkül bé-tellyesíthet; és nem csak határozott ok-alatt, hanem általlyában meg-esküszik valamin, mind *Török*-nek, *Sidó*-nak, Tévelygőnek, egy-aránt meg kell tartani és tellyesíteni az esküt Fogadást. Ennek az igaz Tudománynak, sok Részei vannak, mellyeket meg kell magyarázni.

I. Azért, mikor oly dolgon esküszik ember, mellyet bűn-nélkül bé nem tellyesithet: az esküvésben vétkezik, és a' meg-tellyesitésére nem köteleztetik. A' *Jus Canonicum*-ban Törvény az; hogy ••[9096] *Juramentum, non est vinculum iniquitatis.* Justinianus Császár, illyen Törvényt szab: †[9097] *Legibus expressum est, Illicitae rei jusjurandum servari non oportere.* Azért írja Sz. *Ambrús*; hogy "[9098] *Heródes*, nem tartozott bé-tőlteni a' Tánczos leány kivánságát, noha meg-esküt hogy kedvét nem szegi.[9099] *Jefté*-nek sem kellet vólna ••[9100]

[9092] " Causa 22. qu. 5. c. 4.
[9093] † D. Thomas, Quodl. 1. art. 18.
[9094] Soto, 8. de Iustit. qu. 2. art. 3.
[9095] * Heb. 6. v. 16.
[9096] •• Ap. Gratian. Causa 22. qu. 4.
[9097] † Leg. Imperialis. de Nuptiis.
[9098] " Ambr. 1. Offic. ca. 50.
[9099] Marc. 6.
[9100] •• Iudic. 11.

hodogeus_j.indd 1733 2025. 07. 21. 11:27:48

Leányát meg-áldozni: *Est contra officium, nonnunquam solvere promissum, sacramentum custodire.* Ugyan-ezent kell itélni a' *[9101] Sz. *David* esküvéséről, hogy *Nábalt* meg-öli; és azokról, kik meg-esküvének, †[9102] hogy addig nem észnek, míg Sz. *Pált* meg nem ölik. Illyenek közönségesen azok az Esküvések, mellyeket, gyermeki és cseléde-között szoktak tenni az Emberek, hogy fejöket bé-rontyák, imígy amúgy verik: mert efféle bolond esküvések, majd mindenkor illetlen boszszu-állásrúl vannak. Oka pedig, miért nem kötelezhet bűnre efféle Esküvés, az: mert az Esküvés tellyesitése, azért szükséges, hogy Istennek illendö tiszteletit meg-adgyuk abban, hogy ö Sz. Felségét benne nem akarjuk azokban hadni, a' miket ö-vélle bizonyítottunk. A' Bűnnel pedig, Istent nem tisztelhettyük. Tehát, a' Hit sem kötelezhet senkit bűnre.

II. Ha a' Fogadás, valami *Conditió*-val, bizonyos okkal határoztatott, csak annyíra terjed a' kötelesség, menyire a' *Conditio* és ok szenvedi. Ez pedig a' határozás, nem mindenkor nyilván és világoson ki-fejezett szókkal lészen, hanem csak Emberek közönséges szokásából-is meg-tör-{1026:}ténhetik. Mert, mikor valamit Esküvéssel ígérnek az emberek, úgy szokták azt érteni; hogy bé-tőltik, ha kedve lészen hozzá annak-is, a' kinek igéretet tésznek; ha tehetségekben lészen; ha valami oly derék akadály nem találkozik, mely, igaz okosság-szerént, azt kivánnya, hogy job el-hadni, hogy-sem bé-tőlteni a' mit fogadtanak; és, a' mint *Sóter Pápa* mongya: *[9103] *Si aliquid forte incautius jurasse contigerit, quod observatum in pejorem vergat exitum; illud consilio salubriore mutandum noverimus.*

III. Az Esküvésnek módgyára sem kell nézni ebben a' kötelességben; az-az, vagy jó akaratból, vagy félelemből fogadtunk valamit esküvéssel: ha Bűn-nélkül meg-tellyesíthettyük, és általlyában, *Conditio*-nélkül vólt a' Fogadás, tartozunk eleget tenni fogadásunknak. Ezt, *Decretom*-ban írták a' *Romai* Pápák,[9104] *Cap. Si vero. Extra. de Jurejurando. Cap. 3. et 4. De iis, quae vi metuque.*

[9101] * 1.Reg. 23. 1.Reg. 14.

[9102] † Act. 23. v. 21. Causa 22. qu. 4. cap. In malis promissis, rescinde fidem. Impia promissio est, quae scelere impletur.

[9103] * Causa 22. qu. 4. cap. Si aliquid.

[9104] In Iudicio externo tamen, non datur Actio de promisso per vim extorto.

hodogeus_j.indd 1734 2025. 07. 21. 11:27:48

IV. Nem kell nézni az Esküvés kötelességében, azt a' Személyt, melynek meg-esküszünk; hanem, egy-aránt mindeneknek meg kell állani a' mit hittel fogadunk. Ez vólt mindenkor, ez most-is, a' *Romai Ecclesia* tanitása. Es, hogy egyéb sok bizonyságokrúl ne szóllyak, a' *Tridentomi Conciliom* világoson taníttya; hogy a' Hittűl-szakadtaknak-is, szentűl, igazán meg kell tartani Fogadásunkat. Mert, minek-utánna szabad Uti-levelet adott vólna a' *Lutheranusok*-nak, hogy bátran ők-is a' Gyölekezetbe mehetnének; azt veti utánna, hogy, ha csak egy pontban ez-ellen cselekednének, kit Isten ne adgyon, az egész *Conciliom* azokba a' vétkekbe és gyalázatokba essék, mellyeket Isten és Emberek rendeltek a' Hit-szegők-ellen: *[9105] *Quae omnia, pro omnibus et singulis, Principibus, tam Ecclesiasticis, quam Saecularibus, atque omnibus aliis, Clericis, et saecularibus personis promittit, et bona fide spondet. Quod si Sancta Synodus, aut aliquis ex ea, vel suis, cujuscumque conditionis, praescriptae Assecurationis, et Salvi Conductus formam, in quocumque puncto violaverit, quod avertat omnipotens DEUS, et sufficiens emenda non fuerit mox subsecuta, et ipsorum arbitrio merito approbanda: habeant ipsam Synodum, et habere poterunt, incidisse in omnes poenas, quas Jure Divino et Humano, hujusmodi Salvorum Conductuum violatores incurrere possunt, absque omni excusatione.* Ládd-e, Istennek bűntetését mongya hogy érdemli, a' ki meg nem állya az El-szakadtaknak tett Fogadást? Ugyan-ezent taníttyák a' Túdós Emberek: †[9106] *Si Princeps, vel Magistratus Catholicus, paciscitur cum Haereticis, de toleranda Libertate Religionis, quam sine majori detrimento impedire non potest; sine dubio fides servanda est.* "[9107] *Si cum Haeretico Principe, Princeps Catholicus; cum Haeretica Republ. Catholica Respubl. fidem init: tenetur sincere, et sine omni dolo, eam non minus, ac Catholico alicui datam, sartam tectam tueri.*

Harmadszor és Utólszor, azt taníttya a' *Romai* Gyölekezet; hogy, *[9108] Akár-minémü mesterséges szóval esküdgyék valaki: de Isten, a' ki Lelki-isméretünk bizonysága, úgy vészi ezt az Esküvést, a' mint az érti a' kinek

[9105] * Sess. 15. et 18. in fine.

[9106] † Mart. Becan. Respon. ad Aphoris. 5. Calvin. Et li. De Fide servanda Haereticis.

[9107] " Rober. Svertus, Dissertat. de fide Haeret. servanda, adversus Elenchum Danielis Planci, Sect. 7. fo. 26.

[9108] * Sunt verba Decreti, Causa 22. qu. 5. Can. Quacumque arte.

hodogeus_j.indd 1735 2025. 07. 21. 11:27:48

esküszünk. Mely dologrúl, így ír Sz. Agoston: ‡[9109] *Illud rectissime dici non ambigo, Non secundum verbum Jurantis, sed secundum expectationem illius cui juratur, quam novit ille qui jurat, fidem jurationis impleri. Unde Perjuri sunt, qui servatis verbis, expectationem eorum, quibus juratum est, deceperunt*. {1027:} Ezt úgy magyarázzák és vészik a' *Doctorok*; hogy, mikor valakit Törvény- és igazság-szerént esküdtetnek, akkor semmi tétovázást és csalárdságot nem szabad a' Hitben elegyíteni: hanem arra kell igyenesen esküdni, és az-szerént, a' mint kivántatik. Mert, az Isten tisztességére nem csak szükség, hogy őtet meg-böcsüllyük annak bé-tellyesitésével, a' mire meg-esküdtünk: hanem, hogy azt-is igazán meg-állyuk, a' mit méltán és okossan itélhetnek az Emberek hogy Istennel bizonyítunk. mert az Emberek-elött, Istennek méltó böcsüllete e' nélkül helyben nem maradna. Ha pedig valaki törvénytelenűl, igazság-ellen, mód-nélkül kötelez mást az Esküvésre: bezzeg akkor, azt taníttyák a' *Doctorok*, hogy, nem tartozik az-szerént esküdni, a' mint kivánnya a' ki őtet hamissan erőlteti; hanem, †[9110] vagy valami homályos szókkal élhet, mellyeket ö külömb értelemben vészen, hogy-sem a' ki a' hitet kivánnya; *[9111] vagy, ha a' szók elég világosok-is, de elméjében valami határt, módot, okot vethet az Esküvés-mellé: úgy hogy, ne arra esküdgyék, a' mit pusztán maga az Esküvés formája jegyez, és a' mit az alít a' ki esküdteti őtet; hanem csak arra, a' mit a' külsö szók, a' meg-gondolt és elméjében tartott móddal-eggyütt jegyeznek. Ezt Két-képpen bizonyíthattyuk:

I. Mert, ha az Ember tartoznék annak értelme-szerént esküdni, a' ki törvénytelen kérd valamire: vagy sok Hamis esküvések, vagy egyéb számtalan gaz dolgok következnének. Mivel, a' kik Hatalmasbak, akár-mely agyaskodásból érteni akarnák törvénytelenűl minden titkokat az Alattok-valóknak; melyből sok gyilkosság, gyűlőlség, esz-veszés következnék. A' természet-, és az igaz okosság-ellen vagyon pedig, hogy ember semmit a' maga dolgaiban titkon ne tarthasson a' Hatalmasb-ellen, hanem minden szándékát, és cselekedetit megvisgálhassa a' ki Erősseb; és, hogy ne légyen egyéb módgya, a' ki titkot akar tartani, hanem a' Hamis esküvés.

[9109] ‡ Aug. ep. 224.
[9110] † Ita Sotus, Caëtanus.
[9111] * Ita Navarr. Sylvest. Valentia, 2. 2. Disp. 6. quae 7. pun. 4. ¶. Secundo quaeritur.

hodogeus_j.indd 1736 2025. 07. 21. 11:27:48

II. Mert, a' mit Hazugság-nélkül meg-mondhatunk, azt hittel-is szabad erőssíteni, ha egyéb-képpen helyt nem adnak beszédünknek. Mikor pedig nem törvény-szerént kérdez valaki, hanem ártalmas nyughatatlanságból, vagy haszontalan tudakozásból; vagy, mikor a' magunk igazsága azt kívánnya: szabad ollyat mondani, mellyen egyebek mást értsenek, hogy-sem a' mit elménkben határozott értelem-szerént akarunk jelenteni.[9112] Ezt sok Példákkal bizonyíthattyuk: Mert, mikor *Abrahám* félt, hogy Feleségeért őtet meg-ölik, *Faraó*-nak és *Abimelek*-nek, kik kérdezik vala, ••[9113] Ha *Sára* ö Felesége? Azt felelé, hogy Húga. Amazok, azt úgy értették, hogy nem Felesége, hanem csak Attyafia. *Jákob*, személyében *Esau* nem vala: de, mivel az Elsö-szülöttek igazságát *Esau*-túl meg-vette vala, arra az áldomásra nézve, melyre-valo-képest az ö Attya kérdé, ha ö-é *Esau*? †[9114] Hazugság-nélkül felele, hogy ö; úgy értvén ezt, a' mint mondám. *Moyses* azt mondá *Faraó*-nak; hogy, "[9115] Három napi-járo földre mennek, és ott áldoznak a' Pusztában; A' *Sidók*, *[9116] kölcsön kérének az *Egyiptom*-béliektűl sok szép marhákat: Ezeket, külömben értették a' *Sidók*, külömben *Farao*, és az ö népe. Isten ö-maga mondá †[9117] *Ezechiás*-nak, hogy, Meg-hal, és beteg-ágyából fel nem kél; *Ninivé*-nek, hogy Három {1028:} napmúlva el-vész: Noha szóval nem jelenté, de titkon-tartott okkal mondá ezeket Isten; tudni illik, ha Istenhez nem folyamnak. Christus azt mongya; "[9118] hogy az Utólso napot ö nem tudgya: úgy értvén, hogy emberi erejéből nem tudgya; sem úgy, hogy ki-jelentse az embereknek. Sz. *János*-nál azt mondá Urunk; ‡[9119] hogy ö most nem mégyen a' Innepre *Jerusalem*-be: de utánnaveti mingyárt az *Evangelista*, *[9120] hogy, Fel-méne, de titkon. holott azt jelenti, hogy a' Fel-menetelnek bizonyos módgyárúl értette Urunk, mikor azt mondotta, hogy fel nem mégyen; mert nyilván, és egyebekkel-eggyütt fel nem ment.

[9112] Vide su., f. 250. 251. et seqq. 411. et seqq.
[9113] •• Gen. 12. v. 13. cap. 20. v. 2.
[9114] † Gen. 27. v. 24.
[9115] " Exo. 8. v. 26. 27.
[9116] * Exo. 11. v. 2. cap. 12. v. 35. Similia in Davide, 1.Reg. 27. v. 11.
[9117] † Isai. 38. v. 1.
[9118] " Matt. 24. v. 36.
[9119] ‡ Ioan. 7. v. 8.
[9120] * vers. 10.

hodogeus_j.indd 1737 2025. 07. 21. 11:27:48

Ezekből, és töb hasonló példákból ki-tettszik; hogy, mikor az Igazság nem kételenít az igyenes feleletre, szabad embernek el-titkolni sok dolgát: és nem köteles arra, hogy mindenkor annak értelme-szerént felellyen, a' ki mód-nélkül értekezik tőlle. Azért, ha valaki agya-fúrt gyanuságból, Házanépét vallattya; vagy, ha a' Bíró oly dolgot kérdez a' Gonosz-tévőtűl, melyrűl senki őtet nem vádolta: mivel ezek törvénytelen kérdezkedések, nem kötelesek amazok, hogy ki-mongyák minden dolgokat.

¶. 3. A' Constancziai Gyölekezet, nem adott okot a' Hit-szegésre.

Nagy *Kyrié*-ben kőltötték az Ujítók a' *Husz János* dolgát: maga ha ezt jól meg-rostállyuk, semmi okot nem ád rágalmazásunkra.

Hogy a' dolgot fondamentomán kezgyük: *1378.* esztendőben, mikor meg-hólt vólna a' *XI. Gergely* Pápa, nagy Szakadás lén a' *Pápa* választásban; mellyen, közel Negyven esztendeig veszekedének. A' veszekedésnek le-csendeszitéseért, *1414.* esztendőben, *Constantziá*-ban Gyölekezetet hirdetének. Hogy pedig egy munkával a' *Husz János* veszekedése-is el-igazodnék, *Sigmond* Császár *Salvus Conductust* kűlde *Husz*-nak, és meg-parancsolá, hogy ö-is *Constantziá*-ba jőne. Ott sokat beszéllének *Husz*-val. végre, nyilván-valo hamis tanitásit, kezében kapák: Mert, egyéb dolgok-között, azt vallotta; hogy †[9121] az Egyházi, és Világi Fejedelem, birodalmát, és igazságát el-veszti, mihent Halálos bűnbe esik. E' mellett, a' *Viclef Articulusit* erőssen óltalmazta. maga ezek-közzűl vala az-is; hogy *[9122] Minden teremtett-állat Isten. Ezekért, és töb rút vélekedésekért, nyilván-valo Eretneknek itélék őtet; és, ha meg nem tér, Törvény-szerént-valo bűntetésre méltónak találák. Akadékot szerez vala a' Császár *Salvus Conductussa.* Azért öszve-győlvén, azt találák, hogy a' Császár, a' ki Szabad menedéket adott néki, tartozik az ö részérűl mindent cselekedni, valami ö-tőlle lehetséges, hogy szabadgyában el-mennyen *Husz.* De a' *Conciliom* nem adott *Salvus Conductust.* és (mivel az Egyházi dolgok és személyek igyében, fellyebvalo a' *Conciliom* a' Császárnál,) az *Ecclesia* igazságát és hatalmát meg nem

[9121] † Est Articulus 30. Hussi.
[9122] * Artic. 25. Vide supr. f. 170.

hodogeus_j.indd 1738 2025. 07. 21. 11:27:48

kötheti a' Császár fogadása. Halhadsza a' *Conciliom* szavait:[9123] *Praesens Sancta Synodus, ex quovis Salvo Conductu, per Imperatorem, aut alios saeculi Principes, Haereticis, vel de Haeresi diffamatis (putans eosdem sic a suis erroribus revocare,) quocumque vinculo se adstrinxerint, concesso, nullum Fidei Catholicae, vel jurisdictioni Ecclesiasticae praejudicium generari, vel impedimentum praestari posse, seu debere, declarat: quo minus, dicto Salvo Conductu non obstante, liceat Judici competenti et Ecclesiastico, de hujusmodi* {1029:} *Personarum erroribus inquirere, et eos punire, si suos errores revocare pertinaciter recusarint: etiamsi de Salvo Conductu confisi, ad locum venerint Judicii, alias non venturi. Nec sic promittentem, cum alias FECERIT QUOD IN IPSO EST, ex hoc in aliqua re mansisse obligatum.* Ládd-e a' *Conciliom* végezését? Azt mongya; hogy, a' ki fogadta, tartozik minden tehetségével azon lenni, hogy meg-állya a' mit fogad: és mindent cselekedgyék, valamit cselekedhetik, hogy békével járjon a' kinek *Salvus Conductust* adott. Melléje veti; hogy, csak úgy légyen ura igéretinek a' ki *Salvus Conductust* adott, hogy ezzel a' más igazságát meg ne sértse; és annak kezét meg ne kösse, a' kinek hatalmát meg nem ronthattya. Ha a' *Kassai* Bíró *Salvus Conductust* adna valakinek, a' kit a' *Generalis* árúltatásban kapna: vallyon, a' Bíró fogadása meg-kötné-e kezét a' *Generalis*-nak, hogy azt meg ne fogná? Semmi-képpen nem kötné. Azon-képpen, a' Hit, és Egyházi személyek igazgatásában, nagyob hatalma vagyon az *Ecclesiá*-nak, hogy-sem a' Császárnak. Azért, nem szabhat ezekben Törvényt a' Császár.

Ezt hogy csudának ne ítéllyed, hallyad kérlek a' Régi Sz. Jámborok értelmét e' dologrúl: kik gyakran írják, I. Hogy a' Világi Fejedelmek Juhok, és tartoznak engedelmességgel a' Pásztoroknak. II. Hogy az Egyházi dolgokban nincs nékik hatalmok; hanem, a' mit az ö Lelki Pásztori végeznek, a'hoz kell magokat tartaniok engedelmessen. *Nazianzenus*-sal eggyütt a' töb Atyák, így szólnak a' Világi Birodalomban helyheztetett embereknek:[9124] *Vos imperio meo et throno, lex CHRISTI subjecit. Imperium enim ipsi quoque gerimus: adde, etiam praestantius atque perfectius.* †[9125] *Mundani*

[9123] Tom. 3. Concil. edit. Colon. an. 1567. Session. 19. pag. 860.

[9124] Nazianz. Orat. 17. n. 14.

[9125] † Cyrill. Ierosoly. Catech. 17.

hodogeus_j.indd 1739 2025. 07. 21. 11:27:48

Principes reguntur, et instruuntur ab Ecclesiasticis. “[9126] *Sacerdos, Duce et Imperatore majorem habet potestatem. Si Dux igitur quispiam, si Consul ipse, si, qui Diademate ornatur, indigne adeat: cohibe, arce. majorem tu illo habes potestatem.* *[9127] *Sacerdotium, Principatus est, ipso etiam Regno venerabilius, et majus, etc. DEUS ipsum Regale Caput, Sacerdotis manibus subjecit; erudiens, quod hic Princeps est illo major.* ••[9128] *Honor et sublimitas Episcopalis, nullis poterit comparationibus aequari. Si Regum fulgori compares, et Principum diademati; longe erit inferius, quasi plumbi metallum ad auri fulgorem compares: cum videas Regum colla et Principum, summitti genibus Sacerdotum; et exosculatis eorum dexteris, Orationibus eorum credunt se communiri. Si regendae oves Sacerdotibus traduntur, merito Rectoribus suis subditi dicuntur.* †[9129] *Si istud est judicium Episcoporum, quid commune cum eo habet Imperator? Quando a condito aevo auditum est, quod Judicium Ecclesiae, autoritatem suam ab Imperatore acceperit? Plurimae ante haec Synodi fuere, multa Judicia Ecclesiae habita sunt: sed neque Patres, istiusmodi res Principi persuadere conati sunt, nec Princeps se in rebus Ecclesiasticis curiosum praebuit. Nunc novum spectaculum ab Arianis editur: Imperator, sub praetextu Episcoporum, sua potestate utitur.* Ez-elött említők Sz. *Ambrúst*, ki a’ Császárnak azt írja; hogy ••[9130] Semmi hatalma nincs néki az Egyházi dolgokon: *[9131] *Quid honorificentius, quam ut Imperator, Ecclesiae filius dicatur? Imperator enim bonus, intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est.* †[9132] *In causa Fidei, Episcopus solet de Imperatoribus Christianis judicare, non Imperator de Episcopis.*

De talám ezek mind Püspökök vóltak; magok fazeka-mellé szítot-{1030:}tak; semmit a’ Császárok ebben helyén nem hadtak? Nem úgy vagyon: magok a’ Hatalmas Császárok vallották, hogy ők engedelmességgel tartoznak; az Egyházi dolgok és személyek itéletire, alkalmatlanok. *Constantinus* szavai

[9126] “ Chryso. to. 2. hom. 83. in Matth.
[9127] * Tom. 1. homil. 5. in verba Isaiae.
[9128] •• Ambr. li. de Dignitat. Sacerd. ca. 2.
[9129] † Athanas. ep. ad Solitar. vitam agentes. circa med.
[9130] •• Supr. fo. 362
[9131] * Ambros. De Tradendis Basilic. cont. Auxentium.
[9132] † Ambr. ep. 32. ad Valentiniánum.

hodogeus_j.indd 1740 2025. 07. 21. 11:27:48

ezek: *[9133] *DEUS vos Sacerdotes constituit, et potestatem vobis dedit de Nobis quoque judicandi. et ideo Nos a vobis recte judicamur: vos autem non potestis ab hominibus judicari.* Valentiniánus, oly igen szerette a' tisztességet, hogy, midőn társot akarnának a' Birodalomban melléje-vetni, azt felelé: †[9134] *Penes vos fuit committere mihi habenas Imperii, cum nondum essem Imperator: sed in possessione Imperii cum sim, quod restat, non vestrum, sed meum fuerit gerere Reipub. curam.* Mindazáltal, *Mediolanum* várasának írván, hogy jó Püspököt válaszszanak, így szóll:[9135] *Eum collocate in Pontificali solio, cui Nos quoque Imperii moderatores, nostra subdamus sincere capita.* Mikor Sz. *Ambrús*, *Theodosius* Császárt nem akará a' *Templomba* ereszteni a' vér-ontásért: mit cselekedék a' Császár?[9136] *Sciens, quae Sacerdotum, quaeque Imperatorum essent officia, cum gemitu et lacrymis in Regiam revertitur.* A' Templom *Sanctuariumá*-ban, a' hol a' Papok szoktak vala imádkozni, bé-méne *Theodosius.* Ki-küldé onnan őtet Sz. *Ambrús*, illyen szókkal:[9137] *Interiora, o Imperator, solis Sacerdotibus patent: proinde exi, et communiter cum reliquis assiste; nam purpura Imperatores, non Sacerdotes facit. Hanc institutionem, libentibus animis admisit Imperator.* Ugyan-ezen *Theodosius*, *Candidianust* az *Efesomi Conciliom*-ba küldvén, ezt írá: †[9138] *Candidianum, ad Sacram vestram Synodum abire jussimus, ea lege, ut cum quaestionibus, quae circa Fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune habeat. Nefas est enim, qui Sanctorum Episcoporum catalogo adscriptus non est, illum Ecclesiasticis negotiis et consultationibus sese immiscere.* Annak-okáért Sz. *Eulogius*, a' Hit igazgató Császárt méltán csúfolá illyen szókkal:[9139] *Nunquid una cum Imperio etiam Pontificatum est consecutus?* De mit keresünk erre bizonyságot, holott ebben *Calvinus* és *Beza* velünk tartyák:[9140] *Magistratus, si pius est, non velit se eximere communi Filiorum DEI subjectione; cujus non postrema pars est,*

[9133] * Ruffin. lib. 1. cap. 2. Sozom. lib. 1. cap. 17.
[9134] † Theod. li. 4. cap. 5.
[9135] Theod. ibid.
[9136] Theod. lib. 5. ca. 18.
[9137] Theod. ibid. Sozom. lib. 7. ca. 24.
[9138] † Synodi Ephesinae, to. 2. ca. 32.
[9139] Theod. l. 4. c.
[9140] Calv. li. 4. c. 11. n. 4. Similia, li. 4. ca. 9. n. 10. de Constantino. Beza, relatus supr. fo. 778.

hodogeus_j.indd 1741 2025. 07. 21. 11:27:48

Ecclesiae, ex Verbo DEI judicanti se subjicere. Quid enim honorificentius (inquit Ambrosius) quam ut Ecclesiae filius dicatur Imperator?

Ezekből meg-tettszik, hogy a' Hit dolgaiban, és a' Egyházi személyek ítélésében, a' Császár *Salvus Conductussa*, törvényt nem szabhat a' *Conciliom*-nak: mert a' közönséges okosság mutattya, hogy a' fellyeb való hatalmasságnak, kezét meg nem kötheti az alatta-való kötelezése. Es vallyon, ha valamely falunak Földes Ura, fogadást tenne az Egyházi dolgok igazgatásárúl; a' *Predikátort*, kötelezné-e ígéretivel? Nem azt mondaná-e néki a' *Predikátor*, hogy, oly dologrúl tégyen fogadást, mely az ö birtokában vagyon: és hogy a' *Predikátort*, fogva nem tartya a' Földes Ur fogadása? Csak ezt végezte a' *Constancziai Conciliom.*

Hogy pedig Hit-szegés-nélkül kötötték *Huszt* nyakon, a' meg-magyarázott dologból ki-tettszik: I. Mert, noha a' Császár szabad menedéket adott *Husz*-nak: de nem adott a' *Conciliom.* Azért, tartozott a' Császár óltalmazni őtet tehetsége-szerént: de arra köteles nem vólt, hogy a' *Conciliom* hatalmát meg-sértse, és a' Hitrűl és Egyházi személyrűl-való itéletit fel-bontsa. Bezzeg, ha a' *Conciliom*-túl *Salvus Conductussa* lett vólna {1031:} *Husz*-nak, senki hozzá nem nyúlhatott vólna: de, mivel ettűl nem vólt biztatása, nem tartozott a' *Conciliom* őtet szabadgyában bocsátani. II. A' *Huszíták* magok sem ítélték, hogy valamit a' Hittel-kötött fogadás fel-bontásárúl végezett vólna a' *Constancziai* Gyölekezet: mert, csak hamar a' *Husz* halála-után, *Basileá*-ban Gyölekezet lén, *1431.* esztendőben:[9141] a' Conciliom *Salvus Conductust* kűlde a' *Huszíták*-nak: Öten a' fö Tanítók- és Vezérek-közzűl oda menének, és békével viszsza-jövének. Vallyon, ha valami vékony gyanúságok lett vólna a' Hit-szegésrűl, oda mentek vólna-e? Nem azt mondották vólna-e, hogy, a' kinek a' téj száját meg-égeti, a' tarhót-is fújni kell? Nem régen meg-ölétek *Huszt*; azt végezétek, hogy az Eretnekeknek nem kell meg-tartani a' mit fogadtok: azért, farkas-kaszára nem vettyük nyakunkat. Semmit effélét nem mondottak: bátran oda mentek a' *Conciliom*-túl adott *Salvus Conductus*-ra; békeségesen jártanak. De tudták a' *Csehek*, hogy a' *Conciliom* azt végezte, hogy, a' ki *Salvus Conductust* ád, *Faciat quod in se est*, minden tehetségével tartozik fogadására. Es vették eszekbe, hogy *Husz*-nak a' *Conciliom*-túl kellett vólna *Salvus*

[9141] Aenaeas Sylvius, Hist. Bohem.

hodogeus_j.indd 1742 2025. 07. 21. 11:27:49

Conductust venni, ha egésséggel akart járni. Azért ők, a' *Conciliom*-túl adatott *Salvus Conductus*-ra, bátran el mertek menni *Basileá*-ba.

¶. 4. Sem Eugenius Pápa, sem a' Gyonás, okot nem ád a' Hit-szegésre.

A' Tudatlanok mossák nyelvöket az *Eugenius* cselekedetivel. De valaki a' történt dolgot valóban érti, nem gyalázhattya a' *Romai Ecclesiát.* Azt írja azért *Bonfinius*;[9142] hogy, látván a' Pápa, és a' Keresztyén Fejedelmek, hogy *Europá*-ban nagy fészket vert a' *Török*, egy *Confederatiót*, és erős Kötést ténck egy-más-között Országostúl, a' *Pápa*, a' *Constanczinápolyi Palaeólogus János* Császár, a' *Magyar*-országi *Vladislaus* Király, a' *Velenczések*, hogy köz akarattal, földön, vízen, a' *Török*-re mennek; és, Isten segétsége véllek lévén, azon lésznek, hogy viszsza-hökköltessék, söt *Europá*-ból ki-tollyák a' Pogányt. Mikor ezt a' Kötést meg-erőssítették vólna igaz hitökkel, nagyon kezdének mindenütt készűlni. Szintén e' korban, *Amurat*-túl egész *Asia* el-pártolt vala, és örömest ezek-ellen által-kőltözik vala *Asiá*-ba: de a' *Magyarok* készűletit értvén, *Európát* nem hagyhattya vala. Azért az ag Róka, a' *Rácz Despot*-hoz folyamék; sok szép szóval, igérettel, adománnyal reá-bérlé, hogy a' *Magyarokat* le-csendeszítené. *Despot*, *Hunyadi János*-sal közlé dolgát: Negyven-ezer Forintot igére néki *Karamb Bassa*-ért: sok egyéb practikái-között, minden Uraságit, mellyeket *Sigmond* Császár *Despot*-nak adott vala *Magyar*-országban, *Hunyadi*-nak igéré, ha a' *Török*-kel békeséget szerez. *Hunyadi*, a' hadakozások veszedelmes-vóltát gondolván, le hagyá magát kötni, és a' Királyt reá-bírá, hogy, a' Keresztyén társaival-valo kötés-ellen, meg-békéllenék a' *Török*-kel. *Amurat* mingyárt *Asia*-ba méne. Mikor a' Pápának fülébe esett vólna a' *Magyarok* dolga, megbúsúla, hogy ily nagy készűleteknek füstbe kell menni, és ily nagy alkalmatosságnak el kell múlni. Azért *Julianus Cardinál*-által, rút pirongatással szemekre hányá a' *Magyarok*-nak, hogy hitök- és fogadások-ellen, így megjátzottatták az egész Keresztyénséget:[9143] *Hungaros, nunc violatores socialis*

[9142] Bonfinius, Decad. 3. li. 6. an. 1444.

[9143] Bonfin. ibid.

hodogeus_j.indd 1743 2025. 07. 21. 11:27:49

Fidei, et Latini, Graecique Foederis immemores, pacem cum Turca fecisse infideli, ut sanctam Fidelium Fidem violarent? Nonne {1032:} *cum Italis et Graecis, sacrosanctum foedus percussistis? Si percussistis, cur cum Turcis, isto violato, aliud transegistis? quo jure, quamvis transactum sit, servare poteritis? Secundum omnino foedus vobis rescindendum est, ne primum et Divinum violetis: ne vos omnes, Divini humanique Foederis violatores perfidos appellent.* Ihon, abba veti *Julianus* a' dolog fondamentomát; hogy, az egyszer adott Hit-ellen, nem vethettek frígyet a' *Török*-kel. A' Hit-szegésre pedig, annyira nem szabadíta senkit *Julianus*, hogy ugyan ottan ezt mondá: *Aequum igitur et justum Jusjurandum, omnium judicio est sancte servandum*; az igaz Esküvést, mindenek itéleti-szerént, szentűl meg kell tartani. De Kérdés vala, Ha igaz és Istenes Esküvés vólt-e, mellyel, az előbbi kötés-ellen, a' *Confederatusok* kárával és veszedelmével, kötelezték vala a' *Török*-nek magokat a' *Magyarok*? *Julianus* azt vítattya, és igazán vítattya; hogy, sem Istenes, sem igaz Esküvés nem vólt, a' *Törökkel*-valo frígyben. Ezt magok a' *Magyarok* meg-ismérék: és azért mondák;[9144] *Malle extrema omnia perpeti, quam sancte promissa non praestare. Longe satius esse, pro Christiana Religione mori, servare fidem, quam infamem turpemque vitam ducere.*

Ezek így lévén, Három dolgot kérdek: I. Bár úgy vólna-is (ki úgy nincsen,) hogy a' *Magyarokat* Hit-szegésre ingerlette *Julianus*: következik-e ebből, hogy a' *Romai* Pápák mind illyenek? *Alcimus*, hitetlenséget cseleküvék a' maga Nemzetségének árúltatásában;[9145] Találkoztak Fejedelmek, kik hitök-ellen cselekedtek: azt kell-e tehát mondanunk, hogy mind illyenek vóltak a' *Sidó* Papok, és a' Fejedelmek? Egy fecske, tavaszt nem szerez. II. A' mit a' Pápák cselekesznek, azt kell-e hinni, hogy mind azt szabad cselekedni? A' ki meg-részegeszik, hamissan esküszik, vagy egyéb vétekbe esik, azt hiszi-e hogy szabad azt cselekedni? Tudgya hogy nem jól miveli: de gyarlóság, félelem, reménség, reá-viszi a' gonoszra. Azért, ha szinte valamely Pápa Hitit meg-szegné-, söt, ha mást azon vétekre ingerlene-is, abból nem következnék, hogy, Hiti- és vallása-szerént, szabad a' hitetlenség: hanem, csak az következik,

[9144] Bonfin. ibid.

[9145] 1.Mach. 7. v. 14.

hodogeus_j.indd 1744 2025. 07. 21. 11:27:49

hogy a' Pápa-is vétkezik. III. Azt kérdem, Ha Hit-szegésnek kell-e tartani, mikor azt el-hadgyuk, a' mit igaz kötelesség-ellen fogadtunk? A' *Calvinista Predikátor* arra esküszik, hogy a' Sz. Irást taníttya: Ha újonnan a' *Törökök* barátságaért arra esküdnék, hogy az *Alkorántt* hirdeti; vallyon, a' ki azt az utólso Fogadást el-hagyatná vélle, Hiti-szegővé tennéje-e? Meg-esküdtél Királyodnak; az-után lépjenek házadba a' Hajdúk, esküdtessenek magok-közibe a' Király-ellen: vallyon, Hiti-szegővé tészlek-e, ha el-hitetem veled, hogy Isten-ellen-valo Esküvés vólt a' Hajdúk hitezése? Azért, nem vagy köteles hogy azt meg-tartsad; söt, jó lelki ismérettel meg sem tarthatod. Hitet adtál Feleségednek: az-után, ha bolondúl másnak meg-esküszöl, fel nem bontod a' hitet, ha ezt az utólso esküvést hátra-hagyod. Hasonló-képpen vólt a' *Magyarok* dolga, *Julianus Cardinal*-idétt. Eléb meg-esküdtek a' Keresztyéneknek, hogy véllek akarnak élni halni, és fel-ültették ezzel a' kötelességgel a' Keresztyén Fejedelmeket. Ezt, félbe nem hagyhattyák, társok akarattya-ellen, söt ezeknek veszedelmével. Azért, akkor vétkeztek, mikor a' *Török*-nek hitet adtak az elébbi kötelesség-ellen: de mikor az elsö Frígyhez állottak, nem esett abban semmi vétek.

{1033:} Hogy pedig akkor Isten meg-rontá, és a' *Török*-kel földhöz vereté a' *Magyarokat*, elég okot adtak erre, mikor a' Keresztyénekkel kötött Hit-ellen, Törökkel czimboráltak. Jóllehet ezen-kivűl-is, Istennek sok titkai vannak; és gyakran azokat-is hadban veszti, kiknek igaz igyök vagyon; mint az Isten parancsolattyából indíttatott hadakozásban példánk,[9146] a' *Benjamin* Fiai romlása.

A' Gyonas-rúl-valo káromkodást, ennek-elötte meg-hamissítók;[9147] meg-mutatván az Ujítók vallásából-is, hogy majd nincs nagyob zabolája a' Bűnnek, mint a' Gyónás. Mert, soha a' Gyonásban embert külömben meg nem óldozhattyák; és, ha tudatlanságból, valamely Pap, szóval meg-óldozza-is, de az Oldozásnak ereje nincsen, ha ezek hozzá nem járúlnak: 1. Hogy a' Bűnös ember, meg-szánnya bánnya bűnét. 2. El-tekéllye magában, hogy a' Bűnt, és a' bűnre vívö okokat, és *occasio*-kat el-távoztattya. 3. Ha valami kötelessége, adóssága, hamissan el-vett marhája vagyon, valóban és tekélletes szándékkal el-intézze, hogy eleget tészen kötelességének, és adósinak. 4. Igazán,

[9146] Iudic. 20. v. 21.

[9147] Supr. fo. 72. et 249.

hodogeus_j.indd 1745 2025. 07. 21. 11:27:49

tisztán, nagy alázatoson elö-számlállya vétkeit, a' menyire említheti. Ezek-nélkül, heába-való a' Gyónás. Mind ezek-után, még valami sanyaruságot és *Penitentiát*-is kell szenvedni.

¶. 5. Hit-szegésre szabadítnak az Uj Vallások.

Ugy vagyon dolgok az Ujítóknak, mint a' ki mást orvosol, és maga beteg: Mert erössen kötődnek velünk, a' Fogadásokban-való tekélletlenségről. maga, mint a' páva le-üti sátorát, ha meg-láttya lábát; úgy ők-is csinnyabban beszéllenének, ha a' magok szennyét látnák. Hogy azért nyakokba fordíttsuk az ellenünk támasztott káromlást; elsöben tudományt tészek; hogy én-tőllem tisztesség mindennek, valaki híven és tekélletesen viseli életét. Es, midőn fel-jegyzem, mely nagy útat irtott a' *Luther* és *Calvinus* tanitása a' Hit-szegésre, nem akarom ezzel egy lévben sózni azokat, kik meg-csalatkozván, az Ujságok-után indúltanak: hanem csak a' Tudománynak tulajdon erejét, és mi-vóltát akarom ismértetni.

Elöször azért, Sz. *Agoston* azt fondamentomúl veti; hogy Embernek hüv nem lehet, a' ki Istennek nem hüv:[9148] *Non potest veraciter amicus esse Hominis, qui non fuerit primitus ipsius Veritatis.* Ugyan-ezent írja Cicero: †[9149] *Fide erga Deos sublata, statim fides erga homines sua sponte concidit.* Annak-okáért, mikor a' Nagy *Constantínus* "[9150] Császár attya, *Constantius*, meg-akarná ismérni, kikhez bízhatnék: meg-parancsolá, hogy, Valaki a' Keresztyén hittűl búlcsút nem vészen, és vélle egyetemben Pogány törvényt nem követ, ki-takarodgyék Udvarából. Sokan, Urok kedveért, Hitöket meg-tagadák: de, a' kik Emberek valának, inkáb akarának Udvar-nélkül lenni, hogy-sem Hitöket el-árúlni. Mit mivele *Constantius*? Azokat meg-tartá, kik Udvarából ki-bontakoztak vala; a' hízelkedőket pedig, el-űzé: *Ratus eos nunquam fore erga Imperatorem sinceros, qui tam promte DEI proditores essent facti.* A' Gothusok Királyának, *Theodorícus Arianus*-nak,

[9148] August. ep. 25.

[9149] † Cic. 1. de Natura Deor.

[9150] " Sozom. li. 1. c. 6. Euseb. li. 1. de Vita Constant. c. 11.

hodogeus_j.indd 1746 2025. 07. 21. 11:27:49

egy igen kedves embere, igaz-hitü, söt *Diaconus* vala, ki a' Királynak akarván kedveskedni, meg-tagadá a' Sz. Háromságot. *Theodorícus* mingyárt fejét véteté, ezen szókat mondván: †[9151] *Si DEO Fidem non servasti, quomodo* {1034:} *mihi, qui Homo sum, conscientiam sinceram praestabis?* Ha Istennek igaz nem vóltál, mint lehetsz nékem hívem, a' ki Ember vagyok? Mikor a' *Persiai* Király *Hormisdát* kisztetné, hogy Hitit el-hadná, így felele néki a' Sz. Jámbor: "[9152] *Nec justum est, o Rex, nec utile tibi, quod imperas: nam, qui didicerit DEUM contemnere, ac negare, multo facilius contemturus est Regem*; Nem jót kívánsz magadnak, Király: mert, a' ki Istent meg-veti, künnyebben el-árúllya Királyát. Es, ha meg-tekíntyük a' Régi *Historiá*-kat, nyilván eszünkbe vehettyük, mely igazán mondotta ••[9153] Sz. *Pál*, hogy a' Hittűl-szakadott Tanitókban, hivséget nem kell keresni. Mert, hogy az *Arius* hamis Esküvéséről ne szóllyunk, *[9154] a' *Priscillianisták* tudománya vala amaz: "[9155] *Jura, perjura; secretum prodere noli.* Sevérus meg-esküvék, †[9156] hogy, ha *Antiochiá*-ban *Patriarcha* lészen, a' *Chalcédoni* Gyölekezetet böcsülleni fogja: de a' mely nap fel-szentelteték, azon nap meg-átkozá azt a' Sz. *Conciliomot.*

Masodszor: Nékem úgy tettszik, hogy Világ kezdetitűl-fogva, nem vólt, és nem lehet oly Gyölekezet, melyben a' Hit-szegésre nagyob nyílások, és szabadosb menedékek lehessenek, mint a' mostani Ujságokban:

I. Mert az Uj Tudományok elsö Kalaúzi, és fel-állató Vezéri, magok cselekedetivel, és láthato példájokkal, Hit-szegésre tanították az embereket. *Luther*, a' Barátok-közzé eskütt vala: mikor Pappá szentelteték, újonnan fel-fogadá Istennek, hogy Házasság-nélkül tisztán él. Mi lén vége? El-rúgá csuklyáját; egy Apáczával a' fátyolt el-vetteté; Hit-szegéssel kezdék rakni fondamentomát az Uj *Babylon*-nak. Ha azért az Elől-járók példája, tanuság a' követőknél; és, a' mint ez-elött ••[9157] Sz. *Agoston*-túl hallók, a' Pogány

[9151] † Niceph. l 1. 6. ca. 35. Theod. Lector, lib. 2. Collect. Sigon. Cedren.
[9152] " Theodoret. lib. 5. c. 39.
[9153] •• 2.Tim. 3. v. 4
[9154] * Sup. fo. 304. 1025. init.
[9155] " Aug. Haeresi 70.
[9156] † Niceph. l. 16. ca. 29.
[9157] •• Supr. fo. 70. et 223. 224.

hodogeus_j.indd 1747 2025. 07. 21. 11:27:49

Istenek lator példái, hathatósbak vóltak a' gonoszra, hogy-sem tanitási a' jóra: vallyon, nem szabados-e ott a' Hit-szegés, a' hol a' Tudománynak elsö *Profetá*-ja, egy-nehányszor-valo Hit-szegés-nélkül el sem kezdhette tanitását?

II. Sok dolgokat tanítnak az Uj Vallások, mellyekkel árkot ásnak a' hittel-kötött Fogadásoknak, és azok erejét helyén nem hadgyák: Először;[9158] Mikor furdalná *Luthert* a' lelki-isméret, és az ö kötelességének emlekezetivel gyakran háborgattatnék, azt akará magával el-hitetni, el-is hiteté Híveivel; hogy Az Isten Törvényére nincs semmi kötelessége a' Keresztyén embernek. Azért, a' Tíz Parancsolat-is meg-szűnt, el-rontatott: Hanem csak az kivántatik, hogy Christusban hidgyünk. Errűl-való szavait *Luther*-nek, és a' töb Ujítóknak, ez-elött †[9159] fel-jegyzettük. Ha minden Törvénynek kötelezése meg-szűnik a' Hívö emberben, nem illeti tehát a' nagy-hitű *Luteristákat* a' Második Parancsolat. Annak-okáért, mikor *Calvinus* menteni akarja a' Barátok és Apáczák bagzását, azt veti erős paísúl; hogy a' Hüv ember, szabados az Isten Törvényétűl, nem hogy efféle Baráti kötelességből fel nem szabadúlna:[9160] *Si tantam efficaciam habet Crux Christi, ut a Legis Divinae maledictione nos absolvat, quanto magis ab extraneis vinculis nos eruit?* Másodszor,[9161] Azt taníttyák; hogy, Semmit az Isten Törvényében meg nem tarthat ember. Ezt másutt, *[9162] magok irásiból elő-hozók. Mely mondás, nem hogy a' hittel-kötött Fogadások meg-állá-{1035:}sára biztatna: de, az okos Embernek csak igyekezni sem hágy, hogy kötelességének Ura légyen. Harmadszor,[9163] Azt beszéllik; hogy A' Hívö embernek, Isten bűnné nem tulajdoníttya fogyatkozásit: hanem azokat el-fedezi; látni nem akarja. Azért, Semmi egyéb Bűn nincsen, hanem csak az, ha ember nem hiszen. Ezekrűl, a' *Luther* és *Calvinus* szavait, ennek-elötte "[9164] fel-jegyzettük. Mellyek, ha igazak, egy babot nem ér a' Hittel erőssíttetett kötelesség: mert,

[9158] 1.
[9159] † Supr. fo. 236. 237.
[9160] Calv. li. 4. c. 13. nu. 21.
[9161] 2.
[9162] * Sup. fo. 227.
[9163] 3.
[9164] " Supr. fo. 236. 237.

hodogeus_j.indd 1748 2025. 07. 21. 11:27:49

ha azt fel-bontyák a' *Lutheristák*, vagy *Calvinisták*, semmit nem vétkeznek. Negyedszer,[9165] Azt is erőssen vítattyák; hogy, Egyedűl a' Hit szükséges, elégséges az üdvösségre.[9166] és erőssen kárhoztattyák, valaki azt mondaná, hogy Jó Cselekedet-nélkül nem üdvözűl ember. Ha az üdvösségre elég a' Keresztyén Hit, és nem szükséges e' mellé semmi Jó cselekedet: Tehát, a' *Lutheristák* meny-országába mehet ember, ha minden-nap hamissan esküszik-is. Bizony ezek, és töb hasonló fondamentomok, csak nem kézen-fogva visznek a' Hit-szegésre, és minden-féle gonoszságra.

Ha gyűlőlséges nem vólna, mí üdőnkben történt példákkal megmutathatnám, mely nagy menedéket adtak a' Hit-szegésre az Uj Tudományok; és mely gyenge ereje vagyon nállok a' Hites kötelezésnek. De nem szükség a' minden-napi dolgot laistromba írnyia.

HARMADIK RESZE.

A' PAPOK NÖTELENSEGERŰL.

AZ *Augustai Confessio* azt hirdeti; hogy a' *Catholicusok* tíltyák, és, mint kárhoztato vétket, halállal bűntetik, a' Házasságot.[9167] *Calvinus* azt írja; hogy a' Pápák a' Házasságot, ••[9168] *Immunditiem et pollutionem carnis, in suis Canonibus vocant*; Tisztátalan fertelmességnek nevezik. A' Papok Házasságárúl pedig azt írja; hogy ezt a' Régi Sz. Atyák, minnyájan javallották: †[9169] *Si Apostolos nil morantur (ut solent eos interdum strenue contemnere,) quid amabo facient OMNIBUS vetustis Patribus; quos, certum est, non modo Conjugium in Episcoporum Ordine tolerasse, sed etiam approbasse?* Ezek nyilván-valo szemtelenségek. És maga hazuttollya a' mit monda: Mert azt írja; ••[9170] hogy *Syricius* és *Jerónimus*, a' Papok Nőtelenségét erőssen állat-

[9165] 4.
[9166] † Supr. fo. 229. 230.
[9167] Vide supr. fo. 424. nu. 14. 15.
[9168] •• Calv. li. 4. c. 12. n. 24.
[9169] † num. 26.
[9170] •• Cal. l. 4. c. 12. nu. 28. et 24.

hodogeus_j.indd 1749 2025. 07. 21. 11:27:49

ták: az-az, Nem *OMNES Patres*, Minden Régi Atyák, adtak szabadságot a' Püspökök Házasulására.

¶. 1. A' Házasságot böcsülli a' Romai Ecclesia.

Kárhoztattya, és Eretnek számba írja a' *Romai* Ecclesia, *Tacianust*, *Saturninust*, *Marciont*, *Montanust*, az *Apostolicusokat*, és egyebeket, valakik a' Házasságot kárhoztatták, és tíltották; mint ez-elött "[9171] fel-jegyzők. söt Sz. *Pál*, †[9172] Ördögi tudománynak nevezi a' Házasság-tíltást. Mí azért a' Házasságot, *Sacramentom*-nak, Istentűl rendelt Szentségnek hiszszük ••[9173] Sz. *Pál*-lal; mely-által Istentűl kivált-képpen-valo Malaszt, és segétség adatik, a' Házasság terhének szentűl viselésére. E' mellett, azt hiszszük, és vallyuk, a' mit Sz. *Pál* tanít; hogy, a' ki meg-házasodik, nem vétkezik: *[9174] a' ki Leányát Férjnek adgya, jól cselekeszi. Azért, senkit a' *Romai Ecclesia* nem kö-{1036:}telez arra, hogy meg ne házasodgyék, és fogadással kötelezze magát a' Házasság-nélkül-valo életre: hanem ezt, kinek-kinek maga szabad akarattyára hadta. Noha e' mellett azt-is bizonyoson taníttya;[9175] hogy, a' ki magát, szabad jó kedvéből, hittel és fogadással arra kötelezi, hogy Házasság-nélkül él, tartozik fogadását bé-tellyesíteni. Ezzel pedig, nem a' Házasság tilalmaztatik, hanem a' Hit-szegés. A' ki tíltya az Atyafiak-között-valo Házasságot; vagy a' Házas embertűl a' más Feleség vételt, nem a' Házasságot tíltya: Ugy, mí sem a' Házasságot tilalmazzuk, hanem az Esküvés-szegést. Azért, miképpen *Calvinus* a' Hús-ételt, és Bor-italt nem tíltya, mikor azt taníttya, ••[9176] hogy, a' ki Fogadást tészen hogy Húst nem észik, vagy Bort nem iszik, köteles annak meg-tartására: úgy mí sem tilalmazzuk a' Házasságot, hanem a' Hit-szegést, midőn a' Fogadás-után nem javallyuk a' Nőszést.

[9171] " Supr. fo. 301. 302.
[9172] † 1.Tim. 4. v. 3.
[9173] •• Eph. 5. v. 32. Concil. Trid. Sess. 24. ca. 10.
[9174] * 1.Cor. 7. v. 28. et 38.
[9175] Vide supr. fol. 301.
[9176] •• Supr. f. 577. fine.

hodogeus_j.indd 1750 2025. 07. 21. 11:27:49

Ellen-vetes. *Siricius* Pápa a' Házasságot, tisztátalan életnek nevezi: és azt mongya; hogy, Isten kedvében nem lehet, a' ki meg-házasodik; *Distinct. 82. Canon. 2. et 3.* Ennek-felette; szabadság adatik a' Papoknak, hogy egy-nehány Latrot tartsanak, csak meg ne házasodgyanak.

Felelet. *Siricius* nem mongya, hogy Isten kedvében nem lehet a' Nős ember: hanem, az Egyházi személyekről szóll, kik egyszer hitökkel Fogadást tettek a' Nőtelenségre. Ezekről igazán mongya; hogy, ha bagzani indúlnak, Isten átkában, és fertelmességben élnek, akár-mint palástollyák fajtalanságokat Házasság ál-orczájával. Az sem igaz, hogy a' *Romai Ecclesia* szabadságot ád a' Papoknak minden fajtalanságra, csak meg ne házasodgyanak: Mert, annyira útállya a' Fajtalan-életü Papot, hogy Törvényében, tíltotta "[9177] *Mise*-mondásának halgatását: †[9178] és, utólso szükség-kivűl, *Sacramentomot* sem akarja hogy vegyünk a' nyilván fajtalantúl. A' *Magyar*-országi Törvényben-is, erős fenyítéke vagyon a' Fajtalan Papoknak; *Decreto Colomanni, Lib. 1. c. 67. Lib. 2. c. 4. 9. 10.* Hogy pedig némely Túdós emberek, el-szenvedhetőbnek mongyák a' Papok titkon-való bujaságát, hogy-sem a' Házasság színe-alatt nyilván-valo latorkodását; ezzel szabadossá nem tészik a' Fajtalanságot: Mert más dolog, eggyik bűnt másikkal egybe-vetni; hogy meg-tessék, mellyik nagyob, vagy kisseb bűn: más ismét, valamely bűnt dicsérni, és arra szabadságot adni. Sz. *Agoston* azt mongya; hogy ••[9179] Job Innep-nap fonni, hogy-sem fajtalanúl tánczolni. Másutt azt írja; hogy, inkáb kell a' Házasság-törést választani, hogy-sem a' Gyilkosságot: *[9180] *Si tantum dominatur iniquitas, ut non innocentia, sed peccatum eligatur; satius est, incertum de futuro adulterium, quam certum de praesenti homicidium.* Szent *Ambrús* azt írja; hogy tűrhetőb, ha a' Házas ember titkon fajtalankodik, hogy-sem ha nyilván mással meg-esküszik: ″[9181] *Aliam Uxorem quaerere, cum habeas tuam, crimen Adulterii est; hoc gravius, quod putas peccato tuo autoritatem Lege quaerendam. Tolerabilior enim est, si lateat culpa, quam si culpae usurpetur autoritas.* Ezen formán

[9177] " Cap. Nullus. Cap. Praeter. de Cohabit. Cleric. et mulier.

[9178] † Cap. Vestra. et Ca. Ultim. ibi. Usu sublatas has Leges censet Soar. Disp. 18. sect. 1. de Sacrament. in genere: et alii.

[9179] •• Aug. to. 9. de Decem Chordis, ca. 3.

[9180] Aug. 1. de Civit. c. 25.

[9181] ″ Ambr. li. 1. de Abraham, ca. 7.

hodogeus_j.indd 1751 2025. 07. 21. 11:27:50

mondhattyuk; hogy, akár nyilván, akár titkon vétkezzék a' Pap, kárhozatot érdemel, és *Sacrilegussá* lészen: De még-is, a' két gonosz-között, gonoszszab, ha ugyan meg-esküszik Lator társával, és Házasság színe-alatt vétkezik: mert, az előbbi kötelessége-miatt, igaz Házasságra nem adhat-{1037:}tya magát, és fajtalan életre kötelezteti.

¶. 2. Az Uj Tanítók, gyalázzák a' Házasságot.

I. Nem akarják a' Házasságot †[9182] *Sacramentom*-nak vallani, noha a' Sz. Irás nyilván annak nevezi. Csudálkozásra mélto, hogy az Ujítók, *[9183] a' Keresztséget, és Ur-vacsorát, *Sacramentom*-nak hiszik, noha sohúlt a' Sz. Irás ezeket *Sacramentom*-nak nem nevezi: A' Házasságot pedig, *Sacramentom*-nak nem hiszik, noha a' Sz. Irás annak nevezi! mindazáltal el-hitetik az emberekkel, hogy ők semmit Sz. Irás-kivűl nem tanítnak.

II. *Luther*-tűl azt ••[9184] hallók; hogy, A' ki Férjhez mégyen, vétkezik a' Házasság cselekedetiben. Nem-is mondhat egyebet, ha helyén marad az Ujítók tanitása, †[9185] hogy Ember minden cselekedetiben vétkezik.

III. A' *Poligamiá*-ra, Feleségek sokaságára, nagy útat nyitnak az Ujítók; úgy hogy, némellyek közzűllök, egész Könyvben csak azt állatták, hogy, *Török* módra, annyi Feleséget tarthat ember, menyit akar: Ezt az Uj Tanítók fondamentomiból, és *Ochinus* tanitásából, eléb *[9186] meg-mutatók. Maga Christus, a' Házasságrúl szólván, csak Kettőt említ, hogy Eggyek lésznek; tudni illik, a' Férfiu és Aszszony: "[9187] *Erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro.* Szent *Pál*-is, ezent jelenti, *1.Corinth. 7. v. 2.* egy Feleségre határozván a' Házasság állapattyát.

[9182] † Vide supra, fo. 317. 372.
[9183] * Vide supra, fo. 562.
[9184] •• Supr. fo. 317.
[9185] † Supr. fo. 231. 232. 440.
[9186] * Supr. fo. 317. 562.
[9187] " Matt. 19. v. 5.

hodogeus_j.indd 1752 2025. 07. 21. 11:27:50

IV. Hogy a' Házasságot bátrabban fel-bonthatnák a' *Calvinisták*, a' Sz. Irást meg-vesztegeték, egy szónak hozzá-adásával; mint ez-elött ••[9188] fel-jegyzők. A' *Debreczeni Predikátorok*-is, *[9189] *Sido* módra, *Libellus Repudii*-t engedik hogy adgyon Feleségének, a' ki vélle nem akar lakni. *Luther*-tűl-is azt hallók; "[9190] hogy, A' mely Aszszonynak Ura meg-erőtlenűl, máshoz kösse magát. Az-is *Luther* szava; †[9191] hogy, A' mely Ember Felesége derczés, a' helyébe Szolgáló-leányához nyúllyon. *Luther* taníttya; hogy, ha valamellyik a' Házas személyek-közzűl meg-haragszik, és nem akar meg-békélleni; ha Házas-társát lopásra, vagy egyéb bűnre izgattya; ha valahová meszsze mégyen tőlle, szabad fel-bontani a' Házasságot, és máshoz kötelődzeni:[9192] *Si alter Conjugum, ex iracundia separatus, in gratiam redire nolit: alter continere non valens, poterit cum alio contrahere. Nam cum illi praeceptum non sit ut caste vivat, et expers corporis esse non possit: non compellit eum DEUS ad id, quod suas vires superat. Faciendum ergo perinde est, ac si ille diem suum obiisset.* Ismét: †[9193] *Si Maritus Uxorem, ad furtum, vel quodcumque aliud flagitium instruat, eadem cum hac divortii ratio est; jus est alteri contrahendi Matrimonium.*[9194] *Quod si et secundum Conjugium male cedat, et alter alterum Conjugem impie vivere cogat, vel fugiat: libertas datur, ut, quoties res postulat, alteri conjungatur, etiamsi DECEM, vel plures transfugas Uxores habeat. Quid si alter Conjugum absit, reditum, vel obitum ejus expectabitne Conjunx, ut hactenus usus tenuit? Respondeo: Si praestolari voluerit, in ejus benevolentia constitutum sit: opus tamen non est ut expectet, sed statum suum permutare potest.* Bezzeg Christus nem így szóll: hanem azt mongya; hogy, Ember azt el ne válaszsza, a' mit Isten egybe-adott:[9195] *Quod DEUS conjunxit, homo non separet.* Es hogy, Valaki el-bocsáttya Feleségét, és mást vészen, parázna:

[9188] •• Supr. fo. 355.
[9189] * Supr. fo. 317.
[9190] " Supr. fo. 317.
[9191] † Sup. fo. 307.
[9192] Luth. tom. 5. Lat. Vitt. per Luft, an. 1554. in 1.Cor. 7. fo. 111.
[9193] † Luth. ibi. fo. 112. 113.
[9194] Calv. l. 4. c. 19. n. 37. Tyrannidem vocat, non permittere viro Matrimonium, ob adulterium.
[9195] Matth. 19. v. 6.

hodogeus_j.indd 1753 2025. 07. 21. 11:27:50

“[9196] *Omnis qui dimittit Uxorem suam, et alteram ducit, moechatur; et qui dimissam a Viro ducit, moechatur.* †[9197] *Quicumque dimiserit Uxo-*{1038:}*rem suam, et aliam duxerit, adulterium committit: Et, si Uxor dimiserit Virum suum, et alii nupserit, moechatur.* Szent *Pál*-is azt írja; *[9198] hogy, Valamíg a’ Férfiu él, mind addig parázna az Aszszony, ha mással lakik. Es, noha bizonyos nagy okokból, ideig a’ Házasok külön lakhatnak; de az örökös el-válásra, egy oknál többet nem enged Christus, tudni illik, a’ Házasság-törésnél:[9199] *Omnis qui dimiserit Uxorem suam, excepta Fornicationis causa, facit eam moechari: et qui dimissam duxerit, adulterat.* Azért Sz. *Pál,* magyarázván a’ Christus szavát, a’ Házasság-törésért el-vált Aszszonynak azt parancsollya; ••[9200] hogy, vagy meg-békéllyék Férjével, vagy házasság-nélkül éllyen. Nincs azért az Uj *Testamentom*-ban, amaz egy *Casus*-nál töb, melyben a’ Házasság úgy fel-bomlik, hogy szabad mással házasodni: tudni illik, a’ mellyet Sz. *Pál* monda †[9201], mikor eggyik a’ Házasok-közzűl nem Keresztyén, és a’ Keresztyénnel nem akar lakni. Gyalázattal illetik tehát a’ Házasságot, és paráznaságokkal e’ Világot bé-tőltik, a’ kik fel-szabadíttyák a’ Házas személyeket. Ebben Országunk Törvényét-is fel-bontyák, melyben az vagyon; hogy, A’ mely Aszszony el-válik Férjétől házasság-törésért, Férjhez ne mehessen; *Lib. 2. Decret. S. Ladislai, cap. 20.*

V. Noha Isten tíltya, *[9202] hogy Ember, Báttya feleségét el ne vegye; és Keresztelö *János* ••[9203] feddi ezt *Herodes*-ben; azon-képpen az Isten, világos szókkal tíltya, “[9204] hogy Ember el ne vegye, Attyának, Annyának, húgát, öcsét, vagy nénnyét: De *Luther*, ezek-ellen így tanít: †[9205] *Fas est, ut Uxorem Fratris mei defuncti ducam. Consobrinos jungi inter se; Patris, vel Matris*

[9196] “ Luc. 16. v. 18.
[9197] † Mar. 10. v. 11.
[9198] * Rom. 7. v. 3.
[9199] Matt. 5. v. 32.
[9200] •• 1.Cor. 7. v. 10 Aug. to. 6. li. 1. de Adult. Conjug. c. 1. 2. 9.
[9201] † 1.Cor. 17. v. 15.
[9202] * Lev. 18. v. 16.
[9203] •• Mar. 6. v. 18.
[9204] “ Lev. 18. v. 12. 13.
[9205] † Luth. ex to. 5. Sermon. de Matrim. f. 120.

hodogeus_j.indd 1754 2025. 07. 21. 11:27:50

sorori copulari; Neptem ex Fratre, vel Sorore; Uxoris sororem, ac ejusdem Consobrinos et Neptes inire, nihil prohibet.

¶. 3. A' Házasságra, sem Isten, sem a' Természet, nem kötelez mindent.

Nem csak *Luther* †[9206], de az *Augustai Confessionisták Concordiája*-is "[9207] azt taníttya; hogy, A' Házasságra minden Ember köteles, Természet törvényével. söt azt vítattya *Luther*; hogy, úgy nem lehet a' Férfiu és Aszszony egymás-nélkül, mint étel- ital- álom-nélkül. Es, a' mint eléb ••[9208] hallók; *Panis quotidianuson*, Feleséget magyaráznak az Ujítók.

A' *Romai Ecclesia* azt taníttya; hogy a' Házasságra nem kötelez Isten mindeneket: hanem, a' Házasság-nélkül-valo állapat, kedves Isten-elött. Ezt bizonyíttyuk, I. Mert Sz. *Pál* ezt nyilván taníttya, midőn tanácsollya a' Házasság-nélkül-valo lételt; és jobnak mongya ha ki így marad: *[9209] *Bonum est homini, Mulierem non tangere.* "[9210] *Dico autem Non-nuptis, et Viduis, bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego.* †[9211] *Qui matrimonio jungit Virginem suam, bene facit; qui non jungit, melius facit.* ••[9212] *Beatior erit, si sic permanserit, secundum meum consilium.* "[9213] *Consilium do: Solutus es ab Uxore? noli quaerere Uxorem.* Ha Isten, és a' Természet törvénye, kötelez mindeneket Házasságra: nem jó tanácsot ád Sz. *Pál*; és nem jól mongya, hogy Jó el-lenni a' Házasság-nélkül. II. Ha Törvény adatott a' Házasságrúl mindeneknek: Tehát vétkeztek, Keresztelö Sz. *János*, *Agoston*, *Ambrús*, és a' töb Sz. Jámborok, kik Gazd'aszszony-nélkül éltek. Vétkeztek azok az Isten Szentei, kikrűl írja Sz. *János*, hogy Szűzek vóltak, és ••[9214] mindenütt

[9206] † Luth. supra fo. 307. fine.
[9207] " Concordia, supra, fo. 418. fine. 439. n. 8.
[9208] •• Supr. fo. 369. initio.
[9209] * 1.Cor. 7. v. 1.
[9210] " vers. 8.
[9211] † vers. 38.
[9212] •• vers. 40.
[9213] " vers. 25. 27.
[9214] •• Apoc. 14. v. 4.

hodogeus_j.indd 1755 2025. 07. 21. 11:27:50

a' Bárányt követték. Vétkeztek az Apostolok, kik "[9215] mindeneket el-hadtak; az-az (a' mint Christus magyarázza,) Feleségeket-is. III. A' *Lu*-{1039:}*therista Concordia* azt mongya; †[9216] hogy az *Evangeliom* nem kenszeríti Házasságra azokat, kik magokat meg akarják tartóztatni. Másutt azt mongya; *[9217] hogy a' Házasság-nélkül-valo élet, szabad; és azt szentűl viselték, Sz. *Bernard*, Sz. *Ferencz*, és egyebek. *Beza* azt írja *Calvinus*-rúl, ‡[9218] hogy, minek-utánna nyólcz esztendeig élt vólna Házasságban, az-után tizen-hat esztendőt tőltött özvegységben. *Jacobus Sturmius*-rúl pedig azt mongya; hogy soha meg nem házasodott. Tehát példájokkal ezek-is erőssítették, hogy a' Házasságra ember nem köteles.

A' mit pedig *Luther* monda, hogy az Emberi természet, nőszés-nélkül nem lehet, ellenkezik Sz. *Pál*-lal. Mert, nem tanácsolta vólna Sz. *Pál* a Házasságtalanságot, ha ezt lehetetlennek vélte vólna. Sőt, ha a' Férfiu és Aszszony, egy-más-nélkül nem lehetnek: mikor Házasságtalanságra tanácsolta Sz. *Pál* a' Leányokat, és Özvegyeket, nyilván-valo okot adott a' tisztátalanságra. Továb: Sokan Férjhez mennének, de hozzájok illendö Férjök nem találkozik. Némellyeknek Házas-társok oly nyavalyában fekszik, hogy hozzá nem nyúlhatnak: de ezeknek nem engedik azt mondani, hogy lehetetlen a' Tartóztatás, hanem tisztaságot kívánnak tőllök az Ujítók. Hallyad Calvinust:[9219] *Elephantiasim volunt justam causam repudii; quia morbi contagio, ad maritum, et liberos pervenit: Ego vero, sicut pio viro consulo, ut Elephantiacam uxorem non attingat; ita ejus repudiandae licentiam non permitto. Si quis objiciat; Opus habere remedio, qui caelebs vivere nequeat, ne uratur: Dico, remedium non esse, quod extra DEI Verbum quaeritur. Addo etiam, nunquam illis defore Continentiae donum, si Domino se regendos tradant.* Az egész *Genevai Predikátorságot* kérdé a' *Neocomensis Ecclesia*; Medgyen, a' kinek Felesége Bél-poklos, és vastagon gerjedez? Azt felelék *Genevá*-ból, hogy tűrjön. A' Testi gyuladások-ellen pedig, illyen orvosságot

[9215] " Matt. 19. v. 27. 29.
[9216] † Verba habes supr. fo. 439. nu. 8.
[9217] * Supr. fo. 183.
[9218] ‡ Beza, in Iconib.
[9219] Calv. Matt 19. v. 9. Idem, dicit de Apoplectica, Paralytica.

hodogeus_j.indd 1756 2025. 07. 21. 11:27:50

adnak:[9220] *Cum fidelis sit Dominus, qui non patitur suos tentari supra vires, dabit donum Continentiae ei, quem ad continentiam vocat. Confugiat igitur ad Dominum potius, quam ad novum Matrimonium: sobrietati studeat: occasiones omnes devitet; et certum adversus ustiones remedium proculdubio obtinebit.*

Sz. *Agoston* azokat, a' kik Istennek igérték Tisztaságokat, azzal vastagíttya; hogy úgy visellyék jó akarattyokból magokat, mint a' kiknek Házasa beteg, vagy távúl vagyon:[9221] *Hos igitur alloquor, ut, quod facere deberent, si haberent Conjuges diuturno languore marcescentes; vel loco sibi inaccessibili, absentes; vel animositate illicita continentes, hoc faciant.*

Ellen-vetes. Isten az elsö Teremtésben, és az Özön-víz-után, azt parancsolta, hogy az Emberek szaporodgyanak: "[9222] *Crescite, et multiplicamini*. Sz. *Pál*-is azt hadgya, †[9223] hogy Mindennek Felesége légyen, a' bujaság-távoztatásaért.

Felelet. Azokkal az igékkel, *Crescite, et multiplicamini*, nem parancsollya Isten a' Házasságot; hanem, meg-álgya a' Házasokat a' szaporodásra. Ezt bizonyítom; I. Mert Isten ezeket a' szókat oly Embereknek mondá, kik immár Házasok valának, ugy-mint *Adám*-nak és *Evá*-nak, "[9224] *Noë*-nak, és az ö fiainak. II. Mert ezen szókat mondá Isten az Oktalan állatoknak, *Genes. 1. v. 22.* mellyek okossággal nem élvén, törvény-alá sem vettetnek. III. Mert, ha ez parancsolat vólna, veszni kellene a' Mag-{1040:}talan házasoknak, kik ezt meg nem tarthattyák. IV. Mert, ha ez Törvény vólna, Sz. *Pál* nem adna tanácsot Isten Törvénye-ellen; a' mint hallók hogy a' Házasságtalanságot tanácsollya.

Sz. *Pál* szava, hogy, Mindennek Felesége légyen, a' bujaság távoztatásaért: de melléje veti, hogy ezt nem parancsollya:[9225] *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium*. söt tanácsollya, *[9226] hogy, A' ki Feleség-nélkül vagyon, a' nélkül maradgyon. Noha e' mellett azt taníttya;

[9220] Ap. Bezam, epi. 10. Theologica, ad 1. quaest.
[9221] Aug. to. 6. li. 2. de Adulterin. Conjug. c. 19. 20.
[9222] " Gen. 1. v. 8.
[9223] † 1.Cor. 7. v. 2.
[9224] " Gen. 7. v. 7. Cap. 8. v. 18: Constat fuisse conjugatos.
[9225] 1.Cor. 7. v. 6.
[9226] * v. 27.

hodogeus_j.indd 1757 2025. 07. 21. 11:27:50

hogy, A' ki meg-házasodhatik, inkáb meg-házasodgyék, hogy-sem feslettűl éllyen. De annak, a' ki meg nem házasodhatik, ugy-mint, a' kinek társa fogva vagyon, vagy iszonyu betegségben fekszik, vagy meg-erőtlenűlt, vagy a' ki maga kötelességéből meg nem házasodhatik; ennek a' bujaság-ellen, más orvossággal kell élni.

¶. 4. Szabad Embernek Fogadással kötelezni magát, a' Házasságtalan tiszta életre.

Az Ujítók sem tagadgyák, hogy a' Keresztyén ember, Fogadásokat tehet Istennek; és a' mit fogad, annak bé-tellyesitésére köteleztetik. Ezt hallók eléb ••[9227] a' *Lutherista Concordiá*-túl; és †[9228] bévebben *Calvinus*-túl. A' Sz. Irás-is ezent taníttya, I. Mert sok helyen ínt, hogy Fogadásokat tegyünk Istenünknek, és azokat meg-tellyesíttsük; *Deuter. 23. v. 21. Num. 6. v. 2. Psal. 75. v. 12. Psal. 49. v. 14. Nahum 1. v. 15. Eccles. 5. v. 3. Prov. 20. v. 25.* II. Mert meg-jövendőltette, *[9229] hogy az Uj Testamentomban a' Hívek, Fogadásokat fogadnak, és meg-tellyesítik. III. Sok példánk vagyon a' Sz. Irásban, hogy az Isten Szolgai oly dolgokrúl tettek fogadást Istennek, mellyekre parancsolattal kötelesek nem vóltak. A' Természet Törvényében, Jákob *Votum*-mal igéré Istennek, hogy Dézmát ád néki; *Genes. 28. v. 20. 22.* A' Moyses Törvényében, Fogadást tének Istennek a' Sidók, *Numer. 21. v. 2.* Az Uj Testamentomban, Sz. *Pál*-lal ••[9230] egyetemben, sokan Fogadásokat fogadtak Istennek. *Actor. 18. v. 18. Cap. 21. v. 23.* Hogy pedig ezt Isten tisztességére cselekedte, eléggé ki-mutatta, *1.Cor. 10. v. 31. Coloss. 3. v. 17. Ananiás*-rúl és *Safirárul*-is azt írják a' Sz. Doktorok; hogy azért vétkezett, "[9231] elö nem adván mindenestűl a' Főld árrát; mert, *Fraudavit*, hamissan, és nem csak hazugúl, cselekedett; mivel, *Votum*-mal, Istennek igérte vólt éppen a' Főld árrát. Azokat-is, a' kik fogadások-után Férjhez mentek, azért

[9227] •• Supr. f. 445. nu. 7.
[9228] † Sup. fo. 577. fin.
[9229] * Isai. 19. v. 2.
[9230] •• Vide supra, fol. 882.
[9231] " Act. 5. v. 2. 3.

hodogeus_j.indd 1758 2025. 07. 21. 11:27:50

kárhoztattya Sz. *Pál*; hogy *[9232] *Primam fidem irritam fecerunt*, Fogadásokat semmivé tették. IV. Hogy Isten-elött kedves az illyen *Votum*, azzal ismértette: Mert, ha meg-bűntette a' Fogadás-szegőket; de a' Fogadás-tévőket meg-halgatta. Mihent a' Sidók azt fogadák Istennek, hogy ••[9233] el-rontyák a' *Chananaeusok* Várasit; mingyárt meg-halgatá Isten őket: mihent Anna "[9234] *Votumot* tén, hogy, ha Fia lészen, Istennek adgya; ottan meg halgatá Isten őtet.

A' *Romai Ecclesia* azt taníttya; hogy, a' töb Fogadások-között, ember arra-is kötelezheti magát, hogy Házasság-nélkül tisztán él. Bizonyíttyuk ezt,

I. A' mi Isten-elött kedves, szabad arra kötelezni Embernek magát Fogadással: mert, ha effélét nem fogadhatnánk, mirűl tennénk Istennek Fogadásokat? De bizonyos, hogy a' Házasság-nélkül-valo Tiszta élet, Is-{1041:}tennél kedves: 1. Mert Sz. *Pál* nyilván írja, *1.Corinth. 7. v. 1. Bonum est homini Mulierem non tangere*; hogy, Jó Embernek nem illetni Aszszonyt. *Vers. 8: Dico Non-nuptis et Viduis, bonum est illis, si sic permaneant, sicut et ego*; A' Szűzeknek és Özvegyeknek, jó ha így maradnak. *Vers. 25. 27: Consilium do: Solutus es ab Uxore? noli quaerere uxorem*; En tanácsomból, ugy-mond, a' ki Feleségétűl meg-menekedett, nem keres Feleséget. *Vers. 37. 38: Qui judicat servare Virginem suam, bene facit: qui matrimonio jungit Virginem suam, bene facit: qui non jungit, melius facit*; A' ki Férjnek adgya Leányát, jól cselekeszi: a' ki nem adgya, Jobban cselekeszi. *Vers. 40: Beatior erit, si sic permanserit*; A' ki Férjhez nem mégyen, bóldogab lészen. 2. Christus azt mongya; hogy, *[9235] A' ki ö-érette el-hadgya Feleségét, örök életet bír. 3. Sz. *János* írja; hogy, ••[9236] A' kik meg-tartották Szűzességőket, kiváltképpen-valo nagy dücsösségben lésznek Meny-országban. 4. Christus, *Matt. 19. v. 11.* nem hogy kárhoztatná azokat, kik magokat Isten Országáért Magtalanokká tették, és oly tisztán élnek mint-ha heréltek vólnának; Es, †[9237] *Seipsos, non corpore, sed in ipsa radice concupiscentiae castraverunt*,

[9232] * 1.Tim. 5. v. 12.
[9233] •• Num. 21. v. 2. 3.
[9234] " 1.Reg. 1. v. 11.
[9235] * Matt. 19. v. 29.
[9236] •• Apoc. 14. v. 14.
[9237] † August. de S. Virgin. ca. 24. Vide Bell. li. 2. de Monachis. cap. 21.

hodogeus_j.indd 1759 2025. 07. 21. 11:27:50

nem Testi mettszéssel, hanem Tisztaság szerelmével magokat meg-herélték: hanem azt tanácsollya; *Qui potest capere, capiat*; hogy, a' ki ezt követheti, kövesse. Mind ezek, azt mutattyák; hogy, a' Feleség-nélkül-létel, a' Szűzesség, a' Lelki heréltség, kedves Istennél. 5. Ezennel meg-hallyuk; hogy a' Házas emberekben-is, mind az Imádságkor, mind a' Törvény vételében, mind a' Szent Kenyér ételben, Tisztaságot kivánt Isten. Tehát kedves elötte az illyen élet.

II. A' Sz. Irás példái, erre visznek: Mert Sz. *Agoston* azt írja; hogy Bóldog Aszszony, fogadással ajánlotta Istennek Szűzességét, és ez-okon kérdi az Angyaltúl; "[9238] Mint lészen az, a' mit mond; mert Férfiat nem ismér? *[9239] *Quod profecto non diceret, nisi DEO Virginem se antea vovisset.* A' töb *Doctorok*, ezent írják. Azokon, a' kik magokat ••[9240] meg-mettszették Meny-országért, nem egyebeket magyaráz Sz. *Agoston*, hanem a' kik Fogadást tettek a' Szűzességrűl: †[9241] *Veritas dicit, eos qui pio proposito ab Uxore ducenda se continuerint, castrare seipsos propter Regnum caelorum. Et contra, humana vanitas, impia temeritate contendit, eos qui hoc faciunt, praesentem tantummodo necessitatem molestiarum Conjugalium devitare; in Regno caelorum, amplius quidquam ceteris non habere.* Szent *Pál*-is *[9242] kárhoztattya azokat az Aszszonyokat, kik elsö hitöket meg-másolván, nőszni akarnak. Itt-is Sz. *Agoston*, a' Fogadások meg-szegéséről mongya hogy Sz. *Pál* emlekezik:[9243] *Primam fidem irritam fecerunt, id est, in eo quod primo voverunt, non steterunt.* Ugyan-ezen magyarázatot követték a' töb régi Atyák; mint eléb †[9244] fel-jegyzők.

III. A' *Primitiva Ecclesia* szokása, ezent bizonyíttya. *Calvinus*-túl hallók *[9245]; hogy, Régi szokásból, a' kik magokat tellyesen Istennek szentelték,

[9238] " Luc. 1. v. 34.
[9239] * Aug. to. 6. li. De sancta Virginit. c. 4.
[9240] •• Mat. 19. v. 12.
[9241] † Augu. ibid. ca. 23.
[9242] * 1.Tim. 5. v. 11.
[9243] Aug. ibid. c. 33.
[9244] † Supr. f. 424. 425.
[9245] * Supr. fo. 158. nu. 12.

hodogeus_j.indd 1760 2025. 07. 21. 11:27:50

Házasságtalan életre kötelezték magokat. Ezt, Sz. *Agoston*-nak, *Basilius*-nak, *Cyprianus*-nak tulajdon szavaival, ennek-elötte ••[9246] meg-bizonyítók.

IV. Az igaz Okosság erre mutat. Mert, ha szabad nem vólna Fogadást tenni a' Házasság-nélkül-valo Tiszta életrűl; e' Három Oknak egy-{1042:} gyikért nem vólna szabad: 1. Hogy ez állapat, nem kedves Istennél. *[9247] mert a' Természet törvénye, és Isten parancsolattya, mindeneket Házasságra kötelez. 2. Hogy lehetetlen a' Testnek test-nélkül lenni. 3. Mert Isten ajándéka, hogy Ember tisztán maradgyon: †[9248] *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.* ••[9249] *Volo omnes esse, sicut meipsum: sed unusquisque proprium donum habet.* "[9250] *Aliter non possum esse continens, nisi DEUS det.* Mivel azért nem tudgya ember, ha vagyon-e, vagy nincs illyen ajándéka Istentűl, vakmeröség-nélkül nem tehet Fogadást: és, ha tenne sem tartoznék azt meg-állani, ha eszébe venné, hogy illyen ajándék ö-néki nem adatott.

A' Két elsö Ok, nem helyes, a' mint meg-mutatók. A' Harmadik sem erős: Mert igaz, hogy Isten ajándéka a' Házasság-nélkül-való tiszta élet: de azonképpen, a' Házasságban-valo tekélletes jámborság-is Isten ajándéka.[9251] Es bizonyos, hogy sok Házasokban nincs ez az ajándék: mert talám a' Házas emberekben, gyakrabban esik vétek, hogy-sem a' házasság-kivűl lévőkben. Vallyon azért ebből azt hozod-e ki, hogy Nem szabad Házasságra kötelezni magadat, mert nem vagy bizonyos, ha adott-e Isten néked ajándékot hogy megelégedgyél társoddal? Vagy azt akarod-e, hogy a' ki egyszer Házasságtörésbe esik, fel-szabadúllyon Társától, mivel eszébe vészi, hogy nem adatott néki az ajándék? Azt mondom azért; hogy, Ember szabadon választhattya, a' Házasságot, vagy a' Szűzességet. Valamellyikét választya, bizonyos lehet, hogy, ha ö el-jár tisztiben, és fogyatkozás maga részérűl nem esik dolgában, Isten sem vonsza-meg az ö állapattyára szükséges ajándékit. Mert, mikor Isten szabaddá hadta Embert, hogy válaszszon a' kettő-között; annyi, mint-ha világos szókkal arra ajánlotta vólna magát, hogy az ö részérűl fogyatkozás

[9246] •• Supr. fo. 419. et seqq.
[9247] * Ita Concordia, et Luth. supra, fo. 439. nu. 8.
[9248] † Mat. 19. v. 11.
[9249] •• 1.Cor. 7. v. 7.
[9250] " Sap. 8. v. 21.
[9251] Aug. epi. 45. fine. Felix est necessitas, quae in meliora compellit.

hodogeus_j.indd 1761 2025. 07. 21. 11:27:50

nem lészen, akár-mellyik állapat viselésében, csak ember maga vétkével árkot ne ásson magának; és az Istentűl rendelt eszközökkel vastagíttsa magát, tudni illik, Imádsággal, Bőjtöléssel, Isteni félelemmel, Testi sanyargatással, *etc*.

Ennek világosb értelmére; Jusson eszünkbe, hogy, miképpen a' Tiszta élet Isten ajándéka, és nem minnyájan jutnak erre: azon-képpen, †[9252] *Non omnium est fides*, Nem minden emberé a' Hit. Abból, hogy nem minnyájan hisznek, nem szabad ki-hozni, hogy nem hihetnek mindenek, és hogy Isten mindeneket nem hí az Igaz hitre. Mert mindeneket hí, és ••[9253] mindeneket üdvözíteni akar Isten: de az Embereken múlik hogy nem hisznek, és nem üdvözűlnek. Azon formán; abból, hogy némellyek tisztán nem élnek, nem következik hogy tisztán nem élhetnek, és hogy Isten őket nem hítta a' Tiszta életre: Hanem a' mint, a' kik nem hisznek, hihetnek ha akarják; úgy a' kik tisztán nem élnek, tisztán élhetnek Isten segétségéből, csak valóban akarják.

¶. 5. A' Házasságtalanság fogadása-után, nem szabad a' Házasúlás.

Minek-utánna ember, szabad választásából, Házasság-nélkül-való Tiszta életre kötelezi hitivel magát, nem szabad maga akarattyából meg-másolni, ha szintén annak-utánna valami nehézség találtatik-is a' dologban: hanem szinte mint, a' ki a' Házasságot fel-bontya, Hiti-szegö; úgy, {1043:} az Isten házassága rontója, a' ki hiti- és fogadása-után nőszni akar.

Ezt bizonyíttyuk,

I. Mert, a' mint nem régen †[9254] hallók, Isten sok helyen parancsollya, hogy gondolatlanúl igéretet ne tegyünk: de, minek-utánna valamit fogadunk, meg-állyuk.

II. Ez-elött meg-bizonyítók, hogy szentűl bé kell tellyesíteni a' hittel-kötött Fogadást, valamikor bűn-nélkül bé-tellyesedhetik. Azt-is meg-mutatók, hogy a' Házasságtalanságot, ember bűn-nélkül választhattya. *Ergo, etc.*

[9252] † 2.Thessal. 3. v. 2.
[9253] •• 1.Tim. 2. v. 4.
[9254] † Sup. f. 1040.

hodogeus_j.indd 1762 2025. 07. 21. 11:27:50

III. A' mit Hittel fogad ember Urának, vagy Házas-társának, tartozik azt bé-tellyesíteni. Sokkal inkáb tehát, Istennek tett Fogadások meg-tartására, kötelesek vagyunk. Mely dologrúl, igen szépen szóll Sz. Agoston: *[9255] *Si ad offensionem Christi pertinet, cum membrum ejus fidem non servat Marito: quanto gravius offenditur, cum illi non servatur fides in eo, quod exigit oblatum; qui non exegit offerendum*.

IV. Nem kisseb kötelessége vagyon annak a' Hitnek, mellyel Istenűnknek esküszűnk, hogy-sem annak, mely Feleségéhez kötelezi embert; sokszor pedig nagyob, és nehezeb akadékok vannak a' Házasság rendiben: mindazáltal, nem szabad azokért fel-bontani a' Házasságot. Tehát, az Istennek adott Fogadás sem szabadúl-fel azzal, hogy valami nehézség vagyon tellyesitésében. Mert, a' mint nem régen említém, néha el-rútúl, betegessé, gyanóssá, háborgóvá, verekedővé változik valamellyik a' Házasok-közzűl; és ezen-kivűl-is, Isten tudná elő-számlálni, menyi számtalan dolog történik, mellyért el-gyűlölik, és meg-únnyák egymást: de ugyan eggyütt kell tűrniök. A' Házasságtalan életben, majd csak egy akadék vagyon; a' Testi indúlat. De ennek sok erős orvossági vannak: tudni illik: A' rövid ideig-valo tűrtetés örök koronájának Reménsége: Az Imádság, és Testi sanyargatás: Fő-képpen az Isten segétsége, mellyet meg nem vonszon azoktúl, kik ezt szomjúhozzák. Azért, mikor Sz. *Pál* azt mondotta vólna,[9256] hogy ö-néki, Testi eszten adatott: orvosságát utánnaveti; hogy, Istennek könyörgött, testét ostorozta, és az Isten malasztyával vastagíttatott. Egy szóval; a' minémü eszközökkel mondá *Calvinus* és *Beza*, †[9257] hogy a' kinek Felesége Bél-poklos, meg-tartóztathattya magát: azon eszközökkel győzedelmet vehet a' Házasságtalan személy.

V. Ezt bizonyíttyák egyenlö értelemmel a' Régi Sz. Atyák: kik azt mongyák; hogy, A' ki Istennek kötötte Szűzességét, ha ezt meg-másollya Házasság színe-alatt, nagyobbat vétkezik, hogy-sem a' ki meg-rontya Házasságát. Mert a' Fogadás-után-valo nőszés nem Házasság-rontás, hanem Szentség-törő fertelmesség, és Istennel-valo Házasság fel-bontása. Ennek-elötte ••[9258] fel-jegy-

[9255] * Locum Augustini, lege supr. f. 421.
[9256] 2.Cor. 12. v. 7.
[9257] † Supr. f. 1039.
[9258] •• Supr. fo. 192:419. 420. et seqq.

hodogeus_j.indd 1763 2025. 07. 21. 11:27:50

zők, a' *Chalcedoni Conciliom*, Sz. *Agoston*, *Basilius*, *Cypriánus*, mondásit, mellyeket újonnan ide nem írok. Másutt, illen-képpen szóll Sz. Agoston: †[9259] *Quae voverunt Continentiam, nec licet illis, nec expedit nubere. Quod cuiquam, antequam vovisset, licebat; cum id se nunquam facturum voverit, non licebit: si tamen id voverit quod vovendum fuit, sicut est perpetua Virginitas, vel Continentia post experta connubia, solutis a vinculo conjugali, vel ex consensu viventibus, et carnalia debita sibi invicem relaxan-*{1044:}*tibus, fidelibus castisque Conjugibus: Haec ergo, et si quae alia sunt, quae rectissime voventur, cum homines voverint, nulla conditione rumpenda sunt, etc.* Szent *Ambrús* hasonlatos formán ír:[9260] *Non es recordata Dominicae Resurrectionis, qua Divino ALTARI te obtulisti velandum? In tanto itaque solemni conventu Ecclesiae DEI; inter lumina illa splendentia; inter candidatos regni caelestis, quasi Regina Regi nuptura processisti. Quantus ad Sponsi tui et Domini nuptias convenerat populus! Servare te oportuit fidem, quam sub talibus testibus pollicita es. Si inter decem testes confectis Sponsaliis, quaevis Viro Femina conjuncta mortali, non sine magno periculo perpetret Adulterium: quid putas fore, si inter innumerabiles testes Ecclesiae; coram Angelis facta copula spiritualis, per Adulterium solvitur? Nescio, an possit ei digna mors cogitari. Dicet aliquis: Melius est nubere, quam uri. Hoc dictum, ad non pollicitam pertinet, ad nondumvelatam. Ceterum, quae se spopondit Christo, et sanctum velamen accepit; jam nupsit, jam immortali juncta est viro: et jam, si voluerit nubere communi lege Conjugii, Adulterium perpetrat, ancilla Mortis efficitur.* Jerónymus és *Chrysostomus*, Házasság-rontásnak nevezik azt a' Menyegzőt, mely az Istennek tett igéretet fel-bontya: †[9261] *Virgo, quae se DEI cultui dicavit, si nupserit, habebit damnationem.* "[9262] *Adultera CHRISTI vocabitur.* *[9263] *Etsi nuptias bonas esse confitemur: tamen Angelorum societati semel junctum, Uxoris laqueis implicari, Adulterii crimen incurrere est. Et quamvis hoc ipsum frequenter tu Nuptias voces: ego tamen, et Adulterio tanto pejus affirmo, quanto melior est mortalibus Angelus.* Ugyan-ezent írja Cyprianus, *De habitu*

[9259] † Aug. to. 6. l. 1. de Adulterin. Conjug. ca. 15. et 24.
[9260] Ambr. ad Virginem lapsam, cap. 5. Vide supr. fo. 421. 394. 395.
[9261] † Ieron. lib. 1. contra Iovin. ca. 7.
[9262] " Ieron. ep. 48. ad Sabinian. cap. 3. Idem, ep. 22. ad Eustoch.
[9263] * Chrysost. to. 5. Ep. ad Theodorum lapsum. l. 2. c. 2.

hodogeus_j.indd 1764 2025. 07. 21. 11:27:50

Virginum, cap. 4. Es közönségesen a' Régi *Doctorok*, Christus Jegyesének, és Mátkájának nevezik azokat, kik fogadások-által Szűzességöket Istennek ajánlották. ″[9264] *Nupsisti Christo; illi tradidisti carnem tuam, illi desponsasti maturitatem tuam*. †[9265] *Quae nulla formae, vel aetatis occasione pressae, maritis Sanctitatem anteponunt; malunt DEO nubere; DEO speciosae, DEO sunt puellae; cum illo vivunt, cum illo sermocinantur, illum diebus ac noctibus tractant; Orationes suas velut dotes Domino assignant: ab eodem dignationem, velut munera maritalia, consequuntur*. Optátus *Milevitánust* halhadsza: "[9266] *Spirituale hoc genus nubendi est. In Nuptias Domini venerant Professione sua; et ut saecularibus nuptiis se renuntiasse monstrarent, spirituali Sponso solverant crinem*.

Mondám, hogy a' Fogadást nem szabad maga akarattyából meg-másolni: Mert, a' mint ennek-elötte †[9267] a' *Lutherista Concordiá*-ból hallók, a' fö Lelki Pásztor, Isten képében fel-szabadíthattya némely szükséges okokból ezt a' kötelességet. Mivel a' Bőlcs *Theologusok* tanitása az; hogy, *[9268] *Qualitercumque quis se obligat Voto, semper intelligitur, excepta autoritate Superioris; ut patet, De Jurejurando, Cap. Venientes*.

Ellen-vetes. Sz. *Pál* azt mongya; "[9269] hogy a' Házasság tiszteletes mindenekben. Tehát azokban-is, kik e' féle Fogadással kötelesek. Az-is ••[9270] ö szava; hogy, Embernek job meg-házasodni, hogy-sem égni.

Felelet. Ez-elött †[9271] fel-jegyzők, hogy a' *Magyar Bibliá*-ban, hamissan fordították a' Sz. *Pál* szavait, mint-ha azt írta vólna Sz. *Pál*, hogy a' Házasság tiszteletes mindenek-között. Maga ezt Sz. *Pál* nem mondotta, nem-is mondhatta: mert, a' mint *Erasmus*-túl ‡[9272] hallók, Sz. *Pál* a' Mostoha-anyának el-vételét kárhoztattya. Ha ki maga Annyát, vagy Leányát {1045:} el-venné;

[9264] ″ Tert. de Velandis Virgin. ca. 16.
[9265] † Libr. 1. ad Uxorem, c. 4.
[9266] " Optat. lib. 6. contr. Donat.
[9267] † Supr. fo. 421.
[9268] * Aug. de Ancona, De Potest. Eccl. qu. 49. art. 3. S. Thom. 2. 2. qu. 88. art. 10.
[9269] " Heb. 13. v. 4.
[9270] •• 1.Cor. 7. v. 9.
[9271] † Supr. fo. 356.
[9272] ‡ Supr. fo. 301. fine. de iis qui prohibent nubere.

hodogeus_j.indd 1765 2025. 07. 21. 11:27:50

ha Házas-aszszonyt venne társúl, mint *Herodes*: vallyon ezek-között tisztességes vólna-e a' Házasság? Sz. *Pál* azért csak azt mongya; hogy a' Házasság, a' hol találtatik, tisztességes: de a' ki *Professió*-ja-után házasodni akar, *[9273] szintén úgy nem házasodik, mint a' kinek Felesége vagyon, és mást akar venni. mivel, a' Sz. *Agoston* mondása-szerént, †[9274] Nem kisseb kötelessége vagyon az Istennek adott hitnek, hogy-sem Feleséghez-valo kötelességnek.

Sz. *Pál* mongya, hogy Job meg-házasodni, hogy-sem égni. De, a' mint Sz. *Ambrús*-túl hallók, azokrúl szóll, kik más kötelességben nincsenek. *[9275] Hallád mit mondott *Calvinus* és *Beza* annak, a' kinek Felesége Bélpoklos, és gerjedez: Ugyan-azont kell mondani annak, a' ki Fogadása-után, rúgóldozását érzi testének. Ezen dologrúl így szólnak a' Sz. Atyák:[9276] *Illis qui se non continent, utique expedit nubere: Qui autem voverint Continentiam, nec licet, nec expedit.* †[9277] *Si nupserit Virgo, non peccat; non illa Virgo, quae semet DEI cultui dedicavit. harum enim si quae nupserit, habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit.*

¶. 6. Vétek nincs a' Papok házasotlanságában.

Jovinianus azzal terhelte *Jerónymust*, hogy a' *Manichaeus* Eretnekségében része vagyon; mert a' Házasságot szabadgyában nem hadgya. Erre *Jerónymus* ••[9278] azt feleli; hogy az Anyaszentegyház, nem kárhoztattya a' Házasságot, mint *Manichaeus*, noha ennél böcsülletesbnek mongya a' Szűzességet: és a' kik jó-kedvökből Fogadást tettek, azoknak kötelességeket isméri. Szabad azért Ember vélle, ha meg-házasodik, vagy a' Sz. *Pál* tanácsát követi, és Házasság-nélkül marad:[9279] De, a' ki magát szabad akaratból arra köti,

[9273] * Vide sup. fo. 421.
[9274] † Supra, fol. 1043.
[9275] * Supra, fol. 1039.
[9276] Aug. tom. 6. li. de Adulterin. Conjug. c. 15.
[9277] † Ieron. lib. 1. contra Iovinian.
[9278] •• Ierony. li. 1. cont. Iovinian.
[9279] Vide supra, f. 301. Ex Erasmo, Quid fit prohibere Nubere.

hodogeus_j.indd 1766 2025. 07. 21. 11:27:51

hogy Házasság-nélkül tisztán marad; köteles arra, hogy Házas-társot ne keressen: de ezt az igát és kötelességet, maga vette nyakába.

A' Papok dolgát a' mi illeti; Eszünkbe vegyük; hogy, miképpen egy Várasnak hatalma vagyon, hogy azoktúl, kiket Polgári társaságba fogad, vagy Tanáttságra választ, bizonyos esküvéseket és kötelességeket kívánhasson: Azon-képpen, az Anyaszentegyház állapattya sem fogyatkozottab egy Várasi állapatnál: azért, bizonyos dolgokat kívánhat azoktúl, kiket Pásztorságra, és Lelki gond-viselésre akar választani. Es, noha senkit nem erőltet, hogy az Egyházi tisztet, vagy azzal eggyütt-járo kötelességet fel-vállallya: de azért, egyebet fel nem szentel, hanem csak azokat, kik szabad választásokból, magokra akarják venni a' kötelességeket, mellyek kívántatnak. Senkit azért az Anyaszentegyház, Papságra, és Házasság-nélkül-valo élet fogadására nem erőltet; senkit Papságra nem szentel, †[9280] Huszon-öt esztendő-elött. De, ha ki magában érzi; és Reménli hogy Isten malasztyával elég ember azoknak el-viselésére, mellyeket az Anyaszentegyház kíván Papjaitúl; és ön-kénnyén a' Házasság-nélkül-valo tiszta életre köti magát: bezzeg osztán nem szenvedi az Anyaszentegyház, hogy fel-bontsa eskütt Fogadását.

Hogy pedig az Anyaszentegyház, egyéb dolgok-között, azt-is kívánhatta azoktúl, kik Papságra igyekeznek, hogy Fogadást tégyenek a' meg-nevezett Tiszta életrűl, ki-tettszik ezekből:

I. Mert, mikor egy Fejedelem, Tanáttságra, vagy Jövedelmének gond-viselésére választ valakit, bizonyos dolgokra kötelezi, söt esküttetí {1046:} elsöben, és annak-utánna állattya a' Tisztbe. Azon-képpen, egy Váras tagjai-közzé, egy Czéh társaságába sem fogadnak senkit, a' ki jó akaratból fel nem vészi a' Polgári társaság kötelességit. A' *Lutheristák* sem szenvedik, hogy *Predikátorság*-ra juthasson, a' ki eléb meg nem esküszik az *Augustai Confessió*-ra. Tehát, az Anyaszentegyház-is szabhat kötelességeket, mellyek-nélkül senkire ne bízza a' Lelki-pásztorságot; és nevezet-szerént, a' Házasság-nélkül-valo Tisztaságot kívánhattya: mivel ezt Sz. *Pál*, Isten-elött kedves dolognak, és a' Házasságnál jobnak mongya, sőt tanácsollya mindeneknek. De hallyad erről mit mond Sz. Agoston:[9281] *Si forte dicatur; Si licet, et bonum*

[9280] † Concil. Trident. Sess. 23. ca. 12. de Reformat.

[9281] Augu. tom. 4. Quaest. Veter. et Novi Testam. ex utroque mixtim. qu. 127. in fine.

hodogeus_j.indd 1767 2025. 07. 21. 11:27:51

est nubere, cur Sacerdotibus non licet Uxores habere; id est, ut Ordinatis jam non liceat convenire? Quis nesciat, unumquodque suam legem habere? Est enim, quod omnino generaliter omnibus non liceat, ut fornicari: est item, quod aliis licet, aliis non licet. Negotiari enim, antequam Ecclesiasticus quis sit, licet; facto jam, non licet, etc.

II. Mert attúl az üdőtűl-fogva, mikor, az Ujítók itéleti-szerént, az igaz *Apostoli* Tudomány fénylett az *Ecclesiá*-ban, az-az, a' *Nicaeai* Gyölekezettűl fogva, szabad nem vólt, hogy Papsága-után valaki meg-házasodgyék; mint ez-elött ••[9282] a' *Pafnutius* szavaiból hallók. Annak-okáért, noha elein a' szükség úgy hozta, hogy Nős embereket kellett Papságra emelni, és ezeket erővel Feleségöktűl el nem fogták: de, egy példánk sincs arrúl, hogy valaki Papsága-után meg-házasúlt vólna. *Eusebius* irását hallók; †[9283] melyben jelenti, hogy ö-idejében, Házasság-nélkül éltek a' Papok. Sz. *Jerónimus* mongya; hogy a' Nap-keleti, *Egyiptomi*, és *Romai Ecclesia*, senkit Papságra nem emel, a' ki Házassággal élne:[9284] *Quid facient Orientis Ecclesiae? quid Aegypti, et Sedis Apostolicae; quae aut Virgines Clericos accipiunt, aut Continentes; aut si Uxores habuerunt, Mariti esse desierunt?* †[9285] *Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut Virgines eliguntur, aut Vidui; aut certe post Sacerdotium in aeternum pudici*. Azt-is e' mellé veti; hogy, *[9286] Püspök nem lehet, a' ki Testi szaporodást akar űzni. és ha külömben viseli magát, mint gonosz-tévö bűntetődik. Mert, noha az *Apostolok*-közzűl némellyek házasok vóltak; de nem éltek Feleségökkel *Apostolságok*-után: "[9287] *Petrus, et ceteri Apostoli (ut ei ex superfluo concedam) habuerint Uxores; sed quas eo tempore acceperant, quo Evangelium nesciebant. Qui assumti in Apostolatum, relinquunt officium Conjugale. Nam cum Petrus ex persona Apostolorum dicit, Reliquimus omnia; Respondit ei Christus: Amen dico etc.* Szent *Ambrús* bizonyságunk; hogy ö-idejében, nem vólt szabad a' Papoknak Feleséggel élni:[9288] *Immaculatum*

[9282] •• Supr. fo. 191.
[9283] † Supr. fo. 191.
[9284] Ierony. cont. Vigilant. init.
[9285] † Ieron. ep. 50. ad Pammach. fine.
[9286] * Ierony. lib. 1. cont. Iovinian. ca. 19.
[9287] " Ieron. ibid. cont. Iovinian.
[9288] Ambr. 1. Officior. c. 50.

hodogeus_j.indd 1768 2025. 07. 21. 11:27:51

exhibendum ministerium, nec ullo Conjugali coitu violandum cognoscitis, qui integro corpore, incorrupto pudore, alieni etiam ab ipso consortio Conjugali, Sacri ministerii gratiam recepistis.

III. Igaz okai vóltak az Anyaszentegyháznak, mellyekért csak azokat akarta Papságra emelni, kik Házasság-nélkül maradnak: 1. Mert, a' mint Sz. *Agoston* és *Jerónimus* írják, Sz. *Pál* ••[9289] a' Házas személyekben, kivánnya, hogy mikor Imádkozásban akarják foglalni magokat, el-légyenek egy-más-nélkül. Tehát, a' Papnak mélto minden üdőben magán lenni. mivel, kötelessége-szerént, szűnetlen az Isteni dolgokban kell foglalatoskodni: *[9290] *Apostolus, ex consensu, ait, abstinendum ad tempus, ut vacetur Orationi. Antistitem Christi puriorem ceteris esse oportet, est enim ejus VICA-*{1047:}*RIUS: ut quod ceteris licet, illi non liceat; quia necesse habet quotidie Christi vicem agere, aut Orare pro populo, aut Offerre, aut Tingere.* †[9291] *Si LAICUS orare non potest, nisi careat officio conjugali: Sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt Sacrificia semper orandum est: Ergo semper carendum Matrimonio.* 2. Az *[9292] Ó Törvényben, nem csak mikor Isten a' Törvényt adá, egy-nehány nappal az-elött, Feleségökhöz nem hagyá menni a' *Sidókat*; és az ‡[9293] Ur Asztalára tétetett Kenyereket sem akarta hogy meg-kóstollyák, a' kik Aszszonyhoz közelgettek: de ennek-felette, valamikor a' Papok szolgáltak a' *Salamon* Templomában, ••[9294] Feleségekhez nem mentek, ugy-mond Sz. Jerónymus: †[9295] *Et in Veteri Lege, qui pro populo Hostias offerebant, non solum in domibus suis non erant, sed purificabantur, ad tempus ab Uxoribus separati*. 3. Az *Apostolok* példája ezent jelenti. Mert, minek-utánna Christust követék, bátran mongyák, "[9296] hogy ők Mindeneket el-hadtak. Christus magyarázván, mi légyen ez a' Minden; utánna veti:

[9289] •• 1.Cor. 7. v. 5.
[9290] * Aug. tom. 4. Quaest. Vet. et Novi Testam. mixtis. quaest. 127. fin.
[9291] † Ieron. lib. 1. cont. Iovinian. ca. 19. Fusius supr. fo. 418.
[9292] * Exo. 19. v. 15.
[9293] ‡ 1.Reg. 21. v. 5.
[9294] •• Colligitur ex Luc. 1. v. 23.
[9295] † Ieron. 1. cont. Iovinian. loco cit.
[9296] " Matt. 19. v. 27.

hodogeus_j.indd 1769 2025. 07. 21. 11:27:51

Omnis qui reliquerit domum, fratres, etc. Es Sz. *Pál* magárúl nyilván írja, hogy *[9297] Házasság-nélkül vólt: *Dico, non-nuptis et viduis; Bonum est illis, si sic permaneant, sicut et ego*.

I. Ellen-vetes. Sokan a' Papok-közzűl, feslettűl élnek.

Felelet. Vallyon, a' Házas emberek-között, nincsenek-e fogyatkozások? Azt szokták mondani, hogy, a' ki miben túdós, abban gyanós. A' Sz. Irás pedig azt mongya; ••[9298] hogy, 'A ki bolond, mindent esztelennek itél. Az Uj Tanítók †[9299], magokrúl itélvén egyebeket, azt hiszik, hogy egy Jámbor sincs a' Papok-között. Ezeknek azt mondhattyuk, a' mit *Jerónymus* a' *Jovinianisták*-nak: "[9300] *Ostendunt quam sancte vivant, qui male de omnibus suspicantur*; Meg-tettszik abból jámborságok, hogy gyanósok mindenekhez. *[9301] *Néro*, fajtalan lévén, nem hitte hogy Jámbor Aszszony lehessen e' Világon. Talám a' Szomszédok-is ezen hajóban eveznek? Azért, ha valamely Egyházi ember esetit hallyák; vagy *Balaeus*, *Benno*, *Sleidanus* hazug *historiajá*-ban olvassák; ottan mind veszni kell a' Papoknak. maga, a' Sz. *Agoston* mondása-szerént, nem mongyák latroknak Feleségöket, bár valamely Aszszony esetit hallyák-is:[9302] *Quisquis Episcopus, vel Clericus, vel Monachus, vel Sanctimonialis ceciderit, omnes tales esse credunt, sed non omnes posse manifestari. Et tamen etiam ipsi, cum aliqua Maritata invenitur adultera, nec projiciunt Uxores suas, nec accusant Matres suas*. Noha azért inkáb meg-tettszik a' mocsok a' tiszta ruhán, hogy-sem a' fazék-fogón; és nagyob csuda, ha egyszer eszterhára száll a' lúd, hogy-sem ha nap-estig ott sétál a' kakas: de azért, ha szemökből ki-döllyedett gerendájokat meg-tekíntenék a' *Predikátorok*, csinnyabban piszkálnának a' Papok szemetében. Azért, nem tagadom, hogy a' Papok-között fogyatkozások esnek, mint a' Nősök-között-is: De, miképpen az Isten Törvényét nem kárhoztathattyuk azért, hogy, ha Törvény nem vólna, vétek sem vólna: azon-képpen, a' Tiszta élet Fogadását sem gyalázhattyuk; noha talám sokan vétekbe nem esnének,

[9297] * 1.Cor. 7. v. 8.
[9298] •• Eccles. 10. v. 3.
[9299] † Supr. f. 243. et seq.
[9300] " Ierony. cont. Vigilant. init.
[9301] * Sueton. in Nerone.
[9302] Aug. ep. 137.

hodogeus_j.indd 1770 2025. 07. 21. 11:27:51

ha Fogadást nem tennének. Meg-tanít pedig Sz. *Agoston*, mit kell felelnünk, mikor az Egyházi emberek vétkét hánnyák szeműnkre: †[9303] *In Cathedra Moysi, cui successit Cathedra Christi, sedent boni et mali. Augustinus, Episcopus est in Ecclesia Catholica: sarcinam suam* {1048:} *portat: rationem redditurus est DEO. In bonis eum novi: si malus est, ipse novit*; Akár-minémü légyen, ugy-mond, maga terhét viseli: elég, hogy igaz Pásztor. A' Gonosz-életü Pásztorok képében, illyen formán szóll: *[9304] *Pro area Dominica clamo; tu, quis in ea sim, nolo cures; ventilabrum exspecto*: Elég, hogy Isten Csűrét óltalmazom; ne légyen gondod én-reám; az Ur Szóró-lapáttya, meg-mutattya kiben mi légyen.

II. Ellen-vetes. Sz. *Pál* azt kivánnya, hogy a' Püspöknek Felesége légyen: *Unius Uxoris virum, 1.Timoth. 3. v. 2. Tit. 1. v. 6.* Szent *Péter*-nek-is Felesége vólt, *Matth. 8. v. 14.* Azon-képpen ••[9305] Sz. *Pál*, és a' Régi Sz. Püspökök, házasok vóltak; ugy-mint Chaerémon, *Euseb. li. 6. c. 42.* Demetrianus, *Niceph. l. 6. c. 30.* a' Marcion apja, ki Püspök vólt, *Epiphan. haeresi 42.* Spiridion, *Socrat. li. 1. c. 12. Ruffin. l. 1. c. 5.* Synesius, *Niceph. lib. 14. ca. 55.*

Felelet. Sz. *Pál* mongya, hogy Püspökségre ollyat válaszszanak, kinek Egy Felesége vólt, és Isten-félö fiai. Ezt a' Sz. *Doctorok* úgy értik; hogy *Irregularis*, Egyházi tisztre alkalmatlan, "[9306] a' ki egy-más-után két-szer házasodott. Hogy pedig így kellyen magyarázni a' Sz. *Pál* mondását; I. Bizonyíttya Sz. *Jerónimus.* Mert, ha Feleség-nélkül senki Püspökké nem lehet: Sz. *Pál*, Sz. *János* sem lehetett Püspökké: †[9307] *Eliguntur Mariti in Sacerdotium, quia non sunt tanti Virgines, quanti necessarii sunt Sacerdotes. Quod si, juxta Apostoli sententiam, non erunt Episcopi, nisi Mariti: ipse Apostolus, Episcopus esse non debuit, qui dixit; Volo omnes sic esse, sicut ego sum; et Joannes, indignus hoc gradu existimabitur.* II. Sz. *Pál*, a' Magtalanokat nem tíltya a' Püspökségtűl:[9308] hanem, mikor azt mongya,

[9303] † Aug. in Psal. 36. Conc. 3. fine.

[9304] * Idem, to. 10. Serm. 22. de Verb. Apost. sub fin. Similia, to. 7. li. 3. cont. Liter. Petil. ca. 6. 10.

[9305] •• Clem. Alexandr. ap. Euseb. 3. Hist. ca. 30. Vide Serarium, Thesi 19. de Paulo.

[9306] " Ambr. 1. Offic. c. 50. Aug. tom. 3. de Eccles. Dogmatib. c. 72.

[9307] † Ierony. cont. Iovinian. li. 1. Vide Ambros. supr. fo. 190.

[9308] 1.Tim. 3. v. 4.

hodogeus_j.indd 1771 2025. 07. 21. 11:27:51

hogy a' Püspöknek jó erkőlcsü Fiainak kell lenni, annyit tészen, mintha azt mondaná, hogy, ha Fiai vannak, Istenesek légyenek. Ezen formán szóll a' Feleségrűl-is.[9309] Tehát csak azt akarja Sz. *Pál*; hogy, ha Felesége vólt a' Püspöknek, egynél töb ne lett légyen. Örömest érteném pedig,[9310] Ha a' *Lutherista Superattendensek* mingyárt meg-fosztatnak tisztektűl, mihent Özvegyen maradnak?

Végezetre; az *Apostolok*, és Sz. Püspökök, noha Házasok vóltak: de, a' mint Sz. *Jerónimus*-túl hallók, hivatallyok-után, Feleségökhöz közel nem jártak.

De ideje immár, hogy Irásunkat bé-fejezzük: Mert azt alítom, hogy, valaki üdő-nap-elött tett itélet-nélkül, ezeket figyelmetesen meg-olvassa, eszébe veheti, mely méltatlan mardossák, és rágalmazzák az Uj Emberek, a' mí igaz, és Sz. Iráson fondáltatott Tudományunkat. Az Ur Istent pedig buzgó szűvel kérem, hogy mindeneknek Sz. Lelket adgyon, kinek vezérléséből a' gonoszt tudgyák meg-vetni, és a' jót választani. Amen.

{1049:}

APPENDIX.

Az UJITOK MINT SZOKTAK FELELNI a' mí Irásinkra.

ELSÖ RESZE.

MIERT NEM FELELNEK A' KALAUZRA a' Calvinisták?

AZ el-folyt 1618. esztendő végében, egy elő-hasú *Calvinista Predikátor*, név-nélkül, fertály-heján két árkos papiroskára mázlott Irásotskával, csiríppele az igaz Hitre vezérlö Kalaúzon. De, miképpen a' Rókárúl olvassuk, hogy sok ugrásival a' fenn akadott kolbászt el nem érvén, el-hiteté

[9309] 1.Tim. 3. v. 2.

[9310] Quaestio quodlibetica.

hodogeus_j.indd 1772 2025. 07. 21. 11:27:51

magával hogy madzag, és nem mélto rajta kapdosni: úgy ez-is a' Róka, látván, hogy, sem íra, sem szelenczéje a' Válasz-tételhez, bizonyt mond rajta,[9311] hogy *Méltatlan a' Kalaúz feleletre; és nem érdemli, hogy valaki annak eltörlésére* spongiát *szerezzen*. Sőt, fel-émelyedett bélinek gyomroskodását nyilvábban ki-okádgya; és azon szabodik,[9312] hogy a' Kalaúzhoz, *hozzá sem nyúlhat az Isten-félö, igaz, csendesz lelki-isméretü ember: de ha kezébe vette vólna-is, kékételen pad-alá készeríttetnék vetni*.

Semmivel nagyob hitelt, és böcsülletet nem szerezhettek a' *Calvinista Predikátorok* a' Kalaúznak; semmivel az ö *Predikátori* erkőlcsöknek, hamisságra, és álnakságra vetemedett bátorságát, világosban ki nem nyilatkoztathatták, mint azzal az Irásotskával, melyben Okait adgyák, *Miért nem érdemel feleletet a' Kalaúz*. Mert, Először: Oly alá-való, rosz Okait adgyák halgatásoknak, mellyeken a' gyermek-is nevethet. Másodszor: Sok szitkokat, és magoktúl álmodott, vagy álnakúl gondolt rágalmazásokat fognak a' Kalaúzra (mintha ezekkel terhelné az Ellenkezőket,) mellyek a' Kalaúzban nem találtatnak. Harmadszor: Ha mind igazak vólnának-is azok az Okok, mellyeket előszámlálnak, azzal csak egy pontban sem sértődnék-meg a' Hit dolgairúl-való tanitása a' Kalaúznak: mert, mind azokban az Okokban, egy czikkelyt nem említnek, melyben hamis tanítás vólna; hanem, csak az írás módgyát és formáját, rendit, és kemény szavait forgattyák. Ezekben, ha valami vétek esett, csak a Tudományban vétek ne légyen, künnyen mentséget nyerek. Es bizonyára, temérdek gondolatlanság a' *Predikatorok*-túl, ha azt itélték, hogy ezzel a' kis Irásotskával, el-idegeníthetik az okos Embereket a' Kalaúz olvasásától. Mert az Eszes ember, eszébe véven, hogy a' Kalaúz, Sz. Irásból, a' Régi *Ecclesia* és Sz. *Doctorok* tanitásából, az Emberi Okosság bizonyságiból, a' *Lutherista* és *Calvinista* Vallás gyökerét szaggattya, és a' *Romai* igaz Hit fondamentomit erőssen állattya; más-felől, látván, hogy ez a' *Calvinista* könyvetske, semmit a' Sz. Irásból, semmit a' Régi *Doctorok*-ból nem bi-{1050:}zonyít; sőt hozzá sem mér kezdeni, hogy a' Kalaúz tanitását valamiben meg-rontsa: meg-itélheti, hogy csak *Prokátori Exceptiók* a' Predikátorok tétovázási: *Ad meritum causae* nem illenek: és, *Non causam pro causa*, nem okot, okúl adnak.

[9311] Initio, ante 1. Rationem.

[9312] Initio Rationis 3.

hodogeus_j.indd 1773 2025. 07. 21. 11:27:51

Noha azért a' Kalaúznak, efféle díb-dáb Irásotskák nem árthatnak: de, hogy az Emberek fel-nyissák szemöket, és eszekbe vegyék, mely nyilvánvaló hiuságokkal, és hamisságokkal, szokták az Emberek elméjét, mind a' Hit dolgaiban, mind a' Világi állapatban fel-zavarni, és ellenkezésre gerjeszteni az Ujítók; rövídeden meg-felelek a' *Predikatorok* Halgatása okaira: és egynehány szóval, igaz Okait ki-fejezem az Uj *Pithagoricusok* némaságának.

¶. 1. Az Elsö és Második Okrúl.

Elsö Okát, miért nem felelnek a' Kalaúzra, azt adgyák: *Mert semmi oly dolgot nem forgat, melyre ezer-képpen nem feleltek az ö Doctorjok. Es a' Kalauz, a' Papisták könyveiböl, iminnen amonnan tóldoztatott-öszve*. Annak-felette, az-is e' mellé járúl; hogy, a' mirűl a' Kalaúz ír, Elsö, Második, és Harmadik Részében; azokrúl, *Filippus Mormaeus*, *Thomas Martonus*, és *Calvinus*, sokat írtanak.

Vészem eszembe hol jártok: Azt akarnátok talám, hogy én-is Ujító vólnék, új Tudományt hirdetnék? Jó idején *protestáltam* arrúl,[9313] hogy Régi Eleink nyomdokiból ki nem lépem: járt és törött úton járok: nem a' Pókot, mely maga béliből szövi hálóját, hanem a' Méhet akarom követni, mely a' virágokrúl, imitt amott szedegeti mézét. Tudgyátok-e, hogy az *Apostolok*-által ki-nyilatkoztatott Tudomány-után, Újságot nem szabad az *Ecclesiá*-ban híntegetni?[9314] *Rom. 16. v. 17. Galat. 1. v. 8. Hebr. 13. v. 9. 2.Joan. vers. 10.* Azért, nem gyalázatnak, hanem dícséretnek tartom, hogy az elöttem-valók Tudományát hirdetem. Es Sz. *Pál*-lal bátran mondom: *[9315] *Eadem vobis scribere, mihi quidem no pigrum, vobis autem necessarium*.

Holott azt írjátok, hogy *Ezer-képpen* meg-feleltek ezekre a' tí *Doctoritok*: Ha jól meg-számláltátok, talám csak Kilencz-száz kilenczven-kilenczképpen feleltek? Eszetekbe vehetitek a' Kalaúzból, hogy a' tí *Doctoritok* írási,

[9313] Praefatio Hungarica Kalaúz.
[9314] Vide supra, fo. 151. 152. 658. 659. 706.
[9315] Philip. 3. v. 1.

hodogeus_j.indd 1774 2025. 07. 21. 11:27:51

forgottak én kezemben-is; és a' hol elő-kelhetö Feleletet találtam, annak helytelenségét meg-mutattam. De a' tí *Doctoritok* Feleleti, nagyob részre, szitkok, káromlások, és csel-csapó habozások.

Irtak-e a' tí *Doctoritok*, az Istenről, és a' Keresztyén Hit Igazságárúl? Nem bánnyuk; söt, a' mit jól írtak, dícsérjük. ugyan-is, nincs oly rosz Könyv, melyben valami jó nem találtatnék.[9316] Fontba vetni, ha a' tí *Doctoritok* Irási-e jobbak, vagy a' Kalaúzé, nem kicsiny mesterség. Tí, mint-hogy a' füstöt-is megtudgyátok mérni, talám az Irások velejét-is fontba vethetitek. Abban bizonyos vagyok, hogy a' tí Könyveteket-is, sok *Calvinista Predikátor*-nál szorgalmatosban olvastam. Mert tí, csak nevezni sem tudgyátok a' magatok Doctorit: *Philippus Mormaeust*, *Thomas Martonust* emlegetitek. maga az elsönek neve, nem *Mormaeus*, hanem *Philippus Mornaeus*, *Plessiaci Dominus*; a' másik sem *Martonus*, hanem *Mortonus*.

Masodik Okat Halgatásoknak, azt adgyák; Mert, *Soha szem ollyan Könyvet, semmi-féle nyelven nem látott, kinek* margó-*ján, annyi* Vide supra, {1051:} Vide infra, *Lásd oda-fellyeb, Lásd oda-aláb, vólna, mint a' Kalaúzban. Ezer két-száz hatván-háromszor igazít, Oda fellyeb, és Oda-aláb; annyira meg-tanúlta tapogatni a' felit és az allyát. Efféle* Vide supra-*val, és* Vide infra-*val, ki veszekednék*?

E' kevés szóból, meg-ismérszik a' *Calvinista Predikatorok* tudatlan gondolatlansága, fajtalansága, esztelensége.

Tudatlan gondolatlanság az; hogy, *Soha szem nem látott oly Könyvet, kinek* margó-*ján annyíszor vólna írva,* Supra*, és* Infra*, mint a' Kalaúzban*: Mert a' *Calvinista Bibliá*-ban, mellyet *Tremellius* ki-bocsátott, többször vagyon írva, a' *Supra*, *Infra*, hogy-sem a' Kalaúzban. A' *Mólnár* Magyar *Bibliajá*-ban, csak a' *Moyses* könyveinek kareján, nagy künnyen, Háromszáz harmincz-kétszer számláltam ezeket a' szókat, *Supra*, *Infra*. Az *Isaias* és *Jeremias* Profeciáiban, Harmad-fél-százszor. A' *Moyses* könyvében, két rövid *Caput* †[9317] szélin, ezt a' két szót, *Supra*, *Infra*, úgy téttszik, Huszonkilenczszer találtam. *Jeremiás*-nak *25. Caputtyá*-ban, Tizen-ötször. Ha azért ily sokszor találtatik a' tí *Bibliá*-tokban ez a' két szó, *Supra*, *Infra*: mit

[9316] Supr. fo. 443. fine.

[9317] † Lev. 18. et 20.

hodogeus_j.indd 1775 2025. 07. 21. 11:27:51

mongyunk a' tí tudatlan, vakmerö bátorságtokrúl, mellyel azt vítattyátok, hogy, *Szem nem látott könyvet, melynek* margó-*ján, a'* Supra*,* Infra*, annyíszor vólna mint a' Kalaúzban?*

Fajtalanság az; hogy ezekből a' szókból, *Supra*, *Infra*, nem tudom micsoda, feli és allya tapogatásrúl, gondolkodást vésztek. A' ki miben túdós, abban gyanós: és a' szűvnek tellyes-vóltából szóll a' nyelv. Kár, hogy a' *Mólnar Biblia*-ja eleire, vagy utóllyára, nem függesztették ezt az elmélkedést *Glossa*-gyanánt, hogy az Ifiak tudnának mirűl gondolkodni, mikor a' *Biblia* szélin, annyiszor láttyák a' *Supra*, *Infra*-szókat. Pfuj szemtelenek! Miért nem szégyenlitek az Isteni dolgokrúl-való irástokban, szívetek-járását elegyíteni?

Esztelenség az; hogy, a' miért a' Kalaúz dicséretet és böcsülletet érdemel, azzal akarják a' *Predikátorok* rágalmazni. Az Igazságnak oly természete vagyon, hogy magával mindenütt eggyez?[9318] A' Hamisság pedig ollyan, mint az el-óldott söprü. Annak-okáért, a' Sz. *Biblia* kareján, igen sokszor, egy Könyv másikra, egy *Caput* más *caput*-ra mutat; a' végre, hogy annak szépen egybe-szőtt-font igyenessége, és magával eggyezö tanitása, világoson ki-tessék. Ennek-felette, eggyik hely, a' másik értelmére, világosságot adhat: A' mit eggyütt rövídeden említ, másutt bévebben meg-magyarázhattya. Azért, hogy mindenüvé ne kellessék bé-írnyia mindeneket; és, hogy azon-egy dolog, sokszor elő ne kerűllyön az Irásban: hasznos, és szükséges, hogy eggyik hely másikra mutasson. Ezek az Okok, mellyekért az Isten könyvében, és a' Világi Túdós emberek Irásiban, gyakran más helyre igazít a' Könyv szélin-való jegyzés. Ugyan-ezen okokból, mutat a' Kalaúz sokszor másuvá. A' *Calvinista* könyvekben, el-hittem, efféle egybe-csatlott és kötözött Irást, nem láttak a' *Predikátorok*: mert, mind Hitök, mind Irások ollyan, mint a' széltűl ide 's tova hányatott polyva, mellyet nehéz egybe-kötözni. Nem kétlem azért, hogy, az elő-hozott Két Ok hamissitását meg-olvasván a' *Predikátorok*, magok-is szégyenleni fogják, hogy ily rosz Okokkal akarnak el-múlni a' Kalaúz-mellől.

[9318] Cicero, 5. de Finibus, de Stoicis. Mirabilis est apud illos contextus rerum: Respondent extrema primis, media utrisque; omnia omnibus.

hodogeus_j.indd 1776 2025. 07. 21. 11:27:51

{1052:} ¶. 2. A' Harmadik, és Negyedik Okrúl.

Harmadik, és Negyedik Okát Halgatásoknak, azt adgyák: *Mert, hajunk szálai fel-borzasztó, gyalázatos szitkozodásokkal rakva a' Kalaúz: Azért, nem méltó, hogy hozzá nyúllyon az Isten-félö ember.* Más az: *Hogy, ha valaki óldozni kezdené a' Kalaúz csomóit, szitkait viszsza kellene adni. Azért, hogy a' szitkozódásnak kárhozattyában ne leledzék valaki, nem érdemel Feleletet a' Kalaúz. Ugyan-is, hogy nyúlhatna Isten-félö ember a'hoz; holott,*[9319] *csak Bolondnak mondaná-is valaki attyafiát, méltó érette a' Gehenna tüzére?* Hogy pedig ne láttassanak ezeket kardéra mondani, hoszszú Laistromot írnak a' Kalaúz szitkairól.

Nem régen lettek ily szentekké a' *Calvinisták*. Az-elött nem iszonyodtak ennyire a' morgástúl. Kérlek, Keresztyén olvasó, tekínts-meg oda fellyeb, mely iszonyú, rút, gyalázatos szitkokkal rágalmazzák a' *Calvinista* Predikátorok a' *Lutheristákat*;[9320] kiket közönségesen, Vér-szopóknak, Majmoknak, Szamároknak, Ebeknek, Szemteleneknek; Isten tudná megmondani, miknek neveznek. *Beza*, *Calvinus*, töb társaival egyetemben, minémü gyalázatos szitkozódásokkal mocskollyák a' *Catholicusokat*,[9321] feljegyzők ez-elött. Es, ha kedvem vólna hozzá, ebből, az egy árkos és három fertály papirosra nyomtatott *Calvinista* Irásotskából, melyre most felelek, nagyob-számu szitkokat írhatnék én Laistromba, hogy-sem a' menyit az egész *Kalauz*-ból fel-vadásztak a' *Predikátorok*. Vallyon nem Szitok-e, mikor azt írják, hogy *A' Kalaúz* (vagy inkáb a' ki azt írta,) *Isten tisztességének káromlója: Isten tiszteletinek kissebbítője: A' Profetak és Apostolok Irasokból-alló tiszta igaz Keresztyén vallásnak gyanóssá-tévője: A' hívatalos Predikatori tisztnek mordallója: A' Keresztyén halgatóknak böcsűlletes személyének meg-sertője: Az ártatlan életnek meg-csúfolója: A' jó hír-névnek meg-sebhetője: Az egész Keresztyénségnek el-szenvedhetetlen gyalázója*. Nem szitok-e, mikor Veresmartit, *Pribéknek nevezik*? mikor azt írják, hogy *a' fogyaték Magyar Nemzet, az Isten neveért, a' tiszta igaz Vallásert,*

[9319] Matt. 5. v. 22.
[9320] Supr. fol. 286. 287. et 514. 515.
[9321] Supr. fol. 392. 393.

hodogeus_j.indd 1777 2025. 07. 21. 11:27:51

gyűlőlség-alá vettetett? hogy azon Magyar Nemzetség, *az Arany alma, jó békeség szeretetért gyűlőltetik*? Vallyon micsoda, ha nem szitok, mikor azt jelengetik, hogy a' Kalaúz, *az Isten dicsöségét láb-alá tapodtattya: az Ecclesiának méltoságát, a' Keresztyének tisztességét, le-tapodtattya: Patvaros vádolásokkal jár*? A' Kalaúz, *setétségnek veszedelmes sürü bokrai-között tévelyeg: Régi penyészes-iszakú: Mordalló: Puha, lágy, dagályos szitkokkal ékesittetett: Vesztő peri vagyon: Fertelmes-szitkú*. A' Jesuitákrúl pedig azt feszegetik, hogy azok, *Nem szeretik a' békeséget: Nem igaz Hazafiai: Nem böcsűllik az Urakat: Nem igaz Atyafi-szeretök: Meg-beszélhetetlen lelki ellenkezésben vannak a' Calvinistákhoz; Azoknak a' föld szinérűl-valo el-törléseknél, egyéb hátra nincsen, a' Jesuiták értelme-szerént*. Mind ezek a' szitkos Káromkodások, csak szinte a' fertály-heján fél árkos papirosra nyomtatott Elől-járó Levelében vannak a' *Calvinista* Irásnak. Hát, ha mind fel-jegyzenők a' töb részeiben-valo morgolódásokat? *Perdere si quis in his dignabitur otia curis*. Még-is ezek a' nagy szelíd-szavú *Predikátorok*, más szemében keresnek szálkát!

{1053:} De hogy azokra igyenesen felellyünk, a' miket elő-hoznak e' Két Okban, Hármat mondok:

Először: Nem tagadom; a' Kalaúzban sok rútságok, és éktelenségek vannak.[9322] De azokat, a' *Calvinista* és *Lutherista Predikatorok* tanitásiból, erkőlcsökből, és nyomtatva ki-bocsátott Könyvökből hoztam-elö. Sz. *Pál*, és Sz. *Péter*, számtalan, rút, úndok, fertelmes vétkeket számlálnak:[9323] de ezekkel a' Sz. Irás meg nem rútíttatik, hanem az Istentelenek gonossága gyaláztatik. Én-is, a' Sz. Irás példaját követtem: és, meg akarván mutatni, minémü gyümőlcsöt teremt a' Hamis Tudomány, a' *Luther* és *Calvinus* követö *Predikatorok* Irásiból sok susnyaságot le-írtam, és az ö szavokból következö éktelenségöket ki-fejeztem; mellyek nem a' Kalaúzt rútíttyák, hanem az Új Tudományok gyümőlcsét rágalmazzák.

Másodszor: Ugy vészem eszembe, hogy a' *Calvinisták* nem tudgyák, micsoda a' vétkes és tilalmas Szitok: Azért, minden kemény szót veszedelmes Szitoknak alítnak. Az Urunk szavát-is (úgy tettszik) arra akarják

[9322] Vide fol. 242. 243. 245. 246.

[9323] Rom. 1. v. 26. 27. 29. 2.Pet. 2. v. 10. 13.

hodogeus_j.indd 1778 2025. 07. 21. 11:27:51

vonni, hogy általlyában kárhozatot érdemel, valaki Felebaráttyát Bolondnak mongya, vagy egyéb kemény szóval illeti. Maga a' dolog sokkal külömben vagyon. *Moyses* az *Izraël* népét, Bolond, és esztelen népnek mondá:[9324] *Populе stulte, et insipiens*. Sz. *Pál*, a' *Galata*-bélieket, a' Világi Bőlcseket, és †[9325] némely egyéb Embereket, Bolondoknak, Eszteleneknek nevezett: némellyeket, "[9326] *Bestiák*-nak. Isaias, a' Fejedelmeket, *Isai. 19. v. 11. 13*. Jeremias, az egész *Sidó* népet, *Cap. 4. v. 22. cap. 5. v. 21. cap. 50. v. 36. cap. 51. v. 17.* Eszteleneknek mongyák? Ö-maga a' kegyes Jesus, nem csak az Irás-túdókat, és *Farisaeusokat*, nevezi Bolondoknak, *Matt. 23. v. 16. Luc. 11. v. 40*: de a' maga Tanítványinak-is azt mongya; *[9327] *Oh Bolondok, és késedelmes szívűek*. Ha az egyéb kemény szókat meg-tekíntyük; A' *Profeták*, és *Apostolok*, söt maga Christus, csuda mely nehéz szókkal illették a' Gonoszszakat. *Isaias* a' *Sidókat*, Lator, Házasság-törő, Parázna, Hazug magnak nevezi: ″[9328] *Vae genti peccatrici, semini nequam. Semen adulteri, et fornicariae: Filii scelesti, semen mendax*. Jeremias, a' *Sidóságot*, Szemtelen Kurvának mongya, *Cap. 2. v. 20. cap. 3. v. 3*. Szent István, a' *Sidókat*, †[9329] Árulóknak, Gyilkosoknak; Sz. Pál, *Elimast*, Ördög fiának, *Act. 13. v. 10*. Üdvözítőnk, menyiszer nevezi az Irás-túdókat, *Farisaeusokat, Sadducaeusokat*, Parázna, Lator nemzetségnek? *Matth. 12. v. 39. cap. 16. v. 4. Lucae 11. v. 29.* Másutt, Kigyóknak, és Vipera-kígyók fajzásinak, *Matt. 23. v. 33*. söt Ördög fiainak mongya őket, *Joan. 8. v. 44.* Judást, Ördögnek, *Joan. 6. v. 70*. Heródest, Rókának, *Luc. 13. v. 32*. A' *Farisaeusokat*, Képmutatóknak, *Matth. 23. v. 13*. Es az egész Sz. Irás, de fö-képpen a' *Profeták*, telik efféle nehéz szókkal.

Azt kérdem azért a' *Calvinista* kiáltóktúl; Ha ezeket, vétkes Szitkoknak tartyák-e? Vallyon ezekért a' nehéz szókért, méltatlannak itélik-e az Isten könyvét, hogy valaki hozzá nyúllyon? *Calvinista Predikatorok*, így vegyétek

[9324] * Deut. 32. v. 6. 28. Gal. 3. v. 1. et 3. Rom. 1. v. 22.
[9325] † 1.Cor. 15. v. 36. Stultos.
[9326] " Titum, v. 12.
[9327] * Luc. 24. v. 25
[9328] ″ Isai. 1. v. 4. cap. 57. v. 3. 4.
[9329] † Act. 7. v. 52. Act. 23. v. 3. Paries dealbate.

hodogeus_j.indd 1779 2025. 07. 21. 11:27:51

eszetekbe: Nem szitok, *[9330] mikor kemény szókkal illettyük a' ki megérdemli; ha nem haragból, nem gyűlőlségből, nem csak a' végre cselekeszszük hogy gyaláztassék, boszszonkodgyék, hanem, hogy meg-törődgyék, megszégyenűllyön, meg-jobbúllyon, hogy mást gonoszságá-{1054:}val el ne csallyon. Nem kell tehát minden kemény szót, Vétkes, és tilalmas Szitoknak hínyia: hanem, vagy méltó igaz feddésnek, vagy orvosló és gyógyító dorgálásnak. Azont mongyuk tehát ez-aránt, a' mit *Epifanius*, és Irenaeus: *[9331] *Si alicubi propter zelum adversus Haereses, et ad avertendos lectores, exacerbati, dixerimus aliquos Deceptores, aut Circulatores: ignoscite. Ipsa enim necessitas, adversus certaminis doctrinas, talem sudorem nobis efficit: ut et lectores avertantur; et per contradictionis nostrae vehementiam, libertatem nostram ostendamus*. "[9332] *Utilius eos diligimus, quam ipsi semetipsos. Quae enim est a nobis dilectio, salutaris est, austero medicamini similis, absumens improbiorem et superfluam vulneris carnem: Elationem enim illorum, et inflationem evacuat*.

Bezzeg az eggyügyűket, szelíd lélekkel parancsollya Sz. *Pál*, †[9333] hogy taníttsuk: De mikor az el-általkodott Tanitókrúl szóll, azt hadgya, hogy ezeket kemény szókkal dorgállyuk, ••[9334] *Increpa illos dure*. Önnönmaga a' Sz. Lélek, néha Ebeknek nevezi őket, *Philip. 3. v. 2*. néha Barmoknak, *Judae v. 10*. ragadozó Farkasoknak, *Matt. 7. v. 15*. Christus kereszti ellenséginek, *Philip. 3. v. 18*. Mit mongyak a' Sz. Atyákrúl? Hallyad Sz. *Irenaeus* Mártyrt, miképpen böcsülli a' hamis Tanitókat: *[9335] *O Pepones, Sophistae vituperabiles*. "[9336] *Polycarpus, Marcioni dicenti sibi; Cognoscis nos? respondit: Cognosco te Sathanae primogenitum*. A' *Lutheristák* pedig,

[9330] * Cum aliquid asperum, vel probrosum alicui ingeritur, eo tantum fine, ut hoc ipsum mordeat, et animum ejus dolore vulneret, ad Convitium pertinet: Cum vero non eo fine, sed ut Veritas patescat; ut hypocrisis detegatur; ut venena latentia ostendantur; ut duritia feriatur; molliatur: non est Convitium, sed salutaris Monitio et Doctrina.

[9331] * Epiphan, in Praefat. Panarij.

[9332] " Irenaeus, l. 3. ca. 9.

[9333] † Gal. 6. v. 1. 2.Tim. 2. v. 25.

[9334] •• Tit. 1. v. 13. Iudae, v. 22.

[9335] * Iren. li. 1. c. 15. nu. 10.

[9336] " Lib. 3. ca. 3. n. 12.

hodogeus_j.indd 1780 2025. 07. 21. 11:27:52

csak ugyan Magyar-országban nyomtatott könyvekben, mint böcsüllik a' *Calvinistákat*, kérlek, lásd-meg ••[9337] oda-fellyeb.

Nagyob Vétek nincsen, a' Hamis Tanítók vétkénél: Mert a' töb vétkekkel, ember csak maga lelkét veszti; Ha felebaráttyát meg-sérti, csak külsö, múlandó, és veszendö dologban sérti, úgy-mint, marhájában, jószágában, böcsülletiben, életében: De a' Hamis Tanító, sok emberek lelkét viszi magával örök kárhozatra. Azért, mint-hogy ennél iszonyúb és ártalmasb vétek nincsen: bizony, ha a' gyilkosságért, lopásért, fertelmességért, szabad embert nem csak kemény szóval illetni, de kemény bűntetéssel-is ostorozni; sokkal szabadgyab, a' hamis Tanitókat szóval dorgálni.

Harmadszor: A' *Calvinista Predikatorok*-ban, az ellenünk dühödött feneség úgy el-óltotta az Okosság szikráját, hogy minden Irásokban, tapasztalható hamis kőltésekkel akarják a' *Catholicusokat* gyűlőltetni. Egy Laistromot írnak a' Kalaúz szitkairúl: de oly gondolatlanúl, oly bolondúl, hogy nagyob részre, abban, nem a' Kalaúz szavait, hanem, a' magok tóldalékival fóltozott mondásokat, és így, a' magok *fictió*-ját, szavát, és gondolattyát írják. Ennek bizonyitására egyéb nem kívántatik, hanem, hogy ember fel-keresse a' Kalaúzban a' levelet, melynek számát Laistromban jegyzik a' *Calvinisták*; meg-olvassa a' Kalaúzt, és egybe-vesse a' Laistrom szavával: ottan megtapasztallya, hogy nagyob részre, külömben találtatnak a' Kalaúz mondási, hogy-sem a' mint reá-fogják. Vagy, ha azon szók vannak-is a' Kalaúzban, de nem a' Kalaúz szavai; hanem, vagy *Luther*, vagy egyebek könyveiből hozattak-elö. Vagy, ha a' Kalaúz szavai, oly bizonyos, és nyilván-való okai vannak mondásinak, hogy a' *Calvinisták*, magok sem tagadhattyák méltó és illendő-vóltát. Lássuk példáit ezeknek.

{1055:} I. Szitok:[9338] †[9339] *Manichaeus*, *Luther*, *Calvinus*. Felelet. Megmutattam, hogy sok vallásban követi *Luther* és *Calvinus*, *[9340] *Manichaeust*. Azért, nem ok-nélkül mondhatnám, hogy némely vallásokban, *Manichaeisták*. De a' fel-jegyzett helyen, *Manichaeisták*-nak nem neveztem őket: hanem,

[9337] •• Supr. fo. 286. 287. 514. etc.

[9338] A' Foliumok számát, a' mostani új nyomtatáshoz szabtuk.

[9339] † Supr. fo. 94.

[9340] * Supr. fo. 299.

hodogeus_j.indd 1781 2025. 07. 21. 11:27:52

elő-hozván a' Sz. *Agoston* szavát, mellyekkel *Manichaeust* meg-győzé; (mivel az ö bizonysága, szintén úgy szolgál *Luther*- és *Calvinus*-ellen, mint *Manichaeus*-ellen;) a' hol Sz. Agoston *Manichaeust* említ, külömbözö, és öregb bötűkkel, *parenthesis*-ben, a' *Luther* és *Calvinus* nevét utánna írtam: Ezzel jelentvén, hogy a' Sz. *Agoston* szavait, csak név változtatással, erőssen, és helyesen, *Luther* és *Calvinus*-ellen fordíthatni.

II. Szitok: *Ördög-tojta és kotlotta hamisság a' Calvinisták vallása*.[9341] Felelet. Ezek a' szók a' Kalaúzban nincsenek. Semmi vallást nem nevezvén, csak azt írtam; hogy az Ördög tojta és kotlotta hamisság, szentségre nem viszen. A' *Calvinista* vallásrúl, emlekezet ott nincsen: hanem az álnak *Predikatorok*, magoktúl írták a' Kalaúz szavaihoz a' *Calvinista* vallás emlekezetit; hogy az emberek gyűlőlségre indíttatnának a' *Predikatori* hazugsággal.

III. Szitók: *Pokol-béli Ördög vólt tanitója a' Calvinisták eleinek*.[9342] Felelet. A' fel-jegyzett helyen, nincs emlekezet a' *Calvinisták*-ról, hanem csak illyen *Generalis Titulus* vagyon: *Az Uj Tanítók elsö mestere, Ördög vólt*. A' ki Szitkot akar mutatni a' Kalaúzban, szórúl szóra, igérűl igére kell a' szitkozódó mondást elő-hozni. Mert, a' ki maga agyából gondolt, vagy *Consequentiák*-kal ki-satúlt szókat hoz-elő, nem nevezheti ezeket más ember szitkainak. Hogy pedig a' *Luther* és *Zvinglius* Tanító-mestere, Ördög vólt, oly nyilván meg-mutatám, †[9343] hogy szemtelenség-nélkül nem tagadhatni.

IV. Szitok: *Luther, Ördöggel hált; és mikor őtet az Ördög kísérti, azt mongya néki: Csókold-meg az alsó pofámat. Még egy bűnömet el-hadtad; A' lomposba szartam vólt egyszer, etc*.[9344] Felelet. Ugy hozzák ezeket elő a' *Predikatorok*, mint Kalaúz szavait. A' Kalaúz pedig ezeket, *Luther* szavainak mongya. Igazán-is fel-jegyzi, mely könyvnek, mellyik *foliussá*-ban találtatnak. Az álnak *Predikatorok* nem tagadhatták, hogy ezek *Luther* mondási: még-is, hogy el-útáltassák a' Kalaúzt, úgy hozzák-elő a' *Luther* ocsmányságit, mint-ha mind ezeket a' Kalaúz fogná *Luther*-re. Ez-e a' Jámborság? Ez-e az Igazság,

[9341] Supr. fo. 184.
[9342] Supr. fo. 197.
[9343] † Sup. fo. 202. 218.
[9344] Supr. fol. 210.

hodogeus_j.indd 1782 2025. 07. 21. 11:27:52

és szemérmetesség? Vaj *Predikatorok*, *Predikatorok*, e' Világi szégyennel nem gondoltok: de Isten meg-szégyenít igaz Itélö széki-elött benneteket.

E'hez hasonló czigányság, mikor Kalaúz szitkának nevezik, a' mit *fol. 522.* ír:[9345] *Csuda hogy tőzeggel, vagy lágy tehén írral bé nem mázollyák a' Calvinista Predikatorokat*. Ezeket *Calvinus* irásából hoztam-elő, ki a' *Predikatorok* sok rútságit fel-írván, imígyen szóll: *Ego vulgi miror patientiam, quod non eos luto, et stercoribus, mulieres et pueri operiunt*.

Hasonló czigánysággal fogják a' Kalaúzra; hogy †[9346] *Minden erkőlcsét a' Calvinistáknak, úndok rútságnak nevezi, etc*. Ezt, hogy-ím gyűlőlséges vólna ha magamtúl mondanám, három helyen hozzák-elő a' *Predikato-*{1056:} *rok*: De álnakúl el-halgattyák, hogy ezt csak úgy említettem, *[9347] mint a' *Calvinus* tulajdon mondását.

Másutt, a' *Beza* szavait, *Schlüsselburgius* Lutherista *Superintendens* irásából fel-jegyzettem,[9348] *Hogy, tisztáb az ö Latrának al-fele, a' Lutheristák szájánál*. Ezt a' hamis *Predikatorok*, úgy említik, mint-ha Kalaúz szitka, nem *Beza* mosdatlansága vólna.

V. Szitók: *A' Nagy Urak, vagy el-aprósodtak, vagy el-vesztek, mind magok, mind maradékjok, 's mind nemzetségök*.[9349] Ezt két †[9350] helyen hozzák-elö a' *Predikatorok*; és azt írják, hogy az ö hiteken-valo Urakrúl szóllok. A' Veszedelmen pedig, úgy tettszik, örök kárhozatot értenek. Felelet. Nem igaz, hogy ezeket a' szókat illyen formán írtam. Nem szóllottam közönségesen az Urakrúl: hanem, elő-számlálván azokat az Urakat, kik, noha még akkor *Catholicusok* vóltak, de a' *Mohách* hartz-után, a' Püspökségeket erővel el-foglalták; úgy-mint, *Török Bálintot*, *Chibak Imrét*, *Bodó Ferenczet*, *Petusit Gaspart*, *Szerecsen Jánost*, *Prinyi Pétert*; azt kérdém: *Hány Ur vagyon Magyar-országban, azok maradéki-közzűl, kik a' Püspökségeket el-ragadozák, és az Ujságokat gyarapíták? Vagy meg-aprósodtak, etc*. Ládd-e hogy, nem közönségesen a' Nagy Urakról, hanem, nevezet-szerént csak

[9345] Supr. fo. 243. fine.
[9346] † Supr. fo. 517.
[9347] * Vide supra, fo. 243. 440.
[9348] Fol. 396. fine.
[9349] Supr. fo. 218.
[9350] † In Catalogo: et in fine libelli, Ratione 6.

hodogeus_j.indd 1783 2025. 07. 21. 11:27:52

azokrúl vagyon, kik, vagy *Catholicusok* lévén, az Egyházi Jószágot kapdosták, vagy az Uj Tévelygéseket elsőben plántálták? Hogy ezeknek maradékjok, és *Familiájok*, vagy Nemzetségek, nagyob részre el-fogyott, külömben nem tagadhattya senki, hanem ha ezek Fiait, Leányit, vagy Unokáit meg-mutattya. Ugy járának azért ezek az Urak, mint *Luther* mongya hogy járnak,[9351] valakik az Egyházi Jószágon kapdosnak; tudni illik, mint a' Sas-keselyü, mely a' *Jupiter*-nek áldozott húsban el-ragadván, a' Hússal-eggyütt, tüzet-is vín fészkébe; mely, mind fészkét, mind fiait, és magát-is meg-emészté.

VI. Szitok: *Az Isten Evangeliomát, Pajtákban, Csűrökben, és Disznóalmokban predikállyák a' Calvinisták*.[9352] Felelet. Az Isten *Evangeliomat* nem említettem; a' *Calvinistákat* ott nem neveztem; Altallyában, Disznóalomban nem mondottam hogy predikálnak: hanem azt mondám, hogy, *Csak nem Disznó-alomban*. Nem én szavaim azért azok, mellyekben ennyi változás vagyon. A' mit én mondottam, nem szitok, hanem kézzel tapasztalható igazság: mert, a' hol el-hatalmazott a' *Calvinus* kovásza; sok helyen, a' Templomokat el-rontván, Csűrben predikálnak, és csak nem Disznó-alomban.[9353] A' ki ebben kételkedik, tekíntse-meg *Váradon* a' sok szép Szentegyházak helyét, és mennyen osztán a' Predikálló-csűrbe, ki veheti kétségét. Ismértem oly embert *Mátyus*-földén; ki, midőn a' *Calvinista* Vacsorához akarna járúlni, mellyet, egy ganejos Udvaron asztalt emelvén, osztogatott a' *Predikator*; látta, hogy a' fel-metélt kenyeret, egy rakás lágy tehén írba ragadta a' szél: a' *Predikator*, nem akarván mocskolódni, ott hadta Vacsoráját. Ezen úgy meg-ütközött ez a' Jámbor, hogy, akkor békét hagyván az illyen Vacsorának, az-után meg-ismérte az igazat, viszsza-tért az *Ecclesiá*-ba.

VII. Szitok: *Vallások Moslék*.[9354] Felelet. Ki nem fakasztyák, kirűl mondottam ezt: De, mint-hogy az elötte-való álmodott szitokban, a' {1057:} *Calvinisták*-rúl vólt szó, kétség-nélkül ezt-is ugyan azokra vonszák. Maga nem igaz, hogy ezt a' *Calvinisták*-rúl mondottam: mert nincs ott emlekezet a' *Calvinisták*-rúl, hanem csak *Calvinus*-rúl mágárúl. Az sem igaz;

[9351] Logi alogi, c. 5. ¶. 2. initio.
[9352] Supr. fo. 221.
[9353] Vide supra, f. 519.
[9354] Supr. fo. 222.

hodogeus_j.indd 1784 2025. 07. 21. 11:27:52

hogy a' fel-jegyzett helyen, a' Vallást, nevezet-szerent említettem vólna. De azért, azt ne várjak a' *Predikatorok*, hogy a' *Calvinisták* Tudományát böcsülletesen említtsük: élet kúttyából ki-folyó szép tiszta víznek, bizony, soha sem mongyuk.

VIII. és IX. Szitok: *Tudományok, ég és föld dőgleltetö gonoszság: Epicurus disznaihoz illendö dögleletes fertelmesség.* Ezt a' *Predikatorok*, nem egyszer, gyűlőlséges *exaggeratiók*-kal forgattyák.[9355] Felelet. Ez-is paraszt hazugság: mert *Eg, és föld dögleltetö gonoszságnak, Epicúrus disznaihoz illendö fertelmességnek*, nem a' Tudományt, hanem azokat a' cselekedeteket neveztem,[9356] mellyeket, *Luther*, *Calvinus*, *Bornemiszsza*, és egyebek, a' magok rendinvalókrúl, Nyomtatott könyvökben, világ eleibe terjesztettek.

X. Szitok: Pápa *ganejában turkáló, nyelves Predikatorok*.[9357] Felelet. Senkit nem neveztem; semmi Valláson és tudományon-valót nem *specificáltam*. A' *Predikatorokra*-is, *universe*, minnyájokra, nem terjesztettem szavamat: A' kik nyelvökkel szűnetlen a' Pápák gyalázattyát forgattyák, azokrúl szóllottam. Lássa a' ki ollyan, és magára vészi. Azért, nincs a' Kalaúz szavában nagyob szitkozódás, mint, ha a' Lopót, lopónak mondanád.

XI. Szitok: *A' Tanító csordák futkozási*.[9358] Felelet. Nem igaz, hogy ezeket így írtam. Nem említettem a' Tanitókat: hanem csak így szóllottam*: Illyen ördögi rútságokat beszél, az ö Csordáinak futkározásiról Bornemiszsza*. Olvassa-meg akár-ki, a' miket *Bornemiszsza* Irásiból elő-hoztam; és, ha magais Barmok csordájába illendö rútságoknak nem itéli azokat, bár bűnhödgyem.

Igazán mondom, szánom az üdőt és papirossat vesztegetni, a' töb gazságok rázogatására. Ezekből, künyü itéletet tenni a' többi-felől. Bizonyossan mondhatom; hogy, valaki egybe-veti a' Kalaúz szavaival a' Szitkoknak nevezett mondásokat, meg-tapasztallya e' kettőnek eggyikét: Vagy, hogy igaz, és elégséges okát adtam, mellyért meg-érdemlik a' reájok sütött bélyeget azok, a' kikrűl keményben szóllottam: Vagy, hogy a' *Predikatorok*, nem igazán, hanem változtatva hozzák-elő mondásimat.

[9355] Supr. fo. 242.
[9356] Vide fo. 244. 245.
[9357] Supr. fo. 245. 246.
[9358] Supr. fo. 246.

hodogeus_j.indd 1785 2025. 07. 21. 11:27:52

Együtt azokrúl szóllék, kik Nevöket el-titkolván Irásokban (hogy bátrabban szemtelenkedhessenek,) az ártatlanokra, hamis, és gyalázatos híreket kőltenek;[9359] és, ha kezekben kapják-is hamisságokat, nem szégyenlik. mert, a' Magyar mondás-szerént, A' perseléssel szalonna nem lészen a' kuvaszból. Az én mondásomhoz, magok jó-kedvéből, hozzá írják a' *Predikatorok* ezeket a' szókat: A' *Calvinista emberből*; mint-ha közönségesen a' *Calvinistákat*, kuvaszokhoz hasonlítanám.

Ugyan-azon név-nélkül írt könyvekben Ember-szóllókat, *Ördög katonáinak* neveztem.[9360] A' *Predikatorok*, ennek a' mondásnak eleibe-függesztik e' két szót, *A' Calvinista Tanítók*.

Másutt, azt írják; hogy én szavaim ezek: *A' Calvinisták fajtalanok, buják*:[9361] maga nem emlitettem ott a' *Calvinistákat*, hanem a' Sz. Irás szavai-{1058:}ból hoztam-elö, hogy a' hamis Tanítók fajtalanok.

Ismét: Azt írtam, hogy *Az ál-orczát le kell vonni a' Sátan hivségére eskütt Zopyrusokrúl*.[9362] Itt-is a' Kalaúz szavaihoz írják a' *Predikatorok*, a' *Calvinistákat*.

Viszontag, a' Bábákrúl szóll együtt ••[9363] a' Kalaúz: Hozzá írják itt-is, a' *Predikator* nevét; mely a' Kalaúzban nincsen.

Másutt, a' †[9364] *Cósta Sóczékat* említém: Ott-is a' *Predikator* nevét, a' Kalaúz szavaihoz tólgyák.

Végezetre, A' hol némellyeket "[9365] *Özvegy ürgékhez* hasonlítok; A' hol *[9366] *Kaczagásra gondolt* trágárságnak nevezek valami bolond beszédet; A' hol azt írom némely Szomszédokrúl; hogy ••[9367] *Hitrűl hitre változnak*; A' hol a' tettetés-képpen-valo *Catholicus*okat, †[9368] *Férgeseknek* nevezem; és sok egyéb helyeken: A' *Predikatorok* hozzá írják a' Kalaúz szavaihoz,

[9359] Supr. fo. 264.
[9360] Supr. fo. 269.
[9361] Supr. fo. 389.
[9362] Supr. fo. 550.
[9363] •• Supr. fo. 615.
[9364] † Supr. f. 702.
[9365] " Supr. fo. 513.
[9366] * Supr. fo. 850.
[9367] •• Supr. f. 870.
[9368] † Supr. f. 888.

hodogeus_j.indd 1786 2025. 07. 21. 11:27:52

a' *Calvinisták* nevét; mint-ha nevezet-szerént a' *Calvinisták*-rúl írnám mind ezeket. maga a' fel-jegyzett helyeken a' *Calvinistákat* nem említem. De Régi szó amaz: *Conscius ipse sibi, de se putat omnia dici*.

¶. 3. Az Eötödik, és Hatodik Okrúl.

Ötödik Okát Halgatásoknak, azt adgyák a' *Predikatorok*: Mert a' Kalaúz, *Az ö Hitek és személyek gyalázására, oly tanúkat hoz-elö, kik nékik itélői. maga, nem lehet senki Bíro és Tanú, azon-egy dologban*. Emlegetik pedig *Suriust*, *Cochlaeust, Reginaldust*, *Feuardentiust*; kik, mint Pápista emberek, nem lehetnek Tanúk: mert a' Vádolót, nem vészik bizonyságúl.

Ez nem ok, hanem tétovázás: mert az említett Túdós emberek bizonyságit, nem a' Hit dolgainak erőssítésére, hanem, az ö idejekben történt és lett dolgok fel-jegyzésében, szoktam elő-hozni, *ad faciendam fidem historicam*. A' Kalaúzban nem találod, hogy a' *Calvinista* Vallást azzal hamissítanám, mert *Surius*, *Cochlaeus*, ezt hamisnak mondotta; hanem, egyébünnen nem tudhattam, a' régen, vagy távúl lett dolgokat, hanem azok Irásiból, kik jelen vóltak; kik akkor éltek; kik látták; vagy egyéb-képpen bizonyos úton tudták a' dolgokat. Efféle meg-lett dolgokrúl, mikor sokan, egy-aránt írnak, kiváltképpen ha, *in recenti memoria* lévén a' dolog, senki ellene nem mert szóllani, meg-győzetvén a' valóságtúl; és ha egyéb-aránt szava-hihetők a' kik írták; nem látom, miért nem kell efféle Tanúkat, *ad faciendam fidem historicam*, elő-hozni. De, ha tí oly eszesek vattok, *Predikatorok*, mongyátok-meg, Kitűl kell tudnunk, és értenünk, a' *Religio* változása kezdetin lett dolgokat? A' minémü *Exceptió*-val tí éltek a *Catholicusok*-ellen, azonnal élhetünk mí-is a' *Calvinisták*- és *Lutheristák*-ellen. Azért, senkinek semmit ne hidgyünk-e a' lett dolgokrúl? Ebben a' rosz kis Irásban, a' *Calvinista Predikatorok*, *Sleidanus*-sal bizonyítnak a' Pápa-ellen:[9369] miért nem szabad nékünk, szava-hihetö Emberekkel bizonyítanunk a' lett dolgokat?

Hatodik Okát Halgatásoknak, azt adgyák: *Mert, ha meg-felelnének a' Kalaúzra, ottan azzal vádoltatnának, hogy minden háboruság inditásnak*

[9369] In fine Rationis tertiae.

hodogeus_j.indd 1787 2025. 07. 21. 11:27:52

a' Calvinisták okai. Es, mint-ha csigára vonták vólna, úgy esküsznek, szabodnak, *Az Istent, e' Világ- és Angyalok-elött, szentűl híják bizonyságúl, hogy soha ők az ö Urokat, párt-ütésre nem izgattyák*.

{1059:} Csak fogás ez-is: Mert ennek-elötte, menyit írtak a' *Calvinisták* ellenünk, könyvökből meg-tettszik. Ha akkor nem féltek a' Háboruság indító névtűl, el-hidd, hogy most sem attúl tartanak. Más az; hogy, a' ki, Egyházi tisztinek, és hívatallyának kötelessége-szerént, az ellenkezö Vallások fogyatkozásit, úgy meg-mutattya a' mint érdemlik, senki azért Háboruság-szerzőnek nem mondhattya őtet; söt Eggyesség-kívánónak kell tartani.[9370] mivel a' Hitben-valo szakadásokat igyekezik rontani, hogy a' Keresztyéni Eggyesség fel-éppűllyön.

Azért, csak egyéb *Practikák*-kal pártolkodásra, és Fejedelmek-ellen támadásra ne izgatnák az Urakat, a' Hit dolgairúl-való Irásokkal nem gondolnánk. De Világ-elött tudva vagyon, mit miveltek a' *Bochkai* támadásakor; és a' *Bochkai* halála-után, mint mázolák (az-az, Királyságra kenék) a' szegény *Homonnai Bálintot*, hogy a' *Bochkai* helyét meg ne hadná hűlni. *Foktüi Máte* Calvinista *Predikátor*; a' Hajdúkat mint lázzasztá, a' gyermekek-is tudgyák. *Báthori Gábort*, az Erdélyi Fejedelmet, a' *Váradi* Calvinista *Predikator Deczius István* tanácsából verék agyon; mint ugyan azoktúl hallottuk, a' kik jelen vóltak akkor. Az Ezer hat-száz tizen-kilencz, és huszonhárom esztendőkbéli Háborúk-elött, kicsoda jött ment *Kassá*-rúl *Erdély*-be, tudva vagyon mindeneknél.

De ez most maradgyon ebben. El-hittem, hogy az Isten-félő ertelmes Olvasó, eszébe veheti ezekből, mely mód-nélkül-való Okokkal akarnak a' Kalaúz-mellől el-múlni, és azt gyűlőlségbe hozni, a' *Predikatorok*. Maga nem ezek, hanem külömbek, igaz Okai, miért a' Felelethez nem kezdenek:[9371] I. Mert lehetetlen, hogy, vagy *Luthert*, vagy *Calvinust*, vagy az *Augustai* és *Helvetiai Confessiót* meg-menthessék, a' sok temérdek, hamis, ellenkezö, és nyilván helytelen mondások gyalázattyától, mellyeket a' Kalaúz ezeknek saját szavaival bévségesen elő-számlált. Azért, vagy ezek-mellől halgatással kellene múlni, vagy meg kellene vallani, hogy sokszor, rútúl meg-estek,

[9370] Vide Praefationem hujus Hodoegi.

[9371] Verae Causae silentii.

hodogeus_j.indd 1788 2025. 07. 21. 11:27:52

és egyebeket veremre vezettek a' *Confessiók*, és az Uj Hitek *Patriarkái*. Ezzel pedig, mely bizonytalanná tétessék az Uj Tudományok dolga, elégségesen meg-mutatók.[9372] II. Mert oly czikkelyi vannak a' *Calvinista* Vallásnak, mellyeket nem örömest terjésztenek a' *Predikatorok* mindenek-eleibe; félvén, hogy a' Község el ne idegenedgyék ezek szörnyűségitűl, mellyeket a' Kalaúz rend-szerént elő-számlál. III. Mert az Igazság-ellen, noha tusakodhatik, de gyözedelmet nem vehet az Emberi elmélkedés.[9373] Látván azért a' *Predikatorok*, hogy a' Kalaúz, győzhetetlen Bizonyságokkal meg-mutatta az idegen Vallások hamisságát, és a' *Pápista* Hitnek tekélletes igazságát: jobnak alíttyák, ha az eszten-ellen nem rúgóldoznak; attúl tartván, hogy, ha csak valami kákombákomot mondanak a' Kalaúz-ellen, nagyob czégért emelnek Tudományok gyalázására. Azt-is tudgyák, hogy, a' kik még eddig a' Kalaúzba kaptak, szégyent hoztak fejökre. Azért, nem hirtelenkednek: hanem csak azon mesterkednek, hogy a' Kalaúzt meg-gyűlőltessék akárminémü kőltött mesterséggel; látván, és értvén, hogy a' Kalaúzból, künnyen meg-ismérhetik az emberek az Igazságot. Ezek, és töb efféle Okai lehetnek, mellyekért nem akarnak bajlódni a' Kalaúzzal az Uj *Predikatorok*.

{1060:}

MASODIK RESZE.

MINT BIZONYITTYAK REGISEGET VALLA-soknak a' Calvinisták.

SOk rosz Irásit, és esze-veszett papiros mocskolásit, olvastam az Uj Tanítóknak: de nem említem, hogy gazzab szelességet láttam vólna, mint minap egy Magyar könyvetskében. A' ki írta ezt a' nyálaskodást, nem akarta hogy nevét tudgyuk. Irása-eleibe illyen czégért függesztett: *Itinerarium, az-az, Nevezetes vetekedés*: maga könyvének elsö szavát, és fel-függesztett *Titulussát* sem értvén. mert a' Mólnar *Vocabulariumá*-ban, az *Itinerarium*, nem *Nevezetes vetekedést*, hanem, Uton-járás meg-irását jegyzi. Az egész Könyvben pedig,

[9372] Supra, fo. 318. 512.

[9373] Lásd az Eötödik könyvet.

hodogeus_j.indd 1789 2025. 07. 21. 11:27:52

semmi rendet és *methodust* nem tart: Részekre és *Caputok*-ra nem osztya beszédét: tétováz mindenben: egybe-szűr zavar mindeneket.

Irásából, nehéz eszünkbe venni, micsoda Vallásban vagyon az *Itinerarius*: Mert, hogy, nem *Lutherista*, sem *Calvinista*, ezekből ki-tettszik:

I. A' *Lutherista*, és *Calvinista* nevet, egy-nehányszor, gyalázatos névnek mongya.[9374] Tehát *Luthert*, és *Calvinust*, vagy személyökben, vagy tanitásokban, vagy mind kettőben, gyalázatosnak tartya. mert, ha valamellyikben gyalázat nem vólna, miért kellene gyalázatosnak lenni; ha azok, a' kik *Luther* és *Calvinus* Tudományát követik, *Lutheristák*-nak és *Calvinisták*-nak neveztetnek?

II. Az *Itinerarius*, *Luther*-nek, és *Calvinus*-nák, a' Hitről-való tanitásban, csak annyí hitelt, és böcsülletet ád, mint *Mahomet*-nek; söt, mint a' Pokolbéli Ördögnek. Mert, a' mely Nevet az-elött gyalázatosnak mondott vala, az-után magára vészi:[9375] *Nem bánnyuk*, ugy-mond, *hogy Lutheristáknak, és Calvinistáknak neveznek bennünket*. Mi móddal akarja pedig viselni ezeket a' neveket, így magyarázza:[9376] *Ezzel a' meg-határozással, tudni-illik, a' menyiben azoknak a' jámbor Doctoroknak, Irás-szerént-való értelmét javallyuk*. Azt hiszem, hogy az *Itinerarius*, *Mahomet*-nek, söt az Ördögnek-is bé-vészi szavát, *a' menyiben javallya ezeknek Irás-szerént-való értelmöket*. Annak-okáért, ha az *Itinerarius* azért nevezi magát *Lutheristá*-nak, vagy *Calvinistá*-nak, mert ezeknek *Irás-szerént-való értelmöket javallya*: ugyanezen okból, *Mahometistá*-nak, és *Ördögistá*-nak híhattya magát. mert azt hiszem, hogy *Mahomet*-nek, söt az *Ördög*-nek-is, *Irás-szerént-való értelmét*, meg nem veti.

III. Az *Itinerarius*, *Calvinust*, és *Luthert*, rút gyalázatoson, szinte földhöz veri.[9377] Azt írja *Calvinus*-rúl; hogy, *Az Institutióban, egyebeknek közönséges értelme-szerént, mond némellyeket, Keresztyéni szeretetből. Erre* (ugy-mond) *egy példát hozok-elö: A' Mennyei bóldogságban-való garadicsokrúl, az Institutióban, követi a' közönséges értelmet: nem azért, mint-ha javallaná,*

[9374] Titulo libri. Et fol. 37. 285. etc.

[9375] Itinerar. f. 91.

[9376] Vide supr. fo. 334. 335. 527. 664.

[9377] Itinerarius, f. 381. Calv. li. 3. c. 25. n. 10.

hodogeus_j.indd 1790 2025. 07. 21. 11:27:52

és az vólna néki saját értelme; hanem hogy, az ö ideje-béli némely Túdós emberekkel, ne láttatnék öszve-kapni. Mely-felől-való értelmét, az-után nyilvánsággal meg-magyarázta, in Caput 12. Danielis.[9378] Vedd eszedbe mi fekszik ez-alatt. Magyarúl ez annyit tészen; hogy *Calvinus*, az Isteni Tudo-
5 {1061:}mányrúl írván, sokszor nem mongya-ki igazán a' mit javall: hanem, barátságért el-titkollya Hitit; és azt írja, a' mit maga sem tart igaznak. Nem szóllok most arrúl, hogy a' Hit dolgaiban, †[9379] senkinek nem szabad hazudni; Azt sem hozom-elö, hogy az *Apostolok* Irásinak-is *[9380] böcsülleti, és méltósága fel-fordúlna, ha valamiben hazugságot írtak vólna: Csak azt mondom;
10 hogy, ha én *Calvinista* vólnék, és ezt az *Itinerarius* mondását olvasnám, magamba szálván, így gondolkodnám: Im értem, hogy *Calvinus*, barátságért, lelki-ismèreti-ellen, ollyakat írt, és mondott, mellyeket maga sem hitt. Azért, mint tegyek itéletet, mit mond gyomorbúl, és mit hazud barátságért? Talám szintén azt hazudgya barátságért, a' mit én igen igaznak alítok? Továb; ki
15 tudgya, talám a' *Calvinista Predikatorok*-is ezen hajóban eveznek, és gyakran barátságért azt hazudgyák, a' mit nem hisznek? Vallyon, mivel túdósbak, mivel tisztáb, és job lelki ismèretűk ezek *Calvinus*-nál? *Non est Discipulus supra Magistrum*; Alma nem esik meszsze fájától. Ha meg-tanúlták *Calvinus*-túl az ö Tanitványi, hogy néha, az ismért Igazság-ellen, barátságért, mást
20 taníthatni: mint tehessek én abban választást, mikor hazudnak barátságért a' *Predikatorok*, hogy valakit meg ne bántsanak, és mikor mondanak igazat? Hallyad, kérlek, mint szóll *Calvinus* azon a' helyen, a' hol, az *Itinerarius* szava-ként, itéleti-ellen, barátságért beszél:[9381] *Quod Scripturae docent, ab omni controversia exemtum apud nos esse debet. Nempe, sicut varie DEUS*
25 *sua dona Sanctis in hoc mundo distribuens, eos inaequaliter irradiat: ita, non fore aequalem gloriae modum in caelis, ubi dona suam coronabit DEUS*. Sz. Irás tanitásának, vetekedés-kivűl vettetett bizonyos dolognak mongya, hogy a' Mennyei bóldogságban, *Inaequalitas* vagyon. Ezt pedig, abban a' Könyvben mongya, melyrűl az *Itinerarius* azt írja, hogy *Calvinus, a' maga*

[9378] Nihil in Comment. cap. 12. Dan. reperi tale.
[9379] † Supr. fo. 253.
[9380] * Supr. fo. 176. 177. 253. 319. 381. 382. etc.
[9381] Calv. l. 3. c. 25. n. 10. Vide supr. fo. 937.

hodogeus_j.indd 1791 2025. 07. 21. 11:27:52

Confessióját, Libris Institutionum, igazán meg-jegyzette. Miért mongya tehát az *Itinerarius*,[9382] hogy ezt *Calvinus* nem javallotta?

Luthert hasonló-képpen böcsülli az *Itinerarius*; midőn azt írja,[9383] hogy ö, némely dolgokat, *háborodott elmével, emberi indúlatoknak gyarloságától viseltetvén, kivált-képpen Disputálás-szerént, tanított*: és efféléket, csak *citálni*, és elő-hozni sem akar az *Itinerarius*. Értem hol jársz: A' mi néked nem tettszik, *Luther* azt mind háborodott elmével írta: Csak akkor vólt eszén, mikor a' te szájad ízi-szerént szóllott. Mond meg, ha jámbor vagy, miből ismérjük-meg, mikor írt háborodott elmével, vagy csendesz okossággal? Mivel azért így le-csöpűlli az *Itinerarius* mind a' két *Patriarkát*: azt itélhetem felőlle, hogy, sem a' *Lutherista*-ság, sem a *Calvinista*-ság, nem fért fogára.

IV. Ha *Lutherista*, vagy *Calvinista* vólna az *Itinerarius*, nem alítom, hogy egy Akolba rekesztené egyenlő-képpen a' *Lutheristá*-kat, és *Calvinistá*-kat: az-az, nem javallaná, sem nem óltalmazná egy-aránt mind a' két Vallást. mert Világ-elött nyilván vagyon, hogy ez a' két Vallás, sokban ellenkezik egymással. Az *Itinerarius* pedig, *[9384] nem egy helyen, mind a' *Lutheristák*-rúl, mind a' *Calvinisták*-rúl, azt mongya; hogy igazán tanítanak. Bezzeg Bártfán, *Severinus Scultéti*; Kassán, *Graverus Albert*, külömben beszéllenek, mint ez-elött †[9385] hallók. Ennek-felette; a' Könyv {1062:} *Tituluszá*-ban egy-aránt *Evangelicusok*-nak nevezi a' *Lutheristá*-kat, és *Calvinistá*-kat. Méltán-is nevezi mind a' két félt *Evangelicus*-nak; ollyan értelemmel, miném*ű*vel *Scipiót*, *Africanus*-nak, vagy *Numantinus*-nak; *Caesart*, *Parthicus*-nak nevezték, azoktúl a' Tartományoktúl, mellyeket tűzzel vassal pusztítottak. Mivel azért az Ujítók-is, az *Ecclesiá*-nak hiteles tanu-bizonyságát tagadván, nem tudhattyák "[9386] mellyik az igaz Sz. Irás, mellyik az ö igaz bötűje és értelme: tellyességgel fel-forgatták minden méltoságát az *Evangeliom*-nak: és ettűl az *Evangeliom* rontásától, †[9387] *Evangelicusok*-nak neveztetnek.

[9382] Itinerarius, fo. 380.
[9383] Itinerarius, fo. 379.
[9384] * Itinerarius, fo. 145. etc.
[9385] † Supr. fo. 514. 515. 286. 287.
[9386] " Vide supra, fo. 327. et seq.
[9387] † Alias hujus nominis causas, vide f. 516. 517.

hodogeus_j.indd 1792 2025. 07. 21. 11:27:52

Ezekből a' Jelenségekből, azt itélem az *Itinerarius*-felől; hogy, noha a' *Catholica* Igazság ostromlásában eggyez a' *Calvinisták*-kal, és *Lutheristák*-kal; noha külsö-képpen valamellyik társaságához adgya magát: de valóban, és vólta-képpen, két szék-között földön marad: és arra az állapatra jutott, melyre kell jutni minden okos embernek, mihent a' Régi, igaz *Catholica Ecclesia*-túl el-szakad; és a' melyre írja *[9388] *Luther* és *Calvinus*, hogy az ö követői jutottanak: tudni illik, hogy semmit sem hiszen; vagy, csak azt hiszi a' mi néki tettszik; és senkivel e' Világon, Hitiben és vallásában nem eggyez. Illyen emberrel kell viaskodnunk. De lássuk mit beszél.

¶. 1. Mint bizonyítottam Magyari-ellen, a' mostani Vallások Ujságát?

Magyari István *Ubiquista Predikator*, az Ország romlása Okairúl írván, erőssen vítatta, hogy az ö Vallások nem új. Erre meg-feleltem *1603.* esztendőben; és a' *Lutherista*, vagy *Calvinista* Tudomány Ujságát, illyen formán bizonyítottam:

Először; Ha nem új az ö Vallások: Tehát, *Luther* és *Calvinus*-elött, Tanitóknak kellett lenni, kik azt a' Vallást hirdették. mivel, a' Sz. *Pál* mondása-szerént, az igaz Hit, Tanitók-által nevekedik. Halgatóknak-is kellett lenni, kik a' Tanítók oktatását vették, és követték. Gyölekezö helynek kellett lenni, melyben az Isten Igéje hirdettetett, és a' *Sacramentomok* szolgáltattak. Nem nevezhetnek pedig az Ellenkezők, csak egy Tanítót- vagy egy Tanítványt-is, a' ki az ö *Fantasiá*-jokat, *Luther*-elött, hirdette vólna: nem mutathatnak egy Várast, egy Falut, egy Templomot, melyben gyölekezetök lett vólna. *Ergo, etc.*

A' Bizonyság Második Részét, *longa Inductione*, azok elő-számlálásával bizonyítottam, kiket a' Régiek-közzűl, magok pártyára akarnak vonni a' Pártosok: meg-mutatván, hogy azok-közzűl, egy sem vólt, a' ki *Luther*-rel, vagy *Calvinus*-sal, azokban az *Articulusok*-ban eggyezett, mellyekben ezek el-szakadtak a' *Romai Ecclesiá*-túl. *Illiricus Flaccus*, *1556.* esztendő-tájban, egy Könyvet íra, *Catalogum Testium Veritatis*. Ezt a' Catalogust, *1608.*

[9388] * Supr. fo. 105. fine.

hodogeus_j.indd 1793 2025. 07. 21. 11:27:52

esztendőben, *Simon Goulartius*, Húsz könyvre osztá, és nagy *Appendix*-el felfúvá. *Joannes Volfius*, nagy könyvet íra, *Lectionum Memorabilium Centurias sedecim*. Ezek csak abban mesterkedtek, hogy a' Régi nagy üdőkben, *Lutheristá*-kat, és *Calvinistá*-kat talállyanak. De ez-elött *[9389] hallók, és ezennel †[9390] bévebben meg-mutattyuk, hogy azok-közzűl, a' kiket emlegetnek, egy sem vólt az ö Vallásokon.

Masodszor: Az Ellenkezők nem egyébért vítattyák, hogy az igaz Anyaszentegyház le-nyomathatik, el-rejtethetik, láthatatlanná tétethe-{1063:}tik, és hogy a' Régi *Páterek*-is minnyájan el-tévelyedtek; hanem csak azért, mert magok láttyák, hogy, a' mely *Ecclesia*, és a' mely *Páterek Luther*-elött vóltak, azok ö-tőllök külömböztek, söt, véllek ellenkeztek. Azért, hogy minden Tévelygésöknek egy barlangot csinállyanak, melyben egy-aránt, mind *Luther*, *Calvinus*, *David Ferencz*, *Muncerus*, lappanghassanak, azt vítattyák, hogy az *Ecclesia*, *Luther*-elött, láthatatlan vólt; az *Antichristus*-elött, pusztába bújt vólt. De meg nem magyarázzák, Mely nap, vagy melly esztendőben bújt-el az *Ecclesia*? A' *Késmárk* Havassán bújdoklott-e, vagy *Kalota*-szegbe? Ki vólt annak neve, a' kitűl úgy meg-ijedett? Miért kellett ennyi ideig lappangani? Mint tudhassuk, ha ez a' bujkáló Nyáj, *Lutherista*, *Calvinista*, *Davidista*, *Muncerista*, *Libertinista*, *Atheista* madár vólt-e?

Béveb, és külömb szóval, de ezen értelemmel írtam vala *Magyari*-ellen. Ezek-kőzzűl némellyekre, mond valamit *Itinerarius*, némellyekre semmit sem.

¶. 2. Mivel menti az Itinerarius Ujságtól a' Calvinistaságot.

Itinerarius azt mongya; hogy, ha az *Apostolok*-túl-fogva, *Luther* és *Calvinus* idejéig, senkit nem mutathat-is, ki azt tanította, és vallotta a' mit ők; ebből ki nem sül, hogy a' *Luthero-Calvinista* vallás Uj, és hogy nékik *Ecclesiájok* és *Doctorok* minden üdőben nem vólt:[9391] *Bátor úgy vólna-is, hogy 1517. esztendö forgásában, senki ollyan értelemmel az üdvösségnek*

[9389] * Supr. fo. 154. 155.
[9390] † Infr. fo. 1066. 1067.
[9391] Itinerarius, fo. 29.

hodogeus_j.indd 1794 2025. 07. 21. 11:27:52

Tudományát, a' Sz. Irást, nem predikállotta és magyarázta vólna-is (mint Luther és Calvinus,) *azért az ö Tudományok új nem vólna: hanem-ha mind új lészen, a' kinek az emberek újonnan jutottak isméretire: és így, új lészen az Eg, és a' Csillagok; mert azok forgásának tudására, későn jutottak az emberek: új lészen* America: *új lészen az Istennek* Profeták-*által ki-jelentetett akarattya; mert ez, az Özön-víz-után, egy-nehány esztendővel íratott-meg.* Azért, a' *Luther* és *Calvinus* tanitása,[9392] *eredetire-, magára-, remekére-képest, nem új, hanem oly Régi, mint a' Világ Adámmal-eggyütt; kinek predikáltatott Paradicsomban, hogy az Aszszony állat magva töri-meg a' Kígyónak fejét. Noha, az Emberek-közzé-való érkezésre-, és értelemre-képest, új lehet. Azért,*[9393] *Luther és Calvinus-által kezdetett, a' Pápa országának setétségében, nyilván és bátran hirdettetni a' Luther és Calvinus tudománya: Nem új mindazáltal.*

Ennek a' *Calvo-Lutherista* remeknek, (csuda hogy nem törsöknek) hol, és minémü *Ecclesiá*-ja vólt, így magyarázza:[9394] *Két-képpen gondolkodhatunk az igaz* Ecclesia-*felől: Fondamentomára-képest; és az Embereknek társasága- 's gyölekezeti-szerént. Fondamentoma az Ecclesiának, Christus;* †[9395] *mely magában, mindenkor fényes.* *[9396] *Az Emberek gyölekezetihez-képest, az Ecclesia-felől Két-képpen elmélkedhetünk: Először, Istenre-; Másodszor, az Ecclesiának gyölekezetiben lévőkre-képest.* †[9397] *Istenre-képest, mindenkor fénylik a' vitézkedö Ecclesia: mert Istennél, nyilván vagyon száma azoknak, kik az Ecclesiának tagjai. Magokra-képest, belsöképpen fénylett az Ecclesia; a' menyíben tudgyák magokban, hogy ők Istennek igaz Anyaszentegyháza; és vallást-is tésznek arrúl Isten-elött, magokban: De külsö tettetes vallás-szerént, nem mindenkor fénylett egyaránt az Ecclesia. mert néha, külsö veszendö dolgokért, inkáb hittenek az Emberek a' hamisságnak, hogy-sem az Igazságnak.*

[9392] Itinerarius, fo. 27.
[9393] Ibid. fo. 26.
[9394] Itinerarius, fo. 125.
[9395] † Itinerarius, fo. 126.
[9396] * Fol. 127.
[9397] † Fol. 128.

hodogeus_j.indd 1795 2025. 07. 21. 11:27:53

{1064:} Ugyan ezen Remeknek, Lelki-pásztorirúl, és *Doctori*-rúl szólván, azt mongya;[9398] hogy, *Az* Ecclesiá-*nak Pásztori*, a' Profeták, Evangelisták, *és* Apostolok *irási. Ha ezekhez oly Tanitókat kötsz, kik élö nyelvökkel, mindenkor tettetesen, és foganatoson predikállottak az* Apostolok *idejeután, 1517. esztendeig: oly hamis a' te okoskodasod, mint-ha azt mondanád, hogy a'* Messias, *nem* Augustus *idejében született, hanem mikor* Isaias *predikállott.*

Nagy dolog, ha érti mit beszéll az *Itinerarius*! Es, hogy az utólsó czikkelyen kezgyem; Sz. *Pál* nyilván írja,[9399] hogy a' Hit, hallásból vagyon; a' hallás, predikállásból; a' predikállás, Istentűl küldetett Tanítók-által. Tehát külömben nem terjed, meg sem marad az igaz Hit, hanem élö nyelvnek foganatos predikállása-által. Azért, vagy az igaz Hit, tellyességgel el-fogyott az *Apostolok* halála-után; vagy, ha meg-maradott, az élö nyelvel predikálló Pásztorok foganatos predikállásának meg kellett maradni. Ugyan-ezen Sz. *Pál* írja;[9400] hogy Isten, nem csak *Apostolokat*, *Profetakat*, és *Evangelistákat* rendelt az ö *Ecclesiája* éppítésére, hanem, Pásztorokat, és *Doctorokat*, hogy éppíttsék az *Ecclesiat*; mind addig, míg minnyájan Christus eleibe megyünk. De erről eléb ••[9401] béven szóllánk; meg-mutatván *Calvinus*-ból, és az *Augustai Confessió*-ból, hogy soha semmi üdőben az *Ecclesia*, predikállo *Doctorok*-, és Pásztorok-nélkül nem lehetett. Es bizonyára, ha az Apostolok *ideje-után, 1517. esztendeig, élö nyelvel predikállo Tanítók minden üdőben nem vóltak*: hamisnak kell annak lenni, a' mit ez-után vítat *Itinerarius*, hogy *minden Saeculumban*, Luthero-Calvinista *Tanitók vóltanak*.

Az *Ecclesiá*-rúl a' mit beszéll *Itinerarius*, csak arra néz, hogy ne kellessék az *Apostolok*-után, minden üdő forgásában, bizonyos külsö Gyölekezetet mutatni, mely, a' *Luther* és *Calvinus* Tudománya-szerént, tanított. Azért, megvallya az *Itinerarius*, hogy külsö tettetes Vallás-szerént, nem fénylett mindenkor a' *Luthero-Calvinista* Ecclesia. Maga, ha minden Száz esztendő-forgásában, nevezetes Tanítói vóltak a' *Calvo-Lutherista* Vallásnak (mint-hogy

[9398] Itinerar. fol. 147.
[9399] Rom. 10. v. 15.
[9400] Eph. 4. v. 11. 12.
[9401] •• Sup. fo. 114. 115. 151. 152. 662. 663.

hodogeus_j.indd 1796 2025. 07. 21. 11:27:53

ezt vítattya az *Itinerarius*,) külsö vallás-szerént-is elégségesen fénylett az ö *Ecclesiá*-jok. Az pedig, merő balgatagság; hogy, *A' kik külsö-képpen, e' világi veszendö dolgokért inkáb hittenek a' hamisságnak, hogy-sem az Igazságnak,* azokban *belsö-képpen fénylett az* Ecclesia; *és tudták magokban, hogy ők Istennek igaz Anyaszentegyháza*. Mert, valaki külső-képpen meg-tagadgya az Igazságot, és követi a' hamissat, nem lehet Christus tagja. mivel, †[9402] A' ki szűvel hiszen az igazúlásra, szájjal kell vallást tenni üdvösségre. és, *[9403] Valaki Christust meg-tagadgya Emberek-elött, meg-tagadtatik Christustúl. Azért, nem lehetséges, hogy, valamely Gyölekezet, külsö-képpen, *Török*, vagy *Sidó* vallást kövessen, mindazáltal Christus *Ecclesiá*-ja légyen.

Végezetre, a' mivel mentegeti *Itinerarius* Hiti Újságát, kábaság: Mert ha igaz, hogy *1517. esztendő-forgásában, senki ollyan értelemmel az üdvösségnek Tudományát, és a' Szent Irást, nem predikállotta, 's nem magyarázta*, mint *Luther* és *Calvinus*: szem-látomást következik, hogy az ö tanitások, Uj. mivel,[9404] azt híjuk Ujnak, a' mi az-elött nem vólt, és most kezdetik.

Az *Itinerarius Instantziái,* semmire-kellők: Mert a' Tudomány Uj-{1065:}ságából, nem következik, hogy az Uj, a' mirűl új Tudomány találtatik. Azért, midőn az Emberek elsöben meg-ismérték a' Csillagok forgásit; *Indiat*, vagy *Amerikát* fel-találták; mikor az Isten elsöben meg-jelentette a' Sz. Háromságot: a' Csillagok, *Indiák*, és a' Sz. Háromság, újak nem vóltak: de ezek isméreti, látása, és hitele, új vólt. Azon-képpen tehát, noha az Ember Igazulása, a' *Purgatorium*, *etc.* nem újak: de, mikor ezekrűl ollyat tanított *Luther* és *Calvinus*, a' mit az-elött a' Keresztyén *Ecclesia* nem hallott, és nem tanított, Uj vólt az ö Vallások és tanítások. szinte mint, ha valaki ma kezdene ezekrűl ollyat tanítani, a' mit senki ez-elött nem hirdetett, a' Régi dolgokrúl Uj tudományt tanítana.

Mikor Vallása Régiségét azzal támogattya *Itinerarius*; hogy ennek fondamentoma, Paradicsomban vettetett, midőn Isten azt mondotta, hogy az Aszszony magva meg-töri a' Kígyó fejét; maga sem tudgya mit beszéll: Mert ezent mondhattya *David Ferencz*, *Muncérus*, *Flacius*,

[9402] † Rom. 10. v. 10.
[9403] * Luc. 9. v. 26. Matt. 20. v. 25.
[9404] Supr. fo. 162.

hodogeus_j.indd 1797 2025. 07. 21. 11:27:53

az *Ubiquisták*, és egyebek, valakik el-hitték azokat az Istentűl mondott ígéket. Végezetre; ha igaz, *hogy a'* Pápa *Országának setétségében*, Luther *és* Calvinus-*által kezdetett hirdettetni* a' tí Vallástok: nyilván Uj a' tí Tudománytok. mivel, ha *Luther kezdette*; Tehát, ö-elötte nem vólt. mert azt ö nem kezdhette, a' mi ö-elötte vólt.

¶. 3. Minémü Régi Calvinistákat nevez az Itinerarius.

Eszébe vévé *Itinerarius*,[9405] hogy Elsö mentsége Ujságoknak, nem helyes: Azért, másutt fogja, és azt írja; hogy, *Urunk születése-után mindenik Saeculumban*, Lutheristák *és* Calvinisták *vóltak, valakik igazán tanítottak; az-az, nem egyebet vallottak, mint* Luther *és* Calvinus. Es, nagy hoszszú Laistromban elő-számlállya, kik vóltak minden *Saeculum*-ban *Luthero-Calvinisták*:[9406] de *Volfius*-ból, és *Illyricus*-ból írja-le a' kiket emleget. mert *Itinerarius*, az elő-számlált Tanúk Irásiban talám keveset látott. A' kiket pedig efféle *Catalogusok* emlegetnek, azok-közzűl Egy nem vólt, kiről igazán mondhassák hogy *Calvo-Lutherista* vólt.

Hogy eggyenként mindenikről ne szóllyak, mivel ez únalmas, és haszontalan vólna; rövídeden, Négy erős Bizonysággal, künyű ezt meg-mutatni.

I. Bizonyság: Ha ezek a' Laistromban írt Bizonyságok, a' *Lutherista* Vallás Tanúi vóltak: kétség-nélkül, a' *Calvinista*-ság követői nem lehettek. mint szinte most, a' ki *Lutherista*, nem lehet *Calvinista*, hanem ellenkezik ezzel. Nincs pedig színesb és tettetesb oka a' *Lutheristák*-nak, mellyel magok Eleivé tehessék inkáb az elő-számlált Tanúkat, mint szinte a' *Calvinisták*-nak. Annak-okáért az *Itinerarius*-is, egy-aránt mind a' két fél Eleinek nevezi azokat, kiket Laistromban jegyzett.[9407] Ha azért egygyiknek nincs nagyob oka, mint másiknak, miért nevezhesse azokat maga Eleinek: nyilván-való, hogy sem eggyik, sem másik Elei nem vóltak. Sőt azon okból, melyből

[9405] Itinerar. fol. 146.
[9406] Fol. 95. et 145: usque; ad finem.
[9407] Itinerarius, f. 146.

hodogeus_j.indd 1798 2025. 07. 21. 11:27:53

Illyricus és *Volfius*, *Hunnius* és *Mornaeus*, ezeket magok Eleivé tészik, *David Ferencz*, és *Muncérus*, magához kapcsolhattya.

II. Bizonyság: A' kiket a' *Luthero-Calvinisták* Laistromába írt az *Itinerarius*; fel-is-jegyzette, minémü mondásért vonsza ezeket maga-
5 mellé: Egy, két, vagy három czikkelyt említ, melyben alíttya hogy ö-vél-{1066:}lek egy értelemben vóltak. Ha egy, két, vagy három dologban-valo eggyezés, elégséges, hogy valakit *Lutheristá*-nak, vagy *Calvinistá*-nak mondhassunk: Tehát a' *Törököt*, *Sidót*, *Tatárt*, *Arianust*, *Anabaptistát*, *Lutheristák*-nak, és *Calvinisták*-nak mondhattyuk; mivel ezek-is, egy-nehány dologban,
10 a' *Romai Ecclesia* tanitása-ellen, eggyet értnek a' *Luthero-Calvinisták*-kal. Ezt világosban így magyarázom. Az *Itinerarius*, *Erigenat*, †[9408] azért számlállya a' *Calvo-Lutheristák* Elei-közzé, mert a' *Misét* meg-vetette. Némely *Oxoniai Academicusokat*, *[9409] azért, mert a' Pápához-valo engedelmességet, és a' Baráti Szerzetet nem javallották. *Leo Isaurust*, és *Claudius Taurinensist*,
15 azért, †[9410] mert a' Képeket nem szerették. *Berengariust*, azért, *[9411] mert a' Christus Testét tagadta az Ur-vacsorában. Ha ezekért *Luthero-Calvinisták*-nak mondhatni őket: Tehát *Mahometet*, a' *Sidót*, *Tatárt*, írjuk mind a' *Calvo-Lutheristák* Laistromába;[9412] mivel ezek, mind egy-aránt hiszik, és taníttyák az elő-számlált vallásokat. Ennek-felette, az említett czikkelyekben, nem
20 csak a' *Calvo-Lutheristák*, de az *Arianusok*, *Anabaptisták*, *Flacianusok*, *Libertinusok*-is, eggyet értnek *Erigená*-val, és a' többivel. Honnan tudgya tehát az *Itinerarius*, hogy *Luthero-Calvinisták* vóltanak ezek, nem *Arianusok*, vagy *Libertinusok*?

III. Bizonyság: A' minémü Tanúit Régiségeknek elő-hozza, azok nagy
25 részre, Pápák, Cardinálok, Ersekek, Püspökök, Papok, Barátok vóltanak. Sz. *Gergely*, kit az *Itinerarius*, *Luther* Laistromban helyheztet, *fol. 288*. Pápa vólt. *Franciscus Zabarella*, kit, *fo. 363*. *Catalogus*-ba jegyzett, Cardinál vólt. *Fol. 111. 327. etc.* Ersekeket emleget. Barátot sokat ír Laistromában; *Joannes Duns* Scotust, *fo. 109*. Nicolaus *Lyrat*, és *Occamot*, *fo. 111*. Arnulfust, *fo.*

[9408] † Itiner. f. 97.
[9409] * Fol. 99.
[9410] † Fol. 306. 309.
[9411] * Fol. 328.
[9412] Vide supr. fo. 166.

hodogeus_j.indd 1799 2025. 07. 21. 11:27:53

100. Robertust, *fo. 311*. Smaragdust, *fo. 324*. Frater Felixet, *fo. 333*. Marianus Scotust, *fo. 330*. Gratianust, *fol. 332*. és egyebeket. Nem tudtam, hogy régen, *Calvino-Lutherista* Pápák, Cardinálok, Ersekek, Barátok vóltak. Kár hogy most nincsenek: Díszes volna a' *Luthero-Calvinista*-ság véllek; jelesben, ha ollyan őltözetben járnának a' *Predikátorok*, mint a' Fa-talpu Barátok. De hagy-járjon a' tréfa. A' kik ollyan Szerzetben, ollyan *Regula* és szer-tartás-alatt éltek hóltok-napjáig, mint ma élnek a' *Franciscanus* Barátok; hogy azok *Calvo-Lutheristák* vóltak, nehéz el-hitetni az eszes emberekkel. Mert, bár úgy légyen, hogy némellyek ezek-közzűl, valamely dologrúl, mellyet az *Ecclesia* még akkor tellyességesen nem *definiált*, alkalmatlanúl vélekedtek; Vagy, az Emberi elmének gyarlósága-, tudatlansága-, söt bár ugyan vakmerösége-miatt, valamiben vétkeztek: Mindazáltal, hóltok-napjáig úgy éltek mint a' mái Barátok:[9413] a' *Romai Ecclesia* eggyességében maradtak: *Sacramentomi*-val éltek: Hitinek *Publica professiojá*-val eggyeztenek. Mint lehettek tehát *Calvo-Lutheristák?*

IV. Bizonyság: A' minémü Tanúkat *Volfius*-ból, és *Illyricus*-ból elő-számlál *Itinerarius*, azok Öt karban vannak: kik közzűl, Egy sincs, a' ki *Luther*-rel, vagy *Calvinus*-sal, a' Hitben eggyezett vólna.

Elsö Karban azok vannak; kik hóltok-napjáig a' *Romai Ecclesia*-ban éltek, és annak Papjai, és *Doctori* vóltak: nem-is szóllottak a' *Romai Ecclesia* hiti-, vallása-, és tanítása-ellen, söt ezt hóltig követték: hanem, szidal-{1067:}mazták, és gyalázták, az ö idejekben élö gonosz Egyházi személyek feslett erkőlcsét, hiuságos pompáját, magok-viselését. Az *Itinerarius*-ból megtettszik,[9414] hogy illyenek vóltak, Arnulfus, *fol. 100*. Sarisberiensis, *fo. 101*. Gualo, *fo. 103*. Gyraldus, *fo. 105*. Gualtérus, *fo. 106*. Robertus Lincolniensis, *fo. 107*. Robertus Corbejensis, *fo. 311*. Platina, *fo. 316*. Valla, *fo. 347*. Sevaldus, *fo. 108*. Orem, *fo. 112*. Hampolus, *fo. 113*. Armacánus, *fo. 114*. Mandevillus, *fo. 117*. és sokan egyebek; kiknek szavokat, a' fel-jegyzett *foliusok*-ban elő-hozza *Itinerarius*. Ezeket, ha *Calvo-Lutheristák*-nak kell tartani, mivel a' Pápák, és egyéb Egyházi emberek fesletségét meg-írták, és gyalázták: *Bornemiszsza Pétert*-is Pápistának kell mondani. mert, az Ördögi kisértetrűl

[9413] Vide supr. fo. 174. 175.

[9414] Itinerar. fol. 324. tacite fatetur.

hodogeus_j.indd 1800 2025. 07. 21. 11:27:53

írt könyvében, a' *Calvinista* és *Lutherista Predikatorok* csintalan életét, bév beszéddel meg-írta.[9415] De, a' mint eléb mondám,[9416] a' Pápák élete rágalmazása, senkit nem tészen *Calvo-Lutheristá*-vá.

Masodik Karban azok vannak, kik Fejedelmöknek akarván kedveskedni, vagy egyéb indúlatból, a' *Romai* Pápa hatalmát, és méltoságát, feletté meg-határozták. Illyenek az *Itinerarius*-túl elő-hozott csuda-nevü emberek: Gilbertus, *fol. 104*. Birto, *fo. 105*. Bacconus, *fo. 109*. Bacontorpius, *fo. 110*. Occam, *fol. 111. etc*. Ezeket sem tehettyük *Luthero-Calvinisták*-ká; hanemha, a' *Törököt*, *Sidót*, *Tatárt*, *Arianust*, *Lutheristá*-vá tészszük; mivel ezek-is egyenlő-képpen, a' Pápa hatalmát tagadgyák.

Harmadik Karban azok vannak, kik Egy, két, három dologban, valamit effélét tanítottak, a' mit a' *Luthero-Calvinisták*. Illyenek ama' régen kárhoztatott Eretnekek, kiket *Itinerarius* emleget: Leo Isaurus, *fol. 306*. Claudius Taurinensis, *fo. 309*. Berengarius, *fol. 328*. Viclef, *fo. 344. et 114. etc*. és egyebek. De, a' mint eléb mondám,[9417] Két, három dologban-valo eggyezésért, ezeket magokévá nem tehetik, hanem-ha *Mahometet*-is Apjoknak fogadgyák. Mert *Leo*-val, és *Claudius*-sal, egy értelemben *Mahomet*-is gyűlőlte a' Szentek képét. Es talám ez az oka, hogy az *Itinerarius*, a' *Sinan Basa* cselekedetivel akarja a' Képeket gyűlőltetni.[9418] *Berengarius*-hoz hasonló volt *Mahomet*, a' *Mise*-nek meg-vetésében: *Viklef*-vel egy nyomban járt *Mahomet*, a' Pápa méltoságának, a' Szentek teteminek, a' *Misé*-nek, tagadásában.

Negyedik Karban, Christus Urunk, és az *Apostolok* vannak. Mert az *Itinerarius*, az Elsö Száz esztendőben Urunk születése-után, a' *Luthero-Calvinista* Laistroimba, Christust, és az *Apostolokat* írja. Egyéb bizonyságát nem adgya mondásának, hanem az *Evangelisták*-ból, Christusnak egynehány szép mondásit elő-hozza,[9419] mellyeket hisznek a' *Calvo-Lutheristák*. Okoson cselekeszi az *Itinerarius*, hogy *Clemens Romanust*, *Dionysius Areopagítát*, *Ignatiust*, *Cletust*, *Anacletust*, és egyebeket, kik elsö *Saeculum*-ban írtanak, nem említi; tudván, hogy ezek Irási, igyenesen ellenkeznek

[9415] Supr. fo. 245.
[9416] Supr. fo. 166.
[9417] Supr. fo. 166.
[9418] Itinerarius, fo. 224.
[9419] Itiner. fo. 146.

hodogeus_j.indd 1801 2025. 07. 21. 11:27:53

a' *Calvo-Lutherista*-sággal. De azt bolondúl cselekeszi, hogy *Luthero-Calvinistá*-vá akarja tenni Urunkat, és az ö *Apostolit*, az egy-nehány elő-számlált szókért; mellyeket, mind a' *Romai Ecclesia*, mind az *Arianusok*, *Anabaptisták*, és *Ubiquisták* hisznek. Nem-is érdemel Keresztyén nevet, valaki csak egy Igéjét-is meg-veti az *Evangelisták* és *Apostolok* mondásának.

{1068:} Ötödik Karban vannak a' Régi *Páterek*; kik-közzűl egy-nehányat említ az *Itinerarius*:[9420] De csak egy sincs, kinek Irásából meg-mutathatná, hogy *Luthero-Calvinista* vólt. Példájúl, egy-nehányát lássuk:

Polycarpust, *Quadratust*, *Aristídest*, hogy *Calvo-Lutheristák* vóltak, azzal bizonyíttya: Mert, *Ezek azt tanították, a' mit az Apostoloktúl tanúltak*. Csuda ha a' Szén-égetőtűl nem tanúlt az *Itinerarius*; és úgy nem bizonyíttya hogy az ö Vallása régi, mert ö azt hiszi a' mit az *Apostolok* Tanítványi: Ezek pedig azt hitték, a' mit ö. Nem így kellene ezt véghez vinni, ha az *Itinerarius* jól akarná: Hanem, elő kellene állatni az *Apostolok* Tanítványi szavait, mellyekkel az Uj Vallásokat támogatnák. De ebben nincs módgya *Itinerarius*-nak.

Justinust, *Irenaeust*, *Clemens Alexandrínust*, azzal vonsza *Luthero-Calvinista*-ságra,[9421] mert a' Sz. Irást dicsérik, és abból mongyák, hogy kell állatni az igaz Tudományt. De efféle mondásokkal, el nem vonhattya mellőlünk ezeket. Mert meg-mutatók eléb *[9422], hogy a' Sz. Irás tekélletes meltoságát, a' *Romai Ecclesia* mindenkor hitte és tanította. Az *Irenaeus*, és egyéb *Doctorok* mondásit-is meg-magyaráztuk. *Clemens* az *Ecclesiat*, Választottak gyölekezetinek igazán nevezi: mert a' Választottaknak, egyéb gyölekezete nincs az *Ecclesiá*-nál.[9423] noha, míg e' földön vitézkedik a' Választottak gyölekezete, közibe elegyednek a' Veszedelem edényi.

A' több *Doctorok* Irásiból, egy, vagy két mondást elő-hoz, melyben a' csipás-szeműk, árnyékát láttyák a' *Luthero-Calvinista*-ságnak. De ezeket a' Sz. *Doctorok* mondásit, *In propriis materiis*, Bellarminus, és a' több *Catholicus Doctorok* elő-hozták; és meg-mutatták, hogy a' *Páterek* szavaiban, heában

[9420] Itiner. fo. 148.
[9421] Itinerar. f. 151. 154. 163.
[9422] * Supr. fo. 319.
[9423] Supr. fol. 653. 654.

hodogeus_j.indd 1802 2025. 07. 21. 11:27:53

vadászszák a' *Calvo-Lutherista*-ságot. mert, a' Régi mondás-szerént, *Ubi non est, ott ne keresd*. Ezt hogy világoson meg-tapasztald, hallyad, Minémü okból vítattya *Itinerarius*, hogy Sz. *Agoston*, és Sz. *Gergely*, *Calvino-Lutheristák* vóltak.

A' Sz. *Agoston* Irásából, Három dolgot említ:[9424] I. Hogy ama' szókat; *Ezen a' Kő-sziklán éppítem Ecclesiámat*, Christusrúl, és nem Sz. *Péter*-rűl magyarázza. De ez tudatlanság: Mert eléb *[9425] hallók, hogy azt a' magyarázatot-is helyén hadgya Sz. *Agoston*, mellyet Sz. *Ambrús* követett; tudni illik, hogy az Urunk szavát Sz. *Péter*-rűl értsük. II. Sz. *Agoston* írja; hogy, A' más világon, Pokolnál, és Meny-országnál töb hely nincsen. De eléb, a' Sz. *Agoston* tulajdon szavaiból hallók, †[9426] hogy a' Más világon, csak ollyan harmadik helyt nem ismért, melyben az Emberek örökké maradnak. noha a' *Purgatoriomot* *[9427] szinte úgy hitte Sz. *Agoston*, mint mí. III. A' meghólt Szenteket, és az Angyalokat, nem akarja Sz. *Agoston* hogy imádgyuk, vagy nékik Templomokat éppíttsünk. Ez-is hiuság: mert ez-elött hallók, hogy Sz. *Agoston*, a' meg-dücsőűlt Szenteket szintén úgy kérte, hogy érette imádkozzanak, *[9428] mint mí. Az Imádásrúl-valo tanitását-is hallók. A' Templomokat és Oltárokat, †[9429] bezzeg csak Istennek éppíttyük; de, a' mint Sz. *Agoston* szóll, *In memoriis Martyrum*.

Sz. *Gergely* Pápát, csak azért írja *Calvo-Lutherista* Catalogus-*ban Itinerarius*;[9430] mert, az ö idejében-valo Papok és Egyházi emberek tunyaságát, és egyéb fogyatkozását feddi. A' *Costantzinápolyi Patriarkát*, Antichris-{1069:}tus Elől-járójának mongya, mivel magát Közönséges Püspöknek hítta. Tudta jól *Itinerarius*, hogy a' gonosz Papok élete feddése, senkit *Calvo-Lutheristá*-vá nem tészen. Azt-is olvasta,[9431] minémü értelemben feddi Sz. *Gergely* a' *Costantzinápolyi Patriarkát*, hogy a' Közönséges

[9424] Itiner. fo. 276.
[9425] * Sup. fo. 784. 785.
[9426] † Sup. fo. 997. 998.
[9427] * Supr. fo. 737. initio.
[9428] * Supr. fo. 736.
[9429] † Sup. fo. 962.
[9430] Itiner. fo. 288.
[9431] Vide supr. fo. 776. 777.

hodogeus_j.indd 1803 2025. 07. 21. 11:27:53

Püspök nevét, fel-fuvalkodásból, magára vonta: Mindazáltal, erővel akarja másra csigázni a' Sz. *Gergely* szavait.

De az nevetségre mélto, hogy *Bellarminust*-is *Luthero-Calvinistá*-vá akarja tenni: és azt írja; hogy *Bellarminus* csak csúfollya a' Pápistaságot:[9432] *El-hitted-e*, ugy-mond, *hogy Bellarminus, túdós ember lévén, ollyan ostóbáúl és mosdatlanúl szóllana, a' felöl az Ecclesia-felől, mellyet Igaznak hinne? Vallyon, ganéjnak, haj-húlladéknak, és gonosz nedvességeknek nevezné-e? Hit, Reménség, és minden belsö indúlat-nélkül-valónak mondaná-e az ö-benne vitézkedőket*? Im hallód, hogy *Bellarmínust*-is maga-mellé vonnya *Itinerarius*. Melyből meg-itélheted, mit kell hinni néki, midőn a' Régieket *Luthero-Calvinisták*-ká tészi. Azok-is ollyan *Calvinisták* vóltak, mint *Bellarmínus*. Nem igaz pedig, hogy a' *Romai Ecclesiat* gyalázatoson említi *Bellarminus*: mert az *Itinerarius*-tól elő-hozott szavaiban, azt mongya; hogy, *In Ecclesia inveniuntur omnes virtutes, Fides, Spes, Charitas*. Nem-is hasonlíttya az egész *Ecclesiat*, és annak minden tagjait, Ganéjhoz, Haj-húlladékhoz: hanem csak azokat, kik, noha külsö-képpen az *Ecclesiá*-hoz kapcsollyák magokat; de vétkekkel, az *Ecclesia* belsö, és lélek-szerént-való Eggyességétűl el-szakadnak.

¶. 4. A' Romai Ecclesiat, méltatlan terheli az Itinerarius.

Imitt-amott, húlladozva, a' mint torkára böfögött, az *Itinerarius* Három dologgal vádollya a' *Romai Ecclesiat*: 1. Hogy tanitásában, sok-képpen külömböz az *Apostolok*-túl; sőt, ellenkezik véllek. 2. Hogy sok dologban, Új, és nem régen talált Tudományt hirdet. 3. Hogy Isteni káromlásokat tanít. Kemény vádolások: de merö sült káromlások. Rend-szerént mindeniket rostállyuk-meg.

Elsö Vádolása az *Itinerarius*-nak, illyen:[9433] *Egy-nehány-száz dolgot mutathatunk, mellyekben Christustúl, és az Apostoloktúl, úgy külömböznek, mint a' víz a' tűztől.*

[9432] Itinerarius, fo. 287.

[9433] Itiner. fol. 25. 74. etc.

hodogeus_j.indd 1804 2025. 07. 21. 11:27:53

1. 2. 3. Ellenkezésnek mongya;[9434] hogy a' *Pápisták a' Szenteket segétségül hiják*. Ha jámbor vagy, mutass egy bötűt a' Sz. Irásban, mely azt tartaná, hogy a' Szenteket nem szabad kérni, hogy érettünk Istennek imádkozzanak; és magam meg-mentlek a' hazug névtűl. Az-is merö hazugság,[9435] hogy mí a' *Szenteknek Misét mondunk*: Mert az Aldozat, †[9436] egyedűl Istent illet.

4. 5. Ellenkezést, abban veti; *[9437] hogy a' *Pápá*-nak, Papi-Fejedelemségét tanittyuk; Es az Egyházi emberek, *Cancellariusok*, *Consiliariusok*, *Electorok*, Fő Ispánok lehetnek. Ezek micsoda mondásival ellenkeznek a' Sz. Irásnak, fel nem jegyzi. elég hogy, *Ipse dixit*, ö azt akarja, 's úgy kell lenni: *Satis pro imperio*. Hallók ez-elött,[9438] mely erős fondamentoma vagyon a' Sz. Irásban, a' *Romai* Pápa méltoságának. Az Egyházi Rendnek világi méltoságát, a' *Liber Concordiae* *[9439] helyén hadgya. *Angliá*-ban, a' *Calvinisták* sem futnak tőlle. *Anno 1605*. egy Könyvet nyomtata *Londinum*-ban *Mor*-{1070:}*tonus* Tamás, *Apologiam Catholicam*; a' Könyvnek ajánló levelében, illyen *Titulust* helyheztete: *Reverendissimo Domino, Dom: Richardo Bancrofte, Archiepiscopo Cantuariensi, Angliae totius Primati, ac Metropolitae, etc*. Ládd-e, hogy fel-vészik a' *Calvinisták*-is a' Tisztességet, a' hol kaphattyák?

6. 7. 8. 9. Ellenkezések állatási, merö hamisságok.[9440] Nem igaz, hogy, a' mí tanitásunk-szerént, *a' Szent Irásnak méltosága az Ecclesiától vagyon*: Mert a' Sz. Irás méltosága, Istentűl vagyon, kinek szavait magában foglallya. noha mí-előnkbe az *Ecclesia* adgya azt a' Sz. Irást,[9441] melynek Istentűl méltosága vagyon. Nem igaz,[9442] hogy *A' Papisták tagadgyák, hogy a' Christus Aldozattya használna, külömben, hanem-ha minden-nap ö-érettek a' Pap a' Christust meg-öli, és áldozza*. Senki a' *Catholicusok*-közzűl meg sem gondolta, hogy Christus meg-öletnék a' Papoktúl a' *Misé*-ben. Senki nem mondotta,

[9434] Itiner. fol. 39. et seq.
[9435] Itinerar. f. 40.
[9436] † Supr. f. 962.
[9437] * Itiner. f. 40.
[9438] Supr. fo. 773. et seq.
[9439] * Verba Concordiae, supr. fo. 444.
[9440] Itinerar. f. 42.
[9441] Supr. fol. 327. 328.
[9442] Itiner. fo. 42.

hodogeus_j.indd 1805 2025. 07. 21. 11:27:53

hogy a' Christus Aldozattya külömben nem használ, hanem-ha a' Pap éret-tünk minden-nap áldozik: Mert, noha az Egyházi személy Áldozattya sokat használ, de csak szintén e'hez nem köteleztetett a' Christus Áldozattyának haszna, mellyet, a' *Penitentia*-tartás-, Szeretet-, Hit-, Reménség-, és egyéb Istenes cselekedetek-által, magunkhoz kapcsolhatunk.

Nem igaz, hogy *Becanus*, vagy *Mariána* írná; hogy, *A' mely Királyok, és Fejedelmek, a'* Romai Pápá-*nak nem akarnak engedni, és Birodalma-alatt lenni, akár-kinek-is szabad azokat meg-ölni, mind fegyverrel, 's mind étetéssel: és, a' ki ezt cselekeszi, ollyan munkájának üdvösséges jutalmát vészi*. Senki ezt a' *Catholicusok*-közzűl nem írta. Es, mivel *Becanus* meg-felelt erre a' káromkodásra, maga szavait hallyad:[9443] *Dupliciter fieri potest, ut aliquis sit Tyrannus: I. Ratione Tituli: ut, si absque ullo jure, armis Principatum invadat, vel occupet, sicut Turca regna Orientis. II. Ratione Administrationis: ut, si is, qui est verus Princeps, tyrannice administret Principatum, onerando subditos injustis exactionibus, etc. Qui est Tyrannus priori modo (qualem inter Christianos hoc tempore neminem scio,) potest a quovis subdito interfici, si aliter ipsius jugum excuti nequeat, sicut Judit sustulit Holofernem, etc*. Minek-utánna ezt meg-bizonyította vólna, utánna veti: *Qui autem est Tyrannus posteriori modo, non potest a subditis interfici, ut definitum est in Concilio Constantiensi, Sess. 15*. Ezt-is, mind Sz. Irásból, mind Okosságból meg-mutattya. *Marianá*-rúl imigyen szóll:[9444] *Joannes Mariana, non disputat de Regibus et Principibus, sed de aperto Hoste, et Tyranno, qui Rempub: injuste invadit, et occupat. Quaerit enim, An liceat Tyrannum veneno occidere? Pro parte affirmativa, producit quaedam Argumenta, quorum unum est tale: Ferro licet interficere; Ergo et veneno. Quid interest, ferro, an veneno perimas? Concludit ex propria sententia: Negamus, hostem veneno interfici jure. Hic videmus duplicem fraudem commissam a Calvinistis: Una est, quod, quae Mariana de Tyranno, seu injusto Regni invasore disputat, transferunt ad Reges et Principes. Altera est, quod haec verba*; Quid interest, ferro, an veneno perimas? *ponant, quasi essent Authoris: cum Author dicat, Tyrannum veneno interfici non posse*.

[9443] Becanus, Responso ad Aphorismos Calv. Aphoris. 9.

[9444] Ibi. Aphoris. 11.

hodogeus_j.indd 1806 2025. 07. 21. 11:27:53

Temérdek hamisság az-is;[9445] hogy mí az Egyházi embereket *Pajkosoknak, és Parázna ágyasoknak* engednők lenni: vagy, hogy Sz. *Pál*-lal ellenkeznék az Egyházi személyek Nőtelen élete.

{1071:} Az-is paraszt szemtelenség; hogy a' Pápisták, †[9446] *El-lopták a' Tíz parancsolatból a' Második parancsolatot, mely a' Faragott képeket tíltya, és csak Kilencz parancsolattyok* vagyon. Azért az *Itinerarius*, *[9447] *Jesuita szamárságnak* nevezi, hogy a' Paráznaság tilalmát, Hatodik Parancsolatnak tartyák. Mí a' Tíz parancsolatból, semmit ki nem hagyunk: éppen, valamint a' Sz. Könyvekben találályuk, úgy hiszszük, és tartyuk. Hanem, a' dolog ebben vagyon: A' Sz. Irás, előnkbe adgya a' Tíz parancsolatot;[9448] de, számra nem osztya; fel nem jegyzi, mellyik a' Második, vagy Harmadik parancsolat; az-az, meg nem mongya, hol végeződik az Elsö parancsolat, hol kezdetik a' Második: mert, ha ezt meg-jelentené, semmi külömbözés nem vólna a' dologban. Azért, noha a' Tíz Parancsolatot, minden igéjével, és bötűjével, helyén hadgyuk, és taníttyuk: de, mint kell ezt számra osztani, külömbözés vagyon a' Túdósok-között. Sz. *Agoston*, fő-képpen két helyen (nem említem *Librum Quaestionum Veteris et Novi Testam. Quaest. 7. Veteris Testamenti*; mert azt a' Könyvet, nem akarják Sz. *Agoston* Irásának ismérni,) emlekezik e' dologrúl. Elsöben;[9449] *Epistola 119. ad Januarium, c. 11.* A' hol nyilván és világoson írja; hogy az Elsö Táblán, Három parancsolat vólt: Az Elsö Parancsolatban, mongya hogy az Egy Isten tisztelés, és a' Bálványozás távoztatása parancsoltatik. Másodikat, mongya az Esküvésrűl; Harmadikat, a' Szombatrúl lenni. Másodszor:[9450] *Libro. 2. Quaestionum super Exodum, Quaest. 71.* Ott-is nyilván és világoson írja; hogy *Congruentius*, Illendőbnek itéli, hogy a' Bálványozás tilalma az Elsö parancsolatban foglaltassék. Mert, *Revera, quod dictum est, Non erunt tibi alii dii praeter me; hoc ipsum perfectius explicatur, cum prohibentur colenda figmenta*; A' Bálványok tilalma, nem foglal új dolgot magában: hanem, azt magyarázza a' mit eléb

[9445] Vide supr. fo. 1035. 1036. et seq. Et fo. 1048.
[9446] † Itiner. f. 269.
[9447] * Itiner. f. 275.
[9448] Exo. 20. v. 16. Deut. 6. v. 6.
[9449] Aug. tom. 2.
[9450] Aug. to. 4.

hodogeus_j.indd 1807 2025. 07. 21. 11:27:53

mondott; hogy Egy Istennél töb Istent ne tisztellyen ember. Mivel azért mind egy az, hogy Istenen-kivűl mást ne tartsunk Istennek; és, hogy Imádásra-valo Bálványt ne csinállyunk: nem mélto hogy ezt Két Parancsolatra oszszuk. Hogy pedig a' más Feleségének, és egyéb marhájának kivánását el kell egymástúl választani, azzal állattya Sz. *Agoston*: Mert Felebarátunk marhája lopását, külömb parancsolattal tíltotta Isten, külömbbel Felesége ferteztetését. Tehát, a' kiknek valóságos lopása külömb parancsolattal tilalmaztatott, méltó vólt, hogy annak illetlen kivánsága külömb parancsolattal tíltatnék. Ezek a' Sz. *Agoston* okoskodási.

Calvinus, ezen dologrúl igazán írja;[9451] hogy szabad, akár-ki mint vélekedgyék: mert, nem a' Parancsolatok számárúl, hanem azoknak osztásárúl vagyon a' Kérdés: *Divisionum Praeceptorum, ejus generis rem esse meminerimus, in qua liberum cuique judicium esse debeat; ob quam, non sit contentiose cum dissentiente pugnandum. Non de numero, sed secandi ratione ambigitur*. Ez igaz; de sok Hazugságokat elegyít hozzá: 1.[9452] Azt írja; hogy, *Praeceptum de Imaginibus*, Haud Dubie *a Domino distincte positum*. 2.[9453] *De non concupiscendis proximi rebus*, Inepte *in duo concerpunt*: "[9454] *Qui duo Praecepta quaerunt in Concupiscentiae prohibitione*; Perversa *sectione, quod unum erat, lacerant*. 3. †[9455] *Talem partiendi rationem*, *[9456] *puriori saeculo incognitam fuisse*. {1072:} Ezekből, a' *Calvinus* szemtelensége világoson kitettszik:[9457] 1. Mert Képekrűl-valo Parancsolatnak nevezi, melyben a' Képek nem említtetnek. Es nem régen hallók *Calvinus*-túl, hogy szabad képeket csinálni: maga szabad nem vólna, ha a' Képek csinálását tíltaná Isten. 2. Bizonyosnak írja; hogy Isten a' Bálványok tilalmát külön parancsolatban foglalta; Es hogy, *Inepte, perverse*, roszszúl 's hamissan osztyák két Parancsolatra a' Kivánás tilalmát. Ha ezek igazak: miért mongya szabadnak erről vélekedni?

[9451] Calv. li. 2. c. 8. n. 2.
[9452] Ibid.
[9453] Ibid
[9454] " Eodem. c. 8. v. 50.
[9455] † Illo n. 12.
[9456] * Mendax, audivisti Augustinum.
[9457] Supr. fo. 1006. fine.

hodogeus_j.indd 1808 2025. 07. 21. 11:27:54

Szabad-e az Isten rendelését Embernek meg-változtatni? Szabad-e okosság-ellen *Ineptire*, roszszálkodni? De mennyünk tovább.

Hamisság az-is;[9458] hogy, *A' Pápisták, a' Tridentomi Conciliomban azt taníttyák, hogy, Akar-mint igérje Isten az ö Igéjében, hogy kegyelmes ö a' Penitentia-tartó bűnösnek, és bűnét meg-bocsáttya: de mindazáltal, ne hidgyen ember annak, hanem mindenkor kételkedgyék üdvössége-felől.* és a' Könyv szélire írja, hogy ezt a' *Tridentomi Conciliom* taníttya, *Sess. 6. c. 9.* Soha senki ezt a' *Catholicusok*-közzűl nem tanította, mint eléb meg-hallók.[9459] A' *Tridentomi Conciliom* pedig, az *Itinerarius*-tól említett helyen, ezen szókat írja:[9460] *Sicut nemo pius, de DEI misericordia, de Christi merito, deque Sacramentorum virtute, et efficacia dubitare debet: sic quilibet, dum seipsum, suamque propriam infirmitatem et indispositionem respicit, de sua gratia formidare et timere potest.* Egy kevessé az-után:[9461] *In DEI auxilio, firmissimam spem collocare, et reponere omnes debent: Verumtamen, qui se existimant stare, videant ne cadant; et, cum timore ac tremore, salutem suam operentur.* Ezekből meg-tettszik, hogy, a' magunk gyarlósága és fogyatkozása, nem az Isten igéretinek kétes,-vólta, szerzi Emberben, hogy félelemmel és rettegéssel keresse üdvösségét.

Masodik Vádolása az *Itinerarius*-nak, illyen:[9462] *Az Anyaszentegyháznak nevezetit, böcsülletit, csak a'* Pápára, Cardinálok-*ra, Papi rendből-állo gyölekezetre szabják. Annak társasagából, minden külsö renden-valókat, Császárokat, Királyokat, Herczegeket, Urakat, etc. ki-rekesztenek.* Nem úgy vagyon:[9463] Mert, valakik az igaz Hit, és *Sacramentomok* eggyességével egybe-foglaltattak, azok mind tagjai az *Ecclesiá*-nak. Noha azért, a' mit valamely *Conciliom*-ban el-végeznek az *Ecclesia* Pásztori, azt Anyaszentegyház Végezésének mongyuk: de ezzel, az *Ecclesia* eggyességéből ki nem rekesztyük azokat, kik a' *Conciliom*-ban nem vóltak.

[9458] Itiner. fol. 94.
[9459] Supr. fol. 249. initio.
[9460] Concilium Trident. Sess. 6. c. 9.
[9461] Ibidem, c. 13.
[9462] Itiner. fo. 47.
[9463] Supr. fol. 653. et seq.

hodogeus_j.indd 1809 2025. 07. 21. 11:27:54

Mint szintén, Ország Végezésének mongyuk, a' mit a' Gyölésben végeznek a' *Statusok*: de ezzel, az Ország tagjai-közzűl ki nem rekesztyük azokat, kik a' Gyölésben nem vóltak.

Ujságnak mongya az *Itinerarius*,[9464] hogy a' *Romai* Pápának nagy hatalmat tulajdonítunk: és azt kívánnya, hogy csak hármat mutassunk, kik ez-elött Három-száz esztendővel, ezt a' Hatalmat vallották vólna. Itt-is az *Itinerarius*, nem igazán hozza-elö a' Pápa Hatalmárúl-való tanitásunkat.[9465] A' Kalaúzban, nem három emberrel, hanem a' Keresztyénség régi fö *Doctori* írásival meg-bizonyíttatott a' *Romai* Pápa méltosága, mellyet, közbe-vetés-nélkül, minnyájan a' *Catholicusok*, néki tulajdonítnak. A' mi illeti a' világi Fejedelmeken-való birodalmát, és hatalmát a' Pápának, arrúl a' *Catholicusok*-között külömbözö vélekedések vannak. Nem kell pedig a' vélekedések-alá vettetett dolgokat, Hit dolgaihoz elegyíteni. Jól-{1073:}lehet, a' miket a' *Catholicusok*-ra fog *Itinerarius*, nem olvastam senki irásában; tudni illik, hogy, *A' Pápa az Imperiumnak Vicariussa, Hely-tartója*: hogy, *Akár-minémü Tiszt-viselőket tisztre emelhet: azonokat tisztből le-vethet, etc*. Ezek, csak *Itinerarius* gondolati, nem mí tanitásink.

Azt-is hazugúl fogja reánk;[9466] hogy, a' *Pápisták* tanitása-szerént, a' *Romai* Pápa, *Christus-ellen sáfárkodhatik, a' Sz. Irás dolgaiban*. Senkit nem nevez a' ki ezt mondotta vólna; azt alítván, hogy, mint a' Predikálló székben, az egy-ügyü tudatlan község-elött, bátran beszélhet efféle temérdek Hazugságokat, nem mervén senki torkába verni mondását; úgy a' Könyv-irásban-is *Liber Baro* lehet. Mí bezzeg ezt nem mongyuk. magok-is a' Pápák ezt nyilván ellenzik, ••[9467] mint fel-jegyzők ez-elött.

Ujságnak mongya az *Itinerarius*,[9468] A' *Mise* szolgáltatásban az Aranyas pohárt, aranyas tálnyért, és drága őltözetet:[9469] a' Negyven-napi Bőjtöt: a' Barátok szerzetit: a' Képeknek Templomban helyheztetését: a' Kenyér

[9464] Itiner. f. 61. 62.
[9465] Sup. fol. 774. 775. et seq.
[9466] Itinerar. f. 70.
[9467] •• Supr. fo. 257.
[9468] Itinerar. f. 63. et seq.
[9469] De Vasis sacris, sup. f. 76. 299. 438.

hodogeus_j.indd 1810 2025. 07. 21. 11:27:54

és Bor el-változását: az Egy szín-vételt: az Egyházi emberek nőtelenségét. De ezeknek régiségét, béven meg-bizonyítók ennek-elötte.

Harmadik Vádolása az *Itinerarius*-nak, az;[9470] hogy, *Istentelenségeket, és Isteni káromlásokat* tanítunk a' Pápa méltoságárúl. Ezt bizonyíttya, *Ex Consilio, quod incipit; Divo ordini Fratrum Minorum: Bellamero, Clavasio, Betorio, Busto, Bursato, Busdrago, Zamoriensi*. En igazán mondom, ezek a' csuda-nevü emberek Irásit, nem olvastam. talám *Itinerarius*, a' gyakor olvasással, ugyan el-koptatta ezeknek minden irásokat? *scilicet*. A' mi-némü mondásit ezeknek elő-hozza, noha azok nagy részét jó értelemmel magyarázhatnók: de mi szükség abban fáradnunk? Ha a' *Romai* Udvar kedveért, ezek-közzűl valaki igen el-ment a' Pápa méltoságának *exaggeratiojá*-ban; azt a' *Catholicusok* közönséges értelme-közzé nem számlálhatni; sem a' Hit dolgaihoz nem elegyíthetni. Nem tartozunk minden *Privatus* ember, és *obscurus Glossator* szavát magúnkra venni, és azt óltalmazni: mivel, a' mint hallók,[9471] *Juris Canonici Glossatores*, sokszor igen el-mentek a' *Regula*-mellől.

Ezekből meg-tettszik, mely tiszta, és igaz lelki ismérettel viselik magokat a' *Calvinista Predikatorok*, mikor a' *Catholicusok*-ellen írnak. Ha pedig Nyomtatott Irásban ily nagy szemtelenséget nem szégyenlenek: gondold, mit nem kérődnek predikállásokban? Az Atya mindenható Ur Isten, a' Közben-járó Jesus Christus érdemeért, adgyon Szent Lelket mindeneknek; hogy az Igazságot meg-értvén, a' Hamisságok veszedelmes tőriből ki-fesellyenek.

A M E N.

[9470] Itiner. fo. 364.

[9471] Vide supr. fol. 257. 258.

hodogeus_j.indd 1811 2025. 07. 21. 11:27:54

{[1074:]}

RENDI A' KÖNYVBEN FOGLALT CAPVTOKNAK.

ELSÖ KÖNYV.

AZ EMBERI OKOSSAGNAK, ES A' KERESZTYEN Hitnek, az Isteni természetről, és tiszteletről, Eggyessege.

I. RESZE. A' Teremtett állatok szép rendi; Az Emberi Természet indúlati; Az igaz Okosság vezérlése, Isten isméretire viszen. Fol. 1.
II. RESZE. Mint kell a' Világi szép Alkotmányokban, az Isten Hatalmát, és Bőlcseségét szemlélni? 9.
III. RESZE. Eggy az ISTEN, természetiben. 23.
IV. RESZE. Az Isten Végetlen magában. 25.
V. RESZE. Az Isten Mindenható. 30.
VI. RESZE. Az Isteni természet, Változhatatlan, és Mindenütt jelen. 34.
VII. RESZE. Az Isteni Bőlcseségről. 36.
VIII. RESZE. Istennek szolgálattal tartozunk. 40.

MASODIK KÖNYV.

A' KERESZTYEN HITNEK IGAZSAGA, TIZ DERÉK Bizonysággal meg-erőssíttetik.

Micsoda Hasznai vannak ezeknek a' Bizonyságoknak? Fol. 41.
I. RESZE. Elsö Bizonyság: *A' Christus személyének méltosága. 44.*
II. RESZE. Második Bizonyság: *A' Vilag meg-téresének módgya. 48.*
III. RESZE. Harmadik Bizonyság: *A'* Martirok *szenvedése. 52.*

hodogeus_j.indd 1812 2025. 07. 21. 11:27:54

IV. RESZE. Negyedik Bizonyság: *A'* Profeták *jövendőllése. 58.*
V. RESZE. Ötödik Bizonyság: *Az Isteni Csudák. 62.*
VI. RESZE. Hatodik Bizonyság: *A' győzhetetlen Erősség. 67.*
VII. RESZE. Hetedik Bizonyság: *A' Keresztyén Hit Szentsége. 70.*
IIX. RESZE. Nyólczadik Bizonyság: *A' Keresztyének Szentsége. 73.*
IX. RESZE. Kilenczedik Bizonság: *A' Keresztyének Üldözőinek veszedelmes romlása. 75.*
X. RESZE. Tizedik Bizonyság: *Az Isten Gond-viselése. 77.*

{[1075:]}

HARMADIK KÖNYV.

KÖZÖNSEGES JELENSEGEK, MELLYEKBÖL KI-tettszik, hogy a' *Romai* Hittűl el-szakadott Vallások igazak nem lehetnek. Fol. 79.
Elől-Jaro Iras. Melyben az Igazság isméretinek, Három akadálya ki-gyomláltatik. *ibid.*
I. RESZE. A' Keresztyénségben, csak Eggy igaz, és üdvösséges Vallás vagyon. 82.
II. RESZE. Elsö Bizonysága az Uj Vallások hamisságának: *Mert kétségbe-ejtö Bizonytalanságra viszik embert. 89.*
III. RESZE. Második Bizonysága az Uj Tudományok hamisságának: *Mert nincs Istentűl hívatott Lelki Pásztorok. 111.*
IV. RESZE. Harmadik Bizonysága az Uj Tudománok hamisságának: *Mert Ujak, és mostaniak. 150.*
V. RESZE. Negyedik Bizonysága az Uj Tudományok hamisságának: *A' Pártosok tulajdon tanu-bizonysága. 181.*
VI. RESZE. Ötödik Bizonysága az Uj Tudományok hamisságának: *Mert az Uj Tanítók elsö* Mestere, *a' Pokol-béli Ördög vólt. 197.*
VII. RESZE. Hatodik Bizonysága az Uj Tudományok hamisságának: *Mert, természetök-szerént, minden Jó Cselekedeteket ki-gyomlálnak, minden Gonoszságra szabad menedéket adnak. 223.*
VIII. RESZE. Hetedik Bizonysága az Uj Tudományok hamisságának: *Mert Hazugsággal gyarapodtak, és Hazugsággal gyűlőltetik az Igazságot. 250.*

hodogeus_j.indd 1813 2025. 07. 21. 11:27:54

IX. RESZE. Nyólczadik Bizonysága az Uj Tudományok hamisságának: *Mert Viszszá-vonyók, álhatatlanok, és magokkal ellenkezők az Uj Tanítók*. *270.*
X. RESZE. Kilenczedik Bizonysága az Uj Tudományok hamisságának: *Mert a' Régi Tévelygéseknek öszve szűrt-zavárt söprei és mosléki*. *292.*
XI. RESZE. Tizedik Bizonysága az Uj Tudományok hamisságának: *Mert sok nyilván-valo Hamisséggal elegyíttetik*. *303.*
XII. RESZE. Tizen-eggyedik Bizonysága az Uj Tudományok hamisságának: *Mert a' Sz. Irást rútúl meg-marczongják*. *319.*
XIII. RESZE. Tizen-kettődik Bizonysága azt Uj Tudományok hamisságának: *Az ö Kezdőinek Erkőlcséből*. *384.*
XIV. RESZE. Tizen-harmadik Bizonysága az Uj Tudományok hamisságának: *Mert Lelki-isméretök-ellen kezdették, és nevelték az Ujságokat a' hamis Tanítók*. *399.*
XV. RESZE. Tizen-negyedik Bizonysága az Uj Tudományok hamisságának: *Mert sem Isten- sem ember-elött, Okát nem adhattyák Szakadásoknak az Ujítók*. *404.*
XVI. RESZE. Rövid Tanúság, *Mint kell hasznoson beszélgetni a' Hit dolgairúl*. *406.*

{[1076:]}

NEGYEDIK KÖNYV.

NYILVAN-VALO JELEK KI-MUTATTYAK, HOGY az *Augustai Confessio*, és a' *Lutherista Concordia*, nem igaz Tudomány. Fol. 410.
I. RESZE. Az Augustana Confessio, *sok Hazugságokkal terhes*. *411.*
II. RESZE. *Az* Augustai Confessio, *magával ellenkezik*. *426.*
III. RESZE. *A' Sz. Irás-kivűl, és a' Sz. Irás-ellen, sokat tanít a'* Confessio. *430.*
IV. RESZE. *Sok Változásokkal mocskoltatott az* Augustai Confessio. *fol. 432.*
V. RESZE. A' Concordiá-*rúl írt könyvnek Hihetetlen Vallásiról*. *435.*
VI. RESZE. A' meg-bizonyodott dolgok, Túdós emberek itéletivel bé-rekesztetnek. *446.*

hodogeus_j.indd 1814 2025. 07. 21. 11:27:54

ÖTÖDIK KÖNYV.

A' CALVINISTA TUDOMANYNAK, ES A' *HELVEcziai Confessió*-nak, Isten-ellen tusakodó hamisságárúl. Fol. 451.

I. RESZE. Hét közönséges Jelenségek, mellyekből ki-tettszik, hogy Calvinus *a'* Credót *nem hiszi*. *452*.

II. RESZE. A' Credó *Elsö Agazattyát, nem hiszi Calvinus*: Hiszek Istenben, mindenható Atyában, menynek és földnek teremtőjében. *454*.

III. RESZE. A' Credó-nak *Második Agazattyát* Calvinus *fel-bontya*: Es Jesus Christusban, ö egy Fiában, mí Urunkban. *478*.

IV. RESZE. A' Credó-*nak Harmadik Agazattyát* Calvinus *meg-mocskollya*: Ki fogantaték Szent Lélektűl, születék Szűz Mariától. *485*.

V. RESZE. A' Credó-nak *Negyedik Agazattyát,* Calvinus *sok hamisság-gal elegyíti*: Kínzaték Pontius Pilátus-alatt, meg-feszítteték, meg-hala, és el-temetteték. *488*.

VI. RESZE. A' Credó-nak *Ötödik Agazattyát,* Calvinus *meg-homályosittya*: Szálla poklokra, harmad napon halottaiból fel-támada. *fol. 493*.

VII. RESZE. A' Credó-nak *Hatodik, Hetedik, Nyólczadik Ágazatit sem hadgya tisztán* Calvinus. *500*.

VIII. RESZE. A' Credó-*nak Kilenczedik, és Tizedik Ágazati-ellen káromkodik* Calvinus. *504*.

IX. RESZE. A' Credó-*nak Tizen-eggyedik, és Tizen-kettődik Agazatit sem hadgya helyén* Calvinus. *508*.

X. RESZE. Minémü itéletet tésznek a' Túdós emberek a' Calvinista *Vallásrúl*. *513*.

XI. RESZE. A' Helveciai Confessió-*rúl*. *519*.

APPENDIX.

A' Mahomet Vallásárúl. *528*.

hodogeus_j.indd 1815 2025. 07. 21. 11:27:54

{[1077:]} HATODIK KÖNYV.

TARTOZUNK VALAMIT HINNI, ES AZ ISTENI szolgálatban cselekedni, Istennek nyilván-valo parancsolattya-nélkül. Fol. 549.

I. RESZE. Miben vagyon gyökere és fondamentoma, *a' Keresztyénségben támadott Egyenetlenségeknek. 550.*

II. RESZE. Tartozunk sok dolgokat hinni, és cselekedni, mellyekről magán világos tanusag nincs a' Szent Irásban. 553.

III. RESZE. Parancsolat-nélkül, magunktúl választott Tiszteletek, kedvesek-e Isten-elött? 577.

IV. RESZE. Az el-fajúlt Atyafiak Ellen-vetési meg-fejtetnek. 584.

HETEDIK KÖNYV.

HONNAN KELL VENNI A' Sz. IRAS IGAZ ERTELmét, és a' Vetekedések magva-szakasztását? Fol. 596.

I. RESZE. Vagyon-e bizonyos mód a' Szent Irás igaz Ertelmének ismeréseben? 597.

II. RESZE. Az Ellenkezők itéleti-szerént, Honnan kell a' Szent Irás értelmét venni? 601.

III. RESZE. A' Szent Irás bötűje, sok helyen Homályos; és maga fenyességével, ki nem mutattya igaz értelmét. 604.

IV. RESZE. Magán ki-ki, belsö sugallásból, bizonyoson nem magyarázhattya a' Szent Irást. 619.

V. RESZE. Emberi bőlcseség Okoskodasából, bizonyos magyarázattyát nem vehettyük az Isten Igéjének. 624.

VI. RESZE. A' Sz. Irás értelmét, az Anyaszentegyháztól kell venni. 628.

VII. RESZE. Kicsoda Itélö-bíro a' Hitben-támadott vetekedésekben? 636.

hodogeus_j.indd 1816 2025. 07. 21. 11:27:54

A KÖNYVBEN FOGLALT CAPUTOK

NYOLCZADIK KÖNYV.

AZ ANYASZENTEGYHAZRUL.

I. RESZE. Micsoda az Anyaszentegyház? Fol. 649.
II. RESZE. Az Anyaszentegyház Világ végig meg-marad. 656.
III. RESZE. Nem tévelyeghet az igaz Ecclesia. 662.
IV. RESZE. Az igaz Ecclesia Láthato. 674.
V. RESZE. Elégtelen Jeleit adgyák az Ujítók az Ecclesiá-*nak. 684.*
VI. RESZE. Az Anyaszentegyhaz igaz JELEIről. 689.

KILENCZEDIK KÖNYV.

CSAK A' ROMAI GYÖLEKEZET IGAZ ANYASZENTegyház. Fol. 712.
I. RESZE. Huszon-hét Bizonysággal meg-mutatom, hogy az Uj Szakadások nem igaz Ecclesiák. *Ibid.*
{[1078:]} *II. RESZE. Tizen-nyólcz Bizonysággal meg-mutatom, hogy egyedűl a'* Romai Ecclesia, *Christus Jegyese, és igaz Anyaszentegyháza. 728.*

TIZEDIK KÖNYV.

A' ROMAI PAPA NEM ANTICHRISTVS.

I. RESZE. Minémü böcsüllettel illették a' Régiek a' Romai Pápát. *Fol. 773.*
II. RESZE. A' Romai Pápa *nem Antichristus. 792.*
III. RESZE. Antichristus *Hopmesteri*, Luther *és* Calvinus. *805.*

APPENDIX.

A' Görögök Szakadásárúl. *810.*

hodogeus_j.indd 1817 2025. 07. 21. 11:27:54

A KÖNYVBEN FOGLALT CAPUTOK

TIZEN-EGGYEDIK KÖNYV.

AZ OLTARI SZENTSEGRÜL. Fol. 818.
I. RESZE. Valósággal jelen a' CHRISTUS Teste az Oltári Sacramentom-*ban. 820.*
II. RESZE. A' Christus Teste, Extra usum, *jelen vagyon a'* Sacramentom-*ban. 850.*
III. RESZE. A' Christus Teste, mindenütt jelen nincsen. 853.
IV. RESZE. A' Kenyér és Bor, meg nem marad a' Sacramentom-*ban. fol. 861.*
V. RESZE. Az Ur-Vacsorának EGY SZIN-alatt vételéről. 870.
VI. RESZE. A' MISE, igaz Aldozat. 889.

TIZEN-KETTÖ[DIK] KÖNYV.

AZ EMBER IGAZULASAROL. Fol. 906.
I. RESZE. Az Igazuláshoz-valo Készületről. 907.
II. RESZE. Az Igazulás mi-vóltáról. 929.
III. RESZE. Az Igazulás tulajdonságiról. 936.
IV. RESZE. A' Jó Cselekedetek Erdeméről. 947.

TIZEN-HARMA[DIK] KÖNYV.

A' DICSÖÜLT SZENTEK TISZTELETIRÜL, és segétségül-hivásáról. Fol. 954.
I. RESZE. Az Ujítók tanitása a' dücsösséges Szentekről. Ibid.
II. RESZE. A' Romai *Gyölekezet vallása e' dologban. 956.*
III. RESZE. A' Bóldog Szentek imádkoznak az Élőkért közönségesen. 966.
IV. RESZE. Tudgyák, és értik a' Szentek a' Világi dolgokat. 968.
V. RESZE. Szabad-e a' Szenteket segétségül híni? 974.
{[1079:]} *VI. RESZE. A' Szentek segétségül-hivását, hivsággal ostromollyák az Ujítók. 978.*

hodogeus_j.indd 1818 2025. 07. 21. 11:27:54

TIZEN-NEGYEDIK KÖNYV.

A' PURGATORIUMROL. Fol. 980.
I. RESZE. A' Purgatorium-*ról, és Hallottakért-való imádságról, mit tanítnak az Ujítók*? *981.*
II. RESZE. A' Calvinisták *és* Lutheristák Purgátoriumá-*ról. 982.*
III. RESZE. A' Purgatorium-*ról, és* Indulgentiák-*ról, mit hiszen a'* Romai *Gyölekezet*? *984.*
IV. RESZE. A' Purgatorium *meg-bizonyíttatik. 991.*
V. RESZE. Az Ellenkezők Bizonysági meg-rontatnak. 996.

TIZEN-ÖTÖDIK KÖNYV.

AZ ÚJITÓKNAK HAROM GYALAZATOS SZIDALmazási meg-rontatnak. Fol. 999.
I. RESZE. A' Romai Ecclesia *nem bálványozo. Ibid.*
II. RESZE. A' Romai Ecclesia, *Hit-szegést nem tanít. 1021.*
III. RESZE. A' Papok Nötelenségéről. 1035.

APPENDIX.

Az Ujítók mint szoktak felelni a' mí Irásinkra. Fol. 1049.
I. RESZE. Miért nem felelnek a' Kalaúzra *a'* Calvinisták*? Ibid.*
II. RESZE. Mint bizonyíttyák Régiségét Vallásoknak a' Calvinisták*?* 1060.

A' NYOMTATASNAK FOGYATKOZASIRUL.

Elég vigyázással igyekeztem, hogy tisztán essék a' nyomtatás; de szerét-nem tehettem, hogy a' Nyomtatók keze-szennye néhúlt a' Könyvben ne maradna. Azért, a' Bötűknek el-változtatásában; az Igéknek el-szaggatásában, vagy egybe-foglalásában, a' Számoknak el-cserélésében, estek néhúlt

hodogeus_j.indd 1819 2025. 07. 21. 11:27:54

fogyatkozások. Mellyekért, tudom hogy künnyen bocsánatot nyerek azoktúl, kik valaha a' Nyomtatás-körűl forgódtak: mert, oly szemes nem lehet ember, hogy néha által ne ugorgyék a' Nyomtatás vétkén. kivált-képpen a' Marginalis számokban, több fogyatkozások estek, mellyeket nem szükség laistromba írnunk, mivel a' tudomány széki és veleje nem áll azokban. Mindazáltal, egynehány fogyatkozások jobbítását fel-jegyzém, hogy ezeknek hasonlatosságára, a' szemes Olvasó aprólék vétkeket el-igazíthasson.

Fol. 15. In margine, in fine, pro, Supr. Fol. 9. 12. *lege*, Supr. Fol. 11.
*Fol. 30. In margine, versus finem, sub *, dele* 43. v. 31. *et relinque tantum*, Eccli. cap. 18. v. 4.
Fol. 70. lin. 19. *pro*, valamit, *lege*, valamiket.
Fol. 85. lin. 17. *pro*, mivel külömbözö, *lege*, mivel a' külömbözö.
Fol. 138. lin. 8. *pro*, vetededés-, *lege*, vetekedés-.
Fol. 145. lin. 7. *in marg. pro*, §. 2. *lege*, §. 3.

{[1080:]}

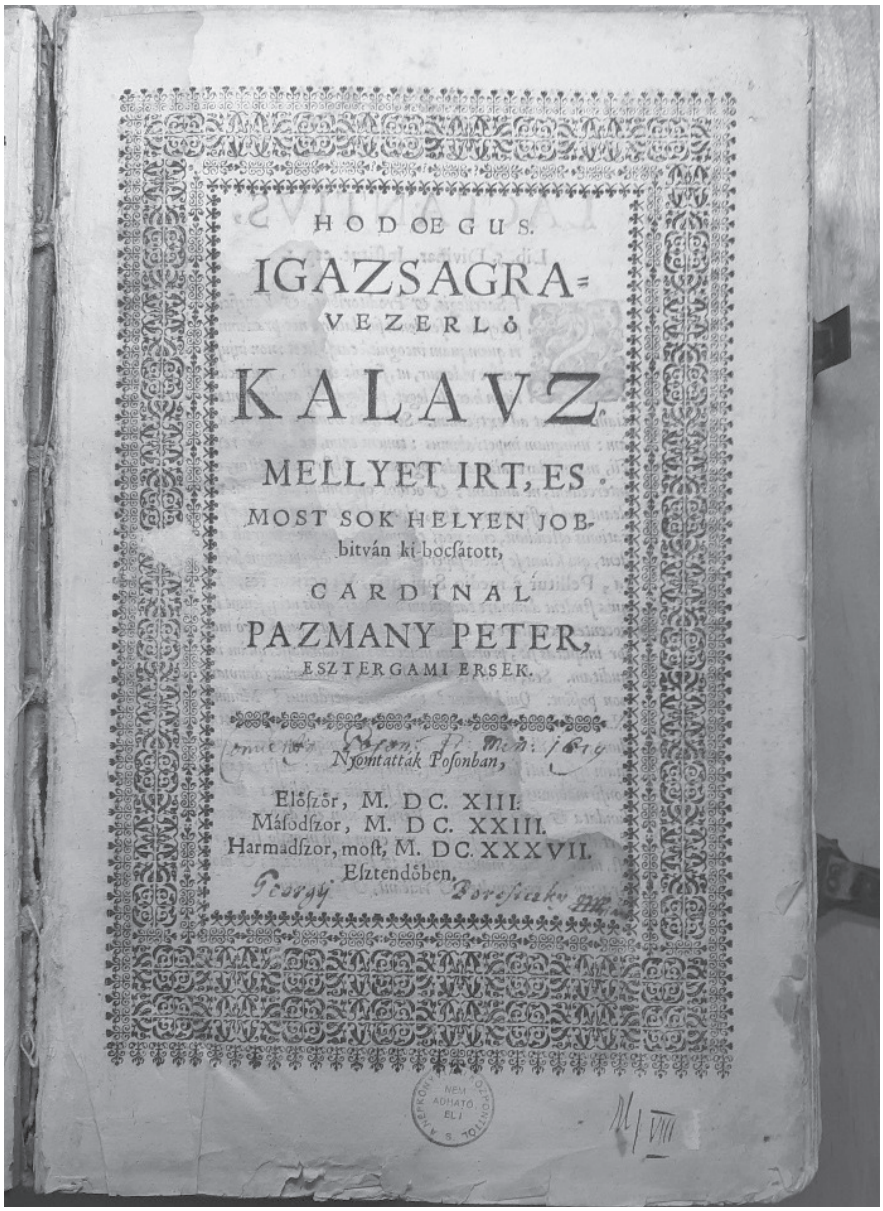
S. CYPRIANVS,
De Vnitate Ecclesiae, num. 69.

Si quosdam Schismatis Duces, et dissensionis Auctores, in caeca et obstinata dementia permanentes, non potuerit ad salutis viam consilium salubre revocare: Ceteri tamen, vel simplicitate capti, vel errore inducti, vel aliqua fallentis astutiae calliditate decepti, a fallaciae vos laqueis solvite: vagantes gressus ab erroribus liberate: iter rectum viae caelestis agnoscite.

SOLI DEO HONOR ET GL[ORI]A

hodogeus_j.indd 1820 2025. 07. 21. 11:27:54

KÉPMELLÉKLETEK


HODOEGUS.

IGAZSAGRA=
VEZERLŐ

KALAVZ.

MELLYET IRT, ES
MOST SOK HELYEN JOB-
bitván ki-bocsátott,

CARDINAL
PAZMANY PETER,
ESZTERGAMI ERSEK.

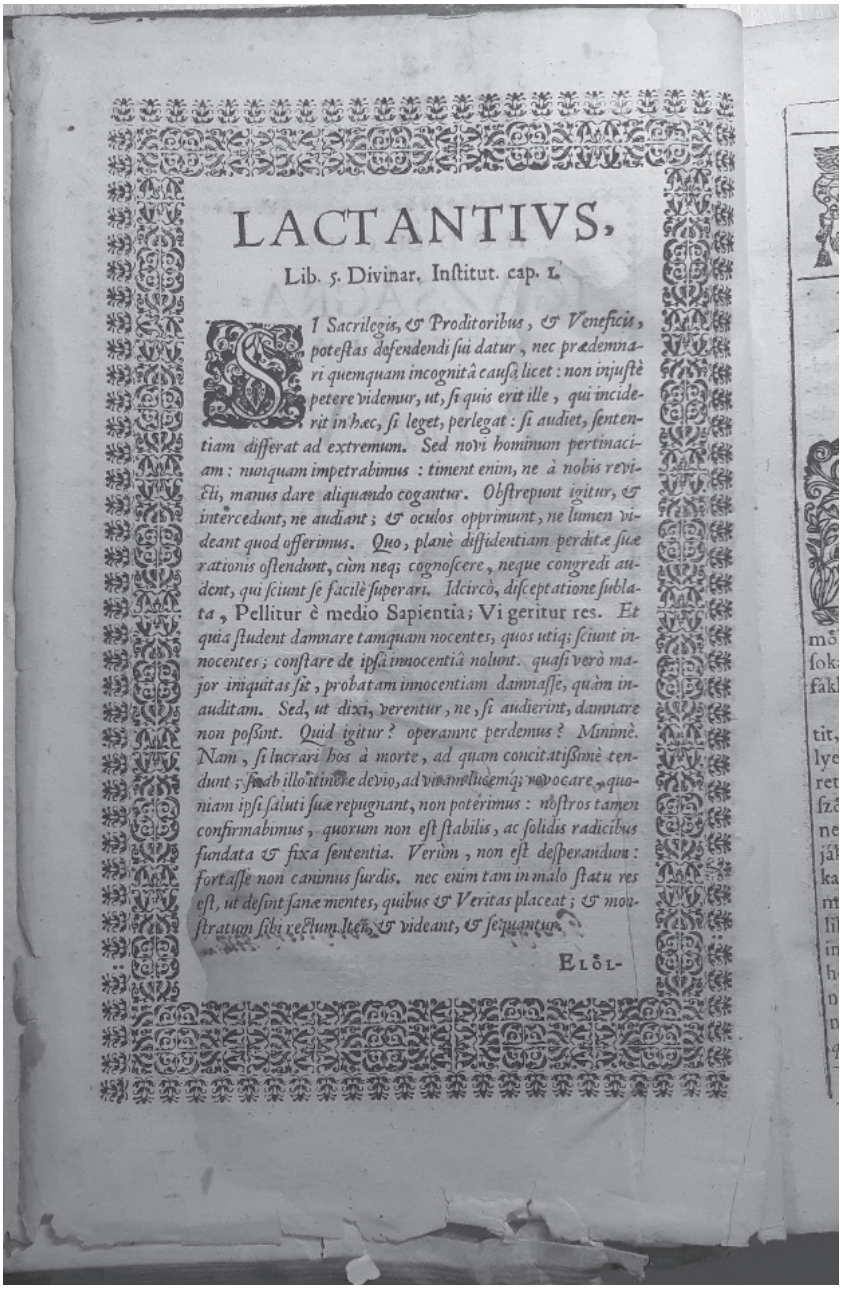
Nyomtatták Posonban,

Előszőr, M. DC. XIII.
Másodszor, M. DC. XXIII.
Harmadszor, most, M. DC. XXXVII.
Esztendőben.

Címlap

1821

hodogeus_j.indd 1821 2025. 07. 21. 11:27:54



LACTANTIVS.

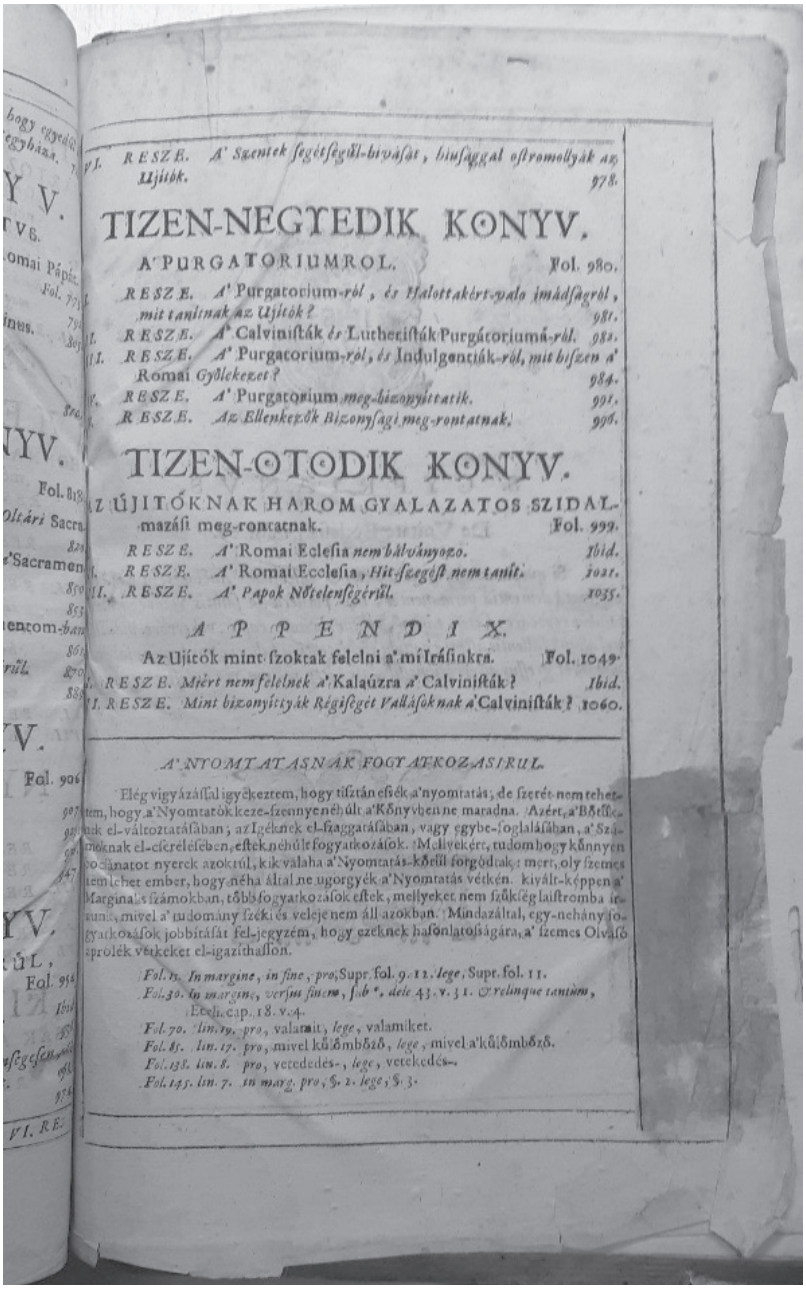
Lib. 5. Divinar. Institut. cap. 1.

SI Sacrilegis, & Proditoribus, & Veneficis, potestas defendendi sui datur, nec prædemnari quemquam incognitâ causâ licet: non injustè petere videmur, ut, si quis erit ille, qui incideri in hæc, si leget, perlegat: si audiet, sententiam differat ad extremum. Sed novi hominum pertinaciam: nunquam impetrabimus: timent enim, ne à nobis revicti, manus dare aliquando cogantur. Obstrepunt igitur, & intercedunt, ne audiant; & oculos opprimunt, ne lumen videant quod offerimus. Quo, planè diffidentiam perditæ suæ rationis ostendunt, cùm neq; cognoscere, neque congredi audent, qui sciunt se facilè superari. Idcircò, disceptatione sublata, Pellitur è medio Sapientia; Vigeritur res. Et quia student damnare tamquam nocentes, quos utiq; sciunt innocentes; constare de ipsâ innocentiâ nolunt. quasi verò major iniquitas sit, probatam innocentiam damnasse, quàm inauditam. Sed, ut dixi, verentur, ne, si audierint, damnare non possint. Quid igitur? operamne perdemus? Minimè. Nam, si lucrari hos à morte, ad quam concitatissimè tendunt; si ab illo itinere devio, ad viam lucemq; revocare, quoniam ipsi saluti suæ repugnant, non poterimus: nostros tamen confirmabimus, quorum non est stabilis, ac solidis radicibus fundata & fixa sententia. Verùm, non est desperandum: fortasse non canimus surdis. nec enim tam in malo statu res est, ut desint sanæ mentes, quibus & Veritas placeat; & monstratum sibi rectum iter, & videant, & sequantur.

ELÔL-

A címlap verso oldala

hodogeus_j.indd 1822 2025. 07. 21. 11:27:54



VI. RESZE. A' Szentek segétségül-hivásat, hiusággal oſtromollyák az Ujjitók. 978.

TIZEN-NEGYEDIK KONYV.

A' PURGATORIUMROL. Fol. 980.

RESZE. A' Purgatorium-ról, és Halottakért-valo imádságról, mit tanitnak az Ujitók? 981.
II. RESZE. A' Calviniſták és Lutheriſták Purgátoriumá-ról. 982.
III. RESZE. A' Purgatorium-ról, és Indulgentiák-ról, mit biſzen a' Romai Gyülekezet? 984.
IV. RESZE. A' Purgatorium meg-bizonyittatik. 991.
V. RESZE. Az Ellenkezők Bizonyſagi meg-rontatnak. 996.

TIZEN-OTODIK KONYV.

AZ UJITÓKNAK HAROM GYALAZATOS SZIDALmazási meg-rontatnak. Fol. 999.

RESZE. A' Romai Eccleſia nem bálványozo. Ibid.
II. RESZE. A' Romai Eccleſia, Hit-szegést nem tanit. 1021.
III. RESZE. A' Papok Nőtelenſégéről. 1035.

APPENDIX.

Az Ujitók mint ſzoktak felelni a' mi Irásinkra. Fol. 1049.
I. RESZE. Miért nem felelnek a' Kalaúzra a' Calviniſták? Ibid.
II. RESZE. Mint bizonyityák Régiſégét Vallásoknak a' Calviniſták? 1060.

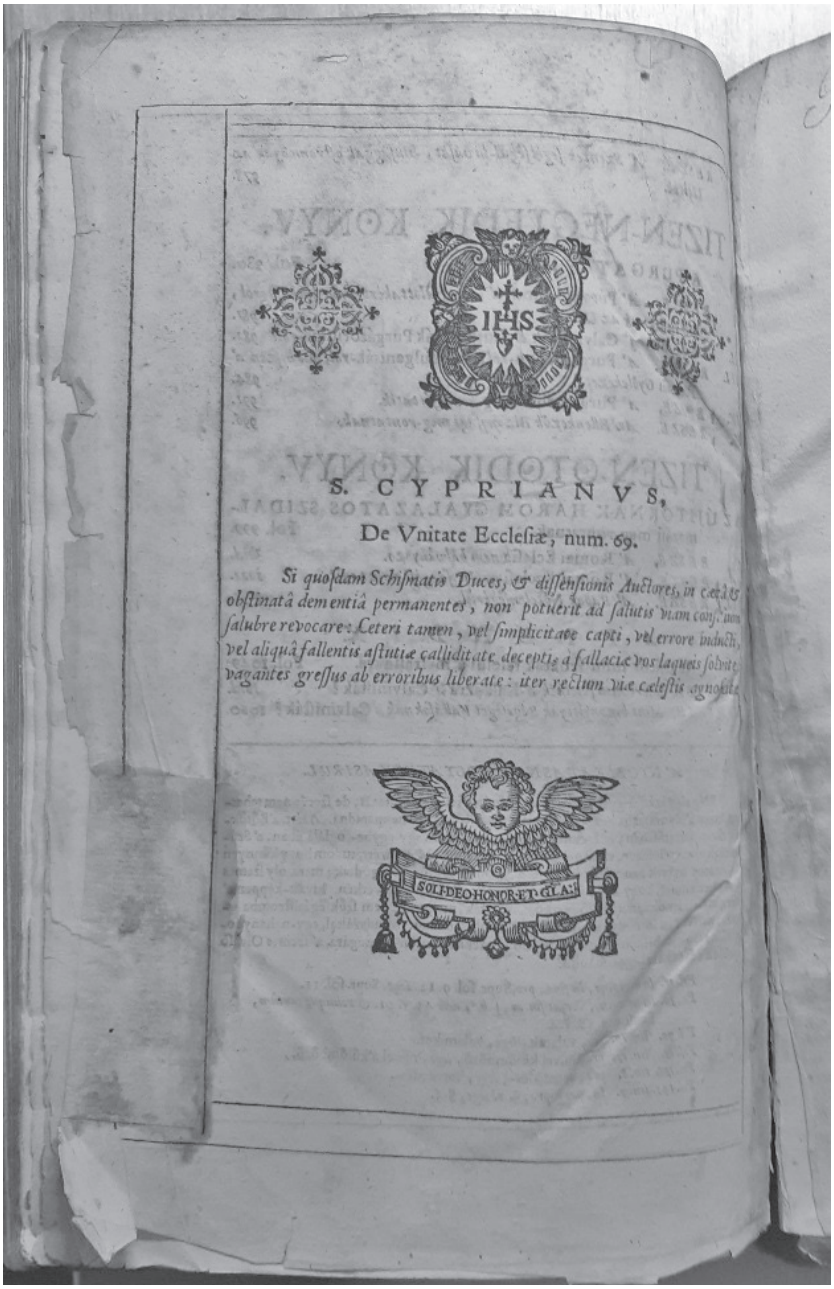
A' NYOMTATASNAK FOGYATKOZASIRUL.

Elég vigyázással igyekeztem, hogy tiſztán eſſék a' nyomtatás; de szerét nem tehettem, hogy a' Nyomtatók keze-szennyének ülát a' Könyvben ne maradna. Azért, a' Bötüknek el-változtatásában; az Igéknek el-faggatásában, vagy egybe-ſoglalásában, a' Számoknak el-cserélésében, eſtek néhúl fogyatkozások. Melyekért, tudom hogy könnyen bocsánatot nyerek azoktúl, kik valaha a' Nyomtatás-körül forgódtak: mert, oly szemes szemlehet ember, hogy néha által ne ugorgyék a' Nyomtatás vétkén. kiváltképpen a' Marginal-s számokban, több fogyatkozások eſtek, mellyeket nem szükség laſtromba irnunk, mivel a' tudomány széki és veleje nem áll azokban. Mindazáltal, egy-néhány fogyatkozások jobbitását fel-jegyzem, hogy ezeknek hasonlatoſságára, a' szemes Olvasó eprolék vétkeket el-igazithaſſon.

Fol. 1. In margine, in fine, pro, Supr. fol. 9. 12. *lege.* Supr. fol. 11.
*Fol. 30. In margine, versus finem, lib *, dele* 43. v. 31. *& reliqua tantum,* Eccli. cap. 18. v. 4.
Fol. 70. lin. 19. pro, valatait, *lege,* valamiket.
Fol. 81. lin. 17. pro, mivel kűlömbözö, *lege,* mivel a' kűlömbözö.
Fol. 138. lin. 8. pro, vetededés-, *lege,* vetekedés-.
Fol. 145. lin. 7. in marg. pro, §. 2. *lege,* §. 3.

Az utolsó lap recto oldala

hodogeus_j.indd 1823 2025. 07. 21. 11:27:54



Az utolsó lap verso oldala

hodogeus_j.indd 1824 2025. 07. 21. 11:27:55

TARTALOM

ELŐSZÓ 5

HODOEGUS. IGAZSÁGRA VEZÉRLŐ KALAUZ 7

ELÖLJÁRÓ LEVÉL 9

RENDI ÉS SOMMÁJA E KÖNYVBEN FOGLALT TANÚSAGNAK 19

ELSŐ KÖNYV. Az emberi okosságnak és a keresztyén hitnek az isteni természetről és tiszteletről egyezsége 21

MÁSODIK KÖNYV. A keresztyén hitnek igazsága tíz derék bizonysággal megerősíttetik 87

HARMADIK KÖNYV. Közönséges jeleségek, melyekből kitetszik, hogy a római hittől elszakadott vallások igazak nem lehetnek 146

NEGYEDIK KÖNYV. Nyilvánvaló jelek kimutatják, hogy az *Augustai Confessio* és a *Lutherista Concordia* nem igaz tudomány 697

ÖTÖDIK KÖNYV. A kálvinista tudománynak és a *Helvéciai Confessió*nak Isten ellen tusakodó hamisságárúl. 766

APPENDIX. A Mahomet vallásárúl 899

HATODIK KÖNYV. Tartozunk valamit hinni és az isteni szolgálatban cselekedni Istennek nyilvánvaló parancsolatja nélkül. 934

HETEDIK KÖNYV. Honnan kell venni a Sz. Írás igaz értelmét és a vetekedések magva szakasztását? 1010

hodogeus_j.indd 1825 2025. 07. 21. 11:27:55

NYOLCADIK KÖNYV. Az Anyaszentegyházrul 1095

KILENCEDIK KÖNYV. Csak a római gyölekezet igaz Anyaszentegyház 1203

TIZEDIK KÖNYV. A római pápa nem antichristus 1307

APPENDIX. A görögök szakadásárúl 1368

TIZENEGYEDIK KÖNYV. Az Oltáriszentségrül 1382

TIZENKETTŐDIK KÖNYV. Az ember igazulásárul 1526

TIZENHARMADIK KÖNYV. A dicsőült szentek tiszteletirül és segítségül hivásárúl 1611

TIZENNEGYEDIK KÖNYV. A purgatóriumról 1657

TIZENÖTÖDIK KÖNYV. Az újítóknak három gyalázatos szidalmazási megrontatnak 1688

APPENDIX. Az újítók mint szoktak felelni a mi írásinkra 1772

RENDI A KÖNYVBEN FOGLALT CAPUTOKNAK 1812

A NYOMTATÁSNAK FOGYATKOZÁSIRUL 1819

KÉPMELLÉKLETEK 1821

hodogeus_j.indd 1826 2025. 07. 21. 11:27:55